ROČNÍK XXI.

ŘÍJEN. ČÍSLO 1.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1904.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

Str.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské? Historická a kanonicko-právní studie Jana Hendricha 1
Podzimní motiv. Báseň od Jana Karníka 7
Ze starých přístek. Napsal Adam Chlumecký 8
Obrázky někdejší Sibiře. Z ruštiny přeložil Karel Jindřich 21
Hrdličky. Báseň od Miloslava Javorníka 30
Československá jednota, rozluka a vzájemnost. Literárně-historická studie. Napsal Frant. Vácsl. Peřinka 31
Cesty srdce. Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. Z vlaštiny přeložil Josef Flekáček. (Pokrač.) 37
O národní církvi. Z konferencí Ferd. Brunnetiera, člena akademie francouzské. (Z Revue des deux Mondes.) 44
Na dušičky. Báseň od J. Dědinského 52
Národní dům srbský v Budyšíně. K otevření jeho napsal Fr. H. Žundálek 53
Tůň v lese. Báseň od J. Dědinského 63
»Pryč od Říma. — Los von Rom.« Z lit. pozůstalosti † Dra. Ant. Lenze 63
Meditace nad zástupy táhnoucími k meetingu. Báseň od Rob. Přády 72
Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční. Píše Tomáš Pícha 73
Slavnostní schůze Jednoty českého katol. učitelstva 77
Zprávy z uherského Slovenska. Píše Frant. Vácsl. Peřinka 79
Literatura 81
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy 87
Paběrky z novin a veřejného života 89
Spolkové zprávy 95

Předplatné na »VLASŤ.«, roč. XXI. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají »Vlasť« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlasť« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům slevi se 25 % a bude se jim »Vlasť« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 korun. Ročníky XIII.—XX. po 10 korunách. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlasť prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XXI. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLASŤ. — Ke družstvu Vlasť přistoupili za členy zakládající: Dr. Fr. Klobouk, koop. v Prostějově; Dr. Rob. Najman, kaplan v Turnově; Jos. Přibyl, tkadlec v Novém Městě n. Metují; Fr. Stibor, farář v Jinonicích; Vinc. Šetina, kaplan v Žlunicích, a Rev. Xav. Till, duchovní správce v Severní Americe. Nový člen splácí 100 K v 5 nebo 10 letech, chudší v 25 letech a složí-li 10 K, chudší 4 K, obdrží ihned našich knih a časopisů v ceně 200 K. Poštovné při odesílce balíku platí si člen sám.. — K fondu pro katolické spisovatele přistoupili za členy přispívající: Msgr. Bedřich Kamarýt, děkan v Deštné, a Petr Valenta, kaplan v Něm. Benešově. K témuž účelu mimo to složili: Dr. M. Kovář 20 (100) a Fil. Jan Konečný 20 (140). — Všecky fondy družstva obdaroval stálý dobrodinec družstva M. Procházka, em. gymn. katecheta v Č. Budějovicích. — Přispěli: a) na socialní fond: Václ. Kroupa; b) na dům družstva: K. Jindřich, Jan Nep. Černohouz, Jos. Vejchar, Dr. M. Kovář, K. Kostka, Fr. Kraus, Fr. Žundálek, Fr. Tondl, P. Ad. Wagner, Jan Kotek a Štěp. Dvořák. — Někteří abonenti naši žádají od nás cheky. Upozorňujeme je, že užíváme cheků jen při pap. obchodě a při zásilkách brožur, nikoliv však při 6 našich časopisech, a to proto, že by nám tím nastaly v účtech veliké zmatky. — Vlasteneckých Homilií vyšlo 5 sešitů v ceně K 4·60. Probírají počátek církevního roku až k svátkům velikonočním. Kdy vyjde šestý sešit, určí si sám autor jejich, Dr. Rud. Horský. — Prosíme, aby při zásilce předplatného na naše fondy bylo pamatováno. — Začse prodává náš velký a malý kalendář, dočte se čtenář v paběrkách t. l. — Katolickým spolkům, které hrají divadlo, doporučujeme divadelní hry, naším nákladem vydané: Pro blaho lidu

ROČNÍK XXI. ŘÍJEN 1904—05. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Obsah: Úvod; studie cyrillo-methodějské; legendy pannonské. I. Sv. Cyrill a Method byli nejen Řekové, ale v jistém smyslu i Slované a Latiníci. II. Sv. Cyrill a Method náleželi k římské církvi A) ve smyslu širším, B) ve smyslu užším, to jest náleželi svým rodištěm i působením přímo k patriarchátu Římskému. III. Svatý Cyrill a Method apoštolovali s vědomím a dovolením římského papeže. Sv. Cyrill a Method v Římě r. 867—868; list papeže Hadriana ku Kocelovi, list téhož papeže k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi; druhá cesta Methodova do Říma (?). Schválení slovanské liturgie Janem VIII. roku 880. IV. Method v zajetí německém dle legendy pannonské a listů britských. V. Kacířství Methodovo? VI. Jaký byl vznik a osudy slovanské liturgie?

Literatura. Joann. Georg. Středovský, Sacra Moraviae historia, sive vita ss. Cyrilli et Methodii, Salisb. 1710 (viz o spisu tom v »Bibliografii české historie« od dra Zíbrta, díl druhý, VIII., str. 671 č. 3006); Šafařík, Slovanské starožitnosti, str. 810; Palacký, Dějiny národa českého, I. 137; Dudík, Dějiny Moravy, I. 95; Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis, II. Část první, str. 357—393; Kulda, Církevní rok IV. 274; Dobrovský, Cyrill und Method, der Slaven Apostel. Ein historisch-kritischer Versuch v Abh. d. k. böhm. Ges. d. Wiss. 1823; Dobrovský, Mährische Legende von Cyrill u. Method. Nach Hdschften hgbn., mit anderen Legenden verglichen und erläutert, Prag, 1826; Brenner, Obrácení Moravanů a jiných slov. národů na křesťanskou víru sv. biskupy Cyrillem a Metudem, v Brně, 1845. (též německy); Krbec, Sv. Cyrillus a Methodius, apoštolé slovanští (v »Čas. čes. Mus.«, XXI. ročník, 1847, díl druhý str. 25—42); Philaret, Cyrillus u. Methodius, die Apostel der Slaven, Mittau, 1847 (přel. z ruštiny); Wattenbach, Beiträge zur Gesch. der christl. Kirche in Mähren und Böhmen, Wien 1849; Dümmler, Pannonische Legende, im »Archiv für österr. Gesch.-Quellen, Wien, 1854, Bd. 13, S. 156; Štulc, Život sv. Cyrilla a Methodia. Nákl. Dědictví sv. Cyrilla a Methodia v Brně, 1857; Rački, Věk i dělovanje sv. Cyrilla a Methoda slovjenskih apostolov, v Zagrebu 1857; Ginzel, Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method und der slavischen Liturgie, Leitmeritz, 1857; Bílý, Dějiny svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda, v Praze, 1863; Ježek, Počátky křesťanství mezi Slovany. Svatý Cyrill a Method, str. 23; Hergenröther, Photius II., 34, 616; Leger, Cyrille et Méthod, étude historique, Paris, 1868; Cardinale Bartolini, Memorie storico-critiche archaeologiche dei santi Cirillo e Methodio e del loro apostolato fra le genti slave, Rom. 1881; Snopek, Nauka církve a učení sv. Cyrilla a Methoděje (ve »Sborníku Velehradském« II., 1881, str. 86 nsl.); Procházka, Vznik a zánik metropole svatého Methoda, apoštola Slovanů (tamže, str. 143. nsl.); Procházka, Zánik metropole sv. Methoda (v »Čas. kat. duchovenstva«, 1882, str. 466 nsl.); Rattinger, Der hl. Cyrill uud Method (v »Stimmen aus Maria-Laach, 1882, str. 38—52, 157—169, 400—419); Sasinek, Církev cyrillo-methodějská (ve »Sborníku velehradském« III., 1883, str. 49—106); Procházka, Sborník svatomethodějský, v Brně 1884; Procházka, Život sv. Methoda, v Brně, 1885; Procházka, Kde umřel sv. Method na Velehradě či v Mosburgu (v »Čas. katol. duchovenstva« 1885, str. 156); Tenora, Působení sv. Methoděje v Polsku (v »Blahověstu«, 1885, str. 296—301); Malyševskij, Svjatyje Kirill i Methodij pervoučiteli slavjanskije, v Kyjevě, 1886; Snopek,

Řád svěcení vody tříkrálové a obřad sv. Cyrilla a Methoda; Snopek, Pannonské legendy a mnich Chrabr. Pokus rozřešiti otázku, kdo sepsal pannonské životopisy sv. Konstantina-Cyrilla a Methoděje (v Rezkově »Sborníku historickém« IV., 1886, 129—134); Lapôtre, L'Europe et le Saint-Siège à l'époque carolingienne, Première partie: Le pape Jean VIII., Paris, 1895; Snopek, O některých nesrovnalostech v pannonských legendách (ve »Sborníku hist. kroužku«, 1896, seš. 5., 157—168); Snopek, Ze studií cyrillo-methodějských (v »Časop. Matice moravské«, XX., 1896, str. 189—195, 281—289); Goetz, Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus) und Methodius, Gotha, 1897; Giovanni Marković, Gli Slavi ed i Papi, Zagabria 1897—1898, str. 94—159); Snopek, List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industriae tuae. S dodatkem: Sv. Methoděj a Pseudoisidorovy dekrety (ve »Sborníku velehradském« roč. VI., 1—131); Snopek, Hrob a ostatky sv. Cyrilla, apošt. slov. (ve »Sborníku velehradském«, VI., 142—151); Snopek, O pravomocnosti sv. Cyrilla a Methoděje (v »Čas. katol. duchovenstva« r. 1900); Jagić, Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Wien, 1900, I. und II. Hälfte; Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda s rozborem a otiskem hlavních pramenů, v Praze, 1902; Brückner, Pravda o slovanských apoštolech a jich působení (v »Naší Době« ročník XI., 1904, sešit 3.—5.; před tím v mnichovské »Allg. Zeitung« r. 1903, č. 163 a v »Przeglądě Polském«. Sr. »Hlídka« 1903, str. 786 nsl.) Ostatní literatura uvedena jest u Zíbrta v »Bibliografii české historie« II., strana 883, 890 nsl. Pokud této i jiné literatury užito, uvedeno v poznámkách.)

Saepenumero (Acta S. Sedis XVI., 54): primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat . . .*) Leo XIII.

Ač říká se téměř neustále, že historie jest učitelkyní národů, přec to pravda není; historie jest snad jednou z věd nejoblíbenějších a do jisté míry také z ostatních věd poměrně nejpřístupnější, ale přec upříti nelze, že čím dále, tím více stává se výhradním majetkem pouze několika jednotlivců . . . Není pak ovšem divu, nač již leckdy i se strany povolanější upozorněno bylo, že slýchali jsme a slýcháme dosud stále mluviti v životě o mnohých událostech, o mnohých poměrech, věcech i osobách historických názory nepravdivé, nehistorické, a to nejen od lidí, u nichž nemůžeme mluviti o nějakých hlubších vědomostech vůbec a u nichž jest to tedy konec konců vždy omluvitelno, ale často i od lidí intelligentních, kteří se domnívají míti dosti vědomostí a vzdělání nejen pro sebe, ale i tolik, že cítí dokonce také povinnost poučovati ještě jiných . . . Kdo všímá si jen poněkud našeho veřejného života, dá mně zajisté za pravdu. S názory protihistorickými, falešnými, bludnými a dávno již vyvrácenými setkáváme se stále, a to nejen v listech a časopisech, jež mnoho neznamenají a o nichž konečně jest všeobecně známo, že nevyplňují právě »citelnou mezeru« v naší literatuře, ale setkáváme se s názory nehistorickými často i v listech vážných, vědeckých, slýcháme je na veřejných schůzích nejen od lidí, kteří domnívajíce se býti rozenými řečníky, za každou cenu, vždy, všude a o všem beze vší přípravy řečniti musí, nejen od řečníků nepatrných a před jakýmkoli obecenstvem, ale často i od řečníků zvučného jména a před posluchačstvem s určitým horizontem vědění . . . . A týká se to často událostí známých a pro nás nejdůležitějších!

Jsou opravdu mnohé události v našich dějinách, o nichž ustálilo se již během dob jisté domnění, jež se dědí s pokolení na pokolení a nabývá tak pevné víry, že všeliký pokus, dokázati

*) Sr. M. Tullii Ciceronis de oratore lib. II. c. 15. n. 62.

bludnost jeho a zjednati průchod názoru lepšímu, odůvodněnému, předem již se musí zříci každého i sebe menšího účinku! Tu a onde snad uslyší se leckdy osamělý hlas, dávající proti obvyklému, rozšířenému mínění za pravdu lepším důvodům, ale osamělý hlas ten brzy zanikne, a zase slýchati jest všeobecně opět týž úsudek, jako kdy před tím, jakoby se o pravosti jeho nesmělo a nemohlo nikdy ani pochybovati!

Má-li toto tvrzení nějakou platnost, má ji jistě měrou nemalou v dějinách cyrillo-methodějských a v posuzování t. zv. idee cyrillo-methodějské.

Působení cyrillo-methodějské a osudy slovanské liturgie vůbec jsou jednou z nejzajímavějších částí našich dějin. Již slavný nestor slavistiky, Dobrovský, učinil dobu tu předmětem svého neúmorného bádání a vedle monumentálního jeho díla »Základů starého církevního jazyka slovanského« byl zejména životopis sv. Cyrilla a Methoděje roku 1823 (1824) vydaný výsledkem jeho studia.*) Než pozdější objevení nových, důležitých pramenů, zvláště listu papeže Štěpána V. (VI.) k Svatoplukovi, jejž nalezl r. 1847 Vilém Wattenbach v knihovně cisterciáckého kláštera ve Svatém Kříži (Heligenkreuz) v Dol. Rakousích a uveřejnil ve spise svém »Beiträge zur Geschichte der christlichen Kirche in Mähren u. Böhmen«, strana 43—48 (později uveřejněn též v Erbenových »Regestech« čís. 49, str. 20; Jaffé v »Regest. pont. Rom.« pod číslem 2649, v druhém vydání pod č. 3407), jakož i nálezy opisů neb výpisků z papežských regest (zvl. t. zv. Commonitoria papeže Štěpána, obsahujícího instrukci, danou legátům papežským, jdoucím k Slovanům, ad Sclavitos, t. j. k Svatoplukovi moravskému), učiněné Mr. Edm. Bishopem v britském museu (Additional Mss. č. 8873), uveřejněné částečně Ewaldem v »Neues archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde« v V. díle (a Miklosichem a Račkim v Starine, Na sviet izdaje jugoslavenska akademia znamosti i umjetnosti. Knjiga XII., 220 nsl.),**) a konečně i objevení listu římského bibliothekáře Anastasia k biskupu Velletrijskému (Veliterskému) Gauderikovi (sr. Friedrich, Ein Brief des Anastasius bibliothecarius an den Bischof Gaudericus von Velletri über die Abfassung der »Vita cum translatione s. Clementis Papae.« Eine

*) Dobrovský, Cyrill und Method, der Slaven Apostel. Ein historisch-kritischer Versuch v Abh. der k. böhm. Ges. d. Wiss. 1824.

**) Sr. Nové zprávy o životu sv. Methodia v »Čas. čes. Mus.«, 1881, strana 286—305 a »Revue des questions historique. Quinzième anné. Tome vingt-huitième, 1880, str. 369—397. Bohatá látka těchto papežských listů v řečeném rukopisu britského musea sebrána byla zajisté k účelům právním, zejména k účelům práva kanonického, ale obsahuje ovšem i vzácné příspěvky pro historii a především pro působení Methodovo (a zvl. věznění jeho v Německu). Ewald dělí celý rukopis 210 listů na 9 částí; ve 4. části nalézají se listy Jana VIII. (fol. 120—136) a v 7. části listy Štěpána VI. (fol. 153—159), které pro nás mají největší důležitost. Všechny tyto listy musí býti nezbytně v úzkém spojení zajisté se samým archivem papežským, zvl. pak regesty papežskými: neboť jinak by se nemohlo sehnati tolik látky z dopisů, po celém světě roztroušených. Výpisky dály se asi bezprostředně z registrů listů papežských anebo přepisů jejich, neboť zachován jest jednak dosti přesně chronologický postup, jednak nápisy jich podobají se nápisům v registrech papežských obvyklým, jednak mnohé formule v listech papežských nezbytné scházejí — jako v papežských registrech. Často schází i jméno papežovo, jež lze ovšem snadno doplniti, a při biskupech místo jich dioecese.

neue Quelle zur Cyrillus- und Methodius-frage, München. Aus den Sitzungsberichten der philos.-philol. und hist. Classe der k. bayer. Akad. d. Wiss., 1892, Heft III.),*) učinily nové, kritické zpracování životopisu obou věrozvěstů slovanských nutným, zvláště když i v cizině již objevily se následkem nových pramenů soustavné spisy o této části našich dějin pojednávající, z nichž ukázati sluší zejména na důmyslný spis francouzského jesuity A. Lapôtra, L'Europe et le Saint-Siège à l'époque carolingienne, Première partie: Le pape Jean VIII., Paris, 1895**) z něhož stať »Moravané« přeložena též do češtiny drem Ehrmanem ve »Vzdělávací knihovně katolické« v Praze, 1898, sv. VIII., dále spis Goetzův, Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus) und Methodius, Gotha, 1897.***) Zmínky zaslouží však i Malyševskij, Svjatyje Kirill i Methodij pervoučiteli slavjanskije, v Kyjevě, 1886, a konečně spis Jagičův, Zur Enstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Wien, 1900, I. und II. Hälfte.†) Potřebě nového, kritického životopisu obou věrozvěstů slovanských snažil se vyhověti u nás autor k úkolu tomu zajisté nad jiné povolaný, totiž universitní professor dr. Pastrnek, jenž vydal roku 1902 Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda s rozborem a otiskem hlavních pramenů, jehož spis poctěn byl jubilejní cenou královské české společnosti nauk v Praze.††)

Otázka, zda pocházel sv. Cyrill a Methoděj z t. zv. západní církve římské či z řecké církve východní, jest mnohému ještě dnes sporna, z toho jedině patrně důvodu, že jsme neměli až dosud spolehlivého, soustavného a kritického životopisu obou slovanských věrozvěstů. A to bylo a jest dosud příčinou, že mluvilo a mluví se u nás i dále o sv. Cyrillu a Methoději nejen nehistoricky, nýbrž přímo protihistoricky, nekriticky a nepravdivě vůbec. Částečně tomu zajisté snad odpomůže nejnovější spis Pastrnkův, jenž všímaje si především vzhledem k stolici, kterou zaujímá autor na vysokém učení pražském, hlavně *filologické stránky* pramenů k dějinám cyrillo-methodějským, zvláště ovšem slovanských, ale i latinských, hledí cenu i věrohodnost jich přesněji označiti, nepouští při líčení svém se zřetele ani historie, ale pomíjí za to úplně *stránky kanonicko-právní*, která jedině může nejspolehlivěji osvětliti poměr mezi církví římskou a sv. Cyrillem a Methodějem.†††)

---

*) Sr. Pastrnek (v »Čas. Mat. mor.« 1893), kdež i celý tento list s překladem otištěn a Vondrák (v »Čas. čes. Musea«, 1897, str. 324 nsl.) List Gauderikův nalezen byl v pozůstalosti známého professora a zakladatele starokatolicismu Döllingera a pocházel z kodexu č. 205 knihovny kláštera Alcobazy, nalézající se nyní v Lissaboně. O pravosti jeho nelze pochybovati.

**) Sr. Pastrnek (v »Čes. časop. historickém« ročník III., 1897, str. 1.—12.)

***) Sr. Vondrák (v »Čas. čes. Musea«, 1897, str. 384 nsl.)

†) Sr. článek Pastrnkův (v »Čes. čas. hist.«, 1900.)

††) Viz k témuž spisu recensi Snopkovu v brněnské »Hlídce«, 1902, strana 497—499, 578—581, 660—663, 724—727, 790—795, 859—863 a můj referát ve »Sborníku věd právních a státních«, red. prof. dr. Rieger, roč. III., 1903, str. 114—119.

†††) V té příčině přísluší zásluha především p. archiváři kroměřížskému *Snopkovi*, jenž k témuž momentu nejprve poukázal a právě s této stránky několik cenných monografií o dějinách cyrillo-methodějských vydal, jichž však nebylo dle zásluhy ani v kruzích interessovaných, jak i ze spisu Pastrnkova patrno, náležitě povšimnuto. Ovšem potřebí jest dále i znalosti *dogmatiky*, aby se mohlo zakročovati do dějin cyrillo-methodějských s nějakým úspěchem. Filologovi zůstane tajno, že spiso-

A i professoru Pastrnkovi jest přece »nestranné vystihnutí styků římských nejdůležitější stránkou celých dějin cyrillo-methodějských« (sr. str. IX. uvedeného jeho spisu). Než i ony výsledky, k nimž dospěl prof. Pastrnek hlavně na základě zpráv legendárních, kryjí se zajisté v celku s historickou pravdou, třeba v jednotlivých částech s ním souhlasiti nelze, totiž v těch, kde dává za pravdu nejasným legendám pannonským, ač zřejmě odporují zásadám kanonického práva, nebo officielním listinám papežským z archivů římských, resp. britských.

Všechen římsko-katolický svět u nás oslavuje a oslavoval již i dříve slovanské věrozvěsty Cyrilla a Methoděje, neboť se právem domníváme, že křesťanští počátkové naši byli cyrillo-methodějští, neboť svatý Cyrill a Methoděj přinesli k nám světlo pravé víry, a po celé tisíciletí oslavovala je církev římská, ale — neprávem! Po celé tisíciletí jsme se domnívali, že oba apoštolé byli pravověrnými římskými katolíky, ale mýlili jsme se; bloudili jsme tak dlouho, až přišel konečně kritický historik v osobě bývalého katolického kněze a nyní zakladatele starokatolické církve v Praze, t. zv. církve národní, cyrillo-methodějské, nebo — dle potřeby — církve Husovy, totiž v osobě JUDra Išky, jenž teprve nám zrak otevřel a nepokrytě ukázal, že křesťanství cyrillo-methodějské nebylo a není římské, dokázal, že ono vychvalované cyrillo-methodějské dědictví nepochází z církve římské, nýbrž z řecké církve východní, ze samosprávné církve starokatolické.*) Svatý Cyrill a

---

vatel legend pannonských, jež leckdy za nejlepší pramen k dějinám cyrillo-methodějským se prohlašují, stál pod vlivem kacířstva bogomilského a pod vlivem bludu Fótiova, že Duch sv. vychází pouze z Otce, kteréžto blud pak přečasto i Methodovi neprávem se přičítá. Sám slovutný historik církevní kardinál *Hergenröther* (Photius, Bd. II. S. 621) sveden byl patrně legendami pannonskými k následujícímu výroku: »An sich wäre es möglich, ja sogar wahrscheinlich, dass der im byzantinischen Reiche geborene und erzogene Methodius nach dem ihm ertheilten Unterrichte das Filioque der Lateiner befremdlich fand, ja dass er — bevor die Kirche eine ausdrückliche, auch im Orient promulgirte Entscheidung erlassen — in dem Irrthum des Photius befangen war und diesen als die Lehre der Väter in gutem Glauben festhielt.«

*) Dr. Iška nazývá svoji církev obyčejně církví národní nebo církví cyrillo-methodějskou, českobratrskou a p., což jsou ovšem pouze vábivá jména; církev jeho není a nemůže býti ničím jiným, než církví starokatolickou, která teprve roku 1877 min. nařízením ze dne 18. října čís. 99 ř. z. v Rakousku uznána byla vedle církve katolické tří ritů, evangelické dvou vyznání, řecko-východní (s autokefální arménskou církví v Suczavě), vedle vyznání židovského, lippovanského a evangelické církve bratrské. (Sr. Dr. Hussarek, Grundriss des Staatskirchenrechts, Leipzig, 1899, str. 8. nsl.; Dr. Pražák, Rakouské právo veřejné, díl I., část třetí, 2. vydání v Praze, 1902, str. 67.) Za jakých okolností dosáhli starokatolíci v Rakousku uznání, viz v »Allg. österr. Gerichts-Zeitung«, 1902, no. 47 (ve článku Hussarkově »Eherechtl. Fragen der österr. Altkatholiken«) nebo v témž článku v Heinerově »Archivu für kath. Kirchenrecht«, 1903, str. 328 nsl. Starokatolická církev vznikla původně v Německu teprve po koncilu vatikánském a ustavila se jako »pokračování katolické církve«, za niž také skutečně od některých vlád — ovšem neprávem — byla uznána, jako na př. v Badensku zákonem z 15. června 1874 a v Prusku zákonem ze 4. července 1875 (sr. ve Friedbergově Aktenstücke die altkath. Bewegung betreffend, str. 333, 478). Že starokatolická církev nemůže se stanoviska kanonického práva katolickou církví se nazývati, srv. na př. ve spisu Weberově, Die canon. Ehehindernisse samt Ehescheidungen und Eheprocess, mit Berücksichtigung der staatlichen Ehehindernisse in Deutschland, Österreich und Schweiz, 4. Aufl. Freiburg, 1886. Však i počínání svrchu uvedených vlád nebylo správné. Starokatolická církev nemůže za katolickou uznána býti nějakým právem státním, jak podotýká i univ.

Method nebyli římští, nýbrž starokatoličtí svatí! Napsal aspoň dr. Iška již r. 1900 v 21. čísle svého církevně-politického časopisu »Národní Katolík«: »My čeští katolíci zvláštní hrdostí honosíme se, že národ český v starokatolické pravdě a formě křesťanství od apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje přijal.« A podobně píše ještě určitěji v 12. čísle r. 1901 téhož časopisu: »historický (to jest skutečný) Cyrill se jim (totiž klerikálům římským) nehodí a při dnešní znalosti dějin nepodaří se jim lest, aby slavili pokrytecky Cyrilla a Methoděje; oba apoštolé přišli od Východu a v církvi východní byli vychováni, která papeže za hlavu neuznávala; oni nebyli římským papežem úkolem svým pověřeni . . .«

S myšlenkou touto nezůstává však dr. Iška sám. I universitní professor slavistiky v Berlíně, Brückner, napsal nedávno v »Naší Době«, roč. XI., 1904, seš. 4.. str. 256: »Myšlenka, pro tyto jemu (t. Cyrillovi) již v mládí svěřené Slovany býti zakladatelem zvláštní lidové církve, jež by se řaditi mohla k arménské, iberské, koptické, syrské, která by uznávala za svou hlavu patriarchu a ne papeže, která by jméno Byzance rozšířila k sloupům Herkulovým a k Rifeiským vrchům ve dne i v noci jej ode dávna zaměstnávala.«

Dr. Iška tedy tvrdí, že my římští katolíci nemáme práva sv. Cyrilla a Methoděje oslavovati a oslavujeme-li je, jsme prý pokrytci, neboť sv. Cyrill a Methoděj s církví římskou neměli nic společného.

Majíce v té věci již svůj ustálený názor, nesnadno bychom uvěřili slovům těm, ale dr. Iška odvolává se při tvrzení svém v onom časopise na nejstarší a »nejlepší« pramen historický (jejž za nejlepší uznávají — mimochodem řečeno — nejen osvědčení badatelé v dějinách cyrillo-methodějských Wattenbach, Dümmler,*)

---

prof. a potomní rakouský ministr kultu Rittner (Církevní právo, přel. dr. Zítek, I. díl, str. 137): »Se stanoviska státního práva nelze proti tomu ničeho namítati, považují-li se starokatolíci jen za zvláštní tovaryšstvo náboženské, a nikoliv — jak se toho obyčejně domáhají — za dosavadní příslušníky církve katolické. Neboť církví katolickou jest ona společnost náboženská, která pod hierarchickou vládou papeže a biskupů tvoří svazek jednolitý. Kdo tuto jednotu ruší, přestává býti účastníkem společnosti katolické bez ohledu na to, k jakým zásadám náboženským ostatek se přiznává. Pročež také za správné uznati dlužno počínání si vlády rakouské, jež starokatolíkům odpírala uznání potud, dokud neučinili zadost podmínkám, jež zákon ze dne 20. května roku 1874 č. 68 ř. z. ohledně nově vznikajících společností náboženských předpisuje.« — O starokatolicismu viz vůbec Friedberg, Samml. d. Aktenstücke z. vatic. Concil, Tübingen, 1872 (kdež uvedena rozsáhlá literatura); Friedberg, Aktenstücke die altkathol. Bewegung betr., Tübingen, 1876; Reusch, Das Verfahren deutsch. Bischöfe bez. der den Altkath. zum Mitgebrauch einger. Kirchen, Bonn, 1875; Nippold, Urspr., Umfang, Hemmnisse u. Aussichten der altkathol. Bewegung, Berlin, 1873; Förster, Die Altkath. Eine geschichtl. Studie, Gotha, 1879; Bühler, D. Altkatholizism, Leiden 1880; Schulte, D. Altkatholizismus, Giessen, 1887; Müller, Esquisse hist. du mouvem. vieux-cath., Genève, 1897; Kannengiesser, Les origines du vieux-catholic. et les universitès allem., 1901; Die geschichtliche Stellung und Aufg. d. deutsch. Altkatholizism, Leipzig, 1895; srov. i Götz, Fr. Heinrich Reusch, Gotha, 1901; Nippold, Die altkath. K. des Erzbisth. Utrecht, Heidelberg, 1872; Sammlung der kirchl. und staatlichen Vorschriften f. d. altkath. K. Gemeinschaften, Bonn, 1878 (dodatek r. 1882). Různé články přinesl zejména po koncilu vatikánském »Archiv für kath. Kirchenrecht«.

*) Die Legende vom hl. Cyrillus. Denkschriften der philosophisch-historischen Classe der kaiserl. Akademie der Wissenschaften, Wien, 1870. XIX. Band, S. 213. Werk eines wohl unterrichten Zeitgenossen. Sr. Die pannonische Legende vom hl. Methodius. Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen, Wien, 1854. XIII. Band,

ale i prof. Pastrnek v svrchu uvedeném spise), totiž na legendu pannonskou!

Co nyní? Nyní jest dvojí možnost. Buď opravdu pocházeli oba apoštolé slovanští, jak tvrdí dr. Iška, z církve východní (my bychom řekli z »odštěpené« církve) a pak dle učení církve římské — neměli bychom my Čechové snad ani pravověrného křesťanství, když pochází z rozkolnické církve, ale pak také neměla a nemá církev římská právo Cyrilla a Methoděje blahoslaviti a neměli bychom ani my katolíci práva — leč z příčin kulturních a vlasteneckých — oslavovati Cyrilla a Methoděje! Anebo druhá možnost jest, že se přece jen dr. Iška mýlí, což se však nejen všem jeho stoupencům, ať již věřícím jeho starokatolické církve, ať již z tábora národně-socialního,*) ale třeba i leckomu jinému bude zdáti nemožným, poněvadž jak jsem řekl, dr. Iška při tvrzení svém přímo se dovolává nejlepšího a nejspolehlivějšího pramene historického, totiž staroslovanské legendy pannonské. Nezbývá nic jiného, než k legendě té obrátiti svou pozornost. (Pokračování.)

Podzimní motiv.

Usedám k oknu, slezová růže
přede mnou v zahrádce kvete . . .
ptáčkové milí, sousedé dobří,
zda-li nás k odletu zvete?

Kroužíte mlčky nad naším sadem,
s hnízdy se loučíte v keři, —
však i my půjdem do lepších krajů,
až se den nachýlí, zšeří!

Ba přijde zima, přijde noc tmavá,
kulich jen houkati bude —
odejdem spolu, má milá ženo,
Pán Bůh střež hnízdečko chudé!

Jan Karník.

S. 153. Unsere Legende im Allgemeinem, wenn wir sie mit unbefangenem Blicke betrachten, macht ganz den Eindruck einer schlichten und ungeschminkten Darstellung wirklicher Thatsachen . . . . Es fehlt ihr durchaus der sagenhafte Charakter einer im Munde des Volkes ausgeschmückten und entstellten Überlieferung . . . .

*) Měl jsem leckdy příležitost mluviti s některými páně Iškovými věřícími, a zvláště jedním (občanem R.), jenž se mi zdál nejbystřejším z nich a jenž vedle dra Išky na starokatolických schůzích obyčejně ujímal se slova, aby vývody pana doktora ještě více podepřel. Když jsem s ním jednou déle mluvil o otázce náboženské, církvi a různých vyznáních, upřímně mně řekl: »Abych se přiznal, víte, já vlastně nevěřím nic, já jsem naprostý atheista . . .« Na moji otázku pak, proč tedy nezůstal raději »bez vyznání« vůbec, jak v Rakousku jest možno, když již vystoupil z církve katolické, odpověděl: »My národní socialisté, protože jsme národní, vstupujeme do národní církve . . .« Brzy potom slyšel jsem ho na jedné schůzi právě po dru Iškovi mluvit, jak rád by se byl modlil, ale v katolické církvi prý nemohl!

Ze starých přístek.

Napsal ADAM CHLUMECKÝ.

mutný listopad se kloní k prosinci. Vše zasněženo — — holé pole, louky, lesy. Hlubokým údolím se kouří mlha, nesouc se k zarudlému nebi. Nad bílým vrchem pýří se růžový nádech. Právě zapadlo slunce. Příšerné ticho v osadě i za ní. Ze všech komínů se pramení dým a nad střechami vězí páry. Nade vsí se krčí tmavá smrčina a z ní se líně valí bílé oblaky.

To děd Studenec zapálil si právě svou dýmku jalovčí, pocpal uhlí a puká, puká — — —

Hle, ve smrčině má svou chalupu, ozdobenou rampouchy. Vylezl před ni a hrbí se v sněhovém kožichu a přešlapuje v ledových krpcích. Na bílé bradě sedí mu jíní, nos rudne, oči svítí. Náhle se nahne do chýže, zarochá dlouhým bičem a přiběhnou bílí voli s ledovými saněmi.

Skočí do nich dědek malý, skočí, jede úprkem a vítr ledovatí, země tuhne, řeky zamrzají, rybníky pustnou.

Skočí ve vísce se saní. Voli se otřasou — a trousí se sníh. Děd se nadme, fuče do něho — a strhne se fujavice. Pak běhá, dýchaje na okna a maluje na ně prosnou kšticí rozdivné květy, stromy a lesy. Klepá do stromů, do krovů a nocí rachotí praskot. Dělá se třeskutá zima. Náhle hodí okem po nebi. Nad chlumem vyráží nažloutlá záplava. Hoj, to čerti vaří na zimu kořalku! Na kopečku stojí několik sousedů. Krčí se v beranicích do huňatých kožichů, čekajíce na pozdrav — z pekla! Pálí je žízeň. A píti na zemčata vodu? To se dělá jen na přístkách. A voda v zimě každému neslouží.

Strýc Houser k vodě nepřivoní. Jeho nápojem je kořalka. Kdysi ji pil z rozkoše, teď jí zapíjí žal. Pil — a propil statek — koupil ho bratr Pašek — — ale běda mu, přeběda! Dnešní přístka bude první — a poslední! Zatopí mu ve stodole a od stodoly chytí chalupa. Než se rozední, bude také žebrákem. Hajdy dolů, do krčmy! Za dubovým stolem se to vylíhne!

Ale děd Studenec slyší a trne. Nenávidí kořaly a opilce poráží a trestá; aj, musím se na tě dobře podivat, hučí, běže navátým sněhem pod okna a hledí do krčmy. Ty jsi pěkný bratr! No uvidíme, spravíš-li co, a přebrodíš-li se zámětmi? A vydržíš-li mráz?«

A děd se hněvá, tuže zimu. A foukne po stromech a hned se na ně chytá třásnaté jíní. Upře oči do sněhu a sráží se na něm tisíce hvězdic a křišťálů a voli se třpytí jiskrami. A zase houpne do saní, švihne potah a větrem dále, dále, přes hory a doly, a studená mlha za ním a za mlhou mraky s oblaky.

Nebe se probralo. Hvězdy vyskočily, měsíc vyšel nad lesem. Chasa poklízí kvapem po domě a v hospodářství plno ruchu. Dívky napájejí dobytek a dojí, pacholíci zakládají na žebřík koním, a ke dveřím u stání stavějí otýpky, aby hovádkům nebylo zima. A rychle k večeři! Starosvětská večeře není bohata, ale záživná. Česnečka hřeje a vyhání z těla mráz, zemčata, pokrájená »na

ovečky« zasednou, a když se jich člověk »nabouchá«, nechytí se ho — ani »střelená, ani ražená«. Někdy zelňačka s uzeným a se zelím a k tomu ječné šišky se škvarky — — pane Bože! Ale vybíravý nikdo není. Co Pán Půh dá, sní se s chutí. Člověk venku vymrzne a chce se jísti. K večeři! K večeři! hlaholí hlas z kuchyně. Za chvíli slyšíte hlasitou modlitbu, lžíce cinkají, talíře hrčí, chasa si pospíchá. Doma s přadlem by se vysvítilo mnoho posvětu, seberou se kolovraty a půjdou na přístku. Těšili se na ni celý rok, jsou to nejkrásnější chvíle v životě. Jen ještě odházet sníh pod okny, od souseda k sousedu, aby se neřeklo, že jsou nedbalci. Celou osadou hrčí lopaty, šustí pometla a hlaholí smích a písničky. Pak se obléknou duběnkové kožíšky, na hlavu se »zababulí« teplé vlňáky, na kužel se navine len, vezme se s přasličí pod levou paži, v pravé ruce se nese kolovrat a v krajkových papučích se šupá na přístku. To se ví, že u známých se zastaví, zaďubou na okno a volají se: »Pojď už! Ať nás nechytí klekanice!«

Měsíc se opírá o »hrubou stranu« a chasa se trousí s předivem na obou koncích, horním i dolním, dýchajíc na ruce a halekajíc a dupajíc do půdy umrzlé, aby nezáblo v nohy.

V chalupě u Housů se zakouřilo ze širokého komína a dým se rozvinul nad slaměnou střechou, jak pohádky nad dětskou besedou. Okna drobná zazářila. Právě rozžali světlo. Do převelikých kamen naházeli smrkových pařezů a vesele to v nich praská; je to slyšet až venku. V jizbě teplo jak v lázni. Na stole, na svícnu v železném spáru hoří dračka, sršíc pryskyřičnou vůni. Děti v košilích dávají na ni pozor, stírajíce uhlí a házejíce je na udupanou zem. Při tom se stále hašteří, který má stírat žhavinu. A louč chvílemi čadí. Hospodář, strýček Houser, se synem donesl ze dvora řezací stolici a strouhá na ní z bukových štěpin — »posvět«. Ten hoří pěkně a přadleny jasně vidí.

»Beňku,« praví hospodář, »u strýčka nemají prý čím zatopit.«

»Strýček Houser tuze pijí — a proto je bída.«

»Co Houser? Co Houser? Je to můj bratr a tvůj strýc!«

»Tak jim říkají všichni. Jen se v kořale koupat a štípat. Kdyby mohli, uštípali by nás. Vykřikují na nás strýček, vykřikují tetička, vykřikují děti, člověk jim raději vyhne, aby mu nebylo líto. A tak — co chcete?«

»A budou mít asi také hladu, jak kvítí. Mohl bys naložit na sáně měch zemčat a hromádku dříví a shodit jim to pod oknem. Člověk má zlé oplácet dobrým — a jsou přece také naši. Sebeř se a jdi, než přijdou přástevnice — — dnes se přivalí i přástevníci, abys byl pak doma.«

»Když chcete, poslechnu — — jen aby nás to nemrzelo.«

»Nemluv a jdi.«

Mladík vtrhl na sebe krátký kožich, narazil si beranici s ušima a těžké rukavice a nevrle se brouzdal sněhem na dvůr do dřeva. Stodola plna obilí ještě, mlátil celý den — a když by si měl odpočinout, poveze strýčkovi dřevo, jenž mu dvakrát denně nadává a všeličeho slibuje — —

Vyběhnou staří z výměnku: »Kam tě koza nese?« haraší stařeček.

»Strýčkovi povezu dřevo a zemčata.«

»Aby tě ještě zmrzačili?«

»Děcka nemohou za otce,« řekla vážně stařenka. »Jen jeď, ať si zatopí. Dnes budeme mít první přístku a všecko se ti pohojí. Jeď, jeď!«

A chlapík skočí do sklepa, naloží zemčat a jede. Až se bude vracet, bude mít plny sáně přástevnic — a hoši s ním potahnou. Bude to veselá jízda s kopečka.

Strýc hospodář sedi na stolici, strouhaje posvět. Ale pořiz mu seskakuje a není tupý! Jakoby měl spálené ostří. Dračky se drobí a prší mu z rukou. Děti je sbírají a hledí po nich, mžikajíce očima:

»Tatí, vezměte si jinou štěpinu.«

»Nač?«

»Z téhle se dračky špatně drou. Nic po nich není.«

»Nezlobte a jděte za stůl!«

Děti poslechly, ale hleděly po něm dále. Byl zamyšlen, velice zamyšlen! Jakého to má bratra! Má ho již dávno plnou hlavu. Jediný bratr a tolik sužoval! Dostal po otci krásný lán, rozsáhlý jak panský dvůr a za deset let byl s ním hotov. Chytila se ho pýcha. Kterak se otec mýlil! Domníval se, že bude hospodařit a bohatnout, že bude hlavou nad všechny hlavy — a hlava spustla! Hrál si na pána — ale panské zvyky sedlákovi nesvědčí. Střílel a mnoho prostřílel. Mlsal a mnoho promlsal. Nedbal a mnoho pronedbal. Utratil statek. — Pod okny stával ode dávna dřevěný kříž. Shnil a skácel se — nepostavil nového. Kaplička Božího Těla oprchala, až spadla. A od té doby, co se Pán Bůh lánu vyhýbal, nastěhovalo se do něho celé peklo a ztrávilo, co bylo. Blaho i peníze, víru i pokoj. Nedávno mu prodali všechno — — a bratr koupil po bratru. Od té doby spolu nevaří a má ho na krku. Vždycky se bojí, že se mu pomstí. A co by dal za to, kdyby ho získal! Hospodář si z hluboka oddechl a děti se vrtily, patříce zaraženě po něm.

Přiběhla z kuchyně hospodyně. Jaký rozdíl! Muž dlouhý, suchý, ustaraný, tratil se téměř v červených koženicích — žena jak mladice! Tvář sám úsměv, baňaté rukávce jak sníh, kordulka květnatá na konopné sukni jak ulita, věru, naše matičky za starých časů byly krásné!

Pohlédla na manžela a poznala, čím se zabývá. To nesmí být!

»Ty, Pešku, již zase máš toho švakra v hlavě?«

»A — ba mám!«

»Bylo by dobře, udělat mrzutosti konec. Nespíš, trápíš se, nejíš, až onemocníš. A mně s tebou je již do pláče. Udělejme trápení konec.«

»A kterak?«

»Švakr má šest dětí — my tři. Dejme mu něco na obživu, když nemá ničeho. Kdybychom mu postoupili z dobré vůle na dvě, na tři měřice pole, učinili bychom milosrdný skutek a utišili bychom ho. A zlý vítr by se hned obrátil. Pozbyl všeho, starost ho žene na krádež a do hospody — a hospoda do všech všudy hříchů. Mohl bys to zkusit!«

»Kdybych mu dal celý lán, prohýří ho zase.«

»Nedávat, pouze postoupit užitek. Kdyby měl výměnek z místa, měli bychom o dobrých deset měřic méně. Z čeho se s dětmi obživí?«

»My nejsme také bez dětí — — ale nejsem od toho. Pomozme mu, je náš a budeme míti pokoj. Ale dvě měřice? Ještě se pošklebí!«

»Hm, máme sto pět měřic, popusť mu pět, ať se živí, a za to nám může pomáhat — a u nás se s dětmi nají. Tím nepovrhne.«

»Však nevím. Vok má tvrdou hlavu. Jen kdo mu to sdělí? Já k němu nesmím, ty také ne, děcka nám tluče a na stařečky ve výměnku nepohledne a nedá jim odpovědi. Tak se chová k rodičům!

»E, víš-li co, ať tam zaběhne synek, že má švakrová přijít na přístku — švakr bude v hospodě. Třeba ji Bůh osvítí a přijde.«

»Teď tam vezl dřevo, mohl to vyřídit.«

»Půjde ještě jednou. Těm trampotám se musí udělat konec. Švakr se přesvědčí, že mu přejeme a popustí. Jsem ráda, že mu pomůžeme — — již se na tu jejich bídu — a ten hřích dívat nemohu.«

»Dobrá, ať se ještě dnes doví, že ho neopustíme. A nepřijde-li žena, půjde synek za ním do hospody a pozve ho k nám. Ať to dnes ví a má také nad něčím radost. Byla by to veselá přístka, kdyby se k nám přilebedil a sedl za kolovrat. Ale nevím, dočkáme-li se ho.«

»Slyšíš, slyšíš, chasa se sbíhá. Cesta duní, až se okna třasou.« Děvy otloukají s krpců sníh, skáčou a zpívají:

»Hoj, cupy dupy,
okolo chalupy,
hej, cupy dupy dup!«

Chachacha! Chachacha! Hoši, zapřažení do saní, vyvalili do sněhu chasu. Bouchla sebou do záměti jak do peří, až se nad ní zaprášilo. Ale v kožíšku se to válí vesele. Pes vyrazil ze dvora a zuřivě štěkal. Házeli po něm sněhovými koulemi. Dostal a utekl do boudy. V záměti se shlédávaly kolovraty, cívky, přaslice, kužele a veselý lid se tlačil do dveří. Hospodář seskočil s řezací lavice a běžel přástevníkům vstříc, svítě jim dračkou pod nohy: »Vítám vás na přístku, panenky, Anenky, Lojzičky, Mařenky. A kde jsou chasníci?«

»Půjdou si pro kolovraty, a mohli by tam raději zůstat,« žertovala děvčata, stavějíce kolovraty u dlouhé lavy pod oknem.

»Tak vítám vás ještě jednou.«

»Děkujeme, hospodáři, ať se vám ty dračky daří. Váš Beněk nás tuze pěkně svezl, ale hoši nás převrhli, divoši. Ať nám nechodí na oči.«

»Střela do nich! No — k první přístce to patří, aby vám nebylo do spánku. Ale sehřejte si ruce, pošlu Beňka k Housům, aby přišli také na přístku, a zavolám stařečky z výměnku, ať se s vámi potěší!«

»Ach, zde je horko, jak v peci,« naříká Andulka Slavíkova a ostatní za ní, vysvlékajíce kožíšky a skládajíce vlňáky s hlavy, jež měly zavázány »na babulku« a kupí je do stohu za kamny na pec a jizbou se rozléhá štěbot a škádlení. Některé obskakují kamna, hladíce je studenýma rukama, některé si upravují vlasy, přitužujíce v dlouhých copích červené stuhy a ve všech koutech se to jimi hemží.

Náhle z kuchyně přiletí děti, radujíce se, že bude pěkná přístka. Jsou bez obleku a skáčou v košilích, tleskajíce do zaduданých dlaní. Za malými spěchá hospodyně a za ní stařečkové z výměnku, vítajíce vlídně přadleny, pak obě děvečky domácí, Kačenka a Madlenka, a div se ten bodrý národ nedá do tance. Stařečci laškují s děvčaty, že se tlačí ke kamnům.

»Jaké je to potomstvo,« žasne dědek, vyhrnuje huňaté obočí. »Há! Jen ke kamnům, jak mouchy. Takoví se mají okřát na ledě. Tamhle si hačněte na lavy, ať vám nevyschne v ústech a můžete slinit len. Hakralenti.« A sedá vedle stařenky u kamen a cpe si do jalovcovky tabák.

»Však vám už tam také nebude zima,« dovádí Andulka. »A vždycky říkáte, že je staré dřevo tvrdší, než mladé. Kýž! Kýž!«

»Staré dřevo je tvrdé — — ale ve staré peci, holenku, špatně hoří. Až budeš tak stará jako já, bude ti i na uhlí zima. No, neškněř se, bude! — Děcka, podejte mně na tabák uhlí — a nepřevalte dračku!«

A děvčata se chechtají, posmívají se Andule a zasedají podlouhých lavicích, staví před sebe kolovraty, nasazujíce na přaslice kužele a soukajíce nit, váží ji na cívku a provlékají vrubovaným vřetenem. Hospodář se vrátil ze dvora a běží přadlenám napínat na kola ovčí struny a všímá si, jsou-li křížem, aby nesjely. Jsou-li volny, potuží je navrchu šroubem, a hledí, vězí-li raménko dole v patce a u kola v čepu navlečeno, je-li čep a čípky u trnoží, na něž se šlape, namaštěny, tu a tam pírkem maže, zkoušeje kolo — zná všechny jejich kolovraty z paměti — jen Andulčina kolovrátku ještě nezná. Je nový. Zastaví se u něho a zvedne hoke světlu:

»Děcka, posviťte!« Děti nahýbají hořící posvět. »Caj, caj, ty robo máš nový kolovrat? A nepochlubíš se. Pěkná práce. Karlátkové dřevo a vzácně soustrováno. Hleďte, matičko, za starých časů se tak vyřezávalo, co?«

»No, no, sama povídám. Ten se skoro starodávným vyrovná.«

»A že by za starých časů byli tomu lépe rozuměli?« divila se Andula. »Já myslím, že teď stoláři více vědí, než tenkrát!«

»Milá holubičko,« usmálá se stařenka, »můj kolovrat viděl císaře Josefa, jenž oral sedlákovi u Slavkova. Císař chodil světem, aby se přesvědčil, jak se lidé mají a navštěvoval je. Vlezl také k nám, chuďátko, všecek přemoklý s jakýmsi kudrnatým pánem a shříval se u kamen, až uschl. Přadla jsem a císař, jak byl milounký kvíteček, hned byl u mně a musela jsem kolovrat vydělat na stůl a nemohl se mu chrobáček ani dosti nadivit. Měl takový lahodný hlas a povídá: »Kdo ti ten kolovrat dělal?« — Já řku — ten, kdo ho dělal, je dávno pod drnem, Pán Bůh ho tam potěš.«

A císař povídá: »Pěkná, přepěkná práce. Sama kroužka, samo jablíčko, sama brázda na sloupcích. To tak mám rád!« A dal mně tolar, Bůh mu to tam zaplať. Kde pak teď! Teď stolář udělá kolovrat celý holý, bez okras a koho to těší? Koho? Za starých časů se dávaly kolovraty nevěstě do věna a jedna přes druhou! To byla naše chlouba a příza se na nich napředla jak hedváb. Ale tenhle kolovrátek je také jak má být. Kdo ti ho dělal?«

»Stařeček Spáčil z Brodku.«

»To věřím, ten je starší než já, a umí je ještě dělat. Noví stoláři soustruhu nerozumějí a kolovraty po nich těžko přadou. Člověk by si o trnoží nohu zmohl. Nebylo nad starodávnou práci. A hleďte, lidičky, takhle se tenkrát vyřezávala přaslice s kuželem! Inu, Spáčila bude škoda, až ho nebude. To ti dali vaši ke svátku, nebo na Mikuláše, há?«

»A ne, že nám ničeho ve chlévech nepošlo — a že nechodím k muzikám.«

»Vidím, vidím, že se budeš brzy vdávat. Každá pořádná nevěsta má míti pěkný kolovrat, aby ji těšilo přádlo a měla plné truhly plátna. A hleďte ji, jakou stuhou má přivázaný na kuželi len! Jen to hoří! Ty! Ty, ty máš ženicha!«

»Kde bych ho nabrala?« bránila se, zardívajíc se Andula.

»To se ví, že má,« křičela Maří Novotných. »Tu stuhu jí tam uvázal Janek Kozáků — zapři to, Andulo! Hleďte, hleďte!«

»No uvázal, uvázal, hned u stoláře, a prosila jsem se ho? Kdo v té peci sedá, jiného tam hledá, abys věděla!«

»Hleďte, hleďte, děti milé, jak je červená! Hanba kyž! Hanba kyž!«

»No, vidím vám to každé po nosu, že bez ženicha žádná nejste,« škádlila děvčata hospodyně. »Vidím, vidím!«

»No — já přece ještě ženicha nemám,« opírá se Mařena Bílých.

»A já také ne,« pečetí Madlena. »Proč bych lhala?«

»No — a já mám snad?« diví se Cecilka Novákova a za ní všechny ostatní — — žádná není taková, aby neobstála bez známosti! Toho by potřebovaly! A kdo je kterou vidí chodit po muzikách? Která je — takou tanculí? Kdo je viděl stát s mládenci, nebo se toulat po nocích? Takové nepěkné zvyky trestají rodiče — mokrým provazem — — a kde mají neposedné dcery, tam ustavičně visí nad kádí provaz, aby ho viděly, když chodí pro vodu.

A dědek se pod kamny poščiřuje, a je ho v dýmu sotva vidět.

»Inu, teď je o známosti zle! Chlapci se stydí holek a vyhybají jim na tisíc kroků. Nový svět má studenou krev a nemá břinku. Za mlada jsme my byli otrlejší! A ba, a vlezní. Já bych doma nebyl obseděl, a kdyby mne naši byli za krk uvázali — — a jiní nebyli lepší. Nebyli! Hm, hm! Ale, co je po všem? Dobře je sedět za pecí a učit se pracovat. Čím je vesna rozkošnější, tím je trpčí zima. Však to člověka na stará kolena zavdy zamrzí, že kdysi nedělal dobroty. Ó, ba mrzí! Věřte mně, děti. Co by dal teď starý člověk za to, kdyby mohl udělat — černé bílým a ztropené neztropeným? To pak mrzí, když dá Pán Bůh rozum a přidá stará léta. Vzpomeňte si, že jsem to tady řekl!«

Otevřely se dvéře. Všichni se obrátili do nich. Beněk se vrátil, vítaje hosty.

»No, a kde máš tetičku?« tázal se hospodář.

»Vymlouvali se, že nemají lnu a mají polámaný kolovrat. Strýček prý se včera napili a spadli do něho. Je prý to na ohrabky.«

»Ná — nevzkázali ani zaplať Pán Bůh?«

»Teprv — když jsem jim řekl, že jim chcete popustit hromadu pole a to ještě jen tak přes zuby. Je jim toho málo. Jdi prý za strýčkem, co řekne.«

»A byl jsi?«

»Hledal jsem je v hosdodě, ale již tam nebyli. Křičeli prý a vyhrožovali nám, a tak je lidé vystrčili na náves. Byl jsem i u žida, a nikde jich není.«

»Dejte si pozor,« řekla šeptem Andula. »S tím člověkem to špatně skončí. Včera prý v hospodě bil pěstí na stůl, že vám podstrčí červeného kohouta do stodoly.«

»Štěkavý pes nekouše,« řekl hospodář. »Takový Houser není!«

»Houser, Houser,« hubovala děvčata. »Zlý Houser! Jen hlídat a pozor na něho!«

»No — Beňku, přijdou chasníci, a obejdete časem hospodářství,« poroučela Housová. »Já sice nevěřím, že by švakr nás podpálil — leda že by se spil pod obraz Boží, a to není nic nového. Dáte pozor.«

»A kdybyste ho někde u stodoly dopadli, nařežte mu, co do něho vleze,« kázal stařeček. »Nic dobrého nesmýšlí. To je syn! To je syn! Zlosyn!«

»E ne, nervete se, to se nehodí,« namítala stařenka. »Pusťte na něho strach a zažeňte nešvaru domů, ať někde nezmrzne. A běž, synku, běž ještě ven, a ohlédni se, aby Pán Bůh nedopustil neštěstí. Kdyby nám to všecko shořelo, kde se v té tuhé zimě octneme? Běž, anděl strážný půjde s tebou.«

Beněk šel znova a děvčata se zatím za kolovrátky usadila — i usádlila. Hle, nahýbají se na kolem, žehnajíce cívku: »S Pánem Bohem, malá, aby se mně příza netrhala!« Levou nohou na přaslici, pravou na trnož, rozhánějíce kolo. »Pomáhej vám Pán Bůh a svatá Lucijka,« přeje přadlenám bába, a odpovídají: »Dejž to Pán Bůh i s vámi,« a vlaží len, soukají a přadou. Jizbou se rozléhá šumivý ruch. Některý kolovrat jde tiše a jen vrní, vrní. Druhý není tak tichý — — a vrčí, vrčí! Třetí se celý při práci třase a hrčí. Po takovém hrčáku se kde kdo ohlíží s pošklebkem: »To je provaznický stávek.« A kolovrat bzučí, příze na cívkách přibývá — — ale něco ještě schází. A co? Co? Stařenka pod okny to uhodne a povídá:

»A neseďte jak po pohřbu a zazpívejte si. Já nevím, že se vám do zpěvu nechce?! Nebo mám vám to načít?

»Začněte stařenko, začněte,« škemrá Andulka. A stařenka si zanotí:

»Rokecké panenky,
to jsou zpěvulenky,
rozveselí pole
z rána za rosenky.
Ach ta přístka smutná,

kde panenky mlčí!
kolovrátky vrčí,
roby se k nim krčí.« (Z Moravy, z lidu.)

»E jdi, jdi, stará harmoniko,« bublal stařeček. »Zpíváš jak pila. Dnes dovádíš, a zítra — Pán Bůh nedej — budeš nahromadě!«

»Toto!« Dupla do země, podepřela si boky a spustila znova:

»Umře starý, umře svěží,
ale na tom nezáleží!
Smrť je v tlustém, smrť je v chudém,
proto sobě zpívat budem!« (Hlavinka. Písně moravské.)

A Madlena s Andulou:

»Zazpívej slavíčku na zeleném stromu,
nesu pěkné trávy naší plavce domů.
Když tě ptáčku slyším v žalu, nebo plese,
hned se mi ta nůše trávy lépe nese.« (Hlavinka.)

A Cílka:

»Hajú, hajú, hajú! Na sadě kalinka,
už si zpívám, už se točím, ještě jsem malinká.« (Hlav.)

A dědek pod kamny:

»Když děva začíná na poli krákorat,
můžeš si matičko peřiny vypárat!
Šíti sýpky, cichy, ať se leží hebce,
potom pěkně vyšít rukávce a čepce!« (Morav. nár. písně.)

»To je krásné, to je krásné,« divila se Andula. »Tak se zpívalo tehdy?«

»Tak, tak, ovečko. To zpívali mládenci. A — kde trčí dnes naši přástevníci? Jsou všichni s Beňkem za stodolou? Tam toho napřadou, lenoši? A je to hloupé, Houser je Houser, a hrozí, ale neuštípne. Syčí — a nechat ho syčet. Dostane zobat a nechá syčení. Co tam uvrznout? Anebo se vám šohaji vyhýbají — — há?«

»To by bylo! Však se bez nich dosud neobešlo,« durdila se Kačenka. »A však je přilákáme. Madleno, dej sem pometlo! Já ty lenochy přimetu!«

A Kačenka smetala smetí z koutů do prostřed jizby, říkajíc kouzlo:

»Smetáme smetí, mládence, vdovce, nechť přijde, kdo chce, s hory, doly od stodoly!« — Pak sebrala smetí do zástěry a běžela s ním pod okna a vysypala ho na rozcestí. A jedva že upláchla, drkotajíc se zimou do jizby, zaduněla cesta dupotem a hukotem, psi vyli, a hromada přástevníků se přivalila do síně. Hospodář popadne hořící dračku a svítí — a oči se mu radostí zablýsknou: »Tak jen dále, dále, a vítám tě — bratře, a všechny. To dnes bude přístka!«

»Dnes mne vyhnali ze všech hospod — mám prý si napřást nejprv na spodky. A přijdu domů a žena mně vyřizuje, že máme k vám přijít na přístku. Huba lhavá. Nalhala Beňkovi, že jsem se

jí svalil do kolovratu, a nebylo to tak zlé. A tak si neseme každý kolovrátek — lnu nám bez toho dáte — a děcka vám vedeme také. A milý Houser podával ruce se ženou bratrovi, stařečkům pod kamny, hospodyni, děvčatům a děti líbaly starým ruce. A Houser, aby nepokazil nálady, vesele zakejhal a udělal na prostředku mrštný kotrmelec, aby se příza u tkalců netratila.

»To jste hodní, že jste začali s hodnými,« řekl vážně děd. »Již nás to všechny trápilo, ale já jsem věděl, že se škaredý vítr obrátí. Celá dědina bude ráda, že jste s námi první přístku oslavili — — a dá pán Bůh, že s námi budete i při poslední přístce — při rozhonkách a že vám nemusíme chodit s muzikou naproti. To jste za to hodní!«

»Ale tatínku, když mám tak dobré rodiče a tak milosrdného bratra, a tak roztomilou švakrovou, mám být jak pařez? Nad tím se musí udělat ještě jeden kotrmelec, a kdyby švakrová byla té dobroty a dala nám trochu lnu na kužel, udělal by se třetí a děcka by to musela dělat po mně!«

»No, nemluví-li z tebe kořalka, byla by ta řeč ztravitelná.«

»Dnes mně ani židák nenalil a pil jsem celý den vodu!«

»I však — blahoslavená voda, nebo rozumu nekalí. Kdybys nechal pití, pomáhali bychom vám všichni — — a rádi!«

»To vím, a Pán Bůh zaplať. Dnes mně v hospodách ukázali dvéře a až přijdou k nám: Poštip mně dříví! Poseč mně louku! Pomož nám ve žni! Ukážu jim dvéře také. Pracovat na jejich špinavou kořalu! Hrom do ní!«

»Tak tak, ať do ní z čista jasna uhodí! Však ji hospodským čerti vaří, a co čert uvaří, ať sám posel Boží rozmetá!«

Mezi řečí donesla selka několik ženiček lnu a posadivši vedle sebe švakrovou, nadívala s ní prázdné kužele. Dojemná radost zářila všem z očí i z tváře a strýce Housera chtěly všechny přadleny míti vedle sebe. Rozuměl přádlu a uměl pěkně šprymovat. Každý sval a každá žilka jeho dráždila smích a nebyla-li v hlavě »čertovka«, neprořekl se, a dělal rozkošnou kratochvíli. A při tom napřadl jednou tolik, co nejlepší přástevnice — ale přadl pouze hrubou přízi, aby kluci oděvu nestrhali. A plátno z jeho příze bylo nezmarné. Chasníci, kteří s ním přišli, přadli lenivě a Beněk, když se vrátil a se strýcem se »obeznal«, nestačil je stříkat vodou, aby se lépe pospíchali. A na koho střikl, zamžikal prudce očima, otřásl se a vtipy naň sršely jak ta voda z kartáče. A kolovraty vrčely, bzučely a bručely a bylo veselo. Strýc Houser kejhal a děti sedíce pod stolem na trnoži, štěbetaly a hašteřily se o dědovy krpce. Každý chtěl na nich sedět.

Pod okny zadusaly těžké boty. Dědek pohlédl pod záslonu do okna a usmál se.

»Ahá! Ahá! Běhači! Běhají jen po vyražení. Než by něco dělali!« Andula se ohlédla ven a zarděla se. Houser se na ni podívá a šťoucha ji nohou do kolovratu, zazpívá:

»Chodí šohaj po ulici, o své lásce zpívá,
švarná děva za kuželem na něho se dívá
Čtyři hoši, čtyři květy smutně venku stojí,
číhá rychtář s karabáčem — chlapci se ho bojí.«

A Andula dobře cítila, že pod okny přestupují šohaji a ostýchají se zaklepat na okno. Venku přebíhá co chvíle dráb, nebo konšelé, neb i rychtář a hrozí bujné chase, že bude sedět v kládě nebo v base. Ale v jizbě je horko a přadleny by posnuly. Strýc Houser je obyčejně rozebírá takto: Sebéře některé s přaslice kužel a zanese ho šohajům venku. A děvče ho nedostane, dokud si pro něj sama nezajde, a tak chodí jedna za druhou. Jen že chasníci byli někdy příliš dotěrní a za dveřmi si nepěkně pohrávali — a toho se u Housů netrpělo. Kdo se chtěl s děvčaty vyrážet, ať přišel mezi ostatní do jizby a krátil si chvíli při světle a lidsky. A hospodář tedy sám chasníky pozval a přivedl. Přišlo jich šest. Klopytali přes vysoký práh, dali křesťanské pozdravení a hned škádlili děvčata, že jim otřepou se zástěr pazdeří. Pepík Nováků se jen ponahnul k Andule — ale dostal štílec, až odskočil: »Nevíš, že za takové nemravy se platí pokuta?«

»Jaká — ty kopřivo?«

»Však to máš viset na rychtě na tabuli, že za nemrav se platí prostice soli, aneb ti zamknou nohy do klády. Jen to u rychtářů pošeptat a konšelé se přiženou jak vítr. A kdyby se to nestalo, seděl by rychtář sám pod věží, to dobře ví, abys věděl.«

»Však bys Janka Kozáka neždouchala!«

»Za nemrav každého, i Kozáka.«

»No, Pepíku — víš — to se poctivým nedělá,« řekla Kačenka.

»To se dělalo za starých časů, když nebylo vojnám konce a vojáky se hemžila celá dědina. Starý voják je otrlý.«

»A tak — do sedmi roků« — dupal Houser do země, »když se přadláci o první přístce hádají, steří všechno plátno. A nepřestanete-li, vezmu housata a půjdeme na hnízdo. Avšak máte plné cívky, zahrejte si na něco, třeba na husu. Potěště holátka strýčka Housera a zahrejte si na husu!«

»Dobrá, to se hodí, vyskočila Kačenka a smetala kolem dračky kus koudele a obracejíc ho nad hořícím posvětem, zpívala:

»Peču, peču hus,
přijde kmotra,
dá mi kus.«

»Jen se tím pak nezadus,« prohodil Houser.

»Již je huska upečena, teď se bude dělit.« A trhajíc koudel na kousky, zastavila se u Housera, nabízejíc mu: »Kus husi!«

»Když to býti musí!« a chodila kolem všech podávajíc každému — kus husi. Za chvíli obcházela znova, a zastavujíc se u každého, volala: »Z husi kosti! Z husi kosti!« A posbíravši je, chodí znova kolem a táže se: »Co to nosím?« A každý musel odpovídati něco jiného. »Z husy hrdlo, z husy zobák, křídlo, kobylku, nohy, žebra.« »No dobrá, hodíme tedy kosti psovi — a pes nám něco tajného poví!« Pak vzala paličku, sedla si na zem a škrtajíc po ní, říkala: »Škrt sem, škrt tam, s kým jsi tu hus jedla?«

»Se svým milým,« šeptala Madlena.

»Pověz mně do ucha, jak se jmenuje?«

»Větropán!«

»Hahaha! Já tě zavěsím na holi v kabeli, aby všichni lidé o tobě věděli. Hleďte lidičky, chodí za ní Větropán!«

»To je Pepík Nováků,« vtipkuje Houser. A Kačenka sedne před jinou: »Škrk sem, škrk tam, s kým jsi tu hus jedla?«

»Se svým milým,« šeptala Andula.

»Pověz mně do ucha, jak se jmenuje?«

»Měsícpán!«

»Já tě zavěsím na holi v kabeli, aby všichni lidé o tobě věděli. Chodí za ní — Měsícpán!«

»To je Hazuků Janek,« křičela chasa. A Kačenka sedla před Maří: »Škrk sem, škrk tam, s kým jsi tu hus jedla?«

»Se svým milým.«

»Pověz mně, jak se jmenuje?«

»Jmenuje se — Sluncepán!«

»Já tě zavěsím na holi v kabeli, aby všichni lidé o tobě věděli. Za touhle chodí — Sluncepán. Teď bude na světě dobře. Větropán bude foukat, a nebude nám ve žně horko na poli. Měsícpán nám bude pěkně svítit, až budeme v noci trhat konopě a Sluncepán udělá svět rájem. A tedy, kdy si uchystáš Madleno svatbu?«

»V jalové hody.«

»To budou jalové stoly. A kdy ty, Andulo?«

»Až řekne koza — řemen!«

»To bude pečeně z komára! A ty Maří?«

»Až kohout vejce snese.« — Pak tázané všechny tři:

»A kdy ty, Kačenko?«

»Až po vaší svatbě — ve čtvrtek!«

»Chlapci těště se, budete družbami —!«

»Ale, místo družiček — povedete pometla,« harašil Houser. »A proto si zazpívejte, ať tu Kačenčinu husu po robotě zdrávi zažijete.«

A Pepík Nováků zavýskne: »Robota, robota, na celý den ji mám,
Nechce se mně dělat, jestli si nezpívám!«

A Metek Jandů: »Radši máme pána, který méně platí,
jen když nám dovolí svobodně zpívati!«

A Jiřík Maňasů: »Roboty, roboty, roztrhal jsem boty,
teď mně kupte nové — o vy panské sloty!«

A děd pod kamny: »Na Přerovské bráně tři řetízky visí,
varuj se, šohájku, ať tě neoběsí!«

(Moravské nár. písně.)

»A již tam koho oběsili?« ptá se Jiřík.

»Ná, což myslíš, že ne? Na Přerovském zámku tě litovat nebudou. Tam se říká: »S kým se ta čeládka spokojí? Sedlák rád by měl každý týden jiného rychtáře, každý měsíc jiného vrchního, a každý rok jiného pána. Tak holečku!«

»To by nebylo nic špatného. Změna neškodí.«

»E — sedláci a ve škole žáci se vždycky těší na nového pána. Je dobře zavřít hubu, poručit všecko pánu Bohu a schovat se za pec. To já vám, děti, povím!«

»Starý člověk se bojí.«

»Nevíte co je zle! Zlé se zle trpí. Ale když se přetrpí, je to dobré. Ale nechte řeči a pojďte za stůl, a čtěte proroctví Slepého Mládence — — tam čteme, že Praha bude na koňských kopytech roznesena — — A proč? Všecko bude vzdorovat, vše se zprotiví, člověk neuzná svého bližního člověkem a řekne: Já pán — ty pes! A pes kousne. Přižene se nepřátelského vojska jako kobylek, a neušetří ani dítěte, ani kočky! Krev poteče potokem a mrtvými se zastaví řeky a vylejí do rovin. Ale, až se na to pán Bůh nebude moci dívat, sjede svatý Václav s nebe a uhodí mečem do hory Blaníku. Skála se rozedme a vyjede bílé vojsko a poseká vrahy. Ani noha neunikne. Pak bude dobře. Ale já se toho s naší stařenkou nedočkám. Pamatujte zde na nás — — a bude-li s vámi zle, my tam také nezapomeneme.«

To jsou hrozné věci. Chasníci zkrotli a sedli si za stolem. Pepík četl proroctví o Praze a o rytířích blanických, Madlena vyprávěla o starém Skretu a skřítcích, diblících, Kačenka o čarodějích, strašidlech, Anička o vodníku v Bečvě, o zmecích, hospodyně o noční můře. Andula potkala bludné duše na lukách, Cilka zahlédla pod lesem ohniváče a když se mu posmívala, prohnal ji, jedva dechu popadala. Madlena slyšela křičet divé ženy a jejich děti v lesu, Jiříka polekaly hořící peníze v trní, děti zpozorovaly klekanici u dolní studny, u Nováků ve chlévě něco šelestí, někdy to hřmotí, rachotí, někdy žalostně skučí. Ženě tesařově píská cosi v noci do uší a chce ji to vytáhnout z lože, kováře to pomačkalo, sotva že zdřímnul a měl dost. Pak to zmizelo a takových puch v jizbě — jak po starém zelí! A všem běhá mráz po zádech a otřásají se hlučně jeden za druhým.

Ale hospodyně je z hrůzy rázem vysvobodí. Donese okřín křížal a mísu syrového zelí na stůl a pobízí je: »Děti milý, pojďte k tomu, nezmatete cestu domů!«

A staví mísy na stůl. Chasa se nenechá nutit. Zítra bude svatého Ondřeje, a kdo dnes čeho dostane, nesmí odmítnout, aby nepozbyl dobrých lidí. Každý musí alespoň okusit. A děd vezme do prstů špetu syrového zelí, a odchýle okno, vystrčí ven ruku a volá: »Mráze, mráze, pojď na zelí, a nechoď nám na osení, na oves, na len, na konopí!« A staženka dodá: »Ať jsou všeho statné kopy!« — Zásoba z mísy a z okřínu mizí. Chrupání se ozývá za stolem i pod stolem, nebo tam na trnoži sedí malí a živí se, majíce jablek a křížal plné hrsti. Zelového zubu prý nemají. A po zákusku znova do práce. Kolovraty se rozvrčí a příze na cívkách přibývá. Některé mají dopřadeno a povídají. Noc se valí k desáté. Hoši, kteří přišli bez práce, se vytratí, pospíchajíce do sadu na potok. Je zamrzlý a člověka unese. Vysekají v ledu čtyřhrannou díru a běží pro děvčata. Měsíc šeří a sníh se stkvěje, praskaje pod nohami. Dvéře se rozletí, pes vyje, choule se v boudě. Děvy se předbíhají k potoku. Dnes je onen blažený večer, kdy každá spatří svého souzeného, kterého jí Panenka Maria vyprosí, kterého jí pán Bůh dá, bude-li to jeho svatá vůle — spatří ho ve vodě pod vysekanou děrou, jak v zrcadle. A proto, rychle! Rychle!

Dívky se nahýbají nad vodou a chlapci se starými se krčí kolem. Andula se škněří: »E, tohle je nějaký hrbáč! A jak zašklebený! Hm, ten je nepěkný!«

»To je Ondřej Lasků, ten má hrb,« dovádí Jiřík.

»Což, toho bych ti namluvil,« dí strýc Houser. A Andula si podepře boky a zanotí: »Heje, heje, heje, nechci já Ondřeje!
Já bych radši Jana, ten je jako panna!«

A dědek se třase: »Ale, to je tvůj bratr, Andulko! No a co ty tam vidíš, Maří? Nemá tvůj budoucí velikou hlavu? Nebo, není to zde Pepík? Jen se podivej, jak smutně za tebou hledí!«
A Maří zpívá: »Slunce svítí ve dne, bledý měsíc v noci,
škoda je tě hochu, že nemáš pomoci!«

A Pepík, čepici bokem, odpovídá:

»Dolina, dolina, na dolině duha,
nechce-li mně jedna, bude mne chtít druhá!«

»To je řeč,« chválí ho dědek. »Pro jedno kvítí slunce nesvítí. No, Metku Jandů, strýc Houser povídá, že chrapíš od narození. Tamhle Anička zírá do díry, div si oči nevyhledí. Spusť, spusť, nechrapíš-li! A Metek si zavýskne:

»Koulelo se, koulelo, červené jablíčko,
komu ty se dostaneš, má zlatá Aničko?« A Anička se zasměje: »Červené jablíčko po zemi se koulá,
moje potěšení po světě se toulá!«

A Metek znova: »Což je po studýnce, když v ní vody není,
jako po panence, co se stále mění!« A Houser pobízí Váchu, aby si také v omáčce smočil sousto a nestál u ledu jak »Svatý« za dědinou, a Vácha zažertoval:

»Co mně dáš, to mně dáš,
pane Bože věčný!
Jen ty mně nedávej
starou vdovu s dětmi!« (Sušilovy nár. písně.)

A jako by se zachumelilo a zafičelo povětřím — — chasu projela zima. Kde kdo se otřásl a bránil se mrazu jak mohl. Zpátky! Za kamna! Za stodolou se pozakouřilo nad bařiskem. Děd Studenec se vracel do lesů. Stromy praštěly, střechy střípaly, za saněmi se prášilo mlžinou. Hledal opilce. Bílí voli je větřili z daleka a zarazili pod okny u Housů. Studenec skočil ze saní hledě do zámětí. Nikde, nikde! Již chtěl prásknouti voly omrzlým bičem — leč zaslechl Housera v jizbě na proti: »Bratře, pán Bůh ti zaplať, zítra přijdeme zase, a budeme k vám choditi, dokud se vám neomrzíme! Housata vzhůru, na hnízdo!« — Děd Studenec si oddechl: Sláva Bohu! A skočil do saní. Voli zařvali a zmizeli v mlze — — —

V jizbě na starých hodinách kukala žežulička desátou. Louč ve spáru dohořívala a uhlí pršelo na mokrý stůl. Děti posnuly za kožichy na peci a hospodář zíval, skládaje nastrouhaný posvet do kouta. Chasa všecka zmrzlá se hrnula do jizby, a hrabala se o překot v kožiších a vlňácích. Co chvíle měl někdo cizí kožich na sobě a se smíchem ho vyslékal. Děvčata se zabaťulila do vlňáků, chytila

kolovraty a křičela: »Zítra bude přístka u Nevřelů, po zítřku u Bartlů, přijďte všichni! A teď s Pánem Bohem a zaplať Pán Bůh za všecko. Přijděte holoubci zase brzy,« zvala je stařenka. »A nás nepozvete,« bránili se chasníci. »Vy najdete cestu i beze zvaní,« pravil děd, »nebudou-li hosté hrdí, nebude jizba těsná!«

»No — laskavá tvář — milejší než koláč,« prohodil Metek a cpal se do dveří, kropě chasu svěcenou vodou na cestu: »Dobré s námi a zlé pryč!«

Strýc Houser naložil děti na sáně, mezi ně nastrkal kolovraty a pobídnuv ženu, zapřáhl se a jel. Byla to veselá cesta, po první přístce, na níž láska bratrská mu podala ruku — a v ní dar Boží — chléb vezdejší. Zakejhal, zasyčel na chasu, jakoby bránil svá housata — a za saňmi se zaprášilo — —

Tichou osadou hlaholil smích, ale brzy dohlaholil. Chasa se rozešla po bílém sněhu a tratila se v chalupách. A měsíc putoval mezi hvězdami svítě do malých oken ke spánku po práci, a věru, každý mu dával — dobrou noc!

Obrázky někdější Sibiře.

Z ruštiny přeložil KAREL JINDŘICH.

Ruský spisovatel Nikolaj Vasiljevič Berg*) uveřejnil mimo jiné práce též vyňatky ze »Zápisek své matky o bývalé Sibiři (»Iz zapisok mátuški mojéj o prežnéj Sibiri«), v nichž vylíčen život obyvatelů severo-východní části onoho kraje na konci XVIII. století. Je-li obrovská Sibíř až dosud mimo zlepšenou komunikaci, stavbu veliké železnice a horečnou kolonisační činnost za posledních desítiletí téměř liduprázdnou (5,730.000 obyvatelů na 218.450 čtver. mil, čili 26 obyvatelů na 1 čtv. míli), snadno si lze představiti jakou byla před 120 léty, do kteréž doby sahá naše vypravování. Tyto »Zápisky« nabývají tudíž tím větší zajímavosti; obsahujíť národopisné a kulturně-historické črty z dob, kdy ruská vláda počla se pilněji obírati se zalidněním toho dalekého, bohopustého kraje.

Můj otec, Jefrém Feodorovič Romádin — dí se v »Zápiskách« — byl do r. 1789 úředníkem v Kyjevě. V řečeném roce založeno bylo v severo-východní Sibiři nové město Olénsk (vyslov Alénsk) a mému otci dán byl od vlády rozkaz, aby tam dopravil celý nově zřízený sbor úředníkův, mladých to, bezstarostných lidiček, kteří natropivše po svém obyčeji na té daleké cestě mnoho čtveráckých kousků, dostihli konečně beze zvláštních příhod Irkutska. Zde bylo jim vyčkati dalších pokynů tamních vládních orgánů, týkajících se usídlení v novém městě.

*) Nar. 1821, zemř. 1884. Vydal »Zápiski ob osádě Sevastopolja«, »Zápiski o pólskom vozstániji 1863«, »Sevastópolskij albom" a j. Zejména však proslul velice zdařilými překlady básnických útvarů ze slovanských jazyků, jako: »Pěsni ráznych naródov«, »Perevódy: z Mickieviča« a j., které byly později částečně umístěny též ve vzácném díle »Poezija Slavjan«. (Poznámka překladatele.)

Byrokratický stroj vyznamenával se v Rusku vždy zvláštní liknavostí a nejinak bylo tomu i v Irkutsku; neboť zatím, co zdejší představenstvo přemítalo a uvažovalo o náležitém roztřídění úřednictva na nových místech, uplynuly celé tři roky! Mnozí úředníci se v tom čase již oženili, mezi nimi též Romándin, jenž pojal za manželku dceru jakéhos »synbojárského«. Tak se nazývala tehdáž v Sibiři třída starobylých, ale nevalně bohatých zemanů, z jichž středu voleni druhdy též starostové a okresní komisaři.

Konečně byly dány dávno očekávané instrukce a úředníci vypravili se, většinou již s rodinami, do nové osady. Vsedše na lodi pluli nejprvé Baikalským jezerem a pak po řece Léně až do Irkutska. Plavba byla klidná a šťastná. Dále musili již všickni cestovati koňmo, neboť o vozových cestách a tím méně o řádných silnicích nebylo tehdáž v onom kraji ani stopy. Jelo se to nepřehlednou stepí, krajem skalnatým, chmurnou, téměř neprostupnou tajhou, v níž jenom zkušení irkutští průvodcové dovedli se orientovati.

Za takové často krkolomné jízdy spadla choť Romádina Kateřina Ivanovna s koně, notně se potloukla a jsouc v požehnaném stavu, nebezpečně si ublížila. Úraz byl tak značný, že ji už nemohli posaditi na kůň. Vtipný muž usekl v lese dvě dlouhé přímé větve, které na způsob voje přivázal k chomoutu koně, na druhém jejich konci sbil jakési lůžko, pokryl je peřinou a na ni položil trpící ženu. Primitivní povoz se hnul a Romádin stále kráčel vzadu, řídě a opravuje tyčky. Jakmile dorazili na první stanoviště, připravili churavé ženě náhřivky ze sena. Opuchlina splaskla, tak že mohla jeti dále, ale vždy jen na lůžku. Romádin neustával sledovati pěšky za povozem a urazil tak několik set verst, na koně téměř nevsedna. Teprv ku konci cesty zotavila se nemocna a mohla opět jeti koňmo; ale koně musili vésti dva průvodčí. Tak dorazili cestovníci konečně do Olénska.

Město Olénsk mělo tehdáž všeho všudy jen dvě dlouhé řady jurt čili tatarských chýžic, rozestavených ledabyle podél široké řeky Lény. Kolem černal se hustý modřínový a limbový les, prostírající se i na protějším břehu. Uprostřed jurt táhla se jediná ulice, na jejímž konci stála dosti prostranná pravoslavná církev (kostel). Její vnitřek lišil se od obyčejných ruských kostelů tím, že byly po obou stranách od vchodu nízké zídky, opatřené mřížemi, sahajícími téměř až do stropu. Obě zídky, tvoříce uprostřed uličku, opíraly se o třetí, příční zídku, mající uprostřed dvéře a rovněž vysoké železné mřížoví, jimiž bylo viděti několik kroků opodál stojící ikonostas.*) Osadníci třídili se v kostele takto: v první polovici, za příční zídkou stávalo úřednictvo, muži v pravo, ženy v levo; v druhé polovici, před zídkou příční, byli obchodníci a zemané, a to taktéž muži po pravé, ženy po levé straně. Průchod uprostřed mříží zůstával prázdný. Kolem hlavní zdi byly uvnitř

*) *Ikonostasem* (z řeckého εἰκόνά obraz a ἵστημι, postaviti, nazývá se v ruských kostelích pozlacená, obyčejně uměleckou řezbou bohatě ozdobená, malbami svatých pokrytá stěna, dělící svatyni od nejsvětějšího, loď od oltáře. Mimo dvě boční dvéře jest uprostřed mřížovaná, ze zadu oponou zakrytá brána, kterou obětující kněz v určité chvíle vychází, nad shromážděným lidem se modlí a jej žehná. (Poznámka překladatele.)

po obou stranách lavičky, na nichž sedávali staří lidé, kteří nemohli po celé služby Boží státi; mladí lidé nedovolili si nikdy sednouti. Okna, ač dosti veliká, osvětlovala matně kostel, místo skla byla v nich totiž málo průsvitná vydělaná volská pobřišnice. Vedle kostela stála nevysoká zvonice s několika nevelikými zvony.

Obyvatelé Olénska byli velmi nábožní a navštěvovali kostel řádně, ale nepostili se tak přísně, jako jest na Rusi obyčejem.*) O velikém postě jedli ryby a to též v prvním a posledním týdnu. Ve středu a v pátek přikázaný půst během celého roku zachovávali jen staří; mladí požívali v ty dni masité krmě.

Jakutové, osvícení nyní aspoň z části věrou křesťanskou, klaněli se tenkráte vůbec ještě modlám. V každé jakutské jurtě stála v pravém úhlu na jakémsi oltáříku dřevěná šoška, mající vousy z vlasů a na místě očí korálky. Při modlitbě předkládali jim zároveň své nejlepší krmě, vousy jim natírali máslem a smetanou. Jest-li k nim vešel do jurty pravoslavný Rus, vymáhali od něho úctu svým modlám a nedovolili mu státi nebo dokonce seděti na blízku nich. Přece však bylo již tehdáž mezi Jakuty několik křesťanských rodin.

Úprava jakutských a ruských jurt byla táž a lišila se pouze stavivem. Jakuti strojili své jurty z plstě, natažené a připevněné k nepříliš hrubým příčním bidélkám. Byl to takřka plstěný trychtýř s vyřezanými dveřmi, zakrytými volskou kůží a s uťatým otevřeným svrškem, jímž ucházel dým. Oheň plápolal uprostřed na hliněném okrouhlém ohništi, které bylo do polovice obehnáno přístěnkem, dosahujícím až k otvoru. Jakuti nazývali tato kamna »čuval«. V zimě plápolal oheň na čuvale ve dne v noci, v létě

*) Posty v Rusku jsou, jak známo, časté a tuhé. Hlavní posty jsou čtyři: 1. *Rožděstvenskij post*, náš Advent (od rožděstvó = narození, kterýžto název, jako významnější a čestnější, náleží výlučně svátkům Narození Páně a Panny Marie, kdežto v obecném životě užíváno slova »rožděnija«); jinak nazýván též »Filipovky«, poněvadž začíná po dni sv. apošt. Filipa — trvá od 15. listopadu do do 24. prosince. 2. *Velikij post* před Velikonocí, trvá celých 7 týdnů, při čemž již v týdnu předchozím (mjasopust) vyloučeny pokrmy masité. 3. *Petrôvki* čili půst apoštolský, od pondělka první neděle po sv. Duchu do 28. června. 4. *Uspénskij post*, jinak *Gospožinki* (od uspénije = zesnutí, naše Nanebevzetí a Gospožá = Paní, Notre Dame), k uctění Matky Boží, od 1.—14. srpna, po velkém půstu nejpřísnější. Mimo tyto a povinné posty ve středu a v pátek po celý rok nařízeny ještě posty: 5. ledna »sočélnik« (svatvečer) před sv. třemi Králi (Bogojavlénskij post, od Bogojavlénije = Zjevení Páně), 29. srpna, památka stětí sv. Jana Křtitele, 14. září Pozdvižení sv. Kříže a j. Vyloučeny pak bývají v tom čase nejen krmě masité, nýbrž i máslo, mléko, sýr, vejce, ano kromě kolika málo dnů i ryby. Zvlášť přísně postěno v první a poslední týden velkého postu, kdy četní horlivci dávají výhost i oleji z máku, ze slunečničného a hořčičného semene, ano též nejvíce prostým lidem užívanému konopnému oleji, neberouce při tom po celý den téměř ničeho teplého do úst, za výjimkou leda neslazeného čaje. Stravou nemajetných tříd a též vesnického lidu jsou obyčejně po celý půst: suché zemáky (kartófel), kyselé a nakládané zelí a okurky, nastrouhaná řetkev s konopným olejem, »ščí« (masná zelná polévka), »túra« (nadrobený režný chléb s cibulí a kvasem, nakyslým to nápojem ze semletého sladu a vody), »pachljóbka« (pochlébka, vodnatá polévka z bramborů a sušených hub. — Jest vůbec s podivením, co všecko žaludek prostého ruského lidu snese a neméně pravdivým jako významným osvědčuje se tu národní říkadlo: »*što Rússkomu zdórovo, to Němcu smerť*« (co jde Rusovi k duhu, jest Němci — rozuměj vůbec každému cizinci — k záhubě). Všecky tyto posty zachovávají se celkem dosti svědomitě, a věřící Rus béře spíše jiné, nezřídka důležitější věci na lehkou váhu, ale postu se tak snadno nezpronevěří. (Poznámka překladatele.)

topilo se jen při vaření. Některé jurty byly přepaženy a stály v nich lavice; většinou však sedávali Jakutové na houních a po zemi rozestřených kobercích, zvaných »telljachy«. Jurty měly na místě oken nezakryté otvory, které se v zimě ucpávaly hrubými ledovými krami.

Rusové budovali své jurty z břeven, postavených šikmo do výše a svrchu u komína se stýkajících. Uvnitř stál uprostřed týž čuval jako v jakutských jurtách, jen že byl poněkud širší. V dosti veliká okna vstavěla se v létě slída anebo vydělaná volská podbřišnice, neboť sklo bylo tehdáž v oněch krajích naprosto neznámo. V zimě zacpávali se okenní otvory velikými, přes půl lokte tlustými ledovými krami; jednu takovou kru nésti bylo i několika silným mužům dosti krušnou prací. Za zimy musila se plocha s obou stran často čistit, aby byla průzračnější; dvě ledové plochy vystačili pro jedno okno na celou zimu. Vchod byl zavěšen volskou kůží, právě jako v jakutských jurtách.

Obyvatelé městečka byli zámožní zvláště Rusové; každý měl hojně dobytka, u nikoho nedojilo se méně dvaceti krav. Mimo ně chovali někteří též ovce a vepřový dobytek, ale v nevelikém počtu. Z drůbeže chovaly se jen slepice, neboť nahražovalo ji nesčetné množství divokého ptactva, jímž oplývaly zdejší nepřehledné stepi a hustým rákosím zarostlé břehy řek a jezírek. Hejno divokých husí, kachen, labutí, tetřevů, koroptví a jiná ptactva hnízdila v sítí a křovinách, naplňovala vzduch štěbetem a pískotem. Též sobů bylo zde mnoho a ty honily v tajhách, jakž nazývány jakutsky tamní husté, téměř neproniknutelné pralesy.

Tržiště v Olénku nebylo. Všeliké potraviny přiváželi se z Jakutska, a to jen jedenkráte v roce. V městečku byl jen jeden krámeček, ale v něm dostala se jen sůl, a to ještě nejinak, než celý pud (40 liber) najednou. Občas přijížděl ještě jakýsi obchodník se zbožím: se suknem, s rozličnými látkami, střevíci, pentlemi a pod. Oděv šili si obyvatelé sami, muži i ženy. Někteří nosili též oděv přivezený buď z Irkutska nebo z Jakutska a ten dědila rodina po rodině, pokud vůbec se mohl nositi. Činovníci nosili úřední oděv, svrchník se světlomodrým aksamitovým límcem, kabáty a fraky s velkými kovovými nebo kamennými knoflíky. Slavnostní šat paniček nazýval se furó, byl vždy z hedvábné látky, ze dvou polí, které se vzadu pojily a vlekly po zemi. I ženské měly svůj zvláštní úřední oblek: totéž furó z červené látky, obšité blankytnou pentlí, k němuž oblékali obyčejně hnědožlutou kacabajku a dlouhou, téměř po kotníky sahající sukni stejné barvy. Náprsníčky byly z flóru, ozdobené nezřídka zlatým a stříbrným vyšíváním. Při tomto úředním šatu zdobila se hlava zvláštní příčeskou s pštrosími péry. Všední ženský oblek sestával z dlouhého kaftanu, sahajícího téměř do pat, ze šušunu čili kabátce po kolena a z kacabajky; hlava pokrývala se při tom buď šátkem anebo mužským kloboučkem s přeskami, jejž ve společnosti nesnímali.

V zimě byl tento oblek zaměněn čubou, kterou téměř nesvlíkali; doma nosili lehčí čubu, podšitou koží žíhané veverky anebo veverčími čelenkami. Tyto kožišiny vydělávali zvláštní děl-

nice, nebyloť zde kožešníků. Mimo dům nosili čuby podšité liščinou, chudší měli čuby ze sobovice. Za silných mrazů zakrývali Jakuti obličej natebníky, nanosníky a nabradníky; Rusové jich neužívali, leda když jim bylo konati dalekou cestu. Synbojarští a kozáci odívali se létem v dlouhé vojenské kabáty, v zimě nosili čuby podšité liščinou nebo sobovicí. Když měli konati městskou službu, opásali se prostě pod kabátem nebo čubou šavlí a brali s sebou ručnici, píky a střely. Představený nebo starosta zřídka je svolával ke hlídce.

Jakuti nosili čuby po celý rok, a to na holém těle. Spodky měli z vydělané, velmi jemné soboviny, v zimě však oblékali zvláštní chlupaté spodky, srstí k tělu. Náčelníci nebo-li knížata jakutští měli čuby potažené suknem, ale oblékali je také na holé tělo. Rádi a vděčně přijímali sice od Rusů darem plátěné a hedvábné košile, ale nikdy jich nenosili. Hlava s krátce přistřiženými vlasy byla stále pokryta čebakem, zvláštní to čapkou s ušima.

Tak tedy vypadali obyvatelé Olénska, když sem přijeli ruští úředníci. Romádin ubytoval se zatím v najaté jurtě jistého zámožného kozáka; když pak krátce po příjezdu zemřel zdejší pop a pozůstalá po něm jurta byla na prodej, koupil ji Romádin a přistěhoval se tam.

O zemřelém popu hlásala pověst, že byl velmi bohat. Měl jedinou dceru, ta však se mu nezachovala; mínil ji za to vyděditi a vykonal svůj záměr zvláštním způsobem. Jednoho dne, když dcera odešla do lesa sbírat jahod a hub, ačkoli byl už tak slabý a mdlý, že se jedva vlekl, vstal nicméně z lůžka, vyhledal dva velké měděné kotle a naplniv je zlatými a stříbrnými penězi (měděných v Olénsku nebylo), pokryl je pánvemi a kdesi zakopal. Když se dcera vrátila domů, pohřešila záhy měděné kotle a pánve a dovtípila se hned, že je otec kamsi uschoval a bezpochyby ne prázdné. Začala bedlivě pátrati na dvoře i v blízkém lese, avšak nadarmo; měděné kotle zmizely navždy, neboť nenašli jich přes pilné hledání ani po starcově smrti.

Sotva že se Romádin přestěhoval do nového příbytku, zavítali do Olénska z vůkolních ulusův čili jakutských vesnic jakutští knížata, aby přivítali ruské úředníky; každý měl tlumočníka a životní stráž. Všichni se dostavili k Romádinu a posléze přibyl i nejvzácnější a nejbohatší z nich, jménem Chabachej. Přijel právě, když Romádin čekal novorozence. Kateřina Ivanovna prosila, aby knížete nepřijímali, ale muž se zdráhal, boje se, tak vzácného hosta uraziti. Chabachej vešel a ukloniv se, sáhl přede vším oběma rukama do kapes, vyňal plné hrstě stříbrných rublů a narovnal je ve dva sloupky na stole. Potom vnesli do světnice dva pytle s rozličnými ještě nevydělanými kožešinami: sobolími, hranostajovými, liščími, veverčími a jiným. Odevzdav pytle hospodáři osvědčil kníže skrze svého tlumočníka, že si přeje seznámiti se blíže s tajonem (pánem). Hospodyně podnesla mu po vzájemném uvítání dle obyčeje na tácku velkou sklenici vodky a později druhou. Vypiv, pohlédl Chabachej bystře na manželku Romádina a zpozorovav, že trpí řekl: »Vím, ty porodíš syna; on bude mým a nechť se nazývá Chabachej. Já budu také první, kdo přijde po

narození knížete Chabacheje.« Pak se poklonil a doloživ: »Mějte mne rád tajone, mějte mne ráda, chatuno« (paní), odešel.

V krátce na to narodil se Romádinu skutečně syn, jak byl kníže řekl. Jedva uklidili a spořádali trochu příbytek, když tu první vevalil se do dveří Chabachej. Sáhnuv opět oběma rukama do kapes, vyňal hrst stříbrných rublů a narovnal je jako předešle ve dva sloupce. Pak dal zase vnésti do komnaty pytel s rozličnými vzácnými kožišinami, dokládaje: »A toto knížeti Chabachejovi na čubu.« Uctili ho jako prvníkráte dvěma sklenicemi vodky, kterouž vypiv, odejel.

Z toho času oblíbil si Chabachej dům Romádinův, každoročně ho několikráte navštívil a pokaždé přivážel stříbrné ruble a různé kožišiny. Maličkého velice miloval a při každé návštěvě prosil, aby mu ho ukázali; bral ho na lokty, něžně ho líbal a dle jakutského obyčeje též očichával. Pacholíku dáno bylo na křtu svatém jméno Vasilij, ale v domácnosti nazývali ho obyčejně žertovně Chabachejem.

Když minulo chlapci dvanácte let, vypravil se kníže Chabachej i se svojí ženou do Petrohradu, holdovat císařovně Kateřině II. Před odjezdem žádal Romádina, aby s ním poslal syna, dovozuje, že tam může nabýti vyššího vzdělání; avšak otec nesvolil, nechtěje se s ním rozloučiti. Chabachej navštívil Petrohrad dvakráte a byl pokaždé představen císařovně spolu se ženou. Panovnice mu darovala zlaté hodinky a ženě bohatý asijský šat. Po návratu pověsili manželé vzácné ty památky na zeď a všem příchozím ukazovali carské dary; někdy před nimi na důkaz zvláštní úcty dokonce klekali, vypravujíce mimo jiné, kterak mocnářka podala jim k políbení ruku.

Romádin nebydlel dlouho v jurtě. Nemoha se spokojiti tak chatrným příbytkem, rozhodl se ještě téhož léta vystaviti řádný dům a poněvadž se mu nedostávalo potřebných dělníků a nástrojů, psal o ně do Jakutska. V brzce přibyli nástroje i pracovníci, a to Baškyrové a Tataři, kteří se jako vůdcové asiatských čet súčastnili pověstného pugačevského spiknutí, a byli za to posláni na »kátorgu«, to jest do sibiřských dolů. Tito někdejší generálové a plukovníci, jak sami se byli nazývali, musili teď pod vedením sekretáře zemské správy dáti se chutě do práce a vystavěli nejprve krajský a zemský soud, potom úřad policejní a vyšetřovací. Pak začali stavět příbytky úředníkům, i zbudovali sedm domů pod jedno patro. Do oken byla opět dána slída, kterou v zimě vyměňovali zase plásty ledu. Romádin, jenž se nezřídka sám chápal sekery a otesával břevna, přestěhoval se pak do domku naproti své jurtě, a ustanovil ji za kuchyni a čeledník, v němž se ubytovali nějací jakutští dělníci. Rusové nevstupovali do služby k nikomu, soudíce, že to jejich stavu nepřísluší. Ostatně nebylo mimo úředníky gubojarské a kozáky v městě jiných Rusův.

Zbylé domy byly prodány druhým úředníkům. Zjednav takto všem pohodlné přístřeší, umínil si Romádin vystavěti asi 7 verst za městem uprostřed veliké paseky, obklopené lesem, letní domek neboli »daču«, což ihned vykonal. Asi půl druhé versty od dači

dal vykopati nevelmi hluboký rybník, jenž byl rychle naplněn vodou četných pramenů, jimiž oplývá zdejší krajina. V krátkém čase uhnízdily a rozplemenily se kol rybníka divoké kachny, které obyvatelé Olénska přijížděli střílet pro zábavu. Kolem dači i ve dvoře běhaly lišky jako psi, dávily drůbež a přes vše úsilí nebylo lze se jich zbaviti. Později dostavil se i medvěd. Přicházel obyčejně, když na dači nikoho nebylo, vyčenichal kyselé mléko, nalévané do kadeček a řádně se nachlastav, odběhl opět do lesa, jinak nikomu neubližuje. Poněvadž bylo vždy mléka nazbyt, nechali medvěda na pokoji a nikdo si neošklivil píti po něm zbylé mléko. Tak přicházel v průběhu několika let skoro každinký den. Týž medvěd navštěvoval i zimní chatu čili »zimovejku« rybáka, bydlícího nedaleko dači, když toho nebylo doma a pochutnával si u něho na syrové a vařené rybě a též na mléku a kyselé smetaně. Rybář si toho pranic nevšímal a po medvědu nepátral; taková byla zde dobromyslnost a prostota. Medvěd navštěvoval zimovejku i daču rybáka v zimě i v létě, ačkoli mnozí praví, že medvědi leží celou zimu v brloze, ssají si tlapy a nikam nevychází. Zdejší Jakutové tvrdili, že se sice často setkávají s medvědy v lesích, ale napadají prý jen muže; ženám neubližují.

Dav přivézti z Jakutska rozličná semena, zařídil Romádin blíže dače velkou zelnici. Nasázel okurek, řepy, mrkve, bramborů, kapusty, zelí a jiného vařiva — avšak urodily se mu na ponejprv jen okurky a zelí, a to pro náhlou zimu dosti zakrnělé.

V Olénsku žil Romádin jako pravý patriarcha; po městě se procházel nejinak než jako ve svém hospodářství — totiž v pouhém županu. Všickni ho poslouchali a ochotně se mu podřizovali. Sám starosta, ačkoli zaujímal vyšší místo, rád přijímal jeho radu a dával mu nezřídka přednost, vážil si ho pro jeho nevšední rozum, důvtip a neobyčejnou přičinlivost, kterou oživoval celé město. Jefrem Feodorovič zaměstnával se a truděl neustále. Ku stavbě domů sám vybíral, ano i kácel a osekával stromy a nikdy je nedovolil porážeti, leč za své přítomnosti; hotová břevna provázel na staveniště, dohlížel při jejich vazbě a ostatních pracech a vzdálil se na krátký čas leda jen na úřad. Z počátku nebylo v kanceláři téměř žádného řízení a úředníci scházeli se tam leda pro jméno a spíše pro ukrácení chvíle, aby si pohovořili a se pobavili.

Jakutové nazývali Romádina pro jeho činnost a živou povahu nejinak než »ot sekretar« (ohnivý sekretář). Procházeje se městem v županu nebo v čubě, podpásaný řemenem, měl za ním vždy zastrčenou nahajku (bičík) a kde bylo nutno, vypořádal se s ní na ulici bez okolků sám. Nikdo nenamítal nejmenšího proti takovému chování se ot-sekretara, na nějž pohlíželi jako na hlavu rodiny. A věru, celé to divné městečko podobalo se plných třináct let, dokud zde Romádin úřadoval, bydlišti jedné velké rodiny.

Již pouhá postava Romádinova dodávala mu ráz velitelský: byl vysokého vzrůstu a neobyčejné síly, pravý to bohatýr starých časův. Jsa povahy prudké, popudlivé, měl nicméně velmi dobré a citlivé srdce.

Když bylo městečko konečně upraveno a jeho zevnějšek stal se úhlednějším, začali obyvatelé pomýšleti též na zábavy. Zaří-

dily se střídavé *večeřinky*, které začavše u starosty, neminuly ani nejprostšího kozáka a konaly se velmi často. Pokud byly bez hudby, účastnili se jich též popové s popaďjami (ruští kněží s ženami), jestli však nenadále zazněla píseň nebo hudba, odešli popové domů, ponechávajíce veselí svým ženám. Co do hudebních nástrojů byla z počátku v celém městečku jediná balalajka (ruská citera o třech strunách); později přivezl starosta z Jakutska jedny housle, z čekož nastala veliká radost. »Nu, teď se natančíme,« těšili se všichni. Z počátku zpívaly dospělejší kozačky veselé písně; přicházely v ty večírky ve svých malebných, bohatých krojích z drahých látek a zlatohlavu. Po písních následovaly tance, a to ruská kadrila čili osmerka, sestávající ze šesti nebo osmi párků a později též »ekozés« čili škotský tanec.

Někdy schovávali o večerinkách zlato, hráli o fanty, anebo zařídili hry a zpěvy na způsob chorovodů. Usedlejší hosté hráli v karty, obyčejně pamfil a marjáž.

Mezi hrami a tanci podáván čaj, připravený v měděných čajníkách na ohni, nikoli na samovaru. Pili ho obyčejným způsobem z koflíků a misek, s cukrem a mlékem, přikusujíce buď sladký piroh nebo jiné křehké pečivo, jímž pokryt byl vždy celý stůl. Po čaji podávány pamlsky. Později předložila se »zákuska«, byla to v zimě mražená sterled (vzácná ryba), po které strouhali nožem; stružku tak svinutou, barvy světlorůžové, posypali solí a spěšně kladli do úst, dokud se nerozplynula. Konečně podávána sytá večeře, skládající se z týchž krmí, jako na Rusi.

O svjatkách*) zvali se k večerinkám jakutští šamanové čili kejklíři, jižto provozovali rozličné divné kousky. Chystaje se ku svým představením, prosil šaman obyčejně, aby otevřeli komín u čuvalu, a nahnuv se doň, zval ku pomoci ducha, napěvuje přiduseným, unylým hlasem: »*Kel betťach abasy!*« (přijď sem, ďáble!), načež jal se prováděti své kejkle: motal si z úst dlouhé tásemky, aneb rozpárav si nožem břicho, vypouštěl z něj střeva. Bylo ovšem potřebí tehdejšího vychování a silných nervů, aby se diváci při takových výjevech nejen nehoršili, ale ještě z plna hrdla smáli.

V průběhu léta dával každý úředník zvláštní hostinu, na níž přijížděla z ulusův též jakutská knížata, provázená četnou družinou. Do příbytků nevcházeli, nýbrž rozhostili se vždy na dvoře, pod širým nebem. Zde častovali je pečeným koňským masem, vynášeli k nim v březových koších, zvaných jakutsky *čibičachy*, bochánky z pšeničné mouky a konečně nápoj *burduk*, připravovaný takto: Do kotlíku, zavěšeného na žerdích, nalili do vrchu kyselé mléko a rozdělali pod ním oheň. Když mléko začalo vříti, vhodili doň hrst mouky, hrst soli a hrst roztlučené kůry z jakéhosi stromu, načež dlouho míchali v kotlíku zvláštními moutičkami, aby rozbíjeli v něm části utvořeného másla. Když burduk byl hotov, usedli Jakuti kolem kotlíka, nabírali dřevěnou naběračkou, přecházející z ruky do ruky a napájeli se dle libosti. Tento burduk

*) *Svjatkami* nenazývají Rusové každý službám Božím zasvěcený den vůbec, nýbrž toliko jistou část doby vánoční, a to od 25. prosince do 5. ledna. Jsouce tu, mimo den poslední, prosti postu a namnoze i práce a služby, oddávají se veselí a různým kratochvílem. — Svátky v našem smyslu slovou u nich *prázdnikami*. (Pozn. překladatele.)

jest nejoblíbenějším nápojem Jakutů, bez něhož kvas není jim kvasem. Po burduku podáváno rozpuštěné máslo, které Jakuti taktéž pili z naběračeek. Na konci podávána jim kořalka, kterou náruživě milovali.

Při kvasu kouřili hosté z malinkých dýmek, ale nikoli čistý tabák, nýbrž smíšený s rozetřenou stromovou kůrou; byl tehdáž v onom kraji ještě velmi vzácný a drahý. Jednoho roku nebyl tabák vůbec do Jakutska přivezen a cena jeho vzrostla v ulusách v takové míře, že za stříbrný rubl prodávali tak malý kroužek tabáku, že se vešel pod peníz. Nejtišší a nejkrotší Jakuti rozlítili se náramně, jestli při hostině nedostali tabáku do dýmky. Bylo dobře, odešel-li host bez křiku a rvačky; ale nezřídka vrhali se zuřivě na ty, kteří kouřili, a při takových výstupech děly se někdy i vraždy.

Jest pozoruhodno, že Jakutové, ač řádní jedlíci, nicméně nechávali nejlepší kousky při hostině svým miláčkům, dětem úředníků. Kníže Chabachej odložil je obyčejně pro svého soujmenovce, staršího syna Romádina. Tomuto i jeho synu byli Jakuti nakloněni mimo jiné proto, že si neošklivil jísti s nimi koňské maso, jehož se z ostatních Rusův nikdo ani netknul. Jefrem Feodorovič snažil se, aby je jedla i jeho manželka, ta však opřela se rozhodně a měla potom pokoj.

Léto poskytovalo v Olénsku ještě mnoho jiných zábav. Ženy úředníků a kozáků prohánělý se na bujných koních po planinách a zajížděly též do vůkolních pralesů, tajh. Zde vybíraly u bařin vejce divokých kachen, anebo sbíraly různé druhy rostoucích tu jahod a vracely se domů vždy s bohatou kořistí. Celé rodiny procházely se zhusta na pobřežích Lény, sbírajíce tu rozličné vzácné kaménky, zejména karneoly, chalcedony, akvamariny, sibiřské opaly a topazy. Anebo zatažen čeřen a pokaždé uloveno hojně nejchutnějších ryb: jesetrů, sterledí a nětmy (sibiřský losos); každý si nabral čeho a kolik se mu ráčilo. Nětma byla ryba značně veliká, tak že ji dva muži musili nésti na tyči, vetknuté jí pod žabry, při čemž se ocas ještě vlékl po zemi.

Léto bylo v Olénsku krátké, ale velice parné. Tráva vzrostla neobyčejně vysoko; ve vzduchu hemžilo se ptactvo, pestří motýlové a brouci a různý hmyz, přilétající z bařin a lesův, zvláště celá mračna tiplic a komárů, jižto se přihnali podvečer, když se vracel dobytek z pastvy. V tu dobu nebylo radno vyjíti na ulici jinak, leč se sítkem na obličeji.

Mezi tamními zvláštními rostlinami sluší upomenouti *kňaženiku* (ostružník), černou to jahodu, podobnou malině, ananasové chuti. Pak strom *chantagas*, zvýší jabloně, na němž rostly jahody o něco menší višně, v létě červené, k jeseni černající. Když nastal čas sbírání, přistavily se k stromům čibičachy a do pně tlučeno obuškem sekery; setřásané jahody sypaly se do čibičachů a z těch se přesypávaly do *tuntajů*,*) hlubokých březových nádob, v nichž se přechovávaly celou zimu. Ještě jiná jahoda, jejížto zeleň stlala

*) Tuntaje a čibičachy pletou se ze žíní a stahují pak březovým pletivem tak husté a pevně, že se hodí k uschování jakékoli tekutiny. Menší tuntaje nazývali Jakuti tujezy a tujezkami.

se po luzích, byla *tolokňavka čili medvědice*, barvou a velkostí podobná brusnici neboli kyhance. Rozkousne-li se, nalezneme uvnitř jakousi moučnatou látku aneb vlákno. Syrová je nechutná, pročež ji obyčejně vařili v kyselé smetaně, mrazili a pak jedli na drobno rozsekanou. Z ruských jahod vyskytuje se v Sibiři *golubica* (borůvka) a brusnice, kterou sbírají, když téměř zčernala, což jest znamením její dozralosti. Mimo vytčené nebylo v kraji námi obývaném žádných jiných jahod. (Dokončení.)

Hrdličky.

Kdys mladík jeden prostý v tenat svůdné sítě
lstí mnoho hrdliček polapil v mlází lesa
a ptáčky bojácné do koše schytal hbitě,
pln radosti on spěchal na trh kořist nesa.

A když již město zřel ve kvapném kroků běhu
hle, svatý František se v cestu jemu staví
a jako vždy ke ptáčkům zvláštní jevil něhu
pln soustrasti naň hledí a s prosbou mu praví:

»Ó dobrý mládenče, svěř kořist svou mým rukám,
za ptáčky tyto prosím pokojné a čisté,
by život jejich nespěl vstříc snad krutým mukám
a dojdeš za dar ten odměny v nebi jisté.«

Tu jinoch šlechetný ochotně prosbu slyší
a tiše břímě skládá za dar Františkovi,
vždyť zdá se mu, že s nebe rozkaz jakýs vyšší
ve slovech světcových, on prosbě rád vyhoví.

»Ó sestry milené, hrdličky tiché, prosté,«
děl otec František a ptáčky k sobě tulí,
»ať nové plémě z vás ke slávě Tvůrce vzroste,
dál neste užitek a plňte Boží vůli!«

A svatý bratr hnízda hrdličkám již splétá,
by tichý útulek připravil druhům novým,
hle, mláďátka se líhla krotká koncem léta
tak přítulná a milá bratřím Františkovým.

A dárci hrdliček děl světec s jasnou tváří:
»Za díky, milý synu, řeknu k tvé radosti,
že naplníš řád ctností nebývalou září,«
a jinoch vstoupil v řád a skonal ve svatosti.

Miloslav Javorník.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

Část I. Před Hattalovou mluvnicí.

Proč Slováci tak dlouho byli s Čechy sloučeni literární jednotou?

První počátky literární samostatnosti slovenské začínají se Antonínem Bernolákem, který r. 1787 vydal v Prešpurku úvahu: Dissertatio philologico-critica de litteris Slavorum, de divisione illarum, nec non accentibus« a s ní zároveň: »Linguæ Slavicæ per regnum Hungariæ usitatæ compendiosa simul et facilis ortographia« Spisy těmito žádal Bernolák pro své krajany slovenské, jež pokládá za přímé potomky starých Slovanů, kteří mluvili a psali starou slovenčinou, za samostatný národní celek, také samostatný jazyk spisovný. Svoji osnovu grammatickou podal Bernolák r. 1790 ve spise v Prešpurku vydaném a nadepsaném: »Grammatica slavica ad systema scholarum nationalium in ditionibus caesareo regiis introductum accommodata.« Těmito spisy byla stanovena ovšem pouze theorie, ale následovníci Bernolákovi, sloučení v »učeném slovenském tovaryšstvu« založeném r. 1792 v Trnavě (Nitránské stolici) uvedli theorii Bernolákovu také do praxe. O všem tom pojednáme ve zvláštní kapitole. Bernolák byl vychován u jesuitů v Trnavě, kteří vydávali již od první čtvrtiny století XVIII. české spisy, ve kterých zhusta upouštěli od spisovného jazyka českého, zavádějíce do spisovné češtiny nejen slovenské provincialismy, ale kazíce také slovenskými grammatickými tvary jazyk spisovný. Zásluhou jesuitů se stalo, že dnes vlastenci slovenští mohou uváděti spisovatele česko-slovenské, pracující literárně hned v prvních počátcích století XVIII., jako důkaz pro bytnost literatury slovenské hned v této době. Správně praví dr. Vlček, že jesuitské tisky té doby prolamovaly historické formy jazyka spisovného.[1])

Bernolák nespokojil se tímto »prolamováním forem jazyka spisovného«, nýbrž uvedenými již spisy pokusil se přetrhati veškeré svazky mezi spisovnou řečí českou a slovenskými provincialismy a dialektickými formami pokaženou knižní řečí česko-slovenskou a založiti novou literární řeč čistě slovenskou, zbudovanou na nářečí stolice Nitránské, české řeči nejbližším. Věc se mu také zdařila.

Jesuité trnavští, velepilní pěstitelé literatury česko-slovenské, pozorovali tedy již dávno, že slovenská nářečí velmi se různí od českého jazyka (Šafařík nazývá českou knižní řeč nářečím pražským). Tyto rozdíly byly však znatelny již ve století XV., ač nebyly dosud tak vypouklými, jako ve století XVIII. Čeština století XV. (dob husitských) byla totiž od češtiny nynější právě tak rozdílná, jako čeština nynější od nynější slovenčiny. Naskýtá se

[1]) Viz dr. Jar. Vlček: »Dějiny české literatury«, II. díl, část I., v Praze 1898 pg. 313—321.

nyní otázka, proč si Slováci nezaložili vlastní literatury hned ve století XV. nebo snad XVIII., proč čekali až na Bernoláka?

Otázka tato má však svou odpověď v poměrech historických.

R. 1440 přišly do horních Uher české zástupy husitské nesoucí s sebou český překlad biblí pořízený Husem. Husova biblická čeština ještě dlouhá léta po husitské válce hověla jazykovým zvláštnostem slovenským, ba ještě dnes průměrný Slovák daleko lépe rozumí biblí Husově v původním staročeském jazyce než nynějšímu překladu české bible pořízenému Šušilem, ba Slovák lépe rozumí staročeské biblí než sám nynější Čech.

Po bitvě bělohorské r. 1620 znova veliké zástupy Čechů, nechtějících vrátiti se ke katolicismu, odstěhovaly se do Uher a usadily se ve stolicích nitránské, novohradské a zvolenské. Tito vystěhovalci, nejvíce bratří čeští a utrakvisté, přinesli si českou biblí kralickou a české bohoslužebné knihy.[2])

Na Slovensku již před tím rozšířeno bylo učení Kalvínovo a Lutherovo, ale přívrženci nového vyznání neměli ani organisace ani bohoslužebných knih. Synodou žilinskou r. 1610 byly sice horní Uhry protestantské jaksi sorganisovány, ale bohoslužebné knihy pocházely ještě z dob Husových a nebylo jich mnoho. Mládež totiž, vzdělaná v humaniorech slovenských, navštěvovala university v Německu, kde přednášelo se latinsky a neměla příležitosti ani ve slovenčině zvláště se vzdělati ani ji pěstovati. Proto také na Slovensku až do persekuce nekatolických Čechů nebylo ani samostatné literatury slovenské, ani dostatek bohoslužebných knih.[3])

Kdyby byly r. 1622 české zástupy nedonesly českých knih bohoslužebných, byly by luteránské církve slovenské nuceny pořídíti si vlastní bibli, kancionály, postillu, katechismus, funebrály, agendy, knihu modlitební atd. Byla-li řeč česká před Husem bez vlastní orthografie, bez vlastní grammatiky,[4]) byla také slovenská před bitvou bělohorskou. Poněvadž však luterství zavádělo veskrze do bohoslužby jazyk národní, také na Slovensku protestanté byli by nutně dospěli k vlastní samostatné literatuře, z počátku ovšem pouze náboženské, ale ta musela míti v následcích také světskou samostatnou literaturu slovenskou. Tu však přišli exulanti a emigranti čeští s náboženským písemnictvím již hotovým — a slovenští náboženští předáci luteránští byli bez práce, zvláště když i duchovní pastýři i jim svěřený lid českým knihám bez veliké námahy rozuměli.[5])

A kromě toho všichni spisovatelé slovenští, kteří žili před r. 1620, žili také v Čechách a na Moravě, kde se česky přiučili[6])

---

[2]) Tóma Šmýd: »Spisba slovenská« ve »Vlasti« II. pg. 321.

[3]) Sborník »Slovensko«, Praha 1902 pg. 127.

[4]) Náš český otčenáš je předhusitský. Má germanismy: »jakož i my odpouštíme *našim* vinníkům« a »zbav nás *od* zlého« (libera nos *a* malo« je i v latině klassické nemožná vazba). Byl tedy český jazyk předhusitský dosti zkažen latinou a němčinou.

[5]) Pypin a Spasowicz: »Historie literatur slovanských«, díl II. pg. 450 sq.

[6]) Dr. Frant. Bačkovský: »O zásluhách Slovákův o písemnictví české« ve »Vlasti« roč. III., pg. 2.

R. 1655 objevila se první v Trnavě tištěná kniha, kde jsou vyloučena veškerá česká ř, kde ponejprv vyskytují se ryze slovenské spřežky souhlásek dz, dž, kde poprvé přicházejí jednotlivá slova vlastní jen slovenčině. Je to zpěvník »Cantus Catolici. Pýsne Katholické Latinské, Slovenské: Nowé i Starodawné«.[7])

První průlom do spisovné češtiny učinili tedy katolíci, totiž trnavští kněží Societatis Jesu. Kdyby byli tehdy luteráni šli s katolíky ruku v ruce, bylo by došlo k samostatnému slovenskému písemnictví a vlastní slovenské mluvnici, od české rozličné a na základech živé mluvy slovenského lidu zbudované, o 150 let dříve, než se to skutečně stalo.

Ale ještě si odpovíme otázku, proč ani novota Bernolákova hned se neujala. Katolíci byli dosti silni, že by byli si udrželi samostatné slovenské písemnictví bez spolupůsobení protestantů, kteří zajisté sami svým časem byli by se k nim připojili. Odpověď je na snadě. R. 1777 přenesena byla z rozkazu Marie Terezie Pázmányova universita z nepatrné Trnavy do Budína. Tím ubylo na Slovensku podpůrců »prolamování« spisovné češtiny, neboť profesoři v Budíně a po r. 1783 v Pešti měli již více péče o maďarštinu, která počínala se vzmáhati, než o slovenčinu a češtinu.

Česky píšící Slováci (před roztržkou).

Tuto kapitolu bych snadno mohl vypustiti, poněvadž o věci samé znamenitě pojednali již ve »Vlasti« zemřelý Tóma Šmýd a dr. Frant. Bačkovský. Také v dějinách literatury české od dra Jaroslava Vlčka je věnována náležitá pozornost českým spisovatelům, rodákům slovenským. Proto jen stručně pojednáme o předmětě v nadpise této kapitoly naznačeném, neboť vyhnouti se mu nemůžeme.

Slušno především pojednati o dvou starších nositelích české kultury na uherském Slovensku. Jsou to: Vavřinec Benedikti z Nudožer, skladatel první celé grammatiky české, a Jiří Třanovský (Tranoscius), skladatel luteránského zpěvníku církevního, kterého se podnes užívá ve všech protestantských církvích (kostelech) na Slovensku. Nudožerin, rozený Slovák (* 1555 — † 1615) náleží cele literatuře české. Pokusil se o prosodický překlad žalmův (1606). Tiskem vydal pouze 12 žalmů, ostatní však zůstaly v rukopise a při dobytí Prahy vojsky císařskými r. 1620 se ztratily. R. 1603 vydal Nudožerin první celou grammatiku jazyka českého, dílo dobré a tak dokonalé, že za celých dalších dvě stě let nikdo nenapsal lepšího. Jiří Třanovský, rodilý Slezan (* 1591 v Těšíně, † 1637 v Lipt. S. Mikuláši), přišel na Slovensko jako evangelický pastor. R. 1635 vydal tiskem zpěvník »Cithara Sanctorum neb žalmy a písně duchovní staré a nové«. Kancionál tento byl hned přijat za církevní zpěvník nejen u Slováků, ale i mezi evangelíky českými, moravskými a slezskými, ale jen mezi Slováky až do dneška se udržel. Obsahuje několik desítek písní přeložených z němčiny, 150 písní původních, upravených a složených od Tra-

[7]) Viz Škultétyho pojednání »Slovenčina« v »Národních Novinách« ročník 1903 čís. 2. ze dne 6. ledna 1903.

novského a jiných (Horčičky). Byla to kniha po biblí nejrozšířenější. Od r. 1635 dočkala se dvacatera vydání a každé bylo rozmnoženo novými písněmi. Kollár praví, že »větší díl Slovákův zná Třanovského z paměti, těší, vzdělává a posiluje se ve všech okolnostech života jeho zpěvy.«[1])

O několik let mladším Třanovského byl luteránský kazatel a básník Daniel Horčička (Sinapius). Tohoto proto hlavně sluší vzpomínati, že první mezi Slováky promlouval o velikém národu slovanském, o potřebě, aby národní jazyk byl vzděláván, o pilné povinnosti chrániti své národnosti. O ceně národnosti slovanské obšírně vykládá v předmluvě ke své r. 1678 vydané sbírce slovanských přísloví (»Neoforum Latino-Slovenicum.«)[2])

Nejstarší katoličtí spisovatelé slovenští pilně vzdělávali katolickou literaturu slovenskou jazykem českým. Hlavní zásluha o náboženské knihy katolické náleží jesuitům Trnavským (v Požúnské stolici).

Trnava byla nejkatoličtějším městem na západním Slovensku. Od r. 1543—1820 byla sídlem kapituly dómu ostřehomského, občas byla sídlem primasa uherského, arcibiskupa ostřehomského, od r. 1554 sídlem chvalně známé jesuitské kolleje, která vynikala slavnými učiteli, tak že r. 1635 kardinál arcibiskup Pázmány ji rozšířil, bohatě nadal a na universitu povýšil, k níž r. 1637 nákladem Mikuláše hraběte Esztérházyho a palatina Nyáryho přistavěna byla slovutnými vlašskými umělci nádherná jesuitská basilika. Při universitě byla tiskárna, bohatá knihovna, studentské divadlo, konvikty pro syny šlechtické i nešlechtické. Tou dobou asi vznikly také chrámy, jichž v neveliké Trnavě (r. 1900 měla 13.181 obyvatel) je nyní ještě 9 katolických, jeden evangelický a jeden řecký.

Z kolleje a university trnavské vyšla pěkná řada česky píšících slovenských spisovatelů. Z tiskárny pak jesuitské vyšla původní díla auktorů buď v Trnavě vzdělaných nebo tam působících, nebo také pouhé otisky děl dříve již jinde vydaných.

Roku 1677 byla v Trnavě přetištěna »Konfessí katolická«, sepsaná česky Jakobem Horčickým z Tepence. V knize této se již česká knižní řeč pilně slovakisuje. Česká *ř* zaměňují se slovenskými *r*, české *ou* slovenským *ú*, vynechávají se kavičky na českém *ě* všude tam, kde Slovák vyslovuje pouze *e*. První slova kizující knihou trnavskou byl r. 1655 tištěný zpěvník, druhou tato »Konfessí«. Ale později o nějaký rok tištěný »Pekelný žalář« dle překladu českého jesuity Mad. Vácsl. Štegra je český.

R. 1691 vydali trnavští jesuité spis slovenského laika Mikuláše Thamassyho (Tomášiho) »Prawa katolicka ručny knyžka«. Knížka slovakisuje, ale naprosto nedůsledně. Minorita Benignus Smrtník vytiskl r. 1699 v Trnavě knížku: »Kumšt dobré smrti.« Knížka nedůsledně prolamuje pravidla spisovné češtiny tvary a

[1]) Dr. Flajšhans: »Písemnictví české« II, v Praze 1900 pg. 401., 413.; dr. Bačkovský: »O zásluhách Slovákův« ve »Vlasti« III. pg. 4.; Pypin a Spasowicz: »Historie literatur slovanských«, II., pg. 451. sq.; Kollár: »Hlasové o potřebě . . .« 1846 pg. 115.

[2]) Pypin a Spasowicz o. c. II. pg. 452.

pravopisem slovenským. Smrtník byl veliký horlitel, volící pro své myšlénky silná slova. Tiskl také v Žilině, ale o tom níže.

S ním současně na poli literatury československé pracoval košický minorita Jan Abrahamffy. Vydal r. 1700 v Brně spis o pravé církvi Kristově, nadepsaný: »Fakule hořící«. Psal česky.

V Trnavě vyšel r. 1702 zase slovakisující spis »Vyložení o užitku a potřebě katechismusa«, přeložený Janem Robíkem z němčiny (originál je vlašský). Slovakisuje daleko důsledněji, než jeho předchůdcové, že jeho mluva přímo zaráží důslednými nepravidelnostmi.

Štěpán Dubnicay, farář v Teplé u Trenčína, vydal v Trnavě r. 1716 spis »Prvotiny Bohu a Beránkovi«. Slovakisuje. — Vydal také r. 1718 v Trnavě spis útočící na husity a kališníky, nadepsaný »Manna skrýta«. R. 1719 vytiskl tamže polemickou knížku »Pryslušné rozmlouvání faráře katolického s troma novo — evangelíky farníky« a r. 1725 »Vyvedený točlivý had«.

Alexandr Macsany (Máčaj), kazatel v kláštěře mariatálském u Požúna, vydal v Trnavě r. 1718 knížku »Chleby prvotin«, obsahující kázaní na evangelia a perikopy po celý rok v nedělích a o svátcích čtené. Sám tuto knížku prohlašuje za první slovenskou postillu, čímž zmaten byl Josef Jireček, jenž považoval Máčaje »prvním mezi Slováky, který v knihách svých zvláštnostem nářečí slovenského úmyslně dával průchod.«[3]) Ještě dále pokročil A. V. Pypin, který tvrdí, že »Máčaj vydal svá kázaní jazykem již dosti čistě slovenským.«[4]) Oboje mínění na správnou míru uvedl dr. Samuel Czambel, dovodiv, že Máčajova mluva není slovenské nářečie, ba ona nie je ani dosti čistým slovenským jazykom,«[5]) a také dle nelogického a nedůsledného pravopisu Máčajova nelze souditi, že by měl vědomý úmysl odtrhnouti se od husitského jazyka českého.[6])

Dr. Vlček soudí celkem dosti správně, že nenáhlé a nedůsledné slovenčení knižní češtiny jest jen nenáhlým, sto let trvajícím postupem, kterým Slovensko došlo k spisovné slovenčině Bernolákově.[7])

Sloužila-li trnavská officina katolíkům, sloužila evangelikům tiskárna založená českými bratry kdysi v druhé polovici století XVII. v Žilině. Kromě žilinské a trnavské tiskárny byly ještě officiny v Bardějově a ve Fraštáku.

Také v Žilině tištěné české knihy vykazují slovakismy. Poněvadž však luteráni a kališníci slovenští měli české bohoslužebné

[3]) Jos. Jireček, »Rukověť«, díl II. pg. 1.

[4]) Pypin a Spasovicz: »Historie literatur slovanských«, překlad Kotíkův v Praze 1882, díl II., pg. 454.

[5]) Srv. S. Czambel: »O prvej hnihe slovenskej« ve »Sborníku Živeny«, II. v Turč. Sv. Martině 1885 pg. 236. Viz též Hynek Hrubý: »České Postilly« v Praze 1901 pg. 291—292.

[6]) O všech těchto spisovatelích a knihách čti obšírněji: Dr. Vlček: »Dějiny české literatury«. II. díl, I. část, pg. 31—52. Srv. také Jan Klempa: »Kníhtlačiareň v Trnave, Osvaldovo »Tovaryšstvo« I., pg. 93—97. Spisovatel označil práci tuto jako začiatok, ale k dokončení se nedostal, zesnuv v Pánu r. 1894. Dr. Jar. Vlček: »Dejiny literatúry slovenskej«, pg. 6—18.

[7]) Dr. Vlček: »Anton Bernolák a jeho škola« ve »Slovenských Pohľadoch« 1890 (X.) 388—391.

knihy, je ve vydáních žilinských mnohem méně slovenských forem než v trnavských. Hlavně žilinské kalendáře obracejí se k slovenským lidovým formám. Tiskaři žilinští byli přesvědčeni, že slovenský nebo český jazyk jest jeden. R. 1681 vydali knížku »Tractatus Cometographicus«, z německého na *slovensky neb česky* jazyk přeložený.[8])

Nejvíce slovenských tvarů jest v knížce Benigna Smrtníka, minority, nazvané »Poklad Serafinsky«, r. 1691 vytištěné. O spisovateli byla řeč výše. Také slovenskými tvary neskrblily drobné traktáty a polemické spisky.[9])

V Žilině bylo také slovenské evangelické gymnasium, starší jesuitské kolleje trnavské.

Zmínky zasluhují ovšem také protestantští spisovatelé slovenští. R. 1551 byl vytištěn v Bardějově luteránský katechismus. Jest to nejstarší na Slovensku tištěná česká kniha — spisovatel či překladatel se neudává. Ale z dob pozdějších známe četné spisovatele české

Daniel Krman vydal kromě mnohých spisků polemických »Biblí svatou«, tištěnou 1722 v Halle, protiváhu jesuitské biblí Svatováclavské (1715). Vydal také českou grammatiku, připojiv k ní metriku. Psal česky a latinsky. Při českých spisích radíval se s Matoušem Sečenským, druhdy písařem Jana Amosa Komenského, reformujícího v Šaryšském Potoku maďarské školy. Méně plodní, ale obratní spisovatelé Pavel Jakobec a Jiří Ambrózy psali rovněž česky.

Nejplodnějším slovenským protestantským spisovatelem byl Matěj Bél, pravý polyhistor, rektor evangel. gymnasia nejprve v Báňské Bystřici, potom dlouhá léta v Prešpurku. Vědecké knihy psal latinsky, česky psal velice málo. Proto praví o něm dr. Vlček, že jeho polyhistorství nevycházelo ze života a pro život zůstalo ztraceno.[10]) Mimo jiné sluší vytknouti Bélovu předmluvu (českou) ke grammatice sestavené a vydané učeným filologem Pavlem Doležalem,[11]) rodákem ze Skalice Uherské (v Nitránské stolici). Tento muž vydal r. 1746 v Požúně hlavní své dílo: »Grammatica slavicobohemica«, které směle může se řaditi po bok znamenité mluvnici Nudožerinově. V této mluvnici poprvé sestavena byla soustava českého slovesa, totiž rozdělení jeho v šest tříd, dlouho teprve Dobrovskému připisovaná.[12])

Doležalem slavně končí řada česky píšících Slovákův, nevzpomínáme-li některých jmen bezvýznamných. Po něm hned začínají uvědomělé snahy po literatuře samostatné.

(Pokračování.)

[8]) Ještě r. 1785 napsal Slovák Jan Hrdlička (* 1741, † ca 1810) článek nadepsaný: »Vznešenost řeči české neb vůbec slovenské.« Viz »Literatura česká XIX. století«, I. díl pg. 406.

[9]) Alexandr Lombardini: »Nekdajšia žilinská kníhtlačiareň« v Osvaldově »Tovaryšstvu« II. pg. 39—47.

[10]) Dr. Vlček: »Dějiny české literatury«, II. dílu část I., pg. 104.—114. Tóma Šmýd: »Spisba slovenská«, ve »Vlasti« II. pg. 324—326.

[11]) »Literatura česká XIX. století«, I. díl pg. 406.

[12]) Dr. Bačkovský ve »Vlasti« III., pg. 4.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXIX. Mé studie, orthodoxní protestantism.

Když se poctivý Smith dotkl této stránky, nevěděl, kdy hned tak přestati; episody ze života vybavovaly se mu jedna za druhou, ale bylo to vždy ku zvláštnímu potěšení mistress Needle-ové, která při tom ovšem měla úmysl posilniti v Johnově srdci horlivost ku vysoké církvi. Aby se však přece jen přesvědčila o Smithově pravověrnosti, otázala se ho: »Když jste přišel do Ženévy byl jste již upevněn ve své konfesí nebo jste se tam odebral z touhy po novotách?«

Byl jsem anglikán z celého srdce,« odpověděl Smith, »jakž se samo sebou rozumí, jedná-li se o posluchače university Cambridské, kde jsem posledně studoval, ovšem že jsem si poněkud široce . . .«

»A což třicet devět článků?«

». . . že jsem si je poněkud široce vykládal, nechávaje býti spasenu i několik těch, kteří s námi za jedno nebyli. To však, co jsem viděl v Ženévě, by mně i bez toho bylo dostačilo, abych byl své vyznání rozšířil a stal se snášelivým.«

»Jak to?« »Viděl jsem,« vypravoval starý Smith vážným hlasem zcela rozhodně, »jak se tam příliš brzy děje to, co se jinde dělo o něco později v protestantských »církvích« všech barev a odstínů; lid zůstával u víře nadpřirozené pevným, zachovával bibli a své vyznání, ale učení jeho pastýři si vedli docela jinak. V Ženévě jsem to viděl na vlastní oči. Staré reformy Kalvínovy respektovaly základní články křesťanství, náuku o trojici božských osob a božství Kristově. Ale potomci tohoto reformátora, nakloněni více zásadám volného zkoumání než formulím své církve, proti tomu znenáhla zuřivěji a zuřivěji protestovali. Zkrátka: Když jsem zavítal do Ženévy, dychtiv vniknouti až na dno náboženských věd pověstné této školy, nezbylo ze všech těch křesťanských dogmat, z celého starého i nového zákona nic jiného, než malý, skoro umírající odlesk pouhého deismu.«

»Bez vyznání víry?« ptala se Needle-ová.

»Bez bible?« ptal se John, jenž se byl přiblížil k Smithovi, opřel lokty o piano a upřel naň oči, jako by chtěl každé slovo jeho pohltiti.

Julie zatím, obávajíc se, aby proti své vůli nebyla také vtažena do řečnického turnaje, poručila se v čas ze zábavy a odešla. Needle-ová si toho dobře povšimla; přičítala to její šetrnosti a byla velmi ráda. Smith pokračoval: »Všecko odstranili ti lidé; pryč s vyznáním víry, pryč s biblí. Ctihodná družina ženevských pastorů byla za jedno s akademií, kamž jsem chodil na přednášky jako všichni ostatní, abychom slyšeli upřímné nauky reformace, ale profesoři tam učili v mluvě biblické krásné theorie Voltaire-ovy a Rousseau-ovy. Ještě štěstí, že jsem stál na pevné půdě našich třiceti devíti dobrých článků; však vy si již dove-

dete představiti, jaký druh duchovních se to vychovával na takových školách!«

»Ubohé matky!« zvolala mistress Needle-ová.

»Nekněte raději ubozí národové,« prohodil Smith. »Takto vycvičená mládež zastává nyní veškeré duchovní úřady, jeden je jako druhý, a jdou na mě mrákoty, pomyslím-li si, že jeden z nich by měl býti u mne v mé poslední chvíli!«

»Nebojte se,« pravila paní Anna; »to byl tenkráte nejspíš takový nešťastný rok.«

»Cože? nešťastný rok?« opakoval Smith. »Každý rok je takový, ne-li ještě horší. Znali jste sira Spencera?«

»Kterého?« — »Syna hraběte Jiřího Johna Spencera, prvního lorda admirality. Byl duchovním naší církve a přeběhl k papežencům; teď je mnichem, ač jestli už nezemřel.«

»Neslyšela jsem nikdy o něm,« odvětila Needle-ová.

»Když jsem byl v Ženevě, byl to dobrý našinec; často jsem s ním tehdy mluvil. Měla jste ho slyšeti, jak se rozhorlil, když vypravoval, co se tam dělo! Když popisoval darebné ony duchovní, kteří se připravují ku svému pastýřskému úřadu v putykách, s doutníkem v ústech, s kartami v rukou! Co jsem já viděl, bylo totéž. Ženevský lid to viděl, a krátce, jakž tomu vždy bývá, takové pohoršení vzbudilo reformaci. Nalezl se hlouček duchovních, kteří se styděli za takové poblouzení. Představte si jen naše opraváře a puseisty . . .«

»Bůh nás před nimi chraň!« zvolala paní, která jméno »puseisti« nemohla ani slyšeti.

»Dobře,« usmál se Smith, »představte si reformátory, dychtivé zbudovati něco posvátného a nadpřirozeného, na základech bible spočívajícího. Ti se scházeli v domě slovutného predikanta Malana, spojili se s některými předáky Vesleyánů a českých bratří a zapřísahli se, válčiti proti pohanství v Ženevě panujícímu. První puma vybuchla ve formě knížečky, která dokazovala nad slunce jasněji odpadlictví ženevské církve, uvádějíc místa z děl pastorů a veřejných profesorů, kde se upíralo Božství Ježíše Krista. A nebyla to snad jen pouhá slova; rouhavý fakt byl tu tak zjevný, jako že dvakrát dvě jsou čtyři. Můžete si představiti rozechvění lidu, jenž byl pořád lepší než jeho učitelé. Nastal pokřik, že všichni tito členové dvojctihodné družiny, konsistoře a akademie, je samá sebranka ariánů, sociniánů, deistů a atheistů. Nemluvilo se o ničem jiném než o bibli, pastory rozervané, o Trojici Boží a Božství Kristově, jež všecko bylo popřeno; bylo toho plné město, počínajíc od zasedací síně městské radnice až do hotelů, kupeckých krámů, zastrčených řemeslnických dílen a putyk, kde se luštily theologické otázky u sklenic piva a kalíšků višňovky. Ale také pastoři nelenili a počali se hájiti, že pak neměli žádné obrany zákládající se na rozumných důvodech, jež by je očistily od obžaloby, že jsou nevěrci, chopili se chytristiky a dovolávali se své autority. Vydali fulminantní dekret, jímž se zapovídaly všecky náboženské rozmluvy, Malana sesadili, ostatní duchovní pak potrestali; potom přenesli válku na nepřátelskou půdu a vyhlašovali obnovovately protestantismu jako bandu modlářských

a pobožnůstkářských dryáčníků, kteří chtějí ze Ženévy učiniti klášter kapucínů. Když jsem viděl tento nespravedlivý boj . . .«

»Dovolte,« přerušil ho John; »ku které z těchto dvou stran jste se přidal?«

»Já? Hm; byl jsem tehdy o málo starší nežli vy, bujný jako hříbě, a díval jsem se na tu rvačku celkem asi tak, jako bych se byl díval na zápas býků někde ve Valladolidu! Mně to všecko dohromady nemohlo ublížiti. Naopak! Šel jsem do Ženévy, abych studoval tamní církev; šlo to všecko samo sebou, aniž bych se byl musil mořiti u knih. Všecky ty kličky a pletichy dvojctihodné družiny, všecky ty kotrmelce pastorů, konsistoře a hádky universitních profesorů mně odhalovaly hlubokou a úplnou hnilobu ženévské církve . . .

»Ale přece jste musil některé straně dáti spíše za pravdu,« naléhal John.

»Po tom se mne ptáte, mladíčku? Dával jsem za pravdu, jako je povinností každého křesťana, víře, bibli a nadpřirozenému; (mistress Needle-ová plesala při těchto slovech) na venek byl jsem však dobrý se všemi. (Teď zase se radoval John.) To bylo to nejlepší, jak jsem se přesvědčil; bylo by mně velmi bolelo, kdyby celá ta reforma vyzněla na prázdno, nebo skončila snad směšně. Vešel jsem v tajné spojení s biblickou společností v Londýně; ta se mi zdála nejzpůsobilejší ku podpoře reformátorů. Opřeni o řádnou zásobu liber sterlingů, počali jsme vojnu ve velkém; (pravím: počali *jsme*, neboť jsem se k společnosti přidal s tělem i duší), stavěli jsme kostely a kaple proti kostelům a kaplím ženévským, zřizovali a otevírali jsme školy, spěchali jsme jmenovati a ustanovovati predikanty a duchovní k převeliké zlosti dvojctihodné družiny a její nohsledů.«

»Jest patrno,« pravila paní Anna, patříc na Johna, »že už jako mladík byl jste prodchnut horlivostí pro dům Pána; kéž by i můj syn byl takový!«

»Nemyslete si, máti má,« řekl John, »že jsem snad lhostejným; kdo ví, zdali pod popelem neplápolá živější oheň, než si můžete představiti. Jsem zvědav, pane Smithe, s jakým úspěchem se potkalo vaše úsilí!«

»Co myslíte asi? Měl jsem zásluhu, že jsem se súčastnil dobrého skutku. Sbor pastorů měl spojení s všemohoucími pány, měl prsty ve všech úřadech, které hodně nesly, bylo jej slyšeti ze všech kateder, odkud zaznívaly jeho fráze a deklamace, všecky časopisy propůjčovaly mu své sloupce k polemikám, měl za sebou presidium velké rady i vládu s jejími orgány; zkrátka, nemohli jsme dokázati nic trvalého. Jednali s námi jako s podvodníky a halamy, pastoři křičeli ve sboru, že vstoupit do orthodoxní reformace ma předcházeti zlomení všech okovů písma a vyznání, z toho všeho že má ostati pouhá tresť, jež je svobodou ducha a vše ostatní že je věc rozumu, filosofie a kritiky; akademie ženévská má za úkol vztýčiti prapor obnovy rozumu, pryč s pouty a řetězy myšlének; domnělí reformátoři, kteří se tváří, jako by chtěli v Ženévě znovu zavésti platnost nezměnitelných, pevných dogmat, jsou v pravdě nepřátely protestantismu, neznají jeho ducha,

jsou to vrabčí mozečky, kteří chtějí znovu vykopati z hrobu seschlou mumii křesťanství; klanění se Kristu je protivná přemrštěnost na chytání hloupých bab a nic jiného; Ženéva prý popřála sluchu pojezovitštělým duchovním, papežencům, veliké nevěstce, o níž předpovídá již Apokalipsa, a která již již čeká s otevřenou tlamou, aby pohltila ženévské, Ženévu a celý protestantismus. Tak se křičelo proti nám.«

»Což je to možné?« zvolal John. »Což byli ženévští tak hloupí a nechápali, kterak se tu jedná o základy veškerého křesťanství? Což nečtou bibli?«

»Drahý hochu,« odpověděl Smith; »lid jest stále jenom lid, a bible je kniha, která neumí mluviti a dá se vykládati, jak se čtenáři líbí. Což nemáme tři sta nebo čtyři sta přerůzných obcí, které jsou vesměs založeny na bibli? Tolik je jisto, že zuřivost proti reformatorům dosáhla v Ženévě tak vysokého stupně, že studenti akademie chtěli rozdrtiti onu reformaci i nejsurovějším násilím.«

»Studující theologie!« zvolal John s přízvukem polo nedůvěry a polo pohoršení.

»Vždyť vám povídám, milý Johne, že jsem to viděl na vlastní oči a slyšel na vlastní uši; celá Ženéva se na to s hrůzou dívala; čtěte jen časopisy a knihy, které tehdy vyšly. Jednou slyším, že je rámus v kapli Mumierů (od slova mumie, tak nás nazývali — že prý chceme, jak jsem již pravil, z hrobu vykopati seschlou mumii křesťanství), i pospíchám tam, vmísím se mezi lid, spatřím tam i několik našinců a táži se, co se to zde děje. Vetřeli se tam stateční duchovní z dvojctihodné družiny, aby způsobili porážku přátelům Božství Kristova. Jejich důvody spočívaly nejvíce v sukovitých holích, pobitých železem, jejich logické závěry pak v zuřivém házení kamením za ďábelského volání: »Pryč s Ježíšem Kristem!« »Bravo, moji predikanti, řekl jsem, vy kážete nové evangelium.«

»A vy jste slyšel ono volání?« tázal se John.

»Právě tak, jako nyní slyším vás,« zněla Smithova odpověď. »Ostatně mně, který jsem to vše v Ženévě viděl, nebylo nic divného. S kateder se urážel Kristus před očima mladého kleru, upíralo se mu božství, což bylo tolik, jako nazývati Ho podvodníkem a drzým rouhačem, protože sám zval se Bohem; jest jisto, že ono šílenství, jímž se duše spila, nutně musilo vyvolati válku s těmi, kdož chtěli obnoviti víru v Ježíše Krista.«

»Myslím, že takové výstřednosti získaly jen větší jméno a přízeň reformátorům,« řekl John.

»Totéž jsem se i já domníval,« odvětil Smith, »ale nebylo tomu tak. Trochu příznivý vánek nám počal váti u střední třídy lidu. »Alespoň,« říkávaly matky, »se tam ctí Kristus, a cituje se bible jako svatá kniha.«

»A chodili lidé do nových kostelů?« ptala se paní Needle-ová.

»Jestli chodili! Byly plné, nabité, alespoň ze začátku.«

»A což potom?«

»Potom, po vzplanutí jakéhosi úspěchu, nastalo zas ochabnutí, až z toho nebylo nic. Co se stalo? Duchovní reformator-

ského učení, místo aby postupovali v sevřených šikách, aby jednosvorně bojovali pro dobrou věc bible a pravdy prvotního křesťanství, začali si už vzájemně nerozuměti. Zprvu vypukl nesvár jaksi utajený, ale brzy z něho vzrostla zjevná nesvornost. Kaple Mummierů či reformátorů byly tři, ale byly v nich tři různé reformy, tři různé výklady evangelií, tři různé mravouky. Každý z kazatelů v jednotlivé kapli chtěl míti vše dle svého; začali se štouchati, kousati, posmívati se jeden druhému, pak se prali a jeden druhého vyobcovával se šílenou přímo zuřivostí.«

»Stále stejná pohádka!« zvolala mistress Needle-ová v prvním dojmu, ale pak se hned opravila, řkouc: »Alespoň se to netýká vysoké církve.«

»A jak bylo dále?« tázal se John, jenž vždy chtěl věděti vše do základů.

»Nebylo z reformy nic,« pravil Smith; »přátelé reformátorů se tajně smáli, nepřátelé se chechtali nahlas. Představte si jen, že jedno z úskalí, o nějž se nová reforma nejvíce rozbíjela, byly ženské klobouky.«

»Jako v Troji!« vykřikl John; »pokaždé nějaká Helena! Ale co jest kloboukům činiti s reformací?«

»Snadně to pochopíte. Jeden z nejhorlivějších pietistů dal se svésti, ani nevím zda nějakým démonem nebo vlastním bláznovstvím, a dal reformovaným paním řádnou důtku; pravil, že — má-li se oživiti starodávné křesťanství, je především třeba se vrátiti ku křesťanské skromnosti. Kéž by se raději nebyl o ničem takovém zmínil! Následující neděli pustil se do jeho kázaní patriarcha reformace, celé je rozházel, a namáhal se doporučovati svým posluchačkám modu. »Jaká je to kutňácká přísnost, tohle? křičel. »Chcete z reformované církve vyhnati všechen mrav vzdělaného světa? Žádá se snad, aby dámy, které následují bibli a čisté nadpřirozené učení, chodily do domu Věčného (slovo Bůh se v Ženevě nelíbilo) v čepcích anebo s čelem zastřeným jako nějaké jeptišky? Ne, ne! Nic takového! Jen ať si nosí klobouky a stužky, a šaty upravené podle mody, jaká právě je! A kdyby pro to nebylo žádného důvodu, je tady ten, aby stále žil a udržoval se duch svobody, ta pravá duše reformace. A ten duch je pro každou dámu reformované církve závazným.« Takové kázaní se těm lehkomyslným ve shromáždění velice líbilo; byly plny nadšení. Jinak tomu bylo však na venek. Prozíraví lidé poznávali, že celá ta reformace je jako nějaká zábavná hra pro vyražení stranníků, kteří neměli ani pevné víry ani pevných mravů, a nazývali tyto hádky pravým jménem. Jeden ze samých reformatorů, jakýsi Bost, uprostřed všech třenic se vytasil se spiskem, kde všecky ty scény vylíčil a připisuje je pýše svých drahých spolubratří, chtivosti jejich, zalíbiti se lidu, jejich lakomosti, a praví výslovně, že každý z nich měl za nejlepší, čím více návštěvníků měla jeho kaple, jen aby jim mohl hodně draze pronajati lavice a zvětšiti tak své příjmy. Reformátoři se počali opatrně kolem sebe ohlížeti, počali míti ve vlastní reformu nedůvěru, o bibli a dogmatech mluvilo se pořád méně a méně, a nová církev učinila

před tváří všeho lidu nesmírné fiasko — zapadlo vše, vnitřní rozbroje i veškeré její dobré úmysly.«

»A to bylo zle,« pravila paní Needle-ová.

»Náramné zlo to bylo,« přisvědčil Smith, »a to tím více, že katolíci se na to veřejně dívali s pravým gustem, a měli radost z té vojny orthodoksních s heterodoksními, starých žoldnéřů s mladými reformátory. Mám vám říci vše? Omluvíte mé mládí?«

»Jen vypravujte všechno,« volal živě John, »nevynechte jediného písmene.«

»Potom jsem se vzdal každého účastenství na tom či na onom a nechal jsem milou reformaci být, ať to s ní dopadne jak chce. Nebylo to právě to nejlepší, ale já toho nelituji. S tělem i duší věnoval jsem se katolickému faráři . . . «

»Vy, protestant?« skočili mu najednou do řeči John i matka.

»Nemám ve zvyku lháti,« odvětil kmet s důstojností; »papeženský farář zdál se mi býti v tom zmatku velikým mužem; ctíti velké muže a nepátrati při tom po jejich názorech, bylo vždy mou slabou stránkou. Studoval jsem pomíjející tyto figury, spolu zápasící; duchovní dvojctihodné družiny pastorů, profesory, státní rady, reformátory, predikanty, spisovatele a žurnalisty; na druhé straně stál římský kněz pevně, těžil z rozbrojů svých protivníků, a neubíralo mu to na důstojnosti ani poctivém jménu.«

Mistress učinila posunek svědčící o obdivu a nelibosti. Ale sir Robert Smith nebyl z těch, které by to bylo zmátlo; i pokračoval: »Tento kněz, muž již stříbrovlasý, udatný jako lev, obezřetný jako generál, zdál se mi býti živou poesií; a já, mladík přímý, prostosrdečný, dal jsem se lapiti do jeho sítí . . .«

»A k čemu jste se dal lapiti?« tázala se paní Needle-ová s tlukoucím srdcem.

»Abych se stal jeho přítelem.«

»Přítelem papeženského duchovního?«

»A proč ne?« usmál se Smith. »Což z toho mohlo vzejíti pro mě něco zlého? Nebyl jsem tak volným, že jsem si mohl vážiti toho, koho jsem chtěl? Viděti se, býti spolu přátely — to byla věc několika dní. Po třech nebo čtyřech návštěvách mi pravil: »Blázínku, znám tě, znám; jsi nejzuřivější protestant pod sluncem, jehož znám, ale jsi poctivá duše. Mám tě rád jako starého přítele.« A stiskl mi ruku jak náleží, po anglicku.«

»A čím vám prospělo to přátelství?« ptal se John.

»Velmi mi prospělo. Chtěl jsem vniknouti do církve katolické, pochopiti jejího ducha, pozorovati vnitřní život papeženských pastorů a jejich poměr k jejich stádci, a pak porovnati to vše s činností protestantských duchovních v Ženevě a s vlastní svou náboženskou obcí. To je přece správné, viďte? Farář nedal nikdy na jevo nejmenší známky nedůvěry ke mně. Ať jsem tam přišel kdykoliv, nalezl jsem ho pohříženého ve studiích, mezi knihami a jeho korrespondencí; neměl přede mnou tajností ani já před ním; bylo by se mně zdálo svatokrádeží, lháti muži tak poctivému. Věděl jsem, že si dopisuje s ministry cizích dvorů a králi, věděl jsem, že on to byl, jenž vydatně hájil na kongresu ví-

deňském církev katolickou ve Švýcarsku, že ji založil v Ženevě tak pevně, že se nemusí báti, že bude vyvrácena.«

»A jak se jmenoval tento prazvláštní muž?« ptal se John.

»Byl to slovutný abbé Vuarin, jehož papež nechtěl jmenovati kardinálem jen pro to, že nevěděl, kdo by jej v Ženevě nahradil. Slovutnost tohoto muže učinila mně jej drahým, tak že jsem nikoho nikdy tak nemiloval a nectil. Měl jsem radost — proč bych se tím tajil — z jeho úspěchů a když jsem ho viděl bojovati s takovým přesvědčením a zápalem pro svou věc, když jsem četl jeho spisky, jimiž nejednou zvítězil nad svými protivníky a opanoval jejich pole, učiniv je všecky směšnými, aniž by byl lhal, přeháněl, urážel. Nemohl jsem sám sobě upříti, že tento muž, ačkoliv papeženec, byl dokonalý duchovní svého náboženství, chudý sám pro sebe, bohatý pro jiné, almužník rovněž pro protestanty jako pro své, zbožňovaný od katolíků, vážený i obávaný od nekatolíků, pokorný k nižším, neohrožený k vyšším, obrněný proti útokům . . . «

»Polobůh!« pravil John s úsměvem.

A mistress s patrnou ironií: »A nemluvil nikdy do vás, abyste se stal papežencem?«

»Ovšem, že mluvil; ale byl-li on liška, byl jsem já dvojnásobnou liškou.«

A John se tázal zvědavě: »Co vám říkal, aby vás lapil?«

»Nic,« odvětil Smith, »co by nemělo ráz naprosté poctivosti. Často se mnou hovořil o náboženství, seznámil mě do základů s katolickými dogmaty, vykládal mi je jasně a srozumitelně a dodal: »Hrdý synu Albionu, skloň hlavu, vyznej svou odvislost od Boha, věř všemu, co Bůh své pravé církvi zjevil a žádej za odpuštění hříchů! Nechtěl bych, abys se stal nyní katolíkem, jsi příliš lehkomyslná hlava, ale přijde doba, kdy z tebe bude papeženec, tvrdošijný papeženec, až strávíš poslední sousto pravé víry.«

»No, to je zřetelná mluva,« poznamenal John.

Mistress Needle-ová pak tázala se se špatně tajenou úzkostí: »A necítil jste se nikdy k tomu pohnut, nakloněn?«

»Nikoliv! (paní Anna si z hluboka oddechla.) Necítil jsem ani nejmenší náklonnosti k papeženství, ale cítil jsem za to, že jsem velmi silně otřesen ve svém protestantství. Díval jsem se na nejlepší a největší střed veškeré protestantské reformace jako na jeskyni, kde lidé tapají ve tmách, se žádnou jistou věrou, nižádným nectřeseným dogmatem, ani s jedním určitě definovaným, se žádnou úctou k bibli, s nevěrou v Trojici Boží a Božství Ježíše Krista, a toto vše bez naděje v nějakou nápravu! Konec konců byl, že jsem raději ze Ženévy odejel, abych úplně nepozbyl svého anglikánského vyznání; odebral jsem se do Říma studovat starožitnosti.«

»A ani v Římě,« tázala se paní, »vás nenapadlo chtění státi se papežencem?«

»Abych vám řekl pravdu, ty papeženské věci se mně líbily i nelíbily . . . «

Při těchto slovech náhlý nával kašle přepadl ubohého starce, který následkem dlouhého mluvení již tak dost těžce dýchal.

Paní Needle-ová mu dala přinésti čaj, ale Smith jej nechtěl. Zdvihl se a poněkud náhle se loučil. Byl poněkud uražen příliš skrovnou snášelivostí, kterou mistress a její syn dali na jevo ke katolíkům a ještě více patrnou nedůvěrou, s jakou vyslechli jeho kritické poznámky o úpadku protestantismu! A přece, jak velice se mýlil! John byl všecek zamilován do jeho způsobu, jak věc posuzoval, a matka jeho všecko mu v milosti prominula jen za poslední jeho slova, jimiž doznal, že ostal věren svému anglikánskému vyznání a nakloněn papežencům i po svých studiích v Ženevě a v Římě. Dobrá matka byla přesvědčena, že celý ten výklad sira Roberta Smitha bude pro jejího syna míti znamenitou cenu, jednak že připravil zneužívání racionalismu o všechen kredit, jednak že učinil tak i s papeženstvím. Domnívala se, že mu nemůže nic lepšího učiniti, než když jej upevní v zásadách a naukách vysoké církve. Loučíc se s kmetem, mnohokráte po sobě hozvala, a když odešel, všecka upokojená řekla sama sobě: »Teď, když máme sira Roberta, neodváží se Julie vystupovati jako nějaký doktor. . . Až se vrátí z Neapole, nalezne celou svou osnovu zpřetrhanou . . . «

Třeba podotknouti, proč mistress tak mluvila: Julie se chystala navštíviti na krátko své milé v Neapoli, nežli měla odjeti s Needle-ovými zase do Anglie. (Pokračování.)

O národní církví.

Z konferencí FERD. BRUNNETIERA, člena akademie Francouzské. (Z Revue des deux Mondes.)

Praví se: nic se neopakuje, nýbrž všecko v historii lidské jen pokračuje. Avšak tytéž příčiny různě uvážené, nevydávají vždy stejných výsledků; a v tom záleží půvab, — a marnivost, — studií historických. Applikace příčin není nikdy tak přesná, aby se jí nemohlo odporovati, a přece člověk nemůže odolati pokušení, aby nepřirovnal přítomnost s minulostí, aby neobjasňoval jednu z druhé a při jejich konfrontaci aby netázal se po tajemství budoucnosti.

I.

Jeden skutek vytýkají historikové a veřejné mínění minulého století přísně dřívější monarchii, totiž odvolání ediktu Nanteského, a někteří příliš vášniví »nacionalisté« řekli by, že jí to mohou vytýkati právem. Jaký význam má toto odvolání, nepřihlížíme-li k některým okolnostem? V čem záleží jeho »zločin«? Odvoláním ediktu Nanteského přinuceno bylo pět nebo šest tisíc Francouzů, aby se rozhodli buď pro náboženství nebo pro vlast. »Buď budete katolíky,« pravili jim Louvoisovi dragouni, »totiž zřeknete se svého náboženského přesvědčení, nebo opustíte zemi, která vás živila, a půjdete, abyste si v jiných podnebích zabezpečili svou víru. Marně hleděla vláda zakrýti sama sobě, co hanebného

alternativa v sobě skrývala. Měli se zříci na tomto světě Francie, nebo toho, co považovali za podmínku, prostředek a přislíbení svého spasení na onom světě; měli zlomiti pouta, která je vázala k tomu, co jest zde na zemi člověku nejcennějším, aneb ušlapati zbaběle nohama náboženství svých otců, svého dětství a vše, co jim bylo nejdražším.

A totéž právě opět se děje, — jen s ještě mnohem větším pokrytectvím, — zákonem z r. 1901 v »liberté d'association« (o svobodě spolčovací) a dekretem, jenž mu následuje. »Zakažme privátní školy pro vyučování dítek reformované protestantské církve«, zní VII. článek odvolání ediktu Nanteského. Ačkoliv zákon 1901 neodvážil se opakovati tento nález, přece zřejmo jest všemu světu, cizině jako Francii, že opatření proti kongregacím vyučovacím a pro kongregace, které nevyučují, rovná se jemu, stavě členy jejich do téže alternativy, do které před dvěma sty lety odvolání ediktu Nanteského postavilo Francouzské protestanty. Žádám na členech kongregací, na mužích i ženách, jako tehdy na protestantech, pod trestem »zrušení« a »násilného vyhnání«, aby zřekli se svého přesvědčení, na němž zbudovali přísný život odříkání, obětování sebe sama; přesvědčení, jehož se »poctivý člověk« — neříkám katolík nebo »řeholník«, — nemůže, učiniv jej, zříci beze studu a bez snížení sebe sama, přesvědčení, jemuž, jak moderní civilisace se chlubívala, zajistila na vždy úplnou svobodu; — svou nejslavnější prý vymoženost.

»Ty budeš věřiti to, co věříme my, nebo alespoň se musíš tvářiti, že tak věříš, sice bude s tebou v tvé vlastní vlasti nakládáno, jako bys nebyl již hoden býti jejím občanem; a ty před námi budeš se sklánět, protože máme moc, sice budeš nucen si vyhledati jiné podnebí, abys mohl žíti jako člověk. Nelze nám dáti věrnější obraz o duchu zákona »la liberté d'association«, rovněž ne souhlasnějšího s duchem odvolání ediktu Nanteského.

Ani veškerá Evropa XVII. století, Anglie, Německo, Holandsko, Rusko, jež se obohatily průmyslem, prací, intelligencí »našich vypovězenců«; ani obě uplynulá století; ani »tolerance« dohnána k náboženské lhostejnosti obratnými řečmi Baylovými, duchem Voltairovým a výmluvností Mirabeau-a; ani revoluce, ta revoluce, o níž lze říci, že jejím velikým pochybením bylo přehnání »le droit de l'individu« (práva jednotlivce); ani všechny ty ohnivé a vášnivé polemiky, jež naplnily hlukem myšlénkové dějiny XIX. století, nic z toho všeho nám neposloužilo k »ponaučení«! Vše, co republika uznala během dvou uplynulých století za nejlepší, aby se uhájila před nebezpečími, která jí vůbec neohrožovala, a pro upevnění mravní jednoty vlasti, všecko to nebylo než opakování nejhoršího jednání monarchie.

Co znamená tento zvláštní zjev? Po dvě stě let se myslilo, že vše se změnilo; čím to, že tupíce stále odvolání ediktu Nanteského a vůbec politiky náboženské starého zřízení, přece se tváříme, jako bychom ho opakovati chtěli? Proto asi, poněvadž sen o »Národní církvi« stále straší v naší mysli. »Internacionalisté« nebo »kosmopolité« a vůbec všichni ostatní staneme se potom prý v ohledu náboženském »nacionalisty«. Je-li nějaký jistý,

téměř neklamný prostředek k vzbuzení národa katolického proti katolictví, tak jest to ten, že mu ukážeme v osobě nejvyšší hlavy církve »vladaře cizí národnosti!« »Nic společného s Vatikánem!« Tak zní heslo celé jedné strany; troufám si tvrditi, že v diskusi o zákoně proti kongregacím žádný jiný argument — je-li vůbec nějaký — neučinil většího dojmu, nebouřil více svědomí, neměl více hlasů.

Křivdili bychom našim vladařům, kdybychom myslili, že jsou proti katolictví vůbec a zvláště že mají sektářskou nenávist proti náboženství. Ovšem, máme také sektáře; ba, jest jich více, než si přeji pro dobro vlasti a pro čest intelligence francouzské.

Farmaceut Homais, nesmrtelné paměti, není vymyšlenou osobou Floubertovou a tím méně karikaturou. Čítávám každý den v jeho prose ve sloupcích »Siècle« nebo v »Radicalu« či v »La Petite République«; jest ostatně ještě mnoho novin, které rád ku své hanbě čítávám. »La Petite République« jest list rozhodně velice poučný, když pan Jean Jaurès svou obvyklou velkomluvností v něm vysvětluje »osobní« důvody, proč chce, aby práva, jež jako politik jiným upírá, sám ve své rodině podržel.

Pozorujte, že jeho rozumování není tak špatné, ani jeho taktika tak nemotorná! Nemoha obrátiti svých domácích, mstí se za to týráním těch, kteří jsou téhož smýšlení jako oni; a věru, nezdá se vyloučena jeho naděje, že až jednou ve Francii nebude již příležitosti k přijímání Nejsvětější Svátosti, také jeho příbuzní nebudou přijímati? Co namítnete proti tomu? Leč většina našich politiků nežádá tak mnoho. Stačilo by jim, alespoň pro okamžik, to, co nazývají »changement d'inscription religieuse«, totiž přechod katolictví k protestantství, obrácení veškeré Francie na jinou víru. Jelikož »lid« chce míti náboženství a jelikož prý ze »ženy« — vyjma aristokratických dam Frondy — tvoří vesměs »lid«, tož chtějí něco učiniti aspoň pro ženy a pro lid. »Dejme jim tedy,« praví, »víru, již sestavíme ze smíšeniny nebo výtahu jiných věr, víru »rozumnou«, jejíž kazateli a theology se ochotně učiníme, víru: »Bůh dobrých lidí« a víru Petra Jana Bérangera. Ale především dejme jim »víru státní«, to jest víru, jejíž pánem by byl stát, víru, nad níž by měl všecko právo a již by sám vyučoval; víru, jejíž kněžími by byli pouze »předníci«; víru, jejímž prostřednictvím by zase zavedli »mravní jednotu« rozdělené vlasti, asi tak, jako naše zákonníky utvořily »jednotu právní«.

Mohou býti nebezpečí ještě vážnější? Myslím alespoň, že není nic naléhavějšího, ani zuřivé pronásledování, ani vypuzení »manu militari«, (rukou vojenskou), jež se událo před dvaceti a jedním rokem, ani odepření položky pro bohoslužby, ani odloučení církve od státu, jež by následovalo. Odloučení církve od státu »svobodná církev ve svobodném státě«, katolictví jako v Americe; právo biskupů konati své porady, zakládati university, účastniti se záležitostí politických? Jsem přesvědčen, že republika by toho nechtěla! Měla by z toho strach! Nemohla by již prováděti násilná pronásledování, musela by čekati, až jí to okolnosti dovolí; za nic nám nelze ručiti v době v pravdě revo-

lucionářské, v níž žijeme již tři léta; ale takové pronásledování, doufám, okolnosti ještě nedovolí. Ale co by chtěli, jest: odloučení církve a Říma, »Los von Rom«, jak jinde volají a zákon r. 1901, uvážíme-li jej dobře, není než prvním krokem k znacionalisování, smím-li se tak vyjádřiti, církve a víry.

Mnoho by se mohlo vyprávěti o úloze, již zaujímají kongregace v církví, míním ony veliké kongregace, jež jsou v rukou papeže, na příklad Jesuité nebo Dominikáni. Není zde místo, šířeji se o tom rozhovořiti. Ale o čem se musím přece zmíniti, jest, že jsou »orgány a nástroje« ve víře katolické, smím-li říci »katolicity« její. Světské duchovenstvo — snad tím nikoho neurazím, že se o tom zmiňuji — avšak výtka by musela platiti Bossuet-ovi samotnému, — nebo jak ho zvou: duchovenstvo »národní« má celkem přirozenou tendenci »lokalisovati« víru. Či neviděli jsme to nedávno na druhém břehu Atlantickém, v zemi nejširších svobod? Čeho se v Římě jednu chvíli od »amerikanismu« obávali, bylo, že nebude-li vhodně zakročeno, povstane z něho katolicism americký. Úkolem velikých kongregací jest právě, opříti se tomuto »lokalisování« katolictví.

Z Říma, totiž ze středu jednoty katolické a pod inspirací papeže, jest jejich posláním bdíti zvláště nad tím, co by mohlo kompromitovati, zasáhnouti, rozbíti tuto jednotu. Nestranní protestanté sami obdivovali tuto účinnou schopnost, jíž má katolická církev, že pohlcuje i vlastní své kacíře a působí, že jejich bezuzdná vášeň sloužila k jejímu pokroku a k její slávě. Kacířem jest ten, jenž má »své mínění«, a církev katolická nezatracuje toto »mínění«, leč když jí není možno smířiti je se svým učením. A jest právě na kongregacích, aby bděly nad vznikáním těchto »mínění«, která ve svém počátku často nejeví nic trestuhodného a zatraceníhodného, aby sledovaly jejich rozvoj, aby zamezily jejich poblouzení, aby vyčerpaly ku získání jich veškeré prostředky, které životní síla a plodnost dogmatického podání v sobě chová. Zdá se nám, jako by bylo jejich úkolem, aby udržovaly v těle církve oběh jednoty. Stane-li se, že se oběh uvolňuje, nebo někde přerušen jest, jest na nich, aby ho opět přivedly v činnost. Je-li příliš rychlý, zmírní jej. Katolictví nemůže býti ani místní ani osobní, protože tato slova sama o sobě si odporují, obecnost, nepřetržitost, všudybylost katolicismu zabezpečovati, pod rukou papeže a na jeho pokyn, mají kongregace za úkol. Ony drží rovnováhu směrům »partikularistickým« duchovenstva národního.

A poněvadž tato věc není neznáma, stalo se, že v diskusi o zákoně spolčovacím byl učiněn návrh, aby byla oddělena věc duchovenstva světského, diecésního, farního »národního« od věci kongregací. Činěny perfidní pokusy, aby »národní« duchovenstvo vidělo ve zkáze kongregací svůj zájem. Pročež dlužno pohlížeti na tento zákon jako na pokus ku zřízení »církve národní«: — a zde nutno prozkoumati, co jest to »církev národní«, mohla-li by se státi »národní«, aniž by přestala býti všeobecnou; a není-li pojem církve vůbec nesrovnatelný s tímto slovem: »znárodnění«.

II.

Že se moc civilní v každém čase pokoušela, aby znárodnila církev, poznati snadno; naši politikové nemají nepravdu, když se vydávají za stoupence Ludvíka XIV. a Napoleona. A věru, s výše řečniště a ve svých »*kázaních*«, — i když jdou oslavovat na venkov cukrovku nebo řepku, — naskytne-li se příležitost potupiti památku císaře nebo krále, chápají se jí s horlivostí větší, než prospěšna jest jejich opětnému zvolení; ano, ukazují se neméně žárlivými na »práva státu«, než oni, kteří je vykonávají. Církev jest vždycky jediná síla, která jim uniká. Bývali, pravda, i úslužní biskupové, a slyšel jsem tvrdit, že vždycky někteří takovými byli. A proč by jich nemělo býti? Kanonická ustanovení nevyvyšují lidi nad lidskou přirozenost. Přes to zůstává církev mocí rozdílnou a oddělenou od státu, a to jest právě, co ministr, v pravdě »republikánský«, nemůže snésti. On zdědil od našich zákonodárců pověru o státu, a státem nejste ani vy ani já, nýbrž on!

Ó, veliká moci parlamentarismu a všeobecného hlasovacího práva! Z nějakého oddaného ochránce podprefektury nebo z farmaceuta kantonského učinili poslance a polovina voličů, nikoliv zapsaných, ale přece hlasujících z Pons neb Saint Flour dala mu všecka práva, která míval jen vítěz od Slavkova a vnuk Jindřicha IV. Každičká neodvislost ho rozčiluje a každý odpor ho dráždí. A jelikož ví, že když duch obrany a neodvislosti byl ze světa vyhnán, nalezl vždy poslední útočiště v církvi, proto nechce sice zrovna zničiti církev, které může jednoho dne snad potřebovati — až půjde jeho dcera k svatému přijímání anebo až bude se ženiti jeho synovec, — ale chce ji podříditi státu, to jest, co on nazývá »církev« a nebo jak Angličané říkají: »un établissement national« (zařízení národní).

Táži se: »k vůli tomu« udělali naši otcové »velikou revoluci?«

Představme si, jaká by asi byla taková církev. Až zardousí v naší zemi svobodu vyučování — naivní by byli ti, kteří by doznali, že doba toho jest blízká, — vrchní rada veřejného vyučování, aby dostál přáním rodin, napíše program o »státní filosofii«, a některý nový Cousin, jenž se bude jmenovati Buisson nebo Darlu, převezme vyzdobení květinami své výmluvnosti, jejího nízkého a sprostého prospěchářství.

O původu světa a o »tak zvaném Bohu« nebude se již v našich lycejích přednášeti, nýbrž jen o pojmech, které budou uznány za souhlasné se současným stavem vědy, to jest, abychom mluvili upřímně, »souhlasné« s potřebami, k obraně republiky! Podobně církvi národní odpovídati bude národní »*Credo*«, jež bude sestaveno státní radou. Ve Francii, katolické dle tradice a skutečnosti, budou sice respektovati katolictví, avšak ukáže-li se nějaká obtíž ve výkladu některého verše sv. Jana nebo sv. Pavla, bude to úlohou civilního soudu, aby ji vyšetřili.

Funkcionáři ministerstva kultu »vyčistí« katechism; kazatelé nebudou sice nuceni předkládati svá kázaní, ale přísné »communiqués« (úkazy) zabezpečí jim politickou pravověrnost. Či snad přeháním? Což nedějí se podobné věci v církvích národních? Na

př. v Rusku pod inkvisitorským okem pana Pobědonosceva? Ba i v Anglii samé, aspoň v církvi »établie« (státní)? Novější životopisy Wiesemannovy, Newmanovy, Manningovy osvítily památnou událost ctihodného pána Gorhamana. Poněvadž popíral obrození duše lidské ve křtu sv., odepřel mu biskup Exetérský, nevím už jaké beneficium s povinností o spásu duší a nejvyšší církevní pravomoc (»Cour des Arches«) potvrdila ustanovení biskupovo. Ale ctihodný pan Gorhaman odvolal se z konsistoře na »soukromou radu jejího Veličenstva královny« a rozsudek ze dne 8. března 1850 tohoto světského dvora zněl: okolnost, že ctihodný pán nevěří »v obrození duše lidské ve křtu svatém,« nemůže býti závadou, pro kterou by duchovní anglikánský nemohl přijati nějaké beneficium. Pamatujeme si, že v století XVIII. »Gallikáni« našich parlamentů učinili několik podobných rozsudků, zvláště při odepření nějaké svátosti.

Kdybychom měli církev národní, opravdu »národní«, naše soudy by je napodobily a viděli bychom pak proti biskupům v úřadě faráře, který by si opovažoval popírati »neomylnost papežskou« nebo »Neposkvrněné početí Panny Marie!« Stačilo by již jedině, kdyby ministr sám v to nevěřil; a kdyby uznal on a s ním i ministerský rada, aby tato dvě nová dogmata z počtu článků víry byla vyloučena. Ba, dokonce snad uchopila by se vláda i stát práva iniciativního, a zavedla by ve Francii učení arianské, a zavázala by semináře k němu, jakožto k učení souhlasnějšímu s ideou, kterou úřady si učinily o Ježíši Kristu a jeho dvou přirozenostech v jedné osobě.

Takové asi byly by některé první důsledky zřízení církve »národní«, nebo »změny náboženské« (»changement d'inscription religieuse«).

Nátlak, a myslím, že mohu říci tyranství, který dosud se neprovádí leč na poli politických mínění, rozšířil by se rychle na poli víry a přesvědčení náboženského. Žádalo by se od této církve, aby její učení, jinak ve všem svobodné, nedotýkalo se státu, souhlasilo v každém bodu s měnivými potřebami vlády. Domine, salvam fac Rempublicam! Jejím posláním bylo by: upevniti v srdcích osadníků lásku k ministerstvu.

Nejkřesťanštější král nazýval sebe druhdy »biskupem na venek« (l'eveque du dehors): biskupové národní nebo, smím-li tak říci, služební, stanou se prefekti do vnitř (préfets du dedaus).

Konečně nevyhovělo by hlavnímu náboženství státní určení náboženství v tomto světě, které záleží v tom, aby bylo pravým řídidlem socialním, schopným zdržovati nebo napraviti pochybení, kterým jest každá vláda vystavena. Tento pojem o náboženství nepochází od Bossueta, ani od Josefa de Maistra, ale od Augusta Comta, z jeho »Systéme de politique positive«, kam odkazuji ony čtenáře, kteří mně mluvícímu o úpadku vědy odpovídají úpadkem positivismusu.

Dlužno též uvážiti, co se stane z duchovenstva církve takto »znárodněné«. Nedávno jsem četl v jedné knize: »Naskytá se otázka: Bude nynější plat duchovenstvu zachován? Jestliže ano, musí býti udílen vzhledem k jistým obřadům, jistým kultům. Kdo

rozhodne pak, co je obřadem, co kultem? Hle, zde stát stává se *opět* theologem. *A pak služné jest prostředkem utiskování, pokoření, týrání.* Tisíckráte jest lépe, nedostáváme-li zákonné služby od státu.«

Tyto řádky jsou výtahem z dopisu datovaného r. 1848, — snadně by mohl člověk mysleti, že jest to dopis včerejšího dne, — byl to biskup Mgs. Parisis, který jej psal Montalembertovi. A má-li tato otázka svou platnost dnes jako tehdy, s jak mnohem větší nutností a naléhavým právem! Nutno ji klásti při zřizování církve národní? Marné je domýšleti se, že by kněz pak měl všecky ctnosti svatého; a byť je i měl, přec jeho úřad zůstal by úřadem funkcionáře, a církev nebyla by než obyčejnou administrací, ústavem protokolovacím a kolkovacím. Farář byl by v postavení výběrčího, a biskup pokladníka. Postupovalo by se jako »v civilu« a »při vojsku«: buď podle služebních let, anebo volbou; a byla by to ovšem zase jen vláda, jež by volila. Z ruky ministra osvěty dostával by biskup své generální vikáře, své faráře, sekretáře a kanovníky; ministerstvo by je přesazovalo dle potřeby služební, s jednoho konce Francie na druhý, a kdyby náhodou nechtěl uposlechnouti, byl by dán na odpočinek. A nebyla by to v pravdě národní církev? Byla by jí ještě více, zavedlo-li by se ženění kněžstva, a zapovědělo by se jim nositi kleriky. Někteří starostové učinili již usnesení o této věci. Přál bych si, aby tato usnesení byla prohlášena za neplatna! Ale budou-li vždy rušena? Aniž bychom se dále s touto otázkou obírali, jisto jest, že čím méně bude rozdílu mezi laikem a knězem, tím více bude církev »národní« nebo »státní«; právě to jest to, co chtějí: učiniti z kněze »funkcionáře«, smísiti či sjednotiti s ním, jako ve starém Římě, to, co rozdělilo právě křesťanstvo ve světě, právo svědomí i »bloudícího« a právo státu, nebo chcete-li, — mravouku a politiku.

Dlužno učiniti si jasný pojem: náboženství »národní« nebo »státu«, — ať už je to náboženství Ludvíka XIV., nebo Kalvínovo nebo Robespierrovo, — jest mimo všecko to, co jsme už řekli, pomíchání mravouky a politiky. Ona vnucovala zprvu jen idey (les idées) pod zákonem stojícího vládního vyučování, a bylo lze říci, že zůstalo omezeno jen na školu a církev. Ale v očích politiků »idey« nemají důležitosti a zájmu a neexistují, leč když je uznávají za schopny, aby přešly ve »skutky«, nejdříve vyučováním, pak zákonem a naposled aby takovým způsobem zmocnili se církve, čili »národního« náboženství.

Idey měly svou metafysiku! Budou míti svou mravouku a předpisy této mravouky budou vydávány v zájmu státním. Poslyšme takového učitele: »Jest to vyznání víry čistě civilní, dle něhož vladaři přináleží určovati jeho články, nikoliv články víry, nýbrž jako články smýšlení sociálního, bez nichž nelze býti dobrým občanem ani věrným poddaným. Ačkoliv nemá moci přinutiti, aby je každý věřil, může vypověděti ze státu kohokoliv, jenž by jim nevěřil; může ho vypověděti ne sice jako bezbožného, ale jakožto nesocialného, jakožto člověka neschopného milovati upřímně zákony, spravedlnost, obětovati v nutném případě život pro svou povinnost. Jestli někdo, když vyznal veřejně toto

učení, bude se chovati jako by nevěřil, nechť jest potrestán smrtí; nebo se dopustil největšího zločinu, lhal před zákonem«. Poznali jsme, že jsou to slova Rousseau-ova v jeho »Contract social«. Téhož ducha shledáme též v Robespierrově památné zprávě, datované 18. května r. II. o »les Rapports des Idées religieuses et morales avec les principes républicains«, jejíž obsah jest vděčnost k nejvyšší bytosti a zavedení svátků desítidenních ke cti: »Nenávisti tyranů a kněží, cudnosti, střídmosti, nezištnosti, píle, dětinné nábožnosti, zemědělství, věrnosti manželské atd.

V této zprávě nalézáme frázi často citovanou: »Nepřátelé republiky jsou všichni lidé zkažení;« a beze vší pochyby by chtěli, aby tato »církev národní« vyučovala. Cnost by se definovala podle ní dle vykonávání povinností občanských a jména hřích, nectnost, zločin, byly by pouhou neposlušností k ní. Nový zákonník připojil by se k pěti ostatním, aby přidal vážnosti ustanovením jejich, jež by dříve nebo později podobné přestupky sanctionovala. Trestán by byl, kdo by špatně volil; trestán by byl, kdo by neměl dítek nebo měl jenom jedno; rovněž tak i ten, jenž by neosvětloval na slavnost de la Tendrene maternelle nebo de l'Age viril. Stát, soudce a pán nepravdy a pravdy stal by se pánem i dobra i zla; sic volo, sic jubeo. Theologové disputují otázku, je-li dobro dobrem, protože taková jest vůle Boží, nebo chce-li Bůh něco, že jest to dobré. Dle systému národní církve rozhodla by otázku apotheosa státu. Stát by byl vším, protože by mohl všecko. Svým špehounstvím panoval by i nad životem intimním. Zákony lidské spravovaly by, určovaly by i povahu víry i svobodu úborů. Ať se nám neřekne, že se posmíváme těmto zjevům, které jsme viděli skutečně nejenom ve Spartě, ale v Ženevě za času Kalvina, a že beze vší pochybnosti nebylo církve více »národní« nad onu, které on byl všechno dohromady: zakladatelem, apoštolem a papežem. Čtěte i dějiny Reformace Skotska.

Není možná, aby církev národní dříve nebo později nestala se úplně závislou od »moci civilní«; tato pak, majíc ji v moci své, není toho druhu, aby církve užívala ku »své věčné spáse;« tím méně ku spáse naší.

Věru, zdá se býti očividno, že idea církve »národní« jest nesrovnatelná s pojmem »náboženství« vůbec.

Církev nemůže býti »národní«, nehoví-li předsudkům, vášním, zištnosti a smím-li tak říci, náklonnostem lidu, a náboženství nemůže se »lokalisovati«, leč zřekne-li se své »raison d'être« (podmínky svého bytí), jež v tom záleží, aby přes rozdíly druhů (ráci lidí) a historických hranic směřovalo ku všeobecnosti. Náboženství »národní« jest nutně náboženství žárlivosti, náboženství nedůvěry a nenávisti, jehož duch odporuje samé idei víry.

Byť i její mravouka nebyla nijakž přetížena, a jakoby zasypána tíží povinnostmi státu, byla by přece jen zatemněna a zfalšována ústupky, které v čas potřeby by žádalo právo nationalismu. Preláti anglikánské církve mohli by nám dokázati již od dvou neb tří let, kdybychom to sami nevěděli! Avšak »Bůh anglický«, zdaž je ještě Bohem? Církev »établie« dává nám tomu stěží vě-

řiti. Od té doby, co křesťanství se objevilo na světě, ba i buddhismus nemůže náboženství býti majetkem jednoho národa, a naopak je vlastností náboženské společnosti, přestoupiti hranice společnosti politické, býti společností rozšířenější, rozsáhlejší a lidštější než ona.

Společnost náboženská, orgánem jsouc nejrozsáhlejší solidarity, jež nemá jiných hranic leč hranice zeměkoule, praví August Comte, má nejvýhradnější přirozenou výsadu úplné kontinuity — a tak — »může pravá církev pěstovati jedině myšlénky na všeobecný cíl lidstva bez hranic, místa a času.« Než když jest povolání pravé církve takové, kdo by nepoznal, že stane-li se církví »národní«, zříká se svého určení.

To jest, co jsme se snažili dokázati. Zbývá nám ještě, abychom tento správný pojem společnosti náboženské uhájili proti důvodům, kterých se naši odpůrci dovolávají ve prospěch zřízení církve »národní«. (Dokončení.)

Na dušičky.

Již uvadly všecky květy,
jenom ocún fialový
z pokosené louky svítí
v mlhavý den podzimkový.

Již jsou klasy posečeny,
na humně tam leží suchy:
jeden plný zlatých zrnek,
vedle něho jiný hluchý.

Hospodář, jenž na jaře je
do zorané zasel hlíny,
bude čítat jejich zrna,
jak Bůh čítá lidské činy.

Dokud byly klasy mladé,
dokud bylo léto ještě,
aby mohly zdárně růsti,
přál jim slunka, přál jim deště.

Přál jim času jako lidem,
k dobrým činům času přává —
běda, kdo čas Bohem daný,
žití léto, promrhává.

Hleď, tam z mlhy podzimkové
svítí bílý kostelíček,
nad hroby tam stíny klečí,
mihotá se na sta svíček.

V hrobech těch spí naši milí
jako klasy, jež Bůh klidí,
jeden plný, druhý hluchý,
jak kdo koná dobro z lidí.

Dokud byli ještě mládi,
dokud na tom světě žili,
aby mohli dobro konat,
přál jim Pán Bůh zdraví, síly.

Teď je po létě i po žních
sžaté klasy jako lidé
čekají jen hospodáře,
který na své humno přijde.

Přijde, přijde na své humno
ve své lásce, ve své záři —
ó kéž milostiv Jsi ke všem
Otče náš a Hospodáři!

J. Dědinský.

Národní dům srbský v Budyšíně.

K otevření jeho napsal FR. H. ŽUNDÁLEK.

Nejmenší mezi všemi národy slovanskými hlásí se utěšeně k životu a práci na poli osvěty a vzdělanosti. Zbytek polabských Slovanů jest nám proto tím dražší, že nám hlásá, jak jméno slovanské se udrželo na místech důležitých přese všecko kruté pronásledování Němců; Lužičtí Srbové jsou i nám Čechům vzorným příkladem, kterak si máme vážiti své národní existence a kterak máme úsilovně pracovati, abychom si své národní bytí zabezpečili.

Hlavní věcí u každého, zvláště malého národa jest, aby měl své středisko, kde by se soustavně pracovalo, a odkud by vycházely nitky po celé zemi. Ústředního vedení jest zajisté nevyhnutelně potřebí; národnostní boj toho nemalou měrou vyžaduje.

Národ náš má svoje přirozené středisko v Praze, která ovšem byla do let šedesátých minulého století v rukou německých, kde však bydlela valná část českého obyvatelstva.

U lužických Srbů je tento poměr mnohem nepříznivější; lužičtí Srbové jsou rozděleni ve dvě větve a sídlí ve dvou zemích, v království saském a pruském. Horní lužičtí Srbové přebývají většinou v Sasku, ale nemají většího města, které by mohli nazývati svým. Jejich středisko je Budyšín, který však má jen nepatrnou část srbského obyvatelstva, jsa z velké části obydlen německými osadníky.

Proto se tím více pociťovala nutnost, aby byl zřízen národní dům ke kulturním účelům srbským v tomto městě, jinak nebylo možno soustřediti národní práci a odtud ji říditi, aby nepatrný národ nezahynul, nýbrž posiloval se ve svých bojích o existenci. »Maćica Serbska« pečovala úsilovně o zřízení národního domu, kde by se konala valná shromáždění její i ostatních národních korporací, kde by byla uložena srbská knihovna a srbské museum, kde by bylo možno též zříditi konvikt pro studující mládež srbskou a tak za laciný peníz chudým rodičům učiniti možným, aby své nadané syny dali na studie. V této budově měli dále najíti své sídlo sjednocené „burské“ (rolnické) spolky, tu měli se posilovati Srbové v národní mysli, národním zpěvem a slušným divadlem se ušlechtile baviti.

První krok k tomuto velkolepému účelu provedl zesnulý ryzí vlastenec, Jan Arnošt Smoleř, který byl svého času předsedou Maćice Serbské. Týž roku 1873 koupil Hajnikovu usedlost na rohu »Lawské hasy« a »Lawských hrjebů« a přepustil ji Matici za 75.000 marek. Matice mínila, že se bude tento dům vypláceti lépe a bude k většímu užitku celého národa, když bude postaven ve větších rozměrech a upraven dle moderních požadavků.

Avšak dobrovolné dary se scházely velmi pomalu; a přece bylo možno přikročiti k stavbě teprve tehdy, až bude zaplacen dluh, váznoucí na staré usedlosti. K tomu bylo třeba ovšem hojně hotových peněz; půjčenými penězi vystavěná budova je zajisté k největšímu užitku věřitelů. Bylo potřebí pro začátek alespoň 50.000 marek, aby se mohlo začíti se základy a postaviti alespoň část velkolepé budovy. Byla to zajisté velká suma, ale při vzácné

obětavosti srbského lidu bylo možno se nadíti, že potřebný kapitál se sejde.

»Zarjadnistvo (správa) maćičneho domu« obrátilo se proto k veškerému národu v květnu r. 1894 provoláním, v němž mimo jiné čteme tato pamětihodná slova: »Proto obracíme se s plnou důvěrou k svému srbskému lidu se srdečnou prosbou, aby tento skutek, kterýž má býti prospěšný celému Srbsku, dobrotivě podporoval. My však nežádáme od svých Srbů velkých obětí — každý nechť dá podle své mohovitosti nebo dle své chudoby. My jsme za malé peníze chuďasovy rovněž tak vděčni jako za zlaté zámožného. Protož obětuj každý Srb podle svých poměrů částku na oltář srbské národnosti. Jest nám od Boha dána a proto také zajisté hodna, bychom za takový Boží dar též něco darovali. Aby pak každý mohl bez meškání přinésti svou obět, zajisté po všech vsích i městech ten neb onen věc vezme do ruky a mezi svými sousedy bude peníze sbírati a je potom odevzdá matičnímu pokladníku... Nuže, Srbové! Podporujte snahu Matice Srbské a dokažte, že mezi vámi ještě vládne národní myšlénka.«

Upřímný vlastenec po třech letech vyzývá znovu k obětivé činnosti ve prospěch národního domu, připomínaje slova Smolerova: »Srbský dům je nutnost: musí býti a bude, buď dříve nebo později.« A volá dále: »Nuže Srbové! Dejme se znovu do práce, dokud neuvidíme národního domu. Leckdes se peníze vydají bez potřeby, a jinde se groše využitkuje, který také hromádku zvětšuje. To má platnost hlavně o spolkových zábavách, jakož i při hrách a kdekoli jinde, kde groš nečiní rovného počtu, nebo když krčmář nežádá příliš za svíčku nebo tu i tam ji dá hospodský zdarma. Tak každý sběratel matičního domu rád a vděčně přijme nasbírané drobné peníze. Totéž platí i o křtinách a svatbách. Všude máme proň sbírati, kdekoli se nám naskytne nějaká příležitost. Tak si Čechové postavili své krásné národní divadlo.«

Dobrým hospodařením výboru matičního, dobrovolnými sbírkami a dary byla r. 1894 stará budova matiční skoro zaplacena a měla cenu 100.000 m. Mimo toho bylo sebráno na stavbu nového domu 13.000 hřiven.

Proto již r. 1893 na valné hromadě Matice Srbské bylo důrazněji než před tím navrhováno, aby se pracovalo nyní se vším úsilím o stavbě nového matičního domu. K tomu konci byl zvolen »twarski wubjerk« (stavební výbor), který se dal ihned do úsilovné práce.

Jeho prvním úkolem bylo získati pro Matiční dům hostinskou koncesi. První žádost zaslaná městské radě budyšínské neměla úspěchu; nebyla sice úplně odmítnuta, ale byl žádán podrobný plán nové budovy. Starých plánů, které měl výbor matiční a které pořídil zesnulý Smoleř a r. 1882 dr. Arnošt Muka, nebylo možno předložiti, poněvadž za takových okolností by výbor nebyl nikdy dostal koncesse.

Nové plány pořídil stavitel Maurer; byly předloženy městské radě, jež pak stavbu nového domu povolila a dala koncessi hostinskou, tak že alespoň počátek nového díla byl uveden v život.

Proto nebylo možno déle se stavbou odkládati, aby jméno srbského národa nebylo uvedeno v posměch.

Stavební výbor konal 3. ledna 1894 svoji šestou schůzi, která byla pro budoucnost nemálo důležita. Účastnil se jí výbor a předsednictvo Matice Srbské. Členové výboru stavebního, počtem 14, byli: učitel Bartko, předseda, jáhen Křižan, jednatel, kanovník kapitolní Hórnik, farář Jmiš, kanovník farář Herrmann, farář Kubica, prof. dr. Muka, dr. Rachel, faráři Renč a Lenik, kaplan Šewčik, zemský poslanec a statkář Kokla, statkáři Smoła a Młyńk.

Nejprve bylo dle výpočtů stavitelových ukázáno na roční důchody nového domu, které budou činiti 13.800 m. Aby byty příjmy representovaly 5% výnos, bylo možno budovu vystavěti za 260.000 m.; měla-li ještě větší část býti Matici ku prospěchu, bylo třeba stavbu provésti za nejvýše 200.000 m. Tu povstal jeden člen stavebního výboru a četl listinu, kterou věnoval Matici srbské na nový dům 5000 m. Předseda přijal tento dar s nemalým díkem a prohlásil, že tento vznešený příklad zajisté najde hojně následovníků.

Potom bylo jednáno o prostředcích, kterým by bylo možno tak velkolepý podnik uvésti ve skutek. Bylo ustaveno zvoliti důvěrníky Matice Srbské, a to jak v zemi rodné, tak i mezi ostatními Slovany. Důvěrníci měli rozdělovati mezi známé prospekty nového domu a sbírati úsilovně příspěvky. V Čechách jal se rozšiřovati tuto myšlénku prof. Adolf Černý, v Haliči Basil Kopytczak v Tarnopolu a mezi ruskými Poláky advokát dr. Alfons Parczewski v Kališi. Kromě dobrovolných darů bylo na návrh dr. Muky usneseno pořádati loterii a podílné listy ve prospěch nového podniku. Tři nejvíce vynikající členové stavebního výboru, předseda Matice Srbské kanovník Hórnik, advokát Mosak Kłosopolski a poslanec Kokla byli zvoleni do deputace, která by vyžádala u vlády povolení, aby pořádána byla loterie a aby byly upraveny podílné listy ve prospěch srbského domu.

Když byla schůze skončena, byl podáván oběžník k zápisu příspěvků; sedm členů se uvolilo věnovati na stavbu po 1000 hřivnách, tedy 7000 hřiven, dva po 600 a jeden 300 hř., celkem 8500 hř. vedle zmíněných 5000 hř. Téhož dne si vzali dva budyšínští vlastenci podíly v ceně 600 a 300 hř. U hlavního důvěrníka dr. Muky přihlásili se tři Srbové s obnosem 1000, 600 a 300 hřiven.

Nadšení pro stavbu nového domu bylo mezi všemi upřímnými národovci srbskými veliké. Avšak nešťastná událost opět na čas vše ochromila. Dne 22. února 1894 zesnul v Pánu náhle jeden z nejlepších synů národa lužicko-srbského, kanovník scholastik Michal Hórnik, předseda Matice Srbské. Byla to veliká rána pro celý národ, poněvadž týž očekával od svého syna ještě mnoho nadšené a nezištné práce. Nastal smutek po celé zemi, zdálo se, že další činnost ve prospěch těžce zkoušeného národa bude zmařena.

A také jiné nehody stihaly podnik tak mnohoslibný. Zemská vláda nechtěla povoliti loterii ve prospěch srbského domu, a to z důvodu, že záležitost srbské Matice není užitečna všeobecně,

to jest pro celou saskou zemi. Tím zmařena naděje na 30.000 m., které by byly zajisté plynuly ve prospěch tohoto podniku. I bylo sneseno opětovati žádost a dokázati, že práce a záležitosti Matice Srbské a tedy také národní dům jsou přímo ku prospěchu celé srbské Lužice a tedy také celého Saska. Avšak vláda pohlížela nedůvěřivě na horlivé počínání srbských národovcův a proto činila jejich úsilovné práci překážky.

Následkem těchto překázek bylo nutno stavbu domu ještě odložiti, ač bylo ustanoveno, že ještě roku 1904 má býti položen základní kámen nového srbského národního domu.

Proto byla pak učiněna změna co do získání hmotných prostředků ku provedení stavby i byla ustanoveno, že stavba národního domu má býti provedena velkou první hypothekou, dále podíly, platícími pro osobu, které se zapíší jako druhá hypotheka na usedlost a budovu. Soukromě možno vydávati podíly, kolik výbor chtěl, ale vláda zakázala veřejně je rozšiřovati. Dalšími prostředky pak měly býti, jako dříve, dobrovolné dary.

Valná hromada Matice srbské r. 1896 uznala, že stavba matičního domu náleží mezi nejpřednější záležitosti všenárodní vůbec. R. 1895 zamítla k návrhu stavebního inspektora Schmidta z Drážďan plány stavitele Mauerera a rozhodla se pro plán Grothův. Následek toho byl, že p. Mauerer žádal si za dosavadní přípravné práce velké, nepoměrné sumy, totiž 3600 hř. Předsednictvo nabídlo mu na odškodněnou přiměřenou část, totiž 350—400 hř., avšak zmíněný stavitel nesvolil a podal žalobu na stavební výbor, dožaduje se celé části. Zastupování výboru převzal jeho člen justiční rada p. Mósak Kłosopólski v Lubiji a vyhrál při ve prospěch Matice.

Hlavní věcí byly ovšem peněžní prostředky. V té věci nejhorlivěji působil prof. dr. Arnošt Muka, jehož přičiněním dostalo se Matici hojně darů; jeho příbuzní věnovali na stavbu nového domu 1300 hřiven, kníže Sapieha pak 2000 hř. Sám pak daroval výboru svou pojistku na dožití ve výši 5000 hř., které po jeho smrti budou vyplaceny a jejíž další splátky sám dále povede. Zesnulý Michal Hórnik odkázal k tomu účelu 1100 hř. Podobně věnoval větší část osvědčený dobrodinec a příznivec Matice, čestný kanovník a farář Jakub Herrmann ve Wotrově, který delší dobu vydává svým nákladem jediný vědecký měsíčník srbský »Łužici.«

Přes to, že se jevil pro stavbu velký zájem, bylo přece poukazováno, že dosavadní sbírky nikterak nestačí, aby se brzy počalo se stavbou. A přece bylo tohoto střediska nezbytně potřebí, nebylo místností pro stále se šířící knihtiskárnu srbskou, pro stále vzrůstající knihovnu, jakož i pro ostatní národní a vzdělávací účely srbského národa, nemají-li tím trpěti duchovní statky jeho nemalé škody.

Vzhledem k nemalým obtížím finančním bylo také na to pomýšleno již ve valné schůzi dne 30. prosince 1895, aby dosavadní starý dům matiční byl prodán a potom snad aby byl koupen a účelně upraven dům již hotový, poněvadž tím by zajisté tato akce byla uspíšena. Později však bylo od tohoto úmyslu

upuštěno, poněvadž místo, na kterém dosavadní dům stojí, jest pro novostavbu, jakož i pro národní representaci velmi výhodné. Tím více bylo tedy napnouti síly, aby se výbor kýženého cíle dopracoval.

Pro své zásluhy o tuto věc byli: kanovník Herrmann, učitel Wjela a kníže Sapieha jmenováni čestnými členy.

Bylo pak usneseno na návrh dra. Parczewského a kaplana Andrického, aby záležitost matičního domu byla uvedena v nejširší známost srbského lidu, poněvadž jen tak možno se nadíti provedení tak vzneseného cíle. Jednohlasně pak byl přijat návrh, aby za rok při 50letém jubileu byl najisto položen základní kámen k novému národnímu domu. Aby síly Matice nebyly příliš vyváženy, dohodli se členové, aby novostavba byla dle jednotlivého plánu provedena ve třech částech; první část má býti 22 m. dlouhá od Märklova stavení k vratům s příslušnou zadní stavbou, druhá část má obsahovati hostinec s malým sálem.

Téhož roku rozhodl se i redaktor »Katholského Posla« Jakub Skala, že ve svém listě bude uveřejňovati příspěvky na nový dům, a odůvodňuje své rozhodnutí těmito slovy: »Nehoršeme se na to. Potřebujeme nového matičního domu, nezbytně ho potřebujeme. Potřebujeme místa pro srbskou knihtiskárnu, pro srbské museum, srbskou knihovnu. Potřebujeme dvorany pro srbské schůze v Budyšíně, nynější Matiční dům (kde je Smoleřova knihtiskárna) nedostačuje. Hyzdí Budyšín a Srbům nepůsobí cti. Všichni lidé se diví, že můžeme s tak krásným pozemkem tak hospodařiti. Má cenu 70.000 hřiven a jak se vyplácí? Takový kapitál musí dávati více výnosu. Něco se musí státi. Peníze oknem vyhazovati — je pro smích lidem. Na roh »lawských hrjebův a lawské hasy« přijde nový, důstojný dům. O příštích velkonocích se položí základní kámen. Do té doby jest nám sehnati alespoň 100.000 hřiven. Dobrou vůlí se to podaří... Mnozí lidé nevědí dosud, co Matiční dům znamená, co s ním chceme. Na matičním domě záleží naše čest, náš život. Proto sbírejme Svatové na svatebních hostinách, kmotři o křtinách, hosté na zábavách, hráči při kartách, dávejte na matiční dům. Spolky nechť pořádají zábavy, pěvecké slavnosti pro matiční dům.«

Toto prosté, ale srdečné vyzvání neminulo se u katolického lidu srbského účinkem: do 1. října 1904 sebral tento časopis 12.591 hřiven 27 feniků, které by zajisté jinak ve prospěch tohoto kulturního díla nikdy nebyly bývaly věnovány. Kanovníku Skalovi může býti tento úspěch nemalým dostiučiněním za jeho nezištnou námahu.

Vzhledem k potřebnému rozšíření stavby požádalo znova předsednictvo Matice a stavební výbor dne 19. listopadu 1896, aby městská rada postoupila místo 1 m. alespoň $1^1/_2$ m. z ulice Lubinských příkopů. Když byl výbor slíbil, že s novostavbou r. 1897 najisto se počne a že má celý dům do 10 let býti úplně dostavěn, když pak pro úplnou jistotu bylo složeno 5000 hř. jako kauce na radnici, konečně městské zastupitelstvo v řádném sezení ze dne 25. března 1897 po vřelých přímluvách některých obecních starších k tomu jednohlasně svolilo a odstoupilo $1^1/_2$ m.

zmíněného místa k účelům matičního domu. K tomu nejvíce dopomohl zdařilý plán budovy architekta A. Grothe-ho z Drážďan, který si tím získal nemalé zásluhy o Matici Srbskou, a to tím více, poněvadž maje sám mnoho jiné práce, v upřímném zájmu o tuto ideální záležitost srbskou a z přátelství k dr. Mukovi vše v čas provedl a zařídil, neohlížeje se, zdali mu z toho vzejde hmotný užitek; a tím učinil možným, že 21. dubna 1897 o zlatém jubileu Matice srbské byl položen základní kámen k velkolepé stavbě národního domu srbského. Tím získal si nemalou vděčnost veškerého lidu srbského.

»Jaké práce a boje Matice Srbská měla od roku 1873 až dosud,« píše dr. Muka ve svých »Zápiscích Maćicy Serbskeje w Budyšinje« r. 1897, »než došla k položení základního kamene, nemohu tuto důkladněji probírati a zachovám si to pro pozdější příležitost.« Zajisté z uvedeného vidno, že tyto překážky a práce byly ohromné, ale přece Bůh žehnal tomuto dílu. Zmíněný vlastenec poukazuje na jednotlivé rozpravy, které v té věci uveřejnil »Časopis Maćicy Serbskeje« z péra Smoleŕova, Hórnikova a Mukova; týž sepsal i »Maćiční prósťwu« s důkladným vylíčením úkolu matičního domu r. 1894, od které doby se scházely dary mnohem bohatěji. Dodává dále, že kaplan a spoluredaktor Mikławš Andricki r. 1896 sepsal v té věci provolání k národu, které bylo uveřejněno jako příloha »Łužice«, »Katholského Posla« a »Serbských Nowin«, čímž známost snah matičních byla vnesena do nejširších vrstev lidových, a plně vyhověno bylo důležitosti národního podniku. Mnozí otevřeli k tomu konci své srdce a štědrými dary obohatili podnik; jim sluší dík a sláva.

Ke konci své slavnostní rozpravy uveřejňuje dr. Muka čestný řád podporovatelů matičního domu: Kdo věnuje 1000 hřiven, zlatých, franků nebo rublů ve prospěch tohoto podniku, jest dobrodincem jeho; kdo věnuje 100 hřiven, zlatých, franků nebo rublů, je zakladatelem; kdo sebral dobrovolných příspěvků 300 hřiven, zlatých, franků nebo rublů, počítá se rovněž za zakladatele, kdo sebral 3000 hřiven, zlatých, franků nebo rublů, jest jmín za dobrodince. Podobně mohou i vesnice i korporace býti přijaty do těchto řádů.

Konečně nadešla dávno toužená chvíle, kdy měl býti položen základ matičního domu. V předvečer slavnosti na velikonoční úterý dne 20. dubna 1897 pořádala se schůze srbské studující mládeže, kde mimo jiné dr. Muka vyzýval k pilné práci a pořádku, prof. Ad. Černý ke studiu starších spisovatelů srbských a pisatel této stati k mužné vytrvalosti v národních bojích a k pilnému učení slovanským jazykům.

Následujícího dne se konala slavnostní schůze na počest 50letého trvání Matice, při níž kanovník Herrmann vzletnými slovy vylíčil její význam, práci a úkol. Potom se odebrali hosté do dvora staré matiční budovy, kde zatím se shromáždilo hojně účastníků. Ze Srbů tam byli všichni stavové zastoupeni, učení a neučení, duchovní, učitelé, úředníci, studenti, rolníci a dělníci. Když byli se dostavili zástupcové města Budyšína, mezi nimi starosta dr. Kaeubler, a státních úřadů, okresní hejtman dr. Hempel,

počala slavnost rázem 12. hodiny čtverozpěvem, složeným prvním básníkem srbským, katolickým knězem Jakubem Čišinským. Zatím družičky ověnčily základní kámen, do něhož byla položena pamětní listina, složená kanovníkem Skalou, jež zní:

»Ve jménu nejsvětější Trojice Otce, Syna i Ducha svatého. Amen. »Maćica Serbska«, první spolek lužických Srbů, založená 18. dubna 1845 po návrhu Jana Ernsta Smoleře horlivými Srby v Budyšíně, a 7. dubna 1847 s povolením zemských úřadův ustavená, slavila o velkonocích 1897 svoje 50leté jubileum velmi slavnostně. K důstojné památce těchto dokončených 50 let národního díla byl na pozemku Maćice Serbské v Budyšíně, na rohu »Lawských hrjebův« a zevní »Lawské dróhy«, před 25lety koupené pro Maćici Serbskou, slavnostně položen základní kámen k novému domu, mnoho let připravovanému: 21. dubna 1897, když byl J. V. Albert králem v Sasku, J. V. Vilém II. německým císařem, králem v Prusku a J. Sv. Lev XIII. na stolci sv. Petra v Římě. Do základního kamene ukládají nynější předsednictvo a výbor jména hlavních zakladatelův a nejznameuitějších vůdců Maćice Serbské: Klina, Zejleře, Smoleře, Pfula, Hórnika, Buka a Jenče. Nad jejich svatou památkou nechť se zdvihá nový srbský »Maćiční dom Bohu k česći a Serbam k spomoženju!« Předsednictvo Maćice Serbské: Jurij Jakub, farář v Njeswačidle, místopředseda, Jakub Skala, kanovník, farář Naší milé Paní v Budyšíně, jednatel. Výbor Maćice Serbské: Hendrich Jmiš, farář v Hodźiji, čestný předseda Maćice Serbské.«

Podotknouti dlužno, že tehdejší předseda matiční, kanovník Jurij Łusčanski, dlel právě tehdy v Římě na jubilejní slavnosti, odkud poslal ke slavnosti upřímný pozdrav a odevzdal matici dar 100 hř.

Po skončení zpěvu vystoupil farář Jmiš na řečniště a měl jadrnou slavnostní řeč, kterou opakoval též německy vzhledem k německým zástupcům městským a státním. Skončil pak nadšenou promluvu slovy oblíbeného národního básníka:

»Trać dyrbi Serbstwo, zawostać
A serbska khorhoj zmawować.«*)

Po té třikráte klepl na základní kámen. Po něm totéž učinili četní hodnostáři, zvláště starosta městský dr. Kæubler, který německy pronesl tento pozdrav: »Ve jménu města Budyšína volám, když po dávném obyčeji klepám třikráte na tento kámen: Milost Boží a Boží požehnání nechť spočívá na této stavbě; láska Srbů k srbské národnosti skládej se v důvěru v Boha, v dobrou práci a lásku k rodné zemi; Srbové a Němci nechť jsou stále svorni v nábožném smýšlení a ve věrné lásce ke králi a zemi.«

Tato slova představitele německé autonomie působila na všecky přítomné mohutným dojmem. Položení základního kamene se skončilo zpěvem posledních slov kantáty Čišinského; potom byla slavnostní hostina.

Mnoho a mnoho starostí od té doby uplynulo, nežli se mohlo přikročiti k dokončení nádherné stavby. Již dne 13. dubna 1898

*) Trvati má Srbstvo, zůstati a srbská korouhev zvítěziti.

stěžuje si tajemník matiční, kanovník Skala, do liknavosti mnohých matičních členů a vybízí horlivé, aby probouzeli spící, a to hlavně dobrým příkladem. Tehdy tomu bylo právě 25 let, co Matice měla svůj dům, který působil výboru mnoho starostí a obětí. Byl totiž úplně koupen na dluh, ale dluh na starém domě byl tehdy již zaplacen. Stavbou nového domu uvalila si však Matice na bedra novou starost. Důvěra, kterou Matice měla v lidu, úplně se neosvědčila. Lid částečně pohlíží chladně na tak významnou stavbu Srbstva. Aby se tomu pomohlo, nechť každý úsilovně pracuje.

Teprve po dlouhých sedmi letech, totiž dne 26. září 1904 bylo možno otevříti »Serbski dom« v Budyšíně. Povznášející to byla slavnost, píše jeden účastník, jedna z těch, jak si ji představujeme v dávné minulosti našeho probuzení. Ovívalo nás cosi z našich prvních zápasů, z našich prvních ideálních dob nadšení. Z prvků radosti a elegie složena byla nálada, která si nás podmanila — ze složek těch vyplývala podivná výslednice, možná jen zde, v tomto vzduchu, prosyceném vzpomínkami do nedaleké stoleté a dávné minulosti, a obavami i nadějemi, s nimiž zalétáme do budoucnosti . . . Ale radost, čistá radost, jakou člověk pije jen málokdy v životě, vítězila nad smutkem, čím dál k věcem — a u večer při pohledu na spousty lužicko-srbského obecenstva zvítězila nadobro a podmanila si i ty z nás, jež při každé události pronásledují mučivé otázky a pochybnosti.

Slavnost konala se na třech místech, jak nadšený redaktor Andricki v »Katholském Poslu« v čísle 40. letošního roku referuje, v srbském domě, v Gudově hôtelu a »u koruny«. Nejdříve se shromáždila vybraná společnost z domova i z ciziny v přízemí srbského domu, kdež má býti restaurace. Budova byla novými prapory jednoduše, ale krásně ozdobena. Uprostřed visela velká saská korouhev, po stranách pak bylo viděti srbské, budyšínské a též říšské barvy. Milý podzimní den nadešel, mnohem příjemnější, než byly v posledním čase nepříznivé větrné dni. V pondělí dne 28. září po 10. hod. sjížděli a scházeli se všichni hosté ve svátečním obleku, jakož byla i jejich nálada slavnostní. Bylo mezi nimi viděti skoro všecky známé učené vlastence srbské vedle prostých venkovanů. Tři Dolnolužičanky byly ve svém nádherném národním kroji předmětem pozornosti všech; ostatních žen a dívek v národním kroji až na jednu nebylo viděti, ač by se tak bylo slušelo a výbor slavnostní za to žádal, což opět všecky naplnilo zármutkem, že národní kroj se odkládá k nemalé škodě národní.

Z cizích hostí byli přítomni jižní Srbové z Nového Sadu v Uhrách, předseda tamní Matice Hadžić, a její sekretář Savić s rodinou, dr. Vladan Đorđević, první srbský ministr z Bělehradu, který přijel s rodinou z Karlových Varů, Polák dr. Utaszyn, z Čechů advokáti dr. Scheiner a dr. Langkramer, inženýr Suchánek z Prahy, red. Hájek z Kolína a drahý přítel a srbský konsul, jak jej »Posoł« nazývá, Adolf Černý. Z dolní Lužice se dostavili učitel Šwjela, redaktor »Bramborského Casnika«, a jeho syn farář Šwjela, jakož i učitelé otec a syn Jordan s rodinou.

Z politických a měšťanských zástupcův a hostí se dostavili v. Schlieben v zastoupení okresního hejtmana, kterýž poslal velmi přátelský list, hrabě z Lippe, starosta dr. Kæubler, předseda spolku věd ve Zhořelci, komorní pán z Wiedebach-Nostitzů a j.

Zazněl kvartet »Bóh žohnuj Tebje, Łužica,« a slavnost byla zahájena.

Předseda Matice, drážďanský biskup dr. Łusćanski, pozdravil přítomné srdečnými slovy srbsky a vzhledem k čelným zástupcům úředním mluvil německy a vylíčil dějiny nového domu v tomto smyslu:

Velkou a obtížnou cestu jsme dokončili a konečně dostoupili vrcholu. Když odtud pohlížíme zpět, vidíme, kolik obětí a prací bylo potřebí vykonati. 38 let uplynulo od památné schůze Matice Srbské dne 24. dubna 1866, ve které se ustanovilo, že má Matice Srbská dostati svůj dům pro svou knihovnu a sbírky. Tehdejší předseda Matice Srbské, Jan Arnošt Smoleř, slavné paměti, koupil na rohu Lubínských příkopů usedlost na vlastní risiko, maje v úmyslu později na tomto místě zbudovati velký matiční dům. Domníval se, že sbírky domácí i přátel Matice dopomohou k tomu v brzké době, avšak zklamal se nemálo. Uplynula dlouhá léta, a Matice byla stále v obavách, že jí bude starý dům prodán, doněvadž byl obtížen velkým dluhem a věřitelé shodou okolností žádali zaplacení. Smoleř se ani nedočkal úplného odvrácení nebezpečí od Matice. Zemřel v červnu r. 1884. Teprve po jeho smrti nastala lepší doba, neboť r. 1885 dosud pasivní dům vynesl po zaplacení úroků i nepatrný zisk. Od toho času výnos domu pomalu rostl, sbírky se zorganisovaly, dluh se zvolna uplácel, tak že bylo možno pomýšleti na velkolepý representační národní dům. Avšak ani spolupracovník a nástupce Smoleřův, nezapomenutelný Michal Hórnik, nedočkal se tohoto díla. Následující rok 1895 lze nazvati nejplodnějším v dějinách matičního domu; neboť toho roku byla splacena poslední hypotheka a přijat návrh na stavbu nového domu. Dne 10. dubna 1897 byl položen základní kámen, a počato se stavbou menší polovice domu. A nyní jsme v domě dokončeném; dům sice Matici ještě zcela nenáleží, vázne na něm velký dluh, ale z výnosu domu bude lze platiti nejen úroky, nýbrž i upláceti dluhy a slušný peníz věnovati k účelům matičním. Matice hodlá nyní přistoupiti k vydávání spisů pro lid i intelligenci, chce podporovati i spisovatele, kteří dosud pracovali úplně nezištně, kdy obětovali své síly v pravém slova smyslu Matici i literatuře, poněvadž Matice nemohla platiti honoráře. Matice bude věnovati pozornost a podporu studentstvu, aby národ měl dostatek intelligentních pracovníků. Řečník doporučil dům ochraně městské rady a skončil přáním, aby se vyplnilo, co psáno na srbském domě: »Trać dyrbi Serbstwo, zawostać.«

Starosta města Budyšína vyslovil pak uznání pracovníkům Matice, že se nedali překážkami odstrašiti, i připojil jim dík za to, že srbským domem přispěli k ozdobě města. Konečně přál Matici, aby její činnost byla rovněž tak ozdobou všech dob, jako jest dům její ozdobou Budyšína.

Když byl stavební mistr Kaup odevzdal zástupci Matice klíče domu, rozešli se hosté po domě, který všem se velice líbil. Ze jména se zamlouvalo lužické národní museum, o jehož spořádání má nemalou zásluhu děkanský kazatel Jakub Šewčik, který se věnuje sbírkám matičním s nemalým nadšením a porozuměním.

Po té se konala v jiných místnostech valná schůze matiční, jakož i slavnostní banket.

»Zpěvy dozněly, slavnosti přestaly,« píše Andricki. »A život kráčí zase starou obvyklou cestou. Před 7 lety jsme synka pokřtili, jak dr. Muka užil pěkného srovnání, nyní se sešli opět kmotři, protože synáček vyrost a chceme jej postaviti do světa. A jak jsme se tehdy radovali; já myslím, tentokrát, nyní bylo více příčiny k radosti. A přeji si, aby tato radost, tato srdečná veselost trvala v srbských duších dále, aby prázdnou nezůstala, ale ovoce vydala.«

Srbský národní dům náleží nyní k nejnádhernějším budovám budyšínským, jak účastník dle »Nár. Listů« ze dne 29. září t. r. dovozuje. Pískovcovité průčelí, 61 m. dlouhé, obráceno jest do Lubinských příkopů a působí dojem monumentální stavby. Tři jeho štíty vznášejí se vysoko nad okolní budovy a jsou i z daleka patrny při všeobecném pohledu na město s druhého břehu Sprévy, označuje již z daleka středisko národního života lužicko-srbského. Střední část průčelí vyvršuje se štítem, v němž se rozkládá srbská lípa, po jejichž stranách spatřujeme odznaky píle a učenosti, úl a knihu. Bohatě rozložená stuha nese nápis »Serbski dom«. Dvě vížky, přitulené s obou stran ke střednímu štítu, oživují průčelí a dělí je ve tři části. Ve štítu levého křídla spatřuje se nahoře lužický znak a pod ním v levo kříž, znamení víry, a růži, znamení lásky. Nápis »Bohu k česći (ke cti), Serbam k wužitku« charakterisuje nejen účel domu, ale i národní povahu lužických Srbů, kteří se vyznačují dle samých »Národních Listů« hlubokou, upřímnou zbožností. V pravém štítu vytesán je znak města Budyšína, znamení naděje (kotvice) a rolnictva (klasy). Počáteční slova národní hymny »Trać dyrbi Serbstwo, zawostać« volají zlatým písmem Srby k naději a vytrvalosti. Pole mezi okny jsou vyplněna bohatou plastickou výzdobou, v jejichž květech a ptáčatech Srbové spatřují symbol nové národní éry. Na rohu domu nade dveřmi umístěn jest nápis: »Natwori Maćica Serbska v lětach 1897—1904.« Náklad na dům činil 360.000 marek.

Kéž významné kulturní dílo, které si Srbové vlastními silami postavili jako pomník trvání své národnosti, jest počátkem úspěšné práce národní, jak »Literární sekce družstva Vlasť« blahopřála k otevření nového domu matičního.

Tůň v lese.

V středu lesa, kde se skryl
mír a poklid celý,
žežulky kde zvoní kvil
víla závoj bělí;
kam laň plachá zavádí
tlupu, kdy se dnívá
v květech, trávě, kapradí
temná tůň se skrývá.

Listím stromů zřídka jen
paprsek sem vlítne,
nad tůní se jako sen
zlatou střelou kmitne.
Pomněnka tu lákavá
nad bažinou zkvítá,
křižák síť tu utkává,
květ se s květem splítá,

V pološeru, v polotmě
v polosnu, půl bdění
v tůň se sklání tajemně
kapraď v lehkém chvění;
za noci, kdy lůna jim
bledý svit sem lije,
slavík tu kdes neviděn
tká své melodie.

Hluboká a tmavá tak,
jak kdy noc tam dřímá,
tůň můj k sobě vábí zrak
a zas děsem jímá:
Je snad tajemný to vchod
do podzemní říše?
Či tam na dně černých vod
číhá vodník tiše?

Je to oko lesa snad,
v němž se duše skrývá,
duše lesa plna vnad
hluboká a snivá?
Aneb z toho pramene
duši třeba ssáti,
aby mohla znavené
křídlo rozepjati?

Marně zvídám a se ptám,
marně zírám v tůni:
Vážka jen se míhá tam
a květ dýchá vůni.
Mlčelivá za všech dob
a přístupna stěží
lesní tůně jako hrob
tajemství své střeží.

J. Dědinský.

„Pryč od Říma. — Los von Rom."

Z lit. pozůstalosti † Dr. ANT. LENZE.*)

Praví se nám katolíkům: »Pryč od Říma«, po německu »Los von Rom« a po česku »Řím jest nepřítel náš«, tedy jinak se katolíkům Čechům vykládá »Pryč od Říma.« Ale ke komu máme spěchati: »Snad že k Lutherovi nebo k Husovi?«

Nikdo rozumný nemůže upříti, že jest člověk ku pravdě povolán, neboť to již jde na jevo z přirozenosti lidské, a zvláště z duše lidské, kteráž jest podstatnou částkou téže přirozenosti, a z rozumové mohutnosti její, kteráž čelí přímo ku poznání pravdy. Odtud to pochází, že ani lhář od kosti, ač jiné obelhává a do bludu strhuje, sám klamán býti nechce, ale žádá, aby mu byla povědĕna pravda. Nikdy by také lhář a podvodník neuvedl člověka do šalby a do záhuby, leč když přimíchal k osnově svých lží a podvodů a bludů něco pravdy. Proto dí největší theolog a filosof ve středověku, sv. Tomáš Aquinský: »Nikdo se

*) Učený a velezasloužilý spisovatel, probošt Dr. Ant. Lenz, odevzdal nám delší pojednání pod tímto názvem.

nepřivádí do bludu, leč jen pod rouchem pravdy.« Kdyby v bludném učení Viklifově nebyly přimíchány pravdy, anebo kdyby jeho bludy nebyly líčeny ve světle pravdy, nikdy by jim byl M. Jan Hus nedal za pravdu. Avšak Viklif přimíchal ku svým bludům něco pravdy, a proto upadl M. Jan Hus v jeho nástrahy.

Pravda však může býti buď řádu smyslného nebo nadsmyslného. Pravdy řádu smyslného jsou pravdy fysické, astronomické, geologické, palaeontologické atd.; pravdy nadsmyslné jsou ty, kterýchž člověk nepostihuje smyslem svým, a jsou to pravdy rozumové, zvláště pravdy náboženské řádu přirozeného; jako, že jest Bůh, že jest sám od sebe, čili, že má původ sám v sobě, že jest věčný a nestvořitelný, že jest souhrn všech dokonalostí, že jest nekonečně svatý a spravedlivý, absolutná čili naprostá pravda, a v něm že mají všecky pravdy stvořené svůj původ, oporu a zachování, neboť on jest původce všehomíra, slunce, měsíce a hvězd, a země na povrchu i uvnitř, všeho bylinstva, zvířectva a nerostů na povrchu i v tajnostech hor i v prohlubinách mořských.

Těch pravd, a pravd náboženských, jež Bůh stvořiv, všecky zjevil, může člověk, jak nás učí sv. Pavel Řím. I., poznati, a tak i vůli jeho, že má býti jako Hospodin a Pán všeho uznáván, a že má býti jemu jako Bohu klaněno, a přesvaté jméno Jeho ctěno a slaveno.

Avšak, ač může rozum lidský jednotlivé pravdy náboženské řádu přirozeného poznati, a Boha podle stupně poznávání svého také ctíti, přece není s to, aby sám ze sebe měl všecky pravdy náboženské přirozeného řádu beze bludu.

Proto přidal Bůh ku zjevení, stvořením světa lidstvu ohlášenému, zjevení bezprostředné, v němž jsou obsaženy netoliko pravdy náboženské řádu přirozeného úplně, dokonale a jasně, ale také pravdy nadpřirozené, nebo-li tajemství Boží, na př. o nejsvětější Trojici, o hříchu dědičném a o jeho všeobecnosti, o vykoupení, o zřízení Církve a o její úpravě atd., neboť cíl člověka není pouze přirozený, ale nadpřirozený. Podle tohoto cíle nadpřirozeného byl také ihned první člověk v ráji ustrojen, byv učiněn netoliko podle obrazu Božího, ale také podle podobenství Jeho.

Avšak první člověk neobstál na zkoušce sobě uložené, a ztratil pádem svým sobě i nám podobenství Boží, a byl v darech svých přirozených zraněn a zraněna i přirozenost naše. Než netoliko že jsme v Adamovi ztratili případné naší přirozenosti dary, ale stali jsme se ovšem i hříšníky. Než neztratili jsme obraz Boží, kterýž se zakládá v duši lidské a v rozumu a svobodné vůli.

Náboženství křesťanské jest Bohem samým zjevené, a jako je jeden Bůh, tak jest také jenom jedno náboženství pravdivé, a ne více, neboť o Bohu a jeho poměru k lidem, a lidstva k Bohu jest jen jeden souhrn pravd možný, ne více. Jeden Bůh, jedna víra, jeden křest.

Pravíme tedy, že jenom křesťanské náboženství jest z Boha, a jenom ono že jest pravé náboženství.

Za našich dnů však rozeznávají se rozmanité formy náboženství křesťanského, které vesměs býti pravdivé nemohou, neboť si odporují i v částkách podstatných, a proto není možná, aby byly ve směru svém a v souhrnu svém na stejno pravdivé.

Díme tedy, že jenom to náboženství jest z Boha vyšlé a pravdivé, kteréž bezprostředně Kristem Pánem bylo hlásáno.

Pro záchranu tohoto jedině pravdivého náboženství ustanovil Kristus Církev, ne více nežli jednu, jako nehlásal více náboženství, než jen toliko jedno. A proto tvrdíme a za pravdu zjevnou vyhlašujeme, že jedině katolické náboženství jest původu božského, a že jediná katolická Církev jest pravá, Bohem ustanovená, zřízená a upravená Církev. Nižádná jiná z církví protestantských není a nemůže býti pravá Církev Kristova, a nebylo nižádné sektářstvo, jež v starých, dávno uplynulých dobách povstalo s Církví Páně, neboť žádné z nich nedosahuje původem svým ku Kristu Pánu, a k žádnému z nich, anebo ku původci, anebo ku tak zvanému reformátoru jejich nebylo řečeno, jako ku sv. Petrovi: »Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám Církev svou, brány pekelné nepřemohou ji.«

O Církvi Římsko-katolické napsal tedy právem sv. Augustin: »Ona jest Církev svatá, církev jedna, církev pravá, církev katolická, kteráž naproti všemu kacířstvu bojuje, bojovati může, vybojována však býti nemůže. Všecko kacířství z ní vyšlo, odříznuto byvši v neužitečnosti své od keře vinného, ona však zůstává v kořenu svém, v keři svém, v lásce své, brány pekelné nepřemohou ji.« (In ps. 61. n. 6.)

Církev nebude vykořeněna aniž přemožena, aniž podlehne pokušením, až do skonání tohoto světa. (In ps. 77. n. 42.) »Věříme v církev svatou a katolickou, neboť i kacíři i rozkolníci zovou sbory své církevními. Avšak kacíři, křivých věcí o Bohu se domýšlejíce víru urážejí, rozkolníci však opouštějí lásku bratrskou. Protož nenáleží kacíři ku Církvi katolické, která miluje Boha, aniž rozkolníci, neboť ona miluje bližního. (Lib. de fide et symbolo n. 21.) Tou příčinou dí sv. Augustin: že kromě církve není spasení. (Sermo ad Caesarensem ecclesiam. n. 6.) A sv. Jeroným praví naproti Luciferianům, kacířům: »Právě tím, že později jsou ustanoveni, sami ukazují, že jsou ti, o nichž předpovídal apoštol. Nemají tedy sobě lichotiti, že v kapitolách písma o jich důmněnkách, jež hlasají, podle zdání je řeč, poněvadž i ďábel písma se dovolával, neboť písmo nezáleží v čtení, ale v »náležitém rozumění«.

Nemůže tedy býti Kristova pravá církev, leč jen ta, kteráž původem svým dosahuje časův Krista Pána, a ta jest církev katolická. Jest tedy katolická Církev jedině pravá Církev Kristova.

To vyznal také dr. Martin Luther v jasných okamžicích svých. Slyšme jenom, jak píše, čili mluví o Církvi Římské: »Že byla Církev Římská přede všemi od Boha ctěna, nelze pochybovati, neboť v ní vylili krev sv. Petr a Pavel a 46 papežů, a mnoho tisíc mučeníků, peklo a svět překonavše, že pochopíme snadno, že Bůh zvláštní zření má k této Církvi.« Tom. I. edit. Jen. germ. fol. 169a.

A opět píše Luther naproti Alkoranu a naproti Mohamedovi, ku veliké útěše katolíků: »Naše víra křesťanská jest zbudována na základě veřejných a užitečných zázraků, které konal netoliko Kristus, ale také apoštolé, a později Otcové, a zázraky ty ani dnes neustávají, ďáblové se vymítají, nemocní se uzdravují, mrtví z mrtvých vstávají.« Tom. 8. edit. Jen. fol. 21a.

Naproti Židům se vyslovuje takto: »Zde patř na zázraky, kteréž se konaly a konají po všem světě již 15 set let od apoštolů, biskupů, farářů a kazatelů, a ještě dnes se bezpočetní ďáblové vymítají, mrtví křísí, nemocní uzdravují, tak že lze říci, že zázrakové sněží a dští, a to denně před očima našima.« Tom. 8. ed. Jen. 114a. Tom. 8. Altenb. fol. 270a. b.

Co by as Luther v takovéto náladě mysli byl odpověděl židovi a mohamedánovi, kdyby se byl tázal: »V které as Církvi se děly jmenované zázraky po celých 15 set let a ještě dějí až po tento den, o nichžto povídáš?« Zda by byl nemusel odpověděti, že v Církvi katolické, v Církvi Římské? A Luther beze všeho vyznává, že se dějí zázrakové jenom v Církvi katolické a nikoliv v rotách jeho. »My toho nemáme, a nemůžeme vymítati ďábly, zlých duchů nevymítáme, a také učiniti tak není v moci naší. Ďábel se nedá od nás vymítati, jako dříve v papežství.« Tom. I. Collog. mens. p. 1986. Eisleben. fol. 28, 36.

Hle, tedy Luther sám vyznává, že roty jeho z Boha nejsou, a že opustivše katolickou Církev, ztratily moc zázraky činiti, a že tedy z Boha nejsou.

A zase píše Luther: »My vyznáváme, že v papežství mnoho křesťanskeho dobra se nalézá, ba všecko, a to dobro že přešlo na nás. My zvláště vyznáváme, že jest v papežství přesné pravé písmo, pravý křest, pravé svátosti, pravá svátost oltářní, pravá moc klíčů k odpuštění hříchův, pravý úřad kazatelský, pravý katechismus, jako: Otčenáš, desatero Boží, články víry, křesťanská Církev, Kristus, Duch svatý, pravé zrno a pravý souhrn křesťanství, a kdo to má, všecko má.« Tom. 4. ed. Jen. germ. fol. 408b, 409a.

Kdyby byl Luther podle těchto slov byl jednal v životě, nebyla by nastala strašná, bohopustá deforma jeho, pustošení jeho vlasti a krve tak strašné prolití, jakého tak snadno nebylo by ve stoletích předešlých, a také by byl nemohl fanatický Wolf zváti katolíky jazyka německého: »Pryč od Říma ku německému náboženství, čili k Lutherovi.«

I. Začátky Lutherovy vzpoury náboženské, a úhlavní článek jeho děsného vyznání.

Abychom původ úhlavního článku odpadlictví jeho dovedli vylíčiti, jest třeba přihlédnout k jeho životu. Luther se narodil v Eislebenu, 10. listopadu 1483. Mladistvý jeho věk byl drsný, netoliko pro chudobu rodičů, ale také pro přísnotu u vychování, jehož zažil doma a ve škole. Doma byl krutě pokutován pro dosti skrovné provinění, a ve škole i 15kráte za den šlehán. Nepochybně měl již záhy nepokojnou a neústupnou povahu.

Přísnota tato působila neblaze na jeho povahu. Stal se bázlivým, byl úzkostlivý a vrtošivý, a poněvadž byl i při malých poklescích krutě kárán, neplnil také radostně své povinnosti.

Také neměl v upomínkách rodinných mnoho radostného. Otec jeho byl majetník selské državy v Möhře, ale musel odtud prchnouti pro vraždu, kterouž spáchal na svém sousedu, jenž pásl dobytek na jeho louce. Zanechal v obci všechen majetek svůj a usadil se v Eislebenu.

Zde tedy nabyl Luther prvních počátků svých vědomostí. On sám vyznal, že se přes všecken výprask na tamní škole málo naučil,

Když mu bylo 14 let, byl poslán do Magdeburku, a odtud rok na to do Eisenachu na tamní školu latinskou. Pro chudobu musel sobě zpíváním hledat výživy po domech. Ale právě v Eisenachu stal se obrat, když ho jedna vdova šlechtická přijala do svého domu, (jménem Cotta). Byla prý přízniva jemu pro jeho zpěv a srdečné modlitby jeho. Od ní prý se naučil Luther: »Es gibt kein lieber Ding auf Erden, als Frauenlieb, wem kann sie zu Theil werden.« »Není milejší věci na zemi nad lásku žen, komu se totiž může dostati.« Této fráze užíval Luther často, a umístil ji do svého překladu písma svatého.

Roku 1501 odebral se Luther do Erfurtu na fakultu filosofickou, právnickou, r. 1502 stal se bakalářem na fakultě artistické, za tři léta potom mistrem, a přednášel na krátký čas o Aristotelově fysice a ethice. Při tom se zabýval literaturou klasickou, zejména spisy Cicerona, Livia, Virgila a Paula, chodě též pilně do přednášek humanistických, a vynikal prý tou měrou, že všechna akademie jeho ducha obdivovala.

Tou dobou byl Erfurt hlavní sídlo pozdějších humanistů, kteří pěstovali klasickou literaturu a napodobili její uhlazené formy, zavrhujíce přísně vědeckou, ale tvrdou formu filosofie a theologie scholastické; jen že zavrhujíce formu, zavrhli zároveň i věc, katolickou víru. Mezi nimi vynikal zvláště vyklouzlý mnich Erasmus Roterodamský, povaha podlízavá a ničemná, kterýž hodnostářům církevním svými spisy dedikačními pochleboval, ale spisy jinakými, jako: »Encomium Moriae« »chvála bláznovství« téměř všechnu víru katolickou a její obyčeje podrýval, tak že mohl Luther ze spisů tohoto mnicha přibrati téměř všecku lživou formu svou. V Erfurtu samém hospodařil humanista, kanovník Mucian z Gothy, kterýž touže cestou se naučil Církve neposlouchati a povinnosti povolání svého neplniti. On prý ani mši sv. nesloužíval, aniž přijímal velebnou svátost. Modliti se hodinky v choru měl za čas ztracený, zamítal také ušní zpověď, žebravé mnichy zval netvory, kutnou oděné, a postní jejich jídla nazýval »pokrmem bláznů«.

V takovém ovzduší žil Luther v Erfurtě. Pohyboval se v kruhu humanistů, provozoval s nimi hudbu a zpíval. Avšak z veselé nálady upadal náhle v zádumčivost chorobnou, svědomí mu činilo výčitky pro vášně, které v něm burácely, zvláště pýcha, ctižádost, náchylnost k tělesnostem.

Roku 1505 ho zastrašila smrt přítelova, jenž padl v souboji, a tímže rokem ho zastihla bouře před Erfurtem, tak že sotva životem vyvázl. V nebezpečenství tomto učinil slib, že vstoupí do kláštera.

Shromáždiv tedy u sebe přátele své, zvěstoval jim, že jsou naposled pohromadě a že se rozhodl, státi se mnichem. Všechno zrazování bylo marno. Doprovodili ho tedy v pláči ku fortně klášterní Augustianů v Erfurtě. Luther však vstoupil do řehole beze všeho vnitřního povolání.

Nápadno jest, že sobě Luther nevzal do řeholního útulku žádných theologických knih, ale klasiky Virgila a Plauta. Byl tehdáž tak zvaný duch časový, který odvracel mladý lid (studentstvo zvláště) od křesťanství a vedl je přímo ku bezbožeckému, anebo aspoň nekřesťanskému humanismu. Luther sám o sobě vyznává: »Když jsem byl 20 let, nespatřil jsem ještě biblu, a mínil jsem, že není žádných evangelií ani epištol, než ty, které byly v postillách.« Tehdáž byl Luther, když slova tato pronesl, již dvě leta v Erfurtě. Studia theologická kvetla v Erfurtě již od polovice věku XV. Následovně možno říci, že Luther o biblu ani nedbal, právě tak, jako humanističtí jeho přátelé, neboť ti ji hodili pod lavici, již pak Luther zvedl, domnívaje se, že nikdo o ní nevěděl.

Luther dí sám o sobě, *že šel do kláštera, poněvadž prý sám nad sebou zoufal.* Rodičové jeho znali svého Martina, a proto jemu bránili vstoupiti do řehole.

Luther vstoupil do kláštera, aby tam dosáhl klidu, ale o samotě klášterní rozmnožila se spíše duchovní jeho choroba, nežli aby ochabovala. Slíbiv Bohu ustavičnou čistotu, dobrovolnou chudobu a dokonalé poslušenství. Ale burácela v něm uvnitř žádostivost očí, žádostivost těla a pýcha života. Proto mu bylo protivno, podříditi se regulím klášterským. Byl povinen, modliti se brevíř, ale on jej často celé týdny zanedbával, a potom zase, byv hnán výčitkami svědomí se zavřel, a celé dny na brevíři se modlil, aby nahradil, co zanedbal. Jednou, když opět se zavřel, čině náhradu na modlitbách celé noci a dny, a nemoha pět dní spáti, téměř sešílel. I asketické cvičení bylo Lutherovi proti mysli. On šel cestou svou, a vida, že se mu přes jeho trýznění, a jak myslil přes dobré skutky, které konal, a přese všechno namáhání duševní klid nevrací, dospěl k domněnce, že nemá na sobě ničehož, leč jen hřích, a v Bohu že není pro něho leč jen hněv a pomsta, kteráž ho očekává. Proto se, jak sám vypravuje, Boha hrozil a děsil, snaže se marně usmířiti Ho skutky svými, netuše, že v celém konání vězí pýcha. Luther sám vyznáva, že byl osobivý a opovážlivý svou vlastní spravedlností, a že v Boha nedoufal, alébrž jen v tuto svou vlastními skutky dobrými nabytou spravedlnost. Tak se stalo, že ztrácel všechnu svou zmužilost, a Boha nenáviděl. »*Doufaje bludně v svou spravedlnost,*« *praví Luther,* »*měl jsem v srdci stálou nedůvěrnost a zoufalost, a bázeň i nenávisť naproti Bohu. Byl jsem Kristův nepřítel, tak že jsem*

se, uviděv obraz Kristův, až zhrozil a oči sklopil, a raději byl ďábla uzřel.«)*

Luther neznamenal, že chtěl milost Boží vybojovati sobě na zásadách Pelagiových, o nichž se domýšlel, že by to byly zásady katolické Církve o dobrých skutcích, ačkoliv měl, jako mistr na universitě, věděti, že katolická Církev učení Pelagiovo o dobrých skutcích, které z přirozených sil lidských vycházejí, zamítla, že by totiž mohl sobě člověk těmitě přirozeně dobrými skutky milost Boží zasloužiti a svatosti a života věčného dobýti. Marné také byly generální zpovědi Lutherovy, z nichžto vykonal dvě v Erfurtě, a jednu v Římě r. 1511.

A tak se potácel Luther z jedné výstřednosti do druhé, prve opovážlivě spoléhal na sílu svou a pak zoufal nad sebou. I začal se domnívati, že ztratil člověk pro hřích v Adamovi náboženssko-mravní vlohu, t. j. vlohu Boha poznávati a dobré skutky konati, aby tak svůj blud omluvil, že nemůže člověk nijakž ku svému ospravedlnění spolupůsobiti. On totiž tvrdil, že se stala přirozenost lidská pro hřích prvotní zcela zkažena; Duch Boží, kterýž prý činil vyšší částku přirozenosti v Adamovi, že od ní odstoupil, člověk že se stal, byv prve obraz Boží, obrazem ďáblovým. *Ztrativ však pro hřích podstatnou částku přirozenosti své, čili obraz Boží, ztratil vlohu náboženskou, a hřích se stal podstatou přirozenosti jeho.*

Podle této náuky o spoustách prvotního hříchu učil Luther zcela důsledně, že člověku jest nemožno, konati dobré skutky, ba, že všecko konání jeho jest zlé, nešlechetné, a čirý hřích.

Náuka tato však uzrála v Lutherovi ponenáhlu. R. 1508 stal se ve Wittenberku profesorem filosofie. Bratří Erfurtští se prý ho rádi zbavili. Ve Wittenberku studoval Luther zároveň theologii, r. 1512 stal se doktorem theologie, a přednášel prý s velikou oblibou obecenstva o epištolách svatého Pavla, o žalmech a o sv. Augustinovi. Při tom vynikal jako výborný kazatel.

Rozhodná změna stala se s ním roku 1513—1514, neboť tou dobou měl své bludy o nesvobodnosti vůle lidské již srovnané ve své hlavě, jakož i o skutcích lidských a o ospravedlnění. Odtud byl již r. 1515 zván kacířem. Již r. 1515 tvrdil na kázaní na Hod boží vánoční, že naše spravedlnost jsou samí hříchové, a kdo prý chce býti přijat na milost, ten že musí nad sebou zoufati. R. 1516 psal Spalatinovi: »*Uč se zoufati nad sebou a rci: Ty, Pane Ježíši, jsi moje spravedlnost, a já jsem tvůj hřích. Tys přijal, což jest moje, a mně jsi dal, což jest tvé. Jenom zoufáním nad sebou a nad svými skutky obdržíš pokoj, a uč se od něho, jakož že tě přijal a hříchy tvé na se vzal, že bude jeho spravedlnost tvoji spravedlností.*«

Tuto svoji náuku hlásal v disputaci r. 1516 slovy: »Když člověk činí, co na něm jest, hřeší, neboť nemůže sám o sobě ani chtíti ani mysliti.« A opět zastává větu: »Jest křivo, že se může svobodná vůle pro tu neb onu stranu rozhodnouti.« Toto svoje

*) O tomto duševním stavu Lutherově jedná Janssen: »Gesehichte des deutschen Volkes am Ausgange des Mittelalters.« Bd. II.

učení o nesvobodnosti vůle lidské, které nazývá Lessing bestialním, vyslovuje Luther naproti Erasmovi ve spisu: »De servo arbitrio« čili »o otrocké vůli« takto: »Lidská vůle jest v střed postavena, jako hovado, když na něm sedí Bůh, i chce a jde, kam žádá Bůh; když na něm sedí satan, chce a jde, kam chce satan, aniž jest ve vůli, k jinému jezdci běžeti, ale jezdci sami vedou spor o to, který z nich má na něm seděti.« A o tomto bestialním učení tvrdí Melanchton, že proniká veškeru »protestantskou náuku«, a v tom má svatou pravdu.

Byl také Luther již dříve Církvi odcizen, nežli r. 1517 nalepil 95 thesí na dveře zámeckého kostela naproti Tetzlovi, čili vlastně naproti odpustkům papežem Lvem X. prohlášeným.

Tetzel byl veliký theolog a poznal také hned, že v kusech Lutherových nejsou obsaženy pouze spory školské, ale že je v nich obsažen boj o víru, o Církev katolickou a její pravomoc.

Jestliže nemůže člověk sám ze sebe, leč jen hřešiti, jak Luther vykládá, pak jest ovšem zcela správno, že skutků dobrých není ku dosažení spravedlnosti a ku spáse věčné ani zapotřebí. A poněvadž musí býti člověk v zoufalství, aby zoufaje a strachem se třesa byl dohnán uchopiti zásluhy Kristovy a spravedlnost jeho, aby se stala spravedlnost Kristova spravedlností jeho, jsou právě hřichové tím kouzlem, kterým je hnán člověk ku Kristu, aby uchopil v doufanlivosti zásluhy Páně a skutkové dobří jsou až ku ospravedlnění a ku spáse škodliví. Avšak tato spravedlnost Kristova jest hříšníkovi pouze přičtena zevně, uvnitř není duše hříšníkova přeměněna a čistá a svatá, ale hříšník jest po ospravedlnění hříšník, jaký byl prvé, jen že jsou hříchové jeho spravedlností Kristovou přikryti. Přirozenost lidská trvá býti porušena a zkažena i po ospravedlnění, a nemůže tedy sama ze sebe leč jen hřešiti.

Podle starého přesvědčení nemůže býti nikdo zavázán konati to, co jest nemožno, a proto nemůže také člověk podle Luthra zavázán býti, konati dobré skutky, ba, je mu nezbytno pro spasení své hřešiti. Jenom slyšme, jak sobě Luther vede; on tvrdí: »Není hříchu na světě kromě nevěry, neboť ti druzí hříchové jsou Skt. Šimonovi, t. j. oni nic neškodí.« Odtud vybízí: »Hřeš statně, ale statečněji věř, a raduj se v Kristu, kterýž jest vítěz nad hříchem, smrtí a světem, hřešeno má býti, dokavad jsme na světě; dostatečno jest, když uznáme skrze bohatství milosti Beránka, kterýž snímá hříchy světa, od něho nás žádný hřích neodloučí, i kdybychom tisíckráte za den smilnili a vraždy se dopouštěli.« Tom. Jen. lat. fol. 315. De Captiv. Babyl. »Ten prý, kdo věří, nemůže býti zatracen, byť i chtěl, ač by páchal hříchy i nejhroznější, jen když se nestává nevěřícím.« Tom. II. ed Jen. 271a. Lib. de Capt. Babyl. A opět tvrdí Luther: »Láska mateřská jest silnější, nežli lejno a bláto na dítěti, a tak i láska Boží k nám jest silnější, nežli špína naše, nečistota a nehodnost, a proto neztrácíme, ač jsme hříšníci nehodní, přijetí za syny, aniž vypadáme z lásky Boží pro hříchy své.« Fischr. Eisleben fol. 222a. Starostlivý Luther napomíná také svých věrných, když dí: »Hleď býti opatrný a odmítej od sebe Mojžíše (totiž desa-

tero Boží), a nedbej na jeho hrůzy a hrozby, ale měj ho za podezřelého, jako toho nejhoršího kacíře, prokletého a zlořečeného člověka, kterýž jest horší nežli papež, ba nežli ďábel.« Fischr. Eisleben. fol. 168. Luther učí dokonce, že desatero Boží se křesťanů ani netýká, ale pouze židů. Tom. IV. Jen. 515. a jinde.

»Ty musíš,« praví dále Luther, »míti náležitý rejstřík, v němž by bylo hodně hříchů, má-li ti býti Kristus ku pomoci, nesmíš zápoliti s nepatrnými hříchy, a sobě činiti z každé věci nepatrné, z každého p . . u (!) hřích.« Fischr. Eisl. fol. 142a. A opět dí: »Jsi-li nevěstka, aneb (darebácký) kluk, jsi na cestě ku spáse, a jsi-li právě v nejvyšším vrcholu hříchů, pak jsi v středu blaženosti.«

A toto hrozné učení nazval Luther svým evangeliem, o němž mohl jistou měrou říci, že je nezdvihl pod lavici, ale z propasti pekelné, neboť jak daleko lidská paměť sahá, neučil před ním nikdo, že jsou člověku až i hříchy ku ospravedlnění potřebné, aby ustrašen sáhl v důvěře po spravedlnosti Kristově, a přikryl ji spravedlností Páně. Takového učení není v žadném náboženství. Národové všichni znají a znali rozdíl mezi dobrým a zlým a věřili, že pouze skutky dobrými lze dosíci spasení, a kdo jich nekoná, ten že spasení nedojde, a hle, Luther, mnich odpadlý, tak se zapomíná, že skutků dobrých konati brání a radí a velí, páchati nejhorší nepravosti, abychom ustrašení spravedlnost Kristovu v důvěře uchopili, a jí se přikryvše, spravedliví byli! Jaký to v pravdě pekelný a ďábelský blud! A katolíci by měli od svaté náuky své odstoupiti, slova Páně: »Chceš-li vjíti do života, plň přikázání« zamítnouti, pryč od Říma jíti a k Lutherovi putovati a k němu volati: »*Odpadlý mnichu, nauč nás věřiti, že pouze víra čili důvěra hříšníka ospravedlňuje a činí spasena! Uč nás pekelnému evangeliu svému, evangelium Kristovo se nám zhnusilo.*«

Luther se nadál, arci nejprve, že toto zlořečené evangelium znala také starobylá církev křesťanská, ale záhy se dověděl, že starobylost křesťanská jeho náuku: »Fides sola justificat« neznala. Věděl tedy Luther, že hlásá učení v Církvi nebývalé, tedy nekřesťanské, ano naproti Bohu rouhavé. Byla tedy zcela oprávněna Cochlaeova interpelace, znamenitého theologa a historika katolického, aby Luther, když káže zcela nové učení, v křesťanstvu nikdy nebývalé, je také stvrdil zázraky, a tak osvědčil, že má od Boha mimořádné poslání. Cochlaeus mohl tak na Lutherovi tím spíše žádati, jelikož kázal Luther bezprostředně, nežli dorazil do Wormsu, v Erfurtě dne 6. dubna 1521, že skutků dobrých není ku spáse třeba, slovy Kristu Pánu do úst vloženými: »Já jsem,« pravil Ježíš Kristus, »vaše ospravedlnění, já jsem potřel vaše hříchy, jež máte na sobě, věřte tedy, že jsem já, kterýž to učinil a budete spravedliví.« Luther také učil zřejmě, že Kristus Pán na místo nás naplnil zákon, a že ho tedy nejsme povinni zachovávati. Interpeloval tedy Cochlaeus Luthra, zdali by měl stran neslýchaného učení svého od Boha zjevení; odpověděl po nějakém zdráhání, že mu bylo zjeveno. A tuto lež opě-

toval Luther nejednou, proto také velel, že má býti ďábelskému učení jeho věřeno, že nikdo neuzří spasení, kdožby nedal za víru jemu. Cochlaeus vyzýval také Luthra k disputaci, a i četní katoličtí theologové, jako Eck, Faber, Wimpina, Prierius, Eniser, Cajetan, Sadolet, Hosius, Tanner a jiní; ale Luther byl sketa, a nepřijal takové pozvání. Byloť jemu pohodlnější, z úkrytu svého po svých odpůrcích blátem házeti a klukovinou a uličnictvím je napadati. Fráze protestantské o jeho statečném karakteru jsou pouhé lži. Do Wormsu ho doprovázelo 100 rytířů za vůdcovství loupežného rytíře Sickingena, neměl se tedy čeho obávati; také horlil celý Worms pro něho, a přece se choval při prvním výslechu dosti nestatečně, a teprv při druhém, vida stav věci, zmužile odvětil, že svých bludů neodvolá.

Příčinu této zmužilosti při zbabělé povaze Lutherově vykládá nám Tomáš Münzer: »Že jsi ve Wormsu před říší stál, máš děkovati německé šlechtě, jížto jsi medem hubu pomazal. Neboť ona se domnívala, že budeš rozdávati české dary, kláštery a biskupství. Kdyby jsi byl ve Wormsu váhal, byl bys býval spíše zavražděn nežli propuštěn.«

Také je lež, že řekl před Karlem V.: »Zde stojím, nemohu jináče!« neboť to je pouhá lutherovská legenda. Spíše byl Luther sketa, a je protestantský humbug, stavěti ho za příklad karakternosti a statečnosti. (Pokračování.)

Meditace nad zástupy táhnoucími k meetingu.

»V divé vřavě, prachu, kouři
po ulicích lid se bouří,
městem hučí divý zpěv.
Žhoucí zraky, mračné tváře. —
— — — — — — — — —
Pán urazil proletáře,
má pocítit jeho hněv.

Hó! Snad vojsko!? Vzhůru na ně!
K nebesům se týčí dlaně,
kámen letí vojsku v tvář. —
Nová vřava. — — Střelné rány,
lid se řítí na vše strany.
Udobřen jest proletář.« — — —
— — — — — — — — —

Tak bojují od staletí
proti bídě — bídy děti,
v krvi tonou vlastních těl,
tak již věky nad tou vřavou,
šklebí tvář svou vysměvavou
Práva věčný nepřítel.

Jemu vhod ta divá vřava,
nenávist a vášeň dravá,
kleteb křik a smrti sten.
Jemu vhod, že vše, co svato
spolu strženo jest v bláto,
že i Kříž jest pokálen.

Zvlášť ten Kříž! Vždyť v záři Kříže
jednou již otroctví tíže
sňata byla s lidských hlav. — —
Všecko pryč, co připomíná
triumf Kříže! Hesla jiná
volá teď v hladový dav:

»Dnes jest den a zítřka není,
ni spásy, ni zatracení!
To Jsi žil, — co's okusil!
V nic nedoufej! — Plné stoly,
rozkoš, požitky kdo zvolí,
našel žití pravý cíl!«
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Z oken svých zřím táhnout davy
Kříže kol. — Smích pohrdavý
kolem retů jejich vryt;
jejich tváře mračné, divé,
rety žravé, zraky chtivé. — —
— — — — — — — — —
Kdo je potká, — chvátá v skryt.

Jdou a vzhůru hledí směle
na znamení Spasitele, —
časem zazní rouhání. — — —
— — — — — — — — —
Trpitel tam rozpjat s výše,
jak by odpouštěl té pýše
hlavu svou k nim naklání.

Robert Přáda.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

Že jsem se podjal práce pojednati o tomto thematu, k tomu mne vedla hlavně okolnost, že v nejnovější době se myšlenka »spalování mrtvol« propaguje s neobvyklou horlivostí a o uskutečnění její vší energií, ano vášnivě se pracuje, takže hnutí krematistické za našich dnů nabývá rázu symptomaticko-pathologického, počínajíc se po způsobu epidemie šířiti. Prozatím zachvacuje hnutí to hlavně lidi, kteří se počítají k tak zvané intelligentní třídě.

Dle časopiseckých zpráv bylo loňského roku (1903) v celém světě 73 krematorií (pece na spalování mrtvol). Kterak se hnutí krematistické zmáhá, vidno z toho, že na př. v Severních státech spáleno bylo r. 1901 2685 mrtvol, r. 1902 však 3160. V Paříži spáleno bylo r. 1903 6628 mrtvol. Švýcarsko mělo r. 1902 dvě krematoria, dnes má již 4 (v Curichu, Ženevě, Basileji a sv. Havle). Rozumí se, že také Japonsko v hnutí krematistickém nechtělo zůstati pozadu, a tak jest dnes také již v Tokiu 7 pecí na spalování mrtvol.

Jak ani jinak býti nemůže, nezůstala ani naše vlast, zejména Praha, této epidemie ušetřena. Myšlénka spalování mrtvol ujala se u nás hlavně po spálení mrtvoly Vojty Náprstka († 1. září 1894),*) kdy v několika listech pojednáváno bylo tehdy o užitečnosti, ano i nutnosti spalování mrtvol, a myšlénka ta padla na půdu úrodnou. Existujeť v Praze od r. 1900 česká »Společnost pro spalování mrtvol« a má se náležitě k životu. Kdežto v prvém roce trvání svého měla »Společnost« 72 členy, byl počet jejich na počátku r. 1904 284. Mezi zakládajícími členy »Společnosti« jest též rada král. hlavního města Prahy. Z 69 měst v Rakousku, jež se pro »spalování mrtvol« vyslovila a své resoluce k fakultativnímu spalování mrtvol sjezdu ve Vídni dne 23. června 1903 konanému zaslala, jest 27 měst českých z Čech a Moravy.**)

*) Po smrti Vojty Náprstka americký klub dam s pí. Náprstkovou v čele prohlásil, že se dají také spáliti. — Z království Českého dalo se až posud 5 osob spáliti (jedna v Paříži r. 1890 4 v Gothě).

**) Jsou to: Beroun, Bubeneč, Hlinsko, Choceň, Jindř. Hradec, Králové Hradec, Karlín, Kolín, Michle, Náchod, Pečky, Poličká, Praha, Prostějov, Přerov, Přibyslav, Roudnice, Semily, Smíchov, Střešovice, Král. Vinohrady, Volyň, Vršovice, Upice, Vysočany, Žižkov. — Z německých a smíšených měst z Čech a z Moravy vyslovily se pro spalování mrtvol: Aš, Děčín, Friedland, Hostinné, Jablonec n. N.,

Činnost české »Společnosti pro spalování mrtvol« jest velice intensivní. Již před založením »Společnosti« podali čeští krematisté dne 26. března 1899 prostřednictvím poslance Dra Záhoře, městského fysika v Praze, na sněmu král. českého návrh zákona ve prospěch spalování mrtvol, v němž se žádá, aby každému, jenž přes 15 roků stár jest a rozumem úplně vládne, volno bylo mrtvolu svou ku spálení určiti; vyjádření o tom státi se má před dvěma svědky. U osob mladších než 15 roků stačiti má vyjádření rodičů. — O valné hromadě »Společnosti« dne 20. dubna 1901 vykládal inž. Fr. Linhart stavební program krematoria ve Št. Hradci, jež hodlá zříditi vídeňská společnost »Die Flamme«. — Česká Společnost« požádala městskou radu pražskou za vykázání příhodného místa pro budoucí krematorium, a ta žádosti vyhověla. — Loňského roku usneseno, úsilovně u vlády o to se zasazovati, aby dovoleno bylo zříditi krematorium na hřbitovech olšanských, mimo to stalo se rozhodnutí, aby v té příčině dožádáni byli poslanci na říšské radě za Prahu za intervenci u vlády, ba městská rada pražská sama zaslala resoluci k c. k. ministerstvu vnitra, žádajíc, aby dovoleno bylo fakultativní spalování mrtvol. Ano, čeští krematisté ve své zimniční snaze po spalování mrtvol dospěli již tak daleko, že se mohou již pochlubiti i vyhotovenými plány příštího krematoria, přes to, že v Rakousku až posud není dovoleno zřízení krematoria. Dovídáme se ze zprávy »Budivoje« (1903, č. 73), že absolvent c. k. umělecko-průmyslové školy v Praze, p. J. Š., poctěn byl za konkurenční práci plánů krematoria cenou 350 korun.

Poněvadž přednášky a zprávy v novinách o spalování mrtvol hoví jen z části propagování myšlénky kremační, snaží se česká »Společnost« pomoci tomu nedostatku brožurovými publikacemi. Takovými publikacemi »Společnosti« jsou r. 1901 vydané spisy: »O spalování mrtvol« od Dra Záhoře a »O novodobém vývoji spalování mrtvol« od L. Čížka, t. č. vrchního městského inženýra v Praze.

Touha po brzkém uskutečnění spalování mrtvol jest tak intensivní, že jeden člen »Společnosti« podal i návrh, aby, když nelze dosíci cíle cestou zákonodárnou, zákon se obešel a nastoupila se opatrně cesta živnostenská a ta prý, jak doufá, povede k cíli. Mají se totiž magistrátu podati plány krematoria, a kdyby se magistrát zachoval odmítavě, má se nastoupiti cesta rekursu až k správnímu dvoru, kterýž prý, jak on jej zná, »neřekne ne!«

A proč krematisté tolik horlí o zavedení spalování mrtvol, proč se tak úsilovně zasazují o zřízení krematorií? — Z ohledů veřejné hygieny! Hřbitovy prý jsou v ohledu hygienickém škodlivy, ano nebezpečny, a proto nutno od posavadního způsobu pohřbívání upustiti a mrtvoly spalovati. Hřbitovy zrušiti a mrtvoly spalovati! — stalo se jim utkvělým, habituálním přáním, škod-

Jihlava, Krumlov, Liberec, Most, Smržovka, Ústí n. L., Vrchlabí a Žatec. — Pokud známo, podepsáni jsou na českých resolucích k fakultativnímu spalování mrtvol: Dr. Dvořák, říš. poslanec, St. Kubr, říš. poslanec, Dr. Plaček, říš. poslanec, Josef Sokol, říš. poslanec, Jos. Černý, říš. poslanec, Dr. Záhoř, prof. Fiedler, říš. posl., Felix Henoch (posl. za Střešovice), Dr. Herold a Václav Karbus (za Žižkov).

livost hřbitovů po stránce hygienické základní větou, jejíž objektivní platnost netřeba dokazovati.

Hřbitovy — hlásají krematisté s velikou emfasí — jsou v příčině veřejné hygieny škodlivy a nebezpečny, a to 1. svými pathogenními (chorobotvornými) mikroby, zvláště bakteriemi; pohřbívajíť se na hřbitovech též mrtvoly lidí, kteří infekčními (nakažlivými) chorobami zemřeli, mohou tudíž hřbitovy pathogenními mikroby státi se působiteli a šiřiteli infekčních nemocí. 2. Zplodinami hnilobného rozkladu svých mrtvol, tím že zplodiny tyto jednak ve tvaru plynném jako výpary hřbitovní okolní vzduch otravují, jednak tím, že do spodních vod vnikati a je nakaziti mohou. Mezi zplodinami mrtvolného hnití jsou však zvláště tak zvané ptomainy čili mrtvolné jedy, jež jsou zdraví lidskému nejvíce nebezpečny.

Aby pak odpor proti spalování mrtvol se zlomil a veřejnost pro myšlenku kremační se získala, s ní se spřátelila, ano pro ni se i nadchla, připojují krematisté k těmto svým důvodům ještě garnituru dalších důvodů: a) Posavadní způsob pohřbívání mrtvol poškozuje zemědělství, a tudíž národní blahobyt, neboť hřbitovy v celku zabírají veliké plochy půdy, jež jsou pro zemědělství ztraceny, a při tom říše rostlinná připravena jest o veliké množství živin, jež v půdě hřbitovní se hromadí. b) Pochovávání mrtvol do země jeví se jako nedostatek šetrnosti a piety k zemřelým.*) c) Mrtvolní hnití v zemi příčí se citu esthetickému. — V poslední době uvádějí krematisté ve prospěch spalování mrtvol i důvody soukromoprávní. Každému prý náleží soukromé právo určiti, co se s jeho mrtvolou díti má. Disposiční právo na vlastní mrtvolu má prý každý jednotlivec. Naši krematisté vyvozují právo to ze svobody vyznání. Za naší moderní doby máme svobodu vyznání, a z toho prý následuje, že každý má právo tuto svobodu pro způsob pohřbívání své mrtvoly požadovati. (»O spalování mrtvol« od Dra Záhoře.)

Důvody těmi má působeno býti k tomu, aby se veřejnost počala o spalování mrtvol interesovati. Jakmile počne veřejnost v té příčině jeviti interes, ubéře se spalování mrtvol odporu a nepřízně a tím se jaksi zasvětí. — Hygiena čili zdravotnictví má velikou cenu nejen pro jednotlivce, nýbrž i pro veškeré lidstvo a cíl její jest veliký. Ona náleží v domainu therapie (therapie profylaktická). Opravdová péče o zlepšení zdravotního stavu lidstva, upřímná snaha odstraniti příčiny nemocí a zdravotně škodlivé vlivy, zvláště pak snaha o zjednání ochrany (profylaxe) proti infekčním chorobám, aby vymizely, neb aspoň zhoubnost jejich zmírněna byla, jest zajisté chvály hodna. Vždyť zdraví jest z nejdražších statků člověka.

Je-li snaha krematistů, odstraniti posavadní způsob pohřbívání a zavésti spalování mrtvol, výrazem skutečné, nelíčené jejich péče o zdraví lidstva, pak jest ovšem i ona velice chvalitebna.

*) V Praze o valné hromadě »Společnosti pro spalování mrtvol« dne 27. května 1902 měl starosta Sokola pražského Dr. Scheiner, advokát v Praze, přednášku »O pohřbívání ohněm se stanoviska ethického.«

Avšak ta jejich péče o zdraví lidské budí poněkud skepsi; zdá se býti podezřelá. A proč? Poněvadž jest nápadně jednostranná. Hygienicky škodlivých činitelů jest veliké množství, avšak hygienická péče krematistů činí dojem, jako by hřbitovy byly jediným zdrojem hygienického zla. O odstranění posavadního způsobu pohřbívání pracujíce a zavedení spalování mrtvol se domáhajíce, přehlížejí krematisté ostatní zdravotně škodlivé činitele, aneb aspoň hrubě si jich nevšímají, jako by ochrana proti nemocem a zlepšení zdravotního stavu lidstva záležely pouze v odstranění hřbitovů a zavedení spalování mrtvol. Proč nepřetvoří krematisté spolky své ve »Společnosti o veřejnou hygienu pečující«? Namítnou snad: O veřejnou hygienu pečovati jest povinností státní správy a jí podřízených administrativních úřadů! Avšak je-li posavadní způsob pohřbívání zdravotně závadný a žádá-li toho zájem veřejné hygieny, aby bylo zavedeno spalování mrtvol, tu jest nápadno, proč sám stát nechopí se věci a nehledí odstraniti, aneb aspoň umenšiti tuto hygienickou závadu, ano jest podezřelé, že mnohé vlády, jako na př. v Rakousko-Uhersku,*) snahám krematistů i nepřejí a k požadavkům jejich se odmítavě chovají. V mnohých zemích jest sice dovoleno fakultativní spalování mrtvol, ale jinak vlády jsou vůči krematistům netečny a lhostejny, nejevíce žádné činné účasti na akci jejich, tím méně pak se snaží odstraňovati hřbitovy jako hygienické závady. A přec na prvém místě náleží státním správám pečovati o veřejné zdravotnictví a potírati vše, co jest na úkor veřejnému zdravotnictví, vždyť člověk má cenu sociální, i má zdraví jeho chráněno býti. Z té příčiny mají státní správy k rukám svým nejvyšší zdravotní rady, jež v záležitostech veřejné hygieny se týkajících mají podávati dobrozdání a pokyny. Řádnými členy těchto rad jsou téměř samí universitní profesoři lékařské fakulty, a ti snad přece trochu rozumějí, co jest hygienicky škodlivé a nebezpečné a co nikoli. Nemýlím-li se, zasedá ve vídeňské ministerské nejvyšší zdravotní radě 11 universitních profesorů lékařské fakulty, z nichž dva jsou profesory hygieny.

Nápadným též jest, že profesoři lékařských fakult, zejména profesoři hygieny, nejsou členy spolků kremačních. Ti přec byli by vlivnými faktory v akci kremační. U nás na př. není ani jediný profesor lékařské fakulty členem české »Společnosti pro spalování mrtvol«. A přec v obor vědy lékařské nenáleží pouze pathologie, nýbrž i hygiena. Zachovati zdraví a léčiti, — toť problem lékařství. Nebylo by působivější reklamou »Společnosti«, kdyby předsedou její byl na př. profesor hygieny na české lékařské fakultě a přednosta c. k. ústavu hygienického, Dr. Gustav Kabrhel, místo MUDra J. Záhoře, fysika král. hlavního města Prahy?

Či to s tou škodlivostí hřbitovů po stránce hygienické není přec jen tak hrozné a nebezpečné, a spalování mrtvol není tudíž tak příliš nutné a neodkladné? Či snad krematisté prospektem svých thesí o nutnosti odstranění posavadního způsobu pohřbí-

*) V Rakousko-Uhersku, Hollandsku, Rusku, Turecku, Prusku, Bavorsku, Sasku a Virtembersku není spalování mrtvol zákonem dovoleno.

vání a zavedení kremace veřejnost trochu klamou? — To vyšetřiti jest úkolem tohoto pojednání.

Naší zásadou jest: Recta tueri, recta defendere! Nechceme nikomu činiti bezpraví a z té příčiny jsme toho daleci, abychom these krematistů o nutnosti odstranění hřbitovů z ohledů hygienických a zavedení kremace a priori za fantom vyhlašovali. Mohlo by se nám vším právem se strany jejich odvětiti: »Křičíte, to je fantom, poněvadž se vám to do vašeho krámu nehodí, křičíte, abyste nepříjemnou sobě pravdu utlumili.« Abychom tedy této výtce ušli, chceme si these jejich lupou poznatků vědeckého bádání prohlédnouti a přesvědčiti se, zda-li a pokud opírají se o zaručené poznatky přírodovědeckého a hygienického bádání, a zda-li snad příroda sama proti nim neprotestuje. Nechceme se snad uzavírati před žádným pokrokem fysiky, chemie, bakteriologie atd. Potřeba přítomného pojednání jest aktuální, aby čtenářové, jimž nedostává se potřebných přírodovědeckých a hygienických známostí, v nynější době, kdy se otázka spalování mrtvol více než kdy jindy ventiluje a počíná napínati veřejnost, nabyli v té příčině náležité orientace a nestáli na neznámém terrainu, nýbrž aby sami dovedli správně posouditi, zda-li a pokud toho veřejná hygiena vyžaduje, aby posavadní způsob pohřbívání byl odstraněn a místo něho zavedeno spalování mrtvol. Náležité vyjasnění situace v té příčině jest za nynějšího stadia krematistického hnutí pro širší veřejnost nejvýš důležité.

Nejprve chceme se zabývati otázkou, jsou-li hřbitovy svými pathogenními mikroby a zplodinami mrtvolného hnití v ohledu veřejné hygieny škodlivy a nebezpečny, dále pak, ježto krematisté mikroby v hrobech v příčinnou souvislost s infekčními nemocemi uvádějí, chceme pojednati o tom, jakým způsobem infekční choroby vznikají a se šíří, a jaké vlivy činí člověka náchylným k infekčním chorobám (disposice). Konečně chceme se krátce zmíniti o immunitě proti infekčním chorobám. Ostatních thesí, jež krematisté ještě na prospěch spalování mrtvol uvádějí, chceme se jen dotknouti příležitostně a mimochodem. Poněvadž pak celé pojednání častěji dotýkati se bude biochemické činnosti mikrobů, zvláště pathogenních, nutno ku náležité orientaci čtenářstva v té příčině všeobecnou část o mikrobech předeslati. (Pokračování.)

Slavnostní schůze

Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy konána byla v den sv. Václava v 6 hodin večer ve velkém sále Jednoty katolických tovaryšů v Praze. — Přítomni byli mezi jinými: J. Osv. Vojt. hrabě Schoenborn, přísedící zemského výboru; vdp. kanovník Fr. Vaněček, předseda Jednoty katol. tovaryšů; školní rada p. Jos. Šauer z Augenburgu; dpp.: faráři Dr. Víšek, Vl. Hálek a red. Tomáš Škrdle; z Marianského spolku křesť. dcer: starostka sl. Jos. Havlíkova, místopředsedkyně pí. Marie Pátková a člen výboru sl. Barbora Víšková; ze Staré Paky: p. Václ. Čistecký, předseda pol. klubu a za katolickou

Jednotu tamní: p. Václav Sucharda; za Katolický spolek pro Pečky a okolí: p. Jan Novák, jednatel a zástupkyně ženského odboru kat. nár. Jednoty v Maloticích. — Pozdrav zaslali: telegram katolická Jednota v Libštátě, dopisy: p. Leopold Havelka za katolickou Jednotu v Příbrami a za členy Jednoty č. k. učitelstva v Příbrami a předsednictvo spolku křesť. socialních žen a dívek v Příbrami.

Slavnostní schůzi zahájil přiměřeným oslovením druhý místopředseda, řídící učitel p, Jos. Kavka a udělil slovo p. učiteli Fr. Jelínkovi, jenž líčil vznik a účel Jednoty, ukazoval praktičnost některých bodů, na př. zábavy dorůstající mládeže. Eminentní nutnost hnutí pro křesťanskou výchovu hravě dovodil útoky pokrokářských proudů v učitelstvu, které se zjevným odporem proti křesťanství, ano i každému náboženství netají. Ohražoval sebe i soudruhy proti pokrokářským výtkám, že napadají školu a školství. Pokrokáři nejsou škola ani školství a nemají práva nedotknutelnosti. On i celý spolek kladou výchovu příliš vysoko, než aby ji vtahovali do všedních bojů a proudů a krásně i úchvatně pravil řečník na konci: Vidím ve škole úkol anděla Rafaela, jak nám vypráví bible, jemuž starý Tobiáš svěřuje jedináčka svého, a Rafael mu dává ujištění: »Jáť ve zdraví povedu syna tvého, a ve zdraví ho zase přivedu.« Což aplikoval na rodiče vedoucí dítě do školy. Hojný potlesk byl mu odměnou.

Po něm chopil se slova vldp. Dr. Rudolf Horský, který ukázal k trvalému boji o zásady, kteréhož ani my prosti nebudeme, neboť má Petöfi pravdu: že boj jest člověka údělem a mír bývá jen bezděky. Ale jádro veškerého boje točí se dle slov Götheových o nevěru a víru. Tak to vidíme i nyní v boji o školu, který jest proto důležitý, že se jedná o budoucí dorost, jemuž se vštěpují zásady. Řečník líčí zábavným způsobem celý vývoj toho boje: jak většinou jen jedinkého hlasu byl školský zákon v r. 1869 přijat, jak povel k tomu boji dán byl všude v ložích zednářsko-židovských, jak dokazuje Pachtler ve svém spise »Götze etc.«. Ze znění zákona jde na jevo, že navrhovatelé čekali, že duchovenstvo nepůjde do škol a proto nechali si zadní dvířka. Stát snížil náboženství na pouhý předmět vyučovací, kdežto dříve pronikalo celou výchovu, ale neurčil ani krejcar odměny. Řečník líčí skutečnou scénu jednoho duchovního, jemuž osada nabízela v prostomyslnosti juchtové boty, aby jich užíval toliko na cesty do jejich školy. Úmysl navrhovatelů byl, všechno odium shrnouti při remuneraci na kněze. Řečník líčí zásluhy církve o školu a poukazuje na třetí koncil lateránský (1179), kdy stanoven jako obecní zákon církevní, zříditi při každém biskupském kostele kolegiátním a farním školu pro lid, v níž by se zdarma vyučovalo. Teď se má matka školy vyhoditi z ní. Starý poměr kněze a učitele líčí Rais jako obrázek, po němž by se mělo toužiti. V dalším ukazoval řečník na bankrot všech pokusů výchovy bez náboženství a tuto část vývodu protkal výroky revolucionářských pohlavárů, kteří konečně doznali, že bez náboženství není výchovy a také není vzdělanosti, jak už to v konventu pařížském řekl Robespierre a jak to doznali i v Italii stoupenci krajních proudů zednářských. »Revista antimas« přinesla kdys usnesení lože pracovati za školství indiferentní anebo protináboženské. Ale vrchní státní návladní italský v novoroční promluvě k soudcům vyznal, že jest marná snaha vychovati člověka bez Boha. »Chtěli jsme náboženství odstraniti a zalidnili jsme kriminály.« Tento výrok vyvrací výrok Viktora Huga, který svého času vydal heslo, že každá škola zavírá kriminál.

Ovšem škola bezbožecká toho nečiní. — Řečník přešel dále na zákoník občanský a ukazoval, že paragraf 139. ukládá rodičům vyučovati a vychovávati dítě nábožensky a že pak paragrafy jiné zbavují otce moci otcovské, když toho nedbá. Teď přicházejí pokrokáři a chtějí náboženství odstraňovati, které dle občanského zákonníka jest otcovskou povinností vyučovati i v rodině. Sarkastické poznámky řečníkovy vyvolaly salvu pochvaly i smíchu. Řečník jest přesvědčen, že většina učitelů nesdílí tuto výpravu mladých, ale že podléhá teroru jako podléhala Francie 300 organisovaných a jako náš venkov při první červené slavnosti prvního máje podléhal teroru místního alkoholika. Atheismus jest druh duševního alkoholismu. Jsouť mnozí Nikodemové mezi učitelstvem, kteří s tímto štvaním nesouhlasí.

Na konci své výtečné řeči, která zanechala v posluchačstvu mohutný dojem a která by byla ozdobou každého parlamentu, obrátil se řečník k předsedovi Jednoty, p. učiteli Fr. Jelínkovi, a děkoval mu a celé jednotě srdečnými slovy za to, že se snaží ve školství uplatňovati zásady katolické a přál Jednotě všeho zdaru.

Poučeni a povznešeni odcházeli účastníci schůze do svých domovů.

Zprávy z uherského Slovenska.

Pro své slovenské smýšlení tolik a tak dlouho biskupským koadjutorem Havránem pronásledovaný kaplan Karol A. Medvecký, nadějný slovenský spisovatel, stal se konečně správcem fary na Brehoch v tekovskej stolici. Výnosné fary mu ovšem nedali, ale ani na tu nevýnosnou, hubenou farku neinstalovali jej farářem, nýbrž ustanovili pouhým administrátorem, aby ho měl pan biskupský koadjutor neustále v rukou. To je v diecési báňsko-bystřické, ale považme, že ani ostřehomský primas neustanovuje slovenských kněží faráři, neboť staří již kněží a velezasloužilí Slováci Kmeť a Osvald jsou také dosud pouhými administrátory. Přátelé radili pronásledovanému Medveckému, aby odešel do Ameriky. Ale není toho přece potřebí. Když jsem s ním sám o tom mluvil a ukazoval mu na vzorného a učeného kněze dra Dianičku, kterého terror maďarský vyhnal za ocean, řekl mi mladý kaplan, tehdy benešolhotský, že tam (v Americe) by veru nebol martyrom, ale v Uhorsku treba Slovákom martyrou. A pravdu měl. Máme pevnou naději, že aspoň neustálým martyriem nejlepších slovenských lidí otevrou se oči odrodilé slovenské intelligenci i slovenskému lidu, aby přilnuli k svému národu, k svému rodnému jazyku. Ale jest o to jen, kdo má neustále trpět! Vždyť jiný z mých mladých přátel slovenských, Heraklius Porubský, také nesnesl neustálé a nekonečné persekuce a hledal si lehčího chleba v Americe. Studoval theologii v řádě Milosrdných, byl v Římě a v Nettuně, ale i tam pronásledovala jej uherská hierarchie, přišel do Valčic v Rakousích, ale neměl pokoje, přeložili ho do Vídně, ale všude stejné pronásledování. A to vše jenom proto, že v Římě vybízel slovenského theologa v Germaniku, aby byl slovenské věci věren! Tak mi aspoň vypravovali přátelé. Heraklius pokusil se také ve slovenské spisbě, přispíval do Osvaldova »Tovaryšstva« a byl stálým spolupracovníkem Kollárových »Katol. Novin«, nyní přispívá v Americe do »Jednoty« a do časopisů Rovniankových. Letos v červenci slavil v Hazletoně Pa. svoje kněžské prvotiny. Minuly již doby, kdy biskupové posílali své nejlepší kleriky do Spojených Států — dnes nejlepší klerikové a nejlepší kněží sami tam utíkají před knutou uherských biskupův a jejich vysokých úředníkův.

Nikdo nepopře, jak znamenitých služeb dočkala se katolická literatura populárně-vědecká i zábavná našimi neocenitelnými a nedoceněnými dědictvími. Dojde-li dnes nebo zítra k českému konversačnímu slovníku církevnímu, musí se v něm dějiny našich dědictví vypsati nejobšírněji a nejdůkladněji. Slováci mají jenom jediné takové dědictví. Jest to drahocenný odkaz nebohého dra Radlinského, trnavský »Spolok sv. Adalberta (Vojtěcha).« Spolku toho jest Slovákům potřebí jako soli; konal a vždy dosud koná katolickým Slovákům služby, které by konati měly nebo

aspoň podporovati hmotně i mravně samy kanceláře biskupské. Známo jest přece, kterak horlivě podporoval rodící se teprve slovenské písemnictví nitranský biskup Fux, rodilý Němec. Ale místo podpory tomuto velepotřebnému spolku již sekera byla přiložena k pni. Zmínil jsem se již v kterési své zprávě, že vyslovena byla přání, aby spolek ten spojen byl s maďarským spolkem sv. Štěpána. Nedávno ozval se proti tomu mladý nadaný slovenský filosof dr. Jehlička (Margin), kaplan v Prešpurku. Článek jeho otiskl i Jičinský »Nový Život.« Mladý kněz slovenský takto vyslovuje se o bezbožném návrhu: »Kňazi Kristovi bez všetkej príčiny v nesvätom spolku s inými našimi neprajníkmi o život idú najvätšiemu dobrodincovi l'udu slovenského! Je toto počínanie hodné kňaza Ježišovho? Veru pri skutku necítiť vôňu oleja sväteného, lež smrad diabla pekelného. Zapomínajú tito l'udia, že ten Boh, ktorý nie je oblečený do atilly a do maďarských čižiem so strngajúcimi ostrohami, lež vysoko povznesený je nad všetky rozdiely národnostné, právo života nielen jednemu dal národu, lež všetkým bez výnimky. Avšak nielen proti národu nášmu sa prehrešili tito ztrestenci, lež i proti Cirkvi svätej katolíckej . . . a berú jej z náručia to najvernejšie, chudobné síce a slabé, ale mať svoju vrelo milujúce dieťa Slováka. Je-li Cirkev matkou, tak je spolok sv. Vojtecha materinským prsom, na ktorom katolíci slovenskí dosiaľ viseli a z neho mlieko viery a mravnosti ssali . . . Jestli spravedlivý súd náš proti hrobárom Spolku u pána primáša prehráme, appellovať budeme na Rím; pojdeme do večného mesta, žalovať sa budeme, že sa nám krivda deje, a od námestnika Kristovho, ktorý vládne v duchu Krista Ježiša, žiadať budeme pravdu a spravedlivosť pre katolických Slovákov. Buďte nám na pomoci, českí bratria! Lampades nostrae exstinguuntur!« Posuďte sami, jak se jedná s katolíky slovenskými. Primas-arcibiskup Klaudius Vaszáry ovšem spolku nezrušil, ba zdá se nám, že Ostřehomský velepastýř jest v národnostních věcech mírnější než ostatní hornouherský episkopát — ale v Uhrách od žádostí a přání v neprospěch Slovákův ke skutkům nebývá nikdy daleko. Když zrušili Matici — škrtem péra, byli by s to, aby zrušili také spolek sv. Vojtěcha!

A ten episkopát! Zemřel spišský biskup Császka a našlo se více dluhů než aktiv. Vše sežral nenasytný ruch slovenofobský. Rožňavský biskup Ivánkovics má tolik dluhů, že naň vláda naléhá, aby se vzdal. Nabízí se mu ovšem jen 4.000 K roční pense, nepatrný groš. I tu jen pouhá maďaromanie sežrala celé jmění! Ba roznesla se již zpráva, že Ivánkovics k nátlaku vlády se vzdal, ale chýr ten byl předčasný. Nově intronisovaný biskup spišský Alexandr Párvy daroval 10.000 K chudým stolic spišské, liptovské a oravské. Kolik dostanou z toho Slováci?

Dne 30. srpna konalo se v Trnavě valné shromáždění spolku sv. Vojtěcha. Účasť členstva byla živější než minulá léta. V minulém správním roce měl spolek 100.238 K 99 h příjmu. Za knihy se utržilo 52.691 K 82 h, členských příspěvků bylo zaplaceno 15.376 K 55 h; majetek spolku má cenu 281.774 K 39 h. Nových údův přistoupilo 1249. Šaštínský farář Donoval pracuje s několika spolupracovníky o novém překladě Písem do slovenčiny. Na administrativní výlohy odhlasovala mu valná hromada 3.000 K pro rok 1904. Z cifer tuto uvedených jest zřejmo, jak jest spolek tento dobrý, jak je nutný — a snad také jak je protimaďarský! Pracuje se o vydávání náboženských slovenských knih, o překladě Písem, o mravním zušlechtění slovenského lidu, ale nikoli proti Maďarům. Ale usneslo se přece něco protimaďarského! Spolek nebude již svých publikací tisknouti u žida Horowitze v Trnavě, nýbrž u katolíka Teslíka v Uherské Skalici, v bývalé a starými švabachovými kronikami na Moravě i v Čechách známé tiskárně Škarniclovské. Spolek vydává od letoška »Zábavnou čítanku,« sbírku laciného a dobrého čtení pro lid. První svazek už vyšel. Je to povídka Antonína Bielka »Rozprávka z Poľany.« Svým časem přineseme ve »Vlasti« o ní posudek.

Něco veselého. Ministerský předseda Tisza vyzval všecka města, aby mu podala návrh, jak zmaďarisovati všecka dosud nemaďarská jména osad. To bude zmatků v uherských místopisích. Tolik ministerský předseda; menší osobnosti tančí ovšem dle jeho píšťalky. Pešťbudínský svaz kočovných herců přijal do stanov paragraf, že členem svazu nesmí státi se herec, nemající maďarského příjmení. A potom že maďarská idea nepokračuje.

Letos poprvé bude se na universitě pešťské přednášeti také o slovenčině. Přednášky ohlásil professor dr. Oskar Asbóth.

A ještě něco. Městská rada v Tovačově na Moravě rozeslala provolání, v němž vybízí celou českou veřejnosť ke všeobecné sbírce, z níž by se jednak pořídily noviny mající sloužiti československé vzájemnosti, jednak by se jí použilo k hospodářskému povznesení Slováků a k jich vymanění z područí židovského kapitálu. Má se zříditi československá banka, na jejíž realisování mají se upisovati

podíly po 25—40 K. Výkonnou instancí má býti »Sdružení československé.« Provolání podepsala »Národní rada česká« v Praze a městské rady několika českých a několika moravských měst. Myšlénka tato vybízí sice k přemýšlení, ale zdá se předem, že se nedá realisovati. Studoval jsem několik let finanční a hospodářskou sílu slovenskou. Studoval jsem slovenské peněžnictví i trh národohospodářský, napsal jsem své doby o tom nedlouhou stať do »České revue" a chystám nyní novou stať, kde se také návrhem tovačovským obšírně budu zabývati — ale pravím předem, že nevěřím v dobrý výsledek této akce, i kdyby se československá banka, jak je proponována, zřídila. A nevěřím ani v morální výsledky proponovaného časopisu. Tvrdím předem: musíme pracovati pro Slovensko nezištně, bez ohledu na vlastní zisk, a toho my nedovedeme. Čeho chtěli jsme dosíci celluloskou, v níž byl z veliké části investován český kapitál? K čemu měly nám sloužiti Bielkovy »L'udové Noviny«? Jaký směr sledovaly Přecechtělovy »Slovenské Národní Listy« a jeho pozdější »Československá Vzájemnosť«? Měli jsme na mysli jen a jen uvésti v život bývalou literární jednotu. Časopisy kaplana Přecechtěla této myšlénky ani nezapíraly. A tak se na Slovensku dnes pracovati nedá. Vždyť i Kálal, ač nikdy nezapíral, že si přeje bývalé literární jednoty, přece vždy mluvil k tomu, abychom aspoň prozatím neusilovali o obnovení jednoty, snad aby Slováci našich postranních úmyslů nezpozorovali? Dnes může Slovensku prospěti jenom ten, kdo se mu snaží prospěti na podkladě slovenské literární samostatnosti, ale neprospěje mu nikdo, kdo podávati bude ruku pomocnou za cenu slovenské samostatnosti. To tvrdil jsem vždy a to tvrdil jsem i svým rozhledovým článkem v »České Revui« roku 1902 a bylo mi s podivem, že tenkráte referent v »Národních Listech« hledal v mém článku vyslovenou snahu po jednotě. A proto tvrdím, že ani tento plán k dobrým koncům nepovede. Totéž míní i »Československá Stráž« (čís. 36. r. 1904), ale ta přeje si jednoty: v tom se tedy rozcházíme.

Ve Val. Klobúcích dne 20. září r. 1904.

Frant. Vácsl. Peřinka.

LITERATURA.

FRANCOUZSKA.

»**La Revue des deux Mondes**«, jež zajisté není žádným katolickým časopisem, píše tuto úvahu: »Poněvadž duchovní kongregace a všichni ti, kdož duchovních šat nosí, ustavičně bývají tupeni, hanobeni a vysmíváni, uvedeme zde několik fakt, pro které jsme páterům a kněžím díky povinnováni: Francouzská mluvnice jest dílem mnichů, naše university založili kněží. Naše filosofie jest zcela v Tomáši Aquinském zahrnuta. Roger Bacon vynalezl střelný prach a to byl mnich (též Berthold Schwarz jím byl. Pozn. pisatele t. ř.) Albrecht Velký, dominikán, vynalezl kompas, Jakob de Vitry užil severní jehly při jízdě lodní. Papež Sylvestr I. vynalezl kolečkové hodiny. Sv. Bonaventura učil o jednotě fysických sil. Učený Pater Bèbe vyložil první theorii o přílivu a odlivu. Dva páteři zavedli abecedu. Španělští Benediktíni objevili řeč hluchoněmých. Mnich Gerber přinesl k nám arabské číslice. Quido z Arezza, misionář, vynalezl 7 not gamových. Kněz Magnan daroval nám zvětšovací sklo. Zákony o elektřině, lokomotivy atd. jsou díla mnichů. Jesuité jsou nejdovednějšími hvězdáři a vyučují v 95 jazycích.« K tomu podotýkáme: A takové lidi vyhání Francie za země; nejsou prý schopni mládež vyučovati.

Josef Šeřík Vitínský.

NĚMECKÁ.

Friedrich von Bezold: **K dějinám husitství.** Kulturně historická studie. Přeložil A. Chytil. Vydání z autorových poznámek doplněné. S úvodní statí Jos. Pekaře a předmluvou autorovou. Josef Pelcl. Praha 1904. (Knih. rozhledů č. 59.) Stran 136. Cena 1 K.

Studie Bezoldova »Zur Ceschichte des Hussitenthums« vyšla r. 1874. Český překlad má cenu druhého vydání, neboť obsahuje mnohé doplňky, které Bezold dal k disposici prof. Pekařovi, jenž je vsunul do poznámek a zvlášť označil.

První historické bádání Bezoldovo platilo dějinám husitství. Ve studii »Zur Geschichte des Hussitenthums« vyložil duševní obsah hnutí husitského; vnější historii válek husitských probral v díle »König Sigmund und die Reichskriege gegen

die Husiten« 3 svaz. Mnichov 1872—1875. Úvodem k tomuto dílu uveřejnil Bezold kritickou studii o pramenech válek husitských »Zur Kritik der Quellen für den Hussitenkrieg.« Aby mohl studovati tuto dobu českých dějin, naučil se Bezold česky tak, že mohl užívati českých pramenů a české literatury.

Od začátku let 80tých Bezold zabýval se studiem německých dějin stol. 16. Z této doby připomenu jeho dílo »Geschichte der deutschen Reformation«, jež vyšlo r. 1890 ve sbírce Onckenově.

Abychom daleko neodbočovali, vraťme se ke studii »K dějinám husitství.« Po náležitém úvodě, v němž duchový obsah husitství označen jakožto směs idejí a snah 1. náboženských, 2. socialně-politických, 3. národních, přechází spisovatel k vlastnímu thematu, jež probírá dle programu v úvodě naznačeného.

Mluvě o náboženských snahách husitských, zmiňuje se spisovatel nejprve o vlivech domácích a Viklifových, vykládá historii vzniku čtyř artikulů pražských, o Pražanech, Táborech a jejich domněnkách o velebné svátosti, o saekularisaci církevních statků, jak si vedli Husité ve válce, o kněžích a synodách atd.

Obšírně vykládá Bezold o socialních a politických snahách husitských, jak se jevily v theoriích blouznivců, a jak se praxe lišila od theorie.

Ve 3. oddílu studie pojednává spisovatel o národnostním živlu v husitství.

S celkovým názorem Bezoldovým o husitismu nesouhlasíme, neboť odloučení se od pravd Božích není žádný pokrok. Prosíme, aby se na nás nikdo nehoršil pro tato slova, řečená s rozumem a v nejlepším úmyslu. Nechceme tím říci, že by husitství ani nepřímo nebylo přineslo žádného užitku lidstvu; i zlá věc mívá aspoň některé dobré následky, jsouc jiným na výstrahu, nebo divným způsobem k dobrému je rozohňujíc. Byly-li zlořády v církvi záminkou k bludům, plyne z toho pro katolíky nová pobídka k bedlivosti o vlastní zdokonalování, jež ovšem i bez tohoto ohledu je naší povinností.

Kdokoli se zabývá dějinami husitství, měl by rozhodně znáti knihu Bezoldovu, jež, až na celkové pojetí, je práce velmi znamenitá a pozoruhodná a svou klidností historickou mohla by být některým křiklounům vzorem. *A. N.*

»Für Hütte und Palast.« Band Nr. XXV. Zeitvertreib. Ein Geschichtenbuch von Josef Wichner. Band Nr. XXVI. Kunimund und Felix. Eine Erzählung aus dem Donautale zur Zeit der Völkerwanderung von Dr. P. Rob. Weissenhofer. Wien. 1904. Verlag von Heinrich Kirsch. — Ve sbírce pojmenované »Für Hütte und Palast« vydány byly letošního roku doposud uvedené dva svazky. Sbírka trvá již několik let a zasluhuje právem, aby na ni i vážení odběratelé a čtenáři »Vlasti« upozorněni byli; obsahuje vesměs dobré katolické, zábavné i poučné spisy. Svazek 25., nazvaný »Zeitvertreib« má obsahem kratší povídky, veselé příběhy a na konec delší, zajímavý popis spisovatelovy cesty do Italie. Spisovatel Josef Wichner jest laik, gymnasiální profesor, svými spisy u německých katolíků chvalně známý a oblíbený pro zvláště jadrný a velmi bavící způsob psaní a vzletný sloh. Ve jmenované sbírce jest »Zeitvertreib« již jeho sedmým dílem podobného obsahu; dřívější vyšla pod názvy: »Alräunwürzeln«, »Aus der Mappe eines Volksfreundes«, »Erlauschtes«, »Nimm und lies«, »Jahresringe« a »Im Frieden des Hauses«. Tři jiné svazky: »Im Schneckenhause«, »Im Studierstädtlein« a »An der Hochschule« jsou dovedným životopisem spisovatelovým; v prvém líčí své mládí, v druhém studia gymnasiální a v třetím pobyt na vysokém učení. Že tyto dva poslední spisy zvláště zajímají každého, kdož stejnou prošel školou, netřeba připomínati. O všech Wichnerových spisech platí název jednoho z nich: »Nimm und lies!« Vezmi a čti! — Svazku 26. obsahem jest historická povídka »Kunimund und Felix« od Dr. P. Rob. Weissenhofera. V ní líčí se prostě a půvabně boj křesťanstva s pohanstvím za času stěhování národů a zvláště blahodárné působení svatého Severina v zemích rakouských na Dunaji, zároveň pak utrpení a osudy dvou hochů, Kunimunda a Felixe, věrných přátel, kteříž jediné prostřednictvím světcovým z rukou pomstychtivé pohanské královny vysvobozeni byli. Pevná důvěra v Boha a upřímná láska k vlasti, toť jsou dvě hlavní ctnosti, k nimž spisovatel zvláště mládež prostě, ale vroucně psanou povídkou povzbuditi se snaží. *Josef Herzig.*

ČESKÁ.

»Zábavy večerní.« Redaktor *Emanuel Žák.* Ročník XXV. Číslo 3. Dílo 139 Bez požehnání. Povídka ze života sklářských dělníků. Napsal Josef Brožek. Číslo 140. Pod sprchou. Obraz ze života venkovského. Napsal Klemens Junosza. Z polštiny přeložil Václav T. Kamejský. V Praze. V. Kotrba. 1904. — Bez požehnání. Již názvem povídky zřejmě označuje spisovatel svůj úmysl, ukázati, že

bez Božího požehnání marným jest všeliké lidské namáhání. Děj vzat ze života lidu dělnického. Hlavní osobou jest Josef Vacek. Vychován byl nedbale, zvláště po stránce náboženské. Když škole odrostl, pracoval nejdřív v továrně a záhy začal vésti život požitkářský; propuštěn byv pro nedbalost z práce, dal se k menší kočující společnosti, ale již po třech letech vrátil se do rodiště a začal »faktořit.« Přes vůli svých i nevěstiných rodičů vzal si Františku Šilhanovu za manželku, a to bez jejich požehnání. Obchod se mu zprvu daří a on bohatne, leč brzy mravně klesá, dopouštěje se manželské nevěry a rozličných podvodů, pozbude jmění a zanechav manželku v bídě, prchá z domova.. Opuštěná žena, poznávajíc svá provinění, začne život spořádaný a vychovává nemanželskou dceru svého muže v ctnostnou dívku. Řízením Božím shledává se po letech se svým mužem, kterýž dosáhnuv odpuštění, u ní po křesťansku život svůj končí. Povídka podána jest dle skutečného života; spisovatel věrně líčí jednotlivé osoby a není se diviti, že na některých tak mnohé chyby a poklesky spatřujeme. — Pod sprchou. Slibuje-li vydavatelstvo častěji, že se vydáním té či oné knihy nebo povídky čtenářům svým zavděčí, tak touto povídkou odběratele Zábav večerních jistě uspokojí. Název její jest poněkud neobvyklý a dle cenného obsahu mohl případněji znít: »Vítězství srdce«. Statkář Sylvestr Zalučinský, muž pevných zásad, vychovává syna Jana přísně, chtěje z něho míti muže sobě rovného, ano nechává ho po čas studií i strádati, aby ho naváděl k neunavné činnosti. Jen jedné vlastnosti nedostává se panu Sylvestrovi, totiž lásky, a tak vane v jeho rodině nepříjemný chlad, jímž hlavně trpí Jan i sestra jeho Irenka, kteříž upřímnou k sobě lnuli láskou. Jakmile Jan svá studia dokončil, přijal ho otec do svého hospodářství za praktikanta a za krátko pronajal mu samostatný dvorec. Jan pracoval neúnavně a ve všem získal si úplné spokojenosti otcovy až na jedinou věc, že totiž navštěvoval rodinu svého přítele ze studií, Ludvíka Karpoviče, jehož otec byl zchudlým šlechticem a že oblíbiv sobě sestru Ludvíkovu Hedviku, rozhodně odmítl otcovo přání, oženiti se s dívkou, již mu sám vyhledal. Jan osvědčil své přátelství k Ludvíkovi a jeho rodině také skutkem, totiž peněžitou půjčkou, jíž jim dvorec před prodejem zachránil. Zatím dokončil Ludvík studia, usadil se v blízkém městečku a začal lékařskou praxi. Panu Sylvestrovi v brzku potom splašili se v městečku koně a on, vyhozen byv z vozu, polámal si nohu a utrpěl považlivá poranění. Donesen byl do domu Ludvíkova a tam, od něho a jeho sester něžně jsa ošetřován, nejen na těle se pozdravil, nýbrž zbavil se i svých předsudků k rodině Karpovičově. Byl překonán — a následek byl, že sám požádal za ruku Hedvičinu pro syna Jana a s radostí přivolil, aby dcera Irenka vdala se za mladého Karpoviče. Toť krátký obsah povídky, jímž celý zajímavý děj ovšem nikterak není vystižen. *Josef Herzig.*

Patronát mládeže. Ročník III. Praha 1903, nákladem stejnojmenného spolku. Cena poštovní zásilkou K 3·50, pro školy a ústavy K 2·50. Don Bosco naší Prahy, neunavný hrabě Zikmund Ledóchowski, založil před šesti lety lidumilný spolek »Patronát mládeže«, v němž vychovává jednak školní mládež, jednak učně, které připravuje pro umělecká řemesla. Za krátkou dobu trvání spolku vystavěl nádherný útulek se slavnostním sálem a jevištěm, jakož i kaplí. V budově zaveden v poslední době fotografický atelier, od počátku pak pěstuje stále rozkvétající spolek zahradnictví. Vánoční stromek, který každoročně pořádá pro svých bezmála 100 chovanců, bývá velmi bohatý. Šlechta v Praze bydlící hojně podporuje ušlechtilé snahy tohoto tichého lidumila, který veškeren čas věnuje lepší budoucnosti naší mládeže. Cís. rada p. Jindřich Eckert právem se nazývá otcem patronátu, poněvadž svojí štědrou podporou i odstoupením zahradní budovy učinil možným založení patronátu. Jeho Em. ndp. Leo Kardinal Skrbenský jest protektorem tohoto spolku a častěji tam zavítá, aby shlédl pokrok ústavu i chovanců. Aby tím bezpečněji mohl šířiti zásady i práce a snahy Patronátu mládeže, založil hrabě Ledóchowski též měsíčník, jejž řídí Bohusl. O. Rozvoda, pečlivě se starající i jinak o rozkvět ústavu. Týž podal větší část příspěvků do tohoto ročníku vedle hrab. Ledóchowského. Obsah je rozmanitý a zajímavý; praktická stránka se tu ukazuje nejlépe, kterak možno působiti na srdce lidí, aby podporovali snahy patronátu. Články redaktorovy jsou hlavně tyto: Strom a člověk, parabola velmi místná, směřuje k ušlechtění chovanců, Jíra, Old-Cursing-Dry, Postojenská jeskyně, Lúrdy a j. Každé číslo přináší životopisy světců, kteří se proslavili láskou k bližnímu, na konci pak zlatá zrnka vštěpují nejednu moudrost útlému srdci mládeže. Kronika ústavu vedená rektorem asylu p. hr. Ledóchowským, doplňuje časopis, který jest ozdoben illustrovanými přílohami a vyobrazeními v textu. Pro lidumilnou tendenci svou zaslouží tento časopis velmi hojného rozšíření, čehož dosud nebylo možno se dopracovati. Kdo list odbírá, podporuje zároveň celý ústav, poněvadž čistý výtěžek

se jemu věnuje. Kéž IV. ročník najde hojně nových odběratelů, aby tak nadějný ústav i dále vzkvétal a se rozvíjel. *Fr. H. Žundálek.*

Vyslanec Kristův. Napsal kardinál James Gibbons, arcibiskup baltimorský. Z originálu přeložil O. S. Vetti. V Brně 1904. Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 322, cena 2 K 40 h.

Kniha tato má významný nápis: »Vyslanec Kristův«. Není asi čestnějšího úřadu státního, který by výmluvněji svědčil o úctě a důvěře panovníkově, nad úřad vyslanecký. A podobně není v hierarchii titulu čestnějšího a odpovědnějšího nad titul »vyslance Kristova«. Jako vyslanec Kristův je kněz povinen hájiti práv a důstojnosti Boží u lidu, k němuž jest poslán, jako povinen je zplnomocněnec té které říše hájiti a chrániti vážnosti a moci národa, který zastupuje. Pověřen jsa ověřovací listinou božského vyslanectví, jest oprávněn diktovati podmínky, za kterých mohou lidé učiniti smlouvu míru a smíru s králem králův.

Těmito slovy je krátce vystižen obsah celé této vzácné knížky; vzácné nejenom vznešeným autorem, ale i krásným obsahem. Podávají se v ní obyčejná sice themata, jež probírávají se v meditačních knihách určených pro kněze, ale podobně jako náš dr. František Xaver Novák, z řádu Redemptoristů, ve své překrásné knize »Pohledy do života bohoslovců a kněží«, tak i kardinál Gibbons bere se cestou samostatnou, svéráznou. Dobře, že ponechal v překladě pan překladatel mnohé věci, jež hodí se sice jen pro poměry americké, neboť poučují čtenáře; podivně nám sice na př. zní na straně 107 slova: »Kristus chová se všude jako *gentleman*, v nejplnějším a nejvznešenějším slova toho významu«, ale jsou jistě originelní. Zvláštního kouzla dodávají spisu mnohé příklady, jež jsou vzaty ze života a z pastorace americké, jako na př. na str. 173, 224, 274 atd. Vznešený autor všímá si i kandidátů theologie, poučuje, jaké povinnosti mají představení ke svým chovancům, ale pak i chovancům dává moudré a případné rady o ctnostech a vlastnostech, jichž hlavně potřebují, jako o vděčnosti, poslušnosti, pravdomluvnosti, upřímnosti, přívětivosti, zdvořilosti. Pravými perlami jsou stati jednající o pravdomluvnosti, o studiu kněžském a o písmě svatém — hl. 8, 16 až 20; hlavně tyto články ukazují obrovskou sečtělost auturovu, který, co všem čtenářům svým radí, také vždy konal, vždy totiž při četbě vše dle jistých hesel si poznamenal. Citujeť nejen anglické a americké spisovatele, ale ovládá úplně i literatury evropské a klassické. Čeho od bohoslovců především žádá, totiž úplnou znalost písem svatých, sám též vykonal; ovládáť je všestranně a upotřebuje je při vhodných příležitostech. Všech hlav má spis 31.

Pan O. S. Vetti pořídil překlad vzorný; citáty básnické přeložil pěkně Karel Dostál Lutinov. Cena spisu je velmi mírná; neboť nedávno vyšel též překlad německý nákladem Benzigerovým v Einsiedelnu a stojí vázaný 4 K 80 h, tedy právě jednou tolik jako náš překlad. *Jos. Zháněl.*

Světová knihovna. Překlady O. S. Vetti: č. 54. Johani Aho, Dvě čudské povídky. Cena 20 hal., č. 66. Gestur Pálsson, Dvě islandské povídky. Za 20 hal., č. 209. Juhani Aho, Kniha o Finsku. Za 20 hal., č. 343.—346. A. Aharonian. Obrázky z tureckého Arménska. Za 80 hal. Nakladatelství J. Otty v Praze. — Světová knihovna, která má býti sborníkem světové literatury všech dob a všech národů, vytkla si zároveň za účel vydávati nejlacinější české knihy. Dosud vyšlo přes 370 čísel, z nichž každé se prodává po 20 haléřích. Ač bylo by žádoucno, aby výbor spisů konal se pečlivěji, zbytečné plevy se neházely do lidu k jeho zkáze, přece budiž také pravdě průchod dán, že Světová knihovna po příkladě cizojazyčných laciných knihoven mnohou výbornou domácí nebo cizojazyčnou knihu za levný peníz rozšířila; vydáváť starší dobré věci, přináší mnohé literární novoty, má zřetel k časovým proudům, překládá proslulá světová díla z cizích literatur.

Tak vydala světová knihovna znovu Čelakovského Ohlasy, Erbenovu Kytici, Kollárovu Slávy dceru, Vocelův Labyrinth slávy, dramatická díla Klicpery a Tyla, Němcové Babičku, Kodymovu zdravovědu, Camoensovy Lusovce, Andersenovy a Hauffovy pohádky, Chateaubriandovy Attala a Renné a j.

Že mezi překladateli »Světové knihovny« náš moravský znatel jazyků O. S. Vetti nechází, lze si mysliti; přispěl překlady z islandštiny, finštiny, novoarménštiny, jimž předeslal velmi věcné úvody.

V č. 66. podány jsou dvě islandské povídky: první »Sídlo lásky«, obraz ze života bohatých dvořáků islandských, kde stará Thurida z Borgu překazí sňatek syna svého s chudou služkou z Hraunu, která v hanbě své béře sobě život; druhá črta »kupec Grémur umírá« předvád ílakomého kupce Grémura, který, ač se bojí smrti, přece jí neuteče. První jest podařená satyra »štědré, dobročinné Thuridy«,

druhá povídka pak zajímavé líčení života islandského. Pálsson je satyrik, sloh jeho je jasný, úsečný, karakteristika osob zdařilá.

V č. 54. a 209. podal O. S. Vetti překlady finského spisovatele Aho. Národ finský čili čudský obývá jednu z nejsevernějších končin Evropy, kterou po větší část roku mlhy zahalují, kde obyvatelstvo dobývá si každodenního chleba jen v tuhém boji s nehostinnou přírodou. Tato ponurá pečeť zádumčivosti vtisknuta jest také oběma uvedeným knihám.

V č. 64. nalézáme »dvě čudské povídky«. První z nich, »člověk, který neměl pokoje«, předvádí nám chuďasa a popelku lidské společnosti, siláka Junnu; není sice zlý, ale podivín, povahy velmi popudlivé. Poněvač mu lidé křivdí, prchá z jejich společnosti a usazuje se s povolením hospodáře v nepřístupném lese; ale i tam za ním proniknou lidé, když staví se železnice, která má vésti přes jeho chýži a pole. Ve zběsilé zaslepenosti, pocházející z nevědomosti, nechce se Junna z místa svého hnouti, zprotiví se orgánům státním a vsazen jest do vězení. Propuštěn, zanevře ještě více na lidstvo a dráhu; ve zlosti své chce před vlakem vytrhnouti kus koleje, ale jest chycen a nenáviděná lokomotiva odváží ho do města. — V druhé povídce, »Jak jsem se stal probuzencem«, líčí se episoda ze života tamějších ženatých duchovních; volán k nemocnému, baví se raději mladý duchovní ve společnosti dam, z nichž jednu si již vyhlídl za družku životem; když pak konečně se dá na cestu, přichází pozdě, nemocný sice žije, ale mluví z cesty a v pomatenosti umírá. Scéna ta dotýká se hluboce nitra duchovního a přivádí ho na jiné myšlénky.

Č. 209. »Kniha o Finsku« jest sbírka dvaceti allegorií, v nichž líčí se trudný život čudský, národu to poddaného mocným Rusům. Určeny a psány jsou většinou pro denní listy a datují se z doby zimních měsíců r. 1899, kdy hrozilo nebezpečí, že práva, výsady a svobody Finsku pěti ruskými cary, finskými velkoknížaty propůjčené a přísahami opět a opět potvrzené rázem zničeny budou Než národ čudský neztrácí naději; kde kdo má se k dílu, čudská houževnatost dodává chuti k práci, finský lid obdělává nadále zděděnou půdu, jako mravenci znovu budují své mraveniště, jež jim roh býka rozvrtal.

Čudská literatura je posud praskrovná, neboť teprve v posledních desítiletích dostalo se Čuchoncům vlastních vyšších škol. Po souborném vydání epických písní lidových jménem »Kalevaly« jali se od let padesátých někteří muži psáti krátké věci pre lid. Aho jest prodchnut láskou k své otčině a k svému lidu; již v mladickém zápalu srovnával Finsko s Řeckem a považoval finský národ za druhý národ Hellenův! Finská řeč je mužná, mohutná, jasně zní, jako řecká; »pomocí ní stvoříme literaturu, jež odstrčí stranou všecky druhé, zbudujeme finskou vzdělanost, z brusu novou kulturu, jež překoná starou, přežilou« — tak snil mladý vlastenec.

Alegorie Juhani Aho nalézají ochotného sluchu a porozumění u lidu, vždyť pěl mu v obrazné své mluvě o jeho strastech, o jeho nevoli, tužbách a zklamaných nadějích. Kolik reminiscencí a podrobností tu za znovuvzkříšení národa našeho! Otázka finská rozčeřila pozornost evropskou, ale u nás málo se ví o nárůdku tom, bojujícím za svou jazykovou samostatnost. Povídky Ahovy vyznačují se svérázným finským koloritem a pěknou formou. Vzácné služby prokázal Aho svému mateřskému jazyku, obohativ ho novými slovy a ideami. *Dr. Rud. Zháněl.*

Vzpomínky Edvarda Jelínka. Z jeho literární pozůstalosti vydal Adolf Černý. V Praze, nakladem »Máje«, 1904. Cena 1 K 50 h, stran 166. Miloval jsem vždycky literární práce velikého slovanofila a své doby jediného ochrance literární vzájemnosti českopolské, Edvarda Jelínka. Chopil jsem se nyní s velikou chutí jeho pamětí. Škoda, že jsou to pouhé fragmenty, a tím větší škoda, že dosud ani bývalí polští přátelé Jelínkovi nevydali svých pamětí a vzpomínek na Jelínka. Neboť vzpomínky muže, jako byl Jelínek, nejsou věcí osobní, nýbrž věcí celého Slovanstva se týkající, a rovněž také vzpomínky na něj. Jelínek začal své paměti psáti pozdě, již blízek posledního svého dechu — a tím připravil naši literaturu ne tak o vzácnou knihu memoirů, jako o vzácný pramen k dějinám československých styků. Očekáváme sice ještě druhý svazek těchto vzpomínek, které rovněž k tisku připravuje Adolf Černý, ale to přece ještě nebude ono dílo, které Edvard Jelínek napsati mínil.

V knížce jest jedenácte dosud jinde netištěných článků a tři pouhé přetisky. Tři články rodinných vzpomínek (Prababička, Olejové lampy, Strýc Edvard, jeden osobních pamětí biografických (Při c. k. vojenském odvodě) a ostatní vesměs již vzpomínky slovanofila a českopolského spisovatele. »Nemoc«, ta těžce psaná a tíže ještě cítěná a žitá kapitola pamětí dobře prozrazuje muka duševní zmírajícího, po-

nenáhlu jen živořícího a odcházejícího souchotináře, který má tolik práce ještě před sebou, který si veliký zadal úkol, vznešený úkol a trpí při všem svém zmírání ještě velikou bolestí nad neskončeným, vznešeným a drahým úkolem. Nemyslil-li auktor také na sebe, když psal črtu »Stopy sibiřského sběha«? Článek »Kritik kavalír« a některé zmínky ve stati »Divadelní táčky« dobře nám objasňují smýšlení, jaké měl Jelínek o naší literární kritice, o té kritice, která literární tvorbu má posuzovati se stanoviska uměleckého a vědeckého.

Ke článku »V Turči sv. Martina« dovolím si několik poznámek. My Čechové nenaučili jsme se nikdy slovenskému zeměpisu, a nyní již sotva se naučíme, kdy všechna topická jména slovenská jsou vládou maďarskou bez milosti maďařena. Ještě nebožtík Rudolf Pokorný psal místní jména slovenská správně slovensky, nyní se postarali o sebrání slovenských topických jmen Fedor Houdek, Stanislav Klíma a dr. Lubor Niederle. Jelínek správných jmen neznal. Čteme v jeho článečku: Čorba (= maď. Csorba = slov. Štrba), Rutka (= maď. Ruttka = slov. Vrútky). Také nechápu, proč Turč sv. Martina a nikoli Turčanský Sv. Martin? Jelínek byl v Martině r. 1893, kdy zamýšleli Slováci zároveň s obvyklými slavnostmi augustovými oslaviti také památku stých narozenin Jana Kollára a proto byly také augustové slavnosti zakázány a na martinské intelligenci páchány nejhanebnější brutálnosti. Závěrečná slova článečku svědčí, že Jelínek dobře chápal poměry slovenské.

Až bude vydán druhý svazeček »Vzpomínek«, mohl by se redaktor »Slovanského Přehledu« pokusiti, aby od bývalých přátel Jelínkových sebral řadu pamětí na něj a na jeho zájezdy do Polsky, na jeho boje a utrpení. A konečně musíme státi na tom, aby se nám dostalo souborného vydání jeho spisů a článků, ale nejen českých, nýbrž i polských a ruských. My Čechové šli jsme vždy v čele vzájemnosti československé, učiňme také první krok k jejím dějinám vydáním jejích dějepisných pramenův. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktor *Method Zavoral*, český kazatel v Jihlavě. Kdo pročítá české homiletické práce z let sedmdesátých a osmdesátých má dojem tiché, jen málo zčeřené jezerní plochy. Z větší části jsou tu klidné homilie, v nichž spíše se apeluje na cit než na rozumovou hloubku a pevné přesvědčení posluchačstva. Přišla nová doba. Proudy atheismu a sžíravé skepse se převalovaly do české literatury a přecházely rychle do tuku a masa nové generace i se všemi zhoubnými účinky a následky. Otázky politické a náboženské vyvrcholily v úžasné sesurovění a nabyly netušeného ostří. Každá strana pracuje o provedení svého programu všemi možnými prostředky. Lichotí se pýše lidu, jeho nejnižším chtíčům, očkuje se všech sedm hlavních hříchů na tělo národa, náboženství je pouze předmětem hospodských vtipů. A tak vidíme, že v poslední době žene se strašným útokem na církev Kristovu, tím prudčím, že je to útok zfanatisovaného, nevědomého, nemyslícího, ubohého lidu. »Zažeňte tu černou potvoru!« volali kdesi na katolického výtečného řečníka-kněze.

Ale církvi zůstalo přece jedno forum, kde se může důstojně hájit. Je to kazatelna. A proto počalo se úsilovněji pracovati v homiletice. Ohlíželi jsme se po slavných vzorech jiných národů — a do české homiletické literatury přibývalo rychlým spádem mnoho nových a krásných myšlének, forma nabývala ušlechtilosti, rozvržení látky jasnosti a pojednání samo nebývalé hloubky. Dp. Method Zavoral vydal v Jihlavě a později v Brně konferenční řeči Lacordaira, známého francouzského akademika a Bohem nadaného kazatele. Poměry, v nichž Lacordair žil, mají tolik shodného s poměry našimi, že mnohdy se zdá, jakoby kázaní bylo prosloveno u sv. Jindřicha v Praze! Čekal jsem tehdy, že dp. Method Zavoral vydá všechny řeči proslulého kazatele, aby se staly majetkem celého českého kléru. Leč — s uzarděním to píšu — práce uvázla nedostatkem předplatitelů. Následovala výborná homiletická knihovna. A loňského roku jsem se opět zaradoval při zprávě, že dp. Method Zavoral stal se redaktorem olomouckého »Kazatele«. Radosť má nebyla zkalena. Redaktor, proslulý kazatel, seřadil si své spolupracovníky a podjal se znovu záslužného díla. Dnes leží svazek 11. ročníku přede mnou. Listuji v něm, a čtu jména: Method Zavoral, Dr. Obdržálek, Dr. Jos. Kupka, prof. Janovský, Václav Vintera, J. Šimon, J. Selichar, Hudec, Jirásko, Janský, Kobza a j. Kazatel obsahuje 1. řeči nedělní a sváteční. Téměř na každou neděli jsou řeči dvě. Lvím podílem je zastoupen dp. Method Zavoral. Kázaní svá pracuje samostatně, ale dle nejslavnějších vzorů, jakými jsou: Lacordair, Bossuet, Montefeltro, Monsabré, Lobry, Pétetot, Savigny a j. Dp. Fr. Hudec uveřejnil kázaní dle Segneri-ho, ohnivého řečníka jihu. I ostatní práce svědčí o svědomitosti a touze vyniknutí nad prostřednost. Co tu píle, co snahy, aby bylo pozvednuto niveau českého duch. řeč-

nictví. V druhé části jsou řeči postní Václ. Korandy, lehké, lidové a populární. V řečech příležitostných uveřejňuje Dr. Isidor zahradník delší promluvy a rovněž i dp. Zavoral. Nejzajímavějším je oddíl čtvrtý. Jsou tu překlady z cizích literatur. Řekneme-li, že překladatelem opět je dp. Zavoral, pak je již zřejmo, že překlady jsou výborné. Je tu sedm konferenčních řečí o Ježíši Kristu od monsign. Freppela a pak populární promluvy o sv. svátostech od abbé Lobry-ho. Co tu přichází nových myšlének a jak vhodných k užití i v nejzapadlejší vesnici! Prostudujte n. př. hned první řeč: Kristus se narodil jako Bůh. Když přečtete, zamyslíte se. Objevila se vám nová perspektiva, nový paprsek, který vám osvětlí dogma o božství Kristové tak, že klidně řeknete: ano — Kristus se narodil jako Bůh. I promluvy Lobryho jsou, abych tak řekl: hmatavé. Všimněte si, jak Lobry mluví o milosti, jak duchaplně vysvětluje, proč svátost působí ex opere operato atd.

Celý ročník kazatele obsahuje přes 700 stran — pouze za 7 K. Dnes, kdy duchovenstvo je přetíženo prací ve škole a v kanceláři, kdy často ještě svůj chudý a trpký krajíc chleba je nuceno dobývati si hospodářstvím, stane se, že i nejhorlivější kněz nemá mnohdy času k delší přípravě na kázaní. V »Kazateli« nalezne látky hojnosť a látky nové. Přejeme z celého srdce dp. Methodu Zavoralovi, aby na dráze vytknuté pokračoval s takovým úspěchem, jaký jeho práce zasluhuje.

Václav Plešovský.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. — Věci římské. Italie. Přerušení diplomatických styků s Francií jest nejvýznamnější historickou událostí pontifikátu sv. Otce Pia X. Pozoruhodné jest, že dne 4. srpna — v prvé výročí zvolení sv. Otce — mezi nesčíslnými blahopřejnými projevy, adresami a telegramy byl největší počet z Francie, a to od vysoce postavených laiků i duchovních. Lid s politikou Combesovou nesouhlasí. V týž den udílel papež slyšení více než 12.000 osobám; před Vatikánem došlo k hlučným ovacím. Také 7. a 21. srpna byla hromadná slyšení. Redaktor časopisu »Unità cattolica«, Sacchetti, odevzdal sv Otci petrský halíř. Msgr. Geay přijat byl papežem ve zvláštním slyšení a podával zprávu o katolickém sjezdu v Řeznu. Také v Římě byla letos neobyčejná vedra, ale ani ta nezamezila příval poutníků. Dne 28. srpna dostavilo se jich do Vatikánu patnáct tisíc — divadlo pro nás nezvyklé a nevídané; Římanům však je to něco obyčejného. Jsou si dobře vědomi významu sv. Otce v Římě; bez jeho přítomnosti byl by Řím ničím. Jako na důkaz, že nyní právě francouzští katolíci mají sv. Otci projevovati svou oddanost a věrnost, vypravena na počátku září čtrnáctá pouť do Říma. Účastníků bylo přes 2250 a papež přijal je na třikráte: dne 2. září 400 osob — většinou dělníků, dne 4. září 350 osob a dne 8. září 1500 osob. Vůdcové této výpravy byli přijati v audienci zvláštní. Když se svatý Otec objevil v aule »delle beatificazioni«, propukli Francouzové v nadšený jásot, který nebral konce. Potom zapěli národní píseň ku poctě Panny Orleanské „A l'étendard de Jeanne d' Arc« a vatikánský švýcarský hudební sbor je doprovázel; sv. Otec slyšel píseň tu poprve a učinila naň veliký dojem. Arcibiskup toulousský, Msgr. Germain, četl holdovací adresu, potom promluvil známý »otec dělnictva« Harmel. Sv. Otec přivítal poutníky stkvělou a výmluvnou italskou řečí; oceňoval jejich zbožnost a věrnost a ujistil přítomné, že Francii vroucně miluje, jako jeho předchůdcové; »svou krev dal bych za dobro Francie, kdyby toho bylo třeba,« pronesl s důrazem. Řečníci všech výprav mimo projevy holdovací přednesli i důrazný protest proti kongressu »svobodných myslitelů« na den 20. září do Říma svolanému. O sjezdu tom, aranžovaném zednáři, republikány a anarchisty, přineseme příště zprávu. Ze všech katolických zemí na světě došly též písemné protesty proti tomuto sjezdu, svědčící přímo Jeho Svatosti, vesměs provázené projevy neochvějné oddanosti k Náměstku Kristovu a skále Petrově.

Co se děje v Římě a v Italii, mocně souvisí nejen s Vatikánem a osobou papežovou, ale namnoze i s církví katolickou vůbec. Proto k dosavadní rubrice »Sv. Otec Pius X.« přidáváme v novém ročníku »Vlasti« i »Věci římské« a »Italie«, kde se stručně dotkneme některých pozoruhodných událostí.

Po svátku sv. apoštolů Petra a Pavla zavírá se obyčejně světoznámá vatikánská biblioteka, přístupná učencům všech vyznání a národností. Letos hned po uzavření objevili se zde dělníci, aby provedli bezpečnostní opatření proti požáru;

dne 1. listopadu m. r. oheň knihovnu zle ohrozil. Svatý Otec dal si podati plány a referovati o nich; učinili tak architekt Schneider a inženýr Manucci. Veškeré dřevěné konstrukce nahrazeny železnými a zvláště ve čtyřech sálech, kde studují historikové a učenci, učiněna všemožná opatření, jaká může jen moderní technika poskytnouti. Židé mají v Římě svou židovskou universitu a letos postavili si novou nádhernou synagogu, kterou dne 2. července poctil svou návštěvou král a byl přijat s nesmírným nadšením. Do Říma sjel se veliký počet rabínů. Synagoga stála milion lír a náklad uhrazen byl sbírkou mezi syny israelskými.

V srpnu zemřel v Římě P. Šebestián Wyart, generál Cisterciáků. Byl původně důstojníkem papežských Zuavů a odnesl si z bitev několik poranění. Pius IX., Lev XIII. i nynější slavně panující papež velice si ho vážili.

Znamenitý katolický list »Voce della Verité«, orgán družstva pro katolické zájmy, přestal po 34letém neohroženém a statečném působení vycházeti. Ve směru jeho pokračuje a orgánem jmenovaného družstva jest nadále »Osservatore romano.«

Od 7.—9. září konal se v Římě sjezd Marianských kongregací, zastoupený třemi sty delegáty. Byli přijati Jeho Svatostí ve zvláštním slyšení. V poslední schůzi, již předsedal J. E. kardinál Vives y Tuto, sneseno pořádati pouť do Lourd; vůdcovství převzal neunavný ředitel kongregace Msgr. Radini-Tedeschi. Křesťanští demokraté v Italii konali na mnohých místech sjezdy, kde se usnesli — za předsednictví laiků — že duchovní a klerikové mají býti ze strany vyloučeni. Celá strana tak řečené »křesťanské demokracie« nalézá se v Italii v krisi.

Nedávno měli italští zednáři slavnostní »vejšlap«. Ve své ville v Baveno zemřel senator Josef Mussi u věku 68 let. Odepřel přijati svaté svátosti a veškeré útěchy náboženské, určil si podrobně a výhradně »civilní« pohřeb. Zemřel, jako žil. Celý život ztrávil v boji proti církvi a papežství. Jediný jeho syn zastřelen byl při zakročení vojska v bouřích milánských r. 1898. Pohřbu senatorova súčastnila se veškerá italská massonerie s množstvím směšných praporů a odznaků.

Protiklerikálové, zednáři, republikáni a socialisté v Livornu slavili nedávno památku Guerazzi-ho a těšili se při tom nejrozsáhlejší svobodě. Jinak katolíci. Chystali se přenésti sochu Marie Panny z Montenera blíže Livorna do kathedrály a vystaviti ji zde veřejnému uctívání na památku 50. výročí prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí. Již bylo vše připraveno, čekali se četní biskupové a svatý Otec delegoval J. E. kardinála Zabarellu, aby ho při slavnosti zastupoval. Kathedrála byla opravena, ozdobena — pojednou přišel od vlády ferman — všecko se co nejpřísněji zakazovalo. Marný byl telegrafický protest ministerstvu vnitra.

Dne 15. září narodil se královským manželům italským princ následník, a to na zámku v Racconigi. Nazván »princem z Piemontu« a dáno mu jméno Humbert. Radostná událost ta sdělena všem evropským dvorům a vyslancům, jakož i církevním autoritám. Křest vykonal dvorní kaplan hned dne 16. září a byla mu dána ke jménu Humbert ještě jména Mikuláš, Tomáš, Jan, Maria.

Veliká radost byla zednářům zkažena tím, že nověrozený následník nazván »princem z Piemontu« a ne — princem římským, jak by si zednáři byli přáli se zjevným úmyslem, způsobiti církvi a sv. Otci novou potupu. Pracovalo prý se silně z Francie pro tento titul.

Jinak asi půjdou věci v Římě a Italii starou svou cestou; po zabrání Říma nabývá v Italii převahu republikanismus a nad tím vítězí radikálnější — anarchismus. »Historia non est vitae magistra,« tak by měl zníti podle pravdy opravený okřídlený výrok Ciceronův. *F.*

Z katolického života na Rusi. V Petrohradě staví se nový katolický chrám pro tamní Francouze a Belgičany, jehož základy posvětil potom brzy zemřelý arcibiskup Bolesław Kłopotowski. Při svěcení asistoval zvláště k tomu účelu z Paříže přibylý kanovník Crollet, za přítomnosti četně zastoupené francouzské kolonie, s vyslancem Bompardem v čele. Chrám staví se ve slohu basiliky s 16 sáhů vysokou věží, dle plánu na slovo vzatého architekta L. Benoise. Bude státi 250.000 rublů. — Také katolíci z německé říše dočekají se snad již letos vlastní svatyně. Dosud byli obsluhováni při kostele sv. Kateřiny na Něvském prospektu, kdež kázáno též německy. Jejich duchovními správci byli tam dominikáni p. Jan Schampp z Němec a p. Bruno Wolinger (tuším z litoměřické diecéze, nyní zemřelý). Ještě v říjnu r. 1902 utvořila se v Petrohradě nová farní osada z katolíků německých států, kteráž v květnu m. r. potvrzena ruskou vládou a jejímu prvnímu faráři, dominikánu Janu Frense'ovi, udělena kanovnická právomoc k její správě. Hlavními zakladateli nové osady jsou p. Jan Schampp a německý vyslanec kníže Radolin. Nový farář sezval již své osadníky k volbě syndiků čili starostů, kteří dle platných zákonů mají s ním

společně spravovati kostelní jmění. Dle příslušícího mu presentačního práva navrhl p. Frense čtyři kandidaty, z nichž osadnící za vedení barona Gassiera zvolili ve valné schůzi za starosty továrníka J. Schönzelera a inženýra H. Reutnera. Služby Boží konají se zatím v kapli Fichtnerovy útulny, na Vasilevském ostrovu. — Velkokníže Vladimír Alexandrovič, bratr zemřelého císaře Alexandra III., dlel za příčinou jubilea novorossijského pluku několik dnů v Kovně. Hned po slavných službách Božích v soboru sv. Mikuláše navštívil stařičkého katolického biskupa telševského a žmudského Mečislava Pattulona. Přijel do jeho residence v průvodu kovenského gubernatora a přes půl hodiny s ním rozmlouval. — V Mínsku jménován ředitelem guberní zemské správy katolík, kníže J. Drucki=Lubelski, jenž v přítomnosti minského gubernatora hraběte Musina=Puškina skládal obvyklou přísahu před tamním katolickým děkanem p. Adamem Akko. Když bylo po přísaze, pozval gubernator p. Akko do svých pokojů, kdež mu vřelými slovy osvědčil svoji úctu a příchylnost. Žádal ho, aby se ve všech potřebách katolíků jeho gubernie obrátil přímo k němu a ujišťoval, že všem slušným přáním bude vždy ochotně vyhověno. »Vše co v mé moci učiním, abych dokázal, kterak si vážím zásluh Vaší Velebnosti (Vašego Vysókoprepodóbija), dodal gubernator při odchodu děkana. V minské gubernii je nyní 242.000 katolíků. Tamní děkanát čítá 22 farních kostelů a 16 filiálních; na jeden kostel připadá 6.600 farníků. V městě Rakově téže gubernie jest katolická osada s 10.000 farníky, kteří měli dosud jediný dřevěný a již dosti vetchý kostel. Po mnohém strání došlo nyní svolení ku stavbě nového kamenného chrámu. Bude gotický, s třemi věžemi, z nichž dvě v průčelí a třetí nad hlavním oltářem. — Vážnost katolického duchovenstva v Rusku nyní vůbec roste, zvláště co ruská vláda nábyla přesvědčení, že zdejší katolické kněžstvo, ač je a zůstává vlastenecký, k radě zvěčnělého sv. Otce Leona XIII. vystříhá se politiky, ale za to tím úsilovněji pečuje o duševní záležitosti svých svěřenců, což i těm nejlépe prospívá. — Ve Vilně jest starožitný kostel sv. Michala, v jehož hrobkách po několik věků pochováváni předci slavného v dějinách Polsky a Litvy rodu knížat Sapiehů, jenž však za posledních let byl tak zanedbán, že se spíše podobal polozřícenině. Ku prosbě nynější dědičky kněžny Sapiehové došlo nejvyšší svolení na restauraci té památné svatyně. Kostel i s hrobkou přešel tudíž pod patronát zbylých potomků rodu Sapiehů, čímž další jeho trvání úplně zabezpečeno, *Karel Jindřich.*

Padesátileté jubileum apoštolského kněze. V Petrozavodsku, v oloněcké gubernii slavil padesátou ročnici svého vstoupení do řádu na dalekém severu velmi ctěný a milovaný kněz, kapucín Adolf Juvenalis=Jaźwiec. Jeho rod pochází z Uher, leč on sám narodil se r. 1836 ve Varšavě, kdež záhy ztrativ rodiče prošel trpkou školou života. R. 1853 vstoupil do kláštera a ukončiv noviciat u otců kapucínů v Tubartově, vysvěcen r. 1859 ve vašavském chrámě sv. Kříža tehdejším biskupem Deekertem na kněžství. Po krátkém kaplanování ve Varšavě a v Lomži stal se roku 1861 duchovním správcem v Archangelské gubernii, kdež se přes třicet let trudil posluhováním katolickým rodákům, jež osud zanesl do toho mrazivého kraje. Města Oněga, Šenkursk, Piněga, Cholmogory a j. byla častými svědky jeho cest a prací apoštolských. R. 1893 usídlil se jako vikarius petrohradského chrámu sv. Kateřiny trvale v Petrozavodsku, gubernialním městě oloněcké gubernie, kdež záhy vymohl si u vlády dovolení ku stavbě katolického kostela a konání sbírek k dotčenému účelu. Horlivá jeho snaha korunována úplným zdarem, neboť kostel již vystavěn a posvěcen a v něm oslaveno padesátileté jubileum zasloužilého kněze slavnými službami Božími za hojné účastí vděčných osadníků a syndiků. V bytu jubilára odevzdáno mu několik cenných darů a též skvostně vázané adresy v jazycích latinském, polském a ruském. Jaké vážnosti se ten důstojný kněz Juvenalis těší, dosvědčuje i to, že se slavnosti v kostele i v jeho příbytku účastnili představitelé zdejší městské gubernialní správy s gubernatorem Protasjevem a jeho chotí v čele. — Tak ctí katolického kněze vyšší hodnostové v Rusku. A u nás?

Karel Jindřich.

Paběrky z novin a veřejného života.

Prohlášení výboru družstva Vlast ve schůzi ze dne 5. října 1904. — Pádem záložny sv. Václavské, loňským krupobitím v Čechách a letošním všeobecným suchem citelně jest postiženo i naše družstvo, naše časopisy, náš obchod a prodej našich knih a brožur. Tyto tři rány rychle po sobě následující nutí nás volati ke všem našincům, a hlavně těm mohovitějším, aby zdvojili obětavost pro naše družstvo, hlavně aby takové věci, které nutně potřebují, jako farní tiskopisy,

různé nátisky na ně, matriky a jiné a jiné, jednak u nás objednávali, jednak v tiskárně naší zhotoviti si dali. Ztrátu abonentů následkem těchto pohrom, kdy se musí mnohý uskrovňovati, hleďtež nám naši přátelé nahraditi agitaeí mezi známými. Nechť získá jeden abonenty »Našim Listům«, druhý »Vlasti«, třetí »Vychovateli«, čtvrtý »Sborníku histor. kroužku«, pátý a šestý »Hlasům Svatovácl.« a »Vzdělávací četbě katolické mládeže«. Fary naše jsou všude, spolky naše na četných místech, a další stoupenci naši mimo fary i tyto spolky žijí v různých zemích a státech v Evropě i v Americe — tedy všude budiž pro naše družstvo pracováno, agitováno, tudiž všude přistuptež noví členové k našemu družstvu.

Naše družstvo má pevné základy a existence jeho jesti zabezpečena, o tom nemusí býti nikde strachu. Ale zadržen jest pouze oněmi pohromami rychlý a žádoucí jeho rozvoj a vývoj, který máme před očima a který se od nás očekává. Náš hlas jest pouze výstražné a prosebné znamení, aby bylo lépe a nebyio hůře.

»Svatý Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1905 vyšel. — Prodává se: velký za 1 K, malý za 60 h. — Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém placení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel, tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K neb 60 h, hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II. — Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebíráni jej doporučujíce.

Jak prodáváme naše a cizí kalendáře? Cenu našich kalendářů udáváme v hořejší lokálce. V téže ceně — tucet velkých za 8 K, malých za K 4·80 — budeme prodávati také všecky kalendáře p. Kotrbovy; jiné však kalendáře, Steinbrenerovy atd., můžeme prodávati pouze v plné ceně. To si račiž každý zapamatovati, abychom nemuseli zvláštními dopisy tuto věc vysvětlovati.

Pius X. a snahy dělnictva. — Při nedávné návštěvě presidenta Loubeta v Římě uzavřena byla mezi Francií a Italií smlouva, jíž značných výhod poskytnuto bylo Italům ve Francii a Francouzům v Italii pracujícím. Nyní konala se v Basileji schůze výboru pro mezinárodní ochranu dělnictva. Dostavil se k ní také zástupce sv. Otce hr. Soderini z Říma a sdělil, že jest vroucím přáním papežovým, aby smlouva na ochranu dělnictva, jak byla uzavřena mezi Italií a Francií, byla též ujednána mezi všemi kulturními státy. Smlouva tato jest pilířem, kolem něhož všichni kulturní národové světa shromážditi se mohou. Prohlášení toto, vřelým souhlasem provázené, svědčí, s jak velikým porozuměním sv. Otec vše, co zájmů dělnictva se týče, sleduje a podporuje.

Upozornění. Dle usnesení výboru družstva našeho může si každý p. katecheta středních škol, gymnasií a realek v Čechách i na Moravě, vyžádati od nás zdarma Vlasť pro jednoho chudého, hodného a zbožného studujícího. Budiž nám udána, kde to bude uskutečněno, adresa onoho jinocha, a my mu budeme Vlasť zdarma a přímo zasílati.

† **Msgr. Boh. Hakl**, prelát a děkan v Hořicích, zesnul v Pánu v pondělí, dne 12. září. Boh. Hakl narodil se r. 1827 v Branné u Jilemnice. Roku 1851 byl vysvěcen na kněžství. R. 1852 stal se katechetou na učitelském ústavě v Hradci Králové a r. 1854 katechetou při vojenském vychovávacím ústavě v Belluně v Benátsku. Zde proživ válku z r. 1859, velmi záslužně si počínal za cholerové epidemie. R. 1861 jmenován profesorem náboženství při vyšším gymnasiu v Hradci Králové a r. 1870 obdržel faru v Hořicích, kdež jako děkan až do své smrti působil. Již za prvních let kněžských uveřejňoval básně a různá pojednání v »Pražských Novinách«, v »Cyrillu a Methoději«, ve »Školníku« a jinde. Sepsal a vydal řadu knih obsahu homiletického, jež jsou velmi oblíbeny, dále řadu spisů posvátného obsahu a vyvíjel plodnou činnost také v upravování knih školních a spisů pro mládež. Dále sepsal a vydal spisy obsahu historického, povídky a divadelní hry pro mládež, cestopisy atd. Přispíval stále do časopisů »Blahověst«, »Vlasť«, »Komenský«, do »Časopisu katolického duchovenstva« a jinam. Od roku 1882 byl vikářem hořickým, biskupským notářem, čestným konsistorním radou, obdržel r. 1894 zlatý záslužný kříž s korunou, potom rytířský kříž řádu Božího hrobu a posléz hodnost papežského tajného komoří. Jeho zásluhy o rozvoj náš národní a jeho neúnavná činnost na poli literárním, jakož i v duchovní správě zabezpečují jeho jménu čestné místo v dějinách našeho probuzení i našeho písemnictví. Msgr. Boh. Hakl patří mezi první zakládající členy družstva Vlasť a fondu pro katolické spisovatele. »Vlasť« a »Vychovatele« odebíral od začátku až do své smrti. V prvých letech našeho působení, kdykoliv zavítal do Prahy, bydlíval u nás a s redaktorem

»Vlasti« udržoval až do smrti důvěrné přátelství. Na důkaz své přízně k družstvu daroval mu před lety 4000 korun mimo každoroční menší dárky. O velkolepém onom daru nesměli jsme se za živoia jeho zmíniti, dnes však není příčiny, aby byl zatajován. — Odpočívej v pokoji!

Obzor brněnský doporučuje »Vlasť« těmito slovy: »Vlasti«, časopisu pro poučení a zábavu, redakcí Tomáše Škrdle, vyšlo právě číslo 12. (září jové) a jím ukončen roč. XX., jehož neobyčejně bohatý, zajímavý a cenný obsah vysvítá z přidaného zevrubného rejstříku. Také pro nový XXI. ročník přichystány už velmi zajímavé práce ... Doporučujeme výborný a osvědčený list tento, který je střediskem všech úsilovných a ušlechtilých snah družstva Vlasti, co nejvřeleji. (Obz. 20. září 1904, č. 17. a 18., roč. XXVII.) V dalším 19. čísle z 5. října 1904 zmiňuje se »Obzor« opět pochvalně o právě ukončeném XX. ročníku »Vlasti«. Věnuje vzpomínku minulým ročníkům, z nichž každý míval vždy asi tisíc stran, a uznávaje činnost redaktora »Vlasti«, praví, že i nepřítel s úctou si musí díla jeho povšimnouti. Mnozí spisovatelé byli vypěstěni »Vlastí«. Rozebírá obsah a dokládá, že podávány kritiky spisů ze 16 literatur a že zprávy, podávající obraz katolického vývoje, zasluhují chvály i povšimnutí; přeje družstvu Vlasť, aby v novém období zdárně dále kvetlo, rostlo a mohutnělo, i časopis jím vydávaný. — Opavský týdenník ze dne 28. září t. r. referuje o »Vlasti« takto: »Vlasť«, časopis pro poučení a zábavu, vydávaný družstvem Vlasť v Praze, ukončil číslem 12. ročník dvacátý. Představuje tento ročník objemnou knihu o 1152 stranách s hojnou a rozmanitou látkou. Podáno je v něm 13 životopisů, z nich některé rozsáhlé (Sušilův, Štulcův), 35 statí vědeckých a poučných, 4 zábavné příspěvky, 47 básní, bohaté přehledy literatury české i cizích, hlavně slovanských, a hojnost drobností a zpráv časových. Také na rok příští pro ročník XXI. ohlášeno je množství prací od čelných katolických spisovatelů a spisovatelek.

Památce † kněze a buditele národa Josefa Matěje Sychry. V neděli dne 25. září byl odhalen ve Žďáru pomník vlasteneckému knězi Josefu Matěji Sychrovi, jednomu z nejzasloužilejších buditelů národa, kteří počátkem devatenáctého věku pracovali na vzkříšení jazyka československého. Vděčný lid český vzpomněl si zasloužilého kněze vlastence sice trochu pozdě, ježto více jak 70 let už dřímá v zapomenutém koutku hřbitova, ale vzpomněl si přece a dokázal, jak váží si těch, kteří mu věnovali vše — utrpení i život.

Universitní rektor k mládeži. Universita pešťská zvolila pro příští studijní rok rektorem profesora církevního práva dra. J. Demko. Rektor proslovil obvyklou inaugurační řeč. Za thema její zvolil si: »Svoboda člověka vůbec a v poměru k svobodě vědy a umění zvláště.« Krátce řečeno, rektor Demko měl tu zmužilost, přiznati se otevřeně a bez výhrady k zásadám, jimž církev vzhledem ke svobodě učí. Studoval, bádal a dospěl k přesvědčení, že jediné nauky církve před soudnou stolicí rozumu obstojí. Tyto výsledky studií přednesl ve slavnostní schůzi před shromážděnými profesory a studenty s klidem a přesností učence. Vyslechli je pozorně. Na konec své řeči pravil rektor Demko: »V pevné naději, že po čas mého rektorátu panovati budou dnové klidní, že každý svědomitě plniti bude svou povinnost, mám na konec k mládeži studující dvě prosby: První jest tato: nespatřovati v dnešní, za svá práva bijící se společnosti, svůj ideál. Právy a řekněme i povinnostmi samojedinými člověk nežije. K tomu potřebí jest v životě společnosti i ctnosti, jakými jsou: víra, naděje, láska, poddanost, upřímnost, věrnost, poctivost, snášelivost, čistota, moudrost, spravedlnost, slušnost, mírnost a smilování. Snažte se o tyto ctnosti, především ale buďte zbožní. Druhá prosba má zní: Milujte vlast se vší vřelostí svého mladistvého srdce! Nemilujte ji pouze slovy, nýbrž také činy! Přivlastněte si vše, čeho vlast potřebuje, aby stala se fysicky i ethicky velikou a trvalou ... Se svědomitou prací a pilným studiem mládeže universitní nesrovnává se také politisování se svým stranictvím. Zajímejte se o veliké otázky státu a společnosti. Zabývejte se ve svých sdruženích kulturními, charitativními a jinými otázkami, jen nepolitisujte! Politisování se také ani nesrovnává s důstojností vážné práce. Proto vás prosím, moji mladí přátelé, dejte na mé dobře míněné otcovské slovo a nenásledujte svůdných hesel vnějších vůdců.« — Zajisté včasné slovo, a bylo by i jinde na místě a zajisté nikoliv nemístným i u nás, kde v poslední době část studenstva (viz Plzeň atd.) pokládá se za povolanou, hlavní slovo ve veřejném životě vésti a boj proti instituci, tisíciletí přečkavší, podnikati. Proto se také hned patron této části mládeže proti pešťskému rektoru ozval.

P. Alban na sjezdu katolíků v Řezně. Na sjezdu v Řezně ujal se také slova emauzský Benediktin P. Alban, který pravil, že hnutí »Los von Rom« sice ubývá, že však agitace neumdlévá. Obyvatelstvo jest indiferentní a náboženský

neuvědomělé, takže pastoři mají s ním lehkou práci. Obrana naše proti odpadlickému hnutí jest pro náboženský mír. Že Čechy zůstanou katolickými, za to stojíme svými životy. — Řečník vyprosil si podporu spolku sv. Bonifáce.

Zřízení katolického učitelského ústavu v Linci. V září t. r. byl v Linci otevřen první ročník nově zřízeného katolického učitelského ústavu. Tímto činem byli němečtí nacinálové a jim příbuzné živly velice překvapeni. Ale ještě více překvapila je kočovná schůze katolického školského spolku. Ani ono, ani toto nemohli více odvrátiti, proto aspoň uspořádali protestní schůzi, k níž se jim socialisté propůjčili za stafáž. Zájem o katolickou schůzi byl veliký. Na tisíc účastníků se k ní dostavilo, a nescházel ani chvalně známý biskup Doppelbauer s četně zastoupeným duchovenstvem.

Schůzi zahájil předseda škol. spolku dr. K. Schwarz. Chceme — pravil — katolickou školu. Za uskutečnění její pracuje 60 tisíc členů našeho spolku a 400 jeho odboček, k tomu cíli učinili jsme i krok zřízením učitelského ústavu v Linci. Nestalo se tak k radosti odpůrců, německých »radinazi«, kteří dokonce protestní schůzi uspořádali. Tentokráte však přišli pozdě. Katolický spolek bude v tom směru pokračovati, aby se katolickým dětem dostalo katolických učitelů. S pomocí Boží a katolického lidu to půjde. Dle rakouského zákona mají sice dítky býti vychovány mravně nábožensky, ale na druhé straně vydávány jsou v šanc židovským, protestanským a nevěreckým učitelům. Poněvadž od parlamentu odpomoci čekati nelze, jest heslem naším: »Lide, pomoz si sám!« Nejlepší svépomocí jest zřízení katolického učitelského ústavu v každé korunní zemi. K tomu cíli věnoval katolický školský spolek v Linci 130—140.000 korun, jsa přesvědčen, že si ostatek opatříte sami. Chápeme zlost nepřátel, zvláště sociálních demokratů. Ti bojí se vychování katolických učitelů a jimi vychované generace, neboť až se tak stane, bude po socialistickém státu budoucnosti. Nová škola se neosvědčila. V letech 1862—1892 se počet zločinů ztrojnásobil, počet mladistvých zločinců pak vzrostl sedmeronásobně. Vedle rodičů nese vinu toho hlavně nová škola.

Dr. Fundler z Vídně, následující řečník pravil: Dnes stalo se modou slovo předsedy Akademie věd bar. Rokitanského: »Jakmile božské bude zničeno, uvolní se cesta lidskosti.« Nikdo se na to neptá, je-li tato moda blahodárnou. Kdyby v naší době bylo více mužné síly a samostatnosti, tu by mnohý smutný zjev vůbec byl nemožným. Proto pokládáme za nutné, aby se lidu opět dostalo mužů silných, svobodných, svědomitých charakterů, a proto chceme katolické ústavy učitelské, poněvadž chceme míti muže, kteří by byli schopni vychovati zdravé, svobodné pokolení. Katolické křesťanství jest takovým principem síly a svobody, neboť by jinak nebývalo mohlo zvítěziti nad státním a právním životem pohanského světa a rozvíjeti onen bohatý duševní život mladistvých let našeho národa.

Další řečník, advokát dr. Mayr, mluvil ve stejném smyslu o významu křesťanské výchovy katolické mládeže. Neví, proč se odpůrci tak bouří, mohouce si přece sami také svůj učitelský ústav zříditi.

Pravý enthusiasmus vyvolala řeč posledního řečníka, Jesuity P. Widmanna, který líčil katolicismus jako pevný tmel mosaikově národnostního, spory národů bohužel tak rozdrobeného Rakouska. Proto jest potřebí, aby katolickým dětem dostalo se opět katolických učitelů. Dílo to přinese bohdá požehnání i svedenému, bohužel, lidu pracujících tříd. Jestiť přece úkolem bezkonfesijní světské školy, aby vychovala svobodářské myslitele, jak nedávno ve Francii bylo prohlášeno. Proti této snaze nutno čeliti katolickou školou s katolickými učiteli, bez kterých by pomalu nedostávalo se i dostatečných kněží, vůdců lidu. Na konec ještě krátce promluvil biskup Doppelbauer, odevzdal spolku 2400 korun jako příspěvek na stavbu ústavu a udělil přítomným papežské požehnání.

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný od družiny sv. Petra Clavera, redakcí Jar. Hrabačky. Roč. V., č. 11. — Sv. Petr Claver konal zázraky a předpovídal budoucí věci. — Dopisy z Afriky: Kapucínů v Berberach v zemi Somali, z Apoštolského vikariátu v Sudanu, v Jižním Zanzibaru a v Natalu, na vrchní představenou pí. hraběnku Ledochowskou zasílané, dávají nám poznati nové kraje Afriky a horlivé činnosti různých katolických misionářů, kterým darovala družina sv. Petra Clavera minulého roku 100.000 K podpory. Zprávy z Lucernu, z Maria Sorg a z Milána, a jakož i denník vrchní ředitelky v Římě, podávají zprávy o spolkové činnosti Družiny a líčí péči vrchní ředitelky toto velikolepé dílo ve prospěch afrických misií. — Začínáme nový ročník »Vlasti«, i sdělujeme, že »Echo z Afriky« stojí 1 K 20 h., a že předplatné nové přijímá jeho redaktor dp. Jar. Hrabačka na Hradčanech v Praze.

»Křesťanský Dělník«. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Rediguje Fr. Waldmann v Praze, čp. 1538-II. (v Johanneu). Roční předplatné 1 K 70 h. — Bav a poučuj, zahřívej srdce, povznášej duši k Bohu, k církvi, národu, k práci; uč se šetrnosti, važ si peněz a dobře s nimi hospodař, vnikni v řemeslo a řiď dobře závod, domoci se blahobytu, štěstí a spokojenosti — tato a jiná krásná naučení vybírám z tohoto 3 čísla »Křesť. Dělníka«. Vše je tu účelné, praktické, užitečné, a proto můžeme s dobrým svědomím prohlásiti, že »Křesť. Dělník« hoví dobře a krásně účelu, k němuž jest založen. Kéž má hojně předplatitelů, čtenářů a podporovatelů.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. Za členy zakládající se přihlásili: Dr. Jan Marek a Dr. Jan Sedlák (složil najednou 100 K), metropol. kanovníci u sv. Víta v Praze. — Členy přispívajícími stali se: Josef Flekáček, řídící učitel v Žižkově; Filip Jan Konečný, farář ve Lhotě Zálesní; Fr. Štingl, farář v Kotljech v Korutanech, a Fr. Šrámek, farář ve Svémyslicích. — 5 K daroval J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi. — Knihy darovali: Farář Fr. Štingl a J. Vyhlídal, farář v Lobodicích na Moravě s přáním, by k Čechám a Slezsku přidružila se v této činnosti i Morava. — Rádce duchovní přinesl v roč. XI. č. 12. nejdůležitější část provolání toho spolku, čímž nám p. kanovník Frant. Vaněček dobrou službu prokázal, a my mu za tuto ochotu upřímně děkujeme. — Další členské příspěvky a dary přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. Přistoupili: a) za člena zakládajícího: Vojtěch hrabě Schoenborn, přísedící zemského výboru; b) za členy činné: Fr. Bárta, kníž. arcib. vikář v Potvorově (10 K); Prokop Vávra, katecheta v Libni, a Jos Ruml, os. farář a duchovní správce v Praze. — c) za údy přispívající: Jan Divíšek, farář v Uhlířských Janovicích; Václav Šetina, kaplan v Žlunicích; spolek sv. Josefa v Polné; Dobromil Orel, vicerektor v Hradci Králové; Jos. Holzmann, kaplan ve Vejvanovicích; Jos. Jelínek, rolník v Hlavenci; Marianský spolek křesť. dcer v Praze; Živnost. jednota katol. jinochů a mužů v Jilemnici; mimo to z Jilemnice pp.: Alois Fejfar, Alois Jirouš, Karel Kytter, Antonín Jiřiček, Jan Preisler, Florian Štejc, Josef Jirů, Fr. Buchar ml., Fr. Buchar st., Josef John, Jos. Koudelka, dp. Vinc. Procházka, Josef Drasnar, Frant. Gebert, Jan Jiránek a Josef Lízr. — Mimo to vyslovuje jednota v Jilemnici souhlas s resolucí, namířenou proti nevěreckému učitelstvu. — Dále přistoupili za členy a po 20 h. splatili: Odbočka všeodbor. sdružení křest. dělnictva v Parníku; Ant. Svoboda, tkadlec v Č. Třebové; Jan Vašátko, Frant. Horský, Jan Stránský a Ant. Rypka z Parníku. — Proti nevěreckým proudům v učitelstvu zaslaly projevy tyto spolky: Katolický lidový spolek v Pečkách na dráze, kat. sociální Jednota v Horním Jelenní, Sv.-Jos. Jednota ve Studenci (sama, i někteří členové stávají se členy), Jednota katolických jinochů a mužů ve Vojnově Městci; Sv.-Josefská Jednota v Rovni; Spolek Svornost v Červených Pečkách (zaslal 2 K); Kat. hosp.-politický spolek Lípa v Chlenech; Národní křesť. soc. vzděl. spolek v Radnicích; Katolická Jednota v Libštátě (Jednota a 54 údů přistoupilo za členy); Jednota kat. jinochů a mužů v Plzni (stala se členem). — Z těchto sborů přihlásili se za přispívající členy jednoty: V Pečkách na dráze: Katolický lidový spolek (1 kor.), a z něho: dp. František Kulhavý, kaplan v Dobřichově (1 kor.), dp. Pavel Svatuška, katecheta v Schönbachu (40 hal.), P. Jos. Štella, katecheta v Pečkách (40 hal.), pp.: Václav Urban, předseda spolku, Fišer, pokladník, V. Balabák, Davídek, pí. Voláková, pí. Růžičková, pí. Židlová, pí. Horáčková, pí. Kopecká, pí. Hladíková (po 20 hal.) — Z Chlen přihlašuje se za člena spolek i podepsaní: Jan Šabata, rolník, bývalý zemský poslanec, předseda, Rudolf Klöcker, nájemce dvora, místopředseda, Josef Portman, farář, jednatel, Jos. Jindrásek, rolník, starosta obce Svidnice, pokladník, Jos. Chejnovský, rolník v M. Lhotě, Frant. Šabata, rolník, starosta obce Vrbice, Josef Dostál, rolník ve Velké Lhotě, členové výboru. — Z Radnic přihlašují se za členy: Národní, křesť. soc. vzděl. spolek v Radnicích, dp. Václ. Dvořák, farář, Antonín Müller, krejčí, Václ. Loukota, pilař, Jan Fišer, obuvník, Jan Průha, kovář, Jan Spěváček, mlynářský, Josef Dudek, povozník, Václav Veselý, obuvník. — Nové členy a dary přijímá: Antonín Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově čp. 1879, nebo administrace družstva Vlast. (Praha čp. 570-II.).

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesť. výchovy konal v den sv. Václava v místnostech družstva Vlasť druhou schůzi za předl sednictví p. učitele Fr. Jelínka. — Předseda vítal členy a zahajuje schůzi, blahopřá-

pp.: Václ. Žižkovi, Václ. Průšovi a Václ. Kavkovi k jejich svátku. — Jednatel p. učitel Václ. Kavka četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předseda řečnil: 17. července v Noutonicích: »O škole a rodině« 7. srpna v Kutné Hoře: »Katolíci, probuďte se«; 22. srpna na Velehradě, kamž byl vyslán s říd. učitelem Jos. Kavkou k valné hromadě Jednoty česk. katol. učitelstva moravského; 28. srpna v Radnicích: »O rodině a škole jako součinitelích při vychování;« 8. září v Třebechovicích: »Katolíci, probuďte se« a je zván k přednášce do Chlen, kdež pojedná o témže předmětu. — Druhý místopředseda řídící učitel p. Josef Kavka rozebíral 18. září ve Zdětíně v tamní Čtenářsko-hospodářské besídce: »Naše poslání na Velehradě«. — V Jednotě jsou čtyři řečníci pohotově; kdo si jich přeje, nechť si dopíše předsedovi p. Fr. Jelínkovi — Malotice u Kouřimi — a ten buď sám přednášku převezme, nebo jiné k tomu určí. — Přítomné potěšila zpráva, že moravský »Hlas« uveřejnil a rozebral poslední, třetí leták Jednoty a že vídeňský »Vaterland« přinesl o poslední valné hromadě dle »Našich Listů" delší sympatický referát. — Na řadu přišel návrh na zavedení časopisecké Hlídky. Učitelé-výboři rozdělili mezi sebe učitelské protikatolické časopisy, budou je pročítati a krátké výtažky z nich uveřejní ve »Vychovateli«, delší buď v »Čechu« buď v »Našich Listech.« — Vydá se čtvrtý leták a napíše jej p. předseda. — Katoličtí učitelé a učitelky se vyzývají, aby připravovali vhodné články a úvahy pro »Vzdělávací četbu katol. mládeže«. — Jednota zřídí dva místní dočasné pokusné vychovatelské kursy. — Nové stanovy vytisknou se ve »Vychovateli« a vydají se mimo to v 1000 zvláštních výtiscích. — Přijat byl návrh na formální reformu »Vychovatele.« Řídící učitel p. Jos. Flekáček vyžádá si v té věci dobrozdání red. »Katechetské přílohy« dp. Fr. Žundálka a hlavního red. »Vychovatele« dp. prof. Em. Žáka a předloží pak návrh výboru družstva Vlasť. Bude-li návrh výborem družstva Vlasť schválen, vejde reforma v platnost 1. ledna 1905. — Vldp. kníž. arcib. vikář Fr. Bárta, farář v Potvorově, přihlašuje se za činného člena Jednoty, zasílá 10 K »s upřímným přáním, aby spolek tak důležitý zkvétal a mohutněl ku štěstí a blahu národa a církve.« — Kéž tohoto krásného příkladu následují ostatní čeští pp. vikářové, kanovníci a vůbec veškeré duchovenstvo. — Tím byla krásná schůze výborová skončena. — Jednota, jak viděti, kráčí statečně v před, vidouc, že celé řady katolíků provázejí její práci vřelými sympatiemi a hmotnou podporou. Půjde-li to tak utěšeně dále, vzroste Jednota v mohutný spolek a položí mocnou hráz proti nevěreckým proudům v učitelstvu. Katolíci, poznejte svou dobu a urychlete tento důležitý životní proud na poli křesťanské výchovy.

Z Tiskové ligy. — Přispěli: Václ. Kroupa, koop. v Třeboni; Jan Tischer, děkan v Načeradci; Aug. Kleveta, em. děkan v Praci; Václ. Macek, kanovník v Č. Budějovicích; Ant. Babek, farář ve Křestíně; M. Procházka, em. gymn. katecheta v Č. Budějovicích; Ign. Švancara, farář v Mutějovicích. — Opravu uveřejnily »Červánky«: dp. Ign. Zhánělovi, faráři v Troubsku, důst. farnímu úřadu v Žiželicích a p. Frant. Špičákovi z Loukonos. — »V Husitství ve světle pravdy« vyšlo roč. I. č. 3. a 4. a obsahuje: »Pryč od Říma a Husova národní církev«. K prohloubení oslav Husových a k charakteristice jeho oslavovatelů podává Zdeněk Bretšnaidr. Je to práce velice cenná. Tím ukončila Tisková liga první ročníky obou časopisů. Prosíme, aby předplatné na ně, pokud se tak nestalo, doplaceno bylo a nové na II. ročníky — jsou po 1 K — bylo obnoveno. — Nové členy, dary a členské vklady přijímá: Tomáš Škrdle, Praha č. p. 570-II. — předplatné možno k »Vlasti« připojiti.

Nový spolek katechetů. Dne 4. října t. r. konala se v Chebu ustavující schůze »Spolku německých katechetů pražské arcidiecése« a zvolen za předsedu katecheta na ašské měšťanské škole dp. O. Frank. Po způsobu jiných katechetských spolků obírala se také tato schůze stavovskými svými zájmy. Členů čítá spolek 22. Na denním pořádku byla i debata o nových učebnicích církevního dějepisu pro školy měšťanské.

Sjezd katolického rolnictva na Velehradě skvěle se vydařil. Účastníků bylo na šestnáct tisíc. Slavnou mši svatou měl J. M. ndp. biskup brněnský hrabě Huyn. Zastoupeni byli mimo Moravu, Čechy, Slezsko, Rakousy a Uhry i američtí Čechoslované generálním vikářem doktorem Koudelkou. Šlechtu zastupoval hrabě Serenyi, z poslanců přítomni byli dr. Hruban, Ševčík, hrabč Sellern a Kobzík. Slavnostní řeč měli dr. Stojan a Šamalík. Průvody byly zdařilé, nadšení veliké. Pořádek při slavnosti vzorný. Sjezd zakončen řečí a požehnáním J. M. ndp. biskupa brněnského hr. Huyna. — Také spolek katolických rolníků v Čechách konal letos již tři zdařilé manifestační schůze a časopis svůj proměnil v týdenník.

Asyl pro dospělé dívky slepé. »Družina bl. Anežky České v Praze« otevře ještě během tohoto roku v blízkém okolí Pražském filiálku svého. »Jubil. ženského asylu cís. a král. Alžběty«, a to zejména pro trvalé zaopatření slepých dívek chudých a práce schopných. Na 5 chovanek povolen plat velesl. výborem král Českého. Žádosti za tato bezplatná místa, doložené křestním listem a vysvědčením chudoby, buďtež co nejdříve zaslány správě »Jubil. ženského asylu v Praze (na Kampě).« — Mimo tyto bezplatné chovanky mohou za mírný poplatek, a pokud místo stačí, býti přijaty i jiné slepé dívky. — Sebe menší dárky pro nový ten dobročinný ústav přijme a dotazy zodpoví správa »Jubil. ženského asylu c. a kr. Alžběty v Praze (na Kampě).«

Ze soukromého dopisu z Ameriky. — Důst. P. Matějů z řádu Redemptoristů v New-Yorku nám mezi jiným píše: »Mnohokráte Vám děkuji za Vaši laskavost a štědrost (družstvo tam věnovalo bednu knih a časopisů). Všecky ty knihy můžeme výborně potřebovati...« Důstojný pán P. Matějů objednává hojný počet našich brožur a pokračuje: »Dovoluji si Vám zaslati náš měsíčník (dosud nedošel), máme 3000 odběratelů, zmiňte se o něm (učiníme tak rádi)... Právě se zde koná Eucharistický sjezd kněží ze Spojených Států. V kathedráie sv. Patrika byla dnes sloužena pontifikální mše sv. od arcibiskupa Farleye; zítra (na den sv. Václava) slouží mši sv. biskup z Conningtonu, pozítří Msgr. Faleonio, apoštolský delegát pro Spojené Státy. Dnes měl řeč náš pater rector z Brooklyna. -- Jsme zde velmi zváni na misie a nemůžeme všude vyhověti. — Dětí denní školu katolickou navštěvujících máme 400, dětí pro nedělní školu 200 a ještě jich přibude. Knihy a všecky potřeby jim dáváme darmo.

Různé. Sjednocení uherských katolíků. Hrabě Jan Zichy jun., který r. 1902 složil vedení katolické strany v Uhrách, volá opět katolíky k sjednocení v práci zvláštním, nadšeným provoláním v časopise »Magyar Allamu«. — Katolický poslanec Dr. Kathrein jmenován byl zemským hejtmanem tyrolským na místo odstupujicího hraběte Brandise. — Ve francouzských školách působí 36.000 socínských učitelů. Ti tu generaci krásně vychovají! — Dne 8. září otevřena byla ve španělském městě Roquetas hvězdárna, kterou založili a spravují Jesuité. — Apoštolská visitace italských diecesí koná se potichu, ale s výsledkem. Staly se již mnohé nápravy. — Dominikánští terciáři v Barceloně založili spolek sv. Raymunda z Pennefortu, který vyučuje večer zdarma dělníky v psaní a v počítání a v jiných předmětech; v neděli se vyučuje náboženství a probírají se otázky socialní. Hned z počátku přihlásilo se 120 dělníků. — V. sjezd uherských katolíků koná se od 20. do 23. t. m. v Pešti. Škoda, že program jeho neobsahuje ony důležité porady v sekcích, jak na jiných sjezdech je zvykem. Sjezd bude více rázu slavnostního, representačního. — Marianský kongres. Dne 28. a 29. září t. r. uspořádán byl ve Lvově Marianský kongres čili sjezd. Rozdělen byl kongres na různé sekce. Zároveň byla i akademie literárně- hudebnická, průvod slavný a zasvěcení polského národa Panně Marii.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlast konal dne 5. října t. r. třetí schůzi za předsednictví p. Karla Ulricha, c. k. poštovního pokladníka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Změna stanov družstva byla definitivně schválena. — Výbor pojednal o situaci družstva a přijal prohlášení, jež jest uveřejněno v čele paběrek t. l. — Do nemocnice v Prčicích, kterou spravují Milosrdné Sestry, darují se knihy. — Z Ameriky došla objednávka na 250 našich kalendářů, což výbor velice potěšilo. — Jednota sv. Methoděje ve Vídni děkuje za darovaných 200 K. — Kalendář družstva »Sv. Vojtěch« vydán byl dle dřívějšího usnesení výboru v prostém obalu, což budiž vzato na vědomí. — Ze soukromého konkursu, kdež družstvo mělo za tisk 260 K, vyvázli jsme opět beze vší ztráty a beze všeck útrat: bylť nám celý obnos doplacen. — Různé účetní a jiné záležitosti, jež se vymykají veřejnosti, byly dalším programem výboru. — Ve výboru družstva panuje vzájemná láska, upřímná shoda v názorech, a tím se čísla programu lehce a téměř jednohlasně vyřizují.

Socialní odbor družstva Vlast konal 5. října t. r. třetí schůzi ve XXI. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Od poslední schůze řečnili:

p. Dr. Rud. Horský: v Třeboni a v Lomnici n. Pop.; p. Tom. Jiroušek: v Lomnici n. Pop. a v Johanneum v Praze, kdež bude každý měsíc řečniti; p. Jan Maštalíř: ve Skorenicích a dne 9. října pojede do Jilemnice. — Red. Tomáš Škrdle sdělil, že vymínil si u mistra, kde se jeho synovec truhlářství vyučil, aby mu dovoleno bylo i o svátcích mši sv. obcovati; podobně vymohl služby Boží p. Jan Maštalíř jinochu, jemuž jest poručníkem. Socialní odbor doporučuje, aby si katolíci všude podobně počínali. — Pan farář Vlastimil Hálek podával zprávu o eminentně socialním zařízení, které právě ve Vídni v život vstupuje a našich poměrů českých se též dotýká. Proto socialní odbor »Vlasti« podal mu s ochotou svoji pomocnou ruku a na něm béře též své účastenství. Jsouť to n á d r a ž n í m i s i e ve Vídni, které od nynějška budou pěstovati ochranu dívek a žen, do Vídně přijíždějících, na všech nádražích. Katolické dámy vídeňské označeny medailí s obrazem Matky Boží s bílo-žlutými stuhami, aby byly poznány, budou u příjezdu všech vlaků očekávati dívky z venkova, které mají málo zkušenosti, aby jim poskytly radu a ochranu proti podvodníkům, náhončím prostituce a různým vykořisťovatelům, by neutrpěly úhony na své cti, mravnosti a katolické víře. Jelikož z jižních a východních Čech mnoho dívek jede do Vídně, bude jim tato ochrana velevítaná. Plakáty, které budou bližší vysvětlení označovati, budou socialním odborem Vlasti rozeslány do farností na jihu a východu Čech. Mimo to obdrží dívky, které si předem dopíší zatím na nádražní misii (adressa: Bahnhofmission Wien I., Himmelpfortgasse 19), doporučující lístek, jejž upevní na šatech. Dle toho poznají je členky nádražní misie ve Vídni a ujmou se jich. Též možno o tyto karty dívkám z Čech do Vídně jedoucím dopsati as za měsíc, do které doby budou vyhotoveny, na referenta (V. Hálek, farář v Liboci u Prahy). Jak bude výsledek tohoto nového katol. socialního zařízení požehnaný, ukazují tyto dva obrázky: Nedávno jela dívka jedna do Vídně do nemocnice, kdež se octla zcela neznáma. Tu byla oslovena dámou nádražní misie, která jí nabídla svoji pomoc. Celá šťastna zvolala dívka: »Celou noc modlila jsem se ve vlaku růženec s prosbou, aby mně Rodička Boží poradila a dovedla, a nyní mně posílá Vás.« — Dále stařenka jedna, která nikdy ve Vídni nebyla, když ji členka nádražní misie dovedla na místo, děkovala prostosrdečně: »To jest krásné zařízení — nyní se člověk cizí ve Vídni neztratí.« — Socialní odbor se usnesl výhody tohoto zařízení co nejvíce pro dívky z Čech podporovati a bude o další rozvoj jeho pracovati. Socialní odbor dává dále na uváženou, zdaž by pražské spolky katolických dam: sv. Ludmily, bl. Marie Anežky (kdež je hojně šlechtičen), Marianský spolek křesť. dcer a Křesť. socialní spolek paní a dívek — nemohly se spojiti a sdruženy s Marianským ústavem v Ječné ulici, zdaž by se i v Praze nemohly pokusiti o nádražní misii, podobnou oné vídeňské. — Pan Jan Křtitel Maštalíř podával rozbor spisu »Zkoušky učednické ve Švýcarsku, Německu a u nás« z péra inspektora technologického musea pražského, p. L. Weignera, jež vyšel v »Časových otázkách živnostenských«. Brožura tato má sloužiti za příspěvek k řešení otázky zkoušek učednických, o statistice učedníků a p. Potom rozebíral »Finanční Listy«, »Obozor Národohospodářský«, »Zemědělskou Politiku« a »N. Českou Revui« s hlediska socialního. Mimo zprávy, jež vymykají se veřejnosti, referoval o exekučních dražbách v roce letošním a podával jiné menší zprávy ze života socialního. Pan Václav Žižka zakončil schůzi těmito slovy: »Z mnohých stran ozývají se hlasy po svornosti a jednotě mezi námi katolíky, a tu myslím, že toho nejlépe v naší straně docílíme, když hlavně o tom rokovati budeme, co nejvíce v naší straně roztržku činí, aby názory se vytříbily a pravda zvítězila. A tu sluší hlavně poukázati na to, jak se v našem čase všelikeré vrstvy v národě dle svých zájmů a potřeb v jednotné kruhy spojují, aby o svých potřebách rokovali a spojenými silami zájmy své obhajovali. Tak výslovně činí dělnictvo, rolnictvo, řemeslnictvo, obchodnictvo, učitelstvo, kněžstvo, úřednictvo, rozličný druh služebníků a zřízenců a jiných kategorií. Každý stav se soustřeďuje, aby své zájmy obhájil, proto, že poznává, že na rozhodujících místech pro jeho potřebu, potřebné znalosti věci se nedostává, že touží, aby jeho hlas, z jeho nitra vycházející slyšán byl, a uplatnění svého dosáhl. Z toho je patrno, že národ nemůže nikdy tak prospívati, když jen číselně zastoupen jest a zájmy jeho rozličných stavů odbornými znalci obhájeny býti nemohou. Tak smýšlel i muž, apoštolský biskup Ketteler. — Bylo usneseno, aby bodoucí schůze věnována byla všeobecnému, přímému a rovnému právu hlasovacímu.

ROČNÍK XXI. LISTOPAD 1904—05. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

„Pryč od Říma. — Los von Rom.“

Z lit. pozůstalosti † Dr. ANT. LENZE.

(Pokračování.)

II. Lutherovo učení o Písmě svatém.

Jako všichni kacíři učil také Luther, že jest Písmo jediný a výhradní pramen křesťanského náboženství, ale jak zápolil s tímto jediným pramenem víry! Zprvu, jakož bylo řečeno, ač byl již dvě léta v Erfurtě, nevěděl ani o bibli a jaký byl v těch věcech nevědomec, domníval se, že o Písmu nikdo nevěděl, až je on, Luther, pod lavicí zdvihl. Za tím věděli o Písmu předobře katolíci a měli v rukou překlady mnohem dříve, nežli Luther na takovou věc na Wartburgu pomyslil. On nevěděl, že již r. 1477—1480 byla vydána Strassburská bible, a pak ještě roku 1487, 1490, 1507 a 1518, v Norimberce 1483, v Kolíně nad Rýnem se vydávala bible obrázková 1470—1480. A toto všecko se dálo, když Luthera ani na světě nebylo, anebo když ještě dostával jako žák až patnácte výprasků za den ve škole. A kdož může říci, kolik exemplářů bylo as v klášteřích nahromaděno?

Lhal tedy patrně Luther, když vyzváněl, že by on byl první zdvihl biblu pod lavicí, leč by byl slovem »evangelium« rozuměl své výstřední a ďábelské evangelium, že ku spáse věčné jest pouze víra potřebna, a dobré skutky že jsou ku spáse až škodlivé, že se děje ospravedlnění hříšníka pouze věrou, kterouž přestrašený pro své hříchy člověk s doufanlivostí uchopuje spravedlnost Kristovu, a ta se stává spravedlností jeho, jížto se přikrývají hříchové jeho, aniž by přestal býti hříšníkem, ať je zevnitř obílený, ale vnitř černý jako peklo.

Luther při těchto rozkladech zapomenul, že šlape psychologii a logice na krk, ani se nepokusiv vyložiti, jak by bylo možno, aby byl hříšník pro své hříchy ustrašen, věda z příkladné morálky Lutherovy, že nemá odpovědnosti za ně, a že jemu žádný i nejhorší hřích neškodí, jen když věří, a že nebyl povinen zachovávati desatero přikázání, ať prý Kristus zákon zaň naplnil. Luther také neznamenal, že jest proti všemu řádu a rozumu, cpáti hříšníkům, že jsou spravedliví, ať jsou podle jeho učení vnitř skuteční padouchové, a přirozenost lidská před ospravedlněním a po ospravedlnění jest podstatou svojí hříchem.

Než vraťme se ku předmětu svému, jak Luther, pustiv se do překladů Písma, na Wartburgu s ním zápolil. Emser napočítal tisíce chyb, jichž se Luther svým překladem dočinil, buďže svévolně anebo neznaje ani řečtiny ani hebrejštiny. A kdyby bylo na tom dosti! Luther zavrhl celé knihy Písma Božího, které úhlavní jeho nauce o spravedlnění a jiných bludech odporovaly, tedy ne z důvodů kritických, ale z důvodů dogmatických, jako: Epištolu k židům, epištolu svatého Jakuba a Judy, druhou a třetí epištolu sv. Jana, a zjevení téhož apoštola, tedy všechny tak zvané deuterokanonické knihy N. Z.

Luther zkomolil tedy Písmo a oderval z něho knihy, kteréž starobylá Církev vezdy měla za přesné a bohoduché, a kteréž nalézáme již v starém překladu Písma, jenž slove »Itala«, a již z druhého století po Kristu Pánu, které sněmové církevní v Karthagu r. 397, v Římě r. 494 za bohoduché uznali, a všechna Církev na Východě a na Západě věrnému křesťanskému lidu o nich jako o bohoduchých hlásala.

Luther se tedy opovážil naproti širé, starobylé Církvi vyhoditi z kanonu Písma ty knihy, které odporovaly jeho bludům a jemu se nelíbily, z pouhé svévole.

A kdyby byl aspoň upřímně vykládal toto zbylé, zkomolené písmo, ale on se těžce provinil proti Bohu a proti veškerému lidu svými falešnými a zlořečenými výklady, zlehčiv tak s dvojí stránky autoritu Písma. Známa jest zajisté hrozná korrupce jeho stran textu Řím. 3, 28. »Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis.« »Míníme, že člověk ospravedlněn bývá skrze víru bez skutků zákona.« Luther přičinil totiž ku slovu »fides« slovíčko »sola« (k slovu »víra« slovo »sama«), aby tím zračitěji dokázal, že ku ospravedlnění není dobrých skutků nikterak třeba. Když pak byl pro falšování toto interpellován, odpověděl ve své pánovitosti takto: »Když činí váš papeženec tolik křiku pro slovo »sola«, pak mu ihned odpovězte: Dr. Martin Luther chce tomu, papeženec a osel jest jedno a totéž: Sic volo sic jubeo, stat pro ratione voluntas.« »Tak tomu chci, tak poroučím, stůjž za důvod vůle má.« Hle, podvodný Luther se ani neomlouvá pro drzé falšování své, alebrž přidává ještě, že jest líto jemu, že ku textu sv. Pavla nepřidal »bez všech skutků, všech zákonů«, proto prý ať zůstane tento přídavek v jeho bible, i kdyby se všichni papežští oslové zbláznili. Tom. V., Jen. fol. 162b.

Zvláštní také pravidlo, jak myslím, více než ďábelské, vydal Luther ku výkladu Písma těmito slovy: »To má býti tvým pravidlem a zákonem: Jestliže Písmo přikazuje nějaký dobrý skutek činiti, máš tomu tak rozuměti, že zapovídá konati tento dobrý skutek.« Tom. III. Witemb. Cat. fol. 171.

Tímto od Luthera vymyšleným v pravdě pekelným a ďábelským pravidlem uvedl v nivec všechen zdravý a rozumný výklad Písma, ba zničil všechno Písmo a jeho užívání. Když Pán Ježíš velel: »Chceš-li vjíti do života, plň přikázání,« zněla by podle výkladu Lutherova as takto: »Chceš-li vjíti do života, neplň přikázání, ale buď radikální darebák.« A když velel Kristus Pán: »Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a velebí

otce vašeho, kterýž jest v nebesích,« znamenala by slova ta, podle ďábelského výkladu Lutherova tolik: »Nečiňte skutků dobrých, ale hřešte spíše, aby byl chválen darebnostmi otec váš, kterýž jest v nebesích.« A sv. apoštol dí Koloss. 3, 5. seq. »Mrtvěte údy své, které jsou na zemi, smilství, nečistota, chlípnost, zlou žádost a lakomství, jenž jest modlám sloužení, pro kteréžto věci přichází hněv na syny nevěry, v kterýchžto i vy jste chodili, když jste živi byli mezi nimi. Ale nyní složtež i vy všecko to, prchlivost, zlost, zlořečení, mrzkou řeč z úst svých. Nelžete jedni druhým.« Podle Luthera byl by výklad slov Pavlových, vybízejících ku ctnostnému životu a složení ze sebe všech nepravostí, as ten: »Pavel vybízí Kolossenské, aby co možná nejvíce hřešili, aby statečněji mohli věřiti, že je Kristus Pán spravedlnost jejich!

V pravdě sv. Augustin dobře naznačil kacíře, když pravil: »Kacíři přijímají Písmo tak, aby svou nějakou výsadou, ba svatokrádeží z něho, což se jim hodí, přijali, a což se nehodí, zamítali.« De bono perseverantiae. Luther sám dává v této stránce kacířům své doby, ale bezděky i sobě arcikacíři toto vysvědčení: »Kacíři všichni následují hloupost a zlobu satanášovu, v larvě (škrabošce) dobra ulupují lidem Boha a slovo jeho, lhouce hlásají jiného Boha nového, kteréhož býti nemůže. Jestliže bereš zřetel ku slovům jejich, není nic světějšího, nic náboženštějšího . . . Oni nechtějí, aby se zdálo, že jsou učitelé ďábelští nebo kacíři.« Enarrat. in cap. 3. gen.

Luther se také nestyděl, naplniti celou biblu, kterou přeložil, výpady naproti kněžím a řeholím na základě falešných výkladův svých, jako by byl Bůh v celém zjevení nic jiného neměl na mysli, leč kněze a mnichy.

A k tomuto prolhanému odpadlci Lutherovi, jemuž nic nebylo svato, ani slovo věčného Boha, měli by věrní katolíci flugs (: ihned) na povel fanatika Wolfa spěchati, a svoji víru a svoji Církev, která podává jemu bez úrazu písmo Boží, opustiti?

III. Luther a tradice Boží.

Luther tvrdil, že Písmo jest jediný pramen křesťanského náboženství, ale nikoliv nepřijal je z rukou postoupného podání, ale tak, jak se jemu vidělo, zkomolil je a opatřil pravidlem ku vykládání takovým, že by ani ďábel nic ďábelštějšího nemohl vymysliti. On také zprvu tvrdil, že je Písmo ve všech částech *jasné*, až přišli jemu na kůži prorokové Zvikavští čili nebeští, a dokazovali, právě na základě Písma, že je lhář, že jich Bůh o něčem zcela jiném poučuje, než jak on učí, ba oni jemu dávali kacířů. Luther také beze všeho hlásal, že jest v Písmě celé učení křesťanské obsaženo, a zavrhnuv tradici, netušil, že tím zavrhuje také Písmo, neboť to Písmo, které v rukou držíme, máme z tradice Boží, ať tradice tato nám dává svědectví, že jest všechno písmo přesno, t. j. že pochází od těch autorů, jimžto se připisuje; z tradice víme, že všechny ty knihy a jejich části, jak je máme ve Vulgatě, jsou Božského původu, bez tradice neměli bychom dostatečného svědectví, že máme v rukou Písmo. Svědectví však

profanní nedostačuje, aniž tradice pouze lidské, neboť nejde o spisy profanní, ale o spisy svaté, Bohem samým spisovatelům bohoduchým jistou měrou diktované.

Luther, zavrhnuv tradici Boží, netušil, že Písmo sv. nemůže býti pramen jediný křesťanského náboženství, neboť:

a) Náboženství křesťanské nebylo hlásáno a rozšiřováno Písmem. Církev jest starší nežli Písmo. První křesťanské částečné církve byly založeny, rozmnožovány, udržovány, upevňovány slovem živým, a nikoliv Písmem. Kristus Pán sám nic nepsal, aniž velel apoštolům, aby psali, ale aby kázali evangelium všemu stvoření: »Jdouce, učte všecky národy,« pravil, »křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávati všecko, což jsem koli pravil vám.« Mat. 28, 18, 19. Přistoupily tedy spisy bohoduchých spisovatelů ku zvěstovanému již náboženství křesťanskému. Zvěstované živým slovem Božím křesťanství nemělo tedy své autority z Písma, ale spisy bohoduché byly ceněny, osvědčovány, a zachovávány hlásanou již věrou a tradicí Boží již časem apoštolů začatou.

b) Kdyby byl Kristus Pán chtěl, aby byla všecka víra křesťanská v Písmě obsažena, byl by věc takové váhy zajisté byl ohlásil apoštolům, ba byl by jim také přikázal, aby psali. Ale že by byl Kristus Pán takový rozkaz dal, není nic známo, spíše hlásá konání apoštolů pravý opak, neboť nikde netvrdí, že píší k rozkazu Páně. Vždyť psali při daných okolnostech.

c) Apoštolé se také neustanovili, píšíce na tom, podati ve svých spisech celou nauku Páně, a ježto Luther tvrdí, že v Písmě jest všecko učení Páně, měl toto své tvrzení starobylosti křesťanské neznámé učení z Písma dokázati zračitě, ale Luther jen tvrdí, ale ničeho nedokazuje. Nemůže se ani o všech spisech bohoduchých tak tvrditi, tím méně o jednotlivých O jednotlivých netvrdil takto až po tu chvíli nikdo, o všech v souhrnu nelze také jistiti, že by zavíraly celou nauku Kristovu, ať neměli autorové rozličných spisů Písmo v úmyslu podati všechno učení křesťanské.

d) Kdyby bylo Písmo jediný pramen náboženství křesťanského, muselo by v něm býti také naučení, které spisy by byly bohoduché a kanonické, avšak o tom Písmo mlčí.

e) Protestanté sami přiznávají, že mnohé články za pravdu mají, (to však je řečeno o těch pouze, kteří věří ještě, že se Bůh zjevil), jako že Matka Páně zůstala vezdy Panna, že je Matkou Boží, že jsou všecky tři osoby božské jedné a téže podstaty, že vychází Duch svatý od Otce a Syna společně, že jest dovoleno křtíti nemluvňata, atd., kteréžto články nejsou v Písmě zřejmě vysloveny, a tím dávají bezděky na jevo, že Písmo nemůže býti jediný pramen víry křesťanské.

f) Ale i kdyby byla všecka nauka křesťanská v Písmě obsažena, ač o tom není v Písmě žádné ujištění, přece by nebylo lze apodikticky říci, že jest ono jediný pramen křesťanského náboženství, neboť ono není ve všech stránkách jasno. Sv. apoštol dí (II. Petri 3, 16.), že jsou v některých epištolách sv. Pavla věci nesnadné srozuměti, kteréžto neumělí a neustaviční (lidé) převracují, jako i jiné Písmo k svému vlastnímu zahynutí.«

Tou příčinou vynakládali staří učitelé církevní velikou péči, aby porozuměli Písmu, dnem i nocí o něm rozjímajíce a traktáty o něm píšíce. Kdyby bylo, jak Luther tvrdil, ve všem jasno, toho všeho by nebylo třeba.

To jde také z konání kacířů, a z jejich četných sporů stran smyslu Písma Božího. Není zajisté nic jasnějšího, než slova Páně: »Totoť jest tělo mé,« a přece sebral Mikuláš Rosperger v dissertaci roku 1577 v Ingolstadtě vytištěné 200 rozmanitých výkladů o slovech těchto. Kacíři dávají sami na jevo, majíce pozdnějšího Luthera v čele, že Písmo není ve všech částkách svých jasno, neboť proč by byli nahromadili takovou spoustu komentářů Písma Božího? Sám Luther, ačkoliv tvrdí v artikulech papežem Lvem X. zavržených: že jest Písmo samo o sobě nejjistější a nejlehčí vykladač svůj, přece jinde poráží sebe sama (předmluva do žaltáře) slovy: »Vím, že jest to nestydatá zaslepenost, tvrdí-li kdo, že by byl buď jen jediného místa sv. Písma se všech stran porozuměl.«

Však se Luther také toho dožil, že bývalí jeho přívrženci se zhusta od něho odvraceli, tvrdíce, že z Písma sv. něco jiného na jevo vychází, nežli jak on učil, že shledali, že jest Luther lhář, že jsou od Boha mnohem lépe naučeni, nežli on, jakož jemu vytýkal Carlstadt, Tomáš Münzer, ano i zakuklený kalvinista Filip Melanchton, jinak miláček jeho. Nemoha Luther proti nim na základě svého principu nic vyříditi, spílal jim a nadával, až stydno povídati.

Kdyby tedy bylo křesťanské náboženství veškero v Písmě obsaženo, nemohlo by toto býti principem náboženství o sobě, neboť Písmo o sobě a Písmo přesně a bez klamu a bludu vyložené, jsou dvě rozdílné věci.

A což kdyby byli apoštolé ničehož nenapsali? Odkud bychom vážili slova Boží? Sv. Irenej (lib. III. adv. haereses cap. IV.) praví: »Což kdyby nám apoštolé byli nezanechali Písem? Zda-li by pak nebylo potřebno sledovati řád tradice, kterouž zanechali těm, jimžto svěřili církve (částečně)? Tomuto řádu se podrobují mnohé barbarské národy, kteří věří v Krista bez charty (papíru) a inkoustu, majíce v srdcích svých spásu, tradici zachovávajíce.«

Písmo samo dává na jevo, že jsou vedle Písma také tradice dogmatické. (Thessal II., 14., I. Cor. 11, 12., II. Tim. 1, 13, a 2, 2.) Svatý apoštol dí k Timotheovi (I., 13., 14.): »Mějž příklad zdravých slov, kteráž jsi slyšel ode mne u víře a v milování v Kristu Ježíši. Toho dobrého skladu ostříhej, skrze Ducha sv., kterýž přebývá v nás.« Svatý apoštol dí: »Toho dobrého skladu ostříhej, ne snad, jehož jsi sám vynalezl a vymyslil, alebrž kterýž tobě byl svěřen.«

Kdyby se tradice Boží odmítla, zaniká s autoritou její také autorita Písma, neboť nelze z Písma vážiti víru, leč když z autority neklamné víme, že máme v rukou v Písmě skutečné slovo Boží a že jsou části Písma přesny, avšak tyto věci máme pouze z tradice Boží.

V Písmě máme také zřejmé slovo, že mají tradice božské tutéž autoritu jako Písmo: »Ale abychom pak my (praví apoštol Gal. 8, 9.) anebo anděl s nebe kázal vám něco mimo to, což jsme

vám kázali, proklet buď. Jakož jsme již pověděli, i nyní opět pravím: Jestliže vám kdo kázal mimo to, což jste přijali, proklat buď.«

Ke komu se tedy máme uchýliti, žádajíce pravdy, k Lutherovi, kterýž všecku tradici Boží zavrhuje, anebo k apoštolovi, který nás zřejmě odkazuje ku tradici Boží?

IV. Luther a jeho náuka o Církvi katolické, a o sborech, jež postavil na její místo, jakož i blud jeho o kněžství všeobecném.

Luther zavrhl všecku tradici Boží a nakládal také s dávnými Otci svatými, kteříž byli svědkové a přenášeči tradic božských, podle své surové povahy také surově.

On se chlubí: »Jsem první, jemuž Bůh zjevil nejprve učení, že víra bez skutků ospravedlňuje, abych vám taková slova kázal. (Edit. Jen. germ. fol. 56.) Ano, já jsem objevil Písmo, jakož nebylo po celých tisíc, ba šest tisíc let, a také učení takové není při žádném starobylém učiteli! (Tom. III. edit. Jen. germ. fol. 366.)

Učení jeho prý neznal ani Řehoř Vel., ani Ambrož, ani Jeroným, ten prý dokonce je kacíř, ani sv. Augustin. Mnoho prý knih jeho za nic nestojí. Tertullian prý byl pravý Carlstadt, svatý Chrysostom byl prý tlachač, Řehoř z Nazianzu nepíše prý nic správného o Trojici a k ospravedlnění (Tom. II. Collq. mens. fol. 2.) Sv. Bernard píše prý přespříliš o svobodné vůli a o šetření přikázaní Božích. (Fischr. Eisl. fol. 531.) O sv. Tomáši dí Luther: »Do Tomáše nám nic není.« (Enarrat. in cap. 4. Gen.) »On prý je studnice všech kacířství, bludů a zkázy evangelia, jakož prý jeho knihy dokazují.« (Tom. III. Jens. fol. 141.) Sv. Tomáše prý malují s holubicí k uchu, ale já (Luther) se domnívám, že to byl mladý ďábel.« Tak dí Luther v kázaní von den Heylthumen roku 1522. Za rok kázal opět, a tvrdil: »Sv. Tomáš jest vlastně arcikacíř.« Podle toho činí Luther závěrek: »Všichni Otcové bloudili u víře, a jestliže před smrtí se neobrátili, jsou zatracni na věky.« (Tom. II. Wittenberg fol. 434.)

Luther zapírá tímto netoliko Boží tradici, ale nechce také míti, aby byli sv. Otcové svědkové její, a to tím méně katolická Církev. Podle svatého Písma a tradice Boží ustanovil Kristus Pán Církev, a toť jest římsko-katolická Církev, jak se Luther přiznal, když měl, jak bylo pověděno, světlejší okamžiky, neboť o ní pravil, že je 15 set let stará, že jest pamětkyně slov Páně: »Ty jsi Petr, to jest skála, a na té skále vzdělám Církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: a což bys koli svázal na zemi, jest svázáno i na nebi: a což bys koli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mat. 76. 98. 19.) Není žádné pochybnosti, že slovy těmito dává Kristus Pán, či vlastně slibuje svrchovanou pravomoc nad celou církví a že mu dává moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, neboť tak bylo slovům těmto v dávné starobylosti od sv. učitelů na východě i na západě rozuměno a přednášeno, a od věrného lidu věřeno, že totiž zaslíbil Kristus Pán sv. Petrovi primat z pravomoci, a že učinil ho hlavou veškeré Církve a v něm všecky jeho zákonité zástupce, neboť primat nebyl zřízen pro osobu Petrovu, nýbrž pro jednotnou správu Církve svaté.

A všem apoštolům spolu s Petrem řekl Pán Ježíš: »Amen, pravím vám, cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mat. 18. 18.)

Což byl Kristus Pán slíbil sv. Petru, to také naplnil. Neboť když se do třetice ho tázal (Jan 20): »Šimone Janův, miluješ mne více nežli tito?« a odpověď obdržel: »Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji,« řekl k němu Pán Ježíš: »Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé.« Pásti znamená podle biblické mluvy tolik, jako říditi, o pokrm se starati, zde o pokrm duše, o učení přesné, neklamné. A to naznačil také Pán, když takto řekl ku sv. Petrovi: »Šimone, Šimone, aj satan žádal o vás, aby (vás) třídil jako pšenici; ale já jsem prosil za tebe, aby nezhynula víra tvá, a ty někdy obrátě se, potvrzuj bratří svých.« (Luk. 31. 32.)

A tomuto sboru apoštolů přikázal Pán: »Jdouce, učte všecky národy atd.,« jim poručil, aby ty, kdož by uvěřili, do Církve přijímali, jim dal moc kněžskou, a pravomoc v Církvi své, a nikoliv všem bez rozdílu.

Ustanovil tedy Kristus Pán Církev svoji od shora dolů, a a nikoliv od zdola nahoru. A tak zřízenou Církev chtěl míti po všecky dni až do skonání světa, poněvadž měla Církev úkol, bez úhony zachovati víru, kteráž měla trvati až do dnů nejposlednějších.

Toto zařízení Církve Boží nebylo arci Lutherovi vhod, proto je zamítal, neboť kdyby je byl přijal, byl by byl musel přijati také autoritu Církve Boží, byl by byl musel uznati, že má Církev moc zákony dávati, nebo-li že má moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, že jako je Církev Kristem ustavena ku zachování čisté víry, musí ji také bez klamu a bludu věřícím podávati, a tu by byl musel hrdý, odpadlý mnich vyznati, že jest povinen Církve a v nejvyšší instanci papeže poslouchati, náuce církevní se podrobiti.

Proto zavrhnul starobylé učení, že ustanovil Kristus Pán svatovládu z posvěcení a z pravomoci, a ustavil sobě sbory podle své vymýšlenosti. Kristus Pán prý zakázal v Církvi všecko vladaření a panování. Naproti tomu prý učí papež, že není důstatečno, věřiti v Krista, alebrž že kdo věří v Krista, musí také věřiti, že jest papež hlava Církve, jinak že bude zatracen. Z toho prý jde na jevo, že jest rozdíl mezi pravou a papeženskou Církví, a že prý snadno lze poznati, kteráž jest pravá Církev křesťanská, totiž ta, kteráž nezná jiného pána a jiné hlavy Církve, leč jen Krista Pána . . . Také prý jest patrno, že Církev papežova není Církev Kristova, ale že je ďáblova, neboť ona prý neuznává Krista za hlavu, neučí o něm ničehož, alebrž pronásleduje tu pravou Církev. Proto se prý máme snažiti, tuto papežskou ženku poznati a jí se vystříhati. (Kázaní Lutherova z r. 1537—1540.) Věřící prý nejsou povinni papeže a biskupů poslouchati, neboť Kristus Pán jim nedal moc zákony dávati, aniž uložil lidu, aby jich poslouchal. Ba on tvrdil, že nemůže býti nikdo spasen, kdo papeže poslúchá.

Aby odklidil svatovládu církevní, tvrdil Luther, *že Kristus Pán viditelného kněžství neustanovil, alébrž každý pokřtěný člověk jest na kněze pomazán, a v tom jsou všichni křesťané rovni.* K tomuto učení dospěl Luther na základě tom, že prý Církev

římská od učení sv. Pavla, že se děje ospravedlnění pouze věrou, a že se zovou u sv. Petra všichni křesťané královským kněžstvem, ač mohl dobře pochopiti, že jako nejsou všichni křesťané králové, tak že nejsou také všichni kněží.

Na základě tohoto textu nebo spíše pro potřebu, aby sobě zjednal a zřídil z brusu nový církevní řád, než jaký byl vždy v katolické Církvi; neboť kdežto ustanovil Kristus Pán Církev od shora dolů, budoval Luther své sbory z dola nahoru, chtěje býti ve své domýšlivosti moudřejší než náš Spasitel. On převrátil radikálně co na něm byl, všechen řád v Církvi, stanoviv, že jest každý křesťan knězem a že může jako takový všechnu služebnost církevní vykonávati. Jen pro pořádek volí prý sbor ty, kdož by měli takto činiti oprávněně. Luther praví totiž: »Což vylezlo ze křtu, může se kněžstvím chlubiti; je kněz, biskup a papež.« Jenom k vůli úřadu jest prý rozdíl mezi křesťany. Kněžský úřad uděluje sbor, bez jeho svolení nesmí nikdo úřad ten uchvacovati, a když byl takový pastor pro zlořád z úřadu složen, stává se tím, čím byl dříve, měšťanem, sedlákem, ševcem, krejčím, atd.

Tímto návodem obrátil Luther všechnu starobylou, Kristem Pánem danou ústavu v nivec. Tím návodem odčinil z Církve viditelné kněžství a potřel všechnu svatovládu, sestávající z biskupů, kněží a jáhnů, a všechnu Kristem Pánem zřízenou pravomoc, jejížto držitelé jsou sv. Petr a jeho nástupci papežové, biskupové, kněží a jáhnové, vedle kteréž jest papež, viditelná hlava církve bojující.

»Jelikož však,« rozumuje Luther dále, »jsou všichni kněžími, mají také právo rozhodovati, co by bylo u víře pravdivé a co křivé a odsuzovati bludy.«Udělil tedy Luther o své ujmě sborům výsadu, jíž Spasitel obdařil vyučující Církev a v nejvyšší instanci hlavu Církve viditelné.

Luther také si dovolil tvrditi, že jenom tam jsou sbory křesťanské, kde jsou vyznavači jeho pekelného evangelia, že víra sama bez skutků ospravedlňuje, byť byli i zlotřilí, kde se však nevyznává jeho evangelium, tam že jsou samí pohané, byť sebe světěji živi byli, a z toho prý jde, že biskupové, popi a řeholníci a všichni, kdož s nimi jdou, nejsou prý dávno již křesťané, a také ne sbory křesťanské. A proto jest prý ovšem každý křesťan kněz a smí hlásati slovo Boží, jenom nikoliv biskupové a kněží, neboť prý sedí na místě ďáblově.

Jelikož prý musí býti kázáno slovo Boží, musí býti také kazatelé ustanoveni, avšak posluchači rozhodují, zda-li káže podle Písma.

Luther arci ve vášni své přehlédl, že buduje tím soustavu církevní nade všecko pomýšlení nerozumnou a nemotornou. Neboť stanoviti, že mají lutherští věřící právo rozhodovati, zda-li mluví kazatel podle Písma, jest tolik, jako říci: že pastýř nepase ovcí, ale ovce že pasou pastýře.

K tomuto nemotornému učení připojil Luther: »že na právo, obyčej, na císaře a na papeže netřeba se ohlížeti, ač by je zachovával celý svět. Jest prý to zákon lidský, že jenom biskupům, učencům a sněmům přísluší rozhodovati, čemu by bylo věřiti!

Kristus prý odjal jim tuto moc (podle toho ji tedy dříve měli) slovy: »Ovce mé slyší slovo mé.« Ty ovce prý neběhají za cizinci, neboť ti jsou lotři a vražedníci.“ Luther podotýká k tomuto prolhanému výhladu: »Zde vidíš, kdo má právo rozhodovati u víře. Všichni učitelé musí prý se soudu sboru lutherského podříditi.«

Z této lutherské náuky o sborech církevních jest patrno, že skrze ni podvrátil Luther existenci Kristem založené Církve, a že místo ní postavil anarchii.

Luther však vedle chytrosti své nedůvěřoval také tomuto smyšlenému anarchickému řádu svému a podřídil sbory své světské moci, nebot prý tato z Boha je a jí prý jsou poddáni biskupové, popi, mniši, ba i papež. Tou měrou uvalil Luther na Církev dříve svobodnou jho velmožů a dal jim v moc i víru a tak přivedl k mistru absolutickou a krutou zásadu; »Cujus regio, ilius et religio,« kteréto zásady protestantští vyznavači, jsouce zeměpány, hojně užívali, nutíce poddané své, aby podle svého Pána vyznání své měnili, aneb svou vlasť opustili.

Již z těchto věcí jde na jevo, že Lutherova reforma Církve byla nelidská a barbarská, a že jsou ti intelligentní pánové špatně zpraveni, že mezi věroukou protestantskou a katolicko jsou jenom nepatrní rozdílové.

A katolíci by směli ku štvaní Wolfově flugs se rozběhnouti a svoji víru a svoji téměř dvatisíciletou Církev opustiti a k anarchii Lutherově se dáti? Toho bohdá nebude! (Pokračování.)

Hučavý jez.

Václav Koranda.

I.

Ve mlýně.

Pod Hrušovem na Jizeře
voda divoce se pění.
v zděném bytu starý mlynář
počítá zas svoje jmění.

O překot mlýn vedle klape,
do taktu s ním pila řezá,
a zde zlato bílý stařec
skládá v truhlu ze železa.

Co tu práce, co tu trudu,
nežli pot co zlato platí,
umění však ještě větší,
kdo je umí uschovati.

Co tu péče za ta léta,
a ty nevíš hlavo sivá,
že tu ještě větší poklad
zděný mlýn tvůj v sobě skrývá.

Starý mlynáři, ten poklad
tvojí dcerušky má jméno.
Zlato střežíš, ale zloděj
na dítě má políčeno.

V tichém loubí u Jizery,
kam jen měsíc s nebe hledí,
je tvá Lidka, hvězda bílá,
u ní statný šohaj sedí.

Je to Luboš, mládek z mlýna,
úskok ve svém srdci chová,
ale v tváři úsměv sladký,
ale v ústech sladká slova.

Do mlýna kdys chudý přišel,
když už dlouho bloudil světem.
Shlédl kořisť — a jak jestřáb
krouží nyní nad ptáčetem.

V loktech stromů zmlkli ptáci,
země stajila se v dumy,
jenom z loubí u Jizery
sladký šepot lásky šumí.

V rokli zahoukala sova,
voda tajemně se pění,
v zděné jizbě starý mlynář
počítá dál svoje jmění.

II.

Vědma.

V černé rokli v lůnu lesa,
černá jeskyně se šíří,
na ní havran, žáby uvnitř,
v stropu křídla netopýří.

Před jeskyní stará vědma
černé ruce v dálku spíná:
Kdo se blíží spletí stromů?
Morano, toť mládek z mlýna.

Zasmála se, proutkem šlehla,
a už žáby skřehotaly,
havran smutně zakrákoral,
netopýři v let se dali.

»Luboši, jen blíž, jen blíže,
vidím tě už od daleka,
duby šumí, země tichne,
stará vědma na tě čeká!

Starý mlynář, šelma stará,
přece přišel na tvé spády,
nebudeš už s bílou Lidkou
chodívati do zahrady.

Jako psa tě z mlýna vyhnal,
jako mě kdys s mojí mátí,
kocour smetanu jen slízal,
mléko nechal v hrnku státi.

Růže kvetla, mráz ji spálil,
dávno tomu, stará doba,
ale nyní za pohanu
krutě pomstíme se oba.

Luboši, dej nyní pozor!
Za společným jdeme cílem!
Jak jen uzříš první hvězdu
tolitu vem s čarnobýlem.

Půjdeš v zátoč sebevrahů,
hodíš to ve vlnobití,
se zmokem se vodník zjeví,
a ti více povědí ti.

Luboš jde a za ním v lese
černá jeskyně se šíří,
na ní havran, žáby uvnitř,
v stropu křídla netopýří.

III.

Zmok a vodník.

V zátočině sebevrahů
vodník vynořil se hbitě,
rudý kohout nedaleko
popásal se na pažitě.

Luboš zbledl, zavrávoral,
úzkostí se zachvěl celý,
starý vodník s rudým zmokem
na něho zle pohlíželi.

Rudý zmok se náhle vypjal:
»Na mlynáře pomohu ti.
Pometlem mě nezametá,
shnilé dříví do mě nutí.

Na mlat nedá prosnou kaši,
poleno mi nedá v zimě,
a když peče nový chleba,
kouskem těsta neuctí mě.

Moje hody však se blíží,
konec bude mojí muce.
Luboši, jen jedno nechám:
to co bude ve tvé ruce.«

Potom vodník, starý Kuba,
k Luboši se nachyloval:
»Starý mlynář umřít musí;
dávno jsem to přání choval.

Na srub věsí koňskou hlavu —
jenom pozlobit mě miní.
Stavěl jez a do základů
ani nedal černou svini.

Jedinou mi husu nedal,
ze šalandy vyhání mě,
marně máslo v létě čekám,
marně víno čekám v zimě.

Tvoje bude bedna zlata,
moje to, co lidé pasou!
Luboši, jak řeka vskypí,
začni práci se svou chasou.

Luboš prchá v divém zmatku,
v řece vír se točí hbitě,
rudý zmok se nedaleko
dále pase na pažitě.

IV.

Pomsta.

Tmavá noc a ani hvězda
neplá v teskném podnebesí,
v roklině Třas smutně zavil,
po něm zaštěkali běsi.

Jizera se rozvodnila,
temné vlny řvou a hučí,
starý mlýn jak chabé děcko
spjaly zlostně do náručí.

Starý mlynář se svou chasou
na hrázi se těžce moří.
Běda, běda, v těžké chvíli
vpadl Luboš do nádvoří.

Hoří mlýn na čtyřech stranách,
výheň stoupá k nebes báni,
strašná Lubošova chasa
všechno vraždí na potkání.

V hukot vln zní praskot trámů,
voda bouří po terase,
když tu náhle v okenečku
bílá Lidka zjevila se.

Jako kůň k ní Luboš skočil,
mlynář nadběh, chyť jej v půli,
strašný zápas, k nepopsání —
na zem oba upadnuli.

Mlýnice se k zemi řítí,
sloupy dýmu v mraky letí,
s rudým ohněm kalná voda
dělí se už o oběti.

Žhavé trosky zachvěly se,
tišily, až povolily — —
z nich se zvedl starý mlynář
větrem vlál vlas jeho bílý.

Voda stoupá, oheň zuří,
v dáli klid a tma jen širá,
kolem smrt — jen starý mlynář
v trosky žhavé mlčky zírá.

Voda hučí, sloupy dýmu
dále svítí v podnebesí —
v temnotě Třas smutně zavil
a s ním tiše vili běsi.

V.

Vzpomínka.

Uplynuly dlouhé věky,
země zvoní v ruchu novém.
Dávno, dávno zanikl už
dřevěný mlýn pod Hrušovem.

Jenom zbořený jez hučí,
jedna vlna druhou tísní,
s nimi stará pověst šumí
v ústech lidu, v staré písni.

Přijde poutník, pot si stírá,
zadumá se, hlavu svěsí,
na ty doby starodávné
v tiché dumě vzpomene si.

Stará báj mu duši šlehne,
že tam v řece zlato leží,
a že mlynář s bílým vlasem
poklad závistivě střeží.

V nocích bouřlivých a tmavých
naříká a divně sténá,
že tu v ohni zahynula
jeho Lidka opuštěná.

Proklíná den narození,
svoji práci, lesklé zlato;
kdyby mohl dcerku vzkřísit
celé jmění dal by za to.

Marné sny, a marné touhy,
po staletí stejná bída;
štěstí prchlo, starý mlynář
dále kleté zlato hlídá.

Marně pláče, klne, prosí,
marně svoji bolest tají,
všechny vlny na Jizeře
v noci o tom šepotají.

Za měsíčních tichých nocí,
když se lůna shlíží v řece,
staré duby vypravují
o tom břízkám na pasece.

Uplynuly dlouhé věky,
pověst žije v rouchu novém,
byť byl dávno zanikl už
dřevěný mlýn pod Hrušovem.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXX. Chvíli v Neapoli.

»Vidíš, synu můj,« pravila paní Anna svému prvorozenci, »není v dějinách náboženství nic, co by se vyrovnalo slávě naší vysoké církve co do pevnosti a stálosti jednotlivých ustanovení a křesťanského ducha.«

John poslouchal takové řeči s resignací; neřekl ani »ano«, ani »ne«, na čele jeho nepovstala ani nezanikla jediná vráska, nechal to být.

Mistress, stále s laskavým pohledem, posunkem a přízvukem hlasu: »Hleď, mé potěšení, máme pravý výkvět Božských ustanovení; bibli, kterou máme v úctě, která náleží knize, již diktoval sám Duch Svatý; vyznání prvotní církve chováme beze změny jediného písmene; apoštolské, nicejské a Atanasiovo; zdá se ti to málo? A potom: celá osnova církve, její zákony, cíle, dogmata, mravouka, vše krátce, důkladně a jasně opakováno v třiceti devíti článcích; může-li býti věci dokonalejší? Přimysli si k tomu církevní hierarchii, jak je systematicky, pevně založena, nic k ní nelze přidati, nic z ní ubrati, jedním slovem, je to ideál náboženské vlády. Pravda, schází nám něco při tom, papež; ale milostivá naše královna Viktorie jej nahrazuje, jsouc hlavou a zárukou jednoty církve; ostatně pak máme dva arcibiskupy, biskupy, děkany, kanovníky, vikáře, faráře a vše, co je nutno ku správě farností. Toto vše, drahý Johne, máme, a nic nám, chvála Bohu, neschází. Oč mají víc papeženci, kteří se vychloubají lépe zřízenou hierarchií? A co by k tomu mohli přidati puseisti, kteří o sobě praví, že chtějí opraviti a zdokonaliti anglikanismus?«

John si mnul čelo, jako by pod ním něco vířilo, co matčiným slovům odporuje, ale opanoval se a mlčel.

Horující matka pokračovala: »Jak dalece vidím a pozoruji vše já, nevidím mezi evangelickými obcemi ani jednu jedinou, která by mohla snésti porovnání s naší církví; mimo ni samý nelad. Slyšel jsi, co vypravoval sir Robert Smith o Ženevě? Mohu se ti přiznati, že jsem tytéž věci již také jinde slyšela; odporovala jsem jen proto, že mi bylo úzko slyšeti hříchy a vady našich církví. A totéž, co se dělo v Ženevě, dělo se i v Curychu, na universitách v Německu, v Americe, ba i na samých evangelických školách ve Francii. Víra ustupuje nevěře, která se roztahuje na kathedrách a v obecném lidu. U nás to není nacionalismus, který vyhlásil církvi válku, ale pobožnůstkářství, frattarianismus, puseismus, ritualismus, zkrátka, každý ismus, který povstává z více méně zakukleného papeženství. Kdo chce mysliti i jednati správně a přímo, musí se stále a pevně držeti vysoké církve, jiné pomoci tu není. »Církev,« pravil svatý Pavel, je sloup pravdy; my poznáváme svou církev dle její vznešené jednoduchosti, prosté všech výstředností, nepřítelkyni pověry, s biblí v pravici, třiceti devíti články v levici.«

Takové dlouhé sprchy padaly často na hlavu Johnovu; přijímal je se zvláštní lhostejností a zapíráním sama sebe, aby máti neviděla, jak je mu to vše ničím. »Podle nás Anglikánů,« rozumoval sám v sobě, je církev sloupem pravdy — ale jen tenkráte, když se nemýlí; články našeho vyznání povídají jasně, že církev může klopýtnouti, že ekumenické koncily co do víry několikráte se klamaly; nezbývá tedy nic jiného, čemu dáti plnou víru, než písmo svaté. Nevidím však, proč bych mu měl právě tak rozuměti jako moje matka, a proč mají jít ke všem ďasům puseisti, kteří mu zase chtějí rozuměti podle svého způsobu. V té věci má sir Robert docela pravdu; neodsuzuje nikoho, než jen nepřátely bible a Božství Ježíše Krista.«

Mistress Needle-ová nevěděla ovšem o těchto vnitřních odbojích svého Johna; jen sem tam měla malounké podezření a proto zdvojila své starosti o jeho duševní blaho.

Ubohá matka! Pronikavému jejímu zraku nemohlo ujíti, že John nechal na akademii v Cambridge část své puritánské přísnosti, a druhou ztrácel v intimních svých náboženských rozmluvách s Julií. Co dělati? Odstraniti Julii? To by byla nespravedlnost oproti její osobě a nenahraditelná škoda ve výchově jejích dětí. Jestliže někdy trápena výčitkami svědomí a pobouřena strachem, že John se stává méně a méně pravověrným, dala místa pouhé myšlénce propustiti Julii, hned zase jak ji spatřila, odehnala tu myšlénku daleko a daleko od sebe; neřekla jí ovšem ničeho, ale sama napravovala onu křivdu, o níž Julie ani nevěděla, že zdvojila svou laskavost k této nevinné holubici beze žluči, k této dobré duši a přítelkyni, která jí byla téměř dcerou. —

Bylo tedy třeba užíti jiných protředků. »Což bych nemohla obnoviti zákaz, aby se o věcech náboženských nemluvilo?« myslila si. »A což když ona slovu dostojí a není ta první, která začíná; je-li to vždy a vždy jen John? Což aby si jej vzala

stranou a mezi čtyřma očima mu řekla, aby o těch věcech nikdy již nemluvil? Ano, kdyby nebyl takový medvěd; ale jaký on je, stál by na svém, a tři měsíce by vydržel být jako pařez. Nemohu upříti, že jej Julie zpracovala, uhladila. A což kdyby mu napadlo, vésti theologické rozhovory s Julií potajmu, nebylo by to ještě horší, než když se vybouří pod mým dozorem?« Opuštěná paní uvažovala to i ono, tak i jinak, a konec konců zářil jí sir Robert Smith jako nějaké světlo v temnotách, bylo to pravé štěstí, že byl právě ve Florencii. Tento stařec sice mluví podivně, když posuzuje bídu našich církví, ale přece jenom zůstal věrným vysoké církvi, dovedl odolati papeženským nástrahám; po dlouhém studování v Římě a Italii utvrdil se v nenávisti ke všemu římskému; John i celá moje rodina mohou se obcováním s ním jen vzdělati a utvrditi.«

Horší bylo při tom, že sir Robert Smith, jinak výborný řečník a pravověřící jako málo kdo, byl též poněkud popudlivý i vrtošivý; i zdálo se, že po této rozmluvě důvěrný styk s rodinou Needle-ovou zanedbává. Přešly dva dny a nedal se ani viděti; pak tři i čtyři. Paní Anna k němu poslala, co se s ním děje. Odpověď zněla: »Má se dobře« — více nic. »Což se na nás rozhněval?« tázal se matky John, všecek dychtiv se s ním zase sejíti.

»Kdož to ví?« odpověděla mistress. »Snad jsi si povšiml, že má své veselé a smutné dny, teď snad je právě smutný týden.« Válečná lesť pomohla udobřiti sira Roberta Smitha; paní navštívila ho se synem pod záminkou, aby s nimi jel druhého dne kočárem do Fiesole studovat v starobylém tomto městě cyklopské zdi. Stařec přijal velmi rád toto pozvání na smířenou. Neshoda byla v jeho obrazivosti a pouze domnělá; urazila ho náboženská nesnášelivost mistress Needle-ové. Ta více než kdy jindy planula touhou hovořiti s ním a upevniti mezi ním a svou rodinou tuhý svazek přátelství, zvláště nyní, kdy šťastná okolnost odstranila Julii daleko od bojiště.

Právě v těchto dnech naskytla se totiž Julii vhodná příležitost odejeti do Neapole. Vizme, jak se to stalo. Jistá anglická rodina, jedna z oněch, které navštěvovaly dům paní Needle-ové, chtěla urychliti svůj návrat domů, a tu ji napadla touha uzříti Neapol alespoň v letu, než Italii opustí. To bylo Julii šťastnou náhodou, že mohla ve slušné společnosti cestovati a navštíviti své milé. Jak anglické rodině tak mistress Anně se přání Juliino líbilo, i mohla stráviti dva dny u svých, za projevů lásky jak otce, tak nevlastní matky, sestřičky a bratra. Bylo tomu právě šest měsíců, co odjela z domova, a dobré Julii se to zdálo býti šest roků. Také tak dlouho se to zdálo býti i jejím rodičům, a když dostali telegram, že přijede, pozdravili jej jako úsměv nebes a příchod Juliin jako milé nenadálé štěstí. Poměry rodiny Allori-ho změnily se k lepšímu; ačkoliv byl dobrovolný vystěhovalec — Julie — zpravena o každé novince, která se doma stala, přece bylo jí nevýslovnou útěchou, když na vlastní oči viděla, že poměry doma jsou utěšenější než dříve. Hrabě Oktavio statečně hledal nějaké zaměstnání, a též dostal skrovné místo úředníka u půjčovny, maje právem za mnohem důstojnější poctivce a křesťana vydělávati

chléb pro rodinu, než reptati na osud se založenýma rukama. Podobně i jeho manželka, vidouc že je sama a že je naprosto nutno vésti domácnost v mezích přísné chudoby, jala se vzpomínati, jak by jí byla nyní Julie dobrá. Otevřely se jí oči; vzpomínala na vše nyní ze vzdálí a uznávala její příkladnou trpělivost, pokornou odevzdanost, srdečnost, její velikodušné rozhodnutí v poslední době, i potají žalovala sama na sebe; dávala alespoň nyní ponejprv na jevo své nevlastní dceři všechnu lásku, jakož jí již i ve svých dopisech vyslovila nejživější uznání.

»A proč se u nás alespoň několik neděl nezdržíš?« ptala se jí, něžně ji líbajíc. »Sotva jsi přijela, už nám hrozíš zase odjezdem!«

Otec, bratr i sestra učinili na ni týž útok. Ale Julie se z toho snadně vybavila; odvolala se na službu, jíž přijala, a na své slovo dané anglické rodině, že se s ní zase do Florencie vrátí. Otci pak, který ji mezi čtyřma očima snažně žádal, aby se již trvale vrátila domů, řekla své důvody: »Což byste, otče, chtěl mi vše pokaziti, co jsem dobrého začala? Právě že zde nejsem, to je zárukou vašeho klidu, a myslím, že ještě jiné výhody . . .«

»Máš pravdu,« přerušil ji hrabě, »ale nejsi-li zde, stárnu příliš rychle.«

»Jen se nebojte! Rok, dva nebo tři — jen rozumně a odhodlaně; tím sladčí nám potom bude shledání. Z jedné věci povstává druhá, kdo ví, jaké radosti nám Bůh připraví, dovedeme-li pokojně snášeti svůj kříž.«

»Doufáš v něco tak radostného v oné době?«

»Nikoliv; odevzdávám se prozřetelnosti Boží,« řekla Julie.

»Velice mě hněte, že jíš cizí chléb; což ty jsi se již smířila se svým ponížením?«

»Cizí chléb je ovšem trochu trpký, zvláště pomýšlím-li na naše jméno, ale když již jsem musila padnouti, nemohla jsem věru padnouti měkčeji. Milují mne jako dceru, jednají se mnou jako se šlechtičnou.«

»Rád tomu věřím; kdyby tomu tak nebylo, nemohla bys nám přispívati stem až stopadesáti lírami měsíčně, ale přes to vše by mně život utěšeněji plynul, kdybys byla zde. Měl bych raději tebe, než tvé líry!

»Co cítíte vy, otče, cítím také já. Ale láska je tím lepší, čím více je spravována rozumem. Jen nechte věci tak, jak jsou dnes, a bude dobře; kdybych ostala zde, bylo by vše pro vás stísněné, je to malé hnízdečko, ale pro čtyři je ho dost. Mým příchodem by se zvětšila vydání a zmenšily by se příjmy; matka by měla opět více příležitosti mysliti na naši bídu, kdežto nyní, zaměstnána řízením domácnosti, nemá na to kdy.«

»Je to pravda,« podotkl hrabě Oktavio, »ale svou přítomností by jsi všecko obveselila.«

»Doufám, že se tak stane později,« odvětila Julie. »Řeknu vám pravdu; kdybych byla tušila, že naleznete nějaké zaměstnání, a že strýc se tak zmůže, že bych mohla dostati své věno, nebyla bych snad tolik odtud pospíchala; ale nyní jsem se zakotvila, a Bohu díky! vane mi příznivý vítr, proč bych se vracela? A pak, doznávám se, že mi má práce až příliš přirostla k srdci! Zdá se

mi, ač, jestli mě vlastni moje sebeláska neklame, že pobyt můj v oné rodině nebude jen tak zhola bez užitku. Kdož ví, zdali časem neučiním hodným oněm protestantům něco dobrého.«

Hraběti Allori-mu nezbývalo nic jiného, nežli Julii dáti za pravdu a uklidniti se. Julie odejela z Neapole do Florencie s onou rodinou, s níž byla přijela. A jakkoliv její pobyt doma byl jako letem, netrvav ani dvakrát dvacet čtyři hodiny, přece přispěl nemálo, aby oživil posvátné svazky rodinné mezi všemi. Všecky své sbírky přírodnin dala opatrně vložiti do beden, jakož i celou svou knihovnu, v níž byla slušná část děl náboženských. Všecko mělo býti připraveno na cestu do Zeleného parku, jakmile by Julie za to byla žádala. Za své návštěvy u rodičů nešla k žádným příbuzným, po celou tu dobu těšila se jen se svými. Pokryta polibky ode všech rozloučila se a odejela.

Ve Florencii nalezla paní Annu a její rodinu obrácené na ruby.

XXXI. V divadle ve Florencii.

U Needle-ů byli po večeři, mluvilo se o všeličems, zvláště o brzkém návrátu miss Julie, když tu náhle ohlásil služebník, že sir Robert Smith čeká v předsíni.

»To je dobře!« zvolala nelíčeně mistress a spěchala ho uvítat.

»Nesu vám smutný dárek,« řekl stařec.

»Toho nejste ani schopen,« odvětila paní; »naopak, vidím, že nesete dobrý dárek, přála jsem si velice vaší návštěvy.«

»Děkuji; věru, lze vás snadno upokojiti. Zajisté, je-li má návštěva dobrý dar, přijmete tedy i ten nedobrý. Pomyslete si jen, mám v divadle loži. Ne snad, aby vás to pohoršilo! Předplatil jsem ji pro příbuzné, které jsem téhle zimy čekal. Oni však nepřijeli, a proto vám ji rád přenechávám pro zbývající sézonu.«

»Velice ráda ji přijímám,« řekla dvorně mistress, a také jí užiji, s podmínkou (ale ne, abyste mi snad odřekl), že nás tam alespoň jednou doprovodíte!«

»Jaký to nápad! Říkáte to zajisté žertem!«

»Nikoliv, není to ani žert ani nápad, ale prosba, za jejíž vyplnění vás žádám. Co je na tom tak divného?«

»Samo sebou nic, ale v mém věku a s mými vrtochy — prosím vás, vedli byste mě tam jako medvěda.«

»Nikoliv! jako otce rodiny, neboť, chcete-li, jako dědečka mých dětí, které vzal ssebou pro zábavu.«

»Ale jděte jen sami,« usmál se Smith, pak mi povíte, jak se vám to líbilo; já už tam nebyl deset — patnáct let.«

»Tím spíše tedy abyste šel nyní.«

»Pro Bůh, to ne! V té věci chci ostati kvakerem až do smrti!«

»Dejte se obměkčiti, drahý příteli,« pravila Needle-ová s houževnatou vytrvalostí; »neměla bych z toho žádnou radost, ani mé děti, kdybychom šli sami.«

Při těch slovech Klára i Klementina obklopily kmeta a svým lichocením podporovaly žádost matčinu. Smith neočekával takový útok, a jakž tomu bývá u starých lidí, svolil dětem, co by byl zajisté matce jejich odepřel. Řekl jen, slabě již odporuje: »To je

nemožná věc, co vy chcete, což se mám vléci až tam, když ani schody u nás nemohu přejíti, a musí mě táhnouti jako loď proti proudu?«

»Nebojte se,« odporovala mistress; »přijedeme pro vás a uvelebíme vás v kočáře, jako . . . «

»Jako pytel kostí,« ušklíbl se Smith.

»Jako drahou kytici!«

»Čerstvých, věru,« usmál se stařec.

»Jakže? jest mnoho mladíků, kteří nejsou ani polovic tak čilí jako vy; zvláště, když chcete. Nejde tu o nic jiného, než o schody; a to vás se synem povedeme až do lože.«

»A já ponesu vaši hůl,« řekla Klára, berouc ji do ruky.

»A já,« dodala Klementina, »ponesu pro vás nové divadelní kukátko.«

Starý Smith, pohnut tímto srdečným naléháním, vzdal se na milost a nemilost: »No tak si mě vezměte a veďte mě kam chcete. Myslil jsem spíše, že umru než že se dopustím nových pošetilostí. Už vidím, že nebudu do smrti jiným!«

»Nikoliv, je tomu zcela naopak,« pravila Needle-ová; »napravíte pošetilosti, jichž jste se snad v mládí dopustil, skutkem moudré opatrnosti, že totiž budete opatrovati v divadle tyto mladé duše. Či tomu není tak?« John až dosud mlčel; nyní prohodil chladně: »Co se mne týče, hájím tento názor; pojďme raději dnes nežli zítra.«

»To je příliš brzy,« poznamenával Smith; »ještě jste mne ani jak se patří neodsoudili a už chcete vykonati ortel?«

Mistress Needle-ová se podívala na hodinky a rozhodovala: »Ano, ještě času dost. Proč tedy odkládati na zítřek?«

Ubohý sir Robert Smith se všelijak kroutil a vymýšlel záminky, ale nebylo to nic platno. Asi půl hodiny se strojily, pak chytily pana Smitha a skoro ho nesly do divadla. Nebylo to všecko dohromady nic tak zvláštního, až na dvornost paní Needle-ové, která — vzhledem ku svým příštím plánům — si chtěla orthodoxního anglikána zvláště nakloniti. Za myšlének na tyto věci, přívalu poklon a sladkého spojení dosaženého vítězství neužila paní Anna ani své obvyklé opatrnosti, aby se informovala o kuse, jenž se hraje — a to dříve, nežli tam se svou rodinou vkročí! A náhodou — kteráž náhoda není v Italii řídkou — hrálo se téhož večera drama právě tak hanebné jako pitomé. Nebudeme citovati jeho jméno. Pojednou se naplnilo jeviště samými mnichy, kardinály, jeptiškami, zbojníky. Mistress nebyla právě k těmto osobám snad příliš něžně citlivou, ale cit pravé Angličanky, jakož ještě spíše mateřská povinnost ji živě připomenuly, že i se svými dětmi upadla v úkladnou nástrahu, již výtečně umějí líčiti na stud italská divadla. Srdce jí úzkostlivě tlouklo; po půlhodině rozčilení, nuda, roztrpčení, jemuž se nemohla ubrániti, jí přemohly tak, že si přikryla obličej rukama a skryla oči do kapesníku. Hned potom ji hnětlo svědomí, jakému pohoršení vystavuje Johna a Klaru i Klementinu. Mohla vytrvati v divadle, když dávalo se něco tak bídného? Krev se jí hrnula do hlavy, ve spáncích jí to bušilo jako kladivy, výčitky svědomí

měnily se v horečku. Nemohla jednati jinak! Chopila se křečovitě ruky sira Roberta Smitha a pravila: »Odpusťte, příteli, musím domů; je mi špatně.«

»Hned,« odvětil Smith. »Nechtěla byste snad vodu? Nebo kávu?«

»Ne, nic, nic; jen pojďme.«

A povstala. John to slyšel, podíval se na matku, a vida ji v obličeji všecku zardělou ptal se: »Co je vám, máti?« A vzal ji pod paži, chtěje ji odvésti.«

»Ne,« řekla matka; »podej jen rámě panu Smithovi; půjdu s dětmi sama.«

Sir Robert, podporován Johnem, vyšel napřed, za nimi Klára, Klementina a mistress Needle-ová poslední; dveře lože chvatně přirazila za sebou. Sotva že si usedli v kočáře, zvolala: »Shame! shame! (hanba! hanba!) Může-li kdož na divadelním jevišti viděti něco hanebnějšího? To musí jeti člověk do zemí katolických, aby viděl takovou infamii! My protestanti nemilujem papeženských duchovních, ale respektujeme je, respektujeme i jejich sestry; když byl v parlamentě učiněn návrh, aby byli do katolických klášterů vysíláni vládní kommisaři, nastal po celé Anglii pokřik všech počestných lidí proti takovému blbému tyranství, a vláda musila svůj návrh pěkně odvolati. V Italii však vlekou blátem sestry na divadlech a nechají je zapřádat milostné pletky s kněžími! Hanba! hanba!«

»Nezlobte se,« řekl povážlivě starý Smith, jenž nyní chápal, proč bylo mistress Needle-ové špatně; »divadelní podnikatelé nebyli nikdy vzorem citlivého svědomí; jen když se jim lid hrne do divadel.«

Počestná protestantka se rozhorlila. »Lid mizerný, bídné duše, nestydaté ženštiny, otcové a matky, zrádcové svých dětí. A při tom městské obce v Italii dávají takovým divadlům peněžité subvence, ba na polo je vydržují, občanstvo tím kazí, a ukládajíce mu daň, rvou mu od úst kus chleba, otravují mu každou sklenici vína. Myslí si, že udělali již to nejvyšší, když zvířeti v člověku se ozývajícímu postavili pozlacenou stáj! To nikdy nepochopím, jak může lepší a intelligentnější část diváků míti v něčem takovém zalíbení tleskati scénám tak hanebným a bezbožným! Myslila jsem, že při první příležitosti dámy pohoršeny povstanou, obrátí se k jevišti zády a že ony i lid s voláním »hanba, hanba!« opustí divadlo.«

»Bylo to skoro jejich povinností; jenže nejsou všecky tak odvážné, jako vy.«

»Tady není třeba odvahy,« řekla upřímná pietistka; »jest jen třeba, aby člověk nezapřel víru a stud. Jakže? může-li křesťan vůbec — ať už je papeženec nebo není — ostati lhostejným, dívaje se, jak se vleče jeho náboženství na pranýř! Jak duchovní jeho vyznání jsou pomíváni a líčeni jako kuplíři a nemravové? A soucitné, dobré panny — znám je z Neapole, vím, jaké jsou — vystaveny na hanbu veřejnou jako lehké ženštiny? Jděte mi; to přesahuje meze všeho snesitelného! A pomyslete si ještě k tomu, že musili přec napřed alespoň poněkud věděti, co to bude; vždyť

četli divadelní programy! Jsou to tedy manželé, kteří chtějí takovými hanebnostmi vzdělávati své ženy, otcové, kteří sem vodí své děti, aby se válely v kalu, matky — hrozné pomyšlení; *matky!* které sem přicházejí urážet a kazit nevinnost svých dětí, nutíce je, aby se bavily díváním, jak se každý ušlechtilý cit šlape nohama. A dost už, nemluvme o tom! Celá se třesu!«

»Vyspěte se na to,« řekl klidně Smith, jenž jak v morálce, tak v náboženství nebyl úzkoprsým. Snad nebudete zítra tak přísná.«

»Zítra? snad mě to vše ještě více rozzlobí než dnes. Neodpustím nikdy florentským dámám tuto hanebnost. Snad byste je nechtěl hájiti?«

»I Bůh mě chraň!« zvolal Smith; »ale uvedu vám hromadu rozumných důvodů. Tak ku příkladu: mnohé z těchto dam se skoro ani na jeviště nedívají; jdou do divadla, aby slyšely hudbu, k vůli společnosti, aby něco viděly a hlavně, aby byly samy viděny. Zítra snad byste je nalezla většinou v kostele; kdož pak to ví!«

Kéž by nebyl pan Smith nikdy vyřkl tato neprozřetelná slova! Byla jako olej do ohně; mistress zvolala, ještě více rozhořčena: »A je to nejmizernější pokrytství, co může jen být, vrchol veškerého bídného italského pokrytství! Říkala jsem vždycky: papeženství je výtažek zkaženosti a zfalšované zbožnosti! Je mi to nemilé, co se stalo, nejvíce k vůli vám, pane Smithe; ale ve zlu klíčí semeno dobrého. Mám z toho radost, že jsem dopadla při skutku prohnané ty papeženské vyfintěné svatoušky, přecpané samým slaďounkým pobožnůstkářstvím; alespoň si je mé děti správně představí. Přála bych si jen, aby s námi byla bývala miss Julie, která ta papeženská bezpráví umí šperkovati samými perličkami!«

»Můžete jí zítra večer od slova k slovu všecko vypravovati, vrátí-li se z Neapole, jak říkáte. Ostatně mohu vám já sám říci, co by vám ona dle svého klidného, pronikavého, mathematického úsudku řekla.«

»No, to ráda uslyším! Myslíte, pane, že by miss Julie převzala úkol obhájce oněch . . . ani to už nechci říci, koho!«

»To nemyslím; naopak,« řekl Smith. »Slyšel jsem miss Julii kolikráte hovořiti, vím co a jak. Zarděla by se posvátným studem, právě tak jako vy; desetkráte přísněji by je obžalovala, neměla by pro ně slov obrany, nazvala by je nesvědomité, bídné, a tak dále; ale — «

»Jaké »ale«? To bude asi nějaké nové a tuze pěkné »ale«!«

»Ale pak by chválila ony přemnohé, nesčetné florentinské dámy a pány, kteří do divadla nepřišli.«

»A tím chcete říci . . . «

»Chci říci (nezapomeňte, že mluvím stále jménem miss Julie; potom se ji zeptejte), že těch několik málo osob v divadle byl nepatrný jen zlomek velikého počtu obyvatelstva v městě. U porovnání s nepatrným počtem nešťastnic, které se bez zardění baví patřením na zlo, jsou tady sta a tisíce, které se ostýchají, stydí. Znám přemnohé, které velmi podrobně se vyptají na kus, balet,

jednotlivé scény — jen aby neprozřetelně nevlezly do pasti; a kdyby se jim to stalo, bránily by se jako lvice — jako jste to činila vy. Jest jich nemálo, které místo aby promarnily peníze v divadle, raději je vydají ku podpoře chudých, přinášejí jim vlastnoručně příspěvky do bídných a často velmi nečistých příbytků, mnohdy v nebezpečí, že i přinesou domů nákazu nemoci nebo různé nepříjemnosti. Miss Julie by řekla, že je zpražených mozků a podivínů všude dost a snad ještě více u nás než kde jinde, že některá naše divadla ničím nezadají oněm v Italii, ani co do infamie, ani co do intelligence návštěvníků, a že mnohé naše veřejné debaty o věcech špatných a opovržení hodných bývají nejhojněji poctívány četnou dámskou návštěvou . . . a z těchto i mnohých jiných důvodů nesluší nám Angličanům a protestantům, abychom vrhli první kámen.«

»Nemyslila jsem věru, že tak straníte katolíkům,« odvětila mistress Needle-ová udivena a s patrným pohoršením.

»Když je člověk stár,« usmál se Smith, »naučí se straniti každému, třeba i papežencům. Je to už nějaký čas, co cítím smířlivou laskavost ke všem a mám velikou chuť odpouštěti lidem vůbec; dělám to jako naši porotci v Anglii; pokud to lze, snažím se přesvědčiti se, kdo je vinen a kdo je nevinen; pro onoho zní můj veredikt nevinen, a jestliže vina je tak zřejmá, že bije v oči, hledám polehčující okolnosti.«

»Zdá se mi,« poznamenala paní, »že by nás tahle theorie musila smířiti i s největšími skandály; je trochu široká.«

»I vždyť já též neříkám, že je úzká a přispívá mi, že žiji se společností lidskou v pokoji. V pokoji s národy, ač je mezi nimi tolik vrahů, lotrů a darebáků, v pokoji s Italií, přes celou její vládu, a konečně v pokoji s Florencií, třeba tu bylo několik taškářů a nemravů.«

Mistress Needle-ová počala chápati, že její rozhorlení, ač na začátku spravedlivé, se neslo příliš daleko a široko a dotýkalo se mnoha lidí, proto pravila umírňujíc své zlostné rozčilení:

»Nechci, abyste se snad domníval, že mám zlost na celou Florenc; však vy to dobře víte; zlobím se, zlobím, ale jako na obrátku již to nejsem já. Jen jednu věc sama sobě neodpustím; že jsem na vás nalehala s takovou neústupností, bych vás vedla na takovou podivanou . . . «

»Abych se podival na dobrý příklad, na veliký a vznešený příklad,« přerušil ji sir Robert Smith. Jakkoliv jsem snášelivým k různým názorům náboženským a k lidské bídě, dovedu vždy oceniti, co je dobré a krásné. Přiznávám, že se mi v divadle nic tak velice nelíbilo, jako vaše mravní rozhořčení a ušlechtilá vaše prchlivost. Je to známka výtečného svědomí a mateřského citu, pravá to potěcha v nynějších zlých dobách. Toto vše,« obrátil se Smith k Johnovi a dívkám, které tu stály beze slova a všecky zastrašeny příkrými slovy matčinými, »si někdy dobře připomeňte, a zařiďte své svědomí i své úmysly podle toho!«

»Toto vážné proslovení ústy ctihodného, zkušeného kmeta nemálo lahodilo sebelásce mistress Needle-ové a valně posloužilo k tomu, aby se utišila. Tak přijeli k domu, kde sir Smith bydlel.

John seskočil s vozu, aby pomohl kmetovi vystoupiti; učinil to se synovskou laskavostí; paní Needle-ová pomohla uvnitř kočáru. Maje již nohu na zemi, držel se stařec oběma rukama kočáru, chtěje se rozloučiti s paní a dětmi. Zatím sluha, uslyšev rachot kočáru, sestoupil dolů se světlem; Smith podával ruku paní Needle-ové; v tom se kůň lekl, trhl ssebou stranou, kočár se prudce pohnul, zadní kolo udeřilo ubohého starce do kolena, a on upadl. Všichni vykřikli, vystoupili, a John se sluhou zdvihají sira Roberta se země. »To nic není, nic,« těšil je Smith, vida jejich leknutí a jak všichni s úzkostí kolem něho stáli. Zatím však nemohl státi na nohách a bylo třeba odnésti jej do jeho příbytku. Měl však dosti síly, že se ještě obrátil k paní Anně a řekl pevným hlasem: »Mistress Anno, prosím vás, nepřipravte se o svůj klid pro tento nepatrný případ. Odejděte bez starosti, prosím vás, a pokojně spěte. Ráno vám pošlu zprávu, jak mně je, anebo přijdu sám. Nic to není.«

Druhého dne vrátila se Julie z Neapole a vše bylo jako proměněné. Jak marné jsou často záměry lidské — a jak málo se lidé navzájem do opravdy poznávají! (Pokračování.)

Listí padá.

Listí již zarudlo na kmenech,
hoří strom jak chata v plamenech;
divoké labuti veslují k jihu,
zkřížily obzor a zmizely v mihu;
v sežloutlém drnu se ocúny kryjí,
podzimní větry jak vlčice vyjí . . .
slyš, vzduchem lehounký svist,
povadlý k zemi spad' list.

Drobounká rakvička s děťátkem,
hošík v ní pobledlý, tich a něm,
alejí topolů k hřbitovu kráčí
mladistvá matka, jde zlomena, v pláči.
Když bezy rozkvetly v modravé zdobě,
povila živý květ, růžové robě,
leč kosy zasyčel hvizd,
uvadlý k zemi spad' list.

Truchlivá hudba zní před domem,
nevěsta ztuhlá pod pokrovem.
Z jara jí pučely myrtové snítky,
teď její lože u hřbitovní zídky;
nadějí poupata, snů rudé květy
spálil dech vichřice mrazný a kletý,
vyplašil ptáčata z hnízd,
uvadlý k zemi spad' list.

Na rakev hroudy již padají,
u hrobu sirotci stenají.
Klasy když za šera vánkem se chvěly,
na vonném seně dom s matičkou jeli, –
nemoc, host dotěrný, k stolu pak sedla,
chléb hořkých bolestí s matičkou jedla,
dnes, vlhký chlad čiší z lad,
uvadlý list k zemi spad'.

Pán kyne. V Josafat údolí
polnice andělů hlaholí.
Paprsek života vzplál v šeru kobky,
zástupy Lazarů vychází z hrobky,
vychází oděni v rubáše bílé,
v radostném shledání zří svoje milé.
Vítá se snoubenec s nevěstou sladkou,
sejdou se sirotci s milenou matkou,
záruku v Písmě lze číst',
svadlý se rozvine list.

Jan Karník.

Simon Gregorčič.

Ku dvěma jubileím kněze-básníka píše FR. ŠTINGL.*)

»Kar stóriš za sé, to že s tabo izgine,
Kar stóriš za narod, ostane vselej.«
S. Gregorčič »Mojim slavilcem«. (II. 109.)

Malý je slovinský národ, ale již dnes od několika desítiletí může s pýchou ukázati na veliký počet pilných a zdatných pracovníků na literárním a uměleckém poli. V novější době povstalo mnoho nadaných mužů, kteří si obrali za životní úkol sloužiti národu a probouzeti jeho národní uvědomění. Prohlížíme-li nejnovější dějiny slovinské literatury a slovinského umění, najdeme tu jména básníků a spisovatelů, učenců světové pověsti, skladatelů, malířů a sochařů, že se až podivíme; a to tím více, uvážíme-li, že vyšli z tohoto malého národa tak znamenití kulturní pracovníci, z národa, který nežije v nejlepších poměrech, který musí dosud na všech stranách bojovati o svou existenci. To je důkaz, že i malý národ může si zajistiti podmínky své budoucnosti a svého bytí, má-li dosti síly, vytrvalosti, železné vůle, intelligence a což hlavním jest — dosti lásky k vlasti.

Mezi pilnými národními pracovníky u Slovinců byli vždy kněží v čele. Trubar přinutil své protivníky, aby bojovali také jeho zbraní — národním jazykem. Vodnik vykopal ještě jednou slovinštinu z hrobu. Z dlouhé řady o slovinský národ velezasloužilých kněží zmiňuji se jen o Slomšekovi a jeho příteli, O. Einspielerovi, kteří nemálo přispěli k tomu, že se zase zazelenala zpola již suchá větev na slovanském kmeni — utlačované Korutansko.

K veliké řadě o národ zasloužilých slovinských kněží druží se v nejnovější době též básník *Simon Gregorčič*. Sám biskup Strossmayer uznává, že náš básník vyjadřuje čarokrásným jazykem božské myšlénky. Tento veliký vlastenec a básník dosáhl 15. října letošního roku 60 let. Slaví tedy své 60. narozeniny a zároveň 40. jubileum literárního působení, neboť r. 1864 uveřejnil poprvé své básnické prvotiny. Slovinský národ nemá dosti důstojenství ani tolik bohatství, aby mohl svému miláčkovi důstojně se ukázati vděčným. Než skromný básník spokojí se zajisté tím, že jeho šlechetné snahy přinesly již jeho národu tolik ušlechtilého ovoce.

* * *

Simon Gregorčič narodil se 15. října 1844 na Vrsnu, půl hodiny od Libušnja, v přívětivé pohorské vsi, ležící pod starým sivým Krnem na levém břehu bystré Soče, z rodičů rolnických. Jako všechny jiné rolnické děti musil si již z mládí zasloužiti svou kůrku chleba pasením otcova dobytka po květnatých »planinách« (horách). Na tuto bezstarostnou dobu víží se jeho nejšťastnější upomínky, z nichž čerpá látku pro své nejveselejší

*) Srv. »Nada«, I. ročník. Sarajevo 1895. »Prosvjeta«, roč. II. Záhřeb 1894 »Petdesetletnica S. Gregorčiča«. Gorica 1894. Dr- Glaser: »Z godovina slovenskega slovstva.« Ljubljana.

básničky. Otec Gregorčičův měl více dětí, proto poslal svého druhorozeného syna Simona (když ho byl domácí kaplan naučil trochu čísti a psáti) do Gorice do německé školy. Roku 1857 absolvoval Gregorčič s výtečným prospěchem prvou třídu gymnasijní. Slovinština tenkráte v této třídě ještě nebyla vyučovacím jazykem. Na štěstí dostal Gregorčič ve druhé třídě gymnasijní za učitele muže veskrze vzorneho, Ivana Šolara, nyní c. k. zemského školního dozorce v Zadru. Dle výroku samého básníka odkryl Šolar Gregorčiču krásu slovinského jazyka a ukázal mu jeho bohatství; mimo to vštípil mu do srdce lásku k starým klasikům řeckým a latinským. Se svými stejně smýšlejícími přátely cvičil se Gregorčič záhy ve slovinském slohu, učil se srbskému, chorvatskému a českému jazyku, četl se zalíbením klasické básníky různých národů, zvláště však četl slovinského básníka Prešerna. V těch letech jal se skládati prvé básně, které jsou uveřejněny v Janežičově celoveckém »Glasniku«. Brzy nadešel rok 1864 a s ním maturita, kterou Gregorčič odbyl s výborným prospěchem.

Ježto se vyznamenával v klasických starých jazycích, chtěl se s počátku věnovati profesuře; avšak chatrné zdraví a ještě více důvody, které uvádí v dojemné básni »Moj črni plašč«, přiměly jej, že vstoupil do gorického semináře. Vysvěcen byl r. 1867. Prvá jeho služba byla v Kobaridu. Jak v kostele, tak mimo kostel pracoval dle svého hesla:

»Dolžán[1]) mi samo,[2]) kar[3]) veleva mu stan,[4])
Kar more,[5]) to mož je storiti[6]) dolžán.«

Jeho kázaní jsou prý velmi poetická. Jako výborného řečníka jej pochválil sám arcibiskup, když r. 1872 v Kobaridu udílel sv. biřmování a slyšel Gregorčiče kázati. V národní příčině byl Gregorčič v Kobaridu buditelem národního uvědomění a zakladatelem čtenářského spolku, který ho později jmenoval svým čestným členem. Z jara r. 1873 stal se kaplanem v Rifenbergu ve vinorodném vipavském údolí, kdež byl osm let. Chatrné zdraví přinutilo ho jíti na nějaký čas do pense, ale brzy se jeho zdraví zase tak zlepšilo, že mohl převzíti lehčí službu, vikariát v nepatrném Gradišči u Prvačiny. — Toť krátký životopis našeho básníka. K tomu ještě připojuji, že od r. 1887 není v duchovní správě; žil nejdříve na svém statečku, jenž leží na gradiškém přívětivém pahorku. Jak jsem se nyní dočetl, Gregorčič před nedávnem svůj stateček prodal a odstěhoval se do Gorice. —

Simon Gregorčič jest malé, slabé postavy, chatrného zdraví; mimo to, ač je nejslavnějším básníkem na slovanském jihu, přece je velice skromným, skromným až do krajnosti. Jeho skromnost není snad následkem básníkovy tělesné konstrukce, nýbrž je to vlastnost, která charakterisuje každého opravdu nadaného a duchaplného muže, každý opravdový talent, každou duševní veličinu. Ze samé skromnosti se jako básník nedal nikdy fotografovati. Dal se jen jednou, a to ještě jako jinoch a od té doby ani k nejsnažnější prosbě svých přátel nemohl se odhodlati k tomu, aby

[1]) povinnen, [2]) jen, [3]) co, [4]) stav, [5]) může, [6]) učiniti.

si sedl před fotografický přístroj. Na důkaz jeho skromnosti uvádím tu jednu událost, kterou vypravuje J. Čebular v »Nadě«. — Jednou na svých cestách přišel Gregorčič do Kamniku a najal si v hostinci pokojík. V Kamniku jest zpěváckÝ spolek a jakmile se po městečku rozhlásilo, že Gregorčič navštívil městečko, ihned bylo rozhodnuto pořádati večer k jeho poctě pochodňový průvod a pod oknem zastaveníčko. Ctitelé básníkovi přišli do hostince, aby zvěděli, které okno patří Gregorčičovu pokojíku. Ale bystré oči básníkovy zpozorovaly vše a když se dověděl od služebnictva, oč běží, dal si odnésti okamžitě zavazadla na nádraží a ihned odjel.

* * *

Své básně začal Gregorčič uveřejňovati pod pseudonymy: R. G., Bojan, X., Gorski, Planinec atd. v časopisech »Glasnik«, »Zora«, »Besednik«, »Soča« a »Zvon«. Prvou sbírku básní vydal r. 1882, kterou Slovinci přijali s neobyčejným nadšením. »Ljubljanski Zvon« pozdravil ji jako »zlatou knihu« a kritika tehdejší »Zory«, jež byla poněkud přísnou, vzbudila všeobecné rozhořčení. Jak se tato »zlatá kniha« Slovincům zalíbila, patrno z toho, že se za několik neděl rozprodalo přes tisíc výtisků, u Slovinců neslýchané to číslo. Také ostatní slovanští národové s radostí pozdravili Gregorčičovy básně. My Češi máme prvý tento svazek v úplném a velmi přesném překladě od V. Pakosty. Kdo se chce pokochati cituplnými a krásnými básněmi, nebude toho litovati, koupí-li si tento překlad. Druhý svazek sebraných Gregorčičových básní vyšel r. 1888. Jaký to pokrok v těchto 6 letech. Jak se rozšířil básníkův obzor, jak se prohloubily jeho názory o světu a člověčenstvu! Hlavně lze pozorovati pokrok ve formě; podivuhodná dikce dojímá čtenářovo srdce; plné a zvučné verše zachvívají srdcem. Druhým svým svazkem osvojil a vydobyl si Gregorčič srdce vzdělaného čtenářstva slovinského na dobro. Po těžké nemoci básníkově vyšel r. 1902 třetí svazek básní, který však, co se týče formy a obsahu, zůstává za prvými dvěma sbírkami.

V básnických sbírkách Gregorčičových je pravá poesie, po které tolikrát dychtí lidské srdce, aby z ní čerpalo duševní stravu právě tak, jako rozum čerpá z vědy. Gregorčič je básník z milosti Boží, ne z vlastní domýšlivosti, nebo snad z milosti lidí. Gregorčiču není třeba prositi o vavřínový věnec; vavřínový věnec mu uštědřil sám Bůh, který uštědřuje talenty. Proto v jeho básních ona plynná nenucenost, která dokazuje, že básník básní netvořil s namahaním, nýbrž že mu vyprýštily ze srdce; odtud ona psychologická harmonie myšlenek a citů, odtud prostota slov a slohu, jež se čtenáři tolik zamlouvá.

S. Gregorčič jest jako všichni znamenitější slovinští básníci většinou lyrikem. Jak by také nebyl lyrikem, když mu Bůh kraje, ve kterých přebývá, ozdobil tolika přírodními krásami a divy! Látku ke svým básním hledá Gregorčič především ve svém vlastním srdci. A jeho tak něžné a šlechetné srdce jest smutné, nešťastné. Všechnu svou žalost vlil básník do řady krásných elegií »Z grobov«,

kde srdce přirovnává k hrobu svých nadějí. Než básník rád trpí, jen aby učinil šťastnými jiné. Zapomenuv na sama sebe, věnuje básník své milosrdenství, svou lásku opuštěným a utlačovaným různého stavu. Gregorčič jest básníkem-těšitelem bědných, on ví také o léku proti společenské bídě:

Za vse je svet dovolj[1]) bogát,
In srečni[2]) vsi bi bili,
Ko[3]) kruh[4]) delil bi z bratom brat
S prav srčnimi[5]) čutili.[6]) (I., 18.)

A jak dobře zná povahu svého národa! Není příležitosti, aby mu nezapěl několik potěšujících slov. »Zapomenutým«, »Sirotek«, »U hrobu«, »Ztracený květ«, »Poutnice« atd., jsou pravé perly a budou stálými vzory, jak třeba uměleckou báseň přiodíti, aby vnikla do lidu. — Gregorčič, ačkoliv jest proniknut láskou k celému lidstvu, přece nezabředl do mlhavého kosmopolitismu. Svou láskou objímá Gregorčič všechny lidi, ale přece nejvíce miluje ty, kteří jsou mu nejbližší a jeho utěchy nejvíce potřební, totiž: svůj národ a Slovany. Proto jsou jeho vlastenecké básně nejohnivější, nejvznešenější a nejlepší. Mnozí velicí básníci opěvovali svou vlast; avšak ani jeden tak dojemně jako Gregorčič. Uvedu několik příkladů.

»Básník-kněz čte v kalendáři celou řadu světců, mučeníků a jiných blahoslavených, ale mezi nimi není ani jeden Slovinec. To však básníka mnoho nekormoutí, neboť

»Če[7]) drugi imajo svetnike,[8])
Ti si pa narod-svetnik,
Preganjan,[9]) zatiran[10]) od vekov —
Največji svetnik-mučenik. (II., 130.)

Touž vlasteneckou láskou jest proniknuta báseň »V pepelniční noči«. Před popeleční středou shromáždí se všichni národové a všechny stavy v prostranném kostele a jakýsi duch básníku pošeptá, aby sám vykonal obřad, který jest předepsán na popeleční středu. Nejdříve přistoupí k oltáři vladaři, za nimi jiné stavy, ale všem zaznívá hrozný refrén: »Prah boste in pepel«. Básník rozplakav se také nad něžným květem mládeže, odloží popel, mysle, že jest obřad u konce; avšak brána kostelní se ještě jednou otevře a do kostela přichází pomalu řada bědného lidu, jenž ponížene čekal, až mu panstvo udělá místo:

»Sedaj[11]) ko[12]) prost mu je pristop,
Korak[13]) približa svoj,
Jaz pa spoznam trpínov tròp,[14])
oh, bil je — narod moj! (I., 109.)

Po té kněz místo popela zvedne ruce k požehnání:

»Le[15]) vstani, vbórni[16]) narod moj,
Do danes[17]) v prah teptan,

[1]) dosti, [2]) šťastni, [3]) kdyby, [4]) chléb, [5]) srdečnými, [6]) city.
[7]) jestliže, [8]) světce, [9]) pronásledován, [10]) utlačován.
[11]) nyní, [12]) když, [13]) krok, [14]) zástup, [15]) jen, [16]) ubohý, [17]) dnes.

Pepelni dan ni dan več[1]) tvoj,
Tvoj je — vstajenja dan!

Nade vše vznešenou básní jest také jeho »Velikonočna.« Poněvadž veliký mučeník po věky nosil cizí jařmo, bráně Evropu před nepřátely ku své vlastní škodě, svým protivníkům ku prospěchu, usnesli se, aby se již nemusili před ním báti, pochovati ho za živa. Položili těžký kámen na jeho hrob, zapečetili a postavili k němu stráž. Než co se stalo? Zatím co ztráž losovala o jeho země, zatřásl se hrob a z něho vyšel obr v novém lesku:

»Poglejte[2]) v obràz[3]) mu, obràz vam je znam;
To narod je — narod slovanski!« (II., 113.)

Jak básník umí prostě a přece vznešeně a ušlechtile pěti, dokazuje báseň »Prstan«, která se může nazvati klasickou. Nevěsta den před svatbou prohlíží zlatý snubní prsten:

»Obrôček[4]) drobni, svetla stvar.[5])
Ki[6]) skôval te mi je zlatár,
Kakó se jasno mi blestíš
In glasno k srcu govoríš!

Že[7]) jutri te nosila bom,
Ko pred altar stopila bom . . . .
Pomembe[8]) polni ti simbol,
Spremník[9]) mi skoz[10]) radost in bol . . . (II., 105.)

Z takové nepatrné věci, jako je prsten, jak nám básník objasňuje manželský život, jaká zlatá naučení dává nevěstě k novému stavu! Básník nemoralisuje, nevěsta sama všechno čte z prstenu, ale jak živě a důmyslně!

Nedostižitelným jest Gregorčič v opisech lidského srdce a jeho tajuplného života. Zastavme se s básníkem »Pri jezu« (»U jezu«) a přesvědčíme se, jak živě a skvostně umí popisovati šumění a pěnění se vln a tomu jezu, těm vlnám je podobno lidské srdce. Jak dobře zná Gregorčič lidské srdce, dokazuje též báseň »Ne plakaj« anebo »Srcé človeško sveta stvar« (»Srdce lidské svatou věcí«), v níž se čtou klasické verše, o nichž by se dala napsati celá kniha:

»En[11]) gorek[12]) rek[13]) — srcé odpré;[14])
En ljub pogled — srcé se vžgè;[15])
En hud[16]) pogled — srcé mrjè,
En trd[17]) izrek — srcé se strè.[18]) (II., 148.)

Gregočič se může vším právem nazývati básníkem lidského srdce.

Ve sbírkách neschází též zdravý humor; některé básničky bezděky vynutí na čtenáři srdečný smích, na příklad básně »Svarílo« (»Napomenutí«) a »Projekt« (II., 44. a 46.). V básni »Projekt« pěje básník:

[1]) více, [2]) pohleďte, [3]) obličej, [4]) obrouček, [5]) věc, [6]) který, [7]) již, [8]) významu, [9]) průvodce, [10]) skrze, [11]) jeden, [12]) vřelý, [13]) slovo, [14]) otevře, [15]) rozohní, [16]) zlý, [17]) tvrdý, [18]) zdrobí.

»Prekôval[1]) bi v tolarje luno
In solnce v cekine[2]) suhe,
Mordà[3]) bi z obojim poplačal[4])
Državne[5]) in svoje dolge![6]) — —

Všechny své »božanstvene misli«, jak se o nich vyjádřil biskup Strossmayer, podává básník v dokonalé formě. Sloh Gregorčičův jest podoben neklidným vlnkám horského potoka, jež skákajíce s kamene na kámen, libě a příjemně šumí. Skoro v každé strofě básník mění sloh: z přítomnosti přechází do budoucnosti, z budoucnosti do přítomnosti; tu filosofuje, tu čtenáře zahrnuje otázkami, tam baví více fantasií, tam zase mluví k rozumu, nikde nezůstává státi. Jazyk jest uhlazený, čistý jako křišťál. Verš přiléhá k verši, myšlenka vyplývá z myšlenky, cit z citu, nikde není ani nejmenší disharmonie.

* * *

Končím přáním, aby nadaný básník své čtenáře potěšil ještě častěji plody své bujné fantasie, třeba jeho »staro teme zapada že[7]) sneg, ko[8]) sive planinske vrhove« (III., 7.), vždyť sám o sobě ve III. sbírce praví (str. 34.):

»Med[9]) svet! Tvoj grob že[10]) ni skopan,
Na delo! Delo je življenje,[11])
Brezdelje[12]) — v živem pa trohnenje[13]),
Dovòlj[14]) ti štetih[15]) je zamud;[16])
Zató pa zdaj[17]) potroji trud,[18])
Počitek bodi ti neznan,
Ker[19]) še si narodu dolžán!«

Bůh ochraň našeho básníka ještě dlouho ve zdraví a spokojenosti, jemu ku cti, národu pak ku chloubě! —

O národní církví.

Z konferencí FERD. BRUNNETIERA, člena akademie Francouzské. (Z Revue des deux Mondes.)

(Dokončení.)

III.

Nemluvím zde o filosofech, kteří vidí v tom jen první krok nebo počátek pomalého blížení se lidstva k tomu, co se nazývá »bezbožnost budoucnosti.« Víme, že jsou tací, kteří i přes vyznávání své »bezbožnosti« nechovají nepřátelství proti náboženstvím: oni pohlížejí na ně jenom jako na věc, která jest určená k tomu, aby zmizela, nebo lépe řečeno, aby byla pohřbena, a že den k tomu ještě nenastal, proto lidu, jak praví, jest třeba »náboženství«. Domnívám se, že jest ho zvláště třeba »třídám vládnoucím«, které

[1]) přemincoval, [2]) dukáty, [3]) snad, [4]) zaplatil, [5]) státní, [6]) dluhy, [7]) již, [8]) jako, [9]) mezi, [10]) ještě, [11]) život, [12]) zahálka, [13]) prachnivění, [14]) dosti, [15]) počítaných, [16]) promeškání, [17]) nyní, [18]) práce, [19]) poněvadž.

považují — zřízení církve národní jenom za prostředek přechodný, smiřující požadavek budoucnosti s úctou k minulosti. Myslím, že to jest pan Guyau, který první vyslovil pojmenování: »beznáboženkost budoucnosti.«

Jedna periodická publikace, dnes již zmizelá: »La Critique Religieuse«, žila z této myšlénky deset let. Byla řízena jediným filosofem nebo jediným originálním myslitelem, jež jsme od doby Augusta Comta měli: Karlem Renouvierem. Působení její bylo značné a z »Critique Religieuse« mají mnozí naši politikové své filosofické vzdělání. Myslím, že naznačíme dosti správně jejich ideál, když jej nazveme cestou od gallikanismu k úplné nevěře prostřednictvím laicisace (sesvětčení). Leč někteří jiní, méně jatí vnitřní a čistě náboženskou důležitostí politickou ideí náboženských — někteří jiní přívrženci zřízení národní církve, mezi nimiž bychom, kdybychom dobře hledali, nalezli dokonce i biskupy, vidí zvláště ve zřízení této církve prostředek, kterým na každý způsob lze utvořiti a upevniti jednotu Francie. Faktum jest, že po 30 roků ve Francii ničím tolik netrpíme jako stálým dělením se. Je ovšem rovněž pravda, že sjednocení a jednota, které by byla jen zevní manifestací, nejsou žádnými velkými dobry. Aby se uskutečnila, ani Německo ani Italie nelituje dnes obětí, jichž musela přinésti; okamžik jest blízek, kdy Spojené Státy budou je napodobiti ovšem jinými prostředky. Nutno ještě zvěděti, jaké jsou tyto prostředky! Účel neospravedlňuje všechny. Jsou oběti, jichž nemůžeme přinésti. Zvláště dlužno se stříci, abychom si nezmýlili pravou jednotu s onou, jež není než jejím padělkem.

Vlády obyčejně nerozpakují se příliš u volbě prostředků, aby tuto jednotu uskutečnily; neměl ani Ludvík XVI. »dragonády«, ani velká revoluce neměla permanenci guillotiny za prostředky protizákonné a trestuhodné. Ale, jakkoliv krutými — nebo »právě proto, že byly krutými — zůstaly tyto prostředky bez účinku a máme dějiny, jež nám praví, jaká byla unita, kterou zjednaly. Nejprve revoluce, a od doby revoluce veškeré dějiny z XIX. století ukazují nám jasně, co měla zfalšovaného neb umělého.

Ti, kteří se dnes namáhají, aby ji znovu zřídili prostředky, nedím méně krutými, ale mimo to více pokryteckými, na příklad zvolným udusením svobody vyučování, nedosáhnou toho právě tak, jako toho nedosáhli dragoni a kati; laičtí učitelové toho rovněž nedosáhnou, jako toho nedosáhne duchovenstvo konstituční či »národní«, zlomí-li pouta, která je víží k Římu. Naopak jako tenkráte, bude příčinou nového rozdvojení mezi námi.

Předně bude míti církev »národní« proti sobě všechny, kteří sdílejí s námi názory, o nichž jsme se právě vyjádřili a kteří nemohou pochopiti, že by církev mohla žíti v závislosti od státu, aniž by jí tím přestala býti. Narazila by na týž odpor, jako kdysi »gallikanismus« čili »civilní konstituce« duchovenstva. Papežství, jako tehdy, by se do debaty vmísilo. Povstal by rozkol. Jestliže už teď jen stěží se můžeme srovnati v otázce týkající se církve a státu, tím méně bychom se sjednotili s těmi, kteří chovají myšlénku o církvi oddělené od církve všeobecné. Jako tehdy, viděli bychom i potom zase v těchto pochybných otázkách, jež plavou

tak řka jen na hranicích »časnosti« a »duchovnosti, kněží, ba i biskupy dovolávati se proti papeži práva neodvislosti v míněních náboženských. My bychom se dali na stranu toho nebo onoho. Ještě by se pak k tomu přimísila vášeň, a takto sám prostředek, jenž byl uznán za podivuhodný k upevnění národní jednoty, skončil by rozbrojem proti ní samé. Pročež již a jen v zájmu náboženství, nýbrž v zájmu samé jednoty vlasti nechceme míti církve »národní«.

Či budou se tomuto závěru někteří »nacionalisté« snad posmívati a naleznou jej paradoxním? Bude jím skutečně, jestliže neporozumí podstatě »katolictví« a podstatě »nationalismu«. Ano, jestli »nacionalismus« spočívá v pyšném nebo naivním obdivování sama sebe, v divokém odloučení, v nenávisti oproti cizímu, v neuznání svazků, jež poutají národy mezi sebou, ano, není pochyby, pak nacionalismus by se příčil »katolictví«; a takto jej pojímaly v dobách starších církve, jež jmenujeme »rozkolné«: řecká nebo anglikanská.

Angličan proto se považuje za »více anglickým«, že není »papežencem«; on ostatně nelituje papisty tak proto, že jsou katolíky, jako proto, že nejsou Angličany. Avšak »nacionalismus« — protože je »nacionalismem«, nezáleží v neodvislosti povahy právě tak jako pravá individualita nezáleží v tom, aby člověk se choval jakoby se nikomu na světě nepodobal a jako by byl jediný svého druhu na světě. Nationalismus nezáleží, chceme-li míti o něm pravdivou ideu, než ve vědomí stálých čili actuelních potřeb, podmiňujících existenci národa jako takového; ale tyto potřeby nemají nic protivného pojmu mnohem vyššímu, obecnějšímu a ušlechtilejšímu, totiž určení veškerého lidstva. Myslím, že pisatel těchto řádků není podezříván, jako by byl někdy snad nedostatečně hájil ideu vlasti, naopak v době, kdy mnozí z našich dnešních »nationalistů« nepovažovali-li ji vůbec už jen za předsudek starých dob, ani se nepohnuli při ranách, které už ze všech stran na ni dopadaly, v oné době nebyl jsem z nejposlednějších, kteří upozorňovali na nebezpečí. Ale »náboženství vlasti«, jak to někdy nazývají, nestačilo by touze lidské duše, a ten nebyl by člověkem, jehož pohled nikdy by nepřekročil úzky horizont domácích hranic a rodného nebe.

Milujme tedy vlast! a milujme ji tak, jako činíme, když milujeme vášnivě, chci tím říci: milujme ji láskou stálou, pozorně, s bázní o ni a žárlivě. Milujme ji pro ni, protože jest naší vlastí. Milujme ji pro vše, co jí děkujeme v přítomném i v minulém čase. Milujme ji pro vše, čím její zdar, velikost a sláva přispívá k našemu žití. My žijem jejím životem jako svým; vše, co ji zasáhne, dotýká se i nás; a mnohý zemřel žalem, vida její neštěstí a její klesnutí. Ale vězme též, že ona není vším ani zde na světě a tím méně vzhledem k věčnosti. Je-li třeba hájiti ji proti útokům »internacionálním«, uvědomím si, že »internationalism«, rozumíme-li mu dobře, má svůj důvod bytí! Jsou věci, které nemohou se plně rozvinouti a dojíti plného významu, leč když se stanou »internacionálními«. Politika, literatura, umění může býti »národní«. Snad i mají jím býti! Ale ani věda, ani mravouka, ani náboženství

nesmějí jím býti a nemohly by jím býti i kdyby chtěly. Jest umění německé, literatura anglická; ale nelze míti vědu »ruskou«, mravouku »americkou« nebo katolictví »francouzské«. Připusťme, že se těchto jmen užívá pro naznačení místních zvláštností nebo pro zvláštnost formální, které podstaty věcí se netýkají; ale účelem náboženství, mravouky, vědy bude vždy zevšeobecněti. Ztratí-li to z očí, přestanou býti uměním, mravoukou a náboženstvím. Vidím dobře, co by tím utrpělo náboženství, mravouka a věda, avšak věru jsem dychtiv, co by tím získal »nacionalismus«.

Mám-li potřebí po tomto všem ukázati, že učení katolické nemá ničeho ve své všeobecnosti, co by se nemohlo srovnávati s nacionalismem nejvíce požadujícím? Byla-li politická organisace katolictví druhdy příliš výhradně italská — a řekneme to uctivě a bez obalu, je-li jí posud; — nemá to účinu na podstatu katolictví; a ani jediná tečka by se nezměnila v jeho učení, kdyby, jak již častokráte bylo žádáno, národy byly zastoupeny ve svatém kolegiu nebo v kurii římské dle počtu svého věřícího lidu.

To jest, co se nyní chystá, ale zvolna a stane se v budoucnosti, jak pravděpodobno, předmětem nového katolictví v Anglii a v Americe. Pokud bude učiti, »že dlužno dáti císaři, co jest císaře« a »že všecka moc pochází od Boha«, neodvrátí katolictví ani carových poddaných celého Ruska od jejich vladaře, ani voliče americkánské od jejich konstituce nebo institucí. Jedny jako druhé povzbudí k milování vlasti, opomenou-li kdy tak činiti, vlasti, proti níž nedovoluje nikdy, abychom si osobovali práv, a které, když nás pronásleduje, jedině dovoluje nám vzdorovati resignací, vyhnanstvím a mučením. Tento způsob »nacionalismu« vyváží zajisté každý jiný. Neboť on jej čerpá z pramene vyššího; on dává mu povinností závaznost, jakéž nemůže dáti učení církve »národní«, a naopak očisťuje jej, zbavujíc jej všeho, co »imperialismus«, »národní výstřednost« nebo jingoïsme do něho vměšuje, totiž nenávist, chtivost.

Přestaňme již do vzájemného odporu stavěti antithesí tolik perfidní a bezdůvodnou, tyto dva pojmy: »nacionalismus« a »katolictví.« Nikde se lépe nesrovnávaly než ve Francii, v zemi sv. Ludvíka a Jeanny d'Arc. A že nikde nebyl soulad jejich intimnější, proto za každé doby přes moc: ať již byla to moc Ludvíka XIV. nebo Napoleona, pracoval pud národní proti tomu, aby zřízena byla církev »národní«. Jest to zvláštní, s jakou houževnatostí církev anglikánská na tom trvá, aby se nazývala »katolickou«. Ve Francii pud národní veden lepším vnuknutím, větší logikou, porozuměl, že církev »národní« nemůže zůstati »katolickou« nebo lépe, že podmínkou jeho nacionalismu bylo, aby zůstal katolickým; a měřítko katolictví jediné že spočívá ve spojení s Římem. Co rozděliti se pokoušeli, pud národní nedovolil odděliti. Porozuměl dobře, že jednota v učení, svatost mravouky, zachování discipliny, toto vše že záviselo od spojení s Římem. Porozuměl dobře, že církev národní stanouc se v »rukou civilních« tím, co se nazývá nástrojem vlády, přestala by býti dříve neb později církví vůbec a byla by pak jenom správním odborem. Porozuměl, že »nad«, nebo chcete-li, »vedle« úkolů, jež uloženy

jsou státu, jsou ještě jiné, jež tvoří hranici či mez práv jeho, jež nemohou býti vydány v moc státu. Není-li stát soudcem víry, jak mohl by býti jejím pánem? Nemá-li moci nás přinutiti k věření, jak bychom mohli mu svěřiti péči stanoviti slova »Creda«? A to by přece církev »národní« činila. Pud národní porozuměl, že, poněvadž víra státem může býti ohrozena, je zapotřebí na světě ještě jiné autority, jiného řádu, pokojného a umírňujícího, který by měl moc stanoviti, určovati nebo hájiti věc víry. Mohla by církev funkcionářů býti takovou autoritou? Pokusili jsme se ukázati, že by jí nebyla. Jest-li tedy do oněch dob nic ve věci naší se nezměnilo a povstává-li ona otázka zase znovu, jest na nás, abychom věděli, co máme chtíti. Padneme-li do pasti, do níž nepadli současníci Napoleonovi a Ludvíka XIV., a obětujeme-li neužitečné marnivosti církev katolickou, abychom měli církev »národní«, zaplatíme ji svobodou svědomí, prospěchem mravouky a důstojností náboženství.

Obrázky někdější Sibiře.

Z ruštiny přeložil KAREL JINDŘICH.

(Dokončení.)

Mezi pamlsky, předkládanými hostům zároveň s jahodami, sluší uvésti *irjúmu*, kterou připravovali takto: veliký kotel byl naplněn nesbíraným mlékem a pod ním rozdělán mírný oheň; mléko nechalo se tak dlouho vařiti, až se na něm utvořila tučná, asi dva palce silná »pěnka« (škraloup), kterou, když zhustla se, brali a vylivše pozůstalé mléko, naplnili kotel jiným, nesbíraným; to se opakovalo vícekráte, při čemž jedna vrstva klade se na druhou. Potom zamrazil se celý ten sloj a rozsekaný na kousky předkládal se hostům; jmenoval se »irjúma«.

Romádin trudil se neustále nad zlepšením města a k pohodlí obyvatelů. Zmínění již Tataři a Baškyři pobyli v Olénsku dosti dlouho a urobili pod návodem svého hlavního tesaře mnoho *těleg*. (vozíků) a saní, které byli do toho času v Olénsku docela neznámy. Místní obyvatelé jezdili ustavičně jen koňmo. Majíce saně, zařídili obyvatelé v zimě časté jízdy pro zábavu městem a v okolí.

Seznámiv se s Jakuty vůkolních ulusův, měl je Romádin k tomu, aby se dávali očkovati, neboť neštovice mezi nimi strašně řadily. Očkoval je sám, a za nedlouho vyhlášen daleko široko za výtečného lékaře. Přijížděli k němu nemocní, hledajíce pomoci, a často nabyli žádoucího zdraví. Kdysi přijel k Romádinu Jakut, jehož dcera, jsouc již nevěstou, náhle těžce se roznemohla; otec padl mu k nohám a prosil o pomoc. Vzav s sebou domácí lékárničku, vypravil se s ním Romádin bez meškání do jeho ulusu, vzdáleného více než sto verst. Ohledav nemocnou a dav jí potřebné léky, zjednal jí stařenu, kterou poučil, kterak pacientku ob-

sluhovati. Ještě několikráte navštívil potom nemocnou, která se konečně uzdravila, a později porodila zdravého pacholíka, při čemž Romádin musil opět zastupovati místo porodní babičky. Žena ta přijížděla k němu potom častěji se synem i s otcem, neopomíjejíc nikdy přivézti na důkaz vděčnosti nějaký dar, obyčejně rozličné zvířecí kůže.

Jakutové berou si nevěsty za *kalym*, záležící obyčejně v koních, ovcích a rohatém dobytku. Vybrav si děvče a odevzdav jejímu otci, anebo nejbližším příbuzným kalym, navštěvuje ženich nevěstu delší čas. Neomrzí-li ho v tom čase, ožení se s ní, omrzí-li ho však, opouští ji, nezřídka i s dítětem. Muž má jen jednu ženu a jest jí do čtyřicátého roku věren. Potom pojme jinou, ale první žena zůstává při něm a má stejnou vážnost jako dříve. Navštíví-li jej host, uvede ho nejprve k starší ženě, a pak teprve k mladší. Starší nežárlí pro mladou a děti její miluje, líbá a očichává jako své vlastní.

Jakuti jsou vůbec lid poctivý, dobrý a pracovitý. Jestli však nechce Jakut pracovat, nesnadno ho k tomu přinutiti. Kdysi nechtěl Romádinův sluha přivézti z lesa dříví. Ať ho sebe více prosili, odpovídal neustále jen: »*kulgas — och*« nemám uší! Poněvadž všickni Jakuti mají rádi děti, vynesla Kateřina Ivanovna svého synka Vasilije, přezděného Chabachejem a řkouc mu, aby se poklonil sluze, pravila tomuto: »Podívej se, kdo tě prosí.« Pracovník pozdvihl hlavu a spatřiv chlapce usmál se, prohodil: »A dobře!« a bez meškání odešel do lesa pro dříví.

Jakuti jsou vysoce rostlí, silní a při tom obyčejně velmi tlustí, snad od hojného požívání masitých a vůbec tučných jídel. Jsou též zpravidla velkými jedlíky. Kdysi vsadil se jistý Jakut s Rusem o sto rublů, že sní za jednu noc dvouroční tele — a vyhrál. Dochází vysokého věku a lidé století nejsou u nich řídkým zjevem. K Romádinu přijížděla z ulusu stařena, již bylo 120 let; nicméně držela se ještě statně v sedle a předstihla v jízdě druhdy i mladice. Když jí minulo sto let, dala si udělati rakev a vozila ji s sebou přes dvacet roků. Jsouc křesťanskou, navštěvovala častěji olénského sojaščénníka (kněze); jedenkráte cítíc se slabou, zůstala u něj nocovat a v bytu jeho zemřela. Stařena ta byla hubená, ale za to její dcera byla neobyčejně vytylá a tak těžká, že ji kůň sotva unesl. V *torbaz* čili botu této dámy usazovali šestiletého Vasilije, jemuž tam bylo zcela dobře.

Jakutové nebyli lakotní, skoupí, nýbrž velice důvěřiví a častěji půjčovali místním úředníkům peníze na úpis; ale z větší části nebýval to řádný úpis, nýbrž jakás písnička anebo kousek počmáraného papíru. Vida se ošizeným, vracel se Jakut s popsaným lístkem k dlužníku a pravil se smíchem: »Tvůj úpis, tajoné, úpis! Ná, vezmi si ten tvůj úpis!« Při tom se obě strany často rozesmály a tím byla věc obyčejně u konce. Nejspíše, že Jakut, vida nezbytí, uznal za nejrozumnější smířiti se s osudem a oželeti ztráty.

Téměř všichni Jakuti jsou improvisátoři. Projíždějíce svými nekonečnými pustinami a tajhami, zpívají si neustále. Co se jim na cestě namane, to opěvují: uvidí-li modřín, zpívají o modřínu,

potkají-li medvěda, pějí o medvědu. Pamatuji ještě jen jednu píseň, o zajíci. Zní takto:

Kobach, kobach Dagarum,
Kobach, kobach sigirim,
Channa, channa syryttyn?
»Chamunustu syryttym,
Ajurustu syryttym.«
Kimi, kimi karjusťjun?
»Michajlany karjusťjun,
Čaj, sachar ispittym,
Šachmat, telljach telgittim,
Sasyl sorgan sabynnym.«

Zajíčku můj, zajíčku,
Drahý, milý zajíčku,
Kde pak, kde ses prohánĕl?
»Proběh' jsem se po lese,
Proběh' jsem se po poli.«
Koho, koho's uviděl?
»Uviděl jsem Michajku,
Uctil čajem, cukrovím,
Prostřel šachy, koberec,
Oděl liščím kožichem.«

Jednoho roku shořela Romádinu městská jurta, již byl koupil od popa. Mezi ohořelými břevny byla nalezena truhlička, obložená železem a zamčená visutým zámkem. Ze dřeva zbyl jen popel, železnou obálku přinesli hospodáři. Dovtipovali se, že truhlička asi nebyla prázdná a že byli v ní nejspíše peníze, které nemocný pop uschoval před dcerou. Dlouho hledali a hrabali na spáleništi, ale našli jen malou stříbrnou lžíci; obsah truhličky zmizel. Na místě shořelé jurty vystavěli ihned novou, úhlednější.

Již třináct let meškal Romádin v Olénsku, an byl i s ostatními úředníky přeložen do Irkutska. Ode vlády došel totiž rozkaz, aby Olénsk jako město byl uprázdněn. Prodal tedy Romádin svůj domek i daně, strživ za obé všeho všudy asi sto rublů. Koně pak a rohatý dobytek nechtěl koupit nikdo za sebe levnější cenu: měl ť každý obyvatel i svého s dostatek. Uloživ celé své jmění do několika svěsných »sum« čili pytlů, provázený desíti Jakuty a jedním kozákem, opustil Romádin Olénsk r. 1801, v první neděli velikopostní, se svojí četnou rodinou. Kromě Vasilije, přezdĕného Chabachejem, narodili se mu v Olénsku ještě synové Michael, Řehoř a Pavel, a dceruška Anna.*) Jelo se na saních uprostřed nepřehledných plání, pokrytých sněhem jako obrovským bílým příkrovem.

Cesta dařila se z počátku dobře. Urazivše asi tisíc verst (sedm verst rovná se jedné zeměpisné míli), musili cestovníci zů-

Moje matka (autorka »Zápisek«), zemřela v Moskvě r. 1852. — Strýce Řehoře jsem nikdy neviděl, aniž mi o něm cosi známo. Strýc Pavel sloužil u vojště a dosáhl stupně poručíka. Co taký musil jedenkráte za třeskutého mrazu provázeti oddělení vězňův, zakovaných v těžká pouta. Cestou prosili ho vězňové snažně, aby jim dal pouto sníti, an jinak, nemohouce se rychle dosti pohybovati, jistě zkřehnou a zmrznou ve sněhu. Útrpný poručík dal jim tedy sňati pouta, avšak vězni, použivše příhodné chvíle, všichni se rozutíkali. Za trest byl sesazen na prostého vojáka. Když jsme žili v Tomsku (1830—1833), vymohl můj otec u velitele tamní posádky, aby Pavel byl přeložen z Jakutska do Tomska a tu jsem jej poprve spatřil; byl tehdáž asi čtyřicátník. Častěji plul se mnou pro zábavu na loďce po řece Fami a výborně vesloval. Byl neobyčejně silný, jako jeho otec. Když jsem chodil do školy, provázel mne všady a zkracoval mi cestu. Abych totiž nemusil zatáčeti na most, vedoucí přes řeku Ušajku, vedl mne bazárem (tržištěm) přímo k řece, vyhledal nejbližší loďku a buď vytrhl kůl, anebo překroutil řetěz, k němuž byla připevněna. Posadiv mne pak do loďky, odrazil ji, a tak prudce hnal, že s velkým šumem brázdivši vodu, zarývala se hluboko do protějšího břehu. Já vyšed, vystupoval jsem na horu, kde stálo učiliště, a strýc vracel se domů pěšky. Člun odvezl si potom již lodník sám. Ač dělo se tak dosti často, přece neměl proto strýc nikdy mrzztosti s majiteli loděk — taková byla zde tehdy dobromyslnost. (Pozn. spisovatele.)

staviti saně a osednouti na koně, neboť cesta vedla nyní hustou tajhou. I děti, z nichž nejstaršímu bylo 13 let, musili jeti koňmo, bez cizí pomoci: jen šestiletý Pavel seděl s otcem, přivázaný k jeho *kušaku* (pestrému vlněnému pasu). Jeli jsme jeden za druhým úzkou stezkou, přivázavše koně ke koni. Z předu klusal průvodčí kozák, znající výborně cestu, která šla téměř neustálé hustým tmavým pralesem. Někdy však i on zbloudil, seskočiv pokaždé s koně, a brodě se po prsa v sněhu, hledal pravou cestu: pohlížel vzhůru i na obě strany a bedlivě si všímal stromů, řídě se jistými pouze jemu povědomými známkami. Jakého to stálo vždy úsilí, než jsme se pak přes hluboké závěje dostali opět na pravou cestu. Někdy sešinul se nenadále též některý kůň se stezky a probořiv se ihned po břich do sypkého sněhu, začal se v něm váleti a hrabati. Sedícímu na něm nezbývalo tu leč hbitě seskočiti a pošinouti se stranou. Jedenkráte stalo se tak i mně; odšoupla jsem se rychle ze sněhu, an tu s úžasem znamenám, že přední, nepozorujíce mou nehodu, ujíždí dál a dále. Zkřikla jsem ze vší síly: »Bátušku (tatíčku), nenechávejte mne zde!« Na štěstí zaslechl otec, ač měl uši obvázané jako ostatní, mé volání, ohlédl se a zastavil. — Bylo mi tehdáž asi deset let, avšak hrozivá ta událost utkvěla mi po celý život mnohem hlouběji v paměti než leckterá pozdější příhoda.

Stanic bylo na cestě pořídku, jedna byla od druhé vzdálená sto až i tři sta verst. Urazivše přes sto verst od místa, kde zanechány saně, zastavili jsme se v lese. Na pláni vyhlídnuté k táboření odhrabali Jakuti sníh, nesekali v tajze koly a vetknuvše je kruhem do sněhu, pokryli je plachtovinou. Tak upraven prostorný stan, s otvorem svrchu na místo komína. Uvnitř rozdělán veliký oheň, kolem nějž se rozložila celá pocestní společnost. Koně, jichž bylo asi dvacet, přivázány zevnitř ke kolům. Nyní přistoupeno k hotovení *pelmení*,*) peklo se hovězí maso, hřána v měděných čajnikách voda k čaji. Na každém takovém »privalu« čili strništi častováni Jakuti hojně vodkou a jídla dostali po krk, jen aby od nás neutekli. Jednou se již umluvili, že prchnou, ale můj bratr Vasilij, jenž mluvil a rozuměl jakutsky jako všichni ostatní, zaslechl jejich rozmluvu a oznámil to otci. Ten Jakutům přísně domluvil a pohrozil, avšak věda, že takové strašáky nehrubě pomohou v sněhové poušti, uprostřed hlubokého pralesa, dal přinésti potom ve vaku schovanou kořalku a nalil každému průvodci po velké sklenici. Toto vábidlo mělo na ně nejlepší účin.

Odpočinuvše a vyspavše se pod stanem, vsedli jsme opět na koně a hnuli se dále. Opakovaly se tytéž výjevy jako dříve: opět bředli a vázli koně ve sněhu, opět bloudil a slézal kozák. Po nových sto verstách učiněn znova »prival«, pojedli jsme a odpočinuli.

Za tímto privalem přibyli jsme na stanici, sestávající z prosté jakutské jurty. Jízda koňmo netrvala pak dlouho: přesedli jsme

*) *Pelmeně* nebo sibiřské »varénniky« jsou knedlíčky z nudlového těsta, na způsob polských »skoldunů«, nadívané sekaninou z hovězího syrového masa, nebo ze zvěřiny, smíšené s cibulí a pepřem. Na cestu se obyčejně zamrazí, aby se nezkazili a vhozené do vařicí vody jsou chutným a sílícím pokrmem. (Pozn. překlad.)

opět do saní a propustili zároveň i průvodce. Cesta do Jakutska byla odtud již známa; nemohli jsme již zablouditi.

Za našeho projezdu Jakutskem vypravovali nám podivnou příhodu, která se tam nedávno stala.

V jedné z tamních církví ležel nebožtík. Hlídači, jenž spal v *trápezné*,*) oddělené od vlastní církve pouze prahem, zdálo se, se zaslechl skřípěti mrtvého zuby. Hlídač nebyl bojácný: rozkřesal klidně oheň, zažehl svíci, a popojda k umrlci, bedlivě si ho prohlídl. Nevidě žádných známek života, vrátil se, shasil svíci a opět ulehl. Avšak nemohl již usnouti a za malou chvíli slyšel opět, již zcela zřetelně, kterak umrlec znova skřípe zuby. Hlídač rychle zakřesal a při světle, které na mih problesklo, zpozoroval, že kdosi odběhl od rakve. Jal se poznovu prohlížeti umrlce a tentokráte spatřil na jeho pyskách krev; ale nebylo pozorovati žádných známek života na nebožtíku.

Vrátiv se do trápezné, neshasil již hlídač svíce, nýbrž přiklopil ji opatrně hrnkem tak, že bylo temno a čekal co bude dále. Za několik minut slyšel znova skřípot zubů. Překotiv hbitě nádobu, uviděl bílou postavu, skloněnou nad mrtvým. Uchopiv svíci pospíšil k rakvi. Bílá postava rozběhla se proti němu, chtějíc ho bezpochyby zastrašiti, avšak hlídač ani tu nezbaběl: popadl strašidlo za límec a zkřikl: »Mluv, kdo jsi, sic tě zkolím!« Strašidlo padlo před nim na kolena — byla to mladá ženská, oblečená v bílý *savan* čili rubáš.**) Prosila hlídače úpěnlivě, aby ji pustil, ten však nikterak nesvolil, a příštího dne odevzdal ji policii.

Při výslechu vyšlo na jevo, že mladice ta byla nešťastná v lásce. Člověk, k němuž vášnivě lnula, ji nemiloval. V zoufalosti uchýlila se o radu k domnělé kouzelnici-hádačce a ta jí poradila, aby vlastními zuby vytrhla umrlci zub. »S tím zubem obdržíš vše, čeho si jen budeš přáti,« jistila čarodějka. Pověřečná mladice odhodlala se k takovému neslýchanému pokusu: po večerní pobožnosti schovala se v církvi, dala se tam zavříti — a ona byla příčinou toho skřípění zuby, které hlídač připisoval mrtvole.

Nešťastnice ta byla pro tento přečin mrskána *pletní****) a odvedena potom na »*kálorgu*«, t. j. k nucené práci v sibiřských dolech — zajisté nelidský to trest pro mladici pološílenou, opanovanou mučící vášní.

Z Jakutska jsme vyjeli na saních, ale sanice dlouho netrvala. Nastala obleva — byl† již březen, — a brzy jsme musili přesednouti na tělegy (dosti primitivní vozíky). Mírnějším počasím tál sníh i led, a začali nás zadržovati řeky. Jednou jsme přijeli k řece, kde led již popraskal a odtrhl se od břehů. Co tu činit? Otec byl muž rozhodný a smělý a dlouho se nerozmýšlel. Dal vhoditi z břehu na led několik prken a po nich přepravil naše tělegy; po ledu jelo se zvolna a k protějšímu břehu naházela se opět

*) *Trápeza* též *trápeznaja* (refektorium nazývá se jídelna v ruských klášteřích. Jinak značí slovo to též předsíň chrámovou. (Pozn. překlad.)

**) Vyjímaje mnichy, oblékali se nebožtíci v Rusku bez výjimky do bílých rubášů. Obyčej ten zachováván dosud na venkově, v městech užíván k tomu nyní vůbec občanský oděv. (Pozn. překlad.)

***) Bičíky, něco kratší *knuta*, upletená buď z provázků nebo z tenkých řemínků. (Pozn. překlad.)

prkna. Jedva že jsme vyjeli na sucho, strhl se led a byl hnán s velikou prudkostí řečištěm.

Přibyv konečně po mnohých svízelech do Irkutska, ubytoval se Romádin na tři dni ve vládním domě, jak to obyčejně činili všichni úředníci a zatím vyhledal si vlastní příbytek. Vyčkávaje neustále usazení ve službě, pobyl v Irkutsku celý rok, a utratil za tu dobu všecko své jmění, hlavně na dary osobám, skrze něž doufal dosíci nějakého úřadu. Avšak těšili ho stále jen planými sliby, a vidouce konečně, že již nemá čím by podplácel, řekli, že v Irkutsku proň ničeho není. Chce-li místo, aby jel do Nerčinska jako přísedící tamního újezdného (krajského) soudu anebo na tutéž službu do Nižněudinska.

Aby se vydlužil peníze, dal do zástavy poslední stříbrné věci, které potom prodpadly a odhodlal se jeti do Nerčinska. V samý den odjezdu roznemohla se matka; spadlať do podvalu (sklípku) a těžce se potloukla. Avšak Jefrem Feodorovič nechtěl dále čekati, nedostávalo se již prostředků. Nemocnou vynesli na plstěných houních a uložili ji na povoz. Jelo se velmi rychle, na poštových. Stav mé matky byl hrozný: nic nejedla ani nepila a celá opuchla. Na poloviční cestě potkala nás ve vsi mladá ženština, která vidouc chorobnou, úsilovně prosila Romádina, aby přenocoval v její chatě; slibovala mu, že jistě jeho ženu vyléčí. Romádin svolil jen ztěží a po mnohém domlouvání. Vesničanka ihned naštípala dříví, vytopila »báni« (domácí lázeň) a tam odnesena trpící; ležela jako bezduchá, se zavřenými očima a nedávala známek života. V lázni začala ji selka tříti a napravovati, potom dala jí vypíti koflík teplé odvárky z neznámého koření, musila si lehnout a se potit. V noci vypila ještě jeden koflík toho letkvaru. Druhého dne opuchlina zmizela, nemocná vstala, prošla k udivení všech světnici až ke stolu, a žádala, aby ji dali čaj. Napivši se, vsedla přímo do vozíku a z té chvíle jí polehčilo. Do Nerčinska přijela již úplně zdráva.

V Nerčinsku ubytovali jsme se opět na tři dni v státním domě, potom najal otec domek a později, dostav dobrou službu, koupil si i vlastní. Nerčinska nelíšila se ničím od jiných sibiřských měst; měla dva kostely, jeden kamenný, rusko-byzanckého slohu, druhý dřevěný, na starou vlohu sibiřskou, podobný dopodrobna výše popsanému kostelu v Olénsku. Domy byly vesměs dřevěné, ani budovy úřední nevyjímaje.

Zdejší obyvatelé nosili se pěkně a čistě, dle obecného kroje sibiřského, avšak o tom přepychu, jako byl v Olénsku a Jakutsku, nebylo tu ani sledu. Na »večerinkách« hrála již řádná vojenská hudba a tance vévodily všem ostatním zábavám. Hráno též ve fanty a schovávalo se zlato. V domě plukovníka dávala se divadelní představení; vojáci musili hráti i ženské úlohy.

Také zde vyjížděli obyvatelé na podzim na loďkách po řece Silce do vůkolních lesů sbírat hub a jahod. Nejvíce bylo borůvek a střemchy, kterou sušili a tloukli a nadívali jí potom pirohy. Hub byla pravá spousta: ryzce, lišky, březovky, pečárky a jiné kryly houštinu. Nezřídka jelo se za město dvacet až třicet verst a z takové výpravy vracela se společnost již na vozíkách, obtížených řádným nákladem.

V zdejším kraji bylo obyčejem provázeti v jisté výroční dni ikony čili obrazy Svatých do vůkolních sel*) a vesnic. Mnozí z účastníkův jeli koňmo, ani ženské nevyjímaje, které sedávaly po mužsky na nejbujnějších koních. Moji bratří byli výborní a náruživí jezdci. Jejich největším potěšením bylo prohánětí se na divokých koních, ač je často shazovali. Vícekráte byl některý z nich za mrtvo, přece však nezanechali té nebezpečné zábavy a též otec jim toho nebránil, miloval sám junáckou smělost a odvahu. Také já jsem často jezdívala s družkami do lesů, obyčejně bez průvodčích, při čemž se stále předháněly, padajíce nezřídka při prudké jízdě s bujných koní. Podivuhodno že kůň, ačkoli rozjařený, při každém našem pádu ihned se zastavil, čekaje až opět naň vsedneme. Byl to tehdáž zvláštní, luzný život, na nějž jsem vždy s rozkoší vzpomínala.

Nerčinští obyvatelé, většinou sedláci a drobní živnostníci, byli neobyčejně pohostinní. Vstoupil-li do jejich příbytku přespolní člověk, oni netážíce se ho na stav ani na jméno, častovali ho ihned karymským čajem**) v čínských koflíkách, předložili pšeničný chléb, pirohy a vatrúšky, t. j. koláče s tvarohem. Přichozí jedl a pil, jak mu bylo libo a odešel pak, jak byl přišel, nikým nejsa tázán, kdo jest a odkud. Když se nově přibylí takovému zvyku divili, podotýkajíce, proč se hospodář neotáže svého nenadaného hosta aspoň na jméno, odpovídali nerčinští: »Kterak to možno! Vždyť se ani jazyk k takové otázce nehne!«

Domky vesničanů byly vesměs úhledné a čisté. Každý sedlák měl dvě chaty, jednu do ulice, druhou do dvora, se světlou, prostornou sednicí. I v tomto kraji došly již tance obliby a venkované křepčili v sváteční večery za zpěvu tanečních písní, v létě v prostranných síních, v zimě v teplých jizbách.

Zima bývala v Nerčinsku velmi tuhá, léto parné, ale rozzkošné. Pršelo zřídka a proto též úroda nebývala valná. Romádin snažil se odpomoci nedostatku obilí sázením bramborů, řepy, mrkve a jiných zelin, které nebyly zde dosud známy; ale jak to při každém novém pokusu obyčejně bývá, musil též on zápasiti s tvrdošíjností a s předsudky zdejších obyvatelů, kteří nechtěli bráti od něho ani semen. Když nepomáhala dobrá rada, bylo nutno užíti přísnosti, a Romádin zplnomocněn objížděti celý okres a pro-

*) Selo = vesnice s kostelem. — »Provázení ikon« jest naše venkovské procesí. Ve městech konají se v památné dni »křestné chody,« v Moskvě na př. v neděli po 12. říjnu z Uspenského soboru kol Kremlu na památku osvobození Rusi od Francouzů, v Petrohradě 30. srpna, v den sv. knížete Alexandra Něvského z kathedrály sv. Izáka do Alexandro-Něvské lávry atd. (Pozn. překlad.)

**) *Karymský* čaj, známý na Kavkaze pod jménem »kalmyckého«, v obchodu pod názvem »cihlového«, prodává se tabulkami, velikosti cihly, asi dvou palců tloušťky. Taková tabulka stála tehdáž tři ruble. Kousek tabulky se urazí, roztluče na drobno a vsype se potom do měděného čajníku s vařící vodou; k tomu se přidávala sůl, máslo a smetana s pěnkami, anebo místo všeho toho pouhý »*zamuran*«, (zápražka, jíška). Takto připravený čaj, barvy červené, vléval se pak do »*bajdary*«, polévaného hrnce, tvaru květináče. Byl tu velmi oblíben, pili ho několikráte denně a nazývali »zapravským« čili pravým, na rozdíl od čaje nelisovaného, kterým uctíváno zvláště hosty a nazýváno cukrovým čajem, jelikož ho sladili cukrem. V Nerčinsku nebylo lze najati služky, leč s výminkou, že aspoň dvakráte denně bude si moci pochutnati na karymském čaji.

hlížeti pece, vaří-li se v nich zemčata. Vykonával svědomitě tuto povinnost, chodil ve vsích od chaty ku chatě a pátral, vaří-li si tam sedláci nové krmě, tak že si vesničané o něm říkávali: »Vidíte, jakého dbalého zasedatele nám sem poslali — i všecka naše ohnišťata prošťoural.« Po tříletém úsilí dočkal se konečně Romádin, že sedláci uvykli bramborům a rozličnému vařivu. I zašel si pak nezřídka do jizby některého chuďasa, posadil se vesele ke kotli, v němž se vařila zemčata, a chutě jedl s rodinou bramborovou polévku, které v Sibíři dotud neznali.

První čas vedlo se zde mému otci dobře. Byl vážen a žil v dobré vůli s představenými a jinými úředníky, až tu pojednou nepatrná okolnost vzbudila proti němu zášť vyšších činnovníků města. Předcházela tomu divná událost, o které nutno se zmíniti.

Asi tři roky před naším konečným odjezdem přijel do Nerčinska jistý jakutský kníže, aby se poradil s otcem o vážné záležitosti. Věc byla proň vyřízena příznivě, a kníže přijel k nám po čase opět, přivezl různé dary a mimo to nabídl otci, že mu z vděčnosti pohádá o jeho příštím osudu. Když otec svolil, vyňal Jakut z bedničky dvě popsané knihy, jednu velkou, vázanou, druhou malou, v níž každý lístek byl vložen o sobě, maje na konci hedbávnou nitku. Tuto knížečku podal Jakut otci, vybízeje, aby vytáhl za nitku jeden z lístků. Když se tak stalo, přečetl si Jakut nejprve obsah lístku, potom rozevřel velkou knihu, četl též v ní a konečně řekl: »Přijede sem člověk vynikající a sběhlý, ačkoli malého vzrůstu, oblíbí si tě, ale ničeho pro tebe neučiní; ty pak vzbudíš si tím nepřátely a odjedeš odtud.«

Sudiž si o tom každý jak chceš, ale hádání věštce vyplnilo se na vlas, k nemalému našemu podivení a zároveň neštěstí. Do Nerčinska přibyl o mnoho později generál Laba, člověk malé postavy, ale velice živý a činný, jemuž byla nařízena prohlídka celé jakutské gubernie. Ten v brzce obrátil zřetel na mého otce, vyznamenával ho před jinými a zvolil si ho za průvodce na všech svých objížďkách. Po skončené revisi slíbil svému užitečnému pomocníku, že bude jím povýšen na okresního komisaře — avšak slib svůj nesplnil a za krátko potom byl povolán do Ruska. Přednost okázaná generálním revisorem mému otci popudila proti němu mnoho zdejších úředníků, zvláště ty, kdož sami byli žádostivi státi se okresními komisaři. Začala se řada nejhrubších urážek a nízkých pletich, a konečně došlo k tomu, že otec byl nucen vzdáti se služby a opustit Nerčinsk. Odjel i s rodinou do Irkutska, kde mu nabídnuta soukromá služba, spojená s neustálým cestováním po kraji. Na jedné takové vyjížďce se silně nastudil, dostal zánět plic a po krátké nemoci ukončil svůj činuplný, ale málo oceněný život.

Tím se končí upomínky mé matky, choti Romádina, o někdejší Sibíři. Provdala jsem se později za úředníka gubernialní správy a odjela s ním na vždy do Ruska.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

O mikrobech vůbec.

Mikrobi, zejména bakterie, jsou postrachem širší veřejnosti. A jak by ne? Vždyť při vyslovení toho jména bezděčně vybavují se v mysli nejmnožších lidí představy infekčních nemocí: cholery, moru, tyfu atd., jelikož mikrobi, zejména bakterie, jsou působiteli těchto infekčních chorob. Nedivme se tomu! Širší veřejnost má velmi chatrné, kusé vědomosti a následkem toho též velmi klamné, změtené představy o těchto mikroorganismech.

Než s těmi mikroby není to ve skutečnosti tak hrozné, jak si širší veřejnost představuje. Že některé rostliny jsou jedovaté, nenásleduje z toho, že všechny rostliny jsou jedovaté. Naopak veliká většina rostlin jest užitečná, aneb aspoň neškodná. Právě tak se to má s mikroby. Širší obecenstvo ví jen o škodlivých, lidskému zdraví nebezpečných, nikoli však též o užitečných mikrobech a nedovede si představiti, že by mikrobi také našimi dobroději byli.

Kdyby všickni mikrobi nacházeli se v příčinné souvislosti s infekčními nemocemi, tuť by to s námi hrozně dopadalo. Již dávno bylo by po lidském pokolení veta. Neboť člověku nelze se uchrániti, aby s mikroby ve styk nepřišel, poněvadž my vlastně žijeme mezi samými mikroby. Oni jsou všudy: v zemi, ve vodě (dešťové, říční, mořské, kanálové), ve vzduchu, na povrchu kůže, na šatech, obuvi, na stěnách příbytků, na kobercích, nábytku, atd. My si je sdělujeme, podávajíce si ruce, ano my jich i požíváme s rozličnou potravou, zejména s mlékem, zvláště jestliže mléko déle stálo, neboť tu pak se to takřka hemží mikroby. Velikého množství mikrobů požíváme též s ovocem, jahodami, hrozny a jinými plodinami.

A v jak úžasném množství se mikrobi v jednotlivých případech vyskytají! Tak dle vyšetřování bakteriologů obsahuje jeden gram ornice až 11 milionů bakterií. V blátě silničním, jež různými odpadky organickými promíšeno jest, obsaženo až 78 milionů bakterií v jednom gramu. Vzduch sám v sobě vlastně žádných mikrobů nechová, — do něho se dostávají z půdy, jsouce odtrženi a odnášeni rozvířením prachu. Čím více prachu ve vzduchu, tím také více mikrobů v něm. Z té příčiny má vzduch městský nejvíce mikrobů. Nejméně mikrobů drží v sobě horský vzduch, poněvadž množství ozonu s výškou roste — a ozon mikroby zabijí.*)

*) Ozon jest kyslík aktivní a liší se od obyčejného (neaktivního) kyslíku tím, že molekula jeho drží 3 atomy kyslíku (O_3), kdežto molekula obyčejného kyslíku obsahuje pouze 2 atomy (O_2). Vlastnost ozonu, ničiti mikroby, zakládá se na jeho okysličivosti. Jeť nejsilnějším okysličujícím činidlem. Poněvadž molekula jeho drží 3 atomy kyslíku, jest sloučeninou nenasycenou, i slučuje se velice dychtivě mimo jiné též s látkami ústrojnými, jakými jsou ovšem i těla mikrobů. Tím způsobem ubíjí mikroby.

Této vlastnosti ozonu užito též k sterilisování vody. Sterilisování to děje se tak, že zvláštní přístroje pomocí proudů elektrických o vysokém napjetí ozoni-

Mikroby máme v každé vodě. Ve vodě, v níž jsou suspendované látky organické, zejména ve splaškích městských, žijí miliardy mikrobů. Dle údajů Miguelových, jenž se zabýval bakteriologickým zkoumáním vod, nalezeno na př. ve vodě Seiny pod Paříží (St. Denis) v 1 cm^3 200.000 bakterií, ve vodě kanálové v Clichy 6 milionů, ve vodě z veřejných prádelen říčních v Paříži 26 milionů.*)

Mikroby nacházíme i v padlém sněhu, ve kterém se též rozmnožují, ano oni se i v kroupách vyskytují. W. M. Foutin nalezl ve vodě roztajením velké kroupy ledové povstalé v 1 cm^3 729 bakterií. Harrison po silném krupobití, jež dne 15. července 1897 severoamerické město Guelph (Ontario) stihlo, vyšetřoval některé kroupy, vpraviv vždy jednu do jedné skleněné zkoumavky s výživnou gelatinou. Po 4 dnech shledal v kulturách 12—3680 bakterií, jež připadaly na jednu kroupu. Průměrem připadalo na jednu kroupu 955 mikrobů. Po krupobití dne 30. července zjištěno průměrem 1125 bakterií v 1 cm^3 vody z roztavených krup pochodících.**) Mikrobi, jichž se týče, pocházejí patrně z atmosferického vzduchu a dostávají se do sněhu a krup, byvše padajícím sněhem a kroupami zachyceni. Bezpochyby dostali se bouří a vichřicí do atmosferických výšin.

Ano, nacházíme mikroby i v zažívacím traktu člověka a zvířat, a to v oné části, kde jsou výkaly, zejména tedy v tlustém střevě. Dle Strassburgra živí dospělý člověk ve střevě svém denně 128 bilionů bakterií.***)

Avšak k útěše obecenstva budiž pověděno, že největší procento jsou mikrobi neškodní. A nejen neškodní, nýbrž naopak užiteční, a to v té míře užiteční, že by veškeren život vyšších rostlin a živočichů bez nich byl takměř nemožný, jsouť intimně sdruženi s životem vyšších rostlin a živočichů. Náhlé zaniknutí mikrobů bylo by nesmírnou pohromou pro veškeré lidstvo.

Oni mají veliký význam v příčině hygieny, — odstraňujíť odumřelé látky organické, zmineralisujíce je a nedovolují jim hromaditi se ku škodě zdravého života. Z té příčiny jsou velikým štěstím pro řeky, zvláště pro odpadné vody tovární a městské do řek ústící, neboť za pomoci kyslíku vzduchového přeměňují organické látky ve vodě rozpuštěné (suspendované) v látky neškodné, t. j. oni provádějí t. zv. process mineralisující tím, že složité hmoty bílkovité rozkládají v uhličitou kyselinu, vodu, ammoniak a sírovodík. Mikrobi, nitrifikující zvané, přeměňují ammoniak a ostatní dusíkaté látky v kyselinu dusíkovou a du-

sují kyslík vzduchový a přivádějí jej ve styk s vodou jemně rozptýlenou, s níž se dokonale promíchuje.

Nejvíce tvoří se ozon při bouři účinkem blesku vzduch prorážejícího, dále při rozličných pochodech oxydačních, jež se za nízké temperatury dějí. Vyšší teplotou se ozon rozkládá.

Vedle četných ústrojenců, jež světelkování mořské vody působí, jest též ozon, který se následkem hojného vypařování moře tvoří, příčinou tohoto světelkování. Dokázalo se totiž, že voda mořská i tehdy světelkuje, když veškerých světelkujících organismů postrádá. Světelkování to vzniká silným okysličováním organických látek v mořské vodě se nacházejících.

*) »Živa« 1896, p. 21. — **) »Živa« 1899, p. 93. — ***) »Živa« 1904, p. 50.

sičnou. Dusičnany pak zmizejí životem řas, jimž za potravu slouží. Sírovodík okysličují t. zv. bakterie sirné, zvláště bacilly rodu Beggiatoa ve vodu a volnou síru ($H_2S + O = H_2O + S$), jež pak v buňkách jejich se nachází. Tímto způsobem vyčistí se znenáhla voda sírovodík obsahující. — Dle Gustava Rieglera, jenž bakteriologicky a chemicky vodu dunajskou nad Budapeští, a v Budapešti i pod Budapeští prozkoumal, jest složení vody dunajské 12 km. pod vyústěním kanálů městských právě takové, jako nad Budapeští, kde vstupuje Dunaj v okršlek městský. A vyčištění řeky v těchto 12 kilometrech nastává za $3^1/_2$ hodiny.*)

Poněvadž odpadné vody, pokud potokem neb otevřenou stokou odtékají, hnitím svým v letní době stávají se celému okolí pravou trýzní, pojata v nejnovější době myšlenka, čistiti takové vody technicky pomocí mikrobů. Za tím účelem vpouští se voda do usazovacích basinů buď uzavřených, neb velmi plochých, otevřených, v nichž mikrobi počnou ihned svou práci a vykonají velmi rychle rozklad hmot bílkovitých v látky jednoduché. Voda pak takto pročištěná filtruje se vrstvami křemene, koksu a strusky a odtéká zcela bez zápachu. Město Manchestr staví právě takové »hnicí komory« s příslušnými filtry.

Mikrobi jsou nesmírně důležiti pro zemědělství, obstarávajíť v půdě nitrifikaci (mikrobi nitrifikující) t. j. přeměnu ammoniaku a ostatních látek dusíkatých. Žijíce v půdě v ohromných massách, převádějí ammoniak a ostatní látky dusíkaté z odpadků ústrojných pocházející, jež půda obsahuje, za pomoci kyslíku ve sloučeniny rostlinám přístupné a zpracovatelné (dusičnany). Ano, mnozí z nich dovedou vytvářeti i volný dusík vzduchový ve sloučeniny rostlinám přístupné (spodobování dusíku rostlinami motýlokvětými).**)

*) »Živa« 1899, p. 92. — Jakmile voda kanálová do řeky se dostane, rozmnoží se mikrobi. V Berlíně na př. shledáno, že ve Sprevě, jež Berlínem protéká, počet mikrobů v téže míře vzrůstá, v jaké Spreva kanály berlínské sbírá. — Této okolností (že mikrobi vodu čistí) lze děkovati, že více měst na téže řece v náležité vzdálenosti po sobě se nalézajících a splašky svými vodu její znečišťujících může bez obavy vodu užitkovou z řeky té čerpati.

**) Dříve se myslilo, že rostliny přijímají dusík pouze z půdy v podobě kyseliny dusičné, která se vyvinuje pomocí mikrobů z ústrojových sloučenin dusíkatých hnitím. Ku konci předešlého století však se seznalo, že rostliny motýlokvěté (Papilionaceae — jeteliny a luštěniny), soponovité (Caesalpiniaceae) a citlivkovité (Mimosaceae) mají schopnost, volný dusík atmosferický zpodobovati (assimilovati) t. j ve sloučeniny ústrojná vázati a sloučeniny ty na bílkoviny zpracovati. Vyšetřeno, že rostliny ty zpodobují volný dusík vzdušný pomocí zvláštních bakterií (Bacillus radicicola = Rhizobium leguminosorum), jež vniknuvše do primární kůry kořenů těchto rostlin, symbisticky žijí a rozmnožují se v četných uzlíčkovitých nádorcích (hlízkách), jež následkem značného, jimi způsobeného zbujení kůry na kořenech povstaly. Hlízek takových bývá na kořenech veliké množství. Na kořenech hrachu (Pisum sativum) bylo napočteno na jediném exempláři až 4000 hlízek. Následkem toho stávají se rostliny, jiehž se týče, jakýmsi druhem akumulatorů dusíku také pro rostliny jiné.

Bakterie v hlízkách korových z velké části přeměňují se ve tvary neobyčejné velikosti t. zv. bakteroidy, jež volný dusík vážou, kdežto ostatní sloučeniny k výživě rostliny nutné přicházejí jednak z vlášení kořenového, jednak z listů. Bakteroidy plníce úkol svůj po jistou dobu, stávají se pak organickou součástkou plasmatického obsahu buněk, ostatní bakterie zůstávají nezměněny, a když rostlina se svými kořínky a hlízkami odumře, vracejí se zpět do půdy a rozmnožují se,

Jiní mikrobi dovedou buničinu zkvasiti a v plynové součástky rozštěpiti, jiní naopak zase proměniti cukr v buničinu, ano i v jemný papír, jiní opět škrob zcukerniti. Jiní zavádějí ve šťávě stromů, bříz, vrb a dubů kvašení líhové (»Živa« 1899 p. 152.). Mikroby měknou tvrdé slupky semen v zemi, tak že semena mohou snadno vyklíčiti; mikrobi působí při zpracování lnu, uvolňujíce jeho vlákna. Uvolnění to působí tím, že odstraňují hmotu pektinovou, kterou jsou vlákna lněná vespolek a se stonkem spojena.

Avšak to není ještě vše, z čeho mikrobům děkovati máme, oni mají též velikou důležitost pro výrobu požívatin v domácnosti. Prodělávajíce životní činnosti svou jistou řadu chemických prací, působí pro nás vhodné přeměny, jako jest: kysání zelí a okurek, kysání a kvašení těsta (kváskem ze směsice mikrobů,*) kysání a následkem toho srážení mléka,**) tvoření sýra (také zápachy sýrů a dirkovatosti jejich podmíněny jsou různými mikroby), kysání řízků cukrovarnických, listí řepy cukrovky, úprava tabáku, přeměna tuků a bílkovitých hmot atd.

Jednotliví mikrobi mají zcela specifické funkce, chovajíce v těle svém zvláštní charakteristické enzymy. Jaký div, že zkušeností s mikroby uchopil se průmysl, jenž využitkuje hmotných jejich výsledků. Tak kvašení líhové, mikroby působené jest důležitým podkladem pivovarství, lihovarství, vinařství a výroby jiných zkvašených nápojů, kvašení octové***) při výrobě octa, kvašení mléčné a máselné v sýrařství.†) Chemický průmysl vyrábí i kultury mikrobů ku infikování půdy, aby úrodnost její rozmnožena byla. Když se totiž objasnilo, že bakterie s rostlinami motýlokvětými v symbiose žijíce, atmosferický dusík přímo assimilovati dovedou, učiněny pokusy, neúrodnou půdu zemí, v níž bakterie, jichž se týče, v hojnosti se nalézají, očkovati, t. j., zem bakterie obsahující na půdě neúrodné rozsévati a vláčením s ostatní půdou smíchati. Brzy však učiněn další krok. Podařilo

---

aby živnost půdy zvětšily a vzrůst opět jiných individuí motýlokvětých atd. podporovaly.

Bakterie vykonávají samy spodobování atmosferického vzduchu, vážíce jej v ústrojné sloučeniny těla svého a sloučeniny tyto pak hostitelům svým, s nimiž v symbiose žijí, přepouštějí.

Jsou však i takoví mikrobi, kteří bez symbiosy s kořeny rostlinnými elementární dusík assimilovati dovedou. Jak Carom dokázal, rozmnožují se mikrobi tito silně v úhoru na poli. Práci takovou (assimilování dusíku) konají Azotobacter chroococcum, a A. agilis. (Vide »Živa« 1902 p. 119.).

V poslední době pak objevili — dle »Živy« — Beijerinck van Delden v prsti zahradní bacilla, Oligocarbophilus nazvaného, »jenž jsa sněhobílý z atmosferického vzduchu základ uhlíku z úplna krýti může, a to i v úplné temnotě.« (»Živa« 1904. p. 22—23.)

*) V kvásku jest intimní symbiosa mezi kvasnicemi a kyseliny tvořícími bakteriemi.

**) Kysání mléka působí hlavně Bacterium acidilactici, Bacterium lactis aërogenes, a vedle toho i jiná příbuzná bakterie, které z cukrů kyselinu mléčnou vyrábějí.

***) Kvašení octové působí Bacterinus oxydeus, Bacterinus ocetosum, Bacterinus xylinum a Bacterinus acetigenum.

†) Pomocí mikrobů napodobují se jednotlivé druhy sýrů. Také rozličné přípravky z mléka, jako kumys, kefír, zalakton, galaktonové víno a j., vyrábějí se pomocí mikrobů.

se vypěstovati čisté kultury těchto bakterií (Nobbe a Hiltner). Jakmile to se stalo, počala chemická továrna v Höchstu výrobu kultur bakterií těch ve velkém prováděti a vypěstěné bakterie pak pod jménem Nitragin ku očkování buď semen neb bezprostředně půdy prodávati.

Zdá se, že někteří živočichové mají potřebí chemické činnosti mikrobů ku trávení, bezpochyby proto, že působnost jejich vlastních enzymů trávících jest chabá a nedostatečná, tak že musí býti nahražována pomocí mikrobů. Kuřata právě vylíhlá a pulci žabí krmeni sterilisovanou potravou, chřadli a očividně scházeli. Jakmile jim však poskytnuta byla potrava mikroby obsahující, vzpružili se a vzrůstali.*)

Mnohé druhy mikrobů jsou i tím zajímavé, že vyrábějí, je-li jim kyslík k disposici, barviva a to všech odstínů. Jsou to zejména bakterie. Tak Micrococcus luteus poskytuje žluť citronovou, Bacillus luteus žluť zlata, Micrococcus prodigiosus barvu růžovou, Bacillus pyocyanicus zelenavou modř, Bacillus violaceus violetovou barvu, Bacillus bruneus hnědou barvu, Bacillus fluorescens liquefaciens zelenou barvu fluoreskující, atd.**)

Jiné druhy mikrobů produkují opět vonné látky. Tak Cladothrix odorifera způsobuje vůni ornice,***) Nectria aquaeductuum vůni pižmovou, Sporochisma paradoxum a Thielaviopsis ethaceticus zápach ananasový, Bacterium fragi a Pseudomonas fragariae vůni překrásně jahodovou.†) Také ambra pokládá se (Beauregard) za zplodinu, již bakterie z lejna vorvaně vyrábějí.

Jsou však také mikrobi světélkující (fotobakterie). Ti obětují téměř celou svou životní energii ku tvoření světla. Tito mikrobové za jistých podmínek vydávají lahodné světlo, jež význačno je tím, že vydává chemických paprsků jen velmi málo, tepelných pak zcela žádných, za to však značné množství světelných paprsků, jež i některými neprůsvitnými látkami pronikají. Jest to studené fysiologické světlo. Této svítivosti povšiml sobě důmysl lidský. Seznalo se, že světelkování se značně zvýší, pěstují-li se mikrobi v tekutých látkách živných. Tím docílí se tekutiny svítivé, jež vydává světlo pro zrak lidský velmi příjemné. Užitím více skleněných nádob živnou tekutinu, v níž jsou kultury mikrobů světelkujících, obsahujících, sestrojena lampa (»živočišná lampa«), jejížto světlo má přibližně intensitu světla měsíčního a jež, je-li výměna vzduchu umožněna, a jsou-li kultury před denním světlem chráněny, dlouhou dobu (několik neděl až měsíců) bez přestání svítí. Při světle tom možno zcela věrně předměty fotografovati, avšak, poněvadž světlo to velmi málo chemických paprsků obsahuje, jest třeba několikahodinné exposice.††)

*) »Živa« 1904, p. 51.

**) »Živa« 1903, p. 117. (O fabrikaci barviva a živé buňce.)

***) Jest to známá vůně vystupující ze země čerstvě zorané, aneb, když po dešti slunce počne svítiti a země se paří.

†) »Živa« 1903, p. 121.

††) Vide »Věda a Práce« roč. X. p. 40—41.

Ale netoliko v přítomnosti jeví se mikrobi činností svou býti velikými dobroději, nýbrž oni již v dávných dobách geologických životní činností svou vykonali velikou chemickou práci. Věkovitou činností geologických mikrobů přeměnilo se předvěké rostlinstvo v bahnech a hlubokých vodách stojatých v kamenné a hnědé uhlí, lignit a rašelinu. Tato činnost mikrobová jeví se až posud. Dřevo v rašelině zapadlé podléhá činností mikrobů shořejška dolů nenáhlé přeměně.

Věkovitou činností mikrobů nitrifikujících vznikla zdlouhavým okysličováním ústrojnin dusíkatých v jílu a písku na bezdeštném pobřeží jihoamerickém v Chile, v provinciích Atacamě a Tarapaca a v Peru u Tarmy obrovská ložiska chilského čili sodnatého ledku (salnytru) na celkové prostoře asi 40 čtverečních mil, dále v Egyptě a Sahaře. V nejnovější době také v Kalifornii objevena rozsáhlá ložiska ledková v oblasti Gavejské na březích vyschlého jezera zvaného Death-Walley. V Peru nejnověji objevena opět bohatá ložiska čilského ledku u vnitrozemí mezi přístavy Chala a Lomas.

Podobným způsobem (činností mikrobů nitrifikujících) až po dnes ve velikém množství tvoří se salnytr obecný v Aragonii, ve Východní Indii v údolí horní Gangy, v Alžírsku, v severovýchodní části uherské nížiny (zde na prostoře asi 130 čtver mil), takže v zemích těch mnoho se ho ročně dobývá.

Účinem mikrobů za působení vody, světla a tepla zvětrávají břidlice na povrchu svém a počne se tvořiti pro rostlinstvo vhodný a výživný substrát. »Ty nízké organismy — pravil loňského roku (1903) prof. J. Forster v rektorské řeči na universitě strassburgské — nejsou jen buditeli chorob a tudíž nepříjemní člověku, ony vykonávají i prospěšné služby. Bakterie a jiní mikrobi žijí též na hmotě neživé a proměňují ji ku zdaru rostliny, k budoucí potravě člověka. Bez té neviditelné neúmorné a vydatné jejich činnosti proměnil by se svěží, živoucí svět povlovně v mrtvou hmotu, a ono přirozené, měnlivé obnovování, kteréž ten život na zemi v ustavičném, kruhovém processu prohání, bylo by bez nich nemožno. Oni jsou to, kteří závaží celé přirozené energie zmužile natahují, aby padajíc vykonávalo ve Vesmíru práci. Tichá práce mikrobů mění půdu rolní v prsť, zabte mikroby i zakrní setba, která s nimi spolužijíc dorůstá k vydatné práci pro zvířata člověku užitečná. (Duclaux).«*)

Vedle těchto mikrobů nevinných, nám užitečných, jsou ovšem na druhé straně též mikrobi zlí, nám škodliví. Avšak u porovnání s mikroby dobrými jest procento mikrobů zlých velmi nepatrné. Ale ani tito nenáležejí vesměs bez rozdílu v oblast mikrobů chorobotvorných (pathogenních), již jsou postrachem lidstva. Jsouť mezi nimi též takoví, kteří v nižádném příčinném spojení s nemocmi infekčními se nenacházejí, ale jeví se nám v tom smyslu škodlivými, že padají do surovin potravních a vykonávají v nich přeměny pro nás nevhodné, jako jest na př. modrání,**)

*) »Živa« 1904, p. 210. (»Bakteriologiena«.)
**) Modrání mléka působí Bacillus cyanofluroscus.

hořknutí,*) táhnutí,**) mýdlovatění***) mléka, rozkládání sterilisovaného dětského mléka,†) kysání máselné††) atd.

Pathogenní mikrobi zavadějí rozklad a přeměnu organických látek též, ale při tom vyrábějí zvláštní specifické chemické látky jedovaté: ptomainy a toxiny (toxalbuminy). Účinek těchto chemických zplodin jeví se v organismu našem jako otrava.

Mikrobi pathogenní jsou však nejen vzácnější, nýbrž i citlivější. Jsouce citlivější, bývají různými vlivy usmrcováni aneb aspoň ve své virulenci (jedovatosti) seslabováni. Zvláště přímá insolace bývá pro ně zhoubnou. Ačkoli sluneční svit všem mikrobům škodí, jsou přímé paprsky sluneční zvláště pathogenním mikrobům osudny, usmrcujíce je v krátké době. Vedle toho také neškodní mikrobi, kde se v hojném počtu rozmnoží, ničí pathogenní, jednotlivě mezi nimi se vyskytující mikroby, — pathogenní mikrobi majíce menší resistenci životní, podléhají v životní soutěži s mikroby neškodnými.

Až posud uvedli a vylíčili jsme toho poměrně dosti mnoho o mikrobech, zejména po stránce biochemické, avšak nepověděli jsme ještě, co vlastně mikrobi jsou. Co jsou mikrobi? — Jsou to mikroskopičtí nejnižší, nejméně vyvinutí jednobuněční parasitičtí ústrojenci, z nichž největší část nejnižším rostlinám (kvasinky, plisně, bakterie) náleží, přes to, že přemnozí z nich čilým, samostatným pohybem se vyznamenávají, a jen malá část k říši živočišné (amoeby, Sporozoa (gregariny) — Plasmodium malariae) se řadí. Jsou z pravidla tak malinci, že při mikroskopování nutno užiti tisíceronásobného a i většího zvětšení, aby různé tvary jich mohly býti studovány. Velká část jich nedosahuje ani $^1/_{1000}$ millimetru; někteří dosahují pouze $^2/_{10000}$ millimetru v průměru.†††) Největší část mezi mikroby tvoří bakterie.

Ačkoli jsou mikrobi jednobuněční ústrojenci, lze přece mezi nimi rozeznati různé tvary. Pokud bakterií se týče, rozeznávají se tři skupiny. První skupina jsou mikrokokky (kokky) čili bakterie kulovité, tvořící kulaté tvary. Objevují se částečně ojedinělé, částečně však po dvou jednotnicích spojené a v tom případě nazývají se pak diplokokky. U jiných druhů vyskytují se 4 jednotníci ve spojení a na nich spočívají rovněž 4 jednotníci ve spojení, takže celek jeví se jako balík vlny křížem převázaný. Toto seskupení nazývá se Sarcina (kostky bakteriové). — Jiné druhy seskupují se na sebe v podobě hroznovitých hromádek a v tomto tvaru slovou staphylokokky. Jsou to hlavně hnisové bakterie. — Jiné druhy se k sobě řetízkovitě seřaďují a v tomto řetízkovitém tvaru nazývají se streptokokky. Sem náležejí zejména bakterie, jež při poranění působí růži.

*) Hořknutí mléka působí Micrococcus casei amari.

**) Táhnutí mléka působí Streptococcus holandicus, Bacillus viscosus a Micrococus Freusdenreichů.

***) Mýdlovatění mléka pusobí Bacillus lactis saponacci.

†) Rozkládání sterilisovaného dětského mléka působí Bacillus lactis peptonans.

††) Kysání máselné působí Bacillus amylobacter, vibrion, butyric. Clostridium butyricum — Řepnou příchuť uděluje máslu Bacillus foetidus lactis.

†††) Micrococu s progrediens měří 0·15 tisíciny, Pseudomonus indigofera 0·18 tisíciny millimetru. — Proto bylo možno mikroby teprve, když mikroskopie značného zdokonalení dosáhla, studovati.

Druhou skupinu bakterií tvoří bacilly. Jsou to bakterie tyčínkovité formy. Vyskytují se i co do délky i co do tloušťky v rozličné velikosti a rozmanitých tvarech. Některé z nich jsou až 30krát delší než tlustší. Mnohé se velmi čile pohybují. Tvoří v jednom směru obyčejně nitky neb vlákna. Příční průřez jejich obnáší průměrně $^1/_{1000}$ millimetru.

Třetí skupina jsou spirilly čili šroubouvé bakterie (Spirochaetae), jež mají více méně tvar šroubových závitků. Sem náležejí též t. zv. kommobacilly, jež tvoří jaksi přechod mezi bacilly a spirilly. Kommabacilly jsou působiteli asiatské cholery. Jednotlivá individua jejich mají tvar prosté zahnuté tyčinky, ale ve vzájemném spojení jeví se jako Spirillum, záležející z mnohých závitků a také se pohybující jako jednotný živok. Téměř všecky spirilly vyznačují se velice čilým pohybem. Pohyb ten děje se, jako vůbec u všech bakterií samostatně se pohybujících, pomocí velmi jemných, vláskovitých bičíků. Bičíky ty jsou buď na jednom neb na obou koncích aneb také po stranách. Jest jich více aneb také pouze jeden na konci. Dle umístění, počtu a seřadění těchto bičíků rozeznávají se jednotlivé druhy spirill.

Veškeré bakterie rozmnožují se příčním dělením čili poltěním odtud český název bakterií »poltivky« (Schizomycetes). Jednotlivé individuum se uprostřed zaškrtí a přepážka takto povstalá pronikne celou buňku, čímž povstane přihrádka, jež rozdělí buňku ve 2 polovice, a tak povstanou dvě samostatná individua.

Množení děje se velmi rychle. Již za $^1/_2$ hodiny mohou povstati z jednoho individua dva samostatný život vedoucí jedinci. Jak patrno, mohou se následkem toho bakterie v krátké době v úžasném množství rozmnožiti, jsou-li ovšem podmínky k rozmnožování příznivé. Neboť povstanou-li za $^1/_2$ hodiny z jednoho individua dvě, povstanou za jednu hodinu 4 atd. a takto může povstati za 24 hodin 280 bilionů jednotníků téhož druhu. Ovšem nerozmnožují se všecky bakterie tak rychle, ale čtenářové na podkladě toho, co jsme uvedli, mohou si vysvětliti, proč nakažlivé choroby, jež se v epidemiích objevují, nabývají v krátké době tak rychlého rozšíření.

Aby bylo možno studovati mikroby, zejména pathogenní, tvary jejich vymeziti a vlastnosti jejich vyšetřovati, třeba jest míti je k disposici o sobě čisty, prosty všech cizích příměsků. Proto činěny pokusy rozličnými methodami mikroby, hlavně ovšem pathogenní, laboratorní technikou o sobě uměle pěstovati. Jako živné půdy užito pro ně rozličných tekutin, zvláště hovězího masového bouillonu (jíchy). Avšak při sebe větší opatrnosti a pečlivosti nebylo lze tak snadno dostati čisté kultury t. j. rozvoj jediného druhu mikrobů. Živná tekutina byla sice déle trvajícím horkem sterilisována, aby v ní nebylo žádných zárodků, avšak při pokusech nebylo nikdy možno nabýti úplné jistoty, že cizí zárodky se nepřimísily, poněvadž, když se nádoba, živný, zárodků prostý bouillon obsahující, otevře, mohou vždy rozličné zárodky ze vzduchu do bouillonu padnouti a v něm se rozmnožovati. Následkem toho vyvine se více druhů mikrobů, a tu pak není jisto, který z nich hledaný na př. určitý pathogenní mikrob jest.

Tomuto nedostatku snažil se pomoci největší německý bakteriolog Rob. Koch, a snaha jeho nezůstala bez úspěchu, nýbrž odměněna byla znamenitým výsledkem. On přimísil živnému bouillonu gelatinu (čistý klih) a tím docílil průhledného rosolovitého bouillonu čili průhledného živného rosolu. Činem tím způsoben veliký pokrok na poli bakteriologie. Výhoda, jíž průhledná, pevná živná půda oproti tekuté skytá, jest neocenitelné důležitosti. Padnou-li na př. dva rozličné druhy mikrobů do tekutého živného bouillonu, rozmnoží se v něm a povstalí nesčetní mikrobi obojího druhu vyplní a navzájem promísí veškerou živnou tekutinu. Padnou-li však do živného, gelatinu obsahujícího a nepatrným zahřátím ztekuceného bouillonu, a nechá-li se pak bouillon rychlým ochlazením ztuhnouti (zrosolovatěti), způsobí zrosolovatění, že každý zárodek v rosolu na určitém místě zadržen bývá a jen na tom místě jest s to, aby se rozmnožoval. Tak povstanou kolem původních zárodků kolonie mikrobů stejného druhu a rosol zabrání, že se kolonie smísiti nemohou. Kolonie se za nedlouho (1—2 dni) tak zveličí, že prostému oku stanou se viditelny.

Aby koloniím ku rozmnožování poskytnuta byla největší plocha, nalévá se tekutá živná gelatina vočkované mikroby držící na studené, horizontálně položené skleněné plotny, na nichž ihned v tenké vrstvě ztuhne — tak povstávají t. zv. gelatinové plotny.

Vzrostly-li jednotlivé kolonie v takové gelatinové plotně a staly-li se pouhým okem viditelny, tu můžeme v jednotlivých koloniích pěstováním povstalé druhy mikrobů jako průbu vyňati. To děje se pomocí platinového, v plameni sterilisovaného drátu. Průba přenese se do jiné živné půdy, t. j. do zkoumavky, v níž živná, zárodků prostá látka se nachazí, kdež nyní pouze jediný druh (z jedné kolonie pocházející) samostatně se rozmnožuje — to jest t. zv. čistá kultura.

Avšak ne každá živná půda hodí se pro pěstování všech druhů mikrobů. Mikrobům na př., kteří žijí na obilí, nesvědčí masový bouillon. Ti množí se nejlépe v senném neb slámovém nálevu buď tekutém neb zrosolovatělem. V té příčině jsou zvláště pathogenní mikrobi vybíraví. Mnohé z nich zdaří se jen tehdy mimo organismus, na živné půdě pěstovati, zachovají-li se zvláštní příznivé podmínky, jiné mimo organismus pěstovati až posud se nepodařilo.

Předeslavše tuto stať o mikrobech povšechně jednající, chceme nyní zabývati se otázkou:

Mohou-li hřbitovy pathogennimi mikroby zdravotně škodlivy a nebezpečny býti? (Pokračování.)

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

I.

Studentský pokoj vdovy Kaubisové byl nevelikých rozměrů, ale mnoho se v něm probralo důležitých předmětů a otázek. Obyvatelé jeho zalétali daleko v myšlénkách a suché prsty jejich jezdily po všech dílech světa na mapách, jež byly na stěnách rozvěseny.

Zde také pokoušely se mladé síly o básně a jedna z nich byla i na stěně napsána. Vyličovala s humorem, jaký život studenti mnohdy vedou a jak se oddalují od toho řádu, který jim byl přečtěn, jakmile na počátku školního roku práh gymnasia překročili.

V básni té bylo více latiny než češtiny, proto jí zcela domácí paní nerozuměla a ponechávala na stěně do nejbližšího bílení, jež se tady nekonalo z jara, ale o velkých prázdninách. Tu zednická štětka co rok zničila i jiné nápisy, poznámky a kresby, aby bylo místo pro jiné nápady, obrazy a průpovědi o studentech.

Jedno okno vedlo z pokojíku k potoku, který se kolem domku a zahrady vinul; zde sedali nadějní básníci na svých kufrech a házeli do vody nedokončené znělky a neprovedené balady.

Také přibírali mezi sebe filosofy a dějepisce, kteří začínali psáti dějiny českého národa, nebo snad celého světa, od města, v němž studovali, nebo se i zrodili.

Druhé okno o šesti tabulkách vedlo na silnici a bylo vydáno mnohým nebezpečím. Proto mívalo papírové záplaty a mnohé trhliny, což všechno také o prázdninách uvedeno do pořádku.

U toho okna sedali pěstitelé mathematiky, fysiky a jiných střízlivých věd, kde jde všechno dle odvěkých zákonů a fantasii vyhrazeno nejmenší místo.

Tady byla lavice pro tři útlé lidi, čtvrtý, nebo případně pátý musil si sednouti na pelest jedné z postelí, jichž v pokoji bylo tolik, kolik toho neb onoho roku se stravovalo u Kaubisů studentů.

Postele byly úzké, prosté, stály podél stěn, nebo i vedle sebe, měly žlutý nátěr, po jedné peřině a několika polštářích. Pokrývka jejich byla častěji svinuta, než prostřena.

Na ložích ležely sešity, výkresy, knihy se bořily do peřin a povlaky peřin bývaly potřísněny černým i červeným inkoustem, o čem se pravidelně nevědělo, kdo to udělal.

Uprostřed světnice stál stůl, který zaujímal hodně místa. Kdysi na něm Kaubis stříhal, krájel, žehlil a rovnal šaty, jež vlastnoručně ušil; nyní sedali kolem stolu studenti, aby pracovali úkoly, četli v knihách, psali a také si zahráli v době odpočinku nějakou společenskou hru.

Proto šachovnice byla hned na desce nakreslena velmi dobrým inkoustem, který se nedal smazati. Tvůrce té kresby také nebyl nalezen.

Ostatně bylo na stole nezničitelných poskvrn více, a některý kazisvět vyřezal i nožem počáteční písmena svého jména. Ten byl snadno přistižen a otec jeho škodu zaplatil.

Zvěčňovatel svého slavného jména zapadl kdesi na horách jako lékař v zapomenutí, ale ve studentském pokoji památka po něm zůstala.

Zásuvka byla pro listiny a sloužila všem obyvatelům. Inkoust na stole byl společný a sama Kaubisová nalévala jej z veliké láhve do kalamáře, od něhož vedlo několik cestiček na všechny strany.

Veliký dubový stůl s pěkně řezanými nohami zastupoval knihovnu, na němž bylo tolik hromádek svazků, sešitů, slušně vázaných i rozedraných a všelijak rozebraných knih, kolik studentů zde zasedalo denně k práci i zábavě, kolik hlav se tady podpíralo o hubené ruce.

Lampa stála hned vedle kalamáře a sloužila všem přítomným. Byla zeleně zastíněna a vrhala světlo pouze po stole, ozařujíc hlavy těch, kteří při ní se obírali rozmanitými vědami i zábavnou literaturou.

A lampa hořela ve studentském tom pokojíku dlouho do noci, neboť Kaubisová nešetřila oleje, jenom aby její svěřenci prospívali a ještě v noci nahradili, co denní procházkou nebo laškováním zanedbali.

Kolemjdoucí po silnici vídali onu lampu a skloněné mladé hlavy nad knihami. Okna bývala pravidelně nezastřena, v letě do kořán otevřena a mnohý nahlédnuv sem, prohodil: »Zde se pilně studuje. Pravda, budou zkoušky, žně studentské.«

A byl-li to právě příslušník gymnasijní koleje, ucítil jakoby píchnutí a vzpomněl si na svoje vědomosti, jež nutno doplniti, aby znamky a výsledek byl pro rodiče potěšující.

Do bytu paní Kaubisové se nepřišel profesor nikdy podívat na studenty, aby je překvapil a se přesvědčil, studují-li; jenom stačilo podívati se oknem, a hned každý věděl, co se zde děje.

Byla-li okna přece zastřena, potom vždy odpočívaly ladem a studenti se zabývali věcmi, k nimž svědků nepotřebovali, a na něž, jak říkala paní domácí, i toho světla byla škoda. Ale bývalo tak pořídku.

Zvláštních kamen v pokojíku nebylo, v zimě pouštěno sem teplo ze sousední místnosti a také několik hliněných kachlů sem vyčnívalo.

Studenti si do zimy nestěžovali, majíce dosti svého mladistvého zápalu, jsouce zaopatřeni bačkorami, nebo zalezli do peřin, kde se doučovali a někdy si jenom po tmě povídali.

Stěny zdobili si studenti sami. Sem domácí pověsila jenom kříž. Ostatní obrazy nevynikaly cenou, nebyly ani v zlacených rámech a pravidelně rozvěšeny.

Studenti vystřihovali z denních listů podobizny slavných mužů, kteří buď právě zemřeli nebo jubileum slavili a proto jejich podoby do časopisů se dostaly. Tu pak každý si přibil na stěnu nad svou postelí, kdo koho zajímal.

I tyto obrazy odstraňovala Kaubisová, dávajíc byt do pořádku, ale svinula je, neboť i po prázdninách bývala po nich sháňka a mnohý oslavenec nastoupil znovu místo na obílené stěně.

Mimo to měl zde každý student rozvrh hodin a trhací kalendář, který si sám sestavil a denně utrhoval, počítaje, kdy přijde na svátky.

Na šaty byla pro všechny veliká dvoukřídlová skříň a stačila úplně; na vrchu ležely knihy, které přecházely jako dědictví z pokolení na pokolení a po nichž se nikdo nesháněl. Mezi těmi byly i dva slovníky, které studentům posloužily, a kupa rozmanitých příprav nejisté ceny.

Několik židlí, kufrů a truhliček doplňovalo nářadí v tomto pokoji. Byl naplněn, ale přece zbývalo tu místo k proháňkám a dostihům.

Kaubisová urovnala každodenně všechno v pokoji, když studenti odešli do gymnasia, ale pořádek, jaký si míti přála, netrval dlouho. Ještě když jeho obyvatelé odešli na delší dobu, na svátky, výlet, když v letě přednost dávali zahradě a volné přírodě, ale tu se domácí paní stýskalo po tom rušném životě, po šumu a písních, škádlení i skřípání per.

Tak bylo, když studenti podnikli z celého gymnasia výlet, jemuž říkali, také po staročesku, majales, ač za touto slavností daleko pokulhával pod dozorem profesorů a rodičů. Hlavní účel jeho bylo pobýti den v lesích, pobaviti sebe i hosty a vybrati peněžitý příspěvek na běžné vydání a pro pokladnu, která podporovala chudé studenty knihami, obědy a šatem.

Od Kaubisů vyšli všichni; studenti ráno, ostatní hned po obědě, a doma zbyla pouze vdova, aby pohlídala, a také že určené místo v městském lese bylo pro ni poněkud daleko.

Studentům se to zdálo ještě blízko a nejraději by šli na hradní zříceninu tři hodiny cesty. Tam podnikali vycházku v menších skupinách, a nebylo snad příslušníka gymnasia, kdo by nebyl na Libštátě a neměl z hradu toho kámen nebo kus vápna ve svých památkách.

Teď odešli studenti společně do Obory, a hned za nimi vezli na několika vozech pivo, chléb, uzeniny jednak ke koupi, jednak jako dar od města.

Kaubisová usedla ve studentském pokojíku, když všechno osmejčila, prach utřela, knihy srovnala a rozházené šaty ve skříni pověsila. Vdova byla unavena a odpočívala.

Kaubisová posud slušně vypadala a nikdo by jí nehádal padesát roků. Byla prostřední postavy, měla posud černý vlas, na čele sotva znatelné vrásky, milé a jasné oči, plnou tvář, kulatou bradu, zdravé zuby a kolem úst stálý úsměv. Šatila se jednoduše, po městsku, na hlavě nosila modrý šátek, od těla odlehající jupku, vyžehlené šaty, že šustěly při každém kroku, na nohou měla botky na boso. Veliká zástěra s kapsami doplňovala její ústroj.

Jenom v neděli brala na sebe roucho lepší, když šla ráno do kostela nebo na hřbitov.

Kaubisová byla vdovou na šestý rok. Muž její byl krejčí a šil zcela obstojně. Celý profesorský sbor si u něho objednával šaty, jakož i úředníci od soudu a berního úřadu. I tovaryše míval a vydělal slušné peníze.

Však si koupil tento domek u vody se zahradou, již obehnal plotem. I na pole pamatoval a byl by se zahospodařil, kdyby náhle nebylo zdraví jeho podkopáno a neklesl do hrobu v pětačtyřiceti letech svého věku.

Byla to hrozná rána pro rodinu, která ztratila starostlivého otce a živitele. Než Kaubisová nezoufala. Provdati se nemínila, ale sama chtěla živiti sebe a děti. Byt měla i pěknou zahradu a za městem kus pole, jež vzdělávala, aby byl chléb pro dům.

Vdova mínila ostatní vydělati vlastníma rukama, byla k tomu odhodlána, ale tu jí bylo poraděno, aby se přiživovala při studentech, pro něž má pěkný byt, zahradu a všechnu příležitost.

Domek nebyl na náměstí, ani na hlavní ulici, poněkud stranou jako v zahradách. Než to nevadilo a otcové studentů volili raději i tuto stranu, kde bylo ticho pro studia a pokoj k domácím prácem. Po silnici ob čas přejel vůz, někdo přešel, ale celkem tady bylo milé zátiší u Bystřiny, jejíž vlny narážely o hladké kameny, v souzvuku pospíchajíce dále za město do polí a lučin.

Sotva Kaubisová oznámila, že by za příkladem jiných rodin přijala studenty na byt, hned měla pokoj plný, totiž pět studentů, kolik bylo možno na jeden byt vzíti.

Ještě se hlásili přespolní, že by rádi o polednách v teplé světnici pobyli za zlatku měsíčně, žádajíce, aby jim z přinesených plodin jednoduchý oběd o jednom jídle byl uvařen, aby měli něco teplého v žaludku. Na noc docházeli domů hodinu cesty.

Kaubisová přijala ještě čtyři takové »přeletavce«, jak byli od ostatních nazváni, poněvadž co den opouštěli město, aby se zase ráno dostavili. Ti dali vdově nejméně práce, a byl z nich rovněž užitek, poněvadž si donášeli více naturalií, než spotřebovali, a mnoho zbývalo pro ty, kteří platili všechno na penězích.

Ale i jiní rádi sem zavítali jenom jako na besedu ke studentům a mnohdy s těmito společně pracovali úkoly, radili se, nebo kuli plány do budoucna.

Byt Kaubisové se stal studentským hnízdem, kde se konály konference, odkud vycházely návrhy, kde se dělala nejlepší pensa, kde i vznik vzala myšlénka pořádati výlet po několika podobných nábězích v letech minulých.

Vdova neměla příčiny si stěžovati. Ovšem nebylo jí tak, jako když manžel žil a o rodinu se staral. Ani nyní nezakusila nouze, při těch studentech se obstojně obživovala, ale přece v duchu často vídala muže, jak se přičiňoval, nad strojem se skláněl a pilně šil.

Teď se bavila jenom těmi studenty a s nimi se těšila. Sloužila jim, opatrovala je a byla jako jejich matkou. Dopřála jim obveselení, ale také dbala toho, aby se učili a povinnostem svým dostáli.

Byla by také šla do Obory, kde bude jistě veselo, ale nějak se v minulých dnech unavila na poli, kde hleděla sama nejvíce udělati rukama svýma, aby se na potahy co nejméně vydalo.

Teď se jí sladce odpočívalo po vykonané práci, a myslila na studenty. Program výletu visel na stěně, a Kaubisová hledíc na něj, stopovala, co už může býti odbyto a co ještě čeká provésti.

Milkos má po proslovu. Ten si oddechnul! Jistě to dobře provedl. Vždyť tu báseň složil tamo na zahradě. Také mně dal jeden otisk.«

Vdova se příjemně usmála, majíc radost, že student-básník i na ni pamatoval exemplářem.

»Nyní bude divadlo,« děla k sobě, pozorujíc hodiny. »Je to povedený kousek ze studentského života. Aby ti provedli něco smutného! Napálili venkovany, neboť se vydávali za ingenýry, kteří vyměřují po selských pozemcích budoucí dráhu.«

Herci provedli zde v pokojíku několik zkoušek, a domácí paní nejenom naslouchala, ale ochotně podávala, čeho bylo třeba při provisorním divadelním představení.

Na pohostění studentů zeměměřičů upekla buchty a poslala pro pivo. Všechno se užilo při zkoušce, a Kaubisová jinochům přála.

Vyslechla i sbory, na výlet připravené solové výstupy, společenské hry pro menší žáky, jimž posud nedovoleno tančiti; věděla, kolik se předem vybralo při zvaní na sousedních zámcích, kolik bude besed, národních čtverylek, a že každý chudý dostane tři známky na pivo, krajíc chleba a dvě uzenky na ruku.

Kaubisová byla do všeho zasvěcena, mnohdy tázána o radu, studenty milována a od nich hodně navštěvována.

»Matičko, věčná škoda, že jste také nestudovala, byste nám pomohla pracovati úkoly,« říkal jeden z nejveselejších. »Hned bych se sem přistěhoval jako šestý a neodbytný strávník.«

Kaubisová měla čtyři dítky na starosti. Bylo to dost pro vdovu s nepatrným majetkem. A matka nechtěla děti jenom tak odbýti a snad i odstrčiti. Za živobytí otcova nenavykly sice blahobytu a přepychu, ale přece měly, čeho potřebovaly.

Kaubis měl s nimi, zvláště s chlapci, zvláštní plány. Myslil jako mnozí jiní v městě a okolí.

Gymnasium nedaleko, proč by nevystudoval ten, kdo má jakési nadání ke studiím! Zkoušel to tak mnohý domácí i ze sousedních vesnic. Prospíval-li, postupoval do vyšších tříd; propadnul-li, šel hned na řemeslo nebo se chytil pluhu.

O výživu tak neběželo. Studenti přisedali ke stolu s ostatními a mnohdy vypomohli i při práci.

Ve Víchově vystudovalo mnoho chudých žáků, než také mnozí strhli potom rodiče na vyšších studiích.

Také Kaubis poslal oba syny do gymnasia na zkoušku. Starší Viktor hned váznul. Byl by snad přece s bídou několik tříd prošel, ale otec měl tolik rozumu, že Viktora vzal ze škol, dokud tento zcela tělesné práci neodvyknul. Byl by ho rád vyučil svému řemeslu a zajistil si pomocníka, kdyby Viktor netoužil po knihařství.

Hoch rád navštěvoval jediného knihaře v městě, a řemeslo to se mu zalíbilo.

»Chceš-li vázati knihy, buďsi,« řekl Kaubis, a dal Viktora vycvičiti, ne však ve Víchově, ale v Praze, aby se naučil dokonale, jak toho novější doba vyžaduje. V místě byl knihař staršího rázu a lepil knihy studentům za levný peníz.

Druhý syn Karel byl nadanější a pilnější. Hned prvého roku prospěl, ale také otec pouze jedno vysvědčení jeho spatřil.

Mnozí se nadáli, že úmrtím Kaubisovým bude studiím synovým konec, a už se přihlašoval bývalý vyučenec krejčího, že by Karla vzal do cviku a při jeho vtipu a píli záhy ho vyučil, aby potom pomáhal živiti matku a obě sestry.

Kaubisová dlouho váhala, nevědouc si rady, až přece ustanovila, ještě jeden rok to zkusiti. Karlovi nebylo posud čtrnáct roků, musil by ještě do obecné školy, proto zůstane v gymnasiu.

Tu student prošel s tak výborným prospěchem, že kde kdo radil, aby byl ve školách ponechán. I profesoři podobně mluvili, a ředitel vdově sliboval rozličné úlevy a podpory.

Zatím Kaubisová dostala na byt studenty, jiní sem docházeli na obědy a tak se poměry její zlepšily. I byl Karel ponechán ve školách a přidružoval se k těm, kteří studovali v pokojíku u velikého stolu. Bydlil s matkou v sousední světnici a jenom k učení a hrám přicházel do studentského pokojíku.

Nyní byl v sedmé gymnasijní, a kdyby se užívalo posud tak zvané lokace, jistě by byl prvním. Než i tak byl za nejlepšího žáka považován a čestné to postavení si dovedl uhájiti v pozdějších letech.

Dvě dcery, patnáctiletá Oliva a o tři roky mladší Otilie matce tolik starostí nenadělaly, ač přece mnohdy se nad nimi pozastavila. »Co bude s vámi?« mihlo hlavou starostlivé ženě.

Dívky nyní statečně pomáhaly matce, třeba obě posud chodily do školy. Oliva byla v měšťanské a přiučovala se šití.

»Začnu řemeslo po tatínkovi,« odpovídala vesele matce, když tato opětovala svoje: »Co bude s vámi?«

Do práce byly obě, ale také po zábavách se rády ohlížely. Obě šly dnes na výlet se studenty.

Kaubisová měla mnoho práce při úklidu, praní a hlavně vaření, ani by sama všeho při tolika studentech nezastala; ale dcery jí pomáhaly, třeba měly ještě jinou povinnost.

Pro cizí zůstalo hádankou, proč Oliva pravidelně v sobotu zmešká vyučování. Než matka udala příčinu ve škole, že dcera myje podlahy, zatím co studenti jsou ve škole.

Děvčata všechno snesla od kupců a obchodníků, zatopila, přikládala, myla nádobí a časem i vařila. Sotva ta neb ona dívenka přišla domů, odložila tašku, hned se chápala válečku, aby vyválela těsto na nudle, nebo měchačkou míchala, knedlíky dělala, škubánky vykrajovala a podobně. Některé jídlo se chystalo na den, kdy buď na měšťanské nebo obecné škole dříve končilo dopolední vyučování.

Když se urodily švestky, dělaly se knedlíky a těch bylo třeba pro mladé lidi! Matka s oběma dcerami hodinu obalovala švestky tenkým těstem.

U Kaubisů se studenti najedli do syta. Zde spíše zbylo, než aby se nedostávalo. Stávalo se, že zasednul na vybídnutí domácí paní i jiný student a také okusil.

Na mnohou věc vzpoměla si teď Kaubisová, když tak osamotněla a po pokoji se rozhlížela. Posud pamatovala, kde míval nebožtík manžel složené látky, kde visely míry, kde stál stroj.

Mnohdy i sama k němu přisedla a pomáhala před svátky, kdy se nahromadilo mnoho práce. Ráda se zde mezi dětskou drobotinou otáčela.

Než i nyní s radostí vcházela sem mezi studenty. Jenom když nemusila dělati rozhodce nebo napomínati ke studiím a dělati pořádek. Tu dlouho otálela za skleněnými dveřmi, nahlížejíc do vnitř. Ale když vešla, zakročila s veškerou autoritou jako matka, pranic se nestrachujíc, že má před sebou dospělejší studenty s chmýřím pod nosem a brejlemi na očích.

»Byli jste mně svěřeni od rodičů jako dítky,« — tak pravidelně začala, končíc váźným napomenutím. A podařilo se jí obyčejně skrotiti mladé hlavy a lehkomyslné dostala ke knize.

»Co by si o mně pomyslili páni profesoři, co by mně řekli vaši rodiče, kdybyste ať nedím, zcela propadli a musili opakovati, ale jenom přinesli prostřední známky. Jaká by to byla škoda a hanba pro všechny?«

Studenti z tohoto bytu prospívali výborně a kdyby byl přece někdo pokulhával, vzal si ho do práce Karel, který se stal ve vyšším gymnasiu učitelem několika slabších žáků.

I ti, kteří sem docházeli na oběd a pro kus teplého přístřeší, dobře studovali, ano někteří i lépe, než ti, kteří žili v hojnosti a vším potřebným byli opatřeni.

Od Kaubisů přinášeny nejlepší úlohy a mnohá sporná věc zde docházela rozřešení.

»Co tomu říkají Kaubisovi?« usmál se profesor, byla-li neshoda při výkladech římských nebo řeckých klasiků.

Domácí paní se tím pyšnila a na svoje studenty nedala nic dopustiti. Ráda slyšela chválu o nich pronášenou, ale sama byla v tom střízlivou. Byl-li kdo od ní pochválen, musil toho zasluhovati plnou měrou.

Špatného studenta hned propustila, nebylo-li ho lze napraviti. Takových by dostala mnoho, a ještě rodiče jejich platili dvojnásobně, ale vdova o ně nestála.

Její studenti musili vynikati. Dnes byli četaři na výletě. Studentstvo utvořilo sbory o deseti četách a aspoň přes město šli jako vojsko za veselou hudbou. Karel nesl studentský prapor, dar to městských paní. Každá četa měla štít, na němž byla označena třída v římské číslici.

Aby měli všichni stejnokroj, nedalo se docíliti, než hleděli si aspoň stejně ozdobiti v každé četě klobouky, nač padlo mnoho listí a květin.

Stejnoměrné chůzi a některým prostocvikům naučil je učitel tělocviku.

Kaubisová znala i ty povely, neboť její studenti se cvičili doma a Karel chtěl i obě sestry zařaditi do čety. Ty se však nedaly a také matka jim na pomoc přispěla. Nedbaly výkladu, že toto rozdělení a velení jest dle římského způsobu a že tam v dávnověkosti i ženy platně pomáhaly při válečnictví.

Smích byl horlivci odpovědí.

Kaubisová nedbala, že i její zahrada byla na výlet popleněna. Několik studentů vycházelo odtud s kyticemi na kloboucích a s růžemi v knoflíkových dírkách.

I do tobolky musila hlouběji sáhnouti, aby dala Karlovi i děvčatům. Nepřála si, aby syn byl živen na útraty města a dobrodinců. Tak zle jí nebylo. Než také strávníkům musila půjčiti, ač se nabízela, že dívky za nimi oběd do Obory donesou v košíku.

Tak seděla a uvažovala, až se večer snášel a v oknech se zatmělo.

»Už by mohli pomýšleti na návrat,« řekla, ale ještě výletníky nečekala. Nehnou se před západem slunce a nevejdou se na vozy, které jely za nimi.

Měšťané zabývali se hospodářstvím, měli potahy i slíbili studenty svézti k městu, kde se opět seřadí a slavně se navrátí.

Nebude to v takovém pořádku jako ráno, ale jenom když valná část studentstva bude doma. Mají na výletě rodiče, ti se o syny postarají, aby nezabloudili na rozličných cestách a stezkách života.

Kaubisová už neuvažovala, kdy ten neb onen výstup odbyt, kdy smíšené sbory odepěny; její mysl soustředila se v odchodu z Obory, kde je v lese jistě už větší přítmí a ředitel dal znamení k odchodu a k odjezdu, jak se kdo dostane k povozu nebo musí do města jíti pěšky.

»Zdaž i moje děti se dostanou na vůz,« měla starost matka a dávno před večerem poslala jim naproti dva veliké šátky a několik haveloků, aby se ukryly a nenastydly. Večer byl sice vlažný, ale Kaubisová předvídala, že aspoň ti starší budou od tance spoceni.

Teď vyšla i před dům na silnici a naslouchala.

Město bylo posud tiché, o mnoho tišší než v minulých dnech. Valná část jeho byla na výletě a ostatní čekali na opačné straně, kde se říkalo v bráně, ač tam nyní žádné brány nebylo. Tu a tam někdo přešel, ozvaly se hlasy a v oknech kmitala světla.

Kaubisová nevyhlížela sama, i jiní obraceli zraky i touhu k výletníkům. Přejelo několik kočárů. Tam seděli ti, kteří měli rychlejší koně a dříve vykonali tu cestu. Buď se zastavovali v městě nebo jeli dále do okolí. Studentský výlet býval hojně navštěvován a stával se oblíbenou schůzkou inteligence i lidí prostých, kteří měli syny na učelišti, nebo se čítali mezi jeho příznivce.

Všechny lucerny v městě toho večera hořely.

Posléze duněla půda pod vozíky hustě obsazenými a město nabývalo živějšího rázu.

»Budou-li pak ti lidé večeřeti?« vzpoměla si Kaubisová na studenty. »Jak by ne! Vydrkají se na voze a nejedli snad od oběda pro samé zpěvy a tance.«

Uzamknuvši stavení, pospíšila k uzenáři pro studenou večeři. Pivo nekupovala. Toho se studentům dostávalo velmi zřídka; na síni stál veliký kamenný džbán s čerstvou vodou. Ti menší musili vystoupiti na prsty u nohou, aby dosáhli, větší naklonili jenom nádobu k ústům. Džbán stačil pro všechny.

Ještě neuložila Kaubisová nakoupené věci do pokojíku vedle bochníku chleba, když tu zazněla hudba. Valná část studentů byla vysazena, jiní se dostali pěšky do města a u brány se seřaďovali. Ale marně se namáhali četaři seřaditi své podřízené. Volali je, prosili, čety se neplnily. Do některé přiskočil žák z obecné školy, přimísil se učeník, ano i žerdi se zmocnil, ale všechno to nedostačovalo. Mimo to valil se lid a rozrážel řady.

Učitel tělocviku dal znamení pozdviženou holí a také seřídlá kapela spustila pochod:

»Proč bychom se netěšili,
když nám Pán Bůh zdraví dá —«

Proud se vinul ulicemi ke gymnasijní budově, která stála nějak zasmušile. Jenom byt školníkův a ředitelův byl spoře osvětlen. Ostatní okna halila se v tmu.

Hudbu doprovázelo sta hrdel, jež zpívala spolu.

Pojednou davy se utišily a kdosi učinil provolání: »Ať vzkvétá a mohutní naše městské gymnasium!«

»Sláva, sláva!« volali přítomní.

Hudebníci spustili tuš a na pokyn přítomného ředitele počali hráti císařskou hymnu: »Zachovej nám, Hospodine.«

Ku konci prvé sloky kynul učitel tělocviku, aby se lid rozešel. Od gymnasia se obrátil k náměstí, ale neodcházel do vedlejších ulic a uliček. Ani hudebníci nebyli ještě propuštěni, musili hráti pochod.

»K měšťanostovi!« zněl povel.

Všichni se hrnuli k nárožnímu domu, kde byl posud otevřen krám se smíšeným zbožím. Brzo byl obstoupen. Na prahu se ukázal obtylný muž Jan Blažej, přítel studentů, o vyšší gymnasium zasloužilý, přímluvce při maturitách, předseda spolku pro podporu chudých žáků.

»Ať žije náš milovaný purkmistr!«

»Ať žije mnohá léta!«

Jan Blažej se usmál, uklonil a rukou přátelsky kynul. Pro hluk mluviti nemohl. Děkoval mlčky.

Studenti zanotovali: »Kde domov můj?« — a vyzpívali při hudbě obě sloky.

»K profesoru Latalovi!« vykřiknul kdosi a hned se proud hnul na předměstí, kde bydlil oblíbený profesor dějepisu, také badatel místních dějin a pilný cvičitel sborového zpěvu. V městě se těšil veliké vážnosti, byl samorázný, nadšený pro českou zemi, dobrý zpěvák a pořadatel slavností.

»K Latalovi!« znělo mezi studentstvem.

Učeníci šli napřed, omladinu lákala hudba a zpěv. Byli by chodili dlouho do noci.

Pan profesor se neukázal, buď že nebyl ještě doma, nebo nechtěl přijímati čest na úkor jiných. Už se mu to stalo několikráte, vždycky měl z toho mrzutost u kolegů, ale přízeň studentů ho těšila. Zde zazpívali:

»Kde vlasť je má?
Znáš ten věnec hor a lesů,
plný krásy, plný plesů,
plný rolí, hájů, luk,
a ty zdobí toků zvuk?
Tam v tom věnci čarokrásném,
v onom ráji vlasť je má!«

Průvod se vrátil na náměstí, kde jeden ze studentů provolal slávu městu Víchovu a jeho obyvatelům.

»A nyní rozchod!« velel Karel Kaubis mocným hlasem.

Studenti poslechli, rozbíhali se k domovům, ale učňům a tovaryšům řemeslnickým, kteří se slavnosti účastnili teprve u večer, náhlé zakončení se nelíbilo.

Nutili hudebníky, aby hráli dále, chtěli pro ně učiniti sbírku, než nic naplat. Davy řídly, lid se rozptyloval.

Diváci zazpívali bez hudby »Hej Slované« a potom také odcházeli, aby se prospali. Společnost se nedala udržeti a město se pomalu uklidňovalo. Účastníci výletu toužili po klidu a odpočinku. Potřebovali toho plnou měrou. (Pokračování.)

Motiv podzimní.

Příroda v sledním zářivých dnů plese
barevnou ještě robou zahýřila,
již okázale, z dlouha rozložila
v březových hájích, ve žloutnoucím lese.

Povadlé listí ve snětích se třese,
od stromu k stromu vlákna táhnou bílá,
v nich pavoučí se mládež rozpustilá
různými směry do ciziny nese.

Roj tažných ptáků ve mracích se tratí
a s těmi ptáky tušíš odlétati
zas žití kus, jenž lépe moh' být' prožit.

Zas Mládí tvého stesky v duši kvílí
a nevíš líp v tu hrozně smutnou chvíli,
než ku modlitbě vroucí ruce složit.

Robert Přáda.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

Obíraje se studiem legendy té, jakož i studiem jiných starobylých historických pramenů k oněm dobám, přišel jsem v ohledu na svaté apoštoly slovanské na stopu zcela jisté a ostatně již i dříve leckdy aspoň částečně dokázané pravdě. Při důsledcích svých veden jsem byl z počátku již i onou právě zmíněnou legendou pannonskou, jíž se dr. Iška při uvedeném tvrzení svém v »Národním Katolíku« dovolává, ač se nikterak nemohu nadchnouti, že by to byl pramen nejstarší a nejspolehlivější! Výsledky, jichž jsem se dodělal, a jež s historickou pravdou úplně se kryjí, nalézti může každý přímo do jisté míry aspoň i v nejnovějším spise Pastrnkově. Než k věci!

Kdo legendu pannonskou (anebo lépe řečeno »legendy pannonské«, neboť jsou dvě, jedna o sv. Konstantinu, druhá o sv. Methoději*) skutečně četl, a každý vážný historik vůbec, jenž v nejstarších památkách o obou věrozvěstech slovanských bádal, nebude míněním dra. Išky zajisté uveden v nejmenší omyl. Poněvadž však v naší době — abych mluvil slovy dra. Išky — při vší znalosti dějin! přece jest možno, že by se někdo snadně našel, kdo by bez rozmyslu sedl dru. Iškovi na lep, ukáži nestranně na historickou pravdomluvnost a historické vědomosti páně Iškovy

*) Kritický rozbor a ocenění těchto pannonských legend — bohužel ku podivu až příliš stručně! -- viz v cit. spise Pastrnkově, str. 4—15. Při vší úctě k autoru tomuto i k jiným badatelům již svrchu zmíněným, nemohu přisouditi pannonským legendám větší historické váhy než sluší; vždyť i když připustíme, že nebyly ovšem sepsány podle přesných pravidel dějepisných, nýbrž že jsou to legendy světců, sepsané podle zákonů řecko-byzantské hagiografie, přece jenom hledě k různým vzájemným odporům mezi oběma legendami (ač pisatelem jich byla, jak se zdá, jedna a táž osoba!), ale i hledě k různým nesrovnalostem v jedné a téže legendě, nemůžeme se ubrániti výtky tendenčnosti spisovatele legend pannonských. (Sr. *Snopek* ve »Sborníku Velehradském« r. 1881, roč. II., str. 136, ve »Sborníku historickém« r. 1886, roč. VI., str. 129 nsl., ve »Sborníku historického kroužku« r. 1896, seš. 5, str. 157—168). Že se výslovně dr. Iška právě dovolává legend pannonských, jest mně záhadou, záhadou tím větší, čím méně z nich pro sebe něco dokázati může! Vždyť z nich ve prospěch starokatolické církve nemůže dokázati v pravém slova smyslu ničeho, ač ovšem znalci dogmatiky ujíti nemůže, že dle legendy pannonské — vlastně v odporu s jinými místy legendy — oba apoštolé zároveň se slovanskou liturgií hájí i dogma Photiovo proti »hyiopatorskému« bludu, ale v té příčině z mnohých důvodů, jež uvedu, nelze legendám přikládati víry. Jinak nemůže z legend pannonských dr. Iška nic dokázati. Mnohem prozíravější jest v té věci proti dru Iškovi — též starokatolický farář Goetz, jenž patrně lépe zná staroslovanské legendy pannonské (ovšem pouze z latinského překladu, jehož leckde nepochopil), a poněvadž vychází již a priori z předpokladu, že papežská kurie nesměla nikdy schválit slovanskou liturgii a národní bohoslužbu, kterou pro sebe reklamuje jen starokatolická církev, pannonské legendy, poněvadž mluví o stycích Cyrilla-Methoděje se stolicí římskou, jako hodnověrný pramen historický šmahem zamítá a zamítati musí. A proto popírá i na př. všechnu zásluhu Konstantinovu, že by byl vůbec vynalezl písmo slovanské, ač to legenda pannonská výslovně uvádí. (Gesch. der Slavenapostel, str 135. nsl.) Kdyby dr. Iška, když již nezná legend pannonských, ač se jich dovolává, orientován byl aspoň ve své starokatolické literatuře, zvláště pokud jedná o Cyrillu a Methoději, které má jeho církev neprávem na štítě, nebyl by se legendy pannonské vůbec dovolával!

vůbec. Poněvadž však dr. Iška se dovolává neustále jen legendy pannonské, kterou chce dotvrditi, že sv. Cyrill a Method byli starokatolíky, budu se i já zabývati především legendou pannonskou a ji slovně citovati, ač ji vesměs neuznávám za hodnověrný pramen historický, neboť právě z ní, dle slov dra. Išky, má býti zjevno, že oba apoštolé nebyli římskými katolíky, poněvadž — jak moudře argumentuje dr. Iška ještě dále — byli od německých katolických biskupů pronásledováni. To jest, prosím, historický důkaz dra. Išky, že Cyrill a Method nemohli býti římskými katolíky!

Četl jsem obě pannonské legendy, nebo jak je nazývá prof. Pastrnek v nejnovějším spise svém »moravsko-pannonské«, několikráte, tedy také tu, kterou dr. Iška neustále uvádí za důkaz (ale dosud ovšem ji nikdy necitoval), přesvědčení však, že by byli sv. Cyrill a Method starokatolíky, z nich jsem nikterak nenabyl a také nikdo, kdo je čísti bude, po mém soudu nenabude, ba naopak, právě i tou legendou pannonskou byl jsem ještě více utvrzen v domnění, že byli římskými pravověrnými katolíky. Tentokráte si dr. Iška při vší své znalosti dějin rozhodně neposloužil. Na důkaz svého tvrzení omezím se z větší části na legendu pannonskou a budu ji doslovně citovati, aby každý soudný člověk nejen o historickém způsobu psaní páně Iškově, jenž mimochodem řečeno, vymyká se vší kritice, — a o jeho pravdomluvnosti, ale i o jeho pravověrné cyrillomethodějské a zároveň Husově národní církvi učiniti si mohl náležitý úsudek.*)

Legenda pannonská, která je dru. Iškovi vším a na niž se i já budu odvolávati, skládá se, jak již jsem se zmínil, ze dvou životopisů, totiž sv. Konstantina (Cyrilla) a sv. Methoda. Jest to jedna z nejstarších památek o sv. Cyrillu a Methoději vůbec a sepsána jest jazykem staroslovanským.**) O ceně její se mínění v novější době rozcházejí. Mnozí vážní badatelé, (jako Viktorov, Lavrovskij, Golubinskij, Malyševskij, Pastrnek***) shodují se v tom, že obě tyto legendy jsou osobám a věcem, o nichž vypravují, nejbližší, podávajíce zároveň o těchto událostech nejobšírnější a nejvěrnější zprávy.†) Ruský badatel Gorskij a Šafařík se do-

*) Sr. v té příčině Dr. Lenz, Učení M. Jana Husi, v Praze, 1875, str. 333 až 340; Lenz, Několik dodatků k učení M. J. Husi (ve »Vlasti«, r. XV., str. 550. nsl.); Dr. Kryštůfek, Mistr Jan Hus (ve »Vlasti«, roč. XIII., str. 113 nsl.) a k tomu Snopek, Nauka církve a učení sv. Cyrilla a Methoděje (ve »Sborníku Velehradském«, roč. II., str. 86—140.) Otázku, zda starokatolická církev právem nazývá se církví Husovou, trefně pojednává Zdeněk Bretšnajdr v brožuře Pryč od Říma a Husova národní církev (v »Husitství ve světle pravdy«, vyd. Tisková Liga, red. dr. Horský, roč. I., č. 3—4.)

**) Staroslovančina tehdejší byla dialekt všem Slovanům zajisté úplně srozumitelný a byla snad matkou všech slovanských nářečí, ač pravdě podobnější jest, že jest matkou pouze bulharštiny a slovinčiny, z nichž potom i ostatní nářečí slovanská se vyvinula. (Sr. na př. Hattala, O poměru cyrillčiny v »Časop. Českého Musea«, r. 1855.)

***) Pastrnek mezi těmito badateli jmenuje ve svém spise (str. 13.) i Voronova, ale neprávem, vždyť liší se přece soud jeho o pannonských legendách od mínění všech badatelů jmenovaných!

†) Sr. Pastrnek, l. c. str. 13. (Ku kritice pramenů slovanských). Že by o všem podávaly zprávy nejobšírnější, přisvědčiti nelze; vždyť na př. o celém uvěznění Methodově, o němž dověděli jsme se úplně teprve objevením listů britských,

mnívají, že tyto legendy vznikly v Pannonii (a proto Dümmlerem nazvány nepřípadně »pannonskými«) a že mají velikou cenu jako prameny historické. Šafařík se domníval, že životopis sv. Methoda pochází nepochybně od samého Methodova nástupce Gorazda, o němž zmiňuje se právě v poslední kapitole legenda pannonská.*) Ruští badatelé Undolskij, Bodjanskij a nejn. Lavrov, se domnívají, že spisovatelem obou legend byla jedna a táž osoba, biskup Kliment.

Prof. Pastrnek v jmenovaném spise praví o těchto legendách, ač neuvádí pro tvrzení své žádných důvodů: »Po mém mínění nelze o tom pochybovati, že obě legendy vznikly v době oběma apoštolům velmi blízké. Život Konstantinův sestaven byl asi ještě za živobytí Methodova a při jeho spolučinnosti, obšírné disputace pak vzaty jsou přímo ze spisů Konstantinových. Legenda o Methodovi sepsána byla též bezprostředně po smrti jeho; hlavní péči měl o ni nejspíše biskup Kliment, jenž vynikal mezi žáky Methodovými jako spisovatel.« (Str. 15. cit. spisu.)

Ruský badatel Voronov zabývaje se studiem legend pannonských dospěl z mnohých vážných příčin k jiným důsledkům. Dle něho prvotní redakce legend pannonských byla řecká a spisovatelem jich nějaký Slovan, jenž však rozhodně příslušel k východní církvi; patrně žil v Bulharech a psal jistě ne dříve než ve druhé čtvrti 10. století. K legendám svým užil jednak řeckých a latinských pramenů, jednak i tradice své doby.

Na základě Voronova dospěl ještě dále neunavný badatel v dějinách cyrillomethodějských, kroměřížský archivář Snopek, jenž opatřen důkladnými vědomostmi theologickými (zej. dogmatickými) odhalil v legendách pannonských stopy kacířstva bogomilského**) a dospěl důsledku, že co se dálo v prvé polovici X. věku v Bulharech, přeneseno jest pisatelem legendy na Moravu. Srovnávaje pak legendy pannonské s traktátem mnicha Chrabra z této doby, dospěl nezvratného přesvědčení, že legendy pannonské závisí na stati Chrabrově, ano jsou přímo jejím pokračováním. S plnou jistotou můžeme říci, že Chrabrova stať o písmenech psána jest dříve než pannonské legendy a Snopek neklame se zajisté, tvrdí-li, že Chrabr sám tyto pannonské legendy sepsal.***)

---

praví legenda pannonská (Vita Methodii, cap. IX.) pouze: »a onogo zaslavše v Svaby, držašę pol tretija lěta« (lat »illum vero miserunt in Suevos et detinuerunt annos duo et dimidium«.) Jak si vysvětliti máme, když pisatel byl událostem těm nejbližší, že více o uvěznění Methodově nenapsal? Co máme souditi o věrnosti leg. pannonské, když na př. (Vita Metod., cap. VI.) líčí, že papež Mikuláš schválil učení obou apoštolů, ač Mikuláš již byl mrtev, když do Říma přišli? V kapitole V. téže legendy na konci se praví, že po 3 letech vrátili se oba bratří z Moravy, zanechavše tam učedníky; z celého líčení jest patrno, že by se tu byli museli vrátiti do Cařihradu, o čemž ovšem musíme pochybovati. Naprostou věrnost, jak viděti, legendám pannonským, bezpečně přisuzovati z mnoha důvodů nelze.

*) Šafařík, Rozkvět slovanské literatury v Bulharsku (»Čas. Čes. Musea«, 1848, roč. I., sv. 1., str. 19.)

**) K učení t. zv. bogomilců sr. *Anna Kommena Alex.* V., 131; VI., 154; XIV., 450; sed. XV.; 486 ed. Paris; *Euthymius Zigab*, Panoplia orthodoxae Fidei P. II. ed. Gieseler. Götting, 1842; *Wolf*, Historia Bogomilorum III. Wittenberg, 1712; *Konstantin Jireček*, Dějiny národa Bulharského, str. 143—149; *Hergenröther*, Kirchengeschichte, II., r. 1885; *Kryštůfek*, Církevní dějepis, III., 371 nsl., r. 1889.

***) Sr. Snopkovo pojednání Pannonské legendy a mnich Chrabr (ve »Sborníku historickém«, 1886, roč. VI., str. 129 nsl.); též v »Čas. kat. duchovenstva«, roč. XLI., 1900, str. 168 nsl.

Z důvodů archivářem Snopkem uvedených patrno, že nemůžeme přičítati legendám pannonským takový původ a takové stáří, jako svrchu jmenovaní badatelé, a tím také ne úplnou věrohodnost a nikterak dále nemůžeme přisvědčiti, že by to byl k dějinám cyrillomethodějským nejspolehlivější pramen. Kdo vnikl do ducha legend pannonských, ten nemůže také potom přisvědčiti slovům Pastrnkovým: »Duch a tendence obou slovanských legend a též legendy bulharské je možno říci tak papežský a římský, že právem můžeme v tom viděti tradici obou apoštolů a jejich bezprostředních učedlníků« (l. c. str. 94). Původ legend jest pozdější a znalci dogmatiky ujíti nemůže, že oběma legendami a legendou bulharskou zejména nevane duch římský, ale řecký, proniklý již vyspělým kacířstvím Photiovým.*)

Kritický výklad a rozbor obou těchto staroslovanských legend podal nejprve roku 1843 v ruském časopisu Moskvíťanínu (č. 6. str. 406—434) anonymní spisovatel (byl to rektor duchovní Akademie Moskevské Gorskij), jehož práci přeložil pak bibliothekář Hanka též do češtiny a uveřejnil v »Čas. Čes. Museum«, r. 1846, sv. I., str. 5—33 pod názvem: O sv. Kirille i Methodiu. Úplný text obou legend, ale pouze staroslovansky, vydal u nás nejprve Šafařík v Památkách dřevního písemnictví Jihoslovanů r. 1851, uživ k tomu však pozdějších rukopisů ze století 15. a 16. Prof. Miklosič pak vydal r. 1870 legendu pannonskou o životě sv. Methoda z kodexu pocházejícího z 12. nebo 13. století, a to nejen text staroslovanský ale i jeho latinský překlad (Vita Methodii, Vindobonae). Dále uveřejněny obě legendy i s českým překladem od Perwolfa v I. sv. Pramenů dějin českých (Fontes rer. bohem) r. 1873. Nové vydání života sv. Methoda v textu staroslovanském (ale transkribovaném latinkou) jakož i s českým překladem uveřejnil, počínaje 6. číslem r. 1901 (str. 384 nsl., 475 nsl.) v »Časopise katolického duchovenstva« prof. Josef Vajs, ku kterémuž překladu českému (vedle onoho ve Fontes rer. boh.) odkazuji všechny neznalé staroslovančiny nebo latiny. Rovněž v jmenovaném nejnovějším spise Pastrnkově uvedeny jsou vedle ostatních pramenů i obě legendy, ale pouze staroslovansky a latinsky. K těmto vydáním legend pannonských, z nichž některé zajisté mohl míti i dr. Iška po ruce, budu i já stále přihlížeti.

I. Sv. Cyrill a Method pocházeli dle legend pannonských i jiných historických památek (leg. Const. cap. II., leg. Meth., cap. II., leg. římská Vita cum translatione S. Clementis cap. I.**) ze

*) Málo víry přikládá legendám pannonským nejn. i prof. berlínský Brückner, jenž praví v »Naší Době«, XI., seš. 3, str. 191. nsl.: »Tyto legendy (totiž obě pannonské, latinská, římská a řecká o Klimentovi) provívá týž duch, ‚sou jen hagiografickými apologiemi činů a konání obou bratří; z nich tři prvé spočívají na společné informaci, jich původ, totiž všech, je od Methoděje, který nehledě k pravdě k uhájení svého stanoviska, průběh událostí porušil, mnoho smýšleného vsunul — dle zásady, že účel světí prostředky.« Že nelze se ubrániti výtky tendenčnosti spisovatele obou pannonských legend, ukázal již Voronov a po něm Snopek. Ale proč právě Methodovi samému připisuje Brückner falšování pravdy, nevím: nepodalť k tomu jediného důkazu. Tvrzení jeho jest domyslem, jimiž ostatně — bez udání důvodů — hemží se celé jeho pojednání.

**) Legenda latinská, či jak ji nazývá nejnověji Bartolini, římská, jest jedním z nejlepších pramenů k dějinám cyrillomethodějským, majíc ráz přesnosti a současnosti.

starodávného Soluna (řecky Thessalonike, Saloniki). Solun pak či Thessalonika bylo město řecké, a od časů římských metropole krajiny macedonské a druhé hlavní město tehdejší východo-římské či byzantské říše. Krajina macedonská byla však již ode dávna (od 6. a 7. století) velmi zhusta obývána i Slovany. A proto sv. Cyrill a Methoděj byli také z polovice rození Slované, jinak by nemohli později nejen v slovanském jazyku učiti, ale dokonce dříve ještě než na Moravu přišli, i Písmo Sv. na jazyk slovanský překládati. Ostatně legenda pannonská sama vkládá císaři Michaelovi do úst slova, jež mluvil k oběma věrozvěstům slovanským: »Vy bo esta Solunjanina, da Solunjane vsi čisto slověnsky besědująt.«*) V Soluni byla také nejlepší škola Orientu, takže oba apoštolé dobře se mohli seznámiti s jazyky i mravy národů západních, zejména Slovanů. Na pevnině, ať se byl dal směrem kterýmkoli, nemohl Soluňan jíti ani na hodinu cesty, aby se nedostal mezi obyvatele kmene slovanského. A z Italie a Dalmacie

---

Věrohodnost její r. 1884 skvěle obhájil Martinov S. J. (v La légende des Ss. Cyrille et Méthode. Revue des questions historiques. T. XXXVI., p. 110—166, Paris, 1884).

*) Leg. o Methodovi, cap. V.: . . . »etenim vos duo estis Thessalonicenses, et Thessalonicenses, omnes pure Slovenice loquuntur.« (»Vyť jste Soluňané, anoť Soluňané všichni čistě slovansky mluví.«) Z tohoto výroku legendy jest patrno, že znalost slovančiny byla v Soluni všeobecná a úplná, jak potvrzuje sl. »čisto« (»pure«). Výroku tomuto můžeme přikládati víry, neboť dosvědčení jeho nalézti můžeme i jinde, a to: 1. v řeckém popsání zázraků sv. Dimitrija Soluňského, tištěném in Actis S. S. Octobr. T. 4., kdež se mluví o Slovanech, jako příležících (προσπαρακειμένων) a jmenují se tu různí kmenové, jako Strimonci, Rynchini, Sagudalové. Belegezitové, Drjagovičí. 2. svědectví téhož podává dále spis mnicha Jana Kameniaty Ἰωάννου κληρικοῦ καὶ κουβουκλεισίου τοῦ καμενιάτου εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης (De excidio Thessalonicensi, hl. 9, Migne, Patrologia, t. 109, pg. 537), jenž líčí dobytí Soluna od Saracenů r. 904. Sr. Hanka v »Čas. Čes. Mus.« 1846, sv. I., str. 16., pozn. 14. nsl.; Lapôtre, Moravané přel. Ehrmann, str. 13.; Pastrnek, l. c. str. 37. Odchylné poněkud od legend pannonských jest vypravování nejstarších ruských letopisů Nestorových, (Chronica Nestoris, ed. Miklosich, Vindobonae, 1860, p. 13), dle něhož byli oba bratří v Soluni, když přišlo poselství z Moravy do Cařihradu, a že filosofy dvorními upozorněn byl cís. Michael teprve na bratry solunské, mocné jazyka slovanského. Prof. Brückner, (»Naše Doba«, XI., str. 193) pokládá uvedená slova legendy pannonské za výmysl Methodův, jenž prý si »fabrikoval od císaře samého vysvědčení, že solunská slovančina jest pravá, aby hloupí Moravané drželi hubu . . .« Za výmysl pokládá slova ona proto, poněvadž jsou jen v legendě o Methodovi a ne v legendě o Cyrillovi. Zda důkaz ten jest dostatečný, nechť posoudí každý sám. Píšeť Brückner ještě takto: »Soluňští prý mluvili čistě slovansky; týmž právem a slušností mohlo by se říci: všichni dnešní Berlíňané mluví čistě slovansky. Slovansky vskutku mluví v Berlíně lužické kojné, polští dřevorubci v Grunwaldě a slováčtí dráteníci — právě tak bylo v Soluni, v prařeckém městě, které pyšno bylo na svou řeckou řeč a literaturu, které na Slovany pohlíželo jen, jako na bývalé oblehatele a nynější pacholky.« Že v okolí Soluna samého žilo několik kmenů slovanských se svými knížaty, uvedl jsem svrchu důkazy, o nichž zmiňuje se i francouzský jesuita Lapôtre. Co ví o slovanských kmenech francouzský jesuita, to ovšem nemusí věděti Slovan, a universitní profesor slovanské filologie v Berlíně Polák Brückner, jenž odbude kmeny slovanské vtipem o lužických kojných a slovanských dráteníčích. Tak napsal Brückner v sešitě třetím »Naší Doby«. Přes to mu nikterak nevadilo napsati hned zase ve čtvrtém sešitě (str. 256): »Před branami Soluně počíná se prostírati nezměrný slovanský svět . . .; ve vojště chanově našel Slovany, s kterými mohl Soluňan rozmlouvati bez tlumočníka . . .« V sešitě třetím v Soluni se mluvilo tedy slovansky dohromady asi tolik, jako od lužických kojných česky v Berlíně, v sešitě čtvrtém zase mohl každý Soluňan mluviti slovansky bez tlumočníka! Kdyby to nebyl psal universitní profesor a nebylo to obsaženo v jediné pomalu naší vědecké Masarykově revue, nazval bych to plácáním.

přicházeli zase cizinci mluvící různými latinskými dialekty, takže zaznívaly v kosmopolitické směsi živých ulic města Soluna neustále tvrdé zvuky slovanské různých národů, jako Dragovičů, Sakulatův a Strymonců, kteří přicházeli vyměniti svých stád a plodin polních za výrobky řecké kultury. Proto snadno můžeme dedukovati, jak dosvědčuje i legenda pannonská, jíž přikládáme proti Brücknerově tvrzení úplně v té příčině víry, že oba apoštolé již z mládí stejně jazyku slovanskému jako řeckému se naučili a záhy v obou jazycích stejně byli dokonalí.

Posléze však musíme se i domnívati, že sv. Cyrill a Method byli rodem nejen Řekové a zpola Slované, ale v jisté příčině rozhodně i dokonali Latiníci.*) Kromě toho, že tomu všechny okolnosti jich života i apoštolská a literární jich práce nasvědčují, jistí to o sv. Cyrillu také výslovně legenda pannonská. Z následujícího líčení bude ostatně patrno, že ač rodem byli zpola Řekové a Slované, byli i spolu Latiníky. Jinak bychom si nemohli vysvětliti, v jakém jazyku podnikl Konstantin učenou hádku o liturgii slovanské na cestě své do Říma v Benátkách, jak uvádí staroslovanská legenda pannonská »v Ňatcech« t. j. v Benátcech, Benátkách, s kněžími latinskými (leg. Const. cap. XVI.) a jak jednali dále v Římě se stolicí papežskou. Legenda pannonská nám dále sama podává zprávu, že sv. Method zvláště cenil ze svých učedníků právě ty, kteří uměli a znali písemnictví latinské. Praviť doslovně Method dle legendy pannonské o učedníku svém Gorazdovi: »Sei est vašeję zemlję svobod mąž, naučen že dobře v latinskyję kňigy, pravověrn.« (»Toť jest vaší země svoboden muž, dobře vzdělán v latinských knihách, pravověren . . .«)**) Myslím, že jsem tím s dostatek dokázal, že sv. Cyrill a Method, třeba byli rodem Řekové, přece jen jako jazyka řeckého, tak i slovanského a zároveň latinského byli stejně mocni.

II. Nyní přicházím k druhému bodu, totiž k důkazu, že

*) Latina byla té doby pořád ještě státní latinskou řečí v Cařihradě a udržela se i po oddělení západní říše, zvláště v názvosloví právním a administrativním (sr. Krumbacher, Gesch. d. byg. Literatur, II. vyd., str. 4.). O Methodovi máme právě z legendy pannonské (leg. Meth., cap. II.) zprávu, že zastával druhdy první úřad (vojvody, místodržícího) v okrese slovanském, nejspíše strumském; v téže kapitole praví se o něm, že právníci (»prci«, causidici) jej zvláště ctili a i později — jak víme — projevil veliké nadání skutečně jako administrator a organisator, takže stal se na konec, ač nebyl ani knězem, igumenem (představeným, opatem) kláštera Polychronu (πολυχρόνιον μοναστήριον), na asijském břehu moře marmarského na hoře Sigriánu. Ze všeho toho vysvítá již, že Method dokonale mocen musel býti úřední latiny. O Konstantinovi víme zase z legendy (leg. Const. cap. IV.), že logothet (t. j. správce, kancléř) císařský, asi Theoklist, chtěl jej udržeti stále při dvoře císařském v Cařihradě a nabízeny mu vysoké světské hodnosti, jimiž on však pohrdl, a stal se knězem a učitelem vysoké školy cařihradské, jakož i biblioethekářem u patriarchy. Bibliothekář tento dle domnění Voronova, měl dozor nejen nad archivem a knihovnou, ale byl i vůbec jakýmsi patriarchovým tajemníkem (sekretářem), representantem jeho práv, jenž hrál důležitou úlohu při soudech a hlasování. Dále příjmí »filosofa«, jež měl Konstantin, nebylo pouze čestné, nýbrž byl to titul dvorních úředníků, neboť filosofové náleželi do stavu úředníků dvorských. (sr. Ducange, Gloss. med. et infimae graecit. pg. 1636.) Ze všeho patrno, že oba bratří mocni byli úředního jazyka latinského.

**) Leg. Meth. cap. XVII.: »Hic est vestrae terrae ingenuus vir, eruditus autem bene in Latinis libris, orthodoxus . . .«

svatí Cyrill a Methoděj byli — i přes opáčné mínění dra Išky — pravověrní římští katolíci.

A) Byliť římskými katolíky především ve smyslu nejširším, t. j. byli jistě jako my právě údy církve katolické, jinak řečeno římské, v níž biskup římský jest hlavou všech biskupů a celé církve vůbec. Byliť jimi z toho důvodu, poněvadž jiné církve tenkráte ještě nebylo než římské a nebylo ještě nynější církve východní. Zjevné a úplné odtržení Cařihradu od Říma, čili východní církve od západní stalo se teprve v 11. století, a to za patriarchy Konstantinopolského Michaela Cerularia, jenž byl patriarchou od roku 1043 do 1054.*) A dle legendy pannonské zemřel sv. Cyrill v Římě již roku 869 a sv. Method na Velehradě roku 885 a sám — ovšem domnělý — spisovatel legend pannonských dle některých badatelů (i dle zprávy dra. Išky v »Nár. Katolíku«) biskup Kliment, zemřel roku 916! Nemohli tedy oba apoštolé býti z církve východní, jak napsal dr. Iška v 12. čísle r. 1901 svého orgánu, z té jednoduché příčiny, poněvadž jí tehdy ani ještě nebylo. Tím méně by o tom mohlo něco býti potom v pannonské legendě, jejíž pisatel, dle dra. Išky biskup Kliment, zemřel již roku 916. I kdyby tedy náleželi sv. Cyrill a Method k patriarchátu Cařihradskému — ačkoli dovodím dále, že k němu nenáleželi — přece byli by při tom ještě neustále římskými katolíky, poněvadž jak z historie jsem dotvrdil, tehdy ještě rozkolu mezi Cařihradem a Římem, mezi církví východní a západní nebylo! Již v tom se tedy dru. Iškovi stala malá mýlka.

*) Rozkol tento sice připravován byl již dávno před tím, ale do té doby rozdíly mezi církví východní a západní byly přece více méně jen rituelní. Sr. Dr. Rittner, Církevní právo, přel. Zítek, I., str. 5. Počátek úplného rozkolu datuje i církev řecko-východní od 24. července 1054, kdy papež Lev IX. dal v chrámě sv. Sofie v Cařihradě prohlásiti klatbu nad východním rozkolem. Patriarcha Konstantinopolský domohl se již r. 381 jakési čestné přednosti před jinými biskupy: »Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην«. C. Constant. I., 381., 3. (Bruns 1., 21.) Ačkoli neměl prvotně žádné moci nad ostatními východními patriarchy, přece podporován v snahách svých jako biskup hlavního města říše od císaře (Nov. Justiniani 131, c. 2.: »Ac propterea sancimus, ut secundum earum regulas sanctissimus veteris Romae papa primus omnium sacerdotum sit, beatissimus vero archiep. Constantinopolis, novae Romae, post sanctissimam apostolicam sedem veteris Romae secundum locum habeat, reliquis vero omnibus praeferatur«) znenáhla učinil i patriarchy ostatní na Východě od sebe odvislými: »... εἰ δὲ καὶ κληρικὸς ἔχει πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ἐπίσκοπον ἢ πρὸς ἕτερον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. εἰ δὲ πρός τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως χρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω. C. Chalced. 451., 9. (Bruns 1., 28.) Tak znenáhla vstupoval v protivu oproti stolici římské, která již Photiem přenesena na pole dogmatické, ale která skončila teprve v 11. století naprostým rozkolem. Photius dal připravovanému rozkolu dogmatický základ, ale bylo potřebí ještě více než tří století i usilovné práce biskupů byzantinismu oddaných, nežli v říši řecké přijata byla obecně jeho nauka, která do dnes hlavně dělí církev východní od západní. Sluší též podotknouti, že rozkol onen není snad nějakým slovanským dílem, nýbrž řeckým. Cyrill sám porážel záměry Photiovy, jak dále ještě dovodím. Ohledně rozkolu sr. Laemmer, Papst Nicolaus I. u. d. byzant. Staatsk. s. Zeit, Berlin, 1857; Pichler, Geschichte der kirchl. Trennug zw. Orient und Occident, München, 1864; Hergenröther, Photius, Regensb. 1867; Pelesz, Geschichte der Union der ruth. Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart, 2 Bde., Wien, 1878; Tosti, Storia dell' origine dello scisma greco, Roma, 1888; Bréhier, Le schisme orient. du IX. siècle, Paris, 1898.

B) Než oni byli římskými katolíky nejen ve smyslu širším, nýbrž i v užším, t. j. náleželi rodištěm i potomním působením na Moravě a v Pannonii přímo k patriarchátu Římskému a nikoli Cařihradskému.

1. Předně byli rodem ze Soluna v Makedonii. A Makedonie s metropolí Solunem, Illyrie s metropolí Sardikou, Moesie s metropolí Heraklejou (později Ochridou), konečně celé Řecko s metropolí Korinthem a ostrov Kréta s metropolí Gortynou, nenáležely tehdy jestě církevně k východu, k patriarchátu Cařihradskému, nýbrž patřily od prvopočátku a ještě za dob Cyrilla a Methoda k západu, přímo k patriarchátu Římskému. Krajina tato tvořila na východě mocnou stranu řecko-římskou, která nejen ve víře, v dogmatech, jako všecka ostatní církev, ale i v disciplině a církevních věcech vždy papežem římským se řídila. Toho máme následujíc. důkaz z dějin:

2. Když roku 692 na synodě trullanské v Cařihradě (t. zv. concilium quinisextum) ulevila strana východní poněkud v kázni, pokud se týče kněžského coelibátu, a tím od pravidla římského ustoupila, nepodepsali usnesení synody té ani papež římský Sergius, ale ani metropolita Solunský, Sardický, Heraklejský a Korinthský, což by byli zajisté učinili, kdyby byli náleželi k patriarchátu Cařihradskému. Pouze arcibiskup Basilius z Gortyny usnesení synody té podepsal, ale s podotčením τὸν τόπον ἐπέχων πασῆς τῆς συνόδου τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ῥώμης (sr. Hefele, Conciliengeschichte, 3. Bd., str. 344.). Nejen to.

3. Metropolila Solunský, odkud oba apoštolé dle legendy pannonské pocházeli, nemohl náležeti k patriarchátu Cařihradskému, poněvadž byl již od 4. století t. zv. apoštolským vikářem římského papeže pro celé Illyrikum, jakž se

a) v Corpus juris canonici (v druhé části t. zv. dekretu Gratianova) přesvědčiti můžeme: c. 8. C. III. q. 6: »Item Leo Episcopus urbis Romae Anastasio Episc. Thessalonicensi: Multum stupeo, frater carissime, sed plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius iudicaueras, quam quod euocatus adesse differret et excusatlonem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, et tam vehementer potueris commoveri, praesertim cum, etiam si tale aliquid mereretur, expectandum Tibi fuerat, quod ad tua consulta rescriberemus. Sed etiam si quid grave intolerandum que committeret, nostra erat expectanda censura, ut nihil prius ipse decerneres, quam quid nobis placeret agnosceres. Vices enim nostras ita tuae credidimus caritati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde sicut multum nos ea quae a te pie sunt curata, laetificant, ita nimirum ea, quae perperam sunt gesta, contristant.« c. 5. C. XXV. q. 2: »Item Leo Papa (ep. LXXXII. al. LXXXIV. ad Anastasium, c. 2.): Igitur secundum sanctorum Patrum canones, spiritu Dei conditos et totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum provinciarum episcopos quibus ex delegatione nostra fraternitati tuae cura praetenditur, ius traditae tibi antiquitus dignitatis, intemeratum habere decernimus, ita ut a regulis praestitutis nulla aut negligentia aut praesumptione discedant.« Totéž dosvědčuje

b) jiný přípis papeže Lva Velikého k biskupu Solunskému, jenž obsahuje celou instrukci pro apoštolského vikáře. Počíná těmito slovy: »Quanta fraternitati tuae a beatissimi Petri apostoli auctoritate sint commissa, et qualia etiam nostro tibi favore sint credita, si vera ratione perspiceres et justo examine ponderares, multum possemus de injunctae tibi solicitudinis devotione gaudere. Quoniam sicut praecessores mei praecessoribus tuis, ita etiam dilectioni tuae, priorum secutus exemplum, vices mei moderaminis delegavi: ut curam, quam universis ecclesiis principaliter ex divina institutione debemus, imitator nostrae mansuetudinis effectus adjuvares, et longinquis ab apostolica sede provinciis praesentiam quodammodo nostrae visitationis impenderes: siquidem continenti opportunoque prospectu promptum tibi esset agnoscere, quid in quibusque rebus vel tuo studio componeres, vel nostro judicio reservares . . .« (Epist. decret. Leon. M. Coll. Hard. Tom. I: pg. 1755.)

c) Instrukce Lva I. na vikáře Anastasia Solunskédo: »Nullus te inconsulto per illas ecclesias ordinetur antistes . . . Singulis autem metropolitanis sicut potestas ista committitur, ut in suis provinciis ius habeant ordinari: ita eos metropolitanos a te volumus ordinari.« (ed. Ballerini 1. 621. ep. 6 c. 4.), »Ad synodum quisquis fratrum fuerit euocatus occurrat, .. Si qua vero causa maior evenerit, quae a tua fraternitate illic praesidente non potue it definiri, relatio tua missa nos consulat... ita nobis quae illic componi non potuerint, vel qui vocem appellationis emiserit reservamus« (ibidem, c. 5).

Z přípisů těchto jest patrno, že metropolita Solunský náležel nejen k patriarchátu Římskému, ale byl i přímo apoštolským vikářem papežovým.*) A tím jsem také dokázal, že sv. Cyrill a Method byli římskými katolíky, náleželi k církvi římské nejen ve smyslu širším, ale i v užším, t. j. náleželi původem svým přímo pod patriarchát Římský, třeba rodiště jich Solun bylo v Řecku. (Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Bernolák.

Za zakladatele slovenské literatury dlužno považovati katolického kněze Antonína Bernoláka.

Nesystematické a nedůsledné zavádění slovenských forem a provincialismův do češtiny nemůžeme považovati než za náběhy k samostatné slovenčině, proto že vše to dálo se jenom bez úmyslu, mimoděk, bez plánu. Panující byla čeština. Bernoláka označil zakladatelem nové slovenské literatury básník Jan Hollý těmito verši:

*) Tito apoštolští vikáři papežští zřizováni byli právě za účelem chránění primitiálních práv papežových (sr. Dr. Friedberg, Lehrb. des kath., und evang. Kirchenrechts, 5. Aufl., Leipzig, 1903, str. 177.).

[Bernolák] Tak teda už slavný, do jakého sa nikto odevzdať
až posavad nesmel, dokoná boj: Češku premáha
sám víťaz, tlačemú z prítomnej záhuby matku
vydre a na vlastný za panovnicu prestol osádlí.[1])

Zemřelý farář Jan Kohút (—ill) píše: »Je nepochybno, že A. Bernolák zaslúžil si, aby bol menovaný otcom a vodcom národa nášho, s ním počína sa nová doba života slovenského; stúpencóv jeho v písme dobre zovicme školou bernoláckou.[2])

Antonín Bernolák narodil se v Oravské Slanici dne 3. října r. 1762. Studoval na gymnasiu v Ružomberku. R. 1778 vstoupil do dioecese ostřehomské a odešel studovat humanní vědy (rhetoriku) na Emerikanum do Požúna (Prešpurka). Roku 1780—1782 studoval v semináři trnavském (Stefanei), kde byl získán slovenskému písemnictví; v letech 1782—1784 studoval theologii na universitě vídeňské (východní řeči, hermeneutiku, církevní historii, patrologii), a když císař Josef II. rozšířil studia theologická na pět let, dokončil ještě tříleté studium v generálním semináři prešpurském, kde sešel a seznámil se se slovenskými, stejně vlastenecky založenými bohoslovci, kteří vesměs v dobách pozdějších přijali jeho literární novotu. Roku 1787 dne 17. srpna byl vysvěcen na kněze. R. 1797 byl již farářem v Nových Zámcích, kde zemřel, ranèn mrtvicí, jako muž padesátiletý dne 15. ledna roku 1813.[3])

Antonín Bernolák vedle Ribaye a Dobrovského první studoval slovenčinu, první však přemýšlel o jejích zvláštnostech a různostech oproti češtině. Ribay, sbíraje slovní a fraseologický poklad slovenčiny, měl na mysli jen a jen prospěti Dobrovskému a zalichotiti se tomuto slovutnému svému příteli a příznivci. Dobrovský materiálu sebraného a zaslaného Ribayem užíval jen ke svým studiím linguistickým. Bernolák však, zabývající se slovenčinou již od svých let studentských, měl jiné plány. Neprozkoumal sice všech podřečí slovenských, zabýval se jen nářečím Moravě a tím také češtině nejbližších stolic západních (požúnské, nitránské a trenčanské), ale to mu stačilo, aby nabyl přesvědčení, že slovenčina pro svoje zásadní odchýlky od biblické i od současné knižní češtiny stačí, aby se stala základem nového písemnictví. Vedle studia dialektů obíral se také studiem českých grammatik. Probral starší i novější mluvnice, jako Rosovu, Doležalovu, Nudožerinovu, Kolinovu, Drachovského a j. Na základě českých grammatik a své znalosti slovenského západního dialektu zbudoval první základy nového spisovného jazyka. Pro grammatiku byla mu vzorem nejdokonalejší té doby česká Doležalova. Spisy Bernolákovy k jeho cílům hledící jsou: uvedené již »Dissertatio philologico-critica« a »Linguae Slavonicae Orthographia« a »Grammatica Slavica« (v Prešpurku 1790), »Etymologia vocum slavicarum« (Trnava 1791) a monumentální »*Slowár slowenski*« (šest dílů, 5302 strany, 1825—27 v Budíně). Menší spisy jsou méně významné; některé z nich se

[1]) »Jána Holého Spisy básnické«, vydal Josef Viktorin, v Pešti, rok 1863, pg. 417. Poněkud jinak »Tovaryšstvo« I., pg. 58.

[2]) —ill: »Anton Bernolák« v »Tovaryšstvě« svazek I., v Ružomberku 1893, pg. 52.

[3]) Viz citovaný již článek Kohútův v »Tovaryšstvě« I. a II.

také ztratily. Knihami těmito stal se Bernolák prvním slovenským grammatikářem, kodifikatorem spisovné slovenčiny. Vyslovil nejen princip knižního jazyka, nýbrž podal také návrh na formální jeho provedení. Prováděti pomáhali mu jiní, jeho vrstevníci, spolužáci a katoličtí krajané.

Největší dílo Bernolákovo je »Slowár Slowenskí Česko-Latinsko-Německo-Uherskí seu Lexion slavicum bohemico-latino-germanico-ungaricum«, vydaný benevolencí Jiřího Pálkoviče až po smrti původcově. U této šestidílné práce musíme zastaviti se poněkud déle, už proto, že předešla slovník Jungmannův a činila si podobné nároky, jako on. Slovník tento objevuje nám snahy Bernolákovy v jasném světle: zakladatel nového písemnictví chtěl slovenčinu očistiti ode všeho, co vypůjčila si z češtiny, polštiny, chtěl vyčistiti, co pokazila léta, chtěl ji úplně postaviti na vlastní nohy. Slovník hledal zákony řeči v jejím vlastním duchu, podával etymologii, synonymiku, fraseologii. Měl také napomáhati praktické potřebě. Ale Bernolákovi nezdařilo se úplně sloučiti praktické s vědeckým, když tě obojí cíl se celkem vylučuje. Osnov »Slowára« je obvyklý tehdy »sprachtrichter«. Etymologie je pochybená. Ale jako obšírný pramen linguistiky slovenské je »Slowár« jedním z nejlepších. Tento Vlčkův soud je do písmene správný.[4])

Slovníkem měla slovenčina položeny základy úplně ještě před češtinou, neboť monumentální slovník Jungmannův vyšel později.

Jeho vrstevník, polyhistor Matěj Bél, nazývaný »magnum Hungariae decus«, upozorňoval ho však zavčas, že spisovným jazykem slovenským nejlépe bylo by učiniti dialekt středních stolic, stejně vzdálený od Čechů, Poláků a Rusínů. Bernolák uznal sice oprávněnost návrhu Belova, ale buď z obav, aby skok od češtiny ke střední slovenčině nebyl náhlý a veliký, nebo z jiných důvodů zůstal věren původnímu svému záměru a neustoupil ani od západní slovenčiny ani od fonetického pravopisu. Právě tyto dvě stránky jeho novoty obsahují také zásadní chyby jeho podniku. Leč o nedostatcích později.

Mezi katolickým klerem slovenským se novota Bernolákova ujala, došla nemalé podpory a vzbudila čilý, na Slovensku předtím nebývalý ruch.

Přátelé a přívrženci jeho sestoupili se v literární družstvo a založili r. 1792 v Trnavě »Towaryšstwo litterného umeňa«, jehož členové se zavázali, že budou kupovati všecky nákladem jeho vydané knihy, neboť hlavním ukolem této literární družiny bylo, vydávati slovenské knihy psané novým jazykem. »Tovaryšstvo« chovalo tutéž myšlénku jako jeho duševní otec: literaturu přiblížiti k lidu, zdemokratisovat a popularisovat ji a klásti slovensky psanými knihami hráz češtině, kterou považovalo za řeč kacířskou, husitskou a českobratrskou, zvláště když přidržovali se jí slovenští luteráni. Bernolák a Tovaryšstvo způsobili tedy vlastně nejen roztržku mezi Čechy a Slováky, nýbrž i mezi Slováky samými, evangelíky totiž a katolíky.

[4]) »Slovenské Pohľady«, 1890, pg. 394.

Výše zmíněný nebývalý literární ruch popisuje dr. Vlček: »Tovaryšstvo mělo hlavní stánek v Trnavě, prvý pobočný v Nitře, druhý pobočný v Rovné, třetí pobočný v Báňské Bystřici, čtvrtý v Solné Bani u Prešova. Začala se chvályhodná činnost vydavatelská a nakladatelská, množily se dobré, užitečné světské knížky pro lid a při nich i náboženské, kde nestačil fond, tištěno na útraty »pánov predplatitelov«, a kde ani to nestačilo, štědrotou církevních mecaenů; všecky knihy byly tištěny v Trnavě u Václava Jelínka, privilegovaného tiskaře. Tiskárna nestačila vysázeti všech s různých stran zasílaných rukopisů. Mnohé sliby a plány sáhaly do daleké budoucnosti. V několika letech vznikla veliká knižnice slovenských spisů »podla nowég našég dobropísebnosti a dobromluvnosti«, některé z nich veliké bachanty na mnoha stech stranách.[5])

Mnohými směry zvelebovala a zveličovala se literatura bernolákovská: měla theologické spisovatele, učené i populární, měla linguisty i slovníkáře, překladatele i vydavatele starších knih, klasické spisovatele lidové — ale s počátku neměla poesie, neboť starší básnické spisy a romány, ať původní neb přeložené, se netiskly.[6]) Ale tomu odpomohl — ovšem až po smrti Bernolákově — slavný Ján Hollý.

Některé zvláštní rysy ruchu tohoto dokládá také Mikoláš Dohnány slovy: »Slovenští zemané, upozornění na svůj původ, začali se přiznávat k národu slovenskému, míníce před tím, že by při češtině musili býti Češi a nikdy dobří uherští vlastenci.« To vztahuje se však nejen na Bernoláka, nýbrž i na Štúra.[7])

Z toho je zřejmo, že odtržení bylo pro Slováky blahodárné a že nebylo potřebí kroku toho litovati.

Nedostatkem bernoláčiny, a to největším, je, že zbudována byla na základech nářečí západního, které pro bezprostřední sousedství češtiny nemůže býti základem spisovné mluvy, neboť mnoha přibranými bohemismy valně se liší od slovenčiny ostatních stolic. Náplň všech znaků, opravňujících k samostatné řeči knižní, má jen turčanská slovenčina. Tato chyba nebyla zaviněna Bernolákem, neboť on střední slovenčiny neznal, jí nikdy neslyšel, ani v domě otcovském, ani ve studiích, jejich forem nikdy také v nijaké knize nečetl, neboť všickni trnavští spisovatelé, od mnoha let zanášející do svých spisů slovenská slova a tvary, byli ze slovenského západu a psali také dle mluvy západoslovenské.[8])

Kdyby byl Bernolák hned uvedl do spisování slovenského nářečí stolic ležících v srdci Slovenska, byla by se bernoláčina až do dneška udržela a nebylo potřebí oněch nepěkných bojů, které podniknouti musil v polovici minulého století L'udevít Štúr, aby svoji slovenčinu uzákonil. Nazývám boje ty nepěknými, protože v nich objevily se zřetelně mnohé nepěkné vlastnosti povah

[5]) Dr. Jaroslav Vlček: »Anton Bernolák a jeho škola«, »Slovenské pohádky«, 1890, pg. 395.

[6]) Ibid. pg. 399.

[7]) Mik. Dohnány: »Historia povstanja Slovenskjeho z r. 1848«, v Uherské Skalici, 1850, pg. 20.

[8]) »Slovenské Pohľady«, 1890, pg. 393 sq.

našich nejlepších mužů (Kollára, Havlíčka a j.). O tom všem v příslušných kapitolách.

Druhým kardinálním nedostatkem mluvy Bernolákovy byl fonetický pravopis. Doba, v níž Bernolák žil, nemůže se pochlubiti ani správným a jednotným pravopisem českým. Vzpomeňme jen později vzešlých bojů mezi jotisty a ypsilonisty. Bernolák převzal soustavu své grammatiky z české Doležalovy, ale nemohl se na základě vydaných již mluvnic českých nikde poučiti o základech správného českého pravopisu. Nedivme se tedy nedostatkům jeho fonetického pravopisu.

Bernolák vyloučil ze slovenčiny *y*, ale zavedl způsob označovati měkkosti českou kavičkou. Tak znamenalo ti = ty, ťi = ti, ni = ny, ňi = ni; celkem způsob nepohodlný, kterého nechce se dnes na češtině dopustiti ani dr. Ferdinand Jokl. Zavedl také místo dvojitého ſſ (= š) a koncového ß jen znak jediný = š. Slovenčině vlastní dvojhlásky *ie*, *ia*, *iu* stáhl na dlouhé *í*, *á*, *ú*. Zjednodušil však slovenský pravopis, vypustiv Slovákům nepotřebné *ř*, rozveda q a x na *kv* a ks a zamítnuv neslovenské *ů*. Dvojhlásku *ou* súžil na *ú*.

Vypuštění y stalo se na základě Bernolákovy zásady: piš, jak slyšíš.« Ale dle etymologie písmě toto ve slovenčině býti musí, proto je zase uvedl ve starou platnost později Štúr, nic se neohlížeje, že Chorváti ypsilonu nepotřebují.

Proti Bernolákovi postavila se protestantská intelligence slovenská. Spisovatelé v Čechách žijící neměli té doby tolik moci, aby postaviti se mohli v naději na dobrý výsledek proti novotě Bernolákově, neboť čeština byla tehdy v Čechách jen pouhou popelkou, bez významu, bez moci. V Čechách počínal se národní život teprve probouzeti, čeští spisovatelé neměli žádné auktority, aby se mohli dáti do polemiky. Bernolákovi současný literární svět český nebyl ani tak pokročilý, jako česká líteratura na Slovensku. Slováci začínali svoji literaturu právě tak, jako Čechové, s tím toliko rozdílem, že slovenská literatura byla teprve novorozeňátkem, kdežto česká měla svoji slavnou minulost — tehdy však zapomenutou. Nebylo v Čechách muže, který mohl samostatnosti slovenčiny zabrániti, a proto kdyby byl Bernolák uhodil hned na správnou cestu ve volbě dialektu a kdyby byl nepopudil proti sobě evangelíků, poukazuje (věru pedanticky) na kacířství české řeči (proto že v ní psány byly kacířské knihy): mohla míti dnes již slovenská literatura slavnější minulost a nepotkávala by se u nás Čechů s oním odporem, který od r. 1846 ani dosti málo neutuchl, čehož jest jen litovati.

Proti Bernolákovi postavili se jeho luteránští krajané.

Bernolákovi protivníci.

V jiných kapitolách této studie je řeč o tom, kterak Dobrovský, Šafařík, Kollár a jiní postavili se proti Bernolákově slovenčině. Tuto všimněme si jen slovenských vrstevníkův novozámeckého faráře, stojících čelem přímo proti němu.

Z katolických spisovatelů vytknouti sluší Josefa Ignáce Bajzu, muže na svou dobu znamenitého, jehož nejraději bych přirovnal k českému jeho vrstevníkovi Sychrovi.

Bajza narodil se začátkem března r. 1755[1]) v Předmíří ve stolici trenčanské, stal se katolickým knězem, farářoval v Dolním Dubovém a v Přítrži a zemřel skoro 82letý r. 1836 jako kanovník požúnský. Byl vychován u jesuitů trnavských, které po celý život nosil ve vděčné paměti.

Bajza byl nepřítelem češtiny. Psal první slovensky vědomě, ale bez řádné grammatiky, bez jazykově odůvodněné syntaxe a fraseologie. S počátku byl právě tak rozhodným nepřítelem češtiny, jako byl nepřítelem Bernolákovým. Když Antonín Bernolák kodifikoval slovenčinu, posmíval se mu Bajza dosti jízlivě ve svých epigrammech. Když sestoupilo se v Trnavě slovenské učené tovaryšstvo, aby vydávalo a podporovalo knihy, psané jazykem Bernolákovy mluvnice, bylo Bajzovi na smích. Zhusta cituje se jeho epigramm:

Milé Towaryšstwí! wiš, tú česť sem gá mal,
bich prvný ke knihám Slowáckím led lámal.
Prečo si techdi mňa w seba též newzalo?
Snaď bis predce z mňa též osóžček bralo?
Dohlídača kassy (newím gakég) guž máš.
Znáš-li, že čo techdy? Kontrolleurstwí mně dáš.

Epigramm tento čte se v jeho sbírce, vydané v Trnavě roku 1794 s nadpisem: »Slowenské dwognásobné Epigrammata« V téže sbírce ještě jinak vyjíždí si na spolek, ve kterém neměl účasti. Přeje mu, aby nepřestal tak snadno, jak nesnadno vznikl, patrně věštba zlého konce. Ve verši na »slowutnosť slowenskou« posmívá se grammatickým bojům, vzniklým po vydání mluvnice Bernolákovy:

Kdiž rozličnì čítaš slowenskú reči,
Uznáš Slowákuw míť (gakégsi) reči dosť.

Bajza pokoušel se první o zvláštní slovenskou spisovnou řeč pro své krajany. Po způsobu vrstevníka svého Jana Vácslava Pohla († r. 1790) tvořil nová slova, hledal lexikální novotvary, kombinoval nemožné formy na základě spisovné češtiny a slovenských dialektů, přizpůsoboval pro sebe všeobecně platná pravidla hláskoslovná i tvaroslovná tak, že pro něho ani neplatila. Ano, ustrojil si také svá vlastní pravidla prosodická.

Jednání Bajzovo bylo uvědomělé, vypočítané, nebylo to tudíž pouhé bezděčné prolamování spisovných forem českých, jakého dopouštěli se spisovatelé Societatis Jesu v Trnavě. Proto však, že Bajzovi neplatil žádný odůvodněný filologický a linguistický zákon, nemohl býti povolán založiti slovenskou literaturu. Bajza byl Bernolákovým nepřítelem a odpůrcem proto, že viděl se přemožena a předstižena. Bernolák zajisté pracoval na základě nej-

[1]) Starší uherské matriky baptizatorum udávají jen den duševního obrodu (t. j. křtu), nikoli však den narození, proto nedá se přesně z matrik určiti den narození ani Bajzova, ani Bernolákova.

lepších té doby vzorů českých, kdežto u Bajzy vládla naprostá anomalie.

Bernolák byl epigrammy Bajzovými nemile dotknut, proto vydal proti nim spisek: »Něčo o Epigrammátech anebožto Málo rádkoch Gozefa Ignáca Bagzi, dolnodubowského pána farára, oprawdiwím Slowákom k Uważowáňú predložená. V Žilině Roku 1794.« Podepsal se pseudonymem Stěpan Prisol.[2])

Bernolák tu obírá se spisovnou mluvou Bajzovou, kterou pokládal za útok na své mluvnické zásady. Bajza sliboval mu sice odpověď, ale k té, pokud nám známo, nedošlo. Proto nesmějí se vtipy jeho, kterými dobíral si dílo Bernolákovo, považovati za úsměch dobrosrdečného šprýmaře, jak by rád učinil dějepisec doby bernolákovské, farář Kohút,[3]) ale musí považovány býti za vtipy skutečně zlomyslné. »Ottův Slovník Naučný« mylně praví, že původcem spisku »Niečo o málo rádkoch« byl Juro Fándly, nejlepší spisovatel z učeného Tovaryšstva.[4])

Bajza neměl na porušení československé literární jednoty nijakého účinu, neboť nenašel následovníků, kteří by přijali jeho slovní zvláštnosti. Bajza však nenašel ani čtenářů pro svoje veliká a četná náboženská i zábavná díla, neboť do dneška nalézají se jeho folianty nerozřezané. Boj jeho s Bernolákem záhy utuchl, neboť neustále čekal vydání velikého slibovaného Bernolákova slovníku. Slovník však vyšel teprve po smrti Bernolákově, která také učinila roztržce obou těchto mužů konec. Ba Bajza dokonce vstoupil po dlouhém otálení také do »Tovaryšstva«.[5])

Horlivým pěstitelem češtiny byl *Bohuslav Tablic*, který často pozvedal kárného hlasu svého proti Čechům samým, řeč svou roztodivně nešvařícím. Narozen r. 1769, vzdělal se na domácích evangelických školách, které horlivě pěstovaly biblickou češtinu, tehdy vůbec jedinou bohoslužebnou řeč slovenských evangelíků. Vyššího theologického vzdělání dostalo se mu v Jeně. Byl kazatelem v Kostelních Moravcích, kde r. 1832 zemřel.

Tablic byl z nejčinnějších spisovatelů v jazyce českém na Slovensku, byl z největších ctitelů biblí kralické a slohu veleslavínského. Psal básně ještě v Jeně, kde v letech 1792 a 1793 na největší universitě německé studoval, psal ještě za mladších let za svého kazatelování v Uhrách, ale vydal je souborně teprve v letech 1806—1812 ve Vácově ve čtyřech svazcích pod titulem »Poezye«. Knihy tyto jsou básnicky bezcenné,[6]) za to však přídavky k nim, nadepsané »Paměti československých básníkův aneb veršovcův, kteří buďto v uherské zemi se zrodili aneb aspoň v Uhřích živi byli,« mají trvalou cenu. Jest to podnes platná snůška materialií bibliografických a literárně historických. Rovněž podceňovati se nesmí druhá podobná sbírka, totiž »Slovenští veršovci,« jejíž první díl vyšel r. 1805 v Uh. Skalici u Škarnicla a

[2]) Dr. Jan Jakubec: »Tři čeští epigrammatikové«, »Obzor literární a umělecký«, roč. II., v Praze 1900, pg. 130—132.

[3]) Viz —ill: »Joz. Ig. Bajza a slovenské prebudenie«, »Tovaryšstva«, II., pg. 21.

[4]) Ott. Slov. Naučný, III., pg. 110, heslo Bajza.

[5]) ibid.

[6]) Stručný rozbor podal Dr. Jar. Vlček v »Dějinách české literatury", II. díl, I. část. Praha 1898, pg. 304—305.

druhý r. 1809 ve Vácově. Jest to soubor veršovaných skládání vzniklých na Slovensku. Velikých zásluh mohl si také získati svou sběratelskou zálibou, neboť ve své knihovně zachránil mnoho českých i československých tiskův a rukopisů, ale po jeho smrti celá knihovna i celé jeho hotové jmění (byl milovníkem peněz) přišly do maďarských rukou.[7])

Tablic byl prodchnut myšlénkou slovanskou, v jeho verších ozývá se také živý český nationalismus. Tablic nepřál Bernolákově roztržce. V jeho literární pozůstalosti našlo se pojednání »O literních svazcích Slovákův s Čechy a Moravany v nynější i někdejší době,« které bylo r. 1842 uveřejněno v českém musejníku[8]) a r. 1846 pojato také do »Hlasův o potřebě jednoty spisovného jazyka.«[9])

Důvody, které pohnuly Bohuslava Tablice, aby se proti škole Bernolákově vyslovil pro jednotu, byly částečně osobní; katolíci nenalézali na Slovensku přízně u luteránův a protestanti zase u katolíků. Důvody své brał Tablic jen a jen z historie politické a literární. Nečteme u něho žádných důkazů vedených z linguistiky nebo filologie, žádných ethnografických. Podáme aspoň kostru pojednání Tablicova.

Nynější Slovák rozumí češtině starých českých památek lépe, než nynější Čech. Za Svatopluka byli Čechové a Slováci spojeni v jediné veliké říši a po jeho smrti společně poraženi byli vetřelými Maďary. V Uhrách po »zaujetí Vlasti« usadivší se Maďaři přijali do své hrubé a nevzdělané řeči mnoho prvků z řeči slovenské. Tyto prvky svědčí nejen o tehdejší vzdělanosti, ohebnosti a měkkosti řeči československé, nýbrž také o její jednotnosti. R. 1301 dosedl na trůn uherský po smrti posledního Arpádovce Václav Přemyslovec, později vládl syn českého »Otce Vlasti« Zikmund, na chvíli také uznaný českým králem. Uhry a Čechy, tedy také Slováci a Čechové měli společného krále ve Vladislavovi II. Jagelonském. Když r. 1348 král Karel I. založil universitu v Praze, dal v záležitostech akademických jeden hlas národu uherskému, kterým rozuměli se příslušníci zemí koruny svatoštěpánské a nikoliv jedině Maďaři. Slováci také dobrodiní jim a celé střední Evropě Karlem daného užívali a pilně se v Praze vzdělávali. Tablic touží po tom, aby z matrik universitních vypsána byla jména na pražské universí studujících Slováků. R. 1577 na gymnasii v Jihlavě 3 Slováci v literárním umění se cvičili. Slavný český lékař Jan Jesenský, který v Praze vykonal první anatomickou pitvu mrtvoly, byl slovenský zeman z Malého Jasena v Turčanské stolici. Slovák byl také Benedikti z Nudožer, slavný český grammatikář. »Tito příkladové Slováků v Jihlavě a v Praze studovavších zřetedlné svědectví o literárním Slováků téhož času živších s Čechy a Moravany spojení vydávají.«

Z historie literární je toto spojení známo. Ale důvod, který pro jeho někdejší trvání uvádí Tablic, neobstojí. Kdybychom měli

[7]) Vytýká mu to Kollár ve »Slávy Dceře« (znělky 435 a 436) a také Jos. Mil. Hurban ve »Slov. Pohladoch« I., str. 92—95.

[8]) »Časopis Českého Museum,« 1842 pg. 579 sq.

[9]) pg. 10—25.

vědeckou kontroversi o literární jednotě ve stoletích XIV—XVII., nedokážeme nic tvrzením, že Slováci v Čechách a na Moravě studovali. Vysoké a střední školy byly přece latinské a namnoze bez národního rázu. A kromě toho analogické tvrzení, že Čechové měli literární jednotu s Vlachy, Francouzy, Němci a j., protože příslušníci českého národa vzdělávali se na universitách v Římě, v Pavii, v Bologni, v Paříži, v Lüttichu, ve Wittenberce a j., je naprosto absurdní.

Také vojnami, které Čechové v Uhřích vedli, podporovala se jednota národní. Vdova králová Alžběta povolala do horních Uher Jana Jiskru z Brandýsa, aby hájil zájmů mladičkého Ladislava Pohrobka. Dala mu Zvolen a ustanovila jej gubernátorem nad Košicí a nade všemi báňskými městy. S Jiskrou mnoho statečných Čechů plnilo děsem a hrůzou celé horní Uhry, ale zároveň šířilo učení Husovo mezi Slováky a s učením Husovým také českou knihu. Když Jan Jiskra u Lučence porazil Jana Hunyada, byla již na Slovensku kde která znamenitější tvrz v rukou českých a mezi Slováky bylo již zakotveno učení husitské a s ním česká biblí a česká postilla. Od té doby literní umění české mezi Slováky rozšiřovati se počalo. Veškery písně, kterými evangelíci oslavují Boha, jsou české. Zvláštní biblí pro Slováky byla vytištěna teprve r. 1722, až do té doby panovala na Slovensku biblí kralická, mezi jejímiž překladateli je také Slovák Pavel Jesenský, zeman z Turce.

Když Josef II. vydal toleranční patent, šli si čeští evangelíci pro slova božího kazately na Slovensko, kde uchovaly se bývalé náboženské knihy českých utraquistův a protestantů.

Tablic soudí na základě dokázané historické jednotnosti, že ona i na dále jest přikázáním, že každé sektářství v této otázce je právě tak nebezpečné jako v náboženství. Za hlavní příčinu, proč katolíci s Bernolákem v čele se odtrhli, udává neznalost češtiny, míně, že ta nebyla zavíněna češtinou, nýbrž Slováky, kteří netoužili, aby správně česky uměli psáti a mluviti. Ale opětná jednota jest tím výhodnější, že Čechové mají již výtečné spisy, jakých na Slovensku není, ač »tovaryšstvo« zplodilo drahně slovenských knih.

Tablic nebyl samojediný luterský slova božího kazatel, který nepřál Bernolákovu odštěpenství. S ním stejně smýšlelo velmi mnoho lidí na Slovensku zrozených a na zahraničních universitách studovavších. Hlavním důvodem nepřízně proti Bernolákovi byla jim asi také jen nesnášelivost mezi katolíky a luterány, která nebyla menší ani se strany katolické ani se strany luteránské. Slováci česky píšící a pro literární jednotu zaujatí založili r. 1801 v Prešpurce »Společnosť reči a literatury československé«, která měla za účel střici nedílnosti a jednoty spisovného jazyka československého a vydávatí dobré knihy české pro slovenský lid. Hlavními faktory byli Tablic, Hamaljár, Bartholomadeies, Godra. Společnosť tato zřídila stolici českého jazyka při lycei prešpurském, ale dlouhého trvání přece neměla. Rozpadla se záhy pro osobní rozmíšky, ale založená učitelská stolice v Prešpurce byla i nadále dobrou oporou spisovného či knižního jazyka českého na Slo-

vensku. R. 1812 však Tablic, Lovič, Ribay, Szeberinyi založili druhou literární společnosť, »báňských měst« s tímž účelem. A ani tato netrvala dlouho, vydala přece několik českých knih a zřídila učitelskou stolici českého jazyka ve Šťávnici.

Zakladatelé katheder při lyceích v Prešpurku a Šťávnici měli v úmyslu zbudovati učenou a literární společnosť českou na Slovensku, která by byla protiváhou »Učeného Tovaryšstva« trnavského, vzešlého ze snah Bernolákových. Společnosť tato měla míti jméno: »Institutum« čili »ústav řeči a literatury československé na Slovensku.« Ústav tento měl vzpružovati ochablé národní vědomí, šířiti vzdělanosť a osvětu, a proti odstředivým snahám domácí intelligence katolické udržovat a chrániti literární jednotu *se zeměmi českými.*[10]) Hlavními původci této myšlénky byli Bohuslav Tablic a Jiří Palkovič, kteří r. 1801 sestavili plán zřizovaného ústavu. Měla to býti slovenská učená společnosť, mající předsedu a dva sekretáře, kteří by udržovali písemné spojení se členy. Členové měli býti nejen ze Slovenska, ale také z Čech a Moravy, měli se zavázati platiti roční příspěvek a odebírati české knihy vydávané společností. Členové a příznivci měli sbírati data statistická a zeměpisná, starožitnosti, mince, listiny a rukopisy, staré tisky, životopisy vědecky neb umělecky činných Slováků. Z příspěvků členských měl se vydržovati profesor československé řeči při lycei prešpurském, který měl vykládati mluvnici, stylistiku, dějiny literatury s vedlejším zřetelem také na příbuzné jazyky a literatury jinoslovanské, a jenž by zároveň udržoval knihkupecké spojení společnosti s Prahou. Slováci zamýšleli tedy založiti Matici, museum, školu — vše v jednom. Ale došlo jen k splnění jediné části tohoto plánu, totiž k založení kathedry v Prešpurku spojené s knihovnou, archivem, pokladnou a s praktickými cvičeními seminárními.

R. 1803 stal se profesorem československé řeči v Prešpurku Jiří Palkovič. Narodil se r. 1769, studoval theologii současně s Tablicem v Jeně a vrátiv se po skončených studiích do vlasti, vyučoval soukromně, až r. 1803 byl povolán za profesora do Prešpurka. Stolici československé řeči a literatury držel až do roku 1850 s nepatrnou přestávkou v r. 1837, kdy vyučoval L'udevít Štúr. Zemřel v roce 1850 v Prešpurku. Jeho hlavním ideálem byla čeština veleslavínská, kterou nazýval ne zcela správně biblickou. Snažil se, aby zavládly v živé lidové mluvě a řeči knižní zastaralé formy, vazby a tropy češtiny biblí kralické, aby se psalo pravopisem bratrským, nepřihlížeje, ač protestant, k tomu, že pravopis bratrský byl proti pravopisu Husovu značným krokem zpět. Když v Čechách utichly známé boje jotistů s ypsilonisty, když poslední a nejvášnivější zastance ypsilonu, Jan Nejedlý, byl již dávno mrtev a v Čechách opanoval pole správný pravopis etymologický, Palkovič ještě hrubě vypadal na Jungmanna pro jotu a do posledního dechu sám psal bratrskou orthografií. Palkovič byl nesmířitelným protivníkem pravopisných novot, každý novotvar v mluvě spisovné, byť i správně utvořený, stíhal posměchem. Věci českého jazyka na Slovensku však mnoho neprospěl, neboť

[10]) Dr. Jar. Vlček v »Literatuře české XIX. století«, I. pg. 694 sq.

nedbal ani o vydání českých knih ani o své učitelské povinnosti. Sám Kollár stěžoval si do něho, že za celých pět let Kollárova pobytu v Prešpurku ani jednou nepřednášel.[11]) Básně jeho (»Muza ze slovenských hor«, ve Vacově 1802) ani časopisy, které redigoval (»Týdenník« 1812—1818 a »Tatranka« tři svazky 1832—1847) nemají nijaké ceny. Ani roku 1808 pro protestanty vydaná česká bible není vzorným dílem.

Palkovič byl však rozhodným nepřítelem samostatností slovenské literatury. R. 1846 v soukromém listě vyzývá Jana Kollára, aby ostrým pérem psal proti snahám Bernolákovým a Štúrovým, slibuje zároveň, že v »Tatrance« také proti nim povstane.[12]) Byl to jediný z vrstevníků Bernolákových, jehož oči viděly ještě znovuzrození myšlénky Bernolákovy Štúrem, kdy celé Slovenstvo, katolické i luteránské, bylo zachváceno touhou a snahami po uplatnění svého dialektu v samostatném písemnictví, ale po všechny dny svého života zůstal stejně rozhodným nepřítelem své vlastní rodné řeči. Nebylo to však nevlastenectví, jež vedlo jej do boje, ani odrodilectví Miloval literaturu biblickou, češtinou psanou a sám psal jazykem »čistým, jadrným a ozdobným, takovým, jako jest v bibli.«[13]) Viděl, že jeho »Týdenník« proniká do lidu, že je to čtení hledané, a viděl správně, že příčinou toho jest jeho biblická, lidu slovenskému dokonale srozumitelná čeština. Proč by byl od ní upouštěl? Druhou příčinou jeho setrvávání při češtině byla vroucí láska a vzácná náklonnost, jakou choval k »patriarchovi slavistiky«, abbému Dobrovskému. Čteme-li v »Týdenníku«, že Pálkovič řeč slovenskou nazývá sprostou a že chválí přednosti řeči české[14]), je to čistě názor Dobrovského, který si Pálkovič zachoval, i když Dobrovský roku 1829 u augustiniánů brněnských dokonal. (Pokračování.)

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

Úvod.

Nejznamenitějším z moravských kmenů*) jsou Hanáci, žijící na bohaté rovině Hané.**)

[11]) Kollárovy »Sebrané spisy«, díl IV., str. 202.

[12]) »Hlasové o potřebě jednoty«, 1846, pg. 242.

[13]) Sám to slibuje v předmluvě k »Týdenníku« 1812, pg. XX.

[14]) »Já vždycky s utěšením považuji té předků našich prozřetedlnosti, že sobě místo své sprosté obecné řeči Českou řeč jakožto vzdělanější k spisování knih, k veřejným slavným řečem atd. zvolili a oblíbili takto se k nim přivinuvše.« »Týdenník« 1812, XII.

*) Jest patero kmenů moravských: h a n á c k ý, h o r á c k ý, s l o v e n s k ý, l a š s k ý a č e s k ý. Hledíme-li k řeči samé, máme na Moravě toliko čtvero hlavních nářečí, a to: n á ř e č í s l o v e n s k é s podřečím valašským a dolským, l a š s k é, h a n á c k é a č e s k é.

**) Řeka Haná v listinách se uvádí k r. 1183 pod jménem Hona. (Brandlova kniha pro každého Moravana, II. vydání, str. 10.). Haná vytéká z rybníčka, který vzniká z několika zřídel v Drahanech ve výši 620 m. Hlavní směr má jihovýchodní. Od rybníčka teče k jihovýchodu úzkým lesním žlebem, který svírají příkré, ale nevysoké (170 m. nad údolím) výběžky planiny Drahanské. U Vyškova

Spisovatelé Hanácko různě ohraničují.*) Fr. Bartoš dí, že »sídla Hanáků jsou uprostřed země Moravské, v požehnané rovině Hané;**) mimo to počítají se k Hanákům obyvatelé krajiny od ústí Bečvy na sev.-východ po Hranice a odtud na jihozápad přes Bystřici pod Hostýnem po Napajedla v okolí měst Holešova a Kroměříže.

Fr. Bartoš nemohl stanoviti podstatného rozdílu dialektického mezi Hanáky a Horáky,***) protože pojmenování ta jsou zeměpisná; Hanákům na rovině všichni obyvatelé krajin hornatých slovou Horáky. Z té příčiny přibral Horáky k Hanákům. Většinou horáčtina liší se od vlastní hanačtiny přídechem *v* před každým náslovným *o* původním (voko, voheň) a přídechem *h* před náslovným *a, e, i, o* (= *u*), *ó* (= *ou*) (handěl, hodělat).†)

Hanáci sami všelijak se navzájem rozlišují, hlavně dle bydliště; »obyvatelstvo po řece Blatě u Plumlova a Prostějova a po levém břehu řeky Valové u Tovačova slovou *Blaťáci,* sousedé jejich od Věrovan níže Dubu k Brodku a Citovu nazývají se Moravčíky; obyvatelé na levém břehu Bečvy od Přerova k Zářičí, Chropyni a Skašticům — *Zábečváci,* jejich sousedé u Kroměříže a Hulína — *Zámoravčici* a konečně obyvatelé pahrbkovité krajiny od Přestavlk a Staré Vsi k Bystřici a Holešovu — *Podhoráci.*«††)

Obyvatelům na Kroměřížsku a Holešovsku říká se též dle širokých červenic (baní) *Baňáci.* Hanákům v Moštěnici, Vlkoši Bochoři, Zářičí — *Fabini.* »Hanákům, kteří místo *ó* vyslovují *ú*, ostatní Hanáci přezdívají *Čuháků* (od slovesa čúhat m. han. čóhat, trčeti), druhdy tak nazývají i jiné (»nepravé«) Hanáky, kteří vyslovují: budu m. bôdô atd.«†††)

---

sesiluje se Haná několika potoky, zvláště Malou Hanou a Rostěnicí a nabývajíc rázu pravé řeky, vine se k východoseverovýchodu obloukem na sever vypouklým, až pod Kojetínem vlévá se do Moravy. Od Vyškova pod ústí teče požehnaným a nadmíru úrodným údolím, které je asi 1440 m. široké a 230—200 m. nad hladinou mořskou. Od severu vroubí je táhlé pohorky, výběžky to planiny Drahanske a od jihu výběžky pohoří Hříběcího, které nikde přes 100 m nad údolí se nezdvihají. Tok Hané jest 50 km., přímá vzdálenost 35 km., tedy vývoj 1 : 1·43. Poříčí Hané obsahuje 606 4 km². (Vlastivěda Moravská, I., str. 264—265).

*) Hanke z Hankensteina v Bibliothek der mähr. Staatskundl, Wien 1786. (Str. 1.—4), Schwoy ve své topografii z r. 1793, hlavně na str. 28., I.; též Řehoř Volný ve své topografii, sv. I. a II., Kořistka v Markgrafschaft Mähren und Herzogthum Schlesien, Alois Vojt. Šembera na své mapě, Dr. Beda Dudík ve spise »Catalog der nationalen Hausindustrie und die Volkstrachten in Mähren«, Fr. Bartoš ve své »Dialektologii moravské, II. a v Ottově Naučném slovníku, XVII., str. 641., Ant. Klvaňa v »Národop. Sborníku Československém«, sv. 7., 1900.

**) Haná — rovina v širším slova smyslu — prostírá se od Bludova na severu až k Napajedlům; v užším slova smyslu mezi Vyškovem, Prostějovem, Litovlí, Šternberkem, Lipníkem, Holešovem, Napajedly a Zdounkami.

***) Obyvatelé poříčí Švarcavy a Svitavy, pahorkatiny mezi Znojmem a Brnem, hornaté krajiny od Plumlova ke Konici a Litovli a odtud k Lošticům a Zábřehu, pak vysočiny Drahanské nazývají se Horáci.

†) I yto známky mezi hanáčtinou a horáčtinou jsou nestálé; mohu písemnými památnými památkami i vlastní zkušenosti prokázati, že v Kostelci u Prostějova a Hluchově před málo lety mluvilo se von, vokno, atd., a nyni praví on, okno.

††) Vojt. Al. Šembera, Dial., str. 46.

†††) Fr. Bartoš, Dialekt mor., II., str. 2. a 3.

»Slováci a Valaši nazývají každého Hanákem, kdo samohlásky *e*, *é*, *i*, *í*, *y*, *ý*, *u*, *ú* zvláštním způsobem přezvukuje, neboli mouti, ať všecky, ať jenom některé z nich na př. *ý*, *ú*, a na tom myslím, i vědecká dialektologie přestati může. Dle rozmanitého přezvukování těchto hlásek a dle některých jiných znaků (přehlasování samohlásky *a*, přídechu *v* a *h* a j.) rozdělil jsem nářečí hanácké na dvanáctero podřečí, jež jsem pojmenoval většinou dle okresních měst, vytýkaje všude osady pohraničné.«

Dvanáctero těchto podřečí jest:

I. Holešov, Kroměříž, Přerov, Záhoří.
II. Přerov, Kojetín.
III. Olomouc, Šternberk, Prostějov, Vyškov.
IV. Drahany.
V. Letovice.
VI. Litovel, Konice, Jevíčko.
VII. Zábřeh.
VIII. Slavkov, Bučovice. Ždánice.
IX. Blansko, Brno, Židlochovice, Klobouky, Rousinov.
X. Tišnov.
XI. Ivančice, Krumlov, Znojmo, Meziříčí, Mor. Budějovice.
XII. Kunštát.

Ještě třeba zmínku učiniti o »pravých« a »nepravých« Hanácích. Spisovavatelé hanáčtí, Křen a Spáčil, míní, že pravými Hanáky jsou ti, kteří mluví nářečím, jak na zámožném Prostějovsku a Olomoucku v obyčeji (bodo, so, jo atd.), jímž kromě rodilých Hanáků nedovede nikdo správně mluviti; jiní zase se chlubí, že pravá Haná jest v poříčí řeky Hané, — a že oni jsou křtěni vodou z ní. Těžko jest při rozsouditi; já jsem toho mínění, že podřečí prostějovské a olomoucké nejlépe sluší osobám ve knihách po hanácku vystupujícím.

Předeslav těchto několiv slov úvodních, přikročuji k podání zvyklův a obyčejův atd., jak se objevovaly a trvají ještě v církevním roce na Hané.*) Snažil jsem se, abych podal hodně mnoho nově nasbírané látky.

I. Doba vánoční.

Pohanští Slované slavili dobu slunovratu zimního, dobu jarní, t. j., konec zimy a návrat jara a slunovrat letní. Svátky rusalné, rusalje u Slovanů, přimknuly se k době letní.**) Svátky křesťanských Slovanů vinou se kolem nejsvětější Trojice: Boha Otce, Syna i Ducha sv.

V době vánoční oslavována bývá první božská osoba; advent jest přípravou na hod vánoční.

Advent.

Dle úmyslu církve advent jest dobou přípravnou, kající; proto staří Hanáci nechodívali na besedy a hratvy, nýbrž zdržovali se doma, zpívajíce nábožné písně: »Z nebe posel vychází«, »Poslán jest archanděl« a j. Kdo se zapomněl a zanotil něco světského, hned byl okřiknut. Do dneška skoro všeobecně ve středy adventní Hanáci nejedí masa, ačkoli postním řádem k tomu vázani nejsou.

*) Podřečí IV., V., VIII., IX., X., XI., XII. úplně pomíjím.
**) Nákres slov. bájesloví, dr. Hanuš Máchal, str. 196. a 197..

Sv. paní Barborky, dne 4. prosince.

V advent připadá památka sv. Barbory; jako jiné kmeny moravské uctívají též Hanáci tuto světici. V Pravčicích u Kroměříže zaznamenal jsem tuto modlitbu.

Svatá paní Barborka ráno vstávala
a všecky svíčky rozžíhala.
Přiletěli k ní dva andílci, vzali ji na svaté
křídélka, letěli s ní pod nebesa.
Nebesa se otevřely, dušičky se zradovaly.
Dušičko, jak bys to učinila,
abys ke mně do nebe přiletěla?
Změříš-li v moři vodičku,
a na nebi svoju hvězdičku,
vina tvoje bude odpuštěna.
Než bych já to změřila,
na prach (!) bych se rozsypala.
Svatá paní Barborko, oroduj za mě,
u Krista Pána přimlouvej se!
Naproti moři roste bílé kvítko,
z něho vylétá očistěné dítko.

Boží Matka, dne 5. prosince.

Před sv. Mikulášem chodila večer na Přerovsku po domech ženská oblečená v bílý háv, majíc tvář zamoučenu, se srpem v ruce, jímž domácí, zvláště děti »stínala«. Říkalo se jí Smrť anebo Boží Matka.*)

Na sv. Mikuláše, dne 6. prosince.

Sv. Mikuláš ještě nepřipraven na Hané o lasku dětí. Posud chodí a nakládá, arciť že ne do všech stavení jako druhdy. Chlapci »řóchajíce, praskajíce« biči, vítají a popohánějí »svatého«, aby již přišel. Toto řóchání slyšeti někde na př. v Lobodicích, již několik dní před jeho příchodem, jinde bezprostředně před slavností.

Sotva že první hvězdička rozžehne své světlo, chlapci práskají o závod a dívají se na nebe; tu vzkřikne některý: »už ide«, a hoši ti tam. Kdo neuteče, tomu svatý nenaloží; a možno též jest, že by i z dědiny odešel. (Štítovice.)

Nedočkavé děti škádlívají toho večera »šklibkami«. Vykládajíť jim, že svatý Mikulaš, veza plný vůz darů, tam a tam vyvrátil. Poněvadž po tmě všeho posbírati nemohl, zůstalo prý tam hojně všelikých mlsů leženo. Těmto paběrkům říkají »šklibky«. Komu se jich zachce, musí tam jíti bos. Leckterý nedočkavý všetečka vypraví se nasbírat si těch šklibků. Přicházeje potom s prázdnou a šklebě se od zimy a z nezdaru, dochází posměšné potěchy, že skutečně šklibky našel.**) (z Přerovska.)

*) Vzato z »Mor. lidu« od Fr. Bartoše, str. 8. a 9. V osobě Boží Matky tají se bohyně Morana našich pohanských předků.

**) Z »Našich dětí«, Fr. Bartoše, 1888, str. 248. V Lobodicích posud chodí na škliby.

Konečně se setmí a svatý se spustí s nebe po zlaté laně neb po pantlách a začne obcházeti dědinu v průvodě anděla a čerta, někde i smrti. Oblečen bývá jako biskup. Za stara nakládal křížalky, krajanky,*) nyní všelicos. Kam nepřijde, děti večer staví talíře za okno a botky pod komín, aby sv. Mikuláš je naplnil. Nehodným nakládá zemáky a řepu. Jak vyslýchá děti ve světnici, známo. Někdy svatý nebývá dosti opatrný a prozradí se něčím, že nepřišel s nebe. Děti hned na maminku: »Maminko, bel to svaté? Nebel to náš Francek?«**) »Bodeš ticho, děvčisko,« okřikne matka zvědavou, »deť svate poslóchá za komínem nebo za dveřma,« a jest po vyšetřování. Ráno posílají tětičky a kmotřenky »Mikoláša«, t. j. rozličné dárky.

V Uhřičích u Kojetína se »svaťoškem« chodíval *»pók«*. Někdo oblékl se do dlouhé hanácké košile tímto způsobem: hlavu prostrčil otvorem ňader, límeček na hlavě se zavázal, ruce dal do rukávův a ostatek těla ukryl do podolku košile. V ruce míval šídlo. Když svaťošek se vyptával dětí, pók vlezl pod stůl a šídlem píchal dívky a jiné. Když ho někdo za píchání odměnil kopancem, svinul se jako pavouk, a nechtěl vstáti, až ho zdvihli.

Sv. Lucie, dne 13. prosince.

Jak známo, slavilo se do polovice IV. st. narození Páně v týž den jako sv. tří králů (6. ledna). Později teprve přeloženo narození Páně o 12 dní dříve na 25. prosince. Celá tato doba od 25. prosince do 6. ledna pokládána za jeden sváteční cyklus a působila mocně ve fantasii prvotních křesťanů. Putování sv. tří králů, jimž ukazovala tajemná hvězda cestu do Betléma, bylo původem rozmanitých skazek o světcích a nadpřirozených bytostech, jež po způsobu sv. tří králů po zemi putovaly a příbytků lidských vyhledávaly; takové bytosti na př. byly Luca, Šperechla (Perechta) a j.***)

Luca bílou plachetkou zahalená chodí na večer. V Hulíně má vařechu v ruce, na Tovačovsku kopisť; vařechou vrtá neposlušné do břicha, kopistí »drcá«. V Záhlinicích Luca měla podobu hrbaté ženské a škrabošku na obličeji; dětem dala pokoj, toliko starší bodala, zvláště přadleny, nemající dobrého předíva. Před Lucou se varuje: »Oteč, napocá tě Loca!«†)

Za týden po sv. Mikuláši, t. j. 13. prosince, v Kojetíně vykládá se, že chodíval *Zber*. Byla to bytosť veliká, celá koudelí pokrytá. Žber vozíval na vozíku dvěma koníky nebo osliky taženém několik měchů koudele. Kde měli nedobré děti, tam zastavil, vešel do jizby a nepodanci prý rozřezal břicho, vnitřnosti vybral, a místo nich vložil koudel. Za týden se vrátil a mrtvého nepodance odvážel do svého obydlí daleko kdesi za Kojetínem vystaveného. Před Žberem měly děti veliký strach; matky hrozívaly: budete ticho, že na vás zavolám Žbera, a hned stichly jako beránci. Žber skoro počínal si stejně jako Luca; ukrývá se bezpochyby za oním tato bytost.

*) Sušené ovoce. — **) Pacholek.

***) Nákres slov. bájesloví, dr. Hanuš Machal, str. 190. a 191.

†) Mor. lid Fr. Bartoše, str. 10.; Památky obce Záhlinic, II., str. 48.

Štědrý den, 24. prosince.

Štědrý den pozbývá na Hané pelu poesie; kromě jídel a vánočního stromku, který v zámožnějších domcích dětem se strojívá, málo co zůstalo. Jídelní lístek jest též změněný. Chudí mivají lukšovou neb jinou zasmaženou polévku, krupici a koláče; též ovoce. Někteří jedí kávu s koláči a ovoce. Bohatí polévku, ryby, koláče s medem, ovoce atd.*)

Obecní pastýři na *štědrý* den dostávali vařenou stravu: kaši, křížaly, zelí a žitného něco. Někde na př. v Bystrovčicích přicházeli ještě na koledu na sv. Štěpána a tu povinšovavše ščasny a vesely svátke, deň narozeni Krista Pána a ščasné nové rok, abeste ho v zdravi a radosti ožele,« obdrželi stravu syrovou: čočku, hrách, kaši a jiné.

Pastýř nosil s sebou otýpku březových prutů, z nichž rozdával dívkám na housata; při tom pořekadlo bylo, které dívce prut se do jara rozzelení, ta že se ten rok vdá. Kde se pase, pastýř posud chodí, zatroubiv, dostává koláče.

Z pověr udržely se třepání plotem nebo stromem, a házení střevícem a zkoumání počasí. Děvčata chvějíce stromem, naslouchají, kde pes zavyje, odtud že přijde ženich, nebo házejí střevícem. Z té strany, kde obrácena špice střevíce, z té zavítá ženich. Do 12 ořechových šupin hospodáři někde**) nalévají vodu; 12 střepin = 12 měsíců. Ve které do rána voda vyschne, v tom měsíci bude sucho; též pod 12 skořepin naloží se troška soli; pod kterou mokrá, ten měsíc mokrý. Matky napomínají malé děti, aby se postily, že uvidí zlaté prasátko,***) nebo jim hrozí *Šperechtou.* Touto, po bílu oděnou bytostí s nebozezem v ruce straší maminky mlsné dítky hned na sv. Mikuláše, aby darů najednou nesnědly, sice že Šperechta na štědrý den provrtá jim břicho. Když pastýř večer zatroubí, děti volají: ticho, již Šperechta jde, schovejme se.« (Lobodice.) (Pokračování.)

Z domácího světa hudebního.

Píše EM. ŽÁK.

(*Evangelista.* Hudební drama o dvou dějstvích. Napsal *Vilém Kienzl.*) První operní novinkou ve »vysoké« divadelní saisoně zimní byl Kienzlův: *Evangelimann.* Specielně pro nás je to práce dosti zajímavá jak látkou, tak autorem. — V době Lutherovy revoluce vyrojil se v Německu proti pevným řádům církevním nikoli nepatrný počet laiků, kteří s biblí v ruce chodili dům od domu a části sv. Písma předčítali. Lid říkal jim: *Evangelimänner.* Náš český překlad: Evangelista, jak je patrno, význam jména nikterak nevystihuje. Ještě v první polovině minulého století v samé Vídni nebyli nikterak zvláštním zjevem. Sám Eduard

*) V Záhlinicích dle Fr. Skopalíka jídávali houbovou polévku, též máčku takovou nebo trnčenou, vařené sušené ovoce, moučnici omaštěnou máslem a politou medem, naposled oplatky s medem a vdolky. Na Prostějovsku oplatků nebylo.

**) Na Kojetsku. Více pověr přečti si u Fr. Skopalíka, II., str. 49.

***) Zabíjení vepřův a požívání vepřového masa o vánocích jest rozšířeno netoliko u Rusů, Bulharů, Srbů, nýbrž i u Rumunův, Italů Angličanů, Germánův.

Hanslick ve svých vzpomínkách vypráví, že je za svého mládí ve Vídni vídával.

Životní osudy jednoho z takových »evangelistů« líčí bývalý policejní vídeňský komisař *Dr. L. F. Meissner* ve své knize: »*Wiener Sittenbilder*«. V letech 1840—50 obcházel vídeňské domy jako předčítatel evangelia Matouš Freudhofer (Evangelimann). Činil tak vždy v pátek, v sobotu a v neděli dopoledne. Jsa oděn v obnošený černý šat, v ruce knihu Nového zákona, chodil na dvory domů, a zde služkám a dětem předčítal evangelium. Malé peněžité dárky byly mu odměnou za jeho nábožné čtení. R. 1850 přestal však typický tento muž konati svoje čtení. Zbohatl, stav se dědicem zámožného svého bratra. A spolu do veřejnosti proniklo dávné tajemství jeho tragického života. Jako mladý muž byl obviněn ze žhářství a odsouzen k 20letému žaláři. A když si odpykal dlouhý trest, nemohl dostati práce. Proto předčítáním evangelia vyprošoval si almužny. Ale toho roku setkal se Matouš Freudhofer s umírajícím svým bratrem, zámožným Janem.

Jan, veden výčitkami svědomí, na smrtelné posteli se přiznal Matoušovi, že on je žhářem, prosil nevinného za odpuštění a učinil ho dědicem celého svého značného jmění.

Tragika nevinně trpícího Matouše, jakož i muka svědomí vinníka Jana jsou jistě dva mohutné dramatické elementy, jež mohou zabezpečiti dobrý úspěch lidové hry. Ovšem štýrsko-hradecký komponista *Vilém Kienzl* upravil si pro svoji operu látku po své chuti. Postavil hned z počátku vedle Matouše též pravého vinníka Jana v popředí děje. Dává oběma bratrům zamilovati se do téže dívky Marty — aby též milostný motiv nabyl v opeře místa — a Jan, zamítnutý, ze žárlivosti se mstí svému bratru tím, že té chvíle, co je Matouš s Martou na dostaveníčku, zapálí klášterní kůlnu za kuželníkem. Matouš je poblíže místa činu polapen a odsouzen.

V dalším ději opery se skutečnou událostí v hlavních rysech se již shoduje. Aby děj hudebního dramatu byl poněkud oživen, Kienzl v prvé jednání vložil kuželkářskou scénu, v níž měšťané a sedláci sehrají partii honéru, a v druhém jednání dává dětem hráti si na vojáky. Ze tím opera získává na lidovosti, netřeba snad doličovati. Ovšem zas na druhé straně v druhém jednání, kde Matouš vyličuje Magdaleně, bývalé družce své milenky Marty, historii svého utrpení, jakož i scéna, v níž bratři se shledávají, trpí jistou rozvlekloslí, jež rychlému spádu děje je na nemalou obtíž.

Divně též působí, že v opeře živly katolické s »Evangelimannem«, mužem čistě Lutherova rázu, dosti různorodě se promítají. Již v předehře samé slyšíte zpívati část latinského hymnu (Salve regina): ad te clamamus gementes et flentes in hac lacrimarum valle, dále hlas klekání, zvoucí k modlitbě: Anděl Páně — a hned zas lutherského Evangelimanna, jenž tu nikoli v hávu nějakého biblického apoštola, ale čistě dle pastorského způsobu vystupuje. I scéna, v níž učí děti zpívati: »Blažení (!), kteří protivenství trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské«, i ve smyslu textu, i zásluhou režie má jaksi kopírovati biblický výjev: »Ježíš, přítel dítek«. Ovšem Ježíš, žehnající dítkám a evangelista, předčítáním Písma vyžebrávající si chléb — jsou přece velmi daleko od sebe!

Z těchto ukázek zajisté patrno, že skladatel, který i úlohu libretisty si zastal, v pestré této směsi dosti se namáhal zjednati své opeře

jistou popularitu děje i hudby. A podařilo se mu tak. Evangelista, poprvé na scénu uvedený v Berlíně dne 4. května r. 1895, prošel skoro všechna evropská operní jevistě. Naše divadlo je prý 171. jevištěm, na němž Evangelista se dává. A jestli nenašla práce Kienzlova u nás toho přijetí, jakému se těšila jinde, jest toho v prvé řadě příčina cizí ovzduší, v němž se děj odehrává. Vše je tu tak patriarchálně německé: ovzduší i hudba (Lannerův valčík v 2. dějství), jež ovšem daleko účinněji mohou působiti na každou jinou mysl, vyjímaje — českou. Zda v Paříži, kde se chystá, dojde popularity, bude věru zajímavo zvěděti.

A nyní ještě několik slov o Kienzlově hudbě. Kienzl, který prvou svoji operou *Urvasi*, u nás rovněž dávanou, šel slepě ve stopách svého mistra Wagnera, v Evangelistovi mnoho již slevuje. Wagner, jemuž drama bylo účelem, a hudba jen prostředkem k sesílení dojmu, založil ovšem hudební směrodatnou školu, měl mnoho žáků, — ale dosavad žádného nástupce. Kienzl byl jeden z nejhorlivějších. Nápadno dosti, že v uměleckém běhu za Wagnerem konečně ustal. Ozývají se v jeho práci stopy stylu: Mendelssohnova, Lortzingova, Gounodova a j. Ba jsou i místa, jež upomínají na našeho — Smetanu. Scéna večerní s vycházejícím měsícem a tlukotem slavičím vyvolává ve vás hned vzpomínku na podobnou scénu na Bezděz ze Smetanova *Tajemství*. — Ovšem u skladatele německého znějí vám ty názvuky docela příjemně. Vždyť následovati Smetanu — ovšem nikoli kopírovati — jest zajisté u nás uměleckou ctností a nikoli hříchem. A ne pouze toto místo, i řada jiných vyloudila nám myšlénku na cizí díla. — Scény náladové opravdu hudebně jsou šťastně zachyceny, instrumentace vesměs bohatá a vkusná. Příznačných motivů pro hlavní jednající osoby užívá Kienzl i tu. Ty však nejsou té výrazné síly, s jakou dovedl je vytvořiti Wagner, a u nás: Fibich a Smetana. Nevryjí se vám v paměť při prvém poslechu, jako to dovedli oni. Ale to je nepopíratelný zisk ze studií Wagnerových děl, že u Kienzla slovo jde v těsné souvislosti s hudební frází, poněvadž ta vzrostla přímo z onoho. Referáty denních listů nenadchly se k chvalozpěvům na Kienzlovu operu. Reklama, která ji z ciziny předcházela, zavinila as jisté sklamání. Ale Kienzlova práce je solidní stavby a v širších kruzích posluchačstva vyplní zajisté i u nás své poslání.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

K typickým osobám lidovým bez odporu patří *kolovrátkář* se svým kolovrátkem. Flašinetářům obyčejně tak zvaná »lepší třída« ráda se vyhýbá. Nějaký ten groš ani tak jim neodpírá — spíše vlídné, dobré, křesťanské slovo. Neprávem.

Poznal jsem, že srdce mnohého kolovrátkáře je vzácných vlastností, mysl vybroušená mnohými zkušenostmi, jako vůle zocelená kovadlina pod údery rozličných útrap. Ovšem na louce s milými květy bývají i bodláky.

Nejednu chvíli strávil jsem s kolovrátkáři na Strašecku se potulujícími. Za vlídné slovo jsem od nich zvěděl v ohledu národopisném leccos zajímavého; — a tím počneme letošní článečky.

Marně jsem hledal v Ottově slovníku a jiných lidopisných knihách stať o *českém* kolovrátku. Od kolovrátkářů jsem zvěděl, že se k nám flašinety dostaly sice z Itálie, že však v Čechách staly se jaksi domácím průmyslem — a to prý dříve nežli v Němcích.

Nejstarší české flašinety sluly: »ležáčky«. Dole měly několik píšťal, nahoře váleček a před válečkem míšek. Na tehdejší dobu byly prý vážené. Po ležáčkách

přišly do mody »*slojací kolovrátky*«. Ty za válcem měly »špicaté flety«. Nyní jsou ve květu kolovrátky s točenými, soustruhovanými flétami — naproti dřívějším klíženým.

Mezi prvými českými fabrikanty kolovrátků se připomíná *Koberle*, jenž kolem r. 1840 v Lomnici kolovrátky vyráběl. Dále k starým českým firmám patří Antonín *Stárek* na Pankráci u Prahy a v Berouně Antonín *Holada*, který míval 7 tovaryšů. Bídně prý v Žatci dokonal. Tito dva pokročili, a hotovili kolovrátky s posauny, trompetami a flétami.

I Václav *Hrubeš* na Poříčí v Praze je z cechu starých českých kolovrátkářů.

Byť nyní pole to opanovali *Riemrové* a jich dědici v Chrastově v Liberci a firma *Frati* v Berlíně, nicméně v Čechách dosud máme několik zdatných hotovitelů kolovrátků.

Tak *v Hořovicích* po Václavu Slavíkovi jsou tu synové, jichž »harmoniky hořovické« jsou nad jiné vážené. Mají zvláštní tonovou mensuru. *V Slaném* byl Hajn — nyní je tam Vebr. *V. N. Strašecím* je Oswald, jenž i v Americe za několikaletého pobytu kolovrátky pracoval.

V samé Praze výrobce kolovrátků je vzácností. A tak není divu, že za příčinou správky flašinetu na př. k Oswaldovi do Nového Strašecí přicházejí kolovrátkáři až od Teplic a Litoměřic.

V době naší živnosť kolovrátkářů je přesně regulovaná licencí, kolku a daně prostou. Každým rokem o ni nutno znova žádati. Tu zejména je zakázáno užívati kolovrátkáři nosiče — leč s dovolením. Děti s sebou bráti je zapovězeno. Kolovrátkář má s sebou stále licenci nositi a než-li počne v kterém hejtmanství hráti, má se na něm vždy ohlásiti, jakož i vždy v obci u představenstva. Kolovrátkáři se mají, jak v licenci stojí — vystříhati dotěrného chování. Od 2 K do 200 K se tresce přestoupení. Povolení uděluje místodržitelství. —

Kdežto my ubozí na vesnici třeba až osmi flašinety bývame někdy poctěni bez ohlášky flašinetáře na obecním úřadě — v městě hezky si stanoví, kdo a kdy tam smí hráti. Tak v Slaným smí hráti pouze tamní příslušníci. V Kralupech pouze v pátek dovoleno je hráti. — V Lounech a Strašecím smí hráti každý flašinetář pouze 3 krát 4 krát v roce.

Usmyslilo si prý několik »kolegů«, jak mne zasvětil do akce jeden dědoušek, aby tam směli hráti vícekráte — leč bezvýsledně.

Ne bez zajímavosti jsou *příčiny* flašinetaření. A. Müller 40letý dostal proto licenci, že je »na prsa chybný«. A. Chýský 75letý chodil do uhelen, provisi nedostal, dostal však flašinet. Švarc ze Tmáně, 42letý, že má křeče, nemůže dostat práci. Dostal flašinet. Charvát z Řenčova, an »duch se mu krátil«, obdržel flašinet. Ztracená ruka při práci Riskovi z Lužné vynesla kolovrátek. Při vojenském transportu na lodi v Bosně přišel o ruku mladý muž ze Strašecí. »Červený Kříž« koupil mu pěkný flašinet. Seidl z Kornouzských Žebrovic nar. 1831, který na vojně sloužil »treu und ehrenhaft« a prodělal feldzung v r. 1859, na základě abschiedu, v němž se doporučuje »als braver Soldat« dostal licenci na kolovrátek. To by nebylo divné — ale že na základě dědečkova abschiedu vojenského flašinetaří as 80letý M . . . překvapuje. Však činí tak jaksi na zapřenou jen ve své obci. Od dvou dobráčků stařiků z Hostomic nemohl jsem vyzvědět, na jakém základě dostali licenci. Ptal jsem se: »Proč chodíte?« »Že máme dovolení.« »Proč jste dostali dovolení?« »Abysme mohli být živi.«

I ty *kousky*, jaké hrávají naši flašinetáři, stojí za registrování. Bývají to: Zelenej háj. — Vesničko má, pod Šumavou. — Radecký marš. — Dudácká. — Šumí háj. — Boženka, valčík. — Růžena, polka. — Cikánka. — Na rozloučenou, polka. — Nedejme se, Riegrův pochod. — Pepíček. — Hřbitove. — Kladenská. — Hrabě Frídolín — Na Marjánce. — Veverka. — Na šišato. — Martin. — Nebudem se ženit. — Karlička. — Deutschbemácká. — Karel. — Volšany. — Šotiš. — Spi Havlíčku. — Prodaná nevěstička. — Žežulka. — Husar má koníka. — Emane — ten prý je »rozhlášenej«. — Ať se pingl hází. — Jen do toho! V té směsi takměř samého plevele mile mne dojalo, když kolovrátek jeden měl i melodii: Maria, Tvé jméno plné slasti — jiný: Tisíckrát pozdravujeme Tebe. — Hrál jeden i: Proč Maria. — Před lety hrával jakýsi flašinetář oblíbenou druhdy píseň: Vandrovaly dvě dušičky — ubožičky. — Nový kus vložený do kolovrátku stává 3 až 4 K. Proto některý mívá hezky staré písně — ba leckterý dává si i nerad přištemovat flašinet, že to mnoho stojí.

Kolovrátky si kupují naši umělci *různě* a za různé ceny. Tu a tam se koupí již nějaký obehraný za 24 zl. — nebo se za přídavek prohandluje. Však nejednou kupují nástroj svůj, který pak »jako oko v hlavě opatrují« za ceny 40 zl., 45 zl.

— 70 zl. — ba jeden se mi vychloubal, že ho stál kolovrátek 100 zl. Někomu koupí obec nástroj — jinému přidá jen něco. Jeden si koupil flašinet »z marodních peněz«, které z dolů po úrazu obdržel. Koníčková z Kačice přišla lacině k flašinetu. Aby jej zdědila, vzala si 74letého kolovrátkáře, sama jsouc 65 let stará.

Výdělky kolovrátkářů bývají hubené 30—40 kr. prý denně a k tomu pár kousků chleba. Někdy prý týdně 2 zl. — i míň i více. Zvláště trefí-li se někdy hráti o křtinách nebo veselce. Každý prý teď zadrhuje — a v celku ročně prý mají ze hry malounko, že sotva bídně jsou živi. A z toho tu a tam na úřadě, když se hlásí, chtívají poplatek! Není pak divu, že i ti, kdož na př. 18 let chodí s harmonikou, jak říkají flašinetu, nezbohatli.

Při tom je jim přetrpěti dost a dost všelikých *zkoušek*. Některý mrzák jak těžce se plahočí s nákladem! A když zjedná si nosiče — jak těžce dělí se o výdělek! Ještě je-li to z přátelstva. Tak na př. slaboomyslnému synu dělá nosiče stařík otec. Kolmutová z Rejkovic u Příbrami nosí reumatickému muži flašinet. Hrávají jen v zimě a to jen v okolí. Leč v letě jdou i na chmel na výdělek k Žatci. Tam i zpět vezmou flašinet a po cestě vydělávají. Také někteří flašinetáři mají psem tažený vozík s flašinetem. Na celý týden vyjedou z domova a na neděli se vracejí domů jako jakýsi človíček z Městečka. Někdy se stane, že přitíží klopotám našich herců i zlomyslnost — nebo nehoda. A proto neradi prý nechávají flašinetáři státi kolovrátek na nosítkách »na harc« bez dohledu, raději jej vždy staví na zem.

Toť všeobecný territoriální obraz flašinetářů ze Strašecka — beze všech příkras, dle holé skutečnosti, nezidealisovaný. Snad jednou tento druh lidí přestane — jako přestaly druhdy oblíbené dudy, niněra, kytara a jiné.

Proto neváhali jsme pro paměť věnovati článek náš tomuto thematu.

LITERATURA.

POLSKÁ.

»**Dobrý syn**«. Bajka z před lat tysiąca. Napisal Władysław Bełza. Z „Wydawnictwa Macierzy Polskiej« Nr. 81. — Hezká věru pohádka s mravoučnou tendencí. Jak nebezpečná dobrodružství podniká hodný syn Janek, aby nalezl čarovnou živou vodu, která jen může vrátiti zdraví milované, na smrt choré matičce! Janek pohrdá i přepychem královským, který mu král, víla a skřítkové nabízejí za cenu, aby zapomněl na matku. Vždy jest si vědom, čím je drahé roditelce povinen, a pro lásku k ní šťastně nalézá živou vodu. Vrací se domů, ale již jako kmet. Matička zatím dávno mrtva. Živou vodou ji vzkřísí. Radostnými jejími slzami omládne hodný Janko a žije s ní ještě dlouhá léta šťastně — třebas v chudobě. —

»**Za Dunajem**«. (Bułgarya, Serbia, Czarnagóra.) Podług Janka z Grzegorzewic vydal B. G. Z »Biblioteky Macierzy Polskiej« 1904. — Události poslední doby na Balkáně vzbudily pozornost celého vzdělaného světa. Ale ne všichni sympatisovali s Jihoslovany. Německý, maďarský a anglický tisk stranil spíše Turecku, odvěkému nepříteli křesťanstva, a podvratným živlům v Srbsku, za to však mrzce hanobil ujařmené, po spravedlnosti toužící Slovany, ano některé vídeňské a pešťské listy zjevně hlásaly, že nutno odstraniti živel slovanský na Balkáně, poněvadž prý jest kvasem samých nepokojů!! — Spis J. Grégoréviće jest obranou proti útokům požidovštělé anglicko-německo-maďarské žurnalistiky. Jsa s poměry balkánských Slovanů dobře obeznámem, líčí život jejich dle pravdy bez všelikého nadsazování. Zvláště se zájmem následuje čtenář spisovatele do Macedonie, která Bulharům jest očistcem na zemi. Jen samé ústrky jest jim snášeti od mohamedánského obyvatelstva a tureckých úřadů, a při tom mlčeti a nedovolávati se ochrany. Nelze se tedy diviti — vyznívá z autorova vypravování — že i víra v lidskost je opouští, a že zoufalství vtiskuje jim do rukou zbraň za svobodu a náboženské přesvědčení.

Polský přepracovatel vede si velmi samostatně. Vkládá do popisu vlastní úvahy, srovnávaje Jihoslovany s ostatními slovanskými národy, zejména s Poláky, čímž rázovitost Jihoslovanů spíše vyniká a více získává.

K vypravování připojeny jsou illustrace větších slovanských měst na jihu.

V. Šl. Doubravský.

NĚMECKÁ.

St. Josefsbücherbruderschaft in Klagenfurt. — Nejvýznamnějším doporučením podílů jmenovaného spolku jest okolnost, že spolek za poslední tři léta získal 60.000 členů, že tedy má nyní celkem na 120.000 členů. Letošním podílem zase jest pět knih. 1. »Das Leben Jesu« von Dr. Alois Cigoi O. S. B. II. Band. Obsahem prvního dílu »Života Pána Ježíše« byly důkazy o pravdě sv. evangelií, popis Palestiny a mládí Páně. V druhém dílu pojednává p. spisovatel o přípravě k veřejnému životu Páně a o prvých dvou letech učitelského jeho úřadu, a to ve třech oddílech. Prvý oddíl zabývá se vystoupením a působením sv. Jana Křtitele, svědectvím jeho pro Pána Ježíše, pokušením Páně, povoláním prvních učenníků a zázrakem o svatbě v Káni Galilejské. Druhý oddíl popisuje první rok, třetí oddíl druhý rok veřejného života Páně, vždy od jedné Velké noci ke druhé. Učení a zázraky Páně, jeho cesty a rozličné příhody podle zpráv sv. evangelistů jsou tu věrně podány, vysvětleny, a to tak, že p. spisovatel nejdříve cituje znění písma sv., potom vědecky a srozumitelně je vysvětluje, provází doklady ze sv. Otců a konečně vyvozuje praktické pokyny pro život. Jednotlivé stati případně jsou okrášleny vhodnými obrazy, kteréž zvláštní zajímavosti nabývají tím, že některé jsou reprodukcemi děl proslavených malířů a jiné znázorňují život za času Pána Ježíše. Celé dílo psáno jest vážně, ale zároveň vzletně; čtenářům poslouží k poučení a povzbuzení. — 2. »Mein Messbuch. Eine Erklärung des hl. Messopfers nach mehreren der besten Schriftsteller.« Tato kniha obsahuje dostatečné poučení o oběti mše sv. s příslušnými modlitbami. Krátce, ale přesvědčivě vykládá se, že největší a nejsvětější obětí byla oběť kříže, a že mše svatá jest této oběti ustavičným obnovováním, jsouc nyní obětí Bohu nejmilejší a nejdokonalejší. Následuje poučení, kterak dlužno mši sv. slyšeti, potom vysvětlení obřadů a vůbec všech zařízení, souvisících se mší svatou. Podáno jest tu šestero pobožností či modliteb ku mši sv., z nichž jedna provázena jest slušnými obrázky, na nichž se ukazuje, kterak ve mši sv. znázorněno jest utrpení Páně. Na konci přidány jsou některé jiné vhodné modlitby a pobožnost křížové cesty. Tato modlitební kniha dojde jistě velké obliby. — 3. »Der Führer zum Glück in Haus und Familie« jest praktický spisek, pro každou domácnost. Dostačí uvésti obsah jednotlivých dílů. Jsou nadepsány: »Hlavní základy štěstí rodinného«, »Kterak lze dosáhnouti domácího blahobytu a jej upevniti?« »Oděv a prádlo«, »Příprava dobré a přiměřené stravy«, »Matka (dítě)«, »Návody ku přípravě jídel«, »Jídelní lístky«. Spisek, ozdobený několika obrázky, obsahuje mnoho praktických pokynů a určen jest hlavně pro matky a hospodyně — 4. »Bunte Geschichten, X. Folge« jsou pokračováním dřívějších knížeček stejného názvu, v nichž podány jsou kratší zábavné a poučné povídky, také některé básničky a rozličné drobotiny. I v této knížečce jest dosti krásných vyobrazení. — 5. »St. Maria und St. Josefs-Kalender für das Jahr 1905.« Mám po ruce několik německých katol. kalendářů na rok 1905: »Kathol. Schulvereins-«, »Glückrad-«, »Marianhiller-«, »St. Michael-« a »Charitas-Kalender«. Všechny jsou úpravou i obsahem chvályhodny, leč »St. Maria und St. Josefs-Kalender« všechny předčí. Týž jest bohatě a krásně illustrován, obsahuje několik dobrých povídek, popisů a rozličných poznámek. Vypsalť totiž spolek sv. Josefa ceny po 300 a 200 korunách za nejlepší humoresky, a po 100, 50 a 25 korunách za nejzdařilejší fotografie. V tomto kalendáři nalézáme dvě humoresky a tři obrazy cenou poctěné. Opětně pak vypsal spolek ceny po 3600 a 2000 korunách za nejlepší spisy obsahu apologetického, přírodovědeckého nebo vůbec lidového. Podmínky oznámeny jsou v kalendáři. *Josef Herzig.*

ČESKÁ.

Ke stoletému jubileu chrámu Páně Kozonického. (Slavnostní spis, sestavil Bruno Schneider, farář.) Pod tímto titulem dostala se nám do ruky kniha, ne sice objemná, ale zajímavá — zajímavější tím, že vyšla tiskem v Prusk. Slezsku, a že oplývá »moravismy« z hlučínského kraje. Spisovatel líčí lehkým slohem původ a dějiny jmenovaného kostela, patřícího k Benešovské farnosti v Prus. Slezsku, a zmiňuje se obšírně o jeho dobrodincích, kteří během století věnovali značné dary nejen na kostel, ale i na eventuelní zřízení samost. duch. správy. Největších zásluh si získali bratři kněží Augustin, Florian a Ignác Heinové, rodáci Kozničtí. Přítomný spisek má býti osadníkům koznickým pobídkou, aby následovali skvělého příkladu a štědrosti rodáků-kněží, chtějí-li se dočkati brzy samostatné fary. Spisovatel sám — farář Benešovský — bude je zajisté v té ušlechtilé snaze podporovati. Touto monografií byla značně obohacena dosud velmi sporá literatura Čechů v okr. Ratibořském.

le to prvý historický spis, jenž v Českém rouše v Prusku vyšel. Kéž Bůh dopřeje far. Schneidrovi zdraví, aby důležitější a obšírnější jeho práce: »Dějiny Benešova« a »Dějiny a následky kulturního boje v arcikněžství Ketřském« uzřely brzy světlo Boží.

Dlouhoveský.

Serafinské květy. Časopis česko-slovanských terciářů. Odpovědný redaktor *Frant. Švábeník.* Ročník III. 1902—3. Tiskem knihtiskárny J. F. Kubeše v Třebíči. — Zbožný list československý má zajisté mnoho členů třetího řádu, kteří spojují se všichni modlitbou a stejným úmyslem: »Ode mne pak odstup to, abych se chlubil, leč v kříži Pána našeho Ježíše Krista.« (Gal. 6, 14.) Jejich společným časopisem jsou »Serafinské květy«, jež jim podávají příhodnou duševní stravu. Obsah časopisu jest přirozeně zajímavý a poučný, jako jsou články: »Smrt spravedlivého,« »O výchově rodinné«, »O významu papežského jubilea«, »Družina Petra Klavera«, »Bl. Anežka Česká«, »Ctitelé Panny Marie ze školy serafinské« a j. Zábavné články jsou: »Ismelda«, povídka z dob prvních křesťanů, vánoční črta »U Betléma«, legenda, maloměstský obrázek, »Na lepší cestě«, obraz z dělnického ovzduší »Stávka«, »Pro mé bratry«. Spolkové a různé zprávy vystihují ruch a činnost třetího řádu sv. Františka. Cena 2 K toho měsíčníku o 284 stranách lexikového formátu jest nepatrná, tak že i méně zámožní členové řádu mohou si tento časopis předplatiti.

Fr. H. Žundálek.

E. Sokol: **Děti.** Idylla. V Brně. nákladem A. Píše, bez udání roku a ceny (1 K 20 na knihkupeckém trhu). Stran 93. — Chtěl-li spisovatel vylíčiti idyllicky život našich dětí — nedosáhl úplně svého cíle. Tušíme, co touto povídkou říci chtěl, ale řekl také leccos, co říci neměl, co není pravda. Pěkně, roztomile se čte tato idylla, místem jsou velice pěkně vylíčeny rozpustilé i nevinné zábavy našich školáků, jejich hovory, život ve škole; ani školácká láska nebývá řídkým zjevem, a jak tu je líčena, odpovídá docela pravdě a zkušenosti. Vypravuje se o Viktoru Hugovi, že již v devíti letech miloval, že měl již dívčí ideál, a také nijak nás nezaráží neviňoučká láska Sokolových »Dětí«, kteří si toho nejsou téměř ani vědomy, že se rádi vidí. O studentských láskách se u nás mnoho papíru popsalo, proč by nemohla Sokolova dětská idylla končiti setkáním dvou párů očí zvedených dětiček? Ale přece není tu všechno dětské. I když odpustíme panu spisovateli nedětský nápad o andělíčcích, které Panna Maria krmí lašičkou (je podán nedětsky, rozpustile), najdeme tu mezi dětskými hovory leccos, jak děti nesmýšlejí a nehovoří. Na př. Emčiny hovory s panenkou jsou vlastně hovory Sokolovy — mravokárné říkání do čítanky.

Beru vždy s jistým podezřením do rukou literární plody našich mladých a nejmladších, ale tentokráte odložil jsem neveliikou knížku, ne-li úplně, aspoň velmi značně uspokojen. Je tu potištěno 93 stránek, nikde děje, nikde spojující celkové myšlénky — ale knížečka čte se přes vytknuté nedostatky roztomile.

Frant. Vácsl. Peřinka.

Dr. *Jaroslav Vlček* a Dr. *Emil Smetánka*, **Stručné dějiny literatury české.** Jako pomocnou knihu školám středním a ústavům učitelským sepsali. — Díl I.: Doba stará. V Praze 1905. C. k. školní knihosklad. Stran 56 m 8^0. Cena 40 hal. — Všeobecně se uznává, že velice na tom záleží, aby měla mládež dobré školní učebnice. Platí to především o učebnicích náboženství, neboť předmět tak delikátní, jako je katolické náboženství, nejvyšší měrou zasluhuje důstojného a vhodného zpracování, způsobem věku žactva přiměřeným; ale platí tato zásada i o učebnicích všech jiných předmětů. Tentokrát podjali se zpracování české literární historie pro školy, odborníci velmi povolaní, universitní učitelé prof. Vlček a docent Smetánka.

Zmíním se stručně o obsahu knížky. Stará doba literatury české, zaujímající dobu od let, kdy se vyskytují nejstarší literární památky národa českého, až do začátku 15. století, rozdělena jest na tři periody. První perioda jde do polovice 13. stol., druhá od té doby, až do nastoupení Karla IV., doba literárně již bohatší nežli předešlá, což odpovídalo tehdejší moci a rozkvětu státu českého; doba třetí, Karolinská, byla ta, která dala národu českému Tomáše ze Štítného. »Stručné děj. lit. čes.« pojednávají nejprve o počátcích křesťanství a vzdělanosti národa českého, o nejstarších literárních památkách staroslovenských a latinských, o starých písních »Hospodine pomiluj ny,« o písni svatováclavské, a »Slovo do světa stvorenie«.

Hlava druhá, zahrnující druhou periodu, jedná o básnictví epickém, Alexandreidě a veršovaných legendách s obšírným udáním obsahu; v básnictví lyrickém, jež je zastoupeno písněmi duchovními, a o začátcích básnictví dramatického, totiž hrách velikonočních; o básnictví didaktickém a satyrickém, o kronice Dalimilově, o překladech písma svatého, a knize Rožmberské, vzácné památce právnictví českého.

Hlava třetí obsahuje dobu od nastoupení Karla IV. až do začátku 15. stol. Památky této doby zase rozděleny jsou na básnické a prosaické. Básnické pak opět roztříděny jsou na epické, lyrické a didaktické, a památky prosaické na zábavné, dějepisné a cestopisné, vzdělavatelné a právnické.

Obsah památek, zejména epických, vyličuje se obšírně, a to obsah i takových památek, o kterých jinde jest třeba jen nepatrná zmínka, tak že čtenářově pozornosti a paměti snadně ujdou.

Bylo by si přáti, aby v dějinách české literatury více bylo si všímáno i památek latinsky psaných od českých spisovatelů, poněvad i ty jsou důkazem vzdělanosti minulé, národa českého.

Každý vzdělaný Čech měl by v staré, české literatuře znáti aspoň nejméně tolik, kolik je obsaženo ve »Stručných děj. liter. čes.«, a lépe by bylo, kdyby se nespokojoval tak málem, nýbrž dle možnosti hleděl získati vědomostí důkladnějších.

Konečně dovoluji si vysloviti přání. Nebylo by možno, aby několik odborníků a těch, kteří, třebas nejsouce odborníky, zajímají se o literaturu a řeč staročeskou, pro podporování ušlechtilých snah seskupili se ve družstvu Vlasť v kroužek, nebo přidružili se k historickému kroužku, nebo literární sekci? Snahy tyto zcela a znamenitě by odpovídaly vlasteneckému duchu družstva Vlasť. *Alfons Neubauer.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. Římské věci. Italie. Oficielní Francie snaží se zbaviti se všech svazků, které ji sjednocují s cirkví a papežem; jinak však chová se Francie katolická. Do Říma docházejí denně četné adresy a telegrafické projevy bezpodmínečné a neochvějné oddanosti k osobě náměstka Ježíše Krista. V prvé řadě stojí biskupové se svými oddanými diecesemi, ve druhé přečetné katolické spolky. Kdo by tomu nechtěl věřiti, nechť čte přední katolické žurnály francouzské a rubriku »Semaines religieuses« různých diecesí. Je to pravý plebiscit pro papeže, a k těmto projevům slovným druží se četné pouti a výpravy z Francie do Říma, o nichž jsme se již v předešlém čísle »Vlasti« zmínili. Dne 22. září bylo přijato od sv. Otce asi šest set jinochů z nejpřednějších rodin Francie. Kardinál Segna sloužil u oltáře sv. Aloisa mši sv. a jinoši přistoupili ke stolu Páně. Generální komitét sdružení katolické mládeže s nynějším presidentem T o u r n a d e m a jeho předchůdcem L e r o l l e m očekávali sv. Otce se skupinou 50 praporů a odznaků. Adresu četl president L e r o l l e a sv. Otec k ní laskavě odpověděl. Po slyšení odebral se sv. Otec do druhé ložie, kdež se u prostředního okna zastavil a se zalíbením patřil na odcházející skupinu mladých francouzských poutníků. Když ti sv. Otce uzřeli, propukli v nadšený jásot a ruka náměstka Kristova zdvihla se podruhé, aby jim s láskou požehnala. Slavné bylo slyšení národní francouzské pouti, obsahující tisíc účastníků, vedené Msgr. Odelinem, gener. vikářem arcidiecése pařížské. Msgr. Odelin četl adresu, v níž vyjádřeny byly pravé city katolické Francie; Jeho Svatost odpověděl laskavě, že Bůh, který dal Francii tolik důkazů své lásky, dá této krásné zemi opět dny lepší a utěšenější. — Zvláštní audience byla povolena msgru J a n u C a g l i e r o v i z řádu Salesiánů Jana Bosca, apošt. vikáři severní Patagonie. Představil papeži syna indiánského náčelníka v Patagonii. Je to mladý křesťan Zefirin N a m u n u n k u r a, a překvapil Jeho Svatost plynným vlašským oslovením, jímž jménem svých rodičů a svého kmene děkoval za pokřestění své a sv. svátosti, jež soukmenovci jeho přijali. Mimo to byla přečetná slyšení poutníků z Italie. —

Veškerou pozornost Říma, Italie katolického i nevěreckého světa zaujal k o n g r e s v o l n é m y š l é n k y, konaný v září t. r. v Římě, či — jak vyznavači volné myšlénky sami sebe nazvali — »kongres satanistů«. Odbýval se v někdejším C o l l e g i o R o m a n o u přítomnosti tří tisíc účastníků dle oficielních zpráv sjezdového výboru. Kongres byl m e z i n á r o d n í, a dali si zde dostaveničko první světoví nevěrci: Sergi, Haeckel, Berthélot (dal se zastupovati), Lombroso, Hector Denis, Biornson, Conway, l'Ardigó, Furnémont, Hubbard a jiní. Nesmírně mnoho hluku se nadělalo s protestem sv. Otce proti kongresu; zednářské a socialisticko-anarchistické listy (i naše české) přinesly o něm potupné a jedovaté články, vtipy a poznámky. Jeho Svatost Pius X., r e p r e s e n t a n t z j e v e n é p r a v d y, musil jakožtakový pozdvihnouti hlasu svého a učinil tak ve formě d ů s t o j n é a n e j m í r n ě j š í. Podáváme celý ten p r o t e s t — je to italský dopis sv. Otce general. vikáři kard. Respighi-mu, v d o s l o v n é m překladu, aby si naši velectění čtenáři učinili

pojem o bezpříkladné drzosti protikatolického tisku, který se opovážil psát o »kletbách vatikánského černokněžníka.« Celý projev sv. Otce v té věci zní takto:

»Panu kardinálovi Petru Respighimu, našemu generálnímu vikáři.

Pane kardinále. Nový důvod k zármutku přidán jest v těchto dnech k mnohonásobnému soužení, které zvláště za Naší doby spojeno jest se správou církve obecné. S nekonečnou bolestí doslechli jsme, že domnělí pěstitelé svobodné myšlénky se shromáždili v Římě a smutný ohlas jejich rozprav Nás až příliš utvrdil v mínění o neblahých záměrech, které jsme postřehli již v pouhém ohlášení jejich kongresu. Intelligence člověka je v pravdě dar převzácný, jímž nás Stvořitel obohatiti si zalíbil; ale úmysl vyprostiti tuto intelligenci z každé odvislosti od Něho stává se svatokrádežným bezprávím oproti Tvůrci samému, rovněž i vyvýšiti ji tak, že zamítá řízení a útěchu pravd nadpřirozených.

Tíže tohoto bezpráví zvětšuje se pak tisíckráte, když se koná na místě jako nyní, s veškerou vnější pompou se obestírajíc. Což není Řím městem určeným střežiti poklad víry? Pekelné mocnosti ovšem ničeho nesvedou a nemohou svésti proti církvi, ale shromáždění tohoto kongresu svobodných myslitelů, jemuž se dává ráz mezinárodní, béře vždy na sebe charakter provokace a potupy — ani nehledíc k tomu, že odnímá Římu jméno »pokojné a vážené sídlo Náměstka Ježíše Krista.«

Urážku učiněnou Bohu cítíme v srdci s celou hořkosti, přijímajíce ji i za svou. — Adresujeme tyto řádky Vám, pane kardinále, nejen proto, abychom ulevili svému žalu. Uznáváme milerádi, že i v těchto velesmutných hodinách líbilo se Hospodinu poskytnouti nám útěchu imposantním počtem projevů dětských citů, došlých Nás ze všech končin Italie od kléru i lidu jako o závod; vinou se k Nám a protestují proti urážce Boha a náboženství. Jest Naším přáním, aby zlo Námi oplakávané nalezlo starostlivé a rozsáhlé nápravy právě tam, kde bylo spácháno. K tomu cíli dovoláváme se Vaší horlivosti, o níž jste, pane kardinále, každé doby podal nejstkvělejších důkazů a žádáme Vás, abyste zařídil v Římě slavné bohoslužebné obřady na odprosení potupy učiněné mezinárodním kongresem svobodné myšlénky Majestátnosti Boží.

Nepochybujeme, že Naši synové v Římě, vhodně Vámi povzbuzeni, projeví souhlas s Naším přáním, jak vyžaduje svatost jejich víry a jak zdá se vyžadovati i jejich vlastní čest a dobré jméno města.

Zatím, jakožto záruku Naší zvláštní blahovůle Vám udělujeme, pane kardinále, z plna srdce apoštolské požehnání.

Ve Vatikáně, 21. září 1904. *Pius P. P. X.*

Toť celé znění »hrozného« onoho protestu papežského. Tedy ne hranice, inkvisici, žaláře, ale m o d l i b a, jediná téměř a mocná zbraň církve i Nejvyšší viditelné hlavy její. Leč nechme reflexí, a všimněme si průběhu famosního kongresu samého. (Pokračování.)

Neoprávněný a nespravedlivý soudce. — V 1. čísle časopisu »Máje« posuzuje jakýsi Dr. A. M. práci Bedřicha Jiříčka: Vznik a konec světa. Pan dr. praví: »I neznámý dilettant může sestavit cennou kompilaci. Ale jenom z knih dobrých! Jsou po ruce *vědecká* díla anglická, francouzská, ruská a nezná-li autor těch jazyků, i německá. Ale díla jesuitů čiší na 100 kroků laictvím«. Jiříček totiž čerpal z díla jesuity P. K. Brauna, a to z díla: »Über Kosmogonie vom christlichen Standpunkte«.

Něco o tom Braunovi. Jesuita Braun, žijící nyní v Šejnově, býval druhdy v Římě spolupracovníkem slavného Secchiho, dále 6 let ředitelem Haynaldovy kološské hvězdárny v Uhrách. Za svůj spis: »O příčinách červených zjevů soumrakových« byl od americké hvězdárny rochesterské vyznamenán zlatou medailí. Braun vynalezl: nefoskop, přístroj k stanovení směru, absolutní výšky a absolutní rychlosti oblaků, kovová zrcadla chemicky hlazená, jako sklo, stereografickou projekci zeměkoule na válec i na kužel.

Časopis pro pěstování mathematiky a fysiky (roč. XVII.) přináší pojednání o Braunově trigometru a jeho upotřebení. V dodatku k tomuto pojednání vyslovuje se dr. A. Seydler o tomto Braunově vynálezu velice pochvalně.

Cenná jsou pojednání Braunova o possážním mikrometru a o methodě přímého fotografování slunce s protuberancemi.

O stanovení průměrné hustoty naší země a konstanty gravitační P. Braunem, píše F. K. Ginzel, člen král. astronomického početního úřadu v Berlíně: »K nejbystřejším pokusům nové doby konaným, aby stanovena byla hustota naší zeměkoule a gravitační konstanta, náleží práce, jež jesuitský páter Dr. Braun, zasloužilý někdejší ředitel hvězdárny kološské v Uhrách, vykonal. Jeho pokusy jsou

velice zajímavé; i myslíme, že si smíme dovoliti poněkud obšírnějším jich vylíčením v našem časopise, zaměstnávati pozornost svých čtenářů. . . . Přípravné práce k svému přístroji zahájil P. Braun již r. 1886. Nebyl však v závidění hodných poměrech jiných fysiků, kteří mají k disposici při provádění svých ideí znamenité subvence státní a výborně zařízené fysikální laboratoře.

Poměry, v nichž žil, byly naopak takové, že mu nezbylo, než aby sám přinesl peněžní oběti, a aby velikou část komplikovaného přístroje vlastníma rukama si zhotovil.

Za těžkých okolností, v nichž Braun pracoval, bylo mu teprve r. 1892 možno počíti s pozorováními; r. 1894 je dokončil a mathematicky spracoval. Redakci provedl s nejzevrubnější přesností, maje zřetel ke všem vadám apparátu. Konečný výsledek, při němž byl vzat zřetel ke všem opravným výpočtům, stanoví průměrnou hustotu země číslicí 552.725 a váhu zeměkoule tudiž 5 quadrilliony, 987.047 lilliony kg.

Každý, kdo uváží, že P. Braun jest muž pokročilého již věku a že jeho zdravotní stav není nejlepší, zajisté bude s námi souhlasiti, řekneme-li, že Braunova práce jest vzácným příkladem *vědecké* energie a ideální obětavosti jednotlivcovy. (»Himmel und Erde herausgegeben von der Geselschaft Urania«. Berlin, 1898. Sešit červnový.)

Nejčelnější publikace jesuity Brauna jsou: Berichte von dem erzbischöflich-Heynald'schen Observatorium zu Kolosza über d. daselbst in den ersten 5 Jahr. augeführten Arbeiten. (Münster, 1886.) Über Kosmogonie vom Standpunkte christlicher Wissenschaft mit einer Theorie der Sonne.

Úvahu o tomto spise podává Dr. Seydler v XVIII. roč. časopisu pro matem. a fysiku. Mimo jiné praví: »Spis tento, ačkoliv slohu populárního, činí, má-li býti srozumitelný, větších nároků na odborné vzdělání. S interesem stopujeme výklady p. spisovatele, jemuž jako mnoholetému pozorovateli slunce přísluší kompetentní hlas o podobných otázkách«.

Z uvedeného zřejmo, že P. Braun není laikem, a že práce jeho mají trvale vědeckou cenu. Neznáme p. Dr. A. M. Neznáme jeho spisy, nevíme o jeho vynálezech. Má-li jaké zásluhy, přejeme mu jich ze srdce. Ale úsudek jeho o jesuitovi Braunovi není vědecký, a čiší více než na sto kroků laictvím.

Práce Jiříčkovy jsou pěkné a jsou hledány. A budou hledány dále.

Četba na středních školách. První letošní říjnové číslo »Věstníku českých profesorů« přináší zajímavý a důležitý přehled o české četbě na našich gymnasiích a realkách za školní r. 1903-4 z péra Fr. Rutha na základě vydaných programů všech čes. gymnasií a realek v Čechách, na Moravě i v Opavě. Při tom nečiní se rozdílu mezi spisy ve škole závazně čtenými v třídách nejvyšších a mezi spisy, jež čteny byly soukromě, poněvadž i tyto tvoří podstatnou část učení a ukazují, co mládeži bylo ke čtení doporučeno nebo schváleno. Velice instruktivními jsou poznámky k této statistice, a výčet jednotlivých děl pro školu závadných s udáním stránky. S povděkem přijímáme již tento malý zlomek závadných spisů, na nějž se strany profesorské jest ukázáno. Jest nesporno, že by se ze seznamu ostatních spisů k žákovské četbě ve škole nebo soukromé doporučovaných připojil ještě hezky veliký počet závadných z důvodů paedagogických i esthetických i čistě mravních. Ne každá kniha, třeba jinak předního spisovatele, jest vhodnou četbou žákovskou. Seznam knih, jimž tyto poznámky svědčí, jsou: Svat. Čech »Adamité«, vydáni illustrované, není vhodno pro školy. Taktéž jeho Evropa, viz str. 25. a 26. ve 4 vyd. u Topiče! Jesťráb contra Hrdlička od některých pokládá se za nevhodné. Písně otroka sotva se hodí. (Tu zřejmě se může říci: nehodí se! Pozn. překl.) — Hálek, »Alfred«, není vhodno. — Hanuš, »Božena Němcová« (z Matice lidu) jest nahraditi spisem Vávrovým (z Ústř. knih.). — Havlíček »Křest sv. Vladimíra« (čtlo 7 žáků na jisté R. v Čechách) není přípustno. — Z Heydukových básní méně se hodí »Bohatýři« (viz str. 36.—42.) a stačí čísti »Cymbál a husle«, »Dědův odkaz«, »Dřevorubce«, »Hořec a srdečník«, »Lesní kvítí«, »Na přástkách«. — Z Jiráska měly by býti velmi mnohé mnohem více čteny, než se děje; jen »Skaláci« a »Ráj světa« by se mohl vynechati. — Z Fr. Pravdy není nic, co by mělo býti čteno na vyšším stupni; pro nižší snad nejlépe: »Matka studentův« a »Štěpánův Vít se učí na kněze«. Ostatně viz zákaz z 10. listp. 1887, č. 17.297 min. a z 8. pros. 1887, č. 40.221 zšr. — Rais, »Pantáta Bezoušek, knížka jinak výborná, má závadnou jen str. 320. sg.; také z některých ústavů přímo byla vyloučena. Podivno, že jeho »Západ« čte se tak málo. — Ze Shakespeara nejméně vhodno čísti Romeo a Julie. — Sienkiewiczovo »Quo vadis« ani v nejvyšší třídě nemělo by býti čteno pro některé scény. — Karol. Světlé »Nemodlenec« lépe nečísti; jesti dosti jiných spisů jejich. — Ze Svobody lépe čísti »Směry života« než

»Rozklad«. — Ze Šmilovského nejméně se hodí »Parnassie«; snad vše ostatní je lepší! — Z Vrchlického méně se doporučují »Exulanti« a »Mythy«. — Z Zeyera jest vynechati »Griseldu« (str. 82.), méně vhodný jest i J. M. Plojhar, »Ondřeje Černyševa« čísti jen na nejvyšš. tř.; »Z letopisů lásky« vůbec nečísti ani soukromě, vyjma »Gejštora«. — Nejvíce zaráží, jak vedle belletrie málo se čte spisů vědeckých. — Nás zaráží kromě toho, že z dosti četných spisovatelů katolických jsou zastoupeni pouze tři. Jablonský, »Moudrost otcovská«, V. tř., I. r(eálka); VI. tř. 2. g(ymnasia); Básně VI. 1. g. — Pravda, Ze spisů? V. 1. g. — Třebízský, »Bludné duše V. 2 r.; VI. 2 r.; VII. 3 g., 1 r.; »Královna Dagmar« V. 1 g.; »Levohradecká povídka« V. 1 r.; »Na Štítném« V. 1 r.; VI. 1 r.; »Pod doškovými střechami« V. 1 r.; »Příšery« V. 1 r.; »V září kalicha« VII. 1 r.; »Z letopisů sázavských VII. 1 g.; »Z různých dob« V. 1. r. *xyz.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Po stopách pravdy. — Pod tímto titulem tiskli jsme 1. sešit Sebraných kázaní, jež napsal Dr. Rud. Horský. — Autor nám sděluje o těchto řečích následující: »Byl jsem vyzván, abych sebral a vydal řeči své, které v různých časopisech již před dvaceti a více lety byly uveřejněny. Uposlechl jsem tohoto vyzvání a řeči již dávno uveřejněné jsem znovu přepracoval a dnešním poměrům upravil tak, že z původního textu jen titul a několik vět zbylo. Mimo to připojil jsem řeči zcela nové a propletl jsem příklady z dějin všeobecných, nezapomínaje ovšem v přední řadě na příklady z dějin českých. Jsem přesvědčen, že i tato kázaní přijdou milým spolubratřím vhod a že jich bude moci užíti kazatel i pro posluchače vzdělané i pro lid vesnický, který dnes také rád něco i vědecky zabarveného poslouchá, když se mu to srozumitelně podá.« — Ale co dělají »*Vlastenecké Homilie*«? Proč ty autor nedokončuje? Na tuto otázku odpověděl nám autor takto: »Byl jsem právě v nejlepší práci na svých »Homiliích«, když mi bylo uloženo za onemocnělého pana vikáře převzíti celou správu vikariátu. A tu jsem musil místo psaní v dubnu a máji jezditi po visitacích, tedy dva i tři dny v týdnu býti mimo domov. Školními visitacemi a mezi tím doma zadrženou prací unavenému nezbylo mi ku psaní ani času ani síly. K tomu mne zvolili do místního obecního zastupitelstva a přidělili mi úkoly a referáty namáhavé, a tak jsem přišel o poslední chvilečku volného času. A kde se mi podařilo den získati, vzaly mi ho různé cesty agitační, přednášky a četné schůze a různé porady. I prosím, aby se mi nezazlívalo tedy, nemohu-li se svými silami stačiti. Býti na namáhavé farní osadě s půl šesta tisíci duší sám a sám, k tomu choditi do školy, míti správu vikariátu, obecní referáty, různé přednášky a schůze a dva a padesát let na zádech k tomu, tu věru mnoho času a síly ku práci nezbyde. A věru, že čas takřka kradu. Officium říkám po cestě, po cestě čtu, do půl noci pracuju, více ale již utahnouti nemohu, než táhnu. Ku »Vlasteneckým Homiliím« sbírám pilně další material a co nejdříve další sešit vydám. Proto prosím za poshovění. Zatím přijměte počátek dílu II. Nyní v nastávající zimě snad více času ku psaní mi zbyde!« — Podávajíce tuto zprávu, podotýkáme, že II. díl Sebraných řečí svými neobyčejnými thematy a originelním jich spracováním a při tom lehkým populárním slohem překvapuje. Autor podává pravdy svaté naší víry i theologicky i vědecky dokazovaně a můžeme říci, že se nám sbírka »Po stopách pravdy« někde ještě více líbí, než »Vlastenecké Homilie«. Jistě ale, že všem líbiti se bude nová tato sbírka a přijde vhod alespoň tolik, jako se líbila sbírka první. — První sešit vyjde 15. listopadu a předplatné 1 K již nyní přijímáme, podotýkajíce, že se zašle jen těm, kdož si jej objednají a hotově zaplatí. Na dluh nikomu zasílán nebude. Peníze buďtež zasílány administraci družstva Vlast. Praha, čp. 570-II. Vydavatelstvo.

»Svatý Vojtěch«, kalendář družstva Vlast na rok 1905. — Prodává se: velký za 1 K, malý za 60 hal. — Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 hal. Při hotovém placení dáváme na každý tucet jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel, tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K neb 60 hal., hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlast, Praha, čp. 570-II. — Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinili potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebírání jej doporučujíce.

Jak prodáváme naše a cizí kalendáře? Cenu našich kalendářů udáváme v hořejší lokálce. V téže ceně — tucet velkých za 8 K, malých za 4·80 — budeme

prodávati také všecky kalendáře p. Kotrbovy; jiné však kalendáře, Steinbrenerovy, atd., můžeme prodávati pouze v plné ceně. To si račiž každý zapamatovati, abychom nemuseli zvláštními dopisy tuto věc vysvětlovati.

Papež o válce a souboji. Jistý vídeňský žurnalista měl těchto dnů audienci u papeže, při které učinil Pius X. zajímavé výroky o válce rusko-japonské a o souboji. »Válka na dálném východě není válkou, nýbrž lidskými jatkami,« pravil papež. »Třeba jest velmi litovati, že ostatní mocnosti na strašnou řež tuto lhostejně se dívají, místo aby se sjednotily a válku skoncovaly. Kéž božská Prozřetelnost co nejdříve krutému vraždění učiní konec! — »Proti souboji,« pravil papež, »pomýšlím na veliký projev ve veřejnosti. Souboj jest hloupá a nesmyslná věc, které mohli rozuměti snad ve středověku, která však nyní jest nesmyslem. Lze tvrditi, že všichni lidé jsou vnitřně přesvědčeni, že souboj jest anarchistickým zařízením a všichni lidé mají toto vnitřní přesvědčení, třebas že zevně nemohou je projeviti. Jest ovšem pravda, že nynější zákony dosti nechrání čest, ale i takto jest souboj, kterýž z meče činí soudce, nesmyslem, neboť stalo se, že i duelant, který spravedlivou věc mečem hájil, v souboji podlehl. Třeba též poznamenati, že nadávání stalo se politickou zbraní, proti které třeba též zákonem vystoupiti, a to tak, aby ten, který uráží, povinen byl provésti důkaz pravdy — kdyby však tento důkaz pravdy nemohl provésti, trest nejtěžší měl by ho stihnouti.

Msgr. Ant. Hora, probošt metropolitní kapitoly u sv. Víta v Praze, slaví 15. listopadu t. r. 80leté narozeniny. Vysoce důst. pán jest zakládajícím členem našeho družstva, pro fond katolických spisovatelů složil 200 K, všecky naše časopisy od vzniku družstva odebírá, i máme dosti příčin, abychom se z jubilea jeho radovali a abychom k četným blahopřáním i své skromné: »ad multos annos« připojili. Jubilejní spolek Praha uspořádal na počest jubilanta 13. listopadu t. r. čestný večer.

Dar Jeho Svatosti Piovi X. Na začátku září loňského roku odcestoval vlp. dr. Fr. Maleček, lektor řeči a literatury vlaské při české universitě, do Benátek a navštívil a prohlédl památnosti, které se k velikému středověkému cestovateli Markovi Polovi odnášejí, jako nádvoří »Corte del Milione«, kde dům rodiny Polův stával, jeho hrob v chrámě St. Lorenzo. V knihovně sv. Marka předložili mu publikace o jeho díle, dostala se mu do rukou i závěť Marka Pola ze dne 9. ledna 1323. Po té přípravě zahájil čtení svá a během roku vydal ve »Světové knihovně« cestopis Polův: »Milion čili cesty po Asii, po Africe a po moři Indickém, popsané ve století třináctém«. Jeden výtisk odevzdal osobně o letošních prázdninách bibliotekáři u sv. Marka v Benátkách, začež dostalo se mu lichotivého poděkování. Jiný ve skvostné vazbě poslal sv. Otci Piovi X. do Říma, který ráčil s otcovskou laskavostí jej přijati, uděluje zasílateli milerád zvláštní apoštolské požehnání..

Noví světící biskupové olomoucké arcidiecése. Světícími biskupy pro arcidiecési olomouckou ustanoveni jsou vldpp. páni kanovníci: generální vikář msgr. J. Weinlich pro Němce a dr. Visnar pro Čechy. Poslední jest zakládajícím členem našeho družstva.

Vyznamenání. C. a kr. polní kurát Josef Všetečka byl vyznamenán zlatým záslužným křížem s kurunou; zpráva tato byla přijata v kruzích ctitelů šlechetného kněze tohoto s velikou radostí. Vždyť si získal kurát Všetečka svou mírnou, laskavou, nezištnou povahou lásku ve všech kruzích, jeho vzácná obětavost a neúmorná činnost ve spolku sv. Vincence na prospěch chudých je všeobecně uznána; on spolek ten založil, četnými konferencemi jej obohatil a v jedné z nich působí dosud. Kurát Všetečka je knězem rytířského řádu křižovnického s červenou hvězdou a byl od nejdůst. velepastýře již dříve vyznamenán hodností notáře. Jest také zakládajícím členem našeho družstva.

Pochvala faráři Fr. Štědrému. — Obnova ze dne 28. října t. r. v čís. 44. píše: »*K obraně sv. Jana Nepomuckého.* Pod tímto titulem uveřejňuje Frant. Štědrý ve »Sborníku historického kroužku« roč. V., čís. 3., (nákladem družstva »Vlasť«) stručnou, ale obsažnou a klidnou úvahu, v níž dokazuje, že 1. svatý Jan Nep. jest osoba historická a jest totožná s generálním vikářem Johánkem z Pomuku a že za 2. sv. Jan nepůjčoval peněz způsobem nechvalným. Pan Štědrý k našemu potěšení slibuje vydati kritický životopis sv. Jana. Konečně tedy! Soudíme, že jest k tomu mužem zcela povolaným. Již ve stručné úvaze své pracuje obsáhlým materiaiem zcela věcně, bez všelikých invektiv — dle vzoru dr. Kalouska a Tomka — vrhá světlo vědecké kritiky na názory sobě odporné. Těšíme se věru, že brzy zase naše literatura historická bude zbavena opět nové serie Lžipogiovského »poučování«. Byl již nejvyšší čas, aby promluvil v otázce tak vážné povo-

laný odborník. Posud u lidiček nepřemýšlejících platí za první dílo o sv. Janu spis toho autora, který prameny »klerikálem« zapůjčené ani kloudně přečíst nedovedl. Ó ta věda našich protivníků!«

Presentace. Na farní beneficium ve Světlé u Čes. Dubu presentován jest patronem knížetem Al. Rohanem interk. administrátor v Loukově dp. Vinc. Drbohlav. Týž jest známý homiletický spisovatel, upřímný přítel našeho družstva a literární přispívatel »Vlasti«. Dp. Vincenc Drbohlav již jako kaplan ve Světlé svou vlídností a horlivostí získal si vážnost a lásku všech osadníků, proto přijali s radostí osadníci zprávu, že se k nim vrátí. — Mnogaja ljeta!

Dr. K. Lueger, purkmistr vídeňský, vítězný dobyvatel Vídně z područí židovsko-liberálního, slavil 25. října 60. narozeniny za velkých ovací své křesťansko-sociální strany. V neděli demonstrovali sice proti němu socialní demokraté, to však dru Luegrovi na významu jeho nikterak neubírá, naopak spíše význam jeho zvyšuje. Narozeniny dra Luegra oslavovali jeho přátelé slavnými službami Božími ve votivním kostele a hromadnými gratulacemi na radnici. Gratulanti jeli na 1200 kočárech. Přemnozí arci blahopřáli telegraficky a písemně. Na radnici ve skvěle vyzdobeném sále pozdravil dra Luegra jménem slavnostního výboru poslanec Alois princ Liechtenstein. — Slavnostní schůze na vídeňské radnici za příčinou 60. narozenin Luegrových byla navštívena asi 4000 účastníky. Vláda a vojenské úřady zastoupeny nebyly. Slavnostní řeč měl Alois princ Liechtenstein, který porovnával poměry ve Vídni před 30 lety s poměry nynějšími, při čemž slavil vítězství křesťansko-sociální myšlénky ve Vídni. Ku konci apostrofoval dra Luegra takto: »Davy, které se do našeho tábora hrnuly, pečlivě jste prosel. Cenná pšenice je křesťansko-sociální, plevou, kterou vítr odnesl, jsou Schönererovci a němečtí nacionálové, epigoni to židovského liberalismu. Vaše pověst vnikla do dalekého světa. Může býti jenom rozmnožena nenávistí nepřátel, kteří se nestydí rušiti váš čestný den. Jste zosobněním našich reformových myšlenek. Dějiny postaví jménu vašemu pomník.« Potom mluvil obecní radní Costenoble, který Luegrovi podal pamětní medaili a městský radní Tomola, který předložil Luegrovi pamětní spis. Magistrátní ředitel dr. Weiskirchner mluvil jménem úřednictva. Na to ujal se slova dr. Lueger, jenž děkoval za poctu a oznámil, že úroky Luegrovy nadace hodlá věnovat vídeňským živnostníkům a jich dělníkům za účelem starobního pojištění. Pak pokračoval: Vládě se líbilo, dovoliti mým nepřátelům, aby mne pod policejní ochranou potupili. Podrobuji se v pokoře a trpělivosti, ale mezi podrobením a zapomenutím je velký rozdíl. Podrobuji se, ale nikdy nezapomenu. Tolik mohu říci, že se ze své dráhy nikdy nedám vyšinout. Budu sledovat zásady, kterými jsem se řídil dosud. Lueger skončil svou řeč provoláním »slávy« městu Vídni. Zemský maršálek opat Schmolk slavil dra Luegra jménem země, říšský poslanec Gessmann jménem antisemitských poslanců na říšské radě. Pak mluvil člen zemského výboru posl. Steiner, který dovozoval, že strana za vedení dra Luegra dospěla k dnešní své důležitosti; potom následovaly gratulace. V kruzích antisemitských živě se mluvilo o tom, že z členů ministerstva nikdo negratuloval. Přivádělo se to ve spojení s událostmi v poslední schůzi sněmu dolnorakouského. Za to vzbudilo pozornost, že následník trůnu arcikníže František Ferdinand a choť jeho, kněžna Hohenburgova, dr. Luegrovi srdečně blahopřáli.

Řeč dra. Luegra k učitelům před přísahou. Vídeňský starosta přijímal přísahu nově jmenovaných učitelů, k nimž promluvil takto: Byli jste, pánové, sem pozváni k složení přísahy. Víte všichni, že jsem proniknut přesvědčením, že škola je nejdůležitějším ústavem v komunální správě. Považoval jsem vždy za svou hlavní úlohu, věnovati škole lidu moji plnou pozornost a následovně i proti všem výhonkům jisté části učitelstva vystupovati se vší energií a bezohledností. Má-li škola plniti svůj úkol, musejí všichni učitelové býti proniknuti povinností, svěřenou jim mládež vychovávati nábožensky, vštěpovati jim lásku k rakouské vlasti a městu Vídni, věrnost i císaři. Dále musí hleděti k tomu, aby ditky vychovávali v praktické, zdatné lidi. Má-li muž a žena v boji životním obstáti, musejí býti opatřeni potřebnou zbraní, k obraně proti nepřátelům. Zbraní nejlepší je znalost mateřské řeči, důkladná znalost počtů, čtení a psaní. Kdo umí dobře čísti a psáti, nedá se snadno od ledakohos podvésti, bude hleděti si pořádku ve svých obchodech. Na předměty tyto kladu hlavní váhu. Jsem sice ode mnohých považován za zpátečníka. Prohlašuji však, že kdož ve školách provádí ledajakés hračky, místo co by se vší vážnosti ve směru mnou uvedeném na ditky měl účinkovati, není ani hoden ve škole jako učitel vystupovati. Doufám, že ve směru mnou vyznačeném budete svorně pracovati. Jsem přesvědčen, že ditkám nepodáte divadlo sporů a svárů, že sami budete se straniti všeho štváčství, že ditkám svým životem dávati budete

dobrý příklad. Přísaha, již zde budete skládati, obsahuje pouze to, co je povinností každého řádného člověka. Není to nic mimořádného, co se na vás žádá, neboť zachovati zákony, věrnost císaři a říši, musí každý, kdo ve Vídni působí a já jsem rozhodným nepřítelem těch, kteří věrnost císaři a říši všelijakým způsobem porušují. I v ohledu tom prohlašují mne za zpátečníka, leč od toho neodvrátí mne nikdo. K tomu je škola, aby z dítek učinila věrné Rakušany. Přísaha, kterouž zde skládáte, není prázdnou formulí, jak mnohá individua tvrdí. Člověk, jenž myslí, že přísaha je pouhou formalitou, jest beze vší cti a svědomí, jemuž by vstup do školy žádnou měrou neměl býti povolen. Vzývání Boha při přísaze je něco svatého. Přísaha zavazuje pro celý život. Doufám, že všichni jste proniknuti přesvědčením, že přísaha jest přísnou povinností, proto doufám, že svou přísahu budete míti stále na paměti a že tím budete přispívati k dobré pověsti Vídně, že v jejích školách účel školy je dosahován a že dítky její jsou odchovávány na zdatné státní občany.

Kalendáře Z. Ú. S. J. U. »Havlíček« a »Palacký« nabízejí se ve škole dětem tak, jakoby ani neexistovaly dotyčné zákazy ministerské atd. Jest naší povinností, kde to zpozorujeme, přímo ve škole říci: Jest to protizákonné — a dožadovati se intervence c. k. okr. školní rady. V obou kalendářích jest obšírné pojednání o původu člověka na základě evoluční theorie, dále v »Palackém« nezbytný Koniáš po protestantsku, jakož i celá protireformace, vše zakončeno »zblbnutím« a p., v »Havlíčku« pak, jenž snad chce býti humoristickým, písnička o Františkánu i s vyobrazením od Aleše, hloupý vtip o snoubencích »na katechismu« s obrázkem kněze v biretu a p. To se vnucuje katolickým dětem ve škole s příslušnou slevou 46 proc.! Šíříme-li my katolické kalendáře, pak dbá každý úzkostlivě buď objednávky, neb dovolení od c. k. hejtmanství. A jest jenom v jediném z nich dost malý útok na školu neb neslušný vtip o učiteli? A přece nechceme s takovou kolportáží jíti do školy! Toť způsob boje dvou stavů. »Čech«, jenž tuto lokálku přinesl, pokračuje v dalším čísle takto: K lokálce» Čecha« ze dne 21. t. m., upozorňující na nezákonné šíření učitelských kalendářů »Havlíček« a »Palacký« pomocí školní mládeže, dovolují si sděliti, že u nás zaslal jeden učitel místnímu knihaři dopis následujícího znění: »Aby se zajistil odbyt kalendářů protiklerikálních, učitelstvo jako celek organisační vydalo dva lidové kalendáře: »Palacký« a »Havlíček« s obsahem ušlechtile vzdělavacím a uměleckými vyobrazeními. Na naši jednotu vypadá 200 exemplářů — po stu každého druhu — z nichž část nabídneme prodavačům. Žádám vás jménem jednoty »Budče«, byste mi oznámil počet exemplářů každého druhu pro svůj krám. Renegáta Steinbrennera ani klerikální Cyrillo-Methodějské nepodporujte. Přenechám vám je za výrobní cenu, jež nám bude čítána, 50 proc. bez čísel nádavkových. Porto uhradíme sami. Rozumí se, že příležitostně lidem doporučíme ke koupení.« — Podobným asi způsobem všude okresní učitelský spolek »Budeč« plní povinnost jemu »Ústřední Zemskou Jednotou Učitelskou« uloženou ohledně rozšíření jmenovaných kalendářů. Pročetl jsem je a přesvědčil se o nízké kvalitě jich, zvláště »Havlíčka«. Z kalendářů křičí nenávist ke všemu katolickému, zvláště ke kněžím. Články zábavné jsou psány tak, že by rodiče musili mít kalendář pod zámkem, aby se dětem do rukou nedostal. Manželská nevěra se tam opakuje v několika povídkách a hřích násilného smilstva líčí se živými barvami. Výrazů sprostých a hrubých dosti užíváno. Pro katolický lid je to podivný výběr článků! Do pikantní knihovny nějakého frajera by se spíše hodily. Že to nejsou kalendáře pro katolíky, tomu nasvědčuje i to, že na den 6. července kladou oba tyto kalendáře svátek »Úpálení Mistra Jana Husa«. To je falšování kalendáře! Chtějí-li učitelové mermomocí vydávati kalendáře, ať si je vydávají pro evangelíky po případě pro židy — pro katolický lid postarají se o vhodné kalendáře osoby povolanější. Lid tyto kalendáře učitelské nechce, po nahlédnutí do nich vrací je knihaři, jak se sám knihař vyjádřil. Jest naší povinností v kostele osadníky upozorniti, aby všude žádali jenom katolické kalendáře. — K těmto vývodům poznotýkáme, že jest nejlepší odpovědí na tuto agitaci, rozšiřovati v každé obci katolické kalendáře a farní knihovny zásobovati dobrým tiskem. Braňme se, nedejme se! Také katoličtí učitelé měli by s námi spolupůsobiti, hlavně pp. učitelé a katolické Jednoty.

Přepočetli se. Na zemské konferenci v Linci vyslovila se učitelská konference proti procesím a jiným náboženským úkonům školním; učitelé tropili si tam posměch z víry a dobrých mravů. Ale 492 obcí hornorakouských pozvedlo proti tomu svého hlasu k protestu, protestoval i statečný biskup Doppelbauer a katolicky smýšlející učitelové zřídili si jako protest zvláštní spolek. »Kdyby proti všemu očekávání, píše »L. Volksblatt«, nebylo hlasů obcí dbáno, pak přijde lid sám a zjedná svému právu platnost. Heslem jeho bude: Křesťanský lid chce v této zemi

vládnouti! Pryč s politickým židovstvem a protilidovým jeho přívěskem!« — Katolíci čeští mohli by si z hornorakouských vzíti příklad a nemlčeti k nebezpečným proudům mezi vychovateli mládeže. Nejlepší prostředek byl by ovšem ten, jehož se chopili katolíci hornorakouští: otevřením katol. ústavu učitelského.

Valná hromaďa »Spolku pro zakládání knihoven ve Slezsku« konala se 20. října v Opavě. Předseda dp. Fl. Lužný, farář v Kateřinkách, zahájil valnou hromadu o 4. hod. Přítomno bylo 22 členů a hostů. Jednatel dp. V. Frydrych podal zprávu, dle níž spolek za minulý správní rok založil 4 knihovny; v Bašce u Frýdku, v Michálkovicích, ve Vel. Kunčicích a na Březové u Štěbořic. Rozšířeny knihovny: na Borové, v Porubě (čten. spolku), v Olbramicích, Petrvaldě, Jezdkovicích, Lukavci, na Hranečníku, ve Vršovicích a Marianské družině v Opavě. Úhrnem darováno 661 knih. Katol. besídce v Loděnici povolené knihy dosud zaslati se nemohly, protože nemáme seznam dosavadních. Z fondu † Rud. Hilla založeny 2 kočovné knihovny, každá o 106 svazcích a dány 1 do Svinova a 1 do Neplachovic. Z časopisů odebírány: 7 výtisků »Opav. Týdenníka«, 7 »Hlas«, týdeník, 4 »Obrany práce«, 1 »Těšínských Novin« v ceně 178·13 K — Dle zprávy pokladniční přijato za správní rok 830·21 K, vydáno 795·88 K — zbývá 34·33 K. Kromě toho darovány byly spolku 204 knihy. — Z fondu Rud. Hilla, který obnášel 1033·08 K, vzato na zřízení 2 knihoven 573·49 K, zbývá (s úroky) 487·98 K, které jsou uloženy v Centrální záložně opavské. Dp. Frant. Horák, revisor účtů, prozkoumal účty s dp. Ant. Pospíšilem, shledal je správné a navrhuje udělení absolutoria, což valna hromada schvaluje. O revisi 7 knihoven podává zprávu dp. Ant. Suchánek. Končí podivením, že kněží na Frýdecku celkem tak málo se o knihovny tyto starají. — Při volbě nového výboru zvoleni akklamací: c. k. řid. gymn. p. Jos. Fürst, dp. Fl. Lužný, far. v Kateřinkách, dp. Fr. Horák, kaplan v Jaktaři, a pp.: Pl. Stürzenhofer, nadučitel z Kylešovic, a J. Richter, řid. učitel v Uhlířově. Revisory účtů: dp. V. Kubáč, farář z Raduně, a dp. V. Frydrych, kaplan ze Štěbořic. Při volných návrzích žádá dp. Fl Lužný, aby členové jednateli podávali zprávu o vhodných knihách. Několik pánů se přihlásilo, že budou knihy čísti a vhodné pro lid vybírati. Po krátké debatě o tom, jak zvětšiti příjmy spolku a probuditi v lidu zájem o knihy, uzavírá p. předseda schůzi, děkuje účastníkům schůze. Předsednictvo se konstituovalo. Zvoleni: dp. Fl. Lužný předsedou, p. Jos. Fürst náměstkem, dp. Fr. Horák jednatelem a pokladníkem, výbory: pp. Pl. Stürzenhofer a J. Richter.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. — Za členy zakládající se přihlásili: Dominikánský konvent u sv. Jiljí v Praze a Fr. Stibor, farář v Jinonicích. — Členy přispívajícími stali se: Fr. Hrubík, kníž. arcib. ceremonář v Praze; Dr. Jar. Sedláček, prof. č. boh. fakulty v Praze, a Al. Zachariáš, farář v Hrobech. — Darovali: 40 K: Jan Říhánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze; 5 K: Msgr. Al. Frýdek, kap, děkan a gen. vikář v Hradci Králové; po 4 K: B. Kabrhel, provincial Piaristů v Praze, a Karel Tippmann, prof. mužského paedagogia v Praze; 2 K: Ant. Lor, kanovník ve Staré Boleslavi. Knihy darovala: Kolej Jesuitů v Praze. — Kníž. arcib. konsistoř v Praze upozorňuje v posledním 10. čísle Ordinariatního listu důstojné duchovenstvo na záslužný spolek na zakl. kat. knihoven v Čechách a doporučuje jej k účinné podpoře. — Nejd. kníž. arcib. Ordinariat potvrzuje přípisem ze dne 3. listopadu t. r. č. 269 volbu dp. faráře Vl. Hálka za předsedu spolku. Nejd. Arcipastýř přijímá nabízenou knihovnu, kterou určí na některé své panství a za projev oddanosti vzdává arcipastýřský dík. — Další členské příspěvky a dary přijímá Tomáš Škrdle, pokladník v Praze čp. 570-II.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. Za člena zakl. přistoupil a 50 K hotově složil: Jan Duben, em. bisk. vikář a děkan v Sušici. — Jan Kurczaba v Turnově ponechal honorář (7·76) za svoji práci z 2.—3. čísla letošní »Vzdělavací četby« Jednotě. — Jan Říhánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze daroval 20 K a Jos. Chaloupka z Horního Jelení K 3·80. — Jubilejnímu fondu daroval Jan Linhart, farář v Kadlíně 4 K. — Členy činnými a přispívajícími stali se: Jos. Beran, bisk. vikář a děkan ve Dvoře Králové; M. Krejčí, farář v Dolních Hbitech; Václ. Vykoukal, farář v Choltičích (a mimo to daroval Jednotě 2 K); čtyři členové z Radnic; z Č. Budějovic došlo K 4·20, k čemuž přispěli: Spolek Vlasta, jednota katol. paní a dívek; Dr. Karel Slavík, prof. bohosloví; Eliška Pomijova a Jos. Ledvinkova, pěstounky. Z Lomnice nad Popelkou přistoupili za členy: Katolická Jednota; její předseda Fr. Knížek, kaplan a členové: Jan Dvořák, Jan Mikula, Václ. Rada, Frant Nosek, Jos. Kracik, Jos. Adlof, Jan Kobrle, Jáchym Taneš, Jos. Šimek a sl. Barb. Vajgrtova. — Nové členy, členské

vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze, na Karlově čp. 1879 nebo administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Ed. Neumann, farář v Rohozné (10); P. Václ. Váchal, farář v Nebušicích; Fr. Vintera, farář a Fr. Janák, kaplan v Žiželicích; Fr. Voráček, farář Vittosess; P. Norb. Horáček, farář na Anděice; Václ. Engelmann, farář v Chlistově; Arnošt Kotínský, farář v Horní Bobrové. — Opravu uveřejnily: »Čerňánky«: dp. Ed. Neumannovi, faráři v Rohozné; »Čas«: dp. J. Mačímu, faráři u sv. Kiliana; »Zář«: dp. Václ. Engelmannovi, faráři v Chlistově. — Prosíme, aby předplatné na I. ročníky »Obrany víry« (1 K) a na »Husitství ve světle pravdy« (1 K) doplaceno bylo a nové na II. ročníky bylo obnoveno. Možno je přiložiti k předplatnému »Vlasti«. — Nové členy, členské vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

Pohřbívání či spalování mrtvol. K úvaze předkládá Prokop Zaletěl »Časových Úvah« roč. VIII. č. 10. — Je to brožura obsažná a velice poučná. Autor dokazuje ze Starého i Nového Zákona, že pohřbívání bylo pravidlem, spalování výjimkou a že spalování mrtvol protiví se zjevenému zákonu Božímu. Poukazuje k tomu, že spalování mrtvol jest velice drahé a pohled na spálenou mrtvolu že je děsný. Na konec připojuje zákaz církve, přistupovati za člena podobných spolků a nařizovati, aby buď vlastní nebo cizí tělo bylo spáleno, rovněž i církevní obřad při tom se zakazuje. — »Časové Úvahy« vycházejí v Hradci Králové redakcí Dr. Fr. Reyla, stojí ročně 1 K a vynikají vesměs a stále krásným obsahem. — Vroucně je doporučujeme.

»Selská Stráž«, věstník českého rolnictva, sjednoceného v »Sdružení katol. českých zemědělců«, počne vycházeti již tento měsíc. Obsahovati bude vedle článků agrárně-socialních také stati odborně vzdělávající, hlídku drůbežnickou, včelařskou, úřední zprávy a vyhlášky zeměd. rady, hojné porady hospodářské, část zábavnou, všechny zprávy týkající se »Sdružení«, zprávy tržní, přehled politický, koutek hádankářský atd. Upozorňujeme naše rolnictvo a přátele českého selského lidu na tohoto nového bojovníka a doporučujeme upřímně jeho předplacení. »Selská Stráž« vychází každý měsíc o šestnácti stranách velkého čtvrtkového formátu. List zasílá se všem členům »Sdružení« zdarma. Členem »Sdružení« stává se ten, kdo zašle roční příspěvek 1 korunu na adresu jednatele a pokladníka: Milo Záruba, Zeliv.

Z ústavu Vincentinum. Kuratorium Vincentina podjalo se za pomoci munificence některých vysokomyslných dobrodinců nákladného díla. Dalo postaviti nákladem 37.000 kor. nové křídlo budovy ústavu, aby v budoucnosti mohlo býti přijato více ošetřovanců, osob naprosto chudých, starých neduživých, ku každé práci neschopných, bez rozdílu pohlaví. Dnes vydržuje ústav již 60 takových ubohých. Náklad na vydržování jest ovšem značný a bude vzrůstati v budoucnosti. Třeba také ještě zavésti vodovod, rozpočtený na 6000 kor. Fond základní jest vzhledem k účelu nepatrný. Kuratorium dovolává se milosrdenství pro své chudé! Vše z lásky k bližnímu pro Krista. Budiž na ústav pamatováno laskavě i legáty. Každý dar (také in natura) s vděkem přijímá a kvituje Ludvík Zelenka, ústřední pokladník v Praze, Mikulandská ul. č. 7.

Různé. — Světový kongres Marianský konati se bude v Římě ve dnech 30. listopadu až 4. prosince s bohatým programem. Z rakouských zemí uspořádala velkolepý kongres Halič (ve Lvově) a katolické Čechy budou míti podobnou slavnost r. 1905. — V Čáslavě jest klerikální protestantské mužské paedagogium — o tom však se nikdo nezmíní, za to tisk liberální se o katolické ústavy učitelské často otře. Proto právem dí »Obnova«: či v protestantském klerikalismu národ se udusiti smí a v katolickém nesmí? — Redakční tajemství může býti dle odvolacího senátu v Olomouci ze dne 10. října 1904 důvodem, aby použili dobrodini zákona a svědectví se vzdali. — Říšský soud zamítl stížnost vídeňských Čechů za zřízení českých škol ve Vídni. — Zemským inspektorem na Moravě jmenován byl prof. Al. Vlk, dobrý katolík. — Moravský »Hlás« ze dne 30. října věnuje činnosti Martina Kollára, faráře v Nádaši na Slovensku, vroucí feuilleton. Z toho se velice radujeme. — Čínská vláda v náhradu za to, že tam byli zavražděni katoličtí missionáři, vystaví katolíkům nemocnici. — Dne 30. září t. r. bylo tomu 25 let, co papež Lev XIII. vydal památnou encykliku: Grande munus, ve které nařídil celému světu úctu k sv. Cyrillu a Methoději.

ROČNÍK XXI. PROSINEC 1904—05. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

Immaculata.*)

Vladimír Hornov.

Věnování.

V podnoží Tvého trůnu
Královno milosti,
prostinké kladem dary
s dětinnou radostí.

Nejsou to květy hrdé
v půvabné kytici,
jen malé kvítky bílé,
láskou však dýšící.

O dej, ať rozkvetou se
ku cti na skráni Tvé,
a lásky Tvojí splane
v nich světlo zářivé!

V milostném jeho lesku
kéž my i vzhoříme,
ach za to Matko milá,
za to Tě prosíme!

*) Volně dle cantáty P. Piela.

I.

Vstaň, pospěš přítelkyně má, holubičko má, krásná má! Píseň Šalamounova 2, 10.

Z hlubiny božského smilování,
které září sluncem v temno noci,
myšlénka vyrostla velká divem,
lásky Boží jasnou čaromocí:
»Ženu stvořme ku obrazu svému,
matku čistou Boha Spasitele,
holubičku nebes snoubící se
Duchu Páně v oddannosti vřelé!«

Maria! Tvůj obraz čistý září
stkvělou vidinou na prahu ráje,
kletbu mění v zaslíbení Boží,
trní země v zlatý úsměv máje,
který Syn Tvůj v srdci lidském vzbudí!
Paprsky, jimiž jsi obetkána
z věčnosti ku zemské září hrudi,
panny jůdské jdou v jich slavozáři,
nebem tušení plá velké slávy,
před níž Seraf stojí s chvějnou tváří.
Sama Všemoc Boha Stvořitele
v lásce hledí ku vidině světlé,
z nížto vůně čistá v lidstvo vane,
jako z růže májem rozekvetlé.

A již z ničeho Bůh divem lásky tvoří
Tebe Přečistá, jíž celý svět se koří!

II.

Všecka jsi krásná, přítelkyně má, a poskvrny není na tobě. Píseň Šalam. 4, 7.

Jak moře paprsků Tvá velebnost,
k níž pozdvihujem' oči v bázni svaté! —
Ó, neposkvrněná! plá hvězdný stkvost
v Tvé koruně nebeským světlem vzňaté!
Jak krásná jsi, Tvé jméno nebes div,
jím hvězdy září, slunce zlaté plane,
jím květy voní rozekvetlých niv,
jím vesna mladá touhou čistou vane!

Tvé oko jasné, hluboké a mírné,
hlubiny duše čisté, nedozírné,
Tvá ruka bílá, zdroj nebeské síly,
z níž v temno světa paprsk ráje pílí!

Ó, věži silná, pevné město Boží,
před nímžto nepřítel kles' u podnoží,
lilije bílá, lásky Boží dive,

jež záříš bez poskvrny v kráse snivé,
ó, růže vonná, rajský květě Boží
k Tvým nohám duše má svou touhu složí:
za Tebou jíti, lilije kde roste
a s Tebou míti srdce hříchů prosté!

Ó neposkvrněná, ó růže z ráje,
ó přečistá a plná nebes taje,
Ty's bez poskvrny v boji světa stála
a skvrny hříchu nikdy nepoznala,
oroduj za nás, bychom prosti viny
do nebes šli z pozemské domoviny!

III.

Touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových. Srdce mé a tělo mé plesají k Bohu živému. Ž. 83, 3.

Jásej světe, jitřenka již hoří
spásy tvojí v nebi zardělém,
něžným světlem dívence se koří,
která lásky Boží úsměvem
světu zrodila se. —

Květe nebe,
dívko milostná, jak v rosnou zář
oči rodičů se noří v Tebe,
sluncem radosti jim jásá tvář.
Ty's jich slastí — a přec láska větší
v srdci jejich k Otci světel plá,
Jemu obětují, co je těší —
Ty's ta oběť Bohu přemilá.

Jako jelen touží ku prameni,
tak Tvá duše spěchá v Boží dům,
v srdci ještě bolest rozloučení,
touha lidská k drahým rodičům —
ale duše plná Boží síly
v stánek Hospodinův letem pílí! —

Ó, kdo spěchal v touze stejně žhoucí
v síně ty, kde bydlí Všemohoucí?

IV.

Velebí duše má Hospodina a zplesal duch můj v Bohu Spasiteli mém. Luk. 1. 46, 47.

Ó, hleďte jen, do svatých Božích stanů,
kde dívka rozvíjí se — nebes květ,
tak milá lidem, jako milá Pánu,
dlaň k práci tak, jak ku modlitbě ret
a vše v ní provanuto láskou Boží,

myšlénka každá, duše každý vzdech,
že každý den jen slávu její množí
a Ona vyvolena z dívek všech,
jež Bohu zasvětily srdce čistá. —

A léta míjí. — Jako s jarem květ
rozvíjí lístky, ke slunci se chystá
pozdvihnout kalich, slunce zadržet
na stkvoucí třásni lilijové běli
a vůni svoji dýchat v celý svět:
tak Maria květ rajských zahrad stkvělý
čistotou srdce výš chce k Bohu jít
a lásku Jeho jako poklad stkvoucí
na čistém kalichu své duše zachytit.
A jako ona — touhu stejně vroucí
má v duši čisté její snoubenec,
k Ní jako ku královně, k Paní vzhlíží. —

A hle, již s výšin nebes vyslanec
se k Nazaretu v úctě svaté blíží.
Dálavou nebes ticho hlubé chvěje,
když chudou chatou zlatostkvoucí zář
zlatitou vlnou k Panně svaté spěje:
»Buď pozdravena!« — anděl kloní tvář —
»Pán s Tebou jest, milostí Boží plná.
Ty's vyvolena ze všech země žen!
Aj, mocí Boží budeš zastíněna
a z Tebe svitne lidstvu Spásy den!« —
A z čistých retů vyvolenky Páně
šelestem vánku: »Staň se!« — tiše zní
a s hymnou díků Seraf kloní skráně
v tajemném lásky Boží výsluní!

V.

Maličký narodil se nám a syn dán jest nám a učiněno jest knížectví na rameni jeho. Isaiáš 9, 6.

Jak přetajemně hvězdy září,
jak míruplně dřímá noc,
ó viz, jak jejich milozáří
se kmitá nebes čaromoc;
Jeskyně temná — záře plna,
v ní odlesk nebes, celý ráj
a nad ní jásá zpěvu vlna,
nebeských zjevů pln jest kraj.
A píseň sladká duší chvěje,
jak s nebeska když zabloudí,
to anděl zástup dítku pěje
a Matce, která nad ním bdí.

Pastýři čarné písně slyší
a kouzlo jímá jejich cit:

»Kdož bratří z nás si nepospíší
se dítku nebes poklonit?«

I knížata z dalekých zemí
za hvězdou ku Betlému jdou:
»On král jest první mezi všemi.
pokloňme se Mu s pokorou!«

A matka radost v srdci cítí,
vidouc jak všechen lidský ret
se chválou nemluvňátka nítí,
že Bohem jest, Jenž spasí svět.

Plnička touhy s dítkem spěchá
s obětí díků v Boží chrám,
Bůh bez posily nezanechá,
kdož k nebes hledí výšinám.
Kněz Simeon jí prorokuje:
»Meč ostrý zraní srdce Tvé!« — —
Maria Syna obětuje
a s ním i Bohu srdce své! —

VI.

O vy všichni, kteříž jdete cestou, pozorujte a vizte, jestli bolest jako bolest má. Pláč Jerem. 1, 12.

Tak brzo hořká krůpěj plá v pohár radosti
a v srdce nejněžnější meč vniká bolesti!
Vrah spěchá ku Betlemu a Matka se Synem
ve slzách trpkých chvátá v neznámou, cizí zem.
O viz, přečistá Matko, jak v temnot těžký stín
veliké světlo padá — a světlem tím Tvůj Syn!
Tma ustupuje světlu a bolest radosti,
zas brzo země rodná vás v sobě pohostí.
Den návratu se blíží — již kyne Nazaret,
Bůh v chudé chatě tvoří radostí čistých svět.
Ukryta zrakům světa Maria žije jen
svým povinnostem svatým a život jako sen
ubíhá šťastně letem jsa láskou ozářen. —
V bolestném probuzení však těžký svitá den:
Syn odchází — slast její a radost jediná,
ach, těžká pro ni chvíle a těžká hodina! —

Naň myslí ve dne v noci — On její myšlénkou,
jen za Ním její touhy jak tažní ptáci jdou!
O jeho činech slyší, slov Božích vzpomíná
a v teskné duše touze zas myslí na Syna. —
Nepřátel vidí zlobu a velkou jejich moc
a v srdci ukládá se starostí těžká noc.
A stíny noci rostou — bolesti roste žeh
a jako ve snu vidí již Syna v zástupech,

jež rouhají se, klnou. — Syn kráčí uprostřed
na bedrách s těžkým křížem a zkrvácený hled
tak mírný, plný něhy upírá v bolu k Ní,
jak čekal by, že v lásce se k Němu nakloní —
a setře krve krůpěj, jež padá v svatou skráň.
Než matka nesmí k synu a nesmí vztáhnout dlaň
ku hlavě nad vše drahé — a hledět musí jen,
jak Kristus na zem klesá až k smrti unaven.

A cesta již se končí, Golgoty kyne tem
a s beder Páně kladou kříž na utvrdlou zem.
Na lůžku jeho rozpjat Syn Boží, Spasitel
tak s tělem zkrvavělým, jak na Golgotu šel.
Pak kladiv těžké rány do srdce Matky zní
a každý jejich úder jí duši poraní,
kříž k nebesům se zdvihá od země krvavý,
dvě ruce k nebi úpí ze hříchů záplavy
a k nim dvě jiné touží v bolesti sepjaté —
— — — — — — — — — — — — —
Královno mučenníkův, Tvé ruce přesvaté!

VII.

Kteráž jest to, jež vystupuje z pouště,
oplývajíc rozkoší? Píseň Sal. 8, 5.

Již pustá Kalvarie — holý kříž
ku nebi trčí, pod ním Matka Páně,
jí v klínu mrtvé tělo Syna zříš,
jak tiskne k Němu bílé svoje skráně. —

O Matko Boží, Matko plná bolu,
jak těžká cesta, Syna nesou v hrob,
Tvá duše touží umříti s Ním spolu,
na štěstí vzpomínajíc zašlých dob.
Neplačiž, Matko! — navrátí se zas
do srdce radost, život v stíny smrti!
Hle, sotva třetího dne plane jas,
Syn vstává slavný, pouta hrobu drtí
a láska Jeho Tebe Matko hledá!
O, jaká radost, jaký srdce ples,
mateřským štěstím líce září bledá,
jak ráje úsměv v duši by se snes'.

Než krátká radost — dlouhé lidské žaly!
Ku Otci v slávě ubírá se Syn,
Maria vidí, jak Ho oblak halí
a v slzách lásky hledí do výšin,
kde Kristus světlou vidinou se ztrácí.
Modlitbou vroucí chvěje se jí ret,
se srdcem těžkým k domovu se vrací
ku nebi toužíc duší zaletět.
Než z vůle Boží tiše břímě snáší,

kol Ní se kupí učenníků kruh:
»Ty's útěchou, radostí, matkou naší,
již k posile nám nechal dobrý Bůh!« —
A Maria k nim chová lásku něžnou,
ku nebesům však touží duše víc,
stesk velký plní duši její sněžnou
a vánek nebes dýchá v Její líc.
Jak touha mocná v srdci roste divem,
tak hasne život! — Duše blaženě
bělounkou holubičkou v letu snivém
ku nebi spěchá k Synu toužebně.
A s nebeska ji v ústret s úctou spějí
andělské sbory s palmou vítěznou,
jich zpěvem velebným se hvězdy chvějí
a písní novou, hymnou tajemnou:

Na trůn zlatý povýšena
stkví se nebes Královna,
přečistá, Neposkvrněná,
od Boha vyvolená!

Světlo její nezapadne,
záře její nehasne,
krása nikdy neuvadne
v líci její přejasné.

Trůn její vždy bude pláti
světlem lásky dolů v zem,
věčně bude kralovati
na nebesích se Synem!

V andělský zpěv se tisíc hlasů snoubí,
jež k nebi letí z temných světa hloubí:

Zdrávas Královno!

„Pryč od Říma. — Los von Rom."

Z lit. pozůstalosti † Dr. ANT. LENZE.

(Pokračování.)

V. Lutherovo spílání Církvi a zvláště papeži a jeho spojenství s rytíři loupežníky a násilnictví proti katolíkům.

Jakož bylo řečeno, byl Luther vyzván katolickými učenci, aby s nimi disputoval o své z brusu nové víře, ale Luther měl dosti na disputaci Lipské, kterouž proti výtečnému theologu katolickému Eckovi ve své pýše podnikl, ale hanebně překonán byl. Známo je také, že naproti Cochlaeovi tvrdil, že mu bylo evangelium jeho zjeveno, a že když mu bylo ve Wormsu řečeno, aby dokázal zázrakem, že jest od Boha poslán, jakož tak bylo při apoštolech, oněměl. Když však jemu r. 1522 vytýkal jeden

odpůrce, že užívá k rozšiřování nauky své násilných a prolhaných prostředků, ale zázraků nekoná, odvětil Luther: »Jelikož jest nyní evangelium rozšířeno, není potřebí konati zázraků, jako za dnů apoštolů. Jestliže by jich však bylo třeba, a oni (odpůrci) by evangelium sužovali, museli bychom se k tomu míti a zázraky konati, než bychom dopustili, aby bylo evangelium tupeno a potlačeno. Ale doufám, že toho nebude třeba. Abych mluvil s vámi jazyky cizími, také není třeba, jelikož mne všichni slyšíte a rozuměti můžete. Nikdo se nemá opovažovati bez potřeby činiti zázraky.« *)

Tak odbyl Luther ty, kdož žádali na něm zázraků k potvrzení jeho evangelia.

Luther nechtěl tedy činiti zázraků, na základě vědy nechtěl také s učenci katolickými o pravdivosti svého evangelia zápoliti, a proto se snažil, jinými cestami evangelium své šířiti, a to spíláním a lhaním.

O Církvi katolické tvrdil, že již za dob apoštolských od Krista Pána odpadla, a že tedy není Církev Kristova, ale ďáblova, a že jest tedy všechno, což papež zavedl, blud a hřích, a že vše, což byl zařídil, má býti kaženo a ničeno, aniž by byl dokázal, že jest tomu tak, jak tvrdil.

Není ani možno náležitě vylíčiti všechnu klukovinu, již se Luther naproti papežství dopouštěl.

Dne 15. června 1520 vydal papež Lev X. naproti Lutherovi bullu a zatratil jednu a čtyřicet vět správně z jeho spisů sebraných, a jemu veleno, aby během 60 dnů odvolal, jinak budou následovati censury.

Naproti této bulle appeloval Luther 17. listopadu 1520 od papeže soudce nespravedlivého, zatvrzelého, bludného a v Písmě prokletého kacíře na sněm ékumenický a vybízí císaře, knížata a lid, aby vzdorovali této papežově zlobě, neboť prý on toho, kdož tak neučiní, odevzdá soudu Božímu. Nikdy prý nemluvil satan tak nestydatě, jako papež v této bulle. A Palatinovi, svému příteli, píše, že nemůže býti nikdo spasen, kdož nebojuje naproti papežským nebo biskupským výnosům. A opět píše naproti této bulle, jížto zove »Antikristovou«, že učení jeho (Lutherovo) je pravdivé a že prý ten, jenž této jeho pravdě odpírá, Boha zapírá a ďáblu se klaní. *Ovšem, ovšem, že je umění bullou zavržené neomylná pravda, neboť on tvrdí, že člověk bývá ospravedlněn pouhou věrou bez skutků, že Římský papež není náměstek Kristův, že jest nepravda, že papež rozhoduje* (v nejvyšší instanci) *o věcech víry a mravů, že jsou některé kusy Husovy na sněmě Kostnickém zavržené na výsost křesťanské, pravé a evangelické, kterýchž zatratiti nemůže Církev všeobecná, že i spravedlivý člověk každým svým skutkem hřeší, že vůle svobodná jest pouhý titul bez věci, a že když koná, co na ní jest, hřeší smrtelně, že by praelati a knížata světská dobře učinili, když by všecky mnichy zahladili. Takové a jiné lhavé věci prodává hrdý mnich Luther za pravdy, kteréž byly bullou Lva X. zavrženy.* Nebylo by prý divu, kdyby lidé

*) Jansen, II., 281.

papeže, biskupy, popy a mnichy do hlavy tloukli a je ze země vypudili a aby všichni věrní křesťané po bulle nohama šlapali.

Štval tedy Luther naproti papeži a Církvi důkladně. On vyhledával k tomuto účelu také spojence, a ti byli loupežní rytíři Hutten a Sickingen, které spojenectví se mu také podařilo. V radosti srdce svého psal dne 5. prosince 1520 Spalatinovi: »Začínám věřiti, že může býti papežství, až dotud nepřemožitelné, překonáno.«

Toto všecko mu dodalo zmužilosti, že za pět dní potom spálil bullu a kanonické právo se slovy: »Weil du den Heiligen des Herrn gestoeret hast, zerstöre dich das ewige Feuer.« »Poněvadž jsi zarmoutil svatého Páně, zahladiž tě věčný oheň.« Druhého dne ohlásil svým posluchačům, že toto spálení jest maličkost, neboť prý jest potřebno, *aby i papež byl spálen, a kdo prý neodporuje ze srdce papeži, ten prý nemůže býti spasen.*

Zvlášť po sněmu wormském sršely hanopisy naproti papeži odevšad a vybízení ku vzpouře dělo se po celé Germanii, a vůdce toho všeho byl Martin Luther. Roku 1521 vydal spis: »*Vom Missbrauch der Messen.*« »O zlořádu mší,« v němž nazval mši sv. výplodem pekla. V novém Zákoně nebyl prý ustanoven viditelný kněz. Proto zove katolické kněze modlářskými popy, zloději a lotry a břemenem nesnesitelným. A poněvadž není viditelného kněžství, není prý také viditelné oběti, zákony papežské jsou prý lžemi a podvody. Kněží prý jsou kněží ďáblovi, a v jejich spisech není leč jen ďábel. Lepší prý jsou popravčí nežli kněží, a biskupové jsou pouhé biskupské larvy.

Roku 1522 věnoval Luther papeži k novému roku spis »*Auslegung der Coena Domini d. h. der Bulle vom Abendfressen des allerheiligsten Herrn des Papstes.* Papež prý je, jak tam Luther tvrdí, Antikrist, a jeho bulla Antikristova bulla, zloba draka pekelného, a klukovství jeho apoštolů. Papež prý pudí lid, aby od Krista odpadl k němu. Jeho správa jest prý horší nežli Turků. Těch prý římských dříčů kardinálů, arcibiskupů a biskupů jest prý tolik, že by ani Rýn k jich utopení nestačil.

Již r. 1520 snažil se Luther všechnu Církev násilně podvrátiti, netoliko pomocí loupežných rytířů, alebrž i silou císaře samého. On tvrdil totiž, že má císař právo svolati sněm i proti vůli papežově, úkolem však sněmu mělo býti, změniti z kořene řády církevní a Německo osvoboditi od té ďábelské správy římské. Řím prý vyssává Německo, tak že je div, že mají Němci ještě co jísti. Papež prý žije v takové nádheře, v jaké nežijí ani císařové ani králové. I nebylo by prý divu, aby nechal Bůh dštíti oheň a síru a zahladil Řím, jako Sodomu a Gomorhu. Svolaný sněm má prý všecky zásilky peněžní do Říma zakázati, všecky kommenty zameziti a každého legáta papežského do Rýna vhoditi. Biskupové mají prý býti na papeži nezávislí, pallium z Říma nežádati a primat Německa na novo zříditi.

Luther použil tímto národnostního odporu Němcův naproti Italům a toužil přilákati biskupy na svou stranu, zvláště ničemného arcibiskupa mohučského.

Císaři radil Luther, aby zabavil dědictví sv. Petra a osvojil sobě i Neapol. Šlechtickým však synům druhorozeným vyhradil ještě místa na bývalých statcích duchovenských a kanovnických.

Luther také usiloval, aby byly všecky svátky zrušeny a na neděle přeloženy, aby byly mše fundační odstraněny, neboť prý vyvolávají hněv Boží, a má prý býti také zakázáno zakládati nové. Poutě mají býti zapovězeny, posty odčiněny, a podobně všecky papežské censury. Dekretaly mají zaniknouti.

Šlechtě psal Luther, že jestliže bude zuřivost Římských papežů takto pokračovati, nezbude jiného prostředku, než aby císař, králové a knížata tuto morovou ránu násilnou zbraní napadli, a aby uskutečnili své záměry ne slovy, ale železem. Jestliže prý bývají zlodějové provazem, vražedníci mečem a kacíři ohněm vyhlazováni, proč nenapadáme těchto mistrů zátraty, těchto kardinálů, papežů, a všeho toho přívalu římské Sodomy, kterážto slávu Boží zlehčuje, a neusilujeme a nesnažíme jich zahladiti a rukou svých v jejich krvi umýti.

Tak zuří Luther r. 1520, ač píše 14. ledna 1521 Palatinovi, svému ochránci při dvoře kurfirsta saského, že nechce, aby za evangelium bylo násilně bojováno!

Avšak Luther vyzýval i lid k zahubení papeže, kardinálů, biskupů, kněží i mnichů, ale také ku zkáze těch knížat, kteří nezhanobili jmen svých přijetím démonického učení jeho. Dne 1. ledna 1523 vydal spis: *Von weltlicher Oberkeit, wie weit man ihr Gehorsam schuldig ist,*« a v tom dí: »Bůh všemohoucí prý učinil, že jsou ti knížata jako pominulí, za to majíce, že jsou poddaní jich poslouchati, ač by cokoliv poroučeli. A jelikož tito blázni zuří na zkázu víry křesťanské ... a ku pohaně majestátu božského, tož že se nechce více nečinně dívati na tyto nemilostivé pány a panoše, ale že jim musí odporovati. Jestliže jsem se nebál jejich modly papeže, kterýž hrozí, že mi urve duši, ... nebojím se také jeho bublin, jež mi chtějí vziti tělo.« Pak špiní vládu katolických knížat, že prý lid drou, a vyzývá, aby jich nikdo neposlouchal, a snižuje je tak sprostě, že člověk až trne, jak jsou mohli tehdejší knížata takovouto hanu pokojně snášeti. Luther píše dále o katolických knížatech: »Oni prý jsou obyčejně ti největší blázni, a nejhorší chlapi na světě ... Oni jsou biřiči ... Potom je oslovuje takto. »Vašeho tyranství, vaší svévole nebude nikdo na dlouho snášeti ... Svět není tak jak byl, když jste honili lid jako zvěř! (Jansen l. c. II., 244, seq.)

Z toho, což bylo v krátkosti tuto podáno, jasně lze viděti, že Luther připravoval náboženské bouře; že katolickou Církev snižoval jako Sodomu a Gomorhu a jako synagogu satanášovu, a zajisté že uznáme, že byla slova pravdivá, kteráž proti němu pronesl Emser, dvorní kaplan Jiřího, vévody saského, pravě: »že Luther nemá pokoje v sobě, a že jako divoká zvěř sebe trápí a jiné a jich napadá, a proto napomíná, aby se lid od něho odvrátil, aby i on trestán nebyl ztrátou víry, jako Asie a Afrika. Luther prý vyzývaje k bouřím, jedná proti Písmu. On prý nemá bludů svých ze sebe, ale z Viklifa a Husa. Podle nich jmenuje také papeže Antikristem, a Římské křesťany kacíři. On prý po-

hrdá autoritou a odkazuje všecky k Písmu, jakoby je směl každý podle svévole vykládati, tak že bychom měli tolik smyslů Písma, kolik má hydra hlav. On prý také hlásá, že nás osvobodil Kristus od šetření zákonů lidských. Na konec prosí Emser Luthera, aby oči otevřel, by uzřel, kterak nastaly v Čechách bludy, a pro bludy zabíjení a vraždění, a příhana, kteráž stihla království české, zničení bohoslužby, a pak vznešené toto království bylo zpustošeno, zkaženo a v nenávist uvedeno, jakož prý Češi sami toto vše na své oči vidí . . . Hleď, Luthere, aby jsi nás nepřivedl do takových hrůz. Bůh nás opatruj před tvými myšlénkami!

A k tomuto Lutherovi, kterýž sám v sobě neměl klidu, a proto jako divoká zvěř, čili, jak píše Cochlaeus, jako kousavý pes nepokoje šířil, měli by jíti katolíci, a k vůli němu se dáti pryč od Říma?

VI. Luther a stav řeholní.

Jak jest známo, spílal Luther Církvi katolické, že jest Sodoma a Gomorrha, synagoga satanášova a Církev ďáblova, a tuf arci zcela důsledně všecko v této Církvi povstalé zavrhoval.

Zvláště byly řehole solí v očích jeho, a nad to volaly také z šedé dávnověkosti: »Martine! tvá nauka, že víra sama ospravedlňuje bez dobrých skutků, jest ďáblem vynalezena a jistá cesta ku věčné zátratě.« Jakžby byl mohl evangelické rady: dobrovolnou chudobu, ustavičnou čistotu a dokonalé poslušenství duchovního vrchního chváliti?

Arciže odporuje Lutherova vřava naproti panenství slovům Písma sv. Mat., 19, 12. »Jsou panicové, kteříž se sami v panictví oddali pro království nebeské. Kdo může pochopiti, pochop.« I. Cor., 7, 34. »Žena nevdaná a panna myslí, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem, ale která jest vdaná, myslí na to, co jest, a kterak by se líbila muži.« A opět I. Cor., 7, 32. »Kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu, ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě a jest rozdělen.«

Pán Ježíš sám vyhlašuje ustavičné panenství za stav dokonalý, avšak nikomu neporoučí, alebrž pouze radí, a sv. apoštol Pavel, kterýž byl Bohem samým naučen, a byv vtržen do třetího nebe, slyšel tajemství Boží, praví zřejmě, že jest stav panenský dokonalejší, nežli manželský. Ale Martin Luther znal patrně věci tyto lépe, nežli Pán Ježíš a sv. Pavel. Jemu bylo proti mysli panenství a dobrovolná chudoba a dokonalá poslušnost, a proto, když byl dříve mnohé svedl, aby roucho řeholní odhodili, odhodil je k velikému pohoršení všech věrných katolíků také sám a nestyděl se žíti na dále v téže budově klášterní, kde dříve jako řeholník živ byl, jako Sardanapal si hověti, a klášterní panny na se přitahovati, a byv přísahou k poslušnosti vázán, jako nezávislý bývalý řeholník si počínati.

Luther hořel nenávistí naproti řeholím a míval z toho radost, když některý řeholník jeho příkladu následoval a z řehole vyklouzl, a vyzýval panstvo a lid, aby kláštery bořili, ty však ře-

holníky a řeholnice, kteří by chtěli zůstati věrní slibům svým, aby násilou z kláštera vyvedli, násilou jim nemravné stvůry Lutherské za vůdce duchovní dávali, velmožům rozdával plnýma rukama zboží klášterní, a vybízel je bez studu k veřejnému loupení a k svatokrádeži!

Když vyšel vládní edikt, že kněží, kteří se ožení, a mniši, kteří opustí klášter, ztratí své svobody a své obročí, vydal Luther 28. března 1523 k řádu rytířů německých vyzvání, aby své sliby klášterní zrušili, se oženili a statky církevní mezi sebe rozdělili, a přičinil také důvody své, ovšem na plano, stran neplatnosti slibů. Jestliže prý se praví, že mají řehole pro sebe již věk apoštolský, že prý jest taková řeč hloupost slepců, neboť prý velel Bůh, aby měl každý svou pomocnici, a ta slova jsou prý starší, nežli sněmy a Otcové, a tak i Písmo jest starší, nežli koncily a Otcové. Obyčej ten se ženiti, jest prý z časů Adamových. Ovšem, mohli ti rytířové Lutherovi odvětiti, máš pravdu, vyklouzlý mnichu, ale slova Pána Ježíše a slova sv. Pavla jsou starší, a také závažnější nežli slova tvá. Kristus Pán ustanovil sňatek manželský za svátost, a velel, aby byl nezrušitelný a monogamský, ty ale, Luthere, jsi manželský sňatek považoval za obyčejnou světskou záležitost, a kdežto Kristus cenil panenství nad sňatek výše, na své panenské Mateři, a na sv. Janu Miláčkovi, tys je, věrolomný mnichu, hanebně poskvrnil. Tak by byli mluvili ti rytířové, kdyby jim bylo šlo o pravdu.

Že však Luther zde nejednal upřímně, jde na jevo z toho, že pravil, že, než by vzal ženu s dovolením koncilu, raději by dopustil, aby měl někdo dvě neb tři kuběny, anť prý tak, ženu maje, ztratil slávu věčnou.

Dne 10. dubna 1523 vyzývá Luther, aby klášterní panny řehole své opustily, a zove měšťana Leonarda Koppa, kterýž k Lutherově návodu z kláštera Nimpsch osm jeptišek, mezi nimi Kateřinu Boru, vyrval, blahoslaveným loupežníkem, jako prý byl i Kristus loupežník, když ďábla smrtí svou oloupil.

R. 1523 v srpnu píše týž sběhlý a nestydatý mnich, a to naproti zřejmým slovům Pána Ježíše, že jest u Boha všechno možno, že prý jest nemožno, zachovati slibů řeholních. A opět praví v jednom kázání: »Popové a mnišky jsou povinni v sňatky vcházeti.«

Všecky ty z kláštera urvané jeptišky přijal Luther pohostinnu u sebe. Jaký tam as život vedly, můžeme sobě při názorech nejsvětějšího kněze Luthera (tak ho totiž jeden současník nazval) snadno pomysliti.

Luther praví o ženě: Žena jest přívětivá společnice, bez níž svět nemůže býti . . . jako se prý nemůžeme vzdáti jídla a pití, tak prý jest také nemožno, ženy se zdržeti. Eisl. Fol. 68^{c} a Fol. 43, 26. Příčina prý toho je, že jsme v životě žen počati, tak že jest tělo naše masem ženským, a tudíž jest nemožno od nich se odděliti.«

Mniši prý, tvrdí Luther, jsou vši a blechy, které ďábel do kožichu Krista Pána nasel. Oni prý jsou hrozná hovada, surovi

a neučení oslové, kteříž k ďáblu, kterýž je ustanovil, se dostanou. Eisl. Fol. 378c.

O dalších surových nadávkách Lutherových naproti mnichům nechceme se šířiti, podotýkajíce jenom, že byl v této zlobě věrný následovník M. Jana Viklifa.

A kdyby byl Luther, potupiv panenství, aspoň sňatek manželský v úctě byl choval, ale jaké spousty tuto učinil! On podkopal rodinu a societu manželskou, nabádal hanebnými výroky k cizoložství, podvrátil, co na něm bylo, monogamii, a troufal si tvrditi, že polygamie není zákonem evangelickým zakázána!

A k tomuto bohopustému a nemravnemu mnichovi měli by katolíci honem běžeti a svoji sv. víru římsko-katolickou opustiti?

VII. **Luther zbujník a nelidský mnich.**

Jeden současník Lutherův vytýkal jemu právem, že šlechtu i lid k všeobecné vzpouře vybízel: »Ty jsi, tak oslovuje Luthera, hlásal, že mají lidé naproti papeži a kardinálům sturmem hnáti a v jejich krvi ruce sobě umývati. Ty jsi nazval všecky biskupy, kteří se k tvému učení nechtěli znáti, modláři a ďáblovými služebníky a tvrdil's, že dlužno proti nim vzpoury činiti a je ze světa zprovoditi, a nad tím že by bylo se radovati. Ty jsi nazval milými dětmi Božími ty, kteří by se snažiti chtěli ke zrušení biskupství a ku záhubě biskupů. Ty jsi také tvrdil, že ten jest ďáblův sluha, kdo poslouchá biskupů. Ty jsi nazval kláštery brlohy vražedníků a vyzýval jsi k jejich zničení!«

Luther nemohl toho zapříti, vždyť to bylo všecko napsáno v hanopisech, jež po celém Německu rozšiřoval, a také nemohl jinak, leč se přiznati, že bouřil naproti knížatům, a že byl původce selské vzpoury. Povstalé roty se také jeho jména dovolávaly a tvrdily, že vedou válku za jeho čisté evangelium. Toto všecko znal Luther předobře a věděl, že vzpourou naproti autoritě církevní zanesl vzpouru naproti autoritě světské. Vida ovoce svého konání, zhrozil se a jsa ve strachu, že se na ruby obrátí všechen řád občanský, jal se napomínati sedláky spisem: »Ermahnung zum Frieden auf die zwölf Artikel der Bauernschaft in Schwaben.«

A věru že byl k tomu povinen, jsa původce rozeštvání selských rot, dav každému na vůli právo revoluce naproti papeži, biskupům, praelátům, kněžím a mnichům a naproti katolickým knížatům. Avšak rozpoutav zloboha vzpoury, nemohl zadržeti revoluci vůbec, a prohlásiv neobmezenou svobodu, čili vlastně svévoli u věcech náboženských, přenesl bezděky rozklad i v politiku i v socialitu.

Rota švabských revoltujících sedláků byla ze všech revolučních rot nejmírnější, ale způsob, jak jich Luther ke smíru vybízel, byl spíše způsobilý, aby lil olej do ohně vzpoury, nežli aby ji těšil. Luther vyznává, kterak se jemu nejlépe líbil článek 12tý, že hledají totiž sedláci u něho poučení Napomínání však samo má dva díly: První obsahuje Filipiku naproti knížatům a pánům, slepým biskupům a ztřeštěným popům a mnichům, kteří prý utiskovali jeho čisté evangelium, lid sužovali a dřeli, až jemu

došla trpělivost. Teď že prý mají meč na krku, ač se domnívali, že pevně sedí na svých sídlech. Bůh prý to tak dopustil, aby lid nechtěl snášeti více tyranství pánů.

Některé z článků selských chválí Luther, jako ten první, aby sedláci mohli voliti kazatele podle vůle své, by kázali čisté evangelium beze všech posměšků, a i jiné, jimiž žádají, v berních a desátkách aby jim bylo uleveno, aby šlechta nejednala s nimi podle svévole, a opakuje, že všichni ti páni, kteří pronásledují jeho evangelium, za nic nestojí, a mají prý býti se svých stolců svrženi.

Takovéto napomínání vrhalo ovšem olej do ohně. Arci že vložil Luther do tohoto napomínání také poučení, kterak prý není dovoleno bouřiti se naproti vrchnosti, byť i zlá byla, avšak což bylo takové poučování platno, když ihned dokládá: že toto všecko praví, ne snad aby ospravedlňoval pány v nespravedlivostech, které jsou nesnesitelny, ale aby vrchnost věděla, že nemá válčiti naproti křesťanům, alebrž naproti pohanům.

Nad to, ač Luther v prvém díle svého napomínání uznává, že by některé z těch 12ti selských článků byly slušné a spravedlivé, posuzuje jich v druhé části zcela jinak. Že prý žádají, aby desátků užito bylo k výživě praedikantů, to zove Luther lotrovinou a loupeží, nevolnictví zrušiti, to prý jest naproti evangeliu. Vrchnosti i sedláci jednají prý proti Bohu.

Na konec radí Luther, aby sedláci popustili něco z požadavků svých, a knížata aby ustala od svého tyranství, a o tom aby se radila kommise, kteráž by se skládala z radních pánů a šlechticů. Sedlákům dí, že budou sebe trhati jako bestie, i kdyby se jim stalo ve všem po vůli, a pánům hrozil, kterak ani jeden z tyranů nezemřel smrtí přirozenou, ale že byli vesměs zavražděni. A to právě bylo, po čem i vzbouření sedláci dychtili.

Luther tímto malo diplomatickým napomínáním běhy revoluční nezastavil, k tomu ke všemu dostala strana výstřednější vrch, a uchopila se vedení rozeštvaných skrze Luthera sedláků. Došlo tedy k všeobecnému rozbouření. Avšak tlupy selské byly od spojených knížat na hlavu poraženy, a jejich hlavní vůdce, Münzer, chycen a ukrutně usmrcen.

Když byli Lutherem rozeštvaní sedláci poraženi, odsoudil je na dobro, ač se očekávalo, že se nad nimi ustrne, ať byl podle svého vlastního vyznání příčina kruté války selské, a že bude za ně u knížat orodovati, aby byli milosrdní. Ale nic tak! Luther píše 23. a 30. máje: »Že se tak krutě zachází se sedláky, jest nemilosrdné, ale co máme činiti? Jest toho potřeba. Bůh tomu tak chtěl, aby zavládla opět mezi lidmi bázeň, jinak by prý satanáš něco horšího způsobil . . . Kdo viděl Münzera, může říci, že viděl ďábla v jeho vzteku. O Bože! Kde takový duch vládne, tam je čas, aby byli sedláci zkoušeni, jak zkažení psi.« Ale mnichu Luthere, kdo pak toho ducha vyvolal, nežli ty?

Tento nový jeho spis má titul: »*Wider die mörderischen und räuberischen Rotten der Bauern.*« Když prý se nepodají, má vrchnost ihned k meči sáhnouti a tyto nevěrné, křivopřísežné a neposlušné kluky a zlosyny (dříve je jmenoval »pány«) potírati,

neboť prý zasloužili smrt podle těla i podle duše. Ale netoliko vrchnost, ale každý smí tyto buřiče zabíjeti, neboť prý jest vzbouřenec v klatbě Boží i v klatbě císařově. Proto mají býti sedláci rdoušeni, pícháni veřejně i tajně, neboť prý není nic ďábelštějšího než vzbouřenec. Každá vrchnost, která prý netrestá, jest vinna vraždami . . . Takové divné časy jsou teď, že může sobě kníže krveproléváním *zasloužiti**) království nebeského.«

Dne 15. června 1525 píše Luther Janu Bühelovi: »Jaký to hlomoz jsem způsobil svým spisem »Wider die aufrührerischen Bauern,« tak že je všechno zapomenuto, co Bůh skrze Luthera vykonal. Teď prý jsou proti němu páni, popové, sedláci, a všichni mně hrozí smrtí. Jako prý jsou nyní vzteklí a hloupí, učiní prý je ještě vzteklejšími i hloupějšími, neboť se Luther ožení. »Dne 17. června pozval sobě Luther na svatbu jednoho přítele. »Vy víte, psal, že jsem zapleten do copů své souložnice . . . A odpadlý kněz, Justus Jonas, píše Spalatinovi: »Náš Luther vzal si za ženu Kateřinu z Boru. Byl jsem přítomen a viděl jsem nevěstu. *Bůh prý jest podivný v radách a skutcích svých.*

Tak učinil Martin Luther uprostřed hrozného prolévání krve, a jako vydával svůj katanský spis naproti sedlákům za dílo Boží, tak také hlásal, že jest dílo Boží svatokrádežné jeho souložnictví. Ty však, kteří ho pro hanebné a nestydaté a nelidské konání právem kárali, vydával za společniky vzbouření!

Dříve tvrdil Luther, že vzpourou sedláků jsou vinni knížata, nyní však po jejich ukrutném překonání hlásá, že všecka ta válka, všecko to vraždění se dělo vůlí Boží. Dařilo prý se sedlákům příliš dobře, nevěděli, jakou cenu má svatý pokoj.

Po překonání selské rebelie nastala podle informace Lutherově hrozná msta. Více jak 10.000 sedláků bylo mučeno a odpraveno. Podobně byla města pokutována děsnými pokutami.

Nad učiněnou spoustou běduje očitý svědek Cochlaeus a praví, že 1000 klášterů bylo v popel obráceno, sta vsí spáleno, a více jak 100.000 lidí povražděno.

Stav sedláků byl po revoluci strašný. V ničem se jim neulehčilo, ale pohoršilo. Nevolnictví stalo se všeobecné, a lidumil Luther sám se za ně přimlouval r. 1527.

Melanchthon až i tvrdil a žádal na poddaných naprostou poslušnost, a Burer dokonce hlásal, že moc světská jest neobmezena a poddaný že má poslouchati i ve věcech Bohem zapověděných.

Podle těchto věcí byl Luther zbůjník a svůdce ubohého selského lidu, veštval jej do rebellie, a když se dal ubohý lid prohnaným tímto mnichem ke skutečné revoluci svésti, a byl od knížat překonán, štval zase knížata, aby lid vraždili a vybíjeli na potkání a aby krvavou mstu nad ním beze všeho páchali. A náš katolický lid by měl svoji pravdu a svoji víru opustiti a k tomuto falešnému mnichovi a zbujníku běžeti? Toho bohdá nebude!

(Pokračování.)

*) Luther jinak všechnu zásluhu zavrhoval.

Cesty srdce.

Povidka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXXII. Bibličkáři a prodavači brožurek.

Není třeba ani povídati, jak krutá nehoda sira Roberta paní Needle-ovu pobouřila. Neměla pokoje. Měla s ním živý soucit a ještě více ji hnětlo, že zavdala k celé té nehodě příčinu ona svým lákáním do divadla. Kdo ví, jaké to bude míti následky! V tom stáří takové poranění! Mohl by z toho míti smrt, to by byla pro ně rána nevyléčitelná. Jaký to nešťastný večer, všecko se mi obrátilo ve zlé! Což jsem musila jít do divadla a toho starce ještě tahati ssebou? Zítra se uvidí, je-li poranění veliké nebo malé; ale již nyní mi praví srdce, že jsem to všecko zpískala já! Ach, kdyby zde byla bývala Julie, nebylo by se to stalo; byla by nám trochu hrála na piano a byli bychom pak spali jako když nás do vody hodí. Dobře, že se již zítra vrátí!«

Hned brzy z rána vyslala mistress Johna, aby se šel zeptat sira Roberta Smitha, jak mu je. Měl vysloviti nesmírnou její i celé rodiny bolest nad neblahým případem, měl se podrobně vyptati služebnictva na poranění Smithovo a ohlásiti kmetovi, že jej mistress před polednem navštíví. Sotva že však John vyšel z domu, nemohla již vydržeti úzkost svého srdce; vskočila do vozu, a přímo ke Smithovi. Její syn tam byl právě přišel a seděl v předpokoji, očekávaje, až lékaři vyjdou z komnaty nemocného; byli tam již dlouho a radili se. Jakmile vyšli, Needle-ová i syn se jich v úzkosti ptali. Ordinář Smithův odpověděl: rána sama sebou je lehká, pouhé odření kůže na kolenním jablku, ale případ může se značně zhoršiti, protože při upadnutí se znovu otevřela stará rána, již Smith v Indické válce utrpěl; mimo to si naříká nemocný na bolest v páteři; příčina toho není ještě lékaři známa, ale brzy se ukáže, je-li nějaké nebezpečí nebo ne.

Soucitná paní vešla ke Smithovi všecka zarmoucena a rozlítostněna. Byla přijata mimo všecko očekávání. Statečný stařec seděl pohodlně rozložen na lenošce (nemohli ho přiměti, aby si lehl do postele) s obličejem usměvavým, přerušil ihned mistress, jakmile mu počala vyslovovati soustrast, ujišťoval ji, že to všecko dohromady nic není, že to sami lékaři uznali; aby vůbec o tom nemluvili. A aby obrátil rozhovor na stranu, o níž věděl, že vyvolá nejživější pozornost paní Needle-ové, pravil: »Podivejte se semhle, a uvidíte, zdali naši stateční krajané nečiní všecko možné, aby se tady v Italii uvedli.« Po těch slovech ukázal na svazky brožur a knížek, ležících na psacím stole.

John se na ně podíval a řekl: »Znám je, také já jsem si jich dobře povšiml. Viděl jsem, jak je ve Florencii nějací taškáři houfně rozdávali plnýma rukama, plné čepiče jich rozhazovali; sedíš-li v kavárně, házejí ti je do očí, tak činí na náměstích a všude na veřejných procházkách.«

»A dodejte k tomu, že jisté mladé dámičky popelavé barvy, se šibalskýma očima tremplují po sadech d'Azeglio, okolo brány

sv. Havla, v parku vmísí se mezi chůvy, které opatrují svá batolátka, a rozhazují levou i pravou rukou z vrchovatých košíků tato zboží; kdybych měl já tu moc, dal bych to všecko svoziti na smetiště a hoditi do Arna, abych tak pomstil hanbu, která se tím dělá jménu protestantů.«

Mistress Needle-ová se podivila: »Nebyla bych nikdy myslila, že vás po včerejší nehodě naleznu tak živého, ba dokonce bojovného!«

»Jdětež! Nikdy se necítím silnějším, než po něčem takovém, je to věc mé cti, abych nosil hodně vysoko nos po nějakém tom štulci.«

»Tak vidíte,« dodala paní Anna, »stár a poraněn, ale přece vždy vesel a duchaplný. Ale prosím vás, co jste se tak rozhorlil na tyto ubohé knížečky?«

»K tomu mám deset důvodů,« odvětil Smith, s onou dychtivou horlivostí, již měl vždy, když se dal do svých oblíbených disertací. »To je mor, jed, smrt. Znám je už dlouho, a věřte mi, hořím studem, pomýšlím-li, že je to práce našich pánů. Chtěl bych, aby se evangelické vyznání rozšiřovalo cum grano salis a s troškou poctivosti; ale tady v Italii se to děje falešně, bez pochopení, bez rozmyslu. Čtěte tyto nápisy: Vír — Uznalé srdce — Stráž kříže — Recept pro štěstí — Dva američtí vojínové — Zaplacené clo — Strašlivý řetěz — Kdysi v pekle, nyní v nebi — Máme býti svati — Mrtvý muž — Známky ducha svatého — Třeba se znovu naroditi — atd., atd. Mám celé hromady toho bláta, nosí mi to zdarma duchovní různých vyznání; domnívají se, že to budu rozšiřovati, ale já to házím do koše! Přísahám vám, že v této spoustě špíny není ani jediné stránky, jež by nekazila špatnými zásadami, a co je korunou celého toho díla: vzdělaní Italové mi říkají, že sloh těch knížek je bídná práce příštipkářská.«

Horlivá pietistka se všecka kroutila, když slyšela tak strašlivě mluviti o rozšiřování čistého evangelia, zvláště pak, že jí svědomí připomínalo, kterak přispívala na biblické společnosti a prodavače i roznášeče knih. Sotva že tedy se osmělila alespoň něco namítnouti ohnivému starci: »Co se mne dotýká, slyšela jsem o tom všude mluviti jen dobře.«

»Nejspíš od toho, kdo to jakživ neviděl a neprohlédl. Kdo však se ve spiscích těch probíral,« pokračoval sir Robert, »musí nenáviděti tak podlý způsob, jakým se víře římských katolíků úklady činí.«

Mistress Needle-ová si umínila, že ubohému nemocnému nebude odporovati, ale při těchto slovech přece jen ztratila všecku rozvahu a pravila: »Ale vy nemluvíte již jako horlivý anglikán, jímž přece jste!«

»Jsem advokátem anglikánské cti a protestantské vůbec. Hleďte, mistress Anno, nechal bych běžet už všecky druhy apoštolátu, jen když jsou poctivé, ale tenhle ne: je bezectný. Mohu vám několika slovy naznačiti látku většiny našich proselytických traktátů: první kapitola vypravuje, jak kdysi kdesi byla nějaká Nána nebo nějaký Matěj, dokonalý tupec, plný chyb, který nevěděl nic o tom, co je stud a čest; ve druhé se dočítáme, jak

od takového bibličkáře dostal darem bibli a ve třetí kapitole už nás ujišťuje, že sotva že se jen na slovo Boží podíval, už byl osvícen, všecek proměněn a přeměněn, že byl z něho svatý, a od té chvíle mír a štěstí přívalem hrnuly se na jeho hlavu. To je všecko falešné. Zkušenost učí, že všecky miliony oněch biblí, které ve všech pěti dílech světa za miliony liber šterlinků dáváme rozšiřovati, neudělaly ani jediného poctivého protestanta; ony shromažďují kolem našich duchovních sebranku darebáků, kteří prodají svou víru za třicet měděných, jsouce hotovi ji zítra opět prodati tomu, kdo dá víc. Často se našimi biblemi nic jiného nedokáže, než že se zmate víra prostých lidí, naplní se pýchou, znepřátelí se se svými duchovními pastýři, odcizí se vlastní církvi — a při tom nenaučí se ničemu pravému a pevnému, co by vyplnilo tu prázdnotu, která nastala po tomto odpadu. Zde platí slova Spasitele našeho, řečená fariseům: »Sběháte zemi i moře, abyste učinili proselytu, a učinivše jej, činíte z něho syna zatracení dvojnásobně tak, nežli dříve.« To je ovoce našich biblí a našich traktátků, psaných proto, aby činily lidi nafoukanými a domýšlivými.«

Paní Needle-ová chtěla říci slovo k obraně biblí a traktátů, ale Smith, nepřipustiv toho, pokračoval: »A ostatní knížky, které stále nemluví o bibli, chytí tě na vnadidlo askése — věc to pro centaury a ne pro lidi; citují evangelium nevhodně a nešikovně, smaží ty své duševní pokrmy na blátě, není v nich nic, než nejapné a nepodařené vtipy, jedovaté pomluvy, plnýma rukama chrlené proti papeži, katolickému duchovenstvu, proti zpovědi, urážkami pak a rouháním proti eucharistii, jakož i hanebnými neslušnostmi proti matce Kristově jsou tyto pokrmy soleny a kořeněny! Co pak se dotýká mravního stanoviska . . .«

Tu se Needle-ová nemohla již déle opanovati: »Četla jsem je, a nic takového jsem v nich nenalezla!« zvolala. »Nevěřím, že by naši duchovní trpěli, aby se takové knížky roznášely!«

Smith, zapomínaje pojednou na bible, brožury a traktátky, obrátil se proti osobám jejich rozšiřovatelů. »Vy myslíte,« rozpovídal se, »že evangeličtí duchovní v Italii jsou téhož rázu jako naši v Anglii, kde vy i já známe šlechetné, vzdělané i učené mezi nimi? Chyba lávky! Co je zde protestant rozený, to je těch několik málo valdenských — všickni ostatní, ať duchovní, či bibličkáři a bibličkářky, je sebranka apoštolů k hanbě apoštolátu. Dost o tom — prosím vás, neříkejte nic; znám jich několik, že jen tak tak ušli galejím, plni dluhů a neřestí, různých darebů i žen, všecek sedraných rozmanitými řemesly, která již provozovali. Taková je čeládka, která v Italii láme kopí pro bible a protestantské traktáty. Ze zoufalství, že není kde se chytiti, dávají se do žoldu predikantů a od nich vyleštěni, vypulírováni, našimi penězi nakrmeni, slouží za apoštoly rozšiřování evangelického tisku. Uhladí si jakž takž srst, aby nábožně vypadali, naučí se asi čtyřem biblickým textům, jimiž špikují každý svůj pokrm, a domnívají se, že spolkli svět, vysypají-li koš biblí na každé venkovské faře. A jestliže jim jazyk hodně jede, jsou-li chytří, přičinliví, promění je jednoho krásného jitra naši páni jako kouzlem v predikanty a vy najdete tady v celém okolí takové duchovní, kteří konali svá studia za

pluhem, bývalé řemeslníky, lenochy a povalovače, zkrachované obchodníky a ještě horší lidi. Není na celém světě domýšlivější chasy; slabikují evangelium, vykládají je svým proselytům jako tatrmanští paňácové z katedry. Viděl jsem je na vlastní oči a slyšel na vlastní uši; jednoho jsem viděl; byl to příštipkář a stával každodenně u verpánku s rukama plnýma smůly; měl v nich staré i nové podešve a mezi nimi bibli, kázal svým zákazníkům, a kde běželo o důležitější místo, přišla mu ku pomoci žena; račte si představiti ty blbosti, které si vymýšlel ušlechtilý tento párek doktorů theologie! Znal jsem jiného, jehož naši poctili titulem »biskup«, jeho farář by ho nebyl trpěl ani, aby zametal kostel. Proto právem říkával jeden katolický kněz svým věřícím: »Dejte si pozor, synové moji, kdo to kolem vás bzučí a hučí, když kráčíte u vozíka za svým oslem; potulují se světem takoví ubozí umělci, kteří zatím, co křiknete na osla »vhí!« aby jel, vám posadí na hlavu biskupskou mitru a vrátíte se domů jako protestantští biskupové. Staly se již takové věci!« A lid se smál a šeptal: »Tamhle ten — tamhle onen!« O ženách vám ani nebudu nic povídati; máme takových rozšiřovatelek biblí a spisů plno, platíme jim krásné peníze, a nechtěla byste je ani za pradlenu. Potřeba prodlévati jen trochu v Italii, abyste ty věci mohla posouditi. A nyní mi řekněte, dobrá paní moje, jsem-li dobrý protestant, že se na takové pohoršlivé věci zlobím?«

»Ani já jich nechci omlouvati,« odvětila poctivá dáma; »ale nemohu šmahem a úhrnem odsuzovati všecky hodné rozšiřovatele knih pro několik nehodných. Také se mi nezdá, aby se všecky spisky tak příkře zavrhovaly; viděla jsem některé u Johna, jsou docela podobné oněm, o nichž jste mluvil; většinou mluví o ovoci víry v Ježíše Krista . . .«

»Ba, právě to jsou ty nejhorší, a těch je všude v Italii plno, zvláště v Římě, Neapoli, Florencii. Je to chlapská práce evangelických církví v Italii, které se snaží, aby se nauka Anomenů všude vžila v lid.«

»Totiž?« tázala se mistress, nerozumějíc.

»Aby se všude rozšířil svatý předpis Lutherův: »Silně hřeš, ale silněji věř, a budeš spasen.«

XXXIII. **Hřeš a věř!**

Zbožná protestantka slyšíc, že evangelické knížky jsou obhájci hříchu, zachvěla se hrůzou, jako kdyby slyšela černou pomluvu. Řekla pouze: »To je nemožné.«

»Nemožné?« opakoval Smith, ukazuje na spisky, jež měl na psacím stole. »Zkoušel jsem je všecky, jeden po druhém. Vždy se v nich ničemu jinému neučí, než býti spasenu pouhou věrou víra očišťuje od hříchu, víra nás činí přátely Božími, víra nám zjednává pokoj a zajišťuje ráj.«

»Tomu věřím také já,« odvětila Needle-ová s pevnou statečností; »je to dvanáctý článek našeho anglikánského vyznání.«

»Souhlasím s vámi, ale jako dodatek uvádím, že nezavrhujeme dobré skutky; alespoň máme svobodu domnívati se, že něco

platí, neboť ve článku devátém vyznáváme, že se mohou konati a že k jich konání je třeba přispění milosti Boží. Ale v oněch knížkách se nic jiného nedělá, než jen stále křičí: »Víra! Jen víra a dost!« Kdo to tedy čte, může souditi, že činiti pokání není nic, že snaha, zachovávati přikázání, je něco, co nemusí být, že dobré skutky jest zbytečná přítěž, že hřích naprosto nezamezuje cestu milosti, ospravedlnění a spasení . . .«

»Ale kdož by byl tak hloupý,« přerušila ho mistress Needle-ová, »aby z toho činil podobné závěry?«

»Sta a tisíce lidí. Podobně soudil i Kalvín a chybil, tvrdě, že dobré skutky jsou jako skvrny před tváří Boha, ještě hlouběji klesl Luther, jenž formuloval krásný tento zákon slovy: »Jen silně hřeš, ale ještě silněji věř«, podobně i klesl učený jeho přítel Melanchthon, který ujišťoval, že dobré skutky spravedlivých jsou právě tak, jako hříchy; tady chybil i Amsdorfa, jehož Luther jmenoval biskupem, který zúmyslně proto napsal knihu, jen aby dokázal, že dobré skutky jsou přímo záhubné spasení; v té věci chybila i větší část metodistů, kteří činili advokáty hříchu, a to jak v Anglii, tak Americe, mezi nimi pověstný predikant Hill hlásal, že cizoložství i vražda dítěte a jiné hříchy jsou tak jako stupně, po nichž se kráčí do nebe — rozuměj ovšem, že je provází víra; zde chybili i ženevští reformátoři a všickni křiklouni v Italii, kteří nás ohlušují voláním: »Víra! Jen nic jiného, než víra!« A tak to chápe i »lid«, totiž několik těch halamů, kteří se trochu více vžijí do úkolu dnešních »predikantů« a smyslu našich traktátků; neschází mnoho, že by se opovážili i v Italii dopodrobna vykládati famosní nauku »Jen silně hřeš!« To se mohlo říci Němcům, posedlým luteránskou horečkou a schváceným luteránskou závratí; nyní je třeba na to jíti zchytra. Velebí se zásluhy Ježíše Krista, nekonečná a naprostá cena Jeho vykoupení; chytře dotknou se oněch duševních radostí toho člověka, který věrou pojímá ono vykoupení a obrací je na sebe; pak se slovu »víra« dá dvojsmyslný výklad, praví se, že je to obdivuhodná důvěra v Krista, vytáhne se zásoba textů sv. písma a chytrácky se zamlčí nutnost pokání, zachovávání přikázání a dobrých skutků. A tak se pomalu připraví sladoučká postýlka pro hříšníka, může pak již tropiti co chce — každou položku účtu zaplatí pouhou věrou. Také zcela rozumní lidé — jako jistí metodisté, a nemluvím o věcech dávných, ale dnešních — dospěli názoru, že kázali, že hřích věřícího může se sice nelíbiti Bohu, ale nikoliv věřící hříšník, neboť ten je chráněn, a spasen věrou; a této nauky zcela dobře dovedou prakticky užíti při jistých svých slavnostech, řečených revival: věřící obojího pohlaví pořádají je v lesích a zahradách . . .«

»To je vina jejich a nikoliv vina nauky!« přerušila, křičíc, starce počestná paní Needle-ová.

»Ne, nikoliv,« odvětil Smith dopálen, »vina nauky to je. Luther řekl již před metodisty: jakýkoliv hřích je ospravedlněn věrou a Bůh jej nepočítá za nic. Tady se musí počítati s premisou: »Silně hřeš, ale silněji věř.“ Tím řekl Luther již výslovně, že víra přikrývá hřích, takže nemůže škoditi věřícímu hříšníku; on tu nauku dokládal příkladem; lituji, že mi naše anglická zdvo-

řilost nedovoluje, abych vám pověděl to podobenství, které vynalezl, aby svou nauku doložil.«

»Ale jen povězte je, pane Smithe; když běží o vědu, je vše čisté a slušné.«

»No tak dobře, a zapomeňte, co uslyšíte. Je vám známo, že se Luther oženil a měl několik dětí. Aby tedy jako otec vysvětlil, že Boha neurážejí hříchy hříšníků, pravil: »tak jako když se můj Jeník nebo má Magdalenka někde v koutku světnice vy . . . . ., necítím já žádný zápach, protože jsem jejich otec, tak i Bůh, přihlížeje k milosti víry, necítí hřích spáchaný lidmi, kteří mají víru.«

Paní neodvážila se přičiniti poznámku k tak nevhodnému a sprostému přirovnání, jež jí zdvihalo žaludek; John však zvolal klidně a jaksi hrdě: »Ach co! apoštol a reformátor si může něco takového dovoliti!«

»Nuže dobře,« odvětil Smith, »takové jsou nauky těch, kteří tyto knížky skládají i roznášejí; pilulka se všelijak ozlatí, ale je pořád stejná: »Hřešte a věřte, nebojte se odsouzení.« Nemám-liž proč se zlobiti na ty, kteří dusí a udolávají i nejmenší símě zbožnosti a nabádají své bližní, aby jednali špatně a hříšně?«

Mistress Needle-ová by byla v tomto okamžiku nejraději ukončila rozmluvu i návštěvu. Syn však s obvyklou svou vytrvalostí dospěti až na dno otázky samé, znovu a znovu navazoval niť rozhovoru. »Zajisté že nejednají dobře,« pravil; ale je třeba, aby neupadli ve druhou výstřednost. Chtěl byste snad, aby se veřejně prohlásilo, že jen skutkové to jsou, kteří nás ospravedlňují? To by znamenalo zapadnouti do plného papeženství — proti článkům našeho vyznání!«

»Buď jak buď,« zněla Smithova odpověď, jedná-li se o články, vynalezené lidmi. Pokud mne se týče, kdybych nalezl v papeženské nauce něco dobrého, přijal bych to s radostí, rovněž i, kdybych nalezl nějakou pravdu v koranu. Tak na př. z musulmanského vyznání víry »Bůh je Bůh a Mahomed jeho prorok« přijímám první část. Ostatně dobrý anglikánský protestant vysoké biskupské církve musí se nejprve přidržovati bible. Totiž toho, čemu bible učí. Syntetické vyznání víry, jež jsme zdědili od Luthera, Kalvína a Zvingliho, od hlavních reformátorů Německa, Švýcarska a Holandska, máme ve článku VI. a XX.

Budiž! Co však nám nařizuje svaté písmo, abychom byli ospravedlněni a pojistili si život věčný? »Víru v Ježíše Krista,« řekl John.

»Víru a dobré skutky,« odvětil Smith bezohledně, s drsným důrazem. Buďte tak laskav a zapomeňte kus našeho anglikánského vyznání a poslouchejte, co praví bible. Ale konečně ani bible není třeba, dostačí vnitřní cit, slovo Boží, ozývající se v našem srdci. Neobešla by vás hrůza, kdybych vám řekl: Pane Johne, můžete svou matku nenáviděti, můžete ji bez obavy rváti za vlasy, kopati ji, tlouci ji pěstmi a škrtiti ji; jediná krůpěj důvěry v Ježíše Krista učiní vás nevinným jako holoubka, naopak, Bůh nebude vám nikterak míti za zlé, jestliže jste byl před tím tak opatrným, že jste vyznal, že věříte! Nechvěl byste se, kdybych

tvrdil vaší matce, že je nejctihodnější paní, kterou znám, ale že by byla rovněž tak ctnou před tváří Boží — předpokládajíc, že je věřící — kdyby svou čest prodávala po všech londýnských ulicích?«

Počestná mistress byla poněkud uražena krutým způsobem, jakým Smith svá mínění hájil — ale pravda bila ji zřejmě v oči, ač se to srdci nelíbilo. Zatím Smith neohroženě pokračoval: »Ne, a tisíckráte ne! Nesmí se hlásati nauka, z níž zcela důsledně plyne, že lež, krádež, vražda, vykoná-li je věřící, nejsou na překážku věčnému spasení. A kdyby tisíce článků našeho anglikánského vyznání víry přísahalo, že jen víra ospravedlňuje, tisíckráte bych řekl, že je to lež a lež; vždy bych prohlásil, že mimo víru je třeba pokání srdce, a že kdo věří, musí víru svou dotvrzovati bohumilým životem i skutky. Jen potom stává se důvěra ve vykoupení Ježíšem Kristem ctností; jinak je hříšným spoléháním!

John by byl raději slyšel citát ze svatého písma než řeč o vnitřním citu, a proto odvětil: »Odpusťte mi, vážený pane Smithe, odvažuji-li se žádati vás, abyste mi rozluštil jistou obtížnou otázku, která mi teď vrtá mozkem.«

»Jen ven s tím, mladíku! Nevnucuji nikomu své názory; hledám pravdu, která se musí líbiti vám, vaší matce, mně, každému!«

»Dobře! Jak tedy vysvětlíte slova sv. Pavla: »Ne skutky zákona, ale věrou budete ospravedlněni?«

»Můj ty Bože!« zvolal s úsměvem Smith, »to se sem hodí jako pěst na oko! Tohle místo z epištoly sv. Pavla k Římanům a některá jiná podobná jsem studoval nejméně stokráte. Z kontextu je zřejmo, že apoštol peskuje některé římské židy nebo požidovštělce, kteří o sobě hlásali, že dojdou spasení skutky, t. j. zachováváním zákona židovského, aniž by uznávali Ježíše Krista jako Messiáše, a posléze je vybízí, aby přestali s vychloubáním, že plní zákon, to že nestačí, nemají-li víry v Ježíše Krista.«

John se zastyděl, že tak nešikovně citoval sv. Pavla a zabručel: »Budu onen text znovu studovati.«

»To udělejte, jinochu, a přesvědčíte se makavě, že se sv. Pavlu ani ve snu nezdálo tvrditi, že pouhá víra ospravedlňuje. A přistoupím k základu otázky, již jste nazval obtížnou. Ano, spasení a ospravedlnění připisuje se v písmě svatém nejednou víře, ale nikde ne jako příčině jediné a povšechné. Praví se, že víra spasí, jako se jinde dí, že naděje spasí, že almužna spasí. Tím chce Bůh říci, že je víry ku spasení našemu třeba, že je základem spasení, že bez víry nelze se líbiti Bohu; dobrá! ale není tím nikde míněno, že ona sama ku spasení dostačí, jako tvrdil Luther, Kalvín, a naše anglikánské vyznání víry.«

»Zdá se mi,« mínil John, »že, jestliže písmo na některém místě praví, že víra ospravedlňuje, měli bychom se beze všeho držeti jen onoho místa.«

»Ano, jen kdyby písmo všude jinde nežádalo mimo víru také skutků. Sv. Pavel v epištole ku Korintským praví docela jasně: »Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými a kdybych měl proroctví a znal všecka tajemství i všeliké umění, a kdybych měl všecku víru, tak že bych hory přenášel, a neměl bych lásky,

nic nejsem.« Vidíte tedy! Sv. Pavel i *přes všecku víru, kterou by hory přenášel*, za nic nás nemá, nespasí-li nás láska. Tento text vzbouřil v Lutherovi ďábelský vztek, že nadával *oslů* a *blbců* těm, kteří jej citovali; sám nedovedl jej nikdy vykládati. Sv. Pavel připomíná znovu v epištole k Římanům: »Není záslužno zákon pouze slyšeti, ale třeba jej i plniti.« A Galatské kárá: »Nic nezáleží v církvi Kristově na tom, je-li kdo obřezán čili nic, ale platí tu víra, která vykonává skutky lásky.« Rozumíte? víra, která je činná, ta přináší spasení. Sv. Jakub pak docela zdá se jako by byl převzal úkol trestati ze lži onen článek našeho vyznání, který neustává tvrditi, že jedině víra spasí člověka, a to slovy: »Víra bez skutků je mrtvá; i ďáblové věří, a nic jim to není platné: víru třeba dokazovati dobrými skutky.« Prosím, jen čtěte tento text sv. Jakuba a zardíte se nad nešťastným naším článkem; tak slavně je poražen.«

John se chopil bible na stolku a tvářil se, jako by v ní chtěl hledati. Mistres ho však zadržela — nepřála si, aby neblahá disputace byla ještě prodlužována. Ale nadarmo! Nemohla zadržeti výmluvnost ohnivého starce, jenž počal zase s novou silou, jako by před tím nebyl ani mluvil. »A ještě hůře je, že i náš Pán Ježíš Kristus odsuzuje do pekla onu domnělou dobrotivost, která nic dobrého nekoná, ale jenom věří. Zatím co žádal víru, ji chválil, velebil, odměňoval zázraky, nezapomínal nikdy volati: »Čiňte pokání!« To byl souhrn a jádro všech Jeho kázaní — pravý to opak našich predikantů a škrabalů různých těch brožurek. Spasitel, chtěje shrnouti celou svou mravouku v několika málo větách, mluvil k nám o osmeru blahoslavenství, v nichž o víře není jediného slova; zajisté, že ji předpokládal jako uhelný kámen spasení, zatím však prohlašoval za blahoslavené ony, již se odloučí od statku, nedopustí se hříchu, konají milosrdenství, snášejí křivdy a urážky s trpělivostí a tak dále — všecko samé skutky, jak je patrno, a ne pouhé projevy víry v Ježíše Krista. A což když k němu přišel mladík s otázkou, co jest mu činiti, aby měl život věčný? Božský učitel mu neřekl, jako naši reformátoři: »Věř, a budeš spasen!« ale odvětil: »Chceš-li vejíti do života, ostříhej přikázání.« A aby se nikdo nemýlil, že ostříhati přikázání není nic nesnadného, hrozí zřejmě, že nebude spasen nikdo, kdo neměl lásky ku svým bližním — rovněž tak jako ten, kdo v Něho neuvěřil. »Kdo neuvěří, bude zatracen,« ale rovněž tak: Jděte do ohně věčného, ó zlořečení; měl jsem hlad a nedali jste mi jísti, měl jsem žízeň a nedali jste mi píti — atd. Mohl bych vám citovati sta a sta míst z písma starého i nového zákona, kde ospravedlnění a spasení jsou slíbeny skutkům dobrým — račte rozuměti, bez vylučování víry, jež má býti všech dobrých skutků základem, a bez níž nelze se líbiti Bohu. Ale nechci vám přednášeti nějaké učené pojednání. To je hrubý a zřejmý, očividný omyl, čemu učí naše anglikánské vyznání, že víra sama člověka ospravedlňuje; blud proti slovům samotného Boha, proti svědectví každého poctivého svědomí!

Proto mě ta zločinná propaganda našich knih v katolických zemích vždy dopaluje; vždyť rozšiřují zřejmé nepravdy a bludy.

Jedna věc mě při tom těší, a to je ta, že, ač se ta lež všude vší silou rozhlašuje, přece jen lidé nekalí, nebo přímo řečeno: darebáci tomu přikládají víru; ať o tom různé protestantské sekty píší co chtějí a jak chtějí, žádná poctivá duše v praktickém životě tomu nevěří. Není ani jediného poctivého protestanta, aby nedával almužnu, nechodil do kostela, nečetl zbožně bibli, aby nebyl přesvědčen, že tím dosáhne milosti u Boha, že si těmi neb oněmi dobrými skutky zajistí život věčný. A tak je tomu ve skutečnosti: v theorii se hlásá, že víra sama sebou již ospravedlňuje, kdežto v praxi — bohudíky! se tomu nevěří. Vy sama, ctěná paní, dáváte neustálý příklad mnohých křesťanských ctností a tak jste, aniž byste třeba o tom věděla, jedna z prvních zbožných a dokonalých — renegátek našeho anglikánského vyznání.«

John takřka do sebe vpíjel každé slovo starého Smitha a uvažoval o jeho významu a váze. Ne tak jeho matka. Nic se nedívala na závažnost jeho důvodů, ale sezelenala zlostí, slyšic, že anglikán takhle hospodaří ve třiceti devíti článcích vysoké církve. Nezdálo se jí však vhodným ani důstojným počíti nějakou novou šarvátku na odvetu své víry; proto spolkla hořkou pilulku a pomyslila si, že zatím pana Smitha při jeho praohavných názorech nechá. Aby se však nerozešli nějak ve zlém nebo v kyselosti, pravila: »Již vidím, příteli, že bychom se spolu ve všem sotva asi shodli; na štěstí je však jedna věc, kde se vždy dobře dohodneme.«

»A to je?«

»Že ctíme vzájemně volnost názoru svého.«

»Dobře,« usmál se Smith, »já však bych si přál něčeho jiného.«

»A to jest?«

»Abyste mě nepřestala považovati za srdečného, upřímného a poctivého protestanta, věrného přívržence naší vysoké církve.«

»Budu se snažiti, abych vás uposlechla,« řekla Needle-ová, ale u svém posuzování třiceti devíti článků jste až příliš liberální.«

»Což? přerušil ji Smith; přijmu třicet děvět článků jako ryzí zlato, pokud neodporují bibli: Čeho si přejete víc od protestanta? Vždyť vy sama máte za správno jen to, co je v bibli.«

»To mám, ale nevykládám si to tak, jako vy, vy to činíte a rozumíte tomu dle svého způsobu.«

»Tak jako činí každý dobrý protestant — jako vy, jako váš syn. A co tedy má býti správným? Který to výklad, prosím? Co chcete vzíti za článek víry? Výklady papeže nebo královny Veliké Britanie?«

Tato odpověď mistress Needle-ovu velice překvapila. Nepřipouštěla žádných výmluv a žádného východu; proto upustila ode všech námitek a rozloučila se tak přívětivě, jak jen dovedla. Ale neslíbila mu, že ho co nejdříve navštíví; naopak! když šla se schodů, přísahala v srdci svém, že hned tak společnost jeho nevyhledá a ze vší síly se přičiní, aby syn její se s ním hned tak nesešel. A což kdybych odjela do Nizzy? přemítala. Nebo do Neapole, do Říma? Nebo se vrátím do Anglie! (Pokračování.)

Teskná chvíle.

Za mlžných večerů má duše smutna chodí
stezkami myšlének, jež vedou kamsi v dáli,
až tam, kde mládí mé do lesů stesku mizí,
až tam, kde srdce mé zapomenuto leží,
mé srdce zaváté sežloutlým listím tužeb,
hrob snů mých zářicích, mých nároků a zdání.

Jak smutné místo to! Hrob zapadlý a pustý.
Mé velké záměry, mé nevyznělé písně,
zde leží bez jména, jak tulák zabloudilý,
jenž zemřel u cesty hladem a žárem slunce,
jak tulák zbloudilý, jejž pochovali v kvapu
v tom hrobě zapadlém neznámých proletářů.

O srdce, srdce mé! Jak pusto jsi, jak smutno!
— — — — — — — — — — — — —
Kdyby jen jediný zvuk mladických mých písní
prochvěl tu samotu! Jediná slza vlahá,
jediná slzička těch cizích, vroucích smutků
skanula na ten hrob mých přání zahynulých,
splynula v žlutý list mých tužeb dávno zašlých.

Kdyby jen jediná útrpná, smutná duše
postála nad tebou s modlitbou konejšivou,
s úsměvem soucitu, s mateřským požehnáním
a »spěte v pokoji« nad tebou zašeptala!
Kdyby jen jediná, žhavá mladická hlava
vzpomněla nad tebou, že spí v tobě má sláva.

Tak pláči z večera tam v lesích svého stesku
nad hrobem zapadlým, jejž nosím ve svém srdci —
— — — — — — — — — — — — —
a v záři měsíce se snesl Mistr ke mně
svou ruku milostnou položil na mé čelo
a kříž svůj zářící zasadil nad tím hrobem
— — — — — — — — — — — — —
mé vzdechy utichly a umlkly mé prosby.

Ten jeho krásný kříž! Jak září nad tím hrobem!
Ta rozkoš bez mezí, jež proudí z jeho dlaně
v mou hlavu ubohou, mír nikdy nepoznaný!
Já nezřím hrob ten víc, již mizí lesy stesku,
jen modrý oceán oblohy vidím, hvězdy
a nad tím vším jak slunce cizích světů
planoucí kříž.

Robert Přáda.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

III. Nejen to, tvrdím konečně dále, že sv. Cyrill a Method apoštolovali zajisté s vědomím a dovolením římského papeže, neboť především všude, kde apoštolovali, ať to bylo v Pannonii, nebo na Moravě, všude se nalézali na půdě patriarchátu Římského a proto nemohli bez vědomí římského papeže nic činiti.*) Zvláště i z té příčiny lze se tak domnívati, poněvadž seděl té doby na stolci papežském Mikuláš I. (858—867),**) muž účinlivý a horlivý hajitel svých práv. I prof. Pastrnek uznává nepřímo ve spise svém (Dějiny slov. apoštolů Cyrilla a Methoda, str. 84.): »*Z Caři-*

*) Pannonie pokládána byla vždy za část starého Illyrika; v Pannonii byla biskupská stolice srémská (Sirmium), jejíž vznik klade se dle staré tradice i dle písemních svědectví církevních spisovatelů až do samých časů apoštolských. (Sr. *Dr. Huber*, Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Süddeutschland I. sv. str. 40. nsl.) Biskupská stolice tato trvala až do roku 582, kdy bylo město Avary dobyto. Když pak dobyl později Pannonie Karel Veliký, připojil ji k arcibiskupství Solnohradskému (*Cod. diplom. Mor. I. str. 9.*), aniž byly z Říma činěny proti tomu nějaké námitky, neboť dvůr papežský neměl patrně ani příležitosti, aby se o této změně autoritativně vyjádřil. Arcibiskupové solnohradští však nedbali toho, aby změna hranic jich diecese v Římě byla potvrzena, objem diecese pro budoucnost zaručen a nároky jich na Pannonii tak odůvodněny. A proto zcela právem zmiňuje se po letech papež Jan VIII. (r. 873) v instrukci dané papežskému legátu Pavlovi Ankonskému ku králi Ludvíkovi: »Ipse nosti, o gloriosissime rex, *quod Pannonia dioecesis apostolicae sedi sit subiecta*, licet bellica clades eam ad tempus ab illa subtraxerit et gladius ad horam hostilis subduxerit. Verum reddita ecclesiis pace reddi debuerunt et iura, quae cum pace reddita tyranicus unicuique furor ademerat.« *(Starine. XII. 213.)* Sr. i ustanovení kanonického práva c. 14. C. XVI. q. 3 a c. 17. CXVI. q. 3, jež vzalo právě počátek a příčinu z biskupství Methodova na Moravě a v Pannonii. Podobně také králem Ludvíkem roku 829 biskupu Pasovskému udělena krajina za Chlumem od stoku obou pramenů říčky Rábnice Spraza zvaných na sever a na západ (*Codex diplom. I. pag. 18*), čehož však papež nikdy neuznal a biskup Pasovský také, jak se domysleti můžeme, nedbal valně o papežské potvrzení přírůstku své diecese. A proto Morava zůstala i na dále zemí misijní, podřízenou přímo papeži, kamž docházeti bylo volno kněžím z kterékoli diecese; přicházeli na Moravu (dle leg. pann.) kněží nejen z diecese pasovské, ale i odjinud z Němec, čehož důkazem jest právě i onen pověstný Viching, jenž byl benediktinem z Reichenau na bodamském jezeře, dále kněží z Italie i Řecka. A nečiní se nikde také zmínka, že by biskup Pasovský snad reklamoval svoje práva, ani tehdy ne, když počal Cyrill a Method na Moravě působiti, ba ani tehdy, když se domáhal již arcibiskup Solnohradský práva svého na Pannonii. Teprve po 15 letech po smrti Methodově zároveň se svým metropolitou ozval se i biskup Pasovský Richar v pověstném onom stížném listě k papeži Janu IX. a proto právem mluví Method v legendě pannonské k německým biskupům na výtku, že v jich zemi učí (leg. Meth. cap. IX.): »Ego quoque si intelligerem, vestrum esse, abscederem, *sed sancti Petri est.* Et in veritate si vos propter ambitionem atque appetitum antiquos fines exceditis praeter canones, prohibentes institutionem divinam, cavete ne volentes ferreum montem osseo vertice pertundere cerebrum vestrum effundatis.« (»J az, ašte byh věděl, jako vaša jest, kromě byh hodil; n svętago Petra est. Da pravdoją, ašte li vy rvenija radi lakomstva na staryję prěděly nastupujete črez kanony, vzbranjająšte učenija božija, bljuděte sę. jekda kako hotęšte železną gorą kostenym těmenem probiti, mozg vaš izlějete«).

**) Sr. *Langen*, Gesch. d. Röm. Kirche v. Nikol. I. bis Gregor VII., Bonn; *Baxmann*, Die Polit. d. Päpste v. Gregor I. bis Gregor VII., Elberf.; *Föste*, Die Recept. Pseudoisid. unt. Nicolaus und Hadrian I. Leipzig.

hradu nepřinesli si bratří též žádné církevní jurisdikce, kterou by v těchto krajinách vykonávati mohli.*)

A proto se domnívám, že oprávnění ku kázání slova Božího od papeže, zkrátka t. zv. *jurisdikci, obdrželi již napřed*, než na Moravu se odebrali, přímo z Říma. Dokazuje nám to především již i — legenda pannonská, ač praví dr. Iška, že nebyli oba apoštolé od papeže římského úkolem svým pověřeni! Legenda pannonská praví totiž v listu papeže Hadriana k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi (Vita Methodii, kap. VIII.): »Ona že uvěděvše apostolskago stola dostojęšte vašę strany, kromě kanona nestvoriste ničsože . . .«, t. j.: »oni pak, když poznali, že apoštolské stolici náležejí vaše krajiny, proti kanonu nic neučinili . . .«**)

Papež Hadrian (nástupce Mikulášův) tu tedy dle legendy pannonské sám vyznává, že svatý Cyrill a Methoděj, přišedše z Cařihradu na Moravu, ve všem se zachovali dle zákonů církevních. Dle práva církevního však každý cizí kněz, jenž zvoliv si jiné bydliště, chce v jiné dioecesi věnovati se správě duchovní, vykázati se musí propustným listem svého biskupa a ucházeti se o udělení potřebné jurisdikce u biskupa, v jehož okrese se zamýšlí věnovati správě duchovní. Podobně se to má zajisté i s každým klerikem vyššího řádu nebo s řeholníkem.***)

Aby tedy Cyrill a Method v Pannonii a na Moravě působiti mohli, bylo jim potřebí tudíž jurisdikce od papeže římského. Domnívám se, že mohli zcela snadno jurisdikci z Říma obdržeti. Mohlo se to státi buď:

1. prostřednictvím t. zv. apokrisiaria, t. j. stálého papežského vyslance k řízení věcí církve římské na dvoře císařském v Cařihradě, jenž byl v Cařihradě již od dob papeže Lva Velikého,†) nebo:

2. prostřednictvím metropolity Solunského, jenž byl, jak jsem se svrchu zmínil, právě apoštolským vikářem římského papeže, anebo konečně se to mohlo státi:

3. skrze zvláštní poselství vyslané do Říma, a to buď z Cařihradu, nebo již i dříve přímo od knížat moravských, jak také sama legenda pannonská skutečně uvádí (leg. Meth., kap. VIII.): »Netkmo bo u sego svętitel'skago stola prosiste učitelja, ni u blagověrnago cěsarja Mihaila,« t. j: »netoliko u této světitelské stolice prosili jste za učitele, ale i u blahověrného císaře Michaela«.††)

*) Rozhodně proto nesrovnává se s pravdou, co praví *Lapôtre* (Moravané, přel. Ehrman, str. 31), že oba bratří hlásali evangelium Moravanům beze vší jiné delegace církevní mimo Photiovu!

**) Leg. Meth. cap. VIII.: »Illi vero cum cognovissent ad apostolicam sedem pertinere vestras partes, contra canonem nihil fecerunt . . .«

***) Viz *Snopek*, O pravomocnosti svatých Cyrilla a Methoděje roku 863 až 867 (v »Čas. katol. duchovenstva«, roč. XLI. 1900, str. 53, 126, 168.)

†) Za papeže Lva Vel. byl stálým vyslancem, legátem, apokrisiariem, jenž zván též responsalis, na dvoře cařihradském biskup Julian, jako diplomatický zástupce (sr. Leonis M. epist. ve vyd. Balleriniho n. III.) Sr. též *Justin.* Nov. 126. c. 25. *Rittner* (Církevní právo, přel. Zítek, I., 184) neprávem se domnívá, že obyčej míti vyslance (apokrisiaria) na dvoře cařihradském zanikl již v 8. století. Avšak máme doklady, že na př. ještě papež Hadrian (884 885) měl apokrisiaria řehoře (Jaffé-Lövenfeld, č. 3401).

††) Leg. Meth. cap. VIII.: »Non enim tantum apud hunc sacerdotalem thronum rogastis doctorem, sed apud pium imperatorem Michaelem . . .« Dle samotné legendy pannonské tedy poslal Rostislav nejprve do Říma se žádostí o křesťanské

A proto právem se domnívám, že opatřeni byli rozhodně oba apoštolé slovanští jurisdikcí z Říma, tím spíše, jak již jsem uvedl, poněvadž byl tehdy papežem Mikuláš I., muž energický, jenž by sotva byl strpěl, aby bez jeho vědomí někdo působil na půdě jeho patriarchátu a zejména z opposičního již částečně patriarchátu Cařihradského! Nelze se také dále domnívati, že by Cyrill a Method, mužové zajisté poměrů církevních tehdy nejlépe znalí, něco počínali proti předpisům kanonickým. Vždyť Lapôtre praví zejména o Methodovi, že byl »mužem správy a administrace.« S míněním Pastrnkovým, že jim jurisdikce dodatečně teprve byla dána a učení jich schváleno teprve při příchodu jich do Říma, nesouhlasím, neboť ani ta okolnost, že je v Benátkách dle legendy římské per litteras apostolicas (zvláštním papežským listem) papežovo pozvání do Říma teprve zastihlo, neodporuje zajisté ani mínění mému, nýbrž je spíše ještě potvrzuje. Neboť

učitele. Když v Římě prosbě jeho vyhověno nebylo, snad vlivem franského episkopátu, anebo po případě vyhověno býti ani nemohlo pro úplný nedostatek učitelů takových, kteří by dovedli domácím jazykem lidu moravskému hlásati evangelium, o jaké Rostislav právě žádal, poslal tento teprve potom do Cařihradu k císaři Michaelovi, byv tam třeba snad i přímo z Říma odkázán. Leckdo ovšem, zvláště kdo chce Rostislava i Cyrilla a Methoda vyvarovati jakéhokoli styku s Římem, nepřikládá víry tomuto jasnému výroku staroslovanské legendy pannonské Ale proč právě v tomto jasném výroku měla by býti nehodnověrná, a v jiných nejasnějších nikoli? Ani *Lapôtre* (Moravané, přel. Ehrmann, str. 12 pozn. 6) však nevěří výroku tomuto, neboť Rostislav prý chovati musel nedůvěru k Římu pro spolek sv. Stolice s Karlovci. Pravda jest ovšem, že přál papež Mikuláš I. králi Ludvíkovi Německému k výpravě proti Rostislavovi dobrého výsledku (»Nicolaus I. papa Ludovico regi germanico prosperam adversus Rasticen, Moravorum ducem exoptat« v moravském diplomatáři I. sv. str. 24.). Avšak ani fakt tento nic nedokazuje; co napsal papež ve prospěch krále Ludvíka, učinil pouze na podanou zprávu od svého vyslance biskupa Salomona, jenž Rostislava líčil nejšerednějšími barvami hamižného věrolomce a zarytého pohana, Ludvíka však naproti tomu stkvělými barvami křesťanské zbožnosti, jenž při této válečné výpravě jen prospěch církve a rozhojnění slávy Boží má na zřeteli (»quoniam nuntias, quod fidelis rex dispositum habeat venire Tullinam et deinde pacem cum rege Vulgarorum confirmare et Rasticium Moravorum ducem aut volendo aut nolendo sibi obedientem facere, oramus omnipotentem Deum, ut angelus, qui fuit cum Jacob patriarcha, sit quoque cum ipso et cum omnibus suis et bene disponat iter ejus et cum pace et gaudio revertatur ad propria.«) Listina tato, není-li vůbec podvržena jako mnoho listin z IX. století (na př. bulla papeže Eugenia II. r. 826), byla na papeži křivým líčením stavu věcí vylouzena, aniž vylučovala možnost, že Mikuláš zaslanou potom zprávou Rostislavovou o pravém stavu věcí poučen, později ku plánu výtečného knížete moravského s radostí přilnul. Důkazem toho jest i to, že týž Ludvík, který v listině oné se nazývá »fidelis rex«, ještě v témž roce pro zločiny na třech synovcích spáchané s přivolením téhož papeže Mikuláše I. od východo-franckých biskupů byl v klatbu dán a teprve roku následujícího s přivolením papeže na synodě v Metách klatby zase sproštěn (sr. Ruckgaber, Universal-Geschichte II. sv. str. 251). Rovněž Jagić (Zur Enstehgsgesch. d. ksl. Spr. I. 5.) se domnívá, že znění toto v legendě nemá valné ceny, není-li udána příčina, proč žádosti Rostislavově vyhověno nebylo. Ale vždyť praví legenda pannonská dále zřejmě v kap. VIII. (leg. Meth.): »Et misit vobis (sc. Michael) beatum philosophum Constantinum cum fratre, cum nobis potestas decesset« stsl. »doňdeže my nedospěhom« t. j. než jsme k tomu my dospěli. Výroku tomu věří *Léger* (Cyrille et Méthod str. 81, č. 1.), *Ginzel* (Gesch. d. Slavenapostel II. vyd., str. 46) i prof. *Pastrnek*, jenž praví: »Naproti tomu soudím, že není dostatečných důvodů, zprávu, legendy zavrhnouti. Není přece pochyby, že Rostislav usiloval o samostatnou církevní organisaci své říše. Což divu tedy, že obrátil se předně do Říma, aby odtud ustanoven byl biskup a zřízena zvláštní diecese moravská? Vždyť o autorisaci římskou ucházel se i později, když byl obdržel učitele z Cařihradu!« (l. c. str. 65, pozn. 53.).

by je zajisté papež Mikuláš slavnostním způsobem zval a ještě slavněji při příchodu jich do Říma nástupce jeho Hadrian hned vítal, kdyby byli bez jeho dovolení a proti předpisům církevním v jeho území působili a kdyby nebyl již předem úplně přesvědčen o jejich pravověrnosti.*) Nelze mysliti také, že by je byl snad papež volal do Říma ad audiendum verbum; vždyť legenda římská, o jejíž vysoké historické ceně přece nelze pochybovati, vylíčivši působení bratří na Moravě, praví v kapitole osmé: »His omnibus auditis, Papa gloriosissimus Nicolaus, valde laetus super his quae sibi ex hoc relata fuerant redditus, mandavit et ad se venire illos litteris Apostolicis invitavit . . .« a jeho nástupce Hadrian II.: »valde nimis exhilaratus est, et extra Urbem cum clero et populo procedens obviam illis, honorifice satis eos recepit « (Acta S. S. Boland. Martii tom. II. Antverpiae 1668. pag. 19.—21., Henschenem.)

Takovým způsobem by se zajisté rozhodně k nim nebyla zachovala papežská stolice, kdyby byli snad bratří solunští v Římě žalováni, anebo kdyby bylo v Římě nějaké sebe menší podezření v příčině jejich pravověrnosti.

A kdybychom konečně přece připustili, že se jim oné jurisdikce z Říma předem nebylo dostalo, ač tomu mnohé okolnosti, i znění legendy pannonské nasvědčuje, přece zůstane nepopřeným faktem, a dle legendy pannonské jest jisto, že sv. Cyrill a Method r. 867 (snad poslední dny měsíce prosince, nebo počátkem ledna r. 868) do Říma se odebrali a jejich snahy, zejména i slovanská liturgie, papežem byla schválena.**)

*) Proto nesouhlasím s Lapôtrem (Moravané, přel. Ehrman, str. 26), jenž se domnívá, že původně oba bratří asi neměli vůbec úmysl jíti do Říma, nýbrž že z Benátek chtěli se patrně přeplaviti do Cařihradu a teprve k vyzvání papežovu šli do Říma. Proti zmíněnému názoru Lapôtrovu svědčí i to (sr. Pastrnek l. c. str. 84.), že sv. Cyrill a Method, znajíce dobře poměry cařihradské, na pomoc odtud vůbec nespoléhali, neboť církev řecká nebyla vůči liturgii slovanské nikdy povolnější než římská, jak vysvítá ze známého traktátu mnicha Chrabra (s poč. X. století), jehož účelem právě bylo hájiti církevní jazyk slovanský — proti řecké církvi. Rovněž nesprávné jest mínění ruských badatelů *Golubiňského* a *Malyševského*, kteří míní, že bratří odebrali se do Benátek k arcibiskupu-patriarchovi Benátskému, jako k svému arcipastýři, aby si vyprosili u něho svěcení svých žáků (leg. Const. cap. XV.: »Quadraginta vero mensibus peractis in Moravia profectus est, ut consecraret discipulos suos«). Výklad tento rozhodně jest nesprávný, neboť Morava a Pannonie nikdy nenáležely k diecesi benátské. Ostatně biskup Benátský byl patriarchou pouze titulárním, a to teprve od r. 1451, od dob Mikuláše V., do kteréž doby v Benátkách stolec biskupský vůbec neexistoval; zmíněného roku papež spojil dioecesi Grado s dioecesí Castellane a přenesl stolec biskupský do Benátek (*Ughelli* Italia sacra 1644—67; *Holl*, Patriarchatus Venetus, 1776). Možno, že spíše shoduje se s pravdou mínění Pastrnkovo (l. c. str. 80, pozn. 77.), že v Benátkách byli bratří Solunští nuceni přerušiti patrně cestu pro chorobu Konstantinovu, ale že již z Moravy vyšli skutečně s tím úmyslem, aby odebrali se do Říma. Že Konstantin churav byl, jest jisto. Praví leg. Const. XIV.: »i reče: vêm te trudna sušta, filosofe, n potrěba jest tebě tamo iti. siju bo rěč nemožet in niktože ispraviti, jakože ty, otvěštav že filosof: i trudn syi i boln tělom, s radostiju idu tamo . . .« (»Et dixit sc. Michael: Scio te fatigatum esse, philosophe, sed oportet te illuc ire, hanc enim rem nemo alius perficere potest quam tu. Respondit vero philosophus: Licet fatigatus sim, et aeger corpore, cum laetitia illuc ibo . . .«) A v Římě skutečně potom také sv. Cyrill zemřel. Že cesta jich vedla do Říma, potvrzují i slova legendy bulharské: »τῷ μακαρίῳ Πάπᾳ τὸ ἔργον τῆς ἑρμηνείας τῶν γραφῶν ἐμφανίζοντες« (c. 3.)

**) I v nejstarších letopisech ruských (Nestorových), jež vyd. Miklosich (Chronica Nestoris, Vindobonae, 1860), dočísti se můžeme, že papež římský slovanské litery schválil.

Aby mně každý — i dr. Iška — uvěřil, budu přímo citovati legendy pannonské, na něž on se rovněž odvolával!

První legenda o Konstantinovi v kapitole XVII. praví doslovně: »A když přišel do Říma, (totiž Konstantin) vstříc jemu vyšel sám apostolik, (t. j. papež) Hadrian se všemi občany, svíčky nesouce, poněvadž i sv. Klimenta ostatky nesl, mučedníka a papeže římského . . . A přijav knihy slovanské, papež posvětil je a položil v chrámu Panny Marie, jenž slove Phatne, a pěli nad nimi svatou liturgii. Potom kázal papež dvěma biskupům, Formosovi a Gondrikovi, světiti slovanské žáky, a když posvěceni byli, opět pěli liturgii v chrámu svatého apoštola Petra, slovanským jazykem, a dne následujícího pěli v chrámu sv. Petronilly a třetího dne pěli v chrámu sv. Ondřeje, a potom v chrámu velikého učitele katolického, apoštola Pavla, a pěli po celou noc, chválu vzdávajíce, slovansky, a dne následujícího opět liturgii nad jeho svatým hrobem, podporováni byvše od biskupa Arsenia, který byl jeden ze sedmi biskupů, a knihovníka Anastasia.«*)

*) Leg. Constant. cap. XVII.: »Et cum venisset Romam, obviam ei ivit ipse apostolicus Hadrianus cum omnibus civibus, cereos ferentes, quia et sancti Clementis reliquias ferebat martyris et papae Romani . . . Acceptis vero libris Slovenicis papa consecravit et deposuit eos in ecclesia sanctae Mariae quae dicitur Phatne, et cecinerunt super eos sanctam liturgiam. Deinde iussit papa duos episcopos, Formosum et Gondricum, consecrare Slovenicos discipulos et postquam consecrati sunt, illico cecinerunt liturgiam in ecclesia sancti apostoli Petri Slovenica lingua, et sequente die cecinerunt in ecclesia sanctae Petronillae et tertio die cecinerunt in ecclesia sancti Andreae, ac deinde in ecclesia magni doctoris catholici Pauli apostoli, et per totam noctem cecinerunt glorificantes, Slovenice, et sequente die iterum liturgiam super sanctum eius sepulcrum, adiuti ab Arsenio episcopo, qui unus erat ex septem episcopis et ab Anastasio bibliothecario.« Prof. Pastrnek následuje Dümmlera, Golubińského a Malyševského přikládá znění tomuto naprosté víry, ač různé nesrovnalosti z něho patrny jsou. Dle tohoto místa vysvěceni byli žáci slovanští na kněze, ale Method se výslovně nejmenuje, ač uvádí hozřejmě zase leg. pannonská o Methodovi (cap. VI.) a ač legenda římská (c. 9.) uvádí, že při téže příležitosti posvěceni byli Cyrill a Method na biskupy. Pastrnek hájí názor, že při tomto prvém pobytu stal se Method pouze knězem a Konstantin mnichem (podobně Jagić, Zur Enstehgsg. I., 16—17), kdežto Snopek se domnívá, že stal se již tehdy Method biskupem a legátem apoštolské stolice (sr. dále). Týž shledává v místě tomto ještě nerovnalosti jiné. Dle orig. když je světili, tu (»togda«) zpívali mši v kostele svatého Petra slovanským ja-zykem . . . Jelikož »svatiti« jest verbum durativum, a poněvadž spojce »jako« = když v hlavní větě odpovídá »togda« = tehdy: obě věty uvádějí děje současné, svěcení a mši svatou slovanským jazykem. Poněvadž pak svěcení na kněžství nikdy se neudéluje, aniž světitel sám slouží mši svatou (a novosvěcený kněz spolu s ním obětuje, pro měňuje a přijímá), plyne z uvedeného, že biskupové Formosus a Gauderich, světíce učedníky moravské, zpívali mši svatou jazykem slovanským a onen z nich, který byl »trojjazyčníkem«, jaksi za trest nucen byl se naučiti slovanskému písmu (či i jazyku?), což je ovšem dosti pochybno. Ale nelze upříti, že Formosus se vrátil právě z Bulharska se zásluhou, že získal Slovanský národ církvi římské, a slovansky proto třeba aspoň částečně uměti mohl. Rovněž nemyslitelna jest Snopkovi (sr. O některých nesrovnalostech v pannonských legendách ve Sborníku hist. kroužku, 1896, seš. 5. str. 159) assistence kardinála biskupa Arsenia při bohoslužbě konané pouhými kněžími. Že to čelí proti řádu církevnímu a praxi římské, jest ovšem jisto, ale výjimka mohla býti snad také možna. Vždyť jim nejen dle legendy pannonské, ale i dle leg. římské (c. 9.) sám papež vyšel vstříc až za brány městské, ač — kromě Cyrilla — nebyli snad vůbec kněžími a přece, jak praví legenda římská »honorifice satis eos accepit«. Proč by je tedy nemohl potom biskup podporovati při mši, zvláště když uvážíme, že přinesli ostatky sv. Klimenta, že i dřívější blahodárná činnost jich misionářská byla v Římě známa, známo bylo třeba i Konstantinovo úspěšné vystoupení proti

V stejném asi smyslu šíří se i druhá legenda pannonská v životě sv Methoda; tento životopis druhdy zván byl výlučně legendou pannonskou (sr. Lapôtre, »Moravané«, přel. dr. Ehrmann, str. 23.) a myslím, že ji měl na mysli asi dr. Iška a proto znění její uvedu i v originále. Praví se v ní doslovně v kapitole VI.: »Uvěděv, že takova mąža apostolik Nikola, posla po nja, želaję viděti ja, jako anděla božia. Svęti učenije jeju, polož slověnskoje evandělije na oltáři svętago apostola Petra. Světi, že na popovstvo blaženago Methodija. Běahą, že jetera mnoga čęd, jaže hulaahą slověnskyjeę kňigy, glagoljąšte: Jako nedostoit ni kotoromu, že języku iměti bukv sich, razvě Evrei i Grek i Latin, po Pilatovu pisaniju, ježe na krstě gospodni napisa. Ježe apostolik . . . proklęt. I povelě jedinomu episkopu, iže bě tojąže jęzeją boleł, i svęti ot učenik slověnsk tri popi dva anagnosta,« t. j.: »Zpraven byv o takových mužích apostolik Mikuláš, povolal oba, touže spatřiti je, jako anděle Boží; *schválil učení jejich* a složiv slovanské evangelium na oltáři sv. Petra apoštola, *vysvětil na kněze blaženého Methoda.* Byli však mnozí lidé, kteří v posměch brali slovenské litery, říkouce: Nesluší se, aby každý národ měl své litery, leč Hebreové, Řekové a Latiníci, podle nápisu Pilátova, který napsal na kříži Páně, kteréž papež . . . odsoudil a nařídil jednomu biskupovi, jenž touže nemocí trpěl, aby vysvětil z žáků slovanských tři kněze a dva lektory.*)

haeretickému patriarchovi Janovi, jenž byl sesazen (leg. Const. V.) i proti Photiovi, o čemž nám podává zprávu právě bibliothekář Anastasius v předmluvě ku konc. Constant. IV. (r. 869). To vše mohlo býti zajisté příčinou, že jim mimořádné a neobvyklé pocty byly vzdávány. Vždyť nejen dle leg. pannonské, ale i římské na př. pochován byl Cyrill, ač snad pouhý mnich (či biskup?) s poctami, jaké jindy vzdávány byly pouze samotnému papeži! Dále hodnost kardinála-biskupa Arsenia nemůže se bráti v onom privilegovaném smyslu jako dnes. Prvotně nazýváni kardinály všichni kněží i jáhnové, kteří ustanoveni byli k pomoci kteréhokoli biskupa a zváni cardinales proto, poněvadž žili při kathedrálním chrámu (sr. *Phillips* Kirchenrecht VI.§ 265). Sr. Řehoř V. ep. ao 997 Ottovi III. (*Quix*, Cod. diplom. Aquens [Aquisgran. 39] 1, 36): »Decrevimus in supradicta ecclesia (Cachy) VII. cardinales diaconos et presbyteros VII. cardinales huic ecclesiae in illorum ministeriis deservire, ea videlicet ratione, ut nullius dignitatis persona supra sacrum altare Dei genitricis Mariae ibidem constitutum missam celebret preterquam supradicti VII. cardinales presbyteri et archiepiscopus huius loci Coloniensis et episcopus Leodiensis, qui huic dioecesi praesidet.« Jiní (na př. *Hinschius* I. 32, *Richter* § 24) tvrdí, že cardinalis značí původně duchovního jakéhokoliv hlavního kostela a tudíž i farního oproti kaplím atd. Sr. proti sobě na př. presbyteri agrorum a episcopi et pesbyteri cardinales v *Jaffé*, Monum. Carolina 22. (Berol. 1867). Jiní zase (*Walter* § 131) pokládají výrazy cardinalis a intitulatus za identické, znamenající trvale ustanoveného duchovního. Úkolem prvotních kardinálů římských bylo pečovati o chudé a nemocné a teprve v VIII. století obdrželi titul kardinálů i biskupové sedmi vůkolních diecesí římských, ale ve smyslu monopolním nesou nynější kardinálové titul ten teprve od dob Pia V. konstitucí ze dne 17. února 1567. Nelišiliť se také kardinálové dlouho od ostatních kněží ani oděvem. Teprve papež Innocenc IV. propůjčil kardinálům roku 1245 červený klobouk a pravděpodobně přistoupil k tomu teprve za papeže Pavla II. (1464—1471) červený talár. Hlavní nynější úkol kardinálů (volba papežská) přisouzena jim teprve r. 1179 na třetím obecném sněmě Lateránském. I není potom assistence kardinála Arsenia v té době tak nemyslitelna. Kdybychom zavrhli tuto zprávu, neměli bychom zavrhnouti pak i tu, dle níž papež sám vyšel bratřím solunským vstříc za brány městské a že Kostantin pohřben s poctami, jaké vzdávány pouze papeži?

*) Leg. Meth. cap. VI. »Certior factus de talibus viris apostolicus Nicolaus, accersivit utrumque, desiderans videre eos, tamquam angelos dei; sanxit doctrinam eorum, deposito Slovenico evangelio in altari sancti Petri apostoli, ordinavit autem

Tak jednala tudíž římská církev a papežská stolice s věrozvěsty slovanskými dle obou legend pannonských, jichž se dr. Iška dovolával, že nebyli apoštolé slovanští papežem úkolem svým pověřeni . . . Mohl bych již skončiti, a každý by si již o dru Iškovi snad učinil náležitý úsudek, ale budu citovati legendu pannonskou ještě dále. (Pokračování.)

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Mohou-li hřbitovy pathogenními mikroby zdravotně škodlivy a nebezpečny býti?

Jsou též na hřbitovech mikrobi? Jsou a sice v ohromném množství! Neboť jsou-li všude, není důvodu, proč právě na hřbitovech by neměli býti. Tvrditi, že hřbitovy prosty jsou veškerých mikrobů, znamenalo by, směšným se činiti a bylo by doznáním naprosté nevědomosti v ohledu bakteriologickém. Mikrobi tedy na hřbitovech jsou, ale jest otázka, jací mikrobi?

Jsou to titíž, kteří v každé úrodné půdě v ohromných massách žijíce, ammoniak a sole ammonaté z odpadků ústrojných v půdě vznikající převádějí na kyselinu dusíkovou a dusičnou, která půdu v salnytr sodnatý a draselnatý, ano i vápenatý naleptá, — tedy mikrobi resp. bakterie nitrifikující. Bakterie nitrifikující náležejí však k mikrobům užitečným a nikoli pathogenním. Mikrobi nitrifikující jsou velikým dobrodiním hřbitovů, jelikož odstraňují ústrojní částky

presbyterum beatum Methodium. Erant autem quidam multi homines, qui blasphemabant Slovenicas litteras loquentes: Dedecet ullum populum habere litteras suas, nisi Hebraeos et Graecos et Latinos, secundum Pilati titulum, quem in cruce domini scripsit, quos papa . . . damnavit, et mandavit episcopo cuidam, qui eodem morbo laborabat, ut ordinaret ex discipulis Slovenicis tres presbyteros et duos lectores.« V této legendě se mylně uvádí papež Mikuláš I. na místě Hadriana II. Zmatení toto jest důkazem, že nepsal to souvěký spisovatel. Dle znění této legendy vysvětil papež Methoda na kněze. Jiný výklad podal *Voronov* (a podobně *Snopek*), jenž předpokládaje řecký originál pro obě legendy slovanské, domnívá se, že slovo řeckého originálu ἱερωσύνη, jež mělo význam nejen jako sacerdotium, ale znamenalo i hodnosť biskupskou, slovanský překladatel však z neznalosti věci, přeložil »popovstvo«, kdežto prý měl přeložiti »episkopstvo«, a touto nesprávností sveden pak, přibásnil prý druhou cestu Methodovu do Říma, o níž se právě zmiňuje leg. o Meth. v kapitole osmé ku konci. Mínění tomu snad by částečně nasvědčovalo již to, že mluví se o svěcení Methodově zvláště a pak teprve zase na konec že vysvěceni byli jiní žáci na kněze. Pak bychom museli však také předpokládati, že Method byl již knězem, když do Říma a než na Moravu přišel, což odporuje ovšem zprávám legendárním. Proto Pastrnek (a podobně Jagić) nesrovnávají se s Voronovem a domýšlejí se, že skutečně vysvěcen byl Method tehdy na kněze a že druhou cestu do Říma, o níž se činí dále v legendě zmínka, Method z Pannonie skutečně podnikl Vnucuje se nám přijati toto mínění i z toho důvodu, že správa legendy v té příčině zní dost určitě, neboť udává i počet průvodčích Methodových do Říma na této druhé cestě. Snopek uvádí pro Methodovo svěcení biskupské již tehdy i jiné důvody ze znění listu Jana VIII. z r. 880 i ze znění objevených listů britských, nicméně závažnost jich přece není taková, abychom s naprostou jistotou jim přisvědčiti mohli (sr. dále.)

odumřelé, proměňujíce je v látky neškodné. Mikrobi tito nacházejí se v půdě až do hloubky 45—90 cm. Měly-li by hřbitovy takovýmito mikroby býti zdravotně škodlivy a nebezpečny, pak by musela každá půda, jmenovitě každá humosní, hojně hnojená půda zdraví lidskému škodlivou a nebezpečnou býti, a to čím úrodnější, tím škodlivější a nebezpečnější. Nejsou-li však půdy takové zdravotně mikroby svými škodlivy a nebezpečny, nemohou ani hřbitovy v této příčině býti závadny.

Ale — namítne někdo — což pak jsou na hřbitovech pouze v půdě povrchové mikrobi? Vždyť na hřbitovech pochovány jsou mrtvoly a na těch hlodají též mikrobi. Snad tito mrtvolní, v hrobech se nacházející mikrobi jsou to, kteří hřbitovy zdravotně škodlivými a nebezpečnými činí?! — Ano, jest pravda, na mrtvolách v hrobech skutečně hlodají mikrobi, ale jsou to pathogenní mikrobi? Nikoli.

Mrtvolná hniloba, která po smrti brzy nastává, podmíněna jest nikoli pathogenními, nýbrž hnilobnými mikroby. Hnilobní mikrobi jsou však titíž mikrobi, kteří podmiňují hnilobu dusíkatých látek vůbec — ti ale nejsou virulentní.

Vedle vlastní hniloby vyskytuje se v mrtvolách též kvašení. Také to podmíněno jest činností zvláštních druhů mikrobů. Snad tito mikrobi mohli by ohrožovati zdravý život? Ale z jakého důvodu? Či jsou mikrobi podmiňující kvašení líhové, octové, máselné, mléčné, atd. virulentní a tudíž zdraví lidské ohrožující?

Ale — namítne opět někdo — což když se pochová mrtvola člověka, jenž infekční (nakažlivou) nemocí zemřel? Tuť přec mrtvolou dostanou se do hrobu spolu i mikrobi pathogenní, a o těch nelze již tvrditi, že by zdraví lidskému nebyli nebezpečni?! A mikrobů těch dostane se do hrobů ohromné množství, vypukne-li nějaká infekční nemoc, jež se epidemicky šíří. Jsou tedy přec jen hřbitovy hygienicky škodlivy a nebezpečny!

Té okolnosti, že s mrtvolou člověka, infekční nemocí zemřelého, dostanou se do hrobu též pathogenní mikrobi, užívají skutečně také krematisté ze všech svých argumentů nejvíce za důvod proti pohřbívání mrtvol do země. Spalováním těl epidemickou nákazou zemřelých lidí prý se veškeří nákazu šířící mikrobi zničí. Mají tedy snad pravdu krematisté, že hřbitovy jsou svými pathogenními mikroby zdravotně škodlivy a nebezpečny? Nikoli!

Mrtvola, mikroby pathogenní chovající, mohla by býti jen tehdy příčinou nákazy, kdyby nepohřbena hnilobnému rozkladu na hřbitově zůstavena byla. Avšak jakmile mrtvola do hrobu pochována a zemí zasypána jest, odstraněno jest veškeré nebezpečí možné nákazy. Mikrobi totiž, ať jacíkoli, nedostanou se na povrch půdy a nemohou následkem toho s povrchu půdy větrem do atmosferického vzduchu se vznésti. Francouzský bakteriolog Loesener dokázal, že vrstva země, mrtvolu kryjící, postačuje úplně k zamezení přílišného rozmachu mikrobů mrtvolných.*)

To by bylo v pořádku — pomyslí si mnohý — ale což když se hrob za jistý počet roků opět otevře, aby se do něho nová mrtvola uložila, tu přec jen dostanou se mikrobi pathogenní s vykopanou zemí na povrch a mohou šířiti nákazu?! — Avšak i v tomto

*) »Živa« 1897, pg. 29.

případě jest veškeré nebezpečí vyloučeno. Jmenovaný bakteriolog W. Loesener konal z nařízení císařského zdravotního úřadu od roku 1893—1895 na terrainu, jejž město Berlín k disposici dalo, pokusy zvířecími zdechlinami, maje při tom zření k nejrůznějším poměrům půdy. Z té příčiny dbáno bylo toho, aby pokud možno napodobeny byly poměry, jaké se na pohřebištích nacházejí. Jako pokusné zdechliny sloužili zvláště mrtví vepři, mimo to skopci, psi a kozy. Před pokusem byla zvířata ta pathogenními bakteriemi, jež vyšetřeny býti měly, infikována. Zdechliny měly býti po 1, 3, 6 měsících, 1 a 2 letech opět vykopány a vyšetřovány, aby se schopnost života chorobotvorných bakterií zjistila. A jaký byl výsledek těchto pokusů? Ukázalo se, že bakterie s vlastnostmi bacillů tyfových zhynuly v 96 dnech, bacilly cholerové již po 28 dnech, bacilly tuberkulosy po 95 dnech nebyly tak jisty jako po 60 dnech, po 123 dnech však nebyly vůbec živé a virulentní. Mohou tedy býti hřbitovy v příčině pathogenních mikrobů hygienicky nebezpečny? Vždyť za tak krátkou dobu se hroby nikde nevykopávají!

Na základě svých pokusných resultatů dospěl Loesener k témuž závěru, jako Petri, jenž se podobných pokusů podjal a na X. mezinárodním sjezdu lékařském r. 1890 thesi vyslovil »dass von einem gesundheitswidrigen Einfluss der Begräbnisplätze, insofern dieselben ordnungsmässig betrieben werden, nicht die Rede sein könne.*) — V »Ottově Sl. N.« pod heslem »Pohřbívání« (p. 4.) pak čteme: »Rozklad počíná se pomocí bakterií a plísní, zvířeny a květeny hrobní. Rok po pohřbu nenalézáme ani v rakvích, ani v zemi plísně; infekční bakterie úplně vyhynuly, jen bakterie, které tvoří spory, mohou se udržeti. Z nakažlivých bakterií může tedy vzniknouti nákaza jen v prvním roce, a to jen při značném nedostatku vzduchu; bacilly tyfu zhynou za 3 neděle, b. tuberkulí za 4 měsíce po smrti, bacilly sněti slezinné udrží se virulentní přes rok.«

Ale snad by infekční mikrobi v hrobech mohli do spodních vod vniknouti a dostati se tak pomocí pramenů do studní, potoků a řek? Vždyť dešťová voda, dopadnuvši na půdu hřbitovní, jen částečně se smekne, jinak však vsákne se do půdy, setká se tu s mrtvolami, infekční mikroby chovajícími, vniká do hlubších vrstev a vyrazí pak někde jako pramen?! Ostatně jest dosti hřbitovů, které trpí spodní vodou!

Také v této příčině jsou veškery obavy bezpodstatny. Voda totiž, pronikajíc půdu, se filtruje. »Vrstvy zemské« — píše »Živa« — »jsou výbornými filtry pro mikroby, jeden, dva metry pod dlažbou, i berlínskou, není téměř mikrobů; i byly spodní vody dvoje pod sebou nalezeny mikrobů úplně prosté. Není-li tudíž znečištění staletým hromaděním fekalií pod městem, nesouvisí-li studnice přímo s žumpami a kanály, není půdou infekce.«**) — V Berlíně pod starým hřbitovem Charité zvaným, v 6 metrech hloubky čerpaná voda spodní byla zárodků mikrobových úplně prosta.***)

*) Dr. A. Wiegand, Wissenschaftliche Rundschau (Nat. u. Offb. 1896, pg. 698.)
**) »Živa« 1896, p. 22 („Voda po stránce hygienické«).
***) L. c. p. 41.

Také pokusy Loesenerovými dokázáno, že není žádného nebezpečí nákazy pathogenními mikroby skrze spodní vody. Při pokusech jeho, jak jsme uvedli, byly nejrozličnější poměry půdy napodobovány. Při propustné půdě byly do země vložené zdechliny 1. střídavě spodní vodou pokryty a spodní vody prosty ponechány, 2. trvale pod vodou udržovány, 3. jen povrchní vodou splachovány. A výsledek pokusů těch byl takový, že Loesener pronáší se, že i trvalé, aneb střídavé zavodnění (Durchtränkung) infekčních hrobů (Seuchengräber) spodní vodou nemůže buditi obavy, ani při propustné půdě, pakliže taková půda v bližším či vzdálenějším okolí dobře filtrujícími vrstvami země v nepatrné tloušťce obklíčena jest.*) Snáší se tedy s pravdou, tvrdí-li krematisté, že hřbitovy pathogenními mikroby zdravotně škodlivy a nebezpečny býti mohou?

Mohou-li hřbitovy rozkladnými zplodinami mrtvolnými zdravotně škodlivy a nebezpečny býti?

Ale snad mohou hřbitovy hnilobnými zplodinami svých mrtvol býti zdravotně závadny a nebezpečny? — Jaké jsou rozkladné produkty mrtvolné? Hniloba mrtvolná jest pochod velice složitý a záleží, jako každá jiná hniloba organických látek vůbec, z přeměňování sloučenin vyššího stupně (složitějších) v sloučeniny nižšího stupně (jednodušší), takže konečné produkty tohoto přeměňování jsou takové, jaké nacházíme v anorganické přírodě. — Nejdůležitější úkol při stavbě součástek těl organisovaných hraje dusík a uhlík. Dusík v sloučeninách těla ústrojného možno pokládati za fungující element, uhlík za skelet.

Nejpodstatnější skladovou část těla lidského tvoří bílkoviny, skládající se z atomů C, H, N, O, S (uhlíku, vodíku, dusíku, kyslíku a síry) a jim částečně svou skladbou a některými fysikálními a chemickými vlastnostmi příbuzné látky klihovité (albuminoidy). Z bílkovin skládají se hlavně svaly, nervy, žlázy, krev, lymfa atd., z látek klihovitých chrustavky, látky organické prostupující kosti, kůže, vazy atd. V bílkovinách***) a látkách klihovitých nastřádala příroda velikou zásobu dusíku.

Chemická konstituce bílkovin jest vysoce složitá, tak že až do dnes není při všech bílkovinách úplně známa. Molekuly jejich drží veliké množství atomů. Na př. formule bílkoviny z barviva koňské krve udává se: $C_{680} H_{1098} N_{210} O_{241} S_2$. Jak jsou skupiny atomů v molekule bílkovin uspořádány, jaká jest vniterná stavba (chemická struktura), není dosud vůbec známo. Jisto jest, že stavba ta jest nesmírně složitá a pestrost kombinací v rozličných bílkovinách ohromná. Také klihovité látky jsou velmi komplikované sloučeniny.

Obyčejným nálezem v těle lidském jsou dále látky bezdusíkaté: tuk**) a uhlohydraty. Tuky jsou sloučeniny glycerinu s kyselinami

*) Dr. A. Wiegand, Wissenschaftliche Rundschau (Nat. u. Offb. 1896 p. 698.)

**) Bílkoviny jsou nejdůležitějšími dusíkatými sloučeninami a pokládají se za vlastní »nosiče života«, neboť ony samostatně žijí a rostou, podmaňujíce si látky jiné, jež dle potřeby své si přizpůsobují a assimilují.

***) Tuk prostupuje veškeré ústrojí těla lidského. Pravdě podobně jest nevy-

řady mastné a řad příbuzných, uhlohydraty sloučeniny uhlíku s vodíkem a kyslíkem.

Mimo to vyskytují se v těle lidském ještě minerální součástky v sloučeninách (obyčejně ve tvaru anorganických solí) jako fosfor, vápník, arsen, chlor, draslík, hořčík a j. Kosť na př. v pojivové tkáni své obsahuje mnoho hořečnatých, fosforečných (kostíkových),*) vápenatých a j. solí. — Minerální součástky v těle lidském nejsou pouhé nahodilé příměsky organické hmoty, nalézající se snad rozpuštěné ve šťávách tkání — jak se dříve myslilo a snad tu a tam v biologii posud ještě myslí — nýbrž, jak nejnověji dokázáno, částí skladovou, integrujícími součástkami živé hmoty organické, tudíž stejně důležity jako organické sloučeniny uhlíku, vodíku a dusíku. Nalézajíť se v pevné vazbě chemické v molekulách plasmových. Některé z nich súčastňují se na stavbě organických částí (na př. kosti), ostatní bezpochyby spolupůsobí při určitých pochodech výměny látek.

Konečně jest v lidském těle voda a to v množství tak převážném, že téměř více než $^3/_4$ celého těla dle váhy není nic jiného než voda. Ona však není v těle ve stavu fysikálně uvolněném, nýbrž v sloučenství s živou hmotou, majíc účasť v chemismu živého těla, i jest podstatnou součástkou živého těla.

Hnilobný rozklad mrtvolný podobá se jednak t. zv. dissimilaci t. j. onomu životnímu pochodu, při němž za působení vdýchaného kyslíku součásti těla stále se rozkládají a oxydují (energie nastřádaná v složitých organických sloučeninách se vybavuje), tak že konečné zplodiny tohoto rozkladu složité hmoty organické, jež z těla jako nepotřebné odcházejí, jsou kysel. uhličitá, voda a dervaty ammoniaku (čpavku), — jednak obdobný jest rozkladu, jaký nastává ve střevě působením mikroorganismů, není tudíž čistě chemický.

Mrtvolný rozklad podmíněn jest velikým množstvím různých mikrobů, jichž účinek záleží v rozkládání složitých látek mrtvolných v jednodušší. Někteří z těchto mikrobů jsou mikrobi hnilobní, jiní fermentivní, kteří reakci fermentativní rozvinují. Chemismus mnohých mikrobů poután jest totiž k enzymům (fermentům), jež mikrobi tito v těle svém produkují. Proto vyskytuje se při mrtvolném rozkladu vedle hniloby též kvašení, jež jest výsledkem mikrobů fermentativních. Pomocí enzymů bourají mikrobi komplikované látky ve složky jednoduché. Někteří z fermentativních mikrobů ztekucují enzymy svými bílkoviny, štěpíce je ve hmoty rozpustné. Jiní mohou rozpustiti i buničinu, jako na př. mikrob kvašení vodíkového, při čemž vzniká kyselina mastná, uhličitá a vodík, jiní štěpí tuky v glycerin a mastné kyseliny. Takovéto produkty vyskytují se skutečně též při mrtvolném rozkladu, ovšem zde mi-

hnutelnou potřebou životní a za tou příčinou hromadí se na mnohých místech v těle v značnějším množství jakožto zásoba reservní.

*) V kostech jest takové množství soli fosforečné (fosforečnan vápenatý a hořečnatý), že vyrábí se v praxi veškeren fosfor z kostí, na př. veškeren fosfor v hlavičkách sirek obyčejných (bílý) a t. zv. švédských (červený) a nejnovějších sirek (růžový) pochází vesměs z kostí. Vyrábí se vlastně z kostí pouze fosfor bílý (jedovatý), ale ten se dá přeměniti ve fosfor červený a růžový (oba nejedovaté).

krobi odštěpují produkty tyto z jiných medií živných, hlavně z látek bílkovitých a pak z různých zdrojů uhlohydratových.

Jak Pasteur dokázal, nemohla by hniloba a kvašení hnilobné v mrtvém těle ani vzniknouti, kdyby přístup mikrobům, jichž se týče, hned z počátku byl zamezen.

Mrtvolný rozklad počíná záhy po smrti, obyčejně třetího dne, když posmrtná tuhost těla přestala, a jeví se tím, že mrtvola povlovně měkne.

Nejméně vázán jest v mrtvém těle dusík, i uvolňuje se a uniká v sloučeninách. Proto zasahuje hnilobný rozklad především látky bílkovinné a klihovité. Teprv později zasahuje též ostatní. Bílkovinami a látkami povahy klihovité jest organismus (kromě vody) nejbohatější, následkem toho rozkladné zplodiny mrtvolné pocházejí nejvíce z těchto látek. Látky tyto jsou, jak jsme pravili, velice komplikované sloučeniny — molekuly jejich obsahují veliké množství atomů, z té příčiny jsou též rozkladné trosky lučebně z nich odštěpené velice četné. Dosud nepodařilo se všechny tyto rozkladné produkty analysovati a blíže poznati.

Jako dusík, tak i uhlík uvolňuje se z bílkovin a látek klihovitých v sloučeninách. Jsou tudíž rozkladné trosky z bílkovin a látek klihovitých odštěpené jednak povahy dusíkaté, jednak uhlíkaté.

Podobně štěpí se též tuky a uhlohydraty rozkladným procesem v složky jednodušší. Také zde uvolňuje se uhlík v sloučeninách. Kvašením vznikají smradlavé kyseliny. Enzymy zavádějí pochody chemické, při nichž se teplo (energie) vybavuje. Toto vybavované teplo přichází však mikrobům velmi vhod, poněvadž životní funkce jejich se touto energií udržuje.

Které jsou to ty trosky při mrtvolném rozkladu odštěpené? Jsou to zejména čpavek, kyselina uhličitá, sirovodík, vodík, uhlovodík (plyn bahenní), kyseliny řady mastné, amidokyseliny, zvláště leucin, tyrosin, kyselina asparagová, látky z řady aromatické (skupina sloučenin uhlíkatých): indol, skatol, fenol, kresol, kyselina fenyloctová a jiné látky rozkladu neúplného.

Pronikavý a hnusný zápach mrtvolný působí sdruženě čpavek, sírovodík, uhlovodíky, kyseliny mastné (zejména kyselina máselná středně zapáchá), indol a jiné zplodiny rozkladu látek bílkovitých.

V mrtvém těle vytvořuje se záhy po smrti též řada rozmanitých mrtvolných alkaloidů, mrtvolných to jedů, jež Vlach Selmi ptomainy nazval. Ptomainy jsou, jako všecky alkaloidy vůbec, látky vesměs dusíkaté a jsou produkty výměny látek mikrobů hnilobných i chorobotvorných. Povstávají působením mikrobů na látky bílkovité. Jak se zdá, jsou v rozmanitých částech těla rozmanité ptomainy. Nejsou však všecky jedovaté, tak jako alkaloidy vůbec některé náležejí k nejdůležitějším lékům, některé však k nejprudším jedům. Nejznámější, aspoň dle jména, jsou putrescin a kadaverin, jež poměrně nejdříve (asi 3. dne nejhojněji), ale též nejdéle při hnilobě mrtvolné se objevují, avšak nejsou příliš jedovaté. Za to velmi jedovatý jest neurin, jenž se objevuje asi v 5—6 dnech hniloby. Také velmi prudce jedovatý jest muskarin, podobný muskarinu v muchomůrkách.

Konečně uvolňují se v hnijící mrtvole síra, fosfor, draslík, sodík, vápník, hořčík (magnesium), železo, mangan atd. ve tvarech solí minerálních. Do těla, jak známo, přicházejí potravou a hromadí se tu v kostech, svalech, v krvi, mozku atd. Na př. sloučeniny fosforu nacházíme ve tvaru solí fosforečných nejen v kostech, nýbrž i v mase, krvi, mozku, nervech, míše; v krvi soli draselnaté, sodnaté, železité atd.

Jak zřejmo, vznikají při mrtvolném rozkladu skutečně mnohé, zdraví lidskému škodlivé zplodiny, z nichž vedle sírovodíku, čpavku a úhlovodíku hlavně ptomainy jsou to, jež by, dostavše se do atmosferického vzduchu, zdraví člověka nejvíce ohrožovati mohly, nehledě k tomu, že mnohé ze zplodin i hnusným zápachem by vzduch naplňovati mohly.

Avšak, vznikají-li při rozkladu mrtvolném škodlivé, zdraví lidské ohrožující zplodiny, následuje již nutně z toho, že hřbitovy jsou hygienicky škodlivy a nebezpečny? Nikoli! Mrtvolný rozklad mohl by jen tehdy zdraví lidské ohrožovati, kdyby rozkladné zplodiny do atmosferického vzduchu se dostaly a jej otrávily, — to však státi by se mohlo jen tehdy, když by se dál hnilobný proces volně v atmosferickém vzduchu. Jinak však jest, je-li mrtvola vrstvou země pokryta, tu veškeré nebezpečí jest vyloučeno. A proč? Protože: 1. vrstva země mrtvolu kryjící absorbuje všecky organické zplodiny rozkladné a 2. protože rozkladné zplodiny nesetrvají ve tvaru, v jakém vznikly, nýbrž podléhajíce dále redukci a oxydaci, přemění se v látky pro vývoj a vzrůst rostlin nevyhnutelně potřebné, totiž v živiny rostlinám přístupné a zpracovatelné. (Pokračování.)

Jizera.

Hledím na Jizeru, tajuplnou řeku!
Údolím se řine dávno, od pravěků.
Stromy kácí cestou, břehy svoje drtí,
každým rokem duše zasvěcuje smrti!

Kolem staré hrady, zašlé hradní síně . . .
Jizera jich obraz nese na hladině.
Její tůně zdobí, vodní lilje tichá,
dole na sta duší naříká a vzdychá.

Každá krůpěj její svůdnosti je plná,
jako smaragd jasná každá její vlna,
jezů spádných hukot rozléhá se v kraji
s břehů bílé květy k ní se nahýbají.

Staré stromy vlídně větve nesou výše,
z prsou Jizery své žití ssají tiše,
kloní se k ní něžně, sladké, rostoužené,
Jizera je rosí, vlny své k nim žene.

Každá víska její cenným drahokamem,
vroubena je vesměs požehnaným lánem,
každá zátočina tisíc kryje bájí,
bezdné její vody v hlubinách je tají.

Hledím na Jizeru, tajuplnou řeku . . . . !
Údolím se řine, dávno, od pravěků!
Po krajině sije smrť i požehnání.
Nevím proč a přece stále myslím na ní.

Marie Veselá.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

II.

Studentský výlet byl povolen na den před sv. Antonínem, aby se mnoho nezameškalo. Byla-li v tom středa nebo sobota, tím lépe, Antonín jmenoval se křestním jménem ředitel a katecheta, bylo tedy prázdno, a studenti se v ten volný den poněkud vzpamatovali.

Však potřebovali uklidnění po slavnosti majales. Bylo to vzpružení ducha, vytržení z klidného života a mnohému nasazeny roupy na delší dobu, než úplně vystřízlivěl.

I známost se ukula při besedě, než ta pravidelně mizela o následujících prázdninách. Studenti se rozohnili, rozbouřili, i Kaubisová musila svěřence své napomínati. Vyhrožovala, že se přičiní, aby nebyl výlet povolen, neobrátí-li studenti pozornost k učení.

I služby Boží následujícího dne byly později, že katecheta přijímal napřed gratulace a že by byly citelné mezery ve stolicích. ZpěváckÝ sbor musil zapěti některé vložky, a dva studenti z každé třídy gratulovali.

Kaubisová dlouho shovívala studentům, o jejich světnici ani nezavadivši, častěji odhrnula bílou záslonu, aby popatřila do pokoje, ale posléze pootevřevši dvéře, postavila se na prahu s podepřenými boky a přísností ve tváři.

»Tohle se mně líbí! Tohle je čistý pořádek! Co pak nevidíte, jak vysoko je slunce? Neslyšíte hodiny? Osm uhodilo.«

Paní zjevil se v pokoji veliký nepořádek. Šaty rozházeny po stolicích, po podlaze, jedna bota pod stolem a druhá za postelí, hodinky od vest ani neodepjaty a nezavěšeny na vyšívaných podložkách v podobě lir a pantofliček.

Na stole několik kytic, na špendlíku z lesních a polních květin nabodnutá majka, klobouky s chvojovými větvičkami, zmačkané programy a noty.

»No, kdo tohle udělal!« zhrozila se Kaubisová, vidouc v kalamáři kytičku konvalinek. Kdosi domníval se, že milé kvítky dává do studené vody, a zatím zastrčil je do inkoustu.

»To byla pitomost nebo opice!« hubovala dále domácí paní.

Na jedné posteli u okna se ozval smích. Student se probudil a poznav soudruhův omyl, zasmál se. Ostatní ještě spali.

»Kdo to přinesl, Křepelo?« obrátila se paní k tomu, který známky života na sobě dával a kudrnatou hlavu vystrčil, protíraje si ospalé oči a natahuje pod peřinou dlouhé údy. Slunce už mu svítilo do tváře.

»To udělal nejspíše Horčák, přišel poslední a už si nerozsvítil. Ten se podiví!«

Do červena prospalý student znovu se smál a rukama se chytal pelesti.

»A kdy budete vstávati?« obrátila se paní ke všem, mluvíc hodně hlasitě, aby se probudili.

Kdosi ozval se na posteli táhlým zívnutím a hned pravil: »Byl to krásný výlet! To se podařilo.« A zíval znovu.

»Výlet byl pěkný, také jste se hodně pozdě večer vrátili, a teď pamatujte, že musíte jíti do kostela, abyste oslavili svátky. Kopek bude, jak se mně zdá, blahopřáti,« připomínala domácí.

»Já nemohu,« odpovídal zmíněný, »na výletě jsem si roztrhl o suk čamaru. Měl jsem neštěstí. Jiný mne zastane a omluví.«

»Než se připravíte, bude čamara opravena. Pošlu s ní Otilii ke krejčímu. Vy musíte, pane Kopku, gratulovati. Jste na řadě, a mohlo by se vám to všelijak vykládati, když byste nešel.«

Kaubisová byla o své studenty starostlivá.

Kopek neodporoval, věda, že jeho kabát dříve projde rukou krejčího, než s ním na sebe vezme vážný úkol, který pořadem přecházel od žáka na žáka.

Kaubisová ve směsici hledala čamaru a Kopek naznačoval, kde by asi byla položena.

»Pořádek zde nemáte,« mluvila paní, »páté přes deváté. K čemu je skříň a hřeby ve stěnách? A co to vy, Křepelo, máte v kapse? Nějaký tvrdý předmět.«

»Na památku si vzal ten kámen, na němž seděl s lekárníkovou Elou,« smál se student Rost, nejstarší ze všech, poněvadž počal pozdě studovati, když dříve už vedle otce řemeslo sedlářské okusil. Měl vous pod nosem a na bradě, černé oči, bujný vlas, plné tváře.

Soudruzi mu přezděli »tatíček«.

Rost prospíval dobře a podporoval ho zámožný strýc, který se dal posléze obměkčiti a pro sestřence něco učinil s podmínkou, že bude Jindřich lékařem.

»Kámen to je«, řekla Kaubisová, vyndavši předmět z kapsy, »ale na ten by se Křepela ani sám nesrovnal.«

»To bude do sbírky,« upozorňoval milovník nerostů. »Nepozorujete na něm ty lesklé žilky?«

»Tomu říkáme kočičí zlato,« usmála se paní.

Student se odvrátil ke stěně, jakoby nechtěl pojednávati o posvátných vědách s osobou, v ty věci nezasvěcenou

»Za půl hodiny bude snídaně, ať jste do té doby oblečeni!« řekla Kaubisová, odcházejíc do vedlejší světnice, kde zněl zpěv. Některá z domácích dcer si popěvovala z besedy.

»Letěla husička
letěla z vysoka,
nemohla přeletět,
padla do potoka.«

»Co dělá Karel?« ptal se Rost, sedaje v posteli.

»Dávno vstal a odešel do zahrady,« řekla matka. »Ten dlouho na loži nevydrží.«

Když Kaubisová odešla, Rost uvažoval. Buď Karel studuje nebo ho cosi jiného vyhnalo z dusné místnosti? Snad by byl také tak naladěn jako Horčák, který v roztržitosti strčil konvalinky do kalamáře nebo jako Kopek, který jistě nenese křemen do své sbírky, kterou má uloženou ve škatuli pod postelí, ale sebral kámen na památku.

Rost byl vážnější než ostatní, a dovedl si všechno předložiti. Proto ho chtěl míti strýc lékařem.

Zatím co Horčák ještě vyspával, probudil se pátý student, nejmladší účastník společného bytu, proto Benjamin zvaný. Byl v páté třídě, dva roky za ostatními, dobře studoval, ale více by se mu hudba líbila než latina. Nosil dlouhé vlasy, byl horlivým členem zpěváckého spolku, hrál housle a piano. Pocházel z učitelské krve a touhou jeho byla konservatoř.

Probudiv se hned si notoval některé zvuky včerejší hudby, která také v poledne zahrála pro poslech těžší skladby. Činila se, aby vytiskla vojenskou kapelu, která až posud ve Víchově o plesech hrávala.

»Tak co dělá náš Mozart?« smál se Křepela. »Nějak vesele se probouzí do života.«

»Ta směs národních písní byla pěkná, rozkošná,« pochvaloval si Lorenc, seskakuje s postele. »Škoda, že zde není piano, hned bych si něco přehrál. Křepelo, podej mně housle.«

»Dej pokoj a raději se umyjeme. Máš také na sobě prachu od včerejška,« odpovídal oslovený.

»Milkoš by řekl, že je to poetický pel,« poznamenal Kopek, který už také přecházel po podlaze. »Hádejte, kolik jsem tančil včera tanců do kola.«

»To by bylo dosti obtížné, musili bychom zvěděti, kolikráte se tančilo vůbec; ale kolik jsi přeskákal kusů s (Blažejovou) lékárníkovou Elou, snadno bychom uhádli.«

»Tedy kolik?«

Kopek se postavil před postelí budoucího medika. »Všechny, co se hrály.«

Ozval se smích, ale Kopek odporoval.

»Vždyť jsem provedl i dcery naší domácí, Milenu ředitelovu, Barušku našeho starosty z Oujezda, Růženu důchodňových.«

»To bude celá litanie, ale Ela zaujímala nejpřednější místo, Známe se.«

»Tiše, nekřičte,« napomínal Křepela, »ať se nám Jeník neprobudí. Toho tu necháme i s tou kyticí. V kostele by nebyl nic platen a přáti nebude. Ten vyvalí oči, až spatří, co večer provedl.«

Horčák spal dále. Rád si poležel. Oddával se do všeho se všemi silami a potom býval hrozně unaven.

»Jenom aby ho paní nesvolala.«

»Nějak ho ukryjeme a já místo něho sním kávu. Mám veliký hlad. To je znamením, že jsem se na výletě držel.«

Horčáka zakryli šátkem a umývali se. Dalo jim práci, než sehnali každý svoje šaty. Křepela měl Kopkovu vestu, ale už chybu nenapravovali.

»Kdybys tam nalezl peníze, musíš mně je vrátiti,« připomínal Kopek.

»To jsem jist, že nic není ani v mé ani v tvé kapse. Kde pak po výletě! To byla žízeň!«

A Rost pil nyní vodu, kterou se měl mýti.

»Ta chutná. To jistě pro ni Oliva doskočila ráno za to, že jsem ji o čtverylce vysvobodil. Byla by stála. A jak by ji to mrzelo! Rychle sehnal jsem protějšek a spěchám pro Olivu.«

»Bude ti nyní přilepšovati na naše útraty. Ale nedáme se,« ujišťoval Křepela, narovnávaje zohýbanou náprsenku na stole.

»Pěkně jsme program vyčerpali,« pochvaloval si Kopek. »Myslím, že s námi byli hosté spokojeni. Provedli jsme jejich dcerušky, jak se dalo.«

»Jenom aby nám ta dvě poslední čísla neuškodila,« mínil starostlivě Rost. »U purkmistra Blažeje a Latala.«

»To byl jediný náš výstřelek a důkaz vlasteneckého zápalu. Víte, kdo to odnese? Dnešní gratulanti. Pan ředitel se jistě o tom zmíní.«

»Že mně jenom poslala paní čamaru ke správě!« litoval Kopek. »Půjdu si pro výtopek.«

»Aspoň tam budeš a nesveze se na tebe, jako bys byl původcem a před ředitele se bál předstoupiti. Máš rozum a nic neprozradíš. Víš, co je nejlepší při takové příležitosti?« Rost jako rádce předem se usmál. »Povím ti to, nejlepší je mlčeti. Vyslechněte všechno, zabodněte oči do země nebo do stěny a mlčte. Pan ředitel se vymluví a bude dobře.«

»Děkuji ti za radu,« uklonil se Kopek, »ale mnoho namahání mne bude státi taková trpělivost. Budu se v ní cvičiti.«

Studenti se umyli ve veliké míse pořadem, každý den jiný dle abecedy byl první, učesali se svými hřebeny, přetřeli na prahu boty a posléze se strojili dosti chvatně.

Aby Kaubisová nevěděla, že jeden posud spí, Křepela sám nosil hrnéčky kávy z vedlejší světnice a stavěl na stůl mezi knihy. Vedle kalamáře ležel bochník chleba.

Mezi úpravou šatů i jídlem mluvilo se o výletě. Kritisovány výstupy, odhadován celkový výtěžek, vypravovány veselé historky, sdělovány příhody. Mluveno o tanečnicích, hostech, divadle, prosloveň, jehož text byl rozprodáván.

»Tenhle Milkoš bude dobrým básníkem,« mínil Křepela. »Proslov se mu znamenitě zdařil a pěkně jej přednesl. Však se mu dostalo pochvaly.«

»Ty's nežárlil?« obrátil se Lorenc na Rosta.

»Hleďme, Benjaminek si mne dobírá! Já jsem též básníkem, ale jenom to cítím. K vyjádření myšlenek a citů nedostává se mně slov.«

Zasmáli se Rostovi, který byl ve všem střídmým a vypočítavým. K básnění se mu nedostávalo ani slov, ani schopností, ani trpělivosti.

»Čamara,« ohlašovala Kaubisová ve dveřích a studenti hned pro ni skočili, aby nepočítala své strávníky.

Doplnili svoji toaletu a rychle vycházeli z pokoje. Křepela postavil kalamář s konvalinkami na takové místo, aby padly do očí Horčákovi, jakmile se probudí.

Venku ohlíželi se po synu domácí paní. K domku přiléhala neveliká, ale pěkná zahrádka. Tato byla rozdělena na tři díly. U řeky byla pěstována zelenina, pod okny květiny a v zadu stálo několik štěpů, hrušní, švestek a jeden ořech. V koutech rostly maliny, lísky a černý bez. Byly zde i keře angreštu, jasmínu a šeříky. Na tarase nad vodou bujel břečťan. Po stěnách domku plazilo se víno s velikými výhony až na lomenici.

Zahradu pěstoval Karel se sestrami, ale pomáhali jim spolu ostatní studenti. Bylo to pro ně milé zaměstnání a tělocvik, když vytahovali vodu z řeky a roznášeli po záhonech. Někdy udělali řetěz, a druh druhu podávali konev.

Při takové práci, hojnosti vláhy a v dobré půdě všechno zde rostlo. Na celý rok byla zelenina, na první brambory, na ředkvičku si studenti chodili sami a salátu i okurek se najedli do sytosti.

Také ovoce se načesalo, když právě byla úroda, a na ořechu zkoušeli studenti svoji sílu, dohazujíce klacíky po větvích.

Nejvíce však se jim zamlouval štěp s ohnutým pněm, po němž se mohlo snadno choditi do koruny. Tady ve větvích bylo skryté místo, kam se uchylovali ti, kteří se měli naučiti těžším úlohám.

Před zkouškami v letě byl štěp stále obsazen a divné pro kolemjdoucí zaznívaly odtud zvuky v řečích mrtvých.

Karel byl právě na druhém konci, stál na stezce, kterou studenti posypali pískem, a četl. Měl na sobě černý šat, dobře vykartáčovaný, s otřelými už rukávy, na hlavě klobouk zmačkaný v těch místech, kde hrozil trhlinami.

Teprv na pokřik soudruhů se obrátil a upřel ke stavení bledou tvář. Byl vysoký, suchý, čela bílého, očí modrých, plavých vlasů, ústa i nos měl souměrný, jakýsi nádech smutku ve tváři, ač si rád zazpíval a se zasmál, ovšem vždycky v mírnosti.

»Co tě tak záhy i dnes vypudilo do zahrady?« ptal se Křepela. »Studuješ?«

»Četl jsem Hálkovy „Večerní písně“,« odpověděl mladý Kaubis, ukazuje na knihu.

»Slyš, to je velice podezřelé, čísti Hálkovy básně po výletě!« hrozil Kopek. »Co tě k tomu pohnulo?«

»Vím, kam narážíš, ale na mně předpověď tvoje se nesplní. Hálek se mně líbí, a to je všechno. Kde máte Jeníka?«

»Posud spí jako dudek.«

»Tedy ho probudíme.«

Kopek zadržel Karla za ruku.

»Ať se vyspí! Znáš ho přece. Ten bude překvapen.« Studenti pověděli Kaubisovi, co se přihodilo. Karel vzpomněl hned na matku, věděl, že by měl svolati Horčáka, ale dal se přemluviti.

Vyšli na silnici, kde se k nim už přidávali jiní. Ozývalo se »Na zdar!« — »Servus!« — »Moje poklona,« studenti se kupili a tak kráčeli ke gymnasiu. Tu a tam pozdravili profesora, úředníka nebo vzácnějšího měšťana, který stál na prahu krámu.

Na koho se na tři sta studentů umluvilo, že ho budou všichni všudy pozdravovati, ten aby měl několik klobouků do roka. Tak se dělo soudnímu sluhovi, který smekal úřední čepici až k zemi a více měl plešatou hlavu odkrytou než zahalenou. Studentům to dělalo radost, a sluha se domníval, že má takovou čest od těch, s nimiž neměl nikdy co dělati, leč že odpovídal na četné jejich pozdravy a ustavičně křičel: »Má úcta.«

Před rozsáhlou gymnasijní budovou bylo jako na česle před úlem. Studenti nevcházeli do vnitř a také nebylo posud otevřeno. Studenti se hromadili, rozmlouvali, laškovali, a nejvíce radosti jim způsobil přespolní soudruh, který nevzpomenuv na dnešní prázdno, přivlekl sem hodinu cesty pod paždím haldu knih řemenem svázaných a procházel se s nimi mezi ostatními.

Kdo byli určeni ke gratulacím, měli i rukavice a drželi se stranou. Radili se, kdo bude řečniti.

Karel Kaubis toho roku neměl blahopřáti, ale byl pojednou hledanou osobou, aby zastupoval toho, který po výletě onemocněl. I jinde se jevila mezera.

Do gymnasia vstupovali i měšťané, aby přáli řediteli. Malý, silný školník je ochotně pouštěl, ale bedlivě přihlížel, aby žádný student nevešel do budovy před ustanovenou hodinou. Než teď nikdo nedbal a ani přespolní nespěchali, aby se dostali pod střechu, jako v zimě nebo za deštivého počasí.

Studentům dělalo starost, jak dopadnou s těmi zastaveníčky a písněmi večer.

Ani Karel nebyl potěšen, že vyvolen za gratulanta. Mohl se obhájiti a poukázati, že vlastně soudruhy donutil k rozchodu, ale Kaubis nikdy nemyslil ani tak na sebe jako na všechny.

Buď otcova smrt, buď starost o živobytí, buď vrozená povaha činila Karla vážným, přímo usedlým jinochem. V tom ohledu i Rosta převyšoval. Všudy si věděl poraditi a bujné soudruhy krotil. Ve škole dával rozumné odpovědi a profesoři se na něho obraceli, kdykoliv o podobnou věc běželo.

Karel si osoboval doma právo hlavy rodiny a skutečně jí byl. S matkou jednal o životních potřebách, svoloval, mělo-li se něco sestrám koupiti.

Také opakujícími hodinami, při nichž byl domácím učitelem ve dvou domech, nabyl rozhledu a stal se poněkud samostatným.

Majales byly jeho dílem, a jménem studentů prosíval ředitele i sbor, vyjednával slavnosti i žádal za některé povolení.

Kopek měl radost, že půjde s Karlem a hned se cítil veselejším, a jako by mu kámen s hrdla spadl.

O ředitelově svátku byla slavná mše, zpěváci zpívali pěkně, a také návštěva kostela byla slušná. Na konec zpívána píseň staročeská a chrámem znělo velebně:

»Hospodine, pomiluj ny,
Jezu Kriste, pomiluj ny — —«

Z kostela rozcházeli se studenti po městě. Přespolní pospíchali domů, jiní se procházeli ulicemi, septimáni čekali gratulanty, aby zvěděli, jak to dopadlo. Mezi těmi byli všichni z bytu Kaubisové, i ti, kteří sem docházeli na besedy, až na Horčáka, který snad posud spal.

»Kam se dnes podíváme?« radili se.

»Já zůstanu doma na zahradě,« odpovídal Rost, »jsem posud unaven po včerejšku. Na tom trávníku se to nějak špatně tančilo.«

»Venku to jinak nejde,« usmívali se jiní.

»A také jsem se ani na povoz nedostal.«

»Za to můžeš býti jenom povděčen. To byla jízda. Jenom vzíti pavézu a přitáhnouti tu spoustu hlav, rukou, nohou. Jako slanečci jsme tam byli. Dobře udělal, kdo šel pěšky. Ten kus cesty neudělá nic tomu, kdo není tak choulostivý jako Rost.«

»Moje ruce už dělaly něco jiného, než tvoje,« ukazoval student tvrdé dlaně, »a více bych vydržel, než vy všichni. Dnes však přece si rád odpočinu.«

Zatím, co se septimáni bavili, přecházeli kolem gratulanti od nejmenších počínaje, jak byli propouštěni. Pozdravili se se staršími kolegy, ale nebyli ani zastaveni, ani dotazováni.

O čem by také ředitel s nimi mluvil?

Už i deputace ze sexty prošla, a nyní nastala delší přestávka. Studenti předvídali, že večerní výstupy tak snadno neprojdou. Septimáni mnohem déle trvají v gymnasiu, než jiní.

Zábava vázla, oči všech byly obráceny ke dveřím, plechem pobitým s dvěma ozdobnými kruhy.

Posud tam stál školník, čekaje, až všichni odejdou, aby zavřel. Ředitelovi měli ještě soukromý vchod.

Posléze vyšel Kaubis s Kopkem. Horlivě rozhazovali rukama a tvář Karlova byla vážná. Soudruh jeho se však usmíval, nejspíše proto, že se dostal z té lázně, která mu na čele vynutila pot.

Karel ukazoval rukou, že zde nebude o ničem mluviti, aby šli studenti dále od gymnasia. Nebylo radno před školníkem jednati důvěrně.

Jinoši také hned šli k malému parku, který dala obec zříditi, aby se tady mohli studenti procházeti. I lavičky zde byly hodně popsané verši, počátečními písmeny v rozličných jazycích. Některá však ani nenáležela příslušníkům vyššího gymnasia.

»No jak?« ptal se nedočkavý Křepela, když zašli za bílé břízy s lesklým listím. »Mluvil pan ředitel o výletě?«

»Jak by nemluvil!« usmál se Kaubis.

»Chválil? Haněl?«

»Z každého trochu,« odtušil Kopek. »Bylo to sladko-hořké, jako cukrovaný puškvorec.«

»Pochválil pořádek, jenž byl zachováván, horlivost při představeních, šetrnost při vydání, snahu rozprodati co nejvíce proslovů.«

Nejmenoval čistý užitek?« vskočil do řeči Rost.

»Asi 170 zlatých, nebudeme-li nuceni zaplatiti ono plátno, jež jsme na jevišti natrhli.«

»Slušná částka! To přibude krejcarovému spolku pro chudé.«

»A co haněl?« ptal se Křepela jménem ostatních.

»To, co se dalo čekati,« řekl Karel. »Už ví všechno. Někteří více pili, než se slušelo, jiní se nevrátili společně, ale zdrželi se, asi pět jich zpívalo stranou jakousi odrhovačku pražských šantánů.«

»Ale co s těmi dostaveníčky u purkmistra a profesora Latala?«

Kaubis se ohlédl do zadu. Tak ho napadlo, že by mohl školník až sem stopovati žáky a poslouchati za křovím.

»O tom mluvil pan ředitel všeobecně. Dělal to z opatrnosti, aby neurazil těch, jimž přece naše ovace platila. Měli prý jsme se hned rozejíti domů, nezpívati večer po městě a nedopouštěti, aby měly jiné živly příležitost vmísiti se mezi studenty a kaziti jejich dobrou pověst. Příště prý podnikne každá třída výlet pro sebe a bude to prý více vědecká vycházka, než zábava.«

»To by byly pěkné majales!«

»Každý profesor tak bude míti lepší dohled na své žáky a v pořádku je přivede do města.« (Pokračování.)

Martin Kollár a Spolek sv. Vojtěcha na Slovensku.

Podává Dr. ALOIS KOLÍSEK.

»Kto pre pravdu hori . . .«

Málo jsem poznal mužů pro pravdu a právo tak hořících, jako je Martin Kollár, málo pracovníků pro lid slovenský tak do úmoru pracujících, jako Martin Kollár, málo kněží tak nevinně pronásledovaných a tupených jako je Martin Kollár. Z každého slova, jež jsem od něho slyšel, z každé věty, kterou mi napsal, vzal jsem si tolik bolestného poučení, tolik ohnivého povzbuzení.

Letos slaví Martin Kollár 25leté jubileum svého kněžství a také své literární působnosti v »Katolických novinách slovenských«. Při této příležitosti věnuji mu tuto stať.

Martin Kollár narodil se v Čarych u Šaštína (v Nitránské stolici) 13. října 1853. Studoval v Báňské Bystřici, Levoči, Prešpurku, Vacově a Jagru. Theologii poslouchal v Ostřihomě, kdež byl r. 1879 vysvěcen na kněze. Kaplanoval v Suché, Čachticích (1881) a Dolní Krupé (1882—1887). Pak se stal správcem fary v Biksardě (1888—1891) a posledně farářem v Nadaši (Prešpurská stolice), kdež je od r. 1892 podnes.

V mateřské řeči slovenské nikdy se ničemu ve školách neučil; všechno nejprve německy, potom maďarsky a bohosloví latinsky. V theologii vida, že Maďaři mají dosti spisovatelův a Slováci, zvláště katolíci, velmi málo, počal se učiti slovenské mluvnici, čísti spisy slovenských spisovatelův a brzy pokusil se i sám slovensky spisovati. Nejprve — jako theolog ještě — psal pod jménem Čáran verše, z nichž některé byly uveřejněny v brněnském časopise bohosloveckém »Museum«, potom i brněnském »Obzoru«, dále ve Slottových a Osvaldových »Katolických Novinách«, v »Orle« a jinde.

Jako kaplan uznávaje, že básněmi málo svému lidu prospěje, začal psáti prosou a hned r. 1879 uvolil se pracovati pro spolek sv. Vojtěch a redigovati »Katolické Noviny«.

Již v alumnatě zakoušeje nepřátelství Maďarův a odrodilcův, umínil si, že dokud Bůh mu dá zdraví, každý rok vydá pro katolický lid slovenský aspoň jednu náboženskou nebo zábavnou knížku. A slovu svému podnes dostal. Při horlivé správě kněžské ve správě duchovní a ve škole úsilovně spisoval, věnuje často i noci redaktorským pracím a korrekturám, když tě na Slovensku málo kdo umí slovensky správně psát a myšlénky své na papír uvésti.

Venkovskému knězi, nemajícímu po ruce bibliotéky ani peněz na knihy a noviny, jest ovšem nesnadno zabývati se spisovatelstvím. Práce byla mu také znesnadněna tím, že bydlil daleko od Trnavy, kde spolek sv. Vojtěcha má sídlo a kde dával tisknout »Katol. Noviny«. Ale přes tyto a jiné obtíže Kollár vytrval. Po dvacet let jezdil do Trnavy za pracemi redaktorskými.

Samostatně málo mohl pracovati t. j. samostatně literárně tvořiti, poněvadž mu čas kradly jízda, korrektury rukopisův i sazby.

Značnější jeho literární práce jsou: 1. Katolické Noviny, 25 ročníků. 2. Viera, štít a kotva křesťana. 3. Zábavno poučná zahrádka. Rozprávky, 16 sešitov. 4. Nezlořeč! 5. Obeta Nov. Zákona. 6. Panna Maria Lurdská. 7. Fabiola. 8. Legenda čili litanie o svatých. 9. Štvaro knih o následování Krista Tomáše Kempenského. 10 Nedel'a. 11. Srdce k Bohu. 12. Robotník křesťanský. 13. Pútník sv. Vojtěšský, několik ročníků a mnohé jiné.

V duchovní správě působil rovněž horlivě. Jako farář obnovil v Byksardě kostel a faru, pořídil nový oltář a kazatelnu. V Nadaši a v Binovcích (filialka) obnovil oltáře, kazatelnu a pořídil rozličné sochy (Srdce P. J., Srdce P. M.) V Nadaši postaral se o stavbu nové školy, na niž sám přispěl značným peněžitým darem. Ročně věnuje přes 100 K na knihy pro školní mládež. Založil spolky: Čtenářský, potravní a úvěrkový. Při takové činnosti Kollárově pro lid slovenský není divno, že při posledních volbách na říšský sněm uherský zvolen byl za ablegáta (poslance), a to na program národně slovenský, na nějž byli zvoleni celkem jen čtyři poslanci.

Tím ovšem nasadil na sebe nejen uherskou vládu, nýbrž i mnohé maďarské »spolubratry«, v nichž každý nepředpojatec musí vyznati, že nejednají správně, jdouce jen ve vleku vlády, nemajíce nikterak na zřeteli náboženskо-mravní prospěch lidu.

Hrozné štvanice proti osobě Kollárově jsou také příčinou útoků na spolek sv. Vojtěcha, jehož Kollár je správcem.

Spolek sv. Vojtěcha je jediný kulturní spolek, kterýž naši bratři — uherští Slováci katoličtí — mají. Založil jej po dvanáctiletém (!) těžkém boji slovenský spisovatel † Dr. Ondřej Radlinský, farář v Kútech Stolice nitranské. Arcibiskup ostřihomský a primas Jan Seitovzský (rodilý Slovák) dlouhá léta nechtěl mu spolek potvrditi, až teprve potvrdil mu jej primas a arcibiskup Jan Šimor (Maďar). Ovšem; Radlinský vymohl si schválení to za cenu své obětované cti. Kterak to?

Jako všechna maďarská žurnalistika napadá zuřivě katolické slovenské národní pracovníky, tak útočil toho času na čest Radlinského v »Magiar Allamu« Anton Lonkay (dříve Poznanský). Radlinský zažaloval Lonkaye pro urážku na cti u tiskovského soudu. Primas Šimor povolal Radlinského k sobě a pravil mu, že upustí-li od stihání Lonkaye povolí mu spolek sv. Vojtěcha, který však musí míti jméno sv. Adalberta a jen v závorce sv. Vojtěcha. Radlinský přivolil, arcibiskup Šimor doporučil stanovy spolku i tehdejšímu uherskému ministrovi kultu bar. Eötvösovi, a tak spolek sv. Adalberta (Vojtěcha) vstoupil do života 14. září roku 1870.

Účelem spolku jest rozšiřovati nábožensko-mravní vzdělanost a katolického ducha u věřícího katolického lidu slovenského a pozvednutí i zvelebení národních škol katolických. Prostředky k tomu cíli jsou: vydávání dobrých nábožensko-mravních katolických i jiných v tom duchu psaných knih slovenských jakož i učebnic pro národní katolické školy.

Ochranci spolku jsou: Kníže primas a diecésní biskup uherské krajiny.

Členy přijímati může z celého uhersko-rakouského státu. Jsou členové zakládající a řádní. Zakladateli jsou, kteří k účelům spolkovým zaplatí 200 K., řádnými členy jsou, kteří zaplatí buď 20 K najednou nebo splácejí po 2 K 40 h. ročně po deset let. Řádní údové dostávají po jednom, zakladatelé po dvou výtiscích každé spolkem vydané knihy, vyjímaje knihy školní.

Spolek vydává každý rok nejméně tři knihy a jeden kalendář pro své členy a mimo to prodejné knihy modlitební, školské a zábavné.

Nyní má spolek přes 13.000 členů. »Pospolitý l'ud hrne sa do ňho, ale vodcovina l'adu, duchovenstvo nasáklé duchem maďarským, bočí od něho« — píše mi Martin Kollár. Má v Trnavě svůj vlastní dům, pěkný poschoďový s dvojím průčelím a majetku přes 200.000 korun. To jest ovšem Maďařikům a odrodilcům solí v očích.

Prvním správcem Spolku byl Jiří Slotta, bývalý diecesán brněnský, dříve německý farář v Tužině v biskupství B. Bystřickém. Když vystoupil v Trnavě jako kandidát poslanectví na uherský sněm a propadl, musil se vzdáti správcovství spolku a nebohý primas Šimor dal mu malou farku v Pusta Voděradech a jmenoval jej děkanem.

Po něm několik roků s velikou obětavostí spravoval prozatímně Spolek Pavel Novák, arcibiskupský tajemník vikariátní v Trnavě, nyní prelát-kanovník prešpurský, kterému pomáhal tehdejší kaplan duchovský — Martin Kollár.

Po odchodu Slottově, po dobu dočasného spravování Novákova, vyvolen byl za správce Spolku vlastně Fr. Richard Osvald, po Fr. V. Sasinkovi nejplodnější a nejznamenitější katolický spisovatel slovenský. Ale Osvalda církevní vrchnost ku Spolku připustiti nechtěla, a poněvadž až podnes žádného pořádného a spolehlivého kněze Spolku za správce přepustiti nechce, správu vedli faráři z okolí Trnavy: † Josef Karell, farář Šintavský, po něm † Andrej Kubina, farář Krupanský (později Jezuita), po něm Štěpán Bezák, farář Malženický, nynější místopředseda Spolku. Konečně na výslovnou žádost nejd. p. biskupa Josefa Boltizára, prvního předsedy, valné shromáždění r. 1900 vyvolilo za správce Spolku Martina Kollára, faráře Nádašského, který při jiných mnohých svých úřadech spolek podnes spravuje a ačkoliv mu »nesčíslné korrektury rukopisův a sazby oči téměr už vypily (slovensky pravopisně skoro nikto nezna pisať — nemáme slovenských škôl)«, zamýšlí i dále spravovati, pokud by se nenašel literárně vzdělaný, věrný slovenský kněz, který by místo jeho zaujati mohl a chtěl a v pracech obtížných a mnohých jemu ulevil.

Ale jako sama ubohá Slovač na Uh. Slovensku vede těžký boj proti nesčetným nepřátelům svého náboženství a své národnosti, tak i její Spolek sv. Vojtěcha nevychází z krutých bojů, které o svoji existenci musí vésti s rozličnými nepřáteli a což nejsmutnější jest — i s nepřáteli stavu duchovního, kteří maďarství kladou nad náboženství.

V Uhrách povstávají tak zvané Kulturní spolky (vlastně maďarisační) jako houby po dešti, udržují je biskupové, kněží a světští magnáti a úředníci. Takový spolek má celý kraj, a jsou ve všech stolicích či župách. Jest ve Stolici prešpurské, ano i v Trnavě, kde má sídlo Spolek sv. Vojtěcha, a kde morálně bydlí: Martin Kollár, jakožto správce Spolku.

Od té doby, co lid sám proti vůli rozličných světských i duchovních pánů zvolil jej za poslance na uherský sněm, pronásledují Kollára, pomlouvají jej, tupí, hanobí. Kollár z útoků těch nic si nedělá a také v úřadě jeho nikterak mu uškoditi nemohou, i pustili se poslední dobou do Spolku sv. Vojtěcha a podnikli nedávno proti němu přímo vražedný útok, o němž nejlépe podá informaci článek v Kollarových »Katolických Novinách« (č. 13. a 14.) uveřejněný, jejž v původním znění podáváme:

»Vražedný meč do nášho srdca!

Najlepšou vlastnosťou, najkrajšou ozdobou l'udu slovenského je jeho nábožnosť, bohabojnosť, jeho kresťanská smysel', jeho kresťanské srdce.

Spolok sv. Adalberta (Vojtecha) v Trnave túto vlastnosť dobrými, náboženskými spismi v ňom obživuje, udržuje, upevňuje, zdokonal'uje. — Zlí l'udia chcú l'ud slovenský i o túto vlastnosť jeho olúpiť, chcú v ubolenom, utrápenom srdci jeho zabiť Boha

— Krista, zabiť cirkev a nešťastným ho urobiť i vo večnosti. Zúriacim bludom zachvátení blúznivci vztekle vrhajú sa na Spolok sv. Vojtecha, aby ho ubili, aby ľud slovenský nemal už žiadneho priateľa, žiadnej útechy, žiadneho zdravého, kresťanského poučenia!

L'udu môj, či ty tomuto rozumieš?

Uhorskou vládou v Budapešti vydávané »Slovenské Noviny« priniesly z Trnavy tento dopis:

Trnava, 27. júna. Vzdelávajúci spolok stolice prešporskej vyslal dra Pavla Oberschalla, professora na akademii v Prešporku a hlavného zápisníka spolku do Trnavy (Nagyszombat), kde pod jeho jako aj pod predsedníctvom Edvarda Borovánszkeho, pravotára a fiškála mestského odbývalo sa 27. júna predpoludním mimoriadne zasadnutie trnavského odboru vzdelávajúceho spolku. Na shromaždení prítomných bolo mnoho farárov, notárov, učbárov a členov.

Predseda zahájil shromaždenie a pozdravil dra Oberschalla, ktorý prišiel, aby viedol pohyb zavedený cieľom upevnenia vlasteneckého smýšľania nášho ľudu.

Na to dr. Oberschall v zápalistej reči líčil úkol spolku a zmienil sa o agitácii národniarov, ktorí tak v Trnave jako i na okolí balamutia ľud, proti čomu treba čeliť celou svojou váhou a preto vyzval prítomných, aby tak na poli vzdelávania ľudu jako i na poli hospodárskeho života v záujme jednoty vlasti našej bojovali proti spoločnému nepriateľovi.

Dr. Julo Lörincz,*) učbár na hlavnom gymnásiume navrhol, aby sa kňazia, učitelia a notári prípisom vyzvali k spoločnej práci, žeby každý prispel ku dosaženiu vytknutého cieľa.

Učbár Árpád Tóth**) zadal memorandum, v ktorom sa kardinál knieža-primas ostrihomský prosí, aby sa spolok sväto-vojtešský privtelil do spolku sväto-štefanského v Budapešti a základiny, majetok, knihy a členovia výšspomenutého sv.-vojtešského spolku odovzdané boly vlasteneckému kat. spolku sv.-štefanskému. Ajhľa, kommunismus! Spolok ale sväto-vojtešský, ktorí vedú trnavský ablegát a farár Martin Kollár a senický ablegát a pravotár Franko Veselovský, aby bol rozpustený. Návrh boľ s velkým oduševnením prijatý a predsedníctvo poverené, aby v tomto smysle písalo kardinálovi Vaszarymu.***)

Dr. Mikuláš Madurkay,†) farár kerestúrsky, vo vzletnej reči žiada postavenie detských útulní, uvedenie disciplinárneho pokračovania proti učiteľom, ktorí by svoje vlastenecké povinnosti pilne neplnili a vytvorenie zo spoločenských kruhov všetkých tých, ktorí sa proti vlastenectvu previnili; konečne žiada zoštátnenie ľudových škôl a hmotnú podporu pre spolok.

Zoltán Vermes, hlavný slúžny vyslovuje, že notári sú vernými obhajcami vlasteneckého ducha a že ľud po dobrej ceste vedú.

Prof. Csizmazia††) vyzýva intelligenciu trnavskú, aby sa pričinila ku šíreniu známosti maďarskej reči a vyzýva zvlašte damy, aby služky svoje ku maďarskému slovu privykali. Návrhy prijaté

*) Kňaz. — **) Kňaz.

***) Ktorý má stať sa Bohovrahom v srdci slovenského katol. ľudu!

†) Kňaz. — ††) Kňaz.

boly s potleskom a oduševnením. Vyslaný bol užší výbor, ktorý sa postará, aby uzavretia v krátkom čase uskutočnené boly. Členovia výboru sú: Borovánszky, predseda, Alszeghy, podpredseda, Lörincz, Tóth, dr. Madurkay, Csizmazia a Vermes.

O jednej hodine bol v hostinci u Polniczkého spoločný obed, počas ktorého vynesené boly zdravice na kráľa, na vlasť a na národ uhorský, zvláštne na víťazstvo vlasteneckého ducha nad agitáciou protivlasteneckou. Bárs by započatá ákcia viedla čím skôr ku skvelému víťazstvu! (Čili k zavraždeniu Spolku svätoho Vojtecha!)«

Na obranu tohoto útoku vydáno prohlášení od přátel Spolku sv. Vojtěcha, adresované J. Em. primasu Kl. Vaszary-mu. Málo kde lze čísti něco tak jadrného, ale spolu tak hluboce dojemného, jako jest obrana tato.

»Keď rozmyšlame o tom neslýchane nespravedlivom a podlom útoku zlých ľudí na spolok sv. Vojtecha, stavia se nám pred oči otázka: či máme brániť nevinný Spolok sv. vojtešský proti nespravodlivému nápadu jeho nepriatelov? Či máme dvíhať slovo svoje na obranu spolku, ktorý pre veľké zásluhy svoje o osvetu ľudu po celom Slovensku rozšírený, všeobecne milovaný, za potrebný uznávaný, čistý, ani tou nejmenšou poškvrnou žiadneho hriechu nezakalený stojí pred širokou verejnosťou?

Myslíme, že by to bola práca zbytočna. Jako Kristus Pán v povedomí svojej nevinnosti neodpovédal na podlé žaloby vrahov svojich: práve tak i Spolok sv. Vojtecha, povedomý svojich zásluh, svojej čistoty, svoj'ho veľkého významu pre cirkev katolicku — ani sám sa nebráni, a ani my tu apologiu jeho písať nechceme. Lež miesto toho pred Bohom i pred celým svetom žalobu dvíhame, proti tým nenávistníkom a závistníkom, ktori dlhé ruky svoje vystierajú na drahocenný majetok slovenských katolíkov, na Spolok sv. Vojtecha, ktorý nám Boh z nesmiernej milosti svojej uštědril, aby sme si ho vážili, plody činnosti jeho ku spáse duší pilne užívali a chránili si ho jako nejvzáctnejší poklad náš a sväté dedictvo otcov našich. Hrobármi spolku našho, ktorých pred spravedlivou verejnostou obžalovať chceme, chcú byť: Dr. Pavel Oberschall, professor na akademii v Prešporku; Edvard Borovánszký, advokad trnavský; Zoltán Vermes, hlavný slúžný trnavský; Alzeghy, professor; ďalej zblúdilí kňazi, ktorých najviac vyzdvihujeme: Árpád Tóth, Julo Lorincz a Csizmazia, nesvätá to trojica trnavských gymnasiálních učbárov. Mikuláš Madurkay, farař kerestúrsky, a všetci ti, ktory 27. júna t. r. na mimoriadnom zasadnutí trnavského odboru maďarsko-vzdelávajúceho spolku účast brali a spolu s výšmenovanými uzavreli, že pošlú list p. primasovi s tou žiadosťou, aby sa Spolok sv. Vojtecha rozpustil a základiny, majetok, knihy a členovia jeho odovzdani boly maďarskému vlasteneckému spolku katolickému sv. štefanskému v Budapešti.

Proti týmto všetkým, najma proti tým zblúdilým kňazom s rozhořčenosťou hlboko raneného srďca žalobu dvihame.

1. V mene samého Spolku sv. Vojtecha, ktorý lžive očernili a ktorému bezočivým spôsobem o život idú. Kto z tých pánov môže ruku na srdce si položiť a so spokojeným svedomím tvrdiť,

žo by sa bol Spolok sv. vojtežský proti nickomu bárs i len v najmenšej veci previnil? — — — Čo vás zaviedlo páni, krom vašej vlastnej nenávisti a závisti do močariny nactiutrhania a podrivania toho Spolku, proti jehožto nevinnosti ničeho uviesť nevládzete . . .? Keby vo vás aspoň malá iskrička spravedlivosti prebývala, zdaliž by vám nemaly na um prisť tic mnohé dobrodenia, ktorými Spolok tento katolíkov slovenských od prvého okamženia svojho jestvovania až po dnes stále zasypával a zasypává? Kto by bol tak slepý, že by neviděl, že jedním z najbohatších pramenov, z ktorých l'ud náš hlbokú nábožnost a křesťanskú osvetu svoju čerpá, bol a je Spolok sv. Vojtecha? Historia spolku sv. vojtežského vyrytá by mala byť zlatýma písmenama do najtvrdšieho kameňa a vážená, ctená spokolenia na pokolenie, jako drahý poklad Cirkve a národa . . . Divim sa, že sa nehybe vo vás svědomie pri páchánú skutku do neba volajúcého! Avšak jestli sa vo vás neozývá hlas svedomia teraz, verte mi, že štípať vás budú hadi výčitek na konci života, v tých vážných chvíl'ách, keď človek snadno nahlieda, že Boh, ktory nic je oblečený do atilly a do maďarských čižiem so štrugajúcimi ostrohami, lež vysoko povznesený je nad všetky rozdiely národnostné, právo života nicku jednemu dal národu lež všetkým bez výjimky. Spolok sv. Vojtecha zákonite založený, zákonite spravovaný, s cesty povolania svojho ani na vlas neodbočil; preto ten, kto ho napadá, páchá bezpravie; a nemožno ho pozbaviť života, iba násilím. A keď tito l'udia bez všetkej hanby dopúšťajú sa nasilia, my žalobu dvihame proti nim.

2. V mene celého slovenského národa, predne ale v mene dvoch millionov katolikov jazyka slovenského, ktorých pozbaviť chcú takmer jediného prameňa dobrého poučenia a múdrosti kresťanskej. Spolok sv. Vojtecha účinkováním svojím Krista Pana tiskne do ruky l'udu slovenského a povzbudzuje ho, aby ho z ruky nikdy nevypúšťal, lež držal sa ho verne vo všetkých protivenstvách. A tento spuštěný, zanedbaný, odstrkovaný l'ud nádej svoju skutečně jedine v Krista svojho skládá: nepriatelmi do mora záhuby hodeny len dreva kríža sa chytá, aby neutonul: — a tu hľa, . . . l'udu tomu poslední nadej, ostatné útočiste, Krista chcú vyrvať z ruky poctivej a pracovitej. V čom — že vám ublížil tento tichý, pokojný národ, že ste sa proti nemu sprisahali? . . . Preco mu pokoja nedáte? . . . Keď raz Boh Slovákov stvoril, vy ich musíte trpeť na žive. Boh nám dal právo života, jako ktoremukol'vek inému národu pod širym nebom, a toto právo nám žiaden nenávistný a závistný trnavský profesor neoddišputuje! . . . Žalobu dvíhame proti ním.

3. V mene Jeho Eminencie, Klaudia Vaszaryho, primasa našho, ktorého pred celým svetom velmi citelne urazili. Veď predpokladali a predpokládajú o ňom, že pošliape všetky možné l'udské i božské a posvätenú ruku svoji položí na nevinný Spolok sv. Vojtecha, aby ho znivočil . . . (Delší vývody.) O mnoho ťažšiu žalobu máme proti ním a sice:

4. v mene celej rímsko-katolickej Cirkve. Katolická Cirkev, táto ozaj bolestna matička, s vel'kým žial'om vidí, jako jej neznajbohavia, neverci, prevratníci mile dietky z materinského náručia trhajú . . . berú jej z náručia to najvernajšie, chodobne sice a slabé,

ale matku svoju verne milujúce dieťa: Slováka . . . (Další výklad.) Žalovat vás musíme;

5. aj v mene hlboko urazeného správca Spolku sv. Vojtecha, M. Kollára . . . (Vyličují se zásluhy jeho.) My vas tu obžaluvame velmi dôrazne;

6. v mene celého maďarského národa, v mene štátu uherského. Viníme vás z buričstva, z podněcovania Slovakov proti Maďarom. Vyvoláváme na vás pozornost pp. fiškusov a žiadame si, aby vás dali pozatvárat jako nebezpečných a nákazlivých agitatórov . . . Samovraždu páchá štát, keď dovoluje, aby sa takíto nebezpeční l'udia vol'ne hemžili pod sluncom! Nic tých treba trestat, ktori s láskou k materinskej reči, aj lásku k vlasti vštěpujú do srdc l'udi, lež tých, ktorí národy hriechom učia, k nespravodlivosti pozbudzujú a hlasajú medzi nimi náuku, dl'a ktorej národy aj nemravných prostriedkov sa smejú chápať k svojemu zveličeniu . . .«

Po těchto udalostech byla zajisté s napjetím očekávána výroční valná hromada Spolku sv. Vojtěcha, zvláště když někteří kněží přímo žádali od Kollára, aby se správcovství Spolku vzdal. Valná hromada konána byla 30. srpna t. r. v Trnavě. Však dala se na stranu Martina Kollára a zvolila jej znovu za správce spolku.

Není sice posud úplně jisto, jak záležitost Martina Kollára a Spolku sv. Vojtěcha skončí, neboť v Uhrách, jedná-li se o lid slovenský, jest možno každé bezpráví a násilí. Ale přátelé pravdy a práva, přátelé neohroženého bojovníka pro lid slovenský, Martina Kollára, jenž věru »pre pravdu hori«, doufají v pomoc Prozřetelnosti Boží, kterouž pomaďarštit se přece nikomu nepodaří.

Kéž brzy skloní se úplné a zajištěné vítězství na stranu pravdy, kéž bojovníku za tuto pravdu a za právo lidu slovenského »píseň . . . slávu zadzvoní . . .«!!

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Dobrovský a Slováci.

Zakladatel slavistiky, exjesuita Josef Dobrovský, žil a vědecky působil v době, kdy Anton Bernolák učinil první pokus založiti samostatné písemnictví.

Josef Dobrovský narodil se z rodičů českého původu dne 17. nebo 18. srpna[1]) roku 1753 v městečku Ďarmotech u Rábu v Uhřích. Ale již v šestém roce přibyl s rodiči do Čech, tak že nedá se mluviti o nějakém působení slovenského okolí do jeho ducha, ba ani na jeho mládí.

Když však Dobrovský vynikl na prvního a nejlepšího slavistu, nemohl si nevšimnouti rodící se právě literatury slovenské. Prý původce tohoto odštěpenství Bernolák, Bajza, Fándly, Gazda

[1]) O dni narození čti V. Brandl, Život Josefa Dobrovského, v Brně 1883 pg. 1.

a jiní, všickni skoro studovali v Prešpurce tím časem, kdy Dobrovský byl rektorem generálního semináře josefinského na Hradišti u Olomouce. Mezi učiteli a žáky obou seminářů vzniklo jakési chvalitebné horlení o přednost. Bernolák tvrdil, že nalezl v Prešpurce rukopisnou slovenskou biblí, kterou v předmluvě k své grammatice slovenské nazývá »Codicem slavobohemicum«. Dobrovský vydávaje tehdáž »Litterarisches Magazin«, pravil,[2]) že má býti »Codicem bohemicum« a přidal: »Někteří mají ten zlý návyk, že nerozeznávají slovanských dialektů již nyní určitých a svá dobrá jména majících a těm jest slovansky a česky jedno.« To čelilo vlastně proti Zlobickému, který mu zprávu o té biblí zaslal a ji »slavonicum manuscriptum codicem« jmenoval; ale to pobídlo prý seminaristy požúnské k oddělení se od české literatury a k vydávání knih v sprostém slováckém nářečí od r. 1790 až do dneška k nenabyté obojích škodě.[3])

Tato výtka, Jungmannem Dobrovskému činěná, byla bezdůvodná, ač patriarcha Jungmann zajisté zlého úmyslu byl prost.[4])

Dobrovský nepřál samostatnému písemnictví slovenskému; Šafaříkovi, který uznával slovenčinu za měkčí a lahodnější češtiny a ve své literární historii slovanské oddělil nářečí slovenské od českého, vytýká to, ale ovšem velmi mírně.[5])

Nemožno udati, stalo-li se úmyslně nebo mimoděk, že Dobrovský ani nejmenší zmínky o Slovácích ve svých literárních časopisech a publikacích neučinil, že se o knihách na Slovensku vydávaných nezmiňoval ani slovem, ani o těch, které společným jazykem knižním, totiž českým, psány byly. Nejnovější literární badatelé hledají příčinu v tom, že tehdy se ethnická stránka a zejména ethnická jednota ještě dobře neuvědomovala. Jelikož státníci řadili Slováky do jiné politické rubriky, zapomínali na ně také Čechové při pracích o dějinách a zeměpise i literatuře českého kmene. Uvědomění o jednotě ethnické přinesly prý teprve spory, které vznikly po úplném a naprostém schismatu obou vedle sebe ale v různých státoprávních celcích bytujících větví česko-slovenského kmene.[6])

Jde ovšem o to, je-li mínění toto správné. Nechtěl bych tvrditi o Dobrovském, že Slovákův jen tak jednoduše zapomínal. Dobrovský byl přece duch kritický, hloubavý a nad svou dobu malých lidí velmi vysoko ve věcech slovanských vyspělý. Ethnické jednoty Čechů s uherskými Slováky nemohl Dobrovský neviděti, tím méně ji popírati, a dokud sami česky psali a tím k jednotě literární se hlásili, neměl ani práva je z jednoty s literaturou českou, byť jen pouhým mlčením o jich literárních snahách, vylučovati.

---

[2]) »Litterarisches Magazin,« 1787 pg. 67.

[3]) J. Jungmann: »Historie literatury české,« v Praze 1825 pg. 493.

[4]) Viz o tom Brandlův »Život Dobrovského« pg. 237—238. Jar. Vlček: »Dějiny české literatury,« II. dílu část I., v Praze 1898 pg. 309. Václav Zelený, »Život Josefa Jungmanna,« v Praze 1887 (2. vyd.). pg. 250.

[5]) Viz Brandlův »Život Dobrovského« pg. 241.

[6]) »Literatura česká XIX. století,« díl I. pg. 55.

Jest tu jen dvojí možnost: buď Dobrovský znal slovenské jazykové zvláštnosti (a znal je dobře),[7]) ale shledával prospěch pro Slováky v jednotě spisovné řeči a v jednotě písemnictví, a nechtěl jednoty té rušiti. Pravděpodobnější však je možnost druhá. Na Slovensku psali česky, ale s mnohými slovakismy nejen ve slovech a vazbách, ale také v příčině pravopisné.[8]) Dobrovský vida snahy Slovákův po založení samostatné knižní řeči, nechtěl jim chyb proti duchu a pravopisu českému vytýkati, aby rozdvojení neuspíšil, aby k novotě Bernolákově nepřidali se ještě také oni slovenští mužové, kteří dosud psali česky. Tyto dvě možnosti mohou jedině býti brány v úvahu. Tertium non datur. Toto tertium bylo by tvrzení, že Dobrovskému poměr češtiny ke slovenčině nebyl jasný, jak nebyl jasný jeho vrstevníkům.

Co Dobrovský smýšlel o poměru slovenčiny k češtině? Odpovídá dr. Jan Jakubec (ve svém však smýšlení): »U Dobrovského záhy pronikalo vědomí o jednotě jazyka československého. Pokládal za dobré, uvésti do spisovné češtiny některé provincialismy, kterými obohatí se copia verborum české řeči: »Mnohé slovakismy se budou rozeným Slovákům, když píší po česku, vykládati ještě v dobré.«[10]) Přítel jeho Ribay sbíral mu po Slovensku ze živé mluvy slova v Čechách neobvyklá a posílal mu pilně záznamy dialektické. Dobrovský měl však k tomuto jednání a smýšlení pouze své důvody jazykozpytné, čímž nemohl dojíti mínění o zvláštní řeči slovenské.

Dobrovský, třeba že o kulturní poměry slovenské se nestaral, přece si učinil o slovenčině své mínění a veřejně je pronesl. Veliký slavista nazval slovenčinu jen variací češtiny, jejím zvláštním způsobem, nejbližší sestrou řečí české nebo raději řečí českou samou, ale v jiné zemi. Čeština, moravština a slovenčina je jen jedna řeč, jeden hlavní dialekt slovanské řeči ve všeobecném smyslu. Srovnávacímu slovníku petrohradskému vytýká za chybu, že v něj slovenčina byla pojata za řeč samostatnou, kdežto je jen variací češtiny. Tvrdil dokonce, že by slovenčina splynula se staročeštinou,[11]) neboť slovenčina je bližší staré češtině než nová čeština. Tohoto názoru rádi dovolávali se v pozdějších letech Slováci ve prospěch samostatnosti slovenčiny.

Dobrovský ve svých studiích grammatických stále zabýval se slovenčinou, ale vždy jen v rámci jazyka českého. Ve svých soukromých dopisech také často mluvil proti literárnímu schismatu.

Jeho slovenský přítel spisovatel Jiří Ribay poučoval jej, že na Slovensku neumějí česky psáti, nýbrž píší smíšeninou československou, kterou také káží a vykonávají jiné církevní obřady. Ribayovi se zamlouvalo, aby taková smíšená řeč se také do pí-

[7]) Byl ochoten vydati Bernolákův slovenský slovník, ale nikoliv grammatiku. Tím uznával zvláštnosti slovenské copiae verborum. Viz »Literatura česká XIX. století,« I. díl pg. 149.

[8]) Čti o tom více: Jar. Vlček, »Literatura na Slovensku,« v Praze 1881 pg. 42—43.

[9]) »Literatura česká XIX. století«, díl I. pg. 55.

[10]) Ibid, pg. 141. Viz »Litt. Magazin«, I. 167 pozn.

[11]) »Das slovakische würde ohnehin, wenn man geringe verschiedenheiten der neueren sprache weniger beachtet, mit dem altböhmischen zu einer mundart zusamenschmelzen.« »Geschichte der böhm. Litteratur,« II. vyd. Praha 1818 pg. 36.

semnictví uvedla, ale Dobrovský, odpovídaje mu na dopisy, rozhodně zastal se spisovné češtiny a káral Ribayovu nerozhodnost stanoviska: buď proti spisovné češtině nebo proti Bernolákovým novotám.

Dobrovský byl nepřítelem spisovné slovenčiny, opíraje se hlavně o dějinný vývoj řeči a literatury československé. Rozkol byl by dříve stal se skutkem, kdyby nebyla bránila auktorita Dobrovského. Ale tak se záměr Bernolákův (po všeobecné rozluce) nezdařil a jednota udržena ještě na 30 let[12]) aspoň u části slovenského národu, neboť katolická část Slováků měla krásný příklad, jak jazyk slovenský pěstovati se dá, v Janu Hollém a nemínila vrátiti se k češtině.

Hollý a slovenčina.

Slovenský Homér. Je celá charakteristika v tomto čestném názvu. Básník Jan Hollý, u nás dnes bohužel skoro neznámý, byl duší i tělem stoupencem antického klasicismu. Nejen forma jeho veršů (hexametr nebo dystichon), ale volba látky, rozčlenění básní, základní myšlénky, obrazy a obraty slovní: vše to je u Hollého čistě klasické, tvořené přesně dle zásad, způsobu a návyků zpěvů Homérových a básní Vergilových, které překládal do slovenčiny a jichž účinem vzniklo u něho mínění, že pro básníka Bohem posvěceného jest posvěcena nejen klasická myšlénka, nýbrž i forma — časomíra; vše ostatní jest básníka nedůstojno! Hollý byl nepřítelem přízvučné poesie. Ne, že by byl snad vychován Šafaříkovými a Palackého »Počátky«, nikoli z osobního nepřátelství nebo nepřízně k Dobrovskému a jeho stoupencům v příčině verše přízvučného, nikoli také snad proto, že chtěl dokázati, jakoby slovenčina byla schopna nejobvyklejšího i nejsmělejšího metra klasického; ale proto, že klasická jeho básnická erudice a způsob, jakým on klasiky pojímal, nesly se jen k prosodii, jiného nic nepřipouštějíce.

Zbývá nám však ještě vyšetřiti poměr Hollého k češtině a slovenčině. V I. ročníku »Vlasti« otiskl sice zemřelý farář a upřímný slovenofil Tóma Šmýd pojednání »J. Hollý a slovenčina«, ale nepodal, co nadpisem naznačil. Pojednání Šmýdovo jest pouhý opis úvodů, které předeslal vydavatel spisů Hollého Josef Viktorin r. 1863 souhrnému vydání Hollého básní. Šmýdův vlastní jest jen rozbor (stručný) děl Hollého, ale tam nepodává se nic, co by mohlo býti příspěvkem k dějinám česko-slovanské vzájemnosti. Musíme tedy sami povědětí, co zůstalo Šmýdovi v péře. Nejdříve stručný životopis.

Jan Hollý narodil se dne 24. března 1785 v Burském Sv. Mikuláši (na Búroch) ve stolici požúnské. Gymnasium studoval ve Skalici a v Prešpurku, theologii v Trnavě. R. 1808 vysvěcen byl na kněze a kaplanovav při několika církvích, stal se r. 1814 farářem v Madunicích na řece Váhu, kde působil třicet let na roli národa dědičné i na vinici Páně, ke cti sobě a ku prospěchu svých

[12]) Obšírně o tom se pojednává V »Literatuře české XIX. století«, díl I. pg. 145—149.

farníků. Již za dob svého kaplanství uhonil si dnu, kterou ke konci života nemálo strádal. V Madunicích však při požáru, který zachvátil farní kostel, byl by málem shořel; popáleninami tolik utrpěl, že skorem úplně oslepl, tak že musil jíti do pense (r. 1843) a po několika rocích oslepl úplně. Skonal v Dobrévodě, dne 4. dubna 1849.

Básně jeho uvedeme aspoň dle titulů. R. 1833 vyšla jeho hrdinská báseň »Svatopluk« (ve dvanácti zpěvích), r. 1835 hrdinská báseň »Cyrillomethodiada« o šesti zpěvích, r. 1839 »Sláv«, víťazská báseň o šesti zpěvech. Kromě těchto jsou mnohé překlady z Homéra, Vergila, Theokrita, Ovida, Tirtaea, které původní tvorbě Hollého předcházely. Zmínky zasluhují také četné žalozpěvy a ódy (písně), uveřejňované v »Zoře« (1835—1840). Úplné sebrání jeho spisů vydal ve čtyřech obsáhlých svazcích r. 1841—1842 v Pešťbudíně »Spolek Milownikow reči a literaturi Slovenskej«. Duchovní písně Hollého otiskují se dosud v katolických kancionálech slovenských. Celou činnost Hollého charakterisuje správně a případně Pypín. »V jeho skladbách vévodí láska k národu, rozkvetlá v ono snivé vlastenectví slovanské, které jsme viděli v současné literatuře české, a jehož vrcholem byla »Slávy Dcera«.

Hollému byla »Sláva«, myšlená to máti všeho Slovanstva, bytostí takořka skutečnou a nikoli romantickou vidinou, poesie Hollého z ideálního kruhu té Slávy nevykročila, obírajíc se téměř napořád prvními toliko věky Slovanstva, jež zároveň byly jedinými věky národní slovenské samostatnosti.[1]) Svou vlast pokládá básník za Slovanstva střed a krajany své za nejryzejší Slovany. V tom kruhu i zůstal: snahy, péče a strasti Slovanstva souvěkého jakoby proň nebyly; slovanské jeho vlastenectví jeví se jako u Kollára, ve vzpomínkách jen na šedou minulost a ve zosobnění »Slávy«, matky plačící nad záhubou synův.[2])

Obšírného životopisu Hollého dosud není. Ale čtenáři prozatím stačí úvod k vydání jeho vybraných původních básní, pořízenému r. 1863 Viktorinem a článek Šmýdův ve »Vlasti« (I. roč.). Viktorinovo vydání nestačí k vědeckému zkoumání, jak ukázal již dr. Vlček. Nového vydání dosud není, ani souborného (velikých pět svazků by bylo) ani výboru. Ale nám tu neběží o vědecké zkoumání Hollého řeči, prosodických pravidel, prostředí, pramenů atd. Jedná se nám jen o jeho smýšlení a poměr k spisovné češtině a Bernolákově slovenčině. Na ten ukázal dosud jediný dr. Jaroslav Vlček.[3])

Hollý psal přesně pravopisem Bernolákovým. To je také vše, čím hlásí se slovenský Homér ke škole jeho. Vše ostatní je nebernolákovské, vyšlé z klasicismu a literatury české.

Kdo vezme do rukou vydání spisů Hollého, které pořídil Viktorin, nepozná, že čte spisovatele z první doby slovenské, neboť Viktorin již nešetřil prvotního pravopisu, ale přepsal všecky básně orthografií t. zv. Hattalovou.

---

[1]) O tom níže vyložíme.
[2]) Pypín, Historie literat. slov. II., 45 b.
[3]) »Literatura česká XIX. století« díl II. pg. 248 seq.

Své slovenské credo vyjádřil Hollý nejobšírněji a v úplné celosti ve své básni »Na Antona Bernoláka.«[4])

Slovenčina, krásná starodávnej Slávy rodenka, viedla veselý, rozkošný a radosti plynúcí život, keď sa na Tatranských už pevne osádlila kopcoch. To byla první a nejkrásnější aera slovenčiny. Ale jej z razu Češka do práva siahla a násilná z vlastného ju sháňala trónu, chcúc sa samú tu na jej za vladárkyňu miesto uviazať: zmizela radosť, slovenčina odumírala, byla porobena. Matka Slovenka smutná zalkávala, jak truchlí hrdlička milá, keď svojho nenajde holúbka. Lkala, vlastných na pomoc prispeť povolávala synkov. Nikde sa nik nenašiel, čo by bol chcel v biede pomáhať, lež každý radšej k mocnejšej Češke pristával. Aby jí nepotkalo hrozné neštěstí, jako kdysi Obodrity a Pomořany, sešly se k ní v hojnom zástupe dcéry, Trenčianka, milá Turčianka, strojná Liptovčianka, bielovlasá zpod zámku Oravka, aj čo svojím Zoborom[5]) honosí sa dávno Nitrianka, aj spanilozrastlá v parsúne Trnavka; matka Slovenka zastane prostred nich, modlí sa sopjatýma rukama k vševládnému Otcovi, aby jí dal zachovati si právo její starodávné, jako zachovaly si Chorvatka, Srbka a Polka i uchvatitelka Češka. To byla druhá doba: po vojnách husitských přišli na Slovensko Čechové a přinesli české knihy. Po bitvě bělohorské přišla česká emigrace a donesla české knihy. Slovenčina byla vytlačena z původní své vlády a její prestol opanovala řeč knižní, kterou přinesly české zástupy. Vševládný Otec vyslechl želání matky Slovenky a vyplnil její prosby, aby Češku zahnal, svoju matku Slovenku skriesil a na vlastné za panovnicu miesto usádlil. Otec vševládný vyslal svého posla k mládencovi, čo včul v prešporskom v umeniach upohrúženě zámku prebýva. Méno mu Anton, a vtip bystrý i na všetko obratný. Tomu mládencovi, Antonínu Bernolákovi, uložil posel vševládného Otce, aby vzkřísil slovenčinu. Bernolák poslechl vnuknutí Božího. Tu začíná třetí aera slovenské řeči; nová samostatnost, o niž tuhý boj vede Bernolák, který již od mládí se hněval a žalostil, že slovenčina je češtinou utiskována, jak strhaná, nevinně zavržená. A nyní vykládá Hollý věrně po způsobu biografickém život a literární činnost Bernolákovu.

Ukázal již dr. Vlček, že celý názor Hollého v této básni vyslovený je veliký historický omyl. Věk cyrillomethodějský nebyl věkem kvetoucího živého jazyka uherských Slováků, nýbrž věkem knižní řeči církevně slovanské.[6]) České husitství s českými knihami bohoslužebnými (aera druhá) nemohlo tudíž ani udusiti samostatného literárního života slovenského, jehož vůbec dosud nebylo. Ale husitství se svým silným nationalismem, vyvinutým jako málo kde jinde za současné doby, individualitu slovenskou jen prohloubilo, oživilo a udrželo, aby odevzdalo ji aeře nové, která přišla

[4]) Nejnověji z původního rukopisu a v původním znění vytiskl ji kanovník ostřihomský dr. Jan Mally v »Tovaryšstvě« I., 1893 pg. 55 seq. Ale ani Mally nezachoval původního bernolákovského pravopisu.

[5]) Hora pověstná svým klášterem, do něhož trampotami vlády ustaraný utekl prý se Svatopluk Veliký, aby se oddal životu poustevnickému a rozjímavému.

[6]) Hollý také mínil, že obyvalelé Veliké Moravy byli Slováci. V básni »Svatopluk« přenesl dějiště z historického Velehradu na Děvín a obyvatelstvo velkomoravské říše šmahem proměnil na Slováky.

v době osvícenské. Bernolák sám není tvůrcem nové doby, není původcem slovenského duševního obrození, nýbrž sám pouhým jeho výsledkem, plodem, který uzrál za vlivu celého kulturního ruchu československého, jímž celá doba osvícenská národ burcovala z mrákot dostavivších se po dramatě bělohorském.[7])

Báseň, kterou Hollý napsal na Antona Bernoláka, o níž chtěl, aby uveřejněna byla na konci Bernolákova »Slowára«, vznikla z hluboké lásky k zakladateli písemnictví, k němuž úsilovně hlásil se veliký básník Hollý. Báseň tato je zřetelným výrazem obdivu a úcty. To je nesporné. S jakým nadšením píše básník o Božím poslání, jehož se dostalo Bernolákovi! V písni cítíte však ještě mnohem více. Láska k Slovensku a rodné řeči slovenské přímo dýše z anticky správných a přesných hexametrů. — Ale Hollý nejen miloval své rodné nářečí — on také stejně nenáviděl »uchvatitelkyni Češku.« Nemůžeme na ten čas z dopisu Hollého dovoditi, jaké měl mínění o československé vzájemnosti a jak si ji v duši představoval: tolik však víme jistě, že chtěl naprostou literární odluku. Myšlénce této přinesl také nejkrásnější oběť, jakou jen básník dáti může, totiž překrásné plody vzácně nadaného ducha svého, které by byly ozdobou také každého velikého a bohatého písemnictví.

Dopisy a rukopisy Hollého chovaly se v zavřené a skonfiskované »Matici slovenské«. Stanou-li se poklady její někdy přístupny veřejnosti slovenské, více se dovíme o Hollém a jeho názorech. (Pokračování.)

Vzdor.

Slunce Tvá je zřítelnice,
obloha šat, který splývá
s beder Tvých a Tvoje líce
v tajích vesmíru se skrývá.

Moře Tobě hymny zpívá,
a hvězd bílých na tisíce,
jež se z hlubin nebes dívá,
jest jen pískem na cestičce,

kudy kráčí Tvoje noha — —
Člověk, jemuž času pídi
vyměřil Jsi láskou Svojí,
ač nechápe to, co vidí,
před Tvou tváří vzdorně stojí
a dí k sobě: Není Boha!

J. Dědinský.

[7]) »Literatura česká XIX. století,« II. 249.

Co chceme?

Píše FERD. SCHMIDT.

Chceme hlavně tři věci: 1. Zlepšení hmotné, 2. povznesení kulturní, 3. intensivnější vliv na osadu a záduš.

I.

Chceme si zlepšiti hmotně.

Jsme kněží. Žijeme v záhadných časech. Kněz dnes více než kdy jindy přejímá velikou zodpovědnost a přetěžkou úlohu na sebe. Jedná se o víru. Zásady bezbožné, materialistické a zlolajné se tak popularisují a šíří, že dnes prostý člověk aby si opakoval stále výrok sv. písma: kdo stojíš, hleď, abys nepadl! a kněz je průkopníkem víry, vůdcem lidu, zodpovědným strážcem zjevení Božího! Jemu platí slovo sv. apoštola: Depositum custodi! Hlídej darů Božích! Ale jak s obětmi spojeno jest, strážiti*) pravdu sv. víry! Za časů apoštolských a v prvých dobách křesťanských bylo třeba divů a zázraků k tomu účelu »Deo confirmante eos sequentibus signis!« praví sv. Písmo. Později tekla proudem krev nesčíslných mučeníků na uhájení sv. víry: »Sanquis martyrum, semen christianorum« volá Tertullian. Ještě později padlo římské císařství, kácela se sláva světa, brousily se zbraně v křižáckých válkách, rytířské ctnosti hrdinné se vyvinuly, mizely staré řády socialní a státní, za cenu neodolatelného vlivu víry hýbaly se moci tohoto světa, povstávaly všeobecné otřesy, obraty a převraty kulturní následovaly jeden za druhým, světové války, nové konstellace států, změny národohospodářské, nazírání na svět novodobé soustavy filosofické, methody vyučovací utvářily se, měnily, v jich službách i ostatní odvětví vzdělanosti lidské se vyvíjely a zvláštním rázem se vyznamenávaly: umění, malířství, hudba, divadlo, tisk, literatura, básnictví a jak vyjmenovati všechny alespoň nejhlavnější vymoženosti kulturní — krásna, pokročilosti, svobod, vymanění se ducha z pout vázanosti a nedospělosti a je provázejících vynálezů a výzkumů technických, komunikačních, požitků společenských atd. Hle, tyto zjevy, pravil jsem, v základě jsou výrony ducha lidského neustávajícího, neunavného a hlavní pákou té činorodosti osvětové jest život z víry, t. j. ten kvas, který stále protíná veškerou masu lidstva a kolem něhož kupí se všechno dílo člověka. Ovšem nezůstalo při kvasu víry pravé, zjevené, živé, nýbrž vplížily se do rozvoje lidstva živly nekalé, zhoubné, podvratné, jakož bylo od jakživa; ale v časech posledních více než kdy před tím rafinovanost synů světa ujala se v úžasné míře tak, že snad již dnes možno vyříknouti slova evangelia sv. Mat. 24, 24: »povstanou falešní Kristové a falešní proroci a činiti budou znamení veliká a zázraky, tak že by v blud uvedeni byli, kdyby možné bylo, také vyvolení.« A proti těmto nepravým kristům, proti nejvýš zkříženým a nejasným proudům světa čeliti jest kněži, nám, v přítomných dobách kulturní nevázanosti a duševního rozvíření. Je samo-

*) Výraz strážiti je výraz ndp. Dr. Jos. Doubravy, biskupa králové-hradeckého. Může býti nahražen slovem »chrániti«.

zřejmo, že bývalé prostředky pastorační tu novodobému knězi nikterak nestačí. Tu potřebí jest knězi uprostřed světa postavenému především mimořádně velkého vzdělání světského a ještě více dogmatického a sociologického. Je mu potřebí k tomu pomůcek, knih, pramenů, přednášek, aby se od vzdělanějších ještě dále poučoval; k tomu by musil míti příležitost, čas, zastání, volnost, aby si mohl občas na extense dojeti, slavné profesory, učence, apologety, kazatele řečníky poslechnouti. Je mu potřebí tisku, znalosti brožur, časopisů, knih, kterých použíti, jiným poraditi, přímo do ruky dáti; že třeba, by znal též nedostatky a mezery v knihách jinak dobrých, aby je sám často literární prací i malbou doplňoval, psal časové články, agitační skizzy, účinné náměty, znal tiskový zákon, znal se v péře, kde toto nestačí, by též i sám řečnil, veřejně na schůzích, ve spolcích, tu zas aby znal zákon shromažďovací, spolčovací, věděl, jak se hájit, uměl rozlišovati, co dovoleno před zákonem, co trestné; na faře aby měl sbírku zákonníků rozmanitých: občanského, trestního atd. Dnes nutno, aby kněz rozšiřoval brožury mezi lid, občasné letáky, zakládal farní neb spolkové lidové knihovny, katolické spolky, vstupoval i do světských spolků, aby byl knězem a občanem, kazatelem a kolporterem, zpovědníkem a dvořenínem, krátce a dobře mouřenínem pro všechno.

A také, důstojní páni, představení to kněžím zdají se insinuovati, řkouce: pěstujte soukromou pastoraci, rozšiřujte katolický tisk, jděte mezi lid, založte v osadě spolek, řečněte, obhajujte víru, se všemi v míru žijte, lacino jim posložte, cele se jim obětujte, choďte do škol, navštěvujte nemocné, podporujte chudinu, dělte se s ní o statky tohoto světa atd. atd. Toť jsou samé krásné, ideální, velkomyslné a svaté věci — ale na jedno při tom všem rádo se zapomíná a bývá to bohužel, nejčastěji punctum saliens — že jednoho jest potřebí knězi v těchto pro víru krušných dobách — peněz, pomoci hmotné, zlepšení jeho finanční situace. A tu jsme u paty naší tuze bolavé stránky, na prahu otázky v I. bodě vyslovené, »co chceme«. Chceme, aby se nám naše hmotné postavení, přiměřeně k našemu na výsost důležitému povolání a zodpovědnému, — konečně rázně zlepšilo; aby se příslušným kruhům s důrazem připomnělo, že tu jsme, že jsme uvědomělí strážci na Sionu, že jsme si svých povinností, ale také svých nezadatelných práv vědomi, a že jsme odhodláni silou pevné a kompaktní organisace neustoupiti, dokud spravedlivým našim nárokům a oprávněným přáním, cestou vždy zákonnou domáhaným, nevzejde se vstříc, ať se strany církve, či samého státu. Chceme svým pp. představeným otevřeně říci: Žádáme zlepšení hmotného v zájmu církve, ve prospěch věci svaté, na vážnost kněžského stavu, na hájení víry! Res nostra agitur.

Chceme vůči státu a občanské společnosti neohroženě prohlásiti: »Pokud dědic jest maličký, jest až do uloženého času pod poručníky a správci otce. Tak i my pod počátky světa byli jsme sloužíce. Ale přišla plnost času, abychom zvoleni za syny byli přijati. Protož již ne služebník, ale syn, jestliže pak syn, tedy i dědic skrze Boha.« (Galat. 4, 1—7.)

Sloužíme vám věrně a čestně. Sloužíme do úmoru a zdarma. Naše úřední práce pro hejtmanství, soudy, vojenské úřady, státní návladnictví, zemské ústavy, nalezince, polepšovny atd., místní školní rady (rodopisy dítek), (lékařské) očkování, rekruty, dělnické pokladny a j. a j. zabírají valnou část našeho kněžského času a za to nám nedáváte ničeho — nedáte-li ani budoucně? Jiným stavům zlepšil stát jejich úřednické platy, i sluhové soudní a železniční zřízenci mají urovnaný svůj plat a ustálený postup, učitelové byli vyšinuti na úroveň akademických vzdělanců, pokud platů se týče, kněžím, činiteli na prospěch státu, pokoje veřejného, umravnělost společnosti nejvydatněji pracujícímu nemělo by se, nedím přilepšiti, ale dáti povinnou mzdu? slušný honorář, zaslouženou gáži, důstojnou kongruu? Stavíme se na roveň státním soudním úředníkům, a při nejmenším obecným a měšťanským učitelům! Jaké ti mají platy, jaké my! »Dříví do lesa nosit« bylo by to připomínati, a — střílet do vrabců. Zde, pánové, musíme si sami pomoci! Hlavní je naše síla, naše právo, a státi na svém! Důrazně a neustále stejně silně hlásiti se ke svému! Jak by se nám měly platy naše upraviti, na to již páni přijdou. Teď se ovšem ještě zdráhají, zpečují, plno námitek staví, ale pukají ledy, hýbou se. Usnadněme jim práci, vejděme jim úslužně vstříc.

Kterak my si představujeme úpravu duchovenských platů a žádoucí krok k lepšímu? Než na tuto otázku odpovím, předešlu několik poznámek.

Mnoho zmohly by naše nejd. biskupské konsistoře (sevšeobecňuji výraz) bez vměšování se státu do našich církevních záležitostí, kdyby na př. měly stálou evidenci všech beneficií a personalií. U beneficií by to byla snadná a trvalá věc. Ta jsou většinou vždy táž. U osobnosti kněžstva diecesního již by to bylo obtížnější, poněvadž leta, zásluhy, způsobilost stále se jinačí a různí. Ale na status 5—10 let přece dalo by se spolehlivé normy a postup stanoviti. Konkretně dlužno ovšem kombinovati oboje a tak místa obsazovati. Ale i tato vložka mohla by jíti soustavně v před, alespoň poměrně a z pravidla, nikdy jako v bitvě roztřískaný prapor, nespravedlivě a křiklavě rušivě. Litomyšlský návrh na zařadění beneficií do tří tříd dle čistého výnosu a na postup kněží dle stáří, jest objektivní, potřeboval by jen vyhranění, aby se mu dal konkretnější výraz. Zásada v něm je výborná, spravedlivá, třeba ji vhodně aplikovati. V tom ovšem spočívá oříšek k rozkousnutí, a to hezky tvrdý.

Proti stěžujícím si kněžím bývá rád slýchán tento paušální důvod: Beneficia neobsazujeme my, ale patron!

Dobře, ale tu by měly někdy církevní úřady zakročiti a některého vetřelce zakřiknouti. Dát mu pokyn, aby nežádal a nepřipustit jeho žádost. Namítá-li se, kterak to odůvodnit, když kanonický žadatel je v právu, odpovídám, tedy pracujme na změnu či doplnění kanonického práva. Tam právě směřují naše snahy. Ať se taxativně vypočtou případy, kdy za mimořádných okolností neblaze jest připustiti takového na beneficium a ty vytčené pády ať se aplikují. A což výklad zákona blahovolný, epitheia, dobrá vůle nebývají přečasto užívanými interpretacemi zákona? Jen když

se chce! Jak často zamezilo by se větším zlům, plynoucím z neobsazení obročí takovým farářem, než by bylo zlo, plynoucí z odmítnutí dosazeného kněze. Ale ovšem, mějme uznání a nezazlívejme tuze. Abyssus abyssum invocat. Kdo vše pováží? Nezbývá než vzíti útočiště k zákonnému formulování a jak kdosi pravil, na ten čas alespoň k svépomocné akci z lásky. Navrhovala totiž skupina N., aby kněží sami nestavěli se jeden druhému v cestu a dobrovolně si postup stanovovali sami. Toto bylo by zajisté nejúčinnějším — kdyby sliby nebyly chyby. Bohužel nejsme andělé a charitas non obligat cum tanto incommodo!

A začít? Zrušiti patronáty? Oddělit praesentaci od práva patronátního? Čím nahradí se patronům pak zamilovaná, jediný miláček, praesentace? Přenésti právo praesentační z části na zamýšlené farní obce? Přemýšlejme. Zdá se, že kloníme se k faktickému uzákonění následujícího stavu. Na českém sněmu dojde k uzákonění říšský zákon o konkurenci dle pozemkové daně a snad i dle jiných daní ještě, ale s podmínkou pro konkurující, aby měli vliv na obsazování beneficia. Tím zmenší se vliv praesentační patronův, respektive patronatních komisařů a j. panských duchů, ale nastoupí na místo jejich venkovští naši sousedé, zádušníci, konkurenční výboři, osadní rada. Co si vyberem? Nebude-li to přijití z deště pod okap? Bohužel, nevidno, kdy budeme na tom lépe. Nelze-li však jinak, dlužno pečovati o to, jak nejvýhodněji za daných poměrů pro naše zlepšení hmotné těžiti. Snad aby se pracovalo k tomu: všechny 700 fary bez rurale dáti na nejnižší stupeň všech obročí; na druhý stupeň fary ruralní, na třetí fary městské. Kněžstvo ať se třídí dle stáří a genia. Zvlášť vynikající ať se staví na svícen, ale prakticky — ne pro pohodlí osobní. Ať vynikají opravdu na poli práce ve prospěch církve a společnosti, vždy v duchu křesťanském. Tím ponechá se Ordinariatu patřičná volnost. Ostatní kněžstvo ať řadí se dle let a dle toho také ať postupuje. Ať nerozhodují leta strávená na patronátě, ale doba služby církevní vůbec. Nesloužíme patronům, ale církvi, leta uplatněná ve službách církve ať jsou počítána! Ať nečiní se rozdílu mezi českými a německými beneficiemi, nýbrž ať zákonem přihlíží se k tomu, aby každý kněz v Čechách, ať Čech či Němec, do vysvěcení nebo do času farní zkoušky osvojil si zplna obojí jazyk, český a německý, a ať Čech v Němcích postupuje týmž tempem jako bratr jeho Němec, jako naopak, kdyby Němec náhodou měl přijíti do Čech, ať postupuje jako Češi. Kdyby beneficia byla roztříděna dle výnosnosti a připuštěn byl status posloupnosti dle let, zdá se, že by takové obsazování bylo nejmatematičtější a celkem spravedlivé, neboť zvláštní zásluhy, malá protekce, lepší štěstěna a j. inponderabilia velmi snadno nenápadně dala by se tu uplatňovati, zvláště když, jak z předu podotčeno, Ordinariát vždy by zůstavenu měl sobě slušnou volnost v případech mimořádných mimořádné obsazení zařídíti. A tak i patron měl by stále ještě dosti volné pole, aby dle svého přesvědčení užil nejlépe praesentačního práva.

Nejedná se tak o kventlíky a puntíčkářství a hádky o každý sebe menší emolument hmotný a milostivé přízně, jako hlavně

o to, prosadit, aby zvláště u církevních zástupců jisté stálé zásady se sestavily, dle nichž důsledně v každém dalším obdobném případě stejně by si bylo počínáno.

Tedy obsazování míst spravedlivějším, pravidelným způsobem, bylo by jedním bodem nápravy a utišením zmáhajících se steskú kuratního duchovenstva.

Další náprava státi se musí zákonitým zlepšením dosavadní kongruy a to vydatným hlavně u 700 far bez rurale a kde jest vůbec malá a málo štoly. Zdražení potravin a pracovních sil služebných, řemeslných a jiných, nesnadná donáška, obtížné spojení s městem, s místem lékařským, s poštou, s dráhou, nedostatek výběru zvlášť na venkovských samotách vyžadují právě znatelnějšího zlepšení platů než kdekoli jinde. Je-li ve městech vydatnější repraesentace, máme my na venkově nedostatků citelnějších v pohodlí a v souvislé duchovní správě, musíme do roztříštěných vesnic, po neschůdných cestách, daleko všude, musíme se lépe zaopatřit, to stojí náklad. (Dokončení.)

Rodnému kraji.

Můj rodný kraji, bratře můj,
jak rád se k tobě vinu
a hořím touhou radostnou!
Jen krátkou dobu milostnou
mne přijmi pohostinu!

Jak prchám z dusna městských zdí,
bych ožil na tvém vzduchu
a dýchal novým životem!
Jen šťastnou chvíli s jásotem
mne vyrvi vřavě, ruchu!

Má rodná nivo, sestro má,
jak ctím tvou krásu ladnou,
vždy prostou, svěží, spanilou!
A něhou tvojí rozmilou
mně jiné krásy vadnou!

Jak mladou tvojí lahodou
a tichou melodií,
již lká i plesá dobrý lid!
Ty kleslé mysli vracíš klid
a duši poesii!

Můj rodný světe, otče můj,
jak s úctou k tobě patřím,
že's bránil naši drahou řeč
a jádro své i pluh a kleč
a předal rodným bratřím!

Tvůj každý volný, hrdý lán
je svědkem neústupným,
že stojíme, kde praděd stál,
když nezdolnými cepy vlál
a čelil hordám zpupným!

Má rodná půdo, mako má,
v níž kořeny tkvím věrně,
v tvém lůně zraje klas i plod;
zvouc ráda hosti na svůj hod,
je živíš nedoměrně!

Tys víra, základ, čest i mrav,
k nimž otcové se znali,
tys mořem zdrojů národních,
zde není zrádců nehodných,
by svůj lid zaprodali!

Můj rodný kraji, vlasti má
ó zůstaň ryzím stkvostem,
ať jarou silou hrdin tvých
zas dojdem sluncí vítězných
a znova k výši vzrostem!

Jaroslav Tichý.

Na stráži.

Ve středu nepřátel
na výspě sám a sám,
v terč jedovatých střel
jsa vydán, hlídku mám.

Zřím klidně v příboj vln:
ať řvou a perou výš!
Ať cizák, vzteku pln,
se boří, dere blíž!

Ať vše se bortí, mře: —
zbraň dokud v dlani mám
a krev mi v žilách vře,
té výspy nevydám!

A padne-li jim v plen
za fanfár hlaholu, —
tu výspu stekou jen
přes moji mrtvolu!

E. Roman.

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Boží narození, 25. prosince.

V tento veliký svátek někteří posud nechodívají na besedy a do hospod, za to třikrát do chrámu Páně na mše sv.

Svatý Štěpán, 26. prosince.

Někde koledují již na štědrý večer, jinde zase až na sv. Štěpána. Přicházejí na koledu mladí i staří a dostávají za zpěv neb říkání koláče, peníze.

Původních koled*) hanáckých není mnoho; v té příčině Slováci, Laši, Valaši daleko předčí Hanáky.

1.

Já só malé pacholiček,
přešil sem k vám pro troníček,
troníček mi déte,
nic se nehněvéte.
Každé je muj kamarád,
kdo mně řekne: mám tě rád.

(Od Prostějova a Vyškova.)

2.

Na kostele baňka,
ta krásně vyzvaňká.
Seděli tam tři pastýři,
jedli kašu z hrnka.
Přiletěl k nim anděl,
ten jim rozpověděl,
že se Kristus Pán narodil,
aby každý věděl.
A těm malým dětem
taky něco dejte,
po oříšku, po jablíčku,
málo schudobnete.
Pán Bůh vám to zaplatí:
dá vám požehnání,
po smrti věčné království.

(Z Lobodic.)

Krasná hvězda od východu vychází, vychází,
že se nám narodil Syn Boží, Syn Boží.

*) Kromě názvu Kračun pro dobu slunovratu zimního jest u Slovanů koleda, což zakládá se na latinsko-řeckém pojmenování calendae, καλάνδαι. U Slovanů zachovalo se o koledě veliké množství obřadův a pověr, z nichž mnohé jsou patrným zbytkem pohanské slavnosti ku *poctě slunce* konané . . . . Vánoční zvyky rozebrati a křesťanské rozlišiti s nejlepším zdarem pokusil se Veselovskij. (Nákres slovbajesl. str. 189.)

Narodil se ve veliké chudobě, chudobě,
neměl jenom dva andílky při sobě, při sobě;
a oni mu vesele zpívali, zpívali,
abychme se s Kristem Pánem do nebe dostali, dostali.*)

(Z Uhřičic.)

Časně ráno na sv. Štěpána děvčata umívají chlapce a podávají jim gatě, za co se jim zavdá sladké kořalky. V Uhřičicích u Kojetína zavěsovali na kliky u dveří *žebráka*. Někdo upletl ze slámy chlapa a upevnil večer na kliku dveřovou. Když ve stavení žebráka spozorovali, odnesli ho k sousedovi na dvéře. Kde na to nepřišli, bylo ráno smíchu, když lidé šli do kostela, že u N . . . neměli žebrákovi co dát, proto se jim oběsil na klice.

Na Štěpána pacholci chodívají na svobodu s koláčem, výslužkem (Lobodice). Za stara přede dnem koně nakrmili, ocasy vyprali, ocas i hřivu zapletli a stáj očistili. Po kostele, neb až k večeru odcházeli s koláčem**) — makovníkem; někde místo koláče dostávají pecen chleba. Loučíce se, pravili: »Pán Bůh vám zaplať stréčku a tetičko za koláč a za všecko dobré, a ublížil-li jsem vám v čem, odpusťte mi a s Pánem Bohem.« Podav ruku hospodářovi a hospodyni, odešel. Svoboda pacholků trvá až do nového roku.

Nový rok.

Staří Hanáci »Sylvestra neslavili«, toť obyčej novější, z měst převzatý. Nyní jako měšťané někteří Hanáci loučí se v hospodě se starým rokem.

Na nový rok časně ráno chlapci umývají děvčata; po mši svaté chudobné děti »vinšují«. Pacholci vrací se ze svobody nebo novou nastupují službu a děvčata mají svobodu až do večera slavnosti tří králů. Dostanou také koláč. Druhdy této volné chvíle užily na spředení koudele, kterou od hospodyně dostaly, a látání šatů.

Na nový rok na Vyškovsku složí se děvčata, upekou velikou buchtu, ověnčí ji, ozdobí ovocem a cukrovím a zanesou do domu nejoblíbenějšího děvčete. Tam dostaví se za nedlouho také mládenci »skrajovat buchtu« a přinesou vína nebo sladké kořalky. Zasednou s děvčaty, každý vedle své milé, za stůl bílým ubrusem prostřený. Nejpřednější z nich skrojí buchtu, za ním krájejí ostatní, pojídajíce každý svůj díl s děvčetem sobě milým.***)

Vanoční hry.

Jako nynější divadlo vůbec, tak vyvinuly se i divadelní hry, zejména vánoční, z církevních obřadův, obvyklých o svátcích vánočních, a to nejen z evangelií, majících poněkud ráz dramatický, nýbrž i z některých hymnů kostelních. Z počátku při hrách těchto súčastnili se toliko kněží; znenáhla hry se vyvíjely, překládány z latiny v jazyk lidu, hráli při nich též laici.

*) Uvedené koledy i mimo Hanou jsou známy. Několik jiných koled hanáckých najdeš v Bartošových písních.

**) V Záhlinicích pacholek ještě dostal $^1/_4$ a prostředník a pohunek $^1/_8$ měřice žitné mouky.

***) Vzato z »Mor. lidu«, str. 24—25.

Roku 1566, pokud máme zprávy, dával se v Olomouci v paláci biskupském dialog o narození Páně; týž opakován i r. 1557.

Leta 1580 hrána v Olomouci hra o ukrutnosti Herodesově v koleji jesuitské; dne 8. února 1609 dáván útěk Kristův před kardinálem Ditrichšteinem a znovu proveden ještě 1. března.

Přičiněním řádu jesuitského tyto hry mezi lidem valně se rozšířily a časem přešly hluboko v život lidu českého, takže lid sám počal tvořiti nové. Jako písně národní, jsou i dramatické hry prostonárodní plodem ducha národního, a zasluhují naší pozornosti.

Ve hrách vánočních rozeznáváme trojí druh. Jsou to hry pastýřské, v nichž přichází jen klanění se pastýřů, dále hry o třech králích, nebo rozšířené hry tyto o nářek Ráchelin.*)

Na ukázku uvádíme takovou vánoční hru z Kojetína.**)

Osoby: anděl, starý Ondra Gryc, mladší Ondráš, Juráš.

Anděl vstoupí do světnice, v níž pořízen betlémek, a mluví:

Štěstí, zdraví, pokoj svatý
vinšujeme vám,
napřed pánu hospodáři
i vašim dítkám!
Zdaleka se bereme,
novinu vám neseme,
co vám povíme:
narodilo se děťátko
v městě Betlémě,
ono leží nebožátko
na kousku seně;
zima trápí,
otec, máti
kolíbati, zahřívati nepřestává.
Kolíbečka s jesliček je polámaná,
hospodáři, dej patáček,
ať to spraví stolářiček
pro dítě malé.

Potom *anděl* zpívá:

Gloria in excelsis Deo!

Vstoupí *Juráš* do světnice a mluví:

Aj požeň, požeň,
na trávu zelenú,
na rosu studenú,
tam si budem oheň klásti,
ovce se nám budou pásti,
aj pri salaši!

Juráš klepe na dvéře pokoje a lehne na zem.

*) Vzato z »Vánočních her« Ferd. Menčíka, 1894.

**) Vzato z »Volksschauspiele aus Mähren« od Julia Feifalika. V Olomouci. 1864. Str. 35—40.

Mladší Ondráš vejde a mluví:

Aj stávaj, stávaj,
můj, bratříčku milý,
nelež ty tudy
jako drevo v lesu zhnily;
již ptáci spivají,
zezulky kukají, štěbetají,
radost ti jedinku spívají:

Též Ondráž klepe na dvéře a ulehne si vedle předchůdce. *Starý Ondra Gryc* vstoupí a říká:

Hore, bratrové milí,
slyším tady hlas veliký,
který nikdy neslýchaný,
keď panáček roztomilý
z naší mysli vytržený:
ku kterému nemeškejme,
stáda jemu zanechejme.
Bratičko Mikulo vstávej,
krpce si na nohy dávej,
nemeškej se oblékati
tanistru pre sebe bráti,
a ze salaše utíkati.

Juráš procitne.

Co, Ondrášu, co hovoráš,
že ty tak strašlivým hlasem kričáš,
nám, svým bratrům, pokoja spáti nedáš,
že sa sám tak strašlivě zdáš,
že chceš ze salaši utíkati,
a nás smutné bratry zanechati?

Mladý Ondráš skočí a mluví:

Hej, bratrové, co děláte,
že vy žádného strachu nemáte?
Anjel křičí gloria,
čo jest to za novina?
Ptáčky prolitují,
líbezným hlasem prospěvují,
kohút spívá na salaši,
o vy Kristu Pánu zlí Valaši!
Pročež, Janku, vem húsličky,
budeme spívat písničky,
na kolena padneme,
jeho žádat budeme,
keď by nám dal požehnání,
keď půjdeme za ovcami.

Všichni tři zpívají:

Pobereme krpce na ramena,
poběhneme všickni do Betlema.

Aj, co to ty ovečky znamenají,
že ony k Betlemu pospíchají?

Juráš přikročí k jesličkám, pokloní se a odevzdává dar, řka:

Ó můj milý Ježíšku,
já ti daruji medičku na kašičku.

Mladý Ondra.

Ó můj milý Ježíšku,
já Ondra mladý, spanilý,
já ti obětuji tento dárek přemilý,
pár ovčiček, pár jehňátek,
k tomu sladký makovníček,
aby se hodil na tvůj malý jazýček.

Ondra Gryc.

Ó můj milý Ježíšku,
já Ondra starý, šedivý Gryc,

já bych ti daroval,
já nemám sám nic.
Čo sem sa tě nahledal
po horách, po dolách.
po všeckých krajinách,
tri páry krpců sem zedral,
ěo sem sa tě nahledal.
A včil sa tě tak hluboce pokloním,
až si svůj starý chrbat nalomím.

Nyní zpívají všichni tři:

Pásli koze Valaši,
pásli koze Valaši,
aj pri Betlemském salaši,
aj pri Betlemském salaši.
Joj anjel sa nám ukázal:,:
joj do Betlema nám kázal:,:
Joj my sma sa ho ulekli,
joj na kolenca prikľekli.
Náš pán leží v jesličkách,
aj obvinutý v plenčičkách,
Aj matička ho kolíbá,
aj nynaj, nynaj mu spívá.*)

(Pokračování.)

*) Srovnej u Sušila str. 33., v Kollárových zpiev. 2, 10 a dolů přídavek II., č. t.

Zprávy z uherského Slovenska.

Bývalý předseda uherské sněmovny, hrabě Apponyi, zajel si v září do Ameriky, aby si jednak prohlédnul světovou výstavu v St. Louisu a jednak aby se súčastnil jako delegát uherské vlády presidentem Roseveltem do Bostonu svolaného kongresu míru. Při uvítací tabuli v New Yorku pronesl přípitek, v němž, velebě svobodu amerických občanův, mezi jiným řekl i toto: »Odmyslíme-li si název »demokrat«, jest lid uherský účasten právě takové svobody, jakou mají Američané«. Američtí Slováci, kteří již r. 1902 zmařili postavení sochy Kossuthovy a způsobili, že clu byl podroben maďarský prapor, který asi na podnět Széllův poslali uherští Maďaři svým vystěhovalcům do Ameriky, odvážili se nyní nového kroku: dokázati celé americké veřejnosti, jak chvástavě mluvil Apponyi a jaká jest skutečná svoboda uherských občanův. Sepsali memorandum, které podepsali předsedové velikých slovenských sdružení amerických a redaktorové amerických slovenských časopisův. V St. Louisu podali Apponyimu typowritovaný originál tohoto memoranda a všem tam shromážděným členům kongresu míru (konali předběžné práce k zasednutí v Bostoně) podali po otisku, který byl učiněn anglicky, francouzsky a maďarsky. Asi 100 výtiskův memoranda rozdalo a rozprodalo se také přednějším Slovákům americkým. Laskavostí p. P. V. Rovnianka dostalo se jednoho výtisku také pisateli těchto řádkův. Slováci velmi důtklivě vytýkají uherskému předsedovi jeho newyorskou lež a ukazují na brutálnosti, které vláda páše na jich uherských bratrech. Stručný obsah memoranda jest tento: V Uhřích není pro Slováky a Rusíny svobody ani osobní, ani politické, není svobody tisku a není svobody slova. Neplní se národnostní zákon z r. 1868, nýbrž pozavírala se slovenská gymnasia, vláda ukradla stotisíczlatovou základinu »Matice Slovenské« a úrokův z ní plynoucích užívá k účelům protislovenským. Není profesora, jenž by směl vyučovati slovenské řeči, ze škol se vylučují slovensky v prázdné chvíli učící se studenti. Jan Škultéty byl pronásledován církevním (evangelickým) soudem proto, že synka dal pokřtít »panslavským« jménem Cyrill. Slovenské knižnice ve středních školách a v bohosloveckých ústavech na Slovensku byly zničeny. Karel Salva byl s úřadu učitelského suspendován pro »panslávské agitace« a v červenci r. 1899 nedovolil mu v Lipt-Sv. Mikuláši služný Joob na shromáždění mluvit proto, že užíval ve své řeči výrazu »Slovák«. Podobně zakázána řeč druhému řečníku Kubíkovi proto, že mluvil o Slovácích jako o »poddaných liptovských«. Z maďarských učebnic zeměpisných a dějepisných přísně vyloučeny jsou i nejmenší zmínky o Slovácích. Maďarský spisovatel a politik Grünwald směl beztrestně vydati knížku, v níž každý Slovák nazývá se vlastizrádcem a člověkem zrozeným k věčnému otroctví. V Tisovci již 25 let bezvýsledně dožadují se Slováci schválení stanov pěveckého spolku. Volební zákon je naprosto nespravedlivý a ještě při tom dějí se nejošklivější machinace v listinách voličských. Podplácení poslancův jest na denním pořádku. Sám poslanec Rohonczy vyznal, že byl 5000 zl. podplacen, když v únorovém sněmovním zasedání r. 1898 odhalil všeobecnou korrupci uherských poslancův. Slovákům pětkráte brala vláda děti z rukou a zavážela je do krajů ryze maďarských, nic se neohlížejíc na posvátnost mateřských citův. (R. 1874 ukradeno slovenským rodičům 400 dětí, r. 1887 190, r. 1880 pochytáno pomocí četnictva 86; čtvrtá chytačka dětí v Liptově lapila 15, a pátá v nitránské r. 1892 174 dětí. Všecky odvezeny byly do jižních maďarských Uher. Šesté lapání dětí zamezily všeobecné protesty.) Není jednoho slovenského redaktora, který by nebyl již seděl ve státním vězení — a to je svoboda tisku. Slovenští kněží jsou neustále obklopeni špiony a jsou pronásledováni, káží-li slovenskému lidu slovensky. Při úřadech a při školství mají přednost renegáti bez ohledu na jich způsobilost. Na konec Slováci neprosí, ale dávají Apponyimu důtklivé rady a pokyny a vyhrožují mu, že vždy budou odhalovati světu neplechy maďarské vlády, dokud se nestane náprava.

Tímto memorandem byl Apponyi v Americe úplně diskreditován. Když přijel do Chicaga, nikdo z městské rady ho neuvítal, nevystrojili mu přátelské tabule, neprovedli jej po městských ústavech a závodech, jak bývá ve zvyku. Maďaři hned pustili sice do světa chýr, že městská kasa chicašská byla zajisté prázdná, ale v Pittsburku stalo se »šlechetnému hraběti« totéž. Pochopitelno, proč odejel Apponyi z Ameriky s nikým se nerozloučiv.

Americké listy slovenské oznamují, že sebralo se již mezi americkými Slováky 500 dolarův na pomoc suchem a požáry poškozených Slovákův uherských (= 2500 K). Není to mnoho, ale jest naděje, že sebere se ještě mnohem více a jest toho věru potřebí. Neboť v jediném měsíci srpnu bylo v Uhrách v 4441 osadách

6566 požárův, které způsobily 32,421.832 K škody. Veliká část této škody udála se v stolicích slovenských. A což teprve sucho!

V Bánovcích v Trenčanské otevřena byla nová »L'udová banka«, akciová společnost se základním kapitálem 60.000 K.

V Prešpurku vznikly »Slovenské Robotnícke Noviny«. Jest to laciný časopis socialní demokracie. O prvních číslech možno říci, že neholdují internacionálnímu a protikřesťanskému směru, jaký všeobecně pěstuje socialní demokracie, ba, zdá se nám, že slovenští dělníci jsou více národními socialy, neboť v poslední době odpudili je od sebe socialní demokraté pěšťští, kterým šlo, jako socialistům všude, více o vlastní kapsy, než o slovenské dělníky. Co z časopisu vyroste, ukáží teprve další čísla. Hodžův »Slovenský Týždenník« radí novému listu, aby vychovával slovenské dělnictvo jen na základě zásad národních a křesťanských.

Sídelním městem Těkovské stolice jsou dosud Zlaré Moravce. Ale nyní se o tuto slávu ucházejí Levice. V Moravicích prý je mnoho Slovákův, a proto chtějí míti Maďaři sídelním městem stoličním město maďarštější. Jiní zase se domnívají, že ponecháním úřadů v Moravcích bude toto město spíše zmaďarisováno. Také rozumy.

Pražská »Československá Jednota« odcizila se úplně svému určení. Zavládl v ní totiž vinou některých lidí veliký nepořádek. Nyní volají přátelé Slovenska »Národní českou radu« na pomoc, aby nepořádky v »Jednotě« urovnala. Plní se pomalu proroctví Martinčanů, že »Jednota« nebude míti dlouhého trvání, setrvá-li na dráze nastoupené.

Poslanec Jan Valášek, který měl nastoupiti vězení, je zase na svobodě.

V některých slovenských stolicích budou letos doplňovací volby do administrativních stoličných výborův. Někde se k nim Slováci připravují, někde nikoliv. Některé slovenské časopisy lid na ně připravují, některé o nich mlčí. Někde vůbec libují si slovenští mužové v dolce far niente. Škoda!

V Sabinově (Šarišská stolice) účtoval poslanec (liberál) Hódossy svým voličům — rozumí se, že maďarsky. Když domluvil, ozvaly se hlasy, aby promluvil také slovensky. Jelikož nebylo vyhnutí, pověděl slovenským voličům sabinovský probošt, farář slovensky, co vykládal pan poslanec maďarsky. Tak se zdá, že Slováci se přece politicky již sami uvědomují.

Uvěřili byste, že na Slovensku panuje ještě robota? Ne všude, jen ve dvou osadách, při samé moravské hranici, na pasekách blíže moravské osady Hrozenkova, ve farnosti drietomské. Jsou to dvě kopanice, »Kikula« a »Handrláci« posměšně nazvané. Žije tam 25 rodin na panství Antala Rakovského. Robotují (150 duší) 90—168 dní pánovi, neboť jejich chaloupky stojí prý na panském pozemku. Teprve v září byl dr. Markovič z Vážského Nového Města v Pešti u ministerstva se žádostí, aby těchto 25 rodin bylo dodatečně vykoupeno, neboť Rakovszky zakázal jim užívati nevelikých pozemků, kterých až dosud užívali. Teprve před rokem přišlo na jevo, že v Zemplínské stolici teprve začali se poddaní na celých panstvích vykupovati! Tím chci dokumentovati neuvědomělost některých celých osad na Slovensku a nedbalost vlády.

V Paříži vydal spisovatel L. Eisenmann silnou knihu »Le compromis Austro-Hongrois de 1867«, kde obšírně mluví o nesprávnostech, které se dějí v Uhrách na prospěch maďarisace.

V Báňské Bystřici byla instalace biskupa dra Volfganga Radnaiho. Jméno jeho připomíná sice na slavné paměti Ostřehomského primasa Alexandra Rudnayho, ale Rudnay přál Slovákům, z nichž vyšel. Jak zachová se Radnai? V instalační řeči neřekl jediného slovenského slova. Jinak odbylo se nastolení obvyklým způsobem, ale velmi zaráželo, že při slavnostní hostině hlavní slovo vedl bystřický rabbi. Zajímavo jest také, že biskupa při instalaci oslovil toastem Edmund Turcsányi, předseda sice báňsko-bystřické advokátní komory, ale hlavně velmistr zednářské lóže, který pozdravil biskupa jako přítele míru, lásky a pokroku. Hledí se to ovšem vymluviti tak, že Turcsányi mluvil jako předseda advokátní komory, ale nám, kteří víme o stycích uherských biskupů se svobodnými zednáři — obšírně a správně o tom psal letos »Bílý Prapor« — zdá se to vždy charakteristickým.

Nový biskup bystřický i nový spišský (Párvy) vydali své první pastýřské listy, maďarsky i slovensky. Listu Radnaiovu dá se vytýkat, že není psán ryze slovensky, že překladatel nevzal si práce, aby slovenčina nebyla tak kostrbatá a neslovenská. List Párvyho je psán sice duchem pobožnosti, ale na konec důtklivě slovenským věřícím pro začátek jenom radí, aby se pilně maďarisovali, a káře je, že nejsou vlastenci. I to je charakteristické a ukazuje jasně, že nový biskup spišský

půjde touže cestou, kterou jdou jeho biskupští spolubratří a kterou kráčeli jeho předchůdcové. Boh pomozi!

Ve Val. Klobúcích, dne 22 října 1904.

Referát listopadový. V některých stolicích byly v listopadu doplňovací volby do administrativních stoličních výborů. Slovenský lid jevil o ně pramalý zájem, ale kromě »Slovenského Týždenníku« skoro žádný časopis na ně neupozorňoval. Při posledních sněmovních volbách se zdálo, že lid počíná se i politicky probouzeti, ale od oněch voleb nešla intelligence mezi lid. Tyto stoliční volby jsou tvrdou obžalobou slovenské intelligence, která by se nyní měla kajícně biti v prsa a volati: mea culpa, mea maxima culpa. O zanedbanosti slovenského lidu může i toto poučiti. Židovská firma Popprovská, táž, které náležejí veliké lesy na Valašsku, má ohromný lesní komplex ve stolici Oravské. Firma tato nadužívá lidu, jak jen se dá. Lidu se na př. nevyplácí týdenní mzda v běžné minci, nýbrž ve zvláštních cejšcích, t. zv. assignacích, za které dostanou nádenníci potraviny a nápoje jen u jistých židovských obchodníkův a krčmářů. O tom nikdo nevěděl až Josef Vojtiček, farář ze Zakamenného Klína, přednesl stížnost v posledním zasedání stoličního výboru Oravského. Týž farář i jinými důkazy dosvědčoval velikou zanedbalost lidu: lid dává se od bab mastičkářek léčiti, a ty jej léčí horkým odvarem z t a b á k u! Takové zjevy lidové nevzdělanosti a hlavně neuvědomělosti měly by na prvním místě slovenskou intelligenci volati, aby pomohla. Ale ta zakládá až na nepatrné výjimky, ruce v klín. Dne 21. listopadu zemřel v Turč. sv. Martině vrchní správce banky »Tatry«, dr. Miloš Štefanovič. Znal jsem jej ještě z doby, kdy býval advokátem v Prešpurku. Muž junácké povahy, jasné výmluvnosti, hluboké vzdělanosti, muž neumdlévající v nižádné práci pro blaho svého národu. I české veřejnosti jest o něm známo, že dvakráte kandidoval na sněm (r. 1896 za Kulpín a r. 1901 za Pezinek), ale po obojíkráte propadl. Býval zástupcem žalovaných slovenských redaktorův a při procesích uchvacoval i protivníky slovenské národní myšlénky svou vzácnou výmluvností. Byl politickým spisovatelem slovenským. Národ bratrský ztrácí v něm, teprve padesátiletém, velmi mnoho, a ač byl v posledních letech již churav, místo jeho přece zůstane dlouho ještě uprázdněno, neboť málo je těch, kteří by ho cele národu nahradili. Nesouhlasíval ve všem se stranou martinskou, ale přece nikdy nedal se svésti do boje se zasloužilými vlastenci martinskými. Ministr kultu a vyučování, dr. Berzeviczy, předložil již uherské sněmovně návrh na změnu školských zákonův. Nová zákonná osnova vzbudila u nemaďarských národností uherských živý odpor. Srbové a Rumuni se svými metropolity a biskupy v čele pracují proti uzákonění předlohy, Srbové a dolnozemští Slováci svolávají schůze lidu, pracují proti předloze se vším úsilím sedmihradští Sasíci, ale slovenský episkopát nepřeložil pro Slováky ani stébla křížem, ač nová osnova znamená vlastně úplné znásilnění církevních škol slovenských. Jak katoličtí tak evangeličtí biskupové pracují naopak vládě do rukou. Nebohý Moyses má šlechetné epigony! Také dolnozemští Slováci (v Báčce) konali dne 27. listop. protestní schůzi proti osnově a na týž den ohlásili schůzi nemaďarští uherští akademikové pražtí. Maďarští poslanci za rumunské volební okresy naléhají na ministerského předsedu Titzu, aby předlohu odstranil — bojí se patrně o své mandáty. Pomůže-li to co, uvidíme teprve v budoucnosti nedaleké.

Ve Val. Klobúcích, dne 27. listopadu 1904

Franť. Peřinka.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La femme contemporaine, revue international des intérêts féminins. — Výtečný tento ryze křesťanský sborník již druhý rok koluje v rukou těch, kteří se ubírají ušlechtilými ideami, směřujícími k obrození křesťanské ženy. Bylo ho věru potřebí v době, kdy vláda francouzská dosud neosvědčenými reformami vtírá se i do rodinného života, kdy odpírá dítěti ve školách veřejných náboženské stravy, takže mnohá počestná matka, nechtějíc, aby její dítě podlehlo živlům, které by v něm udusily poslední jiskru víry v Boha, sama jest nucena býti učitelkou svatých pravd, znamenitou pomůckou jest jí uvedená revue. Ta jest jejím »Vademecum.« »La femme contemporaine« přináší četné stati poučné, které se týkají výchovy dětí od nejútlejšího věku až do chvíle, kdy dcera stává se nevěstou, syn zakla-

datelem nového rodinného krbu, vypisuje postavení ženy ve společenském životě u všech národů, luští socialní problemy nebo přispívá radami a pokyny k jejich objasnění. A jací mužové a jaké ženy stojí po jejím boku! Většina z nich jsou proslulí spisovatelové nebo spisovatelky na poli paedagogiky, literatuy a sociologie. Stačí uvésti jen jména: Fr. Coppée, člen akademie francouzské, Guirand, prof. univers. v Besançonu, Hosotte, prof. univers. v Sorboně, C. Légigne, prof. katol. univers. v Lillu, Marie hraběnka z Harrachů, Dr. Roussel-ová atd. atd. Není třeba více doporučovati tuto měsíční revui. Jen dlužno podotknouti, že sám sv Otec přijal ji do své bibliotheky a svůj zájem na vydávané revue osvědčil listem, jenž byl v minulém ročníku »La f. cont.« uveřejněn. První dvě čísla nového ročníku obsahují zajímavé stati. Uvádím zatím jejich názvy: La révolution prochaine (Budoucí revoluce). — L' ouvrière aux Etats-Unis (Dělnice ve Spojených Státech). — La femme aux beaux arts (Žena ve výtvarném umění). — La femme moderne dans notre hémisphère (Moderní žena na naší polokouli). — La vie européenne au Maroc (Evropský život v Marokku). — La vie sociale et les femmes (Sociální život a ženy). — L'éducation pratique (Vychovávání praktické) atd. Mimo to nalézá tu čtenář četné drobné črty ze všech končin světa, ze života vynikajících žen, bohaté přehledy literární, umělecké i odborných vědomostí. Roční předplatné činí do cizozemska 12 franků. Nakladatelství: Charles Amat, 11 Rue Cassette, Paris.

V. Šl. Doubravský.

Socialně-anarchistický »Réveil«, vycházející ve Švýcarsku, hlásá v posledním čísle ve článku »Notre programme« své utopistické ideje: »Pryč se stavy, pryč s vládou, pryč s náboženstvím, pryč s manželstvím, sem s rovností, volnou láskou!« Zmíněný list touží po podobném listu ruském. Aspoň poměry jsou nyní k tomu příznivy v Rusku. Proč — uhodne každý. Zároveň vydáván jest tento list italsky s podobným názvem »*Il Risveglio*« (Probuzení.) V článku »Patriotismo«, kde jakou špínu leje na ty, kteří se dosud neodcizili své vlasti. Od druhů Luccheni-ho nelze ovšem žádati slušnosti!

V. Šl. Doubravský.

POLSKÁ.

Polska, obrazy i opisy, nákladem »Wydawnictwa Macierzy Polskiej, sešit 1—2. — »Polska, Polska moja . . . « naříká vojín v písni žalostné nad mohylou Kościuszkovou a s pláčem hledí k Wavelu, kde dřímá mrtvá sláva nešťastné Polsky . . . Touha po bývalém jejím lesku, po spojení jejích rozervaných částí jest dosud mocná. Jest to vidno z toho, jak jsou Poláci stále ještě nedůvěřivými vůči jiným Slovanům, proč sami sobě chtějí jen dostačovati, proč bezohledně odmítají přátelské ruky ruské i české. Starý stesk jim brání. Rusové jsou rozchvatitelé říše jejich, Čechové sympatisují s Rusy . . . V tom všechna bída, všechen stesk. Vyznívá z každé stránky skvostného díla, které »Macierz Polska« začala vydávati. Literární strany se chystaly k dílu tomu dlouho. Napřed konaly bedlivá studia, získávaly nejváženější a nejprouslulejší pracovníky, kteří by Polsku slovem i obrazem věrně popsali. Chtějí míti aspoň všecku krásu, všecko bohatství její uloženo v jednom díle přístupném každému, zejména aby lid polský rozptýlený po třech evropských velmocích aspoň tady byl pohromadě se svými rázovitými mravy a scénami životními, když sen o nové samostatnosti Polsky víc a více bledne . . . A že Polska s lidem svým podle pravdy bude zde vylíčena, svědčí výběr pracovníků na díle tom. Už »Krajobraz Polski« Marie Konopnické, kterou lid na Polsku nezove jinak než »polskou pěničkou«, uchvátí čtenáře. Provádí ho pohraničích Polsky, zářivými a temnými barvami líčí její roucho, zadívá se s ním v mystickou duši její, zalká nad jejím osudem, zajásá nad její minulostí, trne sice nad pohanskou tajemnou dobou, ale s vroucí písní pěje s lidem svým v nejodlehlejším kostelíku vesnickém k Tomu, jenž světlo víry křesťanské rozšířil v Polsce, velebíc Jej hymnem:

»Święty Boże! Święty Mocny!
Święty Nieśmiertelny! . . .«

A ve víře v Něho nezoufá, nýbrž doufá, že jak Polska, tak i Litva v budoucnosti, třebas daleké, přinesou lidu svému potěchu trvalou. — Další články jsou tu od Dra Em. Romera »Geografia fizyčna,« který jest věnován popisu útvaru zemského, pak od J. Karłowicze a A. Jabłonovského »Etnografia«. Studie tato zaujímá přes 130 stránek. Autorové vycházejíce od rozdělení plemen lidských, snaží se popsati úplně vývoj národa praslovanského, jenž se pak štěpil na jednotlivé kmeny slovanské. Dospěvše k tomuto rozčlenění — nám rovněž známému — věnují pozornost kmenům usedlým na půdě bývalé Polsky. Jsou tu Bělorusové,

Malorusové, Litvané, Lotyšové, Židé, Poláci, Kašubové. Popis týká se jejich jazyka, mravů, kroje, obyčejů. K němu přidány jsou ukázky mluvy jejich a četné illustrace od nejpřednějších malířů polských. Celé dílo jest rozpočteno asi na 1500 stran velké osmerky. Cena sešitu činí korunu, což jest nepatrné vzhledem ke skvostné úpravě a četným illustracím. *V. ol. Doubravský.*

NĚMECKÁ.

Theologisch-praktische Quartalschrift. Mit bischöflicher Genehmigung hgbn von den Professoren der bischöfl. theol. Diöcesan-Lehranstalt. Verantvortliche Redakteure Dr. Mathias Hiptmair und Dr. Martin Fuchs. Siebenundfünfzigster Jahrgang 1904. Linz. In Commission bei Quirin Haslinger (988 stran). — Právě ukončen byl 57. ročník tohoto theologického časopisu, jenž pro bohatý výběr látky i poměrnou láci i mezi českými kněžími má hojně odběratelů. Ani letošní ročník nezůstal za ročníky minulými. Počíná prací osvědčeného přispěvatele universitního profesora Dra Alb. M. Weise, Ord. Praed., jenž ve článku »Dogmatische Repetitorien« zabývá se časovými otázkami církve a víry se týkajícími. Z ostatních pojednání upozorňujeme zejména na článek profesora Dra Gföllnera z Urfahru »Ehescheidung Napoleons I.«, kterážto látka, zajímavá v ohledu historickém a právním, došla zpracování i u nás profesorem Drem Kryštůfkem (Rozloučení manželství císaře Napoleona I. v Praze roku 1893) a dále zejména Drem Schnitzerem (v dodatku ke spisu jeho Katholisches Eherecht. Mit Berücksicht d. i. D. Reich, in Österr., der Schweiz u. i. Gebiete des Code civil gelt. staatl. Bestimmung. Freiburg, Herder, 1898). Gföllner na základě článku uveřejněného před tím 18. dubna 1903 v čas. La Giviltà Cattolica (vol. X., quad. 1268) oproti jmenovaným autorům pokládá manželství Napoleonovo s Josefinou 9. března 1796 před municipálním úředníkem uzavřené za neplatné, a to ze dvou důvodů: 1. popírá oproti Kryštůfkovi, že by Napoleon nebyl mohl najíti vlastního faráře, nepřísežného kněze t. j. kněze, který na občanskou ústavu duchovenstva, papežem zavrženou, přísahy neučinil. (Gföllner dotvrzuje tak z výroku církevního soudu v Paříži roku 1809: On observait . . . que le mariage civil de Leurs Majestés avait été nul, parce qu'il avait été fait dans un temps où les parties contractantes avaient pu recourir au ministère des prêtres avoués per l'église.) A proto instrukci papeže Pia VI. z 28. května 1793 platnost sňatků civilních v té příčině uznávající (t. zv. dispensatio s. sanatio in radice matrimonii) na manželství Napoleonovo vztahovati nelze. 2. Tvrdí proti Kryštůfkovi, že Napoleon neměl ani pravý úmysl vejíti v nerozlučné manželství. On kontrahoval spíše ve smyslu civilního práva, jež manželství již od 4 let pokládalo za rozlučitelné. Myslím, že tento druhý důvod zejména jest dosti pádný. Pochybuji rovněž, že by Napoleon byl měl tehdy v úmyslu vejíti v manželství prout a Christo institutum fuit (Benedikt XIV. de syn. dioeces. l. XIII., c. 22) a pochybuji, že by Napoleon — dle názoru dogmatického — sám minister (udělovač) matrimonii, měl intentionem faciendi id quod facit ecclesia! Ovšem na celkovém výsledku to nic nemění, neboť jinak se to má s církevním požehnáním téhož manželství r. 1804, jež pokládá Gföllner za platné a k rozloučení byl církevní soud pařížský, jak míní i Kryštůfek, ostatně nekompetentní. Patřilať záležitost ta jako causa major před soudní tribunal papežův. Z toho důvodu musí se ovšem potomní manželství Napoleonovo s Marií Louisou uzavřené 11. března 1810 per procurationem ve Vídni pokládati za neplatné. Z ostatních pojednání zajímaly nás zejména časové články od Eleutheria k hnutí Los von Rom »Offenes schreiben an Philaletes über Protestantisches« a článek téhož »Luther und Luthertum von P. Denifle« dále Menge »Gedanken Hirschers über Fortschritt und Reform auf dem Gebiete der Religion«, Pachinger »Seminar oder Universität«, Rieder »Familie und Schule«, Hortmans »Missio canonica« a m. j. Kromě toho přináší časopis řešení celé řady pastorálních otázek a případů (od univ. prof. Harynga, od prof. Brychty, Kachníka, Riedera, Schütze, Asenstorfera, jesuitů Lehmkuhla, Laurentia a j.) a zajímavé články »Kirchliche Zeitläufe« od redaktora časopisu kons. rady a prof. církevních dějin a kanonického práva Dra Hiptmaira, v nichž zmiňuje se zejména o programu papeže Pia X. a jeho stanovisku k moderním otázkám, o církevních poměrech v Čechách (zřízení nových biskupství), o evangelickém bundu, církev. poměrech v Anglii a Francii, o hnutí rozvodovém ve Vídni, které může míti vliv na nastávající revisi občanského zákonníku (na př. odstranění § 63. týkajícího se t. zv. impedimenta ordinis a rovněž odstranění impedimenta cultus disparitatis) atd. Konečně nalézáme v časopise nejn. výnosy římských kongregací, výnosy týkající se odpustků a obšírné zprávy o katolických misiích ve všech částech světa. Cenné jsou i referáty ze všech oborů literatury německé (zvl. theologické) i z literatur jiných.

Z české literatury jest tu pouze pochvalný posudek o spisu Th. a JUDra Kašpara, Církevní zákonodárství o náboženských kongregacích z péra univ. prof. Dra Hilgenreinera. Redakce, administrace i expedice časopisu jest v Linci, Stifterstrasse, Nr. 7 a předplácí se ročně se zásilkou poštovní pouze 7 korun. Ročně vyjdou čtyři svazky, každý o 17 arších. Co nejvřeleji našemu duchovenstvu doporučujeme.

Jan Hendrich.

Charitas-Kalender auf das Jahr 1905. Herausgegeben von Dr. J. Neubauer. IV. Jahrgang. — Vysoce zasloužilý pěstitel lidumilství, kanovník dr. J. Neubauer ve Štýrském Hradci, vydávaje IV. ročník tohoto literárně nádherného kalendáře, podává vlastně veřejnosti — almanah křesťanské dobročinnosti v Rakousko-Uhersku. Redaktor nemůže pominouti jubilea Neposkvrn. Početí, a proto v čelo položil článek »Die Fahnenmutter des Charitasheres« z péra dra Aug. Rösslera C. ss. R., známého v celém Německu spisovatele v oboru charity. Pojednání »o výchově hluchoněmých« jest od učitele hluchoněmých v Zienheimu v Elsasku A. Gappa. Dále jest tu životopis francouzské řeholní sestry Saint Charles, které se dostalo roku 1903 od akademie cena ctnosti (prix de verta) za působení mezi nemocnými a malomocnými, ale i smutnou spolu zprávu, kterak jsou kongregace vyháněny. — »Anna Kinder-Spital in Graz«, »Drei Wochen im St. Xaverinsstift in Berlin«, kdež se dívky vyučují prácem pro svoji budoucí živnost, »Das St. Annastift in Freiburg«, hospic to pro dělnice, kasírky a vůbec dívky v zaměstnání jsoucí, pozoruhodné pojednání »Frankreichs Attentat auf die christl. Charitas«, »Die Anstalten des Vereines der Kinderfreunde und die Enthaltsamkeit von geistigen Getränken«, »Das Privat-Blindeninstitut in Linz«, »Das Marienstift in Breslau« pro dívky, hledající službu, »Der Vincenzverein in Triest«, »Mädchenhandel in Österreich-Ungaren«, »Das Privat-Kranken und Pensions-Institut für Handlungs-Kommis in Wien« jsou tu zobrazeny slovem i obrazem jako zářící perly křesťanské charity. Kéž by tak mnohý, jenž béře do ruky protikatolické péro, pročetl tyto články, co velikého vykoná křesťanská láska; zajisté by nepsal nikdy proti katol. církvi. Než musíme se ještě zmíniti o podobiznách v kalendáři, jež náležejí mužům a damám o charitu na výsost zasloužilým. Jest to Leopold hrabě Berchtold (1759—1809), veliký lidumil. Dále podporovatelé protialkoholistického hnutí v Rakousku, mezi nimiž poznáváme milého a vysoce zasloužilého krajana našeho dp. Ottu Kozlíka, duch. správce v nemocnici císaře Frant. Josefa ve Vídni, který působí neúnavně ve všech charitativních spolcích vídeňských, s naším družstvem Vlasť a jeho socialním odborem stojí v čilém spojení a prokazuje mu neocenitelné služby; dále Bedřicha Konáříka, kaplana ve Vel. Újezdě na Moravě, jenž napsal četné protialkoholické brožury a konal mnoho přednášek proti alkoholu. Shledáváme se tu i s P. Cahenslym, předsedou spolku sv. Rafaela k ochraně katol. vystěhovalců, jehož snahy i družstvo Vlasť se svým socialním odborem podporuje. Stejně významna jest podobizna kanovníka dra Giesweina, znamenitého sociologa, s nímž se na letošním sjezdu v Řezně setkal redaktor »Vlasti« dp. T. Škrdle a poznal v něm velikého ducha na poli socialně-politickém. I slovutný redaktor kanovník dr. Jos. Neubauer vložil do svého Charitas-Kalender obraz svého charitativního díla na památku jubilea Neposkvrn. Početí zbudovaného. Jest to ústav v Maria Trost, v známém to slavném poutním místě ve Štýrsku, založený pro sirotky a nemocné dle moderního způsobu a spolu pro venkovské ošetřovatelky nemocných, pro kteroužto instituci se vyslovil poslední charitativní sjezd ve Št. Hradci. Tímto ústavem pro trpící lidstvo pod ochranou Rodičky Boží zbudoval si vdp. kanovník nehynoucí pomník. S hlubokým dojmem křesťanské charity loučíme se s tímto nádherným kalendářem, jenž by měl zaslán býti všem těm, kdož zdvihají kámen na katol. církev, k přečtení.

Vlastimil Hálek.

»Die katholische Welt. Illustriertes Familienblatt. 16. Jahrgang. Verlag der Kongregation der Pallotiner. Limburg a. d. Lahn. — Tento časopis, určený katolickým rodinám, vychází v měsíčních sešitech rozmanitého a bohatého obsahu. Máme před sebou dokončený ročník 16. na rok 1904 a první pohled dostačí, abychom se přesvědčili, že časopis je opravdu katolickým. Má totiž hojnost vyobrazení náboženských, a to krásných a uměleckých, poučných statí z dějin, jakož i o nynějších pozoruhodných událostech a katolických slavnostech, životopisů, článků země-, lido- a přírodopisných, jež vesměs okrášleny jsou případnými obrázky. Krásná literatura zastoupena jest lidovým románem »Aebi, der Burgwirt« a četnými novelami, povídkami a humoreskami i básněmi, kteréž vesměs nazvati lze zajímavými. Také zde nalézá čtenář rubriky: zdravotnictví; vychovatelství, vynálezy, obchod, umění, literatura a j. Běžné události světové podávány jsou krátce a přesně a doloženy četnými fotografiemi. Ve zvláštní příloze »pro paní

a dívky« podáno dosti návodů pro ruční práce a kuchyň a rozličných pokynů a zpráv. Lze co nejlépe doporučiti.

»Deutscher Hausschatz« in Wort und Bild XXX. Jahrgang. Verlag von Fr. Pustet, Regensburg 1904 — Odběratelům tohoto výtečného obrázkového časopisu dostane se ročně 18 sešitů, jichž obsah jak po stránce textové tak i obrázkové ve všem odpovídá požadavkům novověkým a tudíž jest opravdovým pokladem rodinám katolickým. Uvedený ročník přinesl mimo zajímavý a napínavý román »Čí rukou?« a celou řadu jiných povídek a humoresek, také překlad dvou prací našeho českého spisovatele J. Baara: »Křížovou cestou« a »Žebračka«. Část zábavná, v níž i dosti básní nalézáme, vystřídána jest poučnými články z rozličných odvětví, jako z dějin, umění, literatury, přírodozpytu, hvězdářství a j. a to v té míře, jak jen moderní časopis poskytovati může. Četná, vesměs pečlivě volená a umělecky provedená vyobrazení činí časopis ještě poutavějším. I »Deutscher Hausschatz« má přílohu pro dámský svět s přiměřeným a vhodně voleným obsahem. Nový ročník vychází měsíčně o dvou sešitech. *Josef Herzig.*

ČESKÁ.

Rolnický kalendář pro katolický selský lid československý na rok 1905. Vydává Josef Šamalík, rolník. Tiskem pap. knihtisk. benedikt. v Brně. Nákladem katol. spolku českého rolnictva na Moravě. Cena 60 hal. — Kalendář pro rolníky od rolníků sepsaný, toť letošní specialita moravská. »Selské Hlasy« překvapily letos odběratele své tímto pěkným darem. Obsah kalendáře jest velmi pestrý a originelní; drobné črty provázené vhodnými obrázky, kratičké básně a prostonárodní popěvky bude lid rolnický milerád čítati, neboť většina těchto prací vytryskla ve volné chvíli z nitra našich hodných rolníků a také obsahem svým odnáší se do oboru lidu selského. Zdařilým jádrem, kolem něhož se krystaluje zajímavý obsah kalendáře, jsou jadrné životopisy nejdůstojnějších biskupů moravských ozdobené věrnými podobiznami. Část kalendářní, praktické pokyny o vojenské povinnosti, pošta a pod. jsou velmi přehledně sestaveny, na konec pak připojen důkladný seznam všech trhů. Kalendář rolnický, který v úhledné obálce obsahuje zdravé jádro, lze lidu co nejvíce doporučiti. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Český časopis historický, který vychází již 10 let redakcí ze začátku profesora Rezka a profesora Golla, nyní prof. Golla a profesora Pekaře, přejde z nakladatelství Bursíka a Kohouta v náklad Historického klubu začátkem r. 1905. Klub historický byl dříve spolek posluchačů dějepisu při české fakultě filosofické; v poslední své valné hromadě usnesl se proměniti se ve spolek s širším členstvem a s širší vědeckou činností, a převzal ve svůj náklad začínaje r. 1905 Český časopis historický. Redakce Č. Č. H. zůstane nezměněna. Měli jsme již sice několikrát příčinu projeviti nesouhlas s některými vývody Č. Č. H.; ale milerádi uznáváme jinak znamenitou cenu a důležitost tohoto časopisu, jenž velice četnými a cennými zprávami informuje o pokrocích práce historické v zemích českých i v sousedství mnohem úplněji než kterýkoli jiný historický časopis v celém Rakousku. Tyto zprávy, jakož i seznamy historických článků z četných časopisů jsou každému historikovi pomůckou velmi vítanou. Od příštího ročníku připojována bude k Č. Č. H. pokud možná úplná periodická bibliografie všech prací historických a příbuzných, pokud by se českých dějin týkaly a kdekoliv by byly otištěny, vždy souvisle za minulý rok, po vzoru Masslowovy bibliografie, přidávané k Lipské Historische Vierteljahrschrift. Tím ovšem vzroste rozsah Časopisu (nejméně 32 archů ročně).

Časopis vycházeti bude čtvrtletně. Roční předplatné bude 10 K, pro členy Klubu 6 K. Členský příspěvek je ročně 4 K. Na konec prosíme všech členů družstva našeho i všech čtenářů Vlasti, aby pamatovali na náš historický čtvrtletník, se značnými obětmi vydávaný, Sborník historického kroužku. Každý dle možnosti rač se sám přihlásiti za odběratele, jakož i jiné hleď získati; rovněž prosíme, aby pamatováno bylo na Historický kroužek vůbec. Je to jediné katolické zřízení české toho druhu; zdárně může Sborník prospívati ovšem jen tehdy, bude-li dostatečně četným odběratelstvem podporován.

Moderní náboženství Masarykovo. — Časových Úvah roč. VIII. čís. 11 — Dr. Carigue Masaryk jest velikým neštěstím českého národa v ohledu národním i náboženském. A proto jest třeba věnovati mu stálou pozornost a krok za krokem názory jeho poráželi. Zde to činí neznámý autor důstojně a důrazně. Uvádí bludné náboženské názory Masarykovy a krásným a jasným způsobem je vyvrací, ba někde poráží Masaryka samým Masarykem. Uvedeme jen něco: »Máme vědu, která

se podává už v obecné škole. Ve středověku vědy nebylo, jen několik klášterníků bylo vzděláno; největší páni se neuměli podepsat a byli prohlášeni za svaté lidi, kteří se nechtěli učit, aby se nepokazili« (str. 10). Autor uvádí proti tomu četné university, farní, kapitolní a klášterní školy a hojnost vynálezů, hlavně astronomických se strany kněží ve středověku a dále praví: mnozí nadaní lidé byli mravů velmi špatných a ctnostným bývá často člověk ducha omezeného. A dále ptá se: rodí věda ctnost? . . . . Mravnost bez vědomostí člověčenstvu nikdy neuškodila, vědění však bez mravnosti ano.

Masaryk chce vyšší mravnost — vyšší názor na rodinu a rodinný život vidí Masaryk v reformaci, kde prý rodina postavena byla výše, v té reformaci, kde bylo právě Lutherem a některými stoupenci jeho manželství nejvíce ublíženo. Autor brožury praví: jest nanejvýše smutným svědectvím novodobé vzdělanosti, že dlužno brániti církev katolickou právě v tom bodě, kde zásluhy její o blahospolečenské dokazovány jsou fakty nad slunce jasnějšími. Co řekl Masaryk: v té příčině zejména katolicismus svým asketismem je hrubý a materialistický, proti jeho pojímání manželství není dosti ostrých slov« (str. 19. a 20.). A dále praví Masaryk, že prý Kristus Pán dovolil rozvody — autor mu praví do oči, že Písmo svaté vykládá falešně a že mu nerozumí.

Masaryk prohlašuje nerozlučitelnost manželství a přísné jednoženství a jednomužství. Reformátoři se těmto jeho zásadám vysmáli a přece jen dle jeho tvrzení rodina a manželský svazek byly povzneseny právě těmito reformátory. Zde poráží Masaryk Masaryka.

Celkem dlužno doznati, že autor brožury dokázal Masarykovi nejasnost a zvrácenost pojmů a nedůslednost jeho jako náboženského reformátora.

Dobře praví autor (27): Masaryk podrývaje zjevení a názor křesťansko-katolický, chce prohloubiti náboženství a mravnost a milá mládež — posluchači jeho totiž — prohlašuje, že již vlastně nevěří v nic a takové světové otázky že jí jsou již úplně lhostejny.

Prosíme čtenáře, aby si brožuru přečetli a aby ji půjčili hlavně všem »Časistům«, učitelům, mladým profesorům a jiným, kteří na Masaryka přísahají.

»Časové úvahy« zasluhují za tuto práci vší chvály a veřejného uznání Stojí 1 K ročně. Jejich redaktorem jest Dr. Fr. Reyl, ředitel Borromea v Hradci Králové.

Václav Plešovský.

Knihovna Obnovy. Č. 1. Obrázky ze smíšené osady. Řada II. Napsal *František Mimra*, farář v Krouné. 1903. V Hradci Králové. — Kdož by neznal spisů záhy zesnuleho biskupa Ed. Brynycha, zvláště »Kříže a Kalichy«, »Dílo lidi« a »Slovo Kříže«? I kdo je zná, zase si je rád po čase přečte; vždyť zesnulý hájí v nich tak přesvědčivě naši katolickou víru a tak vroucně varuje katolíky před nevěrou nebo odpadem od pravé víry! Za stejným cílem nesou se »Obrázky ze smíšené osady«, jež napsal farář Frant. Mimra. Jako zesnulý biskup Brynych, tak i on ukazuje ve svých obrázcích rozličné vady katolíků, zvláště netečnost ku zděděné pravé víře s jedné strany, a s druhé věrně líčí, jak houževnatě, ba, vášnivě lpí evangelíci na své víře a kterak stále opakují vnucené jim předsudky proti katolicismu, byť jim opak co nejjasněji byl dokázán. Pan spisovatel zmiňuje se sice v předmluvě, že úmyslem jeho jest, uvarovat zvláště katolíků na osadách smíšených sňatků smíšených a rozličných vad, jimiž hřeší na škodu své víry a spásy, leč dle našeho mínění prospěje čtení jeho obrázků každému katolíku, ano i sami kněží najdou v nich velmi vhodné pokyny pro duchovní správu. Zevrubnějšího obsahu jednotlivých obrázků nelze v tomto posudku udávati; dostačí uvésti názvy některých: »Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!« »Náhoda, nebo-li trest Boží?« »Nepotřebuji zpovědi!« »Pro kousek masa«, »Však mně ruka neupadne!« »Bez kmotry«, »Zachráněná«, »Otrok.« Již tyto názvy prozrazují zajímavé příběhy. Doporučujíce je co nejlépe, dodáváme, že řada I. obrázků ze smíšené osady, od téhož spisovatele, vyšla již r. 1896 taktéž v Hradci Králové. *Josef Herzig.*

Kam nechceš? Kniha výstrah obsahující líčení soudů Božích na věčnosti a udávající prostředky proti nim. Sepsal Th. Dr. Karel L. Řehák, rytíř Božího Hrobu v Jeruzalemě, k. a. notář a farář u sv. Ducha v Praze. V Olomouci, nákl. R. Prombergra. Se schválením nejdůst. k. a. Ordinariatu v Praze. K řadě svých theologických spisů připojuje velečinný autor nový spis jednající o očistci. V I. dílu obsahuje kniha 30 statí pro 30 dnů listopadu, z nichž každá obsahuje a) část dogmatického pojednání o očistci, b) historicky zaručená zjevení duší očistcových, c) přiměřené rozjímání, d) modlitby na základě 14 štací křížové cesty a 15 tajemství růžence bolestného. V II. dílu budou církevní pobožnosti za dušičky a to: a) církevní hodinky latinsko-česky dle brevíře, b) modlitby mešní latinsko-česky

dle missálu, c) modlitby při umírání, pohřbu a o dušičkách, d) modlitby a zpěvy, jak si je oblíbil konati náš český lid. Posud jsme v katolické literatuře české neměli lidově a zajímavě psané knihy o očistci a o věčných pravdách, které se osudu duší v očistci týkají. Spisovatel spojil tu ladně poučení o víře, příklady, úvahu a modlitby církevní takovým vnímavým způsobem, že čtenáři se ani nechce knihy dáti z ruky, touha jej pudí čísti dále a dále. Ovšem k dokonalému užitku duchovnímu z této knihy se doporučuje, aby se každého dne jen příslušná staf pro ten den brala, a o ní aby se meditovalo. To měl též slovutný pan spisovatel v úmyslu. Zájem, který kniha tato na všech stranách působí a hojné její objednávky dosvědčují, že byla v pravém čase a zkušeným pérem ku blahu duší katolického lidu českého i k dobru duší v očistci vydána. *Vlastimil Hálek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. Římské věci. Italie. (Dokon.) Ze tří tisíc účastníků byla asi polovice Italů, asi tisíc Francouzů, tři sta Španělů a asi dvě stě příslušníků různých národností. Zednáři, republikáni, anarchisti a socialisti byli v rozhodné většině a celkem byl to kongress ryze zednářský. Masonerie však schovala tentokráte svou vlastní marku a ukryla se za širší a mnohému sympatičtější pojem »volná myšlénka«.

Sjezd byl dílem zednářů a cíl jeho protikatolický a politický. Notoričtí nevěrci a republikáni Italie přišli skoro všichni.

Jinak bylo ve sjezdu samém mnoho nepořádku a konfuse. Jaká byla »volné myšlénce« popřána svoboda, vysvítá z toho, že poslanec Ferri se nesúčastnil, poněvadž není přítelem freimaurů a bylo mu co nejrozhodněji odepřeno mluviti na sjezdu o masonerii; proto raději nepřišel.

O 9. hodině dopolední dne 20. září bylo nádvoří kollegia romana již přeplněno; více než sedmdesát zelených zednářských praporů vlálo ve vzduchu s viditelnou nedočkavostí. President kongresu, prof. Sergi, pozdravil účastníky jménem římského komitétu a počal mluviti hrozné blasfemie proti náboženství, jež shrnul tvrzením, že volná myšlénka má odjakživa největšího nepřítele v církvi katolické. Promluvu presidentovu vyložil pak Belgičan Fournémont po francouzsku a v přestávce zazněla Marsellaisa a některé revoluční písně. Když utichl zpěv, mluvil zástupce římského purkmistra Vanni, Němec prof. Haeckel a Francouz Buisson, jen četl pozdrav nepřítomného Berthélota.

O půl jedenácté táhlo se k Porta pia. Rámus po cestě byl veliký. Šlo se oklikami hlavními třídami města; někteří zpívali Marsellaisu, socialisti rozhazovali lístky velezrádného, protináboženského a protipapežského obsahu, křičeli »Abbasso l'Austria(!)« a »ať žije socialní republika.« U brány mluvil Fournémont za ohromujícího potlesku; po poledni se zástupy rozešly.

Odpoledne nebylo účastenství valné a strhla se škandální vřava, když předseda Fournémont nenechal anarchisty a socialisty mluviti. Zednáři drželi s presidentem; socialisti pískali, křičeli; »šibeničníci« a jiné nadávky jen jen pršely, nastala řežba pěstěmi, strkání a fackování; anarchisti hrnuli se s křikem »pryč s diktátorem« k předsednickému stolku, takže Fournémont ihned odstoupil z předsednictví. Když se hluk utišil, rozdělil se sjezd v VII. sekcí: mezinárodní veřejné právo, vnitřní veřejné právo, vyučování, obecní zřízení, náboženství, propaganda volné myšlénky, dogma a věda.

V jedné sekci popřel Hubbard papeži veškerou suverenitu, autoritu a právo a dodal: »kdo chce učinit nejlepšího krále, ať odstraní každého, kde jen jaký je, a jen ten, kdo má odvahu zničiti krále, učiní národ.« Mazza prohlásil volnou myšlénku a monarchii za pojmy naprosto nesmířitelné.

Tyto fráze byly hlučně aklamovány, rovněž i přečetné výroky proti náboženství, papeži a Vatikánu, jež nebudeme a nemůžeme tu uváděti. Po celé odpoledne panoval hluk a zmatek i přes to, že po všech stěnách sálu sjezdového byly nalepeny cedulky s nápadnými nápisy: »Chi disturba qui, lavora per il Vaticano«. (Kdo zde vyrušuje, pracuje pro Vatikán.) Kdyby se měli dle toho počítati přátelé Vatikánu, bylo by jich na sjezdě bývalo mnohem více nežli zednářů. Třetího dne súčastnilo se sjezdu sotva tři sta osob; o polednách byl za poplatek L 3·50 za osobu pořádán banket. Poslední schůze byla dne 23. září; ze všech byla nejbouřlivější a nejhlučnější. Svobodomyslníci se usnesli, aby byl příští kongres pořádán v Paříži r. 1905. Zednáři ovšem hlásají do celého světa, že se

kongres stkvěle vydařil, není však to pravda. Svědčí o tom celá řada protestů, podaných sjezdovému výboru. Protestovali nejen katolíci (toho by si kongresisté konečně nejméně všimli), ale i monarchisté, socialisté, anarchisté, ba i jednotliví účastníci sjezdu sami. Tak na př. monarchisty urazilo, že jednotliví řečníci z ciziny mluvili proti králi a dynastii, čímž zapomněli na elementární povinnosti člověka, jenž je h o s t e m cizího státu. Kongres měl býti ukončen táborem lidu před pomníkem Giordana Bruna a Garibaldiho, ale vláda jej zakázala, obávajíc se jestě horších demonstrací. Když však se účastníci sjezdu přece chystali vytrhnouti z nádvoří kollegia romana, povolila vláda v poslední chvíli tábor na Campo di Fiori a na Janikulu, ale bez všech praporů a odznaků.

Bohoslužby na odpros konaly se dle přání Jeho Svatosti papeže dne 29. září v den sv. archanděla Michaela, vítěze nad Satanem. Tisíce a tisíce Římanů účastnilo se slavných obřadů a přistoupilo ke stolu Páně. Zpívalo se Miserere, litanie ke všem svatým, byl výstav Nejsv. Svátosti a požehnání, pak bylo slavnostní triduum.

Katolické listy italské psaly o kongresu vážně, ale prohlašují, že církvi neublíží. Soudí zcela správně takto: »Pro miliony a miliony lidí, kteří věří v Boha a Ježíše Krista, žádná svoboda! Svoboda myšlénky je tedy lež. Žádná svoboda pro papeže, pro kněze, mnicha a jeptišku, žádná svoboda pro rodinu, která chce křesťansky vychovávati své děti, žádná svoboda pro ty, které slouží nemocným, vyučují mládež, opatrují sirotky, hluchoněmé, opuštěné! A proč? Prohlásila jistá slečna Balabánová za ohlušujícího potlesku kongresu, že proto, poněvadž otravují duše lidské a jsou společnosti lidské nebezpečnými a záhubnými; kongres hlučně souhlasil s Francouzem Buissonem, který navrhoval, aby bylo náboženství vyloučeno ve všech zemích ze škol a aby duchovním a sestrám na celém světě vzato bylo právo vyučovati.

My, nepřátelé volné myšlénky, tvrdíme, že traviči lidských duší a rušiteli každé víry a mravů, všeho pořádku a základu rodin, pravdy a spravedlnosti, jste vy, svobodní mysliteté! Kdo rozhodne mezi námi a vámi, že myšlénka je opravdu pro všecky svobodná? Chcete o tom rozhodovati vy sami? Nuže, svoboda pro nikoho, jen pro svobodné myslitele! Nesmí prý se popříti svoboda tomu, kdo by jí užil ku zničení (volné) myšlénky! No, tak tedy — tyranie pro všecky, jenom ne pro svobodné myslitele!

Tyranie děsná, ohavná, absurdní — protože se děje ve jménu -- svobody! —

Kdo pak zná naše poměry, usměje se jen útrpně, když čte ku př. v římské zednářské »Tribuně«, že *český národ* byl zastoupen panem — Karlem Pelantem. Odpovídáme k pokřiku o kongresu volné myšlénky: »Sláva katolické církvi! Ať žije papež Pius X.! *F.*

Katolíci ve Finsku. Apoštolem Finska jest sv. Henryk, jehož bohumilý život opěvá nejstarší historická runa finská. Pocházeje z finské rodiny, nabyl vzdělání v Anglii, stal se později biskupem v Upsale a byl důvěrným přítelem švédského krále sv. Ericha v polovici XII. století. Vrah Lalli zabil sv. biskupa na jezeře Keuliö, jeho tělo pochováno v Nousis. Později přenesen biskupský stolec do Räntämäki a posléze, na konci XIII. stol. do Abo, z kterážto doby začal utěšený rozvoj katolické víry po celém Finsku. Tak to trvalo až do XVI. stol., kdy Lutherova jedovatina otrávila nejdříve Švédsko a pak i Finsko, které se toho času staly zeměmi protestantskými.

Teprve asi před sto léty začalo nenáhlé obrození katolické církve ve Finsku. Nejdříve vystavěna katolická kaple ve Vyborgu, a to pro polské vojíny tamní ruské posádky. Když r. 1808 připojeno celé Finsko k ruské říši, dostala i jiná města ruské posádky, mezi nimiž byly opět četní katolíci i Poláci. Počet jich tak se zmáhal, že r. 1856 uznáno za nutné zříditi pro finský vojenský okruh katolickou kaplanii. Pro ně kaplan P. Horbacki konal z počátku služby Boží v kapli helsingforských kasárnách, mimo vojíny obcovali jim též katoličtí obyvatelé města. Snahou finského general-gubernatora, jehož choť byla horlivá katolička, vydal císař Alexander II. r. 1857 úkaz, v němž nařízeno vystavěti v Helsingforsu katolický kostel a faru — »k ukojení duchovních potřeb katolických vojínů v Helsingforsu a Sveaborgu a též jiných po Finsku roztroušených katolíků.«

Po knězi Herbackém byl dlouho finským vikářem a zároveň vojenským kaplanem P. Michael Ruczinski. Manželka tehdejšího general-gubernatora, hrab. Adlerberga, jsouc rovněž horlivou katoličkou a protektorkou chrámu, obrátila se do katolických Němec se žádostí za peněžitou podporu a zároveň o jeptišky, které by mohly spravovati školu, a též o duchovního pastýře pro ně. R. 1872 koupila uprostřed města rozsáhlou prostoru s dřevěným jednopatrovým domem, kdež usí-

dleny z Němec přibylé jeptišky a zřízen pensionát. Duchovními správci byli tu vynikající kněží, potomní učený profesor mnichovské university P. Funke a nynější ředitel semináře v Poznani P. Jëtzing. Ale po odvolání hrab. Adleberga z Finska farář Ruczinski školu zavřel a jeptišky s jejich duchovním vypravil zpět do Němec. Příčinou toho byl nedostatek fondů a z části též antagonismus mezi Němci a dřívějšími osadníky. Po celý čas farářování P. Ruczińského neslyšeli polští vojíni slova Božího v mateřském jazyku, jinému pak nerozuměli. Po jeho smrti uvázal se v duchovní správu P. Pavel Medźys, jemuž i s osadníky nastaly velice trudné časy. Vojenské ředitelství zrušilo úřad vojenského kaplana i spojený s ním plat na vydržování faráře, kostela, fary a služby chrámové. Všecky výdaje musily se krýti z nečetných příspěvků (asi 200), většinou nezámožných osadníků. O znovuzřízení zavřeného pensionátu nemohlo býti řeči: skrovný důchod z chatrného domku kryl sotva částečně farní vydání. Na povznesení náboženského života nebylo čáky, odnikud nekynula žádoucí pomoc — rozptýlení po Finsku katolíci, něco přes 400, tonuli v moři protestanském.

Záhy zvěčnělému arcibiskupu, metropolitu Boleslavu Kłopotewskému, náleží hlavní zásluha o duševní obnovu finských katolíků On ve své neunavné péči obrátil zřetel i na jejich potřeby a v únoru r. 1902 vyslal do Helsingforsu na veletrudné stanovisko duchovního správce, výtečného kněze, doktora bohosloví Julia Rodziewicze. Týž obnovil kostel a mimo polská kázání, hlavně pro vojíny, jal se kázati též německy a francouzsky, zavedl přípravné exercicie pro Angličany a Vlachy, kteří dosud neměli komu se zpovídati. zařídil v jazycích švédském a finském katechisaci mládeže, platil ze svého najatým k tomu účelu katolickým učitelkám — vůbec učinil vše, co bylo lze v tak krátkém čase učiniti. Krátce po jeho příjezdu odevzdali mu osadníci kapitál 20.000 marek, odkázaný farářem M. Ruczińskim na stavbu důchodného domu na prostoře, kterou r. 1872 nabyla hr. Adlerbergova. Náměstí to, v samém středu hlavního města Finska, jest nejkrásnější ze všech a již nyní bylo zaň nabízeno 150.000 marek. Stavba pětipatrového domu, jenž by přinášel asi 35.000 marek ročního důchodu, vypočtěna na 300.000 marek. Zvěčnělý arcibiskup schválil plán i rozpočet a přikročeno k stavbě. Byly již položeny základy, když tu konsistoř nalezla jakési nepředvídané formální překážky a další stavba z té příčiny zadržena. Záporné stanovisko, zaujaté konsistoří, roznítilo oposičního německého ducha v osobě konsula p. Otto, jenž vystoupil proti P. Rodziewiczowi s veřejným protestem v novinách. Avšak celá různojazyčná osada stála v té záležitosti jako jeden muž při svém důstojném faráři — a konsula stihla nemilá porážka. V časopisech a pak ve zvláštní brožurce dokázáno mu, že uvedených jím donačních dokumentů k účelům »německé« školy není, že dle finských zákonů, na jichž základě učiněna kupní smlouva, majetkem tím vládne pouze a výlučně »katolická obec« a že tudíž ani přitažená jím ku pomoci konsistoř nemá právo se do věci míchati.

Nynější horlivý duchovní správce, dr. Julius Rodziewicz, těší se nejen v Helsingforsu, nýbrž v celém Finsku veliké úctě a lásce tamních katolíků. Vládne dokonale jazykem švédským a finským, a zatím co pastoři řeční k lidu mluvou zastaralou, káže on jazykem vytříbeným, literárním a má stále hojně posluchačů. V petrohradské bibliotéce nalezl cenné dokumenty, týkající se dějin katolické církve ve Finsku a uveřejnil o nich v zdejších historických časopisech celou řadu studií. Dosud nebylo tu k veliké duchovní škodě katolických učebnic. Dr. Rodziewicz podjal se i této práce a pomocí proslulé folkloristické spisovatelky p. Maily Mikkolové přeložena na finský jazyk osvědčená biblická dějeprava P. Šustera a několika studenty zdejší university katolický katechismus Deharba, prověřený a opravený slavistou prof. Mikkola, mužem dotčené spisovatelky. Učebnice ty budou záhy předloženy k approbaci duchovní vrchnosti a po té vytištěny. Vůbec rozproudil se nyní, dík úsilím učeného a zároveň neunavného, energického kněze Jul. Rodziewicze, mezi katolíky ve Finsku čilý duchovní život. *Karel Jindřich.*

Studentské koleje českých vysokých škol pražských zřízené z velkolepého daru českého mecenáše Hlávky, odevzdány byly 20. listopadu t. r. slavnostním způsobem svému humannímu účelu. Časopis pokrokového studentsva (ze dne 14. října t. r.) k té příležitosti napsal: »Budova není sice kasárnami à la kolej Arnošta z Pardubic, má koupelny, tělocvičnu, účelné vnitřní zařízení, slušný exterieur — to vše nás neuspokojuje. Jsme zásadně proti hromadné výchově v konviktech. Je tu předně systém policajtského dozoru, který vychoval již tolik politických kreatur s moralistní posou, potom nucené často sblížování lidí s naprostými různostmi charakteru, s diametrálně se lišícími dispositemi citu, konečně mravní bída, jíž se nevyhnul dosud žádný konvikt — to je několik

příčin, které nám činí společnou výchovu nesympathickou. V našem případě upozorňujeme zvláště na to, že podpisy kurátorů (př. dr. Mattuše) nikterak nezaručují, zda »vynikajícím a nemajetným« (dle slov provolání) bude uznán i někdo, kdo by se proti vládnoucím v české společnosti konservativně-klerikálním kruhům angažoval. Nejásáme proto při otevření kolejí, ač najdou se snad jiní, kterým nový, tentokráte bez zjevného katolického cejchu veřejnosti odevzdávaný konvikt bude znamenat etapu v historii studentské socialní otázky.« Především ovšem pisatel této zprávy špatně prorokoval, neboť naopak řečená kolej byla 20. listopadu právě »se zjevně katolickým cejchem« od Jeho Eminencí ndp. kardinála vysvěcena a týž oslovil při tom i akademickou mládež úchvatnou řečí na slova Písma: Initium sapientiae timor Domini. Dále jsme radou mladým pánům kolem Časopisu pokrokového studentstva seskupeným, aby do konservativně-klerikálních kolejí Arn. z Pardubic a koleje Hlávkovy nežádali, když se bojí policajtského dozoru a uznali liberálně přesvědčení těch, kteří do kolejí zmíněných žádají. Ostatně neukázalo se dosud, že by »policajtský dozor« v koleji Arnošta z Pardubic měl nějaký neblahý vliv na povahu někdejších chovanců. Není tomu dávno, co samotné pokrokářské listy zaznamenaly zprávu, že někdejší přední vůdce pokrokářských studentů po svém vystudování vstoupil — k pražské policii a vyznamenal se ihned ostentativním příkrým vystupováním proti českým studentům při buršáckých bumlech na Příkopě! A nebyl vychován v koleji Arnošta z Pardubic! Časopis pokrokového studentstva v prvém čísle tohoto ročníku, kromě zmíněné protiklerikální zprávy o koleji Hlávkově, obsahuje ještě pouze dva souvislé články rovněž protiklerikální, dále zprávy o protiklerikální schůzi v Plzni, o protiklerikálním projevu studentů v Třebíči proti koleji Arnošta z Pardubic, protiklerikální zprávu o internátu sv. Prokopa v Praze atd. Bohatý to zajisté obsah! Ale nebýt toho prožluklého klerikalismu neměl by Časopis pokrokového studentstva co psát. Mládí je mládí a protiklerikální brojení »pokrokové« mládeže snadno se odpustí, vždyť víme, že z podobných radikálních pokrokářů stávají se po nějaké době ti nejúřednější konservativní byrokrati a než se jimi stanou, af z nich má zatím pan Hajn radost . . .

Naše Doba. Revue pro vědu, umění a život socialní, č. 2., r. 1904. (Redaktor dr. T. G. Masaryk.) V přehledu školství protestuje proti chystanému novému řádu školskému a vyučovacímu a sesilování moci řídících učitelů, a činí za tyto reformy školské odpovědným — klerikalismus. Boj křesťanských sociálů dolnorakouských nazývá novým »řáděním« a »korrupcí« a staví se proti disciplinárním novým předpisům pro učitelstvo v Dol. Rakousích, dle kterých ze školní služby mohou býti ihned propuštěni učitelé, kteří proviní se proti náboženství a mravnosti. V přehledu umění dovolává se Nová doba nutnosti české galerie a dokládá, že nejspíše vznikne v Praze z Marianské výstavy církevní museum, s čímž bychom ochotně souhlasili. Hodil prý by se pro toto museum klášter blah. Anežky. Referent však není důsledným. Volá sice, jak snadno dala by se Praha obohatiti z Marianské výstavy o církevní museum, a to znamenitě, ale hned křičí, aby probůh správcem jeho nebyl nikdo z pořadatelů Mariánské výstavy. V projevu tom jest vrchol nespravedlnosti, který nesluší realistické revue vážných mužů a hodil by se spíše do obskurního nějakého soc. demokr. plátku. Umění stojí nad strannictvím, zní naše odpověď. *† 40.*

Prof. Dr. Flajšhans má zvláštní pojem o vědeckosti a důslednosti. Byly doby, kdy byl proti rukopisům, nyní je pro rukopisy. Loni napsal, že Hus byl kacíř, letos, že kacířem nebyl. Byly doby, kdy mu pravost Kristiána byla velmi pochybnou a vylučoval jej, jako spis prý v Řezně sepsaný, vůbec z české literatury. Z článku jeho v 10. čísle »Osvěty« (Moudrá Libuše mužem) jest najednou zase patrno, že o stáří Kristianově nepochybuje a dokonce — dle »Nár. Listů« ze dne 24. září t. r. — náležité nerespektování Kristiana v příručné knize Smetánkově-Vlčkově o literárních dějinách českých doby předhusovské pokládá za nedostatek povážlivý! Jiný podobný vědec byl by ve vědeckém světě nemožný; u prof. Flajšhase to projde.

Nové Husovy spisy? Prof. Flajšhans vykládá v »Osvětě« (roč. XXXIV. díl I.), že od vydání své Literární činnosti M. Jana Husi (r. 1900) poznal 162 »nových« rukopisů, z nichž některé obsahují »díla Husova dosud neznámá.« Prof. Flajšhans neuvádí však přesné doklady a signatury nových rukopisů.

Byl sv. Petr v Římě? Mnozí protestantští spisovatelé snažili se marně dokazovati, že sv. Petr v Římě vůbec nebyl! Že sv. Petr v Římě se zdržoval a v Římě mučednickou smrt podstoupil, doznává nejnověji i známý protestantský

racionalista Harnack ve spise D. Mission u. Ausbreitung d. Christenth. in d. ersten drei Jahrh. Leipzig, 1902, 44. (viz i Theol. Lit. Zeitung, 1902, 604).

Prof. T. G. Masaryk píše ve své nejnovější brožuře »V boji o náboženství« (Král. Vinohrady, Jan Laichler, 1904, str. 13.): »Církve nám nestačí svým učením, nestačí nám svým vedením, nestačí nám svou mravností... V posledním čase udály se na četných dvorech evropských skandály pobuřující svědomí — ozval se jeden kárný hlas se strany církevních hodnostářů?« Pan professor tu má na mysli ovšem především katolickou církev, neboť jsa evangelíkem, musí věděti, že reformace popřela viditelnou církev a nemůže tudíž pan profesor o neviditelné církvi a její mravnosti mluviti. Chce-li však mluviti logicky a spravedlivě, musí mluviti pouze o mravnosti či nemravnosti příslušníků té či oné církve, ale svrchovaná nespravedlivost by byla, činiti tu či onu církev zodpovědnou za nemravnost toho či onoho jednotlivého příslušníka. Táži se, proč se bouří svědomí pana profesora pro skandály jednotlivců, když v téže brožuře sám horuje pro úplnou svobodu svědomí? Je to důslednost a logika? Pan profesor myslí tu na známý případ v královské rodině saské. Kdyby byl nějaký církevní hodnostář kárně vystoupil, byl by pan profesor jistě první, jenž by se ozval proti klerikálnímu vměšování se do soukromého rodinného života! Může ostatně katolická církev za poklesek princezny a chce snad pan profesor filosofie podobně jako celá řada socialně-demokratických plátků svádětí vinu poklesnutí jejího na — jesuitský duch v rodině saské panující a na katolicismus princezny? Evangelický pastor napsal při té příležitosti v časopise »Evang. Kirchenzeitung«: »Nein, nicht der Katholicismus der Kronprinzessin ist zu berücksichtigen, sondern der naturalistische und libertinische Geist unserer Zeit. Tag für Tag wird in der schlechten Presse die freie Liebe gepredigt, nicht direkt aber so, dass alle Ehebruchsgeschichten mit dem grössten Behagen breit getreten und die Schuldigen mit süsslichen, Phrasen entschuldigt werden. Abend für Abend wird auf den Brettern, die die Halbwelt bedeuten, ein lüsternes Stück nach dem anderen gegeben. In einer grossen Zahl von Romanen wird gar kein anderes Problem mehr behandelt als das erotische. Der neue Bürgermeister von Berlin gibt ja in seinem »grünen Huhn« die Lehre, Verhältnisse die sich nicht biegen lassen, müsse man brechen. Was hat die sächsische Kronprinzessin anderes getan? Sie hat einfach in die That umgesetzt, was in der Presse, in der Literatur und auf der Bühne täglich gelehrt wird. Dass es diesmal eine Frau in ihrer Stellung ist, hat die Aufmerksamkeit der Welt erregt, sonst geschicht ja der gleichen alle Tage, und es ist zu verwundern, dass es nicht noch öfter geschieht. Bei dieser massenhaften Produktion von schlüpfrigen, eindeutigen Romanen u. s. w. ist es tatsächlich zu verwundern, dass die Freiheit des Fleisches nicht noch zügelloser ist. Bei dem was man in Berlin zu hören und zu sehen bekommt, gehört ein fester Charakter dazu, um sich von diesem trüben Schlammstrom nicht mit fortreissen zu lassen.« Čest takovému muži, jenž neváhal říci pravdu. Ne katolicismus, ale moderní kultura, která lid katolicismu odcizila, způsobila zároveň jeho demoralisaci! Ale tu pravdu pan profesor Masaryk přirozeně uznati nemůže. Filosofičtější jest: církev nám nestačí svou mravností...

Masaryk a evangelíci. »Přehled« (č. 2.) píše: »Na schůzce mládeže v Krouné kázal (evang.) farář Šebesta. Mezi jiným pravil (citováno z »Hlasů ze Siona«): »nedejme se v údiv nějakému Masarykovi, který chce ve své nadutosti lepší ethiku, nežli měl Pavel a Pán sám, ale nového něco asi nestvoří.« — Tohle mohli a měli dvojctih. pánové už dávno rozpoznat a svému lidu říci. Ovšem jim zatím dostačilo, že Masaryk zakladal časopisy, v nichž se katolictví hanobilo, a že mluvil řeči, jimiž v mládeži universitní víru vyhlazoval. Myslím, že škody, které prof. Masaryk i evangelíkům způsobil, se teprv ukážou, ač nebudou takové, jaké způsobil mezi nábožensky neuvědomělým studentstvem katolickým. Ku podivu však je, že »Přehled« faráře Šebestu jizlivých poznámek ušetřil; katolickému knězi by to nedaroval. Ovšem, evangel. čtenáři »Přehledu« by toho netrpěli, aby jim duchovního tupil. *L. † d.*

Nelze se zachovat. Nevšímá-li si kněz hmotných záležitostí lidu, je zle; stará-li se o ně, ještě hůře. Jakýsi Rosol nutí se v real. »Přehledě« (č. 1.) do bombastického horlení proti zbědovaným poměrům českého lidu na Mladovožicku. Takové horlení je velmi laciná věc; také nejde Rosolům o to, aby lidu pomohli, nýbrž aby si zahráli na Katony, a jde-li to jen trochu, aby vinu na náboženství nebo na kněze strčili. Tedy ten Rosol v »Přehledě« zvěstuje nám žasnoucím, že na Vožicku je chudý lid, že je tam bídná půda (toho budou jistě zas klerikálové vinni), že tam zanikají staré obchody, a nové nevznikají, že tam není komuni-

kačních prostředků, že i obydlí a oblek toho lidu prozrazuje velikou nouzi atd. Dle toho jest i povaha lidu, nedůvěřivost a konservatismus. Intelligence je tam morálně i intellektualně schátralá; škol je tam nedostatek. Jediní, kdož tam ještě něco pro lid činí, jsou »klerikálové«, ale náš Rosol není s jejich činností nijak spokojen. »Rozvíjejí činnost beze strachu, že narazí někde na odpor. (Snad i páni organisovaní jim nepřekážejí.) Nimbus božích sluhů (Rosol píše asi také do »Červánků«) a kazatelna(?) působí na nevědomý lid tak, že jest pouhou loutkou v jejich rukou. Vetřeli se chytře (Rosole, nosole!) i do spolků. (I do spolků! lidičky!) Jsou předsedy nečetných (to jsme si oddechli) Raiffeisenek, spolků hasičských (to je přes příliš) a občanských besídek atd.« — Člověk žasne nad těmi rosolovatými dobrodinečky našeho lidu, jak při vzpomínce na kněze se třesou a třeští. *L. † k.*

Nad úpadkem křesťanské charity žalostní náš »dobrý přítel Přehled«. (č. 1.) A to už něco znamená! To znamená, že teď všecka starost o chudé, slepé, malomocné, nedužívé, zmrzačené spadne na bedra páně Masarykova. Ti klerikálové už nechtějí teď nic dělat. Proto roní »Přehled« slzy a volá: »V době, kdy myšlenka socialní spravedlnosti, pro niž katol. církev neumí a nedovede pracovati jinak než ústavy charitativními (to je ovšem lež a pomluva, ježto církev ode dávna odsuzuje každé bezpráví, ať se jeví kdekoli a jakkoli), nabývá víc a více půdy (?— ani toho nepozorujeme!) ve všem životě veřejném, zelotism v katol. církvi pozvedá svůj hlas proti jednostranné dobročinnosti. (Soudí tak z projevu loňské »Vlasti« str. 1140.) Klerikální tisk odrazuje i od nejmírnější a nejnedokonalejší formy, kterou se stělesňují snahy o socialní spravedlnost, odrazuje od činnosti charitativní atd. — »Páni v »Přehledu« mohou jen klidně spáti nebo mluvit vodnaté řeči o socialní spravedlnosti, katolíci vědí dobře, co jest jejich povinností. Vědí, že jest almužna chuďasovi udělená skutek bohumilý a mnozí z nich i nadále budou životy své pro blaho bližních obětovati. Té lásky a obětovnosti Masaryk u svých nikdy nedocílí. *L. † k.*

Tortura. Všichni němečtí i francouzští badatelé v právu trestním (jako zejména Stein, Daniels, Brunner, Helie, Esmein) bez rozdílu shodují se v tom, že známé tortury ve 13. století ve Francii nebylo ještě vůbec užíváno a že tato barbarská instituce teprve ve 14. století a snad ještě později vlivem církevního práva do francouzského světského řízení trestního byla zavedena. Všichni jmenovaní spisovatelé tvrdí souhlasně, že hojné právní prameny a přede všemi »Coutumes de Beauvoises« nejslavnějšího právníka francouzského z 13. století Beaumanoira o tortuře ani se nezmiňují — »il n'y a pas une trace de torture« (viz Dr. Zucker, Aprise i loial engrête. 1887, str. 73 nsl.) Profesor trestního práva na české universitě, dvorní rada Zucker píše však ve Sborníku věd právních a státních (III., seš. 1., str. 6.): »Nám však podle vyličování jednotlivých případů procesních, (byť i beze zmínky o tortuře) vnutilo se přesvědčení, že jest vyloučena možnost, že by usvědčení obviněného dálo se bez pomoci tortury, že by soudce byl se bez ní obešel atd. Vedeni tímto přesvědčením, nabytým na základě jakés takés znalosti skutečných poměrů řízení trestního, prozkoumali jsme francouzské prameny 13. století a mohli jsme prokázati, že ony — byť někdy pod nesprávným titulem — výslovně, expressis verbis, o tortuře jednají, což pak zejména p. Esmein loyálně doznal, ač dříve byl tvrdil: »Je n'ai pas per trouver un endroit où il en fut parlé« . . . Tortura římského jest původu . . .« Tak píše světoznámý učenec a jeden z největších badatelů v trestním právu, jenž není žádným klerikálem, ale naopak: vyznání — židovského. Co všechno se často jménem vědy svádí na církev — a neprávem!

Paběrky z novin a veřejného života.

Slavnostní večer Literární sekce. — Literární sekce družstva Vlasť pořádá v neděli dne 18. prosince o 6. hodině večer v domě družstva Vlasť slavnostní večer na počest 100. narozenin St. Vydry. — Slavnostní řeč přednese dp. katecheta Frant. Žundálek. — Katolici se k této oslavě uctivě zvou. Zvláštní pozvání rozesíláno nebude.

Marianská výstava v Římě byla slavnostně zahájena v neděli 27. listopadu J. Emin. kard. Ferratou v paláci vedle starodávné basiliky lateránské. Přítomen byl

značný počet prelátů římských, představených řádů, ústavů, jeptišek, kněží, zvláště francouzských, laikův atd. V první řadě zasedli J. J. Em. kardinálové Vives, Ferrata, Vanutelli, Rampolla, dále vyslancové rakouský a j. Ve čtvrt na 11. hodinu počal sbor školy řehořské za řízení msgra Müllera přednášeti dvě krátké a úchvatné skladby tohoto zasloužilého ředitele školy jmenované. Po skončeném zpěvu přistoupil ke stolu J. Emin. kard. Ferrata a četl zahajovací řeč. — Zmínil se o důležitosti dogmatu o Neposkvrněném Početí a poukázal, kterak vhodně uspořádána výstava právě na tomto místě, kde je palác patriarchy západu, kde bylo tolik snědů všeobecných, kde je hlavní chrám církve, kde shromážděna jsou četná a památná díla umění křesťanského, v museu lateránském, neboť blahoslavená Panna jest po Bohu nejvznešenějším předmětem umění křesťanského, jež má v soulad uváděti víru a vědu, náboženství a život, nebe a zemi. Marie předčí daleko všecky tvory, září krásou nebeskou, jest Neposkvrněnou, celý život její nadchl tak četné mistry dláta a štětce, aby znázornili některé výjevy jejího života od útlého mládí do jeskyně betlemské, z chrámu jerusalemského pod kříž, od sestoupení Ducha sv. až do slávy nebeské; všude, na všech místech zaznívá její úcta, všude koří se jí umění, majíc v ní vzor ideí nejkrásnějších, čistoty panenské, oddanosti, bolesti, krásy. Dle sv. Basilia mohou umělci více působiti než řečníci, poněvadž slovům řečníků rozumí málo lidí, výtvory umění mluví jasně ke všem, ovšem umění pravé, ne materielní ono, jemuž duch a víra jsou ideály vedoucí umělce, aby vykonal díla veliká a podivuhodná. Zahajuje výstavu k poctě bl. Panny Marie.

Účast Čech a Moravy na mezinárodní výstavě Marianské v Římě. Dr. Al. Kolísek, profesor v Hodoníně, o té věci v moravském »Hlasu« píše: Hledě jednak k akci pro bibliotheku Marianskou v Římě, jednak k úkolu, jenž mně byl svěřen v poradní schůzi dne 28. září t. r., dovoluji si sděliti: 1. Pro kratší a rychlejší řízení vešel jsem ve spojení s vsdp. kanovnikem Drem A. Podlahou, jakožto předsedou komitétu Marianské výstavy v Praze. 2. Knihy posud sebrané, pěkně vázané a vlašským, kde třeba bylo i francouzským nápisem opatřené odeslal jsem do Prahy, aby byly připojeny k výstavním věcem česko-moravským pro výstavu v Římě, což se stalo. 3. Pokud se týče ostatního obeslání výstavy věcmi moravskými, byly zaslány rozličné obrazy a reprodukce: řada pohledů se svatého Hostýna, nádherné album velehradské a j. Ovšem mohlo býti z Moravy obeslání hojnější za poměrů příznivějších. 4. Celková účast Čech a Moravy na výstavě Marianské v Římě jest důstojna. Byloť zasláno do Říma dvacet originálních maleb a soch českých a moravských mistrů, sedm předmětů ze stříbra, 150 knih, osm velkých alb, 28 zarámovaných tableaux a j. — vše to v ceně 23.000 K. Zásilka tedy veliká (jen doprava do Říma stojí 1500 K). 5. Další knihy Marianské ještě přijímám, ale již jen pro bibliotheku římskou, poněvadž na výstavu je pozdě. —

Dar. Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, věnoval 100 K k podpoře nádražních misií, by jich dobrodiní mohly používati dívky, které jedou z venkova na službu do velkého města.

Skvělý dar vysokého církv. hodnostáře — jubilára. Družstvo Vlasť a spolky kol něho seskupené zaslaly J. M. vysoce důst. panu Msgru Ant. Horovi, proboštu vždy věrné metrop. kapitoly u sv. Víta v Praze, k jeho 80tým narozeninám písemné blahopřání. J. M. vysoce důst. pán odpověděl redaktoru »Vlasti« 19. listopadu tímto krásným, srdečným listem: Veledůstojný pane! Mezi dosti četnými projevy k mým osmdesátým narozeninám shledal jsem čtvero blahopřání v jediné obálce zaslaných. Přijal jsem je se zvláštní radostí a vděčností. Přicházejí od výboru čtyř katolických jednot a spolků a jsou veskrz Vašnostinou rukou psány a Vaším jménem (jako zakladatele, místopředsedy, člena výboru) spolupodepsány. Proto dovoluji si obtěžovati Vás snažnou prosbou, abyste velectěným výborům těchto spolků nejvřelejší díky mé vysloviti ráčil. Zároveň posílám poštovní poukázkou skromný příspěvek ve prospěch sv. katolické věci. Domnívám se, že by naléhavým potřebám našim posloužilo rozdělením celého obnosu asi takto: Polovici celého obnosu družstvu Vlasť jako příspěvek na vlastní dům, ze zbývající polovice tři pětiny pro »Tiskovou Ligu«, jejíž zdárnou činnost s velkým zájmem sleduji, a po jedné pětině výboru spolku na zakládání katol. knihoven a spolku katol. učitelů. Mýlím-li se co do účelnosti této arithmetické úlohy, dávám veledůst. pánu konsistornímu radovi Dru. Rudolfovi Horskému a Vám plnou moc, abyste po společné poradě to rozdělili, jak za dobré uznáte a vzdávám se zpředu práva apellace. — Pozdravuje Vás srdečně, jsem Vaší důstojnosti upřímně oddaný přítel A. Hora, probošt.

Druhý den přinesla pošta dar 1000 kor. Oba naznačení: Dr. Rud. Horský a Tomáš Škrdle rozdělili celý obnos úplně dle intencí štědrého dárce takto: 500 K

na dům družstva Vlasť; 300 K na Tiskovou Ligu, a to 100 K čl. vklad a 200 K dar; 100 K jako čl. vklad spolku na zakl. katol. knihoven; 50 K členský vklad Jednotě čes. katol. učitelstva a 50 K jako dar.

Dne 23. listopadu čten byl dopis vysoce důst. jubilára ve výboru družstva Vlasť a naplnil srdce všech přítomných nevýslovnou radostí. Na důkaz vděčnosti přítomní povstali a vzdali tak vznešenému dárci čest.

Osmdesáté narozeniny J. M. msgra Ant. Hory, probošta vždy věrné metrop. kapitoly v Praze. — Spolek »Praha« uspořádal jubilárovi čestný večer, při němž slavnostní řeč přednesl školní rada p. Dr. M. Kovář.

Vsdp. jubilárovi dostalo se vzácného vyznamenání od samého svatého Otce, slavně panujícího papeže Pia X. Sv. Otec upozorněn byv na jubilára, ráčil téhož poctíti vlastnoručním dopisem z 12. m. m., kterýž dopis Jeho Eminence ndp. kardinál kníže-arcibiskup s lichotivým psaním p. proboštu odevzdal. Dopis sv. Otce zní takto:

»Milovanému synu knězi Antonínu Horovi, proboštu metropolitního kostela pražského, apoštolskému prelátu, protonotáři, v brzku 80. rok věku svého šťastně dovršujícímu, hojnost všeho blaha na mnoho ještě let od Pána Boha přejíce v záruku své blahovůle Apoštolské požehnání z hloubi srdce udělujeme.

Ve Vatikáně, dne 12. listopadu 1904. Pius X., papež velekněz.«

Výslovně dlužno podotknouti, že srdečný dopis ten jest psán celý vlastní rukou sv. Otce, písmem pevným, ušlechtilým, na silném ručním papíru bělošedém, větší osmerky.

J. Em. ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup zaslal jubilantu z Vídně blahopřejný telegram a současně s ním sdělil, že mu svatý Otec papež Pius X. udílí své zvláštní požehnání. Kníže Oetingen Wallerstein gratuloval jubilantu osobně. Dále blahopřáli jednak osobně, jednak písemně či telegraficky: bývalý nuncius, nyní arcibiskup z Luccy msgr. Lorenzelli, všichni biskupové čeští, všechny kapitoly v král. českém, představení valné části duchovních řádů, dr. Alfred kníže Windischgrätz s chotí, kníže Ferdinand Zdenko z Lobkowic, princové Ferdinand a Zdenko Lobkowicové, kníže Karel Schwarzenberg, František hrabě Thun-Hohenstein, Karel hrabě Buquoy, Jaromír hrabě Černín s chotí, Karel a Vojtěch hrabata Schönbornové, K. E. hrabě Nostic, Jos. a Rosa hrab. Nosticovi, Jana hraběnka Nosticová a j. v., klub konservativních velkostatkářů, ministr dr. ryt. Randa, president vrch. zem. s. dr. rytíř Veselý, velící generál rytíř Czibulka, polní podmaršálek Makowiczka, president dr. Hlávka, dvorní rada Šafařík, ryt. Pštross, starosta dr. Srb, president zem. soudu dr. Pally, vicepresident finančního ředitelství Tersch; dále blahopřáli: nejvyšší maršálek král. českého, Jiří kníže z Lobkowic, dr. Bedřich kníže Schwarcenberg, místodržitel král. českého Karel hr. Coudenhowe, vicepresident Jiří Dörfl, dvorní rada a policejní ředitel K. Křikava, pražští hlavní faráři, probošt vyšehradský dr. Mik. Karlach, generál-velmistr řádu křižovnického P. Frant. Marat, kanovníci Fr. Vaněček, msgr. Ant. Wünsch a K. Kmoch, dv. rada prof. dr. Kvíčala, dv rada prof. dr. Ott, přísedící zem. výboru prof. dr. Pražák, ceremonář Fr. Hrubík, prof. dr. Maixner, císařský rada Eckert, purkmistr K. Krohn, nakladatel Václ. Kotrba, dr. Krčma, vrchní chudinský ředitel K. Brož, řed. Frant. Hanzl, prof. dr. Trakal, vicepresident zem. šk. rady Zabusch, zámecký hejtman Zapletal, úřadnictvo kapitolní, zástupci obcí Velvar a Tachlovic, Strakovské akademie, Školští bratři, zástupci různých katolických a lidumilných spolků, deputace pražských kostelníků a m. j.

Vysoce důst. jubilár daroval mimo nás: spolku »Praha« 1000 K a pražským chudým 500 K.

Známý exegeta, profesor Dr. Vinc. Zapletal z Frýburku ve Švýcařích, vydá v nejbližší době zcela nový výklad knihy »Kazatel«. Výklad bude založen na nové metrické soustavě, kterou bude lze podati výklad přirozený. Vyjde v německém jazyku.

Nejnovější rakouské výzkumy v Palestině a v Arabii. Ve slavnostní síni Vědeckého klubu měl děkan theologické fakulty vídeňské university dr. W. Neumann přednášku o výzkumech prof. dr. Musila. Přítomni byli J. c. k. výsosti arcivévodové Reiner a Leopold Salvator, J. Exc. ndp. kníže-arcibiskup olomoucký dr. Fr. Bauer, J. Exc. ministr kultu a vyučování dr. rytíř Hartel a přečetné obecenstvo z vysokých kruhů. Dr. Neumann zmíniv se krátce o kopaninách profesora dr. Sellina v Taanaku, v Palestině, které ohromné sumy peněz pohltily a mimo 12 zlomků klínových nápisů nového pro biblickou exsegesi nepřinesly, zabýval se skoro dvě hodiny výzkumy prof. Musila. Práce tohoto vynikajícího rakouského badatele jsou zcela jiného rázu. Zabývají se širými kraji Syrie a Arabie

což dr. Neumann na mapě zvláště pro tuto přednášku nakreslené názorně ukazuje. Prvou samostatnou cestu konal prof. Musil r. 1896, od těch dob se zabývá výlučně krajinami mezi Mrtvým a Rudým mořem, mezi Egyptem a Střední Arabií. Jest podporován od theol. fakulty vídeňské university, od četných soukromníků, a zvláště však od cís. Akademie pro vědy a od vysoké vlády. Prof. Musil proniknul do krajů, kam ještě žádný Evropan nepřišel, a našel věci, které mají nedostihlý význam. Obecenstvo zná již jeho epochální objevy zámku Amra a Tůba, ale řečník upozorňuje, že mají snad ještě větší význam jeho výzkumy pro výklad Písma sv. Starého Zákona, které dají celé otázce biblické zcela nový směr. Místo Bible a Babel budeme za krátko slyšeti: Bible a Arabie, neboť z Arabie přišel Abraham, v Arabii se zdržoval Mojžíš, v Arabii upraveno zákonodárství St. Zákona, a řečník vykládá, jak nesmírně poučny jsou záznamy prof. Musila o obětech, zvycích, náboženských představách atd. Ale i pro církevní dějiny, pro zeměpis, místopis, dějiny umění mají výzkumy prof. Musila význam dalekosáhlý. Řečník uvádí, že se celý vzdělaný svět obdivuje tak obrovské činnosti tohoto rakouského učence, jenž s pomocí Boží vykonal, co se dosud žádnému Evropanu nezdařilo. Všecky své vývody objasňuje děkan Neumann obrazy fotografií Musilových, a obecenstvo žasne nad skvosty, které se mu ukazují. Obzvláštní zájem budí četná prastará pohanská obětiště, která umožní řádný výklad Písma sv. Velmi zajímavě líčil prof. Neumann útrapy a sebezapření prof. Musila a upozorňoval, že takových obětí jest schopen pouze katolický kněz. Kdežto protestantský pastor prof. Sellin spotřeboval od 10. března do 12. července 1902, tedy za 125 dní, více než 50.000, t. j. padesát tisíc korun, vydal katolický kněz na všechny své cesty roku 1896, 1897, 1898, 1900, 1901, 1902, tedy nejméně 800 dní, pouze 25.000 korun. Rakousko má býti hrdo na takového učence a badatele, a má ho podporovati jak při vydávání jeho výzkumů, tak na nových cestách.

Učitelští teroristé. Jak známo, vydala letos organisace pokrokářských učitelů kalendáře »Palacký« a »Havlíček«, jichž obsah ponejvíce je nevěrecký, proti katolickému náboženství a kněžstvu namířený; při tom všem má vedení dotýčné organisace učitelské tu odvahu, kalendáře tyto co nejvíce mezi široké vrstvy lidu našeho nejen doporučovati, ale přímo i vnucovati. Tak nejnověji orgán učitelstva »Český učitel« v čísle svém ze dne 23. t. m. stěžuje si na to, že některé Jednoty učitelské jsou liknavy a liknavost jejich že je odsouzení hodna proto, že prý neobjednávají a nerozšiřují tyto kalendáře. Ty Jednoty, které prý po tomto upozornění do konce listopadu kalendáře »Havlíčka« (»Palacký« je rozebrán) neobjednají, bude prý nutno uvésti ve schůzi širšího výboru dne 8. prosince a pak uveřejniti v »Č. Učiteli« jako mrtvé členy organisace, kterým na jejím prospěchu pranic nezáleží. Tedy za to, že některé Jednoty a slušnější členové z řad učitelstva nechtějí se propůjčiti k šíření takových protikatolických kalendářů, za to, neleknou-li se a nepodvolí-li se teroru, budou pranýřováni, v orgánu svém smýkáni, jak to pp. Černý a Rašín diktují. To je ta pokrokářská svobodomyslnost a volnost?

Pavel Bourget. — Církvi ve Francii povstal nový obrance v osobě slavného spisovatele Pavla Bourgeta, který vedle François Coppéa, Brunetièra a mnohých jiných vyváží tisíce těch otroků. Cesty Bourgeta poněkud podobají se cestě Fr. Coppéa, po níž navrátil se do Říma, po mnohém poblouzení v životě. Bourget ve svém mládí hověl všem modám a předsudkům, hověl i pošetilostem. Nyní spatřuje ideal všeho pořádku v theokracii, jakož i v katolické monarchii. Bourget je tedy katolickým monarchistou. Je přesvědčen, že nejlepší vládou pro lid je vláda jednoho, vlastně jediného suveréna, jenž nezávisle řídí osudy země. Týž musí býti potomkem rodu královského, jenž říši založil a jenž národ v jeho snahách a v jeho duchu representuje. Moc tato zakládající se na věrnosti, důvěře a přesvědčení a na podání, musí býti upevňována jinou mocí, jejíž počátek a rozvoj ve všech bodech se jí podobá. Veřejná moc je k tomu, aby špatné lidské vášně krotila a dávala jim dobrý směr. Kterak podivná je tu brzda, kterak výtečné kormidlo poskytuje k účelu tomu katolická církev! Opatřena silnou kázní, svatými a osvědčenými obřady, jsouc majitelkou mravouky, nejkrásnější ze všech, jež i kdyby se jí učilo i mimo církev, vždy zůstává morálkou její, jest katolická církev nejlepší vlády pomocnicí, jakouž vůbec lze si jen mysliti. Učení církve o sříkání se; o odplatě na onom světě a o podrobení se; hladkost a spolu energie tohoto velikolepého ústavu tvoří z ní moc přímo vzornou a nejdrahocennějšího spojence. Její mravní autorita jest veliká, její síla je dosud působivá. Toliko katolická církev dovedla své panování nejrůznějším plemenům uložiti, což dokazuje její neobjemnější přizpůsobivání se, její všeobecnost, slovem její znalost lidí a jejich potřeb, Pavel Bourget spatřuje

v církvi nejen prostředek k ovládání, nýbrž i výraz božské vůle. On katolickým dogmatům věří, on jest katolíkem z přesvědčení, jenž všecky předpisy církve plní. On věří všem mysteriím víry. On nedopustí domněnky, že by církev mající takovou moc a takový rozvoj, jenž jest v naprostém souladu s lidskou přirozeností, mohla býti založena na fikci a na omylu. Všecko, co církev praví, je pravda. Zdaž nemusíme i mnohé věci, jež nechápeme, míti stejně za pravé? V ohledu socialním má u Bourgeta katolicismus cenu nejvyšší, v ohledu politickém zase je mu monarchie nejlepší formou vlády. Království s katolicismem spojené jsou nejlepší oporou veřejného blaha. Oba jsou v ohledu tom na sebe poukázáni. Nyní píše P. Bourget novou knihu, jež má nésti název: »L'Erreur française,« v níž odsoudí naprosto revoluci. Odsuzuje-li však tuto, musí odsouditi i nynější republiku, totiž státní zřízení z revoluce vyšlé, s revolučními zásadami.

Nepoctivost prof. dr. Haeckla. Dr. E. Dennert uveřejnil v červencovém čísle časopisu »Glauben und Wissen« otevřený list, adresovaný na známého zastance materialismu a odpůrce křesťanství dra. Haeckla, profesora v Jeně. Vytýká mu, že ve svém spise »Welträtsel« (hádanky světa) se odvolává ve svých bohosloveckých vývodech na škvár neznámého anglického literáta, jehož pseudonym jest Saladin. I bylo mu se strany vážných hohosloveckých autorit, jako na př. od Loofse' Paulsena a jiných, dokázáno mnoho těžkých omylův a nepravd, čerpaných z obskurního onoho Saladina. Výsledek byl, že v posledním (pátém) anglickém vydání (na str. 110.) prof. Haeckel veřejně doznal svůj omyl ohledně Saladina. I potlačil svá dosavadní ze Saladina čerpaná tvrzení. To se patrně stalo k vůli anglické veřejnosti, která se ohledně Saladinovy osoby a věrohodnosti mohla snadno přesvědčiti. Ale co říci tomu, že týž prof. Dr. Haeckel ve svém později německy vyšlém vydání svých »Hádanek světa« všecko to ze Saladina čerpané nechal státi? Saladin jest mu na dále »hodnověrnou autoritou«, »důkladným bohoslovcem«, a odvolává se na dále na jeho svědectví, že naše evangelia pocházejí z mnohem pozdější doby, než v které skutečně byla sepsána, a že když se jednalo o jejich prohlášeni za knihy kanonické, ona (ta evangelia!) vyskočila na stůl předsednictva synodu atd. — V Anglii tedy Haeckel svůj omyl uznal a napravil, v Německu nikoliv. Proč? To nesvědčí o vědecké poctivosti Haecklově. Nuže, a to právě vytýká Dennert ve svém otevřeném dopisu Haecklovi. Od té doby uplynuly 2 měsíce a Haeckel ani muk. Mezi tím vyšlo opět další vydání »Hádanek světa« (už 121 až 130 tisíc!), a knihkupecký časopis (»Buchhändl. Börsenblatt«) sděluje, že toto nejposlednější vydání bylo od Haeckla prohlédnuto — a lži ze Saladina čerpané jsou tu opět v celé své úplnosti. Jako by se nechumelilo. Celá závadná kapitola (»Vývoj křesťanství«) jest v tomtéž znění, jako ve vydáních předešlých. I má Dennert v zářijovém čísle časopisu »Glauben u. Wissen« nový otevřený list, ve kterém nepoctivost Haecklovu přibíjí znovu a dodává: »Přijme německý Michl i tuto novou nesvědomitost, a zhltne nové tisíce této nečisté knihy?« — Zmiňujeme se o tom proto tak obšírně, že Haeklovy »Hádanky světa« se právě vydávají i česky. Nechť česká veřejnost ví, s jakým poctivcem má co činiti.

Katolíci více odporují germanisaci než evangelíci. V »slovanském Přehledu« na několika místech v dopisu z Lužice dává dopisovatel evangelické části lužických Srbů za vzor Srby katolické. Srbové evangeličtí jsou, dle dopisovatele, velice blízci a nakloněni germanisaci, kdežto katolíci vedeni svými vlasteneckými duchovními a učiteli zdatně germanisaci vzdorují. — Nová illustrace k faktu pomalu nesporném: Protestantismus a myšlénka veliké Germanie jsou si velmi příbuzny.

Proti hnutí Los von Rom připravuje se nová akce, která již v nejbližším čase zahájena bude. Počátek k ní dán byl asi před měsícem ve Vrchlabí, kamž shromáždilo se duchovenstvo české i německé z tamního vikariátu, aby vyslechlo dp. P. Albana a P. Augustina z Emaus, jakož i vdp. arciděkana Falknovského o řádění Los von Rom. Vývody řečníků podávaly tak smutný obraz pro nás katolíky a tak pádné důvody pro naprostou potřebu veliké obrany, že shromážděné duchovenstvo, české i německé, bez rozdílu smýšlení jednohlasně se usneslo podporovati snahy spolku sv. Bonifáce, uznávajíc, že plány a prostředky jeho jsou schopny zájmy církve katolické dobře hájiti, budou-li podporovány a dovedně prováděny. Nejdůst. českému episkopátu budou za tou příčinou podány určité návrhy praktické, aby materiální prostředky spolkové byly trvale zvýšeny bez nového obtěžování příslušníků stavu duchovenského. Oba časopisy spolkové »Sct. Bonifatius Blatt« a »Sv. Vojtěch« vynasnaží se, aby staly se lidu přístupnějšími a vyhovovaly dle možnosti projeveným přáním. — Dne 28. listopadu usnesla se pražská skupina Zemské Jednoty katol. duchovenstva po výkladech pana faráře Filipa Jana

Konečného, že doporučí v nejbližší výborové schůzi Zem. Jed. katol. duchov., aby novou akci spolku sv. Bonifáce podporovala, a své členstvo rozličných skupin vikariátních vybídla, aby na valných konferencích hnutí »Pryč od Říma« učinilo stálým předmětem úvah a sdělovalo přání a zkušenosti své buďže výboru zemské Jednoty katol. duch. nebo zpříma do Emaus dp. P. Albanovi, jenž se Zemskou Jednotou ve stálém styku bude, a projevené rady i pomoci zvláště v listě »Svatý Vojtěch« použije. Zemská Jednota katol. duchovenstva získá si touto prací svou skutečné zásluhy o sv. věc a prokáže i přemnohým členům svým pravé dobrodiní, když akci spolku sv. Bonifáce vydatně a trvale podporovati bude.

Důležitá porada. — Dne 28. listopadu t. r. sešli se k poradě v Emausích dpp.: faráři Vl. Hálek, Filip Jan Konečný a red. Tom. Škrdle a z Emauzských důst. pp.: P. Alban, P. Jan Zima, P. Meth. Vojáček a P. Augustin, bývalý hrabě Gallen, — aby porokovali o zvelebení časopisu »Sv. Vojtěch«. Upřímná a vážná porada přinesla hojného užitku. Za stálé spolupracovníky časopisu »Sv. Vojtěch« přistoupili důst. pp. faráři: Filip Jan Konečný a Vl. Hálek a rozdělili si s redaktorem dp. P. Methodem redakční práci. Vrchní vedení bude míti i dále dp. P. Alban. Část tisku dostane družstvo Vlasť, jinou část p. Václav Kotrba, čímž se získají obě tyto mocné strany k čilé agitaci ve spolku sv. Bonifáce a ku zdaru jeho časopisu »Sv. Vojtěch« a k boji proti Los von Rom. Sdělujíce to s přáteli svými, již nyní je prosíme, aby v naději této lepší budoucnosti věnovali spolku sv. Bonifáce a jeho českému listu »Sv. Vojtěchu« patřičnou pozornost.

Resoluce Literární sekce družstva Vlasť o časopisu »Sv. Vojtěch«. — Literární sekce uvažujíc o důležitosti obranných snah proti hnutí »Pryč od Říma«, které se musí slovem i tiskem prováděti, by heslo to i do krajiny české neproniklo, usnáší se na tom, že bude ze všech sil podporovati katolický obranný tisk proti tomuto hnutí. Vedle brožur a letáků Tiskové Ligy jest to zvláště časopis »Svatý Vojtěch«, vydávaný spolkem sv. Bonifáce, k jehož zvelebení chce Literární sekce přispěti a žádá všecky katolíky, aby »Sv. Vojtěcha« pilně četli, jiným horlivě jej půjčovali, žádá je, aby celý spolek sv. Bonifáce účinně podporovali a tak k zachování naší sv. víry spolupůsobili a proti »Pryč od Říma« spolupracovali. Katolíci Čech, Moravy a Slezska spojme se v mocný šik proti nepříteli, jenž se k nám dere od severu, chtěje zničiti naši vlast i víru naši.

Hle, o tom se mlčí! Mezi tím, co se huronsky a stále křičí o Svatováclavské záložně, provádí tichou liquidaci Národní tiskárna a nakladatelství v Praze, družstvo staročeské. Závazky či dluhy činí 369.569·13, aktiva 242.285 13, tedy neuhrazený schodek 127.284. Tento dluh z podílů členstvem splacených zapraviti nelze, poněvadž tyto podíly již valnou hromadou dne 29. srpna 1899 jako ztracené byly odepsány. Aby tedy dluh byl zaplacen, musí členové tohoto společenstva, jichž jest 260, složiti na každý členský podíl po 500 K, tedy více než v záložně Svatováclavské. Mezi členy jsou i katoličtí kněží. Někteří z nich 100 K na družstvo Vlasť dáti nechtěli a nedali a zde mnohem více ztratili. Agenta staročeského poslechli, agenta z Vlasti odmítli a napálili se.

Mužné slovo pronesl dr. Lueger, purkmistr Vídeňský 21. listopadu proti řádění soc. demokracie v Rakousku, řka: »Mnohem důležitějším by bylo, kdyby vláda již konečně jednou přišla k přesvědčení, aby to, co dr. Lueger dělá ve škole, v celém Rakousku u všech úřadů se provedlo. Zuřivost socialistů proti mně je proto tak veliká, že se před nimi neskloním. Já však i na dále nestrpím žádného socialistu ve škole, ani u magistrátu a v žádném úřadě mně podřízeném. V městských úřadech nemají socialisté co dělat a také tam nepřijdou. Říká se, že to činím proto, jelikož šilhám nahoru. Při všem, co činím, dívám se vždy dolů a prohlašuji zde, že dokud panovati bude zbabělost vůči socialním demokratům, bude to pro Rakousko neštěstím. Teprve tehdy, až se proti této červené družině vystoupí, bude lépe. Jsem Rakušanem pro Rakousko, jsem patriotou, poněvadž věřím, že je monarchie v Rakousku nutnou. Takovými ať jsou i ostatní a kdekoliv se v Rakousku vyskytne republikán, zaslouží být vyhnán.« — Neškodilo by, kdybychom i my v Čechách měli podobného neohroženého Luegra.

Theologická fakulta v Inšpruku jest v pravém smyslu slova universita, neboť čítá mezi své posluchače příslušníky různých národů celého světa. V theologickém konviktu sídlí 230 posluchačů; z těch náleží ke světskému duchovenstvu 182 chovanců z 61 diecese, a to: 65 Rakušanů z 23 diecesí, 25 Američanů, 61 Němců, 21 Švýcar; dále zastoupeny jsou diecese: Como 1, Lyon 1, Irsko 2, Rusko 1, Švédsko 1. Řádové duchovenstvo má v konviktě 48 kandidátů, a to: Basiliani 2, Benediktini 12, Premonstráti 14 (z těch 12 jest z Teplé), Cisterciaci 11. Kongregace Nejsvětějšího Srdce 1 a 8 konventualů z Ameriky. Mimo konvikt 19

světských a 51 řádových theologů. Celkem tedy 300 posluchačů, 146 tuzemců a 154 cizinců. — Theologická fakulta v Inšpruku řízena je kněžími z řádu Tovaryštva Ježíšova a příliv téměř z celého světa slouží jmenovanému řádu zajisté jen ke cti.

Objednávání časopisů u poštovních úřadů. Ministerstvo obchodu vydalo vyhlášku, kterou zavádí se jinde osvědčená novinka v poštovní dopravě též u nás. Doposud mohly býti u poštovních úřadů přímo předpláceny pouze cizozemské časopisy, domácí pak jen u administrací jednotlivých listů. Nyní budou poštovní úřady přijímati předplatné též na domácí listy, aniž by tím vzniklo větší vydání předplatiteli. Zapraví pouze 10 h manipulačního poplatku, za který může býti i několik výtisků na stejně dlouhou dobu předplaceno. Pro potřebu poštovních úřadů a obecenstva bude vydán zvláštní seznam časopisů, v němž předplatné podmínky budou zařaděny. Zapravené předplatné doručí poštovní úřad ihned administracím časopisů. K provádění tohoto nařízení se přikročí, jakmile seznam listů bude sestaven. Kdo bude chtíti přímo předplácet, bude tak moci činit i v budoucnosti dále.

Zákon Combesův ve Francii bude míti tyto následky: Město Paříž bude 40 mil. franků platiti na školy. Stavba škol těchto bude dle rozpočtu bývalého ministra Julese Roche státi 200 milionů. Marseille musí stavěti 12 škol pro 1767 chlapců a 17 škol pro 5234 dívek t. j. 29 škol pro 7000 dětí a to bude státi 23,100.000 franků. Celkem zrušeno bylo 4000 škol se 400.000 žáků. — To jsou jen výlohy na školy ve dvou městech. Jaké výlohy vzejdou Francii s nemocnicemi, chudobinci, sirotčinci a jinými ústavy dobročinnými? A ubozí poplatníci jsou s tím spokojeni?

»Katolické Noviny« slovenské, které vynikaly krásným obsahem, od Nového roku zaniknou. Jejich vydavatel, farář Martin Kollár z Nádaše, oznamuje to těmito slovy: »Dobrým priateľom, ktorí v deň svatého Martina lásku svoju dobroprajnými prípismi láskave mi prejavili, srdečně ďakujem a na vzájom od Boha blaho i časné i večné im prajem! — Som nezdravý, a preto oznamujem, že »Katolícke Noviny« budúceho, 1905. roku vydávať nebudem. — Rozšiřoval som lásku — a plazí sa po mne a po mojich nenávisť; rozširoval som svetlo, vieru — a valí sa na mňa a na mojich tma, nevera; dopomáhal som k víťazstvu pravde — a vývodí skoro všade lož. Ďalej novínami nemôžem. Kto ujme sa našej lásky, nášho svetla, našej pravdy? Veď predsa bez obrany byť nemôžeme! Ostatne:

»Herrscht der Teufel heut' auf Erden,
wird Gott morgen Sieger werden!« — *Martin Kollár.*

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Roč. V., č. 11. a 12. Redakcí Jar. Hrabačky. Cena 1·20, v Praze 1 K. — Ve 12. čísle »Echa« vyvrací vrchní představená pí. hraběnka Ledochowská některé námitky »Echu« činěné. Někteří prý by si přáli míti »Echo« zábavnějším, jiní navrhují, aby se vynechaly prosebné dopisy; někteří by rádi odstranili kroniku; hraběnka všecky tyto námitky vyvrací a my se k ní z plna srdce připojujeme. Prosebné dopisy vynechati? Nikoliv — ty jsou nejkrásnější ozdobou »Echa«. Tady se jeví kulturní činnost misionářů, zde vytryskuje z každého téměř dopisu heroismus katolické víry, zde poznáváme život pohanů, jejich obyčeje a na druhé straně zářící účinky víry v jejich srdcích. A »Echo« má býti zábavnější? Každý sešit »Echa« je provanut nejčistší láskou k Ježíši Kristu a tato láska odívá se v zábavné roucho křesťanského milosrdenství. Nás každé číslo »Echa« baví a při tom duše naše povznáší se radostí nad těmi květy, které vyrůstají v srdcích pohanů na půdě horké Afriky. A neméně zajímavá jest i kronika, v níž nám vrchní ředitelka líčí svoji práci pro družinu a kdež se mimo to dočítáme o rozvoji družiny v Evropě.

Z posledních čísel dojaly nás zvláště dvě věci: zajímavé působení a konec života sv. Petra Klavera a činnost Dominikánek v Natalu. Když není po ruce kněží, konají apoštolské dílo jeptišky. Navštěvují pohany v chatrčích, vyučují je a křtí a připravují je ku krásné smrti.

Když k nám »Echo« přišlo, mělo 1500 ab., nyní se tiskne v 8000 ex. a jest naděje, že bude ještě více rozšířeno, což mu ze srdce přejeme.

Křesťanský Dělník. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Rediguje Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. Číslo 5. Roční cena 1 K 70 h. »Křesť. Dělník« kráčí statečně v před. Poučuje čtenáře, v čem záleží materielní blahobyt a jak musí býti veden ten, kdo chce míti užitek z tohoto blahobytu. — Vysvětluje různé zdroje síly, které ženou stroje, vytápějí kotle, aniž by se užívalo uhlí. Až se tyto

zdroje sil využitkují, bude tím práci lidské velice pomoženo. V dalším článku poučují se řemeslníci, aby se zdokonalovali, s duchem času aby pokračovali, dle nových vzorů pracovali a tak se stroji soutěžili, jak se na př. děje již ve Francii. Tímto praktickým směrem nese se celé číslo, pobádajíc čtenáře k praktickému pojímání života a vedouc je k životu ctnostnému a bohumilému. — Jak »Echo«, tak i »Křesť. Dělníka« vroucně doporučujeme.

Měsíční Věstník české katolické osady Panny Marie, Matky ustavičné pomoci v New Yorku. — Čilí Redemptoristé čeští v Sev. Americe vydávají tento měsíčník. — Máme před sebou číslo třetí. Na prvních stranách označují se domácí služby Boží, větší církv. slavnosti, školní vyučování a činnosti katol. hlavně církevních spolků. Různé zprávy zabývají se hlavně událostmi v Čechách. Následují poučné příběhy a »Obrázek z venkovského života« od † biskupa Eduarda Jana Brynycha. — Z činnosti této se upřímně radujeme a Redemptoristům z New Yorku ze srdce přejeme, aby se jejich lit. podnik zdařil a přinesl katolické věci bojného užitku.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. Za člena zakl. se přihlásil: Ant. Postřihač, duch. správce na Karlově v Praze, horlivý a obětavý podporovatel tisku katolického. — Přispívajícími členy stali se: Matěj Musil, kanovník a děkan v Hradci králové, a Emilian Jiras, obchodní příručí v Praze. — Přispěli: J. M. vys. důst. pán Fr. Marat, generál velmistr řádu křižovnického v Praze (50); Msgr. Jos. Pachta, prof. č. boh. fakulty (4) a Lev J. Moláček, kaplan v Uherci (2). — Knihy daroval: Rud. Rádl, kaplan u sv. Havla v Praze. — Spolek má 14 údů zakládajících, 28 přispívajících a 17 dobrodinců. — Z vděčnosti za veliký dar, který Jeho Eminencí spolku udělil, nabídl spolek Jeho Eminencí jednu knihovnu pro některé jeho panství. Vldp. Mořic Pícha, ordinariatní sekretář, odpověděl, že si Jeho Eminence přeje, aby knihy ty darovány byly jeho jménem některé farnosti arcidiecése Pražské, ne však z jeho patronatu. Určení to ponechává nejd. arcipastýř red. Tom. Škrdlovi. Tento určil knihovnu farní bibliotéce ve Svémyslicích. — Další vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, v Praze čp. 570-II,

Z Tiskové ligy. Členové složili po 10: Št. Dvořák (60), Tom. Jos. Jiroušek (90) a Konvent řádu sv. Dominika (80). Mimo to přispěli: P. Gerard Pospíšil, farář v Orlové; Bisk. vik. úřad v Písku; Václ. Oplt, děkan v Libochovicích; Dr. Al. Jirák, probošt v Jindřichově Hradci; J. Smath, kaplan v Říčanech; Jan Kříž, děkan v Miroticích, a Jan Kostkan, farář v Pusté Kamenici. -- Opravy uveřejnily: »Červánky« důst. farnímu úřadu v Žiželicích a dp. Ant. Vlasákovi, faráři ve Zhoři, a »Čas« dp. Fr. Kučerovi, faráři v Lesnici na Mor., a Jos. Schoenigrovi, faráři v Sedlišti u Karl. Varů. Tento pán jest Němec a Liga mu posloužila stejnou láskou jako Čechovi, nebo jenom skrze Ligu oprava byla provedena. — V prvém ročníku kalendáře »Sv. Vojtěch« jest poučení, jak se píší opravy. Možno koupiti velký kalendář za 1 K nebo malý za 60 hal. — Se svolením ředitele kníž. arcib. semináře Fr. Říhánka přednášel dne 5. prosince jednatel Tiskové Ligy farář Vl. Hálek bohoslovcům kníž. arcib. semináře v Praze o thematě: Kterak může kněz napadený tiskem použiti rady a pomoci Tiskové Ligy. — Nové členy, členské vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, v Praze čp. 570-II.

Výbor Tiskové ligy konal dne 12. října t. r. jedenáctou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Výbor žádá katolické spisovatele, kteří chtějí psáti práce do časopisů »Obrany víry« a »Husitství ve světle pravdy«, aby práce tyto zasílali pořadateli dp. Vl. Hálkovi, faráři v Liboci u Prahy. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o časopisu »Rarášek«. Účelem jeho jest snižovati čest stavu kněžského. Jest vyložen skoro ve všech trafikách a papírnických obchodech. Pro stejné příčiny odsoudil »Dělnickou Besídku« a »Besedy Času«. — Liga protestuje veřejně proti zastupování národa českého K. Pelantem na zednářském sjezdu »Volné myšlénky« v Římě, poněvadž národ český jest téměř celý katolickým a nesplnomocnil K. Pelanta, by jej zastupoval a za zednářsky smýšlející prohlašoval. — Liga projevuje politování nad přelepením na fakultách české university vyhlášky rektorovy, vybízející jako každoročně ku mši sv. a vzývání Ducha sv. na začátku školního roku plakáty: »Kolegové! Protestujte proti vyzvání rektorovu ku mši, proti komedii, kterou je zahajováno vaše vědecké studium. Zbavme se již středověkých klerikálních tradic! Doufáme, že všichni souhlasíte s naším projevem, k jehož sankci nebylo dosud možno svolati studenstvo jako celek.« Jest to smutné znamení nesvobodomyslnosti české studující mládeže, která pod maskou falešné svobody zabraňuje katolíkům vykonávání jich nábož. povinností. — K spolupracovnictví na brožurách »Husitství ve světle pravdy« získala Liga výtečného pracovníka laika, jehož posledně vyšla

brožura »Pryč od Říma a Husova národní církev« způsobila prohloubeným ovládáním předmětu velkou sensaci v české veřejnosti. — Ligu dochází sdělení, že v redakci soc. demokr. listů při doručování rekom. opravy nelze listonošem nalézti zodpovědného redaktora a pošta pak vrací opravovateli dopis zpět. Ve příčině té stanou se Ligou potřebné kroky, by zákonitému řízení dostalo se průchodu. Při pracování oprav budťež opravována fakta, nikoliv tvrzení, která jsou kritikou, byť často nepříznivou. — Social. demokr. tisk zahájil nový urputný boj proti zřízením katolickým a mravní stránce lidu vůbec. Ohavné karikatury kněze v »Záři«, potupné básničky a nemravná nedělní příloha »Práva Lidu«, otiskované lživé historky z frivolního cizojazyčného tisku jsou nyní obvyklou nízkou zbraní červeného tisku. — Soc. demokracie vrhá nyní veškeré úsilí své na zakládání krajinských svých listů; tak nyní pro východní Čechy; plátky tyto budou roznášeti lži z hlavního orgánu do venkova. — »Zář« uveřejňuje nyní »galerii českých králů", hanobíc jejich památku triviálním líčením, hlavně v poměru jich ke katol církvi, takže z národního i náboženského ohledu zasluhuje »Zář« hluboké opovržení. Články »O neposkvrn. Početí P. Marie«, »Peklo« dějou se nejhrubší urážky náboženství. V č. 39. nazván jest biskup flamendrem. Není divu, že soustavným hanobením každé autority lid suroví a uzrává k různým nepravostem. — Z pokrokářského tisku zuřením svým proti klerikalismu vynikají nyní »Kralupské Listy«. Též radikálně-pokroková »Samostatnost« neštítí se nejhorších útoků proti katol. zřízením. Hlavně však »Čas« agitoval pro zednářský sjezd v Římě, sbíral příspěvky svému referentu K. Pelantovi, jejž k němu vyslal. Neméně podrývá »Čas" veškeru oslavu Marianskou. — Protestantský tisk obrací zřetel hlavně k evangel. fakultě, za jejíž zřízení podal nyní nově pilný návrh na sněmu poslanec Fiedler. »Hlasy ze Siona« oznamují v č. 40., že spolek Gustava Adolfa na hlavní schůzi v Heidelberce prohlásil, že za r. 1903 vydal do Rakouska 618.721 marek. — Liga vyřídila řadu záležitostí tiskových, s kterými se duchovenstvo v poslední měsíci obrátilo, ve velké většině docíleno bylo úspěchu. Výstřižků rozesláno od počátku roku 440 napadeným kněžím. Vdpp. vikáři se prosí, by při konferencích vikariátních učinili sbírku na Ligu, neb aby duchovenstvo vikariátu, pokud není členem, přistoupilo s 10 ročními splátkami po 10 K za zakládající členy Ligy. — Jelikož po venkově šíří se agentura vyhledáváním dívek k hudebním kapelám a lákáním do podezřelých míst velkých měst, činí se upozornění na tyto agenty a doporučuje se podpora »nově zřizovaných nádražních misií.« Ve příčině dívek do služby do Vídně jedoucích o radu budiž dopsáno na socialní odbor »Vlasti«, neb referenta nádražních misií pro Čechy na adresu V. Hálek, farář v Liboci u Prahy. — Učitelský tisk prohlašuje veřejně boj na odstranění náboženství ze školy a štve proti nařízenému dozoru ke školní mládeži při službách Božích. Učitelstvo vyvolalo i soudní spor, zažalovavši duchovenstvo Petrovické a starosty tamní farností, když si stěžovali u cirk. úřadu, že učitelstvo zanedbává povinnosti své při vodění žactva do kostela. Bohužel byli stěžovatelé farář, kaplan a starostové odsouzeni ještě k tomu pro urážku na cti. Liga doufá, že cestou školních úřadů budou nedostatky ty vyšetřeny a vinníci z učitelstva ke konání povinností přidržáni. Bylo by smutným zjevem, aby duchovní za to, že ve své úřední zodpovědnosti žádá za odstranění protizákonných zlořádů, byl ještě trestán. — C. k. místodržitelství rozhodlo k podání evang. farního úřadu, že není evang. farní úřad povinen vydati kolkovaný křestní list, byť i se zaslanou zaň taxou katol. farnímu úřadu, když jej tento pro jistou evangeličku žádal, nýbrž jen straně samé. — Dryáčnické šíření pohlavní literatury, necudné pohlednice a kramářská reklama nahotin (viz nakladatelství Kočího) jsou chorobným zjevem nynější doby a zasluhují, aby nejen z vážných kruhů národa, ale i se strany úřadů školních dle platných zákonů bylo pokračováno. — Ligu docházejí stížnosti, že učitelstvo dítkám školním na pozdrav neděkuje. Tím hřeší proti vychovatelským zásadám a ničí v dítkách cit pro zdvořilost a společenskou lásku. Nebude divu, že tímto způsobem umlčí se v dítkách veškerý smysl pro dobré city. — Tím byla schůze skončena.

Výbor Tiskové Ligy konal 14. listopadu t. r. dvanáctou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jako milý host přítomen byl vldp. Josef Bukovský, děkan v Horkách nad Jiz. Přítomní jej srdečně vítali a blahopřáli mu k povýšení, jehož se mu od Jeho Excellence ndp. biskupa litoměřického dostalo. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Farář z Moravy zaslal protestantský leták a protestantskou brožuru, kteréžto oboje publikace jsou namířeny proti naší katolické víře. Zasílatel žádá, aby vldp. farář Dr. Karel Lev Řehák, rytíř řádu Božího Hrobu, na tyto pamflety odpověděl, uznávaje jej k tomu za nejzpůsobilejšího. — Místopředseda Tiskové Ligy došel v té příčině k panu

faráři Dr. K. Lvu Řehákovi a smluvili spolu: 1. aby Tisková Liga vydávala letáky a 2. brožury proti Los von Rom. Pan farář, který prohlásil, že je věrný náš spoludruh a přítel, uvoluje se tyto letáky a brožury psáti. — Výbor o tom porokoval, návrhy tyto schválil a žádá, aby byl kněžstvem československým upozorňován, proti čemu by se psáti mělo, co jest totiž nejčasovější. Výbor bude letáky a brožury prodávati, ale dostane-li k tomu účelu nějakých darů, v téže ceně je na nejnebezpečnější místa rozdá. Budou li si to kněží mezi Němci působící přáti, budou nové letáky a brožury vycházeti také v jazyku německém. Lhůty vycházení budou volné. — Výbor vyslovuje také přání, aby »Naše Lisy« i dále tak statečně jako dosud proti »Los von Rom« vystupovaly. Vynikající právník sdělil členu výboru: stanou-li se na faře v úřední místnosti faráři krubé urážky, aby farář nežaloval sám, ale aby věc podal státnímu návladnictví a to že je nuceno proti takovým osobám samo žalobou zakročiti. — Ještě do Nového roku vyjde tiskem 1. číslo »Husitství ve světle pravdy« (práce od p. Vil. Koleše) a 1. číslo »Obrany víry«, jež bude obsahovati práci p. Jana Maštalíře: o spalování mrtvol. Oba tyto II. ročníky stojí 2 K a předplatné na ně přijímá již nyní administrase družstva Vlast v Praze čp. 570-II. — Liga protestuje proti dryáčnickému a nelidskému roztahávání lékařských posudků o duševním stavu kapucína Šimka časopisem »Právo Lidu«, poněvadž chorý stav každého člověka zasluhuje spíše tichého soucitu, než hyenistického vykořisťování k strannickým účelům. Jest věru s podivením, že nebyla při tomto přelíčení vyloučena veřejnost, jako se děje při každém sebe nepatrnějším podobném případě. — Liga protestuje proti tvrzení při oslavách bělohorské bitvy, jakoby náboženství katolické bylo přineslo škodu českému národu po bitvě bělohorské. Naopak kdyby byl zvítězil německý protestantismus, bylo by bývalo po českém národě již dávno veta. — Liga odsuzuje pomluvy helvetských »Hlasů ze Siona« o nynějším sv. Otci Piu X., poněvadž postrádají pravdivosti a žádným důkazem doloženy nejsou. — Doporučuje se z »Kazatelny« č. 10. ročník II. vydávané u R. Ruppa v Pelhřimově praktické časové kázaní od dp. Jana Ptáčka »O zhoubě špatné četby« jednající, jak otravný jest špatný tisk a jak nesmyslné jsou námitky, kterými mnozí špatnou četbu obhajují. — Liga vyzývá pp. spisovatele, aby sepsali praktické stručné brožurky: O pravdivém vylíčení bitvy bělohorské a jejich následcích, a druhé brožurky o Amosu Komenském v poměru k nynějšímu učitelstvu. Práce buďtež zaslány na Tiskovou Ligu, Praha 570-II. do konce ledna a budou obvyklým způsobem honorovány. Při tom upozorňuje Tisková Liga na krásný článek J. Magn. kanovníka Dr. Fr. Kryštůfka o bitvě na Bílé Hoře v letošním Sborníku historického kroužku (roč. V. č. 2. a 3.) uveřejněný. — Vedle časopisů soc. demokracie snaží se posměchem zmenšovati význam oprav zasílaných dle § 19. tisk. zákona též »Čas«, aby zakryl své nepravdivé zprávy, které nyní o katol. kněžstvu po způsobu červeného tisku pěstuje. — Potěšitelným výsledkem práce Ligy jest nesčetná řada oprav, které musily listy všech odstínů napadeným duchovním v zájmu jich cti přivésti. Výstřižků rozesláno bylo v roce 1904 již přes 500. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o nových publikacích tisku víře katolické nepřátelských a proti mravnosti namířených. (Rarášek, Manželství a volná láska, »O původu náboženství, kněžské zázraky«.) Liga seznává, že se děje ze všech možných stran tiskem boj proti náboženství. Tím byla schůze skončena.

Z Jednoty českého katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Přistoupili za členy: Jos. Kebrle, č. kanovník, kníž. arcib. vikář a farář v Přistoupími (4); Msgr. Jos. Pachta, prof. č. boh. fakulty v Praze (4); P. Anast. Runza, farář ve Velké Chýšce (2 K); Svatov. katolická Jednota pro Libšice a okolí (1 K); Katolická Jednota v Kostelci n. Orlicí (2 K) a Křesť. katolický spolek »Svornost« v Humpolci (4). — »Matka — dítě« — první vychov. leták Jednoty česk. katol. učitelstva, jest rozebrán — nebudiž tudíž objednáván. — Nové členy, dary a příspěvky přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze, na Karlově čp. 1889.

Katolický školský spolek ve Vídni. Dne 16. listopadu t. r. konal spolek tento ve Vídni slavnostní schůzi, do kteréž došel list od papežského nuncia, ve kterém ujišťuje sv. Otec školský spolek svou přízní a shromážděným apoštolského požehnání uděluje. Dále došly pozdravné dopisy od arcivévodů Františka Ferdinanda, Ferdinanda Karla a Otty, od arcivévodkyň Marie Josefy, Marie Annunciaty a Marie Terezie. Dále od ministrů dra Körbera, Goluchowského, Hartla a Calla, jakož i od dra Luegra. Slavnostní řečník dr. Porzer mluvil o dolnorakouské školní novelle. Boj o školu nebude ukončen, dokud nebude zavedena náboženská škola.

Zednářská přísaha. Zajímavý případ, jímž osvětluje se zednářská počouchlost a zločinnost, udál se 16. listopadu před soudem v Paříži. Gustav Tery měl býti vyslechnut jako svědek v jistém tiskovém procesu. Měl napřed složit pří-

sahu, že poví jen pravdu. Ale přísahat nechtěl. Pravil: »Jsem zednář a nemohu všecku pravdu povědět. Rada zednářské lože nařídila, že obžalovaný senator Delpech musí být pokládán za nevinného a rozeslala o tom všem členům zvláštní cirkulář. Proto, než žádanou přísahu složí, musí od velmistra dostat svolení.« Posluchačstva zmocnilo se rozčilení. Svědek pokračoval: »Sám složím rád žádanou přísahu. Nevím, nač odstraněna byla přísaha na Krista, když máme býti otroky přísahy trojúhelníka. Vězte, že ti, kdož složili zednářskou přísahu, nesmějí povědět celou pravdu.« Slíbil, že dotyčné zednářské dokumenty uveřejní. Z toho jest zřejmo, jak nebezpečnou pro společnost jest zednářská organisace.

Dobročinnost social. demokratů. Ve »Vaterlandu« sestavil kdosi seznam dobročinných příspěvků věnovaných soc. dem. vídeňskými. Seznam ten sestaven jest dle výkazu soc. dem. listu »Arbeiter-Zeitungu«, tak že není pochyby, že seznam ten jest úplný. R. 1901 věnovali soc. dem. na ohřívárny 0 K, roku 1902 38·70 K, r. 1903 24·12 K; dohromady za 3 léta 62·82 K. — Léčebnímu ústavu v Allandu věnovali r. 1903 celkem 8 K; na ošetřování nemocných r. 1903 20 K; pozůstalým po zabitých hornících r. 1903 2·20 K; pro osoby bez přístřeší r. 1902 31·26 K, dohromady 55·96 K. — Chudým školním dětem dali r. 1902 4·20 K, r. 1903 42·50 K, dohromady 46·70 K. Tedy celkem dali vídeňští soc. dem. za tři léta na dobročinné účely 197 K 8 hal. Při tom se nestydí nadávat katolíkům a tupiti katol. ústavy dobročinné. Farizejci!

Důležité upozornění. Dolnorakouský zemský svaz katol. dobročinných spolků ve Vídni obral si za úkol zdarma poskytovati ochranu a radu všem dívkám a ženám, které samotny cestují, aby neupadly do rukou různých nepočestných lidí. Všecky služebné dívky, které přicházejí do Vídně hledat službu, naleznou přívětivé přijetí, dobrou radu a bezplatné obstarání místa pomocí nádražní dámské misie. Dámy, které nádražní misii obstarávají, očekávají přijíždějící děvčata u každého vlaku na nádražích: císaře Františka Josefa (IX.), na severním a severozápadním (II.), na jižním a státním (X.) Dámy ty lze poznati dle medaile s bílo-žlutou páskou, kterou mají na prsou připevněnou. Z venkova přijíždějící dívky obraťte se na ně s plnou důvěrou a řiďte se dle jejich pokynů. Adresa pro dopisy zní: Dolnorakouský zemský svaz katol. dobročinných spolků ve Vídni I., Himmelpfortgasse 19.

Neplatnost manželství katolických kněží. Nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí nižších stolic, dle něhož již šestileté manželství katolického kněze k jiné víře přestoupivšího úřední cestou bylo zrušeno. V důvodech se praví, že kněz mající vyšší svěcení, který složil slib stálé čistoty, nemůže ani vystoupením z kněžského stavu, ani přestoupením k jiné víře zbaviti se překážky manželství.

Pět kapitol o otázce menšinové. Napsal V. Bol. Pavlík-Sychra, redaktor »Jizerana« v Mladé Boleslavi. Cena 10 kr., k objednání u téhož. — V době velikého národního boje, který prodělává český národ na záchranu svých menšin v moři germanisace na českém pomezí, podává spisovatel klidným, rozšafným a moudrým spůsobem několik dobrých rad, jak si příslušníci českého národa mají vésti. Dotýká se též národního významu českého duchovenstva, jenž se nemá podceňovati. Brožurka vyniká tím, že je prosta frází a balastu, kterými podobné spisky obyčejně jsou přecpány. Naopak obsahuje plná zrnka ryzí a poučné pravdy. Proto ji doporučujeme.

Proti social. demokratům a podobným mamičům zemědělského dělnictva vyjde co nejdříve velmi levný spisek z péra pana redaktora Pavlíka-Sychry, a to nákladem družstva »Vlasť«, Praha II., Žitná ul. 570. Poněvadž naši rolníci mají jistě té příležitosti viděti, kterak socialisté svádí jejich dělnictvo pod prapor své strany, mohou zde za malý peníz vykonati dobrý skutek. Každý rolník může obětovati — 10 h na užitečnou brožurku a tu svému dělnictvu rozdati. Čiňte co nejdříve a hromadné objednávky u družstva »Vlasť«. Pojednání to vyjde jako 1. číslo nového ročníku »Hlasů Svatováclavských« redakcí Vl. Hálka.

Almanach olomouckých bohoslovců »Matce Boží« do knihkupeckého rozprodeje dán nebude, protož ti, kdož chtěli by si jej objednati, nechť se přihlásí na níže udanou adresu. Z nákladu 1000 exemplářů zbývá pouze 200. Vídeň předcházela krásným příkladem. Mimo 15 českých kněží vídeňských objednali si velmi četní terciáři, ač jsou to vesměs chudí lidé. Hodno následování. Krámská cena almanachu, jenž se dotiskuje a do Vánoc bude expedován, je 5 kor. Objednávky přijímá cthp. Ladislav Zamykal, bohoslovec v Olomouci (seminář).

»Sv. Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1905 — Prodává se za 1 K. — Tucet kalendářů stojí 8 K. Při hotovém placení dáváme na každý tucet

jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel, tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K, hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II. Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebírání jej doporučujíce

Různé. — Katolický sjezd maďarský, který byl konán 19. a 20. října, měl skvělý průběh. — Z Vatikánu bude vydán důkladný spis, jenž vylíčí poměry mezi papežskou Stolicí a republikou francouzskou. — V Americe činí katolicismus potešitelné pokroky. Tak na př. J. de Costa, bývalý kazatel při anglikánském kostele, stal se v 70. roce věku svého katolickým knězem. Druhý, ze vznešené rodiny pocházející Ralph Hoyt, stal se knězem v 65. roce a nyní se připravuje ku kněžskému stavu jeho syn, který byl dříve advokátem. — Kalendář. Kalendář vídeňského katolického školního spolku vyšel na rok 1905 v 40.000 výtiscích. — Vrátila se do církve. Německá spisovatelka Vilemína von Hillern, dcera spisovatelky románů Birch-Pfeiferové, vrátila se z protestantské náboženské společnosti do katolické církve. — 70. jubileum písně »Kde domov můj« bude dne 21. prosince t. r. Píseň složil Fr. Škroup na slova Jos. K. Tyla. Poprve ji zpíval ve stavovském divadle při představení »Fidlovačky« basista K. Strakatý.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala 12. října za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka druhou schůzi. — Jednatel dp. katecheta Boh. Jiráček četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předsedající vítal srdečnými slovy přítomného vldp. Lamberta Ludvíka, biskupského vikáře z Mrakova, a velebil jeho zásluhy o tisk vůbec, o tisk družstva zvláště. — Na to povstal jednatel dp. Bohumil Jiráček a oslovil red. »Vlasti« těmito slovy: »Velectění Pánové: Zakladatel družstva Vlasť a neunavný spolupracovník v katolickem a socialnim životě našem dp. Tom. Škrdle slavil letošního roku 25lete jubileum sveho kněžství. Dnes, kdy poprvé po prázdninách jsme se sešli, žádám Vás, abychom společně projevili mu své blahopřání. Kéž nám Ho Bůh při zdraví a síle zachová i na dále, kéž dočká se vyplnění cílů, které si byl při počátku práce své vytknul, další pak jeho činnosti volá: Zdař Bůh!«

Dp. Tom. Škrdle prohlásil, že jako dříve, tak i dále chce věnovati všecky síly své družstvu Vlasť. Přítomní vědí, že si jich všech váží a že rád s nimi pracuje, věda, že se tato práce koná v upřímnem přátelství, svornossti a lásce.

Dp. jednatel obrátil se pak k p. Janu Maštalířovi a pravil:

Druhé jest neutěšené. Naš spolupracovník neunavný p. J. Maštalíř postižen byl ztrátou nenahraditelnou, zemřel jeho starostlivý, milovaný otec. Přijmetež výraz naší soustrasti nad ztrátou tou, potěš Vás Bůh v žalu Vašem nezměrném, otci Vašemu pak dej Bůh lehké odpočinutí.

Prosím Vás, abyste se usnesli, aby tyto oba projevy zůpsány byly do protokolu dnešní schůze naší.

Přítomní vyslechli projevy ty stojíce a návrh dp. jednatele přijali. Pan Jan Maštalíř hluboce dojat děkoval za tuto soustrast a dodal, že ho těší, že otec jeho krásnou křesťanskou smrtí zemřel.

Následovaly obvyklé referáty·

Dp. Tom. Škrdle ukázal nové práce, jež pro »Vlasť« dostal a promluvil o jejich ceně.

Místopředseda říd. učitel p. Jos. Flekáček upozornil, že letos připadají 600leté narozeniny ital. Fr. Petrarky. Italie to však pominula, protože Petrarka byl dobrým katolíkem a velebil ve svých pracích papežství. Referent ocenil Petrarku jako básníka, filosofa a státníka.

Redaktor p. Tom. Jiroušek rozhovořil se o nových kalendářích social. demokratů, které jako obyčejně mají protikatolický »nobl« tón a illustrace, které jim u vážných lidí ve vlastních řadách mnoho souhlasu nezjednají. Dále probíral i jiné kalendáře a shledal, že co do obsahu, výpravy i papíru kalendář »Sv. Vojtěch« se řadí mezi první, a bylo by záhodno, aby všude byl pro svůj velebohatý obsah doporučován. Na konec poukázal i na pevné stanovisko ohledně volebního prava u Šamalíkových »Selských Hlasů« a poukázal i na to, že s tendencí »Našich Listů«

pro vlastenectví a národnost projev souhlasu otištěním článků z »Našich Listů« učinily i »Občanské Listy« v Nymburku vycházející.

Dp. farář Vlast Hálek podal zprávu o spisu dra. E. Kadeřávka »50 profesorů vysokých škol, upřímných katolíků z XIX. století«, věnovaném akademické družině u sv. Ignáce. Jest to vzácná sbírka lásky ke katol. víře u velikých duchů vědy, a možno ji použíti k příkladům v polemice s inteligencí. Ve »Vlastivědě Moravské« nákladem musejního spolku vyšlo Znojemsko. Vydavatelé její přejou si, aby každý okres měl svůj místopis a dějiny s obrazy památných budov chrámu, hradu, radnice. Snahu tu chvalitebnou pěstoval v Čechách zvěčnělý kněz Vlasák. — Zmínil se dále o podpoře spolku ke zřizování dobrých katol. knihoven, které mají konati paralysi vlivu špatné četby, čím dále, tím více se šířící. Kéž všude vznikne aspoň malá knihovna s vybranou dobrou četbou, k čemuž poskytne spolek k zakládání katol. knihoven svoji spolupomoc. Jaké poměry panují, dokazuje článek v »Č. Jihu« o »přenosných knihovnách", do nichž důsledně se nepřijímají knihy ze sbírky »Ludmila«. Neméně dlužno míti zřetel k četbě mládeže, která má dnes přístup ke všem knihám zabijejícím zbožnost a ctnost. Idyllické doby, kdy mohlo a smělo dítě kteroukoliv knihu čísti, dávno již minuly. A přece první četba u mládeže zanechává hluboký dojem. Vzpomeňme si, když jsme četli Pravdův »František Pometlář«, neb »Jeskyni otce Blažeje« a pod., jak hluboko se vryly do srdce i paměti. Proto nutno míti na zřeteli i knihy pro mládež, aby se jí dostalo do rukou, co jest v tisku nejlepšího. Vhodnou četbu pro mládež poskytuje »Vzdělávací četba katolické mládeže«.

Dp. katecheta Fr. Žundálek referoval o literatuře ruské, srbské a lužickosrbské. Promluvil zvláště o úmrtí srbského básníka Ivana Zmaje Jovanoviče, a o 50tiletých narozeninách lužicko-srbského prof. Dra Arn. Muky, jemuž Literární sekce k návrhu p. referenta zaslala písemné blahopřání.

Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o novém vydání nákladem Nového kultu »Křesť sv. Vladimíra« s illustracemi, rozebíral »Nový Kult«, dále sbírku »Eros« a sbírku intimních a pikantních novel, jakož i přílohu »Práva Lidu ze dne 9. října 1904, »Reflexe z katechismu«. Všechny tyto »skvosty« literatury české, bez nichž by naše literatura své místo ve světové literatuře jistě »ztratila«, odsoudil pro obsah jejich, jenž jest po většině rázu protimravnostního. Konečně referoval o »Rozhledech po lidumilství«, jež doporučil. — Tím byla schůze skončena. Vldp. bisk. vikář Lamb. Ludvík projevil radost nad touto schůzí a přál Literární sekci všeho zdaru.

Výbor družstva Vlast konal 23. listopadu t. r. pátou schůzi za předsednictví p. Karla Ulricha, c. k. poštovního pokladníka. — Jednatel p. Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Čten byl krásný přípis J. M. vys. důst. p. probošta Msgr. Ant. Hory. Přítomní povstali, aby vzdali dárci 1000 K čest a úctu, a usnesli se, aby tento dopis zapsán byl v plném znění do protokolu. — Za darované časopisy a knihy děkují: hraběnka Antonie, představená z řádu Mil. Sester ve Vincentinum a M. Ursulina Gabrielova z řádu Mil. Sester, představená nemocnice v Prčici. — Letos byly konány slavnosti sv. Prokopské, po nich byla Marianská výstava a nyní se konají přípravy k Marianskému kongresu, ale do pořádajících komitétů nebyl žádný člen našeho výboru povolán. Naše mohutné družstvo bývalo dříve při podobných katol. slavnostech vždycky respektováno, nyní však se vybor jeho zcela ignoruje, což zde s katolickou veřejností sdělujeme. Při těchto slavnostech bylo třeba hojně tisku; — i byl dán p. Kotrbovi a p. Sieversovi, ale naše knihtiskárna byla zase zcela ignorována; my bychom se spokojili aspoň s drobty tisku, které padají se stolu pánů, ale ani ty nám nebyly dány. Zdá se, že u některých pánů platí více osoby než účel společnosti, a než její záslužná, všestranná, dlouholetá práce katolická. Od nás se žádá, abychom tiskem všecko šlechetné podporovali, ale při tom, abychom život družstva uhájili, můžeme lapat — vzduch. —

Kdo si osobně objednává drobný tisk, račiž se obraceti přímo do tiskárny k panu faktorovi, Boh. Šubrtovi, nebo on jako odborník sdělává všecky rozpočty. Větší a nákladnější práce přijímá ředitel tiskárny red. Tom. Škrdle spolu s panem faktorem; ředitel přijímá mimo to veškeré písemné zakázky z venkova, podpisuje všecky tiskárenské účty a přijímá jako pokladník družstva všecky peněžité splátky. — Výbor žádá všecky časopisy družstva, aby oslavily 50leté jubileum Neposkvrněného Početí Panny Marie. — Žádají-li nás laikové za knihy a naše časopisy, chtějíce jimi v obci působiti, ať si dají potvrditi žádost místním farním úřadem. — Prázdný byt ve spolkovém domě jest již pronajat, čímž jsou všecky obytné místnosti v našem domě nájemníky obsazeny. — Kázaní »Po stopách pravdy« udělilo c. k. poštovní ředitelství v Praze novinářské marky; tím při

každém rozeslaném čísle 6 h. ušetříme. — Další a dlouhé rokování zaujaly předměty vnitřního rázu. O těch se zmiňovati nemůžeme; řekneme povšechně jen tolik, že družstvu se dostává čím dále tím více od různých vynikajících osob patřičného uznání a ocenění, což bylo ve schůzi patřičně doloženo. — Schůze byla začata a skončena modlitbou.

Socialní odbor družstva Vlasť konal 14. listopadu t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví Dra. Rudolfa Horského a za přítomnosti milého hosta dp. Fr. Štěpána, faráře v Liptali na Moravě. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Nový spolek povstal v Holohlavech. — Od poslední schůze řečnili: p. Jan Kř. Maštalíř v Jilemnici a v Litni a red. p. Tom. J. Jiroušek v Karlíně. — Řečniti budou: red. p. Tom. J. Jiroušek v Č. Budějovicích a v Kněžicích a p. Jan Kř. Maštalíř v Radnicích. — Čten byl z »Čecha« obsah kázání dp. Sigm. Boušky, které odsuzovalo zakládání spolků katolických. Socialní odbor o tom porokoval a přijal tuto resoluci: Socialní odbor družstva Vlasť s politováním četl v »Meči« a »Čechu«, že kněz-řeholník dp. P. Sigm. Bouška konal v Příbrami kázaní proti katolickým spolkům. Podobně mluvil již dříve na posledním sjezdu v Brně. Při zakládání, rozšiřování a udržování katolických spolků vykonal socialní odbor družstva Vlasť notný kus práce. Tisíce dopisů bylo již vyměněno mezi katolickými spolky a socialním odborem družstva Vlasť, četným spolkům opatřil nás odbor stanovy, daroval knihy a brožury, a křesť.-socialní řečníci naši navštívili přes 500 schůzí a veškeru tu práci konali naši řečníci zdarma. A nyní po tolikeré námaze jiných a naší přichází kněz řeholník a chce mařit dílo naše! My slavně proti němu protestujeme a jednání jeho co nejdůrazněji odsuzujeme; děkujeme při tom »Meči« i »Čechu«, že tento neslýchaný skutek po zásluze, trefně a energicky odbyly. — Dp. farář Vlast. Hálek podával zprávu, kterak možno dívkám z Čech do Vídně jedoucím použíti výhod nádražní misie. Která se na cestu do služby odhodlala, dopíše si buď na nádražní misii, Vídeň, Himmelpfortgasse 19. o doporučující kartu, kterou si pak upevní na šatě. Spolu může do Vídně nádražní misii dopsati, kdy, kterým vlakem a na které nádraží Vídeňské přijede. Dle tohoto oznámení bude ji členka nádražní misie očekávati a pozná ji dle karty na šatě připevněné. Jakmile budou české karty vytisknuty, bude možno dopsati na referenta, jenž jest důvěrníkem akce této pro dívky z Čech. — Týž podal pak zprávu o krásném kalendáři »Charitas« pro r. 1905 vydávaném kanovníkem drem. J. Neubauerem ve Št. Hradci. — Poučení o výhodách spolku sv. Rafaela k ochraně katol. vystěhovalců budou rozeslány na všecky farnosti v Čechách. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o exekučních dražbách usedlostí a nemovitostí v Čechách, rozebíral nejnovější publikace: »Cukerní zákon«, »Úvahu v poručnictví a opatrovnictví« od Dr. Dvořáka, c. k. zdrav. rady a ředitele blázince, pak práci od téhož autora »Poměry ve všeobecných nemocnicích venkovských.« — Na konci schůze konal red. p. Tom. J. Jiroušek zajímavou přednášku o všeobecném, rovném hlasovacím právu. Důkladná řeč jeho doplněna vývody vldp. Dr. Rudolfa Horského byla i s přijatou resolucí uveřejněna v třináctém čísle »Našich Listů«.

Výbor Historického kroužku konal dne 30. listopadu v domě družstva Vlasť schůzi za předsednictví Jeho Magnificence kanovníka Dr. Fr. Kryštůfka. Mimo to přítomni byli pp.: Dr. Mat. Kovář, převor frà Jos. Hamršmid, Václ. Roudnický a Tom. Škrdle. — Předseda zahájil schůzi modlitbou, načež jednatel p. školní rada Dr. M. Kovář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Schválena byla dále zpráva účetní, podaná pokladníkem dp. Václ. Roudnickým. — Schválena byla žádost Sdružení katol. spolků, aby Historický kroužek podnikal v Praze a v okolí populární historické přednášky. Provedení tohoto úkolu svěřeno bylo pp.: převoru frà Jos Hamršmidovi, školnímu radovi Dr. M. Kovářovi a kaplanu Václ. Roudnickému. Kroužek obstará řečníky, sál a pozvání spolků a obecenstva ponechá se Sdružení spolků katolických. — Spolek sám bude konati dvě přednášky v sále Katol besedy v záložně Důvěry. Řečniti budou: prof. Jos. Vávra a vldp. převor frà Josef Hamršmid. Čas přednášek určí jednatel p. školní rada Dr. M. Kovář. — Schůze byla skončena modlitbou.

ROČNÍK XXI. LEDEN 1904—05. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

„Pryč od Říma. — Los von Rom."

Z lit. pozůstalosti † Dr. ANT. LENZE.

(Pokračování.)

VIII.

Luther byl rouhač naproti Bohu.

Luther míval strašné pokušení, čili skoušel často podle svého strašného pokušení hrůzné výčitky svědomí.

Maje nevypravitelné výčitky svědomí, čili jak on pravil, pokušení ďábelské, hleděl je ukonejšiti rouháním naproti Kristu Pánu tvrdě, že i Kristus Pán měl podobné pokušení, jako on, když byl pokoušen, aby Otci nebeskému do obličeje naplival. »Jsou prý to pokušení naproti lásce a naději Bohu povinné, když člověk činí z Boha ďábla. Ale tomu prý nikdo nerozumí, leč jen Syn Boží, neboť ten prý byl tak pokoušen (aby totiž modle se v zahradě getsemanské, Otci nebeskému do obličeje naplival, a on prý tak učinil skutečně). Před časy prý zval Luther taková pokušení rouháním se Bohu, a dobře prý se ono jmenuje takto, když člověk Bohu našemu do obličeje plvá, a od takového pokušení vysvobodiž nás Bůh. Když prý Pán Ježíš tuto hroznou věc vykonal, zděsil prý se, takže se krví potil. Tak přizpůsobuje sobě rouhač Luther slova Pána Ježíše: »Otče, chceš-li, přenes tento kalich ode mne: avšak ne má, ale tvá vůle buď. I ukázal se jemu anděl s nebe, posiluje ho. A postaven jsa v úzkosti smrtelné, déle se modlil. I učiněn jest pot jeho, jako krůpěje krve tekoucí na zem! Luk. 22, 42 seq. Rouhač a nestydatý mnich Luther měli tedy stejná rouhavá pokušení (Eisl. edil. Fol. 332a.) jako Pán Ježíš.

Druhou blasfemii spáchal Luther slovy: »Syn člověka přišel spasit těch, kdož zahynuli, ale počínal sobě při tom dosti bláznivě. Tischr. ed. Eisl. Fol. 127a. Titul o Kristu Pánu.

Naproti Bohu se rouhá slovy: »Já se nemohu sám opanovati a chci celým světem vládnouti. Učinil jsem Bohu některé pěkné artikule a podal jsem je jemu, chtěje ho poučiti, ale zbožný Bůh ukázal mi zadnici, a tak nemělo mistrování mé žádného výsledku.«

Naproti Bohu se rouhá Luther, když se domýšlí, že ďábel je mocnější, nežli Kristus, řka bezprostředně před svou smrtí:

»Proste za Boha a Pána Ježíše Krista a za jeho evangelium, aby se jim dobře dařilo.«

Rouhal se Luther, když tvrdil: »Summa divinitas est infima creatura,« služebnicí učiněna lidem všem, ba podřízena samému ďáblovi.« Summa divinitas (svrchované Božství) est infima creatura, serva facta omnium hominum imo ipsi diabolo subjecta.« Luther zde spáchal dvoje rouhání: za jedno jest nemožno, a to naprosto, aby Božství bylo tvorem, dokonce tím nejnižším, a za druhé jest taktéž nemožno, aby bylo ono někomu poddáno, nebo dokonce aby bylo ďáblovi podřízeno. Podle takovéto rouhavé theologie, čili spíše ďábelského učení, mohl arci Luther své odpadlíky nabádati, aby se k Bohu Otci a Kristu a k jeho evangeliu obrátili, aby se jim dobře dařilo, ať prý se na ně ošklebí Antikrist na sněmě Tridentském. Ale ke komu měli se ti tvoji křivopřísežní odpadlí kněží, milý otče Luthere, obrátiti svými modlitbami. K Bohu Otci ne, ani ku Kristu Pánu ne, tedy ku satanášovi. Jaká to hrozná blasfemie od mnicha, který o sobě pravil, že má zjevení od Boha, a že jeho učení je z Boha, a neomylná pravda, tak že kdo se podle něho neřídí, spasen býti nemůže!!

Rouhal se Luther Bohu, když tvrdil spolu se svým potměšilým přítelem Melanchthonem, že Bůh člověka k hříchu pudí a že hříchy, které vlastně sám páše, na hříšnících trestí. Tom. III. Jen. Cat. Fol. 199b. Lutr učí tedy patrně, že Bůh některé lidi uvrhuje ve věčnou zátratu, kteří jí nezasloužili. Tom. III. Jen. Cat. Fol. 207a.

Luther přednášel dále rouhavé učení, že jest člověčenství Páně všude, a také v povaze. Tom. III. Jen. perm. Fol. 497. Člověčenství Páně jest prý všude netoliko na oltáři, ale také v pekle a v korbeli!

Luther nenechal na pokoji svatých Otcův, ale neušetřil také sv. apoštolů: On tvrdí: »Milí apoštolové byli dobří, ale hrubí soudruhové. Tischr. Eisl. Fol. 158a. Apoštolé byli hříšníci a dobří, hrubí a velcí šelmové. Tischr. Eisl. 314b.

A k tomuto rouhavému mnichovi, o němž by se mohlo podle rouhání jeho právem tvrditi, že neměl k Bohu ani naději ani lásku, ba že v Něho ani nevěřil, aspoň ne pevně, měl by katolický lid běžeti, Řím t. j. svaté katolické učení opustiti? Toho, jak Bůh dá, nebude!

IX.
Lutherova neukrotitelná pýcha.

Praví se, že každý kacíř jest »animal gloriae«, to jest hrdý a pyšný, což již také jest zahrnuto v pojmu »kacíře« »odštěpence«, kterýž staví svoje mínění nad výroky celé Církve a jim se podrobiti odpírá, poněvadž když by chtěl poslouchati, kacířem by se nemohl státi.

Pýcha však a ctižádost má své stupně; avšak těžko by bylo nalézti pyšnějšího a vypínavějšího kacíře, než byl tvrdohlavý Luther.

On netoliko se prohlásil za vyslance Božího, že jsou tedy slova jeho pravdiva, on sám že jest neomylný, že se jeho učení

každý musí podrobiti, kdo chce býti spasen, že každý, kdož nechce býti zatracen, že musí papeže nenáviděti, jeho klíti a vší silou ho pronásledovati.

Luther se také vyvyšoval nade všecky smrtelníky. Vždyť praví o sobě: Z Boží milosti jsem učenější, nežli všichni sofisté (t. j. filosofové a theologové scholastikové). Tischreden. Eisl. Fol. 260.

»Já přináším,« chlubí se dále, »svoje umění do knih a neberu ho z knih, takových mužů zázračných jest patrně málo, jakož vidíme a ze zkušenosti známe.« Tamtéž fol. 479.

A opět se vypíná slovy: »Já jsem doktor nade všecky doktory.« Tom. Gen. něm. Fol. 162.

A zase: »Já se neohlížím na tisíc Augustinů a na tisíc církví katolických.« Jen. edit. Cat. Fol. 531.

A opět praví: »Já Martin Luther jsem váš evangelista.« Eisl. Fol. 550b. »Moje slovo jest Kristovo slovo, moje ústa Kristova ústa.

A zase se chlubí: »Zdaliž není Luther zvláštní člověk. Já se domnívám, že je Bůh. Nebo jakž by jinak jeho spis a jeho jméno tak mocné bylo, aby způsobilo ze žebráků pány, z oslů doktory, z kluků svaté a z lejna perly.« Tom. III. Jen. Fol. 559b.

V této své pýše vyvyšuje také Luther konání své, když praví: »Nikdo před tím (t. j. než začal své rouhavé evangelium hlásati) nevěděl, co je evangelion, co Kristus, co křest, co zpověď, co svátost, co víra, co duch, co tělo, co Otčenáš, co desatero Boží přikázání, co dobré skutky, co modlitba, co útrapy, co útěcha, co vrchnost světská .... co rodičové, co děti, co paní, co služka, co ďábel, co anděl, co smrt, co hřích, co biskup, co farář, co kříž, in summa nevěděli jsme nic, co křesťan věděti má. Všecko jest bylo papežskými osly zatemněno a utištěno. Vždyť jsou oslové a velcí, hrubí a neučení oslové ve věcech křesťanských.« Tom. I. Jen. Fol. 306.

Toutó až šílenou pýchou a tímto se vyvyšováním nade všecky učence svého věku nade všecky theology a filosofy scholastiky, jimžto se obdivují všichni skutečně vzdělaní mužové, jeho opovrhováním svatými doktory věku patristického: odporoval Martin Luther tichému a pokornému Synu Božímu a jeho rozkazu, že má býti Církvi jeho posloucháno.

Kristus Pán vybízel své učedníky takto: »Pojďtež ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím. Vezměte jho mé na sebe a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem, a naleznete odpočinutí duším svým.« Mat. 11, 28 seq. Kristus Pán vybízel též k poslušnosti: »Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá: kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal!« Luk. 10, 16. A opět velí Pán Ježíš: »Pověz Církvi: jestliže pak ani Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.« Mat. 18, 17. Luther však volá ve své šílené pýše a vypínavosti: »Cedo nulli.« „Já nikomu neustoupím!«

A k tomu hrdému mnichovi by měli katolíci spěchati, pokorného Krista a jeho Církev opustiti. Jaká to hrozná myšlenka!

X.

Luther lhář a podvodník.

Dr. Martin Luther psal dne 30. srpna 1540 Melanchthonovi takto: »Si vim evaserimus pace obtenta, postea dolos, mendacia et lapsus nostros facile emendabimus.« Jestliže vyvázneme v pokoji, napravíme snadno své podvody, lži a nedopatření.« Luther se tuto bez mučení přiznává, že páchal podvody, že lhal na místo aby byl jako muž Boží mluvil pravdu. On slíbil sice, že odvolá, což byl nalhal, a že podvody napraví, ale my nečteme nikdež, že by tento muž Boží a vyslanec pravdomluvného Boha byl kdy odvolal spáchané lži a podvody, ale dovídáme se, že ke starým lžím ještě přidával nové.

Jestliže již dříve tvrdil, že za papežství vše ve tmách vězelo, tak že nikdo nic nevěděl o pravdě Kristově, činil tak neustále drzeji, jakoby lhaní délkou času se stávalo pravdou. On přeložil falešně biblu, nahromadiv v ní více jak 2000 chyb, ubíral a přidával, jak se mu líbilo, jak se hodilo do jeho ďábelského bludu, že víra sama ospravedlňuje, a že tedy není dobrých skutků k dosažení spravedlnosti potřebí. On toto očividně nepravé učení, a zřejmý blud ubohému svedenému lidu prodával za pravdu a rouhavě tvrdil, že naproti jeho evangeliu ani andělské kázaní nic nevydá, ať prý Lutherovo učení jest z Boha, což prý více váží, nežli slova andělská. Za to však dí naproti papeži v pamfletu proti Jubilejní bulle Klementově z r. 1525. »Kdybychom nevěděli, že jsou papež a jeho roty nestydatí klukové, kteří ani nevěří, že je Bůh . . ., tož prý bychom to seznali z jubilejní bully Klementovy.

Luther lhal lidu svými výklady Písma, tak že všechen smysl jeho podvrátil, a že by Písmo tak vyložené nebylo slovem Božím, ale blasfemií lhavého Luthera.

Luther lhal lidu, že by, kdyby toho třeba bylo, konal divy, ačkoliv byv Cochlacem vybídnut, aby přece poslání své, které prý je od Boha, zázrakem dokázal, ať bylo zcela jiné učení jeho, nežli potupené od něho katolické církve, kteráž ho posláním obmyslila, kteréž ztratil jsa v klatbě, ale on oněměl.

Bůh nedal Lutherovi dar zázraků, neboť k potvrzování bludů nemůže přesvatý a pravdomluvný Bůh daru takového uděliti.

Luther lhal lidu, když hlásal, že za dvě léta zničí celé ústrojí katolické Církve. »Hlasme ještě dvě léta (tak pravil Luther r. 1522) evangelium (lutherske) a uvidíme, kam se poděje papež, biskup, kardinál, mnich, jeptiška, zvon, věž, mše, vigilie, kutna, řehole, statuty a celá rota papežského regimentu, neboť zhyne, jako kouř.« Tom. II. Jen. edit. germ. Fol. 50[a].

Luther lhal ubohému lidu, když tvrdil, že Kristus Pán nepovýšil sňatek manželský na svátost a když vykládal, že lze míti za živobytí jedné ještě jinou ženu a že tomu zákon Kristův neodporuje, a když v nestydatosti své dovolil spolu s Baierem a Melanchthonem lankraběti Filipovi, aby pojal za živobytí jedné choti druhou ženu. A to prý učinil ve prospěch evangelia, jakoby všechna láska a všecka starobylost jinak byla neučila. Luther tak rozhodl naproti zřejmým slovům Kristovým a naproti sv. Pavlu!

Luther se dopouštěl podvodu na lidu, stavě se, jakoby všemu věřil, což kázal jemu, neboť on se sám přiznal, že náležitě nevěří, co hlásá. Čtemeť v řečích stolních (Tom. I. pag. 34): »Justus Jonas pravil k Martinovi Lutherovi, že toho dne kázal o slovech sv. Pavla II. Tim. 4, 7. seq. Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonal, víru jsem zachoval. Naposledy složena jest mi koruna spravedlnosti, kterouž mi dá v onen den Pán, spravedlivý soudce, a netoliko mně, ale i těm, kteří milují příští jeho. K tomu doložil Jonas, že tak věřiti nemůže.« Luther zapomněl porušiti také tento text, který na hlavu poráží jeho démonické učení, že dobrých skutků není třeba. I odpověděl Martin Luther, že ani Pavel (těm slovům) pevně nevěřil, poněvadž jest to věc velice závažná. Já tak věřiti nemohu, jako učím, ač lidé myslí, že mám na výsost pevnou víru.« Nebyl tedy Luther a s ním Justus Jonas hanebný podvodník ve věcech sv. víry?

Když r. 1540 navštívil farář rochlický Musa Luthera a stěžoval si, že nemůže tomu věřiti, co jiným hlásá, odpověděl Luther: Budiž Bůh pochválen, že se jiným lidem tak daří, jako mně, já se domníval, že se takto děje pouze mně!« Ba zdá se, že Luther téměř nic nevěřil, neboť on vyřkl. »Jestliže (papeženci) nad mým kacířstvím jedním budou triumfy slaviti, já vymyslím sobě jiné.« Tom. II. Jen. Cat. fol. 260[a].

A při těchto podvodech tvrdil Luther: »Já mám Ducha Božího, já jsem od Boha poslán, já nemohu blouditi, a jestliže bloudím, jsi to Bože, který mne pro hříchy tohoto lidu blouditi dáváš.« Jaká to blasfemie! . . .

A tomuto prolhanému a podvodnému mnichovi by měl katolický lid věřiti, na podvodné jeho učení se dáti a pravdomluvného Krista Pána opustiti? Toho zajisté nebude!

XI.

Luther a ďábel. Výčitky svědomí, Luthera děsící. Jeho neotesanost a surovost.

Když Luther na sněmě wormském stál před Karlem V., domníval se císař, že má před sebou člověka ďáblem posedlého.

Takovýto dojem učinil též na vyslance polského Jana Dantisca, kterýž o něm takto napsal: »Muž tento jest vtipkář učený a výmluvný. Obličej jeho jest jako spisy jeho, oči ostré a podivně jiskřicí, jakož je vidíváme u posedlých. Oděv jeho jest jako při dvořanech, ačkoliv prý béře na se roucho řeholní, když dům opouští. Při obědě jsme pili pivo a víno. Luther zdá se býti dobrý společník a co se týká čistého života, neliší se od nás, jest hrdý a ctižadostivý, v pomluvách a ve spilání nezbedný a rozpustilý.« Návštěva tato se stala r. 1523.

Luther sám nezapírá, že byl s ďáblem v těsném spojení. On ho viděl v rozmanitých a děsných podobách, v podobě divokých zvířat, jako hltavého psa, divokého kance nebo svině, někdy také v podobě blesku. V noci, jak praví, s ďáblem přečasto disputoval, ďábel prý při tom děsně řval, tak že se Luther pranic nediví, že

byli mnozí z rána na lůžku svém mrtví nalezeni, ať prý dovede ďábel také člověka zardousiti.

Wittenberský deformator vyznává sám, že se toho na sobě dožil, že leží s ním ďábel těsněji, nežli jeho Kačenka Bore. Někdy prý na něho doléhá ďábel, že povstalo z mého učení veliké zlo a velké pohoršení. A jestliže mu dám odpověď, že mým učením také mnoho dobrého povstalo, překroutí to satanáš. Než já stavím svoji věc na evangelium (rozuměj »luterské, že víra sama ospravedlňuje, že není dobrých skutků ku spáse potřebno, ba že jsou ke spasení až škodlivé), abych se jeho vzdal, před tím mne zachovej Bůh. Než ďábel doráží na mne tak prudce, že jdou na mne úzkosti smrtelné a pot mi vyráží na čele. Když přijde ďábel v noci, aby mne trápil, dávám jemu tuto odpověď: »Ďáble, teď musím spáti, to jest rozkaz Boží.« A když neodchází, vyčítá mi mnohé moje hříchy, tuť mu odpovídám: »já jsem ještě jiných hříchů se dočinil, kterýchž nemáš v rejstříku svém, já jsem se podělal, strč do toho svoji tlamy.«

Zvláště děsné byly disputace Luthrovy s ďáblem o víru katolickou. Luther sám vypravuje takovou disputaci stran oběti mše svaté. Oběť mše sv. předpokládá viditelné kněžství, a důsledně svatovládu církevní, avšak Luther zamítl viditelné kněžství, Kristem Pánem zřízené, tvrdě, ale jen tvrdě, že jest každý člověk křtem na kněžství pomazán a že tedy může kněžské úkony vykonávati, ale jen tehdáž, když byl k tomu sborem křesťanským povolán. Soud o tom, zdali kazatel podle písma káže, dal sborům, učinil je tudíž, nic netuše, neomylnými a převalil neomylnosť na zeměpána, čímž ustavil hanebný despotismus vládní u věcech církevních a dal do rukou despotů netoliko tělo poddaných, ale také duši a víru jejich podle zásady: »Cujus regio, illius et religio.« »Koho jest země, toho jest i náboženství.«

Ďábel měl hojně dogmatické látky, aby s Luthrem o víře disputoval. Vždyť zavrhl Luther církev katolickou a její Bohem danou úpravu, zavrhl stav kněžský a stav řeholní; zamítl katolické učení o milosti Boží, o dobrých skutcích a ospravedlnění, zavedl v životě nevázanost, tvrdil, že Bůh sám páše hříchy, které na lidech trestá, zavrhl celou minulost církve katolické, ne pro zlořády, které tehdáž v Církvi byly, ale že byla zpupnému duchu jeho a děsnému učení nepohodlna, zavrhl svátost sedmeru a ponechal na konec ve spisu »de Captivitate Babylonica« »o zajetí bábelském« jenom dvě, zavrhl oběť, všecky fundace, očistec; učení o odpustcích, úctu svatým povinnou, a kdožby mohl na krátko všecky bludy vypočísti, jichž se sběhlý a hrdý tento mnich dočinil.

Měl tedy ďábel znamenitou sbírku k disputacím s Martinem Lutherem. Pamětihodna jest jeho disputace se satanem stran mše svaté. Luther sám o této disputaci s hrůzou vypravuje, Jest obsažena ve spisu jeho z r. 1533. Von der Winkelmesse und der Pfaffen Weihe. Wittenb. ed. z r. 1561. VII. fol. 433.

On píše: »Jednou jsem se o půlnoci probudil, a tu začal ďábel se mnou v srdci mém disputaci (jakož mně často mnohou noc trpkou činí a kyselou). Slyšíte velice učený muži (pravil ďábel), že jste 15 let sloužíval mše (Winkelmessen). Jak kdybyste

byl takovými mšemi modlářství páchal a ne Kristovu tělu a krvi se byl klaněl, ale pouze chlebu a vínu a byl velel, aby i od jiných bylo chlebu a vínu klaněno. Já odpověděl, vždyť jsem knězem posvěceným a přijal jsem posvěcení od biskupa křižmem, a to všecko jsem činil z poslušnosti a k rozkazu, jakžby tedy mohlo býti, abych byl neproměňoval (chléb a víno v tělo a krev Páně), jelikož jsem slova (posvětná) vážně vyslovoval, a to se vší možnou zbožností mši sloužíval. Ďábel odpověděl: Tak jsi činil opravdu, ale i Turci a pohané konají ve svých kostelích všechno k rozkazu a z poslušnosti. Popové Jeroboamovi v Dan a Bersebe konali všecko, snad s velikou nábožností, nežli praví kněží jeruzalemští. Jak, kdyby tvoje posvěcení na kněze, křižmo a konsekrace venkoncem všechno bylo falešné, jako Turků a Samaritánů?

Zde prý se Luther, jak praví, začal v úzkosti potiti, srdce se začalo třásti, neboť prý zná ďábel předobře své důkazy vésti a má také těžkou mluvu a silnou, a disputace jeho a odpovědi jdou rychle za sebou. A tu jsem nabyl zkušenost, kterak se stává, že nalézáme lidi mrtvé na loži. Ďábel prý může tělo zardousiti, a což jest jedno, on může duši v úzkost vehnati, že musí opustiti tělo, jakož mi takto přečasto způsobil. Ale já jsem nechtěl takové množství nepravostí na sobě míti, nýbrž pouze ukázati, že jsem nevinen a poslouchal jsem, jaké důvody má ďábel naproti mému posvěcení a naproti mé konsekraci.

I vedl Luther ještě hodinu svou disputaci s ďáblem, až se dal konečně překonati ďáblem, že on sám dr. Martin Luther 15 let se dopouštěl modlářství slouživ mši sv., že tedy jest mše sv. zlořečené modlářství, ant prý se neděje na oltáři žádná přeměna chleba a vína v tělo a krev Páně, tak že prý se klaněl dr. Martin Luther po 15 let pouze chlebu a vínu, což by arci bylo patrné modlářství. A toto učení vyznávají až po tuto chvíli jeho přívrženci. Jaká to pohroma.

Vysoce učený dr. Martin Luther mohl podle daného sobě ostrovtipu snadno rozhodnouti, že, když satan zavrhuje mši svatou jako modlářství, musí tato z Boha býti, že jest něco na výsost pravdivého a svatého. Mohl takto souditi na základě slov Páně k židům: »Vy z otce ďábla jste a žádosti otce svého chcete činiti. Ten byl vražedník od počátku a nestál v pravdě; nebo pravdy v něm není: když mluví lež, z vlastního mluví, neb jest lhář a otec lži.« Jan. 8, 44. Avšak Luther těchto slov Pána Ježíše nedbal, pustil se s ďáblem do hádky, ačkoliv jako sketa se vyhýbal všem theologickým disputacím, boje se, že budou jemu jako v Lipsku k veliké hanbě, ale s ďáblem všel do křížku a dal se od něho překonati, ač jako ctitel Písma měl ďábla od sebe odehnati slovy: »Pryč ode mne, jsi lhář a otec lži!«

Luther se dal od satana poučiti o věcech náboženských, a od té chvíle mínil, že jest mše sv. modlářství a že se neděje na oltáři přeměna chleba a vína v tělo a krev Páně.

Kdyby byl pravdu pověděl, byl by byl svým věrným vyznal, že hlavní důvod, proč se dal ďáblem svésti k bludu, že není na oltáři předpostatnění (přeměna chleba a vína v tělo a krev Páně) byl jeho úhlavní blud, že Kristus Pán neustanovil zevnitřního

kněžství, ale že každý křesťan jest Bohem pomazaný kněz, že církev Boží a její úprava nevyšla z rukou Božích, a že se bál přijati, že kněžství ustanovil, a svatovládu, anf by jinak byl musel povaliti všechnu budovu lží a bludů svých.

Takových půtek se satanem měl Luther hojně, tak že theologové součastníci s důvodem tvrdili, že jeho učitelem v bludech naproti katolické pravdě byl satanáš.

Avšak neméně zlé půtky měl Luther se svým vlastním svědomím. Činilo mu výčitky, že podvracel základy staré Církve, že měl papeže za Antikrista a biskupy za jeho apoštoly a že university vyhlásil za jeho hampejsy. »Srdce moje, dí sám Luther, se tetelilo, mne káralo a mně vyčítalo: »Jsi ty sám moudrý? Bloudili všichni před tebou? a to tak dlouho? Jak jestliže sám bloudíš a do bludu svádíš lidí, kteří budou zatraceni?«

Takové úzkosti stíhaly Luthera, a ač někdy myslil, že zažehnal, klamal se. Trýznění svědomí povstalo zase: »Kdo tě volal? káralo svědomí, abys kázal evangelium tak, jakož se před tebou žádný neodvážil? Jak kdyby Bůh neměl zalíbení nad tvým konáním, a tys byl vinen ztrátou duší, které byly tebou svedeny? Jeť to hrozné pohoršení, přiznal se sám Luther, že jsem učil naproti náuce sv. Otců, zvláště, když jest na jevě, že veliký počet výborných a rozumných lidí, ba lidé svatí jinak věřili a učili, jako sv. Ambrož, sv. Augustin a sv. Jeroným. Jest prý to veliká věc, odvrátiti srdce své od lidí, kteří takové učenosti požívají, a učení jejich odporovati. On prý, káralo svědomí, nesprávně učil, řády Církve, které byly tiché a pokojné, podvrátil, roztrhal, mnohá pohoršení, rot a nepokojů způsobil, a proto vyznal Luther, že jest mu úzko. Luther se arci hleděl uklidniti tím, že prý hlásá Krista jedině, kterýž nebloudí, kdežto prý Církev blouditi může a také bloudila, jeho učení že prý je čisté evangelium, a musí býti kázáno, i kdyby mělo všechno na světě býti zničeno. Hrozné prý je to, ale nelze jinak. Kdo prý nevěří, bude zatracen. Tak prý dí Kristus, kterýž ho poslal, a od něhož to slyšel, a kterýž nelže. Praví prý se, že, když papež za své vezme, bude konec Germanie, kteráž obrácena bude v zříceniny. Luther pak odpovídá: »Mohu já za to? Já jí nemohu zachrániti. V Římě prý se také říkalo, že se vše ztroskotá, když tam přišli sv. Petr a Pavel.

Tak konejšil Luther své svědomí. Pán Ježíš ho patrně neujistil, že jest jeho evangelium pravé, neboť v privátních rozmluvách vyznal, že nemůže tomu věřiti, co káže, ač se domnívají lidé, že by tomu tak bylo.

Aby se utišil, tvrdil rouhavě, že ani sv. Pavel nemohl věřiti tomu, čemu učil, a to prý byl ten osten, kterýž měl v těle svém. Slovo apoštolovo, že umírá denně, znamená prý, že pochyboval nad svým učením.«

Tyto výčitky byly někdy tak děsné, že byl podle těla všechen zmalátnělý a podle duše malomyslný, že sotva dýchal a volával: »Jsem já sám jediný, který jest smuten v duši, a mám jenom já sám tak pokoušen býti?

Luther byl pln smutku, až k zoufalosti. Když si jemu jeden kazatel stěžoval, že ho ďábel pokouší, aby se nožem zavraždil,

řekl Luther: To se mně také stává, že když vezmu nůž do ruky, ďábel mne nutká, abych se zavraždil.

Aby se těchto hrozných myšlenek zbavil, užíval prostředků drastických, arci nepřístojných, jako chlastu, obžerství, hry, žertů a vtipů, nejraději však se zabral do hněvu a vzteku naproti katolické Církvi. Výlevy tohoto vzteku byly tak děsné, že se bez blasfemií ani Otčenáš pomodliti nemohl. On sám se přiznává, že se nemůže pomodliti páteř, aniž by nezlořečil. »Když mám říci: Posvěť se jméno tvé, musím k tomu přidati. Budiž zlořečeno, odsouzeno, pohaněno jméno papeženců a všech, kteří tvé jméno hanobí. Když mám říci: Přijď království tvé, musím doložiti: zlořečeno, odsouzeno a rozmetáno musí býti papežství i s těmi říšemi, které odporují jménu Tvému. Když mám říci: Buď vůle tvá, musím připojiti: zlořečeny, zatraceny a potupeny musí býti všechny myšlenky a zámysly papeženců, a všech, kteří tvým úradkům odporují! V pravdě tak se denně ústně i v srdci modlívám, a se mnou všichni, kdož věří v Krista (arciť po luthersku), a myslím, že modlitba ta vyslyšána bude.«

Tak vzteklost naproti Církvi katolické prodlením času neubývala, ale přibývalo jí neustále, zvláště však soptil naproti papežství: On nemohl papeži ani na jméno trefiti: »Papež prý zabíjí Krista, a chce nás přinutiti, abychom zapřeli Boha a jemu zlořečili, papeže však za pána uznali.« (Tischreden. Fol. 20.) »Věřím, že papež je Antikrist. Po ďáblovi jest papež pravý ďábel.« Edit. Eisl. Fol. 333. »Kdyby byl papežem sv. Petr, byl by přes to bezbožný, kluk a ďábel, ba zoufalý zločinec naproti Bohu.« Tischr. Edit. Eisl. Fol. 360a. I kdyby prý papež složil svou korunu a se stolce svého sestoupil, primatu se vzdal a veřejně vyznal, že Církev Boží zpustošil, a proléval nevinnou krev, nemohli bychom ho uznati za člena Církve, ale museli bychom o něm věřiti, že je Antikrist.« Tischr. Ed. Eisl. Fol. 416b.

V této své nenávisti naproti papežství a užívaje jí, aby zahnal děsné pokušení ďábelské a hrozné muky svědomí, onemocněl Luther na kámen nebezpečně. Užíval statečně všeho, což mu bylo raděno, i letkaře, který mu upravila Kateřina Bore, ale nic na plat. Nemoci přibývalo, tak že bylo o jeho život obáváno. Lékaři podávali hojně léků, a konečně mu chtěli moč po lékařsku odvésti. Luther si nepočínal jako muž Boží trpělivě, ale řval přese všechnu míru, tak že mu musel chirurg přimlouvati: »Ale milý pane doktore, máte tělo dosti silné, můžete přisazovati, musíte tedy trpěti, když se vás dotýkáme.«

Bylo to 25. února 1537 a již se myslilo, že Lutherovi nastává konec života. On naříkal v bolestech svých, tvrdě, že, neustanou-li, se zblázní, a že neměl-li by víru, nebylo by divu, když by se usmrtil. V tomto hrozném okamžení, v němžto jsou lidé hotovi odpustiti nepřátelům svým, loučil se Luther se svými přáteli takto: »Opatruj vás všechny Bůh a zašlap pod vašima nohama satana s jeho spojenými netvory římské kurie. Amen.« Při tom vyznal: »Ego morior in odio papae.« »Umírám v nenávisti naproti papeži.« »Impleat vos Deus odio papae.« »Naplniž vás Bůh nenávistí naproti papeži.« Pak pozdravoval svoji Kate-

řinu, ač byl pod pantoflem, své kollegy na universitě a svého Filipa Melanchthona, ačkoliv Filipek mnohé jeho výbuchy a i také učení mírnil.

V tomto neustálém nepokoji, v pokušení ďábelském, u výčitkách zlého svědomí není divu, že byl Luther ve svém konání hrubý a neotesaný. On sám tvrdí o sobě, že jest hrubý sedlák ze Sas, a hrubý a neotesaný zůstal po všechen život svůj. Hrubý a nesnášenlivý byl jako mnich v Erfurtu, tak že mniši byli rádi, když byl odvolán do Wittenbergu, a k tamním kollegům svým se choval hrubě, tak že se báli odporovati jemu.

Hrubost jeho a pánovitost se stupňovala stářím více, ona byla zjevna ze spisů pamfletů jeho naproti císaři, naproti králi Jindřichovi VIII anglickému, naproti vévodovi brunšvinckému, naproti vévodovi Jiřímu saskému a naproti katolickým velmožům vůbec; naproti universitám a kruhům učeným, ba i naproti přívržencům jeho.

Zdá se nám, že nebylo tehdáž v Evropě hrubšího člověka nad Luthera. Jeho přezděvy, spílání, tupení, hanění, jeho potupná slova jsou tak sprostá, že i žáci jeho, ač i oni nebyli vybíraví v příhanách svých, přece svého muže Božího omlouvali tím, že prý ovládá ho vyšší duch, a že prý spílá na pokyn Boha samého, jakž Luther sám tvrdí, pravě, že všecky ty výstřednosti nařizuje jemu Bůh.

A lid katolický měl by se od Říma k tomuto mnichovi dáti!

(Dokončení.)

Král a sedlák.

Napsal *Miloslav Javorník.*

Ve svitu slunečním, ve vůni jarních květů
král jeden vyšel si ze hradu v širý lán
pln svěžích myšlének a pohádkových vznětů,
však oděn v nuzný šat, sám tichý, nepoznán,
v tom starém hradě chmury, komnat dusná plíseň
a venku střemchy květ a sladká ptačí píseň.

Do polí blažen spěl v hrud probuzené moře
tou kyprou zelení luk ubíral se dál,
až kmeta cestou shléd, jak pracně půdu oře,
vlas jeho nepokrytý sněhem v slunci plál
a král hned s cesty k němu míří květným luhem
a přátelský dá pozdrav oráči za pluhem:

»Buď zdráv, o muži země!« — »Zdráv buď, pane země!«
děl stařec podivný a tich se pousmál.
»Aj, jaký pozdrav?« král zas. »Proč mluvíš tak ke mně?«
»Vždyť člověku Bůh panství nad vší zemí dal.« —
»Hle, sněží na horách,« král k šedé hlavě vece. —
»Jak bylo od věků, to přijde s časem přece.«

I poznal král, že sedlák vtipné je as hlavy,
že světa znalý je a v hovor dal se zas:
»Ta těžká práce tvá stárnoucí tělo znaví,
v dlaň seje mozoly a sype sníh ve vlas,
co denně vyzískáš za vše své přičinění?«
»Tak osm grošů,« řekl kmet, »je zisk můj denní.«

»A stačí tento obnos k tvému živobytí?«
»Víc ještě uživí má zmozolená dlaň,
dva groše pro sebe a ženu musím míti,
dva stačí zapraviti dlužnou moji daň,
dva denně půjčuji a dva já zahazuji,
ať s vlnou po vodě a s větrem v dálku plují.«

»Rci smysl řeči své, co slova tvoje značí,«
král zvědav pohlédl v dlaň zamodralých žil. —
»Dva groše k živobytí mně a ženě stačí,
dva starým rodičům dluh abych oplatil,
dva groše půjčuji, vždyť syny dva já živím
a vím, že splatí je rodičům starostlivým.

Jen dva groše já marně na dcery své sháním,
u manželů na otce jistě zapomenou,
v jich objetí pohrdnou každým namahaním
a šedinami otce, dlaní zmozolenou.« —
»Cos mluvil teď,« král na to, »zvědět nesmí žádný
dřív než mou uzříš tvář, ni hles, ni pokyn zrádný!«

A král se ve hrad vrátě učence hned svolá
a starcovu jim dává vtipnou hádanku,
však marně luštili ji páni kol do kola
a marně hledali zas bystrou hlavu tu,
až nalezli ji šťastně, dlouho však se ptali,
jak hádanku svou sedlák vyložil dřív králi.

Úst pouta roztála v dukátů třpytném jase,
jež stařec s úsměvem obracel na dlani
a páni s jásotem se vrátili v hrad zase,
by králi hlásili výsledek hádání.
Však rozhněvaný král hned starce k sobě volá,
že slibu nedržel, rozkazu nedbal zhola. —

»Já příkaz vyplnil,« řek' stařec na obranu,
»když páni přišli sami, nebyl jsem já lhář,
ni slovem nezrušil jsem slibu zeměpánu,
však na dukátu když jsem jasnou shlédl tvář
a nejednou, jak vidno, nýbrž množství celé,
tu pravdu pánům já jsem řek' před králem směle.«

A král se ve svém hněvu s chutí rozesmál — — —

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Studenti nebyli spokojeni s těmito vyhlídkami do budoucna. Kdosi prohodil, že nynější septimáni už výlet pořádati nebudou, po nich ať přijde potopa, ale jiní se zastávali této letní slavnosti a zábavy.

»Dnes po studiích mnoho nebude,« navrhoval Kopek, »udělejme si opět jednou schůzi. Snad to bude do prázdnin poslední. Teď musíme více nahlížeti do knih než dříve a nezbude nám času.«

Souhlas provázel ta slova.

»Sejdeme se odpoledne; ale kde?«

»Třeba u nás,« nabízel Kaubis. »Ve studentském pokojíku, nebo na zahradě.«

Přijato jednohlasně.

»Kdo má dohánětí, ať se přičiní dopoledne, potom si opět pohovoříme o věcech literárních a vyplníme aspoň jedno číslo spolkového listu.«

Studenti přisvědčovali.

»Kdo co napsal, ať to přinese, a pozvete i Milkosa. Jeho proslov bude na prvém místě.«

Jinoši se rozcházeli a pohromadě zůstali pouze ti, kteří byli na bytě u Kaubisů. Teď si vzpomněli na Horčáka a vesele pokročili. Zdaž už vstal, nebo posud vyspává? A jak se podiví!

Kaubisová nepěkně uvítala studenty. Konala přípravy k obědu a oháněla se u kamen. V obličeji jenom hořela.

»Vy, vy,« začala, »proč jste neprobudili Horčáka? Což kdyby pan katecheta vyvolával? Do jakých nesnází byste ho přivedli?«

»Už vstal?« tázal se Křepela.

»Ale kde! Posud leží a jenom se obrátil od světla,« mrzutě odpovídala domácí. »Když věděl, že je pozdě, protáhl se a spal dále.«

Tu se obrátila matka ke Karlovi. »A ty's o tom také věděl!«

»Teprve venku mně to kolegové řekli.«

»Měl jsi se vrátiti. Horčák by se ještě ustrojil a v čas přišel.«

Studenti už neposlouchali, ale všichni vešli do pokojíku se zpěvem:

»Naprej zastava slave,
na boj junáška kri,
za blagor očetnjave
naj puška gavori.
Z orožjem in desnico,
nesimo vragu grom,
zapisat v kri pravico,
zi tirjajo naš dom.«

Obstoupivše postel Horčákovu, pokračovali:

»Drum, drum, drum, drum,
Draga máti je prosila,
roke okol vrata víla,
je plakala moje mila,
tu ostatni ljubi moj!«

Horčák probudiv se, udiveně otevíral oči. Potom se rozehnal kolem pravicí, jakoby zpěváky odpuzoval.

»Z Bogom, máti, ljubca zdrava,
máti mi je očetnjava,
ljubca moja, čast i sláva
ajdmo, ajdmo za nje v boj!«

»Ustaňte mně s tím zpěvem a povězte, kdo mně tohle vyvedl,« řekl Horčák, ukazuje na stůl.

»Nás se neptej, můj drahý, ale sebe,« odpovídal Rost. »Hleď, co vyvádí roztržitost, ospalost nebo veliká úcta k dárci.«

»Kdo trhal s tebou ty konvalinky v lese, že ti jsou tak milé?« ptal se Křepela. »Hned mu to povím, aby viděl, nebo vlastně viděla, že do inkoustu smáčíš tak vonné a jemné kvítky.«

Horčák vstal a oblékaje se, pravil: »Domníval jsem se, že tady stojí sklenice s vodou jak obyčejně, a že do ní po tmě květiny kladu. Skoro mně jest jich líto. Jsou k nepotřebě.«

»Napiš jimi elegii, jsou dost namočeny a vystačí na deset slok. Rci, komu zanesu onu báseň.«

»Co bych zapíral? Trhal jsem je se ředitelovou Milenou,« řekl Horčák, který před kolegy nezapíral.

Křepela nazvedl výstražně prst. »Hoj, můj drahý, vysoko jsi myslil. Co tě to jenom napadlo? Nebál jsi se? Což kdyby tě pan ředitel spatřil?«

Horčák vypjal prsa. »Pan ředitel nás na konvalinky poslal, rostou u potoka mezi omšenými kameny. Krásná partie a mnohem ještě krásnější, když tam jsou takové víly, jako včerejšího dne.«

»Jeníku, ty nás uvádíš u vidění. My mysleli, že jsi tam pytlačil za zády mocného tatínka.«

»Milena a Soňa tázaly se otce, kde v Oboře rostou konvalinky,« vypravoval student, obouvaje se. »Papínek právě seděl u piva a nemínil se dát vytrhovati pro nějakou květinu, ač jest přírodozpytec jako náš Kopek. I ohlížel se jako starozákonní Tobiáš po průvodci. Já se namanul.«

»Zajisté že jsi okouněl, abys mohl s Milenou se baviti a na nějaký tanec se zadati,« poznamenal Rost.

»Tu vidí pan ředitel mne, pranic se nerozpakuje a praví: Horčáku, zaveďte mé dcery na konvalinky, ale za půl hodiny ať jste zpět. — To se ví, že jsem se nedal pobízeti. Slečny šly, a tak jsem i tyto pro sebe natrhal.«

»Neudělal pan ředitel kozla zahradníkem? To byl dozorce, to byl vůdce Rafael!«

»Jeníku, to porovnání s tím andělem, jako každé jiné pokulhává,« řekl Kaubis. »Tys nebyl tím archandělem, ani ty, které jsi vedl, ředitelovy dcery.«

Opravujte si mne, smějte se mně, přece mám čest býti strážcem takových poutat, jako jsou Soňa a Milena.«

»A také jsi si památky té vážil! Jistě si chtěl květiny usušit a rozděliti do přírodopisu jako nejmilejší plody celé květeny.«

»Pan katecheta nevyvolával?« ptal se Horčák, vrátiv se v prosaický život.

»Já za tebe volal i zpíval,« rychle řekl Kopek. Ostatní se usmívali.

»Že bys místo mne řekl »zde«, při tvé odvážlivosti se nedivím, ale že bys za mne i zpíval, nevěřím.«

»Stojím na tom. Zpívali jsme: »Zde v skroušenosti padáme,« a jak víš, mnohá sloka se tam opakuje. Tu první jsem zpíval za sebe a tu druhou za tebe.«

Nad tím výkladem Kopkovým se všichni vesele zasmáli.

»Děkuji ti,« řekl Horčák, »ale hned platiti nebudu. Zůstanu tentokráte dlužen.«

»Jako obyčejně,« přikyvoval Kopek.

»Tedy jsme se rozhodli,« oznamoval Karel ještě jednou, aby to i Horčák slyšel, »že náš literární kroužek uspořádá schůzi. Proto tu krátkou dobu do oběda musíme věnovati studiu. Zameškali jsme už mnoho přípravami k výletu. Zítra budou jistě pani profesoři zkoušeti.«

»Špatné svědomí se ozývá,« nadhodil Křepela. »Ale Karel má pravdu, dejme se do práce, chceme-li odpoledne jinými věcmi se obírati.«

»Ale co udělám s konvalinkami?« smutně pronášel Horčák, vytahuje květiny z kalamáře.

»Hoď je do Bystřiny, ať odplynou jako tvoje vzpomínky na ty, s nimiž jsi konvalinky trhal,« radil Rost. »Kdyby tě pan ředitel s Milenou nebo Soňou někde přistihl, začne tě hned zkoušeti z fysiky, a to by byl pro tebe největší trest.«

Horčák se nerad loučil s květinami, jež v takové společnosti natrhal a tak pěkné vzpomínky v něm vzbuzovaly, ale co naplat. Ještě by jimi zainkoustil podlahu, na níž bylo už dosti černých skvrn. Vzal je tedy a hodil je do vody.

Loučení, loučení,
jak je to těžká věc —«

Studenti zpívali smutnou píseň se smíchem. Horčák mávnul rukou na znamení, aby mu dali pokoj, ale soudruzi pokračovali:

»Když se musí rozloučiti
s kyticí Jeníček.«

»Hálek se v hrobě obrací nad takovými verši,« odlehčil si aspoň poznámkou Horčák. »Musa si zakrývá smutkem svoji tvář.«

Studenti buď zasedli ke stolu, nebo vzali knihy a šli do zahrady. Lorenc lezl na štěp, aby tam co nejhlouběji ponořil se do latiny. Všichni byli v pilné práci. Karel se přidržoval světnice, aby byl na zavolání. Sestry odešly z domova, a matka mnohdy potřebovala pomoci.

Kaubis na pokyn odložil knihu a přiskočil ke kuchyni, aby donesl dříví, nabral vody, odstavil hrnek. Za nic se nestyděl a žádná práce mu nebyla obtížnou. Sám se nabízel a stále byl při ruce. Nic mu nepřicházelo za těžko.

Karel znal postavení své matky, věděl, co se nastará, co zkusí u plotny, vaří-li stále pro tolik lidí, proto jí hleděl vyhověti a pomoci.

Ostatní studenti to viděli a pranic mu nekladli ve zlé jakoukoliv práci. Mnohdy ho ještě podporovali a zastali, nebyl-li právě přítomen. Však jim to jinak vynahradil a jeho vzácné vědomosti byly jim vždycky k dobrému.

III.

Poněvadž město Víchov vydržovalo gymnasium s velikými hmotnými obětmi, novou budovu pro ně postavilo, dostatečný počet sil učitelských platilo a také pomůcky k vyučování shánělo, byli měšťané na ústav ten hrdi, jím se honosili a chlubili.

Nejinak, ano i mnohem chlubněji si počínali domácí synkové, kteří doma studovali. S patra a úkosem pohlíželi časem na cizí kolegy, kteří z okolí sem přicházeli. Dělávali tak nejvíce mladší studenti, pokud s ostatními nevešli v úzké přátelství a nenabyli lepšího rozumu.

Mezi tyto náleželi ti, kteří navštěvovali byt paní Kaubisové, vlastně Karla a strávníky v malém pokojíku. Kdo by těmto dával na jevo nějakou nadvládu, neměl sem přístupu. Záhy seznal, že tu není pro něho místa. Mezi těmito studenty a hosty byl poměr opravdu přátelský a ten se utvrzoval v literárních schůzích, jež se tady konaly.

Ve Víchově působil před časem nadšený a ideální profesor, který v žácích probouzel národního ducha, povzbuzoval je k vlastnímu přemýšlení a podnikání, vlast měl nejenom v ústech, ale i v srdci a všudy vystupoval jako národovec.

Studenti posud vděčně vzpomínali na Václava Sadila, profesora češtiny. Než ve Víchově dlouho nepobyl. Vyslovil se ne příliš šetrně o řádění v knihovnách za Josefa II., kdy tak mnohá vzácná památka ukvapeným reformatorstvím vzala za své, když byly kláštery násilně rušeny a jejich majetek, tudy i knihovny se dostaly na dračku židovským kupcům, kteří je prodali v dražbách na balení.

Václav Sadil odhalil a uveřejnil v časopise, že tím nešetrným drancováním i vzácné kancionály místního literáckého družstva vzaly za své a jenom náhodou se uchovaly adventní zpěvy, které v oné době za několik grošů byly odkoupeny.

Sadil psal poněkud příliš přímo a byl za trest přesazen do jiného ústavu. Ale památka jeho působení zůstala. Jiskra neutuchla.

Studenti nebyli přímo jím vybízeni k spolkům, než záhy poznávali, že by jim prospěly schůze. Ani nikoho nenapadlo, že by měli koho žádati za povolení, vždyť se jenom utužovali ve vlasteneckém cítění, předčítali knihy a kdo co samostatně vypracoval, to soudruhům předčítal k posouzení.

Později spolek ten vydával i list, který byl pouze psán ve dvou exemplářích a koloval pod lavicemi mezi studenty. Slul »Vlastimil«, vycházel nepravidelně, neplatil se, neměl určitého redaktora. Ani objem jeho nebyl vždycky stejný.

Vydání každého čísla předcházela schůze u Kaubisů, kde se ustanovilo, co se má opsati a co může mezi ostatními kolovati. Byly to začátky, nejvíce básně, sebrané pověsti, epigramy, krátké stati, místní úsloví, obsahy děl a podobně.

K účastníkům vlasteneckých literárních kroužků náleželi nadějní synové měšťanů víchovských, kteří sem ochotně a rádi přicházeli.

Byl to především syn bohatého kupce, František Lála, také septimán a dobrý student. Karel ho přiučoval, třeba že by jinoch sám obstál. Rodiče stáli o to, aby prospěch synův byl obstojný, aby měl řádný základ do budoucího života a zámožný kupec chtěl i Kaubisa podporovati.

František byl určen pro práva, otec mohl ho vydržovati při delších studiích. Veškeré vyučování a vedení jeho neslo se tím směrem.

U Kaubisů byl často, neboť zde s ním Karel opakoval. Kupec si nepřál, aby domácí učitel k nim přicházel a celé město vědělo, že František potřebuje odjinud pomoci.

Lála byl zde rád viděn, když se jeho hřmotná postava mihla kolem oken. Byl statný, narostlý a Křepela o něm říkal, že bude jednou vůdcem ne-li celého národa, tedy aspoň kraje, v němž se usadí. »Tělo, orgán a tvář k tomu máš, to ostatní přijde samo sebou, nebo se — přižení.«

Lála byl rád vesel, podováděl si, polaškoval a teprve s večerem se vracel do hlavní ulice, kde měl otec krám se smíšeným zbožím, jímž byl také placen honorář Kaubisovým za vyučování.

Lála cestou na předměstí zastavil se pro Ferdinanda Masáka, který také byl členem kroužku a měl úřad kritika. Masák byl syn obuvníka a neměl ani na gymnasiu na růžích ustláno. Otec jeho pracoval dobře a pilně, ale mimo dvě ruce a pevnou vůli neměl ničeho k zajištění existence své a početné rodiny.

Ferdinand do gymnasia jenom tak zaskočil a zůstal tam. Šel s jinými a hned objevil veliké nadání pro latinu, která ho udržela na učelišti. K latině přibyla jiná mrtvá řeč — řečtina, než i ta se studentovi velice zalíbila.

Prorokovalo se, že bude z něho znamenitý filolog a už se to nyní ukazovalo. Klasiky uměl zpaměti a překládal i vykládal, kdekoliv mu bylo ukázáno.

Doma jedl s ostatními, šatil se jednoduše, byl těla suchého, drobných kostí a prsty ohýbal na všechny strany. Měl veliké oči, dlouhé ruce, a už v mládí naznačoval, že nebude krasavcem. Však se proto nermoutil, žije pouze pro své autory.

»Počkejte!« ozvalo se za studenty. Ohlédli se a spatřili jiného besedáře, který byl rovněž pozván a pospíchal za kolegy. Byl to Milkos, známý básník, jehož proslov světlo světa tištěný spatřil a který vždycky měl v notese několik básní, jež na požádání předčítal.

Milkos se jmenoval Karel, ale přečeštil si svoje křestní jméno na Drahotín, což se líbilo studentům, třídnímu však profesorovi zdálo se nevhodným a nemístným. Podepisoval se tedy do sešitů jak byl pokřtěn a pod básně, jak se překřtil, což se mu zdálo poetičtějším.

Ani Milkos nebyl vychován v nadbytku. Ty časy minuly, kdy soukenníci o valných hromadách pili víno. Posud šli první

v průvodech církevních o Božím Těle, ale teď byli na stupni nejnižším. Několik jich živořilo, jiní tkali plátna a chytali se rozličné výživy.

Otec Milkosův tkal posud, ale vydělal málo. Nechtěl ustoupiti a se ponížiti. Dříve býval starším a jeho otec cechmistrem.

Co Milkos natkal, žena jeho roznesla a rozprodala po okolí ve vesnicích, kde si sukno libovali pro trvanlivost. Továrnímu se jemností a vlasem nevyrovnalo, ale vydrželo dlouho a přestálo rozličné nepohody. Jenom barvu měnilo.

Na Karla by Milkos dal všechno, jenom aby vystudoval a jiného postavení došel. Byl nejstarším, až se domůže samostatného místa, pomůže jiným. I jiní v městě tak učinili.

Že by byl Karel básníkem, otci ani právě na tom nezáleželo, skoro o té libůstce synově nevěděl a za věc zbytečnou, ne-li škodlivou by mu to považoval. Karel měl vystudovati a domoci se výnosného úřadu, aby mohl pamatovati na mladší bratry a sestry, jimž se křivda děla, když všechno bylo věnováno na jeho studie.

Karel Milkos načechral si bujný vlas, který mu visel na hubený krk, soudruhům podal pravou i levou ruku, usmál se v bledém obličeji a řekl: »Jak byste mně byli unikli! Už chvíli za vámi utíkám jako kamzík.«

»Měl bys dodati, že také skáčeš s balvanu na balvan a o této cestě bys nelhal,« ukazoval Lála na kamenitou a hrbolatou cestu mezi zahradami.

»Jaká by to byla chůze bez tebe?« podkuřoval Masák, který si chodil k Milkosovi pro náčrtky na české úkoly. »Jistě nás něčím pěkným překvapíš.«

»Něco tuto mám,« sáhl jinoch na náprsní kapsu, kde byl znatelný notes, »a měl jsem ještě více, leč nehoda mne potkala.«

»A jaká?«

»Sestra Mařenka sháněla papír na podpal a náhodou vzala sešit, v němž jsem napsal v lese svoje dojmy, částečně už poetickým rouchem oděné.«

Lála se smál, neboť básníkem nebyl, ale Masák litoval.

»Přiházejí se to nehody v naší literatuře! Podobně k porušení přišly naše rukopisy na Zelené Hoře a v Králové Dvoře.«

»Sehnal jsem na rychlo báseň, abych něčím přispěl do Vlastimila.«

»My tam chtěli dáti tvůj včerejší proslov.«

»Ten došel jinak rozšíření. Škoda, že není v lehčím slohu, aby znárodněl. Dvě stě exemplářů se ho prodalo. K večeru ho dávaly naše dámy za polovičku.«

»Raději by tančily, než nabízely proslov,« myslil si Lála, ale slovem se nezmínil, aby básníka neurazil.

Masák mínil, že se měl exemplář poslati též do musea, universitní knihovny a jeden že by měl děkan vlepiti do farní pamětní knihy na věčnou památku.

Příchozí byli u Kaubisů hlučně uvítáni. Domácí paní nebyla doma a studenti opanovali celý domek. Karel jako hostitel podával soudruhům zralé třešně, jež natrhal na zahradě.

Byli zde všichni strávníci a ještě asi pět pozvaných, kteří sálali nadšením a měli dobré nápady.

»Na zdar!« znělo hlučně, když vešli Lála, Masák a kučeravý Milkos.

Nikdo jim nevykazoval místa k sezení, každý si vyhledal stolici, nebo usednul na postel a kde se to dalo. Nejhustěji bylo mezi okny. Lála poslán k tomu, jež vedlo k zaprášené silnici, Milkos přijat mezi soudruhy u otevřeného okna nad Bystřinou, která byla opěvována dle Chmelenského s malými změnami:

»Nad Bystřinou pod Víchovem
růže se již červená —«

»Přespolní nepřijdou, tedy bychom mohli začíti,« vybízel Kaubis, který byl jako nevoleným předsedou, ale přece všechno řídil.

Studenti ustali v hovoru a obrátili zraky ke stolu, kde byla kytice červených růží stolístek ve váse.

»Nejprve vám musím říci,« pokračoval Karel, »že se naše poslední číslo Vlastimila dočkalo druhého vydání.«

»Jak to?«

»Někteří vědí, že nám časopis byl zkonfiskován. Stalo se to v sextě. Kdosi jej četl při hodině a profesor Latal na to přišel.«

»A nic se nevyšetřovalo? Máme tam sice jiná jména, ale nic by to nepomohlo.«

»Snad někdo jiný by všechno udal, ale Latal to buď utajil, nebo sdělil pouze těm, kteří nám přejí. Co by se nám stalo? Obsah listu byl důstojný. Taková snaha zasluhuje podpory a ne pronásledování.«

Studenti souhlasili.

»Moje sestra napsala číslo znovu pro kvintu, a to je druhé vydání.«

Kaubis a s ním ostatní se zasmáli.

»Tak, co kdo přinesl? Nejdříve nás Milkos něčím překvapí.«

Bledý student si opět načechral vlasy. Samolibě se usmál a potom sáhl pro notes v kůži vázaný s mosaznou sponkou. Chvíli se probíral v listech, až kývnuv, řekl: »Zde bych měl maličkost. Napsal jsem to o výletě pod košatými duby, když jste tančili druhou besedu. Slyšte!

Poslední rov.*)

Všechno tiše na hřbitově,
nezazpívá ni to ptáče,
nehne prach se ani v rově,
jenom tamo někdo pláče.
Jenom tamo v poli ladném
jeden hrob je nový jistě,
jako kvítek v dávno svadlém
zahradním odlehlém místě.«

Následovala řada slok pochmurného rázu.

»A tohle jsi básnil, když my se radovali? Při každé naší tuře dvě sloky. V divné jsi to byl náladě!« mínil Horčák.

*) Tyto a následující »verše« psal autor jako student před třiceti lety.

»Tedy hned probereme báseň,« navrhoval kritik Masák, »a nejlepší dáme do Vlastimila.«

Studenti se rozhovořili, básník se musil chtěje nechtěje podrobiti. Polovina veršů padla.

»Kdo ještě něco přinesl?« ptal se Karel.

Dlouho se nikdo nehlásil, jenom Kopek šukal v knize, jakoby tam něco hledal.

»Jenom s tím ven,« vybízel Křepela, »vždyť víme, že jsi psal na zahradě.«

»Ani za řeč to nestojí,« odpovídal Kopek. Vysmějete se mně a Ferdinand si ořezává tužku, aby mne strhal.«

»Předčítej a buď jist, že ti neuškodíme.«

Kopek rozevřel knihu a četl, co napsal na poslední prázdný list, když se učil náboženství.

»S Bohem!

S Bohem buď, ty rodný krove,
pod nímž zrodila mne máti,
prvý pozdrav z ciziny mé
vždycky tobě, drahá, platí.
S Bohem, háji zelenavý,
tys byl mojí vezdy vlastí,
u tebe jsa, vždy jsem cítil,
že jsem v milé svojí vlasti . . .«

Následovalo i zde několik »s Bohem«, až předčítatel končil:

»S Bohem budiž posléz všecko,
co mně drahé, svaté bylo,
a co něžně a co mocně
balzám v strastech do ran lilo.«

Salva potlesku byla básníkovi odměnou. Nejdříve mu ruku tiskl a gratuloval Milkos.

»Pěkně jsi nás překvapil! Kdo by se nadál, že v tobě dřímá takový talent!«

Báseň byla přijata pro časopis a kritika jenom některé věci opravila. Kopek už tím oním přispěl do Vlastimila, na samostatnou báseň se posud nezmohl.

Lála předčítal pojednání »Jenom národ vzdělaný existuje v pravdě ve společnosti lidské« a udal pro thema rozličné důvody.

Ferdinand Masák odpovídal zvučným slohem k dané otázce, že »literatura je drahým skvostem národa«, neboť oživuje nejen palác šlechtice a úpravnou domácnost měšťana, nýbrž i nejchudší chýžku vesnickou«.

Lorenc četl, co si poznamenal z novin jako úryvek přednášky: »Náboženství jako ideál pojaté zůstane povždy základním pilířem veškeré mravnosti, v níž zrcadlí se dobrá stránka povahy lidské; kdo mravnosti pozbude, pozbývá zároveň všeho citu povinnosti k lidem a veřejnému řádu, staví sebe sama za nejvyš-

šího soudce svých i činů bližního svého, zkrátka stává se bytostí společnosti lidské nanejvýš nebezpečnou.«*)

Nejvíce bylo básní smutného obsahu a vlasteneckých. Někde byly příliš patrné stopy vzorů, jimiž se autor řídil. Jinde pronikal erotismus.

Také Rost se vytasil s básní.

»Odměna.

Za práci svou denní pilnou
mzdu vždy slušnou dostaneš,
dobyl-li si's slávy věčné,
vezdy slavným zůstaneš.
Dobrodiní prokázal-lis,
prostý dík ať za to máš,
a za duši tvoji potom
pomodli se — Otčenáš.
Ani život bez obdaru,
zvonek jemu zazvoní,
a kdo jej měl nejradš v světě,
hořkou slzu zaroní.«

Pro list po kritickém rozebrání zůstaly pouze tyto tři sloky. Ostatní bylo také pochváleno, ale prozatím odloženo.

»A co ty, Karle?« obrátil se Křepela ke Kaubisovi. »Všichni jsme o něčem pracovali, ty's věnoval všechnu píli pouze školnímu vyučování?«

»Vždyť on také na náš list pamatoval a ze skromnosti zůstává v pozadí.«

»Víte, že básníkem nejsem a verše že špatně tepu,« usmál se Karel, klada práce do desek, aby z nich sestavil nové a poslední číslo. »Dnes pak ani netřeba mého příspěvku, neboť se sešlo mnoho pěkných prací.«

»Nevymlouvej se a čti, co jsi napsal,« naléhal Masák do opravdy.

»Ještě na mne si brousíš tužku?«

»Na tebe jako na každého jiného.«

»Chcete-li mne trpělivě vyslechnouti, přečtu vám, co mne v dlouhé chvíli napadlo.«

»Už posloucháme,« děl Milkos.

Kaubis vyňal sešit, do něhož psával přípravy ke klasikům, obrátil do zadu a četl: »Jaké máme povinnosti k rodnému místu.«

Studenti se nadáli, že to bude pensum, jakých Kaubis mnoho vypracoval pro sebe i jiné, ale záhy se přesvědčili, že stať Karlova dýše láskou k městu, v němž se zrodil, kde studoval a podpory docházel. Článek jeho se mohl na každé místo odnášeti, kde kdo světlo světa spatřil, ale nejvíce se týkalo Víchova, který se stal takřka druhou kolébkou studentů, kde se duchovně zrodili, vědomostí nabývali, kde jejich talent z plének se rozvíjel, duch se otevíral pro vědy a všechno krásné i vznešené.

*) »Pokrok« z r. 1878, č. 193.

Studenti mají lnouti k městu, jež velikou oběť přináší pro ně, je hostí, jim prameny otevírá, je podporuje, s nimi žije i dýchá. A dvojnásobnou povinnost mají rodáci, kteří vystudují snadno, jsouce pod rodným krovem a v rodinách, pod záštitou rodičů; a vystudují v chudobě, dobývajíce si lepšího postavení ve společenském životě. Vyšinou se proto, že obec zařídila v lůně svém školy, že se tak postarala o svoje příslušníky.

Tito mají potom spláceti aspoň úrok městu, jsou povinni pamatovati na svoje bratry a sestry, na sousedy, na všechny, tyto navštěvovati, milovati a dle možnosti podporovati, aby tak splatili část dluhu a nahradili, co bylo na ně věnováno.

A náhrada ta týká se především rodičů, kteří dětem věnovali pot svých tváří, mozoly rukou, tuk svého těla; v druhé řadě vztahuje se k bratřím a sestrám, jimž se k vůli studentům nedostalo takové výživy, zaopatření, věna, kteří musili strádati, aby se jim poskytly prostředky ke studiím.

Než vystudovaní a hojně štěstím obdaření mohou a mají též vzpomenouti si na oběť, již pro ně přineslo město, jež se zadlužilo pro gymnasium, odložilo každé jiné vydání, které by ku pohodlí sousedů bylo, podporovalo chudé, přispívalo na slavnosti, se studentstvem cítilo, s ním žilo nejen ve slastech, ale i strastech.

Proto nejenom aby se v městě tom bývalí žáci po deseti — dvaceti letech scházeli, ale i jinak na ně pamatovali, je zvelebovali, podporovali, jemu čest dělali, i hmotnou oběť pro ně přinesli.

Následovalo napomenutí pro nynější studenty, aby se tou radou řídili a zvláště rodáci k Víchovu přilnuli i v pozdějším činném životě.

Toto bylo studentům čímsi novým a neslýchaným. Věděli a k tomu nabádáni byli, aby milovali rodiště svoje, že by však měli povinnosti k městu, v němž duše jejich se zušlechťovala a hlava naplňovala se vědomostmi, posud se jim ani nezdálo. Vždyť zámožnější dávají školní plat, byt a stravu, řádně platí a udělají-li tu a tam dluh, rodiče všechno za ně vyrovnají.

Proto po přednášce Kaubisově seděli jako zařezáni a hned ani nevzpomněli na aplaus a pochvalu.

»To jsou pouze náčrtky, jednotlivé myšlénky, o nichž dlužno dále uvažovati, aby se vykrystalovaly a určitějších tvarů nabyly,« vysvětloval Kaubis.

Tu povstal František Lála a přistoupiv ke Karlovi, řekl vzrušeně: »Příteli, děkuji ti jménem města za tu řeč, která nás tolik dojala. Ty's nás překonal «

Nyní teprve studenti počali hlučně tleskati a Karlovi gratulovati. Mnoho slov nepronášeli, neboť byli hluboce dojati.

»Navrhovali jste,« řekl Milkos, »aby můj proslov byl na prvém místě ve Vlastimilu, teď budete souhlasiti se mnou, aby tam byla dána řeč našeho milého soudruha Kaubisa.«

»Toť i naše řeč. Souhlasíme úplně.« odpovídali studenti.

»Ale že ti taková věc na mysl přišla?« ptal se Křepela, přecházeje pohnutím po světnici.

»Ani sám nevím, jak mně to napadlo. Víte, že často přemýšlím a uvažuji. Toť výsledek mých úvah.«

»Máš zcela pravdu,« přisvědčoval Kopek, »ale zdá se mně to příliš ideální.«

»A čím by byl student bez ideálů?« ujal se slova Milkos. »Teď máme ideály, a na nás bude záležeti, jak v životě postoupíme od nich ke skutkům.«

»Pravda, ideály musíme ctíti,« přikyvoval Rost.

»Ty jsou však teprve počátkem další činnosti,« mínil Kaubis. »Ideály razí cesty, jimiž se musíme bráti za svým cílem. Ideály jsou jako theorií a život praksí.«

»A nejsou snad nejen pro básníky,« řekl Lála, »existují pro každý stav, pro každé povolání.«

»I pro právníka?« usmál se Křepela.

»I pro advokáta,« tvrdil Lála opravdově.

»I pro budoucího profesora?« narážel Křepela na Masáka, jehož povolání bylo všem známo.

»Pro učitele, lékaře, kněze, ingenieura, úředníka.« — »Pro ředitele, inspektora, radu, biskupa.«

»Ne tak vysoko,« napomínal Kaubis; »zůstaňme zatím u studentů a povzbuzujme se v ideálech, abychom nesevšedněli. Však si o tom ještě hodně povíme.«

»Slyšte, necítíte, že koluje mezi námi při těchto snahách vzácný duch milovaného profesora Sadila? Nepobádal nás k podobným věcem? Pamatujete se posud na jeho přednášky. Mnohdy se rozpovídal, bylo už zvoněno, však ani jsme toho nepozorovali. Dobu oddechu věnovali jsme zlatým jeho slovům.«

Tou vzpomínkou přišel Masák soudruhům vděk.

»Ano, Sadil nás vedl k ideálům, povzbuzoval k dobrému. Toť jeho símě. Proto navrhuji, aby se naše nejnovější číslo Vlastimila ještě jednou opsalo a třetí exemplář mu byl zaslán. Bude potěšen. Spatří ovoce svého působení.«

Studenti souhlasili.

Bylo mnoho rokováno, proneseny četné povzbuzující myšlénky, nadšením hořely jinochům líce. Ký div, že se na konec dali do zpěvu.

»Tam, kde věnčí modré hory
tisíc hradů svými bory,
s Krkonošem Šumava,
s Labem jásá Vltava:
tam je otců země krásná,
vlast rekovná, domov můj.«

»Vichov můj!« volal nade všechny Lála.

»Kde Vltavská pne se skála,
nad níž matka králů stála,
Vyšehrad se v zlatě skvěl,
pod nímž Lumír písně pěl:
ona země slavohlasná
má je vlast a domov můj.«

Nyní všichni přítomní zpívali: »Víchov můj.«

»Tam, kde v chrámě svato-Víta
Čech své krále — svaté sčítá,
Václava ctí, Karla má,
»Pomiluj ny« — zazpívá:
tam je moje půda spasná,
půda svatá domov můj.«*)

Studentský pokojík zněl zpěvem a kolemjdoucí se zastavovali, naslouchajíce velebné písni, řinoucí se z hrdel mladých nadšenců. A mnohý stál dlouho, oči si přetíral a sahal na levou stranu prsou. Byl dojat jako zpěváci. (Pokračování.)

Co chceme?

Píše FERD. SCHMIDT.

(Dokončení.)

II.

Naše povznesení kulturní.

»Ego sum via, veritas et vita.«

Naše doba činí na nás kněze mimořádné nároky. Chce, abychom obraceli v její prospěch své poměry hmotné, a chce, abychom imponovali jí též kulturně, na poli duševní práce. Jen soutěží ideovou budeme-li jí čeliti a překonáme ji, vrátí se snad zpět do lůna našeho. Chce, abychom osobně každý byli kulturně vyspělejšími, abychom na jiné převahou vzdělání účinkovali. Hrozí, nevyhovíme-li, nejen obstrukcí, nyní tolik modní, nýbrž i přímo výhostem víry a největším nepřátelstvím. Odtud ony projevy učitelské, aby škola byla vymaněna z povinného vyučování náboženství, aby kněz neměl do školy přístupu, aby učitel nemusil děti vodit do kostela; odtud politické tendence, aby odloučena byla církev od státu, manželství aby bylo světským kontraktem, rodinná výchova podlehala vedení jen občanskému, všechen lidský duch aby byl nasycován zásadami smyšleného positivismu doktrinářského ať nedím zednářského a židovsky-liberalistického. Vytýkáme Japoncům, že chodí do evropských škol, aby tu osvojili si výplody křesťanské kultury, ale křesťanstvím že povrhují. Nemějme jim za zlé, máme horší toho druhu Japonce doma: liberály a pohanské židy. Těžíce z vymožeností, ku kterým vyspěla křesťanská blahovůle a vzdělanost, zmocnili se všech výsad osvícených křesťanských států, úřadů, míst, škol, přivlastnili si je, když ochladla náboženská horlivost a bdělost, vydávají je za své a nás odkopli — na nás volají zpupně: co u nás chcete? kam se derete? pryč odtud! pryč s vámi! Hnutí »pryč od Říma« je pádným dokladem toho. Je pozoruhodna taktika, s kterou na nás jdou: nejprve vy-

*) Od A. Maška.

staví nás na oči světa jako zapřísáhlé černé škarohlídy, reakcionáře, klerikály, sešpiní nás, zostudí, zavedou pak boj proti nám. vymítají nás z dosavadních posic a začnou vykládati své. Že nic nového nevynašli, nic nového nepovídají, ale co positivního mají a hlásají, že mají vlastně od nás, že je to učením a cílem naším, ani nepřipustí rozhovor. My jsme u nich odsouzeni na smrt, k úpadku, k zániku, my následkem toho ani nedutejme! Ale quos ego! Quousque tandem! Nám třeba je vzpruhy v nejvyšší míře! Jen dlužno užíti osvětového materialu, jaký naše církev v lůně svém chová. Byly horší doby na církev, nátisky rafinovanější zavilých nepřátel a všechny šťastně církev překonala — čím? Nemusíme se za to stydět říci to — právě svou vzdělaností, osvětou a zbraněmi světla nejkrasšího. Sv. Otcové ne marně nazýváni jsou sloupy církve! Jako tehdy Prozřetelnost Božská vyvolila je, aby vyšinuli se na výši doby a třímali šťastně prapor církve proti vybroušenostem ducha všem, tak i nám bráti jest v dobách rozmařilého intellektualismu přítomného útočiště své ku zdrojům, čelícím zbraním novodobým, zbraním útočícím nestoudně na zájmy a cíle naše nejsvětější. Vydatným zdrojem proti útokům na víru a vědu křesťanskou dnes je znalost taktiky nepřátel a neohrožené vystupování naše. Nyní ani nebojuje se tak doklady vědy a pravdou, jako spíše expansitou vůle a strmostí náhledů a chtění. Nietsche chce míti ve filosofii nadčlověka, musí ho prosadit! A právě tendence protichůdné slouží jemu za páku nejvítanější. V čem křesťanská morálka vidí zlé, je staví a krotí, moderní duchové právě zlé vynášejí, pěstují a sejí. Jim je zvrhlost, dekadence, demoralisace zrovna výronem zvláštní veliké, netušené, morální síly. Odtud jejich novodobý fysický kult a potírání ctnosti, mravnosti, víry, snah nadpřirozených, náboženských, svatých. To jest jim temnem, slabostí, babstvím, proto naprosto vyhubitelným. Proto kněží jsou jim zbyteční, bible není inspirovanou, Kristus není Bohem, církev není více časovou, jim jest vším atheismus, odpad od víry, nevázanost, běžnost. Jim ani pravá věda nevyhovuje, chtějí smyslné požitky, těm vše ostatní ať slouží za podnož — i věda, umění, ideály, rozum, pravda, Bůh! Máme-liž zůstati k tomuto hnutí lhostejnými? Nevyzírá-liž z toho největší nebezpečí?

Jednoho jest potřebí: nezavírati vůči nynějším směrům oči a neskládati před úporností jejich rukou v klín. Vzdělání a konání! Pěstováním věd udržuje se duch na niveau, výkonnou silou staví hráz přehmatům a slouží pravdě. Proto pravil jsem, kněz ať pěstuje i odbory světské. Ať pozoruje kam až labilnost soudu lidského sahá, aby mohl vědecky ji na pranýř postaviti. A studuj vědy positivní, theologii a křesťanskou filosofii, abys mohl bloudící svět poučiti a k nálezu pravdy přivésti. To byla taktika samého Aristotela a sv. Tomáše Akvinského. Zkoumali svět a nauky jeho, jakými jsou, do podrobna a zevrubně, nesli se snahou hledati pravdu, nevkládat vymyšlenou do věcí a strojeně ji hájiti. Tím i empiricky na tehdejší časy na výši doby se povznesli a mimo to ve vědách přírodních ten blahý účinek seznávali, že jimi v pravdách i zjevených, náboženských utvrzovali se a naopak

těmito k bedlivějšímu pozorování a jistějšímu poznání přirozených jevů se povzbuzovali a chránili. Může-liž býti ušlechtilejšího cíle ve vědění pokračovati, nad tento? Pozoruji věci kolem sebe. bádám, co v nich je, ze všeobecných zjevů vyvozuji všeobecné příčiny, povznáším zraků svých výše, zkoumám i co by ještě mohlo se v přírodě ukrývati, hledám toho, důmyslem přicházím na utajené, neznámé okolnosti a jevy, ano neznámých se i domýšlím, vymýšlím je — ale opatrně a spravedlivě.

Najdu-li je, je dobrá, nenajdu-li však, také dobrá, »nevkládám jich tam.« Ať jsou hypothesy! ať smějí se díti ve vědě předpoklady (Pasteaur, Secchi, Kneip, Mezzofanti), ale ať zmizejí také ihned, jakmile jejich podklad zmizel a ať nestaví se na nich, dokud jsou ve fasi domněnek, celý system základ a nauk, jimiž vyvrací se dosavadní oprávněný názor, ale snad nepohodlný, nevítaný, nevhodný. Za příklad slouží nám zde theorie Darwinismu. Ta naděla la se světového hluku, člověka až na původ opice snížila, a teď? je všeobecně vědecky pohřbenou, protože byla nepravdiva, nevěcna. A tak je, řekněm si to, v přírodopise a dějepise, v psychologii a filosofii, sociologii a v právnictví, ve všech odborech vědy a umění. Toho dobře jest býti si stále vědomi a sledovati v tom směru odchylky učenců. Tak jedině možno pak bude i knězi vědecky zastávati názor víry a rozumu a udrží se vítězně na kulturním bojišti a získá sub obsequium fidei etiam intellectum hominis a ukáže na blahý soulad vědy a víry, žádoucí a nutný.

Ale tu je ovšem potřebí kulturního našeho povznesení. Usquemodo in multis deficiebamus omnes. Kéž zlepší se na dále postavení naše kněžské i v tomto kulturním ohledu!

Především buďme horlivými a vytrvalými samouky! Vědu sami nikdy nezaměšujme na hřebík! Samozřejmě se to jeví v kanonickém právu, v občanském právu, ve znalosti předpisů školských, v pastoraci, v homiletice, ve zpovědnici, v katechesi, v biblickém studiu, v historii, v liturgii; a také dogmatiku a morálku nepřestávejme pěstovati, v nich své vědomosti prohlubovati a jiným je sdělovati. Což bych pak zvláště doporučoval, jest, abychom nezanedbávali věd přírodních, fllologických, kulturně historických a čistě filosofických. Jeť povolání naše přirozeně rozjímavým, dumavým, samo nás nese k reflexím mudroslovným, zpytujme sv. písma a výklady sv. Otců. Filosofie křesťanská buď naším tmelem životním, nedobytnou hradbou, kterou překonáváme svět a chráníme se před ním. Mějme ji jako zřítelnici oka svého, vnikejme hlouběji v ni, kochejme se krásami a užitky jejími, nikdy ji sami si nesnižujme. Co do ptáka, jenž do vlastního hnízda kydá! vzpomeňme v pokušení!

Dále. Učili nás, kdo je církev učící a víme, jak jsou žárlivi na to. A jak se o nás starají? Myslím ve vzdělavacím ohledu. Jisto jest, že většina kandidátů kněžských hlásí se z chudé třídy našeho lidu. A jsme rádi, že aspoň ti. Jsou vítáni. Sv. apoštolé byli také zprvu jen prostými rybáři. Ale co se děje? Kristus Pán, aby apoštolé byli rybáři duší, obrátili svét, vítězili, obdařil je velkolepými charismaty apoštolského úřadu: 1. zmocnil je jíti do

celého světa »jdouce učte všecky národy!« 2. dal jim velikou úřední moc »mně dána jest všeliká moc na nebi i na zemi. Jako mě poslal Otec tak i já posílám vás.« 3. ve jménu Ježíšově konali i zázraky veliké a to byla sugesce více než velká na lidi, aby uvěřili, 4. vyzbrojil je vnitřní nepřemožitelnou silou, tak že imponovali svou rázností, stálostí a neohrožeností císařům a králům a mocným tohoto světa. 5. naplnil je nezdolnou věrou, skalopevným přesvědčením náboženským, osvíceností i světskou (sv. Pavel), 6. upevnil je ve víře, že se neviklali, neotřásli pod útoky vědecké pýchy světské v areopagu, ve školách a synagogách, ale jasem svého Spasitele překonávali svět, získávali, ke spáse vedli. 7. v ohledu časném opatřil je jednak nevídanou odříkavostí, jednak sám byl odměnou jejich velkou, nezakoušeli tolik starostí o časný život, necítili tolik jeho potřebu. Tím však nechci rouhačně jim utrhati, že snad se nestarali vůbec a chleba vezdejšího denní prací a lopocením sobě nedobývali. Jen tolik chci říci: byli jiného ducha než jsme my, byli lépe ve škole Páně vychováni, než naše nynější studia nás vychovávají. Zakusili více než my, nepřirovnatelně více, ale byli na to lépe připraveni. My jsme v moderní blaseovanosti tuze vyhýčkáni, jsme nepoměrně mnoho zcitlivělí, zchoulostivělí, změkčilí, nás drží nízko chudoba, nedostatek, bída, stavovská zkostnatělost, francovský karabáč zbylého josefinismu, servilismus, schoenthuerci, lízalství, resignace — ne apoštolské pochopení, láska, naděje, pokora, nadšení! Ty my milujeme, rádi bychom byli horlivými, obětavými a údy těla Páně mystického, živými, hybnými, účinnými, ale hic Rhodus, hic salta! Kdo nám dá křídel, kdo vdechne do žil obrozující krve, kdo přidá nadšení? To jest, po čem touží vypráhlá duše naše, to je to vzdělání, po kterém se neseme a jehož želáme. Již v našich školách obecných a středních více žáru náboženského spouštěti by se mělo na dorost kněžský z reflektorů, jimiž rozhodně jsou naši bratři katecheté. Katechetům více by přáti měla zákonná svoboda a učitelská i profesorská součinnost, více náboženských cvičení na školách a gymnasiích, méně theorie, více živlu citového, na srdce aby se mohlo účinkovati! Celý ráz učiva a výchovy aby vzal na se znatelnější nátěr náboženský, idealní, reelní. Ať povahy více se vyhranějí, z přesvědčení ať se pracuje, pro idee, dobro a krásno opravdové, blaživé, vznešené. Ať vycházejí z gymnasií do seminářů čekatelé ve víře utvrzení, ustálení, spolehliví, ať skepsi mají daleko již za sebou, ať v theologii se buduje, staví výše a výše, nekopají teprv základy, nezačíná s bohovědnou abecedou. Jak daleko mohli jsme v theologickém vzdělání dnes býti, kdyby již od prvního mládí bylo se v nás soustavně semeno víry pěstilo, nezahrabávalo, neničilo! Mohli jsme ve svém stáří býti daleko ve věcech víry pokročilejšími.

Zde vidíme, jaký velký kus práce nás čeká, než nynější školský systém podaří se nám dovršiti a do pravých kolejí uvésti. Tu musíme hodně se vzdělávati paedagogicky a školsky, aby hlas náš byl ve školství slyšán, padal na váhu, způsobil obrat. Nestačí ukládati úřadům: »tohle chceme, takhle cvičení náboženská budou se konati, tyhle výstřelky atheistů nesmějí se trpět«, jest

nutno ve školských sborech, hlavně u zemské školní rady a na sněmu a v říšské radě na nedůslednost školského zákona, vady a nepravé konce s důrazem a s důvodem poukazovati, je napravovati a správnými názory docelovati. Tady nastává úkol církve naší učící, zde by měla radikálně začíti! Anebo ponechává-li tu akci, řeknu ty boje nám, nuže, ať vymůže nám větší vliv na školu, na voliče, na zákonodárství, ať nás zaučuje k tomu, ať připustí do semináře již i více učiva praktického, právně občanského, ať počínáme si tu soustavněji, účelněji, vydatněji! Liberálové nám ujímají pod nohami půdu kus za kusem, odňali nám soudnictví manželské, záležitosti školské, správu záduší a j. a j., jak se jim máme brániti, jak horší ještě věci předejíti? Tedy úspěšnějším sešikováním ve vlastním táboře domáhejme se náležitého vlivu na záležitosti svého stavu. K tomu nás vzdělávati a moudře naváděti patří učící církvi, pánům kanovníkům, universitním profesorům, doktorům bohosloví, našim všem špicím. — Ti ať mezi nás častěji vcházejí, ať nám přednášejí, ať si nás k sobě svolávají, dávají nám stavovské extense, poučují nás, pokyny dávají, na boje za práva církve a kleru i našeho věřícího lidu připravují, časově vyzbrojují! To myslím je kulturní povznesení, za kterým tíhneme, jehož nám jest na výsost potřebí. Sebevzdělání a stavovská součinnost. Stavovské sebevědomí a více stavovského bratrství!

Máme teď naši milou zorganisovanou Jednotu Zemskou všeho duchovenstva českého i německého. Jest při začátcích, ale kterak za krátký čas svého trvání se osvědčila, k jak krásným nadějím otevírá hledy naše! Jak se uplatní a povznese, nakloníme-li se k ní svou přízní všichni a zájmy její ztotožníme se svými! Ať do Jednoty nepočítají se všichni pouze materielně, nýbrž a to hlavně též duchem! Ať každý duch v ní chválí Hospodina, ať každý názor smí tlouci na bránu její! Bude její úlohou živit tříbení duchů, usnadňovat a všechny získávat Kristu, umožňovat naše zlepšení hmotné, ale povznášet též úroveň našeho kněžského vzdělání. V ohledu zlepšení hmotného doufáme, že skrze Z. J. přece ať přímo či nepřímo dosáhneme faktického zlepšení, jest na cestě! v ohledu kulturním i dnes koná Zemská Jednota krok ku předu: svolává skupíny, podává náměty k diskusím, jest příležitostí, že snahy naše se sevšeobecňují, přicházejí v širší známost, ujímají se a dojdou časem k uskutečnění. Proto buď nám vítána, milá Jednoto, buď naší pevností, naším Portarthurem!

Abych konkretní návrh podal, jak prováděti a uskutečňovati naše povznesení kulturní, navrhuji, že by se doporučovalo, aby všichni naši kněží v Čechách od konsistoří dolů prohlásili se byť za náležitých podmínek (v jejich zájmu) se Zemskou Jednotou za solidární. V důsledku této solidarity nechť zorganisuje se soustavní činnost všeho kleru katolického jako stavu. Ať sestaví se program otázek naléhavých a stanoví postup jich rozlustění. Na otázkách ať pracují odborníci, vydají se práce tiskem, nákladem Jednoty a vyvolí řečníci, kteří by známost o nich rozšiřovali a zájem i akci pro ně budili. Občas ať členové výboru Z. J. zavítají do skupin sami, ať řeční nebo přivedou s sebou osvíceného

odborníka, profesora nebo hodnostáře, ať svolávají se dvakrát do roka, z jara a na podzim společné schůze skupin s vybraným programem a ať se vykazuje ve »Věstníku« i v »Čechu« přehled činnosti drobné ve skupinách i souhrnné v Zemské Jednotě! Z. J. ať je stálou hlídkou v časových proudech, ať dává ton a iniciativu skupinám, ať zavčas upozorní na plány nepřátel a zejména zahájí agitační akci před zákonným projednáváním té které záležitosti církevně-politické, pokud zasahá do zájmů našich hmotných či čistě nábožensko-kulturních. Ať pomýšlí se na organisaci kočovných řečníků, kteří by v kraji a po skupinách propagovali účinně společné zásady a tlumočili dále projevená přání a činěné stesky, ať honorují se zvlášť zdařilé práce a přednášky ve prospěch kleru, ať vydá Z. J. svým nákladem »Sborník rozprav kněžskeho stavu« a dá popud skupinám k zakládání vikariatních knihoven. Ať ujme se též organisace našeho tisku a hledí získati dosavadní činitele na poli tom. Za tím účelem nechť zjedná si přehled vydávaných knih a spisů našeho směru a kolik čeho je odběratelů, zvlášť ve městech, ale i na venkově. Ať začne agitaci i tu, že bude soustředěn úsporný kapitál kněžský více v zájmu zlepšení hmotného i kulturního kněží samých a jejich dorostu, ať zakládá se i méně světských nadac, ale spíše ukládají se přebytky, pozůstalosti a dobrovolné odkazy duchovních ve společný, čistě a výslovně církevní disposiční fond pro případ okamžitého eventuelního přerušení kongruy se strany nevraživé vlády, nebo žádoucí podpory osad katolických v protestantském území Čech, kde pastoři se roztahují, modlitebny se zakládají, protestantské, židovské a j. na úkor katolíků, ať se jim tam dá vydatná síla kněžská, do školy vzorný, věřící učitel, ať podporují se snahy katolického spolku učitelů našich a také jim časem poskytne se v uznání idealních snah jejich mimořádná naše podpora. Bojují za zájmy církve, odměňme je!

Podporujme biskupy ve snahách jejich po reorganisaci učebného plánu theologických fakult, pracujme o to, ať i na universitách vůbec moment náboženský alespoň slušně se respektuje, nikdy ex cathedra proti katolické víře se nebrojí, ať nedosazují se profesoři zjevní atheisté, ať na gymnasiích žactvo není otravováno nevěrectvím a záhubnou skepsí, ať na učitelských ústavech nevychovávají se učitelé-bezvěrci, ale pěstuje se v nich důkladně smysl pro náboženský cit lidu a školních dítek, ať věnována jest větší péče hudebně-církevnímu vzdělání na varhany a v chrámovém zpěvu, ať učitelstvo měšťanských a obecných škol neodbočuje od účelu výchovy a kultury malé mládeže vyjádřené v § I. škol. zákona, že vyučování díti se má nábožensky a mravně.

Pracujme o to, ať v našich osadách udržuje a vzmáhá se náboženské přesvědčení rodinné i občanské, ať lid náš navyká si z víry býti živu i mimo rodinný kruh, při volbách obecných a do místní školní rady a okresních, i zemských a říšských zastupitelstev, ať dosazuje souvěrce na místa zastupitelská a rozhodující, ať uvědomuje si význam moci zákonodárné, kterou má ve svých rukou a již předává do rukou poslanců, ať žádá na svých (legitimních) zvolených zástupcích mužný charakter, opravdovou

snahu a skutečnou píli a práci ve prospěch výhradně skoro svých hmotných zájmů a nikdy nedopustí, by poslanci jeho zadávali jemu na rozhodujících místech nejsvětější práva jeho sv. víry, náboženství, církve katolické!

Pěstujme živě vzdělávání sebe ve znalosti svobod a práv i povinností občanských, ať plníme jedno a neopomíjíme druhého, ať dáváme císaři co jest císařovo a co jest Božího, Bohu! Ve službách církve nutno za nynějšího vývoje občanské civilisace upotřebiti přečasto i výsad zákonů občanských a státních. Zejména žádoucí jest nám znalost zákona shromažďovacího, spolkového, trestního, tiskového a policejního a prováděcích formulí, jak do toho, kde začít, jak, kam psát, jaké kolky, podpisy, rekursy, urgence, rozklady a p.

Máme ovšem pastoračních svých záležitostí, kostelních, hřbitovních a obročních, matričních, úředních a soukromých více než dost, ale bohužel — mundus in maligno positus est, žijeme v mimořádně neblahých dobách, potřebujeme chápati se mimořádných prostředků a podjímati se mimořádných námah a útrap. Jsme kněží, trpitelé, neseme kříž Kristův a ten byl těžký, i nyní se přitěžuje. Ale noli timere, pusillus grex, quia, complacuit Patri tibi dare regnum! těší své stádce náš vrchní pastýř a mistr Kristus Ježíš. Nelenujme. Osvětou k svobodě, v práci a umění jest naše spasení! Svět pro svou osvětu podniká všechno, pracuje do úmoru, snáší poslední groš, my pracujeme za osvětu Syna Božího, my víme, komu jsme uvěřili. Nuže, ke kulturní práci! Kristus včera, Kristus i dnes, Kristus až na věky. In hoc veni in mundum, ut cognoscant Te Patrem et Filium Tuum, quem misisti Jesum Christum, sanctumquoque Paraclitum Spiritum.

III.

Pastorační vliv na osadu a záduš.

»*Pastor bonus ponit animam suam*
pro ovibus suis.«

Žádáme si zlepšení hmotného a kulturního, ale zda-li též v zájmu osady a chrámu? Na tuto otázku chci odpověděti v tomto III. dílu. Především soudím, že právě v zájmu těchto dvou činitelů bude zlepšení naše jedno i druhé. Již důvod psychologický mluví pro to. Hlásáme lidu a představujeme se mu jako rozdavači tajemství a milostí Božích: tamquam dispensatores mysteriorum Dei. A lid náš bohudík nás tak chápe. Ale co z toho následuje? Lid rád sevšeobecňuje — generalisuje — jedno rozšiřuje na druhé, třetí a čtvrté. Co se ukazuje v naší zkušenosti a skutečně? Náš věřící lid netoliko dívá se na nás jako na přisluhovatele slova Božího a sv. svátostí, nýbrž on si i myslí, že též v ohledu časném, materielním vynikáme nad jeho prostředí, že jsme subjektem zvláštního požehnání Božího a že i hmotně stojíme si skvěle, tak že jsme také rozdavači a dobrodinci jeho v potřebách časných. Dosavadní názor ho v tom udržuje a nedá si ho snadno vymluviti.

Někde jest tomu tak, ale na četných farách však to vázne a poměry ty se rok od roku horší. A kde to vázne? Tam, kde odpomoc právě hledáme. Přirozený pud to prozrazuje. Kde do-

voláváme se pomoci? U státu, že k nám byl dosud nespravedliv, ukládaje břemena, ale mzdy nevyměřiv; a u církve, že není všechno také u nás, jak by mělo býti. Je tedy nárok náš spravedlivý, v samém zaslíbení Božím založený, vyplní-li se nám: i lid z toho bude míti svůj dobrý díl.

Ale i ještě z jiných důvodů nutno jest nám v zájmu lidu naše hmotné postavení zlepšiti.

Máme zjednati si bližší přístup k lidu. Máme užiti mimořádných časových prostředků k tomu. Máme zaváděti na osadách sv. misie, náboženské i vzdělávací spolky křesťanské, šířiti tisk, pořádati sbírky kostelní, nejnověji spolek sv. Bonifáce a j. v. Myslí někdo, že je to bez hmotných výdajů kněze? Velmi se mýlí. Ani pláštíky rozmanité, do nichž věc ráda se halí, ani podpory finanční od konsistoře (na misie) neochrání snaživého kněze od citelných útrat. Tu zase buďto zamýšlená akce nedodělá se uskutečnění anebo dlužno připustiti, že zlepšení hmotné musí se státi. A tak není dožadované záhodné financování kleru na prospěch osady? Právě proto, abychom mohli pastoračně intensivněji na osadu působiti, jest nejvýš naléhavo, aby zlepšily se nám naše kněžské platy. Jak mile účinkuje na dítě i dospělé, dáti jim do rukou malý svatý obrázek, nábožnou knížečku, růženeček, medajlku, křížek, k I. sv. přijímání, k I. sv. zpovědi obrázek na památku, kmotrům při křtu knížečku »Rodičům«, »Mládeži«, »Ježíš Kristus«, »Kniha nejkrásnější ze všech«, »Hle, matka tvá«, »Mše sv.« a j. Říhánkovy a jiných brožurky, na př. »Slova Pravdy«, »Četba katolické mládeže«, »Hlasy Svatováclavské« a p. v. Jsou to malé dárečky, ale kolik se jich rozdá, co se za ně vydá do roka peněz! A to jsou vydání nejmenší! Což pak jiná, účelná, nutná? Kdyby se nám hmotně zlepšilo, jak snadno by bylo získati si lásku a náklonnost chudiny, strádajícího dělného lidu bez práce, v nemoci a jinak, podporami, možnějším stykem, čilejším osobním domluvením! Naše finanční nadlepšení nebylo by k pohodlí našemu, ale právě nejhlavněji ku blahu osady a chrámu.

Považme, v jakém ubohém stavu na mnoze naše chrámy Páně se nalézají. Kmenové jmění všelijak se ztrácí, ubývá ho, na vnitřní zařízení nechtějí patronové dávati, že nemají povinnost, lid není ke sbírkám s výsledkem nabádán, ale také ani nakloněn, potřeby kulturní rostou — kde na to vše brát peníze? Víte, kdo až dosud nejvíce pro chrám Páně koná a se až zakrvácuje? místní farář. Pozoruje nechuť, nelásku, neporozumění zjevné a barykády překážek, procedur, a nesnáze z druhé strany, má-li co vymáhati na povolení oltáře, obrazů, křížové cesty, malby kostela, dlaždic, paramentů, prádla, nádob, knih kostelních, ministrantských rochet, komží a j. a chtěje přece alespoň nejkřiklavějším nedostatkům odpomoci, sám ze svého řídí jednu věc po druhé a vydá časem velké sumy, které jdou z kapsy a z příjmů osobních jeho. Který učitel koupí ze svého platu tabuli školní, počítadlo, vyučovací pomůcky? který úředník platí si palivo v kanceláři, psací svůj pult, orientační mapy a j. a j.? Žádný! Jediný kněz aby kupoval dětem katechismy, bible, návěstní biblické obrazy,

sobě kancelářský nábytek, pulty, matriční stojany a p. chce-li, aby pastoračně dodělal se cíle, vypěstoval v osadnících zbožného ducha a věrné stádce a byl v úřadě práv!

Také v záduších věcech jest nejvýš na čase hnouti dosavadní správou záduší. Ať má farář samostatnější a větší vliv na spravování jmění kostela. Ať vyříknou se normy (cf. 1861), dle nichž dlužno počínati si knězi při skládání a vedení účtů, ať se mu vykáže zodpovědnost, jakou na sebe béře, jaké třebas i pokuty při přestupcích a zanedbání. Ať naléhá se na zemský sněm český, by již jednou patronátní správu jmění církevního a celou patronátní otázku s porozuměním ke konci dovedl. Nechť do té doby ujme se zatím návrh Plzeňské skupiny na zvýšení dosavadních 20 K na 100 K, které by směl farář ze zodpovědných příčin ze základního jmění, kde by úroky nestačily, vzíti na pořízení nutných chrámových oprav a potřeb!

Doslov.

Jsem u konce své odpovědi na otázku položenou »Co chceme!« V hrubých rysech vyložil jsem nejprve, že chceme své zlepšení hmotné a to dvojím způsobem: obsazováním míst a zvýšením kongruy. Druhé, že chceme své povznesení kulturní vlastním sebevzděláním, ale též součinností vespolnou, a to ve směru hlavně kanonickém a občanském, i filosofickém a dogmatickém. Třetí, že přejeme si zlepšení hmotného a povznesení kulturního v zájmu právě našich věřících osad a přifařených chrámů Páně, čímž jen nutnost nápravy stoupá a konečně úprava kongruy všestranně žádoucí se jeví.

Vyslovuji přání: Kéž v jubilejním roce sv. Prokopa, opata, nadejde nám v Čechách jitřenka našeho obrození, jako před 700 lety zastkvěla se na obzoru veškeré církve zářná hvězda první velikosti — za svatého slavně prohlášený náš Sázavský krajan a český patron sv. Prokop! Deo gratias!

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Všecky rostliny k normálnímu vývoji svému potřebují: uhlíku, vodíku, kyslíku a dusíku, dále síry, fosforu, draslíku (kalium), sodíku (natrium), vápníku (calcium),*) hořčíku (magnesium), železa. Mimo to u rozličných roslin nacházíme ještě i jiné prvky. — A hle! z těchže prvků složeno jest též tělo lidské (držíť tělo lidské a zvířecí v sobě: dusík, uhlík, kyslík, vodík a pak ještě malé množství chloru, síry, fosforu, vápníku, železa a jiné ještě kovy). Člověk a zvířata přijímají prvky ty buď direktně neb indirektně (masem býložravců) z rostlin, rostliny pak přímo z půdy a jen

*) Houby postrádati mohou vápníku.

částečně též ze vzduchu.*) Prvky ty obsaženy jsou v půdě ve tvaru různých sloučenin. — Aby půda veškeré látky, jež prvky tyto v sobě drží a jež pro vývoj rostlin nevyhnutelně potřebny jsou, sobě dobýti a v sobě udržeti mohla, obdařena jest zvláštní vlastností, absorpcí, záležející v tom, že částice hmot zemitých přitahují a zadržují částice látek pro vývoj rostlin potřebných, byť i prchavých, tak že ani voda živiny tyto vyloučiti a odplaviti nemůže. Zvláště vrchní vrstva země prstí bohatá a vegetací porostlá odebírá rychle vodě součástky hnijící i zplodiny hnilobného rozkladu. Jiné látky však, jež nejsou živinami rostlin, půda snadno propouští.

Této absorpční vlastnosti půdy užívá i všední zkušenost, kde toho třeba. Čím pak se zabraňuje, aby z hnoje na poli rozházeného vyvinující se plyny do vzduchu neprchaly, nýbrž půdě zachovány byly? Děje se tak zakrytím zemí — oráním. Aneb jak se konservuje hnůj záchodový, jenž rychle rozkladu podléhá, aby otravnými zplodinami z něho se vyvinujícími vzduch nebyl otravován? To děje se nejlépe zemí neb rašelinou. Podobně v chlévích a na hnojištích upoutává se zemí aneb rašelinou ammoniak a uhličitan ammonatý, aby ze zvířecí mrvy do vzduchu neprchaly.

Že látky prchavé (plynné) z půdy do vzduchu atmosferického se nedostanou, o tom přesvědčiti se můžeme, zkoumáme-li půdu. Rozkladem humusu vznikají plynné látky: kysličník uhličitý, ammoniak a uhličitan ammonatý. Zkoumáme-li půdu, nalezneme v ní vedle vzduchu skutečně tyto plyny upoutány.

Pozoruhodno jest, co známý německý chemik Liebig ve svých »Chemische Briefe« praví: »Není v chemii podivnějšího zjevu, zjevu, jenž veškerou moudrost lidskou tolik k umlknutí přivádí, jako ten, jejž skytá chování se ornice, jež ke vzrůstu rostlin vhodná jest. Nejjednodušími pokusy může se každý přesvědčiti, že při procezování (Durchfiltrieren) dešťové vody ornicí nerozpouští voda tato ani stopy soli draselnaté, kyseliny křemičité, ammoniaku (čpavku) a kyseliny fosforečné, anobrž že z země ze všech těch živin rostlinných, jež drží, žádné částečky vodě nevydá; nejtrvalejší déšť není sto, aby poli, mimo mechanickým odplavením, nějakou z hlavních podmínek jeho úrodnosti odňal. Ornice však nepoutá toliko pevně, co z rostlinných živin obsahuje, nýbrž, jestiže déšť neb jiná voda, jež ammoniak, sůl draselnatou (Kali), kyselinu fosforečnou, křemičitou v rozpuštěném stavu obsahuje, s ornicí se utká, zmizí okamžitě látky tyto z roztoku, ornice odejme je vodě. A jen takové látky vodě se ornicí úplně odejímají, jež nevyhnutelně nutnou potravou rostlině jsou; jiné zůstávají úplně neb z větší části nepopuštěny«.**)

Avšak mohl by někdo snad pronésti obavu: Tím, že země veškeré rozkladné zplodiny mrtvolné jímá a absorbuje, nestávají se hřbitovy přec úplně neškodnými? Vždyť po uplynutí určitého turnu hrob se opět otvírá, aby do něho nová mrtvola vložena byla. Mikrobi pathogenní sice do té doby zhynou, ale

*) Živočichové, až na nepatrnou část kuchyňské soli a látek nerostných ve vodě rozpuštěných, nepřijímají žádné potravy přímo z říše nerostné.

**) Chemische Briefe II., p. 383. (Nat. u. Offb. 1901, p. 521).

škodlivé zplodiny v zemi pohlcené, ty přece nevezmou za své, ty při otevření hrobu mohou se uvolniti a zdraví lidskému nebezpečnými se státi!

Odpovídáme: Také v té příčině jest veškerá obava bezpodstatná. Rozkladné zplodiny mrtvolné, jak jsme je uvedli, nejsou konečnými zplodinami rozkladu, nýbrž pouze neúplnými rozkladnými zplodinami, a jako neúplné rozkladné zplodiny nesetrvají v zemi ve tvaru, v jakém vznikly (odštěpeny byly) — neboť v takovém tvaru nejsou potravou rostlinám vhodnou — nýbrž podléhají ještě dalšímu zdlouhavějšímu či rychlejšímu rušení oxydací a přeměňují se konečně v živiny rostlinám přístupné a zpracovatelné.

Ostatně sluší podotknouti, že mnohé ze zplodin rozkladných na vzduchu rychle se rozpadají a to platí zejména o ptomainech. Důkazem toho jest hnilobný rozklad hub. Houby, jak známo, vedle značného množství živných solí obsahují takové množství bílkovin (pečárka na př. 20%, hřib přes 22%, smrž přes 33%, lanýž přes 36%), že v tom ohledu i luštěniny předčí a z té příčiny co do výživnosti bezprostředně hned po mase následují. Jako při hnilobném rozkladu bílkovitých látek vůbec, tak i při hnití hub vznikají různé ptomainy, z pravidla těkavé, z nichž mnohé jsou velmi nebezpečné, a přec nepozoruje se, že by pobyt v lese, kdy hojně hub, netoliko jedlých, nýbrž zvláště jedovatých a podezřelých roste a tudíž hojně jich hnilobnému rozkladu propadá, zdraví lidskému byl škodlivý a nebezpečný, což zajisté by se stalo, kdyby rozkladné zplodiny, zejména ptomainy, ve svém nezměněném stavu setrvaly. — Jinak musí škodlivé zplodiny, jež do atmosferického vzduchu se dostavše, okamžitému rušení nepodléhají, jistého maxima co do množství dosíci, aby počaly zdraví lidské ohrožovati. Tak dle pokusů Pettenkofera a Lehmanna může ve vzduchu, aniž se stane nedýchatelným, obsaženo býti maximum: ammoniaku 1·3—5 tisícin, sírovodíku 7 tisícin.*)

Rušení hnilobných zplodin dusíkatých oxydací — a k těmto dusíkatým hnilobným zplodinám náležejí hlavně zplodiny nebezpečné, zejména ptomainy — provádějí také mikrobi, ale mikrobi jiní než hnilobní, jsou to mikrobi t. zv, nitrifikující (nitromonas, nitrobakterie). Mezi mikroby hnilobnými a nitrifikujícími jest však charakteristický rozdíl. Mikrobi hnilobní náležejí k t. zv. mikrobům anaërobním (anaërobiontům), kteří ke vzrůstu svému nepotřebují vzduchu a jimž nejlépe se daří ve vodíku neb dusíku, mikrobi pak nitrifikující náležejí k mikrobům aërobním, kteří ke vzrůstu svému nevyhnutelně atmosferického vzduchu potřebují a z té příčiny v hlubších neprovětraných vrstvách země jich nenacházíme.**) Mikrobů nitrifikujících nejvíce bývá až do hloubky 45—90 cm., hlouběji jich již ubývá a obyčejně v hloubce 2 metrů již žádných nenacházíme. Úlohou jejich jest, provésti další, detailnější rozklad dusíkatých zplodin, ale způsobem jiným, než jak to činí mikrobi hnilobní — totiž pomocí kyslíku vzduchového. Oni podjímají se práce, aby na rozkladných troskách hnilobnými mikroby odštěpených další změny provedli a rozklad dokonali.

*) »Živa« 1899, p. 29. — **) Mikrobi v zažívacím traktu živočichů a mikrobi choroboplodní zvykají obojímu způsobu života.

Počáteční mrtvolný proces rozkladný, hnilobnými mikroby působený, jest proces redukční. Záhy však počíná vlivem mikrobů nitrifikujících okysličování, a odtud probíhají oba procesy nerušeně vedle sebe, až konečně hnilobní mikrobi ustoupí, nitrifikující pak opanují pole a dokonají rozkladný proces.

Abychom si celý ten rozkladný proces lépe znázornili! Každá ústrojná hmota povahy bílkovité a klihovité obsahuje C_x, H_y, O_z, N_v, (bílkoviny vedle toho obsahují ještě S). Poněvadž při rozkladu hnilobnými mikroby neodehrávají se procesy oxydační, záleží rozkladný děj hnilobný v redukci t. j. v rozštěpení molekul a přešinutí a přeházení atomů bez pomoci vzduchu. Následkem toho se z molekul odštěpí a vylučují určité skupiny atomové, čímž hmota mrtvolná lučebně se mění a rozkladné trosky povstávají. Až potud sahá práce hnilobných mikrobů. Další práci rozkladnou převezmou pak mikrobi nitrifikující.

Činností mikrobů hnilobných v mrtvém těle měl by veškeren dusík, jenž nejméně vázán jest, z dusíkatých ústrojných sloučenin ve tvaru ammoniaku vyloučen býti.*) Avšak mikrobi hnilobní nedokončí úplně vyloučení dusíku ve tvaru ammoniaku. Oni působí totiž pouze až po jisté maximum. Zkušeností dospělo se k poznání, že, nechá-li se čistá kultura mikrobová delší dobu státi, mikrobi brzy buď úplně neb z části odumrou, ačkoli mají ještě dosti živného materiálu k disposici. Zplodiny, jež mikrobi, přeměňujíce látku, vyrábějí (produkují), život a existenci svých vlastních producentů nemožným činí. Tak tomu jest též s mikroby hnilobnými. Jakmile dosáhli jistého maxima, počnou znenáhla odstupovati, hynouti a současně počnou opanovávati pole mikrobi nitrifikující, kteří nyní po nich konečně úplně sami převezmou další rozkladnou práci. Oni ammoniak a ostatní jednodušší zplodiny dusíkaté (s atomovým komplexem dusíkatým) ruší, zpracujíce je ve své součástky, ale větší díl přeměňují v dusičnany, tím že dusík jejich zpracují v kyselinu dusíkovou (Nitromonas) a dusičnou (Nitrobacter), která půdu naleptá v salnytry: sodnatý, draselnatý ano i vápenatý. Poněvadž dusík jest přístupen rostlinám v dusičnanech, žije rostlina právě dusíkem z ledků těch.**) Obyčejně však přímo zpracují dusík v kyselinu dusičnou. V tom okamžiku totiž, jakmile H_3N vystupuje, okysličí se ihned nejdříve vodík (H) a vytvoří 3 molekuly vody a na druhé straně povstane zplodina N_2O_5 (kyselina dusičná), ta pak ihned sloučí se na př. s vápníkem a vznikne CaN_2O_6 (dusičnan vápenatý).***)

Podobně nesetrvají trosky uhlíkaté ve svém tvaru, nýbrž více méně dokonalým okysličením, působením vláhy, po případě i mikrobů ruší se, vstupují v nové sloučenství nestálé, až pak konečně nabývají tvaru nerostných sloučenin (kyseliny uhličité

*) Ammoniak vylučují mikrobi jednak přímo z bílkovin, jednak jak se zdá, z amidokyselin působením jich z bílkovin odštěpených.

**) Salnytry (ledky) opatřují rostlinu dusíkem vázaným v sloučenině, která vznikla na základě absorpce energie.

***)
$$\left.\begin{array}{c|c} Ca & CO_3 \\ H_6 & N_2 \\ O_3 & O_5 \\ \hline 3H_2O & N_2O_5 \end{array}\right)$$

a vody), které pomáhají připravovati rostlinám potravu. Kyselina uhličitá rozkládá totiž nerostné součástky zemin, vyjímá z nich zásady, s kterými pak sama na uhličitany neb dvojuhličitany (ve vodách rozpustné) se slučuje.

Zbývá ještě sírovodík, jenž náleží též k zplodinám lidskému zdraví škodlivým. Co s tím se stane? Sírovodík pomalu vystupuje výše ve vrstvu více provětranou a stýká se s kyslíkem. I okysličuje se nejdříve H (vodík) a síra se vyloučí. Jestliže však jest silnější okysličování tu síra se nesráží, nýbrž okysličí se H s O (kyslík) a S (síra) také s O, ale SO $=$ S_2O_2 nemá trvání i vylučuje se jeden atom S a zbude SO_2 (kyselina siřičitá). Ta se okysličí a stane se SO_3 (kyselina sírová).*) Co se nyní stane s SO_3? Totéž, co s N_2O_5 (kys. dusičná). Jako N_2O_5, jakmile se setká s některou zásadou neb solí, na příklad uhličitanem a j., poskytuje dusičňany, tak SO_3 tímže procesem poskytuje sírany. Ponévadž půda hřbitovní, jako každá půda vůbec,**) obsahuje částice rozličných hornin, mezi nimiž bývají součástky žíravinné, jež jako uhličitany (draselnatý, hořečnatý, sodnatý a vápenatý)***) z křemičitanů živcovitých působením kyseliny uhličité vyloučeny byly, sloučí se SO_3 s kysličníky těchto uhličitanů žíravinných na síran draselnatý (KSO_4), hořečnatý ($MgSO_4$), sodnatý (Na_2SO_4), vápenatý ($CaSO_4$), dle toho, které součástky převládají, a ponévadž v půdě se také nachází křemičitan hlinitý (kaolín), může po případě vzniknouti také síran hlinito-žíravinný ($AlR\dagger)S_2O_8 + 12$ aq). Konečně může se SO_3 sloučiti s H_3N (čpavek), jenž se též v půdě nalézá, jsa zplodinou rozkladnou, v síran ammonatý ($NH_4O.SO_3 + HO$). Všecky tyto sírany tvoří živiny rostlin, zejména síran

*) Podobný proces nastává, je-li sírovodík ve vodě obsažen, avšak zde působí proces ten t. zv. bakterie sirné, jež právě ve vodách sírovodík obsahujících žijí. Tyto bakterie okysličují sírovodík ve vodu a volnou síru. Ano okysličující schopnost jejich jest tak veliká, že dovedou okysličiti sírovodík až v kyselinu sírovou.

**) Každá půda a tudíž i hřbitovní dle převládajících součástek nerostných jest buď více méně hlinitá, písčitá neb vápenitá. Hlinitá, která mívá až 50% hlíny, obsahuje jako hlavní součást kaolin (vodnatý křemičitan hlinitý), promíchaný více méně uhličitanem vápenatým, hořečnatým, vodnatým kysličníkem železitým, manganitým, hlinitým, křemennými zrnky a jinými hmotami. Pískovitá půda obsahuje drobná zrnka křemene (až 75% i více), která zrníčky jiných hmot, jako vápna, jílu, slínu (jíl smíšený s uhličitanem vápenatým a hořečnatým) promíchána bývají. Vápenitá půda obsahuje nejméně 30% uhličitanu vápenatého; ostatní součástky jsou v ní jako v půdě vůbec. — Kaolin (tvoří hlavní součást jílu), jsa vodnatým křemičitanem hlinitým, jest zemina, která povstává rozkladem různých hornin živcovitých, zejména ruly, žuly, porfýrů, diorytů, andesitů atd. působením po dlouhé věky kyseliny uhličité (neb uhličitanů žíravinných), jež horniny ty rozkládá. Živce, jež náležejí k nerostům v přírodě nejrozšířenějším, máme hlavně dva: oligoklas čili živec sodnatý, jenž jest křemičitanem hlinitosodnatým, a orthoklas č. živec draselnatý, jenž jest křemičitanem hlinitodraselnatým. Při oligoklasu může býti zastoupena část kysličníku sodnatého, a při orhoklasu část kysličníku draselnatého kysličníkem vápenatým. Z těchto křemičitanů živcových tvoří se kaolin tím způsobem, že vyluhují se součástky žíravinné (jako uhličitany) s částí křemičité kyseliny (jako křemičitanu žíravinného), tak že zbývá křemičitan hlinitý.

***) Draslík, jak se myslí, súčastňuje se při assimilaci a synthesi bílkovin podobně hořčík. Vápník má důležitou úlohu ve výměně látek u rostlin zelených. — Uhličitan vápenatý neschází žádné půdě a též uhličitan hořečnatý nalézá se téměř všude.

†) R znamená buď K neb Na neb NH_3.

ammonatý,*) jenž jako dusíkaté hnojivo znám jest pod jménem »ammoniak«.**)

Takovým způsobem zmizejí veškeré rozkladné, zdraví lidskému nebezpečné zplodiny, a hřbitovy jeví se nám v té příčině jako zcela neškodné a nezávadné.

Poněvadž konečné rozkladné zplodiny mrtvolné stávají se živinami rostlin, vidno, kterak s prospěchem jest pěstovati na hřbitovech rostlinstvo, hlavně hlubokokořenující, tedy zejména stromy (poněvadž stromy kořeny svými hluboko do země vnikají), aby se půda nad míru nepřesytila.***)

Aby se půda hřbitovní nad potřebu živnými látkami nepřesytila, tomu brání netoliko zde vysázené rostliny, nýbrž i jistí

*) Jakožto dusíkaté hnojivo vyrábí se uměle síran ammonatý vedením čpavku plynného do surové kyseliny sírové.

**) Podobným způsobem odstraněny bývají z atmosferického vzduchu a neškodnými učiněny četné škodlivé plyny, jež s kouřem z komínů rozličných továren, závodů a velikých měst do něho prchají. Nejrozšířenější v kouři bývá kysličník siřičitý a volná kyselina sírová. Vedle těch jest v kouři též kyselina dusičná, fluorovodíková, solná, ammoniak, sírovodík, svítiplyn atd. Plyny ty, jakož i prach bývají deštěm k zemi sraženy, přijdou ve styk s půdou a v ní s různými látkami v neškodné sloučeniny se spojí. — Jak hrozné by to bylo v ohledu hygienickém, kdyby příroda sama o vyčištění vzduchu se nestarala a kdyby škodlivých plynů den ode dne v atmosferickém vzduchu víc a více přibývalo!

***) Vyjma uhlík, jejž, assimilujíce kysličník uhličitý, ze vzduchu berou, přijímají rostliny všecky ostatní prvky v sloučeninách. — Zemí absorbované živné látky upevněny jsou na partikulích půdy v tenkých vrstvičkách vody a jsou buď rozpustné, neb vůbec nerozpustné, aneb jen ztěží rozpustné. Kořeny odebírají tyto nerozpustné neb jen málo rozpustné živné látky pomocí jemného, s částečkami půdy buď srostlého aneb velmi těsně souvisícího vlášení tím způsobem, že nanejvýš tenká pokožka na vlášení kořenovém, nasycena jsouc kyselou tekutinou, tyto pro výživu rostlin důležité látky rozpouští a z roztoku živiny v takovém poměru vybírá, v jakém potřebuje. Jednotlivá vlákna vlášení kořenového jsou tak hustě vedle sebe, že na př. u hrachu na jeden čtvereční millimetr dle Schwarzových výpočtů 230 vláken připadá. Z toho zřejmo, že rostlina ani nejmenší části výživného materiálu ve svém substratu nepomine. (»Živa«, 1900, p. 241. »O některých zvláštnostech výživy rostlinné).

To jest obyčejný, každému více méně známý způsob výživy rostlin. Způsobem tím živí se rostliny samostatně, čerpajíce výživu z půdy pomocí kořenového vlášení. Méně však znám jest asi širší veřejnosti ještě jiný způsob výživy rostlin: prostřednictvím t. zv. mykorhizy. — Mykorhiza záleží v symbiose mycelia houbového (podhoubí) s kořínky rostlin. Kořínky žijí v tak těsné symbiose s myceliovým pletivem houbovým, že každý kořínek jednotlivě s myceliem houbovým jednotně fungující ústroj tvoří. Mykorhiza stává se pak skutečnou živitelkou rostliny. Při t. zv. ektotrofické mykorhize kořínky vůbec ani nemohou, nemajíce k tomu schopnosti, výživu ze svého substratu čerpati, poněvadž pletiva myceliová tak těsný obal kolem kořínků tvoří, že i vlášení kořenové jest potlačeno. Tu obal myceliový nahrazuje sám vlášení kořenové, vysílaje do substratu četná, více méně dlouhá vlákna, jimiž částice výživného substratu vyssává.

Jakou výhodu má rostlina z mykorhizy? Výhoda záleží v tom, že mycelium houbové má schopnost sloučeniny organické přijímati, kdežto vlášení kořenové takové schopnosti nemá. Vlášení jest pouze schopno vodu a rozpuštěné látky anorganické endosmoticky vstřebávati, jež rostlina pak v listech svých v sloučeniny organické převádí. Avšak tento proces vyžaduje mnoho chemické energie — spojen jest tudíž s velikou ztrátou energie. Z té příčiny přečetné rostliny volí snažší a pohodlnější způsob výživy: prostřednictvím mykorhizy. Mycelium v některých případech samo zpracovává látky přijaté a převádí je v uhlohydraty a bílkoviny, v jiných případech rozpustné látky dusíkaté assimiluje a přepouští assimilaty sve rostlině, aby sama synthesí bílkovin provedla.

mikrobové. Jako se v půdě nacházejí mikrobi nitrifikační, kteří ammoniak a ostatní zplodiny dusíkaté za pomoci atmosferického vzduchu zpracovávají v kyselinu dusíkovou a dusičnou, po případě přímo v dusičnou, tak na druhé straně existuje jiný druh mikrobů (Bacillus denitrificans), kteří zavádějí proces opáčný, denitrifikační. Mikrobi ti ruší dusičnany a odkysličují kyselinu dusičnou až i ve volný dusík, který nevázán vrací se do vzduchu, kdežto uvolněný kyslík upotřebí se k okysličení uhlíku látky organické. Tento proces uvolňování dusíku děje se čile zvláště symbiosou s hnilobnými bakteriemi druhu Bacterium coli commune.

Ale snad by mohly hřbitovy rozkladnými zplodinami svými býti ohledem na spodní vodu zdravotně nebezpečnými? Voda dešťová, do půdy hřbitovní vsáklá, setká se s rozkladnými zplodinami, nabijí se jimi (známo, kterak na př. voda ammoniak úsilovně pohlcuje) a vniká pak do hlubších vrstev a setká se se spodní vodou, kteráž v podobě pramenů buď do řek, studánek, potoků neb do okolních studní vyrazí. Známo též, že mnohé hřbitovy spodní vodou trpí. Mohou tedy hřbitovy spodní vodou zdraví lidské ohrožovati?!

I tato obava jest bezpodstatna. A proč? Protože znečistěná voda, prosakujíc zemí, se filtruje a přirozenou tou filtrací ztrácí nejen veškeré mikroby, nýbrž i veškeré organické součástky, ano

---

Jak patrno, může míti mykorhiza místo své pouze v půdě, v níž odumřelé látky organické se rozkládají, jakou jest půda humusová, a nikoli v půdě bez takových látek. Mycelium zásobuje rostliny hlavně dusíkem ve tvaru organických sloučenin. Ano, mycelium, jak se velice pravdě podobá, dovede po způsobu bakterií vázati i atmosfericky dusík ve sloučeniny ústrojné a assimilovati jej v bílkoviny. Mycelium přijímá z půdy sice též některé minerální sole a dodává je rostlině, avšak to dovede rostlina také, proto má mykorhiza místo své pouze v půdě organické látky obsahující — v půdě látek organických prosté rostliny mykorhizy nemají.

Mykorhiza jest v rostlinstvu jak jevnosnubném tak tajnosnubném velice rozšířena, a stále objevují se nové rostliny, jež prostřednictvím mykorhizy výživu ze svého substratu čerpají. Jsou rostliny, jež nevyznačují se pravidelnou mykorhizou, mohouce výminečně beze škody žíti i v půdě bez organických sloučenin, tedy v půdě, v níž mykorhizy není, ano, jsou rostliny, jež mykorhizy vůbec netvoří, jako Cruciferae (křižaté), Papaveraceæ (makovité), Fumariaceæ (dymnivkovité), Caryophillaceæ (hvozdíkovité), Cyperaceæ (šachorovité) a j., jsou však naopak zase rostliny, jimž mykorhiza k životu nevyhnutelna jest, tak že, pěstujeme-li je v humusu, v němž veškerá mycelia houbová horkou parou (100°C) zničena byla, hynou. Do této řady rostlin náležejí všecky naše jehličnaté stromy (Coniferæ), číškonosné (Cupuliferae — buk, kaštan, dub), břízovité (Betulaceae — habr, líska, bříza) a ryze saprofytické rostliny.

Houby, jež myceliem svým súčastňují se na tvoření mykorhizy, jsou, jak lze pravděpodobně se domnívati, velmi četné. Pokud však čistými kulturami mycelií od kořenů oddělených zjištěny býti mohly, jsou to: Klouzek kravský (Boletus ovinus,) muchomůrka červená (Amanita muscaria), čirůvka panenská (Hygrophorus virgineus), lanýže z rodu Tuber a Terfezia, holubinky druhů Russula rubra a lactea a druh z řádu lanýžovitých Elamphomyces granulatus.

Obdobou mykorhizy jsou t. zv. mykodomatie čili »houbové komůrky« s ohledem na buňky, v nichž mycelium žije. Mykodomatie jsou v kořenech olší, hlošin (Elaeagnaceae) a voskovníkovitých (Myricaceae). Houbové mycelium jejich vyznačuje se vlastností, vázati atmosferický dusík a za přítomnosti ostatních potřebných sloučenin assimilovati jej v bílkoviny.

Že by se rostlinám, jež se konstatní mykorhizou vyznačují, na hřbitovech velmi dobře dařilo a že by záhodno bylo, aspoň některé z nich na hřbitovech pěstovati, netřeba zvlášť dokazovati.

i chemickou stránku svou mění. Půda jest nejenom dobrým filtrem v příčině mikrobů, nýbrž i v příčině organických součástí vodou pohlcených. Vždyť této vlastnosti zemin užívá se též k mechanickému čištění vody. Mnohá města čerpají svou užitkovou vodu z řek a rybníků. Voda taková se zpravidla čistí, než se po trubách po městě rozvede. A jak se čistí? Ukázalo se, že nejlepší způsob čistiti vodu jest napodobiti přirozené filtrování povrchových vod zemí. Z té příčiny užívá se k rychlému a úspěšnému čistění vody u velkém množství přitékající filtrů pískových. Filtry takové, jež skládají se z vrstvy písku, čím výše tím jemnějšího, zadržují v sobě mikroby a ve vodě obsažené suspendované součástky, jež vodu zakalují.

Jako rozkladné zplodiny mrtvolné nemohou vniknouti na povrch do atmosferického vzduchu, jsouce zeminami půdy absorbovány, rovněž tak zeminy brání tomu, aby zplodiny ty do spodní vody a spodní vodou do řek, potoků a studní se nedostaly, zadržujíce je jako živiny rostlin.

Důkaz toho podává nám odstraňování městských kanálových splašků, fekalie obsahujících, v Berlíně a jiných velkých městech*) pomocí t. zv. svlažovacích polí (Rieselfelder).

Zpočátku vzbuzoval tento způsob odstraňování splašků vážné obavy v příčině hygienického nebezpečí — vytýkalo se, že nastane pro okolí nebezpečí propuknutí infekčních nemocí. Avšak ukázalo se, že jest to vlastně nejlepší způsob odstraňovati splašky, aby učiněny byly neškodnými.

V Berlíně děje se odstraňování městských splašků kanálových tím způsobem, že se ohromnými pumpami vytlačují a odvádějí na rozsáhlé, přes 5000 hektarů půdy měřící městské polní plochy. Půda při prosakování splašků zachycuje a zadržuje v sobě nejen veškeré mikroby, nýbrž i veškeré, ve vodě splaškové obsažené živiny, jako sole draselnaté, fosforečné, sůl kuchyňskou (pocházející hlavně z lázní) a ostatní rozkladné látky organické, zejména dusíkaté, kdežto voda, půdou prosakujíc, se vyčistí a sítí drenaží jako spodní voda do otevřených příkopů se svádí a v malchowských rybnících se sbírá. Voda ta jest čirá a bez zápachu**) a ryby v ní vedou čilý život.

Voda, prosakujíc půdou, čistí se zde tím, že půda veškeré v ní obsažené sole váže, organické pak látky, zejména dusíkaté, spotřebují mikrobi, kteří zde v půdě v ohromném množství a v druzích nejrůznějších přítomni jsou, jednak ku své výživě, jednak je účinkem kyslíku vzduchového okysličujíce ruší a v živiny rostlinám vhodné proměňují.

Svlažovací pozemky pokryty jsou bujnou vegetací všeho druhu. Pěstují se zde ovocné stromy, obilniny, okopávaniny, zelenina, rostliny pící, hlavně pak tráva.***) Jak »opodstatněny« byly

*) N. př. v Edinburku, Beldfordu, Rughby, Croydonu, Gdansku, Vratislavi, částečně též v Paříži.

**) V Gennevillierech (Paříž) užívá se vody takto vyčistěné jako vody pitné.

***) Svlažovací luka berlínská dávají až 8násobnou žeň do roka.

obavy, že svlažovací pozemky v ohledu hygienickém nebezpečny budou (jak někteří a mezi nimi i Pasteur se vyslovili), poněvadž prý se z dejektů infekční zárodky na pozemcích těch nashromáždí a epidemie vznikne, toho důkazem, že uprostřed svlažovacích polí jsou i sanatoria a ústavy pro rekonvalescenty. A přec množství splašků na pozemky svlažovací ročně sváděné rovnalo by se přes 2 m. silné vrstvě po celé svlažovací ploše rozprostřené.*)

Ovšemť jest nutno, čas od času jisté oddíly svlažovacích polí proschnouti a »odpočinouti« nechati, aby půda látkami živnými, hlavně dusíkatými, se nepřesytila a neucpala, poněvadž by rostliny nebyly s to, aby takovéto množství živných látek v krátké době přijaly a zpracovaly. — V letě bývá filtrující účinek svlažovacích polí vydatnější než v zimě, poněvadž v letě oxydační mikrobi rychleji se množí, a bujný vzrůst rostlin na polích těch velkou část přijatých a absorbovaných rostlinných živin půdě odejímá.

Že hřbitovy nemají škodlivého účinu na spodní vodu, toho dokladem jest, že voda ze studní hřbitovních prosta jest jak veškerých mikrobů, tak veškerých organických rozkladných látek, ovšemť pokud studně dobře ohraženy a zakryty jsou.

Nesmí nás mýliti okolnost, že voda mnohých studní ve velkých městech bývá hnilobnými rozkladnými zplodinami znečištěna a tudíž nepožívatelna. Tu se má věc jinak. Takové studně bývají v blízkosti sběračů a záchodových stok. Vedle toho, není-li studně dobře ohrazena a svrchem zakryta, bývá veškerá nečistota, organické součásti obsahující, deštěm (zvláště za přívalu) s povrchu půdy do studně spláchnuta. Splašky záchodové vsakují a pronikají svými rozkladnými produkty do okolní půdy. Půda ta nikdy nevyschne, neprovětrá, neodpočine si. Jaký div, že se pak rozkladnými zplodinami přesytí a nemůže jich více absorbovati. I může se státi, že se tyto organické zplodiny hnilobné do studně vodou splaškovou dostati mohou, je-li studně na blízku. Že v takové studničné vodě jsou pak mikrobi, jest samozřejmo, ale mikrobi tito jsou mikroby užitečnými, kteří právě hnijící organické látky neškodnými učiniti usilují. Že i mikrobi pathogenní zde se mnohdy objeviti mohou, má příčinu v tom, že přicházejí exkrementy osob infekční nemocí stížených do splašků záchodových a stokových. Voda studní takových obyčejně zápachem ammoniakálním a chutí salnytrovou se vyznačuje.

Ze všeho, co jsme uvedli, patrno, že hřbitovy v ohledu hygienickém jsou naprosto nezávadny. Toto faktum musí uznati každý, kdo pravdivosti poznatků, jež nám věda i zkušenost v té příčině podává, nepopírá. Toto faktum uznal a potvrdil též X. internationální kongress lékařů v Berlíně, prohlásiv, že hřbitovy nemohou vzbuzovati pražádné obavy, ani pokud se týče pathogenních mikrobů, že by snad do vody pitné neb k mytí upotřebované vniknouti mohli, ani pokud se týče mrtvolných rozkladných produktů, že by snad spodní vodu infikovaly a otravovaly, ani pokud se týče prchavých rozkladných zplodin, že by snad do atmosferického vzduchu vnikati a jej otravovati mohly.

*) Cf. »Věda a práce« 1903, p. 125.

Tak vyslovil se X. internationální kongress lékařů v Berlíně. A ku podivu! Přes to přec společnosti pro spalování mrtvol mají mezi členy svými mnoho lékařů. Tak česká »Společnost pro spalování mrtvol«, jež na počátku r. 1904 284 členů měla, vykazuje mezi členy těmito 6 zakládajících a 34 přispívajících MUDrů a dva lékařské spolky: »Hanáckou župu lékařů v Prostějově« a »Spolek českých mediků«. Jak si zjev tento máme vysvětliti? Autority lékařské na internationálním sjezdu lékařů prohlásí, že hřbitovy v nižádném ohledu nejsou zdravotně závadny — a společnosti pro spalování mrtvol vykazují mezi členy svými hojně lékaře?! Či neimponuje dosti těmto lékařům-krematistům internationální sjezd lékařů vahou své autority? Nevězí v tom asi něco jiného, než ta předstíraná a na oko vážně míněná a líčená škodlivost hřbitovů v ohledu hygienickém?

Aneb co si máme mysliti, když čteme zprávu, že na schůzi klubu národního dělnictva pro království české dne 11. března 1902 na Král. Vyšehradě konané mluvil Dr. Hulva, prakt. lékař, proti projektovanému rozšíření hřbitova vyšehradského z ohledů zdravotních? Kdybychom předpokládali, že p. Dr. Hulva pojímal věc vážně a mluvil z plného přesvědčení, pak bychom si musili ne právě příliš příznivý úsudek o jeho hygienických vědomostech učiniti.

Ale krematisté neukazují pouze na škodlivost hřbitovů v ohledu hygienickém, nýbrž oni jdou ještě dále. Hřbitovy — dí — nejsou toliko v ohledu hygienickém, nýbrž i v ohledu národohospodářském škodlivy. Ony zabírají veliké plochy půdy, jež pro zemědělství jsou ztraceny, ony však — a to jest ta nejpovážlivější věc — olupují i říši rostlinnou o živné látky v mrtvolách obsažené a rostlinám nevyhnutelně potřebné, tak že látky ty nemohou rostlinám sloužiti za potravu, i může se státi, že postupem času nastane nedostatek výživy rostlinné.

O té úzkostlivé starosti! Ale což kdybychom tento důvod obrátili proti krematistům? Co pak se děje při spalování? Obohacuje se snad spalováním říše rostlinná látkami živnými? — Nadmíru důležitou látkou živnou pro rostliny jest dusík, ovšem že pouze v příslušných sloučeninách. Vybavuje se snad při spalování mrtvoly dusík v sloučeninách rostlinám přístupných a zpracovatelných, že krematisté obviňují hřbitovy, jako by rostlinstvo o potravu ochuzovaly? Nikoli! Dusík při spalování mrtvoly vybavuje se ze sloučenství jako prvek a uvolněn prchá do atmosferického vzduchu a tím přestává býti potravou rostlinnou.

»Člověk — píše prof. Dr. F. Mareš — spaluje od pradávna ohněm ústrojná těla, rostlinná i živočišná: tím rozkládají se sloučeniny dusíku, a volný dusík uniká do vzduchu, pro život ztracen. Dusík ze spálené mrtvoly nevrátí se více v živé tělo; přirozený způsob pohřbívání jest zetlení mrtvoly, při němž dusíkaté sloučeniny co čpavek se odštěpujou a v koloběh života se vracejí; příroda nechává mrtvá těla zetlívati, užívajíc jich k novému života; spalování mrtvol jest nepřirozený čin člověka, poškozující život vůbec. Velké množství dusíkatých sloučenin jest uloženo v mohutných vrstvách ledků, připravených ústrojnou činností pra-

věkých živých bytostí. Člověk užívá však ledků na místě ke hnojení polí k výrobě střelného prachu a třaskavin vůbec. Každá rána z děla vypouští do vzduchu značné množství dusíku ze sloučeniny způsobilé pro život. Každý výstřel zabijí, praví Bunge, byť i nikoho nezasáhl; ochuzuje život vůbec, ničí sloučeniny oživení schopné.«*)

Hle! může-liž býti větší ironie?! Krematisté, spalujíce mrtvoly, dopouštějí se sami toho, z čeho obviňují hřbitovy. (Pokračování.)

Dvojí království.

Je dvojí říše — učí dávná víra;
ta jedna všude, kam jen oko hlédne
se pod vysokým nebem rozprostírá,
kde svítí zeleň, orná lícha hnědne,
kde u bran města javor šumí stranou
a zlaté báně chrámů z dálky planou,
kde stavby kamenné se kupí v řad
a rostou odevšad.

Jí z pólu v pól se rozruch práce vlní
a hlučí život, spěch i sporné síly —
a nad směsicí nízkých leskuplní
se její mocní řadou seskupili:
čím více zlata mají, hvězd a řádů,
tím výše vystupují od základu
a nejvýš u vrcholu takový,
kdo plášť má nachový.

Je dvojí říše, jedna toho světa
a druhá oněch končin nad oblaky,
z kad prška světel zlatotřpytně slétá,
kam lehký vítr povznáší se s ptáky,
kde lehkým krokem chodí světlé stíny,
když dvéře věčna pro ně otevřiny,
by po zápase jantarový svit
je mohl zatopit.

Jí z pólu v pól jde klid a harmonie
a všechny rozdíly tu zanikají,
jen srdce, které více lásky kryje
a čistota zde jako hvězdy plají;
čím skromnější je kdo, tím výše stojí
a nejvýš v liliové kráse svojí
je dítě smavé, skromný ráje host
a sama nevinnost.

J. M. Jer.

*) Všeobecná fysiologie 1894, pg. 13.

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Druhá píseň.

Bratrové, k jesličkám poběhneme,
to malé díťátko privítejme,
dary jemu dávejme, obětujme,
že sa nám velmi ponížilo,
za tu jeho česť a chválu prospěvujme.
Dělejme muziku Ježíškovi,
aby neplakal Josefovi:
ty, Juro, vem svú trúbu, zatrub jemu,
Mikula bude pískat pišťalu,
až dojdem k němu.
Musí být velký pán to pachole,
že mu prozpěvují i anjelé;
pročež také z schopnosti, z úprimnosti
budeme mu ještě hráti,
tuto píseň vespolečně spívati.

Třetí píseň.

Poslechnete nás málo,
má vzácná panimámo,
a vy vzácný otče milý,
co vám povím v tuto chvíli,
pravda, něco nového,
nikdy neslychaného:
viděli sma v Betleme,
jak tam leží na seně
to překrásné Jezulátko,
to spanilé pacholátko,
jenž panna porodila,
panenství nezrušila;
Josef starý, šlechetný,
ten byl k tomu prítomný.
Nevěděla co robila,
dyž mu kašičku varila,
čo sem sa mu nasmála
až sem k němu spěchala.
K tomu prišli pastýri,
chtěli mu hrát na dudy,
neměli naštemovanú,
jeden každý sformovanú,
jeden každý svú notu,
Mikša jim byl pod notú.
Mikšo s Janem noste drva,
věru nám jich bude treba,
musíme si zahríti,
budem kašu variti.

A vy paní matičko,
odbavte nás brzyčko,
štědré koledy nám dajte
a nás brzy odbývajte;
nenechte nás dlúho stát,
neb vám počnem strechu drat,
co nas bude prevelice v nožky ozíbat,
Pri Betlemě na salašu,
tam sa ovce dobre pasú,
poženem tam bratrové
na ostruží zelené:
poženem, poženem,
až tam brzy priženem.
Požeň, Jano, požeň brzy,
ať nás ta cesta nemrzí,
poženem, poženem,
ať tam brzy doženem.

Tři králové.

V Hulíně tři výrostci, škole odrostlí, posud chodí přistrojeni za tři krále. Při obchůzce zpívají monotoně toto veršování:*)

My tři králi, my jdem k vám,
štěstí, zdraví vinšujem vám;
štěstí, zdraví mnohá leta,
my jsme tři králi zdaleka.
A, ty černý, na tom zadu
nevystrkuj na nás bradu.
Proč se já vám zdám být černý?
Bývám v muřeninské zemi.
Kdybys nebyl na slunce šil,
byl by ses byl neopálil.
Slunce jest drahé kamení
pro Kristovo narození.
Struj Jozefku, struj plenčičky,
ať ovineme maličky.
My jsme malé obvinuli,
do jesliček založili.
Hula, chasa, hula — jiná,
poběhneme do Betléma,
a z Betléma na salaš,
z božské moci saláš náš.
A chuchuchu to je zima,
zešla by se nám peřina,
a ten kožuch valašský,
bačkory a podvazky.
Bačkory se rozedraly,
podvazky se rozvázaly,
a včil není ani té,

*) Viz v Bartošových »Nár. písních moravských v nově nasbír.«, 1901, na str. 1048. první část úplnější.

zavolejte na Mikše.
Mikeš praví, že má jehně,
ať si Kača pro ně zběhne.
Zavolejte Marušku,
ať donese tvarůžků.
Já starý Gryc*)
nemám v kasi nic.
Já jsem chodil po horách, po dolách,
tři sta papučů jsem zedral,
a nic jsem nevydělal.
Já mám peněz na tisíce
u své baby — kouzelnice.
Pochválen buď Ježíš Kristus!

Jiné říkání z Kroměříže:

[: My tři krále, my jdeme k vám, :]
[: štěstí, zdraví přejeme vám. :]
Štěstí, zdraví, dlouhá léta,
my sme k vám přišli zdaleka.
Zdaleka je cesta naše,
do Betlema mysl naše.
Do Betlema pospícháme,
ještě málo peněz máme.

Kašpar a Melichar:

Co ty černý, co ty vzadu
vystrkuješ na nás bradu?

Baltazar:

Slunce jest toho příčina,
že je má tvář opálena.

Kašpar a Melichar:

Kdybys na slunce nechodil,
byl bys si ji neopálil.

Baltazar:

Slunce jest drahé kamení
o Kristovu narození.

Všichni:

Půjč Josífku, půjč plenčičky,
ať zavinem to maličký.
Již jsme malé zavinuli,
do jesliček položili.
Chvalme Boha s Kristem Pánem
až na věky věkův. Amen.**)

*) Tři králové = tři grycové.

**) Vyňato z »Volksschauspiele aus Mähren« von Julius Feifalik, r. 1864, str. 179.—180. Tři písně o sv. třech králích z Přerovska najdeš v Bartošových »Nár. písních mor.« 1901, str. 1042—1043.

Masopust.

Po sv. třech králích počíná masopust — doba veselostí a zábav. Chlapci a děvčata scházívali se na přástkách, zpívali světské písně a prováděli rozličné kratochvíle. Též muzika jim povolena bývá.

Sv. Blažej, dne 3. února.

»Choditi s Blažejem« na celé Hané bylo oblíbeno; nyní snad nechodí se nikde.

R. 1885 v Pravčicích, dědině mezi Kroměřížem a Holešovem, chlapci — školáci měli naposledy tu radost, že chodili s Blažejem. Před svátkem sv. Blažeje chlapci se někde sešli, aby si zvolili *pokladníka*, *řezníka* a *kuchaře*. Pokladník nosíval dřevěnou truhlici, pevně zavřenou; řezník šablu ocelovou na slaniny, kuchař *koš obědový* v ruce. Úboru zvláštního neměli. V den slavnosti shromáždili se u školy, kdež je pan rechtor napomněl, aby se slušně chovali, a hned v sousedním stavení počali svou úlohu.

Vešedše do síně, někde až do jizby, zanotili:

Blažeje svatého, biskupa velkého,
my dnes jeho svátek ctíme, a veseli jsme z toho.
Pročež rodičové, kteří dítky máte,
do školy je posílejte, umění jim dejte;
kteří jich nemáte, na papír nám dejte,
jedním grošem nebo dvouma málo zchudobnete.
Bůh vám to oplatí v tom nebeském ráji,
kdežto svatý Blažejíček Pána Boha chválí.
Naša paní Veselá spadla s hůry do sena,
dejte jí klobáse, ať se třikrát opáše,
a lesi*) nedáte, tož se zpodíváte,
všecky hrnce vám potřískám, co v polici máte,
aji ten hrneček, co v něm vaříváte,
aji tu mísečku, co na ni jídáte,
aji ten, aji ten, co v něm vaříváte křen.
Napila se morka vína, až se jí ř . . ostřapila,
dala sobě krpce látat, aby mohla dobře skákat;
dala sobě boty podšít, aby mohla dobře skočit.

Jak začali »Napila se Morka — —« chytili se dva a dva a skákali až všechno bláto z botův otloukli. Po zpěvu vešli pokladník, řezník a kuchař do jizby.

První uchopil se slova *pokladník:*

Dobrý den pane hospodáři a paní hospodyně, vinšuju vám ať se vše dobře daří, nebuďte zhoršeni z našeho příchodu, neb se to stalo jen náhodú, nebo se chceme taky jednú v roce obveseliti a sobě nějakou hostinu připraviti. Zatím odstoupím na stranu pryč, ať povídá druhý víc.

Řezník:

Ja su řezník učený, nemám masa k sekání, napřed musím do vsi jíti, — hej — hej, telata na prodej — křičeti, že nic ne-

*) jestli.

koupím, vždyť peněz v kapse necítím. Ale vy, paní matko, vy mně v tom pomůžete, když mně kus slanin z komory donesete (neb v komíně uřežete), neb nám vedle povídali, že jste velikého kusa zabíjali, a z něho moc špeku nařezali. Včil odstoupím pryč, ať poví zas druhý víc.

Kuchař:

Ja su kuchař učený a nemám ničeho k vaření, nemám sádla ani vajec, z čeho by byla smažená věc. Ale vy, paní matko, vy mně v tom pomůžete, když mně několik vajec z kurníku donesete.*) Lesi dáte, budeme vás všudy vychvalovat, a lesi nedáte, kdo ví, lesi ne pomlouvat.

Jak odříkali, stréček neb tetička odměnili pokladníka 2—10 krejcary, řezník dostal na šablu slanin, kuchař do koše několik vajec. Kde měli hodně jablek nebo suchých hrušek, vzali je na *okřének*, a před stavením na dědině rozhodili na *uchytku*.

Když obešli celou dědinu, odevzdali všechno panu rechtorovi, který je dělil. Co říkali, dostali až 20 kr., ostatní 2—4 kr. Paní rechtorová navařila jim máčky, chléb a nůž vzal si každý z domu. Vejce, slaniny patřily p. rechtorovi. Někdy chlapci prodali něco, pak bylo zle, vždyť ve škole to dříve věděli, než se provinilci vrátili.

Poněkud odchýlnější býval tento obyčej v *Záhlinicích*. Nejsilnější žák nosíval rožeň na památku, že mučeník Blažej byl přivázán od zuřivého vladaře Agrikolause ke sloupu, a někteří ustanovení vzali míšky na mouku, hrách, kaši, koše na vejce, klobásy, uzené a pokladničku na peníze.

Ve světnici obstoupili do kola nosiče rožně, a zpívali:

Svatýho Blažeje památku slavíme,
dle starého obyčeje k vám dnes přicházíme.
Jako malé děti do školy chodíme,
kde se nejprv Boha znáti, číst a psát učíme.
Žáka si nemějte, na papír nám dejte,
pro jeden groš nebo pro dva nic neschudnete.
Co byste nám dali, nic vám neubude,
Pán Bůh vám to vynahradí a žehnati bude.

Po té rychle poskakujíce kolem rožně, spěšně pokračovali:

Nedáte-li kopu vajec,
zaženem vám muža na pec,
a pacholka do komína,
zaudí se jak slanina.
Ani dívky nenecháme,
zaženem ji mezi krávy,
aby krávy nakrmila,
a mléka nám nadojila.
A pěstounky nenecháme,
zaženem ji mezi slípky,
aby slípkám ohledala,
a vajíčka nám dávala.

*) Někdy si chlapci sami zašli do kurníka.

Ostatní bylo jak v Pravčicích. K svačině mívali polévku z prosné kaše — chudačku — zvanou, máčku a zelí s masem uzeným nebo klobáskou a krapku piva. Po svačině proskočili se při houslích p. učitelových.*)

Jiný variant z Lobodic z Tovačovska:

Blažeje svatého jeden
zachovává se s obyčejem,
že žáci s rožněm chodí
po domech dobrých lidí.
A ty, pane, pro svou čest
dej nám slanin jako pěst;
esli vy nám nedáte
hrnců všech neshledáte,
budou lítat s police.
Mynářovy slepice
nažraly se pšenice
z vydělané měřice.
Tu se stalo naříkání,
veliké plakání,
že se dívky nevdávaly
celou touto zimu.
Vlk s kozou tancuje,
medvěd jim gajduje,
baran pivo váží,
houser hospodaří.
Motyka se rozkákala,
kamna pobořila,
a ubohá lopata
vynášet musela.

P. b. J. Kr.**)

(Pokračování.)

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

Dle této legendy pannonské psal přímo papež Hadrian Kocelovi, knížeti pannonskému, jenž jej žádal o vyslání sv. Methoda do Pannonie (leg. Meth. cap. VIII.): »Ne tebě jedinomu tkmo ni všem stranam těm slověnskym slją i učitelja ot Boga i ot svętago apostola Petra, prvago nastolnika i ključedržca cěsařstviju nebesnomu,« t. j. »netoliko tobě jedinému, ale i všem stranám těm slo-

*) Viz Památky obce Zahlinic, II., str. 51.—52.
**) Srovnej u Sušila str. 721—723 a v Našich dětech« str. 277—278.

vanským posíláme onoho, učitele od Boha a svatého apoštola Petra, prvního nástupce a klíčedržce království nebeského.«*)

Rostislavovi pak, Svatoplukovi a Kocelovi zároveň psal týž papež (nejspíše asi r. 869—870) dle legendy pannonské v životopisu Methodově v kapitole VIII.: »Netkmo bo u sego svętitel'skago stola prosiste učitelja, ni u blagověrnago cěsarja Mihaila. Da posla vam blaženago filosofa Konstentina i s bratom, doňdeže my nedospěhom. Ona že uvěděvše apostolskago stola dostojęštę vašę strany, kromě kanona nestvoriste ničsože, n k nam priidoste, i svętago Klimenta mošti nesąšte. My že tregubą raďost priimše, umyslihom ispitavše poslati Methodija, svęštše i s učeniky, syna že našego, na strany vašę mąža že svršena razumom i pravověrna, da vy naučit jakože jeste prosili, skazaę kňigy v ęzyk vaš po vsemu crkovnomu činu isplň, i s svętoją mšeją, rekše službojąi krštenijem. Jakože jest filosof Konstentin načęl . . . S že jedin hranite obyčai, da na mši prvoje čtąt apostol i evanďelije rimski, tače slověnsky . . . Ašte že kto . . . gadę kňigy języka vašego, da nebadet otlačen, n tkmo v sąd dan crkvi, doňdeže sę ispravit« t. j. »Netoliko u této světitelské stolice žádali jste o učitele, ale i u blahověrného císaře Michaela. A poslal vám blahoslaveného filosofa Konstantina s bratrem, než my jsme se k tomu dostali. Ti však když poznali, že k apoštolské stolici náleží vaše krajiny, proti kanonu nic neučinili, k nám pak přišli i ostatky sv. Klimenta nesouce. My pak trojnásobnou radostí naplněni, usnesli jsme se věc uváživše, poslati Methoda, když jsme jej s žáky na kněze vysvětili, syna našeho, ve vaše krajiny, muže dokonalého rozumem i pravověrného, aby vás učil, jak jste žádali, vykládaje Písmo ve vašem jazyku, úplně podle celého řádu církevního, i se mší svatou, t. j. s liturgií, i křtem, jak počal filosof Konstantin . . . Ten však zachovávejte způsob, aby ve mši čtli nejprve apoštola (t. j. epištolu) a evangelium římsky (t. j. latinsky) potom slovansky . . . Kdyby pak . . . se někdo odvážil jinak vás naváděti, haně knihy jazyka vašeho, nebuď vyobcován, ale dán na soud církve, dokud by se nenapravil . . .«**)

*) Leg. Meth. cap. VIII.: »Non tibi soli tantum, sed etiam omnibus partibus illis Slovenicis mitto illum magistrum a deo et a sancto apostolo Petro, primo successore et clavigero regni caelestis.«

**) Pastrnek však čte v listu tomto: »kdo by se odvážil vás sváděti, haně knihy jazyka vašeho, budiž odloučen a církevnímu soudu odevzdán, dokud se nenapraví« (v lat. překladě však zase čte: »sit excommunicatus, sed tantum in iudicium datus ecclesiæ, donec se correxerit.«). Celé svrchu uvedené místo zní: »Non enim tantum apud hunc sacerdotalem thronum rogastis doctorem, sed etiam apud pium imperatorem Michaelem. Et misit vobis beatum philosophum Constantinum cum fratre, cum nobis potestas deesset. Illi vero cum cognovissent ad apostolicam sedem pertinere vestras partes, contra canonem nihil fecerunt, sed ad nos venerunt, et sancti Clementis reliquias ferentes. Nos autem triplici gaudio repleti statuimus re considerata mittere Methodium postquam cum discipulis ordinavimus, filium autem nostrum, in partes vestras, virum perfectum intellectu et orthodoxum, ut vos edoceret, sicuti rogastis, interpretans libros in linguam vestram, per totum ecclesiasticum ordinem pleniter etiam cum Sancta missa, id est cum liturgia, et baptismo, quemadmodum coepit philosophus Constantinus . . . Hunc unum servate modum, ut in missa primo legant apostolum et evangelium Romane, dein Slovenice . . . Si quis vero . . . ausus fuerit aliter seducere vos, vituperans libros linguæ vestræ, sit excommunicatus, sed tantum in iudicium datus ecclesiæ, donec se correxerit.« Nahoře uvedené čtení (dle Miklosiče), tuším, lze ještě nejspíše přijati,

Tak tedy čteme doslovně v legendě pannonské, že Slované hledali nejen u císaře Michaela, ale již předem i u papežského stolce v Římě učitele a papež že schválil slovanskou bohoslužbu a že dokonce ty, kdož by bránili Methodovi v slovanské bohoslužbě, poháněl k církevnímu soudu (dle výkladu Pastrnkova je dokonce exkommunikoval). Byla tedy bohoslužba slovanská roku 869. Hadrianem II. právě dle legendy pannonské schválena a nelze pochybovati na základě této legendy, že slovanští apoštolové s vě-

ač citace tato i zmíněná Pastrnkova některé nesrovnalosti obsahuje (sr. Snopek, »Čas. Matice Moravské« 1896, str. 189. nsl· a »Hlídka«, 1902, str. 579.). Především se mluví v této kapitole opět pouze o vysvěcení Methodově na kněžství, ale nikoli na biskupství. Není pochyby, že čtení Pastrnkovo: »sit excommunicatus sed tantum in iudicium datus ecclesiæ« odporuje kanonickému právu, neboť když byl již napřed exkommunikován, proč by teprve potom ještě byl stavěn na soud? Snopek však shledává v kapitole této nesrovnalostí více. Maje zřetel na znění listů britských (sr. dále) a částečně i na leg. pannonskou (cap. VIII., Meth.: »mittere Methodium . . . in partes vestras . . .« a i v kapitole XII.: »et in manibus eius sunt a deo et ab apostolica sede omnes partes Slovenicæ . . .«), domnívá se, že Method již tehdy papežem Hadrianem musel býti jmenován legátem papežským a jako legát poslán byl již ke Kocelovi, Rostislavovi a Svatoplukovi. Snopek tvrdí, že jako legát musel míti i moc či jurisdikci arcibiskupskou a proto již tehdy musel obdržeti v Římě svěcení biskupské (sr. »Sborník hist. kroužku«, 1896, seš. 5, str. 166). Dle něho bývají za legáty apoštolské voleni především kardinálové neb alespoň členové kleru římského, pakliže byli odjinud vzati, výhradně biskupové a arcibiskupové. Stálým legátem stolice apoštolské u některého národa nikdy nebýval a nebývá dosud jmenován prostý kněz, ani pouhý biskup, nýbrž vždy arcibiskup. Proto byl dle Snopka arcibiskupem Method již tehdy; tím hledí vysvětliti výrok legendy: »datus in iudicium ecclesiæ«, neboť kde jest soud církevní, tam musí býti i řádný soudce — biskup. Bavorským biskupům soud o tom dle náhledu Snopkova nemohl býti ponechán, poněvadž by byli jistě rozhodli v neprospěch bohoslužby slovanské, což odporovalo intencím papežovým. Z toho prý plyne, že se jednalo o arcibiskupskou stolici Methodovu, ale pak jest zase Snopkovi nemyslitelno (»Hlídka«, 1902, str. 579.), že by byl papež dle citace v textu uvedené, biskupskou moc Methodovu omezoval (»nebudiž vyobcován«). Pak ovšem také odpadá druhá cesta Methodova do Říma, o níž kap. VIII., leg. o Methodovi jedná, kdy měl teprve na biskupa Method býti vysvěcen. Nejasným jest Snopkovi i to, proč papež, když dostal list pouze od Kocela, najednou píše Kocelovi, Svatoplukovi a Rostislavovi. Ale můžeme si snad mysliti, že Kocel psal třeba ve srozumění se zmíněnými knížaty moravskými. Zavrhnouti úplně druhou cestu Methodovu do Říma, o níž legenda zřejmě se zmiňuje, není myslím také radno a nemusíme o ní úplně pochybovati. Papež nevysvětil Methoda hned na biskupa třeba z toho důvodu, protože mohl tušiti, že arcibiskup Solnohradský činiti si bude nároky na Pannonii, a proto papež ut pax servatur zpečoval se jej na biskupa pannonského vysvětiti. Teprve po dohodě s Kocelem, když Method se po druhé odebral do Říma, papež konečně vysvětil jej na biskupa moravsko-pannonského. Nevadila by tomu, myslím, ani ta okolnost, i kdybychom připustili výklad Snopkův, že Method byl třeba již před tím i legátem. Ovšem dnes a již dosti dlouho jest praxí římské církve, že legátem bývá obyčejně arcibiskup, ale můžeme z toho bezpečně souditi také o praxi tehdejší? Právě že věděl papež, že arcibiskup Solnohradský si Pannonii jaksi přivlastňuje, obdařiti mohl Methoda aspoň hodnosti legáta, třeba byl pouze knězem, s určitými a třeba i dosti rozsáhlými právy jurisdikčními (jako mívá na př. nyní apoštolský praefekt v pohanských krajinách t. zv. terris missionis), ale bez jura ordinis episcopalia. Že by musel býti legát vždy biskupem již tehdy, dokázati nelze, vždyť legáti vysíláni byli nejen za účely čistě duchovními, ale daleko spíše (a to byl asi jich původ) za účely politickými, diplomatickými a k tomu nebylo nevyhnutelně potřebí svěcení biskupského. Vždyť jak známo, byly dokonce legáty druhdy konečně i osoby světské, a to ne snad titulárními, nýbrž se skutečnými právy, tu menšími, tu většími ve věcech církevních. Hodnosti té dostalo se na př. nejprve uherskému králi Štěpánovi od papeže Sylvestra II. (konst. Legati nobilitatis z r. 1000. Bull. ed. Taur. I., 478.); některá práva příslušející z tohoto titulu králům uherským potvrdil ještě papež Klement XIII. konstitucí »Cum multa« z 19. srpna 1758. (Bull. Rom. Cont. I., 20.). Mnohem

domím a splnomocněním římského papeže dílo Boží v Pannonii a na Moravě konali!*)

Nyní začínám již opravdu býti v pochybnosti, zda vůbec Dr. Iška legendu pannonskou četl, když se jí mohl dovolávati při svém tvrzení, že sv. Cyrill a Method nebyli římským papežem úkolem svým pověřeni.

Avšak slovanská liturgie schválena byla nejen papežem Hadrianem II., jak uvádí legenda pannonská, ale ještě později papežem Janem VIII. roku 880. Praví se v zachovaném listu téhož papeže k Svatoplukovi: »pohrdnuv jinými věku toho knížaty, vyvolil jsi spolu s vznešenými a věrnými muži svými jakož i celým národem své země, z nejvěrnější lásky, sv. Petra, apoštolského řádu náčelníka a náměstka jeho za ochránce a ve všem pomocníka a obhájce svého; a že skláněje šíji pod jeho a náměstka jeho ochranou, touhou zbožnou, s pomocí Boží, touží zůstati až do konce synem nejoddanějším . . . Tedy tohoto Methoda, ctihodného arcibiskupa vašeho tázali jsme se, zda vyznání pravé víry tak drží . . . jako drží svatá církev Římská a jak na šesti svatých všeobecných synodách podle vůle evangelia Ježíše Pána našeho stanoveno . . . On pak vyznal, že podle evangelia a apoštolského učení, jako Římská církev učí a jak podáním svatých otců zachováno jest, se drží a mši pěje. My pak jej nalezše ve všem učení církevním a obyčeji pravověrného . . . opět vám jej k řízení svěřené jemu církve Boží posíláme, kteréhož abyste jako vlastního pastýře s náležitou poctou a úctou a radostnou myslí přijali,

rozsáhlejší ještě výsady osobovali si od XII. století králové obou Sicilií na základě legacie papežem Urbanem II. r. 1098 jim udělené; legacie tato sluje obyčejně Monarchia Sicula. Vyplývající odtud nároky byly předmětem ustavičných sporů; následkem politických poměrů italských po r. 1859 prohlásil papež Pius IX. teprve veškeré tyto výsady za zrušené bullou »Suprema« z 28. ledna 1867 (sr. Archiv für kathol. Kirchenrecht, sv. XIX., 92). Proč by nemohl býti tehdy legátem tedy i Method, ač byl pouze knězem? Vždyť i dnes máme vlastně několik kategorií legátů, a to t. zv. legati dati, z nichž legati a latere jsou ovšem pouze kardinálové, nuntii biskupové a internuntii, kteří rovněž náleží mezi legáty, jsou nižší preláti bez svěcení biskupského. Mohl tedy býti Method též zprvu legátem s určitou jurisdikcí a mohl pak i papež snad si vyhrazovati, aby odpůrcové slovanské liturgie nebyli exkommunikováni, nýbrž postaveni na soud. Který soud tu mohl papež myslet? Nemusíme tu mysliti snad na bavorské biskupy, vždyť mohl si papež ten soud vyhraditi třeba sobě? Pak nemusíme zavrhovati zprávu legendy o druhé cestě Methodově do Říma. Snopek tvrdí ovšem, že slova: »budiž vyloučen ale toliko« jsou interpolována, a sice věrojatno samým pisatelem legendy. (»Čas. Matice Moravské«, 1896, str. 189 nsl.).

*) Že zmíněný list papeže Hadriana k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi, obsažený v legendě pannonské, jenž se jinak nezachoval, jest pravý, authentický, shodují se nejen němečtí badatelé Dümmler (Arch. f. Kunde österr. Geschichte, XIII., 182.) a Nachtigall (Arch. f. slav. Philol., XX., 130.), ale i Rački (Je-li podmetnuta poslanica Hadriana II. na Rostislava i Kocelja, što se nalazi u panonskoj legendi- Arkiv za poviestnicu jugoslavensku. Knjiga IV., str. 281. až 298. U Zagrebu, 1857), dále Miklosich i Pastrnek (l. c. str. 9. a str. 10. ns.). Pravost jeho dokazoval již Štulc, v »Životě sv. Cyrilla a Methodia, str. 483.—489. Též Snopek, List papeže Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industriæ tuæ, v Olomouci 1896, hájí pravost tohoto listu (sr. »Zeitschrift für kathol. Theologii«, 1904, str. 136.). Naproti tomu za podvržený měli jej Ginzel, rozumí se ovšem i starokatolický farář Goetz, ale i Vondrák vyslovil ještě některé pochybnosti (Čas. Čes. Musea«, 1897, str. 340. nsl.), ale námitky jeho vyvrátil Jagić, »Zur Enstehsgeschichte d. kathol. Sprache«, I., 21.—23. Sr. též Pastrnek v »Čes. Čas. hist.« 1901, str. 35.—38.

kážeme, poněvadž jsme mu . . . arcibiskupství a privilegium potvrdili.*)« . . . Písmo konečně slovanské, jež nebožtík Konstantin filosof vynalezl, aby jím chvála Boží povinně zněla, právem schvalujeme; a rozkazujeme, aby v témže jazyce sláva a skutky Krista Pána našeho vypravovány byly . . . aniž zdravé víře anebo nauce jest na překážku, buďto mše v téže slovanské řeci zpívati, anebo svaté evangelium čili Boží čtení nového a starého zákona dobře přeložená a vyložená čísti . . . Nařizujeme však, aby ve všech kostelích země vaší, pro větší poctu evangelium latinsky se čítalo a potom na slovanský jazyk přeložené v uších lidu, jenž latinským slovům nerozumí, hlásáno bylo, jakož v některých kostelích tušíme, se děje. A jestli tobě a soudcům tvým se více líbí, mše jazykem latinským slyšeti, předpisujeme, aby tobě latinsky mešní slavnost slavena byla.«**)

*) Spojka a (et v lat. orig.) před »privilegium« jest důkazem, že buďto před ní nebo po ní v regestě přehlédnutím spisovatelovým vynecháno nějaké slovo. A to nejspíše po ní nějaké podstatné jméno v genitivě. Myslíme — majíce zřetel k listům britským — že týkalo se vynechané slovo hodnosti legáta »archiepiscopatus et legationis privilegium«).

**) O pravosti listu tohoto naprosto pochybovati nelze, neboť jest uložen v registru Jana VIII. v archivu vatikánském dosud. List tento viděl a popsal již Palacký ve sv. »Italienische Reise im J. 1837« (Abh. d. königl. böhm. Ges. d. Wiss.) a obsahuje rozprava jeho i facsimile tohoto listu od J. Hellicha v Římě. Přes to dává si starokatolický farář Goetz všemožnou práci, aby dokázal, že list tento jest padělkem strany Methodianův (sr. jeho spis »Gesch. d. Slavenapostel«, Gotha, 1897). Který z Methodianův mohl uměti tak latinsky, aby dovedl tak dovedně padělati dikci listu papežského a jak by byl dostal padělek do tajného archivu papežského? Sr. k tomu co praví Jagič, »Zur Enstehsgeschichte«, I., 34.—35., jenž na argumentace Götzovy důkladně posvítil. Rozumí se, že i starokatolík Friedrich (ve spisu zmíněném »Ein Brief des Anastasius bibliothecarius«, str. 411.—412.) pokládá schválení slovanské liturgie za pochybné. Tím více nás ovšem zaráží, že i katolický »Kirchenlexicon Wetzer-Welteův«, 2 vyd., VIII., 432., ve článku »Mähren« od dra Luksche, zmiňuje se o tomto schválení slov liturgie s dodatkem: »was jedoch sehr bezweifelt werden muss!« — V originále list tento zní: » . . . contemptis aliis sæculi huius principibus beatum Petrum apostolici ordinis principem vicariumque illius habere patronum et in omnibus adiutorem ac defensorem pariter cum nobilibus viris fidelibus tuis et cum omni populo terræ tuæ amore fidelissimo elegisti; et usque ad finem sub ipsius et vicarii eius defensione colla summitens, pio affectu cupis, auxiliante Domino, utpote filius devotissimus permanere . . . Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus . . . si orthodoxæ fidei symbolum ita crederet . . ., sicuti sanctam Romanam ecclesiam tenere et in sanctis sex universalibus synodis a sanctis patribus, secundum evangelicam Christi Dei nostri auctoritatem promulgatum atque traditum est tenere . . . Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, vobis iterum ad regendam commissam sibi ecclesiam Dei remisimus, quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia lætaque mente recipiatis iubemus, quia nostræ apostolicæ auctoritatis præcepto eius archiepiscopatus et ei privilegium confirmavimus . . . Litteras denique Sclavinicas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus Deo laudes debitæ resonent, iure laudamus, et in eadem lingua Christi Domini nostri præconia et opera enarrentur iubemus . . . Nec sanæ fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive missas in eadem Sclavinica lingua canere sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere . . . Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terræ vestræ propter maiorem honorificentiam evangelium Latine legatur et postmodum Sclavinica lingua translatum in auribus populi, Latina verba non intelligentis, adnuncietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et iudicibus tuis placet, missas Latina lingua magis audire, præcipimus, ut Latine missarum tibi sollemnia celebrentur . . .« Viz list tento u Erbena, Regesta siplom, nec non epistolaria »Boh. et Mor.«, Prague, 1855, I., pag 17. sq.

Dle tohoto listu, o jehož pravosti pochybovati jak jsem uvedl, nelze, neboť nalézá se v archivu vatikánském, leda že by jej slovanská strana na Moravě padělala a podloudně dostala potom v Římě do officielních papežských listin, byla slovanská bohoslužba podruhé roku 880 papežem Janem VIII. schválena a pouze vymíněno, jako v dřívějším listu Hadrianově roku 869, aby se epištola a evangelium zpívalo napřed latinsky a pak teprve slovansky. Zároveň pak povolena pro dvůr Svatoplukův jako privilegium bohoslužba latinská.

IV. Avšak dr. Iška uvedl, jak jsem se svrchu zmínil, v onom čísle »Nár. Katolíku« na důkaz toho, že sv. Cyrill a Method nebyli římskými katolíky, ještě to, že byli od římsko-latinských biskupů německých pronásledováni. Pronásledováni ovšem sice byli, zejména Method, ale to jestě nemůže býti přece důkazem, že by nebyli římskými katoliky.

Sv. Cyrill a Method hned z počátku svého působení setkali se asi se živým odporem bavorských biskupů, kteří tvrdili, že mají sami právo na duchovní správu v celém obvodu Moravy a Pannonie a pokládali Cyrilla a Methoda za rušitele svých biskupských práv a vetřelce, kteří ruší náboženský mír. Kníže moravský, umíniv si osvoboditi národ svůj od poddanství německého, chtěl též vymaniti zemi svou od německého duchovenstva a zavedení obřadů slovanských při bohoslužbě bylo mu jedním z nejúčinnějších prostředků zabezpečiti si tyto své politické zámysly. Z toho vzešly nepřetržité války, které činily veliké překážky apoštolování obou bratří solunských. Když se Method vrátil z Říma, obrátilo se právě štěstí válečné k Němcům, jimž podařilo se zmocniti pomocí Svatopluka osoby Rostislavovy, jehož dal Ludvík Němec oslepiti a do nějakého kláštera zavříti, kdež i zemřel. Těžíce z těchto zmatků politických, vypověděli i biskupové bavorští válku arcibiskupu Pannonskému Methodovi, jehož hodnosti nechtěli uznati, ač udělena mu byla samou stolicí papežskou, kteréž pouze Method byl podroben. Arcibiskup Solnohradský pohnal se svými suffragány Methoda před svou soudní stolici a odsoudil ho do tuhého vězení.

Jest smutnou pravdou, že Method vrátiv se sotva z Říma, za nedlouho od německých kněží byl jat, ačkoli byl arcibiskupem a legátem, a v Německu dva a půl roku vězněn. Francouzský jesuita *Lapôtre* líčí věznění Methodovo, o němž nabyli jsme podrobných zpráv teprve objevením listů britských, následujícími slovy: »A nyní začalo pro slovutného apoštola moravského mučednictví tříleté, jehož smutné děje teprve objevem prvních listů papeže Jana VIII. v museu britském jsme poznali. Aby se pronásledování zahalilo v roušku kanonického soudu, konán jakýsi sněm v přítomnosti Ludvíka Německého na území bavorském k samému konci roku 870. Tam si dali dostaveníčko biskupové, kteří byli největšími nepřáteli Methodovými: Alvin solnohradský, Arno frisinský a Hermanrich pasovský. Byli to podle domácího vyjádření slovanského havrani němečtí, kteří se vrhli na sokola moravského. Neohrožený Method, provázeje své výklady obratností své byzantské logiky, rozčiloval své soupeře, kteří méně

vycvičeni jsouce v tomto způsobu šermířství, nahrazovali důvody pěstmi a políčky. Hermanrich pasovský ukázal se zvláště násilným, protože měl na věci mimořádný zájem. Tento, občas spisovatel životů svatých, dostavil se do sálu v oděvu jezdeckém, s bičem v ruce. Najednou bylo viděti, jak se žene k arcibiskupu Pannonskému, aby jej bičem do tváře udeřil. Přítomní sotva stačili zameziti toto barbarství.

Bylo uprostřed zimy. Bez milosrdenství pro jeho stáří — Methodovi nebylo tehdy méně než šedesát let — zanechali ho ve vězení, všem větrům otevřeném, snad ve vrchním patře některé nedobře uzavřené věže. . . Z Říma nepřicházela protestace, poněvadž tam nic nevěděli. Důkazem toho jest, že jedna hlavní jednající osoba v tomto dramatě, biskup frisinský, přišed do Říma po práci na počátku papežování Jana VIII., mohl si dovoliti drzou odpověď, otázán byv o Methodovi, že této osoby ani nezná.«*)

Teprve roku 873 uprchl jeden vězeň — snad mnich Lazar**) — a odebral se do Říma k papeži. A jak se zachoval papež Jan VIII.? Ačkoli nebyl ještě tehdy zvláštním přítelem slovanské liturgie (svrchu uvedené schválení od něho pochází teprve z r. 880), přece — dle legendy pannonské — »Doide k apostoliku, i uvěděv posla klętvą na ňę, da nepojąt mšę, rekše služby vsi koroljevi episkopi, doňdeže i držęt. I tako i pustiše rekše Kocelju: Ašte sego imaši u sebe, neizbudeši nas dobře. Noni neizbyšę svętago Petrova sąda. Četyre bo ot ňih episkopi umrošę.« t. j. »zpraven byv o té věci (papež) poslal klatbu na ně, aby žádný králův biskup nesloužil mši, dokud by jej drželi . . . A tak jej propustili řkouce Kocelovi: Podržíš-li jej u sebe, nesnadno se nás zbavíš. Ale oni nezbavili se soudu sv. Petra, neboť čtyři z těchto biskupů zemřeli« (v kap. X. leg. o Meth.).***)

Dle legendy pannonské tedy, jíž se dr. Iška dovolával, ale nikdy necitoval, papež nejen působení slovanských apoštolů schválil (roku 869 dle kap. XVII. leg. o Konstantinovi a dle kap. VI. a VIII. leg. o Methodovi, a narážka činí se na schválení pa-

*) V listu Jana VIII. k Arnonovi frisinskému: »sed Romæ, (cum) super eo interrogareris a nostris, te illum nosse mentiendo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi (sc. Methodio) a vestratibus illatarum ipse incentor, ipse instigator, immo ipse fueris auctor«. (Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, V., str. 304.).

**) Že to byl Lazar, dohaduje se Lapôtre, a to z té příčiny, že jméno mnicha onoho vyskytuje se v Commonitorium z r. 873: »De percussoribus vero Lazari monachi vide, ut secundum apostolorum canones a vobis iudicium proferatur". (ck. »Jaffé- V.«, I., p. 379.—380.).

***) Leg. Meth. cap. X.: »Venit nuntius ad apostolicum, et is de hac re certior factus misit anathema contra illos, ne ullus regis episcopus caneret missam id est officium, dum eum detinerent. Atque ita eum dimiserunt, dicentes Cocelo: Si hunc retines apud te, haud facile te absolves a nobis. Sed illi non sunt absoluti a iudicio sancti Petri, nam quattuor ex illis episcopis obierunt . . .« Tato zpráva jest historicky věrna; jak potvrzují listy britské, jednalo se tu o arcibiskupa solnohradského a jeho suffragány: Řezenského, Frisinského, Pasovského a patrně Brixenského. Arcibiskup Solnohradský Alvin (Adalbert) zemřel dne 14. května 873, jak jde z »Auct. Garstense M. G. Ss.«, IX., 565. a »Necrologia Salibs. Mon. Boica, XIV., 365 nsl.; Frisinský Hanno r. 875, Hermanrich Pasovský r. 874. O biskupu Brixenském nemáme bezpečných zpráv. Sr. Hanka v »Čas. Čes. Mus.«, 1846, I., str. 27, pozn. 30; Dümmler, Die pann. Legende v Archivu für Kunde österr. Geschichte, XIII., 192.; Pastrnek, l. c., str. 107,, pozn. 102.

pežské i z roku 880, jež se nám zachovalo v authentickém listě, v kapitole XII. legendy o Methodovi,*) ale i proti německým biskupům hájil a klatbu seslal na ně, a zakázal všem konati služby Boží! O tom se ovšem dr. Iška nikde slovem nezmínil. Každý si může onu legendu přečísti, a o dru Iškovi učiniti si příslušný úsudek. Buď vůbec legendu pannonskou nečetl a pak se divím, jak může míti tu troufalost na nějaký pramen se odvolávat, anebo ji četl, a pak vědomě balamutí věřící své starokatolické církve!

Nejen to, když Method v Němcích byl vězněn, poslali Moravané — dle legendy pannonské! — poselství k papeži do Říma, řkouce: »Jako i prvěje otci naši ot svętago Petra krštenije prijęli, to daždˇ nam Methodija arhiepiskopa i učitelja,« t. j. »Jako i dříve otcové naši od svatého Petra křest přijali, dej nám Methoda arcibiskupa i učitele.«**)

Avšak jak se zachovala papežská stolice při uvěznění Methodově, když zpráva o tom do Říma došla, máme následkem britských objevů zprávy ještě podrobnější a hodnověrnější, než nám podává legenda pannonská, ač i ta mluví dosti srozumitelně. Důvodně praví prof. Pastrnek (Dějiny slov. apoštolů Cyrilla a Methoda, str. 102. nsl.): »Papež Jan VIII. — budiž to řečeno k veliké jeho cti — sotva dosedl na stolici papežskou, neváhal se vší energií ujati se uvězněného Methoda a přísnými tresty stihati biskupy, kteří se tak neslýchaně provinili.«

Hned na počátku roku 873 poslal jim papež Jan VIII. skrze legáta svého Pavla, biskupa Ankonského, následující vyřízení: »Vy jste bez kanonického nálezu odsoudili biskupa, jenž od apoštolské stolice byl poslán, věznice jej v žaláři a políčky jej trýzníce a od svaté služby jej oddělujíce a ze sídla tři léta jej odhánějíce, ač on po toto tříletí apoštolskou stolici přemnohými posly a listy o pomoc žádal. Neráčilo se vám dostaviti se k soudu (našemu?), jemuž jste zajisté vždy uniknouti se snažili a nyní konali jste bez apoštolské stolice předstíraný soud.***) Protož k tomu povolán

*) Leg. Meth. XII.: »Jako brat nas Methodii svętyi pravověrn jest, i apoštolsko dělanije dělajet, i v ruku jego sąt ot Boga i ot apostolska stola vsę slověnskyję strany, da jegože proklnet proklet, a jegože svętit, t svęt da budi« (»Quia frater noster Methodius sanctus et orthodoxus est et apostolicum opus perficit, et in manibus eius sunt a deo et ab apostolica sede omnes partes Slovenice, ut quem condemnaverit sit condemnatus, quem vero sanctificaverit, sit sanctus«). Místo toto v legendě jest jistě ohlasem svrchu zmíněného již listu Jana VIII. z roku 880.

**) Leg. Meth., cap. X.: »Quoniam et antea patres nostri a sancto Petro baptisma acceperunt, da nobis Methodium archiepiscopum et doctorem.« Nevidím v tomto místě oné nesrovnalosti, které Snopek (Sbor. hist. kroužku«, 1896, seš. 5, str. 163.), jemuž není jasno, odkud poslal papež Moravanům Methoda, když dle instrukce dané biskupu Pavlovi Ankonskému (viz dále) rozkázal, aby týž Methoda k Svatoplukovi odvedl a proto musel býti prý již Method na Moravě a nebylo třeba jej odnikud posílati. Můžeme se však domýšleti, že osvobození Methodovo třeba se stalo k zakročení Svatoplukově v Římě a jeho přičiněním poslal papež onoho biskupa Pavla, aby ho z Němec doprovodil. Možno, že odebral se Method nejdříve i s oním biskupem do Pannonie a odtud teprve poslal jej papež opět k Svatoplukovi.

***) O této schůzi biskupů německých, která se vydávala za církevní sněm a osobila si soud nad arcibiskupem Methodem, jsou různé názory. Legální její ráz podle Dümmlera (»Gesch. d. ostfr. Reiches«, 2 vyd.. II., 377.) snaží se

jsem, abych vás tak dlouho od služeb Božích odloučil, jak dlouho vy jste téhož ctihodného muže od svaté služby násilně vzdalovali;*) a on sám af týž čas svěřené sobě biskupství bez ohrožení a sporu vykonává, jenž, jak zjištěno jest, vaším přičiněním této hodnosti byl zbaven. Až takto bude mezi vámi vše vyrovnáno, přijďte společně, a před stolicí apoštolskou budou pak slyšány a souzeny obě strany. Zvláště, poněvadž jest spor mezi arcibiskupy a nesluší se, aby mezi nimi jiný nežli patriarcha jako soudce vystupoval. Neboť i v záležitostech menších (hodností) žádají svaté kanony, aby strany se obrátily k stolici, které přísluší vyšší auktorita.«**)

K biskupu Pasovskému Hermanrichovi psal papež následujícím způsobem: »K oplakání tvé nepravosti nestačí, myslíme, než

ovšem se vší rozhodností dokázati starokatolický farář Goetz (l. c. str. 178. nsl.), z té příčiny, aby tak jisto bylo, že římská církev právoplatně Methoda odsoudila. Dle něho byla to řezenská synoda na podzim r. 870 konaná. Podobně soudil i Dudík (»Mährens allgm. Gesch.«, I., 215), jenž však se domýšlí, že synoda ona konána byla v Solnohradě. Jaké stanovisko oproti sněmu onomu zaujala papežská stolice, jest patrno z listů britských svrchu uvedených. Podle kanonického práva konali soud nad biskupy nejprve ovšem biskupové sousedních dioecesí a po vytvoření zřízení metropolitního provinciální synoda, soud nad arcibiskupem ve franské říši synoda národní. Již podle usnesení synody Sardické (r. 343) odsouzený biskup mohl se vždy odvolati k římskému stolci (coll. Dionys. in Leon. I., opp. 2. 945. sq.), což však ve franské říši nebylo uznáváno (sr. Löning, »Gesch. d. deutsch. K. R.«, Bd. 2., 63., 84.). Sr. k tomu »Mikuláš I.«, 863., (Mansi, 15:, 305): »Privilegia sedis apostolicæ tegmina sunt, ut ita dicamus, totius ecclesiæ catholicæ; privilegia inquam huis ecclesiæ munimina sunt circa omnes impetus pravitatum. Nam quod Rothado (biskupu Soissonskému, jenž zbaven byl biskupství od arcibiskupa Hinkmara Remešského) hodie contigit, unde scitis quod cras cuilibet non eveniat vestrum? . . . Quod si contigerit, ad cuius rogo, confugietis auxilium?« Podle Pseudoisidora biskup nemůže býti souzen metropolitou, nýbrž jedině provinciální synodou a výrok synody vyžaduje potvrzení papežova. Sr. »Mikuláš I. ad app. Gall.«, 865 (Mansi, 15., 694.): »Etsi (Rothadus) sedem apostolicam nullatenus appellasset, contra tot tamen et tanta vos decretalia efferri statuta, et episcopum inconsultis nobis deponere nullo modo debuistis.« V případě Methodově se dokonce jednalo o arcibiskupa a papežského legáta, i není pochyby, že o právoplatnosti rozsudku nemůže býti řeči; vždyť i appelace jeho byla zamezena, ačkoli jako legát příslušel již pouze před soud papežský, kterážto ustanovení konečně Tridentinum rozšířilo na všechny biskupy (conc. Trident. S. XIII. de ref. 8.; S. XXIV. de ref. 5.).

*) V znění tomto jeví se odpor proti legendě pannonské, která praví, že biskupové měli býti v trestu pouze na ten čas, pokud jatého Methoděje by drželi. Že znění papežského listu sluší dáti více víry, jest samozřejmo.

**) V originále: »Vos sine canonica sententia damnastis episcopum ab apostolica sede missum, carceri mancipantes et colaphis affligentes et a sacro ministerio separantes et a sede tribus annis pellentes, apostolicam sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem. Non estis ad iudicium convenire dignati, quod profecto semper subterfugere curastis et nunc sine sede apostolica iudicium vos quærere simulastis. Cum ergo ad hoc missus sim, ut tanto vos tempore a divinis ministeriis separem, quanto vos eundem venerabilem virum a ministerio sacro cessare cœgistis; et ipse tanto tempore credito sibi episcopatu inconcusso ac sine quæstione fruatur, quanto constat illum vobis facientibus eo fuisse privatum. Sicque demum si habueritis in invicem, conveniatis, et coram sede apostolica pars audiatur et iudicetur utraque. Præsertim cum inter archiepiscopos causa versetur et conveniens non sit, ut inter utrumque alius nisi patriarcha iudex inveniatur. Nam et in negotiis minorum sacri canones ad sedem ubi est maior auctoritas, partes destinare probantur.« (»Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde«, V., 302.—3. nsl., 30.. »Starine«, XII., str. 213.—214., č. 5.) Pozoruhodno jest, že instrukce tato nečiní žádné zmínky o tom, že by spor byl snad vznikl pro liturgii slovanskou, nýbrž že se jednalo jen o jurisdikci, již si stolice římská vyhrazovala nad diecesí pannonskou, a kterou popíral arcibiskup Solnohradský. V tom shoduje se úplně s legendou pannonskou.

pramen slzí, jak praví prorok Jeremiáš. Kterého ať nedím biskupa, kterého člověka světského, ba kterého tyrana zuřivost nepřevýšila tvá svévole, nepřekonala tvá zvířecí ukrutnost! Bratra a spolubiskupa našeho Methoda žalářními tresty stíhaje a pod širým nebem delší dobu při nejtužší zimě a hroznych deštích trýzně a od správy svěřené jemu církve jej odváděje a do takové zběsilosti docházeje, že do schůze biskupů přivlečeného koňským bičem jsi zbíti chtěl, kdyby tomu od jiných nebylo bývalo zabráněno. Je to, táži se, počínání, jaké sluší biskupovi, jehož důstojnost z mezí-li vybočí, zločiny činí většími? Nastojte, biskup, jenž biskupovi tak ubližuje, a to biskupovi, jenž rukou apoštolské stolice k svému úřadu posvěcen a zvláště vyslán byl! Avšak nechceme nyní šířiti se o tom, co jsi spáchal, abychom nebyli nuceni bez odkladu prohlásiti, co náleží. Než auktoritou Boha všemohoucího a svatých knížat apoštolských Petra a Pavla a naší nepatrnosti prozatím tě zbavujeme účastenství svátostí Kristových a tvých spolukněží a jestli nepospíšíš s přítomným Pavlem, ctihodným biskupem, anebo s samým nejsvětějším*) bratrem naším Methodem do Říma, abys zároveň s ním slyšán byl, neujdeš spravedlivému trestu, když taková a toliká domýšlivost (při tobě) nalezena byla; aniž bude scházeti váha auktority apoštolské stolice, kde nezměrná velikost těžkých nepravostí se dokáže.«**) (Pakračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXXIV. Biblická neposlušnost.

Mistress Needle-ová se rozloučila se sirem Robertem Smithem s úsměvem na rtech, ale vrátila se domů rozdurděna jako krocan. Nikdy a nikdy nechtěla uvažovati o živých rozmluvách tohoto vzdělaného a poctivého muže. Pomýšlela jen na veliké ono pohoršení, že — možno-li jen to býti! — se mohl Anglikán tak beze všeho ohledu na čest vzbouřiti proti článkům vlastního vyznání a pak — to nebezpečí nákazy pro jejího milovaného syna! Vždyť viděla, jak John hltal jeho názory jako nějaké orakulum! Když zápolí s Julií, to je něco docela jiného. Ví už napřed, že je to papeženka tělem, duší; má se na pozoru, hádá se, brání se

*) Titul »sanctitas«, »sanctissime pater« užíván byl druhdy nejen o papeži, ale i o biskupech. Sr. na př. v listu Řehoře I. na Leandra Sevillského (Ep. IX., 121.): »Sanctitatis tuæ suscepi epistolam«. Podobně v listu bibl. Anastasia k biskupu Gauderikovi Veliterskému: »Quia sanctitas tua, reverende pater . . .«

**) Orig.: »Addeflendam pravitatem tuam nonnisi fontem lacrimarum ut propheta Jeremias sufficere credimus. Cuius enim ut non dicamus episcopi, sæcularis cuius; quin immo tyranni, sævitiam temeritas tua non excessit, vel bestialem feritatem non transcendit? Fratrem et cœpiscopum nostrum Methodium carceralibus pœnis afficiens et sub divo diutius acerrima hiemis et nimborum immanitate castigans atque ab ecclesiæ sibi commisæ regimine subtrahens, et adeo in insaniam veniens, ut in episcoporum consilium tractum equino flagello percuteres, nisi pro-

obnaženým mečem; — co však může dokázati proti Smithovi? Je to starý, učený, ctihodný muž, svůdný řečník — a pak s tím svým ustavičným vychloubáním, že je věrný Anglikán! Kdo by to slyšel, myslil by, že je pravověrnější, než londýnský biskup. A on mu věří! Kdož by to byl jen řekl, že tento muž, jehož jsem tak velice ctila, mi nasadí takového červa! Tady je třeba radikálního prostředku. Pryč se společenskými ohledy a zdvořilostmi; tady sluší poslouchati hlasu svědomí. Ať si říká svět co chce; jsem matka, a povinnost nade všechno.«

Takovými myšlénkami trápila se zbožná paní po několik hodin, aniž by se byla tak či onak rozhodla, jak činiti, aby přerušila styk Johna se sirem Robertem. Energické, rozhodné, rychlé plány zdály se jí vesměs býti dobrými; přemítala jen, nebylo-li by lze najíti nějaký, jenž by byl radikální a při tom nedělal žádný veliký hluk.

Zcela jinak vedlo se jejímu prvorozenému. Vrátil se od starého Smitha vysoce povznesen a hluboce dojat jeho samostatností, s jakouž si počínal oproti názoru, že jen bible je jediným vůdcem a regulátorem víry. Nauka o nutnosti dobrých skutků zdála se mu především odpovídati rozumu i zdravému smyslu a myslil, že ani dobrá jeho matka v praktickém životě nejednala jinak, učíc jej s velikou pečlivostí, aby se vždy vyhýbal zlému a konal dobré. A pak, uvažoval, vždyť tomu ani naše anglikánské vyznání neodporuje; praví, že se dobré skutky mohou konati přispěním milosti. Proč by nám Bůh dával milost, abychom je mohli konati, kdybychom je konajíce nestávali se spravedlivými a přátely Božími? Jestliže nás spasí pouhá víra, pak záleží pouze na ní a nikoliv na dobrých skutcích, a Bůh by nám dával pouze milost, abychom mohli věřiti. Buďto tedy dobré skutky také něco platí, nebo našich třicet devět článků si odporuje. Držme se tedy bible: víra, ale činná, tak je to.«

Tento důvod zdál se Johnovi úplně jasným a jal se hledati v evangeliu epištoly sv. Pavla, aby srovnal texty, jež slyšel od sira Smitha, a napsal pak o tom studii, jak míval ve zvykn, aby vniknul úplně do látky a objasnil ji. Za nejhlubšího studia otevřely se dvéře a matka vešla do světnice. Mistress Anna soustředila ve svém srdci všechny city povinnosti, ve svém pohledu veškeru důstojnost matky, na rtech všemožnou laskavost; přišla, aby napravila veliké zlo.

»Dal bys mi, synu můj, důkaz lásky a poslušnosti?« tázala se ho s neobvyklou vážností.

---

hiberetur ab aliis. Sunt rogo, hæc episcopi, cuius nimirum dignitas. si excesserit, maiora constituit crimina? O episcopum episcopo talia inferentem, et ad hoc apostolicæ sedis manu sacrato et a latere destinato! Nolumus tamen nunc exagitare, qua gesseris, ne cogamur indifferenter promulgare, quod convenit. Verum dei omnipotentis et beatorum principum apostolorum Petri et Pauli atque nostræ mediocritatis auctoritate interim communione Christi, mysteriorum et consacerdotum tuorum (te) privamus; et nisi cum præsenti Paulo venerabili episcopo, vel cum eodem sanctissimo fratre nostro Methodio Romam, cum ipso audiendus, occurreris, non deerit iusta damnatio, ubi talis et tanta fuerit inventa præsumptio; nec pondus apostolicæ sedis auctoritatis frustrabitur, ubi tam gravis molis pravitatum immensitas conprobabitur.« (»Neues Archiv«, V., 303.—304., nr. 21.; »Starine«, XII., str. 214.—215., čís. 6.).

John se podivil tak slavnostnímu oslovení. »Co to má znamenati?« pravil.

»Ptám se tě, jestli bys mi učinil něco k vůli, co by mně bylo milé a tobě k dobrému.«

»Jestli to učiniti mohu, beze vší pochybnosti to učiním, matko má,« odvětil John.

»Nuže, dobře, poslyš tedy! Přeji si, abychom přerušili, nebo alespoň omezili své styky se sirem Robertem.«

»A proč to?« zvolal John poněkud vzrušen.

»Což to sám neuhodneš? Nevidíš, jak je to neslušné, když s tak drzou svobodomyslností rozsekáváme články víry vlastního svého vyznání? Svobodně uvažovati se mi líbí, ale drzé — toho jsem daleka.«

»Milá matko,« odpovídal John, »zde třeba rozumně uvažovati. Sir Robert Smith není větroplach, není kam vítr tam plášť, a tím méně snad člověk bezbožný. Nepopírám, že se v některých článcích Prayer-booku od nás odchyluje, ale neuchyluje se ani na píď od bible; zkrátka: je právě tak dobrý protestant jako vy a já.«

»Patrně jsi tedy nepochopil,« naléhala matka, »co vykládal o ospravedlnění věrou.«

John odpověděl uctivě: »Nikdy se nebudu pouštěti do hádek se svou matkou. Nechci věděti a hledati, má-li pravdu čili nic. Ale musíte přisvědčiti, že uváděl důkazy z úplného přesvědčení, a co citoval z bible, to se nemůže a nesmí také zavrhovati. Co pak by zbylo z naší tak vyhlašované svobody svědomí, jíž se tolik chlubíme, kdybychom nesměli o nic více věřiti, než co se domnívame čísti ve slovu Božím?«

»Ty necítíš tedy odporu k vývodům sira Smitha, nebo se s ním dokonce i srovnáváš?« upřímně si vzdychla ubohá pietistka.

»Tady se nejedná o nějakém srovnávání se,« ozval se John trochu uražen: »myslim, že se nikterak nezpronevěřuji anglikánskému vyznání, nechám-li toho na pokoji, kdo dává slovům písma nějaký jiný výklad. Vždyť v tom následuji jen příklad naší církve, která ještě nikdy nikoho nevyobcovala, kdo se od ní uchýlil u výkladu bible nebo třiceti devíti článků. Tak na příklad duchovní školy oxfordské . . .«

»Puseisti chceš říci?« A vyslovivši to jméno zbledla, jakoby byla šlápla na zmiji. Změnila pojednou své chování a dodala drsně: »Nechceš-li mě hluboce zarmoutiti, neuváděj mi za příklad to, co pokládám za největší pohoršení. Nepřipomínej mi nikdy puseistů, leda kdybys jim chtěl vysloviti své nejhlubší opovržení. Jsme Anglikáni, to znamená: jsme věrni vysoké biskupské církvi, a to bez gloss a přídavků.«

»Ale věřící pouze tomu, čemu učí bible,« řekl John s důrazem, dopálen příliš autoritativním tónem své matky.

»Chceš se tedy odtrhnouti od víry své rodiny?« prohodila paní Anna přísně.

»Zajisté že ne, ač je-li naše rodina neomylná.«

»Ale k matce své máš určité ohledy a povinnosti . . .«

»Těch jsem nikdy nezapomněl a nikdy též jich nezapomenu!« zvolal syn s vroucí živostí. »Ale vy sama jste mi dala stokráte bibli do rukou s ujištěním, že jen ona a nic jiného je slovo Boží; nikdy jste mi však neřekla, že je to neomylné tak, jak vy tomu rozumíte.«

Zarmoucená mistress potlačila svou nelibost nad touto odpovědí, jenom aby zachránila syna. »Nikdy jsem se neměla za neomylnou,« řekla, »ale nauky, které jsem ti vštěpovala, nemám sama ze sebe; je to učení našich orthodoxních pastorů, našich biskupů.«

»A jsou oni neomylní?«

»Přece nebudeš brát v pochybnost celou naši vysokou církev! Myslíš snad, že víš ty sám více, nežli ona celá?«

»Vždyť ani naše vysoká církev se nemá za neomylnou: doznává svou vlastní omylnost ve článku XIX., XX. a XXI.«

Po této neočekávané odpovědi, která ji úplně odzbrojila, zbledla ubohá mistress jako křída. Nemohla již užíti žádného důvodu, i utekla se ku prosbě a záštitě vlastní své autority. »Nechme toho všeho být; zatím mi slib, že už k panu Smithovi nepůjdeš.«

»A proč?« odvětil John ledabyle. »Až do včerejšího dne platil u nás sir Robert Smith za dokonalého gentlemana a příkladného pravověrce, a pojednou je rozmluva s ním horší než morová rána, a to jen proto, že se s námi neshoduje u výkladu svatého písma. Tohle věru není ta snášelivost, kterou jste mi vždycky hlásala; takhle ji nerozumím.«

»No, budiž! Ale nelíbí se mi, abys pana Smitha navštěvoval! Tomu snad rozumíš, co?«

»To si ještě rozmyslím,« zabručel John. To bylo jeho poslední slovo; požadavek matčin zdál se mu býti nespravedlivý.

XXXV. Podkopy k útoku a podkopy k obraně.

Mistress nechtěla již nic více říkati, obávajíc se, aby se syn ještě hruběji proti ní neprohřešil. Odešla s očima plnýma slz, se srdcem pobouřeným a neobyčejně stísněným. Neposlední příčinou jejích muk bylo též vědomí, že vlastně nevěděla, jak se ubrániti synovým důvodům a námitkám, a že proto dala v sázku svou autoritu, což nemělo jiný výsledek, než že odhalila v Johnovi sílu odporu, jehož se nikdy dříve před tím neobávala. Ještě štěstí, že se Julie měla již každým okamžikem navrátiti!

Julie dostála svému slibu a přijela z Neapole večer téhož dne, jenž byl pro mistress Needle-ovu tak bolestným. Za ten týden, co byla z domu, poznala paní Anna tím více její cenu a jak ji ve všem potřebovala; objala ji s pohnutým srdcem a slzy se jí řinuly z očí. Sotva že se jí byla vyptala na nejnutnější podrobnosti cesty a na rodinu její v Neapoli, již si ulehčila vypravováním o vlastní illiadě; s úzkostlivostí jí sdělila vše, co se v posledních dnech sběhlo. Julie pozorně poslouchala, zajímala se o nejnepatrnější maličkost s pečlivou starostlivostí, snažíc se všemožně nalíti balsám soustrasti a dobré rady do bolem schváceného srdce ubohé přítelkyně. Co se dotýkalo Johna, prosila ji, aby hleděla především vše úplně zapomenouti; přisuzovala to

spíše drsné a neústupné povaze jeho nežli úmyslné zlobě; vraceti se k látce rozprav těch znamenalo by tolik, jako znovu ho zatvrditi a očividně chtíti způsobiti zřejmý svár; jen trochu shovívavosti, a on bude brzy opět klidný a k matce uctivý. Julie neřekla, že co do věci dává v srdci svém Johnovi za pravdu; odsuzovala jen způsob, formu, jak se zachoval. Z plna srdce však velebila vznešený příklad, jaký dala mistress Needle-ová v divadle; ujistila ji, že, ač naprosto necítí nějakou touhu po divadle, přece živě že lituje, že v té chvíli nebyla s ní, aby si byla mohla získati zásluhu, následovati ji v jejím jednání. Dotvrdila mistress v přesvědčení, že po obecných převratech v Italii bylo i divadlo v hlubokém úpadku, tak že počestné ženy se tam nemohly odvážiti dříve, pokud se důkladně nevyptaly na obsah kusu. V Miláně, Neapoli, Turině a Římě proměnila se některá divadla ve veřejný pelech hříchu, a Julie se srdečně radovala, že ona, cizinka a ještě nekatolička k tomu, dala florentinským paním takový příklad. »Ostatně pochybuji,« dodávala, »že by těch florentinských dam bylo bývalo mnoho; spíše — a zajisté, že se nemýlím! byl to rmut a kal, a ne výkvět tamní společnosti!«

Neblahý případ s poraněním sira Smitha Julii velice pohnul. Jí se dokonalý ten gentleman i jeho chování a rozmlouvání neobyčejně líbili; proto prohlásila, že ho často bude navštěvovati. V úmyslu tom byl ovšem i jiný účel, který měl podporovati její tajný plán. Paní Anna, jako by byla měla o tom jakési tušení, odvětila: »To bude asi nesnadno, abys ho často navštěvovala.«

»A proč?« udiveně se ptala Julie.

»Nechci, aby s ním John rozmlouval, a neznám jiné pomoci než opustiti Florencii.«

»Rozhodla jste se tedy navrátiti se do Anglie?«

»Ještě ne! počasí je příliš drsné. Dala jsem dnes najati villu na pahorcích u Fiesole. Dneska ráno, když jsem slyšela od svého syna vzdorovitou odpověď a seznala, že se od onoho domu odloučiti nemíní, nařídila jsem svému cestovnímu maršálku, aby si vzal povoz a dříve se domů nevracel, pokud nenajde vhodnou villu mimo Florencii a neučiní zároveň smlouvu o nájem. Znáš ho, jak vyplní každý můj rozkaz, když si toho do opravdy žádám. Našel villu, najal ji a smlouvu učinil — to vše bylo hotovo za tři, čtyři hodiny. Teď je villa naše; zítra ji půjdu shlédnout; jedná se pouze o několik neděl, pokud se mlhy v Zeleném parku nerozptýlí; hlavní účel při tom ovšem jest, aby John nemohl choditi ke Smithovi. Nyní spoléhám, Julie, na tebe, že již nějak náš odchod odtud vyšperkuješ, aby nebylo tak příliš patrno, proč to dělám.«

»Jak to? Což pak mohu v té věci činiti já?«

»Poradíš mi dnes večer po jídle, abych popřála dětem několik dní lahodného vzduchu na pahorcích u Fiesole. Budu všelicos namítati, ty mně vše rozmluvíš, a rozhodnu se, že se zachovám dle tvé rady.«

»Je vám známo, paní, jak málo se umím přetvařovati.«

»Zkus to; to není žádná lež. K odchodu jsem již vše připravila. Tady necháme všechna větší zavazadla, na venek ssebou vezmeme jen to nejnutnější — na tři, čtyři, nejvýše pět neděl.«

Zatím co starostlivá matka a Julie osnovaly tyto plány, vytratil se John nepozorovaně z domu. Jakou hořkostí bylo by se naplnilo srdce paní Anny, kdyby byla věděla, kam odešel a kam vůbec chodil po všecky ty dny, než se odstěhovali do villy! Navštěvoval sira Smitha, nic nedbaje zákazů matčiných. Viděl v tom ženské vrtochy a pokládal to za něco, co odporuje svobodě svědomí. Aby však matku neroztrpčil, střežil se prozraditi, kde byl. Jeho veliké nadání k vědeckému, literárnímu a náboženskému hloubání, vzbuzené v něm vlastní matkou, táhlo ho neodolatelně ke Smithovi a jeho rozkladům a výkladům. Předcházející hovory s miss Julií popoháněly a nutily ho úprkem k tomu, aby do kakatolických i protestantských nauk jasně viděl. Zatím co matka se domnívala, že chodí po procházkách nebo z jednoho musea do druhého, seděl bez pohnutí vedle staŕého Smitha, filosofoval a téměř hltal jako theologické výklady.

Podivný byl způsob, jak se uvedl. Pozdravil a řekl tak jako by nic: »Pane Smithe, přicházím, abychom dokončili ranní naše pojednání. Na universitě v Cambridge jsem se pilně zaměstnával náboženstvím a puseismem, a proto . . .«

»Pocítil jste snad nějaký odpor k naší biskupské církvi?«

»To nikdy ne, ale líbí se mi, mám-li o nejvyšších věcech nějaké vědomosti; předmět, o němž jsme ráno rozprávěli, zdá se mi býti stěžejem a uhelným kamenem veškeré křesťanské mravouky: proč a jak se stáváme spravedlivými, totiž pravými, poctivými křesťany.«

»Jinochu,« odvětil Smith, »to vás velice ctí; vidím, že jste pravý Angličan. Často jsem pozoroval, že i naši velcí muži, vynikající státníci, vojíni, obchodníci, finančníci většinou jsou jako zabednění ve všem, co se týká náboženství. Ač jsme nesjednoceni, přece nezanedbává Angličan vědy o jiném životě; jsmeť — celé anglosaské plemeno jak ve Veliké Britanii tak ve Spojených státech — abych tak řekl živočichové náboženští. Dnes již jen blbci mohou si nevšímati vážných otázek. Když sir Jiří Spencer, který se vrátil do lůna církve katolické a stal se mnichem, jal se s veškerou horlivostí zakládati ligu pro sjednocení veškerého křesťanstva a radil se o tom mezi jinými s ministry a státníky — byl to lord Russel, lord Palmerston, lord Derby, lord Clarendon — tuť nebylo nikoho, kdo by se nebyl o tu věc živě zajímal a poslouchal výklady Spencerovy — ovšem až na Palmerstona, který ustavení ligy pokládal sice za vznešenou věc, ale účel její se mu nezamlouval. Kdyby byl v téže době Spencer konal porady se státníky francouzskými a italskými, bylo by se mu asi tak vedlo, jako Kristovi před soudním dvorem krále Herodesa. Tady právě se mi zdáli ti domnělí naši velikáni býti opravdu velikými, ale dětmi. Poslouchejte je, když spolu hovoří; divadelní program je pro ně stokráte důležitější, než otázka náboženská . . . .«

John byl již netrpěliv, že starý Smith nemluví o věci, pro niž přišel. Proto ho přerušil: »V tomhle jsem plnokrevný Angličan;

to vím, zdali též v jiném, nemohu tak bezpečně říci. Přišel jsem k vám, abychom dokončili rozmluvu, kterou jste začal s mou matkou.«

»Nuže, a co chcete o tom slyšeti víc?«

»Přál bych si, abyste mi narýsoval určitý a jasný náčrt učení papeženského i našeho anglikánského. Máme ovšem onu italskou učitelku, miss Julii, ta by tak učininila hned a ráda, ale mám ji v podezření — a nemohu se ho zbaviti, že své theorie až příliš šperkuje, kdežto vám věřím slepě!«

»Vaše důvěra je pro mne ctí. Pomyslete však, že žádáte ode mne spíše knihu, než nějakou dissertaci.«

»Knihu ne!« zvolal John, spíše obsah knihy!«

Starý Smith se usmál tomuto vyjádření jinochovu a počal vážně: »V málo slovech shrnu celou knihu, nebo chcete-li, obsah knihy. Pro papežence je stav milosti Boží — justifikace, ospravedlnění — přechod ze stavu nemilosti do stavu milosti Boží či přátelství Božího.«

»Zdá se mi,« řekl John, »že i my Anglikáni tomu tak rozumíme.«

»Ano, máme-li na zřeteli jen povrchní smysl, ale co do jádra je mezi námi a jimi hluboký a nesmířitelný odpor.«

»To je právě to, čemu bych chtěl rozuměti.«

»Katolíci,« pokračoval Smith, »mluvíce o tomto duševním úkazu, rozeznávají tři doby: stav milosti se počíná tvořiti, již jest, trvá a zdokonaluje se.«

»Výborně!« zvolal radostně John, »to mě nesmírně zajímá.« A přistrčil svou židli k lenošce sira Roberta.

»Jak v nás vzniká stav milosti Boží? počal stařec tónem profesora s katedry. »Počíná změna za nadpřirozené pomoci Boží, která povzbuzuje a pobádá hříšnou duši — nebo, jak se vyslovují bohoslovci papeženští — »milostí předcházející,« které se dostává lidem pro nekonečné zásluhy Spasitelovy. Neustálým a blahodárným účinem tohoto Božského přispění otvírá člověk dobrovolně srdce své paprskům víry, a ta ho jímá jednak líčením trestů spravedlnosti Boží, jednak nadějí na odplatu, určitými slovy slíbenou, až duše sama a svobodně se odvrátí od lásky ku zlému a obrátí se k nejvyššímu zřídlu dobra, Bohu, jehož počíná milovati a od něhož je milována; v posledním tomto výkonu je člověk obdařen pravou milostí a spravedlností, co do povahy ustavičnou a nezměnitelnou.«

»Nebyl bych dovedl tak analyticky urovnati svůj pojem o té věci,« pravil John, »ač jsem jej celkem a v hrubých obrysech tak cítil. Divím se sám sobě, že jsem byl takový papeženec, aniž bych byl o tom věděl.«

»Papeženci,« pokračoval sir Robert Smith, »vysvětlují podstatnou přirozenost tohoto nového stavu způsobeného a zachovávaného milostí a dobrotou Boží, takto: je to mravní regulace duše; je v ní odpuštěn a zničen hřích a povstává v ní navyklá poctivost, náklonost, zachovávati zákon a přikázání milovaného Boha, a to vždy a všude, ať se vášně jakkoliv bouří a vzpírají. A tak člověk, uvnitř zcela znovuzřízený, je v pravdě spravedlivý

a svatý, přítel Boží, chrám Ducha Svatého, přijatý syn Boží, dědic a spoludědic království nebeského s Kristem Ježíšem, bratrem svým prvorozeným, mystický úd nebeské hlavy církve, z níž plyne mu život milosti Boží a přátelství Božího.«

»Obdivuhodná to nauka,« zvolal John, »znamenitá, skvělá! Ach, kéž by tomu bylo tak! A tím více by se mi líbila, kdyby katolíci přikládali větší váhu víře, na níž sv. Pavel apoštol tolik staví!«

»Což toho nečiní?« řekl klidně Smith. »Papeženci, uznávajíce svobodnou vůli a její práva a lásku Boží u přechodu duše ze stavu nemilosti do stavu milosti Boží, nikterak nepopírají a nezneuznávají moc a cenu víry; naopak! víru považují za základ, počátek a símě všeho toho. Vždyť podle jejich učení světlo Boží víry je to první, co padá do duše pohřížené ve mrákotách nevědomosti a viny; víra duši takovou probouzí, odhalujíc jí tresty, chystané bezbožným a slávu, jež čeká spravedlivé, ukazujíc jí cestu ku spasení ve spojení s Vykupitelem, a proto (mluvím stále ve smyslu papežském) bez víry nemůže se stavu milosti dařiti, milost nemůže býti trvalou ani dokonalou.«

John poslouchal tyto katolické názory; zdály se mu býti vznešené; přece však učinil poznámku: »Nuže tedy, když katolíci shrnují stav milosti Boží jednak jako výsledek víry, jednak jako účin lásky k Bohu, proč tak houževnatě trvají na nutnosti konati dobré skutky?

»Poněvadž toho žádá prostá logika, i kdybychom se neohlíželi na bibli. Trvají na nutnosti konati dobré skutky, poněvadž by podle nich byla víra v Boha, Nejvyšší dobro, neprovázená dobrými skutky z lásky k Bohu konanými, věrou urážlivou a láskou rouhavou. Trvají na tom, poněvadž věřiti v Ježíše Krista zákonodárce a při tom šlapati jeho zákony nohama je něco absurdního, nepřátelství přikryté pláštěm přátelství. Ano, trvají na tom, poněvadž důvěra v zásluhy Pána Krista, když Ho nemilujeme a neposloucháme, právem dle mínění katolíků stává se opovážlivým vyzýváním Jeho hněvu. Kde však víra nás vede ku poslušnosti Boha, kde je sestrou lásky dobré skutky konající, tam je poměr mezi synem a Otcem dokonalý, tam je pravým obrazem Božím. Podle nauky katolické každý dobrý skutek, ať již dobrovolný či nařízený, rozmnožuje přátelství mezi člověkem a Bohem a oprávňuje k odplatě věčné dle slibů Božích. Tady máte ve vší krátkosti náčrtek nauky katolické, kdežto protestanti učí v té věci všelijak, tak a onak, a jedna nauka naprosto odporuje druhé.«

John měl velikou radost, že porozuměl theorii katolíků; vyskočil ze židle, a tiskna obě ruce starcovy, zvolal: »Dosti pro dnešek! Ze srdce vám děkuji; nebyl bych nikdy tak jasně pochopil mínění katolíků!«

»A nechcete ještě slyšeti různá odchylná mínění našich církví?«

»Ne, nikoliv!« řekl John. »Nepřicházím k vám jen proto, že velmi rád poslouchám vaše rozhovory, ale nejvíce a hlavně proto, abych si osvojil jasné a přesné pojmy, a proto nechci přikládati

na oheň příliš mnoho najednou. Ani nevíte, jaká jest to pro mě rozkoš, dobře pochopiti nějakou filosofickou nebo vůbec učenou thesi, studovati ji se všech možných hledisk a odděliti vše, co podle mého soudu je nepravdivé, od pravdivého, pochybné od jistého. Tak mi uplynou hodiny, a zdají se mi býti okamžikem. A to se děje zvláště od té doby, co ta ukrutná mluvka, Julie, mi nasadila červa svými hádkami o náboženství. Ale abych nezapomněl, ještě poznámku: zda-li pak mají tyto krásné theorie, které jste mně vykládal, také nějaký základ v bibli?«

»Můj drahoušku, to nejde jen tak zhola, jak vy si myslíte; když se do toho dám, budu sotva do noci hotov, a matinka snad vás už čeká k večeři. Učiňte, jak vám radím: jděte zítra do bibliotheky magliabechiana, nebo jak teď říkají, »národní«, najděte si některý spis katolických theologů, a najdete tam hromadu textů svatého písma, jichž si přejete. Chcete něco krátkého, nebo spis objemný a důkladný?«

»Chci dílo veliké, důkladné, od autority sepsané, abych mohl říci: »Poznal jsem mínění katolíků ve všech jeho základech a vím, co to platí. Chci důkazy, abych je mohl porovnati s našimi naukami a vybrati si pak opravdovou pravdu — jako svůj majetek, o nějž mě nikdo oloupiti nemůže.«

»Dobře,« řekl kmet s upřímným obdivem, »vidím ve vás rozumného a statečného gentlemana. Mám z toho radost. Požádejte tedy v knihovně za čtvrtý díl Bellarminových »Controversií«. Nebo snad máte strach z kardinála?«

»Právě naopak,« usmál se John. »Kardinál mě spíše než kdo jiný poučí o mínění katolíků.«

»Dobře prohledejte obsah té knihy; tam najdete látku, jíž byste nejraději prostudoval, ujišťuji vás, že najdete celé spousty mocných důvodů a biblických textů, a co tím více váží; texty provázeny jsou výtečnými vědeckými výklady, jimž nenajdete nikde rovných.«

John byl v nebi; vzal klobouk a loučil se. Pojednou však se zarazil a pravil s úsměvem: »Dovolte, ještě jednu podivnůstku. Zdá se mi, že jste míněním katolíků se zvláštní laskavostí nakloněn!«

»To také nezapírám,« rázem odvětil sir Robert! »je to jediná nauka, která se mi zdá býti logická, jednolitá, svatému písmu opravdu odpovídající, kdežto v našich církvích je všecko páté přes deváté a zmatek nad zmatek. A ze všech těch církví nejvíce nelogická je naše anglikánská; ta připouští s Luthrem a Kalvínem víru jakožto jediný pramen spasení, a pak nám zpívá o dobrých skutcích — věc to jak myslím, zcela zbytečná, když nám víra úplně postačí. Luther a Kalvín sami jsou logičtější, oni dobré skutky odsuzují a proti nim brojí. Naše anglikánské vyznání dobré skutky vůbec špatně definuje a abych nemusil dlouho povídati: u porovnání s biblí nejsou naše články, počtem třicet devět, také žádné zlato.«

»Dobře, ale jak potom jen můžete srovnati tuto svou svobodu rozumovati s tím, že jste vyznáním přece jen Anglikán a člen vysoké biskupské církve?«

»To není nic snadnějšího. Je snad našich třicet devět článků nějakým pátým evangeliem? Uvažujme trochu!«

»Stálo to za tu práci, že jsme protestovali proti papeži, proti koncilům, celé církvi, proti patnácti stoletím před reformací, abychom potom otrocky šli na lep vyznání víry, slátanému několika dryáčníky, najatými a placenými od vlády.«

»Ať již vyznání naše sestavil kdokoliv, přece jen je pravda, že je biskupové přijali a na ně přísahali. Vím, že máte ve mnohém pravdu, vždyť já je též nepovažuji za neomylné.«

»No, a zdali pak je vám známo, kdo ono vyznání sestavil a prohlásil je autentickým? Koncil biskupů, který netvořil ani sty díl počtu biskupů oné doby. Dal bych se vždy do smíchu, když vidím v Book of te Common Prayer pod vyznáním víry anglikánské potvrzující podpis ženy; — královny Alžběty!«

»Tedy je celé odmítáte?«

»Nikoliv, ale soudím je tímže měřítkem, které mi dává naše vyznání do ruky, abych jím posuzoval všecka vyznání jiná. Ve článku osmém mi praví, že jest nám přijati vyznání nicejské, atanasiovo a apoštolské, protože odpovídají svatému písmu. Nuže tedy, připouštím dle tohoto výkladu vyznání třicíti devíti článků všude tam, kde se shoduje se svatým písmem, ale jinak více ani o píď. Myslím, že jsem při tom Anglikánem, Arcianglikánem, větším ještě Anglikánem než je anglikanismus sám.«

John již nic nenamítal ani se nic neptal, stiskl Smithovi ruku a odešel. Pro vše, co se dělo doma, byl jako mrtev; pro své vědecké a literární vrtochy jevil však neobyčejně čilý život. Vyšel ze Smithova domu všecek zarudlý a s horoucí touhou v srdci pohřížiti se do knih a najíti tam poslední slovo ve veliké otázce, jež ho celého zaujala. Bylo mu to velice dlouho, než ten zítřek bude. Zatím si poznamenal všecky učené these, které mu sir Robert vykládal; dvakrát ho musili volati, aby šel k jídlu. Můžeme si pomysliti, jak v nevhod mu přišel krutý přímo návrh Juliin, aby zaměnili pobyt ve Florencii s pobytem ve Fiesole! Opřel se tomu se zuřivou prudkostí a uváděl tisíce námitek. Ale, chytrý jsa od jakživa, poznal, že to bude asi hra, k níž byla Julie navedena. Návrh její byl s velikou pochvalou a zalíbením od matky přijat. »Je to matčina vůle,« soudil John, »a Julie nemluví od srdce. Klíč k tomu jest, že se matka snaží, aby mě odtrhla od sira Smitha, abych byl od něho hodně daleko. Však já si na to dám už pozor . . .« (Pokračování.)

Na konci roku.

Letí časy, letí
divým cvalem, skokem —
ve vzpomínkách brodil jsem se
uplynulým rokem.

Málo bylo štěstí,
málo bylo medu,
po celý rok chodila k nám
bolest na besedu.

Však, co je po slasti,
co po dobrém bydle,
krása duše rozvíjí se
jenom na mučidle!

Proto za bolesti,
za všech strastí dýky
vzdávám Tobě, Hospodine,
ve svatvečer díky!

Jan Karník.

† František Pravda (Vojtěch Hlinka).

8. prosince 1904.

Stařičký veterán katolického písemnictví dokonal na Hrádku u Sušice v den Neposkvrněného Početí Panny Marie. Narozen 17. dubna 1817 ve vesnici Krasíně u Jindř. Hradce, přišel jakožto chlapec na Moravu do Žďáru, kde za času faráře M. Sychry, českého spisovatele, chodil do školy; odtud dán byl do města Svitav, aby se naučil německy; gymnasium absolvoval v Hradci Jindřichově, filosofii v Praze a theologii dílem ve Vídni, dílem v Praze, kde roku 1842 na kněžství vysvěcen a týmž rokem do správy duchovní do Kvilic u Slaného poslán byl. Zde jsa i po nějaký čas farním administratorem, působil obětavě, chvalně i zdárně ve škole i v kostele a zanechal po sobě památku požehnanou. Roku 1846 přijal místo duchovního administratora v ústavé dospělých slepých pod Bruskou v Praze, odkud roku 1847 šel za vychovatele na Hrádek Desfourský u Sušice, kde maje pensi vychovatelskou a zvláštní domek k obývání, jako na svém Taskulum žil a vedle činnosti vychovatelské zvláště spisovatelskou vyvinul. Jako vychovatel dokázal na svém chovanci divy, odkud i neobyčejná příchylnost žákova k němu. Jako spisovatel, podoben něm. Auerbachovi, vyniká povídkami, novelami, obrazy a příklady ze života, které buď samy o sobě, aneb v rozličných sbírkách, časopisech a kalendářích na světlo vyšly, a z nichž některé opravdu klasickými nazvati lze. Bez odporu byl Hlinka spisovatelem vzácného nadání. Některé práce jeho přeloženy jsou i do jiných jazyků, jako: »Kovář Hejtmánek« do slovinského, »Vávra Kuřák« do dánského, »František Pometlář« a »Bohatá Julie« do německého.

Zvláště na nás, kteří jsme z jihu a kdož jsme jako on studovali v Jindř. Hradci, působily povídky Fr. Pravdy neobyčejným kouzlem; byli jsme při tom jako doma, v jeho povídkáeh viděli jsme líčeny své krajany v jejich způsobech, řeci i v lásce k Bohu a k církvi.

K našemu družstvu choval se zvěčnělý přelaskavě od jeho vzniku až do poslední chvíle, odebíraje ještě i jako slepec naše časopisy, jen aby je podporoval. Byl zakládajícím členem družstva, fondu katol. spisovatelů a jmenovali jsme jej čestným členem našeho spolku.

Roku 1890 vydal Fr. Pravda v VII. roč. Vlasti »Vzpomínky na studie filosofické v Praze a první léta kněžství« a roku 1891 v VIII. ročníku líčil »Vzpomínky ze života v Hrádku od roku 1847—1891.« Obě tyto práce čteny byly s živým zájmem. Honorář za ně věnoval Fr. Pravda fondu kat. spisovatelů.

Roku 1892 slavil Fr. Pravda 50té jubileum kněžské. Lednová »Vlasť« (roč. VIII.) přinesla jeho podobiznu a vzletnou báseň od Jos. Flekáčka a srpnové číslo z téhož roku uveřejnilo z péra jeho synovce, faráře Fr. Houšky, bohatou literární oslavu jeho jubilea. Pravíme »literární oslavu«, nebo jinak slavil Fr. Pravda své ju-

bileum zcela tiše, bez ovace. Mši sv. sloužil ve farním chrámu svého synovce, ve Zbynicích.

Na rok 1897 připadly 80té narozeniny Fr. Pravdy. Redakce t. l. zamýšlela velkolepým způsobem oslaviti památný den kons. rady Fr. Pravdy. Z té příčiny uveřejnila v četných katolických listech příslušná provolání, žádajíc v nich katolické spolky a korporace a katolické spisovatele, aby jí zasílali blahopřání a jiné projevy úcty, katoličtí spisovatelé pak aby k tomu přiložili své podobizny. Se všemi těmito projevy chtěli jsme se odebrati k slavnému jubilárovi, žádajíce jeho příznivce, aby se k této deputaci připojili.

V rodišti Pravdově měl býti uspořádán k jeho poctě bohatý literární večer, při němž by se mu byly odevzdaly všecky dary i podobizny a písemné projevy úcty a vděčnosti. Ale jakmile náš jubilár četl veřejné provolání, projevil písemné přání, aby se veškeré oslavy zanechalo, že chce ve svém stáří, sklíčen jsa nemocí a jinými nehodami, tráviti den svého jubilea beze vší okázalosti, v klidu a pokoji; i zastavili jsme od té doby všelikou agitaci ve prospěch jeho oslavy, ale žádali jsme, aby byl jinak ponechán ve veřejnosti celé věci přirozený průběh. Také ve vikariatě, v němž slovutný Fr. Pravda žil, upustili k jeho pokynu ode vší oslavy a podobně učinili všickni jiní, kdo znali přání ctihodného jubilára. Než i přes to dopadla veřejná jeho oslava stkvěle, o čemž květnové číslo »Vlasti« roč. VIII. zevrubně referovalo.

V poslední době jmenován byl Fr. Pravda papežským komořím. Zprávu tu mu sdělil osobně metrop. kanovník Dr. Josef Tumpach a oslovil ho při tom přiměřenou řečí.

Pohřeb Fr. Pravdy byl slavný. Za neobyčejné účasti četných spolků, deputací, duchovních i světských hodnostů, místního i vůkolního obyvatelstva konal se v pondělí, dne 12. prosince pohřeb Vojt. Hlinky (Fr. Pravdy), tajného papežského komořího, čest. konsistorního rady arcidiecése pražské, diecése česko-budějovické a královéhradecké, kníž. arc. notáře pražského, bisk. notáře česko-budějovického a královéhradeckého, čestného měšťana král. města Sušice, jub. kněze, spisovatele českého, čestného občana Hrádku a obcí Nekrasín, Jarošov, Veliký Bednárec, Hostějov a Rosička u Jindřichova Hradce, býv. zámeckého vychovatele, člena přemnohých spolků, jednot atd.

Malá vesnice Hrádek u Sušice byla v den 12. prosince neobyčejně oživena. Již před 10. hodinou dopol. byla široká silnice, u níž domek zemřelého Hlinky stojí, účastníky pohřbu tak ucpána, že nebylo možno se protlačiti. Většina spolků sušických a vůkolních byla přítomna, zvláště v plném počtu se dostavil spolek pěvecký »Sv. Václav« ze Sušice a spolky hasičské ze Sušice i z obcí vůkolních, Spolek katolických tovaryšů ze Sušice. Jako zástupci Jeho Exc. ndp. biskupa českobudějovického přijeli na pohřeb gen. vikář Jos. Hůlka s kanovníkem Václavem Mackem; dále byli přítomni b. vikáři Jos. Štěpán z Nezamyslic a Jan Mirtl ze Stobořic, městský děkan sušický Matěj Frána a ostatní téměř všechno duchovenstvo vůkolní. Všech kněží bylo napočítáno 34.

Po krásném zpěvu v domě smutku vykonal obřady pohřební gen. vikář Jos. Hůlka za asistence kanovníka Macka a vikářů Štěpána a Mirtla a četného duchovenstva.

Před domem zapěl pohřební píseň spolek »Sv. Václav«. Po té nesli kněží drahého zesnulého do zámecké kaple v Hrádku, kdež pomodlili se 3 Otčenáše. Průvod ubíral se ke starožitnému kostelíčku sv. Vavřince na Zdouni, vršku to asi čtvrt hodiny vzdálenému, na jehož tichém hřbitůvku Hlinka pro sebe již dávno vyhledal místo k svému odpočinku . . . Stříbrojasné zvuky zvonů zdounských truchlily nad zdatným synem národa . . . Po celé cestě, kudy se smuteční průvod ubíral, pěl spolek »Svatý Václav« dojemně »Miserere« a duchovenstvo modlilo se s ostatními věřícími sv. růženec.

Na Zdouni v kostele vystoupil na kazatelnu kanovník V. Macek; vylíčil nebožtíka jako horlivého kněze a nadšeného vlastence, jako muže skromného a štědrého, jako vzor v každém ohledu. Vylíčil veliké zásluhy zesnulého o církev a vlasť, jeho lásku a dobročinnost k lidu šumavskému, od něhož se nechtěl ani po smrti odloučiti, když byl uprostřed něho celý svůj život kněžský — kolem 60 let — strávil. A proto si vyžádal ten tichý, posvátný kouteček — pravil řečník — u kostelíčka zdouského za poslední svůj odpočinek. Na to poukázal řečník na podivuhodnou, velmi vzácnou skromnost, která byla vždy význačnou známkou charakteru Frt. Pravdy. Když se kazatel ke konci své řeči obrátil k rakvi zemřelého a s ním se pohnutlivými slovy ve jménu všech loučil a vroucí díky vyslovil za vše, co prokázal dobrého, tu přemnozí zaplakali a mnohé oči zaroseny byly slzami . . .

Po té sloužil u hlavního oltáře slavně zpívané requiem gen. vikář Jos. Hůlka za četné asistence, při němž zpěvy provedl velmi úchvatně spolek »Sv. Václav« za spoluúčinkování pp. učitelů a slečen učitelek, kteří se z celého okolí sešli na pohřeb v plném počtu. Ano, viděli jsme s pohnutím mnohé z učitelů, kteří ani těžkou chorobou nedali se doma udržeti, což jest zajisté důkazem, jaké lásky a úcty zesnulý požíval též mezi učitelstvem.

Tichou mši u oltáře postranního sloužil vikář J. Štěpán.

Těžko jest vylíčiti celkový dojem pohřbu tak velebného a slavného; zdálo se, když se ubíral nepřehledný průvod ke zdounskému vršíku s vlajícími prapory a s velikou řadou kněžstva — jak se jaksi na vše zádumčivě lesy šumavské dívají. Zdálo se, že to není pohřeb, že to téměř u vítězoslávě ostatky našeho nezapomenutelného Pravdy nesou.

Před uložením rakve do hrobu promluvil v zastoupení české obce spisovatelské z Prahy velmi nadšeně p. V. Štech. Při řeči o Pravdovi zmínil se i o Václavu Beneši Třebízkém, poukázal na krásu spisů obou dvou, zmínil se o zásluhách kněží o národ i vlasť, o kněžích buditelích, mezi nimiž Pravda ne poslední zaujímá místo . . . Řečník vylíčil veliký význam zesnulého, vylíčil, kterak všecky strasti i radosti národa svého zemřelý vždy spolucítil a přál mu v dojemném doslovu na rozloučenou, aby aspoň v hrobě svém, ničím nerušeném poklidu tichého hřbitova venkovského dočkal se toho, až bude naše vlasť česká opět šťastna.

Všeobecné pohnutí a slzy v očích byly znamením, že pan Václav Štěch všem ze srdce mluvil.

Z přečetných účastníků uvádíme pp. Václ. Štěcha, jednatele spolku »Máj«, Fr. Sekaninu, předsedy »Umělecké Besedy«, Fr. Heritesa, bar. B. Henneberga-Spiergla s chotí, hrab. Vallise, deputaci král. města Sušice, akadem. spolku »Arnošta z Pardubic«, odboru Nár. Jednoty Pošumavské, zástupce zeměpanských a samosprávných úřadů ze Sušice a okolí, zástupce české žurnalistiky a j. v.

Družstvo Vlasť a všecky jeho odbory zaslaly synovci zesnulého, faráři Tomáši Houškovi, soustrastné dopisy a Literární sekce družstva oslaví, myslíme, ještě tohoto roku na podzim památku Fr. Pravdy slavnostním večerem.

Znělky.

I.

Kdo ptá se dnes v té chvatné honbě žití,
kde pravda jest a právo, láska, ctnost?
Tu vládne mamon, bují marnivost,
tam rozkoš cestou trhá všecko kvítí.

A jinde vášeň v záhubu se řítí
a v srdce spáry vtíná nestřídmost,
a vínem zpitá křepčí smyslnost
a zločin pod nohama propast cítí.

Kdo dnes se ptá v té honbě žití chvatné,
co dobré jest a čisté a co špatné,
proč stvořen jsi a jaký žití cíl?

Stroj duní, sténá rob a den se kloní:
tam modlitba zní, jinde bídy kvil
a jinde hudba zní a číše zvoní!

II.

Kam kráčíš cestou, jíž se život říká,
kde strž se šklebí, šelma číhá zas,
kde v cestě kámen, jinde strmá hráz,
co v ruce Tvé jen matné světlo blíká.

Tma děsivá jak ruka protivníka
v Tvou duši klade nedůvěry mráz
a úzkost smrtelná v Tvé srdce v ráz
jak chladná ocel dýky zvolna vniká.

Na rozcestí kol Tebe víří běsi
a v močál láká bludička Tě zas . . .
Tvé světlo hasne, duše Tvá se děsí.

Kde jest Tvá spása a Tvé lodi kotva,
kde štít v těch nárazech a pevná hráz?
Té mimo Boha najdeš jinde sotva.

J. Dědinský.

Páně Mrštíkova „krise“.

Pan Vil. Mrštík napsal do prvního čísla nového (XXXIII.) ročníku »Lumíra« článek »Krise«, kde podává své názory o náboženství a církvi. V článku tom je mnoho nesprávných a nespravedlivých tvrzení, jež třeba z naší strany odmítnouti.

P. Mrštík sice praví (výčitkou Masarykovi): »Bůh není vědecky dokazatelný a přece s prof. dr. Masarykem *věříme, že je*,« — ale sám přece jen v existenci Boha osobního nevěří. Je to veliká chyba, že ani Masaryk, ani Mrštík, chtějí-li o náboženství mluvit, neřeknou hned na počátku svým posluchačům nebo čtenářům: nám jest bohem docela něco jiného než li křesťanům. Ovšem, kdyby to řekli, zmizela by ihned naše zvědavost a pozornost, neboť bychom jim řekli: »pánové, ušetřte si slov, co nám chcete vykládat, dávno již známe: chcete říci: »bůh — to je člověk, homo sibi Deus.«

Však poslyšme, jak takový humanista, umí-li jen trochu vládnout pérem, dovede tu praobyčejnou (ovšem zcela falešnou) myšlenku vyšperkovat. Pan Mrštík psát umí a proto zní to jako něco nového a slabé duchy ohromujícího. Dí na konci svého článku: »Ale přijde doba, snad v nedohledné teprv budoucnosti, kdy duch lidský, jmenovitě národ náš, (»vlastencům« poskakuje při tom srdce —), ano národ náš, který tolik o duševním svém světě pracoval, ani na tomto stadiu (— že zbožnost a náboženství je pouze dovoleným prostředkem *privátního zájmu* člověkova —), nezůstane stát. Až vzroste svou silou (snad pomocí Darwinovou?) a mravní idea sama sobě stane se cílem. Což není daleko mravnější a vyšší ten, kdo plní zákony lidství sám z příkladu vlastního, než ten, kdo tak činí jen na rozkaz Páně?« (Tedy přijde doba, kdy ten »Pán« se svými rozkazy půjde na vejminek a člověk si bude bohem sám. Proč toho nežádá p. Mrštík hned a neprodleně, nechápeme. Nač nechávat toho »Pána« tak dlouho se trápit? Toť proti zásadám humanity.) — »A to jsou dálky (básní p. Mrštík dále), kam dlouho ještě nebude nám dopřáno upříti svůj zrak.« (Proč? P. Mrštík má na mysli moravský lid, který ještě něco víry má, ale ať jde třeba do Prahy, zvláště na předměstí, mezi studenty, čtenáře »Červánků« a »Záře« a tam může začít hned vštěpovat nové náboženství; teď je v těch duších »tabula rasa«, není tam křesťanských předsudků. Nám to bude milejší, než nynější nevěra a surovost těch vrstev.) A teď to přijde: »Bohové (dí p. M.) se mění a náboženství s nimi. Ale pojem čisté lidskosti (konečně padlo to slovo!) ve svém vývoji se nemění; ten jedině má život věčný. (Kdo tomu nevěří, ať se třeba oběsí. Pan Mrštík to řekl — řekl, ovšem po jiných to řekl — a nám nezbývá, než na jeho veliké slovo s pokornou oddaností přisahati.) Je nade všecko zjevení (= bible), nade všechny zázraky a kejkle, *nerozvádí lidi jako náboženství, ale slučuje* (p. M. podškrtl! náboženství nerozvádí, p. Mrštíku, ale lidská zloba. Či Vás s panem Šaldou nebo s p. Herbenem a s jinými humanisty rozvádělo náboženství? —) »Bůh je hypothesa, ale zrovna taková hypothesa je, že není Bůh. Vyjde si to tedy na jedno. Vždyť je lépe v Boha věřit, než nevěřit. Jak sám Spencer pravil, není dostatečných důvodů, proč bychom v Boha nevěřili. To by byla negace! (Skromná otázka: Jak říkáme člověku, který něco bez dostatečných důvodů tvrdí? Žalmista (bible) dávno před Spencerem otevřeněji to pověděl: Blázen dí v srdci svém: není Boha.) »Ale lidstvo, *představa čisté lidskosti*

(volá mohutně p. Mrštík v poslední větě) *není hypothesou* (p. Mrštík za to ručí; chová prý ve svém stolku skvostné fotografie té čisté lidskosti; ty nejskvostnější jsou z rusko-japonské války!) tedy: »představa lidskosti není hypothesou a nikdo neručí za to, že ani křesťanství není než pouhou episodou v ohromné historii stále výš a výš se vyvíjejícího lidstva.« — —

Z konce článku jsme tedy seznali, co si p. Mrštík myslí. Řekl ovšem jenom jinými slovy, co nám zakrytěji, nejasněji a záludněji hlásá a vštěpuje pan Masaryk už po dlouhá léta. (Ve »Vlasti« častěji na to poukázano.)

Co nám tuto hlasatelé humanity (slova »humanita« ovšem tu neužíváme ve významu »lidumilství«) tvrdí, že člověk sám sobě bude účelem, cílem a bohem, dá se ovšem tvrditi (je-li to pravda — a priori a není k tomu třeba »důkazů«, jaké přinášejí Masaryk a Mrštík. Jim je proti náboženství (křesťanskému) důkazem to, že lidé, kteří se praví náboženství míti a křesťany se nazývají (ať kněží ať laikové), svými skutky víry neosvědčují, dle náboženských zásad živi nejsou, ba snad i pohoršení dávají.

Ten důvod je velmi falešný. Tím by se dala i »humanita« již předem vyvrátiti. Mohl bych jen třeba z polemik, které vedli pp. Mrštík a Masaryk, dokázati, že jsou oba škůdcové lidstva, podvodníci, nevědomci, pokrytci atd. atd. Ale takové dokazování bylo by velmi nepoctivé, a přece pp. Masaryk i Mrštík takových zbraní proti církví a náboženství užívají. V jasnějších okamžicích realisté tak nemluvívají, nýbrž píšou na př. (Přehled 24. září 1904) o případě Salabově: »Zaráželo, jak žurnalistika na celou věc pohlížela. Jí šlo přede vším o to, které straně příslušel dr. Salaba. Ale co probůh na tom? Či imunisuje snad příslušenství k té či oné straně proti mravní nákaze? Či zbavuje stranický křest příslušníka nejen hříchu dědičného, nýbrž hříchů všech?« — Avšak proti církvi a náboženství se tato zavržení hodná taktika vykořisťuje plnou měrou. Co na př. »Čas« (humanita) nebo »Hlasy ze Siona« (evangelium) nanesly hany na církev pro jednotlivé zpronevěřilé kněze a přece mohli bychom jim stejnou měrou spláceti, kdybychom měli čas a příležitost čísti listy cizozemské, kde jsou zprávy o špatných činech evangelických církevníků nebo hlasatelů humanity. Právě četl jsem v »Pražských Novinách« zprávu: »Manželské drama«. Evang. farář v Rožnově P. Zúz žil se svou ženou v neustálých nesvárech, až konečně došlo k procesu o rozvod. Na žalobu své ženy byl Zúz odsouzen do vězení a k peněžité pokutě. Nález soudu přijal Zúz s prohlášením, že je to pro něj rozsudek usmrcující. A druhého dne z rána skutečně se zastřelil.« — Co by z takové zprávy, kdyby šlo o katol. kněze, udělaly »Čas«, »Hl. ze S.«, »Právo lidu« a jiné listy . . .

A tak i humanisté. Aby ukázali (a dokázali), že humanita je náboženstvím budoucnosti, snášejí hromady žalob na církev a náboženství, ač by měli před soud hnáti ne ideu, ne zásady, nýbrž ty, kteří se těm zásadám zpronevěřili, těch zásad nedbají.

Nuže, poslyšme argumentaci páně Mrštíkovu: »Zkušenost učí (volá patheticky p. Mrštík), že beznáboženství nejen může být, ale v nejlepších svých případech také je i Bohu (kterému?) mnohem bližší, než to které náboženství ovládané mimo božskou také jinou, s božstvím neslučitelnou ideou. Jediné beznáboženství dovede být nositelem božství čistého, po-

něvadž vymýtiti ze sebe dovede, kde co s pravým božstvím se nesrovnává a důstojnost lidskou před člověkem i před Bohem (? — tím, co ho chce p. Mrštík poslat do výslužby?) snižuje. A jen tak se stalo, že beznáboženství a náboženství ocitly se často na pólech zcela opačných a beznáboženský (?) člověk hájiti musil to, co náboženstvím všech církví zůstalo bez povšimnutí. Abych mluvil konkretněji: Kde pak byl klerus, kdykoli se jednalo o reformách kruhů socialních, o ulehčení lidem utlačovaným, zotročeným až na stupeň tažného dobytka? Až na platonické encykliky a nic neznamenající projevy — nebylo ho vůbec. — Kde byl klerus, když se jednalo o potlačení militarismu a válečného vraždění? — Kde byl, když do proudu uvedena byla otázka o zrušení trestu smrti? Ani tenkrát ho nebylo, ačkoli tu první bylo jeho místo, aby svým rozsáhlým vlivem zasáhl do veřejných otázek ve jménu a rozkazu Páně: nezabiješ!« — Synody a velkolepé sjezdy dovedly církve svolat pravidelně jen tehdy, když šlo o jejich prospěch nebo škodu, ale zřídka kdy, pakli vůbec kdy, potřebovalo-li jeho pomoci lidstvo a Bůh.« — »A tak ne církev (zní konkluse páně Mrštíkova), ale kultus svědomí a kultus lidství stačí úplně, poněvadž se celé srovnává se zákony Jeho.«

K takovému závěru možno dojíti jen tehdy, chce-li křivditi křesťanství.« Když Kristovo učení pěstovalo svědomitost mezi lidmi po dlouhé věky, posílá se teď jako mouřenín na zasloužený odpočinek. Kde je dílo nějaké, jež vzniklo z kultu lidství? Snad výsledky vědecké práce? Jakým právem si osobuje »kultus lidství« třeba dílo Pasteurovo? Či zabránil »kultus lidství« už nějaké válce? Či odstranil něco ze socialní bídy, něco snad zavedl vskutku prospěšného, čemu by se náboženství stavělo na odpor?

Pan Mrštík postavil řadu otázek, jimiž obvinil klerus, že neplní svých povinností. Ale p. Mrštík chtěl něco jiného; on chtěl ukázat, že náboženství je zbytečné a dostačí kult svědomí a zatím dochází k závěru: »kněžstvo (podle p. M.) neplní svých povinností, neřídí se ideou a zásadami učení Kristova.« — Nic jiného nenásleduje z výčitek páně Mrštíkových. Nejspíš jistě dalo by se po horlení p. Mrštíkově zvolati: »Vy, kněží, vraťte se ke Kristu, buďte živi dle jeho zásad, buďte pamětlivi své zodpovědnosti před Bohem a svého budoucího osudu, a podobně, ale ne jak chce p. M. říci: »vy kněží a ostatní, odhoďte učení Kristovo a pěstujte svědomí; já napíšu co nejdříve knihu »o pěstování svědomí« a kdo tu knihu přečte, bude vzorem dokonalosti. Za to ručím. Kdo nevěří, anathema sit.« —

Než otázky páně Mrštíkovy (jeho výčitky proti kleru) vyblednou pořádně, rozmnožíme-li je o řadu otázek příbuzných. Na př. Kde byl klerus (a kde byli »humanisté«), když rakouský parlament odhlasoval proticírkevní zákony školské? Nemohl tento parlament (zajisté humanitní) odhlasovati také: od nynějška nebudou se robit nová děla a pušky, rozpustí se armáda, peníze dají se na školy a na zvýšení blahobytu »socialních tříd«, od nynějška platí všeobecné hlasovací právo atd. atd. — Anebo, kde byl klerus, když Bismark vodil do žalářů biskupy a kněžstvo, vyháněl řády? nemohl ten Bismark se svými pastory a humanitními profesory dokázati to, co jsme výše radili onomu parlamentu rakouskému? — Anebo: kde byl p. Mrštík (eh, chci říci: klerus), když Combes surově vyháněl řehole z jejich řádně získaného majetku a z jejich činnosti osvětové i dobročinné, nemohl tento mocný Combes,

zajisté »humanista« první třídy, nemohl uskutečniti to, čeho žádá pan Mrštík od kleru? — Nemohl snad generální štáb zednářský po zabrání Říma a vydání liberálních zákonů za ta léta proměniti Italii v ráj, kde by nyní oko páně Mrštíkovo s blažeností spočinulo? — Anebo ještě: kde byl klerus, když Renan nebo Zola (a sta podobných lidí) zaplavovali svět spisy všelikou víru a mravnost hubícími? A co dělá ten klerus, že ani úpravu svých platů si nevynutí a nevymůže? Nebo proč aspoň takovou maličkost, ten souboj neodstraní; což nezná přikázání: nezabiješ? Co dělal papež, že neměl ani kdy obeslati haagskou konferenci míru? Psal (podle p. Mrštíka) platonické encykliky. Ano, ano. Nejdřív se kněžstvo pořádně ujařmí a pak se od něho žádají zázraky. Nejdřív se v »Časích« a »Zářích« kněžstvo zhanobí (humanitně) a pak se mu vyčte, že nedovede lid povznášeti a vzdělávati.

Omluvou pro p. Mrštíka jest ovšem, že i prof. Masaryk stejnými zbraněmi za svou »humanitu« bojuje. V jeho přednášce »o svobodě náboženské a volnosti přesvědčení« (viz »Přehled« č. 33. a též zvláštní otisk), kde takto vyčítá církvím (především ovšem katolické) jejich chyby: »Církve nám nestačí svým učením, nestačí nám svým vedením, nestačí nám svou mravností. Církve slouží starému absolutickému řádu společenskému; církve jsou nejen naprosto monarchistickými, jsou aristokratickými a plutokratickými. Chudému slabému hodí tu filanthropickou kost, ale jen aby sloužily mocným a bohatým. Církve bojí se těchto mocných a bohatých, církve neodvažují se svobodného slova i v takových dobách, kdy toho je nejvíce potřeba. Slyšeli jste již kázat pro dělníky v stávce sebe spravedlivější? V posledním čase udály se na četných dvorech evropských skandály pobuřující svědomí — ozval se jeden kárný hlas se strany církevních hodnostářů? Ne — i ten poslední žurnalista má větší smysl pro potřeby dne a pro mravní úsilí naší doby než ti bojácní církevní úředníci.« (Dokončení.)

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Ve folkloru českém zajímavi jsou k o m i n í c i. Po těchto typických lidičkách našeho venkova — i našich měst se v této stati rozhlédneme.

Domnívám se, že kominíci nejsou tak původem starobylí, jako naši mlynáři, kováři a řemesla i živnosti jiné. Vždyť ještě v 16. století u nás ani všechna stavení neměla komínů, tak že v dobách těch nestačily vrchnosti městské svým poddaným poroučeti pozor na oheň, zvláště těm, »kteří komínů nemají.« Roku 1585 rozkazují Pražané Kojetickým, Oujezdeckým a jiným, kteří »nemají komínů v chalupách«, aby do svatého Martina je sobě zdělali pod pokutou dvou kop míšenských«; a protože i potom co rok rozkaz opakují, z toho patrno, že i nadále bylo na vsi dosti chalup bez komína, a tady k ohni lepší příležitost.

Kouřimští volívali na prohlídku komínů od r. 1561 ve svých všech po dvou sedlácích, jež zvali »kominíky«. (»Kult. obr. českých měst«, Dr. Z. Wintra I., strana 547.)

Všaktě ještě do nedávna v mnohých vesnicích na Slovácku, na př. v Trenčanské stolici, neměli komínů v domech — kouř se plazil po jizbě. A konečně n a š i c h komínů tam dosud nemají — vedouce z krbu kouř na poval (půdu) dřevěnými komíny, a tam z »piecky« kouř vypouštějíce, který teprve »dymníky«, t. j. otvory ve střeše ven odchází.

Patrně nemají tam kominíkův — kteřížto i u nás teprve dosti pozdě, po mnohých zápovědích dřevěných komínů i od gubernia pražského, v život vešli.

Za to však brzy srostli se životem lidu našeho, a my neshledáváme se hned tak často s reminiscencemi na jiné stavy v životě lidu našeho, jako s reminiscencemi na kominíky.

Tak již v rodinách matky naše k dovádivkám se svými malými děcky vzpomínají kominíků, laškujíce s nimi: »Skákala bába přes rybník, skákal za ní kominík. Počkej bábo tututu, já ti záda zametu«.

Zvláště v ústech dítek při jejich škádlivkách, počítadlech, hrách a p. často zaznívá slovo: kominík.

Rádi pokřikují po kominících: »Kominíku, dej mi křídu, já si zejtra pro ni přijdu. Kominíku, dej mi píku, já tě píchnu do pupíku«. (Ze Smichovska.)

Jindy zase veršují: »Kalamajka mik, mik, mik, oženil se kominík. Vzal si ženu kominici, tancoval s ní po silnici.« (Ze Smichovska.)

Jindy opět děti besedujíce mezi sebou, dorážejí na sebe: »Řekni neděle — a když to řekne, odpoví: »Kominík tě umeje«. (Ze Smichovska.) Hrajíce »drápky«, dohrávajíce obřadně říkají: »Zahrádka, zahrádka, růžička, kvítek, přišel k nám kominík, snědl nám svítek«. (Ze Smichovska.)

Však i celou hru kominickou hrávají děti.

Tak v jižní Moravě hrávají si »na černýho muže«. Nejstarší z dítek je »černým mužem« a stoupne si na jeden konec zamrzlé louže. Ostatní stojí na druhém konci. Černý muž zavolá: »Bojíte se kominára?« — »Ne.« Pak černý muž proti nim jde a všechny děti zas proti němu. On musí někoho »těpnút«. Udeřený jde s ním a tak jich přibývá. Který se nechal udeřit, je černým mužem a hra se opakuje. (Lid. dokumenty od Šebestové, str. 41.)

I v přečetných svých rozpočítávkách děti nezapomínají na kominíka. Tak na Strašecku před »honičkou« se počítávají: »Skákala bába liksum, karda přes rybník. Skákal za ní liksum, karda, cinka, břinka kominík. Počkej bábo liksum, karda, cinka, břinka, tututu, budeš musit liksum, karda, cinka, břinka, platit pokutu.«

Jelikož dítky naše tak velice se zajímají o kominíka, není divu, že i ve školním slabikáři je uvedeno toto veršování: »Sedí bubák na komíně, do naší se dívá síně. Černou tvář má, černé kníry, ježka hleďte! tahá z díry. Už jej drží v lokti svém, už jde na vás s koštětem.«

Podivuhodno, jaké pozornosti se těší kominík i u dospělejší mládeže ženské v Praze. Dívky jedné měšťanské školy pražské bedlivě dávaly pozor, která se otře o kominíka a koště — že prý bude šťastna, Tolikéž pečlivě registrovaly: Když se potkají dva kominíci, a ten kdo je vidí, drží se za knoflík: znamená to štěstí. Když prý někdo 100 koní bílých v Praze uvidí, a mezi tím žádného kominíka — bude míti štěstí. Znám případy, že jedna školačka měšť. školy pražské přivedla to až na 80 bílých koní i více — však najednou potkala kominíka — a začla znovu s počtem i štěstím. Když prý do školy přišel vymetat kominík — jedna po druhé chodila dotknouti se koštěte — aby byla šťastna. Šprým tento je pozoruhodný.

Zmínky i to zasluhuje, že děti v některých krajinách zvou pilát lékařský kominíčkem, jakož i snětivé klasy přezývají tolikéž kominíčky.

Jako v životě dětském kominík má svůj jistý portefeuile, tak i v životě dospívajících jinochů a dívek, u muže a ženy.

Při svých tancích rádi si zatančí i »kominíka«. Tak za dávna na Strašecku tančívali tanec takový, při tom zpívajíce: »Kominík má flek, flek, flek, kominice ne, ne, ne. Kominík ho potřebuje, protože komíny vymetuje, kominice ne, ne, ne.«

»Kominík« sluje i český tanec lidový, po jehož 1. díle v taktu $^3/_4$ volného pohybu následuje 2. díl v taktu $^2/_4$ ruchu živého. Zpívá se k němu píseň: »Kominíčku můj, můj, můj, jen mi v slibu stůj« (Erben, náp. 316) nebo: »Komínku, komínku, komínku můj«. (Erben, nápěv 317). Prvější nápěv spracoval Bendl i v »Trojlístku nár. písní českých« pro sbor solem barytonovým. O. S. N., XIV., 636).

I touto písní se obveseluje dospělá mládež: »Hráli dudy u pobudy, já jsem je slyšela, dávali mi kominíka, já jsem ho nechtěla — já radši krejčího, to je něco lepšího . . .«

I tento rozmar hanácký zaznamenal Bartoš: »Potkal menář komenika, nevehnuli se; vo sebe když zavadili, pohádali se. Menář trochu počernėné, komeník zas trochu pobílené, vo to se tak hádali, vino sobě dávali. »Menařičku tiše, tiše, černým na bílé se píše«. To je právo moje, česť. Te chod, kode cesta jest«.

Záznamu hodno, že tento hanácký šprým kominický zpracován je za výstup, tu a tam předváděný při veřejných produkcích i na školkách mateřských.

K ucelení obrázku, jak daleko kominík svojí resonancí zavznivá, uvádím, že druhdy i čepce, nosené pod šátky, zvávaly naše matky »kominíčky«.

Tolikéž s figurkami kominíků shledáváme se na jesličkových arších, na příklad na starých arších Fuchsových — a na nových Alešových.

I mezi jesličkovými baráky příbramskými viděl jsem kominíka.

O štědrý den při stromečku vánočním se zapalují voňavé »kominíčky«.

Tolik ještě o kominících podotýkáme, o těch kominících, kterými tak rády matky naše strašívají děti a kteříž druhdy tvořili cechy spolu s pokrývači a zedníky, že za svého patrona ode dávna ctí sv. Floriana. Mezi starými dřevořezbami vyšlými z knihtiskárny Landfrassa v Jindřichově Hradci, jimiž opatřovali svá novoroční přání a jež představovaly v plné postavě kominíka po způsobu stínových černých maleb, viděl jsem i starobylé přání kominické k Novému roku s bohatými ornamenty od ryjce J. Hoffmanna spolu i s obrázkem sv. Floriana.

Kominíci mají vymezené své revíry vymetací — a porozličně se jim platívá. Na Strašecku na př. od komínu 40 kr. ročně. Na nový rok je obligátní diškrece pomocníku — a o velikonocích se rádi shánívají po pomlázce — vejcích. V době naší jezdí kominíci vymetat -- jako na př. slánský kominík i po dráze nebo po bicyklu. —

»Český Lid«. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Vychází každý měsíc kromě srpna a září. Redaktor Dr. Čeněk Zíbrt, profesor na české universitě. Předplatné na celý rok 9 K 60 hal. Ročník XIII. Přede mnou leží celý ročník znamenitého sborníku lidopisného, a to ročník XIII. — a prvé číslo nového ročníku XIV. se svým steskem, rok co rok se opakujícím, že je žádoucno, aby větší pozornost sborníku tomu byla věnována. Ba, znamenitý měsíčník ten, kterému věnuji pozornost již od založení jeho, připadá mi jako K a s s a n d r a. Pěkná jest tato snůška lidopisných českých materialií, jako dle báje vynikala krásou dcera Priamova a Hekubina: Kassandra. Slouží sborník ten věrně a obětavě chrámu vlasti, jíž horoucí láskou objímá jako Kassandra v chrámu bohyně Atheny vroucně objímala obraz Atheny. A jako Kassandra pravdu mluvící, od svých nechtěla býti slyšena — bohužel i sborník ten věrně fotografující lid náš ve všech jeho záhybech v minulosti i přítomnosti — namnoze nechce býti slyšen — čten — odebírán. Smutná to epištola o úpadku ryzího českého cítění a svědectví nechvalné o značné části naší intelligence. Kdo je slušně objektivní jako Dr. Zíbrt, Dr. Vintr, Dr. Kalousek, Palacký a jiní — zajímavo pozorovat, jak od jisté kategorie lidí je ne tak ceněn, jak by zasluhoval, ne tak podporován, čten a odbírán, jak by po právu se slušelo. O té věci jsem učinil zajímavá pozorování. Leč k věci!

Vzácnou pokladnicí o české bytnosti je uplynulý XIII. ročník »Č. L.« Ve svých rozhledech vícekráte jsme oceníli bohatý obsah »Č. L.« a důležitost jeho. Proto nečiníme tak dnes podrobně, k tomu jen poukazujíce, že ročník náš obsahuje zase 149 textových článků, časových zpráv 19, ve směsi 31 statí, otázek a odpovědí 60 a 114 obrazů. Kromě toho bohatě je tu registrována etnografická literatura. Přimlouvám se, aby ze řad našich čtenářů co možná nejvíce se přihlásilo odběratelů na »Č. L.« — a doporučovalo by se, aby i vikariatní knihovny předplatily sborník ten, vždyť »Český Lid« bývá prosycen věcmi dotýkajícími se náboženství a přemnoho z arsenálu »Č. L. využíti se dá pro víru sv. Václavskou.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Revue des questions historiques. XXXVIII, (1904.) Vychází v Paříži 4krát do roka, (1. ledna, 1. dubna, 1. července a 1. října) ve svazcích o 22.—23. arších. Roční předplatné 25 fr. Redaktor *Paul Allard*. — Z časopisů věnovaných vědě historické zvlášť znamenité jsou »Sybels Historische Zeitschrift«, a katolická revue historická, všeobecně chválená a zvláště v bibliografii historické vzorná, »Historisches Jahrbuch der Goerresgesellschaft«; z časopisů francouzských dlužno jmenovati Monodovu »Revue historique«, v níž prof. Goll občas podává souborné referáty o historické literatuře české, a druhý časopis katol., jenž rovněž je na výši dnešní vědy historické, „Revue des questions Historiques«. Obvyklá zkratka RqH.

Obsah posledního ročníku je velmi bohatý. Nemíním nikterak rozebírati rozpravy zde uveřejněné, nýbrž jen označím, jaký jest asi obsah a způsob tohoto znamenitého katolického časopisu historického. Každý svazek čtvrtletní lze dle

obsahu rozděliti na 4 oddělení. První obsahuje asi 5 rozsáhlejších rozprav a pojednání historických jak z oboru starověkých dějin nebo středověkých, tak i o době nové a nejnovější. Stati tyto pojednávají jak o dějinách světských, tak církevních, stejně jako o dějinách francouzských i o dějinách národů jiných, o dějinách hospodářských, socialních atd. Uvedu tituly některých článků posledního ročníku: Le cens pontifical dans l'Église de France; Expansion des Jésuites en Espagne. Démarches de Charles III. pour leur secularisation; Les Pseudo-Hébreux et les lettres de Tell- el-Amarna; Les pèleginages en terre sainte au moyen age atd.

Druhá část jsou drobnější články. Rubrika tato je nadepsána Mélanges (Směs). Zde jsou uveřejňovány články menšího rozsahu, ač ovšem dosti rozsáhlé podle našich pojmů. Abych uvedl aspoň tituly některých těchto statí, připomínám: Quelques livres sur la révolution Française; L'iconographie de Julien l'Apostat; Le tome IV. des Rerum Merovingarum Scriptores; Un dernier mot sur l'école du palais Mérovingi en atd. Třetí oddělení každého svazku jsou systematické zprávy literární; první část tohoto oddělení je Chronique, kdež pořadem časovým zaznamenávají se drobné zprávy literární a jiné, které zajímají historika. Tato rubrika je zvláště důležitá, protože kdo si ji pořádně pročte, je upozorněn na novou literaturu a má z toho prospěch celkem takový, jakoby pročítal mnoho časopisů. Druhá část tohoto třetího oddělení je Revue des recuils périodiques, přehled historických článků v časopisech francouzských, belgických, německých, anglických, italských s dobrým rozborem a posouzením. Čtvrté oddělení jsou jednotlivé obsáhlejší referáty o spisech samostatně vydaných. Toto oddělení přináší vždy značný počet důkladných recensí; pro přehlednost rozděluje se tento bulletin dle období historických: Starověk a začátky křesťanství, střední věk, renaissance a podobně dle povahy referátů.

Časopis tento nelze ani dosti doporučiti těm, kdož zabývají se historií, jakož vůbec důležitou pomůckou při studiu historickém jsou časopisy, kteréž umožňují rozhled v literatuře historické, dnes již téměř nepřehledné. Též se osměluji vysloviti vroucí přání, abychom někdy dočkali se v české literatuře katolické podobného časopisu — a tím bude, jak pevně doufám, »Sborník historického kroužku«. Stane-li se tak čili nic, o tom ve značné míře rozhoduje katolické obecenstvo, odebírá-li totiž Sborník a vůbec podporuje historický kroužek anebo ne.

»Sborník historického kroužku«, jak jsem se náhodou dověděl, je pasivní, a družstvo »Vlasť« obětavě jej vydržuje, tak že větších obětí od družstva ani nelze žádati; tato obětavost, jakož i šlechetné snahy výboru historického kroužku neměly by býti opomíjeny, nýbrž co nejhorlivěji podporovány, ježto tak znamenitá je důležitost kroužku a sborníku. Tato důležitost právě proto snad není dosti každému patrna, že kroužek nachází málo porozumění a podpory a proto ovšem nic velikého nemůže podniknouti. Avšak kdyby se kroužek setkával s dostatečným porozuměním, činnost jeho nesla by ovoce velmi požehnané. Aby se tak stalo, Pána Boha vroucně prosíme a bratří u víře žádáme za ruku pomocnou. *Alfons Neubauer.*

La princesse d'Erminge, nedávno vydaný román od Marcela Prévosta. **M.** Pr. bez odporu podal veřejnosti dokonalé dílo. Dosud v žádném svém románě, ať jsou to jeho »Les vierges fortes«, »Lettres de femmes« nebo v »Mademoiselle Jaufre,« »Le scorpion,« nepodrobil tajemnou duši ženskou tak jemné a podrobné psycho-pathické analyse, jako právě v tomto. Tu jest Prévost umělcem a daleko zastiňuje nemenšího psychologického románopisce Paula Adama. Román jest pln živých dramatických scén, z nichž každá přirozeně se vyvíjí z předcházející, pln krásných a vznešených obrazů, jež tlumočí na konci líčení myšlénku dosud u Prévosta originelní: duševní znovuzrození ženy. Měl věru autor těžký úkol, aby jeho hrdinka již již v bahno neřestí se propadající dospěla k obrození vlastním poznáním. Zajisté tanulo spisovateli na mysli pověstné „γνῶθι σεαυτόν", když rozvinoval osudy princezny Arletty d'Erminge. Byly dosti tragické. Vyrostla v salonu mezi zkaženými lidmi. Pro život nedostalo se jí ani dobré rady ani mravních principů. Proto ji svět snadno leskem svým oslepil. Vdala se, ale šťastna nebyla. Neshodami s manželem jsouc roztrpčena, chce se již vrhnouti v náruč korrupce... Avšak na samém jejím prahu náhle se zastaví. Otřese se hrůzou a ošklivostí sama před sebou, vůle její trpkostmi života pokleslá obrovitě se vzpružuje, v duši její probouzí se nové světlo, které jí ukazuje vlastní její špatnost. Při tom poznává kořen všeho neštěstí: převrácené vychování bez mravních zásad to jest, jež vede ke zkáze. Proto sama nyní usiluje o vlastní sebevychování, sama pracně shledává mravní základy života. Ty nalezne, jakož i znovu štěstí, které se zdálo pro ni navždy ztracené. — Stinných stránek má toto dílo pramálo. Daly by se snadno při překladu vynechati a přece by to bylo dílo celé bez všeliké újmy obsahu.

V. Šl. Doubravský.

POLSKA.

Kilka chwil z naszych dziejów. Napisał Mikołaj Niedzwiedzki, c. k. školní inspektor. Lvov 1903, nákladem Macierze Polské, knížka 82. — »Macierz Polska« rozšířila již přes 80 dobrých knížek mezi lidem polským, vydává týdenník »Nedzieli«, kde uveřejňuje lidovou četbu, které je tolik potřebí, poněvadž Halič má velmi značný počet analfabetů. Rodičové umějící čísti a psáti zajisté se též starají, aby jejich dítky byly náležitě vyučovány. V této knížce jest na 82 stranách podáno pět skromných obrázků z dějin polských, určených k poučení nejširších vrstev lidu. Tyto obrázky povstaly z přednášek, které byly konány za účelem poznání dějepisné pravdy, že Poláci nejsou ve východní Haliči cizinci, nýbrž že tam mají rovněž občanské právo jako Rusíni. Přátelský poměr mezi Rusíny a Poláky byl dříve velmi ideální, jak spisovatel v předmluvě uvádí. Polák chodil do svého »kościoła«, Rusín pak do »cerkve« na služby Boží. Když nebylo možno jíti do vlastního kostela, chodili navzájem do jiného a pomodlili se tam dle svého zvyku. Když v týdnu byl ruský svátek, neslavil ho sice Polák, ale nekonal též těžkých prací, Rusín pak taktéž jednal, když bylo »święto« polské. Ale Boží hod vánoční i velikonoční slavili oba dle obojího data, poněvadž »těžko věděti, zda na polský nebo ruský svátek se narodil Pán Ježíš a z mrtvých vstal.« — Spisovatel podává stručný, ale jasný obraz počátečních dějin lidstva vůbec a u Poláků zvláště, podává několik příkladů lásky k vlasti, poučuje čtenáře o Kazimíru Velikém a Jadvize, o Jeremiovi Wiszniowieckém, jakož i o nadšeném kazateli lásky k vlasti, Petru Skargovi. Spis zajisté lze polskému lidu doporučiti. *Fr. H. Žundálek.*

SLOVENSKÁ.

Besednice. Napísal a vydal *Josef Gregor Tajovský.* Tlačou kníhtlačiarne Karla Salvu, Ružomberok, 1904, stran 221, cena 1 K 20 h. — Knížka psaná pro slovenský lid, slušně vypravená, velmi laciná, krásný a zřetelný, veliký tisk a obsahem lidu, jemuž je určena, celkem přístupná. Nadpis »Besednice«, to jest feuilletony, ukazuje již, že jest to soubor povídek uveřejněných v časopisech slovenských pod čarou. Nemýlíme-li se, četli jsme již povídky »Do konca« a »Pastierča« v Bielkových »L'udových Novinách«, »Mátohu« v Hodžově zaniklém »Slovenském Denníku«. Feuilleton ve vlastním slova smyslu jest tu jen jeden, první črta celé sbírky »Zuza«.

Autor jest nyní úředníkem slovenské spořitelny v Nadlaku, kamž se dostal od banky »Tatry« z Turč. Sv. Martina. Před tím býval slovenským konfesionálním učitelem. Jest plodným povídkářem, se zdarem pokusil se také ve slovanské tvorbě dramatické, ale protože je stoupencem strany, která míní uvésti českou kulturu na Slovensko, rozešel se s Martinčany, ač se mu z nich dnes málo který vyrovná. Vydal již u Teslíka v Uh. Skalici sbírku povídek »Pozprávky«, přítomná sbírka jest druhou jeho soubournou prací, ale mohl by nyní již vydati ještě dvě nebo tři, ke kterým zajisté dojde. Aby mohlo k nim dojíti brzo, jest si jen přáti brzkého rozprodeje »Besednic«, které vydal spisovatel nákladem vlastním, k čemuž jest na Slovensku zapotřebí jisté nepopíratelné odvahy.

Některé nedostatky těchto povídek rádi přehlédneme, neboť vyváží je mnoho jiných dobrých vlastností. Je-li mladý Jan Havlasa povolán k tomu, aby svými obrázky šířil lásku ke Slovensku v českém čtenářstvu, jest zajisté dáno Gregorovi, aby naučil slovenský lid čísti, milovati slovenskou knihu.

Jest tu celkem osm črt, z nichž nejdelší a nejpěknější je »Pastierča«. Kéž by slovenský lid brzo porozuměl ostré satyře utajené v črtě »Dvě školy«, v níž ostře bičuje se láska lidu slovenského k židovským hospodám, k »poriadným židom« a jistá nenávist ke škole, ale také národní neuvědomělost. Otročina vojenská, jak ji líčí »Črty a dojmy z manévrov«, jisté odpovídá skutečnosti. »Mátoha« líčí slovenskou lidovou pověrčivost. »Apoliena« a »Mako Mlieč« zanedbané slovenské chudáky. Najdou se ovšem i v našich dědinách typické figurky, jakou je Gregorův »Mliečník«, kdybych uměl psáti, sám bych napsal o několika. Čtouce »Apolienu« cítíte tíhu alkoholismu.

Mám smělou, velice smělou myšlénku. Krásná tato knika, obšírná a velmi laciná stojí 60 kr. Kdyby se jí u nás prodalo aspoň 300 výtisků — což není přece mnoho — mohl by se spisovatel odhodlati k druhé podobné sbírce dosti záhy a slovenskému pospolitému lidu dostalo by se do rukou snad i třetí, čtvrté a páté sbírky vzácného čtení a literatuře slovenské patrného obohacení. Rozumějte dobře, co tím chci říci. *Franl. Vacsl. Peřinka.*

NĚMECKÁ.

»Volksbücherei.« »Die Kreuzritter«. Historischer Roman aus dem 15. Jahrhundrt von Heinrich Sienkiewicz. Nach des Verfassers Volksausgabe aus dem Polnischen übertragen von Theophil Kroczek. Graz. Verlagsbuchhandlung »Styria.« 1904. — Dějepisným podkladem románu »die Kreuzritter« jsou krvavé boje řádu německých rytířů s Poláky na konci 14. století. Řád německých rytířů založen byl původně v Jerusalémě na ochranu svaté země a na rozšiřování víry křesťanské, Usadil se brzy také v zemích rakouských a v nynějším Prusku a nabyl časem veliké moci a bohatství. Tím však uchýlil se od svého původního určení, stal se řádem výbojným, členové jeho oddali se životu světskému, dopouštěli se rozličných přehmatů i násilností, a tak konečně sami si zkázu přivodili. V bitvě u Tannenbergu roku 1410 byli němečtí rytíři poraženi, stali se poddanými krále polského a pozbývali od té doby své moci více a více. Hlavním hrdinou románu jest mladý šlechtic Sbyško. Týž seznámí se s dcerou statečného Juranda, Danuškou z družiny masovské kněžny Anny Dunaty, a stává se jejím »rytířem«. Dověděv se, že matka její leknutím zemřela, když němečtí rytíři Jurandův dvorec přepadli, slavně slíbí, že bude bojovati proti německým rytířům, aby si milovanou dívku zasloužil. V mladické nerozvážnosti napadne prvního německého rytíře, jejž potkal; za to však odsouzen jest k smrti. Danuška ho vysvobodí; prohlásí se za jeho nevěstu. V brzku potom byl těžce raněn při dvorském honu a ježto byla Danuška na rychlo odvolána k otci, dá se s ní tajně oddat. Po uzdravení zachrání otce Danuščina a doví se, že choť jeho byla násilně uloupena od něm rytířů, kteříž i otci jejímu, snažícímu se vysvoboditi milenou dceru, strašně se pomstili. Sbyško v souboji přemůže něm. rytíře Rotgiera, vysvobodí Danušku, která však brzy umírá. Ji následuje otec Jurand, velkomyslně a po křesťansku svým nepřátelům odpustiv. Sbyško béře sobě za manželku Jagienku, statnou dívku, již mu jeho strýc, se sousedem, otcem jejím, byli určili. Poslední kapitoly líčí velmi dovedně bitvu u Tannenbergu, pro něm. rytíře tak nešťastnou. Toť jen krátký nástin hlavního děje obšírného románu »die Kreuzritter.« I vedlejší děje jsou velmi zajímavy. O přednostech této knihy dostačí říci, že Sienkievicz svými spisy a také uvedeným získal si jména světového. Román »die Kreuzritter« vyšel nákladem »Styrie« ve Št. Hradci jako XII. svazek sbírky zvané »Volksbücherei«, ve kteréž již mnoho a laciných spisů vydáno bylo; všechny spisy dobře se hodí německým katolickým knihovnám a čtenářským spolkům. *Josef Herzig.*

»Immergrün.« Illustriertes Familien-Journal. Redaktion von Josef Gürtler. Verlag von Ambros Opitz. Warnsdorf. Jahrgang XVI. — Jediným větším katolickým, v Rakousku vycházejícím, obrázkovým měsíčníkem německým jest »Immergrün.« Ročník XVI. je právě ukončen a lze o něm jen pochvalně doznati, že jest pečlivě redigován. Zasluhuje zvláště pozornosti pro rozmanitý a zajímavý obsah. V části výhradně zábavné zaujímají přední místo dvě zdařilé práce, povídka »Hrdost a láska« a román »Věrnost«. Ze statí poučně zábavných vyniká »Jízda po Rýnu z Mohuče do Kolína,« která svědčí o velké dovednosti páně spisovatelově, příhody z cest oživovati jednak dějepisnými vzpomínkami, jednak zdařilým humorem. Novověkým vynálezům a podnikům věnována náležitá péče a pozornost v jiných kratších pojednáních. Ovšem že neschází krásné básně, životopisy a rozličné vážné i žertovné maličkosti, rebusy atd., které každého téměř čtenáře zajímají. Zvláštní rubriky věnovány jsou časovému poučení a positivní práci, již konají rozličné katolické spolky a podniky. Četná vyobrazení jsou vesměs podařená. Poněvadž časopis tento v uvedené již stálá rubrice »časová poučení« přináší praktické články na obranu katolické víry a církve, kterých s prospěchem užíti možno ku přednáškám spolkovým, jest správcům katolických spolků vítaným pomocníkem. Pro letošní ročník slíbila redakce ještě pečlivější úpravu a bohatší obsah. *Josef Herzig.*

St. Benedikts-Stimmen. Monatschrift für Freunde des Benediktiner Ordens. Herausgegeben von der Abtei Emaus in Prag. XXVII. ročník 1903. Stran 384. — Neznám časopisu, který by za peníz tak laciný podával články vybraného bohatého obsahu a tak překrásná a četná vyobrazení. Bylo lze předvídati, že i když by časopis tento měl velmi mnoho odběratelů, přece že by sotva měl čistý výtěžek, a to poněkud jen valný. Až dosud předplácel se ročně i poštou 1 K 50 h, od nového r. 1905 však míní redakce poněkud rozšířiti list a předplatné jest 2 K 50 h. Nemohu tohoto výtečného listu dosti doporučiti, jsem jeho odběratelem a čtenářem po všech dvacet sedm let co vychází, a vždy uspokojil mne i co do článků i co do illustrací. Podává překrásně psané články asketické, dějepisné, popisy benediktinských klášterů, cestopisy a někdy i nějakou pěknou povídku. Ku konci pak bývá

nějaká zpráva z bratrstva k úctě nejsvětější Svátosti oltářní z Lamberka, neboť býval časopis tento původně orgánem tohoto arcibratrstva a teprve ročníkem devátým — 1885 — přešel v majetek opatství emauzského v Praze. Předplatné zasílá se přímo na redakci: Opatství emauzské v Praze. Opakuji, že nikdo nebude litovati těch několik grošů za tento překrásný časopis. Nyní je redaktorem dp. P. Kornel Knidl, O. S. B. Tisk, úprava, obrázky, obsah, vše je vzorné.

Ign. Zháněl.

Heredität der Kleinen. Nr. 47. Gott hilft! Ein Lebensbild aus der jüngsten Vergangenheit von *Antonie di Giordi.* Bischöfliche Buchdruckerei in Königgrätz. 1903. — Všemi vrstvami lidské společnosti šířící se špatné, nevěrecké, nemravné spisy nadělaly již mnoho škod, tak že třeba postaviti proti tomuto zhoubnému přívalu mocnou hrázi. Neznabozi chtějí i tu nevinnou mládež zkaziti. Odtud ta spousta jalových, frázovitou humanitou prodchnutých, ba někdy čiře nevěreckých, církev a její ustanovení tupících, ubohé pobloudilce velebících knih a časopisů pro mládež. Nepřátelé křesťanstva dobře rozumějí svému řemeslu; dle starého hesla: »Komu náleží mládež, náleží také budoucnost«, počínají nekalé dílo u mládeže. otráví-li její vnímavé srdce, pak jsou vítězstvím svým na celé čáře jisti.

Dobrá, čistá, ideální kniha šlechtí ducha i srdce, a účin její na duševní vývoj jest dalekosáhlý. Proto jest nejpřednější povinností všech rodičů, učitelů a vychovatelů vzdalovati od mládeže knihy špatné a rozšiřovati jen nejlepší. Tak vychovává se čistý, pevný karakter, jen tak vzroste drobotina naše v pokolení pro ideál horující, milující vlast, národ a církev.

Křišťálově čistou studnicí nezávadné, ušlechtilé četby pro mládež jest »Dědictví Maličkých« v Hradci Králové; spisy tu vydané směle můžeme dáti mládeži do rukou, nepokazí se jimi, nýbrž čerpati bude ze zřídla toho hojnost ideálů a poučení. Podílům »Dědictví Maličkých« ani nejpřísnější paedagog nemůže nic vytknouti, nýbrž musí uznati, že v plné míře vyhovují všem vychovatelským předpisům: bezzávadný obsah, zdravé ušlechtilé jádro, křesťanský duch, toť význačné vlastnosti spisů těch.

Všemi přednostmi těmito vyniká i povídka: »Bůh pomáhá«, v níž líčí se poutavým způsobem osudy trpce zkoušené rodiny rakouského poddůstojníka. Dělostřelecký strážmistr Guth zachránil v bitvě u Králové Hradce roku 1866 svého hejtmana rytíře Bártu, nastaviv vlastní prsa a přijav smrtelnou ránu na něj zamířenou. Louče se se světem, odevzdal kněži Bonifáciovi snubní prsten a své listiny.

Jeho manželka, uslyševši smutnou tu zvěst, umírá zármutkem, děti pak zkoušejí osud sirotků. Konečně dostane Anna dobrou službu, Jiří podporu na studie, major Bárta pak dověděv se o nich, ujímá se jich všemožně.

Ale Bůh je pouze zkoušel a neopustil. Guth byl z bojiště odnesen do pruské nemocnice, tam se sice zotavil, ale byl pomaten na duchu. Jiří, veliký student, přichází do blázince a poznává otce, kterému rovněž rozbřeskne se v hlavě, tak že brzo vychází úplně zdráv.

Rytíř Bárta ustanovuje ho správcem svého statku, Jiří dostuduje a stane se knězem.

Poutavá povídka tato jest pěknou illustrací k známému pořekadlu: »Bůh dopouští, ale neopouští«. Mládež bude ji ráda čítati. *Dr. Rudolf Zháněl.*

ČESKA.

Marianský kalendář na r. 1905, Kalendář k uctění nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie, Svatá rodina, Kalendáře pro lid katolický. Vydavatel a redaktor *Adolf Rodler*, sídelní kanovník v Českých Budějovicích. — Letos — zdá se — vyšly tyto kalendáře o něco později než jiná léta; celkem nepatrně později; ale čtitelé a čtenáři jejich postřehli to hned a způsobili takovou poptávku a tolik dotazů po nich, že — kdybychom nechtěli ani ukázati k jejich vzácným přednostem a vnitřní jejich ceně, již to svědčí o nesmírné jejich popularnosti a oblíbenosti. A ta popularnost a oblíbenost jejich je na příčině, že mají vedlle velikého počtu přátel i mnoho nepřátel. A kdybychom chtěli věděti pravý důvod onoho nepřátelství, tuť by se objevilo, že je to většinou konkurenční zášť — které se dává docela jiná maska — aby to nevyhlíželo tak nízce.

Monsignor Adolf Rodler vydáváním těchto kalendářů vykonal na poli katolické práce literární a kulturní obdivuhodné dílo, jemuž přísluší nelíčené uznání. Všimněme si jen stránek titulních a čtěme: Marianský kalandář: ročník XXIII. Kalendář k uctění nejsv. srdcí: ročník XVIII. Sv. Rodina: ročník XI., tedy padesát

a dvě objemné knihy, plné pěkných illustrací a výborného čtení. Představme si v kolika výtiscích vyšly, jak byly kupovány, půjčovány, čteny a rozšiřovány a uznáme, že vykonal msgr. Rodler práci v pravdě požehnanou a apoštolskou!

Tím vlastně vzdali jsme již i zaslouženou chválu třem kalendářům letošním. Oplývají velice pěknými obrazy a v části slovesné čteme jména, která zastupují téměř celou katolickou obec literární: Dr. Theodor Kasper, J. Braniš, Prokop Zaletěl, Alois Dostál, Dr. Ant. Skočdopole, J. Ježek, Václav Špaček, Dr. Jan Kryštůfek, L. Grosmanová-Brodská, † Boh. Hakl, V. Švec, Josaf Flekáček, Alfons Žák, Vlasta Pittnerová, V. Macek, Karel J. Zákoucký, F. J. Andrlík, Vilma Bártová-Ševčíková, prof. Šimon Pokoj, J. Houska-Počátecký, † Jos. Dumek, F. J. Suchý, Leopold Zeithammer, J. Žahourek, Josef Hůlka, Dr. Karel Slavík, Dr. Lad. Dvořák, J. B. Strejček, Josef Brožek, Tereza Polabská, Dr. Fr. Xav. Kryštůfek, Josef Kratochvíl, Jar. Mcelský, B. Krasňovský atd.

Mimo to obsahují stati: Pro zábavu, žerty, přehled politických událostí, evropský státní kalendář, míry a váhy, slosovací, mincovní, poštovní a telegrafní kalendář, posloupnost knížat a králů českých, sazby kolkovní, výroční trhy atd.

Na konec upřímné slovo. Čeho by si člověk nepřál, tomu nerad a stěží věří. Doslechli jsme, že msgr. Adolf Rodler oblíbené své kalendáře dále již redigovati nemíní. Jakýž div, že po tak dlouholeté a věru úmorné práci cítí únavu. Prosíme Boha, aby mu udělil hojné zdraví, aby k provedení úmyslu toho nedošlo, aby zasloužilý monsignor Rodler alespoň ještě na rok 1906 své milé kalendáře vydal.

A jako bychom slyšeli hlučný souhlas celé naší literární obce katolické a všech čtenářů a bouřlivé jejich volání: Fiat, fiat!« *Jos. Flekáček.*

Dědictví maličkých. Č. 47. Alois Dostál, Radosti rodičův. Povídka pro mládež. Podíl na r. 1903. V Hradci Králové. — Již málem půl století koná Dědictví Maličkých v Hradci Králové úkol svůj rozšiřovati dobré knihy mezi naší mládeží. Vládne nyní jměním 74.775 korun 18 hal., členové jeho jsou hlavně v Čechách na Moravě a ve Slezsku, ale také i v jiných korunních zemích. Údem může se státi každé dítě hned po křtu sv. i později, nejdéle však do 5. roku svého stáří. Vklad jest 4 koruny, za něž pak dostává se dítěti až do 16. roku každý rok po knížce. Za rody, jednoty, ústavy a knihovny vůbec platí se jednou pro vždy 10 korun.

Založeno byvši kanovníkem Šrůtkem, rozšířilo Dědictví od doby té velmi mnoho výtečných knih po vlastech našich; uveřejňovaliť tu vždy nejlepší spisovatelé naši svoje práce. Rovněž podíl loňský má práci známého a oblíbeného povídkáře našeho Aloise Dostála.

»Radosti rodičův« jest povídka ze života českého lidu, dojemné líčení zbožné křesťanské rodiny, kde sídlí upřímná a vzájemná láska.

Nemajetný maloměstský krejčí Brož dal děti své na studia; jsouce nadány výbornými vlohami a k tomu též velmi pilny, prospívaly děti velmi zdárně na studiích; starší Martin dával hodinu, dcerka Františka posluhovala učitelce, a tak studujíce, zároveň pomáhali svým rodičům ve výživě.

Smutná budoucnost zdála se otevírati rodině, když Brož oslepnul a děti tím pozbyly podpory. Ale láska dětí překonala vše; tovaryš Martin řídil dílnu a studenti vrátivše se ze školy, pomáhali pilně v šití; tak studovali a pracovali často dlouho do noci.

Jedenkrate pozdě večer vstoupil náhodou profesor Vohánka do chudé jizby krejčířovy a nemálo užasnul, vida studenty u neobvyklé práce. Umínil si, že trpce zkoušené rodině pomůže. Martinovi vymohl dobré hodiny, Františka vyučovala dceru továrníka Mníška, Lukáš hotovil pro svého profesora výkresy, otec dostal podporu z hraběcí nadace pro slepce.

Tak hodná rodina zachráněna byla od nouze. Mistr Brož odebral se na kliniku do Prahy, kdež po šťastné operaci opět nabyl zraku. Děti jeho studovaly dále, Martin stal se knězem, Františka učitelkou. Lukáš strojvedoucím na železnici, dílnu převzal tovaryš Karel, jemuž Brožovi dali dceru Teklu. Staří rodiče často navštěvují dospělé děti, jsouce ode všech ctěni a milováni. Milovali se tito rodiče s dětmi mnohá léta navzájem, působíce sobě potěšení a radosť.

Dej Bůh, by v takové lásce vyrůstali všichni čeští synové a dcery k štěstí vlastnímu a k radosti rodičův.

Mimo krásnou tuto povídku obsahuje podíl tento stručný životopis s obrázkem nebožtíka královéhradeckého biskupa Edvarda Jana Nep. Brynycha, protektora Dědictví Maličkých.

Ušlechtilá četba Dědictví Maličkých zasluhuje největšího rozšíření. S politováním vykazuje správa v účtech schodek 367 korun 13 haléřů. Ovšem snadno

nahrazen byl z jmění základního, ale kam poděje se dobrý podnik tento, když k němu přistupuje tak skrovný počet členů, jako v letech posledních! Kdežto dříve na konci podílů bylo několik stran se jmeny nově přistouplých, krátí se seznamy ty každým rokem. Kam to spějeme? Na výlety, zábavy jest peněz dosti, ale dětem svým na dobrou četbu čtyři koruny dáti do vínku zdá se některým mnoho. Staré podniky zanikají, nové nenastupují na jejich místo! Kéž dá Bůh našim Dědictvím nového Kubínka, který celé legie členů přiváděl každým rokem! Kéž i lid náš pozná, co mu k dobru, a dle příkladu otců podporuje, co založil jejich obětavý duch.

Dr. Rudolf Zháněl.

Wácslava Wladivoje Tomka: **Paměti z mého života.** Díl I. (Novočeská bibliotheka wydávaná nákladem Musea Království Českého. Číslo XXXVIII.) V Praze 1904. Stran 501 v 8°. Cena 12 K. Stařičký učenec a vlastenec odhodlal se na pobízení přátel svých vydati tiskem paměti, psané již od r. 1867 s přestávkami až do nynějška. První díl »Paměti« psaný v letech 1868 až 1896, jedná o době od r. 1818 až 1860. Paměti tyto budou důležitým pramenem nejen pro životopisce Tomkovy, ale i pro každého, kdo se bude zabývati dějinami národa českého 13. století. Paměti psány jsou vážným slohem historickým, jako všecka díla Tomkova, a to působí na čtenáře jako vůně minulosti.

První stránky obsahují paměti spisovatelovy z dob dětství. Tato část spisu je velmi utěšená. Snad si při tom každý čtenář vzpomene na blahé dny dětství. Při vzpomínkách na školu elementární mluví p. spisovatel i o tom, jaký dojem na něho činila při vyučování náboženství slova P. Čermáka o dějinách starozákonních. »Pravidelně vypravoval nám každý pátek odpoledne jednu hodinu pan páter Čermák biblické příběhy. To byla utěšená hodinka, na kterou jsem se pokaždé celý ostatní týden těšil. Tu mi neušlo slovíčko. Doma jsem to vždycky vypravoval mamince; a když se tomu divili, jak si to dobře všecko pamatuji, bylo mně divno, jak se tomu mohou diviti.« Snad již tehdy takovýmto způsobem bezděky se ozývalo budoucí povolání Tomkovo — dějepisectví. Dále r. 1824 (bylo tehdy Tomkovi 6 let) poznamenává, že tento rok jest mu památný také co první, ve kterém se dověděl, že se leta počítají od narození Pána Krista. Tento poznatek patrně značně působil na dítě, poněvadž i po letech na to nezapomněl a v pamětech svých zaznamenal. I zde snad se ohlašoval — historik.

Z dalšího vypravování zajímavý je soud Tomkův o filosofii heglovské (na str. 137): »Seznámení se s touto filosofickou soustavou učinilo na mne na delší čas veliký dojem, dílem trapný, ježto jsem brzy viděl, že soustavou tou osobnost jak božská, tak lidská se zabíjí. Trvalo dlouho, než jsem chybné stránky učení toho konečně prohlédl a z pout jeho se vybavil. Ale zápasem, který mě to stálo, naučil jsem se přísněji a důkladněji než před tím sám souditi, mysliti a zkoumati. Trvalý výtěžek z toho bylo poznání chatrnosti zásad liberalismu ve způsobu Rottkově, přes které jsem před tím nic vyššího neznal, a lepší vážení vyvinutí positivného jak ve státu, tak v církvi.« S důkladností sobě obvyklou zaznamenává spisovatel své zkušenosti zejména z let 1848—49; zde setkáváme se také několikrát s P. Votkou, později Jesuitou. (Viz »Vlasť«, XVII, 1900—1901, str. 425.) Obšírně je dále vypsána vědecká cesta Tomkova a první doba jeho působení jakožto profesora rakouského dějepisu na Pražské universitě. — Jak ani netřeba připomínati, setkáváme se v »Pamětech« s celou řadou mužů tehdy slovutných, zejména četné zprávy jsou věnovány Palackému.

Tomkovy »Paměti« jsou kniha zajímavá, a co více platí, důležitý pramen pro poznání českých dějin jak literárních tak kulturních vůbec, i dějin politických českého národa v 19. století.

Alfons Neubauer.

J. B. Lobry-ho populární katechetická kázání. I. Výklad Creda. Upravil Method Zavoral, český kazatel v Jihlavě. V Olomouci, Nákl. R. Prombergra. — Vydání těchto kázaní má splniti, po čem bylo touženo drahnou dobu v odborných časopisech i v soukromých dopisech. Obsahují jadrný, věcný výklad Creda, Desatera, Mše sv., Otčenáše, Zdrávasu atd. a jsou psány srdečným tónem, ušlechtilou formou a oživeny i doloženy vhodnými příklady. Kazatelé, kteří mají porozumění pro potřeby doby a touží, aby mohli v soustavných kázaních ukázati všechnu krásu naší sv. víry, najdou v těchto promluvách vítanou pomůcku. *† 40.*

Rodička Boží Svatoštěpánská v Praze. V Praze 1904. Tiskem družstva Vlasť. Dle výpisků faráře Václ. Kociána z pamětní knihy fary Svatoštěpánské podává tu M. V. Zahradnický, zasloužilý podporovatel kultu Marianského v Praze, stručně dějiny milostného obrazu Rodičky Boží Svatoštěpánské, k níž po stu letech

r. 1892 obnovila Družina Marianská každoročně 8. září slavné průvody. Péčí p. M. V. Zahradnického vydány jsou též Marianské písně k májové pobožnosti. *† 40.*

Černohorští junáci od Josefa Holečka, tři povídky z hrdinného života Černohorců, cenný a pěkný zároveň i poučný přírůstek knihovnám mládeže. Konečně začínají se mládeži naší opravdu dávati do rukou knihy, které ji povzbudí k přemýšlení, ale ne onomu, které poskytují povídky indianské.

Ottova Světová knihovna č. 383 »Leutenant Gustl« od Schützra. V jediném monologu dává L. G. celý svůj život na jevo. Jeho převrácené názory vynesly mu souboj, jenž pro něho dosti šťastně skončil smrtí protivníka, ale na cestu jinou ho nepřivedl. *Boh. Jiráček.*

František Jirásko, **Obrazy z umučení Páně v rámci století dvacátého.** Časové postní řeči. V Brně. 1904. Nákladem papežské knihtiskárny rajhradských benediktinů. Cena 70 haléřů. — Pro minulé období svatopostní připravila všestranná knihtiskárna benediktinská v Brně všem postním kazatelům velevhodnou pomůcku ve sbírce: »Obrazy z umučení Páně.« Původně kázal spisovatel postní řeči tyto r. 1903 v chrámu Páně Matky Boží v Ústí nad Orlicí, potom vydal je s povolením duchovní vrchnosti tiskem, věnuje je hned na první stránce »Ukřižovanému Spasiteli a Jeho sedmibolestné Matičce,« neboť toť jsou dva nejpřednější předměty praktických těchto řečí.

Právem jmenuje se tato sbírka »Časové řeči« a spisovatel podotýká hned v nápisu, že rozjímati chce o umučení Páně »v rámci století dvacátého.« Vybírá pak kazatel z umučení Páně některé markantní osoby (Jidáš Iškariotský, Šimon Petr, Pilát, Kaifáš, Herodes, Lid), jichž jednání jest mu námětem k velmi případné, praktické a časové řeči. Tak na př. představuje pádnými rysy postavu římského vladaře Piláta, pozastavuje se u jeho otázky: »Co jest pravda?«, rozebírá pak moderní bludy: »člověk může žíti bez náboženství,« »mám náboženství, ale utvořené podle svého rozumu; zjevení náboženství je pouhý výmysl kněží,« a pod.; pozoruje »lid« židovský za doby ukřižování Krista Pána, srovnává jednání jeho ke Spasiteli s jednáním lidu v našem věku k Církvi a jejím sluhům.

Řeči tyto jsou velmi bohatě propleteny vhodnými přirovnáváními, příklady ze života a z dějin, mluva jest ušlechtilá a vznešenému předmětu důstojná, sloh úchvatný a vzletný, líčně velmi živé a názorné.

Kazatelům zvláště pro dobu svatopostní budtež řeči tyto vroucně doporučeny; najdou v nich hojně vznešených a praktických myšlének. *Dr. R. Zháněl.*

Dr. Jan Sedlák, prelát a kanovník: **Dějinný vývoj dispensační praxe při překážkách pokrevenství a švakrovství.** V Praze 1903. Nákladem vlastním. —

V bohoslovecké literatuře naší máme málo prací tak odborných a důkladných, jako jest jmenovaná publikace Dr. J. Sedláka. Vážený tento theologický odborník podává v díle tomto, které jest otiskem článku uveřejněného v časopise katolického duchovenstva, dějinný vývoj praxe při manželských dispensích, počínaje od prvních století církve až po dobu naši. Na základě rozsáhlého ze všech dob sneseného materiálu poznáváme, že praxe nynější daleko jest mírnější než dříve bývalo.

V prvních dobách církve šla překážka pokrevenství, jakož i švakrovství až do VII. stupně včetně, ale dispens před sňatkem se neudílela. První případ dispense při pokrevenství ve vzdáleném stupni byl povolen před sňatkem až v století XII., ne-li až v XIII., při švakrovství I. stupně linie poboční první dispens dána až ve století XV.

Druhdy byly za pokutu ukládány skutky: modlitba, půst, almužna a j., nyní spraví vše nepatrný poplatek, který se často zcela promíjí.

Důkladná studie tato však nepodává toliko dějepisných dát, nýbrž i přináší mnohé praktické pokyny, kterak se má žádati za dispense a kterak žádosti se vyřizují.

Poněvadž v žádném oboru práva církevního neudílí se tolik dispensí jako při překážkách manželských, prokáže praktický tento spis každému duchovnímu správci služby nemalé, budiž jim tedy všem vroucně doporučen. *Dr. R. Zháněl.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Univ. prof. Dr. Pekař polemisuje v Českém časop. historickém (X. seš. 4.) s historikem Vackem (Č. Č. M. 1904, str. 81. a Hlídkou 1904, str. 169—170, 239 až 244) těmito slovy: »S takovou neznalostí věci vznikají články Vackovy, a s těmito pokusy začátečnickými, methodou, neinformovaností i odvahou, s níž se vydávají za vědeckou práci, mám ztráceti čas polemikami! A dodati třeba, že Vackovy domněnky o »Oportet« nenáležejí k nejslabším částem jeho »kritických studií« o »legendě Kristianově«. Podobný velkopanský způsob polemiky jest u universitních pánů obvyklý a nedostatek vhodných a náležitých důvodů nahražuje se u nich obyčejně slovy: nebudu ztráceti čas, nemusím se s takovou neznalostí, tuším ani zabývati a p.

Škola našeho venkova (red. Smrtka, roč. IX., seš. 2., str. 91.) píše: »Proto je třeba postaviti požadavek, aby náboženství, jakožto předmět učebný b y l o z e š k o l y v y l o u č e n o. Škola stůjž přísně na půdě bezkonfesijní a jednotlivé církve ať si udělují t. zv. náboženskou výchovu dětem mimo školu. S podobnými výroky učitelských nedouků netřeba se obírati. Ale mimoděk nás napadají slova světoznámého fysiologa Purkyněho, jež napsal v Čas. čes. Musea XXVII. 1853, str. 271.): »Křesťanství osvobodilo jako v jiných případech také zde ducha ze starého jha a rozdělilo vědu mezi celé člověčenstvo. . . Teprve v novějších dobách vidíme, jak se to v krajích vědeckých hýbe a snaží ku všeobecnému ducha osvobození; zžel se toho Bohu! myslí-li kdo, že ona blahodějná usilovnost čelí proti křesťanství a z něho nevychází!« Ovšem to napsal univ. professor Purkyně, ale co je Purkyně proti pokrokovému učitelstvu!

Přehled oceňuje Masarykovu nejnovější brožuru »V boji o náboženství« následujícími slovy: »Jasné a přesné formulování Masarykových názorů náboženských má význam značný i praktický. Při tom všem jsou konečné projevy Masarykovy o náboženství velmi poučny a působivy i pro duševní život těch, kdož se snaží p o s v é m řešit si základní otázky života . . Z Masarykova pojímání otázky náboženské může se učit každý krajní opravdovosti a svědomitosti vnitřního života . . .« Četl jsem brožuru Masarykovu, ale jasné a přesné formulování jeho názorů náboženských jsem v ní při nejlepší vůli nenalezl a žádný rozumně uvažující také nenalezne a proto nebude míti význam značný, tím méně nějaký význam praktický. Že by projevy páně Masarykovy byly velmi poučny, přisvědčiti nemohu, neboť totéž co píše, četl jsem již dávno jinde. Ale rozhodně popírám, že by brožura ona naučila někoho o p r a v d o v o s t i! Především by musela naučiti pana professora Masaryka, neboť v zmíněné brožuře brojí nejen proti katolicismu, ale i protestantismu, a při tom protestantem — zůstává! To jest opravdovost a svědomitost vnitřního života? V čem má Přehled pravdu, jest pouze to, že učí prof. Masaryk každého řešiti p o s v é m nejdůležitější otázky života. A tuto zásluhu oceňuje zakladatel positivismu C o m t e ve své S o c i o l o g i i (přel. Brejcha, 2. vydání, str. 80.) slovy: »V zemích, kde rozumový rozklad rozhodnut byl v šestnáctém století politickou převahou protestantismu, rozptýlenost byla ještě větší, poněvadž duch lidský využil své emancipace, aby se oddal diskussi náboženských mínění, která jsou nejmlhavější a nejspornější. To stalo se ve Spojených Státech, kde křesťanství rozpadlo se na několik set sekt, které opět se dělí na mínění skoro individuální. Ale národové, kteří vyhnuli se — jako Francie, — klamné metě protestantismu, n e m o h l i n i c m é n ě u j í t i r o z u m o v é a n a r c h i i, k t e r á p l y n e z d e l š í h o u ž í v á n í p r á v a v o l n é h o b á d á n í!!« Tato slova nepsal žádný klerikál, ale nepřítel katolické církve a jimi, myslím, nejlépe charakterisováno jest Masarykovo řešení otázky náboženské!

Hnutí rozvodové vzmáhá se značnou měrou ve Vídni. »Národní Politika« přinesla dne 29. listopadu t. r. v ranním vydání inserát: S p o l e k k a t o l i c k ý c h r o z v e d e n ý c h m a n ž e l ů Vídeň-IX., Garelligasse 3., domáhá se zrušení nerozlučnosti katolického sňatku v Rakousku, by rozvedení manželé v druhý p r á v n ě p l a t n ý sňatek vejíti mohli. Členský příspěvek 50 haléřů měsíčně. Nemajetní jsou všech příspěvků sproštěni. — Spolek tento rozvíjí právě nyní před nastávající revisí občanského zákonníku horečnou činnost, aby známý § 111. obč. z. týkající se nerozlučnosti manželství katolíků byl odstraněn. Ostatně obcházeli tento § rozvedení katoličtí manželé v Rakousku prostřednictvím t. zv. sedmihradských sňatků. Odebrali se do Uher, přestoupili k evangelické reformované církvi nebo unitářské církvi sedmihradské, stali se občany uherskými, dále pobyl třeba jen jeden z manželů, aby nabyl domicilu (bydliště) šest neděl v nějaké obci zmíněného vyznání, žádal pak, aby bylo dřívější jeho manželství co do svazku rozloučeno, k čemuž

příslušné duchovní soudy byly již v 17. století oprávněny. Po stvrzeni takového rozsudku vrchním soudem Koložským (Klausenburg) vešel pak dotýčný v Sedmihradsku, nebo dříve až do roku 1879 cestou delegace i v Rakousku před katolickým duchovním v nové manželství, které zváno obyčejně »manželstvím sedmihradským«. Ovšem nejvyšší soudní dvůr rakouský zamítá platnost těchto manželství. Nový uherský zákonník z roku 1894 (Gesetz. Mit Erläut. aus den Materialien. Heft 46: Das ungarische Ehegesetz bearbt. von Dr. Kovács, Wien, 1896), postavil se § 75 na stanovisko všeobecné rozlučitelnosti manželství bez ohledu na katoliky a § 115. usnadnil i rozvedeným cizincům rozloučení co do svazku, a vejíti v nové manželství, aniž by museli přestupovat k jinému vyznání. Dává ten § 115. uherským soudům právo rozloučiti co do svazku dřívější manželství cizince uzavřené v cizině, když přijal uherské státní občanství a bylo-li jeho dřívější manželství v cizině aspoň rozvedeno, ale z těch důvodů, pro něž může nový uherský manželský zákonník manželstvi rozloučiti co do svazku. Nejvyšší soudní dvůr rakouský rozhodnutím ze 7. ledna 1903 zaujal proti těmto manželstvím opět zamítavé stanovisko, ale mnohé právnické autority pokládají rozhodnutí jeho za nesprávné, neboť jedná prý se o občany uherské a o manželství v cizině, v Uhrách uzavřené, a platnost jich lze posuzovati pouze dle uherského manželského zákonníka. Můžeme se dočkati, že rakouský obč. zákonník po revisi nebude již nerozlučnost manželství politických znáti a nebudou se museti katoličtí pouze rozvedení manželé utíkati do Uher, aby v nové manželství vejíti mohli. Hnutí rozvodové pracuje k tomu plnou parou, ale officielní kruhy katolické do té doby k hnutí tomu hledí nečinně.

Vejlupek reklamy. Pod tímto titulem s hnusem obrací se »Časopis lékařů českých« (ze 17. prosince 1904, číslo 24. Věstníku, str. 412) proti barnumské reklamě známých nahotin pana Kočího. Pan Kočí, smutně proslavený již svoji »Krásou ženského těla« zaslal totiž zase nyní na všechny lékaře dopis, v němž žádá, aby mu dělali agenty pro jiný spis Stratzův »Tělo dítěte« dokládaje, že kdyby si interesenti objednali zmíněnou knihu odvoláním se na lékaře, že by pan Kočí měl »opět vhodnou příležitost ukázati svoji vděčnost« tím, že by zaslal lékaři ihned, jakmile obdrží aspoň pět objednávek Těla dítěte, úplně zdarma nádherné dílo F. Jeneweina — Morl! Časopis lékařů píše k této výzvě pana Kočího: »Neslýchané toto jednání vzbudilo v kruzích lékařských pochopitelný odpor . . . Netřeba velikého uvažování; stačí reklamní papír odložit . . . kam patří!« K řadě časopisů odsuzujících »Krásu ženského těla« druží se nejnověji i Naše Doba (XII. seš. 3., str. 235)· »Upozorňuji mimochodem na knihu Stratzovu, která právě u nás koná své »kulturní« poslání a již se neostýchám nazvati podporovatelkou prostituce. Vidím ve vydání, ve způsobu reklamy a illustrací té knihy žalostný kus ženské otázky. Je pokrytectvím, kdo nechce vidět a chápat pravý účel knihy. I věcnost a učený člověk může býti nemravným, proč tedy očisťovat knihu věcností a učeností? Ne pruderie, ale úcta k lidskému tělu a zde tedy k ženskému tělu, kterým se tu kupčí na obrázcích, vtiskne každému opravdovému člověku zásadní stanovisko proti knize Stratzově a proti všem knihám toho druhu.« Úsudky takové nedá si jistě pan Kočí a tím méně pan docent Weigner, jenž svým jménem měl vědeckost hnusné knihy Stratzovy podepříti — za rámeček.

Papež proti t. zv. exklusivě při papežské volbě. Jak známo, při poslední volbě papežské položil kníže-arcibiskup Krakovský kardinál Puzyna jménem rakouské vlády veto proti volbě kardinála Rampolly. V posledních století ustálil se totiž tento obyčej, že některé větší katolické státy (Rakousko, Francie a Španělsko) vyslovovaly nesouhlas s volbou osoby nemilé. Obyčej tento však postrádá úplně nějakého podkladu právního a způsobil také při posledním konklave spravedlivé rozhořčení ve sboru kardinálském. Jak oznámily v poslední době některé listy, vydal nynější papež Pius X. zvláštní nařízení proti tomuto státnímu vetu, jež není ničím jiným, než vměšováním se ve vnitřní správu církve. Tak na př. zvolen byl Pius V. (r. 1566) proti exklusivě německé, Alexander VII. (1655) proti exklusivě francouzské. Rakousko užilo exklusivy již při volbách Lva XII. (1823), Pia VIII. (1829), Řehoře XVI. (1831) a proslýchalo se, že i proti volbě hr. Mastai-Feretti (Pia IX.) měl arcibiskup Milánský, kardinál Gaysruck, z příkazu rakouské vlády položiti veto, že se však zpozdil a přibyl do konklave, když již volba vykonána. Při volbě Lva XIII. neužil žádný stát exklusivy, až zase při poslední volbě papežské udál se opět tento pokus, jejž ovšem nikterak ospravedlniti nelze. Tím více ovšem pochopitelno jest nynější stanovisko Svaté Stolice, jež dokonce tresty církevními hrozí kardinálovi, jenž by se odvážil v budoucnosti na se vzíti protestaci státní. Profesor kanonického práva Saegmüller právem tvrdí, že

právo t. zv. exklusivy nedá se dokázati ani na poli státním ani na poli církevním a že konečně již bullou Řehoře XV. (Aeterni Patris) exklusiva byla vůbec zakázána (sr. jeho spisy Die Papstwalbullen u. d. Staaten von 1447—1555, Tübing. 1891; Die Papstwahlbullen u. d. staatl. Recht der Exklusion, Tübing. 1892; Archiv für kathol. Kirchenrecht 73, 194; 76, 25). Zaslouží zmínky, že toto státní právo exklusivy obhajovati se snažil známý profesor v Insbruku Wahrmund (Das Ausschliessungsrecht d. kath. Staate . . . bei den Papstwahlen, Wien 1888; Beiträge z. Exclusionsrecht b. d. Papstwahlen, Wien 1890; Hist. Jahrb. 12, 784; Archiv für kath. Kirchenrecht 68, 11; 72, 211; Mitth. d. Instit. f. österr. Gesch.-Forsch. 14, 157). Sr. i Lingen v Archivu f. Kirchenrecht 73, 131; Becker v España mod. 1, 85 a nejnověji Delepoure, Le Conclave et le veto d'exclusion des puissances (Rovue cath. des instit. et du droit 1904) a Gibbio, Österreich, Frankreich und Spanien und das Ausschliessungsrecht im Conclave, übersetzt v. Louis Graf Bolome. Paderborn, 1904. *Hch.*

Profesor fysiologie na české universitě MUDr. Mareš podávaje v »Přehledu« (číslo 5 a 6) zprávu o mezinárodním sjezdu fysiologů v Brusselu, končí pozoruhodnými slovy: »Velký rozvoj vědy odvracel lidi v posledních dvou stoletích od náboženství, které mu neopatrně předkládalo též všelijaké odpovědi, které nemohly obstáti před světlem vědy. A tak očekávali lidé od positivní vědy odpovědi na všecky otázky, očekávali přesné a dokázané pravdy. Avšak positivní věda nemohla a vůbec nemůže zodpovídati všech otázek. Vědecká pravda jest jednostranná, osvětluje jen způsob existence věcí, vykládá jen to, co se nachází, co jest. Vědecká pravda odhaluje skutečnost a v tom smyslu nesluší jí vlastně ani název pravdy. Pravda jest něco jiného: ne to, co se nachází, co jest, co existuje; nýbrž to, co platí, co má hodnotu, co se oceňuje dle ideální míry, co býti má. A po této pravdě, která neexistuje, ale platí, táže se lidstvo. A tak jme svědky nového hnutí náboženského, a to právě v myslich intelligence, zklamané vědou . . .« Uvádíme tento výrok, aniž bychom se však při tom srovnávali snad s nejasnou definicí pravdy pana profesora. Ale rozhodně nesouhlasíme s výro em téhož pana profesora fysiologie, jejž uveřejnil nedávno ve článku »Naturalism a svoboda vůle« v »Rozhledech«, roč. XV. číslo 11, str. 317: »Hus vydal se dobrovolně na smrt, ačkoli mohl svůj život zachrániti odvoláním článků, kterým ani neučil. Pravda měla proň vyšší hodnotu než zachování života . . .« Co dávno již a nesčíslněkrát bylo vyvráceno, s tím setkáváme se po čase opět a znovu. Škoda opravdu již slov šířiti se o tom, že Hus odsouzen byl pro články, kterým skutečně učil a ne pro články, kterým neučil a že nezemřel pro pravdu . . . Kdyby měl pan profesor fysiologie říci, co si pod »pravdou« Husovou vlastně myslí, byl by ovšem se svými — jinak obsáhlými — vědomostmi asi u konce.

Co jest humanismus? Na to dává stručnou ale charakteristickou odpověď známá protestantská »Realencyclopädie für die protestantische Theologie und Kirche« hgbn. von Cr. Herzog, ord. Profesor der Theologie in Halle, Hamburg, 1854 Odkazuje totiž při hesle „Humanismus« ku článku „Atheismus« (I. Bd. str. 577 nsl.) A tam čteme: Aller Atheismus ist in theoretischer Beziehung Anthropotheismus oder eine solche Theorie, welche das endliche Ich, den Menschen, als absoluten Geist oder Gott bezeichnet, oder in deren Konsequenz es liegt, dies zu tun . . . der Begriff des praktischen Atheismus (Humanismus) ergibt sich unmittelbar aus dem theoretischen Humanismus. Jest tedy humanismus praktický atheismus, t. j. die Geistesrichtung die den Menschen als Gott bezeichnet . . . Souhlasně s tím praví nejnověji i »Menschentum« (Organ für deutsches Freidenkentum, hgbn. von Dr. Specht, Gotha, Nr. 51 z 18. prosince 1904, str. 203): »Atheismus allein führt zur Freiheit, zum Fortschritt, zur Vernunft, zur Anerkennung des Menschen und des rechten Menschentums — mit einem Worte — zum Humanismus. U nás chce zase naproti tomu pan profesor Masaryk moderní humanitu spojit s náboženstvím. Jak ten jeho pojem náboženství potom vyhlíží, ukazuje nejlépe brožura »V boji o náboženství«. Moderní humanita a náboženství jsou dva pojmy, které srovnati se nedají.

Pozoruhodný článeček přinesla v pravdě vědecký časopis přír. věd: »Živa« VII., str. 208 - 9 r. 1904; mluvíc o bibliothece Sammlung Göschen, píše: »O extensi universitní mnoho bylo i u nás mluveno a psáno, a nelze upříti, že jsou nauky, z nichž k poučení a pobavení širšího obecenstva mnohé dá se přímo pro extensi upraviti. U vědách přírodních jsou obtíže. Poučovati obecenstvo o vědeckých podkladech denně kolem se odehrávajících pochodů přírodních je možno, i můžeme v té stránce zcela vhodně i dnes opakovati cyklus na př. o svíčce, který přednesl v l. 1840 mistr výkladu Faraday. Ale týž Faraday pravil: »přednášky, které jsou

skutečně populární, nemohou nikdy učiti, a přednášky, které učí, nemohou nikdy býti populární.«

Ona věta tane každému na mysli, kdo probírá se bibliothekou Göschenovou. V malinkých 80haléřových knížečkách probírají se jednotlivé oddíly přír. vědy na základech přísně vědeckých za stálého přihlížení k nejnovějším vymoženostem výzkumů. Ty knížečky jsou určeny pro v z d ě l a n é h o l a i k a (podtrhuje Živa) ale ten, chce-li porozuměti na př. fysice, musí nejprve důkladně prostudovati: č. 47: Algebra od prof. H. Schuberta a projíti v č. 48.: Beispielsammlung zur Arithmetik und Algebra s 2757 úlohami systematicky srovnanými; — č. 65: Analytische Geometrie der Ebene od prof. M. Simona; — č. 89. An. G. des Raumes od téhož; č. 142. Darstellende Geometrie od pr. Rob. Hausnera; č. 87. Höhere Analysis, 1. Differentialrechnung pr. F. Junker; č 88. od téhož 2. Intergralrechnung — i propočítati příklady z čís. 146 a 147.

Až to vystuduje za 8 kor., může si »vzdělaný laik« dále koupiti a studovati na př.: č. 11. A. F. Moebius a prof. W. F. Wislicenus: Astronomie; č. 8. Dampfmaschine Fr.Barth; č. 175. Erdmagnetismus A Nippolt, Theoretische Physik, č. 76, 77, 78 atd. Jinak to nejde! A když ty knížečky přečte a prostuduje, nesmí si milý čtenář mysliti, že už je matematikem a fysikem; to ještě dlouho bude trvati, než bude moci mluviti »s sebou« (sic!)

Přál bych si, aby z té laciné bibliotheky četlo a studovalo mnoho Čechů, a pak budou míti úctu k vědě, — Kdož tu celou bibliotheku mají v malíku (!!), to nejsou přírodozpytci(!), ale jsou to přírodovědecky vzdělaní gentlemeni (!!!)... Zvláště doporučujeme bibliotheku tu pánům, kteří cítí v sobě spisovatelský talent, tací se poučí a přestanou spisovati, nebo budou psáti dobře.«

Potud »Živa«. Dvojí věc je tu pozoruhodna: »Ž.« se — aspoň nepřímo — vyslovuje proti extensím universitním v oboru věd přír. A věru máme-li na paměti, jak se »pečuje« při těch univers. extensích páchaných realisty (cf. v Novém Jičíně Dr. Ot. Srdínko!), nemůžeme, než přisvědčiti. To není vážná věda, toť jsou na mnoze vědecké pověry.

Za 2. se »Ž.« brání energicky nejen v tomto článečku, nýbrž skorem každým číslem — jak negativním protestem a kritikou tak zvl. hlubokými články proti tomu, aby neodborníci se nemíchali do přísné vědy (leda jako žáci).

Kdyby se »Ž.« nic jiného nepodařilo nežli tuto zásadu uplatniti v přírodních vědách a potom consequenter pro všecky vědy, prokázala by nesmírnou cenu i vědám i lidstvu. Ale tu by musela polovina všeho tisku padnouti a zmizeti švindl, . . . a proto asi pp. realisté s velikou nedůvěrou hledí na »Živu« a její redaktory. A zvláště kdyby zásada tato měla býti applikována na učení církve katolické! Pro Bůh, co by psalo »Právo Lidu«, »Čas« a j. až k »Září« a »Šk. Obzoru« dolů!! V náboženství a politice, (někdy také lékařství) osobuje si právo mluviti každý i největší ignorant s pósou neomylného učence.

Třebas že se vším, co je v »Ž.« psáno, nesouhlasíme, doporučujeme nicméně nejlepší tento časopis český přír. našim čtenářům; nebo tolik je jisto: »Živa« nikde úmyslně a ze zlé vůle a zbytečně do náboženství nebije, nýbrž vědoma svého programu drží se přísně svých věd. † *Liga 3.*

Extrema se tangunt. Současná literatura, všecky obory umění (často »umění«) i společenský život má jeden význačný rys — feminismus. Křesťanství vyměřilo správně poměr muže a ženy, poměr, dle něhož uznána a vyznačena každého pohlaví práva i povinnosti. Suum cuique. Avšak moderní protikřesťanský proud myšlénkový vyvýšil ženu (ovšem s úmyslem podvodným a sobeckým), učinil z ní modlu, kolem níž všecko má se otáčet, ale tím zároveň připravil jí pád tím bolestnější a hanebnější, čím více ji pozvedl. A tak dnes dvojí jest mínění a úsudek o ženě: jedni s kletbou křičí: pryč od ženy! — a druzí: jen žena může lidstvo vykoupiti a šťastnou budoucnost mu připraviti. Spisovatel V. Tille probírá v prvním čísle »Lumíra« obsah dvou knih o ženské otázce, nadepsav svůj článek případně. pro a proti. Jsou to knihy: Otto Weininger, Geschlecht und Charakter, Vídeň 1904. II. vydání. — Ellen Key, Uiber Liebe und Ehe (ze švédštiny přel. F. Maro.) Berlin 1904. III. vyd. — »W e i n i n g e r o v i (proti) je nejvyšším snažením lidstva čistota, zdrželivost pohlavní, soustředění veškeré činnosti na zdokonalení a zmohutnění projevů duševních, geniality, jež jest odleskem božství. Odpor proti sexualitě ubijí jen tělesného člověka, a jen proto, aby duševní člověk plně mohl žíti. Individuelní nesmrtelnost genia má býti cílem, ne udržení druhu, jež není a nemůže býti základní povinností jednotlivce. Ženství je právě opakem tohoto úsilí. Jeho transcendentální funkcí je právě universální sexualita, žena není než prostředkem k udržení druhu. Sama sebou však není ničím jiným, než hříchem mužovým . . .

Muž nemůže býti nikdy šťasten, je vždy neukojen, směřuje vždy výš a stále je tísněn nerozlučitelnými záhadami; žena stále dokonale šťastna ve své nevědomosti a nezodpovědnosti.« — Referent (p. Tille) dodává právem: »Je mnoho smutného v těchto vášnivých knihách, ať již jsou prosyceny tak hořkým pesimismem, jako je studie Weiningerova, at jásají v tak bezpečném přesvědčení o příštím osvobození, jako essays Elleny Keyové. I její kniha, plna zářivé jistoty o blahu příštích pokolení a štěstí budoucí ženy, mluví teskně o současném utrpení a dlouhé cestě k tomu cíli, jež vidí právě v opáčné stránce lidského žití než Weininger. Jí jest nejvyšší hodnotou života láska, a od jejího zdokonalování (dnes?) očekává, spoléhajíc na vývoj (evol. theorie! — blažen, kdo věří —), nové dokonalejší formy společného soužití muže a ženy a nové postavení ženy. Muž vždy bude ceněn dle své tvořivosti, ne dle své lásky.« »Spisovatelka bojuje se zápalem proti důsledným a vášnivým theoriím Tolstého, Nietzschea, Strindberga.« — — Takové jsou konce lidského mudrování a poblouzení, chce-li si člověk sám býti cílem, účelem, bohem . . . *L. † a.*

Naše doba č. 3. redakcí dra T. Masaryka má pokračování článku J. Jakubce o »Havlíčkově poesii politické«. Autor obviňuje tu nesprávně jesuity, proti nimž a proti Římu cítil Havlíček odpor jako prý proti škůdcům národa. Zmíniv se o pobytu Havlíčka v semináři uvádí, že Havlíček vystoupiv z něho, ze zkušenosti vlastní vystupoval proti jesuitům a katol. církvi ve svých epigramech. Názor jeho prý byl: »Církevní absolutismus jest poduškou světského.« U kněží Havlíček prý postrádal pevnosti vnitřního přesvědčení náboženského. K tomu podotýkáme: Havlíček se tu očividně mýlil a suggeroval tehdejšímu kněžstvu to, co vlastně nebylo v jeho vlastním nitru. Havlíček sám necítil povolání k stavu duchovnímu, poněvadž sveden byl tehdy šířícími se názory Schlözerovými, jenž mylně pokládal Řím za příčinu nestěstí Slovanstva. Odpor svůj proti jesuitům okopíroval Havlíček od švýcarského básníka Gottfr. Kellera, jenž tehdy vydal báseň »Loyola's wilde verwegene Jagd,« a byl v Rakousku reprodukován Anastasiem Grünem, který té doby rozsíval myšlénky Kellerovy proti jesuitům. Ostatně své myšlenky o »světských« zájmech církve katolické bral Havlíček z předcházející doby osvícenské. Z toho je viditelno, že protiklerikální směry Havlíčkovy, které se nyní prohlašují za směrodatné pro českou politiku, nebyly jeho původními. Proto též nemohou býti brány vážně. — Jest tu dále v Rozhledech zmínka o důležitém činiteli u katolíků i v národní osvětě na Slovensku, literárním »spolku sv. Vojtěcha,« jenž má majetku 308.000 K. Loni prodal za 52.000 K kalendářů a knih. Nyní prý mu hrozí los, jaký stihl slov. gymnasia a Matici. Vláda prý jeho peněz vynaloží na maďaršťění kat. Slováků. — Stratzovu knihu, kterou vydává nakladatelství Kočího, nazývá »Naše Doba« »podporovatelkou prostituce,« »žalostným kusem ženské otázky« a dokládá právem: »Ne pruderie, ale úcta k lidskému tělu, kterým se tu kupčí na obrázcích, vtiskne každému opravdovému člověku zásadní stanovisko proti Stratzově knize a proti všem knihám toho druhu.« *L † 4.*

Neuvěřitelné a přece pravdivé. Časová úvaha českého katolíka ve Vídni. Tiskem družstva Vlasť. V Praze, 1904. Spisek tento vybízí dojemně k příspěvkům na stavbu českého kostela ve Vídni pro 275.964 Čechů a k podpoře Jednoty sv. Methoděje, která vydržuje české služby Boží ve Vídni. Uvádí se tu, že 146.136 židů ve Vídni má 42 templů a stále si tu staví nové; Mohamedáni, jichž je 889, 1 modlitebnu, a 275.964 Čechů nemá vlastního kostela. Smutná tato fakta mluví sama pro dobrou věc.

Jubilejní Korunka z 12 hvězd P. Marii. Vydal P. Flor. Ferd. Březina O. M. Něžný básník v naší duchovní poesii napsal v zátiší klášterním k jubileu Neposkvrn. Početí P. Marie pěknou sbírku básní, které dýší láskou a úctou k nebes královně. Uvádíme z nich jako ukázku doslov: »Panno Maria, světlo jasné, sviť nám v světa temnotu, a když žití naše zhasne, k ráje veď nás životu!« *Vlastimil Hálek.*

Třicet článků Husových odsouzených na sněmu Kostnickém 6. července 1415. Doklady opatřil a vyložil dr. František Šulc. Tiskem biskup. knihtiskárny v Hradci Králové. V době, kde beze všeho hlubšího nazírání dějí se bombastické oslavy Husa a lid se zaplavuje povrchními dryáčnickými brožurkami, velice posloužilo věci, že se vydaly jako leták články Husovy, pro něž byl odsouzen, a že jsou doprovozeny výkladem z povolaného péra. Kdokoli z intelligence přečte si tuto brožuru, musí zaujati stanovisko jejího autora v otázce Husově, neb uzná, že články Husovy odsouzeny býti musily. Uvádíme pak závažná slova, jimiž končí dr. Frant. Šulc: »Revise procesu Husova jest vlastně nemožná; kdyby někdo i popíral oprávněnost sněmu Kostnického, třeba míti na paměti, že papež Martin V. 1418 odsouzení článků Husových potvrdil; a kdyby tato revise provedena byla, jistě

by se ukázalo, že sněm jednal s Husem velmi mírně. Co se s Husem stalo, stalo se dle tehdejšího zákona správně, a nikdo jiný to nezavinil, než Hus sám!« †40.

Znamení doby? K návrhu docenta hygieny na české universitě Dra Růžičky podala Společnost pro veřejné zdravotnictví žádost k akademickému senátu české university, aby studující vysokých škol, bez rozdílu fakult poučováni byli důkladně o zhoubnosti chorob pohlavních. Výsledkem této žádosti jest, že přednášejí v tomto zimním semestru na medicinské fakultě všichni tři docenti dermatologie (univ. prof. Janovský, chef policejních lékařů doc. Pečírka a docent Bukovský) o chorobách pohlavních a jich zhoubném vlivu socialním, pro posluchače všech fakult bezplatně. Zároveň oznámeno na černém prkně všech fakult, že ordinují na účet Krombholzovy nadace pro nemajetné posluchače titíž docenti pro choroby pohlavní a v Karlíně Dr. Maxa pro tytéž choroby. — Orgán socialně-demokratický »Studentský Sborník« přináší v právě vyšlém prvém čísle článek Dra Poppera »Ze života pohlavního«, »Časopis českého studentstva« v čísle prvním přináší článek: »Pohlavní otázka ve studenstvu«, a letošní almanach »Slavie« článek Dra Miláčka: »O pohlavní mravnosti.« Jsou-li opravdu vážné důvody k opatřením svrchu jmenovaným a byly-li uvedené články studentských časopisů vyvolány opravdu časovou potřebou, pak mohou ti, kdož kázali druhdy nezkušeným mladíkům o nepřirozenosti celibátu a škodlivosti pohlavní zdrželivosti — splakati nad výsledkem.

Paběrky z novin a veřejného života.

Slavnostní večer na památku 100tého úmrtí St. Vydry. — Literární sekce družstva Vlast uspořádala 18. prosince t. r. slavnostní večer ku cti P. St. Vydry. Schůze konána byla v 6 hodin večer v domě družstva Vlast za hojného účastenství dám i pánů. Přítomni byli zejména: vsdp. Dr. Jan Marek, metropolitní kanovník; zástupci Jesuitského řádu dpp.: Jos. Egerer a P. Soukup; pp. škol. radové Dr. M. Kovář a J. Šauer z Augenburgu, účetní mag. rada E. Malferteiner; profesoři středních škol: Dr. Jan Zítek a Em. Žák; dpp, katecheti: Fr. Halbich a Ant. Tichý; místodržitelský oficial p. Jar. Česal, mag. úředník p. JUC. Cyr. Vlk, universitní studující pp. Jan Hendrich a Průša, učitelky sl. Fortýnova a Prušova; pí. Marie Eberlová; pp. Václ. Žižka, Tom. Jos. Jiroušek, Jan Žák a B. Šubrt; zástupcové Marianské družiny a Jednoty kat. tovaryšů v Praze, a Kat. vzděl. besedy v Karlíně a jiní a jiní. Bylo tu četně osob, dám i pánů, nám neznámých, kteří se prvně mezi nás dostavili.

Pan školní rada dr. M. Kovář zahájil schůzi, vítaje vsdp. kanovníka Dr. Jana Marka, zástupce Jesuitského řádu a četně přítomné dámy a pány.

Slavnostní řečník dp. katecheta Fr. Žundálek vykonal úkol svůj čestně. Lahodným hlasem, řečí zajímavou a hluboce promyšlenou poutal obecenstvo až do konce a sklidil na konci své přednášky hojného potlesku, na což položil p. školní rada Dr. M. Kovář hlavní důraz, když mu za jeho přednášku děkoval.

Můžeme ubezpečiti dp. řečníka, že všichni, vzláště vsdp. metropolitní kanovník Dr. Jan Marek, o výkonu jeho se velice pochvalně vyslovili, což ho zajisté k další práci povzbudí.

Celá řeč bude ve »Vlasti« uveřejněna.

Pozoruhodný výrok sv. Otce k biskupům. Dne 12. prosince m. r. sv. Otec Pius X. k přítomným při audienci biskupům učinil následující výrok: »Nezapomeňte, že odpovědni jste za ducha, jaký v duchovenstvu panuje. Máte-li v semináři mladé kleriky, kteří nakaženi jsou tak zv. duchem času a holdují moderním falešným ideám, kteří odepírají poslušnost autoritám od Boha ustanoveným, netrpte jich a rukou na ně nevkládejte. Nedbejte tu nijakých nesprávných ohledů. Nikdy nebudete litovat, že propustili jste takové mladíky; vysvětíte-li je, jistě toho později budete litovat.«

Pomník velikému papeži Lvu XIII. svěřen byl sochaři Tadolinovi, jenž dost rychle pokračuje v práci své. Tardolini pojal myšlénku zobraziti stojící sochu papeže Lva XIII., s největší věrností provedenou, jak uděluje požehnání své národům a doleji dvě postavy symbolické), klečícího poutníka-dělníka s pracovním nádobím, žádajícího o požehnání, a druhou postavu, představující církev s výrazem bolným, kladoucí na znamení míru, větev olivovou na velikou rakev porfyrovou, barevnými mramory a zlaceným bronzem ozdobenou.

Zajímavé sochařské dílo. Z Říma se oznamuje: Těchto dnů bylo z dílny sochaře prof. Aurelia Cesasa dopraveno do chrámu sv. Petra obrovské sousoší sv.

Jana de la Salle, zakladatele bratrstva křesťanských škol. Skupina tato při svých obrovských rozměrech činí pěkný dojem. Bude postavena ve střední lodi chrámu po pravé straně ve výklenku poblíže Capella del Sacramento, 20 metrů nad podlahou. Mramorový balvan, z něhož skupina byla vypracována, vážil 38 tun a byl z nádraží na silných válcích dopraven do atelieru umělcova na via Flaminia; doprava trvala skorem 20 dnů. Hotová skupina váží asi 23 tuny. Socha světcova má výšku půlčtvrta metru, socha dítěte po levici 3 metry a menšího hocha v pravo 2·30 metru. Obrovský vůz, tažený 24 koňmi, dopravil sousoší z atelieru umělcova do chrámu.

Arcibiskup a redaktor. Redaktor berlínského denníku »Tägliche Rundschau« napsal o španělském arcibiskupovi Nozaledovi: »Arcibiskup Nozaleda jest pro celý španělský národ typem opovržení hodného mnicha, jest hotový vlastizrádce a ňanobitel své vlasti.« Valencijský arcibiskup podal svým berlínským advokátem žalobu pro urážku na cti a pan redaktor, který se vymlouval, že list jeho musí potírati klerikální směry, odsouzen byl do vězení na pět dnů, nebo k pokutě 50 marek Mimo to musí soudní rozsudek na první straně svého listu uveřejniti. Rozumí se, že rozsudkem stanovený trest je v poměru k urážce nepatrný. Je to však charakteristickým příznakem naší doby, že musí španělský biskup až v Berlíně stíhati na cti utrhačný list.

Strossmayerovi bude 90 let. Dne 4. února slaví biskup dr. Strossmayer 90. narozeniny. K oslavě těchto narozenin činí všichni Slované zvláštní přípravy.

Dr. Rud. Horský byl těžce nemocen. Asi před měsícem se nachladil, ale nedbaje toho, konal všechny své povinnosti jako jindy. Spoléhaje na železné zdraví své, které i největší svízele a namáhání hračkou přemáhalo, velice se tomu podivil, když najednou nemohl dojíti do Prahy na schůzi, v níž se mělo jednati o spojení katolických frakcí a ještě více se tomu divil, když mu tělo úplně vypovědělo službu a on sotva po domě se vlékal. Tu teprve zavolal lékaře a ten rozpoznal ihned zánět pohrudnice. Tu ovšem přestávaly všechny žerty s nemocí tak nebezpečnou a milý pan farář chtěj nechtěj musil do peřin. Celý zoufalý lomil rukama, nikoliv o sebe a o své zdraví, ale o druhý sešit kázaní, který má vyjíti a z něhož teprve dva archy jsou vytištěny. Seděl tedy v posteli a pracoval, ale řeklo se mu přísně, takovou kurou že se zánět pohrudnice neléčí, nýbrž chininem, salicilem, potem, ovinky a úplným klidem. Musil poslechnouti, ač nerad, za to však to dobře dopadlo. Dnes jest nemoc již zahnána a pan farář zase smí vykládati okolo sebe české kroniky a dějepisy, aby svá kázání psal dále. Ale čas, o který ho nemoc připravila, dohoniti prý nemůže a píše nám: »Prosím všechny, kteří na další pokračování mých řečí čekají, aby mi odpustili, že očekávaný sešit v čas vydati nemohu. Ale díky Bohu, z nemoci jsem již vyvázl a v další práci půjdu alespoň krokem, když to nejde klusem.« Sdělujeme s radostí tuto zprávu a přejeme svému váženému předsedovi, aby se těšil stálému zdraví jako dříve.

Pozn. administrace družstva Vlast. Těm, kdož si II. sešit kázání: »Po stopách pravdy« 1 K. předplatili, zaslali jsme ve čtvrtek dne 29. prosince dva vytištěné archy; 3. a 4. i s obálkou odešleme, až bude hotov. Kdo nemá doma knihaře a přál by si míti celý druhý sešit zbrožírovaný, ať nám ony dva archy i s obálkou vrátí, my je dáme sešíti a zbrožírovati a znovu je odešleme.

Josef Havránek †. Akademické gymnasium utrpělo 18. prosince 1904 velmi bolestnou ztrátu neočekávaným úmrtím profesora Josefa Havránka, gymnasijního katechety, rady a notáře kníž. arcib. konsistoře. Zesnulý náležel k nejpřednějším a nejzasloužilejším členům sboru profesorského, vynikaje vzácnými vědomostmi, znamenitou zkušeností vychovatelskou, velikou dovedností jako řečník duchovní a vroucí horlivostí jako podporovatel každé snahy, která se nesla ke zvelebení gymnasia akademického. Zesnulý profesor byl v Praze všeobecně znám, kázalť prof. Havránek takořka ve všech kostelích a ve všech katolických spolcích, jsa všude vítám a vždy ochoten vyhověti prosbám naň vzneseným. Zesnul tiše přijav sv. svátosti úplně oddán do vůle Boží.

Narodil se dne 16. dubna 1846 v Kovárech, studoval gymnasium na Malé Straně a bohosloví v Praze. Roku 1871—73 byl kaplanem v Příbrami, kdež od r. 1873 až 1888 působil jako učitel náboženství na reálném gymnasiu.

Na podzim r. 1888 dostalo se mu místa na staroměstském gymnasiu akademickém, ve kterémž postavení dokonal svou životní dráhu. Pro své vědomosti, horlivost a velikou v jednání obratnost byl všeobecně vážen, vyhledáván a čestnými úkoly pověřován. Nejnověji byl jmenován členem zkušební komise k dosažení způsobilosti učitelské k vyučování náboženství na středních školách. Chudého studentstva byl přítelem skutečně otcovským, staraje se neúnavně o jeho potřeby.

Památná gymnasijní »Zrcadlová kaple« v Klementině neměla nad něho správce bedlivějšího. Znalostí hudby a zpěvu již od mladosti vynikal. Ruchu literárního všímal si pilně a sám se ho súčastnil příležitými rozpravami a posudky, hlavně ve »Vychovateli«. Ukázku řečí duchovních podávají jeho »Biblické charaktery při umučení Páně«. (V Praze 1899.) Zvěčnělý byl několik roků před smrtí předsedou Růžencové výrobny v Praze a získal si o tento eminentní humanitní ústav velikých zásluh.

Pohřeb měl slavný.

Josef Mottl, † farář v Sedlci na dráze cís. Fr. Josefa, odkázal družstvu našemu 1.000 K. Mimo to dle soukromého dopisu odkázal zvěčnělý: Městu Sedlci 20.000 korun, aby zvelebovalo chrám Páně, aby podporovalo chudé a dbalo o zevnější okrasu města. Dále odkázal: Ústřední Matici školské 4.000 K; chrámu Svatovítskému 3.000 K; chudým dítkám školy Jetřichovické 3.000 K, spolku pro výchovu sirotků 600 K a pro školní dítky venkovské, do Sedlce školou příslušné 3.000 K.

Cena »Našich Listů« jest zvýšena 1. číslem roč. XIV. počínajíc ze 4 K na 6 K ročně. — Padla záložna Sv.-Václavská, r. 1903 postiženy byly četné krajiny Čech kroupami a r. 1904 nesmírným suchem. Tím vším bylo citelně postiženo i naše družstvo a mezi jiným i »Naše Listy«. Podobné listy jako »Naše Listy« na Moravě stojí ročně 8—10 K, jiné v Čechách 6—10 K a »Naše Listy« pouze 4 K. Chtěli jsme proniknouti lácí, ale za těchto neblahých okolností nelze nám déle »Naše Listy« za 4 K. vydávati. I usnesl se výbor družstva Vlasť za předsednictví Dra Rud. Horského již o prázdninách r. 1904, že cena »Našich Listů« bude zvýšena na 6 K ročně a z taktických důvodů ohlašujeme to až nyní, prosíce všech, kdo již 4 K odeslali, aby k tomu ještě 2 K přidali. Vydavatelstvo »Našich Listů« v Praze čp. 570-II.

Co nás tíží. — Každý rok zemře nám řada věrných odběratelů, můžeme čítati ročně na 50, a nových v té míře nepřibývá. To je věc jedna. — Každý rok zemře asi 5—10 dlužníků, kteří nám povinují po 50—300 K a nedostaneme ničeho. Co jsme se napsali adres, co jsme pro ně vydali marek, co tu leželo kapitálu bez úroků — nyní ztrácíme kapitál i úroky. — Vydáme-li časopis, brožuru, knihu, musíme platit sazeče a jiné pracovníky týdně, redaktory měsíčně nebo čtvrtletně, marky musíme kupovati za hotové, papír musíme spláceti aspoň v roce, ale předplatné za časopisy obdržíme často až za 2—5—10—15—20 let a za knihy a brožury často za rok nebo za dva roky a leckdy ani tu ani onde nedostaneme nic. Jet pouze asi 20% abonentů zcela pořádných, asi 30% prostředně správných a dalších 50% nepořádných. — V těchto okolnostech klademe všecku naději v knihtiskárnu; mimo knihy, brožury a časopisy, jež tiskneme na cizí náklad, spoléháme velice na drobnou práci, jež se brzy platí. Jsou to visitky, různé nátisky na dopisní papír nebo obálky, pozvánky, modlitbičky, písně a jiné a jiné. K tisku dvou cizích časopisů »Echa« a »Křesť. Dělníka« sázíme a částečně i tiskneme nyní také »Vojtěcha«, čímž jsme se k svým idealům valně přiblížili.

Česká kolej v Římě. Jako každoročně závodili chovanci papežské české koleje i letos před prázdninami o ceny na fakultě filosofické a bohoslovecké vyššího učiliště Propagandy. Výsledek je, jak právě se dovídáme, neobyčejně skvělý. Není předmětu, v němž by nebyly práce jich uznány za první nebo druhé, případně obou cen. V Písmě sv. (I. i II.), v dogmatice (I. i II.), nauce o sv. svátostech (I. i II.), fundamentálce (I. i II.), morálce (II.), církv. dějinách (II.), v církv. právu I. rok (I. i II.), II. rok (I.), v liturgice (II.), v archeologii (I.), psychologii (I. i II.), ethice (II.), logice a metafysice (I. i II.), hebrejštině (I.), arabštině (I. i II.), syrštině (I. i II.). Milým krajanům, kteří ve věčném městě drahé vlasti slouží ke cti, upřímně blahopřejeme. Letos nastoupil v listopadu nový rektor msgr. di Maria, p. vicerektor Fr. Stejskal započal svůj úřad loni před prázdninami. Chápeme nyní, proč sv. Otec Pius X. výslovně nařídil msgru. dru Zapletalovi, kanovníku vyšehradskému, by toužený návrat do vlasti ještě na čas poodložil, nežli nové představenstvo v úřad svůj se vžije, tak aby kolej česká, jako až dosud, i na dále prosperovala.

Valná hromada Spolku přátel katol. českých škol bratrských v Praze konala se dne 22. prosince v Malostranské Besedě. V divadelním sále hráli chovanci Škol. bratří Svatováclavského pensionátu z Bubenče za veliké a vzácné účasti duchovenstva, členů vysoké šlechty a mnohých znamenitých osob velmi zdařilé a poutavé divadelní a hudební představení; pak shromáždila se správní rada a přítomní členové spolku v čítárně k povinné volbě, kterouž dosavadní sestavení správní rady většinou obnoveno. Zvoleni P. T. pp.: předseda J. Magnif. dr. Fr. X. Kryštůfek, kanovník a c. k. univ. profesor; místopředseda c. k. prof. a školní

rada dr. Mat. Kovář; tajemník viceřiditel škol. bratří Frà Meth. Gardavský; pokladník c. k. prof. Václ. Černý. Za výbory: J. b. M. ndp. dr. Fr. Krásl, světící biskup, katecheta Fr. Halbich, k. a. notář Jan Hlasivec, k. a. kons. rada a děkan v Bubenči Ant. Malec, farář v Karlíně Frant. Pohunek, kanovník a c. k. univ. prof. dr. Jan Sýkora, školní rada prof. Jos. Šauer z Augenburgu, c. k. škol. insp. v. v. Josef Vlk; do smírčího soudu: kanovník král. kap. na Vyšehradě Jos. Kuchynka, katech. Frant. Škarda, říd. učitel Václ. Špaček; za revisory: c. k. vrchní poštovní kontrolor Karel Kratochvíl, c. k. pošt. pokladník Karel Ulrich. Dámské komité P. T.: předsedkyně J. J. kn. Kristina ze Schwarzenbergu, místopředsedkyně Mathylda Blížencová, choť c. k. místodrž. rady, I. asistentka J. O. Marie hrab. ze Stadionů, II. assistentka Marie šlech. z Istlerů, pokladní vys. uroz. Malvína baronka z Helversenů. Do výboru: J. O. Markéta hraběnka z Clam Martiniců, Jenny Grygarová, Jos. Kratochvílová, slč. Joh. Kumnertova, J. J. Fanny princezna Lobkovicová, J. O. Johanna hrab. Nosticová, slč. Bedřiška Novákova, Anna Podhrbská, Marie Vatrova.

Katolická Beseda měla dne 23. prosince valnou hromadu, již v nepřítomnosti předsedy Karla hr. Schönborna zahájil místopředa dr. M. Kovář, jenž stručnými slovy vytkl všecky obtíže, proč nemohla Beseda rozvinouti žádoucí činnost. Byltě to hlavně nedostatek místností, což nyní již zažehnáno najetím bývalého útulku v domě záložny »Důvěry« čp. 223-I., i přestane doba nuzování, kdy se musily schůze do hostince svolávati. Že několik členů během roku složilo své úřady ve výboru, jest málo potěšitelný zjev i ochromuje to veškerou úspěšnou práci, aniť i někteří jiní členové méně horlivě účastnili se schůzí výborových. Valná hromada doplnila mezery ty, povstalé jednak vystoupením, jednak úmrtím, zvolivši za členy výboru pp.: Josefa Bartáka, F. V. Buka, P. Kreipla, K. Rádla, J. Staňka, Tom. Škrdle, Jos. Wurma, Jos. Zavázala, V. Železného; za náhradníky zvoleni pp.: Horňák, B. Kračmera, K. Magerle, A. Malec; za revisory účtů pp. Lad. Rataj a F. Krištofek. V ustavující schůzi konané hned po valné hromadě zvoleni: místopředsedou školní rada dr. Mat. Kovář, jednatelem Adolf Patík, pokladníkem J. Staněk a správcem domu J. Barták. Nový výbor se přičiní, seč bude, aby se zase v Katol Besedě rozproudil čilý život a aby postavil Besedu ve všem jednání na půdu přísně katolickou.

Výbor Katolické besedy konal 5. ledna t. r. druhou schůzi za předsednictví p. školního rady Dra. M. Kováře a za přítomnosti hojného počtu výboru. — Jednatel p. Adolf Patík četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Zapisovatelem jmenován byl p. Karel Rádl, typograf. — Urovnány byly účty besedy a bylo usneseno, aby pokladník, p. J. Staněk, podával zevrubnou zprávu o jmění Besedy v každé výborové schůzi. — Do zábavního komitétu zvoleni byli: p. šk. rada Dr. M. Kovář a pp.: Barták, Rádl, Moravec, Maruška, Patík a Staněk. — K návrhu red. Tom. Škrdle usnesl se výbor, zařiditi v Besedě společně se spolkem křesť. socialek veřejnou knihovnu katolickou, která by šířila po Praze výhradně poučný a zábavný tisk katolický. — Na konci byly skládány účty za vánoční stromek a nadílku.

Ze Spolku na zakládání katol. knihoven. — Za členy přispívající přistoupili: Dr. Gustav Domabyl, prof. bohosloví v Hradci Král.; Ludvík Groh, spiritual kníž. arcib. semináře v Praze; Fr. Ptáček, farář v Přerově n. L.; Fr. Pohunek, farář v Karlíně, a Jos. Svoboda, farář u sv. Mikuláše v Praze. — Knihy darovali: Msgr. Karel Jaenig, pap. prelát na Skalce v Praze, a Fr. Tater, učitel v Turnově. — Zakládající člen splácí 100 K v 5 letech, přispívající platí ročně 2 K, dary jsou volné. — Dle stanov možno splatiti členský vklad také knihami. Další vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Výbor spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 15. prosince 1904 čtvrtou schůzi za předsednictví dp. faráře Vlastimila Hálka. Předseda zahájiv schůzi, promluvil o zásluhách zvěčnělého Fr. Pravdy o katolické písemnictví a vyzval přítomné, aby povstáním vzdali jeho památce čest. — Jednatel dp. farář Aug. Krčmář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Jednatel rozeslal 188 agitačních dopisů a bude v té práci pokračovati. Zemská Jednota katol. duchovenstva a vldp. vikáři budou uctivě požádáni, aby ve prospěch našeho spolku spolupůsobili. Půjde tedy agitace pro Spolek na zakl. katolických knihoven trojím proudem a čtvrtý proud budou tvořiti »Naše Listy«, »Vlasť« a »Čech«, jenž bude požádán, aby rovněž správy spolkové uveřejňoval. Upozorňujeme při tom, že liberální učitelstvo staví svoji knihu proti naší knize, svoji lidovou bibliotéku proti našim knihovnám, ano jest docela i pozorovati, že se na venku proti našim knihovnám tajně agituje a lid se od nich odvrací. To budiž pohnutkou všem našincům, aby spolupůsobení své s námi zdvojili. — Spolek má dosud členů: 14 zakláda-

jících, 32 přispívajících a 17 dobrodinců. — Výbor zakoupí z Tiskové Ligy 50 Lutrů a 50 ex. brožury »Jest nad námi Bůh« a rozdá je do krajin hlavně protestantismem ohrožovaných. Kdož by si tyto brožury přál, nechť nám dopíše (Praha čp. 570-II.), a budou mu, pokud zásoba stačí, po 1 exem. zdarma zaslány. Přednost mají ovšem členové spolku. — Nová knihovna se uděluje dp. Al. Zachariášovi, faráři v Hrobech. Darované ročníky časopisu »Missionen« obdrží darem pro svoji farní obce dp. Filip Jan Konečný, farář v Zálesní Lhotě. — Ordinariátní listy diecési Čes. Budějovické a Královéhradecké doporučují náš spolek, což bylo vzato s povděkem na vědomí. — Výbor žádá katolickou veřejnost, by nepodceňovala list »Vojtěch« a nenechala ladem ležeti výtisky, jež se vysílají k rozdání, nýbrž aby každý hleděl všecky výtisky mezi lid rozdati, aby každá katolická rodina jej dostala a prospěch z něho měla. — Valná hromada spolková koná se 11. ledna o 1. hodině s poledne v domě družstva Vlasť; nesejde-li se v 1. hodinu pětina členů, uzavírají v hodině na to platně přítomní členové. Bude tedy pravděpodobně valná hromada až ve 2. hodiny odpol. Výbor určil program valné hromady a za revisory účtů zvolil říd. učitele p. Jos. Flekáčka a dp. Ant. Postřihače. — Výbor určil, aby polovice složených vkladů zakl. členů tvořila základní jmění spolku, druhá polovice, vklady členů přispívajících a dary budou vydajným jměním. — Výbor prosí katolické duchovenstvo, aby v závětích knihovnami svými na náš spolek pamatovalo. Knihy theologické by spolek mezi kněžstvem vyměnil za knihy zábavné nebo poučné s lehčím slohem, knihy prostonárodní by daroval do knihoven, jež zakládá. Red. dp. Tomáš Škrdle předloží v budoucí schůzi knihovní řád a promluví o pokusných stanovách pro venkovské bibliotéky. — Na konci schůze rozpředla se živá debata o tom, které knihy by se měly pro knihovny zakupovati, která se zvláště hodí a líbí. Při tom poznamenal člen výboru dp. Jan Mokráček, kaplan, že v jeho knihovně jest čilá poptávka i po »Vlasti«. Ročníky »Vlasti« kolují po osadě: mladší čtou hlavně povídky, usedlejší i vážné články. — Tím byla schůze skončena. — Spolek na zakládání katol. knihoven kráčí statečně ku předu a doufá, že za pomoci katolíků, hlavně kněží, vykoná veliké kulturní dílo v národě českém. Znejme vážnost doby a dle toho přinášejme oběti na oltář církve a vlasti.

Z Jednoty českého katol. učitelstva. — Složili po 2 K: Ant. Prokeš, řídící učitel v Chotěborkách; V. Vykoukal, farář v Cholticích, a Albína Fortýnová, učitelka v Libni. — Nové členy, dary a příspěvky přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze, na Karlově, čp. 1889.

Z Tiskové Ligy. — Z členů složil 50 K Fr. Vaněček, kanovník na Vyšehradě. — Mimo to přispěli: Jos. Řeháček, kaplan v Tuklatech; Jan Letošník, děkan v Poličce; Jan Habal, farář v Rychmburku; Jos. Ruml, os. farář v Praze; Aug. Pospíšil, farář v Dačicích; Bedřich Pachta, zám. kaplan v Litomyšli; Tom. Coufal, farář ve Veltrusích; Dr. Jos. Mrštík, arciděkan v Chrudimi, a Fr. Hoch, kons. rada v Jaroměřicích. —

Výbor Tiskové Ligy konal 27. prosince t. r. třináctou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle; dne 18. ledna 1905 bude 14. schůze a dne 25. ledna 1905 ve dvě hodiny jest valná hromada. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Probrány byly práce pro druhé ročníky »Husitství ve světle pravdy« a »Obrany víry« a bylo usneseno, aby budoucí schůze věnována byla novému krematoriu, jež má býti vedle olšanských hřbitovů postaveno. — K návrhu red. Tom. Jirouška bude sbírán z časopisů obranný material a nejzajímavější zjevy budou v »Obraně víry« registrovány. — Liga s radostí konstatuje krásný a důstojný průběh oslav jubilea Neposkvrn. Početí P. Marie, jež v Praze i na venkově se vydařily. — Ve stoupnutí nákladu krejcarového social. demokrat. týdeníku »Záře« na 35.700 výtisků zračí se sesurovění organisovaných mas dělnických, kterým se líbí protikatolický hrubý tisk, jenž vše vyšší dovoluje si strhovati v bláto. Krejcar na pěkný list nebo na knihu, která povznáší, nedají za žádnou cenu. V tom se zračí smutný obraz, jak lid je červeným tiskem okřičen. Chudý dělník, jenž pracuje za 80 kr. denně, koupil si za 20 kr. od Hynka krvák o »Valešovi«, kdežto děti měly ten den hlad. — Social. demokr. tisk neušetřuje ani poesie vánoční doby, a hledí ji surovými vtipy udupávati. V tom ohledu jest však práce jeho marná. — Haecklovy »Záhady světa« vyjdou na přání učitelstva; proč touží po překladu tohoto mělkého díla, které neobstálo před kritikou ani prostředních lidí. Pokrokářské učitelstvo bude se pomalu repraesentovati pamflety, s kterými jsme se posud setkávali jen u social. demokracie. — Pokrokářské učitelstvo žádá ve svém tisku odstranění náboženství ze škol, což počíná prováděti tím, že dělá obtíže s dozorem při náboženských úkonech, odstraňuje křesťanský pozdrav a zdvihá odpor proti positivnímu náboženství školní mládeže vůbec, hanobíc hlavně katolické náboženství. A přece katoličtí rodiče mají právo na katolickou výchovu dětí, a jest

to nejvýš nespravedlivé, vnucují-li se jich dětem za učitele lidi, kteří se cynicky posmívají náboženství. Bohužel, že nadřízené školní úřady a k docílení shnilého míru zavírají tu obě oči, a tak pomalu náboženství školní mládeže počíná po šikmé ploše výchovy pokrokářského učitelstva sjíždět — k bankrotu. — Protestantský tisk živ jest a tyje nyní stále jen z lokálek »Času«, což dokazuje jejich »bratrství« k pohrobení národa českeho. Tak z »Času« otiskují »Hlasy ze Siona" zprávu o zneuctění sv. hostie studentem vídeňského gymnasia, o »brutálnosti« řeholnic v Aixu, o »nemilosti« biskupa Benzlera u dvora, o pohřbu evangelíčky ve Frenštátě, o »katol. smýšlení« vraha Straugla, paskvil na pallium atd. Jak vidno, dvě černé duše se miliskují. — Nový zákon na ochranu osobní cti. Kancelář panské sněmovny rozeslala návrh zákona na ochranu osobní cti, vypracovaný profesorem vid. university Lamaschem, bar. Chlumetzskym a rit. Biliňskim. Tiskové delikty proti cti mají býti přikázány soudům okresním a stihány ostřejším trestem. Že řízení o těchto deliktech odňato bylo porotám, uvítá každý s povděkem. Pak teprve možno naditi se, že si dají časopisy lepší pozor. — Čest jako právní statek. S tímto programem uspořádala Kulturpolitische Gesellschaft ve Vidni rozhovor o návrhu zákona na obranu cti, podaném v panské sněmovně. Referát zahájil dr. Emil Franzos, jenž prohlásil, že návrh panské sněmovny chce chrániti čest přeměnou dosavadního trestu vězení v trest zostřeného vězení, čímž by se odstranila nynější praxe, dle níž soudce z pravidla diktuje místo vězení peněžitou pokutu. Zostřením trestu by se dle mínění referenta neodstranily souboje. Rovněž hájil řečník stanovisko, aby tiskové urážky na cti ponechány byly soudům porotním, poněvadž úřední soudce nemá v těchto případech dostatečnou neodvislost a v rakouském trestním zákonodárství ani bona fides ani ochrana oprávněných zájmů nevyličuje trestnost. Tatáž myšlénka, jež stvořila imunitu řečníků v zastupitelských sborech, vedla k přenechání tiskových urážek na cti soudům porotním, jež mohou zajistiti tisku patřičnou svobodu. Příčina toho, že nespravedlivý rozsudek o urážce na cti budí značnější rozhořčení, leží v tom, že publikum zajímá se o to, zda žalobcova čest byla rehabilitována čili nic. Dr. Zins postavil se proti porotním soudům ve věcech týkajících se tiskové urážky na cti a tvrdil, že ve Vídni najde se stěží osm porotců, kteří by soudili nepředpojatě. Dr. Harpner skončil tím, že místo zostření trestu třeba zvýšiti kulturní niveau veřejného života u tisku. Jak vidno, bude sveden ještě boj parlamentní o tomto novém zákonu, neboť liberálové chtějí míti nynější revolverový stav tisku. — Ligu docházejí uznávací dopisy z kruhů duchovenských za práci se sprostředkováním oprav a zjišťování lží. Tak na př. píše kaplan z venkova: »Za vaši laskavou poradu a všecku vzácnou ochotu přijměte můj nejvroucnější dík. Zaplať Bůh.« Další vnitřní práce Ligy spočívá v obsažné korespondenci, kterou se zjišťuje lež o kněžstvu i za hranicemi, v rozesílání výstřižků napadeným, což má ten prospěch, že každý kněz v nejodlehlejší vesnici jest zpraven ve dvou dnech, co o něm stojí v tom kterém časopise. — Tím byla schůze skončena.

Ženský Obzor. Revue českých žen. Redaktorka Anna Ziegloserova. Máme za svou svatou povinnost varovati české paní a dívky před tímto listem. Pluje v proudech pokrokových a protikatolických. Praví, že teprve spoluprací žen snahy volné myšlénky počínají opravdu rozkvétat, zapouštět nevyhladitelné kořeny a stávat se živoucím útvarem v rodině, ve veřejném životě a ve společnosti. List ten s gustem otiskuje, kterak prý na sjezdu volné myšlénky v Římě bylo misionářství odhaleno jakožto přímé social ní nebezpečí, uveřejňuje štvavou řeč dámy na tomže kongresu proti ženským klášterům v severní Italii a ve Švýcařích a jiné a jiné více, proto před tímto listem varujeme a doporučujeme »Křesťanskou ženu«, kteryžto časopis vydává kap. děkan msgr. Dr. Jos. Burian pro spolek křesťanských socialek.

Měsíční věstník českých katolických osad P. Marie ustavičné pomoci v New-Yorku a sv. Václava v Baltimore. Roč. II. č. 1. (leden). — Oznamují se vánoční hry: »Narození Páně« od P. Boh. Matějů v New-Yorku a »Sůl nad zlato" v Baltimore. — Dočtáme se, že »Měsíční věstník« jest orgánem 30 katolických spolků a že arcibiskup v New-Yorku po biřmování v klášterním chrámu Páně Redemptoristů v New-Yorku Čechy velice chválil. Píseň: »Tisíckrát pozdravujeme Tebe« si vyžádal i s notami, neboť se mu velice líbila. — »Měsíční věstník« s radostí oznamuje že kanovník Fr. Vaněček časopis tento v »Rádci duchovním« vychválil a doporučil. Následuje mezi jiným krásné vypravování: »Vánoce na moři«. — »Měsíční věstník« má krásnou zevní úpravu a hezký obsah, pročež ho Čechům v Americe ze srdce doporučujeme.

Křesťanský dělník, o němž často píšeme, šíří se již i na Slovensku, což dokazuje dopis z Košice. Také dary na jeho vydávání stále se scházejí. A »Křesť. Dělník« si toho věru zaslouží, nebo i číslo 6., lednové, řadí se důstojně k sešitům

předešlým. Redaktor umísťuje za novoročním přáním chorál: »Klaníme se Tobě.« — Krásně se líčí poctivost v práci, která jest »ochrannou známkou každého řemeslníka.« — Následuje popis Štědrého večeru v Johanneum v Praze. Byli jsme jednou sami očitými svědky této krásné slavnosti a můžeme říci, že Johanneum činí o Štědrém dnu pro své učně a studující seč je. — Otec sází před dům dvě lípy, syn by si tam přál míti topoly; rostou prý rychle a do výše, ale otec ho poučuje pro život; topol je symbolem pýchy, lípa skromnosti. Vykládá se, co je to umělecký průmysl, jak musí při tom duch s tělem spolupůsobiti a vykládá se podstata pilnosti. Ze všech článků vychází poučení: učni, čti a řiď se dle toho. Tento způsob poučování je zábavný a při tom praktický. — »Kř. Dělník« stojí ročně 1 K 70 h a předplatné přijímá: Fr. Waldmann, redaktor v Praze čp. 1538-II.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Cena K. 1·20, administrace v Praze-IV. č. 33. Redakcí Jar. Hrabačky. Roč. VI. č. 1. Čteme od zadu a dovídáme se, že pražská filiálka t. j. dp. Jar. Hrabačka — sebrala od 1. ledna do 15. prosince 1904 na africké misie 20.000 K. To jest krásná suma! Dělá čest našemu lidu i samému »Echu«. A k čemu jest potřebí těchto peněz? Čtěte dopisy z Afriky a poznáte to sami: misionář zakládá novou osadu, vztyčuje kříž v pustém lese, chce podniknouti veliké dílo, ale peněz nemá. Biskup jeho, sám chudý, k tomu svolí, ale čeho třeba, musí si misionář zaopatřiti sám. Jinde kosí smrt jednoho misionáře za druhým, jednu jeptišku za druhou, i posílají se tam nové síly a družina pomáhá. Jinde trpí stanice nesmírným vedrem a suchem. Příroda jest vypráhlá, úroda žádná, ale misie musí žíti a živiti celou misijní stanici — kde vzíti? Družina zase pomáhá. Proto je třeba stále nových a nových darů, aby toto veliké křesťanské kulturní dílo mohlo se zdárně vyvíjeti. — V další líčí se radost sv. Petra Klavera, když uzřel tištěný životopis zesnulého bratra Alfonse, jenž byl Klaverovi učitelem ve škole svatosti; nemenší potěšení mu způsobil příchod nástupce Klaverova, P. Diego Zarigna. Klaver vrhá se na zemi a líbá nohy jeho. 8. září 1654 zemřel sv. Petr Klaver smrtí světce. Do řady afrických blahoslavenců zařadil sv. Otec Pius X. dne 1. ledna 1905 dva misionáře africké Agathangela a Cassiana z řádu kapucínů, nad čímž se »Echo« právem raduje. — »Echo« tedy, vytištěné v 8.000 ex., nastupuje 1. lednem t. r. novou pouť i přejeme mu hojného požehnání Božího. Ať se šíří vždy více a více, ať se dary jeho množí, ať v srdcích čtenářů budí zprávami o kulturní činnosti afrických misionářů zároveň úctu a příchylnost k všeobecné církvi, z níž toto velikolepé dílo vzniklo a kterou se stále za pomoci družiny sv. Petra Klavera udržuje.

Vojtěch, apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení spolku sv. Bonifáce. — Redaktor P. Meth. Vojáček O. S. B., hlavní spolupracovníci faráři Vl. Hálek a Filip Jan Konečný. — Roč. II. č. 1. — V čele listu jest krásná báseň: »Vzhůru srdce — k Římu!« — Katolíci prohlédněte — zde se líčí akce katolíků, podniknutá na obranu proti »Los von Rom.« — Nábožný Tobiáš. — zde se vyučují rodiče i mladíci o ceně manželství a za vzor se jim klade nábožný Tobiáš. — v dalším se obhajují zázraky a líčí se odpad zpustlého mladíka k protestantismu. My katolíci, když někoho do církve přijímáme, žádáme, aby byl ve víře poučen a s pravou láskou k nám přestupoval — evangelíci však přijímají mezi sebe všechen brak. — Popisuje se křest a uvádí se, kam se v Čechách rozesílají jidášské marky evangelické. — Drobné zprávy nás poučují o postupu protestantismu mezi námi Čechy. — Je to v pravdě bohatý a zajímavý obsah a naše přání se nese k tomu, aby »Vojtěch« byl všude horlivě čten, uvažován a aby byl mocnou hradbou proti protestantismu.

Katolické Noviny slovenské nezahynuly, ale žijí dále a jsou vydávány v Skalici redakcí Antona Bielka. Hlavní spolupracovníci jsou: Fr. Margin Rudolfinský a Ferd. Juriga. — Oznámili jsme zánik těchto »Kat. Novin«, ale obětaví kněží na Slovensku nedali jim zahynouti, přenesli je do Skalice a vydávají je dále. Z toho se velice radujeme. Zvláště nás potěšilo, že budou vycházeti nyní týdně, kdežto dříve pouze za 14 dní jednou byly vydávány. — »Kat. Noviny« vycházejí již 56. rok a poslední redaktor Martin Kollár řídil je s velikými duševními i hmotnými oběťmi 25 let.

Marianská výstava v Římě, mající za úkol osvětliti jasně otázky na kongresu projednávané, totiž kult marianský, tisk a spolky k poctě Marie Panny založené, zůstane přístupna obecenstvu až do Velikonoc a snad velmi pravděpodobně i do kongresu eucharistického internacionálního, jenž bude zasedati v Římě na konci května a počátku června příštího roku. — České výstavní věci došly několik dní před Štědrým večerem a bylo potřebí upraviti pro ně zvláštní nové vitriny. Vystaveny jsou, ač dosud částečně, ve velikém sále nárožním, na prvním místě veškeré výstavy.

Konference u sv. Štěpána v Praze, tedy v naší farnosti, vydala výroční zprávu za rok 1904, Konference měla příjmů K 2302.18, vydání K 621·70. Vydala hotových peněz K 188·20, na potraviny chudým K 1267·90, na žádosti K 223.38. To jest na jednu farnost slušná suma podpor pro chudé. Liberalové horují pro chudé ústy, my katolíci skutky. Oni nás při tom hanobí, my pak v díle charity dále pokračujeme. Protektorem konference je náš p. farář Mat. Bařha, předsedou pražský měšťan a maj. domu p. Václ. Eliáš, místopředsedou p. Jan Skružný, mistr obuvnický, pokladníkem dp. Jos. Špachta, jednatelem revident zemského výboru p. Jindřich Hon. Mimo to působí v konferenci ještě 8 členů. Stateční křesťanští mužové, Bůh žehnej krásné práci Vaší!

Haeckelovy »Záhady světa« (Welträthsel) vyjdou co nejdříve v českém překladě v Knihovně Samostatnosti. Jakého obohacení dostane se tím naší literatuře, poukážeme v příštím čísle.

Přednáška Historického kroužku. — Historický kroužek družstva Vlast konal dne 6. ledna první přednášku v sídle Katolické besedy. Přítomni byli: vsdp. metrop. kanovník Dr. Jan Marek; Jeho Magnif. kanovník Dr. Fr. Kryštůfek a kanovník Fr. Vaněček; převor Frà Jos. Hamršmíd, školní radové Dr. M. Kovář a Jos. Bauer z Augenburgu, prof. Msgr. Jos. Pachta, dpp.: Václav Roudnický, Antonín Postřihač, Rud. Rádl a Tom. Škrdle; pp. Tom. Jos. Jiroušek a Václ. Líška, alumnus Průša, výboři Kat. besedy pp.: V. Buk, Ad. Patík a Karel Rádl a jiní, dámy i pánové.

Přednášel p. profesor Jos. Vávra, Pan profesor si obral za předmět zprávy o české emigraci, jaké nalezl v hraběcím archivu na zámku Glogówku ve Slezích.

Hrabě Jiří z Oppersdorfu, pán na Glogówku 1613—1651, byl za války 30leté hejtmanem knížectví Hlohowského, a za vpádu Mannsfeldova do Slez roku 1626 konal tu, jsa dbalý a ostražitý ve službě, svou povinnost s pochvalou císaře Ferdinanda III. Mannsfeld totiž táhl Slezskem do Uher, aby tu se spojil s Bethlenem Gaborem Sedmihradským na dobytí Moravy a Čech a na obnovení trůnu Bedřicha Falckého v Praze: V jeho vojště shledáváme dva vynikající emigranty české za plukovníky, Jana z Bubna a Ehrenfrieda z Berbisdorfu. Z Branibor za nimi se ubírali jiní emigranté, hledajíce služby u Mannsfelda, aby tím spíše se dostali opět do vlasti a zaujali své zabrané statky. Tu hrabě Oppersdorf, najav na rychlo 250 rejtharů, dal jimi všecky silnice a cesty v Hlohovsku hlídati a podezřelé cizince lapati. Tak se mu podařilo zatknutí moravského emigranta pána z Drahotuš, dále jednoho dánského kurýra, který měl u sebe hojně dopisů dánského krále Kristiana IV., adresovaných Bethlenu Gaborovi, knížatům slezským, vratislavským, ke vzpouře proti císaři čelících. Dovídáme se tu o panu J. M. Slavatovi, kterýž sloužil v armádě dánské, o panu Krištofovi z Redern v téže armádě, o emigrantech Bohuslavovi Berkovi z Dubé v Hamburce, o Danielu Skretovi v Berlíně. Jeden dopis ze Štětína svědčil Mistru Davidu Lippachovi, který v letech 1615—1622 byl německým kazatelem v Praze u sv. Salvatora na ryňku, a nyní sloužil za polního kazatele v dánském sboru knížete Výmarského. Mnoho zpráv jest též o moravském emigrantovi Karlu Krištofu Sedlnickém z Choltic, který dost nuzně se živil jako nájemce statku v Pomořanech. Posléze byla řeč o Šimonu Danielovi ze Semanína, emigrantu z Králové Hradce, který roku 1642 žil jako bohatý měšťan a radní pán v Lešně polském.

Zajímavá přednáška byla sledována s živým interesem a byla odměněna hojným potleskem.

Různé. Působením P. Fr. Žáka S. J., bývalého jednatele našeho družstva založena byla v Trnavě na Slovensku vedle německé i slovenská kongregace Marianská. — Při obecních volbách v Miláně porazili katolíci radikály a socialní demokraty. — Dr. Lud. Seidl, evangelický kazatel a gymnasialní profesor ve Vratislavi, vrátil se k církvi katolické a bude v semináři litoměřickém studovati theologii. — Sál Perosiho. Z Říma se oznamuje, že svatý Otec Pius X. má v úmyslu vystavět koncertní sál, zvaný sál Perosiho, v němž provádět se mají oratoria, kantaty a jiné církevní skladby, především arci skladby Perosiho. — Rusínů v Uhrách víc a více ubývá. Dnes je jich asi 400.000 duší. Maďarská vláda pronásleduje je stejně jako Slováky. Rusínští kněží za to, že chtějí psáti protokoly o dekanátních poradách rusínsky, byli pronásledováni, jedněch přeložili a druhých potrestala vláda odnětím jim pensijních přídavků kongruálních. Rusínský biskup, aby uvolnil církevní školy rusínské od tísnícího je dozoru orgánů vládních, školy ty sám zmaďarisoval. Ještě hůř upadá rusínská věc ve školách státních, učitelé národnosti rusínské zaměňují svá jména v maďarská, aby se udrželi. — Vzácný zjev. Vdova po hraběti Teodoru Kotulinském, předsedovi štýrské společnosti hospodářské, věnovala 50.000 K na zřízení nadace, z níž by se podporovaly děvečky

selské, jež stanou se ku práci nezpůsobilými. Nadace má 20 míst. Kdo u nás dá podnět k podobnému upravení starobního zaopatření věrných služebných, jež ve službách zemědělských sestárnou?

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlast konala 7. prosince t. r. třetí schůzi v XXI. správním roce. — Předsedající red. dp. Tom Škrdle vítal nového člena sekce, dp. Dr. Rud. Zháněla, c. a k. vojenského kuráta v Praze, a vyslovil nad tím své potěšení, že nás již dnes svojí přítomností poctil. Žádal jej, aby jako Moravan i na Moravě známost o Literární sekci šířil. — Jednatel dp. Boh. Jiráček, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Následovaly referáty přítomných. — Red. dp. Tom. Škrdle předložil k nahlédnutí americké katolické časopisy a vyslovil se proti »Ženskému Obzoru«, jehož protikatolický obsah lednová »Vlast« šíreji objasní. Referoval dále o 12. čísle časopisu »Vojtěch«. Chválil zvláště stati: »O článcích víry, ve kterých katolíci a protestanté se rozcházejí« a »Pryč od Říma a pryč od Rakouska«. Zakončení ročníku nadšeným: »Co chceme« odpovídá úplně a zcela rozhodným intencím, ve kterých i ve družstvu Vlast i v Tiskové Lize pracujeme. Některé nedostatky, hledíc hlavně k slohové úpravě textu, budou v II. ročníku napraveny; českého ducha mu vlejí dva noví jeho spolupracovníci, pp. farářové Vlast. Hálek a Filip Jan Konečný, i hledíme tudíž k II. ročníku »Vojtěcha« s mnohými nadějemi. Referent dodal, že se mluví o »Vojtěchu« s pohrdáním, podobně jako o »Vlasti« a činí tak tytýž i lidé, kteří obou časopisů vůbec nečtou a tudíž neznají, co v nich jest. — Podobně i p. Jan Kř. Maštalíř a dp. farář Vl. Hálek vyslovili se pochvalně o »Vojtěchu«, načež přijal výbor resoluci již v 15. čísle »Našich Listů« uveřejněnou.

Pan Jan Křtitel Maštalíř referoval »O alkoholismu« od Dra. Novotného, kterýžto spis hlavně pro lidový sloh a pěkně poučné obrázky doporučil. Dále rozebíral práci doc. Dr. Heverocha »Duševní odchylky školní mládeže«. Zamítl spisy obsahu protináboženského nebo proti mravnosti směřujícího »Nástin Filosofie náboženství na zákl. psychol.« od Sabatiera a »Letáky« od Fráňi. Kritisoval časopisectvo českého studenstva »Studentský obzor menšinový«, »Čas. česk. studentstva«, »Čas. pokrov. stud.« a »Čas. Čes. Inteligence«. Konečně zmínil se o brožuře »Manželství a volná láska«, nákl. studentského sboríku a o práci Rohana »Správní názor o vzniku činů lidských.« —

Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o sbírce »Květy z českých luhů«, která má býti souborem nejlepších prací českých spisovatelů. Počíná spisy Jana z Hvězdy (Marka). Myšlénku, by vydávány byly v naší době, která je přesycena překlady výstředních směrů, prosté, však krásné ideální práce buditelů národa, kdy literatura byla panenskou, lze jen chváliti. — Úvahy hodno jest, že lid náš oblibuje si v četbě mělkých brožur se strannickou tendencí, jen když nemilosrdně se nesou proti stávajícím řádům. O vzdělávací knihu, která povznáší, příliš však nestojí, takže dnes ušlechťující knihu dlužno takřka vnucovati. Dále se zmínil, kterak důst. členové kongregace Nejsv. Vykup. vedle namáhavé a obsáhlé práce své misijní ve skrovném svém volném čase pracují i literárně, takže v poslední době vyšlo z péra jich více důkladných literárních prací, jež zasluhují uznání; při tom probral jednotlivé. — V knihovně red. pokrokové »Samostatnosti« vyjde protikatolický spis Arnošta Haeckla »Záhady světa«, hlásající monism a popírající představu osobního Boha, nesmrtelné duše a svobodné vůle.

Dp. František Žundálek, katecheta v Praze, VII. referoval o rusínských novinách literárních, dále o jubileu ředitele p. Františka Bílého v Žižkově, jemuž Literární sekce zaslala blahopřání. Dále pojednal o novém časopisu »Krása našeho domova«, jejž rediguje prof. Jiří V. Klíma. Časopis ten doporučuje sekce kruhům, které se zabývají okrašlováním měst i venkova, hlavně však místo okolo kostelů. Časopis stojí 4 K ročně v administraci na Král. Vinohradech č. 969.

Dp. katecheta Boh. Jiráček podával zprávy o četbě různých knih, jež podrobil kritickému rozboru. Jsou to: Černohorští junáci od Josefa Holečka, z Ottovy světové knihovny číslo 383.: Lieutenant Gustl od Schutze, z Vilímkovy knihovny malého čtenáře: Divotvorný zámek, v překladu Č. Ibla a konečně Sebraných spisů Boh. Brodského díl III., IV. a V.

Po těchto referátech usnesla se Lit. sekce, že oslaví památku 100tého úmrtí jesuity St. Vydry, o čemž jsme se již v minulém čísle zmínili.

Předsedající poděkoval všem referentům za jejich nové literární zprávy a ukončil schůzi.

ROČNÍK XXI. ÚNOR 1904—05. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

„Pryč od Říma. — Los von Rom.“

Z lit. pozůstalosti † Dr. ANT. LENZE.

(Dokončení.)

XII.

Luther a jeho labužnický život.

Není zajisté pochyby, že lékaři radili Lutherovi, aby vedl život střídmý, neboť po střídmosti volala jeho choroba, jeho příliš záhy se dostavivší sešlosť, vždyť se on sám, jsa teprv 50 let, nazýval kmetem. Ale všecky výstrahy byly marné. Luther potřeboval, jak sám dí, pořádného truňku naproti pokušením ďábelským.

V listu svém z r. 1540 píše své Kačence: »Milá panno Kathi, a milostivá panovnice na Zulsdorfu, mně se daří dobře, žeru jako Čech a chlastám jako Němec. Bohu buďtěž díky.«

Ba, on ani věřiti nechtěl, že jeho choroba má svůj původ v nestřízlivém životě, tvrdě, že prý sobě vede v životě ve všech věcech téměř střízlivě. Že by mély jeho záchvaty svůj východ v hojném chlastu ve jménu Krista Pána, jehož užíval, jak sám vyznával, když nastalo pokušení ďábelské, anebo strašné výčitky svědomí, tomu nechtěl dáti za pravdu. Žil tedy dál v nestřídmosti v jídle a pití, vždyť podle jeho učení, že víra sama ospravedlňuje, nebylo hříchem ani obžerství, ani opilství.

V jeho stolních řečích nalézáme tolik hanebných a oplzlých vypravování, tolik přezděvů, spílání, na cti utrhání, tolik prolhaných výpadů naproti papežství, naproti biskupům, kněžím a mnichům, že není téměř možná ani věřiti, že by je mohl tak vzdělaný, učený člověk, jaký byl bez odporu Luther, mluviti ve stavu střízlivém. Nad to on tvrdil, že je poslán od Boha, že slovo jeho je slovo Páně, že musí býti ono hlásáno, byť i celý všechen svět zhynouti musel. A hle, tento muž Boží, kterému se prý Bůh zjevil, pořádá rozmluvy v pravdě oplzlé, anebo jak se nyní jeho přátelé vyjádřiti neostýchají, řeči svinské u přítomnosti jinochů a dívek!

O Lutherovi je známo, že vedl veliký dům. Pitky a žranice byly u něho denně. On se nestyděl je činiti v tomtéž klášteře, kde měl podle slibů svých zachovávati ustavičnou čistotu, dokonalé poslušenství a dobrovolnou chudobu místo smilství, nádhery a stálého bouření lidu k neposlušnosti.

Než proč dlouhých slov? Luther sám líčí praegnantně svůj život takto: »My jíme do úmoru, chlastáme do úmoru, jíme a chlastáme až k ochuzení, ba, až do pekla, a podělováme se do úmoru. Zkrátka: My žereme a chlastáme do úmoru, spíme, tučníme až do úmoru.« Tischr. Eisl., Fol. 64^b a 76^a.

Tak nežil věru Isaiáš, za nějž se Luther vydával, ani evangelistové, a evangelistou chtěl býti také Luther, ani sv. Pavel, jejž Luther falešně vykládal. Luther neměl na sobě žádných známek poslance Božího, on svého poslání také ničím neosvědčil, ani zázraky, ani svatým životem. A jakž by bylo také možná, aby Bůh člověka tak zpustlého, smilníka a svatokrádežníka, opilce a ožralce vyslal, aby Církev jeho napravil. Ve věku XVI. byly arci veliké zlořády, jichž nezavedla Církev, ale zloba času, že druhorození synové šlechtičtí se drali na biskupství, anebo za představené řádů řeholních beze všeho vnitřního povolání. A to platí také o klášteřích ženských.

Ale Lutherovi nešlo o zlořády a jejich odčinění, vždyť sám tvrdil, že desatero Boží se netýká křesťanů, ale pouze židů, a proto nastala za jeho dob v Německu pravá Sodoma a Komorrha.

A ten nemravný a zpustlý opilec a ožralec byl prý povolán od Boha, aby učinil v Církvi nápravu! Luther lhal lidu a podváděl jej. A katolický lid německý měl by na pobídku dvou alkoholiků Krista opustiti, pryč od Říma se dáti do náručí opilce Luthera? Odstup to!

XIII.

Lutherův konec.

Dni Lutherovy se nachýlily. Byl přes 62 roky stár, ale tak sešlý, až běda. On sám o sobě dí, že je vyžilý, lenivý, umdlený, studený, a nyní ještě jednooký.

Konec jeho byl bližší, nežli se nadál. Od dob, kde začal svůj urputný boj naproti papeži a katolické Církvi, uplynulo mnoho let. On se dočkal trpkého ovoce své náboženské revoluce. Jeho německá vlast stala se ohromnou pouští. Tisíc klášterů nad to bylo zbořeno a popleněno, na sta hradů lehlo popelem, lid byl o svůj blahobyt oloupen a ožebračen, a do tuhého nevolnictví zavlečen. Krev lidská tekla potokem. Veliké množství rytířů a zemanů bylo rozvztekleným lidem a knížaty porubáno. Povstala selská válka; sedláci byli překonáni, 120 tisíc jich bylo povražděno. Luther byl si vědom, že tu hroznou válku roznítil, a že je tedy původce strašného vraždění ubohého, jím svedeného lidu. A tu zajisté každý očekával, že dr. Martin Luther se bude u knížat přimlouvati, aby měli s podrobeným lidem milosrdenství, ale necitný, ukrutný, domnělý muž Boží, a jeho poslanec k obnově Církve vyzýval knížata, aby bez milosti do sedláků bušili, a je jako litou zvěř ubíjeli, kteréžto nelítostivé a hanebné jednání ponoukalo knížata, aby vykonávali nad bezbranným lidem neuprosnou smrt a krutou pomstu.

Luther doufal, že za dvě léta zničí naprosto katolickou Církev, a léta ta uplynula, a ukázalo se, že muž Boží falešně prorokoval. On také tušil, že rozdvojiv svoji vlast do dvou táborů, připravuje

hroznou nad pomýšlení domácí válku, a hle! všechno toto jeho děsné působení nemělo toho výsledku, jehož očekával!

Luther viděl na vlastní oči úpadek svého národa následkem sběsilé revoluce své.

University spěly rychle ku pádu. Již r. 1524 bylo slyšeti, že se studenstvo vyhýbá seriosnímu studiu, že raději sobě hledí letáků, že jest surové a nemravné, a přes to že chce hlásati moudrost a umravnělost. Hlavní vinu úpadku toho nese Luther sám. On zval university chrámy molochovými a vražednými brlohy. On tvrdil, že by zasluhovaly, aby byly na prach zničeny, neboť prý nebylo od počátku světa nic pekelnějšího a ďábelského a nebude. Přítel jeho Melanchthon píše Emserovi: »Nic zkázonosnějšího a bezbožnějšího nebylo vynalezeno, než university. Ne papežové, ale ďábel jest jejich původce: Viklif prý to poznal nejprvé, že jsou university školy ďáblovy.« Hněv Lutherův a jeho potměšilého přítele byl ve spojení s nenávistí naproti filosofii.

Úpadku doznaly nejprve krásné vědy. Děkan filosofické fakulty z Erfurtu píše r. 1523: »Všecky studie vědecké ouhoří, akademické stupně jsou v pohanění, kázeň studentů zmizela. Tak se také dělo ve Wittemberku, v Lipsku, Roztoku a Basileji.

Klesáním universit klesalo také knihkupectví, a klesáním škol vysokých klesaly také školy národní. Luther sám na to naříká hořce. Druhdy prý za papežství se množství do škol hrnulo, a lid nelitoval výdajů, nyní prý ač nedává na mše, na vigilie, na mnichy žebravé, nechce na školy nic dáti!

Podobně hynula dobročinnost. Svědek na to jest Luther sám, neboť dí, že za papežství kvetla neobyčejná dobročinnost, dávány almužny, činěny odkazy na dobročinné účely, ale mezi evangelíky nechce nikdo nic dáti. Za papežství dávali lidé mnoho a rádi; ale v evangeliu dře jeden druhého, a čím dále se káže evangelium, tím více se utápějí lidé v lakomství, v pýše, v nádheře a nechtějí nic dáti na praedikanty.

Tyto Lutherovy stesky se prodlením času přimnožují. »Lidé prý jsou nemilosrdnější, nežli bývali kdy prve. Pod papežstvím činili lidé dobré skutky, ale nyní neumějí prý leč jen krásti a loupežiti, lžemi, lichvami, podvody ... K vůli evangeliu jsou lidé bezbožní. Pěkný obrázek maluje tedy sám Luther, jak jeho děsná revoluce náboženská na mravnost lidu působila.

Avšak Lutherovi se ani nepodařilo, aby byl aspoň v sídle svém, Wittemberku aspoň tu mravnost zachoval, kterou zdědilo měšťanstvo po svých katolických předcích. Vše se ubíralo v hroznou zkaženost. Luther sám nazval Wittemberk Sodomou a Komorrhou! Snad konečně uznal, že jeho barbarské učení, že víra sama ospravedlňuje, a že dobrých skutků není třeba ku spáse věčné, je příčinou, že žije lid evangelický jako dobytče.

Darebáctví uchvátilo, žaluje Luther, prý všecky: sedláka, šlechtice i měšťana. »Oni prý se domnívají, že evangelium (lutherské) jest evangelium hříchu, z něhož se učí žráti a chlastati. To prý je myšlení všech od svrchu až dolů. Neboť knížata, hrabata, zemané a úředníci taktéž se domnívají, že jest evangelium kázaní

pro hřích.« A opět žaluje Luther: »Čím dále se evangelium káže, tím je hůře. Z učení tohoto je lid pořád horší, . . . Teď jsou lidé sedmi ďábly posedlí, tak že vchází ďábel velkým houfem do lidí, tak že jsou nyní lakomější, lstivější, podvodnější, nemilosrdnější, nestydatější, drzejší a horší nežli prvé.«

Sluší zde poznamenati, že tu spoustu mravní, jakou zde Luther vypisuje, nepřikládá mravnímu stavu duchovenstva za papežství, alebrž svému pekelnému evangeliu.

Když byla jednou při stole řeč o slovech Jeremiášových, kde prorok zlořečí dnu, v němž se narodil, odpověděl Luther, že jest někdy potřebí, aby byl Bůh takovými slovy vyburcován, a na to pokračuje: »Kdožby byl začal kázati, kdyby byl předvídal, že z něho vyjde tolik neštěstí, tolik rot, pohoršení, pohanění, nevděku a tolik zloby.« Tischr. Eisl. 1569 Fol. 185. Ba já bych chtěl raději umříti, nežli viděti, jak pohrdají lidé slovem Božím a jeho věrnými sluhy.«

V pravdě praegnantnějšími slovy nemohl Luther odsouditi děsné evangelium své!

K tomu ke všemu přistoupily okolnosti, které čelily naproti jeho vlastní osobě. On vzdoroval i papeži i císaři, doma však žil pod pantoflem své Kateřiny. Děti jeho byly podle zákona nemanželské. Většina knížat, kterým podlízal, ho odkopla, když jako mouřenín naplnil, k čemu ho potřebovali. Juristé ho nenáviděli. Lůze měšťanské a i studenstvu byl ku posměchu.

Odtud toužil od července r. 1545 opustiti tu Sodomu Wittenberskou a také se skutečně z města odebral, pevně se na tom ustanoviv, se nevrátiti. Také psal své Kateřině, aby ihned dům na svinském náměstí i dvůr prodala, Wittenberk opustila, a na statek zemanský, Lutherovi náležející odešla, a nezůstala ve Sodomě na Wittenberku, on sám že se nevrátí a že chce raději o žebráckém chlebě žíti.

Život Luthera omrzel. Bugenhagen, jeho přítel, taktéž vyklouzlý mnich, vypravuje, že dr. Martin Luther často vyřkl, že sobě žádá odebrati se z tohoto světa, a také tou dobou snad ďáblem a furiemi hnán nenalezl na svých toulkách žádného klidu. Papežství a Církev chtěl za dvě leta zmařiti, a teď se musel spokojiti slovy: »Pestis eram vivus, moriens ero mors tua, Papa.«

Marné bylo namáhání, aby se vyvětil z blízkosti ďáblovy a z krutých výčitek svědomí. Nebylo pro něho utěšení. Zprvu spoléhal na sebe a na svou sílu a své dobré skutky, zoufal nad sebou a měl kříž v nenávisti. Potom dospěl k bludu, že člověk neměl a nemá svobodné vůle, že ho ovládá buď ďábel anebo Bůh. Odtud hlásal druhý blud, že vůle lidská k dosažení milosti Boží ničím přispěti nemůže, že víra sama bez skutků ospravedlňuje, ba že dobrých skutků k spáse věčné není potřebí a že jsou i škodlivé. A tak přešel Luther ze zoufalství nad sebou k opovážlivému spoléhání na milosrdenství Boží a konečně v nedůvěru, že by byl Bůh tolik mocen, aby ďábla překonal, ba on držel za víru, že jest majestát ďábelský mocnější nežli všemohoucí Bůh. Z toho vyšla jeho rouhavá slova: »Modlete se za Pána Boha, jeho evan-

gelium, aby se jim dobře dařilo, neboť sněm tridentský a papež zle se na ně hněvají.« Ba on dí ku kapitole Gen. 28, 12—14, že jest Božství ta nejnižší kreatura a sluhou všech lidí a že je i ďáblu podřízeno. Tak shledal Luther, že i on sám jest podřízen ďáblu.

V takovém stavu ducha byl Luther roku 1546 povolán do Eislebenu, aby tam urovnal spory mezi hrabaty Mansfeldskými. I zde žil labužnicky. Psalť Kateřině 6. února 1546: »Máme co žráti a chlastati.« A dne 7.: »Žijeme zde dobře. Městská rada prý mu posýlá rýnské víno; naumské pivo je prý dobré, ale ďábel prý všecko pivo porušil pro sudy vysmolené. Dne 14. února zvěstuje Luther Melanchthonovi a Kateřině svůj brzký návrat, neboť byl spor hrabat částečně vyřízen dne 16. února. Hostina u Luthra měla toto narovnání zpečetiti. Dne 17. ráno byl Luther trochu sláb, ale přes to dobré nálady. U večer se opět hodovalo. Luther pil a jedl jak obyčejně přes míru a vypravoval rozličné anekdoty, jichž předmět byl ďábel.

Ale ďábel se mu, jak praví, pomstil, zjevil se jemu na kašně a posmíval se mu, že se mu hlavní účel (akce) nepodařil, jako se mu nepodařily hlavní akce v životě. Ďábel otevřel naň tlamu a obrátil k němu zadnicí.

Tu projevil k Coeliovi, svému přívrženci, že snad bude Bůh silnější nežli satanáš, ale toto pravil v slzách, až konečně vyslovil rouhání: »aby se lidé modlili k ďáblu za Boha!«

V tomto beznadějném stavu odebral se v osm hodin večer dne 17. února na lože, plný vína a piva a pokrmů nad potřebu. Luther trpěl na kámen, a bolesti bývají tím nesnesitelnější, čím jest chorobný více nestřídmý. Bolesti tyto zachvátily nestřídmého Luthera. K tomu přistoupily zoufalé myšlénky jeho, že ani Bůh nedovede jemu pomoci a dílu jeho a evangeliu, a proto se oběsil. Byl nalezen po půl noci dne 18. února všechen zčernalý s jazykem vypláznutým.

Samovraždou dokonal Luther. Všechny vytáčky jeho přátel, že Luther zemřel náhle, jsou marné. Historie, kterou vydávají oni o smrti jeho, lhavá je, jako byl život jeho všechen prolhaný. Právem dí Cochlaeus o této historii, že je »mendax et futilis,« a že tou historií Lutherovi více uškodili, nežli prospěli.

A k tomuto Lutherovi, který sám nad sebou zoufal a konečně na Bohu; který vtíral lidu učení, jemuž sám nevěřil, měli by katolíci spěchati, a opustiti neklamného Spasitele, jenž jest cesta, pravda a život? Toho bohdá nebude.

Když se tázal Pán Ježíš apoštolů svých, zdali by i oni ho chtěli opustiti, anť ho opouštěli učenníci někteří, nerozumějíce slovům Páně o velebné svátosti, odpověděl Šimon Petr: »Pane, ke komu půjdeme? Tyť máš slova života věčného.« Jan, 6, 69. Luther však měl slova věčné zátraty, a byl cesta ne do nebe, ale do pekla, pekelnou naukou, že víra sama do života uvádí.

Přiviňme se sv. Petrem ku Pánu Ježíši a odsuďme podle zásluhy hrozné bludy Luthrovy!

XIII.

Hesla: »Pryč od Říma« a »Řím jest náš (Čechův) nepřítel«.

Kult, jakým přívrženci Husovi, ač byli od sebe stran své víry rozděleni, byl hned na počátku náboženský a nikoliv snad pouze národnostní. Jméno jeho bylo vzýváno v písních, v kalendářích, v bohoslužbě, v mešních formulářích, ano i v zemských zápiskách.

Této pravdy upříti nemůže, trvám, nikdo. V kultu tomto ležel dogmatický vzdor naproti odsouzení bludů jeho na sněmě kostnickém, takže se může říci, že násilné odloučení před nedávnem katolického národa českého bylo netoliko rozkolnické, ale také haeretické. A náboženskou úctou ho ctí i dnes sektáři a pseudohusité.

I kult Lutherův, ač odporoval přímo zásadám jeho, byl náboženský. Luther o něm předpověděl způsobem svým takto: »Stercora nostra adorabunt.« »Budou se klaněti našemu lejnu.«

Luther se odříkal v disputaci v Lipsku konané naprosto Husa, neboť když znamenitý učenec Dr. Eck mu vytýkal, že zásady jeho o Církví a o moci papežské jsou husitské, odvětil zhurta: »Du leugst, ich bin kein Husit.« »Ty lžeš, já nejsem, žádný husita.« Avšak, když pozoroval, že jsou při disputaci také husité přítomni, obrátil věc druhého dne a jistil: »že některé články Husovy, zavržené na sněmě kostnickém, jsou na výsost pravdivé, křesťanské a evangelické, a že by jich nemohla zatratiti všeobecná Církev.«

Mínění Lutherovo o Husovi se tedy náhle změnilo, zvláště když dostal 3. října 1519 dva dopisy z Prahy, jeden od faráře Rožďalovského, člena dolejší konsistoře, a druhý od faráře Mariánského kostela, Martina Podcešky. Oba ho nabádali, aby setrval na dráze nastoupené, aby se nedal Antikristem uchvátiti, a aby se stal v Sasích, čím byl Hus v Čechách.

V únoru r. 1520 dospěl názoru, že on Luther sám jest husita, a že Hus pravé evangelium hlásal. V témže měsíci napsal Spalatinovi, arci lhavě, že prý učil, nic nevěda, naukám Husovým, a oni všichni že jsou husité, ba i Pavel a Augustin že byli do slova husité. On prý Luther se děsí soudů Božích, že byla pravda evangelická již před sto léty spálená. Na sněmu Kostnickém prý bylo zavedeno na místo evangelia učení draka pekelného«.

Luther se také v násilnickém rozšiřování svých bludů řídil podle vzoru husitského, zvláště Táborů, neboť k bouřím a k prolévání krve štval.

Avšak Luther nebyl nikdy husita, ale něco neskonale horšího. On nebyl následníkem Husovým,

a) ani soustavou dogmatického učení svého, ani b) mravoukou svou, c) ani životem svým.

Jakož jest známo, učil Luther, že Církev Páně již za časů apoštolských od něho odpadla, a lhavou touto naukou chtěl odtrhnouti lid od Říma. On učil, že nemá papež, a že nemají biskupové žádné zákonodárné, soudné a výkoné moci, Církev že

byla ustavena z dola nahoru. Každý křesťan je prý křtem pomazaný kněz, Písmo že jest jediný pramen náboženských pravd, a každý prý má právo, vykládati si Písmo. Lid prý rozhoduje, zdali kazatel káže podle Písma čili podle pravdy. Zaváděl tudíž Luther plnou anarchii.

Jeho učení o ospravedlnění jest pekelné, neboť on tvrdil, že pouhá víra ospravedlňuje člověka, dobrých skutků že netřeba, ba, že jsou dobré skutky ku spáse škodlivé. Mojžíš, jenž prohlašoval desatero Boží, byl prý nejhorší kacíř. Luther byl svůdce lidu ku zlotřilému a nemravnému životu. Právem vytýkal jemu Augusta, biskup českých bratří, že při takových zásadách nemá Lutherismus žádné budoucnosti, a že jeden druhého sežere.

Kdežto bylo učení Lutherovo návod k nemravnému a prostopášnému životu a tak cestou přímou k pekelnému ohni a laxismus hrozný, jehož by se byli i pohané zhrozili: byla nauka Husova rigoristická. On nabádal netoliko, aby lidé šetřili přikázání Božích, ale on také naléhal na velmože, aby lid k životu podle vůle Boží pudili, a aby hříchové smrtelní byli staveni a pokutováni. V tom se lišila morálka Husova od Lutherovy jako den a noc. Luther volal: Jen hřešte, ale věřte, Kristus Pán přikryje spravedlností svou nespravedlnost vaši; Hus však varovně volal: Nehřešte, jinak do nebe nevejdete.

Arci, že M. Jan Hus podklad své mravouky poškodil tím, že tvrdil, že by Bůh předzřízeného, byť i byl i lotr, tou láskou miloval, jakou ho bude milovati věčně v nebi, a předzvěděného že nemiluje, byť i vedl život svatý, a že ho nenávidí a nenáviděti ho bude až do věčnosti.

Hus učil podle Viklifa, že Církev Boží byla jen 300 let pravá církev Páně, když však byla obohacena, že zledovatěla. On také podle Viklifa učil, že Církev Páně jest neviditelna, ale tak radikálně jí neodklidil ze světa, jako troufalý Luther, neboť vyznával viditelné Bohem ustavené kněžství, Luther však učinil z každého křesťana kněze.

Luther odhazoval jednu svátost po druhé, neboť na základě podvratné nauky jeho, že víra sama ospravedlňuje, neměla vlastně žádná svátost oprávněného základu. Avšak on byl nedůsledný a zůstavil svým žákům z milosti dvě, ale zkomolené. Na začátku »svého spisu« o zajetí Babylonském »de captivitate Babylonica« vyznává tři svátosti: křest, večeři Páně, a pokání, ale na konci se mu však »pokání ztratilo«, a zůstaly jenom dvě.

Luther zlehčil sňatek, neboť tvrdil, že jest manželství obyčejná občanská smlouva »weltliche Handthierung«, a v tom se snášel s Petrem Chelčickým, kterýž taktéž zamítá sňatek manželský jako svátost, ale Luther netoliko zlehčil sňatek, ale také znesvětil, neboť jej strhl z výše svátosti do prachu obyčejného kontraktu. Ba, on se tak zapomenul, že dovoloval i polygamii (mnohoženství) a Filipovi k vůli zdaru evangelia nebránil, aby měl současně dvě ženy. Sám však měl smilství a cizoložství za věc docela nevinnou. On pohoršil také své sbory svým nemravným manželským životem, svým svatokrádežným zrušením slibů řeholních.

Jinak Hus, neboť on věřil ve svátost sedmeru, a zejména, že jest sňatek netoliko původu Božského, ale že jest povýšen od Krista Pána na svátost. Hus přijav manželství za svátost, vážil si ho a napomínal, aby bylo ono svaté a neposkvrněné, odsuzoval všecko smilství a cizoložství, a vyslovil, jako že jest ono jediné, tak také nezrušitelné. Však ač si vysoce cenil posvátné manželství, přec uznával, že je svou důstojností vyšší panenství, On je cenil na sobě, jako kněz celibátu neporušil, ale ku dodržení jeho i jiných snažně napomínal.

Ač bloudil stran ustavení svatovlády a její moci zákonodárné, soudné a výkonné, nezamítal zevnitřního kněžství. On věřil, že jest eucharistie netoliko svátost, ale také oběť. Luther však poučen byv od ďábla, že se neděje na oltáři předpodstatnění, a že je mše zlořečené modlářství, způsobil, že je protestantismus mezi všemi formami náboženskými se židovstvem jediný, kterýž nemá ani kněze, ani oltáře.

Luther vyhlásil za modlářství obětovati za mrtvé, vždyť při mnohých bludech o očistci, jako že věrné duše, aspoň některé, nejsou v očistci jisté o své spáse, že tam neustále hřeší, že nelze z písma dokázati, že jest očistec; ustanovil se na tom, že není očistec. On zakazoval konati vigilie za mrtvé a modlitby, anebo nadání za ně činiti, a za ně se modliti, mši svatou vůbec sloužiti, aby prý se Bůh na ně nehněval!

M. Jan Hus sloužíval však mši svatou denně, i tehdáž, když se jemu bylo v tom bránilo, poněvadž byl v klatbě. On učil, že se máme za své zemřelé rodiče z dluhu modliti.

Luther byl labužník a hodoval jako boháč v evangeliu denně, čili, jak sám o sobě svědčí, že chlastá a žere až do úmoru a se podělává až do úmoru. Byl on, množství piva a vína chlastaje, denně podnapilý, a z této opilosti vycházely jeho stolní řeči, které nestoudností, oplzlostí všechnu darebnost převyšují.

M. Jan Hus byl střídmý, nebyl pijan ani ožralec, měl v úctě stav svůj kněžský, a v historii není stopy, že byl porušil celibátu.

Hus nenáviděl arci papeže jako prý Antikrista, on také vyřkl, jako Luther, že jest papežství a jeho pravomoc z ďábla, on nenáviděl biskupy a kněze a vrhal na ně s kazatelny neřesti, přenášeje je z jednotlivců na duchovenstvo veškero, ba on i věci smyšlené, pomluvy a na cti utrhání naproti kněžstvu kázal, a tak jeho autoritu podryl, lid na ně štval, až došlo k bouřím a ku začátkům děsných náboženských sporů. Avšak v nenávisti kněžstva se Lutherovi nevyrovnal.

Život Husův byl zcela jiný, nežli život Lutherův. Luther, když myslil, že umře v Schmalkaldenách r. 1537, pravil: »Ego morior in odio papae.« »Umírám v nenávisti naproti papeži.« A na místo, aby byl svých napomínal ku svatému životu, pravil k nim: »Impleat vos Deus odio papae.« V takové v pravdě ďábelské nenávisti neubíral se M. Jan Hus na smrt.

M. Jan Hus a doktor Martinus Luther se lišili od sebe i životem i smrtí. Luther skonal v zoufalství samovraždou, když byl v děsném rouhání nedlouho před tím napomínal svých věrných, aby se modlili za Boha k satanášovi, aby se dařilo jemu a jeho

evangeliu! Hus, ač zprvu kolísal a podle svých poznámek ku zavrženým větám nebyl dalek odvolati bludy své, přece na konec se zatvrdil a ve vzdoru svém setrval; avšak on šel své smrti neohroženě vstříc, i na cestě ku hranici se Bohu doporoučel, a Matce Páně ku poctě písně zpíval, odpustiv dříve nepřátelům svým.

Jisto jest, že v nauce Lutherově nebylo pravdy Kristovy, ale plno od samého Luthera přiznaných lží, klamů a podvodů, jakby tedy bylo možná, aby člověk katolík se odvracel od Říma, a dobrovolně se podřídil klamům a podvodům Lutherovým? Ti, kteří volají »Pryč od Říma«, nekonají tak proto, že by byl odpadlík Martin Luther hlásal pravdu, neboť nepřijali z Luthera leč jen ďábelskou nenávist naproti papeži a naproti pravdě katolické, kterážto nenávist spojuje v jedno sekty, liberály neboli svobodomyslné, zednáře a všecky ničemy, právě tak, jako nevypravitelná nenávist naproti Bohu spojuje zlé duchy v pekle.

Avšak volání Schönererovo, Wolfovo a Eisenkolbovo: »Pryč od Říma« má také svoje velezrádné pozadí, jak tito vášniví Němci bez mučení vyznávají. Musíme býti tudíž panu arcikníženi-následníkovi Františkovi vděčni, že odhalil velezrádné prušácké snahy přívrženců Wolfových a Schönererových, neboť čteme v listech od 17. dubna r. 1901: »Arcikníže František Ferdinand vyhověl z vlastní iniciativy dávnému svému přání, a převzal protektorát katolického spolku školského v Rakousku. Dnes odpoledne dostavila se k němu deputace, sestávající z praesidia za převzetí protektoratu. Arikníže odpověděl takto: Již dávno sleduji se zalíbením působnost katolického spolku školského, jehož politickou a náboženskou činnost uznávám a schvaluji, zvláště v době hnutí: »Pryč od Říma«, které jest zároveň hnutím: »Pryč od Rakouska« a které nemůže býti ani dost potíráno. Ať spolek pracuje v témž smyslu jako dosud a může býti ujištěn, že mu budu protektorem nejen dle jména, nýbrž také skutkem. V eventuelních otázkách a obtížích jsem spolku radou a pomocí k disposici. Na to prohlásil arcikníže výslovně, že vše, co řekl, může býti všade uveřejněno.«

Tato pravdivá slova arcikníže pobouřila arci tu smečku atheistickou a velezrádnou, ač její stálé agitace naproti víře a naproti Rakousku, a stálé velezrádné štvaní pro prušáctví nad slunce jasněji dokazuje, že slova arcikníže byla pravdiva. Vždyť zneužívají i rakouského parlamentu k drzým velezrádným agitacím naproti náboženství a pro prušáckého krále. A co učinila naproti těmto neslýchaným rejdům naše svobodomyslná (?) delegace na říšské radě, ač jsou rejdy tyto nebezpečné netoliko Rakousku vůbec, ale také království českému a národu českému zvláště!? Nic! Pranic! jako by nebylo českého katolického národa více!

V českém národě nenalézají vzteklé řevy: »Pryč od Říma« ve smyslu Všeněmců ozvěny, neboť národ český katolický nechce, aby Rakousko bylo ztroskotáno, ale jiné heslo se rozšiřuje, které zní: »Řím jest náš nepřítel«. K tomu ovšem nepodávají žádných rozumných důvodů, tak že v pravdě říci lze, že kdo takto mluví, je buď hlupec, anebo ošemetný lhář, podvodník a veřejný darebák. Heslo, čímžto se podrývá u nás katolická církev a její autorita,

jest jméno Jan Hus. Proto ho velebí do nekonečna, jako hvězdu první velikosti a lhavě rozšiřují, že byl oprávněn revoluci náboženskou začíti pro zlořády kněží, že byl pronásledován jen proto, poněvadž proti neřestem duchovních kázal, a ne že by se byl dopustil nějakých bludů dogmatických, a že tudíž byl nespravedlivě odsouzen. Tak napsal před mnohými lety jeden starý historik a po něm opisovalo celé hejno intelligentů, nemajících ani ku víře mateře své úctu, ani lásku ku pravdě, ani skutečného vzdělání do hloubky, jenom zděděnou po mistrech kališnických neslýchanou pýchu a vypínavost. Tímto konáním odvracují náš český katolický lid od víry, a jsou bezděční spojenci Wolfovi, a upravují jazykem sv. Václava a Ludmily cestu králi prušáckému. A to činí intelligenti katoličtí, ačkoliv dobře vědí, že by jimi přísný M. Jan Hus opovrhl.

Přese všecko tvrzení, že se M. Jan Hus proti pravdě neprovinil, díme, že pseudohusité lid obelhávají a podvádějí, neboť by dnes s ním nešel nikdo z nich v učení jeho, a) že se ztrácí pro hřích smrtelný nárok na majetek, na panování a na důstojenstvi, neboť tou naukou jest ohrožena oprávněnost majetku a jistota právních nároků na to, což člověk má a čím jest. b) Nikdo by s Husem nešel v učení, že spravedliví mají právo na všecky věci vidomé, hříšníci však že ztrácejí všechen nárok na zboží pozemské. c) Nikdo z intelligentů se neodváží tvrditi, že byli Táboři na základě učení, že spravedlivým patří všecky věci vidomé, zcela oprávněni, loupiti, vesnice a města přepadati, kláštery a hrady páliti a bořiti a obyvatelstvo vybíjeti, ač vše bylo ospravedlněno na základě Husových zásad.

A těm všem věcem jako na vzdor hlásají sektáři a s nimi pseudohusiti, že husitismus jest naše spása, lákají nás k mlhavému, z dějů odešlému husitskému vzoru, a shledávají, že je zcela v pořádku, když se u nás zahosťuje nové vydání husitismu v kněziodpadlci, který se ani učeností, ani životem Husovi nepodobá.

Nepřátelé českého národa, daleko větší, nežli jsou všeněmci, jsou naši pseudohusiti, naši nenávistníci katolické víry, naši plnokrevní anebo polonaučení svobododomyslníci, u velkém množství naše studentstvo a zhusta jejich učitelové, velké hejno lidí netečných a nerozumných, jimž je víra jako víra. Ti jsou ti praví škůdcové českého národa, neboť on zahyne, podaří-li se svobodomyslníkům oloupiti ho o víru, neboť víra katolická a národnost jeho jsou dvě nerozlučitelné věci.

Bůh zachraň a opatruj český katolický národ zvláště před škůdci domácími!

NB. Spisy, jichž jsem použil, jsou: 1. Jansen »Geschichte des deutschen Volkes am Ausgange des Mittelartes.« 2. Evers. Život Lutherův. 3. Zápisky, jež jsem sobě od drahných let nasbíral. 4. Moje monografie o Husovi.

Kořisť moře.

FRANÇOIS COPPÉE. Z francčiny přeložil VÁCLAV KORANDA.

Na nábřeží, až kam jich domku padá stín,
tu vdova po námořníku a její syn
si v bolu usedli. Ach, podzim v hněvu svém
kdys spáchal neštěstí na břehu bretoňském —
a proto sníce s večera, kdy den jde spat,
mát se synem jsou oblečeni v černý šat.

Ach, v klidném moři tom, kde za vánku, jenž vstal,
teď právě odjíždějí něžné loďky v dál,
jichž plachty bělají se tamo v nebe stan —
by nikdo nepoznal ten strašný oceán,
jenž loni za příboje vln, za děsných chvil,
dne jednoho na dvacet barek roztříštil
a v tomto smutku, jehož plná byla zem
tu ženu zdrtil — hocha nechal sirotkem.

Nechť nebe čisto je, nechť jasná hladina,
ta vdova stále smutna je a vzpomíná,
jak v bouři strašlivé muž dokončil.

»Můj manžel ubohý, sám tím jen vinen byl,«
dí k synku poslouchajícímu vzdychajíc.
»Na pomoc jíti nešťastným je krásné sic —
to nejvíc činil Mathieu po řadu let —
leč vyzývati smrt, toť Boha pokoušet.
Bouř větší než-li tehdy dosud nebyla.
Tvůj otec přišel — jeho loď se vrátila,
a při polévce děl: »Jen zatracenec as
by mohl býti na moři v tak hrozný čas!«
Po večeři vzal dýmku svoji s hřebíku
a ven šel kouřiti, jak míval ve zvyku.
Tam navzdor nečasu jich bylo několik,
již hleděli, jak vře a pění se vln střik,
když pojednou, hle, co muž pozoroval tich:
toť trojstěžník byl u skal svatopetrských.
Ó, sladký Ježíši! Za chvíli v povzdálí
loď nešťastná už rozbije se o skály.
»Člun!« volá Mathieu. Mě pojal náhlý děs,
i druzí ukazovali tu bouři dnes,
ty vzteklé vlny stříkající chumle pěn.
»Člun!« znovu vzkřikl tvůj otec. »Zachraňme je jen!«
»Člun na moře! Snad nebudeme zbabělí!
Můj osvědčený člun si vezmem — chcete-li.
Je dobrý; nebojí se vln ni větrů hned,
a já jsem pokřtil jej tím krásným jménem: »V před«.

Ach, muži blázni jsou, mé dítě! Odjeli —
a zašli všichni. Všichni! Když se vracely
do moře vlny zas, tvůj zrak mě v zimě zřel,
že každý den jsem šla až tam, kam odliv šel.

Leč oceán, jenž umírá mi u nohou
a myje je, víc nenavrátí kořisť svou
ať »trojstěžník« či »člun« má za jméno.
Můj drahý dobráčku, můj malý Tiennot,
na moře nepůjdeš — ty víš — já mám tvůj slib.
Pan farář má tě rád, při mši se slouží líp,
číst učí tě, ba, osud tvůj to jedině:
ty knězem budeš, budeš mluvit latině,
a vzdálen od těch vln, jež děsí duši mou
ty budeš farářem, já tvojí služebnou.
Ne, nebuď námořníkem! Mám tvůj slib — ty víš.«
A dítě mlčí; na kluky si myslí spíš,
jež zří, jak jenom sluníčko kraj pozlatí
na lodí palubách ku veslům běhati —
kde sirotek si netroufá už více snad
se vesla chopiti či lano uvázat.
Vždyť slíbil to, chce splnit matce touhy ples.

Leč jakmile jen gramatiku zavře kněz
a řekne mu: »Jdi hráti si, máš volný čas,«
tu vykasá se hned a běžíc v písku zas
s bosýma nohama ku břehu moře jen
syn námořníka touží oklamat svůj sen.
Leč cítit vánek svěží ve svých vlasech hrát
a vodu studenou na lýtka vstupovat,
zřít v povzdáleči dlouhé nárazy vln zlých
jak o skálu se tříští ven pěn ručejích,
koš raky naplnit a hledat pomalu,
kde jaký hnusný krab je ukryt ve skálu,
šíp jedním rázem v prudkém letu zdržeti —
to přece nepostačovalo tomu dítěti.
Ne! Jaké přání má? Toť loďky rychlý let
a plachta kulatá, dvě ráhna s větrem v před;
toť přítěž je, již zvlhlý písek obtěžkal,
toť běh na dálném obzoru, toť širá dál
za silným příbojem, jejž větrem slyší hřmít.
Ach, jaká slasť na toto širé moře jít,
jež mámí vůní svou a rhytmem táhne blíž.
To jeho mučení tak dlouho trvá již!

Leč prchá čas. Bouř v podzim přišla zuřící!
a námořníci spolu rozmlouvající
jak roku loňského nad mořem šíleným,
jdou oznámit loď nešťastnou zas druhům svým.
Toť briga tentokrát, jež přišla v úskalí —
při každém nárazu skok činí zoufalý,
jejž možno nazvat vztekem zkázy na prahu.

»Loď na moře — jen mějte lidé odvahu!«
Kdos děl. Vždyť nikdo nezapomněl v srdci svém
na druhy zhynulé v podzimu minulém.
Však hle — již jednu z barek zbrojí v rychlosti.

Máť Tianna je zde a chví se v úzkosti;
své dítě objímá a tiše tlumí hlas:
»Ty slíbil's to, ty nepůjdeš v bouř na pospas.«
A oči rozšířené, kousaje se v ret
hoch mlčí jen a divoce se dívá zpět
na hodné soudruhy, již strojí barku svou,
když spousta tmavých vod a těžkých pojednou
se hrne s hukotem, vše pěnou nečistí,
před dítě házejíc kus staré kořisti —
prohnilé prkno děravé, kde dítě hned
dvě slova napsaná v ráz rozeznalo: »V před!«
Ze skrýší oceán dnes vyrval v peřeje
ty trosky lodě. — »Ach — toť rozkaz otce je!«
Člun odráží — vše k jízdě již je skončeno,
když matce z náručí se vyrvav, Tiennot,
v loď skočil za nimi, do rukou veslo vzal,
a vlna ohromná již odnáší je v dál.

A zrak je stíhá všech! Ti odvážní! Jak jdou!
Ó svatá Panno, hleď, tu vlnu obrovskou . . . . .
Jsou zachváceni! Ne — — člun zdvihá se zas výš —
hned dotkne se — — teď dotýká se vraku již.
Však byl už čas, ta briga klesne ve chvíli.
Už vracejí se zpět. Toť lidé zmužilí!
Loď ztěžka jde — je příliš mnoho vody v ní.
»Je přece někdo zachráněn?« — »I poslední!«
»Hoj na zdar!« »Lano nějaké. Sem — v rychlosti!«
Co zatím z lodě všichni skáčí s radostí
na oblázky uprostřed pěny zahořklé —
hoch dobrý, Tiennot, dí k matce hrůzou mdlé,
jež objímá jej rukama, svůj dusíc sten:
»O matko, nemrz se — jeť otec spokojen!«

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

U malého stolku seděla asi patnáctiletá dívka stepilé postavy a pilně opisovala. Její veliké oči hustými řasami pozakryté hned hleděly do aršíku a potom se upíraly na bílý papír, na nějž péro přenášelo větu za větou.

Kaubisova Oliva zastávala administrátorku i psací stroj z ochoty a sestavovala nové číslo Vlastimila, jak jí všechno bratr Karel předložil a ustanovil.

Rychle lítalo péro v dlouhých prstech, na nichž byl pozlacený kroužek a v souměrné tváři bylo znáti, že nepíše pouze mechanicky, ale rozumem pojímá každý odstavec, každou větu.

Mladá pisatelka věděla, koho znamená ten a onen pseudonym, zajímaly ji jednotlivé práce, že si předem mnohdy přečetla, co potom psala, Buď se usmívala nebo byla dojata.

I dvě pravopisné chyby opravila.

Nejvíce ji zajímala báseň Milkosova. Tak mnohou jeho práci opisovala do těch deseti čísel Vlastimila. Toto bylo letos poslední, dvojnásobné. Než i jiným věcem věnovala pozornost.

Oliva mnoho od studentů pochopila. Velmi dobře prospívala v měšťanské škole a čítala, kdykoliv měla pokdy. Před ní si nesměli studenti sdělovati svoje názory. Oliva chápala a rozuměla. Vynikala duchem i krásou těla. Pěkně se rozvíjela a pel mládí ozařoval ji. Byla však posud jako dítě a tak se šatila. Matce vydatně pomáhala.

Karel ustanovil pořad prací a svoji oproti hlasování soudruhů dal na místo poslední. Poněkud ji vybrousil a opravil, myšlénky lépe srovnal a seřadil.

Oliva byla tím článkem překvapena. Vždyť se v něm dotýkal i sester i bratrů studentů, tedy nepřímo mluvil o ní, Otilii a Viktorovi.

»Matinko!« zavolala dcera k plotně.

Ve studentském pokoji bylo ticho. Jeho obyvatelé vyšli na zahradu a pouze Horčák tam zůstal. Ten buď pilně studoval nebo usnul, jak bylo jeho obyčejem.

»Co tam zase máš?« řekla Kaubisová. »Chceš mně snad zase předčítati nějakou báseň? Víš, že mne to nezajímá.«

»Toto není báseň, ale článek Karlův,« oznamovala Oliva. »Tomu se věru podivíte.«

»O čem jedná?«

»Jaké má student povinnosti k rodišti vůbec a k městu, kde vystudoval, zvláště.«

»To by mohlo býti něco i pro mne. Čti!«

Oliva odloživši péro, četla, co Karel o té otázce napsal. Hlas se jí chvěl pohnutím.

Kaubisová si z počátku hleděla práce u kamen, potom však usedla na lavici, složila ruce a naslouchala otevřenými ústy. »Zlaté dítě!« zašeptala.

Když následoval odstavec, jak mají vystudovaní podporovati chudé rodiče, příbuzenstvo, sousedy, Kaubisová se rozplakala. Už za ta slova povděčna byla, kdyby ani Karel nemohl splniti, co tuto navrhoval. Jí dostačovala dobrá vůle, která se zde zračila v jasném světle.

Oliva předčítala a opisovala dále. Vždycky ochotně sestavila číslo sama nebo společně s jinou dívkou, teď by byla bratrovu stať ani nikomu nesvěřila. Ty myšlenky o lásce k rodišti zdály se jí perlami, které zářily jako hvězdy na nebi. Dala si záležeti, aby článek čitelně a kaligraficky napsala.

Jak ráda by připsala pod něj — Karel Kaubis, ale musila dáti bratrův pseudonym — K. Libštátský. Jméno to si student vypůjčil od zřícenin, které nad krajinou vévodily.

Oliva se chtěla pochlubiti, že to psal její bratr, ale Lorenc ji z toho vyvedl.

»Kdyby tam ani podpisu nebylo, každý pozná, že to psal Karel. Jeho květnatý sloh je studentům dobře znám. A jiným se do rukou ani nedostane.«

Ale Oliva neodolala, aby nedala celé číslo přečísti svým známým slečinkám, k nimž náležela purkmistrova Milena, z lékárny Ela, důchodňová Růžena a jiné.

Dívky horlivě četly Vlastimila, zvláště básně hltaly, domnívajíce se, že jsou zde opěvovány, že se staly předmětem poesie, ale málo kdy co nalezly. Takové básně nevystupovaly na veřejnost.

Také se jim Kaubisův článek zamlouval, ale nechápaly ho jako Oliva a její matka.

Nyní teprve koloval Vlastimil po třídách od lavice k lavici, od studenta ke studentu, aby konal obvyklou pouť. Líbil se, byl dychtivě čten, aniž by dbáno bylo poznámky u vrchu, aby ho nikdo při hodinách vyučovacích neprohlížel a nečetl,

Tu a tam přičiněna byla poznámka tužkou, žertovná i vážná, ale Karlův článek zůstal bez poskvrny. Nebylo k němu co přidati, vážnost jeho nedovolovala, aby na něm satyrik brousil vtip, aby se mu dostalo posměchu.

A záhy se poznávalo, že se čte pilně, okraje byly zašpiněny, ruka na nich dlouho spočinula, až se spotila. Nebo to snad také ukápla na pěkné písmo slza? Nesnadno rozsouditi.

Poslední dvojité číslo Vlastimila učinilo mocný rozruch mezi studentstvem. Mnohý je četl dvakráte. Debatovalo se o něm, obsah jeho kritisován a někteří si Kaubisův článek opsali do notesu. Ani báseň Milkosova netěšila se tehdy takové oblibě.

Už se měl Vlastimil vrátiti ke Kaubisovům, vykonal svoje poslání, svůj účel. Bude uložen na skříni k ostatním pod ochranu Karlovu.

Ale v oktávě studenti si počínali příliš volně a otevřeně. Kdosi četl list vyložený na lavici, když Latal s citem přednášel rakouské dějiny. Viděl předmět a shledávaje v něm příčinu nepozornosti, došel se podívat do třetí lavice.

»Co zde máte?« tázal se.

Student nemohl rychle časopis ukliditi.

»Nějakou hračku,« řekl profesor a pomačkaný list sebral, složil a dal do kapsy. Potom přednášel dále.

O přestávce zvěstovali studenti Kaubisovi, co se stalo, že byl Vlastimil zkonfiskován.

»Pěkně jste to vyvedli,« mrzel se Karel. »Bude vyšetřování a dostaneme.«

»Však tam není nic zlého.«

»Ale nemáme ke schůzím dovolení.«

»Latal neukáže číslo sboru, kdyby nám z toho něco zlého pošlo.«

Tento důvod byl oprávněn. Profesor neškodil svým žákům, ale mnohdy se za vinníky přimlouval. Utíkali se k němu v té příčině.

Ale studenti přece zcela nedůvěřovali. Hned se rozneslo, že v rukou profesora dějepisu corpus delicti. Radili se. Ten navrhoval to, onen ono; nemohli se shodnouti.

»Půjdu na zvědy,« řekl Křepela a hned měl plán, jak by se dostal do sborovny. Požádá knihovníka o zeměpisný atlas.

Zapnuv si kabát a oprášiv boty, šel. Zaťukal, byl vpuštěn, ale musil počkati u dveří.

Profesor Latal soudruhům předčítal zkonfiskované číslo Vlastimila. Ředitel se nějak kabonil, mladší páni pilně naslouchali, jeden se usmíval, knihovník opatrně vyndaval svazky a jiný ustal korrigovati v sešitech.

Na tváři přítomných bylo znáti pohnutí. V ten den nikdo ve sborovně podruhé neposnídal a školník marně čekal.

Za hodnou chvíli se vrátil Křepela rozrušen. Ani atlasu nenesl. Usednuv, dal hlavu do rukou. Byl zarmoucen.

»S jakou se vracíš? Jak jsi pochodil?«

»Mně se zdá, že jsi vpadl do pasti a první dostal trest. Co bude? Karcer?«

Křepela zavrtěl hlavou. »Ve sborovně se předčítal náš Vlastimil,« vyrazil ze sebe student.

»Co díš? Přede všemi?«

»I před panem ředitelem. Byl jsem toho svědkem. Teprve mne zpozorovali, když přišli na stať Kaubisovu.«

»To jsi dostal!«

»Ale co, já vám musil —«

Křepela nemohl ani ze sebe vyraziti poslední slova.

»No co? Nenechávej nás v očekávání věcí budoucích. Pověz, co že jsi musil?«

»Vyzraditi pseudonymy,« vyhrklo z Křepely.

Nastalo zděšení mezi studenty. Přispěvatele do Vlastimila se chytali za hlavu.

»Nemohl jsem si pomoci,« omlouval se Křepela. »Že jenom jsem na ty zvědy chodil! To byl trest na mne. Musil jsem jmenovati kolegu za kolegou. Sám Latal se vyptával a hleděl na mne tak upřeně.«

»To bude pěkná věc teď před konferencí.«

»No, odskáčeme to.«

Profesor dlouho nepřicházel a studenti hádali, že se už radí o potrestání. Po vyučování vinníci budou voláni do sborovny. Tenkráte to tak snadno neprojde. Není tady Sadil, aby se jich ujal, jako tehdy, když se také jedno číslo do rukou profesorů dostalo.

»Jenom na tebe se netázali,« řekl Křepela Kaubisovi, »poněvadž tvoji stať posud nečetli.«

»Malá útěcha,« odpovídal Karel, »sám se udám, abych trpěl s vámi.«

Posléze přišel třídní profesor a v učení pokračováno. Nebyl rozhněván, nezkoušel přísně, všechno šlo zcela hladce. Překládalo se, a pokračoval, kdo se přihlásil.

Studenti pokukovali, čekali, ale nic neobyčejného se nedělo. Nikdo nedostal špatné známky. Napomínati nebylo třeba, neboť všichni dávali pozor a činili se.

Ani odpoledne nebyli voláni provinilci k soudu. Připravovali se důkladně na předměty, aby dávali správné odpovědi.

Přišel ředitel na visitu a usedl ke stolku.

Ve studentech byla, jak říkáme, malá duše. Teď to praskne, myslili si.

Zase se nic nestalo. Profesor zkoušel a ředitel byl spokojen jako málo kdy. V ničem se nechybovalo. Podepsal se do třídní knihy a šel o dveře dále. Ve středu odpoledne byla konference, nikdo k ní nebyl volán a také nikdo nebyl po ní jmenován, jakoby neprospěl.

Studenti se uklidňovali. Pouze Křepelu si vzal Latal stranou na chodbu a ptal se, kdo to jest Libštátský?

»Karel Kaubis,« řekl jinoch, ale prosil bych, aby na mne nepadlo podezření.«

»Můžete jíti do třídy.«

Křepela šel jako zrádce svých soudruhů.

Než ani teď, když poslední přispěvatel do Vlastimila byl znám, trest nenadcházel. Ani důtky se jim nedostalo.

Končil se rok, konány přípravy k odjezdu. Už se psala vysvědčení. Kde kdo byl zvědav, nebude-li na těch znáti účinek ve špatných známkách.

I Kaubisová, která o všem věděla od syna, měla starost.

»Sláva!« volal Kopek, vcházeje s vysvědčením do světnice. »Mám výbornou z češtiny.«

Podobně se radovali ostatní. Nejenom že jim nebylo ubráno, naopak měli lepší známky než v prvé pololetí. Kaubis nemohl ani uvěřiti. Z češtiny dostal výtečně.

»Neuškodilo nám to, nebyli jsme ani káráni ani trestáni!«

»Páni profesoři pomlčeli o všem. To jakoby nám pomáhal Latal.«

»Neměl v tom účastenství,« mínila paní domácí; »vám prospělo, že obsah listu byl celkově důstojný.«

»Což víte?«

»Četla jsem každé číslo. Takové věci se musí každému zalíbiti.«

»Vy jste opravdu matkou studentů!« zvolal Křepela a zatočil Kaubisovou v pokoji.

Vesele se jelo na prázdniny, po práci, na osminedělní odpočinek.

IV.

Neměli obyvatelé Víchova ani mnoho času ani potřeb ku zvláštním procházkám. Obírali se jednak řemeslem, jednak hospodářstvím a jednak obchodem.

V některém domě všechno troje. Měšťan polařil, v zimě vyráběl řemeslnické výrobky a tyto ve svém domově prodával.

Půda kolem byla více romantickou než úrodnou, a větší vesnice se přímo dotýkala města.

Procházek užívali úředníci a studenstvo. Toto mělo zde krásnou a zdravou krajinu. Příslušníci gymnasia mohli se široce rozejíti po stráních, lučinách, lesích, mezi skalami na návrší nebo do hlubokých údolí, podél Bystřiny, kde bujelo olšoví a proutí, do polí i stromořadí u silnice.

Nejoblíbenějším byla jim široká cesta vroubená lípami a vedoucí ke hřbitovu, kde stál druhý starý kostel s dřevěnou věží.

Tady byl chládek a i při mírném deštíku mohlo se choditi pod mohutnými kmeny.

Také obyvatelé sem přicházeli v neděli, aby navštívili hroby zesnulých, sázeli a zalévali květiny, nebo se jenom setkali s těmi, o něž stáli.

Tu a tam ležely mohutné pískovcové balvany, které sloužily za sedadla. Ale i na trávník se rozkládali ti, kteří dychtili po odpočinku.

Všedního dne spěchali tudy lidé do práce, jindy se pod lípami pomalu pohyboval naplněný vůz sena neb obilí, jiní šli do hřbitovního chrámu, kde právě byla bohoslužba za zemřelé, ale v neděli za slušného počasí cesta se hemžila vystrojeným lidem, který buď vycházky potřeboval nebo se jenom po pánech opičil.

Studenti byli v té společnosti jako štiky mezi rybami, proudili ve skupinách, pozdravovali hlučně, bavili se, křičeli a jenom zřídka sedal ten neb onen s knihou na sedátku a četl nebo se učil. Pro takového tady za letní doby nebylo místa.

Ani profesoři se zde mnoho neukazovali, aby studentům nekazili zábavu a aby se vyhnuli častému pozdravování. Pouze některého mladého a svobodného přitáhla pod lípy společnost dam, které rády toto místo volily.

S večerem se promenující vraceli se do města, neboť pod lípami bylo tmavo a kostel se hřbitovem nějak hrůzně vypadal mezi košatým stromovím. Pouze jediná lucerna hořela na posledním domě, jejíž světlo nestačilo ani z polovice zapuditi hustou tmu, halící stromy s mohutnými korunami.

Také Kaubisová dovolovala dcerám tuto nedělní promenádu. Dívky nejdříve se braly na hřbitov, který se podobal větší zahradě. Zde šly ke hrobu otcovu a vždycky na něj nějakou kytici nebo věncem pamatovaly.

Někdy i Karel se k nim připojoval nebo bratr Viktor je provázel, prodléval-li právě v městě.

Pravidelně vyšla Oliva s Otilií, ale společnost dívek se brzo rozmnožila. Nejmladší dcera vdovy Kaubisové byla posud školačkou, ale statně stavěla se na špičky vedle starší sestry, která už dělala dospělou slečnu, třeba že nedávno teprve tašku s knihami a sešity odložila.

Otilie se podobala Karlovi, jenom že byla živější letory a jako šotkem v domě. Oliva měla mnohdy příležitost napomenouti ji. Byla vytáhlá, slabá, v obličeji bledá, posud ne právě krásná. Na tváři měla často vyrážku. Ale vlasy jí mnohá slečna záviděla.

»Musí se teprve vybarviti,« připomínal o ní Rost, když studenti o dcerách paní domácí ovšem stranou si pohovořili.

Ale s Otilií všichni rádi žertovali, poněvadž se nedala, vtipně odpovídala a statně se bránila.

Jako starší sestra súčastňovala se zábav na zahradě, u studentského stolu, na procházkách, ale ani ta, ani ona se nestavěla nikde do popředí a se nevnucovala. Strávníci jim stále zůstávali cizími, jež obsluhovaly, jak matka poroučela. Někdy se ani s nimi nestýkaly, majíce svoje zaměstnání: Oliva šití a Otilie školu. — Ale mezi lípy šly rády.

Kaubisová dcery strojila slušně, ale jednoduše. Měly stejný šat, barvy světlé, na hlavách klobouky, několikráte předělané, slunečníky, jež si šetřily rok od roku, v uších zlaté naušnice, na krku pozlacená srdéčka.

Oliva nesla věnec z květin, jež vypěstovaly na zahradě. Pospíchaly, neboť na kostele dávno se rozcinkal zvonek. Dívky pomohly umýti nádobí, potom se ustrojily a musily jíti přes celé město, neboť alej lípová a hřbitov ležel na opáčné straně. Teď chtěly ještě súčastniti se pohřbu svobodné dívky z vesnice sem přifařené. Zahřála se, vychladla a za týden zemřela po zábavě, kde se jí osten smrti dotknul.

I jiní uchylovali se ke hřbitovu, aby viděli průvod mládenců a družiček z Chvojan, jak půjdou za hudbou, doprovodí svoji družku ke hrobu a rovnou se vrátí do hostince, kde mají taneční zábavu, aby se v ní zase někdo nad míru zahřál a potom nastydnul ke smrti.

Studenti posud sem nepřicházeli. Pohřeb jich nelákal, snad o něm ani nevěděli. Ještě něco pracovali, aby potom do večera měli volno.

Nadcházel podzim, den se krátil a s večerem dostavoval se chlad. V korunách líp divně to šumělo, jakoby listí prosýchalo.

Kaubisovy dcery došly v čas, viděly pohřeb, litovaly tak náhle zemřelé a súčastnily se požehnání, při nichž byly krásně pěny litanie loretánské. I hrob otcův ozdobily a v modlitbě stanuly u něho. Na tatíčka sotva se už pamatovaly, zvláště Otilie měla o něm jen mlhavé představy a vzpomínky.

Na hřbitově bylo více lidí. Účastníci pohřbu odešli za hudbou, která změnila noty a hrála nejveselejší do skoku. Také mládenci a družičky se změnili, smutek vytratil se s tváří, lítaly žerty, ústa se smála, oči vesele pohrávaly. Junáci div neluskali prsty.

Všechno se hnalo úprkem do hostince, kde měli zaručené pivo, každý nosič několik litrů s podmínkou, že také pohostí svoji družičku.

Živí opouštěli mrtvé a cesta pod lípami se plnila. Bylo zde příjemně. Slunce ještě hodně hřálo, pod stromy byl stín. U města ozýval se kolovrátek, několik žen rozbilo zde svoje stany, prodávajíce preclíky, ovoce a sodovku.

Chůvy přijely sem s kočárky, starší paničky si přispíšily, aby zaujaly několik sedátek pro sebe. Na kameny kladly plaidy.

Cesta byla široká, tvrdá, tu a tam travou prorostlá, mohlo se tu promenovati současně na horu i dolů ve skupinách. Na proudící obyvatelstvo hleděla kamenná socha sv. Antonína, důkladná to práce starobylá, nyní poněkud opelichalá a potřebující restaurace.

Za chvíli se to hemžilo a pestřilo, bzučelo a šumělo. Byli tady studenti, tovaryši, mladší úředníci, slečny, paničky, služky, děti se svými opatrovnicemi, vojáci na dovolené a kdo právě toužil po společnosti. Známí se k sobě družili, buď si vyhlédli stinné místo k sezení nebo se procházeli. Pískovcové lavičky byly obsazeny napořád.

»Na zdar! — Moje poklona!« ozývalo se za každým krokem.

Oliva a Otilie hned měly u sebe známé, jakmile vyšly ze hřbitova. Byly to dcerky chudé, ale přece se s nimi kamaráděly dívky z lepších domů. Ela z lekárny na ně volala z daleka. Měla při tom zvláštní úmysl a přání. Byla to hezká brunetka asi osmnáctiletá a obracela se k mladším Kaubisovým, poněvadž by se ráda dověděla bližších zpráv o Kopkovi. Hned se ptala, dokud se nepřipojí jiné dívky, před nimiž nemůže otevřeně mluviti.

»Přijdou vaši studenti?« začala o všech.

»Ovšem že přijdou. Už se chystali. Třeba že mají teď jako oktaváni více práce,« řekla Oliva.

»Snad si to nebéřou tolik k srdci. Jsou dobří studenti a netřeba se jim báti maturity,« mínila Ela, stavíc se po bok Olivy, kterou o hlavu převyšovala.

»Studují pilně a dlouho do noci,« řekla Otilie.

»A nepovídají si tak někdy mezi sebou, čím kdo bude, na jaký odbor se vrhnou, až opustí za krátko naše gymnasium?«

Oliva nebyla tak nevědoma, aby neznala účelu otázky, mírně se pousmála a odpověděla:

»Kopek půjde do kláštera —«

»Tak?« vyrazila Ela, aniž by čekala, čím budou jiní.

»Proč se diviš? Ten se tam hodí. Taková tichá povaha, takový samotář —«

Ela poznala žert a dala se do smíchu.

»Pravda, samotář, nejklidnější student, nejtišší povaha —«

»A jak by si se tedy chtěla zváti? Paní doktorová, milostpaní profesorová, paní —«

»Nepokoušej! K tomu je daleko,« zadržela Ela kamarádku, třeba jí ta řeč lichotila.

Oliva pokrčila ramenem. »Víš, kdyby si tě jednou Kopek vzal, byla bys nejdříve paní officiálovou, poněvadž půjde k poště. Později se ovšem staneš paní radovou.«

Tato odpověď a vyhlídka do budoucna ani valně Elu nepotěšila. Bylo to na ní hned znáti. Snadno se domyslila, proč Václav Kopek tuto dráhu voliti chce. Touží po brzkém zaopatření, neboť pramen na studie není valný.

»Opravdu o tom mluví?« ještě se tázala, ne, že by Olivě nedůvěřovala, ale aby něco řekla a rozpaky zakryla.

»Co jsem slyšela, to pravím. Teď nežertuji.«

A což Rost?« vzpomněla si Ela nejenom na toho studenta, ale i na družku Olgu.

»Jindřich bude lékařem, strýc ho chce jako nyní podporovati na vysokých školách.«

Ani ta zpráva lékárníkovu dceru neuspokojila. Olga bude doktorovou, projelo jí mozkem, ale nevyslovila se.

Popošly kousek cesty a tu se hlásila Růžena důchodňova. Otec její Herš byl ve službách města, vybíral daně, nájem z najatých polí, spravoval les, pracoval za purkmistra a měl více služeb než platu. Nemohl na četnou rodinu vynakládati, proto ani Růžena se nenosila nádherně. Vždycky měla na sobě něco lehčího, ale přece se vypínala jako dcera městského úředníka nad dívky řemeslníků a obchodníků.

S Olivou mluvila k vůli Křepelovi, s nímž se ráda bavila, ač ji student valně nevyznamenával.

Růžena držela se Olivy, aby hodně zvěděla z domácnosti Křepelovy, aby seznala, mluví-li o ní, ptá-li se na ni, nebo dokonce píše-li o ní básně.

Ale Oliva byla skoupou na takové zprávy, až si blondýnku štíhlého těla a uměle zvýšované krásy na sebe pohněvala.

»Abys nemohla se podívati do Pavlových sešitů nebo do jeho notesu,« vybízela.

»To bych dostala od matky,« usmála se Oliva, jdouc s Růženou v předu. Pan Křepela je nejlepším naším strávníkem a nestrpěl by, aby se mu kdo do intimních záležitostí míchal. Ne, ne; mnoho ode mne žádáš. Rozhněval by se a odešel od nás mezi rokem.«

»Ale píše básně?«

»Píše, ale já čtu jenom tolik, co dá do »Vlastimila«. Jinak s ním o těch věcech nejednám.«

»Když tak závisíte na platu těch studentů,« narážela zlostně Růžena.

»Neupírám, proto si jich musíme vážiti. Tvůj pan otec by si také nerad pohněval purmistra a radní, kteří ho živí.«

Oliva sekla do živého. Růženu neměla ráda pro její pýchu a narážky.

Zatím došly Ela s Otilií, které se poněkud opozdily. Kupovaly si cosi u prodavačky. Oliva schválně čekala, aby přetržena byla nemilá řeč s Růženou, již méně cenné zprávy o Pavlovi nedostačovaly. Byla z domova poučena, co může říci a co zatajiti, aby nevyzradila více, než bylo možno a třeba.

Dívky několikráte se musily ukloniti na uctivé pozdravy studentů, jimž od hlavy lehké klobouky jenom odletovaly. Na známé se usmály, ale posud s nikým nezapřádaly rozmluvy. Noví a noví účastníci promenády se dostavovali pod košaté lípy.

(Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Co znamená Hollý pro slovenčinu? Hollý jest první veliký básník, píšící slovensky. Nářečí jeho bylo před ním básnicky nevzděláno, ale Hollý propůjčil mu tolik slovesné jistoty a formální přesnosti i elegance, jak to bylo lze pouze mysli opravdu básnické, schopnosti vážně umělecké a tvořivému znalci živého jazyka.[8]) Hollý povznesl teprve slovenčinu na úroveň literární. Z tohoto tvrzení neupře ani čárky ani největší ctitel Bernolákův. Hollý měl pro svoje prvotiny básnické (překlady básníkův antických) půdu docela nepřipravenou, ba ani pravidel slovenské metriky nebylo. Pravidla, kterými řídil se veršotepec Bajza, nemohou

[8]) »Literatura česká XIX. století,« II., 251.

přece nazvati se prosodií. Ale Hollý upravil metrická pravidla slovenčiny v důslednou soustavu, na niž ani dnes nedá se nic měniti, leda by zavedena byla přízvučná časomíra, která však nemůže býti nazvána opravou antické prosodie, kterou by pouze časomíra antická byla odložena, upozaděna.

Hollý je kodifikátorem slovenské mluvy poetické. Jeho básně pro antickou formu nevnikly do lidu slovenského. A přece za touže na oko cizí formou kryje se veliký slovanský duch, cosi jako panslavistická idea Kollárova, jemuž myšlenkově Hollý byl velmi blízký. Kdyby své ódy (je jich na půl sta) byl básník zapěl přirozenějším slovenčině metrem přízvučným, byly by se staly majetkem celého národa a drobnějšími básněmi byla by také veliká díla Hollého jinak pronikla do lidu a jinak působila na nedokonané ještě duševní a literární obrození Slovákův. S jistou reservou mohou se bráti dosti nesprávná slova Pypínova, že Hollého stejně uvítaly obě strany vlastenců slovenských, jak katolíci tak i protestanti. Tvrzení však, že Hollý přes umělou a zastaralou formu svých básní stal se básníkem národním, nemůžeme podepsati.[9]) Leč Hollý nepsal pro denní potřebu. Hollý psal proto, že mu tak kázalo jeho básnické poslání a psal tak, jak mu kázalo. Hollý není a nebyl básníkem davu.

V Čechách však za dob Hollého rozuměli vzájemnosti československé právě tak jako dnes. Překáželo Čechům jeho nářečí. Proto se u nás básně jeho nečetly, proto k nám nepronikly. Ba ani tenkráte neozvala se u nás touha, Hollého míti a znáti celého, když jemu příbuzná básnická duše, jeho přítel a ctitel, kněz Karel Alois Vinařický, překládal některé kusy, jako by ukázky, do češtiny. A žil národ náš tehdy v době, kdy nehledělo se na odstředivé snahy Slovákům tak, jako nyní na jich samostatnost.

Ale ani na Slovensku nechápali ještě tehdy úplně Hollého nadšení pro bernoláčinu. »Spolek milovníkov řeči a literatúry slovenskej« v Pešťbudíně založil r. 1835 almanach »Zoru«, jehož vyšlo do r. 1840 čtvero svazků. Almanach zásoboval skoro výhradně jen Hollý svými básnickými pracemi, ačkoli předsedou spolku byl básník Kollár, protestant. Třeba byl předsedou veliký pěstitel jednoty literární, přece spolek přátel řeči a literatury slovenské hlavně přičiněním zakladatele svého Martina Hamuljáka dbal pilně, aby slovenská řeč se vzdělávala. Básně Hollého nikdy nenarazily v redakční komissi na odpor. Ale přece báseň na Antona Bernoláka vznítila bouři v kapce vody. Kollár, který byl do věcí týkajících se »Zory« úplně zasvěcen, píše totiž ve »Hlasích o potřebě jednoty«: Před několika léty zaslal jeden katolický kněz a básník do almanachu »Zora« dlouhou báseň proti Čechům a češtině a ke chvále bernoláčiny: po přečtení jí povstali oudové té Zorové jednoty, všichni osvícení mužové katolíci jednohlasně a s patrnou nevolí proti tomu plodu čteného a milovaného jináče básníka, ustanovivše, aby se nepřijala a neotiskla, ať nenávist k nejbližším nám bratrům Čechům rozsívati neslušno.[10]) Skutečně

[9]) Pypin a Spasovicz, »Historie literatur slovanských,« II. pg. 457.
[10]) »Hlasové« 1846 pg. 157.

také Hollého báseň na »Antona Bernoláka« v »Zoře« nevyšla, tak že směle můžeme tvrditi, že tuto nikoho jiného Kollár nemíní, než básníka-kněze Jana Hollého. Básník Hollý se svým obdivem pro Bernoláka stál tedy na Slovensku již před rokem 1840 osamocen. Smíme sice tvrditi, že zamítnutí řečené básně redakční komisí »Zory« vyšlo jen z Kollára, tehdy předsedy spolku, ale jest přece důkazem, že tou dobou již vliv Bernolákův mizel. Připomenouti ovšem musíme, že když r. 1841—42 týž spolek podnikl souborné vydání spisův Hollého ve čtyřech svazcích, báseň »Na Antona Bernoláka« v ně pojata byla. Ovšem, že nevíme, zda k výslovnému přání básníkovu či jen pro úplnost nebo z piety k největšímu soudobému pěvci Slovenska.

Podivno, že později vydavatel básní Hollého, Josef Viktorin, se o věci této nezmiňuje, ač mu zajisté povědoma býti mohla.

Štúr, Hurban, Hodža.

Bernolákův pokus, založiti samostatnou literaturu slovenskou, se nezdařil a nepřinesl zdárného ovoce, protože stonal úbytěmi hned ve svém zárodku. Po pokusu Hamuljákově, udržeti slovenskou spisbu Bernolákovu při životě, přišla doba reakce, tichý, ale veřejný návrat ke spisovné češtině. Byla doba, kdy neuměli na Slovensku psáti ani česky ani slovensky. V té době většina uznávala příslušnost Slováků k národu českému a s bolestí pociťovala, že neovládá správně českého pravopisu a české mluvnice, Tenkráte kdyby na Slovensku byli uměli česky, měla čeština nejpříhodnější dobu rozhojniti svůj slovník slovným pokladem slovenským, v čemž počal již Kollár, tvůrce básnické mluvy české. Byla také vhodná příležitost získati Slovensko na vždy češtině. Ale v Praze samé tenkráte byl český život literární teprve v plénkách, literární faktoři pražští měli dosti starostí s chudou českou spisbou, o politickém životě českém nebylo tenkráte ještě potuchy, ten teprve měl se zroditi z vývoje okolností pracujících k porodu roku 1848. V Praze a v celých Čechách nikdo neobrátil zřetele ke Slovensku, ač v Praze žili čeští literáti, které zrodilo Slovensko. Na Moravě bylo tehdy národně vůbec naprosto mrtvo, literárně i politicky. Morava sama ani nechystala se zroditi rok osmačtyřicátý, ač v Praze porodní bolesti byly znatelné a značné. Slovensku i Čechům bylo by prospělo obnovené literární sjednocení — ale s ním nikdo u nás nepočítal. A na Slovensku počali počítati jinak. Vraceli se k ideím Bernolákovým a cítíce i nesouce trpce nedokonalou znalost češtiny, pomýšleli na obnovení roztržky. Ani na Slovensku nebyl národní život vyvinut, i tam bylo národně mrtvo a den teprve probleskoval. Ohnivá povaha slovenská nepotřebuje však tolik rozdmychování k činům, jako národní povahy hovící a libující si ve sladkém far niente. Bylo potřebí jen malé jiskérky, aby celé Slovensko jako rázem zaplanulo jediným velikým ohněm vzácného slovanského nadšení, praecipue pak slovenského nadšení.

Víme, co způsobil na Slovensku rok osmačtyřicátý.

Ale jiskra zažehující oheň ve slovanských srdcích byla vykřesána ještě před tímto rokem. Vykřesal jiskru tu Ludevít Štúr,

kterého přítel a vrstevník jeho dr. Josef Miloslav Hurban nazval křísitelem mládeže, vysněným bohatýrem myšlénky slovanské na Tatrách, věčným mládencem s ohněm srdce i ducha nekonečně dojímavým, všem Slovanům známým a všechny přední Slovany znajícím, mužem jednak ideálů, jednak mužem činů.[1])

Posudek o jeho snahách a tvorbě vyslovíme na konec této kapitoly. Štúr narodil se dne 29. října 1815 v Zay-Uhrovci v Trenčanské stolici. Otec jeho byl tam školním rektorem. Dříve učiteloval v Trenčíně, kde u něho bydlil náš Palacký, dokud trávil v Trenčíně svá školní léta. Otec vedl mladého Ludovíta přísně, dbal o jeho vzdělání; poetická povaha matčina vzbudila v něm lásku k přírodě, jež v okolí Zay-Uhrovce rozestřela mnoho svých kouzel. Otec pečoval o synovo vzdělání, matka bezděky budila v něm básníka. Poněvadž dům rodičovský byl slovenský, vlastenecký, rostl v junáku Ludevítovi hned od mala slovenský vlastenec. K upevnění slovenského smýšlení ve Štúrovi nemálo přispělo gymnasium v Rábu, kde profesor Pec přihlížel k tomu, aby žáci jeho znali se ve slovanském světě. Později studoval Štúr v Požúně, kde spřátelil se důvěrně s pozdějším dosud nejnárodnějším básníkem slovenským Samem Chalúpkou, který má největší zásluhu, že Ludevít neutonul předčasně v kancelářském prachu, že dostudoval. Když přišel v Prešpurku do čtvrté latinské, znal již svůj rodný jazyk česko-slovenský tak, že mohl učiti mládež řeči a literatuře česko-slovenské.

Štúr byl evangelík — ale slovenští evangelíci podnes jsou pravými a vzornými křesťany. Není u nich onoho nevěreckého racionalismu, který nyní ovládá protestantský svět v Německu. S pravým slovanským vědomím spojoval hlubokou nábožnost, pravé křesťanské zásady; nebylo u něho náboženské laxnosti, povrchnosti, neboť byl duch přemítavý, myslivý, který nespokojil se s onou křesťanskou negací, která ovládá nyní protestantský svět. Náboženské přesvědčení spojené s pevným charakterem a s mravným životem zřízeným dle zásad křesťanských musíme uznati také u evangelíka. To si odnesl Štúr ssebou do škol z domu otcovského a veden jsa rozumnými učiteli, v tom se na školách zdokonalil. Uvážíme-li nyní, že spojoval se v něm pravý náboženský duch se vzácným vlasteneckým uvědoměním, veliké nadání s touhou po vzdělání, rádi uznáme, proč záhy stal se Ludevít již jako student učitelem svých spolužákův, ba milovaným učitelem i těch, kteří ve školách byli o několik tříd před ním. Když tedy stal se jaksi na témže lycei učitelem řeči a literatury česko-slovenské, rozvinul všechny schopnosti svého ducha i vzácné sebezapírání, znamenitý řečnický dar, schopnost získávati národu lidi a pracovníky, lásku k veškerému Slovanstvu. — Štúr byl dopisovatelem českých a jihoslovanských časopisů, pěstoval soukromé schůze slovenské studující mládeže za příčinou dalšího vzdělání ve slovanských řečích a literaturách, přemlouval stejně smýšlející přátele k cestám po slovanských krajinách, pěstoval slovenský zpěv, výlety do krásného okolí požúnského. Štúr pěstoval náležitě vzájemnost

[1]) Dr. J. M. Hurban, »Ludevít Štúr«, »Slovenské Pohľady«, 1881, pg. 52.

československou. Z počátku dbal pilně písemnictví českého. Žáci a přátelé jeho psávali české články, a co uznal Ludevít vhodným, zasílal pražským »Květům« k uveřejnění. Tak vznikly mnohé veršované práce, z nichž nejlepší sebral a r. 1836 vydal v Prešpurku pod titulem »Plody zboru učenců řeči česko-slovenské prešporského«, chtěje tak povzbuditi mládež ostatních škol k větší dbalosti češtiny. V Požúně stál Štúr v čele »Jednotě literární československé.« Když r. 1838 vláda zakázala veškeren studentský ruch a jednoty, změnil Štúr jméno jednoty v »ústav« pod protektorátem Pálkovičovým a sám ujal se sekretariátu nového ústavu.

Mezitím však v Prešpurku dostudoval a r. 1838 na podzim odešel studovat na universitu v Halle, kde pěstoval hlavně filosofii, jazykozpyt a vědy historickopolitické. Přimknul se k filosofickým zásadám Heglovým. Studoval pilně. Již na gymnasii plašily mu noční ospalost dýmka a černá káva, aby mohl pilně po nocích pracovati. Týmž způsobem pracoval také v Halle. Ke zdraví mu to nikterak nesloužilo. Duch byl neustále přepínán a tělu nedostávalo se řádného odpočinku, neboť snaživý junák poznal profesory světového jména a byl poněkud i ctižádostí pobádán k vytrvalé, neúmorné práci. Profesoři počali se o snaživého mladoně obávati, a lékaři předepsali mu přísnou dietu a nejmenší napínání ducha. V Halle počal pěstovati také síly tělesné šermem, tělocvikem, jízdou koňmo, střelbou do terče. Netušil, že střelba bude mu kdysi osudnou. Tělesně se zotavil a to bylo na prospěch i jeho ducha. Filologové Bopp a Pott roznítili v něm lásku k bádání jazykozpytnému, jako filosofové Roepell, Schaller, Duncker a jiní roznítili v něm ohnivého hegelianistu. Ale Štúr, ač zásad Heglových nikdy se nevzdal, pojímal přece jen ideálnější stránky této filosofické soustavy a nikdy jí nepodlehl úplně, právě jako nikdy nepodlehl germanské vědě a zachoval si čisté náboženské přesvědčení i čisté názory na slovanský svět.

Roku 1839 navštívil Štúr obojí Lužici a do Halle zavolal za sebou Benjamina Pravoslava Červenáka, duchem sobě rovného, ale tělesně slabého slovenského jinocha, do něhož kladl veliké naděje. Ale bohužel naděje tyto byly zklamány, neboť Červenák roku 1841 dokonal svoji pouť tímto slzavým údolím.

Štúr vrátil se na podzim roku 1840 na Slovensko. Zdržel se kratičko v Praze. Doma nabízeli mu profesuru protestantské theologie v Kežmarku, ale Štúr ji nepřijal, nýbrž nastoupil v Prešpurku jako náměstek profesora československé řeči a literatury. Profesorem byl Jiří Pálkovič, ale Štúr byl daleko vzdělanější, uklidněnější, měl mnohem lepší názor na svět a větší zkušenosti, než o mnoho let starší profesor. Slovenským luteránům líbil se při něm hlavně jeho čistý hegelianismus, z bohosloveckého stanoviska protestantského daleko morálnější již tehdy pole ovládajícího rationalismu. Líbilo se také jeho universální vzdělání. Generální inspektor evangelických církví a škol uherský hrabě Karel Zay roku 1842 proti němu zavedl disciplinární vyšetřování, jako by tropil politické pletichy. Nic se mu sice nedokázalo, ale roku 1843 přišlo nové vyšetřování a roku 1844 sesadili Štúra ze supplentství. To pobouřilo slovenskou veřejnost.

mládež odešla z Prešpurka do Levoče, ale nepomohlo. Počínal se již zásluhou Zayovou probouzeti maďarský chauvinismus a Štúr byl jeho první obětí. Ale sesazený supplent neztratil mysli. Psal obranné články do německých mimorakouských časopisů, vysvětloval v samostatných, v Lipsku vydávaných brožurách pravou hnusnou podstatu maďarismu, podával petice k uherské sněmovně, sestavoval vyslanectva k císaři Ferdinandovi do Vídně.

Roku 1844 uzrála v něm myšlénka zbudovati samostatnou spisovnou řeč slovenskou. Ale o tom později.

R. 1847 zvolilo jej město Zvolen poslancem na uherský zemský sněm do Prešpurka. Důvěra v něj byla všeobecná, neboť byl výborně kvalifikován svým studiem kameralistiky na universitě v Halle a osvědčil se již jako publicista, neboť byl redaktorem »Národních Slovenských Novine,« do nichž psával sám znamenité politické články. Rok osmačtyřicátý jej zavlekl do svých proudů tak, že mu šlo o život. Když ideami velkomaďarskými svedený Lajoš Kossuth, odrodilý Slovák, svedl maďarskou veřejnost k odboji proti Rakousku, postavili se uherští Slované proti maďarskému odboji. Maďarský chauvinismus, jak jej pěstoval Kossuth, neznal uherských Slovanů. Kossuthovi byly superiores partes Hungariae maďarským krajem, regna Croatiae, Slavoniae, Dalmatiae byla mu jen maďarskými stolicemi. Na jihu postavil se proti Uhrům chorvatský ban Jellačić, na severu postavili se proti nim Slováci vedeni Hurbanem, Hodžou, Štúrem a Čechy Bloudkem, Zachem a Janečkem.[2])

Uherská vláda prohlásila Štúra a Hurbana psanci, a tito mužové odešli do Prahy, aby tam sestavili válečnou výpravu do Uher.[3]) Když spojená vojska Jellačićovo a Windischgrätzovo potřelo s pomocí ruskou uherské povstání, musila všem zajatcům, odsouzencům i psancům slovenským dána býti úplná občanská svoboda.

Od roku 1849 žil Ludevit Štúr v soukromí, zabývaje se vychováváním dětí bratra svého Karla a pracemi literárními. Zemřel nešťastnou náhodou. Dne 22. prosince r. 1855 raněn byl na honě z vlastní pušky, na kterou nešťastně upadl. To se stalo v Modře, kde jeho bratr Karel byl rektorem gymnasia. Celé vlastenecké Slovensko modlilo se za jeho uzdravení, neboť kde který upřímný Slovák jej ctil a miloval. Ale smrť dostavila se dne 12. ledna roku 1856 k veliké bolesti celého Slovenska.

S ním v bojích o slovenčinu i v bojích proti maďarské rebellii ruku v ruce kráčeli přátelé jeho Hurban a Hodža.

Josef Miloslav Hurban narodil se dne 19. března r. 1817 v Beckově. Studoval na gymnasii v Prešpurku, kde r. 1836 Štúr vznítil v něm vlastenecké vědomí slovenské. Když Štúr odešel studovat na universitu v Halle, byl mladý Hurban v čele literární jednoty studentů prešpurských. Když roku 1840 Štúr vrátil se z Němec, Hurban stal se kaplanem v Březové a roku 1843 zvolila jej církev v Hlubokém svým farářem, kde setrval až do své smrti, která jej zastihla dne 21. února roku 1888.

[2]) J. Dvořák, Moravské sněmování 1848—49 v Telči 1898, pg. 47.
[3]) Ibid. 65.

Michal Miloslav Hodža narodil se 22. září roku 1811 v Rakši ve stolici turčanské. Studoval v Báňské Bystřici, v Rožnavě a v Prešově a konečně v Požúně a dokončiv roku 1837 studia na universitě vídeňské, stal se kazatelem v Liptovském Sv. Mikoláši. Byl to muž nesmírné lásky ke slovenčině, vlastenec ryzí, kněz protestantský znamenitý, uchvacující svými kázáními, snivý idealista, duše citlivá. Slovenský luteránský zpěvník má několik jeho náboženských písní, které náležejí k nejlepším duchovním písním slovenským vůbec. Nejsou dosud veřejnosti úplně známy příčiny, pro něž roku 1868 byl vypovězen z Uher. Odešel do Těšína, kde dne 26. března roku 1870 skonal.

Až do roku 1848 byli všici tito tři mužové věrnými přáteli. Ale když Hodža tajně opustil Štúrův vojenský tábor, vedený proti maďarským povstalcům, zanevřel naň Štúr a nikdy mu nedovedl odpustiti, že, dle jeho mínění, zradil svým tajným útěkem slovenskou věc.[4]) (Pokračování.)

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Sv. Dorota, dne 6. února

Ještě asi před 20—30 lety bylo na Tovačovsku zvykem *choditi s Dorotou* (též *po Dorotě*).*)

Pět účastníků dramaticky předvádělo umučení sv. Doroty; byli to: sv. Dorota, král, kat a dva lokaji či služebníci. Dorota měla na sobě bílé šaty, na hlavě korunku ze čtyř proutků vitého kvítí. Dva lokaji stáli jí po bocích držíce konce pentlí s ní splývajících. Královu hlavu kryla papírová koruna, bedra — šat z papíru na způsob ornátu; v ruce třímal žezlo. Kat opásán byl mečem, který dotýkal se červených kalhot.

V domích zpívali takto:

Byla svatá Dorota
nábožného života.
Šla ona přes králův háj,
potkal ji tam sám pan král.
Chceš Dorotko, chceš má být,
já se tě chci oblíbit?
A já nechci žádného,
jenom Boha samého.
Král se na ni rozhněval,
do žaláře vsadit dal,
a na vojnu odjel sám.

[4]) Dr. J. M. Hurban: Ludevít Štúr ve »Slov. Pohl'adoch« 1884 pg. 115 a 119.

*) Srovnej u Sušila str. 7—9 a u Bartoše píseň o sv. Dorotě z Přerova v nár. písních mor. 1901 str. 559—560. Ve Feifalikových Volksschauspiele aus Mähren na str. 99—108, 42—149, jsou dvě divadelní hry o sv. Dorotě z Hané, totiž z Kojetína a Kroměříže.

Sedum let na vojně je,
osmý rok domů jede,
na Dorotku vzpomene,
jeli živa nebo ne.
Žije králi a žije,
její ani nepije;
ti nebeští anděli
jíst a pít jí nosili.
Z vězení vyvedená,
před krále předvedená.
Chceš Dorotko, chceš má být,
dyť já si tě chci oblíbit?
A já nechci žádného,
já mám Ježíše milého.
Král se na ni rozhněval,
na oleji smažit dal;
na oleji smažená
čím dál krásnější byla.
Král se na ni rozhněval,
katovi ji pod moc dal.
Kat ji vede po mostě,
a mluví s ní po sprostě:
Chceš Dorotko, chceš má být,
já se tě chci vykoupit?
Měla jsem být králova,
a teď mám být katova?
Dej mně, kate, co máš dát,
nenech mě tu dlouho stát.
Kat se na ni oboří,
a mečem ji udeří.
Andělé duši vzali,
a tělo pochovali.

Když se zpívalo: kat se na ni oboří . . ., »Dorota klekla a kat ji stínal hlavu«.

Za svou dramatickou hru byli herci krejcary neb potravinami odměňováni.

Veršování zapsáno z úst účastnice této hry z Lobodic.

Svatý Matěj, dne 24. února.

Na den sv. Matěje ve Vážanech u Vyškova časně ráno za tmy vstávají děti, chlapci i děvčata, a nepřistrojeny, bosy, neumyty běží do zahrad a vyšplhajíce se tam na stromy zpívají:

A ty svatý Matěji,
máme k tobě naději,
abys nám dal úrodu
na tu naši zahradu.

K poslednímu verši připojují, jakou úrodu si přejí, totiž hrušek, jablek, třešeň, sliv a ořechů. Zpívají tak dlouho, pokud vydrží. Čím déle zpívají, tím lepší bude úroda.*)

*) Srovnej v »Našich dětech« str. 279.

Je-li na sv. Matěje mráz, bude ještě 40 mrazů po něm; není-li mrazu, tož jich bude bez konce. Po Matěji může se síti zelné semeno.

Sv. Řehoř, dne 12. března.

V Lobodicích i jinde shromáždili se chlapci ve škole, a pak dva a dva chodili dům od domu zpívat. Někde měli v čele biskupa. V jizbě dali pozdravení P. b. P. J. Kr. a spustili:

Řehoře svatého
papeže velkého,
my smy malí i velicí
slavme svátek jeho.
Esli žáčka máte
troníček nám dáte,
esli ho nemáte,
na papír nám dejte,
po patáčku, po troníčku
málo schudobnete.
Pán Bůh vám to zaplatí,
dá vám požehnání
a po smrti v nebi
s námi království.*)

Dva chlapci do košů vybírali vejce, máslo, též peníze dostávali. Ve škole paní rechtorová připravila jim z vajec svačinu, a peníze se rozdělily.

II. Doba velikonoční.

Doba velikonoční trvá od neděle devítník až do svátku Nanebevstoupení Páně a připomíná nám lásku druhé božské osoby — Syna, který za nás trpěl a umřel. První křesťané postívali se již v neděle devítníkové, ale nyní na konec masopustu bývá bujnější veselí než z počátku. Zvláště ostatky t. j. tři dni před popeleční středou, též škaredou zvanou, bývaly a jsou na Hané hlučně slaveny.

Ostatky.

Dle výroku mládeže jsou prý ostatky největší svátky v roce. Jak by nebyly? Tolik vyražení za žádných svátků nemají jako v ostatky. Byť i míra rozpustilostí nyní valně byla snížena, přece muzika v některé osadě hraje po tři dni; škoda jen, že pořádek při ní zhusta nebývá takový, jako za bývalých dob. V Záhlinicích i pohůncí**) »držívali« muziku, obyčejně v soukromném bytě, při

*) Srovnej v »Našich dětech« str. 280, a v »Nár. písních morav. 1901, str. 562—563, u Sušila str. 722, a ve Feifalikových »Volksschauspiele« str. 166.

**) *Pozn. redakce.* U nás ve Pleších u Kardašové Řečice držívali jsme muziku i my malí školáci a také v soukromém bytě. Domácí hospodář nám naléval kořalku, za 1 kr. čtvrtku, a bezpochyby měla v sobě přes polovici vody, neboť nikdo z nás se neopil. Byli jsme při muzice chlapci a děvčata mimo domácího hospodáře beze všeho dozoru, ale nepamatuji se v nejmenším, že by se byla mezi hochy a dívkami stala nějaká nepřístojnost. Hrával nám obyčejně dudák. Jeden den jsme chodili po vsi s »koněm« my, druhý den dospělá chasa. V každém domě provedli jsme domácí dcerku a ta dala na dřevěný tatíř, otočený hedvábným šátkem, dar: buď

níž hrával houslista, a kdosi s ním. Měli též své stárky-pořadatele, kteří za pořádek ručívali. Nevybrali-li dosti, bylo jim doplatiti.

Dospělá mládež »držívala právo«; někde posud drží. Dle vypravování účastníků vylíčím postupně zvyky ostatkové z Kroměřížska, Tovačovska, Vyškovska a Prostějovska.

1. Právo ostatkové na Kroměřížsku.

Osoby. — 1. Fojt. (Rychtář.) 2. Pudmistr. 3. Písař. 4. Dva konšelé. 5. Kopař. 6. Ponocný. 7. Sklepník. 8. Kominář.

Když jsme chtěli držet právo, tak jsme se sebrali chasa a šli jsme k panu rychtáři a pudmistrovi prosit, aby nám dovolili ho držet. Když svolili, tak jsme se strojili k tomu. Ode dávna byl v obci naší *Skašticích* takový rožen, zapíchnutý na spodku do dřevěného skřenka; vysoký byl na loket — celý železný, na vrchu se špicí, aby se právo mohlo zapíchnout do podlahy (stropu).*) Tento rožeň se dal děvčatům do práce. Děvčata buda za dróžky, mívaly na svajbách na hlavách zlaté pantléky, takový jeden se dal na vrch rožně a propíchl, pak přivázal, a se tak vázaly dokola dolů pantle, a hodně moc.

Jak bylo právo pěkně nastrojeny, zanesli jsme ho k panu rychtářovi, a ten ho doma zarazil do podlahy. Potom v neděli jsme šli — všecka chasa — právo přijímat s muzikou. U pana rychtáře na nás čekali celý úřad; oni už nás měli sestavené, jakým budeme který úřadem, protože předešlou neděli po modlení v kapličce měli jsme venku volbu. Tak nás vyvolávali. Než se tak stalo, napomenuli nás, jak se máme chovat. Pak se začalo volat. Ten, co nosil to právo, jmenoval se *fojt*. Dal mu rychtář právo do ruky, a muzika hrála intrádo. Potom se volal *pudmistr*, a zas se hrálo intrádo; pak se volal *písař*, co měl kasu pod sebou a zapisoval — a to jsem byl já Jan Pospíšil. Pak zvolili *konšely* — dva, ti byli povinni pomáhat fojtovi a pudmistrovi musili vodit obžalované ke stolu. Ještě ustanovili *kopaře*,**) co dával vršky na záda, *ponocného*, co hlídal a troubil před hospodou, *sklepníka*, — coměl pivo pod sebou, a *kominářе*.***) Když jsme byli zvoleni, tak jsme poděkovali úřadu a šli jsme s právem a muzikou do šinkóza, tam byla podlaha (strop) dřevěná, a sloup v prostředku stál. Tam jsme chodili s právem kolem sloupu. muzika nám hrála, a pak jsme zasedli za stůl, jak starý†) úřad sedával. Na dva na sebe složené talíře položili jsme dvourýnšťák a dukát. Starý úřad nás doprovodil do hospody. Sotva jsme dosedli, už začaly jít žaloby; hned žalovali starého rychtáře, že se nám

čtvrtzlatník nebo zlatník. Dostávali jsme v domech koblihy a žid s pytlem — jeden z nás — žebral obilí, které jsme prodali a z čehož, a z darů dívek, jsme dudáka vyplatili a jiná vydání hradili. Tančili jsme tři dny a ovšem ne stále. Ostatky se u nás neříká, poslední tři dny slují masopustní katexochen.

*) V Záhlinicích byla to v pentle ustrojená loutka.

*) Kopař vyplácel vršky t. j. dával na zadní část těla nebo na záda rány dřevěnou klapačkou, nastrojenou mašlemi. Ta klapačka jmenovala se *ferula*. Podobala se vařečce, na širším konci rozštípené.

*) Když se chodilo s právem po dědině, kominář ve staveních měl se dostati do komína pro klobásy a uzené maso.

**) Skutečný obecní úřad.

z našeho poctivého práva vysmíval. Hned šel konšel pro něho a dovedl ho ke stolu, a nový fojt mu pokuty nasoudil dva zlaté a k tomu pět vršků. Přišel kopař s ferulou, byla složena ze dvou deštiček, aby to klapalo na zádech, a vinníka trestal. Muzika spustila, a my s ní zpívali:
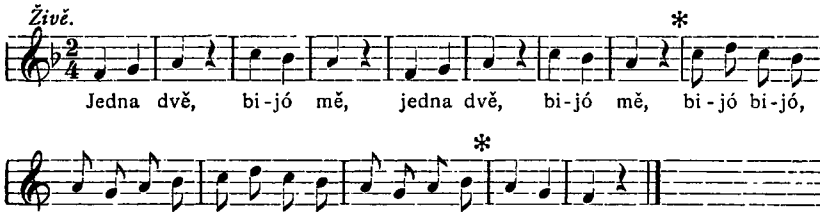
Od ✻ až po ✻ zpívá se pokud se bije.

To byl jeden vršek. Dostávali i po 10 vršcích. Napřed dostal starý úřad, pak každý co byl v hospodě. Jak jsme byli hotovi, shrábli jsme peníze asi 40 zl., abysme výlohy zapravili.

Piva jsme si dovezli bečku z pivovaru z Kroměříže, máz plechový se očistil, aby se svítil, děvčata nám ho nastrojily a ověnčily, a z toho jsme pili a zavdávali těm předvolaným, — co byli žalovaní. Tancovali jsme hodně dlouho do noci.

V ponděli jsme vyšli do dědiny a chodili jsme ráno dům vedle domu s právem. V domě fojt pichl právo do podlahy, úřad zasedl za stůl. Hospodyň zatím donesla nám mísu koblihů; za odměnu protočil ji fojt a ostatní děvčata po jizbě. Kominář vymetal komín, co kde mohl tam popadnouti, schoval do měchu, který na sobě nosil. Až jsme ze stolu všecky koblihy uklidili, šli jsme s muzikou o numero dál. Jak jsme byli hotovi, šli jsme zas do hospody, a tančili co vlezlo.*)

*V úterý***) to šlo zas až do večera. Před večerem jsme odváděli právo. Zas jsme šli s muzikou k rychtářovi, a zas tam úřad seděl. Náš fojt pravil: »Pane rychtář a pane pudmistr a celý úřade! Odvádíme vám toto poctivé právo tak jak jsme ho přijali, tak vám ho zas poctivě oddáváme. Obecní úřad nám vyplatil; každý z nás dostal několik vršků. My jsme jim dali za to vědro piva.

Co jsme nasbírali jako maso a klobásy, to jsme prodali, a koblihy pojedli, peníze sčítali, zaplatili muziku, pivo a ze šinkóza; a nechali jsme šest rýnských na mši svatou. Ostatek jsme s děvčaty proužili.

*) V Záhlinicích večer vybíral úřad od děvčat peníze. K tomu hráli hudebníci zvláštní tanec a chasníci brali sobě každý svou oblíbenou tanečnici, otočivše se s nimi několikráte, předváděli je po jedné před stůl úřední. U stolu vytáhla tanečnice ze záňadří bílý šáteček, v němž měla zaobalených několik desetníkův, a byla-li bohatší, několik dvacetníkův stříbrných, vysypala ze šátečku peníze na talířek na stůl, a pak jí zavdali.

**) V Záhlinicích tepr ve vúterý chodili po dědině. Večer tancovali zvláštní tanec »*na konopě*« maďaru zvaný. Tančili jej i staří, aby se urodili konopě; čím výše kdo vyskakoval, tím bezpečnější měl naději na vysoké konopě. O 11 hod odevzdali stárci právo úřadu obecnímu v hospodě.

2. Ostatkové právo na Tovačovsku.

Y Lobodicích drželi právo naposledy r. 1854; až na malé odchýlky konalo se tak, jak na Kroměřížsku Opatrná chasa napřed si vyžádala aspoň týden před ostatky dovolenou od úřadu obecního držeti právo. Když se tak stalo, postarali se o muzikanty na celé ostatky. Dovolme pamětníku dále samému líčiti právo: Muzikanty jsme živili celé ostatky, a co vyhráli v hospodě, z toho si vzali polovici, ostatek patřil nám. S hospodským jsme vyjednali, že dostane 30 rýnských za ustoupenou a 12 rýnských na světlo. V ostatky nám popustil sklep, do něhož jsme uložili pivo z Chropíně. Pak jsme ze sebe zvolili tento úřad:

Rychtáře: Francka Vrtěla. Pudmistra: Josefa Říhoška. Druhého pudmistra: Francka Štěpánka. Třetího pudmistra: Martina Vybírala. Čtvrtého pudmistra: Vincka Vrtěla. Pátého pudmistra: Juru Neznámého. (Policajt). Čtyři konšely, co vodili provinilce k soudu. Dva pomocní. Dva sklepníky, co měli pivo pod sebou. Dva komisaře. Kopaře, co vyplácel pokuty. Měchonoše, co do měchu sbíral koblihy.

Právo strojily hospodyně, nám právě Vrtělka-žuderská.*) Donesli jsme jí šablu, a ona na ní zavěsila obojek, jaké nosily na krku; ale ze šable špice musila vyčnívat, aby se právo mohlo zapichnouti do trámu. — Pod obojkem navěsily se na šablu věnečky, na spodek bílá sukýnka, jenom stupka od šable byla volná. Tak bylo naparáděno to naše poctivé právo.

Po požehnání óřadi nám vydali právo, napomenuli nás a my s ním a muzikou zrovna do hospody. Tam se zapíchlo do trámu, a noví óřadi sedli pod ně. Muzika hrála a provinilci se trestali. Kdo se provinil proti poctivému právu, toho přivedli konšelé před úřad. Rychtář se ptal: »jak chceš byt trestané, esli na zlatě nebo na gatě?«

Rozhodl-li se pro gatě, vyplatil mu kopař felurou. Muzika spustila, a kopař podle taktu pěje verše: »jedna dvě, byly dvě, byly, byly — byly, byly — byly dvě« vyplácel. Po výplatě postavili jej konšelé před muzikanty, a tam aspoň groš musil jim zaplatiti.

V pondělí a v úterý každý musil jíti na mši sv., kdo zaspal, zaplatil půl vědra piva pokuty.

V pondělí s právem obcházela se dědina. Jeden sklepník nosil v putýnce pivo, druhý ze žbánu zavdával. Ostatní se konalo jako na Kroměřížsku. Večír hrála se *cófavá*. To bylo tak: Každý si vybral dvě dívky, ty se nás chytly za ruce nebo pod paže, a my s nimi dva kroky napřed, dva do zadu, a nevím, jak dostali jsme se před úřední stůl, na němž stály dva talířky. Dívky volky nevolky musily něco na ně vhodit.

Když muzikanti hráli cófavó, zpívalo se:

Na tom našem dvoře
všecko to grágoře,
i to naše kuře.

*) Slove žuderská, že mají u statku ještě hanácký žudr, druhý, co se týče velikosti na Hané.

V úterý jsme nechodili po dědině; večer kolem 8. hodiny odevzdali jsme u rychtáře poctivé právo úřadům, a zaplatili jsme jim půl vědra piva i víc, a pili jsme ještě s nimi.

Právo jsme musili dobře hlídat, nebo kdyby se ztratilo, bývali bychom platili, co by úřad obecní byl nasoudil. Když žádný z nás nebyl v hospodě, zamčelo se do truhly hospodského.

3. Právo ostatkové na Vyškovsku.

Na Vyškovsku sešel se v neděli odpoledne obecní výbor u starosty a vybral z chasy prvního, druhého, třetího a čtvrtého stárka. Starostova manželka pak pozvala ženy výborníků na svačinu. Tyto a s nimi stárky vystrojili právo. Vystrojené právo nesl první stárek u veliké slávě do hospody a zapíchl je koncem nahoře vyčnívajícím do trámu nad »úředním stolem«. Druhý stárek nesl ferulu.

V pondělí masopustní házela děvčata »do věnečku« na talíři položeného. Věneček měl na starost stárek třetí.

V úterý chodila chasa dům od domu s právem. První stárek nesl právo, s nímž šel vždy napřed, druhý ferulu, třetí věneček, čtvrtý pokladnici. Ostatní chasníci nesli meče. Několik najatých chlapů ponášelo za nimi pivo a měchy na obilí.

Za prvním stárkem vkročila do jizby ostatní chasa. Hospodyně je uctila uzeným masem, koblihami atd., domácí dcery daly zase něco do věnečku, kus slanin »na šablu« a do měchu obilí. Hudebníci zahráli, zatančil se kousek a šlo se o dům dále. Večer se nasbírané potraviny dražbou prodaly.*)

Roku 1903 drželi právo ve Vážanech; jakým způsobem se to dálo, ať nám vypráví účastník: Před třeceti lete držel sem právo podlivá staryho obečeje, letos o nás ve Vážanech o Veškova držele ho zas, to se vi, že hodně jináč než me staři, ale přece to hlavni je v tem. No, šak vám to vepovim. Před ostatkama se zendó chlapci, keři bodó držet právo, odělajó domlovo s mozekantama, zač im bodó hrát. Vepije se zálom,**) debe se nekerá strana spáčela, zaplati ho. Taky podmistra požádajo o dovoleni, ešle smijó právo držet.

V nedělo odpoledne devčata strojijó právo, a odělajó ze sebe tře stárke: prvni, drohó a třeti; take chlapci volijó óřade a to prvniho, drohyho a třetiho stárka, take pisaře, dva sklepnike a drába.***)

V nedělo večir, až je všecko v hospodě, dovedó ostatnice s mozekó zvoleny óřade a pasadijó jich slavnostně za obecni stul. Skotečné starosta obecni otiší led, a promlovi: Jak je vám povědomo, máme nové obecni óřad, proto pozhovte, povim vám, keři só to. Tož jož vite, kdo só v obecnim óřadě, vážte si jich, a paslóchete, jak zákon káže, abe nebelo zle.

Po řeče přendó devčata k obecnimo stolo, a prvni stárka odevzdá podmistrovi právo, a žádá ho, abe ho tak počestny a poctivy zachoval, jak ona mo ho odevzdala. Drohá stárka odevzdá

*) Z »Mor. Lidu«, str. 24.

**) Něco napřed vypijí.

***) Srovnej v »Roku na vsi«, sv. I., str. 128—148.

prvnimo radnimo farolo, a třeti drohymo radnimo ověnčené máz piva. Jak se tak stalo, podajó si roke a odendó

Opravdověnské podmistr napomináostatnike, abe se slošně chovale, a nedale přičene, be se moselo zakročet; to řka, odevzdá právo prvnimo stárkovi, prvni radni podá farolo drohymo stárkovi, a třeti stárek dostane ten máz piva od drohyho radniho. Potem mozekanti zahrajó marš a ostatnice s právem obcházijó třekrát do kola, a pak ho zapichnó do podlahe nad ořednim stolem.

Obecni ořadi ješče ten večir zostanó sedět za svém stolem, pěkně si pokořojó a pijó od kubika Dež začne tanec, mosijó jit se stárkama, kery přendó pro ně, si zatancovat tajč.

K pul noce ostatnice skovajó právo, a obecni ořad odende dom, a ostatni tancojó do rána.

V ponděli teprov bévá veselo. Mozeka začne brzo po obědě, právo se zapichne do podlahe, a prvni stárek, Janek Podešva, napomináostatnike, abe se stišele, že jim pisař — Jakob Ječminek, přečte duležity nařizeni. Obecenstvo stichne, a pisař čte: »Ctěné panenky! Výnosem c. kr. finančního ředitelství v Brně přišlo nám nařízení dne 19. ledna 1903 č. 1,900.999, bychom nejdéle do 25. února 1903 vybrali daň, a to daň gruntovní, domovní, ekvivalentní, jakož i přirážku na ostatkové právo, úhrnem 1900 K 99 h. Jelikož na nás mladý úřad tak těžké břímě jest složeno, tak vás žádáme, ctěné panenky, jakož i vás, staré dobré stařenky, byste nám nějakým příspěvkem pomohly, bychme se eksekucí zbyli. Která nemůžete dáti šestáček, dejte aspoň zlatáček, která z panenek nic nedáte, však se za to nevdáte.«

Včel házó »šestko«. Rožnó se dvě svičke, strčijó do svicnu a postavijó na stul: meze něma só dva taliřke na sobě. Na vrchni talířek položijó dvórenščák, na stul nedaleko sklinko s pivem a jedno s kořalkó; mozekanti hrajó piáno tajč, ostatnice vezmó svy tanečnice a tancojó, nekdo z nich však břinká dvórenščákem na taliřko a sedi o stola a hlidá právo. Až zatancojó párkrát do kola, zastavi se před právem o stola prvni stárek s prvni stárkovó. on ji zavdá piva a gořalke, a ona kdese našmátrá šátek, vedělá z něho penize a vhodi na talířek. Pak ji tanečník ješče zavdá a odendó. Tak de jedna pára za drohó a ke konco házó aji vdany, a dež jož přestává pršet, sčitajó co vebrale, a pisař to zapiše. Tancoje se podlivá stényho recepiso jako včerá.

V ótery ráno kolem desáté ostatnice chodijo po dědině dum od domo s mozekó. Napřed jidó kluci s měchama na ječmeň, prvni stárek nosi právo, drohé stárek farolo, a pisař pinko na penize, dráb nosi šablo na slanine, jeden sklepnik pivo v potynce a drohé gořalko ve sklince. Z té potynke másem nabirajó pivo, a zavdávajó, kde přendó.

Přenda do staveni, mozekanti hrajó, a stárek veznamenává hospodeň lebo cero tanečkem. Nekde jim dajó e oběda. Mezetém kluci pospozijó celé dum a béro co mužó, jako strake. Až všecko pochodijó, v hospodě všecko prodajó na dalši ótrate.

Večir pak zas zasedne obecni ořad za stul a pisař přečte drohy nařizeni, kery jim právě dneská došlo: »Ctěné panenky! Jelikož jsme tuto gruntovní daň a ostatkovou nevybrali, jak máme

předepsáno, a nové nařízení nám přísným eksekucím hrozí, že nám i právo zajmou, tož znovu vás žádáme, ctěné panenky, jakož i vás, staré stařenky, byste nám nějakým příspěvkem nápomocny byly. Jen s kurážem do toho, ať je toho mnoho!«

Háže se jak v ponděli, jenom s tém rozdilem, že jož prši miň. Po házeni poděkoje pisař a sková penize. Obecni óřad pak odebirá právo, farolo a más. Keré ze stárku nemá to v pořádku, temo se veplati faroló, kolek osózeny. Faroló vepláci se e v nedělo a v ponděli.

Obecni óřad odevzdá pak právo, farolo a más stárkám, ale te nechcó to pokrčeny přémót, a tož nezbévá jim nic jinyho, než se vekópit.

Po házeni v ótery pisař děkoje: »Ctěné panenky! Již se nám skončila doba radovánek, všichni vám děkujem za váš milý dárek, též i vám, staré babičky, přejeme vám dobreho všickni. Máte-li hodné opilce, přejte jim té legrace, v karty hráti, hodně píti, to je lehké živobytí. Bude-li vás to trápit, můžete se s nimi napít kořalenky dobré chuti, když vás žízeň k tomu nutí. Přejem vám všem dobrou noc až po samý Olomouc.«

Mozeka sposti ješče marš, stárke s ostatnikama jidó třekrát do kola po hospodě, a pak sklodijó právo; bévá to k půlnoce.

Potom zahrajó mozekanti »na konopě«, to je hrajó všecko do hromade tajč, polke, mazurke, šotyše, a to tak spěšně, že se mužó strhat; všeci mosijo tancovat, hospodáři aji hospodeně, abe narustle hroby, vesoky konopě.

Dež mozeka přestane, provádijó se všelejaky špáše, vemětajó komine, hrajó na mlének a dovico jinyho, a de se přece jednó dom.

(Pokračování.)

Vločky sněhové.

I.

Již se stišil život venku
již sluněčko shasíná —
zda kdo tichém ve přístěnku
na den zašlý vzpomíná?

Vzpomíná-li nerušeně,
než ho spánek v náruč jal,
co dobrého každodeně
k slávě Boží vykonal?

Kdy se kraj už v šero halí,
hvězd jsou plná nebesa,
v modlitbě zda člověk dbalý
k Bohu vzlétne, zaplesá? . . .

To jen vědí v nebi skvící
hvězdičky se vesele
a u lůžka tvého bdící
běloroušl andělé.

II.

Hvězdy svítí na blankytě
jako chrpy v letním žitě,
hvězdy září v noci šer
v letní vlahý podvečer.

K nim se vždy mé oko nese
v naději a tichém plese,
v radosti a údivu
hledí Boží na nivu.

Bože! ve Svém tvůrčím vzletu
co Jsi nebem rozsil světů!
Tvoje velkost velebná
září z nebes bezedna.

Co je člověk, v prachu země
který vzdorně zvédá témě?
Jeho pýchy vzkypění
pokoří hvězd mlčení.

III.

Zrají všecky klasy kolem
úroda se vlní polem,
křepelka, kdy den se kloní,
svoji píseň šerem zvoní.

Jak to šumí v obilíčku
jak modlitba v kostelíčku,
klasové se sklání více —
v dáli zvoní křepelice.

Zvoní, zvoní na klekání,
že dal Pán Bůh požehnání;
aby chránil klas i kvítí
od pohromy, krupobití.

IV.

Když vidím, kterak rolník půdu
zdělává v potu tváře své,
vynáši horník z šachet rudu
a jiný z potu bohatne;

když zřím, jak krutý o kus chleba
boj svádí denně chudina,
co boháč po bohatém kvase
v rozkoše vírech usíná:

tu, Pane, ta mi pravda kyne
z nebeských výšin zářících:
Ty's musil stvořit světy jiné,
kde ctnost odměníš, ztresceš hřích.

J. Dědinský.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

V témže smyslu proti spalování a na prospěch pohřbívání mrtvol vyslovuje se »Živa« (1896, p. 252.): »Spalování těl rostlinných jest nepřirozený čin; příroda užívá zetlívajících těl za potravu pro nově rostoucí; spálením odumřelých těl ochuzuje se život, odnímá se mu potravy. Jen zetlením vrací se hmota odumřelého těla v koloběh života.«

Hřbitovy prý zabírají veliké plochy půdy, jež pro zemědělství jsou ztraceny a tím prý se národní blahobyt poškozuje! A spalováním mrtvol by se národní blahobyt povznesl? Byla by snad kremace co do výloh tak levná, že by výlohy s ní spojené u porovnání s nynějšími pohřebními výlohami ani za řeč nestaly? Daly by se snad výlohy ty krýti z hospodářského výtěžku, jejž by skytaly hřbitovní půdy zemědělsky zpracované? Bůh uchovej! Jak je nyní drahé spálení mrtvoly? — Spálení mrtvoly v Gothě stojí 78 marek čili 93 korun 60 hal., v Anglii 5 liber šterlingů čili 120 korun. To by se obce pěkně poděkovaly, kdyby za spálení mrtvol svých chudých a nemajetných příslušníků takové »maličkosti« platiti měly! A což transport mrtvol nestál by ničeho?

Vždyť přec každá malá a prostřední farní osada s 10—45 pohřby ročně nemohla by si pro sebe zvláštní krematorium pořiditi a vydržovati, nýbrž muselo by se vždy více farních osad spojiti a společná krematoria si pořiditi a vydržovati. A kde nabraly by tyto osady uhlí aneb dříví pro krematorium? Nevedlo by to k předčasnému vyčerpání dolů a vykácení lesů? — A což tepelný effekt, jehož k spálení mrtvoly jest potřebí, — ten není jakožto hlavní zdroj energie mechanické pro průmysl ztracen, ten jest po stránce technické bezcenný? A effekt ten jest dosti značný! A což ona stavební plocha, na niž krematorium s celým svým příslušenstvím by stálo, ta by nebyla pro zemědělství ztracena? A takovýmto způsobem mělo by se poškozování národního blahobytu zabrániti?!

A dále! S jakými obtížemi a nesnázemi spojeno by bylo mnohdy převážení mrtvoly do krematoria více méně vzdáleného, máme-li zření k tomu, s jakými obtížemi spojeno bývá převážení mrtvoly (trojnásobná rakev), jež v cizí farní osadě pohřbena býti má?! A což jakých zdravotních opatření bylo by třeba při převážení mrtvoly do krematoria v čas nakažlivých, epidemicky se šířících nemocí?

Pochováváním mrtvol do země — tvrdí krematisté — uráží se mravní cit člověka; ono jest nedostatkem šetrnosti, lásky a úcty k zemřelým. A proč? Po čase vykope prý se znovu hrob, aby nová mrtvola do něho vložena byla, a tím prý se ruší pokoj zemřelého, neboť vykopáváním hrobu vykopají prý se i ostatky zemřelého.

A což spalování mrtvol jest projevem šetrnosti, něžnosti, lásky a úcty k zemřelým? Spalováním se mravní cit neuráží? Což je-li opak pravdou, že totiž právě spalování mrtvol jest projevem nedostatku citu, šetrnosti, úcty a lásky k zemřelým? A proč? Prohlédněme si věc blíže! Co zbude z mrtvoly po spálení? Popel, — odpoví se nám. Ano popel — ale co pak jest tento popel? Jsou to snad pozůstatky veškeré hmoty tělové? Nikoli. Jsou to pouze nerostné sloučeniny, které v těle obsaženy byly. Ústrojná hmota tělová ve tvaru plynných chemických součástí unikla do vzduchu (sloučeniny dusíkaté z pravidla až v dusík se rozloží).

Širší veřejnosti se to ovšem nepoví. Obecenstvu se neřekne: »Abyste tomu spalování mrtvol dobře rozuměli — víte, to je tak: ten popel, jenž z mrtvoly zbude, to vlastně není pozůstatek celého těla, jak vy si to představujete, nýbrž to jsou jenom minerální látky, jež v těle obsaženy byly, hlavně t. zv. sole vápenaté, hořečnaté a fosforečné (kostíkové). Maso, tuk, krev, mozek, plíce, játra, ledviny, slezina, srdce, žaludek atd., zkrátka vše ostatní, co vy tělem nazýváte, t. j. veškerá měkká hmota kostru objímající, ano i všecky organické látky v kostech obsažené, to všecko jest to tam, to všecko při spalování mrtvoly v chemické plynné součástky rozloženo byvši, do vzduchu uniklo, takže z toho v popeli ničeho nezůstalo. A zbyly-li by nějaké organické součástky z těla v popeli, na př. dusíkaté, jež největší skladovou část těla tvoří, pak by to bylo důkazem, že mrtvola nebyla dokonale spálena a následek toho by byl, že by v popeli nastal rozkladný

proces, t. j. hniloba.« — To se širší veřejnosti neřekne, nýbrž ta se nechá v tom klamném domnění, že popel z mrtvoly jest pozůstatek veškerých měkkých i pevných součástí těla.

Po tomto objasnění ptáme se nyní: Co jest projevem nedostatku šetrnosti, úcty a lásky k zemřelým: spalování či pohřbívání jejich mrtvých těl? Myslíme, že spalování. Či snáší se to lépe s rozumem a vyhovuje to lépe citu šetrnosti, úcty a lásky k zemřelému, dáme-li tělo jeho spáliti, ačkoli víme, že spálením unikne veškeré tělo jeho, v plynné součástky rozloženo byvši, do vzduchu, takže pouze nerostné součástky z něho zbudou, či pohřbíme-li tělo jeho do země, aby přirozenému rozkladu podlehlo, majíce při tom vědomí, že z něho nic neunikne a nezmizí, nýbrž že i tehdy, když ve své součástky se rozloží, rozkladné zplodiny jeho v téže partii země, kde pohřbeno bylo, zeminami poutány budou, leda že z nich časem rostlinnými kořeny nějaká část vstřebána bude!? Ale místo nezmizí — to nám vždy drahým zůstane. A blaží více pomyšlení: zde tato nádoba (urna) chová v sobě nerostné pozůstatky, jež v těle našeho drahého zemřelého (na př. otce) se nacházely, kdežto tělo jeho, v plynné součástky rozloženo byvši, Bůh ví kde v atmosféře rozptýleno se nalézá, či pomyšlení: zde v tomto nám posvátném hrobě odpočívá tělesná schránka našeho drahého zemřelého otce a třeba že již rozkladnému procesu podlehla, nás aspoň to vědomí blaží, že rozkladné součástky její z hrobu neunikly, nýbrž touto zemí hrobovou poutány jsou, a kdyby i hrob ten znova vykopán byl, aby nová mrtvola v něj uložena byla, víme, že vykopáním hrobu rozkladné součástky se neodstraní, nýbrž dále v zemi zůstanou?!

Jak povstávají a šíří se infekční nemoci.

Nikoli, hřbitovy nejsou v žádném ohledu zdravotně škodlivy a nebezpečny, tím méně šiřiteli infekčních chorob, třeba že je krematisté za pařeniště pathogenních mikrobů vyhlašovali. Infekční choroby šíří se jinak, než prostřednictvím hřbitovů. Dřívější názor v příčině povstávání, přenášení a šíření se infekčních chorob v poslední době podstatně se změnil.

Způsob nákazy jest několikerý. Ode dávna na prvém místě pokládán byl vzduch za šiřitele nakažlivých zárodků a obecné mínění soudí tak až podnes. A přec nákaza vzduchem jest nejřidší. Dospělo se k poznání, že mikrobi z tekutin a vlhkých ploch nižádným způsobem se do vzduchu vznésti nemohou, nýbrž jen tehdy, nacházejí-li se na úplně suchém povrchu. Sebe větší a silnější vítr není s to, aby z tekutin, pevných a vlhkých ploch je mohl odnésti. Totéž platí i o prachu mikroby držícím, obsahuje-li jen poněkud něco vlhkosti. Ale ani když hmota, která mikroby v sobě drží, úplně vyschne, nadostane se leč jen nepatrné množství mikrobů do vzduchu. Jsouf rozličné okolnosti, jež brání tomu, že větší množství mikrobů do vzduchu se dostati nemůže:

1. Mikrobi velmi houževnatě lpějí na svém podkladu, zvláště je-li povahy bílkovité, jak tomu v nejčastějších případech bývá. Hmota taková, i když vyschne, drží velmi pevně mikroby. Silné

větry buď zcela žádné neb jen velice málo mikrobů z takovýchto hmot odtrhnou a odnesou. Teprve, když hmota rozdrcena a rozmělněna byvši, prachovitou se stane, mohou mikrobi rozvířením prachu do vzduchu se vznésti, ale nikoli sami, nýbrž spojeni jsouce s částečkami prachu. Avšak mikrobi, aspoň pokud se bakterií týče, na částečkách prachu lpějící, nejsou poměrně zcela tak lehcí, proto nemohou se dlouho ve vzduchu udržeti a klesnou brzy opět k zemi. Následkem toho nemohou se vzduchem daleko rozšířiti, zvláště při slabých proudech vzduchových. Rozšíření většího rozměru tímto způsobem jest, aspoň pokud bakterií se týče, velmi řídké.*)

2. Mnohé druhy mikrobů nesnášejí takového vyschnutí, jakého potřebí jest, aby se pomocí prachu do vzduchu dostati mohly, a to platí přede vším o pathogenních druzích. Mnozí mikrobi odumírají již v okamžiku, když nastává vyschnutí. To platí na př. o mikrobu cholerovém a morovém, kteří jsou oproti vyschnutí velmi citlivi.**) Také bacill tuberkulový hyne vlivem sucha. Většina mikrobů jen několik minut neb hodin, nanejvýš však několik dní ve stavu vyschnutí vývoje schopna zůstává. Daleko větší množství jest těch druhů mikrobů, které vyschnutím netoliko ve svém vývoji a rozmnožování zadrženy, nýbrž i ve svých pathogenních vlastnostech velice seslabeny bývají.

Podotknouti však sluší, že to platí pouze o obyčejných čili vegetativních tvarech mikrobů, nikoli však o t. zv. trvalých tvarech čili sporách mikrobových. Jsou totiž někteří mikrobi — zejména o bacillech jest to zjištěno — kteří za jistých poměrů, jež jsou ještě málo známy, zvláště nastane-li nepříznivá změna živné půdy, počnou vytvořovati uvnitř buňky své malinké, silně světlo lámající, kulaté neb ovální zrnečko. Toto zrnečko se zveličuje a vyvine se v tělísko sporou (výtrus) zvané, jehož příční průměr rovná se obyčejně průměru mateřské buňky mikroba; u některých druhů mikrobů jest však průměr spory větší. Když se spora dokonale vyvinula, zahyne a rozplyne se mateřská buňka a spora se uvolní a stane se trvalou formou mikrobovou. Spory jsou daleko resistentnější proti zevním vlivům než obyčejné, vegetativní tvary mikrobové, a mohou po celá léta v tomto stavu setrvati, aniž ztrácejí schopnost vývoje. Některé z nich jsou s to, aby i mocným činidlům chemickým vzdorovaly, ano ony jsou tak resistentní, že až i 140° C. suché horko snesou, aniž zhynou. Z toho lze si vysvětliti, proč ve stavu vyschnutí po celá léta života schopny zůstávají. Nastanou-li však příznivé poměry, naskytne-li se žádoucí vlhkost, jsou-li k disposici potřebné živné látky a nastoupí-li

*) Nadmíru jemný prach vznáší se ovšem stále ve vzduchu ve volné přírodě i za zcela klidné a tiché povětrnosti, jak to můžeme pozorovati na př. v lese, když sluneční světlo mezi vrcholky a větvemi stromů proniká. Kdyby nebylo tohoto prachu, byly by paprsky sluneční do lesa dopadající v čistém vzduchu úplně neviditelny. — Příčinu toho stálého vznášení se prachu ve vzduchu hledati dlužno v té okolnosti, že váhy jednotlivé té částečky prachu, která tuto částečku k pádu nutí, dle třetí mocnosti průměru ubývá, kdežto vztlak, jenž částečku prachu ve vzduchu udržuje, pouze dle druhé mocnosti se umenšuje. — Avšak takovýto nad míru jemný prášek bývá prost mikrobů. Tento prášek bývá však z větší části deštěm uchvácen a k zemi stržen. Proto po dešti bývá vzduch neobyčejně čistý.

**) Proto bývá cholera a mor mírnější při *suchém* parnu.

vhodný stupeň teploty, vypučí spory opět ve vegetativní tvary mikrobové, jež se rozmnožují.

3. Sluneční světlo působí velmi nepříznivě na mikroby. Kdežto vyšším rostlinám sluneční paprsky prospívají, škodí mikrobům. Mikrobi virulentní se seslabují a pozbývají své virulence. Přímé paprsky sluneční usmrcují mikroby, zvláště pathogenní, v krátké době.*) Tuberkulového bacilla na př. ubijí paprsky sluneční již v několika minutách, nejvýš v několika hodinách. Z toho patrno, mohou-li léčebné ústavy pro choroby plicní býti okolí nebezpečny. Z počátku byly skutečně projevovány obavy v té příčině, avšak ukázalo se, že spíše chorob takových (tuberkulosy) v okolí ubývá.

Celkem možno říci, že mikrobi pathogenní jeví nejmenší resistenci životní oproti vlivům nepříznivým. Bývají různými vlivy usmrcováni aneb aspoň ve své virulenci seslabováni. Proto nalezneme celkem jen velice zřídka ve volném vzduchu nějaké pathogenní druhy mikrobů. Patří to k největším vzácnostem, aby někdo ve volném vzduchu života schopné pathogenní mikroby vdechoval. Mikrobi ve vzduchu se vyskytující jsou téměř veskrz indifferentní, neškodné.

Co tuto řečeno, platí však pouze o vzduchu volném, hlavně venku ve volné přírodě. Jinak jest tomu v prostorách uzavřených. Tu mohou pathogenní mikrobi, nacházejí-li se zde, s prachem snadno zdmychání a rozvíření býti a takto do vzduchu se vznésti. Takoví nebezpeční mikrobi byli již častěji ve vzduchu světničním dokázáni a způsobili často již nejednu nemoc a smrt. Tak na př. tuberkulosa rozšiřuje se téměř výhradně mezi lidmi, kteří žijí, pracují a spí v místnostech uzavřených, špatně větraných a špatně čištěných. Poněvadž však mikrobi z vlhkých ploch do vzduchu se vznésti nemohou, zřejmo, kterak velice důležito jest, podlahu před zametáním hojně pokropiti (navlhčiti). Nikdy nemá se na sucho zametati, tím méně v prostorách uzavřených vyklepávati. Prachem naplněný vzduch jest vždy daleko povážlivější než vzduch zápachem naplněný.

Širší obecenstvo se domnívá, že také dechem nemocného nákaza se šíří, přicházejíc do vzduchu. Z té příčiny většina lidí, když nemocného, infekční nemocí zachváceného, navštíví, úzkostlivě ústa zavírá a nosem dýchá, domnívajíc se, že tak nebezpečí nákazy se uchrání aneb aspoň že nebezpečí zmenší.

K útěše těchto lidí budiž řečeno, že dýchání nemocného na přibývání množství pathogenních mikrobů ve vzduchu nemá úplně žádného účinku. Vydýchaný vzduch jest absolutně prost veškerých zárodků nakažlivých.

Plíce působí jako filter na vdechnutý a vydechnutý vzduch, z té příčiny vydechnutý vzduch nedrží v sobě žádné organické součásti, tudíž ani mikrobů, ani částic epithelních neb mrtvé tkáně.

*) Přímé paprsky sluneční usmrcují mikroby i ve vodě, a to nejméně do hloubky 2 metrů. Z té příčiny bývá jich v řekách, hlavně splašky kanálovými znečištěných, v noci nepoměrně více než za dne. Sluneční světlo působí zvlášť zhoubně na ty mikroby, kteří ve tmě žíti uvyklí jsouce, do řeky se dostanou a to jsou předem mikrobi z dejektů lidských pocházející, tedy i pathogenní.

ani prchavého jedu. Mnohdy se vyskytující zápach ve světnici, v níž nemocný leží, nepůsobí snad mikrobi pathogenní, nýbrž ten pochází z rozkladu hmot organických v ústech a hltanu, od organických plynů, zvláště ammoniakových a sírovodíkových sloučenin.

Jinak tomu jest, jestliže nemocný, stížen jsa plicní formou nějaké infekční choroby, kašle a kýchá. V takovém případě rozletují a rozšiřují se od nemocného do jisté vzdálenosti jemné kapičky, jež ve vzduchu volně plovou a mohou obsahovati zárodky nakažlivé. Takovým způsobem může se sdělovati na př. plicní mor, poněvadž při kašlání, kýchání atd. unikají morové bacilly z těla do vzduchu a vdechnutí jich má za následek plicní mor. Tak tomu bylo v nemocnici Vídeňské.

Do vzduchu dostati se mohou ve světnici pathogenní mikrobi též pomocí chrchlů, slin, hnisu, hmot vydávených, slz (osypky), výkalů, výmětů nosu a krví, jestliže tyto věci na podlahu dopadnou a za čerstva odstraněny nebyly, neboť uschnuvše, s prachem se smísí a při rozvíření prachu do vzduchu se dostanou. Totéž státi se může při praní vodou, když voda, v níž prádlo nemocného se pere, jmenovitě šátky, jestliže nemocný do nich plval, smrkal, oči utíral, po podlaze se rozstřikuje, neboť prádlo takové může obsahovati hojnost mikrobů.*)

Více však než vzduchem mohou se infekční nemoci šířiti vodou, jako na př. cholera,**) červená úplavice (dysenterie) a j.***)

*) Podotknouti dlužno, že také prádlem z domu pradleně ku praní odevzdaným může nákaza do domu zavlečena býti, poněvadž pradlena dá veškeré, z různých domů pocházející prádlo dohromady, jež pak společně pere, a tu se snadno může státi, že v prádle takovém nachází se některé kusy prádla od osob nějakou infekční chorobou stížených. Poněvadž pradlena nepřihlíží příliš úzkostlivě k tomu, aby způsob praní hygienickým požadavkům vyhovoval, jako spíše k tomu, aby prádlo bělostí se stkvělo, může se státi, že někteří pathogenní mikrobi (resp. jejich spory), kteří vysokou teplotu snášejí, mohou na prádlo jinak čistě vyprané přeneseni býti.

Z té příčiny zařízeny jsou nyní v Pařížských nemocnicích podzemní aseptické prádelny, jež vedle rozličných přístrojů a kotlů opatřeny jsou též pracím strojem desinfekčním.

**) V příčině šíření se cholery pitnou vodou jest pozoruhodno, co píše »Živa«: »Pro šíření cholery vodou pitnou poučný jest nad jiné případ hamburský. Roku 1892 byl Hamburk postižen silnou cholerou, onemocnělých 30 na jeden tisíc obyvatel. Hamburk souvisí těsně s Altonou, hranice měst obou jsou zcela nezřetelně promíchány, avšak H. měl tehda ještě vodu přímo z Labe čerpanou, výkaly městskými zkaženou. Altona brala pro své obyvatelstvo vodu sice z Labe, ba dokonce pod Hamburkem, ale filtrovanou. Sousední Wandsbek má svou vodu z jezer vnitrozemských. V Altoně i Wandsbeku nebylo epidemie, sporadická onemocnění dala se odvoditi zavlečením. Jelikož mezi těmi městy není ani co do obyvatelstva, dle národa, zvláštností i života rozdílu žádného, ani meteorologických ani geologických rozdílů zde není, musí ležeti rozdíl pouze ve vodě pitné (»Živa« 1896, p. 21: »Voda po stránce hygienické«).

***) Zdali též tyfus šíří se vodou, jest nyní věc sporná. Až posud se za to mělo, že tyf šíří se pitnou vodou aneb aspoň že jest s ní v příčinné souvislosti, z té příčiny nejnověji voláno tolik po zdravé, pitné vodě, aby šíření se tyfu přitrž učiněna byla. Avšak v poslední době počíná se náhled ten za nesprávný vyhlašovati. Veliký hygienik německý Koch tvdí, že při všech pozorováních svých nemohl ani stopy vztahu mezi vodou a šíření se tyfu konstatovati.

Přírodozpytec poukazuje k tomu, že bacill tylový se dlouho ve vodě udržeti nemůže a že v místech, kdež epidemie tyfové řádily, byl jen ve vzácných výminkách ve vodě nalezen. — Dr. Spæt sestavil 40 větších i menších epidemií tylových

Obyčejně pokládá se voda jen tehdy za nezdravou, je-li kalná (zakalená) a více méně nepříjemné chuti. Je-li však čistá a dobré chuti, pokládá se za dobrou a zdravou. Avšak tyto známky nejsou vždy spolehlivé. Průzračnost a bezbarvost vody a dobrá chuť její nejsou vždycky neklamné známky dobré jakosti vody. I ta na pohled nejčistší a dobře chutnající voda může obsahovati někdy nebezpečné mikroby a naopak voda méně čistá, více méně kalná, prosta však veškerých pathogenních zárodků, může býti dobrou vodou, poněvadž nikoli čistota a dobrá chuť vody, nýbrž chemické složení vody má téměř výhradně vliv na nepřítomnost či přítomnost, povahu a škodlivost mikrobů. Voda na př., v níž jeví se přítomnost dusanů (solí kyseliny dusíkové) neb dusičnanů (solí kyseliny dusičné), nemůže se pokládati za vodu ku požívání způsobilou, poněvadž přítomnost dusanů neb dusičnanů jest důkazem, že zde byly neb jsou látky ústrojné, jež mikrobi zpracovali neb dosud zpracovávají. Menší průzračnost a čistota vody pochází od většího či menšího množství nerostných solí v ní rozpuštěných, což však zdravotě její není na závadu. Vždyť právě pitná voda, aby byla zdravotně dobrou, nezávadnou, nesmí býti absolutně čistou vodou, nýbrž musí obsahovati některé soli nerostné. Absolutně čistá (destilovaná) voda*) působí v organismu lidském a živočišném vůbec jako jed, poněvadž, majíc větší schopnost diffuse, vniká rychle do tkání a působí popraskání buněk. — Atmosferická voda není absolutně čistou, jak by se snad někdo domnívati mohl, nýbrž již ve vzduchu bývá znečištěna. Obsahujeť vedle kysliku a dusiku vzduchového též ammoniak z hnilobných procesů na povrchu zemském pocházející, dusan a dusičnan ammonatý ve vzduchu elektrickým výbojem při bouřce povstávající, kysličník siřičitý a uhličitý, jež vždy ve vzduchu jsou obsaženy, dále chloridy a sírany, jež v podobě jemného prášku ve vzduchu se nacházejí, v okolí pak velkých a průmyslových měst součástky kouře (plynné i pevné), konečně součástky prachu původu nerostného i ústrojného a ovšem též mikroby. Voda pramenitá obsahuje směs rozpuštěných součástek nerostných, záležející obyčejně vždy v rozličném množství dvojuhličitanu vápenatého, hořečnatého a železnatého se sloučeninami kysličníku hlinitého, solemi žíravin, rozpustným kysličníkem křemičitým atd.

Povrchová voda (říčná, potoční, rybničná) obsahuje vždy mikroby, a mezi nimi mohou se nacházeti i nebezpeční, pathogenní mikrobi. Z té příčiny všude ve větších městech, která zásobována jsou pomocí nákladných vodovodů buď vodou říčnou neb rybničnou, zřizují se filtry, jimiž se voda ode všech organických hnilobných produktů, hlavně však od mikrobů očisťuje.

Sluší podotknouti, že přítomnost nepathogenních mikrobů nečiní vody zdraví škodlivé. Kdyby se nějakou spolehlivou kontrolní

a nenalezl souvislosti tyfu s vodou pitnou. A nejnověji zabýval se Koch zkoumáním epidemie tyfové v okolí Trieru a výsledek zkoumání jeho zní »Nebylo lze nalézti ani stopy o nějakém vztahu vody studničné v selských statcích s infekcí tyfovou«. (Viz »Živa« 1903, p. 308.)

*) Jakou není ani voda dešťová a ze sněhu (atmosferická) ani studničná.

methodou snadno zjistiti dalo, že mezi mikroby ve vodě přítomnými naprosto žádného pathogenního mikroba není, mohl by člověk zcela bez obavy píti vodu, v níž by se třeba billiony mikrobů v 1 cm^3 jejím nacházely — ovšem pod tou podmínkou, že ve vodě té žádných organických hnilobných produktů není.

Pramenitá voda jest veškerých mikrobů prosta. Z té příčiny jest také voda studničná mikrobů prosta, avšak jen pod tou podmínkou, nachází-li se studně v náležité vzdálenosti od záchodů, latrin, stok, hnojišť, a je-li i jinak před nečistotou chráněna. Jinak jest, je-li studně chatrně a nedokonale kryta, tak že nečistota dešťovou vodou a všechen prach může do studně vnikati, aneb nachází-li se v bezprostřední blízkosti záchodů, stok, hnojišť atd., jak to mnohdy na venkově vídáváme. Voda taková pak obsahuje mikroby a může v čas epidemie býti nebezpečnou netoliko jako voda pitná, nýbrž i jako voda užitková, užívá-li se jí k mytí a vyplachování nádob a k umývání těla, poněvadž mikrobi buď do úst přijíti neb do nějaké rány na povrchu těla se dostati mohou, což se snadno státi může, má-li člověk na těle nějakou pohmožděninu, oděrky, je-li škrábnut, říznut atd.*) Poněvadž delším vařením ničí se nejmnozší mikrobi, doporučuje se v čas epidemie k pití i mytí nádob a umývání těla vařené vody užívati.

K úplné sterilisaci vody t. j. k úplnému zničení všech mikrobů ve vodě přítomných nepostačuje však teplota varu vody (100° C), nýbrž jest nutno, aby udržována byla voda aspoň na 130° teploty a to nejméně 10—15 minut; avšak zárodky pathogenní — vyjma spory — nevyznačují se z pravidla příliš velikou vzdorností a obyčejně nesnesou teploty varu vody, jak to při mikrobech tyfu, cholery, červenky (dysenterie) a j. jest dokázáno. Na př. mikrob cholerový (Commabacillus), již ve vodě 60° teplé ani ne za celou čtvrt hodiny hyne. — Kterak děje se sterilisování vody ozonovaným vzduchem, pověděli jsme již na počátku. Takové ozonování vody zavedeno na př. v městě Lilleu.

Jak patrno, jest jakost vody velice důležitým činitelem v ohledu hygienickém — to potvrzeno i zkušeností. Tak na př. shledáno, že v krajinách, kde voda, ať měkká či tvrdá, prosta jest všech organických sloučenin a následkem toho i mikrobů, zejména pathogenních, obnáší úmrtnost 12—22 na 1000 lidí, kdežto v krajinách, kde voda obsahuje organické sloučeniny, vykazuje úmrtnost 23—36 na 1000.

Infekční nemoci mohou se šířiti též potravinami, a to zvláště nejvíce mlékem a rozličného druhu masem, zvláště masovými konservami. Mléko a maso jest výbornou živnou půdou mikrobů vůbec, tudíž i pathogenních.

V mléce (též máslu a sýru), jest vůbec veliké množství vlastních nebo nahodilých mikrobů. Mléko čerstvě nadojené obsa-

*) Mnohem nebezpečnější jest ovšem voda, v níž se prádlo nemocí infekční stíženého člověka pere, poněvadž zárodky nakažlivé mohou se snadno z vody takové poraněním kůže (pradleny mívají často ruce »proprané«), oděrkami, říznutím atd. dostati do vaziva podkožního a do krve vniknouti, aneb rozstříknutím vody nebo nepozorným otřením ruky do úst, nosu neb očí přeneseny býti. Pradleny nemocniční onemocňují velmi často nemocí infekční.«

huje v 1 cm^3 asi 9000 různých kolonií mikrobů — čerstvá smetana až 4 miliony. Dle převládajícího množství těch kterých mikrobů dostává se mléku zvláštní chuti, vůně a mění se fysikální vlastnosti jeho. Někteří mikrobové v krátké době mléko kazí a udělují mu nepříjemnou chuť. — V mléce vyskytují se začasté bacilly tuberkulové hlavně od perlovinou (tuberkulosou) stížených nebo tuberkulosou semene onemocnělých krav pocházející. Tuberkulové bacilly udrží se v másle a sýrech ještě po 2 týdnech života schopné, v podmáslí pak dle Rotha až 8 týdnů. Mléko, pokud je v těle zdravých dojnic, jest sice prosto všech mikrobů, ale dostává se mu jich při styku se vzduchem, prachem a nečistotou, z kteréžto příčiny hledí se v Německu k tomu, aby čerstvě nadojené mléko, pokud možno, bylo rychle ze stáje odneseno, především pak aby nebylo ve stáji cezeno.

V mléce nacházejí výživnou půdu též mikrobi spály, diftherie, tyfu, osypek. Dle Hesse syrové mléko kravské ničí prý cholerové mikroby, ale bylo-li na 100^0 zahřáto nebo v páře sterilisováno, cholerových mikrobů prý šetří, ano jest prý jim i pochuti.*)

Protože mléko, hlavně prodejné, obsahuje veliké množství mikrobů, a to i pathogenních, provádí se nyní na mnohých místech sterilisování mleka, hlavně mléka pro kojence určeného. Avšak taková sterilisace mléka jest velice nesnadná a proto bývá obyčejně nedokonalá. Zkoumáním rozličných druhů sterilisovaného mléka pro kojence zjištěny rozličné druhy mikrobů (anaërobní, thermofylní a aërobní), z nichž mnohé měly jedovaté vlastnosti. Takoví mikrobi ohrožují pak zdraví a život kojence.

Do potravin mohou se mikrobi dostati netoliko prachem ze vzduchu, nýbrž i hmyzem (mouchami), rukama, jež byly dejekty nemocného potřísněny a pak špatně očištěny, konečně poléváním vodou mikroby obsahující. Že mohou v čas epidemie pathogenní mikrobi požíváním takovýchto potravin snadno do organismu lidského se dostati, zvláště byly-li potraviny delší dobu uschovány, než se jich užilo, nebo jsou-li to konservy, nebylo-li konservování dokonalé, netřeba podotýkati. Vedle toho může maso staré i rozkladné jedy (ptomainy) obsahovati. — Mnohem nebezpečnější však může býti maso, pochází-li ze zvířete (hovězí dobytek, prasata, ovce, kozy atd.) infekční nemocí stíženého, jako jest perlovina,**) sněť slezinná (uhlák), vozhřivka (malleus) atd. Neboť když i delším vařením masa mikrobi zničeni byli, jest maso takové, když ne jinak, aspoň rozkladnými a od mikrobů pocházejícími jedy velice nebezpečno. (Pokračování.)

*) »Živa« 1899, p. 46—49. (»Jaký užitek přinesla bakteriologie mlékařství.)

**) Perlovina jest tuberkulosní onemocnění dobytka způsobené bacillem podobným neb identickým s bacillem tuberkulosy lidské. — V poslední době prof. Koch, opíraje se o výsledky svých studií o tuberkulose skotu, dokazuje, že tuberkulosa hovězího dobytka masem a mlékem téhož dobytka zřídka kdy, ač-li vůbec, na člověka jest přenosna. — Pravdivost svého tvrzení dokazoval též na nedávném Berlinském kongresu proti tuberkulose. Na témže kongresu vyjádřil se vůči Kochovu tvrzení tajný rada Köhler, ředitel říšského zdravotního úřadu, že přenášení

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V. SEDLÁČEK.

»Miluj cizinu, ale zůstávej doma.« Toto pravidlo, které si kdesi na pražském domě napsali, jest výborné, když si je vykládáme v tom smyslu, by každý zůstával doma a nehledal si v cizině domova. Nebylo by však dobré, kdyby nikdy z domova nevyšel, nepodíval se do cizích krajů, když jest mu to možno. Matka se domnívá, že má ve svém dítku pravý poklad, to nejlepší a nejdokonalejší; i dítě si o sobě myslí, že jest dokonalé, dobré, dokud nesezná jiných dětí, s nimiž se může srovnávati. Ve škole pozná, že jsou mu jiné děti rovny, vidí, že jsou lepší, a tu se učí býti skromným. Ve světě vidí každý mnoho lidí, jež jsou zdatnější než on a ztrácí marnivost, nabývá zkušenosti. Již proto může býti s prospěchem, vybrati se do světa.

Bylo mi připomínáno, bych popsal svou cestu z r. 1904 po severní Americe. Byl bych tak učinil již na cestě samé, avšak tam jsem shledal, že cestování zabírá příliš mnoho času. Za dne bylo málo chvílí, kde bych mohl v komnatě usednouti a psáti, stále z vozu do vozu, z vlaku do vlaku; sotva, že jsem prohlédl jeden ústav, slyšel ohromná čísla o tom, co dům stál, žasl nad tím, co dům dává, jak rozsáhlé, velikolepé jest jeho zařízení a vedení, již mi bylo jíti jinam, kde snad jsem slyšel ještě větší čísla. Vše obrovské, veliké! Na reklamních oznámeních amerických lze čísti: Toto jest nejkrásnější, nejvzácnější, největší na celém světě; i o minerální vodě si praví: »tato jest nejčistší na světě!« Prohlídka těchto věcí unavuje, a když jsem se k večeru dostal do komnaty, nebylo mi lze psáti, neboť tělo bylo únavou, oněmi ohromnými dojmy seslabeno, rychlý život, spěch všech lidí v práci, chvat Američanů jímá cizince a ubírá mu sil; na druhé straně jej sílí, neboť mu ukazuje, co zmůže lidská síla, lidský duch úsilovnou prací v krátké době! Teprve několik neděl po cestě lze mi vypsati poněkud dojmy, jichž jsem v Americe zažil.

Proč jsem jel do nového světa? Zdaž možno i tam nalézti poučení, vzdělati se cestou jako v starém světě? Starý svět, Východ, poskytují mnoho poučení, zajímají tak mnohými památkami svými; cesta po Americe jest snad pouze zábavou? I nový svět podává mnoho zajímavostí, zvláštního poučení. Komu jest poučení a vzdělání zábavou, tomu bude i americká cesta vě-

tuberkulosy ze skotu na člověka a naopak až posud ani dokázáno ani vyvráceno nebylo. (»Živa« 1903, p. 19.)

Dle v. Beringa jsou souchotiny následek infekce v mládí. Děti prý bývají infikovány prostřednictvím mléka, avšak infekce nemusí prý ihned propuknouti, nýbrž může zůstati mnoho roků latentní, než se objeví. Dospělí však mohou býti uchráněni před nákazou i když požívají nesterilisovaného mléka.

Věc jest tedy dosud sporná v příčině přenosnosti tuberkulosy se skotu na člověka a těžko se dá přímo rozhodnouti, poněvadž nelze na člověku experiment prováděti. Na zvířata zdá se býti přenosnou aspoň přímým vpravováním kultur bacillů tuberkulových do krve a to jak ze skotu tak z člověka. Hollandský lékař Dr. de Jong v Leydenu vstřikoval do krve koz, ovcí, volů, koní, psů a opic kultury bacillů tuberkulových a zvířata onemocněla tuberkulosou, ať bacilly tuberkulové pocházely z člověka nebo ze skotu. (»Živa« 1902, p. 150.) — Dle všeho zdá se býti pravděpodobno, že bacilly skotu tuberkulosního jsou i pro člověka nebezpečny, třeba že v míře menší než pro zvířata.

deckou, poučnou, spolu též zábavnou cestou. Příjemnou, pohodlnou každému není!

Dlouho jsem se rozmýšlel, mám-li tam jeti či ne? Uvažoval jsem, co mi bude tam především shlédnouti a pozorovati? Čítal jsem o velikých *ústavech*, universitách a akademiích, jež byly ve Spojených státech zřízeny, viděl jsem statistiku ústavů a škol severní Ameriky — a tu jsem toužil spatřiti jejich zařízení, neboť všude se hlásá bohatství amerických učebných ústavů. Kdo by byl neslyšel o Harvardské, John Hopkinské, Kolumbijské, Stanfordské universitě, jak vládnou miliony a mohou vydržovati četnější profesorské sbory než staré university evropské, vydávati nákladná díla, vysílati expedice i do Babylona? Jest sice pravda, že se říkalo, jak snadno tam lze dosíci diplomu, což již samo ukazovalo, že nejsou university tamní na té výši, jako jsou čelné university evropské, avšak ona lehkomyslnost již zaniká, a i tam studium jest čím dále, tím vážnější a účinnější!

Ve svobodných státech jest i studium *politického zařízení* nové a nejvýš zajímavé. Federativní republika, založená na obecném hlasování, vykazuje oddělení církví od státu, každý stát je v mnohém od ústřední vlády zcela nezávislým. Základ států tvořili evropští přistěhovalci a osadníci, hlavně Angličané; k nim se přidávali francouzští hugenoti, Holanďané, Němci, Irčané, Skandinávci, Vlaši, Slované, Židé, Řekové, Syrové a j. A ti všichni zde se spojují v jakousi národní směs na základě anglosaském.

Severní státy chovají v sobě *protivy*: jsou tu *běloši*, jimž jest nezřídka *černoch* protivným a nenáviděným. Protiva ta vzbudila velikou občanskou válku (1861—1865) a není dosud vyrovnána. Země jest bohatá, peníze sem jdou ze všech stran, avšak nejsou tu samí boháči! Vedle nesmírně bohatých lidí, vedle tyranie kapitálu, pyšných svazů bohatých a zbohatlých továrníků, majitelů dolů a železnic, jest tu veliké množství dělného lidu, který sice nyní ještě dosti vydělává, avšak, poněvadž žije vyšším způsobem života (the american standard of living) než dělník evropský, cítí svou nerovnost tíže a s velikou nevolí. Veliké stávky jsou prý pouze úvodem k boji, který prý tu mezi kapitálem a mezi chudinou vzejíti musí. To vše činí Ameriku zajímavou. Loni lákala vedle toho ještě *světová výstava* v Saint Louis, Američany s velikou reklamou jako »světový trh« rozhlašovaná.

Byly to ještě *starožitnosti*, památky původních obyvatel severní Ameriky a *Mexika*, které mne vábily; vždyť jsou a byli lidé, kteří míní, že pocházelo původní obyvatelstvo Ameriky z potomků oněch Israelitů a Židů, kteří se z Babylona a Assyrie dostali do východní Asie a přešli pak na americkou půdu. Snad jest v mexických a indianských starožitnostech nějaká podobnost se semitskými věcmi?

I.

Plavba do Nového Yorku.

V Londýně byl mi vydán lístek na loď »*Deutschland*«, která se zastavuje z Hamburku v Doveru a přijímá tu anglické cestující pro Cherbourg a Nový York. Ráno určeného dne vezl nás vlak, cestujícím oné lodi určený, do *Doveru*. Již u jednatelství

Hambursko-americké paroplavby v Londýně bylo nám vyplniti zvláštní arch s mnohými otázkami. Děje se tak po přání kanceláře pro přistěhovalce (ze dne 8. října 1898 s dodatky) ve Washingtonu. Cestující napíše své jméno, udá stav, národnost, účel své cesty, zda není analfabetou, zda není vázán smlouvou ku práci v Americe, zda má 50 dollarů ssebou? a p. Jsou tu i zvláštní, indiskretní otázky: Jste anarchistou? táží se i po nemoci a kdyby snad byl polygamistou? Žebrákům, neduživým, dělníkům, kteří by zůstali sídlem v cizině, není vstup do Ameriky dovolen. U cestujících třetí třídy zkoumá společnost sama, může-li dle platných ustanovení býti připuštěn do Spojených států. Před New Yorkem je odveze na zvláštní ostrov, kde jest dům pro přistěhovalce; tam je amerikánští komisaři přísně prohlížejí a zkoušejí (mohou prý jich i 5000 denně prohlédnouti a zapsati), připustí neb odmítnou. Každý cizinec, který vstupuje do severních států, jest povinen zaplatiti *dva dollary* poplatku (dollar má asi pět korun); při těch, kdož přijíždějí po lodi, platí tuto taxu paroplavební společnost.

Při jízdě do Doveru byla jediná a stálá otázka: Jaké je dnes moře? V průplavu mezi Anglií a Francií bývá moře velmi často pohnuté, při této jízdě bylo klidné. V Doveru očekávala loď »Deutschland« cestující z Londýna. Sotva jsme vystoupili z vozů a přiblížili se k lodi, vítala nás hudba námořníků. Loď byla naplněná. Někteří mínili, že je na lodi asi 1200 cestujících, dle výkazu jich tam bylo asi 1000. Připočísti by bylo i lodní mužstvo, jež jest počtem velmi značné (500 až 600 osob).

První cesta jest do kobky (kabiny), která nám bude po šest dní příbytkem. Služebník vykládá, že jest již obsazena třemi cestujícími, nebude tedy tuze pohodlnou. Za to lze dlíti po celý den na palubě, kde jest zvláštní společností »*pro pohodlí na oceanu*« postaráno o dřevěné lenošky, v nichž jest i při nepokojném moři milo posedětí. Za každou lenošku jest platiti dollar nájemného; na lístku nalezl jsem poznámku, že jest společnosti milé, považuje li cestující lenošku najatou po čas jízdy jako vlastní. Snad jest to napsáno proto, by ji šetřil a nelámal.

Parník přijímá veliký počet poštovních vaků, jež jsou určeny do Ameriky, ale též do Japonska. Když bylo vše uloženo, zahrála hudba ještě pochod a loď odrazila od nábřeží, aby jela dále k atlantickému moři. Jízda byla za dobrého počasí velmi příjemná. Každé chvíle bylo viděti nějakou paroloď, v dáli objevovaly se světelné věže (majáky) a obrysy anglického, odpoledne i francouzského pobřeží.

K večeru přistála loď u přístavu v *Cherbourgu*. Menší parník přivezl cestující z Francie, rozmnožil i zásoby potravin našeho parníku. Zase tu byla hudba, která vítala přichozí z pevniny. Všichni byli veselé nálady; počasí bylo velmi dobré, přístav poskytoval mnoho zajímavých obrazů, nové známosti se navazovaly. Ukazovali nám francouzské torpedové lodice, o jednom člunu, který jezdil v přístavu, tvrdili, že jest to loď, jež se může ponořit pod vodu, tedy podmořský člun. Mnozí hleděli poslati ještě poslední písemný pozdrav svým známým v Evropě a připravovali listy a lístky pro pařížskou poštu. Přišla dosti pozdě

a zdržela loď »Deutschland«, že nebylo lze mysliti, že by dosáhla, jak se říká, rekord v plavbě atlantickým oceanem a předstihla nejrychlejší parnik Lloydu v Brémách. Nemohlo se to podařiti ani proto, že nás zadržely několikrát před Amerikou husté mlhy.

V noci opustili jsme poslední výběžky evropských zemí, ostrovy normanské a ostrovy u *Lizardova mysu*. Nyní budeme po pět dní míti kolem sebe pouze moře. Lizardův mys při anglickém břehu leží na 49 stupni 58' severní šířky, Nový York na 40°42'; jest nám tedy projeti skorem 9 stupňů k jihu (směrem k rovníku). Lodi mají určité směry jízdy, tratě, které mohou za klidného počasí dobře zachovati. V poledne označuje lodní důstojník na vyvěšené mapě, kolik mil naše loď ve 24 hodinách urazila, což všichni s velikým zájmem sledují. Správce výčepu nebo kuřácké síně dával podpisovati arch, v němž jednotlivci naznačovali počet mil, které loď asi v následujících 24 hodinách vykoná, a sázeli naň. Shodoval-li se pak ten počet, vyhrál uhádce peníze, jež byly vsazeny. O polednách napravoval se též čas hodin, neboť byly při jízdě k západu hodinky za den vždy o tři čtvrtě hodiny před skutečným místním časem. Při zpáteční cestě (k východu) bylo zase hodiny o tutéž dobu postrkovati.

Při dobrém počasí ubíhá doba lodní plavby velmi mile a rychle. Vyplňují ji častá jídla, ku kterým nás volá zvonek nebo trubka — pak rozličné hry na palubě a v síních. Velikou část času zaujala hudba. Lodní zřízenci sami hráli dopoledne a večer na smyčcové i dechové nástroje. V jídelně bylo pianino, na něž z počátku ustavičně bylo hráno; když se však ukázali praví hudebníci, diletanti se ztratili. Velmi milou zábavu připravovala nám hudba virtuosky na housle, slečny *M. Heritesové*, která jela též na lodi, jsouc na umělecké cestě do výstavního města Saint Louis v Americe. Hrála každého dne za průvodu milého pianisty, pana Heřmana. Z prvu toho nikdo skorem nedbal; když však zaslechli někteří její jemnou, dojímavou a vzácnou hudbu, tu se začali tázati, kdy zase bude hráti a přicházeli k jejím cvičením v počtu vždy větším. V posledních dnech byly to pravé koncerty, jimiž nás poutala; vše bylo tak mistrné a melodické, nejvíce dojímalo ovšem, když jsme zaslechli zvuky národní písně. V předposlední den jízdy byl pořádán v prvé kajutě *koncert* ve prospěch námořníků. Dostavili jsme se k němu, neboť vykazoval seznam čísel i několik kusů (Schubertovo »Ave Maria«) naši vlastenecké umělkyně. Při této hudbě by každý zapomněl, že je na lodi. V prvé kajutě není údery hřídelů dvou lodních šroubů skorem ani znáti, klid byl takový, že byl i slabší zpěv nějakých amerikánských divadelních pěvkyň dobře slyšeti. Hudba Heritesové se tu velice líbila; byla ze všech částí programu nejlepší a nejpůvabnější.

Za krásného večera navěsili po palubě veliké množství různobarevných elektrických světel a ohradili široké místo *k tanci*. Komu se tance zachtělo i kdo se tomu rád díval, ti zůstali při té zábavě i přes půlnoc.

Veliké vzrušení způsobilo, když se objevili *plískavice* na blízku lodi. Každý chtěl viděti jejich závody a přemety ve vodě;

i ti, kteří byli od Božího rána zabráni ve hru karet, vstali a přerušili své zaměstnání. Mnohým ta hra zábavou nebyla, nýbrž výdělkem a zaměstnáním. Jednou jsme spatřili též *létací ryby*; byly u větším množství a vyletovaly jen málo nad hladinu. Dvakráte bylo lze spatřiti střik *velryb*; velrybu samu jsme neviděli. Někdy prý lze viděti i ledové hory, jež sem k 42° připlouti mohou od severu; my jsme jich neviděli.

V golfském proudu cítili jsme teplejší ovzduší, někdy tu byly celé kusy povrchu mořského pokryty šedými travinami (Sargassum baciferum). Kolumbovi plavci viděli velikou plochu řasou tou pokrytu a domnívali se, že jest to zakleté moře. Za proudění nastávaly *mlhy;* loď byla někdy nucena i zastaviti, a varovati pronikavým zvukem své sireny jiné lodi. Když se vyjasnilo, plula dále, ovšem že s velikou opatrností. V těch dobách zavřeli nám v chodbách kajut obyčejné příchody a bylo nám choditi po příkrých železných schodech východy pro případ nouze učiněnými. Celá loď je rozdělena na několik oddělení, která se mohou neprodušně uzavříti. Kdyby tak v jedno oddělení vtrhla voda (při nárazu nebo srážce v mlze), zůstane omezena pouze na to jedno oddělení a nevnikne do ostatních — když jest totiž vše dobře připraveno a uzavřeno.

V mlze osvědčuje se arciť znamenitě *telegraf* soustavy *Marconi-ho*, který jest na hořejší palubě větších lodí umístěn. Ten vysílá ze svého Rumkorffu bleskové jiskry z hořejšího stěžně na všechny strany a může se dorozuměti s lodí, která jest těmiže přístroji opatřena, i na vzdálenost 180 námořních mil (na »Deutschland«). Privátní telegramy lze jím též expedovati za poplatek 6 šilinků (jindy osm marek); je-li to blíže země, dlužno zaplatiti k tomu poplatek za dopravu toho telegramu z pobřežní stanice Marconi-ho do místa poslání. Jistý cestující chtěl na příklad věděti, je-li jeho bratr na lodi Lloydu, která by se byla dle řádu potkala s naší lodí určitého rána; telegrafoval a ač byla ona loď 80 mil od naší vzdálena, obdržel odpověď, že jeho bratr na lodi je a že spí. Za 12 slov zaplatil osm marek. Za bouře telegrafovati nelze; je-li více elektřiny ve vzduchu, přerušuje též činnost jemných nástrojů přijímacích.

Posledního dne jízdy bylo nám vyplniti list *přiznání* o věcech, dani podrobených. Na základě tohoto přiznání děje se prohlídka v přístavu v Habsken proti Novému Yorku.

Z Ameriky jest spatřiti nejdříve plovoucí maják Nantucket; i ten je opatřen Marconi-ho přístroji a oznamuje do Nového Yorku, jaké lodi se přibližují. Zemi jsme viděli nejdříve na pravo; jest to ohnivý ostrov: *Fire Island*. Pak bylo projeti lodí písečnými mělčinami, jež zovou Sandy Hook Bar. Vzat byl lodivod, který přibyl po malém parníku na naši loď a vedl ji do přístavu. Nyní jsme potkávali mnoho parníků. Na palubu přibyli američtí komisaři a komisařka pro vystěhovalce, lékaři a j. Prodávali tu již americké noviny, sbírali telegrammy.

Když jsme projížděli úžinou mezi ostrovem státním (Staten Island) a mezi ostrovem dlouhým (Long Island), bylo nám sejíti

do jídelny a počalo *vyšetřování komisařů*. Dálo se dle dotazníků, jež jsme vyplnili v Evropě, trvalo však velmi dlouho, tak že jsme přišli o pohled na krásný přístav Nového Yorku. Stereotypní otázka byla: Kam jede? Kde bude bydliti v Novém Yorku? Tázal se mnohých: Jste Hebrejec? Jednou chtěl přiznaných 50 dolarů viděti. Muž jakýs zůstal v mezipalubí a dal manželku do kajuty druhé třídy, aby jela pohodlněji; při přiznání poslal ji komisař do mezipalubí k mužovi a bylo ji jíti se všemi vystěhovalci mezipalubí na ostrov *Ellis Island*. Dva horkokrevní mladíci, kteří se, sotva že vyšli z Deutschlandu, pustili do souboje, poslali též na Ellis Island, a tam zavedeno vyšetřování. (Pokračování.)

U cesty.

Vzal mošnu žebráckou a spěchal k známé cestě. — — —
On krutým bojem žití stezku dětem klestě
jich štěstí v dýmu tmavých dílen hledal.
a pro jich lepší v práci oddechu si nedal;
krev obětoval vlastní hltavému stroji
a dnes tu bídný mrzák o hůl opřen stojí.
Nic nechtěl víc než okoralou skývu chleba,
jen aby aspoň měl, co k životu je třeba,
jen naděje hrst věnem chtěl dát dětem,
že nebudou se jak on plahočiti světem,
před boháčem se plazit na kolenou
a žebrat o mzdu dlaní zkrvácenou.
Že nebudou snad muset
svou víru zapřít, zdupat v srdci její květy
za boháčův groš kletý,
že nebudou již musit svůj národ zradit, uštknouti jak zmije
za bídný kov, jenž věčné hanby nezakryje
a odsouzení lidí, že za svou krev se stydí.
Svůj celý život v sázku dal, to trpké odříkání,
ten hořký úděl nouze, ten úpal mozolů a každou krůpěj potu,
jen kousek štěstí získat chtěl za všechnu námahu a vlastní za lopotu.
Nechť váha rozhodne kam krůpěj štěstí sletí
sem v kalich chudoby či tam kde peníz krve — —
Hloub klesla míska a s ní osud dětí,
jenž v růžových si barvách kouzlil prve.
Žár kotle vřel jak jícen hlubokého pekla,
až roztrhla jej v kusy síla ohně vzteklá
a vraždila vše, co jí přišlo v cestu.
Zrak ve tmách utonul, páž v krvi rozdrcena — —
Hle, zbylá levice k almužně natažena
a zraky vyhaslé jak úpěnlivě prosí — — —

Miloslav Javorník.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

K biskupu Frisinskému Annonovi poslal papež list následujícího znění: »Smělost a domýšlivost tvá přesahuje nejen mraky, nýbrž i sama nebesa. Uchvátil jsi úřad apoštolské stolice a osobil jsi sobě jako nějaký patriarcha soud nad arcibiskupem Methodem, jenž nadán jest důstojností legáta apoštolské stolice k národům, více tyransky nežli kanonicky jednaje, nehleděl na hlas kněží, kteří u tebe se nacházejí,*) což jen na potupu stolice apoštolské jsi vykonal. Ba když i on žádal, jak učí svaté kanony, tys nedopustil, aby soud svaté římské stolice přišel k platnosti: nýbrž ty proti němu s tvými následovníky a soudruhy vyslovil jsi jakýsi rozsudek a odloučiv ho od konání svatých služeb, do žaláře uvrhl. Mimo to, ač pravíš, že jsi vlastním člověkem svatého Petra, abys péči měl o dědictví (Petrovo) v Německu ležící, tys vězení a pronásledování vyhlásil nad oním bratrem a spolubiskupem, ba více, legátem naším, vůči němuž s větší péčí náleželo jednati, nejen jako nejméně věřící, nýbrž tys v Římě, když se tě naši (lidé) po něm tázali, lživě zapřel, že ho znáš, ačkoli byl jsi všech útrap, které vaše družina jemu způsobila, sám strůjce, sám podněcovatel, ano i sám původce. Nebude-li postavení téhož ctihodného biskupa tak napraveno, aby sám mohl všechno příkoří k vůli Bohu odevzdati zapomenutí, bez meškání spěchej do Říma, abys o všem tom vydal počet. Jinak po měsíci září tak dlouho bude ti zakázáno přijímati (tělo Páně), dokud neposlouchaje projevovati budeš svou proti nám tvrdošijnost.«**)

*) Biskup byl tehdy vázán v rozhodnutích svých souhlasem svých kněží. Sr. podobně Řehoř I. na biskupa Jana Palermského (r. 603) c. 2. C. 15. qu. 7; Dist. 23. c. 8. Statt. eccl. antiq. c. 23 (ed Bruns, 1. 143. sq.): »Ut episcopus nullius causam audiat absque praesentia clericorum suorum, alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum praesentia confirmetur.«

**) »Audacia tua et praesumptio tua non solum nubes sed et ipsos coelos transcendit. Usurpasti enim tibi vices apostolicae sedis et quasi patriarcha de archiepiscopo tibi iudicium vindicasti; immo quod est gravius, fratrem tuum Methodium archiepiscopum legatione apostolicae sedis ad gentes fungentem, tyrannice magis quam canonice tractans, nec presbyterorum, qui penes te reperti sunt, iudicasti dignum consensu, quod nonnisi in contumeliam sedis apostolicae perpetrasti. Quin etiam petente illo, sacris canonibus edocentibus, ipsius sanctae (Romanae) sedis iudicium concedi minime permisisti; sed in eum cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti, (et) a divinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti. Insuper et cum proprium sancti Petri hominem te esse diceres, ut patrimonii in Germania sibi curam gereres, istius fratris et coepiscopi, quin potius et missi nostri de quo nobis maiore cura debebatur, vincula et insecutiones non solum ut fidelis minime nunciasti, sed Romae, (cum) super eo interrogareris a nostris, te illum nosse mentiendo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi a vestratibus illatarum ipse incertor, ipse instigator, immo ipse fueris auctor. De quibus omnibus, nisi adeo fuerit eiusdem venerandi episcopi conditio sana effecta, ut ipse possit omnem suam oblivioni propter deum iniuriam tradere, Romam rationem redditurus indifferenter accurre. Alioquin post mensem Septembrem tamdiu communicandi nullam habeas licentiam, quamdiu non oboediendo tuam erga nos ostenderis pertinaciam! (Neues Archiv, V., 304. nr. 22. Starine XII., str. 215—216, č. 7.)

A konečně ze zakončení z listu k arcibiskupu Solnohradskému Adalvinovi zachoval se nám pouze zbytek následující: »Nediv se, že jsme řekli, že tvým přispěním bratr náš Method má do svého sídla uveden býti, neboť jest zajisté záhodno, abys ty, jenž jsi byl původcem jeho svržení, byl též příčinou, aby on ve svěřený úřad opět se uvázal.«*)

Nemusím snad k těmto papežským listům, které teprve v novější době v britském museu objeveny byly, přičiňovati nějakých poznámek.**) Z nich snad nejlepe patrno jest, jak se zachoval

*) Ne mireris, quia diximus, te agente sedem a fratre nostro Methodio recipiendam, quia profecto dignum est, ut tu, quia fuisti eius auctor deiectionis, sis officii commissi causa receptionis.« (Neues Archiv. V., 301—2, nr. 19. Starine XII., str. 213, č. 4). Pastrnek (l. c., str. 105) se mylně domnívá z tohoto regesta, že list papeže Jana k Adalvinovi zněl poměrně nejstručněji a nejmírněji. Z počátku regesta »ne mireris, quia diximus« patrno, že dopis byl delší a že jest zachováno pouze jeho zakončení. Proč by byl list tento mírnější, když Adalvin byl dle regesta samotného »auctor deicetionis?« Domnívám se proto, že arcibiskupovi Solnohradskému vedle toho, že se mu dostalo nejen podobného listu jako druhým biskupům, ne-li ještě přikřejšího (vždyť ostatní byli jeho suffragány), ale nad to uloženo jemu ještě, aby Method jím samým uveden byl opět v držení svého úřadu (t. zv. institutio corporalis) a pak teprve měl konán býti soud v Římě. Kanonické právo šetřilo držby ztracené podobně jako právo římské. V právu římském sloužila k tomu jako prostředek t. zv. interdicta recuperandae possessionis, specielně interdictum unde vi neboli interdictum de vi cottidiana (Sr. Heyrovský, Dějiny a system soukromého práva římského, v Praze, 1902, § 124, str. 454 nsl. Sohm, Institutionem, 8. u. 7. Auflage, Leipzig, 1899, str. 327); žalobce domáhal se vrácení věci nemovité na tom, kdo jej z držby násilně vypudil nebo na jeho dědicích. Na místo tohoto interdiktu vstoupil v pozdějším právu kanonickém jiný prostředek právní, t. zv. actio spolii (prameny hlavně C. 2. qu. 2., C. 3. qu. 1., C. 3. qu. 1., tit. X. de restitutione spoliatorum II. 13., in VI. to II. 5., X. de causa possesionis et proprietatis II. 12.) Počátky však této actionis sáhají až ke sbírce Pseudoisidorově, která vznikla v letech 847—853; několikráte opakuje se tam totiž náhled, že biskup své diecece nebo svého majetku bezprávně zbavený nemůže býti žalován, dokavad mu nebyla navrácena jeho práva. (Srov. c. 3. C. 3. qu. 1: »Redintegranda sunt omnia expoliatis vel ejectis episcopis praesentialiter ordinatione pontificum, ut in eo loco ubi abcesserant, funditus revocanda, quacunque conditione temporis, aut captivitate aut dolo, aut violentia majorum, aut per quascunque injustas causas res ecclesiae vel proprias, aut substantias tuas perdidisse noscuntur.«) V tomto v oněch dobách odůvodněném ustanovení jest ten smysl, že biskup zbaven jsa své moci, není s to, aby se hájil proti obžalobám svých nepřátel a snadno by i nevinně mohl býti odsouzen. Tak vysvětlujeme si slova v listu Alvinově: »Ne mireris . . . ut tu, . . . sis officii commissi causa receptionis.« Papež chtěl, aby nejprve Method uveden byl do svého úřadu (»et ipse tanto tempore credito sibi episcopatu inconcusso ac sine questione fruatur, quanto . . .« v instrukci Pavla ankonského) a teprve potom chtěl spor rozsouditi, jak dokazují slova instrukce zmíněné »Sicque demum si habueritis in invicem, conveniatis, et coram sede apostolica pars audiatur et iudicetur utraque«, i následující slova v listu Hermanrichově: »vel cum eodem sanctissimo fratre nostro Methodio Romam, cum ipso audiendus.« Tento předpis Pseudoisidorův týkající se prvotně pouze biskupa zbaveného dioecese byl pak přejat do dekretu Gratianova jako všeobecný ochranný prostředek držby ve formě exceptionis spolii, která přešla do nauky práva soukromého a působila nemálo na nauku držení. Sr. Bruns, Recht des Besitzes im Mittelalter u. in der Gegenwart, 1848, § 17, Goecke, Dissert. inang. de exceptione spolii, 1858, Ruffini, Actio spolii, 1889.

*) Zajímavé jest jistě v té příčině srovnání legendy pannonské a listů britských, při čemž Snopek shledává různé nesrovnalosti. Dle kap. IX. leg. pann. dověděv se o tom papež, poslal kletbu na ně, by nezpívali mše, všichni biskupové králové, pokud jej drží. V listu legáta Pavla se naproti tomu praví: »Cum ergo ad hoc missus sim, ut tanto vos tempore a divinis ministeriis separem quanto . . .« Rozhodně jeví se v těchto dvou projevech odpor co do trvání trestu, v čemž chyba pisatele legendy jest snadno omluvitelna, neboť znění listu Pavla Ankon-

papež Jan VIII. při věznění Methodově v Němcích a z nich nejlépe patrno jest, jaké váhy asi jest tvrzení dra Išky, že sv. Cyrill a Method nebyli římskými katolíky z toho důvodu, protože byli od německých biskupů pronásledováni!

Zmínil jsem se již dříve o listu téhož papeže k Svatoplukovi z roku 880, jímž schválil liturgii slovanskou, a zachoval se nám konečně ještě jeden důvěrný list papeže Jana VIII. k samému Methodovi, ve kterém ho vlídně těší, povzbuzuje, jeho pravověrnost opět uznává a chválí. Z posledního listu tohoto i poznáváme, že německý biskup Wiching (suffragán Methodův) a jeho stoupenci falešnými zprávami, ba i padělanými listy papežskými bojovali proti Methodovi!*) Praví se v listu onom: »A jiný list

---

ského sotva mu mohlo býti známo. Snopek vidí v projevech těch i další nesrovnalost. Dle legendy pannonské zakázáno biskupům pouze sloužiti mši, což vysvětluje, že v nejstarším řeckém životopise, z něhož pisatel legendy slovanské čerpal, stálo asi μηκέτι λειτουργειν, což přeložil právě »aby nesloužili mši«. Naproti tomu dovozuje, že slova v listu biskupa Pavla »a divinis ministeriis separem« znamenají u biskupa »totalis suspensio ab officio« t. j. zakázán mu byl všechen řád biskupský. Podle znění legendy pannonské soudě, mohlo by se tu mysliti na t. zv. klatbu menší (excomm. minor), která zbavovala jen práva účastniti se svátostí a odnímá způsobilost k úřadům církevním (c. 2. X. de exceptionibus II. 25., c. 10. X. de clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante V. 27), ale neruší jiná práva proklatého, zejména ne jurisdikci (c. 54. X. h. t.) V tom smyslu by nebylo pak v znění legendy pannonské žádného odporu. V listu bisk. Pavla Ankonského se vlastně mluví též o suspensi ab ordine, ale nesdílím mínění Snopkovo (»Sbor. hist. kroužku« 1896, seš. 5.), že by to znamenalo u biskupa »suspensio totalis ab officio«, neboť slova »a divinis ministeriis separem« v listu Pavlově sama to nedokazují. Suspense ab officio (která zavírá v sobě ovšem vždy také již suspensia ab ordine) zapovídá vykonávati nejen funkce svátostné, ale i všechna práva jurisdikční tedy i řízení diecesí — pak bychom jistě v listech papežských najíti musili nějakou zmínku v příčině správy dioecesí sesazených biskupů; totalis suspensio pak by značila nejen zastavení práv sakramentálných a jurisdikčních, ale i majetkových. Pak by nemohl papež nakazovati biskupovi zbavenému všech práv, aby Methoda uváděl do jeho úřadu, pak by nebyl papež hrozil ještě těžkými tresty (»non deerit justa damnatio . . .« v listu k Hermanrichovi) vždyť těžší trest než totalis suspensio by nemohl býti. Trest takový by konečně odporoval i dekretu Pseudoisidorově (sr. předešlou poznámku), neboť neměl žádný biskup zbaven býti své dioecése před řízením soudním. A soud ten skutečně chtěl papež v Římě mezi oběma stranami teprve konat, jak patrno na př. z listu k Hermanrichovi. Proto myslím, že to byla pouze částečná suspense od funkcí svátostných, tím spíše, že se jednalo o suspensi prozatímní, preventivní, a nebyla to tudíž poena vindicativa ani medicinalis. V listu Hermanrichově, jenž si vůči Methodovi nejkrutěji počínal, čteme: »nolumus nunc exagitare quae gesseris, ne cogamur indifferenter promulgare, quod convenit« a výslovně píše takéž dále, že zbavuje jej pouze »communione Christi mysteriorum« a na konec teprve hrozí »non deerit justa damnatio«. Zdá se mi tudíž, že nemohla to býti totalis suspensio, nýbrž prozatímní částečná suspense od funkcí svátostných a pak — nehledě ovšem k době trvání suspense — neshledávám valného rozporu mezi legendou pannonskou a listy britskými. Ovšem záhadou jest, proč legenda, která uveřejňuje celou disputaci s německými biskupy, zcela nijak se nešíří o útrapách Methodových. Kdyby pisatel byl učedníkem Methodovým, jistě nemohl jich neznati. A kdyby o nich věděl, proč by o nich v legendě pomlčel?

*) Zmínku o tom činí i legenda pannonská kap. XII leg. Meth.: »Sbravše že vsę ljudije Moravskyę veléhą pročsti před ńimi epistoliją, da byšę slyšali i izgnanije jego; ljudije že, jakože jest obyčai člowěkom, vsi pečalovaahą sę i žaljahą si, lišaemi pastyrja takogo i učitelja . . .« (»Congregati autem omnes homines Moravici iusserunt recitari coram se epistolam, ut audirent expulsionem eius; homines vero, prout mos est hominibus, omnes contristabantur et dolebant, quia privabantur tali pastore et doctore . . «).

jemu (totiž Svatoplukoví, mimo ten roku 880!) nebyl poslán, aniž jsme onomu biskupovi (patrně Wichingovi) buďto veřejně, nebo tajně jiných rozkazů udělili, aniž ustanovili, abys ty vykonal. Tím méně lze věřiti, že jsme přísahu od téhož biskupa vymáhali, s nímž jsme o této věci ani lehkou řečí nepromluvili . . . ostatně vzhledem na jiná pokušení, která jsi různým způsobem přetrpěl, nechtěj se rmoutiti, ba spíše podle apoštola považuj to za všechnu radost, neboť je-li Bůh s tebou, nikdo nemůže býti proti tobě . . . cokoli nenáležitě proti tobě bylo spácháno, cokoli jmenovaný již biskup proti své službě tobě zlého učinil, obojí výslech před námi provedený a tvrdošijnost onoho výrokem našeho soudu zasáhnouti neopomeneme.«*)

Tímto listem nejlépe charakterisován jest, myslím, poměr mezi apoštolskou stolicí římskou a Methodem až do jeho smrti.

V. Sv. Cyrill zemřel dne 14. února roku 869 v Římě u věku 42 let, jak výslovně uvádí legenda pannonská o Konstantinovi v kapitole XVIII.**) Zemřel, obrátiv se dříve k Methodovi dle legendy pannonské (leg. Meth. cap. VII.) následujími slovy: »Se, brate, vě sapruga běhově, jediną brazdą tężęšta, i az na lěsě padają, svoi dun skončav a ty ljubiši gorą velmi. To nemozi gory radi ostaviti učenija svojego, pače že možeši kym spasen byti,« t. j. »hle, bratře, my dva byli jsme soupřeží, jedinou brázdu táhnouce; a já na líše padám, svůj den skončiv, ty pak miluješ horu (t. j. klášter basiliánů na hoře Olympské, kde Method dříve žil) velmi. Avšak ty nesmíš pro horu (t. j. pro touhu po životě klášterním) zanechati učení svého, abys tím spíše spasení dosáhl.«***) Sv. Cyrill zemřel dle téže legendy s modlitbou o umno-

*) »Et neque aliae litterae ad eum directae sunt, neque episcopo illi palam vel secreto aliud faciendum iniunximus, et aliud a te peragendum decrevimus. Quanto minus credendum est, ut sacramento ab eodem episcopo exigeremus, quem saltem levi sermone super hoc negotio allocuti non fuimus . . .ceterum de aliis tentationibus, quas diverso modo perpessus es, noli tristari, quin potius hoc secundum Apostolum omne gaudium prorsus existima, quia si Deus pro te, nemo esse poterit contra te . . . tamen quidquid inhormiter adversum te est commissum, quidquid iam dictis (správně dictus) episcopus contra suum ministerium in te exercuit, utramque audientiam coram nobis discussam, adiuvante Domino, legitimo fini trademus, et illius pertinaciam iudicii nostri sententia corripere non ommittemus.« (Erben, l. c. p. 18 sq.) Podle legendy bulharské (kap. 7.) byl Method přinucen vysloviti anathema proti Vichingovi: »Βιχγῖκον δέτινα τοῦ τῆς αἱρήσεως ἀκράτου μεθυσθέντα καὶ τοὺς ἄλλους μεθύσκειν δυνάμενον καὶ μέντοι διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ Μεθοδίου τῷ τοῦ ἀναθέματος Σατανᾶ παραδοθέντα . . . .« ale příčinu udává jinou, totiž — hyiopatorské učení! Ostatně když se stal Wiching později říšským kancléřem krále Arnulfa (sr. Böhmer-Mühlbacher, Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern, sv 1. č. 1840, 1842 a j.) a dosáhl biskupství pasovského, pro zločinné jednání své od samých biskupů německých s církevní důstojnosti své roku 899 byl složen. (Cod. dipl. Mor. I. str. 59).

**) Leg Const. cap. XVIII.: »Et ita obdormivit in domino, quadraginta duos annos natus, mensis februarii decimo quarto die, indictione secunda a creatione autem totius mundi sexies millesimo trecentessimo septuagesimo septimo anno.« V legendě římské zaznamenán jest jen den úmrtí: »et sic post quadraginta dies dormitionem accepit in Domino sexto decimo Kalendas Martias.«

***) Leg. Meth. VII.: »Ecce frater, nos duo consortes eramus, unum sulcum imprimentes; atque ego in agro cado, postquam diem meum terminavi, tu autem amas montem valde; noli montis gratia relinquere disciplinam tuam, quo magis salvus fieri possis.«

žení církve i o tvrzení věřících v jednomyslnosti a pravém vyznání.*) Jakou církev tu míti mohl sv. Cyrill na mysli, když roku 869 žádné jiné církve nebylo, než římské, když trvala dosud s východní církví v jednotě a v jejímžto — abych tak řekl — lůnu, v latinském zajisté klášteře jako mnich zemřel a dle legendy pannonské ku prosbě biskupů latinských v chrámě sv. Klimenta u ostatků, které do Říma přinesl, byl pochován?

Praví o tom legenda pannonská: »A nařídil apostolik, aby všichni Řekové, kteří byli v Římě, a zároveň Římané, shromáždíce se se svícemi, nad ním pěli a jemu pohřeb vystrojili nejinak než jako samému papeži.«**)

Konečně o smrti Methodově zmiňuje se legenda pannonská následovně: Tako že vsę viny otsěk ot vsę strany, i usta mnogorěčnyh zagradi, tečenije že svrši, věrą sbljude, čaję pravednago věnca. I poňože tako ugodiv Bogu vzljubl' en byst, přibližati sę načęt vrěmę pokoi prijęti ot strasti i mnogih trudov mzdą. Vprosišę že i rekše: Kogo čuješi, otče i učitelju čstnyi, v učeničěh svoih, da by ot učenija tvojego tebě nastolnik byl? Pokaza že im jedinago ot izvěstnyh učenik svoih, naricajemago Gorazdal, glagolję: Sei est vašeję zemlję svobod mąž, naučen že dobře v latinskyję kňigy pravověrn. To bądi božija volja i vašja ljuby, jakože i moja . . . Usążdše že svoji učenici, i dostoiny čsti stvorivše, i službą crkvnąją latinsky i gręčsky i slověnsky, strěbišę i položišę v sborněi crkvi,« t. j. »Tak všechen hřích odstraniv odevšad, ústa mnohomluvných zahradil, běh pak dokonal a víru zachoval, očekávaje spravedlivého věnce. A protože tak uhověl Bohu, byl (od něho) milován. Přibližovati se počal čas, přijati pokoj od strastí a mzdu za mnohé práce. I tázali se ho, řkouce: Který myslíš, otče a učiteli ctihodný, z tvých žáků měl by býti v díle tvém nástupcem? A on ukázal na jednoho ze svých známých žáků, řečeného Gorazda, pravě: To jest vaší země svoboden muž, a vzdělán dobře v latinských knihách, pravověren; to nechť jest vůle Boží, i vaše láska a moje . . . (a když zemřel) uvážívše věc žáci jeho vzdali mu náležitou poctu a vykonali nad ním bohoslužbu latinsky, řecky a slovansky a položili jej ve sborní církvi« (t. v kathedrálním chrámu).***)

*) Leg. Const. cap. XVIII.: »et auge ecclesiam tuam multitudine, et omnes in unitate collige.«

**) Leg. Const. cap. XVIII.: »Et praecepit apostolicus, ut omnes Graeci, qui essent Romae, simul autem et Romani, cum cereis congregati, super eum canerent, et in funus eius prodirent, non aliter ac ipsi fecissent.« Podobně praví i legenda římská: »Praecepit autem sanctus Apostolicus, ut omnes tam Graeci quam Romani clerici ad exequias eius accurrerent cum psalmis et canticis, cum cereis et thuris odoribus, et non aliter ei, quam ipsi quoque Apostolico, funeris honorem impenderent.«

***) Leg. Meth. cap XVII.: »Ita omnibus causis dimotis ex omnibus partibus, et ora multiloquorum obseravit, cursum autem perfecitt, fidem servavit, expectans iustitiae coronam; et quoniam sic deo gratus et ab eo amatus erat, appropinquabat tempus pacem accipiendi a passione et multorum laborum mercedem. Interrogaverunt autem eum et dixerunt: Quem agnoscis, pater et doctor honorabilis, interdiscipulos tuos, ut in institutione tua sit tibi successor? Monstravit vero illis unum ex fidis discipulis suis, dictum Gorazd, dicens; Hic est vestrae terrae ingenuus vir, eruditus tamen bene in Latinis libris, orthodoxus; hoc sit dei voluntas et vester amor sicuti et meus . . . re autem considerata discipuli eius debitos honores reddi-

Dle legendy pannonské tedy doporučoval Method učedníkům svým za nástupce svého právě Gorazda proto, že uměl dobře latinsky a dle téže legendy vykonali nad ním bohoslužbu učedníci jeho nejprve latinsky a řecky a pak teprve slovansky. Končí pak legenda pannonská modlitbou k sv. Methodovi, aby ostříhal učedníky jeho ode všeho nebezpečenství a kacířství (leg. Meth. cap. XVII.: »i eresi progonę,« haereses autem persequens).

Jaké kacířství, dle okolností časových i dle legendy pannonské soudě, měl tu asi nebo mohl tu aspoň míti Method na mysli? Jak legendy pannonské, tak i řecká legenda o sv. Klimentu nasvědčují úplně tomu, že se tu jedná o katolické dogma, že Duch sv. vychází z Otce i Syna zároveň. Jedná se tu o ono slůvko »filioque«, jež udáno bylo později za hlavní důvod onoho velikého rozkolu mezi církví východní a západní. Jaké stanovisko asi v dogmatu tom zaujímali věrozvěstové slovanští a specielně arcibiskup Method? Přidržoval se katolické víry církve západní, že Duch sv. vychází od Otce i Syna, či víry nynější církve východní, že vychází Duch sv. pouze od Otce? Dle pannonských životopisů hájí Cyrill a Method se slovanskou liturgií zároveň i dogma Photiovo proti »hyiopatorskému bludu«, v řeckém životopisu svatého Klimenta pak představují se věrozvěstové slovanští přímo jako obhájcové nauky Photiovy, že Duch sv. vychází pouze od Otce. Z té příčiny mnozí badatelé, přikládajíce zmíněným pramenům naprosté víry, shodují se v tom, že Method přidržoval se víry církve východní a že nepřijímal vůbec víry, že by Duch svatý vycházel z Otce i Syna.

Wattenbach na př. soudí takto: »aus den späteren begebenheiten scheint mit sicherheit hervorzugehen, dass Methodius die römische lehre, dass der heilige Geist vom Vater und dem Sohne ausgehe, niemals angenommen hat.« (Beiträge, S. 23).

Jiný badatel, *Dümmler*, tvrdí zcela určitě: »Aus den Worten unserer Quelle (der Legende vom hl. Methodius), dass die Anhänger der hyiopatorischen Ketzerei sich gegen Methodius erhoben hätten, geht deutlich hervor, dass der Streitpunkt, um den es sich handelte, das Dogma vom Ausgehen des hl. Geistes war. Hiermit stimmt der Biograf des hl. Clemens c. 5. vollkommen überein, indem er vom Methodius den Satz vertheidigen lässt, dass der hl. Geist nur vom Vater ausgehe . . . Nach den oben angeführten Zeugnissen, welche noch durch den Brief Stephans V. an Svatopluk (Wattenbach 43—47.) bestätigt werden, so wie nach der Herkunft des Methodius dürfen wir nicht zweifeln, dass derselbe in der Lehre vom Ausgehen des hl. Geistes der griechischen Kirche folgte, und deshalb zu den fränkischen Priestern in entschiedenem Gegensatz trat . . .« »Doch wäre es bei der geschmeidigen und

derunt et officum ecclesiasticum Latine et Gracce et Slovenice peregerunt et collocaverunt eum in synodali ecclesia.« Gorazd jest jméno bulharské, ale i v Čechách dosti známé. Dokazují to jména Horaždovic, Horazdčic, Hrazdčic, Chraštic a p. Sasinek se domnívá (»Sbornik Velehradský« IV. str. 133—141), že Gorazd byl arcibiskupem Srêmským se sídlem v Bači, odkudž byl s druhy svými násilně vojenskou pomocí za Dunaj do bulharského Srêmu zapuzen. Že Gorazd biskupem byl, pochybovati ovšem nelze, ale otázka jeho sídla, myslím dosud přesně rozhodnuta není.

diplomatischen Natur dieses Papstes (Johann VIII.) nicht unmöglich, dass er in der Form den Griechen nachgab, während er in der Sache seine frühere Ansicht beibehielt. Wenigstens scheint er sich auf diese Art mit Methodius geeinigt zu haben, als dieser im J. 880 auf seine Einladung in Rom erschien, denn er gab ihm das Zeugniss, dass er das Symbol so glaube und bei der Messe singe, wie es in der römischen Kirche und wie die oecumenischen Concilien es verkündigt hätten, d. h. ohne den Zusatz Filioque« (Pannonische Legnde, l. c. S. 193—195).

Pastrnek píše v té příčině: »Když násilná cesta biskupů bavorských nevedla k cíli, sáhli protivníci k mrzké lsti, osočujíce Methoda, že rozšiřuje bludná učení. Podnět jim zavdávala patrně nauka o vycházení svatého ducha. V této otázce německý klerus zavedl novotu, kterou konečně i římská církev přijala, která však u Řeků, jako držitelů starých církevních tradic, narazila na rozhodný odpor. Method zajisté držel se učení řeckého, které za jeho doby i v Římě ještě platilo« (l. c. str. 109).

Stanovisko toto zaujímají nejen jmenovaní badatelé světští, ale i autority katolické! Sám slovutný historik církevní, kardinál *Hergenröther*, jak již jsem svrchu podotkl, podobně napsal: »An sich wäre es möglich, ja sogar wahrscheinlich, dass der im byzantinischen Reiche geborene und erzogene Methodius nach dem ihm ertheilten Unterrichte das Filioque der Lateiner befremdlich fand, ja dass er — bevor die Kirche eine ausdrückliche, auch im Orient promulgirte Entscheidung erlassen — in dem Irrthum des Photius befangen war und diesen als die Lehre der Väter in gutem Glauben festhielt.« (Photius. Bd. II. S. 621.)

Lapotre konečně praví: »Method jako všichni Byzantinci jeho doby zdráhal se uvésti do officielního vyznání víry formuli »filioque«, kterouž západ skoro všeobecně byl přijal, na zřetelné svědectví, že Duch sv. vychází zároveň z Otce a Syna. Vynechávání neobsahovalo nutně žádného podstatného rozdílu od Latiníků o základě učení. To věděli a uznávali v Římě, avšak v očích zvláště Němců byla zde formální haerese, která se měla bez ohledu vykořeniti.« (L' Europe, l. c. str. 122.) (Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

Jedl s nechutí jako málo kdy. Nazejtří o dobrou půlhodinu dříve, než se biblioteka otevírala, přecházel již dole po ulici. Nepromarnil ani okamžik, horlivě studoval kapitoly Bellarmina, opisoval si texty, jednotlivé stati a poznamenal si celý obsah. Večer pak, rozmlouvaje s Julií, zatočil řeč na látku svých ranních studií a k velikému svému podivení poznal, že co se dotýká oněch nauk se Julie uplně přesně shodovala se sirem Smithem, oba pak s Bellarminem. Zde nalezl, čeho si tolik přál: veliké množství

vyložených dokladů z bible, jimiž utvrzovalo se učení katolické a ukazovala se nesprávnost učení protestantských reformátorů. Zdálo se mu, že nemusí již nikde nic jiného hledati, chce-li důkladně poznati učení katolické; vše bylo mu srozumitelné, všemu musil věřiti i z hlediska prostého rozumu. Aby lépe ještě vnikl do tohoto porozumění, žádal Julii, aby mu půjčila katechismus, »pro zábavu«, jak pravil, chce prý srovnávati učení katolické s protestantským. Julie dobře pochopila, že taková »zábava« hravě se stává velmi vážným zaměstnáním, a místo katechismu půjčila mu Moehlerovu Symboliku, naznačivši stránky, jichž by si měl povšímnouti. Ještě téhož večera se pustil John do čtení, znovu a znovu studoval odchylující se názory a výklady, porovnával různá mínění katolíků a protestantů — a tato zdála se mu na konec býti absurdní a slovu Božímu odporující, A v těchto úvahách — brzy chodě po komnatě, brzy sedě u stolu s perem v ruce, strávil do pozdní noci.

Toto vše ovšem nezůstalo matky jeho tajno; dověděla se to od služebnictva. Zamyslila se znovu a s veškerou horlivostí urychlila svůj odjezd na venkov.

Zatím provedl John jednu ze svých podivnůstek, která zmátla pojednou veškeré plány mistress Needle-ovy a naplnila ji nesmírným podezřením.

Ohlásila, že zítra ráno odjedou všichni v kočárech do villy. V určenou hodinu snášel každý své přípravy, všichni čekali již jen na povozy. Julie a dívky byly rozjařeny a povídaly si, co vše budou dělati na venkově. Mistress Needle-ová si oddechla, vzpomínajíc, že konečně si vymyslila čestný způsob, jak odstraniti a zmařiti neblahý vliv Smithův na Johna. Všichni čekali na něho; stále ještě nebyl hotov k odjezdu a piplal se s něčím ve svém pokoji. Konečně, když už se společnost chystala vstupovati do kočárů, vylezl i John ze svého úkrytu — v úplném obleku myslivce, s lesklou lefoškou přes rameno, že se až dívky ulekly.

»Co tě to napadlo?« ptala se matka plna udivení.

»Beru ssebou také své přípravy na venkovský pobyt,« řekl suše.

»Což chceš nyní choditi na lov?«

»A proč ne? Nějak přece musím zaháněti nudu dlouhých těch dní!«

Mistress nemohla si vynamysliti, co to Johna najednou napadlo, něco docela nezvyklého a všem jeho dosavadním obyčejům odporujícího. Nejraději býval zamčen ve svém pokoji a četl, nebo, když ho Julie vyrušila z jeho zamlklosti, hovořil o literatuře a vědách. A nyní vězel v oděvu myslivce! Chtěl snad opravdu následovati myslivce v jeho často namahavém zaměstnání a někdy i nebezpečném a pohnutém životě? A kdo ho naučil zacházeti se zbraní? A kde to všecko vzal, co má na sobě?«

»Zaplatil jsi to?« tázala se, ukazujíc na oblek, brašnu a ručnici.

»Všecko jsem zaplatil; moje tobolka na to praskla.«

Dobrá máti nevěděla, má-li Johna haněti nebo chváliti za tuto ztřeštěnost; potom však si vzpomněla Juliiny rady, aby ho zbytečně neroztrpčovala, i užila té příležitosti, aby uvedla v zapomenutí předešlá nedorozumění. Vyňala z tobolky několik zlaťáků a dala je Johnovi se slovy; »Nechci, abys byl bez peněz . . . ale mohl jsi mi to říci dříve, když jsi po tom toužil!«

John matčin dar rád přijal; ale v jeho obličeji bylo cosi tajemného.

XXXVI. Na honě.

A skutečně: sotva se rodina Needle-ova jen trochu pohodlně zařídila ve ville uprostřed Fiesole, stal se z Johna neunavný a horlivý lovec, věc to u mladého Angličana zvláštní, u něho však spíše podivná než zvláštní. Za svitání zmizel, ve vysokých botách, se sametovou loveckou brašnou, s ručnicí přes rameno. Vracel se krátce před jídlem s nějakým ptáčkem. Nikdy nevypravoval o žádných dobrodružstvích; zatím však přicházel se spoustou dotazů a disputoval zuřivě s Julií o otázkách náboženských, a jestliže někdy pro prudký dešť nevyšel z domu, zůstal ve svém pokoji jako zakletý a dumal i přemítal sám a sám, studoval v knihách vypůjčených od Julie a psal si poznámky o překot. Nadarmo ho zvali, aby se súčastnil s ostatními vycházek a různých zábav; jen dvě věci ho celého zabývaly; jíti na hon nebo zahrabati se ve svém pokoji.

Florenc sama a obdivuhodný pohled na ni nic ho nevábily. A přece Florenc, pozorována s výšin fiesolských, poskytuje jedno z nejpůvabnějších divadel. Ženy, zvláště pak Julie, nemohly se dosti nadiviti majestátnímu oválu kupoly Brunelleschi-ho, hrdé věži Arnolfo, okolo nichž je tolik divů umění, jimiž oplývá královna Toskány. Zraky divákovy těkaly z řad nádherných stavení a paláců po přívětivých svěžích pahorcích, na nichž i v zimě olivy se zelenají, zabloudilý do údolí Arna, jenž před městem se rozšiřuje, oblévá nekonečnou zahradu, pravou to pýchu přírody, zdobenou stkvělými letohrádky a zámky.

Florenc před ostatními sesterskými městy těší se té výhodě, že zatím co ona odpočívají pod truchlivou rouškou noci, stkví se nádherněji, nežli v pravé poledne. Jakmile se den chýlí ku konci, vidí, kdo ji s návrší pozoruje, jak tu znenáhla zde onde vyskakují světla, tak, až se zdá, že vidí takřka dvě ozářené oblohy, jednu vysoko nad sebou, druhou u svých nohou, obě plné hvězd, že nesnadno rozhodnouti, která jich má více. Řady stavení a budov zdají se býti ozářeny nesčíslnými pochodněmi, tady se rozbíhajíce jako dlouhánské paprsky, v ulicích přímých, tam třpytíce se v klikatých čarách a různých meandrech, v ulicích nerovných, sadech a veřejných procházkách. Ať již se ona světla souměrně splétají a splývají, či se hromadí v bohatých souhvězdích nebo se jeví v malebném neladu jako mléčné dráhy nebo se halí nejistou jasnotou jako mlhou: vždy poskytuje Florenc pohled nebeského záhonu, pokrytého hvězdami. Kolem ní leskne se ohnivý třpyt a na vzdáleném okraji zasmušuje se mlha, svým opakem ještě více zvyšujíc zářivý hvězdnatý střed.

Takové čarovné divadlo poctil John sotva jedním roztržitým pohledem a již se vracel ke svým samotářským studiím. Julie soudila, že osnuje nějaké nové plány. Nikdy tomu nevěřila, že by John zabíjel tolik času honbou na vrabce a jiné ptáky. A uhodla dobře. Hrdý mladík, uražen, že byl uměle zbaven všeho styku s Robertem Smithem, vymyslil si proti válečné lsti matčině ten svůj hon. Odcházel ráno z domu a rovnou cestou k starému Smithovi; celý den strávil s ním v disputacích o náboženství. Smith byl odsouzen seděti stále doma; rána jeho nebyla totiž ještě zahojena, a tu mu působilo radost hovořiti s jinochem tak bystrým, jenž netoužil po radostech a vyraženích, ale dychtil jen po zdokonalení se a nabytí správných pojmů. John se mu odměňoval, že na jeho rtech visel s neomezenou důvěrou; viděl v něm zosobnělý spravedlivý život, hojné a nevšední vzdělání, rozmluva s ním byla plodná obsahem i výsledky, bez oklik, okolků a předmluv.

John vcházel do jeho komnaty s jistotou přítele a oddaností žáka. Beze všeho jal se pokračovati v otázce, která je před tím byla zaměstnávala. Někdy probíral se i ve svých papírech a hledal poznámky, které si byl připravil, a o nichž chtěl slyšeti Smithův úsudek. Tak učinil na př. v nauce o dobrých skutcích, o níž byl v předešlých dnech mluvil s takovým zanícením.

»Přál jsem si,« pravil, »abyste mi se svou znalostí, jakouž máte o protestantských církvích, načrtl přesně rozdíly učení našeho a papeženského, ale, jak se mi zdá, učinil jsem si o tom správný pojem již sám.«

»To je věru až dost,« řekl Smith, »neboť u nás je v té příčině pravá směsice různých pojmů a jeden je zmatenější nežli druhý.«

»Nebojím se, že bych se mýlil; papeženské učení nalezl jsem právě tak, jako jste mi je vykládal, podrobně v Bellarminovi; jen že co vy jste mi řekl málo slovy, tam je doloženo a podepřeno velkým množstvím biblických textů, a čemu se nejvíce divím, slyšel jsem je, a to správně, již z úst miss Julie.«

»To není nic tak divného, drahý příteli,« usmál se Smith, »v té věci se nám katolíci nedají, ba jsou před námi. Je to lid unius labii, mají také bibli, jako my, ale nemají pro její sterý výklad hromadu církví ani soukromých vykladačů.«

»To mi také tanulo na mysli, když jsem pátral po názorech reformatorů o nutnosti spravedlivého života. Můj Bože! stále jsem se pachtil nalézti něco společného nebo podobného, ale marná práce!«

»Které knihy jste četl?«

»Bellarmina, jak jste mi radil, a potom něco modernějšího, k vůli změně: Moehlerovu Symboliku; půjčila mi ji miss Julie.«

»Miss Julie,« řekl vážně Smith, »vám posloužila výbornou knihou. Moehler je papeženec od kosti, ale má to dobré, že nepřipisuje protestantům žádnou nauku, aniž by ji nedokládal citáty vzatými z děl našich reformátorů nebo autentických vyznání víry, jak jich naše církve užívají.«

»To je právě to, čeho se děsím,« vzdychl si John. »Nemohu říci: tady Moehler přehání, tady špatně rozumí, zde pomlouvá, tuhle se jeví jako strannik své církve; nikoliv: on postupuje jako nepřemožitelný gigant, nedá se unésti vášní, ani rozčilením, zasypává tě texty, z nichž je nauka různých protestantských církví zcela patrna.«

»Nuže, a co z toho soudíte?« tázal se Smith.

»Že naše nauky, co se týče základů mravouky samé, jsou nesmírný chaos samých odporů. Umínil jsem si prozkoumati pojem predestinace od Boha, svobodnou vůli člověka a přispění Boží, bychom došli spasení, a podstatu spravedlivého křesťanského života.«

»To jste volil výbornou látku.«

»Abych se poučil, z bludu vyvedl! Přesvědčil jsem se, že naši přední reformátoři i jejich církve rozumějí si vespolek tak, jako psi a kočky. Račte si pomysliti, studoval jsem Kalvína a Bezu, po nich pak církev helvetskou, francouzskou, holandskou a z veliké části moderní anglické a americké metodisty, a tito všichni představují mi predestinaci v tak strašlivé formě, že mně vstávají vlasy na hlavě, »Bůh«, tak učí, »podle toho, jak se mu líbí, stvoří člověka na tomto světě buď aby z něho byl klenot pro nebe, nebo palivo pro peklo, a není žádné pomoci; kdyby dělal co chtěl, dostane se tam, jak mu napřed určeno.«

»Tohle je původně anglické dogma,« řekl Smith, »a to našeho Viklefa.«

»Ať je či chce, je kruté, a očividně absurdní. Jak jen může bytost nekonečně dobrá rozumného, citem obdařeného tvora úmyslně, neodvolatelně a neúprosně u věčném a nezměnitelném zášti napřed určiti do muk ohně, jenž nikdy neuhasne? Kdyby tomu tak bylo, byl by Bůh stokráte horší nežli ďabel. Dobře činí Anabaptisté, Mennonité a jejich nohsledné sekty, Hernhuti a Čeští bratří, že zavrhují tak ukrutné dogma. Nelíbí se mi, že naše anglikánská konfessí nosí na obou ramenou, nevědouc jak z toho ven, a že nám upekla článek XVII., že netřeba prý mysliti na predestinaci.«

»Co chcete?« usmál se Smith. »Nechtěli uraziti ani Kalvína, ani luterány.«

»Myslím, že měli především říci pravdu. Již Luther byl v tom za jedno s Kalvínem, ale dobře ještě, že ani vlastní jeho přívrženci té nauky neuznávají. Jeho žáci Flaccius a Hesusius popřeli otevřeně pekelnou tu nauku, Zvingli se ukázal jako mnozí jiní v této věci jako rozhodný odpůrce Lutherův, a luteránská vyznání buď více nebo méně důrazně zavrhla predestinaci, které jejich mistr učil. A tak v této velice důležité otázce, jak vidím, je jedna polovice protestantských církví v boji proti poloviče druhé, a táží-li se veškerého protestantského světa vůbec, nemohu se od něho dověděti, je-li Bůh laskavý otec nebo zuřivý tyran.«

»No,« řekl Smith ironicky, »alespoň jste shledal, že se shodují v mínění o svobodné vůli.«

»I kde pak! To je ještě horší. Nejslavnější reformátoři se o to tahají až hrůza; k neuvěření. Když jsem v Cambridge stu-

doval, domníval jsem se, že veškeré neshody, které jsou, mají jen mezi sebou čistí anglikáni a zbožní puseisti, a konec konců, že všichni přece jen přijímají třicet devět článků; ale nyní, co se horizont můj rozšířil, poznávám, že se to všecko viklá. Luther a jeho přítel Melanchthon popírají rozhodně existenci svobodné vůle a mluví výslovně o vůli otrocké; povídají přímo, že kdo má přispění Božské, koná nutně dobro a kdo je nemá, koná nutně zlo; že Bůh je autorem hříchu, nejen tím, že připouští, aby se výstředně jednalo ze svobodné vůle, ale přímo způsobil na příklad cizoložství Davidovo a zradu Jidášovu jako způsobil obrácení sv. Pavla. Sem tam některý žák, pravda, zamítl toto rouhání, jímž se mi ono mínění zdá býti, a přiblížil se k názoru katolickému; ale Kalvín, Zvingli a Beza pevně trvají na této hrozné absurdnosti. Když je lidé slyší, považují člověka za automat, jehož Bůh užívá aby vyráběl dobré nebo zlé skutky, podle toho, jak předurčil koho ku spasení nebo zatracení. A potom jako na posměch omlouvají tuto zločinost Boha, tvrdíce, že jestliže působí, aby někdo hřešil, sám ostává bez hříchu, protože žádnému zákonu podroben není: má-li býti však spravedlivým, potřeba jest nějakého paliva pro peklo. Co má tedy dělati Satan, když ho Bůh připraví o úkol, aby sváděl lidi k zlému? A k tomu si račte mysliti, že si toto řádění tak představují jako pravdoucí pravdu!«

»My Anglikáni,« poznamenal Smith, »jim na tu vějičku nesedneme; zachovali jsme si svobodnou vůli, možnost dobrých skutků a povinnost konati pokání.«

»Dobrá,« řekl John; »po tom se nepídím jako spíše po různostech v mínění panujících církví a shledávám, že německá, švýcarská, francouzská a holandská reformace je proti nám; všechny více nebo méně popírají svobodnou vůli. Když popřou svobodnou vůli, mohou si pak uspořiti namahání dogmatisovati o ospravedlnění a dobrých skutcích; to je tak, jako mluviti jednorukým a paralytikům o šermování.«

»Soudíte zcela správně; ale považte, pro Bůh, že reformátoři nebyli vždy logičtí; často zničili stromu kořen a dali se do povídání o ratolestech, jako by bez kmene mohly prospívati.«

»Nedospěl jsem k tomu, abych byl jasně pochopil pojem o víře ospravedlňující, kterou skoro všecky protestantské církve, i naše, považují za jediný nám predestinovaný prostředek dosíci spasení. Co je to, ona víra? V čem záleží? Jak se vyznává? Jeden ji považuje za prostý výkon, jímž se přijímá křesťanské zjevení; druhý praví, že je to ústroj, jejž nelze definovati, jímž pojímá se Kristus; Luther o ní mluví jednou, jako by neměla nic činiti s dobrými skutky, po druhé ji má za nejdokonalejší jejich zásobárnu; Melanchthon ji definuje jako naprostou důvěru v milosrdenství Boží, Kalvín ji pokřtil důvěrou v Krista, kloníci se k pokání; zatím jiní tvrdí, že pokání je to, co plodí víru; nás anglikány učí naše církev, že pouhá víra ospravedlňuje — co je potom tedy ta víra? Jaký to zmatek!«

»Důvod pro naší církev je jasný,« odpověděl Smith, »Když se fušovalo našich třicet devět článků, byla země plná lutheránů,

kalvínců a nekonečných sekt různých reformací; proto chtěli ono dogma povznésti vysoko, vysoko, aby neupokojili nikoho. Předáci reformace netvrdí, že nemá-li člověk svobodné vůle, může přece dobrovolně věřiti a státi se spravedlivým; luteráni, kalvínci a všecky jim příbuzné církve vyznávají, že věřiti a ospravedlněnu býti je práce samotného Boha; člověk pranic na tom spolupůsobiti nemůže. Koho Bůh ospravedlní, bude spravedliv, koho zavrhne, bude bezbožným na věky věkův. Luther na příklad praví, že pokud se týče přijati víru a státi se přítelem Božím, je člověk solným sloupem jako Lotova žena, je pařez, kámen, jenž bývá od Boha přenesen ze stavu nemilosti do stavu milosti. Když reformované církve přijaly takové dogma, nelze jinak, než učiti, že Bůh stvořil některé lidi aby je spasil a jiné aby je zatratil.«

»Dobře tedy,« odvětil John, »ať již jsou v této ukrutné logice logickými jak chtějí, ale ptám se potom: proč kázati evangelium? proč nabádati k obrácení se? To chápu, mluví-li o tom theologové papeženští; ti připouštějí výkon svobodné vůle lidské za přispění Božího a v zachovávání přikázání; ale jak můžeme my protestanté vybízeti bližního, aby se obrátil? Proč rozšiřujeme bible a traktáty, abychom lid přivábili k víře? Kalvín dí zcela zjevně, že Bůh zavírá některým lidem cestu k nebesům, zatím co v jejich srdci vzbuzuje zdánlivou víru, aby je učinil více zodpovědnými. Luteránské a reformované církve nám vypravují, že Bůh hýbe lidmi svou všemohoucí vůlí, tak jako herec s loutkami pohybuje figurkami, taháli za provázky, a pak je Bůh přijímá do nebes nebo vrhá do pekla, podle toho, jakou hráli úlohu, jestli poctivce nebo darebáka; kázati lidem o obrácení se, má potom právě takový význam, jako postaviti se před stroje v manchesterských továrnách a kázati jim, aby předly dobře bavlnu.«

»Věřte mi, jinochu, a chcete-li míti pokoj, zapište černou křídou do komína všecka vyznání víry protestantských církví a držte se bible. Anebo alespoň se v této věci neoddalujte od našeho XVI. a XVII. článku, který velice zmírňuje švýcarské a německé názory, nebo si hleďte vyznání škotského, které se málo liší od papeženského.«

»To je pořád jedno; naše církve ať už ta či ona si rozumějí vzájemně tak, jako dělníci věže babylonské. Také jsem se do toho zabral, analysovati nejvnitřnější povahu spravedlnosti, čili pochopiti, na čem se podle nich zakládá spravedlnost, svatost, přátelství Boží, a také zde se mi názory papeženské lépe zamlouvají nežli naše. Katolíci drží, že člověk, byv ospravedlněn, je uvnitř obnoven a proměněn v lepšího, přestává býti hříšníkem a stává se opravdu svatým a Bohu milým; je to názor, který těší, a to tím více, poněvadž je založen na bibli a nesčíslných svědectvích spisovatelů prvých století. My protestanté naproti tomu učíme, že ospravedlněním nic se nemění ve vnitřku duše, že duše ostává hříšnící jako dříve, jenom že ji Bůh přestává nenáviděti v milosti víry; podle všech církví, ať již luteránských či reformovaných, liší se spravedlivý od hříšného jenom tím, že bývá sproštěn trestu, ne však skvrny hříchu. A skutečně, i spravedliví

se dopouštějí hříchů; pohnutky zlosti, pýchy, lakomství, marnotratnosti dokazují, že hřích vládne i ve spravedlivých až do smrti; tyto pohnutky samy jsou prý hříchy, a to těžké, byť i se děly proti vůli naší.«

»Dobře, mladíku,« přerušil ho Smith, »hluboce jste pochopil smysl luteránských a kalvínských názorů, jakož i větší části protestantských církví.«

»Nic nesnadného!« usmál se John. »Našel jsem v Moehlerovi autentické texty, zcela geneticky, jak plyne jedno z druhého. Jenom názor naší anglikánské církve nemohl jsem pochopiti tak, jak bych si byl přál.«

»Důvod je velmi jednoduchý; každý má v té věci svůj vlastní rozum. Každý z našich velikých mužů jím ve svém smyslu přímo oplývá. Anglikán může říci s Lutherem, že spravedlivý je hříšník, jehož viny Bůh tají, může říci s Kalvínem, že spravedlivý je hříšník, na něhož se Bůh dívá jako na člověka, jemuž bylo vše odpuštěno, může říci, že spravedlivý je hříšník jemuž Bůh připisuje zevně svatost Ježíše Krista; může také říci, že celá ta spravedlnost nezničí v něm hřích; zkrátka, může říci, že spravedlivý je taškář, jehož nechává Bůh bez trestu.«

»Přiznávám se,« řekl John, »že všecky tyto theorie našich církví mně nikterak nejdou pod vousy. Kdyby tyhle nauky byly pravé, nezbývalo by nám nic jiného, než oddati se úplné nečinnosti a zoufalství.«

»To ne,« odporoval sir Smith. »Naši reformátoři předpokládají, že víra, že veškeré dílo spasení vychází od Boha a nic ne z nás, působí v Bohu odpuštění a smilování.«

»Takové smilování je mahomedánský fatalismus!« zvolal John. »Jestliže mne Bůh předurčil k věčné slávě, budu beze všeho spasen; mohu založiti ruce a nedělati nic, nebo pracovati a namáhati se o překot, všecko jedno; ejhle nečinnost, lenost. Jestliže však mě Bůh předurčil do pekla, co je mi platno, že se kroutím jako červ? Jsem ztracen; ejhle zoufalství! To je logika protestantského dogmatu. Na štěstí živ jest Bůh; není to v bibli, odmítám tuto nauku jako absurdní, krutou, zločinnou; myslím, že ostanu vždy zcela dobrým protestantem, přidržím-li se v té věci názorů papeženských: Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni, dává jim k tomu svou pomoc, ztracen jest jen ten, kdo si nevšímá přispění Božího; kdo spasen býti chce, může býti spasen. Tak soudil i sám Kristus, když odpověděl mladíkovi, jenž se ho tázal, co má činiti, aby došel spasení: »Chceš-li vejíti do života, ostříhej přikázání.« Chceš-li!«

Sir Robert přikyvoval hlavou na znamení souhlasu. A potom dodal: »A co jste našel v našem vyznání víry, co se dotýká onoho ostříhání přikázání, čili konání dobrých skutků?«

»O Bože! Hlava se mi mohla rozskočit; takovou stupnici nejrůznějších mínění jsem proběhl. Anglikánská církev nám praví, že každý skutek, spáchaný bez víry, je hřích. Soudím tedy z toho zcela logicky, že nevěrec nebo heretik hřeší, udílí-li almužnu, nebo ctí-li otce svého a matku svou. To je přece absurdní, a absurdní je i náš článek.« (Pokračování.)

Meluzina.

Tak zas již do mých oken naříkáte
tajemné vědmy prosincových dní,
zas v jizbě mojí v nocích prostíráte
čarovný závoj záře půlnoční!

Ó kolik děsných chvil já dítě prožil
váš slyše nářek, vědmy nevlídné,
v svém loži chvěl se, dlaně na tvář složil,
a v modlitbách bděl do bílého dne!

Mne nestrašil váš nářek hysterický,
ni z bájí hrůzných zlostný kouzelník,
však pláč váš táhlý připadal mi vždycky
jak bludných chodců bolestivý vzlyk.

Těch bludných chodců vždy mi líto bylo,
že v nocích zlých se brodí sněhem v dál,
že vše je v širém světě opustilo — — —
a nad nimi jsem noci proplakal.

To vše již dávno. — —
Dnes vás slyším znovu,
jak naříkáte jdouce noční tmou.
Stesk dětských let se opět hlásí k slovu
a smutek divný padá v duši mou.

Již klidnější jest moje fantasie.
Víc nekouzlím si v nářcích vašich zjev
poutníků bludných; — ale smutno mi je,
když slyším táhlý, ponurý váš zpěv.

Tak zdá se mi, že z vašich nářků bědných
svých slyším pláče uplynulých let,
výčitky tužeb marných, bezvýsledných,
nadějí, které nevrací se zpět.

A připadám jak bludný poutník sobě
bez cíle, domova, jenž kráčí v dál,
takový poutník, nad nímž v dětské době
jsem noci celé hořce proplakal.

Robert Přáda.

Valná hromada „Spolku na zakládání katol. knihoven“

konána byla dne 11. ledna t. r. v domě družstva Vlast za přítomnosti Ordinariatního komisaře vsdp. Dr. Ant. Podlahy, metropolitního kanovníka.

Předseda dp. farář Vlastimil Hálek zahájil schůzi a oslovil shromáždění těmito slovy:

Velectěné shromáždění!

Katolickým pozdravem »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus« zahajuji tuto naši první výroční valnou hromadu. Vítám co nejuctivěji zástupce nejdůstojnějšího kníž. arcib. Ordinariatu vsdp. metrop. kanovníka Dra. Ant. Podlahu s vděčnou oddaností k Jeho Eminenci, nejdůstojnějšímu Arcipastýři, jenž od prvních počátků spolku věnuje vzácnou přízeň a pozornost. Srdečně pak buďtež vítáni všichni přítomní, kteří jste s láskou k důležité věci našeho spolku poctili návštěvou dnešní valnou hromadu. Jako zrno hořčičné zasazen byl minuleho roku v půdu našeho národa veledůležitý spolek náš na zakládání katol. knihoven. Nutnost doby vyvolala jej v život. Vždyť s bolestí pozorujeme, kterak denně rostou v městech, obcích a v nejmenších vesničkách knihovny s četbou, která ničivě dotýká se citů náboženských a zásad mravnosti. Knihy obsahu nejlaxnějšího rozežírají jako hrozná rakovina náboženskо-mravně vypěstěné nitro lidu našeho. Zlonosnému dílu tomu nutno klásti meze, mírniti je, paralysovati homeopathicky — dobrými knihovnami. Kdyby byla belletristická literatura naše zůstala panenskou jako za dob svého jara, nikdy by nebylo bývalo třeba tohoto spolku, a též nikdy by se k jeho založení nebylo přistoupilo. Než vážná skutečnost a vědomí zhoubných směrů vedla zakladatele tohoto spolku, že volají do pevných zorganisovaných řad tohoto spolku všecky milovníky českého lidu, chranitele jeho svaté, po otcích zděděné víry a čistých ctností, aby stavěli po vlasti naši pevnůstky vzorných katolických knihoven tak, aby ani jediné obce v království českém nebylo bez této studnice pravé, zušlechťující, zábavné a poučné četby. Než jest se nám při tom znovu a znovu dožadovati pomoci, součinnosti a podpory jak důstojného duchovenstva, tak katolických spolků a katolického lidu. Jakási nezdravá lethargie uléhá v poslední dobu na náš katolický život, jakoby ono bývalé ideální nadšení nějak chtělo pohasnouti. A přece neporozumění pro důležité časové zjevy mohlo by býti pro katolický život vážnou, nedozírnou pohromou! Vše kolem nás horečně pracuje, ano peníze, čas i práci vynakládá, organisuje se v místě, okolí i celé zemi — bohužel že přečasto proti nám — a my bychom měli býti hasnoucí lampičkou uprostřed? V kritických dobách zavzní vždy přece jen nadšený hlas vybízející k práci za ideou pravdy. Byť z počátku byl hlouček náš malý, s pomocí Boží a silou vznešené myšlénky, za kterou jde, rozohní se. Tak doufáme i my v našem spolku. Třeba malý byl začátek náš, přece jen vědomí, že za první půl roku našeho trvání založeno bylo 7 knihoven

za 1000 korun, sílí naše snahy, a dá Pán Bůh, že rok od roku zmnohonásobí se výsledky naší práce. To předeslav, prosím shromáždění, by laskavě vyslechlo další podrobné zprávy.«

Jednatel dp. farář Aug. Krčmář četl protokol předešlé valné hromady a když byl schválen, podával zprávu jednatelskou v tento způsob:

Kněží vždy dobře znali a náležitě vyciťovali význam dobré knihy. V dobách našeho národního probuzení stáli kněží v popředí i na poli literárním i v šíření a půjčování dobrých knih. Tehdáž měli práci poměrně snadnou a vděčnou. Veškeré písemnictví české bylo celkem náboženství příznivé neb aspoň — až na některé výbuchy z let 1848tých — ne zjevně nepřátelské.

Avšak od let 1870tých, od let interkonfesních zákonů, kdy tak řečený liberalism nabyl všeobecné nadvlády, veškeren světský tisk počal se obraceti proti církvi a tím i proti náboženstvi. Od let pak 1890tých tisk socialně-demokratický chrlí celé spousty novin, brožur, spisů proticírkevních a zakládá přímo s horečným chvatem dělnické »vzdělávací« knihovny ve městech i dědinach s rázem výlučně proticírkevním, takže každý poněkud nestranný pozorovatel musí dojíti k tomu přesvědčení, že předním úkolem socialní demokracie není zlepšení hmotného stavu dělnictva, tím se maže jen med kolem úst tisíců těch ubožáků, svedených dělníků — nýbrž že předním úkolem socialní demokracie je přímo infernální boj proti církvi — odcizit i ten lid církvi katolické, aby tak kněžstvo zůstalo nadobro osamoceno! K tomu pak tisku socialně-demokratickému v nejnovější době se stejnou horečností a vášnivostí připojuje se i veškeren tisk mladšího, radikálně smýšlejícího, či jak samo rádo se jmenuje, pokrokového učitelstva. A tak vidíme dnes, že skoro veškeren tisk světský, či lépe řečeno laický — mimo kněžský, ať si je na poli vědeckém, nebo zábavném, nebo novinářském, jest zjevně nepřátelský proti náboženství vůbec, specielně však proti církvi katolické — není více ve věcech náboženských indifferentním, nýbrž je proti náboženství a zvláště proti církvi katolické přímo útočícím, neštítě se při tom žádných prostředků, ani lži ani pomluv, takže právě tento církvi nepřátelský tisk v nejhorším smyslu praktikuje sám heslo jesuitům podkládané, že »účel posvěcuje prostředky.«

Tomuto tisku podařilo se již na mnoze lidu suggerovati, že církev a kněží jsou nepřátelé osvěty, že snahou jejich jest, lid ohlupovati, aby tím více mohli lid ovládati. Říkají tomu klerikalismus a pod tímto jménem vášnivě buší do církve a do náboženství vůbec. Pamatujeme, že žid Gambetta v letech 70tých pronesl to osudné slovo: »Klerikalismus, hle to jest náš nepřítel!« — které slovo vyspělo dnes ve Francii v tak děsné skutky a dozrává i u nás!

Tomuto církvi nepřátelskému tisku podařilo se namnoze vzbuditi nedůvěru ke kněžím, vytlačiti kněze z veřejného, mimokostelního života, suggerovati lidu spoustu jmen a poznatků protinábožensk ých, takže věci ty i u nás v Čechách pro církev stávají se závažně považlivými!

Jedním z četných prostředků k obhájení náboženství, k záchraně nejvyšších a nejvznešenějších ideálů, ke spáse nesmrtelných duší má nám býti dobrá kniha! »Proti knize — knihu« zavznělo v nejvyšší čas z Hradce Král. — proti knihovnám — knihovny. A myšlénky té chopili se ti nejmladší z kléru, seminaristé Králové Hradečtí, Budějovičtí i Pražští, zakládajíce knihovny na místech nábožensky a národnostně ohrožených. Vděčně uznáváme jejich bystré rozpoznání potřeb časových, jejich snahu a vykonanou práci — mohouť se vykázati poměrně stkvělými výsledky — než zde třeba akce větší, intensivnější, která by aspoň poněkud čelila útokům nepřátelským, té spoustě nevěreckých časopisů i knih, jimiž dnes města i venkov jsou přímo zaplavovány.

Tu se ujal myšlénky té dp. redaktor Tomáš Škrdle, by založením spolku pro zakládání katol. knihoven v Čechách korunoval dílo své na poli literárním k obraně církve a k spáse duší založením Družstva Vlasť započaté. Sepsal stanovy, svolal první valnou hromadu na den 28. dubna 1904, kterýmžto dnem vešel spolek náš v život.

Dnes konáme druhou valnou hromadu a mým čestným úkolem jest podati zprávu o tom, co spolek náš ve svém prvním správním roce t. j. ode dne 28. dubna m. r. tedy v době necelého $^3/_4$letí vykonal.

Výbor konal celkem 4 schůze a z nich vyjímáme následovní:

Výbor z vděčnosti nabídl první knihovnu, kterou zřídil, Jeho Eminencí k disposici. Jeho Eminencí knihovnu blahovolně přijal a ponechal dp. místopředsedovi, by ji ustanovil jménem Jeho Em. pro některou farnost arcidiecése Pražské. Dp. místopředseda určil knihovnu pro faru Svémyslice dp. faráři Frant. Šrámkovi. Knihovna ta sestává ze 125 knih, v ceně 268 K 19 h. Dále byly zařízeny resp. doplněny knihovny farní na těchto místech: do Stodůlek přišlo 57 knih v ceně 122 K 70 h; do Divišova 80 knih v ceně 90 K 16 h; do Slabšic 50 knih v ceně 63 K 16 h; do Hrobu 111 knih v ceně 246 K 79 h; do Zálesní Lhoty 24 knihy německé v ceně 66 K 10 h a do Únětic 120 knih v ceně 265 K 98 h. Založil tedy spolek v době $^3/_4$ roku 7 knihoven, do nichž vyslal úhrnně 567 knih a 50 brožur v úhrnné ceně 1123 K 08 h. K tomu užito nejen příspěvků členů a dobrodinců, nýbrž i také knih darovaných. Družstvo Vlasť a Liga darovaly spolku našemu po 1 exempláři všech svých spisů a knih, jež vydaly a vydávají. Mimo to darovali knihy: dp. Jan Groh, farář ve Zvoli, p. Josef Flekáček, řídící učitel v Žižkově, p. Antonín Plaček, měšťan v Pacově, vsdp. Msgr. praelát K. Jänig, p. učitel Fr. Tater. Dp. farář Stibor, stav se zakládajícím členem družstva Vlasť, věnoval všechny knihy od družstva obdržené spolku našemu; podobně učinil mistr knihařský p. Jan Blíženec.

Zrnko jest tedy zaseto, kéž by vzrostlo v mohutný strom! A již tato začáteční činnost spolku našeho vzbuzuje pozornost nepřátel církve, takže, jak některé zjevy tomu nasvědčují, tajně proti naší knize a našim knihovnám se agituje. Nezbývá než pra-

covati dále v tichosti a vytrvale. K tomu však jako ve válce třeba jest především trojí věci: 1. peníze, 2. peníze a 3. peníze!

Knihy jsou drahé; nepatrná knihovnička vyžaduje značné částky peněz. Jest tedy nutně třeba, aby spolek náš měl jakési pravidelné každoroční příjmy, aby pravidelně každoročně mohl vždy četnější knihovny zakládati. A ke komu máme se v té příčině obrátiti? V první řadě k duchovenstvu — ze žádné jiné strany nějakých pravidelných vydatných příjmů se nedoděláme. Jestliže tedy od kněží nedojdeme vydatné podpory, nebudeme moci mnoho vykonati.

Proto obracíme se dopisy k jednotlivým duchovním s prosbou, by přistupovali za členy spolku našeho. Proto vznesl dp. předseda Vlastimil Hálek k nejdůst konsistořím v Čechách prosbu, aby doporučily spolek náš v »Ord. Listech« — čemuž ochotně vyhověno bylo v arcidiecesi pražské, v diecesi králové-hradecké a česko-budějovické. V posledních dvou diecesích uveřejněn byl i výtah ze stanov a z královéhradecké diecése objednán byl docela německý překlad stanov, aby byl v Ordinariatním Listě uveřejněn. A tak důvěřujeme a doufáme, že právě od kněží dostane se nám pomoci nejvydatnější aspoň v první době, pak teprve dle okolností budeme hledět postupovati i dále.

Je právě doba plesů a masopustních zábav. Každý kněz věnuje každoročně několik zlatých různým spolkům často i církvi méně příznivým na tyto zábavy a je k tomu společenskými poměry takměř nucen; kéž by tak každý český kněz do svého rozpočtu vzal a každoročně hotově splatil dva zlaté pro spolek na zakl. katol. knihoven, a tak obětoval dvě zlatky ročně na dobrou knihu pro český lid!

Kdyby to učinil každý český kněz, dostal by spolek každoročně sumičku na 10.000 K a za ty dalo by se již něco pořídíti! Tohoto ideálu jsme ovšem ještě daleko, zatím budeme klepat a prosit a budeme rádi, když prosby naše vyslyší aspoň každý čtvrtý neb pátý kněz!

Spolek náš měl při své první valné hromadě 3 členy zakládající, 11 přispívajících a 3 dobrodince. Na konci roku měl spolek 14 zakládajících, 33 přispívajících a 17 dobrodinců, tedy dobře třikrát až čtyřikrát tolik, co jich měl na počátku. Dej Bůh, aby ode dneška za rok spolek náš měl třikrát až čtyřikrát tolik dobrodinců a členů, kolik jich má dnes!

Řeč p. jednatele přijata byla s živým souhlasem a odměněna byla potleskem.

Pokladník dp. redaktor Tomáš Škrdle podával účetní zprávu za uplynulý rok.

Spolek má základního jmění K 268·25, které budou na úrok uloženy. Z výdajného jmění bylo příjmů 655 K 25 h, vydání 444 K 78 h, i zbývá v kase 210 K 47 h.

Revisi účtů dne 7. ledna 1904 provedli, účetní doklady prohlíželi a vše v úplném a vzorném pořádku shledali pp.: Jos. Flekáček, říd. učitel, a Ant. Postřihač, duchovní správce.

Na tomto základě udělila valná hromada pokladníku absolutorium.

Volby byly vykonány aklamací. Zvoleni byli jednohlasně: za předsedu dp. farař Vl. Hálek a do výboru pp.: Ludvík Čaboun, Aug. Krčmář, Jan Kř. Maštalíř, Jan Mokráček, Fr. Stibor a Tom. Škrdle. — Za náhradníky pp.: Al. Černý, Tom. Jos. Jiroušek, Ant. Plaček a Jos. Šimek. — Za revisory účtů pp.: Jos. Flekáček a Ant. Postřihač.

Valná hromada se usnesla, že vydá resoluci proti zhoubnému tisku a proti krematoriím v Praze. Resoluci sestaví a uveřejní výbor. Otevře-li se v Praze v Katol. besedě veřejná knihovna, ukládá se výboru, aby k tomuto účelu hmotně přispěl. Rovněž i návrh p. J. Kř. Mastalíře, aby spolek vydal vhodnou brožuru o tisku, odkázán výboru k uvážení.

Schůze byla skončena. Předseda povstal a uzavřel sezení těmito slovy:

Děkuji vřele všem váženým přítomným pánům a zvláště vysoce důstojnému panu zástupci nejdůst. Ordinariatu za účastenství a vyprošuji si zmocnění Vás všech, bych všem pracovníkům za přednesené zprávy a s nimi spojenou činnost jménem ideální věci projevil vděčné díky. Počavše tuto práci za slavného pontifikátu sv. Otce Pia X. s úchvalou a podporou nejdůstojnějšího episkopátu českého, spolu i za vlády nejjasnějšího císaře a krále našeho Františka Josefa I., vzpomeňme Jich při ukončení naší první valné hromady upřímným synovským loyálním: »Sláva, sláva, sláva!«

Resoluce

»Spolku na zakládání katol. knihoven« proti spalování mrtvol a proti zvrhlému tisku.

Spolek na zakládání katolických knihoven vidí ve spolku pro spalování mrtvol a v jeho snaze zříditi vedle katolických olšanských hřbitovů krematorium, snahu proticírkevní, protikatolickou a proto žádá kompetentní úřady, aby zřízení krematoria nepovolily a vyzývá katolíky, aby se spolku toho vzdalovali a členy jeho v ničem nepodporovali. Při tom Spolek na zakládání katol. knihoven odkazuje na výtečný článek faráře Tomáše Píchy »Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční«, v letošní »Vlasti« uveřejňovaný, kdež se pádnými a vědeckými důvody dokazuje, že hřbitovy řádně zařízené zdraví lidskému škodlivy nejsou a kdež se činnost krematoristů přímo i nepřímo vědecky odsuzuje.

Spolek na zakládání katolických knihoven pojednal zároveň o zpustlém a zdivočelém tisku. Tisk ten nešetří již ani nejsvětější osoby našeho Spasitele, tisk ten hanobí Matku Boží, tisk ten přináší hnusné nemravnosti, že stydno o nich psáti, i vyzýváme katoliky, aby 1. proti tomuto zvrhlému tisku všemožně podporovali a šířili knihy a časopisy katolické, a 2. aby kde mohou a jak mohou zvrhlý tisk potlačovali. Nejzpupněji si počíná »Zář«, i budiž jí zvláštní pozornost věnována.

Vězeň.

Jak pohnul dlaní, pouta zařinčela,
mu věstíce, že jeho den se blíží . . .
Ó zítra již — a svědomí tak tíží —
ó zítra již — a pot mu řine s čela.

Ó proč jen hříchy dráha jeho spěla?
Ó proč, ó proč jen okovy jej víží?
A proč jej Věčný do Gehenny shříží,
až duše jeho prosta bude těla?

A zoufalství jak deptala jej noha,
on vzpomněl, matka co mu šeptávala:
»Ó synu zlatý, nespouštěj se Boha —
je dobrý tak a milost jeho sklání
se tam, kde lítost nitro rozorala — —«
A první slza tekla jeho skrání.

E. Romar.

Páně Mrštíkova „krise“.

(Dokončení.)

Je pravda, p. Masaryk umí kárati mohutně, slovesy opravdu silnými, ale on hromuje také velice lacině. Nemůže prof. M. v slovech svrchu citovaných míti na mysli snad jen církev katolickou, poněvadž, věříme-li pověstem, nevypadá to lépe při panovnických dvorech protestantských. Dobrá tedy; církevní úředníci, dejme tomu, papež, biskup odsoudí třeba případ drážďanský aspoň tak přísnými slovy, jakých užívá p. prof. Masaryk, — ale jsem přesvědčen, že prof. Masaryk bude první, jenž odsoudí papeže nebo biskupa a bude ukazovati, jak Kristus ani hříšníků nezatracoval, bude hubovat, že se papež (nebo biskup) míchá do rodinných záležitostí, bude horliti, že »svoboda svědomí« tu útlačena a podobně; zkrátka bude se domáhati toho, aby moc církve ve věcech svědomí byla obmezena, aby ve jménu lidskosti nesměl papež nebo biskup někoho odsouditi a veřejně kárati. Hřích drážďanský, myslím, není třeba teprv odsuzovati; dnes jsou zásady katolické morálky tolik známy, že i v Drážďanech mohou věděti, že cizoložství je hanebný hřích. Ostatně princezna (drážďanská), která ve svých projevech odvolává se na Sudermanna, Nietzschea atd., sotva se ptá, co tomu řekne biskup nebo papež, ale jistě by mnoho se zarmoutila, kdyby skutek její odsoudil veřejně p. Masaryk. Ale ten by si chuďas dal; ještě dnes by letěl mezi staré haraburdí jako nemožný zpátečník. A co učinil »poslední žurnalista« v případě drážďanském? Víme jen tolik, že se na tom škandálu pásl a jako vzácnou pochoutku to ještě kořenil, aby to čtenářům dobře chutnalo. Za to mu vystaví p. prof. Mas. vysvědčení, že má smysl »pro mravní úsilí naší doby.« Pan prof. Masaryk se k tomu už nedostane, aby své výroky ještě jednou uvážil a své unáhlenosti opravil, ale učiní tak jednou jiní, a nebude to ke chvále prof. Masaryka.

Pan profesor vyčítá církvi, že nekáže pro dělníky. Nám také není povědomo, že by p. prof. Masaryk byl při těch stávkách bouchal jen z polovice tak mocně do Rothschildů, Gutmannů, Petschků, Jeitelesů a pod. jako bouchá do katol. kněží, které by zajisté ihned i poslední policajt poučil, o čem se v Rakousku nebo i jinde smí s kazatelny mluviti a o čem ne.

A že by monarchismus, aristokratismus a plutokratismus těšily se nějaké ochraně církve, pochybuju silně. Církev, aspoň katolická, žádá především, aby křesťanské zásady byly respektovány; to rozhoduje, a ne nějaký -ismus. Proto na př. monarchie italská papeži pranic neimponuje. A »Čas« (Besedy Času) nedávno teprv z Hoensbroecha dokazoval, jak důrazně a neohroženě dovedou papežové mluviti s monarchy, kteří uchylují se od zásad křesťanských. Ovšem nebude církev hned na hřebíčku, když si některý radikál a demagog zmane, aby církev pomáhala dělat státní převraty. O plutokratismu zbytečně mluvit. Církev mezi hříchy do nebe volající počítá utiskování chudých pracujících lidí, to platí pro každého; myslí-li p. Masaryk, že ten nebo onen »katolický« »plutokrat« utiskuje lid, ať ho jen odsoudí, nijak to p. Masarykovi nebudeme vyčítati. Ostatně protestanté pořád se chlubí, že princip katolicismu k zámožnosti nevede a tudíž logicky: dle zásad katolických plutokratismus mezi katolíky není možný, a kde se ukáže, vznikl ze zásad protestantských nebo židovských. Že by Masaryk ve svých orgánech proti židovské plutokracii neunavně a neohroženě vystupoval, není nám známo.

Prof. M. celou otázku o »krisi náboženské« chytá za nepravý konec. Chce vítězství bez boje, chce zdokonalení bez práce; chce aby Bůh s pohodlnými lidmi dělal zázraky; chce »vniterní uspokojení duše«, a zatím podrývá půdu, neuznávaje osobního Boha a možnost zjevení; všude rozsívá pochybnosti, které pak vedou buď k zoufalství anebo (což po éře liberální je pravidlem) k úplné otupělosti a nevšímavosti. Že se nyní o náboženské otázce více mluví, nepovažuju za známku nějakého probuzení náboženského, nýbrž za modu, krasořečnictví, blýskání se frázemi, filosofující dilletantismus. To snad povrchním duchům lahodí, poněvadž takový zmatek ve spánku a lenosti jen utvrzuje, ale kdo chce bezpečnost, bude zkoumati důvody a základy podobných názorů a těmi ovšem upokojen a obšťastněn nebude.

Dle Spencera nelze prý dokázati, že není Boha, ale p. prof. Masaryk už přisahá na učení »pokročilejších theologů«, kteří poznávají (jak to?), že Bůh zjevení neučinil. Je-li Bůh, proč ne zjevení? Kde má prof. Masaryk přijatelné a přesvědčující důkazy? Proč jich neoznámí? Krátce, stručně, jasně, přesvědčivě. Každý časopis byl by mu při tom k disposici, i »Vlast«. Tvrditi nebo popírati něco bez důkazů myslícího člověka neuspokojí.

Z projevu p. Mrštíkova nemáme již, co bychom mohli zvlášť vytknouti a předmětem diskuse učiniti. Jen ještě některé nepředložené výstřelky jeho bujného a bezohledného slohu.

Praví na př.: »Kdo přemýšlel o své osobní i veřejné svobodě, ten dovede odolat všem nástrahám a svůdnostem církve, je zodpovědný jenom Bohu a sobě a dál nikomu víc. A je-li před sebou čist, je i před lidmi čist.« — Slýcháme, že i zločinci považují se za nevinné a farizeové jinými docela pohrdají. Nevíme tedy, jak to p. Mrštík myslí, je-li kdo *před sebou* čist, je i před lidmi čist.

Nebo: »Ne poslední vinu církve i na tom mají, že v zájmu puritanských choutek i pojem mravnosti vyvinul se věky hlavně ve smyslu pohlavním na úkor a sestavení pojmů ostatních, daleko hroznějších hříchů v ohledu mravním, kterým velice často nejhojněji holdovali právě ti, kteří pohlaví vystavovali jako summum vezdejší bídy, a tak se přičinili o to, aby zvýšili dráždivost zapovězených stromů. To zase diktovala bujná fantasie, a ne rozvaha. Církev katol. aspoň dbá, aby vše, co zákonu Božímu se protiví, jako hřích označeno bylo. Že rozpoutané vášně pohlavní k nejhroznější zkáze vedou, je přece známo. Známo také, že tato vášeň zuří nejvíce. Což toho není svědectvím literatura, »umění«, (divadlo, obrazy), kdež dávají výraz svému nitru lidé, jimž je náboženství věcí překonanou. Kdo stopuje genesi lidských zločinců, přijde pravidelně k excessům pohlavním jako k nejčastějšímu zdroji neštěstí lidského.

Jenom p. Mrštík je takový utopista. Následky hříchu jdou do kolikátého kolena a p. Mrštík mluví o »puritanismu«. Hřích vyhubil města pohanská a celé národy a p. Mrštík strká vinu na církve. Ještě dobře, že Berlín, Hamburk nebo Londýn nezadají Vídni nebo Paříži v ničem, to by p. Mrštík snad to přičetl celibátu katolických duchovních.

O pravdivosti následujícího tvrzení p. Mrštíkova velmi pochybujeme: »Kdo náboženství potřebuje jako opory a nutnosti — nechť si je má. (Ví p. M., jak píší o náboženství socialisté a fanatičtí nevěrci?) Toho nikdo nejen od náboženství nezrazuje, ale naopak v setrvání v církvi radí; (přiznáváme, že jsme takto nepřítele náboženství mluviti neslyšeli; obyčejně každý jen soptí proti věřícímu); — »ale kdo (dí p. M. dále) dovede obejíti se bez něho, pro toho je násilím. (Jak se »obejíti dovede«, to je nám tajemstvím, je to možno jen při pštrosí politice.) »Slabého ovšem víra uzdravuje (má to býti ponížením a odstrašováním mluviti o »slabých«?!), poněvadž mu nezáleží na tom, co věří, ale že věří.« (I ne, p. Mrštíku, naše víra není nijak slepa.) Ale silnému církev překáží (tedy »silnému«! — ergo: kdo chceš slouti před tímto světem silným —). Také prostředeček k dosažení cíle? —

»Když boj, tož boj,« říká si p. Mrštík. Jenže bohužel je tu boj slepý, boj fanatismu nevěry proti náboženství; boj proti tomu, čeho nepřítel nezná a znáti nechce. *Fr. Radoň.*

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

Domnívám se, že nejen já, ale přemnozí a mezi nimi zajisté i všichni žáci a ctitelé Masarykovi vždy čekali, že se jednou pan profesor o náboženství rozepíše obšírněji a důkladněji a že podá své náboženské názory náležitě odůvodněné v systematickém, vědeckém spise.

Dočkali jsme se také konečně jeho brožury »V boji o náboženství« (Otázky a názory XIII., vydává Jan Laichter na Král. Vinohradech 1904), která ve skutečnosti jest ovšem pouze otisk dvou odjinud již známých přednášek, jež jsou v brožuře oné o některé myšlenky rozšířeny, ale tvrdím předem, že o nějaké vědeckosti brožury — při vší úctě k profesoru Masarykovi — nemůže býti ani řeči. Ostatně to uznává prof. Masaryk sám již v předmluvě zmíněné brožury: »podávám tu své názory náboženské celkově . . . beze všeho učeného apparátu.«

Podotýkám, že nemohu přiznati, že by pan profesor podával v oné brožuře jedině a pouze vesměs své vlastní názory. Nejeden názor »jeho« podali před ním již jiní.

Brožura páně Masarykova naprosto zklamala. Od něho čekali jsme právem něco jiného a více. Neuspokojila nás v žádném směru a člověka rozumně a samostatně uvažujícího, jenž přijímá názory jiného pouze náležitě zdůvodněné a ujasněné, uspokojiti rozhodně nemůže.

Masaryk vytýká v uvedené brožurce (str. 18.), že zabývati se otázkou náboženskou stalo se dnešní doby do jisté míry modou. Nemohu si pomoci, ale myslím, že i prof. Masaryk sám stal se trochu obětí této mody.

Vždyť nemůže přece popříti, že teprve nedávno »opravil« svoji původní klasifikaci věd v »Základech konkrétní logiky« a přijal do filosofie i — vědeckou theologii! Podivná to zajisté každému věc! Proč najednou nalezla před očima Masarykovýma milost druhdy pohrdaná theologie? Proč o ní nevěděl dříve? Bylo tedy dřívější roztřídění filosofie pana profesora Masaryka snad nesprávné? Nemohu se ubrániti domněnce, že milost učiněná theologii měla zcela prosaickou příčinu — byla to bída a nouze čili boj za existenci . . . O náboženství mluviti stalo se modou, jak sám prof. Masaryk přiznává, a proto došla theologie najednou přijetí i do filosofie páně Masarykovy: z nouze se udělala prostě ctnost . . . Ví pan profesor zajisté dobře, proč jiným modnost vytýká!

Nechci panu profesorovi ani dost málo ublížiti, ale tvrdím, že z jeho přednášek o praktické filosofii, pokud jsem je před lety poslouchal, nabyl jsem přesvědčení, že prof. Masaryk jest atheistou. Aspoň některé výroky jeho, jichž tehdy s oblibou užíval, úplně tomu nasvědčovaly (na př. pánbíčka si udělali lidé, kteří ho potřebovali, to stále pánbíčkování musí přestat a p.) Myslím, že z těchto uvedených výroků oprávněn a přímo nucen jsem byl právem dedukovati, že Masaryk atheistou skutečně byl a že, začal-li se dnes náboženstvím zabývati, jest to také trochu moda příčinou, kterou jiným vytýká.

Čtu-li ovšem dnes při tom v jeho brožuře (str. 18.): Znám lidi (také ve studentstvu), kteří před nějakou dobou se stejným přesvědčením mluvili proti náboženství, jako dnes pro náboženství« — musím se mimovolně usmát a říci, že znám lidí takových rovněž dosti a nejen ve studentstvu (u něhož jest to konec konců vždy omluvitelno), ale i mezi profesory a jedním z nejvýznačnějších z nich, jak jsem ukázal, jest i pan profesor Masaryk sám, jenž z atheismu se sice probral znenáhla k deismu, ale za to z původního boje proti klerikalismu (zneužívání náboženství) pokročil přímo k boji proti katolicismu a zjevenému náboženství vůbec. Přirozené a logické ovšem bylo by, kdyby při tom atheistou zůstal, ale celá jeho brožura ukazuje, že chce býti dnes člověkem věřícím, jenž náboženství uznává . . . Každý, kdo jen málo si všímá t. zv. otázky náboženské, jest zvědav, v jakém smyslu jest pan profesor věřícím člověkem, jakého druhu jest jeho náboženství, jak vědomí náboženské dle něho v člověku vzniká, co náboženstvím vlastně rozumí a podobně. Přečasto byl ostatně profesor Masaryk vyzýván, aby se v té věci vyjádřil určitěji, ale marně.

Dovedl se vždy opatrně vyhnouti náležité odpovědi, odpovědi takové, jaká právem od universitního profesora se očekává a jaká právem se očekává od muže, jenž myšlenky své chce propagovati v širokých

massách lidových a jenž chce býti hlasatelem nového, lepšího náboženství, zkrátka — reformátorem.

Nekřivdím snad nikterak profesoru Masarykovi. Vždyť na př. již ve svých »Ideálech humanitních« (Knihovnička Času číslo 17., str. 54.) napsal: »Náboženství má mravnosti být základem.*) Nedovedu si představit posledního rozřešení i mravní otázky bez náboženství. Ale mně nestačí náboženství positivní, to jest náboženství církví, které nyní jsou. Chci míti mravnost na náboženském základě, ale na náboženství jiném než tom, které se officiálně podává. Jaké, do toho se nelze zde pouštět...«

Táži se: jest to odpověď hodná universitního profesora? Jest to odpověď hodná filosofa, jenž jedno odsuzuje, ale lepší nové nepodává? Ba naopak, myslím, že do toho se měl pan profesor právě pustit, aby nám to nové, moderní a lepší náboženství skutečně odhalil! Ale čekali jsme trpělivě dále.

Dočkali jsme se konečně jeho brožury »V boji o náboženství«. Chopili jsme se jí s dychtivostí v tom domnění, že aspoň tu najdeme Masarykovo náboženské stanovisko přesně osvětleno a náležitě — zdůvodněno. Ale nenašli jsme v brožuře zmíněné ani první, tím méně ovšem hledali bychom marně druhé.

Mysleli jsme, že aspoň v této nové brožuře se konečně pan profesor pustil opravdově do vyložení svého kreda, ale hned v předmluvě omlouvá se zase jako obvykle: »podávám tu své (?) názory náboženské celkově zatím v této stručné formě.« Tedy zase jen — zatím! Kdy nám odhalí profesor Masaryk své kredo definitivně? Proč zůstává stále jen při slibování?

Aby však jeho omluva byla pochopitelnější, podotýká filosoficky (str. 18.): »otázka náboženská je jednou z velikých otázek časových, o náboženské otázce počíná se přemýšlet, uvažovat, mluvit, psát usilovněji. Já myslím, to je krok ku předu, ale mluvením a myšlením, ani poctivým myšlením samým věc se nevyřídí.« V tom má prof. Masaryk ovšem náhodou pravdu, ale myslím, že se nevyřídí nic ani podobným spisem, jaký on pustil právě na trh. Od něho jsme čekali skutečné osvětlení otázky náboženské, ale takovou odpověď, jakou právě vydal, jsme nečekali a taková neuspokojila nás a neuspokojí nikoho, kdo se skutečně o náboženské otázce poučiti chce a jí se míní vůbec vážně zabývati.

Především tvrdím: v čem má prof. Masaryk v brožuře oné náhodou pravdu, v tom není původní, a leckomu, myslím, bylo již dávno známo na př. čím náboženství není, ale mnohem více by se byl pan profesor nám i každému jinému zavděčil, kdyby byl v oné brožuře raději řekl, čím náboženství jest, ač i to nám jest lépe známo než jemu,

*) Ovšem neřekl tu pan profesor docela nic nového. Že náboženství mravnosti jest základem, učí ode dávna již katolická církev. Před panem profesorem hlásal totéž Palacký (Gedenkblätter, 304—305.): »Každý rozumný musí uznati, že kde není Boha, není ani mravouky . . . tam musí člověk klesnouti k pouhému zvířeti.« Sám Rousseau (Emile III.) tvrdí: »Mnozí by rádi ctnost založili na pouhém rozumu, než poznal jsem, že pevného základu mravnosti není mimo náboženství.« Známý zakladatel positivismu Comte (Sociologie, dle výtahu Rigova přel. Brejcha L. vyd. str. 355): »Není žádné ctnosti, která by dříve, než se stala zvykovou, neměla potřebí náboženského posvěcení.« Ale přes toto své tvrzení chtěl nedůsledně morálku neodvislou od náboženství a článků víry. Chalybaeus, filosof našeho věku, praví, že mravnost bez náboženství jest nepravá, že jest pouhou právní moralitou nebo lesklým nátěrem uhlazenosti a zdvořilosti (Ethik, II., 441). Není to tedy názor páně Masarykův vlastní.

neboť o tom moudře mlčel, a že pan profesor nemá ve zvyku mlčet o tom co ví, ba často i o tom, co neví, jest nám dobře povědomo.

My jsme zvyklí, aby nám autor vždy podal především náležitou definici toho, o čem psáti vůbec hodlá, buď hned z počátku neb aspoň na konci svého spisu. V celém spise profesora Masaryka není však zmínky o tom, co náboženství jest, co jím vlastně rozumí, ačkoli široce za to vykládá, čím náboženství není . . . V nadpise druhé kapitoly ovšem stojí: »Co náboženství je a co není«, ale kdo si ji přečte, pozná, že se v ní povídá pouze, co náboženství není. A to ovšem není — aspoň u mně — žádná definice. Vím-li, co náboženství není, nevím z toho ještě, co náboženství jest! Jest to ostatně stará praktika pana profesora Masaryka; již ve svých »Základech konkrétní logiky« podobně neuměl povědět, co vlastně filosofií sluší rozuměti a utěšoval čtenáře tedy aspoň tím, čím filosofie není a víme-li prý, čím není, to už »mnoho znamená«. Vím-li, co filosofie není, a co náboženství není, neznamená to docela nic. Připadá mně neustále onen prajednoduchý příklad, kdyby mě někdo na ulici zastavil a tázal se mě, kde jest Marianská ulice. Odpověděl bych mu: Víte-li, kde je Palackého ulice? Ano, to vím! A já bych mu řekl: Tak tam to není . . .! Zda-li by se podle toho člověk onen již dostal do Marianské ulice, o tom, myslím, že by i pan profesor pochyboval, ale podobně asi on se zavděčil, když stále jen vykládá, čím náboženství není. (Pokračování.)

»Bílé světlo.«

Napsal JOSEF SVOZIL.

Dávno již oznámené »Bílé Světlo« objevilo se tedy na výročním trhu vánočním.

Spisovatel chce psychologicky odůvodniti své vystoupení z církve a podati svoje »Credo«, své vyznání náboženské, názory socialní a politické, hlavně pak názor svůj na manželství a na církev. Svozil nejen že popírá téměř všecka dogmata katolická, nejen že staví se na stanovisko proticírkevní, ale stojí na stanovisku protikřesťanském a protibiblickém; zavrhuje veškero právo kromě práva přirozeného. To by mohlo snad na první pohled překvapiti, neboť doba, kdy se odvolával na evangelium, není ještě tak vzdálena a že by se od té doby důkladným studiem evidentně byl přesvědčil o opaku, o tom lze důvodně pochybovati; ale jest to psychologicky vysvětlitelné. Panu Svozilovi jedná se o ospravedlnění kroku, který byl učinil, hlavně jeho »manželství« a poněvadž to nelze, pokud stojí na základě evangelia, pokud stojí na základě jakéhokoliv positivního práva, proto musí důsledně zavrhnouti zjevení a positivní právo. Učinil chybný krok a nyní nezbývá, než buďto obrátiti nebo po nakloněné ploše dále spěti.

V »Úvodě« uznává spisovatel potřebu »hledání náboženského«, potřebu náboženství, poněvadž pouhá věda nevyhovuje. Náboženství však uznává jen to, které každý sám hledá a nalézá, ke kterému sám vlastním přemýšlením přichází, ne které jest zjevno nebo neomylnou autoritou hlásáno. To proto, že náboženství zjevné, které jistou řadu pravd nezměnitelných hlásá, je prý popřením vší svobodné činnosti, všeho života, a nemůže vyhověti každému, neboť každý má jinou individualitu, jiné

potřeby. A jako pro jiné lidi, tak i pro různé doby jiné jsou pravdy náboženské, podobně jako hypothesy vědecké časem novými, lepšími bývají nahrazeny.

Jestliže spisovatel proti zjevnému, positivnímu náboženství za důvod uvádí (str. 13.), že »i kdyby nám Bohem samým bylo něco jasně zjeveno, tož je to vždy něco konečného, co se časem vyčerpá — a za čím pak nutně jsou nové neznámé kraje«, pak by to bylo nanejvýš důvodem nedokonalosti a nedostatečnosti zjeveného náboženství aspoň pro duchy »hlubší« a bádavé, nikoli však důvodem jeho neoprávněnosti a nemožnosti. Jestliže však každý má svou individuelní pravdu, jestliže všecky pravdy, i náboženské, třeba měnit podle »potřeb času«, pak ovšem je positivní náboženství nemožné, neoprávněné. Ale pak nutně musí spisovatel popírati objektivnost pravdy vůbec. Nevím, jak pan autor pravdu definuje, ale je-li u něho pravda »ve shodě pojmu s realní jistotou věcí«, tak jak ji definuje filosofie, pak musí uznati, že pravda nemůže býti než jedna. — A není li objektivní pravdy, jaký smysl má potom všecko »hledání«, všecko přemýšlení? Není to potom skutečná »honba za stínem?« Kdyby pan Svozil byl hlouběji přemýšlel, byl by nalezl, že ne v hledání, ale v nalezení pravdy jest upokojení, je vnitřní klid a radost a že jen ta pravda může uspokojiti, o které máme jistotu. Čím větší stupeň jistoty, tím větší uspokojení. Jaké však uspokojení, když si musím mysleti, že to, co dnes jsem »nalezl«, zítra může býti zvráceno? Pan Svozil odvolává se na hypothesy vědecké. Ale vedle hypothes má každá věda i pravdy nezvratně dokázané; a pak je přece rozdíl mezi vědou a náboženstvím! Pravdy náboženské mají býti pevným podkladem celého života, mravního jednání a na to nestačí jakákoli hypothesa.

Co autor »prožil« až do svého vystoupení z církve katolické, líčí v dalších statích »Pod těžkým nebem« a »V mlhách«. Dle toho líčení byly jedinou příčinou odpadnutí pochybnosti, které v něm proti řádům a pravdám církví hlásaným vznikaly, které stále rostly, až konečně ho k poznání úplné nedostatečnosti učení katolického přivedly. — Chceme věřiti, že nebylo jiných složek, které by na něho působily, ačkoli pravidelně nebývají to pochybnosti proti víře samy, které k odporu od víry vedou. Ale pan Svozil musí uznati, že nejednal správně, když stoje ještě na stanovisku víry katolické, dobrovolně o víře pochyboval a nechtěl použíti prostředků, kterých víra sama k potlačení podobných pochybností poskytuje. — Prostředky ty pan Svozil jako katolický kněz snad znal a zná. Pan Svozil ovšem vidí v tom nesrovnalost, nelogičnost a směšnost, že církev zakazuje míti pochybnosti o víře, že zakazuje čísti a poslouchati věci proti víře. To snad se panu spisovateli může zdáti nesrovnalostí nyní, kdy, jak se domnívá, se o nepravdě katolického učení přesvědčil, ale nemohlo se mu přece zdáti podivným, pokud v pravdu učení katolického věřil, ano nezdálo by se mu ani nyní podivným, kdyby, jak jsme v »Úvodě« viděli, vší objektivní pravdy nezamítal. Neboť, je-li konečně jenom jedna pravda, není-li pravda a blud totéž, co divným na tom, že Bůh lidem aspoň část té pravdy dle způsobu, který sám určil, sděluje, co divného, že může třeba i lidskou autoritu i lidskou společnost ustanoviti, aby této pravdy hájila proti bludu? Co divného na tom, že společnost tato — je-li pravda jí sdělená jistá — hledí mravními prostředky (fysicky ovšem k přijetí pravdy nikoho nelze nutit) chrániti před bludem? Je-li nějaká objektivní pravda, je-li vůbec

nějaká pravda objektivně jistá, pak chránění před bludem nejenom že není nesmyslným, nýbrž je něčím mravně oprávněným, je pro člověka, který přece po pravdě tak touží, pravým dobrodiním. A jistě že nikdo při výchově dítek nebude si jinak počítati, než že bude chrániti je přede vším, co by jim bylo příležitostí ke zlému, třebas toho vždy neuznaly. Ale má li církev vskutku pravdu, táže se pan Svozil, nač potom ten strach, aby někdo čtením nějaké nevěrecké knihy víry neztratil; není to potom jenom znamení její slabosti a nedostatečnosti? — Nikoli. Důvod, proč církev zakazuje »svobodné bádání« v tom smyslu, jak ho autor pojímá, není strach, že by někdo pravdu mohl poznati, nýbrž je to prostě nutným důsledkem její existence. — Každá společnost náboženská, která chce býti hlasatelkou pravd náboženských (a pan autor sám později oprávněnost podobných organisací aspoň pro jisté lidi uznává, str. 155, uznává potřebu (str. 170) prostému člověku, který nemá čas sám si »tvořit světový názor«, podávat už »životní názor ucelený«) a zároveň je lhostejnou k tomu, zda její členové tyto pravdy či opačné bludy vyznávají, je vlastně sama v sobě vnitrným sporem, je svou samovražednicí. — Jakmile pan Svozil toto stanovisko opustil, tohoto názoru se vzdal, přestal býti katolíkem a nebylo ani třeba dalších námitek a pochybností, aby s církví katolickou nadobro se rozešel. — Ostatně jest třeba říci, že pochybnosti ony nejsou tak veliké, aby je byl p. Svozil, kdyby býval upřímně hledal a studoval, nebyl mohl snadno rozřešiti.

Chyby jednotlivých osob církevní hierarchie i papežů samých možno jistě uznati bez nejmenší pochybnosti o pravověrnosti církve. Že pan Svozil z toho, že papežové hřích i v nejbližším okolí mohli trpěti (jednou praví, že papežové neuměli ho zakázati (str. 224), podruhé, že hřích dál se ve jménu neomylnosti církve (str. 265), dospěl k popírání neomylnosti církevní, je jenom důkazem, jak nesprávným jest jeho pojem neomylnosti, která není konec konců ničím jiným než důsledkem zjeveného náboženství. Pan Svozil domnívá se ovšem, že i poslušnost ke kongregacím je »absolutní«, a pak ovšem vidí v tom rozpor, jak mohou kongregace, nejsouce neomylny, vyžadovati absolutní poslušnosti (str. 41). Také to ho zaráželo, že dle obecného mínění theologů (na jiném místě nazývá to učením katolickým vůbec) většina lidí na věky bude zavržena. Kdyby si byl dal práci mínění těch theologů, kteří skutečně tak učili (většina theologů katolických o této choulostivé věci vůbec nemluví), byl by poznal, že se tam nemluví o »zavržení,« nýbrž o »nedosažení nadpřirozeného cíle;« a to pak, vzhledem k tomu, že dle učení katolického bez milosti posvěcující, tedy u dítek beze křtu cíle nadpřirozeného dosíci nelze a že velká část lidí před dosažením užívání rozumu umírá, nezdá se býti tak nepochopitelným ani hrozným. Také prakse zpovědní, dle níž ponechati dlužno v jistých případech penitenta v omylu nezaviněném, přivedla pana Svozila na myšlénku, že tedy konečně »vlastní svědomí a ne zevnější víra nebo zevnější zákon je soudcem člověka« (str. 41). Právě ta okolnost, že prakse této lze užíti jen v omylu nezaviněném a jen tehdá, když by veškero poučování a napomínání bylo bezvýsledno, mohla a měla přesvědčiti pana spisovatele, že je vedle vlastního svědomí ještě jiné pravidlo mravnosti a víry. Celý jeho »důkaz« není než nešikovným »sofismatem«, vzniklým ze záměny bezprostředního pravidla (regula proxima) s pravidlem vnějším.

(regula remota) mravního jednání. Svědomí ovšem je bezprostředním pravidlem a soudcem mravního jednání, ale soudcem na zákoně zevnějším, na pravdě zevnější závislým. Veliké neporozumění jeví pan Svozil, kde mluví o pravdě, že nemoci, neštěstí, smrt, atd. jsou následky prvotního hříchu. Církev katolická nikterak nepopírá, že všecky tyto nedostatky, v jisté aspoň míře, jsou přirozeným výronem lidské nedostatečnosti a omezenosti; trestem hříchu prvotného jsou vzhledem k tomu, že dle učení katolické víry v prvotním stavu člověka jich nebylo ze zvláštní milosti Boží (proto sluly dary mimopřirozenými). — V jakém smyslu církev hlásá »marnost světa, to asi pan Svozil také ví; zajisté ne v jiném, než o jakém i on sám chce, abychom ovládali hmotu, abychom ji »nadmaterielně« užívali (str. 77, str. 94). — Pan Svozil ovšem nutně musí popírat i zázraky. Celý jeho důkaz je ten, že je tu mimo zanícenost pozorovatelovu tolik součinitelů, že je těžko říci, v čem je vlastně jádro činu za zázrak považovaného a jaké že to vlastně bylo« (str. 46). Tento »vzácný důkaz«, kterým pan Svozil rázem se světa odstranil všecku historickou jistotu a tedy vědu dějepisnou vůbec, samému autorovi zdá se býti tak málo pevným, že v témže odstavci tvrdí, že zázraků »historicky nelze popírati«. Na jiném místě zase (str. 269) vidí nemožnost zázraků v tom, že by byly vyjímkou zákona a »vyjímky potřebuje jen špatný zákon.« Nevím, odkud má pan Svozil pojem zázraku, dle něhož jest zázrak výjimkou zákona na způsob privilegií u zákonů positivních; ale aby dokázal nemožnost zázraků, k tomu by musil dovoditi, že takováto »vyjímka« sama o sobě odporuje. — Zjevení zdá se panu Svozilovi »bezúčelným a více než podivným«, vnitřních důvodů jeho nemožnosti však nepodává. Bůh jest nepochopitelným, praví, nač tedy takové zjevení, když Boha přece nikdy plně a dokonale nemůžeme pochopiti? Obracím: nač snaží se tedy pan Svozil vůbec o poznání Boha, o náboženské »hledání«, když přece sám doznává, že lze nám jenom stále plnějšího, nikdy ale úplného poznání dojíti? — A k čemu takové zjevení, dí dále, když není všem lidem dána možnost, aby ho poznali. Že by nebylo možno všem lidem nejnutnější pravdy zjevení poznati (pan Svozil ví z theologie a z katechismu, které dvě pravdy to jsou), toho nelze panu autorovi tvrditi, že ho všickni »de facto« nepoznají a neuznají, to je ovšem pravda. V tom jest hluboké tajemství svobodné vůle lidské, které ostatně se ve všech systémech ať positivních náboženství ať jejich negací vrací. A není nepochopitelnějším než ono jiné, že totiž i ti, kteří zjevení poznali, kteří měli na sta důvodů a příležitostí se přesvědčiti o jeho nezvratné jistotě, přece jím pohrdají, přece nejsou nuceni ho uznati. — To jsou tedy hlavní pochybnosti, které dle autora byly příčinou jeho odchodu z církve. K tomu přistoupily i jiné praktické těžkosti, konflikty se správou církevní a všecko to způsobilo, že pan Svozil se konečně po delším boji odhodlal (dle našeho mínění povinen byl tak učiniti hned, jak přestal myslit a cítit katolicky, třebas by to bývalo spojeno s největšími obětmi) z církve vystoupiti. Že by byla žena na něho působila, to Svozil naprosto popírá (str. 57).

(Pokračování.)

Zprávy z uherského Slovenska.

»Katolické Noviny« Kollárovy tedy nezanikly. Přešly pouze do mladších rukou a přeměnily se v politický týdenník. Předplatné při tom zvýšeno nebylo. Martin Kollár zůstal ovšem majitelem, ale zodpovědným redaktorem ustanoven Anton Bielek, a hlavními spolupracovníky jsou: dr. Margin (pseudonym) a Ferd. Juriga z Přešpurka. Časopis vede si v novém životě svém zdatně a mnoho dá se od něho očekávati. Také Čechové měli by ovšem list ten silně podporovati, už z lásky k Slovensku. Předplatné 4 K není rozhodně vysoké, neboť naše podobné časopisy jsou vesměs značně dražší.

Také Karol Salva z Ružomberka oznamuje vydávání čtrnáctidenníku. Má to býti list populární, obrázkový, zábavně poučný, který slibuje všímati si hlavně věcí českých. »Slovenské ľudové besedy« reagují ovšem hlavně na pomoc z Čech a z Moravy, a my bychom měli konečně také uznati své povinnosti k Slovensku, hlavně své kulturní povinnosti, když tě jinak ani ve vzájemnosti uplatniti se nemůžeme. Také tento obrázkový obtýdenník jest za pouhé 4 K ročně. Salva spoléháním se na českou vzájemnost, na české vztahy ke Slovensku zajisté již s mnohým svým podnikem pohořel, proto jest konečně čas, abychom jeho podniky podporovali, aby dnes »Slovenské ľudové besedy« nezůstaly pouhým pokusem, nybrž, aby konečně otázka zábavně-poučného nepolitického slovenského listu obrázkového byla rozřešena.

Opravňují-li oba tyto listy k novým nadějím ve prospívání slovenského slova tištěného, vzbuzuje politický ruch vyvolaný po rozpuštění uherského sněmu na Slovensku nové doufání, že vzpruží se a také politicky ožije utlačovaný lid slovenský. — Trvalo to dosti dlouho, než rozhodla se národní strana slovenská, že vystoupí zase aktivně při letošních volbách. Slovenský lid již sám mistem mluvil o svých kandidátech, ale officielní Slovensko jakoby nevědělo, že volby jsou přede dveřmi. Mezi tím, co Hodžův »Slovenský Týždenník,« v Pešti vydávaný, neustále upozorňoval lid slovensky na jeho volební právo a v každém čísle před oči mu stavěl, čeho jest mu potřebí a čeho mu zvolení poslanci maďarští, ať již liberální nebo opposiční strany nedali a nedobyli, officielní tisk, který tak rád se dělá mluvčím celého Slovenska, mlčel. Zdálo se již, že slovenská intelligence ponechá veškery volební akce v rukou lidu a tak místo aby stavěla sama kandidáty, ponechávala lidu samému, aby si slovenské kandidáty vyhlédl, ač li jaké chce. Ale konečně se pohnula i slovenská strana národní k práci a přijala za své kandidáty již postavené a částečně, kde kandidatur stavěti neminula neb nemohla, rozhodla aspoň, pro kterého z maďarských ucházečův o mandáty mají hlasovati Slováci. V posledním témdni před volbami byla již práce všestranná a úsilovná, ale lhůta byla již ovšem krátká. Kromě toho vystupovali národní kandidáti slovenští po veliké většině s rukama čistýma, pitím ani penězi voličů nepodplácejíce, bez čeho se žádná volba v Uhrách vykonati nedá. Někteří slovenští kandidáti byli ovšem pouze sčítací. Naděje na výsledek voleb byly však růžovější než výsledek sám. Slovenští ucházeči o kandidáty sněmovní padli jednak pro nemravné kupování hlasů, kterého dopouštěli se volební korteši stran maďarských, jednak vinou bývalé své liknavosti. Zvolen byl jediný Milan Hodža, redaktor »Slovenského Týždenníku« za okres kulpínský. Propadli Veselovský v okrese senickém, Jul. Markovič za okres vrbovský, Josef Kubina za okres moravsko-sv. jánský, farář Martin Kollár za trnavský, Pavel Mudroň za sučanský, Pivko za dolnokubínský, za okres bobrovský zvítězil Slovák Frant. Skyčák, o čemž zpráva došla teprve v poslední době, neboť volební zápas byl tuhý a dlouhý. Padl dr. Stodola za okres liptovsko-sv. mikulášský, dr. Jan Mudroň za štubňanský, dr. Rud. Markovič v novoměstském. Jest až neuvěřitelno, čteme-li, jakých násilností a nemravností dopouštěli se maďarští korteši, kandidáti i státní úředníci, aby slovenské volby znemožnili, aby slovenské kandidáty, kteří měli i většiny zajištěny, zatlačili a porazili. Nejvíce tíží pád Kollárův, dra. Julia Markoviče, dra. Stodoly a Veselovského. Kollára porazil vlastně ostřehomský arcibiskup — primas, kardinál Klaudius Vaszáry, který zvláštním přípisem oznámil trnavskému vikáři Pavlovi Jedličkovi, že by každému knězi velmi zazlíval, který by hlasoval neb pracoval pro kandidáta slovenského. Výsledek toho přípisu byl, že mnozí kněží agitovali a kortešovali pro kandidáta vládního, ač Martin Kollár kandidoval na čistý program strany lidové, katolické to strany uherské!

Během r. 1904 vystěhovalo se do Ameriky 27.040 Slováků! Čechů jen 11.911, ale ovšem Polákův 67.797. Ze Slovanův do Ameriky přistěhovalých jedini Poláci převyšují Slováky. Není divu, že uherská vláda všímá si také Slováků za-

oceánských, zvláště když někteří z nich se po nějaké době vracejí do Uher, aby ve své staré vlasti ztrávili bezstarostně zbytek života z grošů v Americe nastřádaných. — Do Uher se vrátivší Slováci z Ameriky mají však již širší důševní obzor než Slováci domácí, jsou uvědomělí, vlastenečtí a neohrožení. Proto vláda r. 1902 vydala tajný oběžník k biskupům hornouherským, kladouc jim na srdce, aby dbali maďarisace Slovákův amerických prostřednictvím kněží. Tajný výnos však dostal se do rukou některého Slováka a byl v červnu r. 1902 otištěn i s fotogrammem v Americkém »Slovenském Denníku,« jak jsme o tom tenkráte zprávu přinesli. Vláda dlouho pátrala, kdo oběžník Rovniankovi poslal, hledala v Pešti i v Americe, ale nevypátrala nic, až konečně se na věc zapomnělo. V prosinci loňského roku bylo však doručeno pošťskému knězi Ed. Šándorffimu, bývalému redaktoru »Křesťana«, obeslání k policejnímu ředitelství. Tam mu přečetli protokol sepsaný v Americe s jakýmsi Aschbreitrem, kdysi sazečem v ministerské tiskárně v Budinpešti, který udal, že tajný výnos, který v tiskárně byl mu dán do sazby, za nějaký groš Šándorffimu prodal. Šándorffi ovšem nezapíral a tak mu vznikla z toho nemilá opletačka. Aschbreiter byl z tiskárny vykázán, groše neměl a proto za peníze prodal tajný výnos. Když se nyní octnul v Americe a tím mimo dosah uherské právomoci, zradil Šándorffiho. Tento kněz, rozený Maďar, jest knězem dle srdce Božího a proto neschvaloval vládního úskoku o řeč a národnost Slovákův amerických, právě jako neschvaluje maďarisačních choutek v Uhrách. — Slováci přirostli mu k srdci a proto se jich zastával, pro ně pracoval jako novinář i jako spolkový organisator. Co bude s ním dále, nevíme. Jest však s podivem, že »Slovenský Denník« veřejně tvrdí, že Šándorffi mu oběžníku nevydal. Tento časopis prohlašuje také, že Šándorffiho zničiti nedá. Přejeme jemu i Šándorffimu, aby měl tolik síly a moci.

Ve Val. Klobúcích, dne 2. února r. 1905. *Frant. Václ. Peřinka.*

LITERATURA.

ČESKÁ.

Sborník historického kroužku. Čtvrtletní časopis historický. Rediguje dr. *Mat. Kovář.* Nákladem družstva Vlasť. Roč. V. 1904. Roční předplatné 5 K. — Sborník vychází již 12 let. Vyšel první svazeček r. 1893. Až do r. 1899 vycházel po svazcích ve volných lhůtách vydávaných. Vyšlo celkem 9 svazků. Od r. 1900 vychází Sborník čtvrtletně v sešitech čtyřarchových a v této formě dokončil již V. ročník. Za tu dobu vykonal historický kroužek mnoho práce. Kolik důkladných a důležitých statí bylo za tu dobu uveřejněno ve Sborníku! I prameny historické byly zde otiskovány, jako na př. historické spisy Václava Kozmanecia, Mikšovicova kronika Lounská, dodatky k Pozůstatkům desk zemských a j.

Také loňský ročník je obsahem bohatý; i hodlám několika slovy o něm se zmíniti. A řeknu hned pravdu, že těchto několik řádek napsal jsem z důvodu čistě praktického. Časopis »Vlasť« má značný počet čtenářů, kteří blíže Sborníku neznají. Rád bych tedy ctěné čtenáře »Vlasti na Sborník upozornil a těšilo by mě, kdyby alespoň o několik podařilo se mně tímto zvětšiti počet odběratelů Sborníku. Časopis tento rozhodně zasluhuje hojného rozšíření. — Obsah loňského jest: Fr. Štědrý, Dodatek II. k Pozůstatkům desk zemských od Emlera; Václav Oliva, Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí; Frant. Václ. Peřinka, Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku; Dr. A. Podlaha, Úpadek strany podobojí na sklonku XVI. století. (dle netisknutých pramenů archivních); dr. M. Kovář. Korunovace císařovny Alžběty, choti Karla VI., na královnu českou dne 8. září 1723. (Z Lothových letopisů, chovaných na faře u sv. Trojice ve Spálené ulici) Dr. Ant. Podlaha, Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (obsahuje mnohé zajímavé příspěvky ke kulturním dějinám českým, zvl. 18, stol.); Dr. Ant. Podlaha, Z dějin katolické reformace ve století XVIII.: Působení missionářů. Dr. Ant. Lenz. Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích; Mikšovicova kronika Lounská; Jos. Vávra, Jan Kavka z Říčan; Fr. Štědrý, Rejstřík svěcenců na kněžství legáta sněmu Basilejského Filiberta, biskupa Kostnického; Dr. Fr. X. Kryštůfek, Bitva na Bílé Hoře; Fr. Štědrý, K obraně sv. Jana Nepomuckého; Jos. V. Bouchal, Z farních matrik milešovských ve stol. 17. a 18. a Václ. Oliva, Josefinský řád služeb Božích pro diecesi Královéhradeckou. — Mimo to obsahuje každý sešit historického sborníku drobné zprávy a referáty.

Přejeme historickému Sborníku, aby vždy více nabýval obětavých přátel, a tak bylo mu umožněno dospěti časem k podobné dokonalosti, jakou vynikají katol. časopisy historické jiných národů, na př. Historisches Jahrbuch der Goerresgesellschaft anebo Revue des questions historiques. *Alfons Neubauer.*

Z těžkých a blahých chvil české minulosti. Píše *Alois Dostál.* Se 7 illustracemi akad. malíře Fr. Klimeše. V Praze, nákl. Cyrillo-Meth. knihkupectví G. Francl. 1904. — Oblíbený náš český povídkář Alois Dostál vydal k uplynulým právě Vánocům obsáhlou knihu se čtyřmi dějepisnými povídkami pro dospělejší mládež. V zevnější úpravě knihy jest viděti, že měl autor úmysl, by věnovány byly jako vhodný dárek jinochům a dívkám k Vánocům. Kniha obsahuje čtyři povídky z dějin českých, které jsou nakresleny mistrným perem i co do děje i v ladném líčení. Na př. v povídce »Za královnina pobytu,« v níž vystupuje český král Jan Lucemburský a jeho choť Eliška, obráží se mistrně vylíčený kus dějin českých s rázovitými osobami i s historickou líčení. Královna Eliška podána tu jako ideál české královny. Můžeme otevřeně říci, že těmito povídkami staví se Alois Dostál důstojně do řady nejpřednějších historických povídkářů vůbec. Proto všeobecný odpor vzbudila nevěcná a pouze stranická kritika »Času,« která o této sbírce povídek nerealisticky napsala: »Svým čtenářům ostýcháme se je doporučit. Nepřijímáme totiž základních názorů (?) na českou minulost, jaké má katolický kněz (!), i kdyby byl sebe opatrnější, jako P. Dostál. Ten nesouhlas (!) kmitne sem tam třeba v jediné větě. A ještě i nevkus (!) — v historické povídce citovat Rukopis Královédvorský (?)« — Jsme toho názoru, že tato stranická kritika, která přes všecko úsilné hledání nějakého nedostatku v knize našla jen tyto nicotné domnělé výtky, jest nejlepším doporučením knihy Dostálovy. Při nedostatku dobrých povídek pro farní a školní knihovny hodí se tato sbírka nejlépe. Přes to, že »Času« se nelíbí, jsou illustrace velmi vkusné. *Vlastimil Hálek.*

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Ročník 23. R. 1903—1904. *V Brně.* — Pro věc a písemnictví katolické na Moravě získala si rozhodně zásluh největších papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských v Brně; vydávať nákladem svým četné časopisy, knihovny, spisy vědecké a pro lid, díla bohoslovecká, asketická a j.

Veliké oblibě a rozšíření těší se »Anděl Strážný«, který v červenci 1904. dokonal 23. ročník. Pod osvědčenou redakcí odborného učitele Jana Dvořáčka, který přejal časopis po smrti zakladatele a 20tiletého redaktora Viléma Ambrože, vychází ročně 10 úhledných sešitků o 32 stranách velké osmerky vložených do barevné obálky zdobené pěkným obrázkem »Anděla Strážného«, zvláště sešit zářijový a vánoční vynikají sličnou obálkou.

»Andílek — jak drobotina svůj list jmenuje — je vždy vítaným hostem v moravských chatách; názvu, dle něhož chce býti »časopisem pro mládež křesťanskou«, vyhovuje v každém ohledu. Přináší statě zábavné, poučné, přírodopisné, cestopisy, povídky, líčené přírodní, básně, oříšky, rebusy a j.

Ročník 23. jest ozdoben 68 zdařilými obrázky, má velmi pěknou hudební přílohu od slovutného skladatele moravského Františka Musila, list jest velmi přehledný, úprava v každém ohledu vhodná a sličná.

Do »Andílka« přispívají nejčelnější spisovatele čeští a moravští; v připojeném velmi přehledně uspořádaném obsahu čteme zvučná jména: Dostál Al., Grossmanova-Brodská L., Pittnerová Vlasta, Zaletěl Prokop a jiná.

»Anděl Strážný« budiž všem katolickým rodinám doporučen co nejvřeleji. Kéž by výtečný časopis ten nalezl také v Čechách hojně předplatitelů.

Budiž tu podotčeno, že za »Anděl Strážný« se předplácí celoročně pouze 1 Kor. 60 hal.; rodiče, kteří věnují skromný tento peníz za »Anděla,« nebudou toho litovati, nýbrž způsobí tím velikou radosť svým miláčkům.

Dr. Rudolf Zháněl.

Z vojenského života. Výjevy z doby míru a války. Z ruštiny vybral a přeložil *A. G. Stín.* Ve Velkém Meziříčí. Nákladem Šaška a Frgala knihkupectví. Cena 85 kr. stran 384. — Nyní, kdy všechen svět zajímá se o děje a konečný výsledek války rusko-japonské, tím milejší a vítanější jest nám četba povídek ze života vojenského na Rusi; neboť, ač na knize není letopočtu, myslím že vyšla roku loňského 1904, poněvadž uviděv ji nedávno ve výkladní skříni knihkupcově v Brně koupil jsem si ji. Náš moravský nejlepší znatel ruské literatury dp. P. Augustin — odtud jeho pseudonym A. G. Stín-Vrzal, benediktin rajhradský, nyní kaplan v Domášově u Brna, podává v oznámené knížce dvanáct kratších a delších povídek, novell, črt, jichž předmětem jest vesměs ruský voják. Uvádí nás na bojiště jak do Kavkazu, tak na Balkán a do Srbska, líčí boje s ho-

raly, s Turky, ale podává též obrázky ze suchopárné garnisony anebo vůbec nějakou vojenskou příhodu. Četba je v celku vážná, jako lid ruský; místy ukazuje se, jak jsou náboženští ruští vojáci i důstojnici.

Z lepších statí jsou: »první boj« od Ivana Šeglova, líčící úchvatnými barvami bitky na Kavkazu, jichž se chtěl s účastniti nově pečený důstojník Alešin; přání jeho se vyplnilo. Hrůzyplná je povídka »Čtyři dny« od Vsevoloda M. Garšina; ruský voják Ivanov leží na bojišti po celé čtyři dny vedle Turka, jehož propíchl bajonetem; z Turkovy polní láhve pil vodu, až ho našli krajané a odejmuvše mu nohu zachovali ho na živě. Úvod ku »zachránění Tonomiho« od M. S. Lěskova je příliš mnohoslibný, další vypravování však mu neodpovídá; je to episoda z roku 1839, již zažil voják stojící na stráži u cárského paláce v Petrohradě. Velmi krásně líčen je flegmatický nešika sluha důstojnický Nikita v črtě »sluha i důstojník« od Vsevoloda M. Garšina; též jeho pán praporečník Stěbeljkov je podařená figurka. »Hubička« povídka Ant. P. Čechova je nepatrná, slabší práce. »Listy ze Srbska« od Glěba Uspenského líčí, místy ovšem pleonasticky, dobrovolníky ruské, kteří se účastnili bojů srbských proti Turkům. Krásný jest obrázek »nezdařilý hrdina« od Ivana Šrědlova; poručík Kunajev, touže po vavřínech válečných, súčastnil se proti vůli matčině rusko-turecké války, ale zimnici byv postižen cestuje domů a v Tanganrogu zemře. Zdařilá je črta: »v zápalu válečném« od K. K. Slučevského. »Kratičký románek« od Garšina obírá se nevěrou nevěsty vojákovy, jemuž slíbila, že si ho vezme, až se vrátí jako hrdina z bojiště, zatím však nečeká, a když se vrátí vyznamenav se domů o dřevěné noze, dívka dávno již se provdala za jiného. »Poručík Pospělov« od Ivana Šeglova má za hlavní úkol důstojníkův, vzdělati sobě podřízené vojáky a naučiti je aspoň čísti a počítati.

Kdo miluje vážně ušlechtilou četbu, najde v povídkách z »vojenského života« krásný esthetický požitek. *Ig. Zhánčl.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. — Římské věci. — Itálie. — V allokuci v tajné konsistoři konané v listopadě m. r. zmínil se sv. Otec obšírně o válce na dalekém východě a s politováním vyslovil, že není naděje na brzké její ukončení. Potom věnoval obšírnou úvahu Francii a nynějším poměrům v této zemi i protikatolickému smýšlení a jednání její vlády. — Jubilejní slavnost prohlášení dogmatu Neposkvrněného Početí Marie Panny konala se v Římě s velikou okázalostí a hlubokým procítěním. Jeho Svatost přijal dne 4. prosince celý slavnostní komitét, předsedy jednotlivých sekcí, řečníky a účastníky Mariánského kongresu. Papež provázen celým svým dvorem, zaujal místo na trůně a jemu po boku členové komise Mariánského jubilea: kardinálové Vincenc Vanutelli, Rampolla, Ferrata, Vives y Tuto, státní sekretář Merry de Val a četní arcibiskupové a biskupové, kteří se zvláště k tomuto slyšení dostavili. Sotva že sv. Otec usedl, odevzdal mu kardinál Radini-Tedeschi a předseda »Circolo romana,« cav. Folchi, drahocenný diadém o dvanácti zářících brillantových hvězdách, dar katolíků všeho světa soše Neposkrněného Početí Panny Marie v basilice Vatikánské. Diadém je skvostná umělecká práce, již provedli Mancini a Lefevre v Římě. Je to zlatý polokruh měřící 80 cm. v průměru; zářící jeho aureolu tvoří v šesti paprscích dvanáct nádherných diamantových hvězd. Diadém má cenu 350 tisíc lir; jeden diamant daroval sv. Otec Pius X. — Když jeho Svatost diadem požehnal, představil mu kardinál Vannutelli členy Marianského kongresu, kteří přišli i z dalekých končin světa. Na papeži bylo viděti zřejmé potěšení; i promluvil doslovně: Súčastnivše se těchto slavností, vzdali jste čest Nejsvětější Panně a zároveň dali jste na jevo zcela otevřeně své křesťanské smýšlení; tím jste mé srdce, tísněné tolika starostmi apoštolského úřadu, velice potěšili. Prosím Boha, aby Vás štědře daril Svým požehnáním, vás, vaše rodiny, všecky vaše milé; až se vrátíte do svého domova, řekněte svým bratřím a známým, že je papež miluje, že jim ze srdce žehná, řekněte, aby se za něho modlili, by mohl apoštolské poslání, jež mu Bůh svěřil, se zdarem konati.« — V den 8. prosince byly veliké slavnosti v basilice Vatikánské, jež nebyla nikdy tak nádherně osvětlena jako v onen den. Jen před obrazem Neposkvrněného Početí, k tomu účelu prof. Nobilim zvlášť malovaným, planulo 1300 elektrických lamp. Římská šlechta byla skoro vesměs všechna přítomna, též vévoda Ludvík Filip Orleánský, princ z Bourbonu, arcivévodkyně Alžběta Amalie se svým chotěm

princem Liechtensteinem atd., též sestry jeho Svatosti byly v chrámě přítomny. O ½10. hod. dostavil se do chrámu sv. Otec, provázen četnými biskupy a arcibiskupy. Chrám byl do posledního místa naplněn. Ač již na vstupenkách, které se k tomu účelu vydávaly, bylo výslovně podotčeno, že se veškeré hlučné projevy zakazují, přece ozval se potlesk a bouřlivé volání, když se sv. Otec objevil; on však sám dal znamení, aby se ustalo. Po skončených obřadech zanotoval Pius X. zvučným hlasem »Te Deum,« a do zpěvu vpadlo tisíce hlasů věřících. O ½1. hod. odpol. udílel papež, oděn pluviálem a s tiarou na hlavě, apoštolské požehnání. — Osvětlení v Římě pořádané za příčinou těchto slavností bylo dle vlastního doznání časopisu »Popolo Romano« — »v pravdě imposantní .... krásné a úplně zdařilé« — a to už je skvělé vysvědčení, neboť katolíci sami doznávají, že za nynějších proticírkevních a protikatolických poměrů v Římě pořádati osvětlení za příčinou ryze náboženské slavnosti je podnik velmi riskantní. Zvláště vynikaly chrámy a náboženské ústavy. Nejkrásnější bylo náměstí di Cpagna, kde je pomník připomínající prohlášení dogmatu o neposkvrněném Početí. Mohutný reflektor v hotelu d' Europe vrhal na bronzovou sochu přívaly nejkrásnějšího světla. V pátek dne 9. prosince byl sv. Otec přítomen prvému provedení kantáty složené k úctě Marie Panny proslulým skladatelem donem Vavřincem Perosim. Skladatel a všichni účastníci byli Jeho Svatostí odměněni zlatou medailí. — V trunním sále přijal papež Pius X. brunšvického regenta, prince Alberta Pruského a ministra Rotenhahna; téhož dne přijal prince Artura z Connaughtu, provázeného lordem Grenfeldem. V následujících dnech byli Jeho Svatostí přijati Kristian princ dánský, arcivévodkyně Alžběta rakouská a její choť, princ Bourbonský se svými sestrami Immakulatou, Piou a Josefinou, četní vídeňští šlechtičové, vedení biskupem Schneidrem, hrabě Merode, vůdce poutníků belgických, Msgr. Mac Donell, biskup brooklinský, mimo to poutníci z Mexika, Anglie, Německa, Francie, Korsiky a Italie. — Dokončení.

Věda přírodozpytná a Haecklovy »Záhady světa«. Haecklovy »Záhady světa« (Welträthsel) octnou se zásluhou pana Dra. Hajna v českém překladě »Knihovny Samostatnosti« i v rukou našeho čtenářstva a vědecké, přírodovědecké literatuře naší dostane se — aspoň podle dra. Hajna — cenného obohacení. Jest to týž Haeckel, jenž důsledně hleděl provésti dávno již vyvrácenou theorii Darwinovu, jenž zastává se tak zv. plození různorodého a zavrhuje princip životní od sil fysických se lišící, jenž tvrdí, že se vyvinula zvířata z bylin, jako byliny opět z látek neústrojných, *jenž ale usvědčen byl nejen z nepravdy, ale i vědecké nepoctivosti, ba i vědeckého podvodu.* Jest to týž Haeckel, profesor v Jeně, jenž zasedal také nedávno v praesidiu Kongresu svobodné myšlénky v Římě... Bohužel přes to přese vše nemůžeme si pomoci a musíme panu Dru. Hajnovi připomenouti, že tentokráte zmíněným překladem nejen vědě přírodopisné nikterak neposloužil, ale ani české literatuře a svému vědeckému jménu. Vždyť netoliko snad katoličtí učenci podrobili učenost Haecklovu zdrcující kritice, ale i badatelům protestantským nejeví se Haeckel v příznivém světle. Napřed již podotýkáme, že právě v 17. kapitole svých »Záhad světa« šíří se Haeckel s laciným posměchem o křesťanské víře. Proti tomu vystoupil již známý prof. profesor Loofs v Halle v otevřeném listě. Haeckel odpověděl a odvolával se při tom na učeného anglického theologa Saladina (Stewart Rost), ale Loofs mu dokázal, že pramen, z něhož čerpal svoji theologickou vědu, jest sprostý pamflet, plný nejhoršího rouhání, jenž vyšel z rukou jednoho svobodného myslitele, jenž sám nečinil ani žádných nároků na jméno theologa ... Tím celá žalostná nevědeckost Haeckelova zřejmě dokázána byla. Profesor Dr. His v Lipsku potvrdil, že »*Haeckel durch die Art seiner Kampfführung selbst auf das Recht verzichtet, im Kreise ernsthafter Forschen mitzuzählen.*« Charakteristické jest, že potom Haeckel sám v anglickém překladě svých »Záhad světa« vypustil dotčená místa a překladatel podotkl, že prof. Haeckel byl ohledem na Saladina v omylu, a proto že některá tvrzení této kapitoly vzal zpět. Ale mezi tím vyšlo zase německé lidové vydání (108—120 tisíc!) a v něm paroduje opět celá kapitola beze změny a doufáme, že ji najdeme tak i v českém překladě. Ph. Dr. Dennert v Godesbergu postavil za to prof. Haeckla znovu na pranýř (»Glauben und Wissen«, Heft 7, 1904) a v příloze k »Allg. Zeitungu« Nr. 238, str. 111 praví se přímo: »Sir Oskar Lodge, der grosse englische Gelehrte ... hielt am vergangenem Mittwoch in Birmingham eine Rede, in der er Profesor Haeckels »Rätsel des Lebens« ... auf das entschiedenste angriff. Haeckel sei zwar seinerzeit von der fortschreitenden Flut der monistischen Philosophie vorwärts getragen worden, habe aber im einzelnen sie derart materialistisch zu bestimmen und sie einer derart beschränkten Auffassung der Gesamtheit unserer Erfahrung zu unterwerfen gesucht, dass der Fortschritt der Philosophie ihn sowohl, wie sein weniger Gelehrtes Ge-

genstück, Herbert Spenzer, gewissermassen aufs Trockene gesetzt habe, weil eben die Flut jetzt nach einer anderen Richtung zu laufen begonnen hat.« Tak se pohlíží na činnost Haeckelovu v Německu. A u nás? Docent fysiologie na české universitě MUDr. Babák napsal právě nedávno v »Přehledu« (roč. III., číslo 14, str. 259 nsl.) o Haeckelových »Záhadách světa« kromě jiného: »Není tedy divu, že přírodozpytci němečtí, vynikající hloubkou přírodnického i filosofického vzdělání, *se stydí* za mělké a jalové populární spisy Haeckelovy; filosof německý, jehož výroky postavil jsem v čelo své zprávy, tlumočí *hanbu*, kterou cítí filosofové němečtí, když Haeckel se smělostí a zpupnosti vedoucího přírodozpytce šíří do širokých vrstev národa pravdy monistické filosofie a v posměch polovzdělanců vrhá nejjasnější jména filosofie a přírodovědy: *Nemůže býti hrozněji diskreditována přírodní věda, než jak se stalo v rukou Haeckelových* . . . . Je to opravdu škoda, veliká škoda, že z veliké literatury znamenitých spisů cizojazyčných podává nám vydavatelstvo »Samostatnosti« dílo *z nejbídnějších*. Více než kdy jindy pocítil jsem při četbě vyhlášky spisu lítost, jak nezřízeně si vedou překladatelé a nakladatelé čeští. Mame snad už bohudík takové poměry vědecké, že by řada českých přírodozpytců i filosofů mohla poradit, je-li dobře zrovna Haeckelovy Welträthsel překládat — k tomu spis, který lze si opatřit za marku v originále . . .« Tak soudí o Haeckelovi a překladatelích jeho spisů ne klerikál, ale odborník a universitní docent. Co máme potom souditi o vědě páně Hajnově? Každý cizojazyčný pamflet, jen když se důkladně otře o víru a křesťanství, jest již vědecký a podle dra. Hajna zaslouží přeložit jej ihned do češtiny. Nechť přijme pan dr. Hajn i od nás předem naši kondolenci! *Hch.*

Vliv náboženství na umírajícího člověka. M. U. Dr. Lad. Jeništa napsal ve článku »Nemoc a její psychické důsledky« v časopise filosofickém »České Mysli« (roč. VI. seš. 1. z ledna 1905, str. 84): »Ještě jeden důležitý činitel vystupuje v mlhavé protředí duševního stavu nemocných, který byť nestával se ve všech projevech směrodatným, přece pozměňuje v principu i v důležitých podrobnostech náladu nemocných, a tím jest náboženství. Tradicionální jeho vžití zanechává stopy v psychickém životě nemocných a často ovládá většinu duševních projevů v psychologii chorých. Procítěné pojetí náboženské idcje bývá nemocnému útěvou, a uklidněný stoicism jest jeho výrazem. Než neshledáváme se často s tímto pravdivým vžitím těchto čistých představ, a náboženství povrchním pojmutím stává se nemocnému zdrojem neklidu a vnitřního rozporu, pasivní dřívější netečnost, jež nedostoupila výše negace, stává se zdrojem úvah a to, co utlumeno životem, jeho radostmi a str stí, vystupuje jako aktuální otázka — sesláblý organism s ochablou duševní energií nucen filosofovati, a již tato okolnost stačí ku zvýšení vnitřního nesouladu a vznikajícího předráždění, melancholie fantastických halucinací a skepse . . .« Jinými slovy, ať to třeba někteří zvou stoicismem, zůstane zkrátka pravdou, že lehká jest smrt tomu, jenž Bohu jest s plným přesvědčením oddán, jenž věří, že jest život věčný, ale hrozná tomu, jenž neví, co jej čeká a jenž na Boha si vzpomene teprve v posledním okamžiku. Ale málo jest zajisté těch, jež by v úplné negaci a s klidem umírali!

Dr. Bedřich svob. pán Wieser, smutně proslulý svými statistickými pracemi, jež zdělává vždy ve prospěch německé národnosti, tvrdil ve spisu svém »Die Ergebnisse und die Ansichten der Personaleinkommensteuer in Österreich«, že příslušníci německé národnosti platí v Čechách 57·6 procenta vší osobní daně z příjmu a Češi pouze 42·4 procenta. Dvorní rada p. Taliř vyvrátil však tvrzení Wieserovo ve »Sborníku věd právních a státních« (roč. II. str. 304) a praví při té příležitosti: »Pro Prahu mohli bychom celou dlouhou řadu poplatníků jmény uvésti, kteří by slavně protestovali, kdyby chtěl kdo je míti za příslušníky národnosti německé, ale jejich přiznání k osobní dani z příjmu jsou německá. Možnost opaku, že by totiž též příslušníci národnosti německé podávali přiznání v jazyku českém, sotva bude kdy dána. Také sluší zde poukázati k poplatníkům šechticům, kteří v první řadě rozmnožují počet německých censitů podáváním německých přiznání. Mezi přiznáními k osobní dani z příjmu v Praze podanými odchylují se od tohoto pravidla a nepodali přiznání jazykem německým, nýbrž českým pouze kníže Jiří z Lobkovic a arcibiskup Lev svob. pán Skrbenský z Hříště. Mezi osobami, jež zde naznačeným způsobem napomáhají národnosti německé, nalézáme též jména, u kterých bychom se toho nejméně byli nadáli!« Kéž by si naše česká šlechta tuto oprávněnou výtku prof. Taliře vzala k srdci.

Tomkovy »Paměti z mého života« (vydalo Museum král. českého, díl I. do r. 1860) nenašly milosti Masarykových stoupenců. Je prý v nich »duch lokajství šlechtě a kněžstvu« (praví »Čas« č. 342). Tomek prý »nenávidí reformaci

a českých Bratrů v době staré právě tak jako nenávidí Havlíčka a Sladkovského v době nové.« A »muž s takovými názory půl století vychovaval mládež na universitě, půl století svým duchem ovládá Učenou společnost, Akademii, Matici, Museum — všechno, co oficielně představovalo národ na poli vědy.« — Opět tedy nové pole činnosti pro p. Masaryka -- bude mu třeba vykácet zase celý les model, které nastavěl Tomek. Mravní naučení z toho jde, že každý, kdo chce vydat dobře své paměti a zkušenosti, bude musit od nynějška dát si je opravit od pr. Masaryka, než je tiskem vydá. *L. † k.*

Husité a reformátoři mezi sebou. Dr. Ig. Hajn vydává na Kladně Nového Havlíčka. Tomu listu posílá v »Čase« (10. pros.) pastor (J. Řepa) tuto laskavost: »P. Hajnovi: Váš list obírá se mým působením. Důvody toho opatrně zamlčujete, abyste neztratil masku pokrokovosti. Odpovídati na perfidnosti a hlouposti Vašeho listu nebudu; nikdo Vás nebere vážně. Jen mne ušetřte ostudy, aby Váš list nalezl ve mně někdy zalíbení.« — Tak se u nás umravňuje! Ba věru, všude jen masky »pokrokovosti«, v pravdě však sobectví a perfidnost a farizejství. *L. † k.*

»Dějepisné romány« Josefa Svátka (v souborném vydání) vychvaluje českému národu p. Baškovský, jehož prazvláštním sportem je vydávati a šířiti spisy s protikatolickou tendencí. Dosud vydal p. Baškovský ze Svátkových dějepisných (!) románů« (?) toto: 1. Tajnosti pražské. 2. Praha a Řím (známá slátanina, z níž nenávist proti všemu katolickému jen čiší). 3. Sedláci u Chlumce. 4. Pasovští v Praze. Teď vychází »Bitva bělohorská« — dílo z povedené »školy« barákovsko-sabinovské. Na řadu přijdou »Paměti katovské rodiny,« »Pražský kat« — to půjde na dračku. — Některé spisy Svátkovy čtou se dost pěkně (pro zajímavost látky na př., z doby Rudolfovy, nebo ze stol. 18. — z dob méně probádaných), ale rozmýšlení, že Svátek psal hotové krváky a s tendencí protikatolickou, ruší všechen dojem a naplňuje nedůvěrou k správnosti historického líčení. Před některými spisy Svátkovými třeba varovati. Pro svou stranickost býval Svátek v podezření, že je svobodným zednářem. *L. † d.*

Český časopis historický vyšel v 1. svazku roč. XI. nákladem Klubu historického v Praze spolu s rozsáhlým bibliografickým rejstříkem prvých 10 ročníků; jenž podává pěkný přehled české práce dějezpytné za minulé desítiletí. Dlužno se zmíniti, že s naším Historickým Sborníkem jsou to jediné dva časopisy pěstující kriticky dějepis. Na prvém místě je retrospektivní úvaha prof. Golla (Po deseti letech). Následuje zajímavá úvaha diplomatická G. Friedricha o pravosti listiny Břevnovské z r. 993., pak pojednání Vlast. Kybala: M. Matěj z Janova a M. Jakoubek ze Stříbra. Jest to srovnání jich spisů o otázce: Zda lze z Písma sv. dovoditi, že antikrist osobně přijde na svět při naplnění věků? Ideje obou těchto mužů měly nemalý vliv na vývoj husitské opposice a na další fáse apokalyptického a konečně chiliastického hnutí v husitství. Článek Zd. Nejedlého líčí na základě pramenů nově volbu krále Vladislava II. r. 1471., a pozoruhodnou jest studie J. Užičky o znamenitém geografu Fr. Ratzlovi a o jeho významu pro vědu historickou. V drobných článcích širší zájem vzbudí příspěvek Jos. Pekaře: K dějinám českého státního práva v 19. stol. Z recensí sluší uvésti Gollovu o H. Jirečkově: Báseň »Jaroslav« rukopisu Královédvorského se směrem dokladů pro novodobý původ »Jaroslava,« a obšírný referát Šustův o Sombartově: »Der moderne Kapitalismus,« v němž čtenář nalezne tresť spisu Sombartova i kritických hlasů (bohužel jen německých) o knize té. Jest tu též podrobná zpráva o Historickém Sborníku družstva »Vlast.« *Vlastimil Hálek.*

Četba na středních školách. Článek řed. Fr. Rutha z Roudnice, uveřejněný v 1. čís. »Věstníku čes. prof.«, o němž jsme se pochvalně ve 2. čísle »Vlasti« zmínili, »popudil« jak 2. číslo téhož »Věstníku« přináší, některé profesory.

Ve valné výroční hromadě »Ústřed. spol. čes. prof.« v Praze, konané dne 30. listopadu 1904. v c. k. gymnasiu v Křemencově ul., »podotýká (Dr. S), že v říjnovém čísle »Věstníku« je článek řed. Rutha, v němž se přílišně censorují knihy na různých ústavech. Žádá, aby v zájmu vzdělání studentů censura knih pro žákovské knihovny byla liberálnější. (Přijato skoro jednohlasně).

Odpovídáme: Ano právě v zájmu vzdělání studentů censura knih pro žákovské knihovny budiž přísnější a nikoliv liberálnější. Plně trváme na slovech v 2. č. »Vlasti« řečených. Jen tak prospěje se studentstvu.

Ve sporné věci líbí se nám též věcná, klidná odpověď Fr. Rutha ve 2. č. »Věstníku« na kritiku jeho článku; zvláště závěr podává ruku všem, kteří skutečně žactvu chtějí prospěti.

Odpověď Fr. R. zní: »Na článek svůj v prvním čísle letošního »Věstníku« odpověď první a velmi slušná, vyšla v Besedách Času (R. IX. č. 49. dne 11. pros. 1904), k níž několik slov. Správně tam uvedeno, že otázka je složitá a mínění posud velmi se různí. »Snahou jeho (vychovatelovou) musí býti, aby jeho žák mohl konečně čísti každou knihu, bez nebezpečí, že (ona) mu v něčem ublíží.« Krásná myšlénka — ale slova »konečně,« jež pan anonym připojil, svědčí našemu soudu, že nemá se na každém stupni věku ke čtení dávati všecko. Žák i nejvyšší třídy školy střední není ještě maturus — a leccos by mu snad ublížilo, co bude čísti beze škody po pěti letech. —

Nehledě k podrobnostem (na př. pan anonym nevšiml si poznámky, že pouze illustrované vydání Adamitů mám za nevhodno do knihoven školních) poznamenávám toto:

1) Žák střední školy nemůže za dob studií přečísti všech děl každého spisovatele, a kdyby mohl, nemůže ho škola kontrolovati. 2.) Školní knihovna má podávati mu výběr spisův. Mám-li tedy na vybranou, proč bych na př. z Raisa dával mu Pantátu Bezoušku (s místem choulostivým) mezi spisy, jež by musel každý přečísti na střední škole, když sotva bude kdy, aby učitel ve škole mohl kontrolovati četbu žákovu z jiných, dejme tomu pěti, výborných spisů Raisových?

Dospějeme-li, po čem toužíme, k seznamu knih, jež by žák každý v každé třídě musil přečísti, musil by učitel češtiny věnovati vždy hodinu (podle analogie zkoušení privátní četby klasické) po škole, ale hodinu závaznou pro všecky žáky té třídy, asi jednou měsíčně, aby o četbě té s žáky rozmlouval, jim dával návod k dalšímu čtení, přesvědčoval se, že vskutku všichni čtli a p. Nemožno tedy určiti za pensum, pro celou třídu závazné, ze soukromé četby více knih na jeden školní rok než 20—25, tedy za 8 let asi 200 knih z české literatury, jež by se staly pevným, duševním majetkem každého žáka. Jest to snad málo — ale možno-li žádati více? A smutné zkušenosti dosvědčují, že některý žák nepřečte toho ani nejmenší části. (Z vlastní zkušenosti příklad: Uložil jsem v V. tř. za soukromou povinnou četbu Erbenovu Kytici; i nalezl jsem žáka, že měl krásně napsané obsahy, uměl je i z paměti, ale při školní kontrole shledal jsem (a žák se pak i přiznal), že básní v Kytici vůbec ještě nikdy nečetl a obsahy i některá místa cenná že si opsal od žáka jiného).

Rozumí se, že by školní knihovny mimo knihy takové, jež řekněme jsou »obligátní,« měly i s dostatek jiných spisů pro čtenáře horlivější; přání p. anonyma, »aby knih cenných a platných« ze středoškolské knihovny dostalo se jen vždycky tomu, kdo jich umí s pravým prospěchem užít, jest mi nejasno. Byl p. pisatel někdy správcem knihovny žákovské?

Prosím, aby kollegové, jež můj »článek popudil,« laskavě mně nebo do »Věstníku« poslali svá mínění, jen prosím za návrhy jasné, konkretní, a vděčně jich bude užito. *A y z.*

Jubileum Cervantes-ovo, které koná literární svět na třístoletou paměť jeho nesmrtelné novelly: »Don Quixote«, připomíná zásluhy řádu Trinitarů o tohoto pěvce. Při své plavbě z Neapole do Španěl zajat byl pověstným korsarem Mami, a mohl býti teprve po 6letém zajetí za enormní za tehdejších poměrů sumu (25.000 lír) vykoupen. Tímto výkupem, o nějž pracoval rytířský řád Trinitárů, získal si zásluhu též o literaturu. Cervantes byl osvobozen 19. září r. 1580 a zachráněn Španělsku i světové literatuře. Cervantes jest jedním z 900 000 vykoupených Trinitáry otroků, na jichž výkupné řád katolický (dle výpočtu biskupa Pavy v Alžírsku) potřeboval 5 milliard, k nimž ze svých prací a úspor přispěl jednou třetinou a druhé dvě vyžebral po katolickém světě. Spravedlnost žádá při vzpomínce na novellu Cervantesovu nezapomínati na skutky hrdinných jeho osvobozovatelů, kteří též v Praze až do dob Josefových měli ve Spálené ulici dům, odkudž řídili výkupnou činnost po naší vlasti. *Fr. Vaněček.*

O válce promluvil poslední a definitivní již slovo věštec Machar (»Čas« 4. pros. 1904). Promluvil — et conticuer' omnes — oněměli socialisté, humanisté, realisté, hajnisté, Mrštíkové . . . — oněměli všichni — Machar na to přišel a mocně hlásá to světu, že — ve válce život! V míru (dle Machara) »láme se páteř povahám a přesvědčením, znásilňuje se svědomí, mrzačí mozek, ubíjí individualita . . .« Teď máme boje nekrvavé, v nichž »vítězí peníze, chytrost, postavení, taškářství a lumpáctví všeho druhu!« (Napsat tohle před 30 lety!) Civilisace a kultura (dle Machara) válek neodstraní. (A p. Mrštík mlčí?) Též snad se tomu bude spíš věřit a hlupáčkové nebudou se moci při každé příležitosti sápat na církev, že se jí dosud nepodařilo odstranit války. Co si jen počnou v »Právu Lidu« se svým výkladem přikázání »Nezabiješ«! Dnes při takové kultuře (!) tak

hrozné války! To ovšem p. Macharovi lezlo nepříjemně na mozek a proto si to hned vysvětlil a vyrovnal se tak se svým svědomím a řekl si s hlubokomyslným p. Mrštikem: když válka, tož válka; také dobře, já to nepředělám. Vděčnější a pohodlnější práce škandalisovat kněžský stav a nadávat všem, kdo se panu Macharovi v prachu nekoří. Ale s tou válkou se to panu Macharovi rozhodně povedlo. *L. † t.*

Stát a církve. Po tímto názvem uveřejňuje p. Pelant socialistické revue »Akademii« (r. 1905, seš. 4) překlad řečí, kterou měl belgický poslanec Jiří Lorand na kongresu volné myšlenky konaném nedávno v Římě. Při té příležitosti poslanec Lorand prý řekl »Rakousko muselo odvolat ponižující konkordát z roku 1855, který doslovně uvrhl stát k nohoum církve a přijalo zákonodárství modernější; avšak církev katolická tam zachovává se všemi druhy výsad vynikající místo ve státě a převážný vliv.« Nevíme, odkud belgický poslanec své vědomosti o postavení katolické církve v Radousku čerpal, ale snad by nám mohl p. Pelant sám ty výsady, jichž církev katolická před jinými vyznáními v Rakousku požívá, přímo označiti? Přiznáváme se, že my o žádných výsadách katolické církve v Rakousku nevíme. Ale i profesor právnické fakulty v Praze JUDr. B. Rieger píše v »Ústavních dějinách Rakouska« (v Praze, 1903, str. 62): »Církev katolická následkem dřívější církve státní, a později konkordátu nepožívá takové samostatnosti, jako církve nekatolické, podléhajíc většímu vlivu státnímu podle zákona ze 7. května 1874 č. 50 ř. z. o úpravě jejich zevnějších právních poměrů, kterýmž sice konkordát z roku 1855 byl zrušen, ale výhody jeho státu namnoze zůstály!« Profesor právnické fakulty vídeňské a ministerský rada JUDr. M. Hussárek zase napsal (Grundriss des Staatskirchenrechts, Leipzik 1899, str. 17), že novému upravení poměrů mezi státem a církví po zrušení konkordátu »auch der Vorwurf nicht erspart werden kann, der katolischen Kirche ein geringeres Mass an Bewegungsfreiheit als anderen Religionsgesellschaften gegeben und dadurch mit zur Entfachung und Vertiefung jener Gedensätze im öffentlichen Leben beigetragen zu haben, deren Wiederstreit die Gegenwart beherscht!« Patrně snad belgický poslanec — jenž se s vývody uvedenými, jak patrno nesrovnává — zná poměry rakouské lépe! Autoři uvedení jsou doktoři práv a profesory na právnických fakultách; mohou tudíž znát snad zákony rakouské, ale co jsou proti panu — Pelantovi! Nač chceme pořád ještě novou universitu, když ji máme v každé soc. demokratické redakci!

Paběrky z novin a veřejného života.

Madonna na vrcholu Montblanku. Obyvatelé vesniček rozložených na úpatí hory Montblanku umínili si oslaviti jubileum ohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí P. Marie způsobem neobyčejným: na nejvyšší hoře v Evropě, na vrcholu 4013 metrů vysokém, zvaném »Aiguille du Géant« (Jehla obrovská), umínili si postaviti kamennou sochu Boží Rodičky. Vrchol »Aiguille du Géant« jest nejvyšším štítem hory Montblank a nejdále ho vidět. Hora věčným sněhem pokryta a obyčejně chmurami otočena jest tak nepřístupná, že třeba člověka odvážlivého, aby se tam dostal. Snadno si lze představit, jak obtížno bylo sochu dostati na štít v Evropě nejvyšší. Osm lidí se díla chopilo a šťastně je dokonalo, třebas s nebezpečím života. V předvečer jubilea, dne 7. pros., socha mramorová, na metr vysoká, stála dobře upevněna na místě svém. Bude dlouhá léta hlásat zbožnost lidu horského a svědčit o jeho úctě nejblahoslavenější Panny Marie.

Papež Pius X. o katolické universitě. Arcibiskupský kancléř Antonín Jagič, který navštívil solnohradské filosofické kursy, byl nedávno přijat sv. Otcem Piem X. v soukromém slyšení. Papež jevil veliký zájem pro tyto kursy a mezi jiným pravil: »Vím, že Jeho Em. kardinál Katschthaler pracuje co nejúsilovněji pro katolickou universitu, a budete-li míti příležitost psáti do Solnohradu, sdělte, že co nejsrdečněji si přeji vyplnění tohoto přání všech katolíků rakouských, kteří touží po katolické universitě v Solnohradě.« Pak udělil sv. Otec zvláštní požehnání všem, kdož jakýmkoli způsobem prací kursovních a katolického universitního spolku se súčastnili. — Papež se učí francouzsky. »Corriere della Sera« dovídá se, že sv. Otec učí se francouzsky. Od nějakého času vpravuje papeže do tajů frančiny kardinál státní sekretář Merry del Val. Činí tak proto, aby si mohl porozprávěti s francouzskými poutníky, kteří řeči Danteově nerozumějí. Papež činí značné pokroky a dovede již jakž takž s navštěvujícími jej Francouzy se smluviti.

— Chorvati u sv. Otce Pia X. V neděli 15. m. m. prohlášeni byli za blahoslavené kan. Marek Križan (Crisinus), jesuita Štěpán Pongrac, Melchior Grodecký. Ku blahořečení svého krajana dostavila se deputace Chorvátů s arcibiskupem Drem Posilovičem. Přijati byli v audienci, v níž arcibiskup Dr. Posilovič projevil úctu a oddanost Chorvátů ku stolci sv. Petra. Sv. Otec odpověděl delší řečí, v níž velebil zásluhy Chorvatů o církev a ujistil je svojí trvalou přízní a láskou. Zvláště potěšen byl sv. Otec darem chorvatské mládeže. Chorvati odpověděli na řeč sv. Otce hlučným »Živio!« — Papežské uznaní české hudby. Kapelník a ředitel kůru v Kroměříži, p. Ed. Albert, jehož hudba loni se na sv. Hostýně tolik líbila apošt. nunciovi vídeňskému, složil a sv. Otci Piu X. věnoval pochod, složený na motivy národ. písní, hlavně hanáckých. Sv. Otec s díky přijal českou skladbu a z vlastního popudu vyznamenal skladatele záslužným křížem »pro ecclesia et pontifice.« — Sestry papeže Pia X. V »Giornale d'Italia« dočítáme se o sestrách nynějšího papeže následující: Ze sester Pia X. následovaly jej, jak známo, Rosa a Marie, jež mu dříve vedly domácnost, do Říma. Ostatní bratři a sestry zůstali ve svých starých bydlištích při dřívějším svém zaměstnání. Jedna sestra papežova je hostinskou, druhá krejčovou a třetí obchodnicí; jeden bratr papežův je poštovním úředníkem v jakési osadě nedaleko Mantovy. Sestry Rosa a Marie nebydlejí ve Vatikáně, nýbrž obývají třetí patro jednoduchého domu na Petrském náměstí. Salon, v němž přijímají návštěvy, je modře čalounován a ověšen četnými obrazy Pia X. Na kulatém stole stojí miska s navštívenkami a stereoskop, v rohu pak veliký fonograf, jenž skytá oběma damám ušlechtilou zábavu. Jinak obě sestry Piovy, jež nyní jsou ve věku 50 a 60 let, žijí velmi tiše a odloučeně. Nevycházejí skorem z domu, nejdou-li na návštěvu k svému bratrovi nebo na ranní služby Boží. V Římě není v celku však oběma damám dosti volno. Vzpomínají dosud neustále, jako papež, na překrásné Benátky.

Pocta Dr. Jiřímu Jos. Strossmayerovi. Letos dne 4. února dokončil slavný biskup Đakovský 90tý rok svého života. I vyzval jsem své přátele a ctitele jeho, aby mu zaslali buď své podobizny nebo pozdravné dopisy nebo své visitky. Sebraná blahopřání odeslal jsem mu se zvláštním latinským dopisem dne 3. února t. r.

K účelu tomu zaslali své podobizny: Msgr. Dr. Jos. Burian, kap. děkan a zemský prelát na Vyšehradě; Jos. Kebrle, kanovník, kníž. arcib. vikář a farář v Přistoupimi; P. Meth. Halabala, Benediktin v Rajhradě; Dr. Václ. Hlavatý, em. gymn. profesor v Praze; Dr. Jan Jindra, profesor bohosloví v Hradci Králové; Dr. K. Lev Řehák, rytíř Bož. hrobu a farář u sv. Ducha v Praze; Jos. Buchar, farář v Krůtech; Jan Halouzka, kníž. arch. kons. auditor a farář ve Veřovicích; Fr. Janovský, prof. v Brně; Dr. Rud. Zháněl, c. k. polní kurát v Praze; Ludmila Grossmannova-Brodská, spisovatelka v Praze; Teresa Gošicova-Polabská, spisovatelka v Heřm. Městci; Jan Kititel Maštalíř, spisovatel v Žižkově; Jan Hendrych, studující práv a spisovatel v Praze; redaktoři: Tom. Jos. Jiroušek, kaplan Jan Kř. Matota, V. Bol. Pavlík-Sychra, Jos. Šamalík a Tomáš Škrdle.

Blahopřejné dopisy zaslali: učitelky a pěstounky: Marie a Karla Adoltovy, Albína Fortýnova, Ella Čelikovská, Marie Kraftova, Dora Peřinova; univ. studující a Marianský sodál JU. St. Vilém Fridrich; z Podrspu: Karel Kubíček, řídící učitel a Ferd. Werner, farář; Růže Sušilova, lit. jednota boh. kníž. semináře v Praze; Duchovenské vikariatní skupiny Pardubická a Táborská. Rolnická beseda v Mokrých Lázcích u Opavy, Spolek katechelů v království Českém, Zemské sdružení katolických spolků, Tisková Liga, Družstvo Vlasť, Katolická beseda, Jednota č. katol. učitelstva, Spolek katol. tovaryšů v Třeboni, Spolek na zakl. katol. knihoven, Křesť. socialní a vzdělavací spolek č. žen a dívek, Zádruha v Hodslavicích, Svornost v Němčicích u Ivančic, Sv. Václavská Jednota v Libšicích. Sv. Josef. Jednoty v Dolních Beřkovicích, na Mělnice, v Přerově, v Písku, v Holešovicích, Katol. beseda v Karlíně, Spolek katol. mužů a jinochů na Kladně, Spolek sv. Ludmily na Mělnice.

Visitky přiložili: universitní profesor Dr. Jar. Sedláček, profesor bohosloví Dr. K. Slavík, arcikněz Jan Žilík, říd. učitel Jos. Flekáček, spisovatel K. Karásek, místodrž. účetní oficiál Jar. Česal, učitelka Anna Tlachatkova, faráři: Vl. Hálek, Václ. Petřík, Tom. Pícha, Ferd. Schmidt a Štěpán Šťastný. — Z Brušperku na Moravě: f. administrátor Rud. Nečesaný; koop. Jul. Kalusek; městští radové: Vil. Hladský, Al. Krejčí a Fr. Vojt. Vavroš, poštmistr Fr. Schleyer, předseda Obč. besedy Emil Vantuch, pokladník Raiffeisenovký K. Špaček, říd cí učitel Jan Janáček, učitel Rich. Skácel, učitelky: K. Figarova, Fr. Leinertova, Jos. Navratilikova, Zdeňka Šamánkova.

Skvostnou adresu zaslal Sbor dívčích škol v Klatovech. Adresa jest psána umělou rukou na skvostném, ozdobném papíře a jest vložena do bohatých, umělecky pracovaných desek, opatřených plyšovou vazbou a monogramem »S«, kterýžto monogram drží dva andělé. Adresu podepsali: ředitel Jan Nešpor, katecheta P. Wolf, Boh. Svoboda (bez udání charakteru) a učitelky: Jana Pithova, Em. Matějíčkova, G. Plachtova, Kam. Fricova, Karla Honzova, Jos. Bursova, Anna Záluská, Anna Soukupova, Vil. Linhartova, Aug. Varousova, M. Peteříkova, Frant. Hálkova, Ant. Firbasova, Jul. Firbasova, Ant. Maškova, Am. Holubova, Jindř. Pintova, Fr. Popprova, Pavla Maškova.

K 70tým narozeninám Mat. Procházky, c. k. profesora náboženství ve výslužbě. Dne 2. února t. r. slavil M. Procházka, býv. profesor náboženství na c. k. českém stát. gymnasiu v Č. Budějovicích a č. kons. rada, památku svých 70tých narozenin. Narodil se ve vsi Vítkově na osadě Štěkenské u Strakonic. *Gymnasiální studia vykonal s výtečným prospěchem v Písku.* Po ordinaci dne 28. července 1861 poslán byl za kooperátora do Hvožďan u Blatné. Do prvních let jeho kaplanování spadá obrození našeho národa. I ve Hvožďanech farář s kaplanem postavili se v čelo národního probuzení, pořádajíce s tehdejším učitelem Janem Tintěrou a jsoucc podporováni studujícími domácími, známé »Besedy« s různými přednáškami i koncerty, neboť zesnulý farář O. Mašek byl výtečný houslista; z výnosu oněch zábav pořídili knihovnu. Pro účast na táborech lidu byli oba velebníčkové hvožďanští ve vyšetřování v Blatné u okr. hejtmana. Když slavné paměti † biskup Jirsík založil české gymnasium v Č. Budějovicích, povolal na ně jako katechetu kooperatora z Hvožďan, M. Procházku, doufaje v něm nalézti zdatnou sílu pro své učiliště. Od r. 1868 účinkoval náš jubilár na novém českém učilišti a zde dobyl si lásky nejen svých pp. kolegů, ale i studujících. Svůj odpočinek tráví v Č. Budějovicích. M. Procházka jest dlouholetým štědrým podporovatelem našeho družstva, pročež používáme této příležitosti, abychom mu na jevo dali svoji vděčnost.

Kterak oslavujeme památku † Frant. Pravdy? Družstvo »Vlasť« získalo odkazem † Fr. Pravdy autorská práva na všechny jeho spisy. Nakladatelská firma J. L. Kober v Praze je dle smlouvy povinna dodávati mu všechny jeho spisy za polovinu ceny krámské. — Nabízíme je tedy všem pánům členům družstva našeho, pokud zásoba stací, za tutéž sníženou cenu, t. j. za 22 K 8 h. při hotovém placení. Snížená cena jest určena jen pro členy družstva a objednávky dití se musí výhradně skrze nás a ne skrze různá knihkupectví. Objednávky na dluh nebudou vyřizovány. V nejbližších číslech »Vlasti« bude uveřejněn v plném znění odkaz autorského práva našemu družstvu.

Svobodný pán Dipauli †. Bývalý ministr obchodu svob. pán Dipauli podlehl akutní chřipce. — Týž byl statkářem v Kalteru v Tyrolsku a narodil se 9. března 1844. Již v r. 1873 byl zvolen za poslance do říšské rady, ale následujícího roku vzdal se mandátu. Roku 1877 byl zvolen znovu a zůstal až do r. 1901 říšským poslancem. Na říšské radě vstoupil do klubu Hohenwartova, byl krátký čas členem klubu Liechtensteinova, roku 1891 vrátil se do klubu Hohenwartova, ale r. 1895 vystoupil se sedmi druhy z tohoto klubu a založil katolickou stranu lidovou, jež při volbách r. 1897 značně sesílila. Byl zvolen v novém období r. 1897 jejím předsedou. Za ministerstva hr. Thuna svob. pán Dipauli jmenován byl 6. října 1895, po propuštění dra. Bärnreithera, ministrem obchodu. Po pádu ministerstva Thunova ujal se vedení strany ve sněmovně. Ve sporu, má-li katolická strana lidová setrvati při dosavadním postupu s ostatními stranami pravice, nebo má-li se sblížiti s křesťanskými sociály, jejichž agitace podporována chováním se posl. Zallingra, i v Tyrolsku nabývala půdy, svob. pán Dipauli přidržel se původního programu německých konservativců a zaplatil tuto věrnost svému přesvědčení ztrátou svého říšského mandátu r. 1901. Onemocněv očním neduhem, svob. pán Dipauli nepřijal od té doby nabízeného mu mandátu a stranil se veřejné činnosti politické. Zesnulý byl otevřeným katolíkem, upřímným přítelem národa českého, u jehož zástupců zanechává si dobrou pověst.

P. Alois Vysoudil, Minorita v Opavě †. Zvěčnělý byl kněz štědrý, pro čest Boží zaujatý a byl pilný pracovník na roli vlastenecké. Farář Jan Vyhlídal o něm v Opavském týdenníku mezi jiným píše takto:

Když r. 1891 založen byl »Spolek pro zakládání knihoven« ve Slezsku, P. Vysoudilovi jako jednateli a pokladníku spolku připadla nejobtížnější úloha, zvláště expedice knih.

V klášteře minoritském nahoře vyprosil nebožtík od představených sklípek, v němž knihy-nositelky uvědomění a vzdělání lidového odpočívaly na chvíli, aby

svým časem mohly apoštolovati ve Slezsku. P. Alois ze dvou třetin vykonával práce spolkové sám, a to velice nezištně; náklad na expedici knih obyčejně ze svého hradíval. Též byl dobrým sběratelem příspěvků; jeho vždy usmívavé tváři nikdo nedovedl odolati, proto nucen byl sáhnouti pro nějaký ten obolus na Slezsko. Výbor spolku za jeho námahu a obětovnost jmenoval jej prvním svým čestným členem. Také byl údem »Čten. spolku«, »Matice Opavske«, »Centrální záložny«; kde bylo třeba, P. Alois rád vypomohl.

Dne 20. ledna 1905 anděl smrti zaklepal na prostou klášterní světničku a P. Alois, vyslechnuv vzkaz od Všemohoucího, že nastoupiti má cestu k Němu, podrobil se . . .

Král saský a lužičtí Srbové. Mluví se často o tom, kterak v oblasti německé pomalu zaniká nárůdek lužicko-srbský. Tak mluví a přejí si časopisy německé. Srbové sami ve své národní hymně pějí: »hišče Serbawo njezhubjene — Serbja, Serbja wostanu« t. j. Srbové nezaniknou. A mají plnou k tomu naději, aspoň Lužičané v království saském usazení (a těch je bezmála polovice všech Lužičanů). Lužičané saští těší se totiž přízni královské rodiny (katolické) saské. První číslo (1905) časopisu »Lužica« hned na první stránce uvádí toho důkaz. Je tam článek od dra. Muky, nadepsaný: »Serbja před kralom Friedrichom Augustom III.« Obsah článku je tento: Dne 9. listopadu 1904 představila se novému králi Bedřichu Augustovi deputace lužických Srbů. Přišli králi holdovat zástupci katolického i evangelického duchovenstva, učitelstva, Matice Srbské, dva srbští zemští poslanci (katolický a evangelický) atd. Deputace tato byla jednou z prvních. Krále oslovil řečí holdovací farář Jakub z Njeswačidla. Mimo jiné prosil krále o ochranu srbské národnosti Král odpověděl na oslovení neobyčejně laskavě. Pravil, že si váží srbského lidu, že je to »ludžik« (lid) luby, něžny a přečatniwy«, kdo lid ten zná, musí ho milovat. Chválil příchylnost Srbů k rodu panujícímu, kterou Srbové tolikráte již ukázali. Připomněl, že kraje srbské dobře jsou mu známy, zvuky řeči srbské tolik že mu jsou mily, »zynky serbskeje řeče mile do wucha klinčate«. Slíbil, že pevnou jeho vůlí jest, srbský jazyk a srbská práva chránit. V rozmluvě s jednotlivými členy deputace zmínil se též, že kdysi byl ve veliké srbské vesnici Hodžiju, kdež slyšel jen německy mluvit; tomu se velmi divil. (Patrně i Srbové jako mnozí Čechové považují němčinu za řeč nóblejší.) Zajímal se o lužický jazykozpyt, ukázal částečnou znalost jazyka. Chválil dra. Muku za to, že tento, ač 20 let žije v ryze německém městě (ve Freiberku), přece věrným Srbem zůstal. — Celý článek tento dýše radostí nad slovy královskými. Ejhle, tak soudí o slovanském národě král — co zatím Mommsen et consortes chtějí Slovanům rozbíjeti lebky! — Kéž nezůstanou slova královská jen slovy!

Proč se snažíme získati pp. alumny a kleriky za členy našeho družstva. — Alumni a klerikové, stanou-li se zakládajícími členy našeho družstva, obdrží ihned darem členské podíly — nase vyšlé knihy a časopisy v ceně 200 K — ale členské vklady — 100 K — mohou spláceti až v duchovní správě. I mohl by mnohý alumnus a klerik namítnouti, k čemu to, počkám s členstvím, až budu kaplanem, až mi bude možno nejen podíl na knihách a časopisech dostati, ale i členské vklady rok po roce spláceti. — K tomu odpovídáme. Každý rok řada zakl. členů zemře a řada jiných 100 K doplatí, i hledíme novými členy, alumny a kleriky — zabezpečiti si i v budoucnosti členský příjem. Jedni členové doplatí, noví čerství členové k placení vkladů nastoupí a družstvo má tím zabezpečený stálý čerstvý peníz. Ale mimo to máme na mysli ještě tyto momenty: Když písatel těchto řádků po 8 let v Čechách od fary k faře, od kláštera ke klášteru agitoval, shledal docela lepšího a katolicky přesnějšího ducha na těch farách, kde »Čecha« odebírali, a horšího ducha a liberálnější smýšlení tam, kde pouze »Pokrok«, (nynější »Hlas Národa«) četli, tedy: četba působí na každého, i na kněze i na theologa, a dáme-li mu tedy do ruky již v semináři naše knihy a časopisy, psané v přesném duchu katolickém, doufáme, že to bude dobře působiti i na jeho karakter. A očekáváme z toho specielně užitek pro naše družstvo, proti němuž stojí řady mladých, moderních kněží a proti nimž postavíme naše časopisy a knihy, budou-li onino moderní kněží u alumnů a kleriků proti nám pracovati. Naše knihy řeknou a ukáží mladým klerikům, co jsme, jací jsme, kam spějeme, a jakých prostředků k tomu užíváme. Kterýkoliv alumnus a klerik si ideje naše zamiluje, stane se podporovatelem a šiřovatelem našeho tisku v semináři a v klášteře i v rodné své krajině, rozšíří naše brožury, kalendáře, knihy a časopisy a získá nám mezi svými pokrevními přáteli nebo mezi rodáky třeba i nové členy. — Prosíme tedy, aby z těchto důvodů pp. alumnové a klerikové v hojné míře ke družstvu našemu za členy zaktádající přistupovali, prosíme představené seminářů a klášterů, i du

chovní správce — faráře a kaplany — v rodišti jejich, aby jim naše družstvo doporučili a pro nás je získati hleděli. Pamatujme, kdo pevně a odhodlaně pracovati začal, půl díla vykonal. Slova ta pronesl anglický mudrc Smiles a my jsme sami na sobě zažili jejich pravdu.

Z »Jednoty katol. tovaryšů« v Praze, Anenské náměstí, čís. 209. — Velice čilý život panuje v této Jednotě, která je střediskem katolických dělníků pražských. Každý člen pracuje v nějakém odboru, kterých je tam několik, jako na př. pěvecký odbor, který jest hojně navštěvován, dramatický odbor zvláště velice pěkné a slušné hry předvádí na jevišti, na které se všichni příznivci Jednoty těší. Ve veliké oblibě jest též knihovna spolková, kdež jest množství knih zábavných, poučných, vědeckých a j. Též zřízen byl při Jednotě odbor pro bezplatné sprostředkování práce, kdež členům a pokud možno i nečlenům obstarává se práce zdarma. V zájmu této dobré věci jest, aby byl tento odbor, jak se strany pp. zaměstnavatelů, tak i se strany příslušných činitelů všemožně podporován.

Valná hromada Čtenářské besedy »Palacký« ve Pleších konána byla 22. ledna t. r. Zvoleni byli: za předsedu p. Frant. Škrdle, za místopředsedu p. Fr. Marsa, za jednatele p. Fr. Kaisler, za pokladníka p. Jan Houska, za knihovníka p. Jakub Škrdle. V dohlížitelské komisi besedy zasedají pp.: Jan Novák a Jakub Marsa. — Čestnému a přispívajícímu členu besedy a rodáku, red. Tom. Škrdlovi, vzdává beseda dík za zasílané časopisy. Kéž beseda tato jde i dále směrem přesně katolickým, tím se nejlépe zavděčí svému zakladateli a podporovateli.

Výbor Katolické besedy konal 23. ledna t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví Jeho Excell. p. hraběte K. Schönborna. — Výbor určil pro veřejnou knihovnu obnos 100 K a k jejímu řízení zvolil pp.: škol. radu Dr. M. Kováře, úřednika Ad. Patíka a red. Tom. Škrdle. — Biskupu Strossmayerovi zašle beseda blahopřání a proti zřízení krematoria u olšanských hřbitovů zašle se městské radě protest, podepsaný členy besedy. — Sbírka mezi členy výboru ve prospěch veřejné knihovny vynesla 7 K 54 h a bude v ní při každé výborové schůzi pokračováno. Dárky na penězích a knihách k tomuto účelu přijímá red. Tom. Škrdle (Praha čp. 570-II.). — V Katolické besedě začíná proudit čilý život, výborové schůze jsou skoro vždy všemi členy výboru navštěvovány, rokování jest živé, i buďtež jí všickni starší členové zachováni a hlastež se k ní údové noví. Stane-li se to, bude Katol. beseda opět střediskem katol. spolkového života v Praze.

Z Katolické besedy v Praze. Zábavný večer, pořádaný dne 29. ledna t. r. ve velké dvoraně záložny »Důvěry«, vydařil se stkvěle. Zábavu tuto poctili mimo jiné návštěvou: J. Ex. Karel hr. Schönborn, J. Osv. Vojtěch hr. Schönborn, univ. prof. dvorní rada dr. Kvíčala, majitel domu p. Czada, školní rada dr. M. Kovář, pět duchovních i veliké množství milých hostí, takže byla dvorana záložny naplněna. Program zábavný proveven byl zcela uspokojivě. Všichni účinkující: slečny Loskotovy, které mistrnou hrou na klavír doprovázel p. Fr. Heyduk, sl. M. Czadova, hudební kvarteto, pp. J. Řehoř a The Caroli, provedli svůj úkol zdárně, takže byl pronášen všeobecný úsudek, že se zábavný večer Katolické Besedy zcela zdařil. Pochvala o něm byla všeobecná. Na počátku oslovil pan školní rada dr. M. Kovář, jakožto místopředseda Besedy, shromážděné, vylíčil krátce osudy Besedy, načež srdečnými slovy vítal přítomné a dal neličenými slovy na jevo svoji radost, že první slavnostní večer Besedy byl tak hojně navštíven. Vzletnou báseň p. místopředsedy přednesl sympatickým hlasem člen výboru, p. Fr. Maruška. — Zábavnímu výboru, který svým členům a hostům tak milou zábavu připravil, sluší zde vzdáti upřímný a zazloužený dík.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Aug. Kleveta, farář v Praze; Josef Ruml, os. farář v Praze; Jan Hlavsa, kaplan v Deštné; Jan Košnar, pekař v Plzni; Jos. Buchta, farář v Roketnici na Moravě; duchovenstvo vikar. Píseckého; Jan Záruba, farář v Gruntě; Fr. Talmáček, farář v Nových Lublicích, a P. Norb. Horáček, farář na Andělce. — Z vikariatu Jaroměřského složili po 2 K: 1 vikář, 4 děkani, 12 farářů a 1 zám. kaplan. Děje se to každého roku, i spatřujeme v tom neutuchající přízeň a uznání naší činnosti se strany duchovenstva Jaroměřského tractu, hlavně jeho vzácného a obětavého vdp. bisk. vikáře Jos. Berana, děkana ve Dvoře Král. n. L. — Kéž by i ostatní vldpp. vikáři v Čechách a děkani na Moravě a ve Slezsku jeho krásného příkladu následovali, majíce na mysli, že Tisková Liga pracuje pro čest duchovenstva všech těchto tří zemí. — Opravy uveřejnily: »Červánky« dp. Jos. Šlechtovi, faráři v Loukově; »Školský Obzor« dp. Václ. Červinkovi, katechetovi v Kralovicích; »Veleslavín« p. Jos. Černému, typografu; »Česká Demokracie« a »Veleslavín« red. Tom. Škrdlovi; »Právo Lidu« dp. Jos. Ottlovi, kaplanu v Teplicích. — Tisková Liga vydala z »Husitství ve světle pravdy« roč. II.

čís. I.: Československý katolík a husitství od Vil. Koleše. Cena 30 hal., a z II. roč. »Obrany víry« vydáno číslo 1. s obsahem: O spalování mrtvol od Jana Kř. Maštalíře. Na oba časopisy předplácí se 2 K ročně, při čemž buďtež laskavě četné nedoplatky za první dva ročníky doplaceny. — Nové členy, dary a dopisy přijímá: Tom. Škrdle, Praha. čp. 570-II., předplatné přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 18. ledna t. r. 14. schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Výbor sestavil program k valné hromadě a sestavil kandidátní listinu k volbě výboru. — S potěšením bylo vzato na vědomí, že pražští pp. alumni zakoupili hojně čísel časopisů a brožur Tiskové Ligy. — Veřejné knihovně katolické, která se otevře v čítárně Katol. besedy, daruje výbor vše, co tiskem vydal a vydá. — »Nár. Politika« dělá obsáhlými inseráty nestydatou reklamu Kočího nahotě ženského těla. Liga se domnívá, že se podnik tak bohatě situovaný, jenž si také někdy zakatoličí, k takovým nízkostem nemá snižovati. »Nár. Politiku« odebírá mnoho dobrých katolíků a mnoho kněží — a my se jich tážeme: tohle si dáte líbiti? — Liga upozorňuje na časopis spolku sv. Bonifáce »sv. Vojtěch« a žádá své přátely, by nepodceňovali tento list, který jest veledůležitý. Žádá všecky, kdož mu posud menší pozornost věnovali, by si jej důkladně pročtli a tak se sami přesvědčili, jak jest v něm mnoho dobrého a významného. Kéž ani jediný výtisk jeho nepřijde na zmar tím, že by se nechal ležet a nepřišel snad k rozdání. Ať každý výtisk jeho zajde do některé rodiny, by tam konal své poslání. Vždyť tam, kde se výtisky ladem ležeti nechaly, vedle duchovní ztráty nábožensko-apologetické četby přišel by na zmar i značný finanční náklad, jenž se na tento časopis věnuje. Zajisté každému, kdož by tyto tiskové hřivny nechal bez užitku ve svém okolí, muselo by svědomí činiti výčitky, že maje símě, nechal pole neoseté. — Bolestný výkřik úžasu nad proradností protikatolického tisku zmocnil se všeho duchovenstva při úplně vylhaném nájezdu »Času« na čest farního domu ve východních Čechách. Úplně vymyšlená zpráva proti cti coelibátu kněze otiskla se jako pravdivá událost. To jasně dokazuje nízkost a bezcharakternost zbraní nepřátel. kalol. církve. Liga odsuzuje tento bídný čin, kterého se žádný slušný člověk dopustiti nemůže. Ubohý duch. správce nebyl by ani o zprávě zvěděl, kdyby mu nebyla Liga poslala výstřižek, poskytnuvši mu další rady a pomoc v ochránění cti. — Socialně-demokratický tisk ve svém neurvalém boji vydá novou hanlivou brožuru »Papežův román« o Piu II. Tato snůška vymyšlených nemravných lží a milostných dobrodružství má prý býti agitační pomůckou hnutí: »Pryč od Říma«. — Bohoslovcům Olomouckým sebrala a zaslala Liga material k cyklu přednášek »O tisku v dnešní době a jeho působnosti«, chvalic s povděkem jejich zájem o tuto veledůležitou otázku. — Faráři stěžujícímu si, že předseda schůze místní školní rady zúmyslně klade v neděli dopoledne na hodinu, kdy farář musí konati bohoslužby, aby překazil jeho přítomnost, sděleno, by podal stížnost cestou instanční, že se mu zákonem zaručené zastupování zájmů církevních v místní školní radě znemožňuje. — Nejdůstojnějším Konsistořím za darované katalogy nejuctivější díky. — Tím byla schůze skončena. Následovala protestní schůze proti krematoristům, o níž přineseme zprávu v budoucím čísle.

Valná hromada Tiskové Ligy konána byla v domě družstva Vlasť dne 25. ledna t. r. za předsednictví red. Tom. Škrdle. Referát o ní přineseme v budoucím čísle »Vlasti«. Pro rok 1905 zvoleni byli: za předsedu: kons. rada Dr. Rud. Horský, za místopředsedu a pokladníka red. Tom. Škrdle, za jednatele farář Vl. Hálek, za výbory pp.: Tom. Jos. Jiroušek a Jan Křt. Maštalíř. Za náhradníky: far. Ferd. Schmidt a katecheta Fr. Zundálek.

Výbor Tiskové Ligy konal ustavující schůzi hned po valné hromadě. — Tisková Liga zašle biskupovi Strossmayerovi k jeho 90tým narozeninám blahopřání. — Na studium husitismu vypisuje výbor konkurs. — Z vážené strany podán byl rozbor universitních a středoškolských extensí a rozbor ten bude podroben v budoucí schůzi náležité úvaze.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Za členy zakládající přistoupili: Jan Brož, farář na Tetině, a Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově v Praze. Dp. Ant. Suchoradský jest z katechetů prvním členem zakládajím a doufáme, že nezůstane posledním. — Přispívajícími členy stali se: Jan Košnar, pekař v Plzni; Jan Petřík, kaplan ve Zdicích; Katol. národní Jednota v Černilově; Dr. Lub. Petr, prof. realných škol v Praze; Fr. Kozelek, farář v Červ. Újezdě; Josef Grim, kancléř kníž. arcib. konsistoře v Praze; Ant. Keppert, farář v Tuchlovicích, a Jos. Šimek, kaplan v Písku. — Dary věnovali: Václ. Sokol, kaplan v Ústí nad

Orlicí; Fr. Vaněček, kanovník na Vyšehradě, a Fr. Kubíček, farář ve Velízu. — Knihy darovali: Václ. Vítek, katecheta na Král. Vinohradech, a Aug. Krčmář, farář ve Stodůlkách. — Nové členy, vklady a dary přijímá: Tom. Skrdle, Praha čp. 570-II.

Z Jednoty česk. katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Příspěvky složili: Václ. Šymon, říd. učitel ve Střížově; Jos. Beran, bisk. vikář a děkan ve Dvoře Králové n. L.; Ant. Tůma, kaplan ve Lhenicích. — Při volné konferenci v Chlumci nad Cidl. sebral farář Aug. Novák 11 K, k čemuž přispěli: farář Vincenc Němeček 2 K; po 1 K: děkan Karel Khun, faráři: Jos. Pfof, Josef Kašpar, Jan Rameš, Václ. Šrám, Jos. Vomočil, Jan Groh, Aug. Novák a kaplan Josef Červinka. — Další členské příspěvky a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově v Praze, čp. 1889.

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Roč. VI. č. 2., cena 1 K 20 h. Praha—IV. čís. 33. — Dva africtí misionáři, P. Agathongelos z Noury a P. Kassian a jejich mučenická smrt tvoří první článek. — V druhém článku promlouvá P. A. Bisch z Apoštolské praefektury na Dolním Nigru o zděšeních, které působí mezi černochy jeho velociped. — Následuje dopis z Kilimandscharo o návštěvě biskupa a vrchní řádové představené. — V dalším jest líčen slavný pohřeb sv. Petra Klavera a zázraky na hrobu jeho způsobené. — Kronika družiny vypráví nám události vrchní představené, hr. Ledochowské, v Římě, hlavně její popis Marianského kongresu. — »Echo« čteme vždy velice rádi; rádi se vzděláváme kulturní činností afrických misionářů a sester. Je radost čísti o jejich nesmírné lásce k Ježíši Kristu a k ubohým černochům.

»Křesťanský Dělník«. Orgán katol. jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Roč. III. č. 7. Rediguje Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. — Hymnus o Duchu sv. — Veni Creator Spiritus — harmonisoval Fr. Waldmann — uveřejňuje se česky a vedle latinsky na prvém místě. — Řemeslníkům doporučuje se poctivost a pravdomluvnost. — Mlynář rouhač přišel o mlýn a nyní v pokání tráví život. — V čem záleží cena bohatství a dobročinnosti a dobrého uměleckého průmyslu. — Modlitba Páně zachránila život karlistickému vůdci Zabalovi a jiné — toť jest obsah posledního čísla tohoto milého časopisu a z obsahu toho jest viděti, že »Křesť. Dělníka« řídí ruka zkušeného a praktického řemeslníka.

»Sv. Vojtěch.« Apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. — Red. P. Meth. Vojáček O. S. B., hlavní spolupracovníci: Vl. Hálek a Filip Jan Konečný. — Obsah časopisu se lepší, ale mohl by býti ještě zajímavější. — Článek: »Únor v duchu církve« jest časový. Za ním následují články o zázracích, dále je-li víra jako víra a nábožný Tobiáš, čili poučení o výchově dítek. Všecky články jsou dobré, ale ne praktické. Je tu třikrát za sebou čtení příliš abstraktní a bylo by dosti jen jednoho článku podobného nebo dají-li se dva, nemají následovati za sebou, mezi ně se má vložit článek zajímavý. Časový jest článek: »Mezinárodní komité pro evangelisaci Čech« a »Výstražné slovo z Ameriky«. — Drobné zprávy jsou zajímavé, ať je jich více a ať vyličují vývoj celého hnutí Los von Rom mezi Čechy a také mezi Němci v Čechách. — Interesantní jsou zprávy spolkové, kdež vidíme praktickou činnost Spolku sv. Bonifáce. Otevřel kostel v Novém Sedle u Lokte, v Libni a ohlašuje další cíle své práce a jiné podpory, které udělil místům katolicky ohroženým. Účel Spolku sv. Bonifáce jest ohromný, velkolepý, i podporujeme jej a rozšiřujeme jeho časopisy. Vytýkáme-li něco, činíme to zatím účelem, aby se šíření »Sv. Vojtěcha« tím lepé ujalo. Kdyby se tam čas od času vřadily krátké povídky apologetické, tedy čtení zábavné, nalezl by sv. Vojtěch ještě větší obliby.

Největší soukromé knihovny v Čechách jsou: v paláci J. J. knížete Jiřího Lobkovice, která čítá 73.000 svazků; knížete vévody roudnického v Roudnici čítá 44.000 svazků a 850 vzácných rukopisů, z nichž nejvzácnější jest opis Platona, za nějž bylo svého času zaplaceno 2000 dukátů; Strahovská, založená roku 1665 opatem Frankem, čítá 70.000 svazků a přes 1000 rukopisů a listin, z nichž zvláště bohaté jest oddělení bohoslovecké a vzácné oddělení historické; z rukopisů nejvzácnější jest Pontifikát biskupa litomyšlského Alberta ze Šternberku, psaný roku 1376 na pergamenè, latinská evangelia z 10. věku, drahocenné kancionály a p. Zvláště vzpomínky zasluhují prvotisky a unica. Uspořádání jest dnes světoznámé. — Knihovna OO. Kapucínů čítá 18.000 svazků a založena byla Markétou hraběnkou Valdštýnovou, roz Černínovou v 17. věku. — Knihovna konventu u sv. Tomáše (původně založená roku 1368 biskupem olomouckým Janem, ale často vyloupená při vpádech nepřátelských) má přes 12.000 svazků, z nichž nejvzácnější

jest »codex Thomeus«. — Z ostatních zasluhují též zmínky: seminářská (nová a bývalá jesuitská), knihova řádu maltánského, knižovnického a želivského, jež chová rovněž vzácný počet starých listin, rukopisů, jako obě předchozí.

Katolická universita v Solnohradě. Katolický universitní spolek konal 29. ledna t. r. v Solnohradě valnou hromadu. Slavnostními řečníky byli bar. Walterskirchen, člen panské sněmovny, a jesuita P. Abel. Kard. Katschthaler oběma poděkoval a řečí svou k horlivé činnosti pro zřízení katol. university povzbudil. Dle zprávy poslední má spolek jmění 2,042.421 K 92 hal., za rok 1904 přibylo 270.000 K, za posledních 5 let 1 mil. K. Kromě toho má spolek knihovnu o 30.000 svazcích, bohaté sbírky přírodnin, botanické, sbírku mincí.

V nemocnici Alžbětinek v Praze na Slupi, založené r. 1720, jež čítá 68 lůžek, ošetřováno bylo v roce 1904 celkem 1207 nemocných mimo četné ambulantní případy. Propuštěno bylo 726 vyléčených, 226 zlepšených, 49 nevyléčených, 148 zemřelo, 58 zůstalo na konci roku v ošetřování. Počet ošetřovacích dnů obnášel 22.307, tak že na jednu ošetřovanku přichází průměrně 19 dní. Vyznání byly nemocní většinou katolického až na 29 evangeliček a 1 israel. Vdaných bylo 175, vdov 198, ostatní svobodné. Dle povolání bylo 59 choti úředníků, 27 chovanek ústavních, 24 žen obchodníků, 29 učitelek, ostatní soukromnice a osoby služebné. Větších chirurgických výkonů provedeno 114. Z příčin smrti byly častější: tuberkulosa 56, rakovina 13, vada srdeční 13, sešlostí věkem 21, tylus 2 ze 24 případů. S povděkem nutno poznamenati, že i loni bylo 36 chudých rekonvalescentek přijato do ústavu cís. Frant. Josefa v Tuchoměřicích. Domovem 18 nemocným Morava, 3 Rakousy, 2 Halič, 3 Uhry, 3 Německo, 1 Švýcarsko a 1 Afrika. — Vrchní administrativní správa nemocnice spočívá po mnohá léta v osvědčených rukou představené konventu Alžbětinek *Marie Ignacie Rabasovy.* Lékaři ústavu byli primář dr. *Jaroslav Lenz* (Újezd 595-III) a ordinář dr. *Karel Heinrich* (1937-II.) Do nemocnice přijímají se nemocné ženy a dívky bez rozdílu příslušnosti, náboženství, národnosti a stavu, stížené nemocemi vyhojitelnými nebo zlepšení schopnými; v první řadě služebné nebo chráněnky dobrodinců ústavu, dále i jiné nemocné, pokud je místo, jež však dlužno před přijetím u správy nemocnice ohlásiti. Nemocné ošetřují se v převážné většině úplně zdarma. Více než 180 let působí sestry Alžbětinky neunavně pro blahu trpících nemocných a zasluhuje ústav jejich účinné podpory naší veřejnosti. Správa nemocnice vyslovuje tímto všem šlechetným dobrodincům, spolkům, korporacím i jednotlivcům, kteří v loni na ústav odkazy, penězi, potravinami, minerálními vodami atd. pamatovali, upřímné díky!

Sjednocení Rusíni v Haliči. Fr. Grivec ve »Voditelju v bogoslovnih vedach« podává poučný článek o sjednocených Rusínech v Haliči. Sjednocená církev do nedávna byla v poměrech ubohých. Synoda lvovská r. 1892 je počátkem lepší doby. Tam upravena hlavně disciplina církevní. Důležita je reforma řádu basilianského, jejíž provedení r. 1882 svěřeno bylo polským jesuitům. Dokonána byla r. 1904 volbou basilianského provinciála. Řád má 80 kněží, 45 kleriků. Má svou tiskárnu v Zólkwi u Lvova. Na podzim r. 1904 převzali basiliáni řízení rusínské koleje v Římě, již dosud spravovali italští jesuité. Seminář mají Rusíni jediný ve Lvově, bohosloví studují na lvovské universitě společně s bohoslovci obřadu latinského. Vědecký ruch od r. 1904 jeví se časopisem »Katolickij Vschod« a »Niva«.

Katolíci v Thrácii. Apošt. vikářem jest msgr. Michal Petkov, titul. biskup hebronský, nar. 1850 Katolíků jest 4600, chrámů mají 12, kaplí 8, kněží domorodých 20, Assumptionistů jest 14, Resurekcionistů 10.

Katolická církev v Bulharsku. Dle sčítání lidu r. 1903 je v Bulharsku 28.569 katolíků, z nichž 26.213 je obřadu latinského, ostatní řecko-katolického. Biskupství obřadu latinského jsou dvě: v Nikopoli (11.775 duší) a v Plovdivě (apošt. vikariát, jenž má 14.438 duší). V diecési nikopolské působí dva kněží světští a 23 řeholní; z nich je 20 Passionistů a tři Assumptionisté. V apošt. vikariátu plovdivském působí 13 kněží světských, 14 Kapucínů, 26 Assumptionistů, 1 Resurekcionista a 11 školských bratří. Farní správu v diecési nikopolské vedou Passionisté, v apošt. vikariátu plovdivském Kapucíni. Katolíci obřadu řecko-katolického »uniáti« přiděleni jsou k apošt. vikariátu thráckému.

Historický kroužek družstva Vlast konal 5. února v čítárně Katol. besedy druhou přednášku, jež byla slušně navštívena. Zejména přítomni byli: vsdp. Dr. Jan Marek, metrop. kanovník, JUDr. Jul. ryt. Nejedlý z Vysoké, zemský advokát, Jeho Magnif. kanovník a univ. profesor Dr. Fr. Kryštůfek, školní rada Dr. M. Kovář, podpřevor Ludvík Vachek, farář Dr. K. Lev Řehák, dále kaplani: Václ. Roudnicky, Em. Svoboda, red. Tom. Skrdle, učitel Mazanec, Václ. Žižka, Ad. Patík, sazeč Rádl, hojně dam a jiní a jiní.

Přednášku konal oblíbený a osvědčený řečník, převor řádu Maltánského Frà Jos. Hamršmíd a uvedl v krátkosti asi toto: Sv. Jan Nepom. a gener. vikář M. Boreš konali r. 1373 z uložení arcibiskupa Očka z Vlašimi dle rozkazu papeže Řehoře XI šetření o stavu řádu Svatojánského v diecési Pražské. Vyšlo na jevo, že řád čítal 77 kněží, dva jáhny, dva podjáhny, dva akolythy a třicet laiků vojínů, rozdělených na dvanáct sedel. V Praze bylo patnáct kněží, jáhen podjáhen, dva akolythé a deset vojínů, kteří obstarávali správu statků. Klášter živil kromě bratrů jako v hospitále osm oblatů, při škole dvacet sedm žáků a opatřoval je vším potřebným. Větší počet žáků přicházel si s chudými třikráte za týden pro almužnu a chléb. V Praze samé živil a šatil dům šedesát osm osob, nepočítaje služebníků na statcích zaměstnaných. Kněží konali služby Boží, zpívali hodinky, zpovídali a kázali. Mladší řídili školy. Klášter přispíval k rozvoji v hospodářství, působil na poli socialním, charitativním, šířil vzdělání náboženské i školní. Bouře husitská rozchvátila všechno. Ještě r. 1613 byl v Praze při kostele P. Marie při patě mostu jenom převor-farář a kaplan, kterým příjmy Pražského domu nestačily ani na obživu. Kaplana vyživovala praefektura Radobitská z Varvažovskeho panství. — O visitaci z r. 1383 psal již Dr. Emler a visitační zprávu, přinesenou opětným opisem z Vatikánského archivu vydal tiskem Dr. V. Novotný.

Přednáška byla odměněna hojným potleskem:

Po ní sestoupil se výbor k poradě a vykonal volby pro r. 1905. Zvoleni byli všichni staří výboři a z nich za místopředsedu: kan. Dr. Fr. Kryštůfek, za jednatele školní rada Dr. M. Kovář, za knihovníka metrop. kanovník Dr. Ant. Podlaha, za pokladníka kaplan Václ. Roudnický.

Za polovici, t. j. za 50 hal. prodáváme zbytky našeho kalendáře sv. Vojtěch. Poštovné 20 hal. platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570.-II.

Nejlacinější a nejrozšířenější zpěvník v Čechách! Doporučujeme XXI. vydání třemi nejd. konsistořemi schváleného Výboru písní kostelních. Sestavili: Jos. A. Bergmann a Ferd. Drůbek s barvotiskovým obrázkem svatého Václava. (S náp. po 50 h, bez náp. po 30 h), zcela v plátně vázaná ve způsobě modlitební knížky a »Průvod varhan« VI. vyd. (seš. I. po 1 K 60 h, seš. II. po 80 h) zasílá Anna Drůbková, vdova ředitele školy na Smíchově, Jakubská ul. č. 660. Jenom za hotové, však neprodané vezmou se zpět. Nádavek pro chudou škol. mládež, zásilky franco.

Různé. Ženská universita je tak řečená Vellesley Colleye v Massachusetts v Americe, založená r. 1875. Má 60 profesorek a docentek a 800 posluchaček. Jistý časopis by rád věděl, zdaž se tam učí také vařiologiu, šitologiu a jiným vědám ženským. — Dr. Stadler, arcibiskup Sarajevský, učinil opatření, aby od 1. dubna vydáván byl »Katolický List« pro katolíky v Bosně. — Koupě velkostatku. Říšský a zemský poslanec Dr. Šusteršic z Lublaně koupil v Krajině velkostatek Bystřici za 560.000 K. Je to už třeti velkostatek, který z rukou německých přešel do slovanských. — Konvertitka. V Horní Amergavě konvertovala protestantka spisovatelka Vilemína z Hillerů, která napsala několik pěkných románů. Je dcerou spisovatelky Charlotty Birsch-Pfeifferové. — Zrušení náboženského vyučování navrhli v obecním zastupitelstvu ve Florencii socialní demokraté, ale nepochodili. Ačkoliv je většina zastupitelstva liberální, byl návrh 34 proti 7 (socialistickým) hlasům zamítnut. — Skupina píseckého vikariátu konala ve čtvrtek, dne 19. m. m. o 9. hodině dopol. svou schůzi na děkanství v Písku. Mezi jiným zaveden rozhovor o dobrém čtení a hojném půjčování knih z knihoven kněží mezi lid. — Konference sv. Vincence v Americe. V St. Louisu založena r. 1845 první konference na pevnině americké. Z prvních členů této konference ještě dva jsou na živě. Dnes již je ve Spojených státech amerických 150 konferencí, z toho 49 v St. Louisu.

Konkurs. Výbor Tiskové Ligy vypisuje konkurs na studium doby husitské. Žadatel obdrží pro r. 1905 ve dvou lhůtách 200 K a musí se na konci r. 1905 vykázati, jak za tu dobu pokročil. Bude-li žádostí více, bude zvolen ten nejvhodnější. Žádati za stipendium 200 K mohou toliko kněží arcidiecése pražské, nebo to jest výslovné přání toho, jenž 200 K k tomuto účelu obětoval.

Přihlášky přijímá výbor Tiskové Ligy v Praze, čp. 570.-II. do konce února 1905.

Tomáš Škrdle, místopředseda. *Vl. Hálek*, jednatel.

ROČNÍK XXI. BŘEZEN 1904—05. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

Dříve, než k ocenění výroků těchto přikročím, třeba zmíniti se několika slovy aspoň o historickém vývoji katolického dogmatu o vycházení Ducha Sv. z Otce i Syna.

Křesťanské učení, křesťanství, jest souhrn všech pravd Kristem zjevených, čili krátce řečeno: jest to katolické dogma. Vše co bylo Kristem zjeveno, má věčnou platnost, jest to absolutní, metafysická pravda, a to proto, že jsou to principy opírající se bezprostředně o autoritu samého Boha. Proto křesťanské dogma bylo pravdou již na počátku stvoření, bylo pravdou za času Kristova, tak jako nyní jest pravdou a bude pravdou v nejzazší budoucnosti. Kristus zjevil lidstvu všechny pravdy nadpřirozené, které Bůh ve svém věčném úradku vůbec ustanovil člověku zjeviti. A čemu Kristus učil, to bylo zjeveno pro všechny věky a národy. Aby však byl uskutečněn tento vznešený úkol křesťanství, založil Kristus církev a odevzdal jí celý poklad své nebeské nauky, aby ona byla strážkyní toho pokladu a aby veškeré lidstvo pod vrchním vedením církve čerpalo z něho Božskou pravdu. Kristem bylo Božské zjevení také ukončeno, a nikdo na světě, ani sama církev nemá již práva něco k němu přidati nebo něco z něho ubrati. Církvi dána jest nadpřirozená pomoc Ducha Sv., ale jedině za tím účelem, aby neomylně mohla hlásati a authenticky vykládati pravdy zjevené — nebo, abych užil výrazu theologického: křesťanské depositum fidei, křesťanskou nauku.

A dějiny církve zřejmě dokazují, že církev také vždy plnila tento svůj úkol. Kdykoli se v církvi objevili haeretikové, kteří předstírali nová, Bohem jim zjevená dogmata, ať to byli Montanisté, Manichejci a j., církev vždy se postavila proti nim veškerou svou autoritou, nepřipouštějíc ničeho, co by nebylo obsaženo v nauce Kristem jí svěřené, v depositu fidei.

Netoliko rozsah, ale i obsah křesťanského učení, pravd zjevených, zůstal vždy týž a zůstane i v budoucnosti nedotčen. Křesťanské dogma jsouc metafysickou pravdou, není podrobeno žádným změnám. Jaké jest dnes, takové je přinesl Kristus na svět, a tak je hlásali již apoštolé. Ale Božská pravda nebyla ode-

vzdána apoštolům ve formulích mathematicky vyjádřených jako mrtvá litera. Jest to pravda plná života, proto Bohem zjevená, aby mravně obrozovala lidstvo neustále . . . Proto dogma nebylo ihned do podrobností vymezeno; v pravdě jedné, určitě — explicite — vyslovené, bylo často obsaženo implicite mnoho pravd jiných. A z pátrání po těchto pravdách vznikla vždy na jedné straně haerese a na druhé orthodoxie. Tu teprve pozdvihla pak hlasu vždy neomylná autorita církve a zjevené již dogma bylo jasně formulováno, definováno. Nebyly to tedy nové pravdy, které kdy definovala církev, ale pravdy již zjevené, ale do té doby málo poznané a bludně vykládané. Když sněm nicejský proti arianismu, popírajícímu Božství Kristovo, byl nucen prohlásiti slavně, že vtělené Slovo jest stejné podstaty s Otcem (ὁμοούσιος τῷ Πατρί), nebyla to zajisté nějaká nová pravda, ale stará, vyslovená již v evangeliu sv. Jana (10, 30): Já a Otec jedno jsme . . . Co již dříve bylo všeobecně věřeno, to bylo nyní slavně prohlášeno: dogma dříve materiální stalo se po prohlášení dogmatem formálním.*)

To lze dokázati o každém dogmatu křesťanském. Víra, že Duch Svatý vychází od Otce i Syna zároveň, byla již v nejstarší církvi všeobecna. Jest to pravda obsažená v Písmě svatém a dosvědčená podáním sv. Otců.**) A shodovala se ve víře té nejen snad církev latinská, ale i řecká (sv. Basilius, sv. Řehoř Nyssenský, sv. Řehoř Nazianský, sv. Epifanius, sv. Cyrill Alex., sv. Jan Zlatoústý, sv. Cyrill Jerusalemský, dále Didymus Alex., Anastasius, patriarcha cařihradský Pharasius, Maximus, Jan Damascenský). Uvésti můžeme ze svědectví řeckých i Simeona Metaphrasta, jenž jest nám svědkem víry ve východ Ducha sv. i ze Syna na východě ještě i tehdy, kdy Photius již vystoupil se svým bludem, a jenž takto píše: »Můj Kristus vstupuje na nebesa a navrací se k otcovskému sídlu a posílá učedníkům Ducha, který z Krista vychází« (Vita s. Dionysii Areopag.). Uvésti ovšem můžeme i svědectví svatých Otců latinských, na př. sv. Hilaria, sv. Ambrože, sv. Augustina a j. Ze svědectví těchto Otců církevních jest patrno, že před rozkolem v celé církvi východní i západní stejná byla víra, že Duch sv. od Otce i od Syna vychází. Dogma toto konečně i po rozkolu v církvi východní bylo v podstatě věřeno a několikráte prohlášeno. Jako církev římská držíc se pevně Písma a tradice vždy věřila, že Duch svatý z Otce i Syna vychází, tak i řecká církev vědouc dobře o tom v prvních stoletích, vždy za jedno byla s církví latinskou a mimo bludaře nikdo se neodvážil tehdy proti tomuto učení se ozvati, ano totéž učení došlo schválení i na pěti řeckých sněmech všeobecných.

Počátek rozbrojů o dogmatě zmíněném klade se obyčejně teprve do roku 808, kdy franští mnichové latinského kláštera na

*) Všeliké vyznávání zásad nauce církevní odporujících nazýváme kacířstvím, ale za zločin má právo církevní toliko vědomé bludařství, totiž jestliže někdo zarytě a s plným vědomím a přesvědčením odchyluje se od nauky církví přijaté. Takovou heresi nazýváme formální, na rozdíl od materiální, která vyplývá z nedostatečné znalosti nauky církevní (c. 20, 30, 31. C. 24. qu. 3.).

**) Viz čl. »Filioque«, historicko-dogmaticky pojednává dr. Jirák (ve »Sborníku velehradském«, ročník II., str. 232 nsl.); a Snopek, Nauka církve a učení sv. Cyrilla-Methoděje (tamže, str. 100. nsl.).

hoře Sionu v Jerusalemě přijali v nicejsko-cařihradské symbolum dodatek »filioque«, vědouce, že již dávno (od r. 587) zpívá se tak ve Španělích i v jejich vlasti. Kdy církev západní počala k symbolu přidávati slovo »filioque«, nedá se s určitostí říci. Obecné jest mínění, že stalo se tak již v 6. století, a to nejdříve ve Španělsku na třetí synodě v Toledu (roku 589). Synoda stanovené dogma v c. 3.*) chtěla míti i vyjádřeno v symbolu a proto přidala tam slovo filioque. Neučinila to synoda snad z pouhé libovůle, nýbrž z té příčiny, že chtěla naproti bludům arianských Gothů, kteří považovali Ducha Sv. za tvora Synova, zcela přesně a úplně nauku o východu Ducha Sv. vyjádřiti. Symbolum s filioque ze Španělska záhy přešlo pak i do Francie a Německa, kde rovněž Gothové sídleli. Ale nezavedl tu tedy německý klerus nějakou novotu ve víře, jak míní na př. neprávem Pastrnek, nýbrž vyjádřeno určitěji i v symbolu učení, v němž shodovala se ode dávna a až dotud nejen církev řecká, ale i římská. Avšak nelze upříti, že teprve r. 1014 ze Benedikta VIII. zavedeno symbolum s filioque po celé západní církvi, čímž potvrzena ovšem jen stará, dávno zjevená pravda.

Bludné učení o Duchu sv., že nevychází i ze Syna, má základ svůj, jak někteří se domnívají, již v bludech arianských, macedonianských, nestorianských, i v bludu Monotheletů, avšak v pozdější formulaci jest po výtce dogmatem Photiovým, jenž sesazen byv od papeže Mikuláše I. s patriarchálního stolce, chtěl svůj rozkol nějak odůvodniti a proto počal vytýkati církvi západní, že porušila víru, učíc, že Duch sv. vychází z Otce i Syna a vyjadřujíc toto své učení zároveň i v symbolu slůvkem filioque. Jak již jsem se však zmínil, jest dogmatické učení Photiovo o východu Ducha sv. diametrálně na odpor nejenom učení církve římské západní, ale i učení starých otců církve východní.

Jsou opravdu mnohé důvody, které svedly svrchu uvedené badatele a které svedly by i nás snadno k tomu, abychom imputovali věrozvěstům slovanským Cyrillu i Methoději tento blud Photioův, jak učinil i kardinál Hergenröther ve svém monumentálním díle o Photiovi.

1. Ačkoli rodištěm svým ovšem bratří solunští náleželi k církvi Římské, resp. přímo k patriarchátu Římskému, přece od mládí zvl. Konstantin žil a vychován byl v Cařihradě, měl za učitele a později přítele (i Method) právě Photia, takže snadno lze souditi, že přilnuli následkem toho i k jeho bludu.

2. Na Moravu přišli právě v té době, kdy Photius začal již boj svůj se stolicí papežskou a dogma o východu Ducha svatého z Otce i Syna Latiníkům jako blud již vytýkal.

3. Staroslovanské legendy pannonské, jakož i legenda řecká o sv. Klimentu (c. 5.) přímo dosvědčují, že Method katolické učení o východu Ducha sv. má za kacířské.

4. Ze znění listu papeže Jana VIII. z roku 880 svrchu uvedeného, aspoň nepřímo patrno jest, že Method ohledně »filioque«

*) »Quicunque Spiritum sanctum non credit, aut non crediderit a Patre et Filio procedere, eumque non dixerit aeternum esse Patri et Filio coaequalem, anathema sit.«

v Římě byl právě žalován (»Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus coram positis fratribus vestris episcopis, si orthodoxae fidei symbolum ita crederet, et inter sacra missarum sollemnia caneret, sicuti sanctam Romanam ecclesiam tenere . . .«)

5. Lze to souditi nepřímo konečně i z listu papeže Štěpána (V.) VI. k Svatoplukovi, jímž zakázána slovanská bohoslužba po smrti Methodově, a jenž šíří se obsáhle právě o dogmatu zmíněném. (Wattenbach, Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen, Wien, 1849, str. 43 nsl.)

Jsou tyto uvedené důvody takové váhy, abychom jim v souhlase s uvedenými výroky osvědčených badatelů přisvědčiti mohli?

Především jest již podotknouti, že bezpečně o kacířstvi Methodově bylo by lze souditi pouze na základě znění legend pannonských a na základě znění legendy řecké, jímž však nemůžeme valně přikládati víry, neboť 1. jednak původ jich jest mnohem pozdější, jak dokázal Voronov a Snopek, než jsme se domýšleli, a to hledati jest jej již v té době, kdy dogma Photivo nabylo rozšíření a pisatel náležel k církvi východní a přidržoval se tohoto bludného učení, jež přikládati pak mohl mylně i Methodovi, a 2. jednak odporuje znění legend pannonských i zprávám officielních listin papežských.

Nelze také dále přehlédnouti, že ostatně ani v legendě pannonské nečiní se nikde zmínka, že by některý z obou apoštolů měl nějaký spor vůbec a specielně v tomto dogmatu se stolicí římskou, ale naopak podává nám právě legenda pannonská obšírnou zprávu o sporu svatého Konstantina s patriarchou cařihradským Janem VIII. (834—843), jenž církevním sněmem byl sesazen, a proti němuž Konstantin horlivě vystoupil, takže patriarchu úplně umlčel (leg. Const. cap. V.).

Máme však i další, hodnověrnější zprávu knihovníka Anastasia v předmluvě ke IV. cařihradskému sněmu r. 869,*) že se vší rozhodností vystoupil Konstantin právě proti Photiovi, když chtěl tento propagovati kacířské učení o dvou duších v člověku,

*) »Ante annos aliquot Photius idem duarum unumquemque hominem animarum consistere praedicabat. Qui quum a Constantino Philosopho, magnae sancti tutis viro, fortissimo eius amico, increpatus fuisset, dicente: cur tantum errorem in populum spargens, tot animas interfecisti? respondit: Non studio quemquam laedendi, talia, inquit, dicta proposui; sed probandi, quid Patriarcha Ignatius ageret, si suo tempore quaelibet haeresis per syllogismos Philosophorum exorta patesceret, qui scilicet viros exterioris sapientiae repulisset; verum ignoravi me sub huius fomite propositionis tot animas fore laesurum. Ad quod ille: O sapientia mundi, quae infatuatur et destruitur! Jactasti sagittas in multitudinem copiosae turbae, et ignorasti quemlibet ex his omnibus vulnerandum. Certe omnibus liquet, quia sicut oculi quantumlibet sint magni et aperti, si funus palearum interiacuerit, videre ultra non possunt, ita oculi sapientiae tuae quantumlibet sint ampli et patuli, avaritiae tamen et invidiae fumo penitus, obcoecati, tramitem iustitiae videre non possunt. Ac per id verum est, quod dicis, neminem ictu tuo putasse esse laedendum, quum sis obcoecatum sensum praedictis adversum Patriarcham passionibus habens, nec quid emiseris praevidisti« (Mansi, Conc. coll. Tom. XVI. pag. 6). Ve Photiovi projevily se již té doby nejostřeji snahy, vedoucí později k schismatu. Když z Říma byl dán do klatby, odpověděl tím, že na sněmu cařihradském roku 867 z církve vyobcoval zasę papeže Mikuláše, jenž per litteras apostolicas zval oba věrozvěsiy slovanské do Říma. V budoucnosti odebral se ještě jednou — dle legendy pan-

totiž duše rozumné a duše nerozumné (ψυχὴ λογικὴ, ψυχὴ ἄλογος). Učení o dvou duších bylo všeobecným sněmem církevním v Cařihradě roku 869 zavrženo.*)

I kdybychom tedy připustili, co upříti nelze, že vlivem Photiovým již za doby obou bratří soluňských v Cařihradě snahy po odtržení od Říma se objevily (ačkoli rozkol úplný nastal až za patriarchy Michaela Cerularia v 11. století), přece i z legendy pannonské i z jiných hodnověrnějších dokumentů jest zřejmo, že sv. Konstantin i Method stáli vždy věrně k Římu.

Vždyť praví papež Hadrian dle téže legendy pannonské, dle níž by Method měl hájiti bludné učení Photiovo, o něm přímo (leg. Meth. cap. VIII.): »My že tregubą radost priimše, umyslihom ispitavše poslati Methodija, svještše i s učeniky, syna že našego, na strany vašę mąža že svršena razumom i pravověrna . . . .«

Táž legenda pannonská, jak již jsem se zmínil, praví v listu Jana VIII. (leg. Meth. cap. XII.): »Jako brat naš Methodii svętyi pravověrn jest, i apostolsko dějanije dělajet, i v ręku jego sąt ot Boga i ot apostolska stola vsę slověnskyję strany, da jegože proklnet proklet, a jegože svętit, t svęt da budi,« t. j. »poněvadž bratr náš Method svatý a pravověrný jest a apoštolské dílo koná, a v rukou jeho jsou od Boha a od apoštolské stolice všechny strany slovanské, tak koho odsoudí, buď odsouzen, koho však posvěti, buď svatým.«**)

---

nonské — Method do Cařihradu, ale to bylo v té době, kdy Photius Janem VIII, zase na patriarchální stolec byl dosazen. Nejhlavnějším dílem o Photiovi jest třísvazkové dílo kardinála Hergenröthera (Regensburg, 1867—1869), jakým nemůže se vykázati do dnes ani církev schismatická.

*) »Veteri et novo testamento unam animam rationabilem et intellectualem habere hominem docente, et omnibus deiloquis patribus et magistris ecclesiae eamdem opinionem asseverentibus, in tantum impietatis quidam, malorum inventionibus dantes operam, devenerunt, ut duas eum habere animas imprudenter dogmatizare, et quibusdam irrationabilibus conatibus per sapientiam, quae stulta facta est, propriam haeresim confirmare pertentent. Itaque sancta haec et universalis synodus, veluti quoddam pessimum zizanium nunc germinantem nequam opinionem evellere festinans, immo vero ventilabrum in manu veritatis portans, et igni inexstinguibili transmittere omnem paleam, et aream Christi mundam exhibere volens, talis impietatis inventores et patratores, et his similia sentientes magna voce anathematizat et definit atque promulgat, neminem prorsus habere vel servare quomodo statuta hujus impietatis auctorum. Si aute quis contraria gerere praesumpserit huic sanctae et magnae synodo, anathema sit, et a fide atque cultura Christianorum alienus.« V Řeckém výtahu: »Τῆς παλαίας τε καὶ καινῆς διαθήκης μίαν ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοερὰν διδασκούσης ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάντων τῶν θεηγόρων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας τὴν αὐτὴν δόξαν κατεμπεδούντων, εἰσί τινες οἱ δύο ψυχὰς ἔχειν αὐτὸν δοξάζοντες, καὶ τισιν ἀσυλλογίστοις ἐπιχειρήμασι τὴν ἰδίαν κρατύνουσιν αἵρεσιν. ἡ τοίνυν ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος τοὺς τῆς τοιαύτης ἀσεβείας γεννήτορας καὶ τοὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς, ἀναθεματίζει μεγαλοφώνως. Εἰ δὲ τις τὰ ἐναντία τοῦ λοιποῦ τολμήσει λέγειν, ἀνάθεμα ἔστω (Hefele, Conciliengeschichte, 4. Band, str. 419, pozn. 1. nsl.). I později ještě oekumenický sněm ve Vienně (r. 1311) ustanovil, že jest v lidském těle jen jedna duše, a to nesmrtelná, jako podstatná forma, která tělo oživuje. Zajímavé jest, že s tímto učením o dvou duších v člověku setkáváme se později opět u Wicleffa, jenž učí, že má člověk dvě duše, jednu sensitivnou a druhou duchovou, ano dokonce di, že jest v člověku více podstatných forem neboli duší, později však zůstává na tom, že jsou v člověku dvě podstatné formy, sensitivná prý oživuje bezprostředně tělo, ale jest prý závislá v bytu svém na duši nesmrtelné (Trialogos- Lib. II. c. 5.). Sr. Lenz, Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty českých bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husi, a Jana Viklifa, v Praze, 1895, str. 123.

**) Leg. Meth. cap. XII.: »Quia frater noster Methodius sanctus et ortho-

Kdybychom však nedali víry tomuto znění legend pannonských, že i dle prohlášení apoštolské stolice Method pravověrným byl, potvrzují nám totéž ještě i authentické listy papežské, o jichž pravosti pochybovati nelze a o nichž jsem se již svrchu zmínil.

Vždyť praví se přece v listu Jana VIII. k Svatoplukovi z roku 880: »Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes vobis iterum ad regendam commisam sibi ecclesiam Dei remisimus, quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia laetaque mente recipiatis iubemus, quia nostrae apostolicae auctoritatis praecepto eius archiepiscopatus et ei privilegium confirmavimus« (Erben, l. c. 17 sq.).

V listu téhož papeže k Methodovi dále z r. 881 čísti můžeme: »Pastoralis sollicitudinis tuae curam quam in lucrandis animabus fidelium Domino Deo nostro exhibes, approbantes, et orthodoxae fidei te cultorem strenuum existere contemplantes, nimis in eodem Domino iucundamur et ei immensas laudes et gratias agere non cessamus, quia te magis ac magis in tuis mandatis accendat et ad sanctae suae ecclesiae profectum ab omnibus adversitatibus clementer eripiat.« (Erben, l. c. p. 18 sq.)

Z těchto výroků nejen legendy pannonské, ale i authentických listů papežských patrno jest, že Method za pravověrného od apoštolské stolice byl pokládán a myslím také pravověrným skutečně byl, neboť jinak byl by klamal apoštolskou stolici. Že pravověrným byl, nemohou zvrátiti ani důvody svrchu uvedené. Neboť:

1. I když byl Konstantin žákem Photiovým, neplyne z toho ještě nezbytně, že by byl musel býti i přívržencem jeho učení. Vždyť jsem ukázal, že i proti jinému jeho bludnému učení rázně vystoupil, třeba byl jeho žákem. Nelze také dále ostatně dokázati, že Photius zmíněnému bludu svému byl učil již v té době, kdy byl Konstantin právě jeho žákem. A i kdyby byl jemu v té době již učil, nemusel nezbytně učení toho držeti se i Konstantin. Dotvrzuje nám sama legenda pannonská (leg. const. c. 3), že učil se Konstantin nazpamět spisům sv. Řehoře bohoslovce, jehož byl ctitelem a z něhož zajisté čerpal i svoje učení o východě Ducha svatého. A sv. Řehoř vesměs vyznává dogma, že Duch sv. vychází z Otce i Syna zároveň!*)

2. Jest pravdou ovšem, že oba apoštolé přišli na Moravu právě v té době, kdy Photius začal již boj svůj se stolicí papežskou a vytýkal Latiníkům bludné učení o východu Ducha sv. z Otce i Syna. Ale právě ta okolnost, že nalézali se v té době již vzdáleni od Photia na Moravě a že odebrali se přímo z Moravy do Říma, jest nejlepším svědectvím, jakého smýšlení byli vzhledem k Photiovi. Photius také sám nikde se nehlásí k oběma věrozvěstům slovanským a nepočítá nikdy Moravu k oněm zemím, které by byly jeho vlivem snad pokřesťaněny.

---

doxus est et apostolicum opus perficit, et in manibus eius sunt a deo et ab apostolica sede omnes partes Slovenicae, ut quem condemnaverit, sit condemnatus, quem vero sanctificaverit, sit sanctus.«

*) Sr. Snopek ve »Sborníku Velehradském«, roč. II. str. 113.

3. Legendy ovšem byše napsány od hlasatele bludu Photiova, imputují blud ten i sv. Methodovi, ale sama leg. o Meth. na dvou místech, jak jsem ukázal, uvádí, že Method uznán byl od apoštolské stolice za pravověrného. Nelze pochybovati, že před svěcením na biskupství papež zkoumal — právě tím spíše, že to byli Byzantinci — jich víru a lze se domysliti specielně ohledně dogma o vycházení Ducha sv. Že by při nich právě opomenut byl t zv. informační proces, jest nemyslitelno.*)

4. Lze se sice domýšleti z listu papeže Jana VIII. z r. 880, že byl v Římě Method ohledně dogma toho žalován, ale nelze také upříti, co výslovně list onen uvádí dále: »Ille autem professus est, iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicuti sancta Romana ecclesia docet et a patribus traditum est tenere ac psallere. Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes . . .« Dle tohoto authentického listu otázán byv Method, jak věří, odpověděl, že věří tak jako římská církev (to jest, že Duch sv. vychází z Otce i Syna zároveň) a že pěje tak jako římská církev, to jest bez filioque! Neboť že zpíval bez filioque, nemohlo mu býti v Římě za vinu kladeno, neboť i v Římě toho času zpíváno symbolum bez filioque, které, jak jsem se zmínil, zavedeno v celé církvi teprve roku 1014 za Benedikta VIII.

5. Jest pravdou, že list Štěpána VI. (V.), jímž slovanská bohoslužba po smrti Methodově byla zakázána, šíří se právě obšírně o dogmatu vycházení Ducha sv. z Otce i Syna zároveň, ale nikde se nezmiňuje, že by byl Method proti dogmatu tomu bludně učil. Vytýká se tu Methodovi — ovšem neprávem — že proti přísaze sloužil mši slovansky, ale že by Method právě v dogmatu onom nebyl pravověren, neodvážil se ani Wiching, úhlavní nepřítel Methodův, jehož vlivem právě Štěpán VI. onen list vydal, ani po smrti Methodově v Římě tvrditi. List onen praví pouze: »Methodium namque superstitioni non aedificiationi, contentioni non paci insistentem audientes plurimum mirati sumus; et si ita est ut audivimus, superstitionem eius penitus abdicamus.« Wiching nevytýkal Methodovi tedy v Římě blud Photiův, ale nějakou »pověru«, a že ani papež nemohl obviňování Wichingovu uvěřiti, dokazují slova »plurimum mirati sumus; et si ita est, ut audivimus.« Ale Method se již hájiti nemohl, neboť byl mrtev.

Z vývodů těchto, myslím, jest patrno, že nelze souhlasiti s uvedenými výroky Wattenbachovými, Dümmlerovými, Pastrnkovými, ale ani s výrokem kardinála Hergenröthera.

Vše nasvědčuje tomu, že sv. Cyrill a Method věřili zajisté tak, jako věřila a věří římská církev a jako věřila — kromě bludařů — té doby i celá církev východní; dotvrzují to přímo papežské listy a nad to nepřímo to dovozuje i jich uznání papežského primátu a jich cesty do Říma. V případě, že by byli věřili jinak, nebylo by to mohlo zůstati tajno apoštolské stolice a pak by se jim nebylo mohlo dostati právě v té době rozporu o dogma

**) V listu papeže Jana k Svatoplukovi z r. 879: »Quia vero audivimus, quia Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Hadriano scilicet papa ordinatus vobisque directus aliter doceat, quam coram sede apostolica se credere et verbis et litteris profectus est, valde miramur« (Erben, l. c. p. 16. sq.).

zmíněné v Římě takového přijetí od papeže, jak souhlasně všecky prameny i legendy pannonské vypravují. A kdybychom uznati měli, že věrozvěstové slovanští skutečně stáli na bludařském dogmatickém stanovisku Photiovu, na bludném stanovisku nynější církve řecké a pravoslavné, že o vycházení Ducha sv. soudili tak jako církev řecká, pravoslavná a starokatolická, pak při čtení authentických listů papežských a zejména listů papeže Jana VIII. z roku 880 (»Igitur hunc Methodium interrogavimus . . . . Ille autem professus est . . . sicuti sancta Romana ecclesia docet et a patribus traditum est, tenere ac psallere«) nemohli bychom se ubrániti domněnce, že jinak mluvil Method zajisté v Římě, než skutečně smýšlel! Pak by uznati musela i církev pravoslavná a starokatolická, že Method vlastně ošálil papeže, že byl podvodníkem a pak zasloužil by i s jejich strany přece spíše pokárání, ale zajisté ne glorioly světce!

Staroslovanské legendy pannonské a legenda řecká o svatém Klimentu příliš nejasně vtahují oba věrozvěsty slovanské do bludu Photiova a jak jsem ukázal i v odporu s místy jinými a v odporu k authentickým listům samotné papežské stolice. Tendence jich jest příliš patrna, než abychom jim uvěřiti mohli. Nevěříme jim, neboť nemůžeme přisvědčiti Pastrnkovi, že by byly vznikly v době oběma apoštolům velmi blízké a že snad vznikly dokonce spolupůsobením Methodovým a za jeho bezprostředních učedníků.*)

Myslím, že dokázal jsem zcela přesvědčivě dle legend pannonských, že svatý Cyrill a Method, ač byli rodem původně Řekové, přece v jistém smyslu byli zároveň Slovany a Latiníky, dokázal jsem i, že dle téže legendy v každém ohledu byli římskými katolíky, a že jich působení dálo se na Moravě s vědomím a dovolením římského papeže a že slovanská bohoslužba byla papežem Hadrianem II. roku 869 a Janem VIII. r. 880 výslovně schválena, a že Method byl nejen arcibiskupem moravsko-pannonským, ale i legátem apoštolské stolice.**) (Pokračování.)

***) Snopek dokazuje v letošní »Hlídce« (Ze studií cyrillo-methodějských), že autor legend pannonských Chrabr jest totožná osoba s Klimentem.

*) Methodovu hodnost legáta naznačuje i legenda pannonská o Methodovi v kap. VIII.: »statuimus mittere Methodium . . . in partes vestras,« určitěji v kap. XII.: »in manibus eius sunt a deo et ab apostolica sede omnes partes Slovenicae.« Jasně pak čteme v instrukci biskupa Pavla Ankonského z r. 873: »damnastis episcopum ab apostolica sede missum,« v listu papežském k Hermanrichovi: »et ad hoc apostolicae sedis manu sacrato et a latere destinato!«, v listu k Annonovi Frisinskému: »legatione apostolicae sedis ad gentes fungentem,« v listu k Svatoplukovi r. 879: »Methodius vester archiepiscopus vobisque directus« (Erben, l. c. p. 16. sq.) a konečně v listu téhož papeže k Svatoplukovi z r. 880: »quia eius archiepiscopatus et ei privilegium (sc. legationis nostrae?) confirmavimus.« Kdy se stal však legátem? Legenda pannonská nepodává nám bližších zpráv. Zajisté to bylo již za Hadriana II., neboť papež Jan VIII. dosedl na stolec Petrův 14. prosince 872, a to Method byl již v žaláři a přes to na jaře roku následujícího, již jak jsem uvedl, nazývá Methoda legátem, neboť pochybno jest, že by byl hodností legáta obdařil Methoda uvězněného. Legát vykonával pravomoc jako zástupce papežský a měl z moci svého postavení určitá práva jurisdikční i vůči jiným biskupům. Z toho vysvětliti možno rázné zakročení papeže Jana proti německým biskupům v příčině neslýchaného jednaní s Methodem, ačkoli nebyl tehdy žádným příznivcem slovanské liturgie. Ujímaje se svého legáta, hájil jen práva stolice papežské.

Obraz Madonny.

Legenda.

Z literární pozůstalosti † Vojtěcha Pakosty.

V Jindřicha městě, v budově školní,
s panenskou něhou jak lilje polní,
se obraz Matky nebeské skvěl;
na loktech držíc Robátko boží
Máť v růže strastí měnila hloží,
kdo k ní jen s vroucí důvěrou spěl.

Z milostných zraků lásky vděk kynul,
proud těchy ze rtů růžných se linul,
je v duši vnímal skroušený lid;
»Ó pojďte ke mně stíženi bolem,
znaveni chodci slzavým dolem,
na srdci Matky najdete klid!« —

Ubledlý jinoch před školou z rána,
každý den klekal před Matkou Pána:
»Ó Matko božská k pomoci spěj! . . .
Otec i máti dávno již v hrobě,
ulituj siré, hladové robě —
jen šat a skývu chleba mi dej!«

Přichází znova, prosí a prosí,
bolestná slza líce mu rosí,
kdož vidí slzy, kdož o nich ví? . . .
V svatyni prázdno, v smutečním hávu,
jedna jen paní sklánějíc hlavu
v pozadí temném samotna dlí.

A přišel opět s bídy své steskem.
Aj, klam či pravda? — čarovným leskem
stříbrný peníz s oltáře plá! , . . .
Chopil a drží jej v chvějící ruce,
konec již bídě, konec již muce —
díky ti, Matičko dobrotivá!

V zázračný obraz v prosební touze,
slzavé zraky upírá dlouze,
ten jak by mluvil, k sobě jej zve:
Slyšela prosby sirotků máti
dárek týž každý den ti chce dáti,
zůstaň jen věrným — mateři své!

Plynou dnové — drahně času mine . . .
Jinoch přicházívá den co den,
láskou vroucí k Madoně se vine,
dárkem blažen, v srdci povděčen.

Plynou dnové — minou také leta . . .
netrápí ho nouze břitký hrot,
šťasten, vesel jarým cedrem zkvétá,
pěstovaným podle jasných vod.

Vědám zasvěcuje žití svoje,
aby Matce zplatil velký dluh,
ač kol něho vášně do příboje,
klesá, padá mnohý mladý druh.

Dosti silen — v Matce na oltáři
našel duši, našel tělu štít,
aj, jak blahem oko její září,
jaká láska, jaký vroucí cit!

Dosti silen? — špatní příkladové,
tak jak voda kámen táhnou v spíl;
minul den a tři již prchli dnové,
jinoch v svatyni se nezjevil.

Čtvrtý den byl. Pozdě za večera,
jinoch vstoupil — oko vášní plá,
jako blesk, kdy šlehne z mraků šera
ku oltáři kvapem pospíchá.

Plachým okem po oltáři těká,
pravda to, či děsný zraku klam?
Zírá, hledá — skutečnost jej leká,
oltář prázdný — dárku není tam!

Vášní dravce vzplanou oči, líce:
»Zítra-li zde daru neshledám —
klamné plátno! při té ostré dýce,
zmar a pomstu tobě přísahám!« —

Bouře duní. Pozdě za večera
jinoch do svatyně přichvátal;
daru nikde — právě tak jak včera . . . .
pomsty žár se v divý plamen vzňal.

Matným svitem obraz časem vzplane,
jak když luny miloskvoucí zář,
roucho bílé, stříbrem protkávané,
tiše klade noci na oltář.

Tu se znoří smavou září z mraků,
tu se chvěje, a z pod kadeří,
čelo bílé, sladká něha v zraku,
s neskonalou láskou mateří.

Zjev ten zářný, lesklý svitu nachem,
nezří jinoch, zpitý vášní zlou,
klne, tasí a pak jedním vzmahem —
v srdce Matky ztopil dýku svou.

Šlehnul blesk a zaduněla rána . . . .
k zemi klesá drzý útočník,
zžehlý trup jen našel lid tam z rána
zhynul rouhač — pustý nevděčník!

Dosud ku obrazu zraněnému,
v prosbách vroucích lid svůj zvedá zrak,
rána na něm — hrůzou bezbožnému,
zbožným — pomoci a těchy znak.*)

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Čverlístek děvčat dostal přírůstek; přidružila se k nim Milkosova sestra Mařenka. Ani ta neměla nádherných šatů, ale těšila se jako sestra oblíbeného studenta pozornosti. Byla milá v řeči a v jednání, skromná, přívětivá a půvabného zevnějšku. O rok byla starší Olivy, také prošla měšťanku a teď se cvičila v ručních pracech, aby se za čas sama šitím živila.

Mařenka se milovala s Kaubisovými dcerami a pomlouvačné jazyky pravily, že se k nim lísá k vůli Karlovi. Ale hned dokládaly, že se marně namahá, poněvadž vdovin syn si zvolí povolání, v němž bude taková známost vyloučena.

Karel byl ode dávna považován za alumna biskupského semináře a budoucího katechetu nebo kaplana při faře.

Mařenka byla ode všech srdečně uvítána. Růžena hned znalecky prohlížela její šaty, Ela se ptala na bratra Drahotína, nepíše-li někde v zátiší krásné básně a Oliva s Otilií vzaly ji do svého středu.

Mařenku těšily poznámky o bratrovi, neboť byla na něj jako otec hrdá a ráda se jím honosila. Než Milkos hleděl více na dobrá vysvědčení, kdežto sestra vypravovala, co Drahotín nyní píše a že už některými básněmi přispěl do časopisů. Uměla je i zpaměti.

»Teď však se chce oddati jenom studiím, aby provedl dobře maturitu,« pravila, jsouc zasvěcena do plánů bratrových.

»Má dobře,« přisvědčovala Oliva, »také u nás se nyní pilněji studuje a Karel i jednu opakující hodinu pustil, aby měl více času.«

»Ten by ani maturitu nemusil skládati, když vstoupí do semináře,« poznamenala důchodňova dcera.

»To se ještě určitě neví,« klidně řekla Oliva. »Matka ho, pravda, nemůže podporovati, ale Karel by se v Praze sám uživil. Už nyní matku nic nestojí.«

*) Týž obraz v Jindřichově Hradci a v okolí pod jménem »Panna Maria seminářská« známý, býval za času, do něhož legenda spadá, v kapli studentské koleje jesuitské (semináři), nynějším gymnasiu, a chová se dosud v chrámu Páně proboštském v levé lodi na oltáři Panny Marie.

Mařenka horlivě přisvědčovala. »Takový nadaný a pilný student by dostal hodiny nebo stipendium. Nejinak chce můj bratr na vysokých školách studovati.« »Kdyby si vyhledal bohatou nevěstu, na příklad purkmistrovu Štěpánku, mohla by ho podporovati svým věnem.«

»To bratr nikdy neudělá a tak se nezaprodá,« resolutně odvětila Oliva. »Znám ho dobře.«

»Nebylo by tak zle,« mínila lekárníkova Ela. »Takovým způsobem se už některé provdaly —«

»Ale byly také oklamány,« rychle do řeči skočila Kaubisová. »Jak jsem řekla, Karel by se sám protloukl životem, ale nikdo ho nebude ani zdržovati, ani donucovati.«

»Slovem — pro nás je ztracen,« dodala Mařenka.

Dívky se zasmály a mluvily o jiných věcech.

V jiné skupině chodily dcery ředitelovy, zmíněná purkmistrova bohatá dědička a kupce Samohrda dcera Olga. Ty všechny byly o mnoho nádherněji vystrojeny, na těch šustilo hedvábí, klobouky měly naparáděné, na krku i prstech zlato a točily drahými slunečníky. Šly vážně, odměřeně, koketovaly a lehce se ukláněly na pozdravy studentů a úředníků.

Hlavní slovo vedla dcera ředitele Mezery Milena, vysoká, osmnáctiletá slečna plavých bujných vlasů, hrdého vzezření, která si byla vědoma postavení svého otce.

Mezi studenty se šeptalo, že je znalá i řečtiny a otci opravuje pensa. Učenou byla a stále se učila.

Soňa byla mladší, skromnější a vedle sestry se vyjímala jako stín. Cestou poškubávala listí, jež dosáhla, a potom rozhazovala. Její modráčky na každého mile hleděly a dovedla by jimi svésti mnohou mladou hlavu, kdyby nebyla posud příliš naivní, a otec velice neoddaloval svoje dcery od těch, nad nimiž měl vládu.

V budově gymnasijní nikdo jich ani nespatřil, do kostela chodily dlouhou chodbou na postranní zasklenou kruchtu a na procházkách se sotva mihly. Jenom na divadlech a koncertech vytrvaly do konce a bavily se s okolím.

Purkmistrova Štěpánka byla známa jako bohatá nevěsta, poněvadž Blažejovi měli pouze jedinou dceru a syn byl jako praktický lékař zaopatřen. Mohla se mnohokráte provdati, několik suplentů se o ni ucházelo, ale otec nepospíchal s vdavkami. Její matka umřela na souchotiny a Štěpánka nebyla právě nejsilnější. Pleť měla přímo průhlednou, v tváři nápadné růže, které nevěstí vají pevného zdraví, oči zapadlé, ruce až příliš bílé.

Blažej čekal, že dcera nabude svěžejší barvy, že sesílí, až pokročí ve věku, a potom že si může voliti i při letech muže dle chuti, poněvadž její věno bude slušné.

Ani Štěpánka nepospíchala! Ráda se bavila, byla často vídána pod lípami i všedního dne, neboť ji doma zastala služka a kuchařka, denně navštěvovala kostel a podnikala výlety do okolí. Nikomu se nenakloňovala, na každou zdvořilost odpovídala úsměvem nebo graciesní úklonou.

Studenti ji pojmenovali »nedobytnou hradbou«.

Vážnosti těšila se jako její otec, který vedl osudy města Víchova, podporoval chudé studenty a všem zjednával pohodlí v gymnasiu i v okolí. Jeho přičiněním zařízen park, opatřeny lavičky, na jeho návrh výbor učinil vydání na výlety, zábavy, pomůcky a podobné.

Na Štěpánku bylo spácháno mnoho veršů, ale zůstaly bez ozvěny.

Když jich dostala jednou celý svazek, tázala se autora, má-li všechny obědy, že by nějakým posloužila. Básník sklonil šíji a zdálo se mu, že na hlavu mu proudem se řine ledová voda.

Ne tak nedobytnou byla Samohrdová Olga, která vedle otce prodávala v krámě všeho druhu zboží nejraději studentům. Však sem také přicházeli, a Olga byla jako volavkou. Jinak by snad ani se nesnížila za prodavačku.

Samohrda to těšilo, neboť byl lakomý a vyhledával všechny prameny k rozmnožení závodu, obohacení se a zničení nemilých konkurentů, kteří chtěli také prodávati a žíti.

Olga byla sobeckou jako otec, s nímž sdílela všechny strasti v krámě, v zimě mrazy, v létě dusno, mnohdy urážky a s večerem pilné obsluhování zákazníků,

Ale v neděli odpoledne při klidu zákonem přikázaném zúčastnila se promenády, nádherně se vystrojila, zlatem vyšperkovala a vyšla. S jinou než se ředitelovic nebo purkmistrovou se nebavila.

U studentů nepožívala úcty, jenom se s ní bavili a po straně se jí vysmáli. Přisuzovali ji Rostovi, který se dával zaslepiti bohatstvím.

Olga totiž málo četla a nevynikala valnými vědomostmi. Někdy něco vypleskla, co potom kolovalo mezi studenty pro legraci.

Odpověděl-li kdo hodně pitomě, říkali soudruzi: »No, takhle by se nekompromitovala ani Samohrdová Olga a je přece pytlem praštěná.«

K tomu domnění ji vsak studenti nepřivedli, aby snad před nimi na vždy nezavřela poněkud širší ústa a tak pojednou je nepřipravila o zábavu, jakou jim rozumy a vědomosti její působily. Ráda užívala cizích slov, aniž by znala jejich pravého významu, historiky české měnila za básníky, povídkářům připisovala díla přírodopisná, chlubila se, že četla »Laborat světa a ráj srdce« od Komenského. Tento »laborat« jí zůstal a stal se mezi studenty příslovečným, i když slečna Olga pronesla opět novou hloupost.

Na venek se vynášela skvostně, chtíc zevnějškem zakrýti nedostatky ducha. Nesla se jako páv; když promluvila, divná ozvala se mnohdy věc za kupeckým pultem v sousedství regálů s pepřem, šafránem a jiným kořením.

Olga byla dvacetiletá, silná, statná, tváře plné, výrazu soumerného, ráda se hodně hlučně smála, žertovala, rukama rozhazovala a první zapřádala se studenty rozhovor. Nikdo jí neušel, celé vyšší gymnasium znala, každého dovedla jmenovati.

Vedle útlé a jemné Štěpánky vyjímala se jako jiřina vedle něžného růžového poupětě. V neděli chodila venku nejdéle, nikdo ji nevolal domů a po ní se nesháněl. Ostatní zdržovala a převáděla od lip na náměstí, kde svítilo šest luceren, nebyl-li měsíc v úplňku.

Družky pozdravovala po studentsku »Nazdar!« nebo »Servus«. Když ji Rost poučil, že jako dívka musí volati »Serva«, řídila se tím poslušně k nemalé radosti studentů.

Ostatní městské dívky tvořily jiné skupiny, tulíce se k sobě dle chuti, stejných myšlének nebo pouhé náhody.

Nejinak si vedli studenti. Zde obyčejně kus třídy nebo dvě lavice jinochů zůstávaly při sobě. A časem i deset tvořilo jednu družinu.

Od Kaubisů strávníci šli v jedné řadě i s Benjaminem, Lorencem a za nimi hned Karel s Lálou a Masákem. Pouze Horčák scházel. Odebral se z domova dříve a teď, jak se vyslovil Křepela, marně hledá cestu k sv. Antonínu pod lípy.

»A přece mu zde září slunce,« poznamenal Kopek, pohodiv hlavou na společnost, v níž vévodila ředitelova Milena.

Také po Milkosovi marně pátrali, ale nepřítomnost jeho soudruhy nepřekvapovala, neboť otec často bral syna mezi řemeslníky, jimž tento vykládal, co dobří ti lidé z věd mohli pochopiti. Na Horčáka však vzpomínali.

»Kam zabrousil? Aby se někde učil, nedá se ani mysliti.«

»Spíše ve stínu usnul a večerní rosa ho teprve probudí,« hádal jiný, znaje slabou stránku studentovu.

Už pozdravili několik kroužků slečen, promluvili s nimi tu a tam slovo, vyměnili pohledy, odevzdali růže i vypůjčené knihy. Mnohdy se ani k bližším stykům nedostali, zvláště byl-li profesor přítomen. Stačilo jim to, spokojili se s úsměvem, jediným slovem.

Tu se přihnal Jan Horčák jako velká voda.

»Kde jsi byl?« naléhali soudruzi.

»Ve Chvojanech u muziky. Tam vám je veselo! A tančil jsem. Hleďte, jak jsem propocen.«

Mezi studenty nastalo divení.

»Co's ty už dnes prodělal! A nám jsi ani neřekl, abychom šli s tebou. Jenom sám užíváš,« zněly výčitky.

»Však jdu pro vás, abyste opustili toto nudné místo a rovněž se šli podívat do Chvojan. Za dvacet minut jsme u hostince.«

Ten návrh se studentům zamlouval.

»Co tady? Pojďme!«

Někteří hned ohledávali kapsy, mají-li aspoň na nejmenší útratu. Bylo to v půl měsíci, peníze ještě byly. Kdo neměl ničeho, druzí mu vypomohou.

Studenti byli hned rozhodnuti, že opustí lípy a odebéřou se tam, kde bylo veseleji. Chvojany přiléhaly k městu, vesnice byla nedaleko, hostinec všichni znali, neboť v jeho besídce časem poseděli při sklenici piva.

»Což abychom řekli také slečnám,« navrhoval Kopek. »Rády půjdou s námi.«

To by bylo příjemné, ale nebezpečné.

Vysloveny obavy.

»Kaubis má mezi nimi dvě sestry, může je tedy vziti s sebou, a ty ostatní se přidají.«

Náhled se líbil a Kopek vzal na sebe úlohu sděliti skupině dívek, oč běží. Učinil tak ochotně, když všichni zašli až ke hřbitovu. Zde byla porada, a také slečny přijaly návrh.

»Podíváme se tam,« přisvědčovaly co nejochotněji. V duchu se těšily, že si snad také zatančí.

Všichni se hleděli tajně dostati z promenády. Studenti šli napřed, dívky následovaly. Ale nepočínali si dosti opatrně, čtverlístek druhých slečen je pozoroval a pustil se za nimi.

»Počkejte!« zavolala Olga basovým hlasem.

Studenti div neskopnrěli, když ohlédnuvše se, viděli, že za nimi jdou mimo Olgu a Štěpánku i obě dcery ředitelovy.

»Nepozval jsi je?« obrátili se hned k Horčákovi, kterého měli k vůli Mileně v podezření.

»Ani mně nenapadlo, poněvadž mám ve Chvojanech starostovu dceru, s kterou jsem už tančil,« bránil se Horčák.

Ten argument stačil, v takovém případě by si Horčák dcery ředitelovy nepozval.

»Budou-li s námi, nic na nás neprozradí. Mají rozum. Ostatně nepodnikáme nic špatného, jdeme pouze na delší procházku.«

Studenti počkali na slečny a dali se s nimi do hovoru. Mluveno o tom a onom. Rost se dotazoval Olgy, nečte-li podruhé »Laborat světa«.

»Už jsme jej rozřezali na kornouty,« odpovídala kupcova dcera, »odebírali jsme jej po sešitech, ale tatínkovi se nelíbil pro krvavé obrázky.«

Jindřich Rost div se nedal do smíchu, Olga považuje Komenského dílo za sešitový román s divokými illustracemi a ještě horším obsahem.

Ke Křepelovi se přidružila důchodňova Růžena a vyzvídala nyní na něm, obírá-li se prosou nebo poesií.

»Teď, slečno, na podzim,« žertovně odpovídal Křepela, »nejmilejší mně jsou švestkové knedlíky, ale lituji dcery naší paní domácí, že několik hodin stráví děláním knedlíků, než nás nasytí.«

Odpověď tu zaslechli jiní a zasmáli se.

»A nespáchal jste na ty zamilované knedlíky nějakou odu?« narážela Růžena.

»Ty opěvuje Šváb v solových výstupech a marně bych se mu do toho pletl.«

Kopek šel s Elou z lékárny a musil vyslechnouti kapitoly, jak málo mají někteří studenti eneržie a chuti k práci, aby se dodělali vysokých stupňů v úřadech. Nechápal a nevěděl, že Ele jest titul paní officiálové od pošty málo.

Václav se bránil, ukazoval na jiné okolnosti, ale slečnu nepřesvědčil. Stála na svém a Kopkovi zůstala nerozřešena záhada, proč se Ela dnes tak naladila a zdrželivě se chovala, jakoby chtěla přejíti do jiného tábora.

Nejvíce bylo horko Janu Horčákovi, který provázel ředitelovu Milenu a Blažejovu Štěpánku.

Soňa šla s Kaubisovou Otilií stranou a vypravovaly si příhody ze školy.

Horčák se namáhal, aby udržel rozmluvu na výši před takovými učenými a vzdělanými slečnami, jako byla Milena a Štěpánka. V divném se cítil ovzduší, pokukoval na šťastnější soudruhy, ale dále probíral květenu, která byla předmětem jejich rozmluvy. Sbíral všechny vědomosti, maje strach, aby Milena doma neřekla, od koho čerpala mylné náhledy. Přírodozpytcem nebyl a v duchu se hněval, že o tom začal.

Nejhůře mu bylo, když ředitelova dcera vzpomněla na konvalinky, jež minule v lese o výletě trhala. Ty květiny se jí velice líbily: přála si míti jejich botanický rozbor.

»Jeník je důkladně analysoval,« ozval se Křepela, který rozmluvu tu poslouchal.

»Kdybys nevyzrazoval.«

Milena chtěla věděti, co se stalo.

Horčák byl rád, že bude sproštěn učené přednášky, i vypravoval sám, co se mu toho večera po výletě přihodilo.

I vážná Štěpánka se zasmála a líc se jí zrůměnila. Celá společnost byla rozjařena.

Nejméně se bavili Lorenc a Oliva, neboť měli strach, jak dnešní výprava skončí. Lorenc byl teprve v šesté třídě, kdež se netěšili takovým výhodám, jako oktaváni a kde měli přísného třídního. Ten kdyby něco zvěděl, jistě by bylo zle.

Oliva se bála, jak dopadne doma, až zví matka, k čemu se dala navésti. Strachovala se, aby se ve zlé nevykládalo Kaubisové, že její strávníci i se synem zavedli dívky k zábavě, která nebyla sborem profesorským ani dovolena, ani doporučena.

Oliva si stanovila, že užije vlivu svého i domluv, aby mladá společnost brzo Chvojany opustila. Také starostlivě patřila na Karla, pozorujíc, s kým se baví. Šel s Milkosovou Mařenkou a mluvil s ní tiše. Ptal se na bratra Drahotína, pátraje, kde dnes zůstal. Také Lála a Masák nebyli mezi přítomnými.

Mařenka měla starost, provede-li bratr její maturitu.

»Buďte, slečno, bez starosti, ten se naučí všemu,« ujišťoval Kaubis.

»Ale příliš se věnoval české literatuře,« připomínala Mařenka.

»Teď toho na čas nechal a pilně se učí,« řekl Karel. »Takové věci musí stranou před zkouškami. Uvidíte, jak se přičiníme.«

»Dnešní den tomu nasvědčuje,« nadhodila Mařenka s úsměvem.

»Dnes v neděli odpoledne jest výjimka. Na jaro si i tu promenádu odepřeme.«

»Počkejte,« bylo slyšeti hlasy vzadu.

Celá společnost se zastavila. Od hřbitova sem pospíchali tři junáci, kývali rukama a hned hrozili.

»Lála, Masák a Milkos,« oznamoval Křepela. »Aby ti někde scházeli! Pospěšte!«

»Vy nešlechetníci, tak nám uniknou! Má poklona, slečny!«

Studenti pozdravili, ale na soudruhy metali zlostné pohledy.

»Vždyť jsme vás neviděli!« omlouvali se jinoši. »Kde jste vězeli?«

»Hledali jsme Drahotína,« odpovídal Lála, »a víte, kde jsme ho nalezli?«

»Snad se někde učil fysice —«

»Ale kde? Na hřbitově byl a psal báseň na tu mladou bytost, kterou dnes mládenci a družičky pochovali. Aby si dal ujíti takovou příležitost.«

»Rozený poeta,« poznamenala Štěpánka.

»Nechtěl nám dnešní výplod ukázati, ale vyrvali jsme mu ho,« povídal Masák. »Přečtu vám některý verš.«

»Všechno posud nedokonalé,« bránil se Milkos, neboť ve společnosti byli, kteří posud jeho výplodů neslyšeli a neznali.

»Mořena tu děsným dechem
hrůzně béře kořist svou —
Hledá, až nalezne. — Spěchem
prchá v propast hrobovou.
Srdce puká, oko pláče,
slzy vlaží rakev ctnou — —«

»Nekompromituj mě!« prosil Milkos, žena se za čtenářem, aby dostal sešit do svých rukou.

Studenti nedočetli, už vcházeli do vesnice, a zde se museli slušně chovati.

»Vydvoříme se těm venkovanům,« narážela Olga, popotahujíc svoje zlato, ale nedocházela ohlasu. Mezi městem a sousední vesnicí panovala sice napjatost, ale studenti a vzdělaní lidé takových předsudků se zbavovali a rádi do Chvojan chodili. Jenom Olga se chtěla před venkovany pyšniti. Bylo slyšeti hudbu a výskot.

»Toť na účet mrtvé,« poznamenal Horčák.

Městská společnost uchýlila se na zahradu, kde byla dřevěná veranda a několik stolů. Jindy odtud lítaly koule do kůželek, dnes se všechno oddávalo tanci. Zde se usadili a hned se před nimi pěnilo pivo. I pecen chleba přinesen a máslo na dřevěném talíři. Studenti se nedali pobízeti, Rost krájel, Oliva mazala a Benjamin-Lorenc přinucen roznášeti. Dosti dvorně si při tom počínal.

Hostinská přivítala společnost, potom přišel i zarmoucený otec, který vypravil dnes dceři pohřeb a mládencům do jisté míry platil muziku.

»Znali jste moji Florentinu? Hodné děvče. A jak se ráda učila?« s nářkem pronášel otec.

»Já ji znala dobře,« hlásila se hned Samohrdova Olga, »chodila k nám do krámu.«

»Pravda, pravda, všechno nakupovala a přinesla.«

Studenti a jejich společnice musili vyslechnouti průběh nemoci, hrůzu smrti a poslední okamžiky nebohé Florentiny. Na purkmistrovu Štěpánku při te řeči přicházely mrákoty. Milkos lapal každé slovo, aby všechno přenesl na papír.

»A dále nepůjdete, zatančit si,« vyzýval otec zesnulé Florentiny.

»Tam jest plno,« odpovídal Lála, »nepřišli bychom vhod.«

»Proč pak? Taková návštěva nás těší. Ale kdybyste nechtěli dovnitř, hudebníci vám zahrají zde na zahradě. Já všechno platím

a mohu si přece poručiti. Vždyť jste znali moji dceru a tyhle slečinky,« ukazoval na Kaubisovy dcery, »byly i na pohřbu.«

»Mám vyzraditi, že jsi už tu zemřelou opěvoval?« tiše se ptal Masák vedle stojícího Milkosa.

»Buď tiše! Ten člověk veršům nerozumí,« řekl básník, stisknuv ruku soudruhovu.

Otec už šel do hostince, označeného nade dveřmi velikým kolem, a ohlašoval hudebníkům, aby také něco zahráli hostům na zahradě. Chasy se ani netázal, souhlasí-li.

»Tohle může špatně dopadnouti,« mínil Rost. »Ti junáci se do nás dají, že jim kazíme zábavu. Nejlépe by bylo, kdybychom prchli.«

»Nebojte se,« odpovídal Horčák, »já mezi nimi tančil s jejich děvčetem a nic se mně nestalo. Staří by nedovolili. Však zatančíme jednou nebo dvakráte a necháme toho.«

Dříve, než se studenti rozhodli pro ústup, už byli hudebníci na zahradě a obsadili stůl. »Tak co, páni, si přejete?« ptal se kapelník.

»Kdybychom mohli si poroučeti, tedy by nám byla nejmilejší čtverylka,« odpověděl Křepela, který býval řidičem při cvičeních.

»S radostí,« přikývnul kapelník a za chvíli zazněla předehra.

Studenti se seřaďovali. Soňa ředitelova neuměla posud tančiti, proto se nedala přemluviti. Místo její zaujala jedna dívka z Chvojan.

Chasa zatím odpočívala, kouřila a pila. Někteří se dívali na tanec na zahradě.

»Při tom souchotiny nedostanou,« poznamenal kdosi. »Ale mně jest kvapík milejší.«

Studenti přetančili čtverylku bezvadně a při poslední túře provodil Křepela páry kolem hostince u kola.

Teď šli hudebníci do šenkovny a hleděli upokojiti chasu. Studenti zatím odpočívali, pili a bavili se. Ani se nenadáli, že po nějaké době opět hudba vyjde a kapelník znovu se zeptá: »Tak, co by se mladým pánům líbilo?«

»Máte při sobě besedu?« ptal se Křepela.

»Jak bychom neměli?« řekl kapelník a hned rozkládal noty.

Teď netančila ani Otilie, aby byly souměrně sestaveny kolony. Tanec se všeobecně líbil.

»Už pěkně děkujeme,« řekl Kaubis, »nechceme zábavu chase trhati a čas jest, abychom pamatovali na domov.«

»Tedy, pánové, všechno vyrovnáno,« oznamoval hostitel. »Děkujeme za návštěvu.«

Studenti se sbírali, nejchvatněji pospíchala ředitelova Milena Než Olga by byla zůstala do noci. Společnost vyšla hlučně zcela uspokojena.

»Těm málo dostačuje,« útrpně se usmál chasník, který nemínil hospodu opustiti před východem slunce.

»Prosím tě, jsou to studenti,« usmál se soudruh, vyndav dýmku z úst a plivnuv daleko od sebe.

Omladina se držela pohromadě. Křepela strašil, že se mohou za nimi chasníci pustiti a těm posledním natlouci.

»Já se obětuji,« řekl Masák, »pro mne by nikdo neplakal, kdybych padnul pod klacky.«

»Hleďme, hraje si na trpitele a v šanc by dal zdraví,« ukazoval Václav Kopek.

»Toť osud všech kritiků, kteří dlabou do jiných,« narážel Milkos na činnost Masákovu při studentském časopise.

»Nám by vzali život, ale slečna Olga při tom by přišla o skvosty,« poznamenal Rost.

»My jsme pojištěni proti vloupání,« odpovídala kupcova dcera. Salva smíchu se ozvala.

Když zahýbali kolem hřbitova, aby se nepozorovaně zase dostali mezi lípy, ukázal Milkos na čerstvě nasypaný hrob. »Na účet oné oběti jsme tančili. Takový běh života. Byla to vlastně tryzna našich předků na rovech zemřelých lidí.«

»Pohanského vždycky v člověku něco zůstává,« řekl kousavě Kopek.

Stišili se vedle hřbitovní zdi a myslili na život záhrobní, jakoby je dech z onoho světa zde ovanul. (Pokračování.)

Oči.

Dvé kalichů lilií, bělostných květů
se třpytí v mlh závoji stříbrným jasem
a vůně jich zalévá uvadlá srdce
zas mladoucím jarem, vítěznou mízou,
jež stoupá výš do žil, by tep jejich ožil,
toť Kristovy oči v zmučené tváři.

Dvé perutí panenských holubic plove
nad záplavou oblaků tonoucích ve tmě
a ševel jich sladký skráň znavenou líbá
a konejší tichounce, sotva že dýchám,
bych v náruč jich klesna, víc neprocit' ze sna,
toť Kristovy oči v zmučené tváři.

Dvé křišťálů průzračných ve zlaté rose
jas kanoucí se slunce dychtivě ssaje
a tepem tím prohřáté paprsky lásky
v prach bídy sem do světa hříšného dýchá,
by v duši nám zkvetla zář věčného světla,
toť Kristovy oči v zmučené tváři. —

Miloslav Javorník.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Konečně může se nákaza přímou cestou z člověka nakaženého na člověka zdraveho přenésti, a to buď přímým, bezprostředním stykem s nakaženým, aneb upotřebením předmětů, jichž nakažený užíval (oděvu, prádla, peřin, jídelního náčiní atd.). Nakažlivina lpí na dejektech (vydávené hmotě, výmětech střevních), na sekretech (odměsky nosní, slzy, chrchle, sliny), v krvi a hnisu (neštovice), a jak se zdá, i na kůži a šupinkách se slupujících (osypky) atd. Tak přenášejí se přímou cestou a epidemicky se šíří hlavně akutní onemocnění osutinová čili akutní exanthemy: neštovice, osypky čili spalničky, spála, plané čili ovčí neštovice (varicellae), zarděnky (rubeolae), jež jsou vesměs povahy kontagiosní. Tímže způsobem sděluje se též (mimopohlavně — polibkem, upotřebením stolních příborů a jiných věcí) syfilis (příjice), jež takto endemicky ano i epidemicky šířiti se může, rovněž tyf skvrnitý, ačkoli se jen v malých epidemiích objevuje, atd.

Nákaza při těchto sdělných (infekčních) nemocech přenáší se, jak patrno, tím, že se člověk zdravý dejekty a sekrety, hnisem, atd. infikovaného buď přímo potřísní, nebo zárodky nakažlivé (pathogenní mikroby) z předmětů, jichž infikovaný užíval, přejme; oděvem a jinými předměty může pak člověk zdravý nákazu do místa posud nezamořeného snadno přenésti.

Z toho patrno, jak na výsost důležita jest všemožná čistota při infekčních, epidemicky vystupujících nemocech, jak důležito jest, aby člověk vždy sobě na př. ruce pečlivě očistil, jestliže si je při styku s infikovanými osobami výměsky atd. potřísnil.

Jinak infekční nemoci, jež se epidemicky přímým stykem nešíří, jen v malém počtu případů přímou nákazou se přenášivají. Mor na př., vyjma plicní formu, velice zřídka šíří se přímou nákazou z jedné osoby na druhou. Ošetřovatelé, kteří jsou v stálém styku s nemocnými, zůstávají obyčejně všickni nákazy ušetřeni. Také při choleře lékař a ošetřovatelka při stálém styku s nemocnými zůstávají obyčejně nákazy ušetřeni. »V pražské nemocnici — čteme v Ott. Sl. N. — r. 1854 z lékařů neonemocněl jediný, r. 1873 jeden; z ošetřovatelek 2—3.«*)

Zdá se, že u některých infekčních nemocí nepostačí pouhé přenesení mikrobů, aby nemoc vznikla, nýbrž že mikrobi pathogenní, aby virulentními zůstali, musí přijíti do jiného prostředí a z toho teprv musejí přeneseni býti na člověka. Názoru toho jest skutečně Pettenkofer v příčině vzniku epidemie cholerové.**) Onemocnění cholerou nemůže prý nikdy z člověka na člověka přímo přeneseno býti, nakažlivé zárodky musejí prý dříve v půdě pobýti, aby dozrály a virulence nabyly. Dle Dra. Kelsche mají mikrobi obyčejně pouze podmíněnou jedovatost, potentiální viru-

*) Ott. Sl. N.: »Cholera« pg. 293.

**) Téhož náhledu jest též v příčině vzniku epidemie tyfu, úplavice, žluté zimnice a moru.

lenci. Ta prý však může se proměniti v aktuální, jakmile půda k rozbujnění se jich jest připravena, na př. oslabením vzdornosti sliznice a vůbec oslabením organismu, aneb jed sám stává prý se jistými kosmickými, tellurickými neb atmosferickými vlivy a jinými okolnostmi silnějším a jedovatějším.*)

V novější době seznáno, že velikou účast na šíření infekce mají též různí hmyzové: mouchy, komáři, blechy, štěnice, mravenci. Tak se ukázalo, že přenašeči malarie (střídavé zimnice, nákazy bahenní**) jsou moskyti (hmyz dvojkřídlý, náležející do čeledi muchnic a komárů). Uvádějí se asi 4 druhy moskytů, zejména rod Anopheles claviger, jako šiřitelé malarie. Dle Kocha také Culex pipio (komár písklavý) mívá v sobě zárodky (plasmodie) malarie. Na šíření se malarie mají i životní podmínky moskytů značný vliv. Také žlutá zimnice, jejímžto působitelem jest rovněž parasit živočišný, přenášena jest na lidi píchnutím určitých moskytů.

Hlavním šiřitelem moru boulového (dýmějového — pestis bubonica) jsou krysy, ale prostřednictvím blech, neboť krysy zřídka kdy v direktní styk s člověkem přijdou. Krysy podléhají totiž nákaze morové — po vypuknutí moru pozoruje se houfné hynutí krys

*) Nat. u. Offb. 1897, p. 693.

**) Malarie jest onemocnění krve a to červených krvinek. Nemoc tu působí nikoli bakterie, nýbrž drobnohlední, amoebovití živočišní ústrojenci, plasmodiemi (Plasmodium malariae) zvaní, kteří v červených krvinkách cizopasí, ztravujíce v nich krevní barvivo, čímž červené krvinky zanikají. Moskyti resp. komáři, kteří ssají krev malarií onemocnělého, ssají do sebe zároveň parasity (plasmodie), kteří se v těle jejich dále vyvíjejí.

V krvinkách člověka malarií onemocnělého nacházíme nejmladší stadia těchto parasitů. Jsou to kulaté až vřetenovité, velice malinké buňky, jež jako amoeby výběžky vysílají a do sebe vtahují. Do krve člověka zdravého dostávají se píchnutím komára. Dostavše se do oběhu krevního, napadají červené krvinky, v nich rychle rostou a vyrostše, promění se v nepohlavní individua, mononty zvaná. Ta množí se nepohlavně a napadají jiné krvinky. Po nějakém čase vytvoří bezblanné, navzájem se pářící (spájivé) poloměsíčité buňky, gamety (sexualní buňky) zvané. Samčí (antheridie—pelatky) a samičí gamety (archegonie—zárodečníky) musejí se dostati do zažívacího kanalu komára, což se stane tím, že komár, píchnuv malarií nemocného, ssaje krev jeho a zároveň i antheridie a archegonie. V těle komára antheridie a archegonie dozrají, spájejí se a splynutím vytvoří amphionty. Amphionti vytvoří nepohlavním množením dvě generace, z nichž druhá, nitkovité spory tvořící, vnikne v slinné žlázy komára a odtud píchnutím se slinami dostane se do krve člověka zdravého, napadne červené krvinky a cyklus vývoje rodozměnou provázený se opakuje.

Plasmodie nejvíce se blíží Sporozoím (třída prvoků [Protozoa]). Koch pokládá je za samostatnou skupinu Sporozoím blízkou. Soustavné postavení plasmodií jest tedy ještě neustáleno. — Dříve považováni byli tito parasité (plasmodie) za rostlinné ústrojence, a to za formy k slizovkám (Myxomycetes—Mycetozoa) náležející (viz v té příčině »Ott. Sl. N. pod heslem »Bahenní nemoci«).

Slizovky nacházíme na zetlívající kůře, pařezech, třísle atd. a spory (výtrusy) jejich umístěny jsou v plodu obalnou blanou opatřeném v mezerách zvláštního síťovitě spleteného pletiva, jež se capillitium nazývá. Když obalná blána plodu se rozpukne, tu výtrusy ven se vyhrnou. V jisté době, zvláště jestli do vody se dostanou, rozpuknou se a z nich vystoupí celý obsah protoplasmový, povstanou pohyblivé kuličky bez blány, opatřeny brvou, jadérkem a kontraktilní dutinou.

Těmto vyklouzlým buňkám, jež se pohybují, říká se amoeby. Amoeby ty lezou, proměňují svůj tvar. Také se dělí. Zaškrtí se, vtáhnou svou brvu a povstanou 2 jadérka a 2 pohyblivé amoeby. Když se byl proces ten delší dobu dál, mohou zase splývati. Přiloží se k sobě dvě i více a splynou. Tím splynutím povstanou amoeby větší. V tom stavu přijímají potravu, prolézajíce substrat (kůru, spadlé

morem.*) Z mrtvol jejich přenáší se nákaza na člověka prostřednictvím blech, jež na krysách žily. Též mouchy, komáři a mravenci mohou nákazu morovou na člověka přenésti. Když totiž krysa morem zhyne, tu mrtvolu její napadají mouchy, komáři a mravenci (Monomorium vastator), přijmou z ní ve svůj organismus zárodky morové a přenesou je na člověka buďto bodnutím, kousnutím aneb svými exkrementy, jež do pokrmů se dostanou. — Též štěnice mohou nákazu morovou přenésti.

Mouchy přenésti mohou také choleru. Nejen v exkrementech much nalezeny byly zárodky cholerové, nýbrž i na jejich povrchu shledány lpějící kommabacilly cholerové. Že mouchy takové nakaziti mohou i potraviny, na př. mléko, jest samozřejmo. — Mouchy mohou dále přenésti též střevní tyf a nakaziti potraviny. Bylyť ve střevě much nalezeny života schopné a virulentní (jedovaté) bacilly tyfové. »V Lipsku — referuje »Živa« — r. 1901, v anglickém tažení africkém r. 1901 a 1902, též v některých epidemiích anglických i amerických podezření na se uvalily mouchy v letě i na podzim po venkově se rojící a hbitě tyfové zárodky roznášející. Bylyť dopadeny.«**) — Nejinak jest tomu v příčině tuberkulosy. Ve střevě a exkrementech much, chrchly tuberkulosních osob krmených, nalezeny byly bacilly tuberkulosní. Také v nemocnicích pro tuberkulosní osoby nalezeno v těle much veliké množství bacillů tuberkulových. Shledáno dále, že také štěnice, z postelí plicní tuberkulosou stížených osob pocházející, obsahovaly bacilly tuberkulové. — Konečně hmyzem přenosny jsou: sněť slezinná (anthrax), vyskytující se nejčastěji u hovězího dobytka, kterou však i člověk onemocněti může, a malomocenství.

Jak známo, vydáno bylo u nás výnosem předsedy ministerstva, jako správce ministerstva vnitra, ze dne 14. července 1902, č. 29.949 nařízení, týkající se opatření k potírání tuberkulosy. Ale ku podivu! Výnos ten, ač uvádí rozličné způsoby nákazy tuberkulosní, o hmyzu jakožto sprostředkovateli nákazy tuberkulosní ani slovem se nezmiňuje. A přec bylo by velice záhodno, aby obecenstvo též o tomto způsobu nákazy bylo bývalo poučeno. Vždyť hmyz, jehož se týče, není mezi obyvatelstvem, zvláště venkovským, žádnou vzácnosti. Kdo zná náš venkov, ví, jakou tíživí bývají letního času na venkově ty v celých rojích ve světnici

listí, tříslo, staré pařezy) a vyživují se z něho. Tím zveličí se a nabudou kontraktilních bublinek. Takovéto splynutí (shluk) více amoeb nazývá se plasmodium. Z plasmodia povstanou pak plody.

Poněvadž v červených krvinkách člověka objevení a malarii působící parasiti podobné amoebovité stadium jeví (ameobovitě a pomocí brv se pohybují), nazváni plasmodiemi malarie (Plasmodium malariae).

Nyní pokládají se za živočišné parasitické ústrojence do blízkosti Sporozoí spadající. Sporozoa cizopasí v buňkách těl zvířat teplo- i studenokrevných. Vzniklé zárodky ze spor jejich napadají totiž buňky hostitele, ubytují se v nich a na útraty jejich žijí.

Také domácí zvířata jako psi, koně, hovězí dobytek, ovce, bývají stižena malarií. Avšak zde zprostředkovateli přenesení malarie jsou nikoli moskyti, nýbrž roztoči (Acarina). Roztoči, již na jmenovaných zvířatech žijí, hostí v těle svém působitele malarie zvířecí, kteří v červených krvinkách parasitují a jménem Piroplasma se označují.

*) Kočky, jež myši hubí, morem netrpí.

**) »Živa« 1903, p. 309.

poletující mouchy, jež netoliko člověka zdravého, nýbrž zvláště nemocného sužují (k ránu člověk pro mouchy ani spáti nemůže) a hojně do pokrmu padají. Že též ostatní hmyzové mezi venkovským obyvatelstvem a mezi chudší třídou ve městech nejsou žádnou vzácností, jest známo.

A jestliže nemocného dotěrností svou mouchy obtěžují, tím více na nehybnou mrtvolu se sletují a na ni usedají, jak se každý v letní době může o tom z vlastního názoru na venkově přesvědčiti, když mrtvola ve světnici před pohřbem v otevřené rakvi leží. Je-li to mrtvola infekční, jak snadno může infekce mouchami na člověka zdravého přenesena býti! Že též líbáním nemocného, infekční chorobou stiženého, jakož i infekční mrtvoly může snadno nákaza přenesena býti, netřeba zvlášť podotýkati. Místo hřbitovů, měli by si krematisté raději tohoto zjevu povšimnouti. Nikoli ze hřbitovů, nýbrž z nemocných, infekční chorobou stížených, a z mrtvol infekčních, ještě nepohřbených, může se infekce buď přímo neb nepřímo rozličným způsobem rozšířiti.

Méně snad známo jest, že se nákaza šířiti může i prostřednictvím peněz v oběhu se nacházejících, zejména prostřednictvím papírových peněz. Španělští bakteriologové, Acosta a Grande Rossi, zkoumali rozličné španělské bankovky, jež na ostrově Kubě se v oběhu naléžaly, na množství mikrobů. Ve dvou případech shledáno více než 19.000 mikrobů na jediné bankovce. Vedle různých jiných mikrobů objeven též zvláštní, bankovkám vlastní mikrob, Bacillus septicus. Mikrob ten jest rychle smrtící a může se státi velmi nebezpečným, přijde-li bankovka ve styk s nějakou ranou. Mimo něj dokázali tito bakteriologové ještě 8 jiných pathogenních, na bankovkách lpějících mikrobů: tak bacilla tuberkulosy, růže, diftherie a j. Z toho patrno, jak nebezpečno jest papírové peníze zuby neb pysky držeti.*)

Odstraňování a ničení mikrobů pathogenních (desinfekce).

Známe-li podstatu a způsob nákazy při té které infekční nemoci, můžeme snáze a s úspěchem nákaze čeliti. Naopak zase poznáváme bezúčelnost tak mnohého způsobu, jakým lidé pomocí rozličných prostředků až do nedávna ochranu proti nákaze zjednati se snažili. — Poněvadž vzduch za hlavního šiřitele nákazy pokládán byl, nesla se snaha k tomu, zárodky nakažlivé ve vzduchu v místnostech uzavřených ničiti. Jak nyní víme, není nákaza ve vlhkých místnostech tak snadná, poněvadž zde vzduch není prachem, mikroby držícím, naplněn, nýbrž prach na vlhkých stěnách a jiných předmětech lpí, za to však vzduch v takových místnostech mnohdy zapáchá. Avšak, třeba že vzduch v takových místnostech zapáchá, není přece ani z daleka tak nebezpečný v příčině nákazy, jako vzduch prachem naplněný. Ale až do nedávna v čas epidemie nehleděno k tomu, zdali vzduch prachem, nýbrž zdali zápachem naplněn jest, poněvadž nikoli vzduch prachem naplněný, nýbrž vzduch zapáchající pokládán byl za nakažlivý. Aby neškodným učiněn byl, nesla se veškerá snaha k tomu, aby desinfekcí zá-

*) Vide Nat. u. Offb. 1893, p. 503—504.

rodky nakažlivé z něho odstraněny resp. v něm zničeny byly. Desinfekce záležela v tom, že se do takových místností dalo na příklad chlorové vápno, nebo nádoba s kyselinou karbolovou, aneb v novější době s lysolem. Tímto způsobem, myslilo se, že se zárodky nakažlivé ve vzduchu zničí. — Poněvadž pak nejvíce zapáchající vzduch nachází se na záchodech, věnována největší pozornost záchodům, a vzduch zde způsobem uvedeným desinfikován. V tom záležela celá desinfekce. Tak provádí se vlastně ještě dnes netoliko v privátních domech, nýbrž i ve školách, kasárnách, hostincích, atd. A přec taková desinfekce jest úplně bezúspěšná a tudíž bezúčelná, protože zárodky nakažlivé, kdyby i ve vzduchu byly, ani zápachem chlorového vápna, ani výpary kyseliny karbolové a lysolu se neusmrtí.

Prostředků desinfekčních jest mnoho, a užití toho neb onoho desinfekčního prostředku řídí se dle povahy a jakosti toho, co desinfekci má býti podrobeno. Některými prostředky nakažlivé zárodky pouze odstraňujeme, jinými je ničíme. Tak na př. desinfekce stěn obytného stavení, jsou-li bílé, provádí se nejjednušeji a nejlaciněji, obílíme-li je znovu vápenným mlékem. Jsou-li však stěny malovány neb tapetovány, tu nejlépe desinfekci jich provedeme pomocí černého chleba. Na černý chléb, jímž směrem od shora dolů stěny a tapety otíráme, zachycují se všecky nakažlivé zárodky. Rozumí se, že všechny drobty na zem spadlé musí se pak pečlivě smésti a spáliti.

Mnohem více jest prostředků, jimiž se zárodky nakažlivé ničí. K nim náleží především vysoká temperatura. Nejúčinnějším jest v té příčině ovšem oheň, poněvadž veškeré zárodky naprosto ničí, avšak toho prostředku nedá se užíti leč u předmětů, jež ohněm zkázy neberou, na př. u předmětů kovových, hliněných, kamenných atd., aneb u předmětů, jež zničení obětujeme, tedy u předmětů bezcenných neb ceny nepatrné.

Mimochodem upozorňujeme, že naše osvětlovací prostředky (vyjma elektrické) v místnostech, jež osvětlují, svými plameny desinfekčně působí, ač ovšem na druhé straně v ohledu hygienickém mají zase svou stinnou stránku. Vzduch, jenž bez ustání ku plameni proudí, přivádí s sebou množství nerostného i organického prachu a s ním i množství mikrobů. Tímto způsobem bývá množství organického prachu a mikrobů ve vzduchu se nacházejících plamenem stráveno.

Horký vzduch jako desinfekční prostředek méně se osvědčil. Ukázalo se, že v suchém horkém vzduchu jeví mikrobi velikou resistenci, tak že spory jejich až i 140° C horký vzduch po více hodin snesou, aniž zahynou.

Také vařením ve vodě ničí se nakažlivé zárodky, ale pro úplnou jistotu jest potřebí teplotu zvýšiti až na 140° C, poněvadž mnohé spory mikrobové ničí se teprve až při tak vysoké temperatuře vody, a při tom nutno, aby se voda při této temperatuře nejméně 15 minut udržela. Jinak však možno chrchle nemocného, jídelní příbor, jehož užíval, jakož i prádlo jeho zcela dobře vyvářením ve vodě, do níž se přidá sody, při obyčejné teplotě varu

desinfikovati, poněvadž spory mikrobové zpravidla na nemocném nejsou, leč že by prachem ze vzduchu na něj se dostaly.

Nejlepším a po ohni nejúčinnějším prostředkem desinfekčním jest proudící horká vodní pára. Jí ničí se i nejresistentnější spory mikrobové. Z té příčiny veškeré moderní desinfekční přístroje jsou sestrojeny na principu proudící páry. Proudící parou desinfikuje se oděv, peřiny, žíněnky, koberce, záslony, nábytek atd., a při tom jest ta výhoda, že předměty i sebe choulostivější touto desinfekcí ani dost málo porušení neberou. Jediné při kožených předmětech nedá se tohoto desinfekčního prostředku užíti, poněvadž předměty kožené se proudící parou poškozují.

Jak se samo sebou rozumí, nelze prostředků až posud uvedených užíti k desinfekci rukou neb obličeje, tím méně k desinfekci celého povrchu lidského těla. Desinfekce celého povrchu těla provádí se koupelí a pečlivým umýváním.

Vedle těchto fysikálních desinfekčních prostředků jest ještě mnoho desinfekčních prostředků chemických, jako sublimát, kyselina karbolová (fenol), kreolin, lysol, líh, kresol, žíravé vápno, kyselina solná, sirová, bromová voda, kyselina borová, mravenčí, chlorové vápno, jodoform, jodol, jodofenin, kyselina salycilová, octan hlinitý, chrysarobin, thymol, dermatol, loretin, soli stříbrnaté, thiuret, diaphtherin, pyrogallol, atd., pak též plynné desinfekční prostředky: kyselina siřičitá a chlor.

Nejlepší, jelikož nejúčinnější, z chemických desinfekčních prostředků jest sublimát (chlorid rtuťnatý). Ten i ve vodním roztoku velice zředěném v poměru 1 gr.: 1 litr vody i nejresistentnější mikroby a jejich spory v krátké době ubijí. Jen v příčině desinfekce bílkovitých látek (chrchle, hnis, dejekty) jest méně účinný, poněvadž látky ty vstupují s ním v chemické sloučenství. Proto přidává se mu něco kuchyňské soli. Užívá se ho ve vodním roztoku k desinfekčnímu omývání rukou, podlahy, dveří, oken, nábytku atd. Také se jím desinfikují infekční mrtvoly. Dříve, než se mrtvola vloží do rakve, zaobalí se neumytá do prostěradla, jež v sublimatu ve vodním roztoku rozředěném smočeno bylo. — Podotknouti však sluší, že sublimat jest prudký jed i ve zředěném roztoku vodním. Z té příčiny bývá sublimatu k desinfekci pouze z ordinace lékařské užíváno.

Kyseliny karbolové upotřebuje se ve zředěném roztoku 3—5% obyčejně k desinfekci nástrojů lékařských, rukou, chrchlí, hnisu, hmot vydávených, prádla, stolic cholerových a tyfosních, nehlazeného nábytku atd. Neusmrcuje však spor mikrobových.

Konkurrenty kyseliny karbolové, ji vždy více zatlačujícími, staly se kreolin a lysol. Kreolinu se užívá jako 1—2% kreolinové emulse, a před upotřebením nutno emulsí vždy zatřepati. Nejlepší však náhradou za kyselinu karbolovou stal se lysol, jenž dá se v každém poměru ve vodě rozpustiti. Obyčejně užívá se 2% roztoku.

Velmi dobrým desinfekčním prostředkem jest líh. Následkem nových a četných desinfekčních prostředků upadl jaksi v zapomenutí, nyní však opět pozornost k němu obrácena. Hodí se zvláště výhodně k desinfekčnímu čištění rukou, poněvadž ruce

lépe a dokonaleji desinfikuje, než obvyklé v té příčině desinfekční prostředky: kyselina karbolová, chlorová voda, lysol.

Kresol v roztoku (chemicky čistý = orthokresol) má před roztokem karbolovým tu přednost, že kůže ruky nedráždí ani neruší a není také tak jedovatým, jako kyselina karbolová. K účelům chirurgickým užívá se ho v praxi v roztoku $^1/_2$—1%.

Žíravého vápna ve způsobě 20% vápenného mléka, kyseliny sírové, solné, vody bromové (voda bromová prý v 5 minutách usmrcuje všechny mikroby) užívá se obyčejně k desinfekci výmětů, latrin a jiných věcí.

Také obyčejný ocet má vlastnosti desinfekční a to, pokud zjištěno, v příčině kommabacillů cholerových, takže se velmi dobře hodí v čas cholery k účinné desinfekci fekalií. Zjištěnoť, že kommabacilly cholerové rychle a bezpečně usmrcuje.

Ostatních desinfekčních prostředků, jako kyseliny borové, kys. mravenčí (silně antiseptické — nejsilnější ze všech kyselin), chlorového vápna, jodoformu (výtečný antiseptický prostředek v chirurgii, ale má nepříjemný zápach), jodolu, jodofeninu,*) chrysarobinu, kyseliny salycilové, pyrogallolu atd. užívá se obyčejně v drobnější praxi jako prostředků antiseptických (antiseptica) v určitých případech, hlavně v chirurgii k vyčištění a desinfikování ran, vředů atd.

Co pak se konečně týče kyseliny siřičité a chloru jakožto plynných desinfekčních prostředků, sluší podotknouti, že kyselina siřičitá (vznikající spalováním síry), jež se dříve ku desinfekci vzduchu v prostorách uzavřených doporučovala, sklamala v desinfekčním účinku svém, tak jako výpary kyseliny karbolové. Mimo to předměty v místnostech, v nichž se desinfekce provádí, účinkem jejím trpí. Z té příčiny se jí k desinfekci již neužívá. — Chlorové páry s parami ve vzduchu obsaženými ničí sice zárodky nakažlivé ve vzduchu, avšak předměty v prostoře desinfekci podrobené berou ještě větší porušení, nežli kyselinou siřičitou.

Jakým způsobem mikrobi pathogenní onemocnění organismu působí, a kterak organismus, vniknou-li v něj, proti nim se brání.

Různé infekční nemoci podmíněny jsou různými specifickými mikroby. Způsob, jakým mikrobi onemocnění působí, jest několikerý. Nejčastější jest ten, že vniknuvše do organismu, zavádějí v něm rozklad organických látek a vyčerpávajíce živnou půdu, produkují a vyměsují z tél svých zvláštní ptomainy, jedovaté to bílkoviny, toxiny, toxalbuminy zvané, jež jsou na prvém místě působiteli chorob. Tak z těl bacillů tyfových vyloučen (isolován) byl typhotoxin, z těl bacillů tetanových tetanin, rovněž z těl vibrionů (kommabacillů) cholerových vyloučeny jedy. — Jedy tyto otravují organismus, působíce funkcionální poruchy středů a drah motorických, sensitivních a vasomotorických, zejména mění povážlivě činnost vasomotorických nervů (řídících oběh krevní), čímž se poměry výživné ruší, tak že se rozklad zvýší a assimilace

*) Ukázal se býti silnějším antiseptickým prostředkem než sublimat a účinek jeho při léčení ran vyrovná prý se účinku jodoformu a sublimatu.

ztíží. Jedy ty mohou účinky svými způsobiti i obrnu center vasomotorických, takže sclerodermie (zvláštní choroba kožní) může se připojiti k chorobám infekčním. Mohouť při infekčních processech působením toxinů vzniknouti mnohé centrální a periferické obrny následkem porušení hmoty mozkové, mišní neb periferických nervů. Tak při diptherii,*) tyfu, neštovicích (pravých) podmiňují toxiny degenerativní a zánětlivé pochody hlavně vláken periferických nervů, čímž svodnost nervů těchto bývá zmenšena neb potlačena. Toxiny mikrobové mohou působiti i z periferie. Toxin vzniklý na př. při zánětu prstu (panaritium — přímět),**) může způsobiti obrnu nervů cevních ve svém okolí.

Sluší poznamenati, že mikrobové toxiny možno rozeznávati jako extracelulární, jež, jsouce rozpustné, v roztoku vodním z těl mikrobových do prostředí, v němž mikrobi žijí, se rozptylují a prostředí to otravují, a intracelulární, jež houževnatě k buňkám mikrobovým lnou. Mohou tudíž mikrobi s intracelulárními toxiny i mrtví, dostavše se do krve člověka, způsobiti otravu.

Jiný způsob, jakým pathogenní mikrobi působí onemocnění, záleží v tom, že mikrobi při svém rozvoji jako parasité z organismu výživu svou berouce, následkem neobyčejně rychlého rozmnožování svého tělesné šťávy neb tkáň jednotlivých organů vyčerpávají a tím těžké a nebezpečné poškození zdraví působí.

Také působí mikrobi pathogenní v organismu škodlivě čistě mechanickým způsobem, a to tím, že množstvím svým cévy ucpávají, kapillary (vlásečnice) protrhají a tím celou životní činnost porušují.

U mnohých infekčních chorob zůstává činnost mikrobů pouze na jediné, malé místo těla omezena, ale přes to přec působí mikrobi těžké celkové onemocnění. Celkové onemocnění to způsobeno bývá jedy mikrobovými, jež, jsouce lehce vstřebatelny, do šťáv tělesných se dostanou a organismus otravují.

Avšak ne každý organismus, jakmile nakažlivý zárodek do něho vnikl, bývá zachvácen příslušnou infekční nemocí. Organismus se totiž brání proti mikrobům, aby se v něm usídliti a rozmnožiti nemohli, on podniká boj s nimi, a je-li zdravý, t. j. jsou-li jeho výkony vegetativní normální, resp. je-li krev jeho zdravá a nejeví-li činnost žláz nějaké poruchy, nepodlehne a ubrání se.

V celém těle nacházejí se totiž zvláštní, samostatný život vedoucí a volně se pohybující buňky, pomocí jichž se organismus cizích, do tkání jeho vniklých předmětů zbavuje. Buňky ty nazval ruský bakteriolog na ústavě Pasteurově v Paříži, Mečnikov, jenž je studoval, fagocyty (buňky žravé).***) Jeden typ těchto fagocytů jsou bílá tělíska krevní (bílé krvinky) čili leucocyty,†) jež se ve slezině, dřeni kostní a žlázách lymfatických tvoří. Nacházejíť se v krvi vedle červených krvinek též bílé a poměr jich k červeným krvinkám jeví se jako 1 : 300—500. Podobají se amoebám, pohybujíce se též po způsobu jejich, a jeví velikou životní resistenci.

*) Toxiny bacilla diphtherie jsou prudkým jedem, srdeční sval ochromujícím.

**) Zánět ten vzniká z nákazy mikroby hnisovými (Streptococcus, Staphylococcus).

***) Mečnikov jest původcem učení o fagocytech.

†) Ehrlich odkryl tři rozličné druhy bílých krvinek u člověka.

Velikou životní resistencí vyznačují se jmenovitě bílé krvinky, jež se v krvi živočichů studenokrevných nacházejí. Recklinghausen choval na živu leucocyty z krve žáby za vhodných podmínek 3—4 týdny mimo tělo žabí.

Fagocyty mají veliký význam v ohledu fysiologickém i pathologickém. Možno je právem nazvati zdravotní policií živého organismu. Ony odstraňují chorobné a odumřelé buňky, zejména chorobné a odumřelé červené krvinky, pohlcujíce a stravujíce je. Ony vůbec odstraňují odumřelé částky tkaniv. Jsou-li tyto částky příliš veliké, vyvrhují je z těla ven a to tak, že samy proniknuvše nejbližší tkáň, ztekucují ji až k povrchu těla a processem hnisání z těla ven je vyloučí. Takto odstraňují odumřelé kousky kostí, snětivé tkáně atd.*) Ony nadány jsou chemiotropickou sensibilitou. Věcem, jež je dráždí, se přibližují a shluknou se kolem nich, aby je pohltily, věcí indifferentních však bez povšimnutí nechávají, aneb se od nich vzdalují.**)

A tyto fagocyty jsou to též, jež pouští se v boj s pathogenními mikroby, do těla vniklými. Vyměšujíť pathogenní mikrobi do těla vniklí mimo toxiny též látky, jež fagocyty chemiotropicky dráždí. Následek toho jest, že fagocyty se mobilisují a shluknou se kolem toho místa, kde se mikrobi nacházejí — nastane zde hyperfagocytosa.***) Pustí se s mikroby v zápas, pomocí pseudopodií je uchvátí, obkličí, pohltí, absorbují toxiny jejich a těla jejich resorbují. Mikrobi se sice brání svými toxalbuminy, ale fagocyty vyměšují oproti nim zase antitoxiny, alexiny (ochranné bílkoviny) zvané, látky to, které na mikroby jako jed působí, účinek jejich toxalbuminů neutralisují a ničí. Z té příčiny, užívá-li se nyní při infekční nemoci nějakých léků, užívá se jich opatrně, tak, aby činnost fagocytů nebyla jimi omezována a zadržována, aneb aby snad docela samy fagocyty nebyly jimi ničeny.

Nyní si snadno vysvětlíme i následující zjev. Známo, že studené lazně, studené polévání, omývání studenou vodou atd. jeví velmi blahodárný účinek netoliko u lidí zdravých, ale i u lidí horečnatými chorobami stížených. Jaká toho příčina? Shledalo se, že po použití studených lázní dá se zjistiti značné rozmnožení leukocytů a červených krvinek. Rozmnožené leukocyty snáze zničí škodliviny do krve vniklé. Znám jest velice blahodárný účinek studených lázní při tyfu, jenž se též skutečně nepoměrně úspěšněji a zdárněji studenými lázněmi a hydratickými applikacemi

*) Cf. Nat. u. Offb. 1898 p. 113.

**) Mečnikov rozeznává dvě kategorie fagocytů: mikrofagy, malé a pohyblivé to fagocyty (tvořící jednu část bílých krvinek) a makrofagy, velké a buď pohyblivé (v krvi ve tvaru jednoho druhu bílých krvinek) aneb fixní (ve vazivu, slezině, lymfatických uzlinách a j.). Fagocyty konají sice zdravotní službu ve prospěch organismu, ničíce aneb vyvrhujíce veškeré zdraví ohrožující škodliviny do organismu vniklé, avšak jakmile objeví se první příznaky stárnutí organismu, tu jejich aggressivní a destruktivní činnost obrátí se proti organismu samému, a sice jsou to dle Mečnikova makrofagy, které, jakmile první známky stárnutí organismu se ukáží, počnou hlodati na tkáních jeho, nevyjímajíce ani buňky mozkové a ničí jemné elementy jejich, čímž zaviňují senilní degeneraci. I jeví se nám stárnutí jako boj mezi jemnými elementy a fagocyty. (Viz »Živa« 1904 p. 170 [»Kapitola o stárnutí«.])

***) Z toho si vysvětlíme, proč při zánětu plic, záškrtu, tyfu střevním, tuberkulose atd. bývají leukocyty v krvi zmnoženy.

vůbec léčí, než, podávají-li se antipyretica (léky proti horečce).*) Léčení tyfu vodou vůbec poskytuje nejlepší výsledky léčby, ano v nejtěžších případech tyfu skvrnitého docílí se mnohdy úspěchů takřka zázračných. — Podobně úspěšnou ukázala se vodoléčba též při jiných infekčních nemocech horečnatých. Spálu, spalničky, zánět pohrudnice, zánět blan mozkových (meningitis) atd. již více než před 30 roky věhlasní odborní lékařové studenými lázněmi s úspěchem léčiti počali. V příčině léčení souchotin vodou praví profesor Dr. Winternitz ve Vídni, že léčbě vodou náleží nejprvnější místo.

Podobně, jako v krvi, nacházíme leukocyty též v mize, ve žlázách mízních, zažitině, slezině, dřeni kostní, brzlíku atd.

Leukocyty hrají zvlášť důležitou úlohu při pochodu trávení. Mají schopnost přijímati albumosy a peptony. Proto jich v době trávení nápadně přibývá. Tím, že přijímají albumosy a peptony, rostou, rozmnožují se čile, na to se četně rozpadávají a vylévají přeměněnou potravu v tekutém stavu v plasma, tak že z nich všechny buňky tělové prospěch mají. S nimi při zažívání a snad i při vstřebání zažitého pokrmu spolupůsobí leukocyty z epithelií pankreatických**) povstalé, jež se pomocí sekretu pankreatického do střeva dostávají.***)

Jak zřejmo, jest význam fagocytů v organismu jak v ohledu hygienickém, tak fysiologickém veliký, ano v ohledu hygienickém tak veliký, že osud organismu, vnikli-li pathogenní mikrobi do šťáv tělesných, závisí na zdatnosti fagocytů. Zvítězí-li fagocyty nad mikroby, nastane uzdravení, podlehnou-li, nastane smrt.

(Pokračování.)

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

II. Před novým Světem.

Byla-li cestujícím prvé a druhé třídy jednoduchá přehlídka nepříjemnou, čím nepříjemnější jest ona vystěhovalcům, kteří jsou na mezipalubí. Oni bývají před Novým Yorkem dopraveni na ostrov *Ellis* a tam jest jim v domě přistěhovalých čekati na prohlídku. Zákony jsou nyní mnohem přísnější než dříve. Nechtějí přijati žebráků, nemocných, dělníků úmluvou na práci v Americe vázaných, anarchistů, podezřelých osob. Ano, zavedli i moudrý

*) Antipyretica jsou: Syrodin, Phanacetin, Phenocoll, Laktofenin, Salipyrin, Salophen, Chinin, kyselina salycilová a j., jichž účelem jest teplotu tělesnou více méně snížiti. Antipyretické léky snižují sice teplotu tělesnou, ale není jisto, zda-li a pokud též antimikrobicky působí. Přemnohé asi pouze tělesnou teplotu snižují. Podotknouti sluší, že antipyretica jsou jedy, ohrožující ledviny, srdce a plíce, a z té příčiny smí se jen mírné dávky předpisovati, a třeba jich užívati velmi opatrně. Nejneškodnější jest prý chinin. Někteří lékaři antipyretica vůbec zavrhují.

**) Pankreas čili mikter (slinivka břišní) jest slinná žláza tvaru podlouhlého v dutině břišní před páteří, na příč přímo před žaludkem umístěná, jejíž hlavní vývod spolu se žlučovým vývodem do tenkého střeva (dvanáctníku) ústí. Šťáva pankreatu obsahuje více fermentů, než šťáva žaludeční.

***) Nat. u. Offb. 1898 p. 114.

zákaz pro svobodné dívky, nejsou-li pod ochranou rodičů, nebo jiných čestných a spolehlivých ochránců. Stává se prý pak dosti často, že se ženě, které není z oné příčiny vstup do amerických států dovolen, nabídne na ostrově Ellis ženich; když vysloví přání sňatku, bývá zavolán kněz jejich vyznání na ostrov a není-li patrné překážky, oddá je ihned — teď mohou jíti do New Yorku na úřad, by je rozvedl! Účelu svého došli!

Vjezd do N. Yorku podává za krásného počasí velmi pěkný pohled. V levo jest krásně zelení zarostlý ostrov Staten Island; při další jízdě baví nás mnohé vyjíždějící a přijíždějící lodi všech druhů. Pevnosti Wadsworth a Tompkins v levo, Hamilton a Lafayette v pravo chrání vchod k přístavu. Na ostrově Liberty je vysoká socha *Svobody*, která zdvihá v ruce pochodeň, jež jest v noci spolu majákem.

Za krátko spatříme již stavby města a můžeme v nich rozeznávati známé vysoké domy *skysczapers* (že lezou, šplhají se k obloze) o 20, ano i 31 poschodích. Vystupují z ostatního množství domů jako věže.

Vše se připravuje k vystoupení na zemi. Lodní hudba je na palubě, aby nás s veselou propouštěla. Pomalu blížíme se k městu *Jersey*, kde jsou v *Hoboken* přístavy pro mnohé přeplavní společnosti a loď vjede těsně na stranu k veliké kryté budově pro přijímání cestujících a zboží. Nikdo neposlouchá hudby, nedbá ani tuze mnoho přátel, s nimiž byl na lodi vešel snad v dosti úzká přátelství. Každý hledá, spatří-li mezi vítajícími Američany nějakou známou tvář, zaslechne-li vítání, jež by platilo jemu! V prvém pozdravování příbuzných, přátel a známých Nového světa jest velmi mnoho citu: snad se po celá léta neviděli, snad se již naděje na shledání vzdali a nyní se sejdou! Každému vítajícímu i vítanému září radost z očí; že při tom dosti často i slzy kanou, netřeba připomínati. Kdo tu žádného známého nenachází, koho nikdo nevítá, ten by mohl býti stísněn jakousi úzkostí, nevěda, jak se mu zde asi povede? Agenti telegrafních společností běhají čile mezi námi, sbírají telegramy do Evropy, do Amerických míst a kamkoli libo.

Všichni cestující, kterým bylo dovoleno vystoupiti, a kteří dostali za tím účelem zvláštní lístek, vyšli do velikého krytého prostoru. Tam jim byla dodána i zavazadla. Nyní bylo na každém jednotlivci, aby si vyžádal komisaře k prohlídce věcí. Šel jsem dle návodu do prostřed síně, kde byli úředníci, řekl jsem své jméno, úředník vyhledal mé přiznání a poslal s tím komisaře k mým věcem. Ten je prohlédl a přilepil na ně známku a tím jsem byl volným. Kdo neudal již na lodi, jaké dani podléhající věci má, byl stižen velikým poplatkem. Spatřil jsem, jak bylo platiti za malý hedvábný šat půl sedma tolaru (32 korun).

Chtěl jsem bydleti v domě německého spolku pro katolické přistěhovalce a hledal jsem důvěrníka toho domu. Když jsem jej hned nenalezl, požádal jsem zástupce hotelu »Academy« za přispění a ten mi poslal za krátko milého důvěrníka »*Leohausu*«.

Jak dobře pečuje spolek sv. Rafaela v Evropě o ty, kteří se do Ameriky stěhují, aby se dostali brzy a bez velikých výloh

na loď, aby nebyli v přístavních městech zdržováni a vydíráni, aby pamatovali i náboženských povinností — tak, a zdá se mi, ještě pečlivěji ujímá se německý katolický spolek těch přistěhovalců, kteří jsou mu doporučeni. Měl jsem příležitost, pozorovati čilost a ochotu důvěrníka zdejšího, pana Friedricha. Když jest mu možno, očekává příjezd evropských parníků, hledá katolíky, kteří jsou »Leonovu domu« doporučeni, stará se o jejich zavazadla, vede je do domu, pečuje nezištně o to, aby se mohli brzy dostati na určené místo, neboť čím déle se přistěhovalec v Novém Yorku zdržuje, tím bývá pro něho hůře: utrácí peníze, místa tu těžko nalezne a ztrácí chuť k práci.

Šli jsme nejprve k úředníku dopravní společnosti; ten mi dal na zavazadlo lístek (ček) a mohl jsem spolehnouti, že mně bude co nejdříve za malý poplatek do domu dodáno. Američané nenosí ssebou větších zavazadel, vše obstará dopravní společnost *(transfer)* velmi úslužně a rychle; Američan vyjda z lodi nebo vlaku, může užiti laciné pouliční dráhy ve všech směrech města. Fiakrů jest tu málo a mají velmi vysoké ceny; z lodi do New Yorku žádají za jízdu půl třetího nebo tři tolary.

Vyšli jsme z velikého prostoru, kde se jen hemžilo lidmi, dolů do lodi, která by nás přeplavila přes řeku Hudson z Hoboken do města N. Yorku. *Nový York* zove se město, vystavěné na prostředním dlouhém poloostrově mezi řekou Hudsonem a East River (východní ř.); v pravo (či východně) od něho na dlouhém ostrově leží Brooklyn, západně za Hudsonem, na dlouhém poloostrově je postaveno město Jersey. Spojení obstarávají mezi Jersey a N. Yorkem mnohé parní lodi (Ferry-boat). Vešli jsme na onu, která jela k ulici Barclayově. Ani jsme nepozorovali, že jedeme po vodě; loď vyjela tiše. Lidi bavili se při této jízdě většinou četbou novin; mnohý užil těch minut k uspořádání svého zevnějšku, svěřiv se cídiči bot. Jest tu i o studená jídla a nápoje postaráno. Za převozu spustil se silný déšť, který pak trval až do večera. Odpoledne povstala veliká bouře; stálé, velmi prudké hřmění bylo provázeno mnohými blesky. Nikdy ani v horách nezdálo se mi hřmění tak prudkým a silným, jako zde. Několikrát udeřil blesk i do oněch převysokých domů. Obyvatelé nejvyšších poschodí prý pocítili jakousi ránu, poněvadž však je kostra domu železná, sjel blesk bez velikých následků dolů. Jednou rozštípal na střeše domu o 20 poschodích, jež zovou pro jeho tvar »cihličkou«, tyč na prapory; domovník toho domu prodával pak po několika setinách třísky, které z toho sebral. Větrem se prý pohyboval hořejšek některých domů tak, že se tam i hodiny zastavily, ano že bylo pohyb na vodě v umývadlech dobře znamenati.

Po pouliční dráze dostali jsme se až k útulku přistěhovalců. Jest to menší dům na State Street (6) vedle jiného útulku irského, protestantského (luther.) a jiných. Klášterní sestry obstarávají dům za vedení vzácného kněze P. Nageleisena. Každý, kdo sem jednou zavítal, je zaujat pořádkem a vzornou správou toho domu. Když mi byla vykázána komnata, prohlédl jsem si malou, velmi pěknou kapli sv. Rafaela, popatřil, jak čile si důvěrník domu a ředitel kněz u vyřizování tak mnohých a rozmanitých žádostí a dotazů

přistěhovalců vedou. Za minutu vyřízeno tu telefonem, rychlým poslem nebo jinak to, nač by se u nás hodinu radili a čím bycelou komisi obtěžovali nebo lákavé sedění učinili. Ve všem pozorovati jest spěch, chvat, který strhne brzy všechny, kteří sem přicházejí. Přec tu není nářku na nedostatek času, na množství práce, jak jsme to zvyklí slýchati u nás.

Hluk, jaký panuje v ulici u Leonova domu, nelze ani dobře vypsati. Okno bylo pouze železnou síťkou uzavřeno a tu vnikal do komnaty rachot železných vozů elektrické zvýšené dráhy, tratě pouliční, nárazy na železné nosiče a piliře podzemní dráhy (jež byla právě ve stavbě), zcela nerušeně. Zvýšená dráha jest jaksi železný most, v jízdní dráze ulic na železných pilířích postavený; jede-li vlak, sestávající z 5, 6 vozů, hučí a hlomozí všechny železné částky, z nichž most a dráha jest postavena. Hluk se odráží od domů ulic a jest tím silnější. Křižují-li se tak ve výši jednoho neb dvou poschodí dva vlaky, jest hlomoz již úžasný. A tak jest to i před naším domem; jest to ve všech hlavních třídách.

Útulek přistěhovalců má vždy dostatečný počet hostí; stěhování se do Ameriky neustává. Dům sám nemůže stačiti všem katolíkům z Německa a z Rakouska; pojme jich nejvýše 73. Dříve mělo Rakousko své jednatelství pro přistěhovalce; časem však zaniklo a Rakušané jsou doporučováni na tento výborný dům německý. Na katolickém sjezdu v St. Louis v září r. 1904 konaném mluvil arcibiskup z Milweaukee o podpoře přistěhovalců a doporoučel stavbu nového útulného domu v N. Yorku. Návrh byl přijat a až se sejde dostatečný počet peněz, bude zřízen nový, veliký útulek německý uvnitř města.

III.

První vycházky v Novém Yorku.

Ještě téhož večera, když se déšť zmírnil, vyšel jsem na přední ulici Nového Yorku, na ulici *širokou* (Broadway), abych toho dne aspoň něco z města viděl. Nedaleko bylo spatřiti, jak důkladně, ale i pracně dlužno klásti základy k domům o 20ti až 30ti poschodích. Hluboko vedle ulice stály dva parní stroje na místě, kde má tak vysoký dům státi; jedním čerpali pronikající vodu, druhého užívali k zdvihání země, k převážení kamene, cihel a pod. Základy tam kladli tak, jako k nějakému mostnímu pilíři; na kesson staví zeď velmi pevnou, na tuto sklepy, přízemí a vyvýšené patro. Ostatní patra jsou ze železa. Na Broadwayi byl vedle protest. chrámu nejsv. Trojice vysoký dům ve stavbě. Jeho kostra ze železa byla již ve všech (tuším 24) poschodích hotova; v některých poschodích byly cihlové, lehké stěny již vyplněny, jinde ještě ne.

Stavební plochy jsou zde arciť velmi drahé, proto se odhodlávají stavěti do výše. Přidána buďtež o tom aspoň některá čísla. Čtverečná stopa půdy bývá placena i 400 dolary a více; plocha pro jeden dům stála někdy i půl druhého milionu dolarů. Základy jsou na př. u amerikánského pojišťovacího domu 79 stop

níže než ulice, jinde i 100 stop. Dům *Park Row*, který má 31 poschodí, jest až k věžím 390 stop vysoký (až ku konci praporové tyče 447 stop). Celý dům i s plochou stál čtyři miliony dolarů. Nyní jest v něm 950 úřadních místností, 2080 oken, 1770 dveří a okolo 3500 lidí. Vynáší ročně 318.010 dolarů, výlohy jsou 141.235, amortisace 140 000 dol.; zbývá tedy čistého zisku 36.775 dolarů, tedy asi 183.000 korun.

Některé z těch domů mají řadu oken beze vší ozdoby nebo bez přerušení; u novějších se starají, aby měly lepší vzhled, rozdělují façadu ozdobami na několik oddělení. Uvnitř má každý dům více výtahů: některý zastavuje v každém poschodí, jiný je jako »rychlík«, stoupá 500—600 stop za minutu. Vystoupil jsem do věže domu »World« (časopis Pulitzerův »Svět«); výtah vyjížděl tak prudce, že mne stlačený vzduch dusil a bylo mi ovšem úzko. Vyhlídka s té výše byla arciť velmi pěkná.

Vedle lepé budovy New York Times stojí vysoký dům americké společnosti Tract Society (vydávání laciných knih náboženských), v jehož 23. poschodí je hostinec s krásnou vyhlídkou! Někde mají na střeše takového domu i zahradu. Venku na domě »Tribuny« četl jsem nejnovější zprávy; denně jsem se na ně díval a vždy tam bylo (za dne velikým písmem, v noci průsvitně) oznamováno nějaké železniční neštěstí, krvavá stávka a nějaké krvavé drama v Brooklynu neb z okolí New Yorku. Když jsem chtěl jeti tisíce mil na západ, nebyly takové zprávy pro mne tuze utěšené!

Marně jsem hledal nějaký popis severních států, který by mně byl na cestě příručkou. Baedekerovo nové vydání v té době ještě nevyšlo (koupil jsem je teprve v San Franciscu), Appletonova kniha byla rozprodána a tak nezbývalo, než kupovati v každém městě zvláštní průvodní knížku. Jest to zvláštní, že nebylo v době výstavy ani obecných amerických průvodních knih.

Když jsem si odbyl nejnutnější vycházky, spěchal jsem navštívit milé známé z Prahy, vzácné misionáře *Redemptoristy*, P. Matějů a P. Melichara. Shledání s krajany je v Novém Světě velmi milé, shledání s bratry tak horlivými, s přátely tak úslužnými a obětavými, jako jsou jmenovaní duchovní otcové, jest štěstím neocenitelným. Známoť, že se ti dva kněží odhodlali do Ameriky, aby tam Čechům v mateřském jazyku hlásali slovo Boží na misiích a kdekoli se příležitost udá. Když jsem se o nich u kněží New Yorkských jen zmínil, již je všichni znali, každý chválil jejich horlivost, těšil se tomu, že přišli, a velebil je, že již tak účinně pracují! Konali misie v Baltimore s velikým výsledkem, jak nám zajímavé zprávy P. Matějů zvěstovaly.

Klášter Redemptoristů a jejich česká fara »Panny Marie ustavičné pomoci« leží od Battery (jižního konce města), kde stojí Leohouse, dosti daleko. V New Yorku jest největší část ulic *číslována*. Jižní ulice mají jména; od ulice Houston počínajíc jmenují ulice, jež jsou příčně k Broadway, po řadně: 1., 2., 3.. East (východní — v pravo k East River), 1., 2., 3.. West (západní — v levo k Hudsonu); počet dosahuje 242 (na západě 262). Ulice s Broadway rovnoběžné zovou se Avenue (1., 2., 3. až

jedenáctá A. od východu k západu čítané; na východě ještě Av. A, B, C, D) sama Broadway táhne se 19 mil daleko (1 míle = 1·609 kilometru).

Klášter jest v 61. ulici na východ, poněvadž má číslo 323, dlužno jeti k němu třetí východní Avenue (každá skupina domů od ulice k ulici tvoří block, a bývá číslována stem) buď pouliční tramwají nebo zvýšenou drahou. Cena těchto je v městě pro přímou i přestupní cestu jednotná; i za sebe delší traf se platí 5 centů (asi 25 haléřů). Pouličním vozem trvá jizda do 61. ulice skorem hodinu, zvýšenou drahou lze tam býti za půl hodiny.

První jízdy po *zvýšené dráze* zajímaly mne nesmírně. Vystoupíme na vyvýšenou stanici a jdeme za jasnými označeními na plošinu, určenou pro 3. avenue. Jest tu plno lidí a stále přicházejí noví; žádný nestojí dlouho, přijede vlak, přijme několik set lidí, za několik minut jiný, zase odjíždí — plošina je prázdná, avšak pouze na minutu. Každý vstoupí rychle do vozu; třída je jedna, pro kuřáky bývá určen přední vůz, i v otevřeném voze pouze přední sedadla. Nyní jedeme kolem příbytků 1. poschodí, pak ještě výše. Všude lze nahlížeti do oken příbytků. Lidé si jedoucího vlaku ani nevšímají, proto lze někdy spatřiti i scénu méně delikátní. Příbytky u zvýšené dráhy ztratily na ceně, a bydlí v nich mnoho lidí, kteří nemohou platiti vysoké nájemné v domech tichých. Velmi často jsou tu umístěny písárny, dělnické pracovny. Viděli jsme tu krejčovny, kde bylo v komnatě dělní ů vedle sebe tolik, jako bývá ve škole dětí.

Když jsme jeli ulicí *Bowery* (z dřívějších farem a loubí), pozorovali jsme zvláštní ráz zdejších lidí. Ulice jest velice lidnatá, bydlí tu mnoho Semitů, proto je všude viděti nápisy hebrejským písmem psané; mohli jsme okny nahlédnouti i do synagog, jež jsou někdy jen obyčejné síně. I židovská (yddish) divadla jsou tu. Někde byly nápisy vlašské a čínské. V třetí Avenue počaly se objevovati hustěji i německé nápisy; Wiener Bier, Pilsner a Bohemian beer bylo na mnohých pivnicích napsáno. Bohemian jest ovšem pivo americké.

Při 59. ulici jsem vystoupil a přešed dva blocky (bloky), spatřil jsem v červené, cihlové stavbě chrám a klášter Otců Redemptoristů. Na vnitřních dveřích chrámu jest česká vyhláška o pořádku služeb Božích; mocně to dojímá, když slyšíme, že jest zde duchovní správa česká!

V klášteře byl jsem přivítán velmi srdečně a mile; rektorem kláštera jest důst. p. Kissner, jenž se cele obětoval českým misiím. Naučil se češtině tak, že mluví správně a lépe, než mnozí američtí Češi. Když jsem se seznámil s přítomnými duchovními, poznal jsem, jak široké pole působnosti své mají. Pečují o misie i v jiných amerických státech, vydržují a obstarávají českou katolickou školu, velmi četně navštěvovanou, starají se i o anglickou duchovní správu ve svém okršku, i o polské misie; že vykonávají pastoraci i v německém jazyku, když jest toho třeba, ano i vlašsky, netřeba ani připomínati. Amerika má skorem všude *státní školy*; tam nezachovají dítky ani náboženství ani rodný jazyk, neboť ve státních školách je náboženství vyloučeno a jazyk

učebný jest pouze anglický. *Katolické školy* zachovávají dítkám oba ty vzácné poklady a dají jim k tomu plně ono vzdělání ve věcech základních, jakého by snad v anglických školách nabyly. Dítky lnou ke svým duchovním vychovatelům, i když ze školy vystoupily. To lze pozorovati v nedělích, kdy se dostavují dospívající jinoši a dívky dle stanoveného pořádku do chrámu a do spolkové síně; v ušlechtilé zábavě, při prospěšném poučení setrvávají tu až do večera. Kdo chce si učiniti malou představu, jakýsi obraz činnosti Otců Redemptoristů pro českou osadu zdejší, ten může přehlédnouti „*Měsíčník*“, vydávaný P. Matějů, a bude se diviti té všestranné a obětavé činnosti jejich.

IV.

Universita Kolumbia a studentské kluby.

V Novém Yorku lze viděti mnoho poučného, shlédnouti mnoho zajímavého, mnohou dobrou zábavou se potěšiti. Milí duchovní bratří Redemptoristé se radili, kam by mne měli prováděti, abych bez ztráty času měl z pobytu v městě nejvíce prospěchu. P. *Suppík* se laskavě nabídl, že mne s P. *Matějů* budou provázeti. Průvod ten byl mi neocenitelným, neboť nejen že byl jsem jimi na každou zajímavost upozornèn, ale P. Suppík mohl mi jako důkladný znatel života a zvyků amerikánských dáti vysvětlení, jichž bych se byl nikde nedopátral.

Když jsem shlédl zařízení české obecné školy při kláštеře, měl jsem poznati i vysokou školu Nového Yorku, universitu *Kolumbia*. Jeli jsme až k 118. západní ulici, kde zaujímají stavby university té osmnáct akrů; počítáme-li v to i zahradu, tak zvaný *campus*, a místo ku hrám, 35 akrů. Zde udávají rádi při každé příležitosti, mnoho-li každá větší stavba stála, mnoho-li se potřebuje dolarů — a proto přidávám též, že stálo místo pro Kolumbijskou universitu dva miliony dolarů; a tu nejsou zde umístěny lékařské školy (jsou v ulici 59 záp.), které postavil boháč Vanderbilt.

Universita v tuto dobu přednášek ještě nemá. Šli jsme tedy aspoň do *knihovny*, která je nejbližší a nejmohutnější stavbou její. Tato Akropolis nového světa jest postavena na malé výšině v řeckém slohu. V Americe se těší university přízni mnohých boháčů; tito dávají jim královské dary a zakládají je milionovými odkazy. I tuto knihovnu postavil kupec z Nového Yorku, Abiel *Low*, stála půl druha milionu dolarů.

Stavba jest pěkná, mohutnými sloupy okrášlená. Vešli jsme do vnitř a vedeni mladíkem, jenž přináší čtenářům knihy, prohlédli jsme si ji od zdola nahoru. Má k 350.000 svazků; jsou v tom snad i četné psané dissertace, jež jsme nahoře viděli. Že jest vše velmi prakticky zařízeno, že není čtenáři dlouho čekati na žádanou knihu, že má veškero pohodlí — toho netřeba připomínati, u větších knihoven amerických jest tomu tak vždy.

Šli jsme se podívat na budovu strojů a na budovy, v nichž bydlí studenti. *Studenti* (a studentky) sem přicházejí z různých ústavů (colleges), které odpovídají poněkud našemu gymnasiu

nebo reálce, a pobudou na universitě někdy od 18. roku až do 23—24. Zde mu lze navštěvovati přednášky z práva, lékařství, stavitelství, věd politických, filosofických a čistých věd. Zde jest též nová škola pro časopisectví.

Tato universita byla založena jako *kollej* již r. 1754, universitní statut ji byl obnoven r. 1890. Studentů jest k 3700; učitelů nebo profesorů až 500.

Studenty dělí na čtyři ročníky nebo třídy.

V prvním jsou *modří* nebo čerství (nováčkové) *freshmen*, ve druhém je zovou *sofomory* (kteří by se moudrostí chtěli chlubiti), pak jsou *juniores* a konečně *seniores;* těmto jest již vše dovoleno. Freshmen musí míti k starším značnou úctu, ač vidí, že jimi tito skorem pohrdávají. Junior nebo senior si dovolí zastaviti nováčka a zapovídá jemu kouření, ano někdy nechce trpěti, aby měl nováček vysoký klobouk a aby nosil hůlku! Kdyby neposlechl, tu by celý sbor juniorů nebo seniorů zastal se domnělé autority!

Student může bydliti buď v universitní budově k tomu určené, již zovou *dormitory* neb *yard*, aneb v městě. Dormitory jest jako hostinec pro posluchače university. V tom má i profesor (aspoň jeden) svůj byt nebo komnatu a má dohled na dům. Student může míti příbytek buď nádherný, s lázeňskou komnatou, s tělocvičnou, s čítárnou, s telefonem a p., nebo jednoduchý (za tento platívají 100 tolarů).

Obyčejně si myslíváme, že jest v Americe společnost jednotná, že tu není velikého rozdílu stavů, že je čistě demokratická. demokratismus však klesá a rozdíly se čím dále, tím více množí; Rozdíl v bohatství jest nejplatnějším. Tak jsou studenti na universitě stejní, avšak jako jest v jejich bytech veliký rozdíl, tak se druží rovní k sobě a dělí od jiných ve svých četných klubech (klab). Klub universitní na 54. ulici jest již pro graduované. Studenti mají kluby pro praktické vzdělání, pro zábavu, pro pitky, kluby krajinné nebo stavové, kluby sportovní, náboženské, politické, hudební, kluby posluchačů jednotlivých nauk; souhrnem jich může býti při N.-Yorské universitě přes sto. Některý student náleží k několika klubům. Uvedu jen něco ze zvyků při Harwardově universitě.

Pro *nováčky* jest pouze několik klubů otevřeno, jako klub Polo, šermířský klub a p. Poněvadž však je počet členů omezen, bývá ze přihlášených přijata pouze malá část. Když prošel student tímto klubem, může se přihlásiti k některému z klubů *tajných.* Žádný nemůže říci, proč je ten klub tajným, proč jest vstup do něho tak stížen; každý však si to pokládá za čest, je-li tam přijat. A mají při různých universitách podivná jména; jest tu klub *Zeta-Psi*, *A. D.* klub, *Alfa-Delta-Fi.* Sem bývají přijati jen ti, kteří jsou vybraní; jediná černá kulička rozhodne o nepřijetí.

Z těchto spolků může býti přijat do *D. K. E.* t. j. ústav ze 1770, r. později (ve 3 roce) i do *Hasty-Pudding* klubu (chvatný pudding, koláč, který opozděnci chvatně jedli) z roku 1795 do *Pi-Eta.*

Při uvádění nebo přijímání do *D. K. E.* klubu představují, jako by nově přistupujícího chtěli věšeti, do hluboké jámy vrhnouti, zavazují mu oči a dělají jiné věci, které si vypůjčili od zednářstva. Při tom jej členové po tři dni zkouší a trápí různým způsobem; žádají na př., aby chodil v nápadném šatě, lezl na telegrafní tyče, posadil se do prostřed ulice, chodil z pola oholen, aby se několik dní nemyl a j. Snad to bývaly žerty (ulk), nyní to bývá někdy i nemoudré, čeho od něho žádají.

Zadarmo to členství není. V Hasty-Pudding klubu při Harwardské universitě platí člen 50 tolarů vstupného; klub pěstuje hudbu a předvádí dramatické kusy (má méně členů) v různých jazycích. Zeta-Psi má 30 členů; zde jest platiti 75 tolarů vstupného a 10 tolarů měsíčně.

Ve *vědeckých* a literárních klubech přijímají i několik chudých studentů, jsou-li výteční, zdarma jako čestné členy. Stává se nezřídka, že se chudý student universitní vyživuje i prací tělesnou, nejen psaním, ale i posluhováním v hotelu nebo v klubu nějakém; tuť ovšem nepřijmou toho, který jim posluhuje, jako člena sobě rovného do klubu.

Klub má pro členy mnohou výhodu; tam mohou snídati a obědvati, tam dostane se jim nápojů i když jest výčep (o nedělích) státem zapovězen, tam mohou seděti a hráti se svými soudruhy. Je-li to klub *řečnický* nebo klub *debatový*, může býti členům velmi prospěšný. Debatový klub seniorů jest zařízen jako senát spojených států; za každý stát jest tu jeden student a podávají tu, jako v senátě, návrhy, předlohy, jednají o nich, hlasují. Látku berou z předmětů, jež se právě tou dobou naskýtají. Zavedli si též debaty mezi zástupci studentstva i jiných universit; debaty jsou vedeny před rozhodčím soudem, který přiřkne té neb oné universitě po zásluze vítězství. Že se tím v řečnictví dobře mohou vycvičiti, jest na bíledni.

Při velkých universitách mají společný klub »*Union*«, při němž jest i jídelní síň, kam chodívá pak většina studentů, čítárna a j. Někdy vydává po dobu školního roku výbor studenstva časopis (i denník), obzor nějaký rozličného obsahu a směru. —

Severně od knihovny Kolumbie jest nová stavba N.-Yorské university, v níž budou síně pro gymnastická cvičení a nádržka pro plavbu. *Tělesným cvičením*, hrám v přírodě věnuje americká universita velikou péči. Jsou lidé, kteří tvrdí, že se tam více pěstuje tělo než duch; prázdnin jest více, než u nás, tělesná cvičení zabírají ve školním roce též mnoho času; avšak jsou výborná. Mladý lid se velmi rád oddává tělesným hrám a cvičením, studentstvo jedné university hledí, aby mohlo v zápasech míčových nebo veslařských nebo jiných zvítěziti nad mužstvem university jiné.

Viděli jsme nejednou tělocvičné síně universitní; bylo nám s velikým podivením, jaké nástroje tu jsou! Provazy se závažími, aby na nich cvičil svalstvo ruky, jiné nástroje pro cvičbu pěstí, dlaně a prstů, pro sesílení krčních svalů, noh. U některé řady cvičících stojí profesor, ostatní cvičí se sami. Každý si vyhledá, co ho právě zajímá. Pouze ti, kteří jsou ustanoveni k namahavým

veřejným zápasům, cvičí se někdy i po tři měsíce společně, zachovávají přísnou kázeň, dietu a pořádek. Není jim dovoleno v té době ani kouřiti, ani jísti cukr, píti lihoviny (pouze v sobotu něco piva). Kdoby se v té době prohřešil proti kázni nebo nestřídmosti, snad by musil proto hanbou universitu opustiti.

Zde lze viděti mnohá *měřítka*: somatometr ku měření délky těla a postavy, rovnoběžník, jímž se měří síla zdvižná; jiný nástroj měří šířku svalů. Tam je kůže, do níž plnou silou pěstí se udeří, aby poznal, kolik síly má v pěsti. Jinde lze pomalu foukati do malé trubičky, až vydá veškerý dech, aby dle vytlačené vody viděl, mnoho-li vzduchu se do jeho plic vejde. Jinde zafoukne vší silou do roury a ručička mu ukáže, jakou sílu má jeho dech nebo jeho plíce.

Mnozí tvrdí, že tato denní cvičení slouží spolu k zachování zdraví a mravnosti. I v seminářích, v ústavech dívčích postaráno jest hojnou měrou o tělocvik různých forem. Nejrozšířenějším je nyní *base-ball*, (kopanou v seminářích tuším necvičí), kterým se baví staří i mladí. Vyhozený, tvrdší míč jest hráčem, který má v obou rukách silný kůl, tímto odhoditi tak daleko, aby mohl v době, než jest míč ostatními hráči chycen, jakousi určenou trať proběhnouti. Čítá se, kolikrát se to zdaří, a dle toho, zdá se mi, vítězí. S hrdostí ukazuje průvodce návštěvníku vítězné trofeje z různých zápasů, při nichž universita byla, uschovávají míče, jimiž vítězili a jiné maličkosti. Kolik se jich při tom poraní, i těžce poraní a *zemře*, toho nesdělují. Loňského roku bylo, tuším, asi 30 úmrtních případů při univers. sportu. (Pokračování.)

Člověk.

Velký v dlátě, štětci, péru,
ale větší v nepravostech,
hřích už věží v jeho kostech,
zlu podléhá tisíceru:

jako dravec loví v šeru,
vraždí po tisíci, po stech,
po krvavých kráčí mostech,
plaví se slz po jezeru.

Kam až duch tvůj v pravěk letí,
vše jsou děje psány krví,
sten je slyšet po staletí;
ba i tam, kde člověk prvý
stanul, země krev již pila,
aby Bohem kleta byla.

J. Dědinský.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Všichni byli literárně činni. Hurban vystoupil na literární kolbiště roku 1841 spisem »Cesta Slováka ku bratřím slovenským na Moravě a v Čechách 1839«. Od roku 1842 vydával almanach »Nitru«, kterého vyšlo do roku 1854 šest svazků, v nichž uveřejnil mnohou vlastní práci. Roku 1846 založil vědecko-literární časopis »Slovenské Pohľady«. Měl při tom s censurou nejednu obtíž. Když předložil tiskové censuře rukopisy II. ročníku »Nitry«, byly mu vráceny s poznámkou: »ob nimiam Slavismi protectionem non admittitur ad typum«. Sotva začal vydávati »Slovenské Pohľady«, časopis literární, vycházející v neurčitých lhůtách, zakázali je jako noviny, a když skalický censor, uvědomělý františkánský kvardian P. Anselmus, remonstroval proti zákazu, že však to nejsou noviny, ale v nejistých lhůtách vycházeti mající velmi solidní literární tiskopis, dostal stereotypní odpověď, že »ephemerides Slovenské Pohľady« se zakazují.[5])

Když Štúr založil literární spolek »Tatrín«, byl při něm Hurban hned od začátku horlivě činným. Při »Tatríně« se ukázalo, že na Slovensku jak katolíci tak evangelíci velmi dobře pochopili vlastenecké povinnosti, neboť k veliké radosti Štúrově i Hurbanově podali si svorně ruce přes ohromnou propast, která dělí obě náboženská vyznání, aby jen obojí rukou, společnou a nerozdílnou, pracovali k zdokonalení mladého slovenského písemnictví.[6])

Hurban přispíval také do českých časopisů vydávaných v Praze, tak roku 1844 do »Květů«.

Roku 1855 vydal učebnici evangelického bohosloví, roku 1861 česky psanou dějepisnou povídku »Gotšalk«, roku 1861 ve Vídni vydané »Piesne na teraz«, v roku 1864 založil »Církevní listy«, časopis pro potřeby církve evangelicko-lutheránské. Po českých i slovenských almanazích a časopisech jest roztroušeno mnoho jeho básní.

Všichni tři psali původně česky a Hurban, který všecky z nich přežil, vrátil se na konci svého života k češtině, ale jen na chvíličku; brzy ji znova opustiv.

Mnoho se už napsalo o tom, co přivedlo Štúra na myšlénku slovenské samostatnosti, ještě více papíru popsalo a potisklo se rozumnými i nerozumnými úvahami, komu byl krok Štúrův na prospěch a komu na škodu. Příčiny a pohnutky Štúrova jednání nebyly o nic jiné, než jaké přivedly k samostatné slovenčině Bernoláka. O obojích psal už ve »Vlasti« zemřelý vlastenec Toma Šmýd, proto jich pomíjíme.

Štúr začal veřejně slovenčit r. 1844. V létě r. 1843 sešli se k přátelské schůzce Hodža a Štúr u Hurbana na faře v Hlu-

[5]) Dr. J. M. Hurban: »Ludevít Štúr«, ve »Slov. Pohľadoch« 1883 pg. 77.
[6]) Ibid. pg. 79. a 80.

bokém a tam smluvili se mladí přátelé, že jest nutno hovořiti pospolitému lidu slovenčinou vždy, a nejen v obecném, nýbrž i ve vyšším životě. Uvažovali prý pěkně o výhodách, majících lidu plynouti ze slovenčiny, hovořili také o nesnázích, které bude slovenčina nucena překonati, několik nocí prý probděli, nemohouce spáti, jak je tísnila smělá myšlénka. Nechtěli, aby se jim připravovaný krok vyčítal za lehkomyslnost, novotářskou choutku nebo mladickou nerozvážlivost. Ale jakmile si řekli, že chtějí psát nadále jen slovensky, rozdělili si hned úlohy, aby novota nesla plody, kterých očekávali, že docílí. Znali slabiny roztržkového pokusu Bernolákova, znali příčiny brzkého zaniku jeho, proto výstražně poučeni, vzali za základ a podklad slovenského čtení slovenčinu střední a hned uloženo Štúrovi, aby postaral se o mluvnici, Hurban měl dbáti činnosti vydavatelské a Hodža šířiti myšlénku rozluky mezi studující mládeží. Také hned r. 1844 vyšla první novoslovenská kniha a hned z jara vržena na trh knihkupecký. Jest to Hurbanem redigovaný almanach »Nitra«, dar drahým krajanom slovenským obetuvaní.« Hodža na své kaplance v Liptovském. Sv. Mikuláši kladl první základy ke slovenskému literárnímu spolku »Tatrínu«, který také v srpnu r. 1844 se ustavil a hned chopil se slovenčiny. Z »Tatrína« přešla slovenčina mezi mládež a Štúr pilně připravoval svůj mluvnický pokus. R. 1846 také vydal spisek »Nárečia slovenskó«, kde krok svůj náležitě odůvodnil. Hurban počal r. 1846 vydávati sborník »Slovenské Pohľady«, které zahájil vlastní důležitou statí »Slovensko a jeho život literární«, kterou velmi podrobně vylíčil literární historii slovenskou. Hodža vytiskl r. 1847 pokus o slovenský pravopis »Epigenes Slovenicus. Liber I. Tentamen ortographiae slovenicae« a odůvodnění slovakisujících snah slovenských »Dobruo slovo Slovákom«. Štúr vydal mluvnici slovenskou r. 1846 (»Nauka reči slovenskej«) a na větší upevnění své novoty počal vydávati časopis »Národní Slovenské Noviny«, v nichž budil lid také ze sna politického, doufaje přivésti jej nejen k milování slovenčiny, nýbrž také k poznání vlastních potřeb a ke snahám potřeb těchto ukojiti.

Teprve po smrti Štúrově se ukázalo, jak liché byly výtky činěné mu některými Slováky a celou skoro současnou literární obcí českou. Vytýkalo se mu, že boří jednotu, že tím seslabuje i český i slovenský národ, že vědomě hřeší na slovanské myšlénce. Ale r. 1867 otiskl Rus Zamanskij ve »Čteních Moskevského Obščestva« z literární pozůstalosti Štúrovy spis »Slavjanstvo i mir buduščago. Poslanje Slavjanam s beregov Dunaj'a, a tu vyšlo teprve na jevo, že L'udevít Štúr byl panslavistou duševně velmi blizkým theoriím panslavistů ruských. Štúr sám doznává, proč vědomě trhal československou literární tisícletou jednotu. Jemu na ní nezáleželo, neboť měl zámysly dále sahající, uznávaje potřebu pracovati k jednotě mnohem širší k sjednocení všeho Slovanstva, ku kterémuž by Češi jako Slováci rovnoprávně měli tíhnouti zároveň s ostatními Slovany. Jednota československá, kdyby se ve smysl českých snah dokonala, přispěla by jen k sesílení Čechův na újmu Slovákův a opatřic Čechům posilu několika milliony lidu slovenského, měla by za následek, že by Če-

chové síly své přeceňovali a ve svém češství se zatvrdili, tudy by vlastně literárnímu sjednocení všeslovanskému jen uškodila.[1]) Ejhle — kromě důvodů praktických a čistě slovensko-vlasteneckých, kromě důvodu nutností, platil u Štúra ještě jiný důvod pro rozluku, kterého ostatní jeho spolupracovníci zajisté neznali a kterého by byli snad ani neuznali: bylo to panslavské snářství, kterého nebývali ani největší lidé prosti.

A nyní o bojích, které Štúrovi nastaly s literáty českými, a o tom, jak sama česká obec spisovatelská druhdy různě smýšlela o věcech slovenských.

Hlasové.

Pohlíželo-li se v Čechách na snahy Bernolákovy nelibým okem, novoty Štúrovy vzbudily přímo velikou nevoli. Čechové nesli novou slovenskou odtržku tím tiže, čím nabývala více půdy, takže hlavní representant literárního hnutí v Čechách, »Matice Česká« a při ní zřízený sbor pro řeč a literaturu českou, umínili si vystoupiti nejen proti Štúrovi, ale hlavně proti jeho nejvážnějším spolupracovníkům Hodžovi a Hurbanovi, jakož i proti celé akci. Dějepisec »Matice české« připomíná, že bylo *smutnou* povinností sboru vystoupiti proti rozkolu v písemnictví českém. Mnozí Slováci rozkol těžce nesli, tím více však želeli přední spisovatelé čeští, vidouce, kterak tělo národní literatury, po tuhé práci sotva vzkřišené, již zase na jednom konci se trhá. Kollár sám Slovák a nakloněný jistému rozumnému obohacení české knižní mluvy slovenskými slovy, vybídl písemně Šafařika, aby musejní sbor proti Štúrovým novotám zakročil. Kollár hned o prvního zábřesku centrifugálních snah Štúrových skormouceným okem pohlížel na Slovensko, kde zrály nové záměry. Již v srpnu roku 1845 píše Jaroslav Pospíšil, knihkupec a spisovatel pražský, Tomáši Burianovi, profesoru české řeči na vojenské akademii ve Víd. Novém Městě: »„Slovenských Novin“ jsme zde dosud neviděli, nevyšlo snad ještě nic. Kollár očekávav, že podnikatelé, v jejichž čele Štúr, Hurban a Hodža stojí, některé již v užívání jsoucí slovácké nařečí sobě zvolí, a trpělivě tomu se dívav, nyní konečně proti nim vystoupiti chce. Snad Štúr se o tom dověděl a tudy ještě na rozpacích jest.«[1]) Šafařík dne 26. února 1846 přednesl psaní Kollárovo ve schůzi s návrhem, aby vydala se kniha, jež by obsahovala soudy rozličných národu československého spisovatelův o spisovném jazyku českém vůbec a o těsném spojení v literárním ohledu mezi Čechy a Slováky zvláště. Věc tak rychle se vedla, že již 1. května spis s úvodem sboru dotištěn byl. Tiskl se v 5000 výtiscích, počtu to na tu dobu velmi značném a velmi vzácném: ale jednalo se musejnímu sboru, aby spis byl hlavně na Slovensku nejvíce rozšířen.[2])

Předmluvu podepsali Jan rytíř z Neuberka, Josef Jungmann a Wácslaw Wladiwoj Tomek. Praví se v ní, že sbor musejní pro řeč a literaturu českou uznával vždy za nemalou svou úlohu,

[1]) Viz Pypín a Spasowicz: »Historie literatur slovanských« II. 465.
[1]) Ferd. Čenský: »Z dob našeho probuzení«. v Praze 1875. pg. 152.
[2]) K. Tieftrunk: »Dějiny Matice České«, v Praze 1881 pg. 99.

aby čistoty a správnosti jazykové, jakož i literární jednoty pamětliv byl, a že proto těžce nesl snahy uherských Slováků úsilující kvapně, nerozvážně a převráceně literatuře podstrčiti jedno z domácích svých podřečí místo posavadního mnohověkou snahou vzdělaneho spisovného jazyka. Sbor od počátku této slovenské akce uznával, že věc sama týká se více Slováků než Čechův, a také nebyly mu důvody její hned jasny, proto váhal vystoupiti proti věci, která nebyla dosud dosti zjevna a průhledna. Teprve když ze samého Slovenska ozvaly se hlasy proti novotě Štúrově et consortum, usnesl se sbor vydati proti ní knihu. Tím omlouvá »Matice česká«, jen její užší literární sbor, své dosavadní mlčení. Nám však se zdá, že věci měly se jinak. Sbor musejní považoval na Slovensku vzniklé schisma za věc čistě slovenskou, do které původně míchati se nechtěl. Ve sboru zasedal od r. 1841 až do ochuravění svého r. 1860 Pavel Josef Šafařík,[3]) který sice v té době již o slovenské literární samostatnosti v podstatě jinak smýšlel než na počátku své spisovatelské a vědecké dráhy, který však přes to uznával Slováky za samostatný slovanský kmen.

Šafaříkovo slovo ve sboru musejním platilo mnoho, tak že ani Palacký a Jungmann, kteří od počátku slovenským snahám centrifugálním nepřáli, byli by nevystoupili proti Šafaříkovu mínění. Ale před novotami Štúrovými na Slovensku začali na Moravě novotařit František Trnka a Vincenc Žiak (Žák). Oba tito mužové snažili se uvésti do české literatury své zvláštní podřečí, utvořené z dialektu slováckého a hanáckého. Trnka vydal r. 1831 a 1832 v Brně a v Holomauci brožuru »O českém jazyku spisovném. Ve prospěch mladým spisovatelóm i na výstrahu nedozrálým recensentóm.« Trnka zemřel r. 1837, ale Žiak i po jeho smrti pokračoval v novotách, přičiniv se dokonce o dvojí vydání své grammatiky, kterou mínil své anarchistické novoty odůvodniti a na vědecký základ postaviti. Trnka a Žák náležali na Moravě půdu, tak že počínání jejich vzbuzovalo mezi českými vlastenci zcela oprávněné obavy. Palacký sám nepovažoval jich za novotám náchylné jednotlivce, nýbrž za representanty jistých zásad a myšlének, za představitele českému písemnictví nebezpečné strany.[4]) Proti Trnkovi a Žákovi vystoupil Palacký v českém Musejníku r. 1832.

Asi roku 1835 pokoušeli se na Slovensku někteří spisovatelé z bernoláčiny a češtiny utvořiti nový spisovný jazyk, jakousi nepřirozenou míchaninu, v níž psali někteří do »Zory«, almanachu, který r. 1834 počal v Peštbudíně vydávati Martin Hamuljak.[5])

Snahy Trnkovy, Žákovy a Hamuljákovy (kteří také své stoupence měli) přivedly sbor musejní, že proti Štúrovi vystoupil.

O »Hlasích«[6]) častěji v tomto pojednání našem řeč se nám naskytá. Proto krátce jenom sdělujeme, že obsahují 33 samostatných článků, z nichž nejobšírnější, nejobsažnější a také my-

[3]) K. Tieftrunk: »Dějiny Matice České«, v Praze 1881 pg. 184.
[4]) Viz Časopis »Čes. Mus.« 1832, pg. 352—373.
[5]) Viz Riegrův »Slovník naučný«, I. pg. 653.
[6]) Úplný titul zní: »Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky.«

šlénkově nejlepší jsou hlasy: Palackého, Šafaříkův, Kollárův, Tablicův; lví podíl náleží Janu Kollárovi. Co a jak psali a smýšleli tito slavní čeští spisovatelé o československé rozluce, ukážeme v patřičných kapitolách. O tom, jak česká žurnalistika a česká veřejnost přijali matiční opis tento, uvidíme z kapitoly, jednající o Havlíčkových vztazích ke Slovensku.

»Hlasové« minuli se s výsledkem. Štúr, Hurban a Hodža měli pro svoje plány tolik a takové důvody, že nemohli dáti se od jejich realisace odstrašiti sborem musejním. Novota Štúrova se ujala a nesla pro začátek velmi zdárné ovoce.

Kollárův sen o slovanské vzájemnosti.

V Kollárovi pojili se básník a vědec. Největší cenu má Kollár-básník; nikoli neprávem vytýkalo se mu hned za jeho života, že básní i ve svých vědeckých spisech.

Kollár byl myslitel, veliký český vlastenec, cítící, že evropská budoucnost náleží větvi slovanské: myslitel snil o příští velikosti Slávy a hledal cest k ní. Měl šťastnou myšlénku slovanské vzájemnosti.

První pojednání o slovanské vzájemnosti vytiskl Ján Kollár v českém na Slovensku vycházejícím časopise »Hronce« r. 1836. Ale již r. 1837 vydal samostatný obšírnější spisek v Pešti jazykem německým, nadepsaný »Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Staemmen und Mundarten der slavischen Nation.« Spisek tento po smrti Kollárově přeložil Jan Slavomír Tomíček do češtiny a vydal v Praze r. 1853. Poněvadž však tato práce Kollárova byla nyní již jen velmi vzácná a jen v knihovnách přístupna, otiskl ji dle Tomíčkova překladu dr. Pavel Blaho r. 1902 ve slovenském v Uherské Skalici vycházejícím sborníku »Hlasu«, a to česky v původním názvu »O literní vzájemnosti mezi rozličnými kmeny a nářečími slovanského národu.«

Poněvadž pojednání toto pro posouzení Kollárova smýšlení veledůležité, je nyní všem ctitelům Kollárovým a všem milovníkům Slovenska daleko přístupnější než dříve, omezím se jen na nejstručnější jeho obsah.

Kollárova literní vzájemnost slovanská jest, by všecky národní větve společnou měly část duchových plodův svého národu, by vzájemně kupovaly, četly ve všech slovanských nářečích vydané knihy. Každé nářečí aby z druhého nový život čerpalo, aby se omlazovalo, obohacovalo a vzdělávalo a přece na druhá nesáhalo, nýbrž aby vedle všech ostatních na své vlastní půdě dále stálo.

Vzájemnost jest i tam možna, kde v národě několikero jest náboženství, církví a vyznání, kde různost jest písma i písmen, podnebí a zemí, obyčejův a mravů. Vzájemnost jest nepolitická, od mocností světských neodvislá a s běhy politickými nic společného nemající. Nářečí slovanská nejen že nežádají si ani sloučení všech Slovanů v jediné říši, nežádají si ani sloučení v jedinou jednotnou slovanskou řeč. Jsou si tak rozdílná a tak vyspělá

i vyvinutá, že nelze žádati, aby některý národ vzdal se své řeči pro řeč jinou, byť i společnou všem. Proto Kollár kladl na pěstitele slovanské vzájemnosti veliký požadavek: Na prvním stupni vzdělanosti a osvěty stojící Slovan ať zná jen čtyři nyní žijící vzdělanější nářečí, v nichž knihy se píší a tisknou, totiž ruské, illyrské, polské a česko-slovenské. Učenější a vzdělanější Slovan druhé třídy vnikne i do menších nářečí a podnářečí, jako na př. v ruském maloruské, v illyrském horvatské, vindické, bulharské, v polském lužické atd. Slovan třetí třídy, čili učený jazykozpytec a dějezpytec, znej všechna slovanská nářečí bez výminky, žijící jako už vymřelá, vzdělaná jako ještě nevzdělaná, čistá, jako s jinými řečmi smíšená, málo jako dalece rozšířená, panující jako poddaná, hlaholskými, cyrillskými, latinskými písmeny anebo švabachem tištěná. Jen tak zamezí se známá u nás chyba, že chtějíce s jiným Slovanem se domluviti, utíkáme se k němčině. Za Kollárovy doby a později skutečně takováto vzájemnost pěstována byla tím, že Čechové učili se pilně jazykům jiných slovanských větví. Ale bohužel u všech skoro stalo se toto učení pouze formou. Učili se jazyku, snad také pilně četli knihy jinoslovanské, ale národu svému tím nijak neprospěli, omezujíce se na jedinou chválu, že mohou mluviti rusky atd., ale nic jiného nevykonavše. Dnes již i tato povrchní forma se setřela a dosud platí pravidlo, že Slovan domlouvá se se Slovanem »in internationaler slavischer Sprache«, totiž němčinou.

Kollár, rodilý Slovák z pod Tater, více z osobní záliby a lásky než z vědeckého přesvědčení věřil a tvrdil, že slovenské nářečí jest v mluvnickém a zeměpisném ohledu středem všech slovanských nářečí: neboť Tatry jsou a zůstanou kolébkou všechněch Slovanův. Z toho důvodu také jen těší se tomu, že impuls k vzájemnosti slovanské vyšel z pod Tater. Přál si při tom, aby v jeho mysli zrozená vzájemnost objímala všecky kmeny slovanské, aby nebylo malicherného povznášení se kmene nad kmen, zanedbávání a nevážení si nářečí slovanských. Bolel jeho duši spor Čechů se Slováky. Boj ten byl nevzájemnostní: »Někteří Čechové,« píše Kollár, »zdají se i za našich dnů mnoho obliby jenom ve svém nářečí míti a nenávidí a kaceřují všecku vzájemnost i se samými Slováky, žádajíce od nich, by sebe zničili a bez výminky se počeštili; to však činí jenom ti, kdo sami sebe víc než národ milují, kdo se bojí, že by jejich silně němčinou páchnoucí způsob mluvení a psaní tím mohl se více poslovanštiti.« Tato slova prozrazují nám Kollárovo smýšlení o slovenské samostatnosti, pro jehož posuzování jsou veledůležitá. Na svém místě si vyložíme, jak se toto smýšlení Kollárovo přetvářilo, jak bralo na se jiné formy, jak se měnilo, a jaké činil Kollár ve svých českých spisech ústupky své rodné slovenčině, aby »silně němčinou páchnoucí český způsob mluvení a psaní více se poslovanštil.«

(Pokračování.)

Valná hromada Tiskové Ligy

konána byla ve středu dne 25. ledna t. r. za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel dp. farář Vl. Hálek četl protokol předešlé valné hromady a když byl protokol schválen, podával jednatelskou zprávu za minulý rok.

»Máme za sebou X. rok činnosti naší Tiskové Ligy, která zasvětila činnost svoji boji — za pravdu. Malý to poměrně spolek s 5 členy výboru, a jak veliká práce jej čekala. A přece s uspokojením může dnes přehlédnouti opět jeden rok své činnosti, která jest v organisaci členů Ligy a katolické veřejnosti veliká. Vždyť francouzský vynikající politik Mirabeau pravil již před více než 100 lety, že 100 spolčených a sorganisovaných zmůže 100.000 nespolčených a nesvorných. Práce naše týkala se tisku, který dnes ovládá všecko, kdy mnozí lidé přestali již vlastním rozumem mysliti, a všecko šmahem se žene za soudem periodického novinářského tisku. Největší však část tohoto tisku, bohužel, stojí dnes v příkrém odporu proti zásadám křesťanským. Způsobem nejrafinovanějším podrývá tento tisk autoritu náboženskou a hanobí čest kněžstva. Jednají tak dle rady zakladatele mezinárodního židovského sdružení Grémieuxa, jenž napsal: »Nepovažujte peníze za nic, vážnost za nic. *Tisk je všecko.* Majíce tisk, budeme míti vše ostatní.« A tato veliká moc tisku jest obrácena dnes po většině proti nám katolíkům. Nejsme zajisté proti svobodě, ale jsme proti zneužívání svobody tisku, a to zvláště proti našemu katol. náboženství a cti jeho duchovenstva.

V tom směru vyvíjela Liga činnost směrem několikerým. V první řadě pročítány byly nepřátelské listy všech směrů a zasílány napadeným duchovním výstřižky, jichž počet letos dostoupil číslice 600. Spolu s tím každému zaslán byl návod, jak si má s opravou počínati. Řada otisknutých oprav, které rehabilitovaly čest kněží, dokazuje, že práce tato nebyla marná. Vedle toho byly útoky na náboženství obratným perem ligistů v časopisech, které Lize své sloupce propůjčily, odráženy. Zjišťování pravdy při různých událostech, při zasílaní oprav a vůbec při polemice vyžaduje velkou vnitřní dopisovací práci, která zůstává veřejnosti neznámou. Nicméně tato poctivá práce a snahy Ligy byly oceněny duchovenstvem samotným, jež v nesčetných dopisech děkuje za radu a pomoc, dále byla Liga doporučena v Ordin. Listu č. 4. Pražské arcidiecése a uznána její působnost sl. Zemskou jednotou česk. katol. duchovenstva ve výborové schůzi 29. června 1904. Tyto projevy posilnily všecky pracovníky.

Ve příčině všesvětového tisku, jenž na vzájem ve všech jazycích proplétá a prosívá časopisectvem lži o katolické církvi a kněžstvu, velmi dobře se osvědčila světová Centrála Lig, jež zjišťuje pravdu ve příčině zpráv o domnělých nemravnostech kněží cizích zemí a jazyků. Odebírajíce od ní zprávy, založili jsme v »Našich Listech« zvláštní rubriku, ve které systematicky se odrážejí tyto zjištěné lži světové. Výsledek této práce zračí se dnes potěšitelně v tom, že tyto zprávy tisku o domnělých přečinech kněží se tak seslabily, že jim již lid nevěří. Práce Centrály Lig jest všeobecně nyní oceňována, poněvadž nese ovoce.

A tu při zmínce o Centrále Lig sděluji *radostnou zprávu, jež právě naši Ligu došla, že slavně panující náš sv. Otec Pius X. udělil její činnosti své požehnání a Jeho Em. kardinál státní sekretář Merry del Val psaním z 13. ledna 1905 uznává s pochvalou její zásluhy.* Spolu píše J. Eminence, že jest ochoten Centrále Lig pro ostatní Ligy sdělovati z papežského státního sekretariátu autoritativní zprávy a informace o záležitostech církve, kdykoli tisk přinese o nich falešné a klamné zprávy a kritiky. Stejně velevýznamná jsou slova sv. Otce Pia X., v těchto dnech pronesená ke katolickému žurnalistovi: »Není dnes na světě povolání vznešenějšího nad pěstitele katolického tisku. Žehnám péru, tomuto symbolu vašeho povolání. Moji předchůdci žehnávali meče a zbraně křesťanských vojínů, já považuji se za šťastna, mohu-li péru katolického žurnalisty požehnání Boží vyprošovati.« Zajisté že Ligám projevená přízeň z nejvyššího místa správy církve sv. potěší všecky pracovníky, přátele a příznivce Ligy a posilní je k další práci.

Že veškerá práce kanceláře Centrály Lig jest spojena s výlohami, jest na bíledni. Mohu doznati, že naše Liga vždy s obtížemi zasílala jí svůj čtvrtletní příspěvek pro nedostatek peněz. Vždyť uvážiti dlužno, že musí Liga odebírati všecky nepřátelské časopisy, některé i dvojitě, dále uhražovati porto, tiskopisy, vydání to dosti citelná. Naproti tomu dostává naše Liga vzhledem k práci její hmotných příspěvků málo.

A přece nebezpečí vzrůstajícího přívalu útočného tisku roste valem, takže pomalu nebude již ani jediného kněze, jenž by nebyl v časopisech napaden. Zjevem tím ukazuje se nutnost, aby členství v Lize bylo vlastně obligatorním pro každého kněze. Proto musím v tomto ohledu v jednatelské zprávě projeviti žádost za hmotnou podporu Ligy od těch spolubratrů, kteří jí posud ničeho neposkytli.

Aby Liga cele vyplnila své stanovy, vydává 2 sbírky brožur, a to »Obrana víry« a »Husitství ve světle pravdy«, ve kterých vydala: »Protestantismus a povaha českého národa«, »Marie Stuartovna«, »Sjezd českých evangelíků«, »Reformace ve světle pravdy«, »Význam M. J. Husi«, »Mistr Jan Hus a jeho doba«, »Pryč od Říma a Husova národní církev«. — Mimo to samostatně vydala cenné brožury: Fil. Jana Konečného »Jest nad námi Bůh« a od dra. K. K. Lva Řeháka »Luther jako záletník«, ve »Hlasech sv.-Václavských« pak »Obranu sv. Jana Nepomuckého proti českým nevěrcům.« Těmito brožurami přispěla Liga darem »Spolku na zakládání katolických knihoven« a Veřejné katol. knihovně v Praze.

Liga pojala též myšlénku studovati dobu husitskou, zařídila všecky předběžné práce, by zajistila k tomu hmotné prostředky, takže již roku právě uplynulého pracovníci v tomto oboru pracovali. Z toho důvodu vypsala Liga konkursní ceny na nejlepší brožury o Husovi a na historickou povídku z husitské doby. Spolu usnesla se Liga vydávati letáky a brožury proti hnutí »Pryč od Říma«, nechť jest toto jakéhokoli směru, a přičiňuje se podepřít Spolek sv. Bonifáce a jeho časopis »Svatý Vojtěch«.

Ve svých 14 výborových schůzích, tudíž více než jednou za měsíc, projednala Liga řadu důležitých věcí a probrala značné množství nejnižšího tisku. O zpustlem, nevěreckem a nemravném tisku, jako: »Ježíš Kristus, Knihovna kacířů, Básně z Heina, Kramářství římské hierarchie, Novém kultu, Macharově básni, Satirikon, Kněžské zázraky, Jak povstali svatí, O pamfletech v Červánkách referoval hlavně p. Jan Kř. Maštalíř, a o periodickém tisku redaktor p. T. J. Jiroušek.

V těchto svých schůzích protestovala Liga proti četným zjevům protikatolickým. Při oslavě Komenského poukázala na to, že Komenský vlastně chtěl křesťanskou školu a že by nikdy nebyl přítelem směrů, které se chtějí do nynější školy vtisknouti. Při protestní schůzi v Praze »Za svobodu náboženství« odpověděla Liga, že panuje nyní svoboda náboženství, ale že se nesmí zneužívati na hanobení katolicismu. Bylo odsouzeno špehování kázání misionářských, k němuž vybízely učitelské pokrokářské listy. Liga protestovala proti výzvě učitelského tisku, by učitelé zanechali řiditelství choru. Liga varovala, aby protestantské diakonistky nebyly zaváděny do nemocnic. Příčiny sebevražd mezi studentstvem podrobila Liga úvaze. Protestováno proti zřízení evangel. fakulty v Praze a proti demonstrativnému převezení ostatků Kollárových právě v den sv. Jana Nepomuckého. Dále bylo projeveno rozhořčení nad dryáčnickou reklamou necudných obrazů B. Kočího a politování nad šířením pohlavní literatury mezi mládeží. Liga odsoudila snižování mše sv. na počátku školního roku na universitě jednou částí studentstva. Protestovala proti zastupování katolického národa českého na zednářském sjezdu v Římě. Posledně konala Liga protestní schůze proti zřízení krematoria k spalování mrtvol u katolických Olšanských hřbitovů.

Nemohu zatajiti, že duší veškeré činnosti v Lize, by kráčela neoblomně přísným směrem katolickým a aby zaujímala vždy ryzí katolické stanovisko ke všem událostem, byl její místopředseda Tomáš Škrdle, její zakladatel a vytrvalý pracovník až do dnešního dne. Liga věnovala pozornost úpravě nového zákona o ochraně cti, aby vyňaty byly přečiny tiskové proti osobní cti a náboženství z pravomoci soudů porotních a přikázány byly soudcům z povolání, kteří mají spíše na zřeteli věc a nikoli osobu, a nejsou přístupni boucharonským tyrádám liberálních obhájců a rafinovanému vykrucování prohnaných liberálních redaktorů.

Liga k radě vynikajícího právníka sdělila radu duchovním správcům, aby, stanou-li se urážky na farním úřadě, nežalovali sami, ale věc podali státnímu návladnictví, které je nuceno proti takovým osobám zakročiti.

Jakkoli to není žádnou příjemnou prací, broditi se denně v kalu a bahnu toho nejhoršího tisku a při tom zachovati čistou duši vlastní, bude Liga i na dále konati bedlivou kontrolu veškeré tiskové produkce, bude lži a nepravdy stavěti na pranýř, hřešící kárati, pochybujícím dobře raditi, neumělé učiti. Nepůjdeme za bludičkami, ale za Kristem, který je pravdou. Christus regnat,

Christus vincit, Christus imperat. Končím slovy pěvce slovanského; »Jen přímo, poctivě za světlem tím se beř — ne pletichou a lží dále spěj — zvol devisu sobě — zvol »vincit veritas« svým heslem zas, a pak znova vítězství se ve tvůj prapor schýlí!«

Zpráva dp. jednatele byla s povděkem vzata na vědomí a předsedající vroucími slovy děkoval mu za tuto dokonalou zprávu a za všecku neobyčejnou a stálou péči, kterou rozvoji Ligy věnuje.

Důvěrník Tiskové Ligy na Moravě v uplynulém roce rozeslal 37 různým jednotlivcům zprávy z tisku nepřátelského, v 11 případech sám podal na žádost strany příslušné vysvětlení, v 6 případech podal radu, ve 3 případech obrátil se na Ligu do Prahy, v 1 do Olomouckého spolku.

Pokladník red. Tomáš Škrdle podával podrobnou účetní zprávu za rok 1904. Příjmů bylo K 4665·75, vydání K 5177·28, i nedostává se K 511·53. Liga si zařizovala administraci pro své časopisy, podnikla velikou akci agitační, vydává brožury a časopisy, jest spojena se světovou Centrálou Lig, i měla značná vydání. Liga doufá, že noví členové a dobrodinci a četní dlužníci za časopisy r. 1905 uhradí, co se nedostává. I za brožury stržíme ještě slušnou sumu.

Účty zkoumali pp. Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník, a Fr. Žundálek, katecheta, a nalezli je ve vzorném pořádku. I udělila valná hromada pokladníku absolutorium.

Vykonány byly volby výboru a náhradníků. Zvoleni byli: za předsedu kons. rada p. Dr. R. Horský, kníž. arcibiskupský vikář a farář, za místopředsedu a pokladníka red. Tom. Škrdle, za jednatele farář Vl. Hálek, do výboru: red. Tom. Jos. Jiroušek a Jan Křt. Maštalíř. Za náhradníky: farář Ferd. Schmidt a katecheta Fr. Žundálek.

Při volných návrzích přijata byla resoluce proti otravnému tisku, jež byla v »Našich Listech« uveřejněna. Mimo to přijat byl projev Tiskové Ligy o situaci.

Provoláním slávy sv. Otci Piu X. a Jeho Veličenstvu císaři a králi byla valná hromada skončena.

Jeho Eminencí nejdůstojnější pan Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup, ráčil dodatečně dopisem valné hromadě Tiskové Ligy projeviti přání hojného zdaru v jejích pracech.

Resoluce
valné hromady „Tiskové Ligy“ v Praze.

Valná hromada Tiskové Ligy projevuje jménem svých členů a mnohých katolických duchovních i laiků, jménem katolických spolků své rozhořčení nad tím, že část tisku dovoluje si nejneslýchanější urážky nejsvětějších osob katolického náboženství, které se zvrhují již v rouhání. Toto zneužívání tiskové svobody nutí nás katolíky dovolávati se ochrany zákona, která náleží katolické církvi jako státem uznanému náboženství. Žádáme vládní kruhy, aby bylo §§ trestního zákona, čelících proti nevěreckému

a nemravnému tisku, co nejsvědomitěji šetřeno. V nejkřiklavějších případech zneužívání tisku nechť stát použije po ruce mu jsoucích prostředků: odejmutí poštovní dopravy, objednávání poštou a prodej v cís. král. trafikách.

Poukazujeme na to, že podkopáváním autority náboženské podemílá se též autorita státní ve svých základech. Jestliže předstupujeme s těmito požadavky před vládu, nechceme pro katolické náboženství žádné výjimečné přednosti, ač jest náboženstvím obrovské většiny, ale žádáme jen to, co nám jako rakouským státním občanům zákony v ohledu náboženském zaručeno jest. Při tom poukazujeme na to, že katolická církev plní ve státě své mravní poslání k jeho síle a katolíci lnou loyálně ke trůnu svého milovaného panovníka. Nežádáme omezení svobody tisku, ale chceme potříti jeho bezuzdnost tam, kde ničí víru, mravy a občanské ctnosti.

Resoluce výboru Tisk. Ligy proti špatnému tisku.

Řádění soc.-demokratického tisku v »Září« a »Právu Lidu« proti Bohu, Matce Boží a celému katolickému učení zvrhlo se již v tu nejhroznější blasfemii. A spolu s tímto rouháním rozbujnil se nemravný tisk do úžasné nevázanosti, smilnosti, že vzniká vůbec nebezpečí pro společnost lidskou, a po výtce pro jádro národa českého. V takové chvíli mlčeti nelze. Státem uznaná katolická církev, věrní obyvatelé státu katolického, katolíci, jsou v nejhlubším svém nitru uraženi a raněni. Nesmějí dopustiti, aby tato sveřepost proti těmto nejsvětějším náboženským a mravním citům ještě více vzrůstala. Proto jménem všech upřímných katolíků pozvedá Liga svůj hlas a volá k obraně víry a mravnosti celý katolický národ český. Vždyť zničením víry a mravnosti národa podlomí se jeho bytí. Nesmíme snášeti déle této rakoviny do těla lidu českého čím dále tím hlouběji se zažírající. Tisková Liga jakožto spolek na obranu cti kněží a náboženství protestujíc proti řádění zlolajného tisku, podnikne v nejbližší době vážné kroky, aby dostalo se vyznání katolickému té ochrany, která mu zákonem je zaručena.

Projev Tiskové Ligy o situaci.

Tisková Liga přehledajíc minulý rok v oboru literatury a tisku a ve veřejném životě vůbec, projevuje o situaci následující své dobré zdání:

V belletrii i básni stále domáhá se vlivu liberální a frivolní směr moderní, který pohlíží na člověka se stanoviska materialistického a zaslepuje jeho zrak vidinami bezmezné svobody. Odnímá mu vrozený i zjevený poměr k Bohu, dovoluje jeho vášním a veškerému jednání úplně volný rozsah, který nezná křesťanské mravovědy. Místo té má se vypočísti jakási všeobecná morálka všelidská, která by zakazovala jen to, co by bylo na škodu přirozené soustavě těla a jeho zdraví, ponechávajíc jinak člověku

v oboru smyslném všecku volnost. S tím ruku v ruce kráčí vzmáhající se falešný kult feminismu, a tím zároveň klesá ideální vyšší úroveň ctnosti čistoty jak panenské tak manželské. Pod maskou přirozené krásy těla udolává se a upadá křesťanstvím vypěstěná krása duše. Chorobné tyto směry nejsou národa našeho vlastními, ale přenášejí se uměle v jeho krásné písemnictví z laxních literatur cizích, po výtce z francouzské. Naproti tomu plody literatury vážněji a střízlivěji na život pohlížející, na př. anglické, mají poměrně málo přenosců do půdy písemnictví českého.

V denním tisku spatřujeme po většině morální úpadek. Jakkoli probírá nové myšlénky a vyměňuje názory, přece jen hlodá na autoritě náboženské. V tom ohledu zvláště poklesl soc.-demokratický tisk na nejnižší stupeň slušnosti boje; jemu po bok staví se tisk pokrokářský, realistický, národně-socialní, radikálně-pokrokový, pokrokářsko-učitelský a protestantský. Všecky tyto směry spojují se v jeden šik v boji proti duchu učení katol. církve a jejímu kulturnímu poslání. Pronikajíce pak lid a část intelligence působí katolicismu bolestné ztráty. Naproti tomu však burcují ze spánku přečetné katolíky, kteří se obrozují srovnáváním zjevené pravdy s názory lidskými a stávají se tak nadšenými empyrickými nositeli katolických zásad.

Neméně vnikající protestantské heslo »Pryč od Říma« i do českých řad znovu oživilo historické studium o nebožském vzniku protestantismu a osvětlilo jeho cizího ducha pro národ český. Vzmáhajícím se však tlakem jeho na duše české probudil se zase též na mnohých místech bohudíky u českých katolíků něžný duch pravé víry původní cyrillo-methodějské, na dnu srdce národa již usínající.

Pokrokářsko-učitelský tisk obral si za předmět laicisování školy ode vší náboženské výchovy. Zapomenuv, že škola vůbec svému vzniku a tisíciletému svému trvání musí děkovati církvi, dále že oslavovaný Komenský v celé své velikosti měl vlastně na zřeteli pouze křesťanskou školu, chce brátí výchově lidstva základní kámen — náboženství. Nicméně bohudíky i tu náš lid počíná z vlastního názoru poznávati zhoubné snahy a úmysly pokrokářského učitelstva a odejímá mu svoji důvěru. I v tomto oboru výchovy národa dojde k vítězství v dohledné době zásada, že jen náboženská výchova jest schopna vypěstiti veliké charaktery národa.

Jelikož jen to umění umravňuje národ, které spěje za ideály pravdy, dobra a krásna, nemá lid náš důvěry k umělecké produkci a výchově, které jsou prázdny těchto cílů. Proto právem oddaluje se zdravé jádro lidu našeho od nahotin, vidíc v nich porušení dobra. Tím se vysvětluje i fiasko, které učinila dryáčnická reklama nakladatelství B. Kočího s obrazy »Krása ženského těla«. Umění, které našlo v křesťanství nejvděčnější půdu, má budoucnost svoji opět jen v jeho rámci.

Též zaznamenati dlužno, že ze základního všesvětového programu svobodného zednářstva uměle počínají se probouzeti v tisku i v celé organisaci zednářské dvě hlavní snahy, a to spa-

lování mrtvol a rozlučitelnost manželství. Prvnější hledí uplatniti se v Praze zbudováním krematoria u katolických Olšanských hřbitovů, druhá spolkem rozvedených manželů ve Vídni, jenž míní zříditi odbočky i v Čechách a na Moravě. K tomu přistupuje snaha zednářstva při nové úpravě civilního zákona docíliti toho, aby obřady náboženské pozbyly zákonné ochrany. Liga věnujíc těmto zhoubonosným směrům svoji největší pozornost, neopomíjí všemi prostředky v zárodku stavěti hráze této práci zednářstva, které by rádo docílilo úplné odkřesťanění katolického lidu českého.

Z význačných událostí roku minulého zmíniti dlužno Husovy oslavy, jež zbudovány byvše na strannických základech, zvrhují se nyní rok od roku na nižší úroveň a postrádají již součinnosti všech vážných živlů. Neméně oslava lipanská a bělohorská ztrácejí, byť byly uměle strojeny, na svém zájmu, poněvadž rozšířené kruhy národa jdouce do hloubi jich, rozpoznávají již jejich nepravdivý výstroj od pravdy historické.

Ovšem nesmí se i zamlčeti jakási ztrnulost a lethargie v katolických kruzích oproti jeho tisku, spolkovému životu a organisačnímu ruchu. Smutný zjev, že některé katolické listy během roku zanikly, že spolkový život usíná a ruch katolický ustupuje lhostejnosti, kdy nepřátelské směry vyvíjejí všestrannou činnost, musí býti vážnou výstrahou všem strážným duchům katolické věci, by nepodněcovali vážnost doby a aby ruce k dílu přiložili. Slouží pak nám za příklad neohroženost a statečnost vídeňských katolíků, kteří vytrvalou prací a neúmornou organisací domohli se toho, že katolické jejich stanovisko ve všech oborech jest respektováno, a činnost jejich již nese zdárné ovoce. Ne horoucnost poválečná zjedná věci naší vítězství, ale práce vytrvalá a vydatná.

Z obzoru celé situace vysvítá, že se boj křesťanství s protikřesťanstvím vždy více a více utkává, na život a na smrt — k vítězství nebo podlehnutí. Buď bude tento boj dobojován u nás nebo jinde, jistě pak na poli kulturním nebo socialním. Pro tu dobu jest nejvážnější zbraní tohoto boje tisk, a tudíž k němu nutno napjati všecky síly. Proto Tisková Liga, která byvši v pravý čas prozíravými zakladateli zbudována, tisku zasvětila svůj účel, volá ke své součinnosti celou katolickou veřejnost a dožaduje se její sympatií, jakož i morální i hmotné podpory. Jsouc nerozbornou falangou, která na všecky strany vyzbrojena jest přesným katolickým směrem, slibuje, že bez bázně a v nadšeném zápalu i na dále podnikati bude boj s protikatolickým tiskem jakéhokoli směru, a neustoupí na celé čáře od hájení zásad víry a cti katolického duchovenstva.

Tisková Liga v Praze dne 25. ledna 1905.

T. J. Jiroušek,	*Tomáš Škrdle,*	*Vlastimil Hálek,*
sekretář.	místopředseda.	jednatel.

Protestní schůze Tiskové Ligy proti zřízení krematoria u Olšan.

Tisková liga pochopujíc vážné nebezpečí, které počíná vznikati katolickým citům v naší katolické Praze postavením krematoria (pece) u samotných zdí katolických hřbitovů olšanských ke spalování mrtvol, uspořádala dne 18. ledna 1905 v místnostech Vlasti protestní schůzi, ve které dán byl průchod oprávněnému roztrpčení mezi katoliky pražskými i mimopražskými nad zavedením kremace — spalování mrtvol v Čechách.

Referát o tomto předmětu měl p. Jan Křt. Maštalíř, jenž uvedl následující:

»Upozorniti dlužno katolickou veřejnost na rozpínavost kremace, jejíž pramen vznikl, jak dějiny nás učí, v ložích svobodných zednářů, a tudíž co nejrozhodněji jest nám protestovati proti usnesení městské rady pražské ze dne 13. prosince 1904, dle kterehož má býti poskytnuta parcela u katolických hřbitovů olšanských české společnosti pro spalování mrtvol — pro spalovací pec krematoria. Usnesení toto jest políčkem, neskonalou a odvety hodnou urážkou, vrženou v tvář nejen katolickému obyvatelstvu král. hl. m. Prahy, ale i všemu katolickému obyvatelstvu království českého, jehož hlavou je Praha.

Proto jest povinností všech katolíků veřejně se ohraditi a vyzvati katol. obyvatelstvo král. hl. m. Prahy, by podobně i jinde tak učinilo a ohradilo se proti usnesení městské rady, kteráž snad ani netuší, že usnesením takovým vstupuje na půdu, která sousedí s odpadem od katolické církve.

Musíme dále protestovati proti zavedení u nás kremace mimo důvody náboženské i z důvodů jiných. Svobodní zednáři, vzavše na se škrabošku přátel a ochránců lidské společnosti, namlouvají světu, že kremaci jest nutno zavésti všeobecně, poněvadž to vyžaduje zmohutnění hygieny (zdravotnictví), sesílení národohospodářského stavu národů a povznesení prý esthetiky, morálky atd. My však prohlašujeme toto vše za lež a podvod, jenž má býti spáchán na lidu katolickém věkovitým nepřítelem naší svaté katolické víry, za společenský podvod, který ani jediné instituce naší svaté víry nenechá na pokoji, a v klidu, zvláště pak jest mu trnem v oku vše to, co připomíná ráz učení Kristova.

Tvrzení krematistů o prospěšnosti jimi hlásané idee však úplně zvracuje věda, tak že po vědeckém zkoumání ukáže se nám vše jako zlomyslná záminka a nejapná lež, jíž se má zastříti pravá příčina kremace — zničení a zahlazení ze srdcí lidských křesťanského učení o příštím »z mrtvých vstání«.

Tedy na základě vědeckého zkoumání, na základě výroků autorit na slovo vzatých prohlašujeme, že pohřbívání do země není na úkor ani hygieně, či zdravotnictví, ani národnímu hospodářství, ale naopak, že kremace jest na úkor jak hygieně — tělesná podstata ohněm úplně zničiti se nedá — tak i oekonomii, poněvadž kremace jest za všech okolností nákladným a nepraktickým luxusem a tím již — se protiví prvotným principům národního hospodářství.

Dále kremace jest neschvalitelnou od kriminalistiky a soudního lékařství, neboť s tohoto stanoviska stala by se kremace ovšem nepřímo, a to velmi zhusta i záštitou v utajení zločinu. Mnohý zločinec v kremaci našel by při své oběti (hlavně při otravě) mnohem větší bezpečnost, než má při pochovávání do země, tím stala by se kremace zničitelkou i stopy zločinů. Kremaci dále schváliti nemůže ani přirozený zákon, ani nezkažený lidský cit, jemuž musí býti odporným násilí, páchané jak lidskému tělu samotnému, tak i přírodě — pálením. Kremace jest konečně těžkým hříchem proti samotným zákonům morálky a esthetiky, jak nám dosvědčuje procedura spalovací. A historie vyvrací úplně tvrzení o všeobecnosti kremaci v dobách starých.

Na základě těchto poznatků nezbývá katolíkům než protestovati proti usnesení městské rady pražské, by vedle katolického hřbitova v katolickém městě umístěna byla pec krematistů.

Protest tento nechť zavzní po všech vlastech českých, nechť je vzpružinou všeho katolického obyvatelstva, kteréž ať hlasem mocným a energickým projeví svůj velký odpor proti usnesení městské rady.

Na to přihlásil se k slovu redaktor pan T. J. Jiroušek, jenž uvedl:

1. »Neví se ještě, jak krematorium bude vyhlížeti a povolí se krematistům městskou radou stavební místo u silnice, kudy musí katolíci choditi a jezditi k 15 hřbitovům ze všech pražských měst a předměstí a musí kolem jezditi i židé, kteří jsou taktéž — jak jim »Talmud« přísně nakazuje — proti spalování mrtvol.

2. A co horšího, povolí se městskou radou místo na stavbu krematoria u samých hřbitovů katolických, a to místo, kterého může býti užito i k rozšíření hřbitovů samých. Tím se může jednoho dne i státi, jak naše svobodomyslníky známe, že také celé místo k rozšíření hřbitovů se zabéře i s krematoriem, a krematorium z čista jasna octne se jednoho dne jaksi na samotné půdě katolíkům svaté, na půdě hřbitovní, poblíže katolických hrobů. Prosím, to není žádná nemožnost, to je naprostá možnost, na kterou krematisté a jejich přátelé možná i pomýšlejí.

3. Jak jsem viděl plán (ovšem v návrhu) na krematorium ve »Volných Směrech« m. r. podaný, nacházel se na modelu také *kříž*. A tu bychom se mohli pánům krematistům pěkně poděkovati, kdyby i oni na krematorium chtěli vztýčit kříž Spasitelův, — oni, odpůrci, nepřátelé křesť. pohřbívání.

4. Musíme se co nejrázněji ohraditi proti:

a) pohoršení katol. lidu krematoriem u katol. hřbitovů,

b) jakož a zvláště proti vztýčení kříže — znaku naší víry — s nímž se kremace nalézá v rozporu — na krematoriu.

5. Považí-li se, že cizozemská (jako na př. pařížské) krematoria stojí až 630.000 franků a jsou velice nádherná a rozsáhlá, aby poutala k sobě pozornost, pak rozhodně krematorium takovéto rozlohy a nádhery má za účel zastiňovati i sám katolický hřbitov co do zevnějšku.

Dále. Považí-li se, že mnohá krematoria mají míti čtyři brány pro »*Dětství*«, »*Mládí*«, »*Mužnost*« *a* »*Stáří*«, a že vrchol peci může býti také označen *třínožkou*, a že u této peci mohou se před spalováním a za spalování díti různé, katolíky kolem chodící zcela *pohoršující světské a nekřesťanské, nebo dokonce protikřesťanské průvody a ceremonie* — jsme povinni už — nejen pro sebe — ale i pro posvátnost blízkých našich svatých polí a pro klid kolem hřbitovů co nejrozhodněji protestovati proti postavení krematoria — u katolických hřbitovů.

Bylo by dobře, kdyby pánové, kteří ze zdravotních příčin horlí pro stavení pecí na vypekání mrtvých, starali se raději ze zdravotních příčin o pitnou vodu i o to, *aby se nám namnoze nepekl chléb ve sklepích, šváby, rusy a myšmi prolezlých*, za to bych je pochválil; ale starati se nám o zdravotní pece pro mrtvé neuznávám nikterak za velikou moudrost, ani za veliký pokrok!«

Po těchto řečech projevili na to přítomní v zahájené debatě názor, že rozhodně není zákonná přípustnost, aby se krematorium u samých Olšan mohlo postaviti cestou, kterou nyní spolek pro spalování mrtvol v Praze zvolil. Pohřbívání ohněm, které pro Rakousko posud ani zákonem ani ministerským výnosem není povoleno, nemůže býti projednáváno pouze v rámci živnostenského zákonodárství, poněvadž bylo by to obejití zásadního zákona, jenž v první řadě musí býti šetřen, dříve než se k živnostenskému jednání o něm přikročí: zákonné pak povolení pro spalování posud není dáno. Analogicky by mohlo se zadati o provadění i jiných, zákonem nepřípustných věcí po živnostensku, aby se obešel základní trestní zákon, zakazující takové věci vůbec.

Dále dlužno zmíniti se, že při stavebních komisích může každý soused protestovati proti stavbě v jeho sousedství, když touto ohroženy jsou zájmy jeho majetku. Stejně budou nuceni protestovati majitelé hrobů a církevní zástupci zádušních katol. hřbitovů olšanských proti stavbě krematoria v bezprostředním přiléhajícím sousedství, poněvadž pecí s komínem budou nejen esthetické, vlastnické, zdravotní zájmy olšanských hřbitovů, ale i náboženské a mravní ohroženy a poškozeny. Vzhledem k těmto zákonně vadícím překážkám nesmí žádný stavební úřad povolení k této stavbě peci dáti.

A dále. Okolnost, že stanovy kremační společnosti, vládou schválené, mají odstavec o účelu spolku, že bude spalovati mrtvoly, není tu rozhodujícím, poněvadž spalování mrtvol musí býti jiným novým zákonem neb nařízením teprve povoleno. Analogický případ byl u družstva Vlasť, které mělo stanovy schválené, že bude míti knihtiskárnu, a přece ji nesmělo otevříti, dokud zvláštní k tomu koncese nebyla udělena.

Vždyť o provádění nějaké živnosti nemůže býti jednáno, jestliže tato zákonem jako taková není přípustna.

Po skončené debatě, ve které byl předmět postavení krematoria u Olšan důkladně probrán, přijata byla jednohlasně následující resoluce:

»Tisková Liga jménem katolíků českých a po výtce pražských protestuje proti zamýšlenému postavení krematoria v bezprostřední blízkosti katol. hřbitovů olšanských v Praze, a to z důvodů: že spalování lidských mrtvol příčí se zákonům přírody, kterážto odumřelých organismů nikde násilným ohněm neničí, že příčí se zdravému lidskému citu, který spalování mrtvol za surovost, jen v pohanství se nacházející, odsuzuje, a kterou v nynější době hlavně svobodné zednářstvo propaguje, že příčí se zákonům a nařízením katolické církve, která vždycky co nejrozhodněji je zakazovala a přísnými církevními tresty stíhala, že od krematistů pro spalování mrtvol uváděné hygyenické důvody ve skutečnosti jsou v naprostém rozporu — protestuje tím více proti postavení peci u katolických hřbitovů olšanských, poněvadž se tím uráží ve svých nejposvátnějších citech katolické obyvatelstvo Prahy a zohyzdí se pecí s komínem posvátné pole pohřební olšanské, k němuž katolíci pražští pohlížejí s pietou a úctou. Postavením peci u olšanských hřbitovů bylo by co nejhruběji a nejbolestněji uraženo ve svých náboženských a lidských citech tisíce katolíků, kteří by nikdy neodpustili urážky učiněné jich pohřebišti a zemřelým.«

Na to byly ještě projednány další kroky, které se proti postavení krematoria učiní.

Tisková liga o universitních a středoškolských extensích.

Tisková Liga pojednavši o universitních a středoškolských extensích projevuje o nich následující své mínění: Byli jsme vždy v popředí těch snah, které se nesly ke kulturnímu a osvětovému vzdělání našeho národa a proto také uvedené přednášky vítáme jako nový prostředek, kterým by i širším vrstvám lidovým dostalo se aspoň částečného poučení v pravdě vědeckého.

Než dlužno rozeznávati mezi přednáškami z různých oborů vědy a mezi přednáškami se strannickou tendencí protináboženskou, které se pod maskou vědy, někdy (na př. filosofie) ukrývají a zvrhují se z vědeckého podkladu na více méně časovou módu agitace té které politické strany, k níž přednášející náleží. Tak na př. se stalo v některých přednáškách universitních extensí, které byly z části vlastně tendenčními protikatolickymi projevy přednášejících. Není vyloučena možnost, že i ve středoškolských extensích, ve kterých přednášejí síly mladé, odchovanci školy Masarykovy, bude tu a tam následován tento příklad universitních extensí, a to ve větším rozsahu. Neboť, kdežto universitní extense pro svou drahotu nebyly všude uskutečnitelny, konají se středoškolské zdarma, neb s nepatrnou režií.

Ovšem dlužno veřejně předem poukázati na to, že není správné uchylovati se od vědecké stránky přednášek a také že to není v intenci úřadů, které podporujíce tyto přednášky, mají ten úmysl, aby se vědecky poučovalo a nikoli aby se pod rouškou vědy a pode jménem vědeckých přednášek pronášely strannicko-

politické kritiky a bezdůvodné námitky protináboženské. Jsouce přátely každého vědeckého vzdělávání a poučování lidu, vítáme po předchozím ohražení tyto středoškolské extense, a upozorňujíce na ně, poukazujeme naše katolické spolky, by i ony použily této vhodné příležitosti z různých oborů vědeckých a žádaly o ně. Tím se vnese nový přednáškový a poučný směr tam, kde až dosud vše se točilo kolem themat již vícekráte probraných. Dále bude poskytnuta příležitost v našich spolcích přednášeti těm přátelům naší věci v profesorstvu, kterým až dosud nebyla dána k tomu příležitost. A mimo to vyměněny budou názory, v čemž dobrá věc musí sama zvítěziti. Vzhledem k tomu radíme též katolické naší veřejnosti, by se středoškolských extensí súčastňovala v obojím následujícím směru. Jednak byli by vítáni profesoři náboženství středních škol jako přednášející ve středoškolských extensích a mnoho by v kulturním ohledu tu mohli prospěti, jednak duchovenstvo i laikové katoličtí súčastňujtež se přednášek, které mohou míti zdárný výsledek.

Jestliže spolky soc.-demokratické a nár.-socialní využitkovávají těchto extensí a hlásí se o přednášky, jest na čase, aby i naše spolky jich použily. O přednášky tyto lze se hlásiti buď u »Výboru pro středoškolské extense« (Ředitel Bílý, Žižkov) a naznačiti thema i přednášejícího, jednak lze dopsati přímo osobám z předloženého seznamu. Při tom dlužno podotknouti, že se hradí pouze cestovné výlohy, které nejsou značné.

Za večera.

Pohleď na to něžné kvítí,
netrhej je drsnou dlaní!
Stůj, tvá noha broučka raní,
jemuž Bůh dal také žití.

Nespěchej tak v živobytí,
slunce hleď, se k lesům sklání,
zírej tichém při klekání,
jak červánky zlatem svítí.

Před tou krásou pýchu světa
snaž se v duši pokořit —
kéž ti bílou růží zkvétá
v srdci klidném krásy cit,
bys pochopil, Kdo k nám zírá
zrakem krásy z všehomíra!

J. Dědinský.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

»Je to úsudek,« podotkl Smith, »jejž jsme podědili od Luthera a Kalvína. Ti počali vynášeti víru, potom tvrdili, že vše, co je bez víry, je smrtelný hřích; kdo však věří, ten hřešiti ani nemůže, a jestliže věřící hřeší, Bůh si toho nevšímá, a konec konců byl, že tvrdili o hříchu, jako by byl nějakým prostředkem k spasení. Tak škodí rozumu, zabředne-li příliš hluboko do bludu!«

»Já jsem vždy myslil,« doznával John, »když jsem slyšel zásadu »Hřeš a věř« připisovati Lutherovi, že se to děje jen tak žertem. Ale ne! je to opravdu jeho nauka; poznamenal jsem si to do svého zápisníku. Luther píše Melanchthonovi: »Jsi-li kazatel, kaž o milosti pravé a ne domnělé, je-li milost pravá, učiní hříšníka opravdového; Bůh nespasí hříšníky domnělé. Buď hříšníkem a silně hřeš, ale silněji věř a raduj se v Kristu, jenž jest vítěz nad hříchem, smrtí a světem; třeba hřešiti dost a dost. Tento život není obydlím spravedlnosti, ale očekávejme nová sídla v nebesích, praví Petr, a novou zemi, v níž bude obývati spravedlnost. Nám postačí, že jsme poznali bohatství a slávu Boha, beránka, který snímá hříchy světa, od toho nás neodtrhne hřích, kdybychom i tisíckráte, tisíckráte za den dopustili se smilstva, nebo vraždy.«

»Může-liž býti ďábelštějšího rouhání, táži se?« zvolal John rozčilen. »Tisíce smilství a tisíce vražd nás neodtrhne od beránka Božího! A takových »naučení« má Luther ve svých spisech plno! Na jiném místě píše: »Zbožné duše, které ctnost konají, aby si získaly království nebeské, nejen že tam nepřijdou, ale třeba je počítati mezi bezbožné; jeť mnohem více třeba obrniti se proti dobrým skutkům, než proti hříchu « Věru, drahý pane Smithe, povídám vám svatou pravdu, že jsem hořel studem nad naší anglikánskou církví, když jsem četl tyto podlosti; vždyť velikou část svého vyznání opsala z Luthera!«

»Upokojte se; vždyť i sami Luteráni mistra svého zapírají.«

»To vím,« zvolal John, »ale přece jest jen pravda, že on a veliká část jeho nohsledů a církví protestantských se shodují v tom, že odsuzují svobodnou vůli poctivého člověka. Tak ničemná nauka musila jistě vzbuditi odpor. Anabaptisté, zprvu Lutherovi žáci, potom zuřiví jeho nepřátelé, určení od něho k zahubení ohněm a mečem, považovali za jádro zbožnosti křesťanské dobré skutky . . .«

»Jen že je sami nekonali,« usmál se Smith; »dopouštěli se přemnohých zločinů.«

»Třeba; ale odpírali Lutherovi, a proti nim se rozzuřil nejen Luther, ale i Melanchton, Zwingli a Kalvín. Zuřivěji proti luteranismu vystoupili naši Kvakeři, kteří rozhodně odsuzují všecky své protestantské bratry, prohlašujíce, že bez konání dobrých skutků budou všichni zatraceni. Po kvakeřích vystoupili proti protestantským církvím také Hernhutští a Čeští bratří, protestujíce

proti víře Lutherově a Kalvínově. Protest nemohl vyznívati jen tak na plano: a ejhle! reformátor reformátorů, Emanuel Swedenborg, syn luteránského biskupa, zakládá novou protestantskou církev a odhaluje světu, že viděl na vlastní oči peklo, a tam jako odsouzence Kalvína a Melanchthona, a to právě pro jejich darebácké učení o predestinaci a o víře, ospravedlňující bez dobrých skutků. Dále nám dává věděti, že Luther nalézá se teprve na cestě ku spasení, poněvadž na onom světě z větší části odvolal své zkázonosné učení a doznal, že je dobrých skutků k spasení třeba . . . Tak se podívejte, soudím-li správně: je to jedna směsice samých odporů! Polovice našich církví zavrhuje dobré skutky jako nepotřebné a škodlivé, druhá polovice je doporučuje jako blahodárné a nutné. Jak to lze srovnati?«

Sir Robert Smith se chytrácky usmál a řekl: »Srovnejte to tak jako naše anglikánska církev; dejte za pravdu těm i oněm.«

»Ale jak jen možno přikývnouti oběma, tomu, kdo říká ano, i tomu, kdo říká ne?«

»Napodobte naši cirkev; v jednom článku praví, že pouhá víra ospravedlňuje, ve druhém se velebí dobré skutky, ve třetím se vykládá, že pokání je prostředkem ke spasení . . .«

»To je nejzmatenější hatmatilka, již si jen člověk může představiti,« trpce řekl John. »Stávám-li se přítelem Božím pouhou věrou, proč konati pokání a dobré skutky! A kdyby tato absurdnost byla společnou vlastností všech našich církví! Ale ani to ne! I mezi námi jsou trhliny. Naši Metodisté reformují anglikanismus a za odměnu jsou z církve anglikánské vyobcováni. Učiní si církev pro sebe, opatří si duchovní a biskupy. A již se dělí ve Wesleyány a Whitefeldiány, a pak se drobí a drobí v osm i deset církví a církviček — tak alespoň to praví přehledné zprávy letošního roku. A všichni tito anglikáni reformovaní a nereformovaní kočkují se mezi sebou. Jedni hlásají predestinaci do pekla ve smyslu Kalvínově, druzí to popírají ve smyslu některých luteránských církví, jedni pokládají dobré skutky za cestu k spasení, druzí pouhou víru; ti doporučují ctnost, oni hřích. A dnes máme k posile Metodistů Trattarianisty, Puseisty, Ritualisty, kteří všichni více méně obracejí na ruby třicet devět článků, obnovujíce zpověď, pokání, svatou večeři, praktickou zbožnost, a na konec tvrdí, že ze všech těch dobrých skutků nevzklíčí sémě věčného spasení. Jestliže švýcarské, francouzské, německé, holandské a americké církve jsou všecky nesvorné, naše národní církev jest pravý opak. V těch věcech, které tvoří základ veškeré mravnosti vůbec, nemá s nimi nic společného. Lituji toho skoro, že jsem se pustil do toho Augiášova chléva. Táži se věhlasných reformátorů a dnešních církví: »Stvořil mě Bůh pro nebe?« Slyším odpověď některých: »To se neví; může být, že tě stvořil pro peklo.« Táži se dále: »Ale snad svou svobodnou vůlí bych mohl alespoň něco v tom změniti?« Odpovídají: »Docela nic; ve věcech spasení je člověk tolik jako kámen.« Ptám se: »A což kdyby mě byl Bůh dobrotivostí svou ustanovil pro nebe, byl by mě stvořil lepším, spravedlivějším?« »Nikoliv,« zní odpověď; »byl bys hříšníkem a zlým až do smrti; všecky tvé skutky, i nerozvážené, by byly zradou na Bohu spá-

chanou. Ale přes to vše nebude tě trestati, jestliže věříš.« A ptám se naposledy: řekněte mi alespoň, mám-li pro své spasení konati něco dobrého, mám-li se modliti, ostříhati přikázání, podporovati bližní, odpouštěti nepřátelům svým — zdaž to vše učiní mě Bohu milejším a pojistí mi spasení věčné?« Odpovídají: »Věř, ostatně na tom nezáleží, žiješ-li jako lotr nebo jako svatý, jednáš-li jako člověk nebo jako zvíře.« Takovou nauku nalézám v různých variantech u protestantských církví!«

Sir Robert čekal na takový konec mladíkovy filosofie. Odpověděl vážně: »Dvě věci ve vás obdivuji, milý hochu: výtečnou vaši paměť, s jakou důkladně podáváte zprávu o naukách různých protestantských církví, a váš ostrovtip, s jakým je posuzujete, porovnáváte a logické důsledky z nich činíte. Učinil jste tak věrný náčrtek našich vyznání a jejich odchylek, že nechybí ani vlásek. Ale řekněte mi upřímně, vnikáte tak hluboce do protestantských dogmat jen tak z akademické záliby, nebo abyste nalezl nějaké praktické vodítko pro svůj náboženský život?«

»Jedno i druhé,« řekl John.

»Povím vám tedy též zcela upřímně, že pokud se dotýká pouhé vědecké stránky, veškeré odpory našich církví a proslulých reformátorů dokazují vám jen slabost všeho lidského myšlení a nic více. Co se dotýká onoho praktického vodítka, poznáváte nad slunce jasněji, že všechna naše vyznání (a máme jich padesát, šedesát, ne-li víc) rvou se mezi sebou ve věcech nejdůležitějších; není ani jedné, která něco tvrdí, aby toho ta druhá nepopírala, a přece se těší všecky stejné autoritě. Jestliže pocestný slyší radu: »Jdi tadyhle« a »Ne, tady nechoď, jdi tuhle,« pak jistě není veden a neví, kudy se má ubírati. Vyznání našich církví, jejich články, výnosy a dekrety jejich koncilů — to vše není vůdcem. Třeba tedy hledati jiného vůdce, a ten zde býti musí, ač nevyhodil-li nás Bůh na svět jen tak úmyslně, abychom se v bludech udusili. Tak jsem pravil ve dnech mládí sám k sobě.«

Při těch slovech pozdvihl ctihodný stařec šedivou hlavu; hlas se mu chvěl, slova zněla pomalu a těžce, tak jako tomu, jenž odhaluje veliké tajemství, jež byl dlouho v duši skrýval.

»Také já prožil úzkosti oněch vznešených a hlubokých myšlének, které mi tkvěly v mysli a v srdci: ó člověče, ty nejsi pouze pro tuto zemi, jsi nesmrtelný. Přede mnou zářil druhý život v plné své nekonečnosti. Již pouhá filosofická možnost věčnosti šťastné nebo nešťastné jest takový předmět pro myslící bytost, že koho to nevábí k úvahám, ten je bytost pokleslá, hmotnější než sama hmota, hrubější než sama hrubost. Také já kráčel do obtížné oné výše, k níž nyní spějete vy: učinil jsem však krok, který mi dal klid a světlo . . .«

»Jaký krok?« přerušil ho John, jenž nepohnul ani brvou a bál se dýchati.

Stařec pokračoval, nedávaje k otázce té přímé odpovědi: »Čeho žádá Bůh od svého tvora, aby jej učinil na věky šťastným? Nechci se tázati vás, papeženci, jste prý plni pověr a bludů; otáži se tedy moudrých myslitelů, kteří obnovili církev Lutherovu, zeptám se Luthera, Zwingli-ho, Knoxe, Kalvína, Jindřicha VIII.,

Melanchthona, Muncera, Meuna, Foxe, Wesleye, Whitefielda a všech zakladatelů nových vyznání, od církví reformovaných mé vlasti počínaje až do církví nejvzdálenějších. Opětoval jsem tuto otázku po měsíce a léta a také já, prohlížeje knihy a vyznání víry, nenalézal jsem jiné odpovědi, než směsici si odporujících nesvorných hlasů. »Ostříhej přikázání« . . . . »Ostříhati přikázání není nic platné.« »Jenom věř, na tom je dost.« »Chceš-li, můžeš věřiti.« »Věřiti není ve tvé moci.« »Nebe jest tvé, chceš-li si ho zasloužiti.« »Nikoliv, Bůh tě určil pro peklo, bude tě ponoukati k hříchu, a pak tě potrestá na věky věkův.« Posléze mě tento boj unavil, rozzlobil jsem se na všecky ty mistry reformace, zdálo se mi, že si ze mne tropí šašky, i rozkřikl jsem se na ně: »Ve jménu koho (a to byl, milý Johne, právě ten šťastný krok) mi kážete tak přísně si odporující nauky a tak nešťastné pojmy?«

»To nejsme my,« odpovídali mně v souhlasném volání, »to nejsou naše osoby, které tak hlásají, my jsme pouzí vykladači slova Božího, onoho slova, které je v nás a je jediným základem všech našich vyznání a všech našich církví.«

»Je-li tomu tak,« rozčiluji se tím více, »proč si tedy tak vzájemně odporujete? Což slovo Boží si také odporuje?« A aniž bych byl čekal odpovědi, pokračoval jsem: »Dejte mi tu vaši bibli, ve které neumíte ani čísti a kterou ani nechápete; zeptám se jí sám, slovo Boží bude ode dneška mým zákonem, a nikoliv vaše odporující si vyznání. Od té doby stal jsem se anglikánem, jímž jsem se byl již narodil, a jako takový též umru. Ze všech třiceti devíti článků a vyznání luteránského, kalvínského, švýcarského, francouzského, holandského a tak dále nepřipouštím nic než jen to, co je v souhlasu s biblí. Ať se mezi sebou rvou jak chtějí, zde — a při tom se dotkl Smith uctivě bible — zde jest mé vyznání víry a má pravá církev. S biblí v ruce soudím všecky a všecko, toto světlo mně oddělilo lež od pravdy, přijal jsem učení všech protestantských církví a přiznávám se, že jsem si z nich utvořil mnoho, co v kardinálních bodech souhlasí s koncilem tridentinským, přece jsem však nezaměnil anglikánskou víru s věrou římsko-katolickou. Tak je tomu se mnou!«

»Snad se to jednou stane tak i mně!« zvolal John, jenž neznal slabé stránky tohoto vyznání víry.

Sir Robert pokračoval v patrném již umdlení: »Vezmete-li bibli za jediného a nejvyššího svého vůdce a utvoříte-li si na jejím základě svou církev, žádná církev na světě vás nebude moci odsouditi, všecky vám to schválí. Všichni nejproslulejší reformátoři dovolávali se bible. Projděte jen veliký ten cyklus rozkolu s církví římskou od Albigenských, Petra Valdenského, Vikleffa a Jana Husa až k Lutherovi, Kalvínovi a soudruhům jejich ze XVI. století až k Foxovi, Wesleyovi, Zinzendorfovi, Swedenborgovi, Mormonům, Rongistům a Starokatolíkům: všichni přijímají bibli jako knihu svatou. Vidíte tedy, že v té věci jsem za jedno s vaší rodnou anglikánskou církví i s třemi sty miliony římských katolíků.«

»Chcete snad říci dvěma sty miliony,« přerušil jej John.

»Nikoliv, pravím správně podle nejnovějších statistik třemi sty miliony. Zdá se vám tento souhlas tak početné církve, tak na pevných základech spočívající, věcí malou? Přidejte k tomu ještě církve východní a ruskou; veškerenstvo křesťanské přijímá písmo svaté jako orakul Boží velebnosti a jako dárkyni zákonů. Tam, kde mluví Bůh, musí člověk umlknouti!«

Mladému Johnovi zdála se řeč ctihodného starce býti vznešená a obdivuhodná, že proti ní nebylo lze co namítati. V té věci třeba ho omluviti. S veškerým zápalem mladistvé duše, svého nadání a vytrvalé píle snažil se poznati základy mravního života, žádaje jasné a přesné označení hlavních rysů všech protestantských církví a nepodařilo se mu nalézti jedinou pravdu, společnou všem! Dostávalo se mu odpovědí vzájemně si odporujících a každý myslil, že správně vykládá čistý smysl bible. Jak snadný a blízký byl zde úsudek: Bible nestačí, aby sama učila pravdám. Tolik a tolik věhlasných reformátorů se mýlilo, jakž jen se mohu domnívati, že já se nemýlím?

John zůstal na poloviční cestě, a z odporů protestantských církví soudil, že jsou a trvají na zjevném bludu. Důvěra jeho ve třicet devět článků, jakož i v každé jiné vyznání byla zničena nadobro. Zbývala tu již jen bible.

Nepozoroval, že bible neměla již svůj určitý a jistý smysl, jaký jí byl dán od Boha, ale že výklad její závisel na měnivé a pověrné jeho fantasii, a že mohl každý verš vykládati podle toho, jak mu rozuměl: více nebo méně správně, více nebo méně falešně. Nebál se, že snad neporozumí Božským dogmatům a nařízením, a měl přece před sebou příklad sta reformátorů a sta církví, které se ve vzájemném odporu štířily, dokazujíce tak zjevně, že rozuměly špatně. A kdož mu mohl za to ručiti, že nebude měniti svou víru ode dneška do zejtřka, podle nového výkladu svatého písma, jak mu napadne, a jak jej bude míti za lepší a dokonalejší? Kdož mohl za to ručiti, že nebude zmítán pochybnostmi a nestane se kořistí denně se měnících názorů a mínění? Lichotil si, že si zbudoval neochvějný základ své víry, mínil, že se postavil na pevnou skálu, a zatím se zmítal na vlnách pohyblivých svých rozmarů, ku hříčce a pro smích každého zavanutí větru a každé vášně a náruživosti.

John se vracel domů k Fiesole s myslí rozechvěnou a roztržitou, že docela zapomněl, jako obyčejně, koupiti na trhu několik ptáků, které by byl přinesl jako domnělou loveckou kořist. Sestry ho vždy dychtivě očekávaly a prohlédaly chvatem celou brašnu.

»Chlapík myslivec,« zvolaly. »Nepřináší ani peříčka!«

Teprve nyní zpozoroval John své nedopatření a odpověděl: »Je vítr, ptáci sedí v úkrytech. Přinesl jsem vám dva pěkné pomeranče; jsou to palermské.«

Dal je sestrám a odešel ke svým studiím. Matka měla mnohé podezření a strach; strávila skoro bezesnou noc a přemýšlela, jak syna vyléčiti.

XXXVII. Mateřské úzkosti.

Co může utajiti syn před bystrým zrakem milující matky? Paní Needle-ová četla v Johnově obličeji, uhodla, co si myslí, počítala takřka tlukoty jeho srdce. Velmi ji rmoutilo jeho tvrdošíjné zalézání do pokoje; kdykoli nešel na hon, hnětlo ji, že ho nalézá vždy celého sehnutého nad psacím stolkem, po jedné straně s nějakou knihou od Julie, podruhé s hromadou papíru popsaného vlastnoručními poznámkami, s perem v ruce, vířící krví k mozku. A John zase, překvapen byv ve svém dumání, díval se na matku vyděšeně, odpovídal rozpačitě a stísněně, jako člověk, jehož mrzí, že byl ze své práce vyrušen.

»Čím to je,« uvažovala prozíravá paní, že John padá náhle z jedné výstřednosti do druhé, jeden den žije život bez starosti po horách a dolinách, a hned potom se uzavře do světnice jako poustevník? Den věnuje střílení ptáků a večer stává se mu akademií filosofie a náboženství. Čím to je, že jakmile promluví slovo s Julií, již se zahloubá do nějakého článku víry? Musím se dověděti, co v tom vězí, a to hned zítra, zítra!«

Nazejtří odešel John jako obyčejně s ručnicí přes rameno. Matka, toužebně si přejíc vniknouti až na dno srdce svého syna, planouc horlivostí, uchrániti ho zkázy, rozhodla se k něčemu, na co by si anglická matka ani neopovážila pomysliti. Vstoupila do jeho pokoje, odhodlána najíti synovy rukopisy, čísti je, odhaliti ono tajemství. Ale John — a toho dříve nikdy nedělával — uklidil psací stolek, veškeré rukopisy zavřel pečlivě do zásuvek a klíček vzal k sobě. Otevříti násilně zámek bylo by tolik, jako prozraditi své plány a stupňovati do nejvyššího bodu zasmušilou rozkvašenost synovu. Bylo třeba položiti horoucí vůli úzdu. — »Alespoň se dovím,« myslila, »co vězí v tom chození na hon. Nevěřím tomu! Neposlušný John sedí místo honu u Roberta Smitha. Vždyť je všecek prosáklý jeho názory a theoriemi, a potom se celý večer handrkuje s Julií. Chci vsaditi jednu proti stu, že jinak tomu není. Zavolala kuchaře a ptala se ho tónem celé své autority: »Ráda bych se od vás něco dověděla, ale beze všech vytáček.«

»Račte jen poroučeti.«

»Co se vám zdá o těch ptácích, které nosí pan John? Jsou čerství nebo již dříve zabití?«

»Jsou několik dní staří,« zněla odpověď kuchařova.

»A což ta sluka předevčírem?«

»Ta byla alespoň tři dny stará, podle mého čichu.«

»A proč jste mi to neřekl?«

»Myslil jsem, že toho při jídle nepoznáte, a potom, račte prominouti! Neopovážil jsem se říci, že pan John chodí na hon na Starý trh!«

»Dnes mi ptáky ukažte dříve, nežli je oškubáte!«

Náhodou však přinesl John toho dne čerstvého zajíčka. Mistress pochybovala nyní ovšem více než kdy jindy o lovecké dovednosti myslivce-nováčka, i učinila mu sladko-hořkou poklonu, tázajíc se: »Co jsi za něj dal?«

John se nebyl dosud o to staral, jak zatajiti, že kupuje zvěř na trhu, i odpověděl: »Jsou jisté otázky, které se myslivcům nedávají; může vám stačiti, že jsem jej přinesl ještě krvácejícího.«

»To můžeme býti tedy jisti,« řekla matka, »že nebudeme míti nouzi o zvěřinu.« Víc nepromluvila; měla již skoro doznání toho, na čem jí nejvíce záleželo. Podezření její, že John tráví celé dny v rozmluvách se Smithem, tím jen vzrostlo. Užila příležitosti, když John před jídlem sešel s Julií a sestrami na chvíli do zahrady; vklouzla tiše do jeho světnice. Mateřská úzkostlivost jí napověděla, v jakém směru má vyšetřovati; pozorovala bedlivě při světle oba kohoutky ručnice i vnitřek hlavně; neuzřela ani stopy po nějakém vystřelení, kohoutky i pánvičky se leskly, nejsouce ani dotknuty. Bylo viděti, že kohoutek nenarazil na pánvičku ani jedenkráte. Učinila ještě více: trpělivě spočítala všecky zápalky, jichž byla plná krabička, přeměřila i prach z lovecké lahvičky. »Zítra budu věděti,« řekla si, zdali vystřelil a kolikráte. Ale srdce už ji neomylně ujišťovalo, že John nedal ani jednu ránu z ručnice, a že domnělé vycházky na lov byly záminkou, aby mohl choditi k Smithovi. (Pokračování.)

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

4. Ostatkové právo na Prostějovsku.

Chlapci činívali přípravy k držení práva jako jinde. Představenstvo obce zvolilo*) chase výbor a odevzdalo tomuto mladému výboru na ty tři dni vládu v obci s »veškerým řízením«. Úřadové byli titéž jako na Kroměřížsku. Děvčata právo strojila. Šabli zabalila do bílé zástěry, na vrch upevnila obojek,**) opentlila, jenom špice zůstala holá. S právem se šlo v neděli po požehnání do hospody.

V pondělí jako jinde chodili po dědině. Obyčejně dva nebo více muzikantů jim hrálo na housle. V jizbě výbor zasedl za stůl, písař maloval křídou hříbata, telata, kuřata a j. na stole; pacholci vzali hospodáře do kola, a otočili se tak dvakrát po jizbě, pak jej přivedli ke stolu, dali zavdat piva a žádali: »No tož, stréčko, na te hřibjata.«

Hospodář jim něco daroval.

Potom tančili s hospodyní, dcerami, děvečkami a od těch vybírali na telata, kuřata, housata. Dcery dávaly po pěti rýnských šajnů, dívky po dvou i třech. Po tanci obsloužila hospodyně hosty misou koblihů.

V hospodě byly tytéž pořádky jako jinde. Odchýlným bylo, že na př. v Hluchově děvčata »zasazovali« pod právo, t. j. která

*) Někde chasa zvolila si sama úřad, na př. ve Smržicích.

**) V Hluchově na hoře byl pantlík.

chtěla seděti co nejblíže práva, zapíchnutého ve stropě, musila více platiti, až 6 rýnských! Chlapci vybrali někdy až 70 zl. na útraty. Když se vyplácelo feruló, faguló, zpívalo se:

Jedna — dvě — po hlavě,
jedna čtyry — po p . . . . i.

V Hluchově naposledy drželi právo r. 1848.

5. Ostatkové právo na Přerovsku.

Na Přerovsku volívala si chasa výbor sama. Právo jinak strojili. Nastrojili meč jako »panenku« (loutku). Meč se ovinul »lipským« (červeným) šátkem, na vrchu opásal se bílým fěrtuškem, na hlavě (konci) měl »kotouček« (věneček z pentlí); od věnečka přes fěrtušek až na konec meče visela dvouloktní pentle, dole (»na stopce«) byl omotán lipský šátek. Takto vystrojenému právu říkalo se také »dróžka«. Jinde byl meč obvázán osmi šátky, pokaždé dvěma stejně barevnými proti sobě: bílými, červenými, kvítkovanými a černými; kolem konce byl věnec.*) Na Olomoucku právo odbývalo se podobně.

Honili hřebenáře.**)

V ostatke ovázal sobě nekeré pacholek lob z řičece napřeď. a do zado taky lob, a na všecko oblikl černé fěrtoch a napřeď převázal konskó hlavo z hader, — to bel hřebenář. Přejeda do jizbe, hned ležel na lužko s koněm, kobela pré to jak oheň! Chodil po staveních; nekeré šil před ňém s měchem na koblehe. Co dostale, to proožele. (Z Hluchova.)

V ostatky smaží se v každém domě koblihy na sádle a »milosti«. Milosti připravují se z těsta, z mouky a vajec udělaného, a podobají se židovským macesům.

Škaredá středa.

Pořádný Hanák bez popelce se neobejde; i malé děti přinášejí do kostela na popelec. Po kostele chlapi zajdou si do hospody »spláchnót« popelec. Kde drželi právo, chlapci účtují. Za dřívějších dob chodili ostatníci s »*kvasnicema*«. »Někdo z nás,« vypravuje stařiček Pospíšil ze Skaštic, »se načernil jako kominář, a dal se ovázat hrachovinami a obřízky, že vypádal jako medvěď,***) a bubnem se bubnovalo a vodili ho na oprátkách, z obřísel zhotovených, po dědině; i do jizeb vlezl a tam nasvinil z hrachovin. Někde před námi zavřeli, někde nás pustili. Kde nás pustili, dostala hospodyň hrníček kvasnic,†) a ona dala kaše. Kaši jsme prodali a peníze společně propili, obyčejně někde v městě. Jinde děvčata se sešla na přástku, pacholci je pak počerstvili nápojem.

Známý ostatník z Vážan vykládá, že o nich chodíjó na škaredó středo »*s maškaró*«. Stárek je oblečené za inšpektora

*) Z »Mor. lidu«, str. 26.

**) »Hřebenem« slula za stara obecní »trdlica« (mučidlo), postavená před kostelem. Viz u Sušila str. 733., kde mluví se o hřebenáři na Jevíčsku.

***) Říkalo se choditi s medvědem.

†) Někde místo opravdových kvasnic dávali rozředěnou mouku ve vodě.

pojiščovne, jiné zas za dochtora, s něma je take dráb se šabló, kvasničář s kvasnicama, jeden je medvěďem, zamotané celé v hrachovinách. Medvěďa vodijó na řetazách a toze ho zlobijó, on je pak zlé, všode vleze, žere hozeny maso, slanine, véca a dovico jiny. Dochtor prohliži te, co se chcó dat pojistit, kvasničář dává hospodenim za dare kvasnice; e ječmeň vezme. Večir děvčata o stárkové táhajó *škáre*, to je nachestajó koláču, navařijó čaj a kafé, a chlapci dajó nápuj za penize, co dostale za sbirko, a pak se ji a pije, jako be nebela ani škaredá středa.

* * *

Počálka se chestala na škaredó středo*) pro chlapce, co dávale zavdanó po ostatcich. Já sama dvakrát sem na ni bela. Na plech vhodile rozmočené hrach, dale pict do tróbe, dež se hrach »opočel«, tož ho opepřovale, pomastile, pocokrovale a osolele a jedla se počálka v hospodě. Chlapci dale děvčatom, kery počátko chestale na piti. (Ze Ždětína.)

Dež děvčata pekle *počálko*, poslale nekde divko *»počálnik«* vepučet. Nekerá divka nevěděla co je to, tož šla třeba až na konec dědine k nekemo. Tam ji navázale do koša kameni, hlene, co belo těžky, a dale na záda a ona nesla do strháni. Celá dědina se ji smála. Takovy divke lebo hlópi ledi, dež se krele střeche dochem, chodile vepučivat *obecni* nožéce na zastřehnóti došku, alebo na ječmeň pro *klasnovač*. To belo smicho! (Z Hluchova.)

V Mostkovicích za dlouhých večerů postních chodí *pučálník*. Některý mladík obleče na rub obrácený kožich, hlavu pokryje chlupatou beranicí; do zástěry vezme sazí a chodí po dědině, — lidé praví, že to pučálník.

Tluče na dvéře stavení, ve kterých bydlí děvčata, i jinde. »Nechoďte otvírat,« napomínají se domácí navzájem, »pučálník jde!«

Někde otevrou, a tu pučálník počerní otvírajícího a naháže smetí do síně. Druhého dne jest toho plná dědina, že tam a tam byl pučálník, a toho a toho začernil. Pokud seli hrách, pučálník házel zrna hrachová do síně. Ptal jsem se stařička Pospišila ze Skaštic, co jest to »pučálka«?

Pučálka je »kočičí sdávání«.**)

A co je »kočičí sdávání«?

»Hrach a kiópy spolu uvařený, to je kočičí sdávání.«

Půst.

Sotva že rozlehl se zvuk písně »Již jsem dost pracoval« po Hané, ustaly zábavy, ba i na společnou přástku přestalo se choditi. Ženské doma předly samy, nábožné písně zpívajíce. Po klekání modlí se všeobecně růženec; mnohý rád by modlitbě unikl, ale nevyplatí se to jemu doma. Hanácké hospodyně v té příčině jsou důsledny a neuprositelny. Půst zachovával se přísně; v některých domích nejedli po celý půst vyjma neděle masitých

*) Také v pátky postní.

**) Svatba.

pokrmů, ba ani pokrmů se sádlem připravovaných; jídla mastila se konopným olejem. Znám posud rodiny, v nichž hospodyně na půst kupuje nové hrnce, nebo staré vyvařují; znám též domy zvláště na Tovačovsku, kde půst valně se nezachovává. Když muži nedostanou masa doma, utíkají do měst ....

V postě, kdy obyčejně počíná jarní setí, děvčata někde polévají pocholky, jedoucí do první oračky, vodou, aby prý nedřímali; za to oplácejí jim to chlapci, když jdou na první trávu také poléváním.

Klid postní bývá někde rušen zpěvem rekrutů. Přese všechno to, že napomínáni bývají, by přestali vyrušovati večer hulákáním, vše nadarmo. Též den odvodu koná se s hlukem, někde i muzikou. Chlapci strkají si za klobouky vité voničky, a někde počínají si, jako by se chýlil soudný den.

Smrtná neděle.

Z jara oslavoval se konec zimy a návrat jara. V době historické spojena slavnost tato s pátou nedělí postní (Judica); slavnost záležela v tom, že vynášela se »Smrt« a přinášelo se »Léto«. Nejstarší zpráva o zvyku tomto pochází z r. 1366, kdy církevní synoda v Čechách přísně zakazovala tento obyčej.*) Zima znázorňuje se v obřadech národních soškou zvanou Marena, Smrť atd. V obřadních písních, které při vynášení smrti se zpívají, vyzývá se Mařena, aby odevzdala klíče sv. Jiří (sv. Janu, smrtelné neděli, květnému pondělku a j.), který odemkne zemi, aby rostla tráva a obilí, čímž se zřejmě na přechod zimní a jarní doby naráží.

Na východní Moravě Mařenu vynášejí na smrtnou (černou) neděli a nové léto přinášejí na neděli květnou, kdežto na Hané *s lítem* (Kroměřížsko), *májem* (Prostějovsko), *jedličkó* (na Tršicku) chodí ráno na smrtnou neděli a odpoledne se *smrtí*. Výjimku činí některé osady na Kojetsku a Tovačovsku, kde v neděli pátou postní vynáší se smrt, a na květnou chodí se se stromkem.

Popíšeme z jednotlivých krajův obyčeje tyto.

1. Chůze se smrtí.

Kroměřížsko. V Pravčicích odpoledne nastrojila si chudobná děvčata smrt. Vzala hůlku, přivázala na ni kus slámy, z níž ukroutila hlavu a ruce. Hlavu ovinula bílým plátnem, na němž naznačila ústa, oči, nos .... Na hlavu jí dala lipský šátek a na naušnice jí ho zavázala; pak ji opásala do bílé sukně a do fěrtušku zeleného nebo červeného. Oblékla ji do rukávcův a frýdky. Dvě se smrtí chodí do dneška; jedna z nich nosí košíček na dárky.

Pod oknem zpívají:

Smrtná neděla,
kde se's poděla?
Svatý Jiří vstal,
pole odmykal.

Všelijaké kvítí
po louce se svítí,
fiala modrá,
tráva zelená.

*) V Nákrese slov. bájesl. str. 192.

Vyletěl sokol na mlynářův dvůr.
Tak vesele zpíval,
až se dvůr rozlíhal.
Královnu volal:
Královno milá,
tvůj král tě volá,
abys k němu přišla,
nebyla tak pyšná.

Královna nešla,
poslala posla,
Aj, ty milý posle,
spravuj ty to dobře jako já sama.
Posel spravoval,
sobě namlouval
tu hezkou děvečku
v zeleném věnečku,
sobě namlouval.

Aj, vy malíři, malujte biče,
kočár vytlačujte,
koně zapříhejte,
s královnou jeďte.
S královnou jeli,
lidi hleděli,
což to za panenka,
což to za hraběnka
v kočáře sedí?
Co by nejela,
když je královna,
ona má růžičky,
červené pantličky pod rukávama.

K říkání tomu přidány verše, které se zpívaly, když děvčata chodíla s králkou. (Vyletěl sokol na mlynářův dvůr. . . .) Za odměnu dostanou vajíček.

V Záhlinicích*) odpoledne dospělejší děvčata přistrojila slaměný došek na pannu do šatů, jakéž obyčejně nosily; na hlavu zavázaly šátek dle mody a od fěrtuška nechaly červené pentle viseti. Takto přistrojenou Mařenu, jíž také smrť říkaly, nabodly na vysokou žerď a chodily s ní po dědině zpívajíce:

Smrtná neděla,
kdes klíče děla?
Dala jsem jich, dala
svatému Jiří.
Svaté Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám,
nám, nám, nám, nám,
Záhlinským pannám.
Záhlinsky panny
pěkně zpívají,
ty Kurovské**) žáby
v plotě krkají.

Také mužská mládež, obyčejně pohůnci, připravili si *mařáka*, a to tak, že slaměný došek přistrojily do roztrhaných šatů mužských. Když děvčata již na konci dědiny byla, tu s pokřikem vyřítili se z některého stavení za nimi, zpívajíce:

Nesem, nesem mařáka,
na oleji smažáka;
déte mu másla,
aby se mu jeho hlava třásla.

Při tom hleděli, aby mařákem mařenu se žerdě shodili, což se jim často podařilo. Děvčata utekla se s mařenou do některého domu a chlapci natropivše s mařákem žertů, naposled ho do louže na některém dvoře zašlapali, anebo do potoka hodili. Na Holešovsku chlapci zpívali: Smrťáka nesem s velikým nosem, do vody ho dáme, nad ním zazpíváme.

Přerovsko. Na smrtnou neděli v naší vesnici Majetíně chodí děvčata s Morenou. Děje se to takto: Děvčata oblekou výšek slámy v ženské šaty, které ozdobí stužkami a růžičkami. Tuto Morenu nosí po celé vsi a při tom zpívají:

*) Památky Záhlinic, II. str. 56—57.
**) Kurovice, sousední dědina.

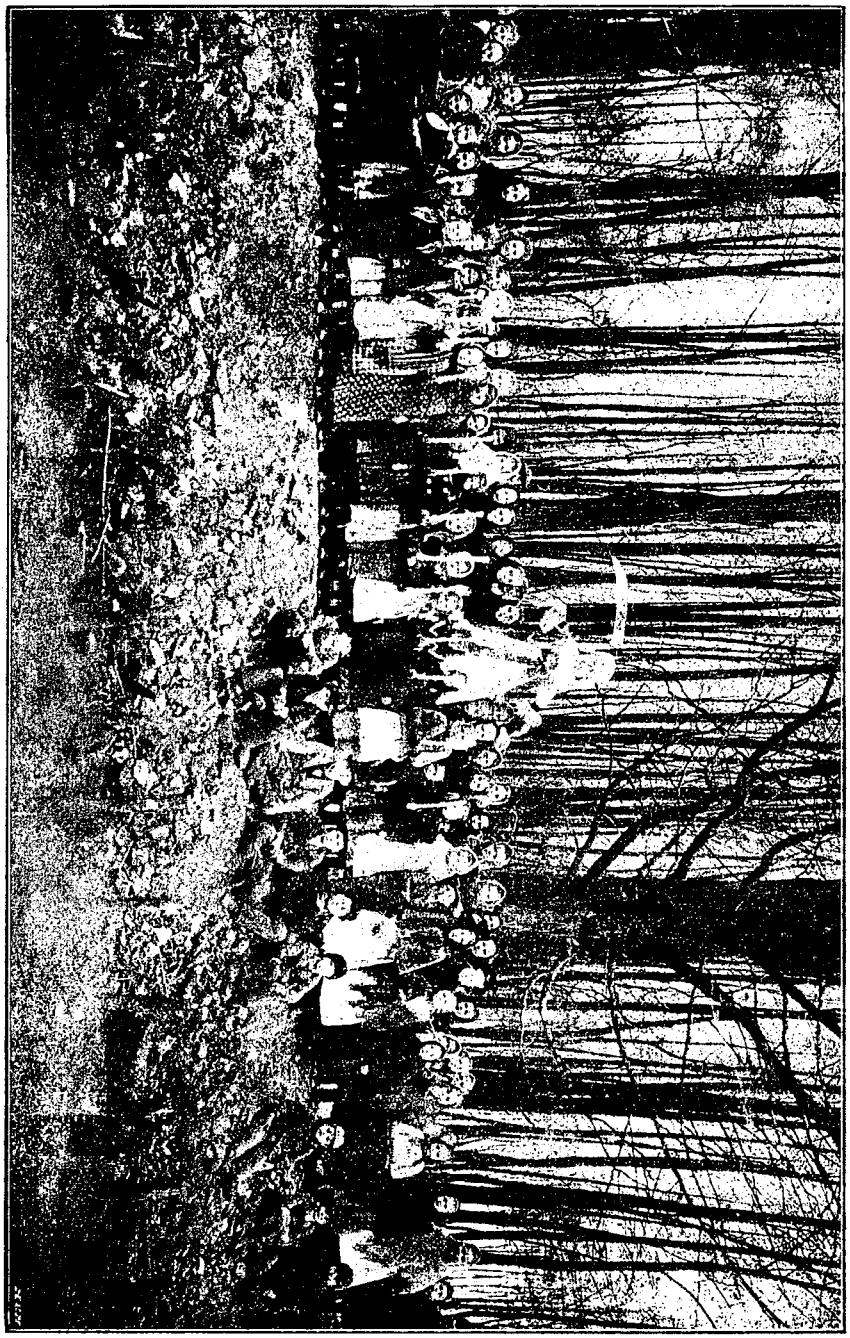

Topení „smrti“ v Tovačově r. 1902.

Smrtná neděla,
kde se poděla,
poděla se, poděla
u sv. Jiří.
Svatý Jiří jede k nám,
odemýkat zemi,
aby tráva rostla,
tráva zelená, fiala modrá.

Pleť babo věnce
svaté Kateřince.
Já bych ráda pletla,
kdybych měla kvítí,
až se skála svítí,
za horami kameny,
vyskakují plameny.

Skoč kohoutku do vody.
pro červené jahody!
Nač bych já tam skákal,
své kalhotky máchal,
kde pak je bych usušil?
U pana krále?
Král není doma,
jel do Hulína,
králka jede z louky,
nese misku mouky,
jaký je to mazanec,
bez koření bez vajec,

Šly matička s móčkó,
zdálo se jim maličko;
přidejte nám vajíčko,
zdálo se jim ještě míň,
přidejte nám kus slanin.
Fiala, růže, kvésti nemůže,
ať jí svatý Jiří kvésti pomůže.
Svatý Jiří jede k nám,
po troníčku dává nám,
nám, nám, nám, Majeckým pannám.
Ty Krčmanské žáby,
v marcénku škrkají,
ty Brodecké panny
v kostele zpívají.*)

V některých dědinách na Přerovsku jest smrt dutá dyně s vykrojenýma očima, v níž hoří svíce. Před večerem nesou ji na plachtě za dědinu a házejí do vody.

Tovačovsko. Smrt se ustrojí takto: Hlava se udělá z hader, ruce z hůlek, tělo ze slámy. Děvčata posadí smrti na hlavu věneček a oblekou ji do bílých šatů. Až ji ustrojí, chodí s ní v Lobodicích odpoledne po dědině za zpěvu:

Smrtná neděla,
kde se's poděla?
Mezi dvouma horami,
sbirala jsem jahody,
vhodili mě do vody.
Hospodyně milá,
dej mi žejdlík vína,
zdá-li se ti maličko,
přidej ještě vajíčko,
zdá-li se ti ještě míň,
přidej ještě kus slanin.

Panímámo krásná
daly jste nám másla,
daly jste nám maličko,
přidejte nám vajíčko,
milá matičko!

Když ji topí ve Vazové**) pějí:

Smrtná neděla,
kde's nám poděla?
Ona se nám utopila,
aby dětí nedávila.
Smrť, smrť ukrutná,
kyselina nechutná,
kyselinu sníme,
a smrť utopíme.

Pak se vhodí do vody.

Roku 1902 slečna Xav. Běhalkova uspořádala topení smrti v Tovačově, jak obrázek přiložený událost onu znázorňuje.

(Pokračování.)

*) Vzato ze »Selského archivu«, III., str. 179.
**) Vazová slove řeka Morava u Lobodic.

»Bílé světlo.«

Napsal JOSEF SVOZIL.

(Pokračování.)

V následujících odstavcích (»K Bohu«, »Život věčný«, »Věčná odplata«) podává autor své nynější náboženské »Credo«. — Celkem dlužno těmto i následujícím statím velikou neuspořádanost a nejasnost vytknouti. Je to spíše sbírka aforismů, které za různých dob a různých okolností byly napsány a nyní v celek seřaděny. Tím se vysvětluje, že autor zhusta předbíhá, že v jedné stati o věcech mluví, které však už do následujících statí náleží (tak ve statích naznačených už mnoho ze svého socialního a politického programu prozrazuje), a že často, mnohdy téměř do slova se opakuje.

Cílem člověka jest mu »plnost života«. Pojmenování to opakuje se v knize asi sedmdesátkráte, ale není přece úplně jasno, co jím autor vyrozumívá. Dle všeho zdá se, že je to vnitřní uspokojení, vniterný soulad, vyplývající z dokonalého, pokud možná poznání pravdy a dosažení toho, po čem člověk touží a čeho vlastní činnosti vlastní prací musí si vydobyti. Pan spisovatel je toho mínění, že celé »plnosti života«, úplného uspokojení dojíti nelze. — Věří (správně měl napsati »uznává«, neboť o víře bez zjevení nelze mluviti) v Boha, poněvadž mu »materialistický názor nestačí (str. 66.), a to v Boha osobního, jemuž připisuje všecky ony vlastnosti, které duch lidský vskutku vlastní silou o Bohu poznati může. Na tom absolutním, věčném, immaterielním, nejvýš dokonalém Bohu má i člověk podíl a veškeren život jeho záleží v tom, aby »Absolutnu« stále více se přibližoval, od hmoty stále více se oddaloval. — Při tom jeví autor veliké neporozumění askese křesťanské, domnívaje se, že tato záleží na »zničení hmoty«. — Tohoto »svého Boha« každý nosí ve svém srdci (str. 79.); není zjevení, není prostředníků mezi Bohem a lidmi, podobně není též z mrtvých vstání těl, není původního dokonalého stavu lidí, je *jisto* (dle autora), že vše to jest bájí. —

Nemožnost zjevení je panu Svozilovi »zcela patrna« (str. 79.), a to proto, »poněvadž není« možno, aby Bůh, nekonečný, absolutní zjevoval se tak, že bychom mohli říci: »My jediní máme pravdu o jeho poznávání.« — K všeobsahujícímu absolutnu vede přece každé hledání. Žádná z našich cest k poznání není úplna a není jedině správná, žádná však není úplně nesprávná, pojímáme-li ji v celosti.« — »Pan Svozil zde jednoduše zaměňuje dva pojmy: »úplnost poznání a jistotu« a na tom základě pak argumentuje. — »Není prostředníků mezi Bohem a lidmi, neboť Bůh jich nepotřebuje.« — To však, tuším, není dostatečným důkazem; neboť Bůh ničeho ze stvořených věcí nepotřebuje a všecko, co prostřednictvím lidí činí, mohl by sám bezprostředně působiti. O logice páně Svozilově a zároveň o tom, jak úzký jest u něho pojem »uctívání« Boha, svědčí věta: »Jestliže sami máme Boha ctíti — kterak že si můžeme ubírati času k poctě jeho tím, že střežíme druhé?« (str. 82.)

Z mrtvých vstání těl a dokonalý stav prvních lidí pan Svozil tedy popírá, ale tvrzení svého nedokazuje, a tím zbavuje nás povinnosti je vyvraceti. — Ze všeho, co pan Svozil napsal, vysvítá, že přijal za svou zásadu moderní racionalistickou filosofii protestantskou hlásanou, že jen to jest pravda, co subjektivní touze odpovídá, co člověk takořka sám

vytvoří, co z jeho nitra vychází. »Každý člověk jen tím žije, co stráví, co tedy sám plně pojme, co může přijati za své. A žádný nemůže všecko přijati za své tak, jak mu jiný předpisuje. Jen to rozhoduje o našem jednání, o čem jsme sami nabyli pevného a svého přesvědčení, jen to rozhoduje o našem jednání, co máme opravdu rádi, protože jsme pochopili krásu toho.« (str. 81.) — Že o každé pravdě, máme-li ji za pravdu bráti, musíme býti přesvědčeni, musíme míti jistotu, jest jasno, že by však nebylo jiného pramene jistoty než vlastní poznání, rozum, to bylo by asi za těžko autorovi dokázati, a nemyslím, že se v praksi tím řídí, naopak, že i to, co od jiných slyší, často věří a beze změny za své přijímá.

V odstavcích »Život věčný« a »Věčná odplata« autor zase předbíhá, mluvě tu též o demokratisaci společnosti; jinak tu dokazuje nesmrtelnost duše lidské; podotknouti jen třeba, že důkazy jeho jsou jen důvody, jež ethika křesťanská uvádí pro *nehmotnost* duše a její *rozlišnost* od těla. Z nehmotnosti lze ovšem tak důsledně dovoditi nesmrtelnost.

Pan Svozil naprosto zavrhuje věčnou odplatu i věčný trest, poněvadž prý by byly ztrnulostí popřením všeho života. Věčný trest, věčné zavržení pak ještě více proto, poněvadž prý je to zbytkem manicheismu, staví říši zla proti říši Boží, nesrovnává se s naprostým panstvím Božím nad světem (str. 95.). Už v tom se jeví panu Svozilovi »kus neoprávněnosti a nelogičnosti, když se tvrdí, že není konec konců možno vyrovnání« (t. j., že po smrti přestává doba zkoušky). — Věčná odplata, věčný trest byly by »ztrnulostí«, neboť jen v hledání, jen v bádání je život. — Pan Svozil si odporuje; sám (str. 78.) tvrdí, že v »Absolutnu«, ve Tvůrci, jest plnost života v nejvlastnějším slova smyslu, a přece u Boha o nějakém »hledání« není řeči. A což domnívá se pan autor, že, když už jsme k poznání Boha, »tak jak sám v sobě jest,« došli (a v tom je blaženost nebeská), že tu nutně veškerá činnost ochabne, že není to právě počátkem nového života, nové činnosti, kterou stále více a více v tomto nekonečném moři vší pravdy, krásy a dobroty se kochámе a tím skutečně věčnou radost pociťujeme? A podobně jako dosažení cíle není ještě popřením činosti, tak také není na úkor činnosti dané zjevení. Kolik tu ještě otázek, o nichž v rámci zjevení možno přemýšleti, kolik duševních radostí, jaké uspokojení z nalézání vždy nových a nových pravd, kterého dosáhli, a jež jest údělem všech velikánů vědy křesťanské, kteří na základě zjevení a v něm majíce světlý maják proti úskalím bludu o pravdách víry i vědy bádali, a kterého by byl jistě i spisovatel dosáhl, kdyby byl na základě positivního náboženství dále »hledal« a bádal. Jak jinak by se byla utvářila »plnost« jeho života.

Jaký jest rozdíl mezi učením manichejským a katolickým, to ví asi pan spisovatel dobře. Že »říše zla«, že mravní zlo skutečně existuje, to je nepopíratelno a srovnati jeho možnost a existenci s všemohoucností a ještě více se svatostí Boží, to je právě velikým problémem, který se v každém systému náboženském vrací a který i pan Svozil ve »svém« náboženství musí řešiti. Říci, že jednou, třeba po smrti, nastane »vyrovnání«, že všickni k Bohu přilnou, jest ovšem snadno, ale kde potom jest svobodná vůle lidská? Nechce-li pan autor svobody popříti, musí doznati, že jest aspoň možnost, že někteří nikdy k Bohu se ne-

vrátí, Boha nikdy neuznají, a že je tedy aspoň možnost věčné říše zla proti říši Boží. A co zdá se absolutnímu panství Božímu více odpovídati: aby Bůh každému neomezený čas k uznání jeho panstvi, k obrácení se ponechal, anebo aby jen určitý čas — jak církev učí — byl časem zkoušky, po němž následuje odplata nebo trest?

V čem tedy záleží vlastně podle pana Svozila život věčný, v čem věčná odplata? — »Duch náš odpoután od tohoto hmotně organického — — vejde do života s jiným prostředím, do života jiných existenčních podmínek, jež nejsou jistě do té míry postaveny na základech hmotna. Čím více tedy se kdo spokojoval s hmotnem, čím více hledal jen upokojení a štěstí ve hmotnu, tím větší námahy mu bude třeba, aby se vpravil do nového života, bude tedy v novém životě státi bezradněji. Těm, kdo nenacházeli ve hmotném už dříve upokojení, bude se v novém životě lépe postupovati k cíli. . . . V tom je celá věčná odplata, v tom je celá »věčná odměna« a »věčný trest«. Vědomí, že jsme opozděni, pocity těžší námahy budou nám i pak působiti bolest — ale zase možnost nového hledání, nového usilování bude naší radostí a naší nadějí . . . Život náš nepřestane býti bojem, ale bude bojem čím dále ušlechtilejším, čím dále radostnějším . . Ani ve věčnu nestaneme se spokojenými . . . ale budeme nabývati stále více jasného, pevného životního klidu.« (str. 97. a násl.) — Kolik nesrovnalostí, kolik vnitřních sporů jest ve fantastickém tomto pojímání věčného života. Nejen, že nebyla by pak neodolatelná touha duši lidské vrozená nikdy vyplnitelna, nejen že musí pak autor pro dítky před užíváním rozumu zemřelé (jak sám cítí a uznává) připustiti výminečný vývoj duševní na onom světě, skutečný zázrak, nejen že všecky hříchy, které nezáleží v zneužívání »hmotna«, nebyly by pak trestány: taková »odplata«, takový »trest« vůbec nemůže býti sankcí mravního jednání. Či domnívá se pan autor vskutku, že ono vědomí, že po tomto světě nastane svět »jiných existenčních podmínek«, ona pomíjející »bolest«, již kdo v prvním okamžiku pocítí nad tím, že se zde příliš »spokojoval s hmotnem«, dostačí ke konání dobra, k chránění se zlého, k mravnému jednání? Myslím, že tomu pan spisovatel sám nevěří. Ale kdyby to aspoň, co pan Svozil povídá, bylo jisté! Praví sice, že je »proniknut jistotou«, »má pevné přesvědčení«, ale kde má důkazy svého tvrzení? Jediným důkazem jest mu: tak si to myslím, tak si to představuji. — A tu chce nás vskutku přesvědčiti, že je mu tento »systém« náhradou za víru jeho dětství? Za onu víru ve věčnou odplatu a věčný trest, kterou vyznávaly miliony duchů ne všedních a bezmyšlenkovitých, ale velikých, která dovedla jim vdechnouti nadšení a sílu v dobách zoufalství, která dovedla je povznésti k činům, kterým se svět obdivoval a obdivuje? Kéž by se i on vrátil zase k ní, kéž by poznal, jak veliký je rozdíl mezi velebnou naukou křesťanství a každou »hypothesí«, jež ji chce nahraditi, a jež nikdy pravého štěstí, pravého upokojení přinésti nemůže! —

Rozvláčnost, neuspořádanost a nejasnost dlužno vytýkati hlavně následujícím statím: »Život v boji a kompromisu«, »Mravnost«, »Člověk a společnost«, »Politika«, v nichž autor hlavně svoje socialní a politické názory vyvíjí. — Stačí poukázati na některé vnitřní spory, do kterých pan autor svými názory upadá. Ačkoli prohlásil, že každý může »svou cestou« Boha hledati a že necítí nenávisti proti společnosti, z jejichž pravidel se vymknul (str. 59.), přece častěji vyslovuje se proti »ne-

omylnictví, pravověří«, o nichž přece ví, že k podstatě katolické církve patří. Snahou lidstva má býti, aby rostla uvnitřněnost života (str. 115.) a přece pan Svozil brojí proti klášterům, které mají právě (aspoň podle »svého způsobu«) účelem »vnitřní život« pěstovati. Nesouhlasí s naprostou rovností majetku (str. 116.), ale majetek není mu posvátným (str. 196); kdo má pak určit míru, do jaké mohou a mají tyto rozdíly sahat a jak vykořenit ze srdce lidského touhu po majetku, která vždy bude příčinou nerovnosti? Vůbec pohlíží pan Svozil na poměry společenské příliš ideálně. Je k tomu vskutku třeba veliké fantasie domnívati se, že za našich dob je méně »vlády«, třeba než dříve a že stále blížíme se více »ideální anarchii«. Pan autor sice naprosto zamítá jiné právo než přirozené (str. 195.), ale přece v podivuhodné »důslednosti« uznává nejen potřebu kompromisů, a to i na základě starých, existujících řádů (str. 134.), nazývá formy positivní v jisté míře plodnými, chce dokonce upravení hmotných poměrů násilným zákonem (str. 161.), ano uznává i práva církevní organisace (str. 135.), ačkoli byl dříve možnost zjevení a tedy i oprávněnost každé organisace, jejímž základem jest zjevení, popřel. Neuznává závaznost doživotního slibu, aby omluvil svou věrolomnost a přece zase musí závaznost takového slibu v manželství, aspoň ve svém, uznati, nemá-li tím popříti poslední rozdíl mezi konkubinátem a mezi manželstvím a nechce-li sám své »manželství« za konkubinát považovati. — Pan Svozil popírá jakýkoli vliv společnosti církevní nebo státní na smlouvu manželskou, a přece musí doznati, že řádné manželství je pro společnost z nejdůležitějších věcí; nač tedy má se potom ještě vliv společnosti vztahovati? (Dokončení.)

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

(Pokračování.)

Abych panu profesorovi však docela nic nekřivdil, dopídil jsem se v jeho brožuře přece aspoň nějaké definice náboženství, a to na stránce 26. Praví tu pan profesor: »Náboženství jest uvědoměním našeho poměru k světu«. Nebudu kritisovati tuto definici, ale chatrnost její jest každému patrna a myslím, že leckomu zdáti se bude praobyčejným pantheismem. Náboženství je poměr ke světu! Což svět jest ten Bůh páně Masarykův?

Kdyby pan profesor chtěl psáti skutečně logicky, měl především pojednati o tom, co náboženství jest, podati věcnou definici náboženství; měl dále pojednati o tom, zdali vůbec a kterak lze poznati jsoucnost Boží. Měl říci, jaké má důkazy jsoucnosti Boží a při tom uvésti náležité vyvrácení »nemožných« důkazů officialní theologie. Pan profesor měl říci, zda jest mu náboženství snad nějaká idea vrozená (jako soudil Klee, Standenmair), či zda čerpá svoje náboženství z nějakého nazírání pomyslného (intuitio intellectualis, jako soudil katolík Malebranche a protestant Schelling) či z instinktu rozumového (jako skotský filosof Reid) či z nějakého citu řádu vyššího (jako Jacobi)? Pan profesor měl se přiznati, zda má snad důkaz o jsoucnosti Boží ontologický (jako sv. Anselm, Duns Scotus, Descartes, Leibnitz, Ubaghs), nebo důkaz Kantův

z praktického rozumu, či důkaz Herbartův anebo konečně nějaký svůj vlastní? A kdyby byl tak p. profesor dokázal především skutečně jsoucnost Boží, pak měl logicky pojednati dále o bytnosti Boží, to jest, pojednati o tom, jaké jsou Boží vlastnosti, jeho podstata, jak si představuje dále život Boží, činnost Boží, Boží myšlenky a vědění, vůli Boží, spravedlnost Boží a konečně mohl i při tom potom pojednati o stvoření světa, resp. o vzniku světa, zda byl svět od Boha stvořen a byl-li stvořen, proč byl stvořen, to jest, jaký měl Bůh při stvoření světa cíl, atd. atd.*)

Takovéto otázky zajisté musí se namanouti každému rozumně uvažujícímu. Ale na takové otázky p. profesor dosud zůstal odpověď dlužen. Tak si já aspoň představuji logické pojednání o náboženské otázce. Pak teprve měl podati blíže své názory o Písmu svatém, církvi, dogmatech (neomylnosti zvláště), morálce, historii církevní (Hus!), i pastorálce a p. Ze všeho toho vybral si pan profesor však jen několik myšlenek a ty bez ladu a skladu i souvislosti, beze všeho odůvodnění a důkazů vnucuje každému k přijetí.

Pan profesor, ač jest filosofem a dokonce spisovatelem konkrétní logiky, počíná si zcela jinak. Zda-li je v tom více logiky, nechť posoudí každý sám. On na př. napíše: »Náboženství není mravností« (str. 24) a hned pět řádek dále: »Hus v podstatě nábožensky cítil katolicky; to ovšem pochopil dobře, že náboženství především musí býti mravností . . . Tedy nejdříve není a potom musí být! V čem je pravda a kde je logika? Neřekne leckdo, že je to plácání? A příklad tento není snad jediný.

Na příklad píše dr. Masaryk: »I ve vědě musíme věřit. Vy věříte profesorům, já věřím jiným . . .« (stránka 23). Ale na stránce 43 téže brožury zase čísti můžeme: »Ježíš žádal po zbožném víru, my již nevěříme a věřit nemůžeme a nechceme . . Kde zase tu jest pravda?

Celý spis páně Masarykův jest opravdu jen snůškou několika starých, otřepaných myšlenek bez ladu a skladu, sestavených zcela nahodile, beze vší spojitosti, a z celého spisu patrný jest jen kardinální nedostatek určitého náboženského vědomí, cítění i vědění . . .

A nedostatek ten nelze nahraditi žádným filosofováním a hromaděním bezvýznamných slov, stálým přemíláním jedné a téže myšlenky,

*) Masaryk se zmiňuje, že někteří theologové dělají koncese-darwinismu (str. 11.) Nevím, které theology tu pan profesor má na mysli. Pokud vím, bylo druhdy šířeno, že známý jesuita Wasman jest stoupencem darwinistického evolutionismu, ale neprávem (sr. »Stimmen aus Maria-Laach« 63. Band, 1902, str. 281. až 307; »Theol. prakt. Quartalschrift, 57. Jahrgang, 1904. str. 149—154.) Ostatně nemusí theologové dělat nějaké koncese darwinismu, jenž našel odpůrce mezi velikými přírodozpytci buď vůbec anebo alespoň částečně (ať jmenuji jen jména: L. Agassiz, Wigand, Naegeli, Virchov, K. E. z Baerů, Hamann, Snell). Odmítavý posudek Darwinovy theorie obsažen jest na př. nejnověji ve spise Alberta Fleischmanna: »Die darwinische Theorie« (Leipzig, 1903), o kterémžto spise praví docent fysiologie Dr. Babák (v »Přehledu« 1903, číslo 48.): »Fleischmann prokazuje na konkretních příkladech statí ze spisů Darwinových povrchnost a vědeckou bezcennost theorie Darwinovy. Mnohde se spisovateli podařilo dobře ukázat neurčitost a mlhavost myšlení Darwinova, nucenost prostředků, jimiž si pomáhal z rozpaků, do nichž ho přiváděly silné námitky tehdejších jeho odpůrců. Vytýká, že se o Darwinovi vždycky mnoho psalo, ale že jen pramálo lidu svědomitě jeho dílo pročtlo. Spisovatel chce odstranit racionalistické spekulace z přírodní vědy, darwinismus je však »naturfilosofií« dnešní doby. Autor odmítá však nejen darwinismus, nýbrž i theorii vývojovou . . .« To jest moderní úsudek odborníků o darwinismu, který vedl k atheismu. Kolika přírodozpytcům (a snad i prof. Masarykovi!) jest dnes darwinismus dosud stále — dogmatem! Sr. i Stauracz, Darwinistische »Haekel« — eine — voraussetzungslose Wissenschaft, Wien, 1902.

ale — nuceným ovšem — zamlčováním důvodů. Nedostatek ten nelze zamazati ani — mučednickým sebe vystavováním!

Před časem napsal právě pan profesor Masaryk v »Ideálech humanitních« (str. 58): »Nemějme záliby v mučednictví!« Komu to vlastně kázal, když sám s oblibou vystavuje vždy sebe mučedníka? Hned v předmluvě své nové brožury vzpomíná proti pravdě, že pro jeho řeč »vrhla se část katolického tisku na něho politickou denunciací a nepravdami«, na stránce 15. prorokuje, že pokrok náboženský nestane se bez obětí (i v tom prý máme příklad Husa!) a na stránce 23. dokonce patheticky volá, že chce důvody, ne hranice!

Smáti se musí člověk doopravdy argumentům páně Masarykovým: o hranicích nemluví se již ani v socialně-demokratických plátcích, poněvadž takový trumf pozbyl již úplně přítažlivosti. Pro své náboženské přesvědčení netrpěl pan profesor nikdy a nebude trpět, oběti žádné nepřinášel a přinášet nebude a musí-li přes to takovými slovy předhazovati své domnělé mučednictví — jest to jen malomyslný strach a nic jiného!

Pan profesor píše, a zajisté dosti správně, že náboženství není filosofií, ale nepovídá při tom, jak tedy k náboženství přišel a zapomíná, že není-li filosofií, nelze tedy užiti o něm methody filosofické a nelze je proto filosofii podříditi! Pan profesor však právě chce podříditi nedůsledně náboženství vědě, methodě filosofické, filosofii, ale nepovídá — které filosofii! Vždyť máme přece celou spoustu různých systémů filosofických, které se navzájem potírají a sobě odporují.

On píše, že náboženství nesmí býti proti vědě a filosofii, ale neříká, že ani filosofie a věda nesmí býti proti náboženství! Náboženství skutečně pravé vědě a filosofii ovšem neodporuje, ale co všechno se kdy během dob vydávalo a vydává dosud za vědu, co vědou nebylo a není! A Bůh, tato bytost nejvyšší (ať si ji pan profesor představuje již jakkoliv) má býti podřízena naprosto rozumu lidskému, vědění lidskému, které často se mění, často se klame i ve věcech přirozených? Vždyť sám p. profesor praví dále zase nedůsledně, že náboženství není vědou . . . Není-li vědou, proč je tedy chce učiniti najednou zcela odvislé jen od vědeckých poznatků?

Pan profesor učí, že náboženství není theologií, není katechismem, není věrou. Při tom píše, jak již jsem podotkl: »I ve vědě musíme věřit. Vy věříte profesorům, já věřím jiným . . .« Především, věří-li on sám jiným ve vědě, proč nepřeje liberálně a tolerantně i katolíkům, aby věřili, zvláště v náboženství, které vědou není — komu zase oni chtějí? V té věci však si počínají katolíci daleko filosofičtěji! Oni činí rozdíl mezi vědou a věrou, kterémužto rozdílu se již pan profesor do smrti nenaučí. Rozum lidský přijímá nějakou pravdu buď zřejmostí vnitrnou, ze které se těší věc sama nebo zřejmostí zevnější, ze které se těší svědek; v prvém případě přijímá pravdu tu vědou, v druhém případě věrou! Ve vědě se podle našeho úsudku nikdy nevěří. Teprve tam, kam nemůže věda, nastoupí víra.*)

*) Cokoli člověk postřehuje smyslem, nač duchem nazírá, věřiti nemůže, neboť zde smysl i rozum přemětem samým k souhlasu pobádány bývají, kdežto u víře pohnutka k souhlasu z vůle pochází. Cf. Tom. 2. 2. q. 2. In 3 sent. dist. 23. q. 2. k. 2. Quaest. disp. de fide. a. 1. Doporučuji panu profesorovi nejn. spis Cathreinerův: »Glauben und Wissen. Eine Orientierung in mehreren religiösen Grundproblemen der Gegenwart für alle Gebildeten, Freiburg, 1903.

Pan profesor chce, aby náboženství bylo přesvědčením a ne věrou! Táži se: spočívá-li dle něho i věda na víře, na čem vlastně buduje tedy potom své náboženské přesvědčení? Na jaké autoritě? Z čeho vyplývá jeho přesvědčení? Vždyť přesvědčení zakládati se může zase jen buď na víře nebo na vědě? Kde zůstala logika? Ze všeho patrno, že pan profesor se ohání různými slovy (svědomí, přesvědčení, víra, svoboda a p.), při nichž si každý mysleti může co chce, a vysvětlovati si vše jak chce, ale kdo vezme rozum do hrsti a skutečně přemýšlí, ten pozná na první pohled odpory páně Masarykovy, slabost a nejasnost jeho vývodů a ten nemůže se také z brožury jeho ničemu přiučiti.

Masaryk především chce vyšší mravnost, a to mravnost humanitní, jejímž heslem prý jest: Miluj bližního jako sebe samého. Myslí-li pan profesor, že je to heslo humanitní, může se mu ovšem nechati ta radost, ale každý žáček ví, že jest to vlastně již heslo Kristovo a stará křesťanská zásada. Podle pana profesora byl humanistou na příkl. Palacký (»Ideály humanitní« str. 5). Dejme tomu, ale tvrdím, že Palacký celou t. zv. humanitu pokládal za úplně totožnou s naukou Kristovou, s křesťanstvím.*) Jinými slovy všechno nynější horování o nějakou mravnost moderní, humanitní, jsou jen pouhé fráze, jimiž se zakrývá stará pravda, k níž lidstvo má se zase vrátiti: není rozdílu mezi mravoukou humanitní a mravoukou křesťanskou, neboť nemůže býti jiného základu, než který položil Kristus.

Prof. Masaryk byl, jak zajisté známo, původně katolík, ale později přestoupil k protestantismu; dle jeho vlastního vyjádření (»Katol. Listy« z 28. ledna 1902) učinil to — z rodinných důvodů, dle »Času« (ze 30. ledna t. r.) způsobily přestoupení Masarykovo k protestantismu — poloviçaté zákony rakouské.

Ani jeden ani druhý důvod nebude se snad zdáti žádnému, kdo rozumně uvažuje, pravým důvodem k zvolení některé konfese! Takovéto zevnější důvody, kdyby byly sebe silnější, nenahradí nikdy — důvody vnitřní! Podlehnutí zevnějším důvodům není ještě také žádnou známkou nějaké opravdovosti náboženské, nějaké náboženské síly, nýbrž naopak známkou neopravdovosti a slabosti. Sám prof. Masaryk, ačkoli se tedy de jure stal protestantem, přece prohlásil, že mu protestantismus sympathickým není, tedy de facto protestantem není. (Pokračování.)

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

»**Revue Bleue**« ze dne 22. října m. r. mezi jinými zprávami literárními a politickými přináší článek: »*Le mouvement socialiste en Russie*« (hnutí socialní v Rusku) z péra Paula Louise. Obírá se nejprve posledním kongresem internationálním v Amsterodámě, mluví o solidaritě socialistů ruských i japonských, dotýká se i právě odehrávaného dramatu obou těchto národů, pak přechází teprve k vnitřním poměrům národohospodářským, které — jako v jiných zemích — daly podnět k socialnímu hnutí na Rusi. Ale ani v Rusku není jednotného postupu proti socialní krisi. Stoupenci soc. oprav štěpí se ve tři skupiny — nepočítaje socialněnationální stranu polskou — které ovšem vespolek jsou spřízněny. *První socialnědemokratická* drží se čistého marxismu a velebí (?) hnutí všeobecné proti *straně*

*) Sr. Kalousek, O vůdčích myšlénkách v hist. díle Palackého (v Památníku, vydaném na oslavu stých jeho narozenin, v Praze 1898, str. 230 nsl.).

druhé socialně-revoluční, která odvozujíc svůj původ též od Marxa v hlavním pojetí, přijala též do svého programu *terrorism* jakožto nutný prostředek přechodný«. *Třetí* strana soc. demokratická sdružená v »*Bundu*« jest *nejmocnější* a obhajuje zájmy *jen dělníků židovských*. Tato strana jest nejlépe zorganisována, vede správně své billance, má oporu svou ze stránky finanční nejvíce za hranicemi, ale uvnitř říše vyvíjí horečnou činnost. Jen v samém »Bundu« bylo za minulý rok 32.000 členů zorganisovaných, nehledě k židovským dělnickým jiným spolkům, které sledují tutéž ideu. Příjmů čítá ročně okrouhle na 125 tisíc rublů, vydává dva hebrejské, čtyři ruské a čtyři polské časopisy. Hlavní síla »Bundu« leží ve Vilně, Kovně, Vilkoměři, Grodně, Borisově, Varšavě a jinde. Na stávkách v Oděsse, kde stávkovalo 50.000 dělníků, v Kievě, kde na 30 000 stávkovalo, pak v Jekaterinoslavě bral tento »Bund« nejživější účastenství. Ovšem také za posledních patnáct měsíců bylo přes 4.000 židovských soc. demokratů pro různé rejdy pozavíráno. — Pak prý nestojí židé v popředí rudé internationály!! Chyťte se za nos, koho se to týká!

V. Šl. Doubravský.

NĚMECKÁ.

Laur. Wintera, **Stift Braunau im Dienste der Kultur.** Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Katolischen Kirche in Böhmen. (Sonderabdruck aus dem Jahresberichte des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner zu Braunau. Im Selbstverlage des Verfassers. 1904. Stran 84 v 8°. —) Katolické kněžstvo vždy horlivě a s láskou zabývalo se dějepisem, jistě horlivěji a účinněji než kterýkoli jiný z těch stavů, jichž vlastním povoláním není dějepisné studium. V řadách katolického kněžstva byli a jsou historikové slovutní, známí v celém historickém světě, ale též ohromný počet méně známých, v nichž historická monografie, v nichž dějepis místní má upřímné pěstitele. I ve vlasti naší vyskytl se, nehledíme-li k dobám dřívějším, v 19. století značný počet místních historiků z řad kněžských. Někteří s dobrým zdarem pracovali v tomto oboru, jiní zas méně dobře, každý dle své vědecké přípravy a ostatních okolností, které zde těžce padaly na váhu; na př. rozhodovala někdy ta okolnost, měl-li pracovník po ruce dosti pomůcek ke své práci či neměl, měl-li či neměl peníze, aby si je zaopatřil, přinesl-li či nepřinesl-li si ke své práci tu přípravu, jaké potřebuje historik atd.

Práci Benediktina Wintery »Stift Braunau etc.« řadil bych rozhodně k dobrým pracím monografickým. A soudím tak nejen o této, ale i o dřívějších jeho pracích. Spisovatel nejprve uvádí prameny a pomůcky, jichž užil při své práci. Erbenova a Emlerova Regesta Bohemiae et Moraviae jsou jmenována mezi pomůckami; myslím, že lépe je tato regesta řaditi k pramenům, poněvadž v nich je ponechán nezměněný text listin jen s vynecháním formalit v tehdejších listinách obvyklých, jako na př. úvodů (jež často bývají velmi pěkné, ale v regestech není pro ně místa).

Autor rozdělil práci na dva oddíly, dobu předhusitskou a pohusitskou. Nejdříve charakterisuje všeobecně povahu činnosti benediktinské v Čechách, zvláště v době nejstarší, pak líčí kolonisační činnost Benediktinů českých v 13. stol. a snahy jejich o získání území Broumovského, jež byly splněny r. 1212. listem krále Přemysla Otakara I., jenž vydává svědectví, jakých zásluh získali si Benediktini o tento kraj kácením lesů a vůbec vzděláním pustého kraje tak, aby byl způsobilý k obývání. — V dalším odstavci vypisuje autor překážky, které hned v předhusitské době bylo nutno překonati, aby řád benediktinský uhájil svého práva k území broumovskému. A bylo to ku prospěchu království českého i říše rakouské, že majitelem Broumovska zůstal řád Benediktinský; právem napsal P. Wintera: »Dieser Kampf um das Braunauer Ländchen und die nachherige Patronanz des Stiftes über dasselbe ist eine eminent wichtige Kulturleistung im Interesse des Königreiches Böhmen und des österreichischen Kaiserstaates.« Jak je z průběhu pozdějších dějin patrno, kdyby klášter nebyl zůstal majitelem tohoto území, »so wäre Braunau heute in preussischen Händen«. (Wintera, Stift Braunau str. 9. a 26 — 28. Viz i Winterovu práci »Z války sedmileté« v časopise katol. duchovenstva 1903 i ve zvl. otisku). V odstavci 4. vylíčena činnost kláštera jakožto německého kolonisatora v době rozsáhlé německé kolonisace v 13. stol., pro náš národ neblahé. Účast v této kolonisaci měl i Bruno, rodem Němec z říše, jenž se stal i biskupem Olomouckým, a od jeho jména odvozuje Wintera i jméno Broumova, jenž ve starých listinách se jmenuje Brunov, Bruno-ovia, Bruno-ovium. Abychom se vyvarovali přílišné rozvláčnosti, uvedeme jen tituly dalších statí: 5. Soziales Wirken des Stiftes Politz, 6. Die Blütezeit unter Abt Bawar (byl z rodiny rytířů z Nečetína a opatem břevnovským okolo r. 1300), 7. Unterrichtsthä-

tigkeit, 8. Die Kulturelle Arbeit unter Abt Předbor Ritter von Chroustoklat, 9. Das Stadtprivileg Braunaus (míní se privilegium Karla IV., otištěné od Pelcla v přílohách k dílu o Karlovi VI. O výklad tohoto privilegia byly vedeny mnohé spory od kláštera jakožto vrchnosti s jedné a Broumovských s druhé strany. (Viz Wintera, Odboj Broumovských ve Vzdělávací knih. katolické svaz. 32.) 10. Das Inventar vom Jahre 1394, 11. Die Zeit um 1400.

Druhý díl této práce zabývá se dobou pohusitskou a podává zprávy i o nynějších poměrech kláštera. Autor vykládá, jak i v době pohusitské a zvláště v 18. stol. byl klášter Broumovský strážcem hranice české proti Prusku, jak podporoval průmysl i obchod v Broumovsku, jakých zásluh si získal o katolické náboženství v dobách nebezpečných. Též se osvědčil broumovský klášter jakožto podporovatel umění i uměleckého průmyslu, někteří členové řádu byli dobří umělci a památek po nich dosud je v klášteře broumovském dosti, Další odstavce jsou: Im Dienste des Gemeinwohles, Im Dienste der Wissenschaft, Schulzucht und Lehrverfahren am alten Gymnasium, Das Stift als Patron der Volksschule, Wissenschaftliche Vertreter des Stiftes, Einige hervorragendere ehemalige Schüler des Stiftsgymnasiums, Statistisches über das Gymnasium.

P. Wintera osvědčil se pilným pěstitelem dějin Broumovska již od více let, a ještě mnoho práce od něho lze očekávati. Věnuje pozornost nejen novějším, ale i starším dějinám, totiž době předhusitské, jež u nás poměrně dosti jest zanedbávána. *Alfons Neubauer.*

Abrahama Sancta Clara Werke. Ve výběru. Z nařízení městské rady říšského města Vídně vydává Jan Strigl, docent exportní akademie ve Vídni. 1904. Vídeň, nakladatel Jindřich Kirsch, 2 svazky, I. 40a 189, II. 392 po 2 K 50 h. — Jsou spisovatelé, jichž jména ozývají se často v ústech vzdělanců, jichž spisů však nikdo nečte. Abych aspoň nějaký příklad vyjmenoval: Kdo z nás četl spisy kazatele Abrahama Sancta Clara, kdo četl Klopstocka, kdo Pyrkera? Mimo ukázky, jež četli jsme v anthologiích na gymnasiu, sotva dostal se někdo k četbě všech spisů některého z nich.

Obecní rada vídeňská usnesla se, že vydá výbor spisů proslulého vídeňského kazatele ze století sedmnáctého, P. Abrahama a Sancta Clara a svěřila úkol ten docentu exportní obchodní akademie Janu Striglovi, který míní vydati 6 svazků.

Strigl vzal si za cíl vydati ony spisy a kázaní proslulého kazatele P. Abrahama, jež zajímaly by lid, výslovně podotýká, že vydává je ne pro učené obecenstvo, ale pro lid, u něhož by rád oživil památku na muže, jenž byl z nejproslulejších vůbec a vídeňský nejlepší hlasatel slova Božího. Z tohoto stanoviska nutno tedy pohlížeti na toto vydání. Prvému dílu, jemuž přidán i pěkný obrázek P. Abrahama, předeslal vydavatel poučný životopis P. Abrahama o 40 stranách, v němž mimo data životopisná oceňuje jeho literární a kazatelskou činnost a pojednává o kulturním významu jeho kázaní pro století sedmnácté a vůbec pro dějiny města Vídně. Vydání nečte se právě příjemně, neboť na každé skoro straně je jen půl místa věnováno vlastnímu textu, druhá polovice, někdy i více jsou vysvětlivky. Protože vydání je pro lid, vysvětluje vydavatel Strigl i věci, jež přece by měly býti známy kde komu, čímž jen zbytečně zdržuje se čtenář a ubírá se místo pro vlastní slova kazatelova. Též není vydavatel důsledný, píšeť v předmluvě, že nevydá původního znění kázaní, ale že přizpůsobí je nynější spisovné němčině; přes to však ponechává někdy slova, fráze, diminutivum z oné doby a pod čárou je vysvětluje, jindy však nahrazuje vše nynější mluvou. Jest velký jazykozpytec a podává často úplně zbytečně rozsáhlou etymologii toho onoho slova; zkrátka: v poznámkách měl býti mnohem stručnější a vybíravější, mnohdy připadá to čtenáři, že chce jen ukázati svou sečtelost a učenost.

Četba spisů a kázaní P. Abrahama jest velmi zajímavá; ze dvou doposud vydaných svazků je nejzajímavější traktát: merk's Wien, což je popis moru vídeňského roku 1679. P. Abraham vše viděl a popisuje hrůzy všechny plasticky, živě, malebně, že ani Manzoni nepodal nám ve svém románu »Snoubenci« tak krásného líčení moru milánského z roku 1630; popisuje vše ne jako romanopisec nebo novelista, ale jest stále knězem-kazatelem, který vidí v moru prst Boží a napomíná, aby se všickni polepšili. P. Abraham je pravý polyhistor, písmo svaté, jeho vykladače a vůbec co s theologií souvisí, zná dokonale, ale ovládá i všechny jiné obory lidských věd, je nadmíru sečtelý; zajímavý bude seznam, jejž pan vydavatel slibuje k poslednímu svazku, všech spisovatelů, jež cituje P. Abraham. Každý kdo dá se do četby, poučí se, vzdělá se, podiví se vesměs originelnímu výkladu pravd, naší svaté víry, neohroženosti a otevřenosti, s jakou mluvil i psal, zasměje se mnohým velmi zdařeným příkladům, slovným hříčkám, sarkasmům, narážkám;

mnohé věci nutno připisovati tehdejším poměrům, jako schválně sestavovati synonym, čísti slova nazpět, anebo vyjmenovati celou řadu vlastností, podle abecedy uspořádaných. P. Abraham byl velmi pilný muž, kázával po čtyřicet let na všechny neděle a svátky a kromě toho měl na tisíc řečí při zvláštních slavnostních příležitostech. Ku konci podotýkám, že dle nejnovějších výzkumů profesora doktora Nágla nebyl P. Abraham »dvorním« kazatelem, jak se tvrdívá všeobecně (viz Ottův Slovník Naučný I., 78), ale že měl titul »císařského« kazatele; neboť v seznamu dvorních kazatelů, t. j. kazatelů, kteří kázávali ve dvorní vídeňské kapli, není jmenován P. Abraham, ale v letech, v nichž působil, jsou tam zaznamenáni dva kazatelé z Tovaryšstva Ježíšova. *Ign. Zháněl.*

ČESKÁ.

Hlasy katol. spolku tiskového. Ročník 35. Číslo 4. V Praze 1904. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francl. Ročník 36. Číslo 1. V Praze 1905. — Číslo 4. Časové obrázky a úvahy, podává J. Ježek. — Malá knížečka, ale zasluhuje pro svůj obsah povšimnutí a rozšíření. Pan spisovatel poukazuje v krátkých pojednáních na rozličné chyby nynějšího lidstva, pro něž mnozí upadají do chudoby, ba i do bídy, a zároveň udává prostředky, jimiž lze každému pojistiti si přiměřeného blahobytu a získati spokojenosti. Z obsahu uvádíme: »Nedáváš pozor na drobné!« »O člověku, který nedovedl říci: ne!« »Ne vše zlato, co se třpytí.« »Buď, čím se zdáti chceš!« »Daně, jež si sami ukládáme.« Spisek vykoná mnoho dobrého, dostane-li se do rukou čtenářů, kteří dovedou myslit a mají opravdovou vůli. — Číslo 1. Život generála de Sonis. Dle 44. vydání spisu Msgr. Baunarda volně zpracoval Josef Weiss. Mnozí se domnívají, že křesťanu ve světě žijícímu nelze býti tak živu, jak toho katolické náboženství žádá. Život francouzského generála de Sonis ukazuje však zřejmě, že jest to možno, že i ve vojenském a tudíž i v každém jiném stavu lze nejen vésti život příkladně křesťanský, odpovídající všem předpisům církevním, nýbrž že lze i vyniknouti ve ctnostech křesťanských a konati skutky hrdinné. Ludvík Gaston de Sonis narodil se roku 1825. Dostalo se mu pečlivého vychování a vzdělání, zvláště po stránce náboženské. Otce ztratil záhy. Ve vojenské škole, kde se připravoval na své povolání, převládala sice nevěra a náboženská lhostejnost, leč de Sonis nepřestal plnit své povinnosti náboženské a zůstal jim také věren, když se r. 1848 stal husarským důstojníkem. Za rok potom již vstoupil do stavu manželského, kdežto obě jeho sestry uchýlily se do kláštera. R. 1854 povýšen byv za rytmistra, poslán byl do Afriky, kdež, postupuje v hodnostech, pobyl skoro celých 15 let, súčastniv se toliko roku 1859 výpravy italské. Jmenován byv r. 1869 generalem, povolán byl do Francie a bojoval s nevšední statečností proti Prusům. Ač mu byla ve válce roztříštěna noha a nahrazena dřevěnou, sloužil de Sonis v činné službě vojenské své vlasti — i Bohu — ještě dále, až roku 1880 sám zadal za propuštěnou, nechtěje jako rozhodný katolik pomáhati při vypuzování Jesuitů a jiných řádů. Roku 1883 přesazen byl do ministerstva války a odebral se do Paříže. Tam připravoval se na věčnost a dotrpěl 15. srpna 1887. — De Sonis byl po celý život svůj horlivým, pevně věřícím a činným katolikem, pravidelně a se vzornou zbožností přijímal sv. svátosti, účastnil se veřejných církevních průvodů, byl vroucím ctitelem nejsvětějšího Srdce Páně a nejsv. svátosti oltářní, byl členem spolku sv. Vincence z Paula, sám navštěvoval chudé, útěchy i pomoci jim skýtaje. Vojínem byl, jak říkáme, s tělem i s duší, stále v oboru svém se vzdělávaje, přímou svou povahou a rázností dovedl sobě získati všeobecné vážnosti a úcty; ve vojště netrpěl nemravností, vojínům i podřízeným důstojníkům byl pravým otcem, slovem, příkladem a nelíčenou zbožností přemnohé povzbudil k následování. Nedbal, že právě pro své přesvědčení náboženské ve vyšších kruzích oblíben nebyl, ano rád snášel i rozličná pokoření. V životě stihly jej všeliké nehody, zvláště nemoce a chudoba, leč de Sonis snášel všechny útrapy s obdivuhodnou trpělivostí a oddaností do vůle Nejvyššího. Choti své byl vzorným manželem, dítkám pečlivým otcem, nejvíce se staraje o jejich náboženské vychování, aby se z nich stali věrně církvi oddaní katolíci. Jedinou životní jeho snahou bylo, jak sám píše, co nejvíce přiblížiti se k milému Bohu, a tak můžeme o něm celkový úsudek pronésti, že slovem, skutky, a příkladem působil výtečně jako misionář v šatě vojenském. — Podali jsme o spisu »Život generála de Sonis« delší úvahu, abychom na něj čtenáře upozornili a jej vřele doporučili. *Josef Herzig.*

Pravidlo křesťanského života sv. Alfonse z Liguori, učitele církve svaté a zakladatele kongregace nejsv. Vykupitele. Z vlašťiny přeložil P. František Sal. Blažek, C. ss. R. Cena 80 h. V Praze 1905. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví.

G. Francl. — Členové kongregace ne'svět. Vykupitele vedle své veliké duchovní a misijní práce obětují skrovný volný svůj čas ještě k prácem literárním. Činný spisovatel a překladatel na poli asketicke katol. literatury P. F. Blažek snaží se, aby veškeré spisy velikého světce sv. Alfonsa objevily se v jazyku českém a hluboké jeho náboženské myšlénky by se vnesly takto v lid československý. Zajisté krásná to myšlénka, která kotví jednak ve vděčnosti autorově k zakladateli jeho kongregace, jednak v lásce k lidu českému, jemuž chce zachovati a sesíliti drahocenný statek sv. víry. V knize této shledáváme hlavně hojně nových modliteb, jichž sílu, nadšení a plnost mohla zroditi jen pia anima světcova. Nesčetnými kázaními vybroušená mluva překladatele uzpůsobila i velice hladce překlad do českého jazyka. Knížka hodí se za dárek mládeži vystupující ze školy, nebo katolickým snoubencům. *Vlastimil Hálek.*

Ss. Eucharistia. Orgán spolku kněží, klanějících se nejsvětější Svátosti Oltářní. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Jos. Droběna v Kroměříži 1904. — Buditelem ruchu eucharistického jest kněz P. Eymard, r. 1811 nedaleko Grenoble ve Francii narozený. Založil r. 1856 v Paříži kněžskou kongregaci, jejíž účelem bylo zvláštním způsobem uctívati Nejsvětější Svátost Oltářní; r. 1863 byla kongregace tato uznána od apoštolské stolice.

Aby však úcta k nejsvětější Svátosti nejvíce byla rozšířena, zařídil P. Eymard družstvo světských kněží, kteří zavazují se týdně alespoň celou hodinu věnovati úctě Nejsvětější Svátosti. Svatý Otec Pius IX. pozdravil myšlénku tu s nadšením, Lev XIII. pak brevem ze dne 21. ledna 1881 potvrdil spolek »Sacerdotum adoratorum« a nadal jej mnohými milostmi. Také sv. Otec Pius X. je nadšeným stoupencem hnutí eucharistického, o němž vydal, jsa ještě patriarchou benátským, kléru svému zvláštní list. Ústřední řiditelství celého spolku jest v Brusselu, pro rozličné kraje jsou generální řiditelové, v Rakousku v klášteře Eucharistiánů v Bolzaně, každá diecése pak má diecésního řiditele; spolek čítá přes 50.000 členů. Také v zemích našich má hojně členů, mezi nimi 11 biskupův československých s primasem království českého a markrabství moravského v čele.

Spolek kněží adoratorů má své odborné orgány ve všech jazycích, kde jest rozšířen; orgánem českých kněží-adoratorů jest měsíčník »St. Eucharistia«, který r. 1904 dokonal svůj IX. ročník. Do časopisu toho přispívají většinou členové sami, a obsahem jeho jsou: rozjímání, kázaní, promluvy o nejsvětější Svátosti, články vědecké, pokyny pastorální, zprávy ze sjezdů eucharistických, aforismy ze života a z knih, a pod.

Redaktor časopisu s potěšením poznamenává v posledním čísle, že rok 1904 byl pro ruch eucharistický v krajinách našich významným, neboť pořádaly se tu tři velmi zdařilé sjezdy eucharistické, pak přistoupilo hojně členů, tak že náklad časopisu 1500 exemplářů jest úplně rozebrán.

Kéž spolek kněží-adoratorů a jejich orgán »St. Eucharistia« neustále zkvétá, mohutní, rozšiřuje se a přispívá dle hesla Pia X. »omnia renovare in Christo!«

Dr. Rudolf Zhaněl.

Matce Boží. Almanach. Na oslavu 50letého jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie vydala Literární jednota bohoslovců olomouckých. — »Úlohou almanachu bylo, aby každý, ať prostý nebo učený, v almanachu něco pro sebe nalezl« — tomuto úkolu almanach v plné míře dostál. — »Přiznáváme se, že dílo, jak před námi leží, neodpovídá plánům a illusím, s jakými jsme k němu přistupovali. Chtěli jsme něco idelního a zapomněli jsme, že jak my, tak i ti, jichž rukama uskutečňující se almanach projíti musil, jsou lidmi. Přirozeno, že pro nezkušené naskytlo se tedy překážek a úskalí více než dosti . . . Prosíme jen o shovívavost.« Kdo celý almanach pročetl a z četby seznal, jak těžké úkoly bylo mnohým pp. přispěvatelům zpracovati, kdo uváží, že to pracovali studující bohosloví, tedy jen ve volných chvilích, bude nejen shovívavým, ale i uznalým. Vynikáť almanach velikou bohatostí pracně sebrané látky, dokazuje, že někteří pracovníci v obor svůj hluboko vnikli, jasnost a srozumitelnost vyjádřených pojmů zříti lze ve všech článcích, sloh jest dobrý a vzletný, celou prací provívá živá víra a horoucí láska k Marii Panně. K vnitřní obsahové ceně pojí se krásné obrazy, bohatá textová úprava, drahý, elegantní papír, čímž se almanach bohoslovců olomouckých vyšinuje na velice pozoruhodný zjev literární. Všecky články nesou se jedním směrem: oslaviti Neposkvrněnou Pannu. A tu bychom radili, aby jich čtenáři nečetli najednou, ale aby si přečetli dva, tři, druhý den zase tolik a tak až ke konci. Takto cena almanachu lépe vynikne a obsah spíše v paměti utkví.

Letos bude v Praze velikolepý Marianský kongres, i upozorňujeme řečníky na tento almanach, mohou z něho pro své přednášky použiti užitečného materialu.

Nuže k věci!

V úvodu otiskuje se v levo latinsky a v pravo český dogmatická bulla papeže Pia IX. o Neposkvrněném početí Panny Marie. To jest uhelný kámen, na němž a okolo něhož se pak celá budova almanachu staví.

Následuje báseň bohoslovce Rud. E. Linharta, v níž Neposkvrněnou Pannu nadšeně oslavuje.

Immaculata u sv. Otců a ve století pozdějších. (Apologeticko-historický nástin od Rob. Váni) Jest to důkladný popis historického vývoje našeho dogmatu. Autor dokazuje, že učení o Neposkvrněném početí Marie Panny tkví kořeny svými u sv. Otců. Z jejich spisů a kázaní rozlévala víra tato v srdce věřících a zůstala v nich po všecky doby, i když o ní nastal mezi učenci boj. Zvláště zajímavá jest vědecká srážka sv. Tomáše Aquinského — jenž byl proti — a Duns Scota, který důmyslně hájil Neposkvrněné početí Panny Marie. Za Scotem stál celý řád sv. Františka. Před nimi i sv. Bernard, jinak nadšený ctitel Rodičky Boží, nedošel v tomto uče í úplného světla. Ale úcta Neposkvrněné Panny rostla čím dále tím více a slavena byla již i před prohlášením dogmatu. A když se Pius IX. tázal celého světa, zda souhlasí s tím, aby učení víry o Neposkvrněném početí bylo slavně prohlášeno, nenašel odporu a samým představeným Dominikánského řádu přednesena byla prosba, aby tak učinil.

O svátku Neposkvrněného početí bl. Panny Marie rozepisuje se Frant. Fabiánek. Líčí zavádění jeho na východě i na západě, procházeje jednotlivé země, v nichž se zakotvoval, a uváděje vlivuplné osoby, hlavně papeže, kteří úctu tu podporovali a nařizovali. Co bylo teprve r. 1854 prohlášeno za článek víry, to lid dávno před tím v srdci svém věřil.

Víra východní církve (sjednocené i nesjednocené) **v Neposkvrněné početí Bohorodičky** od Arnošta Kolára. Nauka tato ve východních schismatických církvích nikdy nebyla brána v pochybnost. Autor uvádí četné vynikající osoby východní, které toto učení vyznávaly. Nejskvělejší důkaz pro shodu sekt východních s církví katolickou o této pravdě nám podává P. Jos. Besson S. J., představený misionář S. J. v Syrii a Persii († 1691). Pozval 3 patriarchy a jednoho arcibiskupa a na základě asi 200 míst vyňatých z nejstarších liturgických knih orientalních dokázal, že bylo pevným přesvědčením všech církví a národů východních o neporušenosti nejblahoslavenější Panny bez všeliké poskvrny hříchu prvopočátečného, jakož i svátek neposkvrněného početí uznáván. Toto prohlášení slavnostně podepsali oni tři patriarchové a arcibiskup.

Marianská starozákonní proroctví a akkomodace. Sepsal Petr Bartošík. — Bůh předeslal dlouhou dobu přípravy na příchod Vykupitele, v níž nadpřirozeným způsobem zasahoval v běh událostí lidských, zvláště národa vyvoleného, a pomáhal klestiti cestu Tomu, jenž byl očekáváním národů. Panna Maria byla v úzkém spojení s Vykupitelem a proto i ona, jako Božský syn její, byla v knihách Starého Zákona Bohem slíbena. A to dokázat, jest předmětem této obtížné práce.

Panna Maria předobrazena ve Starém Zákoně od Bedřicha Vaška. — Spisovatel zmiňuje se nejprve o ceně předobrazu. Praví: předobrazující místa hodí se k tomu, aby potvrdila nebo objasnila nějakou pravdu, jež jest jinde přímo a v doslovném smyslu pronesena. Autor zmiňuje se hlavně o těch typech, které zobrazují faktum, že Panna Maria byla Matkou Boží, že byla milosti plná, které svědčí o jejím neposkvrněném početí a panenství a konečně o těch, které znázorňují, že jest naší prostřednicí u Boha.

Úzký objem »Vlasti« nám nedovoluje, abychom uváděli obsah každé práce. Vypíšeme tedy zde jen seznam dalších pojednání: Seznam řečí neb epištol, které se čtou na svátky marianské v římském misalu obsažené. — Panna Maria v Novém Zákoně (Ad. Jašek). — O jménu Maria (Jos. Foltýnovský), — Rostlinstvo v lidových pověstech o Panně Marii (Leop. Reček). — Historie tří nejznámějších modliteb marianských (Fr. Nav. Valach). — Sociální požehnání kultu marianského (Václ. Frait). — Úcta Adama Mickiewicze k Panně Marii (Rud. Kužela). — Panna Maria v katakombách (K. Stuchlý v Římě). — Studie z ikonografie marianské (Ant. Čihal). — Lidový názor o Panně Marii v koledě (Leop. Reček).

Pořadatelé almanachu vzdávají zvláštní díky Jeho Excellenci ndp. arcibiskupu Dr. Sal. Bauerovi, metrop. kanovníku Dr. Ant. Podlahovi a jiným a jiným, zvláště Jeho bisk. Milosti Dr. K. Visnarovi, jemuž připadla obtížná úloha censora.

Almanach odkládáme s radostným pocitem, děkujíce pánům bohoslovcům olomouckým v Literární jejich Jednotě, že tímto spisem katolické písemnictví tak čestným způsobem obohatili. *Václav Plešovský.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Kruhové procesy energie — píše »Živa« 1904. — Dlužno zde opakovati: Kdyby veškerá těla přírody měla tutéž temperaturu, bylo by nemožno kterýkoli díl tepla opět přeměniti v práci. Veškerá světová zásoba energie může býti rozdělena ve 2 díly, z nichž jeden je teplem a jím též zůstává, díl druhý, jenž všechno bohatství změn v přírodě udržuje a v němž mimo teplo těl teplejších i veškera zásoba energií elektrických, magnetických i chemických je počítána. Jelikož teplo těl teplejších pořád přechází na studenější a rovnováhu tepelnou vystihnouti se snaží, jelikož dále při pohybu všech zemských těl rázem a třením, jakož i při všech elektr. a chemických procesech část mechanické síly se přeměňuje v teplo, z něhož pouze nepatrná část zpět převedena býti může (při parním stroji na příklad ani ne $^1/_3$ energie tepelné se obrací v mechanickou sílu — pohyb, kdežto přes $^2/_3$ se rozptyluje. Pozn. Ligy † 3) z toho všeho plyne, že prvnímu dílu zásoby energie teplu nezměněnému, po každém procesu stále přibývá, kdežto druhé energie elektrické, chemické i mechanické stále ubývá. Napjaté péro u hodin má energie zásobu, rovněž jako komprimovaný objem páry nebo plynů, posledními ženou se parní a teplovzdušné stroje. Stlačení par i plynů můžeme způsobiti přiváděním tepla, teplo může samo též získáno býti mechanickým pohybem, zadržujeme-li je třením nebo rázem neelastickým. Chemická síla je energií vysokého equivalentu, ona může poskytovati přímo tepelných zásob, nebo bez nich přímo zprostředkováním elektřiny mechenické síly hnací nebo energii chemickou restituovati. — Zásoba světová veškeré energie je nezměnitelna a dají se její formy stopovati nejen v říši nerostné, nýbrž i v nejspletitějších projevech života organického, dle zákonů týchž. Odtud pak ovšem plyne, že všechna zásoba energie bude jednou přeměněna v teplo, a poněvadž všechno teplo spěje ke své rovnováze, že jednou bezpečně zavládne úplné zastavení všech procesů přírodních a že odtud vesmír bude odsouzen k věčnému klidu. To je proroctví lord Kelvinovo.« — —

Ale to znamená jinými slovy, že svět a pohyb není sám od sebe, nýbrž od Boha stvořen. Nebo co má konec, musí míti i začátek, a co mělo začátek, není samo od sebe. Ostatně zákon o bezvládnosti hmoty je všeobecně znám (inertia), nic nevadí, že od některých výstředníků popírán. Du Bois-Reymond staví proto poctivě původ pohybu mezi 7 záhad světa. *Liga † 3.*

Odpor proti společnému užívání kalicha při přijímání v církvích evangelických zmáhá se čím dále tím více z důvodů hygienických. Proti společnému přijímání z kalicha obrací se nejnověji lékařský časopis »Deutsche Medizinische Wochenschrift«. Sr. i Friedrich Spitta: Die Kelchbewegung in Deutschland und die Reform der Abendmahlsfeier, Göttingen, 1904.

Ctihodný farář arský, M. Wianney, byl 8. února t. r. prohlášen v Římě za blahoslaveného. 18 kardinálů a značný počet biskupů, mezi nimiž kardinál lyonský a biskup belleyský, súčastnili se této slavnosti nevšedního lesku. Na výslovnou žádost Msgr. Coullié byl nový blahoslavenec prohlášen Piem X. za patrona francouzských farářů. Hagiografie o tomto blahoslavenci, již napsal Joseph Vianney, pod názvem »Le Bienheureux Curé d'Ars« vyšla letošního roku v Paříži u nakladatele Lecoffre-a, Rue Bonaparte 90. Cena 2 franky. — Ad. Hulakovská.

Dobrá zásada, jenže — V »Osvětě« (č. 3.) referuje p. J. Božek o Tomkových »Pamětech«, při čemž trochu dává na jevo nesouhlas s tím, že Tomek pověděl tam své soukromé mínění o Palackém, Havlíčkovi a jiných, mínění, jež se někdy s naší představou o těchto vynikajících lidech ve všem neshoduje. Proto píše p. referent: »Jest jeho (Tomkovým) právem, aby byl slyšán; ale totéž právo náleží Palackému, Havlíčkovi a jiným mužům, jichž se tu a tam méně příznivě dotýká, když ústa jejich jsou již hrobem zamčena, takže nemůžeme slyšeti alteram partem. Dejme tomu, že se tehdejší mnozí našinci v Národním výboru, na sněmu vídeňském a kroměřížském co do ústavních ponětí mylili: ten, kdo to ex post tvrdí dnes, možná že by byl tehdáž mýlil se rovněž . . .« — Dobrá zásada a kdyby se jí dbalo, jistě by mnohá stránka dějin politických, literárních, kulturních, náboženských zněla jinak, než se čte dnes. O Palackém a Havlíčkovi máme konečně hojnou literaturu, jsou neb) do nedávna byli jejich pamětníci živi a přece se žádá, aby byli vyslechnuti sami, jaké teprv opatrnosti bylo by třeba v úsudku o lidech a událostech dávnějších. *L. † a.*

O panu Karlu z Žerotína podává v »Osvětě« (č. 3.) profesor Kalousek několik poznámek, z nichž na konec činí tento závěr: »Výňatky a poznámky tyto osvětlují slavného Karla z Žerotína s několika stran a vesměs z blízka, i ukazují, že tento proslulý Moravan byl jistě člověk znamenitý, ale i při velikých vlastnostech

svých vždy člověk skutečný, nikoli ideál člověka nebo andèl.« — Tento úsudek jest ještě hodně laskavý a ostýchavý, ale pan Herben bude se jistě ještě tvářit, jako by ho na nože bral, protože mu zas jednu modlu chtějí — ne zkácet, ale jen trošininku níže postavit. — V »Českém Archivu« (díl XXVII.) byly vydány dopisy Žerotínovy (latinské, francouzské, německé, vlašské), podle nichž bude třeba celkový úsudek o tomto pánu v něčem pozměnit. Tak na př. »svoboda svědomí«, které Žerotín tak užíval a na níž si zakládal, byla u něho taková, že by ho pan Masaryk za hrozného nepřítele humanity prohlásil (a přece svoboda svědomí jest dle našich humanistů první ideou dějin českých); o »náboženské snášelivosti« by se byl s panem Herbenem také nepohodl, neboť Kalousek o něm praví, že »o víře a církvi katolické vyslovoval se s patrnou nenávistí, někdy až s ošklivostí«; při »hájení jazyka českého« míval také svá soukromá pravidélka; sloh jeho také prý není klasický. A pod. Chceme jen říci: suum cuique a vždy dle pravdy nechť je zásadou příštích historiků. *L. † a.*

Naše doba redakcí dra. F. Masaryka v seš. 4. přináší článek o býv. předsedovi ministerstva dru. Koerbrovi, ve kterém tvrdí, že uveden byl do politiky G. Eimem. Postavení národa českého zneuznával nepoznav jeho duše. Intriky dvorní, vojenské i klerikální (!) prý jej nestrhly, nýbrž jen nemožnost opatřiti peněz na děla a lodě. — V pojednání o »Nauce Lombrovově« vyvrací F. Krček nesprávné prý názory o jeho theorii. Netvrdil prý nikdy Lombroso, že zločinec jest duševně chorým a nechtěl prý odkliditi trestu. Lombros spatřuje jen ve zločinci divocha, bytost to duševními a tělesnými anomaliemi stiženou. Mluviti se může o typu zločinců všeobecně, nebo přec o typu zločineckých tříd. Jak se nám dnes jeví zločinec, tak prý byli naši prapředkové, a on jest jen jakýmsi zpátečným zvržkem. Autor činí resumé základní myšlenky Lombrosovy: »Jsou lidé, kteří následkem svých psychických obzvláštností jsou nakloněni státi se obětí zločinných popudův. Jejich psychické vlastnosti jsou prý zděděny a poznatelny po fysických anomaliích. Vysvětlují se jako zpátečný zvržek do dřívějších stadií vývoje člověčenstva.« — Známo jest, že sami přátelé Lombrosovi doznávají slabost a mělkost jeho prací. Lombroso našel dosti odpůrců, popíraje svobodnou vůli člověka, a propadl na kongresu psychiatrů v Paříži r. 1889, a 1890 v Petrohradě. Na sjezdu katolickém v Praze r. 1898 byla theorie jeho, že zločinec nejedná ze svobodné vůle ale jen z pudu, po důkladném rozboru zavržena. — V pojednání »Život církevní a náboženský r. 1904« nemoha pisatel žádné chyby sv. Otci Piu X. vytknouti, suggeruje, že prý se mu nedostává dosti vzdělání, aby situaci své církve dovedl pochopit. Důkazů však pro to neuvádí. Tím padá i samo obvinění.
Vlastimil Háleк.

»Umělecké kultuře« věnován měsíčník »Volné Směry«. (R. IX.) Listu je prý »estetika ne akademickou doktrinou, nýbrž světovým a životním názorem,« »umění jest mocí a silou životní.« »Volné Směry« chtějí pomáhat vytvořiti v Čechách smysl kulturní a jemniti kulturní svědomí,« »aby z ducha uměleckého stala se duše společenská, aby společnost sloužila jako živná mateřská půda umělecké úrodě, aby nové umělecké poselství bylo učiněno v národě a stalo se tu tělem.« »Dnes rodí se nová estetika a v ní začíná se organisovati umělecké svědomí dneška, tomu svědomí třeba pomáhat (Volnými směry) a tak připravovat kulturní zítřek. Atd. atd.« — Není každému dáno, pochopit tyto mnohoslibné tužby a fráze, chceme jen ukázat čtenářům, jak se to u nás všecko potácí a po nějakém směru a cíli touží. Pořád ten starý »Labyrint světa« bez ráje srdce. Opustili studnici vod živých . . . *L. † a.*

Z p. Machara stává se poslední dobou náramný mrzout; už ani ta krásná moderní »literatura« ho netěší. V »Čase« (č. 349) pochvaluje si knihu »Helena Kellerová« (slepé, hluché a němé děvče, jež osvojilo si takové vědomosti, že nyní studuje na universitě) a dodává (p. Machar): »Knihu tuto třeba čísti slovo za slovem s duší rozechvělou. Po všech těch všelijakých perversních verších, po psychologických (!) románech a popletených dramatech, po celé záplavě šablonovité a vylhané moderní literatury působí tahle knížka (»Helena Kellerová) jako očistění, jako vykoupání ve chladné, jásavé horské vodě . . .« — Naposledy napíše Machar ódu na Koniáše, jenž trochu popletenin vyhladil a tak rozumu a nervům svých současníků dobrou službu prokázal. Ostatně Machar rád se ujme někoho, na koho jiní sočí, a proto nejspíš i Koniáše za pomoci p. Masaryka zrehabilituje.
L. † t.

Pan Herben na stráži. Věrného a ostražitého strážce mají na Sionu svém naši evangelíci. Je to, jak obecně známo, pan Herben. Jak se jen co šustne, už

zatroubí a bojovníci se sbíhají. Ba pan Herben je tak bystrý, že pozná u »nepřátel evangelia« i myšlení jejich.

»Osvěta« přinesla letos článek prof. Riegra o spise »Grundideen der Politik der österr. Monarchie«, kdež dr. Rieger také praví: »Zdali zvláště členové habsburské dynastie, zdali katolický svět vskutku dostatečně cítí a oceňuje, co značí nynější pruský pangermanismus a Los von Rom? Není-liž zachování a sesílení českého národního živlu právě dnes nejlepší možnou hradbou proti asimilaci rakouských zemí pro krále pruského? . . .« — Pan Herben na to dí (»Čas« č. 3): »V tomto doslovu je něco nedopověděno. Pan prof. Rieger jako muž přísné logiky připustí, že v jeho antithesi něco chybí. Máme čeliti, pravím sám, 1. pruskému pangermanismu a 2. heslu Pryč od Říma. Máme čeliti proti pangermanismu, praví dále, I. sesílením českého živlu; proti heslu »Pryč od Říma čeliti máme — II. čím? Prof. Rieger se to přece ostýchal vyslovit, neboť je vnukem protestanta Palackého. Řeknu to tedy za něho: máme posilovat katolictví v českém národě. Vyslovil to politik Kramář, hájily to žurnalisticky »Nár. Listy«, okolkoval to letos už v Osvětě historik Slavík, prof. Rieger vyslovil to nyní dědravou antithesí. Jsem zvědav, jak brzy vysloví se to bez obalu a kdo bude v českém národě ten první.«

Chuďas ten »první«, ten se bude v »Čase« mít! Však pan Herben si ještě počká hodně dlouho na tuto kořist. Každý to u nás cítí, kam míří heslo »Los von Rom« a bojí se to bez obalu vyslovit. Smutné dost. Národní bytí ohroženo a vlastenci ze strachu před náboženskými fanatiky à la Herben boji se mluviti.

L. † k.

Časopis českého studentstva (vydává Karel Ločák, ročník 1904—1905, leden, str. 4. nsl.) přináší článek *»z kruhů studentských«* proti vyučování náboženství na středních školách a brojí proti súčastnění se žáků na církevních slavnostech! Píše: »Může studující, vystoupiv z ústavu, kde toto vše se provádí, míti víru pevnou, hlubokou, může míti nějaké náboženské přesvědčení? Může jej toto vše uspokojiti, poskytnouti mu to plané, liché obřadnictví klidu duševního, povznésti jej?« — Odpovídáme: Mnoho nás vyšlo z gymnasia, kde toto vše se provádělo, s nejhlubším náboženským přesvědčením. Vyšel-li však někdo bez náboženského přesvědčení, nebylo tím vinno liché a plané obřadnictví, ale právě naopak, vyhýbání se všem církevním obřadům, jež ovšem moderního hejska uspokojiti nemohou. Mladý pán ví vše a co neví, je švindl a suggesce. Pro něho otázka náboženská již neexistuje. Jenže mnohý z hejsků podobných vzpomene si na Pána Boha aspoň před — zkouškami!

Paběrky z novin a veřejného života.

Vyhláška. Oznamujeme, že po obapolném dohodnutí sl. Spolku katechetského a výboru družstva Vlasť budou dostávati členové katechetského spolku »Vychovatele« zdarma. Kdo z nich »Vychovatele« na rok 1905 již předplatil, bude mu obnos připsán k jinému jeho předplatnému našich časopisů; kdyby však jen »Vychovatele« odebíral, bude mu zaslané předplatné vráceno, nebo může býti po přání jeho odevzdáno Katechetskému spolku jako členský příspěvek jeho. Novým abon. »Vychovatele«, kteří ho dosud nebrali, bylo zasláno najednou pět čísel po 1. březnu t. r.

Sv. Otec Pius X. — Strýc sv. Otce Pia X., G. Bottio, umřel v Riese u věku 90 let. — Papežský nuntius rozhodčím. Papežský nuntius v Brasilii dostal od sv. Otce Pia X. dovolení, aby směl přijat úřad rozhodčího ve sporu Brasilie s Peru o území.

Dr. Josef Jiří Strossmayer. — Akademie k poctě 90. narozenin biskupa Strossmayera. V neděli dne 26. února pořádal Spolek katolických tovaryšů v Třeboni slavnostní akademii k poctě 90. narozenin velikého biskupa Chorvatů dra. Jos. Jiřího Strossmayera. Slavnostní řeč přednesl dp. Karel Linhart, předseda spolku. Zpěvy řídil místopředseda dp. Václav Kroupa. Ostatní čísla provedli členové spolku. — V Kroměříži oslavil biskupa Strossmayera Katolicko-politický tamní spolek u přítomnosti starosty obce Dr. Pišteckého, nejdůst. svět. biskupa Dr. Visnara a říšského poslance Dr. Stojana. — Devadesátiny Strossmayerovy nadšeně oslaveny byly celým chorvatským národem. Všecky chorvatské listy přinesly oslavné články. J. Ex. biskupu Strossmayerovi dostalo se záplavy telegrafických i písemných projevů blahopřejných. Tak blahopřál telegraficky i srbský král Petr, městská rada pražská, klub mladočeských poslanců, Slováci z Turč. Sv. Martině

atd. — Na účely národní vydal Strossmayer 3,456 000 K, a to: na stavbu učitelského ústavu 22.000 K, na zřízení dívčí školy r. 1856 — 80 000 K, na svůj a bosenský seminář 200 000 K, na jiné školní podpory 50.000 K, základ k akademii věd a umění v Záhřebě 100.000 K, zřízení musea a akademie 600.000 K, stavba biskupského chrámu v Djakovaru 2,400.000 K, slovanská kaplanka v Loretě 4.000 K.

P. J. Spillmann. V Lucembursku v Limpertsberku zemřel 23. února P. J. Spillmann, kněz řádu Tovaryšstva Ježišova u věku 63 let. Pochován byl v sobotu 26. února. Zesnulý byl vynikající spisovatel. Vynikl zvláště jako romanopisec a historik. Po léta řídil výtečný časopis »Misie Katolické«.

Úmrtí. V Praze zemřel raněn mrtvicí spisovatel a redaktor Ferd. Schulz u věku 70 let. Nar. r. 1835 ve mlýně u Ronova, studia gym. konal v Ml. Boleslavi a v Praze, na to studoval na filosofické fakultě pražské vědy přírodní a historii, stal se vychovatelem dra. Václ. hr. Kounice, od r. 1863 byl členem redakce »Nár. Listů«, od r. 1884 red. »Zlaté Prahy«. Napsal české novelly, studie literární, romány a životopisy. Na československé Obch. akademii byl profesorem češtiny a němčiny. Ferd. Schulz, autor Dr. Johánka, vedl již delší dobu zbožný život, sv. svátosti často přijímal, mši sv. rád obcoval a zemřel kajícně jako pravý křesťan.

Čerstvé rovy. — V poslední době odervala nám smrt několik vzácných přátel a stálých podporovatelů od začátku. První odebral se na věčnost Jos. Mottl, farář v Sedlci na dráze Fr. Josefa. Osobně jsme ho neznali, nikdy nás v Praze nenavštívil, ale zboží a knihy od nás často odebíral a v závěti na nás 1.000 K pamatoval. — Druhým vzácným přítelem byl Jakub Ludvík, farář v Úněticích, bývalý farář našeho předsedy Dr. Rud. Horského. Často fondy naše obdaroval a před smrtí dal nám doručiti 500 K. — Třetí, jehož jsme si velice vážili, byl farář na odpočinku v Písku, Jos. Slavík. Své úspory měl v záložně Hospodářské a když tam po 10 letech dostal necelých 15%, uložil si tento zbytek do záložny Sv.-Václavské a tam o ně přišel také. Každý rok zavítal do Prahy a tu bydlíval u nás. Ač pensista, všecko od nás odebíral a v Písku vynaložil všecku energii, aby v Měšťanské Besedě »Vlasť« udržel. — Brzy za ním následoval kap. děkan karlštýnský, Jan Roškot, vroucí vlastenec a horlivý podporovatel katolického tisku. Když se mu některá naše brožura zalíbila, koupil ji 50—100 až 200 kusů a v Sedlčanech ji rozdal a účet v brzku vyrovnal. — Poslední, jemuž naše vzpomínka platí, jest farář Václ. Honejsek, duše horlivá, pro vlast i církev zaujatá. Stál při kolébce »Čecha«, při vzniku družstva Vlast a nejmilejším z našich podniků byl mu Historický kroužek. Již leže litoval, že nemohl poslechnouti přednášku p. převora Frà Jos. Hameršmída, jejíž předmět se mu velice líbil. Zvěčnělý všecko dobré hmotně podporoval a také naší knihtiskárně tiskem vydatně vypomáhal. — Všichni tuto uvedení byli zakládajícími členy družstva Vlast a »Vlasť« odebírali od počátku. — Requiescant in pace! — Při obou posledních připomínáme ještě tato data: Jan Roškot psal různé historické články do Sborníku historického kroužku družstva Vlast a j. časopisů. Narodil se dne 21. června 1832 v Dobročovicích v kraji táborském. Gymnasialní studia konal a maturoval na staroměstském gymnasiu akademickém v Praze a dne 29. července 1858 byl vysvěcen na kněze. Byl kooperatorem na Kladně, v Dublovicích, v Jesenici, v Sedlčanech a farářem v Krásné Hoře, v Nechvalicích, v Počepicích a k. a. vikářem sedlčanským po 3 leta a pak děkanem karlštejnským. Dne 20. prosince 1900 zvolen byl za poslance sněmu král. českého. Byl též 13 let členem okr. zastupitelství a výboru sedlčanského a náměstkem okresního starosty. Byl též zástupcem zemského výboru ve výboru pokračovací školy. Převalně staral se též o zemské pojišťování proti krupobytí a poslední jeho řeč na sněmu zemském byla řeč proti soubojům. — Václav Honejsek, vlastenecký kněz, kníž. arcib. konsist. rada a farář u sv. Haštala v Praze, zemřel dne 28. února v 70. roce svého věku. Zesnulý byl horlivě činným v katolických spolcích pražských a zvláště velikých zásluh si získal o Spolek sv. Josefa pro kněze deficienty, jehož byl po mnohá léta pokladníkem a předsedou. Zesnulý byl také literárně činným a mnoho z jeho prací ve »Vlasti«, »Sborníku histor.« a j. mají cenu trvalou. Mezi jiným napsal: Proticírkevní boj, Novověká osvěta při rozličném světle (obě r. 1871), Malé obrázky ze selského života a velmi zajímavý spis u nás vydaný: Z dějin nepatrné vesnice (2 díly). P. Václav Honejsek narodil se v Mrtníku u Kolína dne 14. prosince 1835, na kněze byl vysvěcen 31. července 1864, načež kaplanoval v rodné své obci a potom v Praze. Později stal se farářem v Kojeticích a posléze v Praze u sv. Haštala.

Kongres Marianský v Praze. Přípravný komitét pro pořádání Marianského kongresu v Praze, jehož členy jsou: J. O. hrabě Vojtěch Schönborn (předseda),

děkan kapitoly vyšehradské dr. Josef Burian a kanovník V. Manlík (místopředsedové), prof. Václav Müller a univ. prof. dr. Hilgenreiner (jednatelé), dále m. kanovník dr. Ant. Podlaha, kanovník Frt. Vaněček, prof. Dr. Jan Sýkora, red. Petr Kopal, prof. dr. Endler, red. Tom. Škrdle, hr. Ledóchowski, farář Ed. Sittler, členové řádů: P. Ostrčilík, ministr Nováček, P. Sauer, P. Šimon (zapisovatel), prof. Šauer, zástupci řádu františkánského, dominikánského, kapucínského a j., usnesl se ve schůzích, po dva měsíce již každého týdne konaných, na tom, aby kongres Marianský pořádán byl o svatodušních svátcích v Praze. Jeho Em. ndp. kardinál schválil návrh komitétu, aby ke kongresu pozváni byli ndpp. biskupové a věřící z celých Čech. Prozatimní komitét již poslal příslušné dopisy do všech diecésí v Čechách. Kongres má býti konán na Žofíně a býti jaksi náhradou za veliký katolický sjezd. Kongres je projektován takto: v pondělí svatodušní, 12. června odpoledne mají se konati porady v různých odborových jednotách (na př. kongregace Marianská, dominikánská bratrstva a spolky jimi řízené, třetí řád sv. Františka, vzdělavací spolky mužské, vzdělavací spolky ženské, spolky charitativní a spolky literární a umělecké). Večer 12. června má býti kongres zahájen. V úterý (13. června) mají býti slavnostní služby Boží a porady ve dvou velikých sekcích, a to v sekci tiskové a v sekci pro Marianský kult. Pro obě sekce chystají se tři řeči směru většinou praktického na př.: Vliv ideje Marianské v tisku, Marianská literatura a její rozvoj, ikonografie Marianská a pod., kult Panny Marie a veřejná mravnost, Panna Maria a výchova, kult Panny Marie v slovanské církvi a pod. Večer (13. června) konati se má slavnostní schůze na Žofíně, při níž proneseny mají býti dvě slavnostní řeči, na př Panna Maria a vzdělanost (českou řečí) a socialní poslání Panny Marie (německy). Při kongresu mají býti též předneseny Marianské sbory, dále projektována jest přednáška s fotografickými ukázkami předních poutních míst Marianských, má vydán býti almanach a pod. — Dne 14. června (dopol.) přijaty mají býti některé resoluce a zvoleno má býti exekutivní komité k provádění snesení kongresových. Co nejdříve svolán bude širší sbor pro pořádání kongresu, na němž mají býti tyto kongresové projekty probrány a schváleny.

Spolek katechetů v král. českém konal dne 8. února t. r. valnou schůzi za osmý správní rok za účasti 30 katechetů pražských i venkovských a za přítomnosti Jeho Mil. ndp. biskupa dra. Františka Krásla. Předseda prof. Em. Zák uvítav ndp. biskupa i ostatní účastníky schůze, promluvil všeobecně o činnosti spolku v uplynulém roce a poměru jeho k učitelstvu. Ndp. biskup Dr. Fr. Kráśl zmínil se o úspěšném působení spolku, jež sleduje od jeho založení, poukázal na obtížné postavení katechetovo a vyzýval k tomu, že spolek má přihlížeti k rozmnožení katechetické literatury a zvláště učebných pomůcek, především učebnice pro nové kursy měšťanských škol a diagramů a uměleckých biblických obrazů. Na to zmínil se o remuneracích za přespočetné hodiny a doporučil korektnost v jednání katechetově. — Jednatel František Strnad přečetl zápis o minulé valné hromadě a zprávu jednatelskou za uplynulý správní rok, jež přijata byla se souhlasem, a jednateli, jenž funkci svou zároveň skládal, vysloveny byly za jeho činnost díky. — Zpráva pokladní, dle níž spolek má jmění 515 kor., po zprávě revisorů účtů byla schválena a pro churavost odstupujícímu z výboru pokladníkovi Frant. Halbichovi byl vzdán za jeho dlouholetou činnost ve výboru předsedou dík. — Po schválení knihovní zprávy vykonány byly doplňovací volby do výboru, při nichž vylosovaní kolegové Rotta, Žák, Pešek a Iserle byli znovu zvoleni a na místo kol. Halbicha a Kobosila, kteří se vzdali členství výboru, zvoleni kol. Pihler a Košák. Nepřítomnému kol. Kobosilovi usneseno vysloviti písemně za jeho velmi platné služby zvláštní díky. Náhradníky pro nastávající rok zvoleni byli kol.: Jonák, Štamfest, Hrudka a dr. Rath, revisory účtů kol. Janota a Čurda, revisory knihovny kol. Tichý a Roudnický. — Při projednávání volných návrhů přijat byl jednohlasně návrh kol. Fr. Strnada, aby příspěvek členský byl zvýšen na 6 kor., za nějž členové budou dostávati orgán spolkový »Vychovatel« s Katechetskou přílohou zdarma. — V následující hned po valné hromadě výborové schůzi ustavil se výbor tak, že předsedou zvolen Emanuel Žák, profesor a katecheta gymnasia na Smíchově, místopředsedou Jindřich Rotta, katecheta v Mnich. Hradišti, jednatelem Jaroslav Pihler, katecheta na Smíchově, pokladníkem František Suchomel, katecheta ve Vršovicích, knihovníkem Jaroslav Slavíček, katecheta na Smíchově, redaktorem Katechetské Přílohy František Žundalek, katecheta v Praze—VII. Přihlášky nových členů (zápisné 2 kor.) a členské příspěvky (nyní 6 kor.) přijímá pokladník spolku František Suchomel, katecheta dívčí měšťanské školy ve Vršovicích.

Zemský výkonný sbor strany křesť.-socialní konal dne 6. února t. r. schůzi, v níž jednáno bylo o programu, na němž měli se katolíci všech tří stran smířiti a společně pracovati v otázkách veřejného života.

Předseda dr. Rud. Horský zahajuje schůzi, v níž vítá všechny přítomné členy sboru a uděluje účastníku poslední porady zástupců katol. stran (dne 10. ledna t. r.) redaktoru p. T. J. Jiroušk o v i slovo. Týž líčil průběh posledních dvou schůzí, aby jasno bylo, jak se dály a co je předcházelo. Pravil:

»Předně jako účastník poslední porady zástupců tří katolických stran, kteréž súčastnili se: J. O. Vojtěch hrabě Schoenborn, Msgr. dr. Jos. Burian, dr. J. Trakal, Václav Myslivec, Václ. Kotrba a já (dr. Rud. Horský a Vl. Hálek omluveni. Dr. Horský nemocen) dne 10. ledna 1905 konstatuji, že není pravda, co prohlašuje denní list »Čech« a poslední česko-budějovická »Stráž«, jakoby nějaký jednotlivec dílo samo byl pokazil. Zvláště není pravda, co píše »Čech« ze dne 28. ledna t. r. jakoby: »Společná rada katolíků vypracovala elaborat společného programu, s nímž všecky tři strany vyslovily souhlas, ale najednou jeden činitel usmyslil jinak atd.«

Naopak věc se má tak, když elaborat za účasti zástupců křesťansko-socialní strany československého lidu ještě před schůzí společné rady katolíků českých byl (dne 20. prosince 1904) předkládán a za našeho souhlasu formulován — zněl pro všeobecné stavovsko-zájmové hlasovací právo. Potom však bez vědomí a souhlasu nás křesťanských socialů česko-slovanského lidu formule ta'o změněna a návrh programu dostal se 20. prosince do schůze ve znění takovém, že může si dle něho vykládat volební právo kdo jak chce, a kdo jaké právo chce, jen když bude tvrdit, že je právo jeho lepší a spravedlivější práva nynějšího.

Místo z umluveného a s námi formulovaného návrhu programu ohledně volebního práva a upravení jeho dle stavů a skupin zájmových, jak pro zemský sněm tak i pro říšskou radu« dostal se do porady mluvčích tří katol. stran dne 20. prosince 1904 návrh programu ohledně volebního práva takto změněný: »V ohledu politickém atd. Pokládajíce nynější volební řád za nespravedlivý, domáhati se budeme řádu spravedlivějšího, jenž by odpovídal skutečným poměrům a potřebám doby.«

V tomto znění byl ovšem návrh tento nepřijatelný, ale dán přece do tisku za souhlasu přítomných, aby o něm mohly vyjádřiti se výkonné sbory stran. Stalo se. Ale našim mluvčím došel tento tištěný návrh programu: Jiroušk ovi dne 7. a dru. Rud. Horskému dne 8. ledna t. r. a schůze zástupců stran ve společné radě zároveň položena na den 10. ledna t. r., tak, že nám naprosto nebylo možno pro krátkost času svolati zemský výkonný sbor strany křesť.-socialní a o znění návrhu programu porokovati, neboť nezbývaly na to ani tři dny času. I došel jsem rychle dne 9. ledna k dru. Rud. Horskému na poradu, co máme dělat a tam jsme uznali, že návrh programu právě pro nejasný článek o volebním právu jest od nás naprosto nepřijatelný a že se musí změnit, aby se ohledně volebního práva vědělo, co vlastně chceme. Dr. Horský, ačkoliv ještě churav, pravil: zítra ráno do schůze dostanete ode mne pro předsedu společné rady návrh nový a o tom rokujte, nebyl-li by lepším, a snažte se, ať je přijat, aby přece každý věděl, co ohledně volebního práva chceme, aby předešlo se libovolným illusím a zmatkům, které by jistě nastaly a k smírné pospolitě nevedly. Stalo se. Dr. Rud. Horský zaslal mně otevřený list s návrhem na změnu článku o volebním právu pro předsedu společné rady, aby veřejně byl čten, ale veřejné čtení listu v poradě jsem nemohl vymoci, až když jsem poradu chtěl proto opustit, slíbeno mně, že tedy návrh dra. Rud. Horského na změnu článku o volebním právu čísti se bude. Návrh dra. R. Horského se svým úvodem zněl takto:

»A proto prosím, aby do společného programu hlasovací právo dle zájmů práce bylo přijato. Aby však osten sporu byl ulomen, navrhuji prozatím »in succu« asi toto:

Národní Jednota katolíků českých (tento titul rovněž společné straně navrhuji) domáhá se upravení volebního práva všeobecného stavovsky rovného, přímého a tajného, dle zájmu práce tak, aby každá zájmová skupina volila sama pro sebe a ze sebe jistý počet poslanců. Ponechává se však volné diskusi, kterou cestou práva tohoto nejsnáze dosíci lze, zdali zřízením komor dle zájmu práce, čili všeobecným rovným hlasovacím právem, aneb jinak.«

Tento návrh byl sice čten a rokováno o něm, ale k hlasování o něm, jak jsem navrhoval — nedošlo. Trvalo se stále na návrhu tištěném, v němž nebylo nic určitého.

Líčil jsem několikrát, že právě na nějaké soustavě volebního práva musíme se usnésti, aby se předešlo zmatkům, a dokládal jsem, že právě volební soustava

nás tříští a že tedy musíme tuto záhadu rozřešiti a žádal jsem, kdo je pro rovné všeobecné hlasovací právo, aby jej zde obhájil. Přítomnými J. O. Vojt. hr. Schoenbornem, Msgr. dr. Jos. Burianem, dr. Jos. Trakalem bylo konstatováno, že jejich katol. národní strana stavovsko-zájmové volební právo má v programu, a oni že jsou jeho stoupenci. Podobně se tito pánové a s nimi i p. dr. Frant. Herman prohlásili již ve schůzi konané dne 20. pros. 1904.

Zvláště ředitel Strakovské akademie dr. Jos. Trakal měl k přítomným velkolepý výklad o všeobecném rovném volebním právu a o právu dle stavovsko-zajmového zastoupení. Jeho řeč usvědčovala každého, že stavovské a zájmové zastoupení lepší soustavou volební se nedá hned tak nahradit a kde katolíci, jako v Bavořích, všeobecné rovné volební právo respektují, tam že to činí z ohledů a poměrů místních, že mají k tomu všecky poměry i lid ve vlastním zájmu zajištěný. V jiných zemích však, ve Francii, Italii i u nás poměry a lid nepodávají však záruku, že by všeob. rovným hlasovacím právem zjednán byl žádoucí společenský život, mír a pokoj pro řešení socialních, národních a hospodářských zájmů.

Po dobu celého jednání redaktor »Čecha«, p. V. Myslivec, mlčel. Abych zjistil, co o věci soudí, učinil jsem na něho dotaz, pro které z uvedených dvou práv je odpověděl, že je pro všeobecné rovné hlasovací právo. I tázal jsem se dále, co od tohoto práva očekává. Odpovídal, že Slované v Rakousku dosáhli by všeobecným rovným hlasovacím právem více poslanců, než jich mají dnes, neboť statisticky Slovanů je více než Němců a j. a že rovností volebního práva otupilo by se ostří třídních bojů, které v zájmovém právu volebním by se ještě více rozzuřily.

Na tyto důvody a výtky jsem odvětil, že za všeobecného rovného hlasovacího a voleb. práva na jedné straně Slované by sice na Němcích něco mandátů mohli získati, ale zase na druhé straně že by se socialně-demokratičtí internacionalové přičinili, aby kde jaký volební okres a mandát Slovanům i Němcům urvali, a internacionalní jejich unii, která není ani vlasteneckou ani národní, tedy ani slovanskou ani do opravdy německou, úplně ku škodě Slovanů nadobro si zajistili. Zde tedy v ohledu národním nemáme ve všeobecném rovném hlasovacím právu valných nadějí ničeho získati, ale obav daleko více, že mnoho bychom mohli luxusně ztratit. Dále, pokud se týče otupení ostří nyně,šího třídního boje, právě všeobecné rovné hlasovací právo vyvolalo by ten největší třídní a stavovský boj, neboť by stavům hrozila tímto všeob. rovným hlasovacím právem úplná politicko-socialní poprava. Avšak při stavovsko-zájmovém volebním právu nelze o potlačování tříd třídou ve volbách ani mluviti, poněvadž zde se volí svorně a stav a třída sobě rovné. Další pak vývoj politicko-socialní ve stavovské a třídní společnosti zákonodárné uzavírají se kompromisy a provádí společná úrada vzájemně se dotýkajících zájmů se zájmy, tříd s třídami a stavů se stavy. Není pochyby, že jen stavovsko-zájmové právo má budoucnost.«

Konec celé porady byl, že ačkoliv všichni přítomní pro stavovské a zájmové volební právo se prohlašovali až na p. red. V. Myslivce, schůze byla předsedou uzavřena a o žádném z podaných návrhů nebylo hlasováno.

Než předseda J. O. Vojt. hr. Schonborn schůzi uzavřel, učinil jsem ještě následující prohlášení: »Když nebylo pro volební právo možno sjednotiti se všem třem stranám na jednom programu, prohlašuji: Aby roztržka stran byla menší, budeme my křesť. socialové k tomu pracovati, abychom společně pokračovali s katolicko-národní stranou, neboť tato má zásadní i volební program společný s námi a program ten zní jasně pro zájmové a stavovské zastupování lidu.«

Tak a ne jinak měla se věc ve společné poradě tří stran. Žádný jednotlivec, jak »Čech« a »Stráž« píší, ale celé tři frakce nemohly se shodnout — pro všeobecné rovné hlasovací právo, poněvadž ho má jedna strana v programu, a nemůže prý od něho upustit. Tak se věci mají, tak «

Předseda dr. R. Horský po skončené řeči red. T. Jirouška vyslovil své podivení nad tím, že to u nás již dospělo tak daleko, že nikdo nesmí k návrhu podati protinávrh, aby za to nebyl smýkán tiskem a podezříván jako nějaký nesnášenlivec.

Pan Václav Žižka pozastavoval se také nad tím, že všeob. rovné hlasovací právo, které chváleno je hlavně advokáty a socialními demokraty, má býti úrazným kamenem svorné práce katolíků. Člověk má cenit člověka také dle duše a nejen dle těla a počtu.

Se zásadním jednáním red. T. Jirouška ve společné katol. radě vyslovuje zemský výkonný sbor strany křesť. socialní souhlas a spokojenost a mimo to souhlasí zemský výkonný sbor s řečí red. T. Jirouška v socialním odboru družstva

Vlasť ze dne 14. listopadu m. r. o všeobecném rovném hlasovacím právu pronesenou. A dále prohlašuje zemský výkonný sbor resoluci socialního odboru družstva Vlasť ze dne 14. listopadu m. r. proti všeobecnému rovnému hlasovacímu právu za svou. (Resoluci tuto přinesly »Naše Listy« v čís. 13., roč. XIV. ze dne 26. listopadu r. 1904.)

Konečně jednohlasně bylo usneseno, aby naše strana vešla ve společnou práci se stranou katolicko-národní. Naši dosavadní delegáti pp. dr. Rud. Horský, Vlast. Hálek a T. J. Jiroušek se splnomocňují, aby ihned ve spojení s katolicko-národní stranou vešli a s ní jako naši zástupcové společně pracovali. Tím denní pořádek vyčerpán.

Když předseda dr. Rud. Horský schůzi za úplné svornosti a jednomyslnosti ukončil, blahopřáli mu přítomní k jeho kníž. arcibisk. vikariátnímu úřadu.

»Křesťanský Dělník«. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze, č. p. 1538—II. Pan Frant. Waldmann žije stále mezi učni, i nabyl jistých zkušeností a jsa zbožné mysli, vede je k dobru a k praktickému žití. To dokazuje jeho článek: »Průvodce učňův a zároveň křesťanský učeň.« Článek není ukončen a proto se k němu ještě vrátíme. — Velmi krásná a závažná poučení pro manžele a otce rodin skytá druhý článek: »Svátek sv. Josefa, patrona katolické církve.« I zde jest zříti pečlivou ruku zkušeného redaktora. — Stejně praktické jsou články: »Poctivost« a »Pěstujme drobný umělecký průmysl«, článek pak: »Johanneum, útulna pro učně v Praze,« udává nám stav učňů a činnost v Johaneum za r. 1904. — »Student a učedník, čili povzbuzení k pilnosti a studiu také mezi učni.« — Celým číslem vane jednotný, promyšlený plán: poučovati a baviti učně, a vésti je, jak jsme již pravili, k bohumilému, praktickému životu. — Těší nás, že dobrodinci na »Křesť. Dělníka« stále pamatují. Toto číslo vykazuje na př. K 43·20 darů. Půjde-li »Křesťanský Dělník« touto cestou stále, musí proniknouti, k čemuž mu všeho zdaru přejeme.

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný Družinou sv. Petra Klavera. Red. Jar. Hrabačka v Praze—IV., č. 33. Cena 1 K 20 h. — Při čtení Echa zalétá duch náš do černé Afriky a obírá se tam životem a mravy tamních domorodců a kulturní činností mnichů a jeptišek. Jakou radost způsobila Družina sv. Petra Klavera malým africkým černoškám, že jim zaslala panny a misionářům, že jim darovala kostelní roucha a příspěvky na stavbu chrámů, vydržování misijních stanic nebo na vykoupení pohanských dítek! Jeptišky i otcové řádoví vroucími slovy za tyto dary děkují a při tom nám dávají nahlédnouti na jejich misijní činnost a na život černochů. Tak na př. sestra Restituta z řádu Bílých Sester v Ugandě popisuje smrtící nemoc »spavost«, kteréž podlehlo v krátké době 70.000 lidí. Kde se ta nemoc zahostí, nemocní se z vesnic vyhošťují a jsou dáni na pospas hladu a divoké zvěři, a je-li více nemocných než zdravých, zdraví z obcí utekou a nemocné nechají jejich osudu. A tu vypravuje sestra Restituta, že takové ubožáky sbírala, ošetřovala a k smrti připravovala. Muž opustí ženu, žena muže, syn otce, otec děti a cizí, z Evropy přišlá služka Kristova ujímá se těchto bídných pohanů a slouží jim až k smrti. A z lásky ke Kristu nemoci té se neboji, ač ví, že kdyby ji zachvátila, že ji i sama naprosto podlehne. Takovéto a podobné jiné činy tak mocně působí na čtenáře »Echa«, že redakce musila k tomuto číslu přidati dvojitou obálku, aby mohla drobným písmem vytisknouti všecky dary jí došlé. Hle, toť krásný obraz činnosti církve! Sem pohleďte všickni vy, kteří se jí a jejím věrným synům a dcerám posmíváte! Při bohopustém posměchu vašem oproti církvi sbírá katolická jeptiška mroucí od svých opuštěné pohany uvnitř Afriky, vede je do misijního domu, utěšuje jejich tělesné i duševní bolesti, smiřuje je s Bohem a klade je s úctou v lůno země.

»Sv. Vojtěch«, apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení spolku sv. Bonifáce. Roč. II., č. 3. Red. P. Method Vojáček, O. S. Ben., opatství Emauzské. — Toto číslo vyznačuje se značným pokrokem; články jsou cenné a jejich roztřídění dobré. — »Katolíci, jde o víru i o českou vlast!« To jest práce důkladná, dokazující, že heslo »Pryč od Říma!« znamená pro Čechy pryč od Prahy do Berlína! — »Březen v duchu církve«, předvádí nám začátek postu, jeho význam a význačné svátky v březnu. Doplňkem této stati jest následující samostatný článek »O postu«. Za ním následuje: »Blahoslavená Anežka česká, abatyše«. — Stejnou cenu jako první článek má pojednání: »Láska k lidu u protestantských reformátorů a u katolíků«. Zde se vypravuje, jak Lutr, muž Boží, dal šlechtě na pospas sedláky a jako protiobraz staví se nám různé příklady katolického kněžstva v Čechách, kterak sedláky chránili a jich se ujímali. A tak

to jde dále: »Písmo sv. jest spolehlivým pramenem zjevení Božího,« »Z plesu do kláštera.« — »O slibu křestním« a konec tvoří zajímavé drobné zprávy. Opakujeme, celé číslo jest vhodně seraděno a vyniká zůžností zajímavé látky. Očekáváme, že ovoce této blahodárné četby bude hojné. — Sv. Vojtěch rozdává se zdarma v kostelích a na farách. Reklamace zasílají se do Emauz v Praze.

Měsíční Věstník českých katolických osad v New-Yorku a v Baltimore, jehož 2. číslo roč. II. nám bylo zasláno, vyniká opět bohatým a zajímavým obsahem a přispívá tím k oživení ducha katolického. Číslo toto má i hojně inserátů. Čeští Redemptoristé v New-Yorku získali si založením tohoto listu velikých zásluh.

Z Tiskové Ligy. Přispěli: Jeho Eminence ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup 100 K. Dále: K. Toman, farář v Hloubětíně; Fr. Fiala, bisk. vikář a děkan v Nové Cerekvi; Jindř. Dudek, farář v Mladočově; Fr. Sova, farář v Dřevohosticích; Jan Picka, farář v Malešovicích; Fr. Hajzler, děkan v Přelouči; Ant. Běhal, farář v Ousobí; Jan Gebert, děkan v Hradišti Choustnikovém; Frant. Vaško, děkan v Kostelci nad Labem, a Tom. Sedláček, kaplan v Radnicích. — Opravy uveřejnily: »Čas« dp. Jindř. Dudkovi, faráři v Mladočově; »Červánky«: dpp.: Ant. Vlasákovi, faráři ve Zhoři, Janu Šlechtovi, faráři v Loukově u Semil, a Jos. Myslivečkovi, kaplanu v Bystrci u Brna; »Právo Lidu« dp. K. Tomanovi, faráři v Hloubětíně; »Kladenská Svoboda« a »Právo Lidu« dp. L. Bícovi, katech. na Kladně. Kdo posílá peníze na Tiskovou Ligu, račiž to jasně naznačiti: zda jest to dar, nebo poplatek za božury »O Lutrovi« a »Jest nad námi Bůh«, či zda jest to předplatné a na který ročník, na I. či na II. a na »Husitství« či na »Obranu víry« či na oboje. Aby účty správně byly vedeny, jest nám to třeba věděti. — Nové členy, dary a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, Praha, 570—II.

Výbor Tiskové Ligy konal 6. února druhou schůzi v roce 1905 za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Socialně-demokr. tisk vrhá se v poslední době na dorost kněžstva, alumny v semináři, podezřívaje je zlovolně ze špatností. Každý na první pohled pozná utrhačnou tu lež, na př. »Záře« č. 4. a »Práva Lidu« čís. 29., »prý páchají na kůru kostelním neřesti.« Nechť social. demokraté chodí do kostela a přijdou se podívat na kůr, a tam poznají, jak o alumnech lhou. Jak spořádaný život panuje v rodinách socialních demokratů, ukazují časté odpovědi v Listárně »Práva Lidu« na otázky stran rozvodů, jako na př.: »Nemohou-li spolu žít, nechť se dostaví k okr. soudu a tam se dohodnou na dobrovolném rozvodu« atd. — Protestanté zakládají v Praze novou »Národní záložnu«. Výbor její musí se skládati z 13 evangelíků, a výtěžek pak dle stanov bude věnován evang. sborům, školám a spolkům. — Protestantský tisk lituje toho, že byl vydán pruským ministerstvem kultu zákaz, dávati z kostelních pokladen příspěvky na agitaci »Pryč od Říma«, an prý to způsobí tomuto hnutí velikou újmu. K tomu přiznávají »Hlasy ze Siona« v č. 4. svoji barvu slovy: »Nepřejeme újmy tomuto hnutí, pokud jest zdravé, totiž opravdu náboženské, s nímž sympatisujeme.« — Protestanté vydali agitační brožuru »Slovo ke katolíkům«, překlad to knihy ruského šlechtice Šulepnikova, ve které pojednává se o tradici, zpovědi, uctívání svatých, očistci, předpodstatnění, a má za účel katoliky přimětí k odpadu. — »Růže Sušilova«, literární sdružení bohoslovců k. a. semináře v Praze, vzdala dopisem díky za přednášky, které bohoslovcům konal jednatel farář V. Hálek. — Jelikož Centrála Lig bude dostávati autoritativní zprávy z papežského státního sekretariátu blahovolností J. Em. kardinála stát. sekretáře Merry del Val, zvláštního příznivce Lig, budou tyto označovány v »Našich Listech« značkou ⊙ — Přelíčení s vrahy Valešovými přineslo na povrch obraz prohnilého života rodinného, ze kterého prchl život náboženský. Litovati dlužno, že referáty novinářské o průběhu přelíčení a celém ději dostaly se do rukou dětí a nikterak nepřispěly k dobru čtenářstva, naopak tu a tam i mnohé duše pokazily. — Na Kladensku rozvětvujícímu se spiritismu dlužno věnovati pozornost, a poučováním o něm poukazovati na chabé jeho základy. — Ústřední spolek českých žen konal 22. ledna schůzi za reformu obč. zákona rak. za předsednictví spisovatelky Terezy Novákové, známé v jejich spisech stranictvím k protestantům. V této schůzi dovolával se řečník dr. Bouček*) zavedení civilního manželství v Rakousku a u katolíků úplného rozloučení manželů. Katolické ženy nuceny jsou proti tomu protestovati, manž. je nerozlučitelné a jeho uvolněním seslabí se postavení zvláště ženy. — Tisková Liga vzala s uspokojením na vědomí prohlášení vlády v říšské radě posl. dru. Luegrovi a soudr. na

*) Pozn. red. Je nyní právním zástupcem padlé záložny Sv.-Václavské.

dotaz stran hanlivého způsobu psaní o svátosti oltářní v »Alldeutsches Tagblattu«: »Pokud se týče v dotazu uvedeného pohanění jedné z hlavních nauk katolické církve, které skutečně musilo uraziti náboženské city katolíků nejhroznějším způsobem, mohu poukázati na to, že státní moc v tomto případě neodepřela církvi katolické ochrany zákonem jí zaručené a pro zmíněný výrok vzbuzující ošklivost zavedla v prosinci trestní řízení proti zodpovědnému redaktoru a žádala, poněvadž je poslancem, sněmovnu za jeho vydání. Za to, že podobné články a výroky nerušeně se mohou rozšiřovati, nenese vláda zodpovědnosti. Pramen tohoto zlořádu je mimo obor vládní působnosti. Rozšiřování toto vzrostlo teprve od té doby, co zavládla praxe immunisování všech dotazů. Pokud se však týče příštího chování vlády, mohu ujistiti, že nejen v případech interpelovaných, ale i v jiných otázkách bude důsledně postupováno dle zákona jistě v zájmu státu, církve a spořádané společnosti vůbec.« — Tím byla schůze skončena.

Ze Spolku na zakládání katolických hnihoven. Za člena zakládajícího přistoupil: P. B. Kabrhel, provinciál Piaristů v Praze. — Přispívajícími členy stali se: Jakub Duffek, farář u sv. Jana pod Skalou; Ferd. Záruba, farář v Hirschenstandu; Odbočka všeodborového sdružení křesťanského dělnictva pro Parník a okolí, a Josef Černý, typograf v Praze. — Nové členy, vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha, čp. 570—II.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. Přispěli: Fr. Kořán, sídelní kanovník ve St. Boleslavi; Jos. Soldát, zám. kaplan v Dolní Lukavici, Tomáš Škrdle, redaktor »Vlasti« v Praze, a Katolická Beseda v Žižkově. — Další členské příspěvky a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově v Praze, čp. 1889.

Za polovici, t. j. za 50 hal. prodíváme zbytky našeho kalendáře svatý Vojtěch. Poštovné 20 hal. platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570—II.

Projev bohoslovců proti rouhavému tisku. Bohoslovci kníž. arcibiskup. semináře v Praze, sjednocení v literární jednotě »Růže Sušilova«, hledíce ke zpustlému a znemravňujícímu tisku, který nešetří již ani nejsvětější osoby našeho Spasitele, který zneucťuje Matku Boží i světce a dovoluje si nejneslýchanější urážky katolického náboženství zvrhující se až v rouhání, který nízkým způsobem čest katolického duchovenstva v bláto vláčí, projevuje tímto své nejhlubší politování nad takovýmto zneužíváním tiskové svobody, jež přechází v bezuzdnost ničící víru, mravy a občanské ctnosti. Bolestně dotčeni ve svých náboženských citech, protestují podepsaní bohoslovci, jakožto dorost stavu duchovního, proti podkopávání autority náboženské hlubokými urážkami nejsvětějších věcí náboženských tiskem, a prosí všecky upřímné katoliky, 1. aby spojili se všude na ochranu katolického náboženství, 2. aby proti zvrhlému tisku všemožně podporovali a šířili časopisy a knihy katolické, a 3. aby kde mohou, špatný tisk potlačovali. — V Praze, v únoru 1905. »Růže Sušilova«, literární jednota bohoslovců kníž. arc. semináře v Praze. Josef Mrázek, t. č. předseda, Václav Salač, t. č. jednatel. S tímto projevem vyslovili souhlas bohoslovci Budějovičtí a Králové-Hradečtí.

Právní liga kněží arcidiecese olomúcké. Činnost právní ligy v roce minulém dosáhla velkých rozměrů. Hlavní péče byla věnována podpoře katolického obraného tisku obou národností. Celkem bylo zastoupeno neb vydáno vlastním nákladem na 20.000 exemplářů katolických brožurek a rozesláno na rozličné ústavy, knihovny, spolky. Spolkům a ústavům, které si přejí další podpory zásilkou zbývajících ještě brožur »Víra či nevěra« od Hammersteina, »Galileo Galilei« od Rösslera, »Církev a vzdělanost« od Fuchse, »Očistec« od Hammersteina, »Bartoloměj ská noc« od J. O., bude ve smyslu stanov spolkových vyhověno obratem pošty. Pro příští rok spolkový jest usneseno, zakoupiti knihy vědecké pro ústavy střední obou národností, a to »Spisy kat. vzdělavací knihovny,« »Apologii« Vychodilovu a »Gottesbeweise« Hamersteinovy, jakož i »Edgara«. Spolek náš získal právo vydati 50 brožur Warndorfskych a všech spisů Hammersteinových, jakož i 20 brožur tiskové jednoty »Germania« a 131 brožur »Propagande française«. K tomu je zapotřebí nové obětavosti a nové píle. Přátelé, podporujte věc eminentně důležitou, svatou: prosíme Vás, zaplaťte spolkové vklady, podporujte nás a sebe, abychom mohli ještě tento rok akci zvýšiti. — Výbor spolku »Liga«.

Kněžský spolek sv. Josefa v Gorici. Z výroční zprávy spolkové za rok 1904 uvádíme toto: Ve spolkových sanatoriích bylo za 9709 ošetřovacích dnů ošetřeno 178 kněží a 16 bohoslovců; a to v Gorici 23 kněží a 4 bohoslovci, v Ice 87 kněží a 1 bohoslovec a v Meraně 68 kněží a 11 bohoslovců. Ošetřovaní kněží a bohoslovci byli celkem z 51 diecesí (z 36 rakousko-uherských a 15 cizo-

zemských). Nově přistouplo v roce 1904 doživotních 77 členů, přispívajících 74 členů z 37 diecesí (z 25 rakousko-uherských a 12 cizozemských). — Při četných pracech, jež za našich časů na každého kněze, ať v duchovní správě či výhradně jen ve škole pracujícího doléhají, sotva který asi bude, jenž by aspoň na čas tím či oním neduhem nebyl sklíčen. Proto je zajisté potřebí, aby každý pro případ své potřeby zajistil si pobyt v místě, kde by se buď jako rekonvalescent neb ku svému zotavení zdržeti mohl. Proto každý i ve vlastním zájmu i z lásky k chorým spolubratřím, jimž v potřebách jich pomáháš, přistup k tomuto humannímu spolku. — Ředitelství spolku žádá, aby každý, kdo členský příspěvek zasílá, přidal 10 haléřů na krytí poštovních výloh, tak aby plný obnos připadl vždy ve prospěch spolku. Vzhledem k § 3. spolkových stanov ředitelství znovu upozorňuje, že sanatoria jsou zřízena pro kněze zotavení potřebující, u nichž lze se právem naditi, že po svém pobytu v sanatoriu opět ve své dřívější působení budou moci se vrátiti a proto sanatoria, nejsouce nemocnicemi, nemohou přijati kněze těžce nemocné a že ředitelství ve smyslu stanov všechny nemocné, byť velmi nerado, musí odmítnouti.

Židé a spalování mrtvol. V Praze dne 22. prosince 1904 zemřel židovský advokát dr. M. Lichtenstern, jenž v závěti přál si spálení své mrtvoly v Gothě a uložení popele v urně hrobu své manželky. — Leč i přes to byl Lichtenstern dle židovského obřadu pohřben na židovském hřbitově ve Strašnicích. To však nedalo pokoje starostovi společenstva pro spalování mrtvol panu dru. Záhořovi, jenž odhodlal se stůj co stůj se blamovati. I podal na pozůstalé žalobu k okresnímu soudu pro nedodržení poslední vůle zemřelého, naléhaje při tom na rychlé její vyřízení. Tu se však do toho vložil vrchní pražský rabín, jenž prohlásil, že náboženské předpisy židů nedovolují uložení popele v urně po upáleném na židovském hřbitově. A přípis židovské bratrské společnosti pohřební zněl ve smyslu podobném, že bratrstvo to při pohřbu spálením mrtvoly se nesúčastní a že též k němu vozu svého nepropůjčí. Následkem toho od pohřbu upálením sešlo a mrtvola byla jako obyčejně pohřbena. Blamáž p. dra. Záhoře byla tudíž zbytečná. Židé a jejich listy agitují pro spalování mrtvol jen pro křesťany, sami však spalovat se nedávají. — Gojimové nechť se spalují — ale židé o tom nechtějí ani slyšeti. — Okresní soud pro Staré Město a Josefov v Praze po rozsudku sekr. z. s. pana F. R. Triera přidal se k vývodům rabinátu a stížnost Spolku pro spalování mrtvol zamítl.

Žid — o manželství. Universitní profesor dr. Benedikt, israelita, na schůzi, jednající o reformě manželství, pravil: »Manželství dotýká se nejen manželů, nýbrž celé společnosti Ale světský zákon o manželství, ať jest jak chce přísný, nebude nikdy vykonávati absolutního vlivu na trvanlivost pouta manželského. Přísný zákon, jemuž manželství jest nerozlučným, prospívá více ženám než mužům a chrání ženu i když odkvetla. Jest to tudíž pošetilé od pokrokových žen, když blouzní o volné lásce jako po socialní instituci. Ve volném manželství bylo by více nešťastných žen, než nyní pod přísným katolickým právem manželským.« — Slova učeného žida o posvátnosti stavu manželského jistě vždy schválí ti, jimž se jedná o spokojenost zde na světě; ovšem různí potřeštění pokrokovci, jichž duše v rozervanosti své nikde nenalézá klidu, horliti budou i nadále pro volnou lásku.

Co se čte na středních školách? Socialistický »Studentský Sborník« uvádí statistiku časopisů, odebíraných a čtených na gymnasiu v západních Čechách. Odebírá se »Časopisu pokrokového studenstva« 38 exemplářů, »Studentský Sborník« 8 ex., »Volnost« 30, »Vatra« 5, »Buditel« 19, »Ruch« 20, »Kramerius« 10, »Kronika« 6, »Samostatnost« 2, »Česká Demokracie« 2, »Naše Snahy« 4, »Rudé Květy« 3, »Září«, »Vzdělání Lidu« »Rozhledy«, »Nový Kult«.

Nadšený jinoch katolický. Universitní studující sděluje s námi tento návrh: Byla by to znamenitá věc, kdyby na každé faře zřídila se knihovna, obsahující především díla vědecká, theologická, historická, přírodovědecká a j.; po případě i znamenitější knihy belletristické a poetické. Knihovna tato by patřila faře, nesmělo by se z ní nic odcizíti a místní duchovní (byla by to jistě příjemná povinnost) by se musili starati o její udržování a případné doplňování. Katolická církev vždy byla zastánkyní věd a vzdělanosti vůbec proti všem kacířům, kteří vědu zavrhovali, i bylo by zřizování těchto farních vědeckých bibliothek pro potřebu především kněží zcela shodné se smýšlením a duchem církve katolické. Kněžstvu samému byla by ta věc k nemalé cti. V této své myšlénce byl jsem povzbuzen jednak článkem: Co chceme? Naše kulturní povznešení ve 4. čísle letošní »Vlasti«, jednak seznamem bibliothek farních a klášterních v 6. čísle Listů

Filologických z r. 1904., z něhož je patrno, že na některých farách jsou stálé farní knihovny, na některých není žádných. Věc nebylo by lze pořídit okamžitě, nýbrž trvalo by to delší čas, než by se uskutečnila, protože scházejí peníze, ale časem tato obtíž dala by se překonati. Kněží mohli by před smrtí svoje knihy vždy testamentárně odkázati některé faře. Myslím, že někdy po smrti kněze knihy jeho třeba těžce nastřádané přijdou lecjak nazmar. Snad by bylo možné, aby se věci ujal »Spolek na zakládání katolických knihoven«. Zkrátka, kdyby každá fara, i na té poslední vesnici, měla svou stálou vědeckou knihovnu, tím by se znamenitě povznesla vzdělanost ve všem duchovenstvu. Naše kněžstvo by vyšlo vstříc této snaze, jak lze očekávati od našeho všeobecně intelligentního duchovenstva.

Různé. Dr. Ján Dzierzon, katolický farář, světoznámý včelař, slavil 16. ledna svoje 94-ročné narozeniny. — Jubileum řádu Milosrdných bratří. Ve Feldsberku konala se slavnost na památku, že před 300 lety první Milosrdní bratří se přistěhovali do Rakouska. — Nozaledův proces ve Španělsku. Redaktor časopisu »Pais« byl odsouzen pro urážku arcibiskupa Nozaledy ve Valencii na 3 léta vězení, 4 léta vyhnanství a 30.000 peset pokuty. Rozsudek ten zdál se býti krutým, ale když se uváží, čeho se »Pais« vůči arcib. Mozaledovi dopustil, není takovým. Vytýkáno arcibiskupovi, že jako arcibiskup v Manile dopustil se zrady na vlasti koketováním s Američany za války o Kubu a jim přímo do ruky pracoval. Za zradu odměněn výnosným biskupstvím ve Valencii. Ministerský předseda Maura sám ve sněmovně toto utrhačství přikře odsoudil, »Pais« neodvolal. Je-li výtka zrady pro každého čestného člověka těžkou urážkou, je jí tím více u arcibiskupa, který tělem a duší jest Španěl, jak tomu jest u Nozaledy. Proto také výměr trestu proti utrhači byl tak přísný. — Za 15 let 20.000 korun na chrám Svatovítský sebral c. k. vrchní správce voj. zásobárny v. v. a vládní rada pan Aug. Jarka. — Pátý všeobecný katolický sjezd bude letos ve Vídni od 10. do 14. listopadu. Bude se obírati praktickými záležitostmi, zejména obranou proti rouhavému tisku. — 300 000 K zdědily ve Vídni služky Marie a Rosa Rinnerovy po své paní, vdově Marii Hammrlové. Dědictví pozůstává z domů v ceně 300.000 K. — »Politik« a »Bratří Svatobernardští«. Konservativní pražský list »Politik« posoudil tendenční protiřeholní kus známého apostaty následovně: »Co tu Ohorn podává, jest dílo prosté vší nenávistné tendence (!), dílo básníka, jenž rozechvěl nejhlubší struny lidské duše, básníka, který do plného lidského života rukou čistou a svým uměleckým vkusem sáhnouti se odvážil a v této vždy nejisté hře zvítězil. Člověk cítí skoro při každé scéně tohoto kusu, že jej musil psáti básník, který šel za hlasem ušlechtilého pudu, když jej tvořil.« — K tomu poznamenává vídeňská »Reichspost«: »Pud po ukojení staré nenávisti apostaty jest zajisté vnitřním pudem, ale nikoliv ušlechtilým, jakým také není pud po získání peněz spekulací na protiklerikální pudy jistého obecens va.« »Reichspost« uvádí pak ještě posudky dvou německých listů (»Altonaer Nachrichten« a »Münchner Allg. Ztg.«), jež jednomyslně o Ohornově kusu napsaly, že »z uměleckého ano i divadelně technického hlediska neodpovídá kus ani nejskromnějším požadavkům.« — Bavorské ministerstvo vojenství a socialní demokraté. Svaz bavorských hostinských podal ministerstvu vojenství žádost za zrušení zákazu, dle něhož zakázáno jest vojsku navštěvovati hostince, navštěvované notorickými socialními demokraty. Ministerstvo žádost tu zamítlo, neuznavši za platný důvod v žádosti uvedený, že v Sasku podobného zákazu rovněž nestává.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 6. února pátou schůzi ve XX. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. Po přečtení, schválení a probrání protokolu sděleno, že členové odboru od poslední schůze přednášeli ve schůzích katolických spolků: p. J. Kř. Maštalíř v Radnicích, red. p. T. J. Jiroušek v Kněžicích, v Českých Budějovicích a dvakrát v Praze (v Johanneum). Mimo to dp. farář V. Hálek přednášel laskavým sprostředkováním vdp. ředitele k. a. semináře v Praze bohoslovcům tamtéž: kterak možno duchovnímu sprostředkovati osadníkům stěhujícím se dobrodiní spolku sv. Rafaela a dívkám do Vídně jedoucím dobrodiní »Nádražní misie.« — Přikročeno k podávání jednotlivých zpráv. Pan Jan Kř. Maštalíř podal přehled o nové osnově živnostenského zákona, o zane-

dbávání školy dítkami při živnostech a zemědělství zeměstnaných, o autorském právu, nemoc. dél. pojišťování (dle spisů dra. Aug. Nevšímala a dra. Kavky), o exekučních dražbách za měsíc leden, o konsumních spolcích v Anglii, »Obzoru národo-hospodářském«, »Lékařských rozpravách« a o valné hromadě všeodbor. sdružení. — Dp. farář Vl. Hálek sděluje, že dívky z Čech do Vídně na službu jedoucí k radě svých duchov. správců hlásí se četně o pomoc »nádražní misie«. Nejdůst. konsistoře doporučily v Ordin. Listech »nádražní misii«, začež socialní odbor vzdává uctivé díky. Z podpory milostivě udělené účelu nádražní misie Jeho Eminencí nejdůst. p. Leonem kard. Skrbenským jest možno uhražovati výlohy s akcí nádražní misie spojenou. — Upozorňuje dále na praktické a prospěšné zařízení živnostenských společenstev na Moravě, dle něhož trestá se neposlušnost nebo neslušné chování se učňů vůči učitelům a katechovi v pokračovací průmyslové škole prodloužením doby učební od dvou do šesti měsíců. Jak vyhláška praví: »ku trestání tomuto dostačí jediné udání učitele.« — Při sjezdu české samosprávy 22. ledna pojednal tajemník Řezníček z Vršovic »O reformě chudinské«, při čemž vyličiv celé dějiny našeho chudinství právem uvedl, že církev to byla, která o chudé měla a má péči nejpřednější. Projev ten p. tajemníku vděčně kvitujeme v době, kdy se socialní její zásluhy úmyslně umlčují. — Pokud se týče akce protialkoholické v Čechách, vyzývá socialní odbor, aby se hlásil, kdo v čele akce té postaviti by se chtěl, o spojení s Moravou bylo by již postaráno. Stanovy spolku jsou již také po ruce. — Na konec schůze přijaty pak resoluce proti nevěreckému tisku, proti povolení místa a stavbě krematoria u katol. hřbitovů, a proti nestydaté illustrované literatuře, jako je »krása ženského těla«.

Resoluce socialního odboru družstva Vlast přijata ve schůzi dne 6. února 1905 proti tisku, který náboženství tupí. Socialní odbor Vlasti na nejvýš roztrpčen sveřepými urážkami soc.-demokratického a ostatního liberálního tisku, které tento systematicky vrhá na nejsvětější věci katol. náboženství, protestuje s rozhořčením proti této bezuzdnosti. Co nejrozhodněji odsuzuje tuto nízkou zbraň, která není hodna charakteru lidského, poněvadž strhuje v bláto to, co druhému jest posvátným. Volá pak upřímně katoliky, aby se postavili do pevného šiku proti špatné četbě, seskupili se k šíření dobré četby mezi lidem, neboť jest to věc svědomí každého uvědomělého katolíka co nejúčinněji šířiti a podporovati tisk dobrý, zušlechťující. Vy pak, tupitelé, jen hořte vztekem, jen tupte a hanobte tiskem, tím více vstoupí na veřejné kolbiště rozhodných katolíků, tím mohutnější nadšení zašlehne v národě a tím sálavějším plamenem vzplane obrana statků nejdražších a tím více se kostely naše budou věřícími naplňovati.

Resoluce socialního odboru družstva Vlast přijata ve schůzi dne 6. úno[ra] 1905 proti stavbě krematoria u katol. hřbitovů. Socialní odbor »Vlasti« proje[vuje] tímto svůj protest proti zednářským snahám, jež usilujíce o zavedení spalování mrtvol v Rakousku docílily toho, že bylo spolku pro spalování mrtvol již vykázáno místo na pec k spalování u zádušních hřbitovů Olšanských. Jelikož pak i tiskem, jednak časopisy, jednak brožurkami má býti katolické obecenstvo lákáno pro tuto myšlenku, varuje socialní odbor »Vlasti« před touto agitací liberálních živlů a upozorňuje na brožuru »Obrany víry«, která právě vyšla proti spalování mrtvol. V ní úplně vyvráceny a poraženy jsou chabé důvody krematistů a zobrazeno ethické i hygienické stanovisko nynějšího pohřbívání. Socialní odbor náš douf[á], že rozumní činitelé Prahy všemi prostředky postaví se proti nekřesťanskému způsobu spalování mrtvol a nedopustí, aby dobrá pověst katolické Prahy tím utrpěla.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 8. února čtvrtou schůzi za přítomnosti milého hosta p. katechety Jar. Zíky z Kročehlav. — Předsedající redaktor Tom. Škrdle navrhl, aby Literární sekce oslavila na podzim t. r. památku Frant. Pravdy slavnostním večerem. Přednášeti bude farář Vl. Hálek. — Redaktor »Vlasti« předložil almanach bohoslovců olomouckých »Matce Boží«, který činí zevnější úpravou nejlepší dojem. Březnová »Vlast« promluví o jeho obsahu. — Týž předložil dva dopisy pí. Josefy Hoeckerové, spisovatelky ve Vratislavi. Dáma ta jest rodilá Pražanka, byla vychována u Anglických panen v Praze a žije nyní ve Vratislavi. Byla jí poslána »Vlast«, aby pí. Hoeckerová seznala její směra aby do ní psala o lit. poměrech polských a německých. Pomocí pí. Jos. Hoeckerové vešla redakce »Vlasti« ve spojení s německou katolickou spisovatelkou pí. Emilií Huchovou, jejíž dopis byl předložen. Pí. Emilie Huchová zaslala redakci »Vlasti« všecky své spisy, většinou pěkně vázané, a chce znáti úsudek o nich. Spisy ty pročte člen Lit. sekce c. a k. voj. polní kurát Dr. Rud. Zháněl a podá o nich zevrubný po-

sudek. — Ředitel žižkovské reálky pan Frant. Bílý děkuje za zaslané blahopřání k 50tým narozeninám. — Mezi přítomné rozdána byla tištěná výroční zpráva Spolku sv. Vojtěcha v Trnavě na Slovensku. — red. Tom. Škrdle rozbíral v »Husitství ve světle pravdy« ročník II. č. I. práci p. Viléma Koleše: »Československý katolik a husitství.« Pan Vil. Kořeš píše vtipně, říznč a učinně a ukazuje velikou sečtělost. — V »Časových úvahách« roč. IX. v čís. 1—2. vyšla socialní studie: »Otroctví zrušeno křesťanstvím«. Píše Dr. Jos. Samsour. Referent chválil tuto práci jako dílo znamenité, poučné i vzdělavací, vystihující, kterak církev krok za krokem, napřed svým učením, později učením i praxí otroctví rušila a tím lidskou společnost povznášela a ušlechťovala. »Časové Úvahy« p. Reylovy přinesly již celou řadu důkladných pojednání a toto Samsourovo řadí se k nejlepším. — Farář Vl. Hálek přednášel 16. ledna bohoslovcům k. a. semináře v Praze »O průpravě bohoslovce k literárním prácem« laskavým sprostředkováním vdp. ředitele Jana Říhánka. — Týž podal rozbor současné katolické belletrie. Poukázal mimo jiné na to, jak slabě pěstuje se dobrá česká povídka proti době kněží-buditelů národa. Naproti tomu z druhé strany rozmahá se záplava nezdravé belletrie, která ani nebaví ani nevzdělává, ale pouze chvilkově zanechává dojem neuspokojenosti a despekce všeho života. — Na zvrácené směry o náboženství a mravnosti v dnešní belletrii ani nepoukazuje. Jest třeba nápravy. Vzbuditi nové pracovníky pro ideální českou povídku. A tu v první řadě jest se obrátiti k dorostu duchovenstva, jenž sdružen jest v »Růžích Sušilovych«. V něm dřímají literární hřivny, a ty třeba rozplameniti a nadchnouti k prácem literárním hlavně na poli belletrie. Bojácnost, často skromnost, nedůvěra v sama sebe bývají příčinou, že mnohý talent v tom směru spí. Proto třeba jej probuditi a žádati od našich bohoslovců, by pracovali literárně a neostýchali se vystoupiti s prvotinami svých prací. Však budou dle toho přijaty a oceněny, a mnohý slibný talent najde poznání, ocenění i podpory od naší literární sekce. — Dále podává rozbor prací p. Vlasty Pittnerové v »Ludmile«, a to povídek z ovzduší hor žďárských »U Rochlenů« a »Růženky«. První je kronika dvou pokolení sedláků »Rochlenů«, aby zachován byl jejich rod. Děj vyšperkován jest svěžím koloritem hor a líčením národopisným: Jsou tu zvyky vánoční, pohřební, svatební se všemi říkáními. Druhá »Růženka«, sirotek, která skromností a upřímností udělá štěstí sňatkem s ředitelem banky Dvorským. Dobře se čte a vyniká hlavně citovými dojmy. Takovými ideálními prácemi českými vzdělává se lid náš, nacházeje tak v dlouhých zimních večerech příjemnou zábavu. Groteskní a typickou práci vydal J. Florian, a to překlady Leona Bloye »Syn Ludvika XVI.« v obmezeném počtu exemplářů, která vzbuzuje pozornost literární kritiky. — »Zábavy večerní« redakci Em. Žáka vstupujíce do XXVI. ročníku, připojují k cenným svým knihám překlad napínavého Monseletova románu »V ssutinách Paříže« překladem R. Hanzlíka. Jelikož belletrie katolická v samostatných sbírkách pěstována jest jen v »Ludmile« a »Zábavách večerních«, projevuje se přání z katolické veřejnosti, by i »Hlasy katol. spolku tiskového« tak jako dříve popřály jí též občas místa. Jakkoli v nich otiskovány jsou cenné poučné a vzdělávací práce, přece jen odběratelé jejich touží občas po nějaké povídce nebo pěkném katol. románu.

Literární sekce majíc za účel vtiskovati písemnictví českému idey pravdy, dobra a krásna na podkladě katol. náboženství, s bolestí shledává, že v poslední době snaží se mnozí strhnouti literární směry na scestí atheismu a smyslnosti. Nedá se upříti, že rozpoutaný periodický tisk hlodá i na čisté kráce poesie a krásné prosy. Literární sekce protestuje proti všem proudům špatného tisku, jenž volá »Neznám ideálů« a na odiv ukazuje s chválou vředy a nemoce doby, sesazuje Boha s trůnu a snáší rozervanost v lidské duše; Literární sekce volá literární katolické pracovníky, by se semkli s ní do boje proti této náboženské i mravní sešlosti. Dále protestuje proti vzmáhající se scenerii smyslnosti a frivolnosti v dramatickém umění na divadlech, jež lákají, ale spolu i demoralisují lid jak v ohledu náboženském, tak i ve všech ušlechtilých vlastnostech ctnosti. Perspektiva kudoucnosti ukazuje, že by na této cestě národ náš došel děsivých konců. — Stejně za zhoubné prohlašuje Literární sekce šíření nahotin v obrazech, v kterémžto ohledu zvláště nakladatelství B. Kočího smutně proslulo. — Prohlédajíc pak Literární sekce k tomu, že v souladu s přírodou dle vůle Tvůrce všehomíra musí žíti člověk, protestuje proti snahám krematistů, kteří snaží se zpřetrhati přirozený řád pohřbívání těla křesťana a nahraditi jej nedokonalým výmyslem lidským. Přeje pak si, aby idea pohřbívání do země v přírodě vyjádřená, která je nadto oduševněna křesťanskými názory, nadále zůstala netknuta, a aby všemi prostředky zabráněno bylo pohřbívání spalováním, které čelí smýšlení křesťanskému, budí nelibý a protiesthetický cit v každém člověku vůbec.

Výbor družstva Vlasť konal dne 22. února t. r. šestou schůzi za předsednictví dp. faráře Vl. Hálka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel redaktor p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Katol. beseda v Praze a knihovně trestnické na Pankráci darují se všecky starší časopisy a knihy družstv.. — Zemské jednotě katol. duchovenstva zašle se ke schůzi do Kolína pozdravný telegram, v němž se zvláště vyznačí radost nad tím, že Zem. jednota katol. duchovenstva pojala ve svůj program také boj proti Los von Rom a boj proti protikatolickému tisku. — Šk. rada prof. Josef Šauer z Augenburgu přeložil z latinského: »Eneáše Sylvia (Pia II. papeže): Pojednání o vychování dítek pro Ladislava, krále uherského a českého.« Profesor Em. Žák vezme část tohoto spisu do »Vychovatele«, a školní rada Josef Šauer vzdávaje se honoráře ve »Vychovateli«, žádal, aby družstvo další části k otiskům z »Vychovatele« na svůj náklad vysázelo a vydalo. Návrh profesora Šauera byl výborem schválen. — Slovinské akad. družstvo Danica děkuje družstvu za »Vlasť«, jež se mu zdarma zasílá. — Usnesení valné hromady Spolku katechetského, aby členové tohoto spolku dostávali »Vychovatele« zdarma, bylo výborem družstva jednohlasně přijato. Spolek katechetský bude nám platiti ročně za každého člena 4 K za »Vychovatele«, tedy ročně o 2 K méně, ale ztrátu tuto nahradí 41 nových odběratelů »Vychovatele«, kteří nám touto smlouvou přibudou. — Různé návrhy a výtky našemu kalendáři »Sv. Vojtěch« činěné byly odevzdány dp. faráři Vlastimilu Hálkovi a red. p. Tom. Jirouškovi k prozkoumání, a referáty jejich budou projednány v další schůzi, kteráž se koná 22. března t. r. — Různým nedbalým dlužníkům zašle právní zástupce družstva upomínky. — Čestným zemřelým členům Msgr. Boh. Haklovi a Msgr. Frant. Pravdovi věnoval vybor vděčnou vzpomínku. — Družstvo naše bylo v 8. čísle »Bílého Praporu« ze dne 18. února t. r. různým způsobem napadeno. Výpad tento bude odražen v budoucím čísle »Našich Listů«; zde se jen u toho zastavujeme, jako by výboři družstva chtěli časopis »Práci«, orgán všeodborového křesť. sdružení, ubít a jako by byli k tomu účelu nastrčili pana Jana Kŕt. Maštaliře. V tom však ani výbor, ani žádný člen jeho nemá nejmenší účastenství, což dosvědčuje přípis p. Jana Kŕt. Mašlalíře dne 21. února t. r. výboru družstva zaslaný. Zní: »Slavnému výboru družstva Vlasť! — Podepsaný sděluje se slavným výborem družstva Vlasť, že ona část úvodníku v časopise »Bílý Prapor« (Olomouc, ze dne 18. února 1905. Roč. IV. čís. 8.), jež nese nadpis »z Čech«, pojednávající o zániku časopisu »Práce« a jeho zdánlivého vztahu prostřednictvím mé osoby ke družstvu Vlasť nezakládá se na pravdě. Svým čestným slovem se dokládám, že v této záležitosti, pokud moje osoba do ní zasahla, jednala jako člen ústředního výboru všeodbor. sdružení a ne jako člen družstva Vlasť, a za druhé prohlašuji, že v této záležitosti neměl žádný člen výboru družstva Vlasť na mne vlivu, neboť s nikým jsem se předem neradil, aniž od nikoho rady přijímal. Initiativa onoho návrhu vznikla v mé snaze na zvelebení »Všeodborového sdružení křesť. dělnictva v Čechách«. Prosím slavný výbor, by prohlášení mé ráčil vziti laskavě na vědomí. V plné úctě oddaný Jan Kŕt. Maštalíř.«

Na konci schůze přijal výbor tyto resoluce: Výbor družstva Vlasť, jakožto majetník domu v obci pražské, jakožto veliký poplatník z domu i ze svých živností, hlavně z knihtiskárny, ohražuje se proti tomu, aby u olšanských hřbitovů na obecním pozemku zřízeno bylo krematorium. Výbor žádá slavný sbor obecních starších, aby k tomu nikdy svolení svého nedal a městskému fysiku panu Dr. Záhořovi, jakožto úředníku obce pražské radí, aby nechal mrtvé na pokoji a místo agitace pro spalování mrtvol aby se raději staral o to, abychom v Praze nemusili požívati často zkažených potravin a zkažené vody. V tom ať hledá hlavní svůj úkol a ne urážet nás katolické poplatníky, v jejichž službách stojí.

Jako vždy, tak i dále bude výbor družstva Vlasť potírati tisk protikatolický a šířiti tisk katolický. Výbor při tom varuje také před bezbarvým tiskem, který nás jednou hladí a podruhé poličkuje a který plodí v našich řadách zhoubný indifferentismus.

Proti nahotinám nakladatele p. Kočího výbor co nejostřeji protestuje.

Ku konci schůze předložil ředitel závodů družstva Vlasť abonentní arch kněze nedávno zemřelého. Vykazuje: abonentních dluhův 200 K a 72 K nedoplatku členského vkladu. Takových případů máme ročně 5—10 a obyčejně z pozůstalosti nic nedostaneme.

Tím byla schůze skončena, projednavši ještě jiné různé věci vnitřního rázu. Trvalať schůze plné dvě hodiny.

ROČNÍK XXI. DUBEN 1904—05. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Pokračování.)

VI. Mohl bych vlastně již skončiti, ale zajímavá jest otázka, za jakých okolností a proč sv. Cyrill a Method zavedli na Moravě slovanskou bohoslužbu a ještě zajímavější, jaké byly osudy slovanské liturgie u nás a kdo byl příčinou jejího zániku.*)

Když přišli oba apoštolé na Moravu, nalezli tu zajisté již jakési počátky křesťanství, a to, jak uvádí legenda pannonská, působením kněží vlaských, řeckých a německých. V životě Konstantinově v kap. XIV. čteme: »ljudem našim poganstva se otvrgšiim i po hristiansky se zakon držeštiim, učitelja neimamyi« (t. j. lid náš, když pohanství odvrhl, zákona křesťanského se drží .... nemá učitele).**) Podobně v životě Methodově: »i sąt v ny všli učitele mnozi hrstijane, iz Vlah, i iz Grk, i iz Němc, učęšte ny različ, a my Slověni prosta čęd, i neimam, iže by ny nastavil na istiną i razum skazal« (t. j. »a přišli k nám učitelé křesťanští mnozí z Italie, Řecka i Německa, učící nás rozličným způsobem; ale my Slované jsme prostí lidé a nemáme nikoho, kdo by nás učil v pravdě a smysl Písma nám vykládal«).***)

Před příchodem slovanských věrozvěstů šířeny tedy na Moravě již byly počátky křesťanství, ale s nevalným zajisté účinkem. Všichni dějepisci se shodují, že sv. Cyrill a Method, hlásajíce evangelium Kristovo předkům našim, zcela jinak si počínali nežli kněží němečtí. Kněží němečtí zároveň s křesťanstvím přinášeli němectví, zároveň porobu a místo Kristova míru krvavý boj. Historie bohužel musela zaznamenati smutnou pravdu, že při všech germánských výpravách, které toho času proti Slovanům byly podnikány, v prvních řadách bojovníků nalézali se vždy duchovní! Tak r. 849 vedli němečtí kněží výpravu proti Čechům.

*) Viz literaturu k slov. bohoslužbě u Zíbrta, Bibliografie české historie, díl druhý, str. 935.

**) Leg. Const. cap. XIV.: »Populo nostro, postquam paganismum abiecit, christianam legem observante . . . doctorem non habemus.«

***) Leg. Meth. cap. V.: »et intraverunt ad nos doctores multi christiani ex Italia et ex Graecia et ex Germania, docentes nos contrario modo, verum nos Sloveni simplices homines (sumus), neque habemus, qui nos instituat in veritate et sensum scripturae interpretur.«

Roku 857 biskup Eichstädský Otgar, r. 871 zase biskup Würzburský Arno a týž roku následujícího společně s neméně bojovným opatem kláštera fuldenského, Sighartem, stál opět na bojišti proti Moravanům. Ještě pověstnějším stal se arcibiskup Mohučský Liutprecht, jenž nepropásl žádné z větších výprav své doby a zvláště vynikal pustošením polí a vypalováním slovanských sídel. To jsou sice malé ukázky, ale zjištěná fakta, jež uvádí známá kronika fuldenská (uveřej. v *Pertzově* díle: Monumenta Germaniae historica inde ab anno Chr. 500 usque ad an. 1500, Hannoverae, 1826 sq.).

Že křesťanství, šířené od Němců, nemohlo za takových okolností ve slovanských zemích zapustiti kořeny, jest ovšem úplně pochopitelno. Jiné bylo působení slovanských věrozvěstů. *Palacký* vytkl zásluhu obou apoštolů v té příčině slovy: »učitelé slovanští — sv. Cyrill a Method — hledavší duchem právě apoštolským ne jmění a panství, ale jen spasení duší, právě proto zasloužili vroucí a vděčné díky celého potomstva českého, že vyučovavše rozumným slovem i písmem spolu, obrátili novou víru aspoň v domě knížecím a u předních národu hlav, hned i v úplné přesvědčení . . . . a tehdejší vévodové čeští neměli opravdu nic většího ani důležitějšího činiti, nežli dokonati počaté pokřesťanění národa svého.«

Sv. Cyrillem a Methodem zavedeno bylo u nás čisté náboženství Kristovo a křesťanství hlásáno od nich z čistých úmyslů náboženských. Vždyť povrhše stkvělou budoucností ve své domovině,*) neváhali opustiti Cařihrad a vydati se do slovanských krajin pohanských, ač již před tím působil Konstantin mezi mohamedany na území kalifa bagdadského Mutavakkila a potom oba bratří mezi Kozary na sever od Černého moře. A přece neváhali vydati se na dalekou cestu do Moravy, ač Konstantin již tehdy byl zemdlen a stižen nemocí.

*) Sr. leg. Const. cap. IV.: »Videns vero eum talem esse logotheta, dedit ei potestatem supra suam domum et ut in imperatoris palatium libere ingrederetur . . . ab imperatore vero nunc magno honore et principatu accepto, maiora expecta mox enim strategus fies . . . ,« Ale jediná touha Konstantinova byla, státi se filosofem a knězem. Že by slovo »sofia« znamenalo pouze moudrost duchovní či theologickou, jak vykládá prof. Pastrnek (l. c. str. 38), přisvědčiti nemohu. Jest ovšem různá učenost, ale moudrost ani v pojímání tehdejším ani v dnešním třídíti na duchovní a světskou nelze. Chtěl-li býti Konstantin filosofem, nelze tím mysliti, že by chtěl býti pouze theologem. Filosofie ovšem, čím dále ji do minulosti stopujeme, tím více se s náboženstvím stýká a z náboženství, z theologie vlastně všechna filosofie vyrostla. (Sr. Durdík, Tóma ze Štítného, str. 4.) Obě vědy podávají ovšem totéž, jenže náboženství hotověji a mnohem dříve než filosofie. Chtěl-li býti Cyrill však filosofem, chtěl býti stoupencem moudrosti vůbec, která nedělíc se na duchovní a světskou, ve smyslu tehdejší vědy i pozdější vědy scholastické, pátrajíc po posledních důvodech a nejvyšší příčině všeho co jest, nutně přicházela per rationem (prostým rozumem) k poznání poslední příčiny — Boha a tím i k vědě theologické. V tom smyslu se ovšem filosofie a theologie stýká a vzájemně doplňuje. (Sr. Dr. Kadeřávek, Metafysika obecná, v Praze, 1898, str. 1. násl.) Ostatně uvádí potom prof. Pastrnek sám, že Konstantin věnoval se v Cařihradě geometrii, dialektice a jiným filosofickým naukám, jež pod pojem vědy theologické přece zahrnouti nelze. — Method zase byl před tím, než se stal mnichem na Olympu, vojvodou, místodržícím v okrese slovanském (leg. Meth. cap. II.: »knęženije jemu dast držati slověnsko«).

Když poslal Rostislav do Cařihradu k císaři Michaelovi pro slovanské věrozvěsty, mínil to zajisté také i ve vlastním politickém prospěchu.*) Čin jeho byl hradbou proti cizí německé panovačnosti, byl zkrátka činem znamenitého strategického nadání. A proto poslal do Cařihradu, když byl dříve dle legendy pannonské poslal i do Říma, ale jeho žádosti o slovanské učitele nebylo vyhověno, poněvadž patrně vyhověno býti ani nemohlo, snad pro nedostatek takových učitelů (leg. Meth. cap. VIII. praví: »doňdeže my nedospěhom« t. j. než my jsme k tomu dospěli.).

Sv. Cyrill a Methoděj pokřesťaněním nás získali si veliké zásluhy o právo národa českého, o životní právo jeho i jiných Slovanů. Otec českého dějepisu Palacký výslovně napsal o době cyrillomethodějské: »V pokřesťanění záležela oné doby IX. věku životní otázka všech národů slovanských. Křesťanská Evropa byla, shodou Bohem danou, osobila sobě dědičně všecku někdejší vzdělanost Řeků a Římanů. Jakkoli časem znuzena i zkalena, byla přece vzdělanost tato sama v sobě takové dokonalosti schopna i nade všecky jiné výtečna, že nad ní a vedle žádný jiný způsob osvěty dařiti se a prospívati nemohl. Bylo tedy Slovanům anebo přilnouti k ní dobrovolně anebo zahynouti v boji s ní konečně. Tak zahynuli Slované polabští, majíce Němce za hlasatele křesťanství; a že Čechové osudu Obodritů, Luticů a jiných pokrevenců svých znikli, za to nejvíce děkovati mají včasnému a upřímnému pokřesťanění svému.« (Hussitenthum 60, 61; Děj I. a. 10, 227, 229.)

Moravský historiograf Dr. Dudík vypravuje, že kníže Rostislav toužil po samostatnosti čili neodvislosti od Franků a docílil toho, že povolav sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu přimknul se k apoštolské stolici římské. Napsal o Rostislavovi: »Teprve roku 862. postaviv se na pevnější půdu — v obrácení Moravy na křesťanskou víru skrze apoštolskou stolici římskou, nalezl jediný bezpečný prostředek založiti trvanlivou, samostatnou, k západoevropské vzdělanosti lnoucí slovanskou říši vedle germánsko-franské — idea to, která samojediná již stačí, aby mu zjednala a pojistila vděk časů potomních.« (Dějiny Moravy, I., 93.).

Proto náboženské vystoupení slovanských věrozvěstů mělo zároveň nejen význam kulturní, ale i hluboký význam politický.**)

Když přišli Cyrill a Method na Moravu a chtěli, aby jejich učení se mohlo ujati, musili znenáhla všechen řád služeb Božích

*) Prof. Brückner (v »Naší Době« r. XI. seš 4, str. 255.) nevěří však slovům legendy, že by byl Rostislav žádal slovanské věrozvěsty v Cařihradě. Dle jeho názoru zrovna tak by je mohl žádati prý v Anglosasích a v Irsku! Dle něho, kdyby se Rostislavovi bylo jednalo skutečně o učitele, mohl míti prý jen jedinou rozumnou a účelnou cestu, totiž poslati mladé Moravany do Německa nebo do Říma ku vzdělání. A dokazuje Brückner mínění své takto: »ještě dnes posíláni jsou Evropané za příčinou evropského vzdělání ne do Moskvy, nýbrž do Berlína . . .« To jest důkaz universitního profesora Brücknera, uveřejněný ve vědecké revui Masarykově, proč Rostislav nemohl poslati do Cařihradu pro učitele, totiž proto, poněvadž dnes se chodí na vzdělání do Berlína . . .! ! !

**) To uznává v nejn. době i prof. Kalousek, jenž v posudku svém o citovaném spisu Pastrnkově vzdává chválu tomuto spisu právě i z té příčiny, že klade náležitý důraz na veliký politický význam, jaký uvedení slovanské liturgie a založení slovanské literatury mělo, nebo dle úmyslu svých původců míti aspoň mohlo (Sr. cit. spis Pastrnkův, str. VII.).

zavésti slovansky, poněvadž toho sama potřeba žádala; poněvadž tehdy nebylo u nás také latinských škol, nemohli by v případě zavedení latinské bohoslužby míti žádných schopných domácích nástupců.

Oba bratří překládali Písmo Sv. na slovanský jazyk již v Cařihradě, aby je Moravanům vykládati mohli srozumitelným jazykem, ale zajisté nepomysleli hned z počátku zavésti i bohoslužbu slovanskou, neboť i jejich cařihradská církev zavedení slovanské liturgie potírala, jak již svrchu jsem uvedl.*) Zcela důvodně praví zajisté Pastrnek (l. c. str. 69 nsl. pozn. 63): »Konstantin v Cařihradě snad ještě nepomýšlel na slovanskou liturgii, nýbrž cílem jeho předně jen bylo, aby slovanským překladem evangelia co nejúspěšněji zahájil působení své mezi lidem moravským.« Neboť (l. c. str. 75) »nepraví se výslovně, že bratří započali konati služby Boží jazykem slovanským.**) Tento důležitý okamžik, jak se podobá, nebyl ještě nastal. Ale přípravy byly konány horlivě a úspěšně tím, že vychován byl zástup učedníků, kteří by po vysvěcení mohli ihned sloužiti slovansky. Můžeme též předpokládati, že Konstantin s družinou svou, byvše k tomu z Cařihradu autorisováni (?) při řeckých bohoslužbách popřávali místa jazyku slovanskému, na př. při čtení evangelia a epištoly.« I soudí konečně Pastrnek (l. c. str. 94): Trvám tedy na tom, že Konstantin a Method teprve po approbaci Hadrianově (tedy po návratu z Říma) skutečně zavedli slovanskou bohoslužbu, vykonavše ovšem v předchozí době moravské všechny nutné přípravy.«***)

A jak jsem dovodil, ačkoli papežové konání slovanské bohoslužby dle legendy pannonské schválili, přece Method přes to

*) Brückner napsal (v »Naší Době« roč. XI. seš. 4. str. 259): »Cyrill tedy měl již připravenu slovanskou abecedu, když se císaře Michaela Istivě tázal, zda mají Slované písmo; věděl nejlépe jaké bylo. Slovanská abeceda byla před příchodem (?) poslů Rostislava dávno sestavena: zázračná jemnost a péče práce, její přiléhání k macedonskému dialektu, což v Cyrillovi prozrazuje jemného pozorovatele všech zvláštností řeči, pevné mluvnické a slovníkové sestavení, které vzdorovati mělo všem časům a vlivům dokazuje, že to byla práce dlouholetých námah, a že ne teprve moravským poselstvem vyvolána byla — neboť opomíjí úplně moravské jazykové poměry!! Měla tudíž Morava — to Rostislava, ani císaře a patriarchu ani ve snu nenapadlo — býti zkušebním králíkem pro filologický pokus Cyrillův. Pokus se podařil, pouze však z části, neboť konečně Morava se zdráhala zůstati ve stavu morčete, jemuž slovanské obřady byly vstříknuty.« K tomuto líčení Brücknerovu netřeba přičiňovati nějakých poznámek, ale vzpomeneme-li jeho líčení svrchu, že Soluňané slovansky uměli mluviti asi jako dnes česky v Berlíně, táži se, kdyby to pravda bylo — jak může najednou psáti, že Cyrill měl už dávno sestavenou slovanskou abecedu se zázračnou jemností? Jak mohl vystihnouti Cyrill všechny zvláštnosti řeči, pevné mluvnické a slovníkové sestavení?? Kde by se byl slovansky napřed již naučil, když v Soluni slovansky mluvili pouze tak jako dnes asi česky v Berlíně?

**) Tvrzením tímto odporuje však Pastrnek legendě pannonské (Meth. cap. VIII.), kdež se praví v listu Hadrianové: »..... Jakože jest filosof Konstantin načęl . . . .«

***) Ve Vita beatae Ludmillae apud Christ. (v Dobrovského Kritische Versuche, die ältere böhmische Geschichte von späteren Erdichtungen zu reinigen) praví sv. Cyrill: »Si quivissem ullo modo subvenire populo illi, ut ceteris nationibus, lingua latina vel graeca omni modo id non praesumpsissem (sc. missam etc. lingua slavonica canere). Sed cernens populum durae cervicis fore et omnino idiotas e ignaros viarum Dei, solum hoc ingenium, Omnipotente Deo cordi meo inspirante, comperi, per quod etiam multos illi acquisivi.«

ustanovil za nejvhodnějšího nástupce svého Gorazda, protože byl dobře znalý jazyka latinského. Patrně z toho důvodu, aby znaje dobře latinskou úřední řeč církve římské mohl býti také s ní vždy v stálém spojení, tak jako sv. Cyrill i Method s ní v nejužším spojení byli a neváhali nikdy k papežskému stolci kdykoli se dostaviti.

Slovanská bohoslužba byla tedy u nás pouze řízením katolické církve římské dovolena, a i v pozdějších dobách papeži římskými, poznovu potvrzena, když vlivem německých kněží a hlavně úskoky Wichingovými před tím v Římě způsobeno, že liturgie slovanská Štěpánem V. (VI.) r. 885. zakázána, když Method, její hlavní hajitel, byl mrtev.*)

Prokázáno jest, že v Římě neznali patrně v pozdějších dobách pravého rozhodnutí ve prospěch slovanské liturgie papeže Jana VIII., snad je neznal ani papež Štěpán při svém zákazu r 885, neboť rozhodnutí papeže Jana VIII. dostalo se v montekassinském rukopise do knihovny sv. Stolice teprve ve 2. polovici

*) Method zemřel 6. dubna r. 885, dříve ještě než Štěpán dosedl na trůn papežský. O tomto zákazu slovanské bohoslužby dovídáme se z listu papeže Štěpána, jejž nalezl Wattenbach v cisterc. klášteře ve Sv. Kříži a uveřejnil ve svých Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen, Wien, 1849, str. 43. nsl. Poněvadž však list tento dosud ani v regestech vatikánských ani v britských nalezen nebyl, není divu, že pokládán byl z počátku (Erben, Ginzel, Rački) za padělek Wichingův. Avšak nalezena za to byla v britském museu instrukce (t. zv. Commonitorium) téhož papeže k legátům vyslaným na Moravu, o jejíž pravosti ovšem nelze pochybovati, a tato shoduje se na rozhodných místech tak s listem Wattenbachovým, že nelze dnes o jeho pravosti rovněž pochybovati. (Martynov, Revue des questions historiques. Quinzième année. Tome vingt huitième 1880. 360—397.) Přes to pochybuje však dosud o jeho pravosti Bretholz (Děj. Mor. I. 1896, 92.—94.), Jagić (Zur Enstehsg. I. 50.). Každý se přirozeně také musí tázati, jak jest možno, aby jeden papež schválil slovanskou liturgii i učení Methodovo, a druhý aby vyslovil se o sv. Methoději a liturgii slovanské tak nepříznivě, že Method uznaný jedním papežem za pravověrného, druhým — ani ne po 6 letech — obviňuje se z křivopřísežnictví a dokonce snad z haerese? Vysvětliti záhadu tu nelze jinak, než že rušivě zasáhnouti tu musely zločinné ruce vášnivých odpůrců všeho slovanského, kteří i listiny papežské dle svých potřeb padělali. Máme opravdu, jak jsem svrchu uvedl, přímé svědectví papeže Jana VIII. z r. 881 (v listu k Methodovi, Erben, l. c. p. 18. sg.), že padělal suffragán Methodův Wiching list papežský, a proto může býti správnou domněnka, že sám papež Štěpán stal se později obětí smělé mystifikace, jak dokazuje Lapôtre, ač nesnadno uvěřiti v tak kombinovaný podvod, zvláště když mezi oběma projevy papežskými byla doba tak krátká. Lapôtre dokazuje, že více než polovina registra Jana VIII. byla ukradena z archivů lateránských a to přívrženci strany, vedené biskupem z Porta Formosem, jenž byl velikým nepřítelem všeho byzantského, a jenž papežem Janem VIII. r. 876 byv pokořen, nástupcem jeho Marinem I. zase zpět do Říma byl povolán, a tu zajisté Formosus se svými přátely využitkoval svého návratu a zničil celou část registra, obsahující listiny o jejich při jednající (Lapôtre, L' Europe etc. 22.—29.) a v části neukradené zůstaly pouze listy tří prvních indikcí, totiž z doby, kdy Jan VIII. se ještě nerozhodl k tomu, aby dovolil liturgii slovanskou, ba ji formálně zapověděl. Wiching mohl tedy nyní jen přijíti do Říma se svým již dříve padělaným listem o zákazu slovanské liturgie a papež Štěpán měl mu sednouti na lep. Ovšem předpokládáme-li, že opravdu neznal papež Štěpán pravé rozhodnutí Jana VIII. z r. 880, muselo je přece znáti zajisté aspoň kollegium papežských notářů, které psalo na čisto listy Sv. Stolice a je registrovalo! A dokázáno jest z archivních listin, že za dob papeže Štěpána byli ještě tři staří notáři z dob Jana VIII. v archivu (v t. zv. apoštolské kanceláři; jest to nejstarší úřad papežský, který již od IV. století pod různými názvy jako archivum, scrinium, chartularium existuje, v němž úřadovali scrinarii, notarii, kteří expedovali papežské listiny). Nelze jinak se domnívati, že u nich — hráli velikou úlohu, jak míní Lapôtre, pe-

18. století (asi za papeže Klimenta IV.), ačkoli onen rukopis byl v Římě již nějaký čas před tím ve knihovně kanovníka Bernarda.*) A první ústupek ve prospěch slovanské liturgie učinil teprve Innocenc IV. r. 1248, jenž na žádost biskupa Senjského (Zengg) schválil obřad slovanský v oněch krajích, kde byl obvyklým, s tím odůvodněním »quod sermo rei et non res sermoni est subjecta« kteroužto kommu papež Innocenc, vynikající kanonista, vyňal z 40. titulu poslední knihy Řehořových Dekretalů (De verborum significatione).**) Po něm následuje ústupek ve prospěch slovanské liturgie, jejž učinil Kliment VI. r. 1346. Konečně Urban VIII. a Innocenc X. jsou již dobře zpraveni o pravém rozhodnutí Jana VIII., neboť se ho přímo dovolávají.***)

Cokoli tedy v té věci národu slovanskému se dostalo, dostalo se mu — to upříti nikterak nelze — z onoho nenáviděného Říma, dobrodiním římských papežů, ale nikdy ne z Cařihradu, nebo z církve východní! Vždyť z Cařihradu, jak uznává i prof. Pastrnek, nepřinesli si bratří též žádné církevní jurisdikce, kterou by mohli vykonávati v krajinách moravských a pannonských (l. c. str. 84) a zcela pochopitelně: vždyť neměli z Cařihradu také ani svěcení biskupské, které přímo z rukou papeže římského Method (ne-li i Cyril) přijal.

Církev konstantinopolská také sama nikdy žádnému národu privilegium vlastního jazyka liturgického neudělila, jako právě římská církev národu slovanskému. I prof. Pastrnek píše: »Mnozí domnívají se, že církev řecká byla vůči liturgické řeči slovanské povolnější, než-li církev latinská. Ale to jest omyl, jak dokazuje známý traktát mnicha Chrabra (s počátku X. století), jehož účelem jest právě obhájiti církevní jazyk slovanský vůči Řekům. Ani v té věci nemohli tedy bratří, kteří zajisté lépe než kdokoli poměry cařihradské znali, oddávati se klamným illusím.« (l. c. 84) . . »Když tedy apoštolé naši šli do Říma a zde se domáhali vysvěcení svých

níže německé. Odpůrci vyčkali jen smrti jediného svědka Methoda a neuplynul potom ani rok a Wiching mohl se již vykázati listem Štěpána V. (VI.), v němž reprodukovány jsou na základě pravého rozhodnutí Jana VIII. z r. 880 všechny smyšlenky Wichingovy až na přísahu Methodovu, že nebude sloužiti mši slovansky. Štěpán si dle Lapôtra posloužil padělaným listem Wichingovým, pokládaje jej mylně za authentický. Jediná vina, která papeži Štěpánovi při tom spravedlivě by se potom připočísti snad mohla, byla by pouze ta, že vyslechl jen žalobníka a ne zároveň obžalovaných. Nedostatku toho jest si také sám vědom, jak patrno z listu jeho k Svatoplukovi, v němž obrací se proti Methodovi již zemřelému. Neboť sám píše, zmíniv se nechvalně o něm: »Si ita est, ut audivimus, superstitionem eius penitus abdicamus« (Wattenbach, Beiträge, str. 43, nsl.). „Z toho lze vysvětliti, že papežové v budoucnosti liturgii slovanskou zakazující měli rovněž padělek Wichingův za authentický, neznajíce pravého rozhodnutí Jana VIII. (Sr. Pastrnek v Čes. Čas. hist. 1897 a 1901.).

*) Sr. Lapôtre, Moravané, přel. Ehrmann, str. 83, pozn. 3.

**) Sr. Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis, Díl II. Část první, str. 238. nsl.

***) Lev XIII. v encyklice »Grande munus« k Slovanům: »Demum hinc est usus slavonici sermonis in ritibus sanctissimis impetratus; atque hoc anno (1880) decimum expletur saeculum, ex quo Joannes VIII. P. M. ad Suentopolcum Moraviae principem ita scripsit: Litteras slavonicas . . . quibus Deo laudes debitae resonant, jure laudamus, et in eadem slavonica lingua Christi Domini Nostri praeconia et opera ut enarrentur jubemus. Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat sive missas in eadem slavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium vel lectiones divinas Novi et Veteris Testamenti bene translatas et interpretatas legere, et alia horarum officia omnia psallere. Quam consuetudinem multas post vices sanxit

žáků a schválení nové liturgické řeči, jakož i zvláštního hierarchického zřízení, nemůže o tom býti pochybnosti, že na pomoc z Cařihradu spoléhati přestali. A v tom jednali zajisté správně. Neboť jen touto cestou mohli svého cíle dosáhnouti.« (l. c. str. 86).*)

Že však jazyk staroslovanský až na malé zbytky v římské církvi z bohoslužby vymizel, těžko dnes odhadnouti, komu by se v té příčině měla dáti vina, ale sotva myslím římským papežům!

Především již byla jistě vina na Svatoplukovi, jenž pro Methoda a církev slovanskou nebyl příznivcem, ba naopak dosti často i zjevným nepřítelem, jenž podporoval vždy kněžstvo latinské. Svatoplukovi zajisté nikterak nemůže býti prominuto, že v apoštolské činnosti Methoděje nejen s dostatek nepodporoval, nýbrž že dokonce byl i na závadu blahodárnému rozkvětu hlásané víry Kristovy, maje větší oblibu v latinské liturgii, jíž se drželi kněží němečtí, než v liturgii slovanské, kterouž pěstoval Method se svými učedníky. Úsudek o Svatoplukovi zahrnul dějepisec moravský v tato pravdivá slova: »K Němcům neměl se Svatopluk ani upřímně ani rozhodně, nejsa sice nikdy jich přítelem, ale podléhaje vždy vlivu jejich. Aby říši svou zvelebil směrem

Benedictus XIV. per apostolicas Litteras anno 1754. die 25. Augusti datas.« Benedikt XIV. totiž vydal roku 1754 opětně glagolským jazykem tištěné liturgické knihy »Časoslov« (breviář), misál, rituál a pontifikál římský, s pastýřským listem »Ex pastorali munere«, v němž nařizuje doslovně: »Za povratiti obsluženje svetih običaja (u staroslovinskom jeziku) u prisvetomu Posvetilištu Mise i u Božanstvenomu Officiu, i zadabi sva Opčenska Crkva skupljena u jedinstvu vire, i pod jedinim istim glavarom vidljivim Nastupnikom Blaženoga Petra Papom Rimskim, uzdaržala koliko s' gospodinom mogaše, jedan isti red od spivanja i od molenja: Pastirskim providjenjem odlučio je, da se utište najprvo Časoslov i pak Misal Rimski. V nejn. době papež Lev XIII. vydal nový glagolský misál, jenž má nadpis: »Rimski Misal slavenskim jezikom« Presv. G. N. (Gospodina Našega) Urbana Papi VIII. Misale Romanum Slavonico idiomate ex Decreto Sacro Sancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum, Clementis VIII., Urbani VIII. et Leonis XIII. auctoritate recognitum, Romae ex typographia polyglotta S. Congregationis de propaganda fide, 1893.

*) Nelze pochybovati však, že ještě jednou Method do Cařihradu se odebral, snad z příčin osobních; aspoň činí se zmínka v legendě pannonské (leg. Meth. c. XVII.): »I posla kňigy k njemu: Jako, otče čstnyi, velmi tebe želają viděti. To dobro stvori, trudi sę do nas, da tę vidim, doňdeže jesi na sem světě, i molitvą tvoja priimem. Abije že šdšu jemu tamo, prijęt jego cěsař s velikoją čstją i radostiją, i učenije jego pohvali. Udrža ot učenik jego popa i diakona s kňigami. Vsją že volją jego stvori, jeliko hotě, i neoslušav ni pri česom že obljubl' i odariv velmmi, provodi jego paky slavno do svojego stola. Takože i patriarh.« Lat.: »et misit (Sc. imperator) litteras ad eum: Quia pater venerande, valde desidero te videre, itaque gratum (mihi) fac (et) festina venire ad nos, ut te videamus, donec es in hoc mundo, et preces tuas accipimus. Statim autem profectum eum illuc suscepit eum imperator magno cum honore et gaudio, et doctrina eius laudata, retinuit ex discipulis eius presbyterum et diaconem cum libris; omnem autem voluntatem eius perfecit, quantumcunque voluit, et nulla re ei recusata postquam eum osculatus est et magnopere donavit, comitatus est eum iterum sollemniter ad eius sedem, item et patriarcha . . .« Někteří pochybují o této cestě, poněvadž chtějí vyvarovati Methoda od jakéhokoli styku s Photiem, ale vždyť tehdy právě byl Photius v jednotě zase se sv. Stolicí. Jan VIII. dosadil ho zase na cařihradský stolec patriarchální a v listu psaném asi 13. srpna r. 880, v němž uděluje mu dobré pokyny a radu k opatrnosti, dokazuje i mnoho dobré vůle k patriarchovi. (Migne. 297, str. 910 nsl.). O cestě oné pochybovati nelze, neboť jak se zdá, z authentického listu papeže Jana k Methodovi z r. 801 (»tamen cum, Deo duce, reversus fueris«), naráží papež sám na onu cestu Methodovu. Method patrně dle kanonických zásad zpravil papeže, že se vzdálí ze své dioecese.

právě národním, k tomu nedostávalo se mu smyslu; rovněž byl prázden onoho politického důvtipu a rozhledu, kterýž z panovníků činí muže veliké. Kdyby byl náležitě o to pečoval, aby cestou od apoštolské stolice ukázanou dostalo se říši jeho povahy státu církevně i národně uzavřeného, kdyby z ní byl totiž učinil říši slovanskou, spoléhající na základech římsko-křesťanských, byly by se o ni jako o skálu rozrazily vlny jak germanisace francké, tak příboj nájezdů maďarských. K této výši nedovedl však sebe povznésti. Přese všecky stkvělé osobní vlastnosti, dílem i od nepřátel samých uznávané (jako jsou udatnost, rozhodný talent válečný, bystrota, chytrost) náleží na konec přece jen Svatopluk k oněm mužům, o kterých nesnadno jest tvrditi, k dobrému-li či na neštěstí národu svého stáli při vesle osudův jeho« (Dudík, Dějiny Moravy I. str. 206.). I prof. Pastrnek uznává: »Jakkoli se věc měla, tolik nade vši pochybnost jest jisto, že dílo Methodovo na Moravě hlavně proto nezapustilo hlubších kořenů, že panovník sám mu neposkytoval náležité podpory.« (l. c. 99.—100).

Poznati to můžeme ostatně již i z toho, že v listu papeže Jana VIII. z r. 880, jímž se povoluje pro Moravu slovanská bohoslužba, vyhražuje se pro Svatopluka a jeho »soudce« bohoslužba latinská, kterou si patrně Svatopluk vymínil, a která jemu jako privilegium udělena byla! Z toho nejlépe jest patrna i ona propast, která dělila Svatopluka od Methoda a od církevních řádů slovanských i od veškerého lidu, a která v pozdějších dobách byla jednou z hlavních příčin katastrofy říše velkomoravské.*)

*) Odpůrcové Methodovi nemohouce dosáhnouti přímou cestou jeho odstranění, chytali se i úskočných pomluv a domohli se již roku 869, že Svatopluk vyslal svého latinského kněze Jana z Benátek, čili jak Rački snad lépe čte Jana Venda (Slovana) do Říma se stížností na Methoda, jak se dovídáme ze dvou zachovaných listů papeže Jana VIII. z téhož roku. V jednom listu k Svatoplukovi papež se diví: »Quia vero audivimus, quia Methodus vester archiepiscopus ab antecessore nostro Hadriano scilicet papa ordinatus vobisque directus aliter doceat, quam coram sede apostolica se credere et verbis et litteris professus est, valde miramur (viděti ze znění toho, že papež sám byl přesvědčen o jeho pravověrnosti a proto velmi překvapen.) Tamen propter hoc direximus illi, ut absque omni occasione ad nos venire procuret, quatenus ex ore eius audiamus, utrum sic teneat et credat, sicut promisit aut non.« (Erben, l. c. 16 Sg.) Zvláštním listem vyzval pak papež Methoda samého, aby bez prodlení do Říma pospíšil a se ospravedlnil: »Unde his apostolatus nostri litteris tibi iubemus, ut omni occasione postposita ad nos de praesenti venire procures, ut ex ore tuo audiamus et cognoscamus, utrum sic teneas et sic praedices, sicut verbis et litteris te sanctae Romanae ecclesiae credere promisisti, aut non, veraciter cognoscamus doctrinam tuam. Audimus etiam, quod missas cantes in barbara, hoc est in Sclavina lingua. Unde iam litteris nostris, per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum sollemnia celebrares, sed vel in Latina, vel Graeca lingua, sicut ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus gentibus dilatata cantat.« (Erben, l. c. 17.) Dle tohoto authentického listu stěžoval si Svatoplukův kněz nejen na odchylné věroučné učení Methodovo (ovšem neprávem), ale i na to, že slouží mši slovansky! Dovídáme se z toho listu také, že papež Jan bohoslužbu slovanskou r. 873 Methodovi skrze legáta Pavla zakázal! Jest snad dopisten padělkem strany německé? Vždyť texty zachovány jsou v regestech vatikánských! Nezbývá, připustiti, než že zákaz byl authentický, že jej legát r. 873 Methodovi skutečně doručil, ale poněvadž se nám nezachoval a víme o něm pouze ze zmínky v listu z r. 879, těžko souditi, jakého byl asi obsahu. Method přes to setrval však při bohoslužbě slovanské. Snad se obrátil na apoštolskou stolici písemně a ospravedlnil se ze svého jednání a poukázal na škodné následky, které by mělo zavedení latinského jazyka a setrval při slovanské liturgii, dokud by papež

»Od té doby,« potom praví Palacký, »všecky další o Moravě zprávy najednou přestávají, čirá tma zastírá náhle zemi nešťastnou; a jakmile opět zraku se objevuje, tu již kníže i národ v řadě národů evropejských zmizeli, hrdé hrady a města, jichžto pevné zdi tolikerým nepřátelům byly vzdorovaly, jsou zničeny, chrámové pobořeni, kněží povražděni, lid rozplašen, ticho děsné panuje nade všeobecnou pustotou, — a nikdo neumí pověděti, kdy a kterak všecka ta hrůza sběhla se.« (Dějiny nár. českého I. 1., str. 172.)

(Dokončení.)

Drahé srdce.

Stříbrem již rozkvetla hlava mé máti,
vráskami zdrsněla ta zlatá tvář,
hrdlo jak sevřeno, stáří dech krátí,
přece však v líci se chví blaha zář.

Skloněna k zemi jak vrby kmen k toku
v chůzi již chvěje se svadlý jak list,
tichou však lásku zříš v modravém oku,
z křišťálů že srdce, můžeš tam číst.

Z křišťálů nejčistších to srdce zlaté
dražší je duši mé nad všecky statky
či snad skvost cennější ve světě znáte
nad lásku mateřskou, nad srdce matky?

Miloslav Javorník.

---

neodmrštil jeho námitky. Či snad se vztahoval zákaz ten pouze na Pannonii? Či vyslanec Pavel po smrti arcibiskupa Solnohradského Adalvina (14. května 873) poručení dané mírněji vyložil a nařídil vyčkati dalšího rozkazu z Říma? Anebo legát Pavel přesvědčiv se sám na Moravě, že by zánikem slovanské liturgie vzala zkázu i církev a učení křesťanské na Moravě, ze své rozsáhlé jurisdikce legáta od vykonání zákazu sám upustil? Toť jsou otázky, na které nesnadno odpověděti. Ať jest tomu jakkoli, jisto, že Method při slovanské bohoslužbě setrval. Na vyzvání papežovo však r. 879 odebral se Method roku 879—880 po třetí (?) do Říma, neboť si nebyl patrně vědom žádného bludu ani nějakého přestupku zákonů církevních. Z toho již můžeme souditi, že byl nevinen. Neboť byl-li by se odvážil jít hned do Říma, kdyby mu bylo lze dokázati, že byl bludař a že jednal i r. 873 ohledně zákazu slov. liturgie nějak proti stolici římské? A skutečně také Method před papežem ospravedlnil se ze všech žalob tak, že vydal r. 880 papež Jan VIII. onen slavný list k Svatoplukovi, jímž Method ospravedlněn, jeho pravověrnost uznána, slovanská liturgie povolena a na stížnost Svatoplukovu odpověděno dosti rázně: »Nos autem illum (Sc. Methodium) in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, vobis iterum ad regendam commissam sibi ecclesiam Dei remisimus, quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia laetaque mente recipiatis iubemus . . .«

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

V.

Pilně se pracovalo ve studentském pokoji bytu paní Kaubisové. Večery byly dlouhé, lampa vrhala světlo po celém stole, nad nímž se sklánělo několik hlav. Mnohdy studovali zde i jiní, a zvláště Masák se rád sem uchyloval, nemaje doma klidu. Otec pracoval, tovaryši nemlčeli a děti hlučely. Tady byl srdečně vítán a vždycky bylo pro něho místo.

Než i vedle ve světnici se nelenilo. Kaubisová šila. Oliva něco pletla a Otilie se učila. Přisedal i Karel, když si odbyl hodiny po domech. Býval unaven vyučováním jiných, ale přece se chápal knihy. Docházel mnohdy i k Lálovi, aby se František nemusil trmáceti na předměstí. Bývaly plískanice, s deštěm padal sníh, nohy se bořily do bláta.

Kupec Lála raději připlatil, jenom aby se syn nemusil trmáceti. Dařilo se mu dobře jako jeho konkurentovi Samohrdovi, mohl tedy slušně podporovati učitele svého nejstaršího syna.

Než časem ještě dva tři studenti nocovali u Kaubisové. Byli to přespolní, kteří zde měli pouze na poledne úkryt pod střechou a talíř polévky, na kterou si přinesli přípravy. Ale když byla veliká nepohoda, Kaubisová je zvala, aby zůstali přes noc a nevydávali se až na hodinovou a delší cestu do svého domova za vánice nebo silných dešťů; uposlechli, studovali v druhé světnici a spali se soudruhy v pokojíku.

Karel přicházel někdy k strávníkům a učil se s nimi, když matka s dcerami se odebraly na lože. Proč by pro sebe svítil?

Velice pilno bylo v pokojíku, péra skřípala, listy šustěly a Lorenc přecházel po pokoji, ale bos, aby jiných nevyrušoval. Nejraději se učil chodě. Nebylo třeba zakrývati okna, sem mohl popatřiti nejpřísnější profesor a byl by spokojen.

»A dost!« zvolal Křepela, prudce uzavřev knihu. »Ani už nehnu.« To bylo jako povelem pro ostatní. Právě odbylo deset hodin. Jenom Kopek ještě cosi dočítal. Než také sebou pohnul a jako na omluvu pravil: »Dodělám to až ráno.«

»Pravda, to se to bude lépe studovati,« přikyvoval Horčák potměšile.

»Ty budeš spáti, pokud tě paní neprobudí a nesežene,« předpovídal Rost.

Studenti učili se ráno v postelích. Proto Kaubisová pořídila visací lampu, aby všichni viděli a nemusili opouštěti teplé hnízdečko. Libovali si, a aspoň opakovali, čemu se večer učili.

Ale Horčák toho ranního dobrodiní mnoho neužíval. Raději poseděl večer nebo rychle se učil před hodinou.

Studenti zavřeli knihy a sešity, ale posud se jim na lože neehtělo. Buď zůstali seděti u stolu nebo se rozlezli po pokoji. Karel Kaubis byl přítomen.

»Tak co, zahrajeme si?« ptal se Křepela. »Jenom čtvrt hodiny tombolu.«

Student hned vyndal škatuli s potřebnými věcmi. Kaubis se nesúčastnil hry. Vzal zábavnou knihu a usednuv stranou, četl.

Studenti se bavili asi dvacet minut. O peníze nehráli, neboť jich neměli. Lorenc psal výhry a prohry na papír.

Následujícího dne přišel Karel z hodiny nějak rozrušen. Rovnou šel do studentského pokoje. »Víte, co je nového?« řekl na prahu.

»Samohrdová Olga má prohlášky, a náš Rost o tom neví,« smál se Křepela. Student mávl rukou, Rost zabručel.

»Večerní poštou přijel právě tak vysoký a obtloustlý pán, jako zemský inspektor.«

Blesk nemohl by hrozněji působit mezi studenty. »Kdo to povídal?«

»Mydlář Rákosník, ten ho přece dobře zná.«

Proti tomu nedalo se nic namítati. Rákosník věděl všechno, co se v městě dálo a zajímal se velice o studenty. Při maturitách proseděl jako posluchačstvo celý týden, ač nechápal stý díl, účastnil se každé slavnosti, chodil na studentskou mši, znal všechny žáky, procházel se kolem gymnasia, byl jednatelem spolku k podporování chudých studentů atd.

Mydlář se mohl tomu všemu věnovati, poněvadž měl nyní dosti času a nemusil se starati o živobytí. V mládí se přičiňoval, závod přepustil synovi a teď byl jako na pensi. I hotové peníze měl.

Rákosník denně chodil na procházky, do kostela, opatroval jako člen okrašlovacího spolku sady, v krámě doma trochu vypomohl a také se dostavil ke každému příjezdu pošty pro noviny a psaní. Dráha do Víchova posud nejezdila.

Nebyl u pošty sám, i jiní starší sousedé sem se dostavovali, netrpělivě čekajíce, až přijede pošta. Vždycky se dostavil nějaký host, kterého si náležitě měšťané okoukli. Potom dostali noviny a hned se dali před poštou do čtení, vyměňujíce si svoje názory.

Rákosník málo kdy vynechal, proto znal valnou část těch, kteří občas za rozličným účelem město navštěvovali, znal i zemského inspektora. Ten jistě přijel večer proto, aby ráno sbor i žáky překvapil, ale velice se přepočítal.

Mydlář hned rozhlásil v městě příjezd jeho, studentům to řekl a schválně zašel do besedy, kde se bavili profesoři. Odtud pospíchal posel do gymnasia k panu řediteli a jiným nepřítomným.

Zatím co inspektor klidně spal v odlehlém hotelu, dály se na všech stranách přípravy. Školník nespal jistě celou noc a v budově gymnasia mihalo se světlo. Profesoři dávali do pořádku sešity a připravovali se na hodiny.

»Tedy zemský inspektor?« táhle pronesl Kopek. »Co tu chce? Vždyť byl ve Víchově minulého roku.« Soudruzi se usmáli.

»Však uvidíš, proč přijel. Zítra ho máme na latinu. A proč sem často jezdí? Nedůvěřuje snad gymnasiu, jež nezámožné město vydržuje.«

»Ať tomu tak aneb onak,« rozhodoval Kaubis, »víme, jaké nebezpečí hrozí a musíme se náležitě připraviti.«

Studenti znovu přehlíželi úkoly a zopakovali si, o čem soudili, že by mohli býti z toho zkoušeni. Ten večer se svítilo dlouho u Kaubisů i v jiných domech.

Studenti se ráno pečlivěji strojili, neboť se pamatovali, že posledně inspektor hleděl i na zevnějšek žáků. Rost si vzal sváteční šat, neboť všední měl velice ošumělý.

Kaubis volal i na přespolní, když kolem kráčeli s knihami v řemenech, s ohrnutými límci kabátů a ve vysokých botách. I ti se vzchopili a hned otevírali knihy, jakmile usedli unaveni do lavic.

Nebylo třeba napomínati a upozorňovati, třídy byly vymeteny, vyhřáty, na stěnách navěšeno mnoho pomůcek a celý kabinet jako by se přestěhoval do zasklených skříní.

Na chodbách bylo cítiti karbol.

Když po osmé hodině opouštěl zemský inspektor hotel, netušil, jaká ho čeká radost v ústavě. Všechno bylo v pořádku, nemusil vytýkati a se zlobiti. Chodil od třídy ke třídě, dal si přednášeti, zkoušel, probíral se v sešitech a jevil spokojenost.

Nedalo se ovšem všechno naučiti za noc, ústav byl stále dobře veden, ale odstranily a upravily se maličkosti, které by i při výborném prospěchu mohly vzbuditi nelibost.

A studenti z bytu paní Kaubisové se zvláště vyznamenali. Oktáva se znamenitě držela a z toho hned bylo souzeno, že sem bude poslán k maturitám mírný předseda zkušební komise, když už nyní se jeví prospěch.

Také studenti se radovali z inspektorovy spokojenosti. Znovu se připravovali a pilně učili. Kdyby nebyla citelná zima, mnohý by navštívil nahnutý štěp, kde se tak dobře učilo z paměti, a deklamovalo, až se kolemjdoucí u zahrady zastavovali, naslouchajíce, odkud ty zvuky vycházely. Teď přecházeli studenti po pokoji, usedali mezi okna a hleděli do knih.

I odpoledne dobře minulo, a pan inspektor u večer navštívil měšťanskou besedu. Nebylo se třeba skrývati, a profesorům při konferenci se dostane pochvaly. Připojil se tedy k nim a rozmlouval s městskou elitou.

Na noc zůstal zase v zastrčeném hotelu. Však neznamenal, jak jest okukován a že staršímu muži mnoho na tom záleží zvěděti, kdy Víchov opustí.

Byl to opět mydlář Rákosník, který doprovázel inspektora očima ke gymnasiu, tady chodil celý den a večer šel na pivo do hotelu, aby od sklepníka zvěděl, kdy ten pán z Prahy, s dlouhým rezavým vousem a vážnou tváří odjede.

Zemský inspektor se zdržel několik dnů. Studenti i profesoři byli napjati. Na chodbách vyměňovány otázky: »Byl u vás?« Mrknutí nebo zavrtění hlavou bylo odpovědí.

Školník v odstávkách nic neprodal, nebyl čas vzpomínati na jídlo.

Nebylo předmětu, aby při něm inspektor neposeděl. Už přítomnost jeho nikomu nevadila a lítaly žerty, že se v besedě abonoval na stravu na celý měsíc.

Kdo byli do poměrů lépe zasvěceni, věděli, proč inspekce tak dlouho trvá. Město žádalo, aby gymnasium bylo přijato do státní správy, proto prováděna tak důkladná prohlídka.

Karel se vracel od Lálů domů. Byla zima, po ulicích fičel vítr. Proto byly prázdny. Student nesl pod havelokem starší šat, který dostal přídavkem. Nepohrdnul, ale poděkoval za něj. Co mu otec zanechal a na něj se přešívalo, pomalu zmizelo.

»Pane studente!«

Karel se obrátil a spatřil statného muže v dlouhém plášti, s beranicí na hlavě a holí v ruce. Hned poznal mydláře Rákosníka. Zastaviv se, čekal na starocha.

»Něco veselého vám oznámím; pan inspektor dnes odejel do Prahy,« řekl muž, usmáv se ve snědé tváři.

»Ale vždyť poštou nejel,« odpovídal Karel, neboť nyní studenti na poštu dávali pozor.

»Vzal si povoz z hotelu a jel přímo na nádraží. Vím to jistě.«

Kaubis věřil tomu, který se o gymnasium a jeho osudy velmi zajímal. Poděkovav za zprávu, pospíchal domů. Chtěl to ihned soudruhům zvěstovati, ale vida ozářené okno, rozmyslil se.

Vzav knihu, přisedl k ostatním, kteří pilně studovali. Křepela hádal, že se inspektor jistě na celý měsíc abonoval a vydrží tu do vánoc. Karel neodpovídal, nahlížeje do knihy.

Odbila desátá, studenti posud nepomýšleli uložiti se do odestlaných postelí. Tu povstal Karel a řekl: »Abych nezapomněl před spaním vám sděliti, pan inspektor prý s večerem odejel.«

Hlučně se zavřelo několik knih a Křepela vyskočil se stolice. »A tohle nám povídáš teprve nyní? Ta zpráva nestála za to, abys nám ji řekl hned?«

»I tohle je darebáctví!« přizvukoval Kopek. »Hledí na nás, vidí, jak dřeme, a ani muk!«

»Chtěl jsem, abyste se i na zítřejší den dobře připravili,« smál se Kaubis a hned pokročil ke dveřím, aby unikl, kdyby někdo proti němu vystoupil a pádně kárati ho chtěl. Však měl čas, že uskočil, neboť se proti němu hnal nejsilnější, Jindřich Rost.

»Za to dostaneš neberné!«

Karel se schoval za dvéře a odhrnuv zaslonu, smál se na soudruhy.

»Pojď sem a pověz, kdo ti to řekl,« vybízel Horčák. »Jsem tvým obrancem.«

Když se i ostatní uklidnili, Kaubis vešel a vypravoval, co slyšel.

»Tedy pan Rákosník dával pozor? I hleďme ho, jak se o nás stará!« řekl Křepela.

»Sláva mu!« provolal Lorenc.

»Nevyrušuj lidi ze spaní,« napomínal Kopek Benjamina. »Celé město nebude sdíleti s námi radost, abychom měšťany budili.«

Studenti sedli, ne však, aby se učili, ale aby se vespolek pobavili.

Ráno se potvrdilo, že zemský inspektor skutečně odejel a že byl spokojen i potěšen celým ústavem, který měšťané s mnohými obětmi vydržovali a sbor profesorský s ředitelem Mezerou v čele dobře vedl. Město mělo naději, že brzo gymnasium převezme stát, učitelé byli potěšeni ze slov inspektorových při konferenci, a pochvala přenášela se od nich i na žáky.

»Oktáva bude pořádati o masopustě studentský bál,« rozneslo se městem a zpráva ta vzpružila mysl mnohých.

Dva roky ples studentský nebyl a mnohým se po něm stýskalo, poněvadž jako výlet soustřeďoval elitu a přátely studentstva z města a okolí. Byl nejlepší a nejvíce navštíven ze všech, které pořádaly jednotlivé spolky. Ani účastníci ze šlechty nebyli na něm vzácností. A mladý svět se tu poveselil, neboť studenti nedopustili, aby některá tancechtivá návštěvnice seděla a se nudila. Proto zpráva o bále účinkovala ve Víchově a dámy hned pomýšlely na svoje toalety.

Co fama roznesla, bylo pravdou. Sám pan ředitel se dostavil do oktávy, aby dal svolení.

»Nepůsobil jsi u Mezerovy Mileny?« ptal se tiše Křepela Horčáka, který občas s dcerami ředitelovými mluvil.

»Ani bych se neodvážil něco takového žádati,« odpovídal rovněž šeptem student, »a pak ředitel by na ty přímluvy nic nedal.«

»Že je tedy nám tak nakloněn?«

»Buď to jest odměna, že jsme se drželi za inspekce, nebo máme naplniti pokladnu krejcarového spolku pro chudé.«

Zatím dával ředitel studentům pokyny, jak by si měli počínati, ale připomenul, že se při tom nesmí nic zmeškat v učení. Třídní profesor se postavil na stranu žáků, za něž ručil, že budou nadále pilně prospívati.

Studentský pokojík u Kaubisů se stal nyní kancelářem proples. Zde se shromáždili všichni oktávané až na přespolní, kteří se hned předem vyslovili, že pro vzdálenost nemohou se účastniti porad a příprav, že se jenom připojí, až všechno bude sestaveno a potom přijmou nějakou funkci.

Mělo se voliti komité, ale Kaubis prohlásil, že toho netřeba, poněvadž zbývajících studentů je beztoho málo a mezi všechny se úkoly rozdělí. Přijato většinou a jenom volen předseda jako hlava celé akce. Všechny hlasy dostal Karel Kaubis.

»Volíte mne za předsedu studentského bálu, budoucího theologa?« smál se Karel, dávaje lístky k nové volbě.

»Už je voleno,« řekl Masák; »kdybys desetkráte lístky rozdal, stále bude na nich tvoje jméno. A theologem posud nejsi.«

Kaubis zůstal předsedou a řídil všechny práce. Sál musil býti vykrášlen jenom slovanskými barvami a na stěnách zavěšeny obrazy předních českých buditelů. Studenti je snesli z jednotlivých domů. Jungmann a Palacký v pozlacených rámech byli od mydláře Rákosníka.

Kaubis s Františkem Lálou navštívili městskou kancelář, kde hledali purkmistra. Zde v prvém pokoji uvítal je důchodní Herš, který se ke studentům choval upjatě. Vybíral po třídách dvakráte ročně školní plat a jinoši ztropili si z něho žert. Sehnali peníze

v desetnících, jež si vyměňovali nejenom v městě, ale i v okolí. Jindy důchodní bručel, dostal-li drobné na zlatku, nyní celá třída vysazovala desetníky po stole, lavicích, podiu a kde se dalo.

Profesor na oko huboval, ale v duchu se smál.

Důchodní sbíral peníze, cpal jimi kapsy u kabátu, kalhot, vesty a posléze je dával do šátku, neboť mu sáček nedostačoval. Čím více se červenal, tím hlasitěji se studenti smáli.

Z gymnasia šel naplněný a obtížený jako sysel.

»Přejete si?« ptal se Lály, Karla si nevšímaje.

»Rádi bychom mluvili s panem purkmistrem,« řekl student.

»Nevím, nevím, má mnoho práce,« třepal rukou důchodní, pyšný pán, jako dcera jeho Růžena.

»Pro pány studenty vždycky času dost,« volal purkmistr z kabinetu. »Jenom dále, páni!« Blažej pokročil hostům vstříc. »Čím bych mohl posloužiti?«

»Prosíme, aby slavná městská rada s velectěným panem purkmistrem v čele přijala laskavě protektorát našeho studentského bálu.«

»I milerádi,« uklonil se purkmistr a rukou přejel oholenou tvář. »Posílá vás sem pan ředitel?«

»Ano; povzbudil nás k tomu.«

»Táži se proto, že by onen slavný bál mohl nebo vlastně měl býti pořádán pod protektorátem profesorského sboru s panem ředitelem. Když nás poctíváte tou hodností, přijímáme ji, ale žádáme, aby byli také přední měšťané pozváni.«

»To se rozumí samo sebou. Zde si vyprosíme seznam a všechny pozveme,« tvrdil Karel.

»Pan důchodní ho sestaví dle daní,« řekl purkmistr studentům i podřízenému úředníku zároveň, který jenom zabručel.

»Jenom aby se vám to vydařilo. Víte, že vašim zábavám vždycky přejeme.«

Studenti byli milostivě propuštěni a hned na pozvání chystali vyžádaný protektorát. Shodli se se sborem o dni, aby to nevadilo učení a po bále bylo prázdno. Také sestavovali pořad tanců a zvoleny jenom slovanské. Hudba měla býti domácí, proto konala denně cvičení v kapelníkově domě, který byl s večerem obstupován posluchačstvem.

Zase studenti v neděli a ve svátek zvali po zámcích, dvorech, myslivnách, domech, statcích a hned následujícího dne referovali panu řediteli, kolik se vybralo předem. Chtěli peníze odváděti, ale bylo jim řečeno, aby odevzdali jenom čistý užitek po zaplacení běžných výdajů.

Převzala tedy pokladnu Kaubisová, opatrujíc peníze ty více, než vlastní.

Také Oliva se chystala jíti poprvé na bál a proto si šila nové šaty bělavé barvy se zelenými věnečky. Všichni strávníci i přespolní se zadávali s ní na tance, že měla hned taneční pořádek plný.

Oliva se tím pochlubila Samohrdově dceři, když se s ní setkala na ulici.

»Ty's šťastna,« záviděla Olga, »to proto, že u vás tolik studentů bydlí. Já mám ještě pořádek prázdný, třeba že mně už švadlena přinesla nové šaty.«

»Nestarej se, však se ještě tanečníci přihlásí,« utěšovala Oliva. »Za bratra ti ručím a jiné povzbudím.«

»Buď tak hodná!"

»Náležíš přece do naší družiny a nesmíš seděti o bále. Jenom nevím, bude-li Horčák míti volný tanec. Víš, má mnoho známých, něco zadal Mileně a o to ostatní se dívky rozdělily samy.«

»Nebohý člověk!«

Obě se zasmály, a Olga byla potěšena, majíc takovou přímluvkyni u studentů. Kdyby jí nevadila lakota a nebála se chudou družku uraziti, navážila by jí něco v krámě a nepřijala peníze.

Děvčata se chlubila, kolik mají tanečníků. Purkmistrova Štěpánka byla zabezpečena i kdyby se některý kus při aplausu opakoval. Ředitelova Milena schválně vyšla v podvečer na procházku, ač jindy tak nedělala.

Celé vyšší gymnasium se mohlo súčastniti; studenti platili nízké vstupné, některým sleveno docela.

»Ať všechny dámy provedete!« napomínal Kaubis starostlivě. »Pamatujte i na přespolní!«

»My jsme jako tanečníci od kusu,« usmáli se studenti, přijímajíce volné vstupenky.

»To platí pro všechny. Ze studentského bálu nesmí nikdo odcházeti rozmrzele.«

Oktaváni mnoho se naběhali, než bylo všechno v pořádku. Kde kdo se těšil, až na Horčáka, jemuž se rozbolel zub. Opomenul si ho dát vytrhnouti, tvář mu velice otekla a potom bylo pozdě užíti rázné operace. Student div si nezoufal.

Kaubisová dělala co mohla, na tvář přikládány pytlíčky s teplými otrubami, ústa vyplachována kořením, nic naplat.

»Budeš u pokladny výběrčím,« smál se mu Křepela. »Nad takovým mrzákem se každý slituje a dá o zlatku více vstupného.«

»Nebo se skryješ u hudebníků a budeš jim obraceti noty,« upozorňoval Kopek.

»Kdybyste se mně ještě ke všemu neposmívali! Raději poraďte, čeho bych užil,« naříkal Jan.

»Já bych věděl o prostředku,« ozval se Lorenc.

»Ty, Benjamine? Tedy povídej!«

»Dostanu volnou vstupenku?«

»Dostaneš, bude-li tvoje rada za něco státi a umožní-li mně návštěvu našeho bálu.«

»Máš oteklou tvář na jedné straně; dej si od někoho uděřiti do tváře druhé, ta ti potom rovněž tak oteče, a můžeš jíti na bál.«

Lorenc po těch slovech nečekal na volnou vstupenku, ale hledal volný východ z pokoje.

Nic nepomohlo, Horčák musil zůstati doma. S takovou tváří se nesměl ukázati, aby hosté nebyli uvedeni v domnění, že to je maškarní ples.

»No, půjdeš ke střelcům na bál na konec masopustu,« utěšovali ho soudruzi. Do té doby se ti otok ztratí. Tam budeš vážen —« »Už jděte a dejte mně pokoj,« naříkal Horčák s ovázanou hlavou. Zde máte seznam tanečnic a oznamte jim, že slibu dostáti nemohu pro nemoc.«

»Křepela vzal papír přelétnuv řadu jmen, řekl: »Hodná litanie a celý kalendář ženských jmen. Bude to lítost! Nějak se o ty tvé ctitelky rozdělíme.« »Dělejte, co chcete.«

Od Kaubisů vyšla celá oktáva. Karel vedl sestru Olivu, Milkos Mařenku a ty si ještě přibraly dvě družky, které by se jinak do plesu nedostaly.

Ačkoliv jiní účastníci byli sváženi, tito šli pěšky. Kdo by pro ně jezdil jako pro purkmistrovu Štěpánku, dcery ředitelovy a jiné slečny. Cestou žertovali a se srdečně smáli. Byli první na sále, a studenti hned zaujali místa u pokladny, uváděli hosty a dávali poslední rozkazy služebnému personálu.

Hasiči odháněli zvědavce ode dveří a dávali pozor na oheň.

Pěknou ouverturu mimo studenty nikdo neslyšel.

Teď se hrnuli hosté, peníze cinkaly, ctěná jména zapisována, rozdávány taneční pořádky i s tužkami, které Rost rychle ořezával.

Na sále brzo to šumělo, vířilo, hučelo pod rozsáhlým lustrem i v obou pokojích pro pány, kteří se uchylovali ke džbánku nebo kartám.

Mazurkou se začalo a tu profesor Latal postál u pokladny, aby i výběrčí mohli tančiti. Málo která dáma stála nebo seděla, studenti se točili a sotva jednu tanečnici pustili, druhé se chápali, ať byla zapsána na programu nebo ne, ať pocházela z města nebo z venkova. Také Oliva tančila, ač se mnoho nevyznala.

Rost došel pro Olgu, a ta byla velice tím potěšena.

Dívky se mnohdy skupily a povídaly si. Nemohlo jim ujíti, že Jan Horčák není přítomen. A přece takový tanečník, takový bavitel dam!

I Milena ředitelova si toho povšimla.

»Horčák jest nemocen,« oznamovala Oliva. »Rád by se súčastnil, ale nemůže.«

»Toť na něho jako trest,« řekla lékárníkova Ela. »Nebo nechce dnes přiznati barvu, a aby si to u všech nepokazil, moudře zůstal doma.«

Karel potvrdil sestřinu výpověď. »Hlídá stavení a jistě už usnul. Dost ho to mrzelo. Vynahradí si zábavu jindy.«

Teď všichni nemocného litovali, přeškrtávajíce si v pořádku jeho jméno. Však se vynašli náhradníci, a jenom Olga nevěděla, koho uloví.

Kaubis se jí velice zavděčil, když jí přivedl přespolního studenta, který znal jenom gymnasium, jež denně navštěvoval, v jiných věcech však byl dosti nevědomý. Ten provedl Olgu, kolikráte si přála, až ho Kaubis zase odvedl k jiné. Pokračování.

Večerní modlitba.

Když večer nití svěla fialová
a do záhybů halí vlny cest,
když na mé nitro kvačí bolest nová
a prudčej'té, jež přešla, srdce klová,
měj díky za ní, Bože — za bolest!

Já dlouho bloudil . . . Otče, odpusť mi to,
že žal můj tvrdým Tebe jmenoval! . . .
Vždyť klam již prch' a teď má duše ví to:
mé oko slzí vláhou bylo syto,
že jsi mne tolik, tolik miloval!

Když rána padne, druhá, třetí za ní,
že zdá mi se, i anděl by tu kles',
ó, vím, to jenom dotek Tvých je dlaní,
to jenom láska Tvá mou duši zraní,
bych země zapomněl a výš se nes'.

Ó, cítím denně, ran Tvých pod úderem
že duše má je stále krásnější,
že jako ranní rosa plane šerem.
že ráda příjme, neradi co berem,
a vím to, že je Tobě milejší.

Ó, díky Tobě, Věčný, jehož síla
sdružena s láskou výhní bolestí
mé duši pravou krásu vykouzlila,
že prosta hříchu všech a hodna byla,
by svlažila jí řeka milostí!

A noc jak přichází a v rámě svoje
kraj zavijí, mou, Věčný, prosbu slyš:
Ó, přej, by hojněj' tekly bolů zdroje
do mého žití dráh, by duše moje
jít mohla stále výš a tobě blíž!

E. Roman.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

[Pokračování.]

VII.

Založení »Lidového Listu«. — I. Zemský sjezd křesť.-socialů českých v Praze. — Volby v páté kurii do říšské rady. — Spor ve společném volebním komitétu katolíků. — Založení »Ženských Listů« a »České Ženy«.

Koncem měsíce srpna 1896 rozesíláno bylo z Prahy provolání, v němž byl oznamován nový list s křesťansko-socialní tendencí, aniž by se to bylo někým sedmičlennému výkonnému výboru strany křesťansko-socialní oznámilo. To byl první krok k veřejné roztržce mezi křesťanskými socialy českými.

Dr. Rud. Horský a já varovali jsme v »Dělnických Novinách« před tímto přenáhlením těmito výstražnými slovy: »Na mnohé dotazy, které nás došly, hledíce k jistému provolání, našim spolkům zaslanému, odpovídáme takto: Provolání ono bylo vydáno a rozesláno bez našeho vědomí a bez vědomí správy strany vůbec. Věc, kterou provolání ono provésti slibuje, jest dílem pouze tří osob, z nichž dvě jsou na provolání podepsány a třetí se v pozadí ukrývá, nám však jest dobře známa. Pláštík, kterým se věc ona přikrývá, jest dle našeho dobře rozvážného přesvědčení na pohled sice velmi vábivý, ale vskutku byl by podnik těchto osob jen *semenem rozkolu*, který by byl zaset v naši stranu. Zdánlivý prospěch byl by velmi nejistý a krátký, a proto varujeme soudruhy své, aby v naší době, kdy potřeba jest naprosté jednoty, *nepodávali ruky své* na pomoc k provedení něčeho, co by v naší organisaci vrazilo klín možného *rozkolu*, který byl připravován. Tolik sdělujeme soudruhům prozatím, hotovi jsouce hájiti toto své stanovisko vždy a všude a to co nejrozhodněji.«[47])

»Lidový List«, o nějž se jednalo, skutečně dne 25. září 1896 vyšel za redakce Jos. Hovádka, vydáním Viléma Koleše a tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby, kde zároveň po šest let se tiskly »Dělnické Noviny«. V provolání »Lidového Listu« k čtenářům četli jsme jako program: »My chceme hájiti zásad křesť.-katolických ve smyslu zdravého *demokratismu*.

Vydáním »Lidového Listu« byly o svornost kostky vrženy, Rubikon překročen. A jak se dbalo naší výstrahy, aby rozkol ve spolcích a u našinců byl odmítán, dokazuje nejlépe kvitování předplatitelů »Lidového Listu« v celém prvním ročníku. Lidé do očí se nám stavící jako přátelé napomáhali předpláceti a udržovati list, o němž jsme psali, že bude klínem, jímž se sjednocená křesť. sociální strana rozrazí! Tak ovšem musilo dojíti ke koncům, které jsme očekávali, předpovídali, které se vyplnily a z kterých dnes nemůžeme se ještě vespolek vzpamatovati.

V čase tom svolán byl zároveň první zemský sjezd delegátů katol. dělnictva, který se konal ve dnech 27. a 28. září 1896 ve

[47]) »Děl Nov.« r. VI. č. 1. dne 1. září 1896.

velké dvoraně Sv.-Václavské záložny v Praze a na němž mělo účastenství 63 delegátů, mezi nimi čtyři kaplani. Hostí obojího pohlaví bylo nejméně dvakrát tolik. Zahájiv sjezd jako svolavatel jménem výboru strany, zvolen jsem byl za předsedu, horník Leop. Havelka z Příbrami a tovární dělník Celestín Lokvenc z Úpice za místopředsedy. Čestným předsedou byl Václav Žižka.

Zprávu strany za dobu od sjezdu Litomyšlského (8. a 9. září 1894) podal horník Jos. Brož z Kladna; byla velice obsáhlá. Konstatoval, že v posledních dvou letech založeno bylo v Čechách 31 a na Moravě 18 nových křesť. social. a vzděl. katol. spolků. Řečníci strany mluvili na 68 schůzích, na Česko-Budějovicku založeno diecésní spolkové sdružení, v Jindř. Hradci konán spolkový sjezd, na Králové-Hradecku sdružily se katol. spolky v šestero krajinských žup, které konaly velké sjezdy v Náchodě a v Hronově, katoličtí horníci konali v Příbrami vlastní konferenci o svých zájmech. Když »Hornické Listy« od »Dělnických Novin« předány jako samostatný list do Příbrami, založeny jsou při »Děl. Novinách« odborné »Spolkové Listy« a na Národopisné výstavě r. 1895 vytvořena první velká exposice katolických spolků a křesť. socialní literatury ve spolkovém paláci. Zpráva p. Jos Brože přijata byla s velkou pochvalou.

O nové volební páté kurii referoval rolník Jos. Palic z Černoušku. V přijaté resoluci bylo vysloveno, že páté kurie se užije, aniž bychom se vzdávali všeobecného hlasovacího práva zájmového.

O českém státním právu referoval Frant. Žák, kaplan z Král. Vinohrad. Jeho referát byl dílem mistrovským. V přijaté resoluci se praví: »Uvažujíce, že provedení českého státního práva jest základním požadavkem našeho národa, stvrzeným historií, mnohonásobnými přísahami českých králů, smlouvami a korunovacemi, a konečně uvažujíce, že uskutečnění českého státního práva jest zárukou slavné a šťastné budoucnosti našeho národa: prohlašujeme za svou nejpřednější a nejdůležitější vlasteneckou povinnost pracovati k uznání nedílnosti, samostatnosti a svéprávnosti zemí koruny České, kteroužto povinnost chceme vykonávati v nejužší shodě s ostatními stavy českého národa a s jeho zástupci.« Po dělnickém táboru, na Rohanském ostrově r. 1869 konaném, byla to druhá a slavně pro české státní právo zřejmě znějící resoluce, jíž čeští katoličtí dělníci své státoprávní stanovisko manifestovali.

O dělnických komorách připadl referát mně. Na konec své řeči navrhl jsem resoluci pro zřízení dělnických komor, která byla také přijata. Komory měly míti právo vysílati do zemského sněmu i do říšské rady své poslance.

O živnostenských inspektořích referoval dr. Rud. Horský a na jeho návrh přijata resoluce, aby tito inspektoři byli voleni z odborně vzdělaných lidí, v každém inspektorátu aby byly tři osoby: technicky vzdělaný odborník, lékař, praktický vzdělaný dělník. Mezi kancelářskými silami ať je také právník.

O dělnických továrních výborech referoval opět dr. Rudolf Horský a přijata k jeho návrhu resoluce, aby tyto výbory byly zřízeny.

O stávkách referoval Václav Wainar, mistr kovářský z Mýta u Zbirova.[48]) Na konec řeči tohoto referenta přijata pak resoluce, v níž stávky prohlášeny jsou za nebezpečné zlo, kterému však v některých okolnostech vyhnouti nelze, a podány proto návrhy, kdy a jak se má stávka vésti.

O organisaci křesť.-socialní referoval Frant. Satorie a přijatá resoluce ustanovuje zvolení sedmičlenného zemského sboru důvěrníků k vedení strany a utvoření okr. důvěrníků po venkově.

Při tomto odstavci o organisaci rozpředl se též rozhovor o nově založeném »Lidovém Listu«, když byly »Hornické Listy« v Příbrami právě založené prohlášeny za orgán strany. Během debaty prohlásil vydavatel »Lidového Listu« p. Vilém Koleš, že »Lidový List« orgánem křesť.-socialní strany není, že však jeho stoupenci chtějí působiti v mezích litomyšlského programu vedle nás křesť. socialů a tím věc odbyta. Po tomto objasnění byl sjezd ukončen.

Po sjezdu nebylo sporu. Také volební akce do páté kurie říšské rady v měsíci březnu 1897 provedena společně výbory křesťansko-socialní strany a katolicko-národní strany, v kteréžto akci měli také účast stoupenci »Lidového Listu«. Volební akci řídil jeden komitét z křesť. socialů i stoupenci katol. nár strany, ale nedocíleno výsledků takových, jak se očekávalo. Kandidáti křesť. socialů česk. dostali proti svým protivníkům následující počet hlasů:

Voleb. okr:	Křesť. social:	Mladočech:	Soc. demokrat:
Praha:	P. J. Šimon 3132,	V. Březnovský 16127,	K. Dědic 15149.
Ml. Boleslav:	Fr. Satorie 6,	Heřm. Janda 318,	J. Schuster 118.
Jičín:	Václ. Stupka 12,	Jos. Doležal 222,	Vil. Černý 123.
Kr. Hradec:	P. Rud. Vrba 20,	V. Formánek 302,	L. Štěpánek 53.
Litomyšl:	T. J. Jiroušek 40,	K. Adámek 108,	Ad. Burian 35.
Čáslav:	V. Vácha 60,	F. Bečvář 490,	V. Šturc 47.
Kolín:	E. Bystřický 18,	Dr. E. Engel 525,	A. Reis 108.
Tábor:	V. Žižka 37,	V. Holanský 288,	R. Smetana 88.
Písek:	Dr. R. Horský 30,	Fr. Dostál 119,	K. Vaněk 150.
Plzeň:	V. Wainar 7,	M. Pokorný 61,	K. Vrátný 148.

V okresu čáslavském p. Václav Vácha byl kompromisním kandidátem staročechů a křesťanských socialů proti kandidátu mladočechů a social. demokratů.

V pražském volebním okresu páté kurie musila býti doplňující volba, při které kompromisně srazili se křesť. socialové s mladočechy proti social. demokratům a jen tak bylo možno, že mladočech Václav Březnovský zvítězil 22.142 hlasy proti social. demokratu Karlu Dědicovi, na něhož padlo 14.310 hlasů. Pouze v okr. plzeňském zvítězil soc. demokrat Karel Vrátný a v okresu kladenském soc. demokrat Jos. Steiner. Ve všech ostatních prorazili mladočeši. V kladenském okresu křesť. socialové nekandidovali. Na písecku v užší volbě pomocí křesť. socialů zvítězil mladočech Fr. Dostál.

[48]) Václav Wainar zemřel dne 2. prosince 1904 v Mýtě u Zbirova. K hrobu doprovozen byl tamním křesť.-socialním spolkem »Láska«, jehož byl dlouholetým předsedou.

V kurii měst, ačkoliv křesťanští socialové nekandidovali, dostali přece ve skupině Litomyšl-Polička: T. J. Jiroušek 76 hlasů (sama Polička dala mu 53 hlasy), v Plzni dr. Rud. Horský 24 hl. a v Táboře 6 hlasů.

Na Moravě zvolen byl ve volebním okresu páté kurie na Uhersko-Hradištsku kandidát katolíků dr. Ant. Cyr. Stojan 343 hlasy, mladočech Vrána dostal 332 hl. a social. demokrat Frant. Havíř 52 hl. — Na Valašsko-Meziříčsku dostal v páté kurii křesť. social. farář Fr. Valoušek 258 hlasů, rolnický kandidát Starošík 418 hl. a soc. demokrat Fr. Šeha 90 hl. — Na Jihlavsku v páté kurii připadlo na křesť. sociala Aloise Jakubského 233 hlasů a na mladočecha dra. Šíleného 312 hl., social. demokrat Jos. Krapka měl 76 hlasů. — Na brněnsku dostal křesť. social. redaktor Ant. Ripp 3160 hlasů, mladočech Müller 12.890 hlasů a socialní demokrat Jos. Hybeš 17.454 hlasů. V užší volbě zvítězil Josef Hybeš. — Ve Slezsku samostatných křesť.-socialních kandidátů nebylo.

Tak dopadlo první vystoupení sotva tři roky staré strany (od sjezdu v Litomyšli r. 1894) křesťanských socialů českých v říšských volbách v páté kurii. Její stoupenci, kde se rozhodovalo mezi mladočechem a social. demokratem z lásky k vlasti a národu, zvláště v užších volbách, pomáhati musili kandidátům mladočeským, zvláště na Královéhradecku, Čáslavsku, Kladensku, Litomyšlsku, Táborsku, Písecku i Česko-Budějovicku. Zapomnělo se na všecko neomalené chování mnohých mladočeských politiků a redaktorů proti katolíkům, kde jednalo se o českou a národní věc proti požidovštělé social. demokratické internacionale. Oběť to zajisté nemalá. — Při líčení prvního volebního zápasu křesť.-socialů českých omezil jsem se zde na věci nejnutnější, koho by však zápas ten zajímal, najde zevrubné a důkladné jeho popsání od Tomáše Škrdle, red. »Vlasti«, v časopisu »*Obrana*« roč. XIII. v řadě článků nadepsaných »Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu«.[49])

Volební komitét, který řídil volby do páté kurie, trval za předsednictví Vojt. hr. Schoenborna ještě i po volbách asi půl roku, ale když i zde stoupenci »Lidového Listu« vyhledávali zbytečných sporů, komitét se rozešel. Tak na př. ve schůzi komitétu za vedení Vojt. hr. Schoenborna dne 22. června 1897 v místnostech Katol. Besedy (I. čp. 223.) navrhoval P. Emil Dlouhý-Pokorný, aby se vymezilo stanovisko strany křesťansko-socialní a strany katolicko-národní, aby prý se vědělo, co strany ty jsou. Návrh ten byl však odročen. Dále navrhoval P. Dlouhý-Pokorný, aby volební komitét tvořili pouze čtyři křesť.-socialové a čtyři členové národní katolické strany. Komitét zřízen byl totiž z usnesení plena »Katolické družiny arcidiecése Pražské« založené roku 1895 a zasedalo v něm více osob z katolické-národní strany (zastupujících však různé a významné katolické korporace) než stoupenců strany křesťansko-socialní. Návrh P. Dlouhého-Pokorného, když jsem proti němu promluvil já, redaktor dp. Tom. Škrdle a

[49]) »Obrana«, časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým. Redaktor P. Frant. Žák. Praha. 1897. Uvedené články red. Tom. Škrdle nacházejí se v číslech: 6., 7., 8., 9. a 10. r. XIII. 1897.

p. Václav Žižka, kteří prohlašovali jsme se proti jakémukoliv trhání a tříštění katolíků (zvláště v akci volební, jakož i proti každé snaze tvoření se samostatných stran se samostatným vedením ve volebních obdobích) většinou hlasů byl zamítnut Rokování bylo velice pohnuté, neboť stoupenci P. Emila Dlouhého-Pokorného viděli v jeho návrhu »hotovou spásu« pro křesť. socialní hnutí a nám návrh ten znamenal jen první krok k zřejmé roztržce, k níž záminky se stále vyhledávaly.

Za novou příčinu k sporu vzato i rozhodnutí výboru družstva Vlasť, aby k projevenému přání křesť.-social. spolku českých žen a dívek — které předsedovi dru. Rud. Horskému tlumočil jménem spolku p. Václ. Dvorský s deputací dam — k »Dělnickým Novinám«, přikládala se od 1. září 1897 vedle »Spolkových Listů« i nová příloha pod názvem »Ženské Listy«. Usnesení toto stalo se dne 1. července 1897 a »Ženským Listům« zabezpečen v Praze odbyt 400 výtisků. Vyjednávání s výborem družstva Vlasť o »Ženské Listy« dálo se veřejně a bylo známo více než měsíc před tímto usnesením. Před tímto usnesením výboru družstva Vlasť konala se však dne 27. června v Hronově schůze svolaná I. Politickým klubem katol. dělnictva v Čechách z Prahy, na které byli jako řečníci P. Dlouhý-Pokorný a Václav Myslivec a za čtrnáct dnů po této schůzi došly od všech kolem Hronova soustředěných katol. spolků žádosti k výboru družstva Vlasť, aby se k »Dělnickým Novinám« žádné přílohy pro katol. ženy nedávalo. Mimo to se v žádosti oznamovalo, že »Ženské Listy« budou se přikládati k »Lidovému Listu« a tak aby se to nechalo. Odjinud žádných spolkových přípisů proti usnesení výboru družstva Vlasť nedošlo. »Ženské Listy« vyšly pak ne u »Lidového Listu«, nýbrž samostatně jako orgán křesť. social. žen a dívek nákladem Václava Kotrby a redakcí Aloisie Jiroušková. První číslo roč. I. vyšlo dne 14. prosince 1897 a poslední číslo vyšlo začátkem srpna 1898. »Ženské Listy« byly zastaveny, aby udělaly místo »České Ženě«, za niž postavil se křesť. social. spolek českých žen a dívek, jehož rádcem byl P. Dlouhý-Pokorný. První číslo »České Ženy« roč. I. vyšlo redakcí Marie Hasmanové dne 21. září 1898. Na »Ženské Listy«, které vedla moje sestra, jednatelka Křesť. social. spolku českých žen a dívek, měl jsem úplný vliv. O tom se všeobecně vědělo a proto také asi »Ženské Listy« musely se zastavit a založit »Česká Žena«, aby redaktorství přešlo do rukou, na něž by Jiroušek neměl dohledu.

Nastávaly to smutné doby. Mladé, něco přes rok staré hnutí nadšených křesťanských socialek Pražských nebylo ušetřeno nového proudu, z něhož křesťanským socialům vznikl rozkol na všech stranách a ve všech odvětvích činnosti až dosud svorných budovatelů jednotné křesťansko-socialní strany české. Na poli literárním začala své rozkolné dílo nejprve tak zv. »katolická moderna« a na poli socialním opět tak zv. »křesťanská demokracie«. Plán k roztržce byl dobře zosnován. Pokračování.

Sjezd německých katolíků v Řezně.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Úvod.

Přával jsem si viděti sv. Otce Lva XIII., biskupa Strossmayera, císaře pána a toužil jsem po tom, viděti vlastníma očima sjezd německých katolíků. Prvá má přání byla již dávno splněna, poslední vyplnilo se loni, a to zcela neočekávaně. Jel jsem dne 20. srpna 1904 do Mrákova k návštěvě vzácného přítele, biskupského vikáře Lamberta Ludvíka, a když jsme se sešli, byla jeho první slova: »Chtěl byste do Řezna na sjezd německých katolíků?« A já: »Nebude-li Vám to, pane vikáři, proti mysli, chtěl.« Slovo dalo slovo, a časně ráno spěchali jsme již po mši sv. do Domažlic na dráhu a odtud přes Brod do Řezna. V bav. Brodu přisedl k nám místní kaplan, jenž nás s krajinou obeznamoval a jenž nás v Řezně dovedl k ubytovací komisi, abychom si pro celý sjezd opatřili byt a zabezpečili místa ke schůzím. Obědvali jsme v biskupském pivovaře: v Bischofhofu, kdež jsem před lety 5 dní bytoval a se stravoval. Staré hostinské místnosti pivovaru jsou obnoveny a slušně zařízeny, že jsem s podivem hleděl, kde vlastně dle stara jsem.

Bydleli jsme s p. vikářem pohromadě u soukromé rodiny v jednom pokoji o dvou postelích a platili jsme denně každý 2 m. 50 feniků.

V Řezně kupoval jsem si denní listy a hlavně slavnostní list, v Praze jsem si zaopatřil »Vaterland«, ta čísla, jež o sjezdu v Řezně jednala, a mimo to jsem dostal z Řezna objemnou knihu o 823 stranách,*) tak že mám materialu dosti, ale neužiji ho: popíši jen dojmy z těch schůzí, kterých jsme se s p. vikářem súčastnili, nebo které mne svým obsahem zvláště zajímají.

Pojednání.

Starobylé německé Řezno znám, pobyl jsem tam již dříve 5 dní, a důkladně je prošel a ve »Vlasti« popsal. Ale nyní jsem spatřil Řezno ve svátečním hávu. Co dovede Praha a jiná města česká v ohledu vlasteneckém, to provedlo Řezno v ohledu katolickém, ač má obecní správu protestantskou.**) Výzdoba města byla skvělá a velkolepá, svědčící o síle, moci a významu německých katolíků. Panu vikáři i mně plesalo srdce, když jsme se městem procházeli. Mimo hotely nabídli lokálnímu komitétu soukromníci přes 2000 bytů a chudší bydleli mimo to hromadně ve školách, které k tomu cíli magistrát laskavě propůjčil. Slavnostní dvorana, k tomu cíli zvláště zařízená, byla 85 m. dlouhá

*) V této knize jsem se dočetl, že němečtí katolíci konali své sjezdy i v rakouské říši, a to v Innomostí, Linci, ve Vídni a r. 1860 dokonce i v Praze. Sjezd r. 1904 byl již 51tý.

Němci nám v této zprávě naše jména podivně zkroutili: ze mne se stal Škrudling a také pod tou adresou, co sjezdová kniha vyšla, hojně tiskopisů z Německa dostávám; ze Sv. Vojtěcha udělali: Swadivoibeck, z arciděkana Dr. Mrštíka udělali: Muštík, z Mrákova: Mdraken.

**) V Řezně jest 36.000 katolíků a 6000 protestantů a vládu v obci mají evangelíci. To nás překvapilo!

a 38 m. široká a skytala mimo veliké podium pro presidium, čestné hosty a biskupy — 6000 sedadel a mimo to místo pro 2500 osob k stání. Celá dvorana byla vkusně vyzdobena, elektrickým světlem opatřena a místo pro biskupy určené podobalo se květné zahradě. Abych vám velkolepý pojem celého sjezdu dovršil, dodám ještě, že stát zřídil vedle dvorany pro čas sjezdu zvláštní poštu, v níž 8 úředníků pracovalo.

Protestantský purkmistr vítal sjezd nadšenými slovy a protestantský císař Vilém na pozdravný telegram blahosklonně osobně odpověděl. Většina biskupů a opatů Evropy sjezd tento pozdravila a Dubrovnický arcibiskup Matouš Dvornik, sedmihradský biskup Dr. hrabě Majlath, uherský vynikající kanovník Dr. Alex. Giesswein*) osobně do Řezna přišli, aby vlastníma očima spatřili velikost německých katolíků.

Na první zahajovací schůzi v neděli, na které jsme, dlíce ještě v Mrákově, ovšem nebyli, mluvilo se vedle němčiny i španělsky a francouzsky, důkaz to, že zástupcové celé katolické Evropy snaží se spatřiti toto velkolepé dílo německých katolíků.

Z Čech, pokud jsme spatřili, byli přítomni: Vojtěch hrabě Schönborn,**) arciděkan K. Trnka z Horšova Týna, arciděkan Dr. Jos. Mrštík z Chrudimi, a katecheté St. Kosan z Chrudimi a Václ. Janota z Buben. Red. Václ. Myslivce, jenž byl také přítomen, nikde jsme neviděli. Potěšilo mne, že mi dopřáno bylo mluviti s knížetem Löwensteinem, zakl. členem našeho družstva, jemuž jsem za to srdečně poděkoval. Nejvíce jsme se stýkali s arciděkanem Dr. Jos. Mrštikem, ze semináře spolužákem vikáře Ludvíka, a to nám bylo velice na prospěch, nebo p. arciděkan zná Řezno lépe než já i byl naším dobrým průvodcem.

Sjezd započal již v sobotu. Konána byla 45. valná schůze katolických studentských spolků: »Unitas-Verband«, a to dopoledne i odpoledne. Večer sešel se k přátelské schůzi »St. Augustinus-Verein«, jehož úkolem jest péče o katolickou žurnalistiku.

V neděli odpoledne konali schůze: komité pro římské záležitosti, dále »St. Augustinus-Verein« a spolek sv. Cecilie, kteréžto poslední súčastnil se i arciděkan Dr. Jos. Mrštík.

Účastenství na sjezdu německých katolíků bylo ohromné.

* * *

Již v sobotu dostavilo se do Řezna hojně hostí; v neděli dne 20. srpna přijeli hosté 20ti zvláštními vlaky, mezi nimiž se dostavilo 12.000 členů dělnických spolků. Celkem bylo tu hostí již na 30.000. Odpoledne pořádán byl od nádraží do města slav-

*) Štýrský Charitas-Kalender na r. 1905, vydávaný kanovníkem Dr. J. Neubauerem, přináší podobiznu a životopis Dr. Giessweina. Z životopisu se dovídáme, že jest Dr. Giesswein vynikající vědecký spisovatel a že si na poli sociálním, charitativním a vůbec ve spolkovém životě katolickém získal neobyčejných zásluh. Dr. Giesswein jest kanovníkem v Raabu, ale žije na dovolené v Pešt-Budíně, aby se mohl své činnosti celým srdcem věnovati. Dr. Giesswein súčastňuje se katolických sjezdů v Rakousku a v Německu a vchází tím ve spojení s vynikajícími pracovníky katolickými.

**) Vojtěch hrabě Schönborn oslovil delší řečí shromáždění při banketu, pořádaném na konci sjezdu.

nostní průvod. Vyrukovalo 300 katolických spolků s 285 prapory a s 10 kapelami. Deset tisíc mužů, mezi nimi i kníže Löwenstein, táhlo ve vzorném pořádku do města a zde se rozdělili ve tři skupiny a na třech místech konány byly tři velkolepé dělnické schůze. Vynikající muži, jako Dubrovnický arcibiskup Matouš Dvornik, světící biskup svobodný pán Ow, hrabě Droste-Vischering, praelat Dr. Schaedler, kanovník Dr. Pichler, vůdcové dělnictva, laikové i kněží, mluvili nadšené řeči k »bratřím dělníkům«. V jednom oudělení měl slavnostní řeč také Dr. Hilgenreiner, prof. něm. boh. fakulty z Prahy.

Ve večerní slavnostní schůzi bylo přítomno mimo hojný počet šlechty (asi 50) 100 členů parlamentárních sborů, biskupové a hojně lidu. Justiční radové, advokáti, měšťanostové, universitní a gymnasialní profesoři, inženýři, učitelové a mnoho jiných vynikajících laiků — toť obraz k nepopsání. My Češi, zvyklí na naše katolické poměry, byli jsme nad tím, když jsme to viděli, celí udiveni. Mužové, mladší i starší, mluví o Bohu, o církvi a náboženství něžně jako nevinné děti. Heslo Pia X. »omnia restaurare in Christo« zaznívá celým sjezdem. Kirche, Gott, Katholiken Deutschlands ozývá se při všech řečech. Vystoupí vážný, vysoký muž a sympatickým hlasem líčí »křesťanského muže« od kolébky až k smrti. Povídá, jak se chová křesťanský jinoch, křesťanský muž a křesťanský stařec a 10.000 jinochů a mužů ssaje v srdce své vážná napomenutí hlubokého učence. A jak vyškolených, vysoce vzdělaných řečníků mají i mezi kněžstvem! A kolik vynikajících spolků a družstev vedou kanovníci a jakými odbornými vědomostmi tito kanovníci vynikají! Žasli jsme, když jsme je poslouchali a byli to kanovníci jen z Bavorska. A jak si života katolického všímají biskupové, o tom se zmíníme při učitelské schůzi. A jak si lid biskupů váží! Vstupují-li do shromáždění, veškeré shromáždění povstává a srdečné haló ozývá se v celém sále.

Shromáždění katolických učitelů.

K mému naléhání zřízena byla Jednota českého katolického učitelstva, v níž od počátku působím. Zvěčnělý veliký biskup Ed. Jan Nep. Brynych podnik tento s radostí vítal a přál si, aby sídlo jeho bylo v jeho diecési. A když skutečně první ustavující valná hromada v Hradci Králové byla konána, biskup Brynych nařídil, aby učitelé přenocovali v bisk. semináři a učitelky v tamním ženském klášteře; po valné hromadě pak nás všecky v refektáři semináře na své útraty pohostil.

Ale k přání několika pánů učitelů bylo přeloženo sídlo Jednoty do Prahy. Zvěčnělý řídící učitel K. Skultéty a já byli jsme proti tomu. Stalo se tu něco, o čem dosud veřejně mluviti nelze a tím »něco« bylo přeložení Jednoty do Prahy uspíšeno. Zvěčnělý biskup Brynych byl nad tím velice zarmoucen a když jsme jednou spolu na procházku jeli, pravil mi: co a proč jste mi to učinili, já bych vás byl penězi zasypal, já bych byl všecky útraty v Hradci Králové se schůzemi spojené hradil, byl bych vám dal vše, co byste si byli přáli! Já jsem prostě odpověděl, biskupská Milosti, lituji toho, ale nemohu za to, Skultéty a já přáli jsme si

toho, ale byli jsme přehlasováni. Později jsem se dověděl, že Skultéty p. biskupovi řekl všecko, i to »něco«.

V Praze se Jednotě skutečně vedlo špatně. Pražské školství jest podřízeno městu a tu i hodní učitelé a učitelky, bojice se liberálních Mladočechů a staročeských liberálů, Jednotu úplně ignorovali; činili tak i bratří i synovci kněží; podobně se zachovala většina duchovenstva a většina hierarchie,*) až teprve nynější arcipastýř Jednotu tuto loni hmotným příspěvkem a laskavým slovem obdařil a r. 1904 i probošt Msgr. Ant. Hora 100 K daroval. Mezi zakládající členy její počítáme pouze Msgra. Dr. Jos. Buriana a letos praelata Msgra. Dr. Jana Sedláka.

I což divu, že jsem byl dychtiv na schůzi katolických učitelů v Řezně! A byl jsem průběhem jejím nadšen a zvláště bedlivě jsem pozoroval, jakou péči věnují katolickému učitelstvu němečtí biskupové, kanovníci, poslanci a německá šlechta. V zemi, kde se na katolické instituce tak vážně a obětavě pohlíží, ovšem kvete život katolický. Nuže k věci.

Schůze katolického učitelstva konána byla ve velkém sále katolických tovaryšů, který sluje: St. Erhardihaus. Pospíšili jsme si s panem vikářem, abychom mohli zaujati místo, z něhož bychom řeči dobře slyšeli a všecko dobře viděli. Učitelů sešlo se hojně a průběh jednání byl důstojný.

Předseda katolických učitelů Bavorska, učitel Haemel, krásný muž a výtečný řečník, vítal srdečnými slovy přítomné, zvláště vzácné hosty: knížete Löwensteina, domácího světícího biskupa Owa, opaty ze Scheyeru a z Mnichova a zástupce: arcibiskupa mnichovského, biskupa z Eichstättu a Pasova, předsedu bavorské sněmovny Dra. Orterera, Dra. Schenka, rektora lycea a okresního inspektora Leipolda — oba z Řezna atd. Předseda Haemel mluvil přesně katolicky.

Za předsedu schůze zvolen byl rektor Brük z Bochumu, když však volbu pro stáří odmítl, byli zvoleni: za předsedu učitel Haemel, za II. předsedu řídící učitel a zemský poslanec Wörle, dále zvoleni byli: za I. zapisovatele učitel Lohrer z Mnichova, za II. zap. učitel Fieser z Virtenberska; za přísedící: učitel Ritter z Falce a školní inspektor Schram z Holandska.

Pozdravné řeči pronesli: světící biskup Ow, kníže Löwenstein, metropol. kanovník Hartl z Mnichova, generální vikář Dr. Triller z Eichstättu, kanovník Muggenthaler z Pasova, člen sjezdového praesidia svob. pán Pfetten a za magistrát v Řezně řídící učitel Senft. Srdce při těchto řečech hřálo radostí.

Světící biskup Ow sděluje, že stařičký diecesní biskup nemůže se pro stáří do schůze dostaviti, ale sděluje, že je biskup Ignatius vítá otevřenou náručí a že je srdečně zdraví. Stařičký kníže Löwenstein praví, že je to potřeba srdce jeho, vyjeviti své sympathie těm učitelům, kteří pevně drží při církvi katolické. Generální vikář Dr. Triller připomíná jim pastýřský list svého biskupa, v němž oceňuje důležitost katolického spolku učitel-

*) Z vyšších pánů byli na schůzích Jednoty jedině: jednou kap.-děkan Dr. Jos. Burian a dvakrát kanovník Fr. Vaněček.

ského, jemuž ze srdce přeje největší rozšíření. A tak to jde dále a dále.

Následovala přednáška bývalého profesora německé university v Praze (sídlí nyní v Solnohradech), dvorního rady Dr. O. Willmanna: Katolický učitel a časové proudy.

Dr. Willmann naznačil některé časové proudy paedagogické, na př. v Lipsku, ve Vídni, poukázal zvláště na jednotnost myšlení ve středověku a doporučoval učitelstvu, aby se vždy úžeji a úžeji spojovalo, aby si hledělo spolkového života, aby pomnělo, že učitelstvo jest orgánem katolické církve; aby se vzdělávalo pro školu, aby duch jeho vzlétal výše vědou pomocí křesťanské paedagogiky a filosofie, křesťanské pravdy a moudrosti.

Telegramy zaslali: nuntius v Mnichově a arcibiskupové a biskupové: v Mnichově, v Bambergu, Würzburgu, Augsburgu, kanovník princ Ahrenberg z Eichstättu a učitelský spolek ve Frankfurtě n. Mch.

Závěrečná slova promluvili ještě: řídící učitel Wörle a předseda Haemel.

Večer sešli se páni učitelé do Karmelitského pivovaru ku zábavě. I zde byly proneseny nadšené řeči, i sem dostavila se mimo učitele řada poslanců, měšťanů, duchovních a domácích pánů a dam. Hudební kapela přednesla zdařilé kusy. Účastníků bylo tolik, že se jich mnoho pro nedostatek místa musilo vrátit.

To jest matný obraz učitelského sjezdu v Řezně, přál bych každému našinci viděti skutečnost.*) (Pokračování.)

Pozn. Red. »Čech« ze dne 25. března 1905 přináší tato pozoruhodná slova:

Ve Vídni byl právě založen spolek pod jménem: »Freie Schule«, jehož účelem je agitovati všemi prostředky proti náboženské škole. A v čele spolku toho postavili se všichni tři děkanové universitních fakult s množstvím hofrátů. »Freie Schule« spolku se sice říká, ale bezbožecká škola je vlastně účelem, škola bez Boha! Za tímto cílem pracují skoro veskrz pověstné universitní extense po všem venkově, přednáší se o původu člověka a člověčenstva bez Boha, a o descendenční theorii. Čirý atheismus vštěpuje se lidu, má se mu — jak Němec říká — udělati »mundgerecht« — lid má si mu zvykati. K tomu se dnes pracuje podle dobře promýšleného plánu.

Mohlo by se mysliti: zakládají-li nepřátelé zjeveného náboženství školy proti Bohu, proti Kristu, je nutně třeba, aby i přátelé školy náboženské seřadovali se v jeden veliký protispolek pod názvem: Křesťanská škola, aby se utvořila veliká křesťanská Liga. Avšak u nás zdá se, jakoby všecko spalo, a jakoby toho, jenž by je ze spánku budil, odbývali slovy: co pak zase máte, pořád nám nedáváte pokoj, vždy s něčím přicházíte. K těmto spáčům budou jednou promluvena slova: spěte jen dále, neboť již přichází — sociální revoluce.

»Čech« ze dne 31. března 1905 přináší o »Freie Schule« novou zprávu: Svobodná škola — dílo zednářů. Spolek »Svobodná škola«, krátce ve Vídni založený, jest dílem zednářů. Konstatoval to H. Glückmann na schůzi velelože rakouského zednářstva. Myšlénka k jeho založení dána v nejmladší loži »Pionier«. Proto také z účastníků ustavující schůze »Freie Schule« byly čtyři pětiny židů.

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

Když jsme si prohlédli to, co bylo možno, ubírali jsme se k blízkému pomníku generála *Granta*, který zemřel 23. července 1885. Jest to čtverhranná stavba s vysokou rotundou na sloupech; pod tou jest sarkofág s tělem onoho populárního muže. Přišli jsme k domu několik minut po 5. hodině; bylo tedy zavřeno. Fotografové chtěli nás vypodobniti před tím pomníkem, abychom prý měli zvláštní památku; ponechali jsme tu radost jiným.

Nad vchodem jsou sochy války a míru a tam zaznamenána slova: *Mějme pokoj!* Těmito slovy zakončil totiž Grant svůj památný list z 29. května 1868, když přijal jmenování presidentem. Přál si, aby byl pokoj mezi Severem a Jihem; tehdy zuřila občanská válka. To se mu zdařilo a učinilo jej slavným. *Li Hung Chang*, někdejší čínský státník (Bismark), poslal ku Grantovu hrobu stromek (dívčí vlas: Salisburia adiantifolia), který jest na blízku zasazen. Tabulka s tituly Li Hu Changa z r. 1897 na to upozorňuje. Ještě jest tu památník hrobu jakéhos milého pětiletého dítka z r. 1797.

Zašli jsme nyní na krásnou cestu *Riverside Drive* (poříční cesta neb dráha jízdní). Na blízku zůstávají velicí boháči, neboť jest to nejpříjemnější místo New Yorku. Z malého restauračního domku, kam se projíždějící lidé uchylují pro ice-cream (zmrzlinu), jest velmi krásná vyhlídka na Hudson, na protější jeho břehy nad Jerseyem. Jako *palisády* vystupují tu skaliny nad řeku. My jsme pro mlhu mnoho viděti nemohli. Restaurace ona zdá se býti určena pro milionáře, neboť jest tam ceník značně vyšší než jinde.

Jižně od universitních staveb položili biskupští *protestanté* základ k chrámu *sv. Jana* Božího (t. j. Evangelisty). Stavba jeho prý bude trvati 40 let a bude státi šest milionů dol. (30 milionů korun). Bude prý tam sedmero kaplí, v nichž se bude episkopální služba konati v různých jazycích (v sobotu); kaple německá bude první. Krypta a presbytář jsou hotovy. Tím má býti dán Americe chrám, který by se vyrovnal nejslavnějším chrámům starého světa, sv. Petra v Římě a Isáka v Petrohradě.

V.

Některé chrámy New Yorku.

Ve »Starém světě« navštěvujeme svatyně a chrámy cizích měst nejen pro pobožnost, ale též proto, bychom popatřili na jejich vzácné starožitnosti, umělecké památky, potěšili se pohledem na krásy staršího nebo novějšího církevního slohu jejich. Co pokladů chovají v tom směru gotické chrámy střední Evropy, jak bohaté jsou uměleckými vzácnostmi svatyně Italie! Těch vzácností americké chrámy nemají; vždyť se tu chrámy sotva stodvacíti- a stotřicítileté počítají k nejstarším chrámům Spojených Států vůbec! A přec bude nám to velmi zajímavo, navštívíme-li americké chrámy zvláště v době, když se v nich koná služba

Boží příslušné osady. Když jsme byli v Italii přítomni službám Božím, nezřídka se stalo, že se nám způsob, jakým tu lid mši svaté a jiným výkonům obcuje, nelíbil; zde toho pohoršení nezažijeme, neboť třeba by americký chrám byl někdy jednoduchý, neměl uměleckých děl, potěší nás v něm ta horlivá návštěva věřícího lidu osadního, zbožnost přítomných při posvátných úkonech. Proto jest radno navštíviti americké chrámy *v době služeb Božích.* Poučíme se při této návštěvě spolu o tom, jak jest vše prakticky zařízeno, péče o udržení čistoty v chrámě, o to, aby byl chrám osadníkům milým a příjemným, aby v něm Amerikán nalezl i onoho pohodlí, jehož si všude žádá.

Při každém americkém chrámu (katolickém) jest slavnostní nebo *spolková síň* (hall). Často se nalézá pod chrámem, někdy jest o ní postaráno v osadní škole, někdy stojí i o sobě ve zvláštním domě. Ona jest pro duchovní správu důležitou tak, jako náboženská škola. Ve škole je vychovávána mládež v dobrém, církevním duchu, tam v síni shromažďují se dospělejší, aby se ve víře utvrdili, při církvi zachovali; tam prodlévají v prázdných dobách večerů a nedělí, aby v té době nebyli vydáni pokušení, jíti tam, kde by duše jejich záhubu utrpěly.

V době mého pobytu v New Yorku byly prázdniny. Když jsem odpoledne přišel do 61. ulice, byla ulice na obojím chodníku naplněna dětmi. V té ulici nejezdí pouliční dráha, cesta vede tu k vodě a proto sem vůbec málo povozů přijíždí, čehož děti hned využitkují a mají na ulici svá hřiště. Některé si hrají míčem, jiné malují křídou na kamenech chodníku, jiné se honí a p. Jedna skupina mluví česky, u jiné slyšeti pouze anglická slova. Když jest nájemné bytů dražší, najímají si lidé co možno nejmenší byty, a jsou proto rádi, když mohou jejich děti velkou část dne prodlévati venku, ať ve škole nebo na ulici; doma jest pro ně málo místa.

Mnohé z těchto dětí pozdravují katolického kněze; když jsme vyšli na ulici s klášterními otci, bylo znáti tu přítulnost a lásku, kterou katolický lid a mládež dobře vedená svým učitelům a duchovním otcům ráda prokazuje. Jak se hlásili s veselou tváří k P. Matějů, ač tu působí pouze krátký čas; zná již oddané good boys, neboť je učí i náboženství i zpěvu a baví se s nimi i při hrách. S dětmi osadní školy konává se leckterá vycházka v roce, »piknik«; i při té příležitosti nescházejí duchovní otcové a při ušlechtilé zábavě může srdce dítek ještě více k nim přilnouti.

Vedli mne do školních síní a do veliké síně pro spolky. Právě si tam hlouček hochů hrál míčem. Jsou to vybraní žáci, kteří při oltáři ministrují. V katolických osadách zdejších jest to i hochu i jeho rodičům ctí a potěšením, je-li synáček přibrán k tomu, aby knězi při oltáři ministroval. Hoši z nejlepších rodin se k tomu hlásívají; sami se starají o čisté a ladně upravené roucho a nepůsobí ovšem knězi žádných obav a zklamání, jako se to u nás nezřídka stává. V některých klášterních chrámech jest zvykem, že i dospělí muži z věřících s radostí přicházejí sloužit knězi při oltáři. V Mexiku (městě) mne poslali k oltáři

bez ministranta; sotva jsem tam došel, již přiklekl někdo ze zbožných mužů a ministroval s velikou ochotou.

P. M. vyzval hochy, aby zazpívali česky a pak anglicky. Líbila se nám nenucenost, s jakou se všichni chovali, dbalí při tom jsouce i povinné úcty. Péče o výchovu tvoří jen část zdejší duchovní správy. Když se o některých večerech, anebo o nedělích sejdou členové různých katolických spolků, a když je ve slavnostní síni jako v úle, jest zase na knězi, aby se staral o to, by se tu všem líbilo, by tu nalezl poučení, útěchy a zábavy. Jest ovšem pravda, že má k pomoci jednotlivce z laiků, kteří vedou organisaci různých spolků, pečují o pořádek a o rozmanitost při spolkových schůzích — avšak bez činnosti kněze nebylo by živosti. Kolikrát jsem se podivil, jak krásně, jak příjemné nedělní odpoledne připravují tu osadní kněží na př. dospělé mládeži. Tu nezatouží ani po světských divadlech, ani po kartách a po potulkách; vytrvá do pozdního večera při přátelské, bratrské i zbožné zábavě svého katolického spolku. Osada má svůj zpěvní sbor, někde i svou hudbu; u Redemptoristů školní dítky sehrají i zpěvohru »Narození Páně« a j. a přispívají vybraným při tom výtěžkem k udržení katolické školy.

Navštívil jsem mnoho katolických amerických osad; všude mi dávali svědectví o veliké *činnosti kněží*. S hrdostí a chloubou představovali mi kněze, kteří nové osady zřídili, 2 až 5 i více chrámů vystavěli, na ně sbírali. Zdá se, jako by tu horliví kněží vyhledávali stále nové práce, byť jí byli již zahrnuti. Katolický list míval osadní kněz též na starosti; dobře poznali všichni zdejší duchovní správcové, jak důležitým může býti a je osadní časopis, byť vycházel jednou za měsíc. Redemptoristé počali vydávati český měsíčník, a mají na počátku již náklad 3000 čísel. Nyní, když se s tím spojila i česká osada v Baltimore, list se ještě povznese. Podává i něco z obecných zpráv světa, ukazuje řád služeb Božích v osadním chrámu, upozorňuje na farní povinnosti, na příležitost získání milosti v jednotlivých památných dnech, uvádí zprávy spolků katolických, seznamuje osadníky s tím, co jim chrám poskytuje, čeho však též potřebuje; nemálo zajímá rodiče, když jsou v osadním časopise jmenovány i nejpilnější dítky toho období, jak se ve škole projevily.

Seznal jsem již dříve, než jsem do Ameriky přišel, značný počet amerických kněží; sešel jsem se s mnohými v Palestině, na poutních místech i na vědeckých sjezdech a ve všech jsem seznal muže vážné, zkušené a horlivé. Úsudky, jež jsem doma o amerických kněžích slýchal, zněly většinou nepříznivě. Leckdy dovolil si Evropan posouditi všechen *americký klerus* dle jediného kněze, s nímž se kdesi na výletě v některé evropské krajině sešel, s nímž snad jen krátkou dobu hovořil, ano posoudil jej neprávě snad i tehdy, když s ním ani do styku nepřišel! V posudcích osob je třeba vždy největší opatrnosti, aby se nestala nikomu křivda.

Američtí kněží žijí v jiných poměrech než my, jejich působnost není ani v místech severních států vždy stejná, jedni pracují v průmyslových městech, jiným svěřena duchovní správa

po roztroušených farmách, v polopouštích západu. Odtud ovšem se stává, že mají rozdílné zvyky.

Americký kněz nenosí na venku kleriky, zůstává však vždy při obvyklém kněžském oděvu, dbá jako každý Amerikán elegance a čistoty, a neztrácí tím nikterak na vážnosti lidu. Katolický kněz má zde význačné místo (Amerikáné to zovou »prominent«), jest čítán k mužům nejlepší společnosti, má ve svém kruhu veliký a blahodárný vliv. Dle toho jest mu stále dbáti, aby jeho příbytek tomu postavení odpovídal, by byl pěkně zařízen. Americký kněz jest v městech a živých místech též zámožný, avšak zároveň jest vždy též velmi štědrý; jest si toho dobře vědom, že čím více vydá na dobré skutky a v podporách, tím hojněji dostane se mu od uznalého a vděčného lidu. Evropanu by se snad zdálo, že není americký kněz dosti zbožným, avšak ani v tom nesmí přenáhleně souditi; neprojevuje-li se u něho zbožnost těmi způsoby, jež jsou dle vzorů francouzských zaváděny i jinde, *vnitřní zbožnosti* pravé tím neubylo. Když pozdě do noci zpovídá, dlouhé cesty koná k chudým a nemocným, mnoho času věnuje tomu, aby svým věřícím poučné věci napsal — v tom není zbožnosti? I mezi Amerikány jsou světci. Láska ku kněžskému povolání v Americe roste, horlivost kněží zdejších zapaluje srdce. Ve styku se svými představenými, ve styku se světem počíná si americký kněz volněji; zná své postavení, jest si vědom své důstojnosti. Své platné právo zná a ví, že na ně jest brán ohled; zastaralých, zbytečných právních titulů na příklad by se Amerikán nikdy nedomáhal.

Horliví kněží zdejší nejsou servilní, jsou však nejlepšími služebníky svých biskupů, zachovávají církevní *kázeň* v každém ohledu nejlépe. Styk se světem jest veřejný; tato veřejnost jest tu ochranou kněze. Chrání jej spolu i ona veliká úcta a důvěra, kterou Irčané ku katolickému knězi chovají; vidí v něm anděla, a tou úctou se oddaluje od něho i mnohé nebezpečí. Běda ovšem, kdyby se klamali v některém; tím větší bolest, když se někde pohoršení stane! —

V milém průvodu vešli jsme při svých návštěvách do *chrámu kongregace kněží Nejsv. Svátosti* v 76. ulici. Jest tu stálý výstav velebné Svátosti. Nalezli jsme v něm dobrý počet zbožných návštěvníků. Moudré opatření jest tu učiněno, že lze vždy sv. zpověď vykonati; jest tu i kněz, který ochotně každému, kdo si toho přeje, v náboženských otázkách dá poučení. Mnozí z nevěrců, z pochybovačů a jinověrců tím bývají zde a v chrámech kněží Paulistů a jinde, na pravou cestu vedeni. Kněží této duchovní správy nečekají, až jich ztracená ovečka najde, neb až by jich hledala — oni sami rozličným způsobem vyhledávají ztracených členů sv. církve. A ta horlivost jich pro rozšíření církve a spásu duší jest vynalezavá a velmi obětavá.

V diecésích jest zavedena známá pobožnost *čtyřicetihodinová*, při níž scházívá se vždy více zpovědníků, neboť přistupuje veliký počet zbožných k sv. svátostem. Výstav zde bývá vůbec častěji dovolen. Schůze eucharistické jsou pravidelné a četně navštěvované. V září dne 27. roku 1904 byla podobná schůze při

kathedrále v New Yorku. Předměty řečí byly: Pozornost při mši svaté, Denní návštěvy. Časté sv. přijímání, Euchar. liga kněží, Euch. spolky a bratrstva laiků, Noční adorace, Povzbuzování ku eucharistické zbožnosti v seminářích a v domácnostech, Euchar. liturgie, Péče o chrámy a j. Při posledním euchar. sjezdu v St. Louis bylo přítomno 14 biskupů a přes 600 kněží!

Jeli jsme na pátou Ave (avenue — třídu), kde stojí paláce největších amerických boháčů a předních klubů new yorkských. Nedaleko Vanderbiltova dvoru vedli mne do zdejší *kathedrály sv. Patrika*. Krásný gotický chrám, snad nejlepší v Americe, stál asi půl třetího millionů dollarů, jest velmi čistě zařízen a krásně vyzdoben. Na oknech jsou představeny děje ze života P. Marie, na jiných starozákonní oběti a j.

Seminář new-yorkské diecése jest v *Dunwoodie*, 16 mil od hlavního města. I tam uvedli mne milí krajané Redemptoristé. Pouliční drahou by to trvalo tuze dlouho, proto jsme šli na *ústřední* nádraží New Yorku, odkud tam lze jeti parní železnou drahou. Sem půjde též železná dráha, vedená z New Jersey pod Hudsonem, aby nebylo cestujícím jezditi vždy po přeplavních lodích; nákladný tunel pod vodou bude prý asi za rok dohotoven.

U nádraží bylo hlučno. Každou chvíli přišel některý z hochů, kteří tu cídí obuv a tázal se s významným posuňkem: Shine? neb Polish? Toto čistění obuvi je dvakrát tak drahé (10 cents). Co chvíli přeběhl kolem nás prodavač novin a zkoumal, jaký list asi by nám byl vhod? Abychom se podobali Amerikánům (pravili moji průvodčí) zásobili jsme se též touto pomíjející četbou. Pouličním prodejem novin uživí se mnoho hochů a lidí; hoši jsou ovšem závislí na podnikateli. Jak se to má s výchovou této mládeže, těžko říci. P. M. si jich všímal, některý znal svůj chrám, hlásil se ku knězi, u jiného dobrý cit denním zaměstnání zaniká.

Když nám zbylo čtvrt hodiny času, zašli jsme ještě do vedlejší čisté a prostorné *lékárny* (drug store), abychom se nějakým nápojem občerstvili. Do baru, kde prodávají většinou alkoholické věci, není radno jíti; pivo není nám tuze dobré, a pak může návštěva baru býti lecktérému abstinentu pohoršením. V lékárně je mnoho nápojů sodové vody s ledem, se smetanou (ice-cream soda), s vanilkou, s čokoládou na vybranou. Bylo mi divno, že bylo lze skoro při všech nápojích žádati i čerstvá, syrová vajíčka; směs ta, ač neobyčejná, byla dobrá a záživná.

Při jízdě nebylo nám lze čísti Evening Post, ani nás nedovedly upoutati žertovné obrázky nedělního »New York Heraldu«, neboť kolikrát jest nám lze jeti do okolí tohoto světového emporia? Tu třeba prohlížeti krajinu dobře a upoutati k ní zrak, aby zůstal dojem trvalý. Za městem počala zeleň četných hájů a lesů, pak bavil též pěkný břeh Hudsonu a živý ruch na řece. Štěstí jest, že jest tu praktické zařízení, dle něhož vyvolává průvodčí vozu, když se z jednoho nádraží vyjíždí, jméno následující stanice nebo zastávky; každý se může připraviti a tím rychleji vystoupiti. Zastávky jsou obyčejně velmi krátké.

Vystoupili jsme v *Yonkers*, zasedli na elektrický vůz a jeli směrem k Dunwoodie. Upozornili mne, že zde bydlí nějaký počet přistěhovalých *Rusínů*. Na konci města spatřil jsem v levo malý chrám s kopulemi, jako bývají ve východní Haliči a v Rusku. Rusíni (sjednocení) mají tu dva chrámy a kněze; ti dojíždějí i do hlavního města, když jest tam jejich kněžského přispění třeba. I o Slovince a Čechy jest v Yonkers postaráno; mají tu faru u nejsv. Trojice.

Město bylo ve všech hlavních ulicích obsazeno procházejícím se lidem. Seminář leží za městem na pěkném návrší. Vystoupili jsme z vozu elektrické dráhy a šli pak na pozemky semináře. Kaple Panny Marie, postavená v zahradě, pěkně květinami vroubená, ukazovala nám cestu. Když jsme vyšli za stromoví, spatřili jsme před sebou mohutné, veliké a vysoké stavení, které se zde vypíná jako zámek; toť *newyorkský seminář*.

(Pokračování.)

Závisť.

Ta závisť bledá hyenou je v žití —
je hadem úskočným, jenž z travin řas
ve hnízda útulek svým zrakem svítí
a ničí vše, co schvátí na pospas!

Ta závisť bledá! — Znám ji velmi dobře ...
Ta častokrát můj zaplašila sen —
ta v srdce moje rádlem tupým oře,
když prchne noc a probudí se den!

Tu všude zřím! — Je tváře její bílá
a čelo nízké — vyšeptalý zor ...
Zsinalý ret vše proklíná a spílá,
co marně hledí strhnout pod topor!

Znáš slinu její plnou špíny — kalu,
jíž na čelo ti hází poctivé?
Znáš pustý smích, jejž slyšíš v hořkém žalu
a oči její v štěstí hrozivé?

Ta závisť Kaina, Bohem zavržená!
Jen lidé dovedou jí holdovat ...
Kde končí se? — je někdy usmířená?
Tu nelze ani — hrobem — pochovat!!

Jos. Hais Týnecký.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Piše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Podobně žlázy kladou silný odpor nákaze, a to hlavně svými šťávami, fysiologickými to fermenty. Zplodem žláz jsou buď výměsky (sekrety), jež život a vzrůst organismu podmiňují, sloužíce účelům zažívacím, aneb výměsky, jež z těla vyvrženy býti mají a tudíž exkrety slovou. Sem náležejí n. př. výměsky ledvin (moč), potních žláz a j. Játra jsou organem sekrečním i exkrečním. Pomocí exkretů vylučují se z těla jedovaté zplodiny, fysiologické to alkaloidy čili leukomainy, jež z normálního rozpadu bílkovin v zdravém těle vznikají. Kdyby z těla vyloučeny nebyly, musela by nastati autointoxikace (sebeotrava) organismu.*) Bauchard n. př. rozborem moči vyšetřil, že zdravý a dorostlý člověk v 52 hodinách vyměšuje tolik alkaloidních jedů, že dostačí k otrávení jeho vlastního organismu.

Sekreční činnost náleží epithelovým buňkám žlázovým, jež tvoří povrch blan žlázových (sliznic). Fermentativní výměsky žlázové jsou pro různé chemické výkony kvalitativně i kvantitativně různé, dle toho, jakým zažívacím účelům slouží; ony po případě i jedovaté zplodiny v těle kolující paralysují (viz atrofie neb vytnutí štítné žlázy a myxoedum).

Výměsky žlázové fermentativní činí mikroby pathogenní neškodnými, ničíce je. Vnikne-li n. př. nějaký mikrob do úst, zničí jej ferment žlázy slinné. Vnikne-li do žaludku (nápojem, potravou) neb až do střev, zničí jej šťávy (výměsky) žaludeční a střevní. V Ottově Sl. N. (XII. p. 294) čteme n. př. v článku »Cholera«, že »nevnímavost proti choleře spočívá v dobrém žaludku a správném vyměšování žaludeční mízy.«

Jak patrno, pouhé přenesení ať direktní ať indirektní zárodků nakažlivých nestačí, aby infekční choroba vznikla, sice by musely všecky osoby kolem nemocných infekční chorobou stižených býti nakaženy. Avšak známo, že právě lékaři a ošetřovatelé nemocných, kteří přece v direktní styk s nemocnými přicházejí, bývají poměrně zřídka kdy zachváceni infekční nemocí. A přece lidé tito nejsou méně vydáni nákaze než ti, kteří infekcí onemocněli?! — V Ott. Sl. N. ve článku »Cholera« p. 297. se dočítáme, že v posledních evropských epidemiích (cholerových) pozorován byl zjev, »že kommabacilly (bacilly cholerové) za epidemie nalezeny u osob, jež zdánlivě byly zdravými, aneb jen nepatrné známky onemocnění jevily.« Dr. Rob. Stäger uvádí zase, že dal sekret z úst úplně zdravých dětí naskrz spolehlivými bakteriology zkoumati, a že byly v něm dokonce pravé Loefflerovy bacilly diftherie dokázány, jež znamenitou, čistou kulturu poskytly.**) Proč nevypukla v prvém případě cholera a v druhém diftherie? Protože bacilly, jichž se týče, nalezly špatnou, nepříznivou půdu na sliznici traktu zažívacího (cholera) a na sliznici v ústech a hltanu (diftherie) — výměsky žláz je buď zničily aneb jim zabránily se rozbůjeti.

*) Nahromadění produktů rozpadů bílkovin ve tkaních vzbuzuje nerušnější formy choroby autointoxikační.

**) Dr. Rob. Stäger, Zur Infektionslehre (Nat. u. ofib. 1897. p. 692.)

Vnikne-li přec při nějaké infekční nemoci nakažlivý zárodek, nebyv sekretem žláz zničen, do šťáv zdravého člověka, zničí jej pak fagocyty.

V místnostech fthisiky (souchotináři) obývaných nalézají se četné zárodky tuberkulosy ve vzduchu. Nákaza může se zde přirozeně nejsnáze cestou dýchací díti. A skutečně nalézáme u lidí v takových místnostech se zdržujících uvnitř dutiny nosní úplně virulentní bacilly. Zdraví lidé, jejichž organismus bezvadnou funkcí žláz a zdatností fagocytů se vyznačuje, nenakazí se, za to však nakazí se snadno lidé, jejichž ústrojí tělesné není s to, aby kladlo dostatečný odpor nakažlivým zárodkům, zvláště pak, jsou-li ti lidé stiženi častým krvácením z nosu — a u osob mladých a k tuberkulose náchylných jest krvácení z nosu velmi častým zjevem.

Kotlavé zuby jsou, jak známo, příznivou výživnou půdou pro rozmanité mikroby, a tu není divu, že dutiny v zubech vzniklé bývají též kolébkou tuberkulovým bacillům. Není-li sliznice neporušena a není-li organismus s to, aby kladl zvýšený odpor bacillům, mohou bacilly z nenáhla organismus infikovati a způsobiti onemocnění. Jinak však jest, má-li člověk sliznici neporušenu a krev normální skladby — tuť ústrojí lidské poskytuje pak bacillům tuberkulosy špatnou půdu a nákaza nemůže se ujati. Kdyby každý, kdo má kotlavé zuby, měl tuberkulosou býti nakažen, tuť by ohromná většina lidí tuberkulosou zmírala, poněvadž jest málo lidí, kteří by nebyli měli nějaký kotlavý zub.

Zánět plic (kruposní) jest infekční chorobou, jíž působí diplococcus, zvaný Pneumococcus Fränkel-Weichselbaumův. Nákaza děje se vzduchem. Avšak, ačkoli jest značné množství Pneumococců ve vzduchu rozšířeno, přec jen málo lidí zánětem plic onemocní. Proč? Protože infekční činitelé u veliké většiny lidí nenacházejí příznivé půdy ku svému rozvoji.

Jak patrno, osud organismu závisí na bezvadné funkci žláz a zdatnosti a čilosti fagocytů. Je-li účinnost žláz bezvadna a jsou-li fagocyty zdatné, tu mikrobi při vší své virulenci v napadeném organismu zanikají a k effektu nepřicházejí. Kdo tedy onemocní infekční chorobou? Patrně ten, jehož fagocytosa jest oslabena a činnost žláz nedostatečna, aneb zkrátka, jehož organismus jest oslaben a pro nákazu jaksi praeparován čili uzpůsoben (disponován). Zárodky nakažlivé do organismu vniklé setkají se zde jen s nepatrným odporem, za to však naleznou zde dobrou půdu ku svému rozvoji a rozbujení se a to tím spíše, jestli činnost žláz v té míře porušena, že podrážděná sliznice větší hojnost hlenu vylučuje a epithel se hojně odlupuje (hlenová degenerace epithelu) — neboť tu zárodky nakažlivé, saprofytický život vedouce, naleznou na sliznici mokvavými odměsky jaksi zmacerované výbornou půdu živnou, rozmnožují se a ve virulenci sesilují a sliznicí (zvláště v dýchadlech) dále do šťav tělesných vnikají. Fagocyty počnou se sice v hejnech shlukovati, pouštějí se v zápas s nakažlivými zárodky, které z počátku jsou nečetné, obkličují je, ale následkem nedostatečné funkcionální síly krve jsouce oslabeny, jsou málo zdatné a nejsou s to, aby nakažlivé

zárodky zničily a jedy jejich neutralisovaly, takže obklíčené jimi zárodky nakažlivé se z objetí jejich vymaní, vniknou do oběhu krevního a počnou svými toxiny otravovati a hubiti organismus — nastává propuknutí nemoci.*)

Na základě toho nyní snadno pochopíme, proč na př. žaludeční katarrh činí člověka náchylným k nebezpečnému tyfu za epidemie tyfové, nebo proč lidé, trpící poruchami sliznice gastro-intestinální v čas epidemie eholerové cholerou zachváceni bývají. Pijáci na př. nejčastěji podléhají choleře.

Z toho vysvítá, kterak jest na výsost důležito, aby člověk v čas epidemie nějaké infekční nemoci co možná střídmě žil, v požívání pokrmů zachoval odměřenost a pořádek, vystříhal se veškerých výstředností a diétních chyb, jež rušivě na životní činnost jeho organismu působí, zkrátka oekonomii těla v pořádku udržoval a vedle toho pak přiměřeným pohybem na čerstvém vzduchu činnost vyměšovacích ústrojí podporoval. Jeť neporušenost ústrojí vyměšovacích, jak jsme se přesvědčili, velmi závažnou podmínkou vzdornosti organismu proti nákaze. Nezachovává-li se tohoto pravidla, pak málo platno jest, pečlivou čistotu zachovávati, místnosti desinfikovati, ovoce z trhu přinesené omývati, kliku po cizích lidech otírati, ničeho holou rukou nebráti, atd., jak se to v domech bohatých děje.

Ano, zlepšením oekonomie těla, upravením řádné životosprávy možno i mnohou vlekle probíhající infekční chorobu v postupu jejím zastaviti. Tak na př. mnoho lidí (zvláště dětí) stíženo jest latentní tuberkulosou. Stížený nemá ani zdání o své tuberkulose. Ale nemoc zjevně nepropukne, naopak ve svém postupu se zastaví, zlepšil-li stížený svou životosprávu (řádná výživa, střídmý život) a počal-li vyhovovati i ostatním podmínkám zdravotním (čerstvý vzduch, slunce, přiměřený pohyb tělesný, po případě tělocvik), poněvadž tak funkcionální činnost organismu zlepšil a tím organickou půdu těla svého bacillům nepříznivou učinil t. j. vzdornost svého organismu zvýšil. Musíť se půda bacillům nepříznivou učiniti, má-li se bacillární nemoc vyléčiti. — Avšak tuberkulosa ihned ze své utajenosti na jevo vystoupí, jakmile organismus stíženého nějakým způsobem funkcionálně byl oslaben, což státi se může nějakou prudce probíhající chorobou, změnou dosavadního způsobu života a j. Pitváním zjištěno již mnoho případů latentní tuberkulosy, jevící se v podobě ohraničených hnízd tuberkulových, jejíž postup však způsobem uvedeným byl zastaven.

*) Věc lze si snadno objasniti. Porušená činnost žláz jak exkrečních tak sekrečních má za následek porušení a tudíž chorobné složení krve. Porušena-li činnost žláz exkrečních, jichž úkolem jest, jedovaté produkty z rozpadu bílkovin v živém těle vzniklé z těla vyměšovati, nastávají chorobné změny krve a autointoxikace. Porušena-li činnost žláz sekrečních, účelům zažívacím sloužících, tu chemismus jejich se porušuje, nastává na př. nepravidelné kvašení žaludku, hnilobný rozklad ve střevě vystupuje z normálních mezí a toxalbuminy jakožto produkty výměny látek se tvoří a vnikají do krve, krev se porušuje a tím i orgány krev tvořící v činnosti své se porušují — nastává opět autointoxikace. Patrno, že takovýmito funkcionálními poruchami oslabený organismus nemůže se pak při činnosti mikrobů infekčních nákaze ubrániti. Fagocyty nejsou sto, aby jedovaté produkty následkem porušené činnosti žláz v organismu vznikající a jedovaté produkty mikrobické jakož i mikroby samy zdolaly a neškodnými učinily.

Jakmile výměna látek v těle ochabuje a vyměšování vázne a se mění, vznikají chorobné produkty, jež usnadňují usaditi se nákaze v organismu. Pokud na př. ledviny správně fungují, jsou s t·, aby mnohé mikrobické jedy do oběhu krevního vniknuvší rychle vyloučily, dříve než otravná činnost se vzmůže. Jinak jest, jsou-li zaníceny, neboť tu pak funkce jejich vázne a následkem nedostatečného vylučování neodcházejí močem veškere jedovaté produkty rozpadu bílkovin, nýbrž zadržují se v těle a organismus otravují (autointoxikace) a následek toho jest, že nákaza může se vzmoci.*) Neníť při onemocnění ledvin závažno, co se vylučuje, nýbrž co v těle zadrženo bývá. — Rovněž sliznicí střevní, pokud úplně zdravá a neporušená jest, bývají jedy mikrobické vyloučeny. Tak na př. za epidemie cholerové bývají ve výkalech a traktu střevním ošetřovatelů nemocných nalezeny kommabacilly cholerové, a přec ošetřovatelé tito cholerou neonemocní. Jinak ovšem jest, je-li sliznice traktu zažívacího stížena zánětlivou affekcí. — To platí i o ostatních žlázách, jež jinak, jsouce zdrávy, silný odpor nákaze kladou.

Ovšem, vnikne-li častěji po sobě najednou značné množství pathogenních mikrobů v tělo, jako se při velké invasi mikrobů v čas epidemie státi může, může onemocněti i organismus jinak poměrně dosti resistentní, poněvadž sliznice a fagocyty nejsou s to, aby tak značné množství mikrobů v inkubaci udolaly a jedy jejich neutralisovaly — i dochází k propuknutí nemoci.

Ale resistence organismu čelí netoliko proti vniknuvším mikrobům, nýbrž uplatňuje se též při ujetí se nákazy. Dle toho, jakou resistenci organismus jeví, jeví se také propuknuvší choroba buď ve formě lehčí neb těžší. Tak na př. vypukne-li mezi dětmi jedné rodiny diftherie, jeví se často u jednoho dítěte jako těžká celková infekce (s celkovými příznaky), u jiného jako lehká mázdřivka hrtanová (croup), u jiného jako katarrhální angina — a přec jsou bacilly, jež tyto rozdílné formy choroby působí, stejné. A tak při každé infekční nemoci vyskytují se lehčí a těžší formy. Cholera na př. objevuje se buď ve formě cholerového průjmu, neb choleriny, neb pravé č. asfyktické cholery.**)

Ale i tu, když nákaza se již ujala a projev infekčního onemocnění nastal, snaží se organismus s největším úsilím reaktivní činností mikroby a jich toxické zplodiny udolati, zničiti a ven vymýtiti. Toho snaží se docíliti zvýšenou výměnou látek a silnějším spalováním čili oxydací, o čemž svědčí hojnější vylučo-

*) Na př. osoby postižené zánětem ledvin podléhají často kruposnímu zánětu plic (infekční choroba). Podobně osoby zánětem jater postižené.

**) Obraz toho, jak ten který organismus jest zdatný a resistentní, neb oslábly a chabý, podává nám častěji všední život. Tak na př. píchnutí včely nebo vosy nejeví u lidí silného a zdravého organismu příznaku otravy, nýbrž působí obyčejně jen zardění a mírné opuchnutí, za to však u lidí slabých, chudokrevných a vysílených objevují se po píchnutí příznaky celkové mdloby, zsinalosti, malý tep, chladné končetiny a na kůži kopřivka a podlitinky. — Člověk zdravého a silného organismu, utrživ si menší zevnější poranění, rány hrubě si ani nevšímá, rány ani řádně nevyčistí, tak že mikrobi kolem rány ve špíně a prachu se nacházející snadno do rány vniknou, a přec rána bez těžkých příznaků rychle se hojí, kdežto u člověka organismu chabého a vysíleného rána i při všem antiseptickém opatření nerada a jen zvolna se hojí a bývá provázena i celkovými příznaky.

vání močoviny a kyseliny močové. Při tom jeví se zrychlený tep i dýchání a p.

Čilejší výměna látek vede k rychlejšímu spalování, následek toho jest zvýšená výroba tepla tělesného, a poněvadž výdaj tepla oproti výrobě jeho menší jest, stoupá teplota tělesná a udržuje se na vyšším stupni, než jaký jeví normální teplota tělesná — nastává hyperprodukce tepla, přehřátí těla, horečka, kteráž jest vnějším projevem boje organismu proti vniknuvším mikrobům a zároveň důkazem vážného pathologického processu, neboť choroby horečkou provázené bývají z pravidla vážnější.

Jak se všeobecně myslí, podmiňují horečku toxické zplodiny mikrobové, jichžto vstřebáním nastává podráždění center thermogenních (teplotvorných) soustavy nervové. Z toho zřejmo, proč infekční choroby bývají provázeny horečkami.

Horečným vzrušením ústrojů tělesných k energické obranné činnosti, zrychlením oběhu krve mobilisují a hromadí se fagocyty na místě ohroženém a to netoliko ty, jež v krvi proudí, nýbrž i ty, které se nacházejí mimo oběh krevní. Avšak horečka vybavuje v těle i pochody, jichž výsledkem jest změna chemických pochodů v organismu a tato změna chemických pochodů v organismu má za následek i pozměnění příznivých podmínek pro vývoj a množení se zárodků infekčních. Nejpřednější podmínkou rozvoje infekčních zárodků jest totiž vystižení oněch poměrů, za kterých se nakažlivým zárodkům nejlépe daří.

Živější oxydace a zvýšení tepla tělesného nejsou příznivé podmínky pro rozvoj a množení se zárodků infekčních. Rozvoji životní činnosti jejich svědčí totiž nejlépe určité optimum tepla. Nepříznivá teplota, delší dobu trvající, působí zastavení činnosti jejich, po případě je i zhubí.

Horečka při infekčních chorobách nemá významu choroby, nýbrž jest, pozměňujíc půdu a podmínky pro rozvoj životní činnosti mikrobů potřebné, organismu prospěšnou, jest zbraní, jížto organismus bojuje proti infekčním mikrobům, když nákaza se ujala a brání zhoubným účinkům infekce, znemožňujíc, jak se zdá, vlivem svým další produkování toxinů mikrobických v organismu. Ovšem nesmí produkce tepla při horečce přestoupiti jistou mez, jinak by se horečka stala netoliko mikrobům pathogenním, nýbrž i samému organismu záhubnou Z té příčiny při nadobyčejně prudké horečce musí se žár těla uměle mírniti, nikdy však nesmí se horečka sama potlačiti.

To by byl blahodárný vliv, světlá stránka horečky. Avšak horečka, i když normálně probíhá, má také nepříznivý, zhoubný účinek pro organismus — a to jest její stinnou stránkou.

Boj proti pathogenním mikrobům a jejich toxickým zplodinám vede se totiž ve stavu horečnatém na útraty a nebezpečí těla. Horečka, i když přílišné výše nedosahuje a není tudíž ji třeba umělým způsobem mírniti, má za následek účinem rychlé výměny látek celkový úbyt a rychlé vysílení organismu. A tomuto rychlému vysílení organismu nelze v horečném stavu podáváním snad hojné potravy čeliti, poněvadž v době trvání horečky nevy-

lučují se šťávy k trávení potřebné,*) nýbrž nemocný přijímá výživu z vlastního ústrojí. Bývají nemoci horečnaté spojeny s porušeným vyměšováním a tudíž i trávením a zažíváním, jež právě nedostatečným vyměšováním šťav travných nastává. Následkem nedostatečného vyměšování šťav a porušené resorbce dostavují se výživné poruchy tkání a organů.

Nedostatek výživy dotkne se na prvém místě krve, která následkem výživové poruchy jakož i následkem čilejšího spalování bílkoviny krevní a rozrušení buněk krevních**) stává se chudou na důležité součástky své (anaemie), a poněvadž veškeré tkáně ústrojí v těle lidském není s to náležitě vyživiti, dostavuje se rychlé vysílení a celkový úbyt tělesný nemocného.

Avšak zhoubný vliv horečky nezáleží toliko v tom, že za následek má nedokrevnost (anaemii) a tím vysílení a celkový tělesný úbyt organismu, nýbrž ona zvyšuje toto vysílení a celkový úbyt měrou vydatnou ještě tím, že přílišnou teplotou tělesnou nastává více méně přeměna skladby buněčného protoplasmatu a rozpad jeho, tak že pak stávají se buňky útvarné ku práci neschopnými. A degenerace taková může stihnouti i velmi důležité orgány.

Rozumí se, že horečka, čím déle trvá, tím zhoubněji působí na organismus. Déle trvající horečka při vysoké teplotě tělesné vede pravidelně k smrti. Trvá-li na př. horečka při tělesné teplotě 40° C delší dobu, následuje dříve neb později smrt, dle toho, jak jeví organismus velikou úpornost a vzdornost. Hůře však jest, vystoupí-li tělesná teplota nad jistou hranici. Známo, že málo kdo přežije jisté stupně horečky. Zvýší-li se n. př. u nějakého ssavce teplota tělesná o 5—6° C, nastává pravidelně smrt, a to platí ovšem i o člověku. Normální tělesná teplota člověka jest 36·5 až 37·5° C.***) Nejvyšší hranice teploty tělesné, při které ještě je život možný, jest u člověka 42° C (ovšem taková teplota tělesná při horečce jest vzácná). Vystoupí-li však teplota tělesná nad 42° C, jest smrt nezbytná.

Vedle celkové ochablosti a nedokrevnosti bývají následky přestálé horečnaté nemoci mnohdy i chronické katarrhy ústrojů.

Netřeba podotýkati, že organismu infekční nemocí stiženému a horečkou oslabenému a vysílenému schází pak vzdornost a úpornost, aby nákaze jiné infekční nemoci čelil. Kterak n př. následkem chřipky dostavuje se nezřídka zánět plic nebo tuberkulosa, jest z poslední chřipkové epidemie s dostatek známo. Epidemii cholerovou předcházejí mnohdy jiné infekční choroby. Ano mnohdy k infekčním chorobám ještě za průběhu jich přidružují se jiné sdružené nemoci, n. př. při tyfu, spále, diftherii atd. vyskytují se často jako sdružené nemoci (komplikace) záněty plic (hlavně hnisavý) a jiné záněty hnisavé, celkové i ohraničené, působené bakteriemi pyogenními. Zánět plic kruposní bývá vždy sdružen se zánětem pohrudnice atd.

*) Kdo by za horečky, chtěje předejíti konsumci a vysílení těla, »přes moc« pokrmu požíval, zvýšil by horečku a ztížil by nemoc svou.

**) Při trvalé horečce dostavuje se oligocythaemie, t. j. úbytek červených krvinek. Haemaglobin bývá močí vyloučen, odtud červená barva moče. Krvinky červené resp. jejich haemaglobin, jak známo, zásobují organismus kyslíkem.

***) u ssavců vůbec kolisá mezi 36—40° C.

Než horečka v podruží infekčních chorob se vyskytující bývá ještě jinak považliva. Podotkli jsme, že nemoci horečnaté spojeny jsou s porušeným vyměšováním. Zjev tento vyskytuje se zvláště při infekčních nemocech horečkou provázených. Horší věcí však jest, že toto porušené vyměšování nečiní výminky ani v příčině ledvin při celkových infekčních chorobách. — Uvedli jsme, že ledviny, pokud správně fungují, jsou způsobilé rychle vyloučiti mikrobické jedy, avšak při celkových infekčních chorobách v horečnatém stavu schopnost tato bývá ledvinám odňata, poněvadž dochází k affekci ledvin a tím k porušení funkce jejich.

Následkem totiž značného podráždění tkáně ledvinové, jež působí, jak se domnívají, mikrobi krví sem se dostavší a jejich toxiny, nastává v ledvinách buď překrvení (tyf, malarie, choroby plicní) neb více méně prudký zánět ledvin (spála, diftheritis, zánět plic kruposní, po případě i spalničky, neštovice, růže atd., a výsledek toho jest nedostatečná sekrece, ano při přílišném klesnutí odměšování moči, což stává se, degenerují-li se velkou měrou epithelie klubíček malpighiových a kanalků močových (neboť v nich odměšují se jednotlivé součástky moči), dostavuje se mnohdy i uraemie (otrávení krve součástkami moči). Jak patrno, může míti affekce ledvin následky velmi považlivé.

Následkem nedostatečné sekrece bývá moč sehnaná, mívá odchylnou skladbu a bývá tmavočerveně zabarvena. Zabarvení to pochází od barviva krevního, rozpadem červených krvinek uvolněného.

Vyměšování moči jest nejobyčejnější způsob, jímž se krev škodlivých látek, zvláště pak toxických produktů výměny látek z normálního rozpadu bílkovin pocházejících a toxických produktů mikrobických do krve vniklých zbavuje. Kterak však jest to možno, když sekrece ledvin vázne, tak že moči jest nápadně málo (n. př. při spále, mázdřivce, při chorobách plicních, malarii, cholerovém průjmu, neštovicích, tyfu zvratném), aneb když klesne tak, že močení docela ustává, jak tomu jest při cholerině a pravé či asfyktické choleře, kdy moči ubývá, až posléze odměšování moči úplně ustává*) (epithelie ledvinové bývají tukovitě degenerovány)?!

Kterak lze organismu vyváznouti z této nanejvýš kritické situace? Záchrana může jediné v odstranění toxických zplodin z těla záležeti — jiného vyhnutí není. Může se však toto odstranění toxických látek státi ještě jinou cestou než močem? Může! Organismus v kritickém stavu svém odstraňuje škodlivé, toxické látky tím, že v některých případech vyměšuje je na povrchu těla v kůži ve zvláštní osutině (osypky, spála, neštovice a j.),**)

*) Ustávání odměšování moči při choleře má též příčinu v tom, že krev následkem hojných průjmů pozbývá množství tekutiny (sera) a houstne.

**) Není pochyby, že podobným způsobem snaží se organismus zbaviti se otravných produktů při mnohých chorobách kožních (eczemě [lišeji mokvavém], pruritu [svědění kůže] atd.), pokud příčinami jsou poruchy zaživadel aneb požívání nepřiměřené potravy (u dětí krmení stáří jejich nepřiměřenou potravou). Jednáť se v těchto případech o celkové onemocnění, o otravu vzniklou nepravidelným kvašením žaludku hnilobnou fermentací, a choroby kožní jsou pak v té příčině zjevy druhotnými, příznaky této otravy. Při nepravidelných pochodech hnilobných ve střevách produkty hnití bílkovin dostanou se do krve a krví pak do kůže, kdež ony změny působí.

hlavně však výparem (perspirací) kožním, zejména jeho vodnatým výměškem čili potem, po případě i vyloučením výpotku kašlem.

Rozumí se, že pot takový jest velice jedovatý. Vždyť pot i za normálních poměrů jest jedovatý, jak dokázal nedávno franc. fysiolog Arloing, jenž lidským potem zvířata očkoval. Pes n. př., jemuž vočkován byl lidský pot, v krátké době zahynul. Čím tedy jedovatější musí býti pot za průběhu nemoci infekční z těla vylučovaný?!*)

Pocení má podobný úkol, jako vyměšování moči, ovšem že za normálních poměrů v menší míře. Z té příčiny vyskytují se v potu z části stejné látky, jako v moči, a jako moč tak i pot mívá velmi často odchylné složení chemické.

Jakmile tedy při infekční nemoci ve stavu horečnatém činnost ledvin ustává, musí perspirace kůže převzíti funkci ledvin. Horečka, jež obyčejně mrazením neb suchým horkem počíná, končí potem.**) V potu tom obsaženy jsou pak chorobné produkty výměny látek a jedy mikrobové, třeba pozměněné. Jakmile pot se objeví, horečka ustoupí a n. př. při zánětu plic nastoupí zároveň též velice hojné vylučování výpotku kašlem. Z té příčiny, jakož i proto, aby otravné produkty co nejrychleji byly z těla odstraněny, snažíme se činnost kožní povzbuditi a nemocného prostředky na pot ženoucími (potopudnými) do potu přivésti, aby se důkladně zpotil.***)

Perspiraci kůže velice povzbuzuje účinnost vody účelně applikovaná. Účinnost vody různého stupně teploty dle povahy a dle postupu jednotlivých období nemoci účelně applikovaná působí rozhojnění perspirace, vzpružení nervstva, snížení horkosti (applikací vodou studenou), osvěžení těla účinkem místním i reflektorickým, zrychlení výměny látek tělesných, odvrácení krve škodlivé látky obsahující od útrob vnitřních a svedení ji na povrch těla do kůže a následující hojný pot. Z té příčiny účinkem vody se průběh prudké nemoci infekční zmírňuje a zkracuje, ano, mnohdy, bylo-li vody hned při prvních příznacích horečky užito, nemoc se i v zárodku udušuje a potlačuje. — Úspěch ten dá se vysvětliti tím, že účinkem vody dá se proud krevní ovládati. Účinkem vody na povrch těla naplní se totiž kůže krví, vnitřní

*) Jedovatost potu za normálních poměrů jest různá u různých osob, ona jest různá i u téže osoby a řídí se dle rozdílných okolností a podnětů, jako na př. bylo-li pocení přirozeně či uměle vzbuzeno, v klidu či při práci. Jedovatost jeho řídí se též dle potravy a dle celkového zdraví tělesného. Největší jedovatost má pot, byl-li člověk vydán prve delší dobu účinku chladu, protože perspirace kůže po tu dobu byla zastavena nebo velice uskrovněna. Pot různých lidí liší se též specifickým zápachem.

**) Pot takový nazývá se kritický, mívá specifický zápach a bývá obyčejně známkou uzdravení. Jiný je t. zv. studený pot smrtelný, jenž jest známkou blízké smrti, neboť vyráží, když vitalní činnost organismu ustává. Pot ten jest bezpochyby projevem nastupujícího nenáhlého odumírání, destrakce živé hmoty tělesné, ukazující, že počíná vybavování a uvolňování fysické energie, záležející v tom, že labilní, stavba atomů v živých molekulách se zvracuje a sesouvá do stálejší polohy hmoty odumřelé. — U souchotinářů vyskytuje se hojné noční pocení, když nemoc již povážlivě postoupila a nemocný na váze ztrácí. Příčina toho jest nepravidelná výroba tepla, porušení úkonnosti kožní — odtud snadná nastuzení a následek jest hojný noční pot. Jest to známka, že energie životní ubývá, že začíná rozklad sil a že nemocný záhy klesne v náruč smrti, jak tomu zpravidla bývá.

***) Při infekčních chorobách, jež nejsou průjmy provázeny, snažíme se nemocnému mimo prostředky na pot ženoucími též projimadly pomoci.

útroby stávají se méně krevnatými a krev v kůži rychle proudící vydatně se okysličuje a následek hojné perspirace je hojné pocení. Účinnost vody též případné vyražení osutin podněcuje. Jak již podotčeno, dá se zjistiti po užití studené lázně značné rozmnožení leukocytů. Známo, že touto úspěšnou účinností vody docílil Kneipp mnohdy až překvapujících výsledků.

Objeví-li se při infekční nemoci záhy pot, nastane uzdravení. U cholery n. př., při níž horečky nebývá, nejhlavnější věcí jest, aby pacient přišel záhy do potu, pokud má krev ještě dostatečné množství tekutiny. Jinak jest zpravidla ztracen.*)

Když pak mikrobi v těle udoláni a toxické zplodiny hojným potem (po případě i jiným způsobem)z valné části z těla odstraněny byly, ustává affekce ledvin, degenerovaný epithel se nahrazuje novým a nastává opět pravidelné, ano zhusta i hojné odměšování moči, zvláště je-li infekční choroba spojena s vyrážkou kožní.

(Pokračování.)

Bojím se . . .

(Sobě do památníku dne 21. září 1890).

Z literární pozůstalosti † Vojt. Pakosty.

Té pouti nové, ku které se strojím,
vždy víc se lekám, čím je u mne blíž; —
jak těžký bral bych na svá bedra kříž,
v před teskně zírám — nerozhodnut stojím.

Proč k stínu stín jen ve své mysli pojím —
se táži — proč jsem nepřemítal spíš? . . .
Víc trpět nelze než jsem trpěl již —
se těším, a přec jen se bojím, bojím!

A bázní tou mně více půdy mizí,
než útěchou si nové uvádím;
jak těžký příboj, jenž mi v ňadru buší!

Jak loučil bych se s vlastním srdcem, duší,
jak odcházel bych do krajiny cizí,
a věděl, nikdy že se nevrátím!

*) V nejnovější době také při pokousání vzteklým psem a při uštknutí hadem doporučují se jako záchranný prostředek parní lázně, a to proto, aby pacient přišel rychle do hojného potu. Proč pot jeví zde blahodárný účinek, jest patrno.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

Druhého dne Julie, když vstoupila do komnaty, nalezla ji smutnou a zamyšlenou. Ubohá matka přemýšlela o zcestí, na jakémž se ocitnul John, a měla oči plny slzí. »Je třeba,« zvolala k přicházející Julii, »abychom co nejdříve i toto půvabné místečko opustili.«

Julie se tomu podivila. »A proč?« tázala se.

»Jest to příliš blízko u Florencie.«

Julie nepotřebovala bližšího sdělení; ihned určitě a jasně věděla, co si paní myslí. Přes to vše se tvářila, jako by nebyla dobře porozuměla. »Jestli vás už zdejší pobyt nudí, máte Zelený park . . .«

»To vím; ale jest nutno, abychom tu jestě nějaký čas pobyli. Nepomýšlíš, že je tam ještě samý sníh a led.«

»Tak co budeme dělati?«

»Nezbývá nic jiného,« pravila Needleová, než meškati ještě tady v Toskáně, nebo v Neapoli. Nezáleží mi na stu nebo dvou stech liber, nějaké nepohodlí mi nevadí; jen pryč od Florencie. Ach, kéž bychom jen byli přijali tu villu, kterou nám nabízela kontessa Giacinti, Cassetinu! A já ji zamítla — jen k vůli siru Smithovi! Abych se mohla baviti s ním! Jen proto jsem zůstala ve Florencii. A nyní je ten stařec příčinou zkázy mého Johna!«

»Jestli se dobře pamatuji,« řekla Julie, »zdál se vám býti onen zámeček příliš těsný a příliš vzdálen od města!«

»Docela ne, ale bylo třeba se nějak čestně a zdvořile omluviti, proč té nabídky nepřijímám; proto jsem řekla tohle. Ale nyní zdá se mi býti ona villa nejpříhodnější, čím dále od Florencie, tím se mi lépe zamlouvá; nejraději bych byla na sta mil od Smithova domu.«

»Uvážila jste, že je ten zámeček jako na ztracené vartě, a že má nejbližší osada toliko patnáct set duší?«

»Přála bych si,« odvětila Needle-ová, »aby to byla poušť bez cest a silnic, alespoň bych si zde chvíli opravdu odpočinula.«

»Poslyšte, paní moje,« řekla Julie, »jestliže vám tak na té samotě záleží, není to nic nemožného; obnovíme své vyjednávání. Za peníze se dostane všecko. Nebude-li vám nemilo, zaplatíti za tři měsíce . . .«

»Zaplatím za rok, bude-li třeba. John musí odtud, a rychle; na penězích nic mi nezáleží. Jedná se o víru mého syna!«

»Chcete se o to znovu pokusiti?«

»Nemám již odvahy osobně se představiti, když jsme přetrhli veškeré vyjednávání právě, kdy mělo být už ukončeno.«

»To nic nedělá; jen poručte, a půjdu tam vaším jménem!«

»A neostýcháš se?« divila se paní.

»Jaké pak obtíže,« usmála se Julie, »když je věc počestná a líbí se vám? Vždyť kontessa, i když jsme jí odřekli, vás přišla několikrát navštívit. Jest to dáma vzdělaná a přívětivá; když

jsem byla jedenkráte u ní, zahrnula mne zdvořilostmi. Jsem jista, že bude věc za půl hodiny projednána, jen co s ní promluvím mezi čtyřma očima a vysvětlím jí, že je to vaše toužebné přání.«

»Což ty máš vše za snadné; jsi mladá!«

»Za pokus nic nedáme.«

»Tak jdi,« pravila paní, »a podaří-li se ti to, budu tě míti ještě více ráda — zda-li je to vůbec možné!«

Julie řekla Kateřině, aby šla s ní, a za půl hodiny sestupovaly obě s návrší k sv. Dominiku, kde čekal omnibus, do Florencie odjíždějící. Zatím co konduktér již troubil na roh na znamení odjezdu, přihnal se všecek udýchán a upachtěn jakýsi venkovan, schvální posel mistress Needle-ové. Odevzdal Julii na kousku papíru tyto řádky: »Zbude-li ti kdy, vyřiď siru Smithovi ode mne poručení; nechci, aby se domníval, že s ním všechen styk přerušuji. Buď k němu vlídná, jak nejlépe dovedeš — mým jménem. Tvoje Anna.«

Toto poslání se Julii velice líbilo; měla o tomto starém poctivci nejlepší mínění; o jeho uzdravení velice pochybovala, i chtěla s ním trochu rozumovati o věcech duchovních. Měla ho za člověka výborného svědomí, ač byl silně načichlý různými bludy, které ovšem vlastním ostrovtipem a pilným studiem notně rozptýlil. Byl proto Johnovi neobyčejně nebezpečným. Byla by mu nejraději sňala roušku, jež oči jeho kryla, a přesvědčila ho o pravdách stálých a neměnitelných.

Na neštěstí měla nyní kontessa Giacinti s villou zcela jiné záměry než tehdy, kdy mistress při svém prvním příchodu do Florencie ji od ní chtěla najati; žádost Juliinu vyslechla jen tak tak a prohlásila hned, že nemá chuti, pronajati villu jen na pár neděl.

»A proč ne?« naléhala Julie, jež byla by ráda pořídila ku prospěchu své paní. »Je zde snad nějaká překážka, již bychom mohli odstraniti? Nelze li villu pronajati na čtyři neděle, najmeme ji na tři měsíce.«

»Abych to zkrátka řekla,« pravila kontessa, »teď se nedohodnu ani já ani ona. Já proto, že chci užíti villy sama, poněvadž budeme míti dole v městečku misie, a ona . . . za této okolnosti — no, vždyť víte sama, je to protestantka — ti se všemu diví, všecko si obráceně vykládají. — Nechci vzbuditi v okolí zbytečné řeči!«

Julie se zarazila, zamyslila, a pak počala svým přímým a přívětivým způsobem: »Kontesso, co mi zde pravíte, mně tím více vábí, abych zde zvolila pobyt, a jest mi velmi nemilé, že to nelze hladce ujednati. Jak já na to pohlížím, není to věc pouhého obchodu, ale i křesťanské lásky.«

»Nerozumím vám,« řekla kontessa.

»Vaše villa mě právě proto tím více a více vábí, že zde budou konány misie; to by mohlo míti blahodárný účinek na duši paní Needle-ové.«

»Jakže, na protestantku?«

»Ovšem,« usmála se Julie. »Snad si ji představujete, že patří k oněm nešťastnicím, které, plny domýšlivé pýchy neumějí nic ji-

ného, než obdivovati samy sebe a vlastní své předsudky? Takovou není! Paní Needle-ová je mírná, vysoce vzdělaná duše, cítí, oceňuje i obdivuje krásno všude tam, kde září! Nepoznala jsem srdce laskavějšího a citlivějšího! Je to ctnostná a cudná žena, příkladná matka, zbožná, jak sotva si lze u protestantky představiti. Její syn, jenž bude brzy plnoletým, tráví celé dny, hloubaje nad biblí a všecek ponořen do studií náboženských. Srdce mi praví, že pro ni nebo pro něho bude obcování katolickým misiím vzpruhou k nejblahodárnějšímu rozjímání. V misii z blízka pozorované je tolik záře pravdy, tolik katolického života! Za nic na světě — kdyby se nejednalo o vaše pohodlí — nechtěla bych vznešenou tu rodinu připraviti o příležitost, viděti a prožíti něco tak znamenitého! Račte si to ještě rozvážiti, kontesso. Kéž by dobrý anděl můj i váš dal vám dobré vnuknutí! Měla byste zásluhu, že přispěla jste rozsévati dobrá semena do duší, hodných soucitu. Především však očekávejme vaší rozhodnou odpověď!«

Při těchto slovech cítila kontessa, jež byla zbožná, jako veliká většina florentinských žen, jak jí srdce prudce buší. Změniv chování, tázala se: »Vy jste tedy opravdu přesvědčena, že by ta protestantská rodina mohla míti z katolických misií nějakou výhodu?«

»O tom nepochybuji,« odpověděla Julie.

»No tak to uděláme takhle: vyřiďte paní Needle-ové, že nemohu opustiti villu, očekavajíc chystané náboženské slavnosti, ale . . .«

»To právě bych jí nerada řekla,« podotkla Julie.

»Jak chcete,« děla kontessa. »Řekněte tedy, že jsem nucena pro jisté okolnosti alespoň tento měsíc zůstati ve ville, a proto že jí nemohu přenechati celou villu, což mne velmi mrzí, jestliže však se jí líbí, užíti mého pohostinství — zde ve Florencii není zvykem, pronajímati villy na týdny — že budu si pokládati za čest, spokojí-li se volným užíváním celého hořejšku. Jest tam zvláštní schodiště, kuchyň, osm komnat s veškerým příslušenstvím, zahrada k volnému užití kdykoli; přijímací salon měli bychom společný. A kdyby mimo to ještě něco potřebovala, však se to najde, vždyť jsme pouze čtyři: já, dcera a zeť, a jejich chlapeček.«

To bylo pro Julii více než dost. »Jste příliš, až příliš laskavá, kontesso,« řekla. »Mate zajisté v úmyslu ještě něco jiného, než prokázati nám pouhé přátelstvi. Bůh, jenž vidí vaše úmysly, vám odplatí. Zatím vám jménem paní Needle-ové a její rodiny nejsrdečněji děkuji. Co se týče mne, věřte, že nenalézám ani slov, abych vám projevila své vděčné uznání.«

»A čeho tím získáte vy?«

»Já všeho. Doznávám, že vše, co působí radost paní Needleové, činí mně radost dvojnásobnou. Má mne za přítelkyni i dceru zároveň, a já mám přece též srdce v těle, a pravou rozkoší mně jest, vidím-li, že by duši její mohlo býti něco ku prospěchu. Nuže tedy, račte mně říci, kontesso, kdy bychom mohli užíti vaší laskavosti.«

»Již zítra; kdykoli přijdete, jste vítáni. Dnes zde budu míti správce, i nařídím, čeho třeba, aby byt byl připraven přijati přítelkyni mou s veškerým pohodlím.«

Po těch slovech Julie se poroučela. ještě jednou děkujíc. Zdálo se jí, jako by byla již kolik let z Fiesole pryč, tak práhla po tom, podati mistress příznivou zprávu, a skoro jí to mrzelo, že má ještě navštíviti Smitha. Ale přece se tam odebrala, s úmyslem, že se povinnosti té velmi brzy zhostí.

XXXVIII. Logika a sofismus.

Miss Julie přišla do Smithova domu neočekávaně, a ještě méně byla by očekávala divadlo, které se jí objevilo. Byl tam John, jako obyčejně. Kdyby byla měla Julie nějaké tušení o tomto setkání, byla by u domovníka nechala pouhou visitku; ale že ničeho nevěděla, dala se ohlásiti a hned byla uvedena. John z toho měl velikou radost. Nelámal si tím hlavu, že by Julie mohla doma říci, že ho tam viděla; zdálo se mu, že matce již až příliš povolil, vymluviv se, že chodí na hon. Maje na zřeteli stále jen své »studie«, jak to nazýval, těšil se tomu že přišla; mohla svými katolickými vědomostmi objasniti mnohou pochybnost v diskussi.

Sir Robert, spíše leže nežli sedě na své pohodlné lenošce, krátce ale srdečně přivítal přívětivou dívku a vyslechl laskavě poselství paní Needleové; hned potom dal se do dalšího rozhovoru s Johnem. Tentokráte nepustili se v zápas s drobnými theoriemi, ale vzali to do živého, o protestantismu v celku. Stařec nemocí vysílený a dlouhými rozpravami předešlých dnů zemdlený nalezl prostředek, jak ušetřiti svých plic a hlasu. Mezi haldou zaprášených papírů měl velikou knihu, či spíše svazek mnoha dohromady sešitých listů, kamž byl ukládal své náboženské systemy a názory. Místo, aby sám s Johnem o tom či onom mluvil, naznačil mu pouze svazeček svých zápisků, aby je četl; čtené pak svými doklady vysvětloval a objasňoval. Chtěje, aby jeho důvody a vývody též miss Julie slyšela, pravil: »Vzácná slečno, vím, že vás náboženské studie velmi zajímají, a že svými vědomostmi byste zmátla i mnohého odborníka . . .«

»Prosím, pane Smithe, jen žádné poklony!«

»Nechci jich dělat, proto to nepovídám. Přeji si však, abyste v naší akademické zábavě byla jako znalec, ba jako soudce a president.«

»Já však,« usmála se Julie, »dovolávám se proti vám zákona salického, který ženy z takových věcí vylučuje. Ale i kdybych byla schopna posuzovati podobné věci, musila bych přece k tomu míti náležitý čas, abych svůj výrok mohla promysliti; dnes však přicházím jen tak na skok, bych paní svou potěšila dobrými zprávami o vás.«

»Dosti času na vše,« ozval se John. »Vždyť i já se též vrátím do Fiesole, a to pěšky — až naplním vrchovatě svou loveckou brašnu; (při tom se lehce usmál) »vy pojedete povozem, budete tedy doma velmi brzy.«

Sir Robert podotkl: »Nechceme vás nuditi zdlouhavostmi. Mám tu některé poznámky, které jsem si z mládí načrtl, když

jsem měl ještě chuť zabývati se theologií. Je to psáno jen tak po kousku, bez jakékoliv spojitosti, jen tak dle okamžitých tehdy vrtochů a nápadů. Ale potom,« dodal stařec samolibě — »jsem tyto poznámky z mládí srovnal a upravil, a mohu říci, že tvoří jádro mého vyznání náboženského, vzniklé skoro po čtyřicítiletém ptemítání o svatém písmu a historii protestantismu. A právě nyní dal jsem panu Johnovi čísti stať jako odpověď k jeho otázce o přirozené podstatě a podmínkách pravé křesťanské církve . . .«

»Tuším k mé veliké nelibosti,« přerušila ho Julie, »že budu nucena vás odsouditi, budu-li musit býti soudcem.«

»Ano a ne,« odvětil stařec. »Nepochybuji, že budeme za jedno co do látky pře, jen konečný závěr vám nebude po chuti. To nebude nic vaditi, budu si vždy vážiti vaší volné neodvislosti a doufám, že mi zachováte svou úctu. — A nyní, pane Johne, čtěte laskavě tu stať znovu, aby miss Julie věděla, o čem právě jednáme.«

A John četl: »Je člověku třeba, aby náležel k nějaké církvi? Odpověď: rozhodně ano. Kdokoliv chce vyznávati náboženství zjevené Ježíšem Kristem — a to je naprosto nutno tomu, kdo chce dojíti spasení — musí se bez výjimky přidružiti k církvi založené Spasitelem a Vykupitelem naším. Písmo to prohlašuje zřetelně tradice starověkého i novověkého křesťanství, to volá se všemi historickými doklady, dobří protestanté i papeženci jsou v tom za jedno. O tom jsem nikdy nepochyboval, nepochybuji a nebudu pochybovati; kdybych pochyboval, tak ať mě první člověk, který mě potká na ulici, dá svázati a dopraviti do nejbližšího bláznince.«

»Výborně, pane Smithe!« zvolala Julie; »alespoň vy jste pravověrný protestant a nikoliv racionalista, který má církev i bibli v jedné přihrádce.«

»Racionalističtí protestanté jsou nerozumná zvířata, ba řekl bych skorem nečistá zvířata; jediná jejich logika je nelogičnost, jediné jejich božství je břich. Slyšte dále a uzříte, že jako jsem orthodoxní v premisách, jsem jím i v závěrcích.«

John pokračoval: »Která církev je založena od Krista? Odpověď: v theorii není nic snadnějšího dokazovati. Kristus založil církev svou pomocí apoštolů; tedy ona křesťanská společnost, jejíž původ, víra a zřízení mají svůj počátek od apoštolů, je ona pravá církev. Úmysl zakladatele byl, aby se rozšířila po veškerém světě, aby všude zasila svatými přikázáními símě opravdové svatosti; Kristus jí především vtiskl ráz naprosté jednotnosti v dogmatech, ve vzájemné lásce, společenském svazu a obcování údů jejich. To vše psáno je v písmě písmem nehynoucím; o tom není rozepře mezi římskými katolíky, pravoslavnými Rusy ani přívrženci církví východních; mnohé protestantské církve, jako na př. moje anglikánská, recitují vyznání: věřím v církev jedinou, svatou, katolickou, apoštolskou. Až sem poctivý člověk může jíti a neklopýtne.«

»To není ještě vše,« podotkla Julie, »ale co je, je správné. To vše až sem beze všeho podepíši.«

»Vážná obtíž však začíná,« četl John dále, »chceme-li prakticky určiti, která křesťanská společnost to je, kterou význačné tyto známky zdobí. Odpověděl bych s básníkem italským:

»Že skutečně jest, to povídá každý,
ale kde je — toho nikdo neví.«

»Pozor!« přerušila ho Julie. »Proti tomu se ohrazuji a tvrdím, že církev papeženská, jak vy ji jmenujete, to je, která nosí na svém čele tyto známky, a to viditelné, planoucí a stkvoucí, nesmazatelné a nezrušitelné, a ty ji naznačují jako jedinou společnost, již Kristus Pán založil.«

Sir Robert, aniž by byl uražen, řekl klidně: »Blahoslavená miss Julie, že může žíti v tomto přesvědčení! Také já tomu úplně věřím, že katolík tak jako nižádný jiný křesťan má příčiny, aby byl s jakýmsi oprávněním hrdým na svou církev. Ale o to se mi nejedná: rozebírám prostě názvy a jména našich protestantských církví a tvrdím, že nižádná z nich, trvá-li na svých vyznáních víry, nemá požadovaných podstatných znaků; kdyby však se těchto manipulací lidských zřekly, všecky by mohly míti znaky pravé církve.«

»To bude div,« řekla Julie, »dokážete-li druhou část svého tvrzení. Ale poslyšme dále.«

John začal s nesmírným napjetím: »Církev apoštolská! Nuže, ale zeptejte se luterána, jak jim jen luteranismus spadl na hlavu od apoštolů: je-li to vážný muž, musí se tomu dát do smíchu. Mezi narozením reformace a dobami apoštolskými je maličká mezera — pouhých patnáct set století. A povídačky, že Lutherova dogmata o svobodné vůli, o římském babylonu atd., byla po patnácte set let skryta, a že on první po patnácti věcích je dovedl z písma vyčísti, nebo že byl od Boha vzbuzen jako nový Eliáš, takové povídačky hodí se do blázinců, a ne pro rozumné lidi. Kdyby alespoň Luther, povznesený do sedmého nebe po objevených takových tajemství, nebyl se se své výše honem řítil na tento svět, aby se ženil! Ale takoví jsou všichni ti apoštolové reformace! Napadla kdy Kalvina, Zvingliho, Jindřicha VIII. touha, vyhlásiti se za posluchače Petra a Pavla? Který apoštol učil Muncera, aby fabrikoval církev anabaptistů? Který apoštol založil církev Swedenborgianskou? A který povzbudil ševce Foxe, aby sesmolil kvakerskou? A kdo z apoštolů založil současně Hernhuty, Muggletonské, Sandemannské bratry Plymouthské a Connesisty kontessy Huntingdonové? V celém protestantismu nalézám toliko jedinou církev apoštolskou, ba arciapoštolskou — a to jest Mormonská, neboť ta dostala z brusu novou bibli, která zvláště k vůli nim sestoupila s nebe s převzácným objevem, že Američané pocházejí od židů a mají právo pojati deset až čtyřicet žen. Ať jdou pryč! Jestliže se mi některý protestant bude chlubiti se svou apoštolskou církví, udělám krátký proces po způsobu pouličních pepíků; opru palec o špičku nosu a ostatní prsty roztáhnu a zatřepám jimi proti němu.«

»Není to bez důvodů,« usmála se Julie, »ale nevyjádřujete se mluvou ani biblickou, ani theologickou.«

»Nic nevadí,« pravil Smith. »Když jsem to psal, byl jsem mladík; nechci si ještě jako stařec zkaziti poesii z mládí!«

John pranic nedbal formy, jeho vábila síla a život důvodů.

»Jest jasno, že Kristus na jedné straně zapověděl učiniti i nejmenší změnu svého evangelia, a na druhé že nařídil, aby se evangelium hlásalo všem rozumným tvorům. Tedy jedno a totéž evangelium má býti společným pro všecka století a pro všecky národy: ejhle, proč má býti církev katolickou, t. j. universální. Hledal jsem tuto obecnost, universálnost v církvích protestantských. Ale není jich. Před lety nebylo jich na nebi ani na zemi a nikde; některé z nich jsou mladší než můj vous. Nejstarších před třemi sty lety nebylo. A když se pak objevily na světle, hned se rozdělily a rozkouskovaly na všecky strany. Ubohé to církvičky homeopatické, mikroskopické, nehmatelné, nevážitelné! A vy tvrdíte, že jste ona církev, kterou Kristus založil, aby k sobě přivinula stejnou měrou všecky národy? Hůře jest, že tyto církve, kladouce za základ vyznání víry některého reformátora, hned, sotva že se jiný reformátor narodí, (a taková věc je věčná lidská nestálost) mění svou víru, a tak původní společnost, místo aby se rozšiřovala, se zmenšuje, a místo co by se měla státi obecnou, stává se krajinskou, okresní, místní. Proto vidíme, že se protestantismus nerozšiřuje, ale drobí; jeho vnitřní, podstatná povaha brání možnosti, aby se stal universálním. O této věci jsem si nikdy nedělal pražádných illusí.«

»Pak jste vlastně katolíkem!« zvolala Julie. »Jestliže církev Kristova skutečně jest, neexistuje-li v některé ze společností protestantských, pak ji nutno hledati mezi katolíky, ač jest-li nemyslíte, že byste ji nalezl mezi musulmany.«

»Toho není třeba; vím o prostějším prostředku, kudy z toho vyjíti«, řekl stařec. »Dovolte, abych nejdříve všecko zboural; potom všechno znovu vystavím.« (Pokračování.

Různé návrhy.*)

Důstojný Pane!

1. Mnoho se v posledním čase píše, aby se do kostelů zavedl jednotný lidový zpěv, a proto aby se sestavil a vydal zpěvník kostelních písní. Již před lety byl položen k této jednotě základ, a to vydáním Kancionálu a Hlasu varhan, každého ve dvou svazcích. Obsahujeť hojnost mešních i jiných písní do tisíce, i nešpory. Bylyť vytknuty časem různé vady nejen textu, ale i nápěvům, takže by bylo třeba důkladné revise. Avšak přes veliké vady a nedostatky přece může býti tento Kancional základem nového zpěvníku. Vždyť toho Kancionalu použil vydavatel zpěvníku Stýblova, použil ho Msgr. J. Lehner, probošt M. Karlach a Drůbek s Bergmannem ve svých zpěvnících. Znamenitý krok k ta-

*) Pozn. redakce. Jsme ochotni i jiným čtenářům »Vlasti« poskytnouti místo pro různé návrhy, které směřují ke cti církve sv. a k prospěchu naší katolické věci.

kovému zpěvníku učinil † p. biskup Ed. Jan Nep. Brynych, jenž uznávaje potřebu jednotné modlitební knížky i jednotného zpěvníku pro celou diecési, vydal »Oltář« a nařizuje, by v celé diecési byl zaveden, a všude aby se dle něho zpívalo a to zvláště při mši svaté. Nyní, když »Oltář« jest zaveden několik let, možno promluviti o tom, v čem by se mohla státi oprava a v čem by se mohl doplniti. I dovolím si na něco poukázati a předem již žádám, aby se slova má nepokládala za nějakou kritiku.

a) Mnohý nápěv jest docela jiný nežli v Kancionále; mnohý jest jenom pro velmi dovedného varhaníka. Proto také mnohý opravený nápěv se lidu nelíbí, lid jej nerad zpívá a také se nevžil, jako jiné nápěvy. Není každý varhaník tak dovedný, jako ten, který zpracoval nápěvy v »Oltáři. Starých zručných varhaníků čím dále tím více ubývá, a i mezi učiteli-varhaníky nejsou vždy mistři. A což jak teprve ti, kteří nejsou učiteli a převzali z ochoty řízení kůru, musí zápoliti, aby jenom lehčí skladby zahráli! A takových varhaníků, poněvadž učitelé řízení kůru se vzdávají, bude stále více, a farní osady jsou ještě rády, když takového varhaníka najdou. To také uznalo se na Moravě, kde se zařizuje zvláštní jednoroční varhanický kurs pro ty, kteří chtějí převzíti řízení kůru.*)

b) Slova u mnohých písní jsou jiná, někdy jsou přepracovány celé sloky, což při zpěvu v kostele často vadí. Tak na př. píseň: Zvěstuj těla (Pangue lingua) V mnohých osadách v diecési Hradecké zpívalo se dle kancionalu Pospíšilova: »Jevte ústa« (na Moravě také užíván tento text). Když jsem r. 1889 přišel do Hradecké diecése, zavedl jsem tam s dosti značným namáháním ano i s odporem se strany osadníků tuto píseň dle Kancionalu: »Zvěstuj Těla« a pak chorálně dle Lehnera; avšak když vydán byl »Oltář«, tu byla píseň přepracována a jinými slovy opatřena. Za deset let měnila se ta píseň třikráte, což dělá velike obtíže a lid to nemile nese, neboť ti, kteří v kostele rádi zpívají, umějí ty písně, které často se opakují, z paměti a těžko se učí novým slovům a novým textům. A což je-li osada Hradecká na hranici Pražské arcidiecése! Osadník Hradecký, přijda do kostela osady arcidiecése Pražské, zpívá Zvěstuj Těla podle Oltáře a Pražský arcidiecesán podle Kancionálu. Že to líbě nezní, každý uzná.

c) Ve mnohých osadách zavedeno bylo dosti písní z Kancionálu, které lid rád zpíval, avšak mnohá ta píseň nebyla vzata do »Oltáře«, což lidu není právě milé. I k jednotlivým svatým, jimž jsou kostely v Čechách ve velkém počtu zasvěceny, jest písní v »Oltáři« velmi málo, jedině k sv. Josefu, k sv. Janu Nep. a k sv. Václavu; k svatým apoštolům slovanským ani jedna! A přec na Moravě jest dosti krásných písní se zpěvnými nápěvy. I příležitostních písní jest v Oltáři málo. V Hradeckém Kancionálu Pospíšilově jest postní píseň »O Salvator«, i ta byla pominuta. Pan řídící učitel Josef Flekáček použil ji v divadle »Pro kříž Kristův«. Zavedl jsem ji dle p. Jos. Flekáčka a lidu se náramně líbí a velmi rád ji zpívá. Ani na starodávné písně rorátní, ač se

*) Pozn. red. V Korutanech zastávají službu varhanickou kostelníci. Obleče kněze k oltáři a jde hrát varhany. Jsou k tomu ovšem zvláště vzděláváni. Má to i tu výhodu, že obě služby skytají jedné a téže osobě slušnější živobytí.

právě v samém Hradci po celý advent zpívají, nebylo pamatováno. Proto také se ozývají hlasové, by se dodatečně do »Oltáře« pojaly písně rorátní a jiné tam postrádané.

d) Bylo by tedy žádoucno, aby se sestavil, uspořádal a vydal Zpěvník pro všecky diecése — v Litoměřicku mají Němci Zpěvník, který zavedl již před lety † p. biskup Aug. Hille. — Než by se sestavil, bylo by zajisté prospěšno, by se o sestavení a uspořádání jednotného zpěvníku důkladně pojednalo ve skupinách vikariátních a to 1. co se tkne výběru písní, aby totiž pořadatelé měli zřetel na rok církevní, na všeobecné mešní písně, na svátky svatých a na různé slavnosti i na odpolední služby Boží, tak aby se vedle žalmů zpívaly také písně, 2. co se tkne výběru písní, aby se bedlivě prozkoumal, nevhodná neb zastaralá slova za jiná zaměnila, a to tak, aby takový opravený text byl zaveden pro celou provincii, tak aby katolík, ať přijde v Čechách do kteréhokoli českého kostela, mohl tu kterou píseň zpívati; 3. co se tkne nápěvů, aby byly tak harmonisovány, že by i méně dovedný varhaník bez velikých obtíží mohl zahráti, 4. co se tkne tisku, aby byl poněkud větší nežli jest v »Oltáři« nebo ve Stýblově Zpěvníku.

Avšak co jsem dosud pověděl, nebylo právě účelem toho dopisu; k návrhu, který chci učiniti, přistupuji teprve nyní.

Byť se i sestavil, uspořádal a zavedl sebe lepší zpěvník pro celou provincii, přec nebude mnoho platen, kdyby se dle něho nezpívalo. Aby se dle něho všeobecně zpívalo, jest třeba, aby byl v rukou všech. A tu jest v tom jakýsi háček. V Hradecku se zavedl »Oltář«, mají ho děti, mají ho i dospělejší dívky i ženy, ale z mladíků a mužů kdo ho má? Dal jsem »Oltáře« po dvou, po třech na každou lavici, nějaký čas tam byly, ale pak se ztrácely jeden po druhém. V některých kostelích se ty »Oltáře« přibyly k lavicím, avšak to není také praktické, neboť přibitím trpí lavice a trpí »Oltáře«. U evangelíků jest to jinak. Tu muž evangelík nestydí se jíti do kostela se zpěvníkem, knihou dosti objemnou, nestydí se otevříti v kostele zpěvník, najíti si příslušnou píseň a zpívati s celým sborem. Ano evangelíci jsou hrdí na své zpěvníky a mnoho si na nich zakládají. U nás se mnozí za modlitební knížky a za zpěvníky stydí. Poněvadž však není naděje, aby muži, nebo mladíci brali ssebou do kostela zpěvníky, dovoluji si učiniti následující návrh. Nechť některá katolická knihtiskárna otiskne na jednotlivé listy jednotlivé písně, a to větším poněkud tiskem nežli jest v »Oltáři«, a tyto jednotlivé písně nechť se nalepí na lepenky. Na každou lepenku by se vešly dvě písně: jedna na jedné straně, druhá na druhé straně. Formát by mohl býti podlouhlý, aby nepřesahoval přes lavici. Prve než by začínaly služby Boží, rozdaly by se písně po lavicích a po případě daly by se do rukou těch, kteří stojí mimo lavice a po službách Božích by se zase sebraly a na ustanovené k tomu místo uložily. Takovou lepenku by nikdo nebral domů a muži i mladíci by, majíce píseň v rukou, zpívali. Před několika roky vydal p. učitel Mančal z Ousobí různé písně na jednotlivých lístkách, ale formát byl malý. Tehdáž jsem koupil různých těch písní na lístkách vytištěných po stu, podlepil je, dal rozložiti po lavicích, i seznal jsem, že skutečně muži spíše

zpívali nežli dříve. Jenom škoda, jak jsem již podotkl, byly lístky malé, tisk také malý; pro starší osoby, jakož i pro temnější kostely hodí se lépe tisk větší.

Račtež, důstojný Pane, tento můj návrh trošínku vzíti v úvahu a o něm i s jinými pp. členy družstva pojednati; i doufám, že stojí za uváženou a že kdyby byl uveden ve skutek, neminul by se s prospěchem. Nejen že by se tak lidový zpěv v kostelele zvelebil a povznesl, ale i knihtiskárna, která by ty písně tiskla a vydávala, dobře by pochodila. Kdyby nejdůst. Ordinariáty daly svolení, by se tyto nalepené písně v dostatečném počtu pro každý kostel ze zádušního jmění zakoupily, a nařídily, aby se do všech kostelů zaváděly, byl by z toho pro knihtiskárnu dobrý příjem a co ještě více, byl by to příjem stálý, poněvadž by se každého roku počet jednotlivých písní rozmnožoval nebo doplňoval. Chtěl jsem tento návrh předložiti Jednotě katol. duchovenstva, ale ta má jiné starosti, a proto jsem si dovolil jim Vaši důstojnost obtěžovati.

Nyní přistupuji k návrhu druhému.

II. Rok k roku množí se kázaní, sbírky kázaní, a není to na škodu; pro duchovní správu jest to za přítomných dob velká výhoda. Máme tu přečetné ročníky kultury: Kazatelny, Pastýře Duchovního, Rádce Duchovního, kazatelny, kazatele, Svato-Vojtěšská knihovna kazatelská, sbírky starší i novější (Dr. R. Horského) a tak dále. O kázaní tedy není nouze. Avšak stává se, že ten který kněz potřebuje kázaní na určité théma. Ví, že někde podobné kázaní četl v některé sbírce, nebo napis o něm, ale neví kde, nemůže se také ihned upamatovati a čas kvapí. Má mnoho ročníků všelikých kázaní, má nyní pročísti obsah každého ročníku, aby přišel na ono théma? To by zabralo mnoho času. A tu si povzdechne: Kéž by byla nějaká příručka, abych to théma brzy nalezl. Šťastní Němci! Ano v německé kazatelské literatuře jest hojnost takových příručních knih: Predigtentwürfe, kde jsou buď z hruba načrtnuty kázaní na rozmanitá thémata, buď podrobněji provedené skizzy. Mimo to mají knihy, ve kterých jest uvedeno, kde se nalezne to neb ono kázaní, na to neb ono théma. Tak na příklad v jedné takové knize (Krönes) jsou v díle I. nedělní epištoly a nedělní evangelia, výklad jednotlivých veršů a při každém verši jest jedním slovem naznačeno, o čem by se na základě toho verše mohlo kázati; po výkladě epištoly a evangelia následuje seznam jednotlivých kázaní s udáním, ve které sbírce jest to neb ono kázaní. Na příklad: Prediger und Katechet Jahrgang X. Heft 5., nebo vydal-li sbírku kázaní některý autor, jest uvedeno na př. Vestermayer Band, Seite. V II. díle jsou perikopy na svátky Páně, Panny Marie, na svátky jednotlivých svatých, a to zase tím pořadem, jako v díle I. Ve III. díle jsou uvedena thémata pro různé slavnosti, jako: pro první sv. přijímání, pro svěcení školy, kříže, kaple, zvonů, praporů; jsou uvedeny verše z písma svatého a pak uvedena kázaní pro tu kterou mimořádnou slavnost. Ve IV. díle jest rejstřík, kde dle abecedy jsou uvedena hesla thémat, o nichž jsou kázaní citována v I., II., III. díle.

Takové příruční knihy nemáme a přece jest praktickou pomůckou pro duchovního. Zároveň by taková kniha byla jakýmsi

obrazem spisovatelské činnosti kazatelské. Kniha taková vyžadovala by k zpracování delšího času a také značné píle, ano takové dílo by nemohl uspořádati jednotlivec, ale bylo by třeba více spojených sil. Zvláště pečlivě by musil býti zpracován výklad jednotlivých veršů jak epištol tak i evangelia. Avšak dílo takové by více prospělo nežli již vypracována kazaní. Kazatel by tu nabyl kázaní různého druhu: dogmatická, liturgická, historická a měl by hojný výběr. A co hledání v jednotlivých sbírkách nebo ročnících bylo by mu uspořeno! Kdyby několik duchovních se spojilo a každý z nich zpracoval některou částku, snadno by se dílo to sestavilo.

Dovoluji si prositi, byste důstojný pane o tom návrhu při společné schůzi pojednal.*) Přistoupím ještě ke třetímu návrhu, nebo do třetice všeho dobrého.

III. Mluví se, píše se, navrhuje se, vybízí se, by se zakládaly knihovny farní pro dospělé — pro lid a pro děti. A takové knihovny se skutečně zakládají na četných místech a osvědčují se. Také se celé takové knihovny darují, zvláště se v tom směru horlivě pracuje pp. bohoslovci. Mnohý duchovní uznávaje toho potřebu a chtěje vymýtiti špatnou četbu, založil svým nákladem beze všech příspěvků farní knihovnu. Avšak má-li knihovna taková prospívati, nesmí se udržovati jenom in statu quo, ale musí se o to dbáti, aby knihovna jednou již založená se udržela, což se může státi jenom tím, že se stále nové knihy kupují. Mluvím-li o nakupování knih, nejedná se mi o to, odkud vzíti k tomu peníze, ale více se mi jedná o to, jaké knihy se mají kupovati pro takové farní knihovny? Řekne se: Takové knihy, které jsou pro lid vhodné. Rok co rok tiskne se spisů a knih značný počet, každý nakladatel vychvaluje svoje knihy, reklama u mnohého pracuje plnou parou, agenti a kolportéři různých knihkupců nepřestávají si podávati dveře. O knihy není tedy žádná nouze. Avšak duchovnímu, zejména na venkově, není možno, aby každou knihu si koupil, nebo vypůjčil, a ji přečetl, neboť k tomu nestačí mu ani prostředky ani čas. A tu se ohlíží po nějakém rádci, ale kde ho nalezne? Fr. Urbánek svého času vydal knížečku o zakládání knihoven, ale ta nestačí. V mnohých časopisech pěstuje se kritika vyšlých knih, ale i to nestačí. Tak nalezne duchovní posudky o doporučení knih v časopisech denních, měsíčních — jako ve »Vlasti«, v »Hlídce«, v »Obzoru«, v »Národních«, »Světozoru« atd. — ale to nestačí. Unum est necessarium! Třeba jest knihy, kde by nebyly toliko pokyny, jak se má zakládati, uspořádati knihovna, jak se má založiti katalog, jak si vésti při vypůjčování knih, ale také seznam všech knih, které by mohl bez obavy zařaditi do knihovní farní pro lid nebo pro dítky. Knihkupec M. Knapp v Karlíně vydal sice abecední seznam knih pro mládež se hodící a dotyčnými školními úřady schválených, ale seznam ten není úplný. Kdyby se taková kniha vydala na př. Družstvem Vlasti, zajisté by velice prospěla duchovním zejména na venkově. Každého roku by se mohla tato kniha doplňovati seznamem těch knih, které právě v tom roce vyšly. Tím způso-

*) Pozn. redakce. Ve výboru družstva o obou návrzích pojednáme.

bem by se tato kniha stále doplňovala. Seznam takový by mohl býti uspořádán dle abecedy. Při každé knize by mohlo býti udáno: jakého jest směru: náboženská, všeobecně poučná, zábavná; posudek: velmi dobrá, dobrá; pro koho se hodí: pro vzdělanější, pro méně vzdělané, pro lid vůbec; u knih pro děti do 10 roků, do 14 roků, pro dospělejší mládež. Dle této knihy by duchovní sestavil svůj katalog, připsal by u každé knihy ony poznámky, a při vypůjčování by se jimi řídil. A chtě-li by si koupiti novou knihu, posloužil by mu zase i seznam, který by se každým rokem vydával. Pracovalo se a pracuje se v tom směru dost, ale všecko to jest po různu, roztroušeno po časopisech, kde to ujde i pozornosti. Také by bylo třeba, aby při každé knize udán byl spisovatel a cena. I časopisy by tam se mohly zařaditi, by znal jejich směr. Jednotlivá nakladatelství vydávají každý rok katalogy a seznamy knih, ale z titulu nelze vždy poznati, je-li kniha dobrá čili nic a často, když se uvěří reklamnímu posudku té které knihy v katalogu, shledá, když sveden byv reklamou, knihu koupil, že se velice zklamal a možná, že by tu knihu třeba i zahodil.

Račte, důstojný pane, i tento návrh v laskavou úvahu vzíti a o něm při některé společné schůzi pohovořiti.*)

A konečně již svůj dopis končím, prose, byste, důstojný pane, mi ráčil poshověti, že jsem Vašnostinu trpělivost tak velice napínal a zneužil. A v té naději, že již mi ráčíte poshověti**), znamenám se všeho zdaru přeje

Vaší důstojnosti nejoddanější ctitel
Heřman Haaser,
farář.

ČESTÍN, 14. února 1905.

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Z Lazců u Unčova. Zajímavo, že v Lazcích u Unčova děvčata zároveň chodila se smrtí i máji. Ať účastnice, Adela Partyšova, nám vyloží, jaká ta slavnost jejich byla:

»Jož kolek neděl před časem sme si me děvčata začale skovávat škarópke z vajec na máje strojeni. To belo decke ptani, kolek jož máš škarópek, kerá jich měla nevic — se pešnila. Dež šil nekdo po dědině, tak viděl v každym domě na vokně viset věnec na šnurce navlečeněch škarópek, mnohé se temo, meslim, divil, protože v jiněch dědinách tak pěkně nevenášele

*) Pozn. redakce Návrh tento provede Spolek na zakládání katolických knihoven. Račte laskavě nahlédnouti do paběrek tohoto čísla, tam jest o tom řeč.

**) Uveřejňujeme to vše s radostí; je viděti, že Jste muž praktický a že hledáte upřímným srdcem a otevřeně nápravy; podobně činíme i my. Kéž je nás hojně, aby církev zkvetla a abychom my všichni vybředli z ponížení, v němž se nalezáme.

smrť jak me. Dež sme četle ve škole v sobotu evandělium na nědělo smrtnó, to belo radosti. Po škole chodile sme s košem dum vod domo vepučovat pantle. Měle sme nastřehaněch maléch cedolek, a te sme o každyho přešévale na koneček vepučené pantle s čislem domo, abe dostal každy svy nazpátek.

Kde měle nejaké věnec, take nám ho pučele; jeden bel ze zrcadylkama, ten měla decke smrť na hlavě.

Jak sme měle pochozeny, tak sme to zanesle do teho domo, kde se měla strojit smrť a kde měl bet šádoňk.*) Pak sme skládale penize, bohaty dale šestko a chodobny pět grécaru, e třeba čtverko. Sedlákove dale ješče každá velekó bochto a žbán mlika. Nekery děvčata take přenesle počálko, to je došené hrach.

V nedělo jož šle devčata na rani, abe jenom nic nezmeškale; měle sme hodino do kostela do Medle, teprov po vosmé hodině se přende z rani.

Nekeré strec nám odělale došek, děvčata přenesle votypko sláme, a ten došek jož sme nesle do teho slavnostniho domo. Pak sme šle proset hroby děvčata, co jož nechodile do škole, abe nám šle nastrojit smrť. Přešlo jich decke moc, a děti bel plné dum a dvur. Děvčata temo doško opletle roke, na hlavo vomotale bilé šátek, na hlavo ovázale pěkne svitek lno, pěkně to spletle, voblikle moc biléch vešévaněch sokeň, na vrch bily šate, na hlavo věnec a pantli navěsele, co jenom jich vlezlo, e na ramena e na sokňo dale věnec.

Po poledňo všecke děvčata s pěkně nastrojenéma májema, pokretéma střapečkama z malovanyho papiro, pantlečkama papirovéma, brzelkó vobarveněma škarópkama z vajec, a co kdo pěknyho měl, na máje dal. To bela celá dědina jak zahrádka samé máj, e maly děvčata, co maminke a chuve v náročó nesle, měle maly máje.

Jak sme se zešle, tak te névěči školačke napichle smrť na vidle, šle napřeď a ostatni z májema za něma, a všecke sme zpivale:

Smrtná neděla,
kde's kléče poděla?
Dala, dala sem jich dala,
dala sem jich svatymo Joři.

Ó svaté Joři zem votevirá,
abe tráva rustla,
abe tráva rustla,
tráva zelená.

Tráva zelená,
fiala modrá,
všelejaky kviti
na věnečke viti,
na věnce viti.

Dé Pán Buh ščesti
na všecko dobry,
na hroške na jabka,
to je pro děvčata,
to je pro děvčata.

Dé Pán Buh ščesti
na všecko dobry,
na šépke,
na trnke,
to je pro pohunke,
to je pro pohunke.

Dé Pán Buh ščesti
na všecko dobry,
na řepo
na podzem,
to je pro hospodeň,
to je pro hospodeň.

*) Šádoňk t. j. počastná pro děvčata vynášející smrť. Též celé slavnosti říkalo se šádoňk.

Jiná pěsnička, ale sténó notó:

Přeletěl sokol na ten panské dvur.
A tam krásně zpival,
až se dvur rozlihal,
královnó volal.
Královná milá, vendite ve ven!
Nač bech ven chodila,
deť so ješče mladá so panenka.
Vona nevěsta poslala posla,
a te milé posle
spravuj to dobře,
jako já sama.
Posel spravoval.
sobě namlóval
to krásnó děvečko
v ružovym věnečko,
pak jo sobě vzal.

Ješče jiná:

Veleká noc, veleká, kde's tak dlóho bévala?
Bela sem o stodynke z červeném vécema,
biléma koláčema, tam sem se omévala.

Tak se pochodila celá dědina, pak se šlo k poslednimo sedlákovi; děvčata tam všecke postile, ale chlapce mosele zvostat na dvoře.

Smrť sme vodstrojile, došek se vhodil chlapcom ven, a ti ho roztrhale, slámo od sláme; to bela mela, všeci se nasmále, jak se táhaji.

V jizbě zatim jedno děvče voblikle do tech bilých šatu, dale ji věnec na hlavo, a ta potom nesla *sprovod*. To bel kříž, přes ten ovázale hedbávné šátek, vovázale pantlema, na rohe — věnce a pantli, co jich jenom muhle ovázat, e hulko pěkně vomotale pantló. Ta dróžka s tém sprovodem šla napřed, a zase všecke děvčata z májema za ňó po dědině, a zpivale:

Sprovod leti proti nám,
po věnečko nese nám,
nám, nám, nám,
tem Lazckém panenkám.
Hej, sprovode, sprovode,
brzo-le tebe bode,
vod dneška za tře neděle.

O kaple se postavile děvčata z májema do kola, a to dróžko z provodem do prostředka dale, a zas se zpívalo:

Dvě lužata máme,
málo hosi máme,
a te pane sósede,
vrať nám naše hóse,*)
bode-le nám chrómati,
nebo hlavó krótiti,
přezle ti bode!

A ja za to neslebojo, proč do škode chodi, chodi?
Málo nás, málo nás, zatoč te se má Haničko meze nás!

Kery děvče belo mynem vevolany, kolhalo na jedné noze ke sprovodo. Pak se to pořád vopakovalo, až všecke děvčata pokolhale.

*) Hóse = house.

Jak bele hotovy, šlo se potom do teho domo, vodkáď se venášela smrť. Tam bel ten šádoňk. Navařele nám kafeje, dale na stul te veleky pocokrovany bochte, a včel se neptéte, jaká bela hostina. Po kafejo sme jedle počálko, a dež sme ješče měle penize, tak nám kópile piva.

Meze jidlem sme vecházele na dvur hrat na *zemla* a na *frantrybusa*; naše zábava trvala až do večera.

Na drohé deň a pozdéš e ve škole spominale sme na šádoňk. Jož se ta smrť o nás nevenáši; staré pan rechtor omřele a nové pan očitel to dětom zakázale, že pré to pověra; proč, já nevim, nikdá žádné vo tem nevekladal, proč to belo, a jesle se tém neco zažehná.

Dež přešla zas smrtná neděle, bele sme toze smotny, že néni šádoňk, e plakale.«

V Moravičanech zpivali:

Ach provode, provode,
skoro-li tebe bude?
Až od dneška za dvě neděle.

Provod jede proti nám,
po věnečku nese nám,
nám, nám, tem horenským panenkám.

A horenským k vůli,
dolenským na zdůry,
nám, nám, tem horenským panenkám.

2. Chůze s lítem, májem, jedličkó, stromkem.*)

Kde jest na blízku les, uchystá se *líto* (Kroměřížsko), *máj* (Prostějovsko), *jedlička* (Tršicko), *stromek* (Tovačovsko) snadno; utne se vršek borový nebo smrkový, okrášlí se pentlemi papírovými, klebetami**) a obrázky, a líto hotovo. Kde není lesu, ozdobí se jeden konec bílé hulečky, na niž přivázány nějaké halouzky, — papírovými ozdobami a růžemi dělanými.

V městech hanáckých prodává se líto atd. za 4 kr.

Kroměřížsko. — S lítem chodí malá děvčata chudobná po všech domích, bohatší jdou jen k tetičce, kmotřence atd. Ve stavení neb u dveří dají pozdravení »P. b. J. Kr.« a zpívají držíce líto v ruce, nebo jím točíce:

Stála Panenka Maria
jako růžička červená,
a přišel k ní anděl Páně,
dal pozdravení té Panně.
Ona se ho velmi lekla,
hned na svy kolinka klekla.
Nelekej se Panno čistá,
máš porodit Pána Krista.
Pána Krista porodila,
žádné bolesti neměla.
Pán Kristus je maly dítě,
on pochodil po všem světě.

Vyšla, vyšla hvězda jasná,
a to byla Máti krásná.
Šla Matička, šla v údolí,
nadešla tam apoštoly.
Aj, vy milí apoštoli,
proč jste smutni, neveseli?
My jsme smutni, neveseli,
že jsme Krista neviděli,
jak ve čtvrtek při večeři,
když chlib lámal a rozdával,
svou svatou kryv pít nám dával.
Pite, jezte, pozorujte,

*) S obřadem vynášeti smrt (symbol smrti) pojí se obyčej choditi s lítem, májem, jedličkou, stromkem (symbol vesny).

**) Klebety = výdumky z vajec.

této noci mě ztratíte.
Jak to židé uslyšeli,
hneď se Pána Krista jali,
a na svatý kříž přibili.

Kde ta svatá kryv kapala,
všude růže rozkvetala;
rozkvetala s Kristem Pánem,
až na věky věkův. Amen.

(Z Hulína.)

V Záhlinicích dospělejší děvčata zpívají:

Umučení našeho Jesu Krista,
jak je sepsal svatý Jan, ten evangelista.
Ježíš Kristus byl člověk, moudrosť otce svého,
ráčil mnoho vytrpět v světě pro hříšného. Atd.

Jak pozpívají, dostanou dárky: bílá vajíčka nevařená, cukroví, krejcary a j.

Tovačovsko.

Veliká noc milá,
kde's tak dlouho byla?
Já jsem byla u studýnky,
jsem se umývala,
listečkem, pístečkem,
jsem se utírala.*)
Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám,
nám, nám, tem Lobodským pannám.

Ty Lobodské panenky vesele zpívají,
ty Chrbovské žáby pod plotem škrkají.**)
Skoč mamo z louky,
dones mísu mouky;
zdá-li se ti maličko,
přidej ještě vajíčko,
zdá-li se ti ještě míň,
přidej k tomu kus slánin.

P. b. J. Kr.

Kojetsko.

Mé milé léto,
co's nám přivleklo?
Všeho dobrého,
kvití modrého,
pentličky zelené,
růžičky červené,
Květná neděle,
kde's tak dlouho byla?
Já jsem byla u studýnky,
u rudynky jsem se umývala.
Šátečkem, pístečkem jsem se utírala.
Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku veze nám,
nám, nám, těm Uhřickým pannám.

Ty Uhřické panny vesele zpívají,
a Kojeské žaby pod mostem krkají.
Krásná paní stojí,
do sukně se strojí,
ona do ni sáhne,
zlatý groš vytáhne.
Ona nám ho daruje
od Panenky Marie,
abychom se napily,
Pána Boha chválily.

---

*) Jiný variant má za slovem utírala, tuto vložku:

Krásná paní stojí,
v bílé sukni chodí
a když do ní sáhne,
tvrdý groš vytáhne,
nám ho daruje.

Pak se pokračuje »Svatý Jiří . . .«

**) Jiný variant končí takto:

Svatý Petře z Říma,
dej nám flašku vína,
abychom se napily,
Pána Boha chválily,
veseli byli.

Prostějovsko.

O mily leto,
co's nám přineslo?
Všeho dobrého,
kvití modrého,
aby tráva rustla
kravička z ní zklustla.
O Maria, o Maria, kde's tak dlouho byla?
U studynky, u hlubinky ruce, nohy myla.
Čím's jich utírala?
Šátečkem, vínečkem, červeným vajíčkem.
Tudy paní stojí,
v zlaté sukni chodí,
ona do ni sáhne,
zlatý groš vytáhne,
nám ho daruje,
abychme se napily,
Pána Boha chválily;
naposledy svatý Ján,
zaplatí vám Pán Bůh sám.
P. b. J. Kr.!

(Z Hluchova.)

Na Prostějovsku bohatším děvčatům matičky darovaná vajíčka odpoledne usmaží.

Květná neděle.

Světí se *koťátka* (Prostějovsko), *barušky* (Tovačovsko) t. j. jívové ratolesti. Obyčejně školáci, svobodná děvčata a vdané přinesou do kostela svázanou kytici jívových halouzek kvetoucích. Před časy v některých osadách na Prostějovsku (na př. v Hluchově) též chlapci chodili s *palmami*, t. j. štíhlými ratolestmi jívovými do kostela. Kdo měl nejdelší bez pobočních výhonků, velice si na tom zakládal. Posvěcené barušky zastrkují se za obrazy, ne však do rolí, jak to bývalo druhdy obyčejem.

V Lobodicích někteří dávají barušky s chlebem koním a kravám, aby zůstaly zdrávy.

Zelený čtvrtek.

Na zelený čtvrtek časně z rána umývá se mládež v potoce, neb aspoň kde není vody na blízku, v zahradě se pomodlí. Též někteří dospělí tak činí. V Záhlinicích myli se proto, aby krásu tělesnou si uchovali; též při příchodu vlasťoviček marnivá mládež louží se potřela na obličeji, aby nedostala pěhů. Při sv. přijímání objevují se Hanáci*) ve zbytcích bývalého kroje (na př. v Lobodicích).

Chlapci zkoušejí své *klepačky* (Tovačovsko), *klapače* (Prostějovsko), *hrkačky*, *tragače*, aby zastali službu umlklých zvonů.

*) Kde ještě nějaký kus se uchoval.

Ježiškovy matičky v Bělkovicích.

Veliký pátek.

Umývání v potoce a modlení v zahradě se opakuje. Vodě té,*) kterou se umývají někde v zahradě, říkají *mlčavá*, protože kdo na ni šel, celou cestu tam i sem mlčel, ani pozdravení nedávaje ani neděkuje.

Modlitba v zahradě:

Šel Pán Ježíš do zahrade,
naklonil svy svaty hlave
na travičko zelenó,
na rosečko stodenó.
Přešil k němo svaté Petr:
Pane Ježíši Kriste, co tu děláš?
Čitám já svy svaty rane,
co mně žedi nadělale,
z trni korono na hlavo mně dale.
Svaté Petře, vem te kliče,
rozpověz to po všem světě.
Velké pátek na svitáňó,
Pana Krista na smrť vedó.
žedi a knižata za ňém dó.**)

Matky vodí malé děti »*lóbat Pámbučka*« (Pambička, kříž); dávají jim za odměnu, budou-li ticho v kostele, *jidáše* (pečivo kupované).

Prší-li na veliký pátek, bude suchý rok. Neradí se pracovati na poli. V Lobodicích časně ráno za tmy jeli chlapci plavit koně i s hříbaty, aby byli bez úrazu celý rok. Při tom se něco modlí. Někteří činí tak posud.

Bílá sobota.

Ze svěceného dřeva dělávali se křížky do polí. Zvyk tento přestal. Hospodyně pekou koláče, do vzkříšení bývají hotovy. Slavnosť vzkříšení bývá uchvacující; úřadi nesou baldachýn. Kde jsou ještě zbytky národních krojů, mužové je oblékají. V Záhlinicích mají 12 halen pro 12 sousedů, nesoucích nebesa; koupeny byly na obecní útraty. V Lobodicích strojí se ještě do svých krásných modrých plášťů, jež nejdéle na Hané uchovali. V Záhlinicích kdo na vzkříšení nemohl, potřásal stromy v zahradě, aby hodně rodily.

Ježíškovy matičky v Bělkovicích.***)

V Bělkovicích na Olomoucku zachoval se od pradávných dob vzácný obyčej »*slavnosť Ježíškových matiček*«. Slavnost koná se na bílou sobotu odpoledne.

Již záhy před velikonocemi sejdou se děvčata Bělkovská, by se cvičila ve zpěvu velikonočních písní. Nerada by se dala zahanbiti na bílou sobotu a Hod velikonoční, proto co nejbedlivěji se cvičí. Zpívá se večer u starých matiček, při čemž se zachovává dávný obyčej, že zpěvačky zpívají v jedné místnosti a cvičitelky při zavřených dveřích v druhé jizbě poslouchají.

Svátky se kvapem blíží, proto nutno zvoliti dvě matičky. Dříve postoupila prý mladší matička příštím rokem za starší, takže byla každá matičkou dvě leta; nyní se volí každoročně nové. Voleny bývají děvčata »poctivá« a zpěvačky. Slovou ma-

*) Nabrala se v potoce.

**) Někde v horách dodali: Vohlédl se Pilát: Pane, co se třeseš? Snad te zimnico nemáš? Já zemnice nemám, hani mět nebodo, hani žádné člověk, keré na mě na velké pátek pře svitáňó třekrat zpomene, ten víc zemnice mět nebude. (Mor. lid, str. 37.)

***) Podáno dle »Naš. Domova«, r. 1892, str. 133—134 a r. 1896 str. 129—132.

Ježíškovy matičky v Bělkovicich.

tičky, že jedna z nich chová v náručí jako matička — sošku vzkříšeného Spasitele.

Nově zvoleným matičkám uloženo sbírati peníze dům od domu potřebné ku slavnosti, pak jest jim se postarati o obvyklý počet družiček a vyvoliti čtyři *koróbnike*,*) dva selské, dva řemeslnické.

Nemalou péči matičky věnují úboru, vždyť jinak nesmějí se ukázati leda ve starohanáckých šatech; v sobotu jsou jinak oblečeny a v neděli velikonoční též. Při strojení pomáhá jim žena, znalá starobylého kroje.

Odpoledne před slavností vzkříšení učesavše se, aby poutec byl v prostředku, pokryjí hlavu bílou holubinkou, jež na temeni hlavy tvoří tupý roh; s této na záda splývají široké konce vyšívané. Hrdlo obtočeno krajkovým límcem, dosti širokým, hruď pokryta černými kacabajkami, značně přehnutými límci opatřenými a na okrajích světle olemovanými, na bedra přehodí si *chovačky* t. j. bílé plachty vyšívané, v nichž ponesou *Ježíška* a *koróbičko*. Sukně a vyšívané zástěry jsou bílé, dlouhé. V levé ruce drží růženec a modlitební knížky v šatkách. V Hod velikonoční mají nádhernější úbor, na hlavách *pentléke*, na prsou voničky, jedna z levé, druhá z pravé strany.

Při slavnosti vzkříšení ubírají se matičky zrovna za baldachýnem. Po průvodu matičky v kostele vystoupí ze zástupu družiček a za zvuku hudby ubírají se do kruchty**) poprosit pana faráře o sošku vzkříšení. Pan farář pochválí krásný obyčej, napomene je a pak vydá jim sošku a korouhvičku, s nimiž matičky za hlaholu hudby jdou k oltáři.

U oltáře pokleknuvše modlí se — hudba umlká, ticho rozhostuje se v prostorách chrámových, v té zanotí starší matička: »Vstaň jest této chvíle« a mladší dodá: »Ctný Vykupitel«, — a celý kostel pokračuje ve slavnostním zpěvu. Zvony se rozezvučí a věřící vycházejí z chrámu: napřed školní mládež s křížem, pak z koróbníků jdou řemeslničtí před mládenci a rolničtí postaví se k matičkám.

Procesí zastaví se blízko Bělkovic u kaple, kdež matičky na schodku pokleknou; starší bratr ujav se slova, vítá zbožné účastníky.

Pomodliv se jdou do Bělkovic za znění zvonku se školní zvonice. U školy zástup se zastaví a matičky vkročí do ní a postaví sošku Spasitele na stůl mezi kvítí a rozžaté svíce. V té mladí i staří hrnou se ku »starší« z matiček, aby jim dala »políbit« sošku. Až všichni políbili »Spasitele« či »vzkříšení«, zapějí společně »Anděl Páně«, jímž pobožnost se končí. Matičky ještě zůstanou ve škole a zdobí sošku kvítím. Opustivše školu, roznášejí rozmarýn po domích, zvláště po těch, z nichž jsou chlapci a dróžke; nejpěknější rozmarýn darují koróbníkům.

Ráno *v Hod velikonoční* svolává zvonek školní na scházení a před školou seřaďuje se průvod rozmarýnem ozdobený. Kdo nedostal rozmarýnu od matiček, tomu dá jej osoba strojící matičky.

*) Koróbníci nosívají korouhve.
**) Kruchta = sakristie.

Duchovenstvo Dolanské, kamž jsou Bělkovice přifařeny, vychází naproti procesí. Matičky ubíraji se v průvodu hned za kněžími a odevzdají sošku do kruchty a svíce věnují na oltář.

Po hrubé koná se průvod kolem chrámu Páně, při němž starosta obce Bělkovské nese »vzkříšení«. Po službách Božích vyprovázejí hudebníci Bělkovské až za dědinu.

Slavnosť Ježíškových matiček zakončuje se *v pondělí velikonoční* velkou mší sv. s oběrou za mládence a panny Bělkovské obětovanou.

Ve farnosti Dubanské u Prostějova koná se obyčej tento takto:*)

»V přifařených dědinách mají v některém gruntě od dávných dob kříž, či jak říkají »Pámbička« nebo »Vzkříšení«. Má po celý Boží rok v gruntě nejčestnější místo, (někde bývá též v kapli) a bývá obyčejně zastřen.

Panímáma, jak začnou slepice z jara snášeti, schovává bedlivě každé vajíčko. Však tak na tři kopy těch vajíček potřebuje. První dny svatého týdne se kříž očistí, ověnčí a na bílou sobotu dají na stůl bílý ubrus, hedbávnou peřinku a na peřinku položí kříž »Vzkříšení«. Domácí chodí ve světnici po prstech a ticho je ve světnici jako v kostele.

Není-li domácí dcerky, zvolí se dvě děvčata z předních rodin v obci a to jsou pak tak zvané »*Pambičkovy matičky*«. V naší farnosti Dubanské jim říkají po hanácku »*dróžke*« a »*Pambičkovou matičkou*« je panímáma na gruntě, kde je kříž.

Před procesím na *bílou sobotu* vezme jedna dróžka kříž, donese jej do kruchty, políbí ruku a řekne: »Velebné pane, neso našeho Pámbučka.«

Kříž se zavěsí v sakristii na zeď, vedle něho druhý atd., kolik je obcí přifařených.

Když je po slavném průvodu a sv. požehnání, jde zas dróžka do kruchty, políbne ruku a řekne: »Velebné pane, prosim vás, do si pro našeho Pámbučka.«

Vezme kříž, klekne s druhou dróžkó u zábradlí před hlavním oltářem a některý z občanů nebo starší bratr předříkává otčenáš, zanotí: »Velebená budiž bez ustání,« a pak velkonoční píseň.

Napřed odchází školní mládež té dědiny, odkud je družička, pak mládenci, potom panny a za nimi mezi dvěma korouhvemi, jež nesou »chlapci« (selští synové), jdou družičky s křížem. Mají kříž obyčejně položený na pravé ruce tak asi, jak se chová dítě. Za nimi jdou ženatí, a to v předu obyčejně starosta s nejváženějšími občany a pak ostatní. Když vyjdou z kostela a dozpívají verš, čeká již hudba a doprovází průvod veselým pochodem.

Zatím je v kostele úplné ticho. Když umlkne hudba, jde družička z druhé dědiny pro »Pámbučka« a vše se vykoná jako dříve. Obec, která má nejdále, odchází první a místní obec naposled.

Když dojde průvod ku gruntu, kde bývá uschován kříž, zanesou jej družičky do světnice na stůl na peřinku. Všichni pokleknou a modlí se »Anděl Páně«. Starší se potom rozejdou domů, ale dětí čeká v síni a před gruntem celá armáda. Panímáma už

*) Dle K. Křena v »Strýčkových rozumech« I., str. 353—355.

hned ráno uvařila a obarvila asi tři kopy vajec na červeno a každé dítě si odnáší od štědré panímámy po červeném vajíčku.

V neděli velikonoční před »hrobó« shromáždí se opět všichni u gruntu, družičky vezmou kříž a zas v průvodu jdou ke kostelu. Obec nejvzdálenější přichází první. Na kraji dědiny, kde je farní kostel, čeká hudba. Připojí se k průvodu před družičky a zahraje pochod. Průvod obejde okolo kostela, družičky potom v kostele zavěsí kříž na stěnu blíže hlavního oltáře a čeká se opět na průvody druhé.

Když se všeci shromáždili, zahraje pan rechtor na varhany slavnostně, zpívá se píseň: »Pán Ježíš Kristus vstal z mrtvých, alleluja,« potom je kázaní, slavná hrobá a když kněz ku konci mše svaté zanotí radostně: »Ite missa est, alleluja,« ne pouze na kůře, ale i s kůrem skoro celý kostel zpívá: »Deo gratias, alleluja.«

Po slavné mši sv. je požehnání. Potom vezme kněz pluvial, první kostelník kříž místní obce, někteří starší občané nebo starší bratři sošku Vzkříšení, paškál, chlapci korouhve, kněz zanoti u oltáře česky nebo latinsky: Raduj se nebes Královno,« lid zpívá dále a průvod jde okolo kostela.

Tak se chodí každou neděli a každý svátek po hrubé průvodem okolo kostela a vždy s jiným křížem až do svátku Božího Vstoupení. Na Boží Vstoupení si družičky zas své kříže odnesou.

»Vynášení Pámbička« v Hnojicích.*)

Po Vzkříšení sejdou se z každé obce po dvou děvčatech před hlavním oltářem. Tam jim odevzdají oba duchovní Pámbička, totiž kříž s Ukřižovaným, dosti veliký, pro každou obec zvlášť. Děvčata přijavše uctivě kříž, odnášejí ho na rukou položený a odevzdají mládenci, který vynáší kříž taktéž v náruči položený oběma děvčaty provázen, v průvodu do té které obce. Průvody z přespolních obcí vyprovází kousek cesty jedny po druhých s hudbou kaplan. Naposledy vynášejí z kostela svého Pámbička Hnojičtí s oběma kněžími. V průvodu jdou školní dítky, všecky spolky, hudba, mládenec s Pámbičkem a obě děvčata, za nimi velební páni a ostatní lid. Jde se náměstím do statku čís. 25 »u Krčků«. Tam podává mládenec nesoucí líbati všem kříž a položí ho na prostřený stůl v »hrubé jizbě«. Průvod se rozejde. Kněží, mládenec a děvčata posedí chvíli počastováni jsouce od hospodyně domácí.

V přifařených obcích též se dává kříž líbati a položí na oltář v kapli na návsi.

Večer vystrojí děvčata kříž věncem a hedbávnou rouškou, která se pod celý kříž podloží. Starostí obou děvčat jest hezký věnec a roušku zjednati. Voleny bývají obě i mládenec od místního faráře, v přifařených obcích od starosty.

Šaty, ovšem nové, mívaly až do nedávna hanácké; nyní však jenom některá má aspoň šátek na hlavě po hanácku vázaný.

Na *Hod velikonoční* přinášejí se na hrubou kříže vystrojené v průvodu jako včera do kostela. Přespolním jde »panáček mladý«

*) Z »Našeho Domova« 1901 str. 199.

s hudbou jedněm po druhých naproti veda je do kostela. Hnojickému Pámbičkovi jdou oba duchovní až do statku naproti. Před oltářem odebere kněz Pámbičky, když s nimi nosiči byli obešli kolem oltáře a dává je pověsiti na stěnu blíže hlavního oltáře. Tam visí do Nanebevstoupení Páně. Tehdy se bez obřadů odstrojí a schovají. Pokaždé, když se Pámbiček odevzdává a přijímá, uctivě se políbí a dává políbiti nesoucímu.

Boží hod velikonoční.

Po »*hrobé*«*) světí se pokrmy a vejce; každý z domácích má před obědem sníst něco svěceného.*) Také dobytek někde dostává po kousku svěcené buchty, aby byl užitný. Návštěvy považují se za neslušné; hostinský nedal dříve ani karet ke hře.

Pondělí velikonoční.

Žádaný den pro menší chlapce nastal, vždyť jest to den *mrskutu, šlahačky.* Ti větší již předem napletli si sami *tatary* (čtveráky, šesteráky, sedmáky, osmeráky, i dvanácteráky z vrbových prutů), jiní koupili si *sladké žíly*,*) a tak ozbrojení po mši sv. vyrojují se na návsi. Za stara mrskalo se až po požehnání. Také dospělejší ještě lpí na tomto zvyku; ve městech výrostci posud nosí tenké rákosky, jimiž šlahají známá děvčata, aby nebyla prašivá.

Chudobné děti u stavení pronášejí tyto verše:

1. Vajec, vajec
na tatarec,
jedno bíly,
dvě červeny,
to je moje
potěšení.
Klinek vdolka
pro pacholka,
a na dívku
s tatarem,
že se schází
s kaprálem. *(Z Lobodic.)*

2. Kázal kadlec i kadlička,
abys dala dvě vajička,
jedno bily, dvě červeny,
šak slipečka snese jiny.
Slipečka je na huře,
vajičko je v komoře,
slipečka se popeli,
vajičko se kotóli.
(Z Hluchova.)

3. Zkázal kadlec he kadlička,
habes dala dvě vajíčka,
jedno bily, dvě červeny,
šak ti slipka
znese hiny
na pece v kótko
na červenym prótko.
Slepička se popeli,
vajičko se kutuli.
Koláče só v pece,
poďme na ně všece.
(Od Vyškova.)

V pondělí bývá mrskut pro chlapce, v útery pro děvčata, ve středu kdo obdrží, proto se říkávalo: dnes je naša, zétra vaša a pozétřko, kdo obdrží (též masná kaša).

V Záhlinicích s neděle na pondělek chodívali pacholci dům od domu; byvše vpuštěni, vyšlahali trochu hospódyni a děvčatům, začež dostali vajec a slanin, kteréž pak jim v pondělí hospodská ku svačině usmažila.

*) Po slavných službách božích předpoledních.

**) Skořápky ze svěcených vajíček házou hospodyně na »řádke«, t. j. na záhonky, na nichž je zaseto zelné semeno, či jak se říká zelná přísada.

*) Ze sladkého dřeva.

O svátcích chodí děti na mrskut k přízni. Mrskutníci dostávají červená vajíčka, koláče, i peníze, V pondělí, co slepice nanesly vajec, patřila dívkám, která buď je prodala, neb uchystala z nich »kvok«*) pro milého.

Hry dětské s velikonočními vajíčky v Kojetíně.**)

O svátcích velikonočních děti s červenými vajíčky provozují hry; jaké, vypsáno tuto:

Ťukání. Hráči stoupnou proti sobě, jeden nastaví v ruce sevřené vajíčko širší špičkou tak, aby tato jen částečně mezi palcem a ukazováčkem vyčnívala. »*Předepsaný*« otvor určuje se krejcarem, kterýž dotýkaje se špičky vajíčka průměrem svým, rozevírá palec od ukazováčku. Hráč hodí krejcarem do vejce. Prorazí-li skořepinu, vyhraje vejce a krejcar je též jeho; v případu opáčném prohrál krejcar, kterýž dostane majitel vejce. Majitel vejce, aby hráč »tak lacino« vejce nerozbil, pomáhá si svíráním otvoru, jakmile hráč vyzvedne ruku k hodu.

Hráčům-nováčkům nastavuje se vejce špičkou ostřejší, po níž krejcar sjíždí a vejce nepoškozuje. Také se tvrdí, že perličí vejce vařené v octě nikdy se krejcarem nepoškodí. V novější době podvádějí hráči tím, že před obarvením namočí vejce do rozvařeného klihu, vyndají a až klih na povrchu ztuhnul, teprve vejce barví. Vyskytují se již i dřevěná vejce, kterým ovšem těžko krejcarem »skořepinu« natlouci. Dobrý hrač proto se o opravosti vejce důkladně přesvědčí, než se pustí do hry. Nemá však majitel vyhraný krejcar zadarmo. Nejednou upustí vejce pod ránou, kterou jemu citelně zasazuje prudce vržený krejcar. Z té příčiny bylo nesnadno nalézti hráče, který by byl přistoupil k ťukání čtyrákem.

Špicování podobá se hře předcházející. Hráč totiž toliko místo krejcarem udeří do vejce dle popsaných pravidel drženého, vejcem, jež drží ve své ruce tak, aby asi třetina nebo polovice jeho z ruky vyčnívala. Vejce z ruky nepustí, jako bylo u krejcaru, nýbrž ťuká, drže pevně své vejce, i po nárazu. Čí vejce se prorazí, ten prohrál.

Do důlka podobá se v zasadě ťukání, vyžaduje však zvláštního většího místa. Malované vejce položí se do mírného důlku, aby se neodkutálelo, načež hráč vzdálí se od něho na čtyři svá chodidla. Pak zakročí jednou nohou, nahne se a hodí krejcarem do vejce. Prorazí-li skořepinu, je vejce jeho; jinak prohrál krejcar.

Dohazování hraje se na rozsáhlejším místě a má vždy dostatek diváků i hráčů, neboť se může hry súčastniti libovolný počet hráčů, dokud vejce není prohráno. Jeden z hráčů položí na zem vejce do vzdálenosti 4—6 kroků od ostatních. Na to ostatní »se odhazují«, t. j. hráči střídavě dohazují od cíle krejcarem k vejci a odměřují vzdálenost dopadlého krejcaru od vejce. Není-li tato větší než na píď, nebo je menší než na píď, vyhrál hráč vejce i krejcar. Dopadl-li však krejcar dále od vejce než na píď, zvedne si majitel vejce krejcar a hází druhý hráč. Tím způsobem se hra stále opakuje a vynáší prý majiteli vejce vždy značný zisk.

(Pokračování.)

*) Nabarvila je v březulce neb nějak ozdobila a »kvok« byl připraven.

**) Z »Č. L.«, XII., str. 317.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Nevím, byl-li kdy na světě národ, kterému platilo latinské přísloví ubi bene—ibi patria, ač jednotlivci se jim vždy řídili sobecky a nevlastenecky. Kollárovi nebyla země jako země, ale jeho hloubavý duch cítil, že mezi vlastí a národem je značný rozdíl. Vlasť se může snadno zase najíti, byť i ztracena byla, národ a řeč však nikdy a nikde. Vlasť je sama v sobě mrtvá země, předmět jinorodý, nečlověk: národ jest naše krev, život, duch, osobnost. Láska k vlasti je více slepý pud, láska k národu je výsledek vzdělanosti. Nejdříve musíme milovati svůj vlastní národ a k tomu se znáti, ale také tak, aby každý Čech cítil v názvu svém Čech příslušnost k veliké větvi slovanské.

Vzájemnost má býti spořitelnou nebo záložnou, kde každý slovanský národ a každé nářečí, největší i nejmenší, vzdělané i nevzdělané, své bude vklady míti a úroků žádati. Slovanský národ i literatura buďtež rovny stromu, jenž se ve čtyři veliké větve dělí, každá větev kvete a vlastní nese ovoce, každá se dotýká a objímá svými haluzemi a všecky jsou vkořeněny jen v jednom prakmeni a vespolek jen jednu korunu činí.

Užitek z této vzájemnosti plynoucí měl býti *morální*, národní vzdělanosti se týkající, která závisí na národní literatuře a tím lépe se daří, v čím větším literárním prostoru se pohybuje. Při takové vzájemnosti, o jaké snil básnický duch Kollárův, měla býti osvěta spojených slovanských národův, velikolepá, obrovská i jejich literatura stkvělá, nadvládná. V tom ozývá se Kollárův ideální panslavismus. Literární *hospodářský* užitek měl vyplynouti z velikého čtenářstva, z velikého odbytu knih slovanských spisovatelů a z resultujícího z toho značného honoráře spisovatelům; to vše bylo by možno jen při správném pochopení a důsledném plnění všech povinností, které Kollárova vzájemnost ukládala. Každé nářečí mělo prospívati *jazykově*, nabývati čistě slovanské tvářnosti, slovanským jazykovým pokladem nahraditi veškery cizomluvy a kazimluvy, latinismy, germanismy, tatarismy a maďarismy, jak píše básník »Slávy dcery«.

Cesty a pomůcky k této vzájemnosti vedoucí měly býti ve slovanských knihkupectvích ve všech hlavních městech slovanských kmenův, výměna knih mezi spisovateli rozličných národův, veřejné knihovny, srovnávací mluvnice a slovníky, sbírání národních písní a národopisného pokladu, očišťování řeči od cizonárodních slov a forem a nejhlavněji všeslovanský časopis, Sborník, v němž by se uveřejnily příspěvky ve všech slovanských řečech.

V Kollárově vzájemnosti je mnoho nepolitického, naprosto neškodného panslavismu. Jeho vzájemnost však také nikomu neprospěla. Kollár sám nebyl duchem organisátorským, on sám nemohl ani nechtěl své myšlénky uvésti v život. Mysly jeho českých vrstevníků byly zaujaty jinými plány a jinými boji, a mezi ostatními národy slovanskými hlas Kollárův buďto nebyl slyšán nebo zanikl bez ohlasu, bez ozvěny. Ruského panslavismu byl totiž dalek.

Není bez zajímavosti, že Kollár, později veliký odpůrce slovenské samostatnosti, ve svých spisích činící však přece vždy ústupky slovenským literátům, uznává v pojednání svém o slovanské vzájemnosti nesprávnost českého podnikání za zničením slovenské individuální samostatnosti.

Kollár a slovenčina.

Řekli jsme již na jiném místě, že vlastně Kollár zavdal podnět k vydání »Hlasův«, které způsobila v Praze t. zv. škola Jungmannova.

Kollárův názor o slovenčině kulminoval asi v myšlénce, aby Slováci přiznali jednotu spisovného jazyka, začež budou se v českém jazyce ujímati jejich provincialismy.

Původní názor Kollárův byl ovšem jiný. Básník »Slávy dcery« byl sám rodilý Slovák, jenž nemálo těšil se z toho, že jeho krajan, direktor novosadeckého gymnasia, Josef Pavel Šafařík, učinil r. 1826 ve své historii literatur slovanských Slováky zvláštní samostatnou větví slovanskou. Ba, životopisec Šafaříkův tvrdí výslovně, že Šafařík povolil Kollárovi, učiniv samostatné pojednání o slovenském písemnictví. Psal-li Šafařík tehdy, že výslovnost Slovákův uherských jest měkčí a často správnější než česká, byla to myšlénka Kollárova, nikoliv Šafaříkova. Kollár inputoval duši svého velikého přítele slavisty myšlénku, že čeština jest nezvučná, konsonanty hromadíc, a že by bylo dobře, aby čeština od nových vybroušených forem k plnějším staročeským slovenčině uherské podobným se navrátila.[1])

R. 1825 vydal Kollár Čítanku pro školy, kterou r. 1826 doplnil Slabikářem. R. 1831 vydal první obšírný svazek svých kázání, r. 1834 a 1835 dva svazky slovenských národních písní. Ve všech těchto pracích vystupuje na předním místě Kollár — Slovák, uchylující se hrubě od pravé tehdy mluvy české a slovakisující, až to bylo přátelům k pohoršení. R. 1826 psali Šafaříkovi z Vídně do Nového Sadu, že Kollárovy slovakismy v Čítance školní jsou nesnesitelnější, než hrubé germanismy,[2]) oč Šafařík nemeškal s Kollárem se sděliti.

Šafařík brzo přestal zaváděti rodnou slovenčinu do řeči knížní, ale Kollár ještě r. 1836 pevně stál při starším svém názoru.

Kollár činil ve svých pracích slovenčině hojně ústupkův. Měl asi na paměti slova (dle dohadu) Jungmannova, řkoucího: »V mluvě domácí Slovénů v Uhřích ještě veliký poklad bohatstva a krásy jazyka našeho leží.[3])

Jan Kollár nebývá bez příčiny nazýván tvůrcem moderní básnické řeči české. Dr. Jakubec nikoli bez důvodů praví, že čelný náš básník Svatopluk Čech jest nejen po stránce ideové v mnohém ohledu dědicem snah Kollárových, nýbrž svým fondem jazykovým tkví úplně v Kollárovi.[4])

---

[1]) Fr. Brandl, »Pav. Jos. Šafařík«, v Brně 1887 pg. 15—74.

[2]) Ibidem.

[3]) »Krok«, I. díl, 4. sv. pg. 127.

[4]) Sborník »Od Šumavy k Tatrám« v Ružomberku 1898 pg. 261. Čech soudí o slovenské odtržce právě tak, jak soudil Kollár. Čti na př. báseň »Tatrám« ve sbírce »Jiřní písně«.

R. 1824 vyšlo první vydání básnického cyklu sonettů spojených jednolitou myšlénkou a společným názvem »Slávy dcera«. Vydání první o mnoho menší všech pozdějších, ale obsahující také nejlepší čísla »Slávy dcery«, jaká se vydávala v letech pozdějších, ukazuje nám, jak pohlížel Kollár na přibírání tvarů a pojmů slovenských do české mluvy spisovné.

Ve »Slávy dceři« (celé) je velmi mnoho slovenských provincialismů. V oné části, která vyšla r. 1824, jsou uváděny snad více méně bez úmyslu básníkova. Kollárovi do toho roku byla čeština vzdálenější, méně známa, tak že bych chtěl říci, že mu jeho znalost češtiny při básnickém tvoření nedostačovala, a on bral slova ze svého rodného slovenského jazyka proto, že v básnickém nadšení mu první přišla na mysl, kdežto česká synonyma byl by musil pracně v paměti své shledávati. Kollár však »Slávy dceru« až do posledního téměř dechu obohacoval, rozmnožoval. Vzpomeňme jen, že v nynějších vydáních je i sonett na smrť batušky Jungmanna (Mladoně). I potom Kollár slovakisoval, ale již úmyslně, schválně.

Tvůrce »Slávy dcery« svými slovakismy obohatil český slovní poklad. O tom později více. Měl v tom však předchůdce. Tablic i Palkovič, o nichž byla již řeč, také snad jen proti vší vůli a namátkou jen uváděli slovenská slova ve svých zpěvích.

Uvedeme ještě odstavec z citovaného pojednání Jakubcova: Vlivu svého dialektu podléhá každý spisovatel, pokud měl příležitost v některém nářečí žít a jím též cítit. Tyto dialektické živly objevují se zřejměji zvláště u těch příslušníků, jejichžto nářečí je řeči spisovné vzdálenější.

Zavedením spisovného jazyka slovenského odňat byl české řeči spisovné jeden pramen dalšího obohacování a rozhojňování fondu slovného velmi vydatný. Pro nas Čechy jistě nejbližší nám slovenský jazyk nyní není pramenem bohatším, nežli jsou nám ostatní jazyky slovanské. Jeví se u nás bohužel v praktickém životě osvětovém mnoho nevzájemnosti. Čtenářstvu jako spisovatelstvu samému všechen literární život slovenský je pořád ještě příliš vzdálený. Přejímání z bratrského nářečí slovenského má dnes již své obtíže. Jinak působí obohacování pokladu jazykového od příslušníka kmene samého, jinak když děje se to s theoretickým vědomím o tomto přejímání. Tomuto druhému přejímání chybí pravý cit a pravá míra. Co spisovatelé slovenští přinesli do českého jazyka neuvědoměle, jen že je k tomu pohánělo vlastní povědomí jazykové, tomu snadno všeobecným užíváním dostávalo se sankce. Podporoval to též velice tehdejší rozvoj českého jazyka.[1])

Viděti z toho, že čeští filologové uznávají ještě dnes potřebu rozmnožovati slovní fond jazyka spisovného slovy dialektickými. Ještě dnes žije mnoho českých slov, kterých nelze dovoditi ani z jediného spisu českého, ale jež jsou původu ryze českého, tedy slovanského. Čím je dialekt vzdálenější krajinky, jejíž nářečí povýšeno bylo na spisovné, tím má více takových krajomluvů. Tím se také vysvětluje, že podtatranská slovenčina má tolik

[1]) Dr. Jakubec, e—c. pg. 269—270.

vlastních slov, že člověk, který se nezabývá studiem ani četbou slovenských knih, slovenskému slovu tištěnému na poprvé může rozuměti jen s patrným namáháním.

Že Kollár s počátku neuvědoměle jen slovakisující, později úmyslně, s jakousi methodou a na základech jakési theorie slova slovenská do svých básní zaváděl, z toho lze poznati, že sám ve »Výkladě čili Přímětcích a vysvětlivkách ku Slávy dceře«[1]) slova tato vysvětluje nebo českými, čtenáři v Čechách osedlému známými nahrazuje. Jsou to i taková slova, jejichž česká synonyma mu byla povědoma, a kterýchž synonym českých bez úrazu metra užíti mohl. Tak vysvětluje Kollár sám: z bodřen = bodrým, silným, smělým učiněn (zn. 80); louč = palivo, dřevo hořící, svítidlo (zn. 246) (v nynější spisovné slovenčině znamená lúč = paprsek, v tom smyslu je slova toho také užito v citované znělce) krutina = zákruta, hadící se řekou oblitý kus země (zn. 279.); dereš = lavice k bití (zn. 286); tuliby = ejhle, tu je (zn. 432); sitno = peklo (zn. 513); zmok = ohnivý drak v povětří (zn. 610).

V básni samé však je mnoho takových slovenských dialektických slov. Některá z nich jsou nám dnes cizí a je-li Kollárův výklad ku »Slávy dceře« obšírný, měl by býti ještě obšírnější rozmnožen ve výklad slov, která ze slovenčiny vzata do češtiny se nevžila a povždy jí zůstala cizí.

Některá Kollárova slovenská slova se vžila: *stužka* (dříve říkalo se pentle), *v ústrety*, *pospasy*, *dřík*, *sobstvi*, *mládʼ* (mládež i mladý kmen), *jarmo* vedle české formy jařmo, vnada (ve starších pramenech ve smyslu — nástraha na ptáky, Kollár užívá toho slova ve smyslu slovenském = půvab, kouzlo), *znoj* (ve smyslu = pot, těžká práce docela po slovensku, dříve značil — teplo), strádati, střetnouti, lakotiti, jihnouti, třímati.

Uvedeme ještě některá jiná Kollárova slova, která se v češtině neujala: *bočan* (čáp), *rýl* (rýč), *pinka* (pěnkava), *hálka* (makovice na věži), *zmiznouti*, *vymokati* (prýštiti), *přikvitnouti se* (neočekávaně přijíti), *pravotiti* (při soudní vésti), *znivočiti* (zničiti, v niveč uvésti), *braknouti* (rychle vyletěti).

Dr. Jakubec ve svém pojednání o mluvě Kollárových básní nerozumí slovu *přísadka* ve zn. 456.

Nad břehem se čerstvá zelenala
štěpnice a slibná zahrádka,
v nížto právě mládʼ a *přísadka*
od země se pnouti počala. (Vyd. 1832 č. 456.)

Prý slovo to se ve slovnících nevyskytuje. Mládʼ tu znamená mladý podrost keřů, přísada podrost zelinářský. Dodnes na moravském Valašsku a Slovácku právě jako na uherském Slovensku zelná hlavatice nebo sázenice (der Schössling) sluje přísadou nebo přísadkou. Slovo to i význam má také Kottův Slovnik.[2])

Kollár někde pro rým vleče celou řadu provincialismů za sebou:

Kostlivec se .... byl k nám *přimotal*,
nemluvil nic, aniž *lalotal* (breptal),
za ním pak se Posměch *řehotal* (zn. 544).

[1]) Vyšly r. 1832 v Pešti, současně s rozšířeným vydáním básně samé. Jsou o několik tiskových archů větší, než báseň.

[2]) Kott, Slovník, II. pg. 1078. Jakubec, l. c. pg. 274.

Podobně vypočítávaje předměty téhož druhu:

V Slávopekle tomto plno draků,
černokněžníků, sov, *lasanů*,
mátoh, světlonošů, *bolsanů*,
tříbků, *zmoků*, běsů, *vukolaků*,
pikulíků, *mořen*, *rosomáků*,
přišichvostů, oblud, šklubanů,
potom vydřiduchů, katanů,
ozembuchů, fitlen, ušklebáků (zn. 609).

Na povrchu cest a chodníků
toho strašlivého orkusu
roste množství,
trav a bylin, bodláků a křiků,
rody kopřiv, hub a pryskyřníků,
bolehlavu, *blenu*, *čertkusu*,
lilku, chrastavce a *zádusu*
hadolistů, *všivců*, *krevavníku*. (Zn. 596.)

Kollár tedy byl ve svých básních věren své zásadě, že slovenčinou může a má býti obohacen český poklad slovní.

Ale slovenčinu takovou, jakou zaváděl do svých »Slovenských Novin« L'udevít Štúr, slovenčinu spisovnou nenáviděl Kollár celým ohněm své básnické duše. Kollár nechtěl věřiti, že by nářečí, kterým hovoří slovenský pospolitý lid na Pohroní a na Považí, kterým dorozumívá se lid bydlící na úpatí Tater, mohl býti kdy jazykem spisovným, samostatným jazykem knižním. Slovenčina Štúrova byla táž, kterou píší se slovenské knihy ještě dnes, ale Štúr neměl tolik filologického ducha, aby mohl upraviti na správných jednak etymologických, jednak fonetických základech založenou orthografii střední slovenčiny, proto jeho noviny urážely oko zvyklé tiskům českým. Nynější pravopis dal teprve slovenčině v letech šedesátých minulého století Martin Hattala, profesor slavistiky na universitě pražské, rodilý Slovák. Kollár odsuzoval slovenčinu Štúrovu, ale z příčin naprosto malicherných vytýkal Štúrovi neodůvodněný pravopis a slovenčině vytýkal nízký původ! Naprosto nekavalírská jsou tato Kollárova slova, kterými odsuzuje slovenčinu. Při slyšení Vašich hrubých, surovozvukých slov uši boleti začíná, anobrž sám čich na jakousi nepříjemnou vůni upomínán bývá, jaká ze stáje, z krčem a jiných peleší nízkého života zapáchá a nos uráží. Štúrova řeč, kterou jsou psány »Slovenské Noviny«, je luzovina, kterou lid sám nazýva ne jináče než taračka, babarka, trpačina, bačovina, ledačina a sprostačina.[1])

Zdaliž zapomněl Kollár, že nepřátelé probouzejícího se života českého mluvili o naší češtině, kterou sám Kollár proti Štúrovi tolik vynášel, s podobným despektem, nás nejvýše urážejícím?

Žurnalista Karel Havlíček Borovský, zvyklý na ostřejší slovo, měl z těchto nízkou záští diktovaných slov takovou radost, že je písmenu do písmeny ve svých »Pražských Novinách« reprodukoval.[2]) Znamení, že sestoupí-li i největší básník na pole nízké osobní polemiky, dovede býti také jak náleží nízký! Štúr

[1]) »Hlasové« 1846 pg. 129.
[2]) »Pražské Noviny« 1846, č. 37., str. 156.

ovšem vytýkal Kollárovi, že píše o něm s nesmírnou rozhořčeností — ale Kollár se proti tomu opřel, nepozoruje ovšem ani, že Štúr má dosti příčin k podobným žalobám.

Kollárovi byla dána ještě jedenkráte příležitost, aby se vyslovil o slovenčině, ale již za okolností naprosto jiných. R. 1849 Kollár, té doby evangelický kazatel v Budapešti, uchýlil se před maďarským povstáním do Vídně, kde byl zároveň jmenován profesorem slovanských starožitností na universitě. Ministr vnitra, pověstný Bach, tázal se ho tenkráte, která řeč by byla pro Slováky nejpřiměřenější, aby jim byla řečí spisovnou. Básník »Slávy dcery« podal ministrovi vnitřních záležitostí pamětní spis, ve kterém pravil asi toto: Boje mezi Slováky, o spisovnou řeč zápasícími, utíší jedině auktoritativní vládní rozhodnutí. Spisovnou řečí pro Slováky budiž zavedena ona, které národ slovenský užíval až do Marie Teresie, do níž je přeloženo písmo svaté, v níž tištěny jsou katechismy, písně náboženské i knihy modlitební, v níž vyhlásili teresiánský urbář, tolleranční patent Josefa II. a mnohá nařízení Leopolda II. Ministr vnitra považoval tuto radu Kollárovu za mínění všeho Slovenska a zavedl proto do úředních (vládních) »Slovenských Novin«, češtinu, kterou také ministr kultu a vyučování, český kavalír hrabě Lev Thun, uvedl do hornouherských gymnasií a škol obecných.[1])

Kollár byl nepřítelem samostatné slovenčiny. Všem jejím protivníkům vytýkalo se, že dali podnět k ní. Dobrovskému i Jungmannovi i Šafaříkovi, ale z těchto nikdo neměl takového nepřímého účastenství na slovenském osamostatnění, jako Kollár. Psal-li Šafařík o samostatné literatuře slovenské — vydal Kollár spis o slovanské vzájemnosti, který sice uznával oprávněnost jen čtvero slovanských knižních řečí: ruské, polské, illyrské a české, ale svou stylisací probudil v srdcích slovenských neukojitelnou touhu po samostatném slovenském písemnictví. Vypravuje o tom Josef Mil. Hurban: »Myšlénky o vzájemnosti slovanské posilnily mládež; slovenčina v tomto pojednání a v kázni jednej[2]) od Kollára užitá tisíc obživujících nadějí vzkřísila na Slovensku. Sotva vyslovil Kollár, že Slované mají svoje rozličné kmenové literatury znáti a jich plody studovati, kmen podporuje kmen, tu prešpurská slovenská mládež pojala novou myšlenku, ustanovivši složiti básně k poctě znamenitějších spisovatelův všech kmenů slovanských — z myšlénky této povstalo celé studium. Měli-li slovenští básníci veršem oslaviti slovenské spisovatelstvo, musili znáti životy a působení těchto mužů. Rok trvala studia literatur slovanských a výbor soudil práce; sešlo se přes sto básní, z nichž dvacet uznáno způsobilými.[3])

Tyto básně, o nichž se zmiňuje Hurban, sice tiskem nevyšly, ale Kollár dal podnět k vážnému studiu a k slovenskému veršování.

Leč básník Kollár ukázal také, kde je slovenčina, která by mohla býti řečí literární. Když r. 1823 a 1827 Kollár, Šafařík

[1]) Jar. Vlček: »Dějiny literatury slovenskej« pg. 163.

[2]) Pojednání o vzájemnosti vyšlo totiž v »Hronce« r. 1836 zvláštním slohem, poločesky a poloslovensky.

[3]) »Slovenské Pohľady« I. 4. str. 129.

a Benedikti vydali sbírku slovenských lidových písní: »Písně světské lidu slovenského v Uhřích«, napsal Kollár k oběma svazečkům učené úvody. Ačkoli tou dobou Šafařík vykázal písemnictví slovenskému samostatné místo mezi literaturami slovanskými, přece připustil, aby Kollár v úvodě k »Písním« vyslovil se pro literární jednotu a proti slovenčině. Bylo mluveno však jen proti neoprávněnosti slovenčiny západní, Bernolákovy, a za přesnou slovenčinu označeno nářečí předních stolic slovenských.

Kollár sám, třeba tak horlivě a ohnivě stavěl se proti slovenčině, jest přece jen duševním otcem nynějšího samostatného slovenského písemnictví. (Pokračování.)

Protestantské hnutí v Čechách.

Posilněni heslem »Pryč od Říma«, jež v počátku se omezilo na německé krajiny, počínají se hýbati i čeští protestanté se svými pastory a přistupují ve všech odvětvích ke své organisaci. Základ k jejich organisaci v Čechách položen byl sjezdem českých protestantů roku 1903 v Praze. Pastoři s ostatními pracovníky svými nespokojili se jen s konáním sjezdu, ale přikročili k faktickému provádění jeho usnesení. Nelze upříti, že se tím stal sjezd jejich důležitým pro drobnou agitační práci, která se nyní na všech stranách provádí. Podáváme tuto katolické veřejnosti ukázky některých těchto zjevů za tou příčinou, aby se organisace protestantská u nás, která nemá za účel jen vnitřní své zájmy, ale hlavně výbojné snahy »Pryč od Říma«, nepodceňovala, ale naopak, aby byla vedena v pečlivé evidenci a aby byla také paralysována.

Aby docíleno bylo spojení všech protestantských sekt jak augsb., tak helvetského vyznání, svob. evang. reform. církve a ostatních frakcí, založena byla právě Kostnická Jednota. Ustavující schůze této Kostnické Jednoty, na sjezdu r. 1903 navržené, konala se za značného účastenství dne 2. ledna t. r. ve velkém sále Měšťanské besedy v Praze. Po proslovu pastora Součka, ve kterém vzpomenul předloňského sjezdu, jakož i přípravných kroků k zahájení činnosti nového spolku (vypracování stanov, jež v listopadu r. 1904 schváleny), zvolen první výbor ze 100 přihlášených činných členů takto: za předsedu pastor Dušek, 18 dalších členů výboru (pastoři Betka, Cohorna, Císař, Frant. Hrejsa, O. Hrejsa, Kavka, Kučera, dr. Lukl, Molnár, Nešpor, Nicek, Pištora, Rüdiger, Souček, Šustr, Žilka, dr. Navrátil, Škarda), 3 náhradníci (Slezák, Walter, Švanda) a 2 přehlížitelé účtů (Čermák a Machotka).

Kostnická Jednota má prý spojovati zájmy všech evang. církví (!), nehledíc k jejich různostem, tak aby společným postupem požadavky i jejich representace nabyly náležitého důrazu (!), a společné kulturní snahy lépe mohly býti pěstovány (!). Spolek může činnost svou rozšířiti po celém Rakousku a zakládati odbočky; účelu svého chce dosíci organisováním práce (!) ve prospěch církve podnikané přednáškami a publikacemi, schůzemi a peticemi, pěstováním styků s přáteli v cizině (!), opatřováním bezplatného zastoupení právního pro své členy atd. Členové činní platí 5 K ročně, členové přispívající jakykoli sebe menší příspěvek,

a může se státi členem každý příslušník (bez ohledu na pohlaví) kterékoli evangelické církve československé v Rakousku.

Pozdravné přípisy a telegramy k této prvé valné hromadě poslali: Košut z Ellernu v Porýnsku, prof. dr. Klemens za mezinár. výbor pro české církve v Bonnu, pastor Boruta ze St. Hamrů ve Slezsku, sup. Císař, Havelka z Ronova, prof. Ptáček, Lanštiak, Lukášek, Lacina z Krucemburku, Kozák.

Kostnická Jednota prý má před sebou veliký a důležitý úkol, a jest prý povinností všech evangelíků, aby se brzo ke společné práci přihlásili. (!)

Vedle ní rozvíjí činnost pracovní sjed českých evangelíků, jenž věnuje pozornost vyšším kulturním zájmům českých protestantů a má za účel získati jim intelligenci, pokud možno i z řad katolických. Vítanou průpravu k tomu skytá ovšem škola Masarykova, strana realistů a orgán jejich »Čas«.

Jakým směrem chce pracovati, illustruje následující zpráva:

Pracovní sjezd českých evangelíků, který se přimykal k valné hromadě Kostnické Jednoty, měl za předmět vzájemný poměr evang. intelligence a církve. Oč jde, naznačil předseda dr. Zahálka a oba referenti Šustr a uč. Havelka. — Intelligence se církve vzdaluje jednak prý vlivem katolického (!) indifferentního okolí, jednak sklonem k názorům vědeckým, které se jí zdají býti s učením církve v odporu, jednak i vlivem ojedinělých případů nevhodného (!) vystupování pastorů, čímž prý proti všem zásadám protestantismu se do církví tu a tam vloudí jakýsi klerikalismus (!). Od velmi mnohých řečníků byla mínění obou stran (církve, jež žádá od intelligence intensivnější život náboženský, a intelligence proti církvi se stavící) obšírněji přetřásána, ale pro pokročilost času zůstala debata neukončena. Podotknouti dlužno, že, jak pastor Šustr konstatoval, intelligence k jakémusi životu se probudila teprve působením spolku »Jeronym« (po roce 1880), od kteréžto doby více pracovala i Ev. Beseda, a založeny nové všeobecně církevní spolky, Comenium, Národní záložna, Husův dům a j. Působení jednotlivců v jednotlivých sborech ovšem tím míněno není. Pastor Dušek mluvil důrazně proti dnes panujícím názorům t. zv. moderního člověka »zlomené duše«, která pro samou autokritiku a světobol nemůže se dopracovati duševního klidu a z rozličných důvodů většinou necharakterních v tom stavu si i libuje. Pastor Šustr také poukázal, že se při kritice náboženství a bible pravidelně postupuje cestou zcela opáčnou, než ve vědecké kritice jest zvykem, a z bible šmahem vyhazuje všecko, co se tomu neb onomu kritikovi zrovna nelíbí; na inspiraci verbální ovšem nikdo nelpí.

Potom pokračovali v debatě ve večerní schůzi »Jeronýma« a poukazovali hlavně na to, že mnozí intelligenti neodvracejí prý se od církve lehkomyslně, nýbrž proto, že prý svého zkoumání rozumového nemohou v soulad přivésti s věrou, jak se jim vštěpuje, a prý tudíž nutno, aby se intelligenti, jejichž názor světový dosud není ucelen, neodsuzovali, nýbrž aby prý se jim v duchu protestanstkém k ujasnění názorů náboženských napomáhalo. K tomu cíli prý má směřovati připravovaný vědecký časopis, jehož podporu doporučoval pastor Žilka.

Protestanté v Čechách jsouce poměrně slabí co do počtu, hledají oporu ke svému sesílení u ostatních protestantů; hlavně ovšem v Německu, ale pro specielní zájmy v naší říši u protestantů celé Cislajtanie.

A tu jest důležito, aby se poznaly snahy protestantů na poli kulturním, všimnouti si práce na př. společnosti pro dějiny protestantismu v Rakousku, celkem u nás v Čechách málo katolické veřejnosti známé. Proto sdělujeme o ní aspoň následující:

Společnost pro dějiny protestantismu v Rakousku konala dne 21. ledna t. r. jubileum svého pětadvacítiletého trvání. Slavnost konala se v místnostech c. k. evang. bohoslovecké fakulty vídeňské. Zahájil ji její předseda mimořádný vrchní církevní rada a pastor ref. církve vídeňské dr. Witz proslovem, v němž podal přehled snah a práce společnosti za dobu jejího trvání čelící k tomu, aby bez ublížení komukoli (!) prospěla vědě a evangelické církvi, snažíc se zjistiti ryzí pravdu (!) o událostech minulosti, a na konec připojil projev hluboké vděčnosti, s níž rakouští evangelíci vzhlížejí ku svému velikomyslnému císaři. Po něm ujal se slova prof. c. k. evangelické bohoslovecké fakulty dr. Jiří Loesche, jenž již po řadu let rediguje almanach společnosti, a podal velikými rysy nástin programu pro další práci společnosti. Z předu podal přehled dosavadního stavu dějepiseckých prací o protestantismu jak v Cislajtanii vůbec, tak v jednotlivých její zemích zvláště, načež naznačil úkoly, jež v té příčině mají býti provedeny v budoucnosti. Oznámil, že za přispění celé řady spolupracovníků prozkoumává archivy jak Rakouska, tak oněch zemí, do nichž se uchylovali protestanté z Rakouska vypuzení, za účelem uložených tam protestantů se týkajících akt, z nichž má vzniknouti veliké dílo: »Monumenta Austriae evangelica« (Evangelické památky rakouské). Toto dílo má se zahájiti bibliografií, objímající dobu od počátku šestnáctého století až do přítomnosti. Za tím mají následovati církevní řady a agendy jak německé, tak slovanské; pak mají následovati regesta (sbírky svrchu uvedených akt), dle různých zemí spořádané, a konečně na základě všeho toho soudobné vylíčení dějin, při čemž má mimo na činitele politické, církevně-politické, obecně kulturní a vnitrocírkevní vzat býti zřetel též k činitelům rázu hospodářského a uměleckého (ekonografického).

Na stručném přehledu dějin rakouského protestantismu a jeho porovnání s dějinami téhož v jiných zemích ukázal zvláštní ráz prvé jmenovaných (!), a plynoucí z ní nutnost (!) věnovati jim hojně sil i času, a vedle ryze vědecké též i praktickou a obrannou cenu tohoto podniku. Po té přednesl řádný člen círk. rady dr. Schur společnosti blahopřání církevní rady, načež čtena ještě řada pozdravných dopisů a telegramů jak od korporací, tak od jednotlivých přátel společnosti. Jménem bohoslovecké fakulty oznámil děkan její dr. Sellin, že řečená fakulta jmenovala čestným doktorem bohosloví pastora Rocha z Gmundenu pro jeho zásluhy o dějiny protestantismu (!) v Rakousku, jichž si dobyl vůbec a zvláště tím, že zjednal společnosti přístup do archivu řezenského. Společnost sama jmenovala svými čestnými členy dra Losertha, profesora university štýrsko-hradecké, dra Kváčalu, prof. university v Derptu, faráře dra Bosserta v Nabern a pastora (emerit.) Scheuflera v Klotzsche. Pětadvacátý ročník almanachu vydán byl ve formě slavnostního spisu na památku jubilea, k němuž mimo to dala společnost raziti pamětní peníz. Peníz ten představuje (na základě k tomu propůjčeného nejvyššího svolení) na přední straně obrazy císařů, jimž evangelická církev v Rakousku obzvláštní vděčností jest povinna, totiž Maxmiliana II., Josefa II. a panujícího císaře Františka Josefa I. Cena peníze toho jest buď 4 nebo 10 korun,

dle toho, je-li ražen z bronzu nebo ze stříbra, za kteroužto cenu jest vůbec na prodej.

Z toho, co jsme tuto uvedli, vychází na jevo, že protestanté za vedení svých pastorů pracují u nás horečně na všech stranách. Pastoři hledají v Praze i na venkově své lidi, kteří jim byli dosud neznámí, zkoušejí jejich sílu politickou, kulturní i hmotnou, a dle toho je zařaďují do příslušných posic. Shromažďují kolem sebe nejen svoji intelligenci, ale též i lid a každému z obou odevzdají jeho úlohu k plnění. Základem k tomu byl jim jejich sjezd v Praze, kde se poznali, seřadili a umluvili společný boj na podmanění katolických Čech. Po sjezdu však nesložili rukou v klín, ale provádějí pevnou rukou usnesení sjezdová ve skutek. V tom ohledu bychom si katolíci, pokud se týká našich sjezdů, měli vzíti příklad. Nebo my, žel bohu, sjezdy vykonali, ale jejich usnesení uložili — ad acta. Tomuto rozmachu protestantismu, jenž vlastně má u nás za účel provádění hesla »Pryč od Říma«, má se dostati oporných pilířů — zřízením evangel. fakulty v Praze. Jakkoli bychom protestantům přáli, aby na své půdě pracovali, kdyby úmysly jejich byly čisté pro jejich vnitřní vlastní zájmy, nemůžeme při prozrazující se jich protikatolické výbojnosti jinak jednati, než volati výstražně ke katolické veřejnosti: »Stůjme na stráži!« *† 40.*

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

V číslech předchozích věnovali jsme pozornost s hlediska národopisného cikánům, kolovrátkářům, kominíkům. Dnes si všimneme komediantů. V té příčině odkazuji k delší studii své v »Českých Květech« s Alešovými obrázky. Tam jsme však nemluvili o komediantech »králíčkářích«. Tuto mezeru zde doplníme.

Stopy — nebo aspoň podobu králíčkového divadla shledáváme ve spisu Adama Olearia (1603—1671), který navštívil končiny Moskvy v r. 1636. Bližších zpráv o tom můžeme se dočísti ve spisu: »Kukolnyj těatr« od V. Peretče, kdež je i zajímavé vyobrazení loutkového divadla ze spisu Oleariova.

K nám tuto hru s králíčkovým divadlem, jak jsem se dopátral, měli prý přinésti »poličinelové«. Tak mi pravil jeden loutkář.

Slovo to mi nebylo známo. I pátral jsem v knihách, až jsem se dověděl, že policinell neboli pulcinella (polichinelle) je postava italské komédie improvisované. (Asi náš šašek, kašpárek — petruška v ruském divadle).

Že k nám přinesli hru králíčkovou poličinelové, vyprávěl mi jeden komediant, skutečně po otci rozený Vlach (Laghi). Snad jest na tom něco pravdy.

Ne každý komediant hrává hru králíčkovou. Už to hrával Antonín Vocásek (zemřel as před 14 lety). Vocásek říkával, že i loutkoherec Černý hrával tuto hru, a Kellner, oba starší než Vocásek.

Tato hra »králíčkové divadlo« pokládá se u komediantů ostatních za nižší hru a umí prý tuto hru nyní Antonín Vocásek, Ant. Janeček a František Janeček.

Obyčejně se hrává o národních slavnostech: »Na slamníku«, »na fidlovačce«, a »o Smíchovské pouti«. I mně kolikráte jako studenta na Smíchově o pouti Filipo-jakubské hra tato upoutala (tenkráte v místech, kde stojí nyní smíchovská kasárna). Také o sv. Janě hrává se na Radeckého náměstí v Praze. Na venkově předvádí se tato hra vzácně — a všichni prý, jak se mnou sdělil „znalec komediant«, hrají hru tuto stejně.

Tato hra jest sotva kde otištěna, a proto celý průběh její zde otiskujeme, vědouce, že jen fragmenty hry této utkvěly váženým čtenářům v paměti, nikoli ale celá hra souvislá.

Referrent můj začal: »Abych znázornil celou tu fantasii, je to tak:

Na flašinet se hraje, aby lákal a bubnuje se k flašinetu. »Umělec« na ukazováčku má nastrčenu hlavičku, a na palci a středním prstě ručičky. Šat od hlavičky vše zakrývá. Hlavička je ze dřeva i ručičky. Na obou rukou jsou ty hlavičky. Jeden králičkář mívá pět kusů hlaviček: dva šašky, jednoho žida, židovku a čerta.

Nejprve vystoupí jeden šašek na jeviště a dělá všelijaké grimasy, zatleská a otáčí se sem a tam. Za chvíli vystoupí na scénu druhý šašek, podávají si ruce, dělají, jakoby hovořili a pak znázorní jeden druhému, že budou tlouci. I přinese jeden dvě dřevěná kladívka, podá jedno druhému a tlukou střídavě — až najednou jeden druhého uhodí — do hlavy. Dle zásady »oko za oko« druhý revanžuje ránu. Z toho »klání a potýkání«. Odhodí kladívka a křížkují se. Na konec „kdo uteče, vyhraje«, jeden uteče a ten, co zůstal na bojišti — pláče — položí hlavičku »na jevišťátko«. Druhý přijde, přinese láhev a sklenku a podává druhému píti. Ten však nechce. I hladí ho druhý — konečně si dají po hubičce — hladí se potváři — zatančí si — a napijí se.

»Malí kluci stojí u jeviště — a jak má nalito jeden šašek, ptá se dětí: chcete píti? — Kdo řekne: chci — toho šašek polije a uteče.«

To je jedna scéna. Druhá následuje:

Vystoupí žid s rancem, jde, jakoby cestoval — až si položí ranec a jakoby si hověl, lehne si. Přijde však kašpárek »zlodějský« — vykoukne jen a hned zas uteče. Z druhé strany přijde druhý kašpárek a vykouknuv jen, také se zase schová. Kašpárkové chtějí žiďákovi ukrásti ranec. Leč, když jeden z kašpárků chce vzíti židovi pod hlavou ranec, žid se probudí a chytí si ranec. Dvakrát, třikrát se to opakuje.

Tu vezme ten jeden kašpárek kladívka a židáka tluče, až ho ubije a ranec mu vezmou.

Radují se z toho a rokují, co s rancem? Přinesou malou rakev, vezmou žida a uloží do ní, zabední rakvičku a kladívky tlukou na víko. Přinesou zvoneček, zazvoní — druhý má frkačku, — frká na ni a když odtroubí, odejdou, rakvičku uloživše.

Přijde židovka — lekne se, spatřivši rakvičku. Najednou ji otevře — v tom tu stojí šaškové. Židovka vezme víko a hledí do rakve. Šašek jí přiskřípne hlavu do rakve — židovka se klepe a šašek ji maže. Konečně židovku utlukou a položí jí kašpárkové k židovi do rakve.

Odejdou — a přijde čert. Zaklepe na rakev rohama — chce ji otevříti — přijde zas šašek. Ten jakoby se čerta lekl. Na to klepe šašek přes hlavu čerta — ten se otočí — šašek zmizí — a čert nikoho nevidí. V tom čert víko odkryje — čert chce vzít tam odtud žida — však v tom oba kašpárkové víkem uskřípnou hlavu čerta, kladivem jej bijí a konečně dají ho do rakve ke dvojici židovské. Mají z toho radost, tancují při flašinetu a »s tím tancováním« odejdou pryč.

Na to přinesou šaškové šibenici a čerta chtějí oběsit. Postaví šibenici, otevírají víko a v tom okamžiku tajně vytáhne komediant ty dva židy z rakve, jakož i čerta zásuvkou — podstrčí tam morče neboli králíka do té rakvičky. Šaškové otevrou rakev a vidí tam králíka — leknou se. — Vyndají králíka — bojí se ho — pak ho pohladí po srsti i proti srsti — druhému šaškovi to není vhod — ne tak! — a zase se seperou. Zase si podají ruce a hladí králíka po srsti. Také ho vyhazují do výše a zase chytají.

Pak králíka líbají. V tom přijde čert — zakončuje a oba šašky odnese do pekla.«

Jak patrno z této hry, je to vlastně něco obdobného s řeckým pantomimos, kteryžto pantomimus v samostatný umělecký druh vyspěl na velikou škodu tragédie za Augusta kol r. 22 př. Kr. Ovšem řecký pantomimos předváděli lidé — zde při divadle králíčkovém pantomimika se provádí loutkami.

Myslím, že žádný čtenář mi nezazlil otištění této hry — oživly v něm vzpomínky aspoň z dětství, které je rájem, z něhož nás nikdo nemůže vyhnati. Hry ty zacházejí, a proto snad jest dobře pro budoucnost je zaznamenati. Jest to kus kulturní historie.

Zprávy z uherského Slovenska.

Poslední ze slovenských buditelův doby Štúrovy odešel před trůn Hospodinův. Anděl smrti pokynul a bratrský národ pod Tatrami pohřbil dne 9. března 83letého Jána Francisciho, národního básníka, pěvce, hudebníka, organisátora i mučeníka.

Jan Francisci narodil se dne 1. června 1822 v Hnúšti ve stolici Gemerské. Skončiv studia gymnasialní, studoval evangelické bohosloví v Prešpurku a později v Levoči. Na obou ústavech kvetl slovenský národní život, mládež měla se čile k vlasti, k národu a k národní práci, neboť vedl ji ohnivý Štúr a rozplameňovaly slovenské básně Hollého i Kollárova »Slávy Dcera«. Když r. 1848 nastalo uherské povstání, postavil se Francisci s jinými ještě proti Maďarům a povzbuzoval s Daxnerem Slováky v Tisovci, aby nevysílali národní gardy na pomoc Maďarům proti Chorvatům a Srbům. Dříve ještě, než došlo ke slovenskému povstání sorganisovanému Štúrem, Hurbanem a Hodžou, byli jati Francisci, Štefan Marko Daxner a kokavský učitel Bakuliny a všichni tři odsouzeni k potupné smrti provazem. Náhoda však, že generál Schlick porazil Maďary u Schwechat, zachránila všem třem život. Byli po té převezeni do Pešťbudína, kde z vězení vysvobodila je teprve Windischgrätzova okkupace Budína. Ve vězení složil Francisci píseň o třech uvězněných sokolech a od té doby byli třemi sokoly. Když po skoncování maďarského povstání porážkou Görgeyovou za pomoci ruské zavládl v Uhrách zase klid, byl Francisci povolán do státní služby. Nejprve působil v politické službě v Báňské Bystřici, r. 1859 stal se náměstníkem ve Velkém Varadíně a r. 1860 královským radou v Budíně. Však již r. 1861 dán na odpočinek. Po roce však byl znova povolán do náměstské rady a r. 1864 jmenován hlavním županem stolice Liptovské. Za ministerstva Andrássyova r. 1867 dán do disponibility, ale do státních služeb již povolán nebyl, neboť jevil se velikým Slovanem a Slovákem, což v Uhrách se netrpí, protože by bylo to na škodu státu. Francisci, jakožto přítel Daxnerův a Štúrův již záhy účastnil se života národního. Roku 1861 měl účast na svatomartinském memorandu, r. 1863 stál u kolébky »Matice Slovenské«, která zvolila jej svým čestným doživotním předsedou, od r. 1870 byl ředitelem akciové knihtiskárny v Turč. Sv. Martině, kde od té doby s malými jen přestávkami žil až do své smrti. Jako národní pracovník vynikl také svými písněmi, jež vyšly před několika roky souborně a z nichž některé znárodněly. Sbíral národní pohádky a pověsti, jež vydal v Levoči pod titulem »Povesti«. Miloval slovenský lidový zpěv. Sám hudebník znamenitý dbal, aby syn jeho dr. Miloš Francisci, nyní slovenský lékař v Clevelandě O. v Americe, vydal pro piano harmonisované »Trávnice«. Dal také myšlénku k sebrání a vydání lidových zpěvů slovenských (vychází nyní třetí díl »Slovenských Spevov«). Miloval mládež, která k němu lnula. Hurbanův almanach »Nitra« čítal jej k předním svým spolupracovníkům. Psal pod pseudonymem Janko Rímavský. R. 1902 oslavili Slováci osmdesáté jeho narozeniny. Záhy po té počal chřadnout, v posledních měsících ztratil jasnost duševní a dne 7. března záhy po půlnoci zaspal na věky. Úmrtí jeho otřáslo celým Slovenskem, s nímž nad čerstvým hrobem Franciscího zalkali také spříznění národové slovanští.

Slovenské persekuce neberou konce. Na předním místě zaznamenati dlužno bývalého redaktora »L'udových Novin« a nyní redaktora změněných »Katolických Novin«, vysloužilého učitele Antona Bielka. — Ztrátami při »L'udových Novinách« přišel také o svůj domek v Turč. Sv. Martině, který koupila akciová Martinská knihtlačiarňa. Mínil se proto usaditi v Žilině, kde chtěl si zařiditi tiskárnu. Ale člověk míní a maďarismus mění. Ač knihtlačitelství je v Uhřích živností svobodnou, Bielkovi přece zakázáno zřízení tiskárny v Žilině a z domu, v němž se ubytoval, byl násilím vystěhován, a to z toho prý důvodu, že dům byl novostavba, k obývání dosud neschválená. Převzal tedy zodpovídání za redakci »Katolických Novin« a usadil se v Uh. Skalici, blízko moravského Hodonína, kde se list tiskne. Ale skalický magistrát, povzbuzen asi zářícím příkladem magistrátu Žilinského, vypověděl Bielka z města. Redaktor se odvolal ke stoličním úřadům, které však zařízení skalického magistrátu schválily. Ten pak nyní nařídil Bielkovi, aby se do 14 dní vystěhoval. Bielek odvolal se přímo k ministerstvu, které nyní uznalo, že jednání skalického magistrátu je nesprávné a protiprávné a usnesení magistrátní i županské zrušil.

Redaktor »Považských Novin«, Igor Hrušovský, byl odsouzen porotou prešpurskou na měsíc státního vězení a 500 K pokuty za drobničku, kterou o trenčanském županovi Osztroluckém převzal bona fide z amerických slovenských

novin. Hůře však zvedlo se evangelickému faráři Pavlovi Čobrdovi ze Smrečan ve stolici liptovské. Ružomberská sedrie odsoudila jej na půl roku vězení a 200 K pokuty, jakož i k zaplatě 512 K soudních útrat. Spáchal ovšem hrozný zločin. Loni v červnu po náboženské zkoušce evang. školy v Palúdzce děkan Čobrda na odchodu ze školní budovy řekl k několika přítomným a okolostojícím dospělým Slovákům: »Pěkně odpovídaly vaše děti, můžete býti s nimi spokojeni; ale na příště, kdož ví, co bude, nikdo neví, nebyla-li toto dnes poslední slovenská zkouška v této škole, nebo je uchystán návrh zákona, podle něhož bude se muset vyučovat o mnoho více maďarštiny. Snad také, že to nebude ani tak zlé, vždyť by to bylo jako vytrhávání jazyků a krmení maďarštinou; také ani kaše se neji tak horká, jak se uvaří.« Tím bylo velice mírně řečeno, co cítí každý rozumný člověk mnohem tíže, uvažuje-li o Berzeviczovské školské předloze. Kromě toho dal farář a děkan Čobrda při zkoušce zpívati nebezpečné, pobuřující a vlastizrádné slovenské písně, jako »V slzách matička sedela«, »Na ten svet som prišiel nahý«, »Hojže Bože, jak to bolí«, »Spievajže si, spievaj!« a «Kto za pravdu horí«. První slova se před soudem trochu překroutila, jako by děkan řekl, že budou Slovákům vyřezávat jazyky, z nevinných národních písní nadělalo se písní bouřících, na svědectví zavolalo se tré kluků z Paludzky, jeden školák z měšťanky a dva žáci 1. roku učitelské preparandie, královský fiskus Chudovszky pronesl splendidní řeč o podvratných proudech slovenských, o tom, že děkan Čobrda už v kolébce byl nakažen panslavismem, dokázal, že lidové písně slovenské pobuřují, hodil několikráte panslavismem a spojenectvím ruským a porota vykonala katovo poslední dílo: řekla dvanácti hlasy »vinen«. Farář se z rozsudku odvolal.

Mezi tím co uherští biskupové zuří proti slovenským kněžím, ucházejí se biskupové uniatští v Římě o zavedení maďarské liturgie. O prosincových jubilejních slavnostech Immakulaty biskupové prešovský a munkačevský obtěžovali takovou prosbou Sv. Otce. Pustili po maďarských novinách chýr, že dobře pochodili, ale dosti záhy byli ve svém maďarském chauvinismu schlazeni. Z Říma dostali přípis, že maďarských bohoslužeb povoliti nelze. Až tam sáhá nacionální zpupnosť maďarská! Katoličtí biskupové se ovšem o maďarské bohoslužby dosud nehlásili, ale mnoho by k tomu nechybělo. Zavádějí-li do slovenských kostelův, kde od věkův se slovensky kázalo, modlilo a zpívalo, modlitby, zpěvy a kázaní maďarské, rádi by již vyloučili i latinu ze svých chrámův. Biskupové neznají slovensky a nápravy v tomto směru není. Byli koncem loňského roku ustanoveni v Košicích a v Nitře biskupští koadjutorové s právem nástupnickým, ale žádný z nich nezná slovenského slova. Slovenští kněží odhodlali se konečně k svépomoci. Vyšlou prý ke koadjutorovi Nitránskému poselstvo s prosbou, aby se naučil brzy slovensky. Nebudou-li to nové oběti maďarské hrůzy před panslavismem?

Slovenské výšivky pronikly do světa. Na loňské světové výstavě v St. Louisu v Sev. Americe vystavovala výšivkářská společnost uherská »Izabella« ruční práce slovenských žen a dostalo se jí za ně první veliké ceny. Práce, vkus a umění slovenských žen došly uznání za Oceánem. »Spolek Izabellin« má vedle Turč. Sv. Martinské »Živeny« největší zásluhy o záchranu a rozšíření lidových slovenských výšivek. Spolek stojí pod protektorátem arcikněžny Izabelly, choti arcikníže Bedřicha v Prešpurku. Vydržuje šest dílen, ve kterých ženy a dívky po celou zimu vyšívají dle starodávných vzorů. Spolek působí hlavně ve stolicích prešpurské, nitranské a trenčanské; minulého roku vyplatil slovenským ženám nad 100.000 K mzdy. Největší dílna je v Ciferách při Prešpurku. Výšivky stávají se znenáhla dobře odbytným článkem modních závodů, pronikají do světa a »spolek Izabellin« zajišťuje mnoha ženám přes zimu stálý výdělek. Ale hlavně zachraňuje se tak vzácný národopisný předmět slovenský.

Slováci zabývali se myšlénkou, že zřídí akciovou knihtiskárnu ve Zvoleni. Také »Slovenský Týždenník«, redigovaný Milanem Hodžou v Pešti, zabýval se myšlénkou založení slovenské akciové knihtiskárny v Pešti. Akcie mají býti nízké. Po společných úradách usnesli se Slováci zvolenští i pešťští, že prozatím ve Zvoleni tiskárny nezaloží, ale že se všemožně postarají, aby zamýšlená tiskárna pešťská byla co nejdříve v život uvedena. Proto vyzývají zvolenští předáci všecky, kdož upsali akcie tiskárny zvolenské, aby v témž obnose upsali akcie tiskárny pešťské, která bude lépe prospívati, než by prospívala ve Zvoleni. Na český kapitál se v této věci Slováci neobrátili. Snad by nebyli pochodili zle, ač české sny o investicích českého kapitálu v podnicích slovenských byly valně zklamány nezdarem akce s továrnou na cellulosu v Martině. Snad tu byly i ohledy na vládu, že Slováci spoléhají jen na sebe.

Zvolení dva slovenští poslanci vstoupili na sněmě uherském do nově ustavené národnostní strany, kterou nyní tvoří poslanci srbští, rumunští a slovenští. Je všech národnostních poslanců dosud jen malý hlouček, zvláště když uherští Němci se národnostního klubu vzdalují, ale samostatná sněmovní strana spojených národností přece více zmůže, než rozptýlení jednotlivci.

Ve Val. Kloboucích na den Zvěstování Panny Marie 1905.

Frant. Václ. Peřinka.

LITERATURA.

SLOVINSKÁ.

Dom in svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Dům a svět. Časopis illustrovaný pro belletrii a vědu. Redaktoři Dr. Mihael Opeka a Dr. Evgen Lampe. Ročník XVII. Lublaň 1904. Nákladem vlastním, tiskem katolické tiskárny. 768 stran lexikového formátu. Cena 9 K. — Také tento ročník řadí se směle po bok svým předchozím 16 druhům. Slušný počet zdařilých básní byl tu uveřejněn; mezi čelnější přispěvatele v té věci se počítají Anton Medved, Roman Romanov, Silvin Sardenko, Cvetko Slavin, Jožef Bekš, Zvonimir. Belletrie byla zastoupena ne četně, ale čestně; uvádíme tu tyto práce: V smrtni senci (ve stínu smrti), román z bojů a pokřesťanění baltických Slovanů (II. díl) od Bogdan Veneda, jenž sluje pravým jménem dr. Matija Prelesnik; týž bohužel zemřel o vánocích minulého roku, čímž katolické belletrii slovinské byla zasažena veliká rána; dále »Iz modernega sveta« (z moderního světa), román od Fr. S. Finžgara, Moč (moc), novela od Rom. Romanova, Umetnik (umělec) od Ivana Laha, Gosli (housle) od Zvorana. Cestopisné črty podali dr. Evg. Lampe (V majhni koči velikega carja, v malém domku velikého cara, výlet z Amsterodamu do Zaandamu), P. Veselko Kovač (V kitajski malikovalnici — v čínské modlitebně), Fr Ks. Meško (Laskovkam nasproti — naproti vlašťovkám), Ivan Lah (Spomini na Belgrad — vzpomínky na Bělehrad). Vědecké práce jednají o novější ruské lyrice, návrzích ke slovníku, o fotografii a projekci, o Čechovovi, Kantovi, Farstrovi, Tjučevu a Chomjoekovu a Zmajovi, o domácím průmyslu v Kraňsku, o chybách při některých příponách, o telegrafii bez drátu, o našich jménech a o prvé jihoslovanské výstavě. Četny jsou referáty o literatuře slovinské a chorvatské, z české literatury proti jiným ročníkům nacházíme tu letos málo, pouze referát o Praktické rukojeti jazyků slovanských od rady zemského soudu a poslance Věnceslava Hrubého. V drobných zprávách nalézáme zmínku o českých umělcích Václavu Brožíkovi a Ant. Dvořákovi, jichž obou podobizna se podává vedle portrétu českého ministra krajana dr. Randy. Obrazy představují jednak portréty (29), náboženské výjevy: Maria s Ježíšem a Janem, Sv. Mikuláš zastavuje odsouzení na smrt, Hosanna Synu Davidovu, Smrt sv. Voršily, kapitola stoličního kostela lublaňského, Nanebevzetí P. Marie, Strop na Šmarni gori, Sv. Michael a Sixtinská Madonna; dále je tu 14 obrazů z domácího života, z nichž nejlépe se nám zamlouvá »Prošnja cerkvica« (žebrákův kostelík) od Petra Žmitka, 32 krajinek, 12 obrazů dějepisných, 15 národopisných, 10 technických, jakož i 9 vyobrazení pomníků a soch a více vignet, z nichž nejvíce vyniká dvanáct měsíců od P. Žmitka. Rusko-japonská válka je tu znázorněna malbami. Na obálce jsou skrývačky a v každém čísle partie šachová a novinky z tohoto oboru.

Redaktor s pýchou může pohlížeti na svou práci, jak sama ve 12. čísle tvrdí: »Sedmnáct ročníků »Domu in sveta« se již rozešlo po vlasti. Každý nám musí přiznati, že každý rok znamenal též krok ku předu na dráze dokonalosti. Naším účelem jest, abychom znenáhla pozdvihli »Dom in svet« na výši, na které stojí nejlepší a nejkrásnější listy velkých národů. Čeho lze dojíti našimi prostředky, dosáhli jsme již nyní. Obracíme se proto k svým drahým přispěvatelům a předplatitelům, aby nám zůstali věrnými a nám získali ještě nové předplatitele. Každou pomoc obrátíme k povznesení »Dom in sveta«. O budoucnost nemáme starostí. Okolo našeho listu se shromáždil kruh vynikajících beletristů, jichž díla jim na vždy dobyla čestného jména v slovenské belletrii . . .«

»Dom in svet« náleží bez lichocení prvé místo mezi časopisy slovinskými.

Fr. H. Žundálek.

POLSKÁ.

Róża duchowna. Czasopismo poświęcone czci najśw. Maryi Panny, królowej różańca św. Ročník VII. Odpovědný redaktor P. Wincenty M. Szumski O. Praed. Nákladem konventu otců domínikánů ve Lvově. Tiskem »Polonie« 1904. — Probíráme-li tento časopis o 12 číslech a 380 stranách malého formátu, pozorujeme, že dostál plně úkolu svému, ku kterému byl založen, aby totiž rozšiřoval úctu k růženci P. Marie a podporoval III. řád sv. Dominika. Časopis uveřejnil několik příležitostných básniček: Na rok jubilejní, Ave Maria, U stop kříže, Ke cti P. Marie Dzikovské, Ave Immaculata. Hlavní péče věnována ovšem růženci, o němž jednají články: Růženec pokladem, Několik praktických úvah, Růženec a zpověd, Růženec v Číně, Japonsku, Brasilii, Růženec dělníkův, Růženec a Srdce P. Ježíše, Modlení růžence sv. jest Bohu příjemno, Maria vzorem údů sv. růženců. Témuž předmětu jest věnováno několik rozjímání. Příklady o úctě tohoto palladia křesťanského působí dobře na mysl čtenářovu a hodily by se dobře i na kazatelnu. Církevním dějinám a milostivému létu byla věnována náležitá pozornost. Prakticky podán jest výklad III. řádu sv. Dominika. Také rozmanité zprávy jsou četné a zajímavé. List stojí ročně poštou 2 K. *Fr. H. Žundálek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Kněží buditelé nehodí se dobře do krámku páně Herbenova a proto by je rád ve svém dějepise tak rozestavil, aby jich nebylo viděti, a kde to nejde, přimaluje k nim křiklavou štafáž, aby se od nich divákova pozornost odvrátila. Kněží buditelé náležejí dějinám a chce-li už pan Masaryk míti jen jejich karikatury, aby sám lépe vynikl, ať si s nimi dělá, co chce; my nemíníme týti z práce svých předchůdců, ale chceme pracovati sami. Řekl-li prof. Bráf, že byli v šiku buditelů katoličtí kněží, nemusí se p. Herben (»Čas«, č. 57.) tolik rozčilovat, neboť sám uznává, že mezi buditeli kněží byli, a prof. Bráf víc netvrdil, a nežádal než to, aby nynější kněžstvo snažilo se pro národ pracovat. — Avšak p. Herben všechen rozčilen hned volá nezbytného psa, aby ho postavil vedle kněze a tak ukázal, že kněží-buditetelé pracovali »pod tlakem silného lidového vření.« (V masopustním čísle také p. Herben srovnává kněze se psem, že prý oba stejně představují si nebe. Daleko to dopracovala ta Masarykova kultura a humanita! Nepováží ti pánové, že budou za krátko kulturní historikové právem po nich plivat?) — Tedy nastalo lidové vření a vyneslo na povrch kněze-buditele . . . Ku podivu. Proč tedy nečeká Masaryk, až zase přijde to lidové vření? proč si tak veliké zásluhy přikládá? proč zakládá »lidovou« stranu? přineslo nám lidové vření také Vašaté nebo Kloſáče? Anebo jděme nazpět. Kde bylo lidové vření před dobou josefinskou? A nač oslavovat Husa, Komenského? . . . Proto se přece jen skromně domníváme, že kněží buditelé z lásky k lidu pracovali, lidu pomáhali nezištně a nesobecky, ne pro mandáty, kathedry a bohatství, a církev si vroucně přeje (pane Herbene, nebojíme se to říci —), aby i dnešní kněží pro lid nezištně pracovali. *L. † x.*

Věda, věda. Jen maličký je hlouček vyvolených »držitelů« vědy. Kdo není profesorem na universitě nebo (jen výjimkou) na gymnasiu, není hoden vyslovit slovo »věda«. A ani tam na universitě nemohou se všichni honosit názvem »pěstitelů věd«. Na př. Kvíčala, Hatala, celá právnická fakulta, dvě třetiny fakulty medicínské dělají vědě jen ostudu. Dostačí jen říci jméno »Masaryk« a při tom nesmeknout, nebo nekleknout, a — vědecká reputace ta tam. V »Čase« (17. bř.) kterýsi vědec dává knězi otecké naučení, jak je to hrozná, nepochopitelná, nedostižná věc ta věda. Píše: »Kněz jen jakési vědecké elementy osvojil si na gymnasiu, ale vědecké moderní methody nikdy nepoznal, poněvadž k tomu neměl příležitost. (Chuďas —) Odkud zná pravou vědu (ba že —), jak může o vědě vůbec mluviti? (Tak jest!) Kde se jí učil? (To je to!) Snad v semináři? (Nikdy!) Jaké měl pomůcky (ani zdání!) a ze kterých knihoven? (Koniáš!) Vždyť v semináři věda se pěstovati nesmí! (Výborně! —) Běda by bylo tomu theologu, kdyby na př. četl vědecké nebo filosofické knihy! (Ano, ano. Třikrát běda!) Knihy by mu byly skonfiskovány (spáleny! spáleny!) a on po případě (?) potrestán (hladomorny!) i vyloučen! (Slyšte, slyšte!) Seminář je školou sofismat, středověké dialektiky, není vědeckým ústavem. (Pravda, svatá pravda; kadetní škola!) Seminář je továrnou na výrobu kněží, šitých dle určitého římského střihu. (Kdyby aspoň

dle pařížské mody! —) Běda knězi, který by se uchýlil od dogmatického názoru. (Ve vědě jináče! Tam to chodí pravda, nepravda.) Atd. atd.: »středověk«, »stuhlé dogma«, sofismata, dialektika, neznabozi . . . — — Věru neuvěřitelno, jaké nesmysly možno předkládati čtenářům »Času«. Tomu se říká »informace« a »pravda«. A přece nahlédněte do dějin kterékoli vědy (jazykozpyt, dějiny, filosofie, vědy přírodní) a všude najdete kněze mezi vynikajícími pěstiteli té které vědy. Není to povinností kněžského povolání, ale když mají kněží podíl na pokroku věd, nač to faktum v slepém zápětí popírat? »Čas« mnoho hřeší na shovívavost a nemyslivost svých čtenářů. *L. † x.*

Slitujte se přece! Naši Svozilové žijí v mukách. Prosím vás, jsou ještě lidé, kteří se modlí a věří a neohlásili posud svého výstupu z církve. To bodá, to trápí. Několik těch ostnů vyňal p. Svozil (z hrudi své a ukazuje v »Přehledu« (18. bř.) rány palčivé a prosí o smilování. »Zarazilo se mi do duše (píše) tohle: Kolej pro vysokoškolské studenstvo byla odevzdána nedávno veřejnosti — (hrůzo hrůzoucí!) — svěcením, církevním, katolickým svěcením. A tuto komedii (o té snášelivosti!) dopustili naši přední intelligenti! Věří na př. dr. Srb a dr. Henner a všichni ti ostatní v to svěcení?« Dále: »Předseda zkušební komise v Hradci Kr. (snad i jinde — ovšem!) zahajoval zkoušky učitelské pro školy obecné i měšťanské(!) modlitbou. (Pro školy obecné by to p. Sv. ještě připustil —) Věří on v tu modlitbu? Člověk slepý myslí, že všichni jsou slepí. Tak i p. Sv. se diví.) A věří-li, jak se může opovážit (— je to drzost —) myslit, že v ni věří ti lidé, dospělí s názorem namnoze proticírkevním, ba protináboženským, učitelé, kteří před ním stojí, že je vyzve: Povstaňte, pomodlíme se!?« — Item: V Hradci Kr. zahájena byla loni učitelská okr. konference vzdělancem-inspektorem písní »před kázáním«. Jindy mší! Ba, p. inspektor hněval se na učitele, kteří nešli na mši sv. Věří on, intelligent, mši či té písni? . . . A konce není: »V Pardubicích nedávno řada intelligentů, profesoři, doktoři, učitelé hlasovali pro jeptišky ku správě chudobince. Noviny to označovaly jako vítězství kněžské. A to už v Pardubicích jeptišky jsou i v nemocnici veřejné i v sirotčinci.« A tak vidím takové zjevy napořád. Opravdu člověku myslícímu (?) a čestnému (o jé!) hanba z takových zjevů. Katolicismus je dnes klerikalismem. Jiného katolictví není. Měli bychom se štítit dávat na jevo příslušnost k té církvi.« (Ten chuďas je už zralý pro Pasteurův ústav.) — Rádi věříme, že to je bolestné pro odpadlíky (ať už formalní nebo jen materialní), vidí-li, že jiní aspoň dobrou vůli mají a potřebu náboženství uznávají, třebas ještě důsledně, statečně své povinnosti neplnili. Lidé počínají z mrákot se probírat a poznávat škodlivost náboženského liberalismu a indiferentismu. Tomu už musí páni Svozilové přivykat. Litujeme jich, ale nemůžeme jim pomoci. Před 30—40 lety byli by mívali víc radosti a klidu. Dnes začíná třídění duchů. Doba Darwinů, Renanů a Haeckelův pominula; o slovo se hlásí přesná a poctivá věda, která nehodlá pěstovat politiku pštrosí. Církev obstála, švindle mizejí. Zásady a základy stojí pevně, dej Bůh, aby co nejdříve přišli stavitelé nadšení, kněží modlitby práce a svatého života. Vše pro ně připraveno, vše jejich příchodu očekává. *L. † a.*

Proti vyučování náboženství na středních školách vyslovil se nejen, jak jsme se předešle zmínili, »Časopis českého studenstva«, ale i socialistický »Studentský Sborník«, jenž se těší (ročník IX., 1905, číslo 5. a 6.), že na zaslané dotazníky na jedné střední škole vyslovilo prý se 100 procent žáků z osmé třídy proti súčastnění se na církevních bohoslužbách a 100 procent, t. j. všichni proti vyučování náboženství vůbec. »Studentský Sborník« k tomu podotýká, že se ovšem jedná o náboženství římsko-katolické! My k tomu podotýkáme: »Dnešní mládež vše, co v journálech, revuích a pamfletech čte proti náboženství a víře, přijímá za bernou minci, neboť aspoň na čas tak — svědomí přehluší. Aby se sáhlo k nějaké apologii křesťanství, aby se vůbec vyslechla druhá strana — proč a nač? Mladý pán ví vše a co neví, je prostě švindl! Žasne potom, když sem a tam se najde ojedinělý profesor a učenec, jenž mu imponuje, který osmělý se mu říci, že ještě existuje nějaká otázka náboženská. Pro něho ovšem již ne. Nevěří v Boha — všechno je suggesce. A tak obyčejně vyzbrojen, bez Boha a ideálů vchází mezi lid jeden nový doktor za druhým, učitel mládeže, výkvět a snad příští vůdce národa . . Dnešním mladíkům je všechno přežilým stanoviskem a zvláště náboženství. Vzpomínám universitních profesorů již zvěčnělých, nezapomenutelného filosofa Lindnera a filosofa Durdíka, kteří oba mluvili o náboženství vždy s největší úctou a vroucností. Dle dra. Durdíka všechna filosofie, která jest vědou věd, vyrostla — z náboženství a čím dále ji do minulosti stopujeme, tím více se s náboženstvím stýká. A není divu, praví Durdík, neboť obě podávají totéž, jenže náboženství hotověji a mnohem dříve, než filosofie (Tóma ze Štítného, str. 4).

Tedy pravá filosofie a věda k náboženství směřuje a vésti musí! Univ. profesor Lindner pravil, že právě největší přírodozpytci byli vždy nejnábožnější lidé, a proto Newton, jenž nejdále vnikl v pořádek všehomíra, nikdy nevyslovil jména Božího, aby při tom nesmekl! (Lindner, Učebnice psychologie, str. 76., pozn. 2.) Týž filosof píše dále: »Člověk záhy poznává (zvláště v neštěstí, v zuření živlů, v bouři na moři, v nouzi atd.) svou vlastní slabost, nicotu i svou závislost na vyšších mocnostech. Pozoruje, že velikost a vznešenost stvoření žádá všemocného pána, důmyslný řád přírody a nepopíratelná prozřetelnost ve všech událostech moudrého ředitele, nezbytnost pak mravních požadavků nanejvýše mravného (svatého) původce zákona mravního. Těmi pozorováními veden jest ku poznání bytosti nejvyšší.« (Tamže str. 132.) Tak psal universitní profesor a nebál se, že bude klerikálem nebo zpátečníkem. Palacký, o němž napsali v Památníku vydaném Akademií věd na oslavu jeho stých narozenin (str. 128.), že »jedna řídká vlastnost jeho za naší doby mizí, totiž velká všeobecná vzdělanost«, nestyděl se při tom přece napsat: »Každý rozumný musí uznati, že kde není Boha, není ani mravouky, ni ctnosti, ni práva, ni bezpráví, ni cti, ni hanby, tam člověk pozbývá své nejvyšší přednosti, totiž přednosti mravního povolání, i musí sklesnouti k pouhému zvířeti,« (Gedenkblätter 304.—805.) a proto nazývá jinde směr protinábožensky »jedovatou nákazou, která staví se na místo Boha, ničí víru, lásku a naději a jako červ sžírá kořeny samy života křesťanského, sociálního i státního.« (Radh. I. 238., 241). Snad těchto několik úryvků stačí. Připomínám pánům mladíkům ze studentských časopisů jen ještě slova — protikřesťanského filosofa Feuchterslebena (Sämmtliche Werke, 3, p. 18., 219.): »Domnívají se chlapci přesycení a otupení, že již všemu rozumějí a jsou vzdělaní, když řeknou, že víra a duševní velikost jsou jen prázdnými slovy . . .«

Besedy »Času«, vycházející redakcí dra. Herbena, přinesly dne 2. března 1905 veleduchaplnou báseň Horkého »Štika«, kterou, jak se tu dočítáme, má býti prý v našich poměrech »taťka« Masaryk. Přece někde pana profesora Masaryka oslavují a na tom konečně nezáleží, je-li to v jeho vlastním žurnále.

»Ženský List« (ročník V. číslo 5. z 2. března 1905, redaktor Svěcený), jenž často mluví o vytouženém socialistickém ráji, bojuje tentokrát proti prostituci, což u listu, jenž jinak ředruje volnou lásku, jest dosti podivno. »Prostituce jest v socialisticky organisované společnosti nemožností a jedině socialistická společnost může býti bez prostituce!« Jak morálně bude všechno vypadat v tom socialistickém státě! Bohužel však, že i »Ženský List« dodává k uvedenému svému výroku: »Že i budoucí socialistická společnost nebude prosta pohlavních nemocí, jest na — bíledni!« Nevěříme-li výroku prvnímu, věříme úplně výroku druhému.

»Česká mysl«, časopis filosofický, roč. VI., sešit 2. (1905, z 1. března, str. 116.), píše ve článku Fr. Krejčího, Aug. Smetana: »Náboženství se vyvinulo cestou přirozenou a přirozenou cestou naučili se lidé věřiti, takže víra, najmě náboženská víra, jeví se jako něco, co musí býti a v náboženství podávají se lidem k věření věci, které by si vroucně přáli, aby byly pravdou. Rozum se vzpírá, ale cit srdce nutí věřiti. Milionové věřili, nacházeli v tom štěstí a klid, proč my neměli bychom z téhož pramene čerpat útěchy . . .« My k tomu dokládáme: moderní člověk rád by nevěřil, ale bez víry obstáti nemůže a věřiti musí . . ,

Prof. Dr. T. G. Masaryk projevil do jisté míry opět své náboženské názory v nejnovější brožuře své »Přehled nejnovější filosofie« náboženství«, která vydána byla nákladem spolku Augustin Smetana, v němž sdruženi jsou »volní myslitelé« jinak řečeno osoby bez vyznání. Cíl náboženského působení Masarykova, jenž si hraje na člověka věřícího, jest z toho také již patrný. Masaryk podávaje tu různé názory filosofické o náboženství, dává zcela zřejmě na jevo, že celé jeho náboženské vědění, cítění a působení jest jen výsledkem moderní destruktivní theologie protestantské, neboť především poukazuje na — Harnacka a Ritschela, ale z českých apologetických spisů uvádí jen — překlad Hazukův Zahmova spisu »Catholic Science and Catholic Scientists« (Philadelfia, 1893), a Kadeřávkův spis: 50 profesorů vysokých škol upřímných katolíků z XIX. století. Jinak je mu Kadeřávek »naivní«. O jiných filosofických spisech Kadeřávkových, Pospíšilových i spisech Vychodilových — pomlčel.

Spolku sv. Bonifáce dostalo se té cti, že si ho povšiml v posledním sešitě Naší Doby (roč. XII., seš. 5., str. 355) i pan profesor dr. Masaryk. Rozumí se samo sebou, že nenašel milosti u pana profesora spolek, jenž tak účinně bojuje proti protestantskému a prušáckému heslu »Pryč od Říma«. Masaryk píše:

»Proti německému Pryč od Říma čeští biskupové se svými německými kolegy šťastně našli německý spolek St. Bonifacius-Verein«; české ovečky, odchované liberalismem a cyrillomethodějstvím, budou na německé chrámy a misie klopit své české groše a polykat duševní stravu, kterou jim emauzský převor P. Alban Schachleitner ukuchtí v českém spolkovém lístku Sv. Vojtěch. Jen si to trochu rozložte: Německý spolek propaguje se mezi Čechy z kláštera kdysi slovanského Němci, a aby český Vašek se příliš nerozčiloval, přeloží se spolkový plátek St. Bonifacius na Sv. Vojtěcha. Liberálové z počátku budou trochu hubovat, ale jen trochu, za týden, dva si na německý chomout zvyknou a budou přispívat jen což!« Hubování pana profesora Masaryka je nejlepším dokladem, že spolek Sv. Bonifáce, potírající hlavně protestantskou propagandu, zaslouží všestranné podpory. Divíme se jen, proč pan profesor nepředloží spíše svým souvěrcům v Německu, proč oni klopí své německé marky na jidášské zakupování katolických českých duší a stavění zase kostelů v Čechách! Z českých peněz spolek sv. Bonifáce nevystavěl jestě žádný kostel v Němcích, ale z denních listů se mohl pan profesor přesvědčit, že jimi přispívá naopak na stavbu kostelů v Čechách a pro Čechy. O německém chomoutu možno spravedlivě mluvit jen u našich protestantů, ale zajisté ne u katolíků!

Paběrky z novin a veřejného života.

†

Josef Jiří Strossmayer,

biskup v Ďakově

zemřel dne 8. dubna 1905.

Biskup Strossmayer narodil se 4. února 1815 v Oseku. Po stkvělých studiích vysvěcen byl 16. února 1838 na kněze biskupem Vukovičem v Ďakově a odebral se na vyšší studia do Frintanea ve Vídni, kdež dosáhl doktorátu bohosloví a filosofie, načež působil zcela krátce jako kaplan v Petrovaradině. Odtud byl povolán za profesora na biskupské lyceum v Ďakově a brzy na to povolán byl za ředitele Frintanea ve Vídni. Ve Frintaneu přednášel Strossmayer právo církevní. V této své činnosti proslul neobyčejným odborným svým vzděláním a výmluvností, užívaje při četných desputacích zcela plyně latiny. Za 10 let stal se 18. listopadu 1849 biskupem bosensko-ďakovským a srěmským.

Z kulturní jeho činnosti připomínáme, že zvelebil obecní a střední školy chorvatské a zreformoval bohoslovecký ústav a že rovněž pečoval o zřizování škol dívčích. V celém Chorvatsku není jediné střední školy, již by nebyl obmyslil štědrým darem peněžním, učebnými pomůckami nebo založením stipendií. O zřízení akademie věd v Záhřebě a university měl zásluhu největší. Akademii dal obrazárnu za 600,000 K, literaturu chorvatskou obohatil, vydávaje vědecké a populární spisy.

Nebylo v celém království chorvatském spolku vzdělavacího, jehož by štědře nebyl obdaroval. Při tom otvíral svou štědrou ruku i ústavům a učeným společnostem jiných národů slovanských.

Obrav si jako biskup za heslo »Vše pro víru a vlast«, pečoval s apoštolskou horlivostí o utvrzení viry katolické nejen v diecési ďakovské, ale i v kraji bosenském. Staral se, aby k novému životu byl vzkříšen starý illyrský ústav sv. Jeronýma v Římě, jemuž věnoval obnos 40.000 kor.

Nejstkvělejším činem jeho vedle toho, co učinil pro akademii a universitu, bylo vystavění velikolepého chrámu Páně v Ďakově, jehož stavba stála 3,000.000 korun, kterýž náklad kryl ze svých prostředků až na část 600.000 korun, které nashromáždili jeho předchůdci.

Lev XIII. jeho přičiněním vydal 23. září 1880 encykliku »Grande munus«, kterou nařídil, aby se památka sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje slavila po všem světě slovanském způsobem vyššího řádu. Zároveň prohlásil jazyk slovanský za stejně způsobilý ke konání bohoslužeb jako jazyk latinský a řecký. Zásluhou jeho byl vydán i missál v Římě pro bohoslužby jazykem staroslovanským.

Na důkaz zvláštní úcty vyznamenal jej papež Lev XIII. právem nositi posvátné pallium.

Čechům byl biskup Strossmayer vždycky nakloněn, s Riegrem a Palackým byl v dobrém přátelství. Celý český národ vzhlíží k Strossmayerovi jako k vznešené, ideální postavě slovanského biskupa a nevyrovnatelného vlastence. Památka jeho bude slavnou a nehynoucí

Sv. Otec Pius X. a biskupové proti křesťanským demokratům. Mezi křesťanskými socialy povstala nová strana tak zvaných křesťanských demokratů, která z počátku od církevních hodnostářů shovívavě se přehlížela, trpěla a od některých z vyššího kleru se i omlouvala a — podporovala. Dnes však se poznalo, kam, k jakým koncům by tento křesťanský demokratismus katolický lid vedl a zavedl. A proto také co chvíli jest nám v novinách čísti, jak ten neb onen biskup byl nucen proti křesťanským demokratům v dělnické bluze i klerice zakročiti, aby zásady křesťanské v jeho diecesi zkázu neutrpěly. Ale dnes už i sv. Otec Pius X. uznal toho potřebu pozvednouti Svého hlasu proti křesťanským demokratům v zájmu sv. Církve. Nejnověji oznamuje se z Říma, že Sv. Otec Pius X. zaslal kardinálovi Swampovi list, v němž poukazuje k oběžníku, který kardinál státní sekretář Merry del Val 28. července 1904 zaslal biskupům italským a v němž upozornil, že katolická lidová akce není možna, když není řízena biskupy. Již po nějakou dobu objevuje se různost názorů o tak zvaných neodvislých křesťanských demokratech, kteří ve své snaze po svobodě, špatně pochopené, hledí porušovati kázeň, domáhajíce se nebezpečných novot, jež církev nemůže schvalovati a jež nabyly rázu vzpoury proti církvi. Papež lituje oněch nešťastných mladých lidí, kteří přidružili se k této autonomní křesťanské demokracii a jež napomíná, aby nedůvěřovali těm, kteří je chtějí uvésti v záhubu. Papež také lituje, že jsou katolické listy, jež kárají jednání biskupů, odsuzujících právem vystupování autonomních křesťanských demokratů. Dále neschvaluje papež kongres autonomních křesťanských demokratů, který sejíti se má v Bologni a vyzývá pravé katolíky, by se tohoto sjezdu nesúčastnili. Neposlušní kněží propadnou kanonickým trestům. Papež projevuje konečně naději, že provinilci na toto jeho napomenutí se napraví. — Po sv. Otci následují biskupové. Také tito již prohlédli, jaké ovoce nese v hnutí katolického lidu »křesťanský« demokratismus a počínají proti němu nejen mluviti, ale také jednati. První vystoupil proti křesťanským demokratům italský arcibiskup Torentský ndp. Msgr. Sorio. Týž zapověděl všem duchovním i těm, kdož obdrželi teprve nižší svěcení, čtení křesťansko-demokratických časopisů, zejména listů: »Avenire d'Italia«, »Cultura Sociale«, »Domani d'Italia« a anconské »Patrie«. Každé překročení tohoto zákazu má za následek ipso facto suspensi od práva čísti mši sv. Zákaz má býti vyvěšen ve všech sakristiích diecése. — Podobný zákaz vydal svého času kardinál Puzyna proti listům Stojalovského.

Sv. Otec Pius X. o křesť. demokratech v Belgii. V neděli dne 2. dubna byl ve všech kostelích celé Belgie při každé mši svaté s kazatelny předčítán list, jejž poslal kardinál Merry de Val od sv. Otce kardinálu Gossensovi, arcibiskupu mechlinskému:

Svatá Stolice se dověděla, že dva belgičtí kněží, Daens a Fonteyne, právem svými biskupy pro vzpouru a nesvár, jež mezi věřícími rozměšovali, odsouzeni, si ustavičně dovolují v řečích a novinách, jež vydávají, beze všeho dovolení auktority Jeho Svatosti papeže se dovolávati, jakoby oni a jejich přívrženci jednali v dorozumění s naukou a vyučováním Svaté Stolice a jakoby biskupové z Belgie tuto nauku a vyučování špatně vykládajíce, nespravedlivě jejich jednání zavrhli a ještě zavrhují.

Svatý Otec, byv o všem tom zpraven, rozhodl se ve své vysoké moudrosti a opatrnosti dobře, aby konec učiněn byl stavu věci, kteréž velikou škodu přinésti by mohly důležitostem katolického náboženství v Belgii. Jest zajisté snadno k pochopení, že kdyby se neučinila přítrž takovémuto způsobu jednání, jistý počet katolíků dobré důvěry mohl by býti uveden do bludů a tak mezi věřícími zůstal by zárodek nesvornosti, což aby se odstranilo, káže převeliká povinnost.

Svatý Otec chce tedy, aby Vaše Eminence věděla a zároveň věděti dala biskupům a katolíkům Belgie, že takovéto jednání oněch zmíněných kněží zavrhuje, kteřížto nespravedlivě se odvolávají na nejvyšší auktoritu Svaté Stolice.

Při této příležitosti vyjadřuji Vám city hluboké úcty, s kteroužto Vám nejpokorněji ruce líbaje, mám čest býti Vaší Eminence nejpokornější a nejoddanější služebník R. kard. Merry de Val.

Bylo by na čase, aby i k našim českým demokratům v Čechách bylo promluveno vážné a výstražné slovo!

List sv. Otce rakouskému episkopátu. Odpad 47 studentů vysokých škol ve Vídni, kteří před nějakým časem k protestantismu přestoupili, zavdal sv. Otci podnět k listu, jenž zaslán byl rakouskému episkopátu. Sv. Otec lituje bezbožného toho činu a praví dále: »Chtějí tak odloučeni býti od náboženské vrchnosti a chtějí se sprostiti řádných bohoslužebných úkonů, poněvadž katolické náboženství žádá veliké sebezapření a pevný charakter v zachovávání Božích přikázání, haerese však nikoliv. Z této příčiny, jak jsme zvěděli, strženo bylo nemálo věřících v Rakousku v tuto neblahou duševní zkázu, takže od katolické církve odpadli a k zlé haeresi se přimknuli. Víte, milý synu a ctih. bratří, jak žalostným neštěstím jest záhuba duší tak drahých, jako krev Kristem za ně prolitá. Víme sice, že Vy, biskupové, Prozřetelností Boží na tak významné místo v církvi k řízení lidu postavaní, své povinnosti pamětliví, dle své hřivny horlivě se snažíte, hrozícímu zlu čeliti, — než čím více se nebezpečí blíží, tím větší péči musí biskupové obraně věnovati a tím horlivěji své pastýřské povinnosti plniti. Jest sice s dostatek známa horlivost Vámi v tom směru projevovaná a my jsme k své radosti zvěděli, jak Vám k chvále slouží, že křesťanský lid větší ještě škody nevzal. Přece však napomínáme Vás v Kristu, byste stále nadšeněji boj ten bojovali a vše, ať již v užším kruhu nebo ve veřejnosti vynaložili, aby víra našich synů zůstala nedotčena a ve Vás, s Námi spojených, aby nalezli ochranu před nepřátelskými útoky.«

Uveřejňujíce tuto zprávu poznamenáváme, že my v duchu sv. Otce již delší dobu pracujeme. Činí tak hlavně Tisková Liga, »Naše Listy«, nyní bude i »Vlast« o hnutí protestantském v Čechách pravidelně referovati.

Papež a car. Před 50 lety dne 2. března 1855 zemřel náhle ruský samovládce Mikuláš I., zapřísáhlý nepřítel katolické církve, kterou bezohledně ve své říši potíral a poškozoval. Přes to na své italské cestě v jeseni roku 1845 učinil návštěvu svou u papeže Řehoře XVI. Tento přijal ho 15. prosince, a u přítomnosti kardinála Actona a ruského velvyslance šl. Buteněva. Stařičký papež činil samovládci trpké výčitky pro jeho systematické pronásledování katolické církve a zapřísahal ho, poukazuje k soudci Nejvyššímu, před nímž oba snad brzy se ocitnou, aby páchané a připouštěné bezpráví zamezil a vpravil vše do kolejí spravedlnosti a lidskosti. Patrně pohnut, rozrušen a bled opouštěl Mikuláš papežský palác: důkaz, že se napomenutí Řehořovo neminulo s účinkem, že slova nevyšla nadarmo. Řehoř XVI. zemřel 1. června 1846, Mikuláš I. asi o 9 let později, v době krymské války, která mu tehdy přinesla těžké porážky a značné ztráty, jako v těchto dnech válka s Japonskem jeho pravnuku Mikuláši II.

Marianský kongres v Praze. Zakončením a dovršením oslav na památku padesátiletého jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Panny Marie má býti Marianský kongres, který se bude konati ve dnech 12., 13. a 14. června letošního roku v Praze, na němž vroucí úcta, kterou katolíci čeští projevili Neposkvrněné Matce Páně ve dnech slavnostních, doplněna býti má praktickými úvahami, jež by přispěly k prohloubení života katolického v Čechách.

Sjezd připojuje se k svátkům Svatodušním a rozvržen je takto.

V pondělí, dne 12. června odpoledne jest »Den katolických spolků«, z nichž české rozděleny budou v osm skupin (Marianské kongregace, Třetí řád sv. Dominika, Třetí řád sv. Františka, Vzdělavací spolky mužské, Vzdělavací spolky ženské, Charitativní spolky mužské, Charitativní spolky ženské, Spolky literární a umělecké), kdežto německé seskupí se kolem »Katholischer Schulvereinu«. Spolky se budou raditi o praktickém povznesení spolkového života a činnosti pod záštitou Rodičky Boží.

Večer téhož dne bude »Zahajovací schůze kongresu« spojená s českou přednáškou o poutních místech Marianských (s obrazy světelnými).

V úterý, dne 13. června ráno budou »Slavné služby Boží«, dopoledne »Zasedání sekce pro tisk« (české a německé zvláště), odpoledne »Zasedání sekce pro kult Marianský« (taktéž rozdělené), večer »Slavnostní schůze kongresu« (společná).

Ve středu, dne 14. června ráno »Schůze závěrečná« s pořadem: Usnesení o resolucích a volba výkonného komitétu sjezdového.

Schůze (kromě skupin spolkových) budou se konati ve velikém sále ostrova Žofínského.

K slavnosti vydá komitét v krásné úpravě obsahem cenný spis, jenž bude takřka za výrobní cenu dán do prodeje. V něm zastoupen bude výkvět literární intelligence katolické v Čechách.

Veřejné vyzvání. Ve dnech Svatodušních pořádáme v Praze velkolepý Marianský kongres. Vydání s tím spojené páčí se na několik tisíc, nebo musíme najati pro odborové schůze 8 velkých sálů, vydali jsme a vydáme hojně nutných

tiskopisů a vedeme již přes čtvrt roku rozsáhlou korespondenci. I my sami, členové komitétu, mimo četnou práci hmotně přispějeme. I prosíme uctivě zástupce vyššího kleru, šlechty, vůbec zámožnějších katolíků, dále katolické duchovenstvo, aby k tomuto účelu dle možnosti přispěli. Milodary přijímá předseda Marianského kongresu: Vojtěch hr. Schoenborn, v Praze, Malá Strana, čp. 365.

Křesťansko-socialní kolek. Socialní odbor družstva Vlast, za dohodnutí se se Zemským sborem křesťansko-socialní strany české, odhodlal se k vydání křesť.-socialního kolku. Kolek, k němuž podal výkres redaktor Jiroušek, tiskem na barevném papíru provedla pěkně knihtiskárna družstva Vlast. Kolek má ve štítu znak křesťanských socialů: pod křížem dvě spojené ruce — na znamení bratrství a nad štítem vznáší se paprsky ozářený viditelný symbol vlastenectví a českého státopráví — koruna Svatováclavská. Pod znakem připojen jest nápis: »Křesť. soc. kolek. 2 haléře.« Kolku tohoto může se užívati na dopisy (na zadní stranu obálek jako zálepky), na spolkové legitimace členů, diplomy, na pozvánky do schůzi, zábav, na stanovy pro členy spolků, na visitky křesťanských socialů, na lístky gratulační a vůbec na všecky příležitostné tiskopisy a soukromé dopisy všech, kdož veřejně se za křesťanské socialy prohlašují i kdož křesť. socialní věci přejí. Naše katolické spolky jistě uvítají tento náš nový kolek v zájmu křesťansk. social. odboru družstva Vlast a strany křesť.-socialní vydaný co nejpříznivěji, neboť: jak socialní odbor, tak zemský sbor strany, jejichž řečníci často ve službách spolků stojí, si toho zaslouží, aby skrovným výtěžkem z kolku byly podporovány. Objednávky kolků *(nejméně 50 kusů za 1 K 10 h)* vyřizuje socialní odbor družstva Vlast v Praze-II. čp. 570 v Žitné ulici. Kdo si objedná přes 250 kusů, račiž přiložiti 20 hal. na poštovné. Snímek *znaku* kolkového zde otiskujeme na ukázku.

»**Sv. Vojtěch**«, apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení spolku »sv. Bonifáce«. — Red. P. Meth. Vojáček, hlavní spolupracovníci faráři Vl. Hálek a Filip Jan Konečný. — Roč. II., č. 4. — Časopis »sv. Vojtěch« bliží se čím dále tím více k stanovisku, na jakém ho míti chceme: aby to byl list populární, lehce, srozumitelně psaný, aby měl v každém čísle apologetickou povídku a aby celým číslem vanul duch český. — Z těchto důvodů s radostí vítáme, že ve »sv. Vojtěchu« umístěna byla povídka: Staťenka Součkova u pastora«, že je tam hojně drobných zpráv, že je tam článek o vymyšleném Pogiovi, jenž líčil výslech, odsouzení a upálení Mistra Jana Husi a že je tam rozebrána a obhájená řeč faráře Fil. Jana Konečného, přednesená na schůzi Zemské Jednoty česk. katol. duchov. v Kolíně. Tyto a jiné články, o nichž pro omezenost místa zde pomlčujeme, budí lásku k časopisu »sv. Vojtěch«; aby i ke spolku »sv. Bonifáce« přízeň byla buzena, buďtež v každém čísle podávány zevrubné zprávy — částečně se to již děje — co spolek ten podniká a co má v úmyslu provésti. Až se vzbudí pro list všeobecná záliba, až se upevní v lidu pro spolek důvěra, přijdou i hmotné podpory pro velikolepé plány, jež má podpřevor P. Albán před očima. Stane se tu něco, co bylo provedeno v »Echu z Afriky«, které je hojnými dary zrovna zasypáváno.

»**Křesťanský Dělník**«, orgán kat. jinochů a mužů, měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Řídí Frant. Waldmann v Praze čp. 1538-II. Cena roční 1 K 70 h. — Průvodce učňův a zároveň křesťanský učeň. Frant. Waldmann poučuje učně: Své učení začni s Bohem. Přijímej sv. svátosti a važ si řemesla svého, věda, že božský Syn, Spasitel Ježíš Kristus, byl také řemeslníkem. — Šetrnost — druhý článek, ukazuje na stupnice, vedoucí k blahobytu. Prvá stanice k blahobytu jest pracovitost, druhá vzdělanost, třetí jest poctivost, čtvrtá šetrnost. Autor článku, školní rada Fr. Tůma, tyto stupnice blahobytu důmyslně rozebírá. — Proč odpadl Václav B., kupecký mládenec k protestantismu? Odpověď: měl špatný domov a špatnou školu života. — Posvátná místa oslavení Páně připomínají v době postní učňům význačná místa v Palestíně ze života Ježíše Krista. — A tak to jde v »Křesť. Dělníku« dále; spojuje se tu užitečné s příjemným, střídá se poučení se zábavou, ušlechťuje se srdce jinocha učeníka. — Kdo máš v rodině, v příbuzenstvu učenníka, hleď mu »Křesť. Dělníka« zaopatřiti.

»**Echo z Afriky,**« katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Roč. VI., č. 4. (dubnové.) Red. Jar. Hrabačka. — Družina sv. Petra Klavera rozdala r. 1904 různým v Africe působícím společnostem 180.947 K 96 h. — 389 dítek bylo na přání dobrodinců na určitá jména pokřtěno a byly jim poslány kmotrovské dary. Bylo sprostředkováno vykoupení

101 otroků, 2 vykoupené otrocké dítky a 8 černých seminaristů přijali dobrodinci za vlastní. — Echo vychází v různých řečích a náklad jeho byl v jazycích: německém 16.000, v českém 7000, vlašském 5000, polském 5000, francouzském 2000, slovinském 1000. — Malá africká bibliotéka německá měla koncem r. 1904 náklad 13.000 výtisků, vlašská 2500. Mimo to bylo vydáno více různých spisů. — Přednášek bylo konáno 74 v řeči německé, vlašské, francouzské, české a uherské. Z toho 37 přednášek měli afričtí misionáři. — Mimo to byly pořádány čtyři výstavy paramentů určených pro misie, a to ve Vídni, v Mnichově, Bolzanu a Vratislavi, a 9 divadelních představení. — Družina má centrály v Římě a v Solnohradě. — Filialky ve Vídni, v Terstu, v Krakově, v Praze, v Miláně, v Innomostí, v Bolzáno, ve Vratislavi, v Mnichově a v Paříži — odbory jsou: v Temešvaru, v Altöttingu, v Darmstadtu v Hessensku, v Solothurnu a Lucernu ve Švýcařích. Většina filialek jest řízena externími členy. Je to nejvelkolepější ústav. povstalý na půdě rakouské, rovnající se nejlepším katolickým zařízením Německa, a založila jej žena, polská šlechtična M. Ter. Ledóchowská.

Družina sv. Petra Klavera pro africké misie povstala s výslovným svolením papeže Lva XIII. dne 29. dubna 1894, schválená dne 7. února 1902 Svatou Stolicí a vyznamenaná dne 10. června 1904 brevem Svatého Otce Pia X., je ženský náboženský ústav, jehož činnost je podporována členy externími a přispívajícími. Účelem Družiny jest — jak známo — záchrana duší afrických černochů a osvobozování otroků. K dosažení tohoto cíle nesúčastňují se její členové přímo misie v Africe, nýbrž podporují z dáli všechny africké misie bez ohledu na to, kterému řádu nebo národnosti tyto náležejí, a opatřují jim stálým a pravidelným podporováním nutné prostředky k rozšiřování a udržování katolického náboženství v černém díle světa.

Také obsah tohoto čísla jest jako vůbec zajímavý. — »Echo« a činnost družiny sv. Petra Klavera z plna srdce doporučujeme.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Za členy zakládající přistoupili: Biskupská konsistoř v Litoměřicích; praelat Dr. Jan Nep. Sedlák, metrop. kanovník u sv. Víta v Praze. — Oba složili po 50 K — a Antonín Frecr, děkan ve Slaném. — Činnými členy se stali: Fr. Kořán, kanovník ve St Boleslavi; Fr. Tondl, em. prof. realných škol v Bělé u Něm. Brodu; Frant. Dražil, farář v Plzenci; z Cuclavi: Jos. Kaplan, bisk. vikář, Fr. Beran, kaplan a Kat. Jednota; z Chlen: Jos. Portmann, farář a 12 osadníků; Křesť. soc. spolky: v Humpolci, v Kostelci n. Orlicí a v Libšicích; Václav Myslivec, red. »Meče«; Tomáš Škrdle, red. »Vlasti«; Václav Průša, obuvník v Praze; Fr. Jelínek, učitel v Maloticích; K. Ludvík, říd. učitel na Král. Vinohradech; Jos. Hnátek, soukromník ve Skořenici; Václav Vosecký, dělník ve Ždánicích. Dary složili: Dr. Ant. Vřeštál, universitní profesor v Praze a Václav Bayer, protokolista při bisk. konsistoři v Hradci Králové. Ze starších členů zapravili: Ferd. Císař, učitel (6 K) a Klara Černovická, pěstounka v Turnově (4 K). — Jednota vydala čtvrtý leták: »Několik rad rodičům.« Podává Fr. Jelínek. Zkušený paedagog dává rodičům dobré rady směřující k věčnému i časnému blahu jejich dítek. Leták se prodává po 2 h, na venek ovšem více najednou. Na 10 ex. dává se jeden zdarma. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově v Praze čp. 1879. Všecky peníze buďtež na tuto adresu zasílány, přímo na osobu a ne na Jednotu, aby se příjem peněz nezdržoval.

Výbor Jednoty česk. katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy konal dne 5. března t. r. v domě družstva Vlasť třetí schůzi za předsednictví řídícího učitele p. Josefa Flekáčka. Celkem bylo přítomno 11 výborů a náhradníků. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Předsednictvo rozeslalo hojně agitačních dopisů a nové ještě budou odeslány. Výbor prosí, aby žádostem našim bylo vyhověno: prosí, aby žádaní darovali Jednotě dobrovolné dary nebo aby přistoupili k Jednotě za členy. — Dlužníkům zaslal pokladník upomínky. — Předseda naší uč. Jednoty, jenž se pro churavost do schůze dostaviti nemohl, pokusil se 28., 29. a 30. ledna v Maloticích o kurs vychovatelský. Přihlásilo se k němu 13 otců. Pojednal o výchově vůbec, o důležitosti výchovy, o péči v příčině zdraví, o ošetřování dětí, o výchově náboženské od nejútlejšího mládí až k dospělosti, o přípravě pro školu, spolupůsobení se školou, o výchově mládeže škole odrostlé a o trestech. Zavedl také čtenářské večírky, ale sděluje, že čtení to se neosvědčuje. Místopředseda k tomu poukázal, že nyní každý skoro čte noviny a tím se spokojuje, čímž chuť k vážnému čtení ochabuje a mizí. Předseda přednášel v Chlenech a v Koldíně. Výbor vzal všecky tyto zprávy s uspokojením a s povděkem na vědomí. — Red. »Vlasti« Tomáš Škrdle sdělil, že výboru družstva dosud návrh

na úpravu Učit. a Katechetské přílohy podán nebyl a že tudíž o této věci ve výboru družstva jednáno nebylo a návrh Jednoty že zamítnut nebyl. — Řídící učitel, jenž není členem Jednoty, podal návrh, ale místopředseda ho pominul, nebo není přípustno, aby nečlenové návrhy podávali. — Pan učitel Jáchym Vrabec navrhuje, aby se venkovským výborům platilo cestné a stravné, když se súčastní sezení výboru. Jednatel p. učitel Václ. Kavka však tomu odporoval, pravě, aby se zůstalo při starém a výborům venkovským aby se platilo pouze cestné a nikoliv i stravné. Návrh p. učitele Václ. Kavky byl přijat. — Pan Jos. Hnátek navrhl, aby Jednota vydala kalendář a družstvo Vlasť aby převzalo náklad. Oproti tomu uvedl člen výboru Tom. Škrdle, že kalendář Vlasti »Sv. Vojtěch« jest pasivní a že družstvo nemohlo by převzíti druhý kalendář, jenž by byl rovněž pasivní. Ale že by navrhoval, když by Jednota kalendář nákladem družstva vydati chtěla, aby si deficit kalendáře zapravila, zbytky kalendáře převzala a že by dva tři články našeho i nového kalendáře mohly býti společné, čímž by se oběma ulehčilo. Ale výboru byla věc ta hledíc ke skrovné kase jeho na pováženou a proto se usnesl, že návrh do budoucí schůze odkládá, aby si výboři důležitou tuto otázku důkladně rozvážili. — Pan Josef Hnátek také navrhoval, aby se Jednota domáhala zákazu kouření a prodeje tabáku a lihovin mládeži. Návrh byl přijat a zašle se spolku pro veřejné zdravotnictví. — Přání p. Jos. Hnátka, aby Jednota naše vešla v součinnost se Zemskou Jednotou katol. duchovenstva, bylo mile přijato a místopředseda je provede. — Konečně navrhl p. Jos. Hnátek, aby se z řad učitelstva utvořil sbor řečníků. — K tomu bylo poukázáno na dřívější usnesení, které se v té příčině stalo. — Jednatel p. učitel Václ. Kavka přimlouval se za to, aby knihovny katolických spolků obsahovaly také paedagogické spisy. Zvoleno bylo tříčlenné komité (pp. řídící učitelové Josef Flekáček, Josef Kavka a navrhovatel), aby seznam vhodných spisů vybralo, sepsalo a red. »Vlasti« prohlásil, že ve Spolku pro zakl. katol. knihoven bude při výběru knih k tomuto seznamu přihlížeti. — Návrh, aby venkovští členové mohli hlasovati lístky, byl k návrhu řídícího učitele pana Jos. Kavky zamítnut, hlavně z toho důvodu, že by 30—40 šestákových členů z venkova mohlo svrhnouti při valné hromadě celý starý výbor a že by se tím mohla celá činnost Jednoty zničiti. — Rovněž byl zamítnut návrh všemi hlasy proti dvěma, aby Jednota vydávala svůj vlastní časopis. Hmotné prostředky Jednoty jsou nepatrné, jubilejního fondu se k tomu užíti nemůže, nebo tím by byl zmařen úmysl dárcův, a časopis by se nevyplácel. Takové břímě v době, kdy tolik katastrof na stranu katolickou přišlo a kdy tolik katolických časopisů prasklo, Jednota na sebe vzíti nemůže. Pan Jan Kŕt. Maštalíř žádal, aby návrh přijat nebyl, což se i stalo: diskuse o tom byla dlouhá, věcná a vážná. Týkala se věci a Jednoty a ne osob. Redaktor »Vlasti« prohlásil: družstvo Vlasť by dostalo tisk nového listu, mělo by z toho užitek, ale já se toho užitku zříkám pro společné dobro naší věci a hlasuji proti. — K oslavě památky starokřesťanské školy v Budči zašle Jednota blahopřejný telegram a uspořádá za tou příčinou k návrhu výbora p. Tom. Jirouška pouť na Levý Hradec, kdež se promluví o historické památce Budče slavnostní řeč. K sestavení programu a k provedení celé akce zvoleni byli: řídící učitel p. Jos. Flekáček, red. p. Tom. Jiroušek a pokladník Jednoty, katecheta dp. Ant. Suchoradský. — Tím byla schůze skončena. — Byla četně navštívena, rokování bylo vážné a usnášení až na jeden případ dělo se vesměs jednohlasně. Zařízení přátel křesťanské výchovy se osvědčilo: z tohoto sboru byli zde přítomni čtyři mužové, osvědčení spolkáři a tím výbor jednoty oživili. Také místopředseda říd. učitel p. Jos. Flekáček řídil schůzi velice obratně. — Další blahodárné činnosti Jednoty: Zdař Bůh!

Z Tiskové Ligy. — Dobrodinec zaslal k našemu návrhu knězi pražské arcidiecese na studium doby husitské 200 K pro r. 1905. — Přispěli: Jan Volf, Fr. Vojta, Václ. Kotrch, Jan Koppa, Václ. Hůlka, K. Bíca (5), P. J. Zelenka, Jos. Mejsnar (3), Jan Odstrčil (4), Jan Šlechta (3), Dr. K. Slavík, Fr. Moravec (4), Jan Letošník (3), Ant. Kovář, Jos. Ptáček (3), Václav Macek, Fr. Hoch, Jos. Fr. Stejskal, Ant. Brdíček, L. Hora, duchovenstvo ve Mšeně (4), Št. Stastný, Václav Polívka, Jan Záruba, Em. Kulhánek, Fr. Holba, Jan Laštovička, Em. Fiala, Jos. Šindelář, Jan Komorád, Jan Zeman, Ant. Nevrkla, Vinc. Němeček (5), Ant. Svoboda (3). Ferd. Záruba, Al. Broul. Ant. Svatoš, Jos. Hovorka, farní úřad v Činěvsi (6), Jos. Meloun, Hugo Červinka a Jan Kutiš. (Pokračování.) — Opravu uveřejnily: »Český Učitel« dp. P. J. Zelenkovi v Želivě; »Červánky« dp. Ant. Běhalovi, far. v Ousobí; »Právo Lidu« dpp.: Jos. Mejsnarovi, faráři na Klecanech a Ot. Vosáhlovi, katech. v Pardubicích; časopis z Pardubic vldp. Fr. Hejslarovi, děkanu v Přelouči. — Kroměřížský »Mír« z 18. března t. r. otiskuje jednání Tiskové Ligy proti nerozlučitelnosti manželství a otiskuje naši petici k říšské radě. Týž časopis

uveřejňuje dále dne 25. března projev Tiskové Ligy o universitních a středoškolských extensích. Red. »Míru« jsme povděčni, že naše myšlénky i na Moravě rozšiřuje. — O systematickém tupení duchovenstva pojednává v letošním pastýřském listě solnohradský arcibiskup kardinal Katschathaler a doporučuje, aby se kněžstvo bránilo. — Text petice k říšské radě o nerozlučitelnosti manželství rozešleme k podpisu každému katolíku, kdo o něj požadá. Petice budiž hromadně podepisována, kde však podá petici spolek, může ji podepsati pouze 10 členů spolku. Takovou petici opatřte zároveň spolkovým razítkem. — Byl u nás vážený a velice vzdělaný farář a ten vyslovil nelíčenou radost nad tím, že Tisková Liga ke všem událostem zaujímá ihned katolické stanovisko a že informuje katolickou veřejnost o všem, co by nám škodilo. — Nové členy a dary přijímá: Tomáš Škrdle, čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 6. března svoji 3. schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — S potěšením vzato na vědomí, že též bohoslovci seminářů v Čechách učinili projevy proti výbojnosti nevěreckého tisku a věnují mu i jinak pozornost. — Liga obrátí se zvláštními dopisy na své příznivce, by jí příspěvkem byli nápomocni. Agenda její roste a tím i vydání, a přece poměrně jest dobrodinců tak poskrovnu. Liga koná důležitou práci obrannou, která zasluhuje všestranné hmotné podpory. — S povděkem vzato bylo na vědomí, že výbor Zemské jednoty katol. duchovenstva ve schůzi 9. února věnoval pozornost vzmahajícímu se urážlivému protináboženskému tisku, odevzdal referát o něm dp. faráři Ferdinandu Schmidtovi pro příští svoji schůzi. — B. Kočího obrázková sbírka »Krása ženského těla« zvrhla se na jarmareční výdělkářský podnik, poněvadž do ní zařaděny byly všecky frivolní obrazy, jichž cliché podařilo se nakladateli sehnati, takže ze Stratze jsou v ní jen dvě třetiny. Nyní nabízí B. Kočí sbírku již za sníženou cenu. Z mnohých stran obecenstva i jinak liberálního projeveno bylo rozhořčení nad šířením těchto nahotin, poněvadž se jich na mnoze zmocnila mládež. Projevy tyto nás těší, že v lidu našem jest ještě přece dobré jádro. — Soc. demokr. tisk snižuje snahy Tiskové Ligy a snaží se tím seslabiti dojem oprav, které se mu zasílají. Podáváme ukázku ze »Záře« čís. 8., která učinila výpad na čest faráře a hned dokládá: »Rozumí se samosebou, že farář pošle opravu. Bude k tomu donucen (!) Tiskovou Ligou, bandou klerikální (!) k potírání pravdy, (?) která mu pošle z Prahy opravu již vypracovanou, farář ji jen odešle. Tím se arci na věci ničeho nezmění a farář bude v N. učiněn jen nemožným. (!) To je účel Tiskové Ligy: dělat kněžím v jejich působišti ostudu, (?) vpalovat jim cejch lidí, kteří pravdu zrovna na metry neměří.« (?) Sdělujeme »Září«, že Tiskovou Ligu tento manévr nezastraší. — Soc. demokr. tiskový výbor vydá proti »klerikalismu« spisek od F. V. Krejčího »Náboženství a moderní ideál člověka«, v němž prý se staví proti odumírajícímu (?) náboženskému názoru nový ideál (!), vzrůstající nejen prý z vědy, (!) ale z celého života a snah moderních lidí. (!) — Dále vydá spisek »Co je nebe a peklo«, kdež prý budou vypsány »klerikální šmejdy« s nebem, očistcem a peklem. — K otravnému soc. demokr. tisku přistoupil plátek »Rarášek«, illustrovaný list »protiklerikální« s tak banálními epigramy, aforismy a básněmi, že každý slušný člověk musí jej z rukou s rozhořčením odhoditi. Vychází v Třeboni. — »Knihovna kacířů«, sbírka spisů zednářských, uveřejňuje Yves Guyota a Sig. Lacroise »Socialní nauky křesťanství« a tu nucen jest autor projeviti, že »jesuité dokázali, což musí prý každý nestranný znatel dějin doznati, v prvních desítiletích svého trvání ve vědě velmi mnoho. Neméně závažným jest svědectví na str. 213. projevené, že kde stát připustí svobodu svědomí, jako ve Spoj. Státech, církev katol. jest nejmocnější.« — »Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách« napsal a nákl. české společnosti nauk vydal Zdeněk Nejedlý. Protestantský tisk vychvaluje tento spis proto, že prý tu proti katolíkům proveden důkaz, že teprve z reformace prý se zrodila česká duchovní píseň a nikoli z doby katolické. Dokázána prý tu chatrnost spisu gymn. katechety táborského K. Konráda »Dějiny posvátného zpěvu staročeského«. Katolíci prý tu znásilňují prameny a pouští uzdu fantasii. Liga žádá některého odborného znalce zpěvu, by spis Nejedlého probral a katolickou hymnologii v Čechách obhájil. Žádá se o přihlášku, načež bližší se pracovníku sdělí. — Nakladatelství Al. Hynka vydává nyní »román« v sešitech pod názvem: »Kníže hor, nejvyhlášenější náčelník loupežníků 19. století.« Každý odběratel má právo na premii. Buď dostane modlitební knihu (!), nebo obraz Jana Husi a Jana Žižky. — Smutná sláva vyrabitele románové krve Al. Hynka nedá patrně spáti »Praž. Ill. Kurýru«, jenž pro povznesení kultury českého lidu uveřejňuje sensační román »Krásná Uherka«, sdělaný dle krčské kriminální tragedie. Šibeničník Valeš a jeho rodina — hrdinou románu!

Román tento na základě zkušenosti jisté cestovatelky Slovenskem, bývalé herečky u Národ. divadla, píše prý nyní známý autor povídek ze života nalezenců. — Liga vznáší žádost ke skupinám duchovenstva, aby bedlivě stopovaly veškeren venkovský tisk svého okresu a kde shledají urážky katolického náboženství, ať se domáhají zákonité ochrany a kde by byla čest jejich napadena, ať se obracejí k nám o poradu. Když by to nepomohlo a když by surový tisk, jako na př. v Třeboni »Rarášek« nebo na Březových Horách »Obrana«, (která nazývá katolické časopisy »svinstvem«) v útocích pokračoval, ať se obracejí skupiny na poslance svého kraje, na členy říšské rady i na členy panské sněmovny (v Třeboňském hejtmanství jsou na př. členy panské sněmovny knížata Schwarzenberg a Paar), aby ministry upozornili, že úředníci jim podřízení nechají tupit katolické náboženství, ač je mu zákonem státní ochrana zaručena. — Přátelé, bděme a stůjme na stráži, jedná se o víru a náboženství! — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o nejnovějších špatných výplodech literárních, jež vesměs nutno odsouditi pro obsah protináboženský a proti mravnostní; jsou to anarchistická »Práce«, »Besedy času« dne 5. února 1905, »Svatý Antonín Paduanský«, kterážto brožurka hnusně illustrovaná musela použíti formy interpellace ku svému rozšíření. Mimo to odsoudil operetní jeviště smíchovského divadla, jež ve velmi četných případech na jevišti v posměch uvádí stav duchovní, ano i náboženství (»Morilla«) — konečně referoval o časop. »Ruch«. — Tím byla schůze skončena.

Ze spolku na zakládání katol. knihoven. — Za člena zakládajícího přistoupil Msgr. Mořic Pícha, kníž. arcib. Ordinariátní sekretář v Praze. — Přispívajícími členy stali se: Mat. Vlnař, farář v Kostelci; P. Ad. Wagner, farář v Úhonicích; L. Čaboun, far. v Roztokách; Jan Mokráček, farní administrator v Únětičích; Fr. Stibor, far. v Jinonicích, a Fr. Tondl, em. prof. real. škol v Bělé u Něm. Brodu. — Nové členy, vklady, a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

Spolek na zakládání katolických knihoven konal 30. března t. r. druhou schůzi r. 1905 za předsednictví dp. faráře Vl. Hálka. — Jednatel dp. farář Aug. Krčmář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Nové knihovny se udělují: v Červeném Újezdě dp. faráři Fr. Kozelkovi, Katolické národní Jednotě v Černilově a Odbočce všeodborového sdružení křesť. dělnictva v Parníku. — Katolické besedě v Praze dají se nákladem spolku svázati knihy a časopisy, které jí družstvo Vlast darovalo. — Brožur »Slova pravdy« koupí se za 20 K. — Do Moravy se dle stanov knihy darovati nesmějí a v Čechách jen tomu, kdo je členem. Dle toho byly ostatní žádosti za knihy z Čech a z Moravy zamítnuty. — Výbor sestavil a přijal »knihovní řád«. Každý přijímatel knih jej dvojmo podepíše; jeden exemplář si nechá u sebe, druhý se uloží v našem archivu. Řád se dá do tisku a všem, kdož již od nás knihy obdrželi, se k podpisu rozešle. — S četných stran docházejí nás prosby, abychom jim zaslali seznam vhodných katolických knih pro lidové bibliotéky; seznamu toho není, i uvolil se jej red. Tomáš Škrdle asi ve dvou, ve třech letech sestaviti a prosí za pomoc všecky členy výboru a všecky knihovníky, aby mu totiž udávali, které knihy se pro lid nejlépe hodí a které se lidu nejlépe líbí. — Z letošní »Vlasti« z č. 6., str. 572 čten byl návrh »nadšeného jinocha katolického, jenž by si přál, aby na každé faře byla vědecká knihovna. Návrh ten jest ideálně dobrý, ale s praktické stránky doporučoval by výbor, aby se pilná péče věnovala vikariatním knihovnám; tyto ať mají díla vědecká, historická, přírodovědecká atd., hlavně díla obsáhlá a drahá, na faře pak samé mívá každý kněz hlavně ten obor vědy, který ho nejvíce zajímá. — Výbor doporučuje — a sám se dle toho bude říditi — aby v nynějším hnutí »Los von Rom« dávány byly do knihoven katolických takové spisy, které v rouše zábavném jednají o rozdílech víry mezi katolíky a evangelíky. Jsou to na př. některé spisy Brynychovy, Řehákovy, spisy Mimrovy. Ví-li kdo o jiných, ať nám to laskavě sdělí. — Členů máme: zakládajících (100 K v 5 letech) 18, přispívajících 14 (dávají ročně 2 K), dobrodinci jsou čtyři. — Jednatel prozkoumá úkol bývalé knihovní komise při družstvu Vlast dle tištěného návodu, a v budoucí schůzi výboru podá zprávu, zdali a jakým způsobem mohl by náš spolek tuto úlohu převzíti. — Knihy daroval Fr. Štingl, farář v Kotljech v Korutanech. — Za darované knihy děkují faráři Al. Zachariáš a Jos. Ptáček. — Tím byla schůze skončena.

Jednota pro obnovu kláštera blah. Anežky pracuje s úspěchem vší chvály hodným, aby věkům pozdním zachránila tuto důležitou starožitnou památku architektonickou. Ač si vytkla za úkol obnoviti klášter, přece jí nezbývalo, než přikročiti ke koupi a to nejprve kostela sv. Barbory za 47.000 kor., jejž loni již úplně zevně i uvnitř opravila. Kdo pohlédne na opravený tento chrám a v duchu si představí, jak uboze vypadal dříve, je zajisté potěšen a povděčen úsilí Jednoty

a pronáší přání, aby i ostatní části býv. kláštera naší světice byly zachráněny a obnoveny. A přání toto, dá Bůh, se splní. Jednota tyto dni uzavřela smlouvu s konventem Milosrdných bratří, od nichž zakoupí kapli sv. Marí Magdaleny a sv. Františka (zvanou též sv. Anežky), konventní síň a zahrádku vše v rozloze 205 čtv. sáhů, z čehož Milosrdným bratřím patří 145 čtv. sáhů a ostatní patří obci pražské. Milosrdní bratří, aby přišli Jednotě ochotně vstříc, darem jí slevili 1850 korun, takže nyní požadují okrouhle 46.000 kor. Obec pražská, o tom není pochyby, zachová se, jako již dříve vždy, benevolentně, i bude Jednota moci ještě letos přistoupiti k opravě kaple. Valná hromada konána dne 1. března s povděkem vzala to na vědomí a vzdala předsedovi J. M. velmistru Fr. Maratovi díky. — Po přečtení protokolu z minulé valné hromady zapisovatelem drem. M. Kovářem a výroční zprávy jednatelské, sestavené tajemníkem msgr. Ferd. Lehnerem, uvádí předseda řadu zemřelých (z nichž Marii Hamerníkovou, vdovu po MUDru., jež Jednotě věnovala kor. 10.000; dlouholetého člena ředitelstva faráře Václava Honejska a dvor. fotografa Jindřicha Eckerta), na něž téhož dne pamatoval při oběti mše sv. Shromáždění památku jejich uctili povstáním. Pan architekt prof. Cechner a stav. archivář Herain velmi zevrubně a důkladně objasnili a na půdoryse ukázali ty části kláštera blah. Anežky, jež se právě zakoupily, aby se s pomocí Boží a příspěvků dobrodinců a členův opravily. Páni přednášející odměněni byli hlučným potleskem a díky. Při dalším jednání o koupi bude třeba rady právnické, již ochotně a nezištně slibuje p. JUDr. Jul. rytíř Nejedlý. Pan škol. rada Jos. Šauer z Augenburgu žádá, aby se při úpravě assanační pamatovalo na záchranu kaple sv. Michala, což že nebude snadno, dovozuji pp.: arch. Cechner, msgr. Lehner a zvláště archivář Herain. Zprávu pokladní a účetní podává p. P. Josef Vampola. Jednota má jmění 31.658 kor. A považí-li se, že koupě bude státi 46.000 kor., zbude značný dluh a z čeho má se opravovati? Proto se obrací Jednota se snažnou a naléhavou prosbou ke všem, kteří maji vnímavou mysl pro zachování drahocenných památek historických, aby jí v důležitém tomto úkolu hojně podporovali. — Při nové volbě do ředitelstva zvoleni na tři léta pp.: Alois Babor, rada vrch. zem. soudu, Fr. Bílý, řed. realky na Žižkově, Ant. Cechner, architekt a prof. na Smíchově, dr. Jindř. Metelka, profesor, Josef Šauer z Augenburgu, šk. rada, a P. Josef Vampola, provisor Křižovníků, pokladník. Za revisory účtů zvoleni opět pp. řed. Karel P. Kheil a řed. Fr. Kroupa. Pan předseda velmistr Fr. Marat konče valnou hromadu vzdává nejsrdečnější díky všem, kteří se o obnovu kláštera blah. Anežky zasloužili, zvláště všem členům ředitelstva a především zapisovateli, jenž velice horlivě se ujímá zájmů Jednoty, i vybízí všechny, aby se dále pracovalo s novým nadšením a novou silou.

Katolická Beseda v Praze konala v pondělí, dne 3. t. m. v místnostech spolkových 36. valnou hromadu za předsednictví J. Exc. Karla hr. Schönborna a za četného účastenství členů. — J. Exc. zahájiv valnou hromadu vzpomněl trudných dob, které Katolické Besedě po neblahé katastrofě Svatováclavské záložny bylo přestáti, a nové utěšenější činnosti spolku volal »Zdař Bůh!« — Po té čten a schválen protokol minulé valné hromady. — K návrhu dp. B. Kračmery upuštěno od čtení jednatelské zprávy. — V doplňovací volbě zvoleni: na 3 r. pp.: F. V. Buk, A. Patík, K. Rádl, J. Staněk; na 2 r. dp. B. Kračmera; za náhradníky pp.: V. Loskot, K. Magerl, F. Maruška, F. Studnička; za revisory účtů pp.: Lad. Rataj a Fr. Krištofek. — Schválena změna stanov hlavně za tím účelem, aby mohla Beseda otevříti veřejnou knihovnu. — Dp. Tomáš Škrdle referoval o akci, kterou podniká za příčinou zřízení veřejné katolické knihovny a čítárny a vysloslovuje naději, že na podzim bude moci Katolická Beseda otevříti knihovnu. Družstvo »Vlast« darovalo všechny spisy, svým nákladem vydané, jež Spolek pro zakládání katolických knihoven dá vázati. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna uvolila se také darovati knihy, svým nákladem vydané, firma I. L. Kober darovala Pravdovy spisy. Šlechetným dárcům vysloveny byly díky. — Místopředseda p. školní rada dr. M. Kovář vzpomněl vzácného zjevu v dějinách »K. B.«, že Jeho Exc. Karel hr. Schönborn již od založení spolku, tedy plných 36 let, v čele Katolické Besedy působí, i vzdal mu za bouřlivého souhlasu přítomných díky za jeho horlivé a obětavé působení. — Z jednatelské zprávy vyjímáme: Ještě rok 1904 bylo Katolické Besedě překonávati krisi, ve které se neblahou shodou okolností ocitla. Teprve koncem roku, když bylo možno najati dřívější místnosti, zahájen čilejší život. Spolek uspořádal obvyklý vánoční stromek na ošacení chudé mládeže, při kterém poděleno 49 dětí. Velikých zásluh o stkvělý výsledek sbírky ve prospěch vánočního stromku získal si zasloužilý místopředseda spolku p. škol. rada dr. M. Kovář. — Katolická Beseda jde vstříc dobám utěšenějším, i doufáme, že v brzku

přivedena bude k bývalému rozkvětu. — Po skončení valné hromady konána ustavující schůze výboru, v níž zvoleni: místopředsedou p. škol. rada dr. M. Kovář, jednatelem typograf p. Karel Rádl, pokladníkem p. Jan Staněk, účetním dp. B. Kračmera a správcem domu p. Zavázal.

Rakouská Liga proti souboji konala v dolnorakouské sněmovně valnou hromadu. Přítomni byli správce ministerstva spravedlnosti dr. Klein, dr. Bedřich hr. Schönborn, dr. ryt. Bilinski, Ferd. kn. Lobkovic, markýz Tacoli, dr. Žáček a mnoho jiných vynikajících osobností. Předseda hrabě Jaroslav Thun uvítal shromáždění, načež podal jednatel dr. svob. p. Bischoffshausen přehled činnosti za uplynulý spolkový rok. Nových členů přistoupilo 126, takže obnáší počet členstva 825. S ministerstvem vojenství docíleno shody, takže neaktivní důstojníci a kadeti smějí k Lize přistoupiti. Význam Ligy spočívá v tom, že hnutí proti souboji organisovala, takže dnové, nebo aspoň léta souboje jsou sečteny. — Při provedených doplňujících volbách polovice výboru zvoleni pp.: Rudolf hrabě Černín, dr. V. Fuchs, dr. Theodor Kathrein, dr. K. Kramář, Fr. hr. Kueſstein, Vojtěch hr. Schönborn, dr. Bedřich hr. Schönborn, dr. Jar. hr. Thun-Hohenstein a dr. Ludv. Vogler. — Následovala francouzská přednáška místopředsedy italské Ligy proti souboji, markýze Crispoltiho, která tvořila závěr valné hromady spolku, který tak důležité kulturní poslání za cíl sobě vytknul.

Školský spolek dolnorakouský, který konal ve Vídni svou valnou hromadu, získal za uplynulý rok 3000 nových členů a založil 30 nových odboček. Zajisté to znamenitý úspěch a vysvětluje se tím, že spolek za tutéž dobu pořádal 500 schůzí v různých místech Rakouska. Takovýto počet schůzí musí ovšem nésti ovoce. Důležitějším ještě než vzrůst členstva jest, že se mezi těmito schůzemi propaguje mezi širokými vrstvami lidu myšlénka katolické výchovy mládeže, což za dnešních útoků na náboženství vůbec je neocenitelné.

Též dobročinný spolek. Spolku pro spalování mrtvol v Rakousku se nedaří, což doznává jeho orgán: »Die Flamme«. Z té příčiny připadli pohlaváři jeho, lákati k němu dělnictvo z řad socialních demokratů. Překážkou největší je náramná drahota pohřbu upálením. Stojíť s dovozem až na nejbližší stanici v Gothě 900—1100 korun. Kdež pak by dělník na upálení sebe tolik sehnal. Ženy vůbec upálení se bojí. Aby tudíž toho dobrodiní upálení po smrti dostalo se i chudým, usnesli se pohlaváři o založení odbočky svého spolku. Sejde-li se prý přihlášek nejméně 500 s ročním příspěvkem 2 a půl koruny, vejde odbočka v činnost. V čelnějších německých městech, ve Vídni, v Liberci, Jablonci n. N., v Praze a jinde budou zakládati pokladny — Feuerbestattungskassen, — z nichž každému členu pohřeb upálením bude zaplacen. Po každé však, umře-li některý člen, vystrojí semu »upálení« se vší funebráckou pompou, na niž však musí každý člen vždy znova 2 kor. připláceti. — Máme za to, že pohlaváři spolku toho mají již teď popálené mozky, že chtějí z chudého člověka lákati peníze, aby je vždy po tisíci korunách na každé upálení vyhazovati mohli. Na chleba chudému nedají, ale na upálení sbírají.

Různé. Eucharistický sjezd v Římě bude ve dnech od 1. do 6. června t. r. a bude míti slavnostní schůzi na začátku a tři schůze pracovní. Tyto budou míti za předmět: 1. sjezdy eucharistické a tisk; 2. spolky eucharistické; 3. kult eucharistický. — Pomník Kosciuszkův v Krakově, na nějž již několik let se sbírá, má za nedlouho stanouti na náměstí, na místě, kde tento polský vlastenec-diktátor přísahal národu. Jednotlivé části pomníku jsou již hotovy. Pomník jízdní, odlitý z bronzu, bude 14 m. vysoký, podstavec zaujme 150 čtv. m. Odhalení má se státi pravděpodobně na jaře příštího roku. — Reholnictví ve službách vzdělanosti. Zvláště Jesuitům se vytýká, že jsou tmáři, avšak oni svými skutky dokazují pravý opak. Dne 8. září m. r. byla otevřena ve španělském městě Roquetas hvězdárna, kterou založili a spravují Jesuité. Jsou to důstojní nástupci a stoupenci P. Sechiho, který byl v oboru hvězdářském významnou autoritou. — Kolik jest křesťanů na světě? Dle posledních statistických dat jest celkem 320 mil. katolíků pod 1169 biskupy. Největší diecese co do počtu jest: 1. Pařížská (s 3,141.798 duší); 2. Vratislavská (2,500.000 duší); 3. Kolínská (2,062.780). V Evropě jest celkem 726 biskupů, v Asii 140, v Africe 19, v Americe 245 a v Australii 32 biskupů. — Řeckých křesťanů (sjednocených i nesjednocených) se čítá 95 milionů. — Protestantů rozličných vyznání je 180 milionů. — Premie učitelům. Jistý lidumil v Elsasku, horlivý stoupenec úplné zdrželivosti, založil fundaci chvály hodnou. Dal totiž 12.000 marek presidentu krajskému s prosbou, aby z úroků vypláceli každý rok premii učiteli, který dobrým příkladem, poučováním dítek a činností mimo školu v boji proti alkoholu se vyznamenal. Premii rozdává komise, v níž

zasedají školní inspektorové kraje. — Rozvoj katol. organisací v Německu. R. 1903 čítaly katol. dělnické organisace v Německu 1400 spolků s 220.000 členy. Koncem r. 1904 však již čítaly 1600 spolků s 260.000 členy. Svaz jihoněmecký čítá 680 spolků s 86.000 členů. Západoněmecký svaz má 360 spolků s 75.000 členů. Svaz berlínský má 500 spolků s 70.000 členů. — Jadranská banka. V Terstu bude založena pode jménem »Jadranská banka« nová slovanská banka. Závodní kapitál podniku bude zatím obnášet dva miliony korun, z nichž zatím pouze 500.000 korun bude vydáno. Ředitelem jest advokát Gregorin. Banka má zejména jihoslovanskému obchodu a průmyslu poskytovat úvěr. Správa banky očekává podporu ode všech slovanských kmenů v Rakousku i v cizině.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlast konal 22. března t. r. sedmou schůzi za předsednictví dp. faráře Vl. Hálka a za účasti hojného počtu pp. výborů. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. Předsedající vítal přítomného vzácného hosta a bývalého jednatele družstva, dp. faráře Fil. Jana Konečného, jenž mezi námi po celou schůzi pobyl a vzácnými svými zkušenostmi k oživení schůze přispěl. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Dr. Rud. Horský doplnil rukopisem polovici čtvrtého archu druhého sešitu »Po stopách pravdy«. I bude v krátké době sešit tento vydán. Státi bude 1 K. — Ředitel závodů družstva Vlast podal zprávu o povšechné situaci družstva a předložil různé otázky k projednání. — Některé katolické spolky svěřují své potřebné tiskopisy liberálním tiskárnám, zasílají nám je, žádajíce, abychom jim dle toho schůze nebo přednášky uveřejňovali. Výbor se usnesl, že se budou uveřejňovati zprávy v »Našich Listech« jen těm katolickým spolkům, které tisknou u firem katolických, které tak nečiní, činnost jejich »Naše Listy« nemají nižádným způsobem podporovati. — Opravné návrhy o kalendáři zaujaly valnou část schůze. — Chudému ale hodnému dělníku v Cholticích daruje se k prosbě jeho starší ročník »Vlasti« a »Našich Listů«. — Předloženo bylo poslední číslo »Nového Života« a čten byl jeho projev proti »Vlasti«. Odpověď výboru zní: V »Novém Životě« čísle 3. r. 10. v listárně redakci čteme. »Prohlašuji, kdyby duch Vlasti měl býti pravým duchem katolickým, pak bych nechtěl býti katolíkem.« — Tato slova vyřkl tedy redaktor »Nového Života« a farář K. Dostal-Lutinov. Z Vlasti vyrostlo 5 nových časopisů, z Vlasti vydáno bylo hojně knih a brožur, z Vlasti vyrostla socialní naše činnost, práce historická, fond pro katolické spisovatele, vlastní dům, vlastní knihtiskárna, z lůna Vlasti povstala Tisková Liga, Spolek na zakl. katol. knihoven, kolem Vlasti seřadilo se 2335 zakl. členů, mezi nimiž jsou tři kardinálové a všickni česko-moravští ndpp. biskupové, Vlasti požehnal † sv. Otec Lev XIII., Vlast zahrnoval neobyčejnou přízní státní sekretář kardinál Rampolla, všickni předáci Vlasti pracují buď zdarma, nebo za skrovnou skývu chleba a co zbude, jest určeno pro účely katolické, účel Vlasti směřuje k tomu, aby kněžstvo i katoličtí laikové pracovali pro církev nezištně, nadšeně a ideálně, srdnatě a odhodlaně, duch Vlasti stírá Tiskovou Ligou slzy bolu napadeným a kacеřovaným spolubratřím, radí a pomáhá jim, pozvedá pokleslou mysl jejich — duch Vlasti rozlévá se mimo Čechy i po Moravě a po Slezsku a zasahuje i na Slovensko a do Ameriky — ve všech těchto zemích rozšířeno bylo z Vlasti veliké množství knih pro lid: povídek, pojednání, časopisů — a nyní po 20leté neúmorné a nezištné práci přichází katolický farář z Moravy a katol. moderní redaktor a vyřkne tato hrozná slova: že by nechtěl býti katolíkem, kdyby duch Vlasti měl býti pravým duchem katolickým. Sám Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, při 25leté oslavě papežského jubilea sv. Otce Lva XIII. v měsíci únoru r. 1902 na veřejné slavnostní schůzi z řečniště mimo jiné prohlásil: Tato slavnost slavnému družstvu Vlast slouží zajisté ke cti, neboť »Vlast« dala význačným způsobem své čestné, ryze katolické a církevní smýšlení na jevo. (Naše Listy« č. 26. r. XI.)« Takhle smýšlí o Vlasti kardinál a onak katol. modernista. — Výbor družstva jsa si vědom, že katolicky dobře pracuje, přechází přes tuto urážku »Nového Života« klidně a s dobrým svědomím k dennímu pořádku, a Vám, pane redaktore, odpouštíme s doporučením, abyste našeho ducha skutečně poznal. — Výbor se usnesl, že podá k říšské radě petici proti rozlučitelnosti manželství. — Výbor projednal mimo to ještě hojně materialu vnitřního rázu. —

ROČNÍK XXI. KVĚTEN 1904—05. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské?

Historická a kanonicko-právní studie JANA HENDRICHA.

(Dokončení.)

Papežové to tedy právě byli, kteří slovanskou bohoslužbu hájili a ještě až do dnes skrovnou ovšem památku oné liturgie v církvi uchovali. Nemáme-li dnes slovanskou bohoslužbu, není vinou papežů: čeho jsme si neváželi a čeho jsme se důsledně nedomáhali, nemůžeme míti.

A ostatně nekvetla i po zákazu Štěpána V. slovanská bohoslužba v Čechách ještě dosti dlouho? Máme mnoho dokladů, které vydávají bezpečná svědectví, že slovanská liturgie, jak na Moravě tak i v Čechách, poněkud se udržovala (zlomky kijevské latinsko-slovanského sakramentáře, zlomky pražské z liturgické knihy řecko-slovanské, slovanské legendy o sv. Václavu a sv. Ludmille).*) Patrno to i ze zakládací listiny biskupství Pražského, v níž zapovídá papež Jan XIII. (r. 964—972), aby nebyl připuštěn k řízení dioecese nikdo podle obřadu jazyka slovanského.«**) Jisto jest dále, že na poč. 11. století působil na Moravě biskup slovanský Vracen a jak bychom si mohli mysleti biskupa bez kněží slovanských? Že se slovanská liturgie dále udržovala, jest slovanský klášter sázavský, nejspíše okolo roku 1032 sv. Prokopem založený, nejlepším toho dokladem.***) Kde by se byl Prokop naučil jazyku staroslovanskému? Dobrovský praví (Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur, 1792): »Zwar brachte der heilige Prokop um das Jahr 1030 einige slavische Mönche, vermuthlich Flüchtlinge aus Dalmatien oder Kroatien, von welchen er sich in der cyrillischen Schrift und slavischen Kirchensprachen unterrichten liess, zusammen, und baute ihnen das bekannte Kloster zu Sazava.« Avšak nezdá se nám toto mínění býti

*) Kolář, O hlaholském zlomku kyjevském v »Čas. Čes. Musea«, 1878, str. 330 nsl.; Jagić, Glagolotica. Würdigung neuentdeckter Fragmente. Wien, 1890; Šafařík, Glagolitische Fragmente. Prag, 1857.

**) Sr. Krásl, Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu, v Praze, 1895, str. 107.

***) Jméno Prokop jest původu řeckého, znamenajíc »muže pokrok v práci činícího.« Z kmene κοπ odvozeno sloveso κόπτειν = tepati, substantivum κόπος = námaha, προκόπτεσθαι = pokračovati, prospěch činiti, adjektivum προκόπτος = pokrok činící, prospěšný. Řecký původ jména, jež za své přijal zakladatel slovanského kláštera na Sázavě, ukazuje na působení věrozvěstů řeckých Cyrilla a Methoděje. Sr. Dr. Krásl, Sv. Prokop, str. 24 nsl.

správným. Jednak nebyli by se přece mnichové slovanští z Dalmacie neb Chorvat nikdy do Čech utíkali, kdyby nebyli měli předem nějakých zpráv o přívržencích liturgie slovanské v zemi, jednak mínění Dobrovského odporuje i mlčení mnicha Sázavského, jenž asi 70 let po smrti sv. Prokopa na Sázavě žil, a musel věděti, zda-li Prokop cizí mnichy v kláštěře usadil či domácí a jenž sám byv mnichem latinským, nebyl by zajisté tajil, že vypuzení mnichové slovanští byli cizinci.*) Aspoň latinská legenda (z XIII. st.?) dodává, že se vzdělal Prokop ná Vyšehradě.**) A tento katolický slovanský klášter prospíval tak dlouho, až po smrti Prokopově mniši sázavští asi roku 1057 českým knížetem Spytihněvem vypuzeni utekli se do Uher. Teprve Vratislav II. (1061 až 1092) je zase zpět povolal a usadil na Sázavě.

Týž kníže Vratislav domáhal se na papeži Řehoři VII. zavedení výhradní slovanské liturgie v celém Českém království, ač tu již asi 150 let zavedena byla liturgie latinská a poslední zbytek slovanské bohoslužby živořil jen na Sázavě.

Historik Palacký, ač sám uznává (I. 1, 355), že slovanská liturgie v druhé polovici XI. století obmezena byla v Čechách již jen na klášter sázavský, a že Vratislav ucházel se — na žádost sněmu — o výhradní slovanskou bohoslužbu pro celé Čechy, přece napsal: »Papež ale nejen odepřel prosbu takovou, ale i poručil (2. Jan 1080), aby kníže zrušil v zemi své dokonce obyčej ten nemoudrý a drzý, kterémuž církev někdy prý jen z vyšších ohledů shovívala. Vratislav ... ... neuposlechl rozkazu tohoto, ochraňoval vždy klášter sázavský, jehož opat Božetěch, jakož jsme již řekli, byl i miláčkem jeho mezi českými preláty.***)

Z uvedeného tohoto vylíčení vysvítá, že Palacký znění dotyčné papežské bully dobře nepojal; z líčení jeho patrno, jakoby poručil papež všechnu slovanskou bohoslužbu z Čech jednou pro vždy vymýtiti. Ale toho nikde v bulle Řehořově se nedočteme.

Bulla Řehoře VII., kterou odpověděl dne 2. ledna 1080 na žádost Vratislavovu, obsahuje především následující slova: »Quia vero Nobilitas tua postulavit, quo secundum sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuae nequaquam posse favere .... Unde ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposcitur, auctoritate beati Petri inhibemus, teque huic vanae temeritati viribus totis resistere praecipimus.« (Bulla tato uveřejněna jest u Erbena, Regesta I. 70; Jaffé, Reg. pontif. Rom. p. 433; Harduin, in Actis Concil.. tom. VI. p. 1434).

Především jest se zmíniti, že Palacký slova této bully »imprudenter« a »huic vanae temeritati« vztáhl nesprávně na samu slovanskou liturgii, ač správně z kontextu vztahovati je jest pouze

*) On praví pouze (Chronicon Sazaviense. Script. rer. bohem. str. 92): »Procopius aggregavit quosdam fratres, vita et moribus religiosos, quibus spiritualiter concordantibus unanimi caritate monastica fleri moderamina et mysteria divina iuxta exemplar almifici Patris Benedicti constituit.«

**) »Genitores . . . commendaverunt eum in castro wissegradensi magistro liberalium litterarum studiis . . . ubi tunc famosum studium sclavonice lingue vigebat.« (Prameny děj. čes. I. str. 361.)

***) Podobně míní Pastrnek (l. c. str. 138.), že žádost českého knížete byla »dosti příkře« odmítnuta.

na žádost Vratislavovu. Perioda ona zní totiž správně: Unde ne id fiat quod a vestris imprudenter (imprudenter = »nerozvážlivě«, proto, poněvadž latinská liturgie měla již po celých 150 let v Čechách převahu nad slovanskou, která vinou českých knížat vymizela) exposcitur, auctoritate beati Petri inhibemus teque huic vanae temeritati (totiž quod a vestris imprudenter exposcitur! této »nepředložené snaze« najednou chtíti pro celé Čechy pouze a výhradně slovanskou liturgii) viribus totis resistere praecipimus.«

Patrno tedy z této bully, že nezakázal snad papež slovanskou bohoslužbu vůbec, a proto také Vratislav nebyl neposlušen, když v klášteře sázavském dále slovanskou bohoslužbu udržoval.*) Kdyby se tam slovanská liturgie proti zákazu papežskému byla udržovala, byl by proti tomu zajisté papež anebo latinský biskup Pražský rozhodně protestoval, vždyť znění bully oné jistě musel znáti. Papež zdráhal se však pouze zrušiti najednou v celé zemi latinskou liturgii, když tu již 150 let trvala, o čež právě »imprudenter« bylo žádáno a této »vanae temeritati« postavil se na odpor, ale ne zásadně slovanské bohoslužbě vůbec, jak míní Palacký. Vždyť na Sázavě slovanská liturgie trvala potom ještě dále, biskupové Pražští ji nezakazovali, ačkoli jim zmíněná bulla papežská byla přece známa; nejen to, vždyť víme, že ještě za papeže Urbana II. uloženo bylo biskupem Pražským Kosmou slovanskému opatovi sázavskému Božetěchovi za pokání donésti na svých bedrech do Říma kříž, čemuž se také podrobil a v Římě samým papežem — ač byl opatem slovanského kláštera — nejvlídněji byl přijat! (Fontes rer. boh. II., 249. nsl.)

Patrno z toho, že slova oné bully »imprudenter« a »vana temeritas« vztahovati se mohou jen na nepředloženou (ale nikoli, jak předkládá Palacký, »drzou«) žádost o zavedení slovanské liturgie v celém království, ale nikoli na slovanskou bohoslužbu. Vždyť i potomní papež Innocenc III. dal zajisté ještě nejlepší svědectví slovanské bohoslužbě tím, že kanonisoval r. 1203 slovanského mnicha sv. Prokopa, opata sázavského, a blahořečení jeho dal roku následujícího v Čechách legátem svým, kardinálem Kvidonem, slavnostně vyhlásiti!**)

Ostatně, že špatně vykládal Palacký ona slova zmíněné bully, a že není smysl její takový, nejlépe jest patrno i z jejího samotného zakončení: »Delegato autem nostro quem mitti ad se tua devotio exposcit: Noveris item nos preces tuas ad praesens (scilicet anno 1079) commode efficere minime potuisse, tamen in hoc anno (1080) divina favente clementia tales proccurabimus

*) Podobně Dr. Krásl (Sv. Prokop, str. 194.) píše: »Zbývala ještě blahovůle knížete; kdežto biskup diecésní nemohl již na prospěch slovanských mnichů jiného činiti než zavírati oči, aby neviděl. Kníže Vratislav neuposlechl rozkazu papežova, aby vší silou zbraňoval liturgii slovanské v Čechách, ale zůstal příznivcem a ochráncem kláštera sázavského až do smrti. Bratr pak jeho, biskup Jaromír, jevil vždy nedostatek chuti, aby řídil se vyšším rozhodnutím, i popřával klášteru sv. Prokopa dokonalého pokoje.« Než znění řečené bully nikterak nás neopravňuje, abychom v papeži viděli snad nějakého vášnivého odpůrce slovanské liturgie, ale ani vytýkati nemůžeme neposlušnost Vratislavovi a v té věci zajisté ani biskupu Pražskému Jaromírovi vůči papeži.

**) Jak uvádí lat. život. sv. Prokopa v Pramenech dějin č. I. str. XXVII. Sr. však co praví Krásl, Sv. Prokop, str. 214.

invenire personas, quae et negotiis vestris valeant utiliter deputari et necessitudines vestras plenius cognoscentes ad notitiam nostram deducere. Ut ergo tute possimus ad vos legatos nostros dirigere, necesse arbitramur et volumus, ut filium nostrum Fridericum, et hunc Felicem ad nos studeas iterum aut horum alterum mittere, quatenus ita possint (legati nostri) quo destinabimus secure venire.« Z tohoto zakončení bully jest dokonce patrno, že ostatně ani papež sám rozhodnutí své ohledně zavedení slovanské bohoslužby v celých Čechách nepokládal za definitivní, nýbrž žádal ještě výslovně knížete Vratislava, aby poslal roku 1080 průvodčí z Čech pro papežské legáty, kteří by církevní poměry v Čechách na místě samém vyšetřili a dle jejich zprávy chtěl papež teprve potom definitivně o žádosti knížete rozhodnouti.

Ale co učinil kníže Vratislav? Místo aby vyslal průvodčí do Říma, za něž papež žádal, spojil se s německým králem Jindřichem IV. v jeho boji proti papeži a tak vyslání legátů papežských do Čech sám zamezil.*) Známo jest, že právě roku 1081 účastnilo se 300 bojovníků českých vedením rytíře Wiprechta, dobývání Říma, a že Čechové byli právě mezi nejprvnějšími, kteří slezli hradby městské!

Viděti z toho, že odmítnutí papeže Řehoře nemůže se vůbec nazvati ani příkrým a nemůže se také jemu snad vina dávati, že bohoslužba slovanská z Čech vymizela. Byla i potom, jak již jsem se zmínil, stále pěstována na Sázavě, a to tak dlouho, až zase Břetislav II. (1092—1100) slovanské mnichy ze Sázavy roku 1097 vypudil a na jejich místo uvedl latinské mnichy řádu sv. Benedikta, v jichž čelo postavil probošta břevnovského Dětharda. Byla tím vina papežská stolice?

Vždyť ještě papež Kliment VI. (1342—1352) vyhověl žádosti Karla IV. a dal svolení založiti slovanský klášter v Praze (»na Slovanech«), kdež se slovanská bohoslužba až do roku 1635. udržela.

Že se slovanská liturgie v Čechách a na Moravě neujala, nebylo zajisté vinou papežské stolice. Příčiny zániku jejího tkví někde jinde, ale nejspíše ještě přisvědčiti můžeme Jagićovi (Zur Entstehungsg. I. 54—58), že dějiny slovanské liturgie na Moravě a v Čechách vůbec zanechávají dojem, že nikdy nespočívala na širokých vrstvách lidových. Rozhodná byla zajisté ta příčina, že církevní jazyk slovanský pokládán byl za něco cizího, za něco, co nemluvilo dosti výmluvně k srdci lidu.**)

*) Šembera, Dějiny středověké, III. str. 183.

**) Staroslovanská liturgie v glagolském písmě i jazyku jest nyní mezi všemi slovanskými národy latinského obřadu výsadou jediného národa chorvatského, jak svědčí papež Benedikt XIV. v bulle »Ex pastorali munere« ze 17. srpna 1754 (Bull. Ben. t. V. p. 223): »quemadmodum per plura anteacta saecula semper ab Illyrico clero religiose servatum fuit« (jak před tím po mnohá století vždy od jihoslovanského, illyrico, kněžstva posvátně zachováváno bylo, totiž staroslovanská liturgie). Národ chorvatský, podnikaje druhdy i houževnaté boje za platnost slovanské liturgie, více věrnosti zachoval k svému slovanskému jazyku. Nyní slov. liturgie zaujímá pouze ostrov Krk, vlasky Veglia, a některé obce na nejbližším pobřeží, na př. Volovské-Opatija, vlasky Voloska-Abbazia. Viz La liturgia slava con particolare riflesso all' Istria, studio di Giovanni Pesante, Parenzo, 1893.

Ovšem jest nám vyznati, že úplné zaniknutí slovanské liturgie stalo se zajisté na ohromnou škodu naší, a na škodu všeho Slovanstva. Nelze upříti, že v díle byzantských organisatorů bylo cosi, čím se probouzelo u Moravanů národní vědomí, nejúčinnější to princip velikosti každého národa; třeba uznati, že svým národním jazykem, jakožto orgánem náboženských ideí a následovně vší vzdělanosti rozumové i mravní, střední Slované byli by k sobě více přilnuli a více se sesílili pro odpor proti útokům jak svých sousedů německých, tak i jiných národů. Bylo by se jim tak podařilo proti Němcům a Maďarům ustaviti se v jeden veliký nezávislý národ a vyhnouti se tomu rozkouskování, tomu poddanství, které zůstalo jizvou a pokořením slovanského světa. Mnozí míní, že udržením slovanské liturgie na Moravě bylo by se vyhnulo aspoň náboženskému dualismu, jiné to jizvě slovanského světa a největší snad překážce sjednocení jeho tak žádoucího. Římská církev byla by k sobě přitáhla veškeru velikou slovanskou rodinu, kdyby byla použila vnadidla národní bohoslužby, místo aby výhodnosti její se vzdala ve prospěch řecké církve, která ji využitkovala, aby Slovanům svého ducha sdělila a je do schismatu svého zavlékla.

Pronásledováním slovanských kněží po smrti sv. Methoda přeneseno bylo rozkvětlé křesťanství z říše velkomoravské do Bulharska. Druhové bratří solunských vyšli namnoze z národa bulharského a proto, když neváženo si jich na Moravě, toužili po Bulharech a nadáli se, že bulharská země poskytne jim odpočinku. Z počtu jich připomíná se Kliment, Vavřinec, Naum, Angelar a j. V říši Borisově dostalo se jim také přátelského přijetí. Apoštolskou činnost zahájili hlavně v Makedonii. Kníže Boris (asi r. 852 až 907) vážil si ideí cyrillomethodějských a jeho podporou ujímala se v Bulhařích slovanská liturgie přes to, *že řecká hierarchie nebyla ji zvláště příznivá*. Brzy stal se Klement biskupem, a v klášteřích bulharských shledáváme se se slovanskými mnichy. V basiliánech poznal kníže Boris pronikavý kulturní živel a v klášteřích shledáváme odtud pěstování věd a umění. Odtud pak rozšířily se kláštery v 11. stol. i na Rus (pečerská Lavra).

I dnes papežská stolice užívání slovanského jazyka zajisté by potvrdila, kdyby to mělo býti cenou spásy naší a znamením sjednocení našeho u víře a v církvi.*) Mnozí se domnívají, že ještě dnes není příliš pozdě, aby se znova učinil pokus. Sama apoštolská stolice encyklikou »Grande munus« netají se tím míněním. Ovšem nemůžeme se dnes v té věci oddávati příliš klamným illusím: kdykoliv se pravoslavné Rusko obracelo k papežskému stolci, činilo to vždy — až na skrovné výjimky — jen z politiky

*) Dr. Max princ Saský v pozoruhodném článku »Die orientalische Frage« (Linzer Theol-praktische Quartalschrift, 58 Jahrgang, 1905. II. Heft str. 288.) pronáší charakteristické mínění: Unsere Aufgabe gegenüber den Unierten besteht darin, dieselben innig mit der Kirche zu vereinigen . . . Unierten sollen mit der Zeit ein Werkzeug zur Wiedervereinigung der Schismatiker werden. Daher müssen wir uns vor allen Dingen das Vertrauen der Unierten zu gewinnen suchen. Wir müssen ihnen zeugen, dass wir sie als vollberechtigte Katholiken ansehen. Wir müssen jeden Zweifel daran beheben, dass es uns mit der Aufrechterhaltung ihrer Riten ernst gemeint ist, und dass wir nicht irgend an eine Beseitigung derselben denken.

ale otázce náboženského smíru vždy se vyhýbalo (Sr. Gli Slavi ed i Papi pel Sac. Giovanni Marković, dott. di Teol. Zagabria, 1897—1898.*)

Ovšem zda by ti vlastenci, kteří dnes obyčejně pro slovanskou bohoslužbu nejvíce horují a latinskou mši neslyší jednou v roce, potom poslouchali snad mnohem delší mši slovanskou, to jest zase jiná otázka, na kterou lze však snadno dáti odpověď!

Dokázal jsem tudíž zcela přesvědčivě, že jest veliký omyl domnívati se, že křesťanská víra přišla k nám z východní církve. I legenda pannonská nás konečně sama utvrzuje v tom, že přišlo k nám křesťanství ne od církve východní, která tehdy ještě vůbec vlastně neexistovala, nýbrž od církve západní, římské, ne působením patriarchy Cařihradského, ale přičiněním papeže římského zavítali k nám slovanští apoštolé Cyrill a Methoděj. Říká-li se dnes, že přišlo k nám křesťanství od východu, míní se to zajisté pouze geograficky, zeměpisně, aby se někdo nedomníval, že přišlo k nám křesťanství snad z Němec, z Řezna, ale nemíní se to v ohledu politickém nebo církevním; vždyť tenkráte nebylo ještě onoho rozkolu mezi církví východní a západní, a objevily-li se třeba již odchylné snahy Photiovy, *nemělo to nijak vliv na vztah Cyrilla a Methoděje ke stolici římské.*

Zkrátka, ono vychvalované dědictví cyrillomethodějské jest historicky a právoplatně neustále u církve římské. V tom mě utvrzuje zejména i ona legenda pannonská, jíž se dr. Iška neustále dovolává, ale dosud ničeho z ní nedokázal a zejména ne, že bychom snad cyrillomethodějské dědictví hledati měli pouze v jeho *starokatolické a národní církvi*, právě tak jako mě nepřesvědčí, že by náboženský kult Husův v jeho právě církvi byl snad oprávněn! Sv. Cyrill a Method byli beze všeho odporu pravověrnými římskými katolíky a tvrdí-li někdo opak, jako dr. Iška, není to prostě pravda.**)

*) Sr. »Die orientalische Kirchenfrage und Österreichs Beruf in ihrer Lösung. Von Dr. Alb. Ehrhard, Wien, 1899; Špaldák Praktické návrhy stran východní otázky církevní (ve »Vlasti« 1904, str. 728. nsl.) Roku 1897 počal vycházeti v Římě časopis »Bessarione« nazvaný podle znamenitého podporovatele sjednocení církve východní i západní. Podobný účel má chorvatský »Balkan« jedinstvu i bratskoj slogi. Izdao uz sudjebovanje mnogih prijatelja sjedinjenja crkava.« red. Dr. Alexander Bresztyensky, Zagreb, od r. 1896. U nás účel ten má od r. 1879 vyd. »Sborník Velehradský«.

**) Nechci zabíhati příliš do otázek dogmatických. Sv. Cyrill a Method nebyli starokatolíky historicky, ale ani ne ve smyslu přeneseném, t. j. ani dle svého učení a zásad. Oni, jak z legendy pannonské patrno, uznávali primát papežský, jejž starokatolická církev na prvém místě zavrhla. Sv. Cyritl a Method odchylovali se i v jiném směru od učení starokatolíků. Abych uvedl aspoň nějaký jestě příklad: oni drželi se učení církve římské o nerozlučitelnosti manželství, jak výslovně uvádí — legenda pannonská. Sv. Cyrill praví (dle leg. Cons. XV.): »Uxorem autem adolescentiae tuae noli dimittere; si enim eam exosus dimiseris, operiet iniquitas cupiditates tuas, dicit dominus omnipotens (Malach. 2. 15—16.); et custodite vos spiritu vestro, ne quis vestrum deserat conjugem adolescentiae tuae et ea quae odi faciebatis, quia deus testificatus est inter te et inter uxorem adolescentiae tuae, quam deseruisti; et ea particeps tua et uxor foederis tui (Malach. 2. 14.); et in evangelio (Matth. 5. 27—28.) (dicit) dominus: Audistis quia scriptum est antiquis: Non moechaberis; ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo; et iterum (Matth. 5. 32.): Dico vobis, quia qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari, et qui dimissam a viro duxerit, adulterat; et apostolus dixit (Matth. 19. 6.): Quod

Vždyť i prof. Pastrnek, ač výslovně podotýká v nejnovějším spise svém o sv. Cyrillu a Methoději, že určen jest pro ty, kdož »nezávisle na nějaké určité církevní tradici« hledají pravdivých zpráv o sv. Cyrillu a Methoději, praví přece již v předmluvě spisu svého zcela otevřeně:

»Chceme-li tedy *historicky věrně* vystihnouti církevně-politickou myšlenku cyrillo-methodějskou, jest nám říci, že uložena jest v těchto třech bodech: ve vymanění z církevního područí bavorsko-německého, v liturgické řeči slovanské *a zároveň v církevní jednotě s Římem. Není lze dopustiti, že by zvláště poslední zásada nebyla dosti uvědomělá. Odlučné snahy Fótiovy projevovaly se tenkráte již velmi zřejmě. Kroky slovanských apoštolů, kterými se trvale připoutali k Římu, nelze vysvětliti jinak, nežli jako uznání společné církevní jednoty!*«

A neméně uznává dále prof. Pastrnek (l. c. str. XI.): »Jiných zvláště dogmatických odchylek bratří apoštolé *nepodnikali žádných,*

Deus coniunxit, homo non separet.« Sv. Cyrill tu dokazuje dle legendy pannonské z Písma sv., že manželství jest nerozlučitelné, t. j. že za živobytí jednoho manžela nesmí druhý pojati jiného. A podobně hájil nerozlučilelnost manželství (Vita Meth. cap. XI.) sv. Method. Právem zmiňuje se o tom prof. Pastrnek (l. c. 77.): »Je viděti, že na tuto stránku apoštolé kladli největší důraz a že pečujíce o nerozlučitelnost sňatků manželských horlivě potírali poklesky proti tomuto důležitému církevnímu a společenskému zřízení, jak se to potvrzuje i v legendě o Methodovi.« A uznává starokatolická církev nerozlučitelnost manželství? Dr. Jška stále tvrdívá, že starokatolická církev, pokud se týče článků víry, zůstává nezměněnou. Když starokatolíci žádali v Rakousku o uznání své církve, vyznali výslovně, že stoji na stanovisku nerozlučitelností manželství (sr. Gerichts-Zeitung 1902, nro. 47). Udali to dobrovolně, bez nucení, neboť nerozlučitelnost manželství není podle zákona ze dne 20. května 1874. č. 68. ř. z., jenž se týče zákonního uznání společností náboženských, žádnou podmínkou k uznání dotýčné společnosti. I bez tohoto článku víry byli by starokatolíci uznání zajisté dosáhli. A zůstali starokatolíci tomuto článku věrni? Na XX. synodě starokatolické církve v Rakousku byla přijata následující resoluce: »Um einigen Anschauungen zu begegnen und zugleich eine feststehende Regel für die Beurtheilung der altkatholischen Ehen aufzustellen, erklärt die XX. Synode der Altkatholiken Oestereichs, dass sich die altkatholische Kirche in Bezug auf ihre Ehen vom § 111. (týkající se nerozlučitelnosti manželství katolíků) nicht berührt fühlt, da sie keine Secte der römisch-katholischen Kirche, sondern eine selbständige und staatlich anerkannte Religionsgesellschaft ist, für deren Bereich einzig und allein ihre eigenen Grundsätze massgebend sind. Die XX. Synode findet auf die Ehen altkatholischer Glaubensgenossen von Standpunkte der staatlichen Gesetzgebung vielmehr nur jene Bestimmungen anwendbar, gemäss der § 115., 116. und 119. a b. G. für die bei anderen (nicht römisch-katholischen) christlichen Religionsverwandten geschlossenen Ehen Geltung haben. (t. j. dle nichž lze manželství rozloučiti). Die dogmatische Seite der Ehefrage wird hiebei nicht in Betracht gezogen (!), auch soll dem katholischen (!) Charakter der altkatholischen Kirche hiedurch kein Abbruch geschehen (!), da es sich im vorliegenden Falle nur um Aufstellung einer Norm für die staatsrechtliche Behandlung altkatholischer Ehen handelt! Roku 1877 bylo tedy manželství starokatolíků nerozlučitelné a nyní po XX. synodě rozlučitelné. Nejpodařenější v oné resoluci jest věta, že se tím nečiní újma charakteru katoličnosti starokatolické církve, jinými slovy: věříme třeba v nerozlučitelnost, jen když ale stát bude rozlučovat . . . . Jak viděti upravují si starokalolíci články víry ne dle Písma, ale dle — občanského zákonniku. Jest tedy v této příčině starokatolická církev církví cyrillomethodějskou?

Zajisté nikoli! Ba není v té příčině starokatolická církev ani církví Husovou! Vždyť v učení o svátosti stavu manželského nebyl ani Hus přece odporen nikterak víře katolické! On zavrhuje spolu s církví katolickou polygamii i polyandrii a zamítá, že by svazek manželský byl rozlučitelný (Erben, Sebr. spisy III., 200). Hus uznává dále jako katolická církev všecky překážky (inpedimenta dirimentia) i zápovědi (impedimenta prohibentia) sňatku manželského, i t. zv. impedimentum

nýbrž trvali prostě při učení své církve cařihradské,*) při všech jejich věroučných a mravních a též obřadových zásadách a zvycích, uznávajíce zároveň ve shodě s mocnou tehda ještě stranou cařihradskou *římského papeže za společnou hlavu církevní.*« Běželo sice o podnik nový, ale novota — dle Pastrnka — »*nevězela ani v dogmatech ani v liturgii, nýbrž v jazyce učebném a bohoslužebném.*« (L. c. str. 64. v pozn.)

Po tomto vylíčení tím spíše potom doufám, že nebude snad nikomu nesnadno na konec přisvědčiti:

1. že sv. Cyrill a Method pocházeli skutečně z římské církve a přímo náleželi svým rodištěm a působením k patriarchátu západnímu, Římskému a že nemohli náležeti k církvi východní, jejíž počátek datuje se teprve v 11. století za patriarchy Konstantinopolského Michaela Cerularia;

2. že sv. Cyrill a Method náleželi k církvi římské nejen formálně ale i materiálně, to jest svým učením shodovali se úplně s církví římskou a zejména pokud se týče učení o východu Ducha Sv. z Otce i Syna, nebylo mezi nimi a církví římskou žádného rozdílu, neboť věřili oba apoštolé slovanští tak jak věřila a věří dosud římská církev a jak věřila za jich doby — kromě bludařů — i katolická církev na východě;

3. že v mínění posléze uvedeném utvrzuje nás i to, že oba apoštolé odebrali se sami k apoštolskému stolci a že Method (ne-li i Cyrill) od samého papeže v Římě vysvěcen na biskupa a jmenován arcibiskupem moravsko-pannonským a nad to legátem apoštolské stolice.

4. nelze nikterak upříti, že bohoslužba slovanská a učení bratří solunských roku 869 papežem Hadrianem II. a roku 880 papežem Janem VIII. bylo schváleno.

To jsou fakta, jež vyvrátiti nelze: facta loquntur, ale ne různé tužby a ideály.**)

---

ordinis, t. j. kněžský coelibát ponechal a vysoce si ho vážil, jejž starokatolická církev rovněž odstranila. (Sr. Lenz, Mistr Jan Hus nebyl reformátorem Církve atd. ve »Vlasti« ročník XX., 1904, str. 13.) Hus na př. souhlasí s katolickou církví pokud se týče svátosti pokání, neboť žádá na kajícníkovi, aby hříchů svých nejen litoval, ale dopodrobna se z nich také vyzpovídal (Výklad desatera, Erben I., 129), a Hus sám žádal ještě ve vězení na komisařích, jimž byla poručena pře, aby mu byl povolen zpovědník a vyslovil dokonce přání, aby k tomu byl zvolen druh jeho Páleč a byl mu také zpovědník, ovšem jiný, určen a jemu se potom Hus skutečně vyzpovídal. (Tomek, Děje Prahy-III., 581.) Ale starokatolická církev zpověď odstranila! Naproti tomu zase mohu poukázati, že starokatolická církev srovnává se s katolickou církví pokud se týče svátosti svěcení kněžstva, v níž Hus naproti tomu kráčeje v šlépějích Viklefových, pobloudil, neboť neuznává rozdílu mezi knězem a biskupem a tudíž přisuzoval jednoduchému knězi moc biřmovati a na kněžství světiti. V tom s ním nesouhlasí zase starokatolická církev, která hleděla zjednati si právě záhy svého vlastního biskupa, aby mohla slouti jednak církví apoštolskou, jednak aby měla někoho, kdo by biřmoval a kněze její ordinoval. Podle mého úsudku nebyl ani M. Jan Hus právě tak jako sv. Cyrill a Methoděj starokatolíkem v žádném směru.

*) Dodávám: i římské, neboť do té doby nebylo mezi oběma církvemi žádného dogmatického rozdílu.

**) Vždy ovšem bude dosti lidí takových, jež žádným způsobem přesvědčiti nelze a kteří vedeni určitou tendencí a antagonismem proti Římu, nepřiznají nikdy pravdu tam, kde mluví ve prospěch papežské stolice. Již p. *J. V. Kalaš* ve spise svém »Jaká jest dějinná půda hnutí husitského?« (v Praze, 1887) snažil se

Doufám také, že poměr mezi apoštolskou stolicí římskou a oběma bratřími solunskými jest tím s dostatek osvětlen, a že každý, kdo má jen trochu úcty před pravdou historickou, proti přijetí této pravdy vzpírati se nebude a vzpírati se ani nemůže.

Prof. Pastrnek tedy sám vyznal, že historicky věrně jest dokázáno, že sv. Cyrill a Method trvale se připoutali k Římu. Dr. Iška naproti tomu zase tvrdí, že při dnešní znalosti dějin (!) nepodaří se klerikálům lest, aby pokrytecky oslavovali Cyrilla a Methoda, kteří papeže za hlavu církve neuznávali.

Soudný člověk nebude zajisté již ani dost málo na rozpacích, kterému z obou mínění sluší dáti přednost!

Starý hřbitov.

(Z »Písniček«.)

Starý můj hřbitove
na stráni,
sluníčko k tobě se
uklání!

Sluníčko, slunce mé —
hřej jen — hřej!
Hřbitov ten stařičký
zahřívej . . . .

Ať nás ta nestudí
hrobní zem,
až si v ní jedenkrát'
ulehnem' . . . .

Jos. Hais Týnecký.

* * *

před drem Iškou propagovati onu mylnou theorii, že husitství povstalo u nás ze zbytků pravosláví a cyrillomethodějství, kteréžto theorie ovšem lacino potom využil i dr. Iška při zakládání své starokatolické národní Husovy cyrillomethodějské církve. Tento názor, že by husitství tkvělo kořeny svými snad v cyrillomethodějství a a pravosláví, šířen byl z počátku na Rusi zejména Hilferdingem, Jelaginem, Novikovem, Nadlerem, Bilbasovem, Nevostrujevem a Lamanským a přidržuje se ho i známý Denis ve spise »Hus et la guerre des Hussites« (Paris, 1878). Mylnost jeho však dokázána byla náležitě již i v Rusku profesorem university Petrohradské Vasiljevem a prof. Palmovem a u nás zejména historikem Kalouskem (Sr. jeho článek O historii kalicha v dobách předhusitských ve Výroční zprávě obec. reál. gymnasia v Praze na školní rok 1880—1881 a referát prof. dra. Emlera k této studii v Čas. Čes. Musea 1881, str. 543. nsl.; sr. i Kalouskův článek Ruská bádání o příčinách a účelích hnutí husitského v Čas. Čes. Musea, 1882, str. 90. nsl.) Pan Kalaš šíří se i o působení cyrillomethodějském, ale ledaco se mu ovšem z legend pannonských nehodilo do krámu a proto styky obou bratří s. Římem musel všelijak upraviti. Na Moravu prý přišli »aniž by se byli o Řím starali«, do Říma šli teprve na žaloby biskupů a Methoděj »propuštěn« z Říma teprve na »důrazné naléhání« Kocelovo; k vybavení Methoda z vězení v Německu »vzchopil se« papež teprve tehdy, když viděl, že mohutní říše velkomoravská a že by z toho mohl mít prospěch; Method při smrti žehnal prý císaři řeckému, knížeti, lidu, ale na papeže si ani nevzpomněl! Logičtěji by si byl pan Kalaš počínal, kdyby si byl všímal aspoň toho, co legenda pannonská skutečně povídá, a ne toho, o čem mlčí. Mlčení legendy není ještě žádným důkazem, že by Method nebyl na papeže při smrti vzpomněl; nám jest ovšem zcela pochopitelno, proč pisatel legendy, jenž náležel již k východní církvi — Methoda žehnati papeži římskému nechati nesměl! Ovšem o tom, že dle legendy pannonské oba bratří v Římě od papeže s velikou slávou byli přijati, že Method od papeže vysvěcen byl na biskupa a ustanoven arcibiskupem moravsko-pannonským a legátem papežské stolice, že učení obou bratří i slovanská bohoslužba byla později — dle legendy pannonské — schválena, o tom p. Kalaš raději pomlčel.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Mezi diváky vmísily se dvě osoby dobře zahalené a zakryté. Šly z předměstí a postavily se do stínu naproti ozářeným oknům. Bylo tu na dvoře i silnici plno lidu, jenž naslouchal hudbě, nedbaje zimy. I menší studenti dnes se cítili volnější a probíhali kolem sálu, ač dávno minula hodina, kdy měli už býti doma. Zaobalené osoby si nepřály, aby je kdo poznal. Byl to Jan Horčák s Otilií Kaubisovou. Student chtěl aspoň uslyšeti hudbu a viděti stíny v osvětlených oknech. Proto se dobře ovázal, límec u kabátu vyhrnul a šel.

Otilie si přála rovněž pozorovati zábavu, jíž se nesměla posud súčastniti. Ráda by viděla sestru v kole. Proto se přidružila k Horčákovi, a tak se vypravili na zvědy.

Teď upírali zraky na sál, kde to šumělo a vířilo. Horčák dle postav rozeznával soudruhy, jak tančili a se bavili. Jak jim záviděl a nepřál! Sám nemohl nikam, byl jako vyloučen.

I dívky rozeznával, jimž slíbil tanec. Také Milenu viděl. Procházela se s jedním mladším profesorem. Hudba Horčákovi zaléhala do uší i do srdce. Sám vybíral kapele noty, nyní nesmí při těch písních se veseliti. To jakoby ho pokuta stihla, že se jindy příliš bavil.

Otilie zpozorovala sestru a měla z ní radost. Sama posud netoužila po takových plesech, pro ni to posud nebylo. Ale sestře přála zábavu. Výborně jí to sluší.

Teď právě tančí s Mařenkou Milkosovou Karel a s Olivou Drahotín, básník. Všichni byli veseli, usmívali se a mocně oddychovali. Vzduch tam bude asi těžký.

Otilie pozorovala jenom bratra a sestru. Všechno musí doma povídati matce, která se nechtěla súčastniti, aby jí to někdo ve zlé nevykládal.

»Nechoď tam, pojď radč k nám,
já jsem holka onačejší —«

»Půjdeme domů,« řekl Horčák rozmrzele.

»Aby vám zima neuškodila,« mínila Otilie, vzpomenuvši si na připomínku matčinu, aby se dlouho nezdrželi a studentovi otok nenastydnul. Jí zima nebyla, naopak jakési teplo probíhalo jí žilami.

»Až skončí ta beseda,« rozhodoval se znovu Horčák. Nemohl se ani od toho místa radosti oddělíti a s hudbou se rozloučiti. Posléze ukončeny národní písně a dvě zahalené osoby opustily úkryt naproti sálu.

Diváci zpozorovali, že to je student a kdosi prohodil: »Ten buď nemá peněz, nebo za trest nesmí na bál. Něco vyvedl.«

Horčák prchal, aby ušel poznámkám a aby už mu ten plesový šum nezaléhal do uší.

Doma uvařila Kaubisová čaj, sesedli se a povídali. Otilie vypravovala, co viděla. Horčák byl zasmušen. »Aspoň se vyspím,« utěšoval se, odcházeje o desáté na lože do pokojíku.

Ráno ještě všichni tvrdě spali, když Horčák ustrojený přecházel ze světnice do světnice. Byl jenom v punčochách, aby spících neprobudil. Student měl radost, že se mu ulehčilo. Otok mizel, podebranina praskla. Vyplachoval si ústa teplou vodou.

Jenom Kaubisová už byla na nohách, ale také tiše přecházela a opatrně brala do rukou nádoby, aby nezpůsobila hluk.

Studenti se vrátili k ránu a spali, jako by je do vody hodil. Ani o snídaní se nehlásili. Jenom Kaubisová s Horčákem a Otilií pojedla. Ta pospíchala do školy.

Na židli ležely nové šaty Oliviny, ale jak vypadaly? I matka je hodnou chvíli pozorovala. Zelené věnečky potrhány, šaty ušpiněny, zaprášeny, pomačkány a bylo z nich cítiti hospodský puch, prosycený pivem a kouřem. Nejinak to vypadalo ve studentském pokoji a Horčák teď uvažoval cosi o marnosti. Ovšem mladá a veselá mysl jeho dlouho těmi myšlénkami se neobírala, jsouc pojednou při denním světle upoutána na několik bílých a červených kamelií, které ležely na stole. Některá byla čerstvá, jinou zasáhnul mrazík cestou z bálu.

Horčák přinesl do sklenice vodu a květiny do ní ponořil, aby se občerstvily a déle vydržely. Kdo si přinesl tu kořist nebo dar? Od koho jsou ty kamelie, které zahradník pěstoval výhradně na plesy a do kytic darovaných k jmeninám?« Tak uvažoval student, přecházeje od okna k oknu a dívaje se buď na zamrzlou Bystřinu nebo na silnici, posypanou čerstvým sněhem. Už četl, učil se, psal dopis, ale nic ho netěšilo. Nejraději by hovořil se studenty o zábavě. I na práh vyšel a po zahradě se rozhlížel.

V tom se v pokoji ozvaly housle. Věděl, kdo to hraje. Lorenc si něco opakuje z hudby. Housle měl stále nad postelí. To bude rámus, že probudil ostatní.

Ale nebyl. Studenti byli mile naladěni a takový ohlas z bálu se jim líbil při probuzení.

Když se Horčák vracel do pokojíku, slyšel zpěv:

»Šla Andulka do zelí,
do zelí, do zelí,
natrhala lupení,
lupeníčka,
přišel na ni Pepíček,
rozlámal jí košíček;
ty, ty, ty! ty, ty, ty!
však to budeš platiti!«

»A tohle je spousta!« zvolal a jako mravokárce se postavil Horčák. »Myslíte, že jste ještě na bále? Hleďme na ně! Ty, ty, ty - ty to musíš platiti!« Student nazvédal prsty k hrozbě a posléze se rychle otočil na patě.

Lorenc hrál dále, sedě v posteli. Ostatní studenti vystrkovali hlavy z pod peřin.

»Ty máš, jak se nám zdá, dnes bál,« řekl Křepela Horčákovi.

»Mám, poněvadž jsem už zdráv a vesel. Dobře jsem se vyspal a peníze mám v kapse.«

Však ti tam dlouho nevydrží a vydáš je na některém bále jiném. Máš na vybranou. I beseda jeden uspořádá v maskách.«

»Ale náš byl přece nejkrásnější,« řekl Rost, vstávaje a protíraje si oči.

»Na ten maškarní by se hodila Jeníkova tvář,« ukazoval Křepela na Horčáka.

»Ta jest už v pořádku,« bránil se student.

»Abychom nezapomněli: něco jsme ti přinesli,« řekl Kopek. »Na stole máš kamelie.«

»To že jsou moje?« divil se Horčák. »Není možné.«

»Neboj se, u zahradníka jsou zaplaceny, každá stála nejméně dvacetník.«

»A kdo mně posílá ty květiny?«

»Tvoje ctitelky. Litovaly tě, že se nemůžeš pro nemoc účastniti plesu. Ty tance jsme za tebe vynahradili svědomitě Zvláště ředitelova Milena byla dojata a Samohrdova Olga pravila, že by si na tvém místě hned vzala život.«

»Hodně květovaný,« usmál se Horčák.

»Potom na tebe udělaly sbírku —.«

»Jako na mrzáka,« poznamenal student.

»Můžeš býti potěšen, a ty kamelie si dej do dějepisu, za každý list jeden lupen, aby se ti to lépe studovalo.«

Horčák byl opravdu tou pozorností potěšen, když se ujistil, že Kopek mluví pravdu. Kamelie byly mu dvojnásobně milé a hned v duchu si stanovil, že je uschlé zařadí do sbírky přírodnin na památku. Dal si vypravovati o zábavě a slyšel toho mnoho. Plno chvály, bál se všeobecně líbil, kde kdo, byl spokojen. Hodně se vybralo, žádná výtržnost se nestala, páni se znamenitě bavili, politiky slovem se nedotýkajíce, dámy tančily, židovi se nepotrhalo kaliko jako o výletě, hostinský ráno neměl v kuchyni kouska masa, žádný pár neupadl na namydlené podlaze. I hudba se činila.

»Ale druhou besedu jste nějak pletli,« prozradil se Horčák, lituje, že neprozřetelně ústa otevřel.

»A jak to víš?« křikli studenti.

»My byli na čuměné,« ozvala se v sousední světnici Otilie, která vešla právě, vracejíc se ze školy.

»Hleďme, předce mu to nedalo!« smáli se studenti. »Takovým se stavěl stoikem a šel na zvědy!«

»Kdybychom tě byli napadli, musil bys do sálu.«

»Nebyl jsem tam sám,« omlouval se Horčák. »Kdo ví, co byste dělali na mém místě. Aspoň jsem chtěl poslechnouti naši kapelu, hraje-li jako vojenská.«

»Nu a co soudíš?«

»Pěkně hrála, zůstaneme při ní.«

Kaubis se zasmál.

»A co budeme ještě jako studenti pořádati, co?« Přítomní svěsili hlavy. Opravdu, poslední to byla zábava. Abiturientský věneček nebyl ve Víchově od velikého deficitu před několika roky v obyčeji.

»Tedy naposledy jako studenti zdejšího gymnasia jsme se poveselili!« — »Naposledy pohromadě,« přisvědčoval Karel a na všechny jako by připadla tíseň, která aspoň na chvíli skalila náladu mladých těch hlav po studentském plese.

VI.

Látku k poslednímu českému úkolu mohl si každý voliti sám. Také se práci naučil z paměti a tuto přednášel před celou třídou. Žáci dělali si poznámky a po přednášce mohli vytýkati chyby a jiné náhledy. Přednášející se bránil. Oktaváni volili si rozličné předměty ovšem nejvíce z toho, co znali z přednášek, zabíhali hodně daleko a také užívali cizích pramenů.

Také u Kaubisů se pracovalo nyní už na zahradě za pěkného počasí pod zelenou klenbou stromu, při šplouchání Bystřiny a za vůně resed.

Křepelka sestavoval přednášku o nesmrtelnosti duše, Kopek vyhledával doklady pro thema »jaký vliv má náboženství na národy«, Rost uvažoval o podnebí, jak účinkuje na lidi, Horčák měl něco o národních písních a Karel sbíral pověsti, které mezi lidem kolovaly o minulosti města Víchova.

Také se pilně studovalo a studenti s knihami v ruce vycházeli do polí, lesů, pod lípou, ke hřbitovu, k potoku.

»Pomalu, pomalu,« napomínal mydlář Rákosník, »však to nebude k smrti. Učte se, ale nepřehánějte.«

Více studovati musili ti, kteří dříve nedbali. Budou zkoušky skládati ze všech předmětů. Pilnějším mnoho bylo prominuto.

Než na procházky dostavovaly se i dívky, jimž učení studentů valně na srdci neleželo. Chtěly se ještě pobaviti, než jinoši se rozprchnou a už nikdy do města se nevrátí.

Pod lípy i všedního dne přicházela lékárníkova Ela, která vyhledávala Václava Kopka, důchodňova Růžena, která by byla ráda mluvila s Křepelou, aby se ujistila, co bude studovati. Sem odběhla z krámu Olga, jíž akcie u Rosta stouply o sto procent od bálu. I jiné se dostavily, vědouce, kam studenti se uchylují se svými knihami a starostmi, tyto potom zdržovaly bezúčelným mluvením a se dotazováním na budoucí povolání.

Studenti hleděli všechno vynahraditi v noci při světle nebo se dávali probuditi při východu slunce.

To pozoroval profesor Latal, veliký přítel studentů, který nejenom o jejich ducha, ale i tělesné zdraví a vývoj měl péči. Odebral se k sv. Antonínu a skrývaje se za mohutnou lípou, vystoupil právě včas, když několik slečinek naproti šlo studentům. Tito byli nyní na jedné a dívky na druhé straně. Všickni se zarazili a ulekli.

Jindy usmívající se profesor ukázal vážnou a přísnou tvář. Nejdříve se obrátil k dívkám. »Slečny, rád bych vám pověděl upřímné slovo. Nyní neznepokojujte studentů, kteří potřebují klidu. Víte, co je čeká. Maturita. Snad také máte doma nějakou práci, abyste nechodily stále po procházkách.«

Růžena duchodňova chystala se odpověděti, ale Ela ji zdržela. »Děkujeme za poučení, pane profesore,« řekla jenom s přídechem trpkosti.

»Nechci vás urážeti a jenom prospěch a blaho studentu na mysli mám. Poroučím se.«

Latal se obrátil ke studentům.

»Naše poklona,« řekla Olga a dívky tíhly k městu jako zmoklé slepice.

Když se o tom pochlubily Štěpánce, hubujíce na Latala, dostalo se jim malého zastání.

»Proč jim nedáte pokoj?« řekla purkmistrova dcera. »Mají před sebou zkoušky a vy je vytrhujete.«

»Tobě se to mluví, když ti nikdo ze studentů k srdci nepřirostl,« utrhla se Růžena. »Mohu se přece Křepely zeptati, nezapomene-li na mne, až opustí Víchov.«

»O tom buď ujištěna,« usmála se Štěpánka. »Tihle studenti málo kterou z nás povedou k oltáři, těm jsme pouze k tomu dobré, aby se s námi bavili, tančili a dlouhou chvíli si zaháněli. Na to přece můžete býti připraveny.«

»Štěpánko, jak divně mluvíš a nás zarmucuješ!«

»A není to pravda? Po maturitě studenti odejdou na vyšší studia, potom zaujmou úřady a ožení se jinde. Tak to dělali až na malé výjimky všichni. Nebo si zvolí postavení, v němž nemohou na sňatek pomýšleti.«

»Myslíš, že to rovněž tak vyvede pan Rost?« ptala se dobrácky Olga.

Ostatní se neubránily úsměvu.

»Rost jako Křepela, Horčák jako Kopek, Lála jako Masák nebo Kaubis.«

»Tito jsou mimo to rodáci naši«, upozorňovala Ela.

»Rodáci jako nerodáci; zapomenou na rodiště, ną město, kde vystudovali, na přátely; na nás, s nimiž se bavili,« řekla purkmistrova dcera.

»Ale to jest veliký nevděk od nich.«

Štěpánka pokrčila rameny. »Vymluví se na poměry, řeknou, že to jinak nešlo, že to bylo jenom mladistvé poblouzení, pouhá chvilková hra s námi. Budou daleko od rodiště a zapomenou.«

»Toť přece hrozné!«

»Po dvaceti, třiceti letech udělají městu čest a přijedou se vydvořit jako radové, děkani, soudcové, lékaři; útrpně se podívají na své bývalé známosti, při banketě vypijí několik lahví šampanského, pronesou přípitek a rozejdou se v domnění, že vykonali vlasteneckou a společenskou povinnost.«

»Ty's nějak sarkastickou,« divila se Růžena. »Což máš zkušenosti podobné?«

»Na sobě ne, ale na jiných. Já se při všech zábavách chránila zadati někomu svoje srdce. Teď aspoň nebudu litovati.«

Dívky hleděly na družku se zavistí. Ani nemohly uvěřiti, že by se na nich předpověď její splnila. Proto zůstala Štěpánka »nedobytnou hradbou« u studentů.

Nebyl konec školního roku pro ně radostným. A teď ani nemohou vyhledati studenty, aby s nimi promluvily vážné slovo, než se rozjedou do všech končin, aby se navrátili teprve po několikaletém jubileu jako zralí muži, jež by provázely paničky na sjezdy. Profesor Latal se přímo proti nim postavil, a jednal prý dobře.

Uznaly, že bude nejlépe, když uposlechnou. Aby jim ještě nebyla způsobena ostuda a na vrub se jim nekladlo, kdyby některý oktaván propadnul nebo dostal opravu.

Jinak si počínal profesor Latal se studenty. Obrátiv se k nejbližšímu, dal mu otázku z dějepisu, jakoby zkoušel ve třídě. »Řekněte mně, kdy bylo třetí tažení křižácké a kdo v něm účinkoval?«

Student byl překvapen, sháněl vědomosti, něco pověděl, ale přece zůstal posléze vězeti.

Latal zkoušel druhého studenta. »Jmenujte mně nepřátely císařovny Marie Teresie a vyličte, jak byla nucena tato panovnice bojovati?«

I tuto se ukázaly vědomosti celkem slabé.

»Hleďte, neumíte mnoho z jednoho předmětu, což pak ze všech? Proto vám upřímně radím, nechte zábav a učte se. Pamatujte, že na maturitě mnoho záleží, a že je to krok do života.«

Studenti tiše odešli, ani nedutajíce. Každý musil uznati, že profesor má pravdu. Teď ani v neděli nesúčastnili se promenád a vůbec pod lípami bylo mrtvo. I jiní studenti se učili, aby donesli dobrá vysvědčení.

Při písemních zkouškách Karel Kaubis byl hledanou osobou a rád soudruhům pomohl, pokud bylo možno a třeba. Sám byl nejdříve hotov, mohl odejíti, ale čekal, až i druzí pokryli papír písmem.

Doma všechno přepracovali a přesvědčili se, že písemní úkoly jsou celkem dobré.

U Kaubisů byl nad tím sněm a div nevolána i paní na poradu.

Jednu věc měla na svědomí, ale snesla ji s lehkým srdcem. Učeň z krámu Samohrdova donesl Rostovi lístek, který byl v nepřítomnosti studentově odevzdán domácí paní. Ta neváhala roztrhnouti obálku, netuše v tom listě nic dobrého. A přesvědčila se. Olga důtklivě žádala, aby studenti pořádali abiturientský věneček, letos že deficit nebude, poněvadž se mnozí na něj těší, jako ona.

Kaubisová zmačkala list. »To by tak scházelo, nasaditi studentům zase nějaké roupy do hlavy, aby jednou rukou drželi knihu a druhou psali pozvánky. K čemu by to bylo? Ne, ne; ten list se nedostane do pravých rukou.« Kaubisová hodila psaní do ohně a nikomu se nesvěřila. Ani Karlovi nepověděla, co se stalo. Nechtěla ani, aby taková myšlénka vznikla a snad se ujala.

Studenti končili přípravu, když nadcházel den maturity, v němž o jeho důležitosti vědělo v městě každé dítě. Zkouškám předsedal ředitel ze sousedního gymnasia, který sestavil zeměpis. Když o tom známost pronikla mezi studenty, narychlo sháněli mapy, hledali řeky, hory, města, probírali se v atlasech a zkoušeli po paměti nakresliti jednotlivé země. Všechna péče věnována zeměpisu a také do zkušební síně naneseno na stěny mnoho map, že jim i jiné obrazy musily ustoupiti. Na tabuli kdosi nožem vyrýsoval země koruny České i s hlavními řekami. Tahy však byly pouze hodně z blízka viditelny.

Do lavic pro obecenstvo první se dostavil mydlář Rákosník. Byl oděn svátečně, dlouhým vlasem zakryl lysinu na hlavě, tvář měl čistě oholenou, deštník postavil do kouta, na něj dal klobouk a pohodlně se rozložil. Vydržel od rána do poledne, od tří hodin do večera. Ani nešňupal, ač často sáhnul do kapsy, kde však dnes nebyla tabatěrka. Staroch naslouchal, mrkal, usmíval se, když student zručně odpovídal, vrtěl sebou při delších přestávkách, otáčel se k tabuli, pozoroval let křídy s chvějící se rukou a přikyvoval, když bylo znáti, že byl úkol dobře vypracován. Sám toho nepoznal, ale pozoroval profesory.

Na chvíli se ukázal i purkmistr Jan Blažej, ale ten brzo odcházel, neboť měl mnoho luk a v těch dobách sušilo se kolem Víchova seno.

Přišli studenti ze sedmé třídy, aby viděli, jak to chodí a co je na rok očekává. Nějak nejistě se krčili, jakoby se báli, že budou spolu tázáni vedle těch několika, kteří seděli u zeleného stolu v odměřené vzdálenosti. Ale mnohdy by mohli i napověděti, kdyby bylo možno; věděli věc, o kterou běželo.

Jednou se stalo, že v minulém roce přihlížející septimán napověděl, že to i komise slyšela. Profesor hned se tázal, kdo to udělal.

Studenti ani muk. Bylo to z dějepisu.

Tu povstal mydlář Rákosník a řekl: »Prosím, to já.«

Ani předseda se neubránil úsměvu a ředitel oznamoval latinsky, to že jest přítel studentů.

Rákosníka studenti v síni strpěli, neboť nic neprozradil, ani kdyby kdo propadnul. Od něho se měšťané nic nedověděli, než samou chválu.

»Jak to chodí při maturitě?« tázali se ho, když se vážně bral k obědu.

»Dobře, dobře; bude polovina s vyznamenáním,« odpovídal, hlavou přikyvuje.

»Žádný reparát?«

»Ba žádný. Naše gymnasium se opět vyznamená.« A odpoledne šel mydlář zase. Ani si o zkouškách nezdřímnul, ač tomu byl zvyklý. Statně se držel a dřímoty zapuzoval. Tu a tam přece rozuměl a zvláště dějiny ho zajímaly. Jaká byla jeho radost, když při rozboru jakéhosi článku profesor Latal i před něj položil knihu! Hned si narazil brejle a četl.

»Letos je oktáva malá, ale znamenitá,« pochvaloval si hned prvého dne. »A ten Kaubisův Karel by všechno sám odříkal. To to jde! Přes polovinu bude vyznamenání.«

»A což František Lála?«

»Dobře je připraven. Ti studenti od Kaubisů se nějak drží! Každou řeku na mapě vynajdou a pojmenují, o každém městě vědí. A Jindřich Rost vykreslil znamenitě Čechy, Moravu a Slezsko. Radost podívati se a poslechnouti.«

Rákosník byl toho roku zvláště naladěn a neustal pochvalovati. Zase byl poctěn knihou a studentům podával ukazovátko, když označiti měli něco na mapě.

»Ještě nikdy tak hladce zkoušky neodbývány. Ve třech dnech bude všechno hotovo. Jde to ráz na ráz, odpoledne budou už jiní zkoušeni.«

»Nenadsazujete, příteli, z lásky ke studentům«? ptali se sousedé, znajíce dobře Rákosníka.

»Čistou pravdu mluvím,« stál na svém mydlář, »však se přesvědčíte, že nikdo nedostane opravu.«

Jeho chvalozpěv stoupal, čím více abiturientů odcházelo od zeleného stolu.

Do bytu paní Kaubisové vběhl student jménem Kubias ze Smiradic. V zimě zde býval na oběd a mnohdy tady také přespal o nepohodách. Domů chodil denně, a sloužilo mu to. Vypadal statně, líce měl červené, zdravím kypící. Postavy byl velké, údů silných. Ze Smiradic měl hodinu cesty do gymnasia. Otec jeho byl menším chalupníkem, nemohl tedy syna ve všem podporovati.

Kubias byl v abecedě hned za Kaubisem a několik roků seděli vedle sebe, až se Karel vyšinul za prvního žáka a sedal na kraji v prvé lavici. Kubias raději zůstával v zadu, neboť míval umazané boty od bláta, jímž se cestou musil brodit, nebo urousané šaty, promoklý kabát, a proto se styděl sedati v předu. Časem zul promočenou obuv a seděl bos. Byl-li volán k tabuli, rychle se obouval.

Profesoři byli k němu shovívaví a mnohdy vybídnuli studenta, aby se osušil na kamnech.

Pro ty nedostatky v zevní úpravě býval Kubias nesmělý a stydlavý. Ale u Kaubisů se osměloval.

»Výborně jsme prošli«, radostně oznamoval hned na prahu »Karel i já.«

Vdova ani nic jiného vlastně nečekala, ale přece ráda uslyšela zprávu onu.

Blahopřeji vám, Ferdinande. Jistě i rodiče vaši budou potěšeni. A nyní kam?«

»My s Karlem vstoupíme do semináře. Už jsme si to umluvili.«

»Syn se mně posud nezmiňoval. K ničemu nebudu ho nutiti.«

»To mně už matka chystá plátno na rochetu«, vyličoval Kubias. »Nevím, co by se stalo, kdybych ji neposlechl a do semináře nešel.«

»Až s ní budu o trhu mluviti, rozmluvím jí všechno, aby vás nenutila.«

»To by bylo marné. A proč také byste se namáhala? Já nikam jinam nepůjdu.«

»A kde je Karel?« vzpomněla Kaubisová na syna.

»Zavolal ho mydlář Rákosník. Ten se naseděl při maturitě,« doložil student se smíchem. »Co by bylo pro jiného největší trýzní, konal rád a co nejochotněji. Měl z nás radost.«

Zatím co Kaubisová sháněla svačinu, přihnal se Karel. Také mu zářil obličej radosti.

»Už jsem slyšela, že jsi propadl,« žertovala matka.

»Maturita dopadla dobře, ale pomyslete si, pan Rákosník chce oktavánům vystrojiti banket.«

Jak vdova, tak Kubias se podivili.

»Opravdu, objednal nám v besedě oběd, kuvert jeden zlatý. Nedal si to vymluviti. Starý poctivec! Na sobě šetří a studentům to dá.«

»K neuvěření!«

»A pozvati máme i pana ředitele, třídní profesory, katechetu, všechno bude platiti. Jenom tu podmínku si udělal, že nebude přítomen, aby se někdo nedomníval, že to dělá z ješitnosti, že chce předsedati a podobně.«

»A nedal si to vymluviti?« řekla Kaubisová starostlivě.

»Nedal. Sám jsem do něho mluvil. Všechno hotovo. Velice bychom ho urazili, kdybychom odřekli.«

I profesoři schvalovali, aby se ten dar od Rákosníka přijal.

Stařec byl potěšen a učinil vše na své poměry, aby oktaváni posledně se společně pobavili. Jeho předpověď se splnila. Nikdo nedostal opravu, nikdo nepropadl, více než polovina byla s vyznamenáním a mezi těmito všichni z bytu paní Kaubisové i s těmi, kteří zde bývali v zimě přes poledne.

Cena bytu onoho stoupla a poněvadž mimo Lorence všichni odtud vystoupili, dokončivše studia ve Víchově, dostala Kaubisová hned několik pěkných nabídek. Smála se tomu, dokládajíc: »Já na studenty dohlížím, ale nebude zde toho, jenž by s nimi opakoval.« Myslila syna svého Karla. (Pokračování.)

Na rov velikého biskupa Strossmayera.

Ty štědrý Bože dobroty a míru
svým věrným ob čas v bouřném světa víru
sám sesíláš své vzácné apoštoly,
by osévali posvátnou Tvou roli,
by žili Tobě,
než setlí v hrobě,
i národu i bližním svým
a pro úlevu trpícím.

Co dobra, krásna konal ke cti Tobě,
čím lidu přispěl v dlouhé žití době,
co pro vlast svou a národ činil stále,
čím církvi byl on ku slávě a chvále,
co vědám nesl,
než ve hrob klesl,
Ty za to se mu odměníš,
jej přijma ve svou hvězdnou říš.

Kéž muže téhož rázu, srdce, hrudi
Tvá milost národům též jiným vzbudí
i církvi Tvé i vlasti, lidu v těchu
i bídě v úlevu a ku prospěchu,
by v žití chvíli
mír, lásku sili,
by, čím je dařil dobrý Bůh,
tím krášlili své země luh.

Dr. M. Kovář.

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

Milý představený (kněz Sulpicián) vlídně nás přijal, neboť miluje Redemptoristy a cení velice jejich zdatnou práci v duchovní správě. Hned se zmínil, že se tu na krátký čas zdržuje pan *arcibiskup Farley* a že můžeme s ním večeřeti.

Seminář byl zbudován z darů bohatých dobrodinců a je vydržován ze stálých příspěvků kleru a lidu. Zařízení jest velmi účelné a elegantní. Že zde chovanci nejsou ve velkých skupinách, nýbrž po dvou v komnatě, netřeba připomínati. Každého skoro kněze čeká v Americe starost o stavbu nějakého osadního chrámu, žádný nevyhne se starostem o udržování a zdobení Božího domu; proto viděli jsme v semináři mnoho obrazů evropských chrámů, aby se jimi budil v chovancích cit a láska ku krásnému domu Páně. Že jest u semináře postaráno i o »campus«, o tělocvičné pole, kde hrají base-ball a jiné hry, každý se domyslí.

Při večeři představili nás panu arcibiskupovi. Velice mile a přátelsky nás přijal; hned vzpomínal šlechetnosti našeho zesnulého pana kardinála Schönborna, jehož znal. Žertem se tázal, kolik jest u nás Husitů? Jevil veliké potěšení, že může zřizovati fary, světiti chrámy pro různé národnosti; za krátko, pravil, vysvětí druhý chrám pro Čechy v New Yorku. Jest to chrám, který český kněz P. Prout koupil od presbyteriánů a přizpůsobil potřebám katolické liturgie. Rakušanů a Slovanů má New Yorská diecése mnoho; i zde o nich vysloven úsudek, že jsou u velké většině v náboženství vlažnými (vyjma Poláky).

Byly to vzácné chvíle, jež jsme mohli v tak milé společnosti pobýti. Představení a učitelé semináře jsou velmi zkušení, vzdělaní v Římě a Paříži. Seminář choval loňského roku 158 všech posluchačů (čítajíc i filosofy); 120 jich bylo pro diecési. Zvláštní jest, že jsou zde *tři* kněží, kteří učí hebrejštině a semitským jazykům.

Pan arcibiskup se tázal i po směru mé cesty, přidal nejednu vzácnou radu k tomu, a uděliv nám i požehnání, přelaskavě nás propustil. Jeli jsme podél Hudsonu zpět, když již se všude ukazovalo čarovné osvětlení na lodích, na pobřeží a zvláště v zábavních místech kolem New Yorku. Tu mají všechny obrysy domů, střech, věží označeny elektrickými žárovkami, což je asi největší reklamou a přitažlivostí.

V městě jest hlučný život pozdě do noci, či spíše lze říci do rána. Podivno však, že není na ulicích ani mnoho lidu; každý jede, pěšky chodí se v noci co nejméně. Dle novin není ani všude úplně bezpečno; v Brooklyně na příklad jsou časté případy oloupení a též loupežných vražd. Policie jest dostatečný počet, městský strážník prý se však tuze nenamáhá, po zlosynech nepátrá, neboť to přenechává detektivům, kteří za každé podařené polapení dostávají odměnu; strážník by odměny asi nedostal, poněvadž vykonal pouze povinnost.

Zajel jsem večerem na pověstný železný (provazový) *most* mezi *New Yorkem a Brooklynem*, abych pohleděl odtud na osvětlené město. Most ten jest podivuhodné dílo toho oboru. Skorem 2 kilometry dlouhý, má 26 metrů šířky a leží tak vysoko, že mohou pod ním projížděti i lodi o vysokých stěžních.

Před vjezdem na most jest zvláštní podívaná; bez přetržení jdou davy lidí k elektrickým drahám jeho nebo vycházejí z nich. On unese dvě železné dráhy, dvojí elektrickou tramway, dvojí jízdní dráhu pro povozy a jednu cestu pro pěší. Průměrně přejde po mostě denně 250.000 lidí, přejede jím 1200 vlaků a stejný počet tramwayových vozů.

Vystupuji za ostatními vzhůru, vezmu lístek za 3 centy, vlak jede každé chvíle, sta lidí jej v mžiku obsadí a jedeme. Po pěti minutách jsme na druhé straně. Lidi se vyhrnou, jedni vyhledávají jinou pouliční dráhu nebo vyvýšenou dráhu, jiní sestupují do Brooklynu. Jdu zpátky pěšky. Je zde málo lidí. Po stranách a pode mnou stále se mihají elektrické vozy; ty vozy a vozy nákladní dělají nesmírný hluk. Železo mostu se ustavičně třese, jest skorem strach, že se vše pod velikou tíží prolomí!

Ve tmě vynikají světla oken. Dům o dvaceti a více poschodích při osvětlených oknech dává obraz stupňů k vysokým vrchům. Mnohá světla jsou jako hvězdy na nebi; osvětlené věže, světla na střechách vysokých domů jsou báječné krásy. K tomu ta mnohá světla projíždějících parníků na východní řece — pohled ten nelze ani vypsati!

Na druhé straně jímá zase hluk odjíždějícího a přijíždějícího lidu. Strážník stojí a pečuje pouze o to, aby nikdo nebyl před vozem. Při vstupování do vozů nedbá Amerikán žádných skoro ohledů; každý se dere do předu, odstrkuje i menším násilím jiné, i dámy, a nikdo si nestěžuje, nikdo neprosí za odpuštění.

Najednou povstane shluknutí. V tlačenici byla prý mladé ženě vzata tobolka s penězi i s pracovní knížkou. Na nějakou chvíli zastavují se někteří, hledají kolem toho místa — zloděj hledá snad s jinými též — žena pláče, vlak odvezl ostatní lidi, ona zůstala sama. Reporter přišel, poznamenal si její jméno a hned ji i fotografoval; pak odešel. Konečně jí nezbývá, než sednouti na vůz a odjeti. Mnozí snad se domnívají, že si to vymyslila, že chtěla tak přijíti zadarmo do novin, — jeden druhému tu nevěří a v neštěsti tuze mnoho se nepolitují. Jak jsem byl rád, že jsem z toho hluku, neustálého chvatu přišel do komnaty; tu byl sice též hluk, ale trochu pravidelnější a tedy klidnější. Unavenému lze při tom i první noc usnouti.

VI.

Hostince a domy, příbytky tisíců lidí.

Bylo mně pomýšleti, jak bych si zařídil další jízdu. Zašel jsem do cestovní kanceláře Raymond and Whitcomb a oznámil tu svá přání. Chtěli mi prodati okružní lístek na celou jízdu do San Francisca a Mexika a zpět, avšak žádali kolem 250 dolarů. Když jsem viděl, že stojí jedna jízda do San Francisca jen kol 50 dolarů, nekoupil jsem okružního lístku a bral jsem si lístky

do jednotlivých míst svých zastávek. Poněvadž jezdí mezi New Yorkem a Chicagem a San Franciskem více drah, panuje konkurrenční boj a některé lístky jsou lacinější než jiné a tím lze někdy něco ušetřiti. Jsou arciť též jednatelové, kteří prodávají zpáteční lístky, zbytky okružních lístků a p. za velmi levné ceny, avšak nebylo by radno takovým lístkem se opatřiti, poněvadž je obyčejně psán na osobu a nemá pro jiného platnosti.

Jeden den v New Yorku věnoval jsem návštěvě církevních ústavů; viděl jsem vzornou *kollej* OO. *Tovaryšstva Ježíšova*, podíval jsem se i do Barklayovy ulice, kde jsou mnohé obchody s věcmi katolické liturgie a knihovnictví. Jiný den provodili mne milí Redemptoristé do zdejších slavných sbírek musea přírodovědeckých dějin a »metropolitan museum« — o čemž podám později zprávu.

Jindy byl jsem uveden do nádherného »*catholic club*«. Zakladatelé jeho a udržovatelé jsou dobří Irčané. Členové klubu se zde scházejí buď pravidelně aneb za zvláštních příležitostí. Sem přicházejí i nejvyšší hodnostové církevní. Chce-li člen neb host jím uvedený, může zde nalézti na čas pohodlné bydlení; zde má každý člen příležitost čísti katolické noviny, míti při ruce vzácné theologické, vědecké, nezávadné spisy. Knihovna klubu je drahocenná; pan knihovník nám ukazoval vzácnější knihy, jest tu mnoho děl ze 17. a 18. století, děl latinských a jinojazyčných. Díla o Americe, o jednotlivých zemích Ameriky jsou zvlášť důležitá. Seznam knihovny klubové, jenž nám byl darován, jest věru vzorem přehlednosti a praktičnosti. V čele stojí mužové, kteří se těší všeobecné důvěře; bude tak někdy i u nás? —

Již brzy po příchodu sdělil se mnou pan P. Nageleisen, že jest v College Point můj krajan, P. *Schumak*, duchovním správcem katolické, německo-anglické osady. Týž byl tak laskav a staral se více dní, abych shlédl některé zvláštnosti města, jichž bych byl asi bez jeho společnosti nepoznal.

Právě v té době děly se přípravy k volbě presidenta severních států. Na jedné straně byl republikánský kandidát Roosevelt, na druhé demokrat Parker. Již byly rozšiřovány jejich obrazy; někde visely přes ulici pěkně malované podobizny kandidátů. V agitačních místech byla návěští, na nichž ukazováno, jak za demokratických dob strýček Tom bohatl, tloustl, za republikánské vlády ale hubeněl. Republikáné tvrdili arciť opak toho. Bylo znáti již tehdy, že jsou republikáné ve výhodě. Byl jsem uveden do domu *demokratického klubu*, abych viděl, odkud vychází moc, která hýbá statisíci a miliony voličů, řídí časopisy, vysílá řečníky a chce zadávati nejvyšší místa vlády spojených států. Zvítězí-li totiž demokratický president, může odstraňovati republikánské vyšší úředníky a dosazovati své stranníky (i v úřadě soudců), čímž nabývá velikého vlivu. Že tato nestálost a nejistota úřednictva neprospívá, jest na bíledni; mnohý soudce hledí svého úřadu — protože neví, jak dlouho v něm bude — v krátké době nejvíce využitkovati, a tak vzniká korrupce.

Klub jest zařízen velmi elegantně. Dole jest bar a buffet, kde se návštěvníci občerstvují a někdy i rozjařují sklenicemi

soda-whisky a jinými nápoji. Pak jsou prostorné jídelny, menší i větší hovorny, čítárny; nahoře komnaty a knihovna. Amerikáné jsou po výtce přísnými puritány; netrpívají nepěkných obrazů a soch. Zde mne překvapila ozdoba stěn, neboť nebyla v tom ohledu bezvadná.

Jiné sídlo politické strany jest známá síň Tammany-hall pod znamením tigra.

V Americe lze viděti mnoho zařízení velikých, ohromných. K těm náležejí některé hostince, jako newyorský hotel *Waldorf-Astoria*. Nebydlil jsem v něm; jsou v něm pokoje od $2^1/_2$ dolaru, mnohý boháč platí zde za byt i 100 dolarů denně. Královské byty toho domu stojí 500 dollarů denně. Jest otevřen ze čtyř stran, neboť zaujímá celý block mezi ulicí 33 a 34 při 5. třídě.

Vešli jsme do dolejších místností, kde jsou prostorné jídelny; každá zdobená a vypravena ve zvláštním slohu a s vybraným vkusem. Na stěnách buď mramor aneb sádrové ozdoby. Ve dvoraně jest bar, kavárna, prodej doutníků, květin, banka, telefon, telegraf, komnata lékaře, který má stálou službu (v hostinci jsou tři lékaři), prodej novin, kancelář hostince s 1500 přihrádkami pro tolikéž komnat. V přihrádkách jest klíč komnaty, tam se ukládají i dopisy pro hosti.

Hostinec bývá skoro vždy dobře obsazen; v hovornách jsou pohodlné pohovky a sedadla obsazena. Všude jsou drahocenné koberce, těžké záslony; komnata dam je napodobení salonu Marie Antoinette. Všude se tu hemží veliký počet služebnictva; hostinec zaměstnává 1600 osob.

Výtahem vyjeli jsme do hořejšího patra; tam jsou veliké sály pro divadla, hudební představení a výstavky. Pronajímají je za 1000 a 1500 dolarů za večer. Na druhé straně jsou jídelny menší a větší. Zde hostil i princ Jindřich pruský své zvané hosti. Jídlo přichází ze spodní kuchyně; tam jest zaměstnáno 140 mužských. Hotel má *16 poschodí*. Sedmnácté poschodí jest střecha, kde jest mezi květinami, pod stany, připraven otevřený restaurant s krásnou vyhlídkou na Hudson.

Pokoje jsou ovšem pěkně zařízeny. I v menším pokoji jest několik elektrických světel, hodiny, které jdou a ukazují; lázeň a umývadlo dává chladnou a teplou vodu, kdykoli kdo chce.

Pod přízemím jsou holiči a kadeřníci, kteří zároveň dovedou jakousi lékařskou péči věnovati i nohám a rukám (pedicure a manicure), dovedou zabaviti svého klienta rozličnými vodičkami, lázněmi, massáží a p. celé hodiny a sestaviti účet neobyčejný. Zvláštní podivaná na obchodníka, jenž se dává holiti, čte noviny a chce, by mu zároveň byly čištěny boty; má na spěch.

Dole jest kuchyně, tu jsou i sklady, továrna na led; v té je cítiti čpavek. Sedm mužů prý po celý den otvírá ústřice; správce oddílu ústřic má 100 dolarů platu.

Sklep chová prý vín v ceně čtvrt milionu dolarů; doutníků prý jest tu asi v téže ceně uchováváno. Nejdražší doutník jest za 7·50 K. Při elektrických strojích, při parních kotlích jest 115 lidí. Prádla se spotřebuje denně pro 3000 osob. Ročně stojí tu

prádlo 30.000 dolarů. Žádný kus, ani nejmenší ubrousek, nepodáva se dvakrát. Za zbytky masa, ryb atd. dostává hotel 5000 dolarů ročně.

Denně čítají, že se podá 6000 jídel (snídaní, oběd a večeře). Za potraviny dává správa domu denně průměrně 7500 dolarů (chleby pekou si doma), zaměstnaným se platí měsíčně kolem 65.000 dolarů. Číšníci mívají 40 dolarů měsíčně, v hořejších poschodích 50 dolarů, v kanceláři 100—200 dolarů, panské 18 dolarů — ovšem se stravou.

Dům stál s celým zařízením asi 12 milionů dolarů. Zprvu mínili, že se nemůže ani vypláceti; nynější majitel Boldt jest však z nejbohatších lidí New Yorku, má tedy značný čistý příjem. Jsou prý dnové, v nichž se v hotelu přijme 20.000 dolarů.

Považme nyní, co se může státi, když v domě, tak obsazeném a rozsáhlém, vypukne oheň? Oni tvrdí, že je vše fireproof a když je v něm takové množství lidí, že by se oheň v prvním počátku objevil a šíření jeho zamezilo.

Vyšli jsme z toho domu, kde lze zříti jen blahobyt, kde lze souditi na bohatství zdejších lidí, a tázali jsme se, jak daří se tu chudině? Zdá se, že se chudí a žebráci skrývají; není jich viděti. Každý dbá toho, aby chodil slušně oděn; žebráka viděl jsem pouze jednou u našeho chrámu. Blíže přistěhovaleckého domu žádal mne kdosi za podporu; to však byl Evropan a krajan, nikoli Američan. Kdo pracovati chce a může, ten se zde přece uživí, ať v New Yorku neb dále na západě. Noviny ohlašují denně v mnohých sloupcích nabídky míst a služeb. Kdo pracovati nechce, tomu asi bude při obecném závodění a snažení velmi zle. Jsou tu nemocnice, útulky, ochranné domy u velikém počtu, všem potřebným mohou asi sotva stačiti.

Kde bydlí chudší lidé? Oni spokojí se s malým bytem v Jersey neb v Brooklyně, avšak i New York poskytuje chudším lacinější příbytek v domech Milla. *Mill*, milionář, lidumil a podnikatel, vystavěl veliké domy (hostince), v nichž přijímají se mužští na noc za 20 centů. Cena poměrně velmi nízká. To bývá jinde zpropitným; často dává se zpropitného ještě více (25 centů).

Dole zaplatí host dvacet centů a dostane klíč. K večeru po páté hodině přicházejí nocleháři; ve světlé dvoraně je velmi živo. Hotel má osm poschodí a 1554 *komnat*. Obyčejně jsou v noci všechny komnaty obsazeny; kdo zde nenalezne příbytku, může jíti do druhého Millova domu neb do nějakého settlement na blízku.

Vyjíždím výtahem vzhůru, abych pohlédl na komůrky. V úzké, dlouhé chodbě je řada dvéří, jež vedou do malých kobek (6—7 stop). Dvéře nedosahují ani do stropu ani ku prahu podlahy; otvory ty propouštějí světlo, neboť komůrky nemají oken ani elektrického světla. Okénka jsou pouze ve stěně mezi komnatami. Komůrky, jež se najímají za 30 centů, mají i elektrickou svítilnu, lůžko, stůl, židli a malou skříň; jinde stolu není, a ani by se tam vůbec nevešel. Umývadla jsou v jednotlivých poschodích pohromadě; tam nalezne každý mýdlo a ručník. Zde jest psáno: »Zakazuje se práti prádlo v umývadlech.« Zápovědi a oznámení amerikán-

ská bývají vůbec stručná a bez mnohých prosebných frází, na př. »žádná nečistota se tu netrpí« — nač má Amerikán právo, za to neprosí.

Prádlo mohou si hosté práti v sklepních místnostech, kde jest i sprchová lázeň. Spatřiti tu lze muže, bezvadně oděné, jež by u nás považovali aspoň za doktory neb rady nějaké — bez všeho ostýchání vyndali mýdlo a prali si šátky, snad i jiné věci, velmi zručně. Jest to úspora, neboť za vyprání košile, za vyprání čtyř šátků dlužno dáti i 20 centů. Když byli hotovi, zavěsili své věci do sušírny a zavřeli; za vykouření dvou, tří cigaret mohou vzíti a odnésti si prádlo suché.

Hotel má čistou *jídelnu*. Jest temperenční, nepodává žádných lihovin. Snídaní tu lze dostati za 10 centů; druhé snídaní, oběd stojí 15 centů. Sem dostavují se i studenti, obchodní příručí, i staří lidé zde prodlévají v čítárně, v síni pro kuřáky a ve dvoraně. Ráno po deváté hodině jest jim opustiti byt, aby mohl býti spořádán. Onemocní-li někdo, odvezou jej do nemocnice.

Většina pronajímá si zde komnatu na týden, někteří i na rok a na léta. Ve spodních místnostech mají pak i mřížovanou schránku na své věci. Jest to jakási *šatna*, již najímá za 25 centů měsíčně. Jsou tu kufry, skříně na housle, šaty, staré prádlo, deštníky: bohatství těch ubohých lidí bez domova. Žádnému skoro z těch, kteří zde sedí, nezáří štěstí z oka. Leckterý zde prosedí celý čas, kdy nepracuje; mnohý tu nepokojně čeká na odpověď na nabídku, kterou byl právě učinil. Dostane se mu práce? Oddá se zoufalství?

Mnohý si tu chválí, že je to demokratické, že se o nikoho nemusí starati, žádných ohledů znáti. Ukazovali mi muže, jenž byl spisovatelem a mívá k zdejším hostím řeči; vyslechnou jej, zasmějí se mu a on se domnívá, že má za sebou celou demokracii a chlubí se tím! Šťastný nešťastník!

Otázka lacinějších bytů zaměstnávala podnikavé New-Yorkčany již častokrát. Na více místech postaveny nákladné domy o mnoha poschodích, které mají poskytovati pohodlné, ne tuze drahé byty. Mezi 73. a 74. ulicí stojí *Ansonia*, dům o 17 poschodích, mající 2979 pokojů, jež se slučují ve 300 bytů. Dům jest zařízen jako hotel pro rodiny, má společné místnosti, několik výtahů, v 16. poschodí jídelnu pro 450 osob. Rodina objedná si ráno telefonem dle přání, čeho si přeje k jídlu, v určitý čas jde do jídelny a dostane žádané snídaní neb oběd za pevnou cenu. Byl jsem zvědav, co stojí byt: dva pokoje, ložnice, lázeň; řekli 800 dolarů ročně. Jsou zde byty i za 5000 dolarů. V té ceně jest ovšem i světlo, teplo, studená a teplá voda. Zde může si rodina najati i služebné na den a na hodiny. Dům stál 5 milionů dolarů a vynáší prý čistých 400.000. (Pokračování.)

Co hvízdal kos.

Jarní písničky od Jana Karníka.

1.

Jak vystrčí hlavičku sněženka,
hned chvátají poeti švarní,
ji vítají s radostným jásáním
a cinkají písničky jarní.

To zlobivá mrzouty v kavárnách,
když verše jim do očí padnou:
Což bez toho poetů klinkání
ty květinky nepučí, vadnou?

Nuž nemějte za zlé nám básníkům,
ač vím, že to není vám milo,
vždyť z všeho, co těší, tak mnohému
z nás jenom to jaro již zbylo!

2.

Stojí mladý modřín
lesa na pokraji,
jako švarný jonák,
muziky když hrají.

Vedle něho bříza
jako sličná panna
v zástěrku se halí
bílou načechraná.

Stojí mladý modřín
v nové, svěží chvoji,
jako mysliveček
ve svátečním kroji.

Májový když větřík
do korun jim dýchá,
modřín stojí pyšně,
ale bříza vzdychá!

Hle, jak poet zbrklý
román v tom hned vidí —
varujte se stromy,
pošetilých lidí!

3.

Žádné jaro bez písní,
žádná mladost bez lásky,
žádný život bez pelyňku,
žádné čelo bez vrásky.

Každé jaro uplyne,
každá láska vychladne,
zapomnění, vločka sněhu,
na hrob snů všech napadne.

4.

S jarem a s květy
v májovém čase
přijde k nám na chvilku
mladosť má zase.

a potom půjde
v zelená luka,
kde zlatý petrklíč
do květů puká,

Pohladí vrásky,
polibí čelo,
potěší srdce, jež
rádo jí mělo,

uvije vínky,
bílé i rudé,
a s mými dětmi, pak
tančiti bude - - - -

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

O disposici k infekčním chorobám.

Podstata disposice čili náchylnosti k infekčním chorobám jest vlastně čtenářům již známa. Jak jsme podotkli, jest k infekčnímu onemocnění náchylen či disponován ten, jehož organismus jest oslabený, chabý, a snad již jinak chorý, a z té příčiny oproti zárodkům nakažlivým resistence neschopný, takže místo odporu skýtá jim vhodnou a příznivou půdu k jejich rozvoji a rozmnožování se — a to jest organismus, jehož fagocytosa jest chabá a činnost žláz nedostatečná. Fagocytosa bývá však oslabena a chabá, trpí-li organismus anaemií a vůbec poruchami skladby krve. Takové poruchy skladby krve vyskytují se na př. při nephritidách (zánětech ledvin), amyloidní zvrhlosti, diabetes (úplavice močová), žloutence a též při rozmanitých otravách.

Slovo anaemie (chudokrevnost, nedokrevnost) značí jednak zmenšení množství krve v těle obíhající, jednak však slovem tím označuje se chorobné, abnormální, nesprávné složení krve, při čemž sice množství krve zůstává nezmenšeno, ale uskrovněno jest množství důležitých chemických a mikroskopických součástí krve (bílkoviny, plasmatu, krevních buněk následkem rozrušení jich).

Můžeme tedy povšechně říci, že disposice k infekčním chorobám příčinu svoji má v poruchách skladby krve a nedostatečné činnosti žláz. Nedostatečná činnost žláz může zaviněna býti buď činiteli vnějšími, již porušují žlázové buňky, aneb poruchami skladby krve, neboť k správnému vyměšování třeba jest vedle neporušenosti žlázových buněk i zdravé, neporušené krve. A jako poruchy skladby krve bývají příčinou nedostatečné činnosti žláz, tak že nedostatečná činnost žláz bývá pak příznakem těchto poruch, tak opět nedostatečná činnost žláz, způsobena činiteli vnějšími, trvá-li déle a týká-li se některého důležitého organu (tak že funkce jeho jest porušena), působí na zdravou krev a zaviňuje porušení skladby krve.

Porušení skladby krve, hlavně anaemie, jsouc celkovou nemocí, působí utrpení celého organismu. Jest to pochopitelno. Krev dodává tělesným tkáním kyslík a ostatní k výživě potřebné látky a odvádí a dodává rozkladné a škodlivé látky ústrojům, jež je z těla odstraňují. Poněvadž pak krev, majíc buď nesprávnou skladbu aneb jsouc v množství svém zmenšena, není s to, aby spotřebu součástek tělesných výměnou látek z přijaté potravy ani kvantitativně ani kvalitativně kryla, dostavuje se chřadnutí, vysílení a sešlost organismu. Ano, chorobné složení krve může býti příčinou i funkcionálních obrn. Jaký div, že oslabený a chabý organismus jest náchylný k infekčním chorobám, hlavně celkovým. A poněvadž resistence organismu i ve stavu oslabení a sešlosti na různých místech jeho jest rozdílná a v různých dobách a různými vlivy se mění (stáří, roční doba, podnebí, výživa), jest pak dle toho náklonnost (disposice) jeho k určitým chorobám infekčním též rozdílná.

Jak jsme již naznačili, lze disposici či náchylnost organismu k infekčním chorobám v poslední příčině převésti na anaemii resp. porušení skladby krve a nedostatečnou činnost žláz. Tak na př. známo, že lidé s úzkým hrudníkem spíše tuberkulose podléhají než se širokým hrudníkem Proto se o nich říká, že mají disposici k tuberkulose. Věc tu lze si snadno vysvětliti. Je-li kostra hrudníku úzká, nemohou ústroje v dutině hrudníku se nacházející (plíce, srdce, část jater, žaludku, slezina), mezi nimi ovšem na prvém místě plíce, úspěšně funkcionovati a vadná činnost, zejména tak důležitého orgánu, jako jsou plíce, nemůže zůstati bez účinku na skladbu krve.

Krev, jak jsme již podotkli, zásobuje organismus kyslíkem a zásobování to děje se tím způsobem, že červené krvinky pomocí svého haemaglobinu kyslík, jenž k výměně látek, výživě a vzrůstu nevyhnutelně potřebným jest, v plících jímají a vážou a všem tkáním a útrobám dodávají.

Je-li hrudník úzký a snad i svalstvo na něm, jímž vdechnutí vzduchu se vykonává, slabé, nemůže býti dýchání vydatné, nýbrž jen povrchní, a poněvadž takto dýchací plocha jest omezena, jest následek toho nedostatečná haematosa t. j. nedostatečná oxydace a dekarbonisace krevní, a obmezen-li přístup kyslíku ke krvi, obmezen jest pak i ke tkaním a útrobám těla a vyloučení kyseliny uhličité stává se též obmezeným. Oběh krevní v plících vázne, povstávají stávky krve a konečně chorobná změna krve (anaemie atd.). A poněvadž plíce, jsouce sprostředkovatelem dýchání, stýkají se snadno s mikroby tuberkulosy ve vzduchu obsaženými, vysvětlíme si snadno, proč lidé s úzkým hrudníkem náchylni jsou k tuberkulose.

Vše tedy, co přímo neb nepřímo anaemii (a porušení skladby krve vůbec) a nedostatečnou činnost žláz připravuje a zaviňuje, činí též spolu organismus náchylným k infekčním chorobám. A faktorů takových jest v té příčině veliké množství.

Náchylnost či disposice organismu k určitým chorobám nakažlivým (a k určitým chorobám vůbec), může býti buď vrozená, neb dědičná, neb získaná.

Vrozená disposice záleží v tom, že člověk přináší si na svět organismus buď s vadnou funkcí některého ústrojí, aneb organismus vůbec chabý a oslabený, následkem čehož v základních součástkách jeho jsou pochody více méně vadné. Tak na př. děti pocházející z rodičů blízce příbuzných, aneb zplozené rodiči v pokročilém stáří se nacházejícími, bývají slabé, anaemické a často skrofulosní. Děti takové bývají pak náchylny k infečním chorobám, zvláště známo, kterak skrofulosní děti velikou náchylnost k tuberkulose jeví. — Děti opilců (alkoholiků) bývají stíženy kongenitální slabostí, bývají choré a náchylny ke křivici (rhachitis). Že křivičnaté děti bývají náchylny k infekčním chorobám, jest samozřejmo.

Mnohdy bývají poruchy organismu latentní, zakládající se na dřímajících pathologických změnách, tak že člověk, ačkoli se na pohled úplně zdravým býti zdá, přec v sobě chová praedisposici k některé infekční chorobě.

Dědičná disposice zakládá se v tom, že člověk dědí seslabený organismus neb vadnou funkci některého ústrojí od svých rodičů, kteří též buď oba neb jeden z nich oslabeným organismem neb vadnou funkcí toho ústrojí trpěli. Tak děti rodičů slabých a neduživých trpívají anaemií a bývají velmi často krtičnaté (skrofulosní) a tudíž k tuberkulose velice náchylny, — že též k jiným infekčním chorobám bývají náchylny, o tom ani nemluvíme. — Děti pocházející z rodičů anaemických dědívají chorobu krve (anaemii). Bývají to děti chorobné krásy, rychle rostou, ale bývají náchylny ke skrofulose a tuberkulose. Též bývají náchylny ku křivici.

Dědičná disposice zakládá se také v tom, že děti pocházejí od rodičů a předků alkoholismem neb těžkými nemocemi oslabených, aneb od rodičů a předků, kteří nějakou infekční chorobou stiženi byli, tak že, nedědí-li nemoc samu, dědí aspoň disposici k ní. Tak na př. děti rodičů tuberkulosních bývají skrofulosní a mají náchylnost k anaemii a dříve neb později vyvine se u nich obyčejné tuberkulosa, nenastane-li zlepšení hygienických poměrů. Stižena-li matka za těhotenství infekční nemocí, působí toxiny mikrobické molekulární porušení anatomických prvků a tím různé anatomické změny plodu, a připravují tak chorobnou disposici plodu. Disposice bývá ovšem největší v tom případě, jestliže oba rodičové nemocí stejnou trpěli.

Dříve se všeobecně myslilo, že příčina nemoci, pocházel-li nemocný z rodičů neb předků touže nemocí stižených, nevězí v nemocném samém, nýbrž v jeho rodičích a předcích, a že děděním z nich se na potomky přenáší. Dnes dospělo se k poznání, že se z pravidla nedědí nemoc sama, nýbrž pouze disposice k ní, t. j. člověk přinásí si na svět půdu, na které zárodky nakažlivé snadno se ujmou a rozmnožují. Tak na př. přímá dědičnost zárodku tuberkulového (přenesení zárodku z rodičů v životě nitroděložním na plod) jest velikou vzácností.*) Za to však člověk nejčastěji přináší si na svět disposici k tuberkulose a proto se říká, že člověk nerodí se tuberkulosní, nýbrž k tuberkulose náchylný. Ovšem jsou též některé nakažlivé nemoci přímo dědičné. Tak na př. o přijici (syfilis) je známo, že jest dědičná t. j. že z těhotné matky přechází v životě nitroděložním na dítě. Můžeť spermatozoem neb vajíčkem, neb obojím přenesena býti nákaza na plod.**)

Nejvíce rozšířena jest disposice získaná, poněvadž činitelů a podpůrných vlivů, jež funkcionální činnost krve a žláz organismu porušují a tím organismus zdravý oslabují, jest veliké množství a zároveň jsou velmi rozmanité. Disposice týká se buď celého ústrojí tělesného neb pouze jeho části (některé soustavy jeho).

Nejobyčejnější činitelové, již buď disposici přímo působí aneb ji připravují, jsou: Celá řada vysilujících nemocí, zvláště ho-

*) Dle náhledu Dra. Iv. Hohnla jest tuberkulosa dědičná. Existujíť prý případy, kdy tuberkulosa již do foetu (plodu) vniká. Že je ve většině případů dlouho latentní, má prý příčinu v tom, že bacill nenalézá ve foetu s dostatek kyslíku ku rozvoji svému a tím prý se vývoj jeho zadržuje neb i ničí.

**) Děti rodičů z mládi přijicí stižených bývají skrofulosní.

rečnatých, poněvadž působí anaemii; dále přímá ztráta krve,*) hlad, dlouhé strádání a nedostatek přiměřené potravy (nedostatečná výživa), porušené trávení (dyspepsie), katarrh žaludeční a střevní, otylost, nestřídmý život, nečinný, lenošivý život, přílišné namáhání tělesné i duševní, namáhavé bdění a ponocování, stálé obývání v nezdravých bytech, do nichž přístup světla a čistého vzduchu jest obmezen, práce v nezdravých dílnách, zaměstnání zdraví lidskému škodlivé, dýchání prachu a škodlivých plynů, silné pití líhovin (alkoholismus), silné kouření, nečistota, výstřední požitky pohlavní, požívání zkažených a falšovaných potravin, nachlazení, trudné dojmy a depresse duševní, stáří atd.

Všickni tito činitelové působí aneb připravují vnímavost organismu pro infekční choroby, poněvadž přímo či nepřímo působí porušení krve (buď co do množství neb co do skladby) a činnosti žláz a tím funkcionální poruchy organismu.

Že následkem vysilujících, zvláště horečnatých chorob stává se krev chudou na důležité součásti a dostavuje se anaemie, netřeba dokazovati.

Přímá značnější ztráta krve působí, jak samozřejmo, anaemii, poněvadž umenšeno množství krve; umenšením množství krve však umenšena jest též funkcionální činnost krve.

Hlad, dlouhé strádání jakož i nedostatek přiměřené výživy (hlavně nedostatek bilkovinné stravy) vede k anaemii, sešlosti organismu, poněvadž krev stává se chudou na důležité součásti své, hlavně na bílkoviny, ana spotřeba součástek tělesných výměnou látek z přijaté potravy se dostatečně nedosazuje. V Ottově Sl. N. (XI. p. 329.) píše Dr. E. Maixner: »Dokonalé strádání potravy, o němž paměti starších dob, ale i zkušenosti v necivilisovaných zemích vypravují, jest v Evropě u jednotlivců a celých společenstvech tou dobou jevem výminečným; za to jest nedostatek t. j. nepřiměřené živení co do množství a jakosti pokrmu, v nynějších sociálních poměrech tím častější. Celé třídy obecenstva trpí tímto nedostatkem a s ním sloučeny jsou další úkazy: schátralost organismu (nezpůsobilost ku fysické práci a branné povinnosti), nedostatečný odpor proti zevním vlivům a nemocem; větší náchylnost k infekčním chorobám a mnoho chorob konstitutionálních — anaemie, křivice, tuberkulosa, skrofulosa atd.; větší úmrtnost v dětském věku. — V každé době a v každé zemi, kdy pro zvláštní příčíny, válku, neúrodu, politické poměry a oekonomický úpadek, zavládl hlad mezi obyvatelstvem, byla úmrtnost neobvyklá; o tom vypravují nesčetné paměti a historie každé jednotlivé země zaznamenává podobné smutné vzpomínky. Mnozí zemřeli skutečně hladem a i ti, kteří hleděli neodolatelný pud hladu jinak ukojiti, kořeny, bylinami, korou, neuchránili se smrti; ale kdo nezhynuli nedostatkem, utraceni byli epidemickými nemocemi, které mezi hladovějícími mají půdu zvláště příznivou. V krajinách, kde hlad a nedostatek zavládl, řádí exanthematický a zvratný tyf a tyto infekční choroby sluší se zvláště chorobami z hladu jmenovati. Nejděsnější jest vzpomínka Irčanů na r. 1816—1817, kdy ze 6 mil.

*) U ženského pohlaví také přílišná a častá menstruace.

obyvatel zhynulo 737.000 osob hladem, exanthematickým tyfem a zvratnou horečkou.«

Žaludečním a střevním katarrhem a dyspepsií (porušeným trávením)*) vůbec, trvá-li dlouho, připravuje se značná anaemie.

Známo, že u lidí trpících chorobnými zaživadly, ujímá se zvláště ráda cholera, tyf střevní, dysenterie (červená úplavice) atd. Lze to snadno pochopiti. Mikrobi, jichž se týče, dostanou se snadno chorým žaludkem do traktu střevního, kdežto, kdyby byl žaludek zdráv, byli by v žaludku šťávami žaludečními zničeni aneb aspoň ve virulenci své velice oslabeni a neškodnými učiněni, nežli by do traktu střevního dospěli. Proto může býti i dietetická chyba v čas epidemie těchto nemocí osudnou.

Otylí lidé mají menší kapacitu plic, vyměšují méně žluči a mízy a mají poměrně málo krve, a v ní bývá zmnožení tuku. Otylost jest znamením tukové zvrhlosti vnitřních ústrojů a děje se zvláště na účet bílých krvinek. Následkem zvrhlosti vnitřních ústrojů trpí úkony těchto ústrojů, a proto bývá spotřeba výživných látek zmenšena. Lidé s hojným kyprým tukem podkožním s tváří hojně podrostlou jsou z pravidla anaemičtí. Nepatrný podnět dostačí, aby onemocněli.

Při nečinném, lenošivém životě (»nic nedělat a dobře se mít«), jaký vedou osoby málo se pohybující a dobře živené (hlavně masitými pokrmy), následkem trvalého sezení neb ležení plíce povrchně dýchají, oxydace a dekarbonisace krve stává se nedostatečnou, oběh krve v plicích jest zleněn, nastávají katarrhy, jež státi se mohou vhodnou půdou infekčním mikrobům. — Dokud jest člověk mlád a silnou resistencí a silnou životní reakcí enzymů se vyznačuje, nepociťuje přílišně porušenou rovnováhu zdraví. Později však nadbytek potravy jeví se v obtížích trávení a rozmnožení se dusíkatých zplodin rozkladných, ano dostavuje se i nedostatečná činnost srdeční. Rozkladné zplodiny dusíkaté dostanou se mnohdy krví do kůže a působí affekci kožní, čímž povstávají začasté choroby kožní.**) — Mimo to nečinný, lenošivý život vede k otylosti. Vyskytuje se otylost hlavně u velkých jedlíků, tedy u lidí nestřídmých. Že lidé tito dle toho též přiměřeně požité pokrmy zapíjejí, netřeba podotýkati.

Přílišné namahání tělesné i duševní působí dyspepsii, jež vede k anaemii. Rovněž nedostatečný spánek, namahavé bdění a ponocování vede k dyspepsii a anaemii.

Nehygienické, přeplněné byty a dílny, do nichž přístup světla†) a zdravého vzduchu jest obmezen, studené, podzemní, vlhké, nečisté, hnilobou prosáklé byty a dílny, na jejichž stěnách se plísně usazují, působí poruchy dýchadel (vlhké a studené též přílišné

*) Vzniká též při nervositě (nervosní dyspepsie).

**) Choroby kožní tímto způsobem vzniklé léčí se hlavně přísnou dietou. Léčba hnití střevního jest více podpůrným činitelem při tomto léčení.

†) Staré přísloví dí: »Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.« Světlo má stejně důležitý význam hygienický jako čistý vzduch. Silné, trvalé osvětlení kůže rozmnožuje počet červených krvinek. Ve tmě naopak zmenšuje se počet jejich.

nachlazení povrchu těla), nedostatečné trávení a anaemii.*) V přeplněných bytech a dílnách vzduch, pokažen jsa kyselinou uhličitou**) a výpary (výpary kožní jsou hlavně škodlivy), stává se nedýchatelným, dýchání stává se povrchním, obmezuje se na minimum, čímž výměna látek trpí a tvoření krve vázne, nastává v jistém smyslu chronická otrava zkaženým vzduchem, pleť stává se bledou — což jest známkou anaemie. Nedivno, že v místnostech takových objevuje se nezřídka tyf osutinový a střevní a horečka zvratná, zvláště obývány jsou-li lidmi chudšími, strádajícími. U dětí podporuje a vyvíjí se v místnostech takových skrofulosa a rhachitis (křivice).

Dýchání prachu rozličného druhu a škodlivých, otravných plynů, jež se při rozmanitých pracích a zaměstnáních tvoří a vyvíjejí, škodí hlavně ústrojím dýchacím. — Trvalé dýchání prachu, jenž škodlivě působí jednak tím, že částečky jeho (zvláště kovu, skla, kamenů, atd.) se zarývají do sliznice ústrojů dýchacích, jednak tím, že se částečky na sliznici rozpouštějí, ji dráždí a leptají (n. př. vápenný prach), má za následek překrvení a akutní zánět (katarrh), jenž pak přechází v chronický, a tím zvlášť příznivá disposice k plicní tuberkulose (a k rozličným varietám plicních chorob) nastává. Neboť jest pochopitelno, kterak snadno na chorobně změněné sliznici choroboplodní mikrobi ujati a množiti se mohou, a kterak snadno vzniknouti může tuberkulosa plic. Jaký div, že v továrnách a jiných průmyslových závodech, kdež při práci prach se tvoří, nejčastěji nemoci plic a tuberkulosa řádí. Vždyť, vpravíme-li zvířeti n. př. dávku skelného, ale nesterilisovaného prachu, můžeme způsobiti tuberkulosu. A kdo v továrnách a průmyslových závodech vůbec tvořící se zde prach sterilisuje?! — Ale může se též státi, že prach jest jedovatý (n. př. prach tabákový, prach pocházející ze sloučenin arsenu, antimonu, cínu, olova, zinku, rtuti atd.). Takový prach pak vedle toho, že sliznici dráždí a zánět působí, působí i nenáhlou otravu, vnikaje do tkání a šťáv tělesných — a následek jest anaemie. Zacházejíť při otravě takové červené krvinky, zvláště při otravách olovem a rtutí zacházejí celé spousty červených krvinek. A poněvadž prach obsahuje též infekční mikroby (zvláště jest to prach z nečistých chlupů a žíní,***) prach vyvíjející se při zpracování odpadků ze stareho šatstva, starých hadrů, při čištění peří), tu vedle místních specifických zánětů plic může nejsnáze tuberkulosa plic vzniknouti. — Ale i jinak jest prach škodlivý organismu. Jemné jeho části vniknuvše do plic, dostávají se odtud do míznic (lymfatických cev) a do oběhu mízního a krevního. Vnikají-li déle u větším množství do míznic, mohou způsobiti onemocnění a zanícení

*) Jak zhoubně na organismus působí nedostatek světla a zdravého, svěžího vzduchu, vidíme na cikánech, jsou-li uvězněni. Organismus jejich jest sice velice otužilý, tak že vzdoruje takovým vlivům, jakým by organismus jiného člověka bez poškození zdraví vzdorovati nebyl s to, ale vězenského zapáchajícího vzduchu a nedostatku slunečního světla dlouho nesnese, a trvá-li uvěznění déle, podlehne. Jeť organismus jejich od mládí na svěží vzduch a přímé paprsky sluneční navyklý.

**) Již 0.1% kyseliny uhličité ve vzduchu obsažené způsobuje u mnohých lidí bolesti hlavy a nevolnost. Při trvalém dýchání takového vzduchu dostavuje se nezřídka nedokrevnost a náchylnost k chorobám plicním.

***) Prach ten obsahuje často zárodky uhláku (anthrax).

mízních žláz, a jelikož lymfatické (mízní) žlázy přípravy krve se súčastňují, může znenáhla částečně nedostatečná příprava krve nastati.

Rovněž škodlivé a otravné plyny (n. př. v hutích rtuťových, olověných a arsenových, v továrnách na fosforové sirky, ve smaltovnách atd.*) dráždí dychadla a pů sobí katarrhální onemocnění jich, a vnikajíce dýcháním do těla, působí vleklé otravy, jež anaemii za následek mají.

Že silné pití lihovin (alkoholismus) tělo i ducha rozrušuje, jest obecně známo. Pijáci trpí chronickou otravou líhem. Dlouhotrvající pijáctví má za následek vedle celé řady organických změn, chorobný stav krve, anaemii. Mimo to trpí pijáci, jak známo, katarrhem zaživadel.

Přes to, že trpí následkem katarrhu zaživadel oslabeným trávením, mohou pijáci míti někdy vzezření osob dobře živených. Příčina toho jest tuk, jenž se jim pod kůží a na vnitřních orgánech usazuje a funkci orgánů těch ztěžuje. Zejména játra a srdce trpívají ztučněním. Alkohol totiž tvoření se tuku podporuje. Fysiolog a chemik Gustav Bunge, jenž se zabýval vyšetřováním příčin neschopností kojení matek, shledal, že v 78% alkoholismus zavinil neschopnosti kojení. Také zmnožení tuku v krvi pijáků (lipaemie) bývá konstatováno. — Mimo katarrhem zaživacích ústrojů trpí pijáci i katarrhy ústrojů dýchacích. Také se později dostavuje vleklý zánět ledvin a jater. Alkohol spojuje se s haemaglobinem, následkem čehož stává se haemaglobin neschopným přijímati kyslík; vedle toho alkohol zhoubně působí na živnost bílých krvinek a ruší červené krvinky (poikilocytosis). — To vše vede k úpadku organismu a pozbytí resistence. Pochopitelno, proč nejvíce pijáků podléhá infekčním chorobám a proč bývá za epidemie úmrtnost mezi pijáky největší! Tak na př. v příčině cholery čteme v Ott. Sl. N. (XII. p. 294.): »Oslabení organismu jakoukoli příčinou, strádání, dietetické poklesky, nestřídmost, excessy podporují ujímání se cholery; v každé epidemii cholerové nejčastější případy onemocněni se přihodily v nejbližších dnech po neděli.«

Že alkoholismus vede k ujetí se tuberkulosy, není snad neznámo. Na ustavující schůzi místního odboru Českého pomocného zemského spolku pro nemocné plicními chorobami v král. českém v Karlíně dne 16. června 1904 konané, pravil prof. MUDr. E. Maixner v přednášce své »O prostředcích, jimiž plicním chorobám čeliti lze«: »Tuberkulosa jest výslednicí dvou faktorů: infekce a disposice. K omezení prvé slouží desinfekce vůbec, druhé pak čeliti dlužno řádnou životosprávou, zejména vystříháním se pití alkoholových nápojů . . .« (Pokračování.)

*) Při hutní výrobě železa, olova, mědi a zinku ze sírných rud vyvíjí se kysličník siřičitý, při vulkanisování v továrně na gumové zboží sirouhlík, atd.

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Večer filipojakubský.

K večeru děti zastrkují do oken halouzky lipové (Prostějovsko), střemchové (Kroměřížsko, Tovačovsko), chebzové (Vyškovsko). Staří lidé praví, že děje se tak proto, aby od stavení odvrátili neštěstí, působené zlými bytostmi. Též se vypravuje, že obyčej krášliti domy ratolestmi pochází z dob sv. Filipa a Jakuba. Tito apoštolé byli večer od nepřátel jati a uvězněni. Aby pronásledovatelé věděli, ve kterém domě jsou uvězněni, poznačili si jej halouzkami; křesťané, aby zmátli pohany, poznamenali všechny domy v osadě větvemi, tím poskytli příležitost apoštolům se vzdáliti.*) Večer muzika vyhrává u čelnějších osob; až se úplně setmí, stavějí někde máje.

Máje stavěly se druhdy na celé Hané, v některé dědině jeden, v druhých tři, v jiných zase několik zvláštních a jeden společný. Chlapci jimi vyznamenávali své nejmilejší:

Kde je máj,
tam je dívka na vydaj.«

Máje za stara řezali si chlapci v lese. Vyhlédli si nejštíhlejší, nejrovnější jedli či smrk, svalili, oloupali kůru a odnesli do dědiny. Že někdy měli opletačky s lesníky pro lesní krádež a máj si pěkně odseděli někde v chládku u okresního soudu, dá se mysliti.

Aby se vyhnuli podruhé takovým nemilým záležitostem, strom koupili od majitele lesa a upotřebili jej třeba na několikeré stavění. Pěkný vršek připevnili na tenčí část kmene smrkového, jejž ozdobila děvčata fábory, lipským šátkem, někde i láhví s vínem. Když máj stál, nastalo noční hlídání máje, neboť přespolní chasa často pokoušela se o odnesení jeho. Kdyby se nám byly dochovaly annály o stavění májů, jisto bychom se v nich dočetli o mnohých krvavých půtkách a rvačkách ano i »mordech«.

Někde při stavění a kácení máje hrála i muzika. Na Vyškovsku odpoledne všechno se svátečně ustrojilo, chasníci byli od děvčat podarováni kytkami rozmarynovými; okolo máje pak se tančilo až do noci.

Aby se vyhnulo třenicím, chlapci se usnesli, kde stavěli jeden společný máj, že má stati před hospodou; tak nikdo nesměl vyčítati druhému, že stojí před okny jeho milé, vždyť čněl před průčelím všech přemilé hospody — místnosti tance.

Zvyk stavěti máje na Hané pominul; jen sem tam ojediněle se ještě vyskytuje na př. v Lobodicích u Tovačova, též doslýchám, že v Beňově na Přerovsku.

Toto dochované stavění máje nejeví se v té podobě jako za stara, nýbrž zabarveno jest novodobým duchem.

V Lobodicích chasa postaví si máj, jejž děvčata ozdobí pentlemi, večer posledního dubna. Máj stává na určitém místě před kostelem.

*) Táž pověst jest i ve Slezsku.

Stavění koná se bez obřadův, promluv; toliko hudba oznamuje děj.

V pondělí svatodušní kácí se máj, a toto kácení již je obřadnější; proto z okolí jako Oplocan, Uhřičic, Polkovic, Ivaně, Tovačova přivábí hojně účastníků.

Po požehnání chlapci pořádají průvod k máji. Odkudsi ze záhumení vyjdou v jistém pořádku. V čele hudby jde šašek, za ní kráčejí dva šašci, cigáni, pak jede Hanák na koni. Bur (letos snad Žaponec nebo Rus) v úplné zbroji, Turek, markytánka, kartářka atd. Na konci průvodu sedí na voze, vezeném kravami, na předku drvaři, kteří kácejí máj, a v zadu v roztrhané košině žid se židovkou pod rozbitým »palazórem«.

U máje se průvod zastaví.

Myslivec právě se vyskytnuvší se židem se smlouvá o cenu máje. Žid málo podává, strhne se hádka a myslivec žida postřelí. Kdosi běží honem pro doktora; ten brzo přijede na dětském kočárku, taženém psy, prohlédne žida a žejdlíkem kořalky ho uzdraví.

V té drvaři ozbrojení dřevěnými sekyrami a pilami dají se do řezání; potí se, namáhají se až všechny nástroje polámou.

Když není pil a sekýr, nezbývá nic jiného, než máj káceti. Pomalu se povalí a nechá na zemi ležeti i s vrškem.

Chasa odejde s muzikou pro nový vršek do některého stavení, od děvčat nastrojený. Pak se seřadí průvod. Hanačka jdoucí s Hanákem*) nese vršek, muzika hraje, zástup ubírá se k místu touhy — hospodě.

V hostinci pověsí vršek na strop, a tančí pod ním až do bílého rána.

Na prvního máje koně vyháněli se obyčejně na první pastvu. Příští neděli dostávala mužská chasa svačinu tak zvanou *výhonči*. K této svačině mívali *vaječinu* čili *škařenici*.

Sv. Florián, 4. května.

Svatý Isidorek a Floriánek: tiť Hanáků přemilí světci. Na sv. Floriána býval v některých osadách, a jest ještě poloviční svátek; v mnohých dědinách konává se ještě po celý oktáv modlení, aby Pán Bůh dědinu chránil od ohně.

Jaké důvěře se těší sv. Florián, vyznívá z tohoto vypravování:

»Svaté Frolejánek je patrónem naši dědine Lazec o Ončova a je také v kaple na voltářnim vobraze.

Jož je toze moc let, ale ešče só ževi pamětnice co o nás toze hořelo ve žně. Ledi vázale ve Vestřibře (to je malé vrch), vohlidle se, a celá dědina stála v plameňo. Všeci běžele a nemuhle to nijak ohaset, tak toze prosele svatyho Frolejánka, abe jim pomuhl a oďále sleb, že na den svatyho Frolejánka nikdá nebodó topit a voheň na rano přestal.

Ešče včel to nekeři ledi držijó, ale všeci jož ne, za starších času nesměl ani žádné světlo rožit, serko zapálet a chlapi nesměle kóřet. To be jim pan rechtář bel dal.

Hospodeně deň před tém navařele, v chlebné pece napeklevdolku a te jidla do té chlebné pece potom zavřele a vono to

*) Hanačka a Hanák t. j. děvče a hoch nastrojeni do starého hanáckého kroje.

ešče belo na drohé deň teply. Ledi nebele za stara tak háklevi, jedle co belo. Devčata take chtěla nejak octit sv. Frolejánka; chodile po dědině po pantlich, ale každá na svym konco, na hornim a na dolnim, protože na každym konco za dědinó je pěkné kamené křéž a každy si strojile svuj a voboje ho chtěle mět pěknéši. Na lokách natrhale kohótku a žebřéčko v zahrádce barvinko, chlapce přenesle z bahna plesek, a z teho všeckyho napletle věncu na kaplečko.

Jak belo na drohé deň po mše sv., začalo zbiháni ze strojenim křéžu. Po poledňo se všeci zešle v kaple staré, pan rechtor s dětma dvá a dvá, a modlele se sněma ruženec, v zado šle ledi a zpívale: »Mučenníku Boží, svatý Floriáne.«

To se šlo po dědině néprv k jednemo křéžo, tam pan rechtor klekle na stolečko, biló šatkó překretó a předřikávale letanio a pak se modlele za vochrano proti vohňo; o drohyho zas to takovy belo. Tak ten deň sme svatyho Frolejánka pěkně voslavile.«

III. Doba svatodušní.

Svatodušní svátky.

Svátky svatodušní neslavívají se tak slavně jako vánoční a velikonoční, a přece třetí božská osoba zasluhuje stejné pocty jako první dvě!

Někde matky kupují dětem papírové holubičky, jež zavěsují se do světnic.

V sobotu před svátky zastrkují se za okna a ve světnicích za obrazy a kříže lipové ratolesti, tedy svátky slaví se »pod zeleným«.

V neděli na Prostějovsku místy hospodyně pekly *nádivko* t. j. pečenou kaši nadívanou slaninami. (Hluchov).

Pondělí svatodušní bývalo o letnicích nejdůležitějším dnem, vždyť konala se z nejkrásnějších slavností lidu moravského, — *honil se král.*

Honění krále.

Svátek rosalia*) (rosaria, dies rosae, rosationis) konal se v Římě v měsíci květnu (dle zpráv ze IV. st. po Kr.), v Byzantii po velikonocích (v XIII. st.), v Epiru v měsíci květnu a v Albanii o velikonocích. U Slovanů přimknuly se *rusalje* k svátkům svatodušním. Rosalia byla původem slavnost růžová a slavila se na př. v Kampanii v růžových sadech Amplie Afry; záležela pak v hodech a ozdobování se věnci. Tomaschek ukázal, že rosalie italská byla slavností letní, a že růžemi — královnami květin — oslavován byl příchod léta. Týž význam měly zajisté i svátky rusalné u Slovanů: slavil se o nich začátek léta, kdy veškerá příroda se stkvěla kvítím a bujným rostlinstvem.

Ve Spassku rjazanském nazývá se neděle po svatodušních svátcích rusalským masopustem. Druhý den v pondělí zhotovují tam slaměnou loutku, oděnou v ženský šat a představující *Rusalku.* Velmi rozšířený jest tak zvyk představovati Rusalku *v podobě koňské.*

K obřadům letničným patří také hry na krále a královnu, čili jak se naHané říká, »honiti krále a choditi s králkou.« Král se honil,

*) Viz »Nákres slov. báj.«, str. 196—200.

na koních, proto dobře připojuje se tento obyčej ku svátkům rusadelným. Na Slovensku připomíná se v XVI. století, že o těchto svátcích stavěl se »rusadelný král«.

Na Hané honila krále dospělejší svobodná mládež mužská na koních. Chlapci-školáci je nápodobili sedíce na vrbových prutech, děvčata chodila s králkou.

1. *Mládež mužská dospělejší.* Až 14—21 dní před svátky chlapci přidávají koňům třikrát za den půl mírky ovsa, aby byli o slavné vyjížďce tlustí a bujní. Rozumí se, že uzdy, řemeny, podpínky, sedla co nejčistěji přichystali, nastrojili, v pondělí ještě vpletli do hřiv, ocasů harasky a růže pentlové. V neděli, nebo již dříve zvolila si chasa krále, vyžádavši si dříve k volbě od pudmistra svolení. Králem býval 14—15 letý synek z některé vážené rodiny.

Skopalík popisuje krále a jeho průvod takto: Král oblečen byl v bílý ženský šat, opásán červenou pentlí, jejíž konce drželi vedlejší jezdci, na hlavě měl věnec nebo korunku z pentlí a v ruce kytici z červených pivoňkových růží. Byl posazen na nejpěknějšího koně, možná-li bělouše; po obou stranách krále jeli nejstatečnější chasníci,*) držíce stíhle od uzdy koně králova a konce pentle, jíž král byl opásán. V čele průvodu jel trubač na bělouši a za ním chasníci na nejpěknějších koních po dvou neb třech v řadě, před i za králem jeli tři statní chlapíci se šavlemi (obyčejně dřevěnými) v ruce; za nimi ostatní mladší chasa, prostřední a pohůnci, poslední s koši, do nichž dárky: vejce, slaninu a klobásy sbírali. Pokladnici na peníze měl svěřenu jeden ze starších, na blízku krále jedoucí chasník.

Na Prostějovsku účastník honění krále r. 1862 vyličuje**) družinu královskou tímto způsobem:

»Právě šli lidé z kostela (Ohrozimského), když jsem já vyjížděl. Nalezl jsem všechny před domem vyvoleného krále shromážděny. Byl jsem, což podotknouti hodné, mezi tím za tajemníka a řečníka od krále zvolen.

Abyste však přece si představiti mohli, jak to vypadalo, chci Vám podati popis sebe a krále, čtyřiadvacet hodin se tak jmenujícího. Veličenstvo nového krále Ohrozimského sedělo na bujném bělouši, mělo pěkný, bílý šat až po zem splývající a draze okrášlený. Korunu nebylo ani pro množství kvítí a pentlí rozeznati. Sedlo bylo krásné, ale mnohem krásnější byla pokrývka, na níž bylo připjato. Uzda byla hedvábná, malými zvonečky opatřena. Z předu i ze zadu jeli v párech s vytaženými šavlemi srdnatí hanáčtí chasníci. Mně jako předchůdci královu bylo vykázáno místo v čele a za mnou praporečníku, korouhev moravskou nesoucímu.

*) Tito dva chasníci po boku zvali se někde *královnou*. U Olomouce ve Štěpánově jeden z provoditelů byl ustrojen za *králku*, měl totiž obojek na krku, pokladnici při sobě, a řeč říkal. Proto některé říkání začíná: »Králka na krále prosí — —«

**) Časopis »Hvězda«, r. 1862, č. 14., str. 167. Na Přerovsku naposledy honili krále r. 1868; v Hluchově r. 1870; v Záhlinicích r. 1849. V »Nár. Listech« r. 1882 píše Sev. Heller ve článku »Z moravských potulek« o »Králi svatodušního pondělí«.

Budete mne snad upomínati o popis mne samého Vám slíbený. Inu, měl jsem koně vraníka. Krk měl pokrytý krásnými plnými zvonečky.*) Hlavu mou kryl klobouk dlouhý, na způsob člunu, pentlemi všeho druhu a barvy okrášlený. Na krku šátek hedvábný, zeleně vyšívaný, košile s širokými rukávy na prsou, černě vyšívaná. Kordulku (tak se nazývá hanácká vesta) z modrého sukna, opatřena mnoha řadami knoflíků a bohatě vyšívaná, kalhoty červené, těsně přiléhající na límci, zvlášť na puntě v pestrých barvách vyšívané a širokým třpytícím se pásem upevněné. Konečně vysoké, lesknoucí se boty, mezi nimiž a popsanými již kalhotami u kolenou sněhobílé punčochy (u Hanáků nazvané podlejčky) vykukovaly. Všechno to bylo jako na mne ulité. Tak také vypadala celá tato armáda.«

Někde armáda počala »krále hledat« hned v dědině vlastní, jiná zase v přespolní.

V Záhlinicích**) když se průvod seřadil, zatroubil trubač pochod, průvod se hnul k prvnímu domu na začátku vesnice. Dojedše s králem ku dveřím, mezi nimiž stál hospodář a hospodyně a ostatní domácí, zastavili se a chasník, jenž v první řadě před králem jel, oslovil hospodyň a hospodáře:

Na krála, paní matko na krála!
Máme krála chudobného,
při tom velmi poctivého,
okradli ho na horách, na dolách,
a na Krakovským mostě.
Ukradli mu tři sta koní,
ukradli mu tři sta volů
z prázdného dvoru.
A ti voli tak velky rohy měli,
než jich vrána přeletěla
troje mladé vyseděla
a štvrty zachladila,
proto že pro ně místa neměla.

Déte nám matko přece,
třeba svínský plece,
alebo klobásu,
co se ňó devětkrát opášu
a po desáty svého vraného koníčka
podepnu.
Pak-li byste nám nechtěli nic dáti,
budeme se to na Vás vymáhati.
Vyjedem si za město,
tam složíme svý vojsko,
budeme jísti a píti,
a Vy to mosété páni hospodáři zaplatiti.
Pochválen buď Ježíš Kristus!

Jiná říkání:

Králka na krále prosí,
že to býti musí.
Kdyby to býti nemuselo,
ani by se o to neprosilo.
Máme krále chudobného,
na dvě strany obraného.
Sebrali nám tři sta koní
z prázdného stání,
sebrali nám tři sta volů
z prázdného dvoru.
A ti voli měli takové rohy,
co vrana na vranu doletěla,
a patero vajíček vyseděla.

Odbývejte nás paňmámo, odbývejte,
než vám začnem střechu dráti,
a pod svoje čtyry koně stláti.
Vjedeme vám do ržičky,
spaseme ju do kšičky,
vjedeme vám do žitečka,
spaseme ho do zrnečka,
pojedem do pivovárka,
tam budem píti a veseli býti,
paňmáma s pantatou
to mosijó všecko zaplatiti.
P. b. J. Kr.!

*Z Věrovan.***)*

*) Ty zvonečky připevněny byly na konce lelíčků, do nichž hříva spletena.
**) V Zahlinicích se říkalo *jezdil na krála* nebo *s králem*.
***) Sdělil staříček Kovařík.

Náš pan král pěkně prosí,
a nebo mosí.
Máme krále chudobnýho,
na horách obranýho,
ale poctivýho.
Zajali ho nám na dolách, na horách,
na velkých pustinách.
Vzali mu dvě sta
z prázdnýho města,
dvě sta volů
z prázdných dvorů.
Tři sta koní
z prázdných maštalí.
Dobře že tam neměl nic,
byli by mu vzali ješče víc.
Děléte, děléte,
nás tady dlóho stát nenechéte.
Budeme-li tady dlóho státi,
budeme vám střechy trhati,
pod naše vraný koně stláti.
Pojedeme za město,
spaseme vám obilí všecko.
Pojedeme za dědinu,
spaseme vám všecku jetelinu.
Pojedeme na osení,
spaseme vám všecko zelený.
A budeme tam tak dlóho pásti
pokad se bude keré klásek na pole třásti,
od óvrati až do konce
neuživíte kohóta ani slepice.
Sáhnite panmámo s pantátem hodně z hluboka,
ať vás nebolí ruka do roka
a hlava na věky.
Také milá matičko
přidéte nám vajičko,
k tomu hodnó klobásu,
co se s ňó třikrát opášu
a po štvrty se na ňu podpírám,
svó huběnku nadarmo neotvírám.
P. b. J. Kr.!

Ze Štěpánova u Olomouce.)*

Dař paňmaměnko dobrotivá,
králka s králem naprotivá,
králka na krále prosí,
že to býti mosí atd.

Z Citova u Přerova.

Poslóchete horní, dolní
jak domácí, tak přespolní,
co se stalo v raníčku
na tem zeleným trávničku.
Honili jsme krále, po horách, po dolách,
po štrnácti hřebcích, po dvanácti kobylách.
Králička jsme nedostali,
koničky jsme stumlovali.
Skoval se nám do salaší, chraščí,
nemohli jsme ho dostati ani dopásti.
Máme krále chudobného,
na tři strany poctivého.
Ukradli mu tři sta, z prázného místa,
tři sta volů z prázných dvorů,
ukradli mu tři sta koní
z práznych stání.
A ty voly měli tak dlóhy rohy,
že než vrána k vráně doletěla
patero mladých vyseděla,
a to šesté vajíčko pokazila,
proto že na ně místečka neměla.
Podarujte nám paňmaměnko klobáse
co se nimi štyrykrát opáše,
a po páty, co bych si svýho vranýho koníčka podepříti mohl.
Ešli nepodarujete,
dyž se vaše dcerka bude vydávati,
budeme se jí posmívati,
střechy bráti, ploty lámati,
pod naše nejmijejší vraný koníčky stláti.**)
P. b. J. Kr.!

Ze Štěpánova u Olomouce.

Jiný variant hrozeb panímámě, jestliže nic nedá:***)

Odbývejte nás panímámo, odbývejte,
nebudete-li nás odbývati,
začneme my vám střechy dráti
a pod naše vrané koníčky stláti.
Spaseme vám takové óbrati,
že se forman šestima konima s nákladem obrátí,
a nebude-li ještě na tém dosti,

*) Ze Sušila na str. 761.
**) Ze Sušila na str. 761—762.
***) Selský archiv, I. str. 64 a 79.

pojedeme do várky a panímáma s pantátó to musejí
a dáme si nalít vědro gořalky, zaplatiti.
budeme píti a veseli žíti *Z Brodku u Přerova.*

Ze Záhoří: V pondělí svatodušní po ranní vyvedli dospělejší chlapci koně na pastvisko. Hotař zavěsil věnec z vrbového proutí na žerď a 500 kroků od ní zatáhl svázanými ohlávkami chlapce na koních řadou sedících. Jak napočítal »jedna dvě, tři«, ohlávky padly, a chlapci hnali se o závod k žerdí. Kdo uchytl ze žerdi věnec, byl králem.

Odpoledne opentlili koně a krále pentlemi a kvítím ozdobeného posadili na koně, jejž dva pobočníci na koních za opentlené opratě vedli. Dojedše stavení, obstoupili krále, a hlasatel vyjel ze řady říkaje:

Král Šalomón jede, Dám já svýmu koníčkovi ovsa,
drahý koření veze, a on se mnó hopsa;
má muchu v uchu dám já svýmu koníčkovi obroku
a šťvrčka v břuchu. a on se mnó do skoku

Při tom stiskl koně ostruhami, až vyskočil.*)

Takové a podobné verše se říkali. Když se dořečnilo, dal řečník pozdravení P. b. J. Kr.!

Na pozdrav, hospodyně neb hospodář odpovídali »Na věky. Amen! Vítáme Vás chlapci, máte pěkné koně, a čí je to chlapec za krále?«

Když chlapci dostali peníze, vejce, uzené, jeli dále; až dědinu objeli, vydali se přes pole. Dříve než do přespolní osady vjeli, vyslali dva jezdce, aby u pudmistra žádali, mohou-li ve vsi jezditi. Sjeli-li se dva průvody z rozličných dědin, hleděli jedni druhým krále uloupiti; bojovalo se často krvavě. Běda armádě, které vyrvali krále! Král se nesměl brániti, ba ani mluviti.**) Jestliže zajat byl, chasa jej draho vykupovala. Sušil dí, že obyčejně platilo se výkupného za krále cena koně a nářadí králova, což někdy 100 zl. stříbra a více stálo, sice král ve vězení ostal.

Tak objezdivše známé sousední obce, k večeru vrátili se domů. Z navybíraných dárků ustrojena jim v domě rodičů královových nebo v hostinci večeře. Skopalík dí, že smažila se vejce s klobásami ve slaninách, a pilo se pivo. Uznalý otec králův dával zavdanou.

Škoda té krásné slavnosti. Bývala to výstava koní, jezdeckých závodů chlapců, hanáckých a cvičení v umění řečnickém!

Chlapci — školáci. Jak pacholci***) odjeli s králem, školáci na vrbových prutech honili krále v dědině. Vrbové pruty, jimž říkali koně, noži si ozdobně vyřezali, voničkami na horní části okrášlili, uzdy přivázali a pak sedli na ně t. j. prut vložili mezi nohy a za uzdu na vrchní části drželi. Krále si také zvolili. Po volbě přistrojil se novopečený král do bílých šatů, pantlami a mašlami jej ozdobili, na hlavu mu vsadili korunku — zlaté pantlék, a pak dva pobočníky mu přidali, kteří po bocích drželi mu pentle.

*) Fr. Přikryl, Záhoří, II., 61.
**) Proto leckde míval růži v ústech.
***) Pacholci t. j. dospělejší chlapci.

Před stavením jeden z pobočníků královských přednášel říkání, trochu jinačí než pacholci měli. Z domu jim vynesli vejce a peníze. Viděti, že školáci nápodobili při svém honění krále — dospělejší chlapce.

Děvčata chodila s králkou. Královničky chodily.)* Aby děvčata měla též nějakou radost, tož chodila *s králkou.* Jednu z nich vybraly za králku, po bílu čistě upravily, na hlavu posadily korunku. Po bocích měla komonstvo sestávající ze tří nebo čtyř děvčat. Děvčata chodívala s králkou kousek za chlapci — školáky a u stavení nebo v domích zpívala. V některých dědinách chodily s králkou toliko školačky, jinde zas dospělejší děvčata od 12. — 18. roků. (Záhlinice.)

Píseň, kterou zpívaly, slyšeti ještě nyní od děvčat chodících se smrtí na smrtnou neděli na př. v Pravčicích, Lazcích a j.
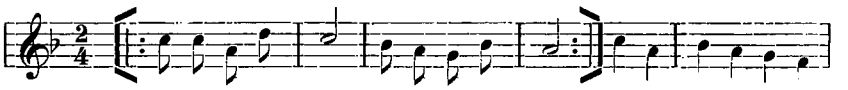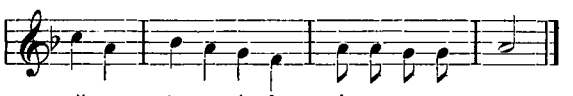
Královno milá,
král tě tam volá,
abys k němu vyšla,
nebyla tak pyšná —
jako já sama.

Královna nešla,
poslala posla,
a ty milý posle,
spravuj to tam dobře —
jako já sama.

Posel spravoval,
sobě namlouval
tu krásnou děvečku,
v růžovém věnečku,
pak ju sobě vzal.

Z Lobodic.

Někde ještě zpěvačky dodaly:

A vy pacholci
biče čmarujte,
vozy vyklačujte,
s královnou jeďte.

S královnou jeli,
s oken hleděli,
co to za panenku
k nám jede?

S královnou jeli
z luže do luže,
že nemá muže;
z blata do blata,
že není bohatá.

Jiná:
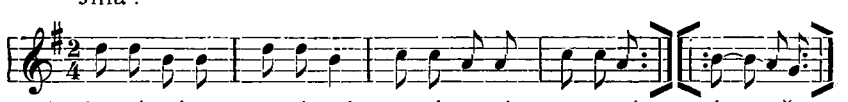
*) Srovnej u Sušila str. 755—760, v »Našich dětech«, str. 306—310, v »Nár. pís. mor.« str. 565—569, u Skopalíka, II., str. 60—61.
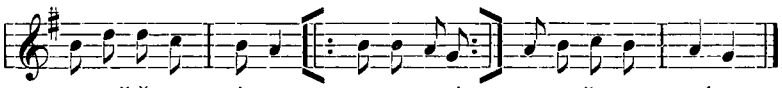
Chodí králka, chodí král,
nemá koní ani kráv.
Zhořela mu fára
blízko pivovára.
Nechcó mu ji stavěti,
musí na ňu žebrati.
Má matičko z lóky,
déte misu móky.
Pár vajiček vod slepiček,
žičko másla vod kraviček.
Déte jí na užičku másla,
aby se jí ta huběnka spásla.
Déte jí déte jí na zlatý střevíce,
ať se ona prochází z jizby do sednice.
Déte jí déte jí na stříbrný pásek,
ať je na něm sto padesát krásek.*)
Bude-li více, hezkého mládence,
třebas toho co leží v kolébce.
Králka se nám roznemohla,
nemůže dělati,
a my smutny zarmóceny
musíme žebrati.**)

Když se píseň zpívala, sama královna točila se v kole, které utvořila děvčata chytnuvši se za ruce; leckde zase dvě neb tři pobočnice královniny protočily se s králkou po jizbě.

V Oplocanech na Tovačovsku posud »*královničky chodijó*«. Královnička je po bílu celá oděná a na hlavě má věneček z vitého kvítí, po boku má jednu školačku, rovněž bíle oblečenou. Ostatní děvčata jdou za nimi. Zpívá se píseň »Vyletěl sokol« a prosí pro královnu »na bílé střevíčky, aby se jí procházely z jizby do světničky.«

Jinde prosba zněla: Hospodáři, hospodyně, dejte nám dárek pro královnu chudobnou, ale poctivou.

Dárky se buď podělují, nebo si vejce usmaží a za peníze koupí nápoje. (Pokračování.)

Lekníny.

Kde děsem tmí se hlubiny,
nad vlnami se klidně chvíte,
v nich krásu svoji zrcadlíte,
ó úbělové lekníny!

Nad vámi nebe baldachýn,
pod vámi bezdno tůně leží,
v jich středu kalich váš se sněží
do svitu zoře, v noci stín.

A jak jdu kol, mi navalí
se touha v ňadro, v ony světy
jak vy nést čisty duše květy
nad hříchu zrádné úskalí.

E. Romar.

*) Klásek.
**) Vzato ze Sušila, str. 759.

Protestní schůze Tiskové Ligy
proti rozlučitelnosti manželství

konána dne 6. března 1905 v místnosti redakce »Vlasti«.

Spolek manželů po katolicku rozvedených se sídlem ve Vídni hodlá podniknouti větší akci, aby manželům po katolicku rozvedeným umožněno bylo opětné vstoupení v právoplatné manželství. Za tím účelem rozšiřuje provolání, v němž vyzývá k přístupu do spolku. Zápisné obnáší 1 K, měsíční příspěvek 50 h, nemajetní mohou býti placení sproštěni. Spolek počíná provozovati svoji činnost i v Čechách, vybízí k přistupování za členy, tvoří odbočky ve větších městech českých a učinil podání k vládě, aby byly změněny články občanského zákona pro možnost nového sňatku rozvedených manželů. Za tou příčinou rozepisuje se všechen liberální tisk pro rozlučitelnost manželství a odbývána anketa ve Vídni, aby podala dobrozdání o právu manželském. Byli na ní nejvíce židé zastoupeni a projevili as tyto názory »své«: Dr. Presburger pravil, že rakouské právo manželské je prý osudným kompromisem s církví z doby konkordátu (!). Kompromis je osudný proto, že církev má na manželství veškerý (!) vliv a stát jen vykonává zákonná ustanovení, utvořená pod vlivem církve (!). Při opravě tohoto zákona musí se prý předně vyhladiti barbarské stigma o nemanželských dětech v matrikách. Dnešní zákon ustanovuje prý nerozlučitelnost manželství, poněvadž prý to církev chce. (!) Ale nenalezáme prý žádné dogma (!) o nerozlučitelnosti manželství, však náš občanský zákonník je má, je tedy papežštější než sám papež. Ostatně ani církev prý nezachovává (!) nerozlučitelnost a svátostní ráz manželství dosti přísně, neboť uděluje často dispense, kterými se sňatek prohlašuje za neplatný. (?) Řečník se vyslovuje rozhodně pro rozlučitelnost manželství. — Profesor Böck nazval manželství církevní ceremonií (!!), o níž největší počet katolíků prý ani neví, s jak těžkými důsledky (!) je spojena, a žádá rovněž za odstranění nerozlučitelnosti manželství. Dr. Rechert k námitkám, jaké církev proti rozlučitelnosti manželství činí, uvádí, že i v samotném Římě bylo prý po 500 roků rozloučení manželství dovoleno (??). Dr. Schilder prohlásil se pro reformu tu bez ohledu na všecka vyznání. Paní Ebnerová odůvodňovala návrh, že manželské smlouvy na čas a na výpověď neměly by se zamítati, kdykoliv by se jednalo o nemocná manželství. Manželství tohoto druhu by dávalo oběma právo, opětně se ženiti. O děti z těchto manželství měl by se stát zvláštní daní postarati. Tedy volná láska a děti z ní vyšlé hodily by se státu, t. j. poplatníkům na krk. Pro rozvedené manžely mohly by se zařizovati asyly — tedy ke společnému žití z volné lásky. Paní Herzfelderová horlila proti hlavě rodiny, kterou až dosud je muž. Pohlavárství to mělo by se rozděliti mezi muže a ženu.

Nedá se upříti, že liberální kruhy za pomoci svobodného zednářstva budou podvratnou myšlénku spolku rozvedených manželů šířiti a podporovati. Proto uznala Tisková Liga za nutné, uspořádati protestní schůzi proti ohroženým základům svátosti katolického manželství a v ní projeviti své stanovisko.

Referent a jednatel T. L. dp. farář *V. Hálek* uvedl děje zřízení spolku rozvedených manželů a rozebral činnost, kterou spolek v poslední době v celé říši zahajuje, aby docílil možnost, by rozvedení manželé mohli opět vejíti v nový sňatek. K tomu připojil: »Katolické manželství jest po vůli Boží nejbohatším zřídlem obecného blaha. Toho jest ale schopno jen proto, že je svátostí, a z této svátosti se prýští nebeská milost. Jako svátost založeno jest Ježíšem Kristem manželství se znakem nerozlučitelnosti. To dosvědčuje písmo sv. na místech: sv. Mat. 19., 6., Mar. 10., 9. až 12., Luk. 16., 18., I. Kor. 7., 10.—11. Církev sv. pak od samého počátku pokládala manželství za základ všeho řádu křesťanského, oceňovala je vysoce za svátost a prohlásila je za zřízení své, a to za zřízení zvláště církevní. Vysoce památným zůstane okružní list sv. Otce Lva XIII. z 10. února 1880 o manželství »De matrimonio christiano S. D. n. Leonis XIII. epistola encyclica« nadepsaný, v němž hluboce obhajuje základy katolického manželství proti všem obmýšleným lidským změnám. Všichni ti, kdož manželství o jeho posvátnost a církevní základ chtějí oloupiti a k pouhé občanské smlouvě snížiti, převracejí jeho přirozené základy, staví se proti zařízení božské Prozřetelnosti a boří zřízení katol. církve. Tím pak velikou zkázu přinášejí společnosti lidské, neboť svatost, jednota a nerozlučitelnost svazku manželského jsou k zachování společnosti občanské právě tak nevyhnutelně potřebny, jako ku spáse duší. My jako katolíci musíme pevně státi na tom, aby nic lidskými snahami na svátosti manželství nebylo měněno. Dále musíme se domáhati jako občané státní, by i zákonodárství světské odpovídalo názorům katolické církve o manželství a nikterak na úkor jeho nebylo upravováno. Ale i jako lidé poznávajíce rozumem svým z dějin, ze zkušenosti a z celé řady zjevů, co dobra způsobilo katolické manželství ve své dosavádní úpravě pro společnost lidskou nesmíme v nejmenším připustiti změny na jeho nerozlučitelnosti, poněvadž by rozlučitelností otevřela se dokořán brána nesčetným zlořádům a rozervanosti života rodinného.«

Redaktor *p. T. J. Jiroušek* vyslovuje se v delší řeči proti tomu, aby z manželství stalo se rejdiště volné lásky a veřejných skandálů, které by chránil zákon. Toho by ještě Rakousko potřebovalo, není-li dost na tom, co zde jest. Proti rozvížitelnosti, či lépe řečeno proti zrušení stavu manželského a zavedení svobody muže a ženy v manželství musíme protestovati nejen jako katolíci, ale i jako státní občané. Nikdo tolik neutrpí a nikde tolik nebude ve svých základech touto svobodou žen a mužů ohrožen, jako stát. Tak jako svoboda nevěrců byla vždy a všude jen na úkor státu, tak i tato nová instituce práva — vlastně zvrhlosti stavu manželského byla by novým červem, který by hlodal s ostatními červy na kořenech splečnosti čili státu.

Je tomu právě dvacet pět let, kdy sešel jsem se s Ferdinandem Schwarzem, bývalým dlouholetým redaktorem libereckého »Arbeiter-Freundu« (1874—1882). Nuže, a tento dobrý znalec socialních poměrů v rozmluvě ke mně, na otázku, jak to bylo možno, že v Německu socialismus demokratů během sotva 20 let

vzrostl, odpověděl: »K vzrůstu demokratického socialismu prospěla hlavně volnost k vystupování z církve a uznání *svobody náboženské.* Od lidí, kteří odstupují od církve a kteří prohlašují se za svobodné myslitele čili bezvěrce, od těch lidí může se jen demokratický socialismus a nikdo jiný nadíti podpory. Proto také já a každý pravý sociální demokrat je bez víry.«

Také u nás od té doby, kdy bezvěrci získali svobodu, rozmnožili se socialní demokraté. Něco podobného můžeme v míře hojnější však očekávati od toho, když by i u nás zaveden byl státem manželský rozvod s právem na nové se ženění a vdávání, neboť právě sociální demokraté jsou to, kteří na volnost lásky zcela nepokrytě se těší a Bebel ve své »Die Frau« (na str. 337. v X. vyd.) praví, že »kde v manželství nastane nenáklonnost jednoho k druhému, manželství se má zrušiti, aby opět žena nového muže neb muž novou ženu vyhledati si mohl.«

Že pak rozvížitelnost manželství neměla by konce, to dosvědčují nám právě poměry ve Spoj. Státech severoamerických, kde dle statistiky J. E. Wappänse mnozí muži až pětkrát se ženili a ženy vdávaly a z příčin často malicherných — z libůstky.

Proto, z těchže příčin pro posvátnost manželského sňatku vyslovil se president Spojených státu amerických, Roosevelt. V poselství svém ku kongresu praví, »že zákony Spojených států o rozvodech jsou příliš volné a ani se nezachovávají. Proto také posvátnost manželského stavu uváděna jest v lehkost. Bude třeba nových zákonů o rozvodech, aby ochrana rodinného života byla zajištěna.« —

Následky znemravnělosti, jakou působí manželské rozvody v Americe, jsou hrozné a rodinný život ocitá se tam na stupni nejnižším. Proto Roosewelt počal se starati o nápravu. V Americe uznávají tedy škodlivost volných zákonův o rozvodech, u nás však jsou živly, které na ničení posvátnosti manželského svazku soustavně pracují. A proti této práci je nutno veřejně vystoupiti a ukázati, že každá nestydatost svobody přece nezaslouží. A pakli ano, tož nevím, zdaž pravé svobody byli bychom ještě hodni. —

Třetí řečník p. *Jan Kř. Maštalíř* promluvil v tato slova:

»Kulturně-politická společnost ve Vídni uspořádala nedávno anketu o reformě práva manželského, při níž mezi četnými řečníky Ad. Leth, háje trvající zákonná ustanovení, pravil: »*manželství jest dalekosáhlejší než pouhá smlouva, zejména nerozlučitelnost katolického manželství jest mohutnou ochranou ženy.*« Jinak však soudí spřežení rakouských svobodo-zednářských loží a židovských synagog. Jim jest kýženým cílem uzákoniti rozlučitelnost manželství!

Boj proti nauce Kristově béře dnes na se jinou tvářnost!

Dříve nepřátelé Církve svaté hnali všeobecným útokem na skálu Petrovu bez ladu, bez skladu, jim vlál nade hlavami rudý prapor s heslem »pryč s klerikalismem« t. j. s náboženstvím katolickým. A výsledek — porážka na celé frontě. Pod skálou Petrovou kupily se mrtvoly padlých, svedených vojínů, bojujících proti vlastní matce své — Církvi svaté! Kříž Kristův zvítězil vždy!

Proto velitelé a vojevůdcové jiný válečný plán si ustanovili! Ne všeobecným, nepromyšleným útokem porazíme katolicismus, ale jistě (!) se nám to zdaří válkou drobnou, zákeřnou! Ustanovili a — provádějí! »Vylučme — tak v černé své duši myslí — *náboženství ze škol* a zaveďme *civilní morálku*. Tím zmocníme se mládeže, pokud se nám to nedaří tiskem. »*Civilní sňatek* zjedná nám rodinu, kterou musíme stůj co stůj rozbít. Výchova pak bude se řídit naším komandem! Aby ale byl triumf náš úplnější a výsledek zjednal nám bližší místo u trůnu — satana, v jehož službách jsme, žádejme uzákonění *rozlučitelnosti sňatku! Civilním pohřbem a kremací* bude dílo naše korunováno!

Velmi směšně a komicky zní věta: »chceme volný vývoj a charakternost, ten posvátný základ života »bytosti« a proto ať žije »volná láska«. Kdo zná podstatu *katolického* manželství a kdo zná »volnou lásku«, neboť jinak rozlučitelnost posvátných svazků manželských nelze nazvati, tak — je-li člověk spravedlivý, musí přiznat, že jedině Církev katolická je to, která ženu osvobodila z otroctví starověkého a že je to opět táž Církev svatá, která ochraňuje ženu v našem věku proti moderním pohanům, modernímu pohanství, do kterého jistě by upadla, kdyby nepřátelům nejen náboženství, ale i morálky a ctnosti vůbec podařilo se prosaditi rozvižitelnost manželství. A proto musí býti heslem každého člena společnosti lidské: Stav manželství jest a musí zůstati Svátostí! Jest požadavek nejen spravedlivý, ale i nutný pro zachování pořádku ve společnosti lidské, pro ochranu lidské důstojnosti ženy a zabezpečeni budoucnosti děti — budoucnosti to každého národa.

Redaktor *Tomáš Škrdle* uváděl příklady ze Žižkova, jak strašně to působí na dítky, když otec opouští ženu, nebo žena muže a jaká hmotná a strašná bída povstává rodině, když otec od rodiny uteče, jiné se chytí a vlastní ženu i dítky ponechává v bídě. Referent viděl takových nešťastných manželství celé řady a jako Vincencián staral se buď v chudé kuchyni, nebo v různých Vincencianskych konferencích o jejich opuštěné dítky. A uvedl, že tam i jeden boháč opustil ženu a že děti této ženy chodily k žižkovským Vincencianům prosit za almužnu a jedno to dítě že k němu chodí v bídném oděvu o almužnu dosud. Z té příčiny varuje před tím, aby agitováno bylo proti nerozlučitelnosti manželství, nebo ta bída, která se jeví nyní jako výjimka a která má dosud nezákonný poklad, stala by se pak všeobecnou a byla by chráněna zákonem.

Shromáždění vyslechnuvše vývody řečníků, usnesli se na tom, aby Liga zahájila důrazné kroky na obranu nerozlučitelnosti manželství. Vzhledem k tomu navržena a přijata byla pak petice, kterou podá jednak Tisková Liga sama k říšské radě, jednak dá zhotoviti otisky, aby i ostatní katolíci ji podpisovali. Petice budou pak doručeny našim katol. poslancům, aby je na říšské radě podali a katolické stanovisko o manželství ve státním zákonodárství hájili. Obsah petice zní takto:

Petice.

Vysoká sněmovno říšské rady ve Vídni!

Podepsaní katolíci pozdvihují svůj prosebný a spolu varovný hlas proti podané žádosti spolkem rozvedených katolických manželů k c. k. ministerskému praesidiu, aby mohli v Rakousku rozvedení manželé opět znovu uzavírati sňatek:

Vysoká sněmovno, neračiž této žádosti, která božskému i církevnímu zákonu odporuje a jednak blaho tak mnohých rodin, jednak blaho státu v nevylíčitelném způsobu poškozuje, podporovati a k uskutečnění jejímu nikterak přispívati z následujících důvodů:

1. *Dle božského příkazu jest každé platně uzavřené manželství nerozlučitelné.* To dokazují mnohé výslovné výroky Boží v písmě sv.:

»A tak již nejsou dva, ale jedno tělo. A protož, co Bůh spojil, *člověk nerozlučuj!*« (Mat. 19., 6.) »Kdokoli propustil manželku svou a jinou pojal, cizoloží proti ní. A jestliže by žena propustila muže svého, *a za jiného se vdala, cizoloží.*« (Slova Ježíšova u Mark. 10., 9.—12.) »Každý, kdo propouští manželku svou, i jinou pojímá, cizoloží: *a kdo pojímá propuštěnou od muže, cizoloží.*« (Luk. 16. 18.) »Těm pak, kteříž jsou v manželství, přikazuji ne já, ale *Pán*, aby žena od muže neodcházela: pakli by odešla, ať zůstane nevdaná, aneb ať se zase smíří s mužem svým. A muž neopouštěj manželky.« (I. Kor. 7., 10.—11.)

Dle těchto nezměnitedlných božských nařízení by státním dovolením k opětnému sňatku rozvedených nastal zcela jistě ten případ, že by stát, který ve svém trestním zákoníku zakazuje cizoložstvo a je tresce přísným trestem povolením sňatku rozvedených Bohem zavržené cizoložstvo dovoloval a sankcionoval.

2. Povolením nového sňatku rozvedeným přišlo by blaho a štěstí mnohých rodin v nebezpečí. Až dosud jsou rozvody řídké, ježto se nemožnosti nového sňatku mnozí manželé snášejí, kteří by se navzájem trápením a nesváry, kdyby po rozvodu se znovu provdati mohli, donucovali k rozvodu, čímž by klid a spokojenost mnohých rodin musily býti zničeny.

3. Stát povolením nového sňatku rozvedeným by něco povolil, co Bůh výslovně zapovídá, a co *jak státu tak i lidu by jen škodu přinésti musilo* a velikou zodpovědnost před Bohem by způsobilo.

Proto prosíme a zapřísahámе všecky P. T. pp. poslance, kteří si slova Božího a písma sv. vysoce váží, by svého souhlasu k žádosti rozvedených za možnost uzavření nového sňatku z výše uvedených důvodů neudělovali a nerozlučitelnost manželství u katolíků hájili.

(Následují podpisy.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

Zamyšlený John četl dále, dávaje důraz na každou slabiku:

»Přicházíme ke známce vnitřní svatosti a činnosti posvěcující, již dal Kristus své církvi. Slyšel jsem protestanty přísahati, že prý je u nich větší mravnost než v kterékoliv jiné společnosti, zvláště pak nežli u papeženců. Tlachy! Mám makavé důkazy, že jsou všude poctivci a všude darebáci. Mělo-li by se spravedlivě souditi, musily by býti všude stejné podmínky. Kdo by, ku příkladu, porovnával Francii z roku devadesátého třetího s Anglií téže doby, nenajde nic zvláštního co do relativní mravnosti vyznání protestantského a papeženského. Jest třeba vzíti v úvahu společnost katolickou zcela přesně dle dogmat žijící a rovněž tak žijící společnost protestantskou za okolností ne-li stejných, alespoň podobných, a potom učiniti porovnání. To se však nikdy tak nedělá. Snažil jsem se sám bez vášně tak činiti, ale nedospěl jsem žádných positivních výsledků. Kdybych měl doznati, kam se kloní mé přesvědčení věřiti, že jest v lidu větší mravnost, tvrdil bych podle vlastního pozorování i dle statistik, že u papeženců se mravní ctnost těší větší vážnosti. U nich — mluvím o státech, které jsou spravovány vládami katolickými — jest zločin potlačován neúprosnými zákony, veřejná mravnost jest chráněna, divadla, žurnalistika, prostituce držány jsou na uzdě; dobročinnost zde kvete měrou obdivuhodnou a nevyrovnatelnou. Je to jedinou a nepopíratelnou výhodou katolické charity, že se pěstuje svým zvláštním způsobem, totiž osobní obětivostí, obětováním pohodlí, volného času, jmění, ba i života. Nesčíslné řady mužů i žen věnují se jí s hrdinnou myslí, ve květu mladosti, až do posledního dechu. Klerus církve katolické, ať světský, ať řeholní, tvoří pravou armádu dobrovolníků s pomocným vojskem laiků; všichni věnují se práci vystříhati se barbarství zemí nevěřících, zachovati zbožnost mezi věřícími, ulehčiti bídný osud nemocných, šílených, uvězněných, morem zachvácených, zpustlých, nebezpečím ohrožených, nebo v nebezpečí tonoucích. Stane-li se, že se jeden zpronevěří tomuto povolání, najde se sto jiných, kteří mu ostanou věrni až do smrti. Z tohoto ducha, který je opravdu svatým v očích každého rozumného člověka, nemáme my jediné špetky. Založili jsme ovšem missie, biblické společnosti, nemocnice, dobročinné podniky, ale všecko se děje za peníze. Za ta tři století reformace nevzniklo u nás misionářství opravdu dobrovolně chudobné, ani jedna milosrdná sestra. Ale to není ještě jádro otázky.«

»A kde je?« přerušila ho Julie. »Není-li zde otázka celá, je jí zde alespoň hodně veliká část.«

»Jen slyšte dále, slyšte,« odvětil John se sešitem v ruce. »Jádro otázky spočívá v tom, zdali zařízení a mravní zákony té neb oné církve jsou s to, aby zplodily svatost. Nejvyšší institucí každé církve jest její vláda. Zde však nalézám, že ve všech protestantských církvích má hierarchie velice nepatrný účin posvě-

cující. Naši pastoři nejsou k tomu vychováni, žijí zaklubáni do rodinných starostí, lid se nedívá na pastora jako na služebníka, svatosti, ale jako na úředníka. Zcela jinak je tomu v církvi římské. Klerus je připravován ku svému poslání dlouhým cvičením, žije neženat, má ustavičný vliv na své stádce, jest jeho neúnavným kazatelem, slyší jeho dobrovolnou zpověď, napomíná je, radí mu, navštěvuje nemocné, je přítelem lidu, otcem křesťanských rodin. Přihlížím-li stejnou měrou k lidským slabostem na obou stranách — a ty, myslím, že jsou všude tytéž — nutno uznati, že protestantské církve mají v sobě mnohem méně posvěcující moci, nežli církev papeženská; ještě méně však ty, kde hierarchie biskupská byla zrušena, nejméně pak ty, kde ostali pouzí laikové. Ale je zde ještě závažnější překážka svatosti v našich církvích; je to nemravná jejich nauka sama.«

Při slovech »nemravná nauka« se John velmi zarazil a ptal se kmeta: »Snad nechcete říci, že se u nás hlásají nauky nemravné?«

»Jen čtěte dále,« pravil Smith.

John četl: »Což může býti nemravnějšího, než-li říci člověku: »Nejsi svobodným, ať konáš dobro nebo zlo! Co více zdržuje konati dobro nežli říci člověku: »Tvé dobré skutky ti nezískají milosti Boží, aniž nějaké odplaty v nebesích!« Jakéž jest větší povolení ke hříchu, než říci člověku: »Tvé chyby a neřesti nic ti neublíží, jen jestli je pokryješ vírou!« Jakáž větší pobídka odmítnouti od sebe každou myšlenku na spasení, nežli hlásati: »Jestliže tě Bůh předurčil pro nebe, budeš spasen, pakliže nikoliv, budeš zatracen; svou vlastní silou a vůlí nedosáhneš ničeho.« Tato dogmata jsou vesměs rozšířena v protestantských vyznáních, kdežto římská církev je odsuzuje. Z toho vysvítá, že každé morální dobro v protestantu je nelogické a že by následkem těchto nauk mohl býti bezbožníkem, lotrem, nemravou, podvodníkem, a to zcela svobodně, bez nějaké výčitky svědomí. Je počestným jen proto, poněvadž v něm hlasitě křičí lidské svědomí, které přehlušuje křik vlastního jeho náboženského vyznání a nutí ho, aby se odřekl v praktickém životě jeho základních dogmat; v tom pak jest zlým, jak dalece jich prakticky poslouchá a je následuje. V našich církvích nelze tedy hledati vnitřní svatost, naše nauky jí naprosto odporují; tedy také členové církve té nemají ctností posvěcujících.«

»A přece,« poznamenal John, »myslím, že jsou mezi katolíky mnohem horší lidé, nežli já, třeba by drželi, že dobré skutky vedou do nebe, a já až podnes měl zcela opáčné mínění. Má matka též . . . Miss Julie to může dosvědčiti . . .«

Julie odvětila rychle: »Uznávám důvod uvedený panem Smithem; poctivost vaše zapírá a potlačuje zásady vašeho vyznání, jinými slovy, vaše svědomí je papeženské a volá neúprosně: »Dobro je dobro, líbí se Bohu, zajišťuje jeho přátelství, spasení věčné, nebo ještě jinak: srdce je přirozeně katolické a neposlouchá dogmatu protestantského.«

John nebyl spokojen s tímto vysvětlením; stále a stále se chápal sešitu.

»Ze všech známek, jimiž Kristus ozdobil svou církev, jest bez odporu nejstkvělejší a nejpodstatnější jednota; jednota ve bratrství, ve vládě, v naukách; jakož jediný jen jest Kristus, tak i jediná je jeho choť, jak se církev ve svých písmech nazývá. To je známka, jíž protestantismus nikterak nemá. Nenamahal jsem se nikdy rozluštiti tuto otázku; jest až příliš jasná. Otevru bibli, a církev Kristova mi září do očí pode jménem království; v protestantismu však nenalézám ani vládnoucího krále, ani lid, jemuž se vládne. Církev nazývána jest v písmě jako rodina; v protestantismu nenalézám ani otce, který poroučí, ani dětí, které poslouchají. Církev jmenována je od svatého Pavla tělem; nadarmo hledám však hlavu údů protestantských. Kristus laská církev jménem »stádce« a »ovčince«, u nás neviděl jsem jednoho pastýře stádce na sta a sta kusů rozervaného. Ale pojmenování křesťanstva nejvlastnější jest podle Krista »církev«, t. j. shromáždění, společnost, protestantismus je sto společností, které se jedna od druhé odštěpuje, pak se rozdrobuje, odděluje, bez odvislosti na společné nějaké autoritě, bez společných znaků víry, bez pouta svazu bratrského. Kdyby alespoň některá z nich, když již se oddělila od církve římské, byla uznala nějakou stálou a jedinou hlavu! To však ne! Každá jednotlivá církvička protestantské reformace se narodila právě tak, jako její matka a hned se začínala rozpadávati a kouskovati v jiné a jiné nové a nové církvičky a podcírkvičky, které buď zašly, nebo se ještě více rozdrobily. Zkrátka: protestantismus v očích nestranného člověka není církev, ale prach z církví.«

»Nedovedu si představiti,« podotkla Julie, »čím nahradíte to, co jste nyní tak důkladně rozboural.«

»Nechte mě, ať to dokončím,« řekl stařec, »a uvidíte, že moje logika je jako Achillovo kopí; raní a uzdravuje.«

John vzal do ruky sešit s duchem ještě více povzneseným a četl: »Nad událostí nic není tvrdošijnějšího; tady jsou, jak je sami naši historikové vyprávějí. Každá z našich církví narodila se z odboje a vzpoury proti té, která byla před ní. Začal Luther, veliký rebell, napodobitel svých předchůdců Valda, Vikleffa, Husa, právě jako tito napodobili zase rebelly starší: Pelagia, Nestora, Aria, Šimona Maga. A vedle Luthera vzbouří se Kalvín, Zwingli, Jindřich VIII. Za půl století bylo již třicet nebo čtyřicet různých vyznání, vyznání víry, na něž třicet nebo čtyřicet církví přísahalo, všecky byly proti sobě, právě tak, jako byly v odboji proti církvi římské. A z rebellů rodili se opět rebellové. Proti církvi lutheránské povstal Münzer, anabaptista; povstal Schwenkfeld, hlasatel individuelní inspirace, povstal Menno, neblahý zakladatel nesčíslných sekt, vznikla škola, která byla později nazvána socinianská, a jejíž proselité ohlodali útroby skoro všech církví protestantských. A současně co byla Lutherova církev v rozkladu, rozštěpila se i církev Kalvínova; rozpadla se v Arminiány a Gomaristy, kteří spolu bojovali jedni s biblí, druzí s mečem v ruce. Rozepře jejich skončily synodou Vordrechtskou, jejíž snesení byla přijata ve Francii a Švýcarsku, zavržena však čtyřmi provinciemi holandskými, odmítnuta Luterány, opovrhována Anglikány.

V Anglii chvěla se církev Jindřicha VIII., stavši se hračkou v rukou dítěte, Eduarda VI., a pak dána v šanc rozmarům ženy, Alžběty. Nadarmo hledala bludy u lutheránů, kalvínců a zwinglianů, aby se zalíbila lidu; proti anglikánismu bojovala strohá církev presbyterianská, kterou řídil Knoc, jehož obraz protestanté ženévští upálili; zavrhovala instituci biskupů; proti presbyteriánům válčila církev Brownova, která zavrhovala kněze vůbec.

A tak současně nebo za krátký čas ztrácely tyto církve veliký počet svých věřících, protože se vzájemně neustále pronásledovaly a nové reformy zas ještě znova a znova reformovaly, a tak se nahromadila jedna církev na druhou: puritánská, kameroniánská, kvakerská, metodistská, která — zakladatel její je dosud živ — se rozpadla ve weselyanskou a whitefieldianskou; jedna vzpoura rodila druhou, tak jako při bouři vlna za vlnou se valí, tak se to dělo a děje až na naše dny, kdy rozklad nezná již žádných mezí.

Naše statistiky vykazují dnes čtyřicet církví, bujících na půdě anglikánské; jen presbyteriáni mají tři od sebe se lišící; baptisté šest, methodisté dokonce osm. A k těm čtyřiciti nejsou ještě počítáni Trattariáni, Puseisté a Ritualisté, kteří tvoří polovici dnešní církve anglikánské; rovněž nejsou k nim počítány nesčíslné církve našich bratří ve Spojených Státech amerických, kde při každé nové čtvrti měsíce vznikne nová církev a nová reformace. Kdo bedlivě nečte noviny, nemůže o všech ani věděti. (Spisovatel této povídky na tomto místě trefně dokládá: »Za čtyři měsíce po prvém vydání »Cest srdce« vyšlo vydání druhé, a za krátký ten čas vznikla opět nová církev, jejíž členové se shromažďují a hrají si na slepou bábu, na barvy, s panenkami a vojáčky, jezdí na dřevěných houpacích koních, atd. atd.) — a to všejen proto, poněvadž písmo praví: »Nebudete-li podobni maličkým těmto, nevejdete do království nebeského.« Sláva svobodnému a volnému vykládání písma! Tato církev svatých dětí jmenuje se »církev znovu dětí se stavších«.) A v tomto vření a vznikání církví najde každý nesmysl své apoštoly a proroky, kteří vyrábějí články víry. V církvi irwingiánské pěstuje se kult extase a křečovitých záchvatů; v církvi mormonské připisují Bohu maso a kosti, jako největšímu a nejdokonalejšímu živočichu a člověku se dovoluje míti třeba i sto žen. Spiritualisté (a to je něco nového) domnívají se vykládati bibli dle udání, jež jim činí duchové. Agapemonisté se posvěcují v domech lásky, kdež věřící žijí v nevinných radostech až do přesycení — podle písma svatého! Perfezionisté nabývají evangelické dokonalosti tím, že mají ženy společně; křesťanští bratří pak se více drží smyslného koranu než evangelia. O jednoto církve Kristovy! kde pak jsi u protestantů? Kde je jeden Bůh, jedna víra, jeden křest, jak prohlásil svatý Pavel? Která z vašich církví může vztýčiti čelo a říci: »já jsem ta církev, kterou Kristus nazval církví svou?«

U tohoto místa John ustal a vzdychl si z hluboka. Spíše byl rozvažoval než četl, a v hlavě hromadily se mu těžké chmury, vzrůstajíce tím více, čím dále byl četl.

»Pane Smithe,« začal, »dovolte mi poznámku. Celá historie protestantismu, jak jste ji zde shrnul na dvou stránkách, dokazuje až příliš jasně, že — spravedlivě řečeno — není protestantismus ani královstvím, ani rodinou, ani tělem, ani ovčincem, ani církví, ale nelze-li říci, že co se dotýká chování se vzájemného k sobě, jsou přec jen protestanti všech barev a odstínů jako jedni bratři? Vždyť mnohé naše rozdíly a nesrovnalosti jsou méně závažné neshody ve věcech vedlejších! v hlavním se přece jen srovnáváme. Myslím, že se může dobře říci, že všecky protestantské církve tvoří jedinou církev Kristovu, jeho království, jeho rodinu, jeho tělo, jeho ovčinec.«

Sir Robert se této naivní a slaboučké námitce usmál a ukázal na své zápisky.

»Obraťte list,« pravil, »a uzříte, že toto sofisma je vyvráceno. Naše rozdíly a nesrovnalosti, jak jste pravil, jsou hluboké, naprosté, z kořene vyrůstající. My se rozcházíme v dogmatu o božské přirozenosti a Trojice boží, o božství Ježíše Krista, o predestinaci, o víře a dobrých skutcích, o svobodné vůli, o nutnosti zachovávati přikázaní, o křtu, o skutečné přítomnosti Krista ve svátosti, o zpovědi, o ctění svatých a Marie, Matky Boží, o věčnosti pekla, konečně i o samotnou bibli, která je u různých církví různá, a o níž se v různých našich církvích velmi různě mluví; krátce: společného a jednotného není nic nebo skoro nic. Nemůžeme naprosto ukazovati k jednotě protestantismu ve věcech hlavních; to by bylo tolik, jako zapříti celou naši historii, která je jedno pletivo bratrovražedných bojů, vzájemných vyobcování a častých pronásledování mečem a ohněm.«

»Tedy,« soudil John poněkud jsa pobouřen, »podle vás ani žádná jednotlivá protestantská církev, ani všechny dohromady vzaty za jedno těleso nezasluhují jméno církve; pak toho nezasluhuje také ani církev pravoslavná, ani církev východní a tedy ani církev papeženská; pak jest z toho patrno, že vůbec není žádné církve Kristovy, že nikdo věčného spasení dojíti nemůže.«

»Nic z toho není pravda!« zvolal Smith slavně; »církev Kristova je tady« — a při tom ukázal na bibli. — »Bible je apoštolská, poněvadž pochází od apoštolů, je katolická či obecná, poněvadž nesčíslný je počet oněch, kteří ve všech dobách v ni věřili, ať už se jmenovali katolíci, heretikové či schismatikové, je svatá, protože je to stovo Boží, a kdo v ně věří a je ostříhá, je spravedlivý; je dokonalá v jednotě, dogmatu, mravním zákonu, je to střed všeho!«

John byl velmi překvapen; užasl, byl spokojen. Tenhle výklad zalepil najednou všecky trhliny mezi protestanty, sbratřoval katolíky se všemi křesťany a křesťany s katolíky, aniž by musili měniti jediné písmeny svého vyznání.

Jinak bylo Julii. Již jí to bylo dlouho a povstala, majíc se k návratu do Fiesole; myslí její vířila směsice rozmrzelosti a soucitu s pobloudilým starcem, který po tolika studiích náboženství na konec pronesl soud dětinský, směšný, docela absurdní.

Potlačivši prudké hnutí mysli, přistoupila ku kmetovi a pravila vlídně: »Odpusťte, pane Smithe, ale mezi vašimi vývody a ko-

nečným úsudkem nevidím žádnou srovnalost. Jakž můžete tvrditi, že vaše bible pochází od apoštolů, když o tom nemáte z úst neomylné církve žádné jistoty? Jakž může bible tvořiti svatou církev, když každý z ní čte a vyvozuje nemravné theorie, jak jste byl několikráte tvrdil? Jakž povstala z bible víra katolická či obecná, když ji každá církev vykládá docela tak, jak chce? Jak může za takových okolností býti bible základem a podkladem jednotnosti? Bible vykládaná autoritou církve způsobem jednotným a neměnícím se, sjednocuje mysli u víře; ale vykládaná libovolně, jak komu napadne, působí nesmiřitelnou a hlubokou rozervanost, jak to sám nejlépe víte a znáte. Od Šimona Maga až k Mormonům a starokatolíkům všechny bludy a odchylná i rozkolná mínění se zakládají na libovolném výkladu bible, jak se to právě reformátorům hodilo; všichni vykládají bibli příznivě pro své bludy a ve smyslu jejich! Odporujete si; nikde neřekl Kristus Pán, že položil za základ své církve knihu, která je ovšem svatá, ale němá! Knihu samu v sobě pravdivou, ale fantasticky a falešně vykládanou! Kristus Pán založil neomylnou církev, a této svěřil úřad, vykládati bibli, aby nezahynula jednota víry. A kdyby i všichni protestantští čtenáři bible se srovnávali v jednom způsobu, jak rozuměti bibli, zdali by už to snad bylo s to, aby tvořili jedinou společnost, jediné království jedinou rodinu a církev? Nikoliv! Padesát až šedesát tisíc lidí čte »Times«, přijímají jejich politické články a názory, ale netvoří přece jednu společnost politickou. Ba ne, není tomu tak, milý pane Smithe! Podívejte se jen do dějin herese a celého protestantismu a uvidíte, že bible, které se rozumí a která se vykládá dle vlastní hlavy, není základem církve jediné, ale základem Babylonu; není to skála, ale kámen úrazu. Všechny ty důvody, které jste uváděl proti církvím protestantským, platí i o církvi, kterou zakládáte na této knize. Najděte si jinou církev, máte ji blízko, a má všechny ony božské známky, které nadarmo hledáte jinde.«

»Tím jako chcete říci, že církev římskou?«

»Nechci tím říci nic,« rozhodně odvětila Julie. »Váš rozum, vaše zkušenosti a vědomosti nepotřebují, aby je poučovala dívka jako já. Co se mne dotýká, jsem úplně přesvědčena, že jsem nalezla církev pravou. Nemohu vylíčiti, jak mě to nekonečně blaží . . .«

Po těch slovech se Julie rozloučila a nechala Smitha pohříženého v zadumání. John žádal, aby mu půjčil své zápisky domů; ale Smith mu vybral jen něco; nechal si poznámky, v nichž rozebíraly se názory protestantů ve věcech hlavních.

V příčině své vlastní církve, již budoval na bibli, pronesl: »Pročtu si ještě mnohé věci, abych poznal, mají-li námitky miss Julie nějakou podstatu. To jest zvláštní dítě, tahle Neapolitánka! Přijde se sklopenýma očima, jako Madonna blahoslaveného Angelica — a pak má jazyk jako meč! Ale to se nedá upříti: má rozum i srdce!«

John se vrátil do villy s prázdnou brašnou, s plnou hlavou disputace o protestantských církvích, pln pochyb a nejistoty o biblické církvi, již jeho mistr a učitel budoval; čelo jeho bylo zachmuřeno mrakem těžkomyslnosti.

A to ještě nevěděl, že Julie před málo minutami sdělila jeho matce toužebnou zvěst, že už zítra se mohou stěhovati do villy Cassentino.

(Pokračování.)

Sjezd německých katolíků v Řezně.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Nežli budu ve vlastním předmětu pokračovati, zmíním se ještě, jak jsem se ve zprávě o sjezdu dočetl, o tom, že se katolického sjezdu v Řezně také súčastnil »Volksverein« z Chebu.

Sjezd německých katolíků pracuje trojím proudem: odborovými schůzemi, slavnostními schůzemi, v nichž vystupují nejvýtečnější řečníci, a zvláštními uzavřenými schůzemi (geschlossene Versamlung). Při prvých a třetích schůzích se debatuje, při slavnostních nikoli. Při slavnostních schůzích a obyčejně i o jiných president sjezdu řečníkům neděkuje. Resoluce, které my si při našich sjezdech necháváme obyčejně až na poslední den a které se pro únavu rychle vyřizují, projednává sjezd německých katolíků v uzavřených shromážděních, a to velice důkladně.

Dělnické schůze.*)

V neděli dne 27. srpna po slavném průvodu rozešly se skupiny dělnických spolků do různých místností k slavnostním schůzím. Jedna skupina měla schůzi ve slavnostní dvoraně. Předsedou byl praelat Dr. Schaedler a pozdravy vyřídili: světící biskup Ow, jenž jest diecesním předsedou všech 72 dělnických spolků diecese Řezenské, a předseda domácího přípr. sjezdového komitétu hrabě Droste-Vischering. Slavnostní řeči promluvili: univ. profesor Dr. K. Hilgenreiner z Prahy: Poměr dělnické otázky k náboženství a mravnosti a dělnický sekretář Koenigbauer z Mnichova, jenž dokazoval, že katol. dělnické spolky německé vedle pěstění ducha mravně-náboženského i hmotně dělnictvu prospívají. Tak na př. jihoněmecký svaz zapravil v minulém roce chudým dělníkům 48.000 m. pohřebních útrat, nezaměstnaným a jinak neštěstím postiženým daroval 16.000 m., spořitelna svazu, jež budí smysl pro spořivost, přijala 1,200.000 vkladů, dělnické sekretariaty poskytují dělníkům-členům zdarma poradu v právnických věcech a pomoc v právních procesech a mimo to je tu pojištění pro stáří, takže katolický dělník i ve stáří je jakousi rentou chráněn před hmotnou bídou.**) Sluší dodati, že se této schůze také súčastnil arcibiskup Dvorník ze Zádru a že ji zahájil továrník Karel Mayer.

*) Pozn. red. 1. Zástupci kat. tovaryšských spolků sešli se v pondělí večer k poradě a stěžovali si, že pro ně nebyla určena zvláštní slavnostní schůze. To jest jediný stesk, o němž sjezdová zpráva mluví.

**) Pozn. red. 2. Něco podobného, ovšem v malých rozměrech a dle našich potřeb, vykonává náš socialní odbor. Při zakládání spolků opatřoval jejich zakladatelům stanovy, někdy je i vypracoval a jinak ve všem potřebném rady udílel. Co se dělo u nás doma ústně nebo písemně, to prováděli naši řečníci na místě samém osobně. Vydatně nápomocny byly propagandě křesťansko-socialní naše »Dělnické Noviny« a nynější »Naše Listy«. Různým podnikům a někdy i osobám udělena byla hmotná podpora, četným spolkům založili nebo rozmnožili jsme knihovny, to jsme dělali i soukromým osobám, knihy jim darujíce nebo časopis náš zdarma nebo se slevou jim zasílajíce. Zařízení spolkového rady u pražského kníž. arcib. Ordinariatu, péče o nádražní misie, o spolek sv. Rafaela a jiné a jiné — to vše jest dílem našeho socialního odboru. Socialní odbor vykonal veliký kus kulturní práce na poli socialním, ale Bohužel sklidil za to plno nevděku, potupy

Druhá skupina dělnictva sešla se ve velkém sále Velodrom, jehož místnosti i galerie byly přítomnými hustě obsazeny. Místopředseda lokalního komitétu Dr. Th. Link zahájil schůzi a za předsedu byl zvolen říš. poslanec a kanovník z Pasova Dr. Pichler, diecesní dělnický předseda. Slavnostní řeči pronesli: farář Neumann z Elberfeldu (byla podobného obsahu, jako řeč prof. Dr. K. Hilgenreinera) a sekretář svazu Neumayer, jenž vybízel dělníky, tovaryše a řemeslníky k drobné práci v dělnických spolcích katolických. Mezi schůzí dostavili se světící biskup Sigm. svob. pán Ow a hrabě Drost-Vischering a shromáždění oslovili. Kanovník Dr. Pichler, obratný a milý řečník, uvedl, že se katolické sjezdy v Německu o dělníky staly velmi záslužnými; zde byl dán popud k různým socialním reformám, tisíce mužů, hlavně kněží, bylo zde povzbuzeno ke studiu socialní otázky a sv. Otec Pius X. ve zvláštním psaní na jihoněmecký dělnický svaz tuto činnost duchovenstva pochválil a k další vybízel. A farář Neumann dodal ve své obsáhlé řeči, že katolické centrum vymohlo dělnictvu cestou zákonodárnou miliony.

Třetí dělnická schůze konána byla v Novém domě. Schůzi zahájil druhý zapisovatel místního komitétu, inspektor a exposita Hiederer. Za předsedu zvolen byl kaplan Walterbach, redaktor »Arbeitru« a předseda svazu jihoněmeckých dělnických spolků, živý, nadšený řečník. Hlavní řeči promluvili: Dr. Seb. Matzinger, gymn. profesor z Pasova: *Otázka dělnická a náboženství* a dělnický sekretář Andre ze Stuttgartu: *Užitek a význam dělnických spolků v nynější době.* Ze řeči jeho jsem si poznamenal, že ze 14 milionů něm. dělníků jest jich 230.000 v 1500 spolcích katolicky organisováno. I sem zavítal světící biskup Ow, aby shromáždění oslovil a byl od předsedy jako přítel a podporovatel dělnictva nadšenými slovy přivítán.

Čtvrté oddělení dělnictva tábořilo v domě katol. tovaryšů v Erhardihaus a bylo jich zde tolik, že musily býti pro ně i vedlejší místnosti otevřeny. Schůzi zahájil státní návladní Zeitler, 4. zapisovatel místního komitétu, a za předsedu byl zvolen katolický kněz a místní předseda kat. dělnických spolků Mehler. Slavnostní řeči pronesli: vládní rada Klocke z Lippstadtu a kněz generalní ředitel Dr. Pieper z M. Gladbachu. První rozebíral povinnosti, které dělnictvu socialní život ukládá. Ku konci první řeči dostavili se do schůze: světící biskup Ow s hrabětem Msgr. Skirmuntem z Říma, obchodní rada Pustet, hrabě Droste-Vischering, továrník Fr. Brandts a předseda Volksvereinu, poslanec Gröber. Předseda je vítal srdečnými slovy a světící biskup Ow oslovil shromáždění. — Dr. Pieper rozebíral thema: Katolické dělnické spolky jsou základem křesť. dělnického hnutí. Řečník pravil, že v životě katolíků německých jest socialní hnutí nejslabší. Řečník vybízel nadšenými slovy katol. dělníky a řemeslníky, aby se řadili v katolické dělnické spolky a aby všude čelili v síle a vyškolenosti a obětа-

a posměchu. Neméně důležito jest, že jsme cestovné našim řečníkům platili z fondu socialního, takže tím se spolkům o řečníka žádajícím skytala nepřímá podpora a značná výhoda. Také žalovaným soudruhům placeny byly soudní a cestovní výlohy a byl jim zdarma opatřen právní rádce, kteryžto úkol převzala nyní Tisková Liga. Jeť tedy náš socialní odbor, ovšem v malém, pravým dělnickým sekretariátem.

vosti straně socialně-demokratické, nebo zvítězí-li tato, bude tím zničena i katol. víra v masách lidu.

Tím ukončuji referát o dělnických schůzích. Jest nápadno, že skoro ve všech schůzích dělnických předsedali a z polovice i mluvili kněží. To je důkaz, na jaké socialní výši německé kněžstvo stojí a zároveň že právě zde jest dosud nejméně vyškolených laiků, což při jiných katolických pracích v Německu není; věc se dá vysvětliti tím, že dělníci, tovaryši a řemeslníci nemají vyššího vzdělání a při denní lopotě ani času, aby se v oboru svém na vynikající stupeň vyškolili.

Dr. Pieper naříkal, že tu není vše v pořádku, jak by mělo býti; ale co máme říkati my ubozí v Čechách! Začali jsme slibně, biskup Brynych nás kryl svojí mocí, silou a prací, ale roztříštili jsme se a nyní sháníme zase roztroušené síly. Naše socialní strana, podobná ohořelé budově, začíná se znovu budovati, ale dělníků jest málo, pomocníků málo, oběť od šlechty a bohatého kleru — biskupy tím nemíním, ty nikdy do podobných otázek nezatahuji — nedostatečná. kapit. děkana Dra. Jos. Buriana, kapit. děkana M. Wonesche, kanovníka Fr. Vaněčka a jiné vyjímaje. A největší slabost pociťujeme v tisku! Celá řada rozvětveného socialně-demokratického tisku rve lidu ze srdce víru a proti tomu proudu stojí několik křesť.-socialních časopisů katolických, málo — až na »Meč« — rozšířených, málo podporovaných! Myšlénka národní tolik našla v Čechách mecenášů a myšlénka katolická žádných! Největší dar 10.000 K udělil Jos. Mencl, a to byl farář — pensista! Ale nezoufejme: ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje svitne!

Pondělí dne 22. srpna.

V pondělí bylo v uzavřené schůzi jednáno o římské otázce. Resoluce se pozvedá proti postavení sv. Otce od r. 1870 a žádá pro něho úplnou svobodu. Referentem byl Dr. Bachem, jejž shromáždění bouřlivě přivítalo.

Dalším předmětem rokování byl spolek sv. Rafaela. Z resoluce se dovídáme, že se r. 1903 vystěhovalo z Evropy do Ameriky skoro milion lidí, z nichž bylo $^2/_3$ katolíků. O tyto katolíky stará se kongregace sv. Karla a hlavně spolek sv. Rafaela. Spolek má v Hamburku, v Bremách, v Antverpách a v Rotterdamu důvěrníky, kteří se vystěhovalců ujímají. Před odjezdem lodi konají se pro ně služby Boží a udělují se jim sv. svátosti. Roku 1904 súčastnilo se do 1. září služeb Božích 56.110 osob a sv. svátostí přijalo 9066 lidí, od počátku činnosti až do konce roku 1903 přijalo svaté svátosti 171.000 osob a služeb Božích se súčastnilo 1,120.000 lidí. Důvěrníci vyřídili 110.000 dopisů a proměnili vystěhovalcům $16^1/_2$ milionu marek. Ve franc. přístavu Havru působil německý řeholník, musil však následkem franc. zákonů proti kongregacím r. 1904 Havre opustiti a kostel jeho byl zavřen.

Referentem byl předseda spolku, obchodní rada Cahensly, který se ve svém obsáhlém referátu zmínil také o tom, že se r. 1904 odebral s hrabětem z Oppersdorfu do Vídně a do Uher a že se jim podařilo zříditi v Uhrách zvláštní spolek sv. Rafaela a rakouský že reorganisovali.

Mimo tuto hlavní úlohu všímá si spolek sv. Rafaela v Německu italských dělníků a získává pro ně kněze italsky mluvící. Německým námořníkům dodává dobrou četbu a stará se, aby přijímali svátost pokání a oltářní. Rotterdamský důvěrník zachránil 15 dívek před mravní zkázou a rovněž i jiným důvěrníkům klade spolek na srdce, aby si všímali dívek, jež mají býti zavezeny do nemravných brlohů.

K slovu se hlásil uherský kanovník Dr. Giesswein. Nosil mimo biskupy jediný zlatý řetěz kolem krku — v Německu takových odznaků nemají, i prstenů nenosí a proto vicepresident von Pfetten z Ramspau jej hlásil: »der Hochwürdigste Herr Abt Dr. Giesswein aus Ungarn hat das Wort!« Udělal z něho opata s titulem biskupa — a to všecko pro ten řetěz!*)

Dr. Giesswein děkoval něm. spolku sv. Rafaela za vše, co dosud učinil pro národy Uherska a přislíbil spolupůsobení.

Za Rakousko mluvil p. Ant. Orel. Sdělil, že jest ve Vídni zřízeno zvláštní bureaux pro dotazy a poučení vystěhovalcům, v Lublani a Terstu jsou zřízeny odbočky a v Čechách je získán za důvěrníka: »Patricius Hálek in Liboc bei Prag, welcher die Angelegenheiten für Böhmen führt.« Nový odbor že se zřizuje v Haliči a v Terstu že se stará o vystěhovalce Ludvík Dean, sekretář spolku sv. Vincence. Lublaňský biskup Dr. Jeglič vyslal zvláštní osobnost do různých přístavů, kteráž tam činnost důvěrníků spolku sv. Rafaela studuje a dle zkušeností této osobnosti bude pak zřízen slovinský odbor a slovinští důvěrníci v přístavech.

Nebyl jsem na této schůzi, v ten čas jsme teprve do Řezna jeli, ale uvádím to zde přece na důkaz, jaká síla vane katolickým duchem německým a kam až ten duch (do Rakouska a do Uher) blahodárně působí. Byl jsem potěšen, když jsem četl v tištěné zprávě zmínku o našem milém p. faráři Vl. Hálkovi. Postavil se s touto činností za náš socialní odbor, často nám o spolku sv. Rafaela referuje a svědomitě koná své povinnosti; je snad jedinou českou osobou, která je ve sjezdových zprávách jmenována.

Úterý dne 23. srpna.

V úterý dne 23. srpna sloužil světící biskup Ow v bývalém dominikánském chrámu requiem za zemřelé členy dřívějších valných shromáždění Německa, načež byla konána v sále Velodromu druhá uzavřená schůze. My se jí nesúčastnili, byli jsme na schůzi učitelské a proto o ní referuji dle vydané tištěné zprávy.

Na programu byl návrh, aby po způsobu Mužského spolku v Kolíně nad Rýnem, jehož účelem jest boj proti veřejné nemravnosti, zřizovány byly podobné spolky pro všecka větší města. — Referentem byl dr. Bachem. Návrh byl přijat.

*) Pozn. red. S panem vikářem bydleli jsme u pí. Kummrové a paní nebo dcera nosily nám snídaní a při tom si s námi pohovořily. Bystré oko ženské postřehlo na prstu pana vikáře prsten, i tázali se mne důvěrně: co to je a jaký je to pán? Jářku: »no, je to velký pán,« a mrkl jsem při tom významně okem. A paní: »to je snad jako náš světící biskup.« Já na to: »no, tak vysoké to není, ale velkým pánem je.« Od té doby jsme u pí. Kummrové a její dcery vysoko stoupli a já jsem se jako stálý společník p. vikářův tak trochu z té slávy přiživoval.

Dalším bodem jednání byla misijní činnost, a to: pro cizí země, pro domácí diaspory, v nichž katolíci žijí mezi protestanty v menšině bez chrámů, a pro pohany.

O misijní činnost v cizích zemích pečuje Misijní spolek sv. Josefa v Cáchách, a to v Italii, ve Francii a jinde. V rozhovoru bylo i k tomu poukázáno, že jsou větší kolonie německých katolíků ve Španělsku a Portugalsku, aby tedy i jim byla pozornost věnována. O katolíky z Bavorska stará se stejným způsobem Misijní spolek sv. Ludvíka v Mnichově, o čemž i zde zmínka byla učiněna.

Spolek dětství Ježíšovo (Kindheit Jesu) vykupuje pohanské dítky a dává je katolicky vychovávati a Spolek Anděla Strážného (Schutzengelverein) poskytuje německým biskupům prostředky, aby v diasporách mohli se starati o křest, vyučování katolického náboženství a přípravu k 1. sv. přijímání těch dítek katolických rodičů, které jsou nekřtěny a které musí navštěvovati nekatolické školy.

Následovala zpráva o dalších misijních spolcích a družstvech. Je to hlavně spolek německých paní a dívek, jehož účelem jest podporovati německé misie a misionáře po způsobu spolku sv. Petra Klavera, a dále Spolek pro Afriku, kterýž skytá podporu 135 hlavním misionářským stanicím v Africe.

Při té příležitosti chef-redaktor Siebertz vroucími slovy doporučil také náš rakouský spolek sv. Petra Klavera, vytknuv jeho účel a působení.

Ve středu o $2^1/_2$ konáno bylo v Erhardihaus všeobecné misijní shromáždění, ku kterému byly pozvány všecky misijní společnosti Německa. Tam jsem chtěl jíti, ale podřídiv se vyšší vůli, súčastnil jsem se schůze abstinentů. Schůze tato dle tištěné zprávy byla velkolepá. Předsedal říšský a zemský poslanec dr. Bachem a řečníci mluvili o požehnané činnosti misionářů pro církev, pro civilisaci a blaho pohanských národů. — Až do 16. století obmezovala se misijní činnost toliko na Evropu, v 16. století začala se šířiti i do Indie a Ameriky a pomalu i do jiných dílů světa. Impuls k velkolepé činnosti dala Congregatio de propaganda fide, kterou založil r. 1622 papež Řehoř XV. Ve století 19. povstalo 100 mužských, 330 ženských řádových společností, jejichž účelem byly misie v cizině a dnes čítá misionářská armáda 70.000 členů, z nichž jest 50.000 Němců. Dr. Bachem zakončil schůzi skvostnou řečí.

Na řadu přišel spolek sv. Boniface*), jehož prvotným účelem bylo, starati se o duševní potřeby těch katolíků Německa, kteří žili osamotněle mezi protestanty, vzdáleni katolických chrámů a kněží; spolek měl jim stavěti školy, fary, sirotčince a měl k nim vysílati duchovní, kteří by jim služby Boží konali a svátosti udělovali. Diasporou v nejvlastnějším slova smyslu je Berlín.

*) Stejný účel pro vnitřní Bavorsko má již zmíněný misijní spolek sv. Ludvíka v Mnichově, který $^1/_3$ svých příjmů nechává pro účely domácí, $^2/_3$ rozdílí do ciziny; v nejnovější době povstal za týmž účelem v Bavorsku Priesterverein (spolek kněží), kterýž pracuje v Bavorsku v intencích spolku sv. Bonifáce.

Hlavní slovo o spolku sv. Bonifáce měl praelát Nacke, z jehož zprávy se dovídáme, že spolek sv. Bonifáce povstal na prvním sjezdu německých katolíků a že jeho roční příjmy v posledních letech obnášejí 3 miliony marek.

Spolek sv. Bonifáce působí v německé říši, v Rakousko-Uhersku, ve Švýcařích a v Dánsku.

V Německu vykonal největší kus práce v Berlíně, v němž žije na 200.000 katolíků. Až do roku 1890 byly v Berlíně pouze 4 farní okrsky a jen dva z nich měly chrámy, druhé dva toliko kaple. R. 1890 zřízeno bylo v Berlíně nových šest far a mimo ně vystavěny byly dva zatímní chrámy pro služby Boží. Z těchto 6 far zřídil stát pouze jednu, 5 povstalo pomocí spolku sv. Bonifáce a ze sbírek pořádaných časopisem »Kölnische Volkszeitung«. Dnes je tam 8 far a dvě kuratie.*)

K utužení a rozšíření spolku sv. Bonifáce přispěl nejvíce hrabě Stolberg, jeho předseda. Chodil od biskupa k biskupu a všude byl laskavě přijat a podporován.

V Rakousku jest spolek sv. Bonifáce sorganisován ve Vídni, v Praze, v Linci, v Solnohradech a ve sv. Hypolitě. I v ostatních diecésích, praví zpráva, konaly Ordinariaty sbírky ve prospěch spolku sv. Bonifáce, a to nejen v Rakousku, ale i v Uhrách a Sedmihradsku. Spolku dostalo se z Rakouska hojně podpor, nyní je splácí**) a musíme říci, že si počíná velice štědře a benevolentně.

Mezi jinými uchopil se slova P. Albán z Emaus, president spolku sv. Bonifáce v Praze a líčil nebezpečí hesla Los von Rom v Čechách. Pravil, že spolek sv. Bonifáce stal se v Čechách pravou katolickou obrannou ligou, která vydává své časopisy, německý a český, po 200.000 exempl. Poukázal na novou organi-

*) Ale oproti tomu povstalo ve stejné době, v posledních 15 letech, v Berlíně 50 evangelických kostelů, vystavěných nákladem 12 milionů marek. K těmto 12 milionům přispěli: císař 2,226.000 m., císařský rod 940.000 m., město Berlín 470.000 m., stát 900.000 m., ostatní sehnali soukromí dobrodinci. Celou tu akci řídil sv. pán Mirbach, býv. hofmistr něm. císařovny.

**) Ačkoliv již na 25. rok pracuji v katolickém spolkovém životě pražském, o spolku sv. Bonifáce až do nedlouhé doby nic jsem nevěděl; pohyboval se pouze v německých kruzích od nás Čechů úplně oddělených. Nyní je mi známo, že předsedu jmenuje pražský arcibiskup a že spolek ten, než jej převzal P. Albán z Emaus, již toliko živořil. P. Albán jest nyní jeho presidentem, metrop. kanovník Fr. Binder místopředsedou a ostatní činitelé: sekretář a pokladník, jakož i celé sídlo spolku jest v Emauzích. Spolek vystavěl prozatímní kostel v Libni, a myslím, že Češi dosud ani tolik nepřispěli, co tento chrám stál a státi bude. Také list »Sv. Vojtěch« si nevydržuji Češi, nýbrž z většiny spolek sv. Bonifáce a proto zcela nesprávně píše prof. dr. Masaryk (»Vlast« roč. XXI., str. 662), že české ovečky, odchované liberalismem a cyrillo-methodějstvím, budou na německé chrámy a misie klopit české groše. Spíše naopak: německé groše obracejí se na odvrácení toho, co nám v Čechách strana Masarykova a Herbenova připravuje.

Ve středu dne 3. května t. r. sešlo se kněžstvo pražského generálního vikariatu, aby vyslechlo vážné a důmyslné přednášky dp. faráře F. Konečného, P. Albána, podpřevora, a P. Zimy z Emauz o spolku sv. Bonifáce. Z referátu P. Albána jsme se dozvěděli, že činnost spolku tohoto bude reorganisována na Moravě, ve Štyrsku, v Korutanech, v Tyrolsku, pomalu v celé Cislaitanii. Organisátorský talent páně podpřevorův jest neobyčejný a síla jeho odpovídá zcela obrovské úloze, které se podjal. Kéž ho Bůh sílí a na cestách i při práci jeho provázejtež jej modlitby naše a posilujtež jej hmotné naše podpory.

saci tohoto spolku, na povšechné působení biskupů v jeho prospěch a končil: krev a život dáváme na to, aby Čechy, ba celé Rakousko zůstalo katolickým.

Kdo má mládež, tomu patří budoucnost. To dobře pochopili katolíci Německa a proto zřídili svaz Windhorstových sdružení Německa; (»Windhorstsbünde Deutschlands«), který má 8000 členů rozdělených v 90 odborech.

Účelem Windhorstových sdružení jest, vypěstiti ve vzdělaných jinoších a mužích důkladného, charakterního, církvi věrného ducha katolického. Za tou příčinou konají členové Windhorstova sdružení pravidelné přednášky obsahu náboženského, politického a socialního, v nichž přetřásají se vysoké katolické idee a vnášejí se v lid.

Byli jsme na večeři v domě katolických tovaryšů: p. arciděkan Dr. Mrštík, p. vikář Ludvík a já, a vedle nás konal právě tento spolek schůzi, ale byli jsme tak celodenními dojmy znaveni, že jsme této schůzi valné pozornosti nevěnovali; hrala hudba, konaly se četné řeči, slyšeli jsme je, slyšeli jsme potlesk, nakoukli jsme taky na shromáždění, vyslechli trochu řečníky, ale jinak seděli jsme za svým stolem a vedli jsme svou. Nyní, když jsem se o vysokém významu Windhorstových sdružení dověděl, toho lituji.

Tímto se končí zpráva o druhé uzavřené schůzi valného shromáždění katolíků Německa. Vizte, jaká to bohatá a rozsáhlá činnost otevírá se před našima očima! A jaká hloubka jeví se v pojímání katolických věcí, jaká vroucnost provází tuto činnost a jaká obětavost jeví se pro katolické zájmy! Všecko se děje ve velkém, všecko vedou ruce obratné, zapracované! Tady se učí posluchač z ciziny, co by se dalo i v otčině jeho docíliti, kdyby se pracovalo stejně intensivně s hora dolů a z dola nahoru!

(Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

[Pokračování.]

VIII.

Vznik nové národně-socialní strany a její organisace i činnost od roku 1897 do roku 1905.

Právě v době, kdy mezi sjednoceným táborem křesť. socialů českých počal vznikati rozkol, došlo k něčemu ve hnutí dělnictva českého, co nikdo nikdy by byl neočekával a o co se marně roku 1872 poprvé a r. 1880 podruhé pokoušeli pánové Josef Barák a dr. Julius Grégr a o co dále se pokoušeli roku 1885 Václav Valečka a Jos. Florian a roku 1890 Václav Sedmidubský a později r. 1893 až 1896 Josef Benák — k tomu došlo roku 1897, k založení velké národně-socialní dělnické strany české!

Vznik organisace národně-socialní uspíšili sami socialní demokraté. Jakmile jejich poslanci za pátou kurii vstoupili počtem 14 osob do říšské rady, neměli nic pilnějšího na práci, než provokovati tam české státoprávní poselstvo prohlášením, které až do základů otřáslo celým národem a probudilo jej k velikým protestům proti socialné-demokratické internacionále rakouské, podléhající židovsko-německému komandu z Vídně.

Když čeští poslanci vstupujíce na říšskou radu, jak od roku 1879 bylo zvykem, podali své známé české státoprávní ohražení, tu socialní demokraté podali dne 30. března 1897 své, pro všecky doby, pro nás před nimi varující památné prohlášení:

»Podepsaní socialně-demokratičtí poslanci národa československého prohlašujeme naproti ohražení mladočeské strany a klubu českých konservativců, jako povinností svých vědomí zástupci českého lidu a jako socialní demokraté: společně s ostatními social. demokraty všech národností rakouských stojíme na půdě rovnoprávnosti všech národů. Protestujeme proti vyhrabávání zastaralých výsad a ztrouchnivělých historických dokumentů. Jsme synové nové doby a žádáme pro nás a pro všechny rakouské národy moderní instituce. Žádáme také pro náš lid odstranění všech výsad, spočívajících na rodu a majetku. Protestujeme tedy proti tomu, aby náš lid byl oslepován předstíráním národních a hospodářských prospěchů. Protestujeme proti tomu, aby pozornost politicky, hospodářsky, národně a kulturně potlačovaného českého lidu byla odvracována od jeho hmotné a duchovní tísně a sváděna na bludné fanaticko-státoprávní stesky. Vyjadřujeme své přesvědčení, že se tak dorozumíme se svými německými krajany, našimi to bratry, až budou měšťácké kliky poznány ve své zištnosti. Víme také, že oba tito činitelé měšťácké kliky a šlechta jsou největší překážkou politického, hospodářského a kulturního rozvoje našeho českého národa. Prohlašujeme konečně, že vymanění národa našeho z nedůstojných pout politických, ze socialní poroby a z národní potlačenosti může se státi jen vítězstvím socialismu, jemuž jsme oddáni jako synové své doby a svého národa.«[50])

Berner, Hybeš, Vrátný, Cinger, Steiner.

A to národním socialistům zatlačilo — a hodně. Pánové Červenka, Kváča, Simonides a jiní ihned přiložili ruce k dílu a jali se organisovati národně-socialní stranu proti socialní demokracii v Čechách i na Moravě. Čeho uměle nemohl vyvolati ani Barák, ani Valečka, to vzniklo z jara r. 1897 pomocí socialních demokratů rázem. Svolávány schůze, zakládány národně-socialní spolky a časopisy. Orgán národně-socialního dělnictva »Český Dělník« vyšel redakcí Aloise Simonidesa dne 30. dubna, »České Dělnické

[50]) První protest proti tomuto prahlášení socialních demokratů na říšské radě ve Vídni vyšel z kruhu dělnických od nás křesť. socialů. Dne 1. dubna 1897 zasedal právě výbor »I. Politického klubu katol. dělnictva v Čechách«, kde návrh protestu jsem předložil. Protest byl jednohlasně přijat a dne 2. dubna 1897 v »Katolických Listech« uveřejněn. Potom teprve se vzpamatovali až do té doby neorganisovaní jednotliví národně-socialní dělníci, a jali se svolávati schůze a zakládati národně-socialní spolky, když viděli, že již hoří koudel i pod státoprávními pergamenty českými.

Listy« redakcí Hynka Boušky dne 21. května, »Probuzení« redakcí Jos. V. Klečáka dne 16. června a »V před« redakcí Václava J. Jelínka dne 23. června r. 1897 v Praze. A listy tyto vycházely až do konce r. 1899, kdy nový národně-socialní list »Česká Demokracie« (založen r. 1899) z týdenníku změněn na podzim r. 1900 v denník (a jako denník vycházela přes rok). Národně-socialní strana vzrostla během roku tak dalece, že první její sjezd, konaný v Národním domě na Král. Vinohradech ve dnech 9., 10. a 11. dubna r. 1898, zahájen byl předsedou Frant. Kváčou za přítomnosti 415 delegátů, zastupujících 196 organisací (vzdělavacích a politických spolků a skupin) a mnoho hostí.[51]) Zde také přijat první program národně-socialní strany, v němž jsou postaveny požadavky: 1. Všeobecné přímé a rovné hlasovací a volební právo. 2. České státní právo na základě nejširší demokracie ve státu, kraji, okresu a obci. 3. Svoboda úplná všech náboženství, která mají býti prohlášena za věc nedotknutelnou a obstarávání náboženských funkcí budiž honorováno z prostředků státních a neodvislost od prázdného formalistního církevničtví ať se prohlásí za nezbytnou. 4. Bezplatné vyučování na školách atd. Zkrátka, přijat program až na národnost, ovšem v rukavičkách — socialně-demokratický i v otázkách hospodářských.[52])

Socialní demokraté byli ovšem tímto hnutím národních socialistů silně poškozeni, ale nikoliv zničeni, neboť ohlásili, že »Právo Lidu«, jako jejich hlavní orgán, počne dnem 1. října 1897 vycházeti jako denník. A stalo se tak.

Dnes, roku 1905, strana národně-socialní má následující organisaci: Národně-socialní vzdělavací spolky v král. Českém 208, politické spolky 41, sdružení národní socialistické mládeže 38, dělnické odborové organisace dle řemesel a prací 40 s mnoha odbočkami, vzdělavací, odborné a jiné svazy a sdružení národně-socialní 11 a podnikatelských závodů 5. Celkem jest spolků a družstev národních socialistů v král. českém 343. — Na Moravě soustředí se národní socialisté v 56 vzdělavacích spolcích, ve Slezsku ve 3 spolcích, v Dol. Rakousích ve 13 spolcích a v Horních Rakousích v 1 spolku. Mimo to mají národní socialisté ve Vídni 2 odborové spolky (krejčovský a obuvnický) s 10 odbočkami. A orgány strany národně-socialní jsou: »Česká Demokracie«, (ústřední) týdenník v Praze, »Česká Vídeň«, týdenník ve Vídni, »Lidové Proudy«, týdenník v Náchodě, »Naše Snahy«, týdenník v Plzni, »Pokrok«, týdenník v Brně, »Stráž na Hané«, týdenník v Prostějově, »Mladé Proudy«, měsíčník v Praze, »Proletář«, měsíčník v Pardubicích, »Právo«, měsíčník v Praze a čtrnáctidenníky »Robotník« v Mor. Ostravě a »Stráž Lidu« v Čes. Budějovicích. — Odborové listy národně-socialní jsou v Praze: »České rukavičkářské listy«, »Odborný list českosl. děl. obuvnického«, »Český typograf«, »Věstník českosl. číšnictva a malohostinských«, »Zájmy potravního dělnictva«, »Statistický věstník všeodborového sdru-

[51]) »Národní Listy« ze dne 12. dubna 1898 článek »První sjezd národního dělnictva«

[52]) Zevrubné znění tohoto programu nachází se v čís. 8. roč. II., »Českého dělníka« ze dne 15. dubna 1898.

žení«, »Nové řeznické listy«, »České knihařské listy«, »Český kovopracovník«; v Náchodě: »Textilní věstník«, »Zemědělec«, a ve Vídni: »Odborník«, list děl. krejčovského.

Mimo to vydala národně-socialní strana v letech 1897—1905, pokud je zjištěno, přes 40 spisů, brožur, letáků a různých tiskopisů, v propagandě národně-socialní myšlénce napomáhajících.[53])

Nejlépe vzrůst národně-socialní strany bylo znáti, když po rozpuštění říšské rady ve Vídni dne 7. září 1900 došlo dne 3. ledna 1901 k novým volbám poslanců. Rázem utkali se národní socialisté ve volebním boji paté kurie nejen se socialními demokraty, ale i s mladočechy, za jejichž pomoci se byli sorganisovali, že byli z ničeho nic takořka dosti silnou stranou. V tomto volebním zápase dobyli národní socialisté na social. demokratech i na mladočeších 6 mandátů. Hlava národních socialistů Václav Jaroslav Klofáč (bývalý redaktor »Národních Listů«) zvítězil na Litomyšlsku nad mladočechem Fr. Dostálem a na Kladensku nad socialním demokratem Václ. Němcem, redaktorem »Práva Lidu«. Měl tedy mandaty dva. Litomyšlský podržel a Kladenského se vzdal, ale ihned na Kladensku porazil v doplňující volbě národ. socialista Václav Choc opět Václava Němce. Na Jičínsku zvolen národní socialista, učitel Jos. Černý, jemuž podlehl mladočech. Na Plzeňsku porazil národní socialista Václav Fresl socialního demokrata Viléma Černého, a na Moravě prošli národní socialisté: Augustin Sehnal na Olomoucko-Ostravsku a František Rostislav Reichstädter na Valašsku. Avšak Reichstädter, když byl zvolen, přešel k mladočechům, ač na národně-socialní program kandidoval. Socialní demokraté: žid Arnošt Berner (posl. za Olomoucko), Jos. Steiner (posl. za Kladensko) a Karel Vrátný (posl. za Plzeňsko), kteří prohlášení proti českému státnímu právu podepsali, dočkali se toho, jak český lid socialním demokratům za jejich černý čin ze dne 30. března 1897 poslanecké mandáty z rukou vyrval — vzdor všemu úsilí internationalního židovstva v Rakousku.

Zajímavý pro socialní historii hnutí národních socialistů mezi mladočechy a socialními demokraty jest i důležitý jejich mohutný vzrůst při volbách říšských poslanců do páté kurie r. 1897 a 1901. Vzrůst objevuje se nám v místech, kde národní socialisté svými kandidáty prorazili, takto:

Okres V. kurie:	Hlasy soc. demokratů		Hlasy mladočechů.		Hlasy nár. soc.
	R. 1897	R. 1901	R. 1897	R. 1901	R. 1901
II. Kladno	416	257	270	—	414
XII. Litomyšl . . .	35	119	108	133	236
XVIII. Plzeň	148	226	61	—	403
X. Jičín	123	77	222	269	298
VI. Olomouc	378	118	—	—	330
V. Val. Meziříčí . .	91	26	—	—	332

Z obrázku tohoto vysvitá, že na Kladensku porazili r. 1901 národní socialisté social. demokraty, na Litomyšlsku mladočechy.

[53]) Tato statistika spolků a seznam časopisů i tiskopisů sestavena jest dle údajů, jak jsem je nalezl v kapesním »Kalendáři české demokracie« na rok 1905 r. IV. redakcí Jiřího Pichla v Praze vydaném.

na Plzeňsku socialní demokraty, na Jičínsku mladočechy, na Olomoucku socialní demokraty a na Valašsko-Meziříčsku křesťanské socialy (kteří měli zde 309 hlasů).

Tak se udál a vzmohl u nás v zemích koruny české vývoj národně socialní strany, o níž snili a o jejíž založení nadarmo pokoušeli se v letech sedmdesátých, osmdesátých i počátkem let devadesátých mladočeši, hlavně Barák a dr. Jul. Grégr a o jejíž zbudování marně se pak i dále pokoušeli Václav Sedmidubský a Matěj Benák, kterýžto poslední nejhůře ve veřejném životě si zadal a velice špatně se svým národním »socialismem« pochodil.[54])

Benák byl samostatným národním socialistou a pracoval s hloučkem přívrženců na vlastní vrub, zvláště, když strana národně-socialní Sedmidubským založená v roce 1893 značně ochabla. V nově vytvořené národně-socialní straně roku 1897 se však uzavřely Benákovi dveře na jeviště národně-socialní propagandy na vždy, ačkoliv Benák založením »Českého Práva« které vyšlo 20. května 1897, usiloval v hnutí národně-socialním se udržeti.

IX.

Vzrůst socialně-demokratické strany české, její organisace, činnost a postavení mezi ostatními social. stranami českými do roku 1905.

A jak dál se postup socialních demokratů vedle národních socialistů právě v dobách, kdy my křesťanští socialové, rozhodní odpůrci obou nám nepřejících stran, začali jsme se trhati na čtvrtou křesťansko-demokratickou či křesťansko-socialně lidovou stranu? Ukážu to stručně ale jasně ihned. Pro lepší přehled počnu od jejich vzniku, bude to lépe celou tuto stranu karakterisovati v celém jejím složení a trvání.

Postup socialních demokratů v národě českém, jak jsem těmito dějinami dokázal, dál se od sjezdu Neudorfského v roce 1874. Viz o tom díl I. kapit. IV. — Čeští socialní demokraté až do prvního svého sjezdu v roce 1891, kdy zreorganisovali se v »samostatnou« stranu československou, samostatných českých sjezdů bez Němců neměli. Ani sjezd Břevnovský r. 1878 nebyl sjezdem českým, neboť i zde byl přítomen zástupce německé social. demokratické strany rakouské Ferdinand Schwarz, redaktor »Arbeiter-Freundu« a »Social.-politische Rundschau« ze Starého Habendorfu u Liberce.

Na jedno však musím v hnutí socialních demokratů českých i německých v Rakousku poukázati, že v době od r. 1872 až do konce roku 1884 neměli mezi sebou — ani jednoho žida.

[54]) Matěj B. Benák, obuvník rozený r. 1856, vydával a redigoval v Praze v letech 1893—1896 národně-socialní čtrnáctidenník, »Naše Heslo« a r. 1897 »České Právo«, kterýžto druhý list neměl však dlouhého trvání. Benák byl členem delegačního výboru nár. socialistů, z něhož však r. 1893 vystoupil a působil samostatně. R. 1899 v měsíci prosinci byl však Benák před porotou odsouzen pro podvod na 5 let těžkého žaláře. Kladeno mu za vinu, že ve prospěch národně-socialní strany, z níž byl vyloučen, vybral příspěvky od různých osob od r. 1893 do r. 1899 přes 7.600 K, kterých neodvedl, aniž jimi někde stranu podpořil. Tím jméno Benákovo z dělnického hnutí zmizelo. Referát o soudu s Benákem přinesla »Národní Politika« v čís. 339 a 340 roč. XVII. ze dne 7. a 8. pros. r. 1899.

Teprve MUDr. Victor Adler, který si dělal velké naděje na místo živnostenského inspektora v Liberci, jehož se mu však nedostalo, octnul se r. 1884 ve Vídni a tam v měsíci září padl si s německými socialními demokraty do náručí a počal (v polovici září r. 1884) vydávati socialně-demokratický list »Gerechtigkeit« (nynější to »Arbeiter-Zeitung«).

Drem Adlerem počíná skutečně vliv židů na celou rakouskou socialní demokracii až do r. 1884 jedině nežidy vedenou. Po Adlerovi jakoby se byl mezi socialními demokraty se židy v socialním hnutí pracujícími pytel roztrhl, všude žid — i mezi socialními demokraty českými, kteří se židům vyhýbali až do poslaneckých voleb v páté kurii roku 1897, kdy zvláště v Pražském židovském městě (Josefově) takořka každý židovský krámek byl volební oficinou socialních demokratů pro jejich kandidáta, damského krejčího Karla Dědice. Dnes ovšem jak česká tak německá socialní demokracie poslouchá na schůzích a na sjezdech komando, které vedou Adler, Daszynski, Braun, Meissner, Ingwer a celé mračno jejich židovských spojenců, hlavně advokátů. Avšak dále, to jen tak mimochodem ku charakteristice social. demokratů u nás, připomínám, aby bylo jasno, proč jsou socialní demokraté tak zuřiví nepřátelé křesťanství: jejich socialně poplašenými židy vedený tisk má o to hlavní zásluhu. Jedna věc je jista: dokud social-demokratický tisk nebyl nevěreckým, nebyli vůdci social. demokratů ještě židé.

Od r. 1872, co vyhledávalo se úřady na př. r. 1876 ve »Žlutém domku« na Malé Straně (Nerudova ul., nyní čp. 250) v Praze (kde zatčeno bylo 28. září 19 socialních demokratů z podezření tajného spolčování, které se jim však nedokázalo) a co tušilo se na »Kozlovce« u Prahy roku 1882 dne 16. května a snad i na jiných místech, to všecko mohlo míti význam pouze místní agitace, avšak pro celou socialní demokracii jako samostatnou stranu mezi Čechy nemohlo to míti důležitějšího významu ani podkladu. Za to však na všechny německé sjezdy a významné konference v Rakousku, od roku 1874 až do konce roku 1891 svolané německými socialními demokraty, táhli němečtí bratří k sobě české socialní demokraty pod heslem mezinárodnosti-internationality jako opravdové bratry — a Čechové chodili mezi ně pilně.

Doklady o těchto faktech jsou zachovány v referátech ze socialně-demokratických sjezdů brněnských r. 1882 a r. 1887, hainfeldského r. 1889 a vídeňského r. 1891, na nichž Němci vedli hlavní slovo a čeští socialní demokraté teprve vedle nich se krčili a sem tam slovo jen prohodili. Teprve o Vánocích r. 1891 se čeští socialní demokraté »osamostatnili« tak, že jsou pouze administrativně a agitačně samostatnou stranou, ale zásadně nikoliv (!), poněvadž stále a stále na všech sjezdech rakouské socialní demokracie ovládaných Němci mají účastenství a řídí se jejich usneseními, jako všichni němečtí, polští, slovinští, chorvatští a vlašští socialní demokraté. Mimo to účastní se čeští socialní demokraté všech mezinárodních socialně-demokratických sjezdů světových, v nichž opět hrají hlavní prim socialně-demokraticky internacionalní židé, známí velice dobře i ze sjezdů zednářských. A konečně,

naši »čeští« socialní demokraté neopomenou také, pamětlivi jsouce svého původu, zaběhnouti si i na sjezdy do Německa, aby pozdravili tam »bratry v práci«; zvláště v posledních letech 1894 a 1904 nebylo sjezdu socialně-demokratických Němců v rajchu, aby se tam zástupci československé socialní demokracie s pozdravy a gratulacemi neblýskali. Podobně Němci z říše nezapomínají svých rakouských dětí a přicházejí také na sjezdy rakouských soudruhů, aby i zde německo-socialistická solidarita se upevnila a utužila.

Tak dalece jsou tedy čeští socialní demokraté, až na ty nešťastné Němce a židy — samostatní. Kdo nevěří, ať si opatří protokoly socialně-demokratických sjezdů v Německé říši a u nás a přesvědčí se ihned, že co zde napsáno, není báj ani pohádka, ale skutečná pravda. Němci jsou si toho vědomí, proč vábí české socialní demokraty z řad dělnictva do svých socialně demokratických stanů, my kteří jsme upřímnými vlastenci a hrdými národovci i jako křesťanští socialové z národního i socialního stanoviska těmto socialně-německo-českým punktacím velmi dobře rozumíme. Němci uvažují: 1. Největší zástup pracujícího lidu v Rakousku je národnosti české a slovanské a proto za: 2. Jest nutná potřeba socialně-demokraticky internacionalní zásadou setříti z tohoto lidu národní a vlastenecký ráz — v zájmu veliké budoucí Germanie. A proto ta německo-slovanská socialně-demokratická solidarita se Němci tak houževnatě u nás udržuje a vůdcové socialních demokratů jako slepí lezou za bratry z rajchu až do Berlína — a kdyby Němci chtěli, půjdou za nimi »naši« až do Africké země Hererů. (Pokračování.)

Katolíci čeští!

Na památku jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Panny Marie konány byly po všem katolickém světě sjezdy, jež vrcholily v památném kongresu Marianském v Římě; jimi znova se osvědčila stará pravda, že tam, kde ctí se Vykupitel, nemůže chyběti úcta jeho sv. Matky. Také v naší vlasti oslaveno bylo radostné jubileum 11. prosince 1904 způsobem důstojným. V nynější době, kdy se vede urputný boj proti všem ideálním statkům duchovního rázu, zvláště pak proti náboženství, nestačí pouhá oslava Panny Marie, nutno přikročiti k úsilovné práci, aby idea Marianská jako kvas pronikla všechen náš pospolitý život.

Idea Marianská — uskutečnění zářných ctností, jimiž se stkvěla rodička Boží jakožto ideál dokonalého křesťanství.

Jednání o tom bude vůdčí myšlenkou kongresu Marianského, který za souhlasu a svolení nejdůstojnějšího episkopátu Českého bude uspořádán letos o svatodušních svátcích *dne 12.—14. června v Praze.*

Při kongresu tomto uvedeme si na paměť vzácné ony příklady vroucí úcty Panny Marie v dobách minulých a rokovati

budeme o tom, jak by vzhledem k poměrům našim a potřebám současným třeba bylo život křesťanský u nás ideou Marianskou ozdravěti, osvěžiti a utvrditi.

Na kongresu bude v jednotlivých odborech pracovních pilně pojednáno zejména o úkolu jednot a kongregací Marianských, třetích řádů, mužských i ženských spolků vzdělavacích, jednot charitativních, literárních a uměleckých.

Zvláště bude jednáno v sekci tiskové o Marianské ikonografii a literatuře, o vlivu idee Marianské v tisku, o úctě Panny Marie v literatuře, zvláště v poesii lidové i umělé, v sekci kultu Marianského o úctě k P. Marii v životě prostonárodním, o místech poutních, o kultu P. Marie se strany mládeže a vlivu jeho na veřejnou mravnost.

Na společné schůzi slavnostní bude promluveno o socialním poslání Panny Marie a o vlivu ideje Marianské na vzdělanost.

Úkol náš jest veliký, ale dá Bůh, že úsilím četných pracovníků pod ochranou Panny Marie se zdaří práce obmýšlená; aby pak sjezd přinesl žádoucí ovoce, jest třeba, aby se Marianského kongresu súčastnili v hojném počtu ti, kteří křesťansko-katolicky smýšlejí a cítí.

Zveme Vás tudíž, věrní ctitelé Marianští, do Prahy k tomuto kongresu.

Honosíť se vlast naše od pradávna vroucí úctou Marianskou, která jest svatým odkazem předků našich; o tom svědčí velebné kaple a chrámy, sochy, obrazy a oltáře Panny Marie, četná milostná poutní místa v údolích, na horách, ve vesnicích i městech, nádherné i dojemné zpěvy a písně; chvála Panny Marie zaznívá v četných duchovních řádech, spolcích a kongregacích, od tisíců terciářů a údů bratrstev, při procesích i pobožnostech soukromých, takže možno říci, že dnem i nocí také u nás ustavičně zní hymnus: Ave Maria!

Katolíci čeští!

Pod záštitou Rodičky Boží zavítejte tudíž do Prahy ke kongresu, na němž má se vykonati kus záslužné práce k osvěžení a posílení života katolického, k prospěchu vlasti a sv. víry.

Sjezdu mohou se súčastniti nejen katolíci z Čech, pro které jest kongres Marianský vlastně pořádán, i katolíci z jiných zemí budou nám vítáni.

Na shledanou v Praze!

Pořad kongresu:

Dne *12. června*, pondělí svatodušní, v různých sálech pražských: odpol.: Den katolických spolků.

(Porady: Marianských kongregací, Třetího řádu sv. Dominika, Třetího řádu sv. Františka, Vzdělavacích spolků mužských, Vzdělavacích spolků ženských, Charitativních spolků mužských, Charitativních spolků ženských, Spolků literárních a uměleckých.)

Večer: Zahajovací schůze kongresu, přednáška o poutních místech Marianských s obrazy světelnými na Žofíně.

Dne *13. června v úterý*: Ráno: Slavné služby Boží. — Zasedání sekce pro tisk. (České a německé odloučeně.) Odpol.:

Zasedání sekce pro kult Marianský. (České a německé odděleně). Na Žofíně. — Večer: Slavnostní schůze kongresu na Žofíně (oboujazyčné).

Dne *14. června ve středu* na Žofíně: Schůze závěrečná, resoluce, volba výkonného komitétu sjezdového.

Podrobný program sjezdu bude záhy uveřejněn. Dotazy v příčině kongresu a pod. zodpoví komitét přípravný, resp. jednatel prof. V. Müller, Smíchov 1050, Královská třída.

V Praze, dne 30. dubna 1905.

Vojtěch Josef hrabě **Schönborn**,
předseda komitétu.

Msgr. Th. Dr. **Josef Burian**,
kapitol. děkan Vyšehradský.

Václav Manlík,
metrop. kanovník.

místopředsedové.

Dr. **Karel Hilgenreiner**,
c. k. univ. profesor.

Václav Müller.
c. k. gymnasialní profesor.

jednatelé.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Kollár a »Hlasové.«

Kollár byl příčinou, že vznikla vůbec myšlénka vydati »Hlasy«. Ale Kollár sám vyplnil také svými příspěvky a dopisy svých přátel skoro polovici knížky, která měla čeliti odštěpenským snahám slovenským. Řekli jsme již, na jakém stanovisku stál Kollár oproti svému mateřskému podřečí. Stanovisko to bylo tak správně voleno, že ještě dnes odpovída všem přátelům československé jednoty, ba že platí do dneška pro všecka podřečí jazyka českého vůbec. Vyložme si tudíž ještě, jak smýšlel Kollár o slovenské jazykové samostatnosti.

Slovenčina je podřečí češtiny — ale sama v sobě není také jednotná, lišíc se v každé stolici zvláštními krajinomluvy, tak že by sám Bernolák se podivil, kterak docela jemu protichůdnou grammatiku má na př. podřečí v Pohroní. Tato veliká rozličnost dá se vysvětliti geografickou rozlohou Slovenska, jakož také velikým nedostatkem společné literatury. Na Slovensku je sedmero nářečí. České, kterého užívají protestanti při bohoslužbách; vlastně slovenské, které dá se nalézti jen ve středu Slovenska ve vysokými Tatrami ohrazených dolinách a rovinách, asi ve stolicích Turčanské, Oravské, Liptovské, v části Trenčanské, Nitránské a Zvolenské. Polsko-slovenské, panující ve stolicích Šáryšské a Spišské; rusínsko-slovenské v Berežské, srbsko-slovenské v Báčské stolici (na dolní zemi, kde jsou celé komplexy osazeny

Slováky); německo-slovenské, v báňských městech Šťávnici, Křemnici, a konečně maďarsko-slovenské ve stolicích, kde jsou Slováci sousedy Maďarů nebo s nimi přemícháni, jako v Pešťské, Novohradské a Békešské stolici. Toto rozdělení není sice úplně správné, hlavně pokud se dle Kollára samostatných podřečí slovensko-srbského, slovensko-německého a slovensko-maďarského týče. Sousední nářečí neslovanská zajisté oplývají na každý slovanský jazyk, na řečovém pomezí je vždy neustálá fluktuace jazyková a nejen národnostní, jejíž výsledek bývá, že obě sousední řeči se kazí, přibírajíce formy a slova své sousedky. Taková zkažená řeč nesmí se však považovati za nové podřečí.

Kollár rozeznávající tolikerá nářečí na Slovensku, uvažuje, které by schopno bylo samostatným spisovným jazykem se státi a přichází k závěru, že Slováci mohou psáti jen česky, 1. neboť užívají od starodávna jen české biblí, tak že sedláci slovenští a selky umějí řeč biblickou lépe než svou dědinskou. 2. České písemnictví stojí již na znamenitém stupni rozkvětu a dokonalosti. Spojením s Čechy získají Slováci literárně tolik, co sami ani za padesát i více roků samostatně si nezbudují. To byl Kollárův úsudek před 60 roky a ukázal se bohužel správným. 3. Čeští vystěhovalci, vyrostlí v české reformaci, spojili literárně již v XV. a XVI. věku Slováky s Čechy. Tu mluví Kollár evangelík. 4. Staročeské literární památky jsou velice blízké nynější střední slovenčině, až člověka svádějí, že by je považoval za slovenské. Na to ukazovali i jiní před Kollárem, po něm a užívali této okolnosti za důkaz pro samostatnost slovenčiny. Konečně 5. i největší národové, kde druh od druha liší se hrozitánsky svým podřečím, přijal za řeč spisovnou jen dialekt jediné malé krajinky. — Ze všech těchto důvodů mluví k nám pro českou biblí horlící slovenský evangelík. Jediný na první jen pohled až dodnes platící jeho důvod jest, že Slováci za drahnou dobu nedomohou se toho, co jim již nyní (1846) písemnictví české skýtá. Důvod tento ukázal se bohužel správným — ale Kollár se ani ve snu nenadál, kteří faktové přispějí k tomu, aby měl pravdu. Kollárovi roku 1846 ještě ani ve snách nesnilo se, jaká křížová cesta čeká jeho otecký národ, kteří nepřátelé a jak mocně postaví se na odpor volnému rozvoji jeho rodné mluvy a jejího písemnictví.

Ale přece i ve »Hlasích« ozývá se v Kollárovi onen Kollár, který psal ve svém mládí slovakisující dopisy krajanu svému Pavlu Josefu Šafaříkovi, který skládal »Slávy Dceru«, báseň nehynoucí krásy. Spisovná řeč česká musí upustiti od germanismův, musí přijati ze slovenčiny v ní žijící krásná a starobylá slovanská rčení. Leč přece, co Kollár míní o dlouhých slabikách slovenského nářečí (na př. *náděja, záhrada, pisár, lekár, smútiti*), kterých ani dnešní spisovná slovenčina neužívá, zdá se nám, že vytrysklo z jeho, jinak v básnické jeho činnosti málo zřejmé lásky k časoměrné prosodii. Kollár se domníval, že dlouhými slovenskými syllabami dala by se obroditi česká časomíra, jak ji pěstovali Nudožeřin a Komenský, a jak ji zamýšleli nepodepsaní slovenští vydavatelé »Počátkův českého básnictví obzvláště prosodie«. Moderní český básník prosodický považoval by takové

slovenské dlouhé tvary za *nedovolenou* básnickou licenci, jak nejlépe zřejmo na Svat. Čechově básni »Václav Živsa«. Čech zajisté raději dopouštěl se jiné nedovolené a u klasických básníků nebývale licence, totiž hexametru *sedmistopového*, než dloužení slabik po způsobu slovenské mluvy lidové.

Kollár i skutkem ukazuje ve »Hlasích«, jak by se mohly uváděti slovenské formy do české mluvy knižní. Píše zajisté, že vědomě, *pohrúžiti* (str. 111.), čornilid (str. 111.) pechořiti se (str. 110), obraza (str. 110.), poblud (str. 113.), chrastinkování blyskotky (str. 115.), čižmář, boženík (str. 117.) a jinde více. Básník sám zpovídá se: »Nestydím se vyznati, že byla doba v mém vlastním životě a spisovatelství, kde i já jako tam Herkules na rozcestí na rozpacích sem stál, a podobnému pokušení vystaven byl: odtrhnouti se od společné literatury a výhradně slovenčiti; ale děkuji Bohu, že sem časně navrátil se k rozumnější povědomosti . . .«

O rozcestí tomto víme dobře z Kollárových dopisů Šafaříkovi, ale také z vlastních jeho publikovaných spisovatelských prací.

Na tomtéž rozcestí stál také Šafařík, o němž sluší se zmíniti, že sice v »Dějinách literatur slovanských« r. 1826 oddělil slovenskou literaturu od české, ale ve »Svovanském Národopise« r. 1841 Slováků za samostatný národ již neuznal.

Ještě slovo, jak ve »Hlasích« Kollár napomínal rodné své bratry Slováky k literární jednotě s národnostní slavnosti s Čechy. Slova jeho zní tu jako otcovské kázaní, bratrské napomenutí, tu jako nadšené proroctví národního pěvce.

Dojemnými slovy líčí básník lásku Slovákův k české knize, jakož i dokazuje, že česká kniha je lásky té hodna, že si jí zaslouží, že se jí láska věnovati musí. Na roztržce nesou část viny také Čechové. Žádný český spisovatel nemá slovenských, na roli společné literatury pracujících spisovatelův odsuzovati. Dobře píše o tom Hurban, že české knihy slovenských auktorův posuzovaly se v Čechách tak, že jako »na slovenské péro je dosti.« Kollár neznal tohoto teprve později vysloveného Hurbanova úsudku, ale právě okolnost, že dva velicí básníci a buditelé, český a slovenský, srovnávají se v tomto úsudku, dosvědčuje jeho správnost, o níž ani my pochybovati nemáme příčiny. Kollár výslovně vytýká, že bratří Čechové neměli tolik ducha, aby Slováky k sobě na vždy připoutali, nýbrž že naopak je odsuzovali. Čechové pro sebe monopolisovali české písemnictví, svým chováním vylučujíce z něho Slováky. A přece literatura jest svobodná republika, neznající ani monopolův ani samovládců, byt to byli třeba Caesarové. Kollár správnou učinil diagnosu o popudu ke slovenskému separatismu, pokud jej dávali Čechové z království. Kollár také vycítil, že čeština by se slovenskými slovy velmi poslovanila vymýtivši mnohé germanismy a kazimluvy, a že by se tím stala uchu i srdci slovenskému bližší a milejší. Dokonce také připojením Srbův Lužických k písemnictví českému získala by čeština na slovanskosti a Srbové nabyli by větší jistoty, že nebudou poněmčováni, jako literárně s Čechy spojení Slováci byli by jistější, že nebudou zma-

ďařeni. To bylo Kollárovo přání utopické, ale ani básník »Slávy Dcery« nepokusil se o literární sloučení Čechů s Lužičany.

O slovanské nesvornosti mluví Kollár kazatelsky a věštecky. Praví:

Celá historie slavjanská jest historie nesvornosti. Ale ten starý Belzebub nesvornosti lomcuje posavad v našem národu. Tu nás trká nesnášelivost v náboženství a ztřeštěné nenávidění jinověrců, tam trpké hašteření pro pravopisy, přízvuky a časomíry. Nikde se tolik nepíše a nemluví o svornosti, o jednotě a vzájemnosti, jak v našem národu, na důkaz, že jí není a že je jí třeba. Svorností všech stává se národ sám v sobě silným, svobodným, veselým, cizincům vážným, přátelům milým, protivníkům v čas nebezpečenství strašným a nepřemožitelným; skrze nesvornost rozdrobuje a ochromuje všecky síly, činí nemožné veliké úmysly a díla, ona zničuje všeliké drahé dědictví a poklady od starých časův k potomkům přišlé, láme svaté památky a pomníky předkův.

Národní nesvornost jest národní sebevražda; malý, ale svorný národ již často zvítězil nad národem velikým, nesvorným. Národ nesvorný k otroctví a záhubě dozrává, není hoden v národů řadě státi, sám sobě kuje pouta na nohy a meč na vlastní krk . . . Ze Slovákův nic nebude, z Čechův a Moravanův též nic, zůstanou-li co mrvy a zlomky osamělí. Varujte se proto různic národních, ale neméně střežte se nesnášelivosti v náboženství.

Tak a podobně mluvil Kollár. Chtěl ukázati svým krajanům, že literární roztržkou sami si kopou hrob. Ale Bohu dík, temná předtucha jeho do dneška se nesplnila a v dohledné budoucnosti také již se asi nesplní.

Šafařík a Slováci.

Vyčítává se se slovenské strany Čechům, že dali nám mezi několika menšími spisovately velikány Kollára i Šafaříka a že k slovanskému národnímu uvědomění probudili nám »Otce vlasti«, historiografa Palackého, začež my dali jsme jim jen muzikanta Kadavého a novelistu i dramatického spisovatele Ferka Urbánka (z Púchovské Doliny).

Slováci dali nám Šafaříka. Ovšem jen potud, že Šafařík psal česky, neboť Šafařík svým velikým duchem náleží všem slovanským národům bez rozdílu. Svou přísně vědeckou tvorbou jest veliký polyhistor Šafařík pravým panslavistou nejčistšího zrna.

Ale svými boji proti slovenčině, proti odluce Slovákův od české literatury, přiznal se Šafařík sám k české národnosti. Kdyby se však mělo dokazovati, zdali se Šafařík odnárodnil nebo neodnárodnil, byl-li slovenským renegátem nebo nebyl-li jím, svedl by pokus důkazu takového na zcestí a do nemilých a zbytečných rozporů. Lépe proto se důkazu takového ani nepodjati.

Pavel Josef Šafařík narodil ze dne 13. máje r. 1795 v Kobeljárově, vesnici stolice Gemerské na uher. Slovensku. Pocházel z rodiny českých exulantův. V češtině vzdělal se již v domě otcovském, kde mu český písmák Novák půjčoval české knihy a kde u otce, slovenského pastora, poznal české knihy bohoslu-

žebné (hlavně biblí).[1]) Již na slovenském evangelickém lyceu v Kežmarku byl tak upřímným Slovanem, že žaloval, že rektor Podkonický s učitelské stolice bez studu hlásal nenávist a opovržení naproti Slovanům.[2])

R. 1826 vydal v Budíně první své obšírnější dílo: »Geschichte der slavischen Sprache und Litteratur nach allen Mundarten«. Kniha je psána duchem vlasteneckým, slohem vzletným a pérem kritickým.[3])

V knize této (poprve v knize kritiky vědecké) oddělil písemnictví slovenské od českého a pojednal o něm jako o samostatném odvětví literatury slovanské.[4]) V Čechách mu to bylo vytýkáno, neboť tím, zdálo se tak aspoň, Šafařík jaksi rozluku jednoty literární, uvědoměle podniknutou teprve Bernolákem, uzákonil. Šafařík však v této věci ve svém mladickém slovanském zápalu nebyl si jist. V soukromých dopisech psal vždy knižní mluvou českou. Ba často žehral na »bernoláčení.« Nejlepším svědectvím jeho nerozhodnosti jsou dopisy jeho nejlepšímu příteli Kollárovi. R. 1821 dne 14. února píše mu: »I sám pravím, abychom sebe více hleděli než Čechů. Mezi tím nechci, aby tomu tak rozuměno bylo, jako bych jazyk našeho lidu (t. j. slovenského) do nich naprosto uvésti žádal; nebo ačkoli vím dobře, že každý národ jedině ve svém vlastním jazyku osvěcován a k vyššímu životu probuzen býti může, nicméně v této příčině tak smýšlím, že by nastoupení cesty Bernolákovy jen větší zkázu na nás uvedlo.« A v podobném smyslu pronáší se také v listě ze dne 4. března r. 1823 a Literatura naše (t. j. slovenská) jest arci jen ratolest literatury české a všech nás nejvroucnější péče býti musí, aby v ní vždy zůstala.« Ještě 16. října 1825 píše Kollárovi: »S tím bernoláčením mluvy naší se mysl má nijak zpřáteliti nemůže.« Ale přece domníval se Šafařík, že může česká řeč získati slovenčinou na libozvučnosti a proto již v roce 1826 do svých soukromých dopisů zaváděl slovenské tvary,[5]) jako dlouhé *ú* místo ou, široké *a* místo užšího českého *e*, rozvazoval konsonanty vsunutým *e*.[6]) Působení Kollárovo tedy celkem na mladého Šafaříka upříti se nedá, ač na vědeckém poli byli si tito dva velikáni naprosto protichůdni.[7])

Leč do mluvy spisovné Šafařík těchto slovakismů nikdy neuvedl. Nejlépe však dokazuje, v jakých nejistotách byl Šafařík ohledně samostatnosti slovenčiny v prvních dobách své vědecké tvorby dopis jeho Kollárovi z r. 1826, poslaný záhy po vydání dějin řečí literatur slovanských: »Nářek na oddělování slovenského nářečí od českého v me literatuře jest věru bezzásadný! Od toho nemohu odstoupiti. V budoucím vydání ještě dále pokročím.

[1]) V. Brandl, Život P. J. Šafaříka v Brně 1887 pg. 2.
[2]) Meakulpinský, »Co hatí Slováky?« pg. 163.
[3]) V. Brandl, oc. pg. 127.
[4]) Na stranách 370—398.
[5]) Více o tom viz v pojednání Dra. Jar. Vlčka: »Kterak Šafaříka smýšlel o literární jednotě československé v »Časop. Matice Moravské,« 1895 pg. 297 sq.
[6]) búrka, vykúpení najdokonalejší; rozvazováním konsonantů upozornil na sebe Kollár v pozdějších vydáních »Slávy dcery«, na př. *selzy* ronící atd.
[7]) Viz V. Brandl, P. J. Šafařík, pg. 12—14.

Nynější pospolitý sloh českých spisovatelóv nemóže nikdy národným slohem našich Slovákóv býti. Pokud si naši Slováci svému nářečí jakýsi přiměřený spisovný sloh, nech třebas na základech české grammatiky, nezavazejí, až potud nebude u nás národné literatury, nebude u lidu chuti ku čtení. My spisovatelé budeme jen bramínové mezi lidem naším jako sme posud byli. Nebylo by na škodu, kdybyste buď ve »Kroku« nebo v »Museum« proti tomu neslovenskému slovu »slovácké« vystúpili. Každý národ sám nejlépe ví, jak řeč svú jmenovali má. Národná jména buďte svatá. Na tom slovu: slovenský, slovenské, Slovensko, na tom jediném slovu visí celá starožitnost našeho kmene.«[8]) Šafařík však nebyl muž takový, aby se nesnažil dosíci vlastního názoru a vlastního přesvědčení ve věci, kterou mu bylo se zabývati. Jeho počátečná nejistota ve věci slovenské samostatnosti byla odstraněna a na její místo nastoupila zásada, že československá literatura může býti jen jedna, ale že česká kniha se Slovákovi nehodí. Je nutno v rámci jednoty literární psáti zvláštní knihy pro Slováky, kde by se dbalo slovenských krajomluvů a slovenských forem. Pro Slováky je třeba zvláštní grammatiky a Šafařík neustával Kollára vybízeti, aby sestavil asi osmiarchovou, tedy stručnou grammatiku nářečí, ve kterém je nutno psáti knihy lidu slovenskému. Mínil také Šafařík, že tvary slovenskými reformovala by se knižní řeč česká, ale reforma ta že musí vyjíti ze Slovenska, neboť nářečí české je nelibozvučné, a Čechové nejsou si nelibozvuku toho vědomi, ba považují svou řeč za nejzvučnější slovanskou. Šafařík odmítal grammatiku Bernolákovu, protože dělila bývalou jedinou literaturu na dvé, ale chtěl novou, která by stala se společným vodítkem Čechům i Slovákům. Pavel Jos. Šafařík tedy byl proti rozštěpení, chtěl jednotu, ale jako rozený a svého původu nikdy nezapírající Slovák chtěl v jednotě také míti platnost pro své rodné nářečí.[9])

Také slovenské básně Hollého učinily na Šafaříka dobrý dojem, který však u něho smazala auktorita Dobrovského, který do konce svého života stál proti bernoláčině, proti roztržce a mocí své auktority strhl také Šafaříka, Kollára i Palackého.[10])

Šafařík k druhému vydání svých dějin řeči a literatury nedošel, ač ještě r. 1836 o něm psal Pogodinovi na Rus. Ale i kdyby bylo k druhému obšírnějšímu a na nových badáních založenému vydání došlo, původce knihy dospěl již k jiným závěrům a dopracoval se jiného smýšlení, ač vždy věřil, že slovenské nářečí jest co do výslovnosti měkčí češtiny,[11]) ba že je jiné než české.

Když r. 1845 Ludevít Štúr, hodlaje společným spisovným jazykem slovenským sloučiti slovenské protestanty i katolíky, zavrhl tehdy již málo užívanou bernoláčinu a založil nový spisovný jazyk slovenský na základě mluvy, která ovládá střední stolice slovenské, přidal se Šafařík k odpůrcům samostatnosti slovenské řeči a literatury a přispěl do »Hlasů«. (Pokračování.)

[8]) Viz »Nár. Noviny«, 1903 č. 2. Dr. Jar. Vlček v »Čas. Mat. Mor.« 1895 pg. 299.
[9]) Dr. Vlček v »Časop. Mat. Mor. 1895 pg. 293—302.
[10]) »Literatura česká XIX. století,« díl I. Praha, 1902 pg. 149.
[11]) V. Brandl »Život Jos. Dobrovského«. v Brně 1883 pg. 241.

»Bílé světlo.«

Napsal JOSEF SVOZIL.

(Dokončení.)

Nejnejasnější a nejslabší ze všech úvah jest stať o »Mravnosti«. Je pochopitelno, že autor, když byl popřel všecku objektivní pravdu, když odstranil odplatu i trest věčný, přichází do nesnází, kdy má vymeziti pojmy povinnosti a mravnosti. Marně by někdo podle nadpisu čekal nějaký nový ethický system nebo aspoň odpovědi na důležité otázky ethiky vůbec. Několik frází a nic více! Na důkaz uvádíme jen toto místo. »Snaha po mravnosti — toť zrovna tolik, jak snaha zavlažiti celou zemi prameny a všecky tyto prameny sváděti zase do moře života, do moře, v němž žije, na němž se nese to, co jinde býti nemůže, a odkudž působením slunce zase prameny dostávají nové a nové posily. Sluncem našeho života jest to, co jmenujeme duchem. Jen duch dává plodnost, jen duch ji stupňuje. Všecko je dobré, co přispívá k životu a harmonii života. Harmonií života pak je srovnávání, svádění všech jevů, všech proudů a všech jedinců v život celkový, v celkový mohutný proud. Dobré jsou věci, jež do nekonečna stupňovány, nekonečně s obměnami opakovány, dávají stále život. Tyto věci působí láska. Jsou to její děti v nejvlastnějším slova smyslu. Lásku můžeme projevovati stále a stále, nově a nově, víc a více — vždy působí radost a chuť k životu.« — A jak povrchně řeší autor oprávněnou námitku, že, připustíme-li pouze řád přirozený, vlastně vše lidské je mravné! »Říká se: Když prý je morálka na základě přirozeném, pak prý je lidské všecko, protože všecko je přirozené. Opravdu? Ale proč by bylo lidským právě to, co je hrubé, co je méně krásné, co je *méně dobré* (tedy »idem per idem«), co je tedy méně positivní? Proč by nebylo lidštější to, co je krásnější, co je lepší, co je tedy positivnější?« Důsledně k svému »systemu« musil by vlastně pan Svozil všecku mravní povinost, všecku mravnost vůbec zavrhnouti. Každý jde »svou cestou« za »plností života,« každý má tedy své »dobro« a svou »mravnost«. Není u něho zásluhy, celá zásluha je ve vnitřní radosti a spokojenosti, již kdo cítí. A poněvadž každý má svou radost, poněvadž někomu radostí jest váleti se v bahnu a hnusu tohoto světa, pak je ctnost a zlo tedy stejně záslužné. Pan Svozil schvaluje lež a pokrytství (str. 165), aby omluvil své setrvání v církvi i potom, když víry neměl. Podle »třídní neomylnické« morálky ovšem »lest« v tomto smyslu, t. j. vlastně přímá přetvářka, není dovolena. — Také v revoluci nevidí nic špatného, spíše jest mu něčím velikým (str. 132), za to stát papežský podle něho vznikl loupeží! (str. 43). Dle pana auktora není člověk ani »plně svoboden«, tím méně jest oprávněn souditi o zodpovědnosti nebo nezodpovědnosti činů druhých. Zamítá tudíž pan autor trest mimoten, který je lékem, zvláště trest smrti a doživotního žaláře. Morálka celkem dosti pohodlná; třeba jen vyčkati, jak dlouho vystačí samému panu Svozilovi, a jak dlouho bude z činu svého pociťovati onu vnitřní radost, o které tak často mluví. — Ostatně třeba uznati, že mnohé názory o praktickém životě jsou zcela případny a správny a prozrazují jeho pozorovatelský talent.

Málo positivního je v článcích »Člověk a společnost« a »Politika«. Pan spisovatel se domnívá, že odpovědnost, která jednou (smrtí totiž) končí, nikdy na to nestačí, aby člověku dosti silně vnukala vědomí povinnosti. — To platí ovšem jem tehdy, není-li po smrti už života vůbec,

nikoli však při sankci věčného trestu a věčné odplaty, jak učí o ní náboženství katolické. Věřícímu katolíku není nijak divno, odkud »se berou lidé, kteří hledají a umějí najíti radost i v nepohodlné a nevděčné práci pro jiné« (str. 131). — Pan Svozil se vyslovuje pro úplnou demokratisaci a to opakuje častěji. Sám však uznává historické faktum, že demokratisace do krajností provedená vždy zvracela se v jedinovládu a končila tyranií. Dle všeho zdá se však, že moc státní, organisace společenské vůbec mají býti jen prozatímními, přechodními stupni k oné »ideální anarchii«, stupni, které nanejvýše lze trpět, »dokud lidé nejsou mravně vyspělí«. Kdy to bude, to ovšem pan Svozil nepovídá. Na str. 204 však zase tvrdí, že »svobodomyslnost dává právo, překážeti mocí v uskutečňování a provádění věcí a zásad těm, kdož jimi poškozují právo jiných — a to zase jenom mocí poškozují.« A poněvadž takoví lidé budou vždycky, co svět světem bude, nezbaví se přece pan Svozil vlády, ano i násilné vlády a tak nenáviděného práva positivního. — Moc, oprávněnost autority lidské nelze prý opírat o Boha, neboť v Bohu samém prý vlády není! (str. 150). Jaké sofisma. Jako by se dokazovala oprávněnost autority z toho, že Bůh sám sobě vládne, a ne že nám vládne, že je naším Pánem. — Spisovatel doporučuje důvěru, srdečnost, poctivost a jiné ctnosti společenské a občanské, ale jak přivésti k nim lidstvo, není-li v srdci jednoho každého vyššího zákona s dostatečnou sankcí?

Pan Svozil zavrhuje též modlitbu prosebnou. Je mi těžko věřiti, že by pan Svozil neměl jiného pojmu o modlitbě, než že jest prostředkem, kterým člověk v pravém smyslu Boha k něčemu přemlouvá, na něm žebrá. Je-li však pojem jeho o modlitbě vyšší, tak jak ho podává theologie katolická (nikdy není to ovšem pouhé »přemýšlení« a »uvažování«), jak je to potom možné, že by v modlitbě viděl něco, co Bohu odporuje? Vždyť názor jeho přece není materialistický, názor naprosté nutnosti. Právě vyšší nazírání na svět a na prozřetelnost Boží vede nutně k uznání oprávněnosti a potřeby modlitby (krásně o tom pojednává J. Duillé de Saint-Projet ve své apologii).

V odstavci »Muž a žena« nalézáme vysvětlení nápisu knihy. Ze spojení různobarevných paprsků vzniká harmonie čistého, bílého světla, ve kterém teprve viděti všecky věci v plném lesku a celé kráse. Takovou harmonií čistého světla, takovým »bílým světlem« jest spojení muže se ženou. O svém poměru k ženě a manželství mluví tedy pan Svozil v tomto oddíle.

Předeslati dlužno, že autor, který byl v předešlých úvahách celkem — až na častější a zhusta s věcí ani nesouvisející výpady proti »nesmylnictví« a »orthodoxismus« — zachoval objektivnost, v této a následující stati objektivnosti nezachoval. A přece jsem přesvědčen, že většina těch, kteří z knihy Svozilovy budou čísti, přečte vedle úvodu jen tyto poslední dva odstavce.

Jaká je logika páně Svozilova, o tom tato jediná ukázka. »Scholastická filosofie učila (na jiném místě praví, že je to učením katolické theologie), že je lepší jakákoli existence, jakýkoli život nad život žádný. Jestliže je lepší jakákoliv existence než existence žádná, kterak může býti lepší a záslužnější, když člověk nechce dáti život nikomu (rozuměj, když nevstoupí v manželství) záslužnější než to, když druhý dává život dětem a co může se o ně stará.« (Str. 224.) Už toto jediné sofisma

tuším všem stačí, aby si o »vědeckosti« páně Svozilově učinili patřičný pojem.

Pan Svozil se domnívá, že pojem jeho o manželství jest idealnějším než pojem, jaký má o něm církev katolická. Jemu je manželství hlavně spojením a vzájemným doplněním duší, katolická nauka uvádí jako »finis principalis« plození dítek, ano je prý dovoleno dle katolické morálky učiniti sňatek z jakéhokoli důvodu počestného, jen když se účel prvotný nevylučuje. Nahlédne-li pan Svozil do kterékoli morálky nebo ethiky křesťanské, nalezne tam, že se uvádí dvojí »finis primarius:« plození a výchova dítek a vzájemná pomoc a útěcha a v tom zajisté ono »spojení a doplnění duší« jest obsaženo. Že se plození dítek uvádí také jako účel hlavní a prvotný, to by se snad mnohému, třebas neviděl ideál ve »zničení« hmoty, mohlo zdáti málo ideálním; ale co naplat, když tomu tak vskutku jest, když rozdíl pohlaví je na prvém místě fysiologický a pak teprve psychologický. Církev ovšem přeje si a musí si přáti, aby »finis primarius« vždy byl rozhodující a na prvním místě (»per se,« chce-li pan autor) volený; než kdo zná povahu lidskou a její náklonnost ke hmotnému a smyslnému, ten se nebude diviti, že církev nezatracuje dle své morálky hned každého, kdo z nějakého vedlejšího účelu do manželství vstupuje a účel prvotný, který se ostatně sám sebou rozumí, nevylučuje. Neboť pan spisovatel dozná, že není každý tak idealní jako on sám, a že i co manželství se týče, mnozí jsou, kteří jinou cestou »hledají, než on sám.«

Jedinou zárukou nerozlučnosti manželství jest dle Svozila vzájemná, stále rostoucí láska manželů. Pan Svozil považuje tedy lásku za něco stálého, nepomíjejícího. Nechceme o upřímnosti jeho »lásky« pochybovati, ale že není každá láska taková, a že tedy je láska velice slabým podkladem stálosti a nerozlučitelnosti manželství, to by pan Svozil přece z pozorování života mohl už věděti. — Pan Svozil považuje spojení muže se ženou manželstvím nutným k »plnosti života«. Nevím co tím chce říci. Myslím, že přece nechce tvrditi, že by manželství každému bylo fysickou nutností? — Názor páně Svozilův o manželství jest ovšem ve sporu s názorem katolickým, a to aby proti katolickému názoru manželství na str. 249—257 znovu brojil.

Že »remedium concupiscentiae« teprve jako podřaděný účel manželství se uvádí, pan Svozil přece ví, z toho nemůže tedy na »nízkost« náhledu na manželství souditi. I pan Svozil sám uznává, že zdrželivost v jisté době — v dobách barbarské tělesnosti — měla svůj význam. Patrně neví tedy, že i nyní hrubá smyslnost, a to snad raffinovanější ještě než za dob pohanských v mnohých kruzích — v těch ovšem, které víru ztratily — zavládla, a že tedy i nyní zdrželivost má význam a že k dobru společnosti směřuje snaha těch, kteří panictví zachovávají a církve, která je předpisuje. Že tím manželství není zavrženo, je přece jasno; ano dle rčení církve je manželství pro celek (ne pro jednotlivce) potřebno, a tím odpadá i námitka Svozilova o prvorodičích (str. 350). Také pro pana Svozila nebylo by špatným a něčím zavržení hodným, kdyby se nebyl dobrovolně a s plným vědomím k ustavičné čistotě zavázal. (Mimochodem řečeno, pan Svozil se velice mýlí, domnívaje se, že vzdáním se práv, které mu církev dala, už se zbavil všech svých povinností, i povinnosti celibátní.) — Že pan Svozil (na str. 225) názor sv. Alfonsa, který nyní není ani míněním většiny theologů, připisuje

na vrub »neomylné, ideální« morálce katolické, svědčí také o jeho vědomostech theologických a o jeho způsobu boje. — Velikou neznalost a konfusi jeví autor, když (na str. 256) mluví o rozlučitelnosti manželství. Zaměňují se tu zcela pojmy rozlučitelnosti »vnitřní« a »vnější«. Manželství *vnitřně*, t. j. bez zakročení vnější autority, pouhou vůlí kontrahentů je nerozlučitelné, a to už dle přirozeného zákona; z toho nenásleduje, že by některé manželství *vnější autoritou*, která od Boha moc k tomu obdržela, nemohlo býti rozvedeno. Manželství pohanů a pod. církev proto nerozlučuje, poněvadž k její pravomoci nepatří. — Při takových vědomostech se ovšem nedivíme, že pan Svozil dochází směšné konkluse, že pro katolíka platí jiné právo přirozené než pro nekatolíka. — Ještě podařenější jest, co praví autor na str. 256: »Udělovateli svátosti manželství jsou sami ti, kdož v manželství vstupují. Pak není přece povinností vůči církvi podstatně nic, než aby její údové jí prostě oznámili, že jsou svoji.« Nevidí pan autor, že něco jiného je »minister sacramenti« a něco jiného ten, k jehož pravomoci náleží předpisy o svátosti, o způsobu a překážkách dávati? — Když byl pan Svozil takto katolický názor na manželství »rozdrtil«, pouští se do boje proti celibátu. A tu opouští už zcela klidné a objektivní stanovisko. — Aspoň 80% kněží (našich ovšem, neboť jinde pan Svozil nebyl) celibátu prý nezachovává, celibát vede k zatajování dětí nebo k zabraňování početí, zákony celibátní tak, jak jsou, plodí zrovna muže nezachovávající celibátu. — Zajisté strašné a těžké to obžaloby našeho kněžstva! Není zvykem přímých a poctivých mužů pronášeti tak těžké obžaloby bez evidentních důvodu. A pan Svozil důkazů nepodává. Sám doznává, že přes to, že už dlouho víry neměl a potřebu ženy cítil, přece celibát zachovával (str. 57) a o jiných domnívá se, že jsou plni snů o ženě, že polovici života pronásledováni jsou vidinami ženy (str. 222). — Ostatně bylo by marným uváděti zde důvody pro celibát, zde nemluví už z pana Svozila jasné poznání, ale vášeň. — Připomínáme mu jen slova, která napsal na str. 112: »Je nutno varovati se jako jedu onoho návyku, jenž hledá cizí chyby jen a jen proto, aby omluvil své.«

Totéž platí o odstavci posledním o »církvi«. Autor zde v jedno shrnuje, co už v knize častěji proti církvi byl pronesl. Z negace zjevení, zázraků, objektivní pravdy vůbec plyne ovšem nutně popírání oprávněnosti církve, která jenom na základě biblicko-historickém je vybudována. Autor však nejenom že jí za oprávněnou společnost neuznává, nýbrž pronáší obžaloby, proti kterým ve jménu církve třeba nejrozhodněji protestovati.

Ano je pravda, že církev učí, ona jediná má pravdu, že jí jedině přísluší právo vládnouti duším, je pravda, že připisuje si neomylnost, ale to proto, že všecka tato práva nezvratnými důkazy od samého Boha odvozuje. Není však pravda, že dobré skutky katolíka, proto že katolíkem jest, u ní více platí, než skutky jinověrce, nýbrž skutky z milosti Boží vykonané mají větší cenu dle jejího snění než skutky bez milosti vykonané. Není pravda, že dle jejího učení platí jiné přirozené právo pro katolíka než pro nekatolíka, není pravda, že církev dříve něčemu učila, co později zavrhla. Pan Svozil zde jednoduše zaměňuje, aby si boj usnadnil, předpisy disciplinární s učením církve.

Ostatně pan Svozil mimo mnohá a mnohá jiná nedokázaná tvrzení popírá i Božství Kristovo (bez důkazů), založení církve od Krista Pána (bez důkazů) a všecky zázraky Božského Mistra (bez důkazů).

Na konec dokládá, že to »dá ovšem ještě mnoho práce než bude přesně rozřešena záhada poslání Kristova.« Radíme panu Svozilovi, aby se neodvažoval snad sám tuto »záhadu« řešiti, dokud jeho vědomosti z filosofie a theologie nebudou lepší, než jaké ukázal v této knize.

Že pan Svozil nepoví nic nového, dalo se souditi, ale že by s takovými dávno vyvrácenými a otřepanými »důkazy« přišel, toho jsme přece neočekávali. Ale právě to je nám novým důkazem, že ne přesvědčení, ale něco jiného bylo příčinou jeho vystoupení, a že je naděje na návrat, až poblouzení pomine. Nadějí jest nám jeho přesně katolická výchova, nadějí víra jeho dětství, nadějí víra a zbožnost jeho matky. Jest si jen přáti, aby obrat stal se co nejdříve, dokud svým slovem a příkladem nepřivede jiné na zcestí. *Dr. B. S.*

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

(Pokračování.)

Ačkoli však volá i v nejnovější brožuře své (str. 41): »pryč od orthodoxního protestantismu«, přece — *při tom sám protestantem zůstává* . . . To není náboženská opravdovost, tomu říkám *náboženská bezcharakternost.* Mnohému by vadila, profesorovi Masarykovi nejen projde, ale dokonce při tom může ještě dělat apoštola a hlasatele nového, lepšího náboženství . . .

Smáti se musí rozumný člověk, čte-li při tom slova další v zmíněné brožuře Masarykově (str. 35): »My skrýváme přesvědčení, Představme si jen, že by dnes učitelé na obecných, středních, vysokých školách, že by lidé v úřadech, zkrátka my intelligenti všichni řekli, co nábožensky věříme a co nevěříme — jaká by byla opravdovost českého života! Avšak co vidíme dnes? Jen krčení a kompromisování v nejsvětějších pro člověka a společnost věcech. Je to veřejné tajemství mezi námi všemi, že nám *officielní* náboženství nestojí za nic, ale my to odkrytě neříkáme. Avšak minimum čestnosti jest, aby český intelligent neskrýval svého přesvědčení náboženského, nýbrž vždy a všude odkrytě je zjevoval . . . *Stát v poznané pravdě a všude, kde je toho potřeba, pravdu vyznat!*«

Masaryk tu mluví o náboženství »officielním« a má tu ovšem, rozumí se samo sebou, především na mysli katolicismus. Mluví o nás, ale táži se, proč nemluví raději *o sobě?* Vždyť o něm platí v té věci, jak jsem ukázal, nejspíše: Medice, cura te ipsum! Proč se stal protestantem, když sám vyznal, že jím de facto není a proč jím zůstává? Proč neukáže sám především příklad náboženské *opravdovosti* a proč chce, aby nejdříve všichni učitelé obecných, středních i vysokých škol a úředníci před ním začli — a on aby se při tom nejspíše svezl?? Proč neučiní Masaryk především sám, co radí jiným? To by byla opravdovost, ale není-li opravdovosti u jiných, jest jí tím méně u něho, ba nejen jest to neopravdovost u něho, ale *zbabělost!* V té věci nejsou rakouské zákony docela nic »polovičaté« a může býti pan profesor v Rakousku i bezkonfesijním vůbec, a má tedy tu nejsnazší cestu, kterou ovšem filo-

soficky ukazuje — jiným! Jinak v theorii, jinak v praxi, u nás by tomu Masaryk řekl: *»jesuitská morálka.«*

Dle mého úsudku: buď nejsem přesvědčen o pravosti své víry a pak mlčím a nepapouškuji to, co jsem slyšel od jiných, anebo jsem přesvědčen, že víra má jest falešná, *a pak ji odvrhnu.* Přesvědčím-li se však, že vyznání moje jest pravé — (a přesvědčiti se, toť povinností vzdělaného člověka), mám-li důvody, abych věřil tak, jak mi nejen srdce, ale i rozum káže, pak jest také mojí povinností hájiti svých citů, zásad a myšlenek . . .

Povinnost hájiti své víry, *své církve*, jest povinností každého charakterního muže, ať jest katolík, evangelík nebo starokatolík. Pravím, že jest povinností hájiti nejen určitého vyznání, ale i církve, neboť *neznám náboženství bez církve*, resp. bez určitě organisované společnosti náboženské.

Vyznavači těchže náboženských zásad sestupují se na venek v jedinou společnost, neboť to právě jest příznakem povahy lidské, že každá myšlénka, která v životě uskutečniti se má, přijímá na se zevnější, smyslům přístupné tvary. Tak vznikají svazky náboženské. A proto všechny řeči o nějakém náboženství bez církve, o náboženství, jež by nebylo vázáno na žádnou církev, na žádnou formu, jež by existovalo snad pouze v srdci, všechny řeči o »čistém«, abstraktním náboženství, jak leckdy hlásá profesor Masaryk, jsou právě jen řeči a klam . . . Kde zůstal při tom tak často vychvalovaný — *realismus?*

Každá myšlenka, která v životě uskutečniti se má, musí býti realisována, to jest přijati musí na se zevnější, smyslům přístupné tvary. Náboženství nabývá v církvi formu skutečnosti. Nelze děliti náboženství od církve, neboť v církvi (resp. v určitém organisovaném vyznání) nabývá každé náboženství teprve existence.

Náboženství, křesťanství a církev jest trojice, která se dnes rozděliti nedá. A ostatně mám-li na zřeteli právě jen křesťanství, náboženství Kristovo, což nezakládal Kristus sám církev? Jaký jiný smysl mají slova Kristova v Písmu: »Ty jsi Petr, to jest skála, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou?«

Nepravím to však z nějakých dogmatických důvodů, z důvodů, jež uvádí snad »officielní« theologie, ale z pojímání — *čistě realistického!* Vždyť sám *Hellwald*, nekatolík, ba veliký nepřítel náboženství kteréhokoli a církve katolické zvláště, ve spise svém »*Culturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung bis zur Gegenwart*« (*Augsburg 1875*), jenž katolicismu jinak ostře se dotýká, nazývá papežství, církev a křesťanství »*tria juncta in uno*« a jsou mu »*in Wahrheit unzertrennlich*« (cit. spis str. 555).

Jak mohu mluviti po tom o nějakém křesťanství bez církve? Mám-li náboženství, věřím-li, uznati musím i některou církev . . . Kterou, to jest věcí svědomí, rozumu a přesvědčení každého jednotlivce. Mluvívá se sice ovšem o svobodě svědomí, *ale vůči pravdě není žádné svědomí, žádný rozum svoboden . . .*

I my katolíci odsuzujeme právě se vší rozhodností náboženskou bezcharakternost, i my chceme náboženskou opravdovost, o níž však pan profesor Masaryk, jak jsem dokázal, nejméně jest povolán mluvit, a právě pro tuto opravdovost svého katolického náboženského smýšlení, žádáme i na panu profesorovi Masarykovi pro sebe především — *svo-*

bodu a uznání! Právě zde by mohl pan profesor ukázati svoji svobodomyslnost, ale tu ji neukázal nikdy *a opravdovost náboženského smýšlení katolického nikdy neuznal a neuzná.* Horuje pro svobodu svědomí, ale proč ji neuznává pro katolíky? On ovšem chce prý i pro katolíky svobodu — od církve. Ale táži se: koho nutí církev katolická k přijetí svého učení a komu brání, aby z ní nevystoupil? Bojuje-li dnes katolická církev, bojuje jen mocí slova a mocí své nauky, a to právo má každá církev, každá společnost, každý jednotlivec! A chce býti pan profesor tak bláhový, aby myslel, že snad mezi tolika tisíci členy katolické církve by se nenašel jediný, jehož přesvědčila právě církev mocí svého slova a mocí své nauky, jenž by zkrátka nebyl o pravosti své víry přesvědčen, jenž by nebyl *opravdovým* katolíkem?

Připouštím ovšem, že i mezi katolíky by se našlo dosti těch, kteří opravdovosti náboženského smýšlení nemají ani za mák, mohl bych mluviti také o katolících »tak zvaných«, ale tvrdím, že jsou v každé církvi; dokázal jsem však, že tak precisně jako dokumentuje neopravdovost náboženského smýšlení profesor Masaryk, nedokumentoval neopravdovost z katolíků dosud žádný. Ten, kdo chce býti hlasatelem myšlénky náboženské, podle mého úsudku si počínati musí zcela jinak než profesor Masaryk. Kdo opravdovosti sám nemá, nemůže o ní s valným prospěchem kázat jiným, a ten nemá také mluviti o minimum čestnosti u jiných.

Směšným jest, že by se nemohlo snad vůbec mluviti o opravdovosti náboženského smýšlení a přesvědčení u katolíků, jako by bylo směšným i tvrditi, že by katolíci především potřebovali snad od pana profesora Masaryka poučování o tom, co pravé náboženství jest, v čem pravé náboženství záleží, jak se jeví a co vlastně náboženstvím není.

(Pokračování.)

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Odbočíme v dnešní stati od líčení lidových prostonárodních postav, jimž jsme věnovali pozornost v číslech minulých, abychom registrovali některé zjevy z ruchu národopisného v poslední době.

V té příčině potěšením nás naplňuje čtvrtá výroční zpráva valné hromady »Zádruhy«, družstva to k povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého, jež nedávno konána byla v Praze v místnostech Obchodní a živnost. komory (Josefské náměstí). I letos Zádruha se zdarem svěřila v Karlových Varech prodej zboží — zvláště zlatých výšivek, blatských plen a různých druhů krajek pí. Böhmové. Výstavy a trhu hospodářského ve dnech svatojanských v Král. Oboře súčastnila se Zádruha v dosti značných rozměrech. Ba i na výstavě v Clevelandě Zádruha měla účastenství. Tolikéž na trhu vánočním — při své vánoční výstavě — Zádruha uplatnila své dobré jméno. V čele Zádruhy stojí předseda pan Jiří Stibral, ředitel c. k. uměl. průmysl. školy, náměstek pan Dr. Arn. Kraus, jednatelka paní Anna Havlíčková, vdova po ingenieuru, pokladní pí. E. Mrázová a osmnáctičlenný sbor pánů a dam. Útulek Zádruze poskytuje po leta již Jeho Excellence pan hrabě Sylva-Tarouca.

Jinou potěšující zprávu před nedávnem vydala rada Společnosti Národopisného Musea Československého (Kinského zahrada: Smíchov-Praha). Dle zprávy té práce v čase právě uplynulém byla věnována hlavně vnitřnímu životu, uspořádání a stabilisování vnitřní správy Národopisného Musea. Z té příčiny dosavadní výkonné orgány Společnosti: rada národop. musea a výbor národopisné společnosti splynuly na dále v orgán jediný: v Radu Společnosti Národop. Musea československého. Upravena byla i kancelářská agenda musejní, při čemž p. Ad. Černý, jenž v národopisu našem má vynikající místo, dosavadní své místo v Museu

opustil, ani dosavadní místo jeho rozděleno bylo ve funkce dvě: tajemníka Musea a assistenta, jenž by vedle kustodky pí. Vl. Havelkové se staral o správu musejních sbírek a správu knihovny. Zinventarisována byla značná část sbírek musejních, a to 3290 čísel. Jednak dary, jednak nákupem za obnos 2013·26 K v roce uplynulém značně obohaceny byly sbírky musejní. I knihovna byla značně rozšířena.

Společnost, pečujíc i o vědecké zpracování národopisného materialu, vydala desátý svůj ročník »Sborníku Národopisného«. Vydala i druhé rozšířené vydání Průvodce musejního (70 h). Povolila Společnost také cestovní stipendium sl. M. Vanklové a člen rady Společnosti Dr. J. Polívka súčastnil se slavnostního otevření národop. srbského musea v Bělehradě. Na výstavu Marianskou Museum zapůjčilo některé artefakty s obrázky Marianskými (keramiku a j.).

Rada se usnesla obeslati i chystanou vídeňskou výstavu uměleckého průmyslu lidového národů rakouských. Rada musejní se pokusí i o zřízení zemědělského retrospektivního oddělení. Konečně r. 1904 poprvé bylo uskutečněno znázornění květeny československé na záhonech za budovou musejní.

Návstěva Musea za rok 1904 byla 12.756 osob. Úmrtím ze řad kněžských ztratila Společnost v poslední době vdp. faráře V. Honejska. Jest ku přání, aby čtenáři časopisu našeho se hlásili hojně za členy Společnosti Národop. Musea — příspěvek činných členů obnáší 4 K — a na národopisný Sborník se připlácejí 2 K ročně.

Dosud jsme neměli příležitost referovati o vánoční výstavě v umělecko-průmyslovém museu naproti Rudolfinu. Byť opozděně, přece tak činíme, a to s radostí pro dvě věci. Především že vystaveny zde byly některé artefakty náboženské s náměty národopisnými, jako šatečky na Ježíška s ornamentikou lidovou polabskou (L. Zeyerová) a několik jiných — škoda, že v celku málo ještě několik jiných věcí. Zvláště na trhu vánočním přáli bychom si více objektů náboženských. Tu srdce po nich touží a pro ně zvláště vnímavo jest. Byly zde dále rozkošné keramiky vystaveny družstvem Bechyňským, Cveklova lidová soška ženy ze dřeva, žamberské krajky a jiné drobotiny dle motivů lidových.

Celkem však v té věci pomalu jdeme ku předu. Proto tím vítanější jsou každé zjevy ve směru tom, jako na př. nedávno vyšlá příruční kniha pro učitele: »Škola počtů«, kdež počítání začíná vesele říkadly národními i umělými a dítě počítá, aniž ví co o dřívější úmorné práci.

Všecky příklady jsou brány z oboru dětského věku, dětských snů a tužeb. — Kdy vyjde podobná příručka katechetická?

Také konečně byla již installována a otevřena síň či spíše řada sálů v umělecko-průmyslovém Museu, kdež vystaveno je české sklo, keramika, vazby knižní a jiné a jiné předměty. I tu je řada předmětů národopisných. (Krom pondělka) ve všední dny přístup zdarma. Doporučuji návštěvu co nejvíce.

LITERATURA.

LATINSKÁ.

Slavorum litterae theologicae. Conspectus periodicus. Dirigentibus Dr. Jos. Tumpach et Dr. Ant. Podlaha. Pragae 1905. Když Rusové slavili v Kijevě památku svého tisiciletého pokřesťanění, zesnulý biskup ďakovský zaslal tamtéž pozdravný telegram, který mnoho hluku způsobil a původci byl ve zlé vykládán, ano udělena mu s nejvyšší strany i důtka. Můžeme dle spolehlivých a zaručených informací dnes vyznati, že tento telegram byl poslán biskupem Strossmayerem na výslovný rozkaz nezapomenutelného papeže Lva XIII., který hledal kroků ke sblížení s ruskou církví, aby nastal jeden ovčinec a jeden pastýř. Lev XIII. považoval Chorvaty za spojovací most s východní církví. Znamenitý syn národa tohoto, rovněž na věčnost odešlý dr. Alexander šlechtic Bresztyenski porozuměl dobře tomuto úkolu a založil k tomu konci roku 1896 zvláštní list, kterýž nazval: Balkan jedinstvu i bratskoj slogi — Balkán jednotě a bratrské svornosti. List tento vycházel latinkou a cyrillicí a uveřejnil hojně materiálu k sjednocení církve východní a západní. Bohužel, smrtí nadšeného redaktora zapadla i jeho myšlenka. Málo pracovníků a přece žeň hojná. — V Římě snaží se tento spojovací most vybudovati italský časopis, jenž má svoje jméno »Bessarione« dle slavného kardinála řeckého, jenž na sněmu florentském již již celou východní církev přiváděl do lůna

západní církve, kdyby nebylo bývalo politických příčin, které tomu bránily. — A nyní vstupuje do šlépějí těchto nový podnik, jenž velmi slibně započal svůj život. Jsou to neúnavní pracovníci, kanovníci vždy věrné kapitoly u sv. Víta v Praze, dr. Jos. Tumpach a dr. Ant. Podlaha, kteří po víceleté přípravě, důkladné rozvaze a za spolupracovnictví četných odborníků započali v »Časopise katolického duchovenstva« vydávati přílohu latinským jazykem, již nazvali »Slavica«. Z počátku také česky vedle officielního jazyka církevního bylo referováno o předních církevních pracích, snahách i spisech všech národů slovanských, načež číslem 3. pouze latinsky podobné referáty se uveřejňují. Tuto myšlénku jako přátelé slovanského sebevědomí a nepatrní znatelé snah slovanských vroucně a srdečně vítáme a zakladatelům k tomuto podniku upřímně blahopřejeme. Jest to zajisté zrno hořčičné, které za přispění Božího vyroste v mohutný strom a ptáci nebeští — členové národů slovanských — budou přilétati, aby okusili jeho ovoce a rozšiřovali známost o něm, sladkém to učení pravé víry Kristovy, mezi svými soukmenovci. Aby tím více se tato vzájemnost utvrdila, odhodlali se zakladatelé na žádost Jihoslovanů vydávati tuto přílohu samostatně s názvem »Slavorum litterae theologicae«. Conspectus periodicus. Dirigentibus Dr. J. Tumpach et Dr. A. Podlaha. Vychází pětkráte za rok ve svazcích po 64 a více stranách a stojí 6 K ročně v knížecí arcibiskupské tiskárně v Praze. Účelem tohoto nového orgánu jest: »Rozhledy tyto mají přinášeti přehled činnosti národů slovanských na poli věd bohoslovných, a to přehled co možno úplný. Mají registrovati především vědeckou práci theologickou u katolických národů slovanských. Badatelé a spisovatelé bohovědečtí u národů těch dosud málo navzájem se znali. Čerpajíce hlavně z literatur západních, zřídka jen všímali si také výsledků vědecké práce mužů rodem, jazykem i smýšlením jim nejbližších. Vedle toho bude sledována zevrubně a objektivně také vědecká práce bohoslovná u slovanských národů dosud nesjednocených. Tím chceme přispěti ku vzájemnému poznání a sblížení, majíce na zřeteli krásný ideál: sjednocení všech národů slovanských ve víře katolické. Přehlednými dalšími články, jakož i hojnými kratšími zprávami bude čtenář zasvěcován v literární ruch bohovědný u všech národů slovanských. Stručné recense budou podávati věcné ocenění všech vynikajících theologických literárních zjevů. Bohovědným časopisům slovanským bude věnován zevrubný přehled, v němž obsah jednotlivých článků stručně bude naznačen. Příloha naše má zároveň usnadniti cizině poznání nynějšího stavu bohovědecké literatury slovanské . . .« Toť vznešený úkol, ač neupíráme, že velmi obtižný; ale společné práci slovanských učenců se zajisté podaří, aby tohoto cíle bylo dosaženo. Mezi spolupracovníky jsou vedle obou redaktorů osvědčení spisovatelé, jako krajan náš Josef Vajs v Krku, univ. prof. dr. Jar. Sedláček, prof. Václav Müller, V. Smolík O. S. B., dr. Jos. Kratochvíl, dr. Lubomír Petr, dr. A. Špaldák, Slovinec česky píšící Fr. H. Grivec, který se zvláště obírá studiem ruské církve, Polák dr. Fr. Gabryl a jiní. Ve třech dosavadních číslech zastoupeny jsou literatury česká, slovenská, slovinská, chorvatská, srbská, srbsko-lužická, polská, ruská, rusínská a staroslovanská; zajisté v brzce přistoupí i bulharská, aby takto řada referátů byla úplná. Předností této revue jest, že z pravidla příslušníci různých národů slovanských píší referáty o publikacích vlastního národa, tak že možno na vývody jejich úplně spoléhati. Také se věnuje pozornost i ostatním literaturám, pokud se obírají církevními otázkami slovanskými. Při tom podotýkáme, že správnější by byla transkripce ruských slov: pravoslavnoj katoličeskoj vostočnoj cerkvi místo pravoslavnoi katholičeskoi vostočnoi. Na většině místech při přepisu z cyrilliky shledáváme po tvrdých souhláskách nesprávné užívání jeříku místo jeru tvrdého, které dlužno dobře rozeznávati. K návodu a přepisu cyrillských liter od dr. Špaldáka připomínáme, že prof. dr. Jan Gebauer, jeden z předních slavistů nové doby, přepisuje staroslovanské ě správněji ê. Nesouhlasíme nikterak se zastaralým názorem Miklosichovým (tak se tento filolog sám vždy podpisoval), aby se cyrillské X přepisovalo jako h; správně se přepisuje jako ch. Tak činil sám Miklosich ve svém »Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen« z r. 1886, a to z dobrých příčin, poněvadž transkripce jako h vede k nesprávné výslovnosti, poněvadž X znamená zvuk ch. Této transkripce se přidržují téměř všichni nynější slavisté, jako profesoři dr. Jagić, dr. Leskien, dr. Gebauer, dr. Vondrák a j. K správnosti zajisté náleží, aby jer i jeřík se vypisovaly. — Ke konci podáváme ještě hlasy některých slovanských listův o tomto podniku, které vyznívají všecky v radosti, že se uskutečnil. »Katoliški Obzornik«, roč. IX., sv. II. na str. 213. píše: »Šťastná myšlenka! Jak těžko bylo dosud míti trochu přehledu o slovanském bohosloveckém písemnictví. Zvláště nám západním Slovanům byla ruská bohoslovecká literatura málo známa . . . Tak tedy máme již orgán mladé organisace ve jménu Cyrillo-Metho-

dějské idey. Kéž by se skupili kolem tohoto střediska všichni slovanští bohoslovci!« »Voditelj v bogoslovnih vedah«, roč. VIII., sv. 2.: »Všecka krásná« slova o vzájemnosti slovansko-katolické vědy měly jen málo věcné ceny. Nyní pak cyrillomethodějská idea dostala konkretní základ, který se může státi velikého významu pro západní a východní Slovany a také Neslovany seznámí se slovenskou theologickou vědou .... Každým způsobem nechť si tuto publikaci opatří všecky bohoslovecké a děkanské knihovny. Přejeme pak podniku také velmi mnoho čilých zpravodajů.« — Katolický denník záhřebský »Hrvatstvo« dvakrát již doporučil tento podnik. Dne 21. dubna t. r. píše: »Tento podnik zasluhuje, abychom jej podporovali i mravně i materiálně. Kdo může a jak nejlépe může, nechť dobrou věc podpírá.« Dne 27. dubna pak znova se tím obírá: »O věcech, které se bavívelespo rnou otázkou mezi východní a západní církví, vychází tak správný a důkladný referát, že čtenář může čerpati zajisté takový prospěch, jako by ji četl v originálu. Tato okolnost, jakož i to, že zvláštní díl dobře je zastoupen, nadáti se lze, že i mezi Chorvaty se najde mnoho předplatníků a spolupracovníků, poněvadž je v našem zájmu, aby revue, která má tak závažnou úlohu, se rozšířila mezi námi.« »Slovenec«, lublaňský katolický denník, ze dne 17. března: »Po právu lze říci, že prvé číslo má hojně bohaté látky.« Petrohradský »Strannik«, únor, č. 3.: »Mezi západními Slovany v Rakousku se zřídilo družstvo mladých bohoslovců, kteří si učinili cílem, že budou studovati ruskou literaturu bohoslovnou a obeznámí s ní západní Evropu (referáty, recensemi a bibliografickými črtami), aby tímto způsobem uspíšili Rusko se západní Evropou pomocí bohoslovecké nauky .... Tento symphatický podnik zasluhuje s ruské strany pozornosti a všeliké podpory. Proto by bylo zvláště žádoucno, aby redakci vzpomenutého žurnálu byly zasílány ruské bohoslovné žurnály a listy (záměnou) a také i knihy (k vůli recensi) . . .« Také redakce »Bogosl. Vèstnika« soukromým listem redakci zaslaným pochválila tento podnik. — I my znovu doporučujeme tento list, případně »Časopis katolického duchovenstva«, kde se tento přehled tiskne jako příloha »Slavica«, svým stoupencům, podotýkajíce, že časopis »Vlast« i »Literární sekce družstva Vlasti« od mnoha let referovala o katolických slovanských bohosloveckých věcech a byla s podobnými podniky ve spojení. *Fr. H. Žundálek.*

ČESKÁ.

Chudobná žeň. — Verše *Jana Karníka.* Nákl. Nov. Živ. Cena 1·20 K. — S radostí pročetl jsem verše sympatického autora. Poetická žeň jeho není tak chudobná, jak titul obálky napovídá. Formou i obsahem rozmanité básně v pestrém kaleidoskopu míhají se tu před duševním zrakem naším odhalujíce nám život autorův s jeho poblouzněními, žalostmi a starostmi. Co z mládí utkvělo v myšlénkách, vzpomínky na domov, šťastnější chvíle života v povolání, v kruhu rodinném, náladové obrázky z přírody, tklivý soucit s lidem týraným a pokořeným, modlitby srdce, toť vše zachvívá duší básníkovou. Nemluví zde nezkušený jinoch, nýbrž muž životem otužený, ohněm bojů a zápasů duševních zkoušený, který jarním vichrům nepodlehl, ale víru v Boha si zachoval. Uvážíme-li tu různost motivů, jež verši zpracovány, jakož i tu okolnost, že tato žeň je vlastně sklizní celé řady let, slovem, generální inspekcí produkce autorovy, vysvětlíme si také jakýsi nedostatek celistvosti a jednotnosti, který snadno postřehneme. Stopuji trojí směr básníkův v jeho práci. Moderní tuším je první. Přečtete si tyto slohy z pěkné básně: Oči:

Znám oči jedny, jež vlídným zádumným leskem
prohřály mé údolí tiché uprostřed skal,
v nich ozářen posvátných hromnic stříbrným leskem
na křišťálném trůně plá svatý můj Graal.

A oči mé matky! V těch svadlých, podzimních sadech
pláč zdrojů léčivých večerem vlahým se chví,
z těch zahrad v mou duši van líbezný zadech',
když výhružně bušilo na brány mé — Zoufalství. —

Podobně Jarní nálada, Píseň poplašná, Vidění, Modlitba, Jako v pohádce, Nálada v říjnu atd. — Druhý, řekl bych, officielní směr zřejmý na příklad v socialních verších z denníku dělníkova. Něco otištěno v Naš. Domově. — Na př.:

Do večera od rána
ruka na krev sedrána,
robotuju za groš bídný
v těžkém jařmu dny a týdny.

Pro svůj mozol nereptám,
poslední krev pánu dám,
leč když berou jazyk dětem —
budu rvát se s celým světem.

I v jiných tak shledáš: Po smrti dědově, Rodnému městu. Velikonoční zvony, Helence, Letní vzpomínka atd. V některých básních ozve se nám třetí ton, ozvěna písně národní. Již v »Obrázkové Revui« líbila se mi tato kratičká píseň:

Na robotu.

Ještě mi zahráli na dobrou noc,
ach, ještě zalkaly housle a dudy —
a již jsem do světa smuten se bral,
za tmy a nevěda kudy.

A vy jste k tanci zas vesele spěli,
a vy jste výskali až v bílý den,
a vy jste nejsladší písničky pěli,
když já na robotu šel samoten.

A srovnejte Píseň »Přes hory« a vy řeknete, že tu patrný sklon k národní písni. Celkový úsudek je pro autora lichotivý, sbírka jeho každého potěší a mnoho vděčné látky dá k přemýšlení. Abych jen zvlášť na některé básně upozornil. Krásná a něžná jest Modlitba. Svérázné jsou básně: Legenda, Píseň poplašná varující před svůdci národa, krví psané Makové květy a pečetí creda básníkova je závěr Přes hory. — Připojena jest autorova podobizna. Dobře tak, ale seznamu básní nemile postrádáme. Kéž p. Karník píše dál a na této první sbírce nepřestane.

Vy, dobré Musy odpusťte,
jej ze svých sadů nepusťte,
ať s námi dál tu zahradničí
a z Chudobné žně nová zklíčí.

Tuhle opravu snad Lyrikův povzdech snese a p. autor nezazlí. Jeho Pegas pln bujaré síly po druhé ohně se již nebude báti. Sursum corda!

Miloslav Javornik.

Češi a Němci v Čechách. Národnostní boje od XIII. do zač. XIV. stol. Napsal Josef Pravdomil. V Slaném 1904. Tiskem Frant. Hermana v Slaném. Nákladem vlastním. Cena 1 K 20 h. — Do pol. 13. st. bylo u nás málo usedlých Němců. Králové povolávali něm. řemeslníky, aby zřízením a zmohutněním stavu městského sesílili svoji moc proti šlechtě. Tak povstávala svobodná města královská a německý živel mohutněl na úkor českého. Národní uvědomění počalo se jeviti nejdříve v duchovenstvu ve 13. a na poč. 14. st. Biskup Jan z Jenštejna zakládaje klášter augustinianský v Roudnici, nařídil, aby tam byli přijímáni pouze Čechové rodilí z otce i matky a »sice k vůli míru a svornosti v klášteře«. Legenda o sv. Prokopu zmiňuje se o vypuzení německých mnichů ze Sázavy. Spory mezi Čechy a Němci pozorovati jest kolem roku 1340 v klášteře strahovském i jinde. Karel IV. učinil nařízení ve prospěch Čechů. Německá města přecházela do rukou českých a stala by se českými i bez války husitské. Založena universita, kteráž především měla sloužiti Čechům, aby nebylo jim choditi do ciziny. První profesoři její byli Čechové vzdělaní v cizině. Náklad na zřízení university uhražen Karlem IV. a sbírkou mezi duchovenstvem. Za tyto peníze koupil arcibiskup mnohé statky, jež darovány vysokému učení. Když nabyli Němci na universitě převahy, rozhodnut spor mezi nimi a Čechy ve prospěch Čechů r. 1384 arcibiskupem z Jenštejna. Po dekretu kutnohorském vystěhovali se Němci z Prahy. Ke sporům národnostním přidružily se však spory náboženské. »M. Jan Hus volán k zodpovídání. Koncil kostnický shledal, že učení Husovo se nesrovnává s učením církve. I byl potom nešťastný mistr světskou vrchností dle tehdejšího krutého zákona na smrt odsouzen. Veliká většina národa českého odtrhla se pak od církve římské. Ve válkách husitských slavil potom národ český na venek věk svůj rekovský, ale doma bylo jinak. Hus byl pomstěn, ale krví a blahobytem vlasti . . . .« Universita klesla: tři fakulty se ve válkách husitských ztratily a poslední artistská jen živořila. Učení oloupeno husity o své statky a válkami zanikly i školy latinské, které zřizovány zase teprve za Jiřího a Vladislava. Rozvoj školství zarazil se zase tehdy, když na poč. 16. st. přivlečeno k nám německé lutherství. Po válkách husitských vzmáhal se zase německý živel, zvl. zakládáním horních měst. Čechové sami, dokud byli ještě pány ve své vlasti, starali se, aby se poněmčili. Jednota bratrská neubránila se obecnému proudu a hledala spojení s Wittemberkem, Vratislaví, Strassburkem a později Heidelberkem. Němečtí predikanti chodili do Čech a bratří je podporovali. V jejich škole v Ml. Boleslavi učilo se německy a v Soběslavi byl rektorem roku 1616 Němec Gehler s dvěma jinými německými pomocníky. Lutheranismus přispěl nejvíce k zmohutnění německého živlu u nás. Bohuslav Hasištejnský, zněmčilý Lutherán, fedroval Němce a povolával je ze Žitavy a Zhořelice. Čeští páni přestupovali k lutheranismu, aby se mohli zmocniti jmění zádušního . . . . Za té doby větší část naší vlasti poněmčena, než po válkách švédských, třeba to byl

»zlatý věk« našeho národa! Došlo k Bílé Hoře. Příčiny vzbouření byly politické a k vypuknutí jeho vedly i sobecké záměry jeho vůdců. Aby stržen však byl i lid, vzato bylo za příčinu i náboženství: a k tomu se hodily spory mezi katolickými vrchnostmi a protestantskými poddanými. Němec Thurn zvolen vůdcem a Němec Fridrich Falcký králem, ačkoli slova česky neuměl . . . Boj, jenž se vedl, byl politický, ale nebojovalo se ani za němectví, ani za češtví, ani za katolicismus, ani za protestanlismus. Nadvláda stavů zlomena. Původcové potrestáni smrtí, ne proto, že byli by snad Čechy nebo protestanty: byť mezi nimi i katolík a mnozí z nich vypovídali německy a Jessenius ani česky neuměl; ale odsouzeni pro velezrádu, tak jako by byli odsouzeni i dnes. V protestantismu viděl rod Habsburský svého politického nepřítele. Tak zvaná katolická reformace byla činností vládní, měla ráz politický. S ostrými nařízeními vlády nesouhlasili ani jesuité a kardinál Harrach sám varoval před přísností. Reformace přecházela v onen směr, jenž zván později josefinismem a jenž znamená úplné podřízení církve pod moc státní. Na Bílé Hoře padl výkvět české šlechty, jejímž jediným úkolem bylo dle Komenského, šlapati dlažbu, věšeti nohy přes koně, honiti chrty, zajíce, vlky, přebírati vrchcáby a tlampati o věcech plzkých, což vše měla prý svobodami stvrzené . . . Obnovené katolictví u jesuitů mělo podobu svobodomyslnější, než tehdejší obmezená lutherská a kalvínská orthodoxie. Do jich škol posílali své dítky i pod obojí a čeští bratří. O zachování českého jazyka starali se pak jen kněží katoličtí: v programu jesuitů nebylo germanisovati. Fary staly se střediskem života českého a jestli lidu českému v době pobělohorské někteří misionáři ukřivdili, kněží-buditelé nahradili mu to čtvernásob! — Nestranný tento spisek, k němuž autor použil hojně pramenů, zaslouží všestranného rozšíření a můžeme jej našim čtenářům a našim katolickým spolkům co nejvřeleji doporučiti. *Jan Hendrich.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. — *Římské věci. Italie.* Jest známo, že episkopát benátský znovu odsoudil křesťansko-demokratické autonomní hnutí, které vnášelo jen svár a vzpouzu do populární katolické činnosti, která právě na Benátsku tak utěšeně kvete. Ale přívrženci křesťansko-demokratického hnutí si tohoto závažného hlasu biskupů ani nevšimli, pokračovali ve svých agitacích a usnesli se konati v Boloni ve dnech 26. a 27. března veliký křesťansko-demokratický sjezd. Věci nesměly dospěti tak daleko, a proto vydal sv. Otec Pius X. dne 1. března 1905 rozhodný a přesně odůvodněný zákaz celého tohoto křesťansko-demokratického hnutí. Hned potom prohlásil kardinál-arcibiskup v Boloni, že by byl nikdy nepřipustil, aby se byl v tomto městě sjezd konal, aniž vůbec kde jinde v jeho diecési.« — V sále biblioteky přijal papež katolické žurnalisty z Belgie; v čele jejich byli Viktor Delvaux, Julius Moulinasse, Leon Mallié, G. Huyghe. Odevzdali Jeho Svatosti značný dar jednoho sta desíti tisíc lír, prvý výsledek subscripce svazu katolických žurnalistů v Belgii, určený k vystavění farního chrámu v nejodlehlejších a opuštěných čtvrtích Říma. Ve sbírkách se bude pokračovati. Dárcové vyslovili přání, aby nový kostel byl zasvěcen Neposkvrněnému Početí Marie Panny. — Hned druhého dne přijal sv. Otec hraběnku Ledóchowskou, ředitelku družiny sv. Petra Klavera pro africké misie, a vyslechl se živým zájmem její zprávu o činnosti družiny r. 1904, kdy na misie vynaložena suma 180.000 lír. Laskavě udělil hraběnce, jejímu podniku a všem jeho dobrodincům apoštolské požehnání. — O sv. Josefu, jmeninách papežových, vztýčeny byly na Vatikánu papežské prapory, sv. Otec sloužil mši sv. v konsistorním sále u přítomnosti asi dvou set osob; byly zde sestry papežovy, kníže Metternich, Liechtenstein, kontessa Zichy a jiní. K polednímu přijímal v trůnním sále četná blahopřání. Večer shromažďoval se kolem Vatikánu lid v četných davech a provolával: »Viva Pio X.« Ad multos annos! — Dne 26. března posvětil sv. Otec sochu Panny Marie Lourdské v zahradách vatikánských. Když papež k jeskyni se sochou Nejblahoslavenější Panny přijel, intonoval sbor sixtinské kapelly »Tu es Petrus«; po posvěcení sochy udělil sv. Otec jasným a zvučným hlasem přítomným apoštolské požehnání, načež zanotoval sbor »Tota pulchra« a Ave mundi spes Maria.« — Druhého dne přijal Jeho Svatost poutníky francouzské a potom tři sta rakouských, které vedl biskup Roessler; mezi nimi byli členové rodiny Windisch Graetzů, Schwarzenbergů, Liechtensteinů, Metternichů a j.; zmíněná již hraběnka Ledóchowská představila J. S. rakouské a bavorské

dámy, které podporují africké misie, a odevzdala papeži značný petrský haléř. Se vzláštní srdečnou láskou přijal papež Pius X. členy římského sdružení »Kroužek sv. Petra«. Jak rozsáhlou činnost katolické toto družstvo vyvíjí, poznati lze z výroční zprávy za rok 1904. Uvidíme z ní, jakou práci vykonaly jednotlivé odbory kroužku. 1. Lidový sekretariát (odbor pro právní ochranu) vyřídil 1100 různých záležitostí, mezi nimiž mnoho důležitých civilních i trestních pří. 2. Škola kroužku měla 250 žáků a v nedělních besídkách 80 odrostlých. 3. Odbor pro náboženské výkony otevřel třicet osm nových kaplí. 4. Vědecko-náboženská sekce rozšířila 1,400.000 letáků tiskem, a to i mimo Italii a vystěhovalcům. 5. Odbor oděvní rozdal pláště, boty, šaty a prádlo. 6. Odbor chudinských kuchyní měl na starosti šest kuchyní v různých částech města a rozdělil 28.000 obědů úplně zdarma. 7. V útulnách poskytl kroužek r. 1904 86.448 osobám bezplatného noclehu. Ejhle, charitativní činnost katolická! Co mohou proti ní ukázati socialisti, liberálové, zednáři, a všichni ti, kteří mají pro klerikály jen spílání, posměch a nadávky! — Italští zednáři a socialisti se zapřisáhli, že rozmní v Italii právě takový boj proti kongregacím, jako je tomu ve Francii. Přípravnou akci k tomu začali již loni, ale neměla valného úspěchu. Všem ložím a bratřím . . . rozeslán důvěrný oběžník, kde se upozorňují na »nebezpečí klerikalismu«, ukazuje se »vznešený« příklad Francie a dává vyplniti dotazník o sedmi otázkách v příčině kongregací. Katol. listu »Momento« v Turině dostal se oběžník do rukou i uveřejňuje jej — což je pro zednáře ovšem veliké fiasko. — Jak život katolický zasahuje do obchodu, průmyslu a celého blahobytu Italie, ukazuje všeobecné rozhořčení proti železničním stávkářům, že si vypověděli stávkovat právě před velikonočními svátky, kdy bývá do Říma a Italie největší příval cizinců, kteří sem jedou utratit *statisíce*. Celá Italie jako jeden muž povstala proti stávce, takže se stávka nezdařila. Nový důkaz, že Italie co jest a čím jest, má děkovati pouze — papežství a katolictví.

Oslavy Komenského konají se beze všeho jádra. Někde vychválí se několika frázemi Komenský, vyjmenují se jeho díla, jinde přetvoří se náboženský Komenský v Komenského protiklerikálního. Všem však oslavám schází upřímnost, aby se pověděla pravda a z ní odvodily důsledky. A přece jen chtěl Komenský míti školu na základě náboženském založenou, jak nemohl ani popříti prof dr. Frant. Drtina r. 1904 na učit. universitním kursu v Náchodě, řka: »Vrchol veškerého tohoto vzdělání věcného, jazykového i mravního tvoří u Komenského výchova náboženská, jež je nejkrásnější ozdobou duše lidské vůbec. Zbožnost je podle Komenského ochotné, libé, ustavičné srdce našeho po Bohu se obracení. Náboženství je Komenskému věcí živou, nikoliv malovanou (viva res est, non picta), životnost svou tudíž ať skutkem projevuje, jakož símě v zemi dobrou dané hned vzklíčí.

Co do pocty Boží (cultus Dei) rozeznává Komenský bohoslužbu vnější, v obřadech a výkonech symbolických záležející, od bohoslužby vnitřní, jež je stálé přemýšlení o přítomnosti Boží, bázeň a láska Boží, odevzdanost do vůle Boží.« — Tážeme se, vane takový duch Komenského našimi školami a jich učitelstvem?

L. †. 4.

K. Horký a jeho »milé dítě«. — »S duší rozbolestněnou, otrávenou a rozjitřenou« dává redaktor »Krameria« přátelům truchlivou zprávu (»Čas«, 19. bř.), že »jeho krev, duše i tělo«, jeho miláček, jeho Kramerius — umírá úbytěmi. Předvídali jsme hned podobný konec a znali jsme také pravou toho příčinu; viděli jsme, že se tento zlostný škorpionek ve vlastním jedu utopí. Když p Horký vydal první číslo, měl prý »tolik nadšených přátel a ctitelů«, kteří by jej byli samou láskou snědli, jemu lichotili, jej chválili, povzbuzovali, že až srdce mu usedalo. Má posud v zásuvce na sta dopisů od nich. A za rok — »má z té obrovské lásky tolik nedoplatků,« že musí psáti veřejnosti »trpký apel a protest«. Našli prý se i mezi jeho »pokrokovými lidmi mnozí, kteří až do posledka dali si Krameria posilat zdarma a konečně vrátili poslední číslo pořádně ušpiněné.« Má-li se Krameriovi ještě pomoci, je třeba, aby 600 pokrokových lidí pilo jednou za 14 dní o sklenici méně, a co takto ušetří, mají p. Horkému poslati. Pan Horký dodává chuti k takové oběti směšným povídáním, že »páteři jeho list štvou a kde která kazatelna na jeho kořenech hlodá.« Jak tohle uslyší pokrokáři, budou jistě každý den píti o jednu méně a p. H. bude mít zlaté časy. Myslím, že 90 proc. páterů Krameria jak živo nevidělo, ale p. H. myslí, že se kolem něho soustava světová otáčí; myslí, že každý pokrokář zažije tolik surovostí a potup, co jich p. Horký vyrobí. Bůh milý ví, kde se v tom člověku tolik surové zlosti nabere. To už je buď nepříčetné třeštění anebo fakirské komediantství, jímž se má zastřít zpustlost a prázdnota ducha.

L. † x.

Z intimního života François Coppéea. Slavný básník a spisovatel francouzský François Coppée obývá malou, tichou villu s rozsáhlou zahradou v ulici »Oudinot« v pařížské čtvrti »des Invalides«, kde téměř již po celý život svůj přebývá. Velice oblíbil si toto klidné zátiší, vzdálené všelikého velkoměstského ruchu. Dostavník, přijíždějící každé půl hodiny z rue Babylone, jest snad ojedinělým větším povozem, jejž lze spatřiti v těchto místech. Zdá se, jako by prostinký, drkotající dostavník zúmyslně nechtěl se proměniti v moderní tramway, aby neporušil venkovský nátěr těchto končin.

Svou známou dobrosrdečností získal si François Coppée úctu a lásku veškerého tamějšího obyvatelstva. Až do vzdálenosti 300 metrů od svého bydliště jest zjevem všeobecně známým. Vyjde-li si na procházku, každý hluboce před ním smeká a táže se ho se živým zájmem po stavu zdraví jeho. V celém sousedstvu není jediných křtin a svatby, jichž by mu nebylo se súčastniti. A místním obchodníkům zase slouží za reklamu, od nepatrného fotografa v rue Vaneau, jenž honosí se ve výloze podobiznou vzácného svého zákazníka, počínaje, až k holiči, jenž prý ho již třicet roků holí. Odstěhovati prý se jim nesmí, nedali by mu.

Od doby, co umlkly zvony v blízkém klášteře, zpozorována na něm jakási změna, stal se zádumčivějším, smutnějším, ale tím většího obdivu a úcty dostává se mu od zbožného lidu. Po jeho návrácení k víře katolické mnozí z dřívějších přátel ho opustili, kdežto bodří sousedé jeho zachovali mu nezměněnou lásku.

Protestant o českém protestantismu. Železniční úředník, protestant pan Rohan, octl se pro otevřený spis svůj »Moderní stoupenci Husovi«, jímž dotkl se leckde i českých protestantů, v nemilosti všech evangelíků. Nedávno opět »Hus«, časopis věnovaný zájmům církve evanj. reformované, osopil se znovu na pana Rohana ve článku »Dobré slovo pro Pána Ježíše!« Rohan odpovídá na tento článek v »Rozhledech« (ročník XV., č. 30., str. 878.): »Tak jako Kristus, když vymrskal z chrámu ty, kdož jen prodávali zbožným zvířata obětní s lichvářským výdělkem, chtěl očistiti chrám od nešvarů, poměrně nepatrných, tak i já udělav bič z projevů protestantů českého jazyka páchajících v církvi evanjelické věci daleko horší než děly se v chrámu jerusalemském, zmrskal jsem nemilosrdně ty protestanty, českého jazyka obého vyznání, kteří propagovati chtěli protestantism mezi katolickým lidem českým pomocí peněz v Německu k tomu účelu žádaných a tak i pracovati mezi lidem českým pro krále pruského rukou společnou a nerozdílnou s Losvonromisty . . .« Nehledě ovšem k protestantské domýšlivosti pana Rohana, jenž přirovnává se tu ku Kristu, jenž vyčistil chrám jerusalemský, jest úsudek jeho o českém protestantismu i heslu »Los von Rom« jistě charakteristický, že by stálo za to, aby si ho všimnul i p. prof. Masaryk pro heslo »Los von Rom« tak často horující.

Francouzský historik Reuss o P. Svobodovi. Francouzská »Revue historique« (vingt-neuvième année II. Novembre-Décembre 1904, str. 372) přináší posudek o nejn. spisu Denisově La Bohème depuis la Montagne blanche (Čechy po Bílé Hoře) z péra historika Rod. Reusse. Týž nemohl si nechati ujíti příležitost, aby se při tom nedotkl i nezapomenutelného zakladatele našeho Historického kroužku P. Svobody následujícími slovy: »Cela n'empêche pas, bien entendu, le R. P. Swoboda d' affirmer que ces conversions ont été éxécoutées suavissimo modo et de proclamer bien haut que l' humanité et la patience des Pères ont remporté la victoire . . .« Jest k tomu od nás podotknouti, že od zmíněného referenta Reuse pochází právě spis o vyhubení protestantismu v Čechách (La destruction du protestantisme en Bohème) a pak zmínka jeho o P. Svobodovi, jež ani spisem Denisovým není nikterak oddůvodněna, pro nás aspoň však je pochopitelna. P. Svoboda snažil se poctivě dle historických pramenů vyvrátiti nepravdy o jesuitech rozšířené; dobu katolické reformace prostudoval co nejdůkladněji, znal nejen veškerou literaturu k době té se vztahující, ale konal i sám dlouholetá studia v různých archivech zejména v Praze a ve Vídni. Na největším svém díle »Katolická reformace a Marianská družina v království Českém« (ve 2 svazcích r. 1888) pracoval asi dvacet let. Upozorňujeme i na jeho posudek spisu Bílkova: Reformace katolická v království Českém po bitvě Bělohorské (r. 1893, ve 3 seš. Sborníku hist. kroužku).

P. Reuss, když již chtěl mermomocí přivésti P. Svobodu ve známost francouzského čtenářstva, pak měl tvrzení své doložiti podrobněji a skutečně dokázati, v čem neměl P. Svoboda ve svých spisech pravdu. Jinak tvrzení jeho nemá pro Francouze zcela žádné ceny.

»Pražská lidová revue«, měsíčník věnovaný vzdělání a kulturním potřebám lidu, jejíž první ročník právě počal vycházeti, přináší vedle celé řady článků posměšnou báseň Macharovu (Chrudimská legenda) na zázračný obraz sv. Salvatora.

Profesor dr. Spahn vydal nedávno životopis papeže Lva XIII. »Přehled«, týdenník věnovaný veřejným otázkám (z 25. února 1905, str. 388.) píše: »Známý profesor strassburský, M. Spahn, vydal bibliografii Leona XIII. Kniha krásně vypravená, mluví, jak se u Spahna rozumí, o Lvovi XIII. velmi sympaticky. Ku přednostem knihy náleží, že skvěle a originálně líčí kulturně-historické pozadí doby zemřelého papeže. Sloh knihy je živý a elegantní.« Knihu Spahnovu našim čtenářům vřele doporučujeme.

Paběrky z novin a veřejného života.

Vyhláška. — Právě začínáme dlužníky upomínati; začneme s písmeny A, B, atd. I buďtež dluhy pokud možno zaplaceny, aby nám bylo ušetřeno vydání a abychom zbaveni byli doléhajících letních peněžních starostí. Až do postu dostávali jsme hojně peněz, od postu jich přichází málo, tuze málo, ale my máme vydání stejná v létě jako v zimě. I račiž každý kdo může spláceti: čl. vklady, dluhy do obchodu a za časopisy a předplatné za časopisy. Abonom. Tisk. Ligy a dary na Ligu buďtež k tomu připojovány. — Admin. družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Encyklika sv Otce ze dne 15. m. m. k biskupům katolické církve uvádí pravidla vyučování mládeže v katechismu a vyzývá biskupy, aby o to pečovali, aby farářové těchto pravidel šetřili.

Vyznamenaní katoličtí poslanci. Německý císař vyznamenal vysokými řády sedm předních katolických poslanců, členů to středu. Byli vyznamenáni nejspíše proto, že předseda Evangelického svazku, protestantský kazatel Waitz, šířil pověst, jakoby mu byl řekl princ Jindřich: »My — totiž princ Jindřich a německý císař — si přejeme, aby na jihu a východu Německa se počalo pracovati proti ultramontanismu.« Německý císař tímto vyznamenáním chtěl dokázati, že pověst o této řeči jest vymyšlená.

Jubileum vlasteneckého kněze. Andrej Kmeť, katolický farář v Prenčově v uherském Slovensku, zakladatel a předseda Museální slovenské společnosti, slavil 9. března své čtyřicetileté kněžské jubileum. V národní práci sešedivěl, jest nadmíru obětivý a účinlivý. Jako kněz, vůdce a učitel lidu si zjednal nehynoucích zásluh. Proto jeho oslava byla nadšeně přijata po všech krajích Slovenska.

Jak zemřel Jules Verne. »Cronique Picarde« píše: »Jules Verne žil ve svém zátiší v Amiensu, jsa obklopován něžnou péčí své láskyplné a milé choti. Cítil, že lety blíží se smrt, a když už věděl, že je nedaleka, prosil, aby zavolali kněze, projeviv tím své náboženské smýšlení, jež si zachoval vždy v plné síle, jako pravá bretonská duše. V několika podobných případech postaral se svým přátelům o útěchu náboženskou. Bůh ho odměnil tím, že mu popřál stejné milosti.

Dr. V. Weber †. Nejen královské město Uh. Brod a celé Slovácko, ale katolické strany na Moravě a v Čechách vůbec hluboce želí ztráty jednoho z nejlepších svých, JUDra Bedřicha Webra, mor.-slez. zem. advokáta, starosty královského města Uh. Brodu a komandéra rytířského řádu sv. Řehoře.

Zesnulý narodil se 5. března 1840 v Žeravicích na Kyjovsku jako jedenácté z dvanáctera dětí národního učitele Františka Webra. Studoval gymnasium v Olomouci a Kroměříži, universitu ve Vídni a na doktora práv povýšen byl r. 1866 ve Št. Hradci. Soudní rok jako auskultant pobyl ve Znojmě a Prostějově (1867), načež nastoupil r. 1868 do advokátní kanceláře dra J. Krejče v Kyjově. Kyjovská tělocvičná jednota »Sokol«, uznávajíc vděčně jeho zásluhy a šlechetné snahy jak o národ vůbec, tak i obzvlášť o jednotu tělocvičnou v Kyjově, jmenovala ho roku 1873 čestným starostou. Téhož roku v měsíci červenci otevřel dr. B. Weber advokátní kancelář v Uh. Brodě, aby zde hájil práva lidu slováckého. Příchodem jeho do Uher. Brodu nastal tu nový politický i společenský ruch, který se toho času všecek soustřeďoval v Občanské Besedě, jejímž předsedou se dr. Weber stal roku 1881 po odchodu prvního předsedy kaplana K. Skopalíka za faráře do Vlčnova, kterouž hodnost zastával až do r. 1894, kdy ho Občanská Beseda za veliké zásluhy, jichž sobě jako dlouholetý předseda dobyl, zvolila čestným předsedou Obč. Besedy. B. Weber má lví podíl na zásluhách o dobytí Uher. Brodu českému národu. V ocenění jeho vynikajících zásluh o povznesení královského města Uher. Brodu a národního vědomí v městě tom byl zvolen třikráte starostou a roku 1897 čestným měšťanem Uh. Brodu a r. 1904 pojmenována nová ulice podél městského parku jemu na počest ulicí Webrovou.

Jako ryzí konservativec podporoval dr. Weber dle nejlepších sil svých snahy a práci konservativní strany národní, pokud řídila a politicky vedla česko-

slovanský národ náš na Moravě na základě zásad křesťanských. Jsa však zároveň i rozhodný katolík, katolík nejen slovem, ale i životem a skutkem, založil ihned, jakmile shledal, že se strana národní začíná uchylovati od svého původního programu, v měsíci červenci r. 1892 Katolicko-politickou jednotu pro politický okres uh.-brodský zvláště k tomu účelu, aby vzbuzovala katolické vědomí a zjednávala učení a zásadám katolické církve náležité platnosti v životě soukromém i veřejném. On byl prvním jejím horlivým a obětavým předsedou a míval velmi často poučné přednášky na jejich přečetných schůzích.

Na I. sjezdě katolíků československých v Brně v červenci a srpnu r. 1894 měl ve spolkovém odboru referát o účelu a nutnosti katolicko-politických jednot. Když později říšští poslanci konservativní strany národní vstoupili do klubu neodvislých poslanců českých a přistoupili na program mladočeský a se zavázali, že programu tomuto zjednají platnosti i na Moravě, tu přistoupil v měsíci červnu roku 1896 se stejně smýšlejícími národovci k založení katolické strany národní na Moravě.

Jeho veliké zásluhy o katolickou církev a o mužné hájení apoštolské Stolice byly uznány i na nejvyšším místě. Sv. Otec Lev XIII. jmenoval jej r. 1893 komandérem rytířského řádu sv. Řehoře. Taktéž zvolilo jej jednomyslně (1878 až 1902) 17 různých spolků pro blahodárné působení v různých oborech svým »čestným členem«.

Za prvního jeho starostování usneslo se v měsíci lednu 1895 obecní zastupitelstvo vymoci pro Uh. Brod zemskou vyšší reálku, která byla r. 1896 skutečně zřízena a první její třída školním rokem 1896– 1897 otevřena.

Než zvláštní láskou lnul dr. B. Weber ke stavu kněžskému, poněvadž kněžími byl na studie dán a od kněží (zvláště od svého bratra vldp. Františka Webra, faráře v Miloticích a býv. zemského a říšského poslance atd.) ve školách hojně podporován. S kněžími nejraději obcoval, s nimi společně na národa roli dědičné pracoval, z nich si své nejdůvěrnější přátele volíval, takže od mnohých byl i »čestným děkanem uh.-brodským« nazýván.

Nebožtík byl za mladších let činným i literárně a svou lásku k literatuře zachoval si až do stáří. On podporoval literaturu českou (i cizojazyčnou směru katolického) měrou nejhojnější. Tolik časopisů a knih neodebíral dosud snad nikdo v Uh. Brodě jako on, které pak velmi rád půjčoval a různým spolkům a ústavům rozdával. Z našich časopisů odebíral jich Weber pět a mimo družstvo Vlast byl také zakl. členem Tiskové Ligy. Roku 1896 zavítal na I. Literární sjezd družstva Vlast a předsedal IV. sekční schůzi, v níž o divadle naší doby referoval p. učitel Jos. Flekáček. Zesnulý proslovil jadrnou úvodní řeč.

Další čerstvé rovy. Z užších řad družstva, z členů zakládajících, odešli na věčnost Karel Vodička, Minorita v Čes. Krumlově, a Ludvík Popel, měšťan v Praze. Prvý byl v mladších letech literárně činným, vydával zvláštní časopis pro terciaře a do »Vlasti« psal o K. Douchovi, jenž u Minoritů až do smrti bydlel. Zvláště se rád zabýval historií a proto náš »Sborník Hist. Kroužku« až do smrti odebíral. Stařičký Lud. Popel podporoval vydatně podniky katolické, hlavně katolické tovaryše. Když se dověděl o našem družstvu, přišel k nám osobně, složil najednou 50 zl. jako náš zakl. člen, předplatil si »Vlast« a tu odebíral až do poslední chvíle. Kdykoliv jsme v posledních letech tohoto ctihodného stařečka v Praze potkali — vodil ho zvláštní průvodce — vždy jsme mu vzdali uctivým pozdravem čest, která mu právem náležela.

Pravdovy spisy. — Pro zvláštní a vážné důvody není nám déle možno koupi Pravdových spisů sprostředkovati. Kdo si je míní zakoupiti, račiž se přímo obraceti v Praze, ve Vodičkově ulici na knihkupectví Kobrovo (Salačovo).

Blahodárná činnost Jednoty sv. Methoděje ve Vídni v roce 1904. — Z bohaté výroční zprávy vyjímáme tato data: Předseda Jednoty, praelat a kapit. děkan ve Vídni dovršil 80 let věku, i podala mu Jednota a odbory adresu díků. Jednota míní vystavěti kostel a klášter, kdež by se usadili Augustiáni z Brna a kteří by pak obstarávali veškeré české služby Boží ve Vídni. Za tou příčinou zahájeny byly ve vlastech našich sbírky. — Vzácný dobrodinec Jednoty, em. biskup, vikář a děkan t. č. na odpočinku v Sušici, jmenován byl čestným členem Jednoty. — Potěšila nás zmínka o † kardinálu Schwarzenbergovi, který ve své spravedlnosti vymohl v III. okrese na Renwegu pro Čechy české služby Boží. — S ústředním výborem úsilovně pracuje šest odborů. — Člen Jednoty splácí ročně 4 K, zakládající úd dává buď najednou nebo ve lhůtách 100 K. Peníze zasílají se na adresu: Dr. Ant. Horný, pap. praelát a kap. děkan ve Vídni-I., Stephansplatz 5. — Příjmy Jednoty činily r. 1905 — 64.655 K 56 h, ale i vydání jsou značná, takže Jednota

potřebuje stálé podpory a ta jí budiž v hojné míře udělována. Družstvo Vlast jí dává ročně 200 K.

Výroční zpráva Johannea, útulny a průmyslové pokračovací školy pro katol. učeníky v Praze za r. 1904. — Zakládající údové Johannea splácejí nejméně 200 K, přispívající členové platí ročně 4 K, skuteční členové Johannea jsou jeho chovanci. — Útulna jest v Praze-II., v Salmovské ulici č. 8. n. Chovanci tam bydlí a většinou se tam i stravují. — Chovanců bylo v Johanneu na začátku r. 1904 203, na konci 91, celkem od začátku zde bydlelo 1390 učeníků. — Kázeň v Johanneu je přísná, pořádek dobrý. — Průmyslovou školu v Johanneu o 3 ročnících navštěvovalo 87 žáků, kromě toho chodilo 64 chovanců do odborných škol pražských a 6 chovanců navštěvovalo opakovací školu v ústavu hluchoněmých. Na školu ročně darují: stát 1100 K, země 1500 K, obchodní a živnostenská komora 200 K. — Celkem mají příjmů: 1. pokračovací škola 3519 korun, 2. útulna 44.816 K; po vydání zbylo na hotovosti 19.053 K. — Přejeme Johanneu a jeho správě všeho zdaru a dalšího hojného rozkvětu.

Sv. Vojtěch. Apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. Redaktor P. Meth. Vojáček O. S. B. Hlavní spolupracovníci: faráři Vlast. Hálek a Filip Jan Konečný. — K čemu jest spolek sv. Bonifáce? K čemu to potřebujeme my Češi, časopisu »sv. Vojtěcha? U nás není tak zle, ať si P. Albán pracuje v severních Čechách, k čemu toho u nás zapotřebí? Takové otázky ozývaly se loni mezi českým klerem, ale nebudou se ozývati více. Skutky mluví za věc samu. Zatímní kostel v Libni odpovídá dostatečně na tyto výtky. V Libni jest 23.362 obyvatel a dosavadní kaple pojala sotva 200 lidí. Nový zatímní chrám Páně pojme v sebe 3000 osob a stavba jeho vydrží 100 let. Podobné zatímní chrámy hodlá spolek sv. Bonifáce postaviti také v jiných předměstích Prahy, kde toho je třeba a podobně bude dělati v severních a západních Čechách, takže již tato jeho činnost opravňuje existenci jeho. A což četba, zdarma vydávaná, což poučování o základech víry, což povzbuzování, aby katolíci byli ve své víře pevní, což stálé stopování hnutí »Los von Rom« a důkazy, že to ohrožuje nejen víru, ale i vlast a dynastii a celou říši — to by nemělo významu? O má a je to význam důležitý, vážný, časový. I nechť zavrou ústa svá všickni, kdož je otevírali k ponižování díla tohoto, nechť klesnou ruce, které se zdvihaly proti spolku sv. Bonifáce, nechť naopak rozehřejí se srdce všech k tomuto velkolepému, idealnímu dílu vlasteneckému a náboženskému. My, kteří jsme sami pro idee své 20 let trpěli, nepřejeme, aby se podobně dělo jinému. — Květnový obsah »Sv. Vojtěcha« jest zase přiměřený, časový a praktický. »Sv. Vojtěch« jest na stálém postupu k lepšímu a to nás těší. Bůh mu i dále žehnej!

Křesťanský Dělník. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze, čp. 1538-II. — S nelíčenou radostí beru vždy »Křesť. Dělníka« do ruky, vida, že klade do srdcí učňů základy dobra. — »Průvodce učňů a křesť. učeň« od Fr. Waldmanna poučuje učně, aby poslouchali mistrů svých srdcem a skutkem a aby vykonávali rozkazy pracedárce rychle, okamžitě a ochotně. Připomíná jim, aby si uvědomili, že nejsou více u své matky, která se s nimi mazlila, leccos dobrého jim tajně podstrčila, ale že jsou v práci, kterou musí svědomitě vykonávati. — Stejným tonem nese se další článek školního rady Fr. Tůmy: »Šetrnost«. Šetrný zařizuje vydání dle příjmů, šetrný člověk jest zároveň pracovitý, střídmý v jídle a pití, je nepřítelem zbytečných lahůdek a nemrhá penězi v kartách a sázkách. Šetrnost má veliký význam v životním zápase. Dělníci podnikají boje a stávky o zvýšení mzdy, ale nic jim to platno nebude, nebudou-li šetrní, ba čím více dostanou, tím více poroste jejich bujnost a rozmařilost, nebude-li v ně vštěpován duch šetrnosti. Krásným příběhem líčí nám další číslo ohavnost hříchu. Malíř najde na ulici jinocha překrásného a vymaluje si ho a za mnoho let nalezne muže ohyzdného a když i toho maluje, přizná se mu ohyzda, že maluje již podruhé touž osobu. — Smrt pro tajemství zpovědní a odměna poctivosti jsou další dva příběhy plné vroucího poučení. — Znova a znova opakujeme, že »Křesť. Dělník« plní uspokojivě své poslání a že by ho bylo škoda, kdyby měl zahynouti.

Echo z Afriky. Roč. VI. č. 5. Red. Jar. Hrabačka, kap. ceremonář v Praze na Hradčanech. Cena K 1·20. — Denník vrchní ředitelky jest čím dále tím zajímavější a doličuje, že hr. Ledóchowská šťastně zvolila Řím za své sídlo. Tam se scházejí biskupové a misionáři celého světa, četní z nich misijní dům sv. Petra Klavera v Římě navštěvují a výmluvná a nadšená ústa pí. hraběnky líčí jim vznešené své sídlo a získává je pro ně, mající největší ochranu ve sv. Otci Piu X. — Druhou šťastnou myšlénkou bylo, že ředitel pražské filialky dp. Jar. Hrabačka

vyjel si v březnu ven na agitace do seminářů v Hradci Králové, do Olomouce a do Brna, aby získal srdce alumnů pro toto dílo. Mimo to kázal o misijní práci družiny sv. Petra Klavera v Třebíči a v Jaroměřicích a odměna za práci jeho byla hojná, přibyloť mu na Moravě značně abonentů. Podobně přednášel dp. Jar. Hrabačka i v pražském kníž. arcib. semináři a přednášeti bude v charitativním oddělení Marianského kongresu, takže znalost tohoto podniku bude v nejširší vrstvy roz. šířena. Tohle je ten nejlepší a nejvydatnější způsob agitační. — Jinak i toto číslo má obsah pečlivě vybraný a zajímavý.

Z Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za členy zakl. přistoupili: Jejich Magnificence: Dr. Fr. Kryštůfek a Dr. Jan Sýkora, kanovníci a universitní profesoři v Praze. — Činným členem stal se: Josef Kyselka, síd. kanovník na Vyšehradě. — Mimo to splatili: 20 K: Ant. Lór, sídelní kanovník ve St. Boleslavi; 16 K: Václ. Hvězda, farář ve Vamberce; po 14 K: Al. Kopecký, bisk. vikář v Nových Hradech a Jos. Bayerova, učitelka v Praze; po 12 K: Frant. Klapal, děkan v Kladrubech, Fr. Kotrbelec, farář v Přibyslavi, Frant. V. Kovářík, farář v Jablonné n. Orl., Ant. Láš, farář v Lomnici n. Pop., a Václ. Dlask, zám. kaplan v Sychrově; 10 K: Fr. Hejduk, učitel v. v. v Turnově; 6 K. Jos. Kašťák, říd. učitel v Rovensku: po 4 K: Jos. Krihl, farář v Hořičkách; V. Laňar, řídící učitel v. v. v Hradci Králové; Ant. Holub, farář ve Včelákově a Václav Kotrch, probošt v Roudnici. — Nové členy, dary a čl. vklady přijímá: Ant. Suchoradský, katechela na Karlově v Praze-II. čp. 1879.

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy konal dne 7. května v domě družstva Vlasť čtvrtou schůzi za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka. — Red. p. Václ. Myslivec se písemně omluvil. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel p. učitel Václ. Kavka četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Bude-li v Budči církevní oslava, súčastní se jí Jednota deputací, nebude-li tam církevní oslavy, uspořádá Jednota s Literární sekcí družstva zvláštní oslavu v domě družstva Vlasť. Za řečníka bude požádán Dr. Rud. Horský. — Jednota přistoupila ke spolku na zakl. katol. knihoven za člena zakládajícího a udělila 10 K na vydání kongresu Marianského. Při tomto kongresu připojí se členové Jednoty k vzděl. spolkům. — Změněné stanovy předloží se k schválení mimořádné valné hromadě, která se koná v domě družstva Vlasť 29. června 1905 ve svátek sv. Petra a Pavla v 10 hodin dopoledne. — Nejvyššímu maršálkovi král. Českého Jiřímu knížeti Lobkovicovi a síd. kanovníku v Brně Dr. Jos. Pospíšilovi zašle se k jejich jubileím písemné blahopřání. — Zvláštním bodem jednacím bylo vzpružení činnosti Jednoty. Příslušné návrhy byly přijaty a budou postupně provedeny. — Ve schůzi bylo přítomno 9 výborů, všecka usnesení stala se jednohlasně a vůbec celý průběh schůze byl srdečný a přátelský. Prosíme, aby Jednotě byla věnována všecka pozornost; řada nových členů, nové hmotné oběti jsou jí potřebny a vzpruží její působení. Važné osobnosti již tak učinili, další, doufáme, budou jich následovati.

Ze spolku na zakládání katol. knihoven. Za členy zakládající přistoupili: Tom. Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů« na Kr. Vinohradech; Alois Mašek, kaplan v Soběslavi, a Msgr. Ant. Wünsch, sídelní kanovník na Vyšehradě. — Přispívajícími členy stali se: Jos. Flekáček, říd. učitel v Žižkově; Emil Přibyl, farář a Jan Benda, kaplan v Ořechu. — J. M. vsdp. Msgr. Antonín Hora, probošt u sv. Víta v Praze, daroval 100 K, vysloviv se lichotivými slovy o tomto podniku. — Nové členy, vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

Z Tiskové Ligy. — Za člena zakl. přistoupil: Al. Kopecký, bisk. vikář v Nových Hradech. — Přispěli: Tomáš Veverka, Jan Podlaha, Jan Sedláček, Al. Ličman, Em. Koubek, Fr. Kašťák, Jan Žilík, Václ. Kroupa, L. Grygera, V. Oplt, Karel Neužil, Fr. Macháček, P. Norb. Horáček, K. Grossmann, Václ. Slavík, Václ. Nepokoj, Fr. Tondl, Ot. Vosáhlo, Č. Stross. (Pokračování.) — Opravy uveřejnilo »Právo Lidu« dpp.: Ant. Svobodovi, faráři v Konojedech, Jos. Mejsnarovi, faráři na Klecanech, a Boh. Křepelovi, kaplanu na Zbraslavi. — Nové členy, vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle, Praha, čp. 570-II.

Tisková Liga konala dne 17. dubna t. r. svoji IV. výborovou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — S potěšením vzato na vědomí, že se utvořila nová Tisková Liga pro Uhry. Stalo se tak z nutnosti, že se na všech stranách v tisku hemžily lži o duchovenstvu. Tisková Liga pro diecési Sv.-Hypolitskou konstatuje ve své výroční zprávě, že mnozí duchovní potřebují často pomoci Ligy, když čest jejich bývá tiskem hanobena, a přece členy jejími nejsou, aniž Lize čím na výlohy přispívají, zvláště mladší duchovenstvo, a volá k nim: Přistupte za členy. I naše Liga může totéž opakovati. — Tisková Liga německého duchovenstva v Chebu přistupuje

na součinnost s naší Ligou a slibuje na vzájem spolupráci. — K Tiskové Lize obrátilo se i jedno městské zastupitelstvo o radu stran opravy proti pokrokářskému plátku, jenž je hanobí. Více hodnostářů církevních obrátilo se též o pomoc stran opravy k Lize, která byla poskytnuta. Za 1. čtvrtletí letošní vypraveno bylo 200 výstřižků časopisů napadeným kněžím, — Ve zprávě spolku proti týrání zvířat bylo vytknuto duchovenstvu, jako by vyvinovalo malou péči na ochranu zvířectva proti týrání. Tisková Liga odmítá s rozhořčením toto lživé obvinění duchovenstva, poněvadž toto při vyučování náboženství ve škole, v kostele i v ostatním působení vštěpuje ušlechtilé city ke zvířectvu a pracuje všude pro jeho dobro. — Třináct českých korporací vedených klubem za Starou Prahu přimlouvá se zaslánem v novinách, aby zachována byla židovská barokova radnice v Josefově. Prosíme o stejnou pietu k našim starým vzácným památkám katolickým. — Socialněděmokratický a pokrokářský tisk řádí a štve úžasně proti misiím a biskup. visitacím. Nicméně hojná a vřelá účastenství na těchto církevních úkonech dosvědčují, že lid počíná poznávati proradnost tohoto nízkého štvaní. — Hofrychtrův »Nový Obzor«, dříve smutně známý »Školský Obzor«, pokračuje zcela ve stopách svého předchůdce. Hlavně pěstuje nenávist ke všemu, co souvisí s náboženstvím katolickým, po výtce proti kněžstvu. Svoji nespravedlivost prokázal hlavně štvaním, aby se nezvýšovala kléru kongrua. Zapomněl, že duchovenstvo proti zlepšení platů učitelských ani slovem se neozvalo, naopak pro ně na všech místech hlasovalo. Proto spravedlnost a slušnost žádá, aby se učitelský tisk stejně čestně zachoval. — Na jednom z našich předměstí jsou v divadelním pořadu často takové kusy, že se jimi umění i lid demoralisuje. Nemravné kusy tu dávané stávají se reklamou a přitahují hojně návštěvníků. Jak smutně se tu vyjímá heslo »ni zisk, ni slávu«, jež pan majetník má cíti. — Soc. demokracie vydala od F. V. Krejčího knihu »Nová rozprava o náboženství«. Krejčí stojí tu na stanovisku Masarykově a liší se pouze tím, že nechce, aby náhrada, kterou prý moderní pojetí života dává za bývalý (!) názor náboženský, podržela jméno náboženství (?). Autor chce poraziti tu náboženství, tvrdě, že většina lidí žije prý dnes naprosto nepociťujíc jeho potřebu; ale což nežije též většina nepociťujíc ani potřeby starat se o vývoj a pokrok lidstva dle receptu pp. Masaryka a Krejčího? — Zednářstvo pražské, které po zednářském loňském kongresu v Římě se v Praze přičleněním K. Pelanta, žurnalisty z »Času«, ustavilo v národní sekci českou, bude vydávati svůj list »Volná Myšlénka« od 1. května. »Klerikálové« se mají na co těšit. — »Český Učitel« v č. 31. volá k učitelstvu, aby po příkladu nového zednářského spolku ve Vídni »Freie Schule« byla i v Praze založena »Svobodná škola« na vypuzení náboženství ze školy. Místo náboženství bude snad pak zavedeno učení o socialní demokracii a anarchismu (!). — Zajímavý spis vydal svým nákladem dp. Jos. Himmer, farář v Turanech u Slaného (cena 1 K 20 h, k objednaní u téhož) »Češi a Němci v Čechách«. Provádí v něm důkaz, že se země česká poněmčila nejvíce v té době, kdy nekatolíci byli u vesla. — Spolek Aug. Smetana vydal »Právní postavení osob bez vyznání náboženského v Rakousku« od dra. V. Boučka (nyní právního zástupce Sv.-Václavské záložny. Pozn. red.) a Tiskové družstvo soc.-demokratické »Bezvěrci dle práva rakouského« od dra. F. Soukupa. Oba spisky mají za účel podporovati heslo »Pryč od Říma« k bezvyznání. — Veřejnosti české oznámeno bylo listy, že starokatolická obec česká spojí se slavnostně s pravoslavnou církví v ruském kostele sv. Mikuláše v Praze. Po nezdaru a odchodu Išky zanikala starokatolická obec, a nyní odumírajíc, chytá se pravoslaví. Při odkrytých nyní stínech ruského pravoslaví nešťastnou pro Rusy válkou ochladlo silne v Čechách nadšení pro pravoslaví a proto starokatolická obec, chtějíc nyní pomáhati pravoslavi v Čechách, má málo naděje na nějaké výsledky. — Ligu došla krásná práce obranná »O smrti Pána Ježíše« proti pamfletu »Přirozená smrt Ježíšova«. Vyjde v »Obraně víry«. — Liga uvítala k oslavám Komenského dobrou brožuru »Hlasů sv.-Václavských« »Komenský a jeho oslavovatelé«, v níž se trefně poukazuje, kterak všickni oslavovatelé pomíjejí mlčením hlavní přednost Komenského ve školství — náboženskou výchovu. Ostatně letošní oslava Komenského již velice seslábla a pokrokářský tisk se mrzel nad tím, že byla málo »protiklerikální«. Ovšem těžko jest »nejklerikálnějšího« Komenského učiniti zbraní proti klerikálům. — Karel Horký, redaktor štváčského »Krameria«, naříká nad jeho deficitem a volá po pomoci 4-K podílů, by, kdo může, mu je půjčil. Nedávno se vychloubal, že má 27.000 odběratelů. Možná, ale — neplatících. Stěžuje si, že »dnešního pokrokového novináře stojí dobrá věc napřed zdraví a potom poslední kalhoty . . .« Věříme rádi. Není učedník nad mistra. Takové odběratele vychovává si pokrokářský list sám. — Na Moravě organisuje se nová pokroková strana za vedení odpadlého Svozila zná-

mými protiklerikály drem. Koželuhem a drem. Kalandrou z Frenštátu. Tiskové její družstvo bude prý vydávati revui výhradně věnovanou soustavnému boji proti klerikalismu (!).

Zemský sbor katol. spolků českých. — Zemský sbor katolických spolků českých skutkem. V pondělí Velikonoční v 8 hodin večer dne 24. dubna t. r. sešli se na Král. Vyšehradě zástupcové všech tří diecesních sdružení katolických spolků, Pražského, Královéhradeckého a Českobudějovického, aby dali základ k jednotě všech katol. spolků. Přítomni byli: za sdružení arcidiecése Pražské předseda J. M. vsdp. kapit. děkan Msgr. dr. Jos. Burian, místopředseda p. Jos. Hovádek a jednatel p. T. J. Jiroušek; za sdružení diecése Královéhradecké předseda vldp. dr. Fr. Reyl a pan Polák ml., a za sdružení Česko-budějovické dostavil se místopředseda dp. Jiří Čadek. Pan Princ z Čes. Budějovic omluven. Schůzi předsedal J. M. vsdp. Msgr. dr. Jos. Burian a zapisovatelem byl pan T. J. Jiroušek. Celé jednání trvalo dvě hodiny a vše projednáváno a stanoveno jednosvorně. V úvahu vzat povšechný stav spolkového života a všemi přítomnými uznáno, že jak na Královéhradecku, tak i na Českobudějovicku již dříve než v Praze pomýšlelo se na to, aby takovýto sbor pro katol. spolkový život se utvořil a proto také krok Pražanů k tomuto cíli směřující byl venkovem radostně uvítán. Výsledek povšechných úvah byl, že zpracován přítomnými společný řád, jímž tento sbor v život se uvede a jím říditi se bude, aby čilejší spolkový život v Čechách zavládl a měl hlavu a pevný jednotný směr. Řád tento jednohlasně přijatý zní:

Řád zemského sboru katol. spolků v král. Českém:

Čl. 1. Každé diecesní sdružení katolických spolků zastoupeno jest v zemském sboru 2 členy.

Čl. 2. Společné poradě předsedá jeden z přítomných většinou odhlasovaný. První poradu zahajuje nejstarší z přítomných.

Čl. 3. Samospráva a svéprávnost diecesních sdružení jest nedotknutelnou.

Čl. 4. Zemský spol. sbor radí se o všem, čím prospěti by se mohlo spolkovému životu a zásadám katolickým.

Činnost tato týká se hlavně: *a)* pořádání velkých sjezdů nebo spolkových sletů a slavností, *b)* pořádání kursů a přednášek, *c)* themat přednášek o časových otázkách, *d)* textů divadelních, *e)* literatury a spolkových knihoven, *f)* udílením rad spolkům (veřejnými prohlášeními atd.), *g)* založením seznamu řečníků pro různé odborné přednášky atd.

Čl. 5. Zemský sbor spolků usnáší se ve svých poradách prostou většinou hlasů (předsedající též hlasuje). Když je nemožno zástupcům toho kterého sdružení se do porady dostaviti, delegují za sebe (pro své návrhy a přání) své zástupce sami ze své diecese nebo z místa, kde se porada koná. Delegace druhá musí však býti písemně členy sboru, kteří se zastupovati dávají, ověřena. Dostaví-li se za sdružení třebas jen jeden delegát, má za sdružení dva hlasy při každém hlasování. — O každém k poradě došlém dopisu musí se jednat a rozhodnout.

Čl. 6. Sbor se schází z pravidla v době vánoční za účelem sestavení programu činnosti větších společných akcí pro příští rok a mimořádně v případech důležitých, směrodatné pokyny pro společný postup vyžadujících. A konečně, tento zemský sbor katol. spolků v král. českém prohlašuje se za nezávislý ve svorné práci k oživení života katolického na půdě spolkové.

Nuže, jedna svorná katolická bašta je zde — vzdělavací a podporující katolické spolky se svým zemským sborem jakožto středem a hlavou. Kéž se nám všem ještě v brzku podaří scelení a sjednocení další — i na poli politicko-socialnim. Slibujeme si v utvoření zemského spolkového sboru svornou a jednotnou akci vzdělavací pro veškerý spolkový život katolíků českých. A krokům těm: »Zdař Bůh!«

Na vydání Kongresu Marianského dosud hmotně přispěli: Jeho Emin. ndp. kardinál Leo Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský; dále pražské kláštery: Křižovnický, Dominikánský, Maltézský, Augustiniánský a Emauzský; z Vyšehradu: J. M. kap. děkan dr. Jos. Burian a p. t. kanovníci: Jos. Kuchynka, Jos. Kyselka, Fr. Farský a msgr. Ant. Wünsch; konečně: univ. profesor v. v. dr. Eugen Kadeřávek a zemědělský inspektor dr. Sitenský; řády Praemonstrátů a Redemptoristů v Praze; Jeho Exc. Karel Ervín hrabě Nostic; dr. Mikuláš Karlach, probošt na Vyšehradě; Jos. Svoboda, kons. rada a děkan v Turnově; Ant. Vančura, bisk. vik. tajemník a děkan v Něm. Brodě, a P. Berth. Holovský, člen řádu kapucínského u sv. Josefa v Praze; J. M. ndp. dr. Jos. Doubrava, biskup v Hradci Král.; Marian šl. z Hochinfelsů v Praze; opati klášterů ve Vyšším Brodě, v Teplu a v Broumově;

Jos. Bernát, probošt na Mělnice; Václ. Kotrch, probošt v Roudnici; Jos. Pop, kanovník a kníž. arcib. vikář v Zlatnikách; Šimon Bejvl, kníž. arcib. vikář ve Vinoři; Josef Tomšů, kníž. arcib. vik. tajemník v Jiřčanech; Ant. Frecr, děkan ve Slaném; Václ. Oplt, děkan v Libochovicích; Jos. Švec, katecheta v Turnově; Nejmenovaný katecheta v Praze; Fr. Sonnleitner, okres. tajemník v Turnově; osm profesorů české boh. fakulty v Praze; dále duchovenstvo generálního vikariátu v Českých Budějovicích, duchovenstvo v Něm. Brodě, v Jindřichově Hradci, v Písku, v Kutné Hoře, v Benešově a v Čáslavi. Těší nás, že četní duchovní správcové konají v obvodu působení svého mezi kněžstvem ve prospěch kongresu sbírky a zvláště nás potěšilo, že tak učinil i gener. vikář v Čes. Budějovicích vsdp. Josef Hulka; prosíme, aby při podobných dalších případech požádáni byli za milodary i místní šlechtici a vůbec velkostatkáři a bohatší katoličtí osadníci. Prosíme také vldpp. kníž. arcib. a biskupské vikáře, aby pokud to jde i ve svých vikariátech sbírky podnikli; prosíme za to také německé duchovenstvo, nebo sjezd Marianský určen jest pro obě národnosti. — Další milodary přijímají: Vojtěch hr. Schönborn v Praze, Malá Strana čp. 365.

Bývalá karlštejnská kapitola skládala se ze čtyř kanovníků a děkana, jichž úkolem bylo v kapli Panny Marie modliti se církevní hodinky a konati služby Boží. Karel IV. měl v úmyslu zříditi collegium o desíti členech — však nepřízeň doby pozdější rozmetala i ten skrovný počátek. Když nyní přijdeš na Karlštejn, vidíš sice krásné svatyně, ale žádného kněze. Nějaký služebník hradní, pletoucí si data dějinná a jsoucí na štíru s mluvnicí, ti vykládá o historických památkách Otce vlasti. Nebylo by možno vzkřísiti ono staré collegium, děkana a nejnutnějších kanovníků na Karlštejně, aby svatyně jeho opět obživly? Známe ideální kněze deficienty, kteří nemají, kam by hlavy položili a jichž potřeby nejsou větší nežli oněch starých kanovníků, majících po groši denně, kteří by uvítali takovéto zřízení na posvátné hoře. Lid český, intelligence i ten prostší (ale srdce nejlepšího) by s radostí pospíchal ke Karlštejnu a odnášel si odtud lásku k církvi a vlasti. — Tato úloha náleží budoucímu panu děkanu karlštejnskému.

Luegrova promluva k učitelstvu. Při skládání přísahy nově jmenovaných učitelů ve Vídni oslovil je dr. Lueger takto: »Znáte mé názory ohledně povinností vašich a zvláště pak účelu, jejž škola má. Politické agitace jimi nejsou. Proto není úkolem učitelstva ve škole politickou agitaci provozovati. Úkolem školy jest, aby vychovala z dítek řádné občany, věrné vlastence, muže i ženy svých povinností dbalé. Vytknuv neblahý zjev škorpivosti a denunciace, jež jako předseda okresní školní rady shledal, napomenul dr. Lueger k smíru a pravil: Prosím také, abyste s pány katechety harmonicky spolupůsobili a do náboženských záležitostí vůbec co nejméně se míchali. To jest věcí katechetů a ostatní ať se v tom ohledu chovají co nejskromněji. Doufám, že mých pokynů uposlechnete a že onen zlý duch, který dlouhý čas učitelstvo ovládal, vymizí a tím opět obnoven bude srdečný poměr, který mezi obyvatelstvem a učiteli k dobru školy i obyvatelstva zavládne«.

Obranu proti revolučním živlům organisuje ve Vídni dr. Lueger. Pravil o tom na schůzi měšťanů. Naše strana jest toho názoru, že měšťané mají právo žádati, aby jmění spoluobčanů bylo chráněno, jakož i klid a pořádek. Tomu však vždy není. Jest u nás mnoho lidí, kteří křičí a zpívají »Práci čest!«, ale jen tenkráte, když tu práci konají jiní. Události loňského a letošního roku dokazují, že se nikdo těm živlům, nikdy pořádek nemilujícím, neopřel. Bylo velikou chybou předešlého ministerstva, že této bezuzdnosti nepoložilo hráz. Radnice byla jimi obléhána, a policie nesměla se hnouti. Každý člověk se tehdy ptal: což jsme v Rakousku štvanci, a ti lidé mohou činiti co chtějí? Žádá se na nás, abychom danèmi udržovali stát, ale o pořádek a bezpečnost se nikdo nestará. Proto musíme přiložiti sami ruku k dílu a hleděti, aby se skutečně pracující obyvatelstvo samo bránilo proti terrorismu jistých štváčů. Úkol ten připadá dle mého náhledu měšťanským ozbrojeným sborům. Sbory ty musí utvořeny býti ne ze stárnoucích měšťanů, nýbrž z mladého dorostu, měšťanských synků. Budou-li ty sbory v celé Vídni řádně organisovány, dovedou rázným zakročením zjednati pořádek, aniž by se při tom pomýšlelo na krveprolití. Pojednav šíreji o organisaci těchto sborův, pravil dr. Lueger: Revoluční hnutí vystupuje stále směleji, proto jest takové obrany potřeba. Pozorujeme-li vývoj věcí v jiných zemích, dospějeme k resultátu, že to nebude dlouho trvati a revoluční hnutí všude nabude vrchu. Proto bude lépe, připravíme-li se k obraně sami.

Všeobecný sjezd katolíků rakouských ve Vídni. Na vyzvání komisariatu všeobecného katolického sjezdu sešla se ve Vídni dne 9. února konference zástupců téměř všech diecésí rakouských. Bylo zajisté potěšitelným zjevem, když

sešli se zástupcové všech rakouských národností k manifestaci katolické myšlénky, všem katolickým národům společné. Po zralé úvaze všech okolností bylo jednohlasně přijato, aby pátý všeobecný katol. sjezd svolán byl do Vídně ve dnech 11.—14. listopadu b. r. Hraběti Sylvě-Taroucovi, komisaři sjezdu, byl přidělen prozatímní centrální komitét, v němž zasedají delegáti všech diecésí. Centrální komitét prohlásil se za obranný sbor na odrážení kombinovaných útoků semknutých nepřátel katolické víry. Na všeobecném sjezdě budou probírány zejména otázky praktického významu vedle četných otázek, jednotlivých sdružení a svazů se týkajících. Dle všeho se zdá, že katolíci rakouští přestanou býti kovadlinou, do které bušil kde který mravní zhýralec. Že nutno pomýšleti ve všech diecésích a všech katolických organisacích na přiměřenou účast na tomto pracovním sjezdu, rozumí se samo sebou, neboť bije-li někdo katolíky polské, trpí tím zrovna tak katolická víra Čechů jako Němců. Nepřátele víry spojuje zášť a nenávist k církvi ku společné akci bez ohledu národnosti, proto láska k náboženské víře musí nás spojovati ku jednotnému obratnému postupu.

Důležitost farních knihoven. Zbraslavská skupina duchovenstva se usnesla založiti vědeckou knihovnu pro členy skupiny se sídlem na Zbraslavi a předpláceti časopisy k dalšímu vzdělání kněze potřebné. — Z Terstu se oznamuje, že tamní duchovenstvo sebralo 400 K na farní knihovny. Dvě pětiny tohoto obnosu budou věnovány slovinským farním knihovnám u nového sv. Antonína a u sv. Jakuba, druhé tři pětiny se odevzdají třem italským farním knihovnám. Slovinské knihovny v Terstu jest nemálo potřebí, poněvadž se tam socialní demokracie mezi slovinským lidem úžasně šíří. Proto slovinské katolické listy vyzývají k pořádání sbírek ve prospěch slovinských farních knihoven v Terstu.

Nemocnice Milosrdných bratří v Praze. — V roce 1904 bylo v této nemocnici přijato 3778 nemocných, z roku 1903 zbylo v ošetřování 183 osob, bylo tudíž léčeno úhrnem 3961 nemocných. Z nich bylo propuštěno: vyléčených 2586, zlepšených 875, nevyléčených 110, zemřelo 219, pro příští rok zůstalo v ošetřování 171. Součet všech ošetřovacích dní činí 70.952, připadá tudíž průměrně 17·91 dne na jednoho nemocného. Dle náboženství bylo přijato: 3647 katolíků, 4 Řekové nesjednocení, 46 evangelíků, 9 starokatolíků, 71 israelitů a 1 bez vyznání. Do ústavu císaře Frant. Josefa pro rekonvalescenty v Tuchoměřicích, založeného Českou spořitelnou, bylo přijato z nemocnice Milosrdných bratří 236 rekonvalescentů. — Nemocnice Milosrdných bratří jsou ozdobou katolické církve a proto buďtež chovány všude u veliké úctě a budiž na ně hmotně pamatováno.

Různé. — Kolik jest Poláků? Poláků jest v Rusku 8,170.000, v Rakousku 3,460.000, v Německu 3,500.000, v Americe 1,300.000, dohromady 16,300.000. — »Los von Rom!« v Uhrách. Značný počet německých sedláků v obci Barcsu dostal se do sporu s tamním katolickým kaplanem, a to proto, že kázal madarsky. Před několika dny pak přes 80 farníků přestoupilo k církvi luteranské a nyní je prý bude následovati ještě 300 sedláků a selek. — Zednáři v Rakousku zadali před časem stanovy spolku »Veliká zednářská lóže Austria«, ale politické úřady odepřely jim schválení. Podavatelé stanov rekurovali k říšskému soudu, který rozhodnutí politických úřadů potvrdil. Dle zákona jest tedy zednářství i na dále v Rakousku zakázáno. Od této theorie ovšem valně liší se praxe úřadů, které tajné zednářské lóže nejen trpí, ano ani proti tomu nic nenamítají, aby i státní úředníci členy těchto lóží byli. Polovičatost byla od jakživa specialitou Rakouska.

Spolkové zprávy.

Výbor Historického kroužku měl schůzi dne 12. m. m., již modlitbou zahájil předsedající Dr. Frant. Kryštůfek, kanovník a universitní profesor, a věnoval vřelou vzpomínku zesnulému konsist. radovi a faráři u sv. Haštala, Václavu Honejskovi, horlivému dlouholetému členu výboru, jenž i v poslední vůli pamatoval na Kroužek odkazem 200 korun. Přítomní povstáním uctili památku jeho a pomodlili se za duši zemřelého. Odpočívej v pokoji! — Po schválení protokolu minulé schůze kaplan V. Roudnický podává zprávu o činnosti komise zvolené ku pořádání přednášek v zemském sdružení spolků katolických. Sešedši se u převora Frà Jos. Hamršmída, usnesla se, aby v zamýšlených přednáškách probrala se doba prvního křesťanství v Čechách, doba Karla IV., doba husitská, protestantismus v době předbělohorské a pobělohorské. Přednášeti slíbili: přev. Jos. Hamršmíd,

kanovník Dr. Ant. Podlaha, prof. Vacek, V. Roudnický, Dr. M. Kovář, prof. Dr. Domabyl; na písemné vyzvání dosud neodpověděl prof. Samsour. — Jednatel Dr. M. Kovář žádá na vazbu knih, hlavně Sněmů zemských a Archivu Českého, asi 60 K, což se povoluje. Týž uvádí, že k valné hromadě Vlasti je potřebí sestaviti účty Kroužku i dáti je i s potřebnými doklady prohlédnouti revisorům účtů; referát o činnosti Kroužku jednatel již odevzdal do Vlasti. — Za člena Histor. Kroužku přihlásil se prof. Dr. Ant. Zítek. — Tím schůze modlitbou skončena.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 17. dubna t. r. VI. schůzi za předsednictví p. Václ. Žižky. — Jednatel red. p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Od poslední schůze přednášeli: p. Jan Křt. Maštalíř v Kyšperku a red. p. Tom. Jiroušek: v Přelouči, v Unhošti a v Praze v Johanneum a v Politickém klubu. — Odbor podniká velikou akci a vyjde s ní na veřejnost, až bude provedena. — Odbor přijal resoluci proti rozlučitelnosti manželství a zašle v té příčině do Vídně k říšské radě petici. — Socialní odbor s potěšením vzal na vědomí, že do programu Marianského kongresu byla vzata přednáška »O nádražních misiích«, kterou bude míti dp. Vlast. Hálek, farář, důvěrník Vídeňské nádražní misie pro Čechy. — Redaktor Tomáš Škrdle rozebíral otázku, kterak jest potřebí, aby byl dělník shovívavý k prácedárci a prácedárce k dělníku. Sdělil, že o této otázce napíše článek do »Našich Listů«, až bude míti trochu pokdy. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o činnosti rakouské Ligy k potlačování obchodu s dívkami, která trvá druhý rok. Tato obracovala pozornost k soukromým sprostředkovacím kancelářím služeb, udala k soudu několik kuplířů, dala varovná provolání do novin k dívkám, zavedla katastr se seznamem kuplířů, který dospěl počtu 182 a podporovala zřízení nádražní misie ve Vídni. Jelikož z celého Rakouska obchod s dívkami nejvíce se vede v Terstu a seznalo se, že dohled tamní policie jest nedostatečný, zakročila Liga o jeho zostření. K prosbě Ligy požádal Terstský Ordinariát své duchovenstvo, by upozorňovalo rodiče a dívky na toto nebezpečí. Liga k potlačování obchodu s dívkami obrátila velký zřetel hlavně též k Haliči, kde jsou obchodníky s děvčaty vesměs židé. Pro vzájemnou součinnost proti všesvětovému obchodu s dívkami byla Liga ve spojení s »Mezinárodním bureau v Londýně k potlačení obchodu s lidským masem a s National-Viglance-Association«. Liga koná přípravy k zavěšení varovných plakátů pro dívky do vagonů drah a na všech nádražích. — Nové protialhokolistické spisky vyšly »König. Alkohol« od J. Hawa, a »Alkoholismus und sociale Frage« od A. Orla v Insbrucku. Kdo by chtěl upraviti z nich některé statě pro »Naše Listy«, nechť se přihlásí u socialního odboru. — Sensaci vzbudil spis »Geschlecht und Charakter«, od dra. Ph. Otto Weiningra ve Vídni, jenž po jeho napsání roku 1903 ve věku $23^1/_2$ roku skončil sebevraždou. Ve spise tom dokazuje méněcennost ženy, proti jejímuž pohlaví se nese tendence spisu, který jeví na mnohých místech přepjaté životní názory. — Místopředseda p. Václ. Žižka promluvil v tato slova: »Na jednu věc musím upozorniti, kterouž my katolíci z naši taktiky vypustiti nesmíme. Jest to událost našich prvních rodičů v ráji, kterážto v našem čase namnoze za pouhou bajku se považuje. Myslím, když se událost ta za pouhou bajku prohlašuje, podkopává se pevná půda křesťanskému náboženství, neboť tu nebylo třeba, aby Syn Boží na svět přišel a dílo spásy vykonal. Z celé nauky křesťanské by nezbylo nic, jen pouhá forma a dobrá rada, jak by člověk zlého se vystříhati a dobré ve svůj prospěch konati měl. Tu ovšem by se snadno lidu neuvědomělému namluvilo, že náboženství křesťanské jest jen výmysl kněžský. Než jako věčný a nepřekonatelný svědek události této jest zajisté práce, ku které člověk Bohem odsouzen jest; protož velice na tom záleží, jaký význam se práci dává a jaký účel se jí přičítá. Tak vyslovil se žid Marx, že člověk pracuje, aby vydělal peníze«, jež k výživě své zapotřebí má. Jsou mnozí i z našich řad, již výrok ten za svůj názor berou, aniž hloub v duchu křesťanském do věci nahlédnou. Myslím, že tu právě se dává práci účel velmi nepravý, náboženství křesťanskému nebezpečný. Práce má přece ještě jiný, mnohem vznešenější účel, než-li peněz dobývat a snad v kapitály hromadit. Práce jest přece dána člověku od Boha za pokání, kteréž mělo částečně napraviti to, co byl hřích na člověku pokazil. Tak se děje obyčejně při každém pokání, které má člověka opět na pravou cestu přivésti, tím více mělo pokání účelu toho, jež ne člověk, ale sám Bůh byl uložil. Člověk měl prací opět na ztracenou cestu spravedlnosti přiveden býti, kterážto byla mu milostí dána a kterouž byl hříchem ztratil. On měl jísti *chléb svůj*, který byl sobě spravedlivě zasloužil, aby byl pravým členem společnosti lidské, ve které každý na svém místě svou povinnost koná a práci svou, ať duševní nebo hmotnou, chléb svůj sobě spravedlivě zaslouží. Tak jako nás i Kristus Pán naučil prositi za *chléb náš*, jenž jsme sobě spravedlivě zasloužili.

I my křesťanští socialové musíme vždy a všude na tomto základě stavěti, aby bylo naše stanovisko pevně založené na pravdě a spravedlnosti, neboť naším ideálem jest pokoj a spravedlivý pořádek, založený na pravdě křesťanské, ku kterému pořádku, jen spravedlivě urovnané poměry práce vésti mohou. — Red. p. Tom. Jos. Jiroušek podal zprávu o právě vydané statistice rakouských dělnických spolků vydané statistickým úřadem. Z této statistiky dovídá se širší veřejnost o křesť. socialních organisacích, které svojí silou stojí na třetím místě v království Českém. Dále posuzoval obsah a význam čísla 4. a 5. »Časových Úvah«, o nichž pochvalně se vyslovil a je doporučil. Spisku »Němci a Čechové« věnoval též delší pozornost a uznal, že jest to dílko námahy, která hojným rozšířením má býti odměněna. Předložil chicagského »Katolíka«, nymburské »Občanské Listy« a sušický »Svatobor«, v nichž významnější úvodníky z »Našich Listů« jsou otiskovány. Na konec podal referát o pokrokovém listu v Praze právě založeném »Soc. Pokrok«, kterému však nepřikládá dlouhého trvání. — Tím denní pořádek vyčerpán a schůze skončena.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 3. května t. r. pátou schůzi za předsednictví red. »Vlasti« Tom. Škrdle. — Red. p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze. — Po slavnostní schůzi na počest kanovníka Dr. Jos. Pospíšila v Brně konána byla obvyklá schůze, při níž referovali: red. Tom. Škrdle o práci Sahulově: »Z husitství do protestantismu«, kteréžto dílo vyniká bohatostí zajímavého materiálu z doby kališnické v Praze za vlády Paška z Vratu. Referent obdržel o této práci posudek z venkova a proto se o něm tuto déle nešíří. — Farář Vl. Hálek podal referát o »Musaeu«, časopisu česko-slovanských bohoslovců, jehož pořadatelem byl letos ctp. Karel Haňávka. Ročník letošní přináší pěkné práce, z nichž mnohé všímají si blíže pravoslaví. V době, kdy v Praze objevilo se hnutí s pravoslavím, jsou tyto práce vítány. Též jsou tu slibné básně, při jejichž čtení neopomíjíme náš duchovenský básnický dorost vybídnouti, by pokračoval v dalších pracech. Vzpomínká jest tu věnována Pravdovi, Skalíkovi a Sušilovi. Zprávy o literární činnosti bohoslovců v Růžích Sušilových z jednotlivých seminářů jsou velmi utěšené. Chvály hodna jest akce bohoslovců Brněnských na zakládání knihoven v chudých vesnicích, nábožensky ohrožených. Spis »Češi a Němci« v Čechách, jejž vydal Josef Himmer, farář v Tuřanech u Slaného vlastním nákladem (cena 1 K 20 h), provádí nestranný důkaz, že se země česká poněmčila nejvíce v té době, kdy nekatolíci byli vládnoucí stranou. Vzhledem k tomu, že autor přinesl značnou peněžní oběť vydáním spisu svým nákladem, doporučuje se k objednávce u téhož. — Pozoruhodný jest spisek »Papež Lev XIII. a česká kolej v Římě« od dra. K. Kašpara, ve kterém zobrazena jest láska apošt. Stolice k národu českému. — Literární sekci došel dopis od váženého kněze z jižních Čech, ve kterém projevuje přání, by sepsán byl důkladný životopis zvěčnělého ndp. biskupa E. Brynycha, dokud ještě žijí pamětníci. Literární sekce se usnesla, že jest ochotna býti nápomocnou spisovateli dp. Fr. Žundálkovi, který se této práci podjal. Vzpomínky, příspěvky a upozornění na články o něm k životopisu buďtež zaslány na »Vlast«, Praha-II., 570. — Katecheta dp. Fr. Žundálek referoval o novém podniku »Slavorum litterae theologicae«, kterou vydávají vsdpp. kanovníci Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha, nejdříve jako přílohu »Časopisu katolického duchovenstva«, kde uveřejňují se latinsky vědecké práce církevní všech ostatních Slovanů. Literární sekce vítá tento podnik a doporučuje jej přízni všech, kteří se touto otázkou obírají. Sekce poukazuje na dřívější práce své, kde ve schůzích svých pojednávala o současných vědeckých pracích ostatních slovanských národů, jakož i na referáty ve »Vlasti« v té věci podávané. Nyní bude latinskou řečí učiněna snaha po vzájemnosti katolických Slovanů všeobecně přístupnou. — Redaktor p. Tom. Jiroušek posuzoval kalendář »Sv. Antonín«, vydávaný časopisem »Zahrádkou sv. Františka« a »Lilií sv. Josefa« v Brně a péčí prý více nezištných katolických představených (což ovšem nebude asi pravda). Tento kalendář na rok 1905 přináší podobiznu vůdce mladočechů dra. Edv. Gregra a v textovém doprovodu jest Grégr velice uznale vychválen. Podobně i řiditel a red. »Komenského« v Přerově p. Fr. Slaměník má zde dosti chvály i podobiznu. Nehledě k dalšímu obsahu i v inserátech doporučují se německé firmy v Německu, jimž má se psáti německy. To by všecko ještě nebylo tak zlé, kdyby se tam nedoporučovaly i gumové, rybí a j. prostředky atd. A tento kalendář že by byl kalendářem katol. lidu? Pryč s tím! Máme dost kalendářů dobrých, není nám potřeba takto vypracovaného braku. Referent před tímto kalendářem varuje. — Tím byla schůze skončena.

* * *

ROČNÍK XXI. ČERVEN 1904—05. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Pokračování.)

Silným kouřením trpí trávení, proto silní kuřáci trpívají nechutenstvím. Tím trpí i výživa těla. Člověk chudne a hubení. Mimo to následkem dráždění sliznice kouřem povstávají chronické katarrhy hrtanu a průdušnic. Nejhorší jest kouření cigarett. Dle vyšetřování H. Sinnholda obsahují cigarettové tabáky 0·80% až 2·89% nikotinu, kdežto tabáky určené pro dýmky obsahují vesměs toliko 0·52%—0·85% nikotinu.*) Tuscand soudí, že zneužívání tabáku a alkoholu jest praedisponujícím činitelem ve vývoji tuberkulosy.

Že nečistota v ohledu hygienickém škodlivě působí, k tomu předem již poukazuje pořekadlo: »Čistota půl zdraví.« K ochlazení těla a regulaci výměny látek slouží perspirace kožní. Ve výparech těla shledáváme z části stejné látky jako v moči. Jako neporušené odměšování ledvin jest pro výměnu látek a tudíž pro zdraví lidské veledůležité, tak i perspirace kůže. Nečistotou však, jež na těle vzniká jednak tím, že zbytky odměsků potních (ze žláz potních) a odměsky mazové (ze žláz mazových) a šupinky pokožkové, k nimž přiměšují se i látky nerostní a látky organické v podobě prachu z prostředí, v němž žijeme, z oděvu, jejž nosíme, perspirace kůže se znesnadňuje. Porušena-li perspirace kůže, látky škodlivé v krvi se zadržují a tím funkcionální poruchy krve a celkové poruchy zdraví se vyvíjejí, není-li činnost ledvin dosti vydatna. Neboť u koho jest nedostatečná perspirace kůže, u toho musí býti vydatnější činnost ledvin. Hmoty, jež měly výpary kůže býti vyloučeny, musí býti vymýtěny ledvinami. Tím však zvětší se práce ledvin a ledviny, nevyznačují-li se velice vydatnou činností, nejsou s to, aby zvětšené množství dráždivých činitelů dlouho vyměšovaly, zvláště, nezachovává-li se řádná životospráva, a následek toho jest, že krev se porušuje a organismus nenáhle otravuje. Mimo to na povrchu těla na nečistotě, jež se ustavičně rozkládá, lpějí četné druhy mikrobů z oděvu nebo přímo ze vzduchu sem se dostavší. Mittmann na příklad nalezl 78 různých mikrobů na těle přebývajících. Mezi nimi jsou mnohdy i choroboplodní. Jak snadno mohou mikrobi

*) »Živa« 1899 p. 57.

choroboplodní při porušení souvislosti kůže na př. nepatrnými rankami, oděrkami, vřídky, píchnutím, dostati se do lymfy (mízy) a do krve! Z toho seznáváme, jak nutno jest za infekční nemoci pečovati o náležitou čistotu těla, jelikož mytím odstraníme na těle lpějící pathogenní mikroby.

Také nečistota pod nehty chová mnoho druhů různých mikrobů. Preindelsberger vyšetřoval tuto nečistotu a našel v ní asi 20 druhů různých mikrobů, mezi nimi byli i pathogenní: Staphylococcus pyogenes aureus a Streptococcus pyogenes. Viděti, jak zavržení hodný jest nezpůsob, nehty si okusovati aneb dítkám trpěti, aby si prsty, pod jejichž nehty se nečistota nachází, do úst strkaly, aneb příškvary nehty drásaly.

Jedním z největších zhoubců zdraví lidského jsou výstřední požitky pohlavní a nepřirozené ukájení pudu pohlavního, poněvadž tělo (i ducha) nad míru rozrušují a veliké vysílení, neurasthenii a anaemii za následek mají. Oběh krve a nervstvo podléhá porušení, čehož následek jest špatné zažívání, schudlost tělesná a všeobecné chřadnutí. Není divu, že organismus pak neobyčejně disponován jest k infekčním chorobám.

Že požívání zkažených, v rozkladu rázu hnilobního se nacházejících, jakož i falšovaných potravin a pochutin poškození zdraví působí, jest samozřejmo. Požívání takových potravin a pochutin má nejméně aspoň katarrh žaludeční za následek. Zvláště požívání zkažených, nahnilých potravin a pokrmů masitých velice zdraví poškozuje, poněvadž potraviny a pokrmy masité v rozkladu se nacházející obsahují hnilobné zplodiny jedovaté t. j. ptomainy. Známy jsou na př. otravy jedy jaternicovými a klobásovými, houbovými, zkaženým masem a zkaženými rybami.

I když potraviny a pochutiny neobsahují takové množství jedovatých látek, aby prudká otrava nastala, tedy působí, častěji požívány jsouce, otravu vleklou. Jedovaté zplodiny, vstřebány byvše, porušují nebo ničí funkci rudých krvinek a působí anaemii.*)

Požívání porušených (falšovaných) potravin a pochutin poškozuje zdraví hlavně z té příčiny, že se porušování jich děje prostředky zdraví lidskému nebezpečnými, že se při výrobě a pří-

*) Také pravidelné výhradné požívání masa koňského, jak slavný fysiolog Pflüger dokázal, jest škodlivé a působí vážné poruchy v zažívání. Zejména polévka z koňského masa jest rozhodně škodliva. Obsahuje koňské maso, jak Pflüger za to má, látky posud neprozkoumané, avšak ve vodě rozpustné. Neboť bylo-li předem důkladně vylouhováno vodou, ztrácí škodlivý účinek. — Pflüger konal pokusy na psech. Krmil je po dobu jednoho měsíce výhradně koňským masem a tu zpozoroval, že váha jejich stále se menšila, ať sežrali jakékoli množství masa. Množství dusíkatých látek, jež ze zvířat těch vycházelo, bylo vždy větší než ono množství, jež zvířata přijímala. Při tom bylo pozorovati pravidelné obtíže zažívací, často nebezpečné.

Podobný zjev prý pozorován byl již častěji v zoologických zahradách, kde zvířata masožravá koňským masem krmena byla. (Vide »Věda a práce« XI. p. 19.)

Na tento škodlivý účinek požívání koňského masa pokládáme za nutno upozorniti, poněvadž nyní ve velkých městech požívání koňského masa velice jest rozšířeno. — Ledvinový tuk hovězí, skopový a vepřový, přimísí-li se ke koňskému masu, škodlivý účinek jeho prý ničí. Z té příčiny doporučuje se mísiti maso koňské s tuky těmito v poměru 25 gr. tuku na 1 kg. masa. Také se doporučuje maso nejdříve vyvařiti a odvar vylíti. (L. c.)

pravě jich užívá sloučenin (na př. při barvení cukrovinek) neb přimíšenin jedovatých, nebezpečných (kamence ve chlebě) a nestravitelných. — Zdraví poškozuje se též požíváním nezralých věcí, požíváním nečisté vody, zkažených neb falšovaných nápojů. Sem náleží i požívání chorobného mléka, masa ze zdechlých, často i nakažlivými nemocemi zachvácených kusů. Že masa takového používá se často též potajmu pro výrobky řeznické a uzenářské, jest známou věcí.

Také nachlazení (nastuzení) činí organismus pro infekční nemoci vnímavým. O pochodu nachlazení nevíme vlastně ničeho, — nevíme, v čem se zakládá. Známe pouze škodlivé působení jeho v organismu. Mnozí lékaři neuznávají, že by následkem nachlazení nějaká choroba vzniknouti mohla a z té příčiny popírají veškerý vztah jakékoli choroby k nastuzení, — patrně proto, že jejich vlastní organismus velikou vzdornost proti nachlazení jeví. K těm náleží u nás prof. Dr. K. Chodounský, jenž existenci nachlazení popírá. Naproti tomu však velká většina lékařů uznává, že některé choroby jsou následek nachlazení, aneb že aspoň v jistém vztahu k němu se nacházejí.

Nastuzení disponuje k infekčním nemocem tím, že působením chladna ustupuje krev z kůže a nastává nával krve ku sliznicím a útrobám vnitřním, čímž vzniká zánětlivá affekce sliznic, hlavně katarrh dychadel a zaživadel (rýma, katarrh hrtanu, katarrh bronchiální, poruchy žaludeční. *), kolika, průjmy), jednak, jak se zdá, také tím, že chlad působí na obvodní nervstvo vasomotorické a prostřednictvím jeho na nervstvo sekretorické, zejména na nervstvo žláz potních (neb jeho zakončení ve žlázách potních) a že na popud těchto nervů nastává mimovolné stahování svalových vláken ve stěnách cev kožních, čímž cevy v kůži se stáhnou, kůže zbledne a nastává zmenšení neb potlačení perspirace kožní. Výměna tepla mezi tělem a jeho okolím regulována jest totiž nervstvem vasomotorickým a to ústředním i obvodním, a sekretorickým žláz potních. Známo, že čím temperatura vyšší, tím více rozšíří se kožní sítě krevní (kůže jeví překrvení) a tím vydatnější jest sekretorická činnost žláz potních, — opak toho jeví se při chladu. Potlačením perspirace při nachlazení aneb zmenšením jejím zdržují se více méně v krvi rozmanité látky toxické, jež výpary kůže vymýtěny býti mají. Možná též, že vlivem chladna na nervy kožní vznikají účinem reflektorickým chorobné změny v ústrojí. Ostatně znám jest antagonismus mezi orgány břišními a kožními.

Nachlazení bývá podnětem i haemoglobinaemie, chorobného to stavu krve, při němž haemoglobin z rudých krvinek se uvolní a v krvi koluje. Ano při prudkém nachlazení nastává někdy i obrna nervů výše uvedených. a následek toho bývá vodnatelnost.

Duševní námaha, starosti, duševní hnutí, trudné dojmy, chorobná sklíčenost duševní atd. působí vnímavost organismu

*) Na př. po prudkém nachlazení upoceného těla vzniká t. zv. katarrh letní po pití studených nápojů vzniká prudký katarrh střevní.

pro nemoci infekční tím, že vlivem jich vzniká dyspepsie *), krev těžce se porušuje, buňky chovají méně hoemoglobinu a nastává anaemie a po případě též haemoglobinaemie, čímž organismus chřadne. Známy jsou příklady, že ošetřovatelé nemocných infekčními nemocemi stížených po léta zůstali ušetřeni nákazy, avšak náhle podlehli nákaze, poněvadž k nemocnému duševně rozčileni neb duševně unaveni přistoupili. Kterak strach, úzkost, hrůza a děs, ano i hnus před nemocným organismus k infekčním nemocem náchylným činí, jest více méně známo. V příčině cholery čteme v Ott. Slov. N. (XII. p. 294.), že veliký dosah má strach před cholerou. — Kterak duševní rozčílení, veliké starosti, lítost, duševní námaha na organismus škodlivě a zhoubně působí, vidno z toho, že po nich mnohdy úplavice cukrová (diabetes mellitus) vzniká.**) Stává se, že mnohdy i po pouhém pohnutí mysli množství cukru v moči se zvětší.

Také různé periody stáří činí organismus oproti infekčním nemocem různě vnímavým, poněvadž organismus v různém stáří klade různý odpor mikrobům choroboplodným. Děti a starci podléhají snáze infekčním chorobám, než lidé v pohlavní dospělosti a schopnosti (v mládeneckém a mužném věku), poněvadž organismus jejich bývá oslábly a málo úporný proti nákaze.

Děti následkem nepřiměřené výživy, nedostatkem slunečního světla a čistého vzduchu, pohybu atd. trpívají celkovou slabostí organismu, anaemií. U starců funkcionální energie organismu jest chabá, poranění jakékoli těžko se hojí, činnost ústrojí jest oslábla, tep jest zdlouhavější, cevy kornatější (arteriosclerosa), kapacita plic klesá, stupeň teploty jest poměrně nízký, žaludek méně tráví, a tím vším vysílení se připravuje. — Na podkladě těchto zjevů snadno si vysvětlíme, proč na př. náchylnost k zánětu plic u starců a u dětí (do 2 let) nepoměrně větší jest než u lidí jiného stáří. To též platí o náchylnosti k zánětu zažívadel. — Děti vedle toho v prvém dětském věku zvláště náchylny jsou k osypkám, spále, neštovicím, zádušnému kašli, diftherii atd., což ovšem vysvětliti lze jednak choulostivostí a tudíž nedostatečnou úporností nevyspělého organismu dětského, jednak však také tím, že mikrobi, jichž se týče, nacházejí na choulostivém a slabém organismu dětském mnohem výhodnější půdu ku svému parasitickému rozvoji než na organismu starém, třeba i velice osláblém. Doklad toho vidíme na živočišných výše organisovaných parasitech. Roup (srnice) lidský na př. v pohlavně dospělém stavu cizopasí téměř výhradně v tlustém střevě (v mládí, před pohlavní dospělostí v tenkém střevě) dětí. — Kotě má nepoměrně více blech než stará kočka.

Pozoruhodno jest, že různé rassy lidí jeví různé stupně vzdornosti oproti některým infekčním chorobám. Negři na př.

*) Zvláště u osob nervosních postačí i sebe menší duševní rozrušení, aby řádné zažívání porušeno bylo. Trvalé porušení nervů vasomotorických a trofických má za následek anaemii.

**) Mohutné duševní dojmy a rozčílení mají za následek i četné mikroskopické změny vlasů na hlavě, mezi jiným i poruchy vzrůstu vlasů, jak J. Pohl konstatoval. Ano i silně rozčilující sny působí na vlasy. (Vide Nat. u. Offb. 1898 p. 244.)

jsou zvláště náchylni k tuberkulose a malomocenství, naproti tomu však jeví vzdornost proti malarii a žluté zimnici.

Obyčejně více činitelů připravuje disposici k infekčním chorobám. Dočítáme-li se na př., že z počtu úmrtí tuberkulosou $^4/_5$ na lid z dělné třídy připadá, tedy bývají toho příčinou netoliko hlad a nehygienické poměry bytové a tovární, nýbrž hlavně též nepořádný, hýřivý život, zejména alkoholismus a jiné choulostivé věci dělného lidu, především lidu mladého. Z těchže a podobných příčin bývá v městech a místech průmyslových a jejich nejbližším okolí nejvíce lidí anaemických.

Posléze pokládáme ještě za vhodno uvésti, které choroby náležejí k chorobám infekčním. Širší veřejnost pokládá z pravidla jen ty choroby za infekční, jež se vyskytují v jistém obvodu, osadách, sirotčincích, věznicích atd. houfněji, aneb jež se s velikou rychlostí šíří a soudobně veliký počet obyvatelstva zachvacují — tedy nemoci endemicky a epidemicky se objevující. Choroby však, které se vyskytují více méně sporadicky, a při kterých se přímo nepozoruje, že by se s osoby na osobu přenášeti mohly, ty širší veřejnost za infekční nepokládá. Avšak mínění to není správné, neboť, ač většina infekčních chorob objevuje se endemicky a epidemicky, přece ne všecky v endemiích a epidemiích se vyskytují.

Pokud až dosud známo, náležejí k chorobám infekčním t. j. k chorobám, jež podmíněny jsou vniknutím zárodků choroboplodných do organismu a rozmnožením se jich v útrobách: Cholera (asijská [1]), ch. nostras [2]), děstská [infantum] [3]), mor dýmějový [4]), tyf (střevní = hlavnička [5]), skvrnitý = osutinový [exanthematicus] [6]), zvratný [recurrens] [7]), spála, osypky (spalničky [8]), diftherie [9]), kašel dusivý (pertussis [10]), influenza (chřipka [11]), tuberkulosa (plic, hrtanu, míchy, ledvin, mozku, kůže [lupus], kosti

[1]) Působitel její: Kommabacillus (choler. vibrio). Kommabacilly nacházejí se pouze v fraktu zažívacím, kdež se množí a jedy produkují. Do ostatních orgánů a do krve nevnikají. Onemocnění působí svými jedy. Jedy jejich, porušivše sliznici, bývají vstřebány.

[2]) V jednotlivých případech se objevuje. Povstává jinými bakteriemi než jsou kommabacilly cholerové (Bacillus coli).

[3]) Povstává četnými druhy bakterií, zvláště druhem Bacillus mesentericus vulgatus, jež se v mléce nacházejí a v něm snadno se rozmnožují. Úmrtnost dětí touto nemocí bývá veliká.

[4]) Působitel: Bacill morový (Coccobacillus pestis bubonicae) se zakulacenými konci. Bacilly v krvi jsou řidší, za to však vyskytují se ve velikém množství v hnisu dýmějí, v žlázách lymfatických, ve slezině a játrech.

[5]) Působitel: Bacillus typhi abdominalis. Bacilly, jichžto produkty jsou velice toxické, vyskytují se ve střevě, vedle toho též ve slezině, játrech a ledvinách.

[6]) Působí jej zvláštní ovoidní tvary mikrobů.

[7]) Působitel: Spirillum (Spirochaete) Obermeieri = Spirochaete recurrentis. Spirilly vyskytují se v krvi a působí onemocnění krve.

[8]) Mikrobi posud neznámí nacházejí se v odměsku onemocnělých sliznic, sliznice nosní, chrchlích a slzách.

[9]) Působitel: Bacillus diphtheriae. Bacilly nacházejí se v postižených partiích povrchních vrstev sliznice hrtanu nebo hltanu a i v jiných částech těla: ve slezině, ledvinách, játrech, srdci, ba i v mozku, dle toho, která část hlavně postižena jest.

[10]) Působitelé: Mikrobi v chrchlích obsažení.

[11]) Působitelé: Bacilly Pfeiferovy.

[caries fungosa] atd.[12]), strnutí (tetanus[13]), epidemický zánět blan mozkových a míchových (hlavně v Rusku — meningitis cerebrospinalis[14]), neštovice, neštovice plané, malarie[15]), žlutá zimnice (hlavně v Americe)[16]), úplavice červená (červenka — dysenterie), zánět plic (crouposní[17]), hnisavý[18]) hypostatický), sněť nemocniční (gangraena nosocomialis — nyní již méně známá), horečka potná, dna, malomocenství (lepra[19]), elephantiasis (slonovina[20]), choroba spavosti[21]); dále nemoci působené bakteriemi pyogenními čili hnisovými. Na hnisání účastní se rozličné druhy bakterií, hlavně však zvláštní Staphylokokky a Streptokokky. Nemoci pyogenními bakteriemi působené nazývají se souhrnně septickou infekcí a náležejí sem: záněty hnisavé (na př. zánět blány mízní [lymphadenitis], zánět cev mízních [lymphangioitis]), sepsis (jichovitost krve; nastává, vniknou-li bakterie hnisavé [zvláště Streptokokky], z nějaké rány do krve), pyaemie (septicopyaemia — talovitost krve; nastává rovněž, vniknou-li bakterie hnisové do krve), horečka omladnic (sepsis puerperalis[22]), růže (erisypelas[23]), anginy, adenia,[24]) zánět nitroblány srdeční (endocarditis), infekční zánět kloubů a kostí (osteomyelitis infectiosa[25]), hostec kloubový (rheumatismus). Konečně náležejí k infečním nemocem nemoci pohlavní: Kapavka (gonorrhoea) u muže a hlenotok (blennorrhoea[26]) u ženy. Nákaza může se snadno přenésti na oko, čímž povstává hnisotok spojivky (conjunctivitis gonorrhoica a blennorrhoica), jímž velmi snadno přivoděno býti může oslepnutí. Posléze náleží sem příjice (syphilis-lues).

Dále jsou některé infekční nemoci, které přenosny jsou se zvířat na člověka. Sem náležejí: Vzteklina,[27]) sněť slezinná (uhlák[28]), ozhřívka,[29]) perlovina (tuberkulosní onemocnění dobytka[30]).

[12]) Působitelé: Bacilly tuberkulové (Bacillus tuberculosis).

[13]) Působitel: Bacillus tetani. B. tetani nachází se v půdě a proto tetanem stižení bývají často lidé, kteří chodí bosi a mají na noze nějakou ránu.

[14]) Působitelé: Streptokokky.

[15]) Působitel, jak již známo: Plasmodium malariae.

[16]) Působitel: Bacillus icteroides.

[17]) Působitelé: Pneumokokky.

[18]) Působitelé: Streptokokky a Staphylokokky.

[19]) Působitel: Bacillus leprae.

[20]) Moskyti jsou nositelé mikrobů, již usídlivše se v lymfatických žlázách, chorobu působí.

[21]) Choroba ta jest v podstatě zánět blan mozkových a míchových a šíří se v novější době neobyčejnou měrou v Africe a Americe. Působitel její jest mikrob Trypanosoma Ugadense zvaný.

[22]) Vzniká u šestinedělek brzy po porodu, vniknou-li bakterie hnisové zevním znečistěním na poraněnou sliznici rodidel.

[23]) Působitel: Streptokokkus erysipelatis.

[24]) Adenie jest samostatné onemocnění ústroje lymfatického, jehož působitelé jsou různí mikrobi: Staphylokokky, Streptokokky a některé bacilly.

[25]) Působitelé: Hnisové bakterie z krve do dřeni kostí vniknuvší.

[26]) Působitel kapavky i hlenotoku: Gonococcus Neisseri.

[27]) Po mikrobu vztekliny pátráno již dlouho, avšak bez výsledku. V nejnovější době (1903) podařilo prý se prof. hygieny na universitě v Pavii Dr. Sormani-mu isolovati bacilla vztekliny. Jest prý tak malý, že teprve při 1200násobném zvětšení stává se viditelným. (»Živa« 1903 p. 274.)

[28]) Objevuje se epidemicky na ovcích a hovězím dobytku. Působitel: Bacillus anthracis. Podotknouti dlužno, že bacilly sněti slezinné vytvořují spory, jež jsou ze všech známých spor nejresistentnější. Nemoci podléhají hlavně řezníci a koželuzi.

[29]) Působitel: Bacillus mellei.

Z uvedených tuto infekčních nemocí vyskytují se v epidemiích, po případě pouze v endemiích: Cholera, mor, neštovice, spála, osypky, kašel dusivý, tyf střevní a skvrnitý, úplavice červená, diftherie, sněť nemocniční, epidemický zánět blan mozkových a míchových, žlutá zimnice, malarie, chřipka a j.

O immunitě.

Ze zkušenosti známo, že někteří živočichové vyznamenávají se vzdorností proti některým jedům, že snesou beze vší škody takovou dávku jedu, jež by jiným živočichům nevyhnutelně smrt přivodila, oni však jedu nepodlehnou — jed nereaguje škodlivě a záhubně v jejich organismu. Kdežto na př. krev králíka a krysy jest oproti jedu pavouka křižáka velice citliva, jest oproti jedu tomu krev morčete, koně a psa úplně lhostejná. Abrinu, jehož jeden milligram usmrcuje králíka, vzdorují žáby a někteří ptáci. Kdežto, jak zjištěno, mohou se jedovatí hadi různých druhů navzájem usmrcovati, jsou nejedovaté užovky: užovka obecná (Tropidonotus natrix), užovka Aesculapova (Coluber Aesculapii), užovka úzkomordá (Rhinachis scalaris) proti jedu zmije immunními.

Jako vzhledem k jedům, tak také hledě k mikrobům pathogenním jeví mnozí živočichové vzdornost či immunitu. — Mor dýmějový jest nejen pro člověka, nýbrž i pro myši, krysy, morčata a králíky velice pathogenní — u ptáků však nenachází příznivé půdy. Kdežto tuberkulose vedle člověka celá řada zvířat (i studenokrevných), podléhá,*) jsou krysy a vrabci proti ní immunní. Kdežto sněť slezinná (anthrax) u skotu a bravu se vyskytující přenosna jest na jiná zvířata na př. na koně, králíka, morče, myš a j., ano i na člověka, jsou proti ní immunní žáby, kuřata, krysy (bílé), psi a j. Také bacillus tetanu jest celé řadě zvířat neškodným, za to však člověku jest nebezpečným. Každé zvíře jest immunní proti spále, malomocenství, příjici (syfilis), střevnímu tyfu, ale člověk nákaze těmito nemocemi snadno podléhá. — Člověk naopak zase immunní jest proti chřípěcí (koňů, volů, mezků a mulů) a moru dobytčímu (pestis bovina), jenž přenosný jest na všecky přežívavce. Někteří lidé jsou od narození immunní proti choleře. — To jest immunita vrozená.

Ze zkušenosti známo, že člověk, přestál-li jednou neštovice, tyf střevní a skvrnitý, spalničky, spálu, záškrt, mor dýmějový, kašel zádušný (dusivý), jest oproti těmto nemocem pak buď pro celý život aneb aspoň na dlouhou řadu let immunní. — To jest immunita získaná přestáním nemoci.

Jestliže lidé, kteří některou z uvedených infekčních nemocí přestáli, stávají se pak immunními proti této nemoci, jest patrno, že krev jejich průběhem nemoci nabyla takových vlastností, jež mikroby v organismus vniklé ubíjejí (baktericidnost) a jedy jejich neutralisují (antitoxicita).

---

30) Působitel jest bacillus, jenž jest buď podoben neb identický s tuberkulovým bacillem lidským. Zdali nákaza přenosna jest na člověka, o tom vede se nyní spor, jak jsme již podotkli.

*) Tuberkulové bacilly nejsou ovšem u všech zvířat stejné, na př. u ptáků jsou jiného tvaru než u hlodavců, ale podobají se tuberkulovému bacillu lidskému.

Činěny pokusy, zda-li by snad cestou umělou nebylo možno krev normální těmi vlastnostmi vyzbrojiti. Zkoumána krev ve svých specifických vlastnostech a shledáno, že na př. normální krev resp. krevní syrovátka (serum) člověka ničí krvinky králíka, kdežto krevní syrovátka psa ničí krvinky člověka a králíka. Jest pravděpodobno, že asi krev každého druhu živočichů vyznačuje se zvláštními specifickými vlastnostmi, jež pro krev jiného druhu živočichů jsou virulentními (jedovatými).

Má-li tedy krev jednoho druhu živočichů zhoubné vlastnosti oproti krvinkám jiného druhu živočichů, pak zajisté podobnými vlastnostmi vyzbrojena jest krev živočichů, kteří buď přirozenou neb přestáním nemoci infekční získanou immunitou oproti určitým do organismu vniklým mikrobům pathogenním se vyznačují.

Pasteur ujal se první věci té a dospěl k náhledu, že by se immunity docílilo, kdyby se kultury mikrobové zvířatům pod kůži uměle vpravovaly (vočkovaly). Činil pokusy na hospodářských zvířatech. On kalkuloval: Kdyby se zvířeti pokusnému vočkovaly kultury mikrobů úplně virulentních, zhyne zvíře to, — avšak nestane se tak, užije-li se k očkování kultur mikrobových ve virulenci seslabených. I jal se konati studia o seslabování kultur mikrobových.

Aby tedy zvíře nezhynulo, nýbrž pouze onemocnělo, seslabil předem kultury mikrobové ohříváním, světlem slunečním, chemickými agenciemi a pak takto seslabené vočkoval zvířeti. Zvíře jen mírně onemocnělo a brzy se uzdravilo. Vočkoval-li nyní uzdravenému zvířeti tytéž seslabené kultury, zvíře již neonemocnělo, — bylo proti seslabeným mikrobům immunisováno. Vočkoval-li zvířeti na to silnější kultury, zvíře opět mírně onemocnělo, ale brzy se uzdravilo a sneslo pak již silnější a konečně zcela virulentní mikroby beze škody.

Tak podařilo se mu immunisovati dobytek proti sněti slezinné, tak podařilo se jemu a jeho žákům zjednati si očkovací látku proti slepičí choleře, července prasat, vzteklině atd. — Na podkladě tohoto principu konány pak i jinými badateli pokusy immunisační též proti různým infekčním chorobám lidským. Tak Haffkine podjal se u Indů s úspěchem poměrně dobrým immunisovati lidi proti choleře. K první injekci užil kultur velmi seslabených, ke druhé silnějších. Ano za účelem docílení immunity užito i mrtvých mikrobů k očkování proti tyfu (Vysokovič, Haftkine), proti choleře a proti moru (Haffkine).

Avšak ještě jiným, v účinku však stejným způsobem docíleno vpravováním kultur mikrobových immunity. Ze zkušenosti známo, že člověk malými, nenáhle stupňovanými dávkami jedu uvyká na jed téhož druhu, tak že pak jed ten v takové dávce beze škody snese, jaká by jinému člověku jistou smrt přivodila (Mithridates). Tato zkušenost dala podnět k pokusům, zdali by se podobným způsobem, vpravováním malých, postupem však stále větších a větších dávek kultur mikrobových, nedalo dosíci immunity proti infekčním nemocem. A naděje nesklamala.

Vpravíme-li najednou větší dávku virulentních mikrobů (neseslabených) živočichu, jenž není proti nim immunním, živočich zhyne a z krve jeho dá se vypěstovati nová kultura virulentních

mikrobů, která opět ve větší dávce vpravena byvši, jiného živočicha usmrcuje. Vpravíme-li však zvířeti z počátku jen velmi nepatrné množství mikrobů úplně virulentních, nezhyne, nýbrž pouze mírně, za příznaků lehkých, onemocní a opět se uzdraví. Vpraví-li se nyní živočichu uzdravenému totéž množství mikrobů virulentních, neonemocní již — jest proti tomuto množství mikrobů immunní. Vpraví-li se mu na to větší dávka mikrobů než poprvé, opět lehce onemocní, ale uzdraví se zase a snese pak již větší dávku mikrobů než poprvé, aniž onemocní. Tímto postupem docílí se toho, že živočich konečně snese dávku mikrobů beze škody (bez onemocnění), která by mu byla původně rychlou smrt přinesla. Živočich jest proti mikrobům, jichž se týče, immunisován. To jest immunita uměle vpravováním kultur mikrobových získaná.

Tímto umělým immunisováním učiněn veliký pokrok v příčině ochranných prostředků proti invasi mikrobů pathogenních a vznikání infekčních chorob. Očkováním podařilo se člověka i rozličné jiné živočichy proti velmi mnohým infekčním nemocem s úspěchem poměrně dobrým immunisovati.

Ale učiněn ještě další pokrok. Seznalo se, že v krvi živočicha přímým vpravováním kultur mikrobových immunisovaného nastává po několika dnech zvláštní změna, záležející v tom, že krev sama nabývá vlastností immunisačních. Vstříknuta byvši totiž jinému živočichu, immunisuje jej též proti určité infekční chorobě, ano, ona vstříknuta byvši již za onemocnění, jeví účinek hojivý. Shledáno, že schopnost tu má hlavně syrovátka krevní.**)

Tento objev má veliký význam a velikou důležitost. Neboť, činí-li krev živočicha immunisovaného jiného živočicha, vstříknuta mu byvši, immunním proti určité infekční chorobě, pak není potřebí, abychom, chtějíce jiné živočichy proti této chorobě immunisovati, činili to přímým vpravováním kultur mikrobových způsobem uvedeným. — To jest immunita získaná vstřikováním syrovátky krevní (sera). Tak vznikla serotherapie (záškrt, mor, tetanus).

Není divu, že objevů v tomto směru učiněných hledí se nyní využíti v praxi a že zkouší se, rozličnými methodami docíliti immunity proti těm chorobám infekčním, proti kterým se to až posud nepodařilo. Nyní užívá se ochranného očkování netoliko proti neštovicím, nýbrž též proti záškrtu, sněti slezinné, tyfu, choleře, moru dýmějovému,*) tetanu, dále pak užívá se očkování jako léku při léčení záškrtu, moru a vztekliny. Očkování proti infekčním nemocem zavádí se nyní též ve vojsku. Očkování proti moru užívá se ve vojsku anglickém v Indii (a v obyvatelstvu indickém); proti choleře užito ho bylo ve vojsku anglickém v jižní Africe. Proti tyfu užívá se očkování ve vojsku ruském a anglickém. V nejnovější době podařilo prý se prof. Tizzonimu, jak sám o tom akademii bologneské zprávu podal, upraviti serum z krve králičí, jež prý se ukázalo býti silným při potírání akutních zánětů plicních. I když prý nemoc již daleko pokročila a ve 4. pětině svého

*) Také krevní syrovátka rekonvalescentů má vlastnosti immunisační.

**) Ve vídeňské nemocnici, jak známo, dal se zavříti lékař k nemocným, kteří morem zachváceni byli. Ten vstřikoval si sám serum morové a ušel tak nákaze.

průběhu se nacházela, zarazila prý se, temperatura klesla a trvalé zlepšení nastalo.*)

V čem podstata immunity záleží, jaké hmotné změny a jaké poměry v krvi (resp. v syrovátce krevní) immunisovaného živočicha nastávají, není posud známo. Při immunitě jedná se jednak o zničení mikrobů (baktericičnost), jednak o neutralisování jedovatých zplodin jejich (antitoxicita). V příčině mikrobů, kteří do těla vnikají, zde se rozmnožují, v oběh šťav tělesných vnikají a zplodinami svými organismus otravují, jeví se působnost immunity v ničení mikrobů a neutralisování jejich jedovatých zplodin, v příčině pak mikrobů, kteří v tělo vnikají, určitá místa infikují, do šťáv tělesných však nevnikají, nýbrž organismus pouze jedovatými produkty svými otravují, jeví se účinek immunity hlavně v neutralisování jedů mikrobových (záškrt).

Zmínili jsme se dříve na příslušném místě, že organismus brání se proti vniknuvším mikrobům a jich chemismu fagocytosou, jež v tom záleží, že fagocyty podstupují boj s mikroby, snažíce se je uchvátiti, obklíčiti a stráviti.

Vpraví-li se živočichu neimmunisovanému pathogenní mikrobi v takovém množství, že nevyhnutelně nastati musí smrt, shluknou se fagocyty, pustí se v zápas s mikroby, obklučují je a stravují, ale ne dlouho — brzy ustanou, počnou se rozpadávati a mizeti. — Jinak však tomu, je-li živočich immunisován. Tu fagocyty stále se hromadí a fagocytosa neustává, až mikrobů volných t. j. nepohlcených více není.

Jak patrno, působnost fagocytů záleží zde v ničení mikrobů. Mečnikov však učí, že fagocytosa činí immunním netoliko proti mikrobům (baktericidnost), nýbrž i proti jedům vůbec, tudíž i proti jedům mikrobovým (antitoxicita). Fagocyty zadrží a absorbují toxiny a zničí je ve svém, antitoxické vlastnosti majícím, protoplasmatu. — Pravděpodobnost učení Mečníkova vysvítá i z Calmetteova pokusu s atropinem na králících. Calmette, žák Pasteurův, aby zjistil účinek krve s jistými alkaloidy, provedl na králících též pokus s atropinem a shledal, že minimální dávky atropinu, přijdou-li v přímý styk s buňkami mozkovými, působí smrtelnou otravu. Prochází-li však atropin oběhem, shledáno, že leucocyty jej zadržují.**)

Ale nejen fagocyty, nýbrž také sama krevní syrovátka živočicha uměle immunisovaného jeví vlastnost baktericidní a antitoxickou (při záškrtu a moru účinkuje serum hlavně antitoxicky). Ve šťávách tělesných immunisovaného živočicha vyvine se, jak patrno, antitoxin. Syrovátka krevní působí, že se mikrobi v krvi v hromádky shlukují a slepí (agglutinace) a konečně rozpadnou se v drobty a zhynou.

V immunisovaném živočichu nastává asi změna ve viditelné reakci fagocytů a bezpochyby i ostatních elementů buněčních, které pak produkují v hojné míře látky, jež jsou špatnou živnou půdou mikrobům, po případě působí jako desinfekční prostředek. Mikrobi nemohou na takové půdě stejně toxinů produkovati, jako na půdě příznivé, i hynou, a fagocyty je pak odstraní, aneb ve

*) Vide »Živa« 1903, p. 274.
**) Vide »Živa« 1900, p. 77.

vitalní reakci své oslabeni jsouce, nemohou se v immunisovaném těle rozmnožovati a bývají z těla vymýtěni, jak tomu jest při oněch infekčních chorobách, při nichž mikrobi hlavně svými toxiny, jež do krve vnikají, onemocní a otravu působí, sami z pravidla do oběhu krevního nevnikajíce. Tak po přestálé choleře bývají ve výkalech rekonvalescentů ještě po nějaký čas (asi 7 dní) kommabacilly nalezeny. U dětí z diftherie vyléčených nalezeny ještě osmý den po vyhojení v hlenu hltanovém diftheritické bacilly Löfflerovy.*) Buňky, jsouce po stránce vitalní reakce změněny, vzdorují jedům mikrobovým tím, že jich buď nevstřebávají, aneb, vstřebají-li je, že jedy netvoří v nich škodlivých sloučenin, tak že jedy, vniknuvše do oběhu a buňkami vstřebány byvše, vyloučeny bývají sliznicí střevní aneb ledvinami. Jinak bývají jedy fagocyty absorbovány a ničeny.

Jaké jsou to ty látky v syrovátce krevní, jež jako desinfekční prostředek na mikroby působí a jedovaté zplodiny jejich ničí, není ještě úplně známo. Pozorováno, že tyto organické látky ochranné jsou látky bílkovité, snad jsou to i rozštěpeniny bílkovin s aromatickým komplexem molekulárním, a látkám těm přikládá se název alexiny (ochranné bílkoviny). Pátráno, odkud látky ty s vlastnostmi baktericidními a antitoxickými pochodí a shledáno, že původ jejich od leucocytů odvozovati sluší.

Učiněny ještě jiné objevy k podstatě immunity se odnášející aneb k ní jistý vztah mající, zejména t. zv. cytoxiny zajímají nyní mysle a pozornost odborníků, ale vedlo by nás příliš daleko, kdybychom chtěli o všem, co jest v nějaké souvislosti s immunitou, referovati. Čtenářům pro poučení o immunitě postačí, co jsme tuto o immunitě uvedli.

* * *

Podali jsme, jak se věc v příčině hřbitovů v ohledu hygienickém a v příčině povstávání a šíření se infekčních nemocí ve skutečnosti má. Jak jsme se přesvědčili, postrádají these krematistů, že hřbitovy jsou v příčině hygienické škodlivy a že nutno v zájmu veřejné hygieny mrtvoly spalovati, veškerého realného, na poznatcích vědeckým bádáním získaných založeného podkladu. Věda není na straně krematistů, nýbrž proti nim, neboť její názory v příčině, jíž se týče, se s názory krematistů rozcházejí. Jak patrno, náleží předstíraná ona škodlivost hřbitovů a potřeba kremace do říše fantomů. Že by zavedené spalování mrtvol bylo též soudnímu lékařství nemálo na úkor (poněvadž by exhumace byla nemožna), o tom nechceme se šířiti.

Že hnutí krematistické se vzmáhá a členů ve společnostech krematických přibývá, to nijak nemůže v pochybnost uváděti výsledky bádání vědeckého, naprostou neškodnost hřbitovů v ohledu hygienickém dokazující, a nemůže býti důvodem, že snad hřbitovy přece jen v ohledu hygienickém závadny jsou. Pravda nevíže se na žádného člověka a na žádný, byť i sebe četnější, spolek. Moderní přírodozpytec a hygienik neubrání se tichému úsměvu, slyše tvrditi, že hřbitovy jsou hygienicky škodlivy. —

*) Z toho patrno, že rekonvalescenti mohou býti spolubydlícím nebezpečni, poněvadž mikrobi, ač oslabení, nalezše příznivou půdu, mohli by se opět rozbujeti.

Věda sice pokračuje a podává hojně dokladů proti tvrzení, že posavadní způsob pohřbívání v ohledu hygienickém jest škodlivý, ale toho si krematisté nevšímají, oni přehlížejí vše, co zní proti jejich thesím, za to však tím větší zájem jeví pro to, co by se zdálo svědčiti pro ně, a shánějí »fakta«, z nichž by se nějaké konsekvence pro škodlivost posavadního způsobu pohřbívání v ohledu hygienickém zdánlivě svědčící vyvoditi daly.

Jinak však ve skutečnosti převážná většina členů spolků pro spalování mrtvol nemá tolik potřebných odborných známostí, aby mohla posouditi, jsou-li hřbitovy skutečně hygienicky zavadny, a nutno-li tudíž mrtvoly spalovati. Členové tito jsou nejméně kompetentní, pronášeti soud o škodlivosti posavadního způsobu pohřbívání po stránce hygienické. Dovídáme-li se tedy, že na př. ve schůzi rady král. města Prahy dne 8. července 1902 p. městský rada Kovařovic mluvil proti rozšíření hřbitova vyšehradského z ohledů hygienických, pokládaje rozšíření to za závadu zdravotní, nemůžeme býti ani okamžik v pochybnosti, jak máme na tento jeho osobní dohod nazírati a jakou odbornicko-vědeckou cenu a váhu mu přisouditi. — Aneb, čteme-li časopiseckou zprávu, že Dr. Scheiner, advokát a starosta sokola pražského o valné hromadě »Společnosti pro spalování mrtvol« dne 27. května 1902 řečnil a v řeči své mimo jiné též pravil, že prý teprve církev zvrátila přirozený pud člověka spalovati mrtvoly svých bližních, vidíc v tom zbytky pohanství, — a čteme-li naproti tomu ve »Všeobecné fysiologii« prof. Dr. Mareše (p. 13.), že »spalování mrtvol jest nepřirozený čin člověka« a podobně v »Živě« (1896 p. 252.), že »spalování těl rostlinných i živočišných jest nepřirozený čin«, pak nás zajisté přírodovědecké vědomosti páně řečníkovy v úžas uvésti nemohou. Je-li dle názoru p. Dra. Scheinera, spalovati mrtvoly, přirozený pud člověka, dle přírodovědy však čin nepřirozený, pak nachází se v člověku pud přirozený, směřující k činům nepřirozeným a takovýto »přirozený« pud měl by se vším právem, pokud možno, na uzdě udržovati a nikoli rozněcován a podporován býti.

Minulé století nazývá se stoletím přírodovědeckým, také se mu dává příjmí »mikroskopické«, avšak o mnohém z členů spolků krematistických možno předpokládati, že není ani s elementy přírodovědy (fysiologie, chemie, bakteriologie atd.) dostatečně obeznámen — a hygiena právě na základě poznatků přírodovědeckých nového směru bádání nabyla. Že také objevy na poli bádání mikroskopického jsou takovému členu z pravidla »španělskou vesnicí«, dá se souditi. Na nejvýš snad na některé universitní extensi slyšel něco o bakteriích, což však v pojmových útvarech jeho namnoze jen zmatení způsobilo. Vždyť sama »Živa«, tedy časopis odborně přírodnický, pronáší soud o účincích universitních extensí: »Při všem popularisování vědy, při všech extensích vstoupá pouze domýšlivost o jakémsi vědeckém vzdělání . . .«.*) — O členech podobného druhu může se říci, že jednoduše věří v to, co si pravdou býti přejí. (Dokončení:)

*) »Živa« 1902 p. 209.

Ave maria . . . .

Nad shon a hluk Ty nedotknuta stojíš,
s bělostnou růží léta u nohou!
Svým bolem čistým, bolest naši hojíš,
když lidé pomoci nám nemohou . . . .

Jsi naše máť — my všichni děti Tvoje . . .
ó, Maria, buď s námi v každý čas!
Dej sílu nám, ať překonáme boje,
z nichž rouhavý hřmí k nebi hlas . . .

Buď s námi dál, Ty růže máje vonná,
těš srdce naše bolem truchlící —!
Ó, viz. jak lží nás ruka bije chladná,
jak bloudíme tu světem lkající . . .

Ty štít Jsi náš, Jsi maják v proudu moře —
Jsi vonný máj, jímž srdce okřeje , . .
Jsi nad červánky jitra bledá Zoře —
Jsi život náš — Jsi naše naděje!!

Jos. Hais Týnecký.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

Mnoho se mluvilo o těch maturitách, zpráva o nich i do novin se dostala, jakož i o návštěvě inspektorově. Měšťanům na tom záleželo, aby pověst o jejich ústavě stoupala a naděje o postátnění jeho došly splnění.

Studenti došli do besedy, kde pro ně připraven ve zvláštní místnosti banket. Bylo mnoho veselostí, mnoho vypravování, vzpomínek na osm zde strávených roků i rozličné zkoušky a rozmanité způsoby klamání profesorů, když právě nebyla dobrá příprava.

Nasmáli se, nalaškovali při jídle, jež jim znamenitě chutnalo.

»Víte, co hlásil profesorovi Kopek že bude?« řekl Křepela.

Nikdo nevěděl a nemohl uhádnouti.

»Radou, opravdu c. k. radou.«

»Já se nadál, že vstoupí do kláštera,« narážel Rost.

»Ten? To by byla zkáza klaštera,« odpovídal Křepela. »Žádné regule by mu nebyly dosti volné. Takový světák! A kolik očí by se pro něj naplakalo.«

Následoval hlučný smích.

»To náš Jan Horčák je jinčí chlapík,« dobíral si Křepela jiného kolegu, »ten je pro samotu jako stvořen a od té doby, co dostal od pana ředitele kvinde, jako změněn. Pověz, jak to bylo?«

Horčák dlouho nechtěl s pravdou ven, ale posléze přece se přiznal.

»Jak to bylo? Zcela jednoduše. Dělal jsem promenádu pod okny ředitelova bytu. Někdy vykoukla Milena a usmála se na mne. Tu pojednou ocitne se za mnou pan ředitel a praví: „Až, pane Horčáku, něčím budete, potom si přijďte i do mého bytu; teď však toho nechte. K ničemu by to nevedlo.“ Hodně mne spražil, ale při zkouškách mně to cítit nedal.«

»Jednou tě pošle s dcerami na konvalinky a podruhé takový výtopek! A co ty?«

»Chodil jsem kolem gymnasia, když nebyl pan ředitel doma.«

Tak bylo hovořeno po celý oběd. Profesoři slíbili dostaviti se ku konci, aby se nezdálo, že se dali též od Rákosníka hostiti.

»Prosím tě, jak to bylo, že jsi při písemkách takové znamenité frase vynašel?« ptal se Masák Kopka, který nebyl právě latinářem.

»To bylo tak, propašoval jsem do třídy slovník, ten položil na podlahu, zul botu a obracel palcem pravé nohy. Zrak mám dobrý, viděl jsem až na zemi.«

Salva smíchu se ozvala síní hodovní.

»To byl nápad? Kdo by to byl řekl! Výborně jsi to provedl!«

Studenti by snad pověděli více, ale do pokoje vrazil Lála. »Pan ředitel jde s třídním. A vedou Rákosníka. Toť je musíme nějak uvítati«

Hned vstali od stolu a postavili se špalírem u dveří. Kaubis vyšel hostům naproti až na náměstí. Zde uviděli profesora Latala, že pospíchá k besedě, i počkali na něho.

»Největším naším potěšením bude, když můžeme mezi sebou míti a vítati přátele studentstva,« řekl Kaubis ukláněje se.

»Hleďme,« usmál se Latal, »jak se umíte otáčeti! Kdo by to ve vás hledal? Jako kněz to můžete přivésti na biskupa.«

»Nebo jeho ceremonáře,« doložil ředitel Mezera.

»Sláva!« volali studenti, když představení vstoupili.

»Mně se zdá, žertoval opět Latal, »že se vám zde lépe sedí, než u zeleného stolu v ředitelně.«

Mydlář mávnul rukou a zachechtal se.

Příchozí hosté musili předsedati. Rákosník seděl hned vedle ředitele. Vrtěl sebou, hladil si tvář a posléze se ozval: »Já jsem zde proti podmínce, kterou jsem si položil, ti pánové mne přinutili.«

»Když jste vydržel tolik hodin proseděti při zkouškách, sluší se, abyste mezi námi prodlel,« řekl ředitel.

Teď se studenti nebavili tím, co provedli ve škole nebo mimo školu, byli nějak málomluvní a jenom mluvili vážně.

»Pane Roste,« řekl profesor Latal, »povězte mně, jak to přišlo, že jste byl tak v letopočtech jistý. Není možno, abyste si všechno pamatoval.«

Student se pousmál. »Pane profesore, to bych měl vlastně ponechati pro nástupce.«

»Vždyť mne znáte, že nerad ubližím.«

»Na tabuli byl jako náhodou vypočítán rozsáhlý úkol,« vypravoval Rost. »Ta čísla však neměla s ním co dělati, to byly letopočty historických událostí, na něž stačilo jenom pohlédnouti, a už jsme byli doma.«

»Toť něco zcela nového!« zvolal řiditel.

Rákosník lousknul prsty.

»Ale co by se stalo, kdyby dal pan profesor ty číslice smazati?« ptal se mydlář.

»Tu bychom plavali.«

»Nebylo by zle. Je to hezké, když se precisně odpovídá, ale všechno na tom čísle nezáleží.«

Profesor by se ptal ještě na jiné praktiky, kdyby už Kaubis nedával soudruhům znamení, aby se odmlčeli, že chce mluviti.

»Velectění pánové, milí soudruzi! Posledně jsme se sešli pohromadě a návštěvou svých představených a příznivců jsme poctěni. Osm dlouhých roků jsme studovali na zdejším ústavě. Tu musíme v přední řadě děkovati svým milým rodičům za všechno, co pro nás učinili, abychom mohli bezstarostně se učiti, jsouce časně zaopatřeni.«

»Sláva jim!«

»Hned potom jsme díky vřelými zavázáni svým pánům profesorům, kteří neúnavně nás cvičili, nás podporovali, neumělé poučovali, chybující na pravou cestu uváděli, kteří s námi tolik práce si dávali, abychom byli v rozmanitých vědách vzděláni.«

»Díky jim, sláva jim!«

»Než nesmíme zapomínati též na mnohé dobrodince na přátele studentstva a četné příznivce. Ti nám byli vydatnou podporou, naše zábavy navštěvovali, nám dobře radili, ani obětí hmotných pro nás nešetřeli. Za to jim děkujeme co nejsrdečněji.«

»Sláva jim! Sláva panu Rákosníkovi!«

Tu povstal ředitel Mezera a přítomní utichli.

»Milí, mladí přátelé!« počal mluviti zvučným hlasem. »Ochotně jsme zavítali do vašeho středu, bychom vám podali důkazy přízně a náklonnosti. Osm roků jsme vás cvičili, abyste byli připraveni pro studia vyšší, ano i pro veřejný život. Bylo-li kdy mezi námi zachmuřéno, zase se vyjasnilo a nejvíce na konec se poměr mezi námi vysvětlil, když jste tak výborně prospěli při zkouškách. Tím jste nám učinili radost nemalou. Ale musíte stejně pokračovati na dráze, kterou si každý z vás ustanoví, abyste došli jednou vytčeného cíle. Zůstaňte věrni těm zásadám, jež jste přijali, dělejte čest sobě, svým rodičům, nám i městu, kde jste studovali.«

»Zdař Bůh!« provolal mydlář a utíral si dlaní oči. Rád by také promluvil, ale nevyrazil by ze sebe pohnutím ani slova. Jenom přikyvoval.

Cinkly sklenice, studenti připíjeli profesorům a Rákosníkovi.

Ještě promluvil Masák jménem měšťanů a odpovídal mu Latal, který si nedal ujíti příležitost, aby nepovzbuzoval abiturienty milovati rodnou zemi, o níž jim toho tolik pěkného z minulosti vypravoval.

Když odešel ředitel, hnuli se i ostatní a pojednou opustili besedu. Ještě navštívili katechetu, profesory, purkmistra a jiné, aby

jim poděkovali a s nimi se rozloučili. Rozjeti se chtěli následujícího dne, kdy ostatní studenti se účastnili služeb Božích, dostávali vysvědčení a rozcházeli se na prázdniny, aby dva měsíce odpočívali.

Bylo mnoho šumu v městě, studenti se procházeli po ulicích, rokovali o budoucích vysvědčeních, a jenom ti byli zamlklí a zaraženi, kteří čekali, že to s nimi špatně dopadne, buď budou nuceni se o prázdninách učiti, aby doplnili, co omeškali, nebo docela musí třídu opakovati.

VII.

»Kam nyní?« ptali se abiturienti, doprovodivše Rákosníka do bytu. »Do přírody? Pod lípy?«

»Nejdříve k nám,« odpovídal Kaubis, »zbývá ještě o něčem v soukromí pohovořiti. Rádi jste navštěvovali náš studentský pokoj, zvu vás i dnes do něho.«

»Ano, půjdeme k vám. Tam jsme byli všichni jako doma — pod hostinnou vaší střechou.«

Abiturienti hned se dali na předměstí mezi zahrady, kde nebylo výstavných domů, ale v zeleni stromové stály menší chalupy řemeslníků nebo těch, jimž byla milejší zahrada než hlučná ulice.

Kaubisův domek jakoby se na studenty usmíval čistými okny, bělavými stěnami i stinnou besídkou nad potokem.

Studenti byli srdečně uvítáni a hned namířili do pokoje, kde bylo všechno přeházeno. Lorenc si svoje věci skládal do kufru. Také jiní ráno plnili příhrady. Postele zanechávali pro jiné, ty byly majetkem domácí paní, také mapy zůstaly na stěnách a knihy na skříni se rozmnožily. Studenti něco odprodali, ostatní ponechali jako studentský inventář.

Kaubisová rozdělovala prádlo do kufrů, i co z nádobí ten onen měl svého. Také skříň vyprázdněna a šaty složeny. Ráno přijedou povozy pro studenty. Některé už čekaly v zájezdním hostinci.

Abiturienti se rozsadili, kam kdo mohl. Nejvíce jich bylo kolem velikého tvrdého stolu, na němž ležel kalamář už nemnoho naplněný, několik per, pořezané pravítko, tužky, popsané papíry a noviny.

Studentům pojednou nebylo veselo.

Lorenc odešel za Kaubisovou do sousední světnice. Po chvíli donesla Otilie pěknou kytici růží a postavila ve váse na stůl.

»Slečinko, pro koho to jest?« ptali se studenti.

»Pro všechny naše hosty,« odvětila dívka.

»To abychom metali losy, jako plavci na moři o Jonáše. Zatím se budeme všichni kochati pohledem na růže a vůni jejich.«

»Soudruzi, není vám po těch zkouškách lehko?« řekl a z hluboka si oddychnul Kopek.

»Pravda,« přisvědčoval Křepela, »jenom tamo mne to tíží a tlačí,« ukazoval na čelo.

»A co by tam bylo?«

»Logarithmy. Dokud ty nebudou z hlavy venku, nejsem úplně ve své kůži.«

Zasmáli se mu a počali žertovati. Každý měl nějakou tíhu, něco násilně vložil do paměti, co brzo odtud odstraňoval jako věc špatně strávenou. Už se počalo jeviti, k čemu kdo má náklonnost, co bude studovati, dovolí-li tomu poměry.

»Nemáš ty tíhu na levé straně pod vestou?« ptal se Křepela Horčáka. »Nebude tě něco tlačiti při loučení s Víchovem?«

Student mávnul rukou. »Volný jako pták.«

»Nevím, nevím; není zde pouze ředitelova Milena, s kterou jsi tak špatně dopadl.«

Kaubis zatím položil na stůl arch čistého papíru. Zase vstal jako před nedávnem v besedě, jakoby se chystal promluviti vážné slovo.

I Křepela a Kopek se ztišili. Jenom Horčák posud stál na svém, že s lehkým svědomím může opustiti město.

»Ticho!« zvolali ostatní. »To si sprav sám u sebe, a teď dej pokoj!«

»Milí soudruzi,« řekl Karel tklivým slovem, »jako jedna rodina žili jsme řadu let spolu, teď se máme rozejíti na vždy. Na vždy? Nikoliv! Nikdy na sebe nezapomeneme, ať jsme kdekoliv a v jakémkoliv postavení. Kterak bychom mohli! Jest obyčejem, že studenti po nějaké opět době se scházívají, aby utužili svazky přátelství, sobě pověděli, co je tísní, co vykonali a zažili. Podobně učiňme i my.«

»Ano, budeme se scházeti v jistých dobách,« přisvědčovali kolegové.

»Uraďme se, kdy bude první sjezd.«

»Karle, ty máš celý plán promyšlený, sám ustanov dobu, kdy se opět uvidíme.«

»Myslím, aby se náš sjezd konal za deset roků,« řekl Kaubis. »Tu jistě bude každý z nás už samostatným.«

»Já už budu ženat,« žertoval Křepela.

»Přiveď tedy na sjezd ženu i děti,« odpovídal Rost.

»S tou lhůtou souhlasíme. Za deset let se rádi uvidíme. A kde bude místo sjezdu?«

»Snad Praha, střed Čech a také střed nás všech, rozptýlených po zemi?«

»Jsem pro město, kde jsme vystudovali, pro Víchov. Mnohému to snad bude vzdáleno, ale přinese tu oběť pro ostatní, pro město, které nám tolik dobrodiní prokázalo.«

»Ano, Víchov bude místem sjezdu.«

»Teprve, když by se zde schůze nedařily, zvolíme místo jiné. O tom se ještě písemně domluvíme.«

»Druhý sjezd by byl po dvaceti pěti letech,« navrhoval dále Kaubis.

»K tomu se máme také dostaviti se ženami a dětmi? To bude banket! Beseda nestačí.«

»Třetí sjezd po třiceti.«

»Kolik nás bude scházeti?« zakýval hlavou Lála. »Mně bude přes pádesát.«

»Čtvrtý sjezd po čtyřiceti letech.«

»Ten bude smutný. Ani polovina se ho nedočká. A ostatní budou churaví mrzouti. To bude sjezd. Leda že některý z nás kněží odslouží requiem za zemřelé.«

»Ten aby se konal v některých lázních,« navrhoval kdosi.

»Pátý sjezd —«

»Dost, dost. Kdo by myslil ještě na pátý?«

»Pátý sjezd by mohl býti po pět a čtyřiceti letech,« pokračoval Kaubis. »Místo sjezdu kdekoliv.«

»A ten poslední bude na věčnostech,« dokládal Rost. »Tam se zase všichni sejdeme beze všeho zvaní a donucování.«

»Souhlasíte?« ptal se Kaubis.

»Úplně, až na ten pátý sjezd, k němuž nikdy nedojde.«

»Tedy sepíšeme o tom protokol.«

»Sedni a piš, my si zatím zazpíváme.«

Karel učinil si náčrtek, který potom přepisoval na arch připraveného papíru.

Studenti úplně spoléhajíce na něho, dali se do zpěvu. Lorenc musil ještě vyndati z kufru housle a hráti.

»Kde můj je kraj, kde má je vlast?
To jmeno má největší slast!
Není to blud, není to klam,
zem českou za svou vlast že mám:
není mi země jako země,
hlas přírody to mluví ve mně,
a srdce mé volá s plesem:
v Čechách že já jen doma jsem.

Zde jsem zrozen a pěstován,
od matky české odchován,
ta pod srdcem mne nosila,
slzami lásky zrosila.
Zde léta jsem prožil mladosti,
zde rajské jsem zažil blahosti;
protož volám polem, lesem:
v Čechách, tu já jen doma jsem!«

»Podepisovat!« volal Karel hodně hlasitě, aby je překřičel.

»Napřed nám to přečti, abychom věděli, co podepisujeme,« řekl Lála.

»Hleďme, budoucí právník!« smál se Křepela.

Karel počal čísti: »My nížepsaní abiturienti městského gymnasia ve Víchově z roku 18**, dne 22. června v domě Marie Kaubisové shromáždění se zavazujeme, že přijedeme dle možnosti na tyto sjezdy . . .«

»No, dobře, notářsky to právě není, ale postačuje,« usmíval se Lála. »Pišme dle abecedy.«

»Nebo budoucích hodností,« nadhodil Křepela. »Z tebe bude lump, pro šelmovství ani nedostuduješ.«

Slova byla pronesena žertem, ale všemi pohnula. Měl by snad i někdo z nich k těmto koncům přijíti?

Studenti se pamatovali na sjezd roku minulého. Byli tu oktaváni, kteří maturovali před patnácti roky a tu obcházel je muž

oděný hadry, které zakrýval dlouhým bílým svrchníkem, na nohou měl rozbité boty, na těle špinavé prádlo, obličej opuchlý od opojných nápojů, oči vypoulené, nos namodralý.

Schválně přišel do Víchova, uslyšev o sjezdu, míchal se mezi kolegy, s nimiž maturoval, do Prahy odejel, ale zpustnul, nedokončiv studií. Teď byl domovské obci a rodákům na obtíž.

Soudruzi mu dali po zlatce a napomenutí, aby se něčeho chopil.

»Pozdě,« odpověděl a odnášel peníze do kořalny. Ztracená existence.

A nemohl by se někdo z nynější oktávy tak spustiti?

Studenti se zachvěli a každý opakoval v duchu: »Nedej, Pane na nebi, abych to byl já?« Ale nevyslovili se zřejmě.

Ještě všichni nepodepsali, když ostatní už zpívali dále:

»Zde jsem se učil Boha znáť,
co dítě otcem svým ho zváť,
zde můj vzděláván byl rozum —
a zde je můj otcovský dům:
na něj mé oko rádo patří,
zde sestry mé, tu moji bratří —
mne touha lásky táhne sem,
u nich to já jen doma jsem.«

»Soudruzi, kdo uschová k sobě listinu tuto? Kdo se bude starati, aby bylo prováděno, co jsme si slíbili? Určí den, pozve všechny?«

»Ten úkol by si mohl Karel vzíti na sebe,« navrhoval Horčák. »Vždycky se tak o nás staral. Bude nadále jako vůdcem naším.«

Všichni souhlasili.

»Přijímám úlohu tu na sebe,« řekl Kaubis, »ale vyhražuji si, že poslechnete, a až vás pozvu, také přijedete. Budu prohlížeti rozličné šematismy a poznamenám si, kam se kdo v jaké hodnosti dostanete, abych věděl, kam psáti a neurazil vás.«

»My sami ti ohlásíme změny bytu.«

Studenti chtěli dále zpívati, když tu Kaubisová přinášela čaj ve sklenicích. Otilie jí pomáhala. Karel a domácí dostali do hrnečků.

»Jaká to starost!« volal Lála. »My si přišli posledně pohovořit a vy nás hostíte? A my tu přece nejsme na stravě.«

»Ráda posloužím soudruhům mého syna. Ať se pobavíte naposledy,« děla Kaubisová.

»Toť je lepší než abiturientský věneček,« mínil Rost.

»Jinak soudí asi slečna Olga. Ta jistě pouští slzy do kornoutů a všechno si počítá.«

»Nechme ji plakat, pláče do krásy, a bude potom snad hezčí.« Zasmáli se a pili čaj.

Kaubis osušil listinu a uložil. Byl nějak vážný, neúčastnil se ani zpěvu, ani žertů. Jakoby mu cosi ještě leželo na srdci. Čas byl posud k rokování a zábavě. Slunce stálo ještě vysoko, vrhajíc teplé paprsky oknem do pokojíku na mapy, visící na stěně. Ač ostatní žertovali, přece jim tak nebylo. Také vzpomínali, že tu jsou posledně, že zítra se rozejdou a potom, kdo ví, budou-li

sjezdy tak úplné. Jednoho schvátí smrt, druhého vlny života zanesou příliš daleko. Do jiných přijdou poměrů, jinak budou smýšleti, jinými zájmy se obírati.

Když tato nálada nabývala vrchu, Křepela hned zase notoval:

»Z českých hor zaznívá zpěv
tak lahodně v údolí,
že jak divuplný zjev
z říše duchů hlaholí.
Jsou to luhy, jsou to háje,
kde se ctíval Svantovít,
a to nebe a ty ráje
nemám nikdy — nikdy zřít!
O tak ještě jednou k vám,
české hory zalétám,
obraz váš do srdce zvu,
a pak dále — dále jdu.
A mé oko hořem hasne,
že mám hledat jinou vlast:
neb kde plyne Labe krásné,
tam jen věčná kyne slast.«

Studenti vyzpívali ještě několik národních písní, až se kolemjdoucí zastavovali a naslouchali.

»Ti jsou veselí!« povídali si lidé na potkání. »Není divu, jsou bez starostí. To nejhorší překonali.«

Ale soused v těch věcech obezřelejší jenom se usmál. »Můj drahý, tohle nebylo nic, to hlavní je čeká. Tohle byla jako příprava.«

»I sapristy, dobře že jsem nestudoval, to je dlouhá cesta. Osm roků zde —«

»Někdo i více, když opakuje.«

»Takový ať zůstane doma! Buď nechce nebo nemá vlohy. A teď ještě na vysokých školách.«

»A posléze i bezplatně nějaký rok sloužiti nebo za nepatrný plat.«

Zatím co měšťané uvažovali zdravým a zralým rozumem o studiích, studenti nepřipouštějíce si takových starostí, zpívali vesele:

»Já jsem Slovan s duší tělem,
to vyznávám v světě celém,
pýchu tu mé srdce zná;
bratrů mám, co jaro květů!
ať je světů, co chce světů:
Slovan všude bratry má.«

Tu Kaubis opět kynul rukou na znamení, že by ještě něco rád pověděl.

Studenti ustali ve zpěvu.

»Nebude to nějaká tajná věc, abych zavřel okna?« smál se Křepela.

»To může každý slyšeti. Nikdy jsme se ke špatnostem nesdružovali. Vy víte, že budu kněz, odpusťte, že už dnes chci býti kazatelem. Pamatujete se, že před rokem jsme vydávali list, letos nebylo k tomu času, ponechali jsme Vlastimila jiným. V po-

sledním pak čísle listu onoho položili jsme několik myšlenek, jež bych ještě jednou rád vložil na paměť. Bylo to o lásce k vlasti, rodnému místu, jakož i tomu městu, v němž jsme vystudovali. Potom jsme mluvili též o ideálech, které má pěstovati každý vzdělanec, aby konal věci dobré, prospěšné. Již Hálek pravil: »Bože, nedej mně sevšedněti!« — a to bychom si měli často opakovati i my.

Milí soudruzi, nebudu vám vyličovati povinnosti, jaké má Čech k vlasti, povinnosti, jimiž jste vázáni k rodišti svému, rodičům, přátelům, to vám je všechno známo. Jenom dnes při loučení upozorňuji a prosím vás, nezapomeňte nikdy a nikde, že jste Češi, Slované, bratří svých se ujímejte, je podporujte mravně i hmotně, na rodiště své vzpomínejte, toto ctěte, kdyby to byl krov nejnižší a vy měli zlaté límce, kdyby to byla chatrč a vy bydleli ve skvostném paláci —« Karel se zajiknul, nemohl hodnou chvíli pokračovati ve své řeči.

Také ostatním nebylo do veselosti. Byli velice dojati. Masák se odvrátil k oknu a stíral si slzy.

»Soudruzi, nezapomínejte také na Víchov, kde se vám dostalo vzdělání, kde rozum váš byl osvícen, plňte povinnosti i ku městu tomu, navštěvujte je a kdybyste mohli nějak prospěti jeho obyvatelům, učiňte tak. Rozmnožujte knihovnu, kabinety ústavu, posílejte příspěvky na fond pro chudé studenty, až domůžete se samostatného postavení, doporučujte náš ústav, výrobky řemeslníků zdejších, obchodníky; sem přicházejte na občerstvení do krásných vůkolních lesů a všemožně podporujte zdejší hodný lid, který se ukázal k vám laskavým, vlídným a dle možnosti i obětavým.« —

Kaubis na krátko se odmlčel. »Tohle bych vám měl říci, při zavřených oknech a každému do ucha,« pravil stísněným hlasem, »až se budete ženiti, až vám poměry dovolí zařídit si vlastní krb, nezapomeňte, že jste se rádi bavili se zdejšími dívkami, a že by z těchto také byly dobré hospodyně, třeba nevládnou značným věnem.«

Studenti nápadně sebou pohnuli. Na co všechno Kaubis také nevzpomíná! Kdo by to do něho řekl, že se o takové věci stará!

»Ať jednou přestane se mluviti, že se studenti se zdejšími slečnami jenom baví, že jsou dobré pouze pro tanec, pro lekraci, ale páni akademikové a potom páni doktoři, advokáti a jiní vezmou roh, když běží o sňatek.«

Karel skončil s úsměvem.

»Horčáku, tohle si zapiš za uši, tohle padá na tebe,« připomínal Křepela.

»Jenom aby se to kázaníčko netýkalo více tebe,« opáčil student.

»Nepřeme se,« řekl Kopek, »však má každý z vás něco na svědomí mimo mne.«

»Mimo tebe? Abys nepovídal! Ať jenom poukáži na lekárníkovu Elu.«

Rozpředl se dosti hlučný rozhovor.

Lála s Masákem postavili se u okna, kudy bylo viděti na Bystřinu nyní vyschlou, že ji bylo lze kdekoliv přeskočiti. »Karel má pravdu,« pochvaloval Lála. »V každém slově. Ten o všem uvažuje. Skutečný náš vůdce,« přisvědčoval Masák. Kéž bychom všichni tak soudili!«

»Aliter in theoria, aliter in praxi,«*) řekl Rost, který se k té rozmluvě namanul.

Pokrčili rameny. Nejstarší ze studentů okusil už jiný život a měl zkušenosti.

»A teď kam?« volal Kopek.

»Projdeme se městem a posledně se podíváme pod lípy.«

Souhlasili, jenom přespolní se chystali k domovu. Cestou se dostatečně projdou.

Hned se všichni zvedli, shledali klobouky a Křepela si chtěl zapáliti doutník.

»I nechej toho!« řekl Kaubis. »Domnívali by se, že si chceme teď před obličejem všech po zkouškách vyhoditi z kopýtka.«

Student hned schoval doutník. Zapálí si večer na zahradě.

Abiturienti šli ve skupinách, hlučně hovoříce. Byli předmětem všeobecné pozornosti. Tu a tam se zastavovali a odpovídali na dotazy, jaký obor si nyní zvolí. Váženým sousedům řekli pravdu, jinde mluvili rozmanitě. Slečinkám a jejich matinkám pravili, že jdou všichni do seminářů, už prý zadali a jsou šmahem přijati; důchodnímu Heršovi řekli, že přijali místa okresních tajemníků, městských důchodních a samosprávních úřadníků; kupci Samohrdovi se chlubili, že jdou na obchodní kursy a nejméně tři ve Vichově se usadí.

Také zaujal pozornost jejich »literární trh« na podloubí, kde se prodávaly staré knihy mladším studentům, kde také vyvěšen byl seznam těch, jichž se bude příštího roku užívati. Studenti se rádi zbavili starých a buď kupovali nové knihy nebo peníze utratili.

Ač byl všední den, v městě panoval šum, vozy jezdily, mládež se probíhala a pod lipami u sochy sv. Antonína bylo nejživěji. I tuto kdosi ověnčil a uschlou lilii v ruce světcově zaměnil novou.

A nejvíce se tu procházelo studentů a slečinek. Po profesorech ani památky, tovaryši posud pracovali, měšťané sbírali na poli první žito. Pohoda přála, počasí se ustálilo, slunce bylo až žhavé. Ale pod stromy byl pochlad. Teď lípy kvetly a voněly, tisíce včel je obletovalo a drobné květy se třpytily v zeleni.

Bylo tu rozkošně. Piskovcové lavičky osadily paničky, chůvy, někde hleděl do země churavec. Dýchalo se mu zde znamenitě. Mládež nevydržela seděti; raději se procházela poprášenou cestou.

Abiturienti byli dávno očekáváni. Oliva vyzradila družkám, kde jsou shromážděni a že rokují o vážných věcech. Dívky se kupily kolem ní, nemohouce pochopiti, proč odešla se sestrou z domu, když je tolik studentů v domě jejich.

»Ani jsem s nimi nepromluvila,« řekla Oliva. »Byla jsem na zahradě, když přišli.«

*) Jinak v zásadách, jinak ve skutečném životě.

»Což jsi se nepobavila ani s Lálou?« divila se kupcova Olga.

»Ani s tím, ani s oním,« vece Oliva, nepovšimnuvši si narážky, že družka ze všech studentů právě Lálu jmenuje.

»Zdaž přijdou sem?« toužila Olga.

»Nevystrojí-li jim tvůj otec večeři, jako Rákosník oběd, snad se sem podívají,« narážela Růžena na lakotu Samohrdovu.

»A proč by je můj otec častoval jako ten zpozdilý mydlář?«

»Inu, myslely jsme, že má tak rád studenty, jako jeho dcera.«

Slečny se smály, Olga se hněvala. Řevnivost ona byla mezi nimi od studentského výletu, který opět letos septimáni pořádali.

»Nechte se a pojďte!« řekla Oliva. »Tamo přicházejí sem i slečny ředitelovy.«

Bylo tomu tak, dostavila se Soňa i Milena, která oproti všemu zbraňování mluvila s Horčákem, nehledíc jako její otec, že posud ničím není.

Dívky utvořily dvě skupiny, aby se jim to lépe chodilo, a zase k sobě připojovaly se stejných povah a rovného smýšlení. Přešli dvakráte od města ke hřbitovu, pověděly si mnoho novinek, které by byly jiného nezajímaly, bavily se, ale přece čekaly, že se ještě lépe pobaví, až přijdou nejstarší studenti-abiturienti.

Ti však nešli dlouho a slečny musily bráti zavděk pozdravy mladších studujících, kteří se stavěli na paty. Není divu, dnes sextáni, zítra už septimáni!

Slečnám nebylo tak veselo, mnohá jako by tušila, že dnes vidí posledně toho, jejž ráda vídala. Odejdou, zapomenou, změní se. Tak jich přešlo a jako utonulo několik generací. Měli známost, ale oženili se jinde. Sotva poslali o svém sňatku oznámení, aby se pochlubili.

Studentská láska — májový sníh. Tak bylo dívkám mnohdy řečeno od rodičů, kteří nepřáli takovým známostem, nečekajíce od nich nic pevného pro budoucnost; tak předpovídali jim ti ze stavu řemeslnického, nebo rolnického, kteří by o ně stáli a se srdcem i ruku jim nabízeli. Ale nic platno. Slečny prožily malou dobu ony illuse, až došly vyléčení a potom braly, kdo přišel; byly řemeslnicemi, měšťankami, rolnicemi, dobrými hospodyněmi. Co se stalo, náleželo minulosti, bylo pouze snem, který zřídka na čas se vybavil na paměť.

Dívky předvídaly, co je čeká, že některá i pro tyto zábavy se studenty se ani neprovdá, nemá-li peněz, že odmítla toho pravého, ale opět a opět k nim lnuly v nevinném laškování. Teď bude zase konec, až se abiturienti rozejdou do svých domovů a na Víchov zapomenou. Zapsali se do památníků, poslední darovali růži, snad i příležitostnou báseň složili, ale potom na všechno zapomenou, a třeba se i tomu blouznění z mládí vysmějí. Ale dívky se přece otáčely, kdy přijdou. Že neopomenou se podívati pod lípy, o tom byly přesvědčeny, proto se sem dnes uchýlily, nebojíce se už profesora Latala, že pojednou vystoupí ze stínu některého stromu a párky rozežene.

Sám se už chystá na cesty a odjede hned následujícího dne, jakmile budou vysvědčení rozdána a prázdniny oficielně zahájeny.

Posléze dlouho a touživě očekávání přišli. Od mladších se jim dostávalo pozdravů i závisti, že jsou se studiemi na gymnasiu hotovi. Křepela už ledabylo odpovídal, poukazuje rukou, ale Lála jako budoucí právník ke každému se měl zdvořile. Kaubis rozmlouval i s primány. Abiturienti pozdravili dvě skupiny slečen.

»Tak o čem jste se právě uradili?« vyzvídala Růžena.

»Že se opět podíváme do Víchova.«

»Za patnáct, dvacet roků,« nadhodila purkmistrova Štěpánka.

»Slečno, my jsme hodnější, než ti před námi. Náš prvý sjezd bude za jedno desítiletí,« řekl Kopek.

»A do té doby sem nepřijedete?« ptala se starostlivě Olga, pohlížejíc na Rosta.

»Těžko něco předem udati,« schválně vyličoval Křepela. »Na studia se rozjedeme do cizozemských universit, odkud se nevrátíme za rok, o prázdninách pak chceme společně cestovati.«

Naděje slečen klesly.

»K tomu jsme se zavázali ctí a podpisem,« končil Křepela, nemoha smích utajiti. »Ale za deset roků si umlouváme opět na tomhle místě dostaveničko.«

Ela z lékárny klepla Křepelu slunečníkem přes rameno. »Za deset roků! Kdež budete vy a kde — my?«

»My ve Víchově,« dokládala dobrosrdečná Olga, »ale tito větroplachové zapomenou.«

»Slečno, zde Jindřich Rost, budoucí lékař, na vás nezapomene při žádné — operaci.«

Teď se dostalo i od Olgy Křepelovi klepnutí, které však bylo mocnější než ono první.

»Nejspiše nám chcete ještě posledně natlouci.«

»A nezasluhujete toho? Tak mluviti a tak předpovídati!«

Ostatní se usmívali.

»Raději se projděme nebo pojďme do Chvojan. Zde jsme na odiv ostatním.« Návrh se líbil. Procházka do dědiny bude lepší než mihati se mezi menšími studenty a také mladšími slečnami, které se ještě nestrachovaly, že jim ctitelé odejdou na deset roků do ciziny. Všichni se seřadili a po dvou i po třech brali se kolem bílé hřbitovní zdi do pole a k vesnici, kam se sváželo žito.«

Rozmlouvalo se o tom a onom. Ředitelova Milena vyzradila, jak si otec letošní oktávu chválil a celý rok byl spokojen. Málo kdo propadne, mnoho vyznamenání bude a všichni budou spokojeni.

Purkmistrova Štěpánka sama se připojila k Masákovi, dotazujíc se, co bude studovati, může-li ho otec podporovati a podobně. Neopomenula připojiti, že některý student při tom životním zápasu zahyne a podlehne, že by se mu přece odněkud podpory dostalo, kdyby o ni stál a k nějakým závazkům se uvolil.

Ferdinand Masák, syn chudého řemeslníka a budoucí profesor, otevíral oči. Co to mluví ta nedobytná hradba«? Nemá při

těch návrzích sebe na mysli a nechce ho podporovati za cenu osobní svobody? I na návštěvy ho zvala a nějaké knihy od něho žádala.

Junákovi, který se posud obíral nejraději římskými a řeckými autory, hlava se točila, že nevěděl, co by řekl. Štěpánka se mu líbila, vždycky uctivě na ni hleděl, její učenosti si vážil. Blažej byl boháčem oproti Masákovi, a teď dcera jeho nepřímo synu nepatrného obuvníka nabízí pomoc a spolu srdce. To stálo za uvážení.

Jinak vedla si Samohrdova Olga, ta přímo vyzívala Rosta, aby si se studiemi pospíšil, že už dlouho za kupeckým pultem nebude mrznouti. »Do nemocnice ani nevstupujte, ale hned si opatřte místo praktického lékaře. Zkušenosti nabudete s dostatek na venkově.«

Rost trnul. Nikdy nezavdával příčiny k takovému jednání se strany dívčiny, bavil se s ní časem, ale záruky jí nedával. Teď poslouchal, ale nepřikyvoval.

Důchodňova Růžena apelovala na Křepelu, aby o prázdninách kolegy svolal a nějaký večírek sehnal. »Snad nás tady nenecháte v nudě. Aspoň domácí a okolní přijdou.«

Křepela změnil věneček za výlet na zříceniny hradu Libštátu, který jest více středem a kam se jiné spolky z města chystaly.

»Nekujete nějakou báseň na rozloučenou?« ptala se Oliva Drahotína, který šel se sestrou Mařenkou a nějak byl zasmušilý.

Milkos pozvedl hlavu, usmál se a odpověděl: »Při takovém loučení měl bych dosti látky, ale poslední dobu jsem zapomněl na musu. Bylo jiných starostí.«

»A co budete studovati?« ptala se Oliva.

»Posud nevím, nejraději bych byl literátem, ale dříve se musím starati o chléb. Mařenka nejspíše do Prahy pojede se mnou.«

To byla novina pro Olivu. Hleďme, Milkos dá dceru do výrobního spolku nebo na jiné vzdělání. Oliva měla hned sto chutí následovati sestru. Šlo by to snadno, v Praze má bratra Viktora, který by jí opatřil byt i stravu.

Dívky se radily, dělaly plány a Milkos upadal do dum. Nevěděl, co nyní začne.

Veselo bylo, kde šel Horčák se slečnami Mezerovými. Kopek s Elou, Lála s Otilií a jiní. Už i píseň zanotovali.

»Zasviť mně, ty slunko zlaté,
na poslední z vlasti krok,
zahřej v prsou city svaté,
usuš v očích slzí tok.
Nezazli mi, drahá máti,
požehnání své mi dej,
ač ti musím s Bohem dáti,
za syna mne vždycky měj!«

»Tuto píseň mají zpívati ti, kteří rodnou zemi opouštějí, do Ameriky nebo jiné ciziny se vystěhují, ale do jisté míry se hodí i na vás, řekla Štěpánka.

»Zvláště ten druhý verš jako by byl panem Milkosem na soudruhy skládán,« upozorňovala Ela. »Zazpívejte si ho také!«

»Dochází nám dech,« odpovídal Horčák.

»Tedy vám to dozpíváme my,« řekla Růžena a hned také začala:

»Květné luhy, hvozdy černé,
nikdy vás již nespatřím,
nikdy víc své *děvče* věrné,
věrné druhy neuzřím.
Český hlahol, české zpěvy
nebudu víc v duši ssát:
toužit budu bez úlevy,
v cizině pro vlast svou lkát!«

»V cizině pro Olgu lkát,« polohlasem zpíval Křepela Rostovi do ucha.

Ale student vrtěl hlavou.

»V cizině pro Růžu lkát,« dokládal s úsměvem.

V hostinci nebylo tak veselo jak o muzice, hostinský byl na prvém místě rolníkem, svážel žito, a hostím donesla pivo čtrnáctiletá dcera. Více nežádali. Bavili se v besídce. Milkos donesl odkudsi větev jasmínu a všechny ozdobil.

Jak by si nevzpomněli na besedu a čtverylku, kterou zde tančili! Dnes nebylo ani hudebníků ani nálady. Už ani zpěvu se nedařilo od té doby, kdy jakýsi čeledín se cestou na ně obořil.

»To jsou časy! Jenom po procházkách chodí, zatím co my se dřeme. Ale dáti těm panáčkům do ruky hrabici a těm slečinkám hrábě!«

»Příteli, když jsme se v zimě učili, vy jste ležel za pecí,« odpovídal Křepela.

»Nemluv s ním,« radil Kaubis. »toho nepřesvědčíš, kdybys uváděl nejlepší důvody.«

Studenti se bavili, až se ukázal na nebi mráček a slunce se ukrývalo.

»Přijde bouřka,« prorokoval Rost, »musíme pomýšleti na domov «

Jemu se takové zakončení zábavy líbilo, aby se nemusil domluviti s Olgou.

Při zmínce o bouři a dešti hned se dívky zvedly a chystaly se na zpáteční cesty.

Studenti zaplatili a šli také. Tu si už některý zapálil doutník.

Bylo na čase, nebe se zatahovalo, stranou zahučel hrom. Výletníci pospíchali, nikdo nemluvil o zítřejším odjezdu a rozloučení. Cílem všech bylo, aby co nejdříve dostali se pod střechu. Zaradovali se, když byli pod lipami, kde bylo už jako po vymetení. Tu a tam padla kapka, ale potom se zvedl vítr a rozehnal mračna. Sotva byl skropen prach na ulicích.

S večerem ještě na několik minut zasvitlo na západě slunce, ale omladina už se nesešla. Všechno zůstalo nedojednáno a nedomluveno, jak si Rost přál. Ty plány mládí rozehnal vítr života a rozvála bouře. Zdaž se vyjasní, zdaž se uklidní?

Příštího dne byl kostel naplněn ve všech prostorách nejenom studentstvem, ale i měšťany, kteří přišli, aby se rozloučili se žactvem, jež bylo jejich chloubou. Zase zpívali studenti velebnou píseň: »Zde v zkroušeností padáme,« a zpěvácký sbor přidal na konec některé vložky.

Na postranním kůru byly slečinky, klobouk vedle klobouku. Modlily se, hleděly na řadu junáků v čamarách, se zpěvníky v ruce.

Kolem hlavního oltáře stáli abiturienti, tvoříce čestnou stráž. Byli zde posledně a loučili se s chrámem, kde se shromažďovali osm roků. Maturitní vysvědčení měli už v kapsách. Mohli odejíti, ale čekali na ostatní.

Zazněl chvalozpěv: »Tě Boha chválíme . . .«

Na mši sv. byl i mydlář Rákosník, seděl v poslední stolici. Dostavil se purkmistr Blažej s důchodním Heršem, jiní radní, měšťané a řemeslníci.

»Teď bude v městě smutno, jako po vymření. Ulice se vyprázdní, byty zpustnou, i beseda utrpí, v krámech bude méně prodáváno. Všem se bude stýskati. Ještě že kde koho práce na polích zabaví. Nejsmutněji bude v neděli, kdy ani pod lipami nerozproudí se veselý život.«

Proto snad na postranním kůru zvedla se něžná ručka a přitiskla bělavý šátek k očím, ale aby toho sousedky nepozorovaly. Než ani těm nebylo do radosti.

A zpěváci pěli slavně:

»Tobě Cherubíni a Serafíni
nepřestávajícím hlasem prozpěvují:
Svatý, svatý, svatý
Hospodin Bůh zástupův . . .«

Studenti vešli do budovy gymnasijní, na chvíli bylo ticho, ale po malé půl hodince všechno se vyhrnulo ven, každý s podlouhým aršíkem v ruce. Vysvědčení! Ačkoliv si mohli studenti snadno vypočítati, jaké známky dostanou, přece chvatně četli a upřeným zrakem prohlíželi výsledek své práce, celoročního učení. Jenom málo kdo byl zarmoucen, celkem zavládla spokojenost u mladých těch lidí.

A teď na prázdniny! Jedni se chápali tlumoků a holí, jiní sedali do povozů, do nichž už bylo zapřaženo. I domácí opouštěli Víchov. Buď se pustili na cesty, nebo doprovázeli přespolní, aby s nimi strávili několik příjemných dnů.

»Veselé prázdniny a šťastné navrácení,« volal mydlář, stoje posud na náměstí a pozoruje ten šum a ruch.

Studenti mu kývali hlavami, podávali ruce na rozloučení, volali s Bohem!« i »Na shledanou!« (Pokračování.)

Sjezd německých katolíků v Řezně.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Volksverein pro katolické Německo

konal schůzi v úterý o $^1/_2$10. hodině dopoledne. Byla to 15. generální spolková schůze. Účastenství bylo veliké. Členové spolkoví platí ročně 1 m. a bylo jich r. 1903 — 300.000, r. 1904 však již 400.000. Dobře podotkl jeden řečník: Který farář se o spolek nestará a ušetří marku svým osadníkům, marka ta připadne socialním demokratům.

Z Volksvereinu stal se strom svěže se zelenající, pod nímž ostatní katolické spolky nalézají ochrany; strom ten jich nedusí, ale skytá jim stín a vláhu k vzrůstu. Volksverein chce získati katolické Německo pro intensivní součinnost na velké současné práci materielní, socialní a duševní a usiluje, aby se duch katolický jevil a sílil v názorech veřejného života. Volksverein vydal r. 1904 do konce června 411.385 ex. svého spolkového časopisu.

Volksverein zaujímá pevné stanovisko ku všem socialním zákonodárným otázkám, ke vší společenské svépomoci a vůbec ke vší veřejné a obecné činnosti. Chce býti katolickému Německu socialní a obrannou vzdělavací školou.

Drobnou práci konají jeho důvěrníci v každé ulici, v čele obce stojí spolkoví jednatelé, v čele země zemští zástupci. Ti vykonávají drobnou práci ve vsích a městech, agitují osobně u jednotlivých katolíků a zkoumají potřeby jednotlivých stavů, vsí a měst. Důvěrníci vsí, měst a okresů scházejí se k poradám, zařizují socialní a obranné vyučovací kursy a kněží i laikové konají socialní konference. Na každoročním společném sjezdu delegátů, na zemských a diecesních konferencích určuje a probírá se potřebná drobná práce.

Volksverein vzbuzuje součinností neobyčejnou pozornost u liberálů, evangelíků a socialní demokraté považují jej za nejnebezpečnějšího svého odpůrce.

V uplynulém roce udělil Volksverein 2500 porad, z nichž 700 písemních. Žadatelům byly na př. zaslány poučné spisy, vzorné stanovy, plány na stavby a jiné rady. Z knihovny spolkové vypůjčili si členové bezplatně (hradí se jim i porto) 3367 čísel: knih, brožur, stanov.

R. 1903 konán byl v srpnu až v říjnu v M. Gladbachu $2^1/_2$měsíční národohospodářský a apologetický kurs,*) při němž mělo účastenství 47 dělníků a tovaryšů a několik týdnů i 11 kněží. Podobné kursy, týdenní nebo jen nedělní, konají se v různých zemích, aby se vyškolili řečníci a spolupracovníci Volksvereinu. Z vyškolených dělníků, vzdělaných hlavně na delším kursu v M. Gladbachu, stávají se sekretáři dělnických spolků nebo vůdcové.

*) Pozn. Svaz rak. německých vzdělavacích spolků usnesl se na posledním shromáždění, že vyšle každého roku na socialní kurs v M. Gladbachu na své útraty jednoho člena, aby se tam v potřebných vědomostech vzdělal. Dále usneseno, zříditi ve Vídni Dělnický sekretariát.

Spolkových schůzí konal Volksverein 1900. Tiskopisů bylo rozesláno 6, 9 milionů. 33 odborů dostalo hmotnou podporu, 33 dělnickým spolkům pomohl spolek ku knihovně, mladým kněžím i laikům dostalo se stipendií na studium národního hospodářství a různým prakticky socialním podnikům udělil Volksverein značné podpory — zkrátka, Volksverein pomahá kde může radou, pomocí duševní i hmotnou, on jest nejvydatnější baštou křesťanského pořádku proti liberalismu a socialním demokratům a jelikož v sobě soustřeďuje zájmy všech spolků katolického Německa, jest to spolek všech spolků.

Volksverein jest dítětem Windhorstovým. Lassen sie uns jetzt, pravil případně kanovník Dr. Schaedler, indem wir den Volksferein mit allen Kraeften foerdern, Windhorst ehren in seinem Kind!*)

Schůze katolického tiskového spolku pro Bavorsko.

V úterý o $^1/_2$3. hodině odpoledne spěchali jsme do schůze katolického tiskového spolku.

Protestanti němečtí založili si již r. 1871 Deutsche Gesellschaft für Volksbildung, která jen za rok 1902 založila 626 knihoven, z nichž připadlo 96 na Bavorsko. R. 1880 založil pastor Hülle v Berlíně: Christlichen Zeitschriftenverein, který vydal za rok jen za porto 125.000 m. Zásoboval orthodoxní protestantskou četbou nemocnice, kasárna, vojsko námořní atd. atd.

Na katolické straně zabývala se organisací tiskovou biskupská konference ve Fuldě r. 1867 a na základě těchto usnesení založen byl kat. tiskový spolek pro Bavorsko r. 1901. Jeho zakladatelem jest generální vikář Dr. Triller z Eichstättu, jenž nám také vykládal jeho vznik a působení.

Katolický tiskový spolek v Bavorsku má 6000 členů, z nichž jest 4000 ve 30 místních skupinách, ostatní ojedinělí přímo s ústředním spolkem jsou ve spojení.

Tiskový spolek zakládá veřejné knihovny, čtenářské kroužky a zabývá se kolportáží katolického časopisectva. Pečuje o to, aby každý měl a odebíral časopis katolický, místní skupiny se starají, aby katolické časopisy odebírány byly na nádražích, v hostincích, a aby měly katolické listy domácí přitažlivost, zasílají se jim od členů skupin zajímavé zprávy a dopisy. Spolek koná také populární přednášky a pořádá vzdělavací večírky. Různé jiné spolky, které potřebují tisku, jsou s tímto spolkem v úzkém spojení a dělnické spolky k němu korporativně přistupují.

Spolek nemá svého orgánu, nevydává knih a brožur, všecko objednává jinde. Je to spolek nepolitický, a proto se věnuje výhradně vzdělání lidu.

Řečník by si přál, aby myšlénka tato provedena byla i v různých jiných zemích německých.

Hle, tak mluvil, tak jedná generální vikář Eichstättské diecése. Není divu, když osoba tak vlivuplná postaví se v čelo váž-

*) Pozn. Učený Jesuita Pavisii, rodem Chorvát. dokazuje, že politická organisace činí katoliky v Německu mocí nepřemožitelnou, zvláště jejich Volksverein. (Věstník kat. duch. $^{25}/_3$ 1905.)

ného podniku, že má mnoho následovníků. I my jsme si založili spolek na zakl. katol. knihoven, ale jak těžko, jak obtížně jdeme ku předu!

Schůzi předsedal vládní rada a zemský poslanec Frank a debaty po skončené řeči se súčastnili: baron Pfeten, beneficiát a generální sekretář tohoto spolku Kreutmeier, Dr. Huppert a Dr. Barth.

Středa, dne 24. srpna.

Schůze ve středu dne 24. srpna.

Ve středu dne 24. spěchali jsme do chrámu sv. Emerama, kdež sloužil biskup hr. Dr. Majlath pontifikální služby Boží. Po mši sv. hnul se slavnostní průvod s ostatky bývalých biskupů řezenských: sv. Wolfanga, Erharda a Emerama.

Nejprve kráčely v průvodu školní děti, chlapci a dívky v čele s dvěmi korouhvemi. Následovali: 1. Františkánky, mil. Sestry a anglické panny; 2. konvent Karmelitánů v čele s křížem; 3. kříž kapitulní a za ním alumni a kněží v superpeliciích; 4. zpěváci a hudební kapela; 5. kanovníci od sv. Jana, ze staré kaple a metropolitní; 6. opatové a světící biskup Dr. Ow; 7. sv. ostatky ve třech tumbách nesli kněží a levité, provázení kleriky se světly a kaditelnicemi; 8. za nimi kráčel pontifikant s asistencí a 9. za tím členové místního a centrálního komitétu sjezdového, praesidium sjezdu, účastníci sjezdu, mezi nimiž vynikala vysoká postava Vojtěcha hraběte Schoenborna, a katolické mužské a dělnické spolky řezenské.

Arciděkan Dr. Jos. Mrštík, bisk. vikář Lamb. Ludvík a já zaujali jsme výhodné místo v kostelní lavici; celý průvod ubíral se kolem nás, všecko jsme dobře viděli a se v srdci potěšili a povzbudili.*)

Vizme, o čem se jednalo ve středu dopoledne od 10 hodin v uzavřeném shromáždění. V takovém shromáždění předináší vyškolený referent návrhy již dříve v odborech propracované a přijaté, krátce je odůvodňuje, a tyto resoluce se přijímají. Kdo se hlásí o slovo, smí mluviti jen 10 minut.

Tehdy ve středu projednávaly se důležité hospodářské a sociální otázky. Referentem byl Dr. Antoni, starosta města Fuldy. Řečníci vykládali důležitost rolnických spolků; rolnické školy pro jinochy i dívky mají býti jednoduché, aby se jejich chovanci skromné domácnosti neodcizili. — Aby se jinoši a dívky, kteří hledají ve městech práci, církvi neodcizili a do rukou socialní demokracie nepadli, mají býti od domácího duchovenstva upozorňováni na městské katolické a pro ně vhodné spolky. — Dělnické sekretariáty udělují dělníkům zdarma poradu, poskytují mu právní ochranu, pečují o rozšíření dělnických spolků a jejich vnitřní sesílení. Jejich blanodárné působení sjezd oceňuje. — Doporučuje se zakládati spolky dělnic; tyto mají býti vzdělány apolo-

*) Pozn. Zde jsme také sloužili denně mši sv. Chrám má hojně oltářů, v prostorné sakristii byla zásoba paramentů a ministrantů — podobně se dělo i v jiných chrámech, takže i v této příčině katolíci Německa jeví značný vkus organisační. Odměna se hází v sakristii do uzavřené kasy — dá kdo dá, není tu žebrání a obtěžování.

geticky a socialně, aby mohly čeliti proudům socialně-demokratickým. — Katolické spolky kupecké došly nemenší pozornosti. Referent si stěžoval, že má Bavorsko takových spolků jen šest (a já jsem si v duchu dodal: a my v Čechách nemáme ani jednoho). Resoluce navrhovala, aby střední kupecký stav byl podporován, aby nezahynul. — Podobně jednal referent o řemeslnictvu, o soukromých úřednících a o dělnických spolcích. — Konečně bylo pojednáváno o bytech pro chudší obyvatelstvo. — Těšilo mne, že vedle laiků i kněží a mezi nimi kanovník Dr. Pichler velice účinně do debaty zasahovali. Všude slyšíte, jak se věci mají, co se pro ně od státu, od katolíků učinilo, co jim chybí a kde se třeba uchopiti nápravy. Je to jakýsi slavnostní přehled práce, která již byla vykonána nebo která se vykoná. Je to akademické pojednání, práce sama koná se jinde. Že se tu nemluví na plano, že je vše promyšleno, o tom uvedu příklad, že na popud kat. středu daroval již bavorský stát na stavbu malých domků pro chudší obyvatelstvo 12 milionů marek.

Ještě toto dopoledne projednávalo se: věda, škola a vyučování, novinářstvo, křesťanské umění. Referentem byl Dr. Huppert, kněz, chef-redaktor listu Kölnische Volkszeitung.

Nejprve přišla na řadu četba pro mládež. Katolíkům Německa se doporučuje, aby vší silou podporovali a odebírali spisy pro mládež a aby se v té věci obraceli ke komisi katolického učitelstva, která tyto spisy zkoumá a dobré od špatných odděluje. K resoluci mluvili učitelé Lohrer a Feldigl; mluvili krásně, přesně katolicky. Z řeči prvního jsme se dověděli, že liberální učitelstvo Německa těší se velké podpoře a že r. 1903 rozšířilo 400.000 ex. svého seznamu spisů pro mládež. Aby se jim mohlo čeliti, vyzývají oba řečníci na pomoc duchovenstvo. — Přišla na řadu resoluce, která doporučovala vzdělávání lidu tiskem, při čemž se za vzor kladl bavorský Pressverein. — Za ní následovala resoluce o konfesionelní škole a za ní referát o křesť. umění. V něm se doporučuje »Deutsche Gesellschaft für christliche Kunst« a z ní se dovídáme, že na akademii výtvarných umění v Mnichově jest pod názvem: »Albrecht Dürer-Verein« zvláštní oddělení katolických uměleckých studujících, které má za účel pěstovati křesťanské umění mezi studujícími akademie. Shromáždění katolíků Německa uznává s povděkem, že celá řada katolických orgánů věnuje křesťanskému umění zasloužen pozornost. K resoluci mluvili profesor Dr. Schlecht a učitel z Mnichova Krug; tento dovozuje, aby křesťanští umělci používali ke svým výtvorům bohaté látky školní a aby tím přispívali k zušlechtění křesťanské výchovy. Řeč učitele Kruga dosvědčuje vysoké jeho vzdělání a hluboký cit náboženský. — Radostnou novinkou pro nás bylo, že se v Řezně doporučila k návrhu solnohradského kanovníka Dannera, s nímž jsem měl před lety čest hovořiti, a univ. prof. Dr. Ott. Wilmanna katolická universita v Solnohradech. — Gen. shromáždění konečně vyslovilo radost nad vzrůstem katolické žurnalistiky a varuje před indifferentním a nepřátelským tiskem. (Pokračování.)

Návrat.

Balada.

Jede vojín, jede
v pozdní mlze šedé.
Koník hlavu sklání
jako v zadumání.

»Proč ty můj koníčku,
kloníš svou hlavičku?
smutně hlavu kloníš,
podkovami zvoníš?

»Zvesel se, můj milý,
už jsme blízko cíli:
odpočinem sladce
v mojí rodné chatce.

»Dosti dlouho v dáli
jsme my bojovali,
bojovali stále
pro vlast, víru, krále.

»Hle, tam chata rodná! —
Má matička hodná
dost obroku dá ti,
čistě bude stláti.

»Hle, tam domek rodný! —
Můj tatíček hodný
bude radost míti,
jak se srst tvá svítí.

»Hle, tam chata bílá! —
Má panenka milá
dočkala se přece —
jak jí splesá srdce!«

A když řek' ta slova
jel kolem hřbitova,
jal se tiše ptáti:
»Spíš tam, moje máti?«

Zahoukala sova
a hlas děl z hřbitova:
»Spím tu na rok pátý,
můj synáčku zlatý.«

A když k chatě přijel,
černou rakev viděl:
ptal se v téže chvíli:
»Spíš tam, otče milý?«

Zašumělo v stromě,
hlas se ozval v domě:
»Spím tu, synu, tiše —
měl jsi přijet spíše!«

A když dojel k milé,
v té chaloupce bílé,
ťukal na okénko:
»Spíš-li má panenko?«

Světlo se rozhoří
a hlas zahovoří:
»Nespím, mnoho zkusím,
kolébati musím . . .«

Hned koníčka točí,
v širé pole skočí,
pak se ve tmách ztratil,
víc se nenavrátil.

J. Dědinský.

Oslava 60tých narozenin kanovníka Dr. Josefa Pospíšila

konána byla 3. května 1905 Literární sekcí družstva Vlast. Jako hosté přítomni byli: far. Filip Jan Konečný, rodem Moravan, a katecheta Antonín Suchoradský. Také člen sekce katecheta Fr. Žundálek je Moravan. Místopředseda řid. učitel p. Jos. Flekáček zaslal ke schůzi tento přípis:

»Lituji, že se nemohu súčastniti dnešní významné schůze Literární sekce; zavedením střídavého vyučování na škole naší od 12. ledna t. r. jest mi každé středy odpoledne vyučovati.

Souhlasím úplně a srdečně s oslavou pořádanou výtečnému pracovníku, velezasloužilému a vysoce důstojnému kanovníku Dru. Jos. Pospíšilovi, připojuji se k ní, blahopřeji oslavenci k šťastně dosaženému šedesátému roku věku a prosím Boha Všemohoucího, dárce života a všeho dobra, aby život ctihodného muže toho prodloužil a hojně zdraví a sil k dalším blahodárným pracím mu udělil.

Družstvo Vlast vždy lnulo se zvláštní láskou k Moravě, zbožnému to Slávů chrámu; z Moravy dostávalo se družstvu vždy mravní i hmotné posily v pracích k vytknutým cílům; k oslavě slavných synů Moravy sešli se nejednou členové družstva v upřímném nadšení, z jejich příkladu, z jejich života čerpali sílu, trpělivost a svěžest k dalším svým pracím; nechť i z dnešní oslavy veledůstojného spisovatele a pracovníka vzejde církvi i vlasti hojné požehnání!«

Předsedající red. Tomáš Škrdle oslovil přítomné těmito slovy:

»Slavné shromáždění! Od počátku své činnosti ve »Vlasti« snažím se udržovati a pěstiti přátelské styky s katolickou Moravou a Slezskem, o čemž podává časopis »Vlast« nesčetných důkazů. Slavné muže katolické z Moravy oslavujeme, k jejich jubileu jim blahopřejeme, zásluhy jejich oceňujeme. Pro katolické písemnictví moravské má »Vlasť« zvláštního referenta a jen omezenost místa to zaviňuje, že tam není vše důležité posouzeno, co na Moravě tiskem vychází. Časopisy družstva Vlast přinesly od Moravanů četné a cenné články. Když jsme pořádali první Literární sjezd, pečlivě jsme k tomu hleděli, aby byla Morava i v presidiu sekcí i mezi řečníky čestně zastoupena. Na Moravě jsme založili hojně knihoven a četné ročníky svých časopisů a hojně brožur jsme tam darovali a ke všemu dodávám, že podobný článek, jaký byl uveřejněn ve »Vlasti« o Pruském a Rakouském Slezsku, připravuje pro »Vlast« kníž. arcib. auditor a farář Jan Halouzka také o Moravě. Podobně se chováme ke Slezsku, jehož časopis »Opavský Týdenník« již od gymn. let studentských odebírám a platím. Jako alumnus zavedl jsem tento časopis i »Obzor« do pražského kníž. arcib. semináře a jako knihovník jsem tam prosadil, že se česká knihovna kníž. arcib. semináře v Praze stala zakládajícím členem Matice Moravské. I uvítal jsem tedy s radostí návrh p. faráře Vlast. Hálka, abychom dnes vzácného Moravana oslavili a těším se z toho, že v nepřítomnosti p. místopředsedy jako nej-

starší z Vás této čestné schůzi předsedám. Prosím sl. řečníka, aby řeč svoji přednesl.«

Dp. farář Vl. Hálek promluvil v tato slova:

Žijeme v pohnuté, neklidné době, kterou provívá skučivě duch nevděku ke katolickému duchovenstvu. Jsouť to obrovské práce, které vykonali katoličtí kněží na kulturním poli národa a přece národ jich nechce viděti, umlčuje je neb přičítá jejich zásluhu jiným zjevům. Pohlédni do dob našeho probuzení, přelétni v duchu novou dobu, zahloubej se do té vážné, hlubší kulturní práce, a uvidíš, jak za starými veterány, kněžským zápalem prodchnutými, za Sušilem ubírá se nadšený hlouček Brněnských alumnů — žáků to Sušilových — družina Sušilova. Duch Sušilův neumřel v jeho odchovancích. Ti, kráčejíce ve šlepějích velikého mistra svého, podávají dále jeho myšlenky a odchovávají jeho nové žáky. Jednomu z nich u příležitosti 60tých narozenin věnuje dnes Literární naše sekce vřelou vzpomínku, oceňujíc významnou jeho činnost. Jest to Th. dr. Josef Pospíšil, kanovník král. kathedrální kapitoly Brněnské, tajný komoří Jeho Svatosti, bisk. kons. rada a asesor, rada bisk. manž. soudu, prosyn. examinator, bývalý ředitel kněžského semináře, člen c. k. zemské školní rady Moravské, úd akademie sv. Tomáše Akv. v Římě, kurátor ústavu pro slepé atd., kterého nám dala sousední Moravěnka.

Sesterská Morava dala nám v dru. Jos. Pospíšilovi znamenitého syna, na něhož právem budeme vždy hrdými. Upíráme-li uctívajíce dnes 60té narozeniny dra. Jos. Pospíšila k sesterské Moravě své zraky, neděje se to poprvé teď, ale děje se to ode dávna. Vždyť zbožná Morava je posvátným naším prvním chrámem mnohem dříve, nežli zbudován byl památný první kostel na Levém Hradci, zde vzešlo nám z Velehradu světlo svaté víry, a první projev lásky dali Moravané Čechům v ten den slavný, kdy Bořivoj se světicí naší Ludmilou při dvoře Svatoplukově byli pokřtěni a přijali sv. víru křesťanskou. Zraky a srdce naše upírají se k Moravě ode dávna. Vzpomeňme jen, s jakou úctou a láskou vyslovuje se u nás jméno šlechetného buditele Františka Sušila, jak jest nám vzácným historik Béda Dudík, jak proslul Beneš Method Kulda, Chmelíček, Vykydal, Mathon, Matěj Procházka, Křížkovský, Navrátil, Vladimír Šťastný a Kosmák.

Obracejíce dnes zraky své k hodnostáři církevnímu, jenž důstojně druží se k největším kněžím moravským, zanechávaje za sebou světlou stopu zásluh o církev a vlasť v duchu Sušilově, nahlédněme nejprve stručně do jeho životopisu. A z toho vytrysknou nám skvělé hřivny dra. J. Pospíšila, jakožto vynikajícího: 1. *katolického filosofa*, 2. *spisovatele*, 3. *vychovatele dorostu kněžského* a 4. *katol. pracovníka vůbec.*

Dr. Jos. Pospíšil narodil se 7. května 1845 ve Velkém Meziříčí z rodičů živou věrou a nelíčenou zbožností vynikajících. Otec byl v panské službě knížat z Lobkoviců. Prvního vzdělání svého nabyl ve farní škole v Rudíkově, kamž byla přifařena Oslavička, kde byl jeho otec šafářem. Učitelem jeho byl Frant. Šťastný, otec slavného básníka moravského Vladimíra Šťastného. Pak se vzdě-

lával na normální německé škole ve Velkém Meziříčí. Původním povoláním jeho měla býti úřednická dráha na statku Velko-Meziříčském. Než Pospíšila se ujal, poznav v něm talent, tamní kaplan Frant. Klinkáč, český spisovatel a básník, který jej pro 2 třídy gymnasijní vyučoval privátně a pak ho dovedl do Brna, kdež udělal Pospíšil zkoušku do III. třídy tehdy jediného německého gymnasia v Brně. Zde působil na Pospíšila hlavně Matěj Procházka. R. 1866 odbyv gymnasium vstoupil do alumnátu Brněnského, věnovav se kněžství. S nadšením jal se tu studovati vědy bohoslovné. Tu poznal učitele svého Fr. Sušila, jenž přednášel Nový Zákon. Od něho čerpal pevnou víru, něžnou lásku a věrnost k božskému Spasiteli a nezměrnou oddanost k církvi sv. Byl však jedním z posledních žáků Sušilových, neboť tento velevduch povolán 31. května 1868 v říše nadhvězdné.

Posvátným kněžstvím ozdoben byl Pospíšil sede vacante od arcibiskupa Olomouckého Fürstenberga v Kroměříži 14. září 1870. Slaví tudíž letos své 35leté kněžství.

Působení kněžské počal jako kaplan v Starči u Třebíče. Ale po roce již poslán byl do Vídně do Frintanea ke studiu doktorátu. Ač nebyl ještě se studiemi hotov, byl již r. 1874 povolán za profesora dogmatiky a fundamentálky na bohoslovecký ústav do Brna. A tu přičinil se ihned o zavedení filosofie v I. ročníku, kterou v roce 1874—75 počal sám přednášeti dle knihy Stöcklovy, pak dle Eggerovy Propaedeutiky, a na konec dle své vlastní učebnice.

Ndp. biskup Brněnský jmenoval jej konsist. radou, načež jej ustanovil za regenta kněžského semináře. Při tom přednášel dr. Pospíšil dogmatiku a filosofii. Dne 1. května 1894 byl installován na kanovníka kathedr. kapitoly.

Dle jednohlasného ocenění jest dr. J. Pospíšil jedním z našich *největších katolických filosofů*. Řada filosofických pojednání jeho, korunovaná jeho filosofií, to dosvědčuje. Jsouť to: V »Časopise katol. duchov.« »O spasné vůli božské« (1879), »Duše lidská jest nesmrtelná« (1884), »Kritika moderního atomismu« (1885). V Obzoru: »Pravá vzdělanost«, »Co jest pravda«, »Cíle a cesty Darvinismu« (1878). Úvahy filosofické, Darvinismus a mythologie, Sv. Otec Lev XIII. a filosofie (1879), Monismus materialistický a křesťanský (1880), Význam filosofie scholastické (1881), O krásnu dle nauky scholastické vzhledem na novou formovou aesthetiku. (1882) Účelnost a moderní filosofie (1885). Moderní psychismus a filosofie křesťanská (1886). Pessimistický pantheismus a naše doba. Řeč lidská vyvracuje Darvinismus (1893).

Nejznamenitějším dílem jeho jest však: *Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského*. R. 1883. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských. O díle tomto podal čestný kanovník v Brně Mat. Procházka ve »Sborníku Velehradském« z r. 1883 následující posudek: »Přeutěšeným zjevem v oboru filosofie slovanské vůbec jest dílo toto, kteréž zajisté v tomto oboru doposud u Slovanů jest jedináčkem čili unicum. Pan dr. Pospíšil uvil tím sám sobě věnec nevšedních zásluh, že poslušen jsa pokynův sv. Otce, velikého papeže našeho Lva XIII., uvázal

se mezi Slovany první v nesnadnou sice, ale velmi vděčnou úlohu, podati nám podrobný a zevrubný nákres velebné budovy filosofie sv. Tomáše Akvinského v moderním rouchu, a že se mu nákres ten výborně podařil.« Procházka zkrátka nazývá »Filosofii« Pospíšilovu »dílem mistrovským«.

Mohutné pravdy doctoris angelici přeneseny jsou v díle tomto novou českou filosofickou terminologií do jazyka českého. Provedení jest s vědeckou prohloubeností. Nejabstraktnější věci podány jsou nejsrozumitelněji, a přes to určeny jsou pro intelligenci křesťanskou spolu i pro intelligenci pravoslavnou, aby se její názory náboženské vytříbily, opravily, obrodily a ke spásné myšlénce smíru se stolicí římskou dospěly.

Sv. Otec přijal »filosofii« Pospíšilovu s uznáním a věnoval mu za ni skvostnou památní medailli.

Sám Masaryk pochválil dílo Pospíšilovo v Athaeneu r. 1885 následujícím projevem: »Spisu dotčeného . . . vážím sobě . . . hlavně pro vnitrnou jeho hodnotu. Jeví se v něm veliká znalost předmětu a důmysl skutečně filosofický; spis s jednoho hlediska důsledně je propracovaný s onou opravdovostí vznešenou, která úctu vzbuzuje nejen před auktorem samým, ale i před věcí jím obhajovanou. Neméně filosofickou je věcnost, kterou spisovatel posuzuje se svého výlučného stanoviska soustavy protivné. Dodáme-li konečně, že ve spise důsledný pokus proveden jest o české názvosloví filosofické, pak smíme úhrnečný soud pronésti ten, že spis p. Pospíšilův je skutečným obohacením naší literatury, zvláště filosofické, *a pokládáme jej za jeden z nejlepších spisů české filosofické literatury vůbec.*

I ostatní časopisy přinesly o něm nejpříznivější kritiku.

V oboru *literatury* počal býti činným již jako alumnus. První práce své uveřejňoval v »Musaeu«. Z dob studií seminářských jsou to následující: V I. ročníku Musaeu: Básně: Má tužba, Moje údolí, Miloš Obilič a Vuk Brankovič. Články: Také něco o Jesuitech.

V II. ročníku: Básně: Dvě furie. Vyzvání. Články: Jiří J. Strossmayer. Sv. Alois. Jesuité ve Francii.

V III. ročníku: Báseň: Na břehu Dunaje. Články: Známky pravého náboženství. Z mého deníku. I jsme již dostatečně připraveni?

Ve IV. ročníku: Báseň: Slza kvítka. Články: Vražda a samovražda. Nezměnnost a pokrok v církvi. Cesta do Mariacell. Nástin dějepisu alumnatu.

Dr. Pospíšil stál již v semináři v čele bohoslovců, tehdáž v duchu národním a sebevzdělávajícím pracujících, mezi nimiž byl též V. Šťastný. Aspoň vypravuje Šťastný v životopise Sušilově (Obzor z r. 1904), že Pospíšil vedl alumny svého ročníku Sušilovi se představit. »Kdybyste mi tak slíbili, že budete se rádi učiti kapitolkám Písma sv., to bych měl radost z vaší návštěvy,« pravil prý Sušil. — »Ale pane kanovníku,« řekl mluvčí (Pospíšil), »vždyť se to rozumí samo sebou, že se učit budeme.« — »Dobře si to zapamatuji, co jste slíbili, a vy si to pamatujte též!« odvětil Sušil.

Tehdáž již povstalo »Musaeum«, časopis literárních prací bohoslovců, do něhož též Pospíšil přispíval. Sám byl pořadatelem IV. ročníku Musaea, jemuž zůstal oddaným protektorem, získav si o jeho trvání, zvelebení a rozšíření nehynoucí zásluhy.

Zvláště po celou dobu svého regentství semináře byl příznivcem literární jednoty bohoslovců v alumnatu »Růže Sušilovy«. Uznávalť její důležitosť pro vypěstění spisovatelů z dorostu kněžského. Neboť »Růže Sušilova« a časopis »Musaem« staly se semeništěm literárních prvotin péra bohoslovců. Kráčeje v šlepějích Sušilových pěstil tak ideální snahy, jichž tak velice jest třeba katolickému knězi. Proto dr. Pospíšil velmi podporoval snahu po vzdělání u bohoslovců. Téměř každou neděli byl přítomen přednáškám v »Růži Sušilově«, a dával sám odměny na udaná themata, hlavně z oboru filosofie. V rozporech a kontraversích ohledně literárních názorů býval rozhodčím soudcem. Rád také bohoslovcům půjčoval knihy z velmi bohaté své knihovny, a zavedl též zvyk, že obyčejně všichni bohoslovci přistupují za členy Dědictví sv. Prokopa. V přednáškách svých jak dogmatických tak filosofických dotýkal se veřejného působení kněžstva udíleje vzácné rady. Zavedl řečnicko-hudební akademie se zpěvem v alumnatě, kdež navykali si bohoslovci veřejně vystupovati. K těmto akademiím zavítali vždy ndp. biskup, členové kapitoly, profesoři a vůbec mnoho intelligence. Pro alumnát zakoupil též sochu sv. Tomáše Akv.

Významné bylo působení Pospíšilovo jakožto *profesora a vychovatele duchovenstva* v alumnátu. Maje před sebou nastávající kněze kladl příjemným neunavujícím způsobem do jejich srdce pevné základní kameny sv. víry jednak v dogmatice, jednak ve filosofii. Ovívaje důkazy pelem hluboké učenosti sv. Tomáše Akv., vyvracel břitce bludy proti nauce křesťanské. A z theorie přecházel do praktického života, podávaje návod, jak dlužno uplatňovati zásady víry k docílení křesťanského života. Duch Sušilův přeléval se tu ústy jeho v mladý dorost duchovenský.

Ve veřejné činnosti pracoval jako vynikající a horlivá síla v podnicích církevních a národních, z nichž zmiňujeme snahy za náboženskou školu, založení charitativní organisace sv. Vincence de Paula v diecési Brněnské, v oslavě kněžského jubilea sv. Otce Lva XIII. r. 1888. Dále přispíval duchaplnými vůdčími články do katol. denníku Brněnského »Hlasu«, v jehož družstvu zasedal a pracoval vytrvale jako místopředseda. Mimo to pečoval o zaražení četných katolicko-politických jednot po Moravě. Konal různé přednášky, v nichž vynikl neméně jako v kazatelství. Známa jsou jeho postní kázaní na St. Brně, která jsou r. 1884 též vydána tiskem.

V politickém ohledu dále byl hlavně činným v katol. polit. jednotě, v níž byl dlouho místopředsedou ústředního výboru a slovem i činem prospíval katolické věci; zvláště tisku. Posledně byl zvolen za poslance velkostatkářské kurie.

Dr. Pospíšil žije a působí ovšem na Moravě; nicméně vydávaje spisy a práce své v jazyku českém, zazářil svým velikým duchem v nich i nám kněžím i laikům katolickým zde v našem

království českém, a proto zasluhuje i z naší české katolické veřejnosti ocenění a vděčného uznání. Tomu poskytl dnešní den naší literární sekci příležitost, kdy stojí dr. Pospíšil u milníku svých šedesátin zásluhplného života.

Uctívajíce dnes 60té narozeniny muže o církev, vědu a vlast zasloužilého, uctíváme spolu tím zásluhy všech moravských velkých mužů, pracovníků. V té chvíli podáváme si s Moravany ruce a voláme upřímně: My Čechové zůstaneme věrni své víře a věrni Moravanům, nezapomeneme nikdy, že světlo víry přišlo k nám od nich ze sesterské Moravy. V té chvíli podáváme si s Moravany ruce a voláme upřímně: »Jsme bratří a zůstaňme bratry.

Oslavenec náš nechť žije, sláva moravských bratřím! Sláva dru. J. Pospíšilovi!«

Předsedající řečníku srdečnými slovy poděkoval, řka, že jsou řečí jeho utuženy naše svazky s katolickými Moravany.

K slavnosti zaslali:

a) pozdrav mimo říd. učitele p. Jos. Flekáčka: Dr. Václav Hlavatý, gymn. profesor v Praze.

b) telegramy z Moravy:

1. S duchem spojeni s Vámi v oslavě muže slavného, o církev a vlast, o vědu a literaturu velezasloužilého, veleváženého kanovníka Dr. Jos. Pospíšila upřímně: zachovej Bůh oslavence, provolávají profesoři a představení bohosloveckého alumnatu v Brně.

2. Nemohouce na laskavé pozvání osobně oslavy se súčastniti, voláme velezasloužilému učenci moravskému: ad multos annos! Dr. Marvan, regens, Dr. Spáčil, prefekt chlap. semináře v Brně.

3. K souzvuku pozdravů vzdávajících hold muži o víru, vědu a vlast velezasloužilému přidružují svůj vděčný hlas ctitelé jeho: Růže Sušilova, literární Jednota bohoslovců a všichni alumni brněnští.

4. Bůh posilniž horlivého pracovníka na vinici Páně slovutného spisovatele katolického Dr. Jos. Pospíšila. — Redakce »Míru«.

Poděkování oslavence.

Veledůstojný pán zaslal družstvu Vlasť tento přípis:

Ačkoliv nejsem přítelem osobních oslav a proto před svými šedesátinami jsem učinil, co jsem mohl, aby tento pro širší veřejnost bezvýznamný bod v mém životě zůstal úplně bez povšimnutí, jsem přece přesvědčen, že slavnost, kterou sl. družstvo Vlast 3. května na uctění mých šedesátin zařídíti ráčilo, měla svůj původ v úmyslu nejšlechetnějším všech oněch pánů, kteří slav. Družstvu stojí v čele. A proto Vám, veledůstojní a slovutní Pánové, za velikou pozornost a poctu, které jsem svými začátečnickými prácemi v oboru křesťanské filosofie (ostatně nevím, co bych byl ještě vykonal) věru nezasloužil, vzdávám svůj nejvřelejší a nejupřímnější dík a prosím, abyste dík tento na prvém místě jménem mým slavnostnímu panu řečníku tlumočiti ráčili. Díku tomuto nemohu dáti srdečnějšího a vroucnějšího výrazu, než slovy: »Pán Bůh zaplať«.

Z celé duše vyslovuje přání, by dobrotivý Bůh všem pracím a snahám Vlasti, jako doposud i dále ku blahu naší sv. církve a milované vlasti žehnal, trvám v nejhlubší úctě Vám, veledůstojní a slovutní Pánové, ze srdce oddaný a vděčný sluha Dr. Josef Pospíšil, sídelní kanovník.

V Brně 9. května 1905.

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

VII.

U vodopádu řeky Niagary.

Když jsem neměl okružního lístku, byl směr a postup mé cesty jen povšechně určen. Po severnějších tratích zamýšlel jsem dostati se k Tichému oceánu, po jižních se zase vrátiti do New Yorku. Bylo jisto, že pojedu shlédnout město americké Chicago, kde je tak veliký počet Čechů, a že se na té cestě zastavím u známých Niagarských vodopádů. Správa Leonova domu opatřila nám od agenta dráhy Lake-Shore lacinější lístky »Special« do Chicaga se zastávkou u vodopádů. Jelo nás z přístěhovaleckého domu několik; někteří jeli touto tratí na St. Louisskou výstavu, jiní do Chicaga, jeden německý kněz jel na svou farní osadu v Minnesota. Lístek onen byl výhodný, avšak nelze jím jeti v nejpohodlnějších a nejrychlejších vlacích, jako »20-century« a »Lake-Shore« limited.

V Americe cestují velmi mnoho. Obyčejně se míní, že jsou tamější zařízení železniční výborná a lepší našich. Jest tomu tak pouze do jisté míry. Na nádraží nalézáme dvě větší síně, v níž jsou dřevěné lavice s oddělenými sedadly; jsou to čekárny, jedna pro muže, druhá pro dámy. Do této chodívají též nekuřáci. V každém větším nádraží je bar a buffet; tam lze si sednouti na vysokou židli k výčepnímu stolu a jísti dle lístku.

Ve vlacích jest pouze jedna třída, avšak dle vozů, při nichž jest zaveden příplatek, jest rozeznávati též několik tříd a obecenstvo se dle toho odděluje. Vozy jsou velmi dlouhé. Coach-cars jsou obyčejné vozy, všem přístupné. Uprostřed jest chodba, po obou stranách jsou sametem potažené lenošky, určené vždy pro dvě osoby. Obyčejně obracejí sedadla proti jízdě. První vůz bývá určen kuřákům. Když sedí tu při dlouhé jízdě dva vedle sebe, bývá to dosti nepohodlné. Lepší je to, když jsou to dvě lenošky od sebe oddělené (v chair-car); lze je obrátiti na kteroukoliv stranu, lze je skloniti, lze si položiti nohy rovně s polohou lenošky na zvláštní podporu. Na dlouhou cestu se ani tento vůz nedoporučuje, neboť lenošky bývají tuze úzké a jsou-li otevřená okna, vniká sem vítr a prach.

Ve dne jest nejlépe dáti příplatek na místo ve voze parlor-car (vůz pro hovor). V něm jsou lenošky, jež lze otočiti na všechny

strany, velmi pohodlné a čisté. Malé oddělení slouží tu i kuřákům. Pro vyhlídku bývá zavěšován na konci vlaku i observation-car, vyhlídkový vůz, který jest stejně elegantně zařízen jako parlor-car. Někdy tu bývá i malá knihovna, obsahující ovšem jen novely a romány.

Jel jsem často v noci, abych získal času a mohl za dne zajímavá místa prohlížeti. I z New Yorku do Buffala zvolil jsem noční jízdu, ač jsou pobřežní krajiny Hudsonu, při nichž se jede, velmi pěkné. V noci je pak nejlépe opatřiti si lístek do Pulmannova spacího vozu. Vůz ten má za dne lenošky pohodlnější než v obyčejném voze; večer připravuje tu černoch, jemuž jest vůz k službě přikázán, asi 20 lůžek podél oken. Jsou vždy dvě široká, pohodlná lůžka nad sebou, u středu vozu je chodba, lůžka jsou zakrývána záslonami.

Tyto dormitáře nejsou tak pohodlné, jako spací oddělení u evropských drah. Svlékati se dlužno v nevysokém prostoru lůžka v sedě, což působí mnohým nepříjemnosti. Oddělení pro dámy není; bývá tu oddělení, zvané drawing-rom, pro dvě nebo čtyři osoby — to jest dražší. Někde jsou i u hlav elektrické svítilny, aby mohl host ještě čísti. Černoch zavírá vůz a dbá, aby tam nikdo nepovolaný nevkročil. Kolikrát se však stává, že bývá vůz v jízdě loupežníky přepaden, ti vyžádají si od překvapených spáčů peníze a cenné věci a s lehce nabytou kořistí unikají! Černoch snad je rád, že se mu nic nestalo!

Na obou koncích vozu jest nádoba s chladnou pitnou vodou. Sklenice, jíž se k tomu užívá, jest pouze jedna; vymývána nebývá, ač z ní pijí všichni, černoši, prodavači novin, zřízenci i cestující. Stává se, že na některých zastávkách lidé vstupují do vozů pouze proto, aby se napili procezené, chladné vody naší, jaké na nádraží nemají.

Ráno po sedmé hodině vstávají cestující a jdou se umývat. Zřízenci jsou zde s obecenstvem na témže stupni a někdo by se divil, spatřiv, že si průvodčí vlaku bez ostychu vedle něho sedá, po anglicku i nohy na sedadlo vyzdvihuje a p.

Únava po této jízdě nebyla veliká. Ráno přijel vlak do Buffalo. Vystoupili jsme, bychom se tu zastavili. Pouliční drahou jeli jsme asi hodinu, než jsme se dostali k polskému chrámu »Proměnění Páně«. Soudruh můj z Minnesota znal zdejšího kněze Poláka a chtěl ho navštíviti. Tento jest však již asi $1^1/_2$ leta na cestách po Evropě, jeho zástupce nás však srdečně přivítal. Kolkolem bydlí polský a německý lid; polských chrámů jest tu několik. Kněz líčil nám, jakou má starost s chrámovým dluhem; koná sbírky od domu k domu a jest mu uhraditi dluh asi osmdesáti tisíc dolarů! Když na to našel věřitele a ručitele, jest to znamení, že to lze časem splatiti.

Na blízku spatřili jsme jiný veliký chrám o dvou věžích a bylo nám řečeno, že jest to jakási kathedrála polského nepravého biskupa, který se zde usadil. Nepodvoliv se kdysi církevní kázni, odjel do Evropy a tam si získal svěcení na biskupství od starokatolického biskupa Reinkense; když se vrátil, zůstali mu někteří nedobří členové církve věrnými a s těmi udržuje jakousi rozkol-

nickou obec. Dobrým znamením jest zajisté, že nemůže svou osadu nikterak rozšiřovati, pravověrní se od něho úplně odvrátili.

U Buffala počíná proud výtoku z jezera Erie (a spolu též ze 3 hořejších jezer). Mohutným proudem teče z něho voda řeky Niagary do jezera Ontario na severu. Skorem v polovici toku, blíže jezera Ontario jsou ony pověstné vodopády, k nimž každý evropský cestovatel, když může, též rád zajede.

Přijeli jsme po železné dráze do Niagara Falls okolo poledne. V městě nebylo slyšeti hukotu vodopádů, jak jsme očekávali. Teprve, když jsme přišli blíže k řece, uslyšeli jsme hukot, který nás ve své síle překvapil. Jsou tu dva, můžeme čítati i tři vodopády. Řeka Niagara jest totiž rozdělena Kozím ostrovem ve dva proudy. Kanadské rameno jest širší (přes 3010 stop, 915 metrů) a jím vrhá se ohromná spousta vody jedním mocným svazem s vápencových skal do hloubky 158 stop (48 m). Americké rameno dělí se při pádu ostrůvkem Luna a tvoří dva vodopády menší, ale neméně krásné. Přišli jsme do parku, který je u vodopádů (tak zvaná národní, americká reservace), a viděli jsme na všech místech návštěvníky ze všech konců světa. Vodopády byly nalezeny r. 1668 Francouzem Rob. Cavalierem de la Salle; kněz Ludvík Hennepin je popsal r. 1683.

Americké vodopády vrhají vodu do hlubiny v pestrých oblacích vodního prachu, kanadský vodopád rozstřikuje vodu teprve, když dopadl na dolejší vodu a metá proudy vody a vodního prachu do neobyčejné výše. Po mostě lze jíti až na ostrůvek Luna, pak jsme právě nad vodopády, můžeme se dívati do hlubiny, kam vody padají. Kdo chce, může i dolů sejíti nebo se svézti, tam ve větrném slepu dostane se pod a za vodopád. Komu je libo, může sestoupiti k vodě a vézti se po parníku od jednoho vodopádu ke druhému. My šli jsme na druhý konec Kozího ostrova na Terrapinovu skálu, s níž je nejlépe viděti massy padajícího (podkovového) vodopádu Kanady. Kolkolem jest vše krásně zelené, město Niagara Falls na americké straně roste, rozmnožuje své továrny a elektrické strojírny. Amerikáné odvádějí dvěma průlomy část vody Niagary nad vodopádem do svých závodů, vyrábějí tu elektrickou sílu u velikém množství a rozvádějí do okolí k pohonu elektrických drah a závodů, a k osvěcování měst. Kanadská vláda toho dovoliti nechtěla; nyní však dovolila vésti po dolejším břehu dráhu a udělati pod kanadským vodopádem průlom (tunel).

Když jsme se dosti pokochali pohledem na zvláštnost americké strany, jeli jsme elektrickou drahou přes železný most do Kanady. I tato strana jest prohlášena zemským nebo státním parkem a zůstane tak ušetřenou. Přijel jsem k domku, který stojí blíže velikého vodopádu. Vodní prach jest tu jako déšť; silnice, dům a celé okolí je mokré. Vdomku (Table Rock) mne vybízeli, abych sjel pod vodopád; zdejší úředník mne upozornil na fotografii, na níž byl známý Pierpant Morgan vyobrazen se dvěma katolickými biskupy, svými přátely, s nimiž prý se též spustil pod vodopád. Vzal jsem tedy gumové přezůvky a plášť a spustil jsem se tam. Neširokým tunelem dostali jsme se až do polovice podkovy, kde byly otvory ve skále, aby bylo viděti padající vodu

před a nad sebou. Jest to hrozný a mohutný pocit, který tu člověka jímá. Duhy viděti je nahoře dostatečně; dole není pro ni dosti světla. Muž k tomu určený nám vypověděl, jak hluboko a vysoko vše jest, mnoho-li to stálo atd. Drželi jsme se za ruce, neboť přístup nebyl ještě dohotoven a bylo tu kluzko. Jedna dama začala při pohledu na padající vodu básniti, ovšem velmi hlasitě, aby překřičela hukot a chtěla se tu déle zdržeti. Zřízenec nás vybízel, bychom vystoupili, k čemuž jeden Amerikán prohodil, že jest to za 50 centů málo minut. Až budou ty otvory zaskleny, bude to velice pohodlné; já byl při té návštěvě z pola promočen. Nahoře prodávají upomínky, obrazy, pohlednice, mají tu několik hostinců, jak to ve výletních místech bývá.

Dvě míle níže jsou dva železniční mosty, pod nimiž se řeka zúžuje (na 300 stop) a vody její tvoří známý vír, v němž jest střední voda proudem vynášena tak, že jest 6 až 7 metrů výše, než její okraj. Tímto proudem odvážil se projeti kapitán Webb, ale zahynul; jiní odvážlivci to v dobře zabedněných sudech provedli.

Na kanadské straně spatřil jsem se zálibou na nejlepším místě vyhlídky klášterní dům »Panny Marie Pokoje«, který náleží Karmelitským mnichům. Mají tu i hospic, kdež lze přebývati a exercicie konati. Ve Falls View jest též ústav klášterních sester z Loretta, jakási akademie pro dívky.

Potěšili jsme se pohledem na mohutný zjev přírodní na tomto místě. Ukazuje nám, jak dovede Hospodin i největší sílu jednoduchým pádem zlomiti! Voda má před vodopádem náramný proud, nesmírnou sílu, pádem ji ztrácí a kdyby bylo dolejší řečiště rovné, tekla by tiše jako naše Vltava.

Že jest tím vodopádem krajina obohacena, netřeba ani uváděti. Přináší sem proud cestujících a návštěvníků dosti peněz, přicházejí sem i v zimní době, kdy podávají zmrzlé útvary při vodopádech zvláštní podivanou. Více ještě bohatství získává se zužitkováním vodního proudu v továrnách.

Unaveni usedli jsme do elektrické dráhy, která by nás dovezla do Buffala. Litovali jsme toho, neboť, ač jely vozy její velmi rychle, nedosáhly rychlosti parní dráhy; tou bychom tam byli dříve. Večerem poohlédli jsme se po hlavní třídě města a odjeli drahou Michigan-Central do Chicaga.

Na cestě přišla kanadská prohlídka zavazadel, neboť jsme vjeli na několik hodin do Kanady. Před Detroit převezl veliký parník celý náš vlak přes řeku Detroit na druhou stranu.

VIII.

Chicago. Milwaukee. Notre Dame v Indiana.

Jízda z Buffala do Chicaga (Čikágo) trvala celou noc. Ráno jsme jeli podél jezera Michigan. Na veliké rovině viděli jsme všude železniční tratě. Chicago jest velikým střediskem drah; 29 železných drah sem ústí a vyjíždí odtud.

Vystoupili jsme na Dearborn Station. Soudruh můj hledal hotel Bismarck, já byl tak šťasten, že jsem byl laskavě přijat v českém opatství sv. Prokopa. Chicago má ve svém obyvatelstvu (1,873.880 obyvatel roku 1904) více než 90.000 Čechů, jest tedy

druhým největším českým městem vůbec (nebéřeme ohledu na Vídeň). Češi mají zde několik farních osad, škol katolických i tak zvaných svobodných, avšak nikdo nemůže o jejich potřeby duchovní tak účinně pečovati, jako to činí řád svatého Benedikta a opatství sv. Prokopa. Jsou v Americe české školy, kdo však se stará o řádné vzdělání jejich učitelů? Jsou tu farní osady, kdo pečuje o to, aby domácími kněžími, pro český lid ustanovenými a vychovanými, se český živel udržel? Opatství svatého Prokopa v Chicagu zbudovalo si vzorné školy, má zvláštní řeholní sestry k výchově českých dětí, pro sirotčinec, vystavělo českou kollej, v níž bude i seminář pro české kněze! Při tom vydržuje tiskárnu, české listy, rozšiřuje poučné knihy české a j. v. Vše to hraditi musí svými obětmi, sbírkami, které vyžadují mnoho sebezapření. Tak slyšel jsem vychvalovati činnost chicagského českého opatství v New Yorku, obdivovali se jí a velebili ji v San Francisku a jinde, kdekoliv se o Chicagu stala zmínka.

S nelíčenou upřímností poskytli mi pan opat Jaeger a pan převor Neužil bratrské pohostinství a přispěli mi v mnohém ohledu. *Chrám sv. Prokopu* zasvěcený je pěkná cihlová stavba, uvnitř slušně ozdobený. Sochy sv. patronů českých jsou na předních místech, ovšem též Pražské Jezulátko. Osadníci milují svůj chrám a přispívají rádi k jeho výzdobě. Za mého pobytu daroval spolek jeden k chrámu obraz Panny Marie; jak se tomu všichni těšili, když byl svěcen a postaven, každý z dárců se jím chlubil, že je to »náš obraz«. Lid přistupuje dosti horlivě k svatým svátostem: v tu neděli, když jsem byl přítomen, přistupovaly členky panenského spolku k stolu Páně. Bylo jich asi 600. Po té měly v osadní síni společnou snídani. Když jsme tam zašli, bylo znáti velikou důvěru, jakou mají ke svým kněžím. Mnohé tázaly se mne na Prahu, chtěly bych pozdravoval jejich známé. Někteří Češi, i když se jim v Americe dobře vede, přece by se raději vrátili, nenalézají v novém světě toho sousedství, toho svatého klidu, jak si jej v Čechách představují.

V klášterní *škole* jest přes tisíc dětí; vyučují je sestry řádu sv. Františka. Škola působí osadě mnoho výloh. Stát poroučí, aby byla vším moderním opatřena; v poslední době (poněvadž se udála kdesi veliká neštěstí) žádá, aby každá škola měla více schodišť, východů, i venkovní schodiště železná — tož vše jest se značnými výlohami spojeno.*)

Zašel jsem do *tiskárny* a poznal zde přední zdejší české pracovníky. Zde se tiskne denník »Národ«, jiný list, jenž vychází dvakrát za týden: »Katolík«; pak mají obrázkový týdenník »Přítel dítek« a ještě »Hospodářské listy«. Tiskárna má sázecí stroje, vypravuje i větší práce.

Připojuji zde výkaz o *výdajích* osady sv. Prokopa za rok 1904. Na školu vydáno dolarů 5447·71, duchovenstvu 2200, za oltářní potřeby 384·22, na zpěv a hudbu 392·30, za topení a světlo 1535·10, na správky kostela 569·59, pojištění 193, diecesální poplatky 212·15, na dluhy a úroky 6552; úhrnem vše 17.722·10 dol., jež dlužno v roce sebrati! — *K obyčejným příjmům* čítají školní příjmy 3921·30, stoličného 2244·60, sbírky asi 4000 dol. — *Mimořádné* příjmy byly z darů asi 4000, z výletů, zábav a fair (tah, loterie) 3500 dol.

Benediktini pečují v Chicagu ještě o osadu sv. Víta při ostatních českých chrámech (blah. Anežky, sv. Cyrilla, sv. Jana, sv. Ludmily, P. M. Dobré rady, P. M. Lúrdské, sv. Václava) jsou činní světští duchovní.

Jsem tu *v české čtvrti města*; to dokazují i jména obchodníků, i česká návěští a tabule. Každého roku Čechů přibývá jako jiných národností. Udrží si Češi zdejší svůj jazyk, svou národnost? Dokud přicházejí noví přistěhovalci z Čech, ti posilují český živel a udržují jej. Až tento příliv přestane, pak si tam, kde je Čechů málo, tito jazyk svůj stěží udrží — dítky Čechů hovořívají rády anglicky — kde je mnoho Čechů, tam se uchová jazyk jejich déle. Pokud se týče národnosti, řídí se nezřídka dle vlasti — *a vlastí* amerických Čechů je — *Amerika*, ač si lásku k staré otčině věrně a oddaně zachovávají.

Krásným Chicago v české části není. Ulice nejsou tu ani dlážděné; tu a tam jsou prkenné chodníky, v ulicích zbytky dřevěného dláždění (špalíčků). Město roste tuze rychle a nemůže všem částem hned v plné míře vyhověti. Kromě toho pravili, že se tratě všech železných drah zvýší, několik tunelů pod městem provede a dokud se to neděje, nechce město s opravami ulic počíti.

Zde jsem ponejprv viděl, jak *přepravují dům* o celou ulici dále. Dům stál již uprostřed ulice. Menší domy (i o 1 a 2 poschodích) jsou na dřevěném nebo železném rámoví stavěny a mohou proto býti zdviženy, pak posunovány na upravené rovině dále. Při tom jsou však obydleny! Na novém stanovišti upraví se podezdívka nebo položí se základ, na němž by pak dům zase pevně mohl státi Při posunování nebylo ani mnoho lidu třeba: diváků tu hrubě nebylo, což jest znamením, že se to asi děje častěji, a že Amerikán na ukojení zvědavosti nemá času. Skyserapers (nebetyčné domy), vysoké domy o 17—20 poschodích, ovšem přestavovati, posunovati nelze; za to zase vystavěli tu most nad řekou města, který mohou zdvihnouti do výše 155 stop.

Když jsem jel do Allportstreet (kde je ono opatství) najatým vozem, bylo mně platiti za jízdu z nádraží tři dolary; nyní jsem odtud vyjel pouliční drahou a platil jsem za cestu ještě delší 5 centů! Chicago má zvýšenou dráhu pouliční elektrické a lanové (kabelové) dráhy. Tyto mají mezi obojí kolejí spodní dutou kolej, v níž běží lano, na něž se zavěsí tramwayový vůz; pro výšiny a větší stoupání, jako jest na př. v San Francisku, jsou tyto lanové dráhy nutné; v Chicagu, kde je rovina, je znenáhla nahražují elektrickými.

Chicago je známo jako porcopolis svými *Stockyards*, kde jsou porážky dobytka (hlavně vepřového), jehož maso se zde u velikém množství nakládá a k vývozu připravuje. V době, když jsem tu dlel, byla nešťastná stávka řezníků a nakladačů; závody byly obklíčeny stávkujícími, hlídány stráží a milicí a nebylo lze tam jíti. Kdo by se však domníval, že město pro tyto obchodní, hmotné starosti zapomíná snad péče o vzdělání, mýlil by se. Chicago má universitu a mnoho dobročinných a veřejných ústavů a zařízení.

Universita Chicagská byla zřízena sice teprve r. 1892, ale stala se v této krátké době nejčetněji navštěvovaným a nejzná-

mějším ústavem nového světa. Boháč Rockefeller dal k jejímu zřízení sedm milionů dolarů. Nyní postaveno již třicet budov, některé dle vzoru Oxfordských universitních staveb. *Fakult* tu čítají *osmero*, mezi těmi i bohověda. Studenti bydlí po výtce pohromadě v domech k tomu určených. Nový svět uznává plně výhody dobrých *internátů*, ano on dává jim zvláštní zřízení tím, že si studenti vedou jaksi sami správu svého domu pod dohledem jednoho profesora. Mladší studenti tvoří zvláštní oddělení, a v tom jsou přednášky pro studenty zvláště konané. Všech studentů jest asi 5000; některé přednášky se konají i o prázdninách.

Několik *knihoven*, nádherně zařízených, domy pro umění, kde jsou vzácné a drahé věci z Evropy a odjinud snešené, ústavy vychovávací svědčí o horlivé vzdělávací snaze města a jeho správců.

V Chicagu je prý každých 40 minut (průměrně) postaven nový dům. I *o chrámy* různých sekt a vyznání se starají; lidé, hovící pověrám, *palmisté*, kteří hádají o budoucnosti ze dlaně, scientisté, svobodní zednáři, (tito mají tu dům o 21 poschodích) mají zde dosti přívržencův. Zde jest kruh těch, kteří očekávají brzký příchod Kristův, jak mnohé knížky a brožury dosvědčují. U všech těchto moderních a nejmodernějších věcí hrají peníze, obchod, výdělek hlavní úlohu. Známo, že tu zahynulo při požáru divadla Iroquis (1903) mnoho set dětí a lidí dospělých; jest charakteristické, že mohlo býti toto divadlo znovu vystavěno a otevřeno. Neštěstí jest již zapomenuto.

Noviny vycházejí v Chicagu v 10 jazycích; koupil jsem tu i řecký list. Chrámové služby dějí se ve 20 jazycích, a jest doznati, že tu nevěrci a jinověrci pravověrným obyčejně nečiní překážek: každý si vykonává svou chrámovou službu zcela svobodně. U Čechů dlužno si však stěžovati, že ti Češi, kteří sem s nevěrou přišli, proti věřícím Čechům stále brojí, v nevěreckých novinách je často i hanobí, jim se pro víru posmívají. Vycházejí tu české noviny nedobré i takového druhu, že nejsou ani do Rakouska připuštěny! (Pokračování.)

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

R. 1842, když Šafařík vydával svůj »Slovenský Národopis«, již neuznával Slovákův za samostatný slovanský kmen, nýbrž za součást kmene českého a řeč jejich za dialekt češtiny, tím zřejmě a nepokrytě postavil se proti svému původnímu tvrzení z dějin slovanských literatur, ač prvky jeho původních názorů neustále prokmitají také v tomto článku. Šafařík zajisté, pobyv dlouhou dobu v Praze a dosáhnuv uznání jako nejlepší český vědec, podřídil své původní individualistické snahy slovenské zdaru národního celku, zvláště když viděl, že Štúrovy novoty nejdou v duchu původních jeho závěrů a záměrů, nýbrž že zase vycházejí odtud,

odkud plynuly novoty Bernolákovy. Domníváme se však, že Šafařík byl by se také postavil proti uvádění slovakismů do grammatiky a ortografie, do hláskosloví i tvarosloví, ač původně sám jen tak mohl si představiti knihu psanou pro slovenský lid. Ve »Hlasích« pak psal již: »Mezi všemi slovanskými národy a národky, co jich na světě jest, zajisté přirozený Čech a Moravan přirozenému Slovákovi a naopak tento oněm nejsnáze porozumí, tak že jedni s druhými každý ve svém nářečí, bez veliké obtíže obcovati mohou, ovšem mnohem snáze, nežli buď Čech s Lužičanem, buď Slovák s Polákem, ačkoliv tito jejich sousedé a dle jazyka blízcí příbuzní jsou. Tato pravda jest tak naočitá a makavá, že ji jen ona, ovšem teď i mezi námi nezřídka skepsis, před níž nižádná tak jmenovaným zdravým rozumem poznaná pravda platnosti nemá, v pochybnost bráti může. Z této nezáporné stejnosti řeči, co do podstaty a hlavních znaků, vším právem zavírati lze na stejnost původu lidu slovanského v Čechách, na Moravě a v uherském Slovensku; z ní též se vysvětluje úzké ono politické spojení jmenovaných tří větví, v němž je na samém úsvitu naší historie nalezáme.« [12])

Šafařík dokazuje z okolností, že Slovensko s Moravou v devátém věku tvořily jednolitou říši, také stejnost jazyka obou zemí. Šafaříkovi bylo dobře vědomo, že Slované již v nejdávnějších dobách předhistorických tvořili jediný kmen, mluvící řečí taktéž jedinou. Bylo mu známo, že již v praehistorických érách rozlišilo se Slovanstvo na různé řeči a tím také na různé kmeny, mající sice společný původ, ale nikoliv již společnou řeč a společné ostatní ethnické znaky.

Ještě dnes nemohou slovanští učenci připustiti, že by kmen slovanský na př. ruský mohl se až v době historické tak od sebe rozlišiti, aby utvořil sice dva slovanské národy, ale samostatné. Rusíni i Slováci mohou se pokládati za samostatné národy slovanské, ačkoli ještě v době historické Rusové a Rusíni, Čechové a Slováci tvořili jediný národ a celek nejen jazykově, ale také politicky. Odvažuji se tvrditi, že před očima našich předků odehrál se ovšem naprosto nepozorovaně týž proces, jaký odehrál se původně a snad také současně v celém Slovanstvě: rozdělení totiž jediného celku na různé samostatné větve.

Šafaříkovo vystoupení proti osamostatnění Slováků bylo mírné, laskavé, přátelské. Kollár vystupoval proti svým krajanům s horkokrevnou nakvašeností, přecitlivělou bezohledností, více citem veden než chladným rozumem. Ve slovech Šafaříkových není nadávky, není hrubosti. Šafařík bral důvody své z politické i kulturní historie, Kollár jen ze svého básnicky nebásnického rozhorlení.

Šafařík nedovozoval filologicky, že Slováci nejsou samostatným národem. Připomíná jim, aby nezapomněli, že v minulých dobách Čechové, Moravané i Slováci společně usilovali, aby jazyk český zvelebili. Když řeč česká byla nešťasnými dobami po pohromě bělohorské utištěna a skoro v zapomenutí uvedena, když v Čechách nepsaly a netiskly se české knihy, kvetlo české

[12]) »Hlasy« pag. 69.

písemnictví v nemalé kráse na Slovensku. Knihy na Slovensku rodilých spisovatelů této nešťastné éry mohou se postaviti směle po bok nejlepším českým knihám. Spisovná jednota potrvala po celé tisíciletí: byla zajisté na pevných základech založena i zbudována, ač popříti se nedá odrůznění se obecné mluvy od spisovné. Ale přes to, že Slováci jinak mluvili, než se jim psalo, neutrpěli újmy ve vzdělání mravním a náboženském. Bylo zajisté těžko spisovatelům na Slovensku žijícím a obecnou slovenskou mluvou, od české valně různou, obklopeným co do grammatické správnosti a vytříbělosti slohu s Čechy a Moravany na stejné úrovni se udržeti, ale pakli se udrželi, jest v tom znamenati jen lásku k celistvosti a smysl pro výhody z ní plynoucí. Šafařík také nezapírá, že novočeská knižní řeč valně se liší od češtiny biblické, na Slovensku jedině běžné a známé.

Také zamlčeti nemůže, že po dlouhém spánku českého národa vniklo do jeho mluvy mnoho neslovanského, čeho Slováci neznají. Mnoho nových slov bylo utvořeno, ale to bylo nutno, mělo-li se vůbec česky spisovati, neb biblická čeština a biblický sloh nepostačují co do látky ke vzdělávání nauk světských, v nichž musí náš národ postaviti se na úroveň evropskou. Ku rozrůznění jazyka přispěl také nedostatek národních škol a českých učebnic, neboť tam byla menší péče o české školy a školní knihy než v Čechách.

Ačkoliv Šafařík uvažuje všecky tyto okolnosti, nemůže přece nabýti přesvědčení, že »násilné a kvapné« odtržení Slovákův bylo diktováno nevyhnutelností, neboť dle jeho názoru daly se překážky tyto snadno odstraniti. Slováci snáze mohli se přiučiti českým již ustáleným a historií oprávněným formám, než nové si utvořiti teprve a pak nejprve stvořeným se učiti.

Šafařík chce býti velikomyslným a připouští slovakismy do češtiny, jak uvedl je již Kollár do svých kázání a čítanek. Ba, chce i dále jíti, až tak daleko, jak jen připouští žádoucí jednota. V knihách psaných pro Slováky není třeba užívati jim nesrozumitelných forem a slov českých. Tím by si Slováci nezavírali staročeské literatury a Čechové by čerpali z mluvy slovenského lidu hojnost látky jazykové.

Novota Štúrova odsekává slovenskou přítomnost i budoucnost od minulosti. Plynou také Slovákům z jejich odštěpení veliké nevýhody. Zanikne literární vzájemnost. Slováci odvyknou starší literatuře české a nepřivyknou nové. Čechové a Moravané nikdy si neoblíbí spisovné slovenčiny. Mezera mezi oběma literaturami a kmeny se rozšíří tak, že nic jí nepřeklene.

Šafaříkovi zdá se novota Štúrova zbytečnou a škodlivou. Pochybuje také o budoucnosti nové literatury, ač uznává krásu některých slovenských plodův, které netvoří ještě literatury.

Nevíme, byl-li Šafařík v duši své více přesvědčen o škodlivosti nebo zbytečnosti novoty. Více asi o škodlivosti, neboť řídě se zásadou »discordia vel maximae (res) dillabuntur,« neměl dosti naděje a důvěry do nového hnutí, že v dohledné době dá Slovákům to, co české písemnictví skytalo jim již hotové. Tyto obavy zajisté rozhodovaly více u Šafaříka než s jiných stran

Slovákům dokazovaná ethnická jednota (kmenová) s Čechy. Neboť Šafařík o různosti obou bratrských kmenů byl do poslední chvíle přesvědčen.

Z celého věcně a vroucně psaného článku prokmitají sice původní Šafaříkovy zásady, ale v podrobnostech je patrna změna ve prospěch jazykové jednoty a na úkor slovenských snah individualisačních.[13])

Pojednání Šafaříkovo v »Hlasích« můžeme směle považovati za poslední a konečné slovo jeho v této věci.

Palacký a Slováci.

Palacký byl obrácen k národu českému v Trenčíně v domě měšťana Bakoše. Vypravuje o tom ve své autobiografii. Na studiích v Trenčíně a Prešpurce byly položeny základy k jeho obsáhlému vědeckému vzdělání, v Prešpurce vzniklo přátelství mezi ním a Kollárem, Šafaříkem a Benediktim. V Prešpurce stal se z Palackého upřímný Čech a celý Slovan. Na uherských ústavech školských seznámil se Palacký s výtečnými později Slováky a poznal dobře západní nářečí slovenská.

Palacký z lásky k jednotě jazyka českého a z péče o jeho prospěchy nemohl nadchnouti se pro slovenskou samostatnost. S touže rozhodností, s níž vystoupil proti Trnkovi a Zákovi, vystoupil také proti Štúrovi a jeho stoupencům. Je v tom u něj naprostá důslednost.

Palacký přímo proti Štúrovi ani nepsal. Dovolil pouze, aby ve »Hlasích o potřebě jednoty« otištěna byla jeho starší práce »O národech uherských, zvláště Slovanech«, vyšlá v českém Musejníku r. 1829 a namířena proti těm, kteří novot Bernolákových následujíce, starodávnou jednotu porušovali.[1])

Palacký v rozpravě té přiznává, že přítomná slovenčina je mnohem bližší češtině XIII. než češtině XIX. věku, ale okolnost, že Čechové od XIII. věku dále pokročili řeč svou vzdělávajíce a brousíce, jich ještě jiným národem nedělá. Do století XII. byli Slováci bez písemnictví, teprve doby Husova a Jiskrova přinesly k nim českou knihu. Bernolák zavinil, že Slováci neznají své vlastní literatury ani české. Bernolák chybil, že jen jednoho kraje podřečí povznesl na řeč knižní.

Slováci domnívali se, že ujdou persekuci maďarské, budou-li se vzdělávati ve svém rodném podřečí. Ale Palacký shledal, že se hrubě mýlili. Maďaři po zavedení bernoláčiny do knih tím úsilovněji pronásledovali Slováky, za zástěru si berouce, že tím většího nebezpečí národnosti své od Slováků se obávají, ano prý slovenčina lidu maďarského se všude chytá i celé kraje zeslovaňuje. Dnes jest již nesnadno rozhodovati, kolik je v těchto slovech pravdy. Ale zdá se nám, že ani zvýšená persekuce nebyla by Slovákům uškodila, kdyby pravdou bylo, že slovenčina tak zázračně působila na celé maďarské kraje. Palacký sám do-

[13]) Obšírněji, správně i věcně jedná o předmětě této naší kapitoly uvedený již článek Vlčkův, na který tuto poukazujeme.

[1]) Rozprava tato vyšla později také v Palackého »Radhošti« III. C., pg. 240 seq. a v jubilejním vydání. »Františka Palackého Spisy drobné«, díl III., redakcí Leandra Čecha, pg. 729 seq.

vozuje, že maďaří se naopak celé slovenské vesnice a Slovák, prošel-li jen několik škol, že se velice snadně odnárodňuje.

Palacký uznával, jak těžce musí stoupenci Bernolákovi zápasiti. Evangelíci hlásili se k češtině, vrstvy inteligentní k němčině, latině a maďarštině, vláda pronásledovala Slováky bez rozdílu, ať hlásili se k samostatnosti nebo k češtině.

Český historiograf byl však duše spravedlivá a poctivá. Celou váhou svého přesvědčení postavil se proti snahám odštěpeneckým, ale učinil tak z nejlepších úmyslů a svým slovenským protivníkům také nepodkládal zlých úmyslů. Byl si vědom, že snahy slovenské vyšly z úmyslu prospěchu národního, lepší obrany Slováků proti Maďarům. Přece však viděl v nich znamení neochoty přiučiti se češtině, nedostatek lásky k Čechům a obával se, že časem poměry slovenské v takové konce dospějí, že Slovák více Čecha nenáviděti bude než Maďara, v čemž ostatně se neklamal, jak neustále dokazují listy strany na Slovensku vládnoucí a soudní výslechy jejich redaktorů. Ba zdálo se mu, že věci již tak se obrátily, neboť vášnivá polemika mladých nadšenců slovenských s neméně vášnivými replikami spisovatelův a novinářův českých nemohla vzbuditi jinakých předpokladův, jinakých obav a předvídání.

V srdci svém nechoval Palacký hněvu na původce roztržky. Vzpomeňme si jen, že r. 1853 vydala »Matice Česká« v Praze, v níž Palacký měl skorem rozhodující slovo, Štúrův spis »O národních písních a pověstech slovanských«.

Havlíček a Slováci.

Publicistická činnost Karla Havlíčka Borovského spadá právě v dobu, kdy Slováci podruhé činili pokusy založiti samostatnou literaturu. Havlíček byl vrstevníkem Štúrovým. Oba zemřeli téhož roku, ale Štúr byl o šest let starší. Nebude zajisté bez zajímavosti, připomeneme-li si, jak o hnutí slovenském smýšlel Havlíček.

Budiž na prvním místě uvedeno, že Havlíček náležel k nejrozhodnějším protivníkům slovenské jazykové a literární samostatnosti. Byl přesvědčen z duše nejlepšího zdaru slovanské věci přející, že z akce Hurbanovsko-Štúrovské vzejde národu československému jenom škoda. Nebylo u něho nikterak osobní zášti proti zakladatelům slovenského písemnictví, celý jeho veliký boj proti Štúrovi vytryskl jenom z pouhé péče o blaho svého národa. Havlíček vyznává, že Slováci i po roztržce jsou drahými bratry českého národa, že jimi také při Štúrovsko-Hurbanovském apoštolování zůstati musejí. Toto přesvědčení vytrysklo z vědomí, že Češi a Slováci jsou jediný národní kmen, jako Illyrové jsou jediným jen kmenem, třeba rozděleni jsou literou cyrilskou a latinskou, třeba sváří se mezi sebou o víru, jsouce rozděleni na několik vyznání (katolické, pravoslavné, mohamedánské, unitářské a protestantské). Havlíček totiž právě jako Kollár rozeznával jen čtyři slovanské kmeny: Čechy, Rusy, Poláky a Illyry či Jihoslovany. Nechtěl míti se Slováky nijaké vzájemnosti, nýbrž jen jednotu.

Havlíček byl v jistém ohledu velikou protivou Kollárovou. V myšlénce o slovanské vzájemnosti byl Kollár nadmíru poetickým — celá knížka »Ueber die literarische Wechselseitigkeit« je téměř jen básní, obsahujíc jen něco praktických rad a pokynů, ale ostatně nic reálního. Kollár i ve svých nejvědečtějších pracích byl vždy básníkem. Havlíček byl muž činu, jemuž se hnusilo básnické horování beze skutků. Ve svém článku »Slovan a Čech« vyslovil se Havlíček zřejmě proti Kollárovým zásadám vzájemnosti, nemající pevného podkladu reálního, ale psal celkem shovívavě a Kollára nikde nejmenoval, pokud psal proti jeho zásadě. Z toho viděti, že náš přední své doby publicista nemálo si vážil předního svého vrstevníka básníka.

Kollárova idea vzájemnosti hlásala jakýsi panslavismus, který se na Slovensku počal horlivě pěstovati. Myšlénky panslavistické královaly na Slovensku již před vydáním Kollárova spisu, ale myšlénka velikým básníkem téměř vyslovená, že dostaví se doba, kdy všichni Slované sloučí se v národ jeden, mající dohromady jedinou literaturu, tvořící společnou všeobecnou slovanskou řeč, tato myšlenka byla na Slovensku rozšířena teprve po vydání knížky o vzájemnosti.

Havlíček to vytýkal Slovákům, ale nejpřednějším úmyslem jeho asi bylo vytknouti to Kollárovi. Proti této slovanské utopii postavil Havlíček zásadu: Mohu říci s národní hrdostí, že jsem Čech, ale nikdy, že jsem Slovan, jako neříkám, že jsem Evropan nebo dokonce, že jsem ssavec. Vidíme z toho, že výtka panslavismu, kterou Slováky v jejich domovině stíhají neustále Maďaři, není nová, a že má i historické odůvodnění, nehledíme-li ani ku dnešním utopickým nadějím některých Slováků nejpřednějších, očekávajících spásu od batušky cara, vší Rusy hosudara.

Nemálo podivil se tudíž Havlíček, nemile nesoucí slovenské tužby po jediné řeči všeslovanské, když Ludevít Štúr a Josef Miloslav Hurban vystoupili se samostatnou slovenčinou. Když později katolický kněz Radlinský stal se stoupencem Štúrovým, vytýkali mu jeho protivníci, že jen z marného slavomamu píše slovensky, aby zván byl zakladatelem nového písemnictví. Totéž vytýkal r. 1846 Havlíček oběma ideálním zakladatelům nové slovenčiny, Štúrovi a Hurbanovi, nazývaje je při tom ještě lidmi dosti nepatrnými. Zdá se býti trpkou ironií, že panslavisté trhají tisíciletou jednotu jazykovou. Ba, nám nyní zdá se, že tito dva mužové ani nebyli panslavistickými utopisty, ač to na příklad o Štúrovi sám Havlíček tvrdil, jenž jej osobně znal z Prahy. — Domníváme se, že Štúr a Hurban vybrali si z Kollárova spisu právě ona místa, která přímo sváděla k československému jazykovému schismatu! Tu se asi K. Havlíček Borovský rozhodně zmýlil.

Přední český publicista ve sve horlivosti o jednotu jazykovou v krajích od Šumavy k Tatrám přímo vybízí slovenské intelligenty, aby dle možnosti všechno to, co proti oběma zakladatelům slovenské knižní řeči píše, mezi svými slovenskými krajany rozšířili a rozhlásili.

Havlíček jakožto žurnalista byl zvyklý ostřejšímu slovu, ba častěji dal se svésti k hrubšímu vtipu. V tom byl docela podoben moderním českým žurnalistům. O literatuře slovenské napsal do 6. čísla »České Včely«, r. 1846 vydávané jako příloha »Pražských Novin«: Od té doby, co se tam počala tatarská literatura, přestalo býti toto prasidlo jazyka českého s Moravou a s Čechami v spojení, což později opravil v taterskou literaturu a prasídlo českého jazyka, prý chyby tisku. Poznal asi, že je to »*tlustý*« vtip, anebo se obával, že by tomuto vtipu nikdo nerozuměl.

S nemalou radostí uvítal také Havlíček vydání »Hlasův o potřebě jednoty«, a ve svých »Pražských Novinách« opsal z hrubého [1]) hlasu Kollárova právě ona místa, kde Kollár snížil se k nejsprostším nadávkám, ona místa, která v Kollárově hlasu zapáchala chlévem a hnojem. Otiskoval tuto kapitolu prý jen proto, aby napomenul mladé intelligenty slovenské, aby nedali se svésti k psaní slovenskému. Také chtěl napomínati ty, kteří již slovensky psali, aby se poznali a na staré cesty vrátili, opustivše novoty nepotřebné a Slovákům samým škodlivé. Havlíček věřil s Kollárem, že »paní Tatra, vezme-li lístek propuštění od svého manžela, potom nebude více ani pannou ani manželkou, ani vdovou ani mniškou, nýbrž se stane nepochybně buď kubénou Maďarů, buď služkou Němců.« Ostatní hrubá místa jsou po většině uvedena již výše v kapitole »Kollár a Hlasové« a nemáme příčiny je znova k hanbě Kollárově i Havlíčkově opisovati.

R. 1848 v dubnu začal Karel Borovský vydávati »Národní Noviny«. Ani v těch nepustil Slováků se zřetele.

Dne 10. července 1849 počaly ve Vídni vycházeti »Slovenské Noviny«, vládní list pro Slováky uherské. Havlíček věnoval jim článek, [2]) chválí jejich úhledný formát a praktické rozdělení. Ačkoli hlavní politická část psána byla čistou slovenčinou, líbilo se Borovskému, že slovenčina tato užívá českého pravopisu schváleného »Maticí českou«. Zamlouvalo se mu také, že část pod čarou, feuilleton, psána jest čistým spisovným jazykem českým, Úkaz, že vycházely noviny spojující slovenčinu s češtinou jako pod jednou střechou, dodával mu naději, že obě větve slovanského národa, česká i podtatranská, zase v brzku se spojí. V tomto očekávání se ovšem Havlíček zklamal; dnes považovalo by se na Slovensku za hřích vydati sborník, v němž by vedle sebe tiskly se stati české se slovenskými. Ač zase chválí se zásady paní Terezy Vansové, choti evangelického faráře na Pite ve stolici Gemerské, že ve svém ženském časopise slovenském »Dennici« uveřejňuje články i básně české vedle slovenských, nesmí se v tom viděti snaha po opětném zavedení spisovné češtiny na Slovensko, než jen užitečná snaha po tom, aby lid slovenský neodvykal si českému čtení, kterého ve svém útisku od vládnoucích Maďarů a při dosti citelném nedostatku slovenského čtení tolik potřebuje.

[1]) Také dr. Jar. Vlček odsuzuzuje hrubý způsob Kollárova psaní. Viz »Dějiny literatury slovenskej«, pg. 79 sq. Viz výše kapitolu o Kollárově poměru ku »Hlasům«.

[2]) »Národní Noviny« ze dne 11. srpna 1849. 155 pg. 695.

Ještě jedna věc Havlíčka při »Slovenských Novinách« nemálo těšila. Redakci vedli totiž katolický kněz Ondrej Radlinský a nejšťastnější popularisator věd přírodních na Slovensku, bývalý evangelický profesor dr. Daniel Lichard. Tato vzácná svornost obojího vyznání na Slovensku, katolického i protestantského, vzbudila v duši publicisty Havlíčka přání, aby i u nás v Čechách se brzy usídlila, vytlačíc znenáhla náboženskou nesnášelivost, což bylo dle jeho názoru zárukou národního prospěchu. Na Slovensku tato vzácná snášelivost trvá až na nepatrné episodky do dneška. Slováci mají mocného nepřítele ve výbojném živlu maďarském, jest to společný nepřítel Slováků vůbec, jak katolíků, tak protestantů; proto pracovníci slovenští vědomi jsouce sobě, že nesvorni dříve propadli by maďarisaci, netrpí mezi sebou náboženské nesnášelivosti

Než Havlíček nezabýval se výhradně otázkami literárními. Byl v první řadě politikem a věnoval také pozornost politickým událostem uherským. V článku: »Slované v Uhřích« [3]) uvažuje o postupu ministerstva Bachova proti Maďarům. Ministerstvo nedbajíc, že ztratí sympathie jejich, dává jejich přední vůdce z r. 1848 popravovati, nedbajíc zákona o celistvosti zemí koruny svato-štěpánské, odtrhuje od Uher Vojvodinu a Chorvatsko, ale obávájíc se na druhé straně, aby neztratilo maďarských sympathií úplně, neuznává spravedlnosti požadavků slovenských a rusínských a nechce rozděliti, co spojeno býti nechce. Havlíček praví ministerstvu, že nezíská si ani jednoho Maďara, nechá-li Slovensko politicky spojeno s Uhrami, ba ví předem, že Maďaři budou se mstíti na Slovácích, kteří r. 1848 postavili se proti Košutovi, stojíce věrně při císařském domě Habsburgském a Havlíček se nezklamal. Dokazuje to dnešek. Dle jeho názoru očekávali Slováci za svoji věrnost odměny, byli jí hodni. Ale v područí maďarském dostane se jim krutého potlačení, čímž vláda vídeňská ztratí lásku třímilionového národa. Slovensko mělo byti osamostatněno, učiněno zvláštním politickým celkem, jakým je maličká Bukovina, což bylo by hlavní zárukou budoucího míru v Uhřích.

Karel Borovský vzdychá bolestně: »Což tobě, ty ubohý, od věku utlačený, tichý, holubičí rode z matky slovanské zabránilo zasednouti za stůl mezi rovné tobě korunní národy rakouské? Což té učinilo nehodným osudu maličké Bukoviny? Což tě odstrčilo, třímilionový kmene, ze společnosti ostatních!!«

Až praskne absolutismus, jen moc Slovanstva udrží Rakousko pohromadě.

Chtěl jsem touto kapitolou pouze dokázati, že Havlíček nebyl nepřítelem Slováků a Slovenska, jakým bývá vyhlašován. Havlíčkovo slovanské srdce bilo pro všecky Slovany, tedy také pro Slováky, ale nechtělo pouze uznati Štúrovy myšlénky slovenské jazykové a knižní samostatnosti. (Dokončení.)

[3]) »Národní Noviny« 1849 č. 246 pg. 963, Karla Havlíčka Borovského »Politické Spisy«, k vydání upravil dr. Zdeněk Tobolka, díl II. p. 734 sg.

Z lyriky Hviezdoslavovy.

Upravil JAN KARNÍK.

Z »LETOROSTŮ.«

1.

Umřela matička, umřela,
ta bílá dušička
jak paprslek zlatý
zpět s nebe vzatý letěla.

Stín noční kraj halil ve smutek,
v to vítr zakvílil . . .
Svět skryly mraky,
nás halil však zármutek.

Z hlubin tmy jsme zřeli na obzor,
tam hvězd jas veselý;
co nám zde ztrátou
jim výhrou zlatou —
šťastný sbor!

2.

Můj nástroj sláb, však struna na něm vzlyká,
jež pocítí hned každé dotknutí,
i zachvěje se: a zvuk ihned vzniká,
a jako pták, když větřík listím smýká,
hned píseň zvedá zpěvné peruti.

Jsou nad vše citlivé ty jeho struny,
jak mluno letí jimi dojmu proud,
a klidu nenajdou ty proudu vlny,
až vyloví mé obraznosti čluny
myšlénku, v které lze jim spočinout.

Tak citlivé jsou tyto struny, v znění
i nepatrný uvádí je zjev
a byť byl vánek jako tiché snění
— tím víc, když bouřný vichor duši vzpění —
již třese jimi, srdce cedí krev.

Z nich sladkých písní mnohá valná řeka
už vytryskla a mnohý zazněl tón,
a co jich ještě v strunách těchto čeká!
Leč k čemu?! — Nikde posluchačů vděka
jim nekyne, zní jako v poušti zvon.

Však neprávem bych na lhostejnost sočil,
vždyť dobře rozumím té pohromě:
můj poutník v ústrety mně nadšen vkročil,
leč sotva kročil, vlka, dravce, zočil,
tož darmo pěje ptáček na stromě!

Až krutý trest zachvátí šelmy tyto,
hrom, který trefí temné do sluje,
zem zachví se, jak jarním vánkem žito

a lživých bohů plémě bude zbito,
i mně pak poutník sluchu věnuje.

On půjde svobodně, kam srdce chtělo,
a když se znaví, zajde v háje chlad,
můj zpěv i větev ochladí mu čelo
a ztiší-li, co duší jeho vřelo,
o mojí písni bude rozjímat.

Snad stejný cit nám rozvlní se hrudí,
snad najde v myšlenkách svých lahody,
a jest-li těžký sen ho znova ztrudí,
za jitra zpěv můj k bdělosti ho zbudí:
vstaň, byl to sen — jsi synem svobody!

3.

Pověz, kvítku zlatý tmavém na úhoru,
jak tě zváti? — Podběl. — A proč hledíš vzhůru?
Přijde-li už orat, čekám zde na gazdu,
ověnčím pluh jeho, až vyoře brázdu.

Ty, z pod kře co sivá vykukuješ očka,
jaké tvé je jméno? — Já jsem fialočka. —
A proč z tvého nitra vzdech se častý zvedne? —
Na dívčinu čekám, přijde za poledne.

A vy tam na mezi? — My jsme sedmikrásky. —
Co robíte? — Leccos, češeme si vlásky. —
A proč smějete se? — Pro maličkost věru,
seděli dva u nás včera v podvečeru.

Dva zde besedili? — Milenci snad byli? —
Hihi, jistě byli. — Čím se zabavili? —
Hihi, nepovíme. — Trhali snad květy? —
Hihi, hihi, hihi .... kvítí neklevetí! —

GLADIATORŮM.

Přec nechce zmizet lže a záští chmura,
ač zlaté slunko rozlilo se strání;
jak vypučí kdes kvítek malovaný,
již udusí ho vražedlná můra.

Divadlo dávné — svévolníci hýří:
»Chcem chléb a hry!« — hned skřípnou cirku brány.
Nuž vstupte v pelech novověkých saní,
sem, následníci rytířského Jiří!

Dokažte zbraní, kterou právo brousí,
že pravdu nezdolá ni tigra lstivost,
a jarní květy kyj že nezardousí,

obnažte štváčů spustost', podlou mstivost . . .
Ó chtěl bych s vámi šelmy drtit v kusy!
Leč brání slabost, choulostivost . . .

ADVENT.

Přijď, dobo spásy! Čekáme tě z dávna,
jak otcové tě věrně čekali,
ba praotcové již si žádali
tě, doufajíce, že se zjevíš slavná,

a rozptýlíš noc, v záři neunavná!
Noc otročiny, kámen hrobový
že rozmetá tvůj záblesk hromový,
že spadne s ňader můra přeohavná.

Však nedočkali se tě — navzdor tomu,
že káli jsou se hořce, postili,
potili krví, rvali šat si, vlasy.

Zmučeni klesli . . . Ó z jich strastí domu,
jenž vycházejí na jich mohyly
lkát', aspoň těm již zasviť, dobo spásy!

VELKONOC.

1.

Umlkly zvony, žalem oněměly.
V tvář přírody mrak dumy sletěl siný,
jak vdovin závoj; vzduchem kmitly stíny —
být hrobem zdá se veliký svět celý.

Po jasných palmách květné o neděli:
zbyl cipříš temný, rosmariny —
chví v Getsemane vzlykem se křoviny,
že musely Tě zbodat, Spasiteli!

Viz v očích lidstva slzy bolných díků
za kapky předrahé Tvé krve, Kriste, —
žel, dosud pláčí oči smrtelníků,

že, ač i za náš život trpěls jistě,
v poskvrny rabů záští násilníků
nám kalí krůpěje spasení čisté.

2.

Zahrály zvony, v ples se rozezněly.
Tvář přírody jas těchy oblil smavý
jak ruměn zory; zavzněl chorál slávy —
být chrámem zdá se veliký svět celý.

Po Velkém pátku dní se na neděli:
toť triumpf je nad katů zpupné hlavy —
ne, neuškodil ani hrob mu tmavý:
vstal z mrtvých vítěz . . . hlásá anděl skvělý!

Viz v očích lidstva slastné zaslzení,
smrt potřena a jarní písně znějí —
i naše zraky planou v zarosení

a srdce pučí zase do nadějí:
v Jerusalemě sice pravdy není,
však předejde nás v šťastnou Galilei . . . .

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXXIX. Různé nepatrnosti.

Návrat Juliin do Fiesole s odpovědí kontessy Giacinti, která svou villu Cassentino tak laskavě nabízela, byl pro zarmoucenou mistress jako sluneční paprsek uprostřed nebe zamračeného a deštivého. Na pozdravy sira Smitha odpověděla jen suše, ale příznivé vyřízení prosby její o pronajatí villy ji velice rozradovalo. Za jiných okolností nebyla by nikdy přijala od docela nové a nedávné přítelkyně tak velkodušný dar; ale krátká již doba jejího pobytu vůbec a nutnost zachrániti syna před Smithem způsobily, že musily všechny ohledy umlknouti. Nerozmýšlela se ani okamžik a hned napsala kontesse lístek, že s díkem její vzkaz přijala. Dopsavši jej, zvolala: »Věru, musím to doznati! Nikdy bych nebyla řekla, že jsou katolické dámy tak šlechetné a laskavé! Bůh to kontesse zaplať! Takhle alespoň ten můj myslivec se tak brzy na hon do Florencie nevrátí!« A umínila si, že se kontesse hojně odmění za její laskavost, aby se nemusila hanbiti, že to od ní přijala.

U stolu hovořila mistress, že pojedou brzy do Cassentina a vylíčila to dceruškám jako projev mateřské lásky, aby ještě hojně užily Italie v posledních týdnech svého pobytu, že je to odměnou za jejich dobré chování a prospěch ve vlašském jazyku. Klára a Klementina z toho ovšem měly velikou radost; každá novinka byla pro ně skutečnou slavností. Za to John, který v tom hned viděl úskok, zlostí všecek sezelenal, ale podle své povahy potlačil zlost v srdci, nepromluvil a přemýšlel, jak se za to pomstí. A pomsta jeho byla dosti krutá; neboť když po jídle mluvil s Julií, řekl hodně nápadně, aby si toho matka všimla, že bude míti na novém bytě dobrého přítele, který mu bude zahánětí nudu, totiž rukopis sira Smitha, který se mu nesmírně líbí. Ubohá matka, raněna v nejcitlivější části srdce, nemohla nic činiti, než že hluboce si vzdychla; cítila, že syna roztrpčila, a vytýkati mu ještě nyní něco, znamenalo by hromaditi novou zlost na zlost starou, a podati mu jen příležitost k nějakému nemilému projevu svého podezření. Mlčela tedy; ale hlasitá poznámka synova dotkla se srdce jejího jako hrot ostrého nože.

Přes to však, než se odebrali na nový pobyt, zajeli do Florencie; nechtělať se mistress prohřešiti proti dobrému způsobu, zvláště když jí Julie byla oznámila, že choroba sira Smitha se má spíše k horšímu, než k lepšímu. Šla se se starcem rozloučit s celou svou rodinou; churavý Smith byl z toho velice potěšen. O náboženství se při tom nepromluvilo jediného slova; z toho soudila paní Needleová, že mu již asi John byl řekl, proč tak najednou utíkají do Fiesole. Když se loučili, pravil Smith: »Rád bych viděl na chvíli miss Julii; kdyby mne mohla navštíviti, byl bych jí i vám velice povděčen.«

Julii se to nemusilo říkati dvakrát; bylo to její vroucí přání. Rozmluva byla krátká a jadrná, jak tomu bývá u lidí dobré víry, kteří si rozumějí.

»Nikdy bych si nebyl pomyslil,« oslovil ji Smith místo pozdravu, »že mi může pouhé děvče říci věci, o nichž bych musil studovati, a ještě jsem nestačil ztráviti ony vaše pojmy...«

»Které to, prosím?«

»To, co jste mi řekla o bibli.«

Julie odvětila s prostou a pokornou upřímností: »Poslyšte, pane Smithe! Vy ve svém věku, při svém vzdělání, bystrozraku a zkušenostech zajisté že nemáte, čemu byste se ode mne učil; ale my všichni a v každém věku života svého máme býti žáky pravdy, zvláště když je tak zřejmá a očividná. Nechci jmenovati důvody, jimiž vysvítá nad slunce jasněji, že bible sama nikdy nemůže být základem nějaké církve; jen vás prosím, jako bych byla vaše dcera a vy můj otec, abyste sám zkoušel tento úsudek: »Kdo věří v bibli, je členem společnosti, založené Ježíšem Kristem.« Navážete-li na tento výrok své studium, na základě jehož jste prohlásil, že žádná z protestantských obcí není pravou společností Ježíše Krista, uznáte, že úsudek onen neobstojí. Věřiti v bibli, jak se vám zdá a líbí, budí ve vás jakési náboženské mínění, ale nic více; ta víra vás nepodrobuje viditelné hlavě, jíž Kristus dal úřad pastýře svého stádce, ona vás nepoutá k bratřím, neotevírá vám cestu ke svátostem, které znamenají život, a jež udíleti oprávněna jest jedině církev Kristova, jimi jsouc zásobena, církev to katolická, apoštolská, jedna jediná; víra v onu knihu nepodává vám jistoty, že poznáte pravý smysl slova Božího, neboť zříte před sebou tisíce lidí s biblí v ruce a přece bloudí a odporují si v nejpodstatnějších náboženských pravdách. Dosti o tom; nechci mařiti čas opakováním všeho toho, čemu byste vy mohl učiti mě. Prosím vás jen, abyste, dostanete-li někdy ode mne list, jej považoval za znamení vysoké úcty, kterou mám pro vás a vaše ctnosti.«

S tímto proslovením se Julie poroučela, zanechávajíc více než kdy jindy v srdci nemocného starce símě blahodárné pravdy. Odcházela s nemalou nadějí, že víra Smithova, jeho logika a milostivé přispění Ducha svatého přispěje semeni tomu ke vzrůstu a životu.

Do villy přijela rodina Needle-ova ve třech kočárech; v prvním seděla mistress s dcerami a Julií. John jako obyčejně seděl na kozlíku, zahalen lehkým pláštěm; ručnici měl s sebou. Ve druhých

dvou bylo služebnictvo a zavazadla. Den před tím byla mistress Needle-ová poslala do villy svého cestovního maršálka, aby vše důkladně prohlédl a dal do pořádku; s ním jel i kuchař s různými zásobami; domnívalať se Angličanka, že villa bude právě asi opuštěna. Jaké bylo její překvapení, když spatřila kontessu Giacinti v prostém venkovském obleku, se širokým slaměným kloboukem na hlavě, jak jí s milým úsměvem na rtech vychází v ústrety! Podávala jí ruce, obličej její jevil radost, přátelství a opravdové potěšení, s jakým přijímá cizokrajnou přítelku a její rodinu.

Paní Anna nestačila děkovati, a když byla uvedena do salonu plného světla a květin, nastalo děkování znova; přívětivá hostitelka jí představila svou dceru Pavlínu, svého zetě markýze Lauriho a jejich synáčka, roztomilého chlapečka Horáce. Chtěla odejíti, aby osobně dohlédla na dopravu zavazadel.

»Neobtěžujte se,« řekla kontessa; »všecko již máte zde; naši lidé to odevzdali vašim služebníkům — máte vše již ve svých komnatách; nyní jen třeba se zotaviti, setřásti prach a zahnati hlad i žízeň.«

Sluhové v bílých rukavicích přinesli na stříbrných tácech jídla, víno, různé vody. Klára i Klementina se očividně zaradovaly, jak jim přišlo po cestě toto občerstvení vhod. John si nalil kalíšek vína barvy jantarové a že mu výtečně chutnalo, po malém zákusku dávku opětoval. Po chvíli podala kontessa anglickému svému hosti rámě se slovy: »Jest-li libo, můžete si odpočinouti ve svých pokojích — tak jako doma. Nejen hořejšek, kde jsou vaše pokoje, ale celý dům jest váš. Později se přijdu podívat, bude-li vám milo odebrati se k večeři.«

»Mínila jsem,« odvětila Needleová, »že budeme dnes již . . .«

»Nikoliv!« přerušila ji kontessa; »první den, kdy jste poctili naši villu, poctíte i náš venkovský stůl; má dcera i zeť se těší na známost s vámi. To jest věc hotová; asi za hodinku pro vás přijdu.«

Mistress překvapena takovou laskavostí, nenalezla slova, jak nepřijati tento návrh. Navštívila s kontessou pokoje. Zdály se jí býti veliké, vzdušné, bez zbytečného přepychu, ale vším potřebným pohodlím opatřené. A když se ji kuchař ptal na hodinu večeře, odpověděla: »Až zítra jako obyčejně, dnes užijeme laskavého pozvání těchto pánů.«

»Také dnes si račte určiti hodinu,« řekla rychle kontessa; »nám jest to úplně lhostejno — o hodinu dříve nebo později,« a ukazujíc na děti, které vyhlížely oknem: »Tahle čeládka je k tomu vždy hotova, zvláště když dnes pojedly jenom na cestě v kočáře.«

»Dobře, nechám vás nyní o samotě, ale potom jsem vaše.«

Paní Anna ostala sama s dcerami a Julií. Za malou chvíli byl celý byt upraven; každý pomýšlel, jak se usaditi a upraviti k návštěvě kontessy. Julii dostačil okamžik, a již se točila kolem svých svěřenek, nelekajíc se nejnižších služeb služky a pomahajíc jim zkušenou svou rukou oblékati se. Potom je dovedla k matce, jež byla všecka potěšena z laskavého přijetí v novém obydlí.

»Jediný hloupý kousek jsme vyvedli,« zvolala k Julii, objímajíc ji téměř s dětskou živostí, »jediný hloupý kousek, že jsme sem nepřišli hned, jak jsme zavítali do Florencie.«

»Lépe pozdě, nežli nikdy,« usmála se Julie.

»To jest jisté; ale kdybych se nebyla dala svésti pěknými řečmi sira Smitha, nebyli bychom ostali tak dlouho ve Florencii a nebylo by nás to všecko potkalo, co nás stihlo. Ach, že jsem nejela sem sama, abych to zde viděla! Byli bychom v tomto ráji již plné dva měsíce!« A po těch slovech táhla Julii za ruku k oknu a ukazovala jí a dětem krásný rozhled, který jim se všech stran kynul; vrchy, údolí, lučiny, role plná úrody, zelenající se stromořadí, zahrady, které se odevšad smály, plné vůní dýšících květin, mandloňů, broskví a vonných keřů. Těšila se jedné z blažeností, jichž si dávno přála: nalezla místo, kde jí bylo lze zrakem i srdcem objímati rozkoše krásné přírody.

John se chtěl též převléci, a mimo to měl ještě jinou starost. Vyňal ze svého zavazadla svazek papírů, ukryl jej opatrně v zásuvce a obezřetně jej zavřel. Nebýti toho, mohl jen odložiti ručnici, otřásti se a jíti k tabuli. Odešel do pokoje a postavil se též k oknu.

Byl blízko Julie, a zatím co paní Anna obdivovala krásy nebe a země, pravila miss tiše: »Chtěla bych od vás laskavost, pane Johne.«

»Medvěd jsem a medvěd budu,« odvětil rychle John, »ale myslím, k vám že jsem nebyl nikdy nezdvořilým. Mluvte jen, miss Julie!«

»Ani nevíte, jak by vaše dobrá matka byla tady šťastná, kdybyste chtěl . . .«

»Což pak jsem ji někdy učinil nešťastnou?«

»To jsem neřekla; ale ji trápí vaše náboženská hloubání; nespí, mnoho hodin ztráví v tichém pláči — to ví jen Bůh a já. Pro Bůh, buďte jí laskavým synem!«

»Ano, ale co mi matka provedla? Utekla z Florencie, aby mě zbavila mých radostí — věru tak čistých, jak jen může matka synovi dopřáti. Ujišťuji vás, že mi k tomu pranic nechybí, abych byl laskavým synem!«

»Dobře tedy; považte, že to vaše matka, jenž žije a dýchá pro vaše blaho. Že odešla z Florencie, to byl jen hlas svědomí, nic více. Ustaňte od svého hloubání alespoň těch několik dní, co budeme zde, aby se matka vaše zotavila. Nechme všech řečí, které ji znepokojují.«

»Neumím mluviti o jiném, než o čem myslím.«

»Nežádám, abyste vůbec nechal svých zamilovaných studií; mám z toho radost, když vás slyším, jak hovoříte o věcech vznesených — ale nechte toho k vůli matce; chtěl-li byste mluviti še mnou, najdete mne v zahradě s vašimi sestrami. To vaši matku nezarmoutí.«

Tato slova prozradila Johnovi celý úmysl Juliin, že nechtěla zanechati každodenních disputací, jen je zatajiti před matkou z opatrnosti a soucitu. To se mu zdálo býti dobrým, proto od-

pověděl: »Budiž, když si toho přejete. Ale tolik vám řeknu, že nepřestanu přemílati tyto své otázky, pokud se nedostanu až na dno. A to uvidíte.«

XXXX. Missie.

V následující kapitole líčí se pohostinnost kontessy a jejího manžela a obsáhlé lovení ptactva a líčení na ně všemi možnými způsoby, jak bývá v Italii obyčejem; přecházíme k dalšímu vývoji děje,*) s níž kapitola ona přímé souvislosti nemá, tvoříc jen episodu. Mistress byla by trávila spokojený život v tomto zátiší, kdyby ji nebyly působily těžké chvíle pravé přívaly bouřlivých listů miss Mary ze Zeleného parku, v nichž oznamovala různé neblahé příhody na farnosti a stále nově a nově vzrůstající nebezpečí puseismu. A jako by toto samo nestačilo pobouřiti klid paní Needle-ové, netrvalo to ani deset dní, co meškala na ville, když v sobotu večer zazněly v blízké vesnici slavnostní zvuky všech zvonů v nadšeném gloria. »Co to znamená?« tázala se.

»Zítra začnou missie,« zněla odpověď.

Z Johnovy čižby měla matka velikou radost; ale nesmírnou nelibostí ji naplňovalo, když se každého večera chystal navštívit kázaní missionářů. Tomu nemohla zabrániti. Pravila mu: »Ať si tam chodí pan Giacinti s chotí a chlapcem, ať si tam jde Julie, to je vše dobře; ale co pak ty tam máš na práci?«

»Poučuji se o katolických věcech, a to mě baví.«

»Mohl by jsi se trochu bavit s námi; necháváš nás celé večery samotné.«

»Však já se brzy vrátím.« Odešel, ale vrátil se, až když bylo v kostele po všem.

Mistress úplně upustila od svého úmyslu, ovšem odvážného, ukázati své rodině praktiky a zvyky papeženců, aby v nich vzbudila posvátnou k nim ošklivost. Zpozorovala, že jí v tom Julie kazí veškeré její plány a to byla veliká škoda, jak soudila. Při tom celém podniku mohla spíše ztratiti, nežli získati. Po dvě neděle, co trvala slavnostní kázaní, nedala se ve vesnici ani viděti, nadtož snad aby byla přítomna nějakému obřadu. Co se jí samotné týkalo, byla by si toho jen nejvroucněji přála. Ale jak zdržeti od návštěvy té děti, když by šla sama? A jaký to mohlo míti následek, kdyby tam šly? Kdo ví, jaká kacířství by slyšely z úst missionáře, jak by to vše bylo pro ně nebezpečné — vždyť rozuměly už dobře italsky! Nebylo se obávati, že by po příkladu Julie a lidu klekly při žehnání eucharistií proti výslovnému zákazu Prayer booku? Zdaž by neupadly v nějaké modloslužebnictví k soše Madonny?

Bez toho jejich bratr až příliš často jim nadělá plnou hlavu vypravováním o missiích. John myslil, že tím nikterak neporušuje slib nedotýkati se otázek náboženských, když prostě povídá, co se ve vesnici děje: o tom, jak se děti na hodinu před početím obřadů před kostelem shromažďují, jak se sbíhá lid a obléhá zpovědnice i faru, kde missionáři bydlí; mluvil o stanech obchod-

*) Se souhlasem red. »Vlasti« pozn. překl.

níků, plných růženců, škapulířů, sošek a obrázků, prstýnků a křížků. John nakoupil plno takových předmětů katolické zbožnosti, ne snad z přesvědčení, ale z pouhé záliby, jako by byl koupil náboženské předměty pohanských Indů nebo Číňanů. Nemluvil o tom pouze doma v rodině, ale chodil-li po lesích, zabývaje se chytáním ptáků, neustával se tázati správce villy a vesničana Menica, kteří jej při čižbě doprovázeli. A nečinil to snad nějak posměšně, zlomyslně nebo jako sofista; jenom aby poznal do základů povahu jejich víry. Poznával, že poctiví tito lidé znají dokonale své náboženství, jsouce prosti oněch výstředností, jež tak často a zlomyslně protestanti katolíkům vytýkají. Jejich odpovědi ho nikterak nepohoršily; přesvědčil se, že neučení tito venkované mají veliké znalosti náboženské, které co do podstaty úplně se shodují se znalostmi lidí učených a vzdělaných. Dokonalé a přesné odpovědi ovšem žádal od Julie, s níž se stýkal, když byla s jeho sestrami v zahradě.

A bylo ku podivu, jak John uprostřed zábav, které se ho zdály celého zaujímati, sledoval všecky ty věci a dovedl nějakou otázku, jíž dotkl se včera missionář, navázati v další rozhovor s Julií, nebo jak se dával od ní poučovati, vyskytla-li se mu nějaká obtíž při čtení rukopisu Smithova.

Za deštivých dnů pracoval a srovnal si jasně a přehledně katolickou nauku o růženci a křížové cestě. Julie vysvětlila mu hlubokou filosofii, tkvící v této nauce a ujistila ho, že v církvích anglických ritualistů se tyto pobožnosti počínaly opět obnovovati a zaváděti, aniž by se tím rušilo spojení s vysokou církví. A tak si upravil dle svého učení o očistci a s největší pečlivostí studoval theorii o zpovědi, o níž věděl, že se mezi anglikány valně ujímá. Z prvu nemohl pochopiti onu horlivost, s jakou lid ve dnech missií obklopoval zpovědnice, nemyslil jinak, nežli že ta masa hlupáků pojímá zpověď pouze jako bezmyšlénkovité odříkávání hříchů, a tím samým že se jich již zprošťuje. Z tohoto bludu vyvedl ho Menico, kterýž se velmi rozhorlil, že má John o zpovědi takový pojem. Vídal totiž Johna denně v kostele a mínil, že je katolík. Když se zas jednou o zpovědi mluvilo a John onen názor vyslovil, prohlásil Menico rozhodně:

»No, jestliže se snad takhle zpovídáte, tedy jest to svatokrádež, co děláte.«

»A co to znamená?« ptal se John.

»To se divím, že takový pán, jako vy, se na to ptá mne, hlupáka. Svatokrádež: no, to je zpověď, která nic neplatí, z které má radost jen ďábel, která přikládá na oheň pekelný.«

»Ach! vy tedy opravdu věříte, že je třeba káti se z hříchů a umíniti si, nikdy již se jich nedopouštěti?«

»A vy tomu nevěříte?« divil se Menico. »Zeptejte se na to missionáře.«

Missionář odpověděl Johnovi, aniž by se ho byl ptal. Právě toho večera obšírně se rozpovídal o zpovědích ze zvyku, hudlařených mechanicky a v rychlosti, bez úmyslu obrátiti se. Výmluvný kazatel ukázal k naprosté nutnosti lítosti srdce, užívaje za důkaz takových textů svatého písma, o nichž John se do-

mníval, že jich katolíci ani neznají; aby to utkvělo v myslích posluchačů, neskrblil příklady a podobenstvími; ukazoval, jak je třeba všemi silami prvním příležitostem k hříchu se opírati, vinníkům svým odpouštěti, zlé odpláceti dobrým, a ukončil svou řeč, vyzvav shromáždění k upřímnému projevu lítosti a slibu, hříchu se varovati. John byl všecek pohnut.

»Slyšel jste to, pane?« tázal se ho Menico, když se sešli na cestě z kostela. »Měl jsem pravdu? Otec missionář pravil totéž, co jsem řekl já; jenže já to trochu opepřil, aby to bylo silnější.«

John se tomu zasmál a pravil: »Vždyť jsem to mínil jen žertem.«

»To zas já bych o jistých věcech nikdy nemluvil jen tak žertem,« řekl poctivý venkovan; »kleje-li někdo, třeba by říkal, že je to špásem, je to přec jen hřích.«

Klára a Klementina, třeba je mistress držela v uctivé vzdálenosti od obřadů katolických, přece poznávaly z rozhovorů Johna s matkou a Julií, že missie je nějaká veliká náboženská událost, která vzrušila celé okolí; planuly touhou, missii viděti a záviděly Johnovi, že mohl zcela svobodně každého večera choditi na kázaní. Přece však ani jednou nehlesly, aby projevily přání, že by tam také rády. Úsudek o mnohých věcech teprve v nich vznikal, ale tušily dobře, že by je matka hnala, kdyby takovou žádost vyslovily.

Nešly-li však na missie ony, přišla missie k nim, a to tím neočekávaněji, čím méně se toho nadály. Villa ležela dobrou čtvrt hodiny od fary a vesnice, takže nekatoličtí hosté jen tak tak doslechli až sem něco málo o missii, jež celé okolí vzrušila. I když mívala své hlučné a slavné dny, žila mistress klidně. Mimo dny sváteční počínala náboženská cvičení pravidelně časně z rána a v pozdní večer; mezi dnem cvičily se děti v katechismu a pracovalo se ve zpovědnicích. Žárlivou pietistku však nesmírně mrzelo, že — když celá rodina Giacinti slovem o náboženství nezavadila — John sám si nedal říci a vášnivě navštěvoval katolický kostel, ač — jen »ze záliby a zvědavosti, aby poznal papeženské zvyky«, jak stále tvrdil. (Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

[Pokračování.]

Německo-české sjezdy rakouských socialních demokratů, přejdeme-li sjezd Neudorfský r. 1874, dály se tímto pořadem: 1. V Hainfeldu od 30. prosince do 1. ledna 1889. — 2. Ve Vídni od 28. do 30. června 1891. — 3. Ve Vídni, dne 5. a 6. června 1892. — 4. Ve Vídni, dne 25.—26. března 1894. — 5. V Praze, dne 5.—7. dubna 1896. — 6. Ve Vídni, dne 6.—22. června 1897. —

7. Ve Vídni, dne 23.—29. září 1899. — 8. Ve Vídni, dne 8.—13. listopadu 1903[55])

Česko-německé sjezdy social. demokratů konány: 1. V Brně, dne 15.—16. října 1882. — 2. V Brně, dne 30. prosince 1887. —

Československé sjezdy socialních demokratů následovaly teprve tímto pořadem: 1. V Praze, dne 25.—27. prosince 1891. — 2. V Čes. Budějovicích, 22.—26. prosince 1893 — 3. V Brně, 24.—25. května 1896. — 4. V Brně. 10.—12. dubna 1898. — 5. V Čes. Budějovicích, 8.—10. září 1900. — 6. V Praze, 1.—3. listopadu 1902. — 7. V Prostějově, 30.—31. října a 1. listop 1904.[56])

Delegátů na těchto sjezdech od r. 1874 do r. 1904 konaných bylo vždy k jednomu nanejvýš k dvěma stům. Časopisů strany, měli socialní demokraté čeští: r. 1890: 14, r. 1893: 20, r. 1894: 19, r. 1897: 27, r. 1898: 32, r. 1901: 35, r. 1903: 38, r. 1904: 39.[57])

Při říšských volbách poslanců do 5. kurie bylo v zemích koruny české pozorovati následující postavení social. demokratů:

Voleb. okres:	Hlasy social. demokr.		Hlasy křesťan. socialů		Hlasy nár. soc.
	R. 1897.	R. 1901.	R. 1897.	R. 1901.	R. 1901.
Praha	15.149	8.134	3.132	—	2.763
Kladno	416	257	—	—	414
Stříbro	—	149	222	—	—
Cheb	356	247	—	—	—
Žatec	344	202	—	—	—
Litoměřice	425	475	—	—	—
Ml. Boleslav	319	133	6	—	259
Liberec	530	475	—	—	—
Trutnov	330	212	—	—	—
Jičín	191	77	12	1	298
Kr. Hradec	120	42	20	41	192
Litomyšl	147	119	42	65	236
Čáslav	48	41	59	21	71
Kolín	106	60	18	—	191
Tábor	88	59	37	7	32
Čes. Budějovice	196	146	—	—	—
Písek	150	121	30	29	—
Plzeň	436	226	7	—	403

[55]) Referáty ovšem stručné jsou (vyjímaje zvlášť vydaného »Protokolu o sjezdu Hainfeldském« roku 1889): v »Kalendářích českoslov. dělnictva v Rakousku« na r. 1893 v Brně str. 18., na rok 1894 v Brně str. 20., na rok 1895 v Praze str. 26., v Hlasu Národa« č. 97. ze dne 8. dubna 1896 v Praze, dále v »Kalendářích dělnictva českoslov. na r. 1898 v Praze str. 89., na rok 1901 v Praze str. 120., na rok 1903 str. 135., na rok 1905 v Praze str. 199. Na 8. posledním sjezdu Vídeňském provedena byla revise programu Hainfeldského.

[56]) Stručné referáty z těchto sjezdů jsou v »Kalendáři dělnictva českoslov. v Rakousku« na r. 1893 v Brně str. 19., na rok 1895 v Praze str. 19., v »Národní Politice« čís. 145 roku 1896 v Praze, v »kalendáři dělnictva československan. v Rakousku na r. 1899 str. 101., na r. 1902 v Praze str. 126., na r. 1904 v Praze str. 178, a o sjezdu v Prostějově vydán r. 1905 v Praze zvláštní protokol.

[57]) Statistika tato čerpána ze seznamu časopisů strany uvedených v »kalendářích dělnictva českoslov. v Rakousku« od r. 1890 až do r. 1905.

Voleb. okres:	Hlasy social. demokr.		Hlasy křesťan. socialů		Hlasy nár. soc.
	R. 1897.	R. 1901.	R. 1897.	R. 1901.	R. 1901.
Brno	17.454	9.818	3.181	6.095	7.705
Jihlava	76	37	228	173	—
Znojmo	44	62	—	121	—
Uh. Hradiště	112	16	329	423	81
Val. Meziříčí	91	26	254	309	232
Olomouc	228	118	—	17	330
Mor. Šumberk . . .	270	184	—	19	—
Opava	133	207	—	—	—
Těšín	235	247	—	—	—

Ztratili socialní demokraté při volbách v páté kurii r. 1901 proti r. 1897 pouze v Čechách 8717 voličů a volitelů a na Moravě 8012; tedy ztratili celkem 16.729 voličů a volitelů, kteří připadli částečně křesť. socialům, národním socialistům nebo jiným českým nebo německým národním stranám.

V Čechách propadly mimo to r. 1901 mandáty poslanců social. demokratů: J. Steinera na Kladensku, K. Vrátného na Plzeňsku, Dr. Lva Verkaufa na Chebsku, Ant. Schrammela na Litoměřicku, Eduarda Zellera na Žatecku a Jos. Kiersewetera na Trutnovsku. Jediný Jan Hannich na Liberecku prošel. Na Moravě ztratili socialní demokraté mandát po Arnoštu Bernerovi na Olomoucku. Na účet socialních demokratů vítězili národní socialisté.

Nuže a v těchto dobách, kdy bylo potřeba jednoty mezi námi křesť. socialy více nežli soli, v těch dobách počala se strana horkokrevnými a mladšími jednotlivci roztrhovati ve dva tábory, ačkoliv proti nám vyvstal socialním demokratům a liberálům v národně socialní straně vydatný společník. Zapomínalo se na to, že proti nám »klerikálům« na konec všecky různorodé, ale atheisticky kongruentní živly se spojí. A to bylo nejpovážlivější v celé naší roztržce, že proti nepřátelům byla stará garda křesťansko-socialních vojů seslabena a mladí zápasníci nevytrvali a brzo pouštěli zbraně z rukou. Nepřítel, zvláště v letech 1902—1904 měl volné pole.

Křesťanští socialové, jak poměry v uvedených letech se vyvinuly, měli se více k sobě semknouti a ne se trhati, třebas pro nějakou různost v zásadě nebyla tu shoda. Ale toho na neštěstí nebylo.

Národní socialisté, nový nepřítel křesťanských socialů, jimž po pražských protiněmeckých pouličních bouřích v měsíci listopadu a prosinci roku 1897 postavil se bývalý redaktor liberálních »Národních Listů« Václav Jaroslav Klofáč v čelo, ačkoliv měli červeno-bílý český prapor vysoko nad svojí stranou pozvednutý, přece byli nám, křesťanským socialům, v ohledu směru křesťanského právě tak nebezpeční, jako internacionalní socialní demokracie. Proto mezi křesť. socialy neměla se vzájemnost rozvazovat.

Zásady a snahy národních socialistů po známém prohlášení socialních demokratů v říšské radě zdály se mnohým Čechům stavu řemeslnického a dělnického správnými — se stanoviska stáročního, ale to byl jen klam. Národní socialisté právě jako

socialní demokraté nerozpakovali se bojovati proti katolicismu pod heslem klerikalismu, kteréž heslo přijali od mladočeských liberálů a radikálů, tiskem i s tribuny.

V tom již roku 1900 nebylo mezi národními socialisty a socialními demokraty u nás pražádného rozdílu, zde si mohli směle proti katolíkům vlastenecky i státoprávně smýšlejícím podati ruce. A národní socialisté ani dnes nejsou a nebudou jinými. Jejich program je smíšeninou výstředního liberalismu a socialismu právě jako program socialních demokratů, rozdíl dělá jenom barva. Socialní demokraté jako internacionálové jsou rudí a národní socialisté jsou Čechové a proto mají za symbol prapor červenobílý, ale to na podstatě programové a jeho důslednosti nic nemění. Program národních socialistů přijatý na sjezdu strany v Praze dne 28. září r. 1902 ohledně církve zní: socialism církevní potíráme. Církev nechť podléhá autoritě společenského zákonodárstvi, v něm pak nesmějí míti církve nijakých privilegií!! Tím, doufám, celá národně-socialní strana je nejlépe karakterisována.

Socialní demokraté, když se r. 1897 národní socialisté objevili na veřejnosti, vítali je pouze sarkastickými úsměvy; když však viděli, že je směšnými neučiní, pustili se do nich jako dříve do nás — rozbíjeli jim schůze a ostouzeli je v novinách. Činili tak proto, že jim národní socialisté přebírali v dělnictvu kšeft (sbírkami na různé fondy), kterého se soc. demokraté za žádnou cenu nechtěli vzdát a nevzdají. A poměr ten trvá až do dnes. Kde však objeví se soc. demokraté a nár. socialisté na schůzích křesťanských socialů, jako se stalo r. 1903 v Plzni a jinde, tam jdou svorně proti nám a nic je od sebe nerozlišuje. Na »klerikály« jsou jako pevná žulová skála a sebe lepší thema křesť. soc. nepřipustí ke klidnému vyřízení. Rovněž i v tisku je hanobí. Takovými jsou.

X.

Vyhledávání příčin k rozkolu mezi křesť. socialy. Uvítání »Křesťanského Demokrata« redakcí »Lidového Listu«.

Po volbách do páté kurie roku 1897 ještě jakž takž mezi křesťanskými socialy a mezi přívrženci křesťansko-socialní lidové strany zachován byl klid — až na novinářské polemiky proti straně křesťansko-socialní. A polemiky tyto, proti nám, propouštěl více než »Lidový List«, což nejvíce mne zarmucovalo, brněnský »Dělník«, kterému jsem sám před 12 lety s P. Pl. J. Mathonem k založení pomáhal a celou řadu let do něho pracoval. Redaktory »Dělníka« byli v letech 1895—1898 Fr. Rud. Chytil a P. Prok. Šup.

K rozkolu ve straně křesťanských socialů vyhledávány i malicherné záminky, tak na př. již v čísle 7. r. II. »Děl.« ze dne 11. dubna r. 1896, tedy za 18 měsíců po sjezdu Litomyšlském, propuštěn byl článek od J. H. D. »Doplňky a vysvětlívky k našemu programu (litomyšlskému)« a vyhledávána v něm nejasnost, neurčitost — čímž prý strana je poškozována ve výsledcích a psáno hned o zájmovém zastoupení jako choulostivém a také nejasném. A přece pisatel článku na sjezdu v Litomyšli nejen nebyl, ale ani návrh na jasnější a určitější programový článek tam písemně neposlal, ačkoliv měl program v návrhu 8 dní před sjezdem tištěný

v rukou jako všichni delegáti. A člen redakce »Dělníka« na sjezdu P. Prokop Šup k programovému odstavci o zájmovém zastoupení ani slovem o zlepšení jeho se také nezmínil. Za to však v »Dělníku« za osmnáct měsíců dovoleno bylo hlásati, že věc »vysvětliti se musí na sjezdu nejbližším«.

Aby však rozpor byl ještě větší a zmatky pestřejší, vystoupil ve schůzi Politického klubu katol. dělnictva v Čechách, konané dne 12. dubna r. 1896 (za vedení schůze místopředsedou Frant. Koryntou), kaplan dp. Emil Dlouhý a při rokování o volební opravě hr. Badeniho na zřízení páté kurie do říšské rady prohlásil se přímo pro všeobecné rovné volební právo do říšské rady a pro všeobecné volební zájmové právo do zemského sněmu král. Českého — proti znění programu.[58])

Že takovéto nedůslednosti, dokud program byl v platnosti, nemohli křesťanští socialové trpěti a že na ně odpovídali, rozumí se samo sebou. Požadování všeobecného rovného hlasovacího práva, kterého se dosud jen protikřesťanské strany zastávaly, musili ovšem křesť. socialové co nejrázněji a hned v zárodcích odvrhovati, a proto dr. Rud. Horský i já v »Dělnických Novinách« počali jsme věc vysvětlovati a zájmové volební právo a s ním program litomyšlský rázně hájiti. Nečinili jsme nic než svoji povinnost jako členové strany.

Než, na tom nebylo dosti: Pražský »Lidový List« propouštěl ještě i jiné články proti straně sjezdem litomyšlským ustanovené a hlavně proti jejím čelním mužům. Tak na př. autor článku »K organisaci« pod pseudonymem Justus v č. 16. r I. ze dne 12. května r. 1897 psal o potřebě a nutnosti výkonného výboru a jeho činnosti, jako by tu žádného výkonného výboru strany vůbec nebylo a přece výbor pro plnění litomyšlského programu a vedení strany roku 1894 byl ustanoven a zasedali v něm: dr. R. Horský, V. Žižka, L. Havelka, L. Skružný, J. Brož, B. Eichler a já. Bylo to tedy naprosté neuznávání výboru tohoto. A dále Ferd. S. ve článku »K organisaci«, v č. 17. r. I. »Lidového Listu« navazoval na článek minulý a líčil nutnou potřebu řečníků těmito slovy: »I my potřebujeme (jako jiné strany) takovéto, zcela neodvislé lidi, řečníky atd.«, což vykládáno u nás tak, jakoby řečníci a lidé ze strany křesťansko-socialní a ze socialního odboru družstva Vlasť nebyli úplně samostatní a neodvislí, ačkoliv je nikdo nikdy, co do činnosti a řečnictví, nekontroloval a na jejich volnosti jich nezkracoval ani v tom nejmenším — jak na své svědomí dosud tvrdím. A dále tento pán Ferd. S. (snad bývalý socialní demokrat Ferd. Schwarz) pokračoval: »a proto bude nutno postarati se straně o řečníky úplně nezávislé a lidi úplně volné atd.«[59]) Nejinak psáno bylo ve článku »K organisaci« v č. 18. a 19. r. I. »Lidového Listu«, kde se opět hlásalo: »Nám je potřeba soudruhů nadšených, obětavých, schopných atd.«, jakoby někdo větší schopnost k organisování a k vyvolání ruchu křesťansko-socialního nad nás, staré křesťanské socialy od »Dělnických Novin«, byl dosud prokázal;

[58]) »Dělník« č. 8. r. XII. ze dne 25. dubna 1896.

[59]) Ferd. Schwarz, dělník nám úplně neznámý, který několikrát v našich schůzích se mihl — jako odpadlík od soc. dem. — a zmizel z hnutí velmi záhy.

o obětavosti se nemusím ani zmiňovati. Jak mladí křesť. socialové byli obětavými pro hnutí katol. dělnictva, to se ukáže na konec těchto dějin samo — a fakty.

V »Lidovém Listu« čís. 4. roč. II. ze dne 10. listopadu r. 1897 bylo také poukazováno na sjezd katolických spolků moravských v Hulíně, kde zvolen byl 12členný spolkový ústřední výbor a tázáno se, zdaž zůstaneme v Čechách pozadu, že také takový výbor (který by se byl ovšem též neposlouchal právě jako výbor sjezdu Litomyšlského) by se měl u nás ustaviti a více jiných výtek nám křesťanským socialům mladou stranou stále předhazováno a nespokojenost proti nám, v lidu jindy nám oddaném, šířena.

Nejvyšší bod v náběhu k rozkolu byl však dosažen, když »Lidový List« za redakce Václava Myslivce v čísle 7. roč. II. ze dne 22. prosince r. 1897 přinesl toto neblahé prohlášení:

»Přátelé! V poslední chvíli ještě oznamujeme Vám, že dne 5. ledna 1898 vyjde první číslo čtrnáctidenníku »Křesťanský Demokrat«. Agitujte proň! Redakci povede známý bojovník náš P. Dlouhý-Pokorný.«

V následujícím čísle 8. r. II. »Lidového Listu« doporučovala redakce »Lidového Listu« »Křesťanského Demokrata« zvláštním článkem, v němž »Křesťanský Demokrat« nazván bratrem »Lidového Listu« a voláno tam výslovně s »Novým Životem« (kterýžto list byl založen proti »Vlasti«) »nemáme fondů, nemáme kapitálů, ale máme vůli poctivou atd.«, jakoby nikde jinde nebylo vůle poctivé. Na konec redakce »Lidového Listu« přála »Křesťanskému Demokratu« »hojně zdaru«. Ovšem tomuto přátelství »Lidového Listu«, u něhož byl redaktorem Václav Myslivec, nelze se nikterak diviti, když místo P. Emila Dlouhého-Pokorného stal se již druhým číslem »Křesťanského Demokrata« redaktorem Václav Myslivec. Měly tedy oba listy redaktora jednoho a proto mohly snadno oba listy býti si bratry.

Avšak tohle to postřehli »staří« křesťanští socialové a naléhali na utužení a jednotu strany, aby rýpačky a kotrmelce se nemohly dále díti. »Kdo chce býti křesť. socialem — řekli jsme si — ať je jím, a kdo chce býti křesťanským demokratem, ať se nehlásí ku křesťanskému socialismu. Mladí budou tak vehnáni v nemilou situaci, v níž jaksi zůstanou důslednými, a co z toho bude následovati, je věcí jejich a ne naší.« I pracováno k tomu, aby co nejdříve svolána byla důvěrná konference křesťanských socialů, na níž by se rozhodlo, má-li býti ve vykládání programu litomyšlského, jakož i pražského z roku 1896 jednota neb ne. A k památné této konferenci také došlo dne 16. ledna 1898.

XI.

Konference křesť. socialů a křesť. demokratů. Kandidátní listina křesť. demokratů k valné hromadě družstva Vlast. Náš protest proti této listině.

Konference sešla se o 4. hod. odp. v neděli dne 16 ledna 1898 v místnostech Akademického spolku Družstvo Arnošta z Pardubic v Praze (I. čp. 223) a zahájena byla p. Jos. Hovádkem jménem

svolavatelů. Předsedou schůze zvolen byl p. Jos. Hovádek a zapisovatelem právník p. Gustav Mazanec. Mně připadl úkol referátu. Schůze byla četně navštívena. Do schůze dostavil se také dr. Rud. Horský a měl ku shromáždění pěknou řeč o jednomyslném a stejném postupu všech křesťanských socialů dle programů. Výsledek schůze byl, že zvoleno 12členné komité, které mělo za úkol, býti pravou rukou zemského výkonného výboru strany a vykonavatelem nutných organisačních prací v zájmu celé strany.

Výbor zemský měl pak těmto pracím dávati svého schválení a měl býti komitétu radou ve spletitých záležitostech.

Do tohoto komitétu zvoleni pak pánové: dr. Rud. Horský, Václav Žižka, T. J. Jiroušek, Matěj Patočka, Frant. Satorie, Václ. Stupka, Jan Vaňura, P. Dlouhý-Pokorný, Jos. Hovádek, Václav Myslivec, Gustav Mazanec a Prokop Jindra.

To stalo se dne 16. ledna a dne 18. ledna měl užší kroužek tohoto komitétu odpoledne v kaplance P. Emila Dlouhého-Pokorného u sv. Jindřicha malou informační poradu, jíž byli přítomni: dr. Rud. Horský, P. Dlouhý-Pokorný, Gustav Mazanec, já a ještě někteří a zde v bratrství ujednáno, jak k pracím přikročiti, aby rozhárané poměry a spory ve straně byly jednou skoncovány. Vyprovodiv po poradě dra. Rud. Horského k železné lávce »u Rudolfinum«, zašel jsem si do Cyrillo-Methodějské knihtiskárny Václava Kotrby s některými rukopisy pro »Dělnické Noviny«, které se zde tiskly — a kde zároveň tiskl se nový list »Křesťanský Demokrat«. Tam náhodou dostal se mně do rukou exemplář 2. čísla »Křesťanského Demokrata«, který měl příštího dne vyjíti. K mému velikému překvapení četl jsem v tomto listu kandidátní listinu proti listině výboru družstva Vlast k valné hromadě dne 27. ledna 1898 a do výboru navrhován k volbě P. Dlouhý-Pokorný a já a Václav Myslivec mezi náhradníky. JUDr. Vojtěch Vrťátko z Kolína, kaplan Jos. Frydrych z Dol. Slivna a Frant. Kotrč z Prahy byli z naší kandidátní listiny škrtnuti a P. Dlouhým-Pokorným, mnou a Václavem Myslivcem nahraženi. Šel jsem hned za red. Tom. Škrdlem do domu záložny sv. Václavské, kdež byl schůzi přítomen, a potkavše se v Řetězové ulici, odebrali jsme se do redakce »Katol. Listů« a zde jsme sepsali prohlášení do »Katol. Listů«, aby se nikdo z našich lidí nedal na tuto kandidátní listinu křesťanských demokratů chytit a volil dle kandidátní listiny výboru družstva Vlast, čímž předejde se novým sporům, křesť. demokraty tajně za zády výboru družstva Vlast umluveným.

Rozumí se, že když jsme přišli do redakce »Katolických Listů«, nastalo tam velké podivení nad tím, jak se nám dostal do ruky »Křesťanský Demokrat«, jehož bylo toliko několik čísel k censuře na zítřejší den přichystáno a ostatní náklad měl se teprve ráno začít tisknouti. Pátrání, jak se nám list dostal do rukou, zůstalo ovšem bez výsledku a neví to do dnes nikdo. Naše prohlášení vyšlo v »Katolických Listech« zároveň s »Křesťanským Demokratem«.

Tak s námi křesťanští demokraté jednali. Pracovali jsme s nimi v důvěře na smíru a pokoji ve straně a oni v týž čas za námi pracovali proti našim úmyslům i snahám a hlavně ve druž-

stvu Vlasť. Ve 4 hod. odpoledne podávali jsme si s nimi ruce na bratrství a v 6 hodin v týž den už jsme četli v jejich orgánu jejich kandidátní listinu proti listině výboru družstva Vlasť. A pak se měl smír dařiti.

Kdyby byli křesť. demokraté oné kandidátní listiny neuveřejnili, mohli se snadno do výboru družstva dostati, neboť měli již pro sebe z venkova 40 hlasů. Vidouce to, neboť volební listiny byly dle stanov zasílány do výboru, rozvinuli jsme protiagitaci a získali jsme ve 14 dnech proti nim 60 svých hlasů.

Někteří nám zazlívali, že jsme P. Dlouhého-Pokorného do výboru nepustili, ale klamali se: výbor bez něho zůstal pevným a svorným a co se proti družstvu dělo, dálo se mimo výbor a výbor proti všem škůdcům družstva svorně a jednolitě vystupoval — kdyby se však byl P. Dlouhý-Pokorný do výboru dostal, byl by nám zde život ztrpčoval, nebo byl by o všem tendenčně do časopisů referoval, jak to dělal o valných hromadách družstva Vlasť, jichž se súčastňoval.

Když jsem druhý den k Dru. Rud. Horskému s naším prohlášením v »Kat. Listech« přišel a když si je Dr. Horský přečetl, vypadly mu »Katol. Listy« z rukou na zem, tak byl ohromen tím, co včera u P. Dlouhého-Pokorného viděl a co se za jeho zády stalo.[60])

(Pokračování.)

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Slavnost Božího Těla.

Průvod Božího Těla — nádherná slavnost hanáckého lidu! Celá obec jest zametena, cesta urovnána, před slavností »národní dělo«*) hřmí, hudba jásá, družičky se sbírají, úřadi chvátají do sakristie.

Velebná Svátost z chrámu vynesena, úřadi drží nabarvené hole baldachýnu, kněz poprvé žehná velebnou Svátostí. Vše kleká, dělo zahouklo, intrádo zaznělo.... Nosiči baldachýnu leckde ještě jsou v národním kroji na př. v Záhlinicích, v Lobodicích; též starší družičky. U oltářičků trhají se halouzky s březek a zanesou se domů za obrázky. Plachetky na čtyřech oltářích bývají někde starobyle vyšity.

Jest po slavnosti.... Hudba stojí seřaděna u brány kostelní čekajíc na místní panstvo. Sotva že toto vychází, spustí marš; takové veselé pochody místy hrává po požehnání u čtyř oltářičků.

[60]) Křesť. demokraté měli ve výboru družstva Vlasť vítězství jisté. Satorie měl býti u nás domovníkem a jedna matka nám sdělila, že její dcera přijde sem za úřednici, nebo jí to zajistil p. Václ. Myslivec. A až by red. Tom. Škrdle zaplatil dluhy družstva, chtěli se celého družstva zmocniti. Dr. Horského chtěli si nechati pro forma za předsedu, red. Tom. Škrdle měl býti i dále administrátorem, ale bez redakce »Vlasti«, a co by byli se mnou učinili, o tom jsme se nedověděli. Tento plán byl nám před lety prozrazen a proto jsme asi 20 demokratických vůdců z družstva propustili a žijeme nyní klidně dále.

*) Národní dělo jest bečka trychtýřové podoby, asi 3 m. dlouhá, na obou koncích otevřena. Ústí do děla jest úzké, konec široký.

V oktáv Božího Těla v Hradčanech na Prostějovsku hledali »*Ječmínka*«; jinde hledal se v advent.*)

Sv. Jana Křtitele, 24. června.

Před svátkem narození sv. Jana Křtitele pálívali děvčata i chlapci na Hané »*Jána*«. Pálíval se na hranicích. Narovnala se hromádka slámy a dřeva, podpálili oboje, smělí přes oheň skákali, jiní žhavá dřeva vyhazovali do vzduchu; též se zpívalo.

Sv. Petra a Pavla, 29. června.

V Záhlinicích vycházeli hospodáři a hospodyně prohlížet obilí, zda dozrává. Když uzřeli kousek rži dozrávající, brzo po svátku ji sežali, aby měli na chléb. Tu bohatší se jim smávali, že žnou rež na »*obřísla do krků*«.

Na slavnost knížat apoštolských nemá pršeti, aby nebylo mnoho myší.

Sv. Anny, 26. července.

Na den sv. Anny. — poloviční svátek na Hané.

Sv. andělů strážných.

Kdo chce viděti kus bohaté Hané, ať zajde si na »*Andílka*« do Dubu na pouť. Též jest tam oharků (okurků) dosti; proto se říká »poď na oharky do Dubu«.

Slavnost narození a jména P. Marie.

Největší pouti na oslavu P. Marie konají se v tyto dny na *sv. Hostýn a na sv. Kopeček*. Též o nanebevzetí P. Marie procesí bývají veliká.

Jaké oblibě se těší poutnická místa sv. Kopeček a Hostýn u lidu hanáckého, vysvítá z těchto hanáckých písniček:

Když jsem já šel na *svatý Kopeček*,
potkal mě tam hanácký chlapeček.

Ptám se já tě hanácký chlapečku,
kudy cesta k svatému Kopečku?

Tamhle je ta panenka Maria,
ona voní jako konvalija.

Jenom pospěš můj milý pútničku,
tam ty najdeš svú milú matičku.**)

Od Hranic z Černotína.

Matičko *Kopecká* te se toze hrzká,
Tatičko nebeské, te se taky hrzké,

Milostivá nám boď,
idem k Tobě na póť,
k svatymo Kopečko,
donesem tě svičko.

Panenko Marija,
pros za nás o Sena
za všecke Hanáke
za mě extra take.***)

*) V Hradčanech hledajíce Ječmínka chodili po hranicích, v jiných dědinách prohlížejí stavení, zda-li v nich nepřebývají osoby bez povolení obecního úřadu.

**) Sušil, str. 17.

***) Viz nápěv u Bartoše v »Nár. písních morav.« č. 1893.

Na *svatém Kopečku, na svatém Hosténě,*
a tam jsó dvě perličky,
není jich v Moravě.

Není na Moravě přes ty dvě Marie,
jedna na svatém Kopečku,
druhá na Hosténě.

Ja kdybych byl umřel na svatém Kopečku,
byli by mně pochovali
v samém izopečku.

Ja kdybych byl umřel na svatém Hosténě,
byli by mně dali přikrýt
v samým rozmarýně

Za svatým Fridečkem sluněčko vychází,
budiž pozdravena, ode všech uctěna
Fridecká Maria.

Nad svatým Hosténem stojí na poledně,
budiž pozdravena, ode všech uctěna
Hosténská Maria.

Nad svatým Kopečkem sluněčko zachází,
budiž pozdravena, ode všech uctěna
Kopecká Maria.*)

Z Něčic u Soběchleb.

Když jest řeč o poutních místech na Hané, třeba dodati, že na Pannu Marii bolestnou na jaře *v Kroměříži* a po triduum pozdvižení sv. kříže *v Prostějově* bývá veliká síla účastníků. Též do *Pivína* u Prostějova daleké okolí putuje, zvláště na narození P. Marie; některé osady se k této pouti zaslíbily. O slovutném poutním místě *Dubu* již se stala zmínka; mohutné věže chrámu Dubského daleko vévodí žirné Hané.

Hody.

Hanáci slavívají dvoje hody: *hroby* či *cisařsky*, a *maly hode* či *hodky*. Za starodávna prvé hody slavívaly se na podzim po skončených pracích v různý čas; až císař Josef II. chtěl je míti v třetí neděli říjnovou, odtud nazvány císařskými. V leckterých však osadách lid vrátil se později ke svým starým hodům, z nichž nejčastější byly svatomartinské.

Maly hode konají se na den patrona chrámu Páně; říkává se větším dílem na Hané: tam a tam je *pót*. Nebývají tak slavné jako císařské.

Na pouti hrávalo se druhdy v »*lidošku*«. Nějaký kramář vypůjčil si stůl, na něm rozložil na lepence přilepených šest obrázků (panny, strýce, jelena, hospody, růže a myslivce); tytéž obrázky měl na šestihranné kostce dřevěné, kterou pouštěl do komínka. Obrázky se obsazovaly krejcary; za krejcar šťastný hráč, když kostka se obrátila na jím obsazený obrázek, dostal šest, za dva — dvanáct atd. V lidušku se nesmělo hráti ve velké služby Boží; běda liduškářovi, kterého zastihl úřad konající službu! Okamžitě

*) Sušil, str. 62—63.

stůl byl převrácen, a liduškář hnán »svinským krokem«. Z pouti rozdává se »pouť« t. j. cukroví. Večer bývá muzika.

Dóške se odbývaly po malých hodech v pondělí,*) nebo byl-li svátek, tož na druhý den. Dóške (doušky) byly slavnosti, na kterých se mnoho »doušků« učinilo t. j. společné pití. Nejslavnější dóšky byly, když se prohlížely obecní hranice. Každý soused vázán byl téhož dne do kostela na mši sv. jíti, a po kostele k deváté hodině pod pokutou dostaviti se do hospody, odkud se šlo na pole. Umluveno bylo napřed, že kdo bude míti zaoráno u kamene, musí dáti dva groše, kdo mimo kámen — groš.

Na poli »sády«**) motykou odkopal a potom vstoupil někdo na ně, aby se viděla rovná čára. Když se zjistilo, že někdo jest v pokutě, zapsalo se jeho jméno a chodilo se dále bez oběda až třeba do tří hodin odpoledne.

U posledního sádu prvňáku-sousedovi udělována »památka«, aby nezapomněl, kde sády stojí. Prvňák musil lehnouti dolů břichem na sád a některý starší soused, splnomocněný úřadem obecním, vykonal památku.

Vzal rýl a dával jím prvňákovi na záda ve třech odstavcích zvolna napomenutí, říkaje toto:

1. Dávám tobě, mladymo sósedovi, prvni ve jmenu nésvětéši Trojice, abes decke na paměti měl, že po temto svátko je dóška na hranice.

2. Tě dávám drohó k óctě a slávě našéch zemskéch patrónu — svatéch Cyrila a Methoda — a patróna našeho kostela (kaple), abe tebe opatrovale v ževotě tvym.

3. Tě dávám třeti z láske, abes si pamatoval, kdo tě jich dával a decky na mě s dobrym pamatoval.

Po obřadech nováček vstal a poděkoval a šlo se do hospody, kdež se vybírala pokuta, jíž se musilo tolik vybrati, aby vystačila na dóške až do večera. Místy muzika hrála. V hospodě se pokračovalo v přijímání sousedů.***) Jindy dóške se konaly při prohlídce koryt na pastvisku, a při jiné úřední práci.

Hlučně a okázale slavívaly se *hrobe hode*; trvávaly od neděle až do pátku, a příští neděli ještě byly *pohodky*. Proto není divu, že se zpívávalo:

Oj, hode, hodečke,
debeste bévale decke!

anebo:

Dež só hode,
tož só hode,
poďme stará
do hospode.

Na hody těšívali se staří i mladí; staří zabíjeli si hodulu, mladí bavili se tancem, mlátili slepici, stínali berana.

*) V »Selském archivu« (I., str. 25.) stojí psáno, že nejslavnější doušky slavily se o sv. Duše, *neboť v každé vesnici obcházeli hranice.* Obcházení hranic dálo se též na 1. května (Záhlinice), v oktáv Božího Těla (Hradčany u Prostějova), po malých hodech v pondělí (v Bystročicích), po sv. Trojici (Náklo).

**) Mezníky, hranečníky.

***) Viz v mé knize »Z hanáckých dědin a měst«, I., str. 100—101.

Slyšme vypravování stařička Pospíšila ze Skaštic u Kroměříže: »Za stara na hody sme se jinak chystali než včil. Já sem byl ještě osm roků sousedem, co sme pásli hodule mezi koňma; ostatní hovězí dobytek pásl se za koňma, dycky se koně přehnali, a zas tam šel hovězí dobytek, jenom hodule šly s koňma, aby se brzo na lepší trávě vypásly.

Hodule to byl buď vůl nebo jalovice; koupili sme ju za 15—20 rýnských, aji za 10. Když někdo chystal se k svajbě nebo na primicije, to směl taky s povolením rychtářovým hodule pást. Hodule se kupovaly hned na jaře. Před hodama 2—3 dni*) hodulu zabil řezník, droby sme jedli my sousedi na snídani a na večeři, i polívku držčkovicu. Masny střeva se nadívaly kašou, a to tak, že se obrácené střevo oválilo v kaši a pak zas se obrátilo do vnitř. Z masa se pekly pečinky. Kůže se prodala za 4—5 zl.

Na hody sme doma k snídani jedli držčkovicu, v níž se vařily i jelétka kašovy. K obědu sme měli napřed polívku, při Holešově a Olomouci zelí, pak máčku z drobů lehkých a pečinku se zelím a vdolky. K máčce byly »vdoláně«, to byly vdolky nenadívany, posypany postrouhaným chlebem. Než se vsadily do pece, pomastily se a pak se posypaly. K večeři se jedlo, co zůstalo od oběda.«

V Lobodicích jinaké zřízení měli s hodulemi; tam z 45 usedlých, kteří měli právo pásti, mohli se čtyři nebo pět spojiti ke koupi hodule, a pásti ji v ohradě na trávníku v »telecím stádě«;**) neplatili za to nic, leda »sépku« pastýřovi, za jiné kusy se platívalo, co se na ně rozpočetlo. O hodech společníci hoduli zabili, rozdělili se; často jim i maso zasmrádlo. V jiných osadách každý *desátek****) měl svou hoduli, jež o hodech se zabíjela.

Obraťme svou pozornost k mládeži.

Na hody děvčata zdobívala své milé rozmarýnem;†) rozmarýn se přivazoval za klobouk buď soukromě nebo až v hospodě. Některý jonák měl pozlacený rozmarýn s pentličkami i dvakrát kolem do kola klobouku ovinutý. Kdo nedostal od milé, koupil si sám; v Olomouci na trhu vidíval jsem rozmarýnů hojnost na výběr. Nyní nosí za klobouky rozmarýny malí chlapci, a někteří pohunci. Po požehnání svolávala hudba před hospodou hodovníky. Ze všech stran zábavy a tancechtiví se hrnuli.

V hospodě zvolený stárek††) měl péči o pořádek. Přišla-li sousední chasa na hody bez stárka, zpívali jí někde na posměch:

Slatinšší chasníci,
kde pak máte stárka?
Stárek leží pod lavicó,
hosa ho zašlápla.

*) V Hluchově hodule se zabíjely ve středu.

**) Telecí stádo mělo lepší pastviny.

***) Při obecních hromadách a pití ti, kteří seděli za jedním stolem, tvořili desátek, bývalo jich obyčejně deset. V Hulíně kapitolníci měli starší a mladší stůl.

†) Po hodech rozmarýny se zavěsily za obrázky do světnic.

††) Někde měli více stárků až čtyři; na Hané volba stárků na hody byla řídká.

Zhusta se o hodech chlapci pobili, bitka patřila jaksi k bujnému veselí hodovému.

Na Vyškovsku bývalo zvykem »*mlátit slepice*«,*) někde *v pondělí*, jinde v úterý odpoledne. Dopoledne toho dne chodila chasa po dědině »po slípkách«. Všecky slepice, jež dostali, buď na prostranství uprostřed dědiny nebo za dědinou na pastvisku až po krk do země zakopali. Potom přišla chasa obojího pohlaví s hudbou na ono místo a rozstoupila se kolem slepic. Tu se určil chasník, jenž měl býti »Vondrou«. Zavázali mu oči, dali mu do rukou cep, a on za průvodu hudby a posměšného pokřikování: »Slepé Vondro, hledé, kde je kocór šedé!« mlátil po hlavách slepic, až je ubil. — Večer pak byla hostina. — Jinde takovým způsobem mlátívali *káčera*.

V úterý nebo až ve čtvrtek na Hané *stínali berana*. Skopalík píše, že »ve čtvrtek odpoledne u nich v Záhlinicích až do roku 1830 přistrojili berana, pentlemi jej okrášlivše, přivázali jej do korýtka, v jakém řezníci obyčejně berany zabíjejí, a nesli jej v průvodu hudby čtyři pacholci na ramenou, doprovázení od veškeré chasy obojího pohlaví kolem po dědině a přišedše před hospodu, postavili jej tu na prostřed cesty. Zatím dostavilo se i ostatní obyvatelstvo; neboť berana stínati chtěl každý vidět; i matky nesly děti na rukou, by se na tuto nebohou oběť podívaly. Hudba hrála a chasa okolo nebohého beránka tancovala. Potom vystouplo několik nejstarších statečných pacholků s nabroušenými kosíři, jimiž sečku řezávali a držíce kosíř tak, jako voják šavli, tancovali okolo, až stárek, jemuž připadla úloha, by berana sťal, napřáhnuv ruku, ťal jej kosířem přes krk! — Odpadla-li hlava při první**) ráně, měl z toho stárek chválu; pak-li ne, přistoupil druhý chasník, aby dořal hlavu. Když se to tomu zdařilo, měl tento chválu, prvnímu dostalo se, zvlášť od děvčat výsměchu. Sťatého berana pak řezník z kůže zdělal, hospodská maso upekla, a pacholci si na ubožáku pochutnali.«

Ve čtvrtek odpoledne kolem třetí hodiny Lobodské dívky vzaly měch a travnici a za průvodu hudby šly *na písek* do řeky Moravy,***) by měly jeho dosti na drhnutí nádobí. Chlapci je doprovázeli. Jak naplnily měchy, daly je do travnic na záda a krátcejíce před hudbou, přese všechno, že pískem obtěžkány byly, poskakovaly. V hospodě písek postavily na lavice a daly se do tance na novo; braly chlapce do kola, ale též samy všechno platily. Kolem 10. večer vracely se domů, vzdychajíce:

Oj hode, hodečke, (Pokračování.)
debeste bévale decke!

*) V »Mor. lidu« na str. 68.
**) Někdy naschvál krk beranovi posypali solí a rozmočili, by stvrdla.
***) V Lobodicích říká se do Vazové.

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

(Pokračování.)

»Přehled« uvítal brožuru páně Masarykovu slovy: »Jasné a přesné formulování Masarykových názorů náboženských má význam značný i praktický. Při tom všem jsou konečné projevy Masarykovy o náboženství velmi poučny a působivy i pro duševní život těch, kdož se snaží *po svém* řešit si základní otázky života . . . Z Masarykova pojímání otázky náboženské může se učit každý krajní opravdovosti a svědomitosti vnitřního života . . .« Kdo brožuru páně Masarykovu přečte, nenajde tu, jak jsem dokázal, rozhodně »jasné« a »přesné« formulování jeho názorů náboženských, a nebude proto také brožura jeho míti nějaký značný praktický význam, jak míní referent »Přehledu.« Pochybuji rovněž velice, že by se z ní snad někdo mohl naučiti nějaké náboženské opravdovosti: muselť by se jí naučiti nejprve pan profesor Masaryk sám. Co přiznávám, jest, že může míti brožura pouze ten praktický význam, že naučí leckoho *po svém* řešiti nejdůležitější otázky života.*)

Ovše tu i tam některé názory pana profesora (ač i ty nejsou jeho »vlastní«, neboť čítáme je již ode mnoha let téměř ve všech socialnědemokratických listech), zaslouží přece zmínky, neboť jsou zcela jasné a přesné a z nich nejlépe patrno jest aspoň jeho stanovisko k nám katolíkům a ku katolické církvi.

Resumé celé jeho brožury obsaženo jest asi v těchto několika následujících výrocích:

»Nestačí nám už mluvit proti klerikalismu a t. p.« (čtenář se domyslí: *ale i přímo proti katolicismu)* (str. 15).

»Pro nás je náboženství církevní, zejména *katolicismus* (nejen klerikalismus!) *překonáno*« (str. 18).

»Dosud se jaks taks mluvilo proti církvím, proti klerikalismu, *ale to nestačí.* Jestliže myslit, tož domyslit, a tudíž také jednat. V tom máme na Husovi příklad« (str. 34).

»Rovnost musí býti nejen politická a socialní, nýbrž také náboženská. To znamená *zrušení všeho aristokratického kněžství a církve* . . .« (str. 40).

»Žádná officielní církev nevyhovuje těmto požadavkům ani z daleka. *Nejméně církev římská* . . .« (str. 41).

»Ježíš žádal po zbožném víru, *my již nevěříme a věřit nemůžeme a nechceme,* neboť pochopili jsme, že věřit v boha a bohu vždy znamená věřit člověku, jinému nebo sobě« (str. 43).

Konečně sluší se zmíniti i o tom, že profesoru Masarykovi i *samo křesťanství je již překonáno.* Uznává sice, že Ježíš byl veliký učitel

*) Ale tato zásluha brožury nebude zajisté každým stejně oceňována. Mimoděk mne tu napadají slova zmíněného již svrchu zakladatele positivismu *Comteho* (Sociologie, přel. Brejcha str. 80.): »V zemích, kde *rozumový rozklad* rozhodnut byl v šestnáctém století politickou převahou protestantismu, rozptýlenost byla ještě větší, poněvadž duch lidský využil své emancipace, aby se oddal diskussi náboženských mínění, která jsou nejmlhavější a nejspornější. To stalo se ve Spojených Státech, kde křestanství rozpadlo se na několik set sekt, které opět se dělí na mínění skoro individualní. Ale národové, kteří vyhnuli se — jako Francie — *klamné metě protestantismu, nemohli nicméně ujíti rozumové anarchii, která plyne z delšího užívání práva volného bádání«!* V tom smyslu »zásluhu« brožuře páně Masarykově přičítám a v tom souhlasím s referentem »Přehledu«, že brožura může míti praktický význam!

náboženství, ale žádný Bůh, jenž se mohl mýlit a také se skutečně mýlil a nepřinesl nám pravdu celou a proto nám jeho učení — již nevyhovuje (str. 41). Ježíš, veliký učitel náboženství se tedy mýliti mohl, ale že by se mýliti mohl i pan profesor Masaryk — to ho ovšem ani ve snu nenapadne.

Aspoň v těchto bodech odhalil nám pan profesor své nitro a za to jsme mu vděčni. Nebude moci aspoň dnes žádný již tvrditi, že je prof. Masaryk pouze proti klerikalismu, neboť zcela srozumitelně se vyjádřil, *že je proti katolicismu, proti křesťanství a zjevnému náboženství vůbec.*

Masaryk neuznává již ani Písmo Svaté za pramen víry. Ježíš se prý mýliti mohl! Písmo však praví: »Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant. Coelum et terra transibunt, *verba autem mea non praeteribunt*« (Matth. 24, 34, 35.) t. j. nebe a země pominou, *ale slova má nepominou!* Nelhal Kristus tedy vlastně podle pana profesora, když tvrdil, že slova a učení jeho nepomine, když pominulo a nám již nevyhovuje?

Kristus nepřinesl prý pravdu všechnu! Písmo však praví: »Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum. Ego te clarificavi super terram, *opus consummavi*, quod dedisti mihi ut faciam« (Joann. 17, 1—5). »Scio, quia Messias venit (qui dicitur Christus) cum ergo venerit ille, *nobis annunti abit omnia* . . .« (Joann., 4., 25, 26).

Prof. Masaryk popírá vůbec zjevení Boží*) a myslí, že obsah Písma doznati musí zlepšení. Syllabem však *zavržena byla věta:* »Divina revelatio est imperfecta et idcirco subjecta continuo et indefinito progressui, qui humanae rationis progressioni respondeat.« t. j. »Zjevení Boží jest nedokonalé, a za tou příčinou podrobeno neustálému a nekonečnému pokroku, jenž má býti ve shodě s vývojem rozumu lidského.«

Prof. Masaryk chce znáti pouze Krista člověka, jinými slovy neuvěří, že by Kristus byl Bohem. Co jsou pak všechna slova Kristova v Písmě, že jest syn Boha živého a pravý Bůh? Nejsou to pak pouhá slova, fráze, jimiž Kristus před apoštoly blýskati se chtěl? Masaryk neuznává, rozumí se samou sebou, zázraků, ani těch ne, které dle Písma Kristus učinil, neboť výslovně píše, že zázraků není a nikdy nebylo (str. 10).**) Nebyl ale pak Kristus, když přece »zázraky« dělal, dle něho jen — podvodníkem?

Pan profesor napsal také: »Církve nám nestačí svým učením, nestačí nám svým vedením, *nestačí nám svou mravností* . . . V posledních časech udály se na četných dvorech evropských skandály pobuřující svědomí — ozval se jeden kárný hlas se strany církevních hodnostářů?« (str. 13.). Především, proč se bouří svědomí páně Masarykovo pro nějaké skandály, když sám hned v první kapitole brožury horuje pro — úplnou svobodu svědomí? A dále, kdyby se ozval v případě takovém některý církevní hodnostář, nebyl by pan profesor první, jenž

*) Nepřisuzuje Bohu, bytosti nejvyšší, tedy ani tu schopnost, jakou má člověk, totiž — sdělovati své myšlénky jinému. Čím tedy vyniká ten Bůh nad člověka?

**) Doporučuji panu profesorovi spis: Die Wunder des Herrn im Evangelium, exegetisch und praktisch erläutert von Dr. Fonk. I. Teil, Innsbruck, 1903.

by řekl, že klerikalismus všímá si i záležitostí čistě rodinných a vměšuje se neprávem i do soukromého života jednotlivců??

Pan profesor píše, že mu nestačí církve svojí mravností! Mluví o církvích, ale má tu na mysli zejména nebo jedině církev katolickou, neboť jsa protestant, musí věděti, že protestantismus popřel vůbec viditelnou církev a proto o neviditelné církvi a její mravnosti nemůže vůbec mluvit. Týká se to tedy rozhodně církve katolické. Avšak chce-li logicky psáti, nemůže psáti vůbec o mravnosti či nemravnosti církve, nýbrž nanejvýše o mravnosti či nemravnosti jejích příslušníků. Bude-li míti pan profesor nemravné žáky (a kdyby jich bylo sebe více) nikdy nenapíšu: Prof. Masaryk nestačí mně svojí mravností . . . Pan profesor tu měl patrně na mysli známý případ v královské rodině saské. Ale chce snad po způsobu socialně-demokratických plátků svalovati vinu poklesnutí princezny na její katolicismus a na »jesuitský« duch v královské rodině saské? Může snad katolická církev za cizoložství princezny? Daleko spravedlivěji zachoval se v té příčině — protestantský list »*Evang. Kirchenzeitung*«, v němž pastor jeden doslovně napsal:

»Nicht, nicht der Katholizismus der Kronprinzessin ist zu berücksichtigen, sondern der naturalistische und libertinische Geist unserer Zeit. Tag für Tag wird in der schlechten Presse die freie Liebe gepredigt, nicht direkt aber so, dass alle Ehebruchsgeschichten mit dem grössten Behagen breit getreten und die Schuldigen mit süsslichen Phrasen entschuldigt werden. Abend für Abend wird auf den Brettern, die die Halbwelt bedeuten, ein lüsternes Stück nach dem anderen gegeben. In einer grossen Zahl von Romanen wird gar kein anderes Problem mehr behandelt als das erotische. Der neue Bürgermeister von Berlin gibt ja in seinem »grünen Huhn« die Lehre, Verhältnisse, die sich nicht biegen lassen, müsse man brechen. Was hat die sächsische Kronprinzessin anderes getan? Sie hat einfach in die Tat umgesetzt, was in der Presse, in der Literatur und auf der Bühne täglich gelehrt wird. Das es diesmal, eine Frau in ihrer Stellung ist, hat die Aufmerksamkeit der Welt erregt, sonst geschieht ja dergleichen, alle Tage und es ist zu verwundern, dass es nicht noch öfter geschieht. Bei dieser massenhaften Production von schlüpfrigen, eindeutigen Romanen u. s. w. ist es tatsächlich zu verwundern, dass die Freiheit des Fleisches nicht noch zügelloser ist. Bei dem was man in Berlin zu hören und zu sehen bekommt, gehört ein fester Charakter dazu, um sich von diesem trüben Schlammstrom nicht mit fortreissen zu lassen.« Čest muži, jenž neváhal tuto pravdu vyznat. Ne katolicismus, ale moderní kultura, která všechny vrstvy katolicismu odcizila, zavinila tím také jeho demoralisaci. A kdyby pan profesor byl spravedliv, byl by spíše mohl napsati, že moderní kultura nestačí nám svojí mravností.

Pan prof. Masaryk konečně píše, že »mravně« vynikl protestantismus nad katolicismus! (str. 46.). Podobně napsal také již ve své »Otázce socialní«, že »k čistotě směřuje vývoj zahájený reformací, zrušivší materialistickou askézi . . .« To jest již přece jenom trochu mnoho! Že reformace začala vývoj k čistotě a mravně že vynikl protestantismus nad katolicismus! Pane profesore, četl jste spisy zakladatele protestantismu »velikého« muže Luthera anebo aspoň jeho »Tischreden?« Málokterý protestant snad ví, v jakém kalu brodí se jeho reformátor! Ta-

ková šetrnost k Lutherovi. Proč nepřeloží některý pan pastor konečně spisy Lutherovy do češtiny? Jak vypadá ta protestantská mravnost?

Sám Luther,*) nemravník, jemuž v dějinách není rovného, »dovolil« ještě s jinými theology (mezi nimi Melanchton, Bucer) Filipovi Hessenskému, aby za živobytí své řádné manželky vzal si ještě jinou, »*aby tak o blaho těla a duše postaráno bylo*« (listinou zvanou »Beichtrath«; uveřejněna jest v Corpus Reform. ed. Brettschneider III. 856; též De Wette V. 236; Hist. Polit. Blätter sv. 18. str. 237).

To byl počátek k té čistotě? Nepřítel katolické církve Comte neváhal spravedlivě vyznati: »Hume správně poukázal k tomu, že lutherské kacířství našlo oporu v náruživostech kněží, kteří byli již siti církevního coelibátu . . . Stačí uvésti na příklad vážnou změnu v instituci manželství, kterou protestantismus posvětil dovolením rozvodu.**) Charakteristická

*) Sr. *Dr. Řehák.* Kde jest reformace, v Praze, 1894 str. 125 ns.; *Denifle,* Luther und Lutherthum in der ersten Entwickelung quellenmässig dargestellt. I. Band, Mainz 1904; *Dr. Řehák,* Luther jako záletník, v Praze 1904; *Dr. Lenz,* Los von Rom (ve »Vlasti« roč. XXI.); *Ellentherius,* Los von Luther (Singer Quartalschrift 56 Jahrg., str. 260); *týž,* Luther Offenes Schreiben an Philalethes über Protestantisches (Quartalschrift 57 Jahrg., str. 27.); *týž,* Luther und Lutherthum von P. Denifle (ibidem str. 563).

**) Masaryk napsal: »Nový Zákon stojí výše. Kristus vůbec jako naplňuje zákon, přijímá do značné míry názory starozákonní, *dovoluje rozvody.* Aby nevzniklo nedorozumění, sluší podotknouti, že jest vždy přesně lišiti *1. t. zv. rozloučení manželství* (co do svazku) dissolutio matrimonii quoad vinculum, zkrátka dissolutio, solutio, direntio, divortium, něm. Auflösung, Trennung der Ehe, Ehetrennung, franc. le divorce), t. j. rozvázání manželského svazku s tím účinkem, aby oba manželé mohli nové manželství uzavříti a *2. t. zv. rozvod* (od stolu a lože, separatio conjugum a thoro et mensa Scheidung der Ehegatten von Tisch und Bett, Ehescheidung, Scheidung, fran. la séparation, de sorps). První způsob (rozloučení), aby rozloučení manželé mohli opět nové manželství uzavříti, katolická církev naprosto zamítá, učíc, že manželství rozloučiti lze pouze smrtí jednoho manžela. Ale druhý způsob, *rozvod* manželů od společného živobytí (aniž by ovšem mohli nové manželství uzavříti) církev katolická uznává (sr. conc. Trident. sess. 24. c. 8) Protestanští theologové však tvrdí, že církevní nauka o nerozlučitelnosti manželství teprve později v církvi se vyvinula a že Kristus dovoloval také úplné *rozloučení* manželství a to z důvodu cizoložství, dovolávajíce se při tom výroku Písma Mat. V., 32 a zejména Mat. XIX. 9, jejž špatně vykládají: »Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, *nisi ob fornicationem* (orig. εἰ μὴ επὶ πορνεία sr. i Mat. V., 32: παρεκτὸς λόγου πορνείας), et aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit moechatur,« t. j.: Já však pravím vám že kdokoli propustí manželku svou, *leč pro cizoložství,* a jinou pojme, cizoloží a kdo propuštěnou pojme cizoloží.« Tudíž svrchu v textu Comteho správněji přeloženo býti mělo: posvětil dovolením *rozloučení.* Zdá se, že i v uvedeném textu Masarykově: *dovoluje rozvody,* myslí pan profesor, (ohledem na protestantský výklad Mat. V., 32 a Mat. XIX., 9) vlastně na t. zv. *rozloučení* a pak se ovšem mýlí, neboť Kristus rozloučení úplné neuznával. Nechci uváděti různé výklady exegetické vždy vzhledem k těmto výrokům Písma a podotýkám jen, že sám protestant Dr. Emil Friedberk vzhledem k výrokům těmto doznává: Gegen dieses letztere Scheiderecht (totiž: des mosaischen Rechts) richteten sich die Aussprüche von Christus, welche die Unlöslichkeit der Ehe verkündeten, und die Scheidung (rozvod!)nur wegen Ehebruchs der Frau zulassen wollten, *ohne dem unschuldigen Theile ausdrücklich die Wiederverheirathung zu erlauben«* (Rehrb. des kath., und evang. Kirchenrechts, 5. Aufl., Leipzig, 1903 str. 471). Správný výklad zmíněného místa (a zvl. Mat. V. 32) jest asi tento: Manželku lze z různých příčin propustiti, ale z propuštěnou nesmí nikdo manželství uzavříti; a proto kdokoli propouští svou manželku, z kterýchkoli příčin, vždy ji vydává v nebezpečí cizoložství, kromě toho případu, když již sama před tím cizoložství se dopustila: tu když ji propustí, nevydal ji sám v cizoložství! (Protestanté nesprávně vykládají: propustí-li ji v případě cizoložství, a pojme-li ji jiný, *necizoloží!*) Kristus tu tedy především mluví *o rozvodu* a ne o rozloučení (jak chtějí protestanté). Někteří však chtějí ze zmíněného

jest tu zejména ona hanebná porada, v níž hlavy reformace s Lutherem v čele schválily bigamii německého knížete. . . *Katolicismus přes politické své ponížení nikdy tak zjevně nepoklesl!*« *(Sociologie přel. Brejcha, str. 279.)*

Tak píše sám Comte! A protestanský učenec Dr. Emil Friedberg doznává, že takových bigamií podobných bylo a jest v evangelické církvi mnoho od onoho Filipa hessenského až do církevně požehnané bigamie Fridricha Vilema II. pruského, kterýž také »dovolil«, aby generál Favrat směl míti dvě manželky! (Kirchenrecht, 5. Aufl., 1903, str. 406. pozn. 1. k § 143.)

Táži se, kde se stalo něco podobného v katolicismu? Zde mohl pan profesor poukázat skutečně k pravdě, kdyby byl chtěl! To byl tedy začátek vývoje lutheranismu.

Snad někdo řekne, že lepší byly počátky kalvinismu; Aspoň dvctp. Mareš napsal o Kalvínovi v »Ottově naučném slovníku«, že byl »vždycky přísný a ryzí, světských požitkův a zábav, o nichž myslel, že ruší ctnost a nábožnost, byl nepřítelem neúprosným.«

Ale bohužel, pravá nefalšovaná historie musela zatím zaznamenati smutnou pravdu, o níž se ovšem pan pastor v Naučném slovníku zmíniti nemohl, že tento ryzí muž Kalvín pro neřestný život ze své vlasti sám byl vyhnán (Surius Commentarius brevis, Col. Agrip. 1574, strana 322), a že zemřel přerůznými podezřelými nemocemi, že by to bylo neuvěřitelno, kdyby sám Beza o nich se nebyl zmínil (Genebrandus, Universae historiae speculum str. 1163). (Pokračování).

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La semaine litteraire, no 558, vycházející v Ženevě, přináší mezi jinými zprávami literární »studii« z péra Paula Seippel-a, nadepsanou: L'oeuvre de Zola. Pravím »studii«, jakých máme již o Zolovi na kopy, jak ve Francii, tak i jinde, která ani studií nemůže býti zvána, neboť založena jest tendenčně, splývá hyperbolickým bombastem, autor sám naprosto nezná podstaty literární historie a theorie kritiky. Mnoho slov, jen samá chvála hledí na soudného čtenáře z řádků této »studie«. Mělkost a povrchnost připomíná nám »parádní řečníky«, kteří by si rádi zařečnili a kteří mluví, co jim »sliny na jazyk přinesou«. Jen v jedné věci možno s ním souhlasiti. »Bez aféry dreyfusovské svět by mnoho o Zolovi nevěděl. Ta byla jeho nejlepší reklamou,« píše Seippel. Tedy romány nebyly s to, aby získaly Zolovi nesmrtelného jména? — Posudek spisů Zolových vypůjčil si — jak se zdá — ze spisu »Les trois conférences sur l'oeuvre de Zola« od Bernarda Bouviera, jehož klasifikace spisů Zolových jest jedna ze »střízlivějších«. »Zola psal proto, aby obrodil svět — vědou,« praví Seippel i Bouvier. V čem však záležela Zolova

výroku Kristova potom dovoditi, že tedy Kristus připouštěl rozvod pouze pro cizoložství (jako uvedený Friedberg), což odporuje zase usnesení conc. Trident. sess. 24. c. 8., jímž uznány i jiné důvody rozvodu kromě cizoložství. Avšak výklad tento jest rovněž nesprávný, neboť nelze říci, že by tu Kristus snad chtěl právě vypočítávati všechny jednotlivé příčiny rozvodu. On chtěje prostě omeziti i rozvod na míru co nejnižší, vykládá, že kdo propouští manželku (rozumí se: z kterýchkoli příčin!) vydává ji vždy v nebezpečí cizoložství ve všech případech, kromě onoho případu, když již sama cizoložství se dopustila. Uznal jsem za vhodno o tom se zmíniti, že *rozvod* jest ovšem Kristem dovolen, ale nikdy nebylo Kristem dovoleno (ani v případě cizoložství!) tak zvané *rozloučení*. (Autor brožury »Moderní náboženství Masarykovo« v Časových úvahách, vyzvav Masaryka, aby dokázal své tvrzení o dovolovaných rozvodech Kristových, myslí tudíž vlastně pod výrazem »rozvod« t. zv. *rozloučení*.)

věda? V jeho prostém naturalismu? Třeba vzíti do rukou kteroukoli historii francouzské literatury od nestranných kritiků a »vědeckost« Zolova scvrkne se na nepatrné experimenty. Nejlépe nás poučí Fr. Brunetière ve spise »Le roman naturaliste« z roku 1892 a »Histoire de la Littérature française« od G. Lansona z roku 1902, sedmé vydání. V této na straně 1060—1063, pak str. 1098—1100 čteme, že Zola by nás rád poučil o zákonu dědičnosti, ale nijak že se mu to nepodařilo. I s naukou o alkoholismu pohořel. Slovem, všecky jeho vědecké pokusy a technické výklady jsou jenom nesouvislým výkladem učených nebo odborných slov, která sice uchvacují, ale ničeho nevysvětlují a čtenáře nepoučují. »C'est de la science en trompe-l'oeil« — jest to věda povrchní. — I psychologie románů jeho je chatrná. Jen horečné vzrušení a zvířecké choutky nám podává, jinak osoby jeho jsou bez duše logicky smýšlející. Čím Zola vyniká a druží se jako k V. Hugovi — o čemž zde byla také před časem zmínka — jest intensivní líčení omamující svými barvami a silou předvedení společenského života. Opravdu, mnohá místa se čtou se živou účastí, ale nízkostí osob jednajících bývá účast brzy zaplašena, duše vzmáhá se roztrpčenost i hnus, že se zdá, jakoby spisovatel psal jen s tím úmyslem, aby srdce čtenářovo rozdrásal, duši znepokojil jako kdysi svou vlastní. Cynism, drastičnost, sarkasm a naturalism jsou »pomocníky« humanity, kterou hlásá ve svých epopejích socialních. — — O tom všem se Seippelovi ve »studii« nezdálo. Tolik uznal jsem za dobré uvésti, poněvadž »La semaine littéraire« jest časopis u nás dosti známý a české listy rády šmahem vše chválí, co přinesou francouzské.

V. Šl. Doubravský.

SLOVENSKÁ.

Národný kalendár pre Rímsko a Grécko katolíkov i evanjelíkov na obyčajný rok 1905. Vydal »Národný slovenský spolok Pittsburg«, Pa, 1904. Cena 35 centů (1 K 75 h). — Na amerických slovenských kalendářích spočívá mé oko vždy s velikou radostí. Jsou jednak laciné, ale hlavně stkvostně vypravené a mají vzácný a vybraný obsah. Američtí Slováci podávají svými kalendáři lidu knihy, které mají literární cenu. »Národný kalendár« je podílovou knihou »Národného Slovenského Spolku« a pracovala o něm pětičlenná redakce nejlepších amerických slovenských spisovatelů.

V kalendáři střídají se básně s povídkami a s črtami poučnými. Některé básně jsou slabé, ale jsou mezi nimi také takové, jejichž verš přímo zvoní. Na př. některé verše Podjavorinské.

Pěkné jsou také básně Urama Podtatranského, jako »Mladý pltník«, z básní Vrbického nejpěknější je »Fujarienka z javora«.

Josef Gregor Tajovský uveřejňuje tu povídku »Hrubý l'ad«. Jest to jedna z nejpěknějších, která kdy vyšla z péra tohoto mladého spisovatele. Láska rodičovská a synovský nevděk jsou tu líčeny tak věrně, že nelze přečísti povídku bez pohnutí. Spisovatel nikde nemoralisuje, ale píše tak, že sami cítíte a každý čtenář cítiti musí, co je krásné, a jak je nevděk ohyzdný. V tom také spočívá kus umění. — »Matúš Zakota« je veselý obrázek z vojny, ale bohužel nevíte, kdo se tají za pseudonymem »Hradovský«. »Čítanie sa obrátilo« má brojiti proti neuvědomělosti lidu. Mladý kaplan slovenský vypravuje episodu ze života, ale stínů neroztíral, ač by mu toho nikdo neměl ve zlé. — »Horárova dcera« od Pavla Bučana je psána trochu Havlasovsky; čte se pěkně.„ Osudný výlet" od Eleny Veselovské jest roztomilá povídka. Snad by paní spisovatelka, choť slovenského poslance, mohla svoje po amerických i slovenských časopisích roztroušené povídky sebrati v celkový svazek, čímž by se slovenskému čtenářstvu dostalo do rukou utěšené knížky!? — Při čtení črt „Ze života malého Nezbedu" se srdečně zasmějete, k čemuž pobízí také „Lakomcové trampoty", povídka vskutku kocourkovská od Ondřeje Kaliny. — Povídka »Záhadný zločin« je zase čistě americká a proto mohla odpadnout. »Štědrý večer dvoch sirot« je příliš idealisován.

Z poučných článků zasluhují zmínky: »Niečo o kalendári«, »Niečo o radiume«, »O fotografii«, »Cudzie svety«, »O pocite bôla«. K těmto druží se životopisy paní Eleny Veselovské, pěvce písně »Hej Slované . . . .« Sama Tomašíka, paedagogického spisovatele Jána Buriana, advokáta dra. Rudolfa Markoviče,. — Současným dějinám jsou věnovány články: »Gróf Albert Apponyi v Amerike«, »Válka bratov Rusov s Japoncami« (s četnými obrázky) a »Svetová výstava v St. Louis, Mo«. V článku o Apponyově návštěvě v Americe jest celé memorandum, které mu podali Slováci, otištěno v překladě slovenském.

Na konec o obrazích, které jsou kalendáři skutečně jen k chvále. Redaktor Ambro Pietor se syny, spisovatelka paní Veselovská, Samo Tomašík a jeho man-

želka, učitel Jan Burian, dr. Rudolf Markovič a jeho choť (dcera Vajanského), fujarující mladý Slovák z Liptova, pohled na Il'avu ve stolici trenčanské jsou skvostné obrázky. Zvláště však nad jedním zastavil jsem se déle. Vajanský a jeho vnučky! Dojímá mne vždy bolestný výraz tváře tohoto nejpřednějšího Slováka, který je mnohými půtkami tužen, mnoha žaláří prohnán — a zač? Za přirozená práva vlastního národa! Bolesť Hurbanových očí dojímá mne vždy, ale na tomto obrázku, vedle bezstarostných tvářinek dcerušek Markovičových, vedle veselých oček malinké Olgy je bolesť ta dvojnásob dojímavá. Národ bohužel potřebuje martyrů!

Ještě slovo. Mnoho prací je tu podáno anonymně, s pseudonymy nebo pod chifframi! Proč? Protože vědí slovenští mužové, kdy se mají podepsat! Nástrahy číhají na všech stranách. I to je charakteristické. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

NEMECKA.

»**Volksbücherei**«. Band XIII—XVII. Graz. Verlagsbuchhandlung »Styria«. Svazek XIII. »Aus den Tirolen Bergen«, Lustige und leidige Geschichten von Reimmichel«, obsahuje třináct dílem vážných, dílem veselých příběhů ze života lidu tyrolského; obojím dostává se zvláštní zajímavosti tím, že spisovatel dovedně vystihl názory lidové a také správně a výrazně podal. — Sv. XIV. přináší pod názvem: »Ums liebe Brot und andere Novellen von H. Sienkiewicz« několik novel, kteréž náleží ku prvním pracím nyní tak proslaveného, můžeme říci světově oblíbeného spisovatele. Novela »Za chlebem« líčí osudy Vavřince Toporka, kterýž se s dcerou Marií vystěhoval do Ameriky. Spisovatel měl zajisté v úmyslu uvarovat svých krajanů Poláků horečky vystěhovalecké, a lze doznati, že případným, skoro drastickým způsobem dovedl vypsati sklamání a bídný konec Toporkův a jeho dcery. Děj ostatních v tomto svazku obsažených povídek odehrává se také v »novém světě«; téměř v každé jest hlavní osobou Polák. Poslední novela »Lilian Moris« půvabně popisuje cestu z Nového Yorku do Kalifornie stepí americkou, z doby, kdy tam ještě nebylo železničního spojení. — Sv. XV. »Laura Bassi. Em. Astorga. Zwei geschichtliche Novellen von A. Schuppe.« Obě povídky mají podkladem historické osoby z počátku 18. století. Nadaná dívka »Laura Bassi« vzdělá se přičiněním lékaře Tacconiho ve vědách tou měrou, že dosáhne na universitě v Bologni klobouku doktorského a v týž slavnostní den stane se šťastnou nevěstou Antonia Verati, kterýž byl jejím přispěním vystudoval. »Emanuel Astorga« byl hudebním skladatelem, jehož předním dílem jest »Stabat mater«. V novele této líčí se jeho život a hlavně nezdařený pokus získati ruku princezny Elišky u dvoru vévody z Parmy. Astorga zemřel r. 1736 v jednom českém klášteře. — Týž svazek obsahuje ještě: »Bunte Geschichten, Erzählungen aus dem Leben von P. Bartholomäus Widmayer«, několik kratších, vesměs zajímavých příběhů. — Sv. XVI. »Der Löwe von Flandern. Geschichtlicher Roman von Heinrich Conscience. Aus dem Flämischen.« Spisovatel Jindřich Conscience není českým čtenářům neznám; několik jeho spisů bylo již do češtiny přeloženo a pokud víme v »Obzoru« a ve »Večerních zábavách« uveřejněno. V obsáhlé povídce »der Löwe von Flandern« vylíčeny jsou boje, které poměrně malý národ flámský vedl s francouzským králem Filipem IV. za uhájení své samostatnosti. Flanderský hrabě Quido z Dampierru zbaven byl od Filipa nadvlády ve své zemi a věrolomně zajat a s ním zároveň jeho syn Robrecht z Bethuny, zvaný »lev flanderský«. Místodržitel Chatillon na radu královny Johanny utiskoval a vyssával nejvíce národ flanderský, kterýž se potom pozdvihl k vypuzení Francouzů ze země. Občané městští, vedeni jsouce náčelníkem cechu tkalcovského, Petrem Deconinckem, spojili se s hraběcím rodem a s domácím rytířstvem, vypudili nejprve z jednotlivých měst posádky francouzské a dobyvše v bitvě u Kortryku r. 1302 vítězství nad vojskem Filipa IV., osvobodili svou vlast z poddanství francouzského. Podle vypravování spisovatelova měl mocný účin na skvělý výsledek rozhodné bitvy rytíř pojednou ve skvostném brnění na bojišti se objeviší a mocně na vojsko flanderské svou neohroženosti působivší — lev flanderský — jemuž se podařilo v den bitvy tajně ze zajetí na bojiště přikvapiti. Ovšem že jsou do tohoto dějepisného děje mnohé vedlejší události umělecky vetkány, tak že se celá povídka velmi příjemně čte. Povahopisy jednotlivých významnějších osob jsou zde velmi přesně a dovedně podány. — Ve sv. XVII. uveřejněny jsou dvě starší práce, totiž: »Weh dem, der lügt«, Lustspiel a »Ein treuer Diener seines Herrn«, Trauerspiel. Obě od Frant. Grillparzera. Hlavní ideou prvého kusu je láska k pravdě; děj odehrává se v době, kdy ještě křesťanství nad pohanstvím úplně nezvítězilo. Druhý kus jest zajímavějším a ovšem také dojímavějším. Hrdina toho kusu osvědčí svou věrnost tím, že, ačkoliv manželka jeho zavražděna byla a přátelé

jeho proto způsobili pozdvižení, přece zůstane králi věren a v jeho nepřítomnosti chrání královnu i královiče. — Nakladatelstvo »Styria« ve Štýr. Hradci pokračuje u vydávání dalších svazků »Volksbücherei« a přinese v brzku světoznámý román »Quo vadis« od J. Sienkiewicze. Sbírka vyznamenává se také lácí a jde proto na odbyt.

Josef Herzig.

ČESKÁ.

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 36. Číslo 2. Z husitství do protestantismu. Historicko-náboženská úvaha. Píše Jiří Sahula. Díl III. Triumf a pád kališné hrůzovlády. V Praze 1905. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. — Vylíčiv v prvém dílu své úvahy počátky luterství v Čechách až do pádu vlády Hlavsovy roku 1524 a v druhém kališnou hrůzovládu, totiž boj kališníků v Praze s luterány, v němž strana kališná zvítězila, popisuje pan spisovatel ve třetím dílu triumf a pád kališné hrůzovlády. Čtenář dovídá se tu o řádění strany kališné v Praze za bezohledné nadvlády Paška z Vratu, kteréž řádění pro násilné a nezákonité skutky právem nazvati lze kališnou inkvisicí, o nezdařených pokusech o smír s církví, o krocích krále Ferdinanda proti hrůzovládě, o konečném narovnání sporů a o pádu a potrestání Paškově r. 1530. Důkladná práce páně spisovatelova ukazuje v pravém světle tu vychvalovanou náboženskou snášelivost jinověrců a přesvědčuje nás o oprávněnosti dvou výroků v doslovu ku hrůzovládě Paškově uvedených: »Přehmaty, jichž se při své vládě Paškovci dopustili, jsou jednou z nejčernějších skvrn náboženských dějin v Čechách« a »Pádem Paškovců skončena v historii husitství kapitola nejvýš nechutná, jedna z nejhorších.« Jako dřívější spisy, vydané pod názvem »Z husitství do protestantismu«, zasluhuje i tento pozornosti a doporučení.

Josef Herzig.

Slezská Kronika. Ročník XV. Svazek 1.—4. Nakladatel R. Promberger, knihkupec v Olomouci. 1904—1905. — Ročníkem patnáctým převzalo knihkupectví R. Prombergra v Olomouci další vydávání »Slezské Kroniky«, vycházející od r. 1890 nakladatelstvím Dra Fr. Slámy. Redakci vede Dr. Sláma dále. — Svazek 1. ročníku XV. přinesl: »U Slona« a jiné humoresky Aloise Dostála Osvědčený tento spisovatel podává čtenářům několik podařených humoresek ze života lidového, z nichž zvláště zdravým humorem vynikají: »Kravička strakatá«, »Obecní buben«, »Výslužka«, »Podivná nemoc« a »Škodná«. — Obsahem svazku druhého jest povídka od P. N. Krasnova: »Na mandžurské samotě,« z ruštiny přeložil F. Mézl. Poručík pohraniční stráže Alexander St. Kononov, jsa v Petrohradě na dovolené, žádá za ruku Adély Filipovny. Byv odmítnut dá se se svou nevěstou proti vůli její matky sesdat a odvádí si ji na mandžurskou samotu. Ačkoliv Ada zprvu ráda následovala poručíka, chtějíc se uchrániti jiného nuceného sňatku, přece již cestou lituje svého kroku a na samotě necítí se šťastnou, toužíc po matce a po Petrohradu. Teprv poručík Ivanov, velitel stráže v Tandzendzy, podá jí návod, kterak by se konáním rozličných prací stala na samotě užitečnou a spokojenou, a konečně sám vymůže, že Kononov kommandován jest do Petrohradu. Povídka jest dosti napínavá a čte se velmi příjemně. — Svazek 3. a 4. obsahuje mnoho dobrých, vážných i žertovných črt, obrázků a povidek od různých spisovatelů, J. Bečvana, Č. Kramoliše, J. N. Potapenka, A. Čechova, J. Krasevského, Dra Frt. Slámy a j. a proto nese případný název: »Povídky z různých končin.« — Slezská Kronika vydala za dobu svého trvání již přes 50 spisů, které svým obsahem vhodným a slohem prostonárodním úplně vyhovují vznešenému účelu, za kterým byla založena, budit totiž v zanedbaných krajích slezských a moravských chuť ku četbě české a probouzet národní vědomí. Mezi přispívateli do Slezské Kroniky shledáváme jména proslulých spisovatelů lidových, kromě již uvedených: V. Kosmák, G. Preissová, Jan Vyhlídal, K. Křen, Sv. Čech, Al. Dostál a mnoho jiných, Jest také účelem těchto řádků, upozornit českou veřejnost na Slezskou Kroniku, jako podnik pro národní vývoj ve Slezsku veledůležitý, jenž zasluhuje podpory i v Čechách a na Moravě, ježto i výtěžek věnován jest ve prospěch Matice lidové v Těšíně. Nakladatelství S. Prombergra v Olomouci, jemuž se po mnohých obětech a svízelech podařilo zřídit v Opavě české knihkupectví, nabízí dřívější spisy Slezské Kroniky za ceny snížené, a lze tudíž snadno spisy ty získat pro farní a obecní knihovny.

Josef Herzig.

Jednání sněmů moravských v letech 1792—1835. Z protokolův a jiných akt sněmovních sestavil *Rudolf Dvořák.* V Brně 1904. Nákladem Matice Moravské. — Spisovatel této knihy, Rudolf Dvořák, sestavuje pro »Vlastivědu moravskou« moravské dějiny 19. století, studoval pilně v brněnském zemském archivu; jsouť

pro nedostatek hotových prací listiny tu uložené důležitým a nezbytným zdrojem dějin doby té. Obsah sněmovního jednání jest velmi pestrý a bohatý: týče se takřka všech odvětví veřejného života, objasňuje poměr a závazky lidu selského k vrchnostem, podává názorný obraz zemských financí, vzniku a vývoje ustavů dobročinných, péče o školy, o stavbu silnic a regulaci řek a pod. Čerpaje hojně z bohatého tohoto pramene, rozhodnul se Rud. Dvořák učiniti ho širším vrstvám přístupným; neboť k listinám sněmovým jest každému dějepisci sáhnouti, který pravdivý obraz dějinný podati chce.

Účelem díla není podati doslovné znění sněmovních akt a protokolů, nýbrž jen vytknouti z nich body pro všeobecnost důležité; proto úřední formality jsou vypuštěny. Aby čtenář knize porozuměl a s prospěchem z ní čerpati mohl, předeslal spisovatel důkladný úvod o stavovském zřízení za panování císaře Františka I. (1792—1835), v němž hlavními rysy vysvětluje způsob složení, svolávání, působnost sněmu, volby do zemského výboru atd.

Bohatý obsah objemné knihy této — má† XX. a 247 stran — poznáme z důkladných rejstříků na konci připojených, které uvádějí všechna jména osobní, místní a všechny předměty, o nichž se v aktech promlouvá, zároveň usnadňuje se takto všem badatelům její užití.

Matice Moravská, která již přes 50 let věrně dle programu svého podporuje československou literaturu se zvláštním ohledem na potřeby Moravy, připojila k dlouhé řadě spisův posud vydaných velmi vhodně i tento; zvláště podotknouti sluší, že objemná kniha tato (přes 17 archů) se členům zasílá jako bezplatná příloha »Časopisu Matice Moravské«, jehož ročně vycházejí čtyři silné (9—10 archové) svazky. Celkem čítá Matice Moravská pouze 923 členů, má jmění 12.400 korun v cenných papírech. Kéž by vlasteneckému tomuto podniku, v jehož čele vždy stáli a dosud stojí všichni moravští duchovní předáci, dostávalo se hojnější podpory, zvláště žádoucno bylo by, aby počet členů se alespoň zdvojnásobil. — Dr. *Rudolf Zháněl.*

Čechy po Bílé Hoře. První díl. *Vítězství církve. Centralism.* Napsal *Arnošt Denis,* profesor na Sorboně. Přeložil a poznámkami opatřil dr. Jindřich Vančura. V Praze, 1904. Nákladem knihkupectví Bursíka a Kohouta. Stran 634. Cena 8 K. — Katolická reformace před bitvou bělohorskou i po této bitvě je prazvláštním zjevem historickým, k jehož posouzení třeba náležité znalosti dějin, bystrosti rozumu i osobní nestrannosti. Majíce smutné zkušenosti v té příčině, neustaneme nikdy se vším důrazem žádati na dějepiscích, aby o době bělohorské psali sine ira et studio. Dějepisec, který této zásady nedbá, sám svou práci ničí, i kdyby strannický tisk jej velebil.

Denisův spis je spíše zajímavý než důležitý. Zajímavý i v těch kusech, kde podává pravdu a správné posouzení dějinných událostí, i tam, kde mluví strannictví a kombinující fantasie. Opraviti a na pravou míru uvésti názory Denisovy bude úkolem zvláštních monografií. Není dosud všechen material o té době snesen a s náležitou rozvahou pro závěrečný úsudek využitkován. Abych aspoň nepatrný doklad uvedl. Právě vydán »Catalogus codicum manuscriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur« (vydal Josef Truhlář, stran 616) a při posudku této knihy (květnová »Osvěta«) praví profesor Flajšhans: »Knihovna Klementinská obsahuje mezi 1665 kodexy ne 16 (jak uvádí Truhlář), nýbrž 79 rukopisů Husových. Podobně na př. knihovna metropolitní kapitoly místo dříve uváděných 6 obsahuje mezi 1350 nejméně 56 ruk. Husových. Skoro každý dvacátý kodex obsahuje hussitica, což samo je nejlepším důkazem, že Jesuité rukopisy kacířské pečlivě opatrovali a nijak neničili.« To jest úsudek z fakta plynoucí, úsudek, jímž by se vášnivá zaujatost mnohého čtenáře mohla značně uklidniti. Snad ještě mnoho let uplyne, než dějiny české správně a nestranně budou podány. Správností a nestranností nerozumí se přece nějaká lhostejnost, pohrdlivost, bezcitnost. Mohu přece na př. jako katolík zcela dobře a právem odsoudit pokleslost mravů v době Husově, ale nedám si také nasaditi klamná skla, abych neviděl schátralosti bělohorských »hrdinů«. A právě po této stránce Denisův spis nevyhovuje. Spisovatel sám to cítí, když praví: »Co do klidné lhostejnosti, které jistá škola chce požadovat od historiků, nevěřím v ni, a nikdy jsem se s ní nesetkal. Mezi katany a mučeníky, mezi tyrany a obětmi není mně možno, abych zůstal nestranný; nenávidím útisku ve všech jeho formách, věřím ve vítězství spravedlnosti, a proto věc česká jest mi drahá.« Dobrá; než p. Denis často jako na divadle přisoudí předem někomu roli katana a tyrana a jinému úlohu mučeníka a beránka. A ty úlohy přisuzuje dle svých osobních sympatií. I když na př. někde vydá Jesuitovi svědectví, že je šlechetný, učený a vlastenecký, přece nám ho ukáže v úboru tyrana.

Denis také na př. správně posoudí dobu, ale děti té doby soudí podle paragrafů farizejského zákonníka z počátku 20. století. Píše (str. 168.): »Mravy XVI. století byly ještě násilné a hrubé. Malebností a měnivostí života tehdejšího zastírá se nám jeho hrubé násilí: pronásledování náboženská bývají jen formou — nevždy nejohavnější — divokých pudů, jež drze se staví na odiv.« Tak zní formulka pro posouzení švédského řádění. Na katolíky berou se formulky jiné. Tu se na př. řekne: »preláti římští nedají se snadno oklamati« (49.) — ergo: Caraffa nebyl oklamán. Jmění katolické církve bylo loupeži rozchváceno; žádá-li církev, co jejího jest, odsuzuje to Denis prudkými výrazy; loupeživost a násilnictví jejich nepřátel mlčením zakrývá. Atd. Lze říci, že hněv a trpkost nad zaniknutím protestantismu v Čechách svádí Denisa k strannickému úsudku a k užívání příkrých výrazů. O protestantech mluví shovívavě.

Denisův spis neznačí pokrok od prací Bílkových. Bílek aspoň vydal material; Denis snaží se zachovati i úsudek Bílkův. Lze dobře pozorovati, jak jest Denisovi práce Svobodova nepohodlna. Proto hledí ji, jak jen možno, bagatelisovati a váhu její seslabiti. Zesnulý Svoboda psal ovšem apologii a jeho dílu lze právem jednostrannost vytknouti, avšak podal také tolik materialu a tolik důkazů, že Bílkovo stanovisko jest od té doby naprosto neudržitelné. Tím více překvapuje snaha Denisova. (Mluvíme o spise Denisově jen pokud se týká dějin náboženských.)

Denis je Francouz a protestant; tím dáno jeho stanovisko. Látku našel v Čechách, v pracích, jež vydali: Bílek, Svoboda, Gindely, Kalousek, Čelakovský, Rezek, Dvorský, Pekař, Rieger a j. Domácí historikové dívají se na české dějiny očima českýma, Denis očima protestanta a užívá také frazí u protestantův obvyklých. Čekali bychom, že zaujme stanovisko povýšené, že přihlédne k povaze protestantismu (— slova Lutherova: »impleat vos Dominus odio papae« jsou skutečně životní silou a pružinou v dějinách protestantismu —), čekali bychom, že si všimne osudu katolíků v Anglii a jiných zemích protestantských, ale ne; jemu před očima vznáší se jen karikatura katolicismu, jak ji vytvořila protestanská nenávist.

O překladu lze říci, že je dokonalý, jasný, plynný; překlad jest i dílo záslužné a užitečné, jež vyžadovalo mnoho času, sil i velikých vědomostí, zvláště znalosti českých dějin politických i literárních. Avšak stanovisko překladatelovo je rovněž nesprávné a strannické; zdá se skoro, že jej k práci povzbudila více sympatie pro protestantismus než láska k dějepisu a objektivní pravdě. *L. † gn.*

Vacek Jaroslav Václav op. 12. Missa in honorem beati Hroznatae, Martyris et Fundatoris Canoniae Teplenae. Ad quatuor voces inaequales sine organo. Nákl. papežské benediktinské knihtiskárny v Brně. Stran 16, cena partitury 1 K. — Že bychom snad měli nedostatek dobrých skladatelů a dobrých skladeb církevní hudby od našich mistrů složených, věru nepotřebujeme se strachovati, vždyť símě, které zasel před lety Msg. Ferdinand Lehner, vyšlo a přineslo užitek stonásobný; reforma hudby církevní, kterou počal u nás Lehner, zdatně dále pokračuje. Kdož by neznal u nás jmén: Cainer, Drahlovský, Fibich, Förster, Hnilička, Kubát, Musil, Nešvera, Picka, Řehovský, Skuherský, Sychra, Zelinka a jiných, jichž skladby jsou všeobecně známy a oblíbeny?

Jak ideální je cíl, jehož má církevní hudba dosáhnouti! Již ve století dvanáctém popisuje svatý Bernard ve 312. dopisu, zaslaném opatovi z Montier-Ranoy v diecési Troyesské vlastnosti dobré církevní hudby a žádá od ní: ut plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem, sic suavis ut non sit levis; sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum litterae non evacuet sed foecundet.

V nejnovější době vystoupil na veřejnost s pěknými skladbami: dp. P. Jar. Václav Vacek, kněz kanonie premonstrátské v Teplé. Snad přijde v našich klášteřích zase doba, jaká bývala dříve? Dlabač Jan Bohumír, premonstrát strahovský, vypravuje ve svém spisu: Allgemeines historisches Künstler Lexikon für Böhmen und zum Theile für Mähren und Schlesien, Praha 1815, 3 díly, že bylo v Oseku v klášteře cisterciáckém r. 1787 mezi řeholními kněžími 11 varhaníků, 3 houslisté, 3 trubači na lesnici a 1 na basetní roh, 1 klarinetista, 1 fagotista, 1 hráč na mandolinu a 1 na harmoniku a všichni byli na svých nástrojích koncertisté. Dp. P. J. V. Vacek složil a vydal doposud následující skladby: op. 1. a. Litaniae Lauretanae pro smíšený a mužský sbor bez průvodu varhan, vyšly nákladem Klabusaya v Holešově před pěti lety; op. 16. Motetto »dum aurora« pro mužský sbor na den sv. Cecilie, vyšlo v »České hudbě« 1900; op. 2. a. Valse Caprice pro čtyři ruce; op. 2. b. Valse Caprice II. Bajgar pro dvě ruce; op. 3. Marche solemnelle pro dvě ruce; op. 4. La Fable d'Etoile. Fantazie pro klavír; všechny nákladem

p. skladatelovým. Op. 5. melodrama Holoubek na slova Erbenova a op. 6. Dudák sextetto pro smíšený sbor na slova Raisova jsou doposud v rukopisu; op. 7. Frisch durch's Anbachthal, pochod pro dvě ruce, nákl. Aloise Uhla v Dupově, cena 1 K 20 h; op. 8. více písní s průvodem klavíru v rukopisu; op. 9. Motýlkové nad Nežárkou. Humoreska pro klavír (2 ruce), nákladem L. R. Pazdírka v Olomouci, cena 1 K; op. 10 Lesní pohádka pro smíšený kvartet, a op. 11. symfonický tanec pro čtyři ruce v rukopisu; op. 12. je námi oznámená mše; op. 13. Serenáda pro klavír a housle. Nákladem Frant. Stelziga v Holešově, cena 1 K. Referent měl příležitost studovati skoro všechny jmenované skladby a vyznává, že jsou vesměs krásny, zpěvny a zasluhují, aby vyšly v širší známost. Motivy jsou vesměs ušlechtilé, dle pravidel harmonisace i komposice přesně vypracované; nepohybují se ve vyšlapaných cestičkách, ale jsou svérázné, původní; p. skladatel je nadaný hudebník, který prostudovav důkladně theorii a skladby našich i cizích mistrů, skládá díla, jež uspokojí každého originalitou, uhlazeností formy, thematickou propracovaností. Skladby klavírní hrají se velmi příjemně; úspěch skladeb chorových je též krásný. Dp. Vacek je příznivcem slohu hudebního moderního, ale nikoliv v jeho výstřednostech.

Mše složená ku poctě blahoslaveného Hroznaty vyniká přesným církevním slohem a provedou ji cvičenější sbory: jeť prostředně těžká. Protože je partitura za korunu, což jistě nebylo u nás ještě, aby tak lacino se prodávala partitura celé mše; lze očekávati, že jak právem zasluhuje, dojde největšího rozšíření. Hlasy doposud nevyšly, ale budou v přiměřené ceně. Kéž dopřeje Bůh dp. J. V. Vackovi síly a zdraví, by pokračoval dále s úspěchem na cestě tak zdárně započaté.

Ign. Zháněl.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Z rusínské literatury. Několik rusínských literátů v Ukrajině usneslo se vydávati týdenník obsahu politického a společenského, k němuž by 4—6 krát do roka přistoupila literární příloha ve zvláštních sešitech. Žádost za povolení k vydávání tohoto listu byla podána ruské vládě. Rusínské listy haličské sice vítají tohoto nového pracovníka, ale nevěští mu mnoho zdaru, poněvadž nenajde asi mnoho podpory u obecenstva následkem rozšířenosti dosavadních listů. — V ruské historické bibliothece ve Lvově vyšly »Rozvidky pro mista i miščanstvo, na Ukrajiny-Rusi v XV.—XVII. věku«, v nichž se uveřejňují studie o rusínských městech a měšťanstvu rusínském; stati pak jsou tam obsaženy v tomto pořadu: Německé právo v Polsce a Litvě, Ukrajinská města, Děvínské (magdeburské) právo v Ukrajině. — A. Krimskij vydal spis o mohamedánech s názvem: »Musulmanstvo i jogo budučnyst«; pojednává tu o Mohamedu a koranu, o dějinách islamu, nynějším stanovisku jeho, jakož i o schopnostech jeho životních a možnosti získati jej pro civilisaci. Tento spisek o 296 str. stojí 1·70 K. — V »Bibliotéce nejznamenitějších románů« vyšel překlad bulharského románu předního spisovatele Ivana Vazova »Pod igoro«, rusínsky »Pyd jarmon«. Překlad pořídili dva spisovatelé, tisk trval 3 léta. Následkem toho jeví se různosti v překladu nemalé na škodu celé práce. Tento román o 598 stranách byl přeložen skoro do všech přednějších evropských literatur. Dr. V. Ščurat vydal zdařilou studii »Písmo sv. v Ševčenkově poesii,« čímž ukázal, že první básník rusínský byl nemalým ctitelem a čtenářem Písma sv. Moderní básníci vyhýbají se více méně této cenné knize knih, ač v ní jest uložena mnohá životní zkušenost a moudrost. — Natalija Kobrinšká napsala několik »kazek« (pověstí) z Bukoviny, jež vydala svým nákladem v Černovicích. — Z dalších publikací by bylo uvésti A. Krimského »Iz povistok i ekskiziv«, Marka Vovčoka »Karmeljuk« a »Sestra ta inši opovidanja«, dále »Trysta (tři sta) najkraščych ukrajinskich piseň«, Panasa Mirného povídka »Morozensko«, Dmitra Dmiterka »Alkogolyzm« a jiné. — Z dramatické literatury vyšly tyto práce: »Zaverucha« a »Dva domki i odna firtka«, komedie po jednom dějství od Lva Lotockého, dále »Vědíny« (Věštkyně), komedie po jednom dějství od Andrije Beretelnika«. *Fr. H. Žundálek.*

Rozhledy po protestantském hnutí v Čechách. Dle výkazu c. k. vrchní církevní rady, právě vydaného, přestoupilo r. 1904 k evanj. církvi obojího vyznání 3982 římských katolíků. Hnutí »Los von Rom« patrně ochabuje. Vykazuje za posledních šest let tyto cifry: přestoupilo r. 1899 katolíků 6049; v r. 1900: 4699; r. 1901: 6299; r. 1902: 4247; r. 1903: 4056; r. 1904: 3982. — Úhrnem tedy

29.330 osob. K tomu přistupuje ovšem ještě značný počet osob přihlásivších se k církvi starokatolické, a mimo to ještě něco těch, kteří zůstali bez vyznání. — V severních Čechách r. 1904 přestoupilo v osadách, které náležejí k evangelickému chrámu v Liberci, 81 osob z církve katolické k protestantismu; naproti tomu pouze 5 evangelíků přestoupilo ke katolické církvi. Od počátku hnutí »Pryč od Říma« vystoupilo na Liberecku a v okresích sousedních následkem agitací pruskými markami podporovaných asi 600 osob z církve katolické. — Ve Strmilově u J. Hradce má býti zřízena stanice kazatelská, na kterou se sbírá. — V Hradci Králové sesilují se evangelíci, takže už 300 se jich schází v Sokolovně. Podařilo se jim na pevnostních hradbách zakoupiti vhodné stavební místo pro modlitebnu, a město jim je prodalo laciněji, než privátním kupcům. Na stavbu mají 7000 K. Akci protestantskou v K. Hradci vede helv. pastor Szalatnay z Černilova. — Příspěvek státu protestantům obnáší 310.000 korun ročně pro obě evanjelické církve A. i H. V. Z tohoto paušálu odpadá 81.800 K na funkční přídavky seniorů a superitendentů obou vyznání, takže zbývá na podpory evang. sborů a škol A. V. K 77.600, na podpory ev. sborů a škol H. V. pak K 50.600. Jak protestanté každé místo chtějí svými lidmi obsaditi, ukazuje v »Hl. ze Siona« č. 11. oznámení: »Při obecné trojtřídní škole v Jeníkovicích vzdálených $^3/_4$ hod. od m. Třebechovic, kde je ev. chrám P., obsadí se místo učitele 2. třídy. Žádosti od 6. března do šesti neděl na c. k. okr. šk. radu v Hradci Králové. Poněvadž na škole je 60 ev. dítek, je velice žádoucno, aby místo bylo obsazeno ev. učitelem, který by mohl náboženství vyučovati. Žádost v tom smyslu podána c. k. okr. školní radě.« — *Zbytečnost evangel. fakulty v Praze* dokazuje pranepatrný počet kandidátů pastorství evang. fakulty Vídeňské, kamž se přece soustřeďují kandidáti z celé říše. Letos byl *největší* jich počet 50, kterýžto již 15 let nebyl dosažen. Na fakultě je posluchačů řádných 40, mimořádných 10. Řádných je: 20 Němců, 2 Maďaři, 10 Čechů, 4 Slováci, 4 Poláci. Mimořádných je: 5 Němců, 2 Češi, 3 pravoslavní. Z 10 českých řádných posluchačů je 6 reform. a 4 luther.; z mimořádných českých posluchačů je 1 reform. a 1 svob. reform. Slováci a Poláci jsou luther. až na jednoho, jenž je katolík. Je tedy z 20 Slovanů: 11 luther., 7 ref., 1 svob. ref. a 1 katolík. Na zahraničních učelištích dlí 6 Slovanů, totiž: 5 Čechů (4 reform., 1 luther) a 1 Polák. — Pro 10 posluchačů zřizovati celou fakultu byl by jistě — drahý luxus. — *Počet protestantů* v Rakousku dostoupil prvního půlmilionu počtu svých duší; to jest asi 2 procenta všeho obyvatelstva. R. 1781 bylo všech protestantů 73.722 duší v této polovici říše, oproti 24 a půl milionům duší obyvatelstva neprotestantského. — Že protestanté k svému zmohutnění lovili hojně duše v řadách katolických, netřeba dokládati.

Co nechcete, aby jiní vám činili, . . . »Čas« (č. 91) pohoršuje se nad tím, že v Bernsteinově komedii »Oklikou« (z franc. přeložil H. Václavík) ublížil básník protestantismu, jakoby byl zdrojem útrap, jimiž hrdinka dramatu je pronásledována. Jacquelina vdala se do rodiny protestantské, jejíž členové »pod povrchem zdánlivě bezúhonným skrývají zhýralost a nečistotu,« v níž dcera Luciena, »hrubá, směle sprostá pod zevnějškem elegantní dámy miluje se s mužem jiné dámy své společnosti.« Proto nazval »Čas« komedii »Oklikou« příkladem »umělecké nepoctivosti a neuvědomělosti« a dodává: Chce-li dramatik ukázat urážlivý společenský zjev, nechť k vývodům užívá jen toho, co k nim nevyhnutelně patří! nechť nezaměňuje pravé příčiny falešnými! nechť nepřimíšuje okolnosti, jež s podstatou věci přímo nesouvisí! Byla by Jacquelina v katolické rodině trpěla méně? Je vyznání náboženské něčím, co rozhoduje? Proč touto rafinovanou, zkaženou bytostí (Lucienou) obtížil zrovna protestantismus? Jen proto aby byl kontrast mezi požadovanou mravností a mezi tajnou nemravností tím příkřejší? Či také proto, aby se autor trochu zavděčil (?) katolické většině obecenstva?« — — Jak hezké a správné theorie umí »Čas« dělat, stane-li se křivda protestantismu. Kdyby šlo o katolictví, ještě by polínko přiložil. *L. † k.*

Kněz a věda. Dle zprávy v dubnovém čísle «Vlasti« (str. 659) nafukuje se nějaký »vědecký« farizej v »Čase« hlásaje do světa, že kněz ani nemůže pochopit, co to je věda. Maličký příspěveček z poslední doby budiž tuto uveden jako doklad »nevědeckosti« kněžské. Dne 27. dubna t. r. zvolen byl opatem benedikt. kláštera v Kremsmünsterru P. Leander Czerny. Nový opat narodil se 4. října 1859 v Modřicích u Brna (— německé listy honem dodávají: »als Kind deutscher Eltern —) a konal studie na něm. gymnasiu v Brně; po maturitě a po jednoroční službě vojenské věnoval se studiu filosofie na vídeňské universitě. Roku 1881 vstoupil do řádu a 18. čce. 1886 byl na kněze vysvěcen. Čtyři léta působil v duchovní správě, načež poslán na řádové gymnasium jako profesor moderních řečí (francíny

a angličiny). Aby se pro svůj obor zdokonalil, strávil několik měsíců ve Francii. Po několika letech vrátil se opět do duchovní správy, kdež celkem strávil 19 let. Potom stal se správcem kostela řádových (řád má 25 far) a konečně opatem. A tento skromný řeholník znám jest mezi odborníky jako vynikající — přírodozpytec; obírá se studiem hmyzů dvoukřídlých (diptera), jichž 15 nových druhů určil a 25 nových odrůd popsal. Dva z nich označeny jsou jeho jménem (»Sciomyza Czernyi« a »Heteromerinpie Czernyi«). Výsledky svého bádání uveřejnil v celé řadě odborných pojednání. Byl také vyzván redakcí obsáhlého díla »Tierreich« (Berlín), aby zpracoval část díla o některých skupinách hmyzů dvojkřídlých. Aby co nejdůkladněji mohl tuto práci vykonati, podnikl vědeckou cestu po museích evropských (Paříž, Lille, Londýn, Lund, Štokholm, Kodaň, Berlín, Vídeň), V dubnu minulého roku pátral po těch »mouchách« také na jezerech v severní Italii a v lagunách Benátských. — Podobných příkladů našli bychom mnoho, že kněz jest opravdu vynikajícím odborníkem vědeckým. ale nemá listů à la »Čas«, které by jeho práci a zásluhy do světa hlásaly, jako o rytíři řádu Masarykova. *L. † n.*

V Naší Době popisuje prof. T. Masaryk »Život církevní a náboženský r. 1904.« O přednáškách svých při slavnostech Husových a o zvláštním poměru svém k českým protestantům vyslovuje se v č. 5. následovně: »Jsem rád, že ty moje přednášky zavdaly podnět a příčinu k různým projevům náboženským. Zdržím se trochu u hlasů z církví protestantských; většinou snažily se být věcnými. Vidím v tom, třeba že nevyslovené, přiznání, že české církve protestantské a zejména theologové duchovně se opozdili. Vývody »Husovy« (č. 11, 12) jasně ukazují, jak naši theologové protestantští se kolísají mezi autoritářstvím (»1. Poslouchat, 2. poslouchat, a 3. poslouchat«!) a rozumem — »kde to stačí«; a ovšem nedovede »Hus« pochopit, že všecko to poslouchání, ten klid a pokoj z něho prýštící, že vůbec všecka ta zděděná církevní pasivita dnes náboženstvím už není a být nemůže. »Hus« nepochopuje, že se láme starý svět vůbec, že se láme hospodářsky, socialně, politicky, že se láme stará kultura vůbec — a tu mají církve, má protestantism se spokojit podporováním a držením právě toho světa starého? A tento konservatism, toto reakcionářství má být — náboženstvím? Na to je Řím! Ovšem — officielní protestantism škorpí se s Římem velmi rád, ale na konec k němu sedá.

Český protestantism musí se postavit mezi hledající; není dnes zásluhou, sloužit těm, kteří bez toho již věří, ať se jim podává cokoli, ale bude zásluhou, získávat nevěřící, hic Rhodus, hic salta! Nepochybuji, že majorita českých protestantů půjde svou vyšlapanou cestou, ale doufejme, že nějaká minorita bude mít odvahu svého přesvědčení a že se docela zjevně a odkrytě postaví vedle a proti officielnímu farisejství. Liberální nikodémství nic nezpomůže. Tu i tam čteme v evanj. listech (v »Pravdě« na př.) stesky, svědčící o poznání některých vad, ale to všecko je málo. Reformní hnutí musilo by pronikat hloub a musilo by především mít svůj orgán.

Po loňském sjezdu nastalo v církvích evanjelických charakteristické ticho — hluk a denunciace katolických a politických listů stačily na utlumení náboženského zápalu. Žaloba na »pruské dolary« sice v »Nár. Listech« nebyla po prvé (viz »Hlasy ze Siona« 1873, 53), ale působila zase a opět.

Upozornil jsem již několikrát na »Reformované Listy« pana faráře Karafiáta. Vlastně lístečky — trochu větší osmerka o 8 stránečkách vždy za dva měsíce (předplatné 30 kr. ročně). »Reformované Listy« celé jsou psány redaktorem; pěstují záslužné biblické studie, rozbor překladu kralického, vedle toho rozdávají orthodoxní štulečky v levo, pravo, slaďoučce bez jména, ale průhledně. Tu shledávají, že v evanjelických církvích není dostatečného probuzení, tam zase »připouštějí s žalem«, že se našel reformovaný farář, jenž přeložil Harnacka; k tomu pak stejně »s žalem« připouštějí dále, že o tom překladu žádný církevní časopis se slovem nezmínil, ač prý jinak píší o spisech mnohem méně významných — pan farář docela správně takto posvítil svým kahánkem na řečené liberální nikodémství. V nedostatku probuzení pan farář shledává velmi silný klerikalism evanjelický, protože prý každé neobrácené srdce, farářské i nefarářské, je silně klerikální: pochopitelným způsobem pan farář vzal si na svou mušku také »moderního člověka a jeho tužby náboženské.« —

Panu prof. Masarykovi, jak vidno, nepostačuje již žádná církev. Stárne, nic posud nedokázal, vše ho opouští, a proto zuří a hraje až va banque. Proto smutně volá s desperací v č. 6. Nové Doby: »Církve jsou negací (!) pokroku, přívrženci pokroku jsou negací (?) církve — smutná to situace pro vývoj charakteru a moderní duše vůbec. Negace — to heslo doby, málo lidí postupuje duchovně positivně (?). Lidé zvykají si v ruinách . . Nezbývá než připravovat budoucnost. Před-

sudky ovšem a zastaralé názory a zvyky, tarasící (!) duchovní pokrok, musejí být odstraňovány; to není negace, to je nutný boj o náboženství, boj pro náboženství čistší a vyšší (!!).« — »Reformace« se prof. Masarykovi nedaří, proto jest tak mrzut. Ovšem lidé zacházejí, ale církev trvá. *L. † 4.*

Knihkupecká reklama. »Krásou ženského těla« již pověstný pan Kočí rozesílá opět následující cirkulář: Důvěrné! Abyste mohl obě knihy svým pp. hostům ukázati a tak snadněji nějakých objednávek docíliti, jsem ochoten dodati Vám je na zkoušku za poloviční cenu a nabízím Vám tedy 1 brož. výt. Krásy ženského těla místo za K 14·— jen za K 7·— a 1 brož. výtisk Těla dítěte místo za K 12·— jen za K 6·—. Kromě toho nabízím Vám oba obrazy Hus v kapli betlemské a Žižka na válečném voze místo za K 2·30 jen za K 1·30.« I literární zpravodaj »Co měsíc dal«, jejž vydává knihkupectví Bursík & Kohout (Roč. I., číslo 3., str. 37.), podotýká k tomu: »Naši národní heroové, Hus i Žižka, dostali se to do pěkné společnosti . . . .« Kromě toho nabízí p. Kočí každému, jenž v »nastávajících dnech svátečních (velikonočních) chce si co nejživěji zpřítomniti nejslavnější místa křesťanstva,« ona místa, »kde Kristus žil, učil, trpěl a dokonal« — stereoskoptické kukátko s několika snímky z Palaestiny za 7 korun. Kristus, Hus, Žižka, Krása ženského těla — pan Kočí srovná ve své hlavě všechno, jen když mu poplynou peníze do kapsy. Že krása ženského těla i za těch 7 korun je ještě dosti drahá, ví i pan Kočí: možná že později bude ji prodávati už jen za korunku . . .

Pro svobodnou školu vedle známé pardubické »Osvěty lidu« horuje i »*Hradecký kraj*«, illustrovaný měsíčník, věnovaný kulturně-historickému životu, jenž přimlouvá se za zřízení školského obranného spolku, po způsobu nedávno ustavené organisace rakouských Němců »Svobodné školy« a podotýká (ročník II., číslo 3. z 25. března 1905, str. 43.): »Spolek by pracoval k obrození školství obecného, jelikož toto velmi ve vývoji trpí zasahováním nepovolaných kruhů. Bohužel! Němci jdou vždy před námi i v takovýchto nejvážnějších otázkách, týkajících se celé naší kulturní bytnosti!« »Osvětě lidu« se ovšem nedivíme, ale jest nám divno, že i »Hradecký kraj« se propůjčuje k uveřejňování takové pokrokářské lapálie, která ostatnímu seriosnímu obsahu časopisu, nám jinak sympatického, jest jen k necti.

Pravdivosť a svoboda. Krásná hesla, ale ti, kdož se jimi ohánějí, zpravidla jich nechápou a nešetří. Kde jsou jich hranice, kde ve sporech jejich ochrance? Jde o »spor« mezi vědou a věrou. »Hlasy ze Siona« (č. 9.) praví: »Není-li možno ten boj odstraniti, pak nezbývá než: pochopiti a vysvětliti tento boj z povahy zápasníků, vytrhnouti v tom sporu osten úmyslnosti a viny, a uznati, že uprostřed toho boje mají býti dvě ctnosti: pravdivost a svoboda. — Pak evangelický list připomíná, že protestanté přiznali intelligenci, co se náboženského nazírání týče, značnou míru svobody, za niž církev jejich jíti nemůže, ač má-li a chce-li zůstati ještě církví křesťanskou. — Může protestantismus dle svého principu stanoviti takovou hranici? Nemůže. A proto pomáhá si farizejstvím, jak prof. Masaryk právem vytkl Harnackovi, že užívá terminologie orthodoxní a tím zastírá smysl svých vývodů ze strachu před jasným myšlením a prostou pravdou.« Zcela správně. Buď farizejství anebo útěk! jiného protestantské theologii nezbývá. Utíkati před svobodou myšlení nechce, za farizejství se stydí. Tak je tu jako nahý v trni. — A proto jdou »Hlasy ze Siona« do prosa; článek jejich takto končí: »Žádá-li intelligence svobodu »vědecké« (proč ty úvozovky? — zbytek farizejství?) víry v církvi, mějž si ji pro své osoby (»co je pravda?«), ale mějž také (proč?) patřičné ohledy k našemu a našeho lidu svědomí. Tou prosbou končíme.« — Toto je skvostné. Ty vědo- (»Hl. ze S.« píší »vědo«) — »prosíme tebe, nech nám víru, my ji potřebujeme jako základu ve strastech života a potěšení jakéhos ve smrti: neber nám toho, co jedině může uleviti, potěšiti, spasiti. (»Spasiti« — orthodoxní terminologie.) Nedotýkej se nešetrně útlé rostliny mdlé víry, polévajíc bibli (aha!) lučavkou své kritiky. Ty to snad sneseš, sborové naši evangeličtí toho nesnesou.« — Toť výborná pečeně pro Masaryka, Machara a jejich učeníky. Teď dají pokoj. Snad by nebyli tak ukrutni a netrhali víru lidu evangelickému ze srdcí jeho. Ať také na chvilku zavrou oči před »pravdou« a ukáží, že jsou také milosrdní . . . . Veni, vici! — může říci Masaryk. Není už víry. Jen z milosrdenství trochu té víry mdlé jim nechám. Dovolím si také trochu toho farizejství. *L. † il.*

Klerikální Belgie. Jak vášnivě a tendenčně se beze vší příčiny často štve proti katolíkům »klerikálům«, jest již snad každému zajisté více méně známo. Uvedeme toho opět jeden doklad. »*Časopis pokrokového studentstva*« (v 1. seš. let. roč., str. 32) přinesl následující, nevíme odkud čerpanou »věrohodnou zprávu:

»V Belgii, kde vládnou klerikálové, není nucené docházky školní. Proto vykazuje statistika v této vysoce průmyslové zemi 11 procent analfabetů, ve vojsku dokonce 18 procent. Není divu, že pak v obchodu i průmyslu vedou hlavní slovo cizinci.« Čtenář, jenž nedovede se náležitě orientovati, učiní si zajisté nechvalný úsudek o klerikálním zpátečnictví v Belgii. My však učiníme srovnání, doufajíce, že počet analfabetů udán byl »Časopisem pokrokového studentstva« úplně správně. V Belgii, v zemi klerikální, jest tedy 11 procent analfabetů a ve vojsku dokonce 18 procent! Dle úředních statistických výkazů (»Österr. Statistik« 3. seš., sv. LXIII.) jest u nás v Čechách, kde nevládnou klerikálové, analfabetů-Čechů 715.441 t. j. 18·2 procent a analfabetů-Němců 435.398 to jest 18·6 procent; jinými slovy, fakticky jest u nás, kde nevládnou klerikálové, analfabetů ještě více, než v klerikální Belgii! Nevyhlíží to tedy s tou klerikální Belgií tak zle, jak se domýšlí »Časopis pokr. studentstva.“ Abychom však tendenčnost zprávy tohoto studentského plátku ještě více čtenářům našim představiti mohli, podotýkáme, že podle officielních zpráv (cf. *Revue bibliographique belge,* Octobre 1904, p. LXXVII.) koupila Belgie — země klerikálů — z ciziny knih, časopisů a novin celkem 7,218.153 kilo, které repraesentovaly cenu 21,929.435 franků. Z této sumy připadá na Francii 3,328.408 kilo, v ceně 10,817.938 franků; na Německo 625.050 kilo, v ceně 2,284.499 franků; na Anglii 440.370 kilo v ceně 560.186 franků. Naproti tomu zase prodala Belgie knih do ciziny: 4,055.145 kilo v ceně 15,298.033 franků. Z toho připadá na Francii 827.293 kilo v ceně 4,286.629 franků; na Německo 458.914 kilo v ceně 2,286.620 franků; na Anglii 201.247 kilo v ceně 1,042.072 franků. Žádáme pisatele zprávy v »Čas. pokrok. studentstva«, aby nám statisticky ukázal, která jiná země na světě má poměrně větší knižní trh než Belgie — země klerikální, vědouce ovšem již napřed, že nám »Časopis pokr. studentstva zůstane odpověď rozhodně dlužen . . . Hch.

Gustav R. Opočenský, nějaká nová hvězdička na českém Parnasse, má v »Besedách Času« (23. dubna) básničku »Velikonoce«, kterou patrně sesmolil podle úvodníku »Práva Lidu«. Kněz mu tam »o vzkříšení« říká své litanie, kloní se monstranci a pije víno« a myslí si, jak si »po vzkříšení, po týdenním postění tučné zasedne zas k večeři.« Nějaký divný kněz, jenž takový má ritus při »vzkříšení« a celý týden se postí a pak má tučnou večeři. To as viděl pan Opočenský nějakého pastora, který chtěl nápodobit katolické vzkříšení a proto »pil také z kalicha« a o čtyři dni déle se postil, aby mohl říci, že je dokonalejší než »ti římští«. Tedy mizerných pár veršíků a »básník« ve své duševní lenosti se nesnaží, aby aspoň věcná pravda byla v tom, co povídá. *L. † n.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Upozornění. Všem členům družstva vložena jest do této »Vlasti« výroční účetní zpráva. Kterýkoliv člen by ji neobdržel, račiž ji reklamovati a bude mu zvlášť zaslána. Zúmyslně nikomu zprávy té nezadržujeme vědouce, že má každý člen na ni právo.

Poznámky k účetní zprávě. — K tomuto číslu »Vlasti« jest přiložena výroční zpráva účetní za XX. správní rok, který začal 1. října 1903 a skončil 30. září 1904. Čtenáři z toho vidí, že naše účetní agenda jest ohromná a pochopí, že právě toto obtížné a zdlouhavé sestavování účtů posunulo valnou hromadu až na konec června. Dříve jsme hotovi býti nemohli, majíce na podzim a v prvých měsících nového roku plné ruce práce s agitacemi nových abonentů a se zápisem peněžních zásilek do různých odborových knih. Píšemeť předplatné každého časopisu do zvláštní knihy, do zvláštních knížek zapisujeme peněžní položky fondů, knihtiskárny, papírnického závodu, spolkového domu, do zvláštních odkazy a dary, do zvláštních prodej knih a brožur. Běžný příjem a vydání zapisují se do odborných knížek každý den, co však poukázkami přijde, to zanášíme do knih až v zimě, když skončíme agitace abonentní. Ke všemu tomu přibyla nám na starost administrace Tiskové Ligy: dva časopisy, psaní adres pro ně, zanášení předplatného a provádění změn i v adresách časopisů Tiskové Ligy. Práce ta jest ovšem družstvu Vlast placena, a uvádím ji tedy zase pouze na omluvu, proč letos tak pozdě konáme valnou hromadu.

Povšechný stesk při účtech vyznívá v ten smysl, že stále pociťujeme proti letům dřívějším pád záložny sv.-Václavské, krupobití, které za ní následovalo a hrozné sucho, které se ke všemu tomu neštěstí r. 1904 přidružilo. Tyto okolnosti zaviňují nám hlavně malý prodej našich knih a brožur. Za to dluhů abonentních splaceno bylo v suchém roce 1904 poměrně dosti, což se dělo na naši důtklivou žádost, kterou jsme ke každé upomínce krátkými slovy připojili. Tyto naše upomínky budily u některých našich »přátel« škodolibou radost, některé časopisy na ně z povzdálí upozorňovaly, a už se také šuškalo o bídném postavení družstva Vlast, ale my jsme se k tomu jen usmívali vidouce, že se účinkem neminuly.

Je třeba dále podotknouti, že rok co rok ubývá členských vkladů a darů. To je věc přirozená: starší členové 100 K doplatili, četní z nich, aniž by doplatili, zemřeli a nových ve stejné míře nepřibývá. A přirozeně i darů ubývá, jsou nové, čerstvé podniky, k těm se mysl obrací, na staré se zapomíná. To se děje všude, i u nás — ale díky Bohu, když neprší, aspoň stále kape a není mimo to roku, aby na družstvo naše odkazem nebylo pamatováno. Některé odkazy jsou pro nás jakoby schovány a budou nám vyplaceny — na př. odkaz † faráře Fr. Wildmanna v obnosu 9.000 K — až dědicové dárců zemrou, ale dar tu je a naděje tato posilňuje nás pro budoucnost v práci naší.

Činže z bytů je menší než v letech předešlých. Stalo se to tím, že byl jeden veliký byt $^1/_2$ roku prázdný a v jiném velikém bytu musili jsme přijati místo $^1/_4$ letní činže plynové zařízení, jež jsme nové partaji zdarma ponechali. Při domě vůbec převyšuje vydání u veliké míře příjem — ale uvažme, že dům nese celou tíži dluhu, splátku annuit, ale z půjček těchto, které družstvo na domě učinilo, platilo se, kde co možno, potřeby celého spolku. Také opravy bytů po odešlých partajích nás stojí mnoho vydání.

K soukromým dluhům učinili jsme nový soukromý dluh v obnosu 1700 K, nebo v letě nejsme s to, abychom v červenci 1200 a v srpnu daň přes 1200 a annuity 1155 a 330 z běžných příjmů zapravili. Tyto dva měsíce jsou nejhorší obchodní čas a my máme právě v nich tak velikých splátek! A vyhnouti se tomu nelze, banky nebo spořitelny platební čas prodloužiti nechtějí.

Za to jsme slušně dluhů uplatili u fondů: socialního, pro katolické spisovatele a u Literární sekce, nebo kapitál těchto fondů si družstvo při koupi domu vypůjčilo (a tím s nimi ze sv.-Václavské záložny uniklo), tedy oč se ročně kapitál těchto fondů zmenšuje, to si vlastně sami sobě na dluhu uplácíme, čili o to dluh svůj umenšujeme. Vizte v účtech zbytky loňské a letošní při fondech a při sekci této a seznáte obnos splaceného dluhu.

K úrokům, jež si dárcové vymínili, přibyl nám úrok z peněz † farářem Jos. Menclem darovaných. A úroků z peněz děkanem B. Haklem darovaných užívá dle smlouvy s námi ujednané jeho dědic až do své smrti.

Něco na pohled zbytečných vydajů činíme zúmyslně: tiskneme všeho více, abychom měli čím poděliti nové členy; co tuto na první pohled marně vydáme, nahražují nám svými vklady noví členové a mimo to se tím náš tisk skrze členy mezi lidem v masách rozšiřuje. A chudším osobám i spolkům zdarma rozdáváme, vykonávajíce tím část své kulturní práce.

Konče poznamenávám, že jest mojí snahou účty nijak nevykrašlovati, spíše na ně kladu stín, než světlou barvu. Proč se chlubit a čím se chlubit? My sejeme a požehnání setby naší závisí ne na nás, ale na milosti s hůry. Za tuto milost Boha denně prosím a této milosti přičítám, že naše družstvo prošedši silným ohněm zkoušky nezahynulo a doufám i nezahyne, nebo každý rok, i když se zdá býti nejhůře, probije se k další činnosti.

Čtenáře účetní zprávy prosím, aby ji důkladně prostudovali a kdyby formální vady našli, ať mne na ně šetrně upozorní buď dopisem nebo ve valné hromadě. Účty tyto jsou sdělány usnesením loňské valné hromady dle návodu předsedy Dr. Rud. Horského a člena výboru Dr. M. Kováře. *Tomáš Škrdle.*

Marianský almanach. Vydání almanachu bude v naší katolické literatuře znamenati skutečnou událost. Komité marianského kongresu uchystalo pod redakcí slovutného p. kanovníka Dra. Ant. Podlahy účastníkům sjezdu památku na sjezd ceny opravdu nehynoucí. Ležíť před námi nádherně vypravená kniha formátu quartov. o 240 stranách s množstvím obrazů a několika zvláštními skvostnými obr. přílohami, jejíž cena kreje sotva cenu výrobní: 80 krejcarů! Ponechávajíce důkladné pojednání liter. referentu, uvádíme dnes jen jména spisovatelů v almanachu zastoupených. Jsou to: prof. Em. Žák, univ. prof. dr. Jan L. Sýkora, Xaver Dvořák, Jindřich Š. Baar, Fr. Kyselý, dr. Ant. Podlaha, Vl. Hornov, prof. Julius Košnář, Miloslav Javorník, Kar. Procházka, P. J. Šimon, Bohumil Brodský, Fr. Leubner,

Petr Kopal, Aug. Rozsypalová, P. Fr. Žák T. J., Grossmanová-Brodská, Dr. Fr. Reyl, Ant. Bulant, Al. Dostál, prof. J. Vávra, dr. K. Kovář, dr. Isidor Zahradník, Phdr. Eug. Kadeřávek, Fr. Stejskal, prof. kons. O. Hornik, prof. Jos. Sauer z Augenburku, Sigm. hrabě Ledóchowski, prof. V. Müller, a j. V literárním tomto pomníku Marianském podávají si, jak již ze jmen autorů patrno, svorně ruce jak básníci tak belletristé, jak mužové přísné vědy tak vroucí pěstitelé marianského národopisu i ostatní oblíbení naši publicisté. A mezi krásné a vybrané příspěvky jejich vloženy vzácné ukázky umění výtvarného. Kdo na sjezd nemůžeš snad dostavit se osobně, neopomeň zamluviti si tuto bohatou antologii nejkrásnější marianské literatury české. Dáť se předpokládati, že z účastníků si ji odveze domů každý. Proto již dnes na almanach upozorňujeme své čtenáře. — Dostati lze v Praze-II., číslo pop. 200.

Papež v soukromém životě. Nynější papež zařídil již mnohé opravy, které čeliły k zjednodušení dvorského života ve Vatikáně; zvláště různé spletité ceremonie dvorní byly odstraněny jako nepotřebné. Dřívější papežové se dávali voziti v kočáře ve vatikánské zahradě za průvodu jezdců. Pius X., zvyklý jsa na jednoduchý život kněžský, prochází se pěšky; prodal koně a jezdce dal na odpočinek.

Sv. Otec Pius X. Marianskému kongresu. Jak jsme stručně se zmínili, došel od J. Em. stát. sekretáře Merry del Valla list tohoto znění na adresu J. Em. ndp. kardinála arcibiskupa pražského: »Vaše Eminencí, nejdůstojnější Pane! Zpráva o kongresu Marianském, jenž bude konán v Praze příštího měsíce června, přijata byla od Jeho Svatosti s nejživějším zadostiučiněním. Kojíť se sv. Otec pevnou nadějí, že vyplyne odtud nemalý vzrůst náboženství a křesťanské zbožnosti, jelikož jak s radostí se dovídá, sjezd ten pečlivě a pilně jest připravován, a to společným úsilím příslušníků obou národností, české i německé, kteří s příkladnou svorností sjednotili se k uctění Panny Neposkvrněné. Svatý Otec tudíž naplněn jsa pevnou důvěrou v šťastný výsledek kongresu, udělil na znamení své blahovůle a jakožto záruku požehnání nebeského z celého srdce požehnání apoštolské výtečnému a urozenému předsedovi komitétu, oběma horlivým místopředsedům, jakož i všem, kdož prací, nebo přítomností svou súčastní se při tom shromáždění a vzdají tak synovský hold vznešené Královně Nebes a národů katolických. Prosím Vaši Eminencí, abyste ráčil sděliti těm, jichž se týče, toto blahovolné smýšlení Svatého Otce, já pak užívám této příležitosti k tomu, bych polibil nejpokorněji Vaše ruce, i znamenám se v hluboké úctě Vaší Eminence nejpokornější a nejoddanější sluha R. Card. Merry del Val. V Římě, dne 4. dubna 1905.«

Sjezd jihoslovanských biskupů v Římě zahájen byl 22. května. Sjezdu se súčastnili arcibiskupové Ant. Jordan z Gorice, Mat. Dvornik ze Zadru, Jiří Posilovič ze Záhřebu, biskupové Ant. Jeglič z Lublaně, Jan Flapp z Poreče, Fr. Nagl z Terstu, Ant. Mahnič z Krku, Fr. Uccellini z Kotoru, Jordan Žaninovič ze Hvaru, Jos. Jiří Marcelič z Dubrovníka, Vinc. Pulisič ze Šibenika, Fr. Nakič ze Splitu, Ant. Maurovič z Modruše a kapitolní vikář ze Srěmu. Jednalo se o rozsahu slovanské bohoslužby v jihoslovanských diecesích. Jak známo, 5. srpna 1898 vydán byl papežský dekret, jímž stanoveno, že příště konati se smí slovanská bohoslužba jen v kostelích, kde po 30 let nerušeně trvá. Ale výsledek nebyl valný, poněvadž vznikly spory o době trvání bohoslužby slovanské v různých kostelech a diecesích: také nové rozhodnutí z r. 1902 otázky nerozřešilo, proto r. 1903 vyzvala kongregace ritů jihoslovanské biskupy, aby na společném kongresu v Římě otázka slovanské bohoslužby byla rozřešena. — Výsledek porad, jenž se tají, předložen byl sv. Otci a ten rozhodne. Sjezdu předsedal kardinál Serafin Vanutelli, sekretáři byli praelati Gasparri a Panici.

Novinka. »Či katolík či luterán.« Napsal Dr. K. L. Řehák, rytíř Božího hrobu a farář u sv. Ducha v Praze. Brožurka tato vyšla nákladem Tiskove Ligy a prodává se v administraci družstva Vlasť v Praze čp. 570-II. za 16 h. Na 5 ex. dává se šestý zdarma.

Mimořádná valná hromada Jednoty českého kat. učitelstva a přátel křesť. výchovy koná se ve čtvrtek dne 29. června t. r. o půl 10. hodině dopoledne v místnostech družstva Vlasť; nesejde-li se však potřebný počet členů, koná se valná hromada v 10 hodin dopoledne za každého počtu přítomných členů. — Program: 1. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady. — 2. Návrh výboru na změnu stanov. — 3. Volba předsedy. — 4. Přednáška řídícího učitele Jos. Flekáčka: »O významu tisícileté památky Budče.« — Upozorňujeme, že se členům zvláštních pozvánek k valné hromadě nezasílá.

Získal cenu. Papežská komise biblická vypsala loni na biblickou práci cenu 100 liber št., jež k tomu cíli věnoval katol. lord Braye. Ucházeti se směli

pouze bohoslovci, kteří měli vyšší svěcení. — »Revue biblique« v dubnovém čísle píše: Letošního roku dle nálezu tří soudců, jmenovaných od papežské komise biblické, byla cena Brayeova stejně rozdělena mezi autory dvou nejlepších prací. Získali ji vp. Caecil. Burns, kněz diec. Westminsterské v Anglii, bakalaureař a profesor kolleje sv. Edmunda u Ware v téže diecési, a pak ctih. p. V. J., diakon, alumnus pražského semináře, posluchač české theol. fakulty. Rozhodnutí toto bylo schváleno jak bibl. komisí tak i Jeho Svatostí a bylo s radostí přijato od urozeného p. Braye. Jménem sv. Otce a dle přání biblické komise ráčil Jeho Emin. ndp. kardinál cenu z Anglie došlou odevzdati naznačenému p. bohoslovci.

Jesuitští »Koniášové«. Kustos universitní knihovny pražské J. Truhlář vydal nedávno seznam latinských rukopisů téže university. Tyto rukopisy pocházejí většinou z knihovny jesuitské (přes 1200 rukopisů) a z knihovny kláštera třeboňského (asi 300 rukopisů). V knihovně jesuitské sloučeny byly všecky rukopisné poklady pražských kolejí universitních. V XV. století měly tyto koleje asi 4500 rukopisů. Jesuité však po roce 1620 dostali z nich sotva čtvrtinu. Kdo zničil a zašantročil ostatní? Snad Jesuité? Nikoli. Kustos Truhlář dokazuje, že Jesuité svěřené rukopisy opatrovali svědomitě a pečlivě; *ale před nimi špatně s rukopisy nakládali utrakvističtí mistři university Karlovy století XV. a XVI., kteří rukopisy, neumějíce jich čísti, prodávali a mrhali nejhorším způsobem.* (V. Flajšhans v »Osvětě« čís. 5., str. 457, 458.) Tamtéž se praví (str. 462): Skoro každý dvacátý kodex obsahuje »hussika«, což samo je nejlepším důkazem, že *Jesuité rukopisy kacířské bedlivě opatrovali a nijak neničili.*

Rusko ve vatikánské knihovně. Loni na podzim augustinián P. Aurel Palmieri byl poslán do Ruska, aby sebral pro knihovnu ruskou ve Vatikáně vědeckou a bohosloveckou literaturu. P. Palmieri seznámil se s literaturou ruskou v Cařihradě, kde byl členem ruského archeologického spolku a vykonal svěřený úkol s velikou pečlivostí, tak že ruské oddělení ve vatikánské knihovně bude velice bohaté. Mnoho veřejných úřadů ruských, jako akademie, university a ministerstvo osvěty a zahraničních záležitostí, dále museum Rumjanceva a různé literární spolky poslaly do tohoto oddílu svá vydání.

Basilika Panny Marie na Svaté Hoře. Zvláštním brevem ze dne 21. ledna 1905 poctil a povýšil sv. Otec Pius X. kostel blah. Panny Marie na Sv. Hoře u Příbrami za basiliku; první to basilika nejen v Čechách, ale v Rakousku vůbec. Aby vzácné to vyznamenání proslulého poutního místa Marianského jak náleží bylo oslaveno, konati se bude za tím účelem slavná třídenní pobožnost dne 2., 3. a 4. července t. r. Sám Jeho Eminence ndp. kardinál Leo ze Skrbenských, kníže-arcibiskup pražský, zahájí po přečtení dotčeného papežského breve slavnou pontifikální mší sv. pobožnost tuto dne 2. července — v kterýžto den připadá letos nejen svátek Navštívení blah. Panny Marie, ale spolu též výroční korunovační slavnost Panny Marie Svatohorské. Druhý den 3denní pobožnosti, 3. července, oslaví ndp. světící biskup dr. Frt. Krásl pontifikální mší sv. a pobožnost zakončí dne 4. července Jeho Exc. ndp. biskup budějovický dr. Martin Říha. Po všecky tři dny budou ráno o 9. hodině a odpoledne o 4. hodině konána slavnostní kázaní. Jeho Eminencí ndp. kardinál udělí též jménem a mocí Jeho Svatosti Pia X. na základě breve ze dne 11. dubna 1905 sv. apoštolské požehnání, s kterým spojeny jsou plnomocné odpustky. Mimo to všichni účastníci této pobožnosti získají plnomocné odpustky, když v některý z těchto tří dnů sv. svátosti hodně přijavše, v basilice blah. Panny Marie na Svaté Hoře obvyklé modlitby vykonají. Posléze uděluje sv. Otec všem věřícím, kteří aspoň se skroušeným srdcem přítomni jsou některé z dotčených pobožností, odpustky 7 let a 280 dnů. — Všecky dotčené odpustky mohou též duším v očistci býti věnovány. Věrní katolíci a ctitelé Marianští, ukažte, jak umíte sobě vážiti řídkého a vzácného vyznamenání, kterým sv. Otec Pius X. poctil slavné poutní místo Marianské na Svaté Hoře, ukažte, jak vážíte sobě duchovních milostí, sv. Otcem v tak hojné míře vám udělených, a přijďte v počtu co nejhojnějším dne 2., 3. a 4. července tohoto roku na Sv. Horu.

Založení katolického školského spolku v Uhrách. Před pěti lety navrhl na druhém sjezdu uherského školství vesprimský biskup Hornik, aby založen byl katolický školský spolek. Návrh ten došel nyní uskutečnění. V sobotu, 27. května konala se v sále Svatoštěpánské společnosti v Pešti ustavující schůze katolického školského spolku za předsednictví opata dra. Jordana. Stanovy byly jednomyslně schváleny, a předsedou zvolen košický biskup dr. Fischer Colbrie. Kardinálu Vaszarymu zaslán telegrafický dík za spolku do vínku věnovaný dar 2000 kor. Spolek bude pečovati o zvelebení konfesionelního školství a opatřovati k tomu cíli potřebné prostředky.

Rolnické knihovny. Velmi vážný krok hodlá provésti Katolický spolek českého rolnictva na Moravě v zájmu svého členstva a v zájmu rolnictva moravského. Spolek maje na zřeteli důležitost odborného vzdělání rolnictva a maje na zřeteli i mravní poučování a poučnou zábavu — selského lidu — hodlá zřizovati v obcích, kde větší počet členů Katolického spolku českého rolnictva na Moravě jest, »Rolnické knihovny«. Spolek má v každé obci, kde členové jsou, obecního důvěrníka. Tito důvěrníci mohou býti knihovníky, mohou knihovny opatrovati a půjčování knih obstarávati. První »Rolnická knihovna« zřízena v sídle předsednictva v Ostrově u Sloupa. Předseda sám obstaral knihy a zřídil knihovnu, která čítá přes 200 svazků dobrých a poučných knih. Knihovníky jsou zvoleni selští synci Josef Kakáč a Vincenc Sedlák. Jest jisto, že knihovna bude prospívati celé obci! Proto Katolický spolek českého rolnictva na Moravě pracovati bude k tomu, aby ve všech obcích, kde větší počet členů spolku jest, »Rolnické knihovny« zřízeny byly. Knihy Katolický spolek českého rolnictva na Moravě bude hledět obstarati zdarma! Zajisté vykoná Katolický spolek českého rolnictva na Moravě tím velký kus úspěšné práce v oboru vzdělávacím a národohospodářském, která rolnictvu mnoho k prospěchu bude.

350. česká Raiffeisenka na Moravě založena v neděli 7. května v Žešově u Prostějova za přítomnosti delegáta Ústřední Jednoty dp. Jana Vévody z Chropině. Zvoleni pp.: starostou Brodický Fr., náměstkem Roháček Jan, členy představenstva Koutný Frant., Stavěl Josef, Janeček Josef. Pokladníkem zvolen správce školy p. Zatloukal Fr. Do dozorčí rady zvoleni pp.: Roháček Em., Franc Jan Marek Jan, Dostál Jan, Onecka Jan, Zatloukal Leop. Jedině prostějovský okres neměl na celé Moravě dosud Raiffeisenky, dnes jsou už ve všech českých soudních okresích.

Takto prakticky postupují katoličtí Moravané. Dr. Stojan pečuje v říšské radě o řemeslníky, farář Ševčík se Šamalíkem organisují rolniky, lid vidí, co se pro něho činí na poli hospodářském a proto katolická strana na Moravě roste a mohutní.

»Sv. Vojtěch.« Apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení spolku sv. Bonifáce. Číslo červnové redakcí P. Methoděje Vojáčka a spolupracovnictvím Filipa Jana Konečného a Vl. Hálka. — Číslo červnové značí zase nový krok ku předu. Hájí a vysvětluje víru katolickou, probírá a osvětluje svátky na červen připadající, poukazuje, jak se v Čechách protestantismus rozšiřuje a dějepisnými statěmi odhaluje stinné stránky protestantismu. Velmi vtipná je stať »Pasti«. Živá, krátká, apologetická povídka nebo podobné článečky jako »Pasti« celé číslo velice oživují. — Do »Sv. Vojtěcha« píší tři muži historie, theologie a protestantského hnutí velice znalí, v těchto oborech, každý ve svém, zapracovalí, k nim se druží i jiní, tito všickni a redakce jde pevným a určitým směrem ku předu, i doufáme, že se »Sv. Vojtěch« a celé české oddělení spolku sv. Bonifáce dodělá kýženého cíle, což mu ze srdce přejeme a k čemuž dle možnosti ve »Vlasti« přispějeme.

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný Družinou sv. Petra Klavera v Praze-IV., čp. 33. Předplatné na celý rok K 1·20. Redaktor: kap. ceremonář Jar. Hrabačka. — Selský synek píše redakci, že ho čtení »Echa« obrátilo, zdravějším a spokojenějším učinilo. Zprávy o misionářích, jejich útrapách a obětech působily na něho tak, že je nyní spokojenější se stravou, s oblekem, i s pracemi a námahami. Šetří a uspořené peníze zasílá na africke misie. — I my jsme ve družstvu Vlast obdrželi řadu podobných dopisů, svědčících, kterak dobrý tisk ušlechťuje srdce a nabádá čtenáře k obětem ve prospěch věci katolické. To budiž zároveň všem dobré vůle povzbuzením, aby katolický tisk šířili a tím dobrým účelům napomáhali. — Vrchní ředitelka podává zde zprávu o první audienci členů družiny sv. Petra Klavera u sv. Otce Pia X. a o krásné slavnosti, při níž skládala sliby první římská novicka družiny sv. Petra Klavera. Zajímavé dopisy z Afriky, plny poučení a povzbuzení a různé jiné zprávy doplňují krásný obsah červnového »Echa«. Redakce sděluje, že sbírky na africké misie vynesly v dubnu 785 K 48 h.

»Křesťanský Dělník.« Orgán kat. jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. Cena K 1·70. — Jedenácté číslo roč. III. začíná prací samého p. redaktora: »Průvodce učňův a zároveň křesť. učeň. Z bohaté zkušenosti jako vůdce učňů v Johanneu podává jim p. Fr. Waldmann četná, krásná a poučná naučení. Vybízí je: buď veselý, přívětivý a mistru svému vděčný. Nebuď pochlebný,

potměšilý a licoměrný. Dostaneš-li trest, uvažuj, že jsi ho sobě zasloužil. Chraň se pýchy, nadutosti, nebuď prostořeký atd. — samá to praktická zrnka zkušenosti nabytá ne z knih, ale z přímého styku s učeníky v Johanneum. — Bohatství a dobročinnost jest druhý článek p. redaktorův. Pan spisovatel uvádí zde několik boháčů, kteří věnovali své jmění dobročinným účelům. Dobročinnost klene most mezi chudým a bohatým, ta zmenšuje pýchu bohatého a pozvedá pokleslou mysl chudasovu a proto chválíme, že takové články se předkládají učňům, hochům většinou chudým. — Dělník Ant. Dvořák nabádá čtenáře, aby ctili své rodiče a uvádí příklad, kterak nezdárný syn uhodil svoji matku a vyhodil ji z bytu. I tato prostá slova mají zde své místo, nebo právě čtvrté přikázání Boží musí se stále a důrazně dětem před oči stavěti.

Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta na král. hradě pražském konala řádnou valnou hromadu za rok loňský za předsednictví Františka hraběte Thun-Hohensteina a za přečetné účasti v malé zasedací síni radnice staroměstské. Přítomné vřelými slovy uvítal hrabě Thun, který poděkoval nejen dru. Vl. Srbovi, ale i král. Praze za veškeru činnost ve prospěch dómu Svatovítského. — Zprávu za rok loňský podal vládní rada Brechler ryt. z Troskovic, který m. j. uvedl: Veliké potíže přemoci musilo řiditelství loni, jakých již po řadu let nebylo, chtělo-li jen přibližně dopracovati se cíle, vytknutého v stavebním rozvrhu a zameziti propuštění vycvičených a osvědčených dělníků. Podařilo se to, ač snížena zemská subvence ze 100.000 kor. na polovinu, tím způsobem, že místo vypočtených 212.500 kor. postaven byl pouze obnos 154.000. Ke příjmu náleží m. j. příspěvek J. V. císaře 12.000 kor., král. hlav. města Prahy 2000 kor., dar dp. faráře Frant. Převrátila 8000 kor., odkaz děkana J. Kandlera ve Slaném 200 kor., státní subvence 50.000 kor., zemská subvence 50.000 kor., příspěvek České spořitelny na výzdobu kaple sv. Trojice 9678 kor. 65 hal. a j. v. Jednatelé odvedli do pokladny 8877 kor. 69 hal. Přes 100 kor. získali katecheta u Panny Marie Vítězné dp. A. Hora, kaplan strahovský dp. R. Hummel, min. rada Vl. baron Pražák, advokát dr. J. Vlček, býv. lékárník K. Karnoll, hraběnka Nik. Podstatzky-Liechtensteinová, dr. Ed. ryt. Zahn, Frant. hrab. Czerninová, učitel A. Suk, k. a. rada Zvěřina, příbramský starosta B. Mixa, Františka princezna z Lobkowic, major K. Lamprecht, arciděkan plzeňský A. Střízek, světící biskup msgr. dr. Frt. Krásl (1385 kor. 2 hal.) a vládní rada Aug. Jarka (2257 kor. 9 hal.). Členů čítala Jednota koncem roku minulého 18 zakládajících, 3 podporovatele, 289 skutečných a 919 přispívajících.

Na to podána zpráva o postupu prací na stavbě velechrámu, jež prováděl p. architekt Hilbert. Do ředitelstva zvoleni byli pp.: vládní rada Brechler ryt. z Troskovic, Zdenko hrabě Thun-Hohenstein a advokát dr. J. Vlček. Po provedené volbě revisorů pro účet z peněz a staviva podal jménem řiditelstva p. Mensi návrh, aby vsdp. probošt Svatovítské kapitoly msgr. Ant. Hora zvolen byl pro své veliké zásluhy čestným členem »Jednoty«. Řečník uvedl, že probošt Hora již od roku 1862 pracuje pro »Jednotu«, že za ta léta sebral na dostavění chrámu přes 40.000 kor., ba že osobně dal mnoho peněz na zbudování tohoto velechrámu. Když byli přítomní povstali z křesel, uvedl předseda hr. Thun, že tento návrh vychází z srdcí všech a přeje msgru. Horovi, aby dlouhá ještě léta žil a působil tak zdárně, jako dosud. (Souhlas.) Dojat ujímá se slova vsdp. probošt msgr. Hora i dí m. j., že Jednota Svatovítská mu prokázala čest tu největší, již prokázati mohla vůbec některému z členů. Přišel jsem — pokračuje — nemaje ani nejmenší potuchy o tom, co se děje či díti má. Řečník uvádí dále, že pan předseda Jeho Exc. hrabě Thun-Hohenstein má o »Jednotu« 10—20krát více zásluh než on. Bylo vzpomenuto — dí dále — mého působení v řiditelství a Jednotě. Jsem již 38 let nepřetržitě členem řiditelství. Zdá se, že vyznamenání to je z úcty k mému stáří, čímž náramně jsem poctěn a z celého srdce za to povděčen. Dá-li mi Bůh krátký ještě čas na světě pobýti — při mých 81 letech — milerád podle slabých sil svých se přičiním, abych svou lásku k Jednotě a své sympathie věnoval účelům tak posvátným. — Řečník děkuje ještě jednou předsedovi i všem ostatním. Krátce po 5. hod. odpol. schůze skončena.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Zaslali: Jan Sehnal, bisk. vikář v Bělohradě 12 K; po 10 K: M. Pachl, síd. kanovník ve Staré Boleslavi a Fr. Pohunek, farář v Karlíně; Jos. Kuška, farář ve Vřetovicích 7 K; po 6 K: K. Skopec, říd. učitel v Předhradí a Marie Proškova, učitelka v Rovensku; po 4 K: Ferd. Císař, učitel v Chotěboři; Václav Frühbauer, gymn. katecheta v Hradci Králové; po 2 K: Marie Reneltova, učitelka v Blovicích; Jos. Kafka, říd. učitel ve Zdetíně; Václ. Kavka, učitel v Radími; Josef Flekáček, říd. učitel v Žižkově; Ant. Suchoradský a Václ. Železný, katecheté v Praze. —

Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze-II., na Karlově, čp. 1879.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Fr. Fiala, Tom. Coufal, Fr. Peroutka, Fr. Pašek, Karel Vojtěch, Jos. Kavale, Václ. Dědek, Bon. Kittrich, Jakub Rosendorf, K. Kopal, Jos. Kubín, J. Novák, 18 duchovních vikariatu Opočenského, Boh. Homola, vikariatní skupina Plánická, Jos. Bečička, Václ. Kolář, Lad. Hronek a Milosrdné sestry v Třeboni. — Opravu uveřejnilo »Právo Lidu« Milosrdným sestrám v Třeboni. — Nové členy, vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

Ze spolku na zakládání katol. knihoven. — Za člena zakl. přistoupila: Jednota č. kat. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Příspívajícím členem stala se Jednota katol. tovaryšů v Sušici. Knihy daroval Jan Hendrych, úředník v Praze. Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle, Praha čp. 570-II.

Rusko na cestě ke svobodě náboženské a občanské. — Kruté rány, jež Rusko na bojištích utrpělo, přinášejí mu přece něco dobrého, t. j. svobodu náboženskou, kterouž lze považovati za předchůdkyni svobody občanské.

Soudíc ze znění směrodatných polských listů, učinil velikonoční toleranční úkaz v Polsku dojem co nejlepší a bude míti dobré následky především v ohledu politickém. Antagonismus mezi Poláky a Rusy značně se zmírní.

Především ztrácejí platnosti značné a časté administrační tresty, jimiž činovnictvo na povel Pobědonosceva synodu katolické kněze stíhalo pro nešetření zákazu při křtinách, oddavkách, pohřbech, vzdálení se z osady a p., kteréž tresty obyčejně končily vyhnanstvím na Sibiř.

Dále byly biskupské semináře podrobeny přímo krutému dozoru činovnictva. R. 1875 byla do nich zavedena ruština nejen jako povinný předmět, ale musily se v ní díti i přednášky o ruské literatuře a ruských dějinách. Neobstál-li kandidát u přítomnosti vládního komisaře, nesměl ho biskup za kněze nikde ustanoviti, dokud by z těch předmětů nepodrobil se opravě. A jelikož málo který kandidát se jí podrobil, vzrostl počet katolických kněží bez místa na 156 a počet neobsazených beneficií na 263. Nyní rozkaz ten byl zrušen, a biskupové nabývají ve svých seminářích stejné moci, jako v jiných zemích katolických a zajisté větší nežli v Poznaňsku. Ministr kultu skládá v biskupy důvěru, že sami budou přihlížeti, aby kněží dobře znali ruský jazyk.

Velmi značného ulehčení dostává se katolíkům v Polsku při stavbách kostelů a kaplí, což dříve vždy setkávalo se s nekonečnými sekaturami činovníků a popů. V praxi často se stávalo, že nově utvořené obce skoro nikdy dovolení k stavbě kostela nebo jen kaple neobdržely. Nyní ministr stavby tyto povoluje, když mají na ně obce dostatek peněz.

Příště má též odpadnouti obmezování kandidátů při vstupování do klášterů a kongregací.

Velmi důležité je uvolnění Poláků v ohledu národnostním. Na ruských gymnasiích děly se dříve přednášky veskrze rusky i při náboženství. Později dovolil car, aby Polákům náboženství přednášelo se polsky, vyjma však Rusíny. Nyní bude se na ruských středních školách náboženství žákům přednášeti v té řeči, v níž jejich rodiče doma se modlí. Tolik svobody Poláci nemají v Poznaňsku. Nejnovějším carským úkazem příště na všech školách od nejmenších až do nejvyšších má býti žákům všech vyznání vyučování náboženství uděleno v mateřštině.

Zbývá v příčině té jedna ještě nepříjemnost. Až dosud na mnohých ústavech katolickému náboženství z nařízení vlády vyučovala osobnost k tomu nezpůsobilá, a to ze dvou příčin; buďto že katolické kněžstvo z jistých příčin náboženství vyučovati nechtělo, nebo že vláda tomu kterému knězi z ohledů politických nedůvěřovala. I to má příště býti odstraněno, na základě dohody mezi biskupem a vládou.

Biskupové zajisté přičiní se, aby, pokud možná, s carskou vládou stalo se dorozumění, a to hlavně pro klid dávno želaný.

Příště též nebude žádnému trestu podléhati odpad z ruské církve k jiné církvi křesťanské. Nedovolen zůstane odpad křesťana k vyznání buď nekřesťanskému nebo dokonce pohanskému. Všem vyznáním budou kostely a školy vládou odňaté zase vráceny a tresty rozkolníkům a odpadlíkům druhu svrchu uvedeného buď zmírněny nebo i odpuštěny — zavírání do klášterních vězení!

Jelikož bráněním oddavek při smíšených manželstvích mnoho párků žilo v divokém manželství, budou tyto ponenáhlu vesměs sanovány a výchova jejich dítek nemá více díti se jen v ruské víře.

Jest si jen přáti, aby ruské činovnictvo tyto blahovolné svobody též blahovolně provádělo, nebo je libovolnými výklady nečiniło illusorními, oč ostatně každé

vyznání bude se starati samo. Dnes již v Rusku každý mužík neohýbá se před činovníkem až k zemi, nýbrž nabývá vědomí své osobní důstojnosti. Z této svobody náboženské bude se důsledně vyvinovati i svoboda občanská. Ujišťuje se, že mají v Rusku příště přestati všecky tělesné tresty, tedy opět nový krok k svobodě občanské. Nyní budou míti hlavní slovo v Rusku zemstva, jichž úlohou bude především poměry majetkové, národohospodářské a samosprávné dle potřeby doby upravovati. Bude to zajisté nejsladší ovoce války, jež Rusku přinese hojného požehnání.

Řád Kapucínů. Dle »Analecta Ordinis Minorum Capucinorum« čítá řád Kapucínů 57 provincií s 717 kláštery a 9892 údy řádu; z těchto jest 4711 kněží, 1636 kleriků, 405 noviců a 3140 bratří laiků. Správě řádu podřízeno jest 832.000 světských členů III. řádu, 570 kněží a 232 bratří laiků působí v zámořských misiích. V Rakousko-Uhersku jest 8 provincií: česko-moravská s 21 klášterem a 128 členy řádu, polská s 2 klášt. a 35 členy, chorvatská s 3 kláštery a 35 členy, haličská s 7 kláštery 57 členy, štýrská s 15 kláštery 153 členy, rak.-uherská s 13 kláštery 172 členy, jiho-tyrolská s 10 klášt. 203 čl., severo-tyrolská s 29 klášt. 434 členy. V obvodu Rak.-Uherska nalézá se v 99 konventech 1199 Kapucínů. — Vrchní správu řádu vede P. Bernard Christen z Andermattů.

Sexus necan. V »Nové České Revui« (č. 7.) dr. Duchoslav Panýrek pod hořejším titulem uveřejňuje článek čelící proti znemravňujícím a zkázonosným inserátům o věcech pohlavních. Nelze než zcela souhlasiti s drem Panýrkem, odsuzuje-li tento nečistý obchod. Arci, když podobným způsobem mluvíme my, horlí se proti »klerikální pruderii«. Snad všimnou si naše noviny a naše veřejnost aspoň hlasu lékaře odborníka. Dr. Panýrek rozeznává podobných zhoubných inserátů čtyry druhy: inseráty porodních bab, inseráty o spisech věnovaných pohlavním chorobám, inserty o tak zv. praeservativech a inserty o léčení nemocí tajných. Všecky blíže rozvádí a posuzuje a dospívá k úsudku, že za všemi skrývá se nemravnost, zločinnost, ziskuchtivost a šálení obecenstva. Nemůžeme jen bez protestu nechat tvrzení dra. Panýrka, že podobné inseráty najíti lze »v každém čísle kteréhokoli denního listu«. Je, bohužel, smutná pravda, že největší část českých listů »zneužívá svobody tisku pro mamon v insertové části«, ale nečiní tak listy katolické, které podobné insertní smetí zásadně odmítají. Souhlasíme však zcela s drem. Panýrkem, že proti této »inserátové nemoci« třeba »nejsilovnější obrany«. Činíme tak už dávno v praksi i projevy na katolických sjezdech. Dr. Panýrek poukazuje, že v posledních letech vychrleny byly spousty bezcenných spisů o pohlavních věcech, které inseráty se doporučují a které vlastně jen rozpoutávají pud v nezřízené výstřednosti. Rozhorleně se táže: »Nemají ti kolportéři bezcenné literatury dětí? Co by řekli, kdyby jejich vlastní syn jednou přišel domů s chorobou, kterou si ulovil stržen pudem předčasně rozžhaveným četbou takové knihy, kterou tatínek pro kšeft vydal, nebo prodal. To jsou peníze prokleté!« Do této kategorie patří tyto spisy, jež vesměs zásluhou insertů byly v úžasném počtu výtisků jako žádná česká kniha (až 36.000) v krátké době rozšířeny! Dr. Panýrek žádá, aby podobné inserty zákonem byly zakázány. Bohužel, výzva dra. Panýrka zůstane asi marnou, neboť zisk, nikoli veřejný zájem, je prvním zájmem většiny i našich listů. Ale uznání zasluhuje muž, který proti znemravňujícím inserátům vystoupil a k nejúsilovnější obraně proti nim vybízí všecky dobře smýšlející lidi.

Různé. — Vídeňský katolický purkmistr Dr. Lueger jmenován byl náměstkem zemského maršálka dolnorakouského. — Ve Vídni zvoleni byli náměstky starosty: Dr. Neumayer a Dr. Porzer. Poslední jest vynikající advokát vídeňský a rozhodný katolík. Až bude příslušný zákon od císaře schválen, bude zvolen třetím náměstkem Jindř. Hierhammer, litograf a maj. tiskárny. — V Einsiedlech ve Švýcarsku zemřel opat tamějšího benediktinského kláštera P. Kolumban Brugger u věku 56 let. Opatem zvolen byl roku 1896. Zesnulý byl vynikající elektrotechnik, jenž vědomostí svých všestranně v klášteře svém prakticky použil. — Velkodušný dobrodinec, jenž jmenován býti nechce, věnoval na vydávání slovenských »Katolických Novin« tisíc korun. Časopis tento řídí nyní po faráři Mart. Kollárovi známý a řízný redaktor Ant. Bielek a »Kat. Noviny« vycházejí ve Skalici. Stojí ročně 4 K. Vřele je doporučujeme. — Spolek sv. Vojtěcha v Trnavě prý nebude zrušen. Kardinál Vascary svěřil žaloby Maďaronů na tento spolek trnavskému kanovníkovi Frant. Weissovi a ten s komisí jemu přidělenou prozkoumal veškerý spolkový majetek a knihy spolkové a nalezl vše v nejlepším pořádku.

ROČNÍK XXI. ČERVENEC 1904—05. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční.

Píše TOMÁŠ PÍCHA.

(Dokončení.)

O nejmnožších členech každé společnost krematistické však možno tvrditi, že jsou to spíše nadšenci pro myšlénku spalování mrtvol než lidé po objektivní pravdě se pídící. Zdali hřbitovy jsou hygienicky závadny čili nic, to není předmětem jejich starosti, to jest jim věcí vedlejší. Ale v mysli jejich zakotvil se názor, že jest to jaksi ideálnější, s pokrokem doby lépe se snášející a tudíž modernější, tělo své po smrti spáliti dáti.

Když nic jiného, tedy aspoň tu zvláštnost má spálení mrtvoly, že se vymýká z rámce všednosti. Inu, každá doba má nějaké zamilované sny, a že i jinak vážní lidé bývají často fantasty, jest obecně známo.

O mnohých stoupencích kremace možno opět říci, že nikoli zájem o veřejnou hygienu, nýbrž předsudky a nevědomost u věcech náboženských svedly je do tábora krematistů.

Jsou ovšem zajisté mezi přívrženci krematistů i tací, kteří bona fide these krematistů za axiomatické pravdy přijímají, poněvadž jim to bylo suggerováno. Známoť, že suggesce v životě lidském hraje úlohu velmi zajímavou a že zvláště »suggestio literaria« jest neobyčejně působivou. Proto snaží se krematisté brožurami přívržence získati. Kdyby lidé, jichž se týče, náležité známosti nabyli o tom, jak se ty these krematistů ve skutečnosti s pravdou snášejí, zajisté by dali každému spolku krematistickému »vale«.

Konečně jsou zajisté i tací lidé členy spolků krematistických, kteří žádného zájmu na kremaci nejeví, jsouce oproti ní úplně lhostejni, kteří však jen z té příčiny členy se stali, že byvše zapřistoupení ku spolku žádáni, z nedostatku důvodů proti kremaci neměli dosti odvahy odporovati. Chtějíce se agitátora zbýti a nechtějíce pokládáni býti za zpátečníky, uvolili se platiti členský příspěvek jako výkupné. Že tací mrtvoly své spáliti nedají, jest jisté.*)

*) Tak v poslední výroční zprávě české »Společnosti pro spalování mrtvol« uveden v seznamu členstva jako činný člen MUDr. Erazim Vlasák, primář okresní nemocnice na Král. Vinohradech a poznamenáno v závorce: »† 1904, spáliti se však nedal.« Nevíme sice, z jaké pohnutky mrtvoly své spáliti nedal, ale možná, že náležel mezi takovéto členy, o nichž právě mluvíme.

Že jsou i lékaři, ano i župy lékařské, členy spolků krematistických, nesmí nás mýliti — to na věci ničeho nemění. Víme, jaký soud o škodlivosti hřbitovů v ohledu hygienickém pronesl v resoluci své X. internationální sjezd lékařů v Berlíně. Kdyby lékaři, kteří jsou členy spolků krematistických, byli členy spolků těch z přesvědčení, že kremace jest v zájmu veřejné hygieny potřebna, poněvadž posavadní způsob pohřbívání jest hygienicky závadný, tu by své vědomosti v oboru hygieny do příliš příznivého světla nepostavili. O lékařích těchto sluší říci, že podlehli vlivu idee krematistické na úkor objektivní pravdy.

Namlouvají-li původcové a představitelé krematistického hnutí veřejnosti, že posavadní způsob pohřbívání jest v ohledu veřejné hygieny škodlivý, tedy jest dvojí důsledek v té příčině možný: Buď to s tou škodlivostí myslí vážně, majíce ji sami bona fide za objektivní pravdu, aneb sami svému tvrzení víry nepřikládají. Míní-li to vážně, pak prozrazují velikou ignoranci a ignorance ta jest tím odsouzení-hodnější, čím více se jí veřejnost v blud a klam uvádí. Činí-li tak ale proti svému přesvědčení, sami nevěříce tomu, co tvrdí, pak celé to tvrzení jejich, že posavadní způsob pohřbívání jest v ohledu veřejné hygieny škodlivý a že nutno mrtvoly spalovati, jest pouhou frazí na obluzení veřejnosti, a jednání jejich jest farisejské klamání a šálení obecenstva, i myslíme, že tvrzení naše nebude příliš exorbitantní, řekneme-li, že celá akce krematistická jest pak pouhý humbug.

O tom, zda těžiště akce krematistické spočívá na nevědomém či vědomém a tudíž úmyslném klamání veřejnosti se strany krematistů, netřeba nám se dohadovati. To vyzrazují nám jejich neopatrní stoupenci. Ti prozrazují příležitostně, že motiv celé akce krematistické není vlastně zájem hygienický, péče o veřejnou hygienu, nýbrž vzdor a odboj proti katolické církvi, která spalování mrtvol jako »abusus detestabilis et omnino rejiciendus« zavrhla a pod trestem »excommunicationis latae sententiae« ku krematistickým spolkům přistoupiti, neb mrtvolu svou neb jiných lidí spáliti dáti zakázala, poněvadž snahou krematistů podporuje se účel zednářů (zničiti víru v život posmrtný).

Tak na sjezdu německých a českých měst v Rakousku, zasazujících se o spalování mrtvol, dne 23. června 1903 ve Vídni konaném, když proto, že Dr. Záhoř mluvil též česky, povstala bouře, tak že zástupcové čeští odešli a z poslanců českých*) pouze Skála, dr. Pláček a dr. Záhoř zůstali, pronesl posl. Dobernig přání, aby se do činnosti spolkové nezatahovala otázka jazyková, jednať prý se dnes o to, aby se energicky *čelilo klerikalismu*. A v Praze činný člen »Společnosti pro spalování mrtvol«, vrchní ingenieur Lud. Čížek, polemisuje proti výrokům J. O. Vojtěcha hraběte Schönborna na schůzi kat. polit. Jednoty pro král. České v příčině kremace proneseným, nazval na valné hromadě této společnosti dne 28. března 1903 konané pohřbívání mrtvol do země *zpátečnickým*.**)

*) Z poslanců českých byli přítomni: Dvořák, Pantůček, Jareš, Sokol, Karbus, Šrámek a Černý.

**) Vrchní ingenieur Lud. Čížek jest též autorem článku v »Ott. Sl. N:« pod heslem »Spalování mrtvol«. V článku tom vedle jiných věci uveřejněn též seznam

Tedy nikoli proto, že v zájmu veřejné hygieny jest toho potřebí, nýbrž proto, aby se energicky čelilo klerikalismu a že pohřbívání do země jest zpátečnickým, má býti zavedeno spalování mrtvol. Dle toho tedy hygienické a jiné důvody pro spalování mrtvol uváděné jsou pouhým pláštíkem ku zakrytí těch vlastních nehygienických důvodů?!

Tedy obvyklé pohřbívání mrtvol do země jest zpátečnickým a tomuto zpátečnictví resp. klerikalismu, jenž toto zpátečnické pohřbívání hájí a dále udržeti chce, má se čeliti zavedením spalování mrtvol! A spalování mrtvol, proti němuž sama přírodověda protestuje, má býti pokrokovým pohřbíváním?!

Dle toho nejsou pouze katolíci klerikály a zpátečníky, nýbrž i příslušníci jiných náboženských vyznání, poněvadž i tito nechtějí zanechati zpátečnického pohřbívání mrtvol. Dle toho na př. jsou i protestanté zpátečníky a klerikály, jelikož pruský sněm zamítl návrh, aby dovoleno bylo na výslovné přání osob spalování mrtvol, a saská evangelicko-lutheránská zemská konsistoř nařídila pastorům, aby veškeré úřední účastenství odepřeli u mrtvol, které spáleny býti mají. — Dle toho nadržuje klerikalismu a podporuje zpátečnictví též pruská vláda, která ústy svého ministra vyučování učinila projev: »Vláda musí počítati s tím, že všem křesťanským vyznáním pohřbívání do země jest drahocenným církevním zvykem, který tvoří základ názorů a předpisů všech křesťanských vyznání a s jejich náboženskými obřady v pevném jest spojení. Vláda jest toho mínění, že státní potvrzení odchylky od tohoto zvyku a tím jakési odstranění množství něžných a zbožných vztahů k poslednímu odpočinku zemřelých by vzbudilo v nejširších kruzích křesťanského obyvatelstva těžké pohoršení.«*) — Dle toho ovládl duch klerikalismu i židy, protože hájí zpátečnické pohřbívání do země a zavrhují spalování mrtvol jako nedůstojné a bezbožné. O valné hromadě »Společnosti pro spalování mrtvol« dne 28. března 1903 tvrdil (proti Vojt. hraběti Schönbornovi) JUDr. Holubovský, advokát a městský rada v Praze, že

všech měst (odděleně dle států) na zemi, v nichž krematoria zřízena a při každém krematoriu uvedena i soustava pece jeho a počet mrtvol, jež v každém z krematorií těchto v jednotlivých letech spáleny byly. Neméně než 11 vyobrazení různých systemů spalovacích pecí zdobí článek ten. Z toho zřejmo, jak horlivým propagatorem a fedrovatelem spalování mrtvol jest autor článku a tím nepřímo i Ott. Sl. N., jenž určen jest pro širší veřejnost. — Podávati obrazem věcnou náhradu za názor, jest v každém pojednání věcí velice důležitou, poněvadž každý popis i sebe důkladnější na nedostatečném základě názorů mine se účinkem svým. Má-li Ott. Sl. N. takovouto snahu, jest snaha ta chvályhodna. Avšak snaha ta, bohužel, není patrna při každém článku Ott. Sl. N. Tak na př. při článku pod heslem »Prach v ohledu hygienickém« bylo by velice prospělo, kdyby k článku tomu bylo připojeno z obrazení přístrojů na zdravotní odstraňování prachu pomoci zředěného neb stlačeného vzduchu, při článku pod heslem »Prádlo« vyobrazení na př. antiseptické prádelny Pasteurovy nemocnice v Paříži (ve článku o antiseptickém praní není ani zmínky) atd. atd. L. Čížek jest krematista má zajisté všude na zřeteli hygienu — proč se nenabídl, že k dotčeným článkům potřebná vyobrazení opatří? V článku jeho se mimo jiné dočítáme, že prý »choroboplodné zárodky zdraví škodlivé« jsou »v každé mrtvole obsaženy«. Odkud tento »fakt« čerpal, nevíme. — V ohledu aesthetickém nelze — prý — si mysliti čistšího pohřbení mrtvoly, než jake jest sežehnutím v horkém vzduchu až na bílý popel nejdéle za 2 hodiny. Inu »de gustibus non est disputandum«.

*) »Naše Listy« 1904, č. 41. p. 6.

prý ani v katolických ani v židovských náboženských předpisech ničeho není, z čehož by se dalo souditi na zápověď pohřbívání ohněm.*) A ejhle, vrchní rabín londýnský, Dr. Adler, dal vyjádření, že nejen bible, ale i pradávný židovský zvyk pochovávání mrtvol nařizuje a tím jejich spalování jako nedůstojné a bezbožné zapovídá.**)

Proč katolíci zavrhují spalování mrtvol (nehledě k zákazu církve katolické), netřeba dokazovati. Či možno katolíku spalování mrtvol schvalovati a tvrditi, že se to snáší s písmem sv., když v písmě sv. na př. čte: »V potu tváři své jísti budeš chléb, dokavadž se *nenavrátíš do země*, z kteréž vzat jsi« (I. Gen. 3. 19), aneb: »Všickni, kteří *v hrobích jsou*, uslyší hlas syna Božího . . .« (Jan 5. 28)?

Dle toho jest klerikálem a tudíž zpátečníkem i bývalý ministerský praesident a liberal Szell, poněvadž, když v Pešti r. 1903 založen býti měl spolek pro spalování mrtvol pod jménem »Umbra«, vyslovil se v přípisu městské radě zaslaném co nejrozhodněji proti tomu, ježto prý jest mnoho důvodů, které spalování mrtvol jako nemístné označují.

A pak ta důslednost krematistů! Horlí-li a agitují-li krematisté pro spalování mrtvol lidských, proč nehorlí a neagitují též pro spalování mrtvol zvířecích? Vždyť mnohé infekční nemoci zvířecí jsou též na lidi přenosné a produkty hnilobného rozkladu mrtvol zvířecích jsou stejně zdraví škodlivé jako mrtvol lidských?!

Jak to lze odůvodniti, že v době krematistického ruchu, právě když v Praze založena byla česká »Společnost pro spalování mrtvol«), zřízen byl poblíž Paříže, na ostrůvku des Ravageires na Sekvaně ležícím nákladem 350.000 franků nadmíru nádherný hřbitov — pro psy a kočky a jiná domácí zvířata? Hřbitov ten posázen jest vonnými květinami a vchod jeho okrášlen mřížovím a sloupořadím. Nachází se zde již mnoho skvostných pomníků, z nichž mnohý až 1100 fr. stojí, se zajímavými nápisy a monology. Ceny za hrob obnášejí 5—50 fr.***)

Zřízení tohoto hřbitova a pohřbívání na něm zdechlých zvířat není zpátečnické? Či zřídili hřbitov ten klerikálové francouzští? Nikoli! hřbitov ten zřídilo hlavní měst Francie, Paříž, ta Paříž, která co do počtu v r. 1903 spálených mrtvol lidských dosáhla rekordu mezi všemi zeměmi a spálenoť dle časopiseckých zpráv v roce tom na tamějším hřbitově Pére-Lachaise 6628 mrtvol. Proč nehorlí krematisté proti zřízení hřbitova pro zvířata a proč nezasazují se o jeho zrušení? Či snad jest pouze pohřbívání mrtvol lidských do země zpátečnickým pohřbíváním, pohřbívání mrtvol zvířecích však pokrokovým? Pokrokovým snad proto, že hřbitov ten zřízen Paříží? A což plocha toho hřbitova, ta není pro zemědělství ztracena? Nemohlo by se jí upotřebiti aspoň ku zelinářství?

*) Také vrchní ingenieur L. Čížek v Ott Sl. N. ve článku zmíněném (»Spalování mrtvol) dí: »Ani vyznání křesťanské ani mosaické nemá náboženských ustanovení, jež by naznačovala zákaz spalování mrtvol.«

**) »Obr. Víry« 1892, p. 26.

***) Vide »Aletheia« 1900, p. 95. a »Naše Listy« 1902 č. 40, p. 6.

Podobný nádherný hřbitov zřídili nedávno též v Paolo Alto a San Francisko, ale pouze pro koně.*)

Hřbitovy prý poškozují národní hospodářství, poněvadž zabírají veliké plochy, jež jsou pro zemědělství ztraceny. A jaký pak užitek má zemědělství z vojenských cvičišť, jež též veliké plochy zabírají? Ty nejsou pro zemědělství ztraceny?

Radili bychom krematistům, aby hřbitovy pustili se zřetele, za to však aby si všimli jiné věci, která ne sice zabíráním půdy, ale jiným způsobem zemědělství velice poškozuje. Upozorňujeme na kouře, jež komíny továren a jiných výhní do vzduchu chrlejí, čehož následek jest, že rostlinstvo v blízkosti továrních a jiných průmyslových měst a míst chřadne a hyne. Kouře takové hlavně svými plyny a vedle toho i práškovitými součástkami tahem komínů z topenišť strhovanými poškozují netoliko zdraví lidí, nýbrž i vegetaci, byliny, keře i stromy, působíce (hlavně kysličníkem siřičitým) rušení oběhu vody, plasmolysu buněk, odumírání zrnek chlorofylových, skvrny na listech a jiné pathologické změny, práškovité pak součástky (mour, saze), jež se na listech usazují, zmenšují částečně transpiraci. Následkem toho všeho listy vadnou a odumírají, jak o tom nás poučují E. Haselhoff a G. Lidau, autoři spisu: »Die Beschädigung der Vegetation durch Rauch« (Referát v »Živě« 1903 p. 271).

Škodí-li již kouř z lokomotiv lesnímu porostu, na nějž pouze transitoricky vychrlen bývá, jak to sám nejvyšší soud ve sporu knížete Lobkovice v Bílině proti železničnímu eráru uznal a z té příčiny dráhu k nahražení škody kouřem způsobené odsoudil, čím škodlivěji působí kouře z komínů továren a jiných závodů — rozumí se, že ani kouř z krematoria není z toho vyňat — jakož i velikých měst na rostlinstvo v blízkosti se nacházející!

Netřeba podotýkati, že netoliko rostlinstvo, nýbrž i zdraví lidské poškozují takovéto kouře, a to hlavně svými plyny. Jaké jsou plyny ty? Nejrozšířenější plyn v kouři jest kysličník siřičitý a volná kyselina sírová, dále obsažen jest v kouři chlor, kyselina dusičná, solná, fluorovodíková, ammoniak, sírovodík, svitiplyn a j., samé to plyny, jež atmosféru otravují a vdychovány jsouce, zhoubně na zdraví lidské působí. Město Scheffield, jež ročně na 30 milionů centů uhlí spálí na ploše 75 km², vysílá do vzduchu — dle »Živy« — 750.000 centů volné kyseliny sírové. V Londýně na 1 km² připadá 1400 centů kyseliny sírové.**) Zvláště veliké množství plynných látek zdraví lidskému škodlivých přichází do vzduchu z komínů, kde se provozuje minerální chemický průmysl.

Dále radili bychom krematistům a jich stoupencům, aby místo ploch hřbitovních všimli si jiných, daleko rozsáhlejších ploch, jež jsou až posud též pro zemědělství ztraceny, poněvadž zemědělsky až posud nepoužity. Podle Ott. Sl. N. (»Meliorace« p. 68) »z celkové rozlohy orné půdy« v Čechách »náleží asi $^1/_4$ to jest 600.000 ha k půdám zamočeným, jež by úpravami trativodnými zlepšeny býti měly . . . Přes 20.000 ha pozemků náleží v Čechách k půdám rašelinným a slatinným, téměř neplodným, jež by mohly

*) »Naše Listy« l. c.
**) »Živa« 1903, p. 273.

býti meliorovány; zatopením trpí v Cechách neméně než 30.000 hektarů pozemků a průměrná škoda roční tím při čistém výtěžku pozemkovém způsobená činí 300.000 korun. Uskutečněním meliorace pozemkové zvýšil by se výnos pozemkový v Čechách asi o 15,000.000 K ročně.« — Co tomu říkají krematisté? Myslíme, že by nepoměrně více dobra z činnosti a snah jejich národu vzešlo, kdyby místo o škodlivosti hřbitovů v ohledu hygienickém a zemědělském konali raději přednášky o důležitosti meliorace, jakož i o podnicích melioračních buď skrze družstva aneb privatně konaných, a to tím spíše, jelikož k podpoře družstevních podniků melioračních zřízen jest jednak v Předlitavsku meliorační fond, jednak vydány příslušné zákony, »dle nichž přispívá státní a zemský fond k družstevním podnikům zákonně schváleným, kde běží o úpravu odpadu vodního, 30%, k podnikům trativodným neb závlahovým 20%, a jde-li o neškodný svod bystřin, fond státní 50%, fond zemský 30% rozpočteného nákladu jako nesplatnými podporami. Menší soukromé podniky meliorační podporuje zemský výbor a ministerstvo orby až 25% rozpočtěného nákladu.«

Nezískalo by zemědělství systematickým prováděním meliorací půd až posud zemědělsky netknutých nesmírně více, než zrušením všech hřbitovů a upotřebením jich k zemědělství?

Meliorace pak půd bažinatých a močálovitých a po případě i slatinných též z ohledu hygienického by se velice doporučovala. Vždyť bažiny a močály výpary svými okolí otravují a v krajinách slatinných jest časem v hojné míře ammoniak ve spodních vodách. Vedle toho pak stojaté vody v bažinách a močálech hostí nesmírné množství larev a kukel komárů, a komáři (samičky), jak jsme se přesvědčili, mohou býti přenášeči chorobotvorných zárodků.

A když již jsme se dotekli bažin a močálů, upozorňujeme ještě na jiné, v ohledu hygienickém daleko horší močály, míníme močály a kaluže, s nimiž se tak často setkáváme na vesnicích. Ty nejenom (zvláště za letních parných dnů) okolní vzduch hnusným zápachem otravují — hnijíť v nich mnohdy i zdechliny domácích zvířat na povrchu bahna vody zcela prostém, do něhož slunce praží — nýbrž, poněvadž vodní hladina jejich střídavě stoupá a klesá, bývají pravým semeništěm komárů a jiného hmyzu.*) Nebylo by záslužnější, kdyby krematisté místo o odstranění hřbitovů raději o odstranění takovýchto vesnických kaluží a močálů se vší opravdovostí se zasadili a z té příčiny venkovské obyvatelstvo o škodlivosti jich, zvláště v čas epidemie, veřejnými přednáškami poučovali?

Ne lepší pověsti těšívají se v té příčině též potoky a mlýnské stoky rozličných továren a jiných průmyslových závodů ve venkovských městech a místech. Bývajíť v nich nastřádány různé odpadky, nečistota, špína, výkaly, zdechliny, staré hadry atd. V takovém odpadním materialu nastává vlivem mikrobů hnilobné kvašení, při němž vyvinují se plyny šeredně páchnoucí. Známo, že na př. v Libni samo dělnictvo bylo nuceno upozorniti na zne-

*) Také sudy a štoudve vodní v zahradách, a po případě i v domácnostech, nikdy-li se (aneb snad jen velmi zřídka) nevyprázdní, nevyčistí a nevysuší, mohou značnou měrou k rozmnožení komárů přispívati.

čištění Rokytky, jež znečištěna jsouc odpadky a odpadnými vodami různých továren, odporně páchnoucími výpary okolní vzduch otravuje. A není divu. Vždyť v Libni jest přes sto průmyslových závodů (z nich asi kolem 30 velikých továren) a mezi nimi mydlárny, škrobárny, koželužny, kliháry atd.

Podobné zlo působí menší mělké, městem tekoucí řeky, jestliže továrny a jiné průmyslové závody nalézají se nad městem, takže znečištěná voda celým městem protéká, jako tomu jest na příklad v jednom větším jihočeském městě, kdež jsou dvě továrny nad městem. Zde na dně řečiště jest vedle jiných suspendovaných organických látek až 80 cm (dle zprávy jednoho krajinského listu) silná vrstva staré, sesedlé, v hnilobném rozkladu se nacházející a jinými ještě látkami promíšené celulosy, z jedné z dotčených továren pocházející. Vlivem mikrobů povstává zde kvašení celulosové a jiných zde přítomných organických látek. Mikrobi štěpí zde zvolna buničinu, ale nemajíce pod vodou a vrstvou bahna dostatek kyslíku vzduchového, rozdělí kyslík buničiny (celulosy), tak že plyn bahenní (methan) a uhličitý jakožto poslední zplodiny složité uhlíkaté látky na povrch vody unikají. Tyto plyny vedle plynů smrdutých, rovněž z organických látek pocházejících, unikají zvlášť hojně na povrch vody, dotkne-li se plavec sedimentu na dně řečiště. Mimochodem budiž podotknuto, že město, jehož se týče, přistoupilo též ku spolku pro spalování mrtvol lidských!

Ale k čemu ukazovati na hygienické závady a zlořády venkovské, vždyť Praha sama v ohledu hygienickém nemá vše ve vzorném pořádku. Nechceme se zmiňovati o Botiči, na jehož přeložení od ulice Neklanovy až do vyústění sbor obecních starších král. hlavního města Prahy ve schůzi dne 4. května 1903 náklad 240.000 korun schválil, — kdy ale přeložení to realisováno bude, jest ovšem ještě otázkou budoucnosti, — chceme však na jinou hygienickou závadu ukázati, totiž na způsob odstraňování smetí (a odpadků v něm obsažených) v Praze. Pokud víme, děje se v Praze odstraňování smetí tím způsobem, že se z ulice a domů sbírá a na otevřených vozech na obecní smetiště za městem vyváží. To ovšem zdravotně nezávadným nazvati nelze. Rozmetať a rozptýlit vítr prachovitou a tudíž nejnebezpečnější část smetí po ulicích. Ale kdyby na tom bylo dosti! Známo, jak pestrý bývá obsah takového smetí (střepy, hadry, papír, kosti, prach, kuchyňské odpadky atd.). Smetí vyveze se na obecní smetiště a tu organické látky v něm obsažené (kuchyňské odpadky drží v sobě mnoho dusíkatých látek a tuku) neustále hnilobně se rozkládajíce, zdraví škodlivé prchavé produkty vydávají.

Aby tomuto hygienickému zlu odpomoženo bylo, ujímá se nyní jinde (hlavně v Anglii) vždy více a více spalování smetí, rozumí se, že nikoli pod širým nebem, nýbrž ve zvláštních k tomu zařízených pecích,*) kamž se v uzavřených vozech smetí dováží. Jeť spalování smetí té doby pro naše poměry nejlepší a nejbezpečnější způsob jeho odstraňování. Činiť se tímto způsobem

*) Zřizují se i továrny, jež odpadky ve smetích obsažené zpracují a ostatní část smetí spálí.

smetí zdravotně neškodným. — Nechtěli by krematisté naši místo o zřízení peci na spalování mrtvol zasaditi se raději o zřízení peci na spalování smetí v Praze, anoť zřízení peci na spalování mrtvol jest naprosto zbytečné a tudíž bezúčelné, kdežto zřízení peci na spalování smetí jest v zájmu zdravotním nanejvýš potřebné a tudíž účelné, poněvadž nikoli hřbitovy, nýbrž obecní smetiště jsou zdravotně škodlivy?! Aneb — což bylo by ještě lepší — nechtěli by se zasaditi o zřízení nějakého thermochemického závodu, v němž by se odpadky, smeti a zdechliny zvířat tím způsobem zužitkovaly, že by se průmyslně zpracovaly, jak se to díti bude v Budapešti, kdež městská rada se usnesla takovýto závod nákladem 200.000 korun zříditi?!

Při té příležitosti vidí se nám záhodno též o zametání ulic se zmíniti. V Praze, jak známo, děje se zametání ulic ještě primitivním způsobem, ručně, a užívá se k tomu starců a mrzáků, již se k tomu stěží hodí, poněvadž mnozí z nich sotva koštětem vládnouti jsou s to. Jak takový způsob čištění ulic jest účelný, o tom se může každý denně v ulicích pražských z vlastního názoru přesvědčiti. A přece řádné čištění ulic (rozumí se, že po předchozím pokropení dlažby) jest v ohledu hygienickém věcí nemalé důležitosti. Obsahujeť smetí velkoměstských ulic nejrozmanitější součásti prachu, původu nerostného i ústrojného. Nerostné součástky prachu vznikají rozdrcením dlažby, ústrojné pocházejí z odumřelých částí rozličných živočichů, rostlin, trusu zvířecího a pak mikrobů a jich spor. Vedle toho ve velkých, zvláště průmyslových městech drží v sobě vzduch v dolních vrstvách svých hojně prachu, mikrobů, práškovitých součástek kouře a plyny*) z topenišť, hlavně ale z komínů a výhní průmyslových pocházející.**) Pevné látky: prach, mikrobi a součástky kouře (saze, mour) bývají deštěm zároveň s množstvím plynů na zem strženy a když vyschnou, čilejším ruchem a nepatrným větrem bývají rozvířeny a počnou ve vzduchu po ulicích a náměstích se vznášeti. Poblíž vesnic drží vzduch v 1 cm^3 asi 1000 částeček prachu, ve větších městech však 100.000 i více. Becchi zjistil ve Florencii ve 100 l. vody dešťové 4·123 g. ze vzduchu stržených pevných látek, z nichž polovina byla organického původu.***)

Nechtěli by naši krematisté o to se přičiniti, aby v Praze a jiných větších městech, kde dosud čištění ulic po pražském způ-

*) Každý kouř obsahuje v podstatě látky práškovité v různém množství, dále plyny nespalitelné, jako dusík a kyselinu uhličitou a plyny spalitelné: kysličník uhelnatý, uhlovodíky a vodík. Kouř z výhní průmyslových obsahuje ovšem součástek mnohem více

**) Jaké množství prachu ve vzduchu ve velkých městech se vznáší, důkazem toho jest stále pochmurný a mlhovitý vzduch v takových městech. Prach ve vzduchu jest základní podmínkou tvoření se mlhy. Částečky prachu vyzářením tepla se snadno ochladí, zhustí vodní páru, se kterou ve styk přijdou a obalí se takto vodním pláštěm, takže se stávají pak zrakům našim jako tělíska mlhová viditelnými. Kdyby nebylo ve vzduchu prachu, nebylo by mlhy ani páry, ba ani deště. Proto, není-li prachu ve vzduchu, mlha se netvoří, i kdyby byl vzduch sebe více parami naplněn (naopak vzduch takový jest tím průzračnější) a sebe vlhčí. Jakmile však ve vzduchu prach jest přítomen (i sebe jemnější), seskupí se vodní páry kolem částeček prachu jakožto kolem center v podobě jasných kapiček vody. — Tím sobě vysvětlíme, proč mají velká města tak časté mlhy.

***) »Živa« 1899, p. 173.

sobu se děje, zavedeno bylo modernější, požadavkům zdravotním a jiným vyhovující strojové zametání ulic, záležející v tom, že zametací vůz sám obstarává mírné a jemné kropení, při němž se bláto netvoří, a že toto kropení spojeno jest s bezprostředním zametáním ježkovitým kartáčem k ose povozu šikmo obráceným, jež rovněž zametací vůz obstarává? Za pokus by to stálo, a obecenstvo by jim nemálo za to vděčno bylo.

Ale což pak bývá vzduch jen na ulicích a náměstích prachem znečištěn? Více ještě než na ulicích a náměstích bývá vzduch v mnohých továrnách a dílnách, jako na př. v truhlárnách, soustruhárnách, přádelnách, tkalcovnách, mlýnech, továrnách na plstěné zboží, papírnách*) atd. mechanicky prachem, jenž se při práci tvoří, znečisťován, v jiných výrobních odborech též škodlivými, otravnými plyny, jako na př. (jak jsme již uvedli) v hutích rtuťových, olověných, arsenových, na kyselinu sírovou, v emailovnách, v továrnách na fosforové sirky atd. Že takto prachem rozličného druhu a škodlivými plyny znečištěný vzduch velice zdraví dělníků poškozuje, jest již známo. Aby se tomu zabránilo, zřizují se v dílnách a závodech, v nichž se prach tvoří a škodlivé plyny se vyvíjejí, zvláštní nové přístroje, exhaustory zvané, jimiž se znečištěný vzduch z pracovních místností ven odvádí a sice dříve ještě, než z místa svého vzniku k dýchadlům se dostal.

Avšak nepostačuje, aby byl vzduch v pracovních místnostech pouze čistý, prost jsa veškerého mechanického znečištění, nýbrž jest zároveň také nutno, aby vzduch byl náležitě vlhký. Jeť trvalé dýchání suchého vzduchu zdraví lidskému velice škodlivo (povstávají na př. nemoci hrtanové a plicní), jak se zvláště v obecných školách v Berlíně ukázalo, kde zavedeno bylo ústřední topení teplým vzduchem, a nepostarali se o náležité navlhčení vzduchu v učebných místnostech. Následek toho byl, že celé topení muselo býti úplně předěláno.

Aby se tomuto nedostatku v pracovních místnostech odpomohlo, sestrojovány byly rozličné přístroje, jež by vzduch v pracovních místnostech navlhčovaly, ale žádný se úplně neosvědčil. Nejnověji byl však ve Francii vynalezen přístroj, drosophore zvaný, jenž požadavku na něj kladenému úplně vyhovuje, a z té příčiny státní zlatá medaile mu přiřknuta byla.**)

Jak vděčným by bylo by dělnictvo krematistům, kdyby místo o zavedení krematorií raději o zavedení uvedených zdravotních opatření v pracovních místnostech, kde jich posud není a kde se jich potřeba jeví, všemožně usilovali. Byl by to zajisté záslužný obor působnosti.

Avšak nikoli pouze v pracovnách, nýbrž také ve veřejných místnostech, jako v divadlech, kavárnách, hostincích, nádražích, museích atd. bývá hojnost prachu se zárodky pathogenními. V zasedací síni Royal Society v Londýně shledáno v 1 cm^3 vzduchu blíže podlahy před zasedáním 175.000, po zasedání 400.000 částeček prachu. Rozmnožení částeček prachu přičísti sluší hlavně

*) V továrnách na plstěné zboží bývá v 1 cm^3 vzduchu 166—175 mg prachu, v papírnách 24·9 mg.

**) »Věda a Práce« roč. VII., p. 9—10.

plynovým plamenům.*) O množství prachu v takových místnostech svědčí usazování se prachu v nápadné míře na látkách, nábytku atd.

Na odstranění prachu v takových místnostech užívá se již delší dobu v Londýně a jiných městech anglických zvláštního přístroje, pomocí jehož zvláštní, vynálezcem sestavená společnost obstarává dokonalé oprašování ve veřejných budovách i soukromých bytech. V Paříži pak v nejnovější době zaveden přístroj na ssávání prachu s nábytku atd. pomocí zředěného vzduchu. Prach strhován jest vzdušným proudem do hadice a dále do filtru, v němž se zadrží i ty nejjemnější částečky prachové. Jiný pak přístroj na odstraňování prachu sestrojen, kterým se opět pomocí stlačeného vzduchu prach odstraňuje. — Prach schráněný těmito přístroji se pak spálí, čímž zničí se i pathogenní zárodky.

Jak ohromné množství usazeného prachu v takových veřejných místnostech bývá, vidno z toho, že na př. v úplně novém divadle Coronel v Londýně nashromážděno bylo přístrojem pomocí zředěného vzduchu 180 kg. prachu, v divadle Royal Comden docela 200 kg. Z okolnosti té můžeme souditi, jak mnoho prachu jest též v kasárnách, školách,**) nádražních čekárnách a restau-

*) Nat. u. Offb. 1898, p. 19.

**) Za naší doby staví se, jak známo, i na vesnicích moderní školní budovy. Školní světnice jsou, jak zákon nařizuje, prostorné, vysoké (zákon nařizuje výšku 12 stop = 3·79 metru, jen výminečně ve školních budovách vysoce položených a v takových, které se všech stran jsou volné, může výška také pouze 10 stop = 3·16 metru obnášeti) a přístroji ventilačními k účelu výměny vzduchu opatřeny, aby obtížím dýchání vydýchanou kyselinou uhličitou působeným zabráněno bylo. — Proti tomu nelze ovšem ničeho namítati. Avšak co platno vše, nepřihlíží-li se pečlivě k tomu, aby prach, jehož se na vesnicích do školních světnic veliké množství nanese, denně byl odstraňován, tak aby ho při rozvíření co nejméně bylo ve vzduchu — a o to rozvíření prachu ve školních světnicích, jak každému učiteli známo, není žádná nouze. Třeba jen na chvíli děti bez dozoru nechati, a demonstratio od oculos jest ihned zde.

Tyto moderní, hygienicky takto zařízené školy vesnické — myslíme si — mládež školní na vesnicích jistě »vytrhnou«! Ostatně čteme v »Živě« (1896 p. 310) v příčině ventilace: »Theorie, na nichž se zakládají moderní systémy větrací, jsou dosti pochybny; větší péči nutno obrátiti k tomu, aby zadržován byl prach všeho druhu, aby udržována byla přiměřená teplota a vlhkost a aby zabráněno bylo unikání plynů jedovatých jako CO z přístrojů vytápěcích a osvětlovacích — spíše než aby hledána byla methoda udržovati CO_2 v stejném obsahovém poměru.« — Co platno stavěti na vesnicích hygienicky, pokud možno, zařízené školní budovy, když děti doma, zvláště z chudší třídy, v nehygienických příbytcích a nehygienických poměrech vůbec žijí?! Školní světnice jsou vysoké, prostorné, ventilací opatřené — a doma bydlí mnohé děti ve světničkách nízoučkých a tak malých, že člověk se tu sotva volně hnouti může. A jaká bývá ta atmosféra v takových světničkách, v nichž se po celý rok nevětrá, netřeba doličovati. O ostatních nehygienických poměrech ani nemluvíme. Kdyby nebylo jiných faktorů, zvláště té okolnosti, že děti vesnické v čase mimoškolním, zvláště v létě, více venku, než doma ve světnici dlí a se pohybují, škola, byť sebe lépe hygienicky zařízená, vývoji chorobné konstituce tělesné u těchto dětí by nezabránila.

Jest tomu právě tak, jako s tím tělocvikem ve školách vesnických. Školní zákon sice dí, že tělocvik má předkem za úkol, aby se ve mládeži vyvinovala síla, avšak kdyby děti vesnické v příčině té odkázány byly pouze na tělocvik a nebyly jinými činiteli ku všestrannému vývoji fysické síly přiváděny, a jiným způsobem nenabývaly zdraví a úporné konstituce tělesné, ten tělocvik, jak se na školách vesnických provádí, by jim k tomu sotva dopomohl. Kluk vybere na vysokém stromě vrány, že by to ani adept tělocviku lépe nedovedl. Tělocvik na vesnických školách má nanejvýš ten význam, že si děti ve cvičení pořadovém a prostém

racích atd. — Jak veliké množství prachu bývá v koberci perském, patrno z toho, že dva takové velké koberce v Junior Navy and Army Club držely v sobě 34 kg. prachu — $^1/_4$ své váhy.*)

Nezavděčili by se krematisté naši velice obecenstvu, kdyby na př. v Praze místo společnosti pro spalování mrtvol sestavili společnost ku zřízení závodu na odstraňování prachu z veřejných místností i soukromých bytů? Myslíme, že by se závod takový znamenitě vyplácel.

Jedná-li se krematistům skutečně a v pravdě o zdraví lidské, je-li snaha jejich, odstraňovati hygienické závady, upřímná, nechť všimnou si dále tak mnohých nehygienicky zřízených záchodů a špatně založených, umístěných a nedostatečně zakrytých latrin (žump záchodových) a stok záchodových, z nichž vzduch okolní zápachovými plyny bývá znečisťován a otravován. Vedle toho, není-li zdivo latrin nepropustné a vrstvou jílu obloženo, anebo schází-li vyzdění vůbec, mohou tekuté části výmětných hmot do okolní půdy vnikati, ji znečistiti, a nachází-li se studna na blízku, vodu její snadno pokaziti. Ano, nachází-li se latrina při zdi obytného stavení, vnikají tekuté části do zdiva a může jimi i zeď obytné světnice nasáknouti. Tím horší jest pak věc, jestliže záchodů ledabyle zřízených používá mnoho lidí, jak tomu bývá na př. v hostincích atd.

Co nás však vede k tomu, že se dotýkáme záchodů a latrin, jest hlavně ta okolnost, abychom ukázali, že to, co krematisté vytýkají hřbitovům v ohledu hygienickém, má vlastně aplikováno býti na chatrně zařízené záchody, latriny a stoky záchodové. Rozkladné produkty, jež vznikají při hnilobném processu mrtvol, jsou totiž převahou tytéž, jaké se ve výmětech lidských (výkalech a moči) vyskytují. Obsahujíť výkaly lidské vedle rozličných ústrojných i neústrojných solí: kyseliny mastné, ammoniak, leucin, sirovodík, indol, skatol, fenol atd. Mimo to nesmí se přehlédnouti, že se všech látek v požité potravě obsažených nikdy úplně nevyužije, nýbrž že vždy větší či menší část jich nestrávená vymýtěna bývá, tak zejména bílkovin rostlinných odchází 17·5% až i 40% nevyužito; rovněž uhlohydratů a tuků odchází vždy část nevyužita. Byla-li pak potrava příliš hojná aneb netráví-li dostatečně ústroje zažívací, bývá nestrávených látek ještě více vymýtěno. Rozumí se, že tyto nevyužité části, zejména bílkoviny,

navykají jakési taktické kázni. Jinak v ohledu zdravotním jest takměř bezúčelný. Tělocvik, hlavně na nářadí, má svůj důležitý zdravotní význam na školách, kde děti v čase mimoškolním nemohou dlíti a se pohybovati ve volné přírodě a nejsou ku žádné práci, jež užití tělesné síly vyžaduje, přidržovány.

Člověk neubrání se mnohdy úsměvu, vida, kterak se na vesnicích se strany školní mládeže požadavkům zákona školního »zadost činí«. Tak dle zákona (zem. zákon ze dne 6. prosince 1882 č. 76 § 28.) má býti dětem zakázáno knihy pod levou paží nositi — ale vesnické děti nejenom knihy, nýbrž doma mnohem těžší věci, než jsou školní knihy, na levé paži nosí (na př. dříví do světnice ku přikládání nosí, malé děti chovají, s putnou pro vodu chodí atd.) a přece nepůsobí jim to nijakých závad u vývoji tělesném. Kdyby tak učitel chtěl rodičům dokazovati, že nošení knih pod levou paží jest dítěti škodlivé, ten by se se špatnou potázal — nejméně by se mu do očí vysmáli a po straně hlupáků vynadali.

*) »Věda a Práce« roč. XII., p. 41—42.

podléhají pak přirozenému rozkladu hnilobnému ve fekaliích a vznikají známé rozkladné produkty hnilobné.

Ale ani moč v příčině rozkladných produktů nezůstává za výkaly pozadu. V moči obsažena jest ještě větší řada rozkladných produktů, zejména kyselina uhličitá, solná, sírová, fosforečná, křemičitá, dusičná a dusíková, sírovodík, ammoniak, kreatin, kreatinin, leucin, tyrosin, ptomainy, prchavé kyseliny mastné, albumin, fibrin, globulin, haemaglobulin, haematin a rozličné uhlohydraty.

Rozumí se, že také zde, jak tomu jest při výkalech, bílkoviny: albumin, fibrin, globulin atd. hnilobnému rozkladu podléhají a v konečné rozkladné produkty se rozpadají.

Ale do záchodů mimo výkaly a moč přicházejí i splašky z domácnosti, zejména z kuchyně, a rozličné jiné odpadky, které rovněž hnilobě podléhají.

Nejsou-liž rozkladné zplodiny ve výkalech a moči téměř tytéž, jakéž při hnilobném processu mrtvolném vznikají? Neměli by proto krematisté spíše proti špatně a chatrně zařízeným a tudíž hygienicky závadným záchodům, latrinám a stokám záchodovým brojiti, než proti hygienicky naprosto nezávadným hřbitovům?

Dále upozorňujeme na jedno veliké zlo v ohledu zdravotním, a tím jsou t. zv. muziky a s nimi spojené rozličného druhu výstřednosti. Nemíníme tím muziky, jak tomu dříve bývalo, kdy se tančilo pouze o pouti, o posvícení, o svatbách a v posledních třech dnech masopustních, nýbrž ty nynější, každou neděli a svátek po celý rok ve velkých městech a průmyslových místech obvyklé muziky, kdy se počne tancovati odpůldne a tančí se až do rána druhého dne. Takové muziky jsou nikoli domnělým, nýbrž skutečným pařeništěm nemocí. Či možno to zdravotně nezávadným nazvati, když se tancuje nepřetržitě po celé odpůldne a celou noc až do rána do únavy a vysílení v místnosti, kde sta lidí dýchá, prach se zvedá, tanečníci se potí, pivo se rozlévá, kde kdo kouří, horko bývá k nesnesení, dusno k zalknutí a výměna vzduchu snad žádná aneb jen velmi nedostatečná? Jest to hygienicky nezávadné, když tanečníci upocení žízeň pivem ulévají a upocení vyhrnou se ven, aby tělo ochladili? Jest to zdravotně lhostejno, když tanečníci tancem vysíleni a upoceni, vracejíce se domů, se nachladí, aneb když vysíleni ubírají se pak do práce a při tom jim v břiše kručí a v hlavě hučí? Máme se pak diviti, že tolik mladého lidu neduhům plicním podléhá, že tuberkulosa v mnohých civilisovaných státech více než 25% všech úmrtí tvoří? V Praze na př. v letech 1892—1902 zemřelo tuberkulosou 13.070 osob, kdežto jinými epidemickými nemocemi pouze 4449 lidí zemřelo.*)

Je-li snaha krematistů, odstraňovati hygienické závady, opravdová a nikoli líčená, nechť všemožně působí na příslušných místech k tomu, aby se v příčině, jíž se týče, nějaká náprava stala, a tak hygienické zlo ono bylo odstraněno aneb aspoň umen-

*) Nejsou sice muziky jediným faktorem, jenž vývoj plicních neduhů, zejména tuberkulosy působí — takových faktorů, jak jsme se přesvědčili, je více — avšak ony jsou jedním z nejčelnějších.

šeno. Vždyť by se tím velikou měrou přispělo k zmírnění disposice k rozličným chorobám, zejména k tuberkulose u mladého lidu, a hlavním cílem moderní hygieny jest právě, disposici organismu k chorobám mírniti a naopak, resistenci zvyšovati.

A co máme říci o kouření mládeže, netoliko škole odrostlé, nýbrž i školou povinné, máme-li zření ke škodlivým účinkům jeho u této mládeže, jako jsou: vysušení sliznice dýchadel a následek toho affekce průdušnice, hrtanu a hlasivek, affekce srdeční, bloudivého nervu, jehož působnost se na úkony pro život nadmíru důležité vztahuje*) atd.? Mírné kouření zůstává sice bez škodlivých následků u dospělých lidí, nikoli však u nedospělé mládeže, jejížto organismus, nacházeje se ještě ve vývoji, oproti škodlivinám velice citlivý jest.

Čeští krematisté (Společnost pro spalování mrtvol) usnesli se, r. 1903. úsilovně u vlády o to se zasazovati, aby na hřbitovech olšanských dovoleno bylo zříditi krematorium; nebyla by snaha jejich chvály hodnější, kdyby se u vlády všemožně zasazovali, aby vydán byl zákon, jímžto by se přísně zakazovalo nedospělé mládeži kouřiti a jí tabák a doutníky prodávati, aby tomu bylo u nás aspoň tak, jako jest tomu v Norvéžsku, kde zapovězeno jest mládeži pod 16 roků staré tabák prodávati?

A co máme říci o zdravotně závadných potravinách? Neslušelo by se, aby jim se strany krematistů v zájmu hygienickém náležitá pozornost byla věnována? Chceme se dotknouti pouze jedné z nejrozšířenějších potravin, totiž mléka. Mléko, jak jsme již uvedli, bývá nositelem nejen tuberkulových bacillů, nýbrž i mnohých jiných, velice nebezpečných pathogenních mikrobů.

V letní době v mléku prodejném vyskytuje se až i přes 30 milionů mikrobů v 1 cm^3, a spory některých snesou i dvouhodinné vaření, aniž se zničí.**) Věc jest tím povážlivější, jelikož se mléka takového hojně pro kojence užívá, neboť chudí nemohou si drahé sterilisované (pasteurisované) mléko opatřiti.***) Že to není bez následků pro zdraví dítěte, patrno z toho, že dětí uměle živených 6krát více umírá než dětí, jež matky samy vyživují, jak statisticky dokázáno.

Nechtěli by se krematisté na příslušných místech o to přičiniti, aby povolanými dozorčími orgány zdravotními mléko na tržištích větších měst a v mlékárnách za účelem zjištění zdravotního stavu jeho resp. zjištění množství mikrobů v něm obsažených občas přísné a svědomité revisi podrobeno bylo? Obava, že by pitná voda mikroby hrobovými mohla býti infikována, jest bezdůvodna, za to však obava, že by mléko svými mikroby mohlo býti zdravotně nebezpečno, jest zcela odůvodněna.

*) Dle Ott. Sl. N. (IV. p. 187) nerv bloudivý »řídí citlivými vlákny výkony nejdůležitějších útrob, upravuje pohyby dýchací, pohyby srdce a krve i útrob břišních.« Nemírné kouření vedle jiných činitelů podporuje vývoj neurasthenie.

**) »Živa« 1904, p. 262.

***) V novější době však povstali závažní odpůrci sterilisovaného mléka, kteří poukazují k tomu, že sterilisování zmenšuje výživnou cenu mléka, činíc výživné součástky méně snadno stravitelnými, a tudíž k snadné assimilaci méně schopnými. Také prý ubírá sterilisování mléka součástky při tvoření kostí nevyhnutelné.

Inu, bylo by toho ještě mnoho a mnoho, čemu by krematisté, kdyby snaha jejich, odstraňovati závady hygienické, byla opravdová, v zájmu veřejné hygieny pozornost věnovati měli, jako jest na př. otázka bytová (v přelidněných městech a čtvrtích bývá nejvíce lidí anaemických), kanalisace měst, opatřování pitné vody, stravování kouře, výživa tříd nejchudších, nepřiměřené vychovávání dívek jakožto budoucích matek (nepřirozený způsob života dívek činí je anaemickými, takže vstoupí-li v manželství, nejsou ani s to samy kojiti a rodí dítky k úbytím náchylné), prostituce, čtení oplzlých románů a jiných knih toho druhu se strany mládeže atd., atd. — ale víme, že upozornění naše zůstalo by se strany jejich bez povšimnutí, jako zůstane bez povšimnutí všeto, co jsme až posud jako zdravotně závadné uvedli. Neboť veškerá snaha jejich nese se jedině k tomu, aby odstraněno bylo pouze hygienicky naprosto nezávadné pohřbívání mrtvol do země, odstranění však skutečných hygienických závad není předmětem jejich snahy a péče!

A proč právě usilují o odstranění toho, co hygienicky naprosto nezávadným jest, a nikoli o odstranění toho, co skutečně hygienicky škodlivým jest? Protože primum agens v celém tom krematistickém hnutí není opravdová péče o odstraňování zdravotních závad, nýbrž podporování snah zednářských. Škoda tolik energie, jež se v tomto krematistickém hnutí rozplývá. Kdyby krematisté této energie užili ku potírání základních příčin nemocí a ku poučování lidí, jak by se před nimi účinně chrániti, jak by si úpornost proti všelikým nepříznivým vlivům zjednati měli, kdyby, dávajíce přiměřené pokyny u životosprávě, proti zakořenělým zlozvykům bojovali, a k tomu účelu vedle přednášek též brožurek, letáků, časopisů, novin a jiných přiměřených prostředků užívali, jakým díkem bychom jim zavázáni byli!

Červnové květy.

Od JANA KARNÍKA.

PAMPELIŠKY.

Jako drobné zlaté plíšky
na trávníku pampelišky
v sluneční se smějí zář,
dukáty to, které tady
rozhodil hoch bájné vnady,
z pohádky Princ samotář.

Ale bába s křivou lící
v lesní chatě čarující
lidem zlata nepřeje,
změní zlaťák v lehké chmýří,
nad trávníkem vítr zvíří,
chmýří v dálku rozvěje.

PIVOŇKY.

Pivoňky ohnivé, pivoňky rudé,
co z vaší nádhery za chvilku zbude?
Dnes žhavým purpurem, královským hávem,
hoříte dceři mé ve vlase plavém,
korunou z květů když hlavu si zdobí,
že není pivoňkou, trpce se zlobí!

Pivoňky ohnivé, listí jen chudé
z červnové nádhery za chvilku zbude!
Okvětí uvadne, okvětí spadne,
zavoní hnilobou za noci chladné . . .
Krutě se valí v před života řeka —
i tebe, dítě mé, hrob kdesi čeká!

BEZY.

Bezy, moje bezy, moje bezy drahé,
když tak rozkvetete v jarní noci vlahé,
jako by se samo nebe otevřelo,
co to sladké vůně v kraj se rozletělo!

Však jen na okamžik slávou květů pláte,
jistě na ni potom v smutku vzpomínáte,
vichřice když oři krajinou se valí
a vás místo květů všední prach jen halí.

Bezy, moje bezy, i na duše naše,
kde se květy štěstí rozpučely plaše,
pod kolesy Sudby bláto z cesty stříká,
splašený oř květy pod kopyty smýká.

RŮŽE.

Růže, ach růže, květina štěstí,
květ divé rozkoše, krve a žáru —
v té naší zemi nemají kvésti,
nemají rozkvétat' v nádherném tvaru!

Hořká je půda, hořké je žití,
radost nás míjí už od dávných časů —
k čemu zde kvete rozkoše kvítí,
opojná ozdoba caesarských kvasů?

Pro naši těchu na drsných stvolech
roste květ šípkový na mezi chudé,
královskou vdovu, bloudící v bolech,
z trnů jen koruna zdobiti bude!

ČERVEN 1905.

Krajem vůní šeříkovou
letní vánek nese,
melodií věčně novou,
toužnou písní skřivánkovou
teplý vzduch se třese.

Jako signal stráže bdělé
kovových dvou zvuků,
snivě z lesní houště stmělé
zvoní v nitro rozechvělé
žežulčino: kuku.

Jako Cereřiny vlasy
když se vánkem zvlní,
hle, již těžké, plné klasy,
příští chléb a příští kvasy
zrají na výsluní.

Žel, co u nás míru květy
pestře rozvíjí se,
pod východním sluncem v dálce
v děsné řeži, kruté válce
lidé zabíjí se.

Žel, co u nás širé lány
šatí zeleň stkvělá,
na Východě odpoutány
pekel moci, děl hřmí rány,
moře zkrvavěla.

Žel, co u nás z pilné ruky
sladké plody vzchází,
ruských mládců celé pluky
vzteklý Mars v příšerné muky
žralokům v plen hází.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

VIII.

Minulo téměř deset roků do moře věčnosti. V bývalém studentském pokojíku seděla paní Kaubisová nad knihou.

Sestarala, vlas jí prokvétal. Musila míti při čtení brejle, jinak neviděla. Ale vypadala statně, plnější v tváři než před lety.

I na ní, i na celém okolí bylo znáti větší blahobyt. Nosila lepší šat, klidnější byla její tvář. Ta starost o vezdejší chléb minula, ten chvat za denním zaměstnáním pominul.

Domek paní Kaubisové v celku zůstal týž, ale byl důkladně opraven a přestavěn. Měl novou střechu, větší okna a z komory udělán ještě jeden pokojík. Kolem zahrady vysoká hradba a k potoku zdělán taras, aby voda ani největší výšce neškodila.

Na druhém konci důkladná besídka se stolem, lavicemi a jiným nářadím.

Stromy zrostly, staré nahraženy novými, i štěp, na němž se tak dobře studovalo, skácen a odstraněn. Květinám věnováno

nejvíce místa. Víno pokrývalo obě strany domku, kterýž se mile vyjímal nad Bystřinou. K potoku vedly kamenné schody, ale bylo možno též vodu vyvážiti okovem.

Mnoho změn učiněno na tom místě, jež všem zůstávalo milé. Dbáno tu pohodlí, okrasy a důkladnosti.

Kdosi se vyslovil, že by se dal za ty opravy vystavěti dům na náměstí, ten však, který to podnikal, nestál o dvoupatrový dům v lidnaté ulici, jemu byl tento rodný domek na předměstí mezi zahradami nejmilejší.

Kaubisová byla zabrána do čtení, že si ani nevšímala kanára, který ve žluté kleci přímo řičel.

I vnitřek byl proměněn a pěkně upraven. Kuchyně zůstala tam, kde byla a kde se kdysi studentům mnoho pokrmů navařilo. Jenom že byla teď přepažena a vedle zřízena světnice, která mohla sloužiti za jídelnu. Sama hospodyně tady bydlela.

Nový pokoj byl opatřen novým nábytkem polstrovaným, pěknými obrazy, záslonami a koberci.

Studentský pokoj v celku zůstával tentýž, jenom že veliký stůl byl znovu natřen, aby nebylo viděti ony bezčetné známky rozmanitého inkoustu, byla na něm pokrývka růžové barvy a místo kalamáře vása s květinami.

Skříň na šaty také prošla rukou lakýrníkovou, místo pěti byla tu jedna postel zánovní, pohovka, etáž s knihami a několik důkladných židlí. Na stěně visely pendlovky, kříž dovedné práce a podobizny slavných lidí v jednotlivých rámech. Místo školních mapek byla tu na celé stěně jedna veliká: země koruny české.

Na oknech byly postaveny květináče s fuksiemi, pelargoniemi, vanilkou a bazalkami.

Kaubisová uchýlila se sem, že tu ráda sedala, aby si něco přečetla nebo rozjímala. Tak ráda tady vzpomínala na doby minulé. Mnohdy tu psala listy Viktorovi, který se v Praze usadil, Karlovi, pokud byl v semináři a kaplanoval v německém kraji, nebo dcerám, když dlely mimo dům za výcvikem a zkušenostmi.

Nejstarší syn měl svoji dílnu, pílí vlastní se vyšinul a teď se mu obstojně vedlo. Byl ženat a jednou za rok na nějakou chvíli navštívil Víchov. Žena jeho s dítětem prodlela tu déle na zdravém vzduchu.

Také Oliva byla z domova. Před rokem se provdala. Nikdo by se toho nenadál, že udělá štěstí a za chof ji pojme ten, jehož Karel vyučoval, František Lála, syn zámožného obchodníka.

Však také Oliva vynikala mnohými přednostmi a dary duše i těla. Neměla věna, ale dovedla oblažiti vzdělaného muže. Až ji Lálovi záviděli. I jeden mladší profesor se ucházel o její ruku. Ale ráda počkala na Lálu, až odbyl šťastně všechny zkoušky a vstoupil do veřejného života. Vlastní kanceláře neměl, ale vedl ji za staršího advokáta, po němž mělo se mu dostati ve venkovském městě samostatného místa.

Rodiče na Františka nezapomínali a mladý doktor také dědil po strýci, zle mu tedy nebylo, třeba že si pospíšil se svatbou.

Kaubisová děkovala denně Bohu za to štěstí, jehož se její milované dceři dostalo. Nemohl nikdo říci, že by Oliva studentům

nadbíhala, že by si Lálu upoutati hleděla, vždycky byla tak mírnou a zdrželivou.

Před nedávnem zde byla na den, aby se s matkou potěšila. Nyní bylo možno snadněji do Víchova cestovati, dráha tudy vedla a se světem bylo třikráte denně spojení. Za velikou vymoženost okresu pokládáno, co jinde neváženo za nic.

Otilie byla posud svobodna a právě prodlévala mimo dům.

Kaubisovi neměli už studenty na bytu a od té doby, kdy Karel se stal kaplanem a mohl matku podporovati. Uskrovňoval se, jenom aby mohl poslati domů, kolik se zde potřebovalo. Vyučoval a pracoval za nemocného faráře, aby měl větší příjmy.

Potom přešel na štaci českou a posléze se dostal do Víchova, do svého rodiště. Měšťané mu sem pomohli, neboť měli rádi rodáky v úřadech. I děkan pocházel odtud a katecheta na měšťanské škole rovněž byl domácí. Bylo v tom sobectví, ale Karlovi to posloužilo. Měl radost, že bude vedle své matky. Za veliké štěstí to považoval.

I zde rozmnožil příjmy, vyučuje na pokračovací škole a supluje nějakou hodinu na gymnasiu. Děkan mu přál a Kaubis tomuto všemožně nadlehčoval. Karel neměl mnoho osobních potřeb, mohl tedy věnovati něco na rodný dům a matku se sestrou vyživovati. Denně sem docházel, trávě každou volnou chvíli u matky. Nešel-li do besedy, byl doma. Zde ho každý nalezl, potřeboval-li mimořádně čeho u duchovní správy.

I noviny a knihy čítal v tom studentském pokoji, kde tolik veselých chvil strávil. Bylo mu v něm tak blaze po boku starostlivé matky, která mu byla vším na širém světě.

Ve Víchově neměl naděje na brzký postup, město samo řídilo patronát, ale přece by byl za nic na světě nevyměnil kaplanku v rodišti. Cítil se zcela spokojen vedle své matky, s kterouž se sdílel o všechny radosti i strasti. Tady při ní uvažoval, co bude kázati, zde se připravoval i do školy. Jak často s matkou se radil, jí si též postěžoval, s ní se veselil! Karel jako by měl dva domovy.

Denně Kaubisová čekala syna. Chodil odpoledne na svačinu, mnohdy teprve až večer. Jak jí zaplesalo srdce, když se u okna mihla postava jeho, černým šatem oděná! Matka neustala se dívat na hodiny. Už by zde mohl býti, nejel-li k nemocnému. V tom případě by sem poslal chlapce se vzkazem, aby nebyl marně očekáván.

Za Karlem matka zřídka vešla na děkanství, aby jí to nebylo vykládáno za chloubu, ale do chrámu chodila denně tam, kde Karel mši sv. sloužil nebo kázal. Jednou to bylo v děkanském chrámě, jindy při pohřbu na hřbitově, nebo v kostele při gymnasiu, kde jindy byl klášter. Nyní z budovy té učiněn chudobinec pro zchudlé měšťany, kteří tady měli byt a společnou stravu dle nadace jistého dávno zesnulého šlechtice. To nemohl matce nikdo míti za zlé nebo nějak vytýkati; vždyť ani zde, ani onde se ke Karlovi nehlásila. Usedla do stolice, modlila se a ob chvíli upřela zrak k oltáři.

Ale zde doma byl celý její, tady nazývala ho jako jindy Karlem, přisedla k němu, položila vráskovitou ruku na rámě jeho.

Smáli se, vypravovali si, a matka hleděla syna pohostiti. Pokoj byl zařízen dle jeho přání prostě, ale pohodlně. Mnoho zůstávalo při starém. I na skříni zbyly některé knihy a sešity. Něco se musilo odstraniti, buď že to překáželo nebo stářím utrpělo.

Kaubisová už přivřela knihu, sundala brejle a ob chvíli se podívala oknem na uprášenou silnici, kudy přešlo teď více lidí, neboť opodál za městem v lukách byla postavena továrna.

Matka se zaradovala, vidouc Karla. Pospíchal od náměstí. Měl na sobě černý dlouhý kabát, až ke krku upjatou vestu, v ruce deštník, klobouk vtlačený do hlavy. Teď zahnul na stezku, vrzla dvířka a za chvíli stanul v kuchyni. Tvář měl poněkud ubledlou, bujný vlas, sčesaný do zadu, na očích skla. Sesílil, ale obtylným nebyl.

Pozdraviv, spěchal do pokoje. »To je starostí! Opět jsem rozesílal několik dopisů na všechny strany.«

»Co se děje? Kam píšeš?«

»Což jsem vám, matko, posud neřekl, že letos konáme prvý sjezd? Po desíti letech —«

»Hleďme, jak ten čas prchá! Kdo by si to pomyslil, že už minulo deset roků od maturity! A vy se chcete sjeti?«

»Slíbili jsme si to. Na mne vložen úkol, abych všechny soudruhy pozval a svolal. Zdaž je dostanu dohromady? Všichni ovšem nebudeme. Chudák Milkos nepřijede.«

»Pravda, pravda,« přikyvovala matka. »První vás musil opustiti.«

»A já ho pochovával. Kdo by se toho byl nadál! Nešťastné souchotiny! Bůh ví, kde si je uhnal. Na ústavě vypadal zdravě, Snad ten boj o existenci ho sklátil. Nebyl z domova podporován. musil zápasiti a podlehl.«

Oba se zasmušili nad předčasnou smrtí jinochovou.

»Náš básník!« opět se ujal slova Karel. »Jaké vzbuzoval naděje! Obohacoval náš list, složil proslov na výlet, každé příležitosti se ujímal, aby ji zbásnil. Už i přední listy přinášely jeho práce. Všechno zmařeno. Teď tam odpočívá u sv. Antonína. Kolikráte vejdu na hřbitov, vždycky si na něho vzpomenu. Ten bude scházeti a jediný kalí mysl naši.«

»Dopoledne zde byla Milkosova sestra Mařenka a při vzpomínce na bratra slzela. Také spoléhala na něho, že jí pomůže, až vystuduje,« oznamovala Kaubisová.

Karel sklonil hlavu. Kde jsou ty doby, kdy s Mařenkou a jinými se procházel pod lipami, kdy spolu tančili ve Chvojanech a na studentských zábavách! Rád se s ní bavil, třeba hlubší lásky k ní necítil. Oceňoval její skromnost, přítulnou povahu, její náklonnost k bratrovi. Teď ji potkával černě oděnou a vídal na hřbitově. Zřídka s ní mluvil, a stalo-li se tak přece, řeč se otáčela kolem zesnulého Drahotína.

Kaubis dopsal všem soudruhům se zajištěnou existencí, požádal je o příspěvek a dal Milkosovi na hrob postaviti jednoduchý

pomník. Jeho přičiněním zahradník osázel hrob květinami, jež Mařenka pilně zalévala vodou i — slzami.

»Milkos tedy se nedostaví,« znovu opakoval mladý kněz, za to navštívíme my na svatém poli jeho. Ale myslím, že nepřijede také Kubias ze Smiradic.«

»A proč by ten?« tázala se matka.

»Poněvadž posud nedostudoval. Kdo by to do něho řekl, že se tak zapomene. Deset roků dělá zkoušky a nemůže s nimi býti hotov.«

»Nestuduje, neučí se.«

»Ba právě. Rost s ním byl na medicinské fakultě a už je doktorem, odbyl si praxi v nemocnici a usadil se při továrně. Odepsal, že přijede zcela jistě. Ale na Kubiasa nespoléhám! Bude se styděti a raději zůstane v Praze, kde více prodlévá než doma. Raději dává hodiny, než aby se přičinil a toho studentského prachu se zbavil. Rodiče mu také činí výčitky. Obávají se, že se zcela zpustí.«

»A zde udělal maturitu s vyznamenáním. S jakou radostí přiběhl tehdy, aby mně to oznámil! Co se nachodil ze Smiradovic do města, a všechno by bylo marné.«

»Jak jsem se přesvědčil, když jsem Ferdinanda v Praze vyhledal, ještě není na špatné cestě, jestě se drží, ale jediný krok má do zkázy. Byla by ho veliká škoda. Však uvidíme, dostaví-li se. Tu by byla příležitost promluviti mu do duše.«

»Sama bych si ho vzala na starost,« řekla Kaubisová, která ani nyní neustávala býti matkou studentů, třeba jich už na bytu neměla. Do jisté míry doplňovala činnost Rákosníkovu a mnohé moudré slovo mladým lidem pověděla. Známým objednávala byt, za některé se přimlouvala a v dámském odboru krejcarového spolku byla velice činnou, činnější než ty, které zaujímaly přední hodnosti, ale mnoho nedělaly. Přespolním vymohla, že směli přes poledne pobýti v ústavu a také jim vyprosila obědy v zámožnějších rodinách.

Při maturitách nesedala vedle mydláře, ale súčastnila se přece všech studentských slavností. Na zábavy vodila dcery, a když se Oliva provdala, chodila s mladší Otilií.

»Jak bych mohla,« říkala, »zapomenouti na studenty, kteří mne vyživovali, když jsem zůstala jako vdova s těmi dětmi a neměla se čeho chopiti!«

Zatím co Kaubisová připravovala Karlovi svačinu, tento vyndal ze stolu knihu, na níž byl nápis: »Matrika abiturientů z roku 18**. Každý zde měl dva listy, na něž kaplan zapisoval adresy a co o svých soudruzích četl nebo slyšel. V předu byla listina, kterou se všichni zavázali před deseti roky ke schůzím. Někde bylo popsáno více, jinde méně. U zesnulého básníka byla připojena báseň, kterou tento před lety sepsal a do Vlastimila uložil:

»Černá hlína dolů padá,
hojně slzou smáčená;
známka kříže na rov nový
na památku stlačena.«

U jména Drahotínova udělán kříž a připojeno datum úmrtí s poznámkou: »Odpočívej v pokoji!«

Karel přemetl několik listů. Také mu bylo tak divně u srdce.

»Václav Kopek,« četl, »official na hlavní poště, letní doby v některém lázeňském místě, dobrý Čech, spravedlivý úředník.«

Ferdinand Masák, suplent na gymnasiu, výtečný učitel, veliký ctitel Řeků a Římanů.

Pavel Křepela, kontrolor berního úřadu, stále veselý patron, člen družstva hádankářů.

Jan Horčák, adjunkt u soudu, bystrá hlava a miláček štěstěny.

František Lála, doktor práv . . .«

Kaplan probíral se v matrice, již byl založil pro soudruhy.

»Cyrill Novák, farář a přítel mládeže, křesťanský social a spolkář.«

»Jindřich Rost, praktický lékař, posud mládenec,« dodal Karel, pousmáv se tomu, co ho právě napadlo, při tom jméně.

»To se podiví náš tatíček, až uslyší, že se mu Olga vdala! Před rokem jsem jí křtil první dítě. Čekala dost dlouho, ale když Jindřich se nehlásil, sám jsem mu psal, žádná odpověď. Nechtěl ji. A Olga udělala štěstí. Vzala si právě takového hamižného muže, jakou byla sama. A zase prodává, jenom že nyní u krupaře Tožičky. Kdykoliv jdu kolem, směje se na mne. Snad je spokojena. Musím Rosta varovati, aby ani kolem toho krámu nechodil. Ta by mu dala!«

»Tu přinášela Kaubisová do pokoje kávu. To jistě na ten sjezd se dostaví i náš zeť Lála.«

»Ovšem, a přiveze s sebou také Olivu. To je umluveno, každý se má dostaviti se ženou a dětmi,« dokládal Karel se smíchem. »František je však jediný, pokud vím, ženat. Leda že by některý jiný bez našeho vědomí do manželského stavu vstoupil.«

»Nemají posud takové postavení, aby si mohli vlastní krb zaříditi. A dívky zatím stárnou jako purkmistrova Štěpánka.«

Karel krčil ramenem. U studovaných to nejde tak rychle jako u jiných. Jsou tu mnohé ohledy a požadavky. Štěpánce to čekání neuškodilo, sesílila, vyspěla a nebezpečí souchotin minulo.«

»Kterou dobu jste si určili ku sjezdu?« ptala se matka.

»Až se rozjedou studenti a budou se moci všichni uprázdniti. Všechno mně ponecháno k zařízení. Ráno bude mše svatá za zemřelé profesory a našeho milého soudruha, potom se sejdeme zde v tomto pokoji, dáme se fotografovati, společně pojíme v besedě a odpoledne vyjedeme v povozech na Libštát. Večer se súčastníme akademie, kterou páni pořádají, ovšem ne k vůli nám, ale na feriální osady.«

»Jenom budou-li všichni s tím rozvrhem souhlasiti.«

»Musí se podrobiti. Masák přijel už předem a schválil ten program. Já chtěl, že na výlet půjdeme pěšky, ale on mínil, že někteří už zleniveli a zpohodlněli. Tedy jsem objednal povozy.«

Kaubisová pobízela syna, aby si bral a jedl.

»Budu-li se stravovati na dvou místech a tak si přilepšovati,« smál se Karel, »brzo ztloustnu.«

»Posud to není vidět,« nadhodila matka. »Vychodíš se, napracuješ se i k vůli nám.«

»Nemluvte o tom a nezahanbujte mne. Kdybych mohl, staral bych se více,« rychle řekl Karel. »Proč jste nechtěli, abych si vzal školu ve Chvojanech? Ročně by mně to vyneslo sedmdesát zlatých a ta částka mohla přibýti Otilii na věno.«

»Ne, ne; už si až mnoho na sebe béřeš,« bránila Kaubisová. »To nejde. Otilie bude zaopatřena i bez těch peněz, jako Oliva. Ani jsme si nepomyslili, že by o ni Lála stál.«

»Já to věděl dávno,« přiznal se Karel.

»A slovem jsi se nezmínil,« vyčítala matka.

»Nebylo to jisté, a nechtěl jsem prozrazovati, co se nemusilo státi. Marně bych vás dráždil.«

»Ta je zaopatřena,« pokračovala Kaubisová, »ale zůstávají tu mimo Olgu, která se dostala do pěkného místa, naše Otilie, Milkosova Mařenka, Ela z lékárny, Heršova Růžena, Blažejova Štěpánka, ředitelova Milena a jiné. Soňa bude učitelkou a jest už v ústavě na třetí rok. Tolik děvčat! Zdaž dojdou zaopatření! Sem se tlačí nevěsty z okolí a domácí zůstávají seděti.«

Karlovi nezbývalo mnoho času obírati se těmi záležitostmi, neboť vešla Otilie. Z malého šotka udělala se velmi slušná dívka, štíhlá, svižná, souměrných rysů, s dlouhým vlasem, úbělové pleti. Pěkně se nesla, úsměv v tváři jí zůstal z mládí ze všech těch lekrací, jež prováděla.

»Vítám tě, Karle,« řekla odkládajíc slunečník na skříň. »Je to pravda, že se sjede tvoje oktáva počátkem srpna do Víchova?«

»Kdo už má takové vědomosti? Kde jsi to slyšela?« divil se Kaubis.

»Kdo? To víš, že v takovém městě nic nezůstane tajemstvím. Důchodňova Růžena to pravila. Odkud ona to zvěděla, nevím.«

»Pravda, sezval jsem všechny abiturienty.«

Kaubisová došla dceři pro kávu.

»Pan Lorenc nepřijede?« ptala se dívka přitlumeným hlasem.

»Ten nepatří do naší oktávy,« usmál se Karel, věda, proč se sestra táže.

»Ale kolik roků s vámi bydlil a vždycky za jedno byl,« přimlouvala se Otilie, odkládajíc klobouk.

»Pravda, asi pět let byl s námi a nás při zpěvu na housle provázel. Kdo by se nadál, že z něho bude tak znamenitý houslista! Smáli jsme se mu, nechtěli jsme mnohdy ani jeho hudbu poslouchati a když posledně ve Víchově koncertoval, otevírali jsme oči i uši. Pobyl v konservatoři, vycvičil se, uplatnil svoje nadání a teď vřaděn mezi umělce. Čeká ho pěkná budoucnost.«

Tu řeč Otilie ráda poslouchala, neboť ji zajímalo všechno, co se Lorence týkalo. Přilnula k němu, milovala ho. Psali si, ale ani Kaubisová ani Karel nepřikládali známosti té mnoho vážnosti; takový umělec nebude do Víchova choditi pro jednoduché děvče, kdyby bylo sebe hezčí, ale ožení se třeba v cizině, vyhledá si také umělkyni, nebo dostane bohatou nevěstu.

»Mohl bys ho pozvati,« upomínala Otilie.

»Proč ne? Ať přijede! Bude aspoň účinkovati v akademii. Než nečekám ho jistě jako ostatní.«

Příchodem matčiným byla řeč přetržena. Kaubisová hned ukládala dceři, co se musí počíti, aby byl dům připraven a pokoj pro Olivu. Také se domlouvala se synem, kde kdo bude ubytován o sjezdu.

»Domácí půjdou domů, kněží zůstanou na děkanství, dva budou u purkmistra, jeden u nás a ostatní se rozejdou po městě. Už mám pro ně zamluvené pokoje. To je v pořádku. Sem se snese jenom více židlí, nebo za pěkného počasí schůzi odbudeme v altáně.«

Matka se synem se radili a Otilie vyšedši ven na tarasu, zazpívala si hledíc do bělavých vln. Měla radost, že přijede i Lorenc, že uvidí jeho milou tvář ve věnci dlouhého vlasu a uslyší čarokrásnou mluvu jeho houslí, jíž se mnozí obdivovali, o níž noviny psaly a kterou chválila i cizina.

Otilie byla sladce roztoužena a čekala s radostí sjezd, jehož se súčastní i jí drahý Lorenc, onen Benjamin mezi studenty, který však prudce se vyšinul a vyniknul nade všechny.

Bývalí abiturienti byli i jinde a od jiných očekáváni. Těšili se na ně rodiče, bratři, sestry, přátelé a známí. Vždyť se jimi chlubili, nezávidějíce jim lepšího postavení, na ně poukazovali, o nich často mluvili.

Nebyl tak každý šťasten, aby měl syna u sebe, jako Kaubisová. Někteří trávili doma prázdniny jako Masák, jiní sotva se otočili, a už bylo jim opět pospíchati do úřadů, za denním povoláním.

Horčák dva roky u rodičů se neukázal, po Kubiasovi jako by se země slehla.

A přece se mladí lidé od rodin neodloučili, ale nadále s nimi byli spjati mnohými svazky. Peněz už nepotřebovali a nevyžadovali, ale to nebylo jediné pouto, které je vázalo s domovem.

Kdo mohl, hleděl to a ono oplatiti jako starý dluh, na nějž nebylo úpisů a směnek, který však přece vázal syny chudších rodičů.

Sjezdy nebývaly ve Víchově vzácností, často se některý odbýval v městě, kde studenti nabyli věd a uvedeni byli na cestu, kterou se brali. Nebylo také třeba doprošovati se bytů, ty měšťané sami nabízeli a hotelier z besedy už věděl, jak návštěvníky pohostiti.

Na Kaubisovi bylo soudruhy pozvati. Sepsal oběžník, dal jej kolovati, podepsati, ujistil se návštěvou a čekal.

Jenom Kubias, jak se dalo předvídati, neodpověděl. Stydí se, že posud ničím není, že nedostudoval.

I program byl přijat.

»Což nebude nějaký věneček?« tázala se důchodňovic Růžena, když kaplana potkala.

»Slečno, není to obyčejem a nevím, jak bych pochodil. Někteří soudruzi už jsou tak usedlí, že ani do kola by nešli. Pomyslete deset roků.«

»To není posud přiměřené stáří, jež by opravňovalo pohodlnost a usedlost. Ve třiceti letech!«

»Slečno, přijďte na akademii a jistě budete mluviti s panem kontrolorem Křepelou.«

Růžena se začervenala. Kaubis udeřil na pravou strunu. Jak by nevěděl! Vždyť byl jako tajemníkem soudruhů, a dodával jim zprávy. Mnohdy se musil sám té činnosti zasmáti, ale konal to, aby bývalé studenty aspoň z většího dílu zachoval pro místní dívky.

Růžena neslíbila, ale v duchu si stanovila, že na akademii půjde. Heršovi nejmilejší hudbou bylo míchání špádů, ale tentokráte musí poslouchati asi dvacet skladeb, jež přednese zpěvácký spolek, slečny na piano, amateur na křídlovku, několik ochotníků a jiných místních sil.

Na Lorence nikdo posud nepřišel, že by mohl súčastniti a zahráti na housle. (Pokračování.)

Sjezd německých katolíků v Řezně.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Ve schůzi abstinentů.

Pan vikář Lambert Ludvík mne žádal, abychom se 24. srpna odpoledne súčastnili schůze abstinentů. Jeho osadníci, Buláci, bývalí Poláci, jsou nakloněni pití kořalky, i byl by rád slyšel, jakých prostředků se proti pití používá. Já měl chuť jíti do schůzí, jež mne více než tato interesovaly, ale podrobil jsem se vůli vyššího hodnostáře a šli jsme tedy mezi abstinenty.

Tato schůze byla ze všech, co jsem viděl, nejméně navštívena a řídili ji většinou mladší kněží. Také kníže Löwenstein, přísný abstinent, byl přítomen.

V Německu jest sorganisováno již 55.600 abstinentů, v Rakousku byl podobný spolek zřízen r. 1901, čítá 450 členů, mezi nimiž jest 81 kněží.

Německý spolek působí časopisectvem, jež se rozšiřují do Rakouska a do Švýcar, vniká do seminářů a své idee rozvijí na sjezdech, na př. v Kolíně, ve Švýcařích a letos v Uhrách. Pro své účely získal mnohé biskupy, z nichž nejvýtečnějším fedrovatelem abstinence jest Dr. August Egger ze sv. Havla ve Švýcařích. Spolek vniká svou činností do klášterů ženských a mužských a docílil toho hlavně pomocí kardinála Dr. Fischera v Kolíně n. R., že se abstinence stane předmětem biskupských porad ve Fuldě. Idee své šíří spolek abstinentů také živým slovem a zakládáním místních skupin.

Někteří řečníci uvedli překvapující výsledky své práce. Tak na př. vypravoval farář Kapitza z Horního Slezska, že se působením jeho vydává v průmyslové osadě jeho měsíčně o 100.000 marek méně na lihové nápoje a pijáci kořalky klesli na 2%. Řečník uvedl, že se učitel na jejich škole tázal dítek, koho mají

nejradši? Odpověděly: Boha, otce, matku, císaře, ale jedno odpovědělo: »ich bin gut den Herrn Pfarrer . . . weil dieser schuld ist, dass mein Vater nicht mehr trinkt.« Toto vyznání dítka považuje řečník za nejlepší odměnu své činnosti.

A duchovní Hahn z Würzburgské diecese, s nímž jsme se jednoho večera bavili při večeři, vypravoval nám toto. Ještě před rokem pil pivo. A jak se stal abstinentem? Bídou své osady. Má 700 duší, z nichž někteří pijí denně 12, 14 až 24 džbánů piva. Ovoce prodávají, pivo kupují. Živí a šatí se jinak nedbale. Z osadníků jeho ve zdravé lesní krajině je $^2/_3$ nemocných, ve škole je 50 dětí idiotů a průměrné stáří jeho osadníků je 45 let. Hahn kázal, horlil, ale marně, i stal se abstinentem, aby na něm viděli příklad. Nežádal hned, aby přestali píti, ale aby pili méně. Založil jim kuchařskou školu, spořitelnu, a poradil, aby z ječmene robili kávu. V záložně má již 7.000 m. od osadníků a tak pokračuje dále a léčí lid tělesně i duševně. Pivo jim nahražuje ovocem a různými plodinnými šťávami.

Z Vídně mluvil mladičký kněz a trochu nás dopálil: pravil, že se abstinentům vytýká, že jsou hubení (a on byl hodně tenoučký), za to že pijáci mají jinou vodu: buckel na břiše místo na zádech. Až na to — ale konečně řekl pravdu — nás celá rozprava abstinentů velice zajímala.

Další zprávy.

Řekl jsem toho mnoho, ale ne všecko. Uvedu tedy aspoň krátce, o čem zde ještě bylo jednáno.

Ve spolku sv. Augustina (Augustinusverein) jsou soustředěni žurnalisté kat. Německa. Před $3^1/_2$ rokem zřídil si tento spolek pensijní podpůrný fond, který má 100.000 m. kapitálu.

Samo sebou se rozumí, že byla zvláštní péče věnována křesťanské charitě. Sjezd doporučuje Charitativní svaz Německa a jeho místní a diecesní odbory a žádá kněze a akademickou mládež, aby charitu studovali, s rozličnými jejími problémy se seznámili a práce své k blahu lidu použili.

Květem katolické církve jsou spolky sv. Vincence. Ty se vřele doporučují, mezi jiným i mládeži akademické, poněvadž spolek sv. Vincence povstal právě mezi pařížskými studujícími vysokých škol.

Na řadu přichází péče o nemocné i na venkově. Charitasverband Německa a specielní z Mnichova vycvičil dobrovolné ošetřovatelky nemocných a usadil je na 200 místech.

Ochrana dívek tvoří další péči katolíků Německa. K této schůzi přijela zvláště člen král. rodu, protektorka spolku, princezna Ludvika Ferdinanda. Líčení této schůze jest úchvatné a zasloužilo by, aby bylo do »Rozhledů po lidumilství« zcela přeloženo. K pozvání k této schůzi přiložen byl tištěný prospekt, v němž se uváději významná slova papeže Pia X., kterými již několikráte to dílo co nejvroucněji doporučil a na výsost pochválil. Také p. farář Vl. Hálek použil této stati ku své přednášce v charitativním odboru ženském při pražském kongresu Marianském.

Sjezd pomýšlí také na to, aby se zřizovala národně-náboženská divadla a určil pro tento předmět r. 1905 zvláštního řečníka.

Velkým činitelem v životě něm. katolíků jest jejich studentstvo vysokých škol. To se zde také četně súčastnilo a četné schůze a porady konalo a večer slavnosti pořádalo.

Aby nadaní a potřební studující mohli na vysokých školách studovati, o to pečují bavorský spolek Albert Veliký, spolek Albert v Trieru, Spolek pro studující vysokých škol Elsaska a Lotrinska, studentský spolek pro velkovévodství Badenské. Ze zprávy se dovídáme, že na př. bavorský spolek dával v Mnichově v zimní době 1903/4 158 studujícím stipendia, v létě podporoval 70 studujících, další stipendia rozdal do Würzburgu a Řezna. Ve Studentenheimu v Mnichově našlo 13 studujících za mírný poplatek byt a snídaní. Bylo usneseno, aby všecky podpůrné spolky vysokých škol německých utvořily kartel a bavorský spolek jej má provésti.

Veškeré katolické studentské spolky Německa tvoří kartellový svaz, v němž jest 42 kat. studentských spolků zastoupeno. Vystupování studentských spolků v Řezně bylo velkolepé, byla zde mimo studentstva četně zastoupena šlechta a vůbec elita katolického Německa a světící biskup téměř při každé slavnosti k studujícím jménem svého stařičkého biskupa skvěle řečnil, nový důkaz, jak si hierarchie německá váží vedle učitelů a dělníků hlavně katolických studujících. Zvláštní akademická sdružení »Piusvereine«, které zde měly také poradu, pěstují úctu a příchylnost k sv. Otci a podporují hmotně vatikánského vězně.

Dne 1. června t. r. súčastnil jsem se generální visitace ve Stodůlkách a p. farář P. Karel Toman z Hloubětína prokázal mi tu laskavost, že mne vzal již z Karlína v kočáře s sebou. Po cestě jsem zvěděl, že i p. farář K. Toman súčastnil se loňského sjezdu něm. katolíků v Řezně, o němž mi mnohé zajímavé a mně neznámé podrobnosti vypravoval. Mezi jiným súčastnil se p. farář s německým katol. studentstvem výletu do Kehlheimu k Befreiungshalle (je to druhá nádherná Walhalla bavorská, kamž jsem rovněž před lety z Řezna výlet podnikl). Pravil, že vůdce výpravy, studující vysokých škol, na výletě tom několikráte mluvil a vždy jadrně a výtečně a dodal: jeli s námi i dámy i kněží a po celé cestě tam i zpět nezaslechl jsem jediného neslušného slova; chování kat. něm. studentstva že bylo v každém směru korrektní.

Přišly na řadu občanské spolky Bavor, které mají 15.200 členů a jejichž účelem jest, střední stav občanský materielně posilovati a na poli politickém působiti, t. j. do veřejných otázek na obranu a prospěch katolicismu vystupovati, a měly zde porady a slavnosti; přišli katolíci z Elsaska a Lotrinska, sešel se pojišťující spolek kněžstva Pius, a jiné a jiné spolky a společnosti, o nichž jsem se již v dubnovém čísle »Vlasti« (v prvním pojednání) zmínil, nebo o nichž toliko z názvu tuším, jaký asi účel mají: Na př.: Svaz: Ut omnes unum. V pondělí odpoledne radil se o své činnosti spolek Lourdský, jenž pořádá pouti do Lourd a dopravuje tam nemocné.

Bylo by třeba, aby člověk viděl aspoň po tři roky valná shromáždění něm. katolíků, aby osobně každé schůze se súčastniti mohl, pak teprve by nabyl jasného pojmu o rozsahu ohromné jejich činnosti. Jedno jsem však pozoroval a to jest, že katolické Bavorsko má ve všem katolickém snažení Německa hlavní účastenství, ba že některé dobré podniky vůbec z něho vyšly a v něm nejvyšší dokonalosti dosáhly anebo jedině v něm existují.

Slavnostní schůze.

Byly čtyři: v neděli, v pondělí, v úterý a ve středu, a byli jsme mimo nedělní na všech. Tu vidí člověk elitu katolického Německa, obraz to nezapomenutelný; tu slyší člověk nejvybranější katolické řečníky, vždy dva tři laiky a jednoho kněze.*) Schůze začíná v pět hodin a jelikož je to na konci srpna, rozžehuje se kol 6. hodiny elektrické světlo a záře jeho rozleje se po celé dvoraně. Okolo 9 večer šli jsme domů. Tělo bylo znaveno, ale duch náš byl naplněn nejkrásnějšími, nejvroucnějšími dojmy. Heslo Pia X.: Omnia restaurare in Christo: všecko obnoviti v Kristu, slyšeli jsme denně. Nejslavnější byla schůze zahajovací v neděli; tu byla i hudba a zpěv, v dalších schůzích však se nezpívalo, čehož my Slované želíme, jsouce zvyklí na zpěv papežské hymny na konci slavnostních schůzí.

Sjezdová zpráva praví, že se na těchto slavnostních schůzích jevila všeobecnost katolické církve a že důstojné chování účastníků zasluhuje vší chvály. Vážný, nábožný duch ovládal všecka tato shromáždění a řečníky i posluchače ovíval stejný duch křesťanského přesvědčení: vyznání k Ježíši Kristu, Synu-člověku a obnovovateli světa — to byl ohlas všech slavnostních řečí.

Slavnostních schůzí se súčastnili: tři arcibiskupové, tři biskupové, 100 členů německé šlechty, přes 100 říšských a zemských poslanců, mnoho opatů, praelátů a kanovníků, universitní a gymnasialní profesoři, vyšší a nižší úředníci, kupci, řemeslníci, měšťané, sedláci a dělníci a řada studentstva vysokých škol Německa.

V nedělní zahajovací schůzi, kterou otevřel předseda místního komitétu, obchodní rada Karel Pustet, mluvili: starosta řezenský Geib, chéf knížecího domu Thurn-Taxis, baron Aretin, Dr. Blank, kanovník z Kolína n. Rýnem, MUDr. P. Burguburn, lékař ze Strassburgu, Dr. Fr. X. Leitner, generální vikář z Řezna, řídící učitel Kintzinger z Met, prof. Angelo Cario ze Španělska (mluvil španělsky), Abbé Palfray z Rouen z Francie (mluvil německy a francouzsky a francouzsky mu odpověděl gymn. prof. Dr. Link z Řezna),

*) Pozn. red. Slyšeli jsme v Řezně výtečné řečníky Německa, ale s hrdostí můžeme zde pronésti, že Dr. Rudolf Horský, kníž. arcib. vikář, kons. rada a farář na Šárce u sv. Matěje, všem z nich se vyrovná, což znovu dokázal skvělou řečí svojí na letošním Marianském kongresu v Praze. Dr. Fr. Lad. Rieger — a po něm hned Dr. Rud. Horský jsou dva nejvýtečnější řečníci v Čechách. Řeči jejich ovanuty byly zvláštním řečnickým kouzlem, takže posluchači na ústech řečníků přímo lpěli a když domluvili, měli v srdci přání: »Kéž by ještě pokračovali«. Dr. Lad. Rieger odpočívá již v lůně země — a Dr. Rud. Horský jest v plné mužné síle: jsme hrdi, že jest předsedou našeho družstva a přejeme mu, aby stkvělý jeho řečnický talent pomáhal katolické i národní věci k vítězství.

Pater de Santi z Říma, Gustav hrabě Majlath, biskup ze Sedmihradska, Dr. Karel Hilgenreiner, univ. prof. z Prahy, P. Vil. Janautschek, provincial Redemptoristů z Vídně, Dr. Segesser, ředitel semináře ze Švýcar, sv. pán Keltenburg, soudní rada Im Walle z Hannu, Otto di Temezzo Brentano, zemský poslanec z Offenbachu, vládní rada Klocke z Lippstadtu z Vestfalska, duchovní správce K. Fr. Martin z Constance, Jan Mayer, ústřední předseda kat. tovaryšů z Mnichova.

Řečníci přinášeli pozdravy ze svých zemí, velebili Bavory, hlavně Řezno, které je tak slavnostně přijalo, vzpomínali slavných svých krajanů, jako Windhorsta, Schorlemer-Alsta a jiných, vzpomínali svých zemí, čilého života v nich, radovali se z velkolepé činnosti německých katolíků a vyslovovali radost nad tímto velkolepým shromážděním. Každý řečník smí mluviti jen 10 minut, ale v této krátké době proneseny byly v elegantní formě jadrné myšlénky. (Dokončení.)

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

Město pečuje velmi dobře o to, aby mělo větší a četné *zahrady*. Mně nebylo lze navštěvovati i parky; chválili je, že jsou velmi krásné. Výhodným je městu i pobřeží jezera Michigan, kde jsou dlouhé a milé procházky.

Na cestě ku kathedrále setkal jsem se s mladíkem, jenž s námi jel na lodi do New Yorku. Byl velice přívětivý a sděloval, že tu nalezl velmi dobré místo, kde má 150 dolarů měsíčně. Pan převor o tom pochyboval, že by byl hned z prvu tak výhodné místo byl obdržel. K Evropanům, kteří sem bez známostí přijdou, jsou zdejší lidé velmi nedůvěřiví: kdo ví, jestli v Evropě něco nezpronevěřil, jest možno též, že jak náhle se objevil, tak náhle by zase zmizel — a proto takovým z prvu svěřují pouze takové práce, při nichž není třeba důvěry.

Jednoho dne vyjeli jsme na návštěvu *české kolleje sv. Prokopa v Lisle*, 24 mil západně od Chicaga. Ze stanice Lisle jest jeti půl druhé míle na jih. Městečko je malé; tamní majitel krámu všelikého druhu zboží a farmář německého původu dal nám ochotně příležitost. Tichou, zdravou krajinou dojeli jsme k majetku kolleje. Dům ústavu jest pěkně na návrší postaven a dělá českému jménu čest. Odtud mají vycházeti čeští vzdělanci, nejen kněží, ale i obchodníci, učitelé vyšších škol budou zde vychováváni, odtud bude moci vzdělaný Čech přijíti i do úřadů, do sněmovny. Ačkoli v Americe dbají nejvíce na výsledek a netáží se tuze mnoho, jak se ho domohl, přece se čím dále tím větší váha klade na vzdělání; dříve se mohl státi správcem závodu, ředitelem obchodu člověk prakticky sběhlý, který snad neměl žádných studií — nyní se žádají k tomu studia. Za tím účelem založena

tato kollej; je na venkově, neboť tu se mohou mladíci lépe uchovati studiu, a mohou býti od zkázy a pokušení, jež veliké město vždy podává, uchováni.

Budova má pět pater, jest ve všech částech pevně, ohnivzdorně, čistě a účelně stavěna. Ředitel, kněz řádu Benediktinů, *P. Ildefons*, nás mile přijal, ukázal kapli a některé místnosti, i knihovnu, která čeká ještě dárců a potřebovala by zvláště české, vědecké knihy, projevil pevné naděje ve zdar a prospěch, jaký z kolleje Čechům americkým vzejde. Zde podává se vzdělání gymnasia (6leté), filosofie (2leté), učí tu latině, řečtině, němčině, angličině a všem předmětům střední školy. Maturitou stává se bakalářem.

Průmyslový kurs trvá tři leta; učí se vedení knih, národnímu hospodářství, průmyslovému právu a j. Řečnictví, debatám a cvičení se v řečnění věnují velikou péči. Dosud je tu 50 českých chovanců; až přibude darů, kollej bude moci býti zvětšena, bude třeba i seminářem. Výlohy domu jsou veliké, neboť hleděli zakladatelé k tomu, aby byl ústav nejmoderněji, pohodlně, prakticky zařízen. Z artésské studně čerpají sem vodu a rozvádějí si ji po celém domě; mají svůj elektrický stroj k osvěcování, ústřední topení.

Na blízku zašli jsme do českého *sirotčince*. Jest to malé, prozatímní stavení. Asi 30 dítek zpívalo právě v malé kapli českou píseň, pak šly pod stromy a pracovaly neb si hrály; větší hoši i dívky pletli punčochy na strojích, některé děti si čtly. Bylo mi s podivem, kterak může sestra ředitelka všechnu tu drobotinu v tak omezeném místě uhostiti! Má lůžka i na chodbičce, a při té tisni vzorná čistota, jakou by nikde tak neudrželi. Přáli jsme jim ze srdce, aby již brzy měly svůj dům. Nedávno i slečna Heritesova, tuším, ve prospěch tohoto sirotčince svou lepou, unášející hudbou v Chicagu přispěla.

Právě přišel lékař, aby dítěti, které se před několika dny vážně poranilo, přispěl.

Shlédli jsme kus českého, obětavého, horlivého života; s největším uspokojením jsme se vraceli.

Bylo nám čekati krátký čas na nádraží. V té době projely dva rychlovlaky, pak přijel krátký vlak, jenž vezl *výplatní* vůz; v tom jsou totiž peníze k výplatě úřednictvu a stálému dělnictvu dráhy. Že jest dobře střežen, netřeba připomínati. Do Chicaga jel v té době vlak o dvou vozech, plných mladého dobytka. O rychlou dopravu potravin, masa do měst starají se americké dráhy vzorně.

* * *

Kdysi jsem se při poutní návštěvě Jerusalema sešel v tamním rakouském domě s obchodníkem z Milwaukee, známým *H. Wiltziusem*. Týž jest znám po celé Americe, neboť vydává úřední »Catholic Directory«, seznam a přehled kněžstva a ústavů církevních v severní Americe, má velmi rozšířený a proslavený obchod s předměty liturgie a chrámu. Když jsme se spolu na cestě do Brundusia více spřátelili, zval mne, bych jej někdy v Milwaukee

navštívil. Nenadál jsem se, že mi to bude tak brzy možno. Milwaukee jest od Chicaga pouze 2 hodiny jízdy vzdáleno, jest to tedy malý výlet. Před Milwaukee leží *St. Francis*, kde jest arcibiskupský seminář; i tento jsem mohl při té příležitosti shlédnouti.

Na nádraží bylo velmi mnoho výletníků. Amerikáné mají mnoho klubů, spolků, zvláště mnoho spolků, jež se podobají zednářským sdružením (old fellows a pod.), každý Američan si rád dává na kabát odznak svého spolku. A tato sdružení pořádají často výlety, pikniky. Dráha z Chicaga do Milwaukee má velmi mnoho krásných zastávek, jež se k výletům výtečně hodí. Výletníci jeli zvláštními vlaky. Kdykoliv přijížděla lokomotiva neb odjížděla, vždy dával topič neb řidič znamení *silným zvonem*, který je na lokomotivě zavěšen. Zvonění toho jest třeba pro výstrahu v nádražích nebo u cest, silnic a v ulicích města, neboť strážníků mají amerikánské dráhy malý počet. Jest to jako při vyzvánění klekání. Zvonění nepřestává až za městem, pak se opakuje při každé zastávce.

Ačkoliv se každý Amerikán na jízdu zaopatří četbou, jest přec ještě i jinak o to postaráno. Sotva jsme vyjeli, již počal procházeti vozy *obchodník*, který nabízel nejprve denní noviny a periodické časopisy; podruhé přišel a vyvolával prodej chewing-gum (gummy ku žvýkání), pepsin-gum, a aby snad ji doporučoval, sám stále přežvykoval. Jako žvýkávali dříve tabák, tak navykli si nyní žvýkati gummu; lze to pozorovati na ulici, pouličních drahách, u mužů i žen, i dětí, po celý den, v každé době. Prodává se u materialisty, je v automatech; každý dává buď po jednom neb po dvou kusech do úst a žvýká je, až tvoří měkkou, provlhčenou hmotu. Pak ji odhazuje, děti ji dávají pod lenošky a židle, průvodčí vlaků ji odhazují na stupátka; jest s podivením, že to u nich nebudí ošklivost. Továrníci přidávají do ní nějaký parfum; pepsin, který obsahuje, podporuje prý trávení. Flint, který tím počal a gummu tu ve velkém vyráběl, vydělal prý mnoho peněz.

Po chvíli přinesl onen obchodník cukrovinky a čokolády, po čtvrté nabízel i doutníky, pak přišel s ovocem — pak začal znovu obcházeti s prvními věcmi. Několikrát nám rozdal balíčky svých věcí a odešel; teprve po čtvrthodině přišel a zase je sbíral, když jich nebylo užito. Že má i romány a pohlednice, netřeba uváděti. Někdy pohne vytrvalým nabízením mnohého ke koupi a může vydělati dosti peněz. On se stará, aby obdrželo obecenstvo co nejdříve nejnovější časopisy, listy toho města, kam vlak jede. Po jedné dvoudenní jízdě ukazoval mi takový obchodník sto dolarových jednotek a žádal, bych mu za ně dal větší papír. Já na tuto podezřelou nabídku nepřistoupil, ale soudil jsem z toho, že v těch dvou dnech učinil dobrý obchod.

Podél tratě byla na přemnohých místech reklamní návěští Barnuma a Balleye, kteří byli se svým cirkem v Racine před Milwaukee. Někde byly celé domy reklamními obrazy polepeny. V Racine konal cirkus právě, když vlak přijel, parádní vyjížďku po městě se slony, velbloudy a různými attrakcemi. Nyní jest prý již překonán cirkem bratří (tuším) Ringlerů.

Na polovině cesty leží město *Zion*, hlavní sídlo nejnovějšího proroka *Eliáše*, jménem John A. Dowie. V Americe bylo již více lidí, kteří chtěli na jakémsi biblickém základě dáti lidské společnosti nová zřízení; někteří dodělali se na čas i značných hmotných úspěchů, a o to se hlavně jednalo. I tento prorok ohlašoval zázračnou moc své modlitby, skládal ruce na nemocné, aby je uzdravil, a nalezl víry, nalezl věřících, kteří mu ochotně platí desátek i dva desátky. Tím nabyl jmění, z něhož mohl postaviti společné továrny, které prospívaly, a stal se milionářem. Výsledek a úspěch dovede u Amerikánů vynutiti úctu. Dowie učinil nedávno výpravu do New-Yorku, tam ho vyslechli, avšak neuposlechli; vrátil se s nepořízenou. V Zionu má nemocnici bez lékařů, kde léčí modlitbou a skládáním rukou. Správce Zionu bydlí v domě, jež nazývají biblickým jménem Silo, lid schází se v stánku, kde k němu prorok mluví. Nedávno jim pravil, aby se nedomnívali, že by mohl přejíti jeho duch na někoho z nich! Snad chtěl zabrániti konkurenci. Nějaký Eliseus se po jeho smrti snad přec najde!

V zastávce *St. Francis* jsem vystoupil, abych zašel do provinciálního semináře. U nádraží je nový, velmi čistý chrám Srdce Páně, uprostřed skvostného parku stojí veliká budova semináře. Správce domu zkoušel právě nový automobil, který dostal, a tak jsem jím nalezl přístup do domu velmi brzy. Jsou prázdniny; meškají tu pouze tři z představených.

Seminář *sv. Františka Sálesského* (Salessianum) těší se přízni a největší péči zdejšího arcibiskupa Messmera. Přijímají sem jinochy od 14 let, kteří zde požívají vzdělání v klasických studiích po 6 let. Po té jsou dva kursy filosofie a tři léta theologie; snad přidají časem ještě čtvrtý rok.

Řečtině počínají učiti v druhém roce klasických studií. Mnoho chovanců jest z německých rodičů; též jest tu dosti Poláků. Proto jest zavedena i němčina.

O *Poláky* jest též dobře postaráno. Polský profesor pastorálky a homiletiky má při ruce dobrou polskou knihovnu, přednáší i o Polské literatuře. Studenti mají vědecký a řečnický spolek sv. Stanislava Kostky, přednášejí si, pořádají polské rozpravy, divadlo a p.

Spolků (na místě univers. klubů) jest při semináři několik; německý spolek Alberta Velikého, akademie sv. Tomáše (latinské disputace), spolek sv. Cecilie (pěstování zpěvu), řečnický svaz sv. Tomáše (anglicky), sv. Jakuba, sv. Bonifáce (německy), sv. Jana (francouzsky). Budova leží imposantně na břehu jezera Michiganského, chovanci mohou se v rozsáhlých pozemcích semináře procházeti, mají vše pohodlně a nejvkusněji zřízeno. Theologů tu bylo (1903) 88, všech 263. Klerus a katolíci vydržují zde ještě sirotčinec, ústav pro hluchoněmé, normální a obchodní školu.

Představený semináře mne laskavě provázel i parkem, ukázal mi mladé jeleny, které mají k potěšení mládeže v ohradě, kapli a křížovou cestu uprostřed lesa, a dovedl mne až k elektrické dráze, která jde z Kenoša do Milwaukee. Tou dojel jsem do *Milwaukee*.

Radili mně, bych si nejprve prohlédl *polský chrám sv. Josafata* a proto jsem se po něm tázal. Průvodčí dal mi transfer, přestoupil jsem v městě na jiný vůz a dojel jsem bez obtíží až před chrám. Jest nádherně vystavěn a mohl by býti kathedrálou velikého města. Zde jest osadním chrámem Poláků, nebohatých, ale zbožných. Snad vězí na stavbě ještě dluh asi 170.000 dolarů, avšak správa doufá bezpečně, že se to při dosavadní obětavosti splatí. Nejen ve středověku, ale i dosud obětuje zbožný lid mnoho ke cti a chvále Boží, o tom lze se zde přesvědčiti.

Chrám jest stavěn z kamene, tuším v byzanckém slohu. Jeho kopule vyniká nad celé okolní město. Uvnitř jest mramorem v nejčistších formách vyzdoben; vše, kazatelna, křížová cesta, oltář atd. vše jest velmi vzácné. Právě se sem scházeli kněží, neboť měli odpustkový den a očekávali velký nával věřících k sv. svátostem.

Potom jel jsem do vnitřního města vyhledat svého přítele. *Milwaukee* jest o dvou třetinách německé; když jsem se tázal po Broadway, odpovídali mi německy. Pan *Wiltzius* mi představil své syny (na výchovu je měl v Seitenstettenu) a ukázal svůj sklad a závod své firmy Wiltzius C. O. Látky na liturgická roucha brávali z Francie, nyní je však clo na hedvábí tuze vysoké, proto berou jen nejvzácnější věci z Lyonu. Vyšívání zlatem, hedvábím koná se v závodě a též v některých klášteřích. Paramenty, zlaté nádoby jsou tu i u velmi vysokých cenách; z nejlepších věcí posláno bylo ovšem něco na výstavu do St. Louis. Některé sochy mají z Tyrolska nebo z Mnichova; většinu mohou však řezati a vyráběti i v Americe.

Milwaukee jest velmi pěkné, spořádané, čisté a zámožné město. Můj přítel mínil, že si cizinci především přávají zajíti do některého ze známých *pivovarů* města; ony jsou největší znamenitostí Milwaukee. Jest zde Palestův, Schlitzův pivovar, který hlásá o svém pivě na všech stranách, že »učinilo Milwaukee slavným« (what made M. Famous). Velikolepé jsou též zdejší zásobárny obilí (zdviže) a mlýny. To lze zříti i v Chicagu.

Prohlédl jsem jeden z nejvyšších domů, poštu, a potěšil se v milé společnosti tak, že mi vzpomínka na Milwaukee vždy zůstane příjemnou.

* *
*

Čech, P. Frant. X. *Šulák*, z Tovaryštva Ježíšova v Chicagu, má ve vědeckém světě dobré jméno. Abych ho seznal a jeho práce viděl, zašel jsem jednoho dne do *kolleje sv. Ignáce*. Sotva jsem chvíli čekal, seznal jsem, jakým dobrodiním zdejší kollej jest. Kněží kolleje přicházeli a odcházeli; byla neděle, a oni ochotně ve venkovských osadách katolických mší sv. a kázáním vypomáhají. P. Šulák nebyl v Chicagu; jest již starší kněz, slavil nedávno 50letou památku svého kněžství a dlel na Západě. Milý rektor vedl mne do síně přírodních věd, kde jsou sbírky živočichů, nerostů a fysikální přístroje; toť hlavní práce P. Šuláka. Z celé Ameriky uchovány tu nejvzácnější exempláře nerostů, po dlouhá léta je jmenovaný učenec shromažďoval; vše pěkně spo-

řádáno, popsáno. Jednotlivě mi nelze to uváděti: mne překvapil veliký exemplář jakési želvy, bůvola a exempláře arktických živočichů. Známo, že byla Tovaryšstvu Ježíšovu svěřena misie v Alasce, kde za nejnepříznivějších poměrů, v ukrutné zimě povolání své vykonávají. Seznal jsem mladého kněze, který tam pracoval pouze tři léta a vrátil se ochromen na celém těle; neví, jestli se zase uzdraví!

Jesuité mají tu četně navštěvovanou střední školu (klasickou) a tři ročníky filosofie (seniorů, juniorů a sofomorů rok). Starší studenti čile se cvičí v řečnění a ve spisovatelství; majíť i časopis »*The St. Ignatius Collegian.*« K častým akademiím, jež pořádají, přichází nejvybranější obecenstvo města. Stůjtež tu *názvy* některých řečí a rozpravných předmětů: Sensační tisk, Politická korrupce, Náboženská vlažnost, Vznešenost svobody. Pro farnost vydává se měsíčník »*Church Calendar*« s velmi zajímavým obsahem.

* * *

Nedaleko Chicaga na Východ jest stará *katolická universita* »*Notre Dame du Lac*«, vedená kněžími a bratřími sv. kříže. Vybral jsem se i tam.

Večerem jel jsem do *South Bend*, kamž jsem dojel teprve před půlnocí. Šťastně jsem nalezl zdejší »bus« (dostavník), který mne dovezl do hostince Oliver. Časně z rána vydal jsem se k *Notre Dame.* U prostřed rozkošných lesů, při malých jezerech stojí tu asi 20 nových budov s velebným gotickým chrámem. Toť ústav z nejslavnějších severoamerických ústavů. Položení jeho jest ideální.

Vešel jsem do chrámu a nalezl jsem tam několik bratří. Mohl jsem hned sloužiti mši sv., po níž jsem byl laskavě veden do hlavní budovy ústavu.

Universita založena generálem kongregace sv. kříže, *Sorinem*, r. 1842, může udíleti hodnosti jako jiné university. Zde je fakulta filosofická, technická, stavební (inženýrství) i právnická, kurs lékárnický, pak klasická kollej (gymnasium) a obecná škola pro ty, kteří se v ústavě zdržují. Zařízení jsou výtečná a moderní; tak jest tu lze vycvičiti se v elektrické mechanice, jest postaráno i o novinářský kurs. Ústav má svou *tiskárnu*, v níž tiskne několik časopisů: »Ave Maria«, »Scholastic« (týdenník pro studenty).

Nedaleko od tohoto, při řece sv. Josefa, jest *akademie pro dívky*, vedená sestrami sv. kříže. I tato jest vzorně zařízena, podává gymnasijní vzdělání, má obchodní kurs a učení moderních jazyků. Studentů jest v ústavě Notre Dame 800, někteří jsou z Kanady, mnozí z Mexika. V St. Mary's Academy jest dívek 240. Roční plat obnáší (za 10 měsíců) asi 250 dolarů za zaopatření, u dospělých 400 d.

S dovolením učitelky vešel jsem i do malé školy, hoši byli velice čiperní, volně se na vše tázali. Když pěkně zazpívali, pochválil jsem je. Snažili se, ukázati mi všechny krajany; krajanem mínili každého, kdo z Evropy přišel. Tak mi představili i Francouze; konečně však našli krajana pravého – dívku jakousi z Uher, která zde pracuje. Jest to zvláštní, že tu mnohý Ame-

rikán spíše ví o Uhersku než o Rakousku. Snad k tomu přispěl Košutův pomník, který stojí někde v New-Yorku.

Po polednách vrátil jsem se do *Chicaga*. Sotva jsem vyšel před nádraží, slyším vyvolávati prodavače novin zprávu o velikém *železničním neštěstí u Pueblo* v Koloradu; 124 mrtvých, 28 zachráněných — byla první zpráva! A já chtěl téhož dne jeti do Puebla! Rozumíť se, že se mne to dotklo. Koupil jsem si číslo, pročetl sensační zprávy a seznal, že se stala ještě dvě jiná neštěstí na dráze; při jednom byli oloupeni cestující jednoho spacího vozu na cestě z Chicaga na výstavu o 3000 dolarů, při druhém bylo několik raněných. Když jsem se zmínil, že pojedu do Puebla, řekli mně: Jeďte jinou drahou, třeba *Santa Fè* — má pěkné jméno. Neštěstí událo se na Missouri Pacific. Jiný zase mínil, že by teď užil právě této trati, poněvadž se po neštěstí dbá větší opatrnosti!

Zašel jsem na »lunch« do blízké jídelny. Malé stolečky byly obsazeny, u podavacího stolu stáli mnozí, kteří si *spěšně* brali objednaná jídla a jedli, jakoby pospíchali na vlak. Sluhové, čistě, bíle odění, měli všechna jídla připravena; v minutě vydal hosti sekané maso s cibulí, nebo nějaký steak, po chvíli nákyp, číšku kávy a sýr. Pozoroval jsem, že některý ve spěchu ani vidličky neužil; jiný měl talíř na levém rameni, v ruce držel kursovní list nebo něco jiného a při rychlém jídle ještě četl! Každý je v 10 minutách hotov, spěchá zase do své úřadovny, kde pracuje zimničně až do večera. Leckterý pracuje tak den co den až do 40. a 45. roku, získá-li pak dosti bohatství, oddá se cestování nebo klidu — nebo je ještě hledí rozmnožovati.

Jídlo bylo dobré, proto je ono místo tak četně navštěvované. Na ulici bylo plno lidí; někteří měli po jídle několik minut odpočinku, stáli, hovořili, četli noviny. Rázem jedné hodiny jsou zase v práci.

(Pokračování.)

Hvězdička.

Letěla hvězdička po modrém nebi
zapadla za lesem, zapadla v šero,
ani snad jiskřičky nezbylo po ní
a zas plá místo ní hvězd jiných stero.

Jako ta kapka když do moře vplyne
tichounce zmizela v obláčku na vždy,
byla to hvězdička moje snad milá,
jakou tam nahoře z nás prý má každý?

Nikoli, nebyla, šeptá mi srdce,
tak teskně nedozní tvá píseň žití,
až ty ve hrob klesneš, přec jedna duše
v modlitbách svých bude u tebe dlíti.

Miloslav Javorník.

Československá jednota, rozluka a vzájemnost.

Literárně-historická studie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Dokončení.)

Radlinský.

Druhý Bernolák, s nímž byl dokonce pokrevně spřízněn.

Ondrej Radlinský narodil se dne 8. července 1817 v Dolním Kubíně. Stručný životopis jeho podal ve »Vlasti« již Tóma Šmyd[1]) proto se omezíme jen na nejnutnější. R. 1841 vysvěcen byl na kněze diecese ostřihomské a kaplanoval potom několik roků, až r. 1849 přišel do Vídně, kde stal se žurnalistou. Poněvadž však tou dobou vláda uherská uznávala již Slováky za osobitou národnost, ustanovila také, aby uherský zákonník vydáván byl slovensky. K překládání určen byl Radlinský, jenž r. 1850 nastoupil tento nový svůj úřad v Pešťbudíně. R. 1855 převzal redakci »Katolických Novin,« vydávaných spolkem svatoštěpánským. Ale r. 1857 dal jim nové jméno »Cyrill a Method« a začal je vydávati vlastním nákladem, neboť spolek sv. Štěpána, podobný našim dědictvím, počal se stavěti proti písemnictví slovenskému. Radlinský proto také ve spolku s jinými upřímnými Slováky přičiňoval se, aby založen byl spolek slovenský, mající úkolem vydávání výhradně slovenských knih a časopisů náboženských. Pro spolek navrhoval jméno Sv. Vojtěcha. Ač kladly se mu v tom veliké překážky, přece podařilo se mu, že spolek byl za hmotného přispění několika obětivých slovenských kněží zaražen a vládou r. 1869 schválen a potvrzen. V roce 1862 schválena byla již také »Matica Slovenská«. Ale Radlinský tou dobou nemeškal již v Budíně, neboť r. 1861 byl praesentován císařem na faru v Kútech u Šaštína v stolici nitránské, téměř na samých hranicích moravských. Roku 1865 zastavil vydávání »Cyrilla a Methoda«. R. 1869 kandidoval do sněmu. Jeho protikandidát Lonkay v kandidátních řečech oň několikráte nešlechetně se otřel, tak že Radlinský ho pohnal před soud. Lonkay však cítě, že bude odsouzen, způsobil, že kardinál Simor schválil spolek sv. Vojtěcha, aby odstoupil Radlinský od obžaloby. Nově ustavený výbor spolkový vyvolil jej doživotním čestným místopředsedou, aby jej tak vší aktivity ve spolku zbavil. Veliký obětivý Slovák doznal tak mezi vlastními nevděku.

Svými boji literárními, svými polemikami stal se dráždivým, nervosním, ba skoro misanthropem. Zemřel raněn mrtvicí dne 26. dubna r. 1879 v Kútoch.

O jeho poměru k spisovné češtině a k zastáncům jejím zmínil se již s patrným porozuměním zemřelý farář Tóma Šmyd v citovaném článku ve »Vlasti«. To vlastně náleží do dějin československé literární vzájemnosti, a proto o tom co nejobšírněji pojednáme.

Když jeho strýc, farář Antonín Bernolák, založil samostatnou slovenskou literaturu, přijali ji jen katoličtí kněží, ani luteráni pro vždy se jí vzdalovali. Když však evangelík Ludevít Štúr chopil se myšlénky Bernolákovy a postavil ji na lepší a vědečtější zá-

[1]) »Vlasť«, roč. X. 1893—94.

klady, hned horlivě se jeho myšlénky chopili také katoličtí kněží, z nichž hlavní místo zaujímá Dr. Ondrej Radlinský.

Radlinský dlouho bojoval ve svém nitru boj, čeština-li či slovenčina by Slovensku byla prospěšnější. Jeho literární, žurnalistická a organisátorská činnost vykazuje neustálé změny přesvědčení v této otázce. Původně byl nadšen pro západní slovenčinu Bernolákovu, v níž r. 1843 vydal poutnické kázání konané ve Šťávnici. Ale již roku 1848 psal mluvou zavedenou do literatury Štúrem, r. 1850 vydával »Slovenské Noviny« po česku, r. 1851 psal již biblickou češtinou, r. 1857 založil slovensky psaný časopis »Cyrill a Method«, v němž roku 1858 i české články otiskoval. R. 1859 při přátelské schůzce mužů hodlajících založiti spolek sv. Vojtěcha přislíbil, že otiskovati bude v »Cyrillu a Methodu« články české, které mu však pomalu stávaly se již nepohodlnými. Ale přes tento slib je časopis jeho od r. 1860 již výhradně slovenský. Není snad ani třeba podotýkati, že Radlinský okamžitě upustil od pravopisu Štúrova, jakmile Hattala dal slovenčině vědecký pravopis a grammatiku. V tomto jednání vyjma úchylku od orthografie Štúrovy k Hattalově, je zřejmý jakýsi nedostatek přesvědčení, jakousi nestálost a kolísavost, které sám Radlinský znal a omlouval latinským proverbiem: »Sapientis est consilium mutare in melius.« Leč odpůrcové spisovné slovenčiny a tedy literární protivníci Radlinského viděli naprostý nedostatek pevného přesvědčení ve věci tak vážné, jako je československé literární schisma. Farář Plošic napsal r. 1861: »Nesmysl je to od národa žádati, aby za Radlinským chodil, a opovážlivost jest přesvědčení a mínění tak povětrné jménem celého národu ohlašovati, vytrubovati a jiným vnukať.[2]) Ač nesdílíme úplně soudu Plošicova, přece nemůžeme si tajiti, že nebyl bezdůvodný ani upřílišený. Ale přece zdá se nám, že Radlinský tento původní nedostatek přesvědčení později úplně vyvážil svým obětavým nadšením pro spisovnou samostatnou slovenčinu, jakmile nabyl onoho pevného consilii melioris, že Slovensku jen slovenčina přinese spásu. V původní kolísavosti své byl Radlinský udržován také slovenským lidem, který do chrámu nechtěl připustiti řeči slovenské. Vypravuje sám, že zakusil kaplanovav ve Šťávnici nepřízně farníkův oproti slovenčině. Chtěje totiž uvésti do svého kostela nábožné písně složené v bernolačině slavným básníkem Janem Hollým, pozoroval, že osadníci jen v jeho přítomnosti a jím jaksi přinuceni písně ty zpívali, za jeho zády okamžitě k bývalým až posud českým se vracejíce. A tenkráte byl Radlinský horlivým stoupencem Bernolákovým.

Jenom tím se asi také stalo, že Radlinský tolikrát měnil řeč svých časopisů; rozhodovali o tom asi také spolupracovníci a předplatitelé. Z toho dá se tedy souditi, že nedostatek pevného rozřešení otázky československé v duši Radlinského je známkou, že pevného přesvědčení o této otázce a pevného i stálého stanoviska nebylo ani mezi slovenským obecenstvem. Boj vedl se sice v novinách a rozhodovali jej žurnalisté, ale platící obecenstvo mělo na konečný výsledek přece jenom největší účin. Tento

[2]) »Hlasy Slovákův.« (vydal r. 1861 vlastním nákladem pražský měšťan a horlivý mecaen československé literatury Ferdinand Fingerhut (Náprstek), pag. 35.

nedostatek pevného přesvědčení byl té doby ve Slovensku všeobecný. Nejlépe jej charakterisují slova, tuším z péra samého Radlinského, napsaná v úředních »Slovenských Novinách« hned začátkem roku 1850: »Jestli kdo, my sme se zajistě z celého srdce přidali ku těm mužům, kteří před několika roky v obecné slovenčině spisy svoje vydávati počali. My sme uvedení obecné slovenčiny do spisův považovali jako lékařstvo mošusové na smrt a život národu slovenskému v čas největšího nebezpečenství smrti podané. A tuto úlohu svoju slovenčina vykonala: lidé, kteří by jináče ani nebyli na to pomysleli, že jsou Slováci, přece přišli ku povědomí své národnosti.

Ale časy naše se neslýchaně přeměnily. Komu že by před pěti roky bylo jen i ve snách napadlo, že se v Uhersku tak velikánské přeměny stanou, že národ slovenský bude ústavou říše za rovnoprávný s Maďarstvem vyhlášen, že řeč jeho přijde do úřadův, že se ode všech pravomocností, jak vojenských tak občanských oznámení Slovákům v řeči slovenské vydávati budou? Takováto proměna času musí také značnou přeměnu v náhledech člověka učiniti a proto bylo by zradou národu našeho, kdyby sme v terajších okolnostech našich nepřijali tu řeč, která náš národ slovenský až do času Leopoldova v jedno tělo spojovala.[3])

Tato slovenská nerozhodnost v otázce samostatnosti byla u nás všeobecně známá. Karel Havlíček zajisté s plným přesvědčením napsal v červenci 1850 do »Slovana« v článku »Slovanská politika: »Slováci se také ještě pořádně neodhodlali, chtějí-li býti s námi jedním kmenem a jednou literaturou, nebo chtějí-li býti zvláštním kmenem odtrhnuvše se od nás docela.«

Nyní ještě o polemikách, které Radlinský pro samostatnost slovenčiny podnikl.

Sotva že vyšla první čísla »Cyrilla a Methoda« a jeho přílohy »Přítele školy a literatury«, již redakce moravského »Hlasu«, tenkráte ještě týdenníku, vystoupila proti oběma slovensky psaným časopisům. Tehdejší redaktor »Hlasu«, katecheta Karel Šmídek, byl vysloveným stoupencem literární jednoty československé a těžce nesl slovakisující snahy Radlinského. Redaktor Šmídek napsal na poslední straně 4. čísla »Hlasu« ze dne 17. února 1860 kratičkou devítiřádkovou lokálku: »Ze Slovenska docházejí nás smutné zprávy, neboť prý tam usilují rozdvojiti tisíciletou jednotu spisovného jazyka *a takto usnadniti rozkol náboženský*. Aby se nebezpečné dílo toto strůjcům zrady nábožensko-národní nepovedlo, začne v Báňské Bystřici za nedlouho vycházeti katolický paedagogický list, a to bezpochyby na akcie. Z toho, co jsme tuto napověděli, jde zajisté každému na rozum, že katolická budoucnost sbratřeného Slovenska nadobro závisí na podpoře Moravy a Čechův.« Myslíme, že tenkráte se skutečně jednalo o založení nového českého listu na Slovensku, jejž by redigoval Jiří Slotta, odpůrce Radlinského, muž píšící brzo česky brzo slovensky, jak jeho osobní prospěch vyžadoval.

Nevíme, kdo podrobnou zprávu redakci »Hlasu« sdělil, ale iest jisto, že to byl nepřítel Radlinského. Zpráva tato podána

[3]) Viz Vlček »Dějiny slov. literatury«, pg. 162 sq.

byla českému obecenstvu ve stylu nanejvýše neopatrném. Radlinskému, ač v lokálce jmenován není, vytýká se tu, že připravuje náboženský rozkol. Jest podivno, jak mohlo něco podobného přijíti do péra brněnské redakce, když tě Radlinský byl znám jako kněz katolický, o katolické Slováky a jejich duševní život nemálo horlivý. Rozkol literární a náboženský jsou přece dva navzájem se nikterak nekryjící pochopy. Rozkol literární byl tehdy však již hotovým skutkem a Radlinskému nemohlo se nikterak vytýkati, že jej teprve strojí, nanejvýše mohlo býti moravským katolickým časopisům nemilé, že Radlinský se ho přidržuje. — Z toho vzniklou polemiku mezi »Hlasem« a Radlinským zavinil tehdy sám »Hlas«, vlastně jeho neopatrný slovenský zpravodaj. Kdo byl tím zpravodajem, není těžko hádati, když tě hned roku 1861 slovenský farář Julius Plošic veřejně vystoupil na obranu »Hlasu« a proti dru. Ondřeji Radlinskému. Ale o tom níže.

Redaktor »Cyrilla a Methoda« vystoupil proti »Hlasu«, tvrdiv po pravdě, že lokálka tohoto jest nespravedlivé, nepoctivé a urážlivé na cti utrhání, kterým se české obecenstvo bezdůvodně balamutí a mámí a proti slovenskému hnutí popuzuje, zároveň také odmítl od sebe veškero podezření náboženského schismatu. »Hlas« poznal, že přestřelil, a proto vydal Radlinskému a jím vedeným kněžím slovenským vysvědčení náboženské orthodoxie, vyznav veřejně, že měl jednati prozřetelněji.[4])

Tím půtka s »Hlasem« nadobro byla odbyta, ač zase vystupovaly proti Slovákům jiné české časopisy, takže Radlinský neustále měl příčin dosti vytýkati Čechům, že hatí národní slovenské probuzení, že překážejí pracovníkům, kteří náboženskomravním vzděláním a šířením osvěty lid povznésti a národní smrti uchrániti chtějí. Ale Radlinskému nestačilo, aby lid slovenský nebyl ve svém vývoji zdržován hativými českými útoky, on vytýkal jim, že Slováků nikdy nepodporovali, ať psali již česky, nebo slovensky. Radlinský chtěl tedy také podporu hmotnou, chtěl skutek.

Ale tu rázem byl ze své práce vytržen. Stal se farářem v Kútech u Uherské Skalice blízko hranic moravských. Vláda přišla zhatit jeho buditelské snahy. Kdežto maďarští církevní redaktoři byli podporováni výnosnými praebendami v hlavním městě, Radlinskému dali faru veškerého ruchu literárního a národního vzdálenou, pravý Vyhnálov. Leč také na novém působišti svém vzorný vlastenec pracoval pro svůj utýraný národ.

Dříve však ještě, než mohl z Pešťbudína odejíti na novou svou štaci, vytáhl do boje proti němu a proti jím zaváděné slovenčině katolický farář Julius Plošic, uveřejniv ve »Hlasích Slovákův«, vydaných r. 1861 v Praze soukromým nákladem Ferdinanda Náprstka, obšírný článek: »Slova k redaktorovi »Cyrilla a Methoda« s »Prijatelům školy a literatury« v spisovné řeči československé.«

Útok Plošicův nebyl právě neomalený, ač byl psán tonem nikoliv lichotícím, ale možno říci, že vyšel jen z nepochopení

[4]) Obšírněji o tom jedná Tóma Šmýd: »Dr. Andrej Radlinský a jeho vrstevníci, »Vlast« X. 1893—94, pg. 862.

zásad, přivedších slovenské muže k myšlénce samostatné literatury. Pravdivou a oprávněnou byla jen výtka, že Radlinský vyhlašuje samostatnost literární jako oprávněný řečník veškerých Slováků, kdežto přece veliká část tehdejší slovenské intelligence snad celá její polovina, stála věrně při spisovné češtině. Ba Plošic tvrdil, že přátel slovenské literatury jest jen hrstka, a ostatní všichni že kloní se k češtině. Leč Radlinský sám tvrdil, že písemnictví slovenské den ze dne víc a více nabývá stoupenců, z čehož uzavírati musíme, že strana česká byla vždy ještě dosti silná, a že Plošic vždycky měl právo vytýkati, že nemá se v Budíně za všecky Slováky mluviti, jako by mimo tři dopisovatele »Cyrilla a Methoda« nebylo jiných Slováků.

Jest při tom nyní s našeho stanoviska zajímavo, z jakých pohnutek se Slováci uherští, nepřející slovenskému písemnictví, vždy důsledně nazývají Slováky a nikdy Čechy, až dokázati se snažili, že tvoří Slováci s Čechy jeden národ? Snad měli na mysli jen své politické položení v Uhrách, mluvíce vždy také zvláště o Češích a zvláště o Moravanech. Snad měli zřetel k svému podřečí, ale tu byli by nuceni čítati k sobě také moravské Slováky.

Plošic také těžce nesl, že české spisy se do slovenčiny překládaly. Tuším, že dosud platí pravidlem, že není potřebí českému čtenáři překládati spisův slovenských, ani slovenskému českých, ač různí pěstitelé naší vzájemnosti různě o tom soudí. Kdyby šlo na př. po mém, vydal bych ve »Světové knihovně« Ottově několik svazečků slovenských novell v původině (t. j. slovensky). Ale p. nakladatel nemůže se ještě dnes odhodlati k vydání několika novell slovenských ani v českém překladě, ač na příklad již v Kobrově »Národní bibliothéce« vycházely knihy spisovatelův a básníkův slovenských v originále.

Trpce zní, vytýkalo-li se Radlinskému, že svou samostatnou slovenskou literaturou nechtěl národ, než sebe pozdvihnouti, že toho trhání více než stoletého svazku literárního páchne marnou slávou stavěti se na čelo nového písemnictví, nové literatury. Radlinský byl sice v posledních dnech svého života dráždivý, ale chyby slavomamu jsme nikde při něm neshledali. Konečně víme, že zakladatelem nového písemnictví byl do opravdy Štúr, nikoli Radlinský.

Na tento útok Plošicův Radlinský, tuším, neodpověděl, a tak se asi jeho boje za samostatnou slovenčinu skončily. Radlinskému se ani tak nejednalo o vítězství slovenčiny ať již v theorii nebo v praxi, on chtěl jen skutky. Proto již r. 1858 se vyslovil přece v ten smysl: »Robiť a robit. Pišme tedy i slovensky i česky, ale ďačo robme.«

O polemikách, které měl s »Poslem z Prahy«, zmínil se již Tóma Šmýd.

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Sv. Martina, 11. listopadu.

Na sv. Martina pekly v Záhlinicích čtyřrohé koláče »skládanky Martinské«; jinde v neděli po svátku byly hrubé hody. Nejvíce proslul tento svátek tím, že konala se v týž *sépka* (sýpka) pro pastýře, hlásného, hotaře, kováře a učitele.

V Záhlinicích zavčas před sýpkou svolal pudmistr hromadu, by se uradila, jakou chtějí mít sýpku: *tichou* nebo *zpívanou*, aby věděl, kolik beček piva má dáti přivésti. Také byla *hoférská sépka*. Tichá sýpka trvala dva dni, zpívaná nejméně čtyry, někdy celý týden. Při tiché nebývala společná hostina, sousedé masem společným se podělili, jen pivo pili dohromady.

Nejlépe učiníme, když účastníkům dáme slovo, by nám líčili sýpky.

V pondělí před večerem v Záhlinicích*) svalovali s vozů přivezené pivo a ustanovili *klíčního* nad ním. *V úterý* se sypávalo u pudmistra v jizbě; přítomní sousedé prach splachovali pivem ze džbánův a zavdávali také hoferům a chase, kteří obilí přinesli. Nadbytek obilí se prodal; obyčejně každý donesl více.

V úterý také pudmistr a óřad sedě za stolem od hoferů plat za pastvu, z dobytka a z chalup přijímal. Když hoferi zaplatili, dal jim pudmistr tolar, za který v některé chalupě udělali *hoferskó sépku*.

Ve středu teprv nastala ta pravá zpívaná sépka. Časně ráno dostavili se oba pastýři a přinesli na sýpku každý krmné zabité, vykuchané prase, které nejméně 40 liber vážilo. Na vykrmení jeho měli každý asi $1^1/_2$ měřice pole na obecním slivotínku. Za pastýři přinesl též řezník povinné maso: dával obyčejně 20 liber hověziho, a měl-li skopy, které pásl na strniskách, na poli a pastviskách, přinášíval jednoho nebo dva. Při tiché sýpce rozsekal řezník maso na podíly, jež každý odnesl si domů; při zpívané rozsekané maso vařilo se společně.

Pudmistrová s pomocnicemi-sousedkami vařila k hostině: polévku s kroupami, maso s omáčkou a pečínku vepřovou, po případě skopovou. K hostině pozvali také výměnkáře a někdy i hospodyně a vdovy na usedlosti i na výminku; nezvali-li, posílali jim aspoň po džbánku piva a kousek pečeně. Děti samy bez zvaní přiběhly. Kdo se opozdil, šli pro něj mladší sousedé a chytivše jej, povázali do povřísel a dovedli na sépku, kdež žertovným způsobem odsouzen. Dětem házívali ovoce na rvačku.

Sépka byla dobou smíření. Měl-li někdo na druhé poskřesáno, hrozil: »Počké až v sépku, šak se spořádáme!« »Nechteho až v sépku, šak já mu povím!« A pověděli sobě toho někdy mnoho, až druzí musili usmiřovati a pomáhati.

Ve *čtvrtek* ráno uvařila hospodyně pivní polévku sousedům k snídaní. Toho dne dopoledne přijímali obyčejně na novo pa-

*) Viz »Památky obce Záhlinic«, II. str. 122—125.

stýře. Při tom přijímání byl obyčej, o kterém už r. 1685 v obecních účtech zmínka, že pastýři dostávali 7 kr. »závdavku«. Těchto 7 kr. dali pastýřovi do klobouku a zamíchavše jimi, vysypali na stůl před úřad. Bylo-li více hlav, prorokovali z toho, že příští rok budou míti krávy telata-býčky, a naopak bylo-li zase u pastýře pro černý dobytek méně hlav, pravili, že bude toho roku líhnouti se více sviněk a méně kanečků. Odpoledne byla hostina jak ve středu, jen že bez hospodyní.

V *pátek* »vyplachovali« sousedé bečky; totiž zbylo-li co piva, dopíjeli, pak-li ne, poslali s vědrem do hospody a když ho vypili, řekl pudmistr: »Sósedi! Abychme se trochu prošli, pudem do hospody!« V hospodě rozdělili se na desátky: pudmistr a úřadi tvořili jeden a ostatní se rozdělili ve tři. Každý desátek měl svůj džbán*); pudmistr ustanovil, kolik každý desátek má dostati. Vypili-li v některém desátku více, bylo jim doplatiti.

Jako v Záhlinicích, též i v *Bystročicích* u Olomouce činili se přípravy předkem a to tak: Vzkázalo se do pivovaru, že ten den bude sépka. Dovezly se pak dvě bečky piva, daly se k pudmistrovi do komory na »lehe« a dohlíželo se na ně, až se budou pěniti, pak odtočiti a doliti se vodou, zarazit špunt a nechat tak tak, až přijde rychtář. Pivo daroval sládek za to, že od něho hospodyně odebíraly kvasnice celý rok. Kvasnice se platily obilím, zvláště pšenicí. Dle toho, jak kdo mnoho bral, da měřici nebo půl.

Sépka trvala za stara čtyry dni, nyní jeden.

První den se úřadovalo, dohlíželo se na zrno, a večer byla »sejitá« při společné večeři.

Druhý den o 9. hod. pili vařené pivo; že i na obyčejné nezapomněli, je jisto. Večer byla společná večeře, — a muzika. K hudbě také ženy se dostavily; mimo to za dne poslali jim masa, jež si v některém gruntě upekli a pivem darovaným zapili.

Třetí den ráno bylo vařené pivo a »syrové« také. Všemožné kousky se prováděly, zvláště přetahovali se na prstech. Večer byla baraní polévka, též takové pečené maso, máčka »plócová«,**) plíčková, protože dostali od řezníka třeba šest baranů, že mohl pást na rolích. Dali také barana ženám, které v ten den muže častovaly. Každá zvláště doma zadělala a na talířku donesla toho žitného.

Při těchto večeřích hrávali čtyři muzikanti na houslích, mezi nimi také pan rechtor.

Ve *Skaštících* u Kroměříže, jak odsypali pastýřům, změřil se zbytek obilí, jež prodalo se v licitaci. Za stržené peníze pilo se po tři dni.

Celá dědina rozdělena byla na čtyry desátky, vždy po desíti sousedech; ve čtvrtém desátku byli: rychtář, pudmistr, konšelé, rechtor a z větřáku mlynář, — ti jedli a pili extra.

V každém desátku oběd se vařil z pořádky až na všechny víc než za tři leta se obešlo. K obědu bývala polévka lukšová, hovězí maso, pečinka též taková a vdoláně bez nádivky. Pro pivo posílali si sousedé do hospody, kde točeno do putýnek a tak noseno k obědu.

*) V Zdislavicích u Zdounek posud takový mají.
**) Plíčková.

Večer všichni i ženy shromáždili se v »šinkhóze«, a pilo se dále. Obyčejně dva muzikanti na houslích hrávali a Skaštičtí tančili »hébavé tance«: »Mně se, mně se všecko zdá, že moje milá černé oči má atd.«

V hospodě ženy sousedy »*pucovaly*«*) břitvami z třísek, jež obtahovaly na sukních, a za zrcadlo měly struhátko; při pucování sousedé se nejvíce nasmáli. Opucovaný musil hotovými zaplatit.

Po sýpce, některý den za stržené peníze měly hospodyně bez mužů »zavdanó«.**)

IV. Dodatek.

V církevním roce jsou některé obyčeje a slavnosti, které buď spadají ve dvoje období (vánoční a velikonoční), nebo konají se toliko v jedné z hlavních dob, ale málo s ní souvisí, proto dopřál jsem jim zvláštního místa v dodatku. Z těchto zmínka se stane o *přístce*, *drhnutí peří* a o *žních* a *dožaté*.

Přístka.***)

Nejlépe bude *přístka*, *přástka* (z Lazců u Unčova) vylíčena, když úkol ten svěříme přadlenám, posud žijícím.

»U nás (na Kroměřížsku) začínala přístka po císařských hodech; ale to se přadlo jenom večír, ve dne se mlátilo. Až po vánocích nastaly delší, veselejší přístky.

Ráno jak se pokludilo a pozamětalo, prosily jsme naše, aby nás pustili na přístku. Po dlouhém prošení vyhověli žádosti naší. Čistě jsme se spravily a šly. *Přaslica* se vzala na levou ruku a *hůlka s kuželem* do pravy ruky. Přinda do stavení daly jsme křesťanské pozdravení; tam nás ihned posadili.

Pořád nás přibývalo, až nás byla plná jizba. Napřed byla řeč o hospodářství; hospodář se ptali na tatínka a hospodyň na maminku. Až jsme si pořečňovaly, potom jsme zpívaly.

V adventě jsme zpívaly samé svaté, po vánocích aji veselé. V každém domě měli zpěvník vázaný v sukně, tož nebyla o písničky nouze. Zpívaly jsme:

Vesel se dcero Sionská,
Bůh s nebe na zem sstoupil;
opustil majestát slavný
aby nás vykoupil, atd.

Tato písnička má devět veršů; ale tato má jenom osm:

Kdo má uši k slyšení slyš,
hlasitě volal Pán Ježíš, —
slova svatého čtení.
Kdo Pánu Bohu neslouží,
a po mamoně vždy touží,
do zákona pohlédni! Atd.

*) Holily.

**) Viz více v mé knize »Z hanáckých dědin a měst«, I., str. 92—99: u Skopalíka v II. str. 122—126; v »Česk. Lidu«, 1900, str. 238—247 od Ondřeje Pische.

***) O hanácké přístce psal A. Hlavinka, Fr. Procházka, Wiedermann a J. Vyhlídal.

Zpívaly jsme také pěsničku o sv. Kateřině, o sv. Jenovéfě a jiné, vždyť na to honem nemožu přijít.

Jak nám zasýchalo v krku, hospodyň nám donesly na *okřénku* jablek na *poslyněk*, a kde neměli jablek, tož nám dali kyselého zelí. Jak na nás šly dřímoty, daly jsme se znova do pěsniček:

Proč, krušinko, v dole stojíš,
snad se toho sucha bojíš?
Já se sucha nic nebojím,
kde jsem zrustla, tam já stojím.
Proč, krušinko, neprokvétáš?
Zádné ratolesti nemáš?
Já jsem už dosť prokvétala
červenéma malenama.

S vrchu ptáci ozobali,
spodek panny olámaly,
oblámaly na voničky,
mládenečkom za klobóčky.
Jakó dáme Františkovi,
Františkovi — mládencovi?
Dáme my mu z růže bílé,
od Františky Zlámalové.

Včil se přidalo jméno milého nebo neoblíbeného, aby škádlení bylo větší.

Tehdá se svítívalo konopným olejem v malé plechové lampičce a ta stávala na dřevěném *svícňu* uprostřed stola, a nad touto lampou jsme zkoušely, lesi*) milý spí.

Vzaly jsme s kužela kousek koudele, zmotaly na levko jak holubí vejce a zapálily nad lampou a vhodily do vrchu. Jak to tam ostalo ve vrchu a zhořelo, tož nespal, a jak spadlo dolů a neshořelo, tož spal.

Aji nám pazdeří *střípávali*, ale my jsme si ho nedaly; jak některý pacholek přišel, jsme si ho střepaly samy, aby nebyla na noze od uštípnutí modřina.

Některý pacholek přinda z lesa nazmrzaný, posadil se ke kamnům, aby se ohřil; a tak se ohříval až šťastně usnul. My viza, že už spí, šly jsme jedna po tichu k němu, sešily jsme mu kolena spolem a na hubě jsme mu udělaly černé *fósa*. Pak jsme se šly vychladit. Jak kolovraty nevrčely, pacholek se probudil a nám to pořádně oplatil. Jak jsme se vrátily, už ho nebylo, ale za to přaslice — ty byly v pořádku! Kolečka odneseny, struny poplantany, až jsme si s tím nevěděly rady.

Nebylo to často, tak bysme málo napřadly, doma by nás špatně pochválili. Jak jsme si přaslice do pořádky uvedly, s tím větší chutí daly jsme se do *přádla*, abysme to vynahradily, co jsme zameškaly; ani jsme nezpívaly, radš jsme poslouchaly, co strýček, tetička, nebo jiný besedník vykládali. Bylo toho síla, něco jsem si jenom zapamatovala.**)

V postě a v sobotu jsme nechodily na přístku; v sobotu jsme uklouzely v jizbě a večer se spravovalo prádlo, v postě jsme se společně modlili růženec, a tu žádný nesměl scházeti.***)

Jiný popis *přástky* následuje z Lazců u Unčova severně od Litovle.

»Jož je to ale 46 let, co sme chodile na *přástko*. Tenkrát se o nás hodně předlo, nic se nekopovalo, skoro všecko belo domáci. Přadlo se na košole, poclámke, sokně, kasanke, gatě.

*) Jestli.
**) Viz z »Han. dědin a měst« II., str. 212.—213.
***) Viz u Sušila na str. 763.—767. rozličné hry o přístkách.

Plátno se dalo do barve na modro, na červeno anebo se vebělelo. Chlapci měle sevy gatě, sevy kabáte a kasanke, robe modry sokně, z kanafaso šele se ciche. Divkám se vic platilo plátnem jak penězama; hrobá divka dostala na rok 25 šajnu, 30 lokťu plátna, 22 bilyho na košole, na sokně, na poclámke, pak 2 klóbe lno, v každym belo 25 žemiček.

Přástka začala před cisařskéma hodama, a to sme se pospichale, abechme hospedeni napředle na cokr a na hrozinke, take na kafé; kafé bévalo na hode. Sobě sme předle na »rozmaryn«, keré sme dávale v hode ženichom.

Pravá přástka začala po cisařskéch hodech, a trvala až do popelečné střede.

Ve dne sme mlátile vobili, a večir sme spovečeřele keselo a jabka (zemáky), nebo cokrenovó*) polivko nebo štěpánovó, pak sme si přechestale kožel a kódel na něm šnuro harasovó votočele, vzale kolovrat a šle na přástko. Chodile sme každé deň jinde po pořádko; kdo měl jedno divko nebo jedno cero — jednó, kdo měl dvě divke nebo 2 cere — dvakrát, kde bele tře — třekrát. V jizbě seděle sme jedna vedli drohé do kola, z dolniho konca same, z horniho take. A ta domáci jedna divka mosela sednót s přidlem do prostředka, abe nám svitila. Na svicen dala »posvět«, rožela, a ke svicno škopek s vodó, do teho padale vohořeny ohle z dřevěnyho posvěto. Vobečéně začale sme přist po 6. hodině až do 11 hodin mosele sme ale 30 pásem napřist, to je pulka, ale dež bela pěkná kódel, tak 2 loktě t. j. 40 pásem. Keró divko hospodeň pohaněla, že málo napřede, haňbila se a bála se, že se nevdá.

Kolem 9. hodine donesla domáci divka nebo cera miso serovyho zeli, a každá z nás měla z domo krajiček chleba, a tak sme podrohy večeřele. (Pokračování.)

Záhrobí.

Ne, nevěřím, že hrstí hlíny
vše končí, co tu žilo kdys;
jak, sestro, zašla's mezi stíny,
že beze stopy přešla bys!

Vždyť duše tvá, jež milovala,
již měl jsem tolik, tolik rád,
ta jistě k nebi v let se dala,
když ve hrob obal těla pad'.

Že smrt kde řekla svoje: ničím,
vše ztraceno je, nevěřím;
že teď již pro mne nejsi ničím,
když tělo tvé je prach a dým!

Od Boha trůnu v moje snění,
vím, dívá se, a v bolů tém,
a sestrou ač již pro mne není,
přec je mi strážným andělem!

E. Romar.

*) Z cukryně či rábky.

Marianský kongres v Praze.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Úvod.

Ve dnech 12—14. června viděli a zažili jsme v Praze velikolepou manifestaci katolickou, významnou zvláště tím, že následovala v krátké době po pádu záložny Svato-Václavské, čili po době velikých útrap a soužení a velikého ponížení nás katolíků a především nás kněží. Co potup, han a snižování vychrlilo na nás od té doby »Právo lidu«, »Zář«, »Čas« a různé jiné časopisectvo — a hle, my jsme tu najednou vystoupili v takové imposantní síle, že to budilo všeobecnou pozornost a obdiv.

Přípravy k sjezdu dály se již od posledního čtvrtletí r. 1904 a byly zvláště tím pozoruhodny, že se v nich ponejprv při sjezdových pracech sešli na popud Jeho Eminence ndp. Arcipastýře Češi a Němci. Při schůzích komitétu mluvili Češi česky a Němci německy, a předseda V. hr. Schoenborn choval se dle toho, s kým mu bylo jednati. Pro kongres samý bylo určeno, aby Češi rokovali zvlášť a Němci rovněž zvlášť — společně byly toliko služby Boží na Staroměstském náměstí, zahajovací schůze kongresu večer na Žofíně dne 12. června, slavnostní schůze tamže dne 13. června večer a usnášející schůze ve středu dne 14. června dopol.

Provolání bylo vydáno v obou řečích se společnými podpisy a legitimace byly tištěny zvlášť pro Čechy a zvlášť pro Němce, ale oprávňovaly každého ke všem schůzím, takže mohl Čech obcovati schůzím německým a Němec českým.

V témž duchu jednajíc, zvolilo komité za předsedu sjezdu katolického šlechtice K. Ervína hraběte Nostice, kterýž ovládá dokonale češtinu i němčinu; za I. místopředsedu Němce probošta Dr. Schindlera, za II. Čecha Dr. M. Kováře, jenž jest zároveň výborem našeho družstva.

Němce při slavnostní schůzi representoval Arnošt hrabě Sylva-Tarouca, Čechy kníž arcib. vikář Dr. Rud. Horský.

S radostí mohu konstatovati, že harmonie mezi Čechy a Němci nebyla po celý čas ani jednou porušena a myslím, že tento kongres ponese dobré ovoce i v tom směru, že umírní protivy mezi katolickými Čechy a Němci a hlavně mezi katolickým duchovenstvem českým a německým v Čechách, kteréž se v posledních letech již již začaly trhati.

Jako starý spolkář a hlavní pořadatel dvou velikých literárních sjezdů a výstavy katolického tisku, pozoroval jsem s radostí, že máme, Češi i Němci, řadu obratných a řekl bych též již vyškolených pořadatelů sjezdových. Nemyslím tím strážce pořádku při sjezdech, nikoliv; na mysli mám pracovníky a organisatory pro velikolepé idee sjezdové.

V celém obsáhlém komitétu pracoval každý dle sil, ale s radostí bylo pozorovati, kterak vedle neúnavného a přesného předsedy Vojtěcha hraběte Schoenborna vyšinul se na přední místo jednatel sjezdového komitétu prof. Václav Müller, kterýž jasným rozhledem a pevnou rukou a neobyčejnou pílí krok za krokem určoval cíl naší práce a prováděl přijatý program. Neméně obratně

a lehce přivedl metropolitní kanovník Dr. Ant. Podlaha k cíli sjezdový almanach. Podobně se osvědčili: v okrašlovací komisi farář Ed. Sittler, v ubytovací majitel holičského závodu Václav Dvorský a v pořadatelské komisi úředník V. Svoboda. Zde a všude jinde bylo všecko s pílí, dovedně a správně provedeno a zařízeno, takže s hrdostí můžeme říci, že máme zdatné síly k dalším podobným pracím. Vděčné zmínky zasluhuje také kaplan P. Josef Šimon, jenž vedl s neobyčejnou pílí protokol sjezdový.

Z kapitol vyznamenala se zvláště při sjezdových pracích kollegiatní kapitola Vyšehradská. Její kap. děkan Msgr. Dr. Josef Burian, který stojí v čele křesť. socialek v Praze a Zemského sdružení katolických spolků pro království české, zastával v komitétu místo I. předsedy; vedle něho velmi pilně schůze komitétu navštěvoval kanovník Jos. Kuchynka, duchovní rádce spolku blahoslavené Anežky, českých to Vincenciánek. Oba také v den katolických spolků řídili svá dámská sdružení. Třetím horlivým členem komitétu byl vyš. kanovník Fr. Vaněček, předseda Jednoty katol. tovaryšů v Praze, jenž mluvil ve Vzděl. spolcích mužských o Apoštolátu laictva. Na sjezdu řezenském viděl jsem řadu výtečných kanovníků, kteří mocným svým vlivem zasahují v katolický život; těším se z toho, že uvedení vlivuplní pánové a jiní, na př. nejdp. biskup a kap. děkan Dr. Fr. Krásl, a podobně činí i u nás.

Vedle sjezdového komitétu velice čile pracovaly spolkové odbory. I zde byla vykonána notná část záslužné práce. Zasedal jsem v jednom oddělení tomto: v komitétu pro charitativní spolky mužské, i vím, co nám to dalo práce, než jsme celý program k cíli přivedli, a vím mimo to z denního styku s red. Tom. Jirouškem, jaký kus záslužné práce vykonal on, když organisoval z celých Čech ke schůzi vzdělavací spolky mužské. Všecky komise spolkových schůzí zasluhují tedy zvláštního uznání.

Sjezdové práce chýlily se ku konci. Týden před svatodušními svátky konalo komité dvě schůze, aby probralo vše, čeho ještě bylo třeba zaříditi. V ten čas bylo již viděti čilý ruch ve sjezdové kanceláři v tiskárně Cyrillo-Methodějské, v domě páně Kotrbově. Přicházeli Pražané i venkované pro sjezdové legitimace a byl takový nával, že se v poslední čas již přestaly vydávati. Legitimace, opravňující ke všem schůzím, vydávány byly zdarma, aby se i nejchudší katolíci mohli Marianského kongresu súčastniti; ohromné vydání kryto bylo dobrovolnými dary, jichž se — Bohu díky — hojně sešlo (přes 6000 K), takže ještě okolo 2000 K zbylo pro výkonný komitét.

Den katolických spolků.

V pondělí Svatodušní, 12. června, byl dnem katolických spolků, které konaly najednou schůze v 7 místnostech, k účelu tomu vkusně vyzdobených. Něco podobného — najednou 7 imposantních schůzí — jsme dosud v Praze neviděli.

Pro důležitost věci samé a na památku této význačné události uvádím zde celý jejich program i s přednáškami v nich konanými:

I. Marianské družiny (mužů, jinochů, akademiků, učitelek, paní, dívek v Čechách, na Moravě a ve Slezsku) v Družinské kapli a sále (v Ječné ulici č. 2).

1. JUC. Josef Šindler, starosta akad. Druž. M.: »Účel a snahy Marianských družin«.

2. Marie Hoffmannová, liter. učitelka z Kojetína: »Jakým způsobem lze povznésti život a činnost Marianských Družin«.

3. Josef Řehoř, typograf: »Marianská Družina a křesťanský jinoch«.

Volný rozhovor o zájmech Mar. Družin, prohlídka místností spolkových atd.

II. Třetí řád sv. Dominika z Čech, Moravy a Slezska, v Řádové kapli u sv. Jiljí (Husova třída).

P. V. Bubeník: »Marianský kult ve třetím řádu sv. Dominika«.

III. Třetí řád sv. Františka. Sjezd terciářů československých v kostele sv. Klimenta (Klementinum).

1. Jan Říhánek, rektor k. arc. semináře: Uvítání účastníků.

2. Antonín Hoffmann, kaplan na Kr. Vinohradech: »Panna Maria, královna třetího řádu«.

3. Antonín Hlavica, úředník rakousko-uherské banky v Olomouci: »Vliv úcty Marianské na rodinné poměry vnitřní«.

4. Požehnání nejsv. Svátostí oltářní.

IV. Vzdělavací spolky mužské. (Sdružení katolických spolků) v Měšťanské Besedě.

1. František Vaněček, sídelní kanovník na Vyšehradě: »Apoštolát laictva«.

2. Tomáš J. Jiroušek, redaktor: »Obrana kultu Marianského a zásad křesťansko-katolických ve spolcích vzdělavacích.«

3. František Šafránek, rolník a redaktor: »Idea Marianská s ohledem na náš lid český.«

V. Vzdělavací spolky ženské na ostrově Žofínském (dolení sál).

1. Augusta Rozsypalová, liter. učitelka z Blovic: »Význam kultu Marianského se zřetelem na soukromý život paní a dívek, na život manželský a život pospolitý.«

2. Františka Jakubcová, dělnice v Libštátě: »O vlivu Marianského kultu na pracující ženy a dívky.«

3. Josefa Havlíková, soukromnice v Praze: »Vliv úcty Marianské na katolické spolky ženské.«

VI. Charitativní spolky mužské v refektáři kn. arc. semináře.

1. Václav Šproc, kaplan v Karlíně: »Křesťanská charita«.

2. Sigmund hr. Ledóchowski: »Výchova naší řemeslné mládeže ku práci.«

3. Jar. Hrabačka, kapitolní ceremonář: »Družina sv. Petra Klavera pro africké missie ve službách církve katolické.«

VII. Charitativní spolky ženské v slavnostní dvoraně »Merkuru«, Mikulášská třída v Praze-I. (schůze pro obě národnosti společná).

1. Vlastimil Hálek, farář libocký (česky): »Nádražní misie, dílo křesťanské charity, posvěcené Panně Marii Ochranné.«

2. P. Pavel Camelli, S. J. (německy): »Moderní humanita a křesťanská charita.«

Byl jsem přítomen schůzi charitativních spolků mužských a musím doznati, že všickni řečníci dostáli čestně svému úkolu. Mluvili nadšeně, a dojem řečí jejich byl patrný. Podobné zprávy docházely z ostatních spolkových schůzí. »Čech« — abych aspoň čtyři hlasy uvedl — na př. píše: »Prostorná dvorana Měšťanské besedy hostila ve svém středu imposantní počet mužů katolických z různých končin milé vlasti, členů to spolků katolických, kteří přišli vzdát hold Panně Marii . . . . Dolení sál žofínský nestačil, aby pojal všecky ty ze vzdělavacích a podpůrných spolků ženských, které přišly porokovat se svého hlediska o Panně Marii. Zvláště se líbilo, že vedle velkého množství dam z Prahy dostavilo se též mnoho paní a dívek z venkova, hlavně dělnic. Pozdravy přinesly delegátky ze 23 míst . . . . Mezi tím, co řada různých spolků konala své pracovní schůze, sešly se ženské katolické spolky charitativní v pěkné slavnostně zdobené dvoraně »Merkuru« v Mikulášské třídě . . . Mezi přítomnými byla řada dám z nejvyšších kruhů šlechtických i z předních pražských rodin občanských. Jmenovati tu dlužno: J. J. choť nejvyššího maršálka s princeznami, J. Exc. choť místodržitele, hr. Schoenbornovou a j. . . . Prostorný sál i galerie byly vybranou společností dámskou přeplněny . . . . V pondělí dne 12. června t. r. sešly se v krásně vyzdobené a ozářené kapli družinské u sv. Ignáce na Karlově náměstí Marianské družiny pražské a delegáti a delegátky z ostatních družin československých. Nyní líčí se nadšenými slovy průběh schůze, při níž předneseno bylo osm pozdravů od Čechů, Moravanů a Slezanů.

Marianský kongres začal tedy slibně a nebyl nikde zuřivými živly mařen. V radostném pocitu scházeli se tedy účastníci na Žofín, aby byli v 8 hodin večer přítomni zahajovací schůzi. Bylo zde přítomno hojně šlechty v čele s nejvyšším maršálkem Jiřím kníž. Lobkovicem, hojně duchovenstva a různých tříd katolických.

Zvoleno bylo předsednictvo a zapisovateli jmenováni byli: P. Jos. Šimon, Dr. Fr. Herrmann, univ. prof. Dr. Jatsch a JUC. Josef Šindler. Pozdravy přednesli za české duchovenstvo kaplan Pauly, za německé gymn. prof. Dr. Schindler z Děšína, P. Rybák T. J., kanovník Václ. Macek, učitelka Aug. Rozsypalova, horník Leop. Havelka a prof. Dr. Karel Hilgenreiner. Tento mezi jiným pravil: »Jak jsme tu, přináležíme různým národům — dnes tu je příležitost, podati si bratrsky ruce. Na půdě Kristově lze se dohodnouti nejen v národních, ale i socialních a veřejných záležitostech.« Dr. Karel Hilgenreiner jest prof. něm. bohosl. fakulty v Praze, zaujímá v něm. katol. straně v Čechách vynikající místo, i není divu, že slova jeho byla přijata ohromnou salvou potlesku.

Závěr tvořila velice zdařilá na dvě partie rozdělená česká přednáška kaplana u Nejsv. Trojice Al. Svojsíka, jenž ukázal tu poutní místa Marianská asi ve 140 nádherných světelných obrazech. Na veliké plátěné ploše objevil se nejprve krásný obraz, kopie Sixtinské Madonny Rafaelovy. Potom líčil přednášející poutní místa Palestiny, pokud vztahují se k životu Panny Marie. Počal Nazaretem, přešel do Betléma a ukončil putování po Palestině v Jerusalémě. Výjevy ze života blahoslavené Rodičky Boží illustroval

na několika místech mistrnými kopiemi obrazů nejslavnějších malířů moderních i starých. Zastaviv se na okamžik v Egyptě a v Alžírsku, přešel do Evropy, a to nejprve do Italie, kdež líčí Loreto, Florencii, Řím, Milán, Orvieto a Benátky. Velikolepým dojmem působily Marianské kathedrály francouzské v Paříži, Remeši, Chartres, Lyonu, Marseillu a serie instruktivních obrazů z Lúrd. Ve Španělsku v duchu navštíven Monserrat a Sevilla, načež líčeno švýcarské poutní místo Einsiedeln. Z německých slavných poutních míst Marianských uvedeny pro krátkost času pouze Špýr, Štrassburk, St. Oetting v Bavořích, Beuron a Maria Laach. Na kult Marianský v Rusku poukázáno případnými obrazy poutních chrámů ruských, ikony a průvody poutními ruského lidu. — V druhém odělení předvedl P. Svojsík poutní místa Rakouska vůbec, zemí koruny české pak zvláště. Počav známým poutním alpským Maria-Zell, předvedl krásné obrazy slovinských poutních míst v zasněžených Alpách Korutan a Krajiny, načež přešel do Čech. Výborné obrazy v oddělení pražských poutních míst Marianských působily velmi mocně, ač téměř všem divákům z autopsie byly známy. Počav chrámem Panny Marie před Týnem, pokračoval chrámem Marianským na Karlově, na Král. Vyšehradě, v Emausích, Loretě na Král. Hradčanech, chrámem sv. Jiří na Král. Hradčanech a kostelem Panny Marie Vítězné na Malé Straně. Z venkovských svatyň Marianských mohl předvésti z nedostatku času a též obrazů potřebných jen: Zbraslav, Hájek u Prahy, Hrádek u Vlašimi, Svatou Horu u Příbrami, Starou Boleslav, Klokoty, Klatovy, Sepekov, Kašperské Hory, Filipsdorf, Maria-Schein a Maria-Kulm. Z četných poutních míst Moravy vybral a nadšenými slovy vylíčil přednášející Velehrad, Svatý Kopeček, Sloup a Hostýn.

Kaplan Al. Svojsík přednáší jasně a klidně, hlasem všude slyšitelným a hlavní kouzlo jeho přednášky spočívá v tom, že většinu Marianských svatyň osobně viděl a v některých z nich i mši sv. sloužil. (Pokračování.)

Valná hromada družstva Vlasť

konána byla v úterý dne 27. června 1905 v domě družstva Vlasť. Přítomni byli z venkova: Viktor Michka, kaplan v Táboře, a P. Václav Váchal, farář v Nebušicích. Školní rada Dr. M. Kovář přijel k valné hromadě schválně až od Turnova, kdež v letě ve Zďáře bydlí, aby mohl přednésti svůj historický referát. Ostatní byli z Prahy a z pražských předměstí.

1. Proslov předsedy, kons. rady, kníž. arcib. vikáře a faráře Dr. RUD. HORSKÉHO.

Dr. Rud. Horský zahájil schůzi křesťanským pozdravem: »Pochválen buď Ježíš Kristus«, přeje si, aby tato valná hromada přispěla hojně k dobru a prospěchu našeho družstva. Na prvém místě jest mi, pokračoval, s bolestí sděliti, že z řad našich dle

vůle Boží odešlo 25 věrných našich členů. Jsou to (shromáždění povstává): Bucek Jos., farář v Žitenicích. — Havránek Jos., prof. akad. gymnasia v Praze. — Hlinka Vojtěch, kons. rada a spisovatel na Hrádku. — Huňáček Fr., farář v Žirovnici. — Chlapík V., duchovní správce v Sev. Americe. — Jeřábek Fr., farář v Žehuni. Kocian Václav, farář v Olšanech. — Krihl Fr., bisk. vikář v Dol. Dobrouči. — Lubojacký Angelus, duch. správce ve Frýdku. — Ludvík Jakub, farář v Uněticích. — Melichar Jos., farář u sv. Františka v Praze. — Mottl Josef, farář v Sedlci. — Neureiter Ondřej, krupař ve Slaném. — Novák Pelhřim, děkan v Novém Městě n. Metují. — Pavelka Pavel, farář na odpoč. v Lišni. — Roškot Jan Křt., kapitulní děkan Karlštýnský v Sedlčanech. — Sirůček Tomáš, kaplan v Krasilově. — Skalík Fr., kněz deficient na Moravě. — Slavík Jos., farář na odp. v Písku. — Svoboda Jos., děkan v Turnově. — Urban Jan, em. děkan v Čelakovicích. — Vodička K. Št., Minorita v Krumlově. — Vysoudil Alois, Minorita v Opavě. — Weber Bedř., J. U. Dr., advokát a starosta města v Uh. Brodě. — Židlický Frant., farář v Žímu. — Než na uprázdněná místa v našem šiku nastoupilo nových 42 členů, což nás zase naplňuje opravdovou radostí. Tito členové jsou vítáni v našem středu a žádám je, by povinnosti své konali a práv svých používali.

2. Čtení protokolu poslední valné hromady.

Jednatel Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé řádné valné hromady, jenž byl bez debaty schválen.

3. Jednatelská zpráva za XX. správní rok.

Přednesl Jednatel T. J. Jiroušek:

Velectěné shromáždění!

Letos byli jsme ve dnech 12., 13. a 14. června svědky a účastníky velikého holdu, který katolický lid přinesl v královské Praze k 50letému jubileu dogmatu o Neposkvrněném Početí, Matce Boží, Marii Panně. Byly vyhledány ty největší pražské sály a dvorany a ještě ani ty nepostačovaly onomu velikému množství, k 9 schůzím odboru a 2 schůzím slavnostním. Přes 4000 účastníků manifestovalo v Praze své katolické přesvědčení a svojí vytrvalost ve víře Kristově a sv. Václava. Ostrov Žofínský neměl ještě tak imposantního shromáždění, v němž viděli jsme vedle členů českého nejdůstojnějšího Episkopátu, vedle šlechty, i členy Nejjasnějšího panujícího rodu Habsburského.

Bez mála po tři roky hlásáno bylo nevěreckým tiskem socialní demokracie i národních socialních demokratů, že katolicismus je povalen, že v národě českém dohrál svoji roli. A hle, ten obrat!

Nuže, nepozastavujme se dnes nad zuřivostí nevěreckého tisku, který trpce zklamán se přesvědčil, že všecko to, co psal a o katolících hlásal, byla naprostá, neprozíravá lež. Dnes ať si proti katolicismu nevěrecký tisk za jakékoliv benevolence všech, kdož se ho bojí, zuří jak chce, katoliky zuřivost tato nezničí, jejich autority nepadnou. O tom jsme hluboce přesvědčeni.

Na Marianském sjezdu bylo pro nás radostí, a zároveň též i velikým zadostučiněním, že na tomto sjezdu *principům náboženství*, které my jsme hájili a od roku 1896 pro ně trpěli a trpíme až do dnes, dána byla proti katolické moderně veřejná pochvala. A že moderní katolická literatura odkázána byla na slušné a povinné meze, kde o katolících a katolicismu pronáší své názory. Slyšeli jsme ta slova *od osob mimo nás stojících* s povděkem, neboť nikdo tolik pro pevné a důsledné principy náboženství katolického se tak neexponoval po celou řadu let, jako družstvo Vlast a jeho čelné osoby.

Dále. Na Marianském sjezdu měli mnozí členové výboru — i předseda náš — veledůležitou účast jako aranžeři a jako řečníci. Ve svolavatelském výboru sjezdu zasedal redaktor dp. Tom. Škrdle a byl jeho pokladníkem a na místopředsednickém místě sjezdu ve slavnostních schůzích seděl jiný člen našeho výboru, p. školní rada dr. Matěj Kovář. V odborech vzdělavacích katol. spolků a spolků charitativních zasedali členové našeho výboru a vedle toho náš předseda měl na sjezdu velkolepou socialní řeč a také dp. farář Vlastimil Hálek mluvil na schůzi charitativních spolků ženských, náhradník našeho výboru dp. katecheta Frant. Žundálek mluvil na sjezdu ve schůzi pro katol. tisk a já na schůzi katol. vzděl. spolků mužských. Měli jsme tedy na Marianském sjezdu účast dosti značnou.

Tolik chtěl jsem říci úvodem, než přistoupím k podání vlastní jednatelské zprávy. Pracovalo se nejen ve družstvu Vlast, ale i mimo družstvo Vlast, seč slabé síly naše stačily a jsme povděčni, že jsme mohli všade, kde nás bylo potřeba, prospěti.

A nyní k věci.

Po skončené výroční řádné valné hromadě dne 24. května 1904 sestoupil se nově zvolený výbor se svým předsedou vldp. drem. Rud. Horským ihned v ustavující schůzi funkcionářů a jednomyslně zvolil si za I. místopředsedu p. Karla Ulricha, c. k. poštovního pokladníka v Praze, za II. místopředsedu dp. Vlastimila Hálka, faráře v Liboci a za jednatele T. J. Jirouška, redaktora na Král. Vinohradech.

Tento výbor konal během roku 8 schůzí, v nichž bylo vyřizovati celou řadu vnitřních záležitostí družstva a jeho závodů. Pokusím se jen tak letmo dotknouti se některých závažnějších a důležitějších zjevů a úkonů, které bylo výboru podniknouti, zařiditi a provésti a mimo to podám i krátký obraz jeho povšechného působení i celého stavu družstva Vlast.

Zpráva účetní jest v rukou každého člena, z té se nebudu ničeho dotýkati, co s rozvojem družstva přímo nesouvisí.

Od poslední řádné výroční valné hromady zemřelo 25 zakládajících členů družstva Vlast vesměs nejstarších a mezi nimi i nezapomenutelný povídkář český Frant. Pravda, dále muž srdce zlatého, bisk. vikář Frant. Krihl, stařičký přítel křesťanských socialů a častý zastavatel našeho milého předsedy, když dlel na schůzích, konsistorní rada Jakub Ludvík a horlivý šiřitel bývalých »Dělnických novin« duchovní správce Pavel Pavelka v Lišni na Moravě.

Potěšitelno však jest, že skoro o polovici více než v Pánu zesnulých máme zase nových členů, kteří k nám počtem 42 přibyli a místa zesnulých nejen obsadili, ale i na nové zasedli. Zvláště však potěšitelno jest, že mezi novými členy máme letos J. M. ndp. brněnského biskupa Dr. Pavla hraběte Huyna, J. M. vsdp. generala a velmistra křížovníků Frant. Marata a vsdp. provinciala Piaristů B. Kabrhela.

Pokud se týče dobrodinců družstva, kteří nám zůstanou ve vděčné paměti, dlužno vzpomenouti těch, kteří odkazy a dary družstvo Vlast v jeho snahách podporovali. Jsou to v Pánu zesnulí: Jos. Mottl, farář v Sedlci (1000 K), konsist. rada a farář Jakub Ludvík v Ouněticích (500 K), Vojtěch Kameš, děkan v Ledči (500 K) a Václav Honejsek, kons. rada a farář v Praze (200 K), kteréžto poslední jsou určeny pro Historický kroužek našeho družstva.

Družstvo Vlast však nejen přijímalo od dárců a dobrodinců, ale také dávalo: zakupovalo knihy pro spolkové knihovny a podporovalo mnohé katolické spisovatele ze svého zvláštního fondu.

Knihy byly darovány: Křesťansko-socialnímu spolku českých žen a dívek v Praze, knihovně jistého přítele družstva Vlast v Praze, knihovně nemocnice Milosrdných Sester v Prčicích, knihovně Vincentina v Praze, Lidové knihovně dělníka Jana Šrámka v Komárově u Opavy, knihovně cís. král. trestnice na Pankráci, knihovně poštovních a telegrafních zřízenců v Praze, lidové knihovně české koleje Benediktinů v Chicagu v Severní Americe, Čtenářské besedě ve Zdětíně a mimo to dáno Jednotě sv Methoděje pro udržování českých služeb Božích ve Vídni 200 K.

Pokud se týče vnitřní správy a činnosti odstupujícího výboru, dlužno poukázati na to, že do nákladu byla vzata nová protialkoholická brožura Jana Tagliaffero pod nadpisem: »*Proč piješ?*«

Dále velice oblíbené »*Prostomilé knížky*« překladem dra. Karla Lva Řeháka vydán byl náklad druhý, poněvadž náklad první byl rozebrán a po knížce byla stálá poptávka. Vedle »*Vlastenecký*ch *homilií*« dra. Rud. Horského počala se vydávati taktéž pěkná sbírka kázaní pod nadpisem »*Po stopách pravdy*« a jest jen litovati toho, že vikariatní povinnosti zadržely autoru jeho ruku a s pokračováním to poněkud uvázlo.

Pokud se týče »Našich Listů«, »Svatováclavských Hlasů« a »Vzdělávací četby katolické mládeže«, poměry tiskařské nutně toho vyžadovaly, že u jmenovaných periodických tiskopisů musilo býti zvýšen abonement. Dále u »Vlasti«, »Sborníku historického kroužku«, »Vychovatele«, »Učitelské přílohy«, »Katechetské přílohy« a u velkého i malého kalendáře »sv. Vojtěch« musily se honoráře a někde i platy redakční poněkud snížiti a upraviti, aby nemusilo se snad jinak vydání vzniklé zdražením papíru uhražovati zvýšením předplatného.

Aby podepřeno bylo rozšíření kalendáře »sv. Vojtěch« a za účelem výběru, usnesl se letos výbor také na tom, že se vydá pobočný kalendář »sv. Vojtěcha«, jehož část bude též obsahu katolicko-socialního, který rodinám členů katolických spolků vroucně

doporučuji, neboť bude pro ně obsahem zábavně, poučně i prakticky upraven.

V ohledu agitačním bylo psáno na vyšší duchovní hodnostáře, na konvikty, semináře atd., abychom získali nové členy, odběratele »Vlasti« a j. časopisů družstva, jakož i abychom získali podporu podnikům, které družstvo Vlast založilo.

Aby akce tato byla tím vydatnější, vydal výbor ve »Vlasti« a »Našich Listech« veřejné prohlášení, aby co možného pro tisk družstva se činilo. Vedle této práce rozeslal výbor jako každoročně velké množství upomínek na staré dlužníky časopisů i závodu papírnického, zvláště na ty, kteří přestali časopisy bráti, a kteří se vůbec ke svým povinnostem chovají naprosto chladně.

Aby informována byla veřejnost o liberálních proudech, vydal výbor prohlášení proti řeči poslance a učitele p. Černého, který v zemském ústřed. spolku českého učitelstva opovážil se říci, že duchovenstvo usiluje o závislost stavu učitelského a že protiví se stavovskému hnutí učitelstva. Tvrzení toto prohlášeno bylo výborem za smělost a nepravdu. Duchovenstvo jen na pravou míru uvádí nezřízenou akci učitelstva pokrokářského, kterou tato část učitelstva vede proti náboženství a jeho zástupcům ve škole. Dále vydán byl výborem protest proti stavbě ohnivé pece na spalování mrtvol u katol. hřbitovů olšanských, za kterýmž účelem slavná městská rada k vystavení pece povolila krematistům obecní místo, které jest majetkem občanstva z valné části katolického města Prahy. Protest vyzněl proti jednání městské rady slušně, ale rázně. A konečně třetí protest výboru vydán proti nemorální illustrované literatuře, jíž podkopává se veškerá mravnost mladého lidu pod záštitou vědy bez rozumu a umění bez košile.

Uvnitř domu provedeny byly mnohé opravy, zvláště daly se vymalovati místnosti redakční a administrační, vybíliti se dala sazárna a opraviti chodby a schodiště. Ke schůzím zaopatřeno o šest židlí více a j. drobnosti pořízeny, bez nichž se nedalo obejíti.

A konečně při různých příležitostech zaslal výbor blahopřejné dopisy: J. M. vsdp. kapitol. proboštu Msgr. Ant. Horovi, kanovníku Msgru Ant. Wünschovi, Jeho Jasnosti zemskému maršálku Jiřímu knížeti Lobkovicovi, Sjezdu katolického duchovenstva v Kolíně (poslán telegram), Sjezdu sdružení katol. rolníků českých v Příbrami, Sjezdu katol. spolků česko-budějovické diecése a Křesťansko-social. spolku katol. mužů a jinochů k jeho desetiletému trvání na Kladně.

Vedle toho všeho provedena byla též valnou hromadou ze dne 24. května 1904 navržená a přijatá změna stanov, které zároveň veleslavné c. k. místodržitelství v Praze potvrdilo.

Co se týče odborů družstva Vlast: historického, socialního a literárního, o tom, jak si počínaly, co činily a jak prospívaly, podány budou zprávy samostatné, k nimž sledovatele naší schůze odkazuji.

Končím s díky všem, kdož jakýmkoliv způsobem a čímkoliv družstvu Vlast přispěli a přispěti se snažili; děkuji všem jeho dobrodincům a prosím, aby každý, kdo může, v tomto našem táboře řady naše novými členy hleděl rozšířiti, nás podporovati a nových podporovatelů nám získati.

Předseda děkoval jednateli za tak obsáhlou zprávu, z níž je nám jasný obraz naší činnosti. —

Red. Tom. Škrdle podal některé zajímavé dodatky k Marianskému kongresu, o nichž se zmíní ve zvláštním referátu, který ve »Vlasti« o tomto kongresu uveřejňuje, pročež jich zde veřejně neuvádíme.

Jednatelská zpráva byla vzata s povděkem na vědomí.

4. Zpráva účetní za XX. správní rok.

Pokladník družstva red. Tom. Škrdle zastavil se u různých položek účetních a vysvětloval je, tak na př., proč máme ve zprávě vyšší úroky než kapitál, proč málo tržíme za knihy a brožury, proč a od koho jsme si vymohli 1700 K soukromých půjček. Při vydáních podotkl, že si nově tištěné knihy a brožury v celém obnosu platíme, čímž jest vydání zatíženo a příjem leží v skladišti našich knih a dostaví se později. Končil těmito slovy: Porovnáme-li příjmy a vydání, nezbývá mnoho, ale považme: platíme řádně daně a různé jiné dávky, kryjeme potřeby celého domu a družstva a platíme veškerý na 30 osob čítající personál družstva i redaktory v to počítaje — zkrátka uhražujeme celé živobytí družstva. Vychází-li takto rolník, že příjmem kryje veškeré vydaje, a má-li při tom své sídlo, hojně nářadí a nábytku a na půdě jest zásoba obilí, a v chlévích hojně dobytka, je spokojen — podobně můžeme býti spokojeni i my, majíce vlastní dům, tiskárnu, papír. závod (v němž je zboží za 12000 K) a v skladišti hojně knih a zvláště nás při tom musí těšiti, že můžeme i kulturnímu poslání svému dostičiniti, jak nás o tom jednatelská zpráva dostatečně poučuje.

Školní rada Dr. M. Kovář i předseda Dr. R. Horský vyslovují s uspořádáním letošní účetní zprávy úplnou spokojenost, chválíce přehlednost a jasnost účetních položek a jejich roztřídění. Předseda přinesl italský časopis katolický a z něho nám četl nářky na neutěšené poměry katolického i liberálního tisku v Itálii, řka, že poměry družstva oproti těmto italským jsou ve veliké výhodě.

Pokladník družstva ještě dodal: já účty družstva nijak nešperkuji; co není jisté: abonentní dluhy, dluhy členů, dlužníky výrobků tiskárenských a pap. závodu a kalendáře, zásoby starších časopisů a brožur neuvádím, ač bych to činiti mohl; uvádím mezi aktivy pouze cenu knih a brožur, ale v míře nejskrovnější, v ceně 10000, ač jich máme na skladě nejméně za 100000. Také inventář družstva našeho ohlašuji pouze v ceně 400 K, ač jen zařízení papír. závodu stálo přes 700 K a skladiště knih přes 800 K. Ještě dodati dlužno, že z dluhu 33922K (fond pro katol. spisovatele, fond social. a Literární sekce) úroků neplatíme, nebo to dluhujeme sami sobě. Dluh tento ve vlastním slova smyslu pravým dluhem není, poněvadž totéž družstvo Vlasť jest zároveň i dlužníkem i věřitelem. A ostatní dluh — 82.427 K — je dluh hypotekární, vtělený na domě, ten tedy vypovězen býti nemůže. A co se soukromého dluhu týče, i tu se nemusí družstvo Vlasť báti nějakých překvapujících výpovědí, nebo ten družstvo dluhuje svým nejvěr-

nějším členům, kteří by ublížili spíše sobě než družstvu. Časem obdržíme odkaz † farářů: F. Wildmanna 9.000 K, J. Mottla 1000 K a † děkana J. Procházky 1000 K. Naděje tato posiluje nás pro budoucnost v práci naší. Firmy, s nimiž obchodujeme, tuto výhodnou situaci naši dobře znají a proto máme u nich dobrý úvěr, počkají a my jim dle možnosti účty zapravujeme. Směnek na dlužní obnosy vůbec nevydáme a nežádá se to na nás, což je znamením zvláštní důvěry.

Stříbrník Václav Žižka se tázal, zdaž se dluh na domě rok od roku umenšuje?

Předseda odpověděl, že ano, nebo jak v České a Městské spořitelně, tak i ve spolku Praha umořujeme při placení úroků také kapitál, takže časem veškeren tento hypotekární dluh zmizí.

Farář Václ. Váchal a duch. správce Jos. Zbejval dotazovali se, zdaž jsou všecky důležité objekty družstva pojištěny?

Předseda odpověděl, že jsou: dům, tiskárna, papír. závod a skla okenní v něm, skladiště knih i nábytek u pražské pojišťovny pojištěny a splacené pojistné obnosy že jsou ve výroční zprávě uvedeny. Pokladník připojil, že byl dům, když jsme ho koupili, pojištěn na 30000 K, my však že jsme zvýšili pojistné na 60000 K a tiskárna je pojištěna na 44000 K.

Předseda: Zpráva pokladniční jest nejen řádně sestavena, ale i řádně vysvětlena. Proto děkuji za to p. pokladníkovi a žádám shromáždění, aby mu udělilo absolutorium, což stalo se jednohlasně.

5. Zprávy odborů.

a) Zpráva Historického kroužku za r. 1904.

Přednesl jednatel školní rada Dr. Mat. Kovář.

»Kdo má a chce pracovati s úspěchem, tu především je třeba peněz a zase peněz při usilných snahách a dobré vůli. Snahu i dobrou vůli máme, ale potřebných prostředků peněžitých se nám nedostává. Máme něco přes 600 korun, ale naděje, že by se nám dostalo nějaké větší podpory, jako bývalo před lety, zmizela na dobro; bývali dobrodinci, kteří značnějšími obnosy pamatovali na Historický kroužek, pomřeli jeden za druhým a nových nepřibývá, což nepřekvapuje v těchto dobách trudných, kdy úpadkem záložny Svatováclavské kněžstvo je vyčerpáno.

Té nepatrné sumy 600 K musíme šetřiti, abychom měli něco v záloze na běžné výdaje, na přednášky, jichž počet proto i zmenšiti byli jsme nuceni; neboť je třeba nyní mimo ně platiti i za místnost, v níž se přednášky pořádají. Na koupi a vazbu knih, na předplatné časopisů historických nelze ani pomysliti při stavu naší pokladny. Kéž by se našli noví šlechetní dobrodinci, kteří by nás obmyslili ročně nějakým dárkem. Nechť nezůstane hlas tento hlasem volajícího na poušti!

Ani Sborník Historického kroužku není dostatečně podporován. Bylo sice z počátku odběratelů hojně, ale když jsme se jali upomínati je o potřebné předplatné, tu mnozí odpadli. Jedni se domnívali, že družstvo Vlasť dává jim Sborník zdarma! Což myslí, že má družstvo nebo Historický kroužek tolik nahromadě-

ného jmění, aby mohlo Sborník o 16 tiskových arších ročně dávati nádavkem či přidánkem?! Jiní Sborník prostě vrátili a odmítli další odebírání. Tak podporuje se historický čtvrtletník, podnik to, který se zasazuje o to, aby pravda historická přicházela na jevo a se šířila, aby dějiny naše, mnohými nepravdami znetvořené, očistily se od překroucenin a skomolenin. Sborník bez odporu je chloubou družstva Vlasti, jest uznáván i jinde, ale tak málo se mu přeje hmotně, tak málo je podporován a rozšiřován od těch, jimž by mělo záležeti na tom, aby se spíše zvětšoval i rozsahem i obsahem. Vzchopte se již, katolíci, a všímejte si tisku svého, podporujte a šiřte spisy katolické! Nechť nevyzní prosba tato na plano!

Promiňte, milí přátelé, že jsem nucen byl tentokráte péro namočiti do žluči. Což nezbývá již katolíkům ročně 5 korun, aby je přinesli v oběť jedinému svému časopisu historickému, Sborníku? Což vymizel v té vřavě již úplně cit a porozumění pro věc dobrou a potřebnou, pro věc katolickou? Máme se sami dáti nepřátelům na pospas a nechati jim volného pole na potírání nás? Družstvo Vlasť bylo nuceno značně stenčiti honorář i spisovatelům i redaktoru Sborníku, pracujeme téměř zadarmo a pracujeme horlivě a úsilovně, ale naši nechávají nás bez podpory. Caveant consules, ne quid detrimenti res catholica capiat. Nechť nezvolají pak jako za velké revoluce francouzské před stem let: Trop tard, příliš pozdě! Bylo voláno několikrát, ač jen jemně, a dnes volám opět: Podporujte nás! Povšimněte si všech těch organisovaných, jaké ti přinášeli a přinášejí oběti, aby mohlo se bíti do našich řad. —

A nyní několik zpráv. Slavný zemský výbor daroval Kroužku XX. díl Archivu zemského, začež zaslány díky. Honorář věnovali Kroužku ndp. biskup Th. Dr. Fr. Krásl (70), † probošt Th. Dr. Ant. Lenz (19·74 K) a Th. Dr. Ant. Podlaha (20 K); dp. farář Josef Bouchal honorář svůj daroval na stavbu kaple ve Žďáře, rodišti redaktora Sborníku Dra M. Kováře. Vroucí díky jim!

Přednášky měli: 7. února 1904 p. prof. Jos. Vávra o Kavkovi z Říčan, jež uveřejněna ve Sborníku V., a dne 6. března vsdp. kanovník ThDr. Ant. Podlaha o Berkovi z Dubé, vyšlou ve Sborníku VI. Obě přednášky přijaty s pochvalou a potleskem. Panu Dru. Podlahovi po přednášce vysloveno panem předsedou prof. Drem Fr. X. Kryštůfkem blahopřání ke kanonikátu.

Zemské sdružení spolků katolických žádalo, aby Histor. Kroužek uvázal se pro ně v cyklus přednášek historických. Přijalo se a zvolena komise (vdp. převor Frà Jos. Hamršmíd, Dr. M. Kovář a dp. Václ. Roudnický), aby o věci se uradila a ji provedla. Komise tato jednala s některými pány, kteří přednášeti přislíbili.

Práce ve Sborníku V. roku 1904, velkou většinou archivní, uveřejněny tyto: Jos. V. Bouchal: Z farních matrik milešovských ve stol. 17. a 18.; Čeněk Houba: Přiznávací list statku Chotěboře: Dr. M. Kovář: Korunovace císařovny Alžběty, choti Karla VI. na královnu českou dne 8. září 1723; týž: Mikšovicova kronika Lounská; Dr. F. X. Kryštůfek: Bitva na Bílé hoře; Dr. Ant. Lenz: Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích; Václav Oliva: Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí; týž: Josefinský řád

služeb Božích pro diecesi Královhradeckou; Fr. V. Peřinka: Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku; Dr. Antonín Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického; týž: Úpadek strany pod obojí na sklonku XVI. století; tyž: Z dějin katolické reformace ve stol. XVIII.; Frant. Štědrý: Dodatek II. k pozůstatkům desk zemských od J. Emlera; týž: Rejstřík svěcenců na kněžství legáta sněmu basilejského Filiberta, biskupa kostnického: týž: K obraně sv. Jana Nepomuckého; Jos. Vávra: Jan Kavka z Říčan. Drobné zprávy podali: J. P. Hille, Dr. Jos. Kašpar, Dr. M. Kovář, Dr. Jos. Zítek. Posudky zaslali: Jos. V. Bouchal, Dr. M. Kovář, Alf. Neubauer, Frant. V. Peřinka, Dr. Ant. Podlaha, V. Roudnický.

Předsedou Historického kroužku byl vldp. kanovník prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek, jednatelem šk. rada Dr. M. Kovář, pokladníkem dp. V. Roudnický, knihovníkem vsdp. kanovník Dr. Ant. Podlaha. Ve výboru mimo ně zasedali: kn. arcib. kons. rada farář V. Honejsek, P. Alois Kröss S. J., P. Ferd. Černovský O. Aug., ThDr. Kar. L. Řehák, prof. Dr. Al. Soldát, Fr. Tischer, kníž. arc. archivář a prof. Josef Vávra; jako delegát Vlasti patří k výboru dp. red. Tom. Škrdle.

Revisoři účtů byli: prof. Karel Pánek a P. Václav Váchal, O. Praem.

Ke konci s bolestí připomínáme, že nám neúprosná smrt odňala dlouholetého horlivého člena výboru vdp. Václava Honejska, dlouholetého zasloužilého přehlížitele účtů prof. Karla Pánka a přispěvatele do Sborníku vsdp. děkana karlotýnského Jana Křt. Roškota. Zachováme jim vděčnou paměť. R. i. p.

Jako vždy, tak i letos rozpředla se o Historickém kroužku čilá debata, jíž se súčastnili: předseda Dr. M. Kovář, Tom. Jos. Jiroušek a Tom. Škrdle. Řečníci rokovali o tom, aby se kroužek doplňoval mladými silami, hlavně ze semináře a aby se hmotně pozvedl. Příslušné a určité návrhy od valné hromady sdělí se přímo výboru Historického kroužku.

b) Zpráva socialního odboru družstva Vlasť. ve XX. správním roce.

Přednesl jednatel odboru red. Tomáš Jos. Jiroušek.

Velectěné shromáždění!

Již 14. rok mám tu čest podávati celoroční jednatelskou zprávu jednoho z nejdůležitějších odborů družstva Vlasť, odboru, který dal čilý život katolickému spolkovému hnutí v Čechách, odboru, jehož význam a důležitost teprve v budoucnosti náležitě se ocení. Jakkoliv již po 14. podávám z našeho odboru výroční zprávu jednatelskou, přece mohu říci, se i tentokráte jako v letech minulých jsem s ní úplně spokojen, ačkoliv na stagnaci ve spolkovém hnutí právě v minulém roce u většiny spolků katol. se naříkalo. A co to znamená, pánové? To znamená, že pod praporem socialního odboru jsou ještě zdravé a pevné síly, že zde pracují mužové, kteří bojem nezmalátněli, na duchu nepoklesli.

A mohu směle říci, že honem tak do žádné schůze rád nespěchám jako do schůze socialního odboru, neboť zde vždy duchem okřeju a nových sil nasbírám k dalším zápasům proti všem odpůrcům křesťansko-socialního života. Socialní odbor družstva Vlasť jest malý kroužek, ale pro nás a pro náš společenský život znamená mnoho.

Socialní odbor byl založen v dobách úplného křesť.-socialního klidu, kdy Praha dřímala a venkov spal. A hle, dnes ten život spolkový! Kdo viděl na Marianském sjezdu v Praze dne 12. června t. r. to velkolepé shromáždění spolkových delegátů v Měšťanské Besedě, ten nezapomene toho okamžiku nikdy. Dnes život spolkový na našem venkově v lidu katolickém se ustálil a utvrdil; dnes máme o koho i na venkově se opírati. A o to má také socialní odbor družstva Vlasť zásluhu velikou, neboť jeho řečníci to byli, kteří obětovali soboty, neděle i pondělky pro venkovské spolky, k nimž na schůze jezdili.

Avšak k věci.

Vlastních schůzí od poslední řádné valné hromady dne 24. května 1904 konal socialní odbor celkem šest. Členy socialního odboru jsou pl. tit. pánové: předseda dr. Rudolf Horský, místopředseda Václav Žižka, jednatel T. J. Jiroušek, pokladník Tomáš Škrdle a dále Václav Průša, P. Vlastimil Hálek, Jan Kř. Maštalíř, a Frant. Waldmann.

Schůze socialního odboru jsou zajímavé a poučné. Zde se mnohý doví, co se děje, co díti by se mělo, zde rada radu stíhá, jak si počínati máme, aby věc katolická zkvétala a život katolický probudil ku společné radosti nás všech. A proto také referáty členů socialního odboru mají často též důležitost i pro spolkový život na venkově, kamž referenti často zavítají a řeční.

Nuže, podám jen stručně obraz naší společné činnosti v našich schůzích. Starý náš veterán křesťansko-socialního hnutí a místopředseda socialního odboru, pan Václav Žižka, promluvil ve schůzích několikráte o křesťanském stanovisku k práci, o pracovní zdatnosti, umělosti a výcviku Číňanů, o svorném spolupůsobení v životě katolíků na základech zájmových a stavovských, o konkursech a právních názorech, o majetku, o stanovisku řemeslníků v živnostenských otázkách a o podrývání náboženství ku škodě práce křesťanského lidu.

Redaktor dp. Tom. Škrdle referoval o povinnostech učňův k chrámu Páně v čas nedělní a sváteční, o povinnostech prácedárců k podřízeným učňům v čas nedělní a sváteční, o vzorném zařízení učednické útulny Johannea v Praze, o nezdařené stávce dělníků pekařských v Catanii na ostrově sicilském, o důležitosti insertování s výslovným katolickým rázem, o šetrnosti pracujících tříd a o shovívavosti mezi dělníkem a prácedárcem.

Jiný velečinný člen odboru dp. farář Vlastimil Hálek referoval: o práci dětí, o poměrech vystěhovalců, o sjezdu českých právníků, o samosprávě obcí, o úpravě zákona zřízenců železničních, o bytech v Praze a předměstích, o organisaci střídmosti, o mezinárodním Marianském spolku pro dívky, o světovém sjezdu žen v Berlíně, o Vídeňských nádražních misiích katolických dam,

o výhodách spolku sv. Rafaela pro vystěhovalce, o zařízení živnostenských společenstev vzhledem k učňům na Moravě, o sjezdu české samosprávy v Praze a o činnosti rakouské ligy k potírání obchodu s děvčaty. Mimo to posoudil referent německou brožuru »Der Führer«, kalendář »Charitas« na rok 1905 a některé protialkoholistické spisy, jako »König-Alkohol« od J. Hauda a »Alkoholismus und sociale Frage« od A. Orla.

Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o boji protialkoholistickém v Bádensku, o stavbách levných bytů v Německu, o vnitřních záležitostech katolíků a učednických zkouškách v Německu Švýcarsku a u nás, o různých potěšitelných zjevech křesť.-soc. hnutí na Královéhradecku, o hospodářském úpadku lidu dle exekučních dražeb, o nové osnově zákona živnostenského, o zanedbávání školy dětmi při živnostech a zemědělství, o všeodborovém sdružování dělníků, o právu spisovatelském a o nemocenském pojišťování dělníků. Mimo to referent ve schůzích posoudil celou řadu národohospodářských spisů, socialních brožur a časopisů.

Jednatel odboru T. J. Jiroušek referoval o spolkovém životě katolíků v Německu, o rozvoji organisace katol. řemeslníků v Německu, o nově zřízených řemeslnických komorách v Německu, o »Hlasu Národa« a jeho posudcích, o hnutí katolíkův českých, o všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu a o všeobecném přímém hlasovacím právu zájmovém a o spolkové statistice vydané statistickým úřadem ve Vídni a mimo to podal více kritických posudků o socialně-demokratickém tisku a mnoho potěšitelných ukázek, jak zase katolický tisk statně proti tisku nevěreckému si počíná.

Ve velkých a spolkových schůzích v Praze a na venkově řečnili členové social. odboru během roku: Předseda dr. Rud. Horský při svěcení praporu Katol. Jednoty v Lomnici nad Pop., na sjezdu sdružení katol. spolků diecése česko-budějovické v Třeboni a ve slavnostní schůzi Marianského sjezdu v Praze. — Redaktor T. J. Jiroušek: sedmkrát v Praze, a to čtyřikrát v Johanneum a dvakrát v Politickém křesť.-socialním klubu a ve schůzi vzděl. spolků na Marianském sjezdu a ve spolcích venkovských: na Mělníku, v Brandýse nad Labem, v Lomnici nad Popelkou, v Kněžicích, v Českých Budějovicích, v Karlíně, v Přelouči a v Unhošti. — Jan Kř. Maštalíř: v Klatovech, v Konojedech, Skorenicích, Jilemnici, Litni, Radnicích, Kyšperku a v Přelouči. — Vlastimil Hálek o spolku sv. Rafaela v pražském semináři. Celkem tedy během roku uspořádali řečníci social. odboru 27 přednášek a řečí.

Mimo tuto činnost vydal socialní odbor veřejné prohlášení proti nevěreckému tisku social. demokratů i liberálů, proti hnutí krematistů a stavění pece na spalování mrtvol u katol. hřbitovů Olšanských, proti nestydaté illustrované literatuře, proti článkům »Hlasu Národa« o postavení, hnutí a organisaci katolíků v národě českém a proti zásadě všeobecného rovného hlasovacího práva.

Pozdravné dopisy byly socialním odborem poslány: k 10leté oslavě trvání křesť.-social. spolku na Kladně, k selskému katol. sjezdu na Sv. Hoře u Příbrami.

Nuže, považí-li se, že členové socialního odboru i jinak ve hnutí katolickém vedle vlastního zaměstnání jsou činnými, pak musíme říci, že přece každoročně zpráva o jejich činnosti v socialním odboru musí uspokojovati. I obracím se ku všem našim přátelům a příznivcům o další přízeň a podporu pro socialní odbor družstva Vlasť, které zajisté v plné míře byl, jest a bude vždy hoden. A konečně, těm pánům, kteří věrně s námi dodnes stáli a při nás trvají, skládám díky nejvřelejší. Podobně děkuji ze srdce všem, kdož na náš socialní odbor jakýmkoliv způsobem pamatovali a nás v zápase za křesťanskou osvětu a pravdu podepřeli. Všem vzdávám díky vřelé!

Předseda líčí první léta socialní naší činnosti, jež byla utěšená a budila strach u nepřátel našich. Ale první ránu nám dali našinci, kteří nás na dva tábory rozštěpili, druhou nám dala sv. Václavská záložna. To jsou dvě příčiny našeho seslabení, ale my doufáme, že socialní odbor stane se opět sídlem, z něhož nový život vzplane.

c) Zpráva o činnosti Literární sekce.

Přednesl za nepřítomného jednatele, katechety dp. Boh. Jiráčka, red. Tom. Jos. Jiroušek.

Literární sekci družstva Vlasť v uplynulém roce náleželi vedle předsedy družstva: místopředseda sekce, řídící učitel p. Jos. Flekáček. jednatel dp. katecheta B. Jiráček, redaktor dp. Tomáš Škrdle, katecheta dp. Frant. Žundálek, c. k. vojenský kurát dp. dr. Rudolf Zháněl, žurnalista p. Jan Křt. Maštalíř a redaktor T. J. Jiroušek.

Sekce zabývala se hlavně protikatolickým tiskem, o němž podávány ve schůzích posudky a úvahy, které pak v částech neb úryvcích uveřejňovány byly ve »Vlasti« a v »Našich Listech« za účelem informace katolíků. Jakkoliv se tato práce zdá nepatrnou, nicméně nepozbývá přece nikterak své důležitosti, ano objevuje se nezbytnou pro oživení pravého katolického vědomí všem, jímž záleží na rozhledu po literárním českém i cizím světě. Kdo přítomen je schůzím Literární sekce, ten má příležitost pozorovati, jak pracuje se tiskem po dobré i špatné stránce a nabývá správné vědomí, co o literatuře a zvláště časopisectvu a jeho moci má smýšleti a který tisk má podporovati a rozšiřovati. Proto také nemělo by se nevšímavě přihlížeti k Literární sekci u většiny našinců a sekce měla by jimi dojíti většího povšímnutí, než jakého se jí dosud věnuje.

Avšak k věci. Sekce konala během roku pět svých schůzí, v nichž literatuře věnována členy všemožná pozornost. Tak n ι příklad:

Místopředseda sekce, řídící učitel p. *Jos. Flekáček*, v jedné ze schůzí promluvil v delší řeči o Petrarkovi, jehož význam ve světové literatuře náležitě podal a vyložil.

Jednatel dp. *Bohumil Jiráček* referoval o Holečkových »Černohorských junácích«, o divotvorném zámku od Hemricha de Noussanné, o Brodského Sebraných spisech, o spisku »Světové knihovny«

pod názem »Lieutenant Gustl« a mimo to posoudil od 68. do čísla 100. Mojžíšovu »Pokladnici Mládeže«, jejímuž redaktoru p. Ant. Mojžíšovi zaslán zároveň blahopřejný přípis k stému číslu »Pokladnice mládeže«.

Katecheta dp. *Fr. Žumdálek* referoval o padesátiletí lužickosrbského spisovatele dra. Arnolda Muky a jeho významu literárním mezi lužickými Srby. O úmrtí srbského básníka Jovana Zmaje Jovanoviče a jeho rázovitém zjevu v literatuře srbské. O zemřelém biskupu Strossmajerovi a jeho nazírání v otázce sjednocení církve pravoslavné s církví katolickou a konečně poukázal též na důležitost nového latinského časopisu dra. Ant. Podlahy a dra. Tumpacha.

Redaktor dp. *Tom. Škrdle* v delším posudku pochvalně se vyjádřil o Sahulově spisku »Z husitství do protestantismu«. Podal zprávu o amerických týdennících: »Vlastenci« v La Grosse vycházejícím a chicagském »Katolíku«. Předložil též Zieglosserové »Ženský Obzor« a pronesl o něm úsudek, že emacipační jeho snahy jsou nehezké a zavržení hodné. Za to však velice pochvalně referoval »o Almanachu bohoslovců Olomouckých«, který tito vydali na oslavu Neposkvrněného Početí Marie Panny, jehož 50leté jubileum se právě slavilo.

Dp. *Vlastimil Hálek* referoval o časopisu »Kultur«, o spisku Grossmannové-Brodské »Z různého ovzduší«, o spisku Kadeřavkově: »50 profesorů vysokých škol pražských«, »o místopisu Znojemska«, »o květech z českých luhů«, o časopisu »Český jih« a o povídkách Pittnerové »U Rohlenů« a »Růženka«. Dále o spisu Leona Bloye »Syn Ludvíka XVI.«, o Hanzlikově překladu »V sutinách Paříže« a o brněnském bohosloveckém »Museu.«

Pan *Jan Křtitel Maštalíř* referoval, o křtu sv. Vladiímíra, o knihovně Eros, o »Novém Kultu« o sbírce intimních novell, o časopisu českého studentstva, o »Rozhledech po lidumilství«, o časopisu »Sv. Vojtěch«, o alkoholismu a jeho literatuře, o Frabšových letácích, o feuilletonech »Času« od Karla Pellanta, o nástinu filosofie Sabatierově, o správném názoru o vzniku činů lidských od J. Rohana, o novém »Časopisu české intelligence« a o duševních odchylkách školní mládeže od dra. Heverocha.

Red. *T. J. Jiroušek* podal posudky o velkém a malém kalendáři rakouského dělnictva, které vydala v Praze »Zář« a odsoudil mělký jejich obsah, obzvlášté u kalendáře velkého. »Kalendář České Demokracie« zanikl. Vyšel jen kalendář malý, kapesní, který kromě několik vyňatků ze zákonů ničím zvláštním se nezamlouvá. Kalendář »Svatý Antonín« v Brně pro terciáře vydaný na rok 1905, proto že uvádí liberály zvláště dra. Edv. Grégra na předním místě, nazval pro terciáře za naprosto nevhodný. Pochvalně však se zmínil o Karáskových v Jilemnici vydaných povídkách »V rozbouřené době«. Také »Výklad lidového katolického katechismu« od Spiraga vydáním Prombergra pochvalně doporučil.

Pro širší kruh veřejnosti uspořádala Literární sekce loňského roku dne 18. prosince slavnostní večer na památku 100tého úmrtí katolického učence spisovatele a přechůdce buditelů národa Stanislava Vydry. Schůze byla četně navštívena, a přednáška o Vydrovi

přednesena katechetou dp. Frant. Žundálkem těšila se velké pozornosti účastníků. Přednes i obsah přednášky přijat hlučným potleskem.

Druhá schůze k oslavě 60letého jubilea spisovatele, vynikajícího v oboru křesťanské filosofie a kanovníka dra. Jos. Pospíšila konala se dne 3. května roku letošního O životě oslavence a jeho působnosti literární promluvil člen Literární sekce dp. farář Vlastimil Hálek. Přednášející vystihl úplně všechny přednosti, jimiž dr. Jos. Pospíšil v životě i na poli literárním se vyznamenává jako jeden z předních katolických učenců, na něž v budoucnosti rádi si katolíci budou vzpomínati. Práce takých mužů vychovávají příští nadějné pokolení, které rádo v jejich šlépějích také kráčí. Pan přednášející skončil za jednomyslné pochvaly.

A konečně dlužno se zmíniti i o tom, že Literární sekce blahopřála horlivému šiřiteli a příznivci katol. literatury české vldp. arciknězi Msgru. Janu Kleinovi k jeho 60letí a řediteli real. škol v Žižkově a spisovateli p. Frant. Bílému k jeho 50letí.

Mimo tuto činnost vydána též sekcí protestní prohlášení: 1. proti špatnému, zvláště socialně-demokratickému tisku; 2. proti necudným illustracím a obrazům v tisku a 3. proti spalování mrtvol jako nekřesťanské novotě, kdy ustálil se způsob pohřbívání a uctívání památky zesnulých a na katolických hřbitovech pohřbených osob.

Člen Literární sekce dp. farář Vlastimil Hálek, veden dobrou snahou získati katolické literatuře mladé síly, uspořádal též bohoslovcům v Pražském semináři za souhlasu představených přednášku »o průpravě bohoslovce k literárním pracím«, kterážto přednáška těšila se hojné návštěvě i bedlivé pozornosti posluchačů.

Končím s prosbou ku všem milovníkům katolické literatury a přátelům katol. literárního hnutí, aby pokud to možno, každý Literární sekci ve všech směrech podporoval a nových sil i příznivců jí získati hleděl. Zdar Bůh!

Katecheta Fr. Žundálek navrhoval, aby byla v evidenci vedena celá naše katol. literatura. Katoličtí nakladatelé nechť zasílají sekci své knihy a brožury a z Literární sekce ať o tom pracuje dle odboru nekolik osob. Red. Tom. Jiroušek odvětil, že socialní literaturu má úplně sestavenou a že si vede záznamy o ní od jejího vzniku až do dnešní doby. Když začal, bylo tu asi 5 čísel, nyní jich má přes 400. Valná hromada schválila návrh katechety dp.Fr. Žundálka a odkázala jej výboru Literární sekce.

6. Dotace družstva Vlasť.

Jednotě sv. Methoděje udělila valná hromada pro rok 1905 200 K podpory.

7. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

Dle návrhu výboru zvoleni byli valnou hromadou: za předsedu Dr. Rud. Horský, do výboru farář Vl. Hálek, red. Tomáš Jiroušek, školní rada Dr. M. Kovář. Za náhradníka hornický dozorce na Kladně Jos. Brož. Za skrutatory venkovských volebních listin jmenoval předseda Vl. Hálka a Jana Křt. Maštalíře a ti pro-

zkoumavše zaslané volební listiny prohlásili, že i venkovští volitelé volili svorně a jednomyslně s výborem družstva Vlasť.

Po valné hromadě v první vyborové schůzi byli zvoleni: za I. místopředsedu Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník; za II. místopředsedu farář Vl. Hálek; za jednatele: red. Tom. Jiroušek.

Při volbě předsedy povstal red. Tom. Škrdle a blahopřál mu srdečnými slovy k jeho vikariatnímu úřadu, řka, že máme přece jednou mezi sebou církevního hierarchu. Blahopřání provázeno bylo radostným potleskem.

Ukončení schůze.

Předseda povstal a provolav s přítomnými slávu sv. Otci Piu X., českému a moravskému nejd. Episkopátu a Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Jos. I. ukončil schůzi, konanou za úplné svornosti a milé jednomyslnosti.

Za takovéto ve družstvu trvající nálady se to mile pracuje i výboru, i úřednictvu, redakcím a ostatním zřízencům družstva.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XLI. Processí.

Nebýti Johna, který často hovořil o denních událostech, nebyla by ani Klára a Klementina po tu celou dobu o missii slyšely pranic než snad jen pouhé jméno; byly by ji měly za úkaz papežského vyznání, do něhož jim nic nebylo.

Ale nebylo tomu tak až do konce. Poslední neděli, co byla missie, šlo všechno z villy do kostela, Julie i John, který by se za nic na světě nechtěl připraviti o podivanou, jak pravil, jak se končí missie. Mistress chodila brzy po komnatách, brzy po pěšinách v zahradě, nudíc se sama i své dcerušky; jediná myšlénka ji těšila: že už zítra bude po tom celém rámusu s missiemi, po starostech o Johna a po nudě samoty. Co takto přemýšlela, vyrušil ji hlučný hlahol všech zvonů a zdálo se, že každým okamžikem zaznívá s novou a větší silou. »A neustává!« řekla Needle-ová sama sobě, »a zdá se, že hned tak nepřestane. Takhle nezvonili ještě nikdy!«

Když uplynulo tak asi čtvrt hodiny, zvolala Klára: »Slyšíte troubiti, matinko?«

»Ano, ano, troubí!« radovala se Klářina sestra.

A skutečně: trouby, lesní rohy, klárinety a pikoly zněly, ozývaly se již hlučné fanfáry, jako nějaký pochod.

»To jsou papežské kejkle,« řekla paní dětem. »Ti lidé nevědí, co to jest klaněti se Bohu v duchu a pravdě; to musí být bubny a talíře, zvony (právě v tom otřásaly vzduchem rány hmoždíře) a to všecko ničí vážnou a opravdovou pobožnost.«

Zatím zaznívala hudba silněji blíže a blíže. »Což by přišli dělat rámus až sem! To by tak ještě scházelo!« zvolala paní. Vstoupila do sálu, šla k oknu, a co vidí! Právě na začátku aleje jest pěkný prapor a za ním veliký Kristus, obklopený bratrstvem s bílými kapucemi a lampiony, pak kráčel dlouhý průvod. Mistress se šla zeptat komtessy, co to vše znamená. Ale nikde nebylo živé duše; jen stará služka zde ostala hlídat.

»Což to kráčí sem?« zeptala se prudce.

»Ano, paní.«

»Ale proč? A co tu chtějí?«

»Je to výsada našich pánů, aby processí tady šlo kolem.« Výsada to nebyla, ale starý obyčej a zdvořilost; stromořadí bylo široké, dlouhanské a rovné; samo sebou zvalo každé processí, aby se zde rozvinulo. Pokaždé žádal farář za zvláštní dovolení, což páni na ville nejen že rádi dovolili, ale ještě jiné výhody k tomu přidali. A tak tomu bylo o dnech prosebných i o Božím Těle; správce měl nařízeno, aby i za jejich nepřítomnosti vše zařídil, okna vyzdobil obrazy a čalouny, otevřel domácí kapli a dal zvoniti. Missionáři to dobře věděli a přišli s farářem učinit poklonu markýzu Giacintimu a jeho rodině. Před villou bylo rozsáhlé prostranství, obklopené citrony a pomeranči; sem ústilo z jedné strany stromořadí, ze druhé byl rozhled do šťavnatých lučin.

Stará služka zle si naříkala, že nemohla také jíti na processí a byla ráda, že je alespoň s okna uvidí; zvala paní Needle-ovu, aby si prohlédla, jak je villa vyšňořena a okna vystrojena, a to dřív, než se sem lidé nahrnou. Okázala jí veliký podstavec, na němž měla státi socha, rododendra, azalky a kamelie, které jej obklopovaly a tisíce a tisíce květin kolem do kola. To vše bylo pro ni něco nového. Včera se jí o tom nikdo ani slovíčkem nezmínil; sama nebyla nikde jinde nežli vzadu v zahradě a nic neviděla. Najednou zazněl zvonek na kapli, a kaple sama byla plna světel a květin. Klára a Klementina skákaly jako veverky, běhaly sem a tam, na balkon a od okna k oknu, aby vše viděly; žádaly starou služku za vysvětlení toho a onoho; processí již se blížilo. Mistress, pohoršená, vzala je za ruce a uchýlila se do svých pokojů. Ale nadarmo! dívky nedaly se upokojiti, prosily, nabíraly do pláče, chtěly na chvíli k oknu; nebohá matka viděla, že si počíná příliš příkře, odsuzujíc je do koutku, zatím co divadlo tak nevídané odehrává se pod okny; dovolila je sice nerada, ale přece.

Zatím počaly ji mučiti nové úzkosti. Kdyby se byl ten hlupák John také vmísil do tohoto zotročilého stáda! Kdo chodí mezi vlky, naučí se výti. A když někdo necítí ošklivost ani k papeženství ani k puseismu, pak už je schopen všeho. Ubohá paní klesla na lenošku a zvolala plna krutých obav: »Kdybych sem raději nebyla chodila, nemusilo tohle všecko být! Lépe v Zeleném parku, lépe v Sibiři, uprostřed věčného ledu, nežli v tomhle Babyloně!«

Nemohla nabýti klidu. Tušila, že její prvorozenec jest jistě v tom stádu na papežském procesí. Dívky zatím, prosty všech vrtochů, měly ze všeho dětinnou radost, a co chvíli obracely se k matce.

»Matinko, kříž! A tady mužové s bílými kapucemi! A tuhle jdou ženy v řadách jako vojáci! Matka šla k oknu — asi tak, jako omámený pták do otevřené tlamy hadí — a vytáhla docela záslony, jež dívky jen poodhrnovaly, opřela lokte o polštář v okně a povzdychla s odhodlanou již resignací, na vše připravena: »Alespoň uvidím, k čemu jsem odsouzena, a nemusí mi to povídat jiný.«

První prapor objevil se před villou a za ním letilé ženy, bez svíček, ale každá s růžencem, jejž se tiše modlily. Některé z nich vedly za ruku své synáčky, ustrojené v dlouhém taláru a čepičce, s lilií v ruce, jako se maluje sv. Alois, jiní měli přes plece beránčí kůži po způsobu sv. Jana Křtitele. Nechyběly ani Magdaleny, bosy a prostovlasé; jiné jen pečlivě učesané v oděvu družiček, s obličeji jako krev a mléko. Byli tu i bělostkvoucí andělíčkové, nikoliv s nebes sestouplí, ale ze všech domů a domečků v okolí; sypali všude Madonně na cestu kvítí, nesli je v bílých košíčkách a rozhazovali plnýma rukama. Za nimi šly sestry Marie Panny, majíce v čele rozvinutý prapor s Neposkvrněnou Madonnou, pod jejímiž sněhobílýma nohama šklebila se hlava dračí. Klara a Klementina byly okouzleny tím vším a nemohly se nadívati na pekelného plaze. Mistress zadívala se zatím na ženskou mládež v průvodu, vesměs se závoji a dvojitými svícny v rukou, krásné to, svěží postavy, obestřené kouzlem mládí a oním půvabem, tak zvláštním dívkám toskánským. Zpívaly stříbrnými hlasy melodickou píseň »Ave maris stella.«

Poslední ze ženštin byly sestry sv. růžence; počet jejich byl ohromný, neboť se byly sešly i z dalekého okolí. Pojednou vykřikla Klára: »Podívejte se! Tamhle je miss Julie!« A ukazovala na ni prstem; byla od nich asi dvě stě kroků. Byla to vskutku Julie; šla s jakousi vesničankou, neohlížejíc se ani v pravo ani v levo. Nedaleko za ní šla kontessa Giacinti a posléze na místě nejčestnějším, uprostřed průvodu, markýza Lauri. Bylať jednohlasně zvolena převorkou sesterstva, i darovala za tuto čest jí prokázanou prapor, jenž se v čele nesl rozvinutý.

Tohle, že zde tak byly promíchány dámy s obyčejnými ženami z lidu, nemohla paní Needle-ová pochopiti a velice se tomu divila. Stále při tom všem myslila na Johna. Již blížili se mužové s bílými kapucemi a škapulíři na stužkách různých barev, podle bratrstev; někteří měli kápě přes hlavu a jen otvory pro oči učiněnými se dívali, což se zdálo mistress Needle-ové býti zvláště strašlivé; jiní měli kápě na zádech, obličeje jejich byly vousaté, osmahlé, hodné štětce malířova.

Mistress hledala markýze Lauriho, a když ho neviděla, myslila si: »Nejspíš vězí též v kapuci; pak ovšem nelze rozeznati markýza od sedláka.«

V tom přicházelo osm silných jinochů, nesoucích velikou sochu Madonny: střídali se s jinými a kasali se, jakoby nesli sklenici vody. Zdálo se, že se socha vznáší ve vzduchu jako vidění. Nešťastné puritánce bylo, jako když jí vrazí nůž do srdce, když hleděla na takové modlářství, jak lidé poklekají a se křižují, jako kdyby jim Madonna žehnala. »Ubozí lidé!« hučela, »a nejsou zlí! Ale kněží to jsou, kteří je kazí samými pověrami.

A potom povídá John, že papeženci se Madonně neklaní; teď to vidím. Podívejte se, milé děti; matka Ježíše Krista je vznešené a svaté stvoření, ale stvoření, a nic více; a tyto kejkle, které katolíci okolo její sochy tropí, jsou ošklivé ohavnosti . . .«

Hlučné fanfáry hudby přerušily tyto výklady anglikánského katechismu. Byla to pocta majetníkům villy, a jednak se tím měl též zakrýti ruch a šum, než se celé processí rozestaví na prostranství před villou. Za hudebníky kráčeli nejváženější osadníci v občanském obleku; uprostřed starosta obklopen obecními radními a výbory, tajemník, lékař, lékárník, učitel. Toho všeho si Needle-ová málo všímala; srdce jí prudčeji bušilo; hledala v tom vlnění lidstva dole stále jenom Johna. Tady někde musí být, myslila si. Ale John to udělal ještě hůře a nápadněji. Vmísil se statečně mezi pány; smekl klobouk, jednou rukou jej držel na prsou, ve druhé ruce nesl rozžatou svíci. Když byl v kostele, svíce neměl; vida, že ji ostatní mají, žádal správce villy, aby mu ji opatřil; ten tak učinil ochotně a přinesl mu dvojitý svícen, určený pro hodnostáře v průvodu; starosta poznal v Johnovi cizince, bydlícího ve ville Giacinti, a nabídl mu místo po své pravici.

První, kdo jej uzřel, byla Klementina. Zvolala radostně: »Matinko, John!«

»Kde? kde?«

»Právě za sochou, podívej se,« a ukazovala naň prstem.

»Ach, jsem zrazená!« zvolala ubohá pietistka. »Nikdy a nikdy jsem neměla přijíti na tato místa, neměla jsem mu tak pouštěti uzdu! Já jsem vším sama vina!« Jediná myšlénka proběhla jí mozkem: seběhnouti dolů, k Johnovi, sfouknouti mu světlo, a táhnouti jej domů. Ale co by jí byl platen tento výstup? »Ničeho bych tím nedocílila, bylo by z toho veliké pohoršení, po celé zemi by se o tom povídalo, a moji hostitelé by měli jen hanbu — —«

A což, kdyby se John nedal? A to by se mohlo snadno stát! Co bych si počala? A upřela na syna zraky, byla by ho ráda zdrtila jako bleskem, zaryla se do něho, čekajíc, že se podívá nahoru, aby tak viděl její zlost a opovržení, ale nadarmo. John nehnul ani brvou, stál vážně, nehybně — jako by se ho to všecko ani netýkalo, co se kolem něho děje.

XLII. **Kázání o perlách.**

Zatím pořadatelé průvodu vykazovali bratřím a sestrám místa, každému blíže svého kříže nebo praporu; seskupili prapory kolem podstavce a umístili tam sochu Madonny; vedle stálo řečniště pro kazatele. John se postavil za sochu, a byl tak ukryt před pohledem matčiným; ta však jeho pohyb viděla. Odešla k jinému oknu, odkud mohla pozorovati každé jeho hnutí. Byla by ráda vyšetřila tlukot jeho srdce a hloubi jeho útrob, ale on stál, k ville ani nepohlížeje.

Nastalo ticho a missionář vystoupil na řečniště. Kázati nechtěl, to vše vykonalo se již v kostele, chtěl jen velebiti zbožnost zdejšího obyvatelstva a poděkovati mu za křesťanské a laskavé při-

jetí jeho osoby, jeho spolubratří i slova Božího, jež hlásali. Aby byla po missii trvalá památka, zmínil se o tom, že by se měl Madonně zaslíbiti pěkný perlový náhrdelník. Příležitost k tomu byla příznivá, neboť dobří venkované měli již dávno tento úmysl. Chystali se provésti sbírku k tomu účelu; nejhorlivější hlásali, že je to opravdu hanba, že jediná Madonna šperku toho nemá, kdežto každá nevěsta a veliká většina svobodných dívek vůbec šperk ten nosí. Ten důvod každý uznával, jen teď jak do toho. Rozšafnější radili, aby se počkalo na lepší časy; samé daně, nic než daně, přirážky, válečné dávky, hubené žně, obilí drahé až běda a nikde je nelze dostati — věru, není radno pouštěti se do vydání, která nejsou nutná. Tak to šlo tuze pomalu ku předu, až v jedné poradě Marianských dcer, když se o té věci zas mluvilo, vyskočilo čiperné děvče výmluvného jazyka a uvedlo tolik důvodů, že již nelze déle na to patřiti, aby Madonna byla bez takového šperku, v zemi, o níž dámy a páni v samotné Florenci říkají, jak je krásná a zbožná. »A můj návrh je,« končila řečnice, »aby se perlový náhrdelník pořídil ihned. A bude to beze všeho vydání; jen poslouchejte.«

»Bez vydání? Co ti napadá?« volaly ostatní. »To je nemožné.«

»I je to možné.« »A jak?«

»Je nás tady asi tři sta dívek, které máme perlový nákrčník, každá z nás dá Madonně jednu perlu nebo dvě a . . .«

Hlučný souhlas provázel tento šťastný nápad. »Ano! S radostí! Tak bude nejlépe! Bude míti tři řady, čtyři . . . pět . . . Naše Madonna bude míti nejbohatší a nejzářivější stkvost z celé Toskány! Ať už se nemluví, že nosíme šperky, a naše Madonna že nemá nic! — A nejraději by byly návrh ten hned prakticky provedly a vybraly nejpěknější perly ze svého šperku.

Ale co se líbilo tak velice dívkám, nezamlouvalo se tak faráři, který byl také v této schůzi. Nemohly jej přesvědčiti, že by hlavy rodin schválily tuto štědrost dcer. »Míním, že to tak nepůjde,« trval na svém; »v těchhle dobách není příhodno, zanášeti do rodin nějaké svary.«

Ale rokování v sezení Marianských dcer roznesla pověst sterými ústy po celém okolí. Někdo chválil dívky, někdo zase faráře; ale celkem se klonilo mínění k provedení návrhu, jejž hájili lidé nejzbožnější a nejhorlivější. Konec konců byl, že se říkalo, že už jen jediný farář je proti tomu; pravili, že je málo horlivý a málo zbožný. Ale on si zůstal důsledný. Teď, když byla mírně, zcela přirozeně oživla touha, ozdobiti Madonnu, pater misionář byl požádán, aby tu věc vzal za svou a hájil ji. Ten však se napřed poradil s farářem, rozmýšlel se, uváděje tytéž důvody, jako on. Ale dostal písemnou prosbu, aby alespoň jednou mluvil pro svatou tuto záležitost, jak se vyjádřili. Byl podepsán starosta, předáci v obci a okolí a každý otec, který se dovedl podepsati nebo alespoň učiniti tři křížky. Tak mizely obtíže pojednou. Ale kazatel si nechal vše až na konec, chtěje dáti sladkou tu pokroutku na rozloučenou.

Vypravoval se všemi řečnickými okrasami, jaké přání a touhu mají dívky zdejší a zahrnul je chválou. Naposledy prohlásil za hlubokého ticha a obecného napjetí: »Poněvadž je to vůle celého okolí, všichni jste svorni a všichni v lásce chcete dáti společné naší nebeské matce záruku své dětinské zbožnosti a oddanosti: prohlašuji slavně, že to Máti naše přijímá, a to tím více, že dar zaslíben je v době, kdy máte srdce svá očistěna přijetím svatých svátostí. Nezbývá nic, než přikročíti k dílu. Především vyvolme si sběratelku perel.

Myslím, že vám bude všem milo, vyvolím-li k tomuto úřadu paní kontessu, na jejíž půdě se nalézáme. Té můžete ode dneška přinášeti perly, jednu nebo dvě; více jich nebude přijímáno od jednotlivé dívky nebo snoubenky; můžete býti ovšem jisty, že v takových rukou, jako je velkodušná kontessa, která tak podporuje naše missie, budou Madoniny perly dobře uschovány, a je-li nějaké nebezpečí, jest jen to, že jich bude pořáde přibývati.«

Po těchto slovech bylo slyšeti projevy obecného souhlasu. Missionář pokračoval: »Mějte na mysli, zbožné dárkyně, že ona jasná perla vzatá z vašeho šperku bude zdobiti šíji a prsa královny andělů, že bude, srdci jejímu blízká, závdavkem srdcí vašich. Ona perla bude jako písemný slib daný Madonně, že se zavazujete zachovati své srdce vždy neposkvrněné, abyste se líbily Bohu, jeho Synu a božské Matce. Běda vám, jestliže někdy přijdete do chrámu před oltář Mariin se srdcem poskvrněným! Ona perla svým třpytem bude vám to vyčítati a obžaluje vás u Matky naší ze zrady; Nejsvětější Panna odmítne dar zrádcův, tak jako jej dnes přijímá od duše zbožné a věřící. Kdož však by nechtěl dostáti svému slovu? Kdo chtěl by zarmoutiti srdce Matky nejněžnější? Zajisté že nikdo, nikdo! Vy dostojíte svým slibům, budete věrny víře, stále, neochvějně. Kdo by to nemyslil upřímně, ať mlčí, kdo to chce slíbiti upřímně, zvolej hlučně se mnou: »Sláva Kristu!«

»Sláva Kristu!« zavznělo z tisícerých úst a ozývalo se údolím.

»Sláva Marii!« zvolal kazatel.

»Sláva Marii!« hřímalo až ku hvězdám.

»Tak je to dobře,« mluvil dále kazatel. »Učinily jste Ježíši a Marii slib, že věrně budete ostříhati zákon Boží; to jest smlouva, učiněná za missie; svým provoláváním jste ji nyní podepsaly. Tato Boží obloha to viděla, nebeští andělé to slyšeli a jsou svědky. Ale kladu na to důraz, že dostáti slibům Bohu v missii učiněným není pouze záležitostí dárkyní perel. Nikoliv, také mladíci, výkvět země, otcové rodin, starcové plni zkušeností jsou povinni dávati dobrý příklad. Pročež i je vyzývám, aby se mnou provolali z hloubi srdce: »Sláva Kristu, sláva Marii!«

Směsice mužných hlasů opakovala svatá ta slova a pozdravila drahá ona jména.

Ale missionář nebyl ještě řekl poslední slovo. Krátce opakoval: »Nuže, bratří, také mužové podepsali smlouvu, že budou věčně věrni svatým zákonům Božím. Zbývá, aby dali záruku, jako to učinily jejich snoubenky, dcery a sestry. Nestačí slova; zde třeba skutků. Zatím co dívky ozdobí šíji Mariinu, mužové vloží ji na

hlavu korunu. Odebral bych se z milé této země se srdcem na polo upokojeným, kdyby jen polovice obyvatelstva věnovala Madonně dar a druhá polovice to odepřela. Což by jinoši snad neuznávali Marii za svou matku? A což hlavy rodin, nejsou-liž to synové Marie Panny? Kdož by nepotřeboval její přímluvy? Kdož ji nevzývá, aby při něm stála v hodině smrti? Kdož by si živě nepřál, aby byla jeho prostřednicí a zástupkyní u soudu, jejž Syn její miti bude?«

Lid porozuměl, že bude třeba sáhnouti do tobolky, ale návrh nebyl dosud přijat. Proto missionář pokračoval: »Vím dobře, že nejsou doby, aby se mohly na lidu žádati veliká vydání; toho také nežádám. Ale máme-li učiniti dobro, k tomu je každá doba příhodná; ba, čím jsou časy smutnější, tím více je třeba pomoci s nebes. Znám dobře tuto krajinu; nemíním snad nějakou korunu brillianty posázenou, ani ne zlatou, nic takového; prostou stříbrnou, která by byla svědkem společné chudoby i společné zbožnosti. Nechci, bratří moji, aby se na mě snesla prška zlatých penízů, nechci ani stříbrných, chci pouhé měďáky, a bude-li jich hodně, dostačí to také.«

To se všem líbilo; na posluchačích bylo znáti, že přijímají návrh. Sahalo se do kapes, objevovaly se tobolky. Missionář chtěl kouti železo, dokud je žhavé. »Můžeš-li učiniti dobro dnes, neodkládej je na zítřek. Hned tady sebereme potřebnou sumu na stříbrnou korunu. Tím postavíme korunu i missii samé; s utěšenějším, povznešenějším srdcem přijmete ode mne poslední požehnání, jehož si plně zasloužíte svým záslužným skutkem trvalé památky, uctěním Matky onoho Boha, od něhož pochází veškeré požehnání v životě i po smrti, po věk časný i věčný.«

Nebylo tu však dostatečné nádoby, do níž by se vybíraly od tak velikého množství peníze. Markýz Lauri, jenž šel v kápi s převorem bratrstva, pravil: »Sbírejme my z bratrstva a toliko od mužů; přinesu misku.« Se synkem Horácem šli domů a vrátili se se stříbrnou mísou. Svlékl kápi a sám první hodil na misku dvacetilírovou bankovku, pak, provázen synem a některými ještě sběrateli, jal se konati okružní cestu. Peníze jen pršely.

Na tuto chumelenici dívala se z villy mistress. Slyšela missionáře a neschvalovala jeho modlářskou řeč; při tom všem neztrácela oči ze svého Johna. Tento zajisté že naschvál nepodíval se nahoru ani jednou. Nezbývalo tedy zarmoucené dámě nic jiného, nežli chystati si tvrdá slova, jimiž ho chtěla přivítati až se vrátí. Zatím opakovala několikráte: »Nevděčníku! Ty nešťastný! Ani se sem nepodíváš! Jako kdyby nevěděl, že zde bydlí jeho matka! Svědomí ho hněte, neopováží se sem pohlédnouti!«

Ale čekala ji ještě bolestnější rána.

Markýz Lauri, obcházeje množství, obezřetně se vyhnul Johnovi. Ale John sám dobrovolně vyňal bankovku a podal mu ji. Toť se rozumí, že ji sběratel nemohl odmítnouti.

»Ještě tohle scházelo!« zvolala Johnova matka. »A před mýma očima! S Johnem je konec! Nikdy už z něho nebude dobrý protestant; zpronevěřil se své církvi, zradil ji! Nebudu mu zlořečiti, nikdy ne, Bůh mě chraň! Ale mohu mu žehnati? Jaký

bude nyní náš život? Po tomhle pohoršení před očima matky a sester! Vždyť se veřejně odřekl naší víry!«

Zatím byly obřady skončeny a processí odcházelo; také John šel s ním, ale nahoru se nepodíval.

Zraky matčiny ho provázely plny hrozeb, jako by chtěly říci: »No počkej, až přijdeš!« (Pokračování.)

Mimořádná valná hromada

Jednoty českého katol. učitelstva a přátel křesťan. výchovy

pro království české

konána byla v den sv. Petra a Pavla, 29. června v domě družstva Vlasť. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Místopředseda říd. učitel Jos. Flekáček uvítal přítomné; protokol předešlé řádné valné hromady byl přečten a schválen. — Red. Tom. Škrdle referoval o návrhu výboru na změnu stanov; po čilé a živé debatě byly návrhy výboru přijaty a částečně doplněny. Referent se uvázal, že je předloží jménem výboru místodržitelství ku schválení. — Za předsedu Jednoty zvolen byl řídící učitel Jos. Flekáček, za I. místopředsedu řídící učitel Jos. Kavka, za II. místopředsedu red. Tomáš Jiroušek. — K návrhu říd. učitele Jos. Kavky zvolen byl za redaktora »Vzděl. četby katol. mládeže« nový předseda. Zvolený obě funkce přijal a prohlásil, že bude rád a ochotně pracovati pro blaho Jednoty. — Jednota zakoupí a rozdá různé časové brožury a přijala návrh člena výboru Jos. Hnátka, o němž se zatím z taktických důvodů zmiňovati nebudeme. K návrhu předsedy zakoupí se pro knihovnu spolkovou Špačkovy zákony ve věcech školských.

Ráz schůze byl srdečný a veškeré návrhy přijaty byly jednohlasně, což je zárukou zdárné práce v budoucnosti.

Po valné hromadě konal předseda přednášku o významu tisícileté památky Budče.

Zmínil se o hradu Budči, o pohanských, slovanských a latinských školách v Čechách a kladl důraz na to, že škola budečská byla první školou křesťanskou a dovozuje, že škola byla do nedávna dcerou církve. Promluvil o školách při hlavních chrámech a o školách farních, o vynikajících křesťanských paedagogech a dovodil, že opravdu a upřímně může oslavovati tisíciletou památku Budče pouze přítel křesťanské školy a upřímný katolík a nikoliv ony korporace a osoby, které jsou známy svou protiklerikální činností a svým nepřátelstvím proti všemu křesťanskému ve škole a nejraději by náboženství ze školy vyhodily. Oslavovati památku Budče hraním odrhovaček, tancem, tombolou, buffetem a různými »atrakcemi« jest významu Budče nedůstojno.

Přednáška byla pozorně vyslechnuta a potleskem odměněna. Na konec provolalo shromáždění k vyzvání předsedově slávu Jeho Svatosti papeži Piu X., Jeho Veličenstvu císaři pánu, Jeho Eminenci a českému episkopátu.

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

(Pokračování.)

Bývalý žák Kalvínův Bolsek (Histoire de la vie Calvin, Lyon r. 1571, f. II. str. 102) tvrdí, že viděl na své vlastní oči právní důkaz o tom, že dostalo se Kalvínovi veřejného potrestání za příčinou smilstva. Ve svém rodišti Nojonu zatčen byl dokonce tento ryzí muž svého času i pro sodomii a odsouzen na hranici, ale přímluvou svých mocných příznivců propuštěn s vypáleným aspoň znamením na plecích. Neřestný jeho život líčí na př. i stralsundský superintendent Schlüsselburg ve své Theol. Calvin, Francfurtii 192, pg. 72.

To byl tedy zase počátek vývoje k čistotě u helvetského vyznání. Jak viděti, nemohou si ani Lutherané ani Kalvínci docela nic vyčítati a mohou si v té věci podati ruce.

Pan profesor Masaryk při té příležitosti chce i vyšší názor na rodinu a rodinný život (str. 32). »V té příčině zejména katolicismus svým asketismem jest hrubý a materialistický, proti jeho pojímání manželství není dosti ostrých slov; proto národové katoličtí jsou tak mravně zbahnělí a my také, poněvadž nemáme čistoty a přirozenosti.«

Bližších důkazů pan profesor ovšem nepodává. Nechci sám rozsuzovati, pokud tvrzením uvedeným pan profesor Masaryk má pravdu. Ale jeden z prvních zakladatelů starokatolické církve, Döllinger, praví ve svém vydání sebraných spisů Möhlerových (I. 243 nsl.): »Es kann kein Zufall genannt werden, dass gerade die katolische Kirche, welche die Virginität so hoch schätzt, auch die Ehe am tiefsten erfasst und sie geradezu als ein Sacrament verehrt, und das jene Religionsgesellschaften, welche die Virginität gleichgiltig oder verächtlich behandeln, auch die Ehe herabwürdigen, und es zeugt somit von einer sehr oberflächlichen Betrachtung der Dinge, wenn Jemand die Ansicht hegt, dass der Cölibat der Geistlichen und eine höhere Auffasung der Ehe sich wiedersprechen!«

Takový názor měl o askezi katolicismu a katolickém manželství starokatolík Döllinger.

Chtěl jsem jenom poukázati, jak vynikl mravně protestantismus nad katolicismus! Tu měl pan profesor příležitost ukázati spravedlivě z historie, jak naopak zjevně poklesl skutečně protestantismus — ale z ojedinělého případu nějaké cizoložné osoby souditi snad na mravnost oficielní církve, jest nejen nespravedlivé, ale soudnému člověku i při nejmenším aspoň směšné!

Pan profesor se snažil sám v brožuře podati přesný rozdíl mezi tím, čím náboženství jest a čím není, ale sám ukázal, že hledá církev a náboženství tam, kde není, a že hledá vinu církve a náboženství tam, kde o vině církve a náboženství nemůže býti ani řeči.

V úvahách pana profesora — pokud sám posouditi mohu — není mnoho theologie (neboť to mně pan profesor snad připustí, že ne každý, kdo o náboženství mluví a píše, musí býti již theologem), ale to ponechávám k posouzení jiným. Já dodávám jen a doklady jsem uvedl, že v úvaze jeho není však ani mnoho filosofie a zejména ne mnoho logiky, ale dokonce není v ní ani kapka morálky, třeba ani ne morálky humanitní. A shrneme-li úvahy jeho sumou, neobsahují ani mnoho nového a zejména ne »vlastní názory« pana profesora Masaryka.

Nechci zabíhati příliš do »officielní« theologie. Zmiňuji se jen ještě o tom, co hluku nadělalo kdysi, jak praví ještě dnes profesor Masaryk (str. 45), ono »rouhavé a absurdní« dogma o papežské neomylnosti, kterou vynalezl prý koncil vatikánský! Nejsem theologem a píšu bez elementů theologických, dogmatických a bez důvodů zjeveného náboženství. Ale přesvědčil jsem se z historie (ne z theologie), že dogma ono nevynalezl koncil vatikánský.

Pan profesor zajisté ví, že koncil vatikánský svolán byl na den 8. prosince 1869. A mám na př. v ruce katolickou apologii »Fundamental-Theologie von Dr. Ehrlich«, jejíž první díl vyšel r. 1859, druhý r. 1862 a právě v tom druhém díle na stránce 331 jedná se již o — neomylnosti papežské, tedy před koncilem vatikánským! Přesvědčil jsem se ještě dále z historie, že dogma ono vyhlásil koncil vatikánský, opíraje se jednak o výroky Písma (Mat. 16, 18—19; Luk. 22, 31) a bedlivě uváživ i dřívější již snesení obecních sněmů církevních, zejména Konstantinopolského IV. z r. 869 (sr. Hardouin, Conc. coll. regia maxima, Pariss. V. 773 nsl.), Lyonského II. z roku 1274 (Hardouin VII. 695 nsl. srv. 690) a Florenckého z roku 1439 (Hardouin, IX., 985). Jest tedy hledati původ dogmatu neomylnosti trochu dále, než v koncilu vatikánském, z důvodů — historických.

Dále nezdá se mi býti ono dogma ani tak »absurdní«, uvážím-li jeho pravý význam, t. j. neomylnost ex cathedrâ, definuje-li se slavné učení víry a mravů se týkající. Možno, že pan profesor mě prohlásí za zpátečníka, klerikála a ultramontána, ale názor můj nevyplynul opravdu z důvodů »officielní« theologie a z důvodů, jež uvádí officielní církev, ale z důvodů — realistických, z důvodů vědy, čerpané právě od — nepřátel církve katolické!

Na př. zmíněný již úhlavní nepřítel katolicismu, zakladatel positivismu Comte, pojednávaje o rozdrobenosti protestantismu, píše ve své Sociologii (přel. Brejcha, str. 229): »Papežská neomylnost, která katolicismu tak ostře byla vyčítána, tvořila . . . veliký, rozumový a socialní pokrok. Kromě toho byla potřebna, neboť byla náboženskou podmínkou konečné jurisdikce, bez níž by nevyčerpatelné spory neurčitých nauk ustavičně rozněcovaly společnost.«

Rovněž nepřítel církve »officielní« Fridrich von Hellwald (Culturgeschichte, 1875, str. 792) praví, že neomylnost jest »der einstweilige aber natürliche Schlusspunkt in der Entwicklungsgeschichte des Glaubens!«

Podobně protestant Ranke ve třetím svazku svého díla »Die römischen Päpste in den letzten vier Jahrhunderten« 6. Aufl. Berlin, 1874, pojednávaje o koncilu vatikánském, uznává, že usnesení koncilu bylo zcela přirozené.

Z výroků zmíněných nekatolických autorit jest nejlépe patrno, že se leckdy bojuje proti něčemu, čehož podstata se ani nezná a že příčinou různých výtek církvi činěných jest jen ignorance a slepá zášť.

I tu »absurdní« a rouhavou neomylnost papežskou uznávají, jak viděti, soudnější nepřátelé katolické církve a ne pro důvody »officielní« theologie, ale z důvodů rozumových, přirozených . . .

Zmínil jsem se svrchu, že pan profesor napsal (str. 40): »Rovnost musí býti nejen politická a socialní, nýbrž také náboženská. To znamená *zrušení* všeho aristokratického kněžství a *církve* jakožto instituce politické vedle a nad státem.«

Pan profesor vlastně ze své liberálnosti a svobodomyslnosti (ovšem domnělé), z horování pro svobodu náboženskou na konec dospěl, jak z uvedeného jeho výroku patrno, k nejhoršímu náboženskému útisku, k nejhoršímu státnímu absolutismu. To realistického pana profesora ovšem ani ve snu nenapadne, že zruší li se církve, zruší se i náboženství vůbec, které velkomyslně dnes aspoň uznává, ovšem — bez církve. Pan profesor dává státu právo, aby zrušil církve, a to prý v zájmu — svobody náboženské! On dává státu právo, jež si na př. usurpoval (a ještě ne v takové míře, jak by chtěl pan dr. Masaryk!) svého času stát německý ve známém »kulturním boji«. O tomto »právu«, jež propůjčiti chce státu pan prof. Masaryk, praví někdejší ministr kultu u nás v Rakousku JUDr. Rittner:

»Toť jsou výsledky, jimiž dosud honosí se »kulturní boj«, výsledky, jež v podivné zaslepenosti i mnoho jinak velmi znamenitých mužů prohlašovati chce za vrchol pokroku a liberalismu, *kdežto každý nepředpojatý, ať přítel či nepřítel církve katolické, spatřuje v nich jen výraz neobmezené svrchovanosti státu a negaci idee svobody a samosprávy.* Je to vybočení, jež ve zdravém organismu státním nižádnou měrou dlouho trvati nemůže . . . .« (Církevní právo, přel. Zítek II. 266.)

Jak se daří panu profesoru a velikému filosofu Masarykovi, když zabrousí do oborů věd jiných, jimž ani za mák nerozumí! On by chtěl jinými slovy odstraniti všechno církevní právo, které jest přirozeným výsledkem společenského života náboženského, to právo, o němž vyjádřil se jeden z předních zakladatelů t. zv. starokatolicismu *Schulte* (Das kath. Kirchenrecht I. str. 357., pozn. 2.):

»Wie viel unser heutiges Recht dem canonischen verdanke, davon haben die meisten Juristen kaum eine Ahnung. Aber hiervon abgesehen, fällt es den Wenigsten bei, auch nur daran zu denken, *dass die Entwicklung der Menschheit sicherlich dem canonischen Rechte viel mehr verdankt*, als dem römischen Privatrechte. Der grösste Fehler des Corpus juris canonici ist in den Augen der Meisten seine Abstammung aus dem Mittelalter. Diese ist für sie unbedingt genug, um dasselbe für finster u. s. f. auszugeben!«

Pan profesor chce zkrátka zrušiti právo církve, říditi závaznými normami (pravidly) své příslušníky, ač právo toto na výrocích Písma Sv. spočívá.*) Ovšem musím říci, že ani tu nepřišel pan profesor snad s něčím docela novým.

Známo jest — aspoň mně — že s tím míněním vystoupil již před panem profesorem Masarykem — protestant profesor *Dr. Sohm* (Kirchenrecht I. Leipzig, 1892), jenž zaujal právě onen nový názor, že církevní právo vlastně prý odporuje pojmu církve, a proto je chtěl vůbec odstraniti. Sohm snažil se pro své tvrzení uvésti aspoň nějaké důvody a tím vyniká nad profesora Masaryka. Že však se mýlil, uznali i soudní protestanté, a nenašel také valně přívrženců.

Na př. jmenovaný již profesor na universitě lipské, král. saský tajný rada *Dr. Emil Friedberg*, jeden z nejznámějších *protestantských* právníků, praví o názoru Sohmově (ve spise Lehrbuch des kathol. und evangel. Kirchenrechts, 5. Aufl. Leipzig, 1903, str. 2. pozn. 10.): »Aber selbst, wenn Sohm Recht hätte, wass soll die praktische Konsequenz

*) Luk. 10, 16; Jo. 20, 21; Math. 18, 17; Act. 20, 28; Cor. 13, 10 atd.

seines Axioms sein? Soll das seit fast neunzehnhundert Jahren bestehende katholische und das in Reformationszeit selbst schon ausgebildete evangelische Kirchenrecht wieder ausgerottet werden, jedes kirchliche Vereinsleben beseitigt und *ein anarchisches Sektierthum der Zielpunkt der Entwicklung sein?*

Ovšem takovéto konce svobody náboženské, svobody náboženského přesvědčení velikému filosofu p. Masarykovi nepřišly zajisté ani na mysl.

Prof. Masaryk jednak ve svém dávno známém velikášství, jednak i v nedostatku jiného časovějšího thematu zvykl si již mluviti o všem, i o věcech, o kterých, jak sám nejlépe dokazuje, není valně povolán mluvit.

Odsuzuje šmahem bez dostatečných důkazů, co od jiných rozumných, vzdělaných, ba i učených mužů oceňováno jest zcela jinak. Tak já nerozumím humanitní morálce!

Pan profesor napsal ve své brožuře, že theologie byla překonána filosofií. Nepíše ovšem, kdy, a nepíše, kterou filosofií. Kdo zná, kolik přerůzných systemů filosofie existuje, které se navzájem potírají a odsuzují, ten podiviti se musí *nejasnému i nespravedlivému* výroku páně profesorovu.

Pokud aspoň vím neodpírá theologii filosofie scholastická, jinak řečeno aristotelicko-thomistická. Ale jaký má názor o této scholastice pan profesor Masaryk?

»Při dnešním stavu vědy a poznání pokročili jsme tam, že nám *církevní scholastika* již nestačí a nestačí nám z náboženství.«

Posledním třem slovům dobře vůbec ani nerozumím; co jimi chtěl pan profesor vlastně říci, není mně dosti jasno. Pan profesor české university si již patrně neodvykne prznit český jazyk, ale o scholastice píše vůbec tak, jako by byla jen a jen pro idioty.

Nevím, odkud asi čerpal právě své vědomosti o scholastice. Nebudu sám scholastiku posuzovati, necítě se k tomu býti povolaným. Nechci ji bez důkazů přeceňovati, ale také ne bez důkazů — *odsuzovati*, jako činí pan profesor Masaryk.

Samotnému jest mně ovšem také známo, že na scholastiku pohlíželi nejen učenci protestantští, ale svého času i někteří katoličtí s jistým neodůvodněným opovržením (na př. Hermes, Hirscher, Günther), až konečně pravý význam její nezapomenutelné paměti papež Lev XIII. v encyklice »Aeterni Patris« ocenil, a co nejdůkladněji objasnil jak užitečná jest, ano nutná pro nauky lidské vůbec a pro theologii zvláště.*)

Ovšem to byl papež a snad se mýlil a mýliti se mohl, vždyť v encyklikách svých nemusí býti právě nutně neomylným. Ale mohl-li se mýliti papež v přeceňování významu scholastiky, může se mýliti snad i pan Dr. Masaryk právě tak při odsuzování scholastiky! Vždyť — jak mně známo — nemluví o scholastice všichni tak jako on, a jiní přece nejsou vesměs idioty!

Nebudu tu mluviti ovšem o úsudku katolíků: o těch by pan profesor a snad každý přirozeně řekl, že scholastiku chválit musí. Ale připomenu panu profesorovi na př. že protestant Palacký, ač vzdělán byl filosofií Kantovou, přece bystrým svým rozumem zbudoval si názor světa dle filosofie *scholastické — katolické*. Nepovídám to já, ale po-

*) Viz encykliku tuto ve spisu *Dr. V. Hlavatého*, Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského, v Praze 1885 I.—XLV.

vídá to, pane profesore, váš kolega univ. prof. Dr. Kalousek ve článku »O vůdčích myšlenkách v historickém díle Palackého« v Památníku vydaném na oslavu stých narozenin Palackého, v Praze 1898, str. 182, pozn. 14. Má-li dr. Kalousek pravdu a myslím, že má a může se mu věřit, vždyť to není klerikál, a má-li při tom pan Masaryk pravdu o scholastice - *pak by musel Palacký býti . . . tak hloupý jako katoličtí klerikálové, kteří scholastiku hájí . . .*

Na filosofické fakultě německé university pražské do nedávna přednášel o scholastice a byl horlivým stoupencem scholastiky — ne kněz, ale laik, dvorní rada, profesor Dr. Willmann. Jak mohl býti tak hloupý a zabývati se scholastikou a býti jejím přívržencem?*)

A ještě méně mohu pochopiti, že známý filosof — jistě aspoň panu profesorovi Masarykovi — protestantský profesor v Berlíně *Paulsen* o katolické scholastice ve spise »Phil. militans« (str. 65) mohl napsat:

»*Ein mit weitem Blick und grossem Scharfsinn durchgeführtes System*, das der Vernunft weiten Raum zur Bestätigung lässt, um sie zuletzt wieder an ihre Grenzen zu erinnern, auf die höhere Quelle der Wahrheit hinzuführen, *ist sie ohne Zweifel zu einer Schulphilosophie für den katholischen Klerus in hervorragendem Masse geeignet.* Und was steht dem gegenüber? Eine protestantische Philosophie in dem Sinne eines einheitlichen, die Gemüter beherrschenden Systems gibt es nicht. Hegels Philosophie war die letzte, die eine derartige Stellung eingenommen hat. *Seit dem herrscht-Anarchie.* Ein Versuch der Sammlung um Kants Namen hat doch bisher auf keine Weise der bestehenden Anarchie, der Zersplitterung in Fraktiönchen und Individualismen Einhalt gethan!«

To jest ovšem o scholastice zcela rozdílný názor než pana profesora Masaryka a psal jej ne katolík, ale protestant a známý filosof. Ten slavený protestantismus tedy, o němž leckdy slýcháme, že přivodil prý rozvoj věd a moderní filosofie, ten najednou dle úsudku učeného protestanta způsobil vlastně *anarchii*!

Neodvážil bych se sám odsuzovati šmahem moderní filosofii, vždyť sám papež Lev XIII. v encyklice, jíž obnovuje studium scholastiky, spravedlivě uznal, že i moderní filosofie obsahuje mnoho zlatých zrnek a mohutných pravd, jen že ne ovšem spojených, ale jako bludné balvány osamělých, roztroušených.**)

A přec úsudek o moderní vědě a moderní filosofii — jíž měla dle pana Dra. Masaryka theologie podlehnouti! — není vždy příliš stkvělý. Na př. také známý zajisté panu prof. Masarykovi profesor filosofie *protestant Trendelenburg* napsal ve spise »Erläuterungen zu den Elementen der aristotelischen Logik, 2. Aufl. p. 70.: »Úlohou scholastické filosofie jest nejen positivně bojovati, ale i chápati se při práci meče na obranu.« — a dále: »Ostatně takováto scholastická palaestra syllo-

*) Sr. jeho spis »Geschichte des Idealismus«.

**) Takový asi smysl mají slova zmíněné encykliky: »Illud etiam accedit, quod philosophicas conclusiones angelicus Doctor speculatus est in rerum rationibus et principiis, quae quam latissime patent et infinitarum fere veritatum semina suo velut gremio concludunt, *a posterioribus magistris opportuno tempore et uberrimo cum fructu aperienda*« t. j. »A k tomu ještě i to přistupuje, že filosofické závěrky probádal Učitel andělský až v samých důvodech a základech věcí, které co nejobšírněji vysvítají a nekonečných téměř pravd símě jako v lůně svém chovají, *jež pozdější učitelé v příhodný čas a s užitkem nejhojnějším otvírati měli.*«

gismu (úsudku) nynější naší filosofii *nebyla by na škodu.* Ač nad to vysoko povznesenou se býti domnívá, *zastyděla by se přece mnohých svých závěrů, kdyby tyto ve formu syllogismu zahrnuty byvše, slaboty své doznati musely.*«

Týž *Trendelenburg* (zemřel roku 1872) vylíčil povahu a ráz moderních soustav filosofických ve spise »Logische Untersuchungen, dritte Aufl., Berlin, 1870, Vorwort zur 2. Aufl., Seite VIII., takto:

»Es ist ein deutsches Vorurtheil, jeder Philosoph müste auf eigene Hand beginnen, jeder sein ureigenes Princip haben, jeder einen nach einer besonderen Formel geschliffenen Spiegel, um die Welt darin aufzufangen. *Dadurch leidet unsere Philosophie an falscher Originalität, die selbst nach Paradoxen sucht*; indem sie in jedem nach individueller Eigenart strebt, büsst sie an Bestand und an Grossheit und Gemeinschaft ein« t. j. »Jest to německý předsudek, že každý filosof musí na svoji vlastní pěst začíti, že musí míti každý svůj pravlastní princip, a každý své dle obzvláštní formule vybroušené zrcadlo, aby se v něm svět zhlížel. Tím stůně naše filosofie na falešnou původnost, která se shání až i po domněnkách paradoxních, t. j. zdravému lidskému rozumu se příčících; domáhajíc se v každém filosofu individuelního zvláštního způsobu, pozbývá stálosti, velikosti i všeobecné účinnosti.«

A zmíněný již svrchu protestant *Paulsen* vyjadřuje se v té příčině ještě drastičtěji. Ve spise »Die deutschen Universitäten« píše dokonce: »Es unterliegt keinem Zweifel, dass in allen diesen Gebieten (der Geisteswissenschaften) nicht wenig törichtes Meinen von deutschen Kathedern produziert wird, das zum teil nur in der Sucht des Besserwissens und Andersdenkens seinen Ursprung hat. *So in der Philosophie.* Jeder neue Dozent setzt seine Ehre darein, sein eigenes System zu haben und statt des »alten Wahren« von dem Goethe einmal spricht, lieber etwas Neues zu setzen, *wenn es auch falsch und nichtig ist.* Von irgend einem eigensinnig gewählten Standpunkt werden neue verquere Begriffe gebildet und mit ihnen ein Lehrgebäude errichtet. Dann werden Schüler geworben und mit den neuen Begriffen eingedrillt; *es gibt keine Narrheit, für die nicht in Deutschland, wenn sie nur in Gestalt eines Systems auftritt, bald ein Anzahl Schüler zu haben wären, die sie als die neueste Weisheit ausrufen und in Zeitungen und Zeitschriften zur grossen Angelegenheit der Gegenwart erheben.* So ist der Schöpfer eines neuen Systems, der Begründer einer neuen Schule fertig, man kommt in die Geschichte der Philosophie und gehört der Unsterblichkeit an. Das ist der Preis für die Lehrfreiheit, nicht ein wohlfeiler Preis, aber er muss gezahlt werden. *Freiheit und Gefahr sind nicht zu trennen.*«

Jinými slovy: křesťanská filosofie minulých věků pokládána byla již za překonanou a odbytou, ano i za zmatení ducha lidského. Soustava soustavu vypuzovala, ale přece nižádná duchu lidskému pravdu hledajícímu — dostačiti nemůže.

A této moderní filosofii, v níž dle úsudku protestanského filosofa Paulsena každý sebe nesmylnější názor snadno se může uplatniti a najde dosti přívrženců, měla theologie podle úsudku profesora Masaryka — podlehnouti!

Nechť o vážnosti jeho tvrzení učiní si každý úsudek sám; já jsem chtěl uvésti jen úsudek o jím odsuzované scholastice a do nebe vyná-

šené moderní filosofii — Paulsenův a Trendelenburgův, kteří nebyli snad katolíky, *ale protestanty a racionalisty* a jistě úsudek jich jak o scholastice, tak i o moderní filosofii nebude předpojatý, ba naopak úsudek jich může býti kompetentní, neboť oba jsou znalci moderní filosofie (a patrně i scholastiky) nemenšími než pan profesor Masaryk.

Jsou ovšem lidé, kterým vždy vše katolické musí býti špatným. Ale uvážíme-li slova zmíněných protestantských učenců, pak uvěříme snadno i slovům encykliky papeže Lva XIII., jež velebí hlubokou moudrost Tomáše Akvinského, jenž probádal všechny části filosofie a theologie, líše při tom vždy přesně, jak záhodno, *rozum od víry*, uváděje obojí v přátelskou shodu a úplný souhlas, a neruše práva obou ukázal, že neodporuje víra rozumu, že víra a rozum navzájem se doplňují, takže tam, kam nemůže rozum, sáhá víra, ale nikdy víra rozumem zúplna nahražena býti nemůže.

Lev XIII. nabádá v encyklice zmíněné k důkladnému studiu vědy scholastické, ale doporučuje, aby se sáhlo k samým pramenům oné vědy, přímo ke spisům Tomáše Akvinského.

Snad by i panu profesorovi Masarykovi neškodilo nikterak, kdyby se poohlédl tu i tam ve velikých dílech tohoto učitele církevního: byl by úsudek jeho o scholastice potom zajisté úplně jiný, ale za to alespoň spravedlivý. (Pokračování)

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La femme contemporaine, mai **Nro. 20.** — Z bohatého obsahu přináší některé zajímavé články. Na př.: »*Le Vatican et le Guirinale*« od Eugena Boeglina. V článku tom zmiňuje se o nynějším stanovisku papežského dvora ke královské rodině italské a o jeho snaze rozptýliti chmury, jež až dosud překážely sblížiti oba trůny. Spisovatel doufá, že při obapolné zřejmé povolnosti a událostmi nedávnými, jež se sběhly a stále dosud ve Francii trvají, situace mezi oběma dvory římskými se brzy vyjasní. — »*Pour Jeanne d'Arc*« od Boyera d' Agen obsahuje dosud jen z části známý výčet podstatných důkazů, na jejichž základě provedena byla revise soudu Jeane d'Arc, která vedla k prohlášení jejímu za blahoslavenou. — Z četných referátů jest nejpozoruhodnější zpráva o »prvním kongresu národním proti nemravnému tisku,« konaném 14.—15. března t. r. v Bordeaux, jehož se účastnili delegátové 35 spolků světských a jemuž předsedal sám starosta Bordeauxský za přítomnosti městské rady a několika biskupů. *V. Šl. Doubravský.*

LUŽICKO-SRBSKÁ

»**Katholski Posoł**« (ludowy časopis, wudawany wod towarstwa ss. Cyrilla a Methodija w Budyšinje. Dwajaštyrsety lětnik. 1904.) Tento jediný orgán katolických Srbů, jichž pouze na 12.000 nešťastná reformace nám ponechala, utěšeně spěje do první padesátky svého trvání. Dočká-li se některý časopis věku 43 let, zajisté může býti považován za veterana, který je schopen dalšího života. Kořeny tohoto listu jsou hluboce vštípeny v srdcích zbožných Srbů, kteří čekají týdně dychtivě na svého milého »Posla«, co nového jim přinese.

S ročníkem 41. rozloučil se jeho bývalý dlouholetý redaktor, kanovník Jakub Skála, který plných 23 ročníků s největší svědomitostí a láskou i obětivostí jej vedl. Ujal se redakce tohoto časopisu r. 1882 při začátku 20. ročníku; tehdy psal v 1. čísle tato významná slova: »Božu česé a spomoženjo katholskih Serbow!« Těmi slovy dokončil »Kath. Posel« svůj devatenáctý ročník; těmito slovy počíná též dvacáté léto svého trvání. Je to zajisté slušný počet, jakéhož časopisy našich časů tak často se nedožijí; je pak též dobrým svědectvím i za »Katholského Posla«, kterýž svému úkolu jsa věren v práci o náboženské i životní potřeby

srbských katolíků těmito byl pochopen, jakož i pro jeho spolupracovníky a čtenáře, kteří k jeho udržení, rozkvětu i zdokonalení pomáhali se starati. Taková útěchyplná zkušenost nám dává naději pro budoucnost: »Katholski Posoł« dále bude trvati, udržován jsa svými přáteli, svými lidem!«

Věstecká slova Jakuba Skály se vyplnila. Sám k tomu přispěl nemalou měrou. Může tedy po 22leté úsilovné práci s potěchou pohlížeti do minulosti. »Memoria praeteritorum malorum jucunda est«. — Vzpomínka na uplynulé nepříjemnosti je příjemná; a těch nepříjemností zažije každý redaktor mnoho. Práce redaktorská zřídka bývá oceňována. Proto jako střízliví pozorovatelé národního a náboženského hnutí mezi lužickými Srby můžeme směle prohlásiti, že kanovníku Skálovi náleží čest a trvalá památka mezi národními pracovníky; pracovalť v duchu nezapomenutelného Michala Hórnika nezištně, obětavě a vytrvale. Katolické duchovenstvo české nechť z jeho snah si vezme příklad, jak se pracuje pro církev a vlast dle hesla Skálova: »Bohu k češći, Serbam k užitku!«

Ročník 43. počal redigovati kaplan budyšínský Mikławš Andricki, do něhož znatelé poměrů lužických skládají nemalé naděje, že se stane jedním z nejlepších pracovníků tohoto národa. Pracoval také velmi úsilovně o zlepšení a zdokonalení Poslově. Avšak ne dlouho zůstal na místě tak důstojném, jež dobře vyplňoval. 15. října 1904 stal se administrátorem v Hajnicích, a vzdal se redakce Posla, kterou od čísla 44. vedl Mikławs Žur, farář srbského kostela v Budyšíně. Také tento redaktor věnoval všecky své síly tomuto listu, aby jej udržel na dosavadní výši, což se mu znamenitě daří.

Uplynulý ročník uveřejnil několik znamenitých článků o katolických, národních i politických záležitostech domácích i cizích. Tak psal o katastrofě v divadle v Chicagu, o domácí politice, o sv. rodině, o ruském lidu, zesnulé lidumilce sestře Monice, bývalé hraběnce Stolberg-Stolbergové, která byla nakloněna srbskému lidu a ze svého panství ve Worklecích učinila nemocnici, o volbě a posvěcení Jurije Łusčanského za biskupa saského, o neposkvrněném Početí P. Marie, o ruském lidu, o valné hromadě Srbské Matice, hrůzách vojny a moře, o jubilejních odpustcích, o radách k rodičům, o srbském matičním domě a jeho otevření, jakož i jiných důležitých událostech, které by zajímaly lid a vedli jej od cesty špatné na cestu dobrou. Dopisy z Lužice v každém čísle podávají obraz o činnosti kulturní a náboženské mezi Srby.

Nemalou přitažlivostí působí básně předního pěvce srbského J. Čišinského, pravým jménem Jakuba Barta, bývalého katechety v Drážďanech, nyní pak administrátora v Radebergu. Týž v minulém ročníku uveřejnil básně k poctě 50tých narozenin prof. dra. Arnošta Muky, nelepšího žijícího znatele lužického jazyka i řeči, »Serbskim křižerjam« (srbským křižákům, kteří o Velkonocích na koních konají průvody do polí a k sochám), »Serbska korhoj« (srbská korouhev), »Dowěra k sobi«, „Srbske prawo«, »O škituj, knjže Božo, Sarby moje« (O chraň, Pane Bože, Srbů mých), »Serbski farař«, »Serbski wučer« (srbský učitel), jichž obou působení několika význačnými rysy básník naznačuje »Serbska twjerdost« (srbská tvrdost).

Redakce vyjadřuje dík všem spisovatelům, kteří nezištně zasílali příspěvky literární, jakož i všem rozšiřovatelům listu. Redakce, spisovatelé, administrace i agenti pracovali všichni zdarma, za pouhé »Zaplať Bůh« dobrého lidu, který svým duchovním vůdcům je za jich práci a námahu nemálo vděčen. »Katholski Posoł« měl loni 751 odběratelů, kteří jsou zároveň členy tovaryšstva sv. Cyrilla a Methoděje. Časopis vychází týdně a stojí 3 hřivny. *Fr. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Ph. et Th. Dr. Franz Jacksche, Geschichte des ritterlichen Ordens der Kreuzherren mit dem rotem Sterne. Mit drei Abbildungen, Prag, 1904. Druck der Fürst-erzb. Buchdruckerei (Rohliček und Sievers). — Autor podává tu dějiny našeho českého řádu Křižovníků s červenou hvězdou, které uveřejnil z části již roku 1902 v programu něm. gymnasia v Kroměříži. Šíří se o vzniku řádu toho (kap. I.), jeho účelu (kap. II.), o rozvoji řádu až do válek husitských (kap. III.); další dějiny dělí na dobu velmistrů postulovaných (kap. V.), kteroužto část zpracoval již v obsažné monografii svého času nynější generál-velmistr Fr. Marat (Postulace křížovnických velmistrů v Praze 1895) a na dobu velmistrů svobodně volených (kap. VI.). V kap. VII. pojednává pak o zřízení řádovém, rouchu i činnosti jednotlivých členů jeho. V poslední kapitole (VIII.) podány jsou i dějiny tohoto řádu ve Slezsku a Polsku. V příloze otištěny jsou některé důležité listiny k dějinám řádu z archivu křížovnického. Kniha věnována jest J. M. vsdp. generálu-velmistrovi

Maratovi a opatřena dvěma fotografickými pohledy na nádherný křížovnický chrám sv. Františka a budovu generálovu. Kéž by se někdo nalezl, kdo by dějiny tak zasloužilého řádu zpracoval i v rouše českém! *H.*

ČESKÁ.

Listy filologické. Vydávají se nákladem Jednoty českých filologů v Praze. Odpovědní redaktoři pro filologii slovanskou Jan Gebauer a Jar. Vlček, pro filologii klasickou Jos. Král a Fr. Groh. Ročník 31. v Praze 1904. Vychází ročně 6 sešitů 5archových. Předplatné 7 K. — Že Listy filologické obsahují články především čistě jazykozpytné a vůbec takové, které zajímají jen filologa, rozumí se samo sebou. Též je samozřejmo, že Listům filologickým pozornost věnuje zejména filolog. Ale nejen filolog, nýbrž také historik. A těmito řádky hodláme upozorniti ty z našich čtenářů, kteří se zabývají historií, aby si všímali též Listů filologických i jiných časopisů tohoto oboru. Mámeť v české literatuře ještě jeden filologický časopis »České museum filologické« vydávaný Spolkem filologickým. A v cizích literaturách ovšem je řada dobrých časopisů tohoto druhu.

Mluvívá se o pomocných vědách historických. Myslíme totiž obyčejně na heraldiku, sfragistiku, numismatiku, palaeografii atd. Ale často se zapomínává, že vlastně nejdůležitější pomocnou vědou historickou je filologie. Připomínáme jen, jak důležita je kritická methoda filologická při zkoumání pramenů historických, jakou důležitost má řeč národní jako pramen historický (vždyť lze na základě řeči sestrojiti obraz vzdělanosti národa v různých dobách). Připomeňme si ještě etymologii místních jmen anebo historii literární. a uvidíme, že historik vlastně by měl býti také filologem.

Že historik opravdu mnoho zajímavého pro sebe najde i v časopisech filologických, toho důkazem budiž i poslední ročník Listů filologických. Tak na př. Grohovy články z oboru historie starověké: Příspěvky k Aristotelově Ústavě athenské (srovnej práci dra J. V. Práška »Nově objevený spis o státě athenském a jeho význam pro dějiny starověké« ve Vlasti roč. IX.) anebo detailní studie »O některých sporných otázkách topografie athenské.« Dále v obor dějepisu starověkého spadají tyto studie Otakara Jiráního: O životě T. Calpurnia Sicula, O triumfu promagistrátů římských, otištěna je zde přednáška docenta Peroutky, proslovená v Jednotě filologické, »Dějiny řecké na počátku 20. století.« Zvláště zajímavá je úvaha Františka Šimka »Dru Quirinovi Aloisovi Micklovi.« Ctihodný tento kněz a vlastenec český je velmi málo znám a proto uvedeme zde některá data o něm dle článku Šimkova. Narodil se r. 1811 v Ostrolově-Újezdě u Budějovic, studoval v Praze na jesuitském gymnasiu, r. 1731 vstoupil do cisterciánského kláštera ve Vyšším Brodě, a zemřel jako opat tohoto kláštera r. 1857. Byl neobyčejně učený a jeho literární činnost vzbuzuje obdiv. Ovšem mnohá jeho díla zůstala v rukopise. Ve svých latinských básních jeví se upřímným českým vlastencem. Němci, vlastně prof. Rudolf Schmidtmayer, prohlašují dra Mickla za Němce, ale neprávem, jak zřejmě dokazuje Šimek. Při této příležitosti vybízíme naše historiky, aby vůbec věnovali bedlivou pozornost duševnímn životu v Čechách v 17. a 18. stol. Literární historie nenalézala a na mnoze dodnes nenalézá v této době nic než smutnou prázdnotu, ale neprávem, aspoň do jisté míry.

»Čas« nedávno upíral zásluhy katol. kněžstva o probuzení národa českého, zásluhu o probuzení národa má prý vlastně příhodnost doby Josefinské a nikoli kněžstvo. Proč prý nebudili kněží před dobou Josefinskou, když byli vlastenci? K tomu odpovídáme, že kněží budili národ český též před dobou Josefinskou, slavná naše národní renaissance nepřišla jen tak z nenadání, celá řada tichých pracovníků již dříve vyšlapávala cestu a urovnávala silnice pro budoucí poutníky, pro které byla doba příhodnější. Viz na doklad těchto slov práci dra Ant. Podlahy »O činnosti některých členů metropolitní kapitoly Pražské ve stol. XVIII.« ve Sborníku historického kroužku roč. I.

Zde jsme se zdrželi déle, ale podle zásluhy; abychom neunavovali příliš čtenáře, jen stručně se zmíníme o dalších článcích: Arne Novák: Klopstockův vliv na poesii českého obrození, téhož autora studie o Františku Pravdovi a Václavu Kosmákovi (ve mnohém nelze souhlasiti); Arnošt Kraus: K písni svatováclavské; dále ještě mnoho zajímavých úvah literárně historických. Ještě na jeden článek bychom rádi upozornili. Je to dra Jaroslava Šťastného »Stručná zpráva o některých menších knihovnách, zvláště farních a klášterních v Čechách.« Zde budiž mi dovoleno odkázati na 6. číslo letošní Vlasti str. 572. a vysloviti toužebnou prosbu, aby návrh tam sdělený byl slyšán a dle možnosti prováděn.

Končíce tyto řádky, vracíme se zase tam, kde jsme začali, že totiž historik neobejde se bez vědy filologické. *Jan Soukenník.*

Jen náboženství katolické má budoucnost. Upravil Filip Jan Konečný. *Památce Františka Sušila.* Sestavil Vladimír Šťastný. Podíl dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na rok 1904. V Brně. Cena 2 K 40 h. Stran VIII., 455, 136. — Přihlížejíc k pravým potřebám našeho lidu, vydávalo Dědictví Cyrillomethodějské v dřívějších letech za podíl knihy obsahu hlavně a skoro výhradně náboženského, neboť tehdy nejraději čítávali naši lidé v neděli odpoledne nebo za dlouhých zimních večerů a líbily se jim životy svatých. Později, hlavně od té doby, kdy stal se předsedou tohoto podniku Msg. Vladimír Šťastný, vydávají se knihy rázu apologetického; protože bohužel i u nás bují různá cizácká nebo k nám násilně přitažená protináboženská hesla protikřesťanská, bojuje naše Dědictví proti nim dobrou, případnou knihou a protože má velmi mnoho členů, lze doufati, že boj jeho je též provázen žádoucím výsledkem.

Podíl za rok 1904, který je v řadě veškerých Dědictvím vydaných spisů padesátýprvý, obsahuje dva oddíly. Prvý je upraven, ne doslovně přeložen, nýbrž našim poměrům přizpůsoben dle německého originálu, jejž vydal konvertita a nyní horlivý člen řádu jesuitského a činný spisovatel P. L. Hammerstein. P. Hammerstein vydal celou řadu spisů, jež vyšly skoro všechny ve více vydáních a jsou rázu apologetického, obracejíce se jednak k protestantům, jednak vůbec k nevěrcům, jež chce slohem lahodným, vlídným poučiti a ukázati, jak neudržitelny a klamny jsou předsudky jejich proti církvi katolické; v některých spisech obrací se P. Hammerstein výhradně na vzdělanější třídy, jež rád by získal pro Krista.

Spis »Jen katolické náboženství má budoucnost« jest upraven podle spisu »Die Zukunft der Religionen« a projednává látku ve formě dialogické, jež jistě mnohé má přednosti, protože dotazy a odpověďmi lze látku důkladně vysvětliti ze všech hledisk. Osoby, jež vystupují, jsou: rozhodný, velmi vzdělaný a uvědomělý katolík baron Vodický, dobře obeznalý ve filosofii a v učení naší svaté víry; má dobře zařízenou knihovnu, již prostudoval, tak že má všestranný rozhled. Jsou u něho na prázdninách dva hosté: rada Porazil, přísně věřící protestant a profesor Vodánek, stoupenec »nedogmatického křesťanství«, to jest křesťanství bez článků víry. Tito tři pánové utkají se v boji o víře katolické; baron Vodický mluví velmi pěkně, provede posluchače po všech zemích a dokazuje, že náboženství katolické je života schopné, jemu jedinému přináleží budoucnost, nikterak není méně cenné, a dodělalo se výsledků větších než všechna ostatní vyznání. Námitky, jež činí mu jeho odpůrci, vyvrací velmi dovedně a jasně, takže každý čtenář sledovati je bude s velikým zájmem.

Druhá část podílu Dědictví je věnována zakladateli a prvému starostovi, jehož stoleté narozeniny tak okázale roku 1904 se slavily, Františku Sušilovi. Předchází pěkná báseň faráře Jakuba Pavelky, pak následuje tré řečí, z nichž prvé dvě přednesl svého času Msgr. Šťastný, prvou studujícím semináře pacholeckého v Brně o významu Sušilově pro náš národ a naší literaturu, druhou o pouti a akademii bohoslovců československých na Velehradě o Sušilovi jako básníkovi. Jsa žákem a přítelem Sušilovým, podal Msg. Šťastný překrásný obraz a stavěl Sušila všem svým posluchačům za vzor, jejž máme následovati. Třetí řeč přednesl Dr. Robert Neuschl, náš při všech velkých slavnostech oblíbený řečník, ve dvoraně besedního domu při slavnosti, jež k úctě Sušilově pořádána byla; pojednává o Sušilově svatosti, učenosti, štítu pravověrnosti, ideálnosti, lásce k svému národu.

Oddíl tento zakončuje případně článek Soukupův: »o Sušilovi«, v němž na »osvěženou« podány osobní vzpomínky, drobnůstky, črty z doby pro rozvoj našeho národního života na Moravě nejdůležitější — z doby Sušilovy; zvláště zajímavy jsou zprávy o Sušilovi jako sběrateli písní národních.

Dědictví Cyrillomethodějské mělo počátkem roku 1904 jmění na úpisech 172.700 K a na hotovosti 689 K, vydání za rok 1903 bylo 10.617 K. Členů je 16360, z nichž kněží 2603. Podíl námi ohlášený byl vytištěn v 10.000 výtiscích. Buďmež všichni členy obojího našeho Dědictví: Svatojanského i Cyrillomethodějského, obě zasluhují největší podpory a nejvřelejšího doporučení. *Ignát Zháněl.*

Dědictví Svatojanské. Podíl na rok 1905. *Milosrdný Samaritán.* Poučná a modlitební kniha pro nemocné a jich ošetřovatele. Upraveno dle něm. spisu faráře Ferdinanda Ziervogela. Ředitel Dědictví: Msgre. Th. Dr. Jan Sedlák, pap. prelát a kanovník strážce u sv. Víta v Praze. — Dědictví Svatojanské, které vydává od r. 1835 nejpopulárnější zušlechťující knihy pro český katolický lid, zvolilo pro r. 1905 vítané a potřebné pojednání každému katolíku: Jest to »příprava k smrti«, obsažená v celé rozsáhlé knize, čítající 827 stran. Kamž nezavitá nemoc, hořký

ten host? Navštíví chudou chýži a skromnou komůrku, vyhlédne sobě vábný letohrádek, a najde si přístup i do nádherného paláce. Avšak nemoc nepřichází maně; jestiť poslem Boha k sobě nás volajícího a důležitým činitelem v příčině naší věčné spásy. Jak rozhodnou tu jest nemoc, zvláště ta poslední — před smrtí! Tu možno mnoho napraviti, mnohým ctnostem se přiučiti, velikých zásluh si nashromážditi; možno celou věčnost si získati, ale ji i ztratiti. Proto jest nejvýš potřebno, aby nemocný dobře věděl, čím mu nemoc býti má. Ale i člověk zdravý má pohlížeti na nemoc ve světle sv. naší víry. I vykonal zajisté velice záslužnou práci farář diecese Seckavské (Štyrskohradecké) Ferd. Ziervogel, že ve svém spise »Der barmherzige Samaritan« pro poučení i útěchu všech nemocných i jejich ošetřovatelů s neobyčejnou pilí snesl a vhodnými příklady doložil všechno, co se stanoviska sv. víry o nemoci a smrti vůbec uvésti lze. Překlad do češtiny provedlo před lety přičiněním ředitele bisk. semináře v Král. Hradci, pap. preláta Monsgra. Antonína Suchánka, několik bohoslovců. Překlad jimi vypracovaný byl nyní upraven nynějším vsdp. ředitelem Svatojanského dědictví msgrm. Drem. J. Sedlákem, který i sám upravil VI. díl této knihy »Modlitby pro nemocné« dosud nezčeštěný. A tak vznikl objemný podíl, který dává Dědictví Svatojanské členům na r. 1905. Jest to velecenná kniha, jaké v české asketické literatuře jsme posud neměli. Jak často kněz v duchovní správě jest žádán nemocným o půjčení knihy, kterou by se mohl duchovně ve své nemoci obírati. Tu může beze všeho sáhnouti k tomuto podílu. Neméně milosrdné sestry při obsluze nemocných, zbožné matky ošetřující své nemocné syny a dcery, a tyto zase své rodiče, mají tu nejlepší pomůcku, vítaného náboženského rádce a milého vůdce. Při každé nemocnici mělo by býti pro nemocné zakoupeno několik výtisků této knihy, aspoň po jednom pro každý pokoj, kde leží nemocní, aby z ní všichni čerpali útěchu a sílu. Kniha rozvržena jest dle podobenství o milosrdném Samaritánu na 6 dílů: I. *Ošetřování nemocných*, poučení pro křesťanské ošetřovatele, II. *Škola pro nemocné*, jak se má nemocný chovati při zaopatření sv. svátostmi, III. *Útěcha pro nemocné* v bolestech vnějších i vnitřních, IV. *Ozdoba nemocných* obsahující pobídku k těm ctnostem, kterými se má nemocný ozdobiti, V. *Zrcadlo pro nemocné*, ve kterém se jim před oči staví vhodné příklady k následování. VI. *Modlitby pro nemocné*. — Kéž tato kniha vnikne do každé katolické domácnosti a jest tu v době navštívení nemocí všem trpícím útěchou a berlou k vlasti nebeské. *Vl. Hálek.*

Čestná stráž nejsvětějšího Srdce Ježíšova. Příruční kniha arcibratrstva. Nákladem arcibratrstva ve Vídni III., Rennweg 31. Tiskem Vlasti v Praze. Cena 50 hal. — Čestná stráž nejsvětějšího Srdce Ježíšova má vlastní počátek svůj u jeslí svatých a pod svatým křížem; prvními čestnými strážci byli u jeslí Panna Maria a sv. Josef, pastýři, tři králové, pod křížem pak bolestná Matka Boží, sv. Jan a sv. Maří Magdalena byli nejstálejšími čestnými strážci. Původ svůj vzala pobožnost ta v klášteře Navštívení Panny Marie ve francouzském městě Bourgu.

Účelem nábožného spolku toho jest, aby se k Nejsvětějšímu Srdci Ježísovu členové s věrným a pobožným srdcem hlásili a neustálou poctou a láskou dávali v duchu náhradu za opuštěnost a potupu, jimiž lidé příliš zhusta se odplácejí Jemu za všechnu lásku k nám. Proto volí ti, kteří do čestné stráže vstupují, jednu hodinu denní, která se do rozvrhu hodin bratrstva zapíše jejich jménem. Za této hodiny netřeba, by něco měnili v obyčejném svém zaměstnání; potřeba jen, by častěji vzývali nejsvětější Srdce Ježíšovo, zvláště zasvěcovali Jemu všecka myšlení, všecka slova, všecky skutky a utrpení za tuto hodinu, především lásku svoji.

J. E. kardinál arcibiskup Dr. Antonín Josef Gruscha zřídil dne 1. června 1896 místní bratrstvo čestné stráže ve chrámě řeholnic Nejsvětějšího Srdce ve Vídni, které papežským brevem ze dne 11. července 1896 slavným papežem Lvem XIII. povýšeno a obdařeno výsadami arcibratrstva.

Poněvadž počet členů neustále se množí a děje se také poptávka po příruční knížečce a přijímacích lístcích v řeči české, postarala se o ně správa arcibratrstva.

Příruční knížka tato rozpadá se ve dva oddíly, v nichž pojednává se o vzniku a povinnostech bratrstva, jakož i uvádějí se modlitby a pobožnosti k nejsvětějšímu Srdci, v dodatku pak jsou dvě písně.

Tiskárna Vlasti, která obstarala provedení, upravila příručku i přijímací lístky velmi úhledně. Mluva je čistá, vytříbená, správná.

Kéž příručka a arcibratrstvo*) najde hojného rozšíření ke cti a slávě nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše! *Dr. Rudolf Zháněl.*

*) Kdo přál by si spisky a poučení bližší, ať laskavě obrátí se na klášter Sacré Coeur ve Vídni III., Rennweg 31.

»**Blaho lidu**«, časopis zabývající se zdravotnictvím, výchovou a šířením ideí protialkoholistických, vychází již třetím rokem redací J. Kajše v Brně. Mezi stálými spolupracovníky jeho jest i MUDr. Šimsa, majitel abstinenčního sanatoria v Krči u Prahy. Doporučujeme tento časopis, jenž nedošel u nás dosud takového rozšíření, jakého skutečně zaslouží, co nejvřeleji. Vláda, která na jedné straně prohlašuje, že sympathisuje s hnutím protialkoholickým, na druhé straně podkuřuje travičům t. j. našim lichvářům, židovským kořalečníkům a podobným. Vláda pro zisk z alkoholických nápojů jest potom nucena vydati mnohem více na vydržování různých ústavů, chudobinců, blázinců, donucovacích pracoven, robotáren a kriminálů, do nichž alkohol vysílá své oběti .... Jednou z nejpodstatnějších příčin vší lidské bídy jest alkohol. Vypovězme boj alkoholickým nápojům ku prospěchu svému, své rodiny a peníze, které jsme vyhazovali za alkoholické nápoje, věnujme svému vzdělání, povznesení a na úlevu bídy našich bližních!

Petr Dejmek: **Utrpením k vítězství.** Dějepisné povídky. »Dětských Besed Máje« čís. 4. V Praze, nákladem »Máje«. Bez udání roku. Cena 1 K 30 h. Stran 152.

Knížka obsahuje čtyři povídky. Nadpis celé knížky »Utrpením k vítězství« je volen jen ze vzduchu, je za vlasy přitažen, což cítil asi sám spisovatel, takže byl přinucen napsati doslov, kterým je titul knížky sice odůvodněn, ale povídkami samými nejsou odůvodněny ani titul ani doslov. Ve všech povídkách vykládá se jen o utrpení českého lidu nebo některých jeho příslušníků, ale nikoli o vítězství.

Spisovatel snažil se napodobiti sloh Václava Beneše-Třebízského, ale nevnikl v ducha jeho spisů. Třebízský při všem svém obdivu pro slávu husitských dob, při vší své lásce k době poděbradské, při své nesmírné bolesti z pohrom pobělohorských, byl přece jen vždy katolickým knězem. Ale v tom ho Dejmek nenásleduje. Na př. v povídce »Z ocele či ze žuly« nesvádí se sice krvavé pronásledování nekatolíků po bitvě bělohorské na jesuity, nesvádí se na ně ani ničení nekatolických náboženských knih — tu je správně označen dobrodruh Huerta de Marradas — ale celá povídka je psána tak, že musí popuditi proti katolíkům. Konečně povídka tato je — pokud děje se týče — kopií povídek Braunových. O ostatních třech povídkách dá se totéž říci — že jsou výsledkem auktorovy četby Třebízského, Brauna, Brodského a Dostála. Nic původního. Z Třebízského imitace slohu, a to dosti nepodařená, z ostatních myšlénky. Ale tyto tři povídky, totiž »Proti půlměsíci« (volně dle Třebízského), »Na obranu práv« (volně dle Brodského) a »Alchymie« (dětské říkání podle různých starších spisovatelů, také dle Brauna a Wintra) může čísti každé naše dítě bez závady. Spisovatel měl dobrou školu, ale její učení špatně ztrávil.

Dnes žádá se od historické povídky více, než se žádalo za Třebízského: dnes chceme také, aby spisovatel vžil se v myšlení a cítění doby, z níž píše — to dovede Beneš Třebízský — ale Petr Dejmek nikoli. Hovory a názory jeho osob jsou docela moderní, tedy nehistorické. Mládež se z povídek nenaučí historii, sečtělejší školák se upamatuje, že již něco podobného četl, jedna povídka zřejmě popouzí proti katolickému náboženství — kolik tu chyb zároveň! K čemu bylo potištěno 152 stránek papíru? *Frant. Václ. Peřinka.*

Knihovna kazatele čís. 13. Kam nechceš? Kniha výstrah, obsahující líčení soudů Božích na věčnosti a udávající prostředky proti nim. Druhá část. Sepsal Th. Dr. Karel Lev Řehák. V Olomouci 1905. Nakladatel R. Promberger. — První díl uvedeného spisu, jednající o očistci, velmi příznivě posouzen a doporučen byl ve 3. čísle letošního ročníku »Vlasti«. Máme nyní po ruce také druhý díl, jenž obsahuje pobožnosti za zemřelé pro každou dobu, totiž: církevní hodinky, mše svaté, obřady pohřební a jiná za mrtvé, lidové pobožnosti a písně za zemřelé a odpustkové modlitby za duši v očistci. Při hodinkách za mrtvé a vůbec při církevních obřadech za zemřelé položen jest vedle textu latinského český překlad; tím umožňuje kniha každému katolíku sledovat církevní modlitby a obřady za mrtvé a slouží tak ku zvýšení zájmu a pobožnosti. V závěru připojeno je krátké, leč účinné, několika dojímavými příklady doložené poučení o pekle. Spis tento vyhovuje skutečné potřebě a lze jej našemu čilému duchovenstvu doporučiti ku hojnému rozšíření mezi zbožným lidem; hodí se a poslouží dobře sice každému, ale bude vítaným zvláště lidem starším. *Josef Herzig.*

Z pole i lesa. Pravda i lež z mysliveckého života. Díl II. Napsal Bohumil Brodský. Nakladatel R. Promberger v Olomonci. — Z pole i lesa jsou podařené historky z mysliveckého života z péra chvalně známého spisovatele, Boh. Zahradníka, faráře v Ouběnicích, opatřené neméně zdařilými a případnými obrázky od Ad. Kašpara, genialního illustrátora »Babičky«. Kdo je milovníkem veselého, zdravým

humorem okořeněného a při tom mravně bezvadného čtení, ať sáhne po těchto historkách ze života mysliveckého. V nich líčeny jsou osoby jednotlivé tak dovedně, jak je v životě skutečně shledáváme, s přednostmi i s chybami, povahy přímé a šlechetné, panstvu věrně oddané, přesné a svědomité ve službě, mezi sebou snášelivé a spřátelené — a při všem vždy mysli veselé. Tato je navádí při daných příležitostech vesele dovádět, páchat rozličné taškařiny a vymýšlet ku obveselení společnosti hojně myslivecké latiny; jeden žert přivodí druhý, jako oplátku za půjčku. Jindy zase, hlavně kde se jedná o pytláky, vylíčeny jsou smutné výjevy podle skutečnosti, a tak pravda i lež vystřídá se tu ku poučení, tu ku pobavení. Již názvy některých statí, jako: Šelma Kroutil, Kocouři, Jelenice pana polesného, U modrého zajíce, Kdo s koho, Páni z města, Lišák a j. dodávají čtenáři chuti do čtení, prozrazujíce žertovný obsah. Tímto posudkem budiž kniha vřele doporučena.

Josef Herzig.

O papežském požehnání a generální absoluci pro členy III. řádu sv. Dominika ve světě žijící. V Praze, 1904. Knihtiskárna družstva Vlasť. Nákl. III. řádu sv. Dominika. Knížečka tato jest vydána pro členy III. řádu ve světě žijící, kterým apoštolská stolice poskytuje veliké výsady, odpustky a duchovní dobra, na př. papežské požehnání spojené s plnomocnými odpustky dvakráte do roka. O tom, jak jich získati mohou, pojednává tento spisek. *† 40.*

A. Sova. *Tři zpěvy dnešků a zítřků.* Vydalo Lidové družstvo tiskařské a vydavatelské v Praze r. 1903. Vytištěno v knihtiskárně Edvarda Leschingra v Praze. Cena 80 haléřů.

Několik politických veršů, proniknutých hněvem nad českým »augiášovým chlévem«, nad českými »hříchy« a bolestí nad malostí a malicherností našich poměrů.

My husitskou morálkou vzkypěli,
ba zdáli se předbojníky . . .
pak pobili jsme se u Lipan
a stali se katolíky.

Ba revolučníci bídně tak
tak bídně své končí stáří . . .
Zří k Římu jich pokrytecký zrak,
však čertům se dobře daří . . .

Kdys vyházeli jsme konšely
své místodržící i krále . . .
Teď k Římu lnem', báby svíčkové . . .
A zase nemůžem' dále . . .

To jest ovšem náš hlavní hřích a proto celá naše politika nestojí za nic. Škoda, že pan Sova provozovati může politiku jen v rýmovačkách, snad by lépe dovedl pomoci našemu národu než všichni jeho ostatní vůdcové a politikové! Jsme opravdu ve veliké bídě.

A zbude-li cos po mrtvolách
to shrábnou již velebníci
i hrabiví ptáci pohřební
a ubozí kostelníci . . .
Jen vyčistit ten augiášův chlév, pak — a to je hlavní —
. . . realistům by nerost dluh
a klerikům z dividend břicha . . . !!!

Kdo chce, může spatřovati v těchto rýmovačkách, z nichž jsme uvedli jen ty nejpodařenější, třeba verše plné vzácné síly: my tak učiniti nemůžeme. Nabude-li však někdo po přečtení jich více politického ducha a získají-li českému národu jen jednoho lepšího politického vůdce, pak snadno zajisté panu Sovovi těch několik [illegible] podařených veršů i my odpustíme. *Hch.*

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Ročník XXVI. Číslo 1. a 2. Dílo 142. Charles Monselet: V ssutinách Paříže. Díl I. a II. Přeložil R. Hanzlík. V Praze 1905. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Obsah románu »V ssutinách Paříže« jest následující: Zchudlý šlechtic Renát z Verdièrů dochází do místnosti antikváře Jorryho. Dokud měl nějaký peníz, kupoval u něho rozličné knihy, později přicházel jen číst; tam se zpřátelil s doktorem Anselmem. Na svých denních cestách k antikváři seznámí se s chudou dělnicí, Klarou, dcerou prostého zedníka, aniž by poznal blíže její rodinu. Dcera Jorryho Hortensa oblíbí sobě Renáta, usilujíc ho pro sebe získati. Renát koupí od ní lacino starou knihu, ve které nalezne závěť vévody z Fontenay, určenou pro jeho syny. Z ní doví se Renát o pokladu, zazděném v jednom domě pařížském. Ihned sobě umíní poklad si přivlastnit. Hledaje označený dům, sezná, že se právě ta ulice, v níž byl dům s pokladem, bourá. Aby se ku pokladu dostal, přidá se ku dělníkům domy bourajícím a poklad skutečně nalezne. Při vyzvednutí pokladu překvapí jej zedník Bertholet a rozhodně odmítne Renátův návrh, aby se spolu rozdělili, ano přemluvil jej, aby se spokojili s nálezným. Leč Bertholet, chtěje z ulici někoho zavolat,

spadne s trámoví a přichází o život, Renát přivlastní si poklad a míní chudou Kláru, o níž teprve se doví, že jest dcerou Bertholetovou, pojati za manželku. Aby však změnu svých poměrů nějak ospravedlnil, tváří se, že dědil po strýci svém, hraběti z Plougastelu. Týž však v brzku Renátovi ve vlastní osobě se představí a jsa rozeným dobrodruhem, dovede z něho těžit a zjednat si pohodlný život. Nález pokladu a záhadná smrt Bertholetova měly však ještě jednoho svědka, Hortensu, a ta donutí Renáta, aby zřeknuv se Kláry, ji sobě vzal za manželku; manželství jejich není šťastno. Později doví se Renát, že dávný jeho známý a ochránce Klářin, doktor Anselm, jest synem vévody z Fontenay. Jemu se přizná ze zločinu a dosáhnuv odpuštění, chce mu jeho majetek vrátit. Hortensa však starce Anselma v záchvatu šílenství zavraždí a sebe otráví. Toť hlavní děj, nemálo zajímavý, jenž mimo to propleten jest mnohými poutavě líčenými výjevy, zvláště týkajících se osoby hraběte z Plougastelu, jehož život byl pásmem pokusů a dobrodružství, jehož podivínství, přehánění vznešených způsobů a přetvařování podáno místy skoro drasticky. Také povahy jiných osob, slabost a nerozhodnost Renátova, lakota Jorryho, prostnost a poctivost Bertholetova, dobrota doktora Anselma, bezcitnost a samolibost Hortensina, jsou správně vystiženy. Tendence celého díla jest ušlechtilá. *Josef Herzig.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Josef Úlehla, učitel moravský, starší už, tuším, člověk, píše do »Času« věci, jaké psávají pokrokoví kvartáni do svých časopisů studentských. Všecka zkaženost na světě, všecka bezcharakternost, všecka nevědomost, všecka mravní i hmotná bída odtud pochází, že profesoři na průpravnách učitelských titulují své kandidáty takto: »holomci, smetí, roto, stádo, trhane, snope, tróbo, potvoro, mrcho, prase.« Když profesoři z paedagogií tuto páně Úlehlovu »záslužnou« sběratelskou činnost s ošklivostí odmítli a odsoudili, napravil to p. Úlehla tím, že v »Čase« uveřejnil — novou serii podobných hrubostí. — Že nadávky a potupy mezi paedagogické pomůcky nepatří, je jisto, ale zase tak tragicky líčit škodu z toho plynoucí, jako p. učitel Úlehla to činí, je nesprávno. Měli jsme na př. na vyšším gymnasiu profesory vzory ušlechtilosti, laskavosti a vzdělanosti, a přece bylo mezi námi celá řada spolužáků, kteří mluvili jako formani a počínali si jako pepíci. Považovalo se to prostě za modu, za studentský »mrav«. (Dnes prý tomu ještě hůř.) Vypravují nám přední spisovatelé o svých profesorech, jak titulovali své žáky, a přece generace jimi vychovaná vskutku může býti vzorem ušlechtilosti, snaživosti a idealnosti pro generaci nynější. V tom tedy asi pramen zla nebude. A proto myslíme, že to více farizejské pohoršení, když celá strana lidová a především její první esthetik, známý p. Lars Larsen, do mdlob padají nad neušlechtilostmi, které se ozývají v učebnách učitelských průpraven. — Zvláštní píchu má pan Úlehla na řepčínský ústav (řízený řeholnicemi), že prý tam kandidátky (celý ústav) musí za trest klečet v zimě na ledové dlažbě, bez večeře, ve tmě a v mlčení, před žačkami obecné školy a modlit se tři růžence. (A což kdyby věděl p. Úlehla, že musí spát na shnilé slámě, ve sklepích, a jsou při tom bičovány jako Barbora Ubryková!) Takovým nesmyslům věří starý člověk! Není pak divu, že jeho »doklady« považují se za staromodní anekdoty a mstivé klepy. — Na mušku vzal si p. Úlehla také msgra. dra. Blandu, že »není českým Mallem, českým Deweyem, českým Armstrongem«, že nic neučinil pro vědu paedagogickou vůbec a pro českou zvlášť, že neobohatil českou literaturu novými pravdami paedagogickými. A podobně. Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění, — může si dr. Blanda říci na stará kolena. Celé generace učitelské jej velebí, jak je to hodný, učený, milý a srdečný pán, — a tu máš! Mouřenín může jít. Ovšem, kde se producírují Úlehlové, tam nemohou vyniknout Blandové. Však také Úlehlové k nápravě zlořádů ani dost málo nepřispějí; tu třeba lidí vzdělaných, rozvážných, poctivých, a ne lidí, kteří už svým dryáčnickým slohem odpuzují. *L. † jf.*

Masarykův spis »V boji o náboženství«, jenž svého času nadělal tolik hluku a slaven byl od realistů a soc. demokratů jako kritické nazírání na otázku náboženskou, přinesl na světlo definici Masarykova náboženství, totiž — nazírání na život »sub specie aeternitatis.« Co tím Masaryk chtěl říci, nikdo neví, a pan profesor klidně může očekávati, aby si pod tou definicí myslel každý, co chce. Pan prof. Krejčí všiml si této definice Masarykovy v »*České Mysli*«, roč. V. seš. 3. ve článku »*Aug. Smetana v boji o náboženství*« a snaží se ji vysvětliti v ten způsob,

že ani Masaryk nechce nic jiného než — mravnost, mravní život a ne snad nějaké náboženství. Zapomněl při tom pan Krejčí, že Masaryk ve své brožuře zase výslovně praví: Náboženství není mravností . . . Pan prof. Krejčí samoten však není jist, zda pana prof. Masaryka dobře pochopil a proto dokládá v onom článku: *ač-li jsem panu prof. Masarykovi dobře rozuměl* . . . . Univ. prof. tedy není jist zda spisu Masarykovu dobře porozuměl! Jak mohli mu potom porozuměti ti ostatní!! A při tom napsal »Přehled«, že spis Masarykův přináší »jasné« nazírání na otázku náboženskou. Na konec pan prof. Masaryk bude muset říci: Jen jeden mně rozuměl, a to ještě špatně . . .

Prof. Masaryk chce náboženství, ale bez zjevení, bez kleru, kultu a p. Zakladatel positivismu Auguste Comte naproti tomu zase praví (Sociologie, dle výtahu Rigova, přeložil Brejcha, 2. vyd., str. 381): »Není větší nedůslednosti, než když moderní deisté chtějí mravnost posvětiti jakýmsi náboženstvím, ale bez zjevení, bez kultu a kleru.« Comte totiž chce mravnost nezávislou na náboženství, jehož jest nepřítelem, ale za to správně pochopil, že náboženství bez kultu, bez kleru, bez zjevení nelze si mysliti a poněvadž zjevení neuznává, zavrhuje s ním i náboženství. Jest aspoň důslednější než pan prof. Masaryk.

Helvetský »Hus« v č. 6. apostrofuje »reformační« snahy prof. Masaryka v článku »Našim Faustům«, projevem, jenž má motto »Nevypínejme se příliš vysoko, ať příliš hluboko nepadnem'«! »Dobře bylo v »Hl. ze S.« oproti prof. Masarykovi řečeno, že náboženství je samorostlá věc. Náboženství »neudělal« ani Muhamed, neřku reformátoři, ba ani Kristus Pán. Když přišel, zákon a proroci tu byli, a Kristus nepřišel jich rušit, ale naplnit. A když přišli proroci, nikdy »z lidské vůle nepošlo proroctví«, ale byl tu Bůh, od něhož jest náboženství právě tak, jako samohyb všehomíra.

Ovšem ani ten a onen u nás, jenž chce modernímu člověku upraviti náboženství po chuti, nechce výslovně náboženství nového; chce to již dané opravit a upravit, asi tak, jak se prořezává, upravuje, šlechtí samorostlý strom. Ale tak se strom nepěstí, že se sekyra ke kořenu jeho přiloží, a tak se nečistí strom křesťanství, že se sám Kristus pod ostří kritiky klade.

Suché větve vyřezat, obrat housenky a pavučiny spálit, to ano; ale přetít kořeny, to by značilo vyvrátit strom. A kdo tvrdíte, že toho stromu třeba i jeho ovoce, jak chtěli byste strom vyvrácený nahraditi? Žebřík lze ze dřeva udělati na zakázku, strom však nikoliv. Všecky dějiny dogmatu, dějiny náboženství vůbec potvrzují prostičkou tu pravdu. Nejeden ji uznává, kořeny vidí; ale při kořenech od půdy abstrahuje, volaje: Pryč od církví.

I hyacint musíte dát aspoň do skleničky vody, a i mech vám neporoste, leda aspoň na skále; jen strom křesťanství má trčet svými kořeny snad do vzduchu! Tak by strom ten ani nestál, neřku, aby rostl. To je nemožností. Ryjte si církví půdu, ničte ponravy a žížaly, jenom kořen nechte v zemi, ač mimo zem by kořen ovšem zbaven byl všech škůdců radikálně, unikl by ponravám a žížalám všem. Však netrhá-li se pro koukol pšenice, strom z kořene pro žížaly ještě míň.«

„Slyšeli jste již kázat pro dělníky v stávce sebe spravedlivější?“ volá prof. T. G. Masaryk ve své brožuře »V boji o náboženství«. Církve bojí se mocných a bohatých, církve neodvažují se svobodného slova ani v takových dobách, kdy toho je nejvíce potřebí; i ten poslední žurnalista má větší smysl pro potřeby dne a pro mravní úsilí naší doby, než ti bojácní církevní úředníci! Ovšem kdo zná pana prof. Masaryka, ten ví, kdyby nějaký církevní hodnostář kázal ve prospěch stávkujících dělníků, že by pan profesor zase opáčil a volal: Nejen slova, ale skutky . . . . Tentokráte mu můžeme tedy posloužit. Známo jest, že co vřelo již dlouhá léta, vypuklo nyní elementární silou ve všeobecnou stávku v nejdůležitějším ruhrském obvodu uhlířském ve Westfálsku. Jest to stávka, jaké Německo dosud nemělo. Přes 200 tisíc horníků zkouší své síly s nenasytným molochem kapitalismu. Nás dotýká se stávka zvláště tím, že v ruhrské pánvi zastoupen jest největší počet Čechů a Poláků (Všech horníků z Rakousko-Uherska bylo v roku 1903 — 9994). A co učinili v této stávce ti bojácní katoličtí hierarchové? Arcibiskup Fischer z Kolína věnoval stávkujícím 1000 marek. Menschentum, Organ für deutsches Freidenkentum, herausgegeben von Dr. August Specht, jenž nemá katolické hodnostáře v žádné lásce, napsal při té příležitosti (1905, Nro. 6 ze 7. února): »Ein weisser Rabe ist auch der Erzbischof Fischer von Köln, indem er für die Familien der streikenden Bergleute im Ruhrkohlengebiet tausend Mark spendete. *Ein preussischer Oberkirchenrat würde so etwas nicht wagen.* Wie vorauszusehen war, ist der Erzbischof von der Philisterpresse auch gleich *zu den Socialdemokraten geworfen worden.* Dabei wird ihm vorgeworfen, er hätte mit

seiner Spende doch füglich warten können, bis Not am Mann gewesen wäre! Echt philisterhaft! Solange das Kind nicht im Brunnen liegt, ist noch keine Gefahr. Der Erzbischof handelte aber nach dem besseren Grundsatz bis dat, qui cito dat. Ausserdem kam es des Erzbischof darauf an, ein gutes Wort der Versöhnung einzulegen.“ Ovšem naše socialně-demokratické listy se o tomto činu arcibiskupově slovem nezmínily. Jak nám časopisy oznámily, na tuto stávku přispěl také kardinál Dr. Kopp z Vratislavi, podobně jednal i slavný anglický kardinál Maning ve známé stávce dokařů. Ale prof. Masaryk bude mluviti stále o bojácných církevních hodnostářích, kteří nemají smyslu pro potřeby dne!

Docent přírodozpytu na české universitě, Dr. Barvíř postaven byl na pranýř »*Časopisu českého studentstva*« (Leden, str. 14. násl.), z toho důvodu, že vyslovil se před žáky žižkovské reálky proti němu, poněvadž obsahuje články, dotýkající se pohlavních poměrů. Tento časopis studentský píše: »Universitní učitel, který doporučuje mládeži slepotu ve věcech pohlavních — jaký to smutný zjev, zvláště v našich českých poměrech. Je to universitní docent Dr. Barvíř, který přímo odmítl náš list s poukázáním na článek o pohlavních poměrech ve studentstvu, o čemž prý se nemá mluviti. Ovšem, na tyto věci sotva také zbude času panu profesorovi, který na žižkovské reálce pilně dbá toho, aby žáci dělali správně kříž, v čemž musí se kolikráte čtvrt hodiny pilně cvičiti, při čemž se musí také neustále modliti. Inu, růženečkářství a farizejství ve věcech pohlavních šlo vždycky spolu ruku v ruce!« — Odsouzení toto prof. Barvíře ovšem ani dost málo nerozčílí, ale patrno jest, že naší zlaté mládeži se lépe líbí učitel, jenž při modlitbě se chová ledajácky a z ní třeba si činí ještě smích. To jest pak vyspělý a pokrokový člověk a znamenitý učitel, ale jiný, kdyby byl třeba docentem university, dokud dbá modlitby, je — hlupák a nesmí si dovolit ani kritiku studentského časopisu.

Gymnasijní ředitel — Ignác z Loyoly. Že žáci nemají obyčejně v lásce své učitele, je více než dobře známo. Nějaký vděčný žák vylíčil ředitele třebíčského gymnasia ve »*Volnosti*«, časopisu studentstva středních škol (1904, čís. 6., str. 120.) následujícími slovy: »Docela jinam patří ředitel Kořínek. Je to had. Fáma pokrokovosti předcházela ho do Třebíče, tu pověst dovedl si svým hadovitým vystupováním zachovat i dnes. Ale vnitřek je čistý Ignác z Loyoly . . . My potřebujeme lidí celých, odhodlaných, různých, protože je taková tma a bída kolkolem. Student musí revoltovat, ovšem duševně revoltovat, nechce-li se dát zmrzačit. Je to bída, strašná bída u nás. Nikdo se nedej otrávit, revoltujte všichni. Síla a spása je v myšlénkách, jež hledají smysl života, ne v těch, které tvrdí, že jej našly!!! — Hrůzostrašná věc v tom Třebíči! Byly doby, kdy jsme také tak revoltovali (ovšem, také jen duševně, aby toho totiž nikdo nezpozoroval!); dnes, když si na takové revoltování vzpomeneme, usmějeme se a pomyslíme si: Byli jsme jednou také hloupí . . . .

Úsudek liberálního časopisu o Vrchlickém. »Lidová revue moravsko-slezská«, ročník I. číslo 3, str. 85. napsala: »Vrchlický a jeho škola libovala si v jisté schvální frivolnosti . . . . »Nahý« a »nahota« objevovaly se i tam, kde jich umělecky potřebí nebylo, kde byly za vlasy přitaženy i proti duchu jazyka . . .« Tak vida, dříve to pozorovali jen klerikálové a když to řekli, byl v celém národě rámus. Když to dnes napíše pokrokový časopis, bude národ i »učitel lidstva« Vrchlický pěkně mlčet. A učiní také nejlépe, protože pravda zůstane vždy pravdou.

K hnutí rozvodovému, o němž jsme se již dříve zmínili, přistupuje nejnověji svojí hřivnou i »Ženský svět«, orgán ústředního spolku českých žen, jenž vychází redakcí paní Terezy Novákové. V čísle 4. z 20. února 1905 podávají tu »české ženy« ministru dru. ryt. Randovi, členu komise pro reformu občanského zákonníka, různé návrhy, směřující ku zlepšení manželského práva rakouského. Především horují tu české ženy pro — obligatorní civilní sňatek. Navrhují k § 64. a 75. obč. zákona: »Zaveden buď obligatorní sňatek civilní a manželům ponecháno na vůli, aby předsevzali jej i církevně. Předpis § 64. obč. zákona — jenž zapovídá manželství mezi křesťany a mezi osobami, které nenáležejí ku křesťanské konfessi zákonem uznané — buď zrušen. K § 103. a násl.: »Manželství dodatečně i dle katolického obřadu požehnaná, buďtež prohlášena za rozlučitelná.« Tento poslední svůj návrh odůvodňuje »Ženský Svět« následovně: »Pokládáme za svou povinnost důrazně vytknouti své přesvědčení, založené na znalosti skutečných poměrů, že nerozlučitelnost sňatku podle katolického obřadu uzavřených bývá velmi zhusta příčinou těžkých mravních úhon všech těch, kdož pouty nerozlučitelnosti jsou sevřeni!« Že by rozlučitelnost mohla býti příčinou mravních úhon daleko větších, na to »Ženský Svět« nepomyslil. Řekli bychom: Dlouhé vlasy atd.,

kdybychom nevěděli, že všechny tyto návrhy »českých žen«, založené na znalosti skutečných poměrů, vyšly z rozumu pana advokáta dra. Boučka, horlivého Masarykovce. — Prof. T. G. Masaryk k témuž rozvodovému hnutí napsal v »Naší Době (ročník XII. seš. 5., únor, str. 354): »Ve Vídni ustavil se spolek rozvedených. Bude pracovat na změnu práva manželského a nepochybně se zdarem; všude, ve Francii, v Italii, v Anglii, v Rusku pojmy o rozvodu se ujasnily. Jen v Rakousku církev i stát zavírají své klerikální oči a mají raději nezřízené a absurdní poměry rodinné a manželské, nežli reformu hrubých a nepřirozených názorů kanonických!« O hrubosti a nepřirozenosti kanonických názorů nebudeme se s panem profesorem přiti, vědouce, že kanonické právo je mnohdy liberálnější než zákonodárství světská; zná-li však pan profesor kanonické právo, pak se nemusí diviti, že pro rozlučitelnost manželství, jež se zakládá na právu Božském, z Písma sv. čerpaném, má a bude míti církev katolická nejen v Rakousku, ale i jinde vždy zavřené oči! Kdyby církev jednala tak, jak by si přál pan profesor Masaryk a prohlásila se najednou pro rozlučitelnost, byl by pan prof. Masaryk zase první, jenž by jistě řekl: Církev není důsledná, zpronevěřila se svému úkolu, učení Kristovu a podobně. Kdo chce psa bíti, vždy hůl najde!

Může v Rakousku katolický kněz vejíti v manželství? V Rakousku jest kněžské svěcení (anebo složení slavných slibů v nějakém approbovaném řádu) podle § 63. obč. zákona dosud překážkou i civilního manželství, neboť zmíněný § nebyl odstraněn článkem 14. zákl. státních zákonů ze dne 21. prosince r. 1867, č. 142. ř. z., ani článkem 5. zákona z 25. května 1868, jak z pravidla obyčejné kněží-apostati se vší rozhodností dokazovati se snaží. Tato překážka v § 63. obč. zák. stanovená platí stále, i kdyby totiž kněz snad přestoupil k jinému vyznání, které třeba tuto překážku manželství neuznává, anebo kdyby snad vstoupil v nějaké manželství v cizině, jejíž zákonodárství nezná této překážky, jest přece manželství toto v Rakousku vždy neplatným a konkubinátem. O této otázce, může-li kněz v Rakousku vejíti v platné manželství, vznikla v novější době celá literatura, v níž pro možnost toho bojovali zejména bývalý kněz prof. *Brentano* ve spise »Meine letzten Wünsche für Österreich« (Stuttgart, 1895) a ve spise »Zur eherechtl. Frage in Österreich« (Berlin, 1896) a po něm u nás s dostatek známý bývalý kněz JUDr. Iška, jenž vydal roku 1896 v Bonnu spis: *Isca* (sic!), »Ehefähigkeit kathol. Geistlicher in Österreich.« Než *se stanoviska právnického* vývodům jich přisvědčiti nelze, a také odmítnutí se oběma dostalo se strany povolané, totiž od ministerského rady a prof. práv ve Vídni *Dra. Hussarka* ve spise »Kritik der Schriften Brentano's und Iska's«. Nejnověji opět pan *JUDr. Machač* ve článku Brauner k »základním právům« ústavy kroměřížské (v *Pokrokové revui*, březen, seš. 3., str. 167.) pozastavuje se znovu na tím, že nejvyšší soud rozhodl dne 9. srpna č. 11.963 — prý přes článek 14. zákl. stát. zák. z 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. i přes článek 5. pozdějšího zákona z 25. května 1868, č. 49. ř. z. — že katolický kněz ani tehdy, vystoupí-li z církve, v manželství vejíti nemůže. Podle pana JUDra Machače jest toto rozhodnutí nejvyššího soudu nesprávné, neboť odporuje prý jednak a) čl. 14. zákl. stát. zák., jednak b) čl. 5. květnového mezikonfessijního zákona z roku 1868. My však tvrdíme, že pan Dr. Machač se v té věci mýlí, třeba se jedná o věc právnickou. § 63. obč. zákona zní: »Geistliche, welche schon *höhere Weihen empfangen*, wie auch Ordenspersonen von beiden Geschlechtern, welche *feierliche Gelübde* der Ehelosigkeit *abgelegt haben*, können keine giltigen Eheverträge schliessen.« Smysl tohoto § jest: Kdo v nějaké církvi nebo náboženské společnosti, která uznává vyšší svěcení, některé z vyšších svěcení přijal, anebo kdo v nějakém řádě slavné sliby učinil, nemůže v žádné státně platné manželství vejíti, *ať již dotyčná církev ze své strany vyšší svěcení za překážku rozlučující uznává nebo ne.* Vyšší svěcení je dle tohoto § překážkou rozlučující pro kněze jak církve katolické, tak arménské, řecké i nesjednocenné, třeba řecká církev překážku svěcení (impedimentum ordinis) nepokládá za rozlučující (dirimens), a jest tedy impedimentum ordinis v církvi řecké překážkou rozlučující (t. j. nedávající vůbec vzniknouti v žádném případě pravému manželství) pouze — podle zákona občanského (civilního!) Překážka manželství v § 63. obč. zákona obsažená zakládá se — jak z historického vývoje tohoto § patrno — *ne na předpisu církve*, ale na občanském zákonu. Přijetí vyššího svěcení má dle předpisu občanského zákona ten zvláštní právní účinek, že duchovní, kteří vyšší svěcení právoplatně přijali, jsou neschopni vejíti v manželství. Tedy na skutečnosti právoplatného přijetí vyššího svěcení zakládá občanský zákonník účinek ten, že kněží nejsou schopni, způsobilí vejíti v platné manželství. A právní následky, dle positivního práva k nějaké skutečnosti se upínající, mohou jen tehdy býti odstraněny, když positivní právo opět

jiným skutečnostem přikládá takový účinek, jímž nastouplé právní následky možno odstraniti. To však občanský zákonník vzhledem k impedimentum ordinis *nikde nečiní*. Zákon nepraví nikde, nastane-li ta neb ona skutečnost, pomíjejí právní účinky přijetí vyššího svěcení. Proto ani *vystoupení* duchovního s vyšším svěcením z katolické církve *není* žádnou skutečností, kteréžto by positivní právo přikládalo ten účinek, že by ji právní následky přijetí vyššího svěcení mohly býti odstraněny. To se nestalo ani článkem 5. zákona z 25. května 1868 čís. 49. ř. z. jak neprávem míní pan Dr. Machač! Tento článek 5. květnového zákona zní: »Změnou náboženství ztrácí se všechna *společenská práva* opuštěné církve nebo náboženské společnosti na vystupujícího, rovněž nároky tohoto na onu.« Avšak k tomu podotýkáme, že neschopnost duchovního s vyšším svěcením k uzavření manželství, jak ze vzniku § 63. patrno, zakládá se na positivním státním zákonu a *státní zákaz nesmí se činiti společenským právem církve!* Tím méně lze ovšem správně se domnívati, že by snad § 63. obč. zákona odstraněn byl článkem 14. stát. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 čís. 142. ř. z., který mluví *povšechně* o svobodě náboženské. Speciální ustanovení § 63. tímto zákl. zákonem zůstalo přece nedotčeno: »lex posterior generalis non derogat priori speciali!" Tento názor náš zastávají — proti Dru Machačovi — i právnické autority, jako profesor práv na německé universitě *Krasnopolsky* (Zur Auslegung des § 63. des a. b. G. B. 1895; *týž* v Archivu für kathol. Kirchenrecht 1895, str. 456.; *týž*, Das Ehehindernis der höh. Weihen nach österr. Recht, Mainz 1896 zugleich Abwehr gegen Brentano). Sr. k té věci i *Dr. Laurin*, O bezženství a manželství duchovních, 1878; *Dr. Gaugusch*, Das Ehehindernis der höh. Weihe, Wien 1902, str. 56. násl.; rovněž prof. práv university Lvovské *Ernest Till* ve spisu svém »Wykład austr. prawa małżeńskiego osobowego i majątkovego« (1901) tvrdí, že kdo přijal vyšší svěcení, nebo složil slavné sliby, nemůže již nikdy s ohledem na § 63. v manželství vejíti, i kdyby přestal býti duchovním a třeba změnil vyznání; neboť překážkou manželství jest tu sám *fakt* obdržení vyšších svěcení, *nikoliv stav duchovní*, a proto opuštění jeho nemá ohledně oné překážky žádného významu. Rovněž vystoupením z řádu nezruší se překážka slavných slibů, aniž pomine snad zrušením řádu samého! I kdyby tedy kněz katolický dostal od papežské stolice dispens z této překážky manželství, což jest možno — nemůže přece v Rakousku vejíti v manželství, poněvadž obč. zák. této dispense nezná! Kanonické právo je tu liberálnější než občanský zákonník! Nový uherský manželský zákonník z roku 1894 však již stanovil: »Ohne Einwilligung der kirchlichen Obrigkeit ist demjenigen eine Ehe zu schliessen verboten, welcher nach den Regeln jener Kirche, zu welcher er gehört, wegen der kirchlichen Ordnung oder wegen des Gelöbnisses eine Ehe nicht schliessen kann.« Tedy ani nový uherský manželský zákonník překážku tuto úplně neodstranil, ale učinil ji pouze impediens (t. j. pouze překážkou manželství *zakazující*). Že by nastávající revisí občanského zákonníku § onen snad byl odstraněn, lze skoro pochybovati, právě tak jako lze mysliti, že při vší horlivosti liberálních kruhů, zůstane asi — z politických příčin — manželský zákonník vůbec nedotčen. Že § 63. jinak odporuje ovšem duchu moderního bezkonfessijního zákonodárství jest na bíledni, ale že by odstraněn byl již zmíněnými zákony, jak míní pan Dr. Machač, potvrditi nelze, ba naopak přiznati musíme, že svrchu uvedené rozhodnutí nejvyššího soudu bylo *právnicky* správné. *H.*

Katolicismus a filosofie. Prof. Krejčí napsal ve článku svém »Aug. Smetana v boji o náboženství« v »*České Mysli*«, roč. V., seš. 3. z 1. května 1905, str. 167: »Smetana studoval filosofii a jal se přemýšleti a dospěl k přesvědčení, že katolictví a filosofie se nesnášejí, protože filosofie jen hledá a hledá, kdežto katolictví má všechno nalezeno. Kdo však ještě hledá, když byl vše našel, je zrovna takový bláhovec, jako katolík, jenž chce býti filosofem, a filosof, jenž chce býti katolíkem . . « Fakt, že bylo množství opravdových filosofů a při tom věrných katolíků — paušalními a dávno již otřepanými frázemi odstraniti nelze.

Úsudek o knězi. »*Stráž na Cidlině*«, neodvislý list zájmů společenských, hospodářských a politických, vycházející v Novém Bydžově, přináší následující zprávu z Lužce (roč. XII., číslo 9. ze 6. května 1905): »V neděli 16. m. m. rozloučili jsme se navždy s naším milovaným kaplanem P. Hrnčálem. Úžasným takřka chvatem uprchlo těch několik málo blahých chvil, co bylo nám popřáno s občanem tak vznešeného a šlechetného srdce strávití! Po všechen ten jen kratičký čas vlévala jeho výmluvná ústa balsám na rány všem a zvláště těm, kterým vezdejší život v samém utrpení je osudem tráviti . . . Byl vzorem kněze a získal si ten dobrý kněz lásku veškerého lidu nevylíčitelnou, což bylo zřejmo, že doprovázelo jej sta a sta ctitelů se srdcem truchlivým a nejeden se slzou v oku k věčnému

odpočinku. Douťáme, že dlouho asi bude jméno jeho zapsáno zlatým písmem v srdci každého občana a že každý zachová mu lásku nehynoucí.« Při dnešním všeobecném takřka antagonismu vůči kněžstvu zaslouží tato vzpomínka na milovaného kněze jistě povšimnutí!

»Volná myšlénka«, časopis volných myslitelů českých, počal vycházeti prvním květnem redakcí socialisty Myslíka. O programu nového tohoto časopisu netřeba se šířiti. Hlavním bodem jeho jest: »Potírání klerikalismu, to jest každého násilnictví na myšlénkách neb jejich nositelích ve prospěch jakéhokoli dogmatu..« Pozdravný telegram k vydávání tohoto nového plátku obstarali si volní myslitelé od známého Haeckela, jenž napsal: »Přeji Vám upřímně nejlepšího zdaru v zájmu pravdy, osvěty a osvobození od tyranie pověry a kněžstva.« V tomto prvém čísle obsažen jest též článek soudruha Modráčka »K dělnickému svátku« (str. 7.), v němž píše: »My Čechové světíme klidem práce dva svátky národní: Jana Nepomuckého a knížete Václava. První světec (alespoň svatá legenda o něm) byl vybájen jezuitskými mozky a národu vnucen proto, aby zapomněl na kacířského Husa. Oslavuje-li podnes český lid tohoto svatého jezuitu jako patrona národního — za vlády našich svobodomyslných mladočechů — pak vlastně neoslavuje nic jiného než katolickou protireformaci s jejími Koniáši, která národ náš uvedla na pokraj záhuby, jej zničila fysicky a mravně . . .« Na konec brojí »Volná myšlénka« proti zvýšení platů kněžstva a dává návod k vystoupení z církve . . . To jest ta celá volná myšlénka. Nebýt té zpropadené církve, nemohli by volní myslitelé existovat a páni Modráčkové a Myslíkové neměli by co psát . . .

Ze starší školy básnické. Starý náš Heyduk nemůže nijak zapomenouti zlatých dobrých časů, kdy se pohodlně veršovávalo o Žižkovi, Poděbradovi, o Koniášovi, Korvinovi atd. atd. a kdy se těmto veršům tleskávalo. Dnes tuto školu »básnickou« vystřídala »moderna«, jež zas nedostižně opěvá všecko, co je contra sextum, a jen tu a tam ozve se veršování s »historickým« motivem. »Zvon« (v čísle 20.) má takovou »báseň« — Klement XIV. »Ganganelli« žehná světu místo co by měl »na velkonoční hod v chrámě klnout kacířům, jak toho žádá jesuitů svod«. Papež žehná, ale »za sloupem dva černí mnichové se radí«, mnichové z »tajemného řádu«, »Loyolova to řádu«, »z družstva jesuitů«, kteří »při popravách jinověrců klnou«. Teď »klne» papež jim. Lid jde z chrámu a pochvaluje si: »vyřknut nad černými soud«. Ale jeden z těch černých tam za sloupem »se smíchem úšklebným šepce: zde v lahvičce cosi mám«. A než se rok s rokem sešel, Klement byl v Pánu. — Ta flaštička mu tam pomohla. I »Naučný Slovník Ottův« praví, že pověsti o otrávení papežově jsou »ceny pochybné«, ale naši pěvci si raději škodí, vždyť jde jen — o jesuity. *L. † x.*

Pochoutka. Nervy dnešního »literárního« a divadelního publika jsou již tak otupělé, že třeba podávat jen nejsilnější kaviár, má-li se jím trochu otřásti. Dnes ne každý zločin obyčejný hodí se do »umění"; to už musí být zločin zvlášť kvalifikovaný, aby vzbudil pozornost v divadle a kniha aby šla na odbyt. Tak nějaké tajnosti z klášterů a pod., to přece ještě upoutá. Bědá básníku, který toho nedovede. — O pověstné divadelní hře »Bratři Svatobernardští« od odpadlého kněze Ant. Ohorna píše »Zvon« (čís. 20) takto: »A. Ohorn vylovil (?) ze svého života (spíše »nitra«) hru »Bratři Sv.«, která po dvojím zákazu censury (to jest přece něco!), vyvolaném zakročením (slyšte!) vídeňského arcibiskupa Gruschy a zrušeném (slyšte, slyšte!) odstoupivším min. předsedou Körbrem, byla konečně sehrána ve vídeňském »německém lidovém divadle«. Premiera hry dne 9. ledna byla řadou demonstrativních (to věřím!) projevů (rozuměj: socialisticko-židovských) pro autora, který vykreslil v kusc několik skvostných (jak to — zvoní!) klášterních figur . . .« »Zvon« také »myslí«, že »má hra nejen značnou divadelní účinnost, ale i poměrnou literární hodnotu« . . . To si zas jednou farizeové pochutnali »na nízké mysli klášterníků«! — vivat sequens! *L. † x.*

Úsudek o orthodoxním protestantismu. Prof. D. H. Holzmann v Strassburku zabývá se v nejn. »Protestantenblattu« agitací proti berlínskému liberálnímu protestantskému kazateli Fischerovi a poukazuje k tomu, že nynější orthodoxní a dogmatičtí positivisté od starého dogmatu právě tak jsou vzdáleni jako kazatelé liberální. Píse při té příležitosti: »Es ist und bleibt eine grobe Unwahrheit, eine absichtliche Täuschung des grossen Laienpublikums, wenn behauptet wird, dass orthodoxe Bekenntnis stehe, abgesehen vom liberalen speziel protestantenvereinlicher Lager überall in Kirche und Theologie unversehrt und unangefochten da. Vielmehr erweist sich das alte Dogma als allenthalben brüchig, und innerhalb eines engeren Bezirkes kirchlicher Mauern wird zurzeit die Debatte über seine Ersetzung

durch ein »neues Dogma« ebenso eifrig, nur nicht so laut, geführt wie ausserhalb jener Mauern die Frage nach einem überhaupt »undogmatische Christenthum« angeregt und besprochen wird. Alle Klagen aber, welche von Seiten der Orthodoxen gemeinsam und öffentlich gegen die Liberalen erhoben werden, erheben sie, wenn sie mehr unter sich sind, in anderen Formen und Wendungen auch wieder einer gegen den anderen. Das ist wohl begreiflich und ganz in Ordnung. Wenn man aber gleichwohl der Gemeinde gegenüber dergleichen tut, als sei man völlig überrascht durch schrille und grelle Töne sonst in der ganzen Kirche und Theologie unerhört, angestimmt nur von protestantenvereinlichen und sonst wie liberalen Neuerern, so streut man den Leuten Sand in die Augen und betreibt ein unehrliches, entwürdigendes Geschäft. Das nur sollte hier konstatiert werden!« V Německu je protestantismus na ruině a k nám páni pastoři jezdí reformovat! Proximus ardet Ucalegon!

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. — *Nový okružní list sv. Otce Pia X.* vydán byl biskupům italským. Jedná o činnosti křesťanských demokratů. Sv. Otec vyzývá duchovenstvo, aby zakládalo sdružení, v nichž soustřeďovaly by se všecky katolické svazy hospodářské. Vyzývá katolíky v Italii, aby se súčastnili veřejného politického života na prospěch křesťanské civilisace a hmotného blahobytu obyvatelstva. Církev vždy dokázala svou schopnost přizpůsobit se časovým potřebám občanské společnosti a vždy při tom zachovala neporušenost víry i mravů. Katolíci sdružení v hospodářských sdruženích a účastnící se veřejné správy musejí si být vědomi svoji podřízenosti vůči svrchovanosti církve, ale pokud se pozemských zájmů týče, mají mít co největší svobodu. Sv. Otec kárá ty, kdož těchto zásad dbáti nechtějí a vyzývá duchovenstvo, aby se zdržovalo strannických bojů. Na konec uděluje biskupům, duchovenstvu i lidu své požehnání. — Prakticky znamená nejnovější okružní list sv. Otce odvolání známého »non expedit«, jímž zakazovalo se katolíkům v Italii súčastnit se sněmovních voleb a dále jest snahou docílit dohodnutí mezi křesťanskými stranami v Italii. Přáním sv. Otce jest, aby se v Italii utvořil katolický střed po vzoru středu katolického v Německu, jejž sv. Otec v encyklice své výslovně chválí. — *Papež a mikado.* Papež Pius X. poslal japonskému císaři vlastnoruční list, v němž mu děkuje za to, že dovolil katolickým misionářům usídliti se v Mandžurii a byl jim v tom nápomocen. — *Liberální německý tisk o Piu X.* »N. Fr. Pr.« věnuje události, že Pius X. dne 2. června dožil se věku žalmistova, článek, v němž praví, že dvě léta už Pius X. sedí na stolci Petrově a že jde prostřední cestou mezi Piem IX. a Lvem XIII. Mezi římskými kardinály byl benátský patriarcha Sarto nejprostším. Když zvolili ho 4. srpna 1903 50 hlasy papežem a kardinál-děkan Oreglia di S. Stephano se ho ptal, přijímá-li volbu, odpověděl: »Musím-li kalich tento píti, staň se po vůli Boží!« Když později se ptali nového papeže, podrží-li kuchaře, který vařil Lvu XIII., odpověděl Pius X.: »Co pak je potřeba kuchaře pro talíř makkaronů?« — Pius X. jako papež zůstal věren své minulosti: vyrostl z rodičů velmi chudých, jako kaplan v Tombolu a jako farář z Salzanu byl velmi chudým. Chudobě a prostému životu zůstal věren i jako kanovník trevizský, jako biskup mantovanský a jako patriarcha benátský. K vůli chudým nejednou poslal do benátské zastavárny svůj skvostný prsten . . . Pius X. záhy ztratil svého otce, matka mu zemřela, když se stal kardinálem. Nápis, který nebožce dal na kámen napsati, praví: »Markéta Sansonova, vzor manželky, která po úmrtí manželově statečně vychovala svých devět dětí a která roku 1894 skončila svůj život, plný práce a obětí.« — Srdce Pia X. jest velmi vřelé a milosrdné a zvláště přeje chudým a dělníkům. U něho politika jest na místě druhém: s Italií ani se nesmířil, ani ji neprovokuje; zachovávaje stanovisko Pia IX. a Lva XIII., jest konciliantní a osobně milý. Nastoupil na stolec Petrův v témž věku jako Lev XIII. — stár 68 let. — Za dvě léta své vlády, nemaje příležitosti, nevykonal činů velikých, ale svými »motu proprio«, svými encyklikami a svým chováním ke Francii, jež trhá se od církve, dost ukázal své smýšlení a svůj rázovitý duševní profil.« — *Trochu francčtiny.* V těchto dnech měl kardinál Lecot, arcibiskup z Bordeaux, slyšení u Pia X. V nejbližším okolí papežově vzbudila tato návštěva — jak »Br. Morgen Ztg.« píše — zvědavost. Za posledního konklave seděl totiž francouzský kardinál po delší dobu vedle tehdejšího kardinála Sarto, jejž neznal a jejž

oslovil francouzsky: »Vaše Eminence je jistě Italem?« načež Sarto odvětil latinsky: »Nemluvím francouzsky. Jsem patriarcha benátský!« »O — pravil Francouz — pak nebude Vaše Eminence jistě nikdy papežem. Neboť papež musí znáti francouzsky.« Tato krátká zábava konala se v nejlepší formě. Jistě kardinál Lecot kolikrát na rozmluvu tu si vzpomněl, ježto jeho proroctví tak špatně se vyplnilo a jistě tanula mu rozmluva na mysli, když v těchto dnech stoupal na scala regia, aby prokázal papeži svou reverenci. — Kdo ale popíše jeho úžas, když Pius X. přijal jej nejen s velikou přívětivostí, ale především pozdravil ho bezvadnou francinou. Zábava mezi oběma církevními knížaty konala se po přání sv. Otce francouzsky. a když Pius X. úžas kardinálův seznal, pravil se smíchem: »Dle Vašeho výroku v konklave musil jsem se po volbě papeže přece jen trochu namáhati, abych se naučil pro papeže tak potřebné řeči aspoň trochu.« V pravdě učí se Pius X. denně francině, učitelem jest jistý mnich. Sekretář sv. Otce Merry de Val mluví s Piem X. jen francouzsky. — *Slovinští studující u papeže.* Slovinští studující vyjeli z Lublaně rychlíkem přes Rjeku a parníkem do Jakinu a do Říma. Na Rjece se připojili k uherským a chorvatským studujícím. Se žáky putovali jich profesoři dr. Svetina, dr. Perne a katecheta Čadež. Ve věčném městě se zdrželi pět dní, avšak přece si prohlédli všecky památnosti, poněvadž čas byl dobře rozdělen a měli výborné vůdce. Slovinský díl vedl dr. Laczó z Pešti, který studoval v německé kolleji a jest výborným znatelem památek římských. Na velkonoční pondělí byli přijati papežem. Přítomno bylo přes 200 studentů středních škol s jich profesory v Klementinské kapli ve Vatikánu. Mohutné »Živio!« ozývalo se sálem. Papež přívětivě pokynul, aby žáci vstali. Po příslušném pozdravu vůdce dra. Pokorného poděkoval sv. Otec takto: »Děkuji vám, že jste přišli do Říma přes mnohé překážky, které působí dlouho trvající putování. Váš příchod jest srdci mému příjemnou útěchou, poněvadž jím dáváte na jevo synovskou oddanost sv. církvi i stolici sv. Petra. Upřímně prosím Boha, aby vás ochránil a potvrdil v tomto duchu a varoval všech nebezpečí, které hrozí mládeži v nynější době. Žehnám vám i vašim studiím i vašim snahám. Když přijdete domů, oznamte, že žehnám také vašim rodičům, příbuzným a všem vám drahým známým.« Sv. Otec pak jim všem udělil požehnání a šel po řadě vedle všech a dovolil každému, aby políbil prsten na ruce. S některými hovořil několik slov. Zvláště rád prodlel mezi Slovinci, kteří ho znova pozdravili »Živio«. Pak se odebral papež do druhé dvorany, kde jej čekala skupina dam a pánů. — *Polští studující v Římě.* Nedávno odejelo ze Lvova přes 400 studujících ze všech středních škol haličských za vedení svých učitelů. Studující jeli přes Rjeku, Opatiji a Jakin do věčného města a byli přijati nadšeně papežem Piem X. Zemská školní rada dala profesorům ochotně dovolenou a sprostila žáky na ten čas vyučování. Pouť tato byla v pravdě velkolepou a měla nehynoucí účinek na mysl mládeže.

Úmrtí. V Mnichově zemřel po delší chorobě vynikající člen řádu dominikánského, učenec jména světového P. Jindřich Denifle, podarchivář vatikánský, generální definitor svého řádu, známý zvláště z poslední doby svými kritickými spisy o Luthrovi. Zesnulý narodil se r. 1844 v Imstu v Tyrolích, do řádu dominikánského vstoupil ve Št. Hradci, r. 1869 poslán byl do Říma. Když vatikánský archiv byl od papeže Lva XIII. otevřen, jmenován byl P. Denifle podarchivářem. Zesnulý vydal několik učených spisů po německu a francouzsku. V posledních letech měl prudké polemiky s Harnackem a jinými protestanty pro své kritické studie o Luthrovi. Nedávno jmenován byl od anglikánské university v Oxfordu spolu s knihovníkem vatikánským jesuitou P. Ehrlem čestným doktorem. R. i. p.

Luther a cambridžská universita. Dominikán Denifle, nedávno v Mnichově náhlou smrtí zachvácený, jmenován byl od anglické university v Cambridge čestným doktorem. Vzbudilo to tím více podiv, ježto P. Denifle musil pro své dílo o Lutherovi snášeti od protestantů prudké výčitky. Nyní sděluje se však ještě zajímavější věc. V promoční formuli, připravené k vyznamenání P. Denifleho, výslovně bylo uvedeno, že vyznamenání toho dostává se učenému Dominikánu pro jeho dílo o Lutherovi. Sama protestantská universita dala tím Deniflemu a jeho badatelské píli nejlepší vysvědčení nic se neohlížejíc, že Luthera vylíčil tak, jakým on ve skutečnosti byl.

Adam Latschka †. V Purkersdorfu u Vídně zemřel farář Adam Latschka, známý pode jménem »socialní farář«. Byl jedním z prvních pracovníků na poli socialním, založil četné spolky dělníků a dělnic, útulny, sirotčince atd. Také v češtině vyšla sbírka jeho »Socialistických kázaní«. Od roku 1891 byl členem obecní rady vídeňské a náležel k nejlepším oporám Luegrovým. O křesťanské probuzení Vídně má zesnulý veliké zásluhy.

Katolický biskup a tisk. Známo jest, že v Německu a ve Francii biskupové pochopili důležitost katolického tisku a že jej podporují, seč jsou. Soc.-demokratický list »Vorwärts« přináší doslovnou řeč mohučského biskupa dra. Kirsteina, který v Bretzenheimu pravil k shromážděným věřícím, že jest povinností manželky, aby se starala o to, co muž její čte. Najde-li špatný list, ať tak dlouho nepovolí, dokud muž její špatného tisku se neodřekne. Muži prý budou se zlobiti z počátku, konečně však zvítězí manželčina domluva. Špatný tisk nesmí se v rodinách trpěti hlavně z ohledu na děti. (U nás musí v radikálních rodinách školní děti předčítati »Zář« a »Právo Lidu« a ostatní rudé tiskoviny, jež otec doprovází náležitým výkladem. Účinky této socialně-demokratické výchovy jeví se zřejmě ve škole a v chování mládeže na ulici. Zeptejte se na to učitelů a školních rad v pražských předměstích a dovíte se překvapujících podrobností, jak rodinná výshova pracuje proti výchově a kázni školní.)

Dr. Aug. Fischer-Colbrie, košický biskup — koadjutor, je po dlouhých dobách zase jediným biskupem na uherském Slovensku, jenž k věřícím mluví jejich mateřštinou. Není rodem Slovan, ale naučil se slovensky, aby mohl lidu kázati. Jak vděčni jsou mu za to katolíci na Slovensku, ukazuje dopis z Malého Sabinova ve skalických »Katolických Novinách«, kde píše se mezi jiným: »Dožili sme sa aj tejto dávnej žiadosti, že Boh poslal nam pastiera nového, muža milého, v osobe dp. pomocného biskupa. Len tak se mohlo stať, že veriaci sabinovského dekanstva učastní boli sv. birmovania, čo už od 16 rokov očakávali. 16. t. m. o pol 8. hodine osv. p. biskup držal sv. omšu, kedy kostol bol národom preplnený a spievaly sa milé slovenské piesne. Po sv. omši bola kázeň, v ktorej p. biskup dokázal, že miluje svojich veriacich, že ich neopustí, lebo je skutočný pastier jejich! Zahanbil všetkych maďarisatorov, ktorí z tej istej kazatel'ne kázali Slovákom maďarsky! Kázal nám teda v našej milej a tak potupovanej slovenskej reči. Jeho zlatá slova tak radostne dojaly veriacich! Boly to vskutku slova pastiera!«

P. Hartmann věnoval císaři Františku Josefovi jednu z nejnovějších svých skladeb, »Večeři Páně«. Císař dal tuto uložiti do dvorní knihovny a prostřednictvím rakousko-uherského vyslance u svaté Stolice udělil P. Hartmannovi rytířský kříž řádu Františka Josefa.

Nový mandarin. »Osserv. Romano« sděluje: Čínská vláda propůjčila zasloužilému o víru katolickou frateru Efremu Giesenovi z řádu Františkánů a apošt. vikáři v Severním Šantungu hodnost mandarina. Frater Efrem náleží k řádové provincii hollandské; r. 1868 narodil se v Amsterodamě, stal se později misionářem a r. 1902 konsekrován na biskupa. Vyznamenal se svou neohroženou myslí při všech pronásledováních se strany boxerů a obhájil hrdinsky svůj houfec vyznavačů víry katolické. Při tom střelen byl do prsou a šavlí řat do hlavy — po ranách dosud má jizvy.

Sigmund Halka hrabě Ledóchowski zvolen byl za nesídelního kanovníka v Olomouci. Hrabě Sigmund Ledóchowski je synovcem zesnulého kardinála Mečislava Ledóchowského. Narodil se 21. ledna 1861 v Solnohradě. Byl členem řádu jesuitského; r. 1887 vysvěcen byl na kněze. Jako člen jesuitské koleje v Praze založil ochranný spolek pro nedospělou mládež »Patronát mládeže«. Chtěje se mu zcela věnovat, vystoupil z řádu jesuitského a žije dosud v Praze jako ředitel »Patronátu mládeže«. Nový kanovník jest úplně mocen jazyka českého a při posledním Mariánském kongresu v Praze pronesl úchvatnou řeč pro své dílo Patronát mládeže.

Nový rektor českého vysokého učení Karlo-Ferdinandova. Při poslední volbě rektora magnifika c. k. české university Karlo-Ferdinandovy zvolen byl jednomyslnou volbou na příští rok studijní J. M. dr. Ant. Vřešťál, c. k. profesor mravouky na téže universitě a kanovník kapituly u Všech Svatých. — Nově zvolený p. rektor narodil se 23. října 1849 v Praze, kdež studoval na gymnasiu na Malé Straně pod ředitelem Kavkou a theologii na tehdáž nerozdělené universitě pražské. Vysvěcen byl 17. dubna 1872, nastoupil jako domácí učitel v domě J. J. Karla kníž. Schwarzenberga, po té od r. 1877—1890, přes 13 let, byl vychovatelem v rodině nejv. maršálka Jiř. kníž. Lobkovice. V době té byl (r. 1884) povýšen na doktora theologie. Roku 1890 byl suplentem na nerozdělené fakultě theologické, rok na to, 1891, jmenován u příležitosti zřízení fakulty české mimořádným profesorem a konečně r. 1895 jmenován řádným profesorem. V obdobích 1896 až 1897 a 1902—3 byl děkanem. Roku 1900 jmenován Jeho Veličenstvem kanovníkem kapitoly u Všech Svatých na Hradčanech. Řadu let působí jako rada duchovního soudu. Jako profesor mravouky na theologické fakultě získal si záhy všeobecné vážnosti svých posluchačů, jichž srdce otevřel si vždy laskavým stykem a uhla-

zeným vystupováním, a jimž seriosnosti a věcnosti výkladů studium katolické mravouky co nejvíce usnadňoval. Profesor dr. Vřešťál je i literárně činným a uložil četné práce své v »Časopisu katol. duchovenstva«. Ve výborné »Vzdělavací knihovně katol.« vydal cenný spis »Lichva a úrok«. Jak se dovídáme, pracuje nyní na obšírnější české morálce, ze které již v letošním 4. čísle »Casop. k. d.« malou ukázku uveřejnil. Nově zvolený pan rektor jest však vedle literárních prací na poli theologie (zvláště mravouky) širší veřejnosti znám i svými pracemi a stálým studiem ve vědách matematických, jež s oblibou pěstuje. Tak na př. uveřejnil práce: O řadách potentiálních, O magických čtvercích a j. menší pojednání. — Blahopřejeme a také doufáme, že nový pan rektor, jehož volbu jeho posluchači jistě radostně uvítají, nalezne i u příslušníků ostatních fakult stejné úcty a přichylnosti, jaké se těší pro své vzácné vlastnosti u svých.

Echo z Afriky. Redakcí Jar. Hrabačky, roč. VI. č. 7. — Čtu, čtu s pohnutím celé číslo, ale na konci div neslzím. Misionář končí: Svěsil jsem hlavu a ptal jsem se tiše: A co bude po vašem návratu? Po návratu? řekla Kristina lehce se chvějíc, po návratu? Ach! . . . Ale co na tom? Rány přejdou, ale Ježíš zůstane. Oč se jedná? Čtyři křesťanské dívky chtěly na svátky velikonoční do misie, aby mohly přijati svátostného Spasitele, ale pohanský jejich otec je za to ztrýznil a když mu přece unikly, čeká je nová trýzeň zase . . . Ale co na tom, praví jedna z nich — rány přejdou, ale Ježíš zůstane! Jak hluboká to víra černošské dívky! A na jiném zase místě popisuje biskup, jenž se ubírá do Afriky, jak ho tam nadšeně vítají, jinde, jak slavili misionáři s černochy slavnost Neposkvrněné Panny Marie a jinde opět, kterak oslavovaly filiálky svátek naší milé matky dobré rady a konečně poukazuji na zajímavý denník vrchní ředitelky, hr. Ledóchowské, kam vkládá památné události družiny, sběhlé v Římě. — Echo skýtá krásné, ušlechtilé, zajímavé a dojemné čtení. V každém čísle je něco nového a vábného. Vezměte a čtěte!

Sv. Vojtěch, apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. Red. P. Meth. Vojáček O. S. B., hlavní spolupracovníci faráři Vl. Hálek a Filip Jan Konečný. — Po básni Prokopa Zaletěla: Svatí Cyril a Methoděj vysvětlují se svátky měsíce července s přiměřenou aplikací pro čtenáře. — Pěkně se vysvětluje dále význam křestního sv. patrona a jak má býti svěcen jeho svátek. — Neméně poučné jest pojednání o manželství dovoleném a hříšném a poučení o božství Ježíše Krista. Toto všecko jest dobré a užitečné, ale oživujícím kouzlem působí tu zvláště dva články: Však mně ruka neupadne a Husiada. Oba články jsou psány abych tak řekl po Brynychovsku, živě, poutavě a přesvědčivě. Husiada jest pravou perlou tohoto čísla a bez dojmu na čtenáře nezůstane. Kéž by autor v podobných článcích pokračoval, sv. Vojtěchu by tím velice prospěl.

Křesťanský Dělník, orgán katol. jinochů a mužů, řízený p. Frant. Waldmannem, dokončil krásným doslovem III. ročník. Mezi jinými články, jejichž obsah tuto pro omezenost místa pomineme, zmiňujeme se toliko o Průvodci učňův a zároveň křesťanském učni. Autor p. Fr. Waldmann, jenž tu podal již tolik krásných a praktických poučení, klade učni do úst otázku: ó kdybych byl, ó kdybych měl, ó kdybych mohl! Učeň si myslí: kdybych byl již tovaryšem, kdybych měl doutníky, kdybych mohl do hostince atd. atd. a autor krásným výkladem mysl jeho upokojuje a na dobrou cestu vede. — »Křesť. Dělníka« z plna srdce doporučujeme a poukazujíce na projev výboru družstva Vlasť ve spolkových zprávách na konci tohoto čísla uveřejněný, prosíme, aby abonenti a dárcové na krytí deficitu jeho libovolnými dary přispívali. Redakce a administrace Křesť. Dělníka je v Praze čp. 1538-II.

Císař Vilém o křesťanském manželství. Císař Vilém při svatební hostině dav za příklad svému synu a jeho choti Cecilii královnu pruskou Louisu a Viléma I. a Bedřicha, dodal: »Vaše domácnost buď založena na Bohu a Spasiteli. Jako Spasitel byl nejvýznačnější osobností, která na zemi zanechala památku nehynoucí, jež v srdcích lidských stále žije a nutí nás, bychom žili jako Kristus, tak i vy nápodobte Vykupitele ve svém životě, čímž splníte tradice mého domu.« Císařova řeč působila na přítomné hlubokým dojmem.

Císařské vyznamenání řeholnice. Velebné matce Marii Pavlíně Burdové, představené kláštera Voršilek v Praze, udělil císař za mnoholeté působení při křesťanske výchově dívek zlatý záslužný kříž s korunou, který ji v úterý dne 4. t. m. o 8. hodině ranní slavnostně byl odevzdán.

Výkonný výbor Marianského kongresu konstituoval se a zvolil za předsedu J. Osv. Vojt. hr. Schönborna, místopředsedou kanovníka Manlíka, za jednatele

prof. Václ. Müllera a prof. Hilgenreinera, pokladníka red. Tom. Škrdle a zapisovatele red. Václ. Myslivce.

Organisace švýcarských katolíků. Vlastně by se mělo říci reorganisace, provedená za účelem jednotného postupu. Dosavadní spolky socialní, charitativní, školské, vědecké, studentské, tiskové a j. utvořily společný šik, nazvaný »Lidový spolek«. Ústřední výbor sestává ze 79 členů a tvoří jakýsi katolický parlament, z něhož sestaven jest výkonný výbor, jemuž přiděleni jsou sekretáři spolků a svazů. Organisace zahrnuje všecky tři švýcarské národnosti: německou, francouzskou a italskou.

»Klerikálové — toť nepřítel!« Ve Vídni dostavuje konvent Milosrdných bratří novou část nemocnice, která nyní bude míti rozměry 7023 čtverečných metrů. Nemocnice Milosrdných bratří jest zařízena pro 600 nemocných. Rozpočet na přístavbu byl 860.000 kor., byl však o 200.000 kor. překročen — tento peníz vypůjčil si konvent na své jméno a dovolává se nyní zámožných dobrodinců, aby mu pomohli nésti břímě dluhu.

Nový pensionát. Sestry III. řádu sv. Františka z mateřince ve Slatiňanech u Chrudimi zařizují nový pensionát pro dívky v hraběcím schönbornském zámku v Dlaškovicích u Třebenic, který otevrou počátkem nového školního roku 1905—6. Pensionát je v rozkošné krajině zvané právem »českým rájem« a obklopen je rozsáhlým parkem. S pensionátem bude spojena dívčí pokračovací a hospodyňská škola s oddělením českým a německým, kde literárnímu a hudebnímu vzdělání chovanek, jakož i všem druhům ženských ručních prací, vedení a ostarávání domácnosti věnována bude osvědčenými řádovými silami obzvláštní péče. Jazyku německému budou se chovanky učiti na základě mateřštiny, při čemž konversaci bude věnována zvláštní péče.

Nové dívčí české gymnasium zřízeno má býti v domě čp. 587 na Král. Vinohradech č. kat. 517·6. Dům ten koupila Kongregace školských sester III. řádu sv. Františka s mateřincem v Slatiňanech, jehož velebnou matkou jest M. M. Hyacintha Zahálková, a to od p. Václava Kotzuma za 76.000 K.

Spolek »Freie Schule« ve Vídni vyvíjí značnou činnost a založil již v řadě okresů své odbočky. Vrchním řiditelem celé agitace tohoto zednářského spolku jest stále ještě baron Hock, člen nejvyššího správního soudu, pocházející ze židovské rodiny. Zednáři v Rakousku připravují se nepochybně k soustavnému útoku na křesťanský ráz v Rakousku, pokud se jim nepodařilo jej setříti v letech šedesátých a sedmdesátých.

»Katolické« Rakousko a protestantské Prusko. Nákladem ústředního odpadlického orgánu »Wartburgu« vydané letáky a brožury byly v Prusku zakázány. Jsou to m. j. následující: 1. »Nejnovější katol. hnutí za účelem osvobození papežství«, 2. »Rak. hnutí ‚Pryč od Říma!'«. »Hnutí ‚Pryč od Říma!' ve Štýrsku.« Tyto spisy sepsány byly pověstným pastorem Bräunlichem, z Rakouska pro své štvaní vypovězeným. Vedle nich zakázány byly v Prusku ještě dva spisy pastorů Morina a Everlinga. »Wartburg« velice se horší na zákaz a píše: »Veškeré tyto spisy smí ve spolkových státech německých, většinou katolických, šířeny býti, v ryze katolickém Rakousku s jedinou výjimkou, jen v Prusku nestydí se úřady vyhověti přání, vyslovenému v městě svatého roucha (Trevír) a výtečné (!) tyto evangelické spisy v krajích protestanských šířiti zakazují.« — Zajisté charakteristické. Protestanské Prusko zakazuje šíření štvavých odpadlických spisů, ale »ryze« katolické Rakousko si to učiniti netroufá. K tomu není věru potřebí dalších poznámek.

Protektorát Francie na Východě rozpadá se v nivec, a to jedině a výhradně chybou a vinou francouzské vlády. Sv. Stolice a zejména Propaganda k tomu nepřispěly ani v nejmenším, chovavše se zcela passivně. Aby se nějak zvláště pro Francii exponovaly, to nelze od nich za nynějšího regimu zednářského žádati. Jindy, chtěl-li se některý katol. ústav z protektorátu Francie vymaniti a pod protektorát své národnosti se postaviti, oznámil to dotyčný francouzský konsul ihned svému vyslanci, ten zahraničnímu ministru a odtud dán pokyn francouzskému vyslanci u sv. Stolice, aby podal protest. Sv. Stolice obyčejné dotyčnému ústavu nařídila, aby se podrobil protektorátu Francie. Odvoláním francouzského vyslance od sv. Stolice se Francie sama tohoto vlivu zbavila. Ukázalo se to v případě Salesiánů v Betlémě, kteří se dožadovali ochrany konsula italského. O protektorát Francie rozdělí se nyní všechny evropské velmoci, jichž příslušníci na Východě působí.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Složili: Fr. Radouš, řídící učitel v. v. v Heřm. Městci 6 K; Dr. Fr. Reyl, ředitel

Borromea v Hradci Králové 4 K; Jos. Holzmann, kaplan ve Vejvanovicích 2 K; po 20 hal.: Jos. a Al. Černý; Jan Soukup, Jos. Hais a Hanuš. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze na Karlově čp. 1879.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Dr. Aug. Jannal, Št. Palásek, Fr. Petr, Jos. Charvát, Kolej Redemptoristů v Července (20), Fr. Šlégr, J. E. Vrabec, Jos. Smělý, Jak. Přecechtěl a duchov. vikariatu Kopidlnenského 10 (50). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá Tom. Škrdle, Praha čp. 570-II. — Tisk. Liga vydala z péra prof. Dr. Fr. Šulce výtečné dílo: »Učení mistra Jana Husa, odsouzené na sněmu kostnickém«. Dílo to vyniká přesností vědeckou a jasnými výklady sporných otázek náboženských hledíc k Husovi. Brožura tato stojí 60 h a tvoří 2—4 číslo časopisu: »Husitství ve světle pravdy«, čímž jest druhý ročník tohoto časopisu ukončen. V krátké době vydá se 3. a 4. čís. »Obrany víry« a bude tím i zde ukončen II. roč. toho časopisu. Prosíme, aby dluhy za I. a II. roč. »Husitství ve světle pravdy« a »Obrany víry« byly doplaceny a předplatné na třetí ročníky aby bylo obnoveno. — Předplatné — 2 K ročně za oba časopisy — přijímá administrace družstva Vlasť v Praze 570-II.

Ze Spolku na zakl. katolických knihoven. — Zakl. členem stal se: František Šebesta, sazeč v Praze, splativ členský vklad knihami. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá Tom. Škrdle. Praha čp. 570-II.

Jmění církve. U příležitosti kongruové debaty poukazováno bylo v parlamentě i v tisku socialistickém na obrovské jmění církve, obnášející v Rakousku dle statistiky z roku 1900 celkem 813 millionů korun. — I kdyby tato výše odhadnuta byla správně (což jest dosti pochybno, neboť nedlouho před tím odhadovala úřední statistika jmění to na 660 millionů) co se tím dokazuje? Na kolik osob připadá ona suma? Dle úřední statistiky z roku 1900 na 18.165 světských a 4424 řádových kněží, 4712 laiků a 18.844 řeholnic, tedy úhrnem na 46.145 osob. Na každou z nich připadne tudíž z církevního jmění 17.618 kor. čili při 5procentním zúročení roční příjem 880 kor. Kolik socialistických redaktorů pracuje za takovouto mzdu, kolik by jich s ní bylo spokojeno? Ale i ten způsob vypočítávání příjmů jednotlivých sluhů církve není správným, neboť v uvedené sumě církevního jmění započteny jsou různé ústavy osvětové a dobročinné, které zde na světě žádný úrok nenesou, aspoň ne takový, s jakým dnes finančníci počítají Také nejsou v tom započteny daně státu odváděné a ty jsou přece u církevního jmění poměrně daleko větší než u kteréhokoliv jiného poplatníka. Vyličováním obrovské výše církevního jmění oháněli se také ve Francii, odhadovali je na milliardu a nyní, když se majetek ten prodává, neseženou se namnoze ani prostředky nutné ku kryti výloh dražebních. Z konfiskovaného církevního jmění ještě nikdy chudina nic nevyzískala.

Rozluka církve a státu ve Francii. — Sněmovna přijala celý zákon o rozluce církve a státu 341 proti 233 hlasům. Nyní vyřídit má tento zákon senát. — Vláda doufá, že si pospíší, neboť chce mít zákon proveden do přístích sněmovních voleb roku 1906. Následek zákona bude výpověď konkordatu, zrušení rozpočtu na kult. Každé vyznání bude se samo starat o své potřeby kultu. K tomu účelu zakládati se budou náboženská společenstva, jimž se vydá nynější jmění kostelů. Jmění církvi odňaté za Napoleona ovšem vráceno už nebude. Zákon o rozluce je vlastně farizejským úskokem, neboť nedává církvi ve Francii, jak by se zdálo, svobody, nýbrž různými policejními paragrafy hledí ji uvést u větší odvislost než byla dosavad; vydává jí zvůli zednářské kliky a její policie.

Různé. — Eucharistický sjezd moravský bude se letos konati v Kroměříži. — V Praze zemřel 13. června t. r. Václav Vladivoj Tomek, vynikající historik český a byl s neobyčejnou slávou pochován na Vyšehradě. — V Budapešti utvořil se, jako ve Vídni, spolek svobodných myslitelů. — Hezky, to v naší říši rakousko-uherské pokračuje! —

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 7. června t. r. osmou schůzi za předsednictví dp. faráře Vlastimila Hálka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel p. T. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — J. J. nejvyšší maršálek kníže Lobkovic děkuje družstvu za projevené blahopřání. — »Našim Listům« i »Vlasti« přibyli v poslední době noví abonenti. — Na nový útok »Nového Života« výbor neodpoví. — Návrhy faráře Heřm. Haasera, ve »Vlasti« uveřejněné, prozkoumá místopředseda Vl. Hálek a podá o nich v bu-

doucí schůzi zprávu. — Vynikající něm. spolek ve Vídni rád by odebíral pro své české členy 200 ex. »Našich Listů«, ale žádá slevu. Výbor slevu povolil a vešel s oním spolkem v další jednání. — Některé spolky nebo osoby dostávají pozdě »Naše Listy«, ač je všecky bez výjimky v pátek večer na poštu odesíláme; jeden abonent docela proto přestal »Naše Listy« odebírati. Výbor podá v té věci stížnost k poštovnímu ředitelství a prosí abonenty »Našich Listů«, kdyby i po té pozdě docházely, aby nám pásku s opozděným datem odeslali a my znovu u pošt. ředitelství zakročíme. — Naše starší časopisy a knihy se zdarma udělují: Čt. hosp. besídce ve Zdětíně, Místní skupině říšského spolku pošt. s telegrafních zřízenců v Rakousku se sídlem v Praze; a k prosbě univ. prof. Dr. Jar. Sedláčka České kolleji Benediktinů v Chicagu v Sev. Americe. — Místopředseda farář Vlast. Hálek podal jako referent následující zprávu: Vídeňské literární katol. sdružení »Leo Gesellschaft« pojala úmysl, by jednotlivými přednáškami zobrazena byla činnost všech katol. literárních družstev v říši Rakousko-Uherské. Účelem tohoto podniku jest, aby širší světové katol. veřejnosti byl podán přehled katolické působnosti v Rakousko-Uhersku na kulturním poli. Vzhledem k tomu vyzvala »Leo Gesellschaft« i naše družstvo Vlasť, by vyslalo do Vídně svého člena, jenž by obsáhlou přednáškou rozvinul děje založení Vlasti, její rozvoj, podniky veškerých sekcí, zásluhy o katolický život a literaturu českou. Před tím učinilo již tak »Družstvo sv. Štěpána« působící v Uhrách a vyzvány budou i katolická družstva ostatních národů říše naší. Po vyjednávání, které se mezi »Vlastí« a Lvovou společností o tomto podniku zahájilo jednak písemně jednak osobně s vyslaným do Prahy delegátem Lvovy společnosti, dospěla záležitost k tomu stadiu, že tuto přednášku v jazyku německém jest ochoten na se vziti dp. farář Filip Konečný, a že jí vyhrazeno bude zvláštní shromáždění Lvovy společnosti po prázdninách na podzim. — Jelikož jest tato záležitost nemalého významu, an má býti i širší katolická veřejnost jednak Vídeňská jednak i zahraniční obeznámena s katolickými kulturními snahami našeho českého národa, schválil výbor Vlasti jednohlasně veškeré kroky posud v této věci učiněné a pověřil místopředsedu faráře Vlast. Hálka, by v další této akci pokračoval.

Výbor družstva Vlast konal 3. července druhou schůzi ve XXI. správním roce za předsednictví kons. rady Dr. Rud. Horského, kníž. arcib. vikáře a faráře na Šárce u sv. Matěje. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — S potěšením bylo vzato na vědomí, že kalendáře Sv. Vojtěch na r. 1906 koupí jedna korporace 400 ex., druhá 100 ex. — Národní radě české bude se zdarma dodávati »Vlasť« a »Naše Listy«. — Volba říd. učitele p. Jos. Flekáčka za redaktora »Vzdělávací četby katol. mládeže« se potvrzuje. — Dp. Ant. Hoffmann, koop. na Král. Vinohradech, dal nám do tisku nový časopis — čtvrtletník — »Květy lásky«, takže nyní tiskneme již 12 časopisů, 6 svých, 6 cizích. Výbor vzal tuto zprávu s povděkem na vědomí. — Katolický spolek českého rolnictva na Moravě (Jos. Šamalík, předseda a Vincenc Ševčík, jednatel) žádá družstvo pro své rolnické knihovny za časopisy a naše knihy. Výbor se usnesl, že udělí třem rolnickým knihovnám tohoto spolku všecky své časopisy a knihy. Tím projevuje výbor lásku svou k Moravě a úctu k čilému a významnému katol. spolku č. rolnictva na Moravě. — Dr. Mik. Karlach, probošt na Vyšehradě, děkuje družstvu za blahopřání těmito slovy: »U příležitosti mých kněžských druhotin ráčilo mne sl. předsednictvo poctíti blahopřejným přípisem, jenž mi jest tím dražší, že pochází od sdružených mužů na slovo vzatých a v národě našem nad jiné vynikajících. Proto račiž sl. předsednictvo přijati za tuto mně pro vždy milou, ano památnou poctu můj nejvřelejší a nejuctivější dík. — Pan Fr. Waldmann, obuvník a dozorce v Johaneum, vydává »Křesť. Dělníka« s četnými osobními hmotnými obětmi. Nejen že všecky práce s tím spojené zdarma koná, ale i při tom ještě prodělává. Výbor maje na zřeteli, kterak socialní demokraté a národní socialisté již i učenickou mládež k sobě lákají a do svých proticírkevních plánů nepřímo zasvěcují, a vida, že »Křesťanský Dělník« tyto plány kazí a katol. mládež katolicky vzdělává, žádá katolickou veřejnost za dobrovolné dary na vydávání »Křesť. Dělníka«, jež přijímá a veřejně kvituje pokladník družstva Tom. Škrdle, Praha čp. 570-II. Členové výboru ihned k témuž účelu upsali: a) po 10 K: Dr. Rud. Horský, Dr. M. Kovář, Vl. Hálek a Tom. Škrdle; po 5 K: Tom. Jos. Jiroušek, Em. Stárka a Ant. Suchoradský — celkem 55 K. Sebrané peníze povede pokladník družstva, zapraví z nich deficit »Křesť. Dělníka« a budou-li sbírky hojné, dá se z nich něco i p. redaktoru Fr. Waldmannovi, jenž jako dělník nemůže stále zdarma pro věc katolickou pracovati. — Výbor projednal ještě jiné důležité otázky, načež předseda schůzi ukončil.

ROČNÍK XXI. SRPEN 1904—05. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

České náboženské obrázky XIX. století.

Píše KAREL PROCHÁZKA.

Pojem titulu jest příliš obsáhlý i rozsáhlý. Proto hned na počátku upozorňuji, že ve stati nadepsané pojednám stručně pouze o náboženských obrázcích reprodukovaných u nás způsobem grafickým ve století XIX.

Aby rázovitost zmíněných obrázků tím spíše vynikla, nebude nemístno letmo poukázati nejprve k náboženským obrázkům tištěným v Čechách *před XIX. věkem.*

Nejstarším způsobem roprodukovati obrázky vůbec jest tisknouti je pomocí dřevořezeb.

Již staří Egypťané a Etruskové řezali tiskací razítka. Dřevěnými deskami tištěné knihy znali Číňané v X. století. Na západě ve XII. století ve Švýcařích k výzdobě rukopisů většími inicialkami bylo užíváno razítek. Tak můžeme dál a dále sledovati do středověku tiskací techniku pomocí řezaných štočků, až v našem smyslu dřevořezby nalezneme v užívání zřejmě v XIV. věku. Nejhojněji z dřevořezeb otiskováni bývali svatí a — karty.

Nejprve do dřeva řezáni a pak otiskováni bývali *jednotliví* světci, v Nizozemí pokročili později tak zvaní »Plaetsnyders« dále a zobrazovali *celé historie* o mnoha listech.

Nejstarší obrázek *datovaný* letopočtem jest sv. Kryštof, nalezený v bibliotéce kláštera Kartusiánského v Buxheimu u Memmingen, přilepený na desce rukopisu: »Laus Virginis« z r. 1417. (Gesch. d. Buchdruckerkunst von Dr. C. K. Falkenstein 15.)

Pozdějšího data jsou obrázky opatřené textem, jakýmž se označovaly dřevořezbové obrázky o odpustcích jednající a podob. Ještě později shledáváme na dřevořezbách texty tištěné na stužkách vycházejících z úst světců. Až teprve později legendy t. j. kratičké průpovědi — bývaly umísťovány pod obrázkem anebo i celostránkové texty k obrázku byly připojovány z ploten dřevených otištěné. Nejposléze i obrázky byly vynechány, a jen knihy se tiskly z ploten dřevořezbářských. (»Die Bücherliebhaberei« v. O. Mühlbrecht str. 12. a 13.)

U nás v *Čechách* jest pravděpodobno, že dřevorytectví grafické — specielně náboženské — provozováno bylo již před zavedením knihtisku r. 1467.

Vzácné jsou dva listy z konce XIV. století představující nejsv. Trojici a sv. Volfganga nalezené r. 1845 v Brně v Olomouckém missálu.

Staré náboženské dřevořezby v knihách českých jsou četné zvláště v biblích, kancionálech i jinde, jakož i ojedinělé lístky s dřevořezbami.

I v minucích (kalendářích) učitelských, s nimiž se setkáváme u nás od XV. století a jež měly formu kalendářů závěsných či knížek, shledáváme se s obrazy svatými. Praví Z. Winter ve spisu: »Život a učení na part. školách v Čechách v XV. a XVI. stol.« str. 257.: »Jinde uvádějí se *v tiskárně* »v okolky na minuci«, kvítky na okolky ke kolumnám, *apoštolové,* měsíce, planety a to všecko officialové barvami illuminovali, aby kalendář, jenž byl koupen za některý groš, pozdvihli za dar cenný, na podiv pěkný . . . .«

Obr. č. 1. **Český dřevoryt.** (XVIII. stol.)

Starobylé české obrazy dřevořezbové na ojedinělém listu zachovaly se na naši dobu velmi vzácně.

Nad míru zajímavy jsou dva dřevoryty tištěné na papíře a přilepené na deskách rukopisu: »Allegoriae Richardi Doctoris etc.« chované v kapitulní knihovně u sv. Víta v Praze z XV. století. Zobrazují sv. Veroniku a sv. Barboru. (Viz reprodukci: Knihovna kap. od Dra. Podlahy str. 155. a 156.)

Jiný vzácný dřevoryt kolorovaný zobrazující sv. Brigitu je přilepen na desce rukopisu: »S. Brigitae revelationes« z XV. stol. (L. c. reprod. str. 165.)

Jiné dva vzácné dřevoryty v téže kapitulní knihovně představují Madonnu a sv. Brigitu. (Reprodukovány v knize citované str. 194.)

Ne vždy smíme říci, že dřevoryty, zachované v Čechách z dob minulých, jsou produkty českých umělců. To platí také o uvedených kapitulních dřevorytech. Že však na české půdě jsou chovány z dávných dob, proto se o nich tuto zmiňujeme.

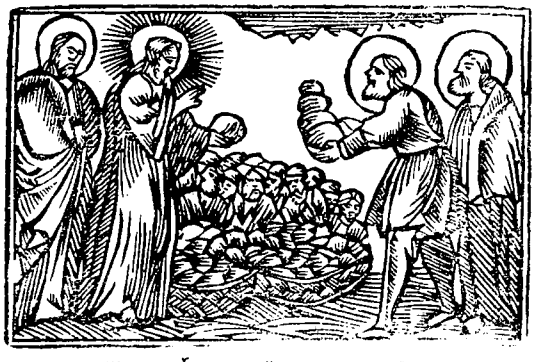

Obr. čís. 2. **Český dřevoryt.** (XVIII. stol.)

Mladšími než dřevořezby tiskací jsou *mědiryty* a incunabula chalcographica vůbec. Pěknou ukázku jejich lze spatřiti na příkl. v knize: »Katalog 90 von L. Rosenthal's Anti-

quariat« München. Mědirytectví tiskací povstalo za středověku — nezaslouženě paušálně očerňovaného — pod vlivem umění zlatnického, jak kdesi pěkně doličuje Dr. Harlas.

Co se týče grafické reprodukce náboženských obrázků *u nás* pomocí mědirytu, počátky jeho jsou příliš mlhavy.

Václav z Olomúce podepsán je plným jménem s letopočtem teprve r. 1481 na jediné mědirytině: »Úmrtí Panny Marie«, kterou ryl dle Schongauera.

Od poloviny 16. století žilo v Praze mnoho mědiryjců, kteří pro knihy i samostatné náboženské obrázky do mědi ryli a pak tiskli.

Tak byl to Josef Kriginger, který ryl menší obrázky svatých. Synové téhož předčili otce.

V době rudolfinské za zlatého deště umění milovného Rudolfa II. hojně žilo v Praze umělců, kteří ryli do mědi k tisku obrazy svatých, jako Samuel Dvořák a j.

Světové jméno má Čech mědiryjec Václav Hollar, od něhož je mnoho náboženských obrazů.

V druhé polovině 17. století byly ryty hlavně obrazy svatých a je známa celá řada více méně vynikajících ryjců období toho jako Birkhardové a j.

I v XVIII. stol. v Čechách řada znamenitých kovoryjců zasvětilo rydlo náboženským tvorbám, jako Arnolt, Rentz, Müller, Balzer a j. — (Srov. Dlabačův A. h. Künstler Lexikon, dále »Květy« XIV., str. 739.)

Obr. čís. 3. Český dřevoryt. (XVIII. stol.)

A nyní přihlédněme již ku věku XIX.!

* * *

V století XIX. naproti mnohým předchozím dobám řada vynikajících ryjců českých, kteří by byli umělecky ryli k tisku posvátné obrázky, poměrně prořidla. Méně dovedných ryjců však bylo vždy u nás s důstatek.

Příčinou nedůstatku umělecky vyškolených ryjců u nás na počátku XIX. století byly vnější i vnitřní okolnosti, neblahý Josefinismus, který se zachoval k umění barbarsky, který bořil náboženské artefakty, natož aby nové tvořil, nepokojné doby válečné a j.

Ovšem neschází u nás i na uměleckých obrázcích náboženských reprodukovaných uměním grafickým v století XIX.

Jsou to na př. práce mědiryjce Aloise *Drdy*, který r. 1835 zemřel v Praze. Od něho je mnoho cenných rytin, jako sv. Jiří, sv. Josef s dítětem, Narození Páně, atd.

Dále vynikl: *Petrák* Alois † 1888 v Jindř. Hradci. Je tvůrcem znamenitých mědirytin náboženských, hlavně dle Führlicha, jako je obrázek Neposkvr. Početí P. Marie a j.

Znamenitým je i *Rybička* Josef, který se narodil r. 1817 v Praze a zemřel r. 1872. Jsou od něho pěkné ocelorytiny v modlitebních knihách a jiné náboženské obrázky.

Dovedným ryjcem byl i J. *Skála*, od něhož jsou mnohé náboženské obrázky.

Od poloviny XIX. věku jsou známy i cenné dřevoryty náboženské *J. Patočky*. Zasloužilý je i mědiryjec *V. Merklas*, narozený v Praze r. 1809 — zemřel v Opavě r. 1867.

Nad úroveň vynikly i obrázky, jež druhdy v 19. století vydávány byly péčí pražského ústavu pro *slepce*. Ryl obrázky pro ústav ten Jos. Skála, C. Mayer v Norimberku dle obrazu C. Vogla, Josef Kovatsch dle obrazů Führichových a j. Jest jich mnoho — žel že všechny dosud ještě nejsou katalogisovány.

Tolikéž umělecké jsou obrazy z 19. století známé pode jménem: »*Leitmeritzer Diöcesenbilder.*« Jsou formátu malého, modlitebního i většího nástěnného, jest jich množství. I tyto obrazy čekají na své zevrubné katalogisování — a zasluhují toho — i na své ocenění.

Obr. čís. 4. Český dřevoryt. (XVIII.—XIX. stol.)

Vynikli ještě jiní v století 19. na poli posvátné grafiky, leč velkým dílem náboženské obrázky 19. věku jsou práce zběžné a nesnesou vždy přísného měřítka uměleckého, aniž ne vždy správno je při nich vše s hlediska náboženského.

Byliť sice místodržitelští censorové, kteříž svým: »Excudatur« dávali povolení tisknouti náboženské obrázky dle předložených ručních originálů — leč co ušlo obrázků zraku censora na příklad tištěných na různých poutních písničkách! — a zda censorové stáli vždy na výši potřebného vzdělání?

Ovšem v kulturní historii každinkému starému obrázku místo vždy bude náležeti.

* * *

Prohlédli jsme na tisíce starých českých obrázků — tu jsme patrně postřehli, že tištěnými obrázky ve věku XIX. ponenáhlu byly vytlačeny u nás malované obrázky, jež druhdy zejména malovaly se v klášteřích zvláště ženských.

Jsouť jakousi ještě reminiscencí na středověké miniatury. Byly malovány buď na papíru, nebo na pergamenu, mnohdy s okrajem na podiv uměle prolamovaným. Sledovati lze na celé serii těchto obrázků »školu« jistého směru v Čechách druhdy kvetoucího.

Mezi malířkami těchto obrázků ještě ve věku 18. vynikla zejména *Aug. Hell-ová*, jeptiška Doxanská. Zabývala se malováním

Obr. čís. 5. **A. Hellové pergam. obrázek.**

sv. obrázků na pergameně, jak od ní dosud v kostelích patronátu praemonstrátského plno se zachovalo obrázků v reliquiářích na př. v Radonicích, v kapli na Pátku, jmenovitě ale v Dolánkách, Libotejnici a Doksanech.

Tato August. Hellová byla poslední praemonstrátkou, která přežila všechny ostatní sestry řeholní po zrušení kláštera Doksanského. Rozená byla v Litoměřicích r. 1757 a byla v klášteře 7 let. Po zrušení žila několik let na Pátku klášterním statku Strahov-

ském u Loun a potom v Hradišti, též panství klášterním u Štěchovic, kdež 29. října r. 1837 zemřela v stáří 80 let. Byla známa dobročinností svou. Podobizna její jako jeptišky dosud se chová na Hradišti v pokoji, který obývala. Bylať šlechtičnou; psalať se z Heldenwerthu. (Za vlídné sdělení dat děkuji vlp. P. C. Strakovi, kaplanu v Radonicích.)

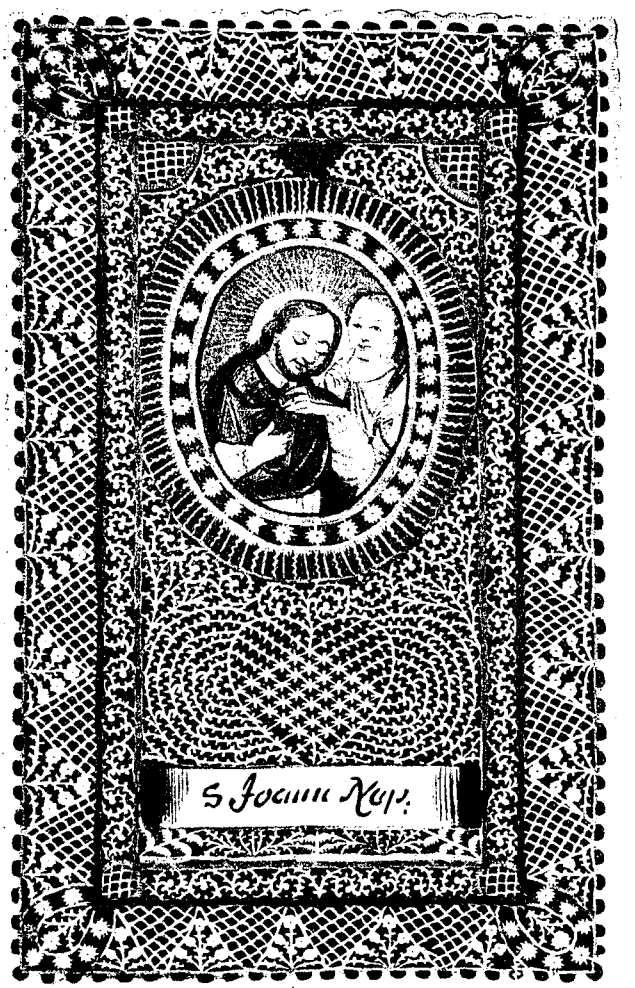

Obr. čís. 6. **Prolamovaný pergam. obrázek.**

Obrázek ten v reprodukci otiskujeme — jakož i jiný pergamenový obrázek s nápisem na zadní straně: »Ergebenste christliche Dir *im Elend* treye Schwester bis in Tod: *Maria Česlaa* O. S. D. Je tento znamenitý obrázek asi obrázkem, který při zrušení kláštera Dominikánka M. Česlava dala na památku jiné družce řeholní.

Jiné ještě nad míru zajímavé obrázky řeholních panen u nás byly pergamenové *portrétní* obrázky s náboženskými průpověďmi, ukázkou tolikéž jeden otiskujeme.

Jak již podotčeno dříve, tyto obrázky v 19. věku u nás zatlačily tištěné obrázky náboženské a ručně malované obrázky náboženské (aquarely) udržely se nejvíce v širokých vrstvách lidových as do let šedesátých m. století jen v lidových modlících knížkách.

Uprostřed obrázků náboženských, jež v 19. století z lisů tiskacích zaplavovaly naši vlast, jakousi svéráznost zachovaly si ještě po vítce obrázky *Karmelitánek* na Hradčanech v Praze, z velké části ručně pracované.

Obr. čís. 7. **Portretní perg. obrázek.**

Polepují totiž dosud hradčanské Karmelitky nábožen. obrázky ústřižky vzácných látek a pak je přilepují na papír, na němž rámeček vypíchán je z příkras zejména barokových.

Jsou to obyčejně obrázky Pražského Jesulátka, Panny Marie z Karmel. kostela ve Vídni, Škapulířové P. Marie, sv. Josefa (rytého od Rybičky jun.), sv. Teresie, ctih. Marie Elekty. Pražští alumnové dobře znají ty obrázky.

V celku však pole v 19. věku v Čechách opanovaly posvátné obrázky reprodukované uměním grafickým.

* * *

Jednou z nejzasloužilejších firem 19. století o rozšíření náboženských obrázků je firma; »*Dominik Maulini*« na Smíchově.

Slyšme do slova, co o něm vypráví jeden z jeho přátelstva. Jmenovaný D. M. rodem t. zv. Wasserpolák, přišel do Prahy ke sklonku 18. století, t. j. asi r. 1790 a usadil se na Smíchově, kdež začal vyráběti cínové plastické obrázky svatých, které došly velké obliby a tím velikého odbytu. Činil tak za pomoci skleněných forem, z nichž jednu chovám ve sbírkách svých. Nabyl tím v málo letech slušného kapitálu, pomocí jehož založil měditiskárnu, což se stalo asi začátkem r. 1800. Z té příčiny zakoupil na Smíchově domek jednopatrový pod čís. 6—7. se zahradou, kde dnes sluje »u Libuše« (Švandovo divadlo). Tam začal tisknouti z mědirytin velké obrazy svatých do rámů, které se pak přemalovávaly ručně, čímž zaměstnáno bylo mnoho mužských i ženských malířů.

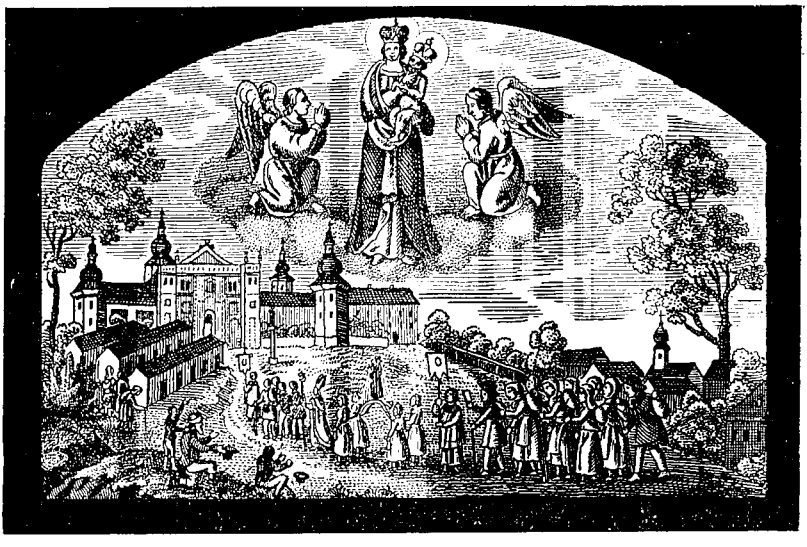

Obr. čís. 8. **Rytinka Mauliniho.**

Pak začal s výrobou malých obrázků posvátných, jež se vkládají do modlitebních knih, a to byly ručně kolorované, lakované a zlatým bronzem okrášlené neb i celé černé.

Hlavní odbyt oněch prvních velkých posvátných obrazů měl Maulini na Rus, a tak se vzmáhal, že r. 1840 vystavěl vedle svého malého domku velký dům zvaný »u Přemysla«, kamž celý svůj závod převedl.

Zde za součinnosti svého syna Františka z prvního manželství, který byl dovedným rytcem, vedl obchod dále. Roku 1860 zemřel, zanechav slušné jmění a drahocenné plotny a rytiny se na váhu rozprodaly, jakož i lisy — a tak obchod zanikl.

Jiná znamenitá firma výhradně na náboženské obrázky byla firma: *V. Hoffman-a*, starší nežli firma Rudl-ova, o níž brzy uslyšíme. Po Maulinim byla to největší mědi a ocelotiskárna. Závod ten býval u sv. Haštala v Anežské ulici a zašel asi v letech

1855—1860. Po Hoffmanovi byli jeho dědici (Mayer), pak *Morak*, který tiskl náboženské obrázky, zejména se zlatým okrajem a ručně kolorované. Morakovo dědictví přejal *Kautský*, který dosud má litografii, však náboženských obrázků již netiskne. (Praha, III.)

Obrázky Hoffman-ovy jsou poměrně v Čechách nejvíce rozšířeny a před lety celé bedny k censuře místodržitelské předložených skiz i tištěných obrázků náboženských byly z místodržitelství rozprodány a do různých míst zaváty.

Laskavostí litografa p. Kautského dostalo se pisateli vzorníku Morakových náboženských obrázků a tu ze zápisu na přídeští vzorníku je zajímavo zvěděti, že Morak obrázky své zasílal i do ciziny, jako do Uher, do Norimberku, do St. Pöltenu, do Slezska, do Mariboru, do Záhřebu, do Insbruku, do Bavor (H. Blut) a j.

V letech dvacátých minulého století vznikla v Praze znamenitá firma *Josefa Rudla*, jenž byl měditiskařem a ryjcem not. Skládal i básničky k posvátným obrázkům, jež tiskl. Více však básnil, než si hleděl obchodu, takže ke konci špatně se mu vedlo, ač závod jeho závoditi mohl s podniky Mauliniho i Hoffmana.

Za to znamenitě prospíval závod mladšího bratra jeho *Sigmunda* Rudla, jenž od prvého vedl samostatný závod v Praze. Po zakladatelovi ryjci Sigm. Rudlovi existoval od r. 1862 závod pode jmény Sigm. Rudl a Karel Rudl. Tento byl synem Sigmundovým a tiskařem. Po té pod touže firmou stal se šefem závodu Karel R. Nyní trvá firma: S. a K. Rudl pode jménem Karel R., junior, jenž je synem předchozího, a to v Praze, III. na Újezdě.

Závod zmíněný zabýval se od počátku (od r. 1827) výrobou posvátných obrázků. Vedle toho tiskl něco méně světských obrázků na perník poufový a pod., jež exportoval z velké části do Uher.

As do r. 1840 v závodě tom užívalo se mědirytů, po té pak ocelorytin. Nikdy však nebyla zde provozována xylografie nebo litografie. Leda jen ke kolorování ocelorytin, později použito bylo s malým zdarem litografie.

V letech 1850—70 v závodě tom použito bylo techniky radirovací. Závod byl s to, aby na jednom lisu 500—600 otisků za den provedl.

Od r. 1865 soutěží donucena jsouc tiskárna jmenovaná přestala vydávati náboženské obrázky a omezila se na hotovení různých merkantilních vignet a pod.

Nedá se upříti, že firma ta má cenné zásluhy o velké rozšíření náboženských obrázků v Čechách. Vždyť i do ciziny exportovala množství posvátných obrázků, zejména prostřednictvím semenářské firmy Jiljího Grünera v Železných Dveřích v Praze, a to především do Ruska (Čenstochova, Vilny), do Italie a Bavor.

Pro firmu pracovali zvláště ryjci Konrad Vísner, nejlepší z nich, zemřel v Římě, dále Vendelín Želízko, Rybička, Haas, S. Rudl jun., Mahrle Josef, Salomon a Ed. Rudl. Náčrty podávali Vísner, Salomon, Dvořáček a S. Rudl jun.

Kolorováním černých ocelorytů u Rudla zaměstnána byla celá řada lidí. Zejména dívky. Nejednou se vdaly a celá rodina pak se zabývala malováním obrázků pro Rudla — zejména jakási rodina Veissenfeldova, přišlá z Vrchlabí do Prahy, rodina Faltisova, dále Duchkova, sestra pražského faráře a j.

Ze vší slavné výroby posvátných obrázků zbyla nyní p. K. Rudlovi jen veliká zásoba ploten ocelorytinových, kterouž tento stařičký, přívětivý německý pán mi ukázal s povzdechem: »Na 40.000 zl. stálo jich pořízení — a nyní sotva bych za ně dostal 4 zl. Aspoň kdyby to byla měď.«

Obr. čís. 9. **Obrázek ze závodu p. Hoffmana.**

»Buďte upokojen,« — odvětil jsem — »však naplnily dosti úkol svůj!«

Jiný zasloužilý reprodukční ústav náboženských obrázků u nás je: *Josef Hora* v Praze. Týž vyučil se u firmy D. Mauliniho, u něhož po léta byl i obchodvedoucím. Roku 1841 nabyl koncese a zařídil si na Malé Straně vlastní mědi a ocelotiskárnu,

tiskna výhradně obrázky svatých, z počátku jen černé a ručně malované, později pak jemné ocelorytiny okrášlené jemnými krajkovými rámky. Roku 1862 vynašel prý vlastní ražení obrázků s platkovým pozlátkem a ručně malovaných, které velkému odbytu se těšily.

R. 1874 převzal závod syn jeho Dominik, který obchod zvětšil a spojil s kamenotiskem, chromolitografií. Tiskne obrázky svatých až podnes a těší se vývozu do celého světa.

Starobylou firmou, zabývající se ode dávna výrobou náboženských obrázků, je firma *Koppe* na Smíchově, jejíž zakladatelem byl Josef Koppe.

Tento J. Koppe byl rodilý z Nové Paky u Jičína a původně vyučen byl rytectví a broušení skla. Přišed do Prahy, etabloval se jako ryjec skla a drahokamů a v oboru tom tak vynikl, že tehdejší král saský, jakož i car ruský od něho křišťálové poháry s různými rytinkami sobě vypracovati dali. Tak získal si zvučné jméno, tak že mu z ciziny přicházelo hojně zakázek.

Tu se na něho obrátil tehdejší profesor očních nemocí Hasner s dotazem, zda by mu bylo možno pro něho vypracovati různé modely zřítelnice oka. I vyrobil je se zdarem ze želatiny. To přivedlo spolu Josefa Koppeho na myšlénku do skla rýti nejprve alfabetu a pak do formy té naliti želatiny.

Písmenek želatinových na to užívalo se jako bezpečných nálepek na psaní místo pečetí. Bez porušení jich nebylo možno psaní otevříti.

Později ryl do skla plastické obrázky svatých a vyléval je na rozdíl od Mauliniho, jak jsme dříve četli, želatinou.

Po periodě těchto vypuklých želatinových obrázků tiskl Koppe želatinové *ploché* obrázky. Na želatinový podklad vytištěn byl totiž bronzovaný obrázek. Želatina mívala různou barvu. (Klihové obrázky.)

Zvláštního rázu jsou Koppovy tak zvané »*porculánové obrázky*.« Je to želatina zbarvená jako pergamen a potištěná stříbrným bronzem. Též někdy u Koppových obrázků byla nalepena na papír a pak obrázek na želatinu teprve byl tištěn.

Okolo r. 1850 vyrážel Koppe mosaznými plotnami plastické obrázky pozlátkové a ručně kolorované. Způsob ten přišel do Čech z Neurode v Pruském Slezsku a užili ho záhy v domácí produkci J. Koppe, Hora, Morak.

Zmíněných prve klihových obrázků s bronzovým tiskem nemohl Josef Koppe na svou vlastní koncesi tisknouti, jelikož toho času nabýti koncese nějaké bylo velmi obtížno. Proto zmíněné obrázky Koppemu tiskl nějaký čas kamenotiskař *Maška*. Později už Koppemu gubernialním výnosem udělena byla koncese výhradně pro svaté obrázky na klíh a na papír.

Litografii později zavedl ve svém závodu Koppe a i u něho dříve ručně jen obrázky bývaly kolorovány.

Až teprve při ocelorytech zavedl Koppe kolem obrázků prolamované krajky, tak zvaný tyl neboli piqué.

Firma ta dosud je ve květu a zasluhuje pro výborné práce své, zavedena jsouc nyní i na autotypii a chromolitografii, aby hojnými zakázkami byla podporována. Proč se vším napořád do ciziny?

* * *

Závody, jež dosud jsme vyčetli, byly velkozávody a výhradními dílnami náboženských obrázků v Praze.

K méně činností na poli církevních obrázků *proslulým* firmám v Praze náleží: Fr. *Rzehula*, jenž r. 1835 dostal koncesi na kamenotiskárnu. Tiskl hlavně vojáčky, divadelní figurky, jesličky i obrázky svatých. Po smrti jeho vdova Rzehulka sedávala v Tejně u zadních chrámových dveří (u kaple sv. Ludmily) a tam prodávala archy jesličkové.

Pražskou menší tiskárnu na posvátné mědiryty míval mědirytec J. *Kopetzký*, bydlící poblíže Zeleného trhu. Obrázky jeho ručně malovaly po domech malířky. Tiskl i jesličkové archy, jež tolikéž malířky ručně kolorovaly. Zemřel asi r. 1850. Po Kopetzkém nastoupil jakýsi *Polda*, po něm *Burda*, jenž závod spolu jako ocelotiskárnu vedl do r. 1866, kdy zašel, posledně v Široké ulici »u císařovny Římské«.

V letech 20tých minulého století přidružila se ke jmenovaným závodům mědi a ocelotiskárna J. *Pachmayer-ova* v Praze. Smrtí Pachmayerovou tiskárna zašla. Jedna serie obrázků této firmy tím jest zajímava, že obrázek každého světce je zakryt květinkou ručně kolorovanou, po jejímž odkrytí zjeví se zraku jemně rytý obrázek světce. Dole pod obrázkem bývají texty z Písma sv.

V letech 30—40 m. století s ostatními firmami toho druhu závodila firma M. *Hegewald*, mědi a ocelotiskárna sv. obrázků. Exportovala i do ciziny — což činily, jak jsme již poznali, i jiné pražské závody. Naposled vedla závod pozůstalá vdova v Karlově ulici, Praha I.

V. *Lhotzky* v dobách starších měl v Praze as kolem roku 1840 kamenotiskárnu. Tiskl hlavně věci merkantilní, méně obrázky svatých.

V druhé polovině XIX. století tiskl hojně primičních, jakož i pohřebních obrázků B. *Stýblo*, k nimž nákresy podávali hlavně K. Salomon i Salomonova, dále Chalupa, a ryli je hlavně J. Skála a J. Rybička.

Starší firma je P. *Bohman* v Praze. Jsou od něho malé obrázky svatých, mědirytinové archy jesličkové.

Pěkné mědirytiny vyšly u jeho dědiců ve spise nadepsaném: Abbildungen und kurzgefasste Geschichte verklaerter Diener u. Freunde Gottes. Prag b. Peter Bohman's Erben.

Skvostné mědiryty od těchže dědiců jsou pod názvem: Weltliche u. geistliche Ordenstrachten. 4 svazky s 360 obrázky.

Nádherné jsou i Rafaelovy obrazy k bibl. příběhům — od těchže dědiců z r. 1841. Kteří ryjci pracovali pro Bohmany od P. B. počínaje, nedalo se mi zjistiti. (Dokončení.)

Peníze — smrt.

Lidová legenda ze Slovácka (Lanžtorf).
Veršem vypravuje JOSEF KREUTZER.

I.

Spasitel náš božský světem kdysi chodil,
apoštola Petra jako druha vodil.
Mnohé viděl divy Petr za té cesty:
slepý viděl, slyšel hluchý, krví kvésti
svěží začala zas malomocných těla,
kulhavý jak jelen skočil, němých pěla
ústa, mrtví máry, hroby opouštěli.
Zázraky ty víru upevniti měly
v božství Mistra, v nebes nauky Jeho svaté,
vymýtiti odvěkého vraha kleté
bludy — novou podepříti pravdy říši.
Petr všechno vidí, denně Mistra slyší,
mnohdy přece učení se Páně vzpírá,
kolísává časem slabá ještě víra.

— — — — — — — — — — — — — —

Jednou lesem jdou. Tvář Petra samá chmůra,
spokojenost prchla z jeho srdce, kůra
hněvu proti lidem na ně vrstvy klade.
»Prokázal jim tolik dobra Pán můj — v hladě
nechají nás za to, vyhnali mne, chleba
když jsem prosil, tuláků prý není třeba
živit.« V také myšlení jsa zabrán, nedbá
na nic kolem sebe — zlá to klíči setba.
Přemety své umělkyně veveřice
se stromu tam na strom dělá — do čtveřice
koncert pějí kosů, drozdů, sýkor sbory,
kukačka v to kuku výská — k tomu bory
pochvalu jim šumí kloníce své hlavy.
U nohou zas kvítků roztodivných davy
důvěrně svá očka — kalíšků svých tůni
upírají — libou vydechují vůni.
Všechno tvorstvo po svém po způsobu vítá
Tvůrce, v těle jenž tu ubírá se, kmitá
úsměv lásky na líci se Jeho vřelý.
Petr nevidí nic z toho. Stále celý
v myšlénkách svých zabrán mrzutě jen bručí —
věru zbytečně svou duši takto mučí.
Náhle radostí se zachví jeho tělo,
vrásky prchají a vyhladí se čelo.
Do čehosi kopnul, stříbro, zlato zvoní
v notném měšci v trávě — mámivý se roní
z něho lesk.

»Ha! Mistře!« jásá »toho štěstí!
po bídě je — netřeba už k lidem lézti,
u nich žebrat — nevděčníků, bez starosti

můžeme žít, všeho budeme mít dosti.«
Zachmuří se božský Mistr, Petra haní:
»Běda tomu, stříbru, zlatu kdo se sklání.
Tak jsi slyšel z úst mých často; pravíš, štěstí
že jest nález? Věř mně, *peníze smrt věští.*
Nedotýkej se jich, spěšně pojď jen dále!«
Petr nechce — musí k radosti své malé.

II.

Nedaleko líska zelený stan tvoří,
pod ní kyprý pozývá mech k odpočinku mile.
Božský Mistr údy znavené v mech boří,
Petr vedle mlčky sedá.

Malá sotva chvíle
uplynula, divná trojice se blíží
dobrodruhů — zasmál by se uvidě je mnohý.
Jednoho z nich hlavu klobouk jakýs tíží
jako komín střechy domů, za to jeho nohy
vězí v kůži pevné od přírody dané,
druhý po anglickém vzoru pestrým (záplatami)
honosí se fráčkem, třetí mody plané
docela nic nedbá, jemu vzorem nejsou dámy —
úbor všech by jednomu však stačil stěží.
K měšci dojdou, zlato vidí, výkřik, hlasy pusté —
veverka se v korunách kdes skryje, svěží
umlkne zpěv ptáčat, vrcholky též stromů husté
s podivem se přímí, šumění jich tichne.
Dobrodruhů střídavě se oči temní — šíří,
démon zlata v moci má je zcela, pychne
srdce, ústa jejich projevují, co v nich víří:
»Hola, bratří, život usmívá se jiný
na nás — krásný — ničemů nám každý spílal posud,
zavírali, jak jsme přišli do dědiny,
dvéře — pes jen štěkal na nás — šelmy lepší osud
mají, hlad a zima mučily nás stále —
vychrtla nám těla — ale nyní vše se změní:
Cárům těmto ovšem rádi dáme vale,
vina vzácná, lahůdek všech druhy chléb náš denní
budou, váženými staneme se pány,
jimž se poníženě každý kořit bude všady,
salony jimž pyšné budou otvírány,
jejichž prsa zdobit budou zásluh četné řády.«

Za radostí potměšilých očekhádě
lesklé v srdci jejich líhne se a jed svůj kape —
rozlézá se jed, až mozek černé zradě
povolí vstup — zrada v mozek dál se vžírá, drápe —
jeden o druhého v myšlénkách už hraje.
»Na místě se nález oslaviti musí řádně,«
ujímá se zase jeden slova, »z háje
odtud do města jest nedaleko, někdo snadně

zaběhne tam koupit masa, vína, hody
vystrojíme, jak se také na boháče sluší,
potom poklad rozdělíme.«
Všechny body
návrhu se přijaly a zradu nesa v duši
losem stanovený do města už klusá.

III.

»K čemu děliti se, poklad míti
moha sám?«
A jedem napravuje
pokrm, nápoj koupený a snuje
luzné do budoucna plány, v les se
vrací, nad lstí svojí v smíchu plese.
»Víc *nám* zbude, nebud li žíti
druh náš — na vždy ústa pádnou ranou
jeho umlčíme.« Tak se zbylí
umlouvají — — — — — —
Přišedší už pílí
láhve, krmě rozložiti mechu
na zelený ubrus — rána — dechu
chrapot — ticho — kapky krve kanou
jenom v trávě tiše šelestíce.
Po té zátek buchot — víno šumí,
zvoní číše, cvakot zubů tlumí,
mlaskot dásní — smích a výskot — náhle
bolesti ryk — cukají tu táhle
údy — až vše tichne víc a více — — — —
Zavzní kdesi chechtot ďábla, vrány
nade třemi mrtvolami krouží — — —
Mistr zrak svůj v líci Petra hrouží,
z Petrových se prsou dere lkání.
K Pánu praví prosbu v očích tklivou:
»Odpusť, Mistře, učeníku svému,
slovu že se opovážil Tvému
odpírat.« A slzy v bradu sivou
zvolna kanou — -- — —

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XLIII. Kladivo a kovadlina.

Za dvě hodiny po procesí setkal se John s matkou — či lépe řečeno srazil se s ní. Jestliže ona chystala se k útoku, neméně připravoval se syn k obraně. Přišel domů a jakoby nic zvláštního se nebylo dělo, odešel do svého pokoje, vzal knihu a odebral se k oknu, aby si před jídlem chvíli pohověl. Vešla

matka s obličejem zrůzněným a zlostí se chvějícím hlasem začala: »Přišla jsem zvědět, zda-li jsi odpadl od víry své matky . . .«

John, sotva obličej od knihy odvrátiv, upřel oči na matku a řekl: »Prosím vás, matko, přestaňte s tím teď. Víte, že zítra mám jiti do Florencie k zubnímu lékaři; nuže, až se vrátím, s chladnou myslí se mě ptejte, nač si přejete. Teď byste nemohla rozumně souditi; zlost vás celou změnila.«

»Zlost spravedlivá,« řekla paní ještě více rozhořčena; »zlost, kterou krutě vyvoláváš!«

»Snad se vám tak zdá. Jste rozzlobená, ani byste mi nerozuměla. A já vám také ne. Uvažte, že je mi dvacet let, dvacet let vás miluji a ctím . . . prosím vás, *nedopalujte mě!*«

Po těch slovech chopil se zase své knihy. Mistress projela poslední slova synova jako břitká ocel. Po zlosti následovala skleslost mysli. Sebrala všecky své síly, aby nepřekročila meze a nepropukla v řádění. John litoval neomalených slov, jež řekl, ale zároveň byl potěšen, vida, jakou má moc, jaký měla účinek. Umínil si, že bude odporovati, ale s menší tvrdošíjností. »Jen na rozumových důvodech,« myslil si.

Při večeři bylo ticho jako v hrobě. Matka mlčela, syna jako by zde ani nebylo, děti tušily, že se něco děje, a neodvážily se ani muknouti. Julie, jen aby se neřeklo, prohodila sem tam nějaké slovo. Ale všecko nadarmo. Děvčata byla by měla za jiné nálady sta a sta dotazů v příčině procesí. Julii se však přece podařilo, pošeptati Johnovi několik slov. »Pro Bůh, nerozhnevejte si matinku; nechte mne, abych s ní promluvila dříve.«

Ale bylo již pozdě. John, vida, že se přiblížila hodina obvyklé modlitby, odložil knihu a hledal Evening Prayer. Matka div že mu ho nevytrhla z ruky, jako nehodnému odpadlíkovi; ale srdce ji bolelo, když pomyslila, že by se mohla dopustiti takového násilí, které mohlo býti jiskrou do prachu. A potom, syn ji obvinil, že je rozzlobena, a ona mu chtěla ukázati klidem své mysli, že se mýlí.

Nebylo však možno, aby se byla po modlitbě odebrala na lože a neslyšela vysvětlení dnešního Johnova chování, jež bylo by seslabilo pohoršení, které dal bratr sestrám. Obrátila se k Johnovi a pravila s umělým klidem: »Johne, dříve než půjdu spat — a Bůh ví, budu-li dnes: musíš mi vytrhnouti trn ze srdce nebo doraziti najednou, co jsi začal; řekni, mám-li mezi svými dětmi odrodilce.«

A John neméně se přemáhaje ke klidu: »Ne, nemáte žádného odrodilce! Nezradil jsem ani špetku mého náboženství!«

»A proč se tedy pleteš do stáda papeženců a klaníš se s nimi Madonně?«

»Nerozčilujte se pro nic, a za nic, matko má: Vězte, že se papeženci klaní Madonně právě tak asi, jako vy a já; je to otázka víry, o níž jsme již hovořili a o které jsme již rozhodli.«

»Ale ty na procesí! Nepomyslil jsi, že mi tím dáváš ránu do srdce a pohoršení svým sestrám?«

John klidně: »Kláro a Klementino! Vy jste se pohoršily?«

Menší mlčela, obávajíc se, aby matku nepopudila, ale Klára, domnívajíc se, že ji upokojí, pravila: »Jaké pak pohoršení! Nebojte se, matinko!«

John pokračoval beze vší vášnivosti: »A co se týče bodnutí dýkou, to jest pouze vaší věcí, abyste si onu dýku vytáhla a necítila nejmenšího škrábnutí. Jen trochu rozumu je k tomu třeba.«

»Nechceš tedy, aby mi puklo srdce, když vidím, jak mě opouštíš?«

»Což vás opouštím? Právě teď jsem se modlil ve vašem Prayer-booku . . .«

»Ale víru svou jsi zapřel!«

»Kde pak! O víru se tady nejedná! Mějte přece rozum! Což jste nikdy neviděla protestanty jedné církve obcovati bohoslužbám církve jiné? Nečiní-liž tak sama naše královna, hlava církve anglikánské? A nebyla jste se mnou na bohoslužbách valdenských? A neradovala jste se ve Florencii nad těmi různými kostely a kostelíčky pruskými, škotskými, americkými, anglickými, valdenskými a kdo ví jak se všecky jmenují, a co při tom horšího: postavené nikoliv slovem Božím a pro ně, ale za peníze a pro peníze!«

»Ale jsou protestantské,« odtušila matka.

»A kolik věr máte vy? Jednu. A zradila jste tu svou víru, obcujíc obřadům církve jiné? Nikoliv! A já rovněž ne. Jedině ten rozdíl je v tom, že vy ve své snášelivosti objímáte láskou všecky kostely ve Florencii a na světě, vyjma papeženské; těch nesnesete. To já mám širší snášelivost, snesu i papeženskou církev, a myslím, že je alespoň rovněž tak ctihodná, jako různé ty protestantské církve a církvičky, i jako naše anglikánská. Nechápu, proč bych se tím poskvrnil, že jsem byl přítomen papeženským obřadům. Jestliže jste vy nepohoršila své děti, že jste byla v kostele valdenských a že jste svými penězi podporovala bible a chrámy neanglikánské, ba církvi té odporující, nechápu, proč bych já byl pohoršil své sestry, že jsem byl na katolickém procesí.«

»To je zpozdilost, veliká zpozdilost, porovnávati církev papeženskou s protestantskými,« zvolala mistress s patrným přemáháním, aby nevzkypěla; ale kdyby konečně se to připustilo! bylo ti dovoleno vmísiti se mezi davy lidu a činiti s nimi protivné kejkle, šašky, kterých nesnesu, a které tvé sestry pohoršují? Ty se svíčkou v ruce! A dávati peníze na korunu a náhrdelník Madonně!«

John se nezalekl. »Víře to pranic neublíží, to je věc záliby mojí; nechte mi mé gusto, a já vám zase nechám vaše. Nevěřím tomu nic, že by vás a mé sestry tato moje záliba byla pohoršila. Ty kejkle a šašky jsem studoval do nejmenších podrobností, a líbily se mi, velice se mi líbily ve všem všudy. Nenahlížím, proč to tak nazýváte. Kde jsou v tom jaké šašky, nese-li se veřejně socha Spasitelova a lid kráčí za ní? Prapory mají odznaky svatých a připomínají nám legendy o nich; prosím vás, kde v tom vězí nebezpečí pro víru a dobré mravy? Obraz Marie, jak

šlape na hlavu hada, vzat jest ze třetí kapitoly knihy Genesis. A ty děti v rouchu andělů a svatých? Byl to pro mě pohled fantastický, který pranikomu neublíží. A co vidíte zlého v tom, shromáždí-li se lid pod nebem, ve chrámě přírody, a slibuje-li zde, že bude ostříhati zákonů Božích, vzývá-li tu Spasitele světa a Jeho matku? A ty různé obleky, ty svíce, kápě, lidé v zástupech i v řadách — nevím, co by v tom bylo nezpečného nebo zlého. Ale ta Madonna! Ta vás trápí, to je strašidlo, které vám nedá chvíli pokoje Já nemám docela žádný strach. Nebojím se nic italských Madonn. Vždyť je tisíce protestantů, lidí velmi dokonalých, kteří Madonnu ctí, vzývají, k ní se modlí . . .

»A ty jsi právě takový!« vskočila mu matka prudce do řeči; »ty jsi právě jeden z těch, kteří . . . .«

»Kteří,« nedal jí domluviti John, »činí, co se jim zdá býti správným. A když to uznám za dobré, budu vzývati matku Boží a prositi ji, aby byla u svého božského Syna prostřednicí za mé a za vás!«

»Za mě ne; já ti to zakazuji.«

V tom vešla do dveří Julie. Vědouc, že je paní v pokoji, tušila, že bitva začala; obávajíc se výstředností z jedné i druhé strany, odvážila se vstoupiti do komnaty pod záminkou, že hledá nějakou maličkost. Needle-ová ji chytila křečovitě za rameno, jako se chytá tonoucí prkna; Julie hned porozuměla. John se nepodíval na jednu ani na druhou a mluvil klidně dále: »Neptám se nikoho, mám-li se modliti za sebe nebo za jiného; dostačí mi pokyn mého svědomí.«

»Které ti dovoluje roztrhati anglikánské vyznání víry, ve které jsi byl pokřtěn.«

»Jaké víry? A který článek?«

»Dvacátý druhý,« odpověděla matka. Vzala do ruky Prayerbook a četla: »Římská nauka o očistci, odpustcích, ctění obrazů a ostatků, jakož i o vzývání svatých je čirý výmysl.« Tady je víra, ku které jsi se hlásil až do včerejška, dneska jsi ji zapřel.«

Johna to nezmátlo. »Okažte mi ten článek « A vzav knihu do ruky, pokračoval: »Neznáte všech anglikánských článků; tady je jeden, na nějž jste zapomněla. »A jako se mýlila církev Jerusalemská, Alexandrinská a Antiochenská, tak se mýlila i církev římská. »Dobře,« dodávám, »a tak se též mýlí církev anglikánská. A mimo to znám článek šestý, který mě ujišťuje, že jediná bible je měřítkem pravdy, a kterákoliv není obsažena v ní a jí schválena, že není třeba v ni věřiti. Vidím, že některé anglikánské články odporují písmu; mám-li býti věren šestému článku, musím je tedy odmítnouti. Tak mi tedy řekněte teď sama, odporuje-li podle mého soudu jeden z našich třicíti devíti článků bibli, co mám roztrhati? Naše vyznání víry, schválené a podepsané královnou Alžbětou, anebo bibli, psanou z vnuknutí Ducha Svatého?«

Mistress neuměla odpověděti. Julie tajila velikou radost. A John začal: »Kde zapovídá bible utíkati se k Matce Boží? Nikde. Mějme tedy úctu k svědomí toho, kdo ji vzývá; vy k mému tak jako já k vašemu. Dnes byla věc zcela poctivá,

zářilo z ní umění, krása, vznešenost. Není-liž to podívaná, již každá ušlechtilá duše musí milovati, zříti na ženy a dívky, jak sdruženy kol obrazu Panny, slibují, že zachovají čistotu svých srdcí? A kterak se v návalu zbožnosti zaslibují, že z vlastního šperku vezmou stkvosty, aby ozdobily Máteř Boží, jako na záruku svého slibu?«

»Ne, Mateři Boží ne; soše ze dřeva.«

»Není pravda,« volal John. »Není pravda! Ani jedna z dívek nebyla, aby nebyla rozuměla, že činí dar Matce Boží, a když jej nemůže zavěsiti na originál, že tak činí na podobiznu, která jej představuje! Asi tak, jako kdybych já líbal váš obraz, daleko jsa od vás vzdálen. Viděl jsem v tom vznešenou poesii, kterou my anglikáni a severané si nedovedeme dobře představiti; a tito skromní, stydliví, přívětiví venkované představovali dle mého úsudku idyllu, z níž vane taková nebeská vůně, že ani Teokrit a Virgil neměli o něčem podobném tušení.« Julie se nemohla ani vzpamatovati z udivení, pozorujíc na zamyšleném a neotesaném Johnovi tak výborný cit pro náboženské krásno. John již pozoroval, že opanoval pole. Chtěl svého vítězství dokonale využíti a končil: »Tyto krásy křesťanského umění a náboženství může neviděti jen ten, kdo nemá srdce. I vy, matko má, jste je musela viděti a musily se vám líbiti. Měla jste mezi ty zbožné venkovanky pustiti i mé sestry.« A obrátiv se k nim, řekl: »Že byste byly také rády daly Matce Boží perlu a prosily ji, aby vás zachovala vždy hodné a poslušné?«

Klára, která se již po několik měsíců tajně k Nejsvětější Panně modlila, vidouc, že ji John podporuje a jsouc si jista Julií, odvážila se odpověděti: »Ráda, když by se matinka nehněvala.« A sestra jí přikývla.

Tento náhlý přechod drahých dítek, vychovaných žárlivě a úzkostně v nejčistší anglikánské nauce, k nepříteli, způsobil v ubohé matce pocit osamělosti a že je opuštěna ode všech. Slze ji polily, pokryla obličej šátkem a vzlykajíc, táhla Julii za sebou do svého pokoje.

XLIV. Porada se svědomím.

Julie nepromluvila ani slova, co ostrý rozhovor ten se vedl. Kolikráte již již chtěla mluviti — vždy v úmyslu, aby vnesla mezi obě strany klid — ale ihned poznala, jak nesnadné je tu zakročení. Aby řekla, že John nemá pravdu — to jí zapovídalo svědomí. Přisvědčiti mu? tomu bránil soucit s nelíčenou bolestí mistress Needle-ové. Když však byla s paní sama, věděla již, jak začíti. Byla si toho vědoma, jak těžce paní tuto ránu nese. Přiznala, že John hájil své mínění oproti matce poněkud příkře, začala ho však hned omlouvati. Zlých úmyslů při tom neměl. A co je snadnějšího, než omlouvati syna u matky! Paní sama cítila jakousi nutnost ho omluviti, uklidniti se, jinak by byla nucena doznati, že mezi Johnem, dcerami a jí zeje propasť. Julie omlouvajíc Johna, začala též opatrně dokazovati, že jeho účast na katolickém procesí neznamená žádné provinění, a že tím nikterak na vlastní víře se neprohřešil. Vykládala, že před reformací všichni

Angličané vzývali Marii Pannu, a že ji přečetní Anglikáni i po reformaci vzývají. »Vždyť ve vlastní vaší liturgii,« pravila, »v Prayer-booku, uctívána je Matka Boží jménem »Virgo benedicta,« a několik svátků, jak vím dle vašeho kalendáře, jest jejímu jménu posvěceno. Jakž tedy byste se mohla domnívati, že uctívání Madonny jest formální odříkání se vašeho náboženství? Jest to poněkud širší výklad, ale ne tak široký, aby v něm spočívalo odřeknutí se církve, jako je vaše, která vyznává, že má za jediného vůdce a jediné pravidlo bibli, bibli svobodně vykládanou.«

»Ale nezdá se ti,« tázala se Needle-ová, — »a ty přece znáš naši víru — že vzývání Požehnané Panny je v nesmiřitelném odporu s třicíti devíti články!«

A stejně upřímně, jak se jí zbožná Anglikánka ptala, Julie odpovídala: »Kdybychom se vázali na znění písmene, kde se zakazuje vzývati svaté, pak ovšem by se mohlo zdáti, že i vzývati Požehnanou Pannu je zakázáno; ale mnozí z vás, kteří jsou považováni za pravověrné vaší vysoké církve, tak činí, aniž by si z toho dělali svědomí.« A tu počala Julie vykládati výtečné důvody, na nichž se zakládá vzývání svatých a Marie Panny a očividně ji přesvědčila, že ani přirozený rozum ani bible nezapovídají doporučovati se Požehnané Panně, žádati ji za přispění u Syna svého, jediného Božského prostředníka; opětovala jí znovu vše, co v této knize bylo již nejednou pověděno. Pozorovala, že slova její učinila na mistress hluboký dojem, že důvody její, zřejmé a jasné, zničily každý vrtoch; pak obrátila se k srdci své paní. Není-liž lépe, povoliti Johnovi tuto nevinnou účast, než-li žíti s ním ve stálé válce; a jestliže i sestry jeho mají podobnou náklonnost, proč jim odporovati? Zachová se v rodině mír, bude-li se stále živiti sítě nesvornosti? Nejlépe by bylo, mlčeti o všem, a nechati Johnovi, ať si činí, jak mu libo, ovšem, pokud by to nebylo nic nečestného; Klara a Klementina pak jsou nevinné bytosti, přejte jim radost nevinné jejich vůle.«

»A chcete-li napraviti velikou vinu,« dodala, »a způsobiti, aby všecky tyto otázky zmizely jako kouzlem, dejte sama dobrý příklad. Poznala jste jasně, že Spasitel světa schvaluje úctu Matce Své vzdávanou; i věnujte k ozdobě její sama nějaký dar se svými dceruškami. Než tak učiníte, budete míti příležitost vysvětliti jim, oč se jedná a obrniti je proti nebezpečí klanění se. Jest-li libo, i já v tom mohu pomoci. Ve vaší přítomnosti budu je katechisovati, a to tak, že vy, ony a sám Bůh Všemohoucí, jak doufám, bude spokojen. Tak vzkvete znovu mezi vámi a dětmi vašimi vzájemná důvěra, aniž budete nucena se dopustiti něčeho proti svému svědomí.«

To byly ovšem odvážné závěry, ale Julie přednášela je s tak očividně prostou nevinností a s takovým vnitřním přesvědčením, že mistress jen slabě tušila, jak všecko odvolá, co krátce před tím řekla, jestli jí povolí.

»Ty mi radíš, abych se se svými milými prohlásila za papeženku,« řekla tiše.

»Byla bych naprosto nehodna vaší důvěry, kterouž ke mně máte, odhalujíc mi tajné pochyby a obavy svého svě-

domí, kdybych se vám nepřiznala, že horoucně bych vám přála, abyste se těšila takovému klidu a míru, jaký mi poskytuje náboženství moje. Ale přes to nebudu vám nikdy raditi něco, co by se příčilo vašemu přesvědčení. Jste tisíc a tisíc mil vzdálena nebezpečí, státi se papeženkou, jak to nazýváte; i když uznáte nějakou pravdu, již nelze popírati, i když učiníte zbožný projev vůči Požehnané Panně, ostáváte přece jen stále celou a poctivou Anglikánkou, jakou jsem vás poznala a jakou vás znám.«

Mistress byla překvapena, okouzlena. Stála hodnou chvíli beze slova, zápasíc se svými myšlénkami.

Byla přesvědčena, že ji Julie upřímně miluje a že svědomí její je tak poctivé, že by jí ničeho k její škodě neradila.

»A jsi tím opravdu jista, že tito zevnější skutkové pocty nejsou opravdovým klaněním se Matce Boží?«

»Kdyby se nejednalo o věc svědomí,« řekla Julie, »skoro bych se této otázce zasmála. Já a všichni ti dobří lidé, kteří byli dnes na processí, máme smrtelnou nenávist ke každému modloslužebnictví; a tak jako vy a každý poctivý Anglikán věříme, že by to byla těžká urážka božství, klaněti se Madonně tak, jako se klaní Jovišovi nebo Budhovi. Vzývám Madonnu jako stvoření požehnané a Stvořitelem milované . . .«

»Ale máš na mysli ono místo ze sv. Pavla, kde mluví o jediném prostředníku našem?«

»Ovšem, že mám. To mě nemate; vidíme v Marii prostřednici z milosti Boží a Mesiáše, jenž jest naším prostředníkem přirozeným. Uznáváme, že Kristus jest jediný prostředník náš, to uznáváme i v mešních modlitbách ku cti Madonny konaných, kde se každá prosba končí vzýváním Božského Prostředníka: »Per Christum Dominum nostrum.«

Mistress nenapadala již žádná rozumná myšlénka pochybovati. Ba právě naopak; myšlénka, těšiti se přízni a přímluvě tvora Nejvyššího, o němž sám Prayer-book jen uctivě mluví »Virgo benedicta«, nabývala pro ni a její zbožné a čisté srdce sladkého a milého půvabu. Ale tyranství předsudků s mlékem matky vssátých ji soužilo, chvěla se, bála se; vzala svou věrnou přítelku za ruku — Julie jí hleděla klidně a upřímně do očí.

»Ujisti mě, jako přítelkyně, že uctívajíc Madonnu sama nebo nechávajíc ji ctíti svými dětmi, nedopouštím se hříchu proti slovům, že jediný jest jen náš Božský prostředník.«

»Ujišťuji vás na své svědomí.«

»Ty jsi náboženství hluboce studovala, to vím; jsi dobrá a upřímná, ty mne nezradíš . . . ale srdce mi mlátí . . . bojím se a doufám, rozum mi praví ano, srdce ne, zdá se mi, že mám učiniti krok do propasti.«

»Ať poroučí rozum a vůle ať poslouchá,« řekla Julie.

»Dobře tedy; přísahej mi na svou duši a na svou čest, že to není modloslužba, ani posměch poctě, kteráž náleží jenom Bohu . . . a pomysli při tom na Boha, jenž nás bude obě dvě souditi . . .«

»To je vaší věcí,« přerušila ji Julie. »Chcete se klaněti Madonně jako Bohu? Nikoliv! Máte snad jiný úmysl než prositi ji,

aby byla u Boha vaší přímluvkyní? Nemáte! Tak můžete býti jista, že nebudete modlosluţebnicí, ani že neučiníte si posměch z pocty, jež náleží Bohu. Tím jsem také jista já. Přísahám vám tedy před Bohem živým a nejvyšší pravdou, před naším soudcem a mstitelem každé lži, přísahám vám, že vím s naprostou jistotou, že vy a já, prosíce Matku Boží, aby byla u Boha naší přímluvkyní, nečiníme nic jiného, než že plníme úmysly Božské a věc milou Bohu Otci, Synu i Duchu svatému. Bůh přijmi mě do svého ráje tak jistě, jako že vím, že neklamu vás ani sebe!«

Po těchto slovech, pronesených s hlubokým přesvědčením, pravila paní Needle-ová všecka se chvějíc: »Nuže dobře, dovolím svým dětem, co sám Bůh dovoluje . . .«

»To nestačí; vzývejte Ji také vy; řekněte to, jako to řekl archanděl Gabriel: »Zdrávas Maria, milosti plná.«

Dvakráte to chtěla mistress zkusiti; dvakráte zemřela jí slova na rtech, potlačena neznámým, tajemným strachem. Na konec však zvítězil rozum, a mistress pronesla jasně:

»Zdrávas Maria, milosti plná!«

Konec dílu prvního.

* * * * * * * * * * * * * * *

Sjezd německých katolíků v Řezně.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.)

V pondělí předsedal již soudní rada z Vratislavi Dr. Porsch. Začínal a končil schůzi krátkými slovy: »Pochválen buď Ježíš Kristus.« Měl dlouhou úvodní řeč a po něm až příliš dlouhý pozdrav přednesl mnichovský arcibiskup Dr. Stein.

S p. vikářem byli jsme uvedeni na galerii hned za řečníky, ale jindy šli jsme raději dolů do dvorany, abychom viděli řečníky tváří v tvář. Nahoře na galerii se nám řeči ztrácely a musili jsme sluch příliš napínati, abychom cizí němčině s neobvyklým nám přízvukem dobře rozuměli.

O velikosti a vznešenosti církve, o jejím vznešeném působení a dalekosáhlém poslání mluvil slavnostní řečník, universitní profesor z Bonnu Dr. Esser. Druhým slavnostním řečníkem byl soudní rada Roeren a obral si za předmět papežství náboženské a politické.

Oba řečníci probrali velkolepý material z dějin a působení papežství a církve. Prvá řeč byla hlubší, druhá živější a poutavější a zalíbila se mi v ní zvláště tato věta (sjezdová zpráva str. 319): »Katolík, který veřejně církve nehájí, podobá se synům, kteří matku svou doma, při domácím krbu ctí a ošetřují, ale na ulici nechají ji napadati a urážeti.« Neděje se tak u nás? Kdo se u nás v říšské radě, v panské sněmovně, na zemském sněmu ujme matky církve a máme tam přece tolik zástupců!

V úterní slavnostní schůzi proneseny byly tyto řeči:

Prof. Dr. Schnürer z Fryburku: »Věda a katolicismus.«

Chef-redaktor »Kölnische-Volkszeitung«, kněz Dr. Huppert z Kolína: »Moderní belletristika.«

Gymn. prof. Dr. Barth ze Strassburgu: »Katolický tisk a jeho oprávněné nároky k lidu katolickému.«

Říšský a zemský poslanec praelat Dr. Schaedler: »O škole.«

Prof. Schnürer dokazoval, že si věda a katolicismus neodporují. Mezi jiným zmínil se i o sv. Cyrillu, jenž pro Slovany cyrillicu vynalezl. — Chefredaktor Dr. Huppert poukázal na scestí moderní belletristiky, na její proudy a přešel na katolické krásné písemnictví, vytknuv jeho cenu, nedostatky a úkoly v budoucnosti. Z řeči jeho jsem se dověděl, že vedle bavorského Pressvereinu existuje v Kolíně Borromäusverein, jenž si všímá hlavně četby rodinné a lidových knihoven. Řeč Dr. Hupperta zdála se mi při poslechu slabá a málo působivá, když jsem si ji však ve zprávě sjezdové znovu četl, seznal jsem, že je plna vznešených a praktických myšlének. — Gymn. prof. Dr. Barth uvedl, že německé denní a týdenní časopisectvo vyšinulo se v posledních 50 letech ze 6 na 330; v letech 60tých měly tyto časopisy na 50000 ab., nyní vzrostl počet čtenářů na sta tisíce, ba miliony. Základ jeho tvoří Augustinusverein, který již 26 let blahodárně pro katol. časopisectvo působí. V čele všech časopisů katol. Německa stojí vzdělaní akademici a jaké vážnosti se těší, vysvítá z toho, že jeden z nich, chef-redaktor Dr. Cardanus z Kolína nad Rýnem, byl zvolen na 49. valném shromáždění něm. katolíků v Mannheimu za sjezdového předsedu. Dr. Barth s důrazem podotkl, že prvním úkolem každého člena katol. spolku jest, aby odbíral katol. časopis. Ta věc se v Německu kontroluje a provádí se od města ke vsi. — Všecky tyto tři řeči jsou mistrné výkony řečnické, vycházejí z hloubi katolického nitra a na posluchače i na čtenáře mocně působí.

Pozdě večer vystoupil na řečniště praelat Dr. Schaedler a mluvil o škole. Byl přivítán frenetickým potleskem a jak jsem z řeči seznal, zasloužil si toho potlesku. Jest to náš moravský Weber nebo tyrolský Greuter. Řeč jeho byla plna vtipu a sarkasmu na liberální učitelstvo a na simultání školy a jejich velebitele. Pravil, že nejlepším a nesesaditelným školním inspektorem jest matka. Škola že není sama sobě účelem, není samostatná, není nad rodinu, ale ona jest pomocnicí a zástupkyní rodiny. Jejím úkolem jest, ve výchově rodinné pokračovati, ji doplňovati a zdokonalovati. — Náboženství bez konfesse jest konfuse atd. atd. Slyšel jsem, že má v bavorské sněmovné v rukou školní referát a proto tak obratně a řízně si vedl. Byla to již čtvrtá řeč, jíž nám bylo poslouchati, ale vyslechli jsme ji rádi a bez únavy.

Ve středu k nám mluvili tito řečníci:

Říšský poslanec a soudní rada Ad. Gröber: »O autoritě a jejím posilování.«

Dr. Vavřinec Werthmann, praelat z Frýburku: »O charitě.«

Dr. Thaler, soudní rada z Würzburku: »Křesťanský muž.«

Při prvé řeči byla shromáždění přítomna bavorská princezna Ludvík Ferdinanda a tu se mi zdálo, že se řečník drží v reservě, jakmile odešla, začal mluviti ostře o autoritě Boží, církevní a

státní a jejich vespolném poměru. Mezi jiným pravil: »že pořádek bez svobody jest otroctví, svoboda bez pořádku že je anarchií.« V přednášce o charitě či křesťanské dobročinnosti jsme zvěděli, že pracuje ve službách charity řeholních sester: v Německu 32.800, v celém světě 457.600 a v 6000 Vincencianských konferencích že pracuje 100.000 Vincencianů. — Pozdě večer vystoupil na řečniště soudní rada Dr. Thaler z Würzburgu. Jest muž vysoký, krásný, a vykládal nám vážnou řečí povinnosti katolického muže. Tato řeč učinila na mne nejmocnější dojem a byla od celého shromáždění vyslechnuta s posvátným tichem, k čemuž pozdní hodina večerní nemálo přispívala. Řečník povznešeným hlasem volal: »Vystupujme jako celí muži v rodině, v povolání, ve veřejném životě, jako věrní synové vlasti a církve. Nezůstávat pozadu, stále spějme v před, ve ctnosti, v lásce, v mužné síle.«

Ve čtvrtek ráno odjeli jsme z Řezna a zde se dopoledne dokončil sjezd. Generalní direktor Dr. Pieper z Gladbachu mluvil o socialní otázce a prof. Meyenberg z Lucernu o katolickém světovém názoru. Závěreční řeč měl president sjezdu Dr. Porsch. Po něm promluvil k shromáždění latinsky nuncius z Mnichova, Msgr. Caputo, o půl druhé odpoledne byl společný oběd, při němž byly pronešeny četné přípitky a po něm vykonán byl výlet do Walhally.

Dne 17. listopadu konalo místní komité závěreční schůzi. Vydání bylo 73.125 m. 90 pf. K příjmům přispěli: kníže Thurin Taxis 5000 mar., biskup řezenský Ignatius Senestrey 3000, jiní 17.700. Až na 2454 m. 54 pf. deficitu, jehož zaplacení jest však zabezpečeno, zapravena byla z příjmů všecka vydání. Zbude-li co ze sjezdu, to dostává spolek sv. Bonifáce. Zde byly předneseny různé přípitky a poděkování, a tím byla celá slavnost řezenská ukončena.

Pavouk.

Ať mrak zakrývá oblohu,
neb slunko svítí, vítr duje,
on sedí ve svém brlohu
a pavučinu pozoruje.
Jak cos se pohne, v zápětí
dychtivě na síť vyletí
a pátrá bystrým zrakem
po hmyzu všelijakém.

V své skrýši dřepí noc i den
a spřádá jen své pavučiny,
je ssebou zcela spokojen
a v nitro nepadnou mu stíny.
O nic se v světě nestará,
než jak by lapnul komára,
a mušku taky chytne,
jak která v síť mu vlítne . . .

O pavouku, jenž žití běh
netečně necháš míjet kolem,
nic nevíš světa o strastech
a nepohneš se cizím bolem:
Když oko mé tě takto vidí,
pomýšlím, co je v světě lidí,
již v hamižném jen bažení
po zisku zří své spasení.

J. Dědinský.

Moskva.

(Dojmy a vzpomínky.)

Píše JINDRA IMLAUF.

I.

Kreml.

Téměř po třicet dlouhých hodin uháněl vlak z Varšavy přes široké lány polí, stepi a močálovité laguny; minul mnohá města, vesnice i dědinky o několika chalupách, nežli dorazil do moskevského nádraží.

Kurýrní vlak náš sestával pouze z vagonů první a druhé třídy o číslovaných místech; nemusil se tedy nikdo obávati o své místo ve dne ani v noci; mohl se zcela klidně baviti v saloně jídelního vozu.

Ve druhé třídě mého coupé seděli tři spolucestující: židovský obchodní agent (v elegantním obleku, neboť v kaftanech je židům do Moskvy příchod zakázán), husarský důstojník a učitel z kyjevského semináře. Moje malá německo-ruská knížečka frází pomohla k rychlému seznámení; viděli, jak často v ní hledám potřebnou větu, nezbytnou k dorozumění se s nosičem zavazadel na varšavském nádraží. Ovládal jsem již polštinu sice dosti slušně, avšak nosiči na této dráze zvané »*Teres-polska*« jsou vesměs Rusové — po polsku »*Moskalové*«.

Mladý důstojník sloužil u polského pluku; ten mi pomohl ochotně tam, kde i doporučovaná knížka konversační mlčela. Hezký ten vojáček dlouho s námi ve voze nepobyl; jsou tihle důstojníci asi všude stejní — už v první velké stanici »*Brest*« měl dámskou společnost. V průvodu elegantních dam vystupoval z vlaku na peron k chvilkové promenadě, jak vesměs tu zvykem při zastávce víceminutové. Už potom celý den jsme ho nespatřili, bavil se při sklence vřelého čaje v saloně jídelního vozu. Tím teprve nastala obtíž hovoru v málo známé ruštině. Na štěstí ruský učitel zabýval se slovanským jazykozpytem, i chápal dosti dobře polštinu; čemu nerozuměl, osvětlila dorozumívací řeč všech Slovanů — němčina, kterou nemnoho znal.

Ukazoval mi písčité pláně se zakrsalými borovicemi, březové háje s osadami vil; tyto dáči boháčů oživovaly velice mrtvou jinak scenerii.

Noc minula klidně, snil jsem o rodném podhorském městečku v zákoutí Čech, o svých nejdražších; kouzlem snu zalétl jsem duší přes desítky mil vzdálenosti. Vlak supěl dál, přetínaje rozsáhlé bažiny od Brestu po Minsk se táhnoucí; ve středu jejich oblasti probudil nás časně ráno husarský důstojník; Minsk byl jeho cílem. On s ruským učitelem společně mi byli Cicerony.

Krásná podívaná!

V pravo i v levo měkká půda plna malých rybníčků, potůčků a bažin zarostlých rákosím. Žluté paprsky ranního slunce lesknou se a odrážejí nesčíslnými šípy všech možných barev, plují po vodě a zlatí okraje bahnisek; třpytnými drahokamy rosy posýpají svěží listy ostřice. Pestří ptáčkové poletovali nízko nad travinami, sedali na tuhé stvoly puškvorce; kovovým leskem peří závodili rozlitým dole barvám probouzejícího se dne. Tu a tam

zahlédli jsme jako střelu projeti divokou kachnu, jen bleskla se v slunci a zmizela. Vysoko v bledém azuru ranními mlhami potaženého nebe kroužily vážné čapí rodiny. Snášely se lehounce do měkké půdy bažin, klidně si vykračujíce na ranním lovu. Neprchaly před hlomozem vlaku, jen ustaly v hledání potravy, postály na jedné noze, zvědavě natahujíce bílé krky s červenými zobany nám vstříc.

Nezvyklý tento život stepní zcela mě upoutal; viděl jsem, že i mrtvé bažiny mají svou společnost, milující hluboké ticho rozlehlých krajů.

Z dálky už rýsoval se Minsk. Mladý důstojník skládal své věci a loučil se s námi.

Čilo bylo na peroně nádraží; cestující se střídali. K nám zase přistoupil voják. Tentokráte byl to starý, kulhající kozácký kapitán; o berli vbelhal se za pomoci nosiče do vozu. Jede do Moskvy k přátelům se léčiti.

Minulo návrší Minsku, přejeli jsme říčku Berezinu. Ovšem neopomenuli mě ruští spolucestující upozorniti na její strašnou historii Napoleonovskou. Mizely bažiny a ukazovaly se občas roztroušené chatky děreveň.*) Osmahlí mužíci vyháněli stáda na pastvy, nebo pracovali na zápraží chalup; ženské vážily vodu ze studní a těžkopádně capaly blátem nepěkných dvorků. Z březových hájů vozili hubení koníci klády; srstnatými hlavami klátili pod širokými oblouky nad voje vypjatými. Podle povozů šli zvolna, aby se v lenosti své neuhnali, mužíci; celé kavalkády tak táhly za sebou. Jeden člověk mívá vždy dva povozy na starosti; koně předního vozu řídí slovy, bičem i provazem opratě, kdežto druhý následuje bez udidla, jsa k vozu přivázán za ohlávku.

Měnila se scenerie jako v kukátku; neodcházel jsem od okna, vpíjeje se do každé charakteristické známky krajiny.

Moje zásoba varšavských cigaret učinila mi oba Rusy srdečnými přátely, opláceli zase navzájem lahví krimského vína. V letu rychlíku připíjeno na zdraví, na přátelství mého národa s ruským obrem. Vřelé stisky masitých pravic a měkké, čisté pohledy očí mluvily zřejmě o pravdivém cítění slov. Neznali nás jinak nežli podle jména, však přece rozehřál se klid srdcí, rozkývali váhaví Rusi — spjala nás společná páska slavné Slávy . . .

Ani jsme nepozorovali — už se na obzoru třpytily zlaté body — lesk zlatých bání Kremlu a chrámu Krista Spasitele zdravil své poutníky. Rychle zapisuji si jména dobrých hostinců a ubytovacích domů po rusku zvaných »*meblirovanyje komnaty*.«

Silhueta se jasnila, ostřila, nabývala kontur. Již bylo ostře viděti vysokou věž Kremlu, dvojité kříže kopule chrámu Krista Spasitele. Rusové se křižují.

»Zdráva svatá mátuška Moskva!«

I starý šedobradý kozák vybelhal se blíže k oknu na chodbu, odkud byl volnější rozhled.

Chystáme zavazadla, nastává loučení. Krátká doba nás zpřátelila a opětně rozvedla na vždycky. Sedadlo vagonů má ta-

*) »*Děrevňa*« jest vesnice bez kostela; »»*selo*« jest osada s kostelem.

kové divné kouzlo: neznámí vstupují, staří známí vystupují a se loučí. . . .

Vlak zastavil. Ještě pozdravení, stisk ruky a ztrácíme se druh druhu ve víru nádraží. Prudký vpád nosičů do vagonů nás oddělil; každého cestujícího zmocnil se jeden a vede po peronu pro větší zavazadla. Moskva zavřela své vlny, mizím v nich a ztrácím se v tom půldruhém milionu moskevských poddaných.

* * *

Konečně jsem byl usazen; byt byl najat. Slušný pokojík v městském hostinci na hlavní ulici starého města, v blízkosti Kremlu. Kolem samý Rus; mladý rubaškou oděný chlapík se svou matkou posluhují. Kupci většinou převládají, vyplňujíce celé poschodí; též dvojice Číňanů tu prodává hedvábí. Neztichl ještě ani hluk obchodního života na ohromném dvoře, když již ve spánku trávil jsem první noc v Moskvě.

Ráno za prvního hlaholu zvonů ven do ulic města, do památného Kremlu! Kreml — to slovo často u nás slýchané, vážně a tajuplně vyslovované; teď poznám největší chloubu celé bílé, říše Ruské.

Moskva — srdce Ruska; Kreml — srdce Moskvy.

Ven tedy, ven, pocelovat sesterské srdce a ohřáti se u něho! Zastavuji na velikém náměstí červeném, po rusku *Krasnaja ploščaď*. Jakoby zaplál roj hvězdiček, tak zatřpytily se na modrém pozadí jasné oblohy zlaté báně bílých věží Kremlu. U brány vrat Spasení křižuje se zástup zbožných; i ti izvoščíci smekají kůželovité cylindry a tak vjíždějí do vnitřního prostranství. Vysoká věž brány nese na vršku ruského orla, pod ním doleji visící hodiny časem odbíjejí začátek hymny »*bože carja chrani!*«

Po pravé ruce bledý klášter *Nanebevstoupení Páně (Vozněcenskij monastyr)* se štíhlými věžemi a něžnou ozdobou facady na průčelí. Ve středu těchto cukrově čistých věžiček a ozdobně lomených štítů vypíná se kopule se zlatým ruským křížem. Kus dále kathedrála *Nanebevstoupení Panny Marie (Uspenskij sobor), Archandělská kathedrála, Čudov monastýr*, palác *Nikolajevský, zvonice Ivana Velikého; monument cara Alexandra II.*

Jste obklopeni krásami rusko-byzantinských chrámů, okoněká s jedné zlaté báně na druhou; neví kam dřív. V srdci jihne, pojednou cítíte se jako doma v kruhu přátelském.

»*Miláčku národa*«, stojí psáno na podstavci sochy cara Alexandra II., zbudované na žádost lidu. Vysoko pne se majestát bronzové postavy nebožtíka bařušky v slavnostním rouše; mile pohlíží na poutníky s vysokého, ruským orlem hlídaného pavilonu. Kolem vine se podloubí, jehož strop ozdoben cennými mosaikovými portrety všech vládců Russie až po samého cara, jehož monument láska lidu zde zvedla.

Stařičký, šedivý granátník stojí tu čestnou stráž. Hrozivě vyhlížejí ti mužové v chlupatých vysokých čepicích, s puškou o rámě opřenou; však vráščitý obličej dědouškův pohlíží s láskou na svého pána, kterému sloužil a jemuž čest i po letech ještě s radostí prokazuje. Jsou hrdí na svou stráž — — —

Naproti zvedá se vážně k nebesům obrovská bílá věž zvonice Ivana Velikého. Mrtvě jí u nohou leží veliký zvon jmenovaný »*carem zvonů*«; ani prý nezaduněl jeho hlas pod údery těžkého srdce, bez hlesu odpočívajícího u paty štíhlé zvonice, z níž měl volati pravoslavné věřící do kremlovských církví. Vzácné jeho ornamenty těší se obdivu znalců; mužíci prostí ve svojí lásce k posvátnému místu, obdivují jeho velikost, sílu stěn a váhu.

V starém chrámu Uspenském korunují ruské cary. Od kovaných dlaždic až po památné malby stropní samé zlaté ikony svatých a světic. Sta let už trvají všecky tyto ozdoby, a dodnes svěžího třpytu dobrého zlata uchovalo se na nich tolik, že temnotou hrají světla svící čarovnými efekty po tělech svatých ze zlata vytepaných. Zdá se, že ztrnulé postavy obživnou, aby zbožným ovečkám pravoslaví kázaly o korunovacích pánů duchovních i světských nad širovládnou Rusí. Slyšely slavné přísahy a sliby, když zvony nesly první pozdrav carů milovanému národu a jeho srdci, Moskvě.

Chrám Archandělský má nemenší význam, ač zcela protichůdný. Tam život a naděje, radost, vítání; zde smrt a smutek. Co tam bylo korunováno — zde spí věčný sen . . .

Archandělský sobor je ložnicí mrtvých knížat a carů. Padesát pět hrobnic stojí pod jeho klenbou; uprostřed pod černým příkrovem tiše spí car Ivan Hrozný. Odpočívá vznětlivý, strašný car tak jak skonal — v černé pléně mnišské, v níž hledal úlevu pokání a odpuštění.

Po špičkách přecházejí poutníci se svíčkami v rukou, křižují se a klaní v smutném údivu tohoto chrámu smrti.

Ponuré zdi hostily v sobě i nejmilovanějšího z carů — Alexandra II. — při převozu do dnešního lůžka mrtvých pánů ruských, do Petrohradu.

Odevšad vane tíha historie; vážnost místa dýše prostorem. Poslechneme ještě příjemný zpěv v monastýru Vozněsenském, kde právě na modlitbách jest zástup bledých jeptišek. Hluboký hlas kněžův žehná jim a ony širokými rozmachy znamenají čelo i prsa ruskými kříži, hluboce uklánějíce hlavy k zemi. Shasínají hořící svíce, mše skončena; rozcházejí se do příbytků nádvorních.

* * *

Kolem věžatého chrámu *Blagověščenského* (*Zvěstování Panny Marie*) odcházel jsem dle rady vousatého granátníka pro lístek k prohlídce komnat carských paláců.

V předsíni malé jedné kanceláře kupilo se nás po drahnou chvíli několik. Rodina Němců, vytáhlý Angličan, tělnatý kupec a dva mužíci v láptích a hrubých halenách. Po řadě jak kdo přicházel, byl vpouštěn zamračeným sluhou do kanceláře; Němcům nevonělo čekání a po zvyklosti své nátury hnali se první do dveří; avšak marně; Rus je tvrdý.

Svalovitá pravice sluhy stojícího u dveří s ostražitostí cerbera, zvedla se příčně přes otevřenou veřej a levice kývala na toho, kdo přišel první. Úřadující činovník vyplňoval malé číslované lístky datem dne a vydání a vlastnoručním podpisem. Dříve

nežli skončena poměrně na ruský stát jednoduchá manipulace, prohlédl si každého důkladně od hlavy k patě – snad hleděl rozpoznati, neskrývá-li se v duši některého z nás zuřivý nihilism, toužící po činech revolty.

S lístky v rukou dostali jsme se do síně Nikolajevského paláce, kdež ujal se nás vysoký, uniformovaný lokaj. Po řadě odbíral potvrzenky, celé pečlivě pročítaje. Rozčechrav vážným pohybem svoje majestátní licousy, nařídil volnou ruštinou (mnoha posuňky vysvětlovanou, aby i neznalý řeči dobře pochopil), že nakazuje ničeho se nedotýkati a že důtklivě žádá, aby se všichni drželi pohromadě.

Teprve po tomto krátkém prologu vykročil na široké schody, po nichž jako had vinul se silný koberec. Na prostorném odpočívadle schodiště, ohraničeného zábradlím, otevřel se před námi rázem prospekt obrazu slavného Rěpina: »*Car Alexandr II. vzdává čest svému lidu v Petrovském dvorci u Moskvy.*«

Car stojí uprostřed půlkruhu svého štábu, pravicí vzdávaje čest zástupu lidí blizoučko rozestaveného; všichni důstojníci zdraví rovněž po vojensku. Prostí vlasatí mužíci mačkají čapky v rukou, jiní zvedají je vysoko nad hlavami: všichni s radostným zápalem poslouchají slova gosudarova. Řeč jeho jest napsána na dolení liště rámce pro věčnou památku.

Obraz malován se životností Rěpinových skupin, plastika tak značná, že při prvním dojmu mníte se býti přítomni dávné té scéně.

Dvojice mužíků s námi jdoucí poklekla před obrazem; nadšeni sklonili hlavy. Byli negramotni (neznali číst a psát); jak zazářily jejich prosté oči, když slovo za slovem zvolna lokaj předčítal. Pokřižovali se potom, šeptajíce: »Hospodin žehnej mrtvému báťuškovi a zdráv buď jeho jasný syn gosudar Mikoláš!«

Odcházeli jsme řadou sloupů dále, jen mužíci a kupčík stále točili hlavy po obraze, až úplně jim zmizel s očí; pak ještě opakovali jeden druhému závěrečná slova: »jděte do svých měst, osad i děreveň, a vyřiďte můj srdečný pozdrav a dík!« — — —

Prošli jsme mnoho carských komnat, viděli taneční sály, jídelny, obývací pokoje, sál korunovační a audienční. Byla nám okázána většina místností nyní obývaných při carově návštěvě, ba i zimní zahradu poštěstilo se nám shlédnouti náhodou otevřenými dveřmi.

Elegance pojí se tu s přepychem, aby vytvořila divy moderního bytu v nejvyšším stupni možné dokonalosti. Mám jmenovati závratné číslice, jimiž hrdě oceňoval průvodčí všecku tuto nádheru?

Co platno věděti, že ložnice carských manželů cení se na milion rublů, když nemohu okázati křišťálové kandelabry se sty elektrických žárovek, dar to ruských skláren; nebo vzácné umývadlo, tesané z jediného kusu neapolského kamene.

Musil bych býti zkušeným znalcem a ještě zkušenějším odhadcem, abych dovedl říci, který z té hrstky předmětů carské ložnice representuje největší část jmenované sumy. Mohli jsme se diviti, oceniti jsme nedovedli.

Staré památné světnice dřívějších carů, historicky bohatě zdobené, upoutaly cele pozornost; ztrácel se dojem modernějších, raffinovaně zařízených komnat oproti tomuto pohádkovému kouzlu starobylosti.

Zvláštním kouzlem působí podivná komnata plná hranatých vzkružení stropních i vroubení oken a zdí; jmenují místnost tuto »hranatá dvorana« od bezpočetných těch hran její architektury.

Staré nádobí sestaveno na poličkách okolo sloupu, na lavičkách okolo zdí, ba i na širokých paženích oken hluboko zapadlých do silných stěn. Pestré arabesky vinou se v ladných konturách křivek na podlaze, po hranách stěn i na velké obrácené báni lustrů.

Orientálně nádhernou ve zlatých ozdobách kreseb, lištkami zlata vykládanými stěnami a krásnými freskami vyniká »dvorana zlatá«. Fresky biblických výjevů pokrývají valnou většinu stěn. Nádherná roucha, pozadí a svatozáře kolem hlav světců jsou zlaté. Žehnající Kristus, svatí věrozvěstové slovanští s písmem svatým v rukou, velebné věže památných církví, toť hlavní motivy maleb.

Vzácné ceny umělecké jsou ty staré, velebou dýchající výtvory malířské i ozdobnické. Rozestavená kolem zdí křesla jako by čekala návštěvy hostí; avšak hosti, jež vítávala kdysi, nejdou a nepřijdou již nikdy . . .

Trůnní komnata cara Alekseje Michajloviče zvána po rusku »těrema«, což značí malou podkrovní světničku. Takový rozkošný belvederek s rozhledem na kus Kremlu, město pod ním a na rozsáhlý půlkruh obzoru modré oblohy, do níž trčí dálkou šedé věže církví; jenom zlaté kopule třpytí se hvězdičkami na temné ploše azuru, které nehasnou a nemění svou polohu. Žeberovitě sklenutý strop pomalován ornamenty, v jejichž polích svatí slovanské církve pravoslavné; hrany klenby zdobí modelované listy, spojující se v listové hlavice. Stěny vykrášleny lvy, obracejícími hlavy ke znaku ruského orla. Pod jeho perutěmi spí tichý spánek starobylý vzácný trůn, aby neprobudil se nikdy k životu . . .

I těremy téhož cara, opuštěná jídelna a komnata poradní, jsou stejného téměř stylu. V nich jsou však malby čistě slovanského rázu.

Vidíte po stěnách karafiátky, rozpuklá jablíčka, pestré růžice, srdíčka, zvonečky; otáčky jako svinuté klubko háďat propletají se kolem obrazů. Silné črty štětce do křížů vedené, vejčité ornamenty, proplétané stužky, cokaté mříže okenní; i ta vysoká, rozložitá kamna s malovanými kachly, — všecinko nese ráz slovanský.

Tyto dvě komnaty připomínají pestré slovácké dědiny. Vzpomínáte na bílé zdi chalup, jejichž okna i pažení dveří opásána strakatými malovánkami. Čelo chalupy hnedle pod lomenicí žehnáno křížem a v kotoučku Těla Páně napsaným monogramem IHS, nebo slovem »Maria«.

Ještě naposled ohlédl jsem se těremou; obloukovitě klenuté, kované dveře zapadly, závory zaskřípaly. Jakousi velmi dlouhou chodbou jsme vycházeli ven na bílé, sluncem zalité náměstí Kremlu.

»Na čaj« několik kopějek vtiskli jsme do lokajovy dlaně a bez pozdravu rozešli se. Mužíci rozhlíželi se kolem, co já zahýbal za roh paláce.

* * *

Veliká budova arsenalu má slavnou stráž. Moskva a její národ do dnes pamatují vítězství z roku 1812, kdy památní tři jenerálové — prosinec, leden a únor — pomohli chrabrému vojsku vytlačiti nepřemožitelného Napoleona.

Tři ledoví jenerálové udeřili na vojsko nepřátelské a stateční molodci tlačili je ven z říše; ledy a mosty Bereziny kvapným útěkem pobořeny, vůdce sám po tělech svých vojínů přešel mraznou lázní. Příliš veliké a slavné vítězství, než-li aby mohlo býti zapomenuto; vždyť obětováno to nejdražší Rusům: mátuška Moskva dobrovolně vypálena rukama vlastních dětí . . .

875 děl ukořistěných v boji tom, srovnáno kolkolem budovy arsenalu; nalezne tam téměř každá evropská mocnost několik svých kusů. I dnešní spojenci a přátelé mají tam svědky mlčící sice, ale neklamně hlásající dávné nepřátelství a dnešní falešné přátelství.

Na skupině několika děl sedí vždy ruský orel s věncem vavřínu. Tabulky v řeči ruské a latinské dopodrobna vypočítávají, kolik děl které mocnosti; vřelé řádky hlásají hrdinnost vojska, jemuž pro věčnou čest zejí mrtvé, neškodné jícny do prostoru náměstí. Všem těm 875 kusům caruje ohromné dělo »car puška«.

Lafetu i všechny části druhé zdobí pěkné reliefy patinou stáří pokryté. Roura veliké světlosti obtočena věnci arabesek; lví hlava cení zuby právě pod ústím, mezi koly s krásnými listovými mečíky. Jest to znamenitá práce ruského kovolijectví. Ohromné koule srovnány pod ním. Mužíci vystupují na ně, aby blíže ohledali veliký jícen; udiveni strkají rozježené hlavy dovnitř a s hrůzou omakují silný plášť. A velikán tento, car děl, ani prý jednou nezahovořil výstřelem. — — —

Dlouho jsem ještě procházel ten den Kremlem, a vracel se tam denně znova. Poznal jsem Kreml podrobně. Všecky jeho chrámy, všecky ozdoby; také jeho časté návštěvy cizinců i Rusů, přijíždějících pokloniti se největší ruské pýše a lásce. A přece krásy jeho nestaly se všední; lepším poznáním dovedl jsem vycítiti nejjemnější odstíny zvláštností a veleby se všemi náladami.

Rád vzpomínám poledních chvílí na lavičce monumentu cara Alexandra II. ztrávených. Mechem porostlé hradby vinou se kolem jako věnec. V rozích vybíhají kulaté hlásky o štíhlých minaretech zelených věží. V baštách těch kryjí se obranná děla, šklebící neviditelná ústí proti městu, z něhož snad mohla by přijíti zkáza.

Hluboko dole pod baštami teče tiše řeka Moskva. Oblouky mostů klenou se přes její špinavou vodu. Nábřeží hemží se vozky s náklady a izvoščíky. Po řece pluje tu i tam parníček. Za stuhou všelijak stočené řeky prostírá se po celém horizontu město.

Bílá spousta domů jako oslňující sněžný plášť rozpíná se svítící dálkou; až tam při samém nebes bledém sklonu pojí se s obláčky. Temné pruhy protínají křížem krážem obrovskou plochu; to nervy, tepny a malé žilky ulic proplétají se sítí pavučin celým městem.

Rozžhavená výheň jiskří tu malými, tam většími plaménky zlatých kopulí soborů a časoveň. Chvílemi přelétnou šedé pásy dýmu nad masou domů sálajících sluncem; větérek brzy je rozvane a zase tichá plocha světla bije do očí, kam jen dohlédnouti lze.

V tom bíle zpěněném moři plovou ostrůvky temné zeleni. Bulváry, sady s rybníky a aleje tříd s lavičkami otáčejí dvojím pruhem rozlehlou plochu Moskvy.

Proto vidíte, jak volným, trhaným obloukem v dálce táhne se zeleň; pak i mimo kruh těch bulvárů, kde jediná nerušená plocha jasu, najednou v samém jeho středu zalichotí oslněnému zraku temnější skvrnou stromových korun.

Cukrově něžné věže trčí nad pole pohledu, s pruhy červených cihel, modravě šedých ornamentů a s baculatými báněmi zlatých kloboučků na hlavách.

V popředí na širokém koberci nábřeží budovy s balkony, vikýři a vížkami. Černé body poletujících motýlů mihají se po koberci, nebo snad to větrem rozváté květy valí se semo tamo přes mosty a uličkami panorámy?

Se všech stran hemží se ty temné skvrny života; chrlí je bez přestání tepny města. Žilky a nervy chvějí se životem, stíhajíce kvapem svůj cíl. Mohutné plíce oddychují z hluboka pravidelným taktem rachotících izvoščíků.

Hukot parního stroje života chvěje se vzduchem nad bílou záplavou čarovné podívané. Věčný ten běh chvílemi tichne, odvanut větrem na jinou stranu, aby se zase vrátil do centra všeho myšlení, do starého města — »Kitaj goroda« (čínské město) — a jeho srdce — Kremlu . . .

Konejšivě, jako něžná, starostlivou matičkou dítěti pobzukovaná písnička, zaléhá to chvějné šumění řeky a rychlé hučení pouličního ruchu.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Pokračování.)

IX.

Dlouho se nemohli Víchovští nabažiti a toužebně očekávali příjezd lokálky. Zvláště ti, kteří nebyli zaneprázdněni, přicházeli na nádraží a podivovali se železnici. Mydlář Rákosník měl nyní starost nejenom o vlaky, ale též nadále studentů byl přítelem. Také jednou nebo dvakrát se dostavil na nádraží.

Po perroně přecházel místní kaplan Kaubis s profesorem Masákem, který právě dlel v městě na prázdninách. Ferdinand stále hlavu k zemi klonil a prsty louskal, jakoby verše skandoval, byl vážný, zamyšlený, vlas i vous měl v nepořádku.

Oba se obchvíli dívali na hodinky a patřili do dáli po trati, na níž se vinuly lesklé kolejnice. Vlak už měl přijeti, ale personál se posud neukazoval. Nebylo se obávati srážky, na nádraží stály

jenom dva vozy, připravené na výroční trhy, kdy jezdilo více obecenstva. Vlak také dále nepojede.

Šef ořezával klidně v zahradě růže, druhý zřízenec nalepoval v čekárně jakési plakáty. Jenom asi dva muži pokuřovali ve dveřích. Podál čekal žlutě natřený poštovní vozík.

»Zdaž přijedou všichni?« řekl kaplan.

»Mohli by, sjeli se asi na hlavní trati. Už dávno lokálka tolik lidí nevezla.«

»Je to hluku ve voze, je to povídání!« hádal Karel.

»Aspoň si hlavní odbudou cestou a potom dají pokoj,« mínil profesor. »Pro křik bychom se ani k ostatnímu nedostali.«

A procházeli se dále. Na nádraží lidé přibývali. Ač nikdo opravdu nevěděl, kdy hosté přibudou, přece někteří přišli, nedbajíce ranní hodiny, kdy nejméně byl vlak navštěvován. Byl to první vlak od Prahy.

»Hleďme, i Rákosník se dostavil!« ukazoval kaplan. »Časně opustil lože.«

»Posud živ?«

»Živ ano, ale zdráv nikoliv; druhého sjezdu se jistě nesúčastní.«

»Rád věřím, ani my už tak nebudeme pohromadě. Vždyť i letos jeden schází —«

»Náš básník, nebohý Milkos!«

Ozval se hukot, vlak přijížděl. Ze zahrady pospíchal šef a také jiní vešli na perron. Rákosník zůstal stranou, z hluboka pokašlávaje. Bylo slyšet hvízdot, stahování brzd, ale posud nedojel vlak, sestávající ze stroje a čtyř vozů, z nichž jeden byl osobní a obsahoval první i druhou třídu v jednom oddělení, třetí asi o třech nebo čtyřech paženích.

»Sláva!« ozývalo se otevřenými okny. Hned bylo lze rozeznati hlas Křepelův. »Na zdar!« volalo několik lidí najednou.

Ani kaplan, ani Masák neopětovali volání, nechtíce zápoliti s hučením vlaku. Jenom potřásli rukama.

Posléze vlak zastavil. Okna jeho byla hustě obsazena mladými hlavami, na nichž bylo znáti veselí a spokojenost.

»Sláva Víchovu a jeho lokálce!« pronesl Křepela a ostatní odpovídali hlučně: »Sláva!«

Průvodce vlaku otevřel dvéře a už se hrnuli plni humoru, křiku a veselí. Bylo viděti, že přes hlavy jejich od maturity přeletělo deset roků, změnili se, ale vypadali statnější a plnější, sesílili, zmohutněli a zmužněli. Ten měl plnovous, onen se stal objemnější, všichni měli posud hustý vlas, někteří byli dosti usedlí.

Křepela se hnal předem a za ním ostatní řadou objímali kaplana a průvodce jeho.

»Buďte vítáni! Hodni jste za to, že jste přijeli. Jenom mne, Pavle, neumačkej a ty Václave nepopíchej tím ježatým vousem, který ti pranic nesluší.«

Kaubis srdečně všechny vítal a chválil, že se tak hojně dostavili.

»A co ty profesůrku?« volal Horčák. »Už máš po maturitách? Kolik jich propadlo z řečtiny?«

»Kolik jsi ty odsoudil svým věhlasem mocí zákona!« Páni (Studenti) už se počali špičkovati.

»Zdaž jste všichni?« ptal se Masák.

»Neztratili jsme někoho? S vlaku by mohl snadno seskočiti. Počítejme se!«

»Ty bys na sebe zapomněl jako ten Hanák. Jeden, dva, tři,« počítal Křepela. »Jindřich,« ukazoval na Rosta, »platí za dva. To je tělo!«

Kaplan vítal zetě Lálu a sestru Olivu. Tato rozkvetla do krásy a byla jedinou ženou v této společnosti. Brzy opustila nádraží, pospíchajíc k matce na předměstí.

Kaubis přehlížel přítomné. Medik Kubias opravdu scházel. Ostatní byli do jednoho bývalé oktávy. »Nepřipojil se k vám také virtuos Lorenc?«

»Neviděli jsme ho nikde,« odpověděl Karlovi Kopek, který nedaleko stál.

»Také jsem ho pozval, když s námi byl na bytě.« »Přijede snad vlakem pozdějším. Nechtělo se mu tak časně vstávati.«

»Tedy kam nejdříve!« volal oficiál Kopek.

»Za půl hodiny budu sloužiti za našeho zemřelého básníka mši sv.,« ohlašoval Karel.

»Půjdeme tedy ke kostelu.«

Vzali menší zavazadla a vyšli v menších skupinách po dvou a po třech. Kaubis umlouval se s farářem Novákem a ještě s jedním katechetou, že půjdou všichni tři k oltáři. Jiný se znal ve hře na varhany a bývalí členové zpěváckého spolku radili, jakou hráti píseň. Kdosi chtěl se zastaviti na snídaní, řka, že málo jedl a cestou se vytřásl, ale Horčák ho zdržoval.

»Potom společně posnídáme. Však jsme se často vypostili, když učení trvalo do dvanácti a po tom ještě se půjčovaly knihy.«

»Nebo když jsi dostal karcer,« volal Křepela.

»Ten jsi měl nejspíše ty pro darebáctví, jež jsi mnohokráte prováděl. A byl-li jsi přece ušetřen, jest ti nám děkovati, že jsme tě chránili.«

Karel opět napomínal k pokoji. »Jste moji spolužáci, ať mně děláte městem čest a nehádáte se za každým krokem!«

»Náš karatel!« posmíval se Křepela. »Ale má dobře, musíme se slušně presentovati v městě, kde jsme studovali a kde nás posud znají.«

»Tebe až přes příliš,« nadhodil Horčák.

»Mne oni, ale tebe ony —«

Skutečně se k nim mnozí hlásili, nejdříve stařičký Rákosník, potom obchodníci a měšťané. Desetkráte se zde oktáva vystřídala, mnoho tu bylo za tu dobu studentů, ale přece se mnohý pamatoval. Dívali se za tou řadou mladých lidí se zalíbením.

»To jsou kolegové našeho velebného pána a jdou nejdříve do kostela,« povídaly si prodavačky na náměstí u svých krámků.

»Kdo jim umřel? A tak záhy?«

»Milkos, syn toho soukeníka od vody. Tolik se na něj natěšili. Však tamo jdou do chrámu jeho rodiče a sestra. Jak jim

to musí býti smutné, když vidí ty ostatní v pěkném postavení.«

»Lépe, když umřel, než aby se zkazil —«

Prodavačky se ohlédly na muže, který stál na voze a prodával nové brambory. Vyndav dýmku z úst, odplivnul si. »Co vy také víte?«

»Vím, co vím. Mezi těmito by mohl býti také syn našeho chalupníka Kubiasa. Však jsou od něho tyto brambory. Ale zlumpačil se v Praze a teď se potuluje jako zkažený student.«

Ženy vážně zakývaly hlavami. »Snad mu jde učení špatně a zůstal pozadu.«

»Tady studoval velmi dobře, ale velké město ho přivedlo do zkázy.«

Mžikem rozlétlo se městem, že jsou tady bývalí abiturienti a Kubias že není mezi nimi, poněvadž se zlumpačil.

Zatím velký zvon na věži se rozezvučel.

A nebyli v kostele pouze Milkosovi rodiče, přišli i jiní a také postranní kůr byl obsazen. Kaubis sloužil zádušní mši a dva kněží mu přisluhovali. Smutně zněly varhany, dojemný byl zpěv.

Hosté seděli ve stolicích, kde i před lety sedávali, viděli svoje místa a zamyslili se. Všechno jim připadalo tak milé a známé. Pookřáli v duši.

Na konec hlasitě se modlili za Karla Milkose. Po mši projevili rodičům soustrast.

»Žel, že není náš Karel mezi vámi!« lkala matka.

»Nebylo mu to souzeno,« odpovídal Rost. »Také nás zpráva o jeho smrti dojala. Nešťastné souchotiny!«

»Příliš se namáhal, byl velice pilný, nepřál si oddechu.«

»Bůh jinak ustanovil. Podíváme se na hrob našeho soudruha odpoledne.«

»Děkujeme vám za pomník. To nás aspoň poněkud potěšilo, že jste našeho syna tolik milovali.«

Milkosovi se rozloučili a páni doprovodili Karla na děkanství, kde byla pro všechny připravena snídaně. Bránili se, musili přijati pohostinství. Tak ušli mnohým, kteří na ně přímo čekali a mezi nimiž byly i účastnice menšího kůru.

Z děkanství se brali k fotografovi, jsouce všude v ulicích hlučně pozdravováni.

Kaubisová vítala pány srdečně, projevujíc radost, že jí udělali takovou čest a domek její navštívili.

»Vždyť jste byla matkou studentů! Co jsme se vás nazlobili, co vám nanosili do vašeho čistého příbytku bláta na botách, co jsme se tu nakřičeli.«

»A jak se ten dům změnil,« podivovali se přítomní. »Pěkně si Karel vybudoval tu svoji villu —«

»To je moje druhá kaplanka.«

»Jak jsi šťasten, že můžeš žíti po boku své matky!« ne bez závisti pronesl Rost. »Co bych za to dal, kdybych měl otce nebo matku na živu.«

Páni se uchýlili do pokoje, kde byl dostatečný pro ně počet židlí, posadili se, kdo byl kuřák, zapálil si doutník, jiní pili vodu,

kterou ochotně přinášela a nalévala Otilie. Víno, jež Kaubisová nabízela, odmítli.

»Což jsme tady na hodech?« řekl Kopek. »Počkáme do oběda. Já musím vydržeti v kanceláři do dvou hodin.«

»A já mnohdy obědvám s večerem,« odpovídal Rost, »když se navrátím od nemocných.«

»Když jsme se v tomto studentském nyní kaplanském pokoji tolik nazpívali, navrhuji, abychom tak učinili i dnes. Tamo na skříni bude ještě náš zpěvník,« navrhoval Křepela.

»Ano, jest zde posud,« na to Karel, »ale snad zanotujeme nějakou vlasteneckou z paměti. Na příklad tuto od Jablonského:

»Jako krajina nebeská
skví se krásná moje vlast,
vlast a ty ctná dcero česká,
jediná jste moje slast.
Vás co duši svou miluju,
vám život svůj zasvěcuju,
heslem mým je v každé době:
Vlasti své a tobě!

Kamkoli mne v širé zemi
povolá kdy osud můj,
pod nebem i mezi zděmi
vlasti syn a přítel tvůj!
Váš jsem všady, s tělem s duší,
jak čestnému Čechu sluší,
všudy žít' chci ku ozdobě
vlasti své a Tobě!«

»Poslední verš si ponecháme na konec schůze,« navrhoval Horčák; »už mně to selhává v hrdle.«

»Co pak bude po pět a dvaceti letech! To budeš jenom jako soudní rada kašlati na podřízené.«

»A ty sotva se ohneš do pokladny,« odpovídal adjunkt kontrolorovi, »abys vyplatil těm ostatním mizerům měsíční mzdu.«

»Už jsou zase v sobě, jako před desíti lety! Jste přece císařští úředníci a měli byste býti stejné mysli, jedna vůle, jedno srdce.«

»Pánové, psal jsem vám, abyste přivezli knihy, které jste přečetli a odložili. Snad jste tušili, za jakým to bylo účelem,« ujal se slova Kaubis. »Milý náš soudruh Drahotín Milkos nás opustil, a tu jsem myslil na jeho památku založiti zde někde lidovou knihovnu. Ta by nesla jméno jeho a byla by nejenom od nás založena, ale i rozmnožována a udržována v přiměřeném stavu. Proto jsem vás žádal o knihy. Jak vidím, někteří splnili moje přání —«

»Já nedovezl nic,« ozval se berní kontrolor.

»Takoví páni nedbají literatury,« nadhodil František Lála.

»Jenom aby více nekupovali knih než páni advokáti, jimž je zákonník evangeliem, na němž také přestávají,« bránil se Křepela. »Já dám na knihy peníze, a Kaubis koupí, co uzná za vhodné.«

»Podobně i my učiníme,« hlásili jiní, »nepřivezli jsme knih, jichž doma potřebujeme pro besedy.«

»A kde myslíte, abychom Milkosovu knihovnu založili?« ptal se Kaubis.

»Vytas se s plánem, máš jej hotový, v tom ohledu myslíš za nás.«

»Tedy bych navrhoval Chvojany, kde jsme tančili a se bavili. Knihovny tam není žádné a vzdělání na všech stranách třeba.«

»Souhlasíme úplně,« přisvědčovali soudruzi, »a kup tam i takovou knihu, kde by byl zavrhován zlozvyk tančiti po pohřbu.«

»Nebo podceňovati duševní práci. Pamatujete se, jaké pocty se nám dostalo tam po maturitách?«

»Nechme toho,« mávnul rukou farář Novák, »s takovými zjevy se všude potkáme. Však náš soudruh nejlépe ví, co by koupil. Můžeme se na jeho soudnost i věhlasnost úplně spoléhati.«

»Knihovna ať jest hodna památky našeho soudruha,« připojoval se Masák, »každá kniha ponese jméno jeho, bude důkladně vázána a ve škole uložena do skříně, kterou též pořídíme. Rozpočteme náklad, co kdo dal v knihách, to se mu srazí, kdo chce úlevu, ať se přihlásí.«

»Nedoplatek zapravím já,« hlásil se Lála.

»Nezapřeš syna bohatého kupce; první se oženil, nejvíce na pomník Milkosův dal, ve druhé třídě jezdí, chudé zdarma obhajuje. Všechna čest!«

Masák se uklonil.

»V takových rukou má býti bohatství,« přisvědčoval farář Novák. »To našinec nemůže dělati. Víte, že mám u sebe rodiče a sestru. Ty jsem si vzal zcela na starost. Švakrovi také pomáhám z dluhů. Taková nepatrná farka ovšem při šetrnosti mnohého příbuzného farářova zachránila, mnohému pomohla na nohy.«

»A co ty děláš, Křepelo, v uzavřeném území?« ptal se Rost, zatím co Karel počítal, co by stála celá knihovna a mnoho-li by přišlo na jednotlivce. »Nebude z tebe Němec?«

»Ba nebude,« odpovídal kontrolor, který musil úřadovati v městě smíšeném. »Česky myslím a německy počítám. Však se proto nezamlouvám a nejspíše brzo půjdu. Proto se ovšem nebudu hněvati. Ta půda mne beztoho pálí pod nohama. Byl to poplach, když jsem první podal českou kvitanci. Však jste o tom četli. Tam nahoře se to sice nelíbilo, ale mne nikdo nepřinutí. Nebyl jsem nadarmo žákem Latalovým.«

»Sláva ti!« provolali soudruzi.

»A jak se máš ty, Roste? Jsi prý lékařem dělnického lidu při továrně?«

»Braši, to je divné postavení. Kloním-li se k dělnictvu, nelíbí se to pánům úředníkům; když bych s těmito za jedno byl, jsou proti mně dělníci. Nesnadno vyhověti.«

»A co dál, náš tatíčku?«

»Hledím býti nestranným a vyhověti oběma stranám. Dělnická pokladna mne platí, proto lid má právo ode mne žádati služby, úředníkům prokazuji všechnu čest. Takto bych se neměl špatně.«

»Je viděti, že ti nemocní jdou doktorovi dobře k duhu,« smál se Křepela.

A tak si sdělovali svoje zkušenosti. Někdy chtěli mluviti dva najednou, bylo plno hovoru i smíchu.

Kaubis počítal, ale spolu i naslouchal. Mnoho už o svých soudruzích věděl, než přece něco nového slyšel. Tužka jezdila

po papíře, kde se plnily číslice, ale obchvíli také stranou udělala poznámku.

Právě vypravoval farář Novák, že založil katolický spolek. Zásadami i názory střetnul se s Masákem, ale zůstal vítězem, obhájiv účel i činnost spolku, který byl sevřen stanovami, aby nemohl vybočiti z mezí a podlehnouti živlům rušivým. Masák byl pro všeobecnou svobodu.

Také soudní adjunkt Horčák vyličoval něco ze své praxe, uváděje, jak hleděl rozvaděné smířiti, jak trestal přestupníky zákona, užívaje při tom všem mírnosti jednání.

Kopek si stěžoval, co zkusí jako oficiál poštovní, vyslán-li na výpomoc do německého lázeňského města, kde chce zachovati rovnoprávnost ke všem přítomným národnostem.

Podobně sdělovali i jiní a řeč mile plynula.

Posléze povstal Kaubis, aby oznámil, co kdo má platiti.

»Tebe jsem, jako švakra,« obrátil se k Lálovi, »nejméně šetřil, dáš udělati tu skříň na knihy, bude státi dvacet zlatých.«

»Zde jsou peníze,« položil advokát dvě desítky na stůl. »A tuto pětku na knihy.«

»Páni jsou páni!« smál se Křepela, odpočítávaje svůj podíl. »Nemohla by se mně ta pětka Františkova strhnouti?«

»Kdybych tě neurazil, zaplatím za tebe,« hlásil se Lála, sáhaje pro tobolku.

»Snad rozumíš žertu, styděl bych se, kdybych nic nedal. Jenom si schovej peníze, abys měl na zpáteční cestu a nemusil tatínka ohýbati.«

»Křepelovi se musíme zasmáti. Ten nás vždycky obveseloval. I při maturitě vesele mrkal.«

»Soudruzi,« ujal se ještě slova Kaubis, »než jsme se rozešli, slíbili jsme si, že zůstaneme věrni ideálům, že budeme v každém postavení pracovati ve prospěch lidu, že vždycky vystoupíme jako Češi a vlastenci, že nezapomeneme ani na rodiště, ani na město, v němž jsme vystudovali. A musím vyznati, že jsme těm úkolům dostáli.«

»Založil jsem pro vás tuto knihu, kde zaznamenávám všechno, co o vás slyším a k čemu se mimoděk přiznáváte. Ta jest volna k nahlédnutí každému. I nyní mohu z řečí vašich přičiniti mnohou poznámku. Jednomu připisuji, že vytrval i v přívalu živlu německého jako věrný Čech, třeba při tom i na zájmech osobních utrpěl; druhého pochválím jako nestranného a spravedlivého úředníka; o třetím musím podati, že moudře a k užitku svých spolubližních vládne jměním, jež od rodičů byl obdržel —«

»To jest náš Lála.«

»Jiný pracuje v oboru svém jako lidumil, léče nejenom choroby těla, ale i napravuje neblahé poměry dělného lidu; jiný zakládá pro své osadníky užitečné spolky a vzdělává širší vrstvy obecného lidu —«

»To je Cyrill Novák.«

»Nebo osvědčuje se jako přítel mládeže, která mu jest svěřena, tuto vede po pravých cestách.«

»Náš filolog Masák, tuhle katecheta.«

Kaubis četl dále ve svých poznámkách, jež si byl za řeči soudruhů učinil.

»A co tam napíšeš o sobě?« ptal se Rost. »Povím ti to; napiš, že jsi náš duchovní přítel a rádce, že jsi obětavý rodák a prostředník mezi svými soudruhy a jejich příbuzenstvem. Nazývali jste mne tatíčkem, poněvadž jsem byl z vás nejstarší, neboť jsem od sedlářství do škol vstoupil. Teď název ten snímám a přenáším na Karla Kaubise, který jako otec se o nás stará.«

»Pravda a proto sláva mu!« provolávali soudruzi.

»Děkuji vám,« pokračoval Karel, »za všechno, co jste mým prostřednictvím provedli. Mnohé zůstane mezi námi a nedostane se před forum veřejnosti, ale jsou věci, s kterými netřeba se skrývati. Tedy díky za ony příspěvky ve prospěch zdejších chudých studentů, jež jsem od vás odvedl, za dary chudině i za ty kytice, jež jsme Rákosníkovi ku svátkům dali, za věnce na rakve našich dobrodinců a za jiné věci, jimiž dokazujete, že lnete k městu, jež se stalo druhým rodištěm vaším.«

»I nadále chceme pamatovati na příbuzné i Víchov, pokud poměry naše stačí. Můžeš se na nás kdykoliv obraceti,« odpovídal jménem všech Rost.

Zatím si páni prohlíželi matriku abiturientů, bránili se pochvalám, zasmáli se a také se zarazili u křížku zesnulého soudruha a — Ferdinanda Kubiasa.

»Nepřijel, stydí se,« byla jedna řeč. »Co z něho bude? Utone jako mnoho jiných. Nebohý muž!«

»Promluvme si o něm. Je to náš kolega a uvažujme, co by se dalo pro něj udělati.«

Kaubis sdělil, co o Ferdinandovi slyšel. Schválně si do Smiradic zajel. Rodiče ho nepodporují, ani o něm nevědí a již nad nezdárným synem zoufali. Mnoho je stál peněz, mozolů i slzí.«

»V tom ohledu obracíme se opět na tebe,« řekl Rost Kaubisovi, »neboť jenom ty dovedeš promluviti Kubiasovi do srdce a vynajdeš prostředky, jimiž bys ho přivedl na pravou cestu.«

»Nevím, nevím,« odporoval Karel.

»Dojedeš za Ferdinandem, vyhledáš ho, přivezeš ho sem a potom budeš na něj účinkovati. Ve Smiradicích by ho jenom napomínali a zaplašili. Na třicetiletého muže se musí nastupovati jinak. Tedy ujednáno?«

»No, pokusím se o to, abych mohl napsati do naší matriky: byl mrtev a ožil, byl ztracen a nalezen jest,« sliboval Kaubis.

»Při následujícím sjezdu bude mezi námi seděti též Ferdinand Kubias, lékař a konkurent Rostův, oba pomocníci ke smrti,« žertoval Křepela.

Karel vzal ten úkol na sebe a hned uvažoval, jak by mu dostál. Zatím soudruzi považovali schůzi za skončenou a zpívali:

»Až pak někdy mně též máti
chladné lůžko ustele,
až budu již objímati
posledního přítele;
až se zrak můj trhat bude,
až můj jazyk vlády zbude,
ještě vzdychnu ve své mdlobě:
vlasti své a Tobě.«

V tom se otevřely dvéře a vešel poslední host Lorenc, který přijel poledním vlakem. Drže ve výši slunník jako taktovku, zpíval:

»Vlasti své a Tobě.“

»Sláva, náš virtuos, náš Benjamin!«

Páni obstoupili milého příchozího.

»Hned se vrátím na nádraží, nedozpíváte-li celou píseň,« volal Lorenc, že všechny překřičel a zase slunníkem dával takt.

»Až i v zemi nejmilejší
budu klidně spočívat,
až i druh můj nejvěrnější
nebude můj kámen znát;
až tam na mé hrobce prosté
polní kvítí s trávou zroste:
ještě budu žehnat v hrobě
vlasti své a Tobě.«

Nyní teprve objímali Lorence, který se už nepodobal nejmenšímu, ale všem se vyrovnal. Na prvý pohled bylo na něm znáti umělce. Oko jeho plálo, tvář byla stále jako v nadšení, vlas mu splýval na šíji a všechny údy jenom hrály.

Z náručí padal do náručí.

»To jsi hodný, že's přijel. Ani jsme tě už nečekali,« řekl Kaubis.

»To vážné dopoledne jsem ponechal bývalým abiturientům, teď se připojím k vám. Je tam ještě skoba, na níž visely moje housle?«

Lorenc přikročil ke stěně.

Skoba tam byla, ale místo houslí visel na stěně list obrázkového časopisu, na němž byl virtuos Lorenc vymalován.

»A to jste mně nemohli psáti pro fotografii? Milerád bych vám ji poslal,« řekl Lorenc.

»Netroufali bychom si žádati,« na to Karel, »ostatně celá oktáva bude tady zastoupena a náš Benjamin zvláště.«

»Čas k obědu!« volal Křepela. »Dnes jste mými hosty, ale zaplatíte si každý sám.«

»To jsme mohli čekati, že nám nic nedáš, ale spíše bys bral. Jsi od berního úřadu.«

»Ještě něco,« řekl Kaubis, »zdejší umělci pořádají na dobročinný účel akademii; Lorenci, nebyl bys tak dobrý a nepřevzal bys nějaké číslo?«

»Nejsem sice na nic připraven, nemám při sobě ani not, ani vlastních houslí, ale pro dobrý účel podniknu všechno. Jenom o to bych žádal, aby nikdo nebyl k vůli mně vypuštěn.«

»Těším se, jak bude komitét potěšen, až mu to oznamím,« vece Karel. »Tak, a nyní pojďme, snad nás někdo navštíví v besedě. Jednoho hosta máme jistého.«

»Koho to?«

»Mydláře Rákosníka, výslovně jsem ho pozval. Když nás všechny hostil před deseti roky, musíme mu to oplatiti.«

»Připiš si v matrice u svého jména: vděčnost je také ctnost,« radil Kopek.

»Spíše tam budu připisovati, kdy se kdo oženíte a koho si vezmete,« odpovídal Kaubis. »Ovšem, uznáte-li mne hodným ta-

kového oznámení. Posud jsem jen u jednoho dělal takovou poznámku.«

»Nepracuješ vlastně, jak se říká, pro domo sua?« smál se Křepela. »Nechtěl bys míti jako zdejší kaplan hodně oddavek a štoly? Od nás bys mnoho nedostal a snad ani nechtěl, proto si nedělej naději.«

»Nějak by to bylo,« odvětil Karel, uschovávaje knihu do stolu a chystaje se k odchodu.

V kuchyni všichni promluvili s paní Kaubisovou i dcerami, vzpomínajíce, co kdo zde před lety provedl. Křepela se pamatoval, jak rozbil okno a potom s ním šel ke sklenáři.

Byla zde i Oliva, která zářila štěstím. Byla zvána ke společnému obědu v besedě, ale chtěla zůstati u matky. »Překážela bych vám,« povídala, »samojediná žena mezi tolika pány. Až při následujícím sjezdu si každý přivede paničku a potom nás bude více.«

»Jenom já zůstanu svobodným,« ozval se Rost.

»Ty a proč?«

»Poněvadž prý se moje Olga provdala a neposlala mně ani oznámení.«

»Dobře udělala, poněvadž byste ji nechal seděti, tak jako mnohý jiný pan abiturient,« hrozila mladá panička.

»Pojďme, ať se nám nesahá do svědomí,« vyzýval kolegy Křepela.

»Vám, pane kontrolore, nejvíce. A ostatním podobně.«

Páni vyběhli dosti rychle z kuchyně na dvorek a na silnici.

»Dnes jsi mezi námi, Lálo, nejhodnější člověk,« poklepával Horčák advokátovi na rameno.

»Za krátko i vy budete hodni,« odpovídal tento, »máte slušné postavení a můžete každý jednu slečnu vysvoboditi. Ten příští sjezd bude četnější.«

Rost pokrčil ramenem.

»Však si o tom ještě povíme. To stojí za uváženou a divím se, že se nám od Karla nedostalo ještě většího napomenutí.«

»To ještě přijde. Jenom se nestarej.«

Banket byl skvělý, i šampaňské se při něm pilo, dostavil se ředitel Mezera s profesory, kteří byli ještě přítomni, došel telegram od Latala z Ruska, kam byl odcestoval, a od Kubiasa, který se nesúčastnil. Proneseny mnohé přípitky, zábava plynula, až před besedou zastavily objednané kočáry, které měly odvézti pány na hrad Libštát.

Veselá byla cesta, ale vystupování ke zříceninám trvalo déle, než když jako studenti se pustili do kopce na rovno, kde před mnohými lety nepřátelé rozbíjeli lebky o tvrdý kámen, který se teď v neladu povaloval. Valná část zdí zůstala, bylo možno i na baštu povystoupiti, odkud se jevil krásný rozhled po okolí na mnoho hodin cesty.

Kolikráte zde byli jako studenti! Navštíviti občas trosky hradu považovali jaksi za vlasteneckou povinnost, kterou plnili svědomitě. Teď pohlíželi na všechno střízlivěji a mnohou věc jinak si vykládali než před lety. Ale rádi popatřili na pevné zdivo,

opředené pověstmi, pozorovali středověké opevnění, nyní z valné části v rozvalinách, zápas přírody s dílem rukou lidských; prodleli na baště, odkud určovali směr rodiště svého i nynějšího působení. Rozloučivše se s Libštátem, opět sedali do kočárů a vrátili se do města, kde vykonali několik návštěv u předních občanů, nezapomenuvše na purkmistra Blažeje.

Lorenc se uchýlil k účinkujícím na akademii, aby se uradil o kuse a sehnal kalé housle.

S večerem páni prošli se pod lipami, kde bylo mrtvo, neboť studenti odjeli a měšťanské rodiny se chystaly do sálu. I na hřbitov se podívali a hrob Milkosův navštívili.

Kaubis odešel na děkanství.

Bývalí abiturienti chtěli v městě setrvati do rána, příštího dne se rozejdou do svých domovů, kteří byli z okolí. Přátelé už na ně čekali, aby si je odvedli do svého kruhu a potěšili se s nimi.

Kdo ví, jak by dopadla letní doby návštěva akademie, kdyby se nerozneslo, že bude účinkovati Lorenc, jehož jméno bylo známo nejenom v Čechách, ale i v cizině.

Někteří se jestě na něho pamatovali, když ve Víchově studoval a nejdéle u Kaubisů bydlil. Také návštěva učastníků sjezdu mnohého povzbudila.

Tak se i Olga Tožičková chystala s mužem, ač původně nechtěla jíti, neboť ji taková hudba, při níž se netančilo, netěšila. Ale šla k vůli Rostovi a navěsila na sebe všechno zlato, jež měla, aby ukázala, jak dobře se provdala a že nemusí čekati na nějakou milost od — studentův.

Starost o lístky ponechal Karel sestře Otilii, kterou vypravil předem, aby kolegů sedadla byla pohromadě a ne roztroušena po sále. Sám také lístky rozdával, dříve než na sál vkročili od večeře. Vešli pojednou a učinili mocný dojem. Jenom Lála si vedl mladou paničku.

Student v čamaře je uváděl. Byla pro ně připravena jedna řada sedadel. Usedli, ale jak se podivili, vidouce před sebou známé tváře, ony slečny, s nimiž se bavívali, tančili a procházeli! To přece nemohlo se státi náhodou, a Kaubis hned se ohlédnul po sestře Otilii, aby jí dal věděti, že tomu všemu rozumí, že se to stalo schválně.

Dívka se jenom šibalsky usmívala a bývalý diblík se v ní probudil. Seděla na druhém kraji před farářem Novákem. Hned vedle sebe měla Štěpánku, Elu, Růženu, Soňu, Mařenku a jiné známé z oněch dvou skupin, které se před časy procházívaly pod lipami.

Pravda, změnily se, ale ne ke své škodě. Už to nebyly ty útlé slečinky průsvitného těla, s nádechem dětství, na rozhraní dospělosti, s hlavami plnými básní, se zpěvem na rtech, dívenky lehkomyslné, jenom po zábavách toužící a se honící, s nožkami do skoku valčíkového nebo polkového; na prvý pohled bylo znáti, že zvážněly, jiného jsou rozumu, vedle zábav že si hledí též pilně práce, tou se denně obíraji a mimo básně čtou i knihy praktické.

Jenom Štěpánka vypadala posud jako podťatá lilie. Zdálo se, že sesílila, ale v poslední době se stav její změnil.

»Není té změny příčinou někdo z abiturientů?« usmívala se Otilie.

»Snad přece víš, že jsem si nikoho neoblíbila; ctím všechny, ale moje srdce posud nezasaženo proutkem čarovným.«

Otilie uznávala, že to dobře pro přítelkyni při tomto postavení, když tělo její churaví a neobtěžovala ji dalšími otázkami a poznámkami.

Štěpánka tulila se k Otilii, jakoby od ní žádala kýženého zdraví a svěžesti.

Za ní připadlo usednouti Kaubisovi, který rozmlouval střídavě s ní a se sestrou.

Čileji si počínaly ostatní. Růžena nejvíce vyspěla a se otužila. Ztratila matku a musila vésti celou domácnost. Měla mnoho práce, že jí ani nezbývalo času k vycházkám pod lípy. Naběhala se dost doma po světnici i zahradě. Už nenesla tak vysoko čelo a zkrotla nejspíše tím neštěstím, jež rodinu úmrtím matky potkalo. Byla vyvinutých tvarů, poněkud přibledlých lící, jež jí k modrým očím úplně slušely. Méně se smála, více myslila, rozmluvy zaváděla o domácnosti.

Družky se jí smály, že na prázdná místa v památníku si vypisuje recepty na černou rybu, práškovou buchtu a cikánskou pečeni.

Praktickou byla a dobrou hospodyní se ukazovala.

Ela z lékárny se mnoho nezměnila ani v zevnějšku, ani v myšlénkách. Stejnou konala doma práci lehčího druhu, nadále hrála na piano, vyhlížela oknem na náměstí a co rok se množilo věno její z těch kbelíků, kde byly uloženy léky na lidské choroby.

Ředitelova Milena stala se krasavicí velice hledanou, ale spolu i učeností víc a více prospívala, že mnohého pána přivedla do rozpaků. Ovšem nechtěla na odiv stavěti vědomosti svoje, ale byla-li vhodná příležitost, neopomenula uplatniti to, co věděla.

Byla zvána do spolků, aby přednášela, a k její cti budiž řečeno, že si přednášky sestavovala sama, aniž by otce prosila o pomoc. Byla velice sečtělou, měla přístup k žákovské i profesorské knihovně a ráda se těmi věcmi zabývala. Nejvíce se obírala otázkou dobročinnosti, lidumilství, socialního vyrovnání mezi lidmi a podobně.

Hned vedle Mileny usedla Milkosova Mařenka, která se súčastnila akademie na vyzvání soudružek. Od smrti bratrovy veřejně se neukázala na zábavě. Tvář její posud obestíral smutek.

Mařenka se podobala skromné fialce, která kvete pod keřem, sotva jest viditelna, ale přece od každého milována. Její hluboké oči mile hleděly na svět, líce byly posud pelem mládí posypány, vlas se mírně vlnil po zádech.

Dívky mezi sebe přijaly a srdečně uvítaly Olivu.

»Také ve Víchově?« řekla Růžena, jakoby o sjezdu nevěděla.

»Také, přijela jsem s mužem a s těmito pány,« ukázala Oliva na druhou řadu stolic; »netřeba je ani představovati.«

Na ten pokyn povstali páni a ukláněli se slečnám, jež dříve pozorovali. Tyto hned Olivě za to představení odpustily, že se dříve provdala, než ony.

»Takové shledání! Kdo by se toho nadál!« řekl Křepela. »To je rozhodně nejlepší číslo z dnešní akademie.«

»Jak se naučil pan kontrolor dvornosti,« nadhodila Růžena. »Jistě byl ve výborné škole.«

»Ten a dvornost, to je dvoje,« utrhl se Rost. »Slyšel kdo, že by na jejich úřadě byli zdvořilí?«

»Však lékaři nebývají lepší —«

»Už jsou zase v sobě!« vzdychnul Kaubis.

Zatím už mluvila Ela s Kopkem a Milena s Horčákem.

»Lituji osudu vašeho bratra,« řekl Rost Mařence. »Víte-li, že bude účinkovati též Lorenc?«

»Slyšela jsem o tom. Zde se přece nic nepřihodí, o čem by všichni nevěděli.«

»Bude to požitek!«

Milena si stěžovala, že Horčák tak zřídka psal. I na svátek zapomněl.

»To mně, slečno, odpusťte, že jsem nenalezl vaši svatou v kalendáři a nevím, z čeho jméno to jest odvozeno. Potom jsem měl mnoho práce. Jsem nováčkem v trestním odboru a musil jsem mnoho studovati.«

»Nerozhoduje při vašem odsuzování také zevnějšek?« smála se Mezerova dcera. »Tak na příklad krása, slzy, lichocení?«

»Slečno, v našem oboru přestává všechno. Na jedné straně je vina a na druhé zákon,« řekl adjunkt.

»Jemu jsou totiž přidělovány případy pokousání psů, postřelení hus, vysečení trávy na sousedově mezi,« narážel Rost.

»Pozor, ouvertura!« volal Masák a společnost umlkla, aby naslouchala výňatku z jakési opery.

Kaubis také upjal pozornost ke hře, ale spolu uvažoval o tomto setkání známých lidí. Byl sestře povděčen, že to tak zařídila. Sám mnohdy dělal prostředníka, ač se to s postavením jeho méně shodovalo. Podjal se toho díla pro ty zásady, na nichž vždycky trval, z lásky k rodišti a jeho obyvatelům.

Byl by si přál, aby kolegové jeho, až se budou ženiti, rozpomenuli se na tyto slečny a zaopatřili je. Ať se nevyčítá studentům, že se pouze baví a potom odejdou a už se nevrátí.

Mysl Karlova zalétala od hudby a obírala se jinými věcmi.

Soudruzi pobavili se po každém čísle se slečnami. Řeč se otáčela kolem představení, ale zabíhala i dále do minulosti.

Kaubis upozornil Rosta na Olgu, nyní paní Tožičkovou, jak zářila ve svém zlatě a hrdě se po boku manželově dívala kolem sebe.

A Rost při delší přestávce povstav, šel se poklonit mladé paní.

Začervenala se, koukla na svého muže, ale přece byla tou pozorností potěšena.

»Ten pán,« pravila krupaři, »po celá studia kupoval v našem krámě petrolej.«

»A bavil se s krásnou prodavačkou,« nadhodil Tožička s příchutí žárlivosti.

»Milostpaní nejenom prodávala, se bavila, ale také ráda čítala,« řekl Rost. »Tuším, že měla cosi oblíbeného od Komenského.«

»Pravda, byl to Labirint světa a ráj srdce.«

Rost střihnul ušima. Dle toho měla Olga po něm jiného ještě ctitele a snad několik, z nichž některý připravil studentstvo o potěšení a Olgu opravil.

»Pan Rost je lékařem?« ptal se Tožička.

»Ano, k službám.«

»Nevěděl byste, pane, co je proti suchému loupání v údech? Tak mne to zase chytilo.«

»Ta věc se musí řádně vyšetřiti. Kdybyste si přál navštíviti mne zítra ráno u Kaubisů, důkladně bych vás ohledal.«

»Nebo by nás mohl pan doktor poctíti svojí návštěvou,« zvala Olga.

»Milostpaní, to hned o mnoho více stojí, musí-li doktor choditi za pacientem.«

Tožička chtěl přijíti k poradě hodně levně, proto se podíval na lékaře, ale vida úsměv v jeho tváři, poznal, že jen žertuje.

»Když dovolíte, podívám se do vaší ctěné domácnosti,« řekl Rost, odcházeje na svoje místo.

Podivil se, vida řadu sedadel před sebou prázdnou. Kam se poděly slečny? Záhy se to vysvětlilo, když se opona vyhrnula a dámský zpěvácký spolek zapěl několik rozkošných národních písní. Lékárníkova Ela při tom hrála na piano.

Páni tleskali hodně hlučně. O tomto novém spolku nevěděli a byli překvapeni. Sbory byly dobře nacvičeny.

Václav Kopek šel Ele naproti a gratuloval jí.

»Musíme přece míti nějaký útulek, když jsme jinak opuštěny,« řekla slečna oficiálovi.

»Spolek »Vlasta« je naším útočištěm. Ale žádný pán nesmí mezi nás —«

»To je skoro kruté,« mínil Kopek.

»Víte, je to spolek, abych tak řekla, vyhostěných.«

Trpká slova slyšel pouze oficial a Kaubis. Oba se zarazili a na sebe podívali. Spolek vyhostěných!

Pozornost všech upoutal Lorenc, který byl hned předem uvítán hlučným potleskem.

Umělec, na nějž město bylo hrdo, že zde studoval, slabě se uklonil a vzav housle, počal hráti. Nikdo se neopovážil ani zakašlati. Kde kdo byl unesen sladkými zvuky, jež se nesly velebně sálem.

»Kdo by to v tom Benjaminovi hledal,« zašeptal Křepela.

»Pst,« slabě vyrazil Horčák.

»Jaký je to kus?« ptala se důchodňova Růžena.

»Výňatky z opery Carmen,« poznamenala Milena.

A zase všichni naslouchali.

Když housle vydaly poslední měkký ton, obecenstvo ještě chvíli trvalo v ustrnutí, potom se rozburácel potlesk sálem.

Umělec se poděkoval a odstoupil. Aby opakoval hru nebo

přidal číslo, nedal se sebe delším potleskem a voláním pohnouti. Vystoupili zpěváci, zapěli vážný chorál:

»Bývali Čechové Čechové, Čechové,
statní jonáci, jak se měníte! —
bývali rekové, Buďte zas rekové,
muži co květ; jak vás znal svět;
bývali, bývali, rekové v myšlení,
válčili, zpívali, v lásce a dychtění
tak je znal svět. pro vlasti květ.«

Ale zpěvácký sbor, ani krásná píseň hned neměla posluchačů, každý měl posud v hlavě Lorencovu hru, která byla na venkově mimořádným požitkem.

Pouze Kaubis nezapomněl, že byl kdysi členem studentského zpěváckého spolku a na stolici si opakoval polohlasem:

»Čechové, Čechové,
jak se měníte!«

Nepozorovaně zadem vešel do sálu Lorenc a přisedl na prázdnou stolici vedle Otilie. Purkmistrova dcera před chvílí opustila sál. Nebylo jí valně a nemohla snésti dusné atmosfery.

»Jste umíněný,« řekla Otilie umělci.

»A proč, slečno?«

»Poněvadž jste nechtěl hru opakovati.«

Lorenc se usmál.

»To je u nás tak obyčejem. Opakuje-li se kus, ztratí na dojmu. Potom jsem byl unaven a nehrál bych s takovou vervou, jako poprvé.«

»Škoda, tak rádi bychom vás poslouchali,« tlumočila Otilie svoje a jiných přání.

»K vůli vám, slečno, přidám ještě kus z »Romea«, ale teprve po chvíli,« řekl Lorenc.

»Kéž to mohu oznámiti obecenstvu! Jak by se těšilo a veškerou pozornost chystalo slíbenému uměleckému požitku —«

Bavili se, až to bylo divné posluchačstvu, že si takový umělec Otilie všímá, když ve světě na umělecké cestě rozmlouvá s kněžnami a princeznami. Jak ho může těšiti hovor s takovou jednoduchou dívkou z venkovského městečka?

Že by si chtěl Lorenc Otilii oblíbiti, nenapadlo ani Karlovi, třeba v hlavě měl všelijaké plány a obíral se budoucností těch dívek, jež před ním seděly a byly družkami jeho mládí.

Uvažoval, pro koho by se hodila Milkosova Mařenka. Rost se zdál býti pro ni příliš divokým. Nikdy se netlačila do popředí, stále se držela stranou, nemohla se na př. šatem vyrovnati Štěpánce nebo Mileně, byla spíše jako Popelka. A přece by zasluhovala lepšího osudu, než jaký ji čekal.

Tu si vzpomněl Karel na Masáka, na toho filologa, na roztržitého profesora, který potřeboval nejenom choti, ale i opatrovnice, jež by zevnějšek muže svého na starosti měla. Nebyl by ochoten zamilovati si Mařenku? Je jeho rodačkou, oba pocházejí z Víchova a hodili by se k sobě.

Pořadatelka akademie a předsedkyně »Vlasty« oznamovala, že ještě jednou zahraje Lorenc.

Z toho byla nemalá radost. Ti, kteří se už chystali k odchodu, opět sedali na svoje místa. Páni se ustali baviti s dámami a Kopek zapomněl potvrditi Ele, že navštíví příštího dne lékárnu, kolem níž se kdysi mnoho nachodil, ač v ní ani za haléř nekoupil.

Zase byl Lorenc uvítán potleskem.

»To hraje k vůli mně,« pochlubila se Otilie aspoň bratrovi.

»Tak?« řekl kaplan a zavrtěl hlavou. Naslouchal hře, ale také myslil na sestru.

Potlesk po hře už se nemohl stupňovati.

Nyní se obecenstvo rozcházelo. Také ředitelova Milena jako vždy první odešla. Ale Olga seděla. Zaplatila celý koncert, nevynechá ani jediného čísla. Teď hráli místní hudebníci a valně prořídlý spolek «Vlasta« zpíval. Už i obecenstvo se přidávalo a na konec zpívali všichni:

»Přicházím přímo z Moravy
sem k vám do české země,
do vlasti síly, oslavy,
milé její mi plémě:
milé mi jest — a Moravan
i od Čecha je milován.

Ano, my národ jsme jeden
a jedno plémě silné;
jeden kořen, jeden i kmen —
my větve neoddílné;
ten strom slovanský národ jest,
z nás každý — jeho ratolest.«

X.

Kolo světa hodně se otočilo, mnoho uplynulo vody v Bystřině. Těm, kteří před pět a dvaceti lety ve Víchově maturovali, na hlavě se jevila plíseň.

Než slunce stejně se co den usmívalo na kraj, jehož podoba zůstávala v celku stejnou. Mnoho se tu nezměnilo. Lokálka dále nejezdila k horám a místo tří měla už jenom dva vlaky denně.

Továrna zašla a obyvatelstvu zůstávaly jenom nivy, na nichž si dobývali vezdejšího chleba. Ani řemeslům se lépe nedařilo, trhy nezmohutněly, jenom gymnasium bylo chloubou Víchova.

Dávno převzal stát ústav ten ve svoji správu, nezámožné město by ani nyní nemohlo vydržovati gymnasium při větším vydání a vyšších požadavcích. Navštěvováno bylo hojně a mělo tu přednost, že zde žili studenti a profesoři jako v jedné rodině, že žáci nikam se nemohli odstraniti, aby jich nesledovalo bdělé oko.

A měšťané sami dbali, aby dobrá pověst ústavu se udržela. Mohla se studentům věnovati, vážili si jich a dohlíželi na ně.

Nikde nebylo tak dobrých bytů jako ve Víchově.

Dáváni sem i ti, kteří jinde neprospívali ve velkém městě. Tady byli jako schováni. Každý dům jako ústavem.

Však také odjinud do Víchova málo peněz přicházelo. Chudobinec naplněn sestárlými řemeslníky, kteří neměli výživy. Větší město daleko, nebylo tedy ani kam vyvážeti výrobky hospodářské. Spotřebovali je studenti na bytech, za něž otcové platili rádi, jenom když synové jejich prospívali, když postupovali a domů přináseli pěkná vysvědčení. Jezdili do Víchova na výlety a bály,

platili ochotně zvýšené vstupné, nechali v městě při návštěvě peníze, jenom když slyšeli, že se syn učí.

Život v městě se valně nezměnil, několik spolků povstalo a zase zaniklo, některé domy bylo přestavěny, náměstí vydlážděno, nová vížka na radnici a to bylo všechno.

Lipové aleje při cestách posud se zelenaly a kvetly.

Jenom hodně lidí se vyměnilo. Zemřeli, rodili se, odcházeli a přicházeli. Ani nejlepší znalec studentů se nepamatoval na všechny, kteří zde maturovali. Jenom ti, kteří nějak vynikli, udržováni jsou v paměti. Přijížděli sem, navštívili známé a zase odjížděli za svým povoláním.

Mydlář Rákosník dávno odpočíval na hřbitově a jeho láska ke studentům těšila ho do posledního dechu. Však celé gymnasium bylo mu na pohřbu a zpívali mu jako profesorovi.

Rákosník měl nástupce, kteří rovněž bděli nad studenty, súčastňovali se zkoušek, podporovali chudé dle možnosti, třeba to nedělali takovým způsobem jako mydlář, jehož zjev dlouho se udržoval v paměti i s tím šosatým kabátem a kulatým kloboukem, jehož dlouhý vlas byl denně kartáčem uhlazen.

Kterýsi novelista z gymnasia víchovského zvěčnil postavu a činnost jeho v podařené povídce.

Také ředitel Mezera byl dán před nějakým rokem do pense a usadil se v Praze, kde mladší dcera jeho Soňa byla literní učitelkou na měšťanské škole.

Ze starších profesorů působil zde jenom Latal a katecheta. Ostatní jednak vstoupili na odpočinek, jednak byli přeloženi na jiné ústavy. Jeden byl jmenován ředitelem na sousedním gymnasiu.

Ve Víchově nepřibylo ani neubylo úřadů, beseda posud soustřeďovala inteligenci z města a okolí.

Než na děkanství stala se změna. Před dvěma roky rozloučil se s tím světem místní děkan a rodák. Přes čtyřicet roků působil zde jako kaplan a děkan. Za něho opraven byl kostel a děkanství. Ještě chtěl uvésti do pořádku chrám na hřbitově, ale k tomu se mu nedostalo ani peněz ani času.

Až do smrti při něm byl Karel Kaubis, žije se starcem v lásce a svornosti. Poslední leta zastával ho ve všem a velmi zřídka mohl navštíviti matku, jíž posud Bůh popřával zdraví.

Nemohl-li se Karel uprázdniti a zavítati do útulného domku nad potokem, Kaubisová přicházela na děkanství za synem.

»Tak si to zde pěkně prohlédněte, abyste věděla, jak si všechno zaříditi, až my odstoupíme,« říkala stará hospodyně.

Kaubisová nechtěla ani slyšeti.

»Takto nám jest zcela dobře a netoužíme po změně,« odpovídala.

»Ráda věřím, ale jemnostpán dlouho nepotrvá. Tratí se vůči hledě. Jsou léta.«

A děkan zemřel po delší nemoci. Byl uložen do řady, kde odpočívali jeho předchůdcové, také rodáci z Víchova. Město vzdalo mu všechny možné pocty.

Kaubis byl ustanoven administratorem. Že to bylo o prázdninách, mohl mu katecheta vypomoci, a tak ani nikoho nevolali. Katecheta bydlel na děkanství.

Každý čekal, že se sem odstěhuje též Kaubisová a povede synovi domácnost, ale nestalo se tak.

»Aby se nemyslilo, že se nemohu dočkati, až se Karel stane samostatným. Kdo ví, dostane-li beneficium, a potom bych se musila vráceti do svého.« Tak odpovídala na dotazy.

Karel s katechetou se stravovali dílem v besedě, dílem u Kaubisové. Karel sem docházel na večeři. Na děkanství udržoval hospodářství, jež mu spravovala kostelníkova rodina. Musil sklízeti obilí, najímal sekáče, povozy, bylo třeba peněz. Hned mlátiti a prodávati nechtěl.

Teď seznával, že byl špatným hospodářem pro sebe, že nepamatoval na budoucí léta. Neměl peněz. Nikdo mu nechtěl věřiti, že by si za dvacet roků neuhospodařil; ale kdo seznal, co věnoval matce, na výbavu sester, na rodný domek, co poslal bratrovi, na knihy, rozdal chudým, jak málo měšťané rodákům na děkanství platili, nedivil se.

»Má uloženo, ale na úroky Boží,« řekl kdosi, ale ti, kteří snili o velikém blahobytu na děkanství, neuvěřili. Dle jejich mínění beneficum vynášelo mnoho tisíc.

Ale podivili se, když katecheta, který měl právo na děkanství a byl starší než Kaubis, prohlásil, že nebude žádati. Takto prý mu jest dobře a snad i mnohem lépe.

Karel svěřil se matce a ta s úsměvem sáhla pro svoje úspory.

»Všechno jsi dával mně a já nezapomněla na tebe. Zde máš a zaplať hned, čeho třeba.«

Karel byl překvapen, že si tolik matka uschránila. Vyzvedl si peníze ze záložny a platil hotově dělníkům.

Při těch starostech ani nepomyslil, že má žádati o beneficium. Výboři a radní ho čekali, že přijde s poklonou a poprosí, aby mu dali svoje hlasy. Už tu byli jiní, rodáci i nerodáci, mladší i starší obcházeli domy, natahovali si nové rukavičky, ukláněli se, sladce se usmívali a přednášeli svoji žádost, ba prosbu.

Kupcům nadhodili, že by odebírali z jejich krámů, u kožešníka poznamenali, že právě by potřebovali pánský kožich i něco do vozu, ve střižném zboží se ohlíželi po látkách připomínajíce, že četným příbuzným posílají k svátkům na šaty, u stolaře si stěžovali, že posud nemají dosti nábytku.

Tito kandidáti s pěknými vyhlídkami se až měšťanům zamlouvali.

A Karel Kaubis posud nešel.

Když přece podal žádost, vyslovil se v besedě veřejně, že nikoho nebude obtěžovati a nepůjde se představit. Každý ho zná, tolik roků zde působí a takové obcházení že nepovažuje za důstojné žadatele. O místo stojí, ale nedostane-li je, bude také spokojen.

Ta řeč mnohého zarazila, ale posléze mu dali za pravdu. Kaubis bude take odebírati, znají ho všichni jako horlivého pra-

covníka a rodáka, který se nejenom v městě narodil, ale také o ně se stará.

Kaubis dostal všechny hlasy, ač nikoho z četných svých patronů neprosil. Byl spokojen, přijal úřad, ale ani ze své kaplanky se nestěhoval. Nástupci vykázal pokoj jiný.

Nyní se na děkanství odstěhovala i Kaubisová a vedla synovi domácnost. Měla k ruce služku, ale přece ji to přemáhalo. Byla při letech, z mládí měla památku z práce, ale přece se přičiňovala.

»Aspoň kdybych mohla všechno Karlovi zaříditi,« říkala, »potom ochotně hlavu složím.«

»Potom si ještě odpočinete a budete užívati,« přemlouvaly sousedky Kaubisové.

Stará paní pohodila rukama. »Kdepak už já! Jsem ráda, že mám děti zaopatřené a to mně dostačuje.«

»S těmi se vám to pěkně povedlo.«

»Budiž Bůh pochválen! Radost z nich mám. Ani jsem se nenadála, ani nečekala, že to tak dopadne. Jenom kdyby moje nejmladší nebyla tak daleko. Karla mám u sebe pro radost, ale Otilie jest hodně vzdálena.«

»Pravda, až v Rusku,« přisvědčovaly měšťanky, které se ochotně se starou paní zastavovaly.

»Píše nám často, ale což je to platno, když nemohu dceru navštíviti, ani její děti nevidím! Před dvěma roky tady Otilie byla. Má se obstojně, Lorenc dostal pěknou službu, jsou tam ctěni, ale když bych je ráda měla aspoň v Praze, abych je mohla navštíviti, jako nejstaršího syna Viktora.«

»A nemohla byste se tam do toho Ruska vypraviti?« navrhovaly měšťanky.

»Kam bych se já ještě hrabala!« odmítla Kaubisová. »Moje místo jest tamo, kde muž můj práchniví. Ne ne, já se tak daleko nevydám, ale musím čekati, až se ti mladí přijedou podívat na Českou zemi a na nás.«

A stařenka rozloučivši se pomalu kráčela k děkanství. Byla dnes v kostele, na hřbitově navštívila jak obyčejně hrob manželův a na chvíli se zdržela u sousedek, s nimiž si pohovořila.

Byly to měšťanky z předních domů, které se rády k ní družily a s ní ochotně postály. Starost o domácnost ponechaly jiným, mladším a zbytek života chtěly věnovati službě Boží a sladkému odpočinku po vykonané práci.

Kaubisová celou cestu myslila na nejmladší dítě, na Otilii. Nenadála se, že by o ni stál Lorenc, ten Benjamin mezi studenty, jež měla na bytu. A také bylo divné jí i Karlovi, že by se ohlédl ze světa, v němž se pohyboval, ze společností, jež navštěvoval, od slávy, jíž se mu dostávalo, po té fialce v zátiší, po té skromné bylince, jež vybujela na břehu Bystřiny, po tom šotku, který se valně sice změnil, jemuž však posud na rtech spočíval libý úsměv a z hrdla řinula se nějaká píseň. A přece se tak stalo. Lorenc požádal o ruku Otiliinu zcela vážně.

Karel o tom věděl dávno, znal soudruha z mládí a myslil, že po jeho boku bude sestra šťastnou. Věděl také, že Otilie do-

vede muži připraviti klidnou domácnost, až se domů navrátí zpitý slávou a potleskem za hudební výkony, jimiž posud uchvacoval.

Lorenc maje slavnou pověst, dostal posléze stálé místo v Petrohradě a tam si také odvezl Otilii, kterou Karel na rychlo učil ruskému jazyku.

Kaubisová dceru s těžkým srdcem propouštěla. Ze všech stran dostávalo se jí a Lorencovi gratulací, ode všech jim přáno, ale matka se trudila nad tím, že budou tak vzdáleni. Karel tam za nimi byl, ale matka se neodvažovala. Každý týden psala, jednou Viktorovi, podruhé Olivě, jindy Otilii. U sebe měla pouze Karla.

»Rozprchli se jako ti studenti po maturitě,« stěžovala si synu děkanovi.

»A letos se máme opět sejíti,« odpovídal Karel, který nebyl už takovým junákem, ale sestaral. Na hlavě měl polovinu šedivých vlasů. Byl obtylnější, jak se na jeho hodnost slušelo, plnější v obličeji, ale také spálenější, neboť se nyní více než ve školách pohyboval v polích, kde dohlížel na hospodářství. Zdravím kypěl a tvář jeho jevila úplnou spokojenost. Měl kaplana a také katecheta vypomáhal v duchovní správě, na děkanství bydlel a se stravoval.

Kaubis byl rád, říkaje: »Tres faciunt collegium.«

A také se pobavili společně a potěšili aspoň při jídle, kdy se sešli.

»Máte sjezd?« řekla Kaubisová.

»Ano, po pět a dvaceti letech. A víte, kdo mne na to nejdříve upamatoval? Ferdinand Kubias ze Smiradic, ten, který k nám chodíval na poledne a kterému jste obědy vařívala.«

»Už se pamatuji. Také u nás spával časem. Ale na prvém sjezdu nebyl.«

»Tehdy se styděl, poněvadž posud nedostudoval. Chytila ho velkoměstská horečka, a dlouho se nemohl z ní dostati. Ale posléze si dal přece říci. Však jsem za ním byl v Praze. Mám radost, že se to povedlo. Vrátil se, přišel k jinému náhledu, vystudoval a je doktorem medicíny. Pamatoval jsem na sjezd, vždyť mně ta povinnost byla uložena, ale Kubias přece psal a mne upomenul. Oběžník dávno koluje a každou chvíli čekám jej zpět. Kubiasovi se dostal naposledy, poněvadž jsem neznal jeho adresy.«

»Kdybych byla více při síle, víš, co bychom udělali?« řekla Kaubisová.

»Nechápu.«

»Pozvali bychom všechny tvoje soudruhy na děkanství a pohostili je.« Staré paní zazářily oči.

»Pravda, do domku nad Bystřinou uvésti je nemůžeme, když jsme dvě přední světnice pronajali slečnám učitelkám, aby to nezůstalo zcela prázdné. Ten studentský pokoj je sice volný, ale nesmíme nájemnice vyrušovati z klidu. Schůze bude zde na děkanství, a nepěkně by se vyjímalo, kdybychom odtud vedl hosty tak milé do hostince.«

»Snad bych to přece ještě zmohla,« podvolavala se Kaubisová, »aby děkanství neutrpělo na pověsti. Kde kdo býval zde vítán a hostěn. Na pouť sešlo se do Víchova mnoho kněží z okolí. Který sem zavítal do města, musil se na děkanství zastaviti.«

»Od vás to žádati nemohu, ale kdybyste si opatřila nějakou pomocnici.«

»O té bych věděla.«

»Kdo se zase nabízí?« poněkud s hněvem pronesl Karel, jemuž se takových nabídek mnoho dostávalo.

»Ani bys neuhádl. Blažejova Štěpánka mně pravila, že by ráda pomohla někdy o pouti, visitaci nebo jiné hostině.«

»Štěpánka?«

Kaubis už se nehněval. Nebyla to jedna z těch, jež by chtěly matku vystrčiti a samy hospodařiti. Štěpánka takových úmyslů nemá. Jí není třeba hledati časného zaopatření. Neprovdala se z toho důvodu, že nebyla v mládí dosti zdravou, že jí lékaři předpovídali smrt, kdyby změnila svůj stav.

Proto odmítala nápadníky, jichž počet řídnul, čím více sestarala. Také se věnovala otci, který byl ovdověl a jemuž dělala hospodyni. Po oddavkách netoužila a zůstala svobodnou, až se přiblížila čtyřičítka a oheň mládí vyhasnul.

Ještě když bývalý purkmistr zemřel, tu a tam jmění Štěpánčino přilákalo staršího pána buď svobodného nebo vdovce, ale Štěpánka dala každému zápornou odpověď. Nemínila se už úplně provdati. Žila spokojeně, chodila denně do chrámu, dělala návštěvy v domech, procházela se s tou neb onou měšťankou pod lipami, vedla si svoji domácnost, zvala k sobě sousedky, mezi nimiž nesměla nikdy scházeti Kaubisová.

Ani na starostech jí nescházelo. Dávno sice už nezpívala, ale přece byla předsedkyní zpěváckého spolku Vlasty, který rozšířil činnost svoji, stav se charitativním a staraje se spolu o chudší studenty.

Štěpánka převzala mnoho činnosti Kaubisové, oné matce studentů, když se tato spolu stala hospodyní na děkanství a měla mnoho jiných starostí.

Kaubisová sama slečnu do všeho zasvěcovala, řkouc, že se nikomu jinému ta úloha tak nehodí, jako jí, která zbavena jsouc nesnází o živobytí, může se věnovati jiným.

Štěpánka plnila úkol ten svědomitě. Dovedla sebrati mnoho příspěvků, mohla sama dosaditi ze soukromého jmění, po otci měla známosti, volný přístup do každého domu a jako rodačka znala všechny poměry těch, kteří se o podporu ucházeli.

Také se nestyděla obejíti město, vzíti tác a v kostele poprositi o příspěvek na dobročinný účel.

Hřbitovní kostel jenom z takových darů byl opraven a nejvíce sehnala Štěpánka. Dopsala i těm, kteří někoho ze známých měli na svatém poli a obrátila se i na ty, kteří ve Víchově se narodili nebo jenom studovali a ve světě jmění došli.

V tom ohledu byla neúnavnou a proto paní Kaubisové nerozlučnou přítelkyní. Proto z přátelství se nabídla pomoci staré hospodyni. Na každou slavnost pospíchala na děkanství s nějakým dortem nebo cukrovím, jež sama vyrobila, ale nedala se pohnouti, aby se súčastnila. Jenom s Kaubisovou pohovořila, jíž referovala o působnosti Vlasty, a zase pospíchala k domovu.

Štěpánka byla starou pannou, ale nikomu se nemrzela, žádných výstředností se nechytala, na svět nebroukala. Přidržovala se starších, než i mezi omladinu šla ráda. Pod lipami byla často vídána, na hřbitově téměř denní návštěvnicí. S bývalými družkami udržovala spojení písemné, účastnila se zábav, ale nikdy už netančila.

Studenti ji pozdravovali jako každého profesora, celé město ji ctilo, třeba mnohdy zaklepala na pokladnu, požadujíc milodar. V chrámě měla svoje místo, jež jí nikdo nezasednul a každá rodina si pokládala za čest, když ji navštívila. Téměř všem družkám byla za družičku při svatbě a nyní byla zvána za kmotru i od lidí nejchudších. Měla jmění, ale to jí spíše ubývalo, než přibývalo, třeba pro sebe mnoho nepotřebovala.

Tato zbožná a dobročinná žena že by chtěla vypomoci Kaubisové? Proti tomu Karel ničeho nenamítal. Tak sejde se aspoň Štěpánka s těmi, s nimiž se kdysi bavívala.

Před pět a dvaceti roky!

Jaká to řada let! Co za dobu tu se vystřídalo veselých i smutných událostí ve Víchově i v jednotlivých rodinách. I oktáva, která se opět sejíti chtěla, ztratila dva členy, dva kolegy.

Kaubis za několik roků po prvém sjezdě dělal v matrice abiturientů křížek u faráře Cyrilla Nováka. Dostal se z německé krajiny, působil nedaleko, ale podlehl svému povolání. Navštívil s poslední útěchou nemocného a sám si nakažlivou nemoc od něho přivodil.

Karel navštívil přítele a zaopatřil, súčastnil se pohřbu jménem soudruhů, jichž ani nezval. Mají rodiny, mohli by přijíti předčasně o život, který nenáleží pouze jim, ale i jiným, o něž pečovati jsou povinni.

Novák ze shromážděného jmění založil nadace za sebe a rodiče, něco rozdělil přátelům, ostatek byl připsán kostelu. Že se tak stalo, přičítalo se Kaubisovi za zásluhu. Nikdo se nepřel o dědictví, nesoudil se, všechno cenné bylo zapsáno a rozděleno. Nenastalo rozchvacování jmění, jak se děje v podobných případech.

Po Novákovi byla památka a Karel všechno zapsal do knihy, aby to přečetl soudruhům, až se opět sejdou.

Ale nezůstalo při tomto úmrtí zasloužilého kněze, před rokem došla zvěst, že i Jindřich Rost se světem se rozžehnal. Stalo se to náhle, neočekávaně.

Kaubis dopsal na místo působení Rostova, aby doplnil si zprávy, které hlásaly úmrtí ve veřejných listech, kde bylo s pochvalou podáno, že zesnulý se ujímal dělného lidu, chudinu zdarma léčil a statků vezdejších nezanechal.

Jindřich Rost zůstal svoboden a marně mu Karel nabízel některou místní dívku. I Štěpánku by mu dopřál, kdyby se byla chtěla vdávati a Rost každý sňatek hned předem nezamítal. Z počátku nedbal, potom náhle sestaral a zpohodlněl. Pozdě šel na studie, byl z oktávy nejstarším »tatíčkem«, jak ho nazývali. Věnoval se plně svému povolání, zvyknul hospodskému životu a netoužil po změně.

Bylo o něm málo co slyšeti. Tu a tam veřejně v novinách mu děkovali pacienti za vyléčení nebo oznamoval sbírku na národní podnik.

Nikdo se nenadál, že by on rozmnožil řadu zemřelých kolegů. Mrtvice učinila konec putování jeho na zemi. Dopřával si, ztloustnul, až pojednou ustalo míti dobré srdce jeho. Nikoho nezarmoutil, byl stále vesel a když s ním Kaubis náhodou se sešel na výstavě, nazval ho smluvčím.

»Ještě sháníš veselky? Už jsi všechny soudruhy oženil s těmi svými rodačkami?«

»I tobě bych rád jednu dal,« usmál se Karel.

»Děkuji; mne nedostaneš. Nestálo by to za svatbu. Vždyť jsem padesátník.«

Při tom sáhl si Rost na levou stranu. Kaubis tehdy tomu nerozuměl, ale rozpomenul se na to po smrti přítelově. Jistě znal nedostatek svůj jako lékař, věděl o vadě srdce, ale nestěžoval si. Stále žertoval a vesele se usmíval.

Smutně dělal Kaubis v matrice abiturientů ke jménu jeho křížek a připisoval datum úmrtí.

Co naplat, půjdou druh za druhem a k pátému sjezdu popět a čtyřiceti letech snad nezůstane ani jeden na živu. Jenom když vykonají, co bylo povinností jejich, když vyplnili životní úkoly svoje. Nemohou na konec nic jiného čekati, než smrt.

Tak uvažoval Karel Kaubis, probíraje se v matrice, která neležela v kanceláři, ale byla v jeho stolku. Psal tam posud, ale zřídka co zvěděl o svých soudruzích. K tomuto sjezdu musil shánětí i adresy, nejvíce Kubiasovu.

Právě tak rozjímal o běhu života, když vešla matka se Štěpánkou. Tato byla černě oděna, s pleteným šátkem na hlavě. Nyní brala zřídka klobouk. Posud bylo na ní znáti, že byla hezkým děvčetem a mnohý v městě ji politoval. Taková slušná a zámožná, a přece se neprovdala. A kolik měla nápadníků! Jak pěkné partie se jí naskýtaly! Snad přece se mohla provdati a předpověď lékařů byla klamná.

Tak uvažovali o ní mnohdy v městě.

Štěpánka se však jenom usmívala. Byla takto úplně spokojena a žádné družce vdavek nezáviděla. Nechtěla slyšeti o nějaké soustrasti a schvalovala rozhodnutí, jež v mladších letech učinila.

»Zde si přivádím onu společnici, která se mně ochotně nabídla,« řekla Kaubisová.

Štěpánka pozdravila, mírně se uklánějíc.

»Vítám vás, slečno,« řekl Karel, podávaje příchozí ruku. »Slyšel jsem od matky, že jí chcete občas pomoci.«

»Mileráda. Vidíte, že nemám nic na práci a cítím se nyní zdravější než před dvaceti roky.«

»To mne těší,« pravil děkan a pohlédl do tváře Štěpánčiny. Byla posud přibledlá, ale beze všech stop vnitřní choroby. Na čele měla tři rýhy jako pavučiny. Minula jí dávno čtyřicítka.

»Ale nejvíce mne to blaží, že poprvé budu pomáhati při hostině, která se připravuje pro sjezd těch, s kterými jsem byla tak seznámena.«

»Ano, přijedou snad všichni, jenom že jich bude o mnoho více, než jsme se zavázali k těm sjezdům.«

»Tomu nerozumím,« řekla Štěpánka i Kaubisová.

Děkan se usmál.

»To je tak, zde jsem dostal oběžník, do kterého každý připsal nějakou poznámku. Tak na příklad odpovídá Václav Kopek: »Milerád se súčastním našeho sjezdu po tolika letech. Místem schůze budiž opět Víchov, kde jsme vystudovali. Přijedu jistě a už jsem si vzal dovolenou. Ale vezmu s sebou též ženu a tři děti. Ať ostatní stejně učiní, aby nás bylo hodně! Čtoucím pozdrav!«

»Tedy tak!« chápala Štěpánka. »Počet účastníků se rozmnoží jejich paními a dětmi.«

»Dle Kopka by se zčtvernásobil. A dle toho bude nutno dělati přípravy k hostině.«

»Všechno se vykoná,« slibovala Štěpánka. »Do sjezdu zbývá čtrnáct dnů a za tu dobu se něco připraví. Na tu mládež se nemusí ani tolik předem počítati.«

Kaubisová hned v duchu počítala, co to bude všechno státi a když se z daleka dotkla finanční otázky, děkan se usmál.

»Moje beneficium to snese, abych za pětadvacet roků pohostil jednou svoje soudruhy s jejich rodinami. Hotových peněz nemám, ale časem se to všechno zaplatí.«

»Mohla-li bych nabídnouti malou půjčku?« vece Štěpánka.

»Děkuji, to by bylo mnoho laskavostí pojednou. Ať také zvědí měšťané, že dělám dluhy a neskládám tisice. To vydání nebude tak hrozné.«

Zatím si Štěpánka prohlížela oběžník. Byly v něm i žertovné poznámky a narážky na doby studentské. Křepela, jako vždy, nejvíce se v tom vyznamenal. Byl už berním, ale posud se podepisoval jako opisovatel úkolů a napovídatel vyvolaným. Pokladnu prý s sebou nepřiveze, na to ať se nikdo nespoléhá a sám se zaopatří potřebnými penězi.

Ferdinand Masák, skutečný profesor, přidal báseň latinskou, která neodpovídala jeho vědomostem, ale byla pouhou rýmovačkou v kuchyňské latině.

Jan Horčák si přál, aby se nekonal výlet na Libštát, neboť prý velice zpohodlněl. Byl soudcem a jak udával doslovně, majitelem dvou dětí.

Nejinak žertovali i jiní.

Jenom Lála jako advokát a zemský poslanec počínal si vážněji.

»A což pan kapelník Lorenc?« ptala se Štěpánka. »Letos nepřijede?«

»Pozval jsem švakra zvláště, odepsal mně, ale dal zápornou odpověď. Nemůže prý se v tuto dobu uprázdniti. Pošle prý jen ženu a děti,« řekl děkan.

»Jak se na ně těším!« připojila se Kaubisová.

»Letos také nebude odbýván žádný koncert, žádná akademie. Vyhradil si to rada Kopek. Mně se zdá, že rovněž zpohodlněl. Vymlouvá se na nervosu. Inu povýšil. Hned ze sjezdu pojede do lázní.«

Tak bylo rokováno o všech účastnících hodnou dobu. Potom Kaubisová se Štěpánkou odešly do kuchyně, aby sestavily jídelní lístek.

Děkan Kaubis osamotněv, uvažoval sám u sebe. I jeho mysl hodně vystřízlivěla, ale nevzdal se svých ideálů, kteréž ho před lety ovládaly. V tom ohledu byl stále stejný. Jenom besedu nenavštěvoval, kde vířily jiné proudy. Uchyloval se do společnosti, která mu konvenovala a kde mohl uplatňovati své plány.

I ve Víchově počali se lidé děliti na dvě strany, i zde nastalo tříbení a rozlišování duchů. Jenom charitativní spolky je slučovaly, starost o studenty a chudší třídy. Zde působila Štěpánka, která dovedla hrany uhladiti, rozbroje srovnati a na čas aspoň protivné strany smířiti. Studentská omladina a pověst místního ústavu všem ležela na srdci.

XI.

Zdaž jsou kolegové šťastni a spokojeni — tak mnohdy rozjímal Karel Kaubis a teď mnohem více, když se měli dostaviti do Víchova po mnoha letech.

Úřady měli, pěkně postupovali, některý ho předhonil, i Kubias se obrátil, vystudoval a teď je praktickým lékařem v menším vesnickém kraji. Velkých měst se bojí, venkov je mu milejší.

Všichni jsou zajištěni hmotně, nikdo netrpí nedostatkem, jak se o tom přesvědčil, když posílali peněžité dary do Víchova na opravu kostela, na vydržování chudých studentů a jindy.

Kaubis nadále dělal prostředníka. Však se mu za to dostalo pochvaly od profesorského sboru, byl jmenován ve výroční zprávě a ctěn od studentů.

Ředitel v té věci s děkanem mnohdy jednal.

»Jak by to bylo krásné, kdyby všichni rodáci a každá oktáva tak pamatovala na gymnasium, jako ta vaše. A mnohý přece také přijímal dobrodiní, byl podporován dosti hojně, avšak na všechno zapomněl, jakmile ústav opustil.«

»Není to od něho pěkné.«

»Aspoň kdyby část z toho dal zpět, co mu bylo poskytnuto; pomáhali bychom jiným.«

»Je k tomu morálně zavázán.«

Kaubis uvažoval o tom před sjezdem, jakož i o svých soudruzích, kteří chtěli Víchov opět navštíviti. Přímo se bál, co mu řeknou a jak se k němu zachovají. Vždyť je oženil s rodačkami, se slečnami ze známých skupin pod lipami. Už o minulém sjezdě páni se s nimi setkali, potom byl prostředníkem a některého přímo napomenul písemně: »Pavle, nezapomeň na Růženu; Václave, proč jsi tak dávno neodpověděl Ele do lékárny; Jene, nyní piš Mileně Mezerově do Prahy« atd.

Takové a podobné byly poznámky a upomínky v jeho listech, jež kolegům posílal. A byl v tom ohledu neúnavný, způsobil, že většina soudruhů ho poslechla, že si nedělali nových známostí na místě svého působení, ale zůstali věrni závazkům, které sice valně nepoutaly, ale přece poněkud vížily.

Kaubis je udržoval, soudruhy do Víchova zval a posléze některé oženil.

Byl to přímo poplach, když v městě pojednou pět sňatků se odbývalo. To působilo na mysl všech. »Hleďme,« říkali sousedé, »studenti nezapomněli tak jako jiní, kteří sotva odešli, už se k našemu městu a jeho obyvatelům nehlásí. Tito se dostavili, aby odvedli a zaopatřili pět našich dívek. Čekali, až dosáhnou zaopatření, a teď se hlásí ke svým známostem.«

I Karel Kaubis byl pohnut, když ty sňatky na kazatelně ohlašoval. Měl radost, že se mu to povedlo. Jiné plány háraly mu v hlavě, ale toto bylo také částí jejich.

Prohlašoval, že do stavu manželského vstoupí Pavel Křepela s Růženou Heršovou, s Milenou Mezerovou Jan Horčák, s Elou, dcerou místního lékárníka, Václav Kopek, Ferdinand Masák s Mařenkou Milkosovou a Ferdinand Kubias s dcerou starosty ze Smiradic, který právě v městě na výminku trávil.

Kde kdo mluvil o těch sňatcích a celé město se šlo podívat do kostela sv. Antonína na hřbitově, kde se konaly.

Ženichům se dostávalo s gratulacemi také pochvaly, že tak mají Víchov v paměti. Některá nevěsta neměla valného věna, Milkosova Mařenka si sotva sehnala výbavu, jaká se na paní profesorovou slušela. Chudý řemeslník sotva uhajoval živobytí, a ten, který mohl je podporovati, dávno spal sen věčnosti na hřbitově.

Ani ředitelova Milena neměla mnoho tisíc, také důchodňova Růžena nebyla na tom valně, ale lékárníkova Ela měla slušné věno.

A ženichové jakoby se netázali po penězích, jakoby neprohlíželi výbav, brali si pouze nevěsty, družky svého života.

Kaubis sám jim žehnal, srdečně před sňatkem k nim mluvil, na jejich lásku k rodnému kraji ukazoval. Nevyslovil se zřejmě, ale posluchači porozuměli.

Všem byla družičkou Štěpánka jako jejich věrná družka. Krásně vyjímala se v bílém šatě, tvář její byla ubledlá, čelo jako křída. Nezáviděla přítelkyním. Už tehdy si ustanovila, že se nevdá, proto na poznámku, jak ona bude hezkou někdy nevěstou, jenom se smutně usmála.

»Nepřejte mně, abych se se smrtí zasnubovala.«

Mladí manželé odstupovali od oltáře na připravená klekátka. Poslední pár byl oddán, a Kaubis setřel si pot s čela. Bylo to letní doby, kdy snoubenci dostali dovolenou a mohli vykonati kratší svatební cestu.

Ve Víchově se dlouho nezdrželi, jenom krátce pojedli v besedě a společně odjížděli. Nevěsty odnášely si nádherné růžové kytice. Celé nádraží bylo naplněno vůní.

Ale na těch pět sňatků jednoho dne v městě se nezapomnělo. Ta událost hluboce se vryla do paměti. Každý věděl, kdo při tom spolupůsobil, ale Kaubis se stavěl, jakoby konal pouze svůj úřad a oddal ty, kteří se mu přihlásili za snoubence. Přeslechl i dotazy, mnoho-li dostal štoly a přijme-li takovou sumu místní záložna.

Nejvíce se však poukazovalo na to, že vystudovaní lidé vstoupili do stavu manželského s dívkami, s nimiž se kdysi bavili, že ani teď na věno nehleděli, ale dobře slečny zaopatřili.

Příklad ten táhnul, později i jiní činili totéž, třeba ne tak hromadně.

Než Kaubis uvažoval, jsou-li všichni šťastni, nesvedl-li lidi, kteří si život otravují, kteří se k sobě nehodili. Již dříve to měl na mysli a nezdálo se mu, že by se tu naskytaly tak veliké protivy. Dívky vynikaly slušným zevnějškem, byly pocvičeny, měly smysl pro domácnost a do každé společnosti se hodily.

Ale přece se mohla vyskytnouti neshoda, přece by mohl ten neb onen litovati, že si nevzal nevěstu hezčí, bohatší nebo vzdělanější. Tu by část viny i na něj padala jako na přímluvce a sprostředkovatele.

Toho jenom se lekal, to si věděti přál. Nikomu se o tom nezmínil, ani matce, aby se mu nevysmáli, jakými se obírá starostmi, ale dobře to cítil. Však se naskytne příležitost, že všechno vyzkoumá.

Zatím se na děkanství dály přípravy a Štěpánka, jak se zdálo, byla ve svém živlu. Až se podivovala Kaubisová, jak se její společnice otáčí, jak se vyzná v umění kuchařském, jakou jest hospodyní.

Štěpánka ráno po mši přišla a s večerem odcházela do svého domu, který byl pronajat až na dvě menší místnosti, jež obývala. A uměla Štěpánka strojiti dobře a levně, vypočítávala hospodyni, zač je to neb ono cukroví doma vyrobené, až se stará paní podivila. A byla jí velice dobrá, v mnohém ji zastala, později téměř všechno převedla na sebe.

Těšila se spolu na sjezd, že uvidí družky z mládí. Pranic jim nezáviděla, jsouc uplně spokojena. Nyní nalezla přiměřeného zaměstnání.

Ve Víchově se vědělo záhy, co se chystá na děkanství, že Kaubis bude hostiti soudruhy, každý mu to schvaloval až na hoteliera z besedy, který tím přicházel o výdělek.

Také se nikdo nad tím nepozastavoval, že Štěpánka vypomáhá, vždyť to dělá pro družky, které spolu přijedou, a pro starou paní, která zastání vrchovatou měrou potřebuje.

Tak se přibližoval ustanovený den, na nějž byla ohlášena zádušní mše za zemřelé kolegy.

Nepřijeli pojednou jako o prvém sjezdě; nejdříve se dostavila Otilie z Ruska a ubytovala se v domku nad Bystřinou, vlastně zde jenom přespala, celý den trávila na děkanství.

Matka plakala radostí nad tím shledáním.

»Však to bude,« připomínala, »nejspíše poslední.« A postěžovala si dceři, jak jí sil ubývá, jak se choroby dostavují a konec se blíží.

Otilie s patrným účastenstvím všechno vyslechla, matku potěšila, připomínajíc, že tak špatně posud nevyhlíží, že se ještě často sejdou a snad i do Ruska že se za dcerou podívá.

Kaubisová jenom se usmála.

»Marně bych se na takové věci těšila. Co také už se mnou? Jenom když vás vidím šťastné.«

Stará paní zmínila se i o Štěpánce, chválíc ji, jak jest jí nápomocna, že se spolu úplně shodnou a že ji jako dceru miluje.

Účastníky sjezdu nikdo nečekal a nevítal na nádraží, neoznámili, kdy přijedou, někteří se při tom stěhovali na letní byt, dostavovali se z rozličných stran a Lála přijel kočárem přímo z hlavní tratě, vyhnuv se lokálce, která stejně pomalu se vlekla jako hlemýžď.

Bylo to jiné stěhování s paničkami a dětmi, s četnými zavazadly, škatulemi a dary pro domácí lidi. Jeden přijel dříve, druhý později, hned v tom neb v onom stavení bylo vítání.

Účastníci sjezdu se ubytovali v domech, odkud měli manželky, jiní najali si pokoje v hostincích, aby nikoho neobtěžovali, katecheta hned kaplanku, jejíž obyvatel si vzal dovolenou a o prázdninách podnikl kratší cestu.

Teprve do kostela počali se scházeti radové, lékaři, soudcové, berní, kteří se řadu let neviděli a hned nemohli si ani vzpomenouti, je-li ten vážný pán prokvétajících vlasů vedle přitloustlé paničky oděné hedvábím a vyzdobené zlatem onen veselý Pavel Křepela, kdysi tenký jako nudle a svižný jako úhoř.

A ten zachmuřený pán, jemuž jakoby paragrafy na čele seděly, který ostrým okem každého pronikal, to že jest onen zamilovaný Jan Horčák, sběratel konvalinek, jež dal místo do vásy do kalamáře?

Nemožno. A přece.

A v první stolici, kde bylo prostřeno červené sukno pro lokty pánů výborů, umístil se František Lála, zemský poslanec, ani hned neusedl, ale rozhlížel se kolem jako na řečništi, rukou pohodil, jakoby chtěl říci: »Velectěné shromáždění . . .«

Profesor Masák se zase krčil v zadní stolici, jakoby se kochati chtěl v ústranní ód, podhlížel pod zlaté brejle a obchvíli sahal do náprsní kapsy, kde jindy míval katalog.

Berní div neoceňoval fundus instructus v kostele a lékař se rozhlížel po zdravotním plivátku a patřičném počtu východů v čas nebezpečí.

Také Kaubis se už tak u oltáře neotáčel a nějak sestaral.

Všichni byli dojati, když ku konci mše byli jmenováni ti, za něž se dály modlitby: Karel Milkos, Cyrill Novák a Jindřich Rost.

Soudruzi se zamyslili. Při kterém sjezdu budou se modliti i za ně? Jak dlouho potrvají ještě na tomto světě?

Při mši teď nikdo nezpíval, těmto pánům už nebylo do zpěvu. Také méně bylo jiných návštěvníků v kostele. Abiturienti upadali v zapomenutí. Jenom spřízněné rodiny se dostavily. Přišly ženy s dětmi. Na postranním kůru seděla Štěpánka, která se zastavila pro Olgu, jíž zvěstovala, že se odbývá sjezd a za koho je též mše sloužena. Tožičková hned šla, aby se pomodlila za Rosta. Dávno mu odpustila, že se k ní později nehlásil. Byla ještě obtylnější a měla už dva syny na gymnasiu. Po mši se vytratila do obchodu. Pozvání na děkanství nepřijala, vymlouvajíc se, že nemá času.

Také Štěpánka rychle odešla na děkanství. Byla nějak dojata a hned se nemohla do obvyklé práce vpraviti.

»Jak je?« ptala se Kaubisová.

»Teď se vítají, zde budou za nedlouho,« řekla.

To bylo vybídnutím k pospěchu.

Před kostelem bývalí kolegové se sešli, rukama si potřásli, políbili se a pronesli každý několik slov. Ani se nemohli dále dostati.

»Pavle, to jsi se změnil? To jsi ty?« volal Horčák.

»No, a myslíš, že jsi jako dvacetiletý?« opáčil berní. »Kdybych tě jinde potkal, než ve Víchově, nebudu se ani k tobě hlásiti.«

»Václave, pane rado, jsi ty to, onen studentík z Oujezda?« divil se Masák.

»Však ty's také se změnil i při těch klasicích v mrtvé řeči. Jako kdybys měl na nose vytištěnou dvojku.«

Tak to šlo dále, bylo mnoho vítání, dotazování a se domlouvání. Páni zůstali sami, ženy s dětmi odešly.

»Takto se nikam nedostaneme,« pravil Kaubis. »Soudruzi, pánové, dnes jste mými hosty, dnešní sjezd odbýváme na děkanství.

»Ale proč to? K čemu ta nepříležitost pro tebe?«

»To je přáním mé matky, a tu snad poslechnete, matku studentů, jak jste ji nazývali.«

»Paní Kaubisovou! Jak bychom se nepamatovali! Kolikráte mně uvařila znamenitý oběd z těch bramborů, zásob hrachu, krupek a chleba, který mně otec do Víchova dodal. A na noc mne zdržovala v městě, kdykoliv nepohoda se ukazovala.«

»A mně vytrhla doutník z úst a zahodila do Bystřiny,« přiznával se Křepela. »Nyní kouřím viržinka, ale za tehdejší zakročení ji mám rád.«

»Mne hnala na štěp před každou hodinou dějepisu, neboť jsem v něm plaval,« vzpomínal Kopek.

»Všechno si to povíme uvnitř, sem bychom brzo přivolali davy zvědavců. Víchovští jsou sice takovému shledání starých přátel zvyklí, ale okukovali by nás.«

Děkan tlačil soudruhy do zahrady, a zde je už volala jeho matka.

»Milostpaní zde? To mne těší,« ukláněl se Kubias.

»Říkal jste mně, Ferdíku, milostpaní také v našem domku?« hrozila Kaubisová. »Neříkal. Tedy mne tak nenazývejte ani nyní. Jsem pouze stará paní —«

»Tedy paní stará,« žertoval Křepela, »jde nás sem řada! To se divíte.«

»Pranic se nedivím, neboť vás všechny čekáme a vítáme.«

Každý věděl pro Kaubisovou lichotivé slovo, na kteréž ona stejně odpovídala.

Hosté byli uvedeni do sálu, kde se odbývala poutní a visitační hostina, jinak však byla okna zavřena a roletami zakryta. Dnes bylo tu prostřeno, na dlouhém stole stály kytice čerstvých květin mezi lahvemi vína a zákusky.

Děkan zval k usednutí a sám první se nasnídal.

»Ani bych se k jídlu nedostal,« žertoval, nutě kolegy, aby jedli a pili.

»Výborné víno,« pochvaloval Lála, »ale na ty hrnečky a sklenice čaje v domku na předměstí nezapomenu. Ten byl nade všechno.«

»Poněvadž jsi neměl tehdy ještě tak chlupatý jazyk,« řekl Křepela. »Nyní jako poslanec jsi více na hostinách než ve sněmovně, více mlaskáš jazykem při kaviáru a mělnickém, než hájíš zájmy svých voličů.«

»Škoda, že umřel Rost, abyste se přeli spolu,« odpovídal Lála. »Dnes chceš míti mne hromosvodem? Aby si se nezmýlil.«

»Nevím ještě, vyslovíme-li ti důvěru a slepě odhlasujeme-li ti resoluci, kterou nám předložíš. Jistě ji máš pod kabátem a chceš se s ní vytasiti v tom domnění, že kolegové tě z bryndy vytáhnou. Já ti při volbách hlas nedal.«

»O tom jsem přesvědčen; c. k. úředníci necítí s národem a nekonají oproti němu svých povinností.«

»Pomalu, pomalu s tou flintou, aby sama nespustila i bez tvého rozumu, jak se už stalo.«

»Pánové, nepřete se,« chlácholil rozvaděné Kaubis; »mohli byste se rozhněvati, druh druha uraziti a tak byste nám sjezd pokazili.«

»Křepela mne ani nemůže uraziti,« děl Lála.

»To je nyní jedna z poslaneckých frází, když docházejí důvody a neví se kudy kam —«

Na druhém konci stolu přel se Kubias s Masákem, dokazuje profesorovi, že latina a řečtina jsou zbytečné předměty na ústavech a brzo musí ustoupiti jazykům moderním.

»Z pánů filologů stanou se školníci, protože k ničemu jinému nebudou.«

»Poslouchej, lékařství není vlastně ani žádnou vědou,« opáčil Masák, »každá baba se vám do toho plete a mnohdy více rozumí.«

Kaubis musil i zde zakročiti. Letos to začalo nějak s narážkami. Už se skutečně obával, aby se páni nedali do sebe doopravdy. Co by si potom počal?

»Nemohli bychom počíti jako před lety nějakou písní?« ozval se.

»Jenom ne nějakou sentimentální. Z toho jsme už vyrostli,« volal Kopek.

»Ty bys chtěl snad pijáckou,« utrhl se Horčák. »Kolik plzeňských ti donese denně sluha do byro?«

»Bože, už jsou zase ti dva v sobě,« vzdychnul děkan.

»Myslíš, že chodím mezi jednáním soudním kouřit do kanceláře jako ty?« bránil se rada.

»Svornost je ta možná páska,
poutá vazbou růžovou,
z ní se přátelství a láska
prýští mocí obrovou:
svornost buď zde v obcování,
ve plesu a radování!«

Sotva Kaubis začal, hned se všichni přidávali. Tu píseň zpívali už jako studenti.

»Srdce jedno, duše jedna —
budiž stálým heslem nám;
stavme upřímnosti ze dna
v hovoru si lásky chrám;
na obloze společnosti
sviť nám hvězda upřímnosti.

Česká země — to naše máti,
chlouba naše český zpěv,
kdo chce vlasti poctu vzdáti,
zpěvem českým jí to zjev;
vlast je naše, my jsme její
v zpěvu ať jí chvály znějí . . .«

»A teď zatím dost!« velel Masák. »Už mně vypráhlo v ústech.«

Společníci se napili a počali si sdělovati svoje zkušenosti. Ten věděl to, onen ono, jeden si chválil, druhý nemilou příhodu uváděl. Tak plynula řeč celkem příjemně a čas prchal.

Kaubis se posud ani nevytasil s matrikou abiturientů, aby zapisoval a předčítal.

Masák obchvíli se podíval ke dveřím, jakoby někoho čekal. I k oknu se šel podívat.

»Což nejsme všichni?« žertoval Kubias. »Některý lump snad se styděl přijíti, jako o prvém sjezdu?«

Rozuměli narážce, kterou na sebe učinil, ale neodpovídali mu.

Soudce Horčák právě vyličoval nějaký závažný případ, který měl v práci, když se otevřely dvéře a Kaubisová uváděla stařičkého pána do sálu. Byl zcela bělovlasý, hlavu měl schýlenou, tvář žlutou. Ale oči mile mu pohrávaly.

Hned nebyl poznán. Jenom Masák se usmíval, popásaje se na rozpacích soudruhů.

»Do milého vstupuji kroužku,« řekl příchozí.

»Pan profesor Václav Sadil!« zvolal Křepela a hned se hnal muži naproti.

»Pravda! Učitel češtiny, náš přítel!«

Profesor byl se všech stran obstoupen, srdečně vítán a na prvé místo uváděn.

»Kolega Masák, můj nástupce mne sem pozval. Jsem už na odpočinku a rád jsem tento výlet do Víchova podniknul.«

»Tedy v pensi! A s jakým titulem?« ptal se Lála.

»S titulem skutečného profesora.«

»Tedy ne jako ředitel, císařský rada?«

Stařec se usmál a rukou pohodil.

»Se zlatým záslužným křížem, smím-li se tázati?«

Sadil opět učinil pohyb odmítavý.

»Vy jste, pane profesore, byl příliš přítelem studentů, vy jste v nich budil zvláště cit vlastenecký, vy jste, abych tak řekl, nebyl valně — vládním.«

Kaubis zahrozil na Lálu.

»Pamatuj se, jsou zde státní úředníci.«

»E ba,« prohodil soudce Horčák a hned obrácena řeč na jiný předmět.

»Velikou jste nám způsobil, pane profesore, radost svojí návštěvou,« řekl děkan, »a tenhle kantůrek,« zahrozil na Masáka, »nepověděl, koho u sebe hostí.«

»Chtěl jsem vás překvapiti,« omlouval se Masák.

»No dobře, za to první povíš, jdeš-li v životě těmi zásadami, jež nám zde přítomný přítel hlásal, když prodléval mezi námi.«

»Mnoho jsem o vás slyšel a mám přesvědčení, že skutečně kráčíte tou drahou, na niž jsem ukazoval. Už dříve o té vaší oktávě chvalná pověst mne docházela, teď za krátkého pobytu v městě dověděl jsem se ještě více. Nebyla tedy moje slova marna.«

»Náš vůdce, děkan Karel Kaubis vede matriku, kde zapisuje o nás všechny dobré a zlé činy jako anděl ke dni soudnému, tam se pan profesor dočte více o bývalých žácích.«

»Rád se do té knihy podívám, ale vím, že těch dobrých věcí bude mnohem více,« děl profesor. »Teď se nevytrhujte a pokračujte v tom, co bylo předmětem hovoru vašeho.«

»Kopek nám právě vypravoval, jak vás šidil při úkolech, odkud co opisoval a že jste mu při komposicích sám koncept přinášel,« žertoval Křepela.

»To bude studentská anekdota,« usmál se pensista.

»Snad anekdota, ale pan rada, tehdy tuším sextán, jí dobře užíval. Když šel pan profesor kolem, strčil mu do šosu se všemi chybami napsanou komposici, tu si po chvíli jiný, ovšem lepší student vytáhl, opravil, na dřívější místo uložil, a pan profesor, přecházeje kolem lavic, dělal tak poslíčka svým žákům.«

Přítomní se zasmáli od srdce.

»Vždyť jsem věděl, že je to povídačka,« vece Sadil, »a pan rada toho ani nepotřeboval.«

»Ale co vám teď povím, je skutečností,« ozval se profesor Masák.

»Vypravuj, vypravuj, ať se opět vmyslíme do studentských dob,« vybízeli ostatní.

»Kolega zkoušeje mineralogii, postavil si žáka mimo lavici, aby se mu nenapovídalo. Divil se, jak studenti znají barvu, tvrdost, hranění kamenů, a nemohl hned prozkoumati, že by se tak rádi přírodopisu učili. Až přece na to kápnul. Student se otočil tak, že viděl spolužáky, a ti mu dávali znamení. Barvu určovali dle kabátů a šátků, tvrdost dle počtu sedících, hraně rukama jako eskamotéři, když na stěně dělají stínové obrazy.«

»To bylo znamenité!« volali páni.

»Podvod to byl!« řekl Horčák.

»Hleďme, pana soudce! Dle jakého paragrafu bys je odsoudil? Kolik bys jim nadiktoval? Každý nebyl takovým mineralogem, aby sbíral každý kámen, na němž s nějakou pannou seděl.«

»A nyní něco vážného,« řekl Kaubis. »Prosím o ticho.«

»Jenom aby to nebylo příliš dlouhé. Jenom deset minut se povoluje řečníkovi,« poznamenal Lála.

»Pamatujete se, že jsme před pět a dvaceti lety založili na památku Milkosovu ve Chvojanech lidovou knihovnu. Ta trvá posud a dobře působí. Vzrostla o mnoho svazků a všichni na ni pamatujeme.«

»Jenom já na ni nic nedal,« hlásil se Kubias. »Nevěděl jsem o tom.«

»Dej tam pojednání o skornatění cev následkem ustavičné masité stravy u venkovanů,« poznamenal Křepela.

»Prosím o malé strpení,« pokračoval děkan, »mám pouze deset minut k mluvení. Zase dva kolegové nás opustili: farář Cyrill Novák a lékař Jindřich Rost. Budiž jim lehká země a věčná paměť! Novák si sám založil památník, založiv za sebe nadace a pamatuje na kostely a chudé. Sám jsem byl při sepisování té poslední vůle a dle nejlepšího vědomí a svědomí jsme rozdělili, co zdědil po rodičích i co si ushromáždil. I na gymnasium naše pamatoval.«

»To bylo tvojí zásluhou,« poznamenal Horčák.

Kaubis mluvil, jakoby si nevšimnul těch slov.

»Ale po Rostovi nezbylo nic, čím by jeho památka byla uchována. Ti, jež podporoval za živa, zdarma léčil, jimž léky opatřoval, zajdou nebo zapomenou, dříve než se rok s rokem sejde. I myslil jsem, abychom dnes něco na jeho památku učinili, na příklad abychom při zdejším ústavě založili nadaci pro chudého studenta. Nemusí hned dostávati stovky, ale pouze na šat, na knihy nebo něco podobného. Dvacet zlatých ročního příjmu stačí.«

»Já na to dám dvě stovky,« hlásil se Lála.

»Pomalu, pomalu, tak vysoko my nemůžeme,« držel Masák advokáta za ruku, kterou tento vyndaval tobolku.

»Především se ptám, souhlasíte-li s mým návrhem?« ptal se děkan.

»Jako vždycky,« rychle odpovídal Křepela. »Ať na tom sjezdu uděláme také dobrý skutek!«

»Naše gymnasium takových nadací potřebuje, neboť má mnoho chudých studentů, jak jste o tom sami přesvědčeni. Krajina jest bez průmyslu, bez závodů, lid odkázán pouze na pole.«

»Dobře, dobře; už jsi mluvil více než deset minut, teď zapisuj, co ti kdo dáme nebo slíbíme. Já hned vysázím polovinu a to druhé pošlu po prvním,« řekl berní.

Lála už položil dvě stovky na stůl.

Děkan rozevřel matriku abiturientů a zapisoval ku jménu každého, kolik kdo dal.

»Už jednáte o té nadaci?« zeptala se Otilie, vstoupivši do sálu. Byla o všem dříve uvědoměna.

»Ano, milostpaní,« přisvědčil Křepela.

»Tedy můj muž na ni posílá sto rublů,« řekla Lorencová a položivši peníze na stůl, odcházela.

Všichni stanuli jako omráčeni.

»Milostpaní, počkejte,« volal Křepela, »ať vám za ten dar políbím ruku.«

»Přismáhla by se mně pečeně,« usmála se Otilie, ubíhajíc do kuchyně. »Někoho jiného vám sem ještě pošlu.«

»Sto rublů! Ty, pane berní, kolik to je na našich penězích?«

»Nekřič a nemluv o rublech,« napomínal se smíchem Horčák; »ať nás neprohlásí za panslavy a nebudou sjezdům našim podkládati protivládní rejdy!«

»Hleďme, opatrný soudce! Ten se bojí! Schválně to dám do novin, které čte pan vrchní president,« předpovídal Kubias.

»Nechme žertů a počítejme!« vybízel Kaubis, píše si obnosy na papír.

Tu vešla do sálu Štěpánka. Byla od ohně rozehřáta. Měla velikou bílou zástěru kolem sebe a na hlavě čepeček. Vypadala velmi slušně.

»Dovolte, ať také přidám dárek na tu nadaci,« řekla, kladouc peníze do rukou děkanových. »Také jsem kdysi poněkud patřila mezi studenty.«

»Což s námi studovala na gymnasiu též dáma? Nepamatujeme se.«

»Ale porozumíte narážce této slečny, když vám ji představím a tak slabou vaši paměť oživím. Slečna Štěpánka, dcera bývalého purkmistra Blažeje.

Páni vyskočili jako na povel.

»Štěpánka? Ani bychom ji nepoznali! Teď se pamatujeme. Vždyť byl pan purkmistr naším příznivcem!«

»Páni snad nevědí, že umřel,« řekla Štěpánka.

»Šlechetná duše! A slečna svobodna?«

»Když mne nikdo z vás nechtěl a každý vyvolil jinou. Proto jsem zůstala na ocet.«

»Škoda, že jsem ženat!« zvolal Křepela.

»Pozor, ať tě neslyší paní Růžena,« napomínali ostatní.

»Nermuťte se, že jste mne nechali seděti, já jsem zcela spokojena. Kdybych se vdala, snad by mne nebylo na živu. Vždyť se nemusí každá provdati.«

»Já jsem tomu také rád,« děl Kaubis. »Slečna právě pomáhá mé matce při strojení oběda a budete-li ji déle zdržovati, přičtěte si potom následky připálení jíšky sami.«

»Však si ještě pohovoříme a mnohého si vezmu na zodpovídání, aby splnil, co před lety sliboval,« smála se Štěpánka.

»Jenom, prosím vás, nic neříkejte před mou paní,« sepjal ruce Křepela.

»No, uvidíme.«

Štěpánka odešla do kuchyně.

»Příteli, klepal Horčák děkanovi na rameno, »nemáš tady takových lidí více? To by ta nadace rostla.«

»Jsme u konce,« řekl tázaný. »Jaké dáme podmínky?«

»Nadace bude pro Čecha, pro syna chudých rodičů, pro hodného studenta —«

»A pro křesťana,« dokládal Lála. »Byli jsme jenom křesťané v oktávě.«

»A katolíci,« řekl katecheta.

»Obdarovaný bude povinen jíti v den úmrtí Rostova do chrámu a pomodliti se za něho.«

»Dobře, hned vyhotovím listinu,« nabízel se Lála.

»Co to bude státi?« ptal se Křepela. »S advokáty se musí smlouvati napřed, nebo potom pošlou hrozný účet. Tento by si dal zaplatiti i účet za cestu do Víchova, stravování na děkanství —«

»Na berním úřadě by mně to hodně přistřihli.«

»My platíme jenom dle taxy —«

»Jako socialní a národní demokraté?«

Lála už sestavoval nadační listinu.

Profesor Sadil dlouho naslouchal, už i do matriky abiturientů se podíval, hlavou přikyvoval a posléze povstav, jal se mluviti.

»Pánové, byla zde řeč, že duch můj kdysi vás nadchnul, než musím potvrditi, že duch ten mezi vámi působí posud. Nechci jistiti, že by to právě můj duch byl, ale jest dobrý, ideální, obětavý. Kéž panuje mezi všemi abiturienty, kteří kdy a které gymnasium opustí a v lásce opět se sejdou! Děkuji vám za skutek, který jste právě vykonali, a který zůstane věčně vaším pomníkem. Byl jsem velice potěšen, že slova učitelů takto se vtělují ve skutky. Vytrvejte na té dráze za dobrem a Bůh vám bude odplatitelem!«

Přítomní při řeči té povstali a Lála odpověděl Sadilovi, přeje mu dlouhého ještě věku a mnohého ovoce práce.

»Kdy se opět sejdeme?« ptal se Kopek.

»Dle slibu, který jsme si dali, má býti třetí sjezd po třiceti letech od maturity,« ohlašoval děkan.

»Tedy za pět roků! Krátká to doba. Bude-li možno, pojedeme.« Ostatní souhlasili.

»A co nyní do oběda?«

»Dáme se všichni s rodinami fotografovati, jestliže se na jeden obraz vejdeme.«

»Ty bys toho křiklouna mohl nechati doma,« obracel se berní Křepela na soudce Horčáka. Ten nám to všechno pokazí.«

»Jenom aby tam netřepala tvoje žába,« opáčil napadený. »Třese se po penězích jako její táta.«

Soudruzi si počali opět jeden druhého dobírati.

»Tak půjdeme!« vyzýval Lála.

»Dříve dozpíváme, co jsme načali,« upozorňoval bývalý člen zpěváckého spólku.

»Zpívejme!« vybízeli všichni.

»Kdo zde s námi plesu přeje,
svornost nad vše miluje,
českým slovem písně pěje,
život vlasti věnuje;
tomu číši podáváme,
Zdráv buď přítel! — zaplesáme.

Srdce na rty — v ruce číše,
v zraky rozkoš pro věrnost —
ať proniká nebes výše
v hlavu vřelá upřímnost:
Zdráv buď! — Čechovi kdo přeje —
Zdráv buď! — kdo zde s námi pěje.

Žádný nebuď mezi námi,
jenž by svornost rušit chtěl,
ve přátelském rozmlouvání
bratr bratru duši sděl;
vstaňme, ruce si podejme,
Zdráv buď spolek! — zaplesejme!«

Páni sami si zatleskali a rozcházeli se. Ženatí šli pro manželky a děti, děkan se Sadilem a katechetou kráčeli přímo k fotografovi, aby mu ohlásili příchod společnosti.

Ani Horčákův chlapec, ani Křepelova dceruška by fotografie nezkazila, ale páni sami tak sebou vrtěli, stále žertovali, že musili být napomenuti k pokoji.

Sadil umístěn uprostřed oktávy, kolem otců rozestaveny ženy a děti, po obou stranách profesorových byli Kaubis a katecheta. Tři stolice zůstaly prázdné na památku zemřelých.

Teď všichni se vrátili na děkanství k hostině. Dětem prostřeno v pokoji, aby nepřekážely.

»Člověk neví, kdy co prořekne a na zámek si ústa při takové příležitosti nedám,« řekl Křepela.

»Pamatuj, že jsi inter suos a ne inter sues,«*) hrozil Masák, narážeje na slovní hříčku rozdílného významu.

Štěpánka obsluhovala, pobízela, nalévala, neboť stará paní musila zasednouti ke stolu. Potřebovala odpočinku. Bavila se se Sadilem.

Také Štěpánka zde měla místo a příbor mezi paničkami, svými družkami, ale jenom jako na skok se posadila a slovíčko promluvila. Musila odbíhati do kuchyně, dávati pozor na jídla, upozorňovati služku.

»Až na konec přisednu k vám,« slibovala.

Hosté se bavili znamenitě, také jim chutnalo a jídlo za jídlem se ztrácelo. Vzpomínáno minulých dob, prosloveny srdečné přípitky a také zanotována studentská píseň.

Došla i Štěpánka a byla s láskou přijata.

»Kdo by se byl nadál, že ty zůstaneš svobodnou!« řekla Růžena. »Takové slušné a bohaté děvče —«

»Víte, co mně dříve vadilo, teď uběhla léta mládí a nevzala bych si ani knížete. Jsem spokojena,« řekla Štěpánka.

»To jest hlavní,« přisvědčovala Milena. »Ani moje sestra, však se pamatujete na Soňu, nemíní se provdati. Je samostatná, má pěkné učitelské místo a nechce ani slyšeti o vdavkách.«

»Pro toho jest stav manželský, pro onoho svobodný,« vece Štěpánka.

Tak se bavily, zatím co páni odešli do zahrady, kde se podávala černá káva a doutníky. O tyto jim nejvíce běželo. Také Sadil odešel do svého bytu, aby si odpočinul.

Karel hned se připojil k tomu, hned k onomu kolegovi, vzal ho pod paží a vedl po vysypané cestičce mezi keři angreštu a rybízu.

»Pavle, jsi spokojen s paní Růženou?« ptal se důvěrně berního.

»Abych ti upřímně řekl, jsem,« odpovídal Křepela. »Někdy je poněkud prudká, ale celkem dobrá hospodyně a matka. Děkuji ti, že jsi mne několika listy zadržel, když jsem si chtěl namluviti bohatou nevěstu. Kdo ví, jak bychom se snesli.«

»To mne těší, že ta volba dopadla dobře, neboť by mne to mrzelo, kdybys byl nespokojen. Víš, měl bych na tom trochu viny,« usmál se děkan.

Za chvíli odváděl Kaubis stranou Horčáka a stejnou jako Křepelovi mu dal otázku.

Soudce podíval se na přítele zkoumavě a potom řekl:

*) Inter suos = mezi svými; inter sues = mezi vepři.

»Povídám to jenom tobě, neboť vím, že moje blaho stejně ti na mysli leží. Milena jest řádnou ženou, ale musila odložiti trochu své učenosti. Jinak to nešlo. Teď si sotva přečte denní list, jeho román a opakuje s dětmi. Panuje u nás štěstí nejenom na oko před cizími lidmi, ale i u domácího krbu.«

»Jak rád to slyším! A co myslíš o Lálovi? Nechci se ho, švakra, ptáti,« vece Karel.

»Oliva se úplně k němu hodí. Lála se honí po úřadech a hodnostech, je veřejně zaměstnán, žena mu vzorně vede domácnost a vychovává děti. Když toho je třeba, dovede se i vedle muže postaviti a dělá mu čest. Mluvívám s Františkem a svěřil se mně —«

I ta zpráva děkana potěšila.

Stejnou zprávu slyšel od Masáka, který si chválil Mařenku. Sám se oddával nadále studiím, kochaje se v autorech a stejnou lásku k nim probuzuje u svých žáků, ovšem s nejistým výsledkem, rodiny pak si méně všímal, což doplňovala manželka. Nepřinesla muži věna, ale její snaha nebyla penězi k zaplacení. Masák potřeboval ženy, která by se o něho úplně starala a upravila mu ještě na krku vázanku, když vycházel z domova.

Mařenka měla pro takový život smysl a plnila povinnosti oproti muži-učenci věrně.

Jenom Kubias si stěžoval, ale více žertem než do opravdy se durdil.

»Slyš, Karle, ty's tu ženu proti mně posadil! Vždyť mně nedovoluje ani volně docházeti do hostince a kontroluje čas, kdy jsem se vrátil! A do Prahy vždycky jede se mnou. Což jsem takový špatný člověk?«

»Příteli, já tvoji paní proti tobě neposadil, ale vším jsi vinen sám. Obává se totiž, aby se nevrátilo ono desetiletí, kdy jsi bouřil a utrácel. Nechci ti toho vyčítati, ale uvaž, jak se skutečně věci mají. Ale, myslím, nebude to tak zlé,« dodal Kaubis se smíchem.

»Zlé to není, ale na mne dobré,« řekl Kubias, »ale nezmiňuj se o tom před ženou.«

Také Kopka se chtěl zeptati, ten však stále se bavil ve společnosti. Počkal si tedy na paní Elu, když opustila dámy a šla pro muže, aby ji doprovodil do lékárny.

»Jak se vede milostpaní, jak? Jste spokojena s tím, kterého jsem musil napomenouti, aby nezapomněl na studentskou známost?«

»Veledůstojný pane,« řekla Ela, »každý muž má několik chyb, ale jsem ještě ráda, že můj manžel jich má nejméně.«

»Snad docela žádnou,« hádal Kaubis.

»Nechme ho, bez chyby není, ale já ho držím.«

»Tedy tak?« protáhl děkan obličej a pohlédl v ta místa, kde Kopek statečně vykládal o nadvládě pokolení mužského nad druhým, slabším pokolením. (Dokončení.)

Marianský kongres v Praze.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Služby Boží u památné sochy Panny Marie na Staroměstském náměstí.

S věží památného chrámu Panny Marie před Týnem hlaholily zvony, na prostranném náměstí Staroměstském scházely se spolky, sjížděly se přední osobnosti z naší společnosti.

Před obnovenou zářící sochou Bohorodičky postaven byl na rychlo improvisovaný stánek Boží s jednoduchým oltářem, vkusně zdobeným. Nach koberců mísil se s bujnou zelení palem, tvořící v pozadí oltáře exotický hájek. Před oltářem rozestavena červeně potažená klekátka, v levo za nimi zroben stan pro J. cís. V. paní abatyši arcikněžnu Marii Annunciatu a její dvorní dámu a dvorního maršálka. Po pravé straně sochy Marianské zaujal místo sbor ostrostřelecký za velení setníka p. Havlíčka, po levé sbor měšťanské pěchoty za velení setníka p. Suchého. V předu před radničním balkonem rozestavili se granátníci za velení setníka p. Rychlíka. Všechny tři sbory dostavily se se svými kapelami. Prostor za Marianskou sochou zaujala jízdní švadrona. A místo zbývající do čtverhranu zaujaly mužské i ženské spolky katolické a křesť.-socialní z Prahy a okolí, ponejvíce se svými drahými pestrými prapory. Také Patronát Mládeže se dostavil. Pohled na tuto skupinu byl unášející.

Několik minut před 8. hodinou ranní přibyl sem v průvodu J. M. biskupa královéhradeckého msgr. dr. Jos. Doubravy a kanovníka dr. Jana Sedláka J. Em. nejdp. kardinál kníže-arcibiskup Skrbenský. Povoz jeho doprovázen byl čestnou setninou pražské měšť. švadrony. J. Em. přivítal předseda Karel E. hrabě Nostic a Vojtěch hrabě Schönborn. Rázem na to za hlaholu hudby, jež hrála rak. hymnu, přijela Její cís. Výsost paní abatyše Marie Annunciata, již taktéž uvítali obě zmíněná hrabata. J. Em. sloužil mši svatou za asistence kanovníka dr. Jana Sedláka, sekretáře msgr. Moř. Píchy, ceremonáře Fr. Hrubíka, hlav. faráře týnského msgra. dr. Ed. Knoblocha, farního kněžstva a akolytů. Při mši sv. zpívala se píseň »Tisíckrát pozdravujeme Tebe....«, již doprovázela kapela ostrostřeleckého sboru. Po pozdvihování provedeno Mozartovo »Ave verum«.

Po mši sv. zaujali místa u radnice: Jeho Eminence, J. cís. V. paní abatyše, J. M. ndp. biskup Dr. Doubrava a jiní hodnostáři a měšťanské sbory s hudbou a katolické spolky kolem nich defilovaly. Paní abatyše se zájmem si skupiny procházejících spolků prohlížela a při Jeho Eminencí jevila se patrná radost ze zdaru této ranní pobožnosti.

Rokování sekce pro Marianský tisk a kult.

O půl 10. téhož dne nastalo ve velkém sále na Žofíně rokování sekce pro Marianský tisk. Předseda Dr. Al. Jirák, probošt z Jindř. Hradce, jmenoval místopředsedou Dr. Jos. Mrštíka, arci-

děkana z Chrudimi, a zapisovatelem Václ. Špačka, říd. učitele z Košátek.

Program byl tento:

1. *F. H. Žundálek*, katecheta v Praze: »Marianská literatura česká a její rozvoj«.

2. *Dr. Antonín Podlaha*: »Ikonografie Marianská«.

3. *ThDr. František Reyl* z Hradce Králové: »Vliv ideje Marianské na tisk«.

4. *Václav Myslivec*, redaktor: »Obrana Panny Marie tiskem«.

Odpoledne rokovala sekce pro Marianský kult. Předseda Dr. Al. Frýdek, kap. děkan a gen. vikář z Hradce Králové, jmenoval místopředsedou universitního profesora Dr. Fr. Kordáče, zapisovatelem úředníka V. Svobodu.

Program:

1. *Karel Procházka*, farář ve Stochově: »Úcta Panny Marie, jak se jevila a jeví v životě prostonárodním«.

2. *Dr. Frant. Herman*, magistr. sekretář: »Kult Panny Marie a veřejná mravnost«.

3. *Josef Šauer z Augenburgu*, c. k. školní rada: »Panna Maria a vychování«.

Slyšel jsem pouze řeč katechety Frant. Žundálka a metrop. kanovnika Dr. Ant. Podlahy. Další čas zabraly mi domácí povinnosti úřední a četné návštěvy z venkova, takže jsem zaslechl odpoledne již jen druhou část řeči Dr. Fr. Hermana. Školní rada Josef Šauer z Aug. pak svou přednášku pro pokročilost času k žádosti předsednictva vůbec nekonal.

Katecheta Fr. Žundálek přirovnával se ve své řeči k neumělému učeníku, ale když ukončil svoji věru krásnou řeč, pravil předseda polo žertovně, polo vážně, že se zajisté neprohřeší proti živnostenskému zákonu, když jej povýší na mistra. Řeč Dr. Ant. Podlahy byla v pravém slova smyslu brilantní. Z ostatních řečí, které vesměs vynikaly, byly mi od posluchačů chváleny hlavně řeč Myslivcova a Procházkova. Proti »Bílému Praporu« vystoupil velice energicky, jak mi bylo řečeno — říd. uč. V. Špaček a den před tím dělnice z Libštátu Fr. Jakubcova. Oba mluvili za nadšeného souhlasu přítomných.

Schůze německé.

V týž den konala v dolením sále Žofína schůzi sekce německá. Pobyl jsem tam chvíli dopoledne i odpoledne a viděl jsem, že byl po oba půldny prostorný sál naplněn četným a vybraným posluchačstvem, mezi jinými i dámami z německé aristokracie. Dopoledne předsedal praelat vyšebrodský Bruno Pommer, odpoledne nejdp. Dr. Václav Frind, světící biskup.

Program:

a) dopoledne:

1. »Jak povstaly a v život uvedeny byly obvyklé Marianské modlitby.« Univ. prof. Dr. Jos. Jatsch.

2. »Marianské družiny pro mládež.« P. Pavel Camelli T. J.

3. »Význam Marianských poutí pro přítomnou dobu.« Univ. prof. Dr. Fr. Endler.

b) odpoledne:

1. »Maria a moderní hnutí ženské.« Univ. prof. Dr. Karel Hilgenreiner.

2. »Maria a nejnovější snahy o rozvody manželské.« Red. Karel Rhiha z Warnsdorfu.

3. »Maria přemožitelkyně haeresí (Odpadlické hnutí v Čechách).« P. Alban Schachleiter O. S. B.

Slavnostní schůze.

Bylo-li dosud vše krásné a okouzlující, vypadala slavnostní schůze jako báj z čarovné noci. Něco podobného jsem dosud v životě svém neviděl a snad již také neuvidím. Na podiu v čele zaujal místo Jeho Eminencí, blízko něho J. M. biskup Dr. Jos. Doubrava a dole tři světící biskupové a opat z Monte Cassino s odznakem biskupa; dole proti Jeho Eminencí seděla J. cís. V. paní abatyše Maria Annunciata, po její pravici vnučka císařova J. cís. kr. Výsost paní kněžna Windischgraetzova, vedle ní nejvyšší maršálek král. česk. Jiří kníže Lobkovic s chotí a veliká řada šlechty, pánů i dam ve slavnostním úboru. V levo seděla řada kanovníků, představených řádů a profesorů bohosl. fakult ve slavnostním hávu, za nimi řada kněží a pánů a dam, naplňujících veliký sál dole i na galeriích.

Slavnost zahájena byla o 7. hodině večerní vznešeným sborem »Regina coeli«, zpívaným pražskými alumny, který pro mužský sbor s průvodem 4 pozounů a harmonia složil prof. O. Hornik.

Předseda K. E. hrabě Nostic vítal účastníky a provolal se shromážděnými slávu císaři a papeži.

Za salvy potlesku ujal se slova Jeho Eminence a promluvil v tato slova:

»Po třetí již během jednoho roku mám to potěšení pozdraviti jako arcipastýř slavnost uspořádanou v mé arcidiecési k uctění jubilea Neposkvrněného Početí blahoslavené Panny Marie.

Loňského roku v letě byla to Marianská výstava, která nám poskytla příležitost poznati a obdivovati díla umělecká všeho druhu, jež výmluvně svědčila o tom, jak úcta Marianská v naší české vlasti kvetla po všechna století.

Minulé zimy v prosinci shromáždili se opět početní zástupci všech stavů a vrstev lidu při slavnostním shromáždění v krásném sále rudolfinském, aby vzdali čest a úctu neposkvrněné Bohorodičce.

V těchto dnech však přítomných rozvíjí se před očima našima obraz daleko velikolepější a uchvacující.

Nejen v našem hlavním městě, nikoliv, v celých Čechách, ano i za hranicemi, tisícové poslechli hlasu neunavného a obětavého komitétu a s radostí přichvátali sem, aby uctili neposkvrněnou Matku Boží.

Patřím s vděčně pohnutou myslí na toto velikolepé slavné dnešní shromáždění, tu vynořují se mi v duchu ona prorocká

slova z překrásného chvalozpěvu Bohorodičky, Magnificat: »Aj, od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové.«

Ano, i v naší vlasti, — buďtež Bohu za to díky neskonalé, — jako před tisíci lety naši předkové Marii uctívali, tak i dnes všechny stavy, všechna povolání bez rozdílu národnosti závodí v úctě k Neposkvrněné Matce Boží.

Počínajíc členy našeho věrně katolického nejvyššího domu mocnářského, vidím tu zastoupeny všechny stavy, nejdůst. Episkopát a vdůst. klerus, vznešenou šlechtu země naší, úřady všech odvětví a povolání, obyvatelstvo jak z našeho hlavního města, tak i z venkova, přečetné korporace a spolky bez rozdílu jazyka; všichni, všichni svorně a radostně zde se shromáždili, aby oslavili den zasvěcený poctě své společné nebeské Matky.

Ano ještě více; všichni tito se shromáždili nejen k jedné slavnostní schůzi, nýbrž i za tím účelem, aby v četných jiných schůzích vážně o tom rokovali a pracovali, jak by ovoce a výsledky kongresu rozmnožili a k trvání přivedli a tak s pomocí Boží a na přímluvu Bohorodičky většího užitku přinesli svaté církvi i vlasti naší.

S vděčným tedy srdcem vítám a pozdravuji tento Marianský kongres a děkuji Její cís. a král. Výsosti, nejjasnější paní arcivévodkyni, za její nejvýš milostivé účastenství, děkuji přípravnému komitétu s jeho velezasloužilým presidentem v čele za jeho neunavné a požehnané práce, děkuji všem spolupracovníkům a účastníkům kongresu za jejich práce, namáhání a účastenství, jakož i všem, kteří tak jednomyslně dary své pro kongres obětovali, a prosím Boha, aby Marianský kongres přinesl na přímluvu neposkvrněné Panny Marie ovoce hojného a trvalého na oslavu Boží, k poctě Panny Marie, k prospěchu sv. církve, ku spáse všeho lidu našeho a ku zdaru vlasti naší!« (Bouřlivý potlesk.)

Jménem města Prahy vítal shromáždění městský radní Brož a jménem Moravanů říšský a zemský poslanec Dr. Ant. Stojan.

Arnošt hrabě Sylva-Taroucca promluvil německy o thematu: Panna Maria a vzdělanost a Dr. Rud. Horský po něm pojednal česky o socialním poslání Panny Marie.

Palmu vítězství z celého sjezdu odnesl Dr. Rud. Horský. Jeho talent objevil se zde v plné síle a řeč jeho byla vyslechnuta s neobyčejným zájmem. Viděli jsme šlechtice, kteří s řečníka oka nespustili. Socialní poslání Panny Marie vylíčeno bylo zde způsobem mistrným, Panna Maria i celý katolicismus nabyla tou řečí v srdcích posluchačů nové a vyšší ceny a celá katolická strana slavila triumf mužem, který zaujímá v řečnictví druhé místo hned za † Dr. Fr. Lad. Riegrem.

Druhý den ve středu čteny, odůvodňovány a přijímány byly resoluce a zvoleno bylo výkonné komité.

Přípravné komité konalo na to ještě dvě schůze, v nichž hlavně účty urovnávalo a jelikož mu zbylo přes 2000 K čistého jmění, zůstalo i dále v permanenci. V poslední své schůzi určilo 500 K na důležitý podnik, dotýkající se úcty Marianské.

* * *

A co nyní? Konali jsme již mnoho sjezdů, přijali jsme krásné resoluce a vše zůstalo při starém. Má se to i nyní opakovati? Vážený člen komitétu, jenž se tam těší velikému vlivu, řekl mi, vykonné komité že musí všecky resoluce, pokud to jen půjde, provésti*) a výkonné komité že má zůstati ve stálé činnosti, záležitosti katolické že má říditi a čas od času vhodné slavnosti pořádati.

Za tou příčinou zvolilo si na novo pokladníka, jenž by zbylé jmění, až bude novému komitétu odevzdáno, spracoval a nové přijímal a ukládal, nebo pomýšlí se na to, zavésti pravidelnou daň — ročně korunu — na běžné vydání komitétu a na slavnosti budoucně pořádané.

Úřad pokladníka připadl mně a tím i místo činného člena výkonného komitétu, i raduji se z toho, že mi bude možno v této pro nás katolíky tak důležité práci spolupůsobiti a tím své různé plány k činu přivésti a některé z nich i proraziti.

Ale vedle výkonného komitétu ať provádějí resoluce i ty spolky, které je navrhly a přijaly. Těm jsou resoluce ty nejbližší, ty jim nejlépe rozumějí a tyto spolky nejlépe vědí, kde páku zasaditi a jak s ní pracovati. Výkonné komité bude, abych se tak vyjádřil, konati generální přehlídku celé práce, kde bude třeba, povzbudí, pomůže radou i hmotně, ale do drobné práce zasáhne jen tam, kde nebude pracovníků nebo kde by nedbale bylo pracováno.

Z toho je zřejmo, že výkonné komité bude muset žíti ve stálém a přátelském styku s katolickými organisacemi již existujícími a že bude muset respektovati vůdce skupin, jako jest na př. ordinariatní spolkový rada Msgr. Dr. Jos. Burian a jiní a že se bude muset jejich rady a pomoci dožadovati a kde uvidí, že tyto organisace samy účelně a působivě a důsledně program svůj provádějí, že se nebude do jejich práce míchati.

Pole práce katolické jest ohromné a zachová-li se s obou stran takt a svornost, mnoho se může ku prospěchu církve vykonati a jeden druhému nemusí překážeti.

Nyní projdu resoluce na sjezdu přijaté a přičiním k nim některé poznámky, které se mi zdají pro rozvoj katol. života důležity. Až to bude činiti výkonné komité, bude musit ovšem vedle resoluce i řeči samé znovu studovati a obé společně prováděti.

a) Křesťanská charita.

Křesťanská charita jest u nás dobře obsazena. Mimo řády: Milosrdné bratry, Mil. sestry, Alžbětinky, které pěstování křesť. milosrdenství za úkol života svého určily, máme v Čechách několik krásných ústavů, které nám dělají čest, na př. Patronát mládeže, Johanneum, Josefeum, Útulek sv. Josefa, Domovina sv. Ludmily (ve spolku křesť. socialek), Růžencová výrobna, Spolek ku blahu epileptiků, Jubilejní spolek Praha atd. Křesť. charitu pěstuje v Praze Spolek Arimatejský, Spolek křesť. dcer (Dr. Víšek),

*) Pozn. Také Vojtěch hrabě Schoenborn po schválení navržených resolucí pravil, že ve smyslu přijatých resolucí nutno dále pracovati . . . pod záštitou a ochranou Neposkvrněné Panny Marie.

Jednota katol. tovaryšů a více méně všecky spolky křesť. sociální po Čechách rozšířené. Sem patří i fond katol. spisovatelů při družstvu Vlast, který podporuje schudlé nebo nemocné katol. spisovatele.

Nejmohutnější katolické spolky charitativní jsou spolek sv. Vincence z Paula a podobný spolek dámský: bl. Marie Anežky české. Oba působí mezi Čechy i Němci v království Českém; ve »Vlasti« o nich často píši a v nových číslech XXII. roč. »Vlasti« budu o jejich velikolepé činnosti opět referovati. Tyto dva spolky soustředily kolem sebe na Marianském kongresu charitativní spolky mužské a ženské.

Resoluce charitativních spolků ženských míní provésti organisaci všech spolků charitativních v král. Českém, ona chce, aby časopisy a knihy byly rozšiřovány a chce spolupůsobiti ke zřízení nádražních misií. Resoluce dovolává se mimo jiné pomoci tisku.

V čele spolku blah. Marie Anežky stojí choť místodržitele král. českého, vedle ní pracuje choť nejvyššího maršálka a řada jiných šlechtičen a vzácných dam z rodu občanského. Protektorem spolku, a abych tak řekl, ředitelem jeho jest Msgr. Jos. Kuchynka, sídelní kanovník na Vyšehradě, bývalý farář a vikář, muž sečtělý, zkušený, muž vážný, pro svůj úkol zaujatý, což dokazuje nejlépe tím, že stojí na Vyšehradě v čele mužské konferenci spolku sv. Vincence.

Nádražní misie dají velikou práci, ale dámy tak vlivuplné, mocné a bohaté úkol tento provésti mohou — a čekám, že to provedou. Ovšem bylo by třeba, aby se k této práci spojil spolek blah. Marie Anežky se spolkem sv. Ludmily, s křesť. socialkami a se spolkem Marianských dcer v Praze. Pomoci by mohly úřednické paní a dcery těch velkostatkářů, kteří mají v Praze ústřední kanceláře.

Je to krásné, chtějí-li dámy blah. Marie Anežky rozšiřovati knihy a časopisy; mohou zakládati v každé konferenci knihovny, mohou k tomu působiti i v dalších spolcích, až je v organisovaný šik seřadí; chudým, jež podporují, mohou rozdávati »Kříž« »Marie«, »Echo z Afriky«, různé brožury, na př. školním dětem jejich ošetřovanců brožury ze »Vzděl. četby katol. mládeže,« ale podaří-li se Msgr. Jos. Kuchynkovi ony vysoké dámy přesvědčiti, že jejich katolické vědomí jim velí, aby i ony samy katolický tisk odebíraly, četly a hmotně podporovaly, aby k tomu měly své služebnictvo, a které statky vládnou, i své úřednictvo — to bude veliké vítězství kongresu Marianského.

Zde jest ohromná mezera: katolické dámy šlechtické a katolické dámy občanské dosud, s malými výjimkami, český tisk katolický ignorují, nepodporují a poněvadž jest tisk životní tepnou našeho hnutí, ony svojí netečností tuto tepnu takořka podtínají. Kdo zde dost málo vykoná, moc vykoná, poněvadž vliv šlechtičen jest veliký. Který kněz požívá u šlechty důvěry, račiž v tom směru pracovati.*)

*) Pozn. Zvěčnělý vikář budyňský Jan Ječmen přiměl hraběnku Herbersteinovou k tomu, že pro své dvory na 40 ex. »Děl Novin« odebírala. Když pan vikář zemřel, »Děl. Noviny« byly vráceny.

Spolek bl. Marie Anežky se dovolává pomoci tisku. V té věci měl by spolek vejíti ve spojení s Vlkovou redakcí »Rozhledů po lidumilství« a s Hoffmannovým charitativním kalendářem. Důležité události v dámských konferencích, valné hromady měly by býti v denních listech uveřejňovány — což se dosud neděje. Tisk pomůže, ale hledejte jeho pomoci a prospějete jemu i sobě.

Resoluce mužských charitativních spolků zní takto:

Shromáždění katolických charitativních spolků při sjezdu Marianském vidí v konání křesťanské charity splnění druhého přikázání lásky, které sklání boháče k chudému a pozvédajíc chuďasa k zámožnému, klene most bratrství mezi oběma stavy. Z té příčiny doporučuje shromáždění všem uvědomělým katolíkům podporovati účinně spolky s tendencí křesťanské charity, zejména: 1. Spolky, mající za účel péči o chudé, jimž s obětavostí se věnuje na př. spolek sv. Vincence z Paula ve svých četných konferencích a jich odborech, zvláště chudinských kuchyních; spolek blahosl. Anežky, spolek sv. Ludmily, soukromý spolek pro podporování chudých, studentské odévní družstvo Arnošta z Pardubic, jakož i různé spolky k ošacování chudé školní mládeže atd.

2. Spolky, mající za účel péči o nemocné, ať již epileptiky (spolek ku blahu epileptiků), nebo nevyléčitelné (Vincentinum), nebo mrzáčky (Růžencová výrobna), nebo slepce a hluchoněmé, nebo opuštěné sestárlé (Jubilejní spolek Praha, jubilejní asyl cís. a král. Alžběty), ať duševně choré (spolek sv. Anny, vydržující známé »Ernestinum«) a péči o mrtvé, jimž ani křesťanského pohřbu by se nedostalo (spolek arimatejský).

3. Spolky, mající za účel péči o třídu pracující, o jejíž hmotné zlepšení starají se nyní katolické jednoty a spolky podporující, zvláště pak péči o dorost řemeslný, jemuž se věnuje Patronát Mládeže, Johanneum a Spolky katol. tovaryšů.

4. Spolky, mající za účel péči o duševně zanedbané, ať již mládež (Asyl milost. Pražského Jezulátka, Útulek sv. Josefa, spolek ku blahu propuštěných kárancův), ať dospělé (dílo svatého Františka Regis).

5. Konečně spolky mající za účel péči o pohany, otroky a malomocné v krajích zámořských, kteří v dvojí bídě, tělesné i duševní, strádají a jichž osud zmírniti se snaží Družina sv. Petra Klavera pro africké misie.

Katolíci! Podporujme hmotně i mravně (ať agitací, ať tiskem) ušlechtilé snahy těchto katolických spolků charitativních. Přimkněme se k jednomu nebo druhému z nich a hleďme jim získati co nejvíce dobrodinců. Tím vyplníme nejlépe veliké přikázání: »Miluj svého bližního jako sebe samého!«

Řečníci mužských charitativních spolků provedli v hlavních rysech přehled charitativní práce. Jeden mluvil o charitě vůbec, druhý o výchově řemeslné mládeže ku práci, třetí o družině sv. Petra Klavera, čtvrtý o Útulku sv. Josefa pro opuštěné děti na díle sv. Františka de Regis.

Tento obor práce jest, celkem vzato, nejlépe organisován, neboť tři ústavy (Patronát Mládeže, Útulek sv. Josefa a Johanneum)

a jeden spolek (Družina sv. Petra Klavera) mají vlastní časopisy, jimiž své zájmy mocně podporují.*) Různým jiným ústavům slouží »Rozhledy po lidumilství«, spolku sv. Vincence a jiným »Vlast« a jiné časopisy.

Ale co mi na srdci leží jest, že některé tyto spolky, hlavně konference Vincencianské, nemají knihoven, nešíří tisku katolického,**) a vůbec se neprovádí mezi chudými v celém rozsahu apoštolát laictva, o němž tak krásně mluvil na Marianském kongresu kanovník Fr. Vaněček. Činnost některých členů nejde do hloubky, jest pouze pro svět a pro osobní čest. Vidíte-li člena charitativního spolku, že rozšiřuje »Šípy«, a jiného, jenž pro spolek hoří, že se spokojí, ač jest mohovitý, »Národní Politikou«, a jiného, že nedbale přijímá sv. svátosti a tisk katolický z konferencí odstraňuje, to není pravý život a pravá činnost katolická. Zde by měla býti zasazena páka obnovy a pořádku hluboko. Představení spolků by měli podřízené napomínati a členové by měli sami jeden nad druhým bdíti a sebe povzbuzovati, jak se to děje mezi katolíky v Německu. (Dokončení.)

Oslavy Husovy.

Kdo má ještě aspoň trochu soudnosti, kdo zachoval si v dnešní době ještě zdravý mozek v hlavě, ten nemůže si rozhodně učiniti o dnešních slavnostech Husových jen trochu příznivý úsudek a ten nemůže se také pro oslavy Husovy, tak jak nyní se dějí, ani dost málo nadchnouti.

Bombastické, mluvkářské a lampionové oslavování — toť vše, což k oslavám Husovým jedině možno vůbec říci. Že řeči, průvody a osvětlení jsou jen lesklým pozlátkem, pod nímž skrývá se na mnoha místech na jedné straně hloupost lidská a na druhé straně vypočítavost a spoléhání se na onu hloupost — to snad nemusí se již ani připomínati.

O praktickém výsledku těchto oslav nelze vůbec ani mluviti.†)

*) Do nedávna měla svůj orgán i Růžencová výrobna. Byla to »Růže Dominikánská«.

**) Pozn. Podobná netečnost k tisku jest i ve třetích řádech mužských a ženských. Co by tu ředitelé těchto řádů mohli vděčné práce vykonati — ale nekonají ji, lid se zaplavuje »Září«, »Právem Lidu«, a náš katolický lid neví, čím by proti tomu lačnou duši svoji posilnil.

†) Pan *prof. Dr. Flajšhans* napsal letos v nejnovějším spise svém »*Hus. Jeho život a dílo*« (V Praze, Nákladem Dra. Frant. Bačkovského, 1905) o památce slavných předků našich vzhledem k Husovi: »Dobré skutky jejich a jejich krásné spisy ještě dnes nás učí, abychom jednali zrovna tak, jako oni, a zároveň nám dokazují, *že jejich učení není plniti nemožno*, poněvadž máme již jejich vzor před sebou!« Nám jest k tomu však podotknouti, že na to dosud při oslavách Husových žádný řečník, ani pan dr. Flajšhans sám nikdy nepoukázal, abychom se od Husa a ze spisů jeho učili věřiti v Boha, navštěvovati chrámy a poslouchati kázaní, hodně přijímati svaté svátosti, zejména pokání, ctíti kněze řádné a p. — to se vždy mnohem lépe i panu Flajšhansovi mluvilo o nesmírné zkaženosti kněžské a p. Podle pana Dra. Flajšhanse máme se tedy držeti dobrých skutků svých předků. Tento výrok podepíšeme zajisté i my a podotýkáme k němu jen to, co napsal druhdy *univ. prof. dr. Kalousek*: »Tento Hus skutečný kdyby nyní

Kdo súčastnil se oslav Husových, na nichž letos již bylo zcela patrně znáti, že se úplně přežily, ten stěží dovedl by si učiniti pravý obraz o Husově povaze, jeho působení i učení. Opět jako minule mohli jsme viděti Husa svobodomyslného, radikálního, národně-socialního, realistického, mohli jsme viděti Husa protestanta a letos již zase jako pravoslavného tichého trpitele a mučedníka a u socialistů zase jako jednoho z prvních a největších revolucionářů . . .

Ze všeho viděti, že se Hus dnes hodí každému. Každý si činí na Husa patent, každý myslí, že má na něho právo, nebo lépe řečeno, *každému má ubohý Hus pomoci.*

Ovšem v očích rozumného a vzdělaného člověka nemůže nikdo učiniti z Husa to, čím Hus nikdy nebyl a proto se vší otevřeností nazývám dnešní oslavy Husovy s malými výjimkami spíše *snižováním Husovým a hanobením jeho památky.* Dnes slyšíte na Žofíně vychvalovat pány pastory Husa jako orthodoxního *protestanta*, kteří v kalných vodách dnešního Husova oslavování na vábivé jméno Husovo uchvátiti chtějí nějakou tu českou katolickou duši. Druhý den zase slyšíte, že ten M. Jan Hus byl vlastně *starokatolík* a třetí den si můžete poslechnouti slavnostní panychidu na počest *pravoslavného* kněze a mučedníka Husa v pravoslavném chrámu!

Není to každému rozumnému a přemýšlejícímu člověku k smíchu? Buď byl Hus protestant a pak nebyl pravoslavný a starokatolík, nebo byl pravoslavný a pak nemohl být protestant a nebyl starokatolík. Čím ten ubohý Hus tedy vlastně byl?

Husovi a jeho době rozuměti není zajisté snadno, tím méně ovšem o něm mluviti nebo psáti. Již při jiné příležitosti jsem se zmínil, že aspoň podle mého úsudku ten, kdo by Husovi dobře rozuměti chtěl, musel by znáti především *katolickou theologii* (zejména *dogmatiku*), s níž Hus v odporu stál: *neboť jak mohl by někdo nestranně kritisovati nějakou při, když by vůbec neznal to, proti čemu jedna strana bojuje??*

Nemluvím zajisté na plano a bez příčiny. Výtka tato netýká se jen řečníků nepatrných, ale třeba i řečníků — dosti zvučného jména. Poukázal jsem již loni, že sám prof. Flajšhans, ač platí nejen u nás, ale dle výroku hraběte Lützova v universitních extensích oxfordských, i v Anglii za jednoho z nejlepších znalců Husových, přece si jenom, pokud se týče Husa a jeho učení, leckdy odporuje a hodně odporuje, takže co jeden rok prohlásí, druhý rok zase, spoléhaje patrně na hloupost lidskou, prostě popře a že neváhal jednou napsati, že Hus kacířem byl a druhý rok zase, že jím nebyl . . .

Proti důkazům ovšem těžko se brániti a pan prof. Flajšhans také, ač měl času dosti celý rok, aby se ospravedlnil, přece ra-

žil a takto působil, asi *nejméně by se líbil těm, kdož o něm nyní nejvíce horují . .* Tělo jest zahubeno, ale *lepší část ducha jeho po smrti zvítězila nejvíce v té církvi, která jinou část jeho nauky odsoudila!!«* Kdyby tedy pan Dr. Flajšhans pobádal katolíky k plnění jich povinností v církvi, kdyby p. dr. Flajšhans tyto povinnosti jako katolík plnil, byl by nejlepším oslavovatelem Husovým a jednal by také v duchu Husových zásad, jenž třeba v učení svém pochybil, přece jenom desetkrát spíše byl katolíkem, než protestantem, pravoslavným nebo starokatolíkem!

ději mlčel . . . . Letošní populární spis jeho »Hus. Jeho život a dílo« nepřináší nic nového. Pan profesor psal již také opatrněji, aby se nemohl vzíti za slovo. Jen něco dovolím si mu podotknouti.

Píšeť na str. 17. nového svého spisku o odpustcích: »*Ty se prodávaly:* a mnozí kněží s nimi kramařili. Někteří se proto na prodávání odpustků horšili, šašek králův zpíval na ně posměšné písničky — ale mnozí byli rádi, *že si mohli koupiti odpuštění hříchů* . . .«

Opětně a opětně musíme tu panu profesorovi vytknouti, že *odpuštění hříchů nemožno si koupiti* a odpustky nerozumíme také kupování si odpuštění hříchů. Odpustky jsou odpuštění časných trestů, které bychom po odpuštění viny čili hříchu buď zde, anebo po smrti v očistci trpěti měli; tak rozuměla církev odpustkům vždy a tak rozumí jim až podnes. Kdo chce odpustků nabýti, musí se nejprve postarati o odpuštění hříchů, což se děje pravidelně v hodně a platně přijaté svátosti pokání. Za pouhé peníze, žádný papež odpustků také nikdy nenabízel, ani papež Jan XXIII. ne a nabízeti ani nemohl. K platnému a hodnému přijetí svátosti pokání jest vždy nevyhnutelně potřebí především pravé lítosti nad spáchanými hříchy a opravdového předsevzetí nehřešiti v budoucnosti, čili pravé kajícnosti neb ošklivosti nad minulým životem a pravé snahy po životě ctnostném. Kde není kajícnosti, tam, kdyby zaplaceny byly na almužny a na dobrý účel sumy sebe větší, dosažení odpustků je nemožné.

To jest učením církve a tak učila církev vždy a takový byl i smysl bull papeže Jana XXIII., jimiž vyhlásil kříž s odpustky, aby si potřebný náklad na obhájení církevního státu a svého postavení opatřil. Jan XXIII. byl papežem a pokládal se také za papeže úplně správně zvoleného, proto měl nejen právo, ale zajisté dokonce i přece povinnost, Řím a papežský stát vůbec hájiti. Když král Neapolský Ladislav napadal papeže zbraní, bylo potřebí i papeži Janu XXIII. hájiti se zbraní, neboť proti hmotné zbrani hájiti se jen zbraní duchovní, totiž modlitbou, ku které radil M. Jan Hus, bylo by lehkomyslné spoléhání se na pomoc Boží. K vydržování nezbytného vojska jest však potřebí peněz. Ani v tom tedy, že papež prohlásil plnomocné odpustky těm, kdo budou bojovati, nebo válku aspoň penězi podporovati, není přece nic závadného. Ti všichni hájili dle tehdejšího náhledu věc úplně spravedlivou; a hájiti věc spravedlivou jest skutek dobrý. Kdo na válku přispěl penězi, udělil vlastně almužnu; a dobré skutky, zejména almužny, byly odměňovány vždy odpustky, čili k nabytí odpustků předpisovaly se vždy skutky dobré. Za pouhé peníze papež ostatně nikdy odpustků nenabízel, ba ani nabízeti nemohl. I odpustkové bully papeže Jana XXIII. jsou úplně správné, kladou totiž veškerou váhu na přijímání svátosti pokání a oltářní, tedy na vnitřní zkroušenost a obnovení života a žádají k tomu jakožto dobrý skutek: almužnu pro apoštolskou stolici.*) Tolik chtěl jsem podotknouti. Když chtěl tedy pan profesor Flajšhans

*) Viz *Dr. F. Šulc,* Učení M. Jana Husa, odsouzené na sněmu Kostnickém. (V »Husitství ve světle pravdy«. Vydává Tisková Liga v Praze. Redaktor Dr. R. Horský. Roč. II. 1905, číslo 2.–4.)

již psáti o odpustcích, měl se o jich podstatě dříve informovati třeba u některého ze svých žáků: každý sekundán anebo sextán z jeho gymnasia by ho byl jistě poučil a pravý význam odpustků mu osvětlil. Tím pro letošní rok s panem profesorem zase končím.

K letošním oslavám Husovým přidružila se také poprvé česká pravoslavná obec přednáškou pana *Jaroslava Vaňka*: »*O pravoslaví a husitství*« a mimo to i zvláštními bohoslužbami v pravoslavném chrámu.

Nezávidíme pravoslavné církvi nikterak, *chce-li si snad přivlastniti Husa*, ani Husovi snad oslav pravoslavné církve, ale průchodu chceme dáti pravdě. Pan Vaněk mluvil ve smyslu oné mylné a dávno již vyvrácené theorie hlavně v Rusku před jistou dobou propagované, že husitismus povstal v Čechách vlastně ze zbytků pravoslaví a že husitismus také vlastně k pravoslaví směřoval.

Na této *úplně mylné* theorii založila pravoslavná obec česká letošní své oslavy Husovy a přenesla je k zvýšení effektu i do svého chrámu.

Aby se náš český husitský národ nedal opět uvésti v nějaký klam, jímž letos jako druhdy p. dr. Iška svojí starokatolickou církví zase pravoslavná obec chce zalepovati oči, poukážeme nestranně na tuto husitsko-pravoslavnou illusi, která postrádá vší pravdy a jakékoliv odůvodnění.

Nám jest ovšem dobře povědomo, aby nás naši orthodoxní pravoslavní nemohli snad viniti z nějaké neznalosti věci, že u nás byl to již *Pavel Stránský*, jenž ve spise svém »*Respublica bohema*« chtěl dovoditi, že husitství má své počátky v církvi pravoslavné, prý od sv. Cyrilla a Methoděje založené, která vždy se v Čechách udržela, ač církví katolickou byla utlačována. Podle Stránského ujalo se pak u některých učenců, jmenovitě ruských, v našem století mínění, že husitství vzniklo z tradic pravoslavných, jež se zachovaly v Čechách od časů Methodějových až do doby Husovy a že směřovalo zase k pravoslaví.

V tom směru psali na Rusku roku 1848 a 1869 Novikov, po něm Nadler, Bilbasov, Hilferding (jehož spis přeložen též do češtiny), Nevostrujev, Lamanský a částečně i Krasinski (ve franc. spise Essai tur l' histoire religieuse des nations Slaves, Paris 1858) a Klevanov. Mylné theorie této přidržuje se i u nás známý Denis ve spise »Huss et la guerre des Hussites, Paris 1878.«

To nám všechno je povědomo. Víme i, že u nás snažil se vybájenou theorii tuto proklamovati především *Karel Sladkovský* a po něm znovu redaktor »Národních Listů« p. *J. V. Kalaš* ve spisku »*Jaká jest dějinná půda hnutí husitského?* (V Praze 1887) Poslední bohužel již v té době, kdy theorie ta nadobro již i v samém Rusku váženými badateli byla — odpravena, a to roku 1876 profesorem university Petrohradské *Vasiljevem* a roku 1881 profesorem duchovní akademie Petrohradské *Palmovem*, u nás pak zejména univ. profesorem *Kalouskem*. (O historii kalicha v dobách předhusitských ve Výroční zprávě obec. reál. gymnasia v Praze na školní rok 1880 až 1881. Srov. k této studii referát univ. prof. Emlera v »Čas. Čes. Musea« 1881, str. 543 násl.)

Prof. Vasiljev na Rusku se vší rozhodností již popřel, že by národ český byl snad do dob Husových zachoval nějaké pravoslavné tradice a že by tyto tradice snad byly hlavní příčinou českého odporu proti katolicismu. Přízrak husitského pravoslaví zaniká, jakmile se k němu přiloží historická kritika.*)

Jediný asi hlavní důvod, jenž by pro onen mylný názor svědčiti snad mohl, jest, že čeští kališníci vyjednávali r. 1452 s patriarchátem Cařihradským. Avšak tento důvod jest velice slabý. Jednání ono totiž nevycházelo z nějaké původní snahy Čechů ku sjednocení s církví řecko-východní, nýbrž přinuceni byli k němu ustavičným nezdarem v Římě, a spolu přáním, aby opatřili sobě zákonitou hierarchii zakládající se na posloupnosti apoštolské: když toho nemohli dosáhnouti v Římě, pokusili se o to aspoň v rozkolnickém Cařihradě: nebyla tu tedy snad autorita východní církve Husitům hlavním cílem, nýbrž — *posledním útočištěm v bezvýchodném postavení!*

To si dovoluji pravoslavné obci v zájmu pravdy podotknouti.

Prof. Goll ve stati »Jednota bratrská v 15. století« (Čas. Mus. čes. 1886 I. sv.) napsal: »U Husitů vůbec, od Jeronyma Pražského počínaje, časem se probouzely sympathie k církvi řecké — jen tolik lze říci — kdežto spatřovati ve hnutí husitském jakési znovuzrození její, *není než přelud neb tendenční klamání sebe i jiných.*«

Univ. profesor *dr. Kalousek,* historik na slovo vzatý, proslovil dne 7. září 1902 ve svém rodišti Vamberku řeč: »O potřebě prohloubiti vědomosti o Husovi a jeho době« (viz tuto řeč v nedělní příloze »Hlasu Národa« ze dne 14. a 21. září 1902. Vydáno též samostatně jako druhé číslo »Politické knihovny Hlasu Národa«) a tu praví doslovně: »Nezřídka bývalo přednášeno mínění, že původ husitského odboje sáhá do minulosti až k samým počátkům křesťanství v Čechách, a býval ten původ hledán v té okolnosti, že víra křesťanská byla vnešena do zemí českých ze dvou stran, jednak od východu slovanskými apoštoly Cyrillem a Methodem, a jednak od západu kněžstvem německým. Bývalo tvrzeno, že i když vliv západní a církev křesťanská nabyly u nás výhradného panství, někteří Čechové podrželi vždy v oblibě obyčeje církve řecké, zejména přijímání pod obojí způsobou, ženitbu kněžstva a j.; o přijímání pod obojí bylo ujišťováno, že v Čechách počalo ustupovati teprve v druhé polovici 14. století, a že na některých místech provozovalo se ještě okolo r. 1400, a to prý dle nového tehdáž propůjčení papežského. Tato nauka o původu husitství byla vytvořena od českých nekatolíků v 16. a 17. století, byla za pravdivou uznávána u německých protestantů a v 19. století byla dovršena od ruských historiků a theologů v tu obojstrannou theorii, že husitství vzniklo ze zbytků církve pravoslavné. Při bádání svém přesvědčoval jsem se na každém kroku, *že ta nauka jest venkoncem mylná.* To poznání nebylo mi milé, ale neváhal jsem dáti veřejný výraz. Politické ohledy musely ustoupiti stranou, neboť povinností historikovou jest hlásati to, co poznal za pravdu,

*) Odkazuji tu na článek *Kalouskův,* Ruská bádání o příčinách a účelích hnutí husitského v Čas. Čes. Musea 1882, str. 90 nsl.

nikoli však to, čeho si přeje ta neb ona strana... *Výsledek mého bádání byl, že husitství co do původu není v žádném spojení s církví pravoslavnou a jako husitismus nepovstal z pravoslaví, také ku pravoslaví netíhl . . . .*«

To nechť vezme slavná česká pravoslavná obec na vědomí. Jak odůvodní potom oslavování Husa a husitismu ve svém chrámu, jsme věru zvědavi!*)

Z letošních oslav Husových byla pravoslavná oslava Husova nejpozoruhodnější, a proto jsme uznali za vhodno šířeji se o ní zmíniti, aby podstata její vynikla. Soudný člověk musí se ovšem oslavám takovým jen pousmáti a přisvědčiti, že Hus právě tak jako nebyl protestantem, jak by si toužebně přáli páni pastoři, a jako nebyl starokatolíkem, jak si druhdy přál pan dr. Iška, aby pomohl jím své církvi na nohy, tak také nebyl M. Jan Hus ani pravoslavným, kdyby ku jeho poctě uspořádala pravoslavná obec sebe větší panychidu v pravoslavném chrámu a kdyby třeba svatý synod ruský prohlásil Husa i za svatého, jak by si pravoslavní Čechové vroucně přáli.

Jinak letošní oslavy Husovy byly zcela bezvýznamny. Letos také »*Národní Politika*« ze dne 6. července t. r. přinesla k oslavám Husovým úvodní článek z péra *Dra Fr. X. Harlasa.* V něm rekapituluje tento stále ohřívanou lež o známém glejtu: »Glejt Zikmundův neplatil, kde měl nejvyšší právo papež a sbor kardinálů, a Hus o to se nestaral. Viděl, že zákonodárný parlament křesťanstva chce jeho zahubení nebo bezpodmínečné pokoření.« Kdyby byl pan Harlas jen znění glejtu Zikmundova znal, nebyl by mohl psáti, že snad na koncilu neplatil anebo byl snad zrušen. Vždyť Palacký sám, jenž byl větším historikem než pan Harlas, neváhal napsati: »Ne to brali Čechové Sigmundovi za zlé, že Husa neuchránil před odsouzením a potrestáním kacíře: *takového smyslu nenesl v sobě pověstný jeho list průvodní a o zrušení jeho skrze Sigmunda nedalo se ani mluviti . . .*«**)

Pan Harlas píše, že zákonodárný parlament chtěl Husovo zahubení. Palacký naproti tomu napsal: I po třetím výslechu,

*) *Národní Listy* u příležitosti Husovy bohoslužby v pravoslavném chrámu napsaly chvalořeč na národní Husovu a cyrillomethodějskou pravoslavnou církev. Jsme příliš tolerantní, než abychom chtěli pravoslavnou církev Národním Listům nějak haněti. Ale podotýkáme jen, že *Havlíček Borovský*, jenž nebyl klerikál a znal pravoslavnou církev ze svého pobytu v Rusku lépe než páni v Národních Listech, napsal o ní již roku 1846 v Časopise Českého Musea XX. ročník strana 97: »Ačkoli jsem při pravoslavné církvi některé chvalitebné vlastnosti shledal, proto však žádnému, kdo mne a pravoslavnou církev zná, napadnouti nemůže, *že bych ji mněl býti pravověřící!*«

**) Téhož názoru jest i *Dr. Wilhelm Berger*, Johannes Hus und König Sigmund, Augsburg 1871. Doporučuji panu Harlasovi, aby si přečetl *Kryštůfkův* článek »Husův ochranný list« ve »Vlasti« XII. 1896—1897, str. 663, kde též znění jeho uvedeno. *K. Müller* (Deutsche Vierteljahrschrift III. 1.) píše v tomto smyslu o Husově průvodním listě: nikoli list sám, jenž byl pouhou formalitou, nýbrž ústní přípověď Zikmundova přiměla Husa k cestě do Kostnice, zaručujíc mu ochranu od pravidelného procesu inkvisičního. Zikmund pokládal s počátku Husa za pravověrného a stál mu v slově potud, že zjednal mu výslech před celým sněmem, což se nesrovnávalo s právním řádem co do kacířů; když se však Zikmund přesvědčil, že Hus skutečně kacířem jest, nemohl ho ovšem déle chrániti. Pohnutka církevnímu sněmu podkládaná, jakoby kacíři nebylo třeba státi v slově, jest dle Müllera holý výmysl.

když »už neoblomná mysl Husova byla dostatečně známa, neobmeškal sbor ničeho, cokoli naň jen slušelo, *aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl.*« Jak může tedy p. Harlas psáti, že koncil chtěl Husovo zahubení?

Chtěl jsem aspoň na tomto jediném příkladě ukázati, jak tendenčně a proti vší pravdě se píše i od lidí kvalifikovaných! Kdo by spočetl v těch dnech Husových všech křivd, spílání a hanobení, jehož dostává se koncilu za to, že plnil jedině svoji povinnost a podle práva a pravdy rozhodl, že Hus s učením katolickým se nesrovnává.

Jsou ovšem lidé, a byl to jednou i pan Dr. Flajšhans, jenž kdysi řekl, že odsouzen byl Hus od koncilu neprávem, že přičítány mu byly články, jimž prý on ani neučil a že odsouzen byl pro články, které tehdy ještě dogmaty ani nebyly.

Již zvěčnělý probošt Dr. Lenz nezvratně dokázal, že uvedená mínění jsou naprosto lichá, ale u těch, kdož pochopiti nechtí, nenašel valně porozumění.

Profesor theologie v Hradci Králové *Dr. Frant. Šulc* ve spisku »Učení Jana Husa, odsouzené na sněmu Kostnickém« (Husitství ve světle pravdy. Vydává Tisková Liga v Praze. Red. Dr. Horský, ročník II. číslo 2.—4.) znovu probírá opět všech třicet článků ze spisů Husových vyňatých, které odsouzeny byly nejen koncilem Kostnickým v XV. sezení dne 6. července 1415, ale i později ještě papežem Martinem V. bullami »Inter cunctas« a »In eminenti« dne 22. února 1418 a nade vší pochybnost dokazuje, že všechny tyto články ze tří latinských spisů Husových vyňaté *katolickými nikdy nebyly a nikdy nebudou* a že by i dnes Hus právě tak jako druhdy v Kostnici povolanou autoritou církevní musel býti odsouzen, kdyby došlo k revisi jeho procesu, neboť kromě těchto třiceti bludných vět, k nimž se Hus sám znal, našlo by se ve spisech jeho ještě mnoho jiných článků různým způsobem závadných.

Autor dokazuje při každém odsouzeném článku bludnost jeho a naproti němu staví správné učení církevní. Již na prvních třech článcích dokazuje, jak byl Hus špatným znalcem Písma Svatého a jak byl v učení svém nedůsledný. Na jedné straně chce církev reformovat a na druhé straně svým učením o předurčených (praedestinati) každou reformu a nápravu činí vlastně illusorní, neboť počet předurčených nemůže býti ani zvětšen ani zmenšen a není potřebí přece takovou církev reformovati. Na prvních třech článcích a dále na článku 16. zejména může se i pan prof. Flajšhans přesvědčiti, jak »velikým« theologem byl Hus, kterého chtěl loni co do theologických vědomostí stavěti nad probošta Lenze! Risum teneatis amici! Podle učení Husova (čl. 16.), je-li člověk v hříchu a koná něco, jedná hříšně, a je-li ctnostný a koná něco, jedná ctnostně. Všechny činy člověka hříšného jsou hříchy, když se hříšník modlí, když dává almužnu — podle Husa hřeší. Proč nabádal tedy Hus ku kajícnosti? Vždyť vlastně všechny ty kající skutky hříšníků byly podle něho hříchy!

Kdo pročte pozorně spisy Husovy, kdyby to byl i laik, ten musí si o theologických vědomostech Husových učiniti prašpatné

mínění. V tom nás nemůže zmásti ani pan dr. Flajšhans, jenž napsal, že Hus byl velikým theologem. Patrně pan profesor lepších theologických spisů než jsou Husovy nečetl, a to jej omlouvá.

Doporučujeme mu a zároveň každému jinému jmenovaný spisek Th. Dra Šulce, jenž jistě nejlépe vyplní úkol prohlubovati vědomosti o Husovi a jeho době. Tak si aspoň my ono prohlubování představujeme. Co prof. Šulc praví, to také úplně dokazuje. Doufáme, že se pan prof. Flajšhans pokusí, aby vývody jeho vyvrátil a že dokáže, že Hus odsouzen byl nevinně, že kacířem nebyl a že byl velikým theologem!

K tomu podotýkáme jen ještě tolik, že frázovitostí v denních listech a plácáním se vědomosti o Husovi a jeho době ovšem neprohloubí. Co píše na př. dále pan Dr. Harlas v »Národní Politice« o lidu českém, jenž ve jménu Božím se chopil zbraně a bojoval za zákon Boží, to slyšíme sice každoročně a od každého husitského řečníka, ale my pro taková slova máme jen útrpný úsměv.

Neboť ne pro zákon Boží, ani ne pro kalich ve vlastním slova smyslu zvedli Čechové zbraně: ne zákon Boží, ne kalich, ale za to ovšem — to připouštíme — jméno Husovo a vše, co s ním souviselo, bylo Čechům drahé. Ne kalich a zákon Boží, o nějž se lid mnoho nestaral, nýbrž potrestání Husovo, jsouc spojeno s převahou německo-katolického živlu v Čechách a odvěčnou vzájemnou nechutí, dalo znamení k národnímu povstání...

Zfanatisovanému lidu, tomu lidu, jenž bouře svoje započal v Praze vypálením kláštera Kartouzského, bořením oltářů v jeho chrámu, zneuctěním Těla Páně a skácením velikého památného kříže s obrazem Ukřižovaného na mostě Karlově, tomu lidu nešlo již o náboženství, o zákon Boží a kalich, ale co chtěl, to bylo — pomstit Husa a to se mu také podařilo. *Husa český národ pomstil, ale bohužel vlastní krví a blahobytem své vlasti!*

Z. Bretšnajdr.

Prohlášení proti spalování mrtvol.

Výbor Tiskové Ligy v Praze ve své poslední schůzi, konané dne 10. července po vývodech referenta o spalování mrtvol u katolických hřbitovů Olšanských usnesl se na následujícím *prohlášení:*

Jak »Národní Politika« ze dne 8. července ohlásila, podal již spolek pro spalování mrtvol v Praze žádost k c. k. okresnímu hejtmanství v Žižkově za povolení k stavbě pece u Olšanských katolických hřbitovů. — Tisková Liga již ve své manifestační schůzi, konané dne 18. ledna 1905 prohlásila se zvláštní resolucí proti tomu, aby jako na potupu katolíků, u katolických hřbitovů pec pro spalování mrtvol se dovolovala a úřady potvrzovala Dnes výbor Tiskové Ligy poznovu prohlášení z manifestační schůze obnovuje a protestuje proti tomu, aby pod jakoukoliv záminkou stavba pece k spalování mrtvol, což jest způsob protikřesťanský, u katolických hřbitovů se po-

volovala. Rozhodnutí, které by třebas pod záminkou živnostenskou stavbu pece krematoristům povolilo u posvátného místa katolíkům a zvláště u katolického hřbitova, nevedlo by nikterak k dobru obce, státu a k míru a k pokoji v životě občanském.

Rozhodující kruhy upozorňují se v čas, že snahy krematistů čelí proti katolické církvi a jejím úkonům a proto na místě katolickém nemá se k jejich účelům povolovati stavení spolkových místností, tím méně pak pecí k veřejným úkonům, které katolická církev pod trestem vyobcování zapovídá. I jest naším přáním, aby rozhodující úřady prohlášení našeho si všimly, katolíky v ochranu vzaly a nic protikatolického krematistům nepovolovaly.«*)

Za výbor Tiskové Ligy v Praze,
dne 10. července 1905.

Tomáš Škrdle,
t. č. místopředseda.

T. J. Jiroušek,
t. č. tajemník.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

(Několik myšlének o pěstování náboženské prostonárodní lidovědy.) — *Lidověda* česká v posledních letech vyspěla k rozmachu netušenému.

Přeceňovali snad někteří její význam — jisté však méně chybili než ti, kdož na lidovědu pohlíželi jen jako na věc mody, jakouž druhdy byla alchymie nebo astrologie, nebo kdož prorokovali, že sentimentální, měkcí národopisní lyrikové budou překonáni i zatlačeni lidmi s jasným, praktickým, pokrokovým názorem... Cena lidovědy bez odporu je dalekosáhlá.

Částí *lidovědy vůbec* je lidověda *náboženská.* Jest to ona věda, která pečlivě sbírá data o skutečném náboženském životě v přítomné i minulé době — účelně, a to proto, aby utvořen byl podklad, na kterém by se mohlo s prospěchem dále působiti na lid. Lidověda náboženská má tedy na zřeteli ideál, který církev katolická staví před lid k uskutečňování a konstatuje, pokud idey náboženské v lidu se realisují — do jisté míry je i statistikou.

Oddílem náboženské lidovědy je *prostonárodní* lidověda *náboženská.* Ta se obírá konstatováním jevů náboženských, pokud lid té či oné země nebo národnosti projevy náboženské svérázně, typicky zabarvuje.

Všecky katolické pravdy náboženské připadají mně jako květinky v ohromném libosadě. Do libosadu přilétají včelky a z kalíšků květin ssají šťávy a v útrobách svých je přeměňují v sladký med.

Podobně jako včely, lidé přijímajíce učení pravd náboženských kvetoucích v sadě církve sv., svým vlastním způsobem je nejednou prožívají, zabarvují a na venek je stělesňují v plástve rázovitých prostonárodních forem.

S toho hlediska sledovati lze na př., jakým způsobem prostonárodním se jevila a jeví eucharistická úcta v lidu českém, úcta Panny Marie, úcta k nejsvětější Trojici — úcta toho či onoho světce atd. V té příčině bude vykonati ještě mnoho práce.

---

*) **Stanovisko Tiskové Ligy v otázce kremační v první instanci zvítězilo.** — Spolek pro spalování mrtvol v Praze zažádal o povolení ke stavbě krematoria a kolumbaria na hřbitovech olšanských, a zároveň o koncesi na odstraňování lidských mrtvol spalováním. Okresní hejtmanství na Žižkově žádosti této nevyhovělo, a to z toho důvodu, že odstraňování mrtvol jest úkonem veřejné policie zdravotní, ke kterému jsou ustanoveny zvláštní veřejné orgány, jimž tato činnost přísluší. V zamítnutí bylo dále uvedeno, že odstraňování mrtvol nelze považovati za podnik živnostenský. Celá záležitost postoupena jest nyní c. k. místodržitelství pro král. České.

Je pravda, v jednotlivých národopisných pojednáních a knihách, zvláště ve výborném sborníku: »*Český Lid*«, redigovaném univer. profesorem Dr. Č. Zíbrtem, je sneseno mnoho a mnoho dokumentů z prostonárodní lidovědy náboženské — leč to vše je roztroušeno, více méně s hlediska našeho neakcentováno. Bude nutno pilně pátrati po zprávách takových již v různých spisech otištěných a v monografiích je ucelovati. Především ale bude dlužno organisovanou prací sbírati dosud netištěný material z oboru prostonárodní lidovědy náboženské v různých krajinách, kde bytuje lid československý, tudíž nejen v zemích koruny Svatováclavské ale i v uherské Slovači. Při tom nebude nezajímavo přihlížeti k srovnávacímu studiu, kterak u jiných národů prostonárodně se uctívá na př. nejsvětější Trojice, Panna Maria atd. To je bohaté pole, na němž pracovníci najdou vděčné látky sdůstatek.

Studium to podá zajisté krásné doklady kulturně náboženské, jak lid náš projevuje prostonárodně cit náboženský. A nepochybuji, že intensivnějším studium to bude pobídnutím, zachovati jako milé dědictví přemnohé přežitky lidové — náboženské.

Prostředím prostonárodní úcty náboženské lze živiti a utužovati vůbec vydatně náboženské smýšlení. Intensivnější studium náboženské prostonárodní lidovědy přispěje i k poznání toho, čeho kde v lidové úctě poopraviti, vypustiti a udržeti. I na zlatě se usazuje prach, na obílí dobrém sněť. Intensivnější studium lidovědy náboženské prostonárodní vzpruží snad mnohé, aby z bohaté a hluboké studnice nábož. prostonár. lidovědy hojně čerpali náměty pro literaturu, umění výtvarné, hudbu — a jiné obory činnosti lidské.

Třeba pracovníků!

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Der Jesuitismus. Eine kritische Würdigung der Grundsätze, Verfassung und geistigen Entwicklung der Gesellschaft Jesu, mit besonderer Beziehung auf die wissenschaftlichen Kämpfe und auf die Darstellung von antijesuitischer Seite. Nebst einem literarhistorischen Anhang: Die antijesuitische Literatur von der Gründung des Ordens bis auf unsere Zeit. Von Pilatus (Dr. Viktor Naumann). Regensburg 1905. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz, Buch- und Kunstdruckerei, Akt. Ges. München-Regensburg. S. 591 + IX. 7·50 M. — Není třeba ani zvláště připomínati, jaké názory o řádu jesuitském panují nejen v naší, ale ve všech literaturách, počneme-li od zábavné povídky až po vědecká díla prvních, ba světových učenců. Málo jest spisů činících čestnou výjimku. A jsou to ještě spisy buď jesuitův samých, anebo katol. kněží a laiků, kteří sice v předsudcích vychováni, posléze sami došli ku poznání, že nebyla jim podána vždy o synech sv. Ignáce plná a čirá pravda. Mimo to, takovéto spisy málo se čtou a nejméně v těch kruzích, kde by čísti je bylo svatou povinností. Vzpomeňme jen u nás na spisy bývalého ředitele akademického gymnasia Tomáše V. Bílka, a na krásnou knihu P. Bern. Duhra »Bajky o jesuitech« v českém překladě ve »Vzdělavací katol. knihovně«! Faktum je, že kruhy laické, ač hltaly knihu Bílkovu, nepovšimly, vlastně nechtěly povšimnouti si knihy P. Duhra. A to byli i ti, kdož ex professo k tomu byli zavázáni: naši historičtí spisovatelé a badatelé. — Sbírám prameny ku »Dějinám řádu jesuitského vůbec a v Čechách zvlášť.« Pramenů síla, ale většinou z rukou nepřátel, z rukou těch, kdož viděli v řádě jesuitském nejhorší zvrhel světa. Spisů opačných je málo, a ještě jich nelze dostati. Mohl bych napsati celou odysseu jen o hledání největšího a nejlepšího posud díla o jesuitech, Crétineau-Joly. Není vůbec ani v bibliotékách, ani v antiquariátech. Proto s radostí objednal jsem nejnovější shora uvedené dílo od Dra Naumanna. Znal jsem již dříve šťastnou jeho ruku ze spisu proti Pavlu Hoensbroechovi »Quos ego« a proto byl jsem zvědav na nový produkt ne přítele, ale nestranného posuzovatele a kritika řádu jesuitského. A nezklamal jsem se. Dílo je, ač polemické a proto i časové, klidné, vědecké, pracné a seriosní. Mínám probrati je důkladněji. — Zajímavá již je předmluva. Autor upozorňuje, že přítomné dílo vzniklo přepracováním, rozmnožením a zkorrigováním jeho článků o témže předmětě v »Augsburger Platzeitung« a že náleží mezi nutné doplňky nejnovějších církevně historických prací, aby správně mohla se chápati náboženská, politická a sociální činnost Tovaryšstva Ježíšova. »Systematické pomlouvání řádu — tak dí sám — po dobu, jež saha přes tři století, nabylo v očích vzdělaných laiků a mnohých odborných historiků takového úctyhodného postavení, že krátce považuje se

za pravdu a nikdo nevynasnaží se, aby prozkoumal prameny až do dna. Nikde nezahnízdila se více pohodlná methoda bez kritického opisování a vypisování ze starší literatury nejnovějšími »badateli« jako v oboru, o němž jsem pracoval (o řádu jesuitském) a nejsmutnějším při tom je, že opisovači svou lehkou práci zakrývají a zcela učeně za vlastní pramen udávají udání pramenů jich předchůdců . .« »Tak dílo lží, jež z počátku záštím, vášní a konkurencí bylo podporováno, pozdější nedbalostí, ba nesvědomitostí a strannicko-politickými ohledy při práci, změnilo se zdánlivě v dílo pravdy.« Spisovatel však klade si za cíl prozkoumati původní prameny a světu o Tovaryšstvu podati pravdu. Že práce ta nebyla lehká pro mnohé a mnohé obtíže, (těžko jest opatřiti si nekonečnou skoro literaturu ze starších dob, třeba důkladně znáti dějiny a ústavu řádu, scholastickou filosofii, míti porozumění pro mysticko-asketické spisy středověké atd. atd.) nahlédne, kdo v podobném oboru pracoval. »Pokud se týče mnohosti literatury — abych užil slov autorových — dím, že málo i v těch největších knihovnách a archivech se jí nalézá; proto jest třeba shromažďovati a hledati, k čemuž každý není. Pro Německo největším skladem je Mnichov . . Neudávám seznam literatury, výpočet to kol 1700 čísel, ježto by nemělo mnoho praktičnosti a zůstalo by pro čtenáře přece jen pouhými jmény . . .« »Při práci musil jsem se obírati nejhnusnějšími lidskými vlastnostmi: záštím, lží, pomluvou, sprostotou, hrubostí a z mnoha set knih je čísti.« Následuje jakési historické »Kredo« spisovatele o poměru jeho ku Tovaryšstvu. »Pozorný čtenář shledá, že v zásadách filosofických a v methodě ve všem naprosto se řádem nesouhlasím, ba že i mnohé ostré obžaloby v tom ohledu proti řádu činím. Ale, ač považuji řád za protivníka svého světového názoru, jest to protivník čestný, protivník veliký, jenž za svůj ideál —byť i ten byl klamným — statečně bojuje a všecko snáší a trpí. Nenávist a lež o řádu přivedly mně k úctě pro něho, ba často ku podivu, a kdyby mnozí mne následovali, stal by se veliký krok ku sociálnímu a náboženskému pokoji.« — Po předmluvě jest úvod a cíl spisu. »Od dob Blaise Pascala, jenž hrozná obvinění proti synům sv. Ignáce z Loyoly byl pronesl, uteklo sta a sta let; kritika v tom dávno souhlasí, že tento geniální muž z nejhlubšího přesvědčení svá ohromující slova do světa zvolal; kritika v tom dávno souhlasí, že i s katolického stanoviska činnost Pascalova nemůže se nazvati zcela marnou, ježto úplný zánik laxismu, byť i sám Pascal ho byl nepřivodil, alespoň částečně s jeho vystoupením souvisí. Táž kritika však souhlasí také v tom, že Blaise Pascal v mnohých věcech se mýlil, klamně usuzoval, a že proto oněm těžkým obviněním, jež bona fide pronesl, absolutně schází vědecký podklad tak, že nesnesou objektivní zkoušky. V útocích na Tovaryšstvo měl velký publicista z Port-Royalu mnoho předchůdců a ještě více následovníků . . .« Byli to nejen protestanté vůbec, ale i katoličtí laikové, kněží, mniši, státníci, spisovatelé. Jesuité se bránili. »Jesuité však, jak se samo sebou rozumí, byli nejen napadeni, ale čítali též ve svých řadách bouřlivé, impulsivní, opatrné a vypočítavé útočníky tak, že těžko jest pouze rozhodnouti, kdo více pamfletů, brožur, knížek a polemik do světa vyslal.« Ale nepřátelé jesuitův počínali si necharakterně. »Shledáváme, že tytéž falešné citáty, tytéž nesprávné domněnky přecházely dědictvím z pokolení na pokolení . . . Když velikou hromadu brožur a knih, jež přede mnou se nakupila, přehlížím, jedna věc jest jasná: »jesuitský boj«, jak krátce mluviti chci, trvá ovšem bez přestání po 350 let, ale přece vykazuje určité epochy, v nichž forma boje jest mírnější; ba jsou i desetiletí, kdy zdánlivě veškeren spor odpočívá. Strany musily čerpati vzduch, aby nabyly nových sil, aby později s dvojnásobnou vehemencí vzájemné útoky obnoviti mohly. Naopak také jsou epochy, v nichž v několika málo letech hrozná spousta válečného materiálu na obou stranách se nalézá. Tyto epochy přirozeně souvisí s dějinnými fakty. První může se uvésti v letech, kdy řád svou eminentní činnost uplatňoval při protireformaci. V letech 1560—90 nalézáme neobyčejnou spoustu válečné literatury protestantů proti jesuitům a vice versa. Krátce potom, ba částečně již v těchže letech začíná spor Dominikánův a Jesuitův o theorie thomistické ; Molina se svou theorií o svobodné vůli v něm pokračuje tak, že skoro celé století trval boj. Vražda Jindřicha III. zavdala protivníkům vhodnou příležitost, aby skutek tento připočetli na vrub jesuitův; krvavý čin Ravaillacův, prachové spiknutí v Anglii vyvolaly (právě tak jako již dříve rozličné atentáty na královnu Alžbětu) znovu tentýž effekt; proto doba prvních 20 let XVII. století vykazuje obrovský počet útočných a obranných spisů, jež obírají se theorií o kralovraždě; tu také často spatřujeme, kterak katolíci (ve Francii) brousí protestantům zbraně. Následuje obrovský spor s Jansenisty, jenž při theorii o svobodné vůli počíná a morálními zásadami končí. Katolíci bojují proti katolíkům; nadchází doba dohodování se o základních ethických pravdách, jež posléze končí vítězstvím probabilismu nad laxismem a rigorismem; spor, jenž ještě dnes

má účinky, ježto »morální spory« odehrávají se více méně na tehdy již vyhraničeném terrainu. Za Ludvíka XV. přichází ve Francii vnitřní neshoda v řádě, jež v mnoha spisech stopovati se dá; zároveň pokračuje od dob jansenistických v Německu nepřetržitý, pokud ovšem se týče velikosti daleko za francouzským pokulhávající spor jesuitův s protestanty. Portugalské vření stalo se najednou nejvítanějším prostředkem ku všeobecné evropské válce proti jesuitům, jež od této doby až do zrušení řádu Klementem XIV. stále trvala a pak ještě několik let po zrušení řádu účinkovala. Bouře francouzské revoluce, převrat vládního systemu na celé pevnině zatlačily na čas zájem o řád jesuitský. Teprve když Pius řád obnovil, povstaly zase nějaké, ale poměrně nepatrné útoky proti němu. Naproti tomu léta třicátá a čtyřicátá minulého století přinesla celou spoustu bojů, liberalismus, ba veškeren protestantismus považuje od dob těch Tovaryšstvo za úhlavního svého nepřítele a počíná proti němu krutý a bezohledný boj. Spory švýcarské stávají se událostmi evropskými: krutěji a krutěji vede se boj i obrana. Pak zase nějaký čas klid; zuří sice boj, ale jeho zuřivost nebaví; teprve německý zákon o jesuitech a boje, jež ho předcházely a následovaly, tvoří nový bod. Od těch časů zase na počátku let 80tých a 90tých možno pozorovat stišení boje, kdežto poslední desetiletí jiného dožilo se boje, jenž tak byl prudkým jako nikdy před tím. Známé prohlášení hraběte Bülova v Německu a Dreyfusův process a jeho důsledky ve Francii vzbudily strannické vášně, jež naději na pokoj daleko a daleko byly zatlačily.« Z té příčiny jest povinností historika *poctivě bádati a objektivně souditi.* Zde nepomáhá násilí, ale pravda. I po zrušení řádu neustal boj. Toho dokladem je spis z roku 1782 »Beiträge zur pragmatischen Jesuitengeschichte«, kde nad míru podařenou satirou všecko, co se kdy stalo od stvoření světa: vraždy, neštěstí národův, všecky události biblické (svedení Evy, potopa, potopení Faraona atd.) přičítá se jesuitům. Ba již před stvořením světa byli prý »nebeští« jesuité, kteří navedli lucipera, aby se protivil Bohu. Satirou touto označena nejlépe pravda těch jistých historiků, jako je Tomáš Bílek, Huber a j. Druhá stať jedná o Ignáciovi z Loyoly. Protestanté nejen že nešetřili světce pomluv, ale bájili o něm tak hrozné věci, že jich nepravda je až příliš zřejmá. Dle názorů těch byl by Ignác největším netvorem v podobě lidské. V traktátě z r. 1612 »Etliche Gotteslästerliche Lehrpuncten der Jesuiten« na př. se píše: Jesuité jsou sektou, jejímž prvním zakladatelem (vyjmeme-li ďábla) byl Ignác Loyola z Maranu, nejprve krutý vojín a krvežíznivý člověk, pak křesťan, který ze zoufalství stal se mnichem. Má tedy řád jesuitský za svého velikého patrona a ochránce třetího Pavla, který kdys na stolici Antikristově zasedal a jako obdivuhodná šelma mezi lidmi a nejhroznější ďábel pro mnohé a rozličné hříchy simonie: jako kouzelnictví, kurevství, cizoložství, krvesmilství (hrozím se, když o tom jen vypravuji), ba pro mnohé jiné nepravosti daleko široko znám byl a proto zcela neprávem (dnes) nazývá se nejsvětějším a nejblaženějším otcem. A tento založil tuto sektu tak, že naplnilo se přísloví: Jaký pán, taký krám. Jaký otec, takové i děti.« I verše byly skládány. Na ukázku uvádím:

Seductor Sueco; Gallo siccarius; Anglo
proditor; imperio explorator; Davus Ibero;
praedator Belgis; Alsaribus insidiator;
pinguis apes Bavaro; Dresdensi infusa cicuta;
Styro rex; hostis Veneto; turloque Bohemo;
Austriadi Flagrum: falsator noxius Humo;
Italo audulator; fur mendacissimus Indis.
Quaeris: qd. Monstri? Dico terres or E; Suita est.*)

(Dokončení.)

ČESKÁ.

Knihovna spisů belletristických směrem křesťanským. Pořádá a vydává Frant. Jos. Rosendorf v Praze. Svazek I. *Oběť.* Román ze života afrických misionářů. Napsal *Dr. Fr. Doubrava.* V Praze. Knihkupectví a nakladatelství Alex. Storcha na Ferdinandově třídě čís. 12. — Nový a dle prvního tohoto svazku mno-

*) »Svůdce Švédům; vražedník Francii; zrádce Anglům; vyzvědač říši římské; tyran Španělům; pustošitel Belgie; Elsasanům strůjce pletich; tučná včela (trubec) Bavorům; Sasům naplněná jedem (jedovatá včela či jed); vládce Štýrska; nepřítel Benátčanům; hubitel pokoje v Čechách; metla Rakousku; nebezpečný podvodník Uhrám; starý lišák Italům; zloděj nejprohnanější Indům. Tážeš se: Co to za zvíře? Pamatuj si dobře: jesuita to je.«

hoslibný podnik, jejž upřímně vítáme. Vnikne-li knihovna tato do širokých vrstev a nabude-li půdy, čehož jest si přáti, zajisté že zatlačí povídky a romány bezbarvé i bezcenné protinábožensk é a znemravňující. Aby se poutavý román »Oběť« hojně rozšířil a četl pilně a pozorně, toho zhloubí srdce přejeme jemu i panu spisovateli; zasluhuje toho pro svůj směr, obsah i cíl. Baví, poučuje, napíná i povzbuzuje. Slohem vytříbeným, svěžím, místy velice poetickým líčí děje i osoby: dva továrníky sousedy, pravé dva kontrasty, tvrdého, bezcitného, hrabivého Devala a lidumilného Viktora Mentona, jenž vlastní pílí a přičinlivostí dopracoval se nezbytných vědomostí a odkazem štědrého příznivce Bogdaniče nabyl potřebných prostředků k založení továrny, do jehožto osudů zasahuje šlechetný kněz Augustin, tajemník proslaveného arcibiskupa pařížského Darboye, později farář v Mombrisoně u Lyona; továrník Sutter a jeho příbuzná, osiřelá sličná Magda Niortová z Baltimore, již po mnohých svízelích za choť pojal Menton. V rozsáhlý děj zapleten je též Palmerston, syn předsedy ministerstva, strážce pokladů královny anglické Viktorie, jenž zpronevěřiv se, byl pak vůdcem otrokářů ve službách nedávno zemřelého Tippu-Tipa. Vynikající úlohu má tu slavný alžírský arcibiskup a kardinál Lavigerie a pak bílí otcové: P. Hooperm, P. Demiaud, P. Augier, a zvlášť *oběť* svého povolání P. Levesque, »bílý lékař«, jenž byl od otrokářův úkladně zavražděn. I syn nešťastného Mentona Jaroslav vstoupil do řádu bílých otcův a matka jeho Magdalena k bílým sestrám. Velice milá jest povaha slečny Emy Jacquesovy, učitelky, později choti bohatého továrníka Devala, která jej přemění úplně a mnoho koná dobrých skutků. »Kéž by takových karakterů, jako jest paní Devalová, bylo více«, končí svůj krásný a poučný román p. Dr. Doubrava. — Látku k tomuto dílu svému čerpal nejen z různých spisův a časopisův, ale i z ústních údajů jedné z osob v románě vystupujících, což spisu jeho dodává zvláštní zajímavosti a živým vypravováním poutá čtenáře i posluchače. I vnější úprava knihy se zamlouvá. Cena 3 K není nijak přemrštěna, neboť román obsahuje 394 strany dvanácterky. *Dr. M. Kovář.*

Jan Habenicht: **Dějiny Čechů amerických.** Sepsal Jan *Habenicht* z Chicaga. R mnohými obrazy a mapami. Vydáváno v sešitech nákladem a tiskem časopisu »*Hlas*«. Vydání rediguje Hynek *Dostál*, redaktor »Hlasu« v St. Louis MO. Cena sešitu 50 centů, pro předplatitele »Hlasu« (tento jest se zasíláním do Evropy ročně za tři dolary) 10 centů. — Nyní píší se dějiny i nepatrných míst; obšírné a nákladné monografie vypisují nezřídka zásluhy mužů zcela neznámých, a proto bylo zajisté velmi včasno, sepsati dějiny Čechů, kteří se v Americe usazovali a usadili. Tito mužové vykonali velikou, záslužnou práci pro náš národ a zásluhují zcela právem, aby bylo jejich jméno známo veškerému našemu lidu. Pro nás nemohou američtí Čechové vykonati to, co konali a konají pro Irsko američtí Irčané; náš stav této práce a těchto obětí ani nepotřebuje — avšak mnozí z amerických Čechů zachovali přistěhovalým víru a národnost, podporovali značně své příbuzné a krajany v staré vlasti — a to nemá býti zapomenuto.

Spisovatel uvádí, jak bylo těžko a trudno sbírati pro tyto dějiny látku a doklady; někteří Češi a potomci Čechů neradi podávali bližších zpráv, někteří to přímo odepřeli. Kde hledati toho příčinu? Či snad si někteří nepřejí, aby byla známa minulost jejich rodu? anebo se již tak odcizili svému národu, že si nepřejí, aby byli k němu čítáni?

Spisovatel ukazuje s bolným a spolu vytýkavým citem, že se češství (abychom tak přímo řekli) amerických přistěhovalců ztrácí; ze zkušenosti své stvrzuje obecné seznání, že se druhé a třetí pokolení usazených Čechů rádo amerikanisuje a mluví se zálibou, ne-li výlučně anglicky. Trpkými slovy poukazuje zkušený muž, jenž český jazyk a národ horoucně miluje a k němu se zná, na hlavní *příčinu úpadku českého jazyka* v severní Americe: stěžuje si dojemně do rozháranosti Čechů v Americe. Svobodomyslní Češi se mezi sebou sváří a hledí vším úsilím škoditi a ničiti krásnou a slibnou svornost katolických Čechů!

V prvé části ukazuje, kteří Češi se po bělohorské bitvě do Ameriky odebrali a jak tam působili. Jsou známa jména pouze těch, kteří tam vynikli, jako Augustin *Heřman*, který nazval své panství v Maryland »Bohemia Manor«, Bedřich *Filip*, který dosáhl značného majetku a vlivu. Radnice v Yonkers, N. Y., bývalý panský dům syna Filipova, jest po tomto rodě značnou památkou.

Děje amerických Čechů budou v tomto spise vypisovány po státech. Nejprve uveden stát Missouri.

V dřívějších dějinách amerických Čechů, jež sepsal P. Antonín Petr *Houšť* r. 1890, přihlíženo pouze ku katolíkům a katolickým osadám americkým; tyto nové dějiny vypisují spolkovou činnost i nekatolíků, evangelíků a svobodářů, všímají si

i evangelické či protestantské pastorace mezi Čechy, a proto jest toto dílo závažnější a obšírnější.

Otcem organisační činnosti a pospolitosti katolických Čechů severních států jest Monsigr. Josef *Hessoun*, tatíček amerických Čechů. Co tento pro osady jejich vykonal, jest neobyčejné a udrželo se se zdarem až posud. Jemu jest předem přičísti, že jest v St. Louisu mezi Čechy lepší snášelivost než na př. v Chicagu.

Pisatel tohoto seznal blahodárnou spolkovou i církevní činnost následovníků Hessounových, rev. *Blehy* a *Štefla*, slyšel o vzácném působení pana Hessouna z úst nejlepšího svědka, pana konsula Korbela — a bylo mu milo, když seznal, že jest to vše v uvedeném spise řádně vypsáno a oceněno.

Dějiny amerických Čechů doporučujeme vřele všem vlasteneckým kruhům; dějepisci naši, dějepisné kruhy by je měly zvláště odebírati a známými učiniti. Redakce »Hlasu« 1625 S. 11 th. Street, St. Louis. Mo. je na objednání ochotně zašle. Dr. *Jar. Sedláček.*

Filip Jan Konečný: **Boj o náboženství.** Odpověď na stejnojmennou brožuru prof Masaryka (Obrana víry. Vydává Tisková Liga v Praze, red. Dr. Rudolf Horský). — Známý náš apologeta dává tu říznou odpověď prof. Masarykovi a dokazuje, že tento neomylný apoštol náboženství v brožuře své jest desetkráte více negativním než positivním a v čem má pravdu, v tom že není původním, nýbrž tomu že dávno již učila a učí církev katolická. O náboženství pan profesor psal, ale co vlastně náboženství jest, to říci nedovedl! Pan profesor horlí pro svobodu náboženskou, ale nezná ji pro katolickou církev, jíž nechce dovoliti, aby ti vykládala Písmo, nýbrž aby věřila jemu, jak on si je vykládá. Autor vhodně poukazuje, že prof. Masaryk Boha a náboženství uznává jen slovy, ale skutky obé ničí. Masaryk zavrhuje zjevení, t. j. nepřikládá svému Bohu ani tolik schopností jako sám sobě. Pan profesor volá po důvodech, ale ku svému tvrzení neudává sám důvodů nižádných. Na brožuře dp. faráře Konečného může se i pan profesor přesvědčiti, že jeho argumentace jsou velmi slabé, a že jeho spis »V boji o náboženství« problem náboženský nejen nerozřešil, ale spíše ještě hodně zmotal. Ze spisku jeho jest patrno, že se bude muset ještě hodně učit, než napíše o náboženství spisek kritický, střízlivý a spravedlivý. *Z. Bretšnajdr.*

Paběrky z novin a veřejného života.

K financím družstva Vlasť. K účetní zprávě valné hromady družstva, která byla uveřejněna v červencovém čísle »Vlasti« str. 919., přidáváme ještě tato data: Farář z jihu Čech daroval družstvu pojistku na život v obnosu 4000 K. Po jeho smrti připadne kapitál družstvu. — Soukromný věřitel družstvo ujistil, že nám kapitál nevypoví a kdyby zemřel, legaty jeho vyplatí družstvo teprve tehdy, až dostane odkaz † faráře Fr. Wildmanna v obnosu 9000 K. — Bylo k tomu poukazováno, že družstvo klesá a že si musilo loni vypůjčti 1700 K a že neplatilo úroků soukromým osobám 335·94 h, čímž mu přibyl nový dluh v obnosu 2035 K 94 h, ale při tom se přehlédlo: 1. že jsme si při fondech sami sobě uplatili 593 K 26 h dluhu; 2. že jsme si hypothekární dluhy zmenšili: a) v České spořitelně o 1.133·68 K, ve Městské o 153·04 a ve Spolku Praha o 426·02 K. Celkem bylo uplaceno 2306 K, i bylo o 276·06 více dluhů uplaceno než bylo vypůjčeno. To bylo loni, letos však se poměry valně zlepšily. Měsíc červenec a srpen jsou nejhorší obchodní měsíce a v této době bylo nám platiti a) v červenci do spolku Praha 1200 K, v srpnu do Městské spořitelny 330 K, do České 1155 K a na daních jsme v srpnu složili 1141 K. Vedle toho byly tu stálé týdenní platy pro dělníky a měsíční pro úředníky a různé jiné výdaje — a všecko to jsme letos zapravili z kasovních hotovostí a ze srpnové činže, ani haléře si nevydluživše, ano naopak právě co toto píšeme, má naše knihtiskárna dostati od různých firem a osob za tisk přes 4132 K, cizí časopisy, jež tiskneme, z toho vyjímaje a v »Důvěře« máme nad to uloženo 216 K.

Literární novinka. — Družstvo Vlasť vydalo časovou brožurovou práci: Na dušičky. Hra pro dítky v 5 jednáních se zpěvem. Napsal Al. Dostál. Cena 40 h. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Lev XIII. Dne 20. m. m. byla mrtvola papeže Lva XIII. z dosavadního prozatímního hrobu u přítomnosti sv. Otce Pia X., kardinálův atd. do Sixtinské

kaple slavnostně přenesena a tam pohřbena. — *Sv. Otec Pius X.* poslal vlastnoruční list antiochenskému patriarchovi, jehož zásluhy o sjednocení církve východní s katolickou velebí. — *Velikonoční vajíčko sv. Otce.* Každoročně k Velikonocím dojde do Vatikánu bednička se zvláštním obsahem: vajíčkem zvláštního druhu. Skořápka tohoto velikonočního vajíčka asi 20 cm. dlouhého sestává ze 4 kusů nejlepší slonoviny a jest vyložena modrým hedvábím. Žloutek zhotoven jest z čistého zlata a obsahuje uvnitř něco diamantů a rubínů. Cena tohoto daru odhaduje se na 50.000 marek. — Dárce dosud jest neznámý, ježto vajíčko jest odesláno vždy odjinud; roku 1896 z Berlína, r. 1899 z Lipska, r. 1901 z Düsseldorfu, r. 1902 z Bukurešti, r. 1903 z Vídně a loni z Madridu. Zdá se, že zasílatelem jest některý panující kníže, tajný ctitel sv. Otce. Dar určen je vždy osobě papežově, nikoli vatikánskému pokladu. — *Brasilský kardinál.* Msgr. Braga, biskup v Petropoli, bude prý v listopadu jmenován kardinálem. Presidentovi brasilské republiky dostalo se prý o tom už z Říma úřední zprávy.

Belgický král chválí zásluhy kleru. Na počest 75leté upomínky samostatnosti belgické měl v hlavním chrámu bruselském sv. Guduly kardinál mechelnský řeč ke králi, na niž král odpověděl: »Připomínám, že i vlastenecké kněžstvo mělo veliký podíl na založení samostatné naší vlasti. Práce kleru jest cennou pro zemi a státní její hlavu. Klerus vždycky působil co nejvíce na prospěch vlasti. On, král, dokud mu Bůh života dopřeje, bude kleru vděčným.« — Král poděkoval pak belgickým misionářům za zásluhy o rozšíření evangelia na Kongu a skončil: Poklekněme na stupních oltáře a prosme, aby Bůh Belgii i na dále dal blahobyt a národ náš sílil.«

Slovutný pedagog a spisovatel český Josef Beran, děkan ve Dvoře Králové nad Labem, slavil dne 25. m. m. své 40leté kněžské jubileum. Celý život a působnost jeho hluboce zasahují v život veřejný a pro zásluhy veřejné budiž věnována jemu tato čestná vzpomínka. Již Ottův Slovník naučný vypisuje velezáslužnou činnost jubilárovu, kterouž s dodatky tuto podáváme: Josef Beran narodil se dne 17. února r. 1841 v N. Pace, studia gymnasijní vykonal v Hradci Králové, rovněž i theologická. Po svém vysvěcení na kněze poslán byl do svého rodiště za katechetu a kooperátora. A již tu počalo se vyvíjeti jádro jeho příštího vynikajícího povolání: shromažďoval kolem sebe nešťastné hluchoněmé dítky, jež tehdy byly zvláště bez povšimnutí, ujímal se i dospělých hluchoněmých, z nich zmínky hoden otec letos zemřelého slavného akademického malíře Ant. Mühla. Snaha a působení mladého kaplana nezůstaly bez povšimnutí úřadů církevních i státních. R. 1871 k návrhu bisk. konsistoře králové-hradecké dostalo se mu od c. k. ministerstva kultu a vyučování zvláštní subvence a zároveň i místa učitelského na pražském ústavu hluchoněmých »k vycvičení se v nauce«; přirozené schopnosti takto vyškoleny a utvrzeny. Touha po důkladném vzdělání v oboru tomto uvedla jubilára jako vychovatele do domu Jana S. Skrejšovského, neboť takto více času dostalo se mu k pokračování na cestě počaté. Zde seznámil se s Fr. L. Riegrem a jinými upřímnými Čechy — mysl mladistvá vzplála láskou k vlasti i národu. Táž snaha uvedla jej i na zámecké kaplanství hr. Jana Thun-Hohensteina v Cholticích. Znalost politického života, jemný společenský takt dojista upevněny byly v dobách těchto. Když zvěčnělý biskup Josef Jan Hais zakládal »Rudolfinum«, ústav diecése králové-hradecké pro vychování hluchoněmých, byl jemu Beran rádcem a stal se jako intellektuelní zakladatel jeho i prvním jeho ředitelem r. 1881. A nyní byl ve svém živlu. Není možno vypsati tu všechnu jeho záslužnou činnost: byl ústavu svému vším; o tom mohou svědectví podati bývalí jeho posluchači z bisk. kněžského semináře i z ústavu učitelského, kde přednášel theorii i praxi v methodě vyučování dítek hluchoněmých: patřil dosud Beran mezi milé učitele ve vzpomínkách všech jich. — Mimo tuto činnost přispíval záhy jako spisovatel rozmanitými články do časopisů pedagogických (»Školník«, »Posel z Budče«, »Beseda Učitelská«), pak do »Světozora«, »České Thalie« a do listů politických (»Pokrok«, »Čech«, »Moravská Orlice«), psal stati úvodní a feuilletony. R. 1870 vydal »Českou mluvnici pro vyšší třídy obecné školy« (v Praze), která pak vydána několikráte a r. 1872 uveřejnil po důkladném studiu »Paměti města Nové Paky«. Roku 1873 založil a redigoval delší dobu »Novou knihovnu mládeže« a sám do ní napsal řadu spisů. — V Ottově »Laciné bibliotéce pro mládež« uveřejnil »Nejzajímavější báje a pověsti starověké pro mládež dospělejší«. Z dalších jeho spisů uvádíme: »Cesta do žaláře«, obraz ze života (r. 1879), »Jak Albrecht z Valdštýna dosáhl bohatství« (»Světozor« r. 1876); »O vzdělání hluchoněmých« (»Osvěta« r. 1878), »Vroucí vzdechy« a »Seraf«, modlitební knihy pro mládež; »O činnosti J. Dubravia v ohledu národohospodářském« (»Pražské hosp.

noviny« r. 1882); »První čítanka pro hluchoněmé« (r. 1886). — Kromě toho byl spolupracovníkem »Encyklop. Paedagogické«, Riegrova »Slovníku Naučného« a j. R. 1889 počal vydávati obrázkový časopis pro mládež v Hradci Králové. — Bylo by proti skromnosti i úmyslu p. jubilanta, líčiti všechnu činnost literární a publicistickou. Když roku 1889 stal se farářem na Pouchově, jmenován byl inspektorem »Rudolfina« a zastával čestný úřad ten, vyučuje i nyní na bisk. semináři a pedagogiu, až r. 1895 přesídlil jako děkan do Králové Dvora. Zde stal se záhy i bisk. vikářem střídnictví jaroměřského. Ve Dvoře Králové jest duší vší humanní, charitativní, a můžeme říci veškeré blahodárné činnosti. Jeho zásluhou stkví se chrám děkanský ve skvostném a umění odpovídajícím rouše, zanedbávaná dříve »věž rukopisu Královdvorského« proměněna jeho přičiněním v útulnou kapli Božího hrobu, děkanství dovedně obnoveno. — Kolik neštastných jeho prací došlo rodinného života! — Činnost tichá v okresní školní radě, v městském zastupitelstvu proto tak vydatná, že spočívá na základech budovaných v letech mládí v obcování s prvními šlechetnými muži národa českého. — Jest to lidumil v pravém slova významu, zasloužilý na výsost církevně i politicky! Jeho činností povzbuzeno duchovenstvo vikariátu, jeho péči svěřeného působí opravdu zdárně »na národa roli dědičné«, jest tu poměr otce k synům. — »Ottův Slovník naučný« končí stať o Jos. Beranovi slovy: »Jako ředitel ústavu (hluchoněmých) a učitel má Beran jméno zvučné« a k tomu dodáváme: I jako věrný syn národa, lidumil, otec svých svěřenců vyniká Jos. Beran nad vrstevníky. K našemu družstvu Vlasť chová jubilár nejněžnější lásku a všemožně nás podporuje. Podobně se chová i k Tiskové Lize, proto i my jemu ze srdce blahopřejeme.

Vyznamenání. J. M. Kadlčák, nadučitel ve Frýdlantě, a Jan Hlavica, bankovní úředník v Olomouci, byli vyznamenáni křížem »Pro Ecclesia et Pontifice.« — Ze srdce blahopřejeme.

Profesorem církevního práva na něm. fakultě bohoslovecké v Praze jmenován byl dr. Ed. Eichmann, dosud kaplan a duchovní správce v Juliově nemocnici ve Würzburku. Což v celém Rakousku již není kvalifikovaného německého theologa?

Prof. Masaryk členem říšsko-německých Guttemplářů. O 16. výroční slavnosti II. velkoložě Německa v neodvislém řádu Guttemplářů, konané v sobotu dne 22. m. m. v Gdansku za účastenství 1500 osob »ze všech končin německého Vaterlandu«, jak dí německý referent, zahájené správcem západo-pruského obvodu řádového Ahrenfeldtem, přednášel p. prof. dr. Masaryk o »Ethice a alkoholu«. Každý s udivením hledí: jak se dostal Masaryk mezi zednáře?

Následování hodno. Jan Vlach, bisk. vikář a děkan v Luži, slavil tyto dni 50leté jubileum svého kněžství. Duchovenstvo vikariatní usneslo se ve své schůzi v Chocni tento památný den svého velectěného a milovaného jubilanta tím uctíti, že kromě jiného jubilejního dárku jednomyslně věnovalo 122 K na český kostel a klášter ve Vídni. Šlechetný to zajisté projev lásky a útrpnosti k těm opuštěným rodákům vídeňským. Jednota sv. Methoděje vyslovuje za tento milodar srdečné díky a Bůh zaplať! Kéž podobným způsobem zvláště též v poslední vůli pamatuje se na dílo Jednoty sv. Methoděje ve Vídni.

Slavné služby Boží. J. Em. ndp. kardinál Leo Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, k přání rady král. hlav. města Prahy povýšil farní chrám Páně sv. Štěpána a faru na hlavní. Za tou příčinou byly v neděli, dne 23. m. m. o 9. hod. ranní v témž hlav. chrámu Páně konány slavné služby Boží. — Prvým hlavním farářem jest dp. M. Bařha, jemuž při tom srdečně děkujeme za blahovůli, kterou věnuje našim závodům.

Z manžela kněz a z manželky jeptiška. Ze San Francisca se sděluje »New-Yorkským Listům«: Reverend Štěpán Innes, býv. rektor episkopální církve a jeho manželka připravují se na cestu do Říma. Innes se vrátí, aby se připravoval na katol. kněze a manželka jeho vstoupí v Římě do kláštera a stane se jeptiškou. Manželé oddáni byli v New-Yorku r. 1899, když Innes řídil misijní stanici. Stanice nedopracovala se valného úspěchu a proto byla zrušena. Innes potom odebral se do San Francisca, kde stal se rektorem jednoho z předních protestantsko-episkopálních kostelů. R. 1902 však prohlásil, že nabyl přesvědčení, že římsko-katolická církev je pravá a že k ní přistoupí. Úmysl svůj nyní zamýšlí provést.

Křesťanský Dělník. Orgán katol. jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Rediguje Frant. Waldmann v Praze čp. 1538-II. — Nadšený jinoch a řemeslník katolický, p. Fr. Waldmann, vrchní dozorce v Johanneu, začíná vydávati IV. ročník svého časopisu. Praví, že

časopis jeho jest pasivní, on že koná všecku práci redakční a administrační zdarma a na tisk že ještě doplácí. I prosí za podporu a my se vroucně za to přimlouváme, aby mu tato podpora byla udělena. Kdo má více, dej více, kdo má málo, i dárek jeho se srdečně přijme. Obsah tohoto čísla je zase zcela uspokojivý. Pan redaktor zde má dva články; jeho práce vždy rádi čítáme, nebo s vroucí zbožností jest v nich vždycky skryt praktický smysl pro život. — Ve článku: »Čti, ale viz, co čteš« mohlo býti vedle písma sv. a životů sv. udáno více toho, co by se učňům ke čtení doporučovalo, na př. »Časové úvahy«, »Hlasy Svatováclavské«; »Vzdělávací četba katol. mládeže« a jiné. I další články: dělníka Ant. Dvořáka, J. Brožka a »Bílé Květy« jsou přiměřené. — »Křesť. Dělník« stojí ročně 1 K 70 h, i budiž hojně rozšířen a čten.

Sv. Vojtěch, apologetický měsíčník pro lid katolický, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. Red. P. Meth. Vojáček O. S. B., spoluredaktoři: farář Vl. Hálek a Fil. Jan Konečný. — Církevní rok, pořad svátků a výklad evangelií v srpnu: Je svátek sv. Vavřince, Nanebevzetí Panny Marie, doporučuje se almužna (8. neděle po sv. Duchu) a poděkování za úrodu zemskou. — »Však mně ruka neupadne«. Venzura pracoval s helvety na svátek Marianský, opil se, potloukl se a ruka mu ochromla. — Velmi významný jest článek: Poučení o manželství dovoleném a nedovoleném. Tu se slovy pohnutlivými a dojemnými mluví k otci, jenž pro helvetku zapřel víru katolickou. Takové články nemohou se minouti účinkem. — Velmi praktický jest článek: O křtu sv. z nouze. »Sv. Vojtěch« jest velice rozšířen, toto číslo se může v rodinách schovati a může článek tento při křtu z nouze sloužiti za poučení, jak se má v nouzi křtíti, nebo co katecheta ve škole povídá, to se v dospělém věku zapomíná. — »Nepoctivá práce« — zde se uvádějí příklady o nestydaté agitaci evangelíků mezi katolíky. — A tak to jde dále a dále: samé věci časové, praktické: články poučují, povzbuzují a před zlem chrání.

Echo z Afriky. Roč. VI. č. 8. Red. Jar. Hrabačka. Toto číslo jest zvláště zajímavé. V čele jest přípis ndp. biskupa Dr. Pavla hrab. Huyna, ve kterém slibuje dílo sv. Petra Klavera podporovati, a v zadu se dočte čtenář radostných zpráv z péra vrchní ředitelky hr. Ledóchowské, která tam píše, kolik biskupů v Římě navštívila a kolik z nich poctilo návštěvou její ústav a jak nadšeně se tito arcipastýřové o jejím díle vyslovovali, anebo co již pro africké misie učinili. — V středu listu jsou zprávy z Afriky. Cassian Spiss, biskup, píše, aby Bůh družinu sv. Petra Klavera rozšířil, poněvadž jest obava, že pařížské a lyonské spolky: »Dětství Ježíšovo« a »Spolek k šíření víry« budou asi musit pro vnitřní protikřesťanské poměry ve Francii všecku podporu na africké misie zastaviti. — Dojemné zprávy píše z Hararu sestra St. Ladislava, kterak tam obrací a křtí pohany. — V. Lucien Delaynes vyličuje význam přístavního města Durbanu a Msgr. Adam, apošt. vikář v Gaburnu píše, kterak se setkal s rakousko-uherskou vlečnou lodí Zriny, na níž v neděli ve vší slávě sloužil mši sv. — Věru, upřímně to pravíme, celé číslo přečetli jsme s velikým zájmem a s uspokojením je odkládáme, doufajíce, že to, co ztratí misie africké ve Francii, nahradí se jim z Rakousko-uherska, kdež družina sv. Petra Klavera se čím dále tím více rozšiřuje.

Nová opera. Hudební skladatel J. R. Rozkošný složil novou operu »Černé jezero.« Libreto napsal mu dle Heydukova »Dědova odkazu« libretista K. Kádner. Nová tato opera byla již zadána Národnímu divadlu v Praze.

Dílo sv. Vincence z Pauly vykazuje v Dol. Rakousích za r. 1904 tato data: činných členů čítají konference 889, podpůrných 6611, počet týdně podporovaných rodin 1861. Konference sv. Františka z Regis odstranila 910 konkubinátů a legitimovala 812 dítek. Celkové vydání konferencí obnášelo 234.587 kor. Kolik duševních dobrodiní vykonaly, v kolika pouštích duše květy duchovního blaha vypěstily, o tom konference statistiky nevedou, ale za to dobře zaznamenáno a zjevno bude v den soudný.

Sociologický prázdninový kurs bude od 17.—26. srpna v Solnohradě. Časová themata projednána budou od osvědčených odborníků. Zápisné 5 korun. Přihlášky přijímá R. Rohrmoser, vikář na dómě v Solnohradě, Kapitolní nám. č. 2.

Všeobecný V. sjezd katolíků rakouských konati se bude ve Vídni ve dnech 18.—21. listopadu. Slavnostními řečníky budou arcibiskup Theodorovič, redaktor Kunschak, poslanci princ Al. Liechtenstein, dr. Šusteršič a P. Boissl S. J. V usnášejících schůzích mluviti budou: poslanec dr. Stojan: »Nedostatek duchovenstva«; dv. rada dr. Willmann a prof. Barwinski: »Jednota učitelského stavu«; poslanec Schoisswohl a p. Preis: »Pojišťování dělnictva«; P. Aug. hr. Gallen O. S. B. a red. Rziha z Warnsdorfu: »Hnutí odpadlické«; posl. Povše a Hagenhofer:

»Otázka zemědělská«; poslanci Loser a Etz: »Otázka živnostenská«; kupec Boss: »Organisace obchodnictva«; P. Stadler a pošt. kontrolor Richter: Šíření tisku« a Kolb S. J.: »Tisk«. Sjezdová kancelář nachází se: Vídeň I. Bäckerg. 14.

Křesťansko-socialní hnutí mezi Němci v západních Čechách činí v poslední době značné pokroky. Okolnost ta je Všeněmcům nemilou, jak o tom svědčí následující výkřik, jejž uveřejňuje »Alld. Tgblt.«: »Na klerikalisování západních Čech nepracuje se již jen při uzavřených dveřích, nýbrž otevřeně z Teplé a Marianských Lázní. Nejen černým tiskem z warnsdorfské kuchyně, ale i letáky a listy Svatého Bonifacia pracuje se na vybudování křesťanského socialismu, což jest totožné s chytáním voličů pro říšské a zemské mandáty.« — Kdyby byli Všeněmci poctivě pracovali, nemusili míti nyní o mandáty strach, ale protináboženské štvaní přejí se časem i těm nejméně myslícím.

Rozšiřování tiskopisů v kostelích. V tiskovém výboru poslanecké sněmovny jednalo se o článku, týkajícím se kolportáže. Po delší debatě přijato bylo následující znění článku 17.: »Pouliční prodej tiskopisů jest osobám pod 18 let zakázán. Na každém k pouličnímu prodeji určeném tiskopise musí cena jednotlivého výtisku zřetelně v čele jeho býti označena. Pouliční prodej obmezen jest na dobu mezi 5. hod. ranní a 12. hod. noční. Pro nádraží a stanice paroplavby obmezení toto nemá platnosti. V bezprostřední blízkosti císařského dvora, před vchody chrámů, jakož i u vnitřku těchto, jakož i po čas náboženských obřadů, u příležitosti těchto a bezprostředně po nich jest prodej tiskopisů zakázán.« — Zajímavá debata rozpředla se ohledně šíření tiskopisů v kostelích. Poslanec svob. p. Parish navrhl, aby za odstavec 2. vsunuta byla slova: »Bezplatné rozdílení tiskopisů náboženského a humanitního obsahu jest za souhlasu správy kostela v chrámích dovoleno.« Posl. dr. Stránský navrhuje na dotyčné místo následující znění: »Jest však dovoleno ve chrámích bezplatné rozdílení tiskopisů, s vykonáváním náboženství úzce souvisících.« Poslanec Rieger (socialista) vyslovuje se proti oběma těmto návrhům. Poněvadž se většina vyslovila pro zařadění podobného znění, navrhl poslanec dr. Fuchs, aby stanovení znění onoho dodatku přikázalo se užšímu výboru. Návrh tento schválen. V příští schůzi jednáno bude o řízení opravném.

Katolická církev v brasilské republice. O postavení katolické církve v Brasilii a tamním katolickém hnutí přináší lisabonský »Correio Nacional« v č. 3654 zajímavé podrobnosti. Píše m. j.: »Postavení církve v Brasilii bylo za posledních let císařství neblahé. Stát osazoval všecka duchovní místa a lze si představiti nešvary tím vznikavší. Církev byla děvečkou státu. Náhle vypukla revoluce a bez krveprolití republika. Nová vláda přijata na straně katolické s nedůvěrou, tím spíše, ježto hned provedla rozluku státu s církví. Nedůvěra však znenáhla mizela, když se vidělo, že republika dopřává církvi svobodu, byť i příspěvky státu (neveliké) přestaly a duchovní jen na své věřící odkázáni byli. Nyní jsou biskupové závislí jen na sv. Stolici. Vláda chová se vůči biskupům i sv. Stolici co nejpřátelštěji a nikdy neusilovala o zrušení brasilského vyslanectví při Vatikáně. Ke kongregacím charitativním i vyučovacím chová se vláda blahovolně, proto jest počet jejich v Brasilii značný. Stát popřává jim úplnou svobodu. Ve vládě zasedá i zednář dr. Campos Salles, ale ani jemu nepodařilo se přátelský ten poměr zkaliti. Před nedlouhým časem žádal dokonce brasilský vyslanec u sv. Stolice jménem své vlády, aby sv. Otec jmenoval brasilského kardinála. Argentina a Chile ihned žádaly totéž. Poněvadž sv. Otec všem třem státům vyhověti nemohl, povýšil brasilského kněze Caglano de Azevedo e Castro, který byl za Lva XIII. majordomem, na kardinála. — Dík katolickému hnutí rozvíjí se utěšeně i katolický tisk. Několik brasilských předních listů slouží věci katolické. Vedle toho založili katolíci v Rio list »A Uniao« a rovněž nově založený denník »Sao Paolo« slibuje býti listem prvního řádu. K založení jeho opatřen veliký kapitál a vrchním redaktorem jeho jest senator a bývalý ministr dr. Duarte de Azevedo.« Lisabonský list k tomu poznamenává: »Z toho je patrno, že žije církev vzdor rozluce v republikánské a officielně necírkevní Brasilii příjemněji než v monarchistickém a officielně katolickém Portugalsku.« — Mohlo by se říci i o jiném »officielně katolickém« státě.

Znamení doby z Italie. V Římě jako každoročně i letos ustavil se výbor na oslavu výročí dobytí Říma 20. září. Obrátil se na městskou radu římskou o peněžitou podporu. Ale na radnici ze »zásadních důvodův« ukázali tentokrát dvéře. Patentovaní vlastenci běželi si stěžovat do liberálního »Messaggera«. Ale nepochodili ani tam. Liberální list odpověděl, že poradí spíše radnici, aby se věnovala důležitějším úkolům. Podobné každoroční oslavy, jako je 20. září, ruší jen pouliční dopravu a působí mrzutosti. Je ostatně velikou naivností žádat nyní radnici řím-

skou o podporu pro slavnost protikatolickou po spolku katolíků s monarchickou konservativní stranou. Slavný výbor ať prý se raději postará, aby příště 58 proc. liberálních voličů o volbách nezůstalo za pecí. Tak odbyl štváče liberální »Messagero«. — Jiná pak nepříjemná věc stala se socialistickým křiklounům v Římě. Nelíbilo se jim, že policejní prefekt dovolil veřejný průvod v neděli o slavnosti Karmelské Panny Marie ve farnosti Karmelské. Ihned žádali, aby v tutéž dobu a na témž místě povoleno jim bylo položit věnce na pomník Giordana Brunona. Chtěli tak kazit církevní slavnost. Jindy bylo by se jim jistě vyhovělo, anebo byly by se zakázaly oba průvody. Tentokrát však policie katolický průvod dovolila a socialistickou demonstraci zakázala.

Kdo vede akci proti § 111.? Po advokátu dru. Ofnerovi jest to dr. Rosenfeld, vídeňský advokát, který ve spolku rozvedených katolických manželů nejvíce se nyní snaží, aby katolické dogma o nerozlučitelnosti manželství nahrazeno bylo praxí náboženství židovského — zrušením manželství a rozlukou. »Mravnost žádá si zrušení manželského svazku, reforma manželská jest požadavkem doby, svoboda individua zřejmě si žádá, by manželství nešťastné bylo zrušeno,« káže Rosenfeld.

Začátek kulturního boje v Rakousku? Člen katolické lidové strany ohlásil jistému žurnalistovi tyto myšlénky: V Rakousku stojíme před kulturním bojem. Znamení jsou tato: Žádosti za rozlučitelnost manželství, Bergerův návrh o církevním jmění, ustavení spolku »Svobodné školy« a přeměna liberální strany německé. Příklad dala Francie. Ve Würtembersku přijali návrh, aby vláda vydala pamětní knihu o církevním jmění a jeho právním postavení, ačkoli odporoval protestantský ministr vyučování, že takto dojde k oddělení církve od státu. Katolíci nechť jsou na stráži. Také rakouští advokáti na svém vídeňském sjezdu žádali rozlučitelnost manželství.

Svobodné zednářství na Rusi. V »Novém Vremeni« býv. zednář rozepisuje se o zednářství na Rusi. Mluví-li pravdu, jsou nynějšími zmatky na Rusi vedle židů vinni i zednáři. Zednářů prý je na Rusi asi 5200. Patří k tak zv. Martinské sektě. Členové jsou většinou ze šlechty. Schůze měly ráz směsi náboženské a světské s náklonností ku spiritismu a hypnose. Cíle zednářů ruských byly jen politické. Dostali své lidi do všech úřadů, ano i do vězení. Všude měli zpravodaje a důvěrníky. Snahou jejich jest politicky seslabit Rusko a dostat je podobně jako Francii do područí všeobecného zednářského svazu. O nastávající válce s Japonskem a vnitřních bouřích měli prý zednáři dávno zprávy. Za mysticismem skrýval se úplný atheismus a politické agitace mocné strany. Zpráva je pravděpodobna, neboť takovým je zednářstvo na celém světě!

Prušácké evangelium ve službách germanisace. Lužičtí Srbové, zbytkové velké staroslovanské větve v nynějším Prusku, čím dále propadají germanisaci, a to více v dědinách evangelických, kde učitelové a kazatelové evangeličtí bez ostychu učí a káží dvojjazyčně, němčině všude dávajíce přednost, třeba se dle zákona na školách srbsko-lužických má vyučovati srbsky náboženství a srbštině; v srbských vesnicích katolických káže se však lidu vesměs srbsky, i ve školách pilněji se hledí mateřštiny. Věru výstražný úkaz pro nás Čechy, kde bychom už byli, kdybychom přijali prušácký evangelismus.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli. Adam Šavel, někteří kněží vikariátu Skutečského (10), P. Norbert Horáček, děkanský úřad v Rakovníce, farní úřad v Křižanovicích, Karel Vimr, Jos. Smath, Václ. Šafránek, Fr. Bláha, Jos. Czyž a duchovenstvo vikariátu Budyňského (17·10). — Ze starších členů splatily vikariáty: Černokostelecký 16 (67), Libocký 15 (50), Kostelecký nad Orlicí 10 (60) a Soběslavský 13 (77). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha, čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 10. července t. r. pátou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předsedající předložil dvě poslední brožury v »Obraně víry« a v »Husitství ve světle pravdy« od dp. faráře Fil. Jana Konečného a vldp. prof. dra. Fr. Šulce, chválil výtečný jejich obsah a dodal, že těmito oběma publikacemi časopisy Tiskové Ligy čestně zakončily druhé své ročníky. — Tisková Liga děkuje srdečně Jednotě česk. učitelstva, že její brožury mezi svými členy rozšiřuje. — Předsedající sdělil, že se s upomínkami »Vlasti« spojují také upomínky za časopisy Tiskové Ligy a navrhl způsob, jak by se měly vydání a práce s tím spojené družstvu nahražovati. Návrhy jeho byly schváleny. — Každý kněz zajisté uznává, jak důležitý úkol za osobní čest duchovenstva a obranu katol. náboženství koná Tisková Liga proti nynější záplavi protikatolického tisku. K zasílání výstřižků na-

padeným kněžím a poskytování rady ve příčině oprav musí však Liga odbírati četné časopisy, má značné vydání s poštovným, tiskopisy a vůbec s celou režií. Musí též značným obnosem přispívati k vydržování »Světové centrály Lig«, která zjišťuje a usvědčuje lži časopisů z celého světa o katol. duchovenstvu. S uhražováním všech těch výloh odkázána jest Tisková Liga pouze na dobrovolné příspěvky a dary z řad duchovenstva, ačkoli jinde v mnohých diecésích jest členství Ligy pro všecky kněze obligatorním. Vzhledem k tomu obrací se při nastávajících pastorálních konferencích s prosbou k vdpp. vikářům a ostatním duchovním, by laskavě uspořádali sbírku pro »Tiskovou Ligu«. Příspěvky buďtež zaslány na »Tisk. Ligu« Praha 570-II. — Při letošních oslavách Husových bylo zjištěno, že učitelstvo žákům vyšších tříd líčilo před oslavami strannicky osobu Husovu, že je »světcem«, že »zemřel za pravdu«, naproti tomu líčena jest od učitelstva církev katolická jako střed špatností, nepořádků a nespravedlností. Tím trpí náboženské city katolické mládeže. Jest povinností učitelů náboženství bdíti nad tím, aby líčen byl Hus mládeži spravedlivě, beze všeho strannického zabarvení. Prosíme zemsk. škol. radu a okr. škol. rady, aby se o tom přesvědčily. — Liga zjistila lež, která byla soc. demokr. tiskem roznesena do celého světa o domnělém knězi z venkova, jakoby se byl v Praze nedůstojně choval. Centrála Lig obstarala usvědčení této lži v katolickém tisku celého světa. — Slovutný kněz německý ze severních Čech sděluje Lize: »Sv. Vojtěch se statně drží. Je to práce velice záslužná pro každého. Pracujemeť pro Krista a obdržíme bohdá též odměnu věčnou.« — Nejbídnější štvaní proti zasloužilé kongregaci Redemptoristů zahájil soc. demokr. tisk hlavně z té příčiny že povoláni byli do Brna. Zvláště »Červánky« zahájily tak šíleně ostouzení Redemptoristů, již zabíhá v hyenism. — V okolí Nové Paky počal se agitačně šířiti spiritismus do té míry po vesnicích, že c. k. okr. hejtmanství bylo nuceno zakázati schůze spiritistů, an se z nich jeden občan zbláznil. — Čeští Methodisté ve Vídni zahájili velikou agitaci pozvánkami k jejich bohoslužbám, které rozdávají Čechům vídeňským po cestách a u kostelů katolických. Při tom jim rozdávají brožurky a bible. Zvláště na služebné dívky z Čech mají namířeno. Neméně svob. evang. ref církev (mají časopis Betanii) zahájila mezi Čechy vídeňskými agitaci k odpadu. Nádražní misie Vídeňská spojená s Pražskou a s naší Ligou zahájila akci, kterou varuje dívky z Čech do Vídně na službu jedoucí před těmito náhončími protestantismu. Budou vydány tiskem české lístky, na nichž budou oznámeny bohoslužby české ve Vídni a nejpotřebnější pokyny a výstrahy pro náš český lid jedoucí do Vídně, na rozdání. — Spolek pro spalování mrtvol podal již žádost k okr. hejtmanství na Žižkově za povolení k postavení pece u Olšan. Jest na katolické veřejnosti, aby se proti udělení povolení ohradila, poněvadž spalování mrtvol posud v Rakousku není zákonem povoleno, a tímto zadáním o stavbu pece má se zákon obejíti. — Pravoslavní v Praze spojení se starokatolíky Iškovými agitují vychvalováním svých bohoslužeb (viz Nár. Pol. »První chrámový svátek Husa«), aby katolíci k nim odpadali. Upozorňujeme na tyto snahy »Pryč od Říma«, které se objevují opět v pravoslavném rouše. Pozoruhodna jest rychlost města Prahy v opravě ruského kostela, kdežto na př. kostel sv. Jindřicha ve svém ubohém stavu nemůže se dočkati opravy. — »Obrana Lidu«, orgán nár. dělnictva v Ml. Boleslavi, surovým způsobem píše o katol. věcech. Vůbec tisk nár. dělníků nic si nezadá od tisku soc. demokracie, ano často jest ještě horší. — »Prvotiny kacíře« od A. M. Tichého-Lidée, jest sbírka necudných novell, ve kterých jedna líčí faráře Bělského jako ideál kněze, a při tom jako záletníka, po primici scházejícího se s milenkou. Bohužel, že tento tisk jest mládeží sotva škole odrostlou velice vyhledáván. — V Uhrách založena byla v dubnu Tisková Liga. Časopis »Alkotmány« přinesl 14. dubna zprávu, že jest to první Tisková Liga v celém Rak.-Uhersku. Vzhledem k tomu dopsal redakci »Alkotmány« příznivec naší Ligy dp. O. Kozlík, duch. správce nemocnice ve Vídni, že se tvrzení to nezakládá na pravdě, an prvně založenou Ligou v celé říši jest r. 1896 naše Liga Pražská, po níž vznikly Vídeňská, sv. Hypolitská, Št. Hradecká, Korutanská, Tyrolská. »Alkotmány« tento dopis ochotně otiskl s uznáním, že se v Rakouské části říše již tak dlouho v tomto oboru pracovalo. Liga děkuje dp. O. Kozlíkovi za toto zastání. Liga vyřídila nesčetnou řadu záležitostí s opravami a obranou v tisku. Neméně poskytla v přemnohých případech radu duchovním, kteří se o pomoc k ní obrátili. Za I. pololetí 1905 bylo rozesláno 300 výstřižků. — Tím byla schůze skončena.

Z Jednoty česk. katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — J. M. ndp. Dr. Jos. Doubrava, biskup v Hradci Králové, ráčil přistoupiti k této Jednotě za člena zakládajícího. Vys. důst. biskupská konsistoř v Hradci Králové, která předsednictvu Jednoty toto rozhodnutí sděluje, píše, že to J. M. nejdůstoj-

nější Pán činí »s radostí«. Tento projev nás velice těší a posiluje nás k další práci. Můžeme sděliti, že tato Jednota bude i knihovny zakládati a že bude hojně katolický tisk mezi členy a mládeží rozšiřovati a že bude pravidelnými přednáškami členy výboru a Jednoty a přátele křesť. výchovy poučovati a povznášeti. — Další přihlášky, vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově — v Praze-II. čp. 1879.

Rolnické knihovny na Moravě. — Dovídáme se radostnou zprávu, že p. Jos. Šamalík, red. „Sel. Hlasů« v Ostrově, založil již 12 rolnických knihoven na Moravě a do Nového roku míní ještě 8 nových založiti. Přejeme v této práci všeho štěstí a zdaru.

Různé. *Víra a politika.* Městský farář Winter v Mühlhausenu vypravuje v jednom listě, že prvý náměstek elsasko-lotrinský, baron šl. Manteuffel, příležitostně upozornil kněze, když mu byl nabídnut mandát politický, že by mnoho dobrého učinil, kdyby se neobíral politikou. Na to odpověděl kněz: S míněním Vaší Excellence se i já více méně srovnávám. Nerozhodl jsem se lehce k tomu, abych se obíral politikou. Proto jsem se rozhodl teprve od té doby, co politika se obírá věrou. — *Nová náboženská sekta.* Z Liberce se píše: V Růžodole u Liberce právě se utvořila nová sekta »Adventisté sedmého dne«. Vůdcem jest fotograf Gruber, v jehož domě o každý sváteční den, t. j. v sobotu, konají se schůze. Sektě přináleží řada vyznavačů, hlavně žen a dívek. Adventisté věří v příští zjevení Páně. — *4 milliony podpisů* sebrali katolíci francouzští na petice proti zákonu o rozluce a podali ty petice sněmovně. Kdyby jen čtvrtinu toho počtu odevzdali volebních lístků, docílili by tím něco více. Petice se házejí do košů, volební lístky mají vliv na zákony.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal dne 10. července t. r. první schůzi za předsednictví stříbrníka p. Václava Žižky. — Jednatel odboru p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Pro nové období zvoleni byli: za místopředsedu p. Václav Žižka, za jednatele p. Tom. Jos. Jiroušek. — Od poslední schůze řečnil p. Jan Křt. Maštalíř v Dol. Počernicích, — Redaktor p. Tom. Jiroušek podával zprávu o postupu Socialního kalendáře jím redigovaného. — Dp. farář Vl. Hálek referoval: Při sjezdu protialkoholistickém v Brně 23. a 24. dubna ocenil řečník dp. Bedř. Konářík zásluhy scialního odboru »Vlasti« o snahy protialkoholistické v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, což uvádí »Volksfreund« v č. 6. — Osvědčený pracovník socialní, kněz Vídeňský, upozorňuje na nebezpečí, do kterého přichází sta dívek z Čech, jež si jedou hledat do Vídně práci. Poukazuje na vzrůstající počet prostitutek, konkubinátů ve Vídni. Dílo sv. Františka Regis jich ročně na 1000 odstraňuje. Velká část dívek nemůže často na mši sv., nepostí se, lákána jest k bohoslužbám methodistů a protestantů. Proto doporučuje nejprve varovati před službou ve Vídni, nebo není-li to možno, doporučuje použití pomoci nádražní misie, a dáti tisknouti lístky s textem, kdy a kde se konají české bohoslužby i s nejpotřebnějšími pokyny a výstrahami pro Vídeňské náboženské a mravní poměry. Lístky tyto by byly dodány každé dívce, která by si psala o kartu nádražní misie. — Místopředseda p. Václ. Žižka promluvil v tato slova: V našem čase, kde socialismus a anarchismus mysl mnohých uchvátil, musím všem v našich řadách stojícím, i těm, již proti nám se staví, ale přece dobrou vůli mají, citů dobrých se dodělati, připomenouti, že bez spravedlnosti a poslušnosti nic dobrého se nedocílí. Jen duch, který sám sebe ovládá, může svět ovládati, ale žádná vášeň lidská, jež nemiluje spravedlnosti a protiví se poslušnosti. Lidé jen v celek spojení mohou se něčeho dobrého dodělati, a toto spojení musí se díti duševně, poslušností. Jen vládou ducha, to jest osvětou křesťanskou, dobrý pořádek povstává, který lidstvo v pokoji udržuje, ale vše jen na poslušnosti jednotlivců se zakládá. Neposlušnost přivádí síly jen k drobení celku, pročež anarchismus, jenž každé poslušnosti se zpečuje, vésti může k zrušení společenského i státního pořádku; sám pak není schopen něco vystavěti, neboť ku všemu jest třeba poslušnosti, jíž anarchista nemá. Pročež lidstvo tímto způsobem ničehož se nedomůže, ale ještě toho, co má, pozbýti může. — Tím byla schůze skončena.

ROČNÍK XXI.

ZÁŘÍ. ČÍSLO 12.

VLASŤ

Časopis pro poučení a zábavu.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem družstva Vlasť.

1905.

Vychází dne 15. každého měsíce.

OBSAH:

	Str.
České náboženské obrázky XIX. století. Píše Karel Procházka	1057
Rozhovor na hřbitově. E. Romar. Báseň	1063
V přípravě a zápasech života. Román. Napsal Alois Dostál. (Dokončení.)	1064
Mariánský kongres v Praze. Píše Tomáš Škrdle. (Dokončení.)	1098
Večerní obloze. Vojt. Pakosta. Báseň.	1111
Moskva. (Dojmy a vzpomínky.) Píše Jindra Imlauf	1112
Rok na Hané. Napsal Jan Vyhlídal. (Pokrač.)	1117
V severní Americe r. 1904. Píše Dr. J. V. Sedláček (Pokrač.)	1120
K financím družstva Vlast. Píše Tomáš Škrdle	1124
V boji o náboženství. Napsal Z. Bretšnajdr. (Dokončení)	1128
Literatura	1136
Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy	1145
Paběrky z novin a veřejného života	1148
Na sklonku XXI. roku. Píše Tomáš Škrdle	1154

Předplatné na »VLASŤ«, roč. XXII. obnáší:

ročně 10 K, půlletně 5 K.

Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 10 K během 5 let celkem 100 K) ročně 8 K, půlletně 4 K; *b)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 6 K) ročně 8 K 40 h, půlletně 4 K 20 h. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, učitelé a učitelky II. tř. mají »Vlast« ročně za 6 K. Do Bavor, Saska, Pruska, Pruského Slezska je »Vlast« o 1 K, do ostatních mimorakouských zemí o 2 K dražší. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých deset jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25 % a bude se jim »Vlast« dodávati toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 8 K. Ročník XII. za 9 korun. Ročníky XIII.—XXI. po 10 korunách. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 5 K; pro studující, alumny a kleriky à 4 K. Ročník I. prodává se za 7 K, a platí-li se hned, za 6 K. — Družstvo Vlast prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 60 h. Jednotlivá čísla ročníku V.—XII. prodávají se po 80 h, roč. XIII.—XXII. po 1 K. — Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se nevracejí.

Redakce a administrace »Vlasti« jest ve vlastním domě v Praze, Žitná ul. 570—II.

Z DRUŽSTVA VLASŤ. — Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: Fr. Karel hrabě Seilern, zemský poslanec v Miloticích na Moravě, a Katolický spolek českého rolnictva na Moravě. Oba členy hlásí vynikající katolický agitátor Jos. Šamalík, rolník a redaktor v Ostrově na Moravě. Dva tyto vzácné členy do družstva Vlast srdečně vítáme a p. Jos. Šamalíkovi za jeho obětavost uctivě děkujeme, slibujíce, že mu to při zakládání jeho rolnických knihoven štědře vynahradíme — Prosíme, aby při zásilce předplatného na naše fondy bylo malými dárky pamatováno. Na dům družstva Vlast přispěli: František Smola, Ludvík Marek, (3 K) Jos. Růt, Václ. Kotrba, Vlast. Hálek, Tom. Škrdle a Jan Klein. — Ctihodný tento kmet, jenž nám v Hradeckém semináři Brynycha vychoval, zaslal předplatné na všecky naše časopisy pro rok 1906 a k tomu ještě 11 K přidal na účely družstva. — Mimo to Jos. Růt, bisk. vik. tajemník a děkan v Kasejovicích, píše: Přeji Vám Božího požehnání, souhlasě úplně s Vašimi snahami a oceňuji svědomitě Vaše zásluhy — uctivě děkujeme. — Na fond katol. spisovatelů složil 20 K (107) Vl. Hálek. — Kolky křesť. socialní doporučujeme (prodává se nejméně 50 kusů za 1 K 10 h) k hojnému rozšíření, nebo užitek z nich dáme na socialní fond družstva. — Kázaní Dra Rud. Horského: »Po stopách pravdy« rozeslali jsme těm, kdož si je předplatili. Na dluh se nezasílá. Při tom dlužníky Vl. Homilií prosíme, aby dluhy za tato kázání zapravili. — Dělnický něm. svaz v Německu předplatil pro Čechy v Bremách 20 ex. »Našich Listů.« — Pro okresní hospodářskou záložnu v jižních Čechách zhotovila naše tiskárna 1000 vkusných a praktických vkladních knížek. Záložna ta nám vyslovuje zvláštním dopisem úplnou spokojenost, nabízíme tedy podobné služby i jiným peněžním ústavům. — V poslední době navštívil nás a závody naše nadšený jinoch: sekretář katol. dělnického spolku slovenského v Pešti a v průvodu metrop. kanovníka Dr. Jana Marka poctil nás návštěvou Msgr. Jos. Klos, duchovní rada a redaktor »Przewodníka katolického« z Poznaně, kteryžto časopis má 65.000 ab. Msgr Jos. Klos dal se o celém našem družstvu informovati, prošel tiskárnu a pap. závod a k žádosti jeho dali jsme mu po 1 ex.: naše časopisy, knihy a brožury, výroč. účetní zprávu a stanovy. — Začínáme nový školní rok i doporučujeme pp. duchovním a jiným: náš pap. závod, katechismy, bibl. dějepravy a naše farní tiskopisy (tyto zasíláme vyplacené). — Své upřímné a obětavé přátele uctivě prosíme, aby naše kalendáře: Sv. Vojtěch i socialní hojně rozšířili, lidu

ROČNÍK XXI. ZÁŘÍ 1904—05. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

České náboženské obrázky XIX. století.

Píše KAREL PROCHÁZKA.

(Dokončení.)

Tu a tam setkáme se i s obrázky s označením: Druck v. *Stiepel* — Verlag v. K. Dominicus, Buchhändler in Prag. Zajímavé jsou školní náboženské odměny obrázkové z lithografie *Liebisch* — později *Kučera* dosud v Praze na Újezdě — z doby před novými zákony školními.

Posvátné obrázky z litografie *Kroupovy* i *Zelenkovy* jsou dosti vzácné i dosti pěkně pracované.

Znamenitá tiskárna byla v 19. století pražská firma *Haase-ova*, jejímž zakladatelem je Bohumil H., který již r. 1798 zřídil vlastní tiskárnu v Praze. R. 1820 zřídil vůbec první kamenotiskárnu v Čechách, ač z roku toho vyskytují se i kamenotisky *Machkovy*. V letech 40tých soustředil se téměř veškeren dřevoryt pražský v závodě B. Haase, kdež tenkráte zaměstnáni byli rytci Clavin, Amant, Pepin a jeho vyučenec Pokorný. Synové B. Haase-a závod povznesli k velkému rozkvětu. I ze závodu toho vyšly některé obrazy náboženské, jako: *Jesus Christus* dle Rubense ryl Englehenert (r. 1850), *Die Himmelfahrts-Kirche*, dle Kandlera ryl K. Malknecht, *Die Hoffnung* dle Rubense ryl Englehenert (r. 1847), St. *Stefanskirche* in Wien, ryl Schmidt (r. 1839), *Dóm* in Lausanne, ryl Höfer, *Dóm* zu Magdeburk, dle Kandlera ryl H. Winkles (r. 1841), Zwei *Engel*, ryl J. Berka (r. 1838), St. *Wolfgang*, dle Gezolta ryl Rybička (r. 1838), Der Eingang z. hl. Grabe in *Jerusalem*, ryl Rybička (r. 1844), *Laurenzikirche* z r. 1844 — vesměs oceloryty. Z r. 1850 jsou mi známy krásné chromolitografické oltářní *sekretní* tabulky s hojnými obrázky od firmy Haase.

I firma pražská *Bellmannova* tiskla některé náboženské obrázky — byly u ní tištěny i některé: Leitmeritzer Diecesenbilder. Zvláštností a mistrně provedené firmou tou jsou některé fototypické obrázky svatých.

Nemůžeme se nezmíniti i o Ign. *Fuxovi* v Praze, který tiskl u nás druhdy zejména hojně jesličkových archů a kterážto firma v majetku svém dosud má několik ocelorytinových ploten jesličkových po Morakovi.

Také litografie pražská: *Habel-ova* (kolem r. 1860) vydala několik náboženských obrázků.

Slavná byla druhdy i litografie *Sandtner-ova* v Praze. Po úsilném však pátrání mohl jsem od firmy té zjistiti pouze obal

z Budečských Jeslí — těch milých vánočních zpěvů dosud s oblibou tu a tam provozovaných (Jednota katol. tovaryšů v Praze!). Na obalu tom jsou prostinké náboženské rytinky z hry té, dýšící zvláštním kouzlem.

* * *

I po *venkově* českém zdatně ve věku XIX. se tiskly obrázky náboženské.

Tak Fr. *Patzak* kol r. 1840 byl majitelem ocelotiskárny *v Hradci Králové* a tiskl hlavně posvátné obrázky, jež namnoze ručně, jak bylo zvykem tehdejší doby, se kolorovaly. Po úmrtí Patzakově, vdova, sestra matky Dominika Hory, majitele tiskárny svatých obrázků v Praze, se provdala za Čeňka *Mahrle-ho*, který zase as před 3 lety předal obchod Josefu Patzak-ovi. Ze závodu Patzakova i Mahrleho vyšlo mnoho náboženských obrázků.

Lidový obrázek. (Z první polovice 19. věku.)

V Chrudimi Jan Patzak, bratr Františka z Hradce, měl ocelo- a měditiskárnu na obrázky nábožen. Zemřel as r. 1880. Po něm přejal závod syn jeho František, leč as po 3 letech se ho vzdal.

Z Příbrami as od let 1850 je známa litografie náboženských obrázků *E. Petersona*.

Existují i obrázky — celá serie — na nepříjemně žlutě zbarveném papíře s černým tiskem, označené: Ant. *Obraz* sc (ulpsit) Przibramii.

Naivně podané rytinkové obrázky náboženské jsou ony se značkou: Gestochen und zu finden bey Jo. Kleiner in *Grulich*.

Nepopíratelné zásluhy získal sobě o české posvátné obraznictví Alois Josef *Landfras*, knihtiskař a nakladatel český, *v Jindřichově Hradci*, narozený 1797 a zemřelý r. 1875. Roku 1825 po otci ujal v Hradci knihtiskárnu, připojiv k ní také ústav litografický, jakož i tisk kovorytů. R. 1835 založil knihtiskárnu s litografií i v Českých Budějovicích a roku 1839 v Táboře. Po otci se stal majitelem firmy Vilém J. Landfras a nyní vede závod A. Landfras. S dřevoryty a oceloryty firmy Landfrasovy setkáváme se zejména v rozličných Nebeklíčích u Landfrasa tištěných, jakož

i v různých písničkách a modlitbičkách pouťových a i vkládací obrázky v J. Hradci u firmy L. se tiskly. Mezi 500 a více obrázky náboženskými Landfrasovými, jež jsem viděl, k nejlepším patří práce ryjce J. Hoffmanna, ač jiné od neznámých ryjců je mnohdy předčí. I Vídeňský Benedikt ryl pro Landfrasa. Ovšem většina obrázků — ač cena kulturně-historická vždy jim patřiti bude — je prostinká, stejně jako illustrace ku knihám z téhož závodu vyšlým a nyní vzácným jako je; Meluzina, Magelona, Hirlanda, Bertha von Rosenberg, Žluté mužátko, Svedený Havel, Princezna Nesyta, Enšpigl, Itha von Togenberg, Zlatý strom, Robinson, Rübezahl, Muž se železnou škraboškou, Fridolin a jiné.

Mezi starými obrázky z min. století, jež do rukou se mi dostaly, byla i malá rytinka kolorovaná P. Marie Hradčanské u Kapucínů označena: Lith. anstalt F. Zdarssa *Budweiss* — a jiný obrázek P. Marie Klokotské označen byl jako produkt: Stahlstich v. Dobler in *Neuhaus*.

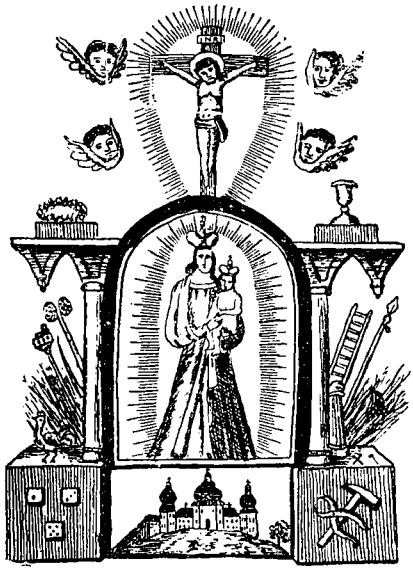

Lidový obrázek. (Z první polovice 19. věku.)

Shledáváme se také nejednou s obrázky posvátnými z věku 19. s označeními, o nichž nemůžeme bez bližšího zkoumání říci, zda nesou na sobě jméno tiskárny, či pouze obchodujícího těmi obrázky.

Tak jsou to obrázky s firmami: Am heil. Berg b. Joh. Aust— Bei Ignaz Pohl in Hohenelbe — Verlag v. Brandl Prag — Prag bei Baudisch — Verlag v. A. Kunz in Grulich — Bei W. Pichler in Hayd.

Existují i obrázky s označením: Prag bei I. F. Marauschek. Bylo to knihkupectví v Praze, Karlova ul. dávno již zašlé.

Zatím co malé obrázky firem dosud jmenovaných těšily se oblibě lidu a hojně bývaly kupovány zvláště o poutích, zasáhla mocně v posvátné obraznictví našeho venkova, snad asi v letech šedesátých pražská firma Lovicah na Uhelném trhu na Starém městě pražském č. 420. Soudím dle toho, že po venkovu našem opět a opět s těmito starými obrazy (vedle Hofmanových) jsem se setkal, rozvěšenými po stěnách příbytků našeho venkova.

Ovšem lid náš dával i malé obrázky pouťové rád za rámeček, anebo nalepil jich vedle sebe i více, třeba devět a zasklil a orámoval je.

* * *

Zajímavou skupinu obrázků 19. století tvoří tak zvané poutní písničky opatřené na líci dřevorytinkou či spíše dřevořezbou.

Obyčejně z poutí domů se donášely a buď v modlitební knize se uchovávaly nebo do »špalíčků« se vázaly. Hojně již se vyskytaly v 18. století.

Skladatel jejich obyčejně nebývá udán — aspoň velmi zřídka se projevil, jako na př. Václav Kregzi, a sotva ještě druhý a třetí.

Někdy bývá i nota udána — ale bývá i prostě poznamenáno: »Má známou notu, má povědomou notu, zpívá se obzvláštní notou.«

Tiskly se a vycházely nejvíce *v Praze* u J. Spurnýho, Jul. Janů, B. Stýbla, u Josefy Diesbachové, Karla Samma, J. Rokosa, u K. Bellmanna, J. Rudla, u Prussy v Karolinu, u Fr. Jeřábka, u Medana (1854), dále *na venku:* v Litomyšli u Bergrové, v Chrudimi u S. Pospíšila, v Jindř. Hradci u Landfrasa, v Chrudimi u Jos. Kossiny, v Příbrami u Petersona, v Písku (z r. 1820), v Slaném tiskem Fr. Jeřábka, nákl. A. Kregzy (1865) v Opavě, ve Znojmě u M. Hofmanna (1851), v Skalici a jinde.

Lidový obrázek.
(Z první polovice 19. věku.)

Rok bývá někdy udán, jindy nikoli, nebo datován bývá slovy: »vytištěna roku toho«.

Vzácně velice označena ta či ona písnička censurou: »S dovolením vrchnosti«.

S hlediska náboženského v písničkách těch nebývá vždy a vše správno. Leč vesměs je zavrhovati nesluší. Jsouť mnohdy projevem lidového náboženského cítění a nejednou tklivostí svou dojemné.

Nás zajímají na písničkách těch dřevoryty obyčejně P. Marie Svatohorské, Klatovské, Cellenské a p., ďále rytinky sv. Jana Nep., sv. Anny a jiné. Mnohdy až příliš, příliš jsou neumělé — jindy snad také neumělé, ale typické a jaksi milounké.

* * *

Vděčným by bylo sledovati náboženské obrázky aspoň v první polovině 19. století, pokud sloužiti měly za illustrace knih, jako na př. dřevoryty v druhdy tak čtené a oblíbené knize o sv. Genovéfě, nebo v rozličných evangeliářích jako v onom z r. 1806 vyšlém u Dekrta v Pardubicích a p. Leč toť zabíhá daleko a snad jindy o tom budeme moci psáti.

Chcemeť ještě po detailnějším náčrtu v několik odstavečků celkově shrnouti pozorování svá o posvátných obrázcích v 19. století u nás reprodukovaných uměním grafickým.

Především shledáváme, že v 19. století víc a více mizí ručně malované obrázky do modliteb vkládané a udržují se dlouho ještě jen jako illustrace v lidových psaných modlicích knížkách — a větší ručně malované na skle obrazy nástěnné ovládají náš venek téměř výhradně as do let padesátých m. století.

Víc a víc počátkem století jmenovaného počíná dominovati mědiryt, později oceloryt, až vítězí.

Po r. 1820 začínají se u nás objevovati také již litografované náboženské obrázky.

Při všech těchto způsobech udržuje se neustále dřevořezba, případně dřevoryt — až v posledních desítiletích m. století hojně se u nás počíná objevovati barvotisk náboženských obrázků a v posledních pětiletích i zinkografie eventuelně trojbarevná.

Mědiryt, oceloryt, dřevoryt ku konci století úplně je vytištěn litografií a zinkografií na poli náboženského obraznictví.

Užíváno bylo přerozmanitých technik reprodukčních při tvorbě obrázků náboženských zejména způsobu: »*aquatinta*«. Takovéto obrázky leptané mají ráz tušovaných obrázků.

I uměním zvaným »*černé umění*« (mezzotinto, skoblenné umění, granulování) tištěny byly u nás obrázky. Na zrnečkované plotně škrabáním totiž z úplné tmy do stkvělého světla se pracovalo. Angličané v tom jsou mistři. Nebo prostě se rylo jen »*studenou jehlou*« (čárkovalo, tečkovalo). Hojně se i *radirovaly* obrázky, jakož i *linkovacího* stroje se upotřebovávalo, též i *gillotage* (způsob podtisku na bankovkách.) Ovšem způsoby ty se všelijak kombinovaly.

Lidový obrázek. (Z první polovice 19. věku.)

Překvapuje, že staré obrázky náboženské z velké části, jak jsme poznali již, po německu bývaly co do firmy označovány. A nemohlo tomu jinak býti.

Jsouť z dob, kdy z plének jazyku českému na veřejnost pracně se bylo probírati a kdy u nás tak mnohé věci vlastně jen nátěrem byly německé.

V století naznačeném byly tištěny obrázky zejména pro poutní místa jako Sv. Hora, Boleslav, Annaberg, Maria Kulm, Maria Schein, Quinau, a j. Někdy bývají tyto obrázky poutní doprovázeny textem věnovacím jako: »I na pouti byl jsem tebou v mysli zabaven — Toho budiž Tobě dárek tento důkazem.« Zvláště oblíbeny bývaly obrázky těchto světců: sv. Anny, sv. Kateřiny, sv. Antonína, sv. Barbory, sv. Rosalie, sv. Josefa, sv. Jana Křtitele, sv. Aloisa, sv. Václava, sv. Teresie, sv. Jana Nep., sv.

Majdaleny, sv. Floriana a j. Zajímavy jsou ceny jejich. Jak již jsem se zmínil, získal jsem vzorník obrázků Morakových. Jeho obrázky bohatě zlatem zářící a ručně kolorované stávaly 1 zl., 1 zl. 10 kr. až 2 zl. za sto (výrobní cena).

Pokud jsem zjistil, malířky za 100 obrázků ručně kolorovaných dostávaly 20 až 40 kr.

Jako staletí předchozí měla rozličné kuriosity v posvátném obraznictví, podobně tomu bylo i u věku 19tém. Tak na př. z věku 18ho jsou zajímavy obrázky, jež druhdy předkládaly se k meditacím, tak zvaní »apostoli« — tuším v družinách řízenými Jesuity. Forma jejich byla tato. Na hoře název n. př.: S. Thadeus apostolus 28. Octobr. Obrázek představoval na rytince *pohřeb*. Pod ním nápis: »Si frequentius de morte tua quam de longitudine vitae cogitares, non dubium quin ferventius te emendares.« Th. Kempis. *Memoria mortis*. (Látka k meditaci.) *Pro agonizantibus* (modliti se!).

Pozoruhodný jest i obrázek, jenž ojediněle se mi dostal do rukou, tento: P. Maria bolestná (Pieta) obklopena zástupem našich patronů českých. Dole rytinka tří králů s písmeny C—M—B a počátek roku 17 . . Snad druhdy učitelé chodíce třemi králi, obrázky ty rokem doplnili a vydávali.

Leč nelíčíme obrázkové zvláštnosti bývalých století, nýbrž často jmenovaného století. A tu shledáváme leccos rázu odlišného od obvyklých obrázků. Tak na př. různé skládací obrázky byly v oblibě. (Viz reprodukci jednoho v loňském roč. »Českého Lidu«!) Opět jindy zastřeny jsou některé Mariánské obrázky ústřižkem floru, kterým tu a tam zastírán bývá Marianský obraz na Velký Pátek. (Na př. v Altöttingu v Bavořích.)

Pozoruhodné jsou některé obrázky m. století, na nichž symbolicky vyznačena celá loretánská litanie.

Líbil se mi i obrázek, v němž byl monogram M. R. A., a to M utvořené ze samých symbolů značících hlavní události ze života P. Marie. *R* ze stromů, k nimž v Písmě sv. P. Maria se přirovnává. *A* ze symbolů, připomínajících invokace z loretánské litanie.

Leč takových věcí je nekonečná řada — a proto pomíjejíce jich, poukazujeme ještě k tomu faktu, že jako naše obrázkové firmy české daleko do světa rozesílávaly své produkty, podobně zase zahraničné firmy v 19. věku rády zásobovaly Čechy svými obrázky. Tak zejména C. Mayer (ocelot.) v Norimberku, Manz v Řezně, Benziger v Einsiedelu, Driendl v Mnichově a j. I jejich věci bývají: »bohemica« (na př. obrázky sv. patronů našich tiskli: Leitmeritzer Diecesenbilder a pod.). Ovšem dosti se k nám v obchod dostalo i cizozemských obrázků náboženských universalních.

Kulturní historii přináleží i zmínka, kterak druhdy — a částečně dosud — kramáři u nás prodávávali náboženské obrázky. Prodávajíce hračky, prstýnky, cukroví, prodávali i posvátné obrázky, jezdíce po poutích. Šenová, 71letá kramářka, vyprávěla mi, že již rodiče její jezdívali s posvátnými obrázky do Skal pod Berounem, do Ročova, do Tuřánek, do Hájku, do Družce (vše

na Slánsku) a o sv. Janu Nep. do Prahy na schody zámecké. »Prubovali« to i jinam, na př. na Strakonicko. Týden napřed všude se jelo, aby místo, prkna se opatřilo. Někdy svízel všelikerá je potkala — přišel vítr a vzal prý jim svaté obrázky do nebíčka. V Praze, kamž k Horovi a pod. se chodilo pěšky pro obrázky, nemohli ani zaplatiti. Však jindy vyzískali až 30 zl. o pouti.

Dosud z Prahy, Příbrami i odjinud se rozjíždívají na rozličné pouti různí prodavači a prodavačky a vedle kramářů prodávají posvátné obrázky.

* * *

A tak končíme populární studii svoji, vyznávajíce, že při práci své úmyslně jsme se neřídili na příklad spisem: Iconographie Gottes und der Heiligen von J. E. Wessely — Leipzig — nýbrž s hlediska zcela jiného o předmětu jsme psali. Tolikéž neučinili jsme ve stati své rozbor s hlediska církevního a uměleckého o obrázcích líčených. Toť by mohlo býti předmětem úvahy nad jiné zajímavé. Výborná kniha: »Ikonografické předpisy . . .« od Dra. G. Pecháčka pěkným by tu byla vodítkem.

Slovem, učinili jsme pokus *registrovati* jen v hlavních rysech, jak u nás v před se bralo reprodukční náboženské obraznictví v XIX. věku. Umírají pamětníci dob starých, obrázky valem zacházejí, jsouce dávány hlavně nebožtíkům do rakví, doporučovalo se tedy zavčas věci té si *všimnouti.*

Kéž by u nás rozkvétalo víc a více naše *domácí* posvátné obraznictví, a dbalo úsilovně požadavků uměleckých a náboženských! Firmy Kotrbova, Koppeova, Horova a Pickova (vesměs křesťanské) na poli tom nechať závodí a námi buďtež v prvé řadě vyhledávány.*)

* * * * * * * * * * * * * * *

Rozhovor na hřbitově.

Má duše řekla: Pouto těla
mne tíží jen a táhne níž,
je rozbiju, bych nést se směla,
kde nesmrtelných duchů říš!

A tělo řeklo: Sudbu moji,
že minu, nenávidíš, vím,
nuž zvlétni, věčná, k světla zdroji —
já prach jsem, v prach se obrátím!

E. Romar.

*) Díky vzdávám za vzácné a s oběťmi spojené úsluhy při práci mé: vdp. J. Říhánkovi, řed. k. a. semináře, pp. D. Horovi, Rudlovi a Koppeovi, majitelům starobylých závodů obrázkářských v Praze, p. t. kn. arcib. knihtiskárně v Praze, jakož i p. t. firmám Landfrasově v J. Hradci a Haaseově v Praze.

V přípravě a zápasech života.

Román. Napsal ALOIS DOSTÁL.

(Dokončení.)

XII.

V pěti následujících letech, kdy se měl opět sjezd abiturientů konati, na faře ve Víchově se stala důležitá změna. Stará paní, bývalá matka studentů, rozloučila se se světem.

Kaubisová mohla býti a také byla spokojena s dětmi a výsledkem své práce. S dcerami a Viktorem psala si do poslední chvíle, Karlovi zavedla hospodářství. Kolik s děkanem trávila večerů při vzájemné rozmluvě, čtení nebo společenské hře, jíž se i kaplan súčastňoval! Neměla-li celý den času k usednutí, po večeři přišla, usedla do lenošky a bavila se. Co tu bylo vzpomínek, plánů, kolik sdílností a radostných chvil!

Ve Víchově staré paní si vážili, náležitou čest jí prokazovali a každý byl rád, na koho promluvila cestou na hřbitov, kam chodívala. Pod lipami neustala děkovati na pozdravy studentů. Chodila mezi měšťanky, zastavovala se u nich, pohovořila si a zase spěchala za svým povoláním.

I do domku nad Bystřinou přicházela. Děkan jej posud opravoval co nejdůkladněji, aby tam jednou mohl tráviti buď sám nebo někdo jiný klidně léta stáří na odpočinku.

Také Lálovi a Lorencovi se líbil, že v něm rádi bydleli, kdykoliv se do Víchova podívali, nečekajíce ani, až nadejde určená doba ku sjezdu. Svazky příbuzenské je poutaly.

I děkan je zval a volal: »Přijeďte se podívat na naši drahou matku, pokud ji máme na živu, neboť vidím, že jí velice sil ubývá a že ji dlouho mezi sebou míti nebudeme.«

A bylo tomu tak. Každý to pozoroval, že se stará paní následujícího sjezdu bývalých strávníků nedočká. Chodila po děkanství, dohlížela, radila, ale byla nějak bez paměti a často musila usednouti, aby si odpočinula. Některý den ani nevystoupila z pokojíku u kuchyně, kde bydlela.

A tu děkan s kaplanem přicházeli povečeřet ke staré paní. Bránila se, odkazovala je na jídelnu, ale nedali. Děkan zde byl častěji za den, matce předčítal, s ní rozmlouval a ochotně podal, čeho potřebovala.

Mluvili o rozličných věcech a matka jednou vzpomněla: »O prázdninách zase bude sjezd?«

»Má tak býti, sjeďme-li se. Brzo už pošlu oběžník po těch pánech.«

»Učiň tak; zase je všechny pohostíme na děkanství. Byla to tehdy pěkná slavnost.«

»Ale měla byste zase mnoho starostí a práce,« namítal děkan, který také chtěl soudruhy o sjezdě pohostiti.

Však mám hodnou společnici a pomocnici. Kam bych se nyní bez ní děla! Bůh sám chtěl, aby zůstala svobodnou a tak nám byla nápomocna a hodnou přítelkyní —«

Děkan jenom přikývnul hlavou. Kde by se toho před třiceti roky nadál, že bude purkmistrova Štěpánka jeho hospodyní

a Kaubisové pravou rukou! Pravda, mluvil s ní někdy, sestry jeho se s ní družily, ale Štěpánka se zdála nad rodinu Kaubisovu povýšena. Vždyť byla dcerou zámožného purkmistra, který měl dům, pole, vážnost, moc, stavěl gymnasijní budovu a mnoho let řídil osudy rodného města.

Jenom Blažejovi studenti dělali ovace mimo sbor profesorský.

A Štěpánka byla »nedobytnou hradbou«, která se bavila, ale nikomu se nenaklonila, aby mu srdce svoje věnovala. Do nejlepších zábav chodila, vedle otce se skvěla a jenom červ nemoci hlodal tělo její. Ale rozumnou životosprávou, šetřením se, zdržováním se výstředností a posléze i odepřením si sňatku zastavila nemoc, ozdravěla a teď mimo nebezpečí byla. Po úmrtí rodičů, odchodu bratří, přilnula k staré paní a mezery života vyplňovala dobrými skutky, stavši se po Kaubisové matkou studentů a příznivkyní chudých. A tou známostí se dostala i na děkanství, kde bylo její pomoci třeba.

Štěpánka vařila při sjezdu známých pánů, ale potom neustala býti k ruce staré paní. Chodila sem denně, ať se strojilo nebo jenom jednoduchý se vedl stůl. Zalíbilo se jí v této domácnosti, kde měla přiměřené zaměstnání, společnost, i kde se jí dostávalo patřičné pocty. Ráda vařila, o hospodářství se starala, staré paní byla milou společnicí, s děkanem rozmlouvala o svých plánech a snahách a také súčastnila se her, jež zde byly v oblibě.

Stará paní se nemohla bez ní ani obejíti, tak jí zvykla a si zamilovala. Kdyby se opozdila nebo den scházela, už se po ní ohlížela a doptávala.

Štěpánka posud chodila do svého bytu. O mzdě ani nechtěla slyšeti. A vpravovala se do všeho, že dovedla děkanovi vyhověti jako jeho matka.

Na otázku, co má vařiti, odpovídal Kaubis: »Zeptejte se velebného pána, já se u něho přiživím. Víte, že jím všechno.«

Ale bylo přece to, co jídal nejraději.

Stará paní posléze ulehla docela a Štěpánka si k ní chodila pro rozkazy.

»Však sama víte všechno nejlépe, zařiďte to, jak uznáte.«

Později uvažovala o tom, jak zde bude hospodářství vedeno, až usne na věky. Předvídala brzkou smrt, tušila konec svého života.

Štěpánka naslouchala, dlouho nedávala odpovědi, až přece se ozvala.

»Kdyby byli páni se mnou spokojeni, vedla bych jim domácnost, jak umím a zmohu.«

Stará paní div nevyskočila radostí. Zrak jí zazářil, ruce se vztáhly po přítelkyni a uvadlou tvář přeletěl ruměnec.

»Vy, slečno, že byste chtěla?«

»Mileráda posloužím. Aspoň budu mezi lidmi, kteří mne návidí!«

»Vás miluje každý v městě a vůbec kdo vás zná.«

Štěpánka se bránila té pochvale.

Kaubisová okřála vědouc, jakou bude míti nástupkyni. Sen její se vyplnil. Byla přesvědčena, že bude syn dobře obsloužen. Štěpánka má smysl pro tichou domácnost, léta mládí jí dávno minula, bude spokojena.

Matka při nejbližší příležitosti sdělila Karlovi, co slyšela od Štěpánky.

»Kdybych věděl, že by se chtěla provdati nebo jinak by se zaopatřila, nepřijal bych od ní té oběti. Než ani nyní nebudu jí zbraňovati. Chce-li zde zůstati, rád ji přijmu, ale může kdykoliv odejíti.«

»Ta dobrá duše zůstane,« ujišťovala matka.

»Má svůj majetek, může spokojeně žíti z kapitálu.«

»Ale schází jí zaměstnání, touží po lidské společnosti —«

Nikdo se ve Víchově nedivil, že se Blažejova Štěpánka stěhovala na děkanství. Zvykli vídati ji sem den co den docházeti, matku děkanovu doprovázeti, s ní se baviti. Už dávno byli přesvědčeni, že se neprovdá, toto zabavení duše i síly její považovali za zcela příhodné.

Štěpánka pronajala i ty dva pokoje, jež posud obývala a ubytovala se na děkanství hned vedle kuchyně. Měla okna do zahrady a vždycky se jí tady líbilo. Zde mohla slyšeti, kdyby stará paní volala, odtud hned odběhla do kuchyně, aby dohlížela.

Na děkanství nic se nezměnilo, jenom se čekala proměna u staré paní, která víc a více churavěla a se tratila. Už ji kaplan zaopatřil, jak sama žádala, děkan se s ní modlíval, kdykoliv si přála. —

»Jak se všechno mění,« říkala, »před lety učila jsem tebe modliti se, teď mně sám předříkáváš.«

Trochu veselosti vnášel sem mladý kaplan, který vždycky věděl nějakou novou novinu pro starou paní. Vyhledával, ano vymýšlel si takové zprávy, aby vyloudil úsměv na tváři nemocné.

Dojely dítky, pobyla zde i Otilie, která vážila dalekou cestu z Ruska k vůli matce. Oliva jí posluhovala celý týden, vystřídala se Viktorova manželka, ale všechny opět musily jeti domů ke svým rodinám.

Zůstala Štěpánka, která nejvíce starou paní ošetřovala, jí se cele věnovala. Každý to viděl, děkan vděčně vždycky pohlédl na Štěpánku, kdykoliv ji u matky zastihnul.

Nemoc se vlekla dlouho, ale všichni byli rádi, že aspoň mají posud starou paní při sobě. Těšili se s ní, shromažďovali se u ní a Štěpánka nic nepodnikala důležitějšího, aby se nezeptala o radu.

Už s ní i o sjezdu mluvila a obě se těšily na soudruhy děkanovy, jak bude opět na děkanství veselo, jak zazní veselá píseň, jak se zaradují.

Ale stará paní nedočkala se toho, zesnula, když se toho nejméně nadáli, umřela tiše, bez zápasu smrtelného, bez bolesti, jako žena spravedlivá, Bohu a dobru oddaná.

Jako před časem mydlář Rákosník, tak i Marie Kaubisová měla slavný pohřeb, jaký město pamatovalo. I studenti se do-

stavili, že právě měli volno. Nikdo jich k tomu nepobádal, ale přišli sami. Tradice mezi nimi kolovala, jak Kaubisová byla přítelkyní jejich.

Mrtvé tělo bylo odneseno do rodného domku na předměstí a uloženo právě v tom pokoji, kde studenti obývali a mnohá památka po nich zůstala. Odtud veden průvod do děkanského kostela a dále na hřbitov.

Na pohřeb přijel Lála, Lorenc a Masák, který působil nejblíže a mohl se dostaviti.

Kněží přišli z celého okolí, neboť děkanovu matku dobře znali, a ta mnohému z nich udělala dobrodiní. Aspoň poradila a potěšila.

Imposantní byl průvod, z měšťanů nescházel snad nikdo.

Při tom oživily se vzpomínky na minulost, na ty doby, kdy nebožka stravovala studenty, kdy se kolem ní jako kolem matky shromažďovali, ji poslouchali a milovali.

Ten domek nad Bystřinou byl hned každému milý. Jak se dívali oknem na skloněné hlavy nad knihami, jak Kaubisová mezi chovance své chodila, spory rozsuzovala, ke studiím napomínala, jak se doptávala na ně u profesorů a rodičům podávala zprávy.

Než i později mnohdy byla prostřednicí, dary sbírala, zábavy pořádala a velice byla potěšena, mohla-li co největší částku peněžitou od dámského odboru věnovati na chudé studenty.

Teď ji doprovázeli k poslednímu odpočinku a rozmlouvali o tom všem ku chvále děkanovy matky. A místní katecheta zahrnul zásluhy její v krátkou řeč, kterou promluvil u otevřeného hrobu.

Nikdo nezazlil hudebníkům, že po církevních obřadech zahráli též »Kde domov můj —« Vždyť byla Kaubisová též vlastenkou!

Velitel hasičů provolal pamatce její slávu, a studenti hlučně pozdrav ten opětovali.

»Sláva matce studentů!«

Místo děkana, který byl velice pohnut a hořké proléval slzy, poděkoval jeho kaplan.

Sotva stačila cesta pod lipami, jak mnoho lidí se tudy hrnulo k městu. Spolkům hrála hudba, přátelé se brali poslední. Ani se nemohli rozloučiti s hrobem zesnulé matky.

Štěpánka doprovodila starou paní jenom do chrámu, potom se vrátila na děkanství, aby učinila přípravy k pohostění cizích hostů. Hned se do všeho vpravila a v poledne byl jednoduchý, ale postačitelný oběd na stole. Jenom asi dvakráte ukápla bohatá slza na žhavou plotnu. Každé udeření na veliký zvon mocně dojalo Štěpánku. Jak by nevzpomínala na dobrou tu ženu!

Po pohřbu se opět rozjížděli. Nikdo se neptal na dědictví, vždyť zemřelá ničeho neměla. Ten domek se zahrádkou dávno náležel Karlovi, který v něm uložil mnoho peněz, ale neosoboval si jediné právo na něj, ponechávaje rodný ten krov pro všechny, aby měli útulek, až zavítají sem a mohli se v něm ubytovati, kdyby se jim na děkanství nelíbilo nebo kdyby ho už nebylo na živu.

Šaty po nebožce Štěpánka rozdala chudým, a děkan nejbližší neděli rozdělil mezi ně to, co nepřijali účastníci pohřbu, chtějíce děkanovi posloužiti zdarma.

»Jak bude se sjezdem?« ptala se po nějakém čase Štěpánka děkana, aby konala přípravy.

»Nevím, nevím,« krčil tento rameny, »nějak se to hatí. Už jsem dostal druhou odpověď ne-li zápornou, tedy aspoň vyhýbavou.«

»To by bylo škoda! Už nebožka paní matka se na tu schůzi těšila,« pronesla Štěpánka.

»Ano, nebožka matka!« přisvědčil děkan.

Oba se zamlčeli, vzpomínajíce na tu, kterou tolik milovali!

»A proč nepřijedou? Co těm pánům vadí?«

»Vždycky se to nevydaří. Mají podstatné příčiny. Křepela sotva prý dostane dovolenou, kontrolor moc churaví, a Horčákovi stůně manželka. K smrti to nebude, ale nechce ji opustiti v tak vážné chvíli. Kdyby ještě jeden odřekl, napíši ostatním, aby také nejezdili. Sotva polovina by se nás sešla. Na katechetu nelze také spoléhati, pojede do Říma —«

»Potom ovšem by to byl sjezd velice kusý,« poznamenala Štěpánka.

»Tím spíše podaří se čtvrtý, po čtyřiceti letech, budeme-li živi a zdrávi.«

»Za deset roků? Kde do té doby budeme?«

Děkan pokrčil ramenem. »To jest na vůli Boží! Také to uteče. Od padesáti jakoby člověk pospíchal s kopce.«

Čekali, co odpoví Kopek, Masák, Lála a jiní. Štěpánka neopomenula se občas děkana zeptati. Vždyť by musila konati přípravy na hostinu. Nezahodila by se, aby páni neřekli, teď že má děkan skoupotu hospodyni. Bylo by všechno stejné jako za staré paní. Štěpánka by mohla i přidati ze svého. Brala činži, měla peníze a mohla půjčiti nebo darovati.

Než děkan nic od hospodyně nepřijímal. »Jenom si všechno uložte,« říkal, »abyste měla, až zde nebudete hospodařiti. Tuším, že vám bohatství nezanechám.«

Štěpánka zbytečně neutrácela, ale také mnoho nenašetřila. Doufala, že jí postačí do smrti to, co už má a že jest zaopatřena. Proto věnovala hojně na účely, které pěstovala, zdědivši tu vlastnost po staré paní. Nadále sbírala podpory na chudinu a studenty. »Vlasty« byla předsedkyní a celého spolku jako duší. Ve spolku byly mladší síly, jež Štěpánka řídila. Sama dala podnět k tomu, co jiné prováděly. Zábava střídala se s poučováním.

Štěpánka proto nic nezameškala ve své domácnosti, a kdyby někdy nebyla nalezena doma, děkan jenom kývnul hlavou. Věděl, kde hospodyně prodlévá a co podniká. Sám jí radil, pokyny dával ze své bohaté zkušenosti, aby úlohu svoji co nejlépe provedla. Viděl, že následuje matku jeho, a činnost ona byla mu dvojnásobně milou.

»Ani rada Kopek nepřijede,« oznamoval jednoho dne děkan v jídelně. »Máme po sjezdu.«

Štěpánka smutně přisvědčila. »Dle všeho se to pohatilo.«

»Dopíši ostatním, na čem jsme, aby sem marně neváželi cestu. V den, kdy jsme se měli sejíti, odsloužím za zemřelé mši svatou a také si sám někam vyjedu.«

»Jenom aby aspoň pan doktor Lála s rodinou přijel na letní byt.«

»Ti snad přibudou, ale Lorenc se nedostaví. Potrvá na Rusku ještě rok a potom se přestěhuje na dobro do Prahy.

»A proč ne do Víchova?«

Děkan se usmál. »Venkovské město by mu nedostačilo, takovému světoběžníku. To jest pro nás, pro lidi, jimž klid a pokoj nade všechno.«

»Rozdílná jest u rozmanitých lidí spokojenost,« poznamenala Štěpánka.

Třetí sjezd abiturientů se nekonal. Nikdo nepřijel a pouze děkan sloužil za zesnulé zádušní mši. Pamatoval při ní také na profesora Sadila, jehož úmrtí přinesly veřejné listy. Tyto poznamenaly, že se profesorovi nedostalo vyznamenání pro jeho příliš vlastenecké smýšlení a že mnohdy narazil u vyšších pánů. Ale láska žáků doprovázela ho na onen svět.

Také děkan odejel poprvé po delší době, aby se osvěžil. Navštívil onen kraj, kde prý je nebe modřejší, kde jsou lidé ohnivější a příroda bujnější. Jezdil drahou i po lodích, patřil na krásná města, háje palem, trhal poměranče rukou, viděl umělecké výtvory, ale vzpomínal při tom na svoji vlast, na milý domov, na onen tichý domek nad Bystřinou a pokoj ve staré budově hned vedle kostela. Div si nezazpíval:

»Kde vlast je má!
Znáš ten věnec z hor a lesů,
plný krásy, plný plesů,
plný rolí, hájů, luk,
a ty zdobí toků zvuk?
Tam v tom věnci čarokrásném —
v onom ráji vlast je má!«

A navrátil se Kaubis osvěžen a posílen na duši i na těle, přijel, aby pokračoval ve svých pracech a zápasech. Milý byl mu opět domov, milé rodné město, milá duchovní správa mezi českým lidem.

Proč se sjezd nekonal, zaznamenal do matriky abiturientů, kterou opět vedl ne však v kanceláři s ostatními úředními knihami, ale ve svém pokoji, a kterou uschovával do soukromých listin, aby oko nezasvěcené nenahlíželo do ní. Patřila jako do rodinných zápisek, které kdo vede pro sebe a pro nejbližší příbuzné, pro nejvěrnější přátely.

XIII.

Karel Kaubis odjížděl do Marianských lázní. Nemínil se léčiti, ani toho nepotřeboval, ale bral se za soudruhy, aby si tam odbyli čtvrtý sjezd po čtyřiceti letech.

Děkan se namáhal dostati kolegy do Víchova, ale nedařilo se mu. Oběžník byl plný stesků a výmluv. Dovolená krátká, choroba se valí, lékař důtklivě radil lázně, má-li se život prodloužiti.

Ten pak náleží celé rodině, nezaopatřeným dětem, nutno tedy poslechnouti.

Tak psal druh za druhem. Rádi by se podívali do Víchova, užili pohostinství děkanova, vespolek se pobavili, ale povinnost jinak káže. Hlásí se stáří, tělesných sil ubývá a přece by neradi šli na onen svět za Kubiasem, který v posledním desetiletí zemřel. Vdova s dětmi navrátila se do Smiradic k bratrovi, který na statku hospodařil. Přijal k sobě sestru dosti vlídně. Kdyby nevládla jměním, jež měla jako věno, bylo by jí dosti krušně, neboť po lékaři nebylo pro ni žádné pense, a také hotových peněz nezbylo. Vdova věnovala se dětem, aby dělaly otci čest, sama se uskrovňovala, jak byla z domova naučena.

Děkan sám soudruha pochovával. Dotrpěl na venkově žaludeční nemocí. Při operacích nalokal se mnoho otravných plynů, ty zhoubně působily na zdraví jeho.

»Tak odcházíme, tak ustupujeme jiným,« pokyvoval hlavou děkan a po navrátu z pohřbu udělal poslední vůli. Už se k tomu chystal, smrt Kubiasova uspíšila sepsání toho pořízení. Byl brzy hotov. Dávno měl v hlavě, co a jak učiní. Proto se nedivil kolegům, že hledají zdraví v lázních, že chtějí prodloužiti svůj život. Psal jim jak obyčejně, připamatoval sjezd, zval je, ale dopadlo to špatně.

Jenom Lála chtěl přijeti k vůli švakrovi a Lorenc ujišťoval, že pošle ženu, bude-li v cizině koncertovati. Masák byl jistý, neboť část prázdnin trávíval ve Víchově. Ostatní však neslibovali. Jejich cílem byly lázně.

»Tak se sejdeme tam,« rozhodoval se děkan. Nemůžete-li přijeti sem do Víchova, pustím se za vámi do lázní a ty tři vezmu s sebou.«

A hned počal vyjednávati v tom směru. Návrh se všeobecně líbil. Rychle dána odpověď, že všichni přijímají a se těší na shledání. Kopek se léčil v Karlových Varech, ale na ten den navštíví sousední lázně.

»Snad mám v sobě také nějakou nemoc,« psal žertem a do opravdy, »co zasluhuje, aby bylo léčeno v Lázních Mariánských. Dostavím se jistě.«

Křepela už najímal pro soudruhy byty a vyhledával hotel, kde by se mohli sejíti a vespolek se pobaviti.

Ve Víchově si ani nepovšimli, že zde bude o jeden sjezd abiturientů méně, jenom ty rodiny, jež mohly míti hosta, truchlily, ale nejvíce se hněvala a rmoutila Štěpánka.

Posud hospodařila na děkanství, vedla Kaubisovi domácnost, a že všechno konala správně a spravedlivě, toho důkazem byla nechuť kaplanů stěhovat se z města.

Víchov měl sám patronát, jediné beneficium, malá se otevírala kaplanům zde vyhlídka do budoucnosti, na cestě samostatnosti, ale kaplani přece tady vytrvali několik roků. Děkan sám předkládal jim, že se zde nedočkají fary, říkaje žertem, že má dobrý kořen a nemíní ještě odstoupiti. Ale kaplan neodešel přece. Nechtělo se mu opustiti vzornou domácnost. Čekal, až se uprázdnilo takové osamocené beneficium, jakým byl Víchov. Dvěma se

podařilo, že je obdrželi, když se děkan přimlouval a ve známost u představených vešlo, proč si tolik neprakticky počínali a lepšího patronátu nehleděli.

»A kaplani Štěpánce dávali nejlepší vysvědčení, hlásili se k ní, dopisovali jí a jeden prohodil:

»Kdybych nechtěl pana děkana připraviti o řádnou hospodyni, hned bych vás prosil, abyste šla se mnou a zařídila mně aspoň takovouto domácnost.«

Štěpánka nemile přijala zprávu, že opět se nebude odbývati ve Víchově sjezd abiturientů: Toť jakoby se to hatilo k vůli mně, že já zde hospodyní. Za staré paní se to tolik pěkně vydařilo.«

»Ale pomyslete, že by teď účastníků bylo ještě více, soudruhům přibylo dětí, některý se stal už i dědečkem,« usmál se děkan.

»Ráda bych všechny obsloužila. Jsou to vaši soudruzi a za mláda také jsem byla s nimi známa. Zase jednou by bylo na děkanství veselo.

»Už se stalo, jinak to nejde. Chceme-li se sejíti, musím jeti za nimi.«

»Vám taková vyjížďka bude také k prospěchu.« Děkan se usmál. »Ani nevím, co bych na sobě léčil. Náš horský vzduch dobře mně slouží. Ale podívám se po všech těch lázních na západě, které mají jenom tu vadu, že nejsou v našich rukou. Snad tam nějakou nemoc poznám a z ní se vyléčím.«

Kaubis sáhl na kapsu.

»Ta choroba se dostaví jistě za nějaký čas, proto opět nabízím svoje úspory. To není jako ve Víchově, kde se může žíti za pětku celý týden. Pan doktor Lála posledně vypravoval, co v lázních co rok utratí.

»Ten to může dělati, jemu nejvíce z nás štěstí přeje. Já se uskrovním,« řekl děkan.

»A bylo by to třeba, abyste se krčil?« durdila se Štěpánka, která marně nabízela pomoc. »Ani by se to na děkana z okresního města neslušelo.«

»Vždyť nebudu soudruhy vydržovati jako zde!«

»Nic naplat, bez slušné zásoby peněz nepojedete. Zalíbí se se vám tam a pozdržíte se.«

Štěpánka přesvědčila děkana, že si vzal a vypůjčil od ní více peněz, než zamýšlel. Byla to první částka, kterou mu poskytla.

»Pěkně to hospodařím,« řekl, »když ke stáru dělám dluhy.«

Nepověděl, že už koupil státní obligace na ty účely, jež mínil po smrti nadacemi obdařiti, že velmi mnoho rozdal, na svůj náklad za městem kříž postavil, studenty podporoval a denně několika obědy dával.

»Letošní slibná úroda všechno vynahradí,« usmívala se Štěpánka. »Zatím co budete v lázních, dá Bůh, že ji dostaneme šťastně pod střechu.«

»To tak, já užívati, a vy se budete namáhati.« Však tam dlouho nevydržím. A tady vařte velebnému pánu, co rád jídá, aby nežaloval.«

Takové připomínky nebylo třeba.

Rád byl děkan Kaubis, když už seděl ve vlaku. Kde koho potkal, každý se tázal, co mu schází. Městem se rozneslo, že jede do lázní a k tomu třeba choroby.

»Máme tam sjezd po čtyřiceti letech,« odpovídal na všechny strany, odkud zněly dotazy.

»A proč ne zde, ve Víchově, kde jste přece studovali?«

Kdyby byl to děkan všem vysvětloval, dávno by zmeškal vlak. Sedě ve voze pod svým kufříkem, uvažoval o této cestě, soudruzích a o běhu života. Času měl dosti k úvahám. Společnost nebyla k rozmlouvání. Knihu abiturientů nevezl do lázní, ale život každého soudruha měl před sebou. Posud se o ně staral, na jejich činnost se dotazoval, zprávy o nich vyhledával. Měl radost, že se znamenitě drží, že ve svých oborech vynikají, bývalé oktávě čest dělají.

Také ve svých domácnostech jsou spokojeni, nyní mají starosti o své děti. Proto se nedivil, že peněžitých darů do Víchova neposílají. V tom oboru učinili, co mohli, dříve, pokud jim nebylo třeba počítati s každým desetníkem.

O čem budou teď vypravovati? Jsou to otcové rodin, jim nejvíce na srdci leží děti. Ty nejvíce každého z nich zajímají, kolem nich všechno se bude točiti. Kdybyby se sešli ve Víchově, přivedli by je s sebou, sem nemohou pro drahotu bytu a výživy.

Budou opět mezi sebou.

A nyní děkan v myšlenkách probíral druha za druhem, připomínaje si, jak ten a onen vypadal před lety jako student, jaké měl záliby a ideály, jak asi zůstal těmto věren nebo se od nich odtáhl.

Už by byl měl rád společnost, příliš se zabavoval minulostí. Kolem něho počínaly hovory německé. Zřízenci dráhy se nezměnili, ale zde nejinak hovořili než německy.

Kaubis vyhlédl oknem na každém nádraží a tu se mu pojednou zdá, že toho pána v dlouhém svrchníku s plnovousem ve tváři, bílým čelem má znáti. Upřeně se podíval, a už skleněná tabule byla spuštěna.

»Horčáku!« zavolal vesele, poznav soudruha.

Soudní rada pohleděl na vůz a vesele odpovídal: »To jsi ty, Kaubis? Máš tam místo?«

»Třeba pro pět cestujících.«

Za chvíli usedal Horčák vedle děkana, neopomenuv si podložiti plaid a ostře prohlédnuv si celé okolí.

»Tak co? Jak se vede? Zdráv?« ptal se Kaubis.

Soudce mávnul rukou. »Jdu do pense a co nejdříve půjdu za Kubiasem. Neslouží mně zdraví v kanceláři. V přírodě se mně o mnoho lehčeji dýchá, ale v kanceláři na mne všechno padá. Rozedma plic«.

Děkan utěšoval soudruha, chválil jeho zevní podobu a radil k odpočinku.

»Tak bys u nás nebyl za půl hodiny na hradě Libštátě?« vzpomněl si po chvíli.

»Ani za půl roku,« odpovídal soudce.

Povídali si, rozpomínali se a při zábavě mile jim cesta ubíhala. Horčák mluvil o své rodině, která mu působí mnoho starostí ale i radostí.

»Budeme-li všichni, pokud jsme na živu?«

»Slíbili mně. Kopek sem přijede z Karlových Varů. Má cosi se žaludkem.«

»Křepela příliš tloustne; až nepřirozeně. Proto se léčí zde.«

»Teď je naším ubytovatelem, ale předpovídá, že budeme nuceni hluboko sáhnouti do tobolky.«

»To se dá čekati.«

Přijeli do lázní a na nádraží jim vpadnul do očí obtylný pán. Sotva se valil.

»Tohle že je náš soudruh Pavel Křepela?« divil se děkan. »Býval jako nudle.«

»Ano, to jest on, přišel nám naproti. Zdravou barvu nemá.«

Za chvíli se všichni tři vítali a objímali.

»Zase jednou se vidíme,« radostně pronášel Kaubis.

»To je naposledy,« poznamenal Křepela.

»Vždyť jsme si umluvili ještě jeden sjezd? Po pět a čtyřiceti letech.«

Křepela a Horčák se usmáli. »K tomu nedojde.«

»Ten bude jistě ve Víchově, jak se patřilo i nyní.«

Páni usedli do vozu a jeli do města. Křepela už cestou vysvětloval. V lázních je čtrnáct dnů a zná všechny poměry.

»Denně se scházíme s Masárem, katechetou a jinými, abychom se českým hovorem pobavili. Nesmíme se dát odstrčiti a vytlačiti z půdy, která je stejně naším dědictvím jako Čáslav nebo Tábor. Platíme jako každý jiný. U pramene hodně hlasitě česky na sebe voláme.«

»A nevadí ti to jako státnímu úředníku?« zeptal se děkan ne bez narážky.

»Co mám, nikdo mně nevezme a výše se nedostanu. Na prstech si mohu pensi spočítati.«

»Podobně i já,« připojoval se soudce. »Dříve pravda — musil jsem se někdy zapříti, ač toho nebylo celkem mnoho, ale teď aspoň ve výslužbě nabudu opět samostatnosti smýšlení.«

Jeli překrásnými domy, vystoupili z vozu na cestu, žlutým pískem posypanou pod alejemi zelených stromů po obou stranách.

V pozadí zvedal se les na mírných návrších a stráních, které chránily údolí před ostrými větry. Z lesin vynikaly krásné villy. Ulice, promenády, parky naplněny byly lidem, o němž se mohlo říci, že jest dobře živeno a které mělo zanechati, co přebralo. Ale i jinak nemocní se tu pohybovali a nescházelo ani těch, kteří sem přišli utrácet.

Kaubis zvědavě se hned na všechny strany ohlížel, jednotlivce pozoroval a na to a ono se dotazoval.

Křepela už věděl, kteří si tu králové dali dostaveníčko, která kněžna sem přivedla dcery, kteří jsou tu cizozemci.

»Společný oběd bude v Marienbades Mühle,« ohlašoval Křepela. »Dobře se tam jí, znamenité plzeňské, slušná obsluha.«

Děkan zatahal přítele za kabát. »Zde by si se měl vlastně postiti «

»Jím, co mně lékař předpisuje, ale jednu plzeňskou si na večer přidám,« odvětil Křepela.

Za chvíli nalezli Masáka na lavičce u skupiny květin. Četl noviny.

»Náš pan profesor věčně čilý,« poznamenal Křepela. »Kde jsi byl včera?«

»Na Daruberku,« odpovídal Masák, všem ruku podav a noviny pečlivě složiv.

»Potom jsem tě měl hledati! Musíme se zdržeti aspoň na výletech při sobě. Takto by se nám život i při tom lesku, při těch hudbách a pěkných promenádách zhnusil.«

»A na ty promenády před byty víchovských slečinek nepamatuješ?«

Křepela se zasmál. »Tomu bude brzo půl lidského věku!«

»Prozatím čtyřicet roků,« opravoval děkan.

»Pravda, od maturity, ale já přece promenoval těm krasotinkám o mnoho dříve,« smál se Křepela.

»A jak se vede té, která ti ze všech zbyla? Milostpaní zdravá?«

»Jak já tloustnu, ona hubne, ale také pokračuje v procentech zdraví nade mne. Děkuji za optání. Bude potěšena, až jí sdělím, kdo se o ni zajímal.«

»Že Kopkovi Ela zemřela, víte. Přede dvěma měsíci měla v Praze pohřeb. Musíme mu vysloviti soustrast.«

Tak si vypravovali, vědomosti o sobě doplňovali a také na minulost vzpomněli. Právem tušil děkan, že se řeč otáčeti bude kolem dětí, mnoho o nich slyšel. Sodruzi už měli děti většinou dospělé, dcery vdávali, synům zakládali samostatné živobytí, mluvili o věnech a výbavách, pensionátech a partiích, studiích svých synů a jiných domácích poměrech.

Každá zpráva zajímala děkana, který se posud interesoval o bývalé kolegy a jejich rodiny. Mnozí z těch byli jeho rodáky nebo rodačky měli za ženy, do Víchova dojížděli nebo aspoň písemné s Víchovem měli spojení.

Odpoledne přijel také Kopek z Karlových Varů a večerním vlakem se dostavil Lorenc. Zastavil se zde na den na umělecké cestě, kterou, jak se vyslovil, posledně podnikal. Jiní virtusové vyjížděli, nová jména se objevovala. Starší jim musili uhýbati.

A tak všichni mluvili o odpočinku, všichni chtěli opustiti posavadní dráhu a odejíti v ústraní.

»Znamenitý jsi měl nápad, Karle,« pochvaloval Křepela, »že jsi lázně vyvolil za místo sjezdu pro mrzáky, jací jsme my. Věru, jinak bys nás nedostal dohromady.«

»Jsme všichni až na ty mrtvé,« odpovídal Horčák. »Ty k nám snad zalétají duchem.«

»I zde chceme na ně pamatovati,« řekl Kaubis.

»Rád bych za ně měl ve zdejším kostele mši svatou.«

»To by bylo pěkné, všichni se dostavíme, ale česky se za ty naše zesnulé národovce nepomodlíš. Zde to nejde.«

»Uvidíme, co se dá dělati. Nějaké třenice vyvolati nechci. Když to nepůjde jinak, pomodlíme se latinsky nebo každý v duchu.«

Páni vykonali procházku městem, zastavili se pod kopulí u Křížového pramene, zde právě sluhové čistili roury. Teprve z Karolinina pramene cizinci dostali po koflíku vody, aby mohli okusiti.

»Zde se léčivá voda pravidelně pije ráno, proto se z mnohých pramenů ani mezi dnem nevydává,« oznamoval Křepela.

Zatím co se páni usadili ve stromořadí, Kaubis odešel na faru, aby požádal za dovolení v kostele Nanebevzetí Panny Marie celebrovati zádušní bohoslužbu. Listiny měl při sobě, ale na ty nebyl tázán, větší obtíž dělala žádost, aby se směl na konec pomodliti česky.

»O mne nejde,« pravil duchovní, »milerád bych povolil, ale jenom aby z toho nevynikla nějaká polemika národnostní, jíž nechci přenášeti na půdu církevní.«

Ani Kaubis příliš neusiloval.

»Uděláme to tak, že po tu vaši pobožnost zůstane kostel uzavřen. Sám vám posloužím místo kostelníka a ministranta.«

»Veliká laskavost od vás.«

»Dovedu pochopiti, že se nemíníte za vlastence české modliti německy,« řekl místní farář.

Byla určena hodina, kdy nejméně lidí přicházelo do chrámu, který jinak celý den zůstával otevřen a dosti četně byl navštěvován, neboť mnozí přítomní potřebovali nejenom vyléčení těla, ale i duše.

Soudruzi byli s tím vyjednáním celkem spokojeni. Jenom Lála by byl rád i v kostele veřejně jako Čech vystoupil.

Večer minul jim při zábavě u společného stolu. Tu si přidal Křepela dvě plzeňské. Staří páni se rozjařili a mnozí přítomní Češi se přidali k nim. Také bratr Polák se připojil.

Tato slovanská společnost si počínala směle a vesele, že se po ní od ostatních stolů onlíželi a hôtelier tonul v nesnázích, aby nepropukla nějaká hádka mezi Čechy a Němci. Sklepník oznamoval těm, kteří by byli nakloněni k odporu, že se to sjeli abiturienti po čtyřiceti letech, že to jsou vysocí státní úředníci, umělci a jiní hodnostáři.

Veselý kroužek se zdržel, když už skuteční i nepravi pacienti odešli na lože.

»Tys' také Čech,« volal Křepela na nejmladšího sklepníka, který měl nejdelší ručník na ruce a nejkratší nohy.

»Já?« odpověděl česky pikolo.

Všichni se dali do hlučného smíchu a hoch se ustrašeně ohlížel kolem sebe.

»Vždyť jsem mu to poznal na tváři,« dotvrzoval Křepela. »A to jest všudy. Mnoho nás, ale nedovedeme se uplatniti, tajíme se, stydíme se.«

»Takovým podřízeným nelze se diviti,« namítal Horčák.

»Vždyť nejsme pouze sklepníky, ale úředníky, domácími pány, průmyslníky, statkáři a tak svojí bojácností hřešíme, svojí

němčinou rozmnožujeme příslušníky druhé národnosti, svojí ústupností podněcujeme smělost.«

»Rozejděme se,« navrhoval Kopek, »noc valně pokročila; ať také poněkud zachováme lázeňský řád!«

Uposlechli a odcházeli na lože. Děkan šel s Lálou a Lorencem. Tento byl v Marianských lázních jako doma, neboť tady několikráte koncertoval.

Teď si popovídali ještě o domácích poměrech, ale musili mluviti skoro šeptem, neboť úřední hodina minula a potom nikdo nemá vyrušovati těch, kteří se sem opravdu vydali za léčením chorého organismu.

Děkana těšilo, že obě sestry jeho jsou zdravé, že se i synovcům a neteřím dobře vede, také o sobě to a ono pověděl, ale že by měl u sebe vypůjčené peníze na tento výlet, se nesvěřil. Byl přesvědčen, že by ho Lála okamžitě založil a třeba telegraficky o peníze pro švakra požádal.

Ráno súčastnili se dlouhého průvodu u vřídla s koflíky v rukou až na děkana, který už odešel do chrámu.

»Ta vaše voda je přece lepší, než v Karlových Varech,« poznamenal Kopek, když byl i zdejší okusil.

»Na horší nemoc trpčí lék,« usmál se Křepela. Češi šli za sebou, bavili se a Horčák navrhoval, že by se měla zpívati tou procházkou pod jonickým sloupením píseň: »V pochod, bratři a sestřičky.«

Když každý vypil svoji ustanovenou porci, brali se ke kostelu.

Lázeňští hosté se zatím rozcházeli, aby se nasnídali a přijatá dávka léčivé vody měla účinek.

Dobře předvídal farář, v tu dobu chrám byl zcela prázdný. Dostavil se, ale byl poslán domů, neboť se Lála posud pamatoval na ministranci, když katechetovi na gymnasiu přisluhoval. Za to byl nejčastěji vyvoláván a měl z náboženství výbornou známku.

Když děkan zavíral dvéře, prohodil Křepela: »Toť jakoby na český národ byl uvalen interdikt.«

»Nelze jinak, nesmíme faráře za dobrotu přivésti do nesnází.«

Mše počala, před epištolou srazili se páni k sobě a už zazněla česká píseň:

»Lehké odpočinutí
věrným duším, Pane,
pro tvé milosrdenství
ať se všechněm stane.«

I děkan pohnul sebou u oltáře, zaslechnuv milé zvuky písně, kterou zpívali studenti, kdykoliv byla za některého profesora nebo žáka zádušní mše.

Ku konci poklekli a modlili se za kolegy, jichž jména děkan přednesl v tom pořadu, jak je Bůh odvolal ze života a práce. Poslední byl Ferdinand Kubias.

Soudruzi se modlili česky na horké půdě německé, ve světovém městě nedílného Českého království.

Celebrant už byl v sakristii, Lála shasínal svíčky a Křepela ještě zanotoval velebný chorál staročeský:

»Hospodine, ulituj nás!
Jezu Kriste, ulituj nás!

Kaubis sám se odstrojil a poznamenav se křížem, spěchal mezi dvéře sakrastie, aby ještě pěl:

»hojnost pokoj v naší zemi!
Kyrie eleison!«

Páni opouštěli chrám, děkan šel poděkovat za laskavost a rozloučit se se spolubratrem.

»Ale prosím vás, ať se nic nedostane do novin,« žádal tento, »mnoho bych zakusil.«

»Buďte ubezpečen, že všechno zůstane mezi námi. Sebe menší nepříjemnost vám z toho nevzejde.« Srdečně se rozloučili.

Křepela cestou od kostela obrátiv se k soudruhům, řekl: »Kdyby o tom Němci slyšeli, jak se dnes v jejich kostele česky zpívalo, dají si ho znovu posvětiti, jakoby se tam stala svatokrádež.«

Děkan sdělil farářovo přání, aby nic nevyzrazovali z toho, co se dnes v chrámě dělo.

»Ruka mě svědí, abych to zaslal do novin,« řekl Masák, »ale nemá-li to býti, podržím také jazyk za zuby.«

Posnídali a chystali se k fotografovi, aby si své podoby jak obyčejně nesli domů. Každý měl fotografie ve své pracovně z doby, když opouštěli gymnasium a z následujících sjezdů.

»Náš děkan musí letos uprostřed popustiti místo Křepelovi. Ten vydá za celý sbor, který jindy býval s námi,« narážel Horčák.

»Abys ty se neposmíval! Však uvidíš, jak zhubnu, až mne tady vyléčí,« bránil se napadený.

Seskupili se, kam se kdo postavil, udali adresy, zaplatili a šli do Marienbades Mühle na oběd, třeba ještě nebyl čas k jídlu. »K čemu budeme tady brouzdati se mezi těmi boháči a uhýbati se kočárům šlechty? Popovídáme si a počkáme na oběd.«

Náhledy se rozcházely, ale potom přece všichni poslechli. Ideály posud měli, pracovali dle nich, ale přece jim byla nejmilejší posilující horká polévka s karfiolem.

Zase chtěli usednouti u svého stolu, kde se večer tak znamenitě bavili, ale hôtelier jim nabídnul zvláštní místnost, kde by si mohli nerušeně popovídat česky. Neznámo, koho měl spíše na mysli: hosty nebo sebe.

Páni přijali zavděk a záhy se mezi nimi rozpoutala nenucená zábava.

Ale to přece můžeme dáti do novin, že jsme se sešli v Marianskych Lázních a sebrali nějakou částku na Ústřední Matici,« řekl Masák.

»Takový návrh jsem čekal od děkana, ten vždycky na krajany pamatuje«, vece Křepela. »Nebo má něco ještě za lubem?«

»Zcela nic,« odpovídal Kaubis, »vím, že jiné starosti na vás doléhají, že musíte šetřiti pro děti, že vydáváte mnoho v lázních.«

»Tedy na tu Matici!«

Masák obešel s talířem, spočítal peníze, poděkoval a oznámil, ve kterých novinách bude sbírka uveřejněna.

»Kaubisovi bychom přece měli také udělati radost,« narážel rozkurážený Horčák, »aspoň mu sebeřme ještě na jednu knihovnu. Ta prvá byla na památku Milkosovu, ta druhá a snad poslední bude na památku Kubiasovu.«

»Já platím hned skříň,« hlásil se Lála.

»Knih nemáme na rozdávání, ty nám děti roznesly a roztrhaly, ale zaplatíme to.« Páni znovu sahali do kapes a dávali ochotně. Teď zase počítal a ukládal sbírku Kaubis, jemuž bylo svěřeno knihovnu zařídíti.

»A to také ať přijde do novin!« upozorňoval Křepela. »Ať zví svět, kde jsou Češi, že pamatují na vlast svou a vzdělání lidu!«

»Ty chceš, aby každý tvůj krejcar došel ocenění,« durdil se Horčák. —

»Ani ne tak ocenění, jako následování,« doplňoval Křepela.

»Od našich potomků,« připojil Lorenc, vzpomínaje hned na svoji rodinu, kterou v duchu českém vychovával.

Páni se rozhovořili o svých dětech, pokud je měli, vyličovali, jak je vychovali, aby z nich byli řádní lidé a vlastenci, že na ně přenesli svoje snahy, aby i u nich panoval český duch.

Kaubis dítek neměl, ale přece s radostí poslouchal. Mnohokráte se přesvědčil, že jak Lála, tak Lorenc stejným směrem vedou děti, budoucnost národa. Bývaly na děkanství, ochotně poslouchaly strýčka, neposmívajíce se ani v dospělejším věku těm citům, které plápolaly v srdci děkanově v podletí života.

Teď sám vybízel soudruhy, jenom aby více sdělovali a se rozpovídali. »Škoda,« řekl posléze, »že nemám při sobě onu matriku abiturientů, abych tam všechno vepsal. Opouští mne paměť a nevím donesu-li všechno správně domů.«

»Tu knihu už uzavři na vždycky,« usmál se Křepela. »Co teď povídáme, náleží už novým generacím, než jsme my.«

»Ale přece zásluha skutků jejich vrhá ještě světlo na ty, kteří je odchovali, na předky.«

»Tebe nepřekonáme, a máš snad docela pravdu.« Soudruzi se jako vždycky poddávali. Kaubis neustal býti jejich tatíčkem, třeba nezasahoval do života jak oni, třeba zřídka jenom opouštěl venkovské město, kde se nic neměnilo a žádné nové otázky nepovstávaly.

Páni si také zazpívali, ani nepozorujíce, že při zpěvu sklepníci rychle zavírají za sebou dvéře, aby ven nepronikly sloky vlastenecké písně:

»Nechť velebí Vlach své ráje,
dubové ať Němec háje;
my chválíme s láskou pravou
vlasti naše nad Vltavou,
slavná jesti Česká zem!

My strážníci na západě,
věrni vlasti, věrni vládě
jen se směle k svému mějme,
na zlost nepřátel nic nedejme,
nemineť nás blahý čas.«

Odpoledne učinili páni procházku městem, podnikli výlet k Císařské věži, ale Křepela sto schodů do vrchu nelezl.

Posledně potřásli rukama, políbili se a s večerem odjížděl děkan s Kopkem do Karlových Varů. Někteří zůstali, jiní se brali jinam, kde chtěli nabýti osvěžení nebo uzdravení.

Kdo z nás odstoupí nyní?« uvažoval Kaubis, sedě naproti Kopkovi.

»Já,« hlásil se tento, sahaje po chorém místě klesajícího organismu.

»Nebo já,« mínil děkan. »Smrt si vybéře, koho uzná za zralého, když se toho nejméně nadějeme.«

»Toho posledního sjezdu se nedočkám zcela jistě.«

»Toť u Boha,« krčil ramenem děkan. »Za pět roků! To už budeme hotovými starci, jednou nohou v hrobě, ne-li hned oběma.«

Vlak hučel dále málo vlídnou krajinou.

XIV.

Stejně co rok se zelenaly a odkvétaly lípy na cestě, vedoucí kolem sochy sv. Antonína ke hřbitovu Nadále zůstávalo místo ono korsem studentů a mladých lidí vůbec. Na pískovcových lavičkách sedali starší lidé, podkládajíce si na studený kámen teplé šaty. Dívali se na ten rej, proudící kolem, pozorovali omladinu, rozmlouvali a posuzovali.

Mnohá slečinka zde měla matinku, která sledovala dceru okem láskyplným, ale také pozorným.

A bývalo zde v letě hlučno a veselo. I prodavačkám ovoce a sladkých věcí se dobře dařilo. Mnohá punčocha byla vypletena pod lipami, mnohý klep tady vznik vzal, mnohá známost vyvolána v srdcích roztoužených.

Co rok se zde učili abiturienti k maturitám o všedních dnech, kdy pod lipami bývalo klidněji.

Stromy potřásaly korunami, padal s nich list i květ, na větvích hnízdilo ptactvo. Lípy vydávaly chlad, stín a příjemnou vůni. Každý rád sem zavítal a už k vůli té aleji mnozí navštěvovali hřbitovní kostel, kde nyní denně mši sv. sloužil od jara do podzimu pensista.

Víchov se neměnil jako ty lípy, jenom některý starší dům ustoupil novému, stodoly se vystěhovaly všechny za město, ale nadále se zde hospodařilo na polích při úpadku řemesel a nedostatku průmyslu. Lid nežil v nadbytku, ale také si nestěžoval. Bylo tu silně navštěvované gymnasium, které přinášelo užitek domácímu obyvatelstvu.

Kdo sebe menší vlohy měl, vystudoval a už se ve světě uchytil, domácím potom pomáhal, zdejší časem dívku za manželku pojal, staré rodiče podporoval.

Jednotlivci pomohli bratřím a sestrám značněji dle možnosti a pensisté stěhovali se do svého rodiště, přinášejíce sem ustrádaný peníz.

Co měšťané ušetřili při hospodářství, dobře zpeněžili při studentech, jež měli na byt a na stravu. Mnozí se tak obživili. Některé rodiny se jim pouze věnovaly.

A gymnasium ve zdravém kraji, při patriarchálním životě s rozličnými výhodami požívalo dobré pověsti. Každý studentský byt jakoby byl pensionátem. Zde nevydalo posud ředitelství bytový řád, tady nenosil každý student při sobě pravidla, jimiž by se řídil, ve Víchově se vyvíjely samostatné charaktery a všechno občanstvo dbalo, aby ten ráz potrval, žáci dobře prospívali a slušně se chovali.

Žádný hostinec nebyl největším studentům zakázán do té doby, pokud se něco špatného nepřihodí. A dovolení ono trvalo

rok od roku. I do okolí mohli si vejíti, také do Chvojan ke »Kolu« dělali výlety, zábavy pořádali, mezi nimiž na prvém místě byl výlet se studentským proslovem a o masopustě bál s pěkným ziskem.

Kdo uvažoval o běžcích města, přišel k té myšlénce, že by zle bylo Víchovu bez gymnasia a bez studentů.

Ze hřbitovního kostela bralo se několik měšťanek. Sousedé raději sem chodili od té doby, kdy byl chrám pěkně opraven. Však to stálo děkana Kaubise mnoho práce, vydání i proseb. Ale učinil si to jako účelem svého života. Předchůdce jeho do pořádku uvedl chrám děkanský.

Víchovským se to vyplatilo, že volili rodáky za děkany. Tito jim obnovovali kostely, které neměly žádného vlastního jmění a byly odkázány na dobročinnost a obětavost lidskou.

A Kaubis dal kostel i vymalovati, okna dal zasklíti barevným sklem a vyvýšil věž. Ale musil při tom i bojovati, aby odstranil četné věnce se stěn, na podstavcích svíce velkých sice rozměrů, ale špatné jakosti, jakož i papírová parte, jimiž byla zeď polepena.

Ale když bylo všechno nenáležité odstraněno, když se chrám zaskvěl v nové úpravě, každý byl spokojen, třeba i jeho rodině věnec spálen nebo papírová památka se zdi sňata.

Měšťanky nepospíchaly. Byly při letech a více odpočívaly, než aby se nadále staraly o denní potřeby. Dle zevnějšku náležely k zámožnější třídě, která může věnovati více na šat.

Ve stromořadí tou dobou bylo téměř prázdno. Zase odjeli studenti na prázdniny a město jako po vymření. Ti nejživější a nejnepokojnější se vzdálili na dva měsíce.

I profesoři většinou opustili Víchov. Tyto nahradili rodáci, kteří sem přibyli na letní byt. Ale více se zdržovali na polích a v lesích, než v městě. Milejší jim byl výlet do Obory nebo na Libštát, než brouzdati po ulicích.

Měšťanům se po studentech stýskalo, méně se prodalo a budova gymnasijní prázdnotou strašila. Všudy scházel ten mladý, hbitý živel, který hýbal městem.

»Ještě minulou neděli tady bylo veseleji,« poznamenala první měštka malé postavy a příjemné tváře. »To jsme tu měli ještě mládež.«

»Pravda, pravda,« přisvědčovala sousedka, vyšší a slabší, s čepečkem na hlavě, »mám okno na náměstí, ale pranic mne netěší vyhlížeti jím. Všudy tak prázdno a mrtvo.«

»Ale znamenitě se letos páni abiturienti s námi rozloučili,« vzpomínala jiná s červeným podbradkem, svědčícím o dobré výživě. »Však také nikdy prý tolik oktavánů nebylo! Čtyřicet pět. A dvacet jich bylo s vyznamenáním. Ti ostatní prošli až na dva, kteří dostali opravu z jednoho předmětu. A to všechno před zemským inšpektorem. Ani akademické v Praze se letos našemu gymnasiu nevyrovná.« Paní měla proto tak dobré vědomosti, že syn její byl na ústavě profesorem.

»Abiturienti pořádali pěkný věneček a měli slušnou návštěvu, třeba se v letě takovým zábavám nedaří,« připomínala paní z besedy.

»Inu, přeje se studentům ve Víchově všeobecně,« mínila ona pomalá. »Ale prosím vás, za jaké lidi to bude ve čtvrtek obětována mše sv.? Starý děkan jmenoval jich řadu —«

»To jsou jeho soudruzi z gymnasia,« odpovídala paní Tožičková, přistárlá žena, ale posud přímě stojící, pěkně oděná, s modlitební knihou v ruce. Posud nemísila se do hovoru, neboť byla nějak dojata. Šla stranou a dívala se po lípách, jakoby v těch kmenech hledala minulá léta.

Tožičková, bývalá prodavačka v otcově krámě, Olga, užívající cizích slov bez ladu a skladu, teď babička jako na výměnku, která ustala už prodávati krupky a vařivo, chodila denně s ostatními měštkami do kostela, dnes zašla k sv. Antonínu, a co slyšela, hluboce pohnulo ji v srdci. Vždyť jmenoval děkan mezi soudruhy Jindřicha Rosta, který ve stařeně vyvolal divné vzpomínky uprchlého mládí.

To byl přece onen tatíček studentů, jenž se s ní tolikráte bavil, s ní tančil a dle jejího zdání o ni se ucházel. Později vystřídal ho Tožička, s nímž Olga žila šťastně řadu let, několik dětí mu odchovala, do hrobu ho doprovodila a teď žila u nejmladšího syna, který převzal závod po otci.

Měla málo času a příležitosti vzpomínati na ty, s nimiž se stýkala v rozpuku a na prahu života, ale přece někdy se neubránila, aby nevybavila si těch dob dávno zavátých. Vždyť měla sama studenty, je do zábav doprovázela, k učení nabádala.

A tak i dnes trhla sebou, slyšíc jméno Rostovo vedle těch, jež znala, s nimiž mluvívala a pod těmito lipami se prováděla. Nehněvala se, že nikoho z nich nedostala, byla v manželství spokojena. Ale ustaralé srdce přece sebou hnulo a paměť minulých časů se ozvala.

»To jistě se má odbývati sjezd děkanových kolegů a ti jmenovaní v kostele jsou na pravdě Boží,« dokládala. Kolik tomu asi roků?«

Tožičková v duchu počítala. Ani se nemohla hned rozpomenouti, ale přece na to přišla.

»Před pětačtyřiceti roky maturovali. To je let!«

»Nebude jich asi mnoho na živu,« hádala profesorova matka.

»Kdepak! Sedmdesátníci! A na růžích asi neměli také ustláno. Mezi nimi byl i jakýsi Rost, lékař v továrním místě. Dobře jsem se s ním znala,« vypravovala Tožičková.

»Která pak by se z nás v mladých letech nebavila se studentem!« usmála se ona štíhlá paní bledé tváře a zvadlých očí.

Tožičková přeslechla poznámku, zase se odchýlila od paniček a zatonula ve vlastní myšlénky. Kdyby je prozradila, vysmály by se jí, proto raději mlčela.

Měšťanky si obraly jiný předmět k rozmluvě.

Tožičková vzpomínala na družky, které se provdaly za bývalé studenty. Mnohdy se s nimi setkala v městě, když sem přijely na návštěvy. Třeba to byla paní radova neb soudcová nebo doktorová, žádná se nestyděla za krupařovou v nárožním domě, ale zastavovaly se u ní, rozmlouvaly s ní a pokud se zdržovaly ve Víchově, kupovaly od ní.

Láska mezi bývalými družkami neutuchla ani při rozdílném postavení společenském.

Nejčastěji Olga setkala se s Blažejovou Štěpánkou, která přejala po staré paní hospodářství na děkanství. S tou se i navštěvovala, jakož i s Milkosovou Mařenkou, později profesorovou Masákovou, která zhusta bývala ve Víchově a tady i prázdniny s mužem trávila, když právě tento necestoval, aby na vlastní oči shlédl vlast Řeků a Římanů, jejichž spisy posud obdivoval a téměř znal z paměti.

Potom ovšem nadešly starosti s dětmi a Tožičková jim se cele věnovala. Jenom jako v letu s někým setkala se z těch dvou skupin dívek, které kdysi tak při sobě držely.

Pravda, zaslechla, že Ela z lékárny, paní radová Kopková, zemřela, tuto že potom následovala na onen svět Milena Horčáková, která se dala po smrti převézti do Víchova na ten tichý hřbitov, plný stinných stromů a křížů. Olga byla jí na pohřbu, viděla její syny a dcery, shledala se i s Mezerovou Soňou, která působila poslední rok na školách.

Tu a tam se v krámě prohodilo od přátel cosi o Růženě, choti berního Křepely, o dcerách paní Kaubisové, Olivě a Otilii, z nichž tato nedávno přestála nemoc z lítosti nad ztrátou nadějného syna, který by byl i otce předčil, jak znamenitým virtuosem se osvědčoval.

Takové úryvky zpráv dolétaly jí k sluchu o těch, s nimiž bývala za jedno a vedle nichž prožila mladá léta jako sestra.

A teď opět se mají ti abiturienti, pokud jsou na živu a mohou, sejíti. Ovšem ti jmenovaní v kostele nepřijdou, ti odešli do lepšího místa, kde se jich nedotýkají starosti a trudy pozemské.

»Co pak dnes paní Tožičková tolik zamyšlena?« obrátily se k ní paničky, když skutečně bylo nápadno, jak ztichla a se ustranila.

»K stáru všechno člověka přechází,« odpovídala, »a jenom aby pamatoval na odchod z tohoto světa.«

»To ponechejte až naposledy,« usmála se paní s modrým čepečkem, »a nyní pojďte mezi nás, abychom se nedomnívaly, že nás schválně zanedbáváte.«

Tožičková šla, společně rozmlouvala, ale těch myšlének se nezbavila. Ležely jí na duši a teď jakoby k stáru tím více se vybavovaly.

Paničky pomalu kráčely do města, kde se rozcházely do svých příbytků. Ani si nemusely dáti slovo, že příštího dne opět sejdou se v tuto dobu, aby sklonek života věnovaly modlitbě a vzájemnému pohovoru.

Hodně daleko za nimi se bral stařičký pán, opíraje se o deštník, který mu spolu za hůl sloužil. Hlavu klonil k zemi, těla byl vyschlého, lícní kosti mu vysoce vystupovaly. Ale oko jeho posud plálo a výraz tváře jevil dobrotivost. Kůže jeho byla žlutá, v níž patrně se jevily modré žilky. Na vyhublém těle visel černý svrchník.

Byl to Karel Kaubis, děkan na pensi, který chodil, pokud mu zdraví a povětrnost dovolovala, do kostela hřbitovního cele-

brovat. Před rokem odstoupil z veřejného života, aby posavadní kaplan místo něho děkanství spravoval. Také byl rodákem, dostal všechy hlasy, a měšťané se nadáli, že dá za svého působení postaviti novou zeď kolem hřbitova a tento rozšíří na sousedních děkanských pozemcích.

Kaubis se odstěhoval do rodného domku nad Bystřinou. Teď byl rád, že všechno pěkně opravoval a v pořádku udržoval. Opanoval bývalý studentský pokoj a sedával u okna, jímž se směli dívati budoucí právníci. Kolikráte si na ty doby vzpomněl!

Nejmilejší mu byla zahrada, již dávno rozšířil a znova ohradil. Ani jako děkan nezanedbával ji, ale sem docházel, vysazoval a nájemníkům dovoloval, aby jí užívali, květiny a zeleninu zde pěstovali. Tím větší péči věnoval jí nyní jako pensista, nemaje ničeho na práci. Zase rozdělil ji na tři oddíly, u domku byly záhony květin, u potoka bujela zelenina a dále plno ušlechtilých stromů. Ovoce rozdával a prodával.

Sotva se vrátil z kostela, už se procházel po zahradě s knihou nebo novinami v ruce. Ale altánu mnoho neužíval, teď mu bylo milejší poseděti na slunci.

»To je můj lékař,« říkal, otáčeje se po slunečních paprscích jako ty květiny před ním na záhonech.

I v zimě prometli mu cesty k pařeništi, kde záhy z jara pod sklem pěstoval sazenice. Tu pak pokoj mu byl sklenníkem, kde uchraňoval trvalé květiny před mrazem. Tak se naklonil k přírodě, nezapomínaje při tom na lidi.

Kaubis mohl bydleti na děkanství, ale uchýlil se rád do svého, třeba zde byl stěsnán a dvě třetiny nábytku musil rozdati pro nedostatek místa v domku. Přátelé od bratra Viktora si to odvezli.

Toto ústraní bylo mu milé, denně odtud podnikal delší cestu do kostela, což mu bylo procházkou. Potom už se nehnul z domu a jenom tak zahradě sloužil.

Kaubis odešel do ústraní, ale nezůstal zapomenut. Nejčastěji docházel sem nový děkan, bývalý Kaubisův kaplan, s nímž řadu let žil svorně, po bratrsku. Ten sem chodil na radu a propotěchu při starostech, které na něj dolehly. Poseděl hodinu, pohovořil, utrhl si na záhonku resedu a pomalu se vracel k náměstí.

Také přátelé na děkana nezapomínali. Hned tu byl někdo od Lálů nebo Lorenců, Anežku od dcery Viktorovy měli zde stále jako schovanku, která nyní posluhovala nejenom strýčkovi, ale i Štěpánce, vedla domácnost, byla společnicí jejich, pracovala na zahradě a oživovala domek starých lidí.

Pro hosty tady měli přistavený pokoj. Rozhodl tak Lála a sám dal na stavbu peníze. Kdo prý se bude tu tísniti? Pokoj měl východ do zahrady a tak host domácím nepřekážel.

Ale děkan nejraději se zdržoval ve studentském pokoji, kde některý kus nábytku zůstal na tom místě, jak v letech minulých. Zde také hosté ho navštěvovali, tady sedali a rozmlouvali. I měšťané sem přišli, nový katecheta z gymnasia, nový kaplan, také rodák z Víchova, některý profesor, Masák, když zde prodléval, a jiní.

Kaubis rád každého viděl a hostil aspoň sklenicí vína, cukrovím a ovocem z vlastní zahrady. Nebylo tady nikdy zle o novou knihu, noviny, tak že kaplan za nepřítomnosti děkanovy usedl na pohovku a četl.

»Teď jsem se nadýchal vašeho spokojeného vzduchu,« říkal v kuchyni, »a mohu jíti do své kaplanky.«

Zdržovala ho Štěpánka i její mladá společnice.

»Povinnost volá, pan děkan zná dobře pořádek u nás a vyhnal by mne, kdybych se s ním zde ještě nyní střetnul. S Bohem!«

Kaubis zajímal se posud o děkanství, ale ne aby kritisoval, vyzvídal, posuzoval, ve svých zástupcích viděl bratry, jimž přál všeho dobrého, které miloval a chránil.

Štěpánka také časem na děkanství se zastavila u mladé sestry děkanovy, kterou měla ráda jako dceru; ale neopravovala a neradila, pokud nebyla vyzvána a požádána. Nechtěla se vnucovati, aby si někdo nemyslil, že se chce ještě míchati do cizích záležitostí, že lituje vyhostění z domu, kde tolik roků vedla domácnost.

I Štěpánka si chtěla odpočinouti. Byla při letech a mnoho se nahospodařila. Přistěhovala se do děkanova domku a počala vésti menší domácnost. Teď často přisadila ze svého. Netázala se, nemluvila o tom. Děkanova pense byla nepatrná a na hotovosti nebylo mnoho.

Štěpánka měla svoje příjmy z domu, který si ponechala do smrti. Pravda, rozdala mnoho jako předsedkyně dobročinného spolku, ale přece jí zbylo.

Kaubis by byl vyšel se svými příjmy, kdyby nebylo návštěv, častých hostů a mimořádného vydání.

Žili spokojeně, hleděli si vyhověti a pomalu veškerou práci předávali na mladší síly, na Anežku. Ta při svých osmnácti letech a veselé povaze ničeho se nelekala, dům naplňovala zpěvem, děkanovi předčítala, zahradu obstarávala, kuchyni vedla pod dohledem Štěpánčiným a ještě jí času zbylo, aby se proběhla městem, pod lípy se podívala, s družkami se zasmála a života užívala.

Děkana už vyhlížela, a nevracel-li se dlouho, vycházela mu naproti. Byla pružná, svižná, hezká, do rodu Kaubisova podobná, a mnozí tvrdili, tak že v mladých letech vypadala Oliva. Na děkanství už rostla, sem se přestěhovala, ale do dřívějšího domova mnohdy se vracela, jsouc všudy zvána a ráda viděna.

»Však jsem se chtěla pro vás, pane strýčku, pustiti ke kostelu,« tak vítala děkana, který se toho dne opravdu opozdil.

»Měl jsem práci, milá Anežko,« usmál se Kaubis.

»Snad mnoho zastavení —«

»Vyhlížel jsem si místo u sv. Antonína. Tak to na mne přišlo, jako tenkráte, když zemřel berní Křepela. Tehdy jsem nemohl ani vydržeti u oltáře. A už v sakristii čekal posel s telegramem.«

»Pane strýčku, nepřipouštějte si takové věci na mysl. Raději pojďte k snídani. Mléko čeká na stole s pečivem. To mně se

zdálo, že dostaneme návštěvu. Už jsem se o tom panně Štěpánce zmínila.«

»A koho bys čekala?«

»Někoho od Lálů, Lorenců nebo od nás. Nadešly prázdniny a tu si vždycky někdo vzpomene na Víchov.«

Děkan zakýval hlavou.

»Proč by nepřijeli? Vždyť odbýváme ve čtvrtek sjezd abiturientů —«

Zatím vešli pod střechu. Poslední slova zaslechla Štěpánka. Ta se také mnoho změnila, ale pěkné tahy obličeje zůstaly jí posud. Kdysi souchotinářka, nyní dosti silná stařena s vlasem posud černým, s milým úsměvem, kulatou bradou a jasnýma očima.

»Sjezd?« tázala se. »A to slyším teprve nyní?«

Ve Štěpánce se probudila bývalá kuchařka děkanství.

»Kdo může přijeti? Smrt nás probrakovala důkladně. Kolik nás posud žije? Posledně i Křepelu ranila mrtvice. Ještě že mne Bůh tolik sílí, abych za soudruhy odsloužil mši sv. a pomodlil se za ně.«

»Někdo přijede přece, a my se musíme připraviti. Anežko, nadchází nám práce.«

»Zdržovati vás nemohu, ale pamatujte, už nejsme na děkanství, jež sneslo takové vydání,« mínil opatrně Kaubis.

Štěpánka pohodila rukou. »Jenom se nestarejte! Však se to nějak spraví a zaplatí.«

»Ale na dluh nedostanete, jako když jste hospodařila na děkanství,« žertoval Kaubis, usedaje ke stolu a pije svůj šálek převařeného mléka.

Děkan tentokráte neposílal oběžník jako v letech minulých, ale dal pouze do veřejných listů zprávu, že minulo pět a čtyřicet roků od maturity na víchovském gymnasiu, kdo je živ a posud zdráv, aby se dostavil v určený den, že bude vítán.

Posud se žádný účastník nehlásil, nikdo neodepsal, že přijede. Na rodinu Lálovu a Lorencovu počítal zcela jistě. Odtud se někdo podívá do Víchova, aby spolu užil letního pobytu na venkově. Proto ani nebránil hospodyni a Anežce v přípravách. Marné to nebude a nic se nezkazí. Do hostince také hosty nepustí. Ale netušil, že Štěpánka na ten sjezd brala peníze ze své pokladny a že sáhla hodně hluboko. Nelitovala, vždyť se dostaví její známí nebo aspoň jejich potomci. Mrzela se, že se třetí sjezd nepodařil, čtvrtý se odbyl v lázních, a přece by byla ráda všechny pohostila, jako když byla stará paní na živu.

Ale nyní si nedá ujíti příležitost, aby účastníky aspoň v tomto domku neuvítala a nepohostila. Tak byla do práce a příprav zabrána, že ani si nepovšimla Anežky, jak tato smutně se vrátila od kupce, kde byla na koupi.

»Tedy ve čtvrtek bude onen sjezd?« začala dívka sama.

»Zatím jenom na ten den ohlášena mše za zemřelé,« odpovídal děkan z vedlejšího pokoje.

»Škoda, v ten den zdejší studenti pořádají výlet na Libštát,« řekla Anežka. »Pro déšť se jim dříve pokazil, i podniknou jej teď o prázdninách.«

»Vždyť se studenti rozejeli do svých domovů,« mínil Kaubis.

»Aspoň ti bližší přijdou a scházející nahradí akademikové. Na Libštátě bude přednáška o minulosti starobylého hradu, potom divadlo, deklamace —«

»A tanec,« usmála se Štěpánka. »Proto lituješ, že na ten den i sjezd připadl. Nechci tě, Anežko, připraviti o radost; dopoledne mně pomůžeš, potom si můžeš jíti za ostatními.«

»Jak bych vás mohla opustiti, když budou hosté? To bude mytí, úklidu!«

»Hosty obsloužím, to ostatní tě bude čekati na den následující. Nebo snad páni pojedou též!« obrátila se Štěpánka k pokoji.

»Kam bychom se my starci hrabali,« zněla odtud odpověď. »Snad bychom se nemíchali mezi tu veselou omladinu? Ostatně uvidíme, kdo přijede a jaký program se urokuje.«

Děkan odešel do zahrady, aby uvažoval o posledním sjezdě. Ani mu nenapadlo, že by se ještě něco mělo pořádati třeba za jediný rok. Kniha života abiturientů jest jako uzavřena. Kdo jsou na živu, to jakoby trosky byly. Jiní na jejich místo nastoupili. Jako když odkvetou na záhoně jedny druhy a hned se tam vsadí jine. Jako když uschne jeden strom a zasadí se místo něho druhý.

Dlouho přecházel děkan, dnes ani do knihy se nepodíval. Tu a tam upravil keř, uvázal květinu, podepřel větev, zalil vadnoucí sazenici. Vedle šplouchala voda v potoce a na silnici ozývaly se povozy. Slunce vystupovalo, nabývajíc červencového žáru. Ptácii choulil se do stínu, mezi květinami poletovalo několik pestrých motýlů. Hned usedli, hned zase se zvedli a křídla jejich zatřpytila se na slunci.

Stařec přecházel v té přírodě, kde se mu volně dýchalo, kde se oddával vzpomínkám a utěšeně užíval odpočinku stáří po životě naplněném mnohou prací a starostí.

»Opravdu, jakoby měla přijíti nemilá zvěst,« opakoval si několikráte. »Jako když ten Křepela byl raněn. Nebo vzpomínka na sjezd tolik účinkovala?«

Děkan zašel dále mezi stromy, obtížené mladým ovocem. Zde zastaviv se, dal si otázku:

»Kdo půjdeme nyní? Koho si odvolá Pán k účtování? Mnoho nás není na výběr.«

»Pane strýčku, pane strýčku!« volala Anežka, stojíc na prahu domku a třepajíc malým papírem.

»Co jest, co?«

»Telegram —«

»Vždyť jsem to věděl!« za hlavu se chytil Kaubis. »Zase jeden! Kdo jenom, kdo?«

Podepsal a roztrhl obal.

»Václav Kopek, poštovní rada!«

Děkanovi sklesla ruka s papírem k zemi.

»Tedy ten? Ještě pět roků se vlekl se špatným žaludkem, kde jaké lázně zkusil, a nic naplat! Náš Kopek, náš Václav! Nepřijede na sjezd ve čtvrtek! V ten den má pohřeb na Olšany.«

Tato zpráva o náhlé smrti přítelově se děkana mocně dotkla. Proto byl dnes tak nesvůj, tak dojat. Jakoby vzdálený soudruh poslední pozdrav mu posílal.

Kaubis došel s telegramem do domu. Ani si nepovšimnul, co se v kuchyni připravovalo pro hosty. Rovnou se bral do studentského pokoje, kde usedl na pohovku

»Zase jeden? Tentokráte pan rada Kopek?« řekla Štěpánka na prahu. »Tak hodný pán! Tak veselý kdysi student! Kolik mu asi bylo? Ještě ne sedmdesát —«

»Dlouho pense neužíval. Sloužil do nedávna. Svědomitý muž a národovec! Škoda ho.«

»Co naplat! Odešel a nevrátí se. Proto se nesmíme tak rmoutiti. Vždyť ani nic jiného nás nečeká.«

»Ba právě,« přisvědčil Kaubis! »jsme v letech, jednou nohou v hrobě, život máme za sebou. Jiní čekají, aby nás nahradili, jestliže se už tak nestalo. Z naší oktávy snad už není nikdo v činné službě. Jenom Lála posud poslancem. I advokacie se vzdal. A jiní tak nějaké čestné úřady zastávají. Co s námi?«

Štěpánka odešla po své práci a děkan věnoval zemřelému zbožnou modlitbu.

Náhodou i ve Víchově někomu zvonili hodinku, ponocný na věži dle starého způsobu jméno zemřelého vyvolával, Kaubis pamatoval na tohoto i na přítele. Kdo vzpomene i na něj? A kdy zakončí dráhu pozemského života? Připraven byl každého dne. Nevíme hodiny . . .

Na konec děkan i polohlasem zpíval:

»Odpočiňte v pokoji po boji
věrné dušičky,
království nebeského dědičky,
dědičky.«

A v kuchyni k modlitbě a smutnému zpěvu připojovala se i hospodyně Štěpánka:

»Kriste, dej jim milost svou,
ať se k Tobě dostanou!«

Takové přípravy se děly k brzkému sjezdu děkanových soudruhů nebo jejich zástupců za žalostného zpěvu a modlitby za toho, na nějž bylo určitě počítáno, který však zatím vykonal delší cestu na onen svět.

XV.

Ve Víchově se mnozí chystali na výlet, který dvakráte během školního roku byl ohlašován, ale vždychy pro nehodu se zkazil.

Teď pak se nabízel o prázdninách znamenitý badatel v minulosti českého národa, že by učinil přednášku o hradě Libštátě, jak co nalezl ve starých listinách a jiných pramenech. Byl to rodák z nedaleké dědiny, jejž Libštát velice zajímal, že o něm sbíral zprávy už jako student a neustal nyní v úřadě profesora dějepisu. Znal hradu toho báje, kteréž slýchal doma od rodičů, prohledal všechny pamětní knihy v okolí, v Praze pátral v zemských deskách, knihovnách a už některé ukázky podal tiskem do veřejnosti.

Jiné vábil výlet do přírody, pěkná hudba, vyhlídka na tanec, zábava mladých lidí.

Dostavili se studenti, kteří nyní s větší chutí a bezstarostností oddali se veselí. Teď by vyletěli ještě dále než na Libštát, majíce dobrá vysvědčení, a vědouce, že mohou několik týdnů oddati se klidu a zapomenouti na školní knihy.

Ve Víchově bylo vždycky domácích studentů na osmdesát, přes třicet se jich sešlo z okolí, do sto padesáti doplnili akademikové. Rozdělí se na oddíly po deseti a půjdou aspoň přes město v pořádku. Odtud někteří se svezou, jiní se dají po pěšinách, kde se tolik nepráší a dříve se dostanou k cíli.

Velení převzal akademik, neboť se nyní profesoři, pokud byli ještě v městě, účastnili jako jiní hosté.

Měšťané se mohli připojiti, poněvadž posud nenastala žeň. Za týden bude už jiný výlet na poli za hrabicí, při řinčení kos, vrzání kol, povelů hospodářových.

Tu ani v neděli by se výletu nedařilo, neboť i kdyby se obilí v den Páně nesbíralo, údy budou jako polámány, mysl zmalátnělá a tělo bude toužiti po odpočinku.

O žních i páni studenti pomohou, aby ukázali, není-li ta známka z tělocviku špatně volena a dovedou-li řádně vyhazovati snopy na vozy.

Jindy o prázdninách tak mrtvo, dnes výjimka. Zase studenti na ulicích bez knih, ve svátečním šatě, s trikolorami na rukávech, se zelenými větvičkami za klobouky. A jak si vykračovali, jak hrdě se nesli městem!

V domech bylo plno příprav na výlet, kterýž sliboval nejenom požitek pro duši, seznámení dějin památného hradu, vévodícího nad městem, ale i pěknou zábavu uprostřed přírody.

Vozy s pivem a pokrmy odjely předem. Před domy stály kočáry, jinde řebříny, do nichž se vešlo až dvacet výletníkův. Koně měli kokardy, zapletené hřívy, jakoby jeli na svatbu.

Na budově gymnasijní už vlál studentský prapor vlastenecných barev.

Přípravy byly v plném proudu, když se rozezvučely na hřbitovním kostele všechny zvony, oznamující, že tu nebude pouhá tichá mše svatá pensistova, ale nějaká slavnost se má odbývati. Málo bylo těch, kteří si toho povšimli. Ani se nad tím nepozastavovali, že sem přichází děkan s kaplanem i gymnasijní katecheta. Výlet zaujímal mysl všech.

Na náměstí už se studenti seřaďovali. Teď nebudou v četách dle tříd, ale rovnali se dle výšky. Také známí se k sobě družili. Dalo mnoho práce pořadatelům sestaviti celý průvod, neboť nebyla taková poslušnost a kázeň, jako když přihlížel profesorský sbor se ředitelem.

Postranními ulicemi bral se k chrámu sv. Antonína bývalý děkan Karel Kaubis, nyní stařec-pensista. Zase podpíral se o deštník a časem se i zastavil.

Jednou mu přišlo nahlédnouti dlouhou ulicí na náměstí, kde panoval šum mladých lidí, vlnil se prapor a řada za řadou se připravovala k odchodu. Děkan se jenom usmál a zakýval hlavou.

»Také jsme měli svoje majales, své výlety,« zašeptal. »Tomu jest však dávno.« A bral se dále lipovou alejí, která byla téměř lidu prázdna. Kde koho pozornost obrácena k náměstí.

Kaubis se domníval, že bude v kostele sám, že ten sjezd dopadne co nejsmutněji. Také posud o nikom nevěděl, nikoho nepozoroval. Šel svou obvyklou cestou v určenou hodinu, dnes později než v jiných dnech.

Hned na hřbitově čekali ho místní duchovní a katecheta, s nímž kdysi studoval.

»Tys posud živ, příteli?« divil se Kaubis.

»Vím, proč se tážeš, proč moje přítomnost ti je s podivením,« odpovídal příchozí, »rozneslo se o mně jednou, že jsem už dokonal, pravda, stonal jsem, bylo na mále, že bych už svět opustil, ale přece jsem se vykřesal, a teď zde stojím, nevím, zdaž pro vaši radost nebo žalost.«

I to se ví že pro radost, zasluhuješ několik roků odpočinku a nějakého oddechu.« Kaubis posud držel soudruha za ruku.

»Přenecháš mně polovici těch nebožtíků, abych za ně u vedlejšího oltáře mši sloužil.«

»Tys' tady od večera?«

»Nocoval jsem na děkanství. Ani jsem nevěděl, že už jsi ve výslužbě a v rodném domku.«

Vešli do sakristie, domácí kněží se rozdělili, aby starcům posluhovali.

V kostele byla menší návštěva, dostavili se ti, kteří denně sem přicházeli a které výlet už nezajímal. Byli to starší lidé, více žen než mužů. Než mezi těmi se objevili ještě jiní, kteří nebyli z města, ale připutovali sem.

Děkanovi nesloužil už dobře zrak, nerozeznal jich, ale přece tušil, že to jsou účastníci sjezdu.

Dnes výminečně i varhany zněly a zpívána smuteční píseň za zemřelé.

Až děkana slzy polily, když dojemné zvuky se ozvaly a na všechny soudruhy si vzpomněl.

Bylo pozdvihování, když zahřměla rána z moždíře na znamení, že se mají výletníci dostaviti na náměstí a seřaditi se.

Ku konci jmenoval děkan všechny zemřelé, posledně i Václava Kopka, který dnes byl pochován. Na kůru zapěli: Animas fidelium.«

Nemohli se pozdraviti všichni u kostela, za místo ustanoven domek Kaubisův; cestou pod lipami valil se proud výletníků za hudby a zpěvu. Prapory vlály, jinoši kráčeli jako vojsko, kloubouky se zvedaly a kolem jdoucím provolávány studentské pozdravy. Celý dav hlučně prozpěvoval:

»Sláva ti, vlasti má, válečné písně,
tys' rekův otčina, bratří, zazpívejte!
sláva vám, vojíni Po staročesku,
i praporům! buď zazpíváno,
zavzněte bubny, po táboritsku
prapory zavějte, buď bojováno!«

Děkan Kaubis právě ustoupil do vedlejší ulice se svými průvodci. Zastavili se a naslouchali. Několika známým kynuli

rukou a na studenty se usmáli. Měli z nich také radost. Vždyť to jest naděje vlasti, chlouba národa, dorost budoucích let!

»Také jsme tak kdysi kráčeli,« šeptal Kaubis.

»Stejně vesele a bujaře,« přisvědčoval mladší spolubratr.

A studenti zpívali dále:

»Sláva ti, vlasti má,
tys' pravdu hájila,
i teď jí věrna buď
vzdor návalům.
Jen dále, vlasti má,
spása tě nemine,
kdo stále setrvá,
svůj dojde cíl —«

Téměř prázdným náměstím bral se Kaubis v opáčnou stranu, než kam tihla mysl všech. Tito náleželi minulosti, výletníky čekala budoucnost. Tak se rozcházeli. Tamo vzpomínky, zde naděje, tamo práce vykonaná, zde touha po díle.

»Jenom dále, jenom dále!« zval děkan hosty do útulného domku. »Všichni se sem vejdeme. Na odiv lidem nezůstaneme venku. Vždyť ani nevědí, že odbýváme sjezd. Tedy kdo pak přijel?«

Vešli do studentského pokoje, ale naplnili ještě vedlejší místnost. Rozmlouvali mezi sebou, zatím co děkan snídal a Štěpánka roznášela víno a pečivo.

»Sedněte si, kde kdo můžete. Pro všechny bude zde místa.«

»Jak by nebylo,« ozval se v zadu hlas. »Tady se vešlo studentů! Celá oktáva. I na uhelníku jsme seděli. Vojenský štáb nerokuje o tak závažných věcech, jaké hýbaly naší myslí. To byly plány!«

»Inu, studentské horování,« poznamenal jiný. »To jinak ani nejde.«

»Kdyby mohly tyto stěny mluviti, ty by nám pověděly. A hle, tamo ještě ona mapa, po které jsme jezdili, ovšem jenom v duchu a prstem po papíře kolem světa! A rozvrh hodin. Z oktávy! Profesor Latal přednášel dějepis, ředitel Mezera měl psychologii. Kde jsou ty časy!«

Na práh vystoupil stařeček a mile se usmívaje, řekl: »Tedy vás ještě jednou všechny srdečně vítám. Kdo jest na živu a kdo přijel?«

»Mne přece nepřehlédneš,« řekl ten, který už dříve nejvíce mluvil, »na mne se jistě pamatuješ.«

»Ach, švakr Lála! Buď vítán! S kým jsi přijel?« řekl Kaubis, podávaje ruku tomu, jejž před mnohými roky učil.

»Se svojí drahou polovičkou, která také do sjezdu náleží a synem Karlem, jemuž jsi byl kmotrem.«

»To je hezké, to mám radost!«

»Mne velectěná společnost nezná,« vystoupila asi osmnáctiletá slečna před děkana; »jsem vnučkou berního Křepely a přináším vám pozdrav od té rodiny.«

»Tedy Křepelová! Vnučka onoho veselého našeho soudruha, který nikdy nikoho nezarmoutil, který se o nás ještě v Marian-

ských Lázních staral! To jste, slečno, hodná, že jste nás poctila svojí návštěvou! Později nám povíte více o svém dědečkovi.«

»I já zastupuji zesnulého kolegu vašeho, hlásil se asi třicetiletý muž. »Jsem syn lékaře Ferdinanda Kubiasa, učitel ve Smidardicích, odkud rodiče moji pocházeli.«

»Vítejte, pane učiteli, potomku záhy zesnulého přítele našeho!«

»Děkuji vám, že za drahého otce dnes byla též mše svatá sloužena.«

»A my vám děkujeme,« řekl Lála, »že jste ji hrou na varhany tak mistrně doprovázel.«

»Já se ženou zastupujeme dva,« hlásil se profesor Masák, »na mne se snad pamatujete, na syna ševce za ohradou. Děkuji Bohu, že jsem se ještě dnešního dne dočkal, ale už žádný jiný sjezd nedělejte. Bylo by to marné. Moje žena Mařenka děkuje, že jste pamatovali na bratra jejího, jenž nás první opustil.«

»Nešťastný Milkos! Jak mohl obohatiti naši literaturu, kolik by nám zapěl krásných písní!« řekl Kaubis.

»Co nevykonal on, to nahradí páně profesorův a Mařenčin syn, nadějný básník, který si osvojil po svém příbuzném křestní jméno Drahotín a teď práce tak podepisuje, nezapomínaje na rodiště své.«

»Drahotín Víchovský?« zněly dotazy.

Profesor přisvědčil.

»Pan poslanec Lála syna mého prozradil, nezbývá tedy otci nic jiného, než aby přisvědčil.«

»A netřeba se vám tajiti. Víchovského chválí čtenářstvo i kritika. Výborný novellista a povídkář! Od básní přešel k prose a při té asi zůstane,« hádal učitel ze Smidardic.

»Milkosova krev v něm koluje,« poznamenal děkan.

»Také já se dovoluji představiti,« vystoupil Jan Horčák, soudce ve výslužbě, »ještě jsem posledně nevydechnul svoji duši. Jde to těžce, ale přece posud chodím po této zemi.«

»Vítej nám, muži zákona, který jsi chránil spravedlnost a trestal veškeré nepořádky na světě!«

Kaubis srdečně objal Horčáka, s nímž se vždycky miloval.

»Zde jsem sedával, tady se učil, zde byl můj kufr,« ukazoval soudce po pokoji. »Posud mně tane na mysli veškeré zařízení v tomto pokoji. Na skříni bývaly knihy, které se dědily od pokolení do pokolení.«

»Některé jsou tam posud,« přisvědčil děkan, »jiné jsem rozdal chudým studentům.«

»Můj manžel se nemůže dostaviti,« hlásila se Otilie, choť Lorencova, »proto jsem přijela místo něho já se synem Karlem.«

Oba byli uvítáni, Karla hodnou chvíli držel Kaubis u sebe. Byl to nejmladší syn Lorencův, právě alumnus semináře a dobrý houslista.

»A co otec?«

»Obvyklá choroba přišla na něj, v celém těle to má, proto se vydal do Teplic k léčení. Než odejel, přísně nařizoval, abychom nezapomněli na sjezd těch, s nimiž sice do jedné třídy nechodil, ale dlouho společně bydlel v tomto domku.«

»Pošleme mu pohledový lístek Víchova, na který se všichni podepíšeme.«

I jiní se přihlašovali, kteří zastupovali zemřelé nebo nemocné.

Telegram došel od synů Kopkových, kteří i při pohřbu vzpomněli na přátely zesnulého otce. Již dříve děkan písemně jim projevil svoji soustrast.

»To je tedy náš poslední sjezd,« rozhlédl se kolem děkan, »ještě jednou se uvidíme a si pohovoříme. Ti zástupcové budou nám vypravovati o svých drahých. Nic nás nevyrušuje, i město dnes klidno. Ale jaký program? Víchov znáte velmi dobře, fotografa bychom ani doma nezastihli, my staří už ani k procházce nejsme.«

»Zůstaneme zde,« navrhoval Horčák. »Vždyť nám kdysi v tomto pokoji bylo tak milo! Tady veden i náš spolkový list »Vlastimil«, zde jsme dělali úkoly a celý život studentský se otáčel kolem Kaubisova domku. Podnes se pamatuji, jak jsem při návratu z výletu zastrčil konvalinky místo do vásy do kalamáře.«

Mladší účastníci, kteří příhodu tu slyšeli poprvé, zasmáli se.

Lála vzpomněl na matku studentů, na paní Kaubisovou a její výborný čaj, kterým odměňovala pilnost svých svěřenců a jejich častých hostů, k nimž i on náležel.

»Ta dobrá matička!« řekl Masák. »Všichni jsme k ní lnuli láskou.«

Děkan sklonil hlavu při vzpomínce na matku, jíž se ještě nyní dostávalo uznání a pochval.

I na jiné příhody vzpomenuto. Časem se zasmáli, jindy zvážněli a někdy i slza s oka jim skanula. Lála byl nejveselejší, až sršel vtipem.

Do pokoje občas vešla Štěpánka nebo Anežka, která už byla ustrojena na výlet. Pojede za ostatními na to nejlepší, na zábavu. Mladší účastníci se chystali ji doprovoditi, neboť někteří Libštátu neznali.

Nebylo jim bráněno. Schůze potrvá jenom přes oběd. Starci byli unaveni, mládež se k nim nehodila. Lála se podívá domů, Masák navštíví přátely a Horčák chtěl před odjezdem ještě jednou navštíviti hrob své ženy Mileny. Také se podívá, není-li tam místa i pro něho, aby odpočíval po boku své choti.

Katecheta byl zván na děkanství.

Před obědem se rozešli po zahradě. Kdosi chtěl viděti onen ohnutý štěp, na němž otec jeho studoval nejtěžší lekce. Vypravoval o něm doma dětem.

Štěp onen zde nebyl, jenom místo jeho ukázáno. Teď zde bujela pěkná hruška, která nahradila starý peň.

»A máš-li posud onu matriku abiturientů?« obrátil se Horčák k děkanovi. »Ani jsi se o ní nezmínil, nám ji neukázal.«

Některým bylo nutno vysvětliti, co kniha ta obsahuje a k čemu jest vedena.

»Už bude popsána,« řekl děkan; »jenom tam zbývá dodati, kdy kdo umřel. Takových skutků už neděláme, aby zasluhovaly zvěčnění.«

Kaubis donesl matriku a každý si přečetl, co ho zajímalo.

»Příliš jasných barev, mnoho chvály,« poznamenal Masák, pročítaje o sobě poznámky.

»A kde rubrika pro vyznamenání? Kde jsou čestné diplomy, záslužné kříže, povýšení do stavu šlechtického?« ptal se Lála.

»My nebyli tak šťastni, nám se podobných věcí nedostalo,« odpovídal děkan. »Předvídal jsem to, proto jsem ani pro takova vyznamenání rubriky nedělal. Mezi námi panoval duch profesora Sadila a ten se nehonoruje. Ani ten náš učitel nedošel hodnosti. My jsme byli jeho věrnými žáky a odchovanci. Všudy jsme šli svojí cestou, vždycky se osvědčovali i v úřadech jako vlastenci, jako synové této země nedovedli jsme se přetvářeti, nešplhali, ale povinnost a vykonaná práce byla nám nade všechno. Snad přece se nermoutíte?«

»Stáří na takové pozlátko stůně, ale my po něm netoužíme,« odpověděl Masák. »Čisté svědomí naším nejlepším vyznamenáním, naší nejvyšší pochvalou.«

V tom se všichni shodovali, v tom byli za jedno. A ti mladší, ti potomci zesnulých vsáli do sebe zásady starších — ne pro chválu, ale z povinnosti konati dílo co nejvěrněji.

Účastníci sjezdu se dosti nachodili po zahradě, jiní seděli v altánu, mladší trhali si květiny na kytice, bavili se, vzpomínali a zářili spokojeností.

Posléze volala Anežka k obědu, dříve než udeřil zvon poledne. Pospíchala na výlet.

Děkan na to upozornil, ale dívka řekla s úsměvem: »Snad dnes k vůli studentům zapomněli zvoniti.«

Byl pozván i děkan s místním duchovenstvem, jež se súčastnilo v kostele a dostavil se i jeden z profesorů, kterýž stál o Anežku a k vůli níž čekal na odpolední vyjížďku na Libštát. Vtip kořenil výborná jídla, proneseny přípitky, všichni se bavili znamenitě.

Kdosi vzpomněl i na šestý sjezd aspoň po pěti letech, ale děkan vrtěl hlavou.

»To se sejdeme jinde na sjezdě, který bude bez konce.«

Starší páni se zamyslili.

Vzpomenuto na Lorence, na jiné známé, na profesora Latala, purkmistra Blažeje, ředitele Mezeru, mydláře Rákosníka a ostatní příznivce studentů, kteří většinou už spali tvrdý sen věčnosti. Ale památka jejich posud trvala, na nové generace se přenášela za to, co vykonali, čím se zapsali hluboce do paměti člověčenstva.

Posléze se rozcházeli, mladí se vypravili na výlet, děkanův povoz je odvážel, staří konali povinné návštěvy. Většinou přijeli ranním vlakem a posud se nikde nepřihlásili. Z nádraží pospíchali přímo do kostela. Slibovali, že se sem podívají, že si ještě popovídají.

»Krátký sjezd, ale srdečný a dojemný —«

»Ani jsme si nezazpívali,« poznamenal Horčák.

Děkan mávnul rukou. »Kam bychom se hrabali s šeplavými hlasy! Zpěv musíme ponechati těm mladším, kteří jsou na výletě

a jistě vyzpívají celý zpěvník vlasteneckých a společenských písní. Nám zbývá pouze vzpomínka, jenom rozhled do minulosti.«

Páni přisvědčili, veselí byli, ale ne do zpěvu.

Zatím co Štěpánka šukala po kuchyni, uvádějíc všechno do bývalého pořádku, Kaubis zasedl ve studentském pokoji. Mnohé dojmy vířily jeho hlavou. Zase uviděl několik soudruhů, nepatrný to zbytek bývalé slavné oktávy.

Na stole ležela matrika abiturientů. Už dávno děkan do ní nepsal, až před dvěma dny, kdy připojil ke jménu Václava Kopka křížek a připsal datum úmrtí.

Teď probíral se v těch zažloutlých listech a maně pročítal poznámky, které před dávnými lety sem uvedl. I ta báseň Milkosova padla mu do oka, i popsání prvního sjezdu a mnohé jiné věci.

Což aby popsal i schůzi dnešní? Poznamená, kdo se dostavil, kdo ještě na živu, kdo zastupoval koho, co o kom slyšel. Snad to budou poslední poznámky v této knize. Tak vyplní odpoledne v té své samotě, když i město opuštěno a velmi mnozí putovali na Libštát.

Kaubis namočil péro a počal psáti. Myšlénky se hojně dostavovaly, v hlavě mu to vířilo. Obracel stránku za stránkou. K těm mrtvým neměl co přidati, leda že některého zastupovali zdární potomci, kteří přijali na sebe zásady nebožtíkovy, tím spolu i zásady bývalé oktávy.

Uzavíral ty životopisy a u živých dole poznamenal: »Zemřel . . .« Datum připojí později sám nebo někdo jiný místo něho. Tak učinil i při svém jméně.

Potom se zamyslil, hlavu sklonil a bylo mu divno u srdce. Nemohl vydržeti pod střechou. Vyšel na zahradu, kde najatý chlapec zaléval. Stejně vytahoval vodu z potoka, jak to dělávali studenti, kteří z ochoty roznášeli vodu po záhonech.

Zahrada okřívala pod studenou vláhou, země přímo vydychovala z plných ňader; vála příjemná vůně resed. Na stromech šelestilo listí. Byl nádherný večer červencový po slunném dni. Západ se posud rděl. Podletí života, pomyslil si Kaubis.

Děkan si stanovil, že vyčká výletníky. Na spaní neměl pomyšlení, ač jindy dlouho nevydržel. Štěpánka předložila mu večeři, potom sklidila se stolu, zeptala se, jak se zamlouvala dnešní hostina a posléze všechna unavená a ustaralá odešla na lože.

Kaubis počká na Anežku. Snad přivede některého hosta. Co nejdéle se procházel, narovnal mnohou květinu, pak se usadil ve studentském pokoji, otevřel okno, k Bystřině vedoucí, vzal noviny a četl. Ale nevěnoval přečtěnému mnoho pozornosti, neuvažoval o těch věcech jak obyčejně, jenom tak ubíjel dlouhou chvíli. Mnohdy vstal, vyhlédnul oknem a naslouchal, nevracejí-li se výletníci. Podíval se na hodiny a zabručel. »V tu dobu bývali jsme doma. Inu, svět pokračuje.«

Na stole posud ležela matrika abiturientů a obrácen list, kde byl nadpis: »Karel Kaubis.« Jenom suchá dáta poznamenána. Na okraji čerstvě připsáno: »Zemřel . . . .« To ostaní ponecháno

tomu, kdo z ochoty přidá den a rok úmrtí. Bude to brzo, pomyslil si děkan, půjdu za ostatními.

Také na ostatní čtyři kolegy vzpomněl. Horčák těžce dýchal, Lála měl podezřelou barvu, katecheta také žloutnul a Masák se vůčihledě tratil. Záhy půjdou na onen svět, dlouho nevydrží. Jsou to trosky bývalých siláků, lidí statných, pracovníků vydatných.

I děkan cítil ochabování sil, tělesný rozklad, blížící se konec. Jenom na krátko pobude a potom půjde ke sv. Antonínu za děkany rodáky ke zdi kostelní, kde byly připevněny malé plechové štítky s nápisy, snad že po nich nezbylo na větši pomníky.

Tu se zdálo, že vzduchem ozývá se šum, sporé tony až sem zaléhaly a bylo slyšeti hrčení kol. Výletníci se vraceli. Omladina se nabažila tance, smíchu, veselí a pospíchá domů.

Co rok se tak opětuje. Jenom účastníci se střídají. Ale vždycky táž hudba, píseň a radost.

Děkan nezáviděl mládeži. Také se kdysi radoval, také zpíval a číši veselí k ústům svým kladl. S radostí naslouchal nyní zvukům těm. Stávaly se určitějšími, bylo je víc a více slyšeti. Jakoby se přibližoval vlak, který má dovézti drahé osoby.

Město opět oživovalo, obyvatelé jeho se vraceli s plesáním na rtech, s radostí v srdci.

Děkan ani se nehnul od otevřeného okna, jímž vál do vnitř čerstvý chladný vzduch. Na stole hořela lampa a ležela posud matrika abiturientů s těmi osudnými slovy: »Zemřel ....«

Průvod už byl asi ve městě, hudba doléhala a písni bylo určitě rozuměti.

»Stavte se v řady, vlasti synové,
Češi, Slováci i Moravané.
Kde náš prapor bude vláti,
bude s námi Pán Bůh státi.

Vzhůru, ať zlobu zláme český lev,
lijeme za volnost svatou českou krev,
vzhůru s Božím požehnáním,
lev napřed, my všichni za ním!«

Už jely kolem povozy, potom se bralo studentstvo. Jistě zase udělají zastaveníčka u oblíbených osob. Teď o prázdninách směle si vyvolí toho, kdo jim k srdci přilnul. Vždycky se tak dálo a nepomohly zákazy a výstrahy.

Děkan teď poodstoupil od okna aby ho nebylo viděti. Průvod se bral kolem v kotoučích prachu. Pojednou jakoby někdo velel zastaviti. I hudba ustala a zástup stichnul.

»Ať žije dobrodinec studentů, náš milovaný děkan, horlivý vlastenec a Víchova vzácný příznivec!«

»Ať žije, ať žije!« volali přítomní sterými ústy a hudba spustila slavnostní tuš.

Domek byl obklopen studenty, kteří jásali a křičeli slávu.

Kaubis uznal za nutné ukázati se v osvětleném okně. Jeho bílá hlava jakoby ozářena byla gloriolou. Zjev jeho uvítán s tou větší radostí.

»Děkuji vám, milí mladí přátelé,« řekl, »a přeji mnoho zdaru do budoucna. Nejsou moje zásluhy tak veliké, by se jim dostávalo takového ocenění. Ještě jednou děkuji za poctu.«

»Sláva Karlu Kaubisovi, věčná památka jeho dílu, jež vykonal na poli národním a společenském. Tato chudá chýška vykonala více nežli tábor, v němž válčil Žižka. Sláva těm, kteří se dnes tu sešli po pět a čtyřiceti letech, sláva oktávě, která mnoho vykonala v zápasech života!«

»Sláva, sláva, sláva!« znělo tím zvučněji a hřmotněji.

»Díky nejsrdečnější za sebe a své soudruhy,« řekl Kaubis, ukláněje se z okna.

Hudebníci zahráli sloku národní písně a potom všichni se brali dále na náměstí, aby provolali slávu ještě jiným oblíbeným osobám a příznivcům studentstva.

Nenadál se děkan, že bude na prvém místě, že se roznese mezi účastníky výletu, co se událo v malém domku nad Bystřinou. Těšilo ho to uznání více než jakékoliv vyznamenání.

Naslouchal dalším slokám společenské písně:

»Kde zápasil kdy český lev
pro víru, vlasť a krále,
moravská vlála korouhev,
byli jsme s vámi stále;
nám král jeden a jedna vlasť
a stejný bol a stejná slasť.«

Na dvéře domku bylo zabušeno. Kaubis rychle otevřel. Vešla Anežka. Byla zanícena v tváři, oči jí hrály, na rtech jakoby posud lpěla píseň.

»Vítám tě! Pobavila jsi se. A jdeš sama?«

»Naši hosté si vyhledali nocleh v příbuzných rodinách. Páni jdou ještě do besedy.«

Děkan kynul hlavou. »Probdí hodně přes půlnoc.«

»Ani já nemám na spaní pomyšlení,« řekla Anežka. »Nejsem zcela nic unavena.«

»Tedy usedni a povídej, jak jsi se měla?«

Dívka odložila kytici polních květin do vásy. Sundala jenom rukavice a klobouk a jala se vyličovati krásy dnešního dne. Ještě přednášku zastihla, zasmála se při divadle, vytančila se a také se kochala vyhlídkou do okolí. Známý profesor byl jí průvodcem.

A děkan naslouchal s potěšením, přikyvoval hlavou, tu a tam položil otázku a občas prořekl: »Tak, tak! Jenom když jste se pobavili!«

Tu padlo oko jeho na rozevřenou knihu. Počkal, až Anežka dopověděla, jak se jí vedlo na zpáteční cestě. Svezla se, ale musili jeti pomalu, poněvadž na povozu bylo dvacet osob.

»Anežko, znáš tuto knihu,« řekl děkan, »mnohdy jsem do ní zapisoval.«

»Toť ona matrika abiturientů z roku.«

»Ano, ano,« přikyvoval Kaubis. »Tu zdědíš po mně i s tímto domkem, zahradou a veškerým nářadím. Dobře se ti bude zde bydleti s panem profesorem.«

»Ale, pane strýčku,« upejpala se Anežka.

»Nevím, bude-li chtít moje hospodyně po mé smrti bydleti tady nebo ve svém domě. Nesmíš jí dělati překážky. Tedy všechno

zdědíš a žádám, aby to zůstalo v tomto stavu, aby se neodstraňoval ani stůl, kolem něhož jsme jako studenti sedávali.«

Hlas děkanův měknul a potom se chvěl jako suchý list.

Anežka sedíc naproti, pilně naslouchala. Nenadála se takové rozmluvy.

»Tuto matriku ukládej zde do zásuvky, kde posud ležela. Bude-li si kdo přáti, ukaž a dej mu ji přečísti. Jsou tu poznámky několika rodů, jsou zde příklady hodné následování.« Děkan na krátko se odmlčel.

»Ale budeš do ní ještě psáti.«

»Já?« podivila se Anežka.

»Nelekej se, úkol ten bude nepatrný. Jenom doplníš u některých osob datum, kdy umřeme. Už jsem to nadepsal. Připojíš den a rok.« Kaubis ukazoval do matriky.

Anežce se chvěla ruka, již položila na list, a četla: »Umřel...«

»To bude, pane strýčku, nesnadný úkol.«

»A proč?«

»Už se lekám pomyšlení, že by se tato kniha měla uzavříti na vždycky.«

Děkan se trpce usmál. »A přece musí tak býti. Ustoupíme a jiní za nás budou pracovati. Takový běh světa.«

Kaubis také byl dojat. »Tedy slibuješ!«

»Jak bych mohla odepříti? Taková památka bude mně svatou.«

»Tak, tak, a nyní jdi na lože, aby si se prospala. »Dobrou noc!«

Anežka políbila děkanovi ruku. »Dobrou noc,« děla a slza skropila starcovu pravici.

Kaubis chvíli ještě nahlížel do matriky, ale už ničeho neopravoval a nedoplňoval. Potom zavřel knihu, a tu se mu zdálo, že uzavírá běh života těch, o nichž počal před pět a čtyřiceti roky psáti, jež téměř půl století měl na mysli a na očích. Co ještě zbývá? Pět datum úmrtí, a ta nadejdou brzy, dříve než se kdo naděje.

Bude po životě, jedna generace odejde, jako když kapka padne do moře věčnosti.

Děkan přistoupil k oknu. V městě posud hráli a komusi volali slávu. Až sem zaléhala píseň:

»Zde jsou hroby praotců mých,
a v těch prach svatý jejich;
mne duch jejich obletuje
v snách libých se mi zjevuje;
a v lůně té posvátné země
i já chci ležet jejich plémě.
Protož není mi zem' co zem',
a já v Čechách jen doma jsem!«

Marianský kongres v Praze.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

b) Vzdělavací spolky mužské.

Ve vzdělavacích spolcích mužských pěstuje se bodrý duch katolický. Členové mají příležitost čísti katolické časopisy a z bibliotéky katolické knihy. Co si spolek nemůže zakoupiti, darují faráři nebo kaplani, vůbec předsedové těchto spolků. Zde se šíří brožury, knihy a kalendáře a jeden povzbuzuje druhého. Co by se ještě díti mělo, to pověděl na Mar. sjezdu 800 mužům a jinochům kanovník Fr. Vaněček a přijatá resoluce.

Praktická řeč kanovníka Fr. Vaněčka měla název »Apoštolát laictva« a vyzněla u výtahu v tento smysl:

Velectěné shromáždění! Ve starém spise »Obrana církve« od Tertuliana čteme: »v době nebezpečí je každý občan vojákem.« Tertulian chtěl tím naznačiti povinnost každého křesťana v době nebezpečí býti obráncem a apoštolem.

Poněvadž spolky katolické jsou jaksi výborem uvědomělých katolíků, pro to položeno také toto théma na pořad rokování. Mým úkolem jest načrtnouti hlavní tři směry: vzdělání, mrav, charitu, v nichž každý katolík lehce může a má působiti, třebas málem ve velmi záslužné a dobré apoštolské práci.

Chci mluviti více v příkladech než v úvahách. Známo jest velkolepé dílo Boskovo s jeho 200.000 chovanci. Toto velkolepé dílo postavil kněz, ale za pomoci svých chovanců-laiků. Hoch, který mu podivným řízením Božím ministrovati neuměl, který ani u přijímání nebyl, číst neznal, stal se mu apoštolem, který mu přiváděl nové a nové hochy do jeho oratoře. Bez součinnosti jejich nebylo by mohlo vzniknouti jeho velkolepé dílo. To byl apoštolát odchovanců-laiků. Už ono uvedení nových a nových členů do spolků-bratrstev, posluchačů slova Božího, jest osvětná práce apoštolská, která se toliko za účinné pomoci laiků patřičně dařiti může. Nebude-li se v tomto směru pracovati, nelze nadíti se výsledků a nelze nabýti zásluh apoštolských. Toto rekrutování členů a posluchačů musí šířiti známost křesť. pravd. Největším zlem jest ignorance vůbec; neznalost náboženských pravd jest z ignorancí nejhorších. Nesmíme tvrditi, že by ignorance náboženské mezi námi nebylo.

Nová doba přinesla nový útvar: města veliká bez kostelů. Na kolínském katol. sjezdu r. 1894 Dr. Lieber pronesl krásnou větu: »Kde není slyšán farář, tu musí katolický laik vyjíti vstříc šiřitelům nevěry.« Vidíme zde opět nutnost apoštolátu laictva, uznanou ústy obránce moderního. Obránce musí býti vycvičen sám v tom, co hájí. Zde nám musí pomáhati účelně sestavené knihovny, které skutečně dávají moderní zbraň proti moderním útokům. To není úlohou sjezdu, ale úlohou vůdčích kruhů, kteří se této otázky podejmou. Družstvo »Vlast« a »Spolek na zakl. katol. knihoven« budou vydatně nápomocny.

Vidím zde mnohé muže věku pokročilého a zajisté otce rodin. Když zesnulý laik-apoštol Windhorst v době kulturního boje mluvil ve shromáždění žen, pravil: jako časovou potřebou

kultury křesť. že jest, aby ženy pokládaly za nejlepší svůj obraz býti fotografovány uprostřed dítek svých s katechismem v ruce.« Ohromný aplaus odměnil jej. To jest zajisté nejkrásnější obraz křesťanského otce, apoštolát laický a otcovský v rodině, bez něhož nebude slyšen ani hlas farářův. Křesťanští otcové musí jíti v čele tohoto apoštolátu kulturního boje křesťanského. Katolík není »gens lucifuga«, lid bojící se světla, nýbrž šiřící osvětu křesť. ve tmě pohanské.

Jest ještě jiný druh apoštolátu, a to jenom mechanický, ale přece vydatný. Naše publikace roznésti po těch místech, rodinách a osobách, kde jest jich potřeba. To nemůže však činiti všude kněz, tu musí působiti laici, kteří přidělati musí křídla našim brožurám a nohy našim knihovnám. Tak povstanou z našich knihoven baterie děl, která donáší střely na pravé místo. Jeden Kubínek na Moravě a druhý Jos. Dušek v Čechách prospěli roznášením a doporučováním knih katol. snad právě tolik jako spisovatel a vezmou odměnu spisovatele katolického.

Jiným směrem apoštolátu jest obrana mravů křesťanských. Zde ovšem jest život soukromý první apoštol. Hádání o mrav nic neprospěje bez apoštolátu života. Ve Francii prosluli mnozí laici svým apoštolátem: generál de Souis, plukovník Pacquerou, o němž říkali nepřátelé: kdyby všichni katolíci byli jako Pacquerou, budeme všichni katolíci.« Plukovník Pacquerou nikdy se nehádal o víru, ale svým životem dokazoval její pravdivost i krásu. Vznešená a vítězná moc příkladu jest nejvýmluvnější obránce.

S chloubou pohlížeme ke katol. Belgii jako vzorné zemi. Však chceme-li dáti pravdě svědectví, musíme vzdáti čest práci laiků, kterou vykonali svým apoštolátem. Jeden z mnohých příkladů uvedu: apoštolát kováře, jenž znám pod jménem »liga proti klení«, která byla jím a 14 řemeslníky založena s tím prvním účelem: čeliti proti pustému klení. Proti jednomu čeliti a tisíce jiných lze vymýtiti. Když v roce 1879 slavili své 25leté jubileum, mohli poukázati na 13.478 obrácených úsilím této ligy sv. Františku Xaverskému posvěcených, a dále na odstraněných 4860 manželství divokých, 204 pokřtěných židů, na 273 dítek, které vyrvali nevěře, 12140 časopisů a knih protináboženských, které odstranili a sebrali z rukou katol. To jest apoštolát laictva a to jest vlastenecká práce v nejlepším smyslu.

V katakombách se zvláštní úctou ukazuje se hrob Drogena Fossora (hrobaře), pravého apoštola-laika, který v době pronásledování měl celou akci v katakombách takřka v rukou a byl středem laického života církevního. V době přítomné jsou právě spolky katol. světským středem života křesťanského a třeba působiti, by bylo to jádro zdravé, což lze jen opět součinností laictva provésti dle hesla: jeden druhého jsme nejen bratři, ale též strážcové.

Zbývá mi dotknouti se letem toliko ještě třetího směru apoštolátu laictva, o němž obšírněji bude zajisté jednáno v jiné sekci, totiž: charity křesťanské. Vzpomínám na návštěvu svou u hraběnky Ledóchowské v Solnohradě, kde jsem nad jejím pracovním stolkem viděl napsané heslo jejího života, věnovaného temné Africe.

Ono heslo se mi vrylo v paměť trvale. Vzato jest ze spisu sv. Adonyse a každé číslo »Echa z Afriky« je nese na svém štítě: »Ze všech zbožných skutků jest nejzbožnější: pracovati s Bohem na spáse duší.« To jest třetí bod apoštolátu tak rozmanitý a vždycky krásný a nejzbožnější.

V Berlíně utvořili ve čtvrti Moabit laikové středisko, které pracuje, aby sprostředkovalo ztraceným katolíkům návrat a přijetí sv. svátostí, nekřtěné děti aby došly křtu sv., nebiřmovaní svaté svátosti, nemocní zaopatření a manželství aby byla svátostná. Bez součinnosti laiků, žijících ve středu lidu, všechna horlivost kněze se ztrácí. Proto uloženo mi pojednati zde o této nesmírně důležité a nejzbožnější součinnosti všech laiků věřících, najmě ve spolcích sdružených. Každá osada hlavně velká má i u nás byť ne nekřtěňátka tedy aspoň četné nebiřmovance, neoddané, přečetné bez sv. pokání a oltářní a nemocné bez zaopatření. Jen za účelné součinnosti laiků lze očekávati obrat. Duše přečetných jsou v rukou vašich jako krev Abelova v rukou bratra jeho. Proto jen mnoho rukou jest sto, aby provedlo tuto obrovskou práci. Každý něco, ale všichni a vlašťovky druhého jara zakrouží nad církví českou. Sjednocená síla bude silnější. Zdař Bůh!

Resoluce o apoštolátu laictva.

»Členové katol. vzděl. spolků uznávají za povinnost svědomí, dle sil svých a okolností přispívati k nejzbožnějšímu dílu: spáse duší, ve svornosti s duchovním pastýřem, a to:

1. Sebevzděláním vlastním a tím že čeliti budou hlavnímu zlu t. j. neznalosti ve věcech náboženských ve všech kruzích; v tom ohledu:

a) kladou si za svou povinnost svorně s duchovním šířiti právě v ohrožených rodinách ty spisy a ty listy, které jsou s to, aby vyvracely předsudky.

b) Volají po vzorné katolické bibliothece, kteráž by obsahovala přesná udání, pro koho se spis hodí.

c) Slibují starati se, aby knihy a časopisy naše nezůstaly ležet, ale kolovaly právě tam, kde toho jest potřebí.

2. Proti nemravu chtějí čeliti svým životem a všelikou podporou každého podniku v tom směru, jako misií, obmezováním volných zábav, podporou spolků temperančních a prostým, šetrným životem.

3. Doporučují vzájemnou hmotnou i mravní podporu svých členů.«

Druhým řečníkem k bodu Obrana kultu Marianského a zásad vzděl. katol. spolků byl redaktor »Našich Listů« *T. J. Jiroušek.* Na konci své řeči navrhl řečník tuto resoluci:

»Vzdělavací a podporující katolické spolky české: Spolky křesť. socialů, Jednoty katol. tovaryšů a Jednoty katolických jinochů a mužů, společně s Katolickými Besedami shromážděné na Marianském kongresu v Praze ve velkém sále Měšťanské Besedy dne 12. června 1905 po vývodech řečníků usnášejí se na tomto prohlášení:

1. Pokud se týče obrany kultu Marianského chceme a budeme vždy státi proti všem odpůrcům a snižovatelům tohoto kultu, poněvadž tento Marianský kult je starým dědictvím již od prvních křesťanů, nám na naše doby zachovaným a poněvadž je vzpruhou a posilou nás všech, kdož katolicky věříme a v ochranu Marie Panny, pomocnice křesťanů, se utíkáme.

2. Pokud se týče zásad, budeme se říditi a spravovati všude a ve všem, a zvláště však při vzdělávání svých členů a při vzdělávání lidu na schůzích tak i v ochraně učení církve, jak je má církev od svého zakladatele Ježíše Krista uchované pro všecky doby a pro všecky věky. Všecky naše spolkové snahy, účely a programy musí býti duchem učení Kristova prodchnuty, aby nejen šťastného života zde na zemi, ale i blaženého života na věčnosti s námi jdoucímu českému lidu se dostalo. Těmto cílům a těmto snahám dopomáhej nám Bůh!«

Třetí řečník redaktor »Selského Listu« *Fr. Šafránek* promluvil »O idei Marianské s ohledem na náš český lid« a navrhl resoluci tohoto znění:

»Vyslechnuvše přednášku Františka Šafránka, redaktora a rolníka z Dol. Města »O vlivu idee Marianské na náš český lid«, prohlašujeme:

Pěstování idee Marianské v lidu českém pokládáme za posvátnou povinnost naši a nejen za povinnost, nýbrž i za nutnost pro náboženské smýšlení českého lidu. Tam, kde ctí se Matka, ctí se jistě i Syn. V idei této vidíme oživení ducha křesťanského ve společnosti lidské, která namnoze křesťanství se odcizila.

Jsme pro šíření kultu Marianského také proto, poněvadž jsme přesvědčeni, že křesťanské ctnosti, které na Marii Panně vidíme, jsou jako hvězdy, které ukazují křesťanskému světu cestu k nebi.

Prohlašujeme, že chceme věrni zůstati Ježíši Kristu i Jeho přesvaté Matce vždy a všude.«

Řeč kanovníka Frant. Vaněčka a resoluce napovídají věci, které se mezi katolickými vzdělavacími spolky, jak jsem již řekl, částečně provádějí, někde více, někde méně. Ale nám musí na tom záležeti, aby se prováděly všude. Předsedové těchto spolků, dopisovatelé křesť. socialních časopisů a jejich redaktoři, správcové katolických závodů bděte, povzbuzujte, napomínejte. Cílem naším musí býti: kráčeti dále a dále, výše a výše a všestranně pracovati. Výkonné komité Marianského kongresu nechť přiloží se zkušenými vůdci křesť. socialními ruku k dílu.

Ženské spolky vzdělavací

soustředily se na kongresu Marianském kolem Křesťansko-socialně vzdělavacího a vzájemně se podporujícího Spolku českých žen a dívek pro království České, a jejich schůze byla dle všeho nejčetněji navštívena.

Resoluce ženských vzdělavacích spolků jest dlouhá, krásná, a zasahuje do praktického života.

Nejprve se v resoluci vyličuje význam matky Boží pro pokolení ženské; vznešenými slovy vzdává se Matce Boží hold úcty a lásky. Resoluce doporučuje zřizovati ve farnostech Marianské spolky a přimlouvá se, aby všecky podpůrné a vzdělavací spolky ženské pěstovaly kult Marianský. Resoluce ohražuje se proti »Bílému praporu« a v III. odstavci pronáší samé praktické návrhy, pročež je zde v plném znění uveřejňujeme.

»My, ženy a dívky sjednocené ve vzdělavacích spolcích katolických, shromážděné na Marianském kongresu v Praze ve dnech 12.—14. června t. r. vyslechnuvše případný referát o bídném postavení dělnic a zvláště dělnic továrních, chceme všemožně podporovati dobré snahy těchto žen a tak mravně a hmotně je povznášeti; neboť uznáváme, že účinná láska ke svým spolusestrám dělnicím tím nejlépe projeviti se může.

1. Proto nechť výbor každého damského spolku utvoří odbočku Všeodborového sdružení, jež jest toho času sídlem v Hradci Králové, a domáhá se i zlepšení hmotného pro pracující ženy.

2. Každá pracující žena a dívka nechť stane se činnou členkou tohoto Sdružení.

3. Každá katolická paní nechť dobrotivě přistoupí za členku přispívající, čímž doufáme, že zakořeněné předsudky a zášť rozsévaná zmizí a zlepší se názory dělnic vůči zaměstnavatelkám.

4. Pracujme dále k tomu, aby všecky pracující ženy, které stojí až dosud mimo katol. spolky, které však víru v Boha si dosud zachovaly, do těchto odboček byly získány a tak tímto jediným prostředkem, totiž mohutnou odborovou organisací, čeliti mohly nevěrecké socialní demokracii, jež chce ženu do svého působiště vlákati a tak ještě do většího úpadku mravního strhnouti.

5. Až by počet odborově sdružených žen dosáhl určitého počtu (na př. 1000), utvořiž se samostatný spolek odborový žen, jenž by ovšem i na dále podřízen byl ve hlavních článcích Všeodborovému sdružení; žádáme proto pospolitost odbor. spolků, poněvadž tříštění dělnictvu nikdy neprospěje, naopak je oslabí, což i v jiných zemích s praktickými zkušenostmi provádějí.

Hlavním cílem odborové organisace bude: a) domáhati se starobního a invalidního pojišťování pracujících žen, b) pojišťování pro vdovy a sirotky, c) pracovati všemi silami k tomu, aby žena, matka, vrácena byla do lůna rodiny, kdež jest její úkol hlavní, d) dokud to však provésti nelze, aspoň zkrácení doby pracovní pro ženy provdané.

Jednotlivé spravedlivé požadavky buďtež brány v úvahu, o nich nechť se rokuje, až by postupem a potřebou času se podrobný program utvořil.«

Ženské katolické hnutí dodělalo se utěšených výsledků a jeho vzorem jest nahoře uvedený spolek pražských socialek, jenž má

již asi 3000 členek. Tento spolek pořádá každého roku pro své členky přednášky, v době velikonoční duchovní cvičení, v létě pouť na Sv. horu; v knihovně spolkové jest 600 knih; fond spolkového domu (chtějí si časem koupiti vlastní dům) obnáší 880 K a v jeho »Domovině sv. Ludmily« vystřídalo se během roku 46 obyvatelek a mimo to na krátký čas zde pobylo 40 osob.

Spolek má svůj časopis: »Českou Ženu«, kterou řídí protektor jeho kap. děkan Msgr. Dr. Josef Burian, i budiž dle tohoto vzorce řízena celá organisace katolických spolků ženských po vlastech československých. Přijaté resoluce nechť jsou společnou akcí všech ženských katolických spolků v Čechách prováděny a »Česká Žena« ať dělá tomuto ušlechtilému snažení propagandu.

Schůze Marianských družin

konána byla u sv. Ignáce; byly zde zastoupeny Marianské družiny z Čech, Moravy a Slezska.

Resoluce hledí k tomu, aby se známost o Marianských družinách šířila, aby členové Marianských družin byli, plníce své povinnosti, příkladnými sodály v životě soukromém a veřejném a prosí výkonný komitét, aby z povolaných míst na velikou důležitost Marianské družiny akademické pro záchranu mládeže studující na školách vysokých a středních bylo poukazováno.

Schůze přijala návrh P. Jos. Rybáka, T. J., ředitele Marianské družiny mužů a jinochů v Praze, aby všecky české družiny zvolily sobě ústředí (Prahu), kam by roční zprávy o své činnosti zasílaly a tyto aby pro větší zájem a sblížení jednotlivých družin souborně tiskem vydány byly.

Marianské družiny řídí Jesuité, a zde se k tomu přísně přihlíží, aby členové hluboko vnikli v život katolický a aby nauky církve přesně plnili a víru svou veřejně vyznávali. Ale tisk katolický podporují sodálové a sodálky v míře jen nepatrné. Už jsem v té věci prosil, nabádal, nabádali i jiní, ale poměry se nezlepšily. I bude na výkonném komitétu, aby s řediteli Marianských družin vešlo ve spojení a hledělo docíliti nápravy.

Terciáři, třetí řád Dominikánský.

Terciáři mají svůj orgán »Serafinské květy«, třeti řád sv. Dominika rovněž: »Růži Dominikánskou« a tím se rozkvět jejich vysvětluje.

Terciáři sv. Františka sešli se v chrámu sv. Klimenta, III. řád sv. Dominika v domácí kapli v chrámu Páně sv. Jiljí u Dominikánů. Terciáři mají své určité regule a nepotřebují tudíž resolucí — aspoň jsem se o nich nikde nedočetl.

Kladu na srdce, aby představení těchto řádů nadchnuli své členy a členky k apoštolátu laictva, aby totiž nejen sami se zdokonalovali, ale aby každý z nich apoštolát vynesl i ven, mezi lid a prováděl jej hlavně tiskem.

Marianský tisk a Marianský kult.

Řečnili: Fr. Žundálek, Dr. Ant. Podlaha, Dr. Fr. Reyl, Václ. Myslivec a odpoledne K. Procházka a Dr. Fr. Herrmann, ale »Čech«

přinesl pouze tři resoluce a čtvrtou Jos. Šauera z Augenburgu, který neřečnil. A jelikož resoluce samostatně nevyšly, musím se přidržovati pouze toho, co mám v »Čechu« před očima.

Ref. Fr. Žundálek mezi jiným praví: »Potěšitelno jest, že se kult Marianský tiskem rozšiřuje. Aby byl vliv jeho patrný, toho lze docíliti hlavně tiskem.

V dalším referát naznačuje, co se tiskem pro čest Panny Marie učinilo a čeho ještě učiniti třeba. Praktické návrhy jeho provésti jest úlohou výkonného komitétu.

Resoluce Dr. Fr. Reyla a Václ. Myslivce oceňují důležitost denního tisku a vliv jeho na čtenáře a prohlašuje účinnou a všestrannou podporu tisku katolického za přední povinnost uvědomělého katolíka. Tiskem šíří se, ale také podlamuje se úcta k sv. Panně, proto, kdo pro Marianskou ideu horuje, věnuje svou podporu jen dobrému tisku. Resoluce s důrazem a právem požaduje, aby se odepřela podpora špatnému tisku a aby katolíci dobré noviny četli, předpláceli, půjčovali, vykládali, všude ve veřejných místnostech požadovali, do nich dopisovali, v nich inserovali a jen od inserentů jejich objednávky činili.

Dá-li se výkonné komité do provádění této otázky, bude mu rozluštiti tvrdý oříšek. Tuto práci jsme již celou v »Katolických Listech« prodělali. Hledali jsme nové inserenty, ale výsledek byl nepatrný. Zvěčnělý kardinal Schoenborn svolal vikáře své arcidiecese a výbor družstva sv. Vojtěcha, jež »Katolické Listy« vydávalo, k poradě, začalo se čile a s chutí pracovati a mezi kněžstvem agitovati, sehnal se slušný kapital, ale za tři roky se družstvo rozešlo a odevzdalo list soukromníku a byli jsme rádi, že jsme k 200 K, které jsme jako členský podíl zapravili, nemusili dodávati druhých 200 korun. A kdybychom nebyli hned z počátku spoutali ruce Drozdovi, jenž začal v družstvu sv. Vojtěcha penězi plýtvati — a raduji se z toho, že jsem hlavně já mu ty ruce spoutal — a kdybychom nebyli v čas z administrace odstranili Drozdova člověka — byla by brzo nastala v družstvu sv. Vojtěcha neodvolatelná peněžní katastrofa, k níž jen tímto opatřením nedošlo.

Ale nejzajímavější a nejsmutnější jest tento zjev: vyžádal jsem si, abych mohl rozvinouti pro »Kat. Listy« písemnou agitaci. Rozeslal jsem asi 800 dopisů, opatřených podpisem Vojtěcha hraběte Schoenborna a J. M. nynějšího ndp. světícího biskupa Dr. Fr. Krásla. Mimo kněze vyhledával jsem hlavně laiky: známé osoby katolické, lékaře, kteří docházejí do klášterů a do kanovnických domů, vnikl jsem i do kancelářů kapitolních, arcibiskupských, ba v blízké okolí kardinálovo — vědělo se, že se to děje pod záštitou Jeho Eminencí — a výsledek? Mimo kněze a několik úřadníků, podřízených zemskému výboru, nezískali jsme »Katol. Listům« ani jednoho nového abonenta.

Proto pravím, že něco tady učiniti bude tvrdý oříšek rozluštiti. Ale vydatně mohou kněží kat. tisku pomáhati, když budou správně předplatné odváděti a když řeknou firmám, kupuji od vás proto, protože inserujete v »Čechu«, »Našich Listech« atd., nebo když se vysloví: dal jsem vám hodně a již vícekráte vy-

dělati a přeji si, abyste inseroval v »Čechu«, »Našich Listech«, »Obnově« atd. — to pomůže.

Co se Marianského kultu dotýče, pronesl K. Procházka ve své resoluci přání, aby se zprávy o prostonárodní úctě Marianské v různých spisech obsažené snesly v přehledný celek, a celek tento aby se doplnil z lidu z různých krajin Čech, Moravy, Slezska a uherského Slovenska a literatura, umění výtvarné, hudba, katecheti atd. aby čerpali náměty ke svým pracím z bohatého pole prostonárodní úcty Marianské.

Největší kus práce zde vykoná zajisté sám pan navrhovatel, odborník na slovo vzatý, zvláště bude-li mu od výkonného komitétu poskytnuta hmotná podpora. Bude-li si komité přáti, mohla by tu vydatně pomoci i Literární sekce družstva Vlast a nejen tu, nýbrž i při resoluci Žundálkově. Frant. Žundálek jest členem této sekce, časopis Vlast jest faráři K. Procházkovi vždycky k disposici, i mohlo by se se soustavným prováděním obou resolucí brzy započíti.

Resoluce německých katolíků.

Ve výkonném komitétu zasedají metrop. kanovník Václav Manlík a profesoři něm. boh. fakulty Dr. Fr. Endler, Dr. Jatsch a Dr. Karel Hilgenreiner. Budou tedy zajisté resoluce v jejich německém oddělení i ve výkonném komitétu přijaté prováděny, a proto se o nich jen krátce zmíním.

První resoluce má název: Marianische Jugendvereine. Resoluce doporučuje marianské družiny mládeže a přeje si, aby Marianské družiny žáků středních škol zákonitě byly dovolovány. Tato otázka jest velice vážná, ale půjde z těžka ku předu, zvláště proto, že stát bude se brániť dáti studující mládež v moc Jesuitů, kteří vedou tyto Marianské družiny.

Pamatuji se, jaké obtíže činila vláda † biskupu Ed. Janu Nep. Brynychovi, když žádal do Hradce Králové Jesuity. Ministr mu řekl: všecky řády povolím, jen ne Jesuity, ale konečně povolil i ty.

A dále: když konali Jesuité v Hradci Králové misie a se svolením biskupa chtěli vejíti do škol a zde mládež k sv. pokání a oltářní připraviti, okresní školní rada jim to zakázala a biskup byl nucen sám jíti do škol a vykonati to, co bylo Jesuitům odepřeno.

Ale myšlénka resoluce jest krásná; budiž parlamentem k tomu pracováno, aby se uskutečnila.

Druhá resoluce doporučuje: Marianische Wahlfahrten. Kde jsou marianské pouti, ať zůstanou, kde ochladly, ať se zavedou. Klerus ať se při nich hojně súčastňuje a ať vede kontrolu nad poutnickými vůdci, písněmi a modlitbami. Resoluce doporučuje pouti dle stavů, což se již částečně v Praze provádí: ženy jdou zvlášť, muži zvlášť dle různých spolků.

Třetí resoluce projednává: Frauenfrage, ženskou otázku, a řeší jí v tom smyslu, jako my křesťanští socialové, proto ji zde pominu.

Třetí resoluce má na zřeteli: Die neusten Ehetrennungsbestimmungen. Resoluce hájí katolické manželství a vyzývá muže

i ženy, hlavně poslance, aby se opřeli změně § III. A. B. 9 občanského zákonika, který chtějí mnozí zrušiti a tím rozlučitelnost manželství přivoditi.

Poslední resoluce jedná o Los von Rom — Bewegung in Böhmen. Resoluce žádá, aby katolíci stáli věrně k Římu, lituje těch, kteří odpadli a doporučuje spolek sv. Bonifáce.

Jak vidět, zvolili si katolíci německí samé palčivé a časové otázky a bude dobře, když jim výkonné komité bude věnovati patřičnou pozornost. Touto péčí o požadavky německých katolíků, které jsou i požadavky našimi, součinnost Čechů a Němců se jen zvýší a utuží. Dej Bůh požehnání pracím kongresu a výkonného komitétu, aby i u nás nastal kýžený obrat k lepšímu.

* * *

Dodatky ke kongresu Marianskému.

V životě katolickém chybí nám součinnost šlechty, a tu bude na výkonném komitétu, aby nás se šlechtou sbližovalo a šlechtu aby přesvědčilo, že dosavadní její pasivita v životě katolickém škodí jí i nám a celé církvi.

Žel Bohu, že bývalo v té věci u nás lépe a že je nyní hůře. Tak v Kat. politické Jednotě působili mezi jinými Jiří kníže Lobkovic, † Karel kníže Schwarzenberg, v Katol. Besedě hojně šlechty; Lobkovic i Schwarzenberg platili pro své úřady »Čecha«, † kardinál Schoenborn »Katol. Listy«, ale Schwarzenberg i kard. Schoenborn zemřeli, Jiří kníže Lobkowic se pro svůj úřad katolického života vzdaluje, hr. Harrach a Dr. Bedřich Schwarzenberg se činné práci katolické vyhýbají, nynější Karel kníže Schwarzenberg, do něhož jsme kladli veliké naděje, pro urážky, jež se mu staly v Husitské aféře, omezuje se pouze na spolek sv. Michaela — a tak tu zůstávají dva mužové Karel Ervín hrabě Nostic a Vojtěch hrabě Schoenborn, kteří jdou mezi nás, mezi katolický lid a s ním ku blahu církve a lidstva pracují. Prvý si všímá hlavně charity a stojí v čele spolku sv. Vincence z Paula — nyní i Kat. polit. Jednoty — druhý, Vojtěch hrabě Schoenborn, pracuje všude, kde je ho třeba a svou pílí a neúnavnou činností je vzorem katolického muže. A co ho zvláště zdobí, jest ta okolnost, že jest přístupen i cizím názorům a nejedná-li se o zásadní věci, že se jiným myšlénkám, jsou-li většinou přijaty, ochotně podrobuje.

Skrze tyto dva vzácné muže musí výkonné komité pracovati k tomu, aby se katolické činné práce súčastnilo více šlechticů. Tím se vliv náš sesílí; sblížíme-li se a poznáme-li se, dostaneme více než dosud hmotných prostředků a budeme moci leccos společně podniknouti, co jsme si nyní pro nedostatek peněz musili odepříti. Často vyskytne se mezi námi dobrý katolický muž, nadaný, ale chudý, on zvedá k nám ruce o pomoc, o chleba, a my pomoci nemůžeme — šlechta však má místa dost, ta může pomoci a dostane do služby muže katolického. Bude-li mezi šlechtou a námi vzájemná důvěra, můžeme zameziti, aby inspektoři neusazovali na panstvích šlechty katolické, šlechty zbožné, evangelíky, aby nebyli katolickou šlechtou protežováni a povyšováni

nekatoličtí neznabozi a naopak aby byla dávána přednost mužům charakterním a aby byli vyhledáváni a povyšováni muži katoličtí, můžeme zameziti, aby úředníci šlechtičtí neznesvěcovali dne Páně, aby nešířili tisku nevěreckého a nepůsobili ve spolcích protikatolických. Můžeme docíliti, aby šlechta dodávala práce katolickým řemeslníkům, umělcům a odebírala zboží od katol. živnostníků, na př. papír ze závodů katolických.

Zvečnělý apoštolský biskup Ed. Jan Nep. Brynych říkával mi, když jsem s ním v Chrasti nebo v Hradci Králové na procházky jezdil, že ihned šlechticům dopíše, když se o nějakém nešvaru na jejich statcích doví a dodal: — pomáhá to; dostávám odevšad zdvořilou odpověď, že se vytknuté odstraní.

Sblížíme-li se se šlechtou, bude naší velikou úlohou docíliti toho, aby český katolický tisk odebírala, pro své kanceláře úřednické jej předplácela (jako to činívali Jiří kníže Lobkovic a † kardinál Schoenborn a † kníže Schwarzenberg) a mezi svým lidem šířila.

Ukáže-li se šlechtě, co a jak píše »Zář«, »Červánky«, »Právo Lidu«, »Čas« a jiné více, ukáže-li se jí na spoustu brožur, snižujících Ježíše Krista, Matku Boží, papežství a veškerý řád ve světě — sezná-li z toho šlechta, jak se soustavně a ve velkých rozměrech podrývají v masách lidu základy víry a společnosti lidské, tu doufám, přiloží i ona ruku k práci, když se přesvědčí, že všecko, co má a na čem sídlí, spočívá na půdě sypké, ba již i podemleté.

Tedy součinnost se šlechtou přinesla by katolické věci velikého užitku, proto prosím výkonné komité, aby této otázce věnovalo bedlivou pozornost.

Katolická intelligence.

Mezi intelligencí jest možná dosti Nikodemů, kteří doma a v chrámu katolicky žijí — a sami jich řadu známe — ale ve veřejnosti jak jsme chudí na katolickou intelligenci! Kdo se kdy súčastnil sjezdu německých katolíků, kdo viděl sjezd vídeňské Leo-Gesellschaft,*) nebo shromáždění vídeňských křesť. socialů a socialek, a porovnává poměry naše, ten si musí z hluboka povzdychnouti! A musí říci: že je spíše hůře než lépe, protože tisk protikatolický vrhá se zuřivě na ty, kteří katolicky věří a veřejně vystupují. Tím četné muže, hlavně mezi učitelstvem, do pozadí zatlačili a tím katolický tisk z gymnasií, realek, z Měšť. besed a jiných skoro úplně vytlačili a pokrokoví učitelé a realističtí profesoři čtenářské spolky kněžími založené opanovali a zliberalisovali. Podobně učinili i s pohřebními bratrstvy v Praze.

Chudých křesťanských socialů a socialek máme dost — a věru velice si jich vážíme, nebo cena duše jest stejná — ale intelligentních, mohovitých a vlivuplných mužů nám schází. A jak jich vychovati? Podaří se to, nezdaří se to? Ne z oka rmutného, ale z ruky pilné — naděje svitne.

Pokud moje paměť sahá, uvedu, co se děje. Něco se koná v Arnoštu z Pardubic; jinoši tam čtou katolický tisk, jsou

*) Pozn. Byl jsem před lety po tři dny přítomen jejímu sjezdu v Celovci.

denně přítomni mši sv., slyší v neděli exhortu, zachovávají předepsané posty a jdou společně jednou do roka k sv. zpovědi a k sv. přijímání. Zde si tedy navykají katolickému životu a dá Bůh, že nám snad odtud vyjde časem něco katolických intelligentů.

Hlouběji vnikají v katolický život akademičtí sodálové u sv. Ignáce; kdyby se tito mužové obrnili ještě hojným katolickým tiskem, ovoce této práce mohlo by býti utěšené. Podobným směrem působí u sv. Ignáce v kongregaci katolických učitelek.

Řadu katolických vzdělaných mužů chová v sobě Jednota českého katolického učitelstva. I zde je mnoho Nikodemů, ale zase řada jiných, kteří veřejně vystupují, ničeho se nebojí a tím bázlivým odvahy dodávají.

Mnoho vykonalo kněžstvo u svých příbuzných a známých. Zásobilo je katolickým tiskem a uvedlo je ve veřejný život katolický. Přišel ke mně na př. farář se svým mladším bratrem lékařem a řekl: zapište bratra za člena a posílejte mu »Naše Listy«. Podobných dopisů dostal jsem za 20 let z venkova celou řadu.

Uvedl jsem, co se děje, uvedu, co by se i dále díti mělo.

Chceme-li míti pevnou budovu, musíme jí podložiti důkladně základy a tak jest to i s výchovou mužů katolických. Na jejich zbožnost musí působiti chrám a ve větších městech náboženské společnosti nebo charitativní spolky. Prohlubování katolického života musí převzíti katolický tisk — katolické časopisy a katolické knihy. Jak je toho potřeba, uvedu dva případy.

Na kongresu Marianském — bylo mi vypravováno — seděl ve společnosti kněží při sklenici piva zbožný, vysoce postavený katolický muž. Okolo společnosti šel chef-redaktor »Čecha«, kons. rada Petr Kopal. Mladší kněží Kopala zdravili, a přísedící katolický muž se ptal, kdo to je? A když mu bylo odpověděno, že Kopal, tázal se naivně: čím je ten Kopal a kde působí?

Aj, to je smutné, vzdělaný katolický muž a mohovitý, nezná jméno Kopal. To značí, že z celé tiskárny Cyrillo-Meth. nic neodebírá, a já dodávám — i od nás z družstva Vlast nic neodebírá.

V jisté úřední místnosti sešel jsem se s vyšším úředníkem. Ptal se, kdo jsem: já řku: T. Š., redaktor »Vlasti« a bydlím v domě družstva Vlast.

Při jiné návštěvě se mne vyptával, co je to družstvo Vlast a těšilo mne, že se zájmem mému výkladu naslouchal. Často dal podiv na jevo a řekl: »Vlast« jsem viděl jednou v kavárně, ale o jiných vašich časopisech nic nevím. Dovolíte-li, já se k vám přijdu jednou podívat. O prosím, jen přijďte, s radostí vám vše ukáži.

Po třetí se mne zase vyptával na »Vlast« a při tom mi tiše sdělil, že on je taky katolík a že je 20 let v Praze Vincenciánem.

Ignorantia crassa — jiné slovo se pro tyto dva případy nehodí.

Co tu dělat? Působme, kde můžeme tiskem: biskupové, kapitoly a šlechta mezi úřednictvem, faráři a kaplani v osadě, všichni

kněží mezi příbuznými a důvěrnými přátely — a laikové provádějte apoštolát laictva. Přečtené noviny půjčujme do okolí, do hostinců a posílejme je svým příbuzným, neberou-li jich sami.

Působme i knihovnami. Dědictví, tiskárny, knihkupectví katolická přispějí knihami, přispěje družstvo i Spolek na zakl. kat. knihoven. Něco kupme sami, něco obdržíme. Těší nás, že Kat. spolek českého rolnictva na Moravě zakládá mezi členy rolnické knihovny a že naše křesť. socialní spolky mužské i ženské mají své slušné bibliotéky.

Někteří faráři a kaplani vykonali v té příčině ohromný kus práce, jiní jich následujte, nebo složíme-li ruce v klín, masy lidu se otráví nevěreckým tiskem.

Uvedu příklad ze své praxe. Když jsem po osm let po vlastech českých agitoval, ptával jsem se na každé faře, jsou-li v osadě nebo v okolí někteří laikové — dobří a obětaví katolíci — k těm jsem šel a ty jsem získal buď za abonenty »Vlasti« nebo i za členy zakládající našeho družstva. Byli to lesníci, lékaři, statkáři a hlavně učitelové, kteřížto poslední pak tvořili základ Jednoty českého kat. učitelstva. Četní z nich berou »Vlast« do dnes, a vedle ní i »Vychovatele«, nebo »Naše Listy«, »Sborník« a jiné.

Další jména katolíků laiků sbíral jsem z novin, těm jsme dopisovali, žádali a prosili a když ne všude, aspoň někde jsme se dobrých výsledků dodělali. Šlechtě jsme psali na př. v různých dobách celkem třikrát a získali jsme mezi ní přes 30 členů a něco abonentů.*)

Agitace osobní dělá se dále, ale významné jest, na čem se výbor usnesl: kdo do našich časopisů píše, musí je odebírati a první honorář jest časopis, do něhož bylo psáno. Tím jsme získali zase hojně abonentů.

Když jsme si koupili dům a zřídili tiskárnu a otevřeli papírnický obchod, vešel jsem ve spojení s různými obchodníky a řemeslníky, i využitkoval jsem toho pro naše časopisy. Všecky firmy, od nichž berem papír, odebírají »Vlast«, jiné »Naše Listy«; podobně činí i řemeslníci, již nám pracují a mezi nimiž je několik dobrých katolíků, tito k nám dávají do tisku své tiskopisy.**) Jsem žádán z Ameriky a odjinud, abych koupil to a ono, abych navrhl tu a onu firmu a jedná se někdy o velké peníze. Vybírám firmy co možná katolické nebo aspoň ne protikatolické, činím vše zdarma, beze vší osobní provise a když dám té neb oné firmě více vydělat, žádám odměnu, aby brala »Vlast« nebo »Naše Listy«. K podobné práci nabádám kněze, kteří mne navštěvují.

Celý závodní personál dostává zdarma »Naše Listy« a »Vlast« — většinou ve snížené ceně — si odebírá.

Kdo jednou začne čísti časopis katolický a má při tom jen trochu ducha katolického, u toho padlo símě na půdu úrodnou.

*) Pozn. Nejvyšší maršálek Jiří kníže Lobkovic nám však nikdy nevyhověl, vše vrátil a on i rodina jeho nic od nás neodebírá.

**) Pozn. Náš pap. obchod málo se vyplácí, ale právě tento obchod přináší tiskárně naší ročně jen od jedné firmy za 800 korun tisku. — Kdyby nebylo pap. obchodu, t. j., kdybychom neodebírali od oné firmy potřeby pro náš papírn. obchod, nebylo by onoho tisku.

Ten si — a mluvím ze skutečnosti — zakoupí katolický kalendář, jindy jinou knížku, na niž jest upozorněn, ten dovede ve společnosti nepřítele církve odbýti, ten se súčastní různých schůzí katolických atd. atd.

Uvedu příklad. Roku 1890 přišel jsem do jednoho městečka na cestách agitačních a získal jsem faráře za člena. Slyšel jsem, dím k p. faráři, že jest tu u vás dobrý katolický řídící učitel, i prosím vás, je-li tomu tak, kde bydlí, já bych ho navštívil. Ale p. farář mi nevrle odpověděl: což nemáte dost na mně, že jste získal mne? Zarazil jsem se a neodvážil se již jíti k p. říd. učiteli. Ale náhodou jsem ho zastihl v kláštеře, kdež s p. quardianem hrál v karty. Slovo dalo slovo a pan řídící stal se zakl. členem našeho družstva. Zaplatil brzy celých 100 K, odebírá pět našich časopisů, dva časopisy Tiskové Ligy. Každý rok si koupí náš kalendář, časem i jiné naše knihy, co zatím jeho farář nesplatil nám dosud ani krejcaru členského vkladu — a nic neodebírá.

Takových příkladů mohl bych uvésti ze své praxe sta a sta. Tyto způsoby agitace doporučuji i jiným katolickým závodům, klášterům, — kapitolám.

Milí pánové, jsou jiné doby — do lidu se hází tisíce tisíců nevěreckého tisku, socialní demokracie zvedá proti nám mocnou a bojovnou ruku, a tu byste špatně chápali dobu, kdybyste si myslili, že vám váš fialový kolárek nebo jiný odznak brání pronésti slovo na rozšíření katolického tisku. Jsou jiné doby, jiná musí býti i naše taktika a jestliže vyšší páni nechápou vážnost doby — habeant sibi. V Německu to vyšší hierarchie pochopila a při tom sobě nezadala — a katolíci tam vítězí. V Bavořích stojí na př. v čele Pressvereinu gen. vikář. Ten jej založil, řídí, udržuje i rozšiřuje a na sjezdu něm. katolíků o něm referuje.

Ženské kláštery.

Velice málo si všímají katolického tisku ženské kláštery. Co jsem se již tady namluvil, napracoval a naagitoval a jak malého výsledku jsem docílil! Něco jsem docílil přece, ale málo. Tak na př. máme čtyři katolické ústavy paedagogické a jeptišky v nich, mimo jeden neberou ani »Vychovatele«! Máme v klášteřích dívčí pensionáty a o katolickou četbu chovanek péče se neděje! A kde se děje, je to nepatrné a nedostatečné. A což není jeptiškám potřebí, aby při denních prácech osvěžily ducha svého denním nebo týdenním časopisem katolickém, katolickou knihou nebo brožurou? Či mají zůstati v takové nevědomosti, že ani nebudou věděti, co to je, a proč to je, až jim budou anarchisti rozbíjet okna a domy jejich! Či se nemají potěšiti z radostných událostí církve? Když byl letos kongres Marianský, kupoval si jeden ženský klášter za tou příčinou »Čecha« a představená mi řekla: bylo mně hanba, každý o tom mluvil a my nevíme nic. Vyslovila touhu »Čecha« odebírati, já ji v tom vší silou posiloval, ale neodebírá ho — stará tradice řádu tomu brání.

»Naše Listy« roč. XIV., čís. 48., přinášejí z Belgie dopis o špehounství zednářů v klášteřích. Časopisy upozornily kláštery na toto špehounství a mužské kláštery ukázaly zednářům dvéře,

za to představené ženských klášterů s ochotou všecky otázky zednářů zodpovídaly, ač k tomu nikterak zavázány nebyly. Dopisovatel dodává zcela v našem smyslu: z toho je vidět, kam to vede, když se nečtou katolické časopisy.

Nečtouce katolických časopisů, neznají jeptišky našich potřeb a požadavků, našeho hnutí a tak při své příkladné zbožnosti podporují naše nepřátele: kupují u židů, u liberálů, papír, knihy, šicí, potřeby; některé firmy liberální ženskými kláštery hojnou a stálou koupí takořka se vydržují — a katoličtí obchodníci při tom živoří a hynou. I zde bude třeba, aby výkonné komité zasadilo páky a přivedlo obrat.

Dalo by se toho ještě mnoho říci, ale přestávám na tom nejhlavnějším a další si ponechávám k soukromým dohovorům v samém výkonném komitétu a další tyto úvahy uveřejním v budoucích ročnících »Vlasti«.

* * * * * * * * * * * * * * *

Večerní obloze.

Obloho letní, blankytná a hvězdná
jak rád se dívám do tvé říše bez dna,
jak v širé moře bez mezí a hrází
v pláň tvoji dlouho hřížím zraky své;
kdy mladá luna nad horami vzchází
a vlahý večer mě v svou náruč zve.

Tu v královské se stkvoucí roucho halím,
tu nesmírně zas zdám se sobě malým
jak zrnko v písku, jež zapadlo v moře.
A v nejsvětější zře tvůj velechrám —
kde v tobě zmírá pláč a slasť a hoře?
obloho hvězdná, toužebně se ptám.

Ty hledíš na mne, neodvětíš slova
jak tichá krásná socha mramorová
a přece vábíš, hřeješ mne svým vzhledem;
a srdce moje jaté touhou vzplá
a poesie v luny svitu bledém
se orlím křídlem k tobě nad[illegible]uť dá.

Již nezřím země. Dávno pod nohama
jak prášek kdesi v hloubce zmizela mi —
jen tebe vidím obloho má krásná!
Andělských vůkol slyším křídel vzruch
plá vůkol říše nevídaně jasná,
v níž jméno slávy věčný píše Bůh.

Vojt. Pakosta.

Moskva.

(Dojmy a vzpomínky.) Píše JINDRA IMLAUF.

Z ulic a chrámů.

Zrcadlem ruského života městského jest zajisté Moskva. Druhé stoliční město, Petrohrad, je mezinárodním střediskem intelligence v Rusku žijící, město moderní a diplomatické. Takových jest mnoho. Slyšel jsem na př. obdivovati ruského studenta pověstnou Rigu. Přiznal, že necítil se tam doma; pečeť rusství smyl moderní nátěr. A proto jest Moskva cizinci tak zajímavou, že jest čistě ruskou!

Srdce Rossie bije »*po jejich*«. Jako spletitá síť pavouka rozvětvují se bezpočetné ulice křížem krážem na všecky strany. Středem hlavního života, uzlem všeho, jest starý »*Kitaj gorod*«. Kreml s červeným náměstím (Krasnaja ploščaď), na němž stojí veliká tržnice, jsou centrem celého města; tu dosahuje obchod nejvyššího stupně, i bývá cílem nejen cizinců, nýbrž i samých Rusů.

»*Krasnaja ploščaď*« hostí starobylou církev *sv. Vasila Blaženého*, pro svoji pestrobarevnost nazývají ji *vzorkovanou* církví. Jí vyvrcholilo stavitelské umění rusko-byzantinského slohu. Bezpočet cibulovitých bání obklopuje vysokou střední věž; některé z kopulí jsou jako ježek pokryty barevnými jehlanečky, jiné točitě rýhovány. Sloupky, štíhlé trojúhelníky, oblouky lomené i pravidelné, vše se hemží v jedné směsici po stěnách věží. A z nejvyššího vrcholku všech věží pnou se k nebesům ruské kříže.

Chodby klikatě vinuté jsou pomalovány národními lidovými ornamenty. Zase ta příbuznost našich výšivek a malovánek bije tu do očí. V střední, nejprostornější věži umístěna pěkná svatyně. Lidu plno, sotva popa dohlédáte. Na železných stojanech hoří masy svíček zbožnými obětovaných Vzhůru plápolají plaménky svíček a za nimi nesou se prosby věřících. Není tu stropu — stěny věže stále se zúžují, růžice menší, až vysoko, kde ztrácí se pestrost barevného vzoru malovaných zdí, zdá spojovati se v jediný bod.

Slova evangelia popem čteného duní vysokou klenbou prostoru, jako by přicházela z daleka; slabě zachvěje se ještě ozvěna z věže, když kněz už mlčky líbá sevřené desky svaté knihy.

Nedaleko církve, před tržnicí trůní majestátný monument *Minina i Požarského*. Uměleckou stráž má Krasnaja ploščaď a nádhernou ozdobu ruské plastiky.

Polovici délky celého náměstí zaujímá tržnice; jest střediskem největších obchodních firem a nezřídka oblíbeným rendez vous. Vzdušné prostory tržnice překlenuty jsou mosty spojujícími první poschodí přímo s dolení síní. Imposantní je pohled z nejzazší prostory mostu přes celou budovu.

Uprostřed metá fontána stříbrné trysky vod z hladiny vodními květinami porostlé; tiše šumí chladící proudy padajíce zpět, roztříštěny v tisíceré krůpěje perliček. Něžná mlha páry a rosy opalisuje v šikmých úderech slunce skleněnou střechou dopadajícího, chvílemi zmizí a zase pak vysokým trysknutím vody dvojnásob vznáší se výš.

Kolem probíhají lidé s balíky nákupů, i ti, kteří teprve budou kupovati. Dole kupí se u výkladních skříní elegantních bijouterií dámy i páni ze světa moskevských boháčů.

Velicí panáci natahují dřevěné ruce dětem vstříc, lákajíce do krámu; onde samovary z pověstné Tully lesknou se a třpytí: tam vzpřímená dvojice vycpaných medvědů dělá kožešníkovi reklamu.

Mnoho chodců používá tržnice jako průchodícího domu, neboť spojuje mimo jmenované náměstí ještě tři větší ulice. Řady izvoščíků čekají u všech hlavních východů, nabízejíce se pokřikem k jízdě.

Vyjdete s balíčkem v ruce, a již k samému kraji chodníku seženou se dva či více povozů; se všech volají své »pažálsta« (správně »požalujsta« — račte). Necháte-li je bez určité odpovědi, snadno se stane, že některý z vytrvalých těch chlapíků bude vás pronásledovati krok za krokem podél chodníku; dokud nesednete nebo rázně ho neodbudete, nedá pokoje.

Často postaví se statný ruský kupec v dlouhém plášti a ploché čapce před tržnici a počne vyjednávati o cenu. Jeden izvoščík přes druhého vykřikuje cifru odměny; hádají se a druh druha slevováním hledí předčiti. Nejednou jsem viděl, že se z konkurenční zášti až i biči šlohali. Po našem smyslu vlastně bičů nemají; zadrhnou dvojitou látkovou opratí na konci v několik uzlů, a z posledního visí kus roztřepeného motouzu. Tento uzlovitý konec mívají obyčejně přehozený přes rámě a prudkým hodem šlehají uběhaného koně. Čím lepší, elegantnější povoz, tím tlustší musí býti izvoščík; živý ten balík látky se zlatými knoflíky nosí cylindr ve formě převráceného kužele a dlouhé vlasy v zadu rovně zastřižené. Toť prototyp ruského izvoščíka. A těmito lidičkami hemží se celé město. Bez nich se Rusové neobejdou, bez nich nebylo by ruské město ruským. Dosti sice používá se koňky a jejího imperialu, avšak pro malou poměrně její rozvětvenost zůstává izvoščík hlavní a nejdůležitější dopravou.

Jiným střediskem života jest ulice promenad, *Tverská*, a její bulvár. Dlouhá do kopce jdoucí ulice má skvostné, přímo imposantní ukončení triumfální branou; po způsobu bran římských zbudována byla před lety na uvítání gosudara.

Po obou stranách stojí velké sochy gladiatorů mezi sloupovím, a nad nimi pod obloukem vrchní římsy dvojice letících žen vítá fanfárou a laurem slavného příchozího. Na štítu vrat s nápisem Alexandr I. tyčí se sousoší triumfalní šestispřeže. —

V čele bulváru Tverského jest socha básníka Puškina; k večeru rozpoutává se tu živá promenada. Písková cesta mezi svěžími trávníky a stromovím skytá četnými lavičkami příjemný a zábavný odpočinek; ticho tu, tramwaye a izvoščíci mají cestu po stranách oplocené aleje. Nerušeně zde proudí elita, crême damské společnosti moskevské. Živá výstava nadýchaných rob s bohatou ozdobou krajek, a bledé obleky panské z drahých látek cizozemských staví se tu na obdiv. Studentstvo v barevných rubaškách, s čapkami dle uniformy svého ústavu, statní Čerkesi v červených pláštích s bledými kapucami na zádech, důstojníci

v bílých letních kabátech i čapkách — vše v jednom proudu proplétá se nahoru i dolů. Též copaté syny Pekingu v plné parádě čínského hedvábí, a vousatého popa s křížem na tučné hrudi shlédnete v té směsici davu.

Chvílemi ostrý křik ochraptělého chlapce vyrazí šumotem kročejů; tu nabízí ovoce. Plochou ošatku nese na hlavě, váhy za pasem rubašky, kornouty a závaží v kapse; celý svůj krám nosí s sebou. Jinde opět menší hošík neb děvčátko stojí na rohu křižujících se cest, majíc pytlík černých zrn slunečnicových před sebou; jediným slovem nabízí zboží, vykřikujíc bez únavy táhlým hlasem: »semíčka«. Za kopejku nasype jich lžíci do kapsy kupujícího. Sotva vyřkne šeptem poděkování »spasíbo«, volá znovu: »semíčka - a - a!«

S opravdovou virtuositou kousají tato zrnéčka v zubech, polykajíce jádro a velikým obloukem slupiny vyplivajíce. Kde usedne Rus ať mladý nebo starý, bohatý či chudý, dáma v hedvábí nebo služebná naňka (chůva), koušou z dlouhé chvíle semíčka. Takové místo siesty poznamenáno bílou vrstvou slupek v oblouku před sedátkem; holubi — jichž velké množství v Moskvě volně žije — hledají zapomenutá jadérka.

Elegancí promenady konkuruje Tverskému bulváru jedině snad *Kuzněcký most.* Ulice ta jest nejnádhernější výstavou zlatnických krámů, a zvláště v době zimní těší se četné pasáži.

Pravým opakem, ne sice ruchem života, však charakteristickým vzezřením je ploščaď (náměstí) *Ljubjanská.*

Ovšem jest podobných a také velice rušných promenad v Moskvě více, však více méně shodují se ve vzhledu života; všude dámy udávají ton života, a páni v oblíbených modrých sklech na očích doplňují stafáž. A kde život bouří, tam i drobní prodavači hledají výdělek. — — —

Dvojím kruhem obkličují bulváry aleje a sady Moskvu po celém obvodu, skytajíce v letních úpalech příjemnou procházku, neboť nedbale metené ulice a pouze voznicemi skrápěné, tonou v moři prachu. —

Kudykoliv šine se noha chodce, všudy nalezne církev; i na samých hranicích města, kde tísní se staré dřevěné baráky, mají chrám bohatě zařízený.

Jeden z nejnovějších a také největší jest *Krista Spasitele.* Stavěn byl na památku vítězství ruských zbraní nad Napoleonem. Ač dávno založen, byl dostavěn teprv nedávno. Prostá architektura dle klasických vzorů rusko-byzantinského stylu vrcholí v krásných skulpturách a reliefech. Kolem celé stavby vinou se veliké, skoro doživotné reliefy výjevů biblických. Vzácné mistrnosti v seskupení a výrazu tváří jsou samy již cennou ozdobou stěn. Uvnitř samý mramor. Dlouhé nápisy nástěnné hlásají původ církve, i jména tvůrců stavby. Chrabrost vojska, vděčná vzpomínka padlých hrdinů jest k věčné paměti vyryta zlatem do úběle mramoru.

Po kobercích vejde se v církevní svatyni. *Carská vrata,* t. j. uměle kovanou zlatou mříž od země téměř ke stropu sahající, vyplňují ikony. Třídílné veřeje bez hřmotu zavírají se za vešedšími popy, a zakrývají při proměnění Páně celý tajemný akt.

zraku věřících. Lavic tu není; jenom několik židlí pro zvláštní potřebu. U stěn svatyně rozestaveny jsou řadou korouhve. Těžké, pouze z kovu zhotovené korouhve (nikoliv jako u nás z látky), representují značné sumy peněz; bývají darovány různými církevními spolky, ba i bohatými jednotlivci. Jako naše korouhve jsou z krumplovaných dracounů, tak též tyto mají podobné krajkoví; toliko s tím rozdílem, že kovány jsou ze zlatých drátků tak jemně, jako naše krajka tkaná. Obrazy svatých malovány jsou na smaltu a bohatě vroubeny drahokamy.

Úchvatná jest podivaná na ulice o slavných křestních chodech — našich to procesích. Od rána již chvěje se bouře hlaholících zvonů nad Moskvou. Kde jaký zvon, každý posílá hlas ku poctě Hospodina. Kovová srdce rozmachy zvoníků rytmicky narážejí do zvonů. Hluboké, čisté tony úderů klesají z vysokých zvonic, zabouří dole ve spleti ulic a odráženy kamenným okolím, zanikají dunivou ozvěnou pozvolna v dálce. Vážné, basové hlasy volání shromažďuje na ulicích skupiny lidí; řady se jich kupí přes celé šíře jízdních drah. Povozy zmírňují běh, vyhýbají se davům, ztrácejíce se v postranních uličkách, jimiž průvod nepůjde. Policie udržuje zástupy v pořádku, zachovávajíc přísně volný průchod špalírem lidu. Úzké uličky ústící do bran, též křižovatky, obsadila jízdní stráž. Molodci v parádních uniformách na statných koních stojí jako sochy na vykázaných stanovištích. Koníci frkají toužíce po cvalu s větrem o závod, však pevně třímané otěže drží je v klidu. O těla koní nejednou zavadí masa zástupu, však poměrně klidně snášejí hluk a strkání, kus před průvodem jedou v řadě po celé šíři ulice hezcí ti junáci. Za nimi rozvinuje se klubko stráže po obou stranách chodníků. Ulice tichnou, izvoščíci jezdí volnými cestami, a všecky povozy jsoucí na cestě ulicí, kterou průvod půjde, donuceny k zastavení zvednutou rukou gorodovoje (strážníka).

Zvony hlaholí stále silněji. Už celou Moskvou rozlehl se jeden hlas. A ne samí starci hlubokých hlasů volají ku poctě Pána, též menší zvony spojují s nimi svoje tony. Ve volných pausách burácejí velké zvony, altové zpěvy jiných je doplňují; chvílemi vpadnou v ta dueta vysoké soprány. Ráz na ráz klinkají tenkými hlásky, třepou se s věží, rozlétnou jasným smíchem radosti nad celou bouří svých starých druhů. Chvíli točí se každý z těch zvonků sám povětřím ulic, až konečně spojen s druhými, hlásají společnou hymnu pravoslaví. —

Koncerty — nic jiného nežli koncerty zvonů, rozléhají se kolem, vnikajíce do srdcí lidí, nesouce jim mystickou sílu víry. Jen jednou slyšeti hudbu moskevských zvonů o slavném křestním chodu — do smrti zůstane vzpomínka milá. Dojemně měkce, jako by zaléhal z nebes dolů ohlas andělského kůru; opájí zladěná melodie tisíců láskou rozhoupaných kovových srdcí.

— — — Z brány Kremlu vystupuje průvod. Těžké korouhve blýskají v slunci bohatě zlacenými ornamenty, obrazy svatých slaví slavné vítání lidem. Řady jich míjí, jedna bohatší druhé. Nosiči unaveni tíží, střídají se. Až tři nesou jedinou korouhev. Za nimi černá záplava mladých popů, pak popi v žlutých

talárech. Mezi těmi nese jich šest na nosítkách velikou svítilnu, koruně podobnou, s hořící svící a řada kněží je doprovází. Velké, cenné ikony nesou vážní mužové. Staří, šedobradí sluhové Páně ve vysokých fialových čepicích říkají žalmy; cestou žalmů nesen jest velký kříž nádherné práce.

Sotva zahlédnou zástupy jeho lesk, padají na kolena. Hluboko sklánějí hlavy k zemi, křižujíce prsa i čelo. Bohatý měšťan vedle mužíka v láptích, opěšilý izvoščík, břichatý kupec — všichni bez rozdílu klaní se znamení kříže. »Gospodi pomiluj,« šeptají všichni, bez přestání se křižujíce. Kříž za křížem a s každým »Gospodi pomiluj,« dokud nesený zlatý kříž nezmizí s očí.

Vyšší a vyšší církevní hodnostáři následují v průvodu, oblečeni podle hodnosti svého úřadu v roucha veliké ceny; sám stařičký archimandrita moskevský jde obklopen starými kněžími. Jde v koruně svého úřadu, v těžkém ornátě zlatem protkávaném, ruce přes prsa skřížené. Lid znova se žehná, klaní se a lehá k zemi. Náboženské nadšení dostoupilo vrcholu; hlavy holé, bez čapek a klobouků v dopoledním slunci. Nedbají ničeho; jen slovo Hospodinovo opanovalo veškeru mysl, jediné vzývání Jeho jest myšlénkou celého davu, ba celé Moskvy. Zvony nepřestaly hlaholiti. Na blízku vykřikly silněji, vylétly nad všecky výše. Zavýskly tenké hlásky, zajíkajíce se radostí; jenom rychlé údery hlubokého hlasu bijí dál. Rychle padá rána za ranou, splývajíc v jeden hukot. Nejvyšší hlavy kněžské vstupují do některého z chrámů. Korouhve z této církve vnešeny slavně do vnitř; požehnání archimandritovo rozléhá se jejími prostorami. Veliký kříž postaví se u vchodu, aby jej mohli věřící líbati. Po vykonané pobožnosti nastupuje průvod cestu dále, aby u nejbližšího chrámu opětně se zastavil a odevzdal, co do něho z nesených předmětů patří.

Znenáhla se davy rozcházejí, zvony tiší. Ještě z dálky zalétá poslední ševel, aby zanikl v proudu pouličního ruchu, stejným tempem zase běžícího. Ještě blikají olejové lampičky před ikonami na průčelích domů, poutníci konají v chrámech poslední modlitby.

Po většině bosí, chudě odění »*stranníci*« přišlí z daleka na dnešní slavnost, obětují z chudých svých prostředků cestou vyžebraných tenkou svíčku k ikoně Matky Boží. Nebo kupují svěcené křížky, obrázky svatých, a zavěšují si posvátné ty amulety na krk. Nejvíce jich bývá v Kremlovském soboru Uspenském. Tam černě oděný pop stojí přímo na výstupku jakési otevřené rakve; jsou prý v ní ostatky jistého malého careviče a jeho oblek. Poutníci poklekají u stupňů, žehnajíce se. Pak vystupují s nadšenou tváří k rakvi, sklánějí hlavu, líbajíce několikráte svaté ostatky. Konečně poklekají u samého popa, jenž klade jim na hlavu mosaznou korunku, říkaje nějakou modlitbu. Podarují jej penízem a odcházejí s radostí, že všecko vykonali, co pouť žádá. Někde v čajně naplní stále s sebou nosený čajník vřelou vodou, spaří hrstku levného čaje, jenž s černou »*bulkou*« (houskou) tvoří celou stravu, a bludní ruští stranníci putují dále po chrámech svaté Rusi. Někteří sbírají při tom na církev rodné obce. Na prsou mají přivázánu plechovou pokladničku s obrázkem bu-

doucího chrámu. Při takové příležitosti náboženského nadšení dárky valem přibývají. — I ti nejposlednější z účastníků křestního chodu mizí, brzy ani nepoznáte, že by se bylo na ulicích dělo cosi neobvyklého. Do hluku izvoščíků, cinkání tramwaye, skřípotu dlouhé kavalkády nákladních povozů, šumotu chodců mísí se výkřiky prodavačů. Tataři s ranci na zádech prodávají i skupují staré šatstvo a koberce. »*Smaródiny, grúši, semička, kvas, maróženoje*« — jeden přes druhého shánějí živobytí kluci ovocnáři, prodávači zrn slunečnicových, zmrzliny i kvašených nápojů, tak oblíbených po celém Rusku. — Ač nedávno se káli a křižovali, přec neschází poblíže traktirů a obchodů s vodkou (»kazenaja vinaja lavka«), nezbytná stafáže ruských ulic, opilí mužíci. Dopoledne se křižovali samou láskou k Hospodinu, k večeru zapomněli, co bylo ráno. Milovaná vodka býti musí, bez té by nebyl živ. Dobrá ruská duše ví, že hřeší, ale vodka je tak dobrá — nemůže si pomoci —. Obětuje za to voskovou svíčku u první ikony a několikráte se perekrestí . . . .

Rok na Hané.

Napsal JAN VYHLÍDAL.

(Pokračování.)

Dež sme dřimale, říkával hospodář Koba: mi se zdá, že děvčata dřimete, zpivéte alebo honem se běžte proběhnót.« Tak sme se rozběhle na náves po dědině, nekde sme vzale o sedláka saně a svezle sme se z mosto dolu lebo do potoka; mosele sme hodně běhat, bele sme boske, bez voblečeni. Dež bela řepa ješče na polo, tak sme si šle na ňo; v adventě sme chodile k drohém leďom pod vokno zpivat kolede — pěkny svaty, a tak nekde nejakó pronikajici, abe se měle čemo zasmát. Tak sme třeba zpivale:

»Trnka. trnka, trnka,
zelená se chvojka,
Stoji tam dva pastéři,
jijó kašo z hrnka.
Přeletěl tam anděl,
neco jim pověděl,
že se Kristus Pán narodil,
abe každé věděl.«

Za to nám venesle ven na dvur neco na slene — slaměnko jablek stromovéch, lebo štěpánu; kdo bel lakomé, dal nám cokreno lebo strniskovó řepo. To jedna vzala do kléna, a pak sme se tém rozdělele. Sušeného ovoce.

Dež belo na Mikoláše, tak na nás přešil Mikoláš do přástke, chtěl abesme se mo modlele a zpivale, ale me sme se smále, a tak nám hodně našlahal. Pak sme chtěle na hospodeni — Mikoláše, tak nám dala s dvě lebo tře stromovy jabka. Někde sme na dovico hrávale.

Po vánocich až do pusto belo veseléš, to sme muhle zpivat, co sme chtěle a chlapci muhle do přástke přejit a take s nama zpivale a hrále. Dež vešle, tož po pozdraveni střisale pazdeři.

Jak nastal pust, zpivale sme ruženec a svaty pěsničke.

Ruženec se zpival takové: v pondělé desetkrát po sobě:

»Vstaň, pospěš, přítelkyně má,
překrásná holubičko má.
Ó Panenko Maria,
buď nám milostivá.«

Pak se modlel Otčenáš a Zdrávas.

To se zpivalo pětkrát, až bel celé ruženec.

V óteré zas bel ruženec k sv. Anně a zpívalo se všecko jako v pondělí kromě tehoto:

»Ježíš, Maria — Anno,
Zdrávas Maria Panno;
Zdrávas Maria milosti plná,
pros za nás svatá Anno.«

Ve středo:

»Ježíši skrz své svaté drahé rány,
uslyš mé smutné volání,
buď při tomto mém skonání
k došečkám k vesbozeni.«

Ve čtvrtek se nepředlo, to belo prázdno; každá si muhla neco zašévat alebo jit na hratvo.

V pátek bel ruženec takové:

»Svatý, svatý, svatý jest Pán Bůh zástupů,
plná jsou nebesa slávy a velebnosti jeho.
Sláva Otci i Synu i Duchu svatému,
jakož bylo na počátku, nyní i vždycky,
až na věky věkův. Amen.

V soboto se nepředlo; po mlatě večir se omévalo, a chestala se řepa pro dobetek na nedělo.

Po ruženco sme ješče zpivale takovy svaty pěsničke a to decke třekrát po sobě, a to každé deň jinó:

1. Poděkujme Pánu Bohu,
vzdávejme čest a chválu Jemu,
On pro své umučení,
ráčil dát hříchů odpuštění;
s nebe sstoupil, ponížil se,
z Marie Panny narodil se,
třiatřicet let pracoval,
až na kříži jest umíral.
Lámala matka své ruce,
když viděla Syna v těžké muce;
Synáčka svého přemilého
na svatém kříži rozpjatého.

2. Skrz Krista za všecko Ti děkujem,
ve jmenu Ježíše domů půjdem,
srdce ale před Tvým trůnem
Tobě do radosti Kriste kladem.

3. O milosti božská, račiž s námi býti,
a všecku moc ďábelskou od nás odvrátiti.

Milosti o božská k Tobě volající,
až na věky s andělama v nebi zpívající;
dej dobré skončení náš Pane Ježíši,
lehké utěšení všem křesťanským duším.

4. Ponejprv se spát strojíme,
v moc Boha se poroučíme,
jako milý svatý Štěpán,
když měl býti kamenován,
bil se nábožně v prsa své,
Bože odpusť mně hříchy mé,
všecky hříchy, nepravosti,
prosím odpusť svou milostí.

5. Zdrávas královno růžence,
zdrávas matičko Ježíše
od andělů pozdravená,
pros za nás milého Syna.
Kdo tě bude věrně ctíti,
a každé deň se modliti,
bude přebývat s Tvým Synem
až na věky věkův. Amen.

6. Panenko Barborko svatá,
pro Kristovo jméno sťatá,
tebe ctíme, velebíme,
tak jak můžeme a víme.
Kdo tě bude věrně ctíti,
na každý den se modliti,
bude přebývat s Kristem Pánem
až na věky věkův. Amen.

Take sme zpivávale: »Andilku boží, strážce můj . . .« atd. Dež se nám nechtělo zpivat, vekládale se pohadke.

Ve středo před velekonocó večir sme šle na dědino zpivat tře svaty pěsničke: 1. Když večer devátá hodina bila, 2. Již dosť jsem pracoval, 3. Tisíckrát pozdravujeme Tebe. Zpivale sme, až se dědina rozlihala: pak sme měle »šádoňk«.*) Na ten šádoňk každá sme neco vod hospodeni dostale, a o teho, kde bela posledni přástka, napekle sme bochet, lebo sme si kópile rohléke, pozvale sme chlapce, ti nám kópile gořalke a me sme jim za to podale bochet a bele sme toze vesely.

Po velekonoce se jož večir nepředlo, jenom ve dne, a to tak dloho, až se šlo na trávo!«

Pěkně hanáckou přístku zdramatisoval**) Alois Hlavinka. Protože Hlavinkova přístka věrně vystihuje obyčeje přístkové na Tovačovsku, a obsahuje písně o přístkách zpívané, ji připojuji. Mnohému spolku přijde snad vhod při jeho zábavách. (Pokračování.)

*) Počastná po dodělané.
**) Též Fr. Procházka a Wiedermann.

V severní Americe r. 1904.

Dr. J. V. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

IX. V Kolorado.

Ráno vstávali jsme před *Kansas*. Průvodčí vlaku nás v noci nerušil, neboť vložil náš lístek do obálky a vydal naň stvrzenku. Lístek s obálkou odevzdal přehlížiteli a následujícímu průvodčímu. Za dne nám byl lístek vydán, a průvodčí dal každému za klobouk barevný papírek, aby si pamatoval, kdo již ve vlaku byl a poznal nové, kteří přistoupili.

Ráno procházel vlakem obchodník, o němž již byla řeč. Ospalé budil pak černoch, oděn v bezvadné bílé roucho, slovy: »First call for *breakfeast*« (prvé volání k snídani t. j. rušení postu), »Breakfeast ready«. Svolával nás do jídelního vozu; někteří čekali ovšem na last call (poslední výzva). Přejeli jsme *Mississipi*, *Missouri* a nyní jedeme podél průplavu a podél řeky Arkansas k hornatému *Kolorado*. U *Fort Riley*, vojenského stanoviště, jest při jakémsi pomníku zeměpisný střed spojených států. Od New Yorku až do Kolorada bylo nám měniti *čas* několikráte. Až k Detroit byla doba udávána *východním* časem, pak následoval *střední* čas (o hodinu později), a o novou hodinu pozdější čas *horský* v Koloradu a v Jutach.

Při obědě zasedl s námi průvodčí vlaku; není tu rozdílu. Můj soused se mi při té příležitosti vyznal, že náleží ku svazu doktora *Keely* a vykládal mi, že byl alkoholikem, avšak byv lékařem Keely od toho uzdraven a odvrácen, nyní se alkoholu ani netkne. Dr. Keely má ústavy na rozličných místech (též v New Yorku) a léčí opilství neb alkoholismus tak jako jinou nemoc. »Já jsem již býval v deliriu,« líčil mi ligovec, »má rodina mne vedla do ústavu. Tam mně dávali asi čtyřikrát denně pod kůži vstřiky nějakého sera, které vyrábí Dr. Keely v Dwight (Illinois), jehož sloučenina jest tajemstvím. Ze začátku mi bylo ještě povoleno menší kvantum whisky denně, po čtyřech dnech již jsem si toho vůbec nepřál. Léky mně učinily alkohol odporným.« Léčení trvává čtyři neděle a stojí 100 dolarů.

Dr. Keely počítá, že vyléčil přes 300.000 lidí, z nichž bylo 17.000 lékařů! Někdy upadne vyléčený znovu do dřívější nemoci, může však býti zase uzdraven. Přijde-li chuť k alkoholu, přijde i nemoc. Možno, že tu působí pouze vliv na vůli, avšak ti lidé tvrdí, že jest to vážná léčební methoda.

Jízda ubíhala dosti dobře. Tu a tam bylo vedle dráhy viděti zbytky rozbitých železničních vozů; srážky stávají se tu často. Vše je pojištěno, po srážce pojistka se snad bez váhání vyplatí — a proto se tuze nedbá.

Druhého rána byli jsme *v Pueblo*. Najal jsem byt v nádražním hostinci (Union Depot H.), kde jest vše co nejlépe zařízeno, a byl jsem tu spokojen. Pueblo náleží již k horským městům Kolorada. V Koloradu jsou doly všeho druhu, zde jsou smaltovny a ocelárny. Když jsem se tázal po domu Benediktinů, ukázali mně *chrám rakouský* »Austrian church«. Divil jsem se,

jak se chrámu v Pueblo dostalo tohoto pojmenování? Nalezl jsem v něm dobré krajany, P. Zupana, který se stará o duchovní správu Kraňských, P. Blahníka, jenž jest ustanoven Slovákům. Oba mají dosti práce, nebo jest tu veliký počet slovanských dělníků. Lid slovácký i slovinský je dobrý a hlásí se rád ku katolické církvi. Kostel a škola jsou ze dřeva, ale vkusně postaveny.

P. Zupan nabídl mi, že mi ukáže některé zvláštnosti. Vedl mne do továrny, kde se ruda mele a roztřiďuje. Vrátný, dobrý Slovák, ukazoval mi hned s pýchou list, že jest americkým občanem, a že již mu byl šerifem svěřen jakýsi úřad. Těšilo ho to, je dobrým Amerikánem. Vůbec lze říci, že si každý, kdo se v Americe jen trochu uchytí, tuto novou vlast brzy zamiluje. Snad to působí ta svoboda, kterou všude tak vynášejí, všude však té chvály hodna není; snad k tomu přispívá a vede vědomí, že jsou severní státy velmi veliké, mocné? Jejich občan cítí se tím povýšen, je na to hrd tak, jako kdysi ten, kdo se mohl zváti civis Romanus.

V závodě setkali jsme se s mnoha *Slovany*; váží si svého kněze, rádi se k němu hlásili. Práci mají těžkou; někteří byli skorem nazí, nebo jest jim pracovati u velikém horku, přehrabávati v peci rudný prach. Stavba závodu je velmi primitivní; ochranných zábradlí nebo zařízení tu vůbec není, aby se více vydělalo.

V městě byl ještě *smutek*, neboť byly ještě pohřby těch, kteří zahynuli v železničním neštěstí, o němž jsem již v Chicagu slyšel. Vlak střítil se s mostu do říčky, pouze dva vozy zůstaly nahoře státi; asi 100 lidí zahynulo v rozvodněné říčce, mrtvoly některých zaneseny velmi daleko. Viděl jsem druhého dne místo onoho neštěstí; diváků tam nebylo, zatímní most byl již zase postaven a jezdilo se jako dříve!

Milý průvodčí vedl mne tam, kde jest jeho zamilované místo působnosti: *do nemocnice*. Sestry Božské lásky vystavěly zde nemocnici a *sanitarium*, dům, kde přijímají na celé zaopatření i slabší neb ony, kteří po zotavení touží. Kolorado jest vůbec krajem velmi zdravým, zdejší vzduch je lékem. Nemocných jest tu dosti, poněvadž sem přicházejí z dolů a ze závodů, kde se stávají leckterá neštěstí. Navštívili jsme dva nemocné, Slováka a tuším Rusína. Trpěli dlouho, vzpomínali svých rodin, ale chválili si to, že se do této nemocnice dostali; ošetření jest, jak zde říkají »unsur-passed« (nedostižné).

Potom jeli jsme k malému horskému jezeru na výšině města (Pueblo jest 4665 stop nad hladinou moře), kde stojí veliká *nemocnice* nejmodernějšího, vzorného a skorem přepychového zařízení. Jest to několik budov v *misijním slohu* (mission style). Tak jmenují sloh, který přinesli do těchto amerických krajin španělští misionáři; tak se stavělo v Mexiku, pak v Kalifornii a jinde. Při tom bývají silné zdi z větších hliněných cihel (stavba ta se zove *adóby*), delší, otevřené chodby, verandy, jak se to pro teplejší kraje zvláště dobře hodí.

V parku sedělo několik nemocných, snad rekonvalescentů, a dobře si nás prohlíželi, neboť dvou katolických kněží zde často

viděti není. Ve správním domě, kde jest i ředitel, přivítal nás tento (tuším že se zove Dr. Comoin) a s největší pozorností hleděl nám vše ukázati. Poslal s námi ošetřovatelku, katoličku. V nemocnicích není tu schodů, po nakloněné ploše sestupuje se dolů a vystupuje se nahoru. Po chvíli přišel vlídný pan ředitel sám a ukazoval některá vzorná zařízení zdejší. Síň pro operace jest úplně cínová, stěny, půda, strop — aby nikde žádný prach zůstati nemohl, aby světlo nebylo tuze silné; půda chodeb jest z dřevitého cementu, ve skříních jen sklo a železo. Čistota nemůže býti vzornější než zde.

Když nemocný si přeje, bývá k jeho útěše zavolán ochotně i katolický kněz, ač jest to ústav světský. Ústav je vydržován společností. Jakýsi milionář dal k tomu základ a největší část potřebného kapitálu.

Nemohu zřejmě vypisovati, jak krásně jsou jednotlivá oddělení zařízena. Vídeňský Dr. Lorenc prý zde též byl a vzdal tomuto ústavu největší chválu; to stačí.

Velice jsme byli překvapeni, když vedl nás ředitel do domu lékařů a ukazoval své *sbírky starožitností a kuriosit.* Nejvzácnější památky indianské, mexicke, ale též věci z Filipin, z Japonska, Číny a Sibiře, z Italie a z Palestiny a odjinud jsou tu v nejkrásnějším souboru shromážděny. Zvláště jest mnoho předmětů náboženských kultů, křesťanských i pohanských. Když vidí vedle indického kola, burjatského hadříku náš růženec, necítí mnohý toho nesmírného rozdílu mezi modlitbou dobrého katolíka a mechanismem oněch pohanů. Mnohé veřejné americké museum nemá tak vzácných věcí jako tato soukromá sbírka.

Ve veřejných museích co tu vystavují? Uvádím jen ukázky: Kus dřeva z domu prvního pastora, část plátna asi 140 let starého s krajkami, maličkost z Washingtonova hrobu, kusy mostu, zničeného v bitvě 1775, fotografie lebky jakéhosi amerického generála, knížka z r. 1803, starý kufr, vedle těch několik kaménků z mosaiky sv. Marka v Benátkách, z Pompeji a odjinud! Musea v New Yorku a Washingtonu jsou arciť vzácnější.

S velikým zájmem prohlíželi jsme vše a divili se sběratelově vkusu. Podobnou pěknou sbírku dostane asi též naše museum od krajana v Mexiku, p. bar. K.

Třetího dne ráno navštívil jsem lázeňské místo *Kolorado Springs* (prameny Kol.). Kolorado má jméno od řeky, jejíž voda bývá obyčejně červenavá (barvené = colorado). Stát Kolorado byl pojat do svazku spojených států r. 1876, tedy sto let po prohlášení neodvislosti. Jest částí oné země, Louisiany, kterou Napoleon r. 1803 americkým státům za patnáct milionů dolarů prodal. Když zde byla nalezena zlatá *ložiska*, hrnuli se sem osadníci. Nyní jsou tu *doly* kovů, uhlí, i petrolejové prameny tvoří bohatství Kolorada. Dříve se domnívali, že se Kolorado k zemědělství ani nehodí, že je vyzářenou a vyprahlou pouští — nyní shledávají, že jest při dobrém zavodňování nejvzácnější zahradou.

S hor, které tu dosahují značné výšky (až přes 4500 m.) stéká dosti řek, jichž jest znamenitě v zemědělství zdejším užito. Zákony Kolorada ustanovují o *rozvádění vody.* Země jest rozdě-

lena na 5 vodních okresů, v každém se starají dohlížitel (superintendent) zavodňování a zvláštní vodní komisaři o to, aby se vody po právu na všechna pole dostalo. Všude pečují o dobré strouhy a příkopy k rozvádění vody. Kde se nedostává říční vody, tam pomáhají poněkud i artézské studně, ač poskytují arciť pouze méně vody. Dešťů nemají v Koloradských lázeňských pramenech od září do dubna; prostřední teplota v zimních měsících jest 30° Fahrenheit.

Kolorado Springs (prameny) jest moderní lázeňské místo. Zde nemají továren, netrpí tu neslušných salonů a tím se stalo, že sem Američané rádi přicházívají na zotavenou neb i za účelem pozdravení. Poněvadž leží skoro 2000 m nad hladinou mořskou, jest obklíčeno většími horami Kolorada, má nejlepší vzduch, v létě mírné teplo. Američané rozhlašují, že nemá Kolorado Springs na celém světě sobě rovného místa, že jest nejzdravější, nejpříjemnější atd., to činí pro reklamu. Jest tu několik krásných sadů, v některé ulici jest stinná alej, to však nemůže nikterak nahraditi krásné lesní procházky, jaké máme na př. v Marianských Lázních. Tu a tam jest v okolí stromoví, avšak při silnicích stínu není, pažitu málo, za městem červenavá země, skály, vrchy. S každého návrší v severních Čechách jest pohled do kraje malebnější nežli pohled se zdejšího velebného vrchu Pikes Peak (Pajks Pik t. j. Pajkův vrchol, 14.107 stop vys.). Jméno má po důstojníku Pike-ovi, jenž byl r. 1807 Jeffersonem sem poslán, aby prozkoumal tuto krajinu.

Vyjel jsem pouliční drahou do blízkého lázeňského místa *Manitu*, odkud se vyjíždí na horu Pikes Peak. Ve vzdálenosti pěti mil (angl.) na sever jest pověstná *»božská zahrada«* neb spíše »zahrada bohů«. Pozoruhodno, že tu není žádného stromoví, květin snad jen v době dešťů; stromy jsou zde nahrazeny skalními útvary a útesy, které stojí a visí kolkolem u velmi podivných tvarech. Červenavá barva, která jest na veškeré půdě a střídá se na skaliskách s bílým pískovcem, působí neobvyklým způsobem. Jest to jako v našich skalách u Teplice; některým kusům dali jména zvířat, jiné skalisko jest jmenováno »starý ďábel«, visutý kámen (Balanced Bock), který pouze malou částkou se základní skalou jest srostlý, budí veliký obdiv.

Před horským nádražím spatřil jsem v pravo zlaté kříže na několika domech. Jsou to katolické klášterní ústavy s chrámem. V chrámě mohl jsem ještě sloužiti mši sv., pak mne uvedl kněz do *sanatoria* sester (tuším sv. kříže), které jest určeno pro kněze a laiky, kteří potřebují zotavení v tomto vzácném, zdravém kraji. Bylo tu devět kněží, z různých konců severní Ameriky, z Kanady, z Mexika; pobyt zdejší slabším velice prospívá. Mohou užívati lázní uhličnaté vody, píti sodový pramen nebo železitý, síliti se na zdravém horském vzduchu. Pobyt se zaopatřením stojí tu denně tři dolary; tím, že nutno k výletům najímati koně nebo příležitosti, zdraží se pobyt dosti značně. I zde jsem, jako jinde, pozoroval zálibu Američanů v pití mléka a podmáslí; podmáslí bylo na dvou místech i na jídelním lístku jízdní kuchyně železné dráhy, a bylo velmi dobré.

Lékařů jest v těchto místech značný počet. Evropským dávána ještě nezřídka přednost před americkými. Tito jsou prý někdy výbornými specialisty a proslavují se též tím, že se nazývají profesory dýchání, krásy a pod.

Z této krajiny, z Denveru totiž, vyšel zvláštní *lékař* nové doby, který si dal jméno *Ottoman Zar Aduš Haniš.* Ač může každý věděti, že jest Američanem, snad ze smíšené černošské krve, tvrdí o sobě, že je původem Peršan od Teheranu. V Denveru počal hlásati nové učení, které prý pochází z Orientu; roku 1902 ho odtamtud vyhnali, a on se usadil v Lake Park Ave v Chicagu. Tam má chrám Mazdaznan, zasvěcený slunci, které jest pramenem světla a života. Ostatní, co hlásá, je pantheistické. Pozoruhodné jest však, že učí, že se může každý dočkati věku patriarchů, živiti se potom pouze duchem; každý má se snažiti, aby mu stačila 2 zrnka obilí denně a litr vody (čtvrt centu prý by stačiti mělo). Teď prý jest svět do roku 1960 v nitratu, poté prý nadejde věk fosforu, kde každý může žíti aspoň 160 let, neboť tělíska fosforu ve vzduchu podporovati budou dlouhý věk. A tento muž, který, jak lidem zdejším známo, nežije od pouhých dvou zrnek, nalezl lidi, kteří mu věřili. Jakási paní George Gilbert se proti vůli svého manžela za tím účelem postila a chtěla onomu proroku věnovati pět milionů dolarů; zemřela. Miss Reusse se po 41 dnech postu zbláznila. I děti vedou k postu. Též prý vráží do těla jehly, pak ta místa maže olejem květu lotos. A oni prý to trpělivě snášejí, až onemocní. (Pokračování.)

K financím družstva Vlasť.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Po Čechách se rozšiřuje zpráva, že družstvo naše je pasivní a že je na pokraji záhuby; z té příčiny obracím se letos často v »Našich Listech« i ve »Vlasti« k financím družstva Vlasť, abych tyto pomluvy vyvrátil. Jedná se mi o to, dokázati: 1. že jest základ družstva pevný, 2. přítomnost jeho že jest uspokojující a 3. budoucnost družstva že jest zabezpečena. Dnes zodpovídám zde dvě otázky:

a) jak by to vypadalo, kdyby družstvo dnes přestalo existovati:

b) jaká jest budoucnost družstva Vlasť.

a) Družstvo není ani záložnou, ani spořitelnou. Zde, když nastane katastrofa, jest poškozena řada věřitelů a někteří z nich jsou zcela zničeni; toho by u družstva, kdyby přestalo existovati, nebylo: zde by přišel na nejvýše ten, kdo by se předem předplatil, o několik čísel časopisů a člen družstva přišel by o právo, dostávati »Vlasť« o 2 K ročně laciněji, a jiná škoda by nenastala, neb člen literárního spolku za nic neručí. »Katolické Listy« podlehaly obchodnímu soudu a každý člen ručil při možném konkursu 200 K, družstvo však jest podnik literární, stanovy jeho jsou potvrzeny c. k. místodržitelstvím a žádný člen družstva ničím neručí. Literárním spolkem zůstalo družstvo proto, »že

(§ 2. stanov) provozování podniků jeho není vypočteno na docílení zisku pro členy spolku, ježto veškerý eventuelní výtěžek věnován býti má účelům spolku«. Nebýti tohoto dodatku, nabylo by družstvo rázu obchodního a stanovy jeho podlehaly by ne místodržitelství, ale obchodnímu soudu.

Kdyby družstvo zaniklo, připadlo by jmění jeho Spolku na zakládání katolických knihoven a ten by majetek družstva Vlasť prodával a dluhy uplácel. Já jsem náhodou pokladníkem družstva a zároveň i pokladníkem Spolku na zakládání katol. knihoven, a tak bych přirozeně při tom vypomáhal a jmění z družstva pro Spolek na zakládání katol. knihoven přejímal; při tom počínal bych si takto: Nejprve bych řekl: předložme si poslední bilanci družstva:

Activa.

Spolkový dům	K	153358·—
Cena knihtiskárny	»	41956·—
V papírnickém závodě bylo zboží, farních, obecních a školních tiskopisů v ceně	»	13500·—
Cena starších knih a brožur	»	10000·—
Inventář družstva	»	400·—
V záložnách bylo uloženo	»	144·25
Historický kroužek má jmění	»	634·28
Zbytek z I. skupiny příjmů a vydání	»	181·39
	K	220173·92

Passiva.

Hypothekární dluh v České spořitelně	K	25286·83
Hypothekární dluh v Městské spořitelně	»	7711·71
Hypothek. dluh ve spolku »Praha«	»	39158·73
Fond pro katol. spisovatele	»	29116·10
Fond socialní	»	4750·27
Literární sekce	»	56·08
Soukromým osobám dlužíme	»	10269·70
	K	116349·42

Odečte-li se od aktiv	K	220173·92
passiva	»	116349·42
zbývá	K	103824·50

Pánům ze Spolku na zakl. katolických knihoven bych řekl, že jsme dali za dům 166.000 K a myslím, že bychom ho za 160.000 K zase prodali, neboť jsme v něm a na něm mnoho oprav vykonali; jen na opravu střechy vynaložili jsme 1300 K. Tiskárnu bych si troufal prodati za 30.000 K, inventář za 400 K a zboží v papírnickém závodu za 8000 K. Udávám při všem raději méně než více. Celkem bychom utržili 198.400 K.

Z toho bychom zapravili hypothekární dluh, jenž činí K 70.125·46 (bilance jest z loňského roku a tehdy byl dluh větší) a soukromý dluh 10.269·70 = 80.395·16. I zbylo by čistého jmění 118.004·84. Fondy dluhuje družstvo sobě, ty by se jednoduše škrtly, nebo vlastní dluh žádným dluhem není.

Ale kdyby členstvo naléhalo, aby se fondy zachovaly a aby se jimi v intencích jim daných i dále pracovalo, budiž: ze 118.004·84 složil by Spolek na zakládání katol. knihoven: na fond pro katol. spisovatele, na fond socialní a na literární sekci 33.922·45, a ještě by mu zbylo 84.082·39 K. Z toho by platil Spolek na zakl. katolických knihoven ročně 908 K a z fondu katol. spisovatelů 186 K úroků, jež si dárcové kapitálu vymínili. Až by dárcové zemřeli, závazek by přestal.

Mimo to bych předložil Spolku na zakl. katol. knihoven různé účetní knihy a zápisky, a z těch by se dověděl, že má právo vymáhati dluhy: 1. z pap. závodu, 2. z tiskárny, 3. za prodané knihy a brožury, za prodané kalendáře a časopisy. Výbor tohoto spolku vedl bych do skladiště knih a řekl bych mu: zde máte časopisy, knihy a brožury v ceně 100.000 K; otevřel bych členské knížky a spočítal bych dluhy členů v ceně 83.726·82 K, otevřel bych abonentní knihy a výbor Spolku na zakl. knihoven by seznal, že má zde k dobru na 81.000 K kapitálu, který odběratelé našich časopisů družstvu dluhují.

Kdyby družstvo Vlasť zaniklo, tu myslím, že by většina členů svých vkladů dále nedoplácela, leda ti, kteří by význam Spolku na zakl. katol. knihoven plně oceňovali, ale ostatní dluhy jsou dluhy právní a ty by Spolek na zakl. katol. knihoven mohl i soudně vymáhati. Připusťme, že by jich vydobyl polovici, nebo jenom třetinu a že by rovněž za knihy stržil jen třetinu (většiny knih mohl by však použíti při zakl. katol. knihoven), jak krásně mohl by tento spolek ze jmění družstva Vlasť prospívati a při tom dle stanov svých působiti!

Takový jest stav družstva nyní, přesně dle cifer. Kdo není s výkladem mým spokojen, račiž mi jej otevřeně a přímo, podepsán plným jménem, vyvrátiti. V té věci chci s každým podstoupiti čestný boj.

Ale jak bude v budoucnosti?

b) Je možno, že nám ubude abonentů, nebo každý rok nám na 50 věrných starších kněží umírá a nových tolik nepřibývá; možno, že zanikne »Vlasť«, ač se dosud družstvu nejlépe vyplácí, protože právě »Vlasť« modernisti nejvíce podkopávají; třeba zanikne »Sborník hist. kroužku«; možno, že nás stihne i jiná pohroma, ale oproti tomu máme tyto naděje a opory:

1. Tisková Liga, Spolek na zakládání katolických knihoven a Jednota českého katolického učitelstva tvoří kolem družstva Vlasť silnou baštu. Družstvo pomáhá jim a ony družstvu. My jim děláme v našich časopisech propagandu, dáváme jim v našem domě zdarma spolkové místnosti a ony nám poskytují inseráty, tisk. — Tisková Liga tiskne u nás mimo to dva časopisy a různé brožury — kupují naše knihy a brožury a členové jejich odebírají naše časopisy.

Se Spolkem katechetů máme od letoška zvláštní úmluvu, dle níž platí spolek svým členům »Vychovatele«; tím nám přibylo na 60 nových abonentů. »Vychovatele« jim dodáváme ročně o 2 K laciněji, ale přírůstek abonentů to nahradí a pak máme jisté peníze, kdežto u mnohého abonenta musíme čekati na ně

několik let a někde vůbec nic nedostaneme. Také ta okolnost, že jest »Vychovatel« orgánem Spolku katechetského a Jednoty učitelstva, má pro nás důležitý význam.

Jedna firma zakoupí od nás 400 ex. kalendáře, druhá 100 a roku 1906 dá k nám tisknouti jistý spolek svůj kalendář.

2. Každý rok přibude řada nových zakládajících členů; loni jich přibylo 42, letos 5. Starší členové 100 K doplácejí, noví platit začínají a tím se družstvo v jakési stálé rovnováze udržuje a svůj tisk do různých krajin rozšiřuje. Z těchto důvodů již alumny a kleriky do družstva béřeme a se splátkami vkladů jim čekáme, až budou v duchovní správě. Z těchto důvodů dovolujeme, aby chudší členové, hlavně dělníci a řemeslníci, mohli svůj vklad splatiti v 25 letech.

3. Každý rok dostaneme různé dary. Letos nám na př. daroval far. Jakub Ludvík z Únětic před smrtí 500 K, na dům sebralo se již darů přes 960 K a z odkazu † děkana Vojt. Kameše obdrželi jsme 457·75 K a brzy nám bude vyplacen odkaz † far. Jos. Mottla 1000 K. Časem obdržíme z odkazu † faráře Fr. Wildmanna 9000 K a 4000 K z pojistky na život, jež nám byla darována. Panující Jan kníže Liechtenstein dává nám ročně 40 K, Karel kníže Schwarzenberg 20 K a různí jiní dobrodinci po 1—10 K.

4. Soukromým osobám, kteréž nám kapitál darovali, platíme ročně 908 K a z fondu katol. spisovatelů 186 K úroků — to časem úplně odpadne.

5. Dluh na domě je hypothekární a vypovězen býti nemůže; dluh ten se rok od roku umenšuje a v České i ve Městské spořitelně bude ve 13 letech zcela umořen. Soukromý dluh 10.269·70 K patří třem osobám; jedné 300 K, druhé 1200 K a zbytek třetí osobě. A tato třetí osoba se výboru zaručila, že dluh ten nevypoví a kdyby zemřela, že se v závěti naznačené legáty vyplatí až tehdy, až družstvo dostane Wildmannův odkaz 9000 K.

6. Mimo to má družstvo knih, časopisů a brožur v ceně 100.000 korun, a dluhů mezi členy 83.726 K 82 h, mezi abonenty 81.000 K.

7. Velikou naději klademe v tiskárnu, která se utěšeně rozvíjí a která nahradí, co se jinde nedostane. Veliké pole naší činnosti jest v občanských kruzích, více v chudších než bohatších, kamž svým tiskem vnikáme a vždy více a více vnikati usilujeme, vidouce, že valná část mladšího moderního kněžstva v ničem nás nepodporuje. Naše rozsáhlé obchodní spojení usnadňuje nám heslo naše: dam, ale ty dej taky (do ut des), o čemž se v článku: Marianský kongres v Praze šířeji rozhovořuji.

8. Výbor vědom si povinností svých oproti družstvu, počíná si velice obezřele: vydává tiskem jen takové knihy a brožury, které se prodají — jiné nabídky zamítá; výboři získávají družstvu tisk, nové členy, kupují jeho kalendáře, předplácejí jeho časopisy a platí jako jiní koupené zboží. Založí-li se podnik, jenž s družstvem Vlast úzce souvisí, prvními členy a hlavními podporovateli jeho jsou výboři družstva (viz na př. »Křesťanského Dělníka«, nebo »Jednotu česk. kat. učitelstva). Téměř všickni výboři družstva jsou hmotně i úřadem svým na různé strany neodvislí, někteří

z nich mají rozsáhlý vliv — a všeho toho používají k prospěchu družstva Vlast. Většina výborů družstva jsou muži praktičtí, kteří ve svém oboru vykonali kus záslužné práce — a vědomostí dlouholetou prací nabytých používají k blahu družstva.

I zavírám: budoucnost družstva nebude horší než přítomnost a proto je-li možno — a to ve skutečnosti jest, abychom mohli z ročních příjmů hraditi veškerá roční vydání, to stačí. A kdyby byl i některý objekt družstva pasivní, pokud to pasivum z celku hradíme, dosti jest. A přibude-li více objektů pasivních, zruší se a zavede se místo nich něco nového, co by se vyplácelo.

O všech těchto věcech sluší rozhodovati jedině a výhradně valné hromadě. Co tato určí, to platí, jak ta rozhodne, tak se děje. Co patří do kompetence výboru, rozhoduje tento.

Žádám veřejně, aby každý, kdo o správnosti mého výkladu pochybuje, aby mi, podepsán plným jménem, dopsal a já mu jeho námitky vyvrátím. Chce-li boj veřejný, stojím mu k disposici. Mám čisté ruce, pokojné svědomí a nezarazím se nikdy před nikým.

V boji o náboženství.

Napsal Z. BRETŠNAJDR.

(Dokončení.)

Zašel bych příliš daleko. Chtěl jsem jenom ukázati, že o scholastice soudí jinak než profesor Masaryk *nejen katolíci a jich »oficielní« theologie, ale i — protestantští racionalisté;* chtěl jsem ukázati, že ona často proti scholastice s neobyčejným humbukem vychvalovaná moderní věda a filosofie nenalézá přívrženců nejen mezi katolíky, *ale leckdy ani mezi soudnými protestanty a racionalisty.*

Malou poznámku jen ještě k jednomu výroku páně profesorovu. Na stránce 28. tvrdí, že ve středověku vědy vůbec nebylo, ale za to dnes máme vědu, která se podává už v obecné škole! Vím ovšem, že výrokem tímto nechtěl pan profesor snad zalichotiti pánům klukům, ale jistě udělal kompliment pokrokářským pánům učitelům. Já se ale pamatuji, že si kolikrát pan profesor dělal posměch i z té vědy, kterou jsme byli obtěžováni na př. na gymnasiu. Kdo má soudný rozum, ví jak ta věda vypadá často i na vysokých školách, neřku-li na gymnasiu a dokonce na obecné škole.

K tvrzení páně profesorovu, že ve středověku vědy nebylo, uvedu jen některé aspoň výroky k době této se vztahující od zmíněného nepřítele katolické církve Comte-ho, jenž praví ve své »Sociologii (přel. Brejcha):

»Žaluje se neprávem na katolicism, že potlačoval rozvoj lidu. Katolický klerus snažil se vždy vnésti do massy všech vědomostí, kterých získal« (str. 232). »Katolický regim . . . připouštěl rozvoj metafysické filosofie, která počala se rozšiřovati na otázky mravní a socialní. Abychom toto liberální smýšlení katolicismu ještě jasněji dokázali, ukážeme jen k tomu, jak tento, tak rozkřičený středověk přijal nejpokročilejší část řecké filosofie, totiž nauku Aristotelovu, která až dosud netěšila se ani u Řeků veliké přízni! *Vědecký vliv katolicismu byl tak blahodárný,*

jako jeho filosofická působnost .... Za středověku vláda monotheismu nejen nezdržovala *vědeckého* pohybu, ale naopak sesilovala jej, odstraňujíc ohrady polytheismu. Do této doby dlužno klásti *utvoření chemie* .... *Anatomie*, která ve starověku živořila, *učinila značný pokrok. Mathematika a astronomie* se rozvíjely hlavně rozkvětem algebry a trigonometrie. *Aesthetický vliv* středověku projevil se pokrokem hudby a *stavitelství* .... Co se týče *poesie*, stačí jmenovati Dante, abychom pochopili význam katolicismu v tomto ohledu ....« (str. 248). »Dlužno uznati, že Italie vynikla daleko nad celý středověk po stránce *filosofické*, *vědecké*, *aesthetické* ano i průmyslové. Je to důkaz, jak katolicism byl v této době přízniv pokroku lidského ducha« (str. 246). »Vlastnosti středověkého zřízení ukazují nespravedlivost oné povrchní filosofie, která barbarstvím a tmářstvím nazývá onen věk, v němž zářili na různých bodech katolického světa sv. Tomáš, Albertus, Roger, Bacon, Dante« (str. 249). »Katolicismu děkuje lidstvo za první všeobecnou výchovu« (str. 380).

Z výroků těchto patrno jest zase, že ve středověku *vědy* skutečně bylo a dokonce právě zásluhou — katolicismu, i kdyby to pan profesor nechtěl. A výroky tyto nepocházejí snad od nějakého klerikála, jak by se na první pohled třeba leckomu zdálo, ale přímo od nepřítele katolické církve a proto úsudek takový vyplynouti musel z nejvnitřnějšího přesvědčení, jež nedá se zkaliti fanatickou vášní vůči všemu, co jest katolické, a proto dovede uznati pravdu aspoň někdy a aspoň tam, kde pravda tato bije přímo do očí!

Uvedl jsem, že ač uznává pan professor Masaryk, že Ježíš byl velikým učitelem náboženství, přece jenom myslí, že se i Ježíš mohl mýliti a že se skutečně také mýlil, a proto »jeho učení nám nevyhovuje úplně.« Ale že by se pan professor také mohl mýliti, to neuznal v celé brožuře nikde. Neomylnost u papežské stolice jest něco absurdního a horrentního; u pana profesora jest neomylnost pochopitelná a rozumí se sama sebou!

Zmýlil-li se ovšem pan professor snad tu i tam ve svých vývodech theologických i filosofických, bylo by to aspoň pro mne zcela pochopitelno, ale to ponechávám k důkladnějšímu ocenění jiným. Ale pan profesor se zmýlil také i ve vývodech netheologických, v nichž se mýliti nemusel a v nichž ho usvědčiti musí z nepravdy i praobyčejný laik.

Všimnu si jen ještě prvé kapitoly v jeho brožuře, v níž šíří se i o tom, jaké jest postavení katolické církve v Rakousku.

Myslím, že panu profesorovi docela nic neukřivdím, řeknu-li, že tato první kapitola se mu nejméně podařila a tvrdím bez obavy, že jest přímo nejslabší z celé jeho brožury ... Pan professor je snad veliký filosof (ač logika v něm nemá, jak jsem ukázal a jak mu svého času dokázali i v »Rozhledech«, velikého přítele, snad je veliký sociolog i národní hospodář, ač to jiní národní hospodáři zase popírají: Bráf), snad bude i veliký theolog, ale rozhodně je slabý právník, špatný státník a ještě špatnější znalec zákonů vůbec.

Pan profesor pojednávaje v oné první kapitole o svobodě náboženské, velice by se byl zavděčil, kdyby byl napsal, co *svobodou náboženskou* vlastně rozumí. Nepodal opět žádné definice, jako nepodal žádné definice, co rozumí náboženstvím a nahraditi ji chtěl dlouhým povídáním, čím náboženství není.

Masaryk píše na počátku této prvé kapitoly: »Manifestace pro svobodu svědomí vhodně zahajuje letošní oslavy Husovy: Hus nám dal příklad náboženské svobody duchovní, příklad náboženského svědomí, příklad toho, co nábožensky máme činit, jak nábožensky máme postupovat . . .«

Začnu od konce tohoto duchaplného výroku a uvědomíme si ten náboženský postup: Hus, utrakvisté, Táboři, Pražané, Sirotci, dvojí Mikulášenci, Adamité, Bratří Boleslavští, Amosenci, Novokřtěnci a posléze Lutherané, Kalvínci, Deisté, Abrahamité atd. To byl ten postup v historii. Žel, že jsme nepostupovali dále, ale vrátili se ke katolické církvi!

Na Husovi tedy dle pana profesora máme příklad, co máme nábožensky činit. Dále píše též pan profesor (str. 15): »*Od Husa se učme pravdu hledat a slyšet.*« Avšak na to str. 24.: »*Hus v podstatě nábožensky cítil katolicky.*« A poněvadž u něho máme pravdu hledat, můžeme ji tedy v celku hledat — i dle pana profesora Masaryka — u katolické církve! Ovšem, abych čtenáře neklamal: pan profesor na str. 24. patrně zapomněl již, co napsal na str. 15. a 9. a jedině tak se asi stalo, že nevědomky plaiduje pro — katolickou církev!

Hus prý dal příklad náboženské svobody duchovní, svobody svědomí . . . To jest názor pana profesora. Jiní mají v té věci zase názor zcela jiný a ne snad z nějakých důvodů dogmatických anebo z důvodů nějaké officielní katolické theologie.

Já na příklad v té věci jsem za jedno — s jistým omezením — s úhlavním nepřítelem katolické církve a náboženství vůbec *Hellwaldem*, jenž napsal v té příčině ve zmíněném již spise »Culturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung bis zur Gegenwart« (str. 679) o Husovi: »Ihn darf man am wenigsten als den Verfechter aufgeklärter Ideen gegenüber mittelalterlicher Finsterniss auf den Schild erheben; er war ein Neuerer, der einige Ungereimtheiten des herrschenden Glaubens verwarf, um andere zu lehren, die um nichts besser waren, was übrigens im Allgemeinen das Wirken der Reformatoren charakterisirt. *Hus starb nicht für die Freiheit des Gewissens*, nicht für irgend welche Ideen der Aufklärung, sondern zum Zeugniss für seine und seines Vaterlandes Rechtgläubigkeit. Sein Muth ist eben so bewundernswerth als sein Starrsinn. Die Freudigkeit und sichere Zuversicht seines Gewissens aber wird für alle Zeiten ein deutlicher Beweis dafür sein, *dass es nicht die Wahrheit ist, die den Menschen beglückt, sondern der Grad des Vertrauens, den er auf eine vermeintliche Wahrheit setzt.* Der Fanatismus der Reformatoren war nie geringer, als jener ihrer Verfolger . . .«

Z uvedeného výroku Hellwaldova, úplně nepředpojatého, jest nejlépe patrno, že směšným jest tvrzení pana profesora, že bychom se právě od Husa měli učit *pravdě* anebo učit, jak máme nábožensky postupovat. Zaslepenost pana profesora je patrna i z toho, že Ježíš, největší učitel, nepřinesl pravdu celou a se mýlil, *ale od Husa se pravdě učit můžeme!* Výrok takový se snese v nějakém bombastickém plátku, ale ne v brožurce universitního profesora. Táži se vůbec: *kde je ta Husova pravda? Kde ji máme hledat? Snad v jeho spisech, které jsou plny odporů a z nichž těžko jest vůbec celkově nějaké náboženské učení Husovo sestaviti?* Ale zašel bych příliš daleko.

Píše-li pan profesor dále: »To činí stát *držící církve*« (str. 10.), »*stát politickou mocí udržuje neudržitelné*«, »Církve v Rakousku jsou

co možná *horší*, než jinde a zejména *panující církev státní* je pořád církví protireformační, duch inkvisičního násilí jest stále její podstatou« (str. 14.), »musíme pracovat o změnu zákonodárství, aby nepřináležení ku konfessím státem uznaným nikterak nevadilo ve veřejném postavení« (str. 15.), »*Rakouský stát je jen hříčkou panující církve*« (str. 32.) — musí se soudný člověk jen usmáti!

Především, pane profesore, nejen *stát*, ale i já, jak jsem se již zmínil, neznám vůbec náboženství bez církve, respektive bez určitě organisované společnosti náboženské. Uznává-li to moderní stát, nečiní to ovšem z nějakých důvodů dogmatických, nýbrž prostě z té příčiny, protože je to zcela přirozeno, že vyznavači těchže zásad náboženských sestupují se na venek v jednu společnost: to jest právě, jak jsem řekl, příznakem lidské povahy vůbec, že každá myšlenka, která v životě uskutečniti se má, musí přijati na se zevnější, smyslům přístupné tvary. Tak vznikají svazky náboženské, jednotlivé církve. Tak toho žádá — realismus.

Podobně stát nezná náboženství, nedotýká se učení náboženského, ale zná pouze církve a náboženské společnosti. A moderní stát, svobodomyslný, liberální stát — tak jak vy jej, p. profesore, chcete — musí uznati svobodu spolčování a také ji uznává pro všechny sebe nesmyslnější církve, jen když učení jejich neodporuje mravu a veřejnému pořádku a prokáží-li náležité a nutné podmínky existence. Fedrovati nějaké nové náboženství a ostatní chtíti potlačiti, jak chcete vy, pane profesore, jest nejen *netolerantní*, ale i *neliberální*. K tomu stát se také propůjčiti nemůže, by církve zrušil, jak vy chcete, toho nedovedl ani Bismark v kulturním boji! Tak daleko moc a právo státu nesáhá. Přejete-li spolčování jiným, musíte liberálně přáti i katolíkům spolčování v církvi! Vždyť i to spolčování jejich je zcela volné a dobrovolné; církev žádného nenutí k přijetí členství v ní a volno jest také kdykoli každému z ní vystoupiti: k tomu právě přihlíží stát svým zákonodárstvím, aby nikdo k přijetí víry násilím nebyl nucen, anebo vůbec nucen k plnění nějakých náboženských povinností. Církev sama nechtěla také nikdy mocí někoho na víru obraceti. Prohlédněte všechna akta koncilů, všechny dekrety, bully a nařízení papežů a nenajdete jedinou větu, jíž by se vyžadovalo násilí k obrácení nevěřících. Ba nejen ve věcech náboženských odsuzovala církev všechno násilí, ale je podivuhodno, že církev přečasto i k hájení občanské svobody přiložila pomocnou ruku.*)

Pan profesor mluví stále o *panující* církvi a nemůže tu míti jinou církev rozhodně na mysli, leč církev katolickou. Ale pane profesore, vaše *reformace* to byla, která způsobila již dávno, že katolická církev přestala býti panující, že v jedněch zemích stal se panující protestantismus, a v jiných zemích stanula různá náboženská vyznání úplně na rovni. Odtud zaujala pod vlivem světského zákonodárství jednotlivá náboženská vyznání buď ono stanovisko výhodnější, neb ono poslednější. Počalo se rozeznávati zkrátka vyznání *panující* (dominující) a vyznání *trpěné* (tolerované) a míra tolerance během dob různě se měnila. Celkem

*) Doporučuji v té příčiné spis Balmesův, El Protestantismo paragonado con el Catolicismo. Zajímavo jest i stopovati, kterak mnozí papežové zaváděli demokratickou ústavu, jako na př. ve Volumen statutorum z roku 1663, na němž kardinál Albernoz pracoval. Sr. Radocanachi, Les institutions communales de Rome sous la papauté (1901), str. 80. nsl.

však vedla idea moderního státu na konec k uznání naprosté rovnoprávnosti všech vyznání bez rozdílu.

Dle staršího práva Rakouského byla církev katolická »dominující« a ostatní pouze »tolerované«. Avšak dnes nelze mluviti již o žádné panující státní církvi! Neboť podle nyní platného práva zaručuje základní státní zákon ze dne 21. prosince 1867 č. 142. ř. z. (o všeobecných právech státních občanů pro království a země v říšské radě zastoupené) článkem 14. každému *úplnou volnost víry a svědomí.* Ustanovuje dále týž článek, že tak jako s jedné strany vykonávání práv občanských a politických nezávisí na vyznání náboženském, tak ani se strany druhé nemůže vyznání býti překážkou v plnění povinností občanských. Tímto základním zákonem (čl. 15.) zaručeno jest i každé uznané církvi a společnosti náboženské samostatné vnitřní spravování svých záležitostí.*)

Pokud se týče specielně katolické církve v Rakousku, známo jest, že stát chtěje uspořádati poměry katolíků, počal vyjednávati se stolicí apoštolskou t. zv. konkordát, který se dne 18. srpna 1855 uskutečnil. Jím nabyla církev katolická snesitelnějšího postavení a trochu samostatnější existence.

Když se změnou systemu politického (1860) nabyla liberální strana vrchu, bylo prvním a hlavním jejím úkolem zrušení konkordátu. Bez ohledu na vzájemnou smlouvu, jakou konkordát byl, bez ohledu na konkordát *de jure* platný, počal se znovu proti právu poměr státu ku katolické církvi vymezovati. Již svrchu zmíněným základním státním zákonem z 21. prosince 1867 zbavena církev katolická naprosto stanoviska výsadního a podřízena *»jako každé jiné tovaryšstvo zákonům státním«* (čl. 15. cit. zákona).

Avšak pozdějšími zákony (tak zv. květnovými) církev katolická zbavena nadobro své volnosti, ba více než církve ostatní! Nebudu to na zákonech samých dokazovati, jen výroky odborníků právnických — neklerikálů!

Na př. *univ. prof. právnické fakulty Dr. Boh. baron Rieger v Ústavních dějinách Rakouska* (v Praze 1903, str. 62) praví doslovně: *»Církev katolická následkem dřívější církve státní a později konkordátu nepožívá takové samostatnosti jako církve nekatolické, podléhajíc většímu vlivu státnímu podle zákona ze 7. května 1874, č. 50. ř. z. o úpravě jejich zevnějších právních poměrů, kterýmž sice konkordát z roku 1855 byl zrušen, ale výhody jeho státu namnoze zůstaly.«*

Ministerský rada a univ. prof. právnické fakulty ve Vídni Max Hussarek ve spise *Grundriss des Staatskirchenrechts* (Leipzig, 1899, str. 16) praví: »Die rechtliche Gleichordnung von Kirche und Staat gelangte in dem am 18. August 1855 abgeschlossenen und mit dem Patente vom 5. November 1855 R. G. Bl. Nr. 195 als Staatsgesetz kundgemachten Konkordate zur feierlichen Anerkennung. Da aber die Ausführung der ausserordentlich mannigfaltige Gebiete umfassenden grundsätzlichen Zusicherungen dieses Vertrages im Wege der Detailgesetzgebung nur langsam vorwärts schritt, blieben zahlreiche Rechtsnormen sowohl des älteren als des josefinischen Staatskirchenthums bis

*) Sr. *Pražák,* Zákony z oboru rak. ústavy říšské. v Praze 1898, str. 21.

zu dem Zeitpunkte in Geltung, in welchem *das Konkordat* seitens der Staatsgewalt zunächst in einzelnen Richtungen, namentlich durch das Gesetz vom 25. Mai 1868, R. G. Bl. Nr. 49, über die interkonfessionellen Angelegenheiten, durch dasjenige vom gleichen Datum, R. G. Bl. Nr. 47, über die Ehesachen und das ebenfalls unter dem gleichen Datum über das Verhältnis der Kirche zur Schule ergangene Gesetz, R. G. Bl. Nr. 48, *beseitigt, und sodann aus politischen Motiven und ohne zureichende Rechtsgründe einseitig am 30. Juli 1870 gekündigt worden ist.* Die hierdurch erforderlich gewordene Neugestaltung der Stellung der Kirche im Staate durch die kirchenpolitische Gesetzgebung des Jahres 1874, namentlich das umfassende Gesetz über die äusseren Rechtsverhältnisse der katholischen Kirche vom 7. Mai R. G. Bl. Nr. 50, erkannte zwar die Kirchenfreiheit als Grundlage an, *ordnete aber die Kirche rechtlich dem Staate unter**) und schloss sich, die Entwicklung vom Anfange der 50er bis in die Mitte der 60er Jahre wenig beachtend, in den Einzelheiten so sehr an den älteren Rechtszustand an, dass ihr zvar die Anerkennung gebührt, enger an manche Traditionen der Monarchie angeknüpft zu haben, als das Konkordat, *dafür aber auch der Vorwurf nicht erspart werden kann, der katholischen Kirche ein geringeres Mass an Bewegungsfreiheit als anderen Religionsgesellschaften gegeben und dadurch mit zur Entfachung und Vertiefung jener Gegensätze im öffentlichen Leben beigetragen zu haben, deren Widerstreit die Gegenwart beherrscht.*«

Univ. prof. právnické fakulty v Praze Dr. Kamil Henner praví ve svém »*Církevním právu*« (autor. vydání litogr. z r. 1900, str. 740): »*Jeho ustanovení (totiž zákona ze dne 7. května 1874, č. 50. ř. z.), která volnost církve katolické nepoměrně více obmezila, než volnost jiných náboženských společností, dosud platí.*«

Takové postavení má tedy »státní« církev katolická v Rakousku oproti jiným církvím — *dle odborníků!* Není potom opravdu k smíchu, napíše-li prof. Masaryk, že Rakousko je hříčkou panující církve a chce-li svobodu a uvolnění od katolické církve »panující«?

Nechci se pouštěti do detailů a vedle výroků svrchu uvedených autorit bylo by to i zcela zbytečno, abych ukázal, jaké volnosti a jakých výsad požívá oproti církvi katolické (panující!) *církev evangelická.* Na př. podle cís. nařízení z 18. února 1860 č. 44. ř. z., které dosud platí (srov. nález správního soudního dvora z 18. listopadu 1876, č. 320.,**) nemohou židé vykonávati t. zv. právo patronátní oproti katolickým kostelům. Ale páni evangelíci a disunité jsou v Rakousku k patronátu připuštěni!***) Že obyčej tento naprosto ospravedlniti nelze, to doznávají i soudní — protestantští spisovatelé, na př. Hinschius (Ueber die Succession in Patronatsrechte saecularisierter geistl. Institute.) Vždyť vězí v tom přece patrný odpor, přiznává-li se někomu, kdo k církvi katolické vůbec ani nenáleží, přímý vliv na správu církve; těžko pochopiti, jak mohou někteří spisovatelé dovolávati se v té příčině zásad rovnoprávn-

*) Všechen tento historický vývoj patrně pan prof. Masaryk zaspal, jinak by ještě dnes nemohl volati po zrušení církve jako instituce *vedle* a *nad* státem!

**) Budwinski, Sammlung der Erkenntnisse des Verwaltungsgerichtshofes č. 4.

***) Sr. Helfert, Kirchenrecht str. 132.

nosti nebo tolerance (na př. Kaim Kirchenpatronat II. 44.)! Tyto mluvi vlastně spíše právě proti mísení se jinověrců u vnitřní správu církevní. Rovnost vyznání před právem pokládali bychom za porušenou teprve tehdy, kdyby právo patronátní vůči církvi katolické nekatolíkům se odpíralo, ale katolíkům vůči jiným se přiznávalo! *Ale ve skutečnosti jest tomu právě naopak.* Rovnoprávnost vyznání jest zákonem na papíře zaručena, ale ve skutečnosti, je-li některé vyznání na církev jiných v rovnoprávnosti zkracováno, jest to, jak jsem markantně dokázal, *nejspíše jen vyznání katolické — panující!*

Jak může potom pan profesor mluviti o panující státní církvi? Dle zákona jsou všechna vyznání rovnoprávnost, ale de facto — *právě církev katolická »panující« má volnosti nejméně!* Ať vzpomenu ještě na př. jen známého *nesprávného* rozhodnutí správního soudního dvora, že politické obce nesmějí ani dobrovolně a mimořádně přispěti na kultové potřeby církve katolické, poněvadž prý se to příčí obecním řádům, mezikonfessijnímu zákonu a zákonu z roku 1874!

Protestanti nemají zcela žádnou příčinu si stěžovati, neboť oproti veliké majoritě katolíků mají v Rakousku zcela výsadní, privilegované postavení.

Císařský patent z 8. dubna 1861 (tak zvaný protestantský patent), který ještě dnes je úplně v platnosti, zaručuje evangelické církvi, augsburské konfessi volnost povolávati *cizozemské kazatele a učitele.* § 11. zmíněného patentu zní (alinea 3.): »Für dem Schul. und Kirchendienst können mit Genehmigung Unseres zuständigen Ministeriums Ausländer, insbesondere Angehörige der deutschen Bundesstaaten, berufen werden.« Dále zaujímají evangelíci v Rakousku vyjímečné postavení oproti zákonu spolčovacímu. § 23. zmíněného patentu zní: »Zur Förderung ihrer kirchlichen und Unterrichtzwecke können die Evangelischen, mit Beachtung der gesetzlichen Bestimmungen, im Inlande Vereine bilden, und mit gleichartigen evangelischen Vereinen des Auslandes im Verbindung treten.« § 22. zní: »Evangelischen ist es gestattet, Lehranstalten des evangelischen Auslandes (d. i. Deutschlands) unter Beobachtung der allgemein gesetzlichen Vorschriften frei und ungehindert zu besuchen.« Dle § 11. mají evangelíci volnost »*an jedem Orte nach eigenem Ermessen Schulen zu errichten*«, povolati na ně učitele a profesory a celé vyučování (nejen snad náboženské) »*unter vollständiger Wahrung des confessionellen Charakters*« říditi. Ba ještě více! Stát sám zřizuje takové výhradně evangelické konfessionelní školy, nad nimiž ne stát, ale evangelíci fakticky vykonávají dohled. § 21. zní: »An evangelischen Lehranstalten, *welche aus Staatsmitteln errichtet wurden*, und gemäss Unserer Absicht *künftig errichtet* werden sollen, können *nur* Angehörige des einen oder des anderen (Augsburger oder Helvetischen) Bekenntnisses angestellt werden.«

Tak vyhlíží, pane profesore, ta volnost »panující« církve a potlačování »tolerovaných«. Rozumí se samo sebou, že tolerantní evangelíci spokojeni nejsou. Nejnovější tah jejich jest, aby jim zřízena byla při každé universitě (původně katolické) z peněz katolíků — theologická fakulta! Liberálové by katolickou thelogickou fakultu nejraději z university odstranili, ale jedná-li se o evangelickou, jest dle »Národních Listů«, *svatou povinností ji zříditi.*

Ovšem u žurnalisty se různé extravagance více méně snadno přehlédnou i odpustí, ale píše-li universitní profesor tak zřejmě proti pravdě jako pan dr. Masaryk, jest to smutné, a divím se jen, že se na to již dávno a s důrazem neukázalo.

Pan profesor si o sobě myslí, že jest svobodomyslným, ale co by chtěl, jest zcela jasno. V planém horování pro úplnou svobodu náboženskou a svobodu svědomí chtěl by — odstranění všech církví, ale zejména odstranění a potlačení katolicismu, k čemuž ovšem stát nejen se propůjčiti nemůže a nesmí, ale i kdyby se k tomu propůjčiti proti právu chtěl, bylo by to marno.

Ale faktum jest, že v úsilí Masarykově každý aspoň trochu soudný člověk nebude viděti vrchol pokroku a liberalismu, ale naopak, nejhorší vládní absolutismus, a jak svrchu uvedený odborník správně podotkl, jen *negaci svobody a samosprávy*. A neméně pravdivě napsal v té příčině i jmenovaný Dr. Hussarek (Staatskirchenrecht, str. 3.): »Der letzte Versuch des Staatsabsolutismus, das religiöse Leben gänzlich zu unterbinden und an seine Stelle den Kultus der »Vernunft« zu setzen, ein Versuch, der *wenn auch im Namen der Freiheit gemacht worden ist, doch nur den Gipfelpunkt des absolutischen Regimes darstellt, ist klaglich gescheitert!*«

Myslím, že s dostatek jsem ukázal, že o nějaké jasnosti a přesnosti formulování náboženských zásad a o nějaké vědeckosti v poslední brožuře páně Masarykově nemůže býti ani řeči. Dokázal jsem i, že píše pan profesor nejen leckdy nelogicky (ač logika jest přece jeho oborem), ale že se mnohdy přímo mýlí a dokonce píše proti zcela evidentní pravdě.

Mýliti se jest ovšem lidské a nikterak proto nepodceňuji v jistém směru veliké vědomosti páně Masarykovy. Vážím si sám velice vědy filosofické, ba uznávám ji za vědu nejvyšší a vzdělání filosofické za nutnou přípravu a nezbytný základ k vědám ostatním.

Ale rozhodně popírám, že by filosof (třeba veliký) již a priori povolán byl k tomu, aby autoritativně mohl mluvit ve vědách jiných. Není tomu dávno, co zkusil pan profesor své štěstí ve vědě lékařské a odvážil se poučovati soudní znalce z oboru mediciny a při tom podceňovati i jich odbornou vědeckou kvalifikaci. Pan profesor zápasil svého času s odborníky o pojmy právnické a podceňoval odborné vědomosti právníků a státníků, ačkoli jsem svrchu naznačil, že ač přímo úžasná jest jeho nevědomost státních zákonů, přece kritisovati chce postavení církví ve státě.

Nyní zabral se opět pan profesor do theologie a chce autoritativně rozhodovati ve vědě theologické. Nelze dosud říci, s jakým úspěchem, neboť myslíme, že pan profesor o theologii bude mluvit ještě v budoucnosti. Ale v poslední jeho brožuře je theologie velice málo a soudný čtenář pozná snadno, jak je chudá . . .

Nimbus vědecké slávy i vědecké pravdy páně Masarykovy tratí se vůčihledě a čím dále, tím více!

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La femme contemporaine, v čísle 19. (dubnovém) přináší tyto zajímavé zprávy: »*L'anarchie moderne*« od Ch. Grandmougina. Hnutí moderního anarchismu datuje spisovatel od dob německého básníka Goetha, jenž prohlásil větu: »*Žijeme z minulosti a právě tato minulost to jest, jež nás ubíjí*«, větu, již moderní anarchisté propagují jako článek své víry. Tedy — vše, co nás poutá k minulosti: řády společenské, náboženské i styky kulturní — odstranit, třeba násilím!! A nebyl to též Goethe, jenž duchem svým nejvíce tíhl k minulosti a z ní vážil látku k svým prácem? — »*Du dilettantisme à la foi et à l'action*« (Dilettantisme ve víře i skutku) od M. C. Lecignea, profesora katolické university v Lille. Článek tento věnován jest slavnému romanopisci P. Bourgetovi, prozíravému pozorovateli lidských vášní a k důsledků jejich uzavírajícímu své vlastní konkluse. A kráčeje za pravdou a nabytou zkušeností, dospěl k překvapujícím závěrům: »křesťanství je nezbytné společenskému životu, jest potřebné každému jednotlivci«. V úvaze své jde dále. Která církev křesťanská je nejschopnější, jež by morálkou i učením svým osvítila rozum i srdce člověka? Odpovídá si, že jen katolická. Tak vyslovuje se na posledních stránkách svého nesmrtelného díla »Cosmopolis«, rovněž v »L'Edape« — vlastní to jeho autobiografii — a nedávno v »*Un divorce*«. Není tedy divu, že dreyfusovské časopisy hleděly ho zakřiknouti jako »klerikála«, který však k svému přesvědčení došel — vlastní cestou rozumovou. — »*La vie sociale et les femmes*« od Max. Turmanna. V článku tom rozepisuje se spisovatel o rozmachu ženského hnutí katolického v Německu, o nutnosti vzdělání žen ve Francii v technických vědomostech, o neděním klidu, který není přesně dodržován (!) v některých départementech francouzských, o postavení katolických socialů a p. — Mimo uvedené stati shledáváme se v tomto čísle s několika belletristickými pracemi. Uvádím pokračování románu »L'Impasse« (Slepá ulička) od Pierra Clesia.

V. Sl. Doubravský.

»**La Passio à Nancy**« (»Pašijová představení v Nancy«). Pod tímto názvem vydalo nakladatelství »Maison de la Bonne Presse« v Paříži, rue Bayard 5, velice zajímavou knihu. Cena 5 franků. Tato kniha přináší reprodukce fotografií veškerých výjevů a osob dramatických Pašijových her, jež pořádány byly na podnět a pod dozorem horlivého p. kanovníka Petita v letních měsících loňského roku v Nancy a kde i letos r. 1905 opakovati se budou. Dle výroků francouzských listů byla tato biblická dojemná představení velice nádherně a krásně provedena.

Ada Hulakovská.

CHORVATSKÁ.

Kopnom i morem na Plitvička jezera. Putne uspomene u slici i rieči. Napisao Ivan Nep. Jemeršić. Sa slikom pisca. Zagreb. Vlastita náklada a tisak Antuna Scholza. 1904. — Po zemi i po moři na Plitvická jezera. Cestopisné vzpomínky obrazem i slovem. S obrazem spisovatelovým. Cena 5 K. — Bouřlivé události r. 1903 v Chorvatsku rozrušily tisíce Chorvatů k obraně domoviny i jejich práv. Mezi předními bojovníky byl i farář grubišnopolský Ivan Nep. Jemeršić, nadaný spisovatel a upřímný chorvatský národovec, z jehož péra vyšly spisy: Temeljne istine objave božje i razum (Základní pravdy zjevení Božího i rozum), Majka u radu za Boga i Hrvatsku, 3. vydání (Matka v práci pro Boha a Chorvatsko), kteréžto spis byl přeložen Šimonem Gregorčičem do slovinčiny s nápisem: Materina delo za Boga in domovino, Hrvatski narod, jehož 1. vydání bylo zabaveno; v rukopise pak jest Bez slobode i uzničke domoljubne crtice (Bez svobody a vězeňské vlastenecké črty). Pro své národní a politické smyšlení byl tento nadšený kněz uvržen do vězení, kde prodlel půl druhého roku. Radili mu, aby podal žádost za prominutí nebo zkrácení trestu, avšak národní hrdost, jakož i vědomí, že se ničeho nedopustil, nedovolovaly mu, aby se pokořil před vládou, jež tak krutě pronásledovala národní rozvoj. A proto jako národní mučeník vytrpěl trest až do poslední hodiny. Jeho vězení nebylo příjemno, poněvadž mu bylo dlíti s nejhoršími vězni. Tělo jeho bylo sice zavřeno, ale duch užíval plné svobody. A v té době spracoval spisovatel dle dřívějších svých zápisků uvedenou knihu, ve které popisuje svoje vzpomínky na cestu po vlastech chorvatských před několika roky vykonanou.

Líčí tu odchod ze své farnosti, která čítá 8000 duší, z nichž pouze 800 je rozených Chorvatů, ostatní jsou Češi, Němci, Slovenci, Maďaři a Italové, o jichž

všech spásu se zmíněný farář neunavně stará. Věříme, že jemu jako katolickému knězi jsou všichni stejně milí, ale přes to poněkud divně dojímají nás jako slovanské bratry slova jeho (str. 14.): »ačkoli opět jako Chorvat bych si přál, abych všecky přeměnil v dobré syny chorvatské vlasti, která je živí a která má i právo žádati, aby bojovali za její čest i slávu, za její zákony a její rozvoj.« Zdá se nám, že spisovatel tu vyčítá i ostatním Slovanům skývu chleba, kterého Chorvatsko skýtá uvedeným obyvatelům ne zdarma, nýbrž za jich úmornou práci. Zajisté každý i v cizině má právo zachovati svoji národnost, ač ovšem přiznáváme plně, že i země má právo od nich žádati, aby jako přistěhovalci zákony plnili. Ale kdybychom rozuměli slovům těmto, jak se na první pohled jeví, musili bychom dáti za pravdu i Maďarům, kteří také ze všech sil se snaží přetvořiti všecky nemaďarské národy na dobré syny uherské vlasti, která jest jim macechou a drží je neustále v porobě a vězení.

Spisovatel vede nás do Bjelovaru, do poutního místa sv. Petra Čvrstce, do Křiževce, kde je sídlo řecko-katolického biskupa, do Záhřeba, Karlovce, Dubovce, Ogulina a Kleku. Dalších sedm hlav (V—XII.) jest věnováno popisu rozkošného »gorského kotaru« (horského okresu), XIII.—XIV. hlava jedná o Rjece, Sušaku a poutním místě Trsatu, XV.—XVII. o isterském Přímoří, XVIII.—XXIII. o Přímoří chorvatském, XXIV.—XXVI. o Velebitu a chorvatské Lice, XXVII.—XXIX. o Plitvických jezerech, XXX. pak a poslední hlava nám nastiňuje rozchod z těchto překrásných míst a končí nadšenou modlitbou za chorvatskou vlasť, která nám připomíná modlitbu za vlasť od Třebízského. Ukazatel jmenný dle abecedy spořádaný doplňuje toto dílo o 455 stranách a 100 obrazích a činí je dílem cenným, trvalým. Nejsou tu vylíčeny jen krásy chorvatských zemí, nýbrž jsou tu vetkány zajímavé episody i zábavné obrázky, tak že cestopis se velmi příjemně čte.

Valná část chorvatského tisku doporučila vřele toto dílo lidu i vzdělancům, aby takto byla alespoň částečně nahrazena nemalá škoda, jež vzešla vlasteneckému pracovníku dlouhým vězením. Kniha vydána jest vlastním nákladem spisovatelovým. Skvostná barevná obálka, na níž spatřujeme chorvatského sedláka v národním kroji s knihou »Liepa naša domovina« v ruce, chorvatský erb, vílu, přeletající přes moře i souši, ukazující na heslo spisovatelovo: »Ne bojmo se, ne dajmo se«. Vše to ukazuje, že účel knihy jest probuditi národní vědomí v lidu. Proto dlužno knihu nazvati velmi zdařilou a pravým obohacením cestopisné literatury chorvatské a slovanské vůbec. *Fr. H. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Der Jesuitismus. (Dokončení.) Pak se divíme, odkud řád vzal tolik nepřátel! Martin Chemnitz nazývá sv. Ignáce »homo natura ferox, durus, ac truculentus« a p. A konec světců? Ne nepodobný smrti Lutherově!

Alespoň protestanté líčí jej takto: »Jeho (Ignáce) konec byl smutný a hrozný. Delší dobu před svou smrtí byl tak od ďábla a zlých duchů pronásledován, že nikde neměl pokoje a klidu. Ba i když mši četl, zjevovaly se nejhroznější obludy, že až studený pot vytryskal mu na čele, jak Turrianus, Bobadilla, Octavianus a jiní sami častokráte doznali. Turrianus před svou smrtí znovu vyznal, že posléze za hrozného rozechvění (Ignác) zemřel a že viděl jeho obličej jako uhel černalý. Rozličné příklady podobné hrozné smrti u jesuitův, jako byla Ignácova, uvádí Hasenmüller a dokládá k tomu ze zkušenosti: Většina jesuitův odešla ze světa v nejhroznějším zoufání a proto oni nerádi dovolují, aby cizinci jich nemocné navštěvovali.« Hasenmüller byl protestantem a zprávu uvedenou podává protestant Chemnitz. (»Kurtze und nachdrückliche Abbildung der Jesuiten Theologie,« vyšlo 1560). Dr. Naumann oproti tomuto protestantskému tvrzení uvádí výpovědi Ribadaneisovy, pak i sekretáře sv. Ignáce Jana Polanky a dokazuje z nich nezvratně lež protestantských spisovatelů. — Poněvadž protestanté, jak jasno, lživě život sv. Ignáce líčí, podává autor (III. stať) na základě nejlepších a nejspolehlivějších pramenů (uvádí je na počátku kapitoly) nestranný obraz života i činů sv. Ignáce a přichází k důsledku: »Kdo bez předsudků pozoruje obraz bojujícího a přec klid a mír rozsévajícího světce, musí volky nevolky doznati: že bylo zřídka kdy člověka, který by o pravdě idee, jíž slouží, tak byl pevně přesvědčen, jako Ignác, že bylo zřídka kdy člověka, který by pro pravdu subjektivně poznanou tak konsequentně a nezištně zápasil a proto takových výsledků se dodělal jako on. Z této příčiny musí každý vážný myslitel, byť i ve zcela opáčném táboře byl, osobnosti a charakteru velikého a oduševnělého Španěla věnovati svůj obdiv a zvláštní úctu, jež právem jeho snahám náleží; vždyť obdiv a úcta patří jen málo mužům, kteří pro ideu dali veškeru svou vůli a snahu.«

Ve IV. článku pojednává Pilatus 1. o exerciciích duchovních (Exercitia spiritualia), 2. o cíli Tovaryšstva, 3. o ústavě řádové a 4. o methodě a plánu vyučovacím. Spisovatel probírá text jak exercicií, tak »Ustavy«. Významným jest tu passus o tak zvaných professech trium votorum. Uvedu příslušná slova. Na str. 59. píše auktor: »Čtvrtá třída konečně skládá se z těch, kdož, aniž by se bylo o nich rozhodlo, že ku třem prvním třídám náležeti budou, ke Tovaryšstvu přistoupili (byli nazýváni »indiferentes«). Ti mohou dle vloh do některé z prvních tří tříd náležeti. »Illi autem indifferentes ingrediuntur, ad quemvis ex dictis gradibus, qui Superiori videatur.« Důkladněji věc se probírá na str. 91. Tu se dí: »Ku nanejvýše pošetilému obvinění resp. domněnce vedla mimořádná volba professů o třech slibech, ku domněnce, již tuto nutno uvésti, aby se její nesprávnosť ukázala. V Institutu nalézají se totiž tato místa: Const. et Decl. p. V. c. II. n. 3. »Praeter hos, nonnulli, ad trium votorum solemnium tantum professionem admitti possent; raro tamen et non sine causis peculiaribus alicujus momenti: et hos, septem annos in Societate notos fuisse et non mediocrem sui talenti ac virtutum satisfactionem, ad gloriam Dei, praebuisse in ea oportebit«. V kapitole III. n. 5. a 6. uvádí se pak slib těchto professů, který do slova zní tak, jako slib koadjutorů, ba má specielně jich dodatek »peculiarem curam circa puerorum eruditionem«. Je to tedy slib, jímž člen obzvláště se zavazuje ku výchově mužské mládeže. Jediný rozdíl mezi slibem professů trium votorum a slibem duchovních koadjutorů jest ten, že první je votum solemne, které se skládá pouze v kostele »ac coram domesticis et externis, qui aderunt, antequam Christi sanctissimum corpus accipient ex scripto suum votum . . . legent«, kdežto druhé votum non solemne, jež »in ecclesia vel sacello domus aut alio decenti loco, coram domesticis et externis, qui aderunt, in manibus ejus, qui admissurus fit, votum suum emitent, . . . id legentes.« Jak z těchto uvedených míst jest jasno, vztahuje se professe se třemi sliby na řádné koadjutory, kteří po zvláště záslužné činnosti mají požívati i zvláštní úcty. Protože pak, z tohoto nevinného místa Institutu celá spousta pomluv vznikla, pátral jsem po stopě tohoto zřízení »professů o třech slibech« a nalezl jej v apoštolské bulle Julia II. z roku 1550 (J. T. I. p. 24.), kdež se dí, že jen professi čtyř slibů skládali slavný slib »praeter aliquos, qui de licentia Praepositi Generalis *propter ipsorum devotionem et personarum qualitatem, tria vota hujus modi solemnia facere poterunt.*« Tu tedy výslovně se prohlašuje, že pro zvláštní zbožnost a vhodnost jednotlivce — tedy jako vyznamenání — tyto slavnostní sliby výjimkou skládati se mohou. Toto faktum jest tak jasno, že nepřipouští nižádné pochybnosti. Co však z tohoto místa vyvodila bledá zášť nepřátel řádu? Dr. Jan Huber »Der Jesuitenorden« (Berlín 1873) na str. 73. píše: »Protože charakter a úkol professů o třech slibech, jak zdá se, poněkud jest neurčitým, pronášívá se namnoze podezření, že v této třídě zahrnuti jsou affilii, jež řád měl míti jak mezi duchovními tak mezi laiky. Jesuité ovšem vždy popírali, že by vůbec affilii existovali. I Bayle se domníval, že neexistovali. Nejvíce světla o tomto temném bodu rozšířil Monclar a proto uvádím tu výsledek jeho bádání: »Generál může každého ze svých poddaných sekularisovati tak, že jej za tajné podmínky, že na jeho pokyn znovu do řádu se vrátí, propustí do světa. Proto jsou a mohli býti členové Tovaryšstva, kteří uprostřed občanské společnosti ve světském oděvu a ve světských poměrech, *ba i v manželství* žili, u nichž ani ta nejmenší potucha o jich úzkém spojení s duchovním řádem nebyla.« Předložíme-li si objektivně nesmyslnost této pomluvy, nebudeme moci pochopiti, že vážný učenec ještě v r. 1873 z politické vášně tak daleko zašel, že znova otiskuje bez všeliké kritiky staré pomluvy o Tovaryšstvu. Institutum odstraňuje o ustanovení, ovšem velice řídkém, professů se třemi sliby veškeru pochybnost. Nikdy a nikde v Institutu se nemluví o »affilii«. Takých »affilií«, ať si je Huber představuje jakkoliv, nebylo dle znění Institutu v řádě nikdy. Od slibů chudoby a čistoty nemůže nikdo dispensován býti; že by však jesuité i v manželství žili, jest takový nesmysl, že o tom slova napsati znamená zbytečně mrhati časem. Každý, kdož poněkud zná kanonické právo, musí nám dáti za pravdu. Pouze slepá zášť vedla péro auktorovo, když snažil se vysvětliti tímto frivolním způsobem jedno z ustanovení řádových. Poněvadž pak domněnka, že Tovaryšstvo čítá »affilios«, všude v kruzích protestantských se věří, bylo nutno, ač neuvěřitelnosť nad slunce je jasnější, blíže se jí zabývati a její pošetilost zcela objasniti.« Tolik dr. Naumann. Lituji, že náš Bílek tohoto spisu se nedočkal. Alespoň by se byl přesvědčil, jaký pramen měl, když po Huberovi tento nesmysl v díle svém opakoval. Neškodí však poukázati na to i po smrti Bílkově, aby intelligence došla konečně také i k jiným, spravedlivým a pravdivým názorům o Tovaryšstvu! — Staf V. Einleitende Betrachtung zur

Darstellung der Angriffe wider die Jesuiten — VI. Die ersten wissenschaftlichen Kämpfe in Deutschland gegen die Gesellschaft Jesu — VII. Der molinistische Streit — VIII. a IX. Die Kämpfe in Frankreich — X. Bellarmin, Mariana und die französischen Antijesuiten — Streitschriften am Beginn des 17. Jahrhunderts — XI. Beginn der Moralstreitigkeiten — XII. Blaise Pascal und die Männer von Port Royal — XIII. Die Lettres d' ex provincial und Arnarlds Briefe über die Jesuiten — XIV. Die Provinzialbriefe — XV. Die Provinzialbriefe und die Gegenschriften — XVI. Schrifter für und gegen Pascal. Ausgang des Jansenistenstreites. Mentalreservation. Der Zweck heiligt die Mittel — XVII. Ausgang der Kämpfe in Frankreich — XVIII. Kämpfe in Deutschland. Der Orden auf seiner Höhe — a XIX. Fall des Ordens. Wiederaufrichtung. Neue und neueste Kämpfe — nutno čísti, ba pozorně čísti a studovati, aby čtenář seznal prameny lží, pomluv, překroucenin, zášti, nenávisti a zloby lidské proti Tovaryšstvu. Malý náčrtek tu nestačí a celé strany uváděti nepatří zase do kritiky. Kdo však je přečte, sezná, že spisovatel v pravdě vykonal dílo veliké. Balvany staletími nakupené odstraňuje, otvírá »věřícím« i »nevěřícím« oči a uvádí ku jasnému světlu pravdy. — Vyjímám proto jen ještě něco málo. Ve stati V. vyvrací se výtka paganismu řádu často činěná. Dí se tu: »Co pak bylo to, co katolíci a protestanté, kalvínští kazatelé právě tak jako Dominikáni a Františkáni missionářům Tovaryšstva vytýkali? Byl to paganismus, jich činnosť akkomodační. Podobně jako nutností vedeni ve světském oděvu přicházeli missionáři Tovaryšstva do krajin protestantských, jež katolické víře a římským kněžím byly zemí zapovězenou a takto snažili se tu nabýti pevné půdy, vnikali též pod jakousi duchovní maskou do krajin pohanských. Když Cortez se Španěly opanoval Mexiko, horlili co nejvíce katol. kněží, kteří jej provázeli, proti všem tradicím starého náboženství Mexikánův a proti všem jich národním zvykům. Zcela jinak počínali si jesuité. Svou missijní praxi v tomto ohledu později uvedli v Institutu tak, že z tohoto, jakož i z jednotlivých zpráv na př. ze zpráv jich protivníkův, známe ji zcela dobře. Jesuité snažili se mravům cizího národa, pokud to šlo, se přizpůsobiti; pokud možno oblékali jeho šat; kladli důraz na to, aby osvojili si jeho řeč a respektovali jeho ctihodné staré zvyky. Ba oni šli tak daleko, že nenakládali se starými náboženstvími jako s nějakým dílem ďábelským, ale v těch, jež posud ethické předpisy zachovávala, vyhledali to, co bylo společno i křesťanství. Tu pak položili páky, stavěli dále, ač v horlivosti nezdržovali se vždy ve správných mezích. Nepřišli bořit, ale stavět. A jen takto podařilo se jim, zejména u více vyvinutých národů, jako Japonců, Číňanů, Indů, dodělati se výsledků. Nehaněli bramínskou moudrost, učení Konfuciovo, ale doznávali, že to byla díla mravního obsahu, jež naprosto zamítati nebylo by správno. A jestliže v Indii respektovali staré kastovnictví, nosili-li v Číně oděv mandarinský, dokazovali pouze, že seznali, jak čeliti staré zakořeněné kultuře, jež nedá se potlačiti, ale pouze přeměniti. Toto počínání, jež zajisté dnes nikdo rozumný nepohaní, a jež dnes všichni misionáři více méně následovati musí, kdož chtějí křesťanství na Východě ku vítězství přivésti, ukazuje v nejvyšším stupni největší rozhled představených v řádu. Ale tento rozhled ukázal se ještě v něčem jiném, v nesmírném totiž roztrpčení, jež jesuitské skutky vyvolaly v duši těch, kdož nepohlíželi do dálky, ale byli krátkozrakými u jich římských a evangelických konkurentů missionářů. Největší hany, nejprudší útoky nalézáme téměř ve všech protijesuitských spisech 17. století, stejno, jsou-li spisy protestantské či katolické, právě pro tento »bezbožný paganismus« v řádě . . .« — Důležitá jest také zpráva na str. 309.—315., kde dle jesuitského katalogu z r. 1750 uvádějí se jména všech kolejí, provincií atd. Toho roku čítal řád 5 assistencí, 39 provincií (z nich dvě místoprovincie), 24 domů professních, 669 kolejí, 61 domů probačních, 176 seminářů a konviktů, 335 residencí, 273 missií a celkem 22.589 členů, z nichž 11.293 kněží. Katalog tento nalezl Dr. Naumann v benediktinském jakémsi klášteře. Na okraji katalogu jeden benediktin poznamenal si, že počet členů je daleko větší, ježto po zrušení řádu ve Španělsku bylo v pouhém Madridě členů »tajných« 2000 mužů a 4000 žen a v celé zemi 66.000 a dokládá »A tak jest tomu do dnes i v ostatních státech«. Hle, jak působila bajka o tajných členech (sr. shora!) i u samých kněží! — V dodatcích a to prvém »Die antijesuitische Literatur von der Gründung des Ordens bis auf unsere Zeit« podává spisovatel nejen literaturu samu, ale připojuje vždy i kritiku díla s mnoha cennými poznámkami, v druhém »Kleinere Abhandlungen, die sich an das Hauptthema anschliessen und zur Zeit seiner Bearbeitung veröffentlicht wurden« osvětluje své boje pro Tovaryšstvo s jeho nejnovějšími nepřátely, jež v poslední době v německém tisku byl vedl. Většinou jsou to »otevřené listy« svědčící buď jemu nebo jeho protiv-

níkům. — Poznamenati posléze sluší, že Dr. Naumann nepodává dějiny řádu, ale pouze obhajuje jej proti nepřátelům, ač sám jak výslovně v doslově poznamenává, »nejsem principielním přítelem řádu, tím méně jsem principielním přítelem jeho methody v jednotlivostech«. — Četba díla Naumannova je zdlouhavá, vyžaduje vytrvalosti a píle, ale za to skytá tím radostnější výsledek a pocit, jak posléze přece pravda, byť po staletích, razí si cestu. Mluva spisu, jako u německých filosofů a apologetů obyčejno, je těžká, »šroubovaná« tak, že mnohá místa nutno čísti dvakráte i třikráte. Mám dílo doporučovati? Po tom, co jsem řekl, myslím, že toho netřeba. Jenom upozorňuji, že ku četbě nutno přinésti znalost alespoň všeobecnou jak dějin, tak i »ústavy« Tovaryšstva, znalost nejstarších i nejnovějších bojů protestantismu s katolicismem ap., sice jinak by mnohé zůstalo čtenáři tajným. Tolle, lege! *Václav Oliva.*

Robert Harborong Sherard, **Oscar Wilde.** Die Geschichte einer unglücklichen Freundschaft. Deutsch von Herrmann Freiherrn *von Teschenberg.* (Minden in Westf. 1904 stran 222). — O. Wilde byl a jest posud ve své vlasti jmenován a posuzován s netajenou ošklivostí. Národ »puritánů« přísně a právem soudil i odsoudil muže, jenž v »nadčlovèké« pýše tupil jeho zvyky a zásady, pohrdal jeho poměry a mravy. Když pak Wilde nalezen byl tonoucí v bahně odporné neřesti (sodomie), pro niž i do káznice zavřen, vzrostla nechuť k Wildovi v Anglii ještě více. Osobní přítel Wildův H. Sherard snaží ve své knize vzbuditi sympatie s nešťastným básníkem; stále dokazuje, že W. »hluboce mravně« smýšlel, že pád jeho zaviněn vrozenou náklonností, pro niž nešťastníka nelze zavrhnouti, nýbrž jen litovati. Líčí jeho smutný osud, takže soustrast v čtenáři skutečně vzniká. Zajímavo je chování S. Bernhardtovy, když ji spisovatel žádal o peněžitou pomoc pro opuštěného básníka; »diese Königin unter den Frauen, diese Halbgöttin an Geist und Körper« tropila si z pana Sherarda — šašky, když všecek zoufalý snažil se zachránit nešťastného přítele. Zajímavý to doklad, jak »božské umění« zušlechťuje a povznáší, takže »opravdu« je naděje, že stane se náboženstvím budoucnosti, zrovna jak si toho přeje pan Mrštík s p. Šaldou. — Hezké je, že p. Sherard odsouzeného přítele neopustil, ač tím na sebe hněv a opovržení svých krajanů svolával, ale nepěkně působí, že o tom přátelství mnoha slovy vypravuje, aby snad trochu ze »světové slávy« Wildovy na něj se sneslo. V knize je mnoho malicherností a nabubřelostí, což se ovšem objeví vždycky, chce-li spisovatel udělat z někoho — nadčlověka. Také způsob vypravování zdlouhavý, škrobený, slovanskému čtenáři cizí, činí četbu obtížnou až i nechutnou. *L. † d.*

ČESKÁ.

Žena. *Její úkol a vychování.* Píše prof. kan. *Frant. Horáček.* Vydal Nový Život v Prostějově. Cena 2 K. Čistý výnos věnován dobročinnému komitétu dam v Prostějově. — Výborná kniha. Bohatá obsahem, jasným rozčleněním svých thesí, množstvím dokladů a pádností důvodů. Kdyby horlila pro přepjatou emancipaci ženy, jakou mají na svém programu »pokrokové strany« dneška, jejich adorující kritika by ji zvukem posaunovým roznesla do všech krajů československých zemí. Kdyby přehnaným líčením závad nynější ženské výchovy a přepínáním cílů vlichocovala se v srdce nynějších horlitelek pro ženskou emancipaci, mluvila ve smyslu Bebelově a bušila do církve katolické, jež prý — nevím věru jakou logikou studia o kulturním poslání církve k tomu soudu lidé zdravých smyslů mohli dospěti — k ujařmení ženy spolupůsobila, — přítomná kniha stala by se novým evangeliem všech řečníků pro nejvyšší emancipaci žen horujících. Citace z knihy rozletěly by se do světa. —

Ale že spisovatel mluví tu střízlivě, kriticky, rozeznává přesně, co pravdy a kolik lží v nynějších proudech emancipačních se nalezá, že je psána *se stanoviska zdravého konservativismu, v duchu katolickém,* mimo několik oznámení o knize prof. Horáčka v liberálních a pokrokových listech ničeho jsem nečetl. Vyšla též pod šifrou katolickou, a to stačí, aby byla umlčována. — Tím větší však jest naše povinnost, abychom na řečenou knihu pilného a širokým rozhledem vynikajícího spisovatele upozornili a získali jí čtenářů i porozumění. — Přítomné řádky nemají též nikterak za účel, podrobiti vědecké kritice Horáčkovo dílo, ale stručně, po způsobu recense na práci upozorniti.

Kniha vedle úvodu, v němž autor stručně líčí historický vývoj t. zv. emancipační otázky ženské, a doslovu, v němž výsledky svého šetření shrnuje, obsahuje 6 kapitol, v nichž vše, co tvoří tresť nynějšího problému ženské emancipace, snaží se vyčerpati, kriticky prozkoumati a na pravou míru uvésti.

V 1. odstavci autor ukazuje na socialní příčiny, jež otázku emancipace ženy vyvolaly: stálé ubývání sňatků, odtud vzrůstající počet žen nezaopatřených, které v snaze po získání existenčních prostředků podstupují soutěž s mužským pohlavím na různých polích práce. Odtud vznikající odpor pracovníků mužských proti soutěži žen. Žaloby žen proti současné společnosti státní: jich domnělá poroba intellektuelní, právní a socialní. — *V 2. kapitole* podrobuje spisovatel všestranné a důkladné kritice domnělou porobenost ženy po stránce intellektuelní (volání po vyšším vzdělání přístupem ve všechny obory vědy), ve směru právním (účast v záležitostech obecních, zemských a státních) a v ohledu socialním (reforma v poměru muže a ženy), a přesně vymezuje, v čem pravá emancipace ženy jest nutna. Široký rozhled autorův po současné literatuře o emancipaci ženy pojednávající všudy platně hlásí se k slovu. Četnými doklady a citacemi provázené pojednání stává se tu velmi poučnou i zajímavou četbou. — *V 3. odstavci* vychází autor od rozdílu mezi mužem a ženou jak po stránce fysiologické tak i psychické; a na to pojednává o vlastním úkolu ženy a jejím v tom směru vzdělání. Rozmarně ukazuje na výstřelky učenosti ženské (emancipovaná žena americká, ženy z doby renaissanční) a dále pojednává o vznešenosti povinností mateřských a domácích. Výborně z toho dedukuje, že žena, vzorně plníc povinnosti tyto, má tím dalekosáhlý vliv na záležitosti státní a socialní, byť jenom *vliv nepřímý*. Vliv přímý, kterého se tu přehnaná emancipace domáhá, by jen zbavil ženu něžnosti a úcty, kterou právě ctnosti v domácnosti osvědčované jí zaručují. Autor ukazuje dále na vznešenost *duchovního* mateřství, jež žena, jíž nebylo dopřáno založit vlastní krb domácí, osvědčuje, věnujíc svoji lásku a péči sirotkům, chudým, nalezencům, nemocným a umírajícím. S jakou vřelostí a procítěností je věnována tato kapitola obraně ženského života řeholního a klášterního! Je to výborná stať, jež socialní poslání řeholních žen (možno ovšem též říci řeholí vůbec) znamenitě osvětluje. — *Ve 4. odstavci* mluví autor výhradně o výchově dívčí. V její zlepšení spatřuje pravou emancipaci ženy. Ježto určena jest po své přirozenosti k vedení domácnosti, potřebí, aby vyznamenávala se ctnostmi, jež ozařují a milým činí především domácí krb. Vroucně tu je promluveno o pravé zbožnosti a pěstění citů náboženských (na rozdíl od nepravého pobožnůstkářství) o hospodárnosti a pracovitosti. Přesvědčivostí dýše *kapitola k matkám*, v níž autor vřelými slovy poukazuje, kterak matka své dcery má vésti, aby z nich byly jednou řádné hospodyně. Doporučuje skromnost a prostotu, k níž záhy dívka má býti přidržována, a účinně též si zabojuje proti panující a stále se měnící módě, a jejím smutným důsledkům. — *V 5. kapitole* zevrubně pojednává autor o tom, kterak sluší vychovávati odborně dívku, když skončila povinnost školní. Ukazuje, kterak nerozumně děje se to začasté nyní a doporučuje odborné školy industrialní, hospodyňské a j. Vědecká nauka o složení a užitečnosti potravin na základě lučby a fysiologie, jich ošetřování a pod. — jaké to role pro vzdělání dívek, dosavad valnou většinou zanedbávané! — *Šestý odstavec* věnuje autor líčení, co má býti s ženou ve státě kollektivistickém, jak jej někteří kommunističtí spisovatelé líčí. Ukazuje, že by tato utopie značila vůbec rozvrat všeho rodinného života, manželství i výchovy dítek. Pádnými citáty předních národohospodářských spisovatelů naznačuje, že by to byl návrat k barbarství. — V závěru autor zakrouhluje své pojednání, ukazuje, že otázka ženské emancipace je součástkou otázky socialní vůbec. Otázka socialní je však v podstatě své otázkou mravní, a nelze ji rozřešiti jinak nežli návratem k Bohu a Ježíši Kristu. Ukazuje tu na znamenité encykliky sv. Otce, zesnulého Lva XIII. a srdečným poukázáním na chválu ženy statečné (Přísl. 31. 10.—30.) knihu svoji uzavírá. —

Zmiňuji se jen krátce o velikém množství dokladů a příkladů, jimiž tu zasloužilý autor knihu svoji vyplnil. *Bebelova* známá kniha: *Žena* nalézá zde náležitého použití a posouzení. Rovněž naše domácí literatura knižní, pokud k této otázce se vztahnje, je autorem všude respektována. Hlavně *pí. Vikové-Kunětické román: Mezdřická*, — který v jistých kruzích pro smělost svých vývodů nalezl srdečného přijetí, o němž však více již se nemluví — je tu po zásluze rozebrán. Vedle dánské *Ellen Keyové*, hlavní předbojnice moderního hnutí emancipačního, tu je citována často v opačném táboře mající slovo vlašská spisovatelka *Neera*. Rovněž Dr. Albert, autorita jména světového, který rozhodně se vyjádřil proti ženskému studiu lékařství a jasně omezil půdu, na niž ženě v oboru zdravotnickém a nemocenském je úloha vykázána, nalezl tu případného slova. —

Uváděje aspoň tolik o pozoruhodné knize prof. kanov. Horáčka, doporučuji ji vřele pozornosti kruhů, které o problému ženské emancipace chtějí si zjednati jasno. Pro svoji bohatou látku může kniha sloužiti v přemnohých oborech. Řečník

nalezne v ní množství materialu pro řadu přednášek o dotyčné otázce, čtenář hojného poučení. V knihovnách našich spolků neměla by proto kniha tato scházeti. I jako případný dárek příležitostný pro dospělejší dívky i intelligentní matky může tato kniha dobře posloužiti. Proto přál bych knize hojného rozšíření a dalších vydání. V nich by látka, zde v několik odstavců roztříděná a často přece se dotýkající — tak že o téže věci na dvou i více místech je pojednáno — mohla býti v jeden celek shrnuta. Chyb tiskových téměř jsem nenalezl. Že arie Santuzzy je tu připsána Leoncavallovi (str. 109.) místo Mascagnimu (Sedlák kavalír) je error calami. —

Končím s upřímným přáním, aby Horáčkovy knihy: *Žena* naše intelligence pilně si všimla, a tak vroucí srdečnost a opravdovost, jaká z knihy vane, přešla z ní i v krev a duši čtenářů. Kéž se ona stane takořka světským katechismem českých žen a dívek! *Prof. Em. Žák.*

Z výletu do Bosny. Napsal Maxmilian Weinberger. V Brně 1904. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 252, cena 1 K 40 h. — Nedávno vyšla ve Vídni u Gerolda kniha »cesty Siamem, Javou, Novou Guinei a Australií«, jež vydal proslulý rakouský cestovatel, c. a k. polní podmaršálek Richard svobodný pan na Eisensteinu, v níž o užitku a prospěchu cestovati takto píše: »jistě rozšíří se cestami náš rozhled, protříbí se úsudek, zjemní se posudek a zároveň jednak poznáme nicotu mnohých událostí, jednak snadněji rozpoznáme a více si vážiti budeme dobra a vzácných věcí a konečně zvýší a upevní se naše láska k vlasti«. Dp. Maxmilian Weinberger již častěji uveřejnil hlavně v brněnském »Hlasu« více pěkných cestopisů; je totiž tak šťasten, ze každoročně dostane krátkou dovolenou, které dříve dobře se připraviv, užívá k delším nebo kratším cestám.

Tentokráte uvádí laskavé čtenáře do země, která je nejmladší z naší říše a proto snad nejzajímavější, vždyť otvírá se nám v ní svět netušený, neznámý, jen z pohádek nám povědomý svět východní. Že pan spisovatel pěkně a zajímavě píše, dokazuje hned z počátku svého cestopisu, vylíčiv každému známou cestu z Brna severní dráhou do Vídně tak, že nikdo nelituje, ještě jedenkráte aspoň v duchu traf tuto projeti za vůdcovství tak poutavého. Cesta vedla dp. Weinbergra z Vídně do Budapeště, přes Brod do Sarajeva; odkud učinil vycházku do lázní Ijlidžských a ku pramenům řeky Bosny.

Zajímavou příhodu vykládá, kterak setkal se po 22 letech s krajanem, proslulým malířem Alfonsem Muchou; jeda po Bosně, poučuje nás o dějinách její okupace; kdož pak by si u nás na Moravě uslyšev jméno Doboj, nevzpomněl na rekovství, jež vykonali tam naše moravské pluky, č. 8. a 54. V Sarajevě navštívil vše, co tam zajímavého, a vrátil se přes Jajce, Banjaluku, kde nás zajímá hlavně návštěva trapistského kláštera, přes Zábřeh, Velkou Kaniszu do Vídně. Všímá si čile všeho, co kde vidí pozoruhodného, poměrů národnostních, náboženských, krás přírodních, dějepisu i zeměpisu. Sotva překročil hranice Bosny, zmizel úplně ráz a zvláštnost jak obyvatelstva tak i poměru a je opět jako již doma.

Cestopis doporučujeme, za 10—12 dní lze shlédnouti pěkný kraj světa, svěříme-li se vůdcovství osvědčeného cestovatele dp. Maxmiliana Weinbergra.

Ignat Zhdněl.

Na kraji Hané. Jasné a temné obrázky. Sepsal Alois Hlavinka. Nákladem R. Prombergra v Olomouci. 1905. — Svými vědeckými pracemi i čtenářům Vlasti dobře známý spisovatel podává tuto, tuším, první knihu obsahu zábavného. Pan spisovatel nemá však v úmyslu pouze bavit, nýbrž chce také poučit. Proto sám nazývá svůj spis »jasnými a temnými obrázky«, a přeje sobě, aby se čtenář někde také vážněji zamyslil. Nadějeme se, že se panu spisovateli úmysl jeho podaří. — Zajisté se každý čtenář mile pobaví vzpomínkami jeho, podanými v prvním obrázku nadepsaném »Matka«, pobaví a poučí se v mnoha následujících, jako Hanáci, ve všem jednací — Přístka — Veteráni — Na licitaci — Jura mlynář — Sirotek — Kohouti — Vápeníci a j. Pro vážné zamyšlení určen jest hlavně obrázek: Hr—hup! v němž zvláště rozličné vady lidu hanáckého — platí o Češích vůbec — laskavě ale při tom ostře kárá a nejednu důkladnou »čte kapitolu«. Že sloh spisovatelův nazvati lze vzletným, mluvu lahodnou a příjemnou, rozumí se skoro samo sebou u spisovatele tak osvědčeného; proto neváháme obrázky ty milovníkům dobré četby doporučiti, dodávajíce, že nakladatel vydal spis v úpravě velmi se zamlouvající.

Josef Herzig.

Pius X. a jeho první okružní list. Napsal Dr. *Jan Nep. Sedlák.* V Praze 1904. — Komu popřáno bylo pohleděti v dobrotivou tvář nynějšího sv. Otce, na kom spočinul klidný pohled jeho milých očí, kdo slyšel vlídná jeho slova, komu

požehnal ten laskavý otec všech věřících, ten chápe ono vroucí nadšení, onu srdečnou lásku, onu bezmeznou oddanost, kterou celý křesťanský svět lne k Piu X. Z této vroucí neličené piety vyplynul i spisek nahoře uvedený.

Psán jest pod dojmem prvního veřejného apoštolského okružního listu Pia X., který v celém znění v lahodném překladu jest tu podán.

Oceniv dle zásluhy světovýznamnou činnost nezapomenutelného Lva XIII., podává spisovatel jadrný životopis nynějšího papeže Pia X., který v krátké době pontifikátu svého ukázal se mužem nevšedního ohledu. Nezapomenutým zůstane první okružní list, který vydán byl 4. října 1903. Dýše z něho hluboká víra, naprostá oddanost ke Kristu a jeho Církvi. Při tom jest i ráz listu srdečný a jímavý, jakým jest i sv. Otec sám.

Památný list tento zasluhuje, aby vešel u všeobecnou známost také u lidu našeho a národu našeho. Obtížný úkol list ten ušlechtilou mluvou do řeči naší ztlumočiti vzal na sebe dřívějšími pracemi svými výborně známý prelát Dr. Jan Nepomuk Sedlák; práce jeho se mu podařila výtečně, pročež přejeme skromné knížečce té největšího rozšíření. Dr. *Rudolf Zháněl.*

Almanach Marianský. Uspořádal Dr. Ant. Podlaha. Se 4 barevnými přílohami a množství obrazů. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 1 K 60 h. — Na památku Marianského kongresu v Praze nedávno konaného vydána nádherná kniha, v níž poesie i věda stejnou měrou vzdává hold Bohorodičce. Po úvodních vřelých slovech E. Žáka podán tu obšírný článek universitního profesora Dra Sýkory: Učení o neposkvrněném početí Panny Marie ve spojení se základními pravdami zjevenými a s dílem vykupitelským. Autor ukazuje tu, že učení o neposkvrněném početí, ač teprve před 50 lety za dogma bylo prohlášeno, chováno bylo v církvi hned od počátku jejího trvání, že obsaženo jest v Písmě Sv. a souvisí těsně s učením o vykoupení lidstva. Papež vyhlásiv r. 1854 dogma ono, nestanovil žádné nové učení, aniž, povýšiv snad na článek víry učení pouze lidské, nýbrž přesně vyložil a jakožto učení Bohem samým zjevené stanovil to, co v Písmě Sv. o početí Panny Marie alespoň obecně a zavinutě jest obsaženo, co v církvi s počátku také jen obecně a zavinutě, ale později čím dále tím jasněji bylo neustále hlásáno. Čteme tu báseň ku poctě Marie Panny od X. Dvořáka, povídku J. Š. Baara, legendy o Matce Boží F. Kyselého (Sauera), o Panně Marii v našich písních prostonárodních od kanovníka Dra Podlahy, píseň poutníků od Vl. Hornova, o lorettanských svatyních v Čechách od. J. Košnaře, báseň M. Javorníka, o úctě Marianské v lidu od Karla Procházky, cyklus básní o Sv. Hoře od P. J. Šimona, povídku »Letní večer« od Bohumila Brodského, o Panně Marii v umění výtvarném od Dra Podlahy (s celou řadou vyobrazení), báseň Fr. Leubnera »Slzičky«, povídku P. Kopala, básně Aug. Rozsypalové, článek P. Žáka S. J. o Panně Marii v prozřetelnosti Božské, meditaci Grossmanové-Brodské, článek Dra Reyla o vlivu ideje marianské na denní tisk, Prof. Vávry o vývoji kultu Marianského v Čechách, o poutníku Lorettánském panu Bedřichu z Donína od Dra Zahradníka, filosofický článek Dra Kadeřávka (Maria matkou krásného milování), o marianské výstavě v Lateráně od F. Stejskala, o kultu marianském v hudbě od Horníka, o Panně Marii a konvertitech od Josefa Šauera z Augenburku, o Patronátu mládeže od hr. Ledóchovského, o oslavách Panny Marie v Praze od prof. Müllera a j. v. Omezili jsme se jen na vyčtení obsahu obsáhlého a bohatého almanachu marianského, jehož nepatrná cena umožní zajisté, aby dostal se do rukou všem ctitelům marianským! *Z. Bretšnajdr.*

Sv. Vojtěch, roč. V., kalendář družstva Vlast na r. 1906. Cena 1 K. Redaktor říd. učitel Josef Flekáček. — Kalendáře se vydávají z většiny pro zábavu lidu, ale Sv. Vojtěch sleduje hlubší a širší cíle: vedle zábavy a poučení pěstuje charitu (Útulek sv. Josefa na Král. Vinohradech), všímá si dvěma články (Spolek sv. Bonifáce v Německu a u nás — Čechy v nebezpečí protestantismu) hnutí Los von Rom a dvěma články (Jednota čes. katol. učitelstva — Socialní úkol učitele vzhledem k mládeži chudé a škole odrostlé) Jednoty a činnosti katolického učitelstva. Moravský rozšiřovatel knih Šebestian Kubínek a far. Vl. Hálek s bohatou jeho činností nalezli zde náležitého ocenění. — Sv. Vojtěch poučuje nás o ztrnutí šije, popisuje Sv. Horu u Příbrami (s 2 obrazy) a líčí význam nové této basiliky. Vl. Hálek seznamuje nás s Královskou kaplí sv. Kříže u Prahy (s 2 vyobrazeními) a na konci kalendáře přidává red. Tom. Jiroušek rozhledy po důležitých zjevech a událostech od 1. září 1904 do 31. srpna 1905. — Hlavní místo věnováno jest povídkám, z nichž »Odstrkovaný« od Boh. Šťastného zaujímá přední místo. Povídky letošního kalendáře jsou šťastně voleny a svým rozmanitým a zajímavým obsahem budou k sobě vábiti četné čtenáře. Některé povídky mají za účel poučo-

vati, jiné vychovávati a společnost lidskou satirou bičovati, jedny líčí význam křesťanství oproti pohanství nebo sektářství, druhé nás vedou mezi bratry Slovany a jiné národy. — Povídky nebo obrázky ze života podali: Al. Dostál, B. Bouška, A. B. Šťastný, Jos. Brožek, Dr. M. Kovář, Bedřich Moravec, Em. Králík (pověst) a L. Grossmanová-Brodská. — Básně jsou vesměs od škol. rady Dr. M. Kováře. - K textu přiléhají tato vyobrazení: Sedlák, ženich a družba z Blat. Hanácký ženich, družba a družka. Křtiny na Chodsku. Topení »smrti« v Tovačově r. 1902. Frant. Pravda. Ježiškovy matičky v Bělkovicích. Žnečky z Tovačovska. Hanák z Tovačova. Přástky na Tovačovsku. Dr. Pavel hr. Huyn, biskup brněnský. Dr. K. Visnar a Jan Weinlich, noví svět. biskupové v Olomouci. Šebestian Kubínek. Karel kníže Schwarzenberg. Dr. Ant. Dvořák. Prof. Fr. Rypáček. Dr. Fr. Kordáč. Martin šl. Medňanský. Msgr. Ant. Hora. Basilika P. Marie na Sv. Hoře. Vlastimil Hálek. Liboc u Prahy. J. Em. ndp. Leo kard. Skrbenský v Liboci. Konvent Milosrdných bratří ve Valčicích. Prosící dítky z Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech. Herecká skupina dítek z Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech. Kr. kaple sv. Kříže u Prahy. Nový kostel v Libni u Prahy. Následník trůnu Jeho Výsost arcivévoda František s chotí. Ke všem vyobrazením je příslušný výklad. Kalendář »Sv. Vojtěch« lze objednati u družstva Vlast v Praze-II. čp. 570. (Žitná ulice č. 26. nové.)

Sv. Vojtěch, malý, s menším obsahem, stojí 60 h a prodává ho táže administrace.

Socialní kalendář katolického lidu československého. Roč. I., red. Tom. Jos. Jiroušek, nákladem družstva Vlast, má některé články a obrázky společné se sv. Vojtěchem, ale mimo to jest vyzdoben těmito novými články a obrázky. Články jsou z většiny z péra redaktora tohoto kalendáře, p. Tom. Jos. Jiroušek, jsou psány prostonárodně, živě a zvláště povídky p. Jiroušky jsou originelní a budou se zájmem čteny. — Nové věci jsou tyto: Státní právo koruny české. Životopis a podobizna prvního dělnického redaktora Václ. Petra. Účastníci první socialní porady v Noutonicích (s podobiznami). Země koruny české v říšském významu. Z dějin církve katolické v zemích koruny české. Památné dny křesťanských socialů českých. Památné kalendarium kněží-buditelů národa. Harmonie práce. Praktický rádce křesť. socialů o živnostenských soudech a o právním postavení předsedy a zeměpanského zástupce ve spolkových schůzích a velkých shromážděních. Křesťanští socialové v hnutí hornickém (s podobiznami). Miláček dělnictva (socialní obraz). Čtyři zlaté denně (socialní humoreska). Obdivovala císaře Napoleona I. Já více v karty nehraju (od Fil. Jana Konečného). Rádce křesťanských socialů. JUDr. rytíř Nejedlý (s podobiznou). Abeceda ze všeobecných vědomostí. Přemožený stesk (Vlasta Pittnerová).

Vydáváme nový kalendář, kéž nejsme zklamáni! Kéž Sv. Vojtěch, velký i malý, i tento socialní kalendář najdou hojně odběratelů a ještě více čtenářů. Věrní přátelé naši, podporujíce tyto kalendáře, pomáháte našemu družstvu a odměňujete naši práci, směřující k povznesení a obraně církve.

Tomáš Skrdle.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Ročník XXVI. Číslo 3. Dílo 144. »Bludičky«. Povídka z naší doby. Napsala Maruše Kabrtová-Bukolská. Číslo 4. Dílo 145. Z povídek Michala knížete Radziwilla. Z polského přeložil Břetislav V. Skalský. Moji známí. Povídky Karie Konopnické. Z polského přeložil J. B. Strejček. Praha 1905. Nakladatelství V. Kotrba. — Čís. 3. Bludičky. Manželé Konopkovi vychovali vedle jediné dcerušky své Pavliny sirotu Helenku. Když obě dívky dospěly, oblíbil si adjunkt Doubrava Helenku a sliboval jí manželství. Doubrava zradil však Helenku, nemající věna, a vzal si Pavlínku. Potom Helenka opustila své pěstouny a ve vzdálenější vsi zůstala u laskavé jakés stařenky, v domácnosti jí vypomáhajíc, až se provdala za hajného Borovičku. Po čase dostane se do téhož revíru Doubrava za myslivce a nejsa v manželství s Pavlou šťasten, vášnivě nadbíhá Heleně, nástrahy jí činí, ano po smrti ženy své pojme i úmysl násilně odstranit muže Helenina. Leč Helena zůstane svému muži věrna a uchránivši Doubravu vraždy svého muže, přiměje jej k tomu, že, vzdav se myslivectví, převezme hospodářství Konopkových. Statečná Helena jistě se každému čtenáři zalíbí. Povídka, jejíž stručný obsah tuto podán, psáno jest prostě a zajímavě. — Číslo 4. Z povídek Michala knížete Radziwilla jsou tu podány tři: Vrátil se ke svým, Petr a V jedné jizbě, a jsou dosti případným vylíčením příhod životních. Z řady povídek Marie Konopnické, jichž jest pět, dojímá prostá postava stařenky Banášové a obrázek »Odkaz«; zajímavě podána jest pověst »Ve starém mlýně«. Obě díla poskytují dobrou zábavnou četbu.

Josef Herzig.

Sv. Hostýn. Kratičké dějiny a popis svatyně hostýnské. Sestavil J. V. Cena 60 haléřů. Nákladem R. Prombergra, knihkupectví v Olomouci. — Úhledná knížečka podávající stručné dějiny »moravských Lurd« Hostýna a popis obrazů v chrámu hostýnském. Přidáno jest k ní zároveň deset pohledů (na nové kaple hostýnské, celkový pohled na Hostýn, vnitřek chrámu, vodní kaple, chrám hostýnský se strany severní, část křížové cesty, dřevěná kaple, oltář sv. Františka z Assisi, mramorový oltář sv. Ignáce a j.) Doporučujeme knížku tuto všem poutníkům a cestovatelům hostýnským co nejvřeleji! *H.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Co je pravda? — S touto pilátovskou otázkou odložili jsme číslo »Nár. Politiky« ze dne 16. dubna, v němž obsažen byl článek francouzského dějepisce Denise. —

1. Četli jsme tam: »Ve čtrnáctém století Němci zaujímali již skoro všecky důležité posice, které drží dosud v rukou svých, byli pány všech průsmyků, vládli ve všech městech.« O deset řádek níže bylo psáno: »*Dosti slabá kůra německá* bortí a láme se.« Tyto dvě věty se vyvrácejí.

2. V »Národní Politice« napsal Denis: »*Po dvě století husitism zatarasuje cestu německé invasi,* tvoří a rozvíjí jazyk český«. Patrně brzo zapomněl, co napsal před rokem ve svém díle »Čechy po Bílé Hoře«; »Naše vědomosti« dějepisné o středověku zůstávají tak nedokonalé, že velmi často za trvalou skutečnost směle béreme to, co není než povrchním případem; je tudy možno, že *vítězství živlů demokratických a českých v městech za válek husitských bylo asi mnohem neúplnější* než předpokládáme: v každém případě máme příležitost potvrditi nově zákon historický, podle něhož revoluce mohou sice zrychliti a utvrditi změny, jež zrovna se vyvíjejí, že však nikdy nemění povšechný směr událostí.« (Str. 343.) »*Nejdůležitější výboje národnosti německé spadají ludy před r. 1618;* na nejvýše lze říci, že ve většině měst poněmčených byly ještě velmi značné menšiny domácí.« (Str. 344.) Jestli byl husitism tak málomocný, že nemohl prolomiti ani »dosti slabou kůru německou« a jestli Čechové ztratili v těch dvou století, jež uplynula od válek husitských do bitvy na Bílé Hoře, mnohem více půdy než po r. 1618, jakým právem smí Denis husitismu takovou chválu vzdávati, jako by po dvě století zatarasoval cestu německé invasi? a jako by husitské tradice náboženské se staly záštitou vlastenectví slovanského?

3. Denis praví v »Nár. Politice«, že Habsburkové, aby podepřeli svou autoritu, rušili znenáhla *národní samosprávu.* V Čechách po Bíle Hoře však tvrdí, že se šlechta od času Jageilovců zmocnila vlády (str. 5.), že oligarchie česká soustřeďovala moc ve svých rukou. (str. 343.), naopak že měšťanstvo bylo ochuzené a od nezdaru odboje r. 1547 uvedené v poníženosti a závislost, sedláci že cítili jen hněv a zášť proti šlechtě, jejíž rukou nelítostnou byli připoutáni ke hroudě (str. 9.). Z toho patrno, že Denis dobře věděl, že země koruny české byly v době předbělohorské státem stavovským, že se panovník dělil o vládu s pány, rytíři a královskými městy, a že veliká většina národa byla beze všech politických práv. Ale přece si zadeklamoval o národní samosprávě. Jen tehdy by se mohlo mluviti o národní samosprávě v době předbělohorské, kdyby mimo šlechtu nikdo k národu nepatřil.

4. V »Nár. Politice« staví Denis do popředí náboženské příčiny vzbouření stavovského. V Čechách po Bílé Hoře je mnohem upřímnější. Praví, že protivníci Habsburků zosnovali tajný odboj. »Pouze někteří ctižádostiví a odvážní mužové znali cíl piklů, ostatní šlechta následovala z lehkomyslnosti a ze strachu; lakotnost, touha po samostatnosti, navyklé bezvládí, málomocná vůle, oslabené vlastenectví, všecky nedostatky, nakupené dlouhými nepořádky sváděly je bez rozmyslu k žádostem, o jichž dosahu a nebezpečnstvi neuvažovala.« (Str. 5.) »Stavové čeští mdle vedli výpravu jako válku z bujnosti, od níž odvracejí se, jakmile náklad hrozí převýšiti očekávaný zisk. Za dlouhé anarchie povahy se snížily a sobeckými vášněmi potlačen jest duch kázně a obětavosti . . . Obrana vlasti byla svěřena žoldnéřům, jimž ani žold nebyl pořádně placen; bili se špatně a dne 8. listopadu r. 1620 byli poraženi v bitvě na Bílé Hoře před branami pražskými.« (Str. 9.)

5. V »Národní Politice« čteme: »Husité jsou potřeni na Bílé Hoře«. V Čechách po Bílé Hoře píše Denis o českých nekatolicích: »Rozděleni byvše na četné

strany, jedni lišili se od Říma jen rozdíly čistě zevnějšími a vedlejšími, kdežto druzí překonávali kalvinism«. (Str. 7.) Právě ti, kteří se od Říma lišili rozdíly čistě zevnějšími, byli husité. Těch bylo na počátku 17. století již velmi málo a splynuli většinou dobrovolně s církví katolickou ještě před bitvou na Bílé Hoře. Nikoliv husité, nýbrž lutheráni a kalvíni byli tehdy potřeni.

6. Denis praví dále v »Nár. Politice«: »S protestantismem boří se vše, co representovalo vlastní život lidu; .... němčina stává se jazykem správy, církve, písemnictví.«

Toto své tvrzení vyvrací opět sám Denis ve spise již několikráte jmenovaném: »*Zkoumání nejpřesnější vede k důkazu, že zeměpisné pokroky živlu německého byly méně důležité po roce 1620 než během předešlého století.*« (Str. 343.) »Studium historických proměn hranice ethnografické ukazuje, že *odpor český v XVII. století byl velmi tuhý a poměrně šťastný.*« (S. 345.)

Jinak tedy píše Denis o minulosti českého národa ve spise, o němž ví, že bude podroben kritice nejpřednějších českých badatelů a jinak v novinách. Pravda je však jen jedna. Z toho plyne naučení, že se ani znamenitému historikovi Denisovi nesmí vše věřiti, zvláště ne, když začne filosofovat! Nebylo by škodilo, kdyby si byl Denis, než napsal článek do Politiky, byl připomněl slova M. J. Husi: »Pravdu mluv; pravda vysvobodí tebe.«

Právě vyšel nákladem Viktora Retaux-a v Paříži VI., Rue Bonaparte 82, třetí svazek Eugena Veuillot-ova díla »Louis Veuillot«. Kniha přináší podrobnou studii o činnosti velikého tohoto katolického polemisty a spisovatele a o náboženských bojích, jichž tehdy (od r. 1855 až do r. 1869) horlivě se súčastnil. Předcházející svazky vyšly rovněž u jmenovaného nakladatele. Svazek prvý »Louis Veuillot« vyšel již v jedenáctém, a svazek druhý, již v osmém vydání. Cena jednotlivého svazku 7 franků 50 c. — Rouenská revue »La Semaine religieuse« přinesla 9. července velice pěknou kritiku o tomto díle. *Ada Hulakovská.*

Život a působení sv. Antonína Paduanského velice pečlivě a zevrubně vylíčil Msgre Antoine Richard v knize »Saint Antoine de Padoue, le grand thaumaturge de l'heure présente« (»Svatý Antonín Paduanský, divotvůrce naší doby«), jež vyšla nákladem Victor-a Retaux-a v Paříži, Rue Bonaparte 82 (Cena 3 fr. 50 c.) Spisovatel začíná vypravování své od kolébky světcovy, seznamuje nás s jeho příbuznými, líčí jeho dětství, mužný věk, řeholní život, veškeré zázraky, smrt i prohlášení jeho za svatého. Dále popisuje chrámy a hrob světcův, cituje četné zázraky jeho ve věcech ztracených a končí statí o vzniku pobožnosti »Chléb chudých«. Kniha tato, čítající 384 stránek, jest psána slohem poutavým a rozdělena na XXII statí. *Ada Hulakovská.*

Klerikální učitelky. »Pozor« vystoupil před časem příkře proti učitelkám vychovaným v klášteřích. Ozvala se proti tomu — a zcela právem — jednota učitelek a předsednictvo jednot učitelských na Moravě. *Lidová* revue moravskoslezská, roč. I., číslo 7. v červenci 1905 k tomu píše (str. 20.): »Jak daleko kollegialita učitelská nesmí jíti, aby se braly v ochranu učitelky z klášterních škol, jež jsou považovány za příčinu poruch mravních (!) a společenských. — Nemohou se považovati učitelky vyšlé z klášterních škol za ideální, když školy ty jsou semeništěm tolika zla.« To jest ta pokrokářská humanita, ktera by chtěla vtloukati své názory všemu učitelstvu. My k tomuto výroku Lidové revue podotýkáme jen to, co sama napsala na téže stránce vzhledem k jinému denníku, aby i ona si zapsala za uši, totiž: »Na takový stupeň mravní schátralosti upadl náš žurnalistický způsob boje. Kdyby byly u nás slušné poměry žurnalistické, podobní lidé by musili býti odevšad vypuzeni, u nás mohou však zneužívati veřejnosti dále!«

Rektor universitní kanovník ThDr. Ant. Vřešťal nenašel milosti u redakce »Časopisu českého studentstva«, ročník 1904—5. (červenec str. 11.): »Tak representuje nyní nejvyšší český ústav vědecký jedno z těch tisíců chápadel černé příšery klerikální, jež pod rouškou náboženství bojovala vždy proti všemu vědeckému poznání a vodila pracovníky vědecké na mučidla . . . A k pokořujícímu faktu kanovnického rektorství druží se zahanbující druhý fakt — podivné mlčení studentstva i Svazu a pokrokové žurnalistiky. Bylo by čestnou povinností českého uvědomělého studentstva, aby svorným ignorováním instalace nového rektora projevilo svůj úsudek o poměru klerikalismu ku vědě.« Konec konců jest rada časopisu českého studentstva vší chvály hodná a učiní zajisté pokrokoví přívrženci jeho nejlépe, když se při instalaci aule vyhnou, než aby tam šli jako druhdy a uličnickým syčením, pískáním a hulákáním chtěli demonstrovati svoji nespokojenost s novým rektorem.

»L' Apocalypse et les temps présents . . . . par J. Chevalier, chanoine honoraire, curá-archiprêtre d' Issoudun. Prix 1, 50 fres, franco 1, 75 fres. Chez le directeur du pélerinages de Notre Dame du Sacré-Coeur à Issoudun (Indre), France.« — Spis tento, jednající o tajnostech Zjevení sv. Jana, přidržuje se ve svých výkladech ponejvíce sv. Augustina, Cornelia, a Lapide, Holzhausera a jest psán velmi srozumitelně. Za úvod slouží latinský text vulgaty s francouzským překladem. Dvanáctá kapitola, jež zjevně jedná o Bohorodičce a zvláště o Jejím neposkvrněném Početí, obrací spisovatel pouze na církev, za to však šestou pečeť a kaditelnici (v VI. a VIII. cap.) vztahuje výtečně jen na Srdce Ježíšovo a Boží Rodičku bez dostatečných důkazův. *Jos. Šeřík Vitínský.*

»De heilige Gerardus Majella« od P. Mievis-e, Redemptoristy. — Spis s 10 vyobrazeními jedná o zmíněném světci naší doby, jenž se zove »Divotvůrcem osmnáctého století« a může beze všeho též »divotvůrcem dvacátého století« nazván býti. Kniha stojí nevázaná 80 centimů, vázaná 1 frank 5 centimů a se zlatou ořízkou 1 frank 50 centimů. Dostati lze v »Boekhandel St.-Augustijn, an St.-Jan Evangelist, Kipdorf 22, Antverpen, België.« *Jos. Šeřík Vitínský.*

»Soziale Kultur« Der Zeitschrift Arbeiterwohl und der christlich-sozialen Blätter neue Folge. Pod tímto názvem vychází již na 25. rok redakcí prof. dra. Hitze a dra. Hohna chvalně známý křesťansko-socialní časopis »Arbeiterwohl«. Doporučujeme tento časopis co nejvřeleji.

Los von Rom v Německu. V Německu dle úřední statistiky přestoupilo z katolicismu do evangelické církve r. 1896 - 4.366 osob, r. 1897 - 4469 osob, r. 1898 - 5176 osob, r. 1899 - 5549 osob, r. 1900 - 6.143 osob, v celku 25.703 osob. Naproti tomu z evangelické církve přestoupilo ke katolicismu r. 1896 - 664 osob, r. 1897 - 705 osob, r. 1898 - 699 osob, r. 1899 - 660 osob, r. 1900 - 701 osob, v celku 3.429 osob.

Jak patrno z těchto úředních dat, vykázati se může hnutí odpadlické od katolicismu v Německu utěšenými výsledky! Katolíci bděte!

Různá vyznání na světě. Nová statistika náboženství uveřejněna jest v nedávno vyšlém americkém časopise »Blue Book of Mission.« Všech žijících osob na zeměkouli napočítáno 1.563,446.000 (asi $1.563^1/_2$millionu). Z těchto je křesťanů celkem 558,862.000 a z nich římsko katolických 272,638.500, protestantů 166,066.500, řecko-katolíků 120,157.000; nekřesťanů jest 1.004,584.000, a to židů 11,222.000, mohamedánů 216,630.000; pohanů 776.732.000, totiž budhistů 137,935.000, hindů 209,659.000, konfucianů 291,816.000, šintoistů 24,900.000, aninistů, fetišistů a p. 157,069.500, ostatních pak 15,352.500.

O klerikalismu. »Český Východ« vycházející v Chrudimi redakcí Rudolfa Hraběte, přinaší dne 24. června 1904 úvodní článek »Něco o klerikalismu«, v němž píše: »Účtovati bude jednou lid s liberalismem, respektive s nynějším lžiliberalismem, jenž ho přivede k hmotné bídě a mravní skleslosti. A pak pozná, na čí straně byla pravda, a kdo smýšlel s ním lépe, zda pokrokoví nadlidé, již slavomamem stíženi se své povýšené katedry odsuzují všechno, podceňují každého a sami nezralí a nedosti vzdělaní, poučovati chtějí jiné, či ti, kteří v prostých chrámech našich vesnic a dědin hlásají evangelium, slovo lásky a pravdy!« Otevřená tato slova krajinského listu zaslouží vší chvály. Kéž prohlédnou i jiní a záhy poznají své přátele!

Svobodomyslná věda. Že svobodomyslné redakce vedle socialně-demokratických mají jedině patent na všechnu vědu, jest již dávno známá pravda. Užasne celý vědecký svět ale nad nejnovějším objevem *mikroba lakoty (!)* v — redakci velžurnálu »*Národních Listů*«. Lakota jest vlastně nemoc a jejího mikroba nalezli prý (dle »Národních Listů« ze 16. června 1905) berlínští doktoři Shaudun a Hoffmann. Pak prý nemáme dorost na novou universitu! V »Národních Listech« věda přímo pučí . . .

Lidová revue moravsko-slezská roč. první počal vycházeti prvním lednem redakcí Otakara Skýpala, učitele v Moravské Ostravě. Jakým směrem se bude brátí, patrno již z prvního sešitu. Na str. 2. píše: »Největší brzdou je strana klerikální, jež zmrtvila v lidu moravském svým dlouholetým působením veškerou pověst a odcizila ho veškerým politickým i národním snahám našim vůbec. Svým tíhnutím k Vídni a Římu pracovala protichůdně celkovému postupu českému a vychovala netečnost a lhostejnost k zájmům všečeským u velké části dnešní generace zvláště lidu venkovského, a učinila ho těžce přístupným pokrokovějším náhledům a názorům.« K obvyklé irásovitosti této netřeba zajisté žádných poznámek. Rozumí se samo sebou, že hned v prvém sešitě této nové revue setkáváme se také s pochvalným referátem o spisu Svozilově (Bílé světlo), na nějž referent hledí

»jako na výmluvný dokument o dnešní situaci církve a poměrů křesťana a církve«. Nám ovšem dokument Svozilův není ani dost málo výmluvným, tím méně nějak význačným pro situaci církve! Odpadlíků kněžských měla církev i v minulosti, ale bohudík tak nepatrný počet, že to na její situaci nemělo nejmenší vliv. Přejeme p. Svozilovi chválu lidové revue, ale rozhovory mezi svým vědeckým přesvědčením a katolickou theologii a církví mohl seznati již důkladně při studiu theologie v semináři, a nemusel se dáti vůbec na kněze vysvětiti. Chvála takového vědeckého přesvědčení ovšem valně bledne, když si uvědomíme, že ony rozpory vědy a církve najdou se teprv potom, když již dávno odpadlého kněze od církve odvrátila — ne věda, ale neposlušnost k zákonům církevním, ne vnitřní přesvědčení, ale žena . . . Pravda se ale nesmí říci, a proto se hledají důvody jiné, kterým nejméně snad věří p. Svozil sám. Co se týče konečně poměru církve a křesťana, jemuž by měl pan učitel Skýpal rozumět, podotýkáme jen tolik, že nejen my, ale sám nekatolík a veliký nepřítel nejen církve, ale náboženství vůbec Hellwald (Culturgeschichte in ihren natürlichen Entwickelung bis zur Gegenwart, Augsburg 1875,) nazývá papežství, církev a křesťanství »tria juncta in uno« (t. j. že jsou jedno a totéž) a jsou mu »in Wahrheit unzertrennlich« (cit. spis. str. 555). Ovšem pokrokový učitel musí míti ve všem pravdu a poměru církve a křesťana rozumí lépe než kdo jiný.

Paběrky z novin a veřejného života.

Pohřeb Veroniky Škrdlové, matky zakladatele družstva Vlast. Dne 15. srpna t. r. zemřela ve Pleších u Kardašovy Řečice ve stáří 90 let Veronika Škrdlová a dne 17. srpna byla za hojného účastenství přátel a osadníků pohřbena na hřbitově Kardašo-Řečickém, kam ji byl její manžel Bartoloměj Škrdle před 13 lety ve stáří 82 let předešel; mezi jinými se súčastnila pohřbu také 95letá chudá stařena ze Pleší, která ve vší svěžesti cestu do Řečice i zpět vykonala. Zesnulá těšila se neobyčejné lásce svých synů a dcer a svých vnuků, což bylo při pohřbu zřetelně pozorovati.

Jak jest ve Pleších domácím křesťanským zvykem, přišli večer před pohřbem dva vážení muži, kteří ve Pleších pobožnosti vedou, zasedli u Škrdlů ke stolu a pěli s domácími a přibylými přátely u zesnulé nábožné pohřební písně a konali pohřební modlitby.

V den pohřbu, který se ve Pleších vždy dopoledne koná, sešli se přátelé a sousedstvo, obložili zesnulou sv. obrázky, a její syn redaktor Tomáš Škrdle modlil se se všemi přítomnými sv. růženec. Půl hodiny před pohřbem přišli zmínění dva domácí zpěváci a zpívali pohřební písně; po každé jednotlivé písni bylo v modlitbě růžence pokračováno. Když se lid modlí Svatá Maria . . . přidává: pros za ni, za nás . . .

Hodinu před pohřbem bylo v domácí kapli zvoněno, a když byla mrtvola přes ves vezena, zvoněno bylo po druhé. Kříž před průvodem nesli dva školáci.

Když byla rakev zavřena a mrtvola v domě zdvižena, obrátila jedna žena lavici, na níž rakev spočívala, nohami nahoru, aby prý se mrtvá více vrátiti nemohla. Na prahu světnice a na prahu domu dělá se s rakví trojitý kříž.

Na hranicích obce Pleší u kříže, jak místním zvykem, odprošoval zpěvák za zemřelou, jest-li někomu kdy ublížila, aby jí odpustili. Přítomní odpovídají: »Odpusť jí Pán Bůh!« Po celé cestě až do Kardašovy Řečice modlil se průvod růženec a zpíval nábožné pohřební písně. Zpěv lidu je krásný a velebný. Mrtvola vnesena do děkanského chrámu Páně, kdež za zesnulou sloužil tichou mši svatou redaktor Tom. Škrdle. Krásný zpěv při mši sv. vedl ředitel kůru p. učitel Pícha. Po mši sv. opět za modliteb a zpěvu nábožných písní nastoupen z chrámu Páně na hřbitov průvod, který vedl vldp. bisk. vikář a děkan Václav Voneš s asistencí dpp. kaplana Martina Mareše a katechety Fr. Dvořáka. Zesnulá uložena po církevních obřadech do hrobu svého manžela.

Dle domácího zvyku sešli se účastníci pohřbu do hostince, kdež jim předloženo bylo pivo a kdež mezi ně rozkrájeno bylo 6 pecnů chleba. Útratu platí domácí hospodář. To je starý obyčej ve všech vsich této krajiny zachovávaný. Každý účastník pohřbu musí býti zvlášť požádán, aby do hostince vešel, jinak by hostinec pominul. *T. J. Jiroušek.*

Za četné projevy soustrasti při úmrtí mé drahé matky vzdávám zde srdečné a upřímné díky; hluboce mne dojal přípis J. M. vsdp. Msgr. Ant. Hory, probošta vždy věrné metropolitní kapituly v Praze.

Zvláštní díky vzdávám p. Tom. Jos. Jirouškovi, red. »N. L.«, který naši matku osobně k hrobu doprovodil.

Rodiče moji, otec i matka, byli zbožní, přičinliví a spořiví, a těmito vlastnostmi vykonali při malém hospodářství, čtvrtce živnosti, které nezdědili, ale sobě zakoupili, mnoho a nás všech pět dětí slušně zaopatřili.

Pevnost náboženských zásad, příchylnost k církvi, horoucí touhu po jejím rozkvětu, nezískal jsem ani na gymnasiu, ač jsem měl výtečného katechetu P. Jana Gabriela, jehož jsem jako otce miloval, ani v semináři, ani na bohoslovecké fakultě — ty zásady odnesl jsem si z otcovského domu, za ty vděčím svému drahému otci, jenž umřel v 82. roce věku, a své drahé matce, jež zesnula ve stáří téměř 90 let.

A ještě jsem něco zdědil po svých drahých rodičích — závist mnohých — ta je provázela po celý jejich život, ta provází po celý život i mne.

V Praze, dne 24. srpna 1905. *Tomáš Škrdle,*
red. Vlasti a ředitel závodů družstva Vlasť.

Kalendáře družstva Vlasť jsou hotovy a dle objednávek se rozesílají. Sv. Vojtěch velký stojí 1 K, malý 60 h. Socialní kalendář lidu československého bude se prodávati rovněž za 1 K. — Tucet našich velkých kalendářů jednotlivých nebo míchaných bude státi 8 K, tucet malých — sv. Vojtěch — 4 K 80 h. Při hotovém placení dává se na tucet jeden nádavkem. Kdo si objedná kalendář v plné ceně, tomu platíme poštovné my, kdo je má ve snížené ceně, platí si porto sám. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Sv. Otec Pius X. — Druhé výročí korunovace sv. Otce Pia X. oslaveno bylo ve Vatikáně v kapli sixtinské slavnou mší sv., již sloužil kard. státní sekretář Merry del Val. Přítomen byl sv. Otec, četní kardinálové, diplomatický sbor, římská šlechta, sestry a neteř sv. Otce. Sv. Otec těší se úplnému zdraví. Udělil na konec všem apoštolské požehnání. — Byty pro úředníky ve Vatikáně. Pius X. nařídil, aby pro úředníky vatikánské, strážce musei a knihoven zřízena byla uvnitř Vatikánu zvláštní budova. Dosud bydlili tito většinou ve městě a dostávali značné obnosy příbytečného. Plány budovy jsou již hotovy a náklad celkový na ni rozpočten jest na 800.000 franků. — Vatikán a Kvirinál. Vévoda Janovský, bratr italské královny-vdovy Markéty, věnoval 200 lir na zřízení poprsí papeže Pia X. v Riese. — Pius X. a černoši. Dr. Benito Sylvain, vyslanec haitské republiky na dvoře císaře Menelika, založil v Římě spolek k socialnímu povznesení černochů. Papež přijal Sylvaina několikráte v audienci a mimo to dal mu zaslati prostřednictvím kardinála-státního sekretáře list, v němž tento m. j. píše: »Sv. Otec shledal dílo to důstojným Vašich šlechetných snah a se zvláštní pozorností provází Vaše kroky, směřující k potírání nespravedlivých a pošetilých předsudků proti černochům, jichž práva vůči kolonistům chcete chrániti. Sv. Otce těší, že chcete černochům poskytnouti příležitost, aby se vlastní silou povznesli na výši křesťanské civilisace, a tím že chcete dokázati světu, že ani křesťanské lásce, ani spravedlnosti neodpovídá, připoutává-li toto plémě na vždy k nízkým pracím. Sv. Otec Vám přeje, aby všichni, kdož proniknuti jsou jako Vy principem bratrství, Spasitelem hlásané, v bohulibém tom díle byli nápomocni.«

Opat Zikmund Ant. Starý zemřel dne 6. září t. r. na Strahově, dovršiv bezmála 76. rok požehnaného života a 26. rok svého opatování.

S opatem Starým odchází úctyhodný, vzácný zjev v řadách vysokých hodnostářů církevních. Ač benevolentní a laskavý k jiným, zachoval si mladistvý přímo zápal vlastenecký. Byl nadšeným jako profesor češtiny a dějin na realce v Rakovníce, byl však stejně nadšeným vlastencem po celou dobu svého opatování.

Odešel po dlouhé vládě. A za tu dobu zanechal všude, kam vliv i moc jeho sáhala, nesmazatelné stopy činnosti své. Právem lze o něm říci, že stal se jedním z nejdůležitějších opatů kláštera tohoto. Chrámy patronátní všechny jím buď znovu jsou vystavěny, nebo důkladně opraveny. Ještě krátce před smrtí rozhodl se vystavěti nový chrám farní v Radonicích u Loun a zanášel se pevným úmyslem vystavěti chrámy nové v Libotejnici u Roudnice a v Něm. Kounicích u Znojma. Smrt podťala mu nohy, kdy měl tolik plánů a tolik chuti do práce.

Zesnulý opat narodil se dne 30. září 1829 v Želevčicích u Zlonic. Vstoupil na Strahov v roce 1851. Po vysvěcení působil jako kooperator na Sv. Kopečku u Olomouce, pak jako profesor na realce v Rakovníku po 10 let — od roku 1861

až do 1871. Zanechal tu po sobě čestnou, nehynoucí pamět. V roce 1871 vrátil se na Strahov, kde z počátku působil jako výpom. kaplan na Andělce, pak jako duchovní správce v Zemské donucovací pracovně a posléz jako provisor. R. 1879 zvolen byl dne 25. června opatem Strahovským. Již roku 1883 zvolen byl za generála celého řádu premonstrátského. Zesnulý byl čestným konsist. radou pražským, budějovickým a litoměřickým, vyznamenán byl komthurním křížem řádu cís. Františka Josefa s hvězdou, byl duchovním rádcem pražských měšťanských sborů, vrchním ředitelem ústavu slepců na Hradčanech. Za svou činnost jmenován čestným občanem četných osad.

Zakladatel družstva Vlasť red. Tom. Škrdle zaslal kanonii Strahovské hned po úmrtí jejího opata soustrastný dopis, a místopředseda družstva farář Vl. Hálek súčastnil se slavného jeho pohřbu.

Zesnulý pochován byl dne 11. září za neobyčejné účasti všech vrstev národa v řádové hrobce v Nebušicích.

Básník Grga Martič †. V klášteře v Krsevu zemřel stařičký slavný básník, františkánský mnich Grga Martič, jenž narodil se roku 1822 a psal pod přijatým jménem Ljubomir Hercegovac. Působil též v duchu illyrském, avšak důkladněji než ostatní spisovatelé znal písně lidové. Jagič, který nazval ho již r. 1864 básníkem národním, praví: »Kdyby byl slepcem ubohým, byl by zajisté prvním národním pěvcem, že však jest mužem učeným, spojuje na štěstí veškeré dobré vlastnosti básníka národního s uvědoměním básníka umělého.« Vše, co z jeho péra vyšlo, psáno jest duchem národním a zvláště mohutně působí na místech, kde opěvuje hrdinství národní. Proto bylo případně podotknuto, že básně jeho nesnadno rozeznati od písní lidových. Kdo čte básně »Plač Bosne« (v »Kole« 2.), »Poziv u Kolo bratinsko« nebo překrásný doslov »Tužni glas«, v němž oplakává druha svého Jukiče, s kterým sbíral národní písně, dále »Prvo poznanstvo«, pochopí, že lze v duchu národním pěkně i ušlechtile básniti, že jest třeba pouze trochu uhlazenosti, které ovšem lidový pěvec míti nemůže. Mistrovským dílem Grga Martiče jsou Osvetnici (mstitelé) o sedmi částech, z nichž každá složena jest z různých episod, sáhajících až po okupaci Bosny a Hercegoviny a tvořících vždy pro sebe ukončený celek. Zásluhou bosenských františkánů dosáhla dnes osvěta v Bosně a Hercegovině nového stupně a šířena jest časopisy tištěnými buď cyrilicí nebo latinkou; dle toho rozeznáváme výtvory srbské a chorvátské.

P. Hammerstein T. J. †. Daleko široko známý spisovatel z řádu Tovaryšstva Ježišova P. Hammerstein zemřel. Narodil se r. 1832 na zámku Gesmoldu u Osnabrücku z vynikající protestantské rodiny. Roku 1855 byl přijat v Mohuči do lůna církve katolické a o tři léta později vstoupil do řádu Jesuitů. Literárních jeho prací je nekonečná řada a nesou vesměs ráz apologetický. U konvertity jest to pochopitelné, že chtěl i jiné z pobloudilých bratří přivésti na cestu pravdy a štěstí, jež sám v katolické církvi nalezl. Některé z jeho spisů, jako »Edgar«, »O štěstí, býti katolíkem« a j. převedeny i do češtiny.

† Tomáš Houška. Dne 29. července t. r. zemřel ve Zbynicích Tomáš Houška, farář a čestný občan obcí osady jarošovské. Zesnulý narodil se r. 1846 ve Vlčetíně u Jarošova, vysvěcen na kněze r. 1873. Tělesné pozůstatky zesnulého byly v úterý, dne 1. srpna v domě smutku vykropeny a po zádušní mši sv. ve farním chrámu Páně na hřbitově k věčnému odpočinku uloženy. — Tom. Houška byl synovcem † Frant. Pravdy a byl ve Zbynické farnosti Pravdovým farářem a Pravda jeho osadníkem. Svému vznešenému strýci byl celou duší oddán. Tom. Houška psával krásné dopisy do »Čecha«. a patří mezi první členy Vlasti. Když zakladatel družstva na cestách agitačních zajel do Jindř. Hradce na poradu k svému otcovskému příteli a gymn. katechetovi Janu Gabrielovi, pozval Gabriel Jarošovského kaplana Tom. Houšku k domácímu stolu a zde tito tři mužové snuli r. 1884 plány o budoucnosti našeho družstva. Věrným zůstal nám Tomáš Houška až do smrti.

Vilém Sladomel, farář ve Slatinách na Jičínsku, zemřel 28. července. Narodil se 5. února r. 1858 v Bílém Újezdě. Sepsal a vydal r. 1889: Svobodné zednářství, Moderní humanita (v Brně) a Revoluce r. 1898. V překladech máme od něho: Mahabharatu, Romayanu, O indickém divadle a Knihu mrtvých starých Egypťanů. Zesnulý psal zároveň do »Vlasti« a družstva Vlast byl zakládajícím členem.

Úmrtí. V sobotu dne 2. září t. r. zesnul v Pánu v nemocnici v Terstu zaopatřen sv. svátostmi poutník jerusalemský Fr. Hoch, kněz podle srdce Božího, bisk. a konsist. rada, farář v Jaroměřicích na sev.-záp. dráze. Zesnulý narodil se r. 1833 v Hrubčicích na Hané, na kněze byl vysvěcen r. 1857, farářem byl od r. 1873. Byl knězem horlivým v duchu Sušilově, vlastencem vzorným, vše

dobré a šlechetné podporujícím. Až do věku kmetského zachoval si svěží nadšení, osobně byl dobrý, pro bodrou povahu svoji všeobecně vážený a oblíbený. Nedbaje vysokého věku súčastnil se pouti do Sv. Země. Po celou cestu byl zdráv, až na cestě zpáteční na lodi ochuravěl silnou zácpou, zůstal v Terstu v nemocnici. Všecky prostředky byly marny. Skonal odevzdán úplně do vůle Boží, vykonav pouť k Božímu Hrobu. Smrt zajisté čestná. Po svém přání převezen do Jaroměřic, kdež ve středu 6. září dopoledne pochován. Všichni poutníci jerusalémští, všichni přátelé zesnulého budou ho pamětlivi na modlitbách. Zvěčnělý byl našemu družstvu neobyčejně oddán: odbíral časopisy naše, zasílal nám dary a pro farnost jeho tiskli jsme několikráto zpěvník a jiné tiskopisy. S vděčností vzpomínáme bodrého bratra Moravana, jenž naše družstvo tolik miloval a podporoval

Zavražděný biskup. V celém Německu způsobila veliký zármutek zpráva o zavraždění biskupa P. Cassiana Spisse. Spiss byl biskupem ve východní německé Africe a náležel k řádu Benediktinů. Rodem byl Tyrolák a nežli vstoupil do kláštera, byl na dvou místech v Tyrolsku farářem. Jako africký misionář sepsal slovník řeči suahelské, který vydal berlínský orientální seminář a přeložil do suahelštiny bibli a katechismus. Jako biskup byl neunavným, visituje, vyučuje a biřmuje. Na visitační cestě zabili ho povstalečtí černoši. Benediktinský klášter »St. Ottilien« v severním Bavorsku uveřejnil o něm smuteční oznámení v novinách. — Biskup-mučeník!

Nový rektor Redemptoristů v Praze. Na místě zesnulého P. Soukeníka jmenován od generála kongregace rektorem P. Karel Nováček, po dobu 25leté své působnosti v Praze vůbec známý jako kazatel a horlivý zpovědník. P. Karel Nováček není nováčkem v úřadě rektorském, který už vícekráte zastával. Letos slaví 25letou památku příchodu svého do Prahy. Ač čítá 68 let, zachoval si vzácnou svěžest ducha i těla a zajisté vykoná mnohou platnou službu své milé kongregaci. Gratulujeme jemu i kongregaci na mnoho požehnaných let! Nový rektor jest našemu družstvu velice nakloněn.

Z řádu Dominikánského. P. Václav Bubeník, dlouholetý převor u sv. Jiljí v Praze a redaktor »Růže Dominikánské«, zvolen byl za převora v Olomouci. P. Guala Konečný, převor v Uh. Brodě, zvolen za převora do Znojma. Jindř. Saip, bývalý prokurator u sv. Jiljí v Praze a známý misionář v Čechách a na Moravě, zvolen za převora v Uh. Brodě. — Řád Dominikánský v Čechách i na Moravě jest úzce spojen s naším družstvem a skýtá mu všemožnou podporu; jsme mu za to vděčni a radujeme se, když horliví členové jeho stavěni jsou v čelo řádových bratří.

Prof. dr. Alois Musil. »Věstník cis. akademie pro vědy ve Vídni« přináší širší obsah nejnovějšího díla prof. dra. Musila o místopisu a dějinách sev.-západní Arabie od nejstarších dob až do zániku Omajjovců (750). Pojednáno v něm o přečetných záhadách biblických na př. o poloze hory Sinaj, o stycích Mojžíše s Madianity, obchodních cestách, o významu královny ze Sáby, o vzniku křesť. v oněch končinách, o příčinách náhlého rozšíření se islamu atd. Orientalista německý známý Th. Nöldeke píše ve svém posudku o tomto díle: Svým vědeckým ostrovtipem a svou odvahou otevřel nám Musil zcela nové světy, ba možno říci dobyl.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Roč. VI. č. 9. Administrace jest v Praze-IV., č. 33, red. Jar. Hrabačka. Roční předplatné K 1·20. — První článek: K svátku sv. Petra Klavera. Sv. Petr Klaver se velebí a čtenáři se povzbuzují k další práci ve prospěch afrických misií. — Následují dopisy z Afriky, jež nejraději čítáme. Jeden za dary děkuje, druhý za ně prosí, třetí popisuje krásy pobřežního města Durbanu, čtvrtý by rád koupil kus země pro Černochy, ale scházejí mu peníze — při tom každý vplétá ve svůj dopis kus kulturní misijní práce — věru, to je rozkoš pro duši, čísti o této nadlidské horlivosti katolických misionářů a misionářek v černé Africe! — Kronika družiny popisuje přednášky vrchní ředitelky ve Švýcařích. — Feuilleton zdobí konečně krásný příběh o pokřtěném Černochu Jantje-ovi a o jeho příkladné smrti, když pro vraždu odsouzen byl k smrti.

Sv. Vojtěch. Měsíčník na obranu katolické víry, zároveň orgán pro české oddělení Spolku sv. Bonifáce. Red. P. Meth. Vojáček O. S. B. Hlavní spolupracovníci: Filip Jan Konečný a Vl. Hálek. — Toto číslo naplnilo nás velikou radostí, nebo jeden článek jest lepší druhého. — Prokop Zaletěl oslavuje básní sv. Václava. — Za básní vysvětlují se hlavní svátky v měsíci září. — Při článku: Pastorské řeči při pohřbech obhajuje se katolický pohřeb. — Na besedě u stařenky Součkové — v rouše povídky vyvracejí se předsudky protestantů proti naší víře. Toto péro jest mistrné a bylo by třeba, aby autor i dále »Sv. Vojtěcha« svými

duchaplnými pracemi obohacoval. — Následují poučné články: O svátosti biřmování, jejíž předobrazení dokazuje se ze Starého Zákona. — Důtklivě a vznešeně klade se na srdce snoubencům, kteří vstupují ve smíšená manželství a nezabezpečí si katol. výchovu dítek, jejich zrada na Kristu. — Vážili si protestanté důstojnosti ženy? Prof. Dr. Masaryk pravil, že rodina reformací postavena výše, zde však se pádnými důvody doličuje, že klesla níže. — Ve spolkových zprávách líbí a zamlouvá se nám návod, jak by se mělo intensivněji pro spolek sv. Bonifáce pracovati. Myšlénky zde pronesené jsou velmi praktické a budou-li provedeny, celá akce posune se mocně ku předu. Přejeme všeho zdaru.

Křesťanský Dělník. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. — Věrni, radost máme z »Křesť. Dělníka« a s radostí jej čteme a s uspokojením odkládáme. Jinochům se klade na srdce, aby byli v práci čiperní, odhodlaní a ostražití; jinochu, učeníku a dělníku se dává poučení, jak se má v dílně chovati, tupí-li se náboženství; Fr. Waldmann popisuje dobu svého učenictví a dokládá, kdo se chce něčemu naučit, musí poslouchat a kdo chce míti dobrého mistra, musí býti sám napřed dobrým a hodným. Zde se ve zvláštním článku doporučuje četba, krásným způsobem obhajuje se sv. Václav a v zábavné besídce líčí se něžná láska chudé ženy a chudého učeníka, jejího syna. — Toto číslo učinilo na nás zvláště dobrý dojem a p. redaktoru přejeme, aby na té výši zůstal a i dále tak šťastně »Křesť. Dělníka« vedl. Na konci čísla uveřejněny jsou dary v obnosu 50 K. Kéž se tyto dary množí dále a vždy více, aby krásný podnik p. Waldmannův stal se touto pomocí aktivní.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Za člena zakládajícího přistoupil: Václ. Kotrba, maj. Cyrillo-Meth. tiskárny v Praze, a splatí vklad knihami v ceně 200 K. — Z členů složili: Dr. Jan Marek 30 (50), Vl. Hálek 20 (40) a Tom. Škrdle 80 (100). — Přispívající člen splácí ročně 2 K, zakládající ve lhůtách 100 K a vklad může býti splacen také knihami. — Kéž je tento spolek hojně podporován, aby mohl rozhoditi po vlasti naší masy dobrých knih. — Nové členy i jejich vklady a dary na penězích a knihách přijímá: Tom. Škrdle, Praha čp. 570-II.

Z Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Za člena zakl. přistoupil; Tomáš Škrdle, red. »Vlasti« v Praze. — Čl. vklady složili: Jos. Bednář, správce školy ve Vlčkově, a Václav Symon, řídící učitel ve Střihově. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta na Karlově v Praze-II, čp. 1879.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Jan Topinka, kaplan v Bechyni; duchovenstvo vikariatu Píseckého; K. Toman, farář v Hloubětíně; V. Vykoukal, farář v Cholticích; Lev Hlouch, farář ve Štěpánově; Ant. Maděra, děkan na Kladně; Josef Martínek, farář ve Zbýšově; Fr. Havelka, kaplan v Plzni; Ludvík Seyvalter, farář v Čečelicích; K. Čermák, farář ve Výmyslicích; Václ. Kotrch, probošt v Roudnici n. L.; Frant. Jeřábek, farář v Čibuzi. Ze starších členů splatili: Václ. Kotrba 30 (50) a vikariaty: Jistebnický 10 (50) a Volynský 22 (64). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

Windhorstův pomník nazývá se Lidový spolek pro katolické Německo, který koná svou valnou hromadu pravidelně se sjezdem katolíků. Tak i letos. Konstatováno, že spolek čítá 470.000 členů, o 70.000 více než před rokem. Příjmů měl 388.964 marek, vydání 372.717 marek. Spolek působí hlavně ve směru sociálním a apologetickém a rozšířen jest po celém Německu.

Katolická universita v Lovani. Belgie je tak šťastnou, že má katolickou universitu. A může na ni býti hrda. Universita ta nalézá se v Lovani a měla v posledním běhu 100 profesorů a 2000 posluchačů. Tito tvoří pestrou mezinárodní směsici. Vedle Belgů jsou tu studenti z Německa, Anglie, Rakouska, Bulharska, Kanady, Chile, Kolumbie, Egypta, Španělska, Turecka, Sev. Ameriky, Francie, Řecka, Irska, Italie, Hollandska, Polska, Portugalska, Rumunska a Švýcarska. Že tento mnohonásobný styk s příslušníky různých národů má veliký význam, nelze popírati. Také vědecké ústavy university jsou co nejlépe vypraveny. Universitní knihovna čítá 150.000 svazků, přečetné rukopisy a bibliografické zvláštnosti. Vedle toho mají různé ústavy a kollegia své zvláštní knikovny. V čítárně universitní vyloženo jest 900 časopisů. K nejdůležitějším zřízením moderní university náleží semináře. Lovaňská universita má semináře pro praktickou filosofii, thomistickou filosofii, socialní oekonomii, latinské a řecké dějiny, konference dějepisné, laboratoře pro zoologii, anatomii, anthropologii, mineralogii, hygienu, fysiologii, histologii, chemii, fysiku, farmacii, mikroskopii, elektricitu, mikrobiologii, bakteriologii

atd., musea pro zoologii, palaeonthologii, botaniku, zeměvědu, lesnictví, hornictví, dále školy pro vědy politické a socialní, obchodní a konsulární, paedagogický ústav. Od počátku svého trvání vydala universita lovaňská 40.000 diplomů a celá řada osobností ve vynikajících postaveních slouží jí ke cti. Z 54 státních cestovních stipendií získala jich 25, krásné to svědectví její zdatnosti oproti státním universitám s dvojnásobným počtem žactva.

Katolický sjezd v Záhřebu vydařil se dle došlých zpráv znamenitě. Číslice účastníků, 200 zdá se sice na první pohled při sjezdu nepatrnou, ale tu sluší pamatovati, že to byl sjezd praktické sociální hospodářské práce. Účastníci také byli vesměs osvědčení pracovníci, nebo takoví, kdož se jimi chtějí státi. Vyškolenější v tom ohledu Slovinci dr. Krek, Rozník a dr. Lampe přišli bratřím poradit. Jednáno hlavně o dělnické organisaci, rolnickém družstevnictví a církevních spolcích. Při zahájení sjezdu měl dr. Krek řeč, v níž pravil, že organisaci nutno budovati vytrvalou, tichou, drobnou prací. Zevnější sláva se na tomto poli nezískává a ovoce se ukáže teprve v budoucnosti. Musí se začínati s málem a s málem vzíti za vděk. Odpůrci katolicismu říkají, že kultura a pokrok jsou s katolicismem neslučitelny. Naproti tomu musí se katolíci opírati o zásadu: pravá svoboda, pravý pokrok, pravá kultura jsou možny jen na základě zásad křesťansko-katolických, hájených katolickou církví.

Odpadlické hnutí v Rakousku bylo také předmětem jednání na sjezdu německých katolíků ve Štrassburku. V druhé poradné schůzi ujal se slova P. Alban Schachleiter z Prahy a pravil: Rakousko jest katolické a katolickým zůstane. Jakkoliv jsme vděčni za podporu nám poskytnutou, budeme se snažiti, abychom se co nevidět postavili na vlastní nohy. Docílilo-li odpadlické hnutí v Rakousku úspěchů, spočívala příčina toho v neznalosti naší sv. víry. Proto postupujeme proti odpadlickému hnutí nikoliv zbytečně urážlivou polemikou, nýbrž tím, že šíříme znalost víry naší. Bude-li víra naše známa a dle ní jednáno, pak stojíme pevně. Hnutí odpadlické polevilo, ale neustalo. Nepřátelé neshledají nás již spící. Listy určené poučování ve víře rozšířeny byly v posledním roce v 800.000 výtiscích. Postavili jsme strážné věže a stojíme připraveni. Statisíce postavili se pod prapor sv. Bonifáce a ti se postarají, aby Rakousko katolickým zůstalo.

Proti liberální špíně přibyl horlitelům v Německu vydatný pomocník ve Spolku nádražních knihkupců. Spolek ten bude — jak jeho program oznamuje — pečovati o šíření levné a dobré četby a zároveň neúprosně hodlá vystupovati proti oněm knihkupcům nádražním, kteří šíří literární kal, nemravnou literaturu. Bylo by záhodno, všimnouti si tohoto odvětví také u nás. Pokud jsme se přesvědčili, jsou téměř všechny prodeje spisů na větších nádražích v Čechách nemravnými spisy a illustrovanými časopisy téhož druhu přímo zaplaveny. Správy drah se po obsahu spisů neptají, tím méně, aby si při zadávání prodeje vymínily, že bude prodávána jen četba zdravá. Jen když se jim hodně zaplatí.

Přemozte zvyk a vyplňte prosbu nad jiné důležitou! — Vzdělání, vzdělání, voláme — ale o pravé vzdělání se nestaráme! — Katol. spolek českého rolnictva na Moravě snaží se všemožně lid rolnický vzdělávati — způsobem všelikým. V době poslední zakládá Rolnické knihovny! V krátkém čase založil jich dvanáct. Rád by založil i více knihoven, ale nemá knih. Proto prosí tímto každého člověka dobré vůle o staré knihy, poučné i zábavné, které by se pro rolnické knihovny hodily! Mnohému leží mnoho knih ladem, že by tisícové lidu rádi je četli! — Vykonej, kdo můžeš, milosrdný skutek a daruj buď knihy, buď příspěvek na zakoupení knih. — Pošli vše na adresu: Josef Šamalík, předseda Katol. spolku českého rolnictva na Moravě, rolník v Ostravě, p. Sloup. — Za Katolický spolek českého rolnictva na Moravě: Josef Šamalík, předseda.

Valná hromada spolku sv. Vojtěcha v Trnavě na Slovensku konána byla dne 24. srpna t. r. Po službách Božích zahájil schůzi místopředseda dp. Štef. Bezák a oslovil shromáždění přiměřenou řečí. Zemřelému předsedovi sv. biskupu Boldizarovi věnoval uctivou vzpomínku. — Počet údů rozmnožil se za rok o 825. Spolek měl příjmů 97.500 K, vydání 56.000 K. Jmění spolku obnáší 298.000 K. Za čestného člena zvolen byl Pavel Novák, kanovník v Prešburku. — Spolek vydá Písmo sv., jehož větší část jest hotova. Hlavní slovo mimo místopředsedu měli: far. Martin Kollar, Dr. Jehlička, Donoval a Fr. Juriga. Spolek sv. Vojtěcha působí překrásně mezi Slováky a vždy s potěšením a radostí o něm čteme nebo slyšíme. Místnosti a činnost jeho jsme na cestách v Trnavě osobně seznali. A divno, přece při všem ušlechtilém snažení zavedla loni církevní vrchnost proti spolku

sv. Vojtěcha přísné vyšetřování, hlavně co se týče stavu majetkového, ale komise nalezla vše ve vzorném pořádku.

Různé. Wawel, královský zámek v Krakově, byl slavnostním způsobem odevzdán zem. výboru haličskému. Dosud byl Wawel kasárnami. Jest už úplně vyklizen a bude nákladně a důstojně opraven. Erár zaplaceno bylo 2,600.000 K. Krakov zaplatil 800.000 kor., ostatek země. — Ordinariátní list budějovické diecése v č. 26. uveřejňuje approbaci »Katolické liturgiky pro obecné a měšťanské školy«, kterou napsal c. k. profesor Emanuel Žák, a ustanovuje, aby jí užíváno bylo na obecných a měšťanských školách českobudějovické diecése již v příštím školním roce 1905—6. — Katolická universita v Solnohradě. Dr. Vilém Haiss, president senatu při král. vrchním soudě v Mnichově, stal se zakládajícím členem spolku pro zřízení katol. university v Solnohradě s darem 2000 K. — České knihkupectví zřízeno bylo v Opavě. Otevřel je olomoucký knihkupec R. Promberger, jemuž udělena byla zemskou vládou koncese. — Misijní spolek katolických paní a dívek v Německu se sídlem ve Fuldě má 61.000 členek. Příjmů ročních má 34.000 marek a rozdal paramentů a bohoslužebných nádob v ceně 18.500 marek. — Papežská tisková kancelář. Papež Pius X. ustanovil, aby ve Vatikáně zřízena byla tisková kancelář, z níž by časopisům dodávány byly zprávy vatikánské, aby se tak předešlo zprávám falešným a tendenčním. Tato novota má co nejdříve vstoupiti v život. — Proti »Bílému praporu« vydalo projev duchovenstvo vikariátní skupiny Vrchlabské. — Spolek katolických učitelů — ve Vídni. Příštím školním rokem mají menší katolické spolky v Dolních Rakousích a ve Vídni spojiti se v jeden veliký zemský spolek. Téhož ještě podzimku má vycházeti orgán toho spolku: »Katolische Schulpresse«. — Dar královny Natalie. Z Bělehradu, 5. září. Královna Natalie určila 6 a půl millionu franků, které ji připadly jako dědictví po jejím synovi, k zřízení veliké, moderní nemocnice v Bělehradě.

* * * * * * * * * * * * * * *

Na sklonku XXI. roku.

Každý spolek má své doby, kdy je na vrcholu rozkvětu a slávy a kdy na tomto stupni rozvoje stane, nebo kdy je stav jeho méně skvělý; to jest přirozené, je tomu tak u všech podniků a tak jest tomu i v našem družstvu. I zde se uplatnilo úsloví, jak snadno jest spolek založiti, ale těžko jest jej udržeti.

Začátky družstva byly těžké. Potkával jsem se všude s nedůvěrou, ale tu jsem krok za krokem přemáhal a když jsem po 8 let Prahu a okolí a potom Čechy objížděl a faru za farou, klášter za klášterem navštěvoval, přibylo nám mnoho kapitálu a »Vlasti« mnoho abonentů. Zvláště šťasten jsem byl roku 1890; tehdy jsem v létě agitoval ve 13 vikariátech a získal jsem družstvu 48.000 K a »Vlasti« hojně předplatitelů. Ba i při pouti do Říma k sv. Otci Lvu XIII. r. 1888 získal jsem mezi Čechy a Moravany na 1800 K. Agitační cesty platil jsem si úplně ze svého. Nedůvěru jsem z většiny odstranil, ale zůstala mi **závist** mnohých, která mne na pouti mého života provází dodnes.

Přebytečný kapitál ukládali jsme tehdy do záložny Svatováclavské, ale hojně peněz jsme při tom dávali na kulturní účely, zakládajíce četné knihovny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a v Americe. Mnoho knih jsme k tomu účelu dostali, mnoho zakoupili, někdy ročně až za 1000 K, čímž jsme katolickou literaturu štědře podporovali.

R. 1889 založili jsme při družstvu fond pro katolické spisovatele a r. 1891 socialní fond a socialní odbor. Oba fondy vy-

konaly bohatý kus práce. Socialní fond vyslal řečníky asi do 500 schůzí a fond pro katolické spisovatele poskytoval podpory na vědecké cesty, v nemoci, v bídě a na literární studium. Vedle nich měly své jmění fond pro zakládání katolických knihoven, založený r. 1895, a r. 1898 povstalá Literární sekce.

Také naše časopisy množily se měrou utěšenou. R. 1890 koupili jsme od † Václ. Kotrby »Vychovatele«, r 1891 založili jsme »Dělnické Noviny«, které byly před 5 lety proměněny v »Naše Listy«, r. 1900 povstal časopis »Sborník historického kroužku«, před nímž bylo vydáno 9 sešitů historických prací, r. 1901 založeny »Hlasy Svatováclavské«, r. 1902 »Vzdělávací četba katolické mládeže«, r. 1902 kalendář »Sv. Vojtěch« velký a malý, a r. 1905 »Socialní kalendář katol. lidu československého«.

Ač se nám vedlo dobře, zachovali jsme si čisté ruce od počátku až dodnes. Nikdo z výboru družstva Vlasť nedostával a nedostává cestovného, socialním řečníkům platíme pouze dráhu, III. třídu, výminečně rychlíku, z podpory fondu katolických spisovatelů jsme se všichni výboři družstva zvláštním usnesením vyloučili, řečníkům z Literární sekce nic neplatíme a ač jsme konali ve prospěch nebo v zájmu družstva vůbec na sta cest a pochůzek k různým úřadům a korporacím, za 21 let jsme jen jednou fiakra na jeho útraty použili. Všickni redaktoři družstva mají skrovné platy; já měl po 7 let ročně 1200 K, od r. 1891 dává mi družstvo 2000 K a více nežádám a nechci, kdyby mně i dále sebe více práce a starostí přibývalo.

Při všech podnicích v družstvu a okolo družstva výboři první členské podíly upisují a platí, časopisy družstva jako jiní odebírají a co si z družstva kupují, beze vší provise jako jiní platí.

Lidi zištné, lakomé a hrabivé držíme od družstva v uctivé vzdálenosti.

Při tom jsme kulturní účely dále prováděli; vedle knihoven jsme založili i mnoho křesť.-socialních spolků, nebo při jejich zakládání jsme pomáhali radou, ústně nebo písemně, jejich stanovy jsme buď pracovali nebo aspoň prohlíželi, na začátek jsme spolkům knihovny jako základ darovali, k zahájení spolkové činnosti nebo k svěcení praporů řečníky jsme vysílali, časem jsme chudým křesťanským socialům z fondu socialního hmotně pomáhali podporami a sbírky na ně konali, »Vlasť« a »Děl. Noviny«, knižky a brožury jsme jim buď darovali, nebo ve značně snížené ceně přenechávali. Náš socialní odbor stal se pravým dělnickým sekretariatem: radil, pomáhal, služební místa získával, ve kterémžto oboru, ač se poměry valně změnily, pracujeme dodnes, vyřizujíce týden co týden několik dopisů a přijímajíce četných návštěv. Vedle dělníků jsme hlavně i kněžím tisíce tisíců služeb prokázali a dodnes prokazujeme.

Ale poměry se pomalu obracely: stárli jsme, stárly i naše podniky i naše časopisy — povstávaly nové literární podniky a tak se pomalu od nás někteří odvraceli a jinam se přidávali. To je věc přirozená, tu jsme očekávali a tím jsme nijak překvapeni nebyli, zláště když mnohé z nových podniků zdály se býti ve službách nových proudů, nových hesel a směrů, což činí

vždy dojem sympatičtější, než prohlášení, »že ostaneme věrni svým katolickým zásadám a že od nich neustoupíme ani na centimetr.« Tím se ve mnohé příčině vysvětluje i to naše »stárnutí«.

Velmi nás do pozadí zatlačil Dr. Karel Vondruška, zakladatel Arnošta z Pardubic. On rozvinul tak obrovskou a tak obsáhlou agitaci a strhl na sebe tolik přízně, že jsem se mu já se svou agitační činností ani z daleka nemohl rovnati. Ale to nebyla práce proti nám, ta se děla vedle nás, čehož důkazem jest, že on se stal členem našeho a já jeho podniku.

Hůře bylo, když povstala proti nám moravská moderna, soustředěná kolem »Nového Života« a čeští křesťanští demokraté. Katolická moderna, křesťanští demokraté a později Rozvojisté v »Rozvoji«, v »Mane« a v »Bílém praporu« (zde nejmírněji) působili na družstvo jako zhoubná vichřice.

»Vlasť« mívala v seminářích hojně abonentů, na př.: v Hradci Králové 119, v Olomouci 100, v Č. Budějovicích 75, v Praze 70, v Litoměřicích 60, v Brně 57 — ale nezměrnou agitací modernistů byla »Vlasť« v krátké době ze seminářů téměř úplně vytlačena a zůstaly v nich jen paběrky. Rovněž i »Dělnické Noviny« a »Naše Listy« utrpěly ohromných ztrát; klesla-li »Vlasť« ze 4200 abonentů na 2000, klesly »Naše Listy« ze 3500 ab. rovněž asi na 2000 předplatitelů a »Vychovatel« zase pro jinou příčinu z 2500 na 1400 a nové naše podniky: »Sborník hist. kroužku« a jiné více rovněž patřičně nemohly proniknouti. Vyšla-li před bojem naše brožura, prodalo jí knihkupectví Franclovo za čtvrt roku 1600 ex. a my 400 ex., nyní neprodáme ani za 10 let tolik. Před bojem prodávali jsme hojně starších ročníků »Vlasti«, »Vychovatele« a hlavně »Dělnických Novin«, prodávali jsme vydané knihy, po boji se to omezilo na nejmenší míru.

Boj proti nám veden byl na zničení; měli jsme býti ztupeni a učiněni nemožnými; proto se proti nám užívalo zbraní i nejhanebnějších.

Když se na př. ve spolku sv. Josefa jednalo o tom, aby byl upraven poměr kurátního kleru ke katechetům, v celé debatě jsem ani nehlesl; »Katechetské Listy« však přinesly lokálku, že prý jsem právě já nejvíce zuřil proti katechetům! — tím měl býti skrze mne zasažen »Vychovatel«. Z Dr. Horského a ze mne udělali »otroky hierarchie«, kteří zradili lid.*) (!!) To se roznášelo na venek do širokých vrstev lidu a tím nejvěrnější přátelé a spolky, které jsme založili a kterým jsme jen dobro prokazovali, stali se našimi úhlavními nepřátely, vraceli nám časopisy, zasílali nám hanlivé dopisy a uveřejňovali proti nám veřejné protesty. Vedle lidu i mnozí kněží, a to nižší i vyšší, které jsme považovali za věrné přátele, nás opouštěli. Valné hromady družstva stávaly se

*) O mně se na Příbramsku roznášelo, že chodím každých 14 dní k panu kardinálovi Schoenbornovi, tam že nepohodlné kněze udávám a pan kardinál že je trestá. Když jsem tu zprávu slyšel, odpověděl jsem zpravodajovi, že jsem u pana kardinála již dva roky nebyl. O mně se psalo v »Rozvoji«, že jsem jmenován cídičem bot v arcibiskupské residenci. Nejpotupnější jména Dr. Horskému, Jirouškovi a mně dal »Rozvoj«; »Zář« se jim teprve od něho musila učiti a teprve po něm je s gustem opakovala — s dokladem »katolický« »Rozvoj« píše — sama na takové potupy nepřišla!

bouřlivými schůzemi a kdybychom se tomu nebyli vší silou opřeli, byli by nám křesťanští demokraté i do družstva vnikli a zde by nám je byli ve vnitř drásali. Když jsme rok, dva roky co nejzuřivěji napadáni byli a k insultům mlčeli, bylo dobře; jakmile jsme se jen dost málo ozvali, byli jsme ihned z různých stran okřikováni, že rušíme svornost a nepřestaneme-li, že nám odpadnou noví abonenti.

Při všem tom boji těšili se někteří z našich odpůrců zvláštní přízni na výšších místech u různých osob, pro nás však církevní úřady neměly tehdy slova útěchy a morální podpory, ač jsme se k nim dle předpisu církve věrně chovali a ač jsme byli z velikých stran jediní, kteří jsme tak činili. Čtrnáct dnů před smrtí p. kardinála Schoenborna byli jsme, katecheti z Buben, kdež jsem tehdy náboženství vyučoval a kdež † arcipastýř zkoušku z náboženství konal, pozváni k němu na oběd a po obědě konal se mnou pan kardinál scrutinium. Byl ke mně nad míru laskav při obědě i při scrutinium. Tehdy zuřil veliký boj mezi námi a křesťanskými demokraty — čekal jsem, že p. kardinál zavede na to řeč, ale on se o tom ani slovem nezmínil. Bylo prý vydáno nahoře heslo: neplésti se do toho a nemíchati se mezi obě zápasící strany.

Ovšem na to se nepočítalo, co my hned z počátku tušili, že moderna, až zřeže nás, postoupí výše, na všecky »šňupáriusy«, na kanovníky, na biskupy, ba na reformu církve a že se budou tropiti takové skandály, pro něž bylo nutno »Rozvoj« zakázati.

Nyní se otevřely mnohým, kteří dříve neviděli nebo viděti nechtěli, oči, a proti moderně nastal jakýs takýs obrat, ale pozdě, když je tu již řada mladých kněží, odhodlaných na vše a proti všemu, co se jim postaví v cestu a chtějících se v 10—15 letech zmocniti celého života katolického, i našeho družstva.

Právě letos jest vhodná a přiměřená doba, poukázati na to, jaké spousty nadělala katolická moderna v našem družstvu a jaká vnitřní síla ve družstvu panuje, když těmto úderům odolalo a když jim i dále odolává, nebo katolická moderna vede tajný boj proti družstvu dosud.

Boj s modernou jsme přestáli a nezahynuli. Jsme seslabeni, ale s cesty ustoupiti nemíníme. Každý rok nám zemře na 50 věrných, starších kněží, 50 nových mezi mladším kněžstvem nepovstane, ale je tu široké pole mezi kruhy občanskými a nalezáme mezi nimi přízně — a nalezli jsme jí i jinak, o čemž níže.

Padla záložna Sv.-Václavská — to nám zasadila novou hroznou ránu, ač jsme tam nic uloženo neměli, ničeho nedluhovali a jejími členy nebyli. Kněžstvo jednak ochuzené. jednak na nejvýše rozmrzené, vracelo nám houfně naše časopisy a dělali to i Moravané, kteří jinak osobně poškozeni nebyli. Před pádem záložny byla třetina Čech zničena krupobitím a loni to hrozné sucho mělo rovněž neblahé účinky na naše družstvo.

A soužení není konce; sotva to vše pominulo, škodí nám zase nový nepřítel: nesmírná drahota, která káže chudším třídám obyvatelstva a jisté části duchovenstva, aby se v tisku na to nejmenší omezili.

* * *

Předvídajíce, že poměry v našem družstvu nebudou stále příznivé, spěchali jsme s koupí domu a v něm jsme zařídili vlastní knihtiskárnu a papírnický závod. Tento podnik není valně podporován, ale knihtiskárna opravňuje k dobrým nadějím. Koupě domu byla i z té stránky pro nás výhodnou, že jsme se všemi penězi ze záložny Sv.-Václavské unikli — měli jsme tam 90.000 korun — nebo mimo základní kapitál vybrali jsme odtud i jmění fondů, které jsme si na dům vypůjčili a které míníme později vlastnímu účelu vrátiti, proto je ve výroční zprávě ve stálé evidenci vedeme a účtujeme.

Zařízení knihtiskárny stálo ohromné peníze a písmo se musí i dále rok co rok doplňovati. Mnozí dobrodinci darovali nám k tomu účelu kapitál, ale úroky si do smrti vymínili. Nad to jsme se 20.000 K ze spolku »Praha« vypůjčili a vedle toho snížili jsme honorář ve »Vlasti«, ve »Vychovateli« a ve »Sborníku« o $^1/_3$ a po loňském suchu snížili jsme některé redaktorské platy, čímž jsme si valně ulehčili.

První rok byla knihtiskárna jen na naše tiskopisy omezena — cizích věcí nesměli jsme tisknouti — druhého roku však dodostali jsme vlivem vysoce postavené civilní osoby z Vídně tiskárnu s koncesí úplnou a tím se nám ulehčilo. Pravím pouze »ulehčilo«, nebo týdně, měsíčně bylo třeba čerstvých peněz pro dělníky, úředníky a redaktory — peníze býti musily v čas a abonenti nám je dali kdy chtěli. Ale i z této trapné situace, která ještě loni trvala, jsme šťastně vyvázli: tiskneme 6 cizích časopisů, různé cizí knihy, máme mnoho drobného tisku — stroje jsou v běhu mimo neděle a svátky den co den, stále od rána do večera — a tak je nyní stále po ruce čerstvých peněz, kterých můžeme k potřebám družstva užívati. Loni jsme si musili o prázdninách, což jest nejhorší obchodní doba v roce — 1700 K vypůjčiti, letos jsme se v téže době nic nevypůjčili a ještě jsme přes 2000 K dluhu za papír uplatili.

Pokud se dotýká mravní podpory našich podniků literárních, ať již je to »Vlast«, či »Naše Listy«, »Vychovatel«, »Sborník« nebo brožury a jiné, máme kolem sebe družinu výborných, osvědčených a věrných spolupracovníků, spisovatelů a přispěvatelů, a není jediného správního roku, abychom nezískali nových, nadějných sil. Literárními pracemi ze všech oborů jsme zásobeni, o tom se naši předplatitelé a odběratelé v plné míře a ku své spokojenosti přesvědčí.

Tedy: »per ardua ad astra« — »nikdy slunce nezašlo, aby opět nevyšlo!« Sursum corda! — Ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje svitne. A naděje svitla! Kéž Bůh požehná, aby bylo dále ještě lépe! Kéž slyší Bůh mé denní, po 21 let již trvající modlitby za milé a drahé mi družstvo!

V Praze, 1. září 1905.

Tomáš Škrdle,
red. »Vlasti« a ředitel závodů družstva Vlast.

a překupníkům (ale jen solidním) je doporučili a tímto do rodin dobrému tisku cestu zjednali. — Blíží se konec správního roku — náš nový rok začíná 1. října — proto nechť se splatí dluhy z pap. závodu, z tiskárny, a za časopisy; spolky nechť vyrovnají čtyř korunové čl. vklady a nové předplatné ať se laskavě obnovuje. — Peníze přijímá a objednávky vyřizuje: admin. družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II.

Noví členové družstva. — Zakl. člen družstva Vlast upisuje 100 K a splácí je: *a*) bohatší v pěti nebo v deseti letech, *b*) chudší ve 25 letech. Jakmile složí tento 4 K a onen 10 K, obdrží z našeho skladu starších knih a časopisů v ceně 200 K. Mezi jiným obdrží také darem právě ukončené ročníky »Vlasti« (XXI.), »Našich Listů« (roč. XIV.), »Sborníku histor. kroužku« (roč. VI.), »Hlasů Svatováclavských« (roč. V.), a oba ročníky »Obrany víry« a »Husitství ve světle pravdy«. Loni nám přibylo 42 členů, letos již 5.

Listárna administrace. — Dne 27. července obdrželi jsme z Ameriky 10 dolarů, za něž nám Živnostenská banka vyplatila 48 K 80 h. Ale přiložený dopis jsme si někam založili a nyní nevíme, komu máme tento obnos připsati. Zasílatel račiž nám znovu adresu svoji sděliti. Prosíme za to uctivě.

Potvrzení členských vkladů. — Z členů zakládajících v srpnu složili: Jos. Opp 50 (100), Fr. Náhlovský 40 (100), Jan Kukla 37·80 (100); po 20: MUDr. Jar. Lenz (100), Jos. Šamalík, Václav Marek (100) a Katol. spolek č. rolnictva na Moravě; Václ. Klimeš 14·80 (100); Lad. Kokta 11·60; po 10: Jednota v Byšicích (60) a Dr. Fr. Ryel (100); po 4: Jan Bliženec (24) a Jednoty: v Písařově (8), v Hradci Králové (36), v Kostelci n. Orl. (43); Václ. Nepokoj 2·70 (54·70).

ČASOPISY DRUŽSTVA VLASŤ.

»Vychovatele« vyšlo redakcí Dr. Rud. Horského roč. XX. č. 17. s tímto obsahem: České učitelské listy a náboženství (Jan Krátký). — Katechetský zákon v Dolních Rakousích (Fr. Košák). — Předměty a modely biblických starožitností (Dr. Jar. Sedláček). — Z pojednání o výchově dítek (Jos. Šauer z Augenburgu). — Loutkové divadlo vzhledem k duchovní pastoraci (K. Procházka). — Obsah učitelské přílohy: O hudbě chrámové a zpěvu církevním (Jos. Kafka). — Navykejme děti pilnosti (Fr. Brožík). — Učitel služebník všech, ale sluha žádného (V. Zeman). — Ptáci stálí a stěhovaví (Jos. Hladík). — Obsah Katechetské přílohy: Legio fulminatrix (Jan Ptáček). — Návyk ve výchově náboženské. — Exhorty podali: Dr. Rud. Šetina, V. Koranda, Jos. Staněk, Em. Žák. Vychovatel stojí ročně 6 K, starší ročníky, pokud jsou na skladě, dají se pp. katechům v levnější ceně; jsouť v nich cenné exhorty.

»Našich Listů« vyšlo redakcí Tom. Jos. Jirouška roč. XIV. čís. 49.—52. a roč. XV. č. 1. a 2. s tímto obsahem: Krematoristům v »Rad. Listech«. (T. J. J.) — Duch pokrokářského učitelstva. — O vzdělanosti bez Boha. — Pravda o bartolomějské noci. — Dobře rozmyšleno. (T. J. J.) — K hnutí řemeslníků. — K naší vlastenecké povinnosti. — Hostince potřebují reformu. (Jan B. Bečvan.) — Nejde to. (T. J. J.) — Krach radikalismu. — Protestanté o manželství. (L. † 40.) — Švédové a Norové. — K financím družstva Vlasť. (Tomáš Škrdle.) Mají radost ze socialních demokratů. (T. J. J.) — Materialismus a jeho pevné základy. — Vzhůru na obranu manželství. (L. † 40.) — Nádražní misie. — Listy z Ameriky. — Nad propastí. (T. J. J.) — Jak by to vypadalo, kdyby družstvo Vlasť dnes přestalo existovati. (L. † 21.) — Práce socialních demokratů v národě. (J. Š.) — Feuilleton: Dobře vychovaný. (Alois Dostál.) — O jarmarku. (T. J. J.) — Hříchy veřejnosti. — Filosofování o šídle a verpánku. (Ferda Filištín.) — »Naše Listy«, tento statečný a neohrožený bojovník za věc katolickou, vstupují do XV. roku své činnosti a my doufáme, že naleznou hojně odběratelů a ještě více čtenářů. — Administrace obou časopisů jest: Praha čp. 570-II.

Právě vyšlo NA DUSIČKY.

Hra pro dítky o pěti jednáních se zpěvem.

Napsal **Alois Dostál.** Cena **40 hal.**

Objednávky vyřizuje administr. družstva Vlast. Praha 570-II.

Veledůstojnému duchovenstvu atd.

dovoluje si uctivě doporučiti

JAN HLOUŽEK,

výrobce kostelního náčiní

PRAHA, na Františkově Nábřeží, čp. 205-I., poblíž staroměstských mosteckých mlýnů,

svůj sklad a dílnu ku výrobě kostelních mešních nádob a náčiní v každém slohu a ze všech kovů. Staré náčiní a nádoby k opravě a znovupozlacení v ohni přijímám a rychle a levně vyřizuji. Vše posílám již posvěcené.

Prosím za dobrotivou přízeň. Poděkovací uznání četná po ruce.

Po stopách pravdy.

První sešit kázaní Dra. **Rudolfa Horského** prodává se za **1 kor.,** druhý za **80 hal.,** ale **jen za hotové.** Na dluh se nikomu nezašle. Sešity tyto začínají jako »VI. Homilie« adventem a končí řečí na den Jména Ježíš.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

Vlasteneckých homilií

Dra. Rud. Horského

— **vyšel sešit I.—V. v ceně 4 korun 60 haléřů.** —

Probírají počátek církevního roku až k svátkům velikonočním.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

‚Dějiny social. hnutí v zemích koruny české‘,

od Tomáše J. Jirouška.

— Díl I. Cena 1 K, (Praha-II., čp. 570.) — Díl II. stojí 2 K.

VLASŤ.

Časopis pro poučení a zábavu.

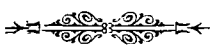

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLASŤ.

Redaktor:

Tomáš Škrdle.

V PRAZE.
KNIHTISKÁRNA - DRUŽSTVA VLASŤ - NAKLADATELSTVÍ.
1904.

Obsah XXI. ročníku „Vlasti.“

A) Zivotopisy.

František Pravda (Vojtěch Hlinka) † 8. prosince 1904. 354

Simon Gregorčič. Ku dvěma jubileím kněze-básníka píše Fr. Štingl 118

B) Články vědecké a naučné vůbec.

České náboženské obrázky XIX. století. Píše Karel Procházka 961, 1057

Československá jednota, rozluka a vzájemnost, literárně-historická studie. Napsal Frant. Václ. Peřinka 31, 162, 245, 405, 519, 645, 739, 813, 899

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české (Tom. J. Jiroušek) 595, 731, 830

Hřbitovy po stránce hygienické a nemoci infekční. Píše Tomáš Pícha 73, 135, 224, 319, 420, 500, 611, 698, 769, 865

Jaký byl vztah věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje ke stolici římské? Historická a kanonicko-právní studie Jana Hendricha 1, 154, 218, 335, 435, 481, 577, 673

Marianský kongres v Praze (Tom. Škrdle) 909, 10.9, 1098

Moskva. Dojmy a vzpomínky (Jindra Imlauf) 985, 1112

Národní dům srbský v Budyšíně. K otevření jeho napsal Fr. H. Žundálek 53

Národopisné rozhledy, píše Karel Procházka 179, 361, 654, 751, 1044

Obrázky někdejší Sibiře, z ruštiny přeložil Karel Jindřich 21, 127

O národní církvi, z konferencí Ferd. Brunnetiéra 44, 123

Pryč od Říma — Los von Rom, z lit. pozůstalosti † Dra. Ant. Lenze 63, 97, 199, 289, 385

Rok na Hané. Napsal Jan Vyhlídal 172, 257, 330, 411, 543, 631, 705, 837, 904, 1117

V severní Americe r. 1904. Píše Dr. J. V. Sedláček 429, 509, 605, 691, 807, 892, 1120

Sjezd německých katolíků v Řezně (Tomáš Škrdle) 600, 725, 796, 888, 982

C) Čtení zábavné.

Cesty srdce. Povídka od P. J. Franco S. J. Přeložil Josef Flekáček 37, 108, 208, 344, 441, 537, 620, 719, 824, 927, 975

V přípravě a zápasech života. Román. Napsal Alois Dostál 144, 231, 300, 397, 491, 586, 682, 781, 880, 992, 1064

Ze starých přístek. Napsal Adam Chlumecký 8

D) Básně.

Dědinský J.: Na dušičky 52. Tůň v lese 63. Vzdor 251. Znělky 357. Vločky sněhové 419. Člověk 518. Za večera 536. Návrat 800. Pavouk 984

Hais-Týnecký Jos.: Závisť 610. Starý hřbitov 681. Ave Maria 781

Hornov Vladimír: Immaculata 193

Javorník Miroslav: Hrdličky 30. Král a sedlák 298. U cesty 434. Oči 499. Drahé srdce 585. Hvězdička 898

J. M. Jer: Dvojí království 329

Karník Jan: Podzimní motiv 7. Listí padá 117. Na konci roku 353. Co hvízdal kos 697. Z lyriky Hviezdoslavovy 821. Červnové květy 878

Koranda Václav: Hučavý jez 105. Kořisť moře 395

Kovář Dr. M.: Na rov velikého biskupa Strossmayera 690

Kreutzer Josef: Peníze — smrt, lidová legenda 973

Pakosta Vojtěch: (z liter. pozůstalosti) Obraz madonny, legenda 489. Bojím se 619. Večerní obloze 1111

Přáda Robert: Meditace nad zástupy táhnoucími k meetingu 72. Motiv podzimní 153. Teskná chvíle 217. Meluzina 449

Romar E.: Na stráži 257. Vězeň 455. Večerní modlitba 594. Lekníny 713. Záhrobí 908. Rozhovor na hřbitově 1063
Tichý Jaroslav: Rodnému kraji 256
Veselá Marie: Jizera 230

E) Divadlo, hudba, umění.

Vacek Jaroslav V. Missa in honorem beati Hroznatae (Ig. Zháněl) 852
Z domácího světa hudebního. Píše Em. Žák 177

F) Různé články.

»Bílé světlo«. Napsal J. Svozil 460, 550, 745
Co chceme? Píše Ferd. Schmidt 252, 311
K financím družstva Vlasť 1124
Martin Kollár a Spolek sv. Vojtěcha na Slovensku. Podává Dr. Alois Kolísek 238
Oslava 60tých narozenin kanovníka Dra. Jos. Pospíšila 801
Oslavy Husovy (Z. Bretšnajdr) 1036
Páně Mrštíkova krise (F. Radoň) 358, 455
Protestantské hnutí v Čechách 651
Provolání Marianského kongresu v Praze 737
Různé návrhy (Heřman Haaser) 626
Slavnostní schůze jednoty českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy 76
V boji o náboženství (Z. Bretšnajdr) 457, 553, 749, 843, 935, 1128
Zprávy z uherského Slovenska (Fr. V. Peřinka) 79, 262, 464, 656

G) Literatura.

a) *česká.*

Almanach Marianský (Z. Bretšnajdr) 1143
Anděl Strážný, roč. 1903—04. (Dr. R. Zháněl) 466
Blaho Lidu, časop. pro zdravotnictví 946
Boj o náboženství. Odpověď na brožurku prof. Masaryka. (Z. Bretšnajdr) 1049
Čechy po Bílé Hoře, díl. I. Napsal A. Denis (L. † gn) 851
Černohorští junáci od Jos. Holečka (Boh. Jiráček) 370
Český časopis historický 268
Čestná stráž nejsv. Srdce Ježíšova, přír. kniha arcibratrstva (Dr. R. Zháněl) 945
Češi a Němci v Čechách, napsal Jos. Pravdomil (Jan Hendrych) 755
Dědictví maličkých č. 47. (Dr. Rudolf Zháněl) 368
Dědictví svatojanské, podíl na r. 1905: Milosrdný Samaritán. (Vl. Hálek) 944
Dějiny Čechů amerických. Sepsal J. Habenicht (Dr. Jar. Sedláček) 1049
Dějinný vývoj dispens. praxe při překážkách pokrevenství a švakrovství od Dra Jana Sedláka (Dr. R. Zháněl) 370
Děti. Idylla od E. Sokola (Fr. V. Peřinka) 183
Hlasy katol. spolku tiskového, roč. 35. (Jos. Herzig) 559, 850
Chudobná žeň. Verše Jana Kárníka (Mil. Javorník) 754
Immaculata u sv. otců a ve stoletích pozdějších od Rob. Váni 561
Jednání sněmů moravských v letech 1792—1835; sestavil Rud. Dvořák (Dr. R. Zháněl) 850
J. B. Lobryho populární katechetická kázaní (L. † 40) 369
Jen náboženství katolické má budoucnoust. Upravil Filip Jan Konečný (Ig. Zháněl) 944
Kalendáře za r. 1905 vydané redakcí Msgra Adolfa Rodlera (J. Flekáček) 367
Kam nechceš? Kniha výstrah. Napsal Th. Dr. Karel L. Řehák (Vl. Hálek) 269
Kazatel. Red. Method Zavoral (Václav Plešovský) 86.
Ke stoletému jubileu chrámu Páně Kozonického. Sestavil B. Schneider (Dlouhoveský) 182
Knihovna »Obnovy«. č. 1. (Jos. Herzig) 269
Knihovna kazatele č. 13. »Kam nechceš« od Dra K. L. Řeháka (J. Herzig) 946
Knihovna spisů belletristických směrem křesťanským. I. Oběť, napsal Dr. F. Doubrava (Dr. M. Kovář) 1047
Listy filologické (Jan Soukenník) 943
Marianská starozákonní proroctví a akkomodace, sepsal Petr Bartošík 551
Marianský kalendář na r. 1905. (Jos. Flekáček) 367
Matce Boží, almanach liter. Jednoty bohoslovců olomúckých (V. Plešovský) 560
Moderní náboženství Masarykovo (V. Plešovský) 268
Na kraji Hané od Al. Hlavinky (Jos. Herzig) 1142

Obrazy z umučení Páně v rámci století dvacátého. Časové postní řeči (Dr. R. Zháněl) 370
O papežském požehnání a generální absoluci pro členy III. řádu sv. Dominika (L. † 40) 947
O svátku Neposkvr. početí bl. Panny Marie 561
P. Maria předobrazena ve Starém zákoně od B. Vašáka 561
Patronát mládeže, roč. III. (Fr. H. Žundálek) 83
Pius X. a jeho okružní list. Napsal Dr. Jan Nep. Sedlák (Dr. Rud. Zháněl) 1142
Pravidlo křesť. života sv. Alfonsa z Liguory, přeložil P. F. J. Blažek 559
Rodička Boží Svatoštěpánská v Praze (L. † 40) 369
Rolnický kalendář na r. 1905. (Dr. R. Zháněl) 268
Sborník Historického kroužku, red. Dr. M. Kovář (Vl. Hálek) 465
Ss. Eucharistia, roč. IX. (Dr. R. Zháněl) 560
Serafínské květy (Fr. H. Žundálek) 183
Slezská kronika roč. XV. (Jos. Herzig) 850
Stručné dějiny literatury české. Sepsali Dr. Vlček a Dr. Smetánka (Alf. Neubauer) 183
Sv. Hostýn 1145.
Sv. Vojtěch. Soclalní kalendář katol. lidu českosl. (Tom. Škrdle.) 1143
Světová knihovna. Překlady O. S. Vettiho (Dr. Rudolf Zháněl) 84, čís. 383 »Lieutenant Gustl« (Boh. Jiráček) 370
Tři zpěvy dnešků a zítřků od A. Sovy (Ach.) 947
Utrpením k vítězství, dějep. povídky Petra Dejmka (Fr. V. Peřinka) 946
Wácslava Wladivoje Tomka: Paměti z mého života. Díl I. (Alf. Neubauer) 369
Víra východní církve v Neposkvr. početí Bohorodičky od Arnošta Kolára 561
Vzpomínky Eduarda Jelínka. Vydal Ad. Černý (Fr. V. Peřinka) 85
Vyslanec Kristův. Napsal kardinál Gibbons, přel. O. S. Vetti. 84
Zábavy večerní, red. Em. Žák (Jos. Herzig) 82, 947, 1144
Zpole i lesa od B. Brodského. Díl II. (Jos. Herzig) 946
Z těžkých a blahých chvil české minulosti. Píše Alois Dostál. (Vlast. Hálek) 466
Z vojenského života. Z ruštiny vybral A. G. Stín (Ig. Zháněl) 466
Z výletu do Bosny od M. Weinbergera (Ign. Zháněl) 1142
Žena, její úkol a vychování od Fr. Horáčka (Em. Žák) 1140

b) *francouzská.*

La femme contemporaine, revue contemporaine (V. šl. Doubravský) 265, 941, 1136
La princesse d' Erminge, román Marcela Prevosta (týž) 364
La Passio a Nancy (Ada Hulakovská) 1136
La Revue des deux Mondes (Josef Šeřík Vitínský) 81
La semaine litteraire, č. 558 (V. šl. Doubravský) 847
Réveil, soc. anarchist. list. (Vl. šl. Doubravský) 265
Revue bleu (týž) 556
Revue de questionshistoriques (Alf. Neubauer) 363

c) *latinská.*

Slavorum litteraetheologicae, dirig. Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha (Fr. H. Žundálek) 752

d) *lužicko-srbská.*

Katholski Posoł (Fr. H. Žundálek 941

e) *německá.*

Abraham a Scta Clara, Werke. (Ig. Zháněl) 558
Der Jesuitismus von Dr. Neuman (V. Oliva) 1045, 1137
Deutscher Hausschatz, XXX. Jahrg. (Jos. Herzig) 268
Die katholische Welt, ill. Familienblatt (Jos. Herzig) 267
Charitas Kalender auf das Jahr 1905 (Vl. Hálek) 267
Für Hütte und Palast (Jos. Herzig) 82
Heredität der Kleinen. nr. 47 (Dr. Rud. Zháněl) 367
Immergrün, ill. Familien-journal (Jos. Herzig) 366
K dějinám husitství od Bezolda. Přel. A. Chytil. 81
Ph. u. Th. Dr. F. Jacksche: Geschichte des ritterlichen Ordens der Kreuzherren mit dem roten Sterne (H.) 942
Robert Horborong Sherard, Oscar Wilde 1140
St. Benediktsstimmen (Ig. Zháněl) 366.
Stift Braunau im Dienste der Kultur von L. Wintera (Alf. Neubauer) 557
St. Josefsbücherbruderschaft in Klagenfurt (Jos. Herzig) 182
Theologisch praktische Quartalschrift (Jan Hendrich) 266
Volksbücherei (Jos. Herzig) 366, 849

f) *polska.*

Dobrý syn. Napisal Vladysław Belza. (V. šl. Doubravský) 181
Kilka chwil z naszych dziejów. (Fr. H. Žundálek) 365
Polska, obrazy i opisy (V. šl. Doubravský) 265
Róża duchowna (Fr. H. Žundálek) 659
Za Dunajem. (V. šl. Doubravský) 181

g) *slovenská.*

Besednice. Napsal J. G. Tajovský (Fr. V. Peřinka) 365
Národný kalendár na r. 1905 (Fr. V. Peřinka) 848

h) *slovinská.*

Dom in svet, roč. XVII. (Fr. H. Žundálek) 658

i) *chorvatská.*

Kopnom i morem na Plitvička jezera (F. Žundálek) 1136.

H) Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Pius X. Věci římské Italie 87, 184, 270, 467, 756
Besedy »Času« 661
Byl sv. Petr v Římě? 273
Co je humanismus? 373
Co nechcete, aby jiní Vám činili 854
Co je pravda 1145
Časopis českého studentstva 564
Česká mysl 661
Český časopis historický 470
Četba na středních školách 186, 470
Dějepisné romány Jos. Svátka, 470
Der heilige Gerardes Majella (Jos. Seřík Vitínský) 1147
Dobrá zásada 562
Dr. Barvíř, docent na české universitě 950
Dr. Bedřich svob. pán Wieser 469
Extrema se tangunt 374
Francouzský historik Reuss o P. Svobodovi 758
Gustav R. Opočenský 857
Gymnasialní ředitel — Ignác z Loyoly 950
Helvetský »Hus« 949
Hnutí rozvodové 371
Horký K. a jeho »milé dítě« 757
Husité a reformátoři mezi sebou 470
Josef Úlehla 948
Jubilejní korunka z 12 hvězd P. Marii 375
Jubileum Cervantesovo 471
Katolíci ve Finsku 271
Katolicismus a filosofie 952
K hnutí rozvodovému 950
Klerikální Belgie 856
Klerikální učitelky 1146
Kněz a věda 854
Kněží buditelé 659
Knihkupecká reklama 856
Kruhové processy energie 562
L' apocalypse etlestemps presents (Jos. Seřík Vitínský) 1147
Lidová revue mor.-slezská 1147
Los von Rom v Německu 1147
Louis Veuillot 1146
M. Wianney, ctih. farář arský 562
Macharovo slovo o válce 471
Masaryk a evangelíci 274
Masarykův spis »V boji o náboženství« 948
Mrzout z p. Machara 563
Může v Rakousku katolický kněz vejíti v manželství? 951
Nad úpadkem křesťanské charity žalostní »Přehled« 275
Naše doba 273, 375, 563, 855
Nelze se zachovat 274
Neoprávněný a nespravedlivý soudce 185
Neuvěřitelné a přece pravdivé 375
Nové Husovy spisy? 273
O panu Karlu ze Žerotína 562
Odpor proti užívání kalicha 562
Oslavy Komenského 757
Padesátiletéjubileum apoštolského kněze (Karel Jindřich) 89
Pan Herben na stráži 563
Papež proti t. zv. exklusivě při papežské volbě 372
Pochoutka 953
Pozoruhodný článeček časop. »Živu« 373
Pravdivost a svoboda 856
Pražská lidová revue 758
Prof. Dr. Flajšhans 273
Prof. T. G. Masaryk 274, 661, 949
Prof. Mareš 373
Protestant o českém protestantismu 758
Proti vyučování náboženství na středních školách 660
Přehled a Masarykova brožura »V boji o náboženství« 371
Prof. dr. Spahn 759
Pro svobodnou školu 856
Rozhledy po protestanském hnutí v Čechách 853
Různá vyznání na světě 1147

Slitujte se přece! 660
Slyšeli jste již kázat pro dělníky v stávce sebe spravedlivější? 949
Sociale Kultur 1147
Spolek sv. Bonifáce 661
Stát a církve 472
Studentské koleje vysokých škol pražských 272
Sv. Ant. Paduanský 1146
Svobodomyslná věda 1147
Škola našeho venkova 371
Tomkovy »Paměti mého života« 469
Tortura 275
Třicet článků Husových odsouzených na sněmu Kostnickém 375
Univ. prof. Dr. Pekař 371
Úsudek liberálního časopisu o Vrchlickém 950
Úsudek o knězi 952
Úsudek o orthodoxním protestantismu 953
Vejlupek reklamy 372
Věda, věda 659
Věda přírodozpytná a Haecklovy »Záhady světa« 468
Vliv náboženství na umírajícího člověka 469
Volná myšlénka 953
Volné Směry 563
Vřešťál Ant. Dr. 1146
Ze starší školy básnické 953
Z intimního života Fr. Coppéa 758
Z katolického života na Rusi (Karel Jindřich) 88
Znamení doby! 376
Z rusínské literatury 853
Ženský list 661

J) Paběrky z novin a veřejného života.

Adam Latschka † 955
Almanach olom. bohoslovců 285
Alois Vychodil, P. minorita v Opavě † 474
Arcibiskup a redaktor 377
Asyl pro dospělé slepé dívky 95
Basilika Panny Marie na Svaté Hoře 860
Belgický král chválí zásluhy kleru 1050
Bourget Pavel 278
Bývalá karlštejnská kapitola 765
Cena »Našich Listů« je zvýšena 378
Církev katolická v Bulharsku 479
Císařské vyznamenání řeholnice 957
Císař Vilém o křesťanském manželství 957
Co nás tíží 378
Co se čte na středních školách? 572
Čerstvé rovy 565
Česká kolej v Římě 378
Další čerstvé rovy 760
Dar 276
Dar Jeho Svatosti Piovi X. 188
Dílo sv. Vincence z Pauly 1052
Dobročinnost socialních demokratů 285
Dr. Aug. Fiesher-Colbrie 956
Dr. Ed. Eichmann 1051
Dr. K. Lueger 189
Dr. R. Horský 377
Dr. B. Weber † 759
Důležitá porada 280
Důležité upozornění 285
Důležitost farních knihoven 766
»Echo z Afriky« 92, 281, 382, 478, 569, 665, 751, 861, 957, 1052, 1151
Encyklika sv. Otce 759
Exegeta prof. Dr. V. Zapletal 277
Haeklovy »Záhady světa« 383
Hammerštein P. T. J. 1150
Hle, o tom mlčí! 280
Houška Tomáš 1150
Hoch Fr. 1150
Jak prodáváme naše a cizí kalendáře? 90, 187
Jak zemřel Jules Verne 759
Jesuitští Koniášové 860
Jmění církve 959
Josef Havránek 377
Josef Mottl 378
Jubileum vlasteneckého kněze 759
K financím družstva Vlasť 1049
Kalendáře družstva Vlasť 1144
Kalendáře Z. Ú. S. J. U. »Havlíček« a »Palacký« 190
Katolíci více odporují germanisaci než evangelíci 279
Katolíci v Thracii 479
Katolická církev v Brasilské republice 1053
Katolická universita v Lovani 1152
Katolická universita v Solnohradě 479
Katolické Rakousko a protestantské Prusko 958
Katolický biskup a tisk 956
Katolický sjezd v Záhřebu 1153
Kdo vede akci proti § 111.? 1054
Klerikálové — toť nepřítel! 958
Konference u sv. Štěpána v Praze 383
Kongress Marianský v Praze 565
Král saský a lužičtí Srbové 475
»Křesťanský Dělník« 93, 281, 381, 478, 569, 665, 761, 861, 957, 1051, 1152
Kterak oslavujeme památku † Fr. Pravdy? 474
Křesťansko-socialní hnutí 1053
Křesťansko-socialní kolek 665
Lev XIII. 1049
List sv. Otce rak. episkopátu 664
Literární novinka 1049
Luegrova promluva k učitelstvu 765
Luther a kambridžská universita 955
Marianská výstava v Římě 275, 382
Marianský kongres v Praze 664 — na vydání jeho zde přispěl 764
Martič Grga, básník 1150

Měsíční věstník české katol. osady 282, 381, 570
Msgr. Ant. Hora 188
Msgr. Boh. Hakl † 90
Musil Alois Dr. 1151
Mužné slovo Dra. Luegra 280
Nadšený jinoch katolický 572
Následování hodno 1051
Nejlacinější a nejrozšířenější zpěvník v Čechách 480
Nejnovější rakouské výzkumy v Palestině a Arabii 277
Největší soukromé knihovny v Čechách 478
Nemocnice Alžbětinek v Praze na Slupi 479
Nemocnice Milosrdných bratří v Praze 766
Neplatnost manželství katol. kněží 285
Nepoctivost prof. Dra. Haeckla 279
Nováček Karel, P. 1151
Nová opera 1053
Nové dívčí gymnasium 958
Nový mandarin 956
Nový pensionát 958
Nový rektor českého vysokého učení Karlo-Ferdinandova 956
Nový spolek katechetů 94
Noví světící biskupové 188
Novinka: Či katolík, či luterán? 859
Objednávání časopisů u poštovních úřadů 281
Obrana proti revolučním živlům 765
Obzor brněnský doporučuje Vlasť 91
Opat Sigmund Starý 1149
Organisace švýcarských katolíků 958
Osmdesáté narozeniny J. M. msgra. Ant. Hory 277
P. Alban na sjezdu katolíků v Řezně 91
P. Hartman 956
P. J. Spillmann 565
Památce † kněze a buditele národa Jos. M. Sychry 91
Papež o universitě katolické 472
Papež o marianském kongresu 859
Papež o válce a souboji 188
Papež a car 664
Papež v soukromém životě 859
Pět kapitol o otázce menšinové 285
Pius X. a snahy dělnictva 90
Pohřeb Veroniky Škrdlové 1149
Pohřbívání či spalování mrtvol? 192
Pochvala faráři Fr. Štědrému 188
Pomník velikému papeži Lvu XIII. 376
Po stopách pravdy, sebraná kázaní Dra. R. Horského 187
Poznámky k účetní zprávě 857
Pozoruhodný výrok sv. Otce k biskupům 376
Pravdovy spisy 760
Právní liga kněží arcidiecése olomúcké 571
Presentace 189
Proč se snažíme pp. alumny a kleriky získati za členy našeho družstva 475
Prof. Masaryk 1051
Prohlášení výboru družstva Vlasť 89
Projev bohoslovců proti rouhavému tisku 571
Protektorát Francie na východě 958
Proti hnutí Los von Rom 279
Proti socialním demokratům 285
Prušácké evangelium ve službě germanisace 1054
Přepočetli se 190
Resoluce literární sekce družstva Vlasť o časopisu sv. Vojtěch 280
Rolnické knihovny 861, 1056
Rozluka církve a státu ve Francii 959
Rozšiřování tiskopisů v kostelích 1053
Rusko na cestě ke svobodě náboženské a občanské 863
Rusko ve vatikánské knihovně 860
Různé 95, 192, 286, 383, 480, 573, 671, 766, 864, 959, 1056, 1154
Řád kapucínů 864
Řeč Dra. Luegra k učitelům před přísahou 189
Sedmdesáté narozeniny Mat. Procházky 474
Selská stráž 192
Sexus necan 864
Sigmund Halka hrabě Ledóchovski 956
Sjednocení Rusíni v Haliči 479
Sjezd jihoslovanských biskupů v Římě 859
Sjezd katol. rolnictva na Velehradě 94
Skvělý dar vysokého círk. hodnostáře-jubilára 276
Sladomel Vilém 1150
Slavné služby Boží 1051
Slovenské »Katol. noviny« 281, 382
Slovutný paedagog a spisovatel český Jos. Beran 1050
Sociologický prázdninový kurs 1052
Spolek »Freie Schule« ve Vídni 958
Strossmayer, biskup † 662, 90té jeho narozeniny 377, pocta jemu družstvem Vlast učiněná 473, Dr. Josef Jiří 564
Sv. Otec Pius X. 564, — o křesťanských demokratech v Belgii 663, — a biskupové proti křesť. demokratům 663, — nový okružní list Jeho 954, 1149
»Svatý Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1905 90 187, 285, 569, 957
Svobodné zednářství na Rusi 1054
Svobodný pán Dipauli 474
Theologická fakulta v Inšpruku 280
Účast Čech a Moravy na mezinárodní marianské výstavě v Ří ně 276
Učitelští teroristé 278
Úmrtí 565, 955
Universitní rektor k mládeži 91
Upozornění 90, 857
»Vojtěch«, orgán česk., odd. spolku sv. Bonifáce 382, 478, 569, 665, 761, 861, 1052, 1151
Všeobecný sjezd katolíků rakouských 765, 1052
Vyhláška 564, 759
Výkonný výbor Mariánského kongresu 957

Výroční zpráva Johannea 761
Vyznamenání 188, 1051
Vyznamenaní katoličtí poslanci 759
Windhorstův pomník (Lidový spolek pro katol Německo) 1152
Z manžela kněz a z manželky jeptiška 1051
Začátek kulturního boje v Rakousku? 1054
Zajímavé sochařské dílo 376
Zákon Combesův ve Francii 281
Zavražděný biskup P. Cassian Spiss 1151
Zednářská přísaha 284
Ze soukromého dopisu z Ameriky 95
Získal cenu 859
Znamení doby z Italie 1053
Zřízení katol. učit. ústavu v Linci 92
Z ústavu Vincentina 192
»Ženský Obzor« 381
Žid o manželství 572
Židé a spalování mrtvol 572

K) Spolkové zprávy.

a) *Družstvo Vlasť a jeho odbory.*

Prohlášení výboru družstva ve schůzi ze dne 5. října 1904 89
Valná hromada 913
Výbor družstva Vlasť 95, 287, 576, 672, 959, 960
Vyhláška 564, 759
Socialní odbor 95, 288, 573, 767, 1056, resoluce social. odboru 574
Literární sekce družstva 286, slavnostni večer St. Vydry 376, výbor 384, 574, 768, oslava 60tých narozenin kanovníka Dra. Jos. Pospíšila 801
Historický kroužek: výbor 288, 766, přednáška 383, 479

b) *Jednota českého katol. učitelstva.*

Slavnostní schůze 77
Z jednoty česk. katol. učitelstva a přátel křesťanské výchovy 93, 191, 289, 380, 478 571, 666, 762, 862, 958, 1055
Výbor jednoty 93, 666, 762
Mimořádná valná hromada 859, 934

c) *Spolek na zakládání katol. knihoven.*

Ze spolku na zakládání katol. knihoven 93, 191, 282, 379, 477, 571, 669, 762, 863, 959, 1152
Výbor spolku na zákl. katol. knihoven 379, 669
Valná hromada 450

d) *Tisková Liga.*

Z Tiskové Ligy 94, 192, 282, 380, 476, 570, 667, 762, 863, 959, 1054, 1152
Výbor Tiskové Ligy 282, 283, 380, 477, 570, 668, 762, 1054
Valná hromada 477, 525
Konkurs na studium doby husitské 480
Resoluce Tisk. Ligy 528, 529
Projev o situaci 529
Protestní schůze proti zřízení krematoria u Olšan 532, — proti rozlučitelnosti manželství 714
Tisková Liga o universitních a středoškolských extensích 535
Prohlášení proti spalování mrtvol 1093

e) *Spolek katechetů.*

Valná hromada 566
Nový spolek katechetů 94
Vyhláška 564

f) *Různé katolické a jiné důležité spolky.*

Valná hromada spolku pro zakládání knihoven ve Slezsku 191
Valná hromada spolku přátel katol. českých škol bratrských v Praze 378
Katolický školský spolek ve Vídni 284, 671
Katolická beseda v Praze 379, 476, 670
Výbor katol. besedy 379, 476
Z jednoty katol. tovaryšů v Praze 476
Valná hromada Čtenářské besedy Palacký v Pleších 476
Zemský výkonný sbor strany křest.-sociální 567
Kněžský spolek sv. Josefa v Gorici 571
Jednota pro obnovu kláštera blah. Anežky 669
Rakouská liga proti souboji 671
Blahodárná činnost Jednoty sv. Metoděje ve Vídni v r. 1904 760
Výroční zpráva Johannea 761
Zemský sbor katol. spolků českých 764
Založení katol. školského spolku v Uhrách 860
Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta na král. hradě pražském 862